

de la Com^{te} de Jerez de granada 77-10-157

B. 2

OPERA

FR. ANTONII

CORDVBENSIS,

ORDINIS MINORVM REGVLARIS

Obferuantia, & Prouinciæ Castellæ

Prouincialis Ministri,

LIBRIS QVINOVE DIGESTA,

- I Quæstionum Theologicum.
- II De Ignorantia.
- III De Conscientia.
- IIII Armis fidei & Ecclesiæ, seu de Potestate Papæ.
- V De Indulgentijs inferitur.

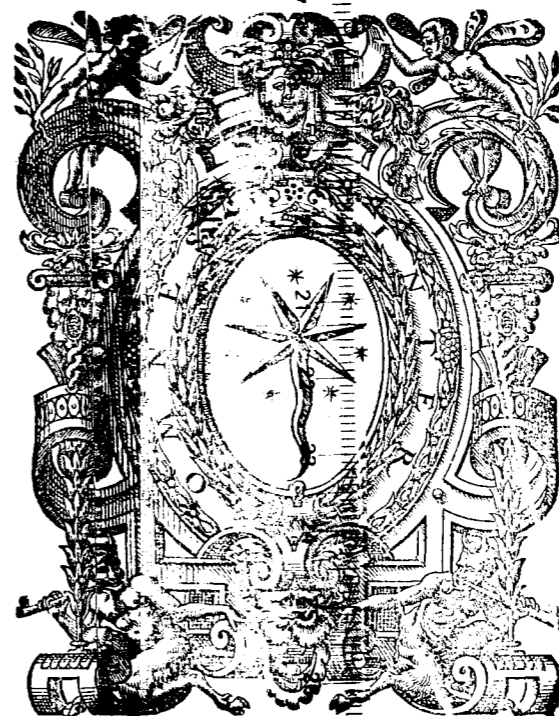
IN QVIBVS, QVAE IN PARTIBVS THEOLOGORVM,

& Iureprudentum codicibus dispersa sunt, in unum congesta, & que summatim, & confuse, latius fusiúsque (perspicuitatis gratia) & clariús inuenies: ita tandem ut horum assertionibus funditus explosis, ipsorum veritates, & veterum bonarum rationum fundamentis communitis, cuius in mentibus nullatenus parui pendenda sententia proponatur, & elucescat.

His accesserunt Indices de operum primis actiones vniuscuiusque libri ostendit: secundis, eorum nomina, & sententias insinuat.

CVM PRI

VILEGIO.

Venerijs, ex Officina Iordani Ziletti.

28
29
30

de la Comp^{te} de Jery de Granada 17-10-157

B. 2

O P E R A

FR. ANTONII
CORDVBENSIS,
ORDINIS MINORVM REGVLARIS
Obferuantia, & Prouincia Castellæ
Prouincialis Ministri,

LIBRIS QVINQVE DIGESTA,

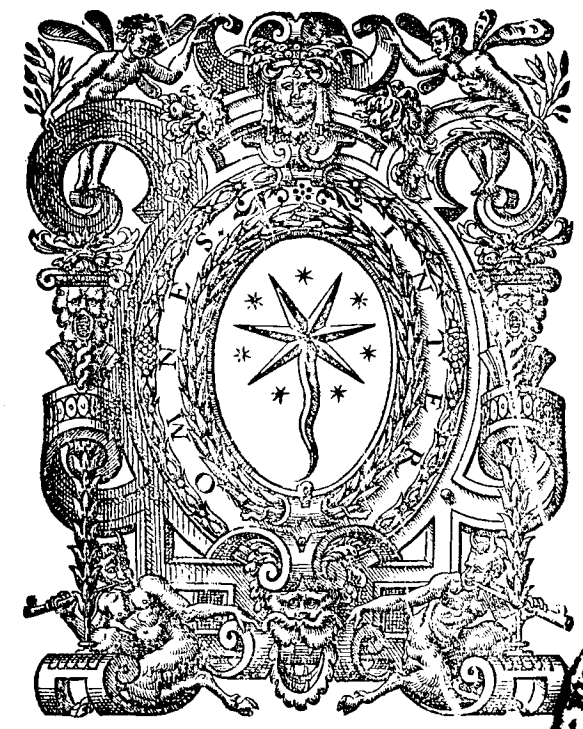
- I Quæstionarium Theologicum.
- II De Ignorantia.
- III De Conscientia.
- IIII Arma fidei & Ecclesiæ, seu de Potestate Papæ.
- V De Indulgentijs inscribitur.

IN QVIBVS, QVAE IN VASTIS THEOLOGORVM,
& Iureprudentum codicibus dispersa, & diffusa sunt, in vnum congesta, & quæ summam, & confusè,
latius fusiúsq; (perspicuitatis gratia) enucleata inuenies: ita tandem vt horum assertionibus
funditus explosis, istorum enodatis, cæterorum bonarum rationum fundamentis
communitis, auctoris mens & nullatenus paruipendenda sen-
tentia proponatur, & elucescat.

His accesserunt Indices duo, quorum primus quæstiones vniuscuiusque libri ostendit:
secundus, rerum notabilium sententias insinuat.

CVM PRI

VILEGIO.

Venetijs, ex Officina Iordani Ziletti.

Por Comission de los Señores Inquisidores corrigi este libro conforme ala orden
de la S^a y Real Inquisicion de Granada a 22 de mayo de 1632.
J. Miguel Valsquez.

Por comission de los Señores Inquisidores corrigi este libro
conforme al expurgatorio del año de 1632 en Granada
J. de Mayo 1632. M. de Medina

Notare expusio de mens.
expurgatio del 64o

ILLVSTRI ADMODVM DOMINO,
AC REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI,
DOMINO FRATRI BERNARDO FREXNEDA,

*Ordinis fratrum Minorum, Confessario Regis Hispania,
Episcopo Conchensi, suus*

Frater Antonius Cordubensis eiusdem Ordinis
Professor, ac Prouinciæ Castellæ Minister prouincialis,
foelicitatem æternam.

PROLOGVS.

IN omni genere rerum constat, ornatissime Præsul, nihil
tam esse perfectum quo non aliquid possit saltem cogita-
ri perfectius: quo humana conetur industria. Quæ si ni-
hil aliud in eo proficiat: tamen dum nihil obsit, sapiens
est atque probanda. Ea re fit ut scribendi Libros nullus
sit finis: quantumuis nihil sit quod non fuerit litteris ante
mandatum. Id quod ipse Arist. in Meteororum libris fa-
teretur. Quæ tractantur (inquit) opiniones eas ferè omnes
à superioribus ante fuisse agitas. Id etiã sapiens eccles. i. nihil nouum esse
sub Sole testatur. Adeò iam sine auctore loquitur nemo. Et qui nunc scri-
bunt non aliud quàm ex libris (ut aiunt) libros faciunt. Nam uel sparsa collige-
re, uel collecta magis explicando diffundere totum scribendi negocium est.
Sed utrum eorum sit magis proficuum: pro cuiuscunque ingenio censeatur. Mi-
hi autem (ut interim de me ipso pronunciem) ita placet utrunque ut ab exactissi-
ma lectione super eo nihil amplius desideretur. Sed & natiuum hominis inge-
nium est naturam ipsam æmulari: quæ uel cupida nouitatis, uel primæ materiæ
nimium tenax, res omnes nouis ac miris sub inde modis quasi renouans induit:
& uelut ludens in orbe terrarum, dum nihil non ipsa conuertit, & ex aliis for-
mis transfert alias, nouis aliquid semper agere uidetur. Hinc uiri docti in eo stu-
dio uersantur: non. n. scribendo supersedent: dum ingeniorum alia breuibz at-

Ecclesiast. 12.

Arist.

Ecclesiast. 1.

Prologus.

que concisis, alia contrariis uident delectari. Nempe ut sæpius ac uariis modis eadem de re agentes & eam quasi renouantes ab iniuria temporis, quo inter omnia, communi uendicent utilitati. In quo studio ut nihil aliud sit commodi, nisi ut aliorum opera dum uariè repetuntur nunquam non extent, certè non minor gratia debetur eorum conseruatoribus quàm primis parentibus ac effectoribus: sicut non minus iucundi sunt iis dies quibus conseruamur quàm quibus nascimur. Nam ut incerta est nascendi conditio nullusq; in ea re sensus: conseruatæ uerò salutis certa leticia uoluptasq; non dubia: ita cum primum libri foras eduntur, maior est timor ac sollicitudo quem exitum sint habituri quàm de fætura uoluptas. Postquàm uerò iidem aut castigati aut aucti aut in aliam formam induti iterum proferuntur: non est iam quod lucem ac forum reformident. quòd de uita reliqua solliciti sint, proferentes altera editione iudicium de se ac clarissimorum hominum testimonium. Quare nemini arbitror mirum uisum iri quòd post tot illustres scriptores quot hætenus extiterunt, ipse quoque uoluerim manum calamo admouere: & quòd earum rerum susceperim scriptionem de quibus multi ante me uarie satisq; foeliciter egerint. Nimirum ea quæ apud diuersos auctores dispersa erant atque diffusa collegi quo certius constarent: & quæ breuiter ac præcisè dicta, latius fusiusq; explicauit perspicuitatis gratia: cuius in rebus omnibus ratio debet haberi uel præcipua. Idque eò magis in quibusdam materiis theologis facere sum conatus quòd res illæ mihi uidebantur frequentius ab omnibus ferè agitari. Ea uerò omnia quinque libris disposita sunt. In quorum primo qui quæstionarium theologicum inscribitur uariæ tractantur difficultates quasi in siluam uariæ lectionis congestæ. In secundo qui de ignorantia prænotatur, quidquid ad eam materiam pertinens à doctoribus agitatur distinctè & ordine suo digestum est. In tertio qui de conscientia dicitur difficultates illæ quæ ipsam conscientiam dubia & scrupulos tangunt, edisseruntur. In quarto cui de fide & potestate Papæ & Concilii titulus est, tractatus ille à me nuper editus arma fidei appellatus, nunc demum additus simul & alter de potestate Papæ continentur. In quinto denique libro, opus illud de indulgentiis à me olim compositum, me quoque absente infœliciter impressum, non autem denuò correctum multis item additionibus completum repositum est. Vbi maximè operam dedimus (nescio an præstiterimus) ut thesaurum indulgentiarum in agro ecclesiæ ditissimo absconditum proderemus: quo Christiana pietas incitata auidius & alacrius insequaret munus hoc à Deo concessum, & eo ad uitam æternam utatur confidenter. Noui namque multos qui de hac re minus quàm pro indulgentiarum dignitate loquantur: uerentes hæreticorum & impiorum conuitia & irrisiones, utpote qui rei nucleum nondum extraxerint. Quibus ego suppetias ferre pro uirili decreui, ne amplius haberent quod reformidarent: sed habeant potius quod secundum ueram pietatem Christianam intrepidè prædicantes, eam etiam ab hæreticis & impiis derisoribus constanter tueantur. Quæ causa etiam fuit ut relicto cultiori scribendi genere, quod fortasse non omnino illepidè sequi potuissimus, eo potius uoluerimus uti, quod uulgo scholasticum appellant. Vtique ne dum in rebus ipsis rationem communis utilitatis in primis habendam curauimus, id minus dicendi genere præstaremus, si non eiusmodi accommodaremus quale in uulgus iam olim proba-

proba-

Prologus.

probatum est, & quo res theologicæ tradi ferè consueuerunt. Is enim stylus, uti Gerson grauissimus doctor ait, ad illustrandam ueritatem, acrior, breuior, clarius, & aptior est. Nam & sincera ueritas phaleras nescit, nec ambit pompam aut uerborum ornatum: id enim non negocii sed ocii magis est. Augustinus etiam mauult claros quàm nitidos siue disertos audire sermones. Quare non uerborum fastu ambitiosè ornata, sed sermonis sincera & cauta simplicitate honestata ueritas & diuina sapientia constat, simul & aperienda & suadenda est: id quod se ita fecisse prædicator gentium ad Corinthios apostolicè gloriatur. Ego (inquit) ueni ad uos fratres non in sapientia uerbi, non in sublimitate sermonis aut sapientiæ annuncians uobis Christum. Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis &c. Proinde eo etiam scribendi genere quamplurimæ fidei & morum ueritates, antiquorum quoque doctorum uera sensa & dogmata in eorum libris & scripturis sanctis inclusa, per scholasticos doctores item sacros, uidelicet Damascenum, Magistrum sententiarum, Alexandrum, Albertum magnum, Diuum Thomam, Sanctum Bonauenturam, Henricum, Scotum & alios eiusmodi sine numero nouissimè tandem referata & magis elucidata sunt. Ad id etiam munus palæstræ uel scholæ litterarum in ecclesia quasi quædam armaria munitioes & exercitamenta probantur, ad eò iam impletum censeas propheticum illud Danielis, pertransibunt (ait) tempora & multiplex erit scientia. Diuini nanque consilii dispensatione post antiquos illos doctores sanctos scholastici prodierunt: qui sine ornatu & candore uerborum, quibus uel curiositas uel incauta simplicitas hominum facilè capitur, per distinctas quæstiones & dubiorum decisiones & argumentorum responsiones, contra hæreticorum philosophantium fallacias atque Sophismata, plano sermone clarè procedentes, per præcisas uerborum formas normasq; loquendi in rebus fidei & morum tutissimam nobis theologiam ueritatem reddiderunt. Ita demum per eos dolentibus hæreticis & fidelibus ignorantibus ablata est occasio præuè interpretandi doctrinas scripturæ & sanctorum patrum, & quodlibet & quomodolibet dicendi cohibita licentia est. Non tamen ideo stylum eum probabo qui per spineta Sophistica rem morum distrahit & fidei: illum probabo qui planè aperit ueritatem, qui plenius dubia resoluit & ad ultimum examen perducit. Porro dicam semel. Ad ueritatem Christianæ religionis sincerè ac plenè intelligendum eiusq; dubia & difficilia penitus enodanda, & hæreses confutandas, neque scholasticorum doctorum duntaxat acre studium sufficit: neque sine hoc aliorum originalium simul & scripturæ sacre lectio sola cum linguarum peritia satis fida est. Hoc etenim mihi certa experientia persuasit, eos qui scholasticæ disciplinæ regulas non tenuerint: nisi peculiari numine dirigantur simul & teneantur, quales doctores sancti fuerunt, in lectione scripturæ sacre ipsorumq; doctorum antiquorum facilè posse à ueritate deuiare. Hoc itidem probat ipsa nostræ tempestatis amara experientia. Omnes namque ferè qui scholasticos doctores & scholasticam disciplinam ab ecclesia proscribere tentauerunt, aut eam contempserunt, dum magis suauitate, aut lenocinio sermonis quàm sententiarum ui & ueritate sunt delectati in uarios errores inciderunt. Quæ cum ita se quidem exploratè habeant: reliquum est ut anti-

Dist. 39.
cap. Se-
dulo.

1. Corin-
th. 1. &
2. cap.

Dan. 2.
cap.

Consonat
Gerson
alpha.
16. b. &
Dridon
de dogma
tibus ec-
clesiasti-
cis in pro
logo et 1.
4. cap. 1.
latissime
de hoc
agens.

quæ

Prologus.

quæ nos tandem consuetudini accommodantes, hæc omnia opera nostra non nisi præcellenti quodam patrocínio munita emitteremus in lucem. Morale est enim his qui præclara disciplinarum studia suis laboribus illustrare aut locupletare conantur, si quid in gratiam rei litterariæ ediderint, id protinus illustriori cuiquam viro nuncupare. Quo uel operi suo immortalem quandam stabilitatem acquirant, uel maleuolorum inuidiam supprimant, uel antiquorum scriptorum consuetudinem imitentur. Id ego (cùm hisce diebus librum hunc quem ex uastis theologorum & iure prudentum scriptis summis laboribus in gratiam theologiæ collegeram fuisset euulgaturus) mecum ipse recogitans, nihil prius habui quàm uulgatam hanc tot illustrium scriptorum consuetudinem colere: quæ alioqui à Christiana illa modestia, quam magnopere Christus commendauit, non est aliena. dum enim nostros foetus litterarios alterius auctoritate committimus, nobis ipsis quodammodo diffidimus: dum autem nulli dicamus nullius mortalium suffragio egere nos insinuamus. Principum gratiam in hoc opere uenari non libuit. Libuit tamen ornatissime præsul, institutum nostræ religionis in te uno præcipuè episcopali nunc munere decorato qualicumque hoc munusculo colere: Hinc omnia nostra hæc in templum domini donaria non nisi tui nominis splendore illustrata ac patrocínio suffulta in lucem prodire uolui. Nempe qui litteris & prudentia rerum gerendarum æque ac religione (quæ omnia uix in uno aut altero cohærent) semper iustus ac integerrimus, nec unquam minus sed quotidie magis habens ab omnibus inuentus, à regibus & proceribus ecclesiæ probatus es. Qui zelo Christianæ religionis et fidei nulli secundus rem eius strenuè semper agis. Qui religionem quoque nostram Seraphici patris Francisci eius alumnus, tuis dotibus decorasti. Qui magno semper animo in omnes præfertim nostri sacri instituti eruditos uiros propensissimus fuisti. Qui denique te totum omnibus natum præstas quantum per temporis malignitatem licet præstare. Nos quoque uicissim ea omnia recognoscentes, tanquàm animi nostri indicium præstare tibi obsequia nostra debemus, quales igitur quales has operas nostras, immo uerò iam prorsum tuas, tuo nomini nuncupatas, tu reuerendissime Præsul, ut qui maximè omnium omnibus facilis es, grato animo accipias. Quæ si tuo numine fuerint afflatæ, maximam sibi liber apud omnes gratiam conciliabit: auctori etiam suo & nostræ religioni non parum accedet ornamenti. Valeas optime Præsul felix in Christo. ex nostro Cœnobio Franciscano Guadalaiare, die 27. mensis Martii anno Domini 1569.

On Phelipe por la gracia de

Dios Rey de Castilla, de Leõ, de Aragõ, de las dos Secilias, de Ierusalẽ, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaẽ, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandes y de Tirol &c. Por quãto por parte de vos fray Antonio de Cordoua Ministro Prouincial dela prouincia de Castilla dela orden de sant

Francisco, nos fue hecha relacion diziendo que vos auia des compuesto vn libro grande de Theologia diuidido en cinco libros, quel primero se dezia Questionario Theologico de diuersas materias, el segundo de Ignorantia, el tercero de Conscien tia, el quarto de Potestate Pape, el quinto de Indulgentijs, de los quales faltaua de imprimir la mitad del quarto libro de Potestate Pape, y el quinto libro de Indulgentijs: y por que eran muy vtiles y necessarios nos suplico le mandassemos dar licencia para que qualquier impressor destos reynos pudiesse acabar de imprimir el dicho quarto y quinto libro, para que impresos se pudiesen publicar y vender, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, auiendo se hecho en los dichos libros la diligencia que la ley agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, e nos tuuimos lo por bien: por la qual damos licencia y facultad para que qualquier impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro quinto de Indulgentijs, y lo que queda del quarto libro de Potestate Pape, que de suso se haze menciõ, sin que por ello caygan ni incurran en pena alguna. Y mandamos que despues de impresos no se puedan vender ni vendan sin que primero setrayga al nuestro Consejo juntamente con los originales que en el fueron vistos que van rubricados y firmados de Iuan dela Vega nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a los originales, y se tasse el precio por que se ouiere de vender. La qual dicha impresion se haga cõ las enmiendas que en los dichos libros se hizieron por la vniuersidad dela villa de Alcala de Henares donde por nuestro mandado fueron vistos: e no fagan ende al. Dada en Madrid a siete dias del mes de Agosto de mill y quiniẽtos y setenta años. D. Cardinalis. Segunt. El licenciado Menchaca. El doctor Durango. El licenciado don Antonio de Padilla. El doctor Francisco de Villafaña. Yo Ioã dela Vega escriuano de Camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su Consejo. Registrada. Iorge de Onlaal de Vergara. Por Chanciller. Iorge de Onlaal de Vergara,

El Rey.

Orquáto por parte de vos Fray

Antonio de Cordoua dela Orden de sant Francisco de la prouincia de Castilla, nos fue hecha relacion diziendo que vos auiaes fecho vn libro intitulado *Questionario Theologico*, que por prouision nuestra se auia impresso: y por q̄ era muy vil y necesario y de buena doctrina nos suplicastes le mandassemos tassar el precio por que se auia de vender, y dar priuilegio para que por tiempo de veynte años

ninguna persona le pudiese imprimir ni vender, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, auiendo se hecho en el dicho libro la diligencia que la Prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, e nos touimoslo por bien: y por la presente damos licéncia y facultad a vos el dicho fray Antonio de Cordoua, o a quien vuestro poder huuiere, para q̄ por tiempo de diez años cumplidos primeros siguiétes, que corran y se quenten desde el dia dela fecha desta nuestra cedula en adelante, podays imprimir e imprimays el dicho libro que de su-fo se haze mencion, y le podays vender en todos estos nuestros Reynos y señorios. Y mandamos y defendemos que durante el dicho tiempo ninguna ni algunas personas destos dichos nuestros Reynos y señorios no sean osados de imprimir el dicho libro, ni lo puedā véder ni traer a véder de fuera destos Reynos, saluo vos el dicho fray Antonio de Cordoua o la persona que para ello el dicho vuestro poder huuiere. So pena que qualesquier otras personas que los vendieren e imprimierē el dicho libro, e le traxeren de fuera, no siendo lo que vos hizieredes imprimir, pierdā todos los que huuieren impresso, e tuuieren en su poder, e demas incurra en pena de cinquenta mill marauedis, e pierdan todos los moldes y aparejos con que los huuieren impresso: las quales dichas penas sean la mitad para la nuestra camara, y la otra mitad para el juez que lo executare, e para vos el dicho fray Antonio de Cordoua, e para el denunciador, por tercias partes. E mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente y Oydores delas nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles dela nuestra casa y corte y chancillerias, e a otras qualesquier nuestras justicias de todas las ciudades villas y lugares delos nuestros Reynos y señorios, así a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que guarden e cumplan esta nuestra carta y lo en ella cōtenido, y contra el tenor y forma della no vayan ni passē ni cōsientan yr ni passar en tiempo alguno ni por alguna manera durante el dicho tiempo delos dichos diez años, so pena dela nuestra merced y de diez mill marauedis para la nuestra camara a cada vno que lo contrario hiziere. Y mandamos quel dicho libro no se pueda vender ni véda a mas precio de a tres marauedis cada pliego entero del. Fecha en Madrid a. xxvj. dias del mes de Enero, de mill y quinientos y setenta y vn años.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad
Antonio de Erasso.

F.

ANTONII CORDVBEN.

ORDINIS MINORVM

REGVLARIS OBSERVANTIAE

PROVINCIAE CASTELLAE,

QVAESTIONARIVM THEOLOGICVM

Libris quinque distinctum,

Quorum primus quæstiones LVII. perdifficiles ac subtilissimas complectitur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ se extendat habeatq̄ virtutem ad remissionem culpæ & pœnæ æternæ.

Opin. 1.

RESPONDEO, quòd in hoc sunt quatuor opiniones, prima q̄ licet hoc sacramentum (sicut & alia sacramenta nouæ legis) conferat gratiam ex opere operato: non tamen confert primam gratiam iustificatē: neque illā operatur, sed solum ostendit factam esse remissionem peccatorū quo ad culpam & pœnam æternam. Ita q̄ sicut sacerdotes veteris legis non mūdabant leprosos a lepra corporali, quippe qui gratiam sanitatum non habebant: sed tantum auctoritate sua mūdatos ab ea ostendebant: Ita & sacerdotes nouæ legis non quidem absoluunt, vel mundant pœnitentem à peccatis, neque ad id, aut ad collationem primæ gratiæ illi, aut sacramentum pœnitentiæ vllam virtutem, aut potestatem habent, nisi solus Deus. Sed absolutum iam à Deo pœnitentem quem iure absoluit: vel non absolutum à Deo, quem ipsi iure non absoluunt, ex potestate seu auctoritate clauis solum indicant & ostendunt.

Hanc opinionem tenet Magister in quarta distinct. 18. & Alexander de Alis quarta parte. q. 80. membro. 1. art. 1. & membro. 2. articu. 2. & Bonau. in 4. dist. 18. arti. 2. q. 1. vbi hi duo vltimi doctores addunt quòd merito congrui per viā deprecationis sæpe sacerdotes impetrant pœnitenti dispositionem ad primam gratiā: ideoq̄ præmittunt, misereatur tui &c. non autem per modum impartientis, aut per modum imperantis. quamuis vt dictum est, hoc sacramentum operetur in pœnitente augmentum gratiæ, & remittat pœnā temporalem in toto, vel in parte: eam inquam pœnam temporalem, in quam per contritionem fuerat æterna pœna commutata. Fundamenta huius opinionis sunt quin-

que. primo remittere peccata solius Dei est. Esa. 43. Ego solus deleo iniquitates. Et Ambro. ut habetur de pœnitentiā distin. 1. cap. verbum. Verbum Dei peccata dimittit, sacerdos Iudæus est: officium quidem exhibet, sed nullius potestatis iura exercet. Itē Aug. contra Iulianū. Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mūdi. Item idem contra Crescon. ni. cap. 5. ait. quòd hoc peculiare est ipsi Christo, quòd scilicet solus ipse baptizat interius. Et super Ioan. 11. solus uiuificat interius. Et tracta. 6. super Ioan. Sibi Christus retinuit potestatem: seruis ministerium dedit: cumq̄ posset nihil amplius dedit; ne seruus in seruo speraret. Itē Beda super Mar. 2. ait verū dixisse Iudæos, quis potest peccata dimittere nisi solus Deus? ergo sacerdos in sacramento id nō operatur, sed ostendit.

Secundo probatur, quia uel talis pœnitens ante absolutionem sacramentalem est debite pœnitens, aut non. si sic: iam est in gratia, & per contritionem iustificatus, ut patet: & per consequens tunc non habet primam gratiam, & remissionem pœnæ æternæ per hoc sacramentum. Si autem sine cordis debita pœnitentiā accedit: iam non est dignus, sed indignus absolui à sacerdote: quia non absoluitur à Deo; immo & obicem ponens gratiæ sacramentali peccaret sic uolens absolui: & clauis erraret tentando absoluere quem Deus non absoluit. Neque sibi talis absolutio ualeret, sed obesset discordans à Dei iudicio, & uoluntate secundum glos. interl. super id Io. 20. quorum remissionis peccata remittuntur eis, i. quos dignos remissione iudicaueritis. Et Greg. homil. 26. super euangelia, & habetur vndecima quæst. tertia, plerunque ubi ait. quos omnipotens Deus per gratiam compunctiōnis uisitat, illos pastoris

sententia absoluat. Tunc enim uera est absolutio præsentis cum æterni iudicis sequitur arbitrium. Et statim id confirmat ex eo quod CHRIS TVS non prius Apostolis Lazarum absoluendo commisit, quam eum uiuificasset: ideo subdit. Ex qua consideratione intuendum est quod illos nos debemus per pastorem auctoritatem soluere quos auctorem nouimus nostrum per suscitantem gratiam uiuificare.

Tertio probatur idem, quia Ioan. vndecimo Lazarus prius uiuificatus à Christo iubetur solui à discipulis, & non ante. Vnde colligit Gregor. ubi supra, & August. tracta. 6. super Ioan. peccatorem prius à Deo per gratiam uiuificari, quam per sacerdotem à ligaturis peccati soluitur. Et idem dicit sermone 48. de tempore. & sermone 44. de uerbis domini ubi ait. Dominus suscitatur mortuum: discipuli soluunt ligatum: reuixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reuiuiscens ambulare non possunt. Hæc sunt vincula reatus: opus est, ut soluantur, & ire permittatur. Et glos. eiusdem August. Matth. 16. Christus per se intus uiuificat: ministris potestatem soluendi post vitam tribuit. Non enim aliquem soluere possunt nisi uiuat quem soluunt. Item idem August. super psal. 87. Nunquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? ait, uiuentes curare ministerio suo possunt sacerdotes, non autem mortuos suscitare. Quarto probatur idem ex Matth. 8. & Luc. 17. ubi leprosis iam sanatis à Christo iubentur se sacerdotibus præsentare, ut eorum iudicio mundati ostenderentur. Quod fuit figura confessionis secundum communiter doctores ibidem, & præcipue Hieron. super id Matth. 16. tibi dabo clauis regni cælorum, ubi ait. quidam de supercilio pharisæorum sibi sumentes putant se innoxios damnare, uel soluere noxios: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum uita quærat. In Leuitico se ostendere sacerdotibus leprosi iubentur, quos illi non leprosos, uel mundos faciunt, sed discernunt qui mundi, uel immundi sint. Hæc ille. Quinto probatur idem quia Christus æqualiter, & simul legitur dedisse sacerdotibus potestatem ligandi, & soluendi, & remittendi, & retinendi peccata Ioan. 20. Quorum remisistis peccata &c. Et Matth. 16. 18. quæ soluueritis &c. sed sacerdos non potest hominem ligare, neque retinere peccata sic quod illum culpabilem faciat obnoxiumque damnationis æternæ, ipsumque gratia priuet: cum inuito etiam sacerdote peccator possit sua contritione iustificari. ergo neque per suam sententiam sacerdos potest illum à culpa, & æterna damnatione soluere, uel liberare per primæ gratiæ collationem: sed solum talem indicare, & ex auctoritate ostendere potest.

Sed hæc opinio non est uera: & uidetur contra determinationem Concilii Florentini: & Tridentini sess. 3. sub Iulio. 3. cap. 3. & cap. 6. ut infra in quarta opin. patebit: cuius fundamenta sunt contra opinionem hanc: neque rationes supra positæ pro ea ualēt, nā ad illas respōdetur.

Ad primam respondeo, quod solus Deus à se principaliter, & effectiue peccata dimittit, & gratiam confert per se, & per ministros, & per sacramenta: sacerdos autem ministerialiter tantum per sacramentum, tanquam per instrumentum diuinum ad hoc à Deo institutum, ex dono, & gratia, auctoritate, & operatione ipsius. Sicut dicitur Mar. 9. Nemo bonus nisi solus Deus, & solus sanctus, qui & facit mirabilia solus. psal. 71. uidelicet à se, & principaliter. Et tamen cum hoc stat id Matth. 24. Euge serue bone, &c. Et Leuit. 19. & 20. Sancti estote, quia sanctus sum. Et Ecclesi. 31. de uiro iusto dicitur, quod fecit mirabilia in uita sua. quia uidelicet quo ad hæc Deus ipse ministros suos & seruos, Deos per participationem facit, ut ait Hugo de sancto Victore libro secundo de sacramento parte decimaquarta cap. 8. Et Richar. de sancto Victore cap. duodecimo, de potestate ligandi, & soluendi. unde sicut sacerdos recte ait, Ego te baptizo, ita & ego te absoluo à peccatis. qui & dicere posset ego remitto tibi peccata, ut ait beatus Thomas in opusculo vigesimo secundo, sed melius dicit ego te absoluo à peccatis: tum ut formæ consuetæ ab ecclesia se coaptet, tum quia sententia iudicialis in foro iudicii sacramentalis potius significatur dicēdo ego te absoluo, quam dicēdo ego remitto tibi peccata. Ideo qui aliter uteretur peccaret contra ritum ecclesiæ temere agens, & curiose. Et ad Ambros. August. & Bed. similiter respondeo, quod ideo sacerdotibus non tribuunt potestatem dimittendi peccata, sed ministerium, atque iudicium, quia cum Deus potuisset illis communicare potestatem excellentiæ, quam habet humanitas Christi, ut etiā sine sacramento possent peccata dimittere: tamen solum dedit eis, ut hoc possent per sacramenta. Et nisi sic prædictæ auctoritates, & aliæ similes intelligantur: certe per easdem cogemur male negare hanc potestatem remittendi peccata fuisse etiam in humanitate Christi, quod absit.

Ad secundam probationem respōdeo, quod stat aliquem non esse sufficienter pœnitentem, neque immediate dispositum ad gratiam sine sacramento: bene tamen cum sacramento. Et ita is ad susceptionem sacramenti accedit sufficienter pœnitens, & dignus absolutione sacramentali: per quam fiat sufficienter pœnitens, atque dispositus ad primam gratiam à Deo tandem obtinendam. Neque in hoc circa tales errat clauis sacerdotalis: neque à recto Dei iudicio discordat,

Reprobatio
dicitur opinio
nis.

Respon. ad
primam pro
bationem.

Ad secundam

discordat, dum non indignos, sed dignos absolutione sacramentali sacerdos absoluit: simul etiam Deus gratiam conferens per sacramentum interius operatur efficitque; sufficienter pœnitentes, & absoluit. Et ad Gregor. homil. 26. Respondeo, quod non intelligitur quod sacerdotes in absoluendo ita sequantur diuinum arbitrium ut neminem absoluant, nisi quem crederent iam prius à Deo absolutum esse: cum oppositum constat ex Matth. 16. quodcunque solueris &c. Et Ioan. 20. quorum remisistis peccata &c. ubi secundum glos. sententiam Petri, & sacerdotis sequitur sententia Dei. Sed intelligitur quod sequatur arbitrium, id est uoluntatem & legem Dei illi se conformando, ne scilicet absoluant nisi dignos absolutione sacramentali, per quam gratiam obtineant inuisibiliter à Deo interius operante, ut dictum est. Et hi qui sic sufficienter pœnitentes, & ad absolutionem sacramentalem, licet non immediate ad gratiam, digni accedunt, iam secundum Sco. in 4. dist. 18. & Bonauent. dist. 17. art. 4. q. 5. à Deo uisitantur, & quodammodo uidelicet initiatiue uiuificantur, de quo latius infra quæstione secunda, in quarta opinione habetur.

Ad tertiam. Ad tertiam respondeo sicut ad secundam, & ad Greg. & Aug. ex Ioan. 11. iam dictum est secundum Scotum. quod ibi solum significatur quod absolutio, & gratia sacramentalis non nisi aliquo modo licet imperfecte, & initiatiue prius uiuificatis per aliqualem displicentiam, ut diximus conferenda est; cuius etiam rei signa sacerdos attendere debet, & procurare, ut pœnitens absolutione sacramentali, & fructuosa dignus sit. Vnde & in dicta Lazari solutione prius per Christum resuscitati tria significantur. primo secundum glos. super Matth. 16. quodcunque solueris &c. quod solus Christus à se, & auctoritate sua ut Deus est, & per potestatem excellentiæ sibi, ut homo est à Deo patre communicata, remittit peccata sine sacramento, mundat, & uiuificat interius, & gratiam confert. Sacerdos autem non nisi ministerialiter potestate à Christo data in sacramento, ut hoc etiam ait glos. Ioan. 11. Soluite & finite abire. Secundo, secundum Thomam opusculo 22. ibi significatur quod sacerdos non debet absoluere nisi dignum, aut dispositum ad absolutionem sacramentalem fructuosam, cui Deus cooperetur uiuificando illum interius.

Tertio, secundum Sco. in 4. dist. 14. quæst. quarta, & Bonauent. & doctores communiter ibi significatur, quod uiuificatus etiā à Christo per gratiam à morte peccati, & à sepulchro reatus damnationis æternæ suscitatus, manet adhuc sacramentaliter absoluendus per sacerdotem uirtute clauis à pœna temporali, in quam æterna pœna fuerat per contritionem commutata: similiter, & à reliquiis aliis pœnalibus ex peccato

relictis, puta à cæcitate intellectus, fragilitate uoluntatis, & prauarum inclinationum, & habituum uinculis, quæ peccata, & uincula dicuntur. quæ omnia per gratiam sacramentalem etiam perfecte cōtrito collatam in toto uel in parte utique; soluuntur. secundum Aug. supra, & Ambros. lib. 1. de pœnitentia cap. 1. & Hugo. & Richar. de sancto Victore ubi infra in tertia opin. referuntur.

Ad quartam de leprosis Matth. 8. & Luc. 17. Respondeo, ut supra ad primum quod solum ibi significatur quod Deus solus à se, & principaliter mundat per gratiam: sacerdos autem ministerialiter per sacramentum. Similiter quod non nisi aliquo modo per aliqualem pœnitentiam mundatis, & initialiter sanatis à Christo sacramentalis absolutio, & per eam gratia salusque; perfecta impendenda est, ut in responsione ad secundam & tertiam dictum est. Et hoc uult dicere Hieron. ubi supra, & nihil aliud. Primo enim significat quod sicut sacerdotes ueteris legis leprosum non auctoritatiue seu effectiue mūdabant: sic nec in lege noua ligant, uel soluunt à se, & principaliter. Est tamen differentia, quia etiam ministerialiter auctoritate Dei cooperantes per sacramentum idem efficiunt: in quo, & illos excellunt, sicut & nostra sacramenta nouæ legis in gratiæ collatione sacramenta ueteris legis excellunt. Secundo ibi Hieron. uult dicere, quod sacerdotes non possunt pro uoluntate, & arbitrio suo quoscuque soluere, uel ligare, damnando innocentes, & soltendo in peccatis perseverare uolentes: sic enim clauis sacramentalis erraret, & nihil faceret contra iudicium, & legem Dei. cum quo stat quod possunt, & debent soluere quos dignos absolutione sacramentali rationabiliter iudicauerint, quales sunt illi de quibus infra artic. secundo, opin. quarta habetur. Nam ex eo quod glos. interl. Ioan. vigesimo, quorum remisistis peccata, ait, id est quos duabus clauibus scientiæ, & potestatis dignos remissione iudicaueritis, constat secundum Andri. quod intelligitur non solum de iudicio declarationis uerbali, sed & de iudicio facti. efficacis, quo sacerdos rationabiliter ex iudicio, & potestate absoluit. Verba nanque sacramentalia non solum significatiua, sed & efficaciter sunt operatiua remissionis peccatorum in pœnitente disposito.

Ad quintam respondeo dupliciter, primo ad minorem, quod licet sacerdos non possit pœnitentem gratia priuare, & culpabilem facere, ut patet: tamen bene potest ipsum ligare, eiusque peccata retinere: dum iure ac rationabiliter non absoluit, sed ligatum, utpote indignum obnoxiumque; æternæ damnationi relinquit. Falsum est etiam quod iure ac rationabiliter inuito sacerdote non absolvente possit quis per solā cōtritionem iustificari. Nam nemo post baptis-

num iustificatur, qui actu, uel uirtute uotum non habet confitendi dignus absolutione sacerdotali. Et ita si dignus est, eius peccata sacerdos rationabiliter retinere non potest: neque rationabiliter, sed irrationabiliter eo inuito pœnitens iustificatur. Si indignus est, iam eius peccata sacerdos rationabiliter retinet: neque ipso sacerdote sic rationabiliter inuito & peccata retinente peccator ille iustificabitur. Itaque remissio quæ fit in contritione, dependet à clauibus: immo fit uirtute clauium, sicut gratia quæ data fuit ante passionem CHRISTI uirtute ipsius.

Secundo respondeo, etiam si totum antecedens concedatur, negatur consequentia secundum beatum Thom. opusc. 22. & Adria. de confessione, & Medina item de confessione questio. 51. quia non eodem modo fit absolutio, & ligatio. Absolutio enim à culpa fit positue, scilicet ministerialiter sacramentum impartiendo, & uirtutem eius, & gratiam: ut sic pœnitens à Deo effectiue, & principaliter absoluat per gratiam à peccatis. Ligatio autem siue retentio peccatorum fit negatiue, scilicet præsupposita cause cognitione non impendendo sacramentum, utpote indigno: sed illum in ligamine suæ culpæ, & peccatorum relinquendo: & ita per solam declarationem fieri potest: remissio autem proprie non nisi per collationem remissionis, & gratiæ.

Opin. 2.

SECVNDA opinio est, quod sacramentum hoc non quidem in actu tantum susceptum, sed in uoto, seu proposito mentis habitum confert primam gratiam, & remittit culpam, & pœnam æternam adultis. In uoto autem dicitur haberi, id est in contritione, in qua uirtualiter includitur propositum suscipiendi hoc sacramentum oportune, secundum præceptum Christi, & ecclesiæ. Et ita saluat hæc opinio quod hoc sacramentum uere operatur remissionem peccatorum, quam eius forma significat, ego te absoluo, quod etiam ex opere operato confert primam gratiam & salutem: quia scilicet in uoto id operatur, seu quatenus comprehendit contritionem ueram, quæ est pars eius: sine cuius sacramenti uoto post baptismum prima gratia non præstaretur quantumlibet contrito: quæ tamen daretur contrito sine aliorum sacramentorum uoto, ex quo ad salutem necessaria non sunt. Ideo hoc sacramentum sicut, & baptismus, & non alia dicuntur conferre primam gratiam iustificantem.

Quod autem ita sit, quod scilicet non actu tantum, sed in uoto, id est in contritis hoc sacramentum id operetur, probatur dupliciter. primo quia quando actu suscipitur hoc sacramentum sine contritione non habetur gratia iustificans: cum contritione autem, iam uirtute eius saltem natura præuie præcessit gratia, atque remissio

peccatorum: ergo prædictam remissionem, & gratiæ infusionem operatur hoc sacramentum in uoto. Secundo probatur idem: quia forma sacramentalis, ego te absoluo, semper habet eundem sensum, neque variatur propter uarietatem pœnitentium. dum autem iam iustificati absoluuntur, non significat illos per eam uere tunc à culpa & pœna æterna absolui: quia tunc falsa esset. ergo neque per eam tunc uere à prædictis absoluuntur illi qui non habent ueram contritionem; aliàs prædicta forma uariaretur. & ergo prædicta forma uera, & inuariabilis habet hunc sensum, quod scilicet absolutio sacramentalis in uoto habet effectum absolutionis peccatorum quam significat. Et hoc idem tenet hæc opinio de baptismo ab adultis suscepto, quod scilicet, non nisi in uoto, uel contritis confert primam gratiam, quamuis hoc & omnia sacramenta in actu suscepta conferant augmentum gratiæ contritis seu dispositis ad eam. Hæc opinio fuit quorundam antiquorum, ut referunt, & reprobant eam Alexander. 4. par. quest. 80. membr. 1. art. 1. & Bonauen. in 4. dist. 18. q. 1. & postea eam tenuerunt Okam, & Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. notabili. 2. in responsione ad tertium argumentum, & in dist. 18. q. 1. & eius supplementum in 4. dist. 23. q. 2. ar. 2. latius & Maioris ead. dist. & quidam alii moderni. Sed neque hæc opinio uidetur uera propter quinque primò quia hoc sacramentum ex opere operato efficit remissionem peccatorum, quam significat eius forma, ego te absoluo à peccatis, sicut & ego te baptizo. sed hanc non præstat ex opere operato quando in uoto tantum suscipitur, quia tunc uirtute contritionis tantum: & per consequens ex opere tantum operatis habetur prima gratia iustificans. tunc enim nihil operatur sacerdos aut clauis, aut sacramentum nondum realiter existens, ergo quomodo realiter in actu suscipitur id efficit ex opere operato. Si dicatur quod tunc etiam existit in uoto & in uoto operatur. Contra, quia sic potius operaretur idem in actu realiter existens, & applicatum, quam intentionaliter in uoto uirtualiter tantum existens. Quia omnis res maiorem uirtutem habet in sua reali applicatione, & realiter existens, quam intentionaliter, & in proposito duntaxat, secundum Alexand. Bonauen. &c. ubi supra. Secundo arguitur ad idem: quia uel sacerdos potest realiter remittere peccata, uel non: si non, ergo frustra realiter est illi data potestas Ioan. 20. & Matth. 16. Si sic, quæro quando remittit naturam, uel quando actualiter peccatorem sacramentaliter absoluit: & sic habeo intentum contra opinionem. uel in uoto tantum, quando uidelicet peccator prius contritionem habuit: sed tunc sacerdos nihil sacramentaliter operatur: quia nec ipse, nec sacramentum realiter est: sed

Reprobatio
opi. 2.

est: sed solius contritionis uirtute id totum fit ut dictum est, ergo non proprie sacerdos, neque realiter peccata dimittit, quod absit. Tertio, quia si quando uerba sacramentalia proferuntur, peccata non remittuntur, sed prius per hoc sacramentum in uoto remissa erant, ergo falsa est, tunc realiter & proprie illa forma sacramentalis, ego te absoluo, ubi significatur tunc de presenti fieri absolutionem à peccatis quando profertur. Neque enim ibi significatur absolutio à debito confitendi, sed à peccatis. Neque ibi dicitur ego significo te absolutum à peccatis per absolutionem sacramentalem in uoto susceptam, ut male ait opinio. Sic enim forma sacramentalis realiter & proprie potius esset significatiua, quam efficaciter operatiua remissionis peccatorum contra doctrinam ecclesiæ. Quarto, quia Ioan. 20. quorum remisistis peccata, & Matth. 16. quodcumque solueris &c. secundum glossam ibidem sententiâ sacerdotis sententiâ sequitur cœli, ubi apparet quod sacerdos prius saltem natura absolueret debet, & deinde per sententiam Dei absolutiuam in cœlis approbari. Sed per sacramenta in uoto iam opposito modo realiter fit: nam Deus ibi per contritionem prius remittit, & postea sequitur remissio sacramentalis realiter applicata. ergo opinio falsa. Quinto, quia dicere quod quia sacramentum pœnitentiæ comprehendit contritionem, quæ est pars eius, uirtute cuius confert primam gratiam, ideo dicitur conferre primam gratiam ex opere operato; hoc certe non stat. quia undecunque etiâ si ab actuali sacramenti susceptione talis contritio, uel dispositio ad gratiam proueniat: iam non nisi uirtute contritionis ex opere operatis prima gratia conferretur, ut supra probatum est. Item hoc dicere non potest hæc opinio de baptismo, quia non habet contritionem partem ipsius, ut sic uirtute eius habeat suum effectum collationis gratiæ. Et tamen opinio dicit idem esse iudicium de utroque sacramento. Adde quod Adrianus, & multi doctores dicunt, quod si contritio habet uirtutem iustificandi in lege gratiæ: id habet ante baptismum uirtute eius actu uel uirtute operati: post baptismum uero, uirtute sacramenti pœnitentiæ in actu, uel in uoto suscepti, & ut pars quædam ipsius est: & non e contra, ut male dicere uidetur opinio. Ad rationes autem opinionis huius Respondeo ad primum negando quod hoc sacramentum realiter susceptum sine contritione non conferat gratiam: dico enim quod eam confert etiam probabiliter tantum contritis, ut infra q. 2. in 4. opi. habetur. Ad secundum respondeo, quod sensus formæ sacramentalis uerus & inuariatus est, ego confero tibi sacramentalem absolutionem habentem uirtutem absoluendi à peccatis quoad culpam & pœnam æternam &c. Si eges, uel nisi huic effectui

Responso
ad primum.

Ad secundum.

obiicem ponas, uel impedimentum. Et similem sensum habent omnes aliæ formæ sacramentalis baptismi, & extreme unctionis &c. etiam si sanctificatis conferrentur, ut ait Alexan. 4. par. questio. 77. membro. 5. artic. 7. & Hugo de sancto Victore ubi supra, quod formæ sacramentalis non actum, uel cœtum, sed uirtutem suorum effectuum significant.

OPINIO tertia est, quod licet per contritionem ante baptismum, & post eum ante absolutionem sacramentalem peccator iustificetur: at uero nunquam liberabitur à reatu damnationis æternæ ante baptismum, neque post eum ante sacramentalem absolutionem, nisi cum in articulo mortis locus non est horum sacramentorum susceptioni. Et hæc opinio dicit, & supponit alia duo. primum quod stat hominem in gratia simul, & in reatu ad pœnam æternam esse: sicut olim sancti patres in limbo erant in gratia, seu charitate, & in reatu æternæ pœnæ damnati: à qua non nisi per mortem CHRISTI liberari potuerunt. Et quo ad hæc opinio est singularis. Secundo dicit, quod per contritionem Deus solus per se dat gratiam seu charitatem remittitque culpam mortalem & tollit quicquid est iniquitatis & impietatis, id est, iniuriæ, & offensæ in peccatis, & absoluit à debito quod Richar. de sancto Victore, ubi infra uocat debitum captiuitatis, & seruitutis peccati. Sacerdos autem, & sacramentum nullo modo habet potestatem, uel uirtutem ad hæc, in quo concordat prima opinio Magistrum, & aliorum; sed solum ad remittendum in parte pœnas temporales debitas pro peccatis: & ad absoluendum à debito quod hæc opinio appellat expiationis: & ad remittendum pœnam æternam, & commutandum illam in temporalem: ac perinde ad absoluendum à debito damnationis, ut Richardus appellat. quæ quidem communiter fieri non creduntur sine gratiæ infusione. & quoad hoc secundum dictum hæc opinio etiam singularis est.

Hanc opin. tenet Hugo de sancto Victore libr. 2. de sacramentis parte decimaquarta, cap. octauo. & Richar. de sancto Victore parte prima, tractatu de potestate ligandi, & absoluendi cap. duodecimo, quam & uidetur probare Alexander quarta parte, questio. 79. membro tertio, articulo secundo. & eam referunt magister in quarta distinct. decima octaua, & Bonauen. eadem distinct. articulo secundo, questio prima, & eam reprobat ut insufficientem, & similiter Adrianus in 4. de clauibus. questio. 2. refert, sed neque probat, neque reprobat. Et tandem clarissimus doctor Medina magister meus de confessione questio. quinquagesima prima, hanc opinionem tenet, sed cum moderamine, & limitatione, quod scilicet intelli-

Opin. 3.

gatur de pœna æterna damni, non sensus, quam ipse appellat exultationem æternam à regno cœlorum: sicut post remissam culpam patres cum gratia in limbo exulabāt à regno cœlorum quousque per CHRISTVM illis apertum fuit. Sic dicit de pœnitente, cui per contritionē Deus solus, non sacerdos neque sacramētum, confert primam gratiam culpamq; remittit, & pœnam sensus æternam. manet tamen damnatus exilio à gloria quousque per sacerdotalem absolutionem ei rite confitenti regnum cœlorum aperiatur. Itaque eo ipso quo peccator de peccatis suis uere confitetur redit in gratiam: & est absolute ordinatus ad gloriam secundum præsentem iustitiā, ita quod si in tali statu gratiæ in quo est decederet, finaliter gloriam haberet: cum quo stat quod etiam secundum præsentem iustitiā sit etiam conditionaliter ordinatus ad pœnam damni æternam, seu ad exiliū æternum à gloria, si videlicet per eū stet quo minus à sacerdote confessus absoluitur. Nam si per eum non stat utique id non exigit Deus, sed supplet misericorditer secundum omnes opiniones. Hanc enim confessionem specialiter in lege gratiæ exigit Deus in peccati satisfactionem, & ut hoc onus sit leue confert gratiam in sacramento. Et potestatem contulit sacerdotibus per sacramentum non solum ad absolutionem à tali vinculo seu exilio gloriæ supra dicto: sed & à debito pœnarum temporalium in toto vel in parte, secundum dispositionem pœnitentis, & ideo sacerdos dicitur habere clauem regni cœlorum: quam exercet dum absoluit à peccatis, i. à vinculo pœnæ exilii prædicti, aliarumq; pœnarum temporalium, ut dictum est. Idco & sacramentum pœnitentiæ dicitur secunda tabula post naufragium.

Et cum hac opinione sic intellecta videntur cohærere auctoritates dicentes qd solus Deus remittit culpam siue peccata: & maculā obdurationemq; peccati per gratiam tollit: & reatū æternæ pœnæ remittit, i. pœnæ sensus æternæ, ut ait prima opinio. Cohærent etiam auctoritates & opiniones dicentes quod sacerdos per sacramentum uere aperit cœlum, & peccata remittit, cum absoluit, s. à vinculo exilii seu relegationis æternæ iam dicto. Et cum hac opin. sic declarata concordare videntur licet non expresse Richar. & Alex. & alii ubi supra. Sed ut ipse doctor Medina per me postea singulariter requisitus dixit, hæc eius opinio differt à supradicta Hugonis & Richardi opinione etiam in hoc, quod secundum opinionem illorū quando per peccatorē stat quo minus per sacerdotem absoluitur, & sic decedit à vita, etiam si prius fuerit contritus punietur æternaliter non solum pœna damni, sed etiam sensus, etiā pro illis de quibus erat contritus. Secundum tamen

hæc moderationē seu opinionem doctoris Medina, punietur solum pro commissis que noluit confiteri, pœna tantum damni, si de illis fuerat prius contritus: punietur autem etiam pœna sensus pro illo peccato tantum quo noluit confiteri: quia nullo modo remissum est. Et huc tenet quod communiter dicitur, quod peccata semel dimissa redeunt in recidivante, s. quoad pœnā damni, & non solum per modum circumstantiæ. Probatur hæc opinio sic limitata, & declarata quoad utrunque pūctum, in quo differt ab aliis. quia id Ioan. 20. quorum remisistis peccata &c. ubi significatur præcedere sententiam sacerdotis, & subsequi absolutionem Dei in cœlis, non potest intelligi de absolutione tantum ostensiva seu declaratiua: sed de efficaciter operatiua, ut supra in reprobatione secundæ opi. & infra q. 2. in 4. opi. habetur. Nec de absolutione à peccatis quoad reatum pœnæ sensus æternæ annexum ipsi culpæ; quia hoc ad solum Deum pertinet, ut patet ex auctoritatibus primæ opi. suprapositæ. Neque de absolutione à peccatis quoad pœnam tantum temporalem: ex quo ad eius remissionem non est necesse peccata confiteri secundum omnes doctores: cum hic, & in purgatorio solui possit, ergo à sufficiente diuisione restat, ut de absolutione à peccatis quoad vinculum relegationis æternæ à regno cœlorum, quæ stat cum statu gratiæ ut dictum est, intelligatur. Sed salua debita reuerentia Magistri mei supradicti hæc opinio nec in se, nec in fundamento videtur stare, neq; à doctoribus cōiter approbatur. Nam contra utrunque ubi dicitur qd cum statu gratiæ post remissionem culpæ per contritionem manet reatus pœnæ æternæ relegationis à gloria, ut olim erat in limbo. Arguitur tripliciter, primo quia nulla auctoritate scripturæ uel ecclésiæ diffinitione, aut sufficiente ratione id probatur, sed potius oppositū, quia in peccatoribus adultis hæc tria nūc & semper sunt, & fuerunt annexa, s. culpa mortalis, reatus æternæ pœnæ sensus & damni, & reatus relegationis æternæ à regno gloriæ. Nam talis æterna relegatio à gloria reducitur ad æternam pœnam damni, ut patet. exulatio autem temporalis à gloria qualis de lege fuit in istis patribus olim in limbo vsque ad mortem CHRISTI, & nunc est in sanctis uiris purgatorii, & uitæ huius, non facit ad rem. Quare falsum est quod in illis erat exulatio æterna de lege ut nos loquimur, ergo remisso altero istorum trium per cōtritionem, uel per sacramentum iam simul semper & ubique, alia duo de lege necessario annexa, & inseparabilia remittuntur. Et id maxime est uerum in lege gratiæ quando per CHRISTVM ianua regni cœlorum aperta est. Neque enim dabitur instantia in uiuis, uel in defunctis aliquo

quo modo. Secūdo arguitur, quia modo ista tria sint aliā separabilia, modo non: quod tamen quoad remissionem sint inseparabilia de lege probatur per Aug. in psal. Beati quorum remissa sunt iniquitates. ubi ait. remitti peccata est ea ad pœnam æternā non imputari. Nunc autem prædicta æterna exulatio siue reatus ad eam est æterna pœna damni, uel ad eam reducibilis, ut constat. ergo cum Aug. nihil excipiat: sequitur quod qua ratione vna pœna æterna remittitur, eadem & omnes aliæ pœnæ æternæ, & æterna exulatio cum ipsa culpa per contritionem, uel per sacramentum remittuntur. non ergo remissa culpa per contritionem manet exulatio uel aliqua æterna pœna damni per sacerdotem in sacramento remittenda. Quod etiam confirmatur, quia olim ante legem gratiæ per contritionem, non solum culpa, sed etiam omnis æterna pœna sensus, & damni, & æterna exulatio à gloria remittebatur. Quod inde patet, quia iustificati solum ad pœnam temporalem, & ad limbum sanctorum, ubi de lege relegatio erat duntaxat temporalis usque ad mortem CHRISTI, destinabatur ut supra dictum est. ergo etiam nunc contritio eandem & non minorem, immo maiorem uirtutem habet in lege gratiæ. Nam antè institutionem sacramenti confessionis habetur Matth. 3. pœnitentiā agite, appropinquabit regnum cœlorum. Et à diebus Ioannis Baptistæ, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenter rapiunt illud: quia uidelicet iam incipiebat regnum cœlorum per CHRISTVM aperiri. Vbi & sine ulla differentia pœnarum æternarum Ireneus li. 3. contra her. c. 35. ait. pœnitentibus largitur Deus benedictionem suam. Et in Concilio Lateranen. absolute diffinitum est, & ca. firmiter. de sum. tri. & fide catho. habetur. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit per uerā pœnitentiā potest semper reparari. Et doctores communiter dicunt uirtutem cōtritionis nunc & semper pœnitentem saltem ad eundem statum gratiæ, & ius ad gloriam omnino restituere, in quo erat ante peccatum, secundum Ezech. 18. Quoties ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. Tertio ad idem, quia si ex eo quod dictum est, quorum remisistis peccata remittuntur eis, recte colligitur etiam secundum hæc opinionem, qd sacerdotes possunt remittere pœnam æternam dāni, aut exultationem æternam à regno cœlorum, ergo eadem ratione ex scripturis ipsis, uel aliis similiter dicentibus Deum remittere peccata pœnitentibus colligi debet, quod Deus illis peccata remittit, non solum quoad culpam, sed et quo ad omnem pœnam & exultationem æternā. Neque. n. fauorabilius debet sacra scriptura pro sacerdotum quam pro Dei auctoritate,

seu potestate exponi. Et hæ tres rationes supradictæ procedunt tam contra præfatam opinionem sine limitatione, quam cum limitatione seu modificatione clarissimi doctoris Medina intellectam. Nam si sine dicta limitatione accipiatur, multa inconueniētia alia sequuntur ex ea, puta qd quis sit in gratia, & filius Dei habens ius ad gloriam, simul & reus pœnæ æternæ filiusq; gehennæ, & perditionis uti Dei inimicus. Neque ratio supra adducta pro illa opinione quicquam ualet, quatenus dicit quod id Ioan. 20. quorum remisistis peccata &c. non potest intelligi de remissione quoad culpam & pœnam æternam. quod reprobatur est supra contra primam opin. & amplius patebit id esse falsum in 4. opin. sequente. Sed neque dictæ opinioni suffragatur Aug. dicens quod non potest quis à peccato iustificari nisi confessus fuerit ante peccatum. Et Beda super Iacobi. 5. dicens, sine confessione nequeunt peccata dimitti. Nam hi omnes & alii doctores similiter loquentes solum ostendunt præceptum confessionis, & necessitatem eius actu uel uirtute. Alioqui similiter inde probaretur pœnitentem per contritionem ueram non posse iustificari sine confessione actuali, neque gratiam habere, quod omnino falsum est.

OPINIO quarta & ultima, in qua stādum est, tenet quod hoc sacramentum pœnitentiæ instrumentaliter, & sacerdos ministerialiter confert primam gratiam & salutem: & remittit peccata quoad culpam, & pœnam æternam quantum: idq; ex dono, & gratia, & auctoritate, & operatione diuina, modo attingat uirtute diuina productionem gratiæ modo non, de quo nil nunc differimus. Ita quod peccator aliquantulum attritus, de quo in secunda questione sequenti dicitur, uirtute sacramenti sit uere contritus, & iustificatus, de iniusto, & de inimico amicus & gratus filius Dei, & heres gloriæ.

Quod probatur quadrupliciter. 1. quia Ioan. 20. quorum remisistis peccata &c. sacerdotes in sacramento proprie & uere peccata remittere possunt: & non fit differentia quoad culpam, uel pœnam hanc uel illam, ergo quoad hæc omnia, & per consequens non nisi per collationem primæ gratiæ iustificantis. Probatur antecedens. Quia proprie remittere debitum nō est solum declarare esse remissum, sed uere & proprie remittere. ergo similiter id fit dum Ioan. 20. Confessum est sacerdotibus à CHRISTO remittere peccata. Item quia ibi satis indicatur non esse prius in cœlo quam à sacerdote in terra uere soluenda aut remittenda peccata, aut saltē aliquando uere soluenda, aut remittenda esse in cœlo, quia à sacerdote uere soluerentur, & remitterentur in terra. Nam si nunquam hoc futurum erat: potius dicendum fuisset quorum remisistis

Responsio
ad rationes
huius opin.

Opinio 4.

miseritis remissa uel soluta iam fuerit. Neque satis intelligi potest quomodo sacerdotibus asserere ualeamus hanc potestatem retinendi peccata: si nunquam peccata retinentur a Deo quia retinentur, i. quia non absoluuntur a sacerdote. Nam si nunquam sic possunt sacerdotes absolueri a peccatis ut primam gratiam conferant, faciuntque adeo non retineri peccata, quæ ante ipsorum absolutionem retinebantur: non igitur habent potestatem retinendi peccata. Sicut rector ciuitatis non haberet potestatem retinendi aliquos reos in carcere aut illos inde soluendi: si nunquam posset quemquam eorum a carcere eripere, nisi ipsi potius compediti etiã eo inuito inde se possent liberare. Ita neque sacerdos recte diceretur clauem absolutionis & regni cælorum habere: si nemini posset illud aperire: sed peccator potius per suam contritionem præfatam clauem haberet. Et confirmatur, quia sicut ex illis uerbis Apoc. 3. qui habet clauem Dauid qui aperit & nemo claudit, arguitur potestas Christi ad uere & proprie soluenda peccata quoad culpam & pœnam æternam. Ita similiter ex Math. 16. Quodcūq; solueris super terram &c. & Ioan. 20. quorum miseritis peccata &c, arguitur potestas ministerialis sacerdotum ad uere peccata remittendum & ligandum quo ad omnia prædicta. Nam & ideo Christus præmisit Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, & sicut misit me pater, i. qua potestate & ad eundem finem: ita ego mitto uos & cōstituo uos pro me ad peccata per sacramentum quod nunc instituo uere remittendum. Ad solum namque declarandum peccata esse a Deo remissa certe parum necessaria erat spiritus sancti donatio atque potestas. Neque ualent euasiones & glossæ prædictarum auctoritatum quæ infra in corolarij in fine huius opin. refutantur. Secundo principaliter probatur opinio quia sacramentum pœnitentiæ est secunda tabula post naufragium secundum Hiero. super Esa. 3. & epistola prima de uirginitate ad Demetriadem, & habetur de pœnitentiã dist. 1. ca. secunda tabula. Et Tertulianum lib. de pœnitentiã, & Cyprianum, & Bonaue. Tho. 3. par. q. 84. art. 6. & alios doctores communiter. Et non solum id dicitur de pœnitentiã uirtute, sed potius de sacramento, ut ait concilium Tridentinum sess. 6. c. 14. quod Christiani hominis pœnitentiã, quam secundam tabulam post naufragium sancti patres appellauerunt, continet non solum cessationem a peccatis & eorum detestationem, sed & sacramentalem eorum confessionem & satisfactionem. Hæc ibi. Et etiã medicina contra peccata post baptismum, qui prima tabula nuncupatur, uiuificans mortuos secundum communiter doctores infra allegatos, ergo sicut baptismus actu susceptus uere li-

berat a morte peccati ex opere operato conferens primam gratiam iustificantem etiam adultis, qui sine illo periclitarentur, nec illam haberent: ita & pœnitentiæ sacramentum. Neque enim minus aperta sunt priuilegia clauium ad remittenda peccata actualia, quam baptismi ad originale simul & actuale remittendū. Alio qui non esset secunda tabula post naufragium & medicina salutaris aut uiuificans mortuos, secundum c. presbiter. & c. agnouimus. 26. q. 6. si non nisi iam uiuis aut sanis ad uitam prodest & salutem. Nam si hac uia sacramenti pœnitentiæ peccator non redit in gratiam iustificantem: certe per eam non esset nunc quam ante legem gratiæ facilior facta uia salutis, etius tamen oppositum communiter dicunt doctores.

Tertio probatur opinio, quia in c. presbiter. 26. q. 6. habetur quod presbiter denegans pœnitentiã, i. absolutionem morientibus, reus erit animarum. Et statim in c. agnouimus. ea. q. de presbitero negante morientibus absolutionem petentibus dicitur, quid aliud est nisi morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate ne absoluta esse possit occidere? ergo inde uidetur quod absolutio sacramentalis in casu uitam præstaret ijs qui moriuntur, alioqui ea denegata non daretur causa condemnationis ipsis morientibus. Neque ad hoc ualet primo dicere quod ibi loquitur textus de absolutione ab excommunicatione, de qua tota illa. 6. quæstio procedit. Nam occasione absolutionis ab excommunicatione ibi principaliter intente, etiam de absolutione a peccatis sacramentali interim agitur expresse, ut patet quia ibidem in c. agnouimus, dicitur: cui autem pœnitentiã non negatur, nec reconciliatio: ubi constat quod de pœnitentiã quæ in sacramento hoc fit, textus dicit, quod cui illa uel absolutio a peccatis non negatur ab ecclesia in illo articulo mortis, non debet etiam negari reconciliatio, i. absolutio ab excommunicatione. Sic namque sæpe contingit occasione unius materiæ interim agi de alia illi annexa. Neque secundo ualet dicere ut dicit clarissimus doctor Medina de confessione q. 52. quod id ideo dicitur in dicto textu de negante absolutionem a peccatis: quia uidelicet occasionaliter est causa damnationis & mortis æternæ, dum ex negatione absolutionis sacerdos dat causam desperationis infirmo, maxime si probabiliter creditur propter hoc quasi desperatus obiturus, qui absolutus valde confortaretur & uiuificaretur contra demonum tentationes ad salutem. Et quod hæc glossa non valeat inde patet, quia id non significatur in textu, sed quod sacerdotis crudelitas stat in hoc, quod negatio absolutionis sacramentalis est occidere animam infirmo morituro ne possit esse absoluta, s. a Deo per gratiam.

gratiam. Et ibidem in c. agnouimus, sequitur. salutem ergo hominum adimit qui tempore mortis ei denegat pœnitentiã, i. sacramentalem absolutionem. Nam per negationem absolutionis ab excommunicatione duntaxat, quæ & pœnitentiã non dicitur, utique non tollitur salus pœnitentis. Quarto principaliter probatur opinio per auctoritates doctorum, quia gloss. Matth. 16. & Aug. contra quinque hæreses dicit quod ecclesia potest omnia peccata dimittere, quia ei datae sunt clauis regni cælorum. Et idem lib. 2. de adulter. coniug. c. 9. & c. si. de pœn. dist. 1. habetur in fine, Deus salutis & sanctitatis auctor atque largitor plerumque præbet hanc suæ pœnitentiæ medicinam inuisibili administratione, plerumque medicorum operatione. Item Chris. lib. 3. dialogorum ait. Hæc est excellentia euangelij sacerdotum supra sacerdotes ueteris legis, quod illi lepram ostendebant corporalem esse mundatam: hi uero spiritualem probant simul & mundant. Et idem homilia 85. super id Ioa. 20. Quorum miseritis peccata &c. ait. Non erraret quispiam si tunc eos potestatem quandam & gratiam spiritualem accepisse diceret: non tantum ut mortuos suscitarent & uirtutem ostenderent: sed ut peccata dimitterent: differentes enim sunt gratiæ spiritus. Item in 6. tomo suorum operum tractatu de dignitate sacerdotali lib. 3. c. 6. ait sacerdotes legis gratiæ non corporis lepram ut illi ueteris legis: sed immundiciam mentium non ex parte probandi sed omnifariam mundandi obtinent potestatem, & indulgendi peccata. Item Ambros. lib. de pœnitentiã c. 7. contra Nouatianos ait. Cur baptizatis si per hominem peccata dimitti non licet? utique in baptismo remissio peccatorum est. Quid interest utrum per pœnitentiã an per lauacrum hoc ius sibi datum uendicent sacerdotes? Nonne Dei nomen utrobique operatur? Et ad idem est Hilarius super Matth. 16. quodcūq; solueris &c. & Theophi. ibidem ait. quod diuinam auctoritatem sacerdotes habent ad soluenda peccata: & honorandi sunt ut Deus, etiam si mali sint: quia donorum diuinorum ministri sunt: & per eos gratia operatur. Ad idem est Cyrillus lib. 12. super Ioa. c. 56. dicens. Cum sacerdotes peccata remittunt aut detinent; spiritus qui habitat in eis per eos id facit. Et Bern. serm. 1. beati Petri & Pauli ait. Quid illo potentius qui clauis regni cælorum tam singulariter accepit ut præcedat sententia Petri sententiã cæli. Et tandem concilium Florentinum sub Eugenio. 4. ait. Sacerdotes uere absolueri & sacramentum pœnitentiæ esse peccatorum remissionem. Et in concilio Tridentino sess. 3. sub Iulio 3. c. 3. habetur quod effectus huius sacramenti quantum ad eiuſ uim & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo. Et inferius c. 6. habetur. Hoc concilium

docet sacerdotes tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere: eosque habere non solum ministerium annunciandi euangelium uel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus iudicialis & ab ipso uelut a iudice sententia pronunciat. Hæc ibi. Corolarij sequitur ex dictis primo quod forma sacramentalis non solum est ostensiva uel significatiua remissionis peccatorum, sed etiã efficaciter operatiua. Neque ualet glossa seu potius euasio dicens, ego te absoluo, i. absolutum significo iudicialiter uel ostendo. Quod quadrupliciter probatur, tum primo quia secundum glo. Matth. 16. sententia cæli sequitur sententiam sacerdotis, i. eam approbat, ergo eam præsupponit uere absolutiuam uel ligatiuam latam esse. Tum secundo quia quæro a quo & cui ostenditur absolutus? a Deo uel ab ecclesia? Non ab ecclesia: cum per opinantem oppositum non fuerit ante absolutus ab ea. Non etiam a Deo: quia tunc sensus esset, quæ ostenditis a me esse remissa uel absoluta, ego quoque soluam siue remittam, & e contrario, iste autem sensus est absurdus. Nam si remissio per Deum facta præcedit remissionem seu sententiam sacerdotis, ergo nihil facit ad remissionem peccatorum, quod sacerdos postea ostendat illum esse absolutum a Deo uel non.

Item neque Deo id ostenditur, ut constat; neque ipsismet pœnitentibus aut sacerdotibus ipsis aut ecclesiæ, sacerdotes ostendunt peccatores esse absolutos. Quia ipsi pœnitentes possunt de sua iustificatione & nos de illorum absolutione seu etiam iustificatione ambigere: cum ex fide certo scire non possimus quod nullus intercesserit obex, aut quod sufficiens fuerit dispositio pœnitentis cum sacramento ad fructum absolutionis uel gratiam sacramentalem obtinendam. Secretissimus etiam est forus sacramentalis: neque in iudicium ecclesiæ exterius deferri possunt quæ inter pœnitentem & sacerdotem aguntur. Igitur non sine periculo falsitatis manifeste possunt dici hæc uerba, ego te absoluo, i. absolutum a peccatis ostendo, ut probatum est.

Tum tertio quia similiter peccata quoad pœnam temporalem mortalium & uenialium iam quoad culpam remissorum sacerdos in sacramento non uere remitteret sed ostenderat esse remissa: sicut & quoad culpam & pœnam æternam, id quod omnes doctores cuiuscunque opinionis constanter negant, ergo eodem modo uere ibi uirtute sacramenti remittitur culpa & pœna temporalis & æterna, & non ostenditur solum esse remissa, cum ibi nulla fiat differentia. Tum de mō quarto idem patet: quia talem sensum, ego te absoluo, i. significo te absolutum irrident communiter doctores, præsertim Richardus de sancto Victore par. 1. de absolutione sacramentali c. 12. Et Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacramentis

Corolarij
primus.

mentis par. 14. c. 8. & glo. Matth. 16. Quodcunq; solueris &c. Et doctores supra allegati. in 4. probatione.

Corolarium secundum.

Secundo corolarie sequitur ex dictis quod non valet alia glossa vel potius euasio dicens quod predicta potestas remittendi peccata intelligitur solum quo ad poenam temporalem & reliquias peccatorum: cum ibi supra dicatur potestas ad mortuos suscitandum, & animarum fordes lepramque mundandum, & a culpa iustificandum, & a peccatis absolute sine vlla restrictione: sicut & baptismus mudat a peccatis quo ad culpam & poenam.

Corolarium tertium.

Tertio corolarie sequitur quod non valet alia glossa, saltem non sufficit dicere quod ideo dicitur in hoc sacramento peccata remitti, quia in sacramento confertur gratia, per quam magis peccata remittuntur, & culpa expellitur, ut de sacramentis omnibus in generali in 3. par. q. 62. art. 2. & de sacramento confirmationis specialiter ait beatus Tho. & communiter doctores. Nam similiter diceremus per omnia sacramenta in quibus gratia confertur & peccata remitti atque per sacramentum poenitentiae, licet per hoc magis quam per alia. Neque dare gratiam solum est idem quod eam augere, sed est gratum & amicum de non grato facere Deo.

Corolarium quartum.

Quarto corolarie sequitur quod non valet alia glossa vel euasio dicens quod quo ad ecclesiam solum fit predicta culpa remissio in hoc sacramento. Nam licet fiat quo ad ecclesiam secundum Aug. in enchiridio c. 62. praecipue tamen fit etiam coram Deo, ut significatur manifeste Ioa. 20. quorum remisistis peccata remittuntur eis, scilicet a me secundum glossam & doctores communiter ibi. Et Matth. 16. quodcunq; solueris super terram erit solutum & in caelo.

Responsio autem ad opposita argumenta, patet ex Responsione ad motiua opinionum praecedentium, ut latius supra posita sunt. Hanc quartam opinionem tenent communiter doctores in 4. dist. 18. & signanter beatus Tho. dist. 17. q. 14. & 18. & dist. 18. q. 3. & dist. 23. q. 2. & 3. parte superioris. q. 83. art. 3. & q. 86. art. 1. & 6. & in opusculo. 22. & in 4. quodlibeto art. 10. Et Alexander Alensis 4. par. q. 60. membro primo art. 3. & latius q. 77. membro 5. art. 7. licet propter difficultatem materiae videatur variare, dum alibi videtur cum 1. & 3. opinione tenere ubi supra allegatus est, sed sano modo intellectus sibi constat. Similiter & Bonaventura in 4. dist. 17. articulo 4. q. 3. & art. 2. q. 4. Quamuis dist. 18. art. 1. etiam videatur cum prima opinione Magistri. Item Richardus in 4. dist. 17. art. 2. q. 8. & dist. 18. art. 2. q. 1. Item Scotus dist. 14. q. 4. & dist. 18. q. 2. Item Durandus dist. 18. & 17. q. 13. Et Palud. & Capreolus dist. 17. q. 2. Et Gerson alphab. 34. lib. 3. Et Abulen. Matth. 16. q. 76. &

Leuit. 1. q. 16. Item Adrianus de clauibus. q. 2. quamuis in 5. quodlibeto art. 3. aequaliter dissonare videatur, sed vere non dissonat. Item Caietanus in 2. quodlibeto q. 12. quaestio 2. de confessione. Et Vega de iustificatione lib. 9. c. 14. 15. Et Soto in 4. dist. 18. q. 3. art. 1. & tandem omnes fere, ut ipse etiam Gabriel qui tenet oppositum in 4. dist. 14. q. 2. notabili. 3. confitetur.

Q V A E S T I O I I.

Qualis dispositio aut displicentia peccati requiritur & sufficiat cum hoc sacramento ad primam gratiam iustificantem.

RESPONDEO quod in hoc sunt quatuor opinionum. quarum prima tenet quod est necessaria vera contritio, quam opinio tenet Okam & Gabriel in 4. dist. 14. & omnes doctores tenentes tres priores opiniones in articulo praecedente, quia haec opinio sequitur ex ipsarum fundamentis: sed quia illa corrumpunt ut ibi visum est: ideo & haec opinio ibi superaedificata stare non potest, nisi ut infra in 4. opinio. recte intelligatur sicut & recte intelligenda est.

OPINIO secunda Scoti in 4. dist. 14. q. 1. & 4. & sequacium est, quod displicentia de peccatis omnibus propter Deum cum proposito cauendi in futurum si non est sufficienter intensa aut continuata quantum requiritur secundum Dei legem aut voluntatem, sufficit cum sacramento confessionis ad primam gratiam iustificantem: quae tamen sine sacramento non sufficeret, & talis dicitur attritio quae virtute sacramenti fit contritio: & non alia. Et ita secundum hanc opinionem attritio dupliciter differt a contritione. primo intrinsece penes intensiorem & remissionem, ut scilicet remissus dolor voluntatis vel non sufficienter continuatus, & per consequens per se non sufficiens dispositio ad gratiam sit attritio: intensus vero aut sufficienter continuatus & per se sufficiens ad gratiam de lege sit contritio. Secundo modo differt extrinseca denominatione, ut scilicet attritio sit omnis dolor non informatus gratia: contritio vero iam gratia formatus: Unde idem dolor prius est attritio, & accedente sacramento per gratiam ibi collatam fit contritio.

Vbi nota quod decipiuntur Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. notabili. 2. & Alman. ea. dist. q. 4. & Adrianus in 5. quodlibeto art. 3. in Responsione ad secundum argumentum principale. & Siluestrina titu. confessio. 1. q. 2. 1. & Summa Angelica confessio. 1. q. 27. & confessio. 2. q. 1. & Summa Rossella confessio. 1. q. 4. & quidam alii putantes Scotum ubi supra sensisse nullo dolore de peccatis habito, dum modo non sit ad peccatum aliquis actualis affectus seu complacencia, sit vero animus ad suscipiendum sacramentum baptismi vel confessio-

Opinio prima.

Opinio secunda.

nis in remissionem peccatorum, talem peccatorum virtute sacramenti primam gratiam suscipere iustificantem & salutem. Sed quod non ita senserit Scotus inde constat, quod ubi supra dist. 14. q. 4. seipsum explicat expresse dicens quod requiritur & sufficit cum hoc sacramento displicentia saltem, alias de se insufficientis quae supra dicta est. Et in dist. 4. q. 5. agens de baptismo idem dicit expresse. Et ad idem est in primo dist. 43. q. 1. Et in 3. dist. 19. q. 1. & 2. Itaque Scotus ponit duo remedia peccatorum: primum sine sacramento: & hoc est per veram contritionem: quae secundum eum est dolor propter Deum sufficienter intensus vel continuatus: alterum cum sacramento: & est per attritionem: quae secundum eum est dolor etiam si sit propter Deum, non tamen sufficienter intensus vel continuatus. Et de hoc loquitur in 4. dist. 14. q. 1. ut supra dictum est. Ut etiam Vega de iustificatione lib. 9. c. 15. & lib. 13. c. 23. 24. late prosequitur & aliter Soto de natura & gratia lib. 2. c. 15.

Et haec opinio praesupponit ut fundamentum, quod ad veram contritionem quae de lege sit sufficienter dispositio ad primam gratiam iustificantem, est necessarium quod sit displicentia omnium peccatorum propter Deum, sufficienter intensa in certo gradu a Deo determinato: dicit tamen quod defectum huius intensiorem potest supplere temporis continuatio. Et quidem quo ad intensiorem requisitam idem cum Scoto primam facie tenere videntur Alexander Alensis 4. par. q. 68. membro 1. art. 2. & 3. Et Bonau. in 4. dist. 16. art. 4. q. 1. & dist. 17. art. 2. q. 2. Et Richardus dist. 17. art. 1. q. 5. Et beatus Tho. in 4. dist. 43. q. 2. art. 3. simul cum dictis ab eo in secunda secunda q. 24. art. 6. Et in 4. dist. 17. art. 3. Et Palud. in 4. dist. 17. q. 7. q. 8. Et Adrianus de poenitentia & in 5. quodlib. art. 3. nisi forte ut ait Vega de iustificatione lib. 13. c. 25. hi doctores dicentes requiri dolorem maximum intensiorem intelligat appreciatuue actu vel virtute, aut super omnia, ut alij doctores communiter dicunt, quod tunc fit quando ita displicet homini peccasse ut nulla ratione velit consensisse aut de cetero consentire peccato, idque propter Deum, quod & ego credo sic illos intellexisse. Et quo ad continuationem suppletentem defectum intensiorem tenet Scotus in 4. dist. 14. q. 1. art. 2. & q. 3. art. 1. & latius q. 4. Et Richardus ubi supra: licet Alman. in 4. dist. 14. q. 2. dicat quod id non clare dicit Scotus, sed quod ex eius dictis elicitur. Sed haec opinio praedicta quo ad intensiorem requisitam probatur dupliciter, primo quia secundum rectam rationem, & Deut. 20. pro mensura delicti erit & plagarum modus, quod secundum glossam & Gregorium intelligitur quo ad satisfactionem pro delicto, & non est maior ratio de satisfactione quo ad poenam, quam quo ad culpam: ex quo

utrobique est iustitia cum misericordia. ergo sicut ad satisfactionem pro delicto quo ad poenam requiritur intensior poena pro grauiore seu maiore peccato: ita etiam quo ad culpam intensior contritio: & per consequens de quolibet mortali requiritur aliqua intensa contritio in certo gradu soli Deo cognito & statuto: ita quod minor non sufficit. Secundo probatur idem per Augustinum ut habetur de poen. dist. 3. c. sunt plures. Et sermone. 11. ad fratres in cremo. & sermone 7. ad eosdem. & sermone 7. de tempore. Et Ambrosio lib. 2. de poenitentia. c. 10. Et Cypria. sermone. 5. de lapsis: dicentem. quam magna deliquimus tam granditer desleamus, alto vulnere diligens & longa medicina non desit. poenitentia minor crimine non sit &c. Et Chrysostomus lib. 2. de compunctione. & super id ad Rom. 8. Spiritus postulat pro nobis gemitibus. Et Grego. in psal. 50. Et Ber. in lib. de modo viuendi. c. 1. & 27. & communiter doctores dicentes esse necessaria lamenta, afflictionem spiritus contribulati, gemitus & huiusmodi ad peccati expiationem & indulgentiam: quae sine magna displicentiae intensiorem esse non possunt. Tertio probatur idem specialiter quo ad temporis continuationem suppletentem defectum intensiorem, quia licet non essentialiter, at vero accidentaliter melior est idem actus continuatus per multum quam per paruum tempus: sicut & perseverans est melior quam non perseverans: & continuatio displicentiae per maius tempus aequialet in bonitate intensiorem eiusdem in minori tempore, ut de hoc latius Angest. in morali c. 9. ergo bonitas continuationis supplet defectum bonitatis debita intensiorem, patet consequentia: quia ad Dei misericordiam pertinet bonum aequialens acceptare.

Sed haec opinio quo ad intensiorem non tenetur communiter a doctoribus: & multo minus quo ad continuationem displicentiae. quia nec videtur auctoritas aut ratio sufficienter ad id: sed potius oppositum, ut in c. talis. c. sunt plures. de poeni. dist. 3. ex Chrysostomus de reparatione lapsi, & in prologo super Ioa. Item quia non videtur quod Deus nos obliget ad gradum & modum actus incognitum, sicut nec ad legem incognitam & non dum sufficienter promulgatam, ut Adria. in 5. quodlibeto, & Medina de poenitentia q. 5. & Vega de iustificatione lib. 13. c. 23. 24. latius prosequuntur.

Ad rationes Scoti supra positas Respondeo ad primam negando minorem, & illa adhuc concessa negatur consequentia. tum primo quia non tenetur peccator in hac tantum vita per viam poenitentiae illam iustitiam punitiuam exequi: cum possit velle illam pati in purgatorio, ut late probat Medina ubi supra. tum secundo quia & si ad id in hac vita peccator teneretur: non tamen attenditur semper maior poena aut satisfactio penes maiorum

Reprobatio opinionis.

Respon. ad primam.

maiores intensio, continuationem, aut delectationem peccati: sed penes maiorem gravitatem eius vel offensam. Ita videlicet ut graviore peccato gravior vel acerbior licet non intensior poena debeatur, ut ait Durandus in 2. distin. 42. q. 7. Et Angeus in morali. c. 3. tum 3. quia secundum Thomam prima secundae q. 71. art. 3. & ibi Caietanus. Et Scotus in 2. diff. 35. Et Almayn in 4. distin. 14. q. 2. ex Adam Godam, & communiter doctores, conuersio ad Deum per contritionem respondet auersioni ab eo, in quo stat formalis ratio peccati mortalis, ergo sicut ad auersionem est impertinens intentio vel continuatio actus: ita & ad conuersionem ad ipsum per contritionem. Poena autem respondet non solum auersioni, sed etiam conuersioni voluntatis ad creaturam, in qua non formalis, sed materialis est ratio peccati. Ideo secundum mensuram delectationis maioris vel minoris in peccato intra genus seu speciem gravitatis eius saepe licet non semper secundum iustitiam respondet maior vel minor intensio poenae.

Respon. ad secundam. Ad secundam respondeo dupliciter primo quod omnes ille auctoritates intelliguntur de displicentiae magnitudinis non quidem intensiva seu gradu, sed praetativa: qua videlicet actualiter vel virtualiter nollet homo offendisse Deum pro quo cunctis bono creato. Secundo Respondeo quod talis intensio & lachrymae corporales afflictio & gemitus requiruntur ad plenam expiationem & indulgentiam peccatorum quo ad culpam & poenam: ut sic omnino placetur Deus: & eo praesertim tempore ubi non erat tanta indulgentiarum abundantia, quando doctores illi loquebantur.

Respon. ad tertiam. Ad tertiam Respondeo potest maior negari ut infra q. 9. dubio 4. in 5. opinione: sed adhuc concessa maiore quo ad bonitatem actus: negatur utriusque quo ad impletionem legis & quo ad alios effectus. Neque enim ad impletionem legis sufficit aequivalens exhibere: nisi Deus aut legislator alius acceptet: aut nisi lex id alternative exigens admittat. Quod patet, quia qui tenetur hodie ieiunare non sufficit si loco eius oret tota die vel det elemosynam, aut se flagellet, & huiusmodi. Cum autem non appareat ubi Deus statuerit se continuationem actus pro eius intensio acceptare etiam si intensio aliqua esset in obligatione. Neque oportet secundum legem Deum facere omnem misericordiam secundum omnem modum possibilem. Potest enim multa alia & alijs modis misericorditer agere quae non agit. Neque decet ipsum de lege agere, nisi ea quae & quomodo agit & statuit: quod si aliter vellet agere & statuere, id utique tunc ipsum deceret: quia prima regula totius bonitatis atque decentiae voluntas divina est, igitur illa ratio non valet.

TERTIA opinio beati Thomae & multorum

aliorum inferius allegatorum stat in tribus punctis secundum triplicem attritionem seu potius dispositionem accedentium ad hoc sacramentum. Quarum prima non sufficit ut ibi sit sacramentum, secunda sufficit ut sit verum, non tamen formatum & fructuosum tunc sed informe sacramentum, tertia sufficit ut sit verum & formatum seu fructuosum, tamen haec omnia tria puncta non ab omnibus doctoribus huius opinionis explicatur: sed partim ab his partim ab illis, ut inferius in probationibus notabuntur.

Igitur primum punctum est de prima in dispositione, quae cum confessione & absolutione non sufficit ut ibi sit sacramentum, qualis est indispositio eorum qui sine ulla displicentia vel cum proposito peccatorum scientes se non esse dispositos neque poenitentes confitentur, etiam si hanc suam indispositionem explicent in confessione. Vel secundo si habent aliquam displicentiam: at ex proposito scienter sine rationabili causa dimittant confessionem. Vel tertio qui nullo modo intendunt sacramentum vel absolutionem sacramentalem accipere: sed solum secreto de aliquo negotio colloqui cum confessore: aut poenam humanam vitare: vel solo intuitu humano specie tenus confiteri sine ullo respectu ad Deum, prout a timore hominum ne pecunia mulctentur, vel ne confusi excommunicati notentur in populo, & huiusmodi. Quia hi omnes non suscipiunt verum sacramentum etiam si forma sacramentalis absolutionis proferatur. Et ideo postea talis confessio reiteranda est ad Dei preceptum & ecclesiae adimplendum. Probatur quia ubi non est materia huius sacramenti non est ipsum sacramentum: quia eius essentia necessario constat ex materia & forma, sed materia necessaria huius sacramenti est poenitens saltem imperfecte per attritionem aliquam integre de omnibus se accusans vel confitens, quia Deum offendit, ut patet tum primo ex concilio Florentino sub Eugenio 4. ubi dicitur quod materia vel quasi materia huius sacramenti est peccatum contritum & confessum. Ait enim concilium. quasi materia huius sacramenti sunt actus poenitentis: qui in tres distinguuntur partes, cordis contritionem, oris confessionem, operis satisfactionem. Haec ibi. Et hoc idem habetur in concilio Tridentino sess. penultima de sacramentis c. 4. Unde liquet quod contritio, cuius nomine etiam attritio intelligitur, ut in 2. puncto latius de hoc, est pars huius sacramenti ut etiam ratio exterioris confessionis vere & non fictae accusatorie de offensa Dei. Quodque ad confessionem vere accusatoriam, quae est materia propinqua huius sacramenti, pertinet ut poenitens omnia mortalia integre confiteatur, ita quod a proposito sine causa rationabili nullum mortale cuius habet conscientiam omittat. Tum secundo idem patet. Nam

confessio

confessio quae a nulla cordis poenitentia proficitur non vere sed fictae accusatoriae & quasi historiae narratio est; & ex consequenti non potest esse sufficiens materia huius sacramenti: quae accusationem peccati aliquo modo displicentis quia Deum offendit representat. Igitur ubi nulla est displicentia offensa Dei, nullumque propositum cauendi in futurum, vel ubi ex proposito per se dimidiata confessio est: nullo modo est verum sacramentum, neque sufficiens materia eius: ex quo super eam forma absolutionis sacramentalis non potest cadere, & nisi ex utraque sacramentum hoc constare non potest. fit inde quod per talem confessionem non vere sed solum apparenter sacramentalem praepcepto diuino vel humano confessionem sacramentalem praepicienti homo non satisfacit: sed talis confessio reiteranda est.

Et in hoc primo puncto omnes doctores concordant: neque de hoc videtur dubitandum, ut patet apud B. Tho. in 4. distin. 14. quaest. 1. artic. 1. quaest. 4. & distin. 16. quaest. 1. artic. 1. quaest. 14. Et 3. parte quaest. 86. artic. 2. & 6. & quaest. 85. artic. 2. & quaest. 90. artic. 2. Et Durandus in 4. distin. 7. quaest. 13. quamuis distin. 16. quaest. prima aequaliter videatur dissonare. Item Palude ead. distin. quaest. vlt. Et Capreolus quaest. 2. Contra quendam Bernardum de Gana co qui male tenuerat oppositum. Ad idem est etiam Gabriel ead. distin. & Caietanus in secundo quodlibeto q. 5. de confessione, & quaest. 1. de contritione. Et clarissimus Medina de confessione quaest. 22. quaest. 28. & quaest. 51. & Cano de poenitentia, Et tandem Soto in 4. distin. 18. q. 3. artic. 2. & 3. Ex dictis patet quomodo verum sit quod Siluester titu. confessio. 1. quaest. 7. & alii Summistae communiter dicunt quod non est sacramentalis neque valida confessio eorum qui principaliter confitentur propter vanam gloriam ut scilicet, boni aestimentur, vel ne notentur in populo, vel ne pecunia mulctentur, neque excommunicati confundantur apud homines, vel ob aliud malum vel temporalem finem. Nam hoc est verum si id in tali confessione ita intendunt, quod nullo modo sacramentum recipere volunt, sed solum praedictum suum finem temporalem per eum modum confessionis obtinere. Quod si sacramentalem confessionem tandem facere & absolutionem sumere intendunt, quamuis praedictis finibus temporalibus inducti, ita etiam quod non aliter confitentur: tunc certe confessio est sacramentalis & valida secundum hanc tertiam opinionem Thomistarum. Immo & ut ait Soto ubi supra artic. 3. quamuis confessio haec non sit actus virtutis, quia est peccatum veniale: tamen quia veniale peccatum non est obex gratiae, fieri potest ut non solum sit sacramentalis sed etiam fructuosa, si alium defectum non

habet. Nam nihil obstat quo minus quis possit spe veniae & gratiae habendae vere confiteri simul & ob vanam gloriam vel ob alium finem temporalem. Quando vero ob finem alium mortalem fieret: quia tunc homo est in affectu peccati, non quidem fructuosa sed sacramentalis tantum, & valida confessio esse potest, iuxta ea quae in secundo puncto sequenti dicentur: poterit etiam omni dolore, vel proposito cauendi in futurum ea confessio adeo vacua esse, ut neque sacramentalis sit. Neque contra supra dicta Scotus unquam dixit aut sensit oppositum ut supra in secunda opinione huius articuli habetur: sed neque Caietanus. 3. par. quaest. 86. artic. 2. ut quidam eis imponunt. Et pulchre de hoc agit Soto ubi supra, & de natura & gratia lib. 2. cap. 13. & 15. & Vega de iustificatione lib. 9. c. 15. Illud autem cap. maiores. de baptismo & eius effectu, ubi dicitur, tunc characterem sacramentalis primit operatio, cum obijceim contrarie voluntatis non inuenit obijcentem, intelligitur ut ipsa verba sonant, quod scilicet, ad characterem baptismi sufficit voluntas illum suscipiendi, ita quod si quis absque illata vi tacet dum baptizatur: silentium illud atque permissio reputatur consensus talem obijceim contrariae voluntatis abiiciens, qui autem nullam attritionem habet, quamuis ex hoc non impediatur habere voluntatem suscipiendi baptismum, & ne possit esse sufficiens materia baptismi: at vero ex quo sine ulla displicentia manet in obijce peccati praeter voluntatis praecedentis: iam ut dictum est non potest esse materia sacramenti poenitentiae, alia enim huius, alia alterius sacramenti materia est.

Secundum punctum principale huius opinionis est de secunda indispositione supra dicta; quae sufficit ad veritatem, non tamen ad fructum huius sacramenti tunc obtinendum. Et ea est ubi quispiam dolet quidem se offendisse Deum non tamen principaliter ex eius amore, sed ex timore poenae hic, vel in alia vita a Deo infligendae; ita quod talis dolor ex fide quidem, sed intuitu tantum Dei poenitentis principaliter est, idque aperte ab ipso cognoscitur. Vel si principaliter dolet propter Deum: non tamen habet verum absolutum, sed inefficax vel conditionatum propositum cauendi in futurum, si videlicet commode potuerit. Itaque si iste quomodocumque dolens imperfecte scienter manet in aliquo affectu peccati, a quo recedere non nisi inefficaciter vult. sciensque defectum suum humiliter se huic sacramento pro aliquo animae remedio subicere volens, integre confiteatur, etiam indispositionem hanc sibi cognitam, ita quod per eius notabilem seu mortalem negligentiam seu ignorantiam non stet

B quo

quo minus prædicta omnia integre confiteatur : tunc hæc opinio ponit quatuor dicta.

Primum dictum. Primum, quod iste non est absolvens; alioqui tam sacerdos absolvens, quam pœnitens ipse absolutionem petens & accipiens peccat mortali peccato sacrilegii & irreuerentiæ seu iniuriæ contra sacramentum. Nisi pœnitens bona fide videlicet putans se bene agere absolutionem humiliter petendo à dicto mortali per inuincibilem ignorantiam excusetur: quo modo sacerdos qui id scire tenetur excusari non potest.

Secundum dictum. Secundum dictum est, quod si huic de facto absolutio sacramentalis impendatur suscipit verum sacramentum: non quidem formatum vel fructuosum conferens tunc primam gratiam iustificantem; sed informe, validum tamen ad implendum præceptum Dei & ecclesiæ, ita quod talis confessio nullo modo postea necessario reiteranda est etiam ad fructum gratiæ & remissionem peccatorum obtinendum.

Tertium dictum. Tertium dictum est, quod recedente prædicta fictione seu indispositione per veram contritionem, vel cum sola confessione huius posterioris fictionis, qua sacrilege absolutionem sacramentalem accepit, postea si sit sufficienter dispositus confitens habebit gratiam iustificantem.

Quartum dictum. Quartum dictum est, quod si prædictus imperfecte pœnitens integre confitetur, sed non absoluitur, sicut nec absolui debet ut dictum est: talis confessio secundum aliquos est quidem sacramentalis & valet ad implendum præceptum ecclesiæ de confitendo, non tamen ad præceptum diuinum implendum: unde & quando voluerit gratiam iustificantem habere reiteranda est. Sed probabilius secundum alios plures de hac opinione talis confessio sine absolutione nec actu est pars sacramenti, nec valet ad implendum præceptum Dei vel ecclesiæ: ideo reiteranda est.

Probatio primi dicti huius secundi puncti principalis. Primum dictum huius secundi puncti probatur, quia vterque scienter irritat absolutionem sacramentalem à suo effectu per ipsa verba sacramentalia significato: & quantum in se est facit ut sacramentum signum mendax sit. Item sacerdos specialiter peccat absolvens quem rationabiliter iudicat à Deo non absolui, ab eius regula recedens, secundum Hiero. & glo. Matth. 16. Verum est quod si talis pœnitens confitetur ut obediatur ecclesiæ præcepto & consilium salutare à sacerdote habeat, aut si forte vel inter confitendum eius animus per gratiam Dei mutetur in melius: & sic absolutionem petit & accipit sacramentum estimans se in hoc bene agere: hic utique à peccato sacrilegii mortalis excusatur, non autem sacerdos absolvens ut dictum est. Secus si aliter se habet volens in peccato scienter absolui: vel si suam hanc indispositionem, leu-

etiam virtuale propositum peccati sibi cognitum tacet: quia de hoc non est inuincibilis ignorantia excusans, cum omnes etiam muliercule id esse confitendum non ignorent.

Et in hoc primo dicto concordant B. Th. opusculo. 22. in Responsione ad septimum & 13. argumentum. Alexander de Alis. 4. par. q. 77. membro 5. art. 7. Rich. in 4. distin. 17. art. 2. q. 8. ad 5. Durandus ea. distin. q. 13. Palude q. vlti. Capreo. q. 2. Gabriel. q. 1. dub. 2. Et Soto in 4. distin. 18. q. 3. art. 2. & 3. Item Siluester confessio. 1. quest. 7. & quod ibi dicit quod talis confessio non valet neque est sacramentalis, intelligitur si non intendit sacramentaliter confiteri nec humiliter se clauibus sacerdotis subiicere, de quo in primo puncto dictum est. Secus si ut hic diximus se humiliter subiicit sacerdoti, ut ipse etiam Siluester ibidem q. 23. & Confessor. 3. q. 7. q. 10. q. 12. Et Confessor. 4. q. 5. Et Adrianus de confessione q. 4. dubio 4. & tandem Cano in relectione de pœnitentia par. 5. fo. 122. & communiter Thomistæ cum pluribus aliis opinantur, maxime quia ut ait Maioris in 4. distin. 17. q. 3. nemo talium est tam imprudens qui quo tempore confitetur non detestetur aliquo modo saltem virtualiter peccata sua, aliquando quidem sufficienter aliquando in sufficienter ad gratiam tunc obtinendam ut dictum est.

Probatio secundi dicti. Secundum dictum quod, scilicet, si impendatur absolutio est uerum licet informe sacramentum &c. probatur quadrupliciter primo quia ibi est materia & forma, ergo de forma constat. de materia autem patet: quia est confessio integra peccatorum ut supponitur, & vere accusatoria: quia displicentia peccatorum eatenus duntaxat requiritur ad essentiam huius sacramenti & est pars eius, quatenus est ratio confessionis vere & non fecte accusatorie: qua videlicet pœnitens vere & humiliter seipsum ut reum coram suo sacerdote in hoc sacramentali iudicio proponat. ad hoc autem sufficit displicentia imperfecta supra dicta. nam cum ea potest pœnitens vere se reum omnium suorum peccatorum sacerdoti accusare ut liquet, ergo sufficit ad id.

Secundo probatur idem, quia sicut omnia alia sacramenta dantur vera & informia, id est, sine fructu gratiæ propter indispositionem suscipientium: ita & hoc sacramentum pœnitentiæ. Quia non est maior ratio de hoc quam de aliis sacramentis & indispositionibus seu attritionibus quo ad hoc, neque vlla lex est quæ quo ad hoc inter hoc & alia sacramenta discrimen faciat. Omnia etiam alia præcepta possunt in statu peccati adimpleri, cur ergo non etiam hoc?

Si dicatur esse discrimen in hoc quod effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis, quæ sine gratia iustificante non habetur. Gratia autem sine dilectione Dei super omnia, & per consequens

consequens sine uera contritione non est, ut in cap. si enim, de pœn. distin. 2. ut latius infra in tertio argumento contra quartam opinionem habetur. Effectus autem aliorum sacramentorum proprius est alius per suas formas sacramentales designatus. Inde consequitur quod alia sacramenta vera quamuis informia & eorum proprios effectus sufficit voluntas ea suscipiendi. Ad sacramentum autem pœnitentiæ verum & eius effectum non sufficit nisi adsit contritio: neque informis esse potest. Contra hæc replicatur. Nā licet fructus huius sacramenti sicut & aliorum sit absolutio fructuosa à peccatis & gratiæ collatio: at vero proprius eius effectus est absolutio sacramentalis: non quidem de facto peccata remittens & fructuosa, sed de se remissiuia peccatorum, si non adsit impedimentum ex parte suscipientis ut infra in primo argumento contra hæc opinionem habetur. facit Aug. lib. 1. de baptismo contra Donatistas. c. 12. & habetur de consec. dist. 4. c. tunc valere, ut proxime in tertio dicto sequenti latius habetur. Tertio probatur idem, quia si hoc sacramentum non posset esse verum simul & informe: iam nullus esset certus se esse vere confessum: oporteretque semper hominem de confessione & reconfessione sollicitari sine termino quod absurdum esset: nam viri boni atque prudentes licet non sint certi sint ne in gratia, non inde anxii neque dubii sunt an præceptum hoc de sacramentaliter confitendo vere adimpleuerint, nunc autem norma vitæ ex more & usu prudentium secundum Arist. 2. ethi. summenda est.

Sed ad hoc potest responderi quod ad tollendum illud absurdum sufficit certitudo moralis siue probabilis, quod quis est recte confessus & in statu gratiæ quæ certitudo facile potest haberi. Quarto probatur idem secundum aliquos, quia ut superius in primo dicto præcedenti secundum ceteros doctores habetur, qui sic vult absolui sacrilegium committitur uel intentat. hoc autem non esset, nisi ibi verum esset sacramentum, ergo &c.

Sed ad hoc respondet Adrianus negando minorem, nam ad sacrilegium formaliter saltem intentatum sufficit quod sit sacramentum non quidem in se verum, sed illicite intentatum, ut patet de eo qui intra quartum gradum consanguinitatis sacramentum matrimonij intentat. Ideo duæ rationes priores fortiores sunt pro hoc secundo dicto. Ex quibus sequitur quod si ibi est verum licet informe sacramentum, ergo talis confessio cum absolutione valet ad implendum præceptum Dei & ecclesiæ, ita quod postea necessarium non reiteranda est. Quia secundum Benedictum xi. in extrauaganti, inter cunctas peccata à quibus semel sumus vere absoluti non est necessarium iterum confiteri. Hoc secundum dictum tenent expresse B. Tho. in 4. distin. 17. q. 3. art. 4. & ea. distin. Palude q. vltima. Capreo-

lus. q. 2. Florent. 3. part. titu. 14. cap. 19. §. 5. Siluester titu. confessio. primo q. 2. 1. q. 22. & Cano in relectione de pœnitentia par. 5. in Responsione ad quartum argumentum, & Soto in 4. distin. 18. q. 3. art. 2. & 3. & communiter Thomistæ. & consonat Alexand. Alensis. 4. par. q. 77. membro 3. art. 7. & Durand. distin. 17. q. 13. cenfet hoc esse probabile, sed oppositum probabilius. Et tandem Caietanus in 2. quodlibeto questio. 5. de confessione idem tenet cum B. Tho. sed in summa titu. confessionis iteratio, tacite se retractat dicens quod id solum est verum, quando pœnitens dolet de omnibus cum efficaci proposito cauendi non tamen propter Deum summe dilectum: aut non odit peccatum supra omne odibile, & cauendum super omnia cauenda, neque tanquam pro summo malo peccatum mortale ut Dei offensiuum habet. Sed uel dolet sicut si offendisset vnum alium hominem, & dolet de eius offensa, leuiter intendens non amplius offendere, vere iam in animo dicens, parce præteritis, & te iam non amplius offendam: vel si solum ex timore iustitiæ diuinæ dolens confitetur, vel si ex negligentia uel ignorantia non notabili neque mortali dimidiauit confessionem. Et cum eo concordat Nauarro in summa c. 1. §. 36. 37. Itaque doctores Thomistæ in hoc secundo dicto non sibi constant: sed neque in alijs inde sequentibus. Item Adrianus de confessione quest. 4. idem cenfet esse probabile cum B. Tho. sed solum in casu quo vno actu voluntatis talis pœnitens vult simul & integre confitetur, & per alium actum vult sacramentaliter absolui simul & absoluitur. Tunc enim licet peccet per istum secundum actum ut in præcedente primo dicto habetur: non tamen peccat per primum ut iam dictum est & latius in quarto dicto sequenti patebit. Secus in casu quo talis pœnitens vno actu voluntatis efficaciter vult vtrunque scilicet, confiteri simul & absolui. tunc enim per talem actum peccaminosum non satisfacit ulli præcepto: quod non nisi de actu moraliter bono est, qui simul malus esse non potest: & ex consequenti talis confessio reiteranda est.

Sed eadem argumenta procedunt contra hoc quæ & contra B. Tho. insuper & hoc fundamentum Adriani non tenetur à doctoribus communiter dicentibus quod per actum de genere bonum, quamuis ex circumstantia moraliter malum, satisfieri potest generaliter præceptis diuinis & humanis: iis exceptis quæ sine gratia aut charitate impleri non possunt, ut est præceptum de habendo charitatem actualem aut contritionem, ut de his latius Medina de confessione quest. secunda. & Cano ubi supra & Vega de iustificatione lib. 1. cap. 2. §. 1. & Soto etiam ubi supra.

Probatio
ter
tij dicti.

Tertium dictum, quod scilicet recedente fictione valet dicta confessio ad fructum gratiæ. &c. probatur primo quia ex quo ille attritus suscepit verum sacramentum, iam non tenetur illud reiterare, vt dictum est. ergo recedente fictione consequitur effectum seu fructum eius, scilicet gratiam iustificantem. patet consequentia, quia iam habet gratiam, & apertum est illi contrito regnum cœlorum quod illi fuerat clausum per peccatum mortale, vt constat, ergo virtute clauium in sacramento præcedente est hoc illi concessum, quia non aliter nisi per clauem sacerdotalem in sacramento regnum cœlorum clausum peccatoribus aperiri potest, secundum Ioan. 20. quorū remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis, i. non absolueritis, secundum glossam retenta sunt.

Secundo probatur idem per Augu. de confessione. distin. 4. c. tunc valere, vbi asserit baptismum recedente fictione suū effectum sortiri, & id non nisi virtute sacramenti baptismi iam præcedentis: alioqui ille nō regeneratus ex aqua & spiritu sancto cōtra Io. 3. & Mar. vlti. regnū cœlorū intravit sine baptismo. Cum ergo sacramentum pœnitentiæ sit peccatoribus baptizatis necessarium ad salutem: iam si ex vi solius contritionis, & non ex vi huius sacramenti peccata alicui remitterentur: vtique sine remissione sacramentali peccata illi remissa essent, contra id Ioan. 20. quorum retinueritis &c. vt dictum est.

In hoc tertio dicto concordant expresse B. Tho. Duran. Palu. Capreo. Florent. vbi supra in primo dicto habetur: & Siluester confessio. 1. q. 2. & Caieta. in suo casu limitato in secundo dicto præcedente, & Cano vbi supra fol. 123. dubio. 4. Sed Alexander superius videtur dubius, & Soto repugnat.

Probatio
quarti dicti

Quartum dictum quod scilicet talis confessio etiā sine absolutione sufficit ad implendum præceptū ecclesiæ, probatur, quia illa confessio est vere sacramentalis, i. pars sacramenti vel materia eius, si non actu, saltem in potentia propinqua quia videlicet si forma absolutionis impendatur erit verum sacramentum, vt in secundo dicto habetur, etiam si peccet petens & accipiens & impendens absolutionem, ergo sufficit ad implendum præceptum ecclesiæ de sacramentaliter cōfitendo. Consequentia probatur. Quia ecclesia neque in c. omnis. de pœni. & re. neque alibi præcipit vt sacramentaliter confitens percipiat siue procuret absolutionem sibi sacramentalem impendi: sed vt offerat materiam sufficientem huic sacramento. immo ex clementia videtur ecclesia talem confessionem sacramentalem tantum percipere & acceptare, in c. quod quidam, eo. titu. vbi expresse præcipit eorum confessio nem, qui cum aliqua displicentia integre confitentur, dicentes se à peccato vel à statu peccati

abstinere non posse aut non velle, esse admittendam. Constat autem id non solum præcipi vt consilium & pœnitentia illis præbeatur, ut limitat & intelligit Durādus & plures alii doctores. Nam talem limitationem non dicit textus: neque erat necessarium sic limitare aut docere; cum cōstet opus esse charitatis consulere, & talem iuuare peccatorem in hoc sacramento se humiliter subiicientem, ut resipiscat. Sed simpliciter præcipit ecclesia talium confessionem admittendam esse, vtique non nisi ad præceptum ecclesiæ de confitendo adimplendum. Et in hoc quarto dicto concordant expresse Alexander & Richardus ubi supra in primo dicto allegantur: idque solum tenent in casu quo per talem confessionem sacramentalem ipse pœnitens intendit ecclesiæ præcepto satisfacere, putans bona fide se in hoc bene agere, ut ibi dictū est. Idem tenet Cano vbi supra fol. 122. fo. 125. dubio. 3. & 5. etiam si sacri lege velit & intendat absolutionem recipere sacramentalem, & consonat Adrianus quādo vno actu solum vult efficaciter confiteri sine absolutione: uel uno actu vult confiteri & alio sacramentaliter absolui, licet de facto non absoluator, uti superius in primo & secundo dicto latius habetur, & ad idem videtur Caietanus. sed oppositū tenet Soto ubi supra.

Tertium punctum principale huius opi. est de tertia attritione uel indispositione pœnitentis, quæ sufficit ut hoc sacramentum sit verum & fructuosum tunc ad gratiam iustificantem obtinendum. & talis est is qui quocunque genere attritionis dolet quidem, sed imperfecte, se offendisse Deū: puta quia non propter Deum principaliter, sed ex aliquo respectu Dei, præcipue tamen quia peccatum turpe est aut malum contra rectam rationem, aut quia ipsi peccatori nocuum est, aut timore Dei hic uel in alia vita punientis, & huiusmodi, dolet offendisse Deum: Ita tamen quod nullus manet affectus siue complacētia peccati mortalis aut status eius in conscientia ipsius pœnitentis: quamuis lateat in anima eius, qui inefficax uel conditionatum tantum propositum cauendi si commode potuerit habet. Nam etsi sciat se non esse perfecte aut uere cōtritum neque dispositum ad gratiam sine sacramento obtinendam: si tamen æstimat se esse dispositum uel id sufficere ad sacramentum, ut eo mediante & virtute eius iustificetur: & cum tali bona fide. omnia mortalia integre confitetur & absoluitur, ita quod per eius notabilem negligentiam nullum mortale omittatur: utique virtute sacramenti habet primam gratiam iustificantem, fitque de attrito contritus, id quod sine sacramento nō haberet.

Probatur dupliciter primo quia secundum Tho. 3. par. q. 79. art. 3. ad secundū, & q. 80. art. 4. ad secundum & in quarto distin. 17. quæst. 1. articu. 5. quæst. 1. & in addi. 3. part. quæst. 10. art. 1.

Tertium pñ.
ctum.

art. 1. & distin. 24. q. 1. art. 3. q. 1. art. 3. q. 1. ad tertium, & supra q. 1. in 4. opin. probatum est sacramentum baptismi & pœnitentiæ per se ordinantur ad præstandum vitam mortuis & remissionem culpæ, sed hoc nō fieret nisi prædicto modo attritis gratia iustificans præstaretur. Quod inde patet: quia vita non confertur iam uiuentibus atque sanatis per contritionem: sicut absurdum est dicere, quod medicinas corporales à natura potissimum institutas ad sanandum corporis morbos mortales sumere non possit qui se egrum esse cognosceret: nisi is tantum qui sanus esset, aut qui se iam sanum æstimaret. Neque vita spiritalis & salus confertur ijs qui nullo modo attriti sunt, vt patet ex primo puncto principali: neque attritis habentibus in cōscientia obiicem actualis seu virtualis maculæ voluntatis complacētiæ vel affectus peccati mortalis, vt patet ex secundo puncto supraposito. Igitur à sufficiente diuisione in istis supra dicto modo attritis in sua æstimatione carentibus obiice malæ voluntatis sacramentum pœnitentiæ sicut & baptismi confert gratiam iustificantem. Nihil enim obstat quod talis pœnitens vel attritus sciat vel ignoret se sine sacramento esse indispositum ad gratiam & imperfecte contritum: vel quod æstimet vel non æstimet probabiliter se esse vel non esse contritum aut sanum aut ægrum, dummodo in conscientia careat obiice vel affectu peccati mortalis: vt sic huiusmodi insufficienter contritus virtute huius sacramenti gratiam obtineat iustificantem.

Not. concilium
Tridentinum.

Secundo probatur idem ex concilio Tridentino sess. 14. de sacramentis c. 4. vbi sic habetur. Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quia vel ex turpitudinis peccati cōsideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur: si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ: declarat sancta synodus donum Dei esse & impulsus spiritus sancti non adhuc quidē inhabitantis, sed tantum mouētis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quāuis sine sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat: eum tamen ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit. Hæc ibi. Igitur taliter attritus vtiliter & fructuose confitetur, & virtute sacramenti iustificatur. Nam nō potest decretum hoc aliter intelligi, cum in vltimis verbis expresse dicat quod in sacramento & nō extra, illa attritio ad gratiam obtinendam disponit. In hoc tertio puncto expresse cōcordat Cano in sua relectione de pœnitentiā secundū Thomam vbi supra, & Durādus, Palude, Capreo, Florentinus cum multis alijs, qui in secundo puncto principali in secundo eius dicto superius allegati sunt. Excepto Caietano & Soto vbi supra, & de natura & gratia, de quibus infra erit sermo.

Sed hæc opin. tametsi probabilis, at vero quoad secundum & tertium punctum principale nō tenetur à plurimis doctoribus. Nam contra secundum eius punctum, & præcipue contra secundū eius dictum, vbi dicitur quod ibi est verum sacramentum impletiumque præcepti, quamuis informe; arguitur quadrupliciter. primo quia non est verū sacramentum hoc, neque forma sacramentalis, ego te absoluo à peccatis est vera, nisi ipsū sacramētū sit de facto fructuosum tunc gratiā cōferens, per quā remissio peccatorū simul à Deo cōferatur, vt patet Io. 20. quorū remiseritis peccata remittuntur eis, scilicet à me secundum glossam & doctores ibidem. & Math. 16. Quodcunque solueris super terram &c. sed in illa confessione iuncta absolutione non cōfertur tunc gratia neque remissio peccatorum à Deo, vt ipsa confitetur opinio. ergo ibidem neque verum sacramētum, neque præcepti impletium, neque vllō modo validum est.

Si primo cuadendo negetur illa maior, & dicitur quod ad veritatem huius sacramenti & formæ sacramentalis sufficit, quod in virtute vel in potentia vel de se sit salutare vel collatiuum gratiæ, & Deus similiter paratus, sit per sacramentum eam conferre, & remissionem peccatorum: quamuis non actualiter nec de facto conferatur propter impedimentum suscipientis, & ita sensus formæ sacramentalis, ego te absoluo, non est, ego do tibi absolutionem qua nunc actualiter absolutus sis à peccatis: sed sensus est, ego iudicialiter sententiam fero absolutiuam virtute cuius possis etiam coram Deo à peccatis absolui & liberari, si tu velis talem fructum debite dispositus accipere & non manere ligatus in vinculo aut carcere peccatorum. Et similiter ego te baptizo, id est ego do tibi sacramentum baptismi ablutiuum peccatorum, quo videlicet tua peccata coram Deo deleantur, si per te non steterit, aut ex parte tua non ponatur impedimentum, vt hoc expresse ait Cano de pœnitentiā par. 5. q. 6. dubio. 2. & Soto vbi supra secundum Tho. in 4. distin. 17. q. 14. ad tertium. Et Alexandrum de Alis. 4. par. q. 77. membro 5. art. 7. aliosque doctores. & ad hunc sensum semper est vera forma sacramentalis attrito & contrito collata: estque ibi verum sacramentum & medicinale in habitu vel virtute, nisi ponatur obex vt dictum est: sicut ignis est vere calefactiuus, quia valet passum dispositum calefacere.

Contra hoc replicatur, quia si forma sacramentalis vt sit verum sacramentum sufficit quod verificetur in habitu vel virtute vt dictum est, ergo similiter esset verum sacramentum absolutio impensa ei qui nullo modo attritus est in casu primi puncti principalis huius opinionis supra positi: etiam in fictum fictione contra sacramentum si forma sacramentalis proferretur, esset verum

Reprobati
secundi puncti.
Ei. quo ad
secundum di
ctum.

Argumentum
primum con
tra illud.

Eufasio pri
ma.

sacramentum baptismi ordinis & confirmationis & huiusmodi. Quia similiter diceretur quod talis forma sacramentalis licet tunc non actu at in habitu seu virtute habet seu haberet suum effectum etiam characterem sacramentalem. si non ponatur obex, consequens autem est falsum, ergo & antecedens.

Evasio tertia.

Sed ad hoc potest responderi negando consequentiam: quia non est simile de habente fictionem contra sacramentum, vel defectum materiae requisitae ad esse sacramenti, & de habente solum fictionem contra fructum eius, aut defectum perfectae materiae ad fructum sacramenti percipiendum. Illic enim non est sacramentum: & ex consequenti forma sacramentalis nec actu nec virtute tunc vel post vllum effectum habet. Hic autem est verum sacramentum quamvis in forme vt superius dictum est. ideo eius forma sacramentalis actu vel virtute vt diximus efficax est. sed certe qui sic diceret deberet probare sufficienter, ut tuta esset opinio.

Argumentum secundum.

Secundo principaliter ad idem arguitur. quia talis confessio non valet ad implendum praecipuum de confitendo, ergo nec est verum sacramentum, & per consequens reiteranda est. Antecedens probatur. quia in c. omnis. de poen. & re. ecclesia non solum finaliter intendit sed obiectiue praecipit eam confessionem quam Christus instituit. haec autem non est nisi sacramentalis simul & actualiter fructuosa, qua actualiter sit poenitens sufficienter dispositus ad sacramentum eucharistiae digne suscipiendum. Quod inde constat. Quia si ecclesiae costaret talem attritum etiam confessum & absolutum de facto esse indignum ad fructuose coicandum, sicut talis est manens adhuc in statu vel affectu peccati sibi cogniti, puta in concubinato & huiusmodi: utiq; illum repelleret a coione secundum oes doctores in 4. dist. 9. & ut refert Gabriel in cano lect. 87. illum et repelleret ab absolute sacramentali illa illi denegando, vt et concedit opi. haec superius in primo dicto huius secundi puncti principalis. No aut haec denegaret si per talem confessionem & absolutionem satisfaceret suo & diuino praecipuo, ergo per illam non satisficit tali praecipuo; & per consequens nec est verum sacramentum quod Deus & ecclesia praecipit.

Respon.

Ad hoc potest responderi conformiter ad supradicta negando antecedens, & ad eius probationem negatur minor: sed sufficit quod sit habitu vel virtute confessio & absolutio fructuosa, qua possit si velit homo disponi ad digne communicandum. Ecclesia autem ideo repellit indignum sibi cognitum, non quia non implet, sed quia male implet praecipuum de talibus sacramentis suscipiendis: implet enim ea quo ad substantiam actus praecipui, licet non debito modo nec ad intentionem praecipientis, quae non cadit sub tali praecipuo; & ecclesia

iuste vt tenetur, prohibet siue repellit illum & oes ne implendo hoc vel aliud praecipuum quo ad substantiam actus faciant contra aliud praecipuum de non in digne siue sacrilege dando vel recipiendo vera sacramenta. Sed contra hoc replicatur. quia secundum Aug. qui male implet praecipuum non implet, & habetur de re. iur. qui ex timore, & ibi glossa. quamuis illa opinio dicat quod non implet ad finem, bene tamen quo ad substantiam praecipui.

Tertio principaliter arguitur ad idem, quia materia huius sacramenti est contritio, quantum est ex hac parte displicentiae ad hoc sacramentum requisitae, ut patet ex concilio Florentino & Tridentino vbi supra, vbi non dicitur attritio, sed quod contritio est pars seu materia huius sacramenti: modo sit pars integralis seu potentialis directe vel indirecte, absolute vel relative huius sacramenti, ergo illa attritio non sufficit ad salutem, quia deficiente materia non est sacramentum, etiamsi secundum Scotum in 4. dist. 14. q. 4. & dist. 16. q. 1. forma sit in qua principaliter est substantia huius sacramenti.

Argumentum tertium.

Si ad hoc primo dicatur, vt ex B. Tho. ait Cano vbi supra, q. nomine contritionis & attritio intelligitur, & quolibet displicentia peccati sufficiens ad gratiam.

Prima euasio.

Contra, quia concilium Florentinum, & expressius Tridentinum, sess. 6. c. 6. & 14. c. 4. vt proxime contra secundam euasionem sequentem habetur, & in sess. 4. sub Iulio c. 3. & 4. & Cano. 4. explicauit per contritionem intelligi dolorem peccati cum proposito cauendi in futurum, & contritum & humiliatum, vbi perfectus dolor & recessus a peccato sine villo eius affectu & vera contritio significatur. Sed hoc potest negari dicendo quod solum dolor sufficiens ad gratiam ibi notatur, qui vt infra latius de per. accidens potest etiam esse attritio cum sacramento: quamuis per se & regulariter sit contritio vt habetur in dictis auctoritatibus.

Replica.

Si secundo dicatur quod contritio secundum omnes est certa indubitata & perfecta materia huius sacramenti: de attritione autem non est ita certum: ideo dicta concilia communisq; sententia doctorum, tenendo certum & perfectum, & relinquendo incertum, & imperfectum, dicunt contritionem esse partem atque materiam scilicet, perfectam huius sacramenti. Loquuntur enim de hoc sacramento integro perfecto & fructuoso, vt patet expresse in dicto concilio Tridentino sess. 8. & penul. cap. 3: ideo ibi non est facta mentio de tali attritione non sufficiente ad sacramentum perfectum & fructuosum: sed inferius ibidem cap. 4. de alia attritione sufficiente ad praedictam perfectionem & fructum sacramenti, ut supra in tertio puncto principali habetur, mentio facta est.

Secunda euasio.

Contra,

Replica.

Contra, quia licet de hac attritione esset incertum: tamen si aliquo modo saltem imperfecta materia veri sacramenti esse poterat, ut ait opinio: non deberent dicta concilia id omnino praetermittere: ex quo ibidem de omni remedio peccatorum agebatur, diffinitioq; de sacramentorum necessitate veritate, & utilitate perfecte tradebatur. Quod etiam inde arguitur. quia cum concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. prius loqueretur de poenitentia requisita ante baptismum, quae non tanta requiritur quanta in lapsis post baptismum, de qua nos agimus: postea cap. 14. dicit, Docendum est poenitentiam Christiani hominis post lapsum multo aliam esse a poenitentia baptismali: eaq; contineri non modo cessationem a peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum & humiliatum: uerum etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in uoto, & suo tempore faciendam, & sacerdotali absolutionem. Haec ibi. Vbi nomine detestationis peccati contritionem concilium intelligit, & expressius in sess. 14. cap. 4. idem declaratur.

Tertia euasio.

Si tertio euadendo cum Caetano in 2. quodlibeto q. 11. & cum Soto, & Cano, ubi supra dicatur quod materia huius sacramenti quantum est ex parte displicentiae requisitae est contritio: non quidem ut est uirtus neque absolute. Sic enim semper etiam ante legem gratiae fuisset pars sacramenti poenitentiae nondum instituti. quod absit: sed contritio, ut relata ad clauis ecclesiae, uel ad hoc sacramentum, quatenus uidelicet est ratio confessionis uere, & non fiste accusatorie de peccatis, ad quam sufficit attritio praedicta.

Replica.

Contra, quia ex hac relatione ad hoc sacramentum contritio non mutat, neque amittit essentiam, & uirtutem suam, s. quod sit displicentia peccatorum propter Deum, aut de offensa Dei cum uero proposito cauendi in futurum. & cum dicta concilia Florent. & Trident. ubi supra omnesq; doctores sacri expresse dicant de eadem contritione quae semper etiam in lege naturae fuit necessaria ad salutem, quod est pars, & materia huius sacramenti absolute & proprie loquendo, ergo etiam relata ad hoc sacramentum contritio est necessaria, & non sufficit attritio praedicta ad ueritatem huius sacramenti.

Quarta euasio.

Ideo tandem quarto praedicta opinio potest etiam consequenter ad supra dicta optime respondere, quod utique contritio est per se, & regulariter necessaria ad integritatem, & perfectionem huius sacramenti, ut sit de facto fructuosum, idq; uel antecedenter, uel concomitanter, uel consequenter. Sicut & satisfactio quae post absolutionem sacramentalem requiritur ad integrum perfectumq; fructuosum sacramentum, de quo praedicta concilia expresse, & doctores loquuntur. Cum quo stat quod ad uerum, licet non integrum neque perfectum, aut formatum uel fructuosum

tunc sacramentum, attritio praedicta sine contritione, & satisfactioe sufficit.

Argumentum quartum.

Quarto principaliter arguitur ad idem, quia omnino impoenitens de praeteritis, sed nullum affectum, neque propositum peccati in futurum habens si absoluat non suscipit hoc sacramentum: ex quo ibi nulla est materia, ut patet ex primo puncto principali huius opinionis, ergo nec praedicto modo attritus de quo in hoc secundo puncto agitur. Patet consequentia, quia eque, aut magis indispositus est iste ad ueritatem, & fructum sacramenti, quam primus: nam iste sciens in affectu seu proposito saltem uirtuali peccati suscipiens absolutionem, sacrilegam irreuerentiam etiam posituue aequae, aut magis quam ille committit.

Respon.

Sed ad hoc potest responderi negando consequentiam, & eius probationem, quia licet quo ad fructum sacramenti tunc percipiendum sit uterque indispositus magis uel minus: at uero quo ad ueritatem sacramenti, iste secundo modo attritus habens aliquam displicentiam peccatorum est magis dispositus, ut sit materia sufficiens ad ueritatem sacramenti, quam ille primus qui uel utruq; uel alterum istorum non habet, ut supra dictis patet. Et ita patet quomodo sustentari potest opinio haec quo ad secundum dictum, a quo alia pendent, & quidem nisi quo ad hoc haec opinio sit vera magna pars Christianorum periclitaretur, qui hoc modo attriti confitentur, neque tales confessiones reiterant postea redeuntes ad cor: sed cum corde contrito de peccatis praedicto modo confessis pie credunt se gratiam habere, & salutem, ideo satis probabilis, & pia quoad hoc uidetur opinio haec.

Contra tertium dictum eiusdem secundi puncti principalis huius opinionis, vbi dicitur quod recedente fictione cum sola confessione eius habetur fructus sacramenti praecedentis, &c. arguitur. Quia etsi sit sacramentum, postea non habet effectum, quia iam transactum non manet in se ut constat: neque reliquit characterem, ut baptisimus: nec ornatum, ut supponitur secundum Thomistas modernos: qui iam conuicti, & resipiscentes talem ornatum, utpote fictitium penitus abnegant, quamuis antiquiores illum effinxerint. Neque ad id est pactum aliquod diuinum ut somniabat Durandus, in 4. dist. 17. q. 13. cum nulla auctoritas, aut ratio certa de tali pacto, uel acceptance diuina dari possit. Neque Aug. in c. tunc ualere, de conse. dist. 4. ei suffragatur, quia quadrupliciter ad id respondetur. primo secundum Scotum in 4. dist. 4. quod solum ibi Aug. intendit dicere quod baptismus est ianua aliorum sacramentorum, s. imprimendum characterem, ut illum imprimere possint quem sine prauo baptismo non imprimerent. Et similiter est ianua omnium sacramentorum quo ad gratiam sacra-

mentalem conferendum: quia nisi præcederet baptismus actu uel uoto: nullum sacramentum conferret gratiam suscipienti, & maxime sacramentum penitentiae nullum esset, & inefficax. Et ita baptismus iam semel ab indisposito susceptus postquam irreiterabilis est, postea cessante fictione seu indispositione ualere incipit, s. aliis sacramentis, ut iam suum habeat effectum. Et iste sensus patet ex ipsius Augustini uerbis præcedentibus, & subsequentibus ibidem.

Secundo dicitur etiam secundum Medina de confessione q. 28. nõ esse omnino certum quod baptismus valeat ad gratiam baptismalem recedente fictione. Quia aliqui doctores, ut etiam ubi supra ait Scotus, tenent quod ille penitens per solam contritionem gratiam obtineat, & ita intelligitur Augus. quod scilicet postea cessante fictione per contritionem ille prius baptizatus reponitur in statu salutis in quo per baptismum reponeretur nisi prius obiicem posuisset.

Tertio dico quod licet baptismus qui est sacramentum non iterabile incipiat ualere ad gratiam sacramentalem recedere fictione: hoc ideo est, quia alioqui homo gratia huiusmodi regenerationis priuatus maneret in æternum: cum non sit locus eam per tale sacramentum irreiterabile recuperandi, secundum Hebr. 6. impossibile est rursus renouari &c. Quæ ratio in aliis sacramentis iterabilibus non habet locum, & maxime in sacramento penitentiae, ubi gratia non quidem primarie regenerationis, sed reconciliationis præstatur. ideo non est simile de hoc, & de sacramento baptismi. neque sequitur quod sine clauis absolutione, & sine sacramento penitentiae fiat remissio peccatorum contra Ioan. 20. Quorum remisistis peccata &c. Nam sicut ante omnem confessionem per contritionem fit peccatorum remissio uirtute clauis sacramenti in uoto postea realiter oportune suscipiendi, & id sufficit secundum omnes doctores, ut etiam ipsemet Canon la te probat ubi supra fol. 73. ita in proposito per contritionem sequentem fit remissio peccatorum uirtute clauis, & sacramenti in uoto. Nam postea necessario confessio, & absolutio sacramentalis ut oportet de omnibus facienda est. Tale autem uotum baptismi irreiterabilis post iam semel susceptum baptismum esse non potest.

Quarto dico quod ratio differentia sacramenti penitentiae, & baptismi est, quia hoc nõ requirit pro materia actus suscipientis, neque ullam eius penitentiam, sed solam uoluntatem suscipiendi in adulto: illud autem sic, ut superius secundum concilia, & B. Tho. 3. par. q. 90. art. 1. & in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. dictum est. ideo baptismus ab impenitente susceptus est uerum sacramentum: non autem sacramentum penitentiae. & ita Soto in quarta distin. 18. quæst. 3. arti. 3. tenet cum opinione communi, quo ad hoc quoque D. Tho.

ita demum sensit.

Contra quartum dictum eiusdem secundi puncti principalis probatur quod talis confessio sine absolutione non est sacramentalis, nec implet uia præcepti. primo quia confessio sacramentalis à Christo, & ecclesia præcepta nõ est nisi fiat cum spe ueniæ, seu absolutionis sacramentalis ab ecclesia simul, & absolutionis à Deo assequenda. Quod patet ex diffinitione confessionis, quæ est legitima peccatorum accusatio coram suo sacerdote in spe ueniæ. Alioqui uana esset propositio materiæ huius sacramenti sine forma. quo fit ut talis spes ueniæ non tantum finis, sed etiam conditio pertinens sit ad materiam præcepti ecclesiastici, atque diuini de sacramento penitentiae suscipiendo.

Item secundo quia præceptum est de suscipiendo sacramentum penitentiae sicut & sacramentum baptismi. hoc autem sacramentum constat ex utroque, scilicet ex materia confessionis, & forma absolutionis ut liquet, ergo illud præceptum non impletur nisi fiat utrunque, scilicet confitendo simul, & absolutionem sacramentalem debite procurando, ita quod per penitentem non fiet quo minus debite suscipiatur.

Item tertio, quia in ca. omnis, de pœni. & remi. ideo præcipitur confessio, ut penitens debite suscipiat eucharistiam, etiam secundum B. Tho. & communiter doctores. hoc autem per solam confessionem sine absolutione sacramentali nõ fit. ergo ibidem uel unico, uel pluribus præceptis utrunque præcipitur, & susceptio integri sacramenti penitentiae. igitur per solam confessionem id non impletur.

Item quarto, quia si per talem confessionem solam satisfaceret ecclesiae præcepto, sequeretur quod postea necessario reiteranda non esset. quia qui semel suo debito satisfecit non tenetur amplius eodem debito, secundum extrauagan. Benedicti. 11. inter cunctas. de pœni. & re. sed consequens est falsum: quia necessarium est talia peccata per sacerdotem remitti. Ioan. 20. Quorum remisistis peccata &c. Neque remitti, uel absolui possunt sine præuia confessione, si commode fieri potest: alias non uere habetur in uoto ut patet. ergo per illam confessionem sine absolutione non satisficit præcepto Dei. & ita Soto ubi supra tenet cum opinione communi quoad hoc.

Ad quid ergo in ca. quod quidam. de pœni. & re. præcipit ecclesia quod illa confessio admittatur? Respondeo, non ut ille absoluitur indignus; neque ut per eam satisficiat ecclesiae præcepto, ut dictum est; sed ut per eam uideat ille penitentiam iuris communis in ca. omnis, eo. titu. ut ait Medina de confessione q. 22. Et Durandus in 4. dist. 17. q. 14. non autem uitabit aliam pœnam impositam per diocesanos contra eos qui non confitentur, & absoluuntur ex culpa sua, ut nunc est

Contra quartum dictum secundi puncti principalis.

in usu

in usu excommunicatione, & pecunia illos punire qui in quadragesima non confitentur, & absoluuntur eucharistiamque suscipiunt. Similiter admittitur illa sola confessio, ut salubriter illi penitenti consulat sacerdos, & ad ueram penitentiam inducat: si forte per huius humilitatem Deus illum illustret, & det cor ad uere penitendum, & sacramentum utiliter suscipiendum. Et quidem opus fuit, ut hoc doceret ecclesia, ne quis putaret sacrilegum esse sub specie confessionis sacramentalis confiteri; non intendendo sacramentalem absolutionem suscipere, sed solum pie, & humiliter se coram sacerdote accusare ad finem aliquem spirituale, ut dictum est. Quibus nõ obstantibus, propter graue scandalum aliquando probabiliter imminens licebit forsitan confessori simpliciter dicere, & scribere illum sibi esse confessum in quadragesima, tacendo de absolutione, & quicquid alii intelligat, ille ex legitima causa utens hac arte ueritatem dicit.

Reprobatio tertii puncti

Contra tertium punctum principale, ubi dicitur quod si talis attritus sciat se non esse uere contritum, neque dispositum ad gratiam extra sacramentum, sed adhuc in reatu præcedentis peccati manere, si tamen in sua conscientia iam non habet ullum affectum peccati mortalis hic utique uirtute sacramenti huius habet gratiam, fitque uere contritus si æstimat id sufficere: arguitur quadrupliciter. primo, quia per sacramentalem confessionem peccator non liberatur ab obligatione, seu necessitate legis de habenda penitentia cordis necessaria ad gratiam, sed ex lege fuit semper necessarium habere ueram actualem, & non solum uirtualem contritionem omnium peccatorum ad gratiam & salutem. quod suppono, ut optime probat clarissimus doctor Medina magister meus de penitentia q. 2. & paulo inferius proxime habetur ex concilio Tridentino sess. penul. c. 4. ergo sicut olim sine sacramento erat actualis contritio necessaria ad gratiam, & salutem obrinendam: ita & cum hoc sacramento, & non sufficit attritio cognita. consequentia patet cum minore quæ supponitur, & maior in qua est difficultas probatur. quia si peccator à tali lege absolueretur: hoc esset primo, quia talis lex sine præcepto reuocatum esset per sacramentum confessionis, aut secundo, quia ratione huius sacramenti quilibet excusaretur ab impletione illius legis siue præcepti de uera contritione tunc habenda, aut tertio, quia per hoc sacramentum tanquam per æquiualens suppleretur contritio tunc obligatoria, aut alias ad gratiam, & salutem necessaria. aut tandem quarto, quia per hoc sacramentum perficeretur, aut efficeretur uera contritio: sed nihil horum ualeat liberare à dicta obligatione, uel necessitate uere contritionis. quod probatur. Nam non primum, tum primo, quia nulla lex reuocans dabitur: ne-

que enim per ipsum sacramentum reuocatur lex de contritione necessaria ad gratiam & salutem. Alioqui nullus qui confitetur teneretur ante, uel post ad contritionem, quod esset contra Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 14. ubi habetur. Docendum est penitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali, & continere cor contritum, & humiliatum, & sacramentalem confessionem saltem in uoto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem. Hæc ibi. Et in sess. 14. cap. 4. habetur. Contritio quæ primum locum inter actus penitentes habet, animi dolor est ac detestatio peccati commissi cum proposito de cetero non peccandi. Fuit autem quouis tempore ad impetrandum ueniam peccatorum hic contritionis motus necessarius. Hæc ibi. Et sess. 6. ca. 6. habetur, quod talis detestatio debeat fieri propter Deum. Nam ibi dicitur quod peccatores iustificantur dum per fidem, & spem in Deum, illum tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem. Hæc ibi. tum secundo, quia eadem ratione nullus teneretur ad aliquam attritionem cum hoc sacramento: cum nullo præcepto, aut lege talis attritio, sed contritio obligatoria, aut necessaria sit; uel si est, at per hoc sacramentum sicut & lex de contritione secundum opinantem reuocata esset. Neque est maior ratio aut lex de hac quam de illa quo ad hoc. Et notanter dictum est quod contritio de præcepto, uel de lege necessaria est. quia uidelicet quando peccator se ad gratiam disponere tenetur: tunc sub nouo peccato contritio de præcepto obligatoria est: alio autem tempore quo se in gratia reponere uoluerit, ex suppositione huius finis contritio de lege necessaria quamuis non sub nouo peccato obligatoria est.

Neque ualeat secundum, quia nullus excusatur ab impletione alicuius legis, uel præcepti, nisi per aliquod legitimum impedimentum, puta per ignorantiam inuincibilem, aut per impotentiam, & huiusmodi. sed hoc sacramentum non est huiusmodi impedimentum, sed potius adiutorium ad ueram contritionem habendam, ut patet, ergo per id non excusatur. Sed ad hæc duas, & ad sequentes reprobationes potest optime dici pro opinione B. Tho. quod contritio ex lege requisita ad gratiam non semper est contritio uera, sed contritio sufficiens ad eam. Hæc autem sine sacramento est contritio uera, cum sacramento autem est etiam attritio prædicta. ideo omnia hæc argumenta non ualeant quæ fundantur in hoc quod semper de lege est necessaria contritio uera ad gratiam, quod etiam ex primo, & secundo dubio infra patebit. Sed adhuc potest replicari quod attritio prædicta non sufficit ad gratiam cum sacramento. tum quia eadem ratione quælibet attritio sufficeret cum sacramento, tum etiam quia

quia ut ex infra dicendis constabit nisi estimetur contritio certe cum sacramento non sufficit ad gratiam. Neque tertium ualet quia præceptum uel lex de aliquo faciendo non potest suppleri per aliud æquiualens etiam melius: nisi alternatiue feratur, aut id expresse concedatur. quia qui ex lege tenetur orare non satisfacit ieiunando, aut eleemosynam faciendo. Nunc autem cum nulla lege concedatur quod necessitas uere contritionis actualis possit suppleri per attritionem, aut per hoc sacramentum, sicut nec e conuerso: cum non sit maior ratio de uno quam de alio: & quia eadem ratione posset etiam suppleri attritio sicut & contritio per hoc sacramentum: & neutra cum sacramento esset necessaria, quod absit. Ergo, sufficientia, uel æquiualencia unius non excludit obligationem, uel necessitatem alterius ad salutem. Sicut & contritus, & iustificatus tenetur baptizari, & confiteri ad conseruandam gratiam & salutem, idque propter impletionem præcepti, aut legis ad gratiam necessariam. Et quantumlibet purificatus à mortalibus per contritionem tenet confiteri antequam sumat eucharistiam secundum concilium Triden. sess. 7. ca. 7. ut inferius q. 16. habetur.

Neque tandem quartum ualet. quia hoc sacramentum non perficit, neque facit materiam suam esse sufficientem, sed eam prærequirit, & præsupponit, sicut & alia sacramenta, ut cum forma sacramentali sit uerum sacramentum. Nunc autem materia sufficiens prærequisita ad ueritatem huius sacramenti quantum est ex parte displicentiæ est illa que ex lege aliis requisita, aut necessaria est. Hæc autem non est nisi contritio, ut patet. quia de ea secundum omnes doctores, & concilia de hoc agentia, & de poenitentia necessaria, & non de attritione est lex, siue præceptum de poenitentia uirtute que est pars huius sacramenti, ut superius probatum est. Alioqui eadem ratione diceretur quod nec attritio est materia ad id requisita, sed solum non ponere obiicem prauæ uoluntatis: cum nulla lege ut diximus præcipiatur. ergo illa attritio cognita cum hoc sacramento non sufficit ad gratiam & salutem.

Argumentum secundum

Secundo principaliter contra idem tertium punctum arguitur, quia scienter sumens hoc sacramentum cum obiice, uel impedimento ad gratiam non habet eam neque fructum sacramenti, ut ipsa etiam concedit opinio in secundo puncto & B. Tho. ubi supra, & in 3. par. q. 79. art. 3. Et ibi Caietanus, & q. 72. arti. 7. & in addi. 3. part. q. 10. art. 1. & q. 30. art. 1. Nunc autem talem obiicem habet is qui habet peccatum in conscientia in reatu sicut in actu, sed illud non remouet per displicentiam sufficientem, aut per oppositam uoluntatem rectificantem: quia adhuc scienter manet in illo reatu, uel praua uoluntate saltem uirtuali quæ est impedimentum gratiæ quousque per cō-

tritionem rectificetur, atque tollatur. Eadem quippe ratio est de obiice gratiæ in actu, & in reatu ex quo uterque impedit, & repugnat gratiæ. Et maxime erit etiam nouum peccatum: si quo tempore quis tenetur ad contritionem, uel ad suscipiendum sacramentum, talis obex siue peccatum quo ad reatum existens in conscientia, siue cognitum per contritionem aliquam non tollatur. ergo qui scit se indispositum ad gratiam, uel habet peccatum in conscientia extra hoc sacramentum, non habet gratiam cum hoc sacramento, & indigne suscipit illud, & hæc ratio efficax uidetur contra hanc tertiam opinionem sicut & tertia, quæ subsequitur.

Ad hoc potest responderi quod obex peccati in reatu tantum licet impediatur immediatam gratiam, non tamen sacramenti dignam susceptionem, & per illud ipsam gratiam non impedit: obex autem peccati in actu impedit utrumque, ideo negatur minor argumenti. sed hæc euasio inutilis est: quia eadem ratio militat contra obiicem gratiæ in reatu, & in actu, ut patet in argumento deinceps.

Tertio, principaliter ad idem arguitur, quia de prædicta attritione, seu dispositione ex se insufficiente ad gratiam extra sacramentum cognita ego quæro ad quid ponitur cum sacramento? Nam uel ponitur ad hoc ut cum sacramento, & uirtute eius sit sufficiens dispositio ad gratiam. & hoc non: quia dum manet illa in conscientia, seu cognita, nec ante, nec post sacramentum est dispositio sufficiens ad gratiam. Nec illa cognitio eius insufficientiæ tollitur per sacramentum ut constat: semper enim manet idem obex gratiæ, scilicet peccatum in conscientia, quo manente non potest simul taliter attritus esse paratus ad ueram contritionem habendum si suum defectum uere contritionis recognosceret: & ex consequenti non est dispositus, ut uirtute sacramenti fiat uere contritus, & gratiam obtineat, ut infra in quarta opi. & in secundo eius dubio clarus ostenditur. uel attritio illa ponitur, ut qualiscunque dispositio subiecti pro digna sacramenti susceptione, & ex consequenti pro eius fructu habendo. Sed neque hoc uidetur, quia habens peccatum in conscientia habet obiicem, & indigne accedit ad hoc sacramentum: & neque uirtute sacramenti habet fructum eius, neque fit contritus, ut ex secundo argumento præcedenti liquidum est, & non uidetur ad quid aliud ponatur. ergo illa indispositio, uel attritio cognita cum sacramento non sufficit ad primam gratiam iustificantem. hæc ratio uidetur satis efficax.

Quarto principaliter ad idem arguitur auctoritate ca. si enim, de poen. distin. 2. ubi sic habetur. Opera uel sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiam, nec innocentiam præstant. Hæc ibi. Nunc autem

Respon.

Argum. tertium

Argum. quartum

Euasio.

Replica.

Quarta opi.

susceptio huius sacramenti cum prædicta attritione cognita non procedit ex charitate, cum non fiat uere propter Deum, ut supponit. ergo patet intentum contra tertium punctum opinionis. hæc auctoritas est etiam efficax contra illam tertiam opinionem.

Si tamen ad hoc respondeatur quod illud ca. Si enim, potest intelligi, ut ly ex charitate, aut propter Deum, non denotet causam finalem, uel effectiuam amoris Dei à quo bonum opus, aut sacramenti susceptio procedat: sed ut denotet obiectum, aut causam motiuam, & determinatiuam operis, ad hunc sensum, quod nihil ualet opus, aut sacramenti susceptio nisi fiat intuitu Dei, aut eius gratiæ, uel alterius doni seu amicitie eius finaliter obtinendæ: non autem si principaliter intuitu, & respectu mundano puta timore infamie, aut mulctæ pecuniarie, & huiusmodi de quibus supra in primo, & secundo puncto huius opinionis habetur.

Contra hoc effugium replicatur tum primo, quia textus expresse dicit, nisi ex charitate procedant, ubi non solum obiectum motiuum, aut etiam determinatiuum, sed efficientia charitatis saltem acquisitæ præcipue denotatur. tum secundo, quia ibi dicitur nec iustitiam, nec innocentiam præstat, ubi non de impetratione aliorum donorum Dei, sed de iustificatione à peccatis agitur, quod hæc per nulla opera, uel sacramenta præstari potest, nisi ex charitate procedant, quantumcunque aliis intuitu Dei fiant. tum tertio, quia si ad gratiam & iustificationem obtinendum sufficeret quod intuitu Dei illa fieret: iam ergo quælibet attritio etiam sine sacramento sufficeret ad iustificationem, dummodo intuitu Dei, & eius gratiæ obtinendæ haberetur. quod absit. Et quod id sequatur patet. quia similiter dicitur de sacramentorum susceptione, & de aliis operibus sine sacramento quod præstarent iustitiam si eodem modo fiant ex charitate, id est intuitu Dei, ut ait euasio prædicta. igitur glossa, uel euasio nulla de prædictis huic opinioni patrocinator. Ad rationes autem illius opi. infra in quarta opin. & in responsione ad quintum argumentum latius respondetur.

Quarta, & ultima opinio, in qua demum standum est, tenet quod quamuis per se, & regulariter contritio uera requiritur cum hoc sacramento ad gratiam iustificantem: quia sic doctores omnes, atque concilia docent de lege requiri. at uero per accidens ratione ignorantie sufficit probabiliter æstimata contritio, quamuis sit uere attritio: eaq; saltem requiritur cum hoc sacramento ad gratiam iustificantem. Et non sufficit quod poenitens sciens se non esse uere contritum æstimet quacunque bona fide se sic esse sufficienter dispositum ad habendam gratiam per hoc sacramentum, ut tertia dicebat opinio præcedens,

nisi probabiliter etiam æstimet se esse contritum, ut dictum est.

Pro declaratione nota quod uere contritus dicitur is, qui uere dolet de peccatis omnibus propter Deum, uel quia Deum offendit cum proposito actuali, uel etiam virtuali secundum plures doctores, non illum amplius mortaliter offendendi in quocunque gradu dolor ille sit intensus, siue remissus. Probabiliter tantum contritus dicitur is qui probabiliter æstimat se esse dicto modo uere contritum, uel in gratia, uel sufficienter dispositum ad eam: cum tamen non ita sit, sed adhuc in latente mortali peccato quo ad reatum permaneat: idque ex aliqua facti, uel etiam iuris ignorantia, uel inaduertentia non adeo notabili, nec sic affectata, quæ æquiualeat cognitioni: si tamen paratus sit ad uere dolendum, si cognosceret suum defectum, aut ueritatem. Igitur modo defectus iste uere contritionis proueniat ex defectu ipsius doloris, aut displicentiæ omnium peccatorum, aut ueri efficacisque propositi cauendi in futurum, modo ex defectu finis, uel uere dilectionis Dei necessariæ ad iustificationem quæcunque illa sit, modo ex defectu debitæ examinationis conscientie, aut ex alia causa quacunque: si tamen defectum hunc ipse poenitens sine prædicta sua notabili culpa mortali ignorat ignoratia facti uel iuris, putans se esse uere contritum, uel sufficienter dispositum ad gratiam obtinendam per sacramentum, si etiam sit paratus ad ueram contritionem habendum, si suum defectum aduerneret, & sciret ueram contritionem esse ad id necessariam: hic dicitur probabiliter tantum contritus. De quo hæc quarta opinio dicit, quod si bona fide confitetur & absoluitur, utique uirtute sacramenti habet gratiam iustificantem sitque uere contritus, id quod sine sacramento non haberet. Quo fit ut illi, & præsertim simplices, qui uel inferni timore, uel amore gloriæ, & suæ salutis, uel ex consideratione pudoris, uel malitiæ peccati sine ulla eius complacencia, & affectu, de omnibus memoriæ occurrentibus dolent, parati, si aduernerent suum defectum, uel id esse necessarium, ad uere & actualiter dolendum, quia Deum offenderunt, & ita in spe uenie cum bona fide contententur, ut oportet, nihil aliud considerantes si sunt uere contriti, & in statu gratiæ uel non, utique sunt probabiliter contriti: & hi uirtute sacramenti fiunt uere contriti, & primam gratiam habent iustificantem. quam non haberent si æstimarent se non esse uere aut sufficienter contritos, aut dispositos ad gratiam obtinendam per sacramentum, neque essent parati ad ueram contritionem habendum ut dictum est. Et ita intellectum concilium Triden. sess. 14. ca. 4. de sacramentis, quod habetur supra in tertia opin. in tertio eius puncto principali consonat cum hac quarta opi. Illa etiam tertia opinio beati Thom. ibidem

ibidem dicens quòd attritio cognita cum hoc sacramento sufficit ad gratiam, uidetur satis probabilis, quando sic attritus paratus esset veram contritionem habere conari, si crederet illam esse necessariam. nam sicut probabilis ignorantia facti uerè contritionis excusat, & facit ut cum sacramento sit dispositio sufficiens ad gratiam, ut proxime probabitur: ita eadem ratione de probabili ignorantia iuris idem dicendum est: quia tunc uidetur saltem virtualiter esse probabiliter contritus; & ita dispositus, ut per sacramentum uere contritus efficiatur. Secus si sic attritus, & id cognoscens non ita paratus esset ubi defectum recognosceret: tunc enim non probabiliter contritus esset, neque dispositus, ut de attrito uere contritus fieret per sacramentum, ut ex infra dicendis in secundo dubio potest facile constare.

Prima pars Igitur hæc quarta opinio sic declarata quo ad primum, quòd scilicet requiritur prædicta contritio saltem probabilis: ita quòd nec minor, nec attritio cognita sufficit eum hoc sacramento: quantumcunque, ut tertia dicebat opinio præcedens, bona fide pœnitens æstimet illam sufficere ad salutem & gratiam iustificantem: probatur per quatuor rationes, quæ superius cõtra tertium punctum principale ipsius tertiæ opinionis in quatuor argumentis ibi positus habentur. q. l. illa saltem attritio requiritur quæ per sacramentum possit fieri contritio, & gratia formari. hæc autem est sola contritio probabilis, ut probatur *ibidem*. ergo &c.

Secunda pars

Quo ad secundum autem, quod per accidens sufficit supradicta probabilis, & non sit necessaria uera contritio cum hoc sacramento ad salutem, in quo stat etiam difficultas huius opinionis, probatur tripliciter. primo, quia sicut ex parte confessionis non facit irreuerentiam, neque iniuriam notabilem, neque ponit obiicem huic sacramento, nec eius gratiæ sacramentali, is qui sic confitetur, quòd in eius conscientia, vel cognitione nihil habet, nec sub mortali habere tenetur necessario confitendum: ita ex parte doloris nõ ponit obiicem huic sacramento, nec eius gratiæ sacramentali is qui sic dolens de peccatis absoluitur, quòd in eius conscientia, uel æstimatione nihil habet, nec habere tenetur, de quo amplius dolere sub mortali teneatur, qui & est ita dispositus, ut per sacramentum possit fieri ueræ contritus, & gratiam habere. Talis autem est probabiliter contritus. ergo ipse recipit absolutionem sacramentalem, & gratiam iustificantem. Consequentia patet, quia sacramenta efficiunt quod significant in non ponente obiicem sufficenter disposito ad illa suscipiendū. Maior probatur. Quia non est maior ratio de præcepto debite dolendi quam debite confitendi ad finem gratiæ uirtute huius sacramenti obtinendæ. Minor et probatur. Quia licet probabiliter contritus uere habeat

mortale peccatum in reatu, & obiicem gratiæ immediate sine sacramento suscipiendæ: non tamè habet illud in cõscientia, uel æstimatione, nec habere tenetur sub mortali talem conscientiam, ex quo ut supponitur per illam ignorantiam ab ampliore cognitione sub mortali habenda excusatur: & ex quo paratus est uere dolere si defectum cognosceret, iam est dispositus, ut per sacramentum fiat uere contritus, & gratiam habeat iustificantem, ut infra in secundo dubio latius ostenditur.

Secundo probatur idem, quia qui cum bona fide probatus existimans se esse in gratia sine conscientia peccati mortalis accedit ad sacramentum eucharistiæ, digne suscipit illud, & eius gratiam, etiam si sit in mortali inuincibiliter ignorato, secundum Tho. 3. par. q. 79. art. 3. & q. 80. art. 4. ad 5. & in 4. dist. 9. & Alex. Alen. 4. par. q. 46. memb. 3. art. 2. Et Richar. Scotus, Duran. & alios doctores cõter ea. di. 9. & dist. 12. Et Gerf. alfabeto. 37. R. & Adria. in 4. de Eucharistia q. 1. & 2. & de cõfessione q. 5. dubio. 5. & Vega de iustificatione lib. 13. ca. 34. & Soto ubi supra, & de natura, & gratia lib. 2. ca. 15. & Honcala de digna sumptione eucharistiæ in sententia idem tenet. Quauis Bonau. ea. dist. 9. q. penul. & Palude, Capreolus, & Gerf. tract. 9. super magnificat, & Gabriel in 4. dist. 9. q. 2. & in Canone lect. 8. dicat quod talis accedit ad eucharistiam non quidem indigne positiue ita quod peccet: nec digne ita quod habeat gratiam: sed non digne priuatiue medio modo, ita quod licite accedit, non tamen habet gratiam, nec peccat de nouo sumendo eucharistiam. Quæ distinctio non placet nisi secundum supradicta intelligatur, ita quod digne accedit qui est in charitate: indigne positiue qui cum conscientia peccati mortalis: medio modo non digne accedit qui non est in gratia, nec habet conscientiam peccati mortalis, sed potius probabiliter æstimat se esse contritum uel in gratia: & hic uirtute sacramenti habet gratiam uti declarat Honcala, ubi supra. Nam et secundum ipsum Bonauent. dist. 12. art. 4. q. 1. is digne accedit ad eucharistiæ sacramentum, qui se præparat quantum debet. Talis autem est qui modo prædicto probabiliter contritus, & confessus existimans se non esse in mortali, aut sine conscientia eius accedit: ex quo per ignorantiam inuincibilem excusatur ne ad ampliorem diligentiam, uel conscientiæ examinationem sub mortali teneatur. ergo habet gratiam sacramentalem ex quo digne accedit, & ergo similiter, & à fortiori talis probabiliter contritus uirtute sacramenti pœnitentiæ habet gratiam iustificantem fitque contritus. Patet hæc ultima consequentia. Quia quantum est ex hac parte displicentiæ nõ requiritur maior dispositio ad sacramentum pœnitentiæ fructuose suscipiendum, quam ad sacramentum eucharistiæ: immo minor sufficit secundum omnes doctores ubi supra, inferiusque dicitur.

Ethoc

Et hoc idem dicit beatus Thom. in 4. dist. 23. quæst. 2. de sacramento extremæ unctionis, quòd scilicet in hoc sacramento gratia conferatur quæ non compatitur peccatum. ideo ex consequenti si inuenit peccatum mortale, uel ueniale tollit illud quo ad culpam, dummodo non ponatur obex peccati actualis ex parte recipientis: quia & facit per gratiam quæ infundit quòd motus liberi arbitrii in peccatum sit contritio: sicut etiam in eucharistia, & confirmatione id accidere potest. Hæc ille. Et idem 3. parte quæst. 30. articu. primo, & in 3. parte quæst. 72. artic. 7. idem dicit de confirmatione. quod apte intelligi non potest nisi de probabiliter contrito, ut patet ex dictis, & infra dubio tertio latius.

Tertia ratio

Tertio probatur idem, quia nisi sic dicatur non uidetur quomodo, aut quibus sacramentum pœnitentiæ ex opere operato, seu uel clauium conferat primam gratiam iustificantem, & uiuificet mortuos. quia si pœnitens accedit, uel illud suscipit uere contritus: iam ex opere operantis uirtute contritionis habet primam gratiam iustificantem. Si scienter attritus, certe neque per hoc sacramentum habet gratiam, ut dictum est. ergo solum probabiliter contrito illam confert hoc sacramentum.

Et confirmatur ex concilio Triden. sess. penul. ca. 4. ut supra in tertio puncto tertiæ opinionis in eius probatione habetur, quia ualet ad propositum à fortiori, & hæc est satis efficax ratio pro hac opinione.

Et ita patet hæc opinio probata, quam etiam expresse tenent etiam quo ad sacramentum eucharistiæ Alexan. de Alis. quarta parte, quæst. quadragesima sexta, membro tertio, articu. secundo, & quæst. sexagesima, membro primo, articu. tertio. Et B. Thom. tertia parte, quæst. septuagesima nona, articulo tertio. Martilius in quarta quæst. sexta, articu. quarto, conclu. prima. Gabriel in canone. Et Bonauentura in 4. distinct. decima septima, articulo quarto, quæst. tertia. §. 91. & articulo secundo, quæst. quarta. §. 47. & in glossa magistri. §. 19. & distinct. duodecima, articulo 4. quæst. secunda. §. 63. §. 66. Et Richar. distinctio. decima septima, artic. secundo, quæst. octaua, ad quintum, & distinct. 18. artic. secundo, quæst. prima. Et Durandus distinct. decima septima, quæst. decimatertia, id ualde probabile censet. Ad idem uidetur Adrianus de confess. artic. quinto, dub. 5. licet non aperte, & de eucharistia quæst. prima. Et Soto de natura, & gratia lib. 2. ca. decimo quinto, & in quarto sententiarum dist. decima octaua, quæst. tertia, articu. secundo. Et distinct. duodecima, q. 1. art. 4. & dist. 11. q. 2. art. 3. & dist. 6. q. 1. arti. 7. & dist. 7. q. 1. arti. 7. & di. 20. q. 2. arti. 1. & latius Vega de iustificatione lib. 13. ca. 34. & in q. 13.

de iustificatione conclus. 3. & 4. Et Ambro. Catharinus de certitudine gratiæ assertionem septima, & hanc opinionem quòd probabiliter contritus cum sacramento habeat gratiam iustificantem tenere habent à fortiori doctores de 3. opinione præcedente. doctores etiam de 4. opinione. q. præcedentis. Similiter hanc opinionem tenet Victoria in sua prima relectione de potestate ecclesiæ. q. 2. Et Nauarro in sum. ca. 1. num. 37. 39. & alii plures.

Dubium

Dubium

Dubitatur primo. Vtrum talis probabiliter contritus si postquam confessus est non sit defectum suæ uerè contritionis teneatur sub mortali peccato ueram actualem contritionem habere. Nam quod non teneatur reconferri non est dubitandum.

Respon.

Respondeo est duplex opinio, prima magistri Vega. q. 13. de iustificatione conclus. 3. quòd sic: idque ut impleat legem, uel præceptum Dei de uera actualem contritione habenda: à cuius impletione excusatus est solum durante ignorantia inuincibili, siue probabilis. Sicut & qui iam uere contritus habet gratiam tenetur implere præceptum confessionis integre licet per ignorantiam aliquod mortale omiserit confiteri: & diligens Deum super omnia si postea recolat mortalia tenetur confiteri.

Et si arguatur, quòd si iam uirtute sacramenti factus est ille de attrito contritus, ergo iam habet contritionem ueram: & per consequens etiam si defectum præcedentem postea recognoscat non tenetur iterum ad aliam contritionem.

Respondeo negando consequentiam, quia per sacramentum factus est contritus habetque contritionem non quidem actualem ueram, sed uirtuale in gratia, & charitate infusa. Vel si habet actualem id solum est extrinsece, quæ ad uirtualem reducit. Nunc autem speciale præceptum est de uera actualem contritione, & dilectione Dei habenda, quòd pœnitens implere tenetur dum potest, & dum defectum recognoscit, ut dictum est. sicut in dilectione Dei super omnia est uirtualiter contritio, qua non obstante tenetur homo ad actualem, quam si uirtute sacramenti dum illud pœnitens suscipit habet: iam & non aliter ab ampliore contritione, & obligatione liberatus est.

Sed alia est opinio Durandi in 4. distinct. 17. quæst. 13. & Soto in 4. distinct. 18. quæst. 3. artic. 2. & 3. qui uidentur tenere quòd iste non obligatur ad aliam actualem ueram contritionem propter rationem præfatam, cui etiam tacite uidetur annuere ipse Vega de iustificatione libro decimotertio, capitulo vigesimo, & hæc opinio uidetur uerior: quia non est simpliciter in omni casu necessaria, neque præcepta pœnitentiæ uera ad gratiam, & peccati remissionem, sed solum actualis: pnia sufficiens ad gratiam.

D ut

vt constat ex fine huius præcepti aut legis. hæc autem est contritio uera sine sacramento, aut probabiliter æstimata cum sacramento, ut patet ex dictis. hinc patet responsio ad rationem præcedentis opinionis, quæ fundatur in hoc quòd ad gratiam semper est necessaria actualis contritio uera.

Dubium 2. Dubitatur secundo, quomodo probabiliter tantum contritus fit uere contritus: & illa attritio fit uera contritio uirtute sacramenti? **Respon.** Respondeo supposita opinione communi, uidelicet quòd essentialiter, & specificè attritio differt à contritione uera, idq; ratione obiecti, seu finis, & non penes gradualementem intensiorem actus. Nam contritio est displicentia de offensa Dei: seu quòd idem est de peccatis propter Deum actualiter, seu virtualiter super omnia efficaciter dilectum: modo id fiat per unicum actum mediū, & finis: modo per duos actus alterum mediū, alterum finis. Attritio autem est imperfecta displicentia peccati, unde cunq; ista imperfectio proueniat, & maxime ex defectu uerè dilectionis Dei super omnia. Itaque nomine contritionis secundum omnes intelligitur actus pœnitentiæ perfectus, quo peccata etiam extra sacramentum remittuntur: Et nomine attritionis actus imperfectus, quo sine sacramento peccata non remittuntur, nec homo iustificatur, qui actus, ut dictum est secundum Tho. 3. parte quæst. 85. & communiter doctores intrinsece differunt specie.

Quomodo ergo attritio de qua ista quarta opinio agit fiat contritio uera uirtute sacramenti: dico id dupliciter contingere. Aliquando quidem intrinsece per aduentum noui actus contritionis, quia uidelicet per auxilium Dei illustratur, & mouetur homo, & ipse consentiens mutat actualiter finem doloris, & ipsum obiectum: & ita recedente attritione producitur nouus actus uerè contritionis. Et quamuis Adria. de confessione artic. 5. dubio. 5. & Caietanus & frater Barnabas de Bosalibus in suo tractatu de pœnitentia cum aliis dicant quòd semper hoc modo attritio fit contritio: id tamen non uidetur uerum, sed aliquando ita fit. Sæpius autem, immo & ut ait Soto in 4. ubi infra semper fere non fit nisi extrinsece, quia uidelicet ratione gratiæ aduenientis uirtute sacramenti iam illemet actus qui est attritio, seu contritio probabilis manens inuariatus efficitur Deo gratus, uel tatum ualet apud Deum cum sacramento ad iustificandum illum pœnitentem, quantum actus uere contritionis intrinsece ex actuali Dei amore productus ualeret.

Et quòd non aliter, uel fere semper nisi hoc modo extrinsece id fiat probatur dupliciter. primo, quia per habitum charitatis infusæ, seu gratiæ inclinatur quidem, sed non necessitatur uo-

luntas ad desistendum ab actu quem habet, & alium producendum: neque ipse habitus solus sine concursu uoluntatis id efficere potest, ut constat. mutare autem obiectum, seu finem actus est abiicere unum actum, & alium producere. ergo non semper id fit per aduentum gratiæ, uel charitatis.

Secundo idem probatur. Quia experimur sæpe probabiliter tantum contritum, qui non est nisi attritus, accedere ad hoc sacramentum: qui illo temporis articulo quo absoluitur, & etiam post omnino cessauerit habere actum pœnitentiæ per diuagationem mentis, uel per abruptiorem cogitationis. & tunc constat non commutari actum: & tamen talis euadit in gratia, & ex attrito contritus. ergo sine noui actus aduentu id fit. Et in hoc concordat Soto de natura, & gratia lib. secundo, ca. decimoquarto, & decimoquinto, & in 4. distin. 12. quæst. prima, arti. quarto, & distin. 17. quæst. 2. arti. 5. & Vega de iustif. lib. 13. ca. 34.

Quomodo autem idem actus attritionis fiat contritio extrinsece, uel intrinsece, & propter Deum & gratus manens inuariatus quo ad substantiam sine eius, aut ipsius obiecti, aut finis actuali mutatione: sic accipe. Nam ratione gratiæ, & charitatis infusæ aduenientis uirtute sacramenti est inclinatio uirtualis ad dilectionem Dei super omnia, & animi promptitudo ad exeundum in actum dilectionis si homo defectum aduerteret, aut recoleret Deum, idq; tunc fieri debere. Quo fit ut illemet actus attritionis, qui contritio tantum probabilis est, manens inuariatus quo ad substantiam, uel materiale iam gratia, & charitate infusa informatus incipiat in eodem temporis instanti habitualiter, uel uirtualiter esse seu continuari propter Deum non autem actualiter: & ita finis, & obiectum illius actus non realiter, & actualiter, sed uirtualiter tantum mutatur. Nam sicut agens naturali aliquam formam naturalem introducens simul etiam disponit subiectum ultimate ad illam, ut patet in igne lignum ignefaciente. Ita agens supernaturali uirtute, quale est hoc sacramentum, aut Deus ipse per suum sacramentum, confert homini dispositionem sufficientem simul cum ipsa forma gratiæ. Ita quòd uirtute sacramenti supernaturali siue diuina cor prius imperfecte pœnitentis probabiliter tantum attriti, per gratiam, & charitatem ibi introductam simul tempore inclinatur, atque mouetur aliquando quidem actualiter, aliquando autem solum uirtualiter per promptitudinem quandam ad actualem Dei dilectionem, & contritionem intrinsece ueram producendam, si recoleret id fieri debere, ut proxime dictum est. Itaque nunquam est contritio intrinsece, uel extrinsece actualis

actualis effecta uirtute sacramenti: quin simul tempore sit etiam gratia, & charitas habitualis, uel actualis initiatiue, aut concomitanter concurrens, ut patet ex dictis. aliàs non uideretur quomodo uerum sit, quòd ubi supra ait concilium Trident. sess. decimaquarta, ca. quarto, quòd attritus dolens solum ex turpitudine peccati uirtute sacramenti fit contritus, & habet gratiam: nisi prædicto modo dilectionem etiam Dei habeat.

Et cum his consonat B. Tho. in quarta distin. 9. artic. tertio quæst. prima, & secunda, etiam distin. 17. quæst. 3. arti. 1. & distin. 18. quæst. 1. arti. 3. questiuncula. 1. & distinct. 23. quæst. 1. artic. 2. questiuncula prima ad secundum, & in 3. par. quæst. 72. artic. 7. & quæst. 80. art. 4. & quæst. 84. artic. 2. & quæst. 86. art. 6. & quæst. 87. artic. 2. & in 4. quodlibeto art. 10. & de ueritate quæst. uigesima octaua, art. 5. & 8. Si omnia simul conuigantur. Quamuis Cano in relectione de pœnitentia in 5. par. in responsione ad tertium argumentum principale, & in responsione ad quartum dubium hunc ultimum locum beati Thomæ de ueritate corrumpat male illum de sermonis improprietate redarguens, consonat etiam Bonauen. in 2. distin. 41. art. 1. quæst. 3. §. 35. & Angelus in moralia. 8. de circumstantia finis agens, cum aliis quibusdam doctoribus in 2. distin. 41. tenentibus quòd opus moraliter bonum factum ab existente in gratia est meritorium: quia ibi est relatio in Deum uirtualis, quam Bonauen. appellat appetitualem, & maxime hoc est uerum si ab inclinatione etiam habituali charitatis tale opus procedat, & concordat Vega de iustif. lib. decimotertio, ca. 25. Sic igitur constat in proposito quòd actus contritionis probabilis per gratiam sacramentalem aduenientem iam uirtualiter saltem refertur in Deum: & quamuis extrinsece tamen contritio effecta est.

Quo fit secundum Adria. ubi supra quòd si talis pœnitens statim post absolutionem sacramentalem non habet talem uirtualem Dei dilectionem in animi præparatione, seu promptitudine saltem uirtuali: certe signum est quòd nec uere, nec probabiliter contritus, nec debite dispositus ad hoc sacramentum accessit: quodq; uirtute eius iustificatus non est: sed neque secundum eum aliosque doctores huius quartæ opinionis uerum sumpsit sacramentum propter obiectum, ut superius contra tertiam opinionem probatum est.

Dubium 3. Tertio dubitatur quæ differentia sit inter sacramentum baptismi, & pœnitentiæ, & eucharistiæ, & alia sacramenta quo ad hoc: si ut supra dictum est hæc omnia sacramenta etiam conferunt primam gratiam probabiliter contritis.

Respon. Respondeo, secundum Soto ubi supra, & Tur-

recremata in ca. si quotiescunq; de consecratione distinct. secunda, artic. secundo, ad tertium argumentum, quòd ad gratiam uirtute baptismi obtinendam requiritur saltem, & sufficit attritio supradicta etiam si sit cognita ab ipso pœnitente, dummodo non habeat iam aliquem affectum, seu propositum peccati, aut status peccati. Ad sacramentum autem pœnitentiæ fructuosum requiritur saltem, & sufficit prædicta attritio dummodo non sit cognita, sed probabiliter æstimetur contritio: in qua non solum includitur, quòd non habeat reatum mortalis peccati in conscientia, sed etiam quòd non habeat affectum peccati, ut supra probatum est. Ad fructuosam autem eucharistiæ susceptionem requiritur saltem, & sufficit prædicta contritio probabilis insuper, & sacramenti pœnitentiæ præuia susceptio si commode haberi potest.

Quæ omnia probantur. Nam supposito secundum communiter doctores, & ueritatem quòd ad fructuosum baptismum requiritur aliqua displicentia, uel attritio peccatorum, ut Soto ubi supra, & Scotus in quarta distinct. quarta optime probant: probatur etiam quòd sufficiat prædicta attritio etiam cognita, quia cum baptismus sit spiritualis regeneratio, & directe institutus sit ad regenerandum infidelem nullum esse uitæ spiritualis habentem, fit ut de se non requirat, ut baptizandus habeat esse gratiæ aliquo modo, scilicet in ueritate, uel in conscientia seu estimatione sua, sed eam tantum detestationem quæ tollat obiectum affectus, seu propositi ad peccatum. Et hoc uidetur dicere B. Tho. 3. par. quæst. 68. & quæst. 79. artic. tertio ad secundum, & quòd ibidem, quæst. sexagesima octaua, idem secundum doctores communiter in quarta distinct. quarta, dicit non esse conferendum baptismum ei qui est in peccato, dicit Soto esse intelligendum de eo qui habet affectum uel propositum peccati scienter.

Sed hoc multis non placet dicentibus idem iudicium esse de baptismo, & de aliis sacramentis: quòd scilicet, non debeat etiam esse peccatum in conscientia suscipientis, ut illi gratia sacramentalis conferatur, tum quia auctoritates doctorum quæ allegantur de pœni. distin. secunda, ca. si enim, & de consecratione distinct. quarta, ca. solet, & 15. quæst. prima, ca. firmissime, & concilium Trident. sess. sexta, ca. sexto, & sess. decimaquarta, ca. primo, & quarto, expresse dicunt eandem pœnitentiam requiri ad salutem cum baptismo, & post eum quæ requiritur ante illum, hæc autem est dolor peccati ex fide, & charitate, & spe procedens, ut ibidem habetur, & hæc est contritio. ergo ipsa uera, uel æstimata requiritur, ut supra dictum est.

Ideo Nauarro in summa ca. primo, numero quadragesimo, dicit quod ut habeatur gratia per baptismum, requiritur, & sufficit contritio prædicta saltem probabilis omnium peccatorum in generali, & totius malæ uitæ præteritæ: dummodo aliqua mortalia quæ magis occurrunt, ad memoriam reducantur, etiamsi non omnia in speciali recogitentur, ut in sacramento confessionis facere oportet. Ratio huius est, quia act. 2. & 8. cap. ea contritio significatur in illis qui per Apostolos conuersi ad fidem baptizabantur, & consonat Margarita confes. de contritione agens, fol. trigesimalotertio.

Pœnitentiæ autem sacramentum cum sit directe ad uiuificandum, uel suscitandum fidelem spiritualiter mortuum post baptismum, & reconciliandum inimicum Deo, inde prærequiritur dispositio uitalis per aliquod esse uitæ spiritualis saltem initiatiue: ex quo talis suscitatio, & reconciliatio sine bono motu amoris suscitandi de lege fieri non potest. hoc autem non est dum prædicta attritio siue defectus ueræ contritionis cognoscitur, nisi inuincibiliter ignoretur, ita quod sit probabiliter contritus, & de omnibus in speciali ea recogitando, ut supra probatum est. Vnde in concilio Trident. sess. sexta, cum prius in sexto capitulo dicatur quod ante baptismum requiritur motus aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem: hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet: postea tamen in decimoquarto capitulo ibidem subiungitur. docendus est homo pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali: & continere cor contritum, & humiliatum, & sacramentalem confessionem in uoto, & suo tempore in actu faciendam. Hæc ibi. Ex quo concilio patet prædicta differentia.

Sacramentum autem eucharistiæ cum directe sit institutum, ut cibus, & nutrimentum eorum qui iam per gratiam iustificati uiuere creduntur: à fortiori postulat per se, & regulariter, ut non nisi à talibus per sacramentum etiam pœnitentiæ examinatis, & iam uiuificatis recipiatur. Quia hi & non alii digne summere credendi sunt, ut etiam patet ex supra dictis.

Quod si contra præfata obiiciatur B. Thom. tertia parte, quæst. octuagesima, articulo quarto ad secundum dicens, quod eucharistia non debet dari, nisi iam liberatis à peccato: sacramentum autem baptismi, & pœnitentiæ concedi potest adhuc febre peccati laborantibus: quia hæc duo sunt medicinæ purgatiuæ; illud autem medicina confortatiua est: ergo attritio etiam conscio suæ indispositionis sacramentum pœnitentiæ sicut & baptismi salubriter conferri potest: ex quo hæc duo sacramenta secundum

Tho. pari passu currunt.

Respondeo negando consequentiam, quia solum uult dicere B. Thom. quod sacramentum pœnitentiæ est conferendum illi qui se, ut peccati reum pœnitens accusat, & recognoscit, sicut & baptismus largiendus est peccatori se recognoscenti, sed differenter, ut dictum, & declaratum est. Eucharistia uero non nisi ei qui per sacramentum pœnitentiæ absolutus iam secundum suam consciam formam gerit hominis iustificati, ut dictum est.

Sacramenta denique confirmationis, & extreme unctionis, & omnia alia etiam per accidens conferunt similiter primam gratiam probabiliter contritis, sicut & sacramentum baptismi, & pœnitentiæ: sed differenter: quia sacramentum baptismi, & pœnitentiæ id efficiunt directe, quia uidelicet ad id tantum utpote regulariter necessaria sunt instituta. Alia autem sacramenta ex quo non tanquam ad id necessaria, sed ad alios effectus directe sunt instituta, inde non nisi indirecte, & ex consequenti primam gratiam efficiunt, quia uidelicet conferunt gratiam non indigne suscipienti, qualis est probabiliter contritus, ut liquet ex supradictis. gratia autem repugnat omni peccato mortali, & illud expellit. ergo ex consequenti per illa alia sacramenta prima gratia, & remissio peccatorum confertur. Sic tenet B. Tho. ubi supra in secunda probatione huius opinionis allegatus est, & Soto similiter latius explicat.

Quarto dubitatur. Vtrum quælibet dilectio Dei, & dolor ex tali dilectione procedens sufficiat sine sacramento hoc uel cum eo ad gratiam iustificantem obtinendum.

Dubium
quartum.

Respondeo prius notando secundum Soto. de natura & gratia libro primo, capitulo vigesimo secundo, & libro secundo, cap. 15. & 16. & Vega de iustificatione lib. 6. ca. 28. ca. 30. ca. 34. 35. & libro undecimo, capitulo decimosextimo ex B. Tho. secunda secundæ quæst. 109. articulo tertio, quod dilectio Dei, & similiter dolor peccatorum inde actualiter, uel uirtualiter ortus potest esse triplex.

No. triplex
dilectio dei
& displicentia
peccati.

Prima dilectio Dei est quidam singularis actus amoris inefficacis erga Deum, qualis hac oratione profertur, uolo uel potius uellem Deo in omnibus placere. & hæc communiter uocatur dilectio obiectiua Dei, seu complacentia quædam inefficax. & similiter est dolor peccatorum, uel de offensa Dei inefficax.

Secunda est dilectio Dei efficax quæ omnibus cõiter est in præcepto, qua uidelicet homo sic Deum diligit, quæ omnia eius mandata seruare uult, atque seruire proponit ut uero Deo, & hoc est ipsum diligere tota mente; non adhibendo fidem aliis sectis, aut doctrinis repugnantibus fidei diuinæ: toto corde, non diuidendo suum affec-

tum

tum in obsequium alterius Dei uel creaturæ contra præceptum Dei: tota anima, non diuidendo sensum et appetitum sensituum in aliqua a Deo prohibita: et tota uirtute, seu uiribus suis, non diuidendo vires executinas animæ suæ in aliquid ab ipso Deo prohibitum. Et talis uocatur communiter a doctoribus dilectio Dei super omnia obediens. Tametsi sit alia dilectio Dei super omnia efficax desupererogatione quæ et perfectiorum est: quæ ut ait Vega ubi supra libro sexto capitulo trigesimo quarto, secundum Adrianum in quinto quodlibeto, non solum impletiua omnium mandatorum Dei est ut illa communis quæ dicta est: sed etiam in Deum nos transformat et sic unum cum illo spiritum facit, ut supra omnia illum amemus et nihil nisi in ordiæ ad ipsum, neque in cælo neque in terra diligamus: quæ nullius peccati complacentiam admittit, sed potius dolorem eius imparet si recoleret homo prædicto modo Deum amans.

Et ista secunda dilectio Dei efficax super omnia, tam communis quam supererogatoria est adhuc duplex, scilicet naturalis, et supernaturalis. Supernaturalis, quæ et secunda in ordine sit, est illa qua quis Deum per fidem supernaturalem cognitum esse unum et trinum et redemptorem nostrum prædicto modo præfert et diligit super omnia, ut principium et finem beatificum et supernaturalem nostrum. Et similiter est displicentia supernaturalis inde orta de Dei offensa. Et hæc est in omnibus fidelibus Christianis debite pœnitentibus.

Naturalis autem dilectio Dei efficax uel super omnia quæ et tertia in ordine sit, est qua Deum naturaliter tantum cognitum tanquam principium et finem totius boni naturalis, puta creatorem conseruatorem, et gubernatorem omnium omnibus creatis præfert et amat, efficitur ei uolens subijci et obedire super omnia, nihil eius amicitie contrarium admittens: seque et sua omnia uero actu referens in ipsum tanquam in principem supremum et finem totius boni naturalis, aut quia sic recta ratio naturalis dicit esse faciendum: quam dilectionem philosophi sine fide infusa aut sine fide Christi secundum rectam rationem uiuentes habere potuerunt. Et similiter est dolor de eius offensa ex tali amore procedens: ita quod homo iam nulla ratione uelit offendisse aut de cetero Deum sic cognitum et amatum offendere.

De prima dilectione Dei. Igitur de prima dilectione Dei inefficaci et de displicentia inde orta satis conuenit inter omnes doctores, quod non sufficit sine sacramento ad primam gratiam iustificantem: quia nec uera dilectio nec contritio, sed ficta et inefficax est: ex quo cum mortali pec-

cato et cum ignorantia mortaliter culpabili stare potest, ut probat Angest. in morali capitulo decimo tertio in fine, et capitulo decimo quarto, et patet in hereticis et meretricibus et concubinarijs et alijs eiusmodi peccatoribus. Et hæc potest ex naturalibus uiribus sine speciali Dei auxilio haberi secundum rectam rationem se habendo: quia est tantum moraliter bona, ut latius hæc omnia probat Soto ubi supra, et libro primo capitulo vigesimalotertio, et Vega de iustificatione libro sexto capitulo trigesimalotertio. Scoto in secundo distinctio. vigesimo octaua, et in quarto distinctio. decima quarta quæstione secunda, et alibi. Vtrum autem cum sacramento ubi est fides, sufficiat ad salutem, supra in hac quarta opinione dictum est, quod quando probabiliter æstimatur contritio sufficit, alias non sufficit. Quia tunc sine auxilio Dei speciali non habetur.

De secunda autem dilectione Dei efficaci supernaturali quæ communiter omnibus est obligatoria, et de displicentia peccatorum inde orta, est duplex opinio. prima Caietani in secundo quodlibeto de contritione quæst. prima, et de confessione quæstio. 5. ubi ponit tria dicta, primū quod quando non sit ex speciali motione aut directione spiritus sancti non est ultima neque sufficiens dispositio ad gratiam statim infallibiliter obtinendam, neque est uera contritio quousque gratia informetur, sed solum est contritio informis acquisita uel humana: simpliciter autem est attritio.

Quod probat tum primo, quia alicui certus quis esse posset de suo statu gratiæ: cum certus sit de tali Dei dilectione et displicentia peccati propter Deum summæ dilectum, si statim gratia haberetur.

Tum secundo, quia sicut faciens quod in se est humano modo seruando legem naturæ non statim illuminatur a Deo de necessarijs ad salutem: sed oportune si perseveret. Ita etiam non statim datur gratia iustificans, sed postea oportune quando placuerit Deo si homo perseveret in dicta Dei dilectione et dolore peccati.

Tum tertio, quia pœnitentia aut dilectio Dei ut a libero arbitrio procedit non est dispositio preparatio ad gratiam, sed uel ipsa preparatio procedit: cuius motio est principium pœnitentiæ salutariæ secundum Thomam prima secundæ quæstione. 112. articulo secundo et tertio, sed dilectio Dei et displicentia supradicta potest supposita fide a nobis haberi, et estque in nostra potestate sine speciali directione aut motione spiritus sancti, quia sicut in nostra potestate est constituere nobis pro ultimo fine delectationem uenream, lucrum, regnum, uel honorem: ita in potestate nostra est habere DEUM pro fine etiam ut est beatificus nobis

nobis aut sanctis, ita quod deliberemus et intendamus ipsum in voluntate nostra præferre omnibus quæ desiderari aut haberi possunt. Igitur tunc talis dilectio super omnia displicentiaque peccati inde orta, quando a nostro libero arbitrio sine speciali motione et directione spiritus sancti habetur, est humana tantum dilectio et contritio infermis insufficientisque dispositio ad gratiam statim infallibiliter obtinendam.

Secundo dicit Caietanus quod tunc talis dolor infallibiliter gratia informatur fitque vere contritio: quando mouetur homo per auxilium speciale a spiritu sancto ad poenitendum, quando etiam ea poenitentia vel dolore vitur spiritus sanctus ad gratiæ collationem secundum Thomam ubi supra, quæ quidem motio siue directio spiritus sancti fit per hoc quod habita prædicta humana displicentia a libero arbitrio, habetur etiam alia a spiritu sancto mouente et disponente hominis voluntatem ad eam, vel potius per hoc quod eadem numero displicentia humana prius sine spiritu sancto producta postea dirigitur et continuatur specialiter per ipsum spiritum sanctum aut per eius auxilium speciale ad gratiæ preparationem, ut sit vltima dispositio ad gratiam de lege.

Tertio dicit quod hæc motio siue directio spiritus sancti prædicta, quæ extra sacramentum aliquando differtur, in sacramento non differtur: sed statim simul cum susceptione huius sacramenti semper et infallibiliter fit virtute eius. Et ita simul virtute huius sacramenti supradictus homo fit de attrito vere contritus et iustificatur per gratiam ibi collatam virtute sacramenti. Itaque secundum Caietanum illa dilectio Dei super omnia et displicentia peccati extra sacramentum est vltima et immediata dispositio ad gratiam, non quidem immediatione temporis sed alterius dispositionis. Cum sacramento autem utroque modo est immediata et vltima dispositio ad gratiam.

Opinio i. Secunda opinio est omnino opposita quoad illud dictum primum prædictæ opinionis: et quidem illa opinio quoad id est omnino falsa, durissimè et temeraria contra omnes fere doctores, ut optime reprobatur Soto de natura et gratia in secundo capitulo decimo sexto et libro tertio, capitulo vltimo, et Vega ubi supra, et libro nono capitulo 39. et libro decimo tertio, capitulo 28. et 34. Nam male consonat omnibus auctoritatibus sacre scripturæ de poenitentia loquentibus simul et Theologis docentibus, eodem instanti temporis simul concurrere vltimam seu perfectam dispositionem et gratiam. Quia nescit tarda molimina spiritus sancti gratia secundum Ambrosium, et Psal. Dixi confitebor aduersus me iniustitiam meam, et tu remisisti. Et Ezech. 18. et 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die co-

uersus fuerit. Vbi Augustinus sanctique doctores semper intelligunt, in quacunque hora et momento, ut ait Chrysostomus, et ad idem expressè B. Thom. prima secundæ, quæstione, 112. articulo secundo et tertio. Vbi in forma quæstionem hanc disputans concludit, quod ex necessitate non quidem coactionis sed legis et infallibilitatis promissionis suæ Deus dat gratiam per eius auxilium se ad eam præparanti: licet gratis hoc et omnia operetur. Nam gratis et sine vlla probabilitate negatur lex in operibus gratiæ quam Deus instituit in operibus naturæ: nempe quod vltimam dispositionem simul tempore comittatur et forma. Igitur efficax dilectio Dei super omnia et displicentia peccati inde orta etiam extra sacramentum est sufficiens dispositio ad primam gratiam iustificantem remissionemque peccatorum, quando videlicet homini Christiano siue fidei usque adeo displicent peccata sua quia Deum offendit, ut nulla ratione velit peccato consentire neque de cetero consentire: etiam si non actu sic sit affectus ut malit potius in alia mala incidisse quam in peccata, etiam si nullam comparationem faciat ad omnia alia mala vel odibilia, ut ubi supra faciendum esse male dicebat Caietanus.

Et ad rationes eiusdem supra positas in prima opinione respondeo ad primum negando quod ex hoc sequatur quod quis possit habere infallibilem certitudinem fidei vel evidentiam de suo statu gratiæ: sed moralem siue opinatiuam duntaxat quod sua præparatio est sufficiens ad gratiam.

Ad secundam negatur consequentia, quia illuminationes non sunt absolute necessariae ad reponendum hominem in statu salutis, ut patet Aug. decimo in Cornelio qui secundum Augustinum antequam per Petrum illuminaretur erat in statu gratiæ: ideo Deus non statim illuminat scientem quod in se est. At vero quia gratia est ad salutem necessaria: ideo statim eam confert homini per auxilium Dei sufficienter ad illam disposito, ut dictum est, et ita patet discrimen.

Ad tertiam quod est fundamentum eius negatur minor, videlicet quod sine auxilio speciali aut spiritus sancti directione æque est in nostra potestate diligere Deum super omnia, et dolere de peccatis propter Deum, ac velle vel odisse regnum, honorem, diuitias aut supplicia, aut præstare alium finem humanum. Nam in hoc certe dissonat a seipso, prima secundæ quæstione, 109. articulo secundo et tertio, et a communi doctorum sententia catholica de auxilio speciali necessario ad diligendum Deum super omnia. Quod si aliud voluit sentire, adhuc male coniunxit finem humanum cum supernaturali.

De tertia

De tertia dilectione Dei.

De tertia tandem dilectione Dei efficaci quidem sed naturali tantum, & de displicentia inde orta est etiam quadruplex opinio.

Opinio prima.

OPINIO prima Caieta. in quodlib. ubi supra, quod etiam cum hoc sacramento non sufficit ad gratiam: nisi habeat peccatum pro summe odibili supra omnia odibilia, ut supra de secunda dilectione Dei, & displicentia supernaturali dictum est, quia hic habet locum à fortiori, sufficit tamen ut cum ea sacramentum poenitentiae susceptum sit verum, quamuis informe, & ut talis confessio reiteranda non sit, ut supra in tertia opinione in secundo eius puncto principali dictum est.

Secunda opinio.

SECUNDA opinio est quod sine sacramento non sufficit ad gratiam iustificantem, quia est sine motu fidei theologicæ, sine qua nullus iustificatur in lege gratiæ. Cum sacramento autem sufficit si probabiliter æstimatur contritio, aliàs non, ut supra in hac quarta opinione latius habetur, quia in tali susceptione sacramenti est professio & motus fidei necessarius atque sufficiens ad gratiam cum aliis requisitis. Sic tenere videtur tacite quauis non expresse Soto de natura & gratia lib. 1. c. 22. & 23. & lib. 2. c. 15, 16. ex Beato Thoma prima secundæ q. 109. art. 3. & q. 113. & alibi si omnia simul iungantur. & expressè in 4. sententiarum distin. 17. q. 2. art. 5. & distin. 18. q. 3. art. 3.

Opinio tertia.

TERTIA opinio magistri Cano de poenitentia par. 3. fo. 33. & par. 5. fo. 121. quod sine sacramento non sufficit: & cum sacramento hoc etiã si sit cognita attritio credit probabiliter quod sufficit ad gratiam, quia ibi est motus fidei ut proxime dictum est: & quia tenet cum tertia opinione principali supraposita in tertio eius puncto, quod quælibet attritio etiam cognita, si affectum peccati excludat sufficit cum hoc sacramento ad gratiam iustificantem obtinendam.

Opinio quarta.

QUARTA opinio magistri Vega de iustificatione lib. 6. c. 19. 20. & c. 28. & lib. 13. c. 25. est quod talis dilectio Dei immo & displicentia naturalis etiam quia peccatum est contra rectam rationem, sufficit etiam extra sacramentum ad iustificationem eius qui haberet inuincibilem ignorantiam Dei vel Christi & fidei eius: sine alio motu explicite fidei Christi. Et secundum eum à fortiori sufficeret regulariter cum hoc sacramento, ubi aliquis motus fidei explicite in Christum & eius professio est, ut etiã idem tenet lib. 13. cap. 34.

Resolu.

Mihi tamen saluo meliori iudicio videtur quod talis dilectio Dei & displicentia naturalis tantum inde orta vix dari potest in homine fidei, etiam maxime explicite fidei Christi habente, quia hic iam habet cognitionem super naturalem per fidem qua actu vel virtute credit & diligit Deum etiam ut principium & finem supernaturalem: si

enim quado de eius offensa dolet aduerteret eum esse redemptorem & trinum & vnum & beatificum nobis: vtique æque & magis ea ratione dolet illum quod diligeret quam diligit ipsum ut creatorem & finem naturalem hominis actualiter consideratum. Nec est necessarium quod quoties fidelis homo poenitens vult peccatorum remissionem & gratiam per contritionem obtinere exeat in actum fidei huius habendo actuale considerationem de Deo quod est principium & finis supernaturalis, puta quod est trinus & vnus redemptor iustificator & glorificator hominum. Sed sufficit quod cum sola consideratione Dei, aut quod est Deus vel benefactor noster, à quo habemus esse & vitam & omne bonum. Vel quod est omnipotens vel infinite bonus, siue dignissimus Deus à nobis offensus, ad ipsum conuertatur fidelis homo peccator per eam dilectionem qua displiceat ei illum offendisse, & nulla ratione velit iam eum amplius offendere, sed potius in omnibus mandatis ei obedire. Itaque sub quacunque harum & similibus rationum cum Dei auxilio speciali possumus illum super omnia diligere ut principium & finem naturalem vel supernaturalem. Nam fides ad hæc omnia credenda de Deo se extendit etiam si ratione naturali demonstrari possint secundum Tho. 1. par. q. 1. & 2. Et Scotum in prologo q. 1. Talisque dilectio & displicentia peccatorum inde suborta, modo vocetur naturalis modo supernaturalis, iam saltem virtualiter procedit ex præsupposita fide theologica aliàs necessaria infusa & acquisita habituali vel actuali implicita vel explicita Christi, de quo aliàs latius, & ut ait Vega ubi supra & sufficit etiã extra sacramentum ad gratiam iustificantem, estque contritio vera ut dictum est. Hoc probatur tripliciter. primo quia cuilibet homini fidei habenti dilectionem Dei super omnia veram & efficacem & displicentiam veram peccatorum inde ortam de offensa Dei, Deus ipse sine vlla differentia dilectionis huius vel illius præsupposita fide & spe & aliis (aliàs) necessariis de lege promittit gratiam & remissionem peccatorum, ut patet Ioa. 14. Si quis diligit me mandata mea seruabit, & pater meus diliget eum &c. Et Matth. 22. & Luc. 10. diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. hoc fac et viues. Et proverb. 8. ego diligentes me diligo. Et Matth. 3. poenitentiam agite appropinquat regnum cœlorum. Et Ezech. 18. & 33. Si auerterit se peccator ab iniquitatibus suis vita viuet. Ad idem est Ioel. 2. & Zacha. 1. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos &c. Secundo probatur idem, quia illa dispositio est vltima perfecta atque sufficiens ad gratiam statim & infallibiliter obtinendam, quæ ex parte hominis est sufficiens simul & ad illam Deus specialiter mouet quam & inspirat & dirigit per auxilium suum speciale ad finem

finem gratiæ conferenda, sed talis est prædicta dilectio Dei super omnia & displicentia inde suborta. ergo est sufficiens ad gratiam. Cōsequētia patet, & maior probatur. tum ex ipso Beato Thoma prima secundæ q. 112. art. 2. id expresse dicente. Et Caieta. in quodlib. vbi supra. Et Soto de natura & gratia lib. 2. c. 3. & 16. minor autem probatur. Nam quod sit sufficiens ex parte hominis patet quia nihil aliud requirit Deus ab homine ad gratiam iustificantem nisi quod conuertatur toto corde suo ex fide diligens Deum super omnia, & de eius offensa doleat vt supra probatum est. Quod autem Deus ad eam specialiter moueat, constat cum sit ex fide, & sine auxilio Dei speciali haberi non possit secundū Tho. prima secundæ q. 109. art. 3. Et ibi Caieta. & Soto vbi supra & c. 2. 2. quamuis Caieta. in quodlib. vbi supra id etiam de super naturali Dei dilectione negare videatur. Quod etiam Deus moueat ad prædictum finem gratiæ conferendæ inde patet, quia non dabitur ad quæ alium finem Deus moueat: maxime quia id ipse promisit in auctoritatibus proxime allegatis & aliis eiusmodi in numeris. Tertio probatur idem, quia nisi sic dicatur iam infinita fere multitudo simplicium Christianorum non haberet gratiam iustificantem extra sacramentum, qui cum sola consideratione quod Deum offenderunt diligentes eum super omnia, quia Deus est vel benefactor noster, vel omnipotens Deus, vel in quo viuimus mouemur & sumus sine alia consideratione principij, aut finis super naturalis, dolent de eius offensa cum proposito amplius non peccandi. Dicere autem omnes hos adhuc in peccato manere impium videtur atque durissimum, & contra actum 10. vbi Cornelius similiter amans Deum super omnia etiam antequam per Petrum de fide Christi illuminaretur iustus erat, vt ibidem ait Aug. Et quidem hæc dilectio Dei quia infinite bonus sapiens creator & benefactor noster est, licet à Thomistis & aliis appelletur naturalis obiectiue quia est de Deo vt est principium & finis naturalis, & secundum rectam rationem. at vero potius videtur appellanda supernaturalis quia scilicet, à causa supernaturali puta à fide vel auxilio speciali, & non ex solis viribus naturæ procedit. Ideo non probo quod alioqui doctissimus Vega de iustificatione consequenter ad ea quæ ipse superius lib. 6. c. 18. 19. 20. dixerat, scilicet, possibilem esse etiam nunc ignorantiam Dei inuincibilem, quod inferius in lib. 2. in nostro tractatu de ignorantia q. 5. latius reprobamus. & postea ipsi lib. 13. c. 25. ait apud ignorantem inuincibiliter Deum esse, aut ipsum nostris peccatis offendi, sufficere ad eius iustificationem dolere de peccatis, quia contra rectam rationem sunt. Hoc vtique non placet & omnino falsum videtur. tum quia sine fide impossibile est place-

re Deo, & iste nec fidem nec dilectionem Dei sufficientem habet ad sui iustificationem. tum etiam quia contra communem doctorum sensum & contra decretum concilii Trident. sess. 6. 7. & 8. videtur, vbi expresse dicitur motum fidei in Deum per Christum aut in ipsum Christum requiri vt principium iustificationis. Et quamuis inuincibiliter ignorans si daretur excusetur à nouo peccato non habens fidem: non tamen sine sacramento defectum supplente fit ex hoc sufficienter dispositus ad iustificationem, vt hoc etiam ait dictum concilium sess. 14. c. 4. videlicet quod dolor ex turpitudinis peccati consideratione sine sacramento ad iustificationem nequit perducere peccatorem: bene tamen cum sacramento vt superius declaratum est. Neque huic est tunc præclusa via salutis: quia si faciat quod in se est, etiam statim illuminabitur de fide Dei, etiā tunc ad gratiam & salutem simpliciter necessaria. Hic autem non agimus vtrum sola Dei dilectio super omnia sine actuali displicentia peccati sufficiat ad iustificationem. Est enim opinio Scoti & magistri Vega de iustificatione lib. 6. c. 33. vsque 36. & lib. 9. c. 4. & aliorum quod sic, quādo sic peccator vt sanctus Bonifacius intētus est fortificatio seipsum in martyrio & nō comode potest intēdere vt actualiter doleat de mortalibus memorię occurrentibus. Contrariū tenet Soto de natura & gratia lib. 2. c. 13. & 16. & Cano de penitentia par. 3. & quidam alij.

Contra supradictam quartam opin. principalem huius questionis septemplex arguitur: primo quia vel illius probabiliter contriti ignorantia est inuincibilis aut vincibilis, si vincibilis nō sufficit etiam cum sacramento, vt ipsa etiam cōcedit opinio; si inuincibilis iam si cum tali ignorantia penitens credit se habere dispositionem quam tenetur habere, puta dilectionem Dei, & contritionem veram, ergo vere diligit & conteritur vt oportet. quia nihil est tā in potestate voluntatis quā actus eius prædictus cum auxilio diuino ad id requisito, aliās non esset inuincibiliter ignorans. Quod & confirmatur. quia qui vere vult diligere & displicere de offensa Dei, is vtique saltem mediate vel indirecte iam vere diligit & displicet ei, vt hoc etiam ait Vega de iustificatione lib. 13. c. 28. ex Scoto alijsq; doctoribus: quamuis non habeat neq; possit habere dolorem sensituum vel tristitiam intellecti uam quantam ipse vellet habere, idq; ex aliqua causa passionem hanc impediēte: ergo & in proposito dum id se facere credit.

Respon. ad argumentum potest dici ibi esse ignorantiam inuincibilem: & similiter vincibilem, crassam, leuem, vel venialem, non tamen affectatam æquiualem cognitioni neque mortalem vt supra dictum est. Et tunc negatur consequentia: & ad eius probationem dico quod iste

Argumentum
primum.

Respon. ad
primum argu-
mentum.

habere potest & habet quidem affectum faciendi quod tenetur ad diligendum & dolendum, sed inefficacem quod & inuincibiliter vel leuiter sine mortali ignorat. ignorantia autem hæc licet nō tollat possibilitatem voluntatis tollit tamen voluntarium ne videlicet efficaciter voluntarius sit actus verę contritionis, quem tunc habet aut estimat ille penitens se habere. Ad confirmationem negatur consequentia. ibi enim iam vere diligit & conteritur qui vere diligere vult & displicere: in proposito autem minime sed probabiliter tantum.

Replica pri-
ma.

Quod si replicatur primo, quod si talis inuincibiliter ignorat, ergo iam facit quantum in se est, & tenetur vt negotium postulat ad sciendum si vere diligit & conteritur, aut si debite disculsiit conscientiam suam: vt sic suppleat defectum: ergo & ad ipsam Dei dilectionem & contritionem veram & debitam examinationem habendam fecit quod tenebatur. Et cum ad nihil amplius iam sit obnoxius: sequitur vterius quod iam est vere contritus, & illi sunt remissa peccata ante sacramentum, vel quod non habet prædictam ignorantiam neque probabiliter contritus est.

Respon.

Respond. negando secundam consequentiam, quia bene stat quod quis inuincibiliter ignorans factum suum credat se esse in gratia & fecisse quod tenebatur ad salutem, & quod fallatur in facto, vel quod non se debite disculsiit nec fecerit: quamuis habeat animum id faciendi si suum defectum recognosceret. Aliud est enim facere quod quis tenetur ad sciendum si fecit aut habet tale quid: aliud est facere quod tenetur ad id faciendum, aut ad se reponendum in statu gratiæ. & ita solum sequitur quod non peccat de nouo per omissionem verę contritionis.

Replica se-
cunda.

Si vero replicetur secundo, quod si talis probabiliter contritus & inuincibiliter suum defectum ignoras fecit quod in se est ad sciendum defectum illum cum affectu supplendi defectum cognitum: ergo Deus succurrit iuuando vt id sciat & suppleat & conteratur vt tenetur. Nam secundum communem doctrinam & veram facienti quod in se est Deus opportune adest ad salutem.

Respon.

Respon. concedendo consequentiam quod scilicet Deus adest opportune quando & quomodo oportet ad finem intentum. quod ideo dico quia facienti quod in se est vt Deus illum illuminet & conferat alia dona non simpliciter necessaria ad salutem nō oportet qd Deus statim, sed opportune quomodo sibi placuerit, non ad votum sed ad vtilitatem videlicet quomodo expedierit, illuminet atque donet secundum communiter doctores: facienti autem quod in se est ad gratiam & salutem cum auxilio diuino Deus vtique statim eam confert: quia ad salutem necessaria est. Nunc autem probabiliter contritus nō facit quod tenetur ad gratiam nisi cum sacramē-

to actualiter suscepto, vel cum vera contritione se ad gratiam vere disponat, & tunc Deus illam confert. Ad sciendum autem si vere contritus sit vtique facit quod tenetur & vt à Deo illuminetur, ex quo vt supponitur inuincibilem ignorantiam de hoc habet. Sed cum hæc illuminatio non sit simpliciter necessaria, ex quo sine illa per sacramentum aut per veram contritionem gratia cum tali ignorantia haberi potest: non oportet quod eam Deus tunc vel postea concedat, nisi quando & quomodo ipsi placuerit & viderit expedire.

Tertio tandem replicatur. si dicatur quod illius probabiliter contriti aut eius qui estimat se sufficienter penituisse ignorantia vincibilis sed venialis est, vt ait Victoria vbi supra, sic melius esse dicendum. Contra, quia iam sequeretur quod iste ad sacramentum hoc accedens ex tali ignorantia indispositus peccaret mortaliter, nec haberet gratiam sacramentalem.

Respon. dupliciter. primo negando consequentiam, non enim facit irreuerentiam sacramentum nisi qui in mortali scienter accedit. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcunque eius ignorantia esset crassa, non peccaret mortaliter. Secundo respondeo quod talis ignorantia est quidem vincibilis respectu delectionis peccatorum, aut præcepti de contritione si quod esset inuincibilis autem respectu sacramenti. nec hoc est mirabile: aliqua enim ignorantia excusat respectu vnus, quæ non excusat respectu alterius. Exempli gratia. Ignorantia quæ excusaret conferentem sacramentum in mortali non excusaret recipientem, vt notum est. Quia maior examinatio conscientiæ requiritur ad recipiendum eucharistiam quā ad conferendum, etiam si ad vtrumque exigatur conscientiæ examinatio. sic Victoria vbi supra respondet.

Sed tertio modo videtur melius esse respondendum, quod illa ignorantia est quidem vincibilis respectu vtriusque, sed venialis, ideo dicitur contritio probabilis & sufficiens ad excusandum. Alioquin non excusaret, neque ibi contritio probabilis esset, si notabilis aut mortalis esset ignorantia.

Arguitur secundo principaliter ad idem, quia etiam si inuincibilis ignorantia ibi detur: at illa solum excusat à nouo peccato dum manet, si præceptum verę contritionis non impleatur: non autem sufficit ad faciendum siue supplendum contritionem veram, aliās ad gratiā de lege necessariam: neque ad implendum præceptum de illa habenda. Nunc autem dispositio per se & de lege necessaria ad gratiam sacramentalem etiam per sacramentum suscipiendum est contritio vera, vt hoc latius probabitur infra in argumentis sequentibus. ergo prædicta ignorantia non sufficit, vt ratione eius probabiliter contritus fiat.

Replica ter-
tia.

Respon.

Argumentum
secundum.

fiat, quamvis per accidens vere contritus aut sufficienter dispositus ad gratiam sacramentalem: quamvis excuset ab indigna susceptione sacramenti. Maior probatur, quia qui non habet fidem, spem, & charitatem, & gratiam, putans inuincibiliter se hanc habere, non ideo habet illa. Similiter inuincibiliter credens se esse baptizatum & ordinatum sacerdotem, quodque sine intentione valet consecratio, non ideo vere baptizatus & sacerdos, neque vere consecrans est. & similiter qui nullo modo refert actum in Deum putans inuincibiliter id non esse necessarium ad meritum utique non meretur, & similiter non implet præcepta honorandi parentes, aut dandi elemosynam, aut confitendi, aut comunicandi, neque eorum fructum habet: is qui per impotentiam vel per ignorantiam necessitatis eorum aut confessoris nil tale facit: quamvis à peccato transgressionis excusetur: & per bonam animi præparationem actualem id faciendi si sciret aut posset mereatur, ita in proposito putans inuincibiliter se esse vere contritum & in gratia, non inde fit vere contritus, nec in gratia, neque vere dispositus ad eam, neque præceptum vere contritionis impleuit. Alioqui postea quando sibi de tali præcepto constaret non teneretur ad eam, cuius oppositum supra dubio primo dictum est. Consequentia autem probatur, videlicet quod ratione ignorantia prædicta contritio probabilis non fit vera neque sufficiens dispositio ad gratiam sine sacramento, ergo neque cum eo, quia eiusdem naturæ & virtutis est ipsa ignorantia semper & ubique, & est quid priuatiuum: suppletio autem positivæ dispositionis non nisi per aliquid positivum fieri potest.

Respon. ad secundum argumentum.

Respon. ad secundum argumentum negando minorem: conceditur autem maior, ita videlicet quod ignorantia per se non est causa gratiæ neque vllius dispositionis ad gratiam vel ad sacramentum suscipiendum: negatur vero per accidens & mediante sacramento, & ita negatur consequentia. dico enim quod ignorantia per accidens ut priuatiuum quid remouens, prohibens, id est, remouens conscientiam peccati in reatu tantum existentis, quæ conscientia peccati est impedimentum digne susceptionis sacramenti huius, ut supra probatum est, iam immediate facit esse probabilem contritionem: facit etiam per accidens & immediate illam esse dispositionem sufficientem non quidem ad gratiam sed ad dignam, vel non indignam nec iniuriosam susceptionem huius sacramenti: & eo mediante iam etiam per accidens est causa gratiæ sacramentalis & contritionis seu dispositionis ad ipsam gratiam. Sacramentum autem per se & immediate est causa instrumentalis efficax gratiæ ipsius simul & contritionis, seu perfectæ dispositionis ad eam in eo qui probabiliter tantum con-

tritus est, seu dispositus ad sacramentum. Et ita ignorantia semper est causa per accidens tam probabilis contritionis seu dispositionis ad sacramentum, quam gratiæ sacramentalis & contritionis: quamvis illius immediate, huius autem mediate. Sacramentum autem semper est causa per se quamvis instrumentalis, gratiæ & contritionis seu dispositionis ad gratiam, ut ex secundo dubio supra patet. In prædicta autem maiori & eius probatione tangitur etiam difficultas, utrum probabiliter vel inuincibiliter ignorans æstimansque se vere contritum & fecisse quod tenetur: iam coram Deo sit sufficienter dispositus & impleat legem & habeat gratiam etiam sine sacramento, ac si vere fecisset, modo illa sit ignorantia iuris modo facti. Nam Maioris in 4. dist. 9. q. 1. Et Vega de iustificatione lib. 13. c. 26. dicit id probabiliter & pie posse sustineri. Soto autem de natura & gratia lib. 2. c. 15. & in 4. dist. 18. q. 3. artic. 2. cum quo magis mihi constat, id negat.

Tertio principaliter ad idem arguitur. Nam secundum omnes doctores peccator contritus est materia huius sacramenti, ut etiam patet ex concilio Florentino & Tridentino, sess. 14. c. 3. ubi expresse dicitur quod materia vel quasi materia huius sacramenti sunt actus penitentis, videlicet cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. Neque valet dicere quod ibi intelligitur etiam attritio, ut supra in reprobatione tertiæ opinionis, iste sensus cum aliis quibusdam confutatus est. Neque etiam valet dicere quod intelligitur de contritione vera vel probabilis, quod quadrupliciter probatur. Tum primo quia si concilium id intendisset: certe id facile ex primere potuisset. Tum secundo quia concilium loquitur de contritione ex lege requisita ad gratiam & peccati remissionem tam extra sacramentum quam cum sacramento. hæc autem est vera & non solum probabilis contritio, ut patet ex reprobatione tertii puncti tertiæ opinionis.

Tum tertio quia concilium Tridentinum, sess. 6. c. 6. ait disponuntur peccatores ad iustitiam dum excitati à diuina gratia & adiuti fidem concipientes mouentur in Deum &c. Sequitur illumque tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem &c. Vbi odium & detestatio peccati requisita etiã ad baptismum salutarem dicit concilium quod oriri debet ex dilectione Dei: & à fortiori ad sacramentum penitentia fructuosum. talis autem est contritio vera non autem probabilis tantum, ergo illa prærequiritur. Tum denique quarto quia secundum communiter doctores dolor peccatorum requisitus etiam cum sacramento ad salutem debet necessario esse ex charitate seu dilectione, non solum concomitante aut assistente, sed effe-

Argumentum tertium

Respon. ad tertium argumentum.

ctiue ad doloris productionem concurrente: ex quo ille dolor est propter Deum offensum, vel saltem prædicta dilectio Dei aut dolor propter Deum præcedere debet susceptionem sacramenti, quod patet secundum Hieronymum & habetur de penitentia dist. 2. c. si enim, ubi habetur. Opera seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiam nec innocentiam præstant. Hæc ibi. Et ad idem est Augustinus de vera & falsa penitentia c. 4. c. 9. & alii doctores qui referuntur de penitentia dist. 2. c. charitas ut mihi, c. charitas est aqua. c. semel, c. tolle, c. cognouerunt. Et dist. 3. c. sunt plures, & de consecra. dist. 4. c. solet, & c. quomodo, & c. gratia, de quo latius Medina de penitentia q. 2. q. 4. & de confessione q. 5. 1. & Soto de natura & gratia lib. 2. c. 13. & Vega de iustificatione lib. 13. c. 14. lib. 6. c. 28. 30. & Cano de penitentia par. 3. conclu. 1. ergo contritio vera necessaria est, & probabilis non sufficit cum hoc sacramento ad iustificationem.

Respon. ad antecedens quod verba conciliorum atque doctorum loquuntur de materia per se & regulariter sacramenti penitentia quæ est contritio vera: quod non obstante per accidens est etiam probabilis, & ad primam probationem in oppositum quod scilicet concilium id expressisset si id intendisset, dico quod non erat talis expressio necessaria: tum quia regulariter loquens, de materia quæ est contritio vera regulariter requisita, loqui debuit. Ideo nec oportebat casus speciales contingentes explicare in quibus per accidens ratione ignorantia contritio etiam probabilis potest esse materia & dispositio sufficiens ad hoc sacramentum actualiter fructuosum. Sicut & materia confessionis fructuose regulariter est & dicitur confessio vocalis: quæ non obstante etiam ex causa rationabili est confessio per nutus & signa & per scripturam presentis penitentis, tum secundo quia sufficit quod alibi dictum concilium sess. 14. c. 4. id sufficienter explicuit, dum ait attritionem ex consideratione turpitudinis peccati ortam cum hoc & non sine illo disponere ad salutem, ut supra declaratum est quod non nisi de ea quæ est contritio probabilis intelligi potest. Ad secundam autem probationem Respon. quod contritio de lege regulariter requisita est vera contritio: per accidens autem potest etiã esse probabilis ut dictum est. Ad tertiam Respon. quod sicut vera contritio ex vera Dei dilectione procedit: aut simul est cum ea: ita & probabilis ex probabilis Dei dilectione est: modo id fiat per duos actus quorum alter in Deum puta dilectio Dei sit, alter puta dolor in peccatum ex dicta Dei dilectione vere vel probabiliter habita procedat: modo id fiat per vnicum actum quo tendit homo in medium simul & in finem, puta per odium peccati pro-

pter Deum vel per dolorem de offensa Dei vere vel probabiliter super omnia dilecti. Et ita concilium optime intelligitur de Dei dilectione vere vel probabiliter habita, quod hæc saltem prærequiritur & sufficit cum hoc sacramento ad iustificationem. Ad quartam similiter Respon. negando antecedens, dico enim quod dolor prærequisitus cum sacramento debet esse per se ex Dei dilectione vere, vel probabiliter habita per accidens ut proxime dictum est, & tunc virtute sacramentum sicut efficitur vera contritio intrinseci vel extrinseci ut supra dubio secundo veraque dilectio Dei: ita simul tempore est gratia & charitas infusa, quam non oportet præcedere sed sufficit comitari veram contritionem & dilectionem Dei quæ est vltima dispositio comitans ipsam formam gratiæ, ut patet ex supradictis & late probat Vega de iustificatione lib. 6. c. 35. contra B. Tho. & alios, quæ quidem vltima dispositio non semper tempore sed natura in genere causæ materialis ipsam formam gratiæ præcedit: non autem in genere causæ efficientis siue formalis: de quo latius Scotus in 4. dist. 14. & B. Tho. prima secundæ q. 113. art. 3. & 6. & 8. & Soto de natura & gratia lib. 2. c. 8. & c. 3. & alibi doctores communiter. Et ad c. si enim dico quod id est generaliter verum quod requiritur per se charitas vere, vel probabiliter habita per accidens cum sacramento, sicque intelligitur accommode, ita videlicet quod nisi opera ex vera charitate saltem acquisita procedant vel propter Deum fiant extra sacramentum: & sacramentorum participatio siue susceptio nisi procedat ex dilectione Dei vere vel probabiliter habita non præstant iustitiam nec innocentiam.

Aliæ autem auctoritates solum probant sicut & conceduntur quod ad iustificationem requiritur gratia & charitas vel dilectio Dei & contritio vera. Quod utique verum est: nam hæc omnia simul habentur virtute sacramenti cum contritione probabili suscepti ut declaratum est. Nam & dum probabiliter contritus nititur ad veram contritionem quæ ex vera Dei dilectione procedit, iam ad ipsam nititur dilectionem Dei, & ideo dicitur initiatiue vere contritus, sicut & vere resuscitatus initiatiue licet non perfecte ante susceptum sacramentum: eo aut suscepto virtute eius vere & perfecte contritus & resuscitatus est à morte peccati, id quod de non probabiliter contrito, qui ad veram contritionem scienter existens in peccato non nititur, dici non potest.

Quarto arguitur ad idem, quia de lege prærequiritur ad hoc sacramentum penitentia cordis impletiva legis siue præcepti de penitendo ad remissionem peccatorum habendam, ut patet tum ex hac ipsa opin. 4. tum etiam quia secundum omnes doctores non videtur ubi alia penitentia cum hoc sacramento peccatoribus imposta sit. talis

salis autem est contritio vera non autem probabilis tantum, quæ vera contritio est, ergo contritio probabilis cum hoc sacramento non sufficit ad salutem.

Respon. ad
quartum ar-
gumentum.

Respon. negando maiore si intelligatur de pœnitentia impletiva præcepti etiam extra sacramentum de qua argumentum procedit. Conceditur autem si intelligatur de pœnitentia impletiva præcepti vel legis, quæ est necessaria ad finem remissionis habendæ etiam cum sacramento, & tunc negatur minor. Nam secundum Scotum & alios est duplex via vel lex pœnitentiæ ad salutem; altera extra sacramentum & hæc est contritio vera; altera cum sacramento & hæc est per se contritio vera, vel probabilis per accidens; ut prædicta nostra tenet opinio.

Argumentum
quintum.

Quinto principaliter ad idem arguitur probatio quod attritio etiam scita de qua tertia opinio in tertio puncto ubi supra egit etiam si non estimetur probabiliter cōtritio sufficit cum hoc sacramento ad salutem. Quia illa attritio, quæ videlicet ex timore inferni quispiam dolet de omnibus peccatis suis; sufficit cum hoc sacramento ad gratiam iustificantem, ut expresse habet concilium Tridentinum ubi supra in tertio puncto tertiæ opinionis allegatum, quæ sine sacramento non sufficit. Et in illo concilio nil dicitur si sit probabiliter estimata contritio vel non; sed simpliciter & indistincte dicitur quod illa cum hoc sacramento disponit ad gratiam vel perducit ad salutem, ergo non oportet quod sit probabilis contritio. Consequentia patet. Quia ubi vis non distinguit nec nos distinguere debemus secundum glossam in c. Saluator. l. q. 3. & c. solite de maiori & obedi.

Et confirmatur, quia quod ex se & simpliciter ex lege est tale: etiam scitum adhibitum sue operationi est tale: Nam quod est per se non variatur ex ignorantia vel scientia per accidens adueniente, sed hoc sacramentum est per se directe & simpliciter à Christo institutum ad viuificandum vel suscitandum mortuos spiritualiter per remissionem mortalium peccatorum, ut supra dubio tertio, ipsa etiam concedit opinio. 4. ergo in quocumque attrito etiam sciente se insufficienter contritum, dummodo non habeat obicem affectus peccati etiam si non sit probabiliter contritus hoc sacramentum confert gratiam iustificantem. alioqui solum per accidens vel à casu & indirecte hoc sacramentum suum effectum haberet. quando videlicet pœnitens inuincibiliter errauerit, & ex tali ignorantia punctum veræ contritionis non attigerit & estimauerit se verè contritum. Et quidem ridiculum videtur quod sacramentum hoc, quod de se est medicina salutis & vitæ & viuificat mortuos eam non præstet, nisi ei qui iam illam habuerit per veram contritionem, vel qui per probabilem

putauerit se habere.

Respon. negando consequentiam. Quia illud concilium non dicit quod illa attritio sufficienter disponit aut perducit cum sacramento ad gratiam, sed quod disponit ad eam. quod verum est sed non semper eodem modo: nam etiã in sacramento aliquando disponit insufficienter remote vel non nisi mediatis alijs dispositionibus melioribus ad quas paulatim ducit, quando scilicet, cognoscitur quod non est vera contritio sed attritio. Aliquando vero disponit sufficienter & immediate vel de propinquo sine vlla alia dispositione sed cum sacramento, quando scilicet, ille sic attritus estimat probabiliter se esse cōtritum. Et quæuis id ibi non exprimitur, sufficit quod talis limitatio siue distinctio aliunde sufficienter habeatur, ut supra in probationibus quartæ opinionis late ostensum est. Et ad confirmationem Respon. negando consequentiam, quia licet virtus sacramenti in subiecto disposito non varietur ex ignorantia vel cognitione per accidens adueniente, variatur tamen dispositio subiecti, i. pœnitentis: qui ratione ignorantie probabilis sit sufficienter dispositus ad susceptionem sacramenti: qui cum conscientia vel cognitione peccati non esset, ut supra probatum est. Et ita hoc sacramentum non per accidens sed per se suum semper habet effectum, quamuis in eo subiecto seu pœnitente qui per accidens, scilicet, ratione ignorantie probabiliter contritus sufficienter, que dispositus ad illud salubriter suscipiendum effectus est. Neque id ridiculum sed rationalissimum est, ut sacramentum salutis & vitæ non nisi digne vel saltem non indigne accedentibus & preparatis salubriter præstetur: quales illi duntaxat sunt qui initium aliquod vitæ spiritualis per veram vel probabilem contritionem habent, ut supra & dubio secundo & tertio latius declaratum est in quarta opinione.

Sexto arguitur ad idem. quia si contritio probabilis cum hoc sacramento sufficit ad iustificationem: hoc ideo est quia ipsum sacramentum saltem per accidens non exigit dispositionem de se sufficientem ad gratiam, puta non exigit contritionem veram, sed solum dispositionem amouentem obicem peccati ut ita sacramentum digne suscipiatur, ut patet ex supradictis in ipsa quarta opinione. Sed idem obex tollitur secundum prædictam tertiam opinionem per illam attritionem etiam cognitam sine affectu peccati, ergo illa sufficit & non oportet quod probabilis cōtritio sit cum hoc sacramento. consequentia patet cum maiore: & minor probatur. quia primo non requiritur quod tollatur obex peccati in se vel per veram eius contritionem vel remissionem ante sacramentum ut patet, quia nec contritio probabilis sic tollit, neque sacramentum vnquam conferret gratiam iustificantem. Nec secundo

Respon. ad
quintum ar-
gumentum.

Argumentum
sextum.

requiritur quod tollatur obex peccati in conscientia per hoc quod pœnitens credat ante susceptionem sacramenti esse iam sibi remissum & se esse in statu gratiæ. Quod inde constat, quia ipsa etiam quarta concedit opinio quod quomodocumque attritus si probabiliter estimat se dispositum, aut præstitisse quod requiritur ad hoc sacramentum digne suscipiendum, utique virtute sacramenti iustificatur. Nunc autem prædictus attritus etiam sciens sibi ante sacramentum non esse remissa peccata propter doloris imperfectionem, sed credens per sacramentum esse remittenda, maxime si opinatur se esse sic dispositum, ut tertiam opinionem dicit: utique hic probabiliter estimat se præstitisse quod requiritur ad hoc sacramentum digne & cum bona fide suscipiendum. ergo virtute sacramenti iustificatur: nec vlla alia probabilis contritio requisita est.

Respon. ad
sextum ar-
gumentum.

Respon. ad sextum negando minorem: & ad eius probationem negatur secundum, quod scilicet non requiratur quod tollatur obex peccati in conscientia, ut ibi dicitur. Immo dico id esse necessarium, quod actualiter vel virtualiter pœnitens accessurus ad hoc sacramentum id credat, vel saltem non credat se esse in mortali actu vel in reatu seu quouis modo: & non sufficit quod estimet se esse dispositum ad digne suscipiendum hoc sacramentum, nisi simul saltem virtualiter estimet probabiliter se iam ab omni peccato mortali liberum esse, & hoc intelligit prædicta quarta opinio per contritionem probabilem vel per probabiliter contritum.

Idemque sæpe simplicibus bona fide confitentibus accidit: qui probabiliter estimantes se esse sufficienter examinatos & dispositos aut sine mortali negligentia præstitisse quod tenentur ad debite vel digne confitendum, parati supplere defectum si recognoscerent, cum sua attritione sine affectu peccati nihil aliud examanantes nec aduertentes si habent peccatum in conscientia vel gratiam, cum bona fide putantes se per sacramentum remissionem peccatorum & gratiam adepturos confitentur: hi utique iam virtualiter estimant se probabiliter esse contritos & in statu gratiæ, dignosque ad suscipiendum hoc sacramentum: quos ego in statu salutis virtute sacramenti pie censeo esse reponendos.

Secus de viro docto qui se cognosceret se non esse vere contritum, sed potius conscientia peccati mortalis in actu vel affectu vel in reatu grauiter remorderi: utique non est sufficienter dispositus ad hoc sacramentum digne suscipiendum. Quod si iste vir doctus teneret cum tertia opinione talem dispositio-

nem sufficere ad digne accedendum ad hoc sacramentum: & sic illud susciperet: excusaretur quidem à noua culpa ratione suæ ignorantie inuincibilis sequendo probabilem illam opinionem. Sed vtrum haberet gratiam iustificantem virtute sacramenti, ipse diceret quod sic: ego autem stans in hac opinione quarta dicerem quod non.

Si contra hoc arguatur. quod si ratione ignorantie iste doctus à nouo peccato excusatur accedendo ad hoc sacramentum: ergo iam digne vel saltem non indigne accedit: & ergo habet gratiam iustificantem.

Respon. negando primam consequentiam, sed solum sequitur quod ratione ignorantie non peccat de nouo sic digne accedendo ad hoc sacramentum: quodque ipse probabiliter credit quod non indigne accedit.

Septimo ad idem arguitur, quia hæc opinio exponit homines perpetue perplexitati & anxietati, si videlicet habuerint probabilem contritionem ignorantiamque probabilem & gratiam vel non, si tandem est reiteranda confessio vel non. Nam hæc omnia pendent ex hoc scilicet, si illa ignorantia fuit inuincibilis vel non. Nunc autem id cognoscere valde difficile est. quod inde patet: quia aut homines communiter nouerunt quidem ad veram contritionem eamque attigerunt, aut non. Si non, ergo semper erit ignorantia inuincibilis quoties putauerint se esse contritos, eruntque semper probabiliter contriti. Si sic, quod & potius dandum videtur, cum sint communiter de hoc instructi & sæpe vere contriti: ergo nunquam erunt probabiliter tantum contriti: quia nunquam habebunt ignorantiam inuincibilem sed vincibilem de eo quod oportet facere ad veram contritionem habendam. Nam qua ratione bis aut ter veram contritionem habuerunt, eadem & quoties voluerint facere quod in se est scient & poterunt eam habere. igitur ex hac opinione vel omnes scrupuli exponuntur: vel dicendum est quod etiam vincibilis ignorantia saluat, & quod etiam cognita attritio prædicta sine affectu peccati ut ait tertia opinio, cum hoc sacramento sufficit ad iustificationem.

Respon. ad
sextum ar-
gumentum.

Respon. negando quod ex hac opinione exponantur homines perplexitatibus &c. & ad probationem negatur minor, quod scilicet id cognoscere sit valde difficile. & dum id probatur, dico quod homines communiter id nouerunt quid de lege requiratur ad veram contritionem: negatur tamen consequentia, quod ergo nunquam erunt probabiliter tantum contriti. Nam cum illa cognitione iuris aut legis sit probabilis ignorantia facti, si videlicet sufficienter id fecerunt, si vere propter Deum

super omnia & efficaciter doluerunt aut verum propositum cauendi habuerunt, si & fecerunt quod se ad salutem facturos esse nouerunt vt oportet, vt supra in respōsione ad primum argumentum latius habetur. & talis probabilis ignorantia iuris aut facti sape contingens potius liberat homines à multiplici perplexitate atque periculo, eosq; sape probabiliter contritos facit: & cum sacramento vt dictum est prodest ad salutem.

Q V A E S T I O I I I.

Utrum missa, oratio, vel quodlibet aliud suffragium seu bonum opus pro multis factum aequale possit singulis ac si pro vno tantum fieret eorum, & aequale sit satisfactum singulis eorum quibus id specialiter promissum est.

RESPON. Circa hoc sunt quinque opiniones ad quarum declarationem quinque notabilia præmittenda sunt.

Primum est, quod in missa sunt tria secundum Tho. tertia par. sum. quæst. 79. articu. 7. & in 4. sententiarum distin. 12. quæst. secunda, arti. 2. quæstiuncula. 4. Nam ibi est sacramentum, & sacrificium vel oblatio, & oratio ecclesiæ vel sacerdotis. Est quidem sacramentum quatenus est ibi Christus sub speciebus sacramentalibus, & quantum ad hoc non est ad propositum: quia effectus sacramentalis est solum respectu summentis: & non efficit remissionem pœnæ directe per viam satisfactionis, sed concomitanter ratione gratiæ quæ confertur, vt de hoc latius Gabriel in canone lectione 85. quatenus autem est sacrificium vel oblatio passionis & mortis Christi rememorative seu repræsentatiua, quæ à nobis Deo offertur, vtique est ad propositum: similiter quatenus ibi est oratio sacerdotis nomine suo & ecclesiæ.

Notabile secundum. Not. secundo quod meritum & præmium seu fructus sacrificij vel sacramenti potest esse duplex, scilicet, ex opere operantis, & ex opere operato proueniens. Ex opere operantis est illud quod ratione boni motus seu operis ipsius agentis, modo sit ipse ministrans modo sit suscipiens, & propter meritum eius congrui vel condigni ipsi vel alteri prouenit. Ex opere autem operato est quod virtute aut ratione ipsius sacramenti vel sacrificij tanquam instrumenti applicatiui passionis Christi & applicati secundum Dei & ecclesiæ institutionem prouenit, videlicet propter merita Christi

tantum ibi applicata. Ita in sacramentis & in sacrificio missæ ultra fructum proueniens ex bono motu offerentis vel suscipientis est alius fructus proueniens propter merita Christi specialiter ex institutione diuina: & iste dicitur ex opere operato, qui aliquando potest esse sine primo fructu ex opere operantis, vt in paruulis baptizatis.

Et quamuis Caietanus in quodlib. de valore missæ dicat quod missa vt est sacramentum habet quidam valorē ex opere operato, non autem vt est sacrificium quod offertur, & putat pro ipso facere B. Tho. tertia par. quæst. 79. artic. 5. & quæst. 82. artic. 6. at vero communiter tenetur quod etiam vt est sacrificium, quod constat ex consecratione, oblatione, & sumptione, habet virtutem ex opere operato, idest, ex institutione diuina etiam si nullus offerens sit in gratia. idq; eadem ratione diuinæ institutionis, qua vt est sacramentum dicitur habere virtutem ex opere operato, vt hoc etiam dicit Couarruias vbi infra, & Soto in 4. distin. 3. quæst. 2. artic. 1. in quodam dubio, latius probat secundum Tho. tertia par. quæst. 79. articu. 7.

Sed vtrum iste fructus crescere possit vel minui secundum maiorem vel minorem dispositionem suscipientium vel operantium: an sit taxatus secundum diuinam institutionem quoad omnes latius infra in 5. opinione conclusionem quarta habetur.

Rursum dubitatur. Vtrum in hoc sacrificio & suffragiis & orationibus quibuscumque per ecclesiam institutis factis ab eius ministris nomine ipsius ecclesiæ, id quod solum prouenit ex merito ipsius ecclesiæ ultra fructum ipsius ministri sit aut dici possit ex opere operato an ex opere operantis?

RESPON. Vtroque modo appellatur à multis: mihi vero melius videtur ex opere tantum operantis dicatur, quia non ex solo merito Christi & eius institutione talis fructus prouenit: tum etiam quia non semper ea omnia sunt instrumenta applicatiua passionis Christi ab ipso Christo instituta, sed potius, vt supponitur, ratione boni motus aut meriti ecclesiæ id obuenit, sicut & alia quæ ex meritis alterius sperantur. quamuis id Scotus in 20. quodlibeto art. 2. ex virtute sacrificij, & Gabriel in 4. distin. 1. & 4. & 45. cum aliquibus aliis id ex opere operato appellent, & nobiscum consonat expresse Couarruias in repetitione de excommunicatione in ca. alma mater. de sententia excom. par. 1. §. 5. nume. 6. fo. 47. 48. In bonis autem operibus quæ neq; per Christum neq; per ecclesiam instituta sunt, neque nomine ecclesiæ fiant, vt in elemosyna, ieiunio, & oratione particulari & eiusmodi, vnus tantum fructus ex opere operantis est.

Nota.

Notabile
quartum.

Nota. tertio ex Scoto vbi supra, & aliis doctoribus, quod sacrificium & quodlibet bonum opus potest tripliciter valere siue prodesse, scilicet, specialissime, generalissime, & medio modo, specialiter alicui illud applicando.

Specialissime quidem applicatur seu valet ipsi solum operanti disposito, nec potest alteri applicari. & iste fructus est fieri bonum ex tali opere, & mereri immediate gratiam & gloriam, & implere mandatum, vel legem gaudium conscientiæ ex illo bono opere, & alia huiusmodi quæ non nisi ipsi operanti ex natura operis & lege diuina conuenire aut prodesse possunt.

Secundo modo generalissime valet idq; dupliciter, scilicet, vel ratione tantum vnionis gratiæ, vel charitatis, vel ratione generalis seu habitualis intentionis applicantis. Primo modo videlicet ratione vnionis charitatis hoc sacrificium sicut & quodlibet bonum opus viri iusti prodest generaliter omnibus & solis existentibus in gratia, etiam si eis per intentionem nullo modo applicetur, vt ait B. Tho. in sexto opusculo super id, Credo sanctorum communionem, secundum communiter doctores, psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentium te Domine. Nec ab hac participatione potest excludi qui est in gratia vel charitate: quia charitas facit societatem in Christo & amicorum spiritualium bona omnia spiritualia communicabilia eis esse communia: sicut in beatitudine omnes inuicem sibi communicant atque participant gaudium, vt eis conuenit. Ratione autem generalis intentionis saltem habitualis ecclesiæ, aut viri iusti bonum opus facientis, vtique hoc sacrificium sicut oratio valet & prodest toti ecclesiæ, & omnibus fidelibus eius non præcis, etiam si sint peccatores in mortali peccato, vt ait Scotus vbi supra & alii doctores communiter, quia ex charitate qua iusti tenentur omnes diligere & de facto diligunt, & intendunt saltem virtualiter vt bona sua profint generaliter omnibus aliis membris seu filiis ecclesiæ, quibus & quomodo sine alicuius præiudicio illis prodesse possunt, ideo & quando pro se vel pro alio specialiter orant etiam tunc generaliter pro omnibus orant & offerunt sacrificium hoc, dicentes, pater noster qui es in cælis &c. Et suscipiat dominus sacrificium hoc ad vtilitatem totius sanctæ ecclesiæ &c. Et ad hunc sensum etiam intelligitur articulus ille fidei, Credo sanctorum communionem, vt bene id declarat quidam alius magister Soto de institutione Christiana lib. 3. ca. 16. fol. 205. fol. 209. dicens quod duas communicationes, scilicet, exteriorem in sacra-

mentis & conuersatione Christiana, & interiorem sub vno capite vnus ecclesiæ habet hæc communicatio sanctorum, idest, fidelium omnium. Qui etiam si sint peccatores, non præcisi dicuntur, & sunt sancti sicut & tota ecclesia dicitur sancta, vocatione sacramenti, & sine seu etiam instituto vel officio vel ministerio ministrorum ecclesiæ, hæc etenim omnia sancta sunt & ad sanctitatem acquirendam, conseruandam, vel præstandam dedicantur & ordinantur; ex quibus ecclesiæ vera vnitas constat: & orationibus & meritis omnes omnibus fidelibus profunt atque communicant.

Si queratur quæ bona seu fructus hoc vel illo modo generalissimo communicantur vel participantur. Respon. quod sunt gaudium spirituale & bona alia spiritualia & etiam temporalia, puta collatio bonorum, remotio malorum, & demonum tentantium debilitatio, & alia eiusmodi quæ Deus liberaliter concedit aliquibus propter orationes & bona amicorum opera, secundum dispositionem & dignitatem participantium simul & diuinum beneplacitum. Ideo quando sunt plures sancti, & plura bona opera sanctorum in ecclesia, plura etiam beneficia Deus largitur ecclesiæ.

Satisfactio autem pœnarum secundum Scotum vbi supra non est fructus proueniens hoc modo generalissimo, quod ego limito, si ratione vnionis charitatis tantum fiat; alioqui ait qui esset in maiori charitate esset tunc debitor minoris pœnæ quàm alii, propter maiorem eius dispositionem ad plus participandum de satisfactionibus huius sacrificij & aliorum iustorum, quod non videtur verum. Supplementum autem Gabrielis in 4. distin. 45. quæst. secunda. dubio tertio. prop. 7. & Honcala in tractatu de valore missæ articu. 6. tenent probabiliter & indistincte quod sic. quod ego limito de fructu satisfactorio proueniente ratione intentionis generalis seu habitualis huius valoris seu modi generalissimi, vt supra declaratum est. quia scilicet ecclesia & sancti generaliter intendunt quod hoc sacrificium & bona eorum valeant quibus & quomodo valere possunt sine alicuius præiudicio: aut quod talis eorum fructus satisfactorius superabundans reponatur in ecclesiæ thesauro distribuendus per indulgentias, vt in tractatu de indulgentiis latius egimus. Gratia vero gratum faciens non est fructus hoc modo generalissimo immediate proueniens alicui ex alterius missa seu opere bono: sicut nec ecclesia essentialis: bene tamen dispositio seu Dei auxilium disponens ad gratiam.

Tertio modo specialiter valet seu prodest bonum opus tam ipsi operanti quàm etiam aliis quibus-

D 2 cunque

cunque, ex intentione etiam virtuali oprantis mediate vel immediate fuerit specialiter distincte vel confuse applicatum. & hic valor pendet solum ex intentione specialiter applicantis, ut dictum est. Et ista applicatio specialis potest fieri distincte pro vno aut pro multis in particulari, & etiam confuse pro illis multis aut pro omnibus applicando. idque vel ex æquo cuiuslibet eorum: aut vni vel aliquibus plusquam alii vel aliis ut placuerit applicanti. quæ diuersa intentio applicantis si actualiter vel virtualiter non esset: non plus valeret vni quam alteri eorum quibus sic specialiter ex æquo applicatur secundum diuersas quo ad hoc opiniones quæ infra citantur.

Et quod iste tertius modus valoris specialis distinguatur ab aliis duobus supra dictis secundum Scotum in 20. quodlibeto tam quo ad vim meritoriam quam quo ad satisfactionem, patet ex ritu ecclesie instituentis missam aut aliud suffragium specialiter pro hoc vel illo homine, pro salute, pro tali bono obtinendo, pro pace &c. qui valor non est specialissimus pro ipso solo operante: neque generalissimus, ex quo valet etiam peccatoribus quibus non valeret nisi eis specialiter applicaretur: ergo valet specialiter illis tantum quibus applicatur. Alioquin frustra essent tales speciales missarum & orationum applicationes per ecclesiam instituta.

Et si queratur ad quos fructus valet iste tertius modus specialis? Respon. quod ad omnes illos quos ex merito congrui homo sibi & aliis promereri potest: insuper & ad satisfactionem poenarum pro peccatis, si applicans intendit saltem virtualiter ad hunc fructum satisfactorium suum opus vel sacrificium applicare: alias non. Nam iste modus non extenditur ultra intentionem specialiter applicantis. sed de hoc in quarto notabili sequenti latius habetur ad quos fructus & quo modo valet.

Notabile quartum. Not. quarto quod isto tertio modo valoris specialis proxime dicto potest bonum opus vnius alteri valere cui applicatur dupliciter, scilicet, per viam satisfactionis seu ad fructum satisfactionis poenarum: si opus ipsum satisfactorium est, si & ad talem fructum specialiter applicatur. Potest etiam valere per viam meriti congrui ad releuationem poenarum & ad ea omnia quæ de congruo vnus alteri mereri potest.

Dico per viam meriti congrui: quia regulariter nullus alteri de condigno aliquid meretur, nisi solus Christus gratiam & gloriam pro nobis, sed solum de congruo, quia Deus regulariter non statuit se infallibiliter acceptaturum bonum opus vnius pro alio ad effectum omnem intentum ipsius applicantis, secundum Adrianum in octauo quodlibeto, sed id referuat suo beneplacito liberali. ideo vna de con-

ditionibus regulariter necessariis ad infallibiliter impetrandum à Deo est quod oratio pro ipso orante fiat. De congruo autem amicorum preces & bona pro aliis audit vel acceptat: ita quod si non exaudiat, neque sua virtute liberalitate, non ex hoc dici potest quod facit iniuste, aut contra aliquam suam legem, vel promissionem: quia nulla reperitur generaliter lata quo ad hoc: quamuis in aliquibus casibus specialibus sit, ut Iob 42. Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam. Et Gene. 22. patet de Abraam, & respectu talium talis oratio pro aliis erit meritoria seu impetratoria de condigno, aut potius ratione promissionis secundum Adrianum vbi supra. tametsi Gerson tertia parte sum. alphab. 77. litera, & de valore orationis & alii videantur dicere quod oratio vnius in charitate facta pro altero est rei petite meritoria de condigno: vis videtur partim esse in vocabulo.

Sed ad rem de sacrificio missæ ut est tale vel vt offertur, dubium est ad quos fructus & quo modo valeat ex opere operato tam ipsi sacerdoti celebranti quam aliis pro quibus offertur vel celebratur specialiter.

Respon. in hoc est quadruplex opinio. prima tenet quod per hoc sacrificium vt sacrificium est & offertur, ex opere operato remittuntur peccata mortalia & venialia quo ad culpam & poenam, & datur gratia tam ipsi sacerdoti celebranti quam aliis pro quibus offertur vel applicatur, sicut de sacramento eucharistiae & aliis omnibus sacramentis dicunt communiter doctores, quod iis quibus applicantur si sint probabiliter contriti siue dispositi conferunt per se vel per accidens etiam primam gratiam & omnes alios fructus predictos vt superius. quæst. secunda in quarta opinione latius habetur. in qua vero quantitate id illis & vnicuique eorum profit inferius disputatur. Hanc opinionem videtur tenere Gabri. in canone lect. 85. h. x. l. cum quibusdam doctoribus aliis.

Quæ opinio tripliciter probatur. primo quia de consecra. distinct. secunda ca. cum omne crimen. & ca. quid sit. simul & doctores communiter dicunt omne crimen & sordes animæ per hoc sacrificium deleri. Nam &, vt habetur in ipso canone missæ, offertur in remissionem peccatorum & pro redemptione animarum eorum qui offerunt & pro quibus offertur.

Secundo probatur, quia ecclesia in collecta post purificationem pro viuis & defunctis quæ incipit, purificent nos quæsumus domine sacramenta quæ sumpsimus &c. ait de hoc sacrificio. Sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium,

hium, sit viuorum & mortuorum fidelium remissio omnium delictorum. & alibi etiam ait, quod est ablutio sordium & macularum animæ. Quarum nomine non solum poenæ sed etiam & potius maculæ culparum expresse significantur & comprehenduntur.

Tertio probatur. quia idem Christus cum suis meritis in missa offertur patri, qui se obtulit in cruce, & nunc in cælo se offert ad eundem effectus videlicet ad remissionem omnium peccatorum quo ad culpam & poenam & ad gratiæ collationem illis etiam pro quibus offertur, vt constat in consecratione calicis, vbi dicitur, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum &c.

Secunda opinio. Secunda opinio tenet quod non valet ad remissionem culpæ vel poenæ nec ad gratiam ex opere operato: sed solum per viam impetrationis vt oratio & elemosyna. quod inde probatur. quia ecclesia in collectis supra dictis in prima opinione & multis aliis deprecando ait, sit ablutio scelerum & remissio peccatorum, & sit intercessio salutaris ad veniam &c. ad quod etiam facit B. Tho. in 4. distin. 12. quæst. 2. artic. 2. querela 2. dicens quod hæc locutiones, sit ablutio scelerum &c. sunt improprie: nam hoc sacramentum ideo dicitur abluere scelera, quia ipsa impedit dum contra ea rubur administrat. Et ad quartum argumentum ibi respondens ait quod in quantum est sacrificium habet effectum in illis pro quibus offertur, in quibus non præexistit vitam spiritualem in actu. Ideo si eos dispositos inuenit eis gratiam obtinet virtute veri sacrificij à quo omnis gratia in nos influxit: & per consequens mortalia peccata in eis delet non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat. Hæc ibi.

Opinio tertia. Tertia opinio tenet quod hoc sacrificium ex opere operato remittit solum poenas non autem culpas etiam veniales: quæ solum per sacramenta & sacramentalia proportionabiliter ex opere operato remittuntur.

Reprobatio harum opinionum. Sed contra has opiniones & præcipue nunc contra primam arguitur vt etiam arguit. Cano. de locis theologicis lib. 12. ca. 13. in Respon. ad quintum argumentum. Nam si per hoc sacrificium culpæ mortales ex opere operato remittuntur illis pro quibus offertur, ergo sacramentum poenitentiae non est necessarium ad salutem, vt patet si prius per missæ sacrificium possunt mortalia remitti per sacerdotem pro peccatore celebrantem & offerentem. ita etiam fieret vt sacerdotes in missa remitterent mortalia peccata sine vlla confessione in re vel in voto: neque opus esset aliqua alia confessione sacramentali vel absolute vel remissione. Deus namque qui nihil superflue agit non instituit duo signa exteriora vel sacramentalia pro-

xime & per se vel æque principaliter ad eundem effectum, videlicet ad mortaliū remissionem. In quo & cauendus est Catharinus male dicens quod peccata ante baptismum remittuntur per sacrificium Christi in cruce: post baptismum autem commissa omnia etiam per sacrificium altaris. hoc inquam vltimum vt sonat est falsum, nisi sano modo intelligatur. Nam sacrificium Christi in cruce est generalis causa remissionis omnium peccatorum ante & post baptismum commissorum, vt patet ad Rom. 3. & 5. & ad Hebræos 7. q. & 10. ca. quæ remissio prius per baptismum, postea vero per sacrificium altaris & per sacramenta alia & per bona opera proportionabiliter & diuersimode iam baptizatis applicatur. & ita patet quod illa prima opinio non valet. Sed ad hoc illa prima opinio respondere potest: sicut doctores communiter tenentes quod eucharistiæ sacramentum & alia sacramenta cum sacramento confessionis in voto conferunt per se vel per accidens primam gratiam, conferunt & mortaliū remissionem, vt superius quæst. 2. opinione quarta latius habetur.

Ad primam autem eius rationem Respon. tripliciter. primo quod peccata ibi intelliguntur quo ad poenam non quo ad culpam vel maculam mortalem, vt sepius etiam in sacra scriptura sic accipiuntur, vt patet 1. Machab. 12. vt à peccatis soluantur.

Respon. secundo quod illa intelliguntur de sacrificio missæ completo in ipsa sumptione sacramenti, & virtute eius. Et ita non virtute sacrificij, vt tale est, vel offertur, sed vt est sacramentum, & sumitur confertur gratia soli suscipienti ipsum sacramentum: & ex consequenti si adhuc manet peccatum remittitur quo ad culpam & poenam in eo qui iam debite confessus digne ad id sacramentum accedit. Et hoc significat ecclesia vbi supra dicens, sumpta sacramenta quæsumus domine omnia crimina nostra detergant, &c. Et sit ablutio scelerum &c.

Tertio Respon. quod illa intelliguntur non quidem ita quod hoc sacrificium proprie & immediate virtute ipsius oblationis faciat omnes illos effectus qui virtute sacramenti ibi fieri dicuntur: Sed improprie, videlicet impetratorie vel vt est impetratorium vel de congruo meritorium, vt inferius in quarta opinione latius declaratur. vel mediante sacramento & eius virtute vt proxime dictum est, sicut oratio dicitur facere id quod ipsa oratione impetratur, vt superius in secunda opinione ex B. Thoma allegatum est. Sic enim dicitur ab ecclesia in hymno, Solue vincla reis, profer lumen cæcis &c. videlicet impetrando. Similiter in Hymno Apostolorum. Nos à peccatis omnibus

solute iussu quesumus, scilicet libenti voluntate impetrando. Sed neque vocabulum remissionis peccatorum eodem modo quo ad culpas & pœnas semper accipi debet: sed accomode secundum naturam cuiusque rei vel sacramenti. ita videlicet quod in sacramento pœnitentiæ & virtute eius ex opere operato intelligatur remissio fieri peccatorum quo ad omnia: extra sacramentum autem hoc non quo ad culpam mortalem directe & per se: sed aliquando quidem quo ad penas tantum vt in indulgentiis: aliquando vero etiã quo ad culpas veniales vt in omnibus aliis sacramentis fit directe & per se ratione gratiæ ibi collatæ, quo ad mortales autem non nisi per accidens & consequenter ad gratiam ex vi sacramenti collatam digne suscipienti, at vero in sacrificio missæ vt est oblatio vel vt offertur ex opere operato fit tantum remissio quo ad omnes pœnas & quo ad omnes culpas tantum veniales vt inferius in quarta opinione latius explicatur. & ita patet Respon. ad primam rationem primæ opinionis. Ad secundam autem eiusdem probationem Respon. quod vt latius infra habetur in quarta opinione, ibi petitur & fit etiam ex opere operato aut virtute sacrificii ablutio scelerum & fordidum quo ad culpas veniales & quo ad pœnas reliquasq; omnium peccatorum. Nam hæc omnia dicuntur etiam macule & sordes animarum, à quibus hic & in purgatorio expurgamur, quæ post remissam culpam aliquo modo manent. à quibus in psal. 50. Dauid dicens, Amplius laua me ab iniquitate mea, Et asperges me isopo & mundabor. Et similiter ecclesia vbi supra pro suis fidelibus post remissionem mortaliū petit emundari: vt ita tota macula peccatorum omnino auferatur. Ad tertiam probationem Respon. negando consequentiam. quia sicut causa vniuersalis nō totam suam vim in singulis causis secundis particularibus cooperantibus effundit, sed secundum earum naturam & ad alios & alios effectus plus vel minus secundum naturam eorum & subiecti dispositionem. Ita oblatio Christi in cruce fuit vt causa generalis quæ remittit peccata in sacramentis baptismi & pœnitentiæ, sed non æqualiter quo ad pœnas eorum vt constat: in aliis autem sacramentis nō nisi vt dictum est ad primam probationem: quia nō sunt per se instituta ad mortaliū culparum remissionem. In hoc autem sacrificio altaris vt est sacramentum fit remissio culparum mortaliū in suscipiente duntaxat vt in aliis sacramentis non per se sed per accidens ratione gratiæ ibi collatæ: vt autem est oblatio vel sacrificium, vt offertur non fit remissio culparum mortaliū, sed solum venialiū atque pœnarum per se ex opere operato, secundum tamen dispositionem eorum pro quibus offertur, vt infra de hoc latius habetur. Ex prædictis etiam patet falsitas

secundæ opinionis: nam remissio pœnarum fit in hoc sacrificio ex opere operato & ex iustitia legis, vt proxime etiam habetur in quarta opinione. Patet etiam falsitas tertiæ opinionis præcedentis quo ad remissionem culparum venialiū. Nam secundum doctores communiter vt habetur et in de consecra. dist. 2. c. iteratur & c. vtrū. culpe veniales per hoc sacrificiū altaris vt offertur sicut per aquā benedictā & per alia sacramentalia ex opere operato remittuntur sicut & pœnæ peccatorum. Nam & conuiuium amicorum, in cuius signo & specie hoc sacrificium offertur leues offensas veniales eo ipso ostendit ibi remitti.

Idco quarta opinio communis, quam etiam tenet Cano vbi supra stat in quatuor dictis. primo dicit quod hoc sacrificium vt est sacramentum ex opere operato per se confert gratiam & remittit culpas veniales & pœnas ei tantum qui digne id suscipit. per accidens autem ratione gratiæ ibi collatæ remittit etiam culpam mortalem si qua est in eo qui probabiliter æstimans se esse debite contritum atque cōfessum digne vel saltem non indigne id suscipit sacramentum, secundum B. Thomam tertia parte q. 79. art. 1. & 3. 4. & 5. & Soto in 4. dist. 1. q. 2. in eisdem articulis, & doctores communiter. Secundo dicit quod vt est sacrificium vel vt offertur habet triplicem virtutem, scilicet, satisfactoriam, impetratoriam, & meritoriam, aliquando de congruo, aliquando de condigno. vt ergo est satisfactorium, est sibi proprium ex Christi institutione vt de se ex opere operato fit satisfactoriū pro pœnis debitis pro peccatis mortalibus & venialibus iam quo ad culpam remissis, tam pro viuis pro quibus specialiter offertur quàm etiam pro defunctis. pro viuis quidem de iustitia legis & de condigno & infallibiliter ac si ipsi de suo soluerent precium aut pœnam pro suo debito pœnarum: pro defunctis vero non nisi per modum suffragii vel deprecationis sicut indulgentiæ illis valere dicuntur. Quid ex Christi institutione per eiusmodi externum signum passionis Christi commemoratio fit & applicatio ad prædictum effectum: ideo dicitur ex opere operato valere vltra id quod ex opere operantis eius qui offert & pro quo offertur ad prædictam pœnarum satisfactionem prodest. Et in hoc omnes fere doctores vbi supra communiter conueniunt.

Tertio dicit quod vt est sacrificium meritorium valet per viam meriti de congruo cuiuslibet offerenti aut celebranti & ei pro quo offertur vel celebratur etiam existenti in peccato mortali, ad omnia bona etiam gratiæ iustificantis mediate vel immediate, & ad releuationem pœnarum aliorumq; malorum releuationem, & ad culparum venialiū remissionem, prout ipse fuerit capax atque dispositus, ad quæ alia bona opera

Opinio quarta.

per viam hanc meriti de congruo valere, & prodesse possunt: & multo magis hoc modo valet hoc sacrificium, quod præ omnibus operibus excellentius, & Deo acceptabilius est. Sed hic fructus non est certus, & infallibilis: quia nec certa de hoc lex est quod Deus id concedit, puta auxilium aliquod speciale, vel bonum motū, ut hic vel ille respiciat, & conuertatur, vel aliquod bonum temporale, vel salutem, & huiusmodi, sed solum ut Deus nouerit expedire, & ei placuerit, & secundum dispositionem eius pro quo offertur.

Et hoc idem dicendum est, ut est sacrificium impetratorium, quod scilicet, per viam impetrationis, vel orationis, aut suffragii eodem modo, ut de merito congrui dictum est valet & offertur pro uiuis, atque defunctis ad prædictos effectus proportionabiliter. in quo etiam concordat Soto in 4. dist. 1. q. 2. art. 7. & dist. 13. q. 2. art. 1. & communiter doctores.

Quod si contra hoc vltimum arguatur, quod oratio Christi semper exaudita est, & exauditur pro sua reuerentiā, ad Heb. 2. hoc autem sacrificium Christus in cælo semper offert patri pro nobis: ergo semper habet effectum qui petitur ibidem, vel impetratur.

Respondeo negando consequentiam, & ad antecedens dico quod licet oratio facta ab ipso Christo per se ipsum semper fuerit, & sit exaudita: non tamen illa quam facit per nos etiam in hoc sacrificio. sicut causa prima, aut Deus ipse quos effectus per se sine alia causa secunda cooperante edere uoluit. Nunquam frustra egit: frustratur autem sæpe quando cum causis secundis operatur propter earum indispositionem, vel insufficientiam, vel quia eis non expedit quod petunt ad votum obtinere, sed ad utilitatem, secundum suam dispositionem. Similiter quando Christus hoc sacrificium pro nobis nunc offert, ut uere offert in cælo, non ad omnem effectum sanguinis sui id instituit offerre: sed ad effectus sub certis speciebus, & figuris sacramentalibus panis, & uini diffinitos.

Quarto dicit hæc opinio quod hoc sacrificiū, ut est meritorium de condigno ex opere operato non confert immediate primam gratiam iustificantem, neque mortaliū peccatorum remissionem, uti superius contra primam opinionem probatum est. In quo & consonant Cano, vbi supra, & Soto in 4. dist. 1. q. 2. art. 5. & 7. & dist. 13. q. 2. art. 1. & doctores communiter.

Sed vtrum de condigno conferat augmentum gratiæ ei qui iam est in gratia pro quo offertur. Soto vbi supra dicit quod sic: maxime quando is pro quo offertur est etiam aliquo modo offerens mediate vel immediate, vel causaliter concurrat ad huius sacrificii oblationem, vel celebrationem, puta dando eleemosynam sacerdoti, vel ipsum inducendo ad celebrandum pro illo, uel missæ ce-

lebrationi astando, & huiusmodi, quia sic offerendo hoc sacrificium vltra prædictum fructum quem habet ex suo merito ex opere operatis habet etiam simul ampliorem ex merito condigni operis operati, id est hostiæ quæ offertur ex Christi institutione.

Et de remissione culparum venialiū nihil ibi dicit Soto: sed uidetur quod consequenter debeat dicere quod sicut ratione augmenti gratiæ, quæ ex opere operato, & merito condigni in sumptione digna sacramenti eucharistiæ, & aliorum sacramentorum à baptismo, & pœnitentiā confertur, etiam remittuntur peccata uenialia, uti superius in primo dicto huius quartæ opinionis secundum B. Tho. & doctores communiter, & ipsum Soto in 4. dist. 1. q. 2. art. 4. declaratum est. Ita eadem ratione idem dicere debet, quod ratione augmenti gratiæ collatæ ex opere operato, & virtute huius sacrificii, & de condigno simul etiam uenialia remittuntur ei qui est in gratia quando illud augmentum gratiæ confertur. Sed Cano ubi supra quamuis teneat, quod ex opere operato huius sacrificii peccata uenia etiã quo ad culpam remittuntur existenti in gratia pro quo specialiter offertur, uti superius contra secundam & tertiam opinionem probatum est: Nihil tamē dicit de hoc gratiæ augmento: & potius illud quamuis tacite negare uidetur: nam uenialia sine collatione gratiæ existenti in gratia per sacramentalia, & per alia multa etiam quo ad culpam remitti possunt.

Item supposito quod existenti in gratia hoc sacrificium, ut est meritorium de condigno, & ex opere operato confert augmentum gratiæ uti secundum Soto dictum est: Vtrum etiam eadem ratione eodem modo ex opere operato conferat primam gratiam, & remissionem mortaliū peccatorum quamuis de per accidens ei qui probabiliter tantum æstimans se esse in gratia siue contritum digne offert hoc sacrificium mediate, uel immediate, ut prima dicebat opinio, sicut de sacramento eucharistiæ, & de aliis sacramentis superius in primo dicto huius quartæ opinionis secundum doctores communiter dictum est. Certe quamuis Gabriel ubi supra breuissimè tangens id affirmare uideatur, quod non probat: nihil tamen super hoc aperte disertū apud doctores quem ego uidi. Quo fit ut citra temeritatem hoc uel illud asserere non debeam. Illud tantum probabiliter dixerim, non eandem omnino quo ad hoc esse rationem sacrificii, & sacramenti. Sed neque id ullo modo concederem alicui non sacrificanti: Sicut nec ipsi sacerdoti celebranti profus denegarem. Magnum nanque discrimen in participando fructum huius sacrificii ex opere operato est inter ipsum ministrum sacramentū facientem, ac immediate offerentē, & quolibet alium non sacra tractantem, nec nisi mediante

Notabile 5.

mediante sacerdote sacrificium hoc offerentem. Quinto principaliter non secundum Scotum, ubi supra, & Gabriel in canone lectio. 25. 26. & Gerson super magnificat tracta. 9. alphab. 90. c. quod sacerdos in persona ecclesie offerens hoc sacrificium, & oras potest eius fructum etiam ex opere operato distingere, uel confuse alicui, uel aliquibus specialiter applicare, & non aliis ad libitum suum, quo ad illum tantum ualorem medium, uel specialem de quo in tertio notabili dictum est. Quia quilibet potest quibus uult tantum & non aliis applicare bona sua, aut super qua habet auctoritatem applicatiuam, seu dispensatiuam non limitatam. Sed sacerdos ex quo est ecclesie minister ratione gradus, seu ministerii ecclesiastici, habet praedictam auctoritatem super ministeria ecclesiastica sibi commissa, puta super sacrificia, orationes, & suffragia nomine ecclesie ab eo facta: & sine ulla limitatione regulariter, ut constat, ergo.

Dico regulariter, quia aliquando tenetur secundum statuta ecclesie, uel fundatorum, aut aliunde aliis applicare, ita quod si aliter fiat non solum grauer peccaret, sed etiam inualida coram Deo esset talis applicatio specialis contra applicationem iam factam per superiorem, aut contra praecipuum eius, uel contra dispositionem fundatoris aut statuti, maxime si applicatio aliter per sacerdotem facta irritatur ipso facto. Nam si non irritatur credo quod ualeat ei cui sacerdos de facto applicat: quamuis grauer peccet sic applicando contra praecipuum si quod est, nisi intendat manere obligatus ad applicandum aliam missam illi cui alias ex fundatione statuto, aut lege, uel ex pacto, uel superioris praecipuo tenetur, nisi consuetudo aliter interpretetur. Quamuis doctor Honcala in tractatu de ualere missae art. 2. & 10. asserat indistincte id quod Scotus in 20. quodlibeto dubitando dicit, uidelicet quod non ualeat missae applicatio alteri facta per sacerdotem contra pactum, & praecipuum ecclesie, uel superioris. Sed ut dixi hoc limitandum est si talis applicatio sacerdotis per superiorem ipso facto irritatur. Multa nanque prohibentur quae facta tenent: de quorum numero est missae applicatio specialis: & ita tenet usus, & ritus ecclesie.

Opinio 1.

Hic igitur suppositis de questione principali est quincuplex opinio: quarum prima est, quod missa aequae prodest singulis, quo ad omnem suum fructum tam satisfactorium pro peccatis, quam meritorium, & bonorum impetratorium.

Ratio est triplex. prima, quia bonum spirituale est simile spiritui, ideo enim dicitur spirituale. Nunc autem spiritus totus, & non per partes communicatur. non enim anima est minus in pede, quam in capite, ergo similiter bonum spirituale, qualis est fructus, seu ualor missae, & alte

rius etiam boni operis cuiuscunque.

Secunda ratio quia licet lucerna specialiter, aut principaliter principi accedatur, aut ipsi fiat lectio, aut praedicatio uerbi Dei: non ideo ceteri minus illuminantur, & audiunt: sed sepe etiam melius participant sine alicuius detrimento: si sint eque, aut magis propinqui, atque dispositi. ergo similiter in proposito eadem ratione dicendum est. spiritualia nanque maioris uirtutis, & efficaciam quam corporalia sunt.

Tertia ratio ex Hiero. & habetur de consecr. dist. 5. ca. non mediocriter, ubi postquam dixerat decantationem quinque psalmorum cum mentis alacritate, & serenitate, modulationi totius psalterii cum tristitia, & anxietate cordis praestare subiungit. Igitur cum pro cunctis animabus psalmus, uel missa dicitur, nihil minus quam si pro uno quolibet ipsorum diceretur accipitur. Hec ibi.

Hanc opinionem tenuit Prepositius uti eam sic referunt indistincte, & illi ascribunt doctores in 4. dist. 45. quamuis Gabriel in canone lectione. 27. dicat quod non intellexit illam Prepositius quo ad fructum poenarum satisfactorium, sed impetratorium, seu meritorium, & quo ad alios fructus. Et forte Gabriel occasionem accepit ad illam opinionem sic limitandum ex Scoto in 20. quodlibeto articulo. 1. ubi arguens contra hanc opinionem ait, dices quod per modum satisfactionis non ualeat tantum, sed per modum meriti &c. in quibus uerbis Scotus non dicit Prepositium, uel alium opinatum sic sensisse: sed quod etiam si hoc modo praedictam opinionem limitaret adhuc non stare in ueritate. Et ita communiter doctores ubi supra sine ulla limitatione praefatam referunt, & reprobant opinionem Prepositii. sed quia partim uera partim etiam falsa est, ut inferius in 5. opinione patebit: ideo illuc usque eius plena examinatio differatur.

SECUNDA opinio est, quod sacrificium missae, uel oratio, aut aliud bonum opus pro multis generaliter, aut specialiter etiam ex equo in eodem gradu factum uel applicatum, non eque prodest directe singulis, ac si pro uno, aut pro paucioribus eorum fieret: & hoc est uerum tam quo ad vim seu fructum satisfactorium, quam quo ad meritorium, & quo ad omnes alios fructus.

Probat tripliciter. primo, quia uirtus finita tam satisfactoria, quam meritoria diuisa per applicationem ex equo in plures est minor in singulis, quam si uni tantum, aut paucioribus tota applicaretur. sed uirtus satisfactoria, & meritoria missae, & cuiuslibet boni operis etiam ex opere operato est finita quo ad fructum, uel effectum suum. ergo est minor in singulis. Consequentia patet cum maiore: quia uirtus unita fortior est seipsa dispersa. Minor autem in qua stat diffi-

cultas

cultas probatur dupliciter. primo, quia uirtus sacrificii praedicta non attenditur ex quantitate solum rei oblate, id est Christi, & meritorum eius quae ibi offeruntur: sed etiam & potius ex quantitate seu uirtute offerentis immediati. Quod patet tum primo ex Gregorio in homilia super Luc. 21. non quantum sed ex quanto in eius sacrificio offeratur Deus pensat. Tum etiam secundo quia sacrificium, uel oblatio haec duo ex sua natura importat, scilicet rem oblatam, & actionem offerentis: sacrificium enim missae est oblatio rei sacrae, id est Christi sub sacramento, & meritorum eius. Quod etiam tertio inde liquet quia sacrificium Christi in cruce non fuit infiniti ualoris sola ratione rei oblate: sed ratione offerentis, quia scilicet offerens ipse Deus homo, & patri infinite gratus erat. Unde eucharistia in pixide reseruata si non offerretur per sacerdotem in missa, uel si per infidelem offerretur, utique nihil proderet, neque oblatio, aut sacrificium Deo placitum esset, ut constat. Nunc autem uirtus tam satisfactoria, quam meritoria cuiuslibet offerentis in missa est finita, ut patet de uirtute ecclesie, & sacerdotis celebrantis, & aliorum omnium quomodocunque offerentium, & pro quibus offertur, quae dicitur uirtus ex opere operantis, quia finita est sicut & gratia, & charitas eorum omnium, ex qua bona opera procedunt, & uirtus meritoria, & satisfactoria pensatur. Virtus autem ex parte ipsius Christi quae dicitur ex opere operato etiam si ibi seipsum offerret non est infinita. Tum primo, quia non ipse sed sacerdos nomine ecclesie, ut minister eius est immediatus offerens, & sacramentum faciens, absurdum est. non dicere quod Christus ibi celebrat, & seipsum sacramentaliter offert siue meretur, contra id Heb. 9. Christus semel oblatus est, & seipsum obtulit immaculatum Deo, &c. Neque ut sepe seipsum offerat &c. Et prima Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Tum secundo, quia licet Christus sit ibi aliquo modo seipsum offerens, ut ait Ambrosius lib. 1. de officiis. ca. 48. quia uidelicet instituit se ibi offerendum, & tunc dedit ei ualorem, & acceptionem: est tamen magna differentia hic & in cruce. Nam in cruce meruit dum solus ipse seipsum immediate per mortem obtulit patri uerum sacrificium pro mundi redemptione. Hebr. 9. & 1. Pet. 3. ubi supra. In sacrificio autem missae nihil ipse tunc immediate offert, neque de nouo meretur: quia in missa est passio Christi oblatio commemoratiua tantum passionis eius, facta quotidie immediate per ministrum ecclesie, secundum Lu. 22. hoc facite in meam commemorationem. Et 1. Corinth. 11. ut latius differat Ambrosius super ad Heb. 9. & 10. ca. ergo sacrificium missae est minoris uirtutis, & efficacis quam sacrificium Christi in cruce. & ergo est finite, & per consequens determinate, seu

à Deo taxate uirtutis: uel ad finitum, & taxatum fructum supradictum acceptatum est.

Secundo probatur eadem minor supradicta simul & opinio. Quia nisi uirtus praedicta missae finita esset, & nisi diuina in plures minueretur in singulis: iam sequeretur quod per unicum missam, & per unicum bonum opus ita posset quis mereri primam gratiam, & alia bona, & satisfacere pro quotcunque peccatoribus, & peccatis etiam animarum purgatorii uoluerit applicare, sicut pro uno tantum; quod tamen est falsum. Tum quia sicut in amicitia humana amicus per suam supplicationem, uel obsequium meretur maius bonum uni, uel paucis quam multis, idque secundum iustam legem amicitiae, ergo ita similiter fit apud Deum; quia iustitia humana exemplificatur à diuina. Tum etiam secundo, quia cum omnis poena uiuorum & mortuorum simul sit finita: iam si uirtus missae esset infinita sequeretur intentum etiam quo ad satisfactionem, quod tamen est contra ritum ecclesie, & doctrinam eius instituentis multas missas, & multa suffragia etiam pro uno defuncto, & pro boni alicuius impetratione.

Tertio probatur opinio praecipue quo ad uim seu uirtutem meritorium. quia sicut plures poenae minores aequivalent uni maiori: & ideo non relaxatur nisi per opus satisfactorium maius, uel per plura satisfactoria aequivalentia: ita etiam de pluribus bonis impetrandis, & pro pluribus hominibus dicendum est, quod scilicet aequivalent uni bono maiori: & ideo non nisi per plura merita, & opera impetrantur. quia non est ratio quare non sufficiat aliquid ad satisfaciendum pro poenis, quod tamen sufficit ad merendum, seu impetrandum bona: cum hoc uidelicet mereri bonum sit maius, quam soluere debitum poenae. Et ita patet haec opinio ad cuius rationes praefatas inferius in 5. opi. conclu. 2. & 3. latius respondetur.

Hanc opinionem tenent Scotus in 20. quodlibeto, & Gerson de ualere orationis alphab. 37. a. b. alphab. 77. litera. & 2. alphab. 78. a. & in regulis moralibus 25. c. Et Gabriel in Can. lect. 27. & supplementum eius in 4. dist. 45. q. 2. art. 2. dubio. 2. Et tandem Soto de iustitia, & iure lib. 9. q. 2. art. 2. ubi & dicit beatum Thomam tenere hanc opinionem. Sed postea idem Soto in 4. sententiarum dist. 11. q. 2. art. 5. & latius dist. 13. q. 2. art. 1. tacite se retractans quasi per quandam moderationem illius opinionis demum tenet cum 4. opinione quae inferius habetur, quam Caietanus, & Thomistae sequuntur fere omnes. Et similiter quo ad uim satisfactoriam hanc opinionem tenent diuus Bonauen. ea. dist. 45. art. 2. q. 3. Et Richar. art. 2. q. 2. & 3. Et Duran. q. 3. Et Palude. q. vltima. Adrianus in 8. quodlibeto articulo. 3. Nam quo ad uim meritoriam beatus Thomas, diuus Bonau. Richar. cum aliis, uel non loquuntur uel

uel potius ab ea disident, & tenent cum 3. uel potius cum 5. opin. sequente, ut inferius de hoc latius.

Et quidem hæc secunda opinio est communissima: sed deficere uidetur in tribus. Primo, quia nullam facit differentiam inter uirtutem, & fructum ex opere operantis, & ex opere operato sacrificii missæ, & aliorum bonorum operum. dicit etiam non solum finitam, sed etiam taxatam, & determinatam regulariter esse quo ad omnes participantes talem uirtutem, & fructum missæ ex opere operato. quorum oppositum probatur infra in quinta opinione conclusione tertia & quarta, ibi uideatur.

Secundo deficit hæc opinio, quia ipse Scotus, ubi supra art. 2. tenet quod licet oratio, aut missa plus ualeat illi cui soli applicatur quam si alii, uel aliis etiam cum eo ex æquo applicaretur, ut dictum est. tamen postquam est illi specialiter in primo gradu applicata: si aliis applicetur in aliis gradibus subsequentibus ualeat illis: & nihil primo detrahitur per illas alias applicationes pro aliis in gradibus posterioribus, seu non ex æquo factas. Exempli gratia. Si missa specialiter Petro in primo gradu applicetur ut illi ualeat quantum ualere potest, deinde in secundo gradu pro Francisco, ut illi ualeat quantum ualere potest post Petrum. deinde in tertio gradu pro Martino, ut ei ualeat quantum post supradictos ualere potest. & sic procedendo in infinitum; nihil inquit detrahitur prioribus propter posteriores: sed omnibus illis ualeat missa, uel oratio quo ad utranque vim, & fructum eius in suis gradibus non ex æquo applicata.

Contra hoc arguitur probando quod non cohæreant. quia iam uidetur quod missa, & oratio quo ad utranque uim meritoriam, & satisfactoriam sit infinitæ uirtutis. Nam colligendo omnes illos gradus in infinitum procedentes, utique sunt infiniti, modo sint æquales modo non. Et ita uel est infinita uirtus sacrificii extensiuæ, & intensiuæ saltem syncategorematicæ: & ex consequenti nil detrahitur uni ex participatione alterius; uel si detrahitur: iam uel non applicatur primo tota uirtus, & fructus qui poterat applicari, & quem ille sibi applicari intendebat: uel non remanet fructus pro aliis in aliis gradibus posterioribus applicandus.

Quod si pro Scoto dicatur quod totus ille fructus specialis de quo agimus qui de iustitia debetur à sacerdote applicatur primo: aliis autem in aliis gradibus remanet, ut ex gratia, & liberalitate sacerdos applicare, & Deus acceptare possit.

Contra. quia quomodocunque sit, adhuc sequitur infinitas graduum, & uirtutis, &c. ut proxime dictum est. Item si alteri post primum applicetur totum illum residuum quod aliis in diuersis gradibus in infinitum procedentibus po-

test applicari: iam æque, aut plusquam primus participabit secundum suam dispositionem. & idem dicam de tribus, & de pluribus aliis.

Tertio deficit opinio quia illa diuersitas graduum non uidetur sufficiente ratione, uel auctoritate fundata: neque fundamenta prædictæ opinionis satis solida apparerent, ut infra in quinta opinione conclusione tertia patebit ubi ad ea, & aliarum opinionum rationes respondetur. Ideo ad alias opiniones discutiendas transcamus.

Tertia opinio, quod missa, uel bonum opus per uiam satisfactionis poenarum minus prodest uni quando etiam alteri applicatur: per uiam autem meriti sui impetrationis nil detrahitur uni ex consortio aliorum; non tamen æque omnibus prodest, nec æque facile, aut semper pro pluribus ac pro paucis impetrat.

Hanc opinionem tenent Palud. in 4. dist. 45. q. ultima, & Holkot in 4. sententiarum. q. 3. in 5. puncto, & Adrianus in 8. quodlibeto. art. 3. & clarissimus doctor Medina in tractatu de oratione q. 30. & quo ad primam eius partem quod per uiam satisfactionis minus ualeat ex consortio aliorum tenent eam doctores de secunda opinione præcedente. Sed differt hæc opinio ab illa in hoc quod hæc opinio non ponit diuersitatem graduum quam illa ponebat. Sed dicit quod per hanc uiam satisfactionis quantum applicatur uni detrahetur alteri: & non plus prodest nisi quantum quis intendit ex æquo, aut non ex æquo ex illa finita, & taxata uirtute seu fructu satisfactorio missæ uel alterius operis satisfactorii huic uel illi iusto, uel peccatori applicare. Probationes huius opinionis quo ad primam partem sunt illæ quæ in secunda opinione præcedente habentur. Quo ad alias autem partes latius habentur infra in quinta opinione conclusione secunda & tertia.

Hæc opinio deficere uidetur primo, quod quo ad uim satisfactoriam non facit differentiam, neque maiorem tribuit uirtutem in sacrificio missæ ex opere operato, quam in ipso, & aliis satisfactoriis ex opere operantis: sed utranque censet esse finitam, & limitatam seu taxatam regulariter, in quo etiam deficiebat secunda opinio præcedens: cum tamen in hoc sit differentia, ut inferius in quinta opinione conclusione tertia, latius probatur.

Secundo deficit hæc opinio, quia quo ad uim meritoriam uidetur dicere quod sacrificium missæ ex opere operato habet uirtutem meritoriam tantum de congruo respectu omnium quæ ibi impetrantur: cum tamen probabilis ego credam quod eam habet meritoriam de condigno sicut & sacramenta, non solum respectu ad augmentum gratiæ, & gloriæ, sed etiam respectu satisfactionis poenarum saltem in hoc mundo uiuentium. Nam respectu animarum purgatorum ualeat missa sicut & omnia suffragia per modum tantum suffragii,

uti

uti de his latius supra in quarto notabili in 4. opinione in secundo & quarto eius dictis habetur.

Opinio 4.

Quarta opinio est quod missa pro multis ad eam celebrandam causaliter quomodocunque concurrentibus specialiter applicata, non minus prodest cuilibet eorum, quo ad uim meritoriam, & satisfactoriam ex opere operato, & operantis, quam si pro uno tantum ipsorum applicaretur: ita quod nihil detrahitur uni ex consortio aliorum. sed unicuique ipsorum prodest secundum suam deuotionem causaliter concurrentem. Secus si illi causaliter non concurrant: tunc enim ex consortio alterius detrahitur alteri.

Pro declaratione nota quod ille dicitur causaliter ad missæ celebrationem concurrere, seu ad bonum opus, qui petit, inducit, ministrat, uel cooperatur, aut fauet, uel assistit, aut quomodocunque est causa quod illa missa, aut bonum opus fiat. & iste etiam ab aliis dicitur offerens sacrificium hoc mediate. & huius deuotio dicitur causaliter concurrere secundum quam quantificatur fructus missæ, uel boni operis, ut ait hæc opinio; non autem deuotio aut dispositio illorum quibus solum applicatur, nisi aliquo modo offerant, aut causaliter concurrant, ut dictum est. Quia secundum Gregorium non quantum sed ex quanto, id est, ex quanta deuotione in eius sacrificio offeratur Deus pensat. ergo deuotio determinans quantitatem fructus sacrificii, uel boni operis est illa tantum quæ offert, uel causaliter concurrat. Ex quo sequitur ait hæc opinio quod defuncti secundum eorum præcedentem deuotionem in communibus, uel specialibus suffragiis ecclesiæ, & secundum deuotionem uiuentium pro eis offerentium: uiuentes autem circumstantes tanquam seruitores seu fautores: uniuersi uero fideles tanquam tali sacrificio missæ illi fauētes, hi omnes deuotionem habent maiorem, uel minorem offerentem, uel ad id causaliter concurrentem: secundum quam plus, uel minus eorum singulis prodest sine præiudicio aliorum.

His suppositis iam prima pars opinionis quod scilicet ex opere operato æque ualeat missa quo ad omnem suum fructum singulis, &c. probatur dupliciter. primo, quia prædicta uirtus missæ est de se seu absolute sumpta infinita syncategorematicæ, id est indeterminata, & sufficiens pro quocunque, ita quod non tot, quin etiam pluribus, & in maiori gradu applicari, & prodesse possit. ergo ex consortio alterius nil detrahitur alteri: sed secundum cuiusque deuotionem prædicta fructus missæ participatur à quocunque. patet hæc consequentia. quia alioqui non esset uirtus, ut dictum est infinita. antecedens autem patet ex secunda probatione sequente.

Secundo probatur idem, quia in canone missæ non solum generaliter pro ecclesia pro principibus, & omnibus Christianis: sed etiam specia-

liter pro his qui in memento cogitantur, & pro omnibus circumstantibus hoc sacrificium offertur. Et non solum quo ad uim meritoriam: quia pro redemptione animarum suarum, id est pro satisfactione poenarum secundum B. Tho. 3. parte. q. 79. art. 7. offertur. Nunc autem non est determinatus numerus in memento cogitandorum, & circumstantium pro quibus specialiter offertur sacrificium, & orat sacerdos. ergo neque ex consortio multorum aliquid detrahitur alicui eorum. alioqui quilibet iuste posset ab audienda missa, & à memento alios excludere, si sibi suus fructus ex aliorum consortio minueretur.

Quod etiam ex opere operantis fructus missæ, & orationum non minuatur in singulis ex consortio aliorum, sicut de opere operato dictum est. patet quo ad uim meritoriam: quia cum consistat in quadam decentia, & liberalitate diuina: quæ non minuitur circa unum ex alterius largitione propter obsequium ei gratius oblatum. gratius autem & ei magis acceptum est bonum opus ex maiore charitate, maior uero charitas saltē extensiuæ est quæ ad plures extenditur dum pro pluribus bonum opus offertur. ergo non minuitur in aliquo eius fructus ex consortio aliorum.

Et quo ad uim satisfactoriam probatur idem, quia omne satisfactorium ex opere operantis habet uim satisfactoriam secundum deuotionem offerentem, uel causaliter concurrentem, secundum B. Tho. ubi supra, & in 4. dist. 12. q. 2. arti. 2. questionibus. 4. ut et in canone missæ dicitur pro quibus tibi offerimus, uel qui offerunt hoc sacrificium laudis: quorum fides tibi cognita est, & deuotio nota &c. Et Gregorius non quantum sed ex quanto in eius sacrificio offeratur Deus pensat. ergo secundum hanc deuotionem quantificatur, & participatur hic fructus à quocunque sine alterius præiudicio. Et prædicta procedunt tam de sacrificio missæ, quam de quibuslibet aliis bonis operibus quo ad uim meritoriam, & satisfactoriam eorum: quamuis in missa quo ad quantitatem rei oblatæ sit fructus infinite sufficiens: qui non est in aliis bonis operibus, ut supra dictum est. Et ita patet probatio primæ partis huius opinionis.

Secunda pars, scilicet secus si non causaliter concurrant &c. probatur: quia fructus prædictus quantificatur, & participatur à quocunque non solum secundum intentionem applicantis, sed secundum deuotionem offerentem, uel causaliter concurrentem. ergo si talis deuotio absit, uel minuatur iam non sequitur tantus fructus in eis. antecedens patet quia uirtus sacrificii, ut supra, & in secunda opinione dictum est, non solum ex re oblata, sed ex ipsa oblatione, uel actu offerentis attenditur.

Sequuntur corollaria, primum, si ego proprio motu celebri uiam missam, uel facio bonum opus

Corol. 1.

opus cum deuotione cui respondet satisfactio vnus anni, & applico uni tantum puta Petro: ille reportat totum fructum satisfactoriū unius anni. Si pro Petro, & Martino æqualiter: iam quilibet nõ nisi fructum pro dimidio anno habebit. Si pro tribus iam quilibet nõ nisi tertiam partem habebit. & ita de aliis proportionabiliter dicendum est. Et similiter de Francisco faciente celebrari vnicam missam, aut fieri orationem, uel bonum opus: quia si pro uno tantum fit, ille reportabit totum fructum satisfactorium respondētem deuotioni tantum ipsius Frãcis: si pro pluribus, diuiditur inter eos, ut dictum est. Et similiter dicatur de quocunque aliis proprio motu facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuiuslibet deuotioni respondens est finita: quæ si ad plures per intentionem applicetur diuiditur inter eos, & minus à singulis participatur. Et sic intelligitur sententia Theologorum dicentium effectum missæ esse finitum, & diuisum minorari in singulis quibus applicatur: intelligitur enim non in ordine ad plurium deuotiones causaliter concurrentes secundum quas fructus ille participatur: sed ut iam participatum ab hac vel illa deuotione causaliter concurrente, ut in secunda parte opinionis, & in hoc corolario dictum est.

Corol. 2.

Secundum corolarium. quod missa rogata, uel petita à pluribus plus prodest ceteris paribus, quam à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus causaliter concurrentibus offertur. Et similiter missa rogata ab aliquibus plus ualet illis, quam si ex sola deuotione, & proprio motu sacerdotis, uel alterius petentis pro illis diceretur, quia ibi effectus est secundum deuotionem etiam rogantium: hic autem non.

Corol. 3.

Tertium corolarium. quod qui promisit alicui dicere vnam missam pro anima patris: & alteri alteram pro anima patris, aut matris, & alteri alteram pro salute: & sic de aliis vsque ad ceterum: dicendo vnicam missam pro omnibus illis æqualiter applicando, non minus habebit quilibet eorum secundum suam aut petētis pro eo deuotionem, quam si pro illo solo diceretur. Non autē reportaret tantum fructum si sacerdos suo proprio motu illam vnicam missam pro omnibus illis specialiter celebraret, neque illis omnibus satisfaceret. Neque etiam satisfaceret per illam vnicam missam si vnus tantum ab eo petisset tres, aut quattuor pro se vel pro aliis celebrari: quia vnica illius petentis deuotio causaliter concurrens, secundum quam fructus missæ quantificatur, non est tanta in vnica missa, quanta in tribus actualiter vel virtualiter repetita, vel replicata deuotio est.

Corol. 4.

Quartum corolarium. quod cum sacerdos oret, & offerat missæ sacrificium in persona totius ecclesiæ: & quilibet fidelis sit membrum eius: iam quilibet per sacerdotē orat, & offert, etiam

existens in purgatorio secundum suam præcedentem in hac vita deuotionem; Viuens autem secundum præsentem. Et ita quilibet fidelis etiam existens in purgatorio habet saltem virtualiter deuotionem causaliter concurrentem ad missæ sacrificium. Et omnibus illis quibus applicatur prodest secundum suam cuiusque deuotionem prædictam, quam virtualiter in communibus, & specialibus sacrificiis, & orationibus ecclesiæ, & generali communione sanctorum habent. Neque ideo est æqua petentis missam, uel suffragium, & non petentis conditio. Sicut nec est magis, & minus deuoti æqua conditio: neque eius qui vnus tantum, & eius qui vno, & altero modo facit sibi aliquid esse debitum. Rogare nanque & eleemosynam ad id tribuere, & inducere, & corporaliter assistere, & ministrare, & alia eiusmodi maioris sunt deuotionis: & faciunt, ut non solum ex communione sanctorum, & aliorum deuotione, sed etiam ex tali actu specialiter concurrente sibi suus fructus maior proueniat.

Hanc opinionem expresse tenent Caietanus. 3. parte. q. 79. arti. 5. & latius in tertio quodlibeto. Et Syluester tit. missa. 1. q. 9. q. 11. & Summa Angelica eo. ti. §. 52. & Margarita confessorum in q. moralibus. quamuis in modo declarandi variet. Nam Syluester loquitur solum de sacrificio missæ, & similiter Summa Angelica quo ad virtutem, & fructum eius ex opere operato duntaxat. Et ad idem videtur B. Tho. 3. par. q. 79. artic. 7. & in 4. dist. 45. q. 2. art. 4. ad vltimum. quamuis Soto aliter intelligat, de quo latius infra in quinta opinione conclusionem tertia. Sed & Syluester vbi supra. q. 9. male refert opinionem Scoti, & Summa Ange. §. 51. & multa eis imponit quæ ipsi nõ senserunt. Et nota quod Soto prius in lib. 9. de iustitia, & iure q. 2. arti. 2. tenuit cum supradicta opinione secunda Scoti: postea vero in quarto sententiarum dist. 13. q. 2. arti. 1. quasi modificans se ipsum tandem tenet hanc quartam opinionem in sententia, licet eius verba aliud sonare videantur. Hanc etiam opinionem tenet Cano de locis Theologicis lib. 12. ca. 13. in responsione ad 10. argumentum.

Et secundum supradicta saluat hæc opinio quomodo sit infinita virtus huius sacrificij secundum se absolute; finita autem in vnoquoque participata. Saluatur & auctoritas doctorum, & ritus ecclesiæ in celebrando pro particulari; & maior fructus in vno quam in pluribus: & consuetudinem offerentium pro vna missa, ut accidit in parochiis, quam celebrantium pro pluribus eandem sine fraude, ut in solennitatibus accidit. dico sine fraude: quia, ut ait etiam Syluester tit. missa. 1. q. 10. & Summa Angelica vbi supra, si sacerdos tardaret dicere missam sibi commendatam expectans, ut in ea simul satisficeret pro pluribus postea plures missas commendantibus: certe moraliter

taliter peccaret defraudans fructum generalem ecclesiæ, & Dei honorem.

Hæc opinio deficit in tribus. primo in eo quod dicit quod fructus missæ ex opere operato nõ est neque respondet alicui, nisi illi duntaxat qui mensuratur secundum deuotionem causaliter concurrentem. Nam ex hoc sequuntur tria inconuenientia. primo quod si sacerdos in mortali existens, proprio motu celebret pro animabus purgatorii, uel pro aliquo viuente ignorante talem missam pro eo celebrari: tunc nullus fructus specialis illis applicaretur: cum nec illi, nec ipse sacerdos habeant talem deuotionem causaliter concurrentem. Et quod hoc sit absurdum concedere inde patet, quia omnes Doctores ex Augustino consentunt ex opere operato non minus ualere missam mali, quam boni sacerdotis quibuscunque, ut expresse etiam dicit B. Tho. in 4. dist. 45. q. 2. art. 1.

Si ad hoc dicatur sicut Caietanus supra in quarto corolario dicere videtur, quod quilibet fidelis etiam in purgatorio existens habet deuotionem saltem uirtualem causaliter concurrentem. Contra. quia iam non opus esset distinguere, sed uniuersaliter diceretur, quod cuiusque applicetur prodest magis, uel minus secundum suam cuiusque deuotionem, sicut in memento missæ generaliter dicitur, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Et ita omnia corolaria prædicta ruunt.

Tum secundo ex dicta differentia deuotionis concurrentis, & non concurrētis sequitur quod Sortes cum deuotione, ut unum celebrans unam missam pro tribus singulariter eam petentibus, quorum quilibet habet deuotionem causaliter concurrentem ut duo tantum, melius satisficeret illis magis; prodesset eis: quam cum deuotione, ut tria celebrans unam missam pro omnibus illis non petentibus eam aut etiam petētibus cum deuotione cuiuslibet, ut dimidiū unius gradus. Probatur sequella, quia si solū deuotio causaliter concurrens consideranda est ad fructus quantificationem: iam simul colligendo oēs gradus omnium prædictarum deuotionum in primo casu faciunt septem gradus: in secundo autem casu faciunt tres, aut quattuor cum dimidio. Quod autem hoc consequens sit falsum inde patet. quia ex opere operantis acceptior, & per consequens fructuosior est missa sacerdotis cum maiore deuotione celebrantis quibuscunque applicetur: ex opere autem operato non minuitur eius fructus, nec augetur in se ex maiore, uel minore deuotione celebrantium, aut eorum pro quibus celebratur, ut supra dictum est. quamuis deuotio, aut dignitas eorum quibus applicatur multum faciat ad plus, uel minus de tali fructu participandum, ut infra in 5. opinione conclu. quarta latius de hoc.

Tum tertio sequitur ex dictis quod si sacerdos in mortali celebraret pro illis tribus petentibus illam missam cum deuotione cuiusque; eorum ut duo, melius illis satisficeret magis; prodesset eis: quam si existens in gratia cum deuotione, ut quattuor eam pro illis tribus non petentibus eam celebraret. patet calculando omnes deuotiones, ut supra, quod tamen concedere absurdum est.

Secundo deficit hæc opinio, quia idem censet de oratione, ieiunio, & eleemosyna, & alio bono opere solum ex opere operantis uirtutem habente: quod de missa quo ad utranque vim meritoriam & satisfactoriam. & ita nullam differentiam facit quo ad hæc. quæ tamen facienda est, ut infra in quinta opinione latius habetur, ubi ad eius motiua respondetur.

Tertio deficit opinio in se: quia ex ea sequitur quod saltem secrete, & cessante scandalo liceret sacerdoti pro vna missa petita à duobus tribus & centum, centum item stipendia suscipere: neque in hoc fraus ulla eis fieret, quia secundum hanc opinionem neminem eorum suo defraudat fructu; neque ulli facit iniuriam qui soluit quod ei promissum est: quamuis defraudet fructum ecclesiæ honoremque diuinum. quod concedere uidetur intolerabile, & contra communem sensum fidelium, & ecclesiæ.

Quarto ait Soto de iustitia, & iure libro nono questione secunda, articulo secundo, quod hæc opinio deficit etiam in hoc: quia habet pro fundamento, quod hoc sacrificium nullam uim seu fructum ex opere operato confert: sed totum taxatur secundum gradus prædictæ deuotionis. Sed certe ipse Caietanus, vbi supra id non dicit, sed quod ex opere operato sic est infinitæ uirtutis quo ad sufficientiam, quod quo ad efficaciam non est taxatus aliquis certus gradus fructus pro quocunque: sed talis taxatio fit seu mensuratur secundum quantitatem prædictæ suæ deuotionis. Quod quomodo uerum sit quomodo non: tum ex dictis, tum maxime ex quinta opinione sequente amplius patebit.

OPINIO quinta, quæ mihi ex omnibus supradictis constanda uidetur stat in quinque conclusionibus. Quarum prima est, quod missæ sacrificium, & quodlibet bonum opus quo ad omnem vim suam plus ualet alicui, uel aliquibus specialiter quam eisdem generaliter tantum: & magis distincte quam confuse applicatum.

Probatur quadrupliciter. primo, quia sine speciali applicatione solum ualere aliquibus ratione unionis charitatis, aut generalis, siue habitualis intentionis ecclesiæ: & plus ualere eis si insuper ex intentione specialiter illis, & maxime quo ad uim satisfactoriam applicaretur, ut patet ex tertio notabili supraposito. igitur, &c.

Opinio 5.
Conclu. 1.

Si dicatur quòd generaliter pro omnibus factum potest simul ex intentione quamuis còfufe omnibus, & singulis eorù applicari, atq; ualere: adhuc tamen probatur quòd plus ualere eisdem si specialiter, & distincte singulis eorum applicaretur, quia actus quo còfusior eo minus bonus est ceteris paribus. Sed ille actus applicatiuus misse, uel boni operis pro omnibus in generali confusissimus est: ergo est minor in bonitate: & per consequens in ualore seu fructu quo ad participantes: quàm si distincte eisdem applicaretur. Consequentia patet, & maior probatur. quia actus quo confusior eo imperfectior est, & magis remotus ab efficacia: quia minus distincte rationem boni cogniti habet. Exèpli gratia. Melior est iste actus, uolo dare eleemosynâ Petro, quàm iste actus, uolo dare eleemosynam alicui. Itè si Sortes in capite quadragesimæ habet huc actum, uolo ieiunare totam quadragesimam: nò est tã bonus ille actus sicut si haberet distinctas uolitiones dierum singulorù illic uirtualiter inclusas. Sic in proposito. Et ita patet maior. Minor etiam probatur quia quãto actus est plurius: tanto est cuiuslibet eorù magis indistinctus magisq; confusus. Exempli gratia. Notitia hominis est indistincte, & confufe omnium hominum representatiua: & ipsorum est magis confusa notitia generica animalis: & confusior notitia substantiæ: & confusior notitia entis. Sic & uoluntatis actus illis notitiis correspondentes hoc modo explicabiles. Diligo hominem, animal, substantiam, ens, ut de hoc Angest. in morali ca. 9. latius.

Igitur actus confusior sicut est minus bonus, ita etiam est minus utilis; & fructuosus aliquibus quàm esset distincte eisdem applicatus, ceteris paribus loquor semper: quia aliunde actus confusus, & minus bonus possit esse utilior. Dicit etiã Gabriel in canon. lectio. 26. secundum Gerson quòd specialis, & distincta applicatio est utilior propter augmentù deuotionis actualis, quam naturaliter producit recordatio beneficiorum, & personarum: quia particularia magis mouent. sacerdos etiã ex his specialibus applicationibus redditur certior, & securior de sui debiti impletione.

Secundo probatur conclusio. quia, ut aiunt Gabriel & Gerson ubi supra, Deus secundum ordinem suæ sapientiæ uult sæpe conferre aliqua si pro ipsis specialiter bona nostra applicamus, & distincte, & non aliter: quamuis nò indigeat hac intètionem, uel applicationem nostram sicut, nec aliis bonis nostris, ut aliis quibuscunque beneficiat. ergo nisi sic applicetur per sacerdotem specialiter, & distincte, ut Deus decreuit non habebitur tantus fructus.

Tertio probatur conclusio, quia sic habet ritus ecclesiæ: quæ non superflue instituit speciales missas, & orationes pro his, uel illis specialiter, & distincte applicandas, puta pro benefacto

ribus, pro parentibus, pro periclitantibus, pro uno defuncto &c. ut patet in missali, & in canone seu memento missæ uiuorum & mortuorum pro. N. N. quæ omnia frustra essent, nisi essent utiliora illis quibus ita specialiter, & distincte applicantur.

Quarto idem probatur, quia oppositum dicere est coincidere cum errore Wicleff: condemnato in concilio Constantien. sess. 8. dicentisq; speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos, uel religiosos non plus profunt eidem quàm generales ceteris paribus. ait concilium, error iste. 15. est.

CONTRA præfatam primam conclusionem arguitur dupliciter. primo, quia opus quo melius, & Deo gratius, eo utilius est quo ad omnem eius fructum iis quibus applicatur. Sed factum generaliter pro pluribus est melius, & Deo gratius quàm si specialiter, & distincte pro paucioribus ceteris paribus. tum quia pluralitas obiectiua auget bonitatem, uel malitiam actus: nã melior est actus uolentis succurrere tribus quàm duobus, & multis quàm paucis. tum etiam quia eo ex maiore charitate procedit quo ad plures generaliter se extendit, ut oratio dominica. ergo.

Secundo arguitur quia sacrificia, & suffragia profunt illis qui hic meruerunt secundum Augustinù de cura pro mortuis, & in enchiridio, & habetur. 13. q. 2. ca. non æstimemus. ca. tempus. sed omnes existentes in gratia etiam in purgatorio meruerunt, aut merentur in hac uita, ut eis illa prodesse, & sunt digni: ergo nò minus profunt eis generaliter quàm specialiter facta.

Respon. ad primum, negando consequentiã. Solum enim còcluditur quòd pro pluribus factum est melius, & Deo gratius, & utilius illis quàm factum pro paucioribus, quod ingenue fatemur. Sed negatur consequentia, neque còcluditur, quòd generaliter, & confufe factum pro pluribus est melius, & utilius illis quàm si specialiter, & distincte fieret pro eisdem. immo esset melius, & Deo gratius ceteris paribus, & utilius illis pluribus esset si pro ipsis omnibus specialiter fieret, & distincte. distincta. n. applicatio specialis siue pro uno, siue pro multis fiat, superaddit bonitatem, & fructum ad generalem siue confusam pro eodem, uel pro eisdem, ut supra probatum est.

Ad secundum respon. negando còsequentiã. Solum. n. còcluditur sicut, & còceditur, quod oibus existentibus in gratia quibus applicantur aliquo modo suffragia, & sacrificia ualeat. cum quo stat quod plus ualent eis, & singulis eorum si specialiter & distincte, quàm si generaliter, & còfufe tantum applicentur eisdem. & plus si generaliter, quàm si nullo modo ex intètionem, sed solù ex unione charitatis illis applicetur, aut ipsi participant. quia ut ait B. Tho. in 4. distin. 45. q. 2. art. 2. existentes in gratia meruerunt conditionaliter, ut eis suffragia

fragia prodesse si & quomodo pro eis fierent ad pœnarum satisfactionem: & ita habiles, & capaces tantum ex suis meritis se fecerunt ad id. Vnde non est inconueniens quo ad hoc pauperes, & meliores, pro quibus specialiter aut generaliter suffragia ex intentione nullo modo fiunt, esse peioris conditionis, quàm alii minores pro quibus fiunt, & ex intentione illis applicantur. quia hoc est præmium accidentale: ipsi autem simpliciter melioris sunt conditionis, ex quo quo ad meritum, & præmium essentiale alios excellunt. Quo ad spirituales uero consolationem, & bona alia charitatem consequentia, & indirecte, talia suffragia generalia magis profunt melioribus: quia magis merentur, ut Deus liberaliter eis beneficiat, & alii pro eis tam in hac, quàm in alia uita.

Et de residuo suffragiorum specialium pro aliquibus iam non indigentibus, credibile est secundum Thom. ubi supra, & Adria. in 8. quodlibeto articu. 3. quòd per diuinam misericordiam eorum fructus aliis secundum eorum merita distribuuntur: nisi ipsi facientes uirtualiter saltem intendissent, quòd sibi, uel aliis ualere si illis pro quibus ea specialiter applicabant non proficerent. secundum id Matth. 10. pax uestra ad uos reuertetur. Et psal. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur, aut certe illud residuum in thesauro reponitur ecclesiæ per indulgentias distribuendum.

Secunda conclusio. Sacrificiù missæ, & quodlibet bonum opus pro multis in speciali distincte, uel confufe applicatum, quo ad vim meritoriam de congruo seu impetratoriam, tam ex opere operato, quàm operantis, non minus ualeat seu prodest cuiuslibet eorum, quàm si eodem modo pro uno illorum tantum fieret: ita quòd ex còsortio aliorum nil fructus prædicti detrahatur alicui.

Probat dupliciter. primo, quia opus nò est minus meritorium de congruo ex eo, quòd est melius, & Deo gratius, quale est quod pro multis fit ex latitudine charitatis, ceteris paribus, stante scilicet eodem conatu, & deuotione, &c. Sed si pro uno illorum tantum fieret esset meritorium de congruo pro illo. ergo ex còsortio aliorum, cum sit opus melius, & gratius Deo pro multis cum illo factum, non desinit esse eodem modo meritorium ad fructum intètum pro ipso.

Nam meritum congrui non iustitiæ, & eius æqualitati, sed diuinæ potius innititur liberalitati: quæ non minuitur circa unum ex alterius largitione propter obsequium ei gratius oblatum. Neque enim Deus repellit orationem hominis, quia multa ex charitate petit, aut pro multis: dummodo non petat ultra quàm decet. Neque facit ut rex ille Antigonus, de quo refert Seneca, & glo. in ca. et si quæstiones. de symonia, quòd reputat Cynicum primo dum talentum ab eo peteret,

quia plus esset quàm Cynicum accipere: Secundo cum denarium, quasi minus peteret quàm regè dare deceret. Cui tamen ex sententia Senecæ potuisset, & talentum ut rex, & denarium, ut Cynico dare. Non igitur ita dominus quærit occasiones petita negandi, sed potius dandi, secundum id Lucæ 11. petite, & accipietis. Ideo & oratio dominica ab eo instituta nò est minus meritoria seu impetratoria pro illis quibus specialiter applicatur, ex eo quòd et generaliter ex intentione pro multis fit dicendo, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra, &c. ut Cyprianus de oratione dominica pulchre agit. Et forte hac de causa ecclesia in missa specialiter pro aliquo facta, generaliter etiam multa petit, & applicat specialiter in memento pro uiuis, atq; defunctis: ut uel sic per talem orationem, & sacrificium magis impetret pro illo cui specialiter applicat, uel intendit. Neque idè minus efficax est oratio, & missa pro tota ecclesiâ: quauis sint plures de gremio eius. Secundo idè probatur ex ca. non mediocriter, de còsec. dist. 5. ut latius hæc auctoritas ad propositum exponitur infra in tertia conclusione in respon. ad septimum argumentum. Et prædicta omnia eo magis procedunt quo ad uirtutem meritoriam missæ ex opere operato, quo maior est eius uirtus, & aliquo modo infinita, ut inferius in tertia conclu. dicitur.

Et not. primo, quòd cum prædicta conclusione stat quòd per dictum sacrificium seu bonum opus pro pluribus factum non impetratur de facto quòd intenditur pro illis pluribus facilius, quàm si pro paucioribus fieret eorum. quia licet ipsi facienti sit de còdigno meritorium gratiæ & gloriæ, & remissionis pœnarum pro peccatis: tamè quo ad impetrationem aliorum bonorum sibi & aliis est solum meritorium de congruo: & eius effectus à sola liberalitate diuina speratur, ut supradictum est. quæ nulli facit iniuriã: neque contra ullã legem, aut promissionem suam, neque còtra suam liberalitatem agit, si non concedit huic uel illi quòd petitur ab eo qui nihil ullo modo debet, aut promittit alicui. Amicus autem homo potest alteri homini amico ex amicitia, aut beneficio obligari, ita ut sine nota aut uitio illiberalitatis, uel ingratitudinis negare non possit quòd iuste, aut decet petitur ab eo.

Quo fit ut cù còsiliu diuinæ liberalitatis, & misericordiæ decretum sit nobis omnino incertum quo ad hoc, & sibi soli notum sit: idè incertum quoque nobis est cui, quatum, & ad quid de facto, uel effica ceter ualeat oratio, missa, aut aliud bonum opus factum pro alio per hanc uiam meriti congrui, aut impetrationis.

Nam primo aliquando decreuit Deus misereri totius multitudinis si aliqui, uel unus tantum iustus oret aut sit inter eos, ut patet Ier. 5. Circuite uias Hierusalem &c. Et Gen. 22.

Secundo aliquando nec iustorum uult misereri clamatum, propter iniquos comixtos cum eis. Iob. 35. Clamabunt & non exaudia propter superbiam malorum. Et ibi glo. Et Grego. lib. 9. morali. ca. 12. super id Iob. 9. Deus cuius ire resistere nemo potest. & habetur. 23. q. 4. c. Nabucodonosor. Et Hiero. super id Hiero. 7. tu uero noli orare pro populo hoc &c. Et Ezech. 14. Si dixerio gladio transi per terram &c.

Tertio, aliquando, immo & sepe audit nos orantes pro tota communitate, cui interfunt aliqui peccatores tam perditę vitę quod pro coru tantum prosperitate temporali Deus non exaudiret orantes. Sicut contingit quod in magna multitudine pecuniarum exponimus denarium minus iusti ponderis, qui solus oblatus non acceptaretur. Quarto aliquando est oratione pro multis fusam Deus acceptat pro uno & non pro alio est iustiore, quā pro illo uno non acceptaret nisi sic etiā pro multis fusa esset. Quinto, sed regulariter credendum est Deum liberaliter potius concedere quę magis deseruiunt ad suum honorem, & gloriam ampliandum, secundū psal. 77. propter gloriā nominis tui libera nos. & psal. 113. Non nobis domine sed nomini tuo da gloriam. grauius. n. fert dominus quod nomē eius blasphemetur inter gentes propter nos. Ro. 2. & Ezech. 36. quando uidelicet nostra culpa resistente Dei misericordiam repellimus: & miseri opprimuntur: quasi eum Deum colamus qui nō possit de tribulationibus liberare. Hęc conclusionē tenent expresse doctores de tertia, & de quarta opinione, & similiter a fortiori doctores de prima opinione tenere habent: quamuis aliis rationibus supradictis non satis efficacibus.

Argum. 1.

CONTRA quā arguitur primo, quod ex hac conclusione sequeretur primo, quod orans aut celebrans pro omnibus hominibus uitę huius, & pro omnibus animabus purgatorij ex æquo: iā æque prodesset singulis et ad releuationem poenarum, ac si pro una qualibet tantum illarum oraret.

Et secundo, sequeretur quod quilibet & maxime ecclesia secundum charitatem deberet pro omnibus, & non pro uno, uel aliquibus tantum orare, uel celebrare. quia magis debet uelle per eundem actum proficere pluribus dum per idē opus cuique eorum æque proficere potest.

Respon.

Respondeo ad primum negando sequellam: nam conclusio solum dicit quod nil detrahitur uni ex consortio aliorum. Cum quo stat quod de facto non omnibus profit per uiam meriti congrui: quia hoc pedit a diuina liberalitate pro hoc magis quam pro alio uolente acceptare, ut proxime in notabili post probationes dictum est. quamuis possit etiam omnibus, & singulis æque proficere si sint æque digni, aut si Deus æque uellet pro omnibus liberaliter acceptare.

Ad secundam sequellam respon. illam simpli-

citer negando. quia licet id esset sepe uerū quo ad vim meritoriam, uel impetratoriam: non tamen quo ad satisfactoriam, ut supra, & infra latius habetur. ecclesia uero sæpius celebrat & orat, ut per uiam satisfactoriam pro aliquibus specialiter applicet uti tenetur. huc accedit quod quo ad utranque uim nostrę fragilitati, & tepiditati sepius magis expedit pro aliquibus specialiter tantum orare, celebrare, aut bene facere, quādo uidelicet inde potius quā pro omnibus generaliter id faciendo deuotione inflamamur.

Secundo arguitur. quia tale opus est finitę uirtutis etiam meritorię de congruo, uel de condigno. ergo diuisa hęc uirtus in plures minuitur in singulis, ut in prima ratione secundę opinionis supraposita habetur.

Argum. 2.

Respondeo, quicquid sit de antecedente, de quo inferius in tertia cōclusionē latius, negatur consequentia, quia nō merito operis nec iustitię, nec legi alicui, sed præcipue liberalitati Dei innititur uirtus aut fructus meriti congrui. ideo nihil detrahitur uni ex consortio alterius propter opus gratius ei oblatum: licet nō omnibus æque proffit, & infallibiliter, ut dictum est.

Respon.

Tertio arguitur, quia merito finito respondet præmium finitum, & non possumus etiam de congruo per idem opus tantū mereri pluribus quantum paucioribus. ergo &c. ut supra in secunda ratione secundę opinionis habetur.

Argum. 3.

Respondeo, ut ad secundum proxime dictum est, etiam si detur antecedens negatur consequentia, quia non merito operis, sed liberalitati diuine innititur fructus meriti congrui, quod si ex maiori fiat charitate, & Deo gratius sit, dū pro pluribus offertur: iam non minus, sed magis impetratorium pro eodem, uel pro eisdem est, quā si non ita fieret, ut diximus.

Respon.

Quarto arguitur, quia maius est mereri bonū sibi uel alteri etiam de congruo quā soluere debitum poenę, sed per unum opus satisfactorium non æque soluimus pro hoc, & illo debito huius, & aliorum: sed ex consortio aliorum minuitur fructus satisfactorius in alio. ergo a fortiori idē dicendum est de fructu ex merito congrui, ut supra in tertia ratione secundę opinionis tactū est.

Argum. 4.

Respondeo, quod maior est uera de merito condigni, quod attenditur secundum iustitiā legis, & ualorem operis sic qualificati, de merito autem congrui disparata est comparatio ad opus satisfactorium: quia hoc iustitię illud liberalitati innititur diuinę: ideo ibi non est maius, & minus sub eodem genere. Et ita cum non sit eadem ratio fructus acceptati in opere meritorio de congruo, & satisfactorio, non ualet consequentia, sicut non ualet dicendo, iste modicum soluit, ergo Deus non liberaliter agit, uel ergo modica seu parua dona de congruo meremur per obsequia gratiora Deo facta.

Respon.

Quinto

Argum. 5.

Quinto arguitur, & est replica contra omnes solutiones præcedentes, quia omnes prædictę solutiones procedunt de fructu huius sacrificij quatenus est meritorium de congruo: non autē quatenus de condigno, & ex opere operato aut de iustitia legis meritorium aut satisfactorium est: de quo argumenta si fiant magnam habent vim. Quod autem hoc sacrificium ex opere operato de condigno, aut de iustitia legis meritorium sit gratiæ & glorię, & aliorum fructuum, & satisfactorium poenę pro illis quibus specialiter applicatur: quamuis quo ad alios fructus de congruo, meritorium sit, facile probatur. Nam quod nobis prouenit ex opere operato huius sacrificij, solum ex meritis, & institutione Christi prouenit, quod est uerum non solum ut sacramentum, sed etiam eadem ratione, ut sacrificium est: quia uidelicet utroque modo est instrumentum applicatiuum passionis Christi, & meritorium eius ab ipso Christo institutum secundum ueram doctrinam catholicam, ut breuiter tēgit Scotus ubi supra, & B. Tho. 3. par. q. 79. & in 4. dist. 45. q. 2. arti. 1. Nunc autem Christus de condigno, & de iustitia legis pro nobis meruit gratiam & gloriam, & quicquid aliud pro nobis meruit, secundum communem doctrinam, & ueram, ergo fructus huius sacrificij ex opere operato ex merito Christi de condigno, & de iustitia legis nobis aduenit seu datur: præcipue gratiæ, & poenę satisfactio.

Respon.

Respondeo, utique conceditur quod quo ad uirtutem meritoriam de condigno huius sacrificij seu satisfactoriam ex opere operato non procedunt solutiones præfatę: sicut nec argumenta contra secundam cōclusionem, quę de solo merito congrui posita est, quod si de merito condigni argumenta procedant paulo inferius in tertia cōclusionē sequenti ad illa & multa alia respondetur: ibi uideatur.

3. Conclu.

Tertia conclusio est, Sacrificium missę pro multis specialiter confuse, aut distincte applicatum, æque ualet cuilibet eorum ex opere operato quo ad vim meritoriam de condigno, & satisfactoriam, ac si eodem modo pro uno tantum ipsum fieret: ita quod nihil prædicti fructus detrahitur uni ex consortio aliorum. Ex opere autem operantis tam missę, quā cuiuslibet boni operis fructus prædictus minuitur in singulis ex consortio aliorum, ita quod minus ualet cuilibet quā si pro illo tantum fieret, uel applicaretur: & diuiditur inter eos quibus applicatur.

Prima pars probatur quadrupliciter. primo, quia talis uirtus missę ex opere operato in se, & absolute sumpta est infinita syncategorematicę, uel extensiuę, & est indeterminata: quamuis syncategorematicę finita sit: ita quod non applicatur, nec applicari potest tot hominibus, & in tanto gradu quin pluribus, & in maiori gradu appli-

cari, & ualere possit, ergo nihil prædicti fructus detrahitur uni ex consortio aliorum. Consequentia patet quia alioqui nullo modo esset infinita, & indeterminata prædicta uirtus, ut constat.

Antecedens autem, in quo stat tota difficultas huius cōclusionis, probatur dupliciter. primo, quia res oblata in hoc sacrificio est Christus passus ibi representatus, & infinita eius merita ibi applicata. ergo uirtus huius oblationis, uel sacrificij prædicto modo infinita est.

Si negetur hęc consequentia, sicut eam negat Scotus ubi supra in secunda opinione: quia uirtus sacrificij non ex quantitate rei oblatę, sed offerentis immediati, puta sacerdotis, uel ecclesię attendenda est, ut ibidem latius in prima ratione probare conatus est.

Contra hoc arguitur probando dupliciter, quod licet id sit uerum quo ad uirtutem sacrificij ex opere operantis: non tamē quo ad eius uirtutem ex opere operato de qua hęc cōclusio procedit. primo, quia si ita esset quod hęc uirtus sacrificij mensuratur secundum deuotionem offerentis immediati: utique sequeretur quod missa sacerdotis in mortali peccato celebrantis, aut quando pauciores iusti essent in ecclesia non æque prodesset ex opere operato Martino pro quo celebratur, sicut missa in statu gratiæ, aut quādo plures iusti essent in ecclesia pro illo celebrantis. Hoc autē est contra Augustinū, & contra cōm doctrinam ecclesię de cōsec. dist. 2. c. utrum. ubi dicitur nihil a bono maius, nihil a malo minus efficitur. ergo. Secundo idem patet, quia sicut uirtus sacramentorum ex opere operato non pendet ex deuotione, uirtute, seu dignitate ministri, uel ecclesię, sed ex meritis Christi ibi applicatis ex eius institutione: ita de uirtute ex opere operato huius sacrificij quatenus talē dicendum est. Patet hęc consequentia, quia utrobique est uirtus ex opere operato ex eadē causa proueniens: utrobique est instrumentum passionis Christi, & meritorij eius applicatiuum ex ipsius Christi institutione, secundum Tho. in 4. dist. 45. q. 2. arti. 1. & 2. Et 3. par. q. 79. & cōter doctores. Igitur licet requiratur intentio ministri secundum ritum ecclesię applicatiua huius sacrificij: non tamen ex ea, uel ipsius offerentis, uel ecclesię deuotione, uel dignitate prouenit uirtus ex opere operato ipsius, ut est sacrificium, sicut nec ipsius ut est sacramentum, nec aliorum sacramentorum uirtus, nisi ex meritis tantum Christi ibi secundum ritum ecclesię legitime applicatis ex Christi institutione est. & ergo inde colligitur eius infinita uirtus syncategorematicę, uel indeterminate, & extensiuę ex opere operato, ut superius assumptū est.

Secundo principaliter eadē prima pars cōclusionis simul & prædictū antecedens probatur. quia sicut in sacramentis est sua prædicta uirtus ex opere operato infinita syncategorematicę, uel extē-

siue in se absolute considerata ante applicationē huic uel illi factam, uel quo ad sufficientiam: ita uidelicet, quod eorum uirtus licet non sit infinita cathogorematicè, uel intensiue, sed finita: non tamen est sic determinata siue taxata à Deo ad tot homines siue gradus gratiæ, uel fructus, quod non ad alios, nec ad plures homines, & gradus extendi possit. Potest enim extendi ad plures in infinitum: & non tot quin pluribus, & in maiori gradu secundum cuiusque dispositionem maiorem suscipientis ualere, & prodesse potest: quamuis non nisi in quantitate finita, & determinata à quocunque participetur. Ita de uirtute huius sacrificii, uel sacramenti ex opere operato dicendum est. Est enim ut causa uniuersalis de se indeterminata ad tantum, uel tantum effectum: sed à causa particulari puta à deuotione, uel dispositione suscipientis ad hunc uel illum maiorem, uel minorem effectum determinatur sine alterius detrimento, ut ait conclusio prædicta. & hoc fundamentum, & ratio hæc amplius probatur infra in quarta conclusione secundum doctores communiter, ibi uideatur.

In quo recte ait Caietanus in quodlibeto, est multorum doctorum communis error putatum hoc sacrificium, & alia sacramenta ex institutione diuina habere ex opere operato certum, atque taxatum gradum uirtutis suæ quæ applicatur huic uel illi: ultra quem non potest ipsi, uel alteri aliquid amplius applicari. quod ex dictis, & dicendis constat non esse uerum, nisi forte quo ad paruulos baptizatos. Et ita Caietanus non tollit uirtutem huius sacrificii ex opere operato, ut illi magister Soto, ubi supra in secunda opinione falso imponit: sed ponit eam non taxatam in se, sed secundum dispositionem suscipientis, ut dictum est. Et hoc est idem quod esse infinitam syncathogorematicè, id est sufficientem de se, ita quod non tot, quin pluribus, & in maiori gradu secundum cuiusque dispositionem applicari, & participari possit. Si autem consideretur hoc sacrificium, ut iam applicatum huic uel illi: sic eius effectus ex opere operato est finitus, & determinatus secundum quantitatem, & dispositionem participantium. Nam intentio ministri applicat uirtutem sacrificii, uel sacramenti: deuotio autem uel dispositio suscipientis quantificat eius uirtutem, uel effectum. Ideo in canone missæ dicitur, tibi offerimus hoc sacrificium pro ecclesia sancta tua &c. Et, memento domine famulorum. N. &c. ubi actus intentionis applicantis notatur. deinde actus deuotionis quantificantis fructum eius subiungitur dicendo, quorum fides tibi cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, &c. ut infra in quarta conclusione latius de hoc habetur, & ita patet. prima ratio siue probatio

huius tertiæ conclu.

Vbi nota, quod ex supradictis confutatur opinio Gabrielis in 4. distinct. 4. q. 2. conclusione 7. & aliorum doctorum dicentium quod uirtus seu ualor sacramentorum, & huius sacrificii ex opere operato crescere, & augeri potest ex deuotione ministri, & aliorum, quam opinionem quo ad hoc sacrificium magister Soto reputat uerā non quo ad sacramenta. Sed certe ex dictis constat quod nec in hoc sacrificio, nec in sacramentis talis uirtus proprie uel in se, augetur, sed solum quantificatur ex deuotione quorumcūque: cum ex solis meritis Christi ibi applicatis ex eius institutione proueniat, & ad hunc sensum quod augetur in suscipiente, cui applicatur, ut diximus, uerum est.

Tertio principaliter probatur prima pars conclusionis, quia in canone missæ non solum generaliter pro ecclesia pro principibus Christianis, sed etiam specialiter pro iis qui in memento cogitantur, & pro omnibus circumstantibus docet ecclesia hoc sacrificium offerri & applicari: id quod quo ad omnem vim suam tam meritoriam quam satisfactoriam ex opere operato seu ex uis sacrificii, & non solum quo ad vim impetratoriam eius uel orationum ecclesiæ, quia ibi expresse dicitur, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro redemptione, id est satisfactione animarum suarum. redemptio enim à malis est, & satisfactio per modum solutionis: sicut Christus redemit nos satisfaciendo pro nobis: & sacrificium specialiter est ad pœnarum satisfactionem secundum B. Tho. 3. par. q. 79. & communiter doctores. Constat autem non esse determinatum numerum cogitatorum in memento, & circumstantium. ergo ex opere operato nihil detrahatur uni ex consortio aliorum de fructibus prædictis. alioqui quilibet, & maxime faciens pro se missam celebrari, iuste possit quemlibet alium circumstantem, aut superuenientem ab ea repellere, & prohibere ne in memento alii cum eo memorarentur: ne ex eorum consortio illius missæ fructus prædictus sibi minueretur. & quidem hæc ratio ualde urget, quam magister Soto ubi supra soluere conatur: sed actum agit, fortissima enim est.

Quarto probatur eadem quarta pars, quia etiam secundum Scotum, & alios doctores de secunda opinione supraposita, uirtus missæ prædicta extenditur in diuersis gradibus ad multos in infinitum procedendo sine præiudicio aliorum, quibus in priori gradu applicatur & ualet: & nihil detrahatur uni ex consortio aliorum in gradibus sequentibus. ergo eadem ratione similiter dicendum est absolute, ut ait tertia conclusio, non curando de illa inæqualitate graduum sequentium & præcedentium. Ex quo nullū fundamentū habet in sacra scriptura, nec ulla sufficienter

ratione

ratione fulcitur talis inæqualitas graduum: nisi secundum dispositionem suscipientium ponatur, ut secundum eam uirtus uel fructus sacrificii de se indeterminatus & quodammodo infinitus quantificetur & determinetur in hoc uel illo cui applicatur, ut supra dictum est.

Secunda pars huius tertiæ conclusionis, quod scilicet ex opere operantis missa sicut & quodlibet opus quo ad prædictos fructus non eque ualet multis ac si pro uno tantum eorum fieret, sed minuitur in uno ex consortio aliorum, probatur, quia talis uirtus omnino finita est secundum deuotionem uel dignitatem operantis. ergo diuisa in plures minuitur in singulis.

Dubium.

Si queratur cum utraque uirtus, scilicet, tam ex opere operantis quam ex opere operato quo ad prædictos fructus finita sit cathogorematicè uel intensiue, unde prouenit quod illa ex opere operato est infinita syncathogorematicè indeterminate uel extensiue, & diuisa in plures non minuitur sed quantificatur secundum dispositionem suscipientis: hæc autem ex opere operantis semper & omnino manet finita & indeterminata, ita quod diuisa in plures minuitur & non quantificatur secundum suscipientis dispositionem.

Not.

Respon.

Respon. ratio discriminis est. Nam uirtus ex opere operato, ex quo est uirtus duntaxat meritorum Christi ibi applicatorum, qui est caput nostrum, inde est ut causa uniuersalis creata, puta ut lux & Sol uel cœlum; quæ quidem causa in duobus habet similitudinem cum prædicta uirtute ex opere operato. primo quia licet in se non sit infinitè sed finitè uirtutis intensiue: est tamen indeterminata & sufficiens ut cum omnibus particularibus causis in infinitum aduenientibus totaliter non totaliter cōcurrat ad suos effectus. Sic finita quidem uirtus ex opere operato in hoc sacrificio & in sacramentis est uniuersalis pro omnibus hominibus capacibus eius, infinita autem syncathogorematicè in se uel quo ad sufficientiam in suo genere seu indeterminata ad suos effectus: neque enim est assignabilis certus numerus hominum quibus & non pluribus ualere possit: est namque sufficiens pro quibuscunque: & non tot quin pluribus applicari & prodesse potest.

Item secundo, quo ad effectum seu fructum prædictæ uirtutis est etiam similitudo. Nam licet illa tota uirtus causæ uniuersalis creatæ concurrat cum causis particularibus ad suos effectus totalitate causæ: non tamen totaliter totalitate effectus: quia uidelicet licet agat ad ultimum suæ potentie: non tamen in hoc uel illo effectum exhauritur tota uirtus eius: sed manet adhuc sua uirtus ad concurrendum etiam tunc simul cum aliis causis particularibus quibus applicatur intra spheram actiuitatis suæ, ad alios similes & maiores effectus, secundum causarum particularium & subiectorum applicationes & disposi-

tiones: à quibus determinatur & quantificatur uirtus illa causæ uniuersalis. Ita infinita meritorum Christi uirtus ex opere operato huius sacrificii & sacramentorum tota quidem, sed non totaliter applicatur & participatur, sed ad suos effectus determinata seu quantificata secundum suscipientis dispositionem. Inde fit quod non diuiditur sed quantificatur prædicta uirtus & eius fructus à pluribus participatus: neque minuitur in uno ex consortio aliorum: neque potest tot aut in tot gradibus quin pluribus & in pluribus gradibus secundum cuiusque dispositionem applicari & participari possit. Et hoc est esse uirtutem ex opere operato infinitam syncathogorematicè uel indeterminatam: quamuis in sacrificio uel sacramento cathogorematicè uel intensiue finita sit, uti superius declaratum est.

Virtus autem ex opere operantis nihil tale habet maxime quo ad prædictam vim de condigno meritoriam & satisfactoriam. quia nec est uirtus capitis, nec ullo modo uniuersalis, nec infinita, nec indeterminata; sed particularis & à Deo taxata in se & in suo fructu. Ideo neque alteri prodest nisi quantum ipsa uirtus finita & limitata ex intentione ipsius applicare potentis fuerit applicata. Inde etiam fit quod potest diuidi per partes & applicari, quodque diuisa in plures minuitur in singulis uel ipsa uel fructus eius. Ideo ait Summa angelica titu. missa. §. 2. quod missa & sacramentum magis ualet ad remissionem peccatorum, quam alia opera bona habentia solum uirtutem hanc ex opere operantis, quod intellige ceteris paribus. Præfatam tertiam conclusionem quo ad primam eius partem tenent doctores de prima opinione supra posita. Similiter & B. Tho. 3. par. sum. q. 79. art. 7. dicens quod sacramentum eucharistiæ quatenus est sacrificium habet vim satisfactoriam: & ex sua quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. tamen fit satisfactorium illis pro quibus offertur uel etiam pro ipsis offerentibus secundum quantitatem suæ deuotionis & non pro tota pœna. Hæc ille. quo nihil clarius ad rem. quamuis Soto ubi supra exorqueat ad sensum secundæ opinionis supra positæ. Et idem B. Tho. in 4. distinct. 45. art. 4. dicit ad ultimum. quod quamuis uirtus Christi quæ continetur in hoc sacramento uel sacrificio sit infinita (scilicet, in se absolute & syncathogorematicè aut indeterminate:) at uero determinatus est effectus ad quem sacramentum illud ordinatur. Hæc ille. Et quod dicit quod est determinatus effectus eius non intelligitur quod de se est determinatus & taxatus in omnibus cum proxime dixerit quod est de se infinita uirtus eius: sed intelligitur quod est determinatus, scilicet, secundum deuotionem suscipientis quantificatus in hoc uel illo, ut ipse ubi supra in 3. par. & in 4. distinct. 12. q. 2. quæstiuncula 4. seipsum declarauit.

ne

ne sibi ipsi contradicere videatur, vt late etiam dictum est. Similiter & Caietanus & alii de quarta opinione vbi supra idem tenent: excepto quod male limitant solum quo ad petentes seu causales concurrentes, quod ibi reprobatur est.

Quo ad secundam partem concordant doctores de secunda opinione supra posita, qui in numeri sunt. quo ad vtramque partem concordat Summa Ange. vbi supra titu. missa. §. 52. alios non vidi. Contra primam partem huius tertiæ conclusionis arguitur quadrupliciter. nam tria argumenta sunt illæ tres rationes, quibus probata est secunda opinio supra posita. Quartum autem est illud primum argumentum supra positum contra secundam conclusionem præcedentem huius quintæ opin. ibi uideatur. Contra secundam autem partem eiusdem tertiæ conclusionis tripliciter arguitur. primo, & in ordine quinto, sic. Hoc sacrificium & omne opus satisfactorium vnius pro altero factum innititur præcipue diuine virtuti, sed apud Deum nil refert iuuare vnum vel plures per vnicum vel plura opera vel sacrificia. ergo cum sit liberalissimus, sequitur quod apud ipsum non minus valet singulis ex consortio aliorum etiam ex opere operantis quo ad vtramque virtutem de qua conclusio procedit.

Sextum.

Sexto ad idem arguitur contra secundam partem: quia alioqui ecclesia in missis specialibus pro satisfactione peccatorum pro vno viuo vel defuncto non institueret simul etiam pro aliis orari & offerri sacrificium & eis applicari pro redemptione seu satisfactione poenarum, si ex hoc aliquid fructus ex opere operantis sacerdotis vel ecclesiæ illi detraheretur.

Septimum.

Septimo contra eandem secundam partem arguitur per tres illas rationes supra positas in prima opinione. ibi videantur.

Respon. ad primum.

Respon. ad primum, quod illa maior solum est vera de virtute finita simpliciter: quæ videlicet taxata vel determinata, non autem de ea quæ synchathogematice infinita vel indeterminata, vt causa vniuersalis est. Et tunc negatur minor: nam vt ex dictis constat virtus missæ, sic est finita quod est synchathogematice infinita vel indeterminata: & hæc non diuiditur sed quantificatur secundum dispositionem subiectorum. Et ibi solum probatur quod est cathogematice finita virtus missæ. quod ingenue concedimus. Negatur etiam quod ibi dicitur quod scilicet, virtus sacrificii ex opere operato non ex quantitate rei oblate sed ex virtute offerentis attenditur. probatum enim est quod non ex deuotione vel dignitate offerentis sed ex meritis Christi ibi vel in sacramentis secundum ritum ecclesiæ legitime applicatis ex Christi institutione prouenit prædicta virtus ex opere operato. Et in hoc stat radix & fundamentum huius conclusionis: in quo fundamento salua reuerentia errasse videtur do-

ctores de secunda opinione. Quia & dum ipsi ponunt virtutem sacrificii ex opere operato ex sola deuotione aut virtute offerentis sacerdotis vel ecclesiæ prouenire: vtique virtutem eius tollunt ex opere operato & solam ex opere operantis constituent. igitur ex solis meritis Christi prouenit ibi applicatis: quamuis quantificetur prædicta virtus & determinetur secundum dispositionem offerentis & suscipientis. Et ad prædictam applicationem requiritur & sufficit intentio sacerdotis sine alia deuotione eius vt supra in quinto notabili habetur. Et hæc intentio duntaxat est quam tenetur sacerdos apponere, quam etiam requirunt regulariter illi qui petunt pro se specialiter missas celebrari, dum de deuotione etiã apponenda non fit mentio specialis.

Illud autem Grego. non quantum sed ex quanto &c. intelligitur sicut & ipse loquitur de virtute proueniente ex opere operantis: non quidem sic quod ad talem virtutem seu bonitatem operis nil faciat quantitas rei oblate: facit. n. tam quantitas & genus operis quam etiam circumstantia ad bonitatem & meritum operis & operantis: sed vt declarat B. Tho. 3. par. q. 79. art. 5. quod scilicet, ad prædictam virtutem & bonitatem ex opere operantis magis eius deuotio attenditur a Deo quam quantitas rei oblate. Quo fit vt sacerdotis heretici vel scismatici extra gremium & ritum ecclesiæ celebrantis sacrificium vel oblatio nihil valeat ex opere operato & operantis: quia eius intentio & actus non conformatur intentioni & ritui ecclesiæ, nec eius nomine offert: & ita nulla intentio est quæ sufficiat oblationem legitimam facere. Quare non magis valet quam si fieret ab infideli, vel si in pixide sine vlla oblatione eucharistia maneret. Sacerdotis autem in peccato mortali etiam excommunicati secundum fidem & ritum ecclesiæ celebrantis, ex quo est intra gremium ecclesiæ quamuis a consortio & communionem fidelium repulsus sit, vtique tale eius sacrificium eque valet ex opere operato, sicut & in statu gratiæ celebrantis: quia vtrouique legitimum sacrificium & applicans intentio est: quamuis dispar sit deuotio ministri offerentis.

Negatur etiam quod ibi dicitur, quod scilicet talis virtus ex opere operato diuiditur in plures quibus applicatur. dictum est enim superius quod vt causa vniuersalis non diuiditur sed participatur, tota quidem sed non totaliter, sed secundum suscipientis dispositionem: & ita non minuitur sed quantificatur & determinatur in singulis, vt declaratum est. Et ita patet responsio ad omnia quæ in illa prima ratione vel argumento taguntur.

Respon. ad secundam rationem vel argumentum concedendo sequellam, ad hunc sensum, quod scilicet, vna missa ex opere operato potest prodesse multis & innumeris hominibus & animabus purgatorii, quo ad vtramque vim, scilicet meritoriam

meritoriam & satisfactoriam, secundum suam cuiusque dispositionem duntaxat: si omnibus eis specialiter ad id applicatur per sacerdotem: & ita nil detrahitur vni ex consortio aliorum: quia quilibet recipit secundum suam dispositionem ac si pro eo solo celebraretur. Quod non habet locum in virtute ex opere tantum operantis, quæ omnino finita est, vt ex supradictis constat: de qua prima probatio ibi adducta procedit. neque id concedere de opere operato vllum inconueniens est. Nam ad secundam probationem ibi adductam quo ad hoc quod scilicet est contra ritum ecclesiæ &c. Respon. id negando. Nam ideo ecclesia & quidem recte instituit multas missas specialiter pro vno viuo vel defuncto ad prædictos fructus celebrari, vt qui non est dispositus nisi ad participandum vnum vel duos gradus prædictorum fructuum vnius missæ, iam ex alterius missæ celebratione alios dies participans maiorem fructum ex pluribus quam ex vna missa recipiat.

Quod si replicetur vt in quarto argumento, responsio videatur vbi supra in primo argumento contra secundam conclusionem præcedentem, & hic etiam paulo inferius habetur.

Respon. ad tertium.

Ad tertiam rationem vel argumentum. Respon. quod solum procedit & conceditur id de virtute seu merito condigni ex opere operantis, secus ex opere operato: quia eius virtus infinita quodammodo & indeterminata est, vt ex supra dictis satis constat.

Respon. ad quartum.

Ad quartum argumentum, quod primum contra secundam conclusionem præcedentem supra positum est, Respon. ad primam sequellam ibi positam illam concedendo ex opere operato: nec illud est inconueniens vt superius ad primum argumentum responsum est. secus de virtute orationis ex opere operantis de qua sequens secunda pars huius tertiæ conclusionis procedit.

Ad secundam sequellam Respon. illam concedendo de debito consilii: non autem de debito præcepti, vt superius in Respon. ad primum argumentum contra secundam conclusionem habetur. quanto magis quod sancta mater ecclesia illud consilium satis adimplet, dum in omnibus missis etiam specialiter pro hoc vel illo celebratis statuit etiam generaliter pro omnibus viuis atque defunctis tam in memento quam alibi commemorationem fieri & celebrari, vt omnibus secundum suam cuiusque dispositionem profint.

Si replicetur, quod ergo inutile esset missas specialiter pro hoc vel illo specialiter celebrari si omnibus profint secundum suam dispositionem: nec esset melioris conditionis is qui pro se specialiter facit celebrari, quam alius qui eam non facit celebrari, cui eque specialiter applicatur, cui & secundum suam dispositionem prodest sicut ei qui eam facit celebrari.

Respon. negatur sequella. Nam illi pro quo

specialiter celebratur plus valet quam aliis pro quibus non sic specialiter nec ita distincte celebratur vt supra conclu. prima probatum est. Itæ qui eam facit pro se celebrari inde est dignior atque deuotior magisque dispositus quam alii ceteris paribus, vt ille plusquam alii pro quibus et specialiter celebratur de fructu missæ participet. Sacerdos etiam tenetur ei præ aliis distinctius vel etiam in potiori gradu missam applicare. Et ita eius conditio melior ex hoc facta est ad prædictos fructus: quamuis alii quo ad aliud aliunde proueniens vel simpliciter digniores & magis dispositi sint.

Ad quantum, quod est primum contra secundam partem huius tertiæ conclusionis Respon. negando consequentiam, quia secundum B. Tho. in 4. distin. 45. q. 5. art. 4. non solum consideratur fructus sacrificii vel suffragii ex parte Dei sed et ex parte facientis & dispositionis eius, vt patet ex supra dictis & dicendis inferius in quarta conclusionem; & ita ex vtroque pendet effectus sacrificii vt rationabiliter fiat a Deo qui omnia in numero pondere & mensura constituit. Ideo non in quolibet opere totam nec æqualem virtutem posuit, nec ad omnem nec æqualem effectum seu fructum: licet ipse omnia possit.

Ad sextum Respon. quod ideo ecclesia id instituit quia ex opere operato nil detrahitur vni ex consortio aliorum vt supra ad quartum argumentum responsum est. quo ad virtutem autem ex opere operantis dico secundum B. Tho. vbi supra & Adria. in 8. quodlibeto quod ideo ecclesia id instituit, vt talis virtus pro vno specialiter applicatur profint etiam aliis: non quidem æqualiter sed minus principaliter quantum prodesse potest per viam satisfactionis aut per viam meriti seu impetrationis. Nam magis profunt ex intentione specialiter, & distincte applicata quam si non ita applicarentur, vt supra secunda conclusionem latius habetur.

Ad septimum Respon. ad primum de similitudine spiritus negando antecedens pro vtraque parte. quo ad maiorem quidem. quia est differentia inter spiritum & bonum spirituale: nam spiritus est in sua substantia indiuisibilis: ideo non potest per partes communicari. bonum autem spirituale vel fructus, puta satisfactio poenarum & gratia & huiusmodi, diuisionem & partitionem admittit quo ad gradus & durationem & quo ad alia: ideo potest vni valere quo ad vnum, alteri quo ad alium fructum vel effectum duntaxat. Quo ad minorem autem etiã negatur; nam est falsa si intelligatur quod spiritus totus communicatur seu totaliter quo ad suam efficaciam vel effectum. Nam licet anima sit tota in toto & in qualibet corporis parte: non tamen quo ad omnem suum effectum: quia maiorem virtutem communicat cordi aut cerebro quam pedi, quem non tam

Argumentum primum. secundum. tertium. quartum. quintum.

Respon. ad quintum.

Respon. ad sextum.

Respon. ad septimum.

tam velociter nec tam virtuose mouet. Sicut etiam duo possunt habere ex equo dominiū vel potestatem spiritualem vel super iure aut re spiritali: non tamen ex æquo habent effectum vel vsum eius. Sic missa vel oratio ex opere operantis tota quidem quo ad substantiam non tamen quo ad eius virtutem seu fructum singulis applicatur. Ad aliud de lumine, voce, seu doctrina &c. Respō. omisis multis quæ Scotus in 20. quodlibeto adducit p simile de moueri ad equato &c. clarius negatur consequentia, non enim est simile: quia illa agunt naturali necessitate in quodlibet passum eque propinquum & dispositū secundum dispositionem eius. Opus autem satisfactorium finitę virtutis nō nisi secundum intentionem applicantis, & voluntatem Dei acceptantis, & virtutis finitę habentis quantitatem diuisibilem in plures vt dictum est. Ideo nec ipse applicans potest efficaciter velle quod tota talis virtus cuiuslibet totaliter possit. Alioqui ex dictis exemplis similiter probaretur quod opus satisfactorium aut aliud bonum opus eque proficeret iis quibus non applicatur sicut iis quibus applicatur. Ad vltimum ex Hieronymo in c. non mediocriter. de consecra. distin. 5. Respon. tripliciter secundum glossam ibidem. primo, quod loquitur de sacramentorum virtute ex opere operato, propter spiritum sanctum qui non datur ad mensuram. Sed hæc solutio vt bene ait Adrianus in 8. quodlibeto non valet, tum quia etiam expresse loquitur de psalmo qui virtutem tantum ex opere operantis habet. tum etiam quia puritas cordis serenitas & anxietas de quibus etiam loquitur textus sunt impertinentia ad augēdam vel minuendum valorem ex opere operato. Male etiam allegatur quod spiritus sanctus non datur ad mensuram: cum hoc sit speciale privilegium Christi quod ei non sit datus spiritus ad mensuram. Ioa. 3. illud autem c. nec quemquam, solū dicit spiritum sanctum non mensurari sed totū infundi; quod vtique est verum, sed cum magna effectū diuersitate. 1. corinth. 12. Hæc omnia operatur vnus & idem spiritus diuidens singulis pro vt vult. Ideo secunda solutio est quod pro credit quo ad ipsum orantem vel celebrantem, quod scilicet tantum valet ei specialissime ac si pro vno tantum diceretur, sed hoc nil valet; quia expresse dicitur quod non minus accipitur, scilicet à quolibet ac si pro ipso tantum fieret.

Tertia solutio est quod non minus valet missa vel psalmus cum hilaritate mentis cum dicitur pro pluribus, quam si cum anxietate pro vnoquoque diceretur: ita quod nullus priuatur eius fructu secundum cuiusque charitatem: non tamen dicitur quod equaliter quisque participat, sed comparando orationem vel missam dictam pro vno ad eam quæ fit pro pluribus, dicit quod idem est vtriusque valor, quodque omnibus pro-

dest: non tamen dicit quod equaliter ac si pro vno ipsorum diceretur, & hic sensus magis placeat Adriano & doctori Couarruias in relectione de excommunicatione in cap. alma mater. de sen. exco. par. 1. §. 5. numero 9. fo. 49. & Turrecremata in eodem ca. non mediocriter. secundum B. Tho. vbi infra videatur ad idem.

Sed quarta solutio est, vt ait Medina de oratione. q. 29. quod homo ex opere operantis plus prodesset multis quibus prodesse cupit, vnam missam vel orationem seu psalmum pro illis multis dicendo cum cordis puritate & hilaritate seu deuotione, quam pro singulis eorum missas vel psalmos cum anxietate dicendo, quia scilicet ex parte ipsius operantis maioris valoris est vna oratio vel missa cum maiore deuotione facta, quam plures cum minore & cum anxietate & fastidio. Et videntur cum hoc concordare diuus Bonauē. Richar. Scot. Duran. Gerson. & Gabriel in canone lectione. 27. & tandem Honcala de valore missę. art. 11. Sed quia textus expresse tandem & generaliter dicit quod non minus quam si pro vnoquoque diceretur accipitur: ideo pro maiore claritate precedentis quartę solutionis dicamus quod dictum ca. loquitur & intelligitur de virtute meritoria de congruo tantum ex opere operantis, vt in secunda conclusione habetur, quia modo sit psalmus modo missa est maioris valoris facta cum hilaritate & deuotione quam cum anxietate & fastidio: modo fiat pro vno modo pro multis, hoc enim nihil valoris eius tollit vt supra in quarta solutione secūdū Medina &c. dictum est. quod si melior, ergo est etiam vtior & de congruo magis meritoria ad bonum impetrandum & releuationem pœnarū omnibus pro quibus fit. Et ex consequenti non minus quilibet accipit de eius fructu ac si pro vnoquoque tantum diceretur: quia videlicet vnusquisque de ea participat secundum suam dispositionem vel dignitatem & Dei liberalitatem, vt supra in secunda & infra in quarta conclusione latius habetur. Itaque textus loquitur solum de merito congrui ex opere operantis aut per viam impetrationis in casu prædictę secundę non autem in casu tertię huius cōclusionis. Et cum hoc sensu videtur etiam B. Tho. in 4. distin. 45. q. 2. art. 2. vt etiam refert & tenet Soto vbi supra dicens quod si sacrificium vel suffragium estimetur ex radice charitatis non minus prodest singulis si offertur pro multis, id est, quod meritum charitatis offerentis equaliter singulos iuuat: quia extensione non minuitur. Hęc ibi. quæ verba cum præfato sensu consonant simul & doctores de tertia opin.

Item contra eandem tertiam conclusionem sunt alia tria argumenta: quorum primum, & in ordine 8. est, quia si virtus sacrificij est cathegorematica finita: quæro an sit certa taxata vel determinata quo ad tot gradus eius: vel non. Si sic

puta

puta vt decem exempli gratia. ergo si alicui vel aliquibus hæc tota virtus applicatur, vt certe applicari potest quomodocunque talis applicatio fiat: iam sequitur quod nihil remanet alius applicandum: vel quod illa finita & taxata virtus diuisa in plures minuitur inter eos: alioqui etiam cathegorematicè infinita esset vt proxime etiam probabitur. Si autem non est determinata neque taxata, sed indeterminata quo ad gradus & personas, vt ipsa dicit opinio: ita quod in infinitum procedi potest pluribus applicando æquales & maiores gradus virtutis secundum ipsorum dispositionem, ergo est etiam cathegorematicè vel intensiue infinita virtus eius: quia non est dare terminum illius aut finem: neque vnquam exauriri potest, nec est differentia inter infinitam virtutem huius sacrificij & passionis Christi.

Respon. ad
останити ар
гументи.

Respon. dando secundum quod est indeterminata virtus sacrificij vt ibi dictum est, sed negatur secunda consequentia, & ad eius probationem dico quod bene datur terminus eius virtutis & exauritur vel cessat actu licet nō in potentia. & est differentia inter eam & virtutem passionis Christi. Nam hæc est in se etiam actualiter infinita intensiue, vel ratione sui vel ratione acceptationis diuine: & actu manens reposita apud Deum in æternum, etiam si actu nullus eam participet: & est pro infinitis & ad omnia ad salutem oportuna absolute sufficiens: quamuis non nisi finite & in gradibus determinatis à singulis secundum eorum dispositionem participetur. In hoc autem sacrificio & in sacramētis nō ita est. Nam ibi non manet nec actualiter est alia nec minor virtus à meritis Christi defluens, quam ea quæ à suscipientibus actu participatur: quamuis maior defluere & participari posset si maiorem dispositionem illi vel alii participantes haberent. Quod patet exemplo causę vniuersalis & lucis aut calidi aut ignis: neque enim plus actu efficiunt aut concurrunt, quam causa particularis aut passum applicatum & dispositum est, & ab eis participatur: quamuis maior concursus & effectus vel virtus esse & participari possit. Sicut etiam à fonte perēni in paruulam piscinam deflunt aquę, eo duntaxat tempore quo in alia vascula vel in areas hortorum secundum eorum mensuram inde exhauriuntur vel deriuantur vt opus est: Ita sane ab infinita fontaliq; meritorum Christi virtute in piscinulas spirituales vel in paruula vasa gratię à Deo instituta, id est, in sacramenta & missę sacrificium, non nisi dū fiunt, defluit semper ipsa virtus quę dicitur ex opere operato: sed non nisi secundum mensuram dispositionis eorum quibus applicata participatur. Quo quidem in sacramento vel sacrificio & eius virtutis actuali susceptione cessate cessat & ipsius meritorij Christi virtutis influxus actualis, & actualiter exhauritur, id est, cessat in-

fluere virtus illa: quæ tamen maior & in pluribus esse & defluere magis poterat si à pluribus aut à magis dispositis participaretur. Et ita liquet quomodo sacrificij huius & aliorum sacramentorum mensura virtutis finita actu est & exauriri vel cessare potest: sicut non nisi finitis hominibus & in gradibus finitis suarum dispositionum ea virtus actualiter & de facto applicatur & quantificatur. Potentialiter autem est infinita vel indeterminata nec exauriri potest nec datur terminus eius, quod est idem quod syncathegorematicè infinitam esse: dū à meritis Christi defluere magis ac magis ac maior & in pluribus secundum eorum dispositionem applicari & esse poterat. Et cum supra dictis fiat quod maior virtus ex opere operato à meritis Christi defluit & communicatur etiam equaliter dispositis per vnum quam per aliud sacramentum specie differens ab eo: puta maior per sacramentū pœnitentię vel eucharistię quam per sacramentum extreme vnctionis vel matrimonij: quia sic à Deo statutum & decretum est.

Si replicetur. primo ponatur quod de facto prædicta virtus missę applicatur omnibus personis etiam dispositis in omnibus gradibus possibili-
ma.
libus applicari: iam non poterit aliis nec in maioribus gradibus applicari neque valere nisi minuatur in singulis.

Respon. primo, casus est moraliter impossibilis nec admittendus: sicut quod detur actu infinitus numerus rerum producibilium à Deo, aut vltimus numerus possibilis, aut vltima pars diuisionis continui per partes proportionales. Secundo dico quod eo dato vel admissio, tunc conceditur quod non potest ultra procedi non propter defectum virtutis sacrificij sed propter defectum eorum quibus communicari possit: quia ex hypotesi neque alii neque aliorum graduum capaces esse possunt. Ideo nec sequitur quod ex cōsortio aliorum prædicta virtus minuitur in singulis.

Si secundo replicetur, quod prædicto modo intelligendo infinitam virtutem huius sacrificij syncathegorematicè vel indeterminate, sequitur quod etiam omnis virtus omnium bonorum operum ex opere operantis est hoc modo infinita: quia & pluribus & magis ac magis valere potest secundum dispositionem operantis, si ipse melius orando vel ieiunando & huiusmodi operetur, idque quo ad omnem eorum fructum satisfactorium & quomodocunque meritorium. & ita nulla erit differentia inter illa & hoc sacrificium.

Respon. negando sequellam & ad eius probationem dico non esse simile. Nam licet melius operando possit opus illud melius esse magisque proficuum tam operanti quam aliis: at vero finitam & taxatam virtutem habet: ac proinde non augetur:

Replica pri
ma.

Respon.

Replica se
cunda.

Respon.

augetur: sed neque quantificatur secundum dispositionem eorum quibus applicatur, sed precipue secundum intentionem recte applicantis & voluntatem Dei acceptantis: & ita demum ex confortio aliorum minuitur in singulis; excepto quo ad vim de congruo meritoriam de qua superius conclusione secunda, & infra conclu. 4. habetur. Virtus autem sacrificii ex opere operato in se eadem semper manet apud Deum, neque est melior aut maior, quia est eadem virtus meritorum Christi: quamvis magis aut minus participetur in hac aut in illa missa secundum dispositionem participantium, vt proxime in quarta conclusione sequenti dicitur. Et quamvis finita sit & participetur: non tamen determinata & taxata est, ex quo pluribus & magis, vt dictum est poterat participari.

Argumentum nonum.

Nono arguitur. Si virtus missæ est infinita syncategorematicè, non tot quin pluribus applicabilis; ergo debet diuidi & applicari proportionabiliter, id est, non per partes æquales sed per proportionales, vt fit in diuisione continui in semper diuisibilia diuidendo, vt habetur primo Physi. puta quia talis virtus applicatur vni tota vel immediatè, alii in subduplo, alii in triplo vel quadruplo minus, & sic in infinitum. Sed ita diuidendo vel applicando, iam vel vnus eorum totam illam virtutem sibi applicatam habebit: & alii vel nihil vel non nisi in subduplo minorem simul vel successiue vnus post alium habebit: & ita tandem ex confortio aliorum ea virtus minuitur in singulis. ita etiam infinita virtus syncategorematicè sumpta nil iuuat: quia & esse potest in quolibet opere bono, cuius virtus ex opere operantis sic proportionabiliter in infinitum non tot quin pluribus applicabilis est. Et est contra rectam rationem sacerdotis valorem missæ multis ex æquo aut plus huic quam illi sepe applicare volentis: cui Deus se conformat.

Respon. ad nonum arg.

Respon. negando primam consequentiam. neque enim sic accipitur hæc virtus infinita syncategorematicè: sed quia inde terminata nec taxata est à Deo quin etiam pluribus & in maiori gradu secundum eorum dispositionem applicari & valere posset.

Argumentum decimum.

Decimo arguitur, quia falsum est fundamentum huius opinionis, quod scilicet, hoc sacrificium missæ valet non tot quin pluribus, sicut sacramentum baptismi vel confessionis & alia eiusmodi: quando plures simul baptizantur communicant & absoluuntur. Nam ibi presupponitur quod tunc omnes illi simul suscipiunt vnum & idem numero sacramentum, sicut & vnica missa multis applicatur: quod tamen constat esse falsum. Nam quot sunt formæ sacramentales actualiter vel virtualiter seu æquiualeter, & quot sunt suscipientes: tot numero sunt sacramenta. puta hæc forma, ego baptizo vel absoluo vos, æqui-

ualet his, ego baptizo vel baptizo te & te &c. secundum doctores communiter in 4. distin. 6. & ita vnum numero sacramentum solum valet vni suscipienti & non aliis: & virtutem omnino finitâ & determinatam habet in illo suscipiente. Sacrificium autem missæ, idem numero valet pluribus quibus applicatur. igitur non est simile: vel si est certe sequitur quod missa sicut & sacramentum omnino finitam & determinatam virtutem habet in suscipiente: quæ proinde diuisa in plures minuitur in singulis.

Respon. ad decimum argumentum.

Respon. quod vtique similitudo huius sacrificii & sacramentorum non est quo ad homines quibus applicatur vt ibi probatum est, sed quo ad gradus virtutis: quia scilicet vtrobique est virtus finita sed indeterminata, ita quod ab eo cui sacramentum & missa applicatur eius finita virtus poterat etiam in maiori gradu finito participari si magis dispositus esset. insuper & sacrificium missæ habet hoc vltra sacramentum quod ex quo idem numero potest pro pluribus offerri vtique potest & applicari, & omnibus ipsis valere secundum eorum dispositionem vt dictum est. de quo fundamento quomodo sit verum & secundum doctores communiter in quarta conclusione sequente proxime latiusq; patebit.

Conclusio 4.

CONCLUSIO 4. Missa pro multis applicata valet singulis eorum quo ad vim eius satisfactoriam & de condigno meritoriam ex opere operato secundum applicantis intentionem simul & precipue secundum cuiusque dignitatem vel dispositionem. Ex opere autem operantis tam missa quam opus satisfactorium similiter valet, sed precipue secundum applicantis intentionem. Quo ad virtutem vero de congruo meritoriam valet secundum cuiusque dignitatem simul & precipue secundum Dei liberale beneplacitum.

Postquam in precedentibus conclusionibus actum est vtum ex confortio aliorum aliquid fructus subtrahatur alteri: nunc in hac quarta conclu. agitur quantum valet missa vel aliud bonum opus ei cui soli vel cum aliis applicatur & cuilibet eorum, & continet tres partes vt constat.

Prima pars de valore missæ ex opere operato probatur septemplex. primo, quia beneficia gratiæ quo ad hoc conferuntur instar operum nature, puta secundum dispositionem subiecti: & ita vberius ei qui aptius preparatur & magis dispositus est ad id, quia Deus non est personarum acceptator. Secundo, quia ideo communia suffragia profunt alicui quia meruit vt illi prodesse. ergo si magis meruit magisque dispositus & dignus est, magis ei profunt. patet consequentia in se per se predicatis, & sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis.

Tertio, quia qui meruit vt eis talia prodesse meruit etiam citius per ea liberari. sed si non magis prodesse digniori qui id magis meruit; iam ergo

ergo dignior qui per ea meruit citius liberari non citius sed tardius per ea liberaretur, quod videtur repugnare & esse contra iustitiam & æquitatem.

Quarto quia oblatio Christi in cruce magis profuit digniori. ergo & hoc sacrificium missæ illam representans. hæc rationes sunt sancti Bonauenturæ in 4. distin. 45. articu. 2. quæst. secunda. & Beati Thomæ ibidem.

Quinto, quia licet specialis missæ applicatio quo ad prædictos fructus subiiciatur intentioni sacerdotis applicantis, ut supra in quinto notabili habetur: non tamen quo ad tantam vel tantam quantitatem fructus ex opere operato, quia si subiiceretur, ergo per vnica missam posset omnes uiuos atque defunctos ab omnibus suis pœnis liberare, & omnes gradus gratiæ illis obtinere, applicando illis quo ad hæc totaliter infinitam virtutem huius sacrificii, quæ superius in tertia conclusione probata est.

Sexto, quia in sacramentis fit quantificatio gratiæ & aliorum fructuum sacramentalium ex opere operato non secundum voluntatem ministri sed secundum dispositionem suscipientium, ut patet in sacramento pœnitentiæ baptismi. &c. ergo similiter eadem ratione idem est de fructu huius sacrificii ex opere operato. Non enim est ratio discriminis vlla, neque institutio aut lex diuina in oppositum: nam detur illa. Si dicatur quod ergo non esset potior conditio facientis missam pro se celebrari & non facientis, iam responsum est ad hoc supra in tertia conclusione in responsione ad quartum argumentum. Habet autem sacrificium missæ id speciale, quod scilicet bene stat in sacerdotis offerentis voluntate plus huic quam illi vel aliis applicare quodque eius fructus ex opere operato plus huic valeat quam illi: quamvis vt diximus quantitatem fructus huic vel illi applicanti taxare non possit.

Septimo ad idem sunt communiter doctores dicentes, quod vltra fructum respondentem merito operantis confertur in sacramentis alius fructus vel gradus eius ex opere operato cuilibet adulto, non quidem propter sed secundum illius deuotionem vel dispositionem quantificatus. Et ita tenet Abulen. Matth. 16. q. 77. q. 79. quo ad remissionem pœnarum ex opere operato sacramenti pœnitentiæ: quauis probabiles reputet opiones alias Alexandri, Beati Bonauenturæ, sancti Thomæ, & aliorum. & cum Abulense concordat Richardus in 4. distin. 18. art. 2. q. 2.

Et de sacramento baptismi idem tenet Beatus Bonauentura in 4. distin. 4. art. 1. q. 3. dicens quod adultus recipit maiorem gratiam ex opere operato secundum maiorem dispositionem; quod & latius probat per rationes supradictas, & concordat Richardus ibidem. q. vltima, & beatus Tho.

ea. dist. art. 2. q. 7. dicēs expresse quod sicut actus actiuorum sunt in passo magis vel minus disposito ut sic magis uel minus operentur, sicut accedens ad ignem magis dispositus magis participat eius effectum: Sic de effectu sacramenti qui libet ex opere operato participat secundum maiorem vel minorem dispositionem. quæ non est concausa, sed materialis tantum dispositio ad talem effectum gratiæ vel remissionis pœnarum virtute sacramenti recipiendum. ad idem est etiã 3. parte q. 69. art. 8. Et Ledesma de sacramentis par. 1. q. 10. art. 8. idem ex professo tenet esse de mente. B. Thomæ & aliorum doctorum. Item Scotus eadem distin. quæst. 7. idem tenet, & communiter doctores ibidem. Et tandem Concilium Trident. sess. 6. cap. 7. specialiter de iustificatione per baptismum ait. iustitiam in nobis suscipientes vnusquisque secundum suam mensuram quam spiritus sanctus partitur singulis prout vult & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Hæc ibi. Et constat quod loquitur etiam de virtute sacramenti quæ dicitur à doctoribus ex opere operato, & non solum de virtute ex opere operantis. Quauis Gabriel ea. dist. 4. q. 2. conclu. 6. cum multis doctoribus teneant oppositum dicentes quod est certus atque taxatus gradus gratiæ ex opere operato seu ex institutione diuina, qui confertur quibuslibet suscipientibus baptismum & alia sacramenta: qui non augetur nec minuitur propter maiorem vel minorem suscipientis dispositionem. Sed hoc vt constat ex dictis non videtur verum: nisi quo ad paruulos qui nullam dispositionem habere possunt: de quibus ideo communiter dicitur quod suscipiunt minimam gratiam baptismalem, scilicet in certo gradu taxato omnibus ipsis à Deo, qui nec augetur nec minuitur nec quantificatur secundum dispositionem quã nõ habet.

De virtute suffragiorum communium pro multis idem tenent B. Thomas, & diuus Bonauentura in 4. dist. 45. art. 2. q. 2. propter rationes suprapositas, & Richardus eadem distin. art. 2. q. 2. & communiter doctores.

De sacrificio missæ & de sacramento eucharistiæ expresse idem tenet B. Tho. in 4. dist. 12. q. 2. arti. 2. quæstiuncula 4. Et in 3. parte sum. q. 79. art. 7. ad secundum.

Et tandem quo ad sacrificium & omnia sacramenta idem tenet Caietanus in 3. quodlib.

Et quamuis oppositum cum Gabriele & aliis teneat Soto in lib. de iustitia & iure vbi supra: tamen probabilem censet hanc nostram opinionem, quam ego probabilem censeo. Neque enim videtur ratio aut sufficiens scripturæ uel ecclesiæ auctoritas qua illa taxatio graduum ex opere operato equaliter in omnibus constituatur. Et ita patet prima pars probata. Quare & ipse

Soto postea tacite se retractans in 4. distin. 6. quæst. 1. artic. 6. Et distin. 11. quæst. 2. artic. 5. in hoc nobis assentitur.

Secunda pars quod scilicet, quo ad vim satisfactoriam ex opere operantis missa & omne opus bonum valet alteri vt dictum est. Patet, quia Deus conformatur in hoc iustæ voluntati hominis suum opus ex charitate alteri applicantis. iuxta id Galat. 6. Alter alterius onera portate. vt supra in tertia opi. dictum est. quo fit vt si opus satisfactorium Petri habet sex gradus: & intendit applicare Martino duos & Ioanni alios duos seu medietatem & sibi vel alii reliquos, ita Deus acceptat. Acceptat inquam vel ex iustitia legis infallibiliter quo ad totum prædictum fructum alteri applicatum secundum vnam opinionem: vel ex liberalitate diuina, quæ dispositionem vel dignitatem attendit suscipientis vt ad totum vel partem acceptet secundum aliam opinionem, vt latius hanc materiam pertractamus infra li. 5. de indulgentiis quæstione. 5. in responsione ad octauum argumentum, & cum hac secunda parte concordat secunda & tertia opinio.

Tertia pars, quo ad virtutem de congruo meritoriam &c. patet, quia quo ad hoc eius valor vel fructus pendet à Dei liberalitate: qui dignitatem attendit & dispositionem eius cui liberaliter benefacere vult, vt latius supra in tertia conclu. probatum est. Et cum hac tertia par. expresse concordat tertia opinio supra posita.

Argumenti

Quod si contra prædicta maxime contra primam partem huius quartæ conclu. arguatur, quia si secundum dispositionem suscipientis quantificatur fructus missæ ex opere operato: ergo ex defectu suæ dispositionis quamuis homo sit capax non tamen recipiet, neque recipere poterit de lege totam virtutem aut fructum vnus missæ sibi necessarium vel sufficientem, nisi partem suæ dispositioni respondentem. Et ergo etiam si multæ missæ replicentur & illi applicentur non plus recipiet ex eis quàm ex illa vna recepit: neque plus ei proderunt quàm vna duntaxat. sed hoc erroneum est: ac proinde illud ex quo id sequitur. hæc autem secunda consequentia probatur. quia si ille est in dispositus ad vltiorem fructum illius missæ percipiendū, & fructus aliarum missarum est eiusdem rationis cum primo, ergo more agentis naturalis, quod quādo inuenit productum ab alio agente eiusdem rationis quantum erat producibile ab eo in subiecto sic disposito, vtique cessat actio: sic & virtus aliarum missarum cessat in illo ad vltiorem fructum prioris missæ in disposito, & in eadem omnino numero dispositione vt sup-

ponitur permanente. Sicut etiam is qui eadem vnica dispositione sumit plures hostias non recipit maiorem gratiam quàm vnam semel assumendo. Sic in proposito dicendum videtur quod aliorum sacrificiorum fructum non habet: aut si est dispositus ad vltiorem fructum missarum aliarum percipiendum, quare non etiam ad maiorem fructum primæ missæ?

Respon. negando secundam consequentiam, & ad eius probationem negatur iterum consequentia, neque enim est simile de agente naturali, quod non nisi in sibi aliquo modo dissimile passim agere potest vt illud sibi simile faciat; & de agente supernaturali siue diuino, qualis est virtus ex opere operato sacrificii huius & sacramentorum; quæ ex institutione diuina quoties applicatur subiecto quoquo modo disposito, suū effectum seu fructum sortitur in eo secundum eius dispositionem. Quare nec valet simile de sumptio plurium hostiarum est: in pluribus autem missis plures oblationes & sacrificia sepius in eodem suum fructum operantia, atque adeo plus illi proficua sunt, sicut & secundum communiter doctores plures absolutiones eorūdem peccatorum plus valent eidem sepius eadem confitenti. Plures etiam eucharistiæ sumptiones plus profunt eidem in eadem dispositione permanenti.

Ex quibus sequitur primo, quod dans maius stipendium maiorem fructum illius missæ ceteris paribus recipit, quàm si minus daret. quod fit dignior ad maiorem fructum participandum ex opere operantis & operato.

Secundo sequitur secundum Sco. & alios de secunda & tertia opi. doctores supradictos quod optimus & securior modus applicandi missas atque suffragia specialiter pro multis est, quod facta prius speciali atque distincta recordatione illorum quibus magis vel minus homo vult vel intendit applicare atque proficere: tandem relinquat totum in manu Dei eiusque dispositioni committat, vt videlicet ipse acceptet atque distribuatur illis plus vel minus, sicut Deus ipse scit & vult ipsum debere & recte velle applicare. Nam vt superius dictum est dispositio fructum missæ quantificans non solum est dignitas suscipientis, sed etiam quodammodo saltem quo ad satisfactorium est voluntas & intentio applicantis, quamuis ipse applicans talem fructum taxare non possit. Vtrumque namque simul intelligo nomine dispositionis aut dignitatis fructū huius sacrificii suscipientis. Voluntas enim applicatis iam illius facta est cui per talem sacrificii applicationem præstatur.

QUINTA conclusio quamuis ex aliorum confortio nihil fructus missæ ex opere operato

Respon.

Corollarium

Conclusio

operato prouenientis detrahatur aliis quibus specialiter applicatur: non tamen sacerdos suo debito satisfacit nisi tot missas pro eis celebret quot & quomodo singulis eorum promisit.

Pro declaratione supponatur secundum Caietanum & Soto & alios vbi supra tanquam verius & in communi practica fidelium acceptatum, quod qui petit missam & sacerdos eam promittens non intendunt regulariter, nisi forte, in aliquo casu de hoc fiat mentio specialis, petere & promittere deuotionem & fructum ex opere operantis ipsius sacerdotis: sed eius tantum intentionem applicatiuam sacrificii & fructuum eius ex opere operato, & orationum ecclesiæ, ad impetrandum & satisfaciendum pro illo principaliter. quamuis Scotus in 20. quodlibeto artic. tertio. Et Honcala in tractatu de valore missæ artic. 10. cum aliis de secunda opinione supra posita teneant oppositum.

Hoc supposito iam prima pars huius quintæ conclusionis constat ex supra dictis.

Secunda autem pars in qua est difficultas probatur dupliciter. tum primo, quia qui petit missam vtique intendit petere & applicari sibi totum fructum eius, qui & quomodo illi prodesse potest, tam ex opere operato quàm ex communibus orationibus ecclesiæ; non solum directe, sed etiam indirecte proueniente, puta ex ampliatione cultus diuini quam ex sua missa facere intendit ad maiorem Dei honorem & vtilitatem ecclesiæ & animarum purgatorii: ut per hoc amplius & efficacius promereatur & obtineat quod ex tali missa fideliter optat. Et quod ea sit eius intentio inde constat, quod si homines scirent sacerdotem pro decem ab vno vel à diuersis hominibus sibi commendatis vnica tantum missam celebrare: certe quilibet eorum se defraudatum reclamaret. Nunc autem ex vnica vel ex paucis missis non prouenit illi vel illis, qui eas commendauerunt, tantus fructus directe & indirecte ex opere operato, & ex orationibus ecclesiæ, & ex ampliatione cultus diuini, quantus ex pluribus proueniret; vt constat quod non ita ampliatur cultus diuinus ex paucioribus, sicut & pluribus. ergo sacerdos suo debito non satisfacit.

Tum secundo idem probatur ratione promissionis. quia etiam si nihil fructus villo modo detraheretur alicui: tamen cum non pro fructu, sed pro ministerio vel obligatione vel promissione missæ tale stipendium detur & accipiatur: ergo per vnica ministerium vel laborem in vna missa non satisfacit multis obligationibus ex iustitia & promissionibus parti-

cularibus ad plures missas seu plura ministeria, pro quibus ab vno vel à pluribus hominibus plura stipendia recepit: & maxime si fraudulenter ex auaritia id fiat.

Si dicatur quod per vnica actum ieiunandi & orationis vel elemosynæ potest satisfieri multis obligationibus iuris diuini & naturalis & ecclesiastici ad idem opus vel eodem die: hoc non valet, quia secundum Scotum in 20. quodlibeto artic. tertio obligatio completa siue quæ fit in solidum quando est alia & alia ad idem in specie, ipsa est ad aliud & aliud, vt patet. ff. de obliga. Secus est quando est ad idem numero, vt quando pluribus obligationibus obligor hac sexta feria ieiunare, puta ex præcepto ecclesiæ quattuor temporum, & iterum quia est vigilia Apostoli ieiunanda, & iterum ex regula mea vel ex voto, & iterum ex iniunctione sacerdotis in confessione: omnibus his obligationibus quia sunt ad idem numero satisfactio vnico ieiunio. Secus est si ad idem in specie, vt dixi. Et ratio est quia obligatio non est ad impossibile: quocumque autem sunt obligationes ad hoc, nulli potest satisfieri nisi soluendo hoc & nunc, non ergo tenetur ad aliud. Sed quando sunt plures obligationes ad idem in specie potest satisfieri aliud & aliud soluendo. Nunc autem in casu proposito est alia & alia obligatio completa & ad idem in specie, scilicet, ad dicendum missam hanc vel illam nunc vel post, ergo simpliciter non satisfacit nisi reddat distinctas missas.

Et confirmatur. quia ad obligationem ex parte eius cui fit obligatio siue promissio, erat aliud & aliud alliciens vel inducens obligationem ex iustitia, puta aliud & aliud stipendium. ergo debet esse obligatio ad aliud & aliud correspondens alteri, & alteri stipendio inductiuo. hæc Scotus.

Et concordat Panormitanus cum supra dictis & communiter doctores in cap. ex litteris, de probatio. Et Palude in 4. distinct. 14. quæst. prima. artic. secundo dicentes quod per vnam solutionem super vnum actum non potest quis pluribus debitis seu obligationibus satisfacere, quando sunt ad idem in specie, vt dictum est. Et maxime si id fiat in fraudem pacti promissionis seu obligationis, aut præcepti. Nunc autem in casu præsentis id contingit, quod scilicet, singuli commendantes suas missas vtique sentiunt se defraudatos contra iustitiam, vel in fructu, vel etiam in sibi facta promissione, si vnica missa pro omnibus illis celebretur cū sua solita stipendia pro singulis missis contribuerint. Et multo magis

gis defraudarentur si semel aut bis tantum celebraretur pro eo qui quattuor aut plura solita stipendia persoluit, ut quater pro eodem sacerdos sacrum faceret. Nam verba in contractibus generaliter prolata debent accipi secundum ius & consuetudinem & communem regionis illius intelligentiam in tali materia, secundum ius & consuetudinem & communem regionis illius intelligentiam in tali materia, & cap. cum dilectus, & consuetud. & in dubiis contra cum sit interpretatio qui fuit in dolo, ut de his breuius & bene agit Siluestr titu. consuetudo. quæst. 15. titulo contractus. quæst. 8. titulo interpretatio. quæst. tertia. quæst. 10. Et cum supradictis expresse concordat Soto ubi supra & lib. 9. quæst. 3. articu. primo. Et Honcala ubi supra articu. 11. fol. 36. 32. & omnes doctores communiter agentes quomodo per actum aliàs obligatorium potest quis implere pœnitentiam iniunctam à Sacerdote: quomodo non.

Q V A E S T I O IIII.

Quæ sint iusta stipendia missarum ultra qua sacerdos capere non possit.

Dubium. I.

RESPONDEO, huius quæstionis declaratio pendet ex sequentium sex dubiorum solutione. quorum primum est. Si stipendium missæ lege aut consuetudine taxatum sit: & commendantes missas non totum illud sed diminutum stipendium persoluant: utrum tunc liceat pauciores dicere missas accipiendo pro illis usque ad quantitatem stipendiorum sibi debitam secundum legem, vel consuetudinem.

Respon.

Respon. quod utique licitum est: nec est obligatio restituendi, si illa stipendia lege, vel consuetudine taxata sunt, maxime si per iudicem illud stipendium consuetum sine scandalo & litibus & aliis inconuenientibus exigi potest. Nam si posset: tunc utique non nisi per sententiam iudicis præcedentem accipi licite posset, secundum ca. ad apostolicam, de symonia. tametsi non esset tunc obligatio restituendi, ex quo id taxatum & certum sibi debitum est lege vel consuetudine. Sicut de aliis debitis liquidis & certis communiter dicitur à doctoribus, quod in defectum iudicis aut quando commode recuperari non possunt potest quisque sibi ius dicere sibi debitum accipiendo.

Quo fit ut ubi esset consuetudo ipsis etiam secularibus nota, quod loco missæ ponitur solum vna collecta, aut sit commemoratio, quia valde diminutum stipendium datur: utique satisfactum esset in vna missa pro omnibus illis: dummodo non extendantur collectæ & stipendia ultra quantitatem lege, aut consuetudine pro vna integra missa taxatam. Nam si extenderentur utique abusus esset scandalosus, & incentiuum præbens auaritiæ & pluribus iniquitatibus. consonat Honcala de valore missæ. arti. 11. & 16.

Prædicta omnia sunt vera: excepto ubi expresse plures missæ integre secundum illa plura stipendia quamuis diminuta peterentur & acceptarentur: ita quod illa stipendia non darentur nisi tot missæ dicerentur, quot ille commendauit expresseque petiuit: tunc enim non satisfaceret nisi tot quot promissæ sunt dicantur: aliàs fieret iniustitia & esset obligatio restituendi, ut patet hoc amplius in secundo dubio sequenti. Nam si sacerdotis relinquatur arbitrio, tunc non procedit hæc exceptio, & similiter non videtur mortale sed veniale mendacium, si sacerdos sine stipendio accepto liberaliter promittat tot dicere missas, & non nisi collectas ponat, vel etiam si nullas missas dicat vel orationes.

Secundo dubitatur, si certum stipendium sufficiens vel insufficiens pro vna missa lege aut consuetudine taxatum non sit: Vtrum liceat sacerdoti plura stipendia pro vna missa accipere usque ad quantitatem necessariam pro sua decente vnius diei sustentatione.

Dubium. 2.

Respon. in hoc est duplex opinio. prima magistri Honcala de valore missæ. articu. 11. & 16. & Soto ubi supra quæst. tertia articu. 1. & multorum aliorum, quod sic, & ita quotidie fere celebrans potest tot stipendia accipere quot ad decentem sustentationem pauperis mercenarii pro sua vita necessaria sunt: & non amplius. Et nomine sustentationis intelligitur victus & vestitus & habitatio, & ea sine quibus sacerdos mercenarius pauper decenter viuere non potest, ut Siluestr titu. alimenta. secundum communiter doctores refert, & elicitur ex 1. corinth. 9. qui altario seruit de altario viuere debet. ubi necessaria vitæ conceduntur. Et notanter dicunt, quod non nisi decens sustentatio pauperis mercenarii accipi potest: quia talibus sacerdotibus non licet de prædictis missarum stipendiis apparatus status sustentare, neque tam abundanter viuere, ut curati, vel præbendati; sed pauperem vitam gerere. Nam hæc de causa cautum est ut absque aliqua bonorum possessione ad ordines non admittantur.

Opinio. 1.

ur. ideo qui sua culpa vel effectis titulis pauper ordinatus est, paupertatē equo animo ferat vel aliunde suo iusto labore acquirat. Ratio huius opinionis est, quia sic conceditur iure diuino Matth. 10. dignus est operarius vel mercenarius cibo suo. Et 1. Corinth. 9. ubi supra. Sacerdos autē habens curam animarum vel eius substitutus, ex quo tenetur pro populo celebrare & ad id habet iam sua stipendia, non potest licite hoc facere ut mercenarius.

Sed vtrum hoc sit verum etiam si sacerdos prædictus vagus seu mercenarius aliàs vel ex patrimonio sit diues vel abundans: dicit magister Soto ubi supra quod sic: quamuis id non deceat, quia iudicium non est ferendum secundum id quod est per accidens, sed secundum naturam rei. Nunc autem nulla iniustitia est decentem sustentationem accipere pro vnius missæ ministerio ut probatum est, ergo, modo sic pauper modo diues sacerdos, sine vlla iniustitia id facere potest.

Alii autem de illa prædicta opinione tenent quod quamuis non sit peccatum iniustitiæ; est tamen auaritiæ. quia stipendium sustentationis pro spiritualibus potest licite accipi, sicut & conceditur solum pro necessaria vitæ sustentatione, ubi ergo non est necessaria cum aliunde habeat sacerdos iam illicite accipitur. Sed certe hæc ratio etiam probaret quod qui habet aliàs diuitias non posset licite accipere stipendium etiam lege aut consuetudine taxatum pro vna missa, quod absit. Ideo stando in præcedente opinione si esset vera, magister Soto magis conuenienter loquitur ad illam.

Sed stando in præfata prima opinione vtrū nomine decentis sustentationis intelligantur etiam parentes & filii olim habiti pauperes omni aliorum auxilio destituti, quibus ipsi sacerdos etiam mercenarius aliàs iure naturali atque diuino succurrere & eos alere tenetur: ita ut etiam pro ipsorum necessaria sustentatione in sua paupere uita possit stipendia necessaria pro vna missa accipere. dicunt multi de illa opinione quod non, si aliunde habet unde illos sustentare potest: poterit autem si non habet, dummodo se occupet sufficienter per maiorem partem diei in rebus pertinentibus ad suum officium sacerdotale, puta orando, studendo, & diuino cultui & bonis operibus incumbendo pro illis qui talia stipendia dederunt; aliàs non erit tutus nisi in his ut dictum est recompenset. quia qui missas ei commendauerunt non tenentur illius sacerdotis familiam atque parentes nisi ipsum solum sacerdotem sustentare, ut pro illis debite possit celebrare, ut patet ex auctoritatibus supradictis. Quid igitur faciet pauper sacerdos ut sustentet suos filios ante sacerdotium habitos atque parentes pauperes quibus diuino & natu-

rali iure tenetur? Certe aliunde ex honesto labore vel exercitio corporali vel spirituali acquirat, sicut & alii eiusmodi facere solent, ut distin. 91. cap. clericus. Et de celebra. missæ. cap. 1. cautum est. Multo igitur minus poterit illa tot stipendia accipere ad maritandum alendumque forores, quibus nullo iure tenetur.

Plurimi autem de illa prima opinione dicunt quod solum pro sua pauperis mercenarii non autem pro parentum aut filiorum decente sustentatione illa stipendia accipere potest.

SECUNDA opinio clarissimi doctoris Medina & Nauarro ubi supra est in oppositum. tenet enim quod sacerdos etiam pauper mercenarius non potest etiam pro sua tantum decente sustentatione accipere ultra id quod sibi datur pro vna missa vel lege vel consuetudine dari solet, quamuis modicum sit.

Et ratio est quadruplex. prima quia tale stipendium non datur nec accipitur, ut pretium pro re spirituali, quia esset symonia: nec ut pura eleemosyna, quia sic sacerdos diues non posset accipere, nec esset ullo modo debitum ex iniustitia. Igitur datur & accipitur ut merces laboris, vel potius ut stipendium sustentationis secundum varias opiniones quo ad hoc. quomodocumque autem ex his duobus modis detur, non tenetur commendans missas plus dare quam meretur sacerdos pro illo celebrando, ut constat ex recta ratione: & multo minus teneretur si per viam eleemosynæ liberaliter daret. Nam illud Matth. 10. dignus est mercenarius vel operarius cibo aut mercede sua, ut Lu. 10. habetur & prima Corinth. 9. qui altario seruit &c. cum loquatur indeterminate intelligitur proportionabiliter, quod scilicet, secundum ministerium vel laborem ita quilibet in spiritualibus ministrans præmiatur aut sustentetur, plus vel minus recipiendo secundum quod plus uel minus seruit atque laborat. Alioqui diaconus vel alius qui solum deseruit altario legendo euangelium vel epistolam vel missam officinando, æqualem deberet mercedem uel sustentationem vitæ accipere sicut qui celebrat, & ipse vel simplex sacerdos sicut curatus vel Episcopus. Nunc autem constat quod in præparatione & celebratione missæ sacerdos vnam vel duas circiter horas dū taxat consumit. non ergo tenetur propter hoc totum victum diei retribuere is pro quo eam celebravit, ac si totum penè diem ad eius utilitatem expenderet. Et ex consequenti nec ipse sacerdos nisi gratis datum sit exigere aut accipere potest ultra id quod lege aut consuetudine dari solitum est. Secundo probatur idem, quia si eadem die sacerdos sepe celebraret, si licite posset: certe contentus esset cum paruo stipendio sibi dato pro qualibet celebratione,

Secunda opinio.

quia ex multis illis stipendiis illarum missarum conflaretur vnum integrum stipendium sufficiens & abundans pro illius diei sustentatione: ac si sepius eadem die cantaret euangelium, ergo etiam si non nisi semel die celebraret non amplius meretur stipendium pro vna missa quam pro eadem mereretur & sibi deberetur si sepius celebraret: nec amplius nisi liberaliter datum recipere potest. Patet consequentia. quia ex hoc quod sepius celebret vel non, non variatur valor aut primum vnius celebrationis, id enim est per accidens.

Tertio probatur idem, quia si tota sustentatio decens pro illa missa illius diei deberetur, ergo sacerdoti valde honorabili in dignitate constituto plus deberetur ad suam decentem sustentationem, & iste plus posset accipere quam pauper. quod absit. paupertas ergo sacerdotis vel abundantia neque tollit neque ponit iustitiam aut debitum illorum qui illi pro missa vna tantum & non amplius stipendium dare voluerunt.

Quarto probatur idem, quia sicut qui tenue beneficium acceptauit, etiam si non sufficiat ad decentem sustentationem, tenetur ei deservire, nec amplius potest exigere, vt habetur dist. 91. cap. clericus. Et Medina de oratione quest. 8. fol. 186. Latius agit. ergo similiter de stipendio missę quantumlibet diminuto dicendum est si sic sacerdos acceptauit, quia eadem vtrouique ratio est.

Igitur quod amplius accipitur restituendum est, tum secundum Scotum in 20. quodlibeto illa merces vel stipendium debetur ex iustitia; & ita contra ipsam iustitiam plusquam pro vna missa datur accipitur: ergo & restituendum est. tum etiam quia ob causam finalem datum causa non secuta repetendum & restituendum est, secundum leges & rationem naturalem, vt latius probat Medina de restitutione quest. 24.

Et ex predictis patet responsio ad rationem primę opi. quę fundatur in prima corinth. 9. qui altario seruit &c. quod supra solutum est, maxime quia nec Christus nec ecclesia missas instituerunt ad alendos pauperes sacerdotes. illa vero prima opinio patitur angustias & secum pugnare videtur dum in fine dicit, quod sacerdos si habet aliam vnde pauperes parentes & filios sustentare possit non potest ad id accipere multa stipendia: potest autem si non habet dummodo se occupet per maiorem partem dici &c. Nam hæc non videntur sibi constare. Nam si illa stipendia sibi debentur: iam modo aliunde habeat modo non, certe poterit accipere: modo per maiorem partem diei se occupet modo non. Si non debetur tunc modo aliunde habeat modo non, vti que non potest capere alienum inuito domino ad succurrendum alicui, etiam patri aut filio non extreme indigenti, etiam si in orationibus

compenset. Igitur aliam acquirat honeste vnde illis prouideat. Et ita hæc secunda opinio tutior & probabilior videtur, quam etiam tenet Nauarro in summa. c. 25. numero. 92.

Dubium. 3. Dubitatur tertio. Vtrum per dispensationem vel concessionem papę possit sacerdos prædicta plura stipendia pro vna missa accipere etiam quando stipendium vnius missę taxatum sufficiens est.

Respon. quod non, nisi sit rationalis causa ad id, quia Papa non potest in præiudicium tertii alteri temporalia concedere: neque ab obligationibus naturalibus sine rationali causa, quæ in casu supponitur abesse, absolueret vel liberare potest: quia nec est dominus sed dispensator diuinę legis & naturalis. nec habet potestatem in destructionem sed in edificationem ecclesię; neque habet dominium omnium rerum temporalium & hominum & contractuum humanorum, sed iurisdictionem & potestatem ad debitam eorum gubernationem quatenus ad finem super naturalem aliquo modo expediunt, vt de hoc potest breuiter videri in Siluestrina titu. Papa. q. 12. q. 13. Si autem causa rationalis sit: vti que potest cum aliquibus dispensare vel id concedere: sicut & ex causa potest relaxare obligationem votorum, iuramentorum, pactorum & promissionum inter homines initorum: licet iure diuino & naturali Deo & hominibus ad hæc teneamur, quorum obligatio ex nostra fit vel confurgit voluntate. rationalis autem causa, dum aliud non constat, censenda est vbi Papa id concedit siue dispensat.

Quare rationalis estimanda est illa concessio, quam aliquibus monasteriis aliquarum religionum aliquando Papa concedit, quod possint ad tempus duntaxat pro vna missa stipendia vsque ad vnum Iulium siue regale accipere, quia magna tunc premuntur paupertate: & quia ex eorum sustentatione magna prouenit utilitas in ecclesia, dum totum penè diem in cultu diuino, litteris orationibus prædicationibus & confessionibus & vita tandem exemplari expendunt, vnde ipsis etiam commendatibus missas utilitas redundat & pro eis eorum bona opera applicantur. quod si hæc vel alia similia bona non sint, non videtur causa rationalis nec tuta dispensatio etiam si sit temporalis. Ideo cum monasterijs religiosi vbi hæc bona frequentius adsunt: vti que tutior quam cum clericis & personis particularibus in quibus hæc non ita contingunt, dispensatio ad tempus facta videtur.

Potest etiam Papa rationalia & sufficientia taxare stipendia missarum & aliorum exercitiorum & ministeriorum spiritualium: vltra quę nil amplius nisi mere liberaliter datū recipi potest. Immo & Episcopus in sua diocesi maxime in synodo prouinciali id statuere potest. Id quod ad serenitatem conscientiarum fieri pro omnibus valde

valde expediret. Nam si id potest facere consuetudo, pariter vel à fortiori & lex vel statutum id potest.

Dubium. 4. Dubitatur quarto. Vtrum lege vel statuto possit stipendium missę sic statui atque taxari, vt etiam sub excommunicatione præcipiatur ne minus detur à laicis nec minus à sacerdotibus accipiatur.

Respon. per duo puncta quorum primum est quo ad laicos, vel facientes missas celebrari: de quibus Soto de iustitia & iure lib. 9. q. 6. art. 1. in Respon. ad secundum argumentum. Et Nauarro in sum. c. 23. nu. 109. licet non tam expresse vt Soto, tenent quod tale statutum præcipiens sub excommunicatione laicis ne minus taxato stipendio dent illicitum est. quod probant tripliciter. primo, quia quod datur ratione missę non nisi per viam eleemosynę datur, de ratione autē eleemosynę est quod liberaliter aut libere non autem coacte detur; per talem vero legem aut præceptum excommunicatione aggrauatio vti que coacte fieret. ergo.

Secunda ratio: quia licet post spiritualium administrationem licitum sit per sententiam iudicis cogere etiam sub excommunicatione laicos ad soluendum stipendia consueta secundum laudabilem consuetudinem, secundum ca. ad apostolicam, de symonia: non tamen ante spiritualium administrationem: quia speciem mali aut symonię habet, vt ait etiam B. Tho. secunda secundę q. 100. art. 3. ad secundum tale autem prædictum statutum est.

Tertia ratio: quia id statutum est in laicorum præiudicium: ac pro inde sine ipsorum consensu fieri non potest, secundum c. super eo. de offi. delega. & l. 3. Si quis à principe. ne quid in loc. publi. Sed certe rationes istę non probant sufficienter intentum: quod inferius patebit ad eas rationes respondendo.

Ideo secunda opinio & verior est, quod licitum est id statutum. quia etiam supposito quod non pro labore celebrationis missę vt pretium detur & accipiatur, in quo tamē sunt opiniones: sed vt stipendium sustentationis quamuis nõ necessarię id datur & accipitur: id quod omnes licitum esse concedunt. Probatur intentum, quia lex & statutum superioris potest id quod eius sententia & consuetudo potest efficere, vt constat. tum quia lex potest agere specialiter & derogare consuetudinem eque aut magis quam consuetudo potest contra legem præualere: tum et quia ex lege est potestas iudicis super eadem re secundum legem iudicantis sententiamque ferentis. Nunc autem superior in spiritualibus videlicet Episcopus per suam sententiam decernere potest iustum stipendium deberi sacerdoti celebranti, sicut & iure diuino & naturali debitum est: ipsumque taxare vti superius in tertio dubio

dictum est, quamuis Soto vbi supra id male negat: sicut & consuetudo eam taxationem facere potest: & eadem ratione superior decernere potest minus stipendium non esse sufficiens neque iustum, sicut neque vere est, vt supponitur. ergo potest per legem sic taxare & statuere siue præcipere etiam sub excommunicatione, vt minus debito stipendio taxato laici non dent: sed iustum vt tenentur ex iure quocunque aut consuetudine stipendium reddant. Nam & eadem ratione hoc ita facere potest: quia & iustum stipendium siue debitum aut ius aliud ratione cuiuscunque spiritualis ministerii, secundum laudabilem consuetudinem, etiam sub excommunicatione præcipere potest per suam sententiam vel per statutum, vt clericis soluatur secundum ca. ad apostolicam, de symonia. Nihil enim refert quod hoc vel illud debitum ratione ministerii spiritualis hoc vel illo iure diuino naturali vel humano vel à consuetudine proueniat vel debitum sit, ad hoc vt Episcopus per sententiam vel per statutum etiam sub excommunicatione præcipere possit vt plene sine vlla diminutione sacerdotibus soluatur. Et cum ex hoc nulla sit species mali nec symonię, dum hæc exactio non fit spiritualia subtrahendo, vt inferius magis patebit, sequitur opinionis huius intentum.

Ad rationes autem primę opinionis Respon. ad primam, negando, quod per solam viam eleemosynę pro celebratione missę datur sacerdoti: sed datur per viam debiti stipendii, quod etiam ad iustitiam quodammodo pertinet & non ad puram misericordiam, vt satis significatur in q. 1. c. si. vbi stipendia sanctis laboribus, aut ministerijs debita dicuntur, vt etiam ait Scotus in 20. quodlibeto, ipse etiam Soto & Nauarro vbi supra. Alioqui eadem ratione non possent laici etiam post missę celebrationem per iudicem compelli ad soluendum stipendium etiam consuetum, sicut nec ad alias eleemosynas etiam consuetas, nisi in extrema vel quasi extrema necessitate. Sed neque ipse sacerdos si diues esset posset per solam viam eleemosynę stipendium missę non necessarium etiam post eius celebrationem exigere nec accipere liberaliter oblatum. Nam eleemosyna non nisi indigenti debetur: nec nisi ab eo licite recipitur. Ad minorem etiam prædictę rationis dici potest quod ad opera misericordię & pietatis aliquando per præcepta & leges humanas & excommunicatione aggrauatas homines cogi possunt, vt de his latius Siluester titu. eleemosyna. q. 6. tit. medicus. q. 5. & tit. obligatio. q. 2. q. 7. secundum doctores communiter agit.

Ad secundam rationem Respon. negando esse illicitam semper exactioem iusti stipendii ante spiritualium administrationem: sed solum est illicita quando fit per spiritualium subtractionem, nisi

nisi stipendia soluantur ante ministerium corā: aut quando ante ministerium exiguntur stipendia cum scandalo, uel si speciem symoniacam habet exactio, aut alterius mali. Et nihil aliud dicit, & intendit B. Tho. ubi supra. Per prædictam autem legem, uel statutum nihil horum malorum est: quia nec subtrahuntur spiritualia quæ debentur: nec ulla species, nec intentio symoniæ, aut alterius mali est: Item per talem legem non fit exactio, nec executio stipendii, sed solum per dictas leges iuste & prudenter prouidetur contra iniustitiam, amicitiam, & multa alia inconuenientia, quæ hinc inde facile suboriri solent, sicut & B. Tho. ubi supra art. 4. ad tertium, & ipse etiam Soto ubi supra quæst. 7. articulo 1. in fine dicunt licitam esse legem, qua annatæ beneficiorum ecclesiasticorum conferendorum exiguntur, uel solui prius præcipiuntur sine ulla diminutione.

Ad tertiam rationem, negatur id esse in laicorum præiudicium, quia non ad eos, sed ad prælatos ecclesiæ spectat stipendia iusta taxare modo prædicto, quæ ratione spiritualium ministeriorum, clericis exhibenda sunt.

Secundum punctum.

Secundum punctum est quo ad ipsos clericos, an etiam illis per statutum possit præcipi sub excommunicatione, ne de prædicto stipendio per legem taxato remittant.

Ad quod respondeo, id statutum regulariter, & simpliciter illicitum esse: neque illo aut eius excommunicatione clerici ullo modo ligantur, in quo omnes doctores conueniunt, quod etiam quadrupliciter probatur. primo, quia si clericus potest minori pretio alia bona sua uendere, & alia ministeria corporalia, & spiritualia, seipsum & suas operas locare et obligare, & ea omnia omnino gratis & liberaliter facere, atque donare, quæ ex sua natura gratis fieri non debent, neque donari, ut psallere, cantare, scientiamque; aliquid docere: ergo à fortiori missam ipsam pro minori stipendio, & omnino gratis potest celebrare, non obstante supradicto statuto, quia missa, & ministratio sacramentorum ex natura sua magis debent fieri gratis: sicut & ea potestas omnino gratis à Deo accepta est, iuxta id Mat. 10. gratis accepistis, gratis date.

Secundo probatur idem, quia taxatio omnium rerum, & ministeriorum in temporalibus, & spiritualibus non fit, ut gratia, & liberalitas uolentis impediatur, sed ut iniustitia undique uitetur. non ergo fieri potest, nisi ita ut non plus, nec minus iusto pretio taxato detur, uel exigatur alterutra parte inuita. Et ita non obstante prædicto statuto remissio in toto uel in parte, sicut & amplior donatio liberalis utrinque fieri potest.

Tertio probatur idem, quia opus uirtutis aut consilii, qualis est prædicta remissio liberalis, aut pia ratione amicitiae liberalitatis, misericordiae aut alterius uirtutis facta, prohiberi humana le-

ge uniuersaliter non potest. Esset enim error intolerabilis, & manifestus reddens legem ipsam, & excommunicationem nullam ipso facto, ut doctores communiter docent in materia excommunicationis. haberet etiam speciem mali auaritiæ, uel symoniæ: essetque scandalosum statutum illud, cedens etiam in missarum, & deuotionis fidelium diminutionem, & ita nullo modo ligaret.

Quarto probatur idem, quia ad id faciunt B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. ad secundum, doctoresque; communiter dicentes, quod licet possit statui in aliqua ecclesia, quod fiat processio, siue solennitas officii in tali funere, uel festo pro eo qui tantam dederit quantitatem, quia id pertinet ad gratitudinem: non tamen potest statui quod non fiat pro eo qui non dedit; quia speciem mali habet, ut dictum est. igitur idem in proposito.

Similiter propter easdem causas statui non potest in uniuersitatibus, ut graduandi de suis iuribus taxatis alicui remittere non possint: neque id statutum obligat etiam si iuratum sit. Est enim illicitum utpote quod prohibet opus misericordiae, uel alterius uirtutis simpliciter, & regulariter, ut sonat.

Quibus non obstantibus si alicubi lites, fraudes, siue tyrannides, uel alia inconuenientia alterutra ex parte, ut plurimum sequerentur ex libertate clericorum ad faciendam prædictam remissionem stipendii taxati: uel si clerici uariis modis etiam palliatis per laicos de sibi debito stipendio taxato, uel non taxato in toto, uel in parte remittere cogentur: tunc certe crederem licitum esse statutum etiam sub excommunicatione prohibens clericis de illo quicquam remittere. quia tunc ex iusta causa ad illa inconuenientia præcauendum quæ uel remissionem coactam faciunt, uel uitiant, uel ex ea quouis modo, uel occasionaliter sequuntur: utique licitum esset in eo casu remissionem generaliter prohibere. dummodo etiam tunc non specialiter prohibeatur ea remissio quæ omnino liberaliter, & uirtuose fieret, puta per uiam elemosynæ pauperibus ueris non fictis aliquid remittendo, aut etiam pro ipsis, & pro diuitibus omnino gratis, & pure liberaliter sine ullo stipendio, sine ulla fraude celebrando. Et si id statutum generaliter fieret, ita esset intelligendum, uidelicet ut per ipsum occasiones supradictæ, & fraudum palliamenta tollantur: & non ut per id uirtutum, & pietatis sit detrimentum.

Quinto dubitatur utrum sit tutus in conscientia, & liber à restitutione sacerdos qui recipit abundantia stipendia gratis data pro missis celebrandis, puta unum regale pro qualibet missa: & ipse eas aliis sacerdotibus commendat pro dimidio stipendio consueto puta pro dimidio regali, aut pro viginti nummis, aut parum plus.

Respondeo

Prima opinio.

Respondeo. est duplex opinio. prima magistri Soto ubi supra lib. 9. q. 3. art. 1. quod sic, si talis sacerdos est curatus, aut habens curam populi illius. quia cum ut supponitur, iustum stipendium ipse aliis sacerdotibus pro illis missis persoluat: iam nulli facit iniuriam si ipse reliquum accipiat pro cura, & onere quod subit ex officio pastoralis: cui creditum est, ut quo potuerit honesto stipendio faciat illas missas pro suis subditis celebrari. Sacerdos autem non habens curam illius populi non est tutus, neque liber à restitutione: nisi totum stipendium aliis det pro illis missis celebrandis. quia cum non habeat curam non est sibi creditum ut curam habenti.

Secunda opinio.

Aliorum opinio est, quod nec habens curam nec non habens est tutus: nisi quando ex lege uel consuetudine, uel ex uoluntate saltem tacita commendantium ipsas missas dantiumque; maiora solito stipendia, taxatum uel ordinatum est aliquod premium uel aliqua pars illorum determinata, uel indeterminata pro ipso habente curam faciente illas missas pro suo debito aliis stipendio celebrari. Et hoc modo limitata illa prior opinio magistri Soto est uera, aliis non. ut ait Nauarro in summa ca. 28. nu. 97.

Quod & probatur dupliciter. primo, quia ille curatus pro sua cura in hoc & aliis pertinentibus ad salutem subditorum iam alias sufficiens habet stipendium in decimis, primitiis, uel aliis particularibus stipendiis sibi taxatis pro his, uel illis actibus, modo sit principalis curatus modo substitutus, siue vicarius, cui ipse curatus decenti stipendio prouidere tenetur, ut uice eius seruiat populo sicut ille seruire tenetur. quod si iste substitutus sic acceptauit: iam nihil amplius pro suo ministerio debito accipere potest: sicut nec curatus principalis, secundum omnes doctores, ut tangit B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. Nunc autem pro hac cura, seu onere particulari quod ipse libenter subit nihil est datum, neque promissum ab illo qui ei illas missas commendauit: qui & solum pro stipendio sustentationis id dedit celebranti. ergo nullo iusto titulo potest de illo stipendio sibi quicquam accipere. qua de re tenetur totum dare, nisi ille omnino liberaliter remiserit, id quod de nullo præsumitur.

Neque ualet dicere, ut ubi supra ait Soto, quod tacite uidetur illi datum pro sua cura ut faciat illas missas celebrari. quia hoc est diuinare: & ubi de uoluntate dantis nulla est probabilis certitudo, standum est eius uerbis expressis, quod scilicet pro qualibet missa tantum stipendium assignauit, utique non nisi eam celebranti, ut est consuetudo generalis assignandi stipendia pro qualibet missa non nisi eam celebranti.

Secundo probatur idem, quia alioqui licite posset curatus ditari undique missas innumeras congregando, pro quibus abundantia stipendia

assignata sunt: faciendo eas celebrari pro diminutis stipendiis, & residuum sibi reseruando. qui utique modus turpe lucrum esset, & scandalosum simul, & iniustitiam continens, ut probatum est. Ideo hæc secunda opinio uerior uidetur, & ex dictis, eam opinio præcedens, quam eius ratio conseruatur.

Et quia de curatis, & coram substitutis hic egimus: hic etiam interim duo addamus. primum quod Soto, ubi supra dicit illos teneri pro suo populo quotidie fere celebrare. Alii autem dicunt, quod non nisi diebus festis. ego autem consuetudini aut legi dyocesis starem. Item ait secundo Soto. quo fit, ut non possent pro suis missis alia stipendia accipere nisi à suis tatum subditis, idque in casu quo liberaliter omnino ab eorum aliquo donentur, ut pro eo specialiter celebretur illa eadem missa, quæ & pro populo fit, uel in casu quo aliquæ paucule missæ alicuius sui parrochiani ipsi commendantur, puta nouenarium, & huiusmodi pro aliqua necessitate imminente. Quia sui parrochiani non debent ad hoc alios querere sacerdotes. quod si plures sint missæ particulares, tunc alii sacerdotes auxiliarii querendi sunt qui has, uel illas celebrent, ut supra dictum est. Hæc ille. Sed certe hoc solum est uerum tenendo cum ipso Soto ubi supra, quod quotidie pro suo populo celebrare tenentur: aliis non est uerum.

In omnibus tamen supradictis tandem secundum Caietanum 2. 2. q. 100. art. 3. Et Soto ubi supra lib. 9. q. 6. articulo 1. notetur quod quamuis ex sua natura non sit illicitum si ante missæ celebrationem sacerdos dicat se nolle celebrare nisi sibi sufficiens victus, aut stipendium detur unde uiuat: at uero de quantitate contendere, puta quod tantum uel tantum, uix citra scandalum fieri potest, quia & speciem symoniæ habet.

TANDEM sexto dubitatur. primo, Vtrum valeat talis applicatio missæ, puta Petrus celebrat pro intentione Martini, id est pro eo cui postea Martinus eam missam applicauerit: cum tamen ipse Martinus quando missa celebratur, nec tunc nec ante, sed postea illam applicet, neque de tali applicatione ante cogitauerit.

Item secundo, Vtrum valeat missa dicta pro eo qui postea commendauerit, aut petierit.

Respondeo ad primum, quod sic: & statim ut prædicta missa celebratur applicatur per ipsum Deum illi qui eam petit, uel cui Martinus postea tandem applicaturus est. Neque est inconueniens quod Deus fructum illius missæ applicet alicui antequam per hominem distincte ei applicetur: si tandem illi distincte per hominem applicanda est, cui iam petenti sacerdos, determinate quidem ex parte obiecti, uel eius cui est applicanda per Martinum, quamuis confuse ex parte ipsius sacerdotis, eam applicat uel applicat. Quia Deus cui omnia etiam futura uiuunt, & præter-

Respo. ad 1.

Dubium 6.

tia sunt antequam sint, conformat se intentioni quamuis confuse applicantis, & quamuis homo confuse, Deus autem distincte sciat. Quod si Martinus postea nulli distincte applicauerit: Deus etiam nulli applicauit: idque ita fore sciuit, & voluit ab æterno sine vlla ipsius mutatione, ut in materia de prædestinatione, & de futuris contingentibus agitur à doctoribus.

Si autem quis dicat quod licet talis applicatio fiat alicui determinatę personę quamuis ignotę atque confuse: tamen à Deo suspenditur eius effectus, seu fructus quousque Martinus illam missam applicet. Sicut quando Papa in suis bullis cōcedit indulgentiam illi cui applicauerit is qui de derit tantam quantitatem. Nam sicut Papa est minister applicatorque thesauri ecclesię, sic & sacerdos respectu fructus missę: hoc vtique probabiliter diceretur, sed probabilius id quod supra dictum est.

Resp. ad 2. Quo ad secundum respondeo, quod non valet missa à me celebrata pro eo qui illam à me postea cras, vel post annum, vel annos petierit pro se vel pro aliis celebrari: nec illi nunc ego pro illo satisfacio: nisi postea quando petierit pro eo celebrauero. quia opera & præsertim sacramenta, & sacrificium missę statim, vt fiūt habent suū valorem, & effectum, saltem meritorium gratię & glorię, & satisfactorium ex opere operato secundum dispositionem participantium. Hanc autem dispositionem, vel deuotionem petentis pro se missam celebrari nullus habet antequam illā petat. ergo eius fructum debitum petenti secundum petentis dispositionem, & deuotionem postea non habebit, nisi postquam petierit pro illo specialiter celebreretur: nec aliter illi erit satisfactum: quamuis illa missa valeat ei secundum aliā suam deuotionem, aut dispositionem non petentis, sicut & valet aliis pro quibus non petentibus generaliter, vel specialiter offertur, vel applicatur.

Neque hoc contrarium est ei quo ad primum proxime responsum est. Nam illud habet veritatem quod scilicet valet missa applicata per sacerdotē illi cui postea Martinus applicauerit, quando videlicet ille eam missam petierat valet ei secundum dispositionem petentis: quod si non petierat valet solum secundum dispositionem non petentis, quam habet quando missa prædicto modo à sacerdote celebrata illi determinate quamuis confuse applicatur, vt supra dictum est. Nunc autem dicimus quod non valet alicui missa vt petenti nisi postquam petierit, vt pro eo celebreretur.

Immo neque quisquam potest fructum missę vel alterius boni operis sibi vel alteri in posterū reseruare pro quando indigerit, vel voluerit: sed vt dictum est si est capax illius statim habet illum secundum suam dispositionem: aliās reser-

uatur in communi ecclesię thesauro quo ad vniuersalem satisfactoriam, secundum communem doctrinā ecclesię in materia de indulgentiis. De sacramento autem baptismi quod recedente fictione postea valet ad salutem alia ratio specialis est: vt doctores in 4. dist. 6. communiter docent.

QVAESTIO QVINTA.

Questio quinta de adoratione Christi, & sanctorum, & imaginum, continet decem dubia, quorum primum est; Quid & quomplex sit adoratio.

PRO quo nota primo, secundum Thomam Walden. lib. de sacramentalibus titu. 13. c. 118. & August. de Ciuitate Dei li. 10. & 19. quod est differentia inter reuereri, honorare, laudare, glorificare, adorare, & colere. Nam reuereri est magnitudine seu estimare bona quę in aliis consideramus. Honorare est reuerentiam, vel estimationem interiorē signo exteriori, verbo videlicet, vel opere demonstrare. & talis honor est testimonium virtutis. 1. Eth. Sed sepe alterū pro altero vsurpatur. Laudare superaddit: quia est commendare, vel prædicare bona quę in aliis consideramus. Glorificare insuper addit, quod longe lateque illa prædicemus: ita vt inde incipiat celebris, & nominatus haberi is quem laudamus. Nam secundum Ambrosium gloria est clara notitia cum laude. Adorare est nos alicui, vt superiori, vel eminenti prosternere, vel aliam humilitatis ceremoniam aut signum exhibere. Colere est superius ad hæc omnia, nā in his omnibus colimus eum quem reueremur, honoramus, laudamus, & adoramus, sed vt diximus sepe vocabula vsurpantur.

Sed nota quod hæc reuerentia, honor, cultus, & adoratio potest fieri interius, & exterius. Exterius fit multipliciter, verbis aut factis, orando, laudando, vouendo, offerendo, obsequendo, & huiusmodi. Interius autem proprie adoratio non fit nisi per recognitionem excellentię, & affectū ei conformem secundū varias opiniones de quibus infra in secundo notabili sequenti habetur, & Gabriel in canone lectione 49. 50.

Secundo no. secundum Medina in tractatu de oratione q. 2. contra B. Thomam in 3. par. q. 25. & Gabrielē ubi supra, & in 3. dist. 19. quod adoratio formaliter non est actus intellectus. Nam per solum intellectum non adoramus, nec honoramus. neque enim adoratio est ipsa cognitio qua cognoscimus huic talem deberi adorationē, vel honorem, quamuis talis cognitio requiratur: sed est velle conferre illum honorē. & ita latria, vel dubia est, volo huic honorem vel obsequium tale in recognitionem excellentię exhibere.

Neque

*Dubium 1.
Notabile 1.*

Neque est virtus mixta partim intellectualis, partim moralis, partim theologalis, sed est vna virtus, & vnus habitus moralis inclinans ad exhibendum honorem alicui, quod ad voluntatem pertinet.

Neque est virtus theologa, quia hæc habet Deum pro obiecto immediato: latria autem operationes humanas, vt credere, amare, sperare, & reddere honorem & obsequium Deo vel Sanctis, ut oportet. Est igitur virtus moralis, quę adiutitiam pertinet siue reducitur, quę est in voluntate. Et quamuis ad latriam requiratur fides: non tamen est fides, sed ab ea imperatur. Nam velle reddere honorem Deo non est credere, sed velle, vt dictum est. de his latius Gabriel in canone lectione 50.

Notabile 3. Tertio no. quod diuersę sunt species adorationis. Nam religio est qua cultus Deo exhibetur, & ad hanc pertinet latria. Pietas est per quā patri, & patrię, & sanguine iunctis debitum officium, & cultum exhibemus. Obseruantia est per quam homines in dignitate cōstitutos colimus; vt prælatos, iudices, magistrōs, sapientes, &c. Dulia est proprie per quam debitus cultus dominis à suis seruis exhibetur. Nam dulia idem est quod seruitus: tamen extenditur etiam ad pietatem, & obseruantiam. Et quælibet istarum sub se plures aliās continet species.

Sed quatenus ad rem spectat, latria est cultus soli Deo debitus, quę & stricte dicitur adoratio: & potest esse interior, & exterior, vt superius habetur.

Dulia est veneratio exhibita creaturę propter eius excellentiam, vel perfectionem, siue interior, siue exterior sit: & hoc modo est genus complectens etiam hyperdulia, id est duliam maiorem. Nam hyperdulia est seruitus quædam reuerentialis exhibita creaturę ratione eminenti, & singularissimę excellentię eius, qualis est reuerentia, quę beatę Virgini, quę mater Dei est exhibetur. Dulia minor siue communiter, & simpliciter dicta est reuerentia communis alicui exhibita creaturę ratione excellentię communis ei, & multis aliis. de quibus omnibus Gabriel vbi supra secundum communem doctorum sententiam latius agit.

Notabile 4. Quarto no. quod dupliciter aliquid adoratur, scilicet per se, & per aliud seu per accidens. Per se adoratur, vel honoratur quod in se rationem, vel causam talis adorationis habet, vt est persona quę adoratur: & hæc est propria adoratio, & vere id sic adoratur. Per aliud autem & per accidens adoratur id quod non ratione sui, sed ratione coniuncti sic adoratur: ita quod non ipsum in se, sed res cui illud coniunctum est rationem, aut causam talis adorationis habet, vt vestis quæ rex indutus est, cum ipso rege, & solum ratione eius simul adoratur, vel honoratur. Sic dicitur à

durando quod humanitas Christi adoratione latrię ratione verbi cui unita est per accidens adoratur, vt infra dubio. 3. latius de hoc. Et hoc modo non proprie illa adoratione adoratur, quamuis alia adoratione proprie adoretur.

Item nota, quod obiectum adorationis est duplex, scilicet materiale, & formale. Materiale est ipsa res quę per se, aut per accidens magis, aut minus principaliter adoratur. Formale uero est ratio seu causa quare illa res sic adoratur: modo fit forma quędam, ut excellentia aliqua illius rei, modo consideretur per modum formę, ut sapientia bonitas, &c. Siue per modum operationis, quia scilicet est creator, redemptor, aut benefactor, & huiusmodi.

Item obiectum illud materiale adorationis est triplex, scilicet motiuum tantum: & est id quod illa adoratione non adoratur, sed excitat, vel mouet ad aliud adorandum, ut est uox uel scriptura nominis Iesu vel Dei, quę non adoratur latria, quamuis alia adoratione veneretur: sed mouet nos, & ad memoriam adducit rem significatam, id est Christum vel Deum, vt illum latria adoremus. Aliud est obiectum terminatiuum tantum, & est ipse Christus ad quem illa adoratio finaliter terminatur, seu est id quod principaliter, vel finaliter per se vel per accidens adoratur. Aliud est obiectum motiuum, & terminatiuum simul, quod videlicet, & mouet ad aliud principaliter adorandum, & terminat ipsam adorationem seu simul adoratur eadem adoratione quamuis non ultimate, sed minus principaliter, & in ordine ad id quod principaliter, & ultimate adoratur. quæ ideo dicitur analogica adoratio illius, quia scilicet ratione alterius, uel relatione, aut aliqua portione, ad alterum ad quod mouet absolute, & principaliter adorandum, illa adoratione adoratur. Et hoc modo secundum communem opinionem & veram, imago eadē adoratione quę & imaginatum adoratur: & ipsa dicitur obiectum materiale, imaginatum autem formale, quia ratione eius illa adoratur, vt de hoc infra dubio 4. latius habetur.

Dubium secundum, quomodo & quare Deus adorandus sit. *Dubium 2.*

Respondeo, Certum est Deum esse latria adorandum ratione supremę suę excellentię in se. Sed dubium est inter catholicos an ratione eius, vt nobis communicatur per creationem tãquam dominus supremus omnium, an etiam per redemptionem, ut supremus redemptor noster, latria adorandus Deus sit. de quo latius Scotus in 3. dist. 9. sed non determinat.

Videtur tamen probabilius quod quacunque illarum trium rationum ei debetur latrię adoratio. ita quod si gratia declarationis fingatur tres dii, ut fingit Scotus: quorū primus habeat suam infinitam, & supremam excellentiam in se, nihil boni

boni ad extra communicando vllō modo, neque creando, sed solum sit Deus, & non creator, neque redemptor. Et secundus omnia creet, conseruet, & gubernet, vt nunc facit: ita quod sit supremus dominus omnium quo ad bona tantum naturalia, & nullo modo redemptor sit, nec glorificator. Tertius sit solum redemptor, ut nunc est: ita quod quo ad dona supernaturalia gratiæ, & gloriæ supremus, & independens benefactor omnium sit, qui redemptor naturæ lapsæ ideo appellatur. Dico quod cuilibet illorum ratione suæ supremæ, & independentis excellentiæ in suo genere honor, & adoratio latriæ debetur, & ita nunc ipsi unico Deo hac triplici ratione latria debita est.

Quod probatur de primo, quia si sapienti homini suus honor, & adoratio ratione illius excellentiæ debetur: ergo & Deo ratione supremæ huius infinitæ sapientiæ, bonitatis, & omnipotentæ &c. suus honor & suprema adoratio latriæ a fortiori debetur. Sicut & amor ratione suæ infinite bonitatis in se. De secundo similiter probatur, quia si domino à suis seruis, & superiori ab inferioribus, & parentibus à filiis, ratione domini, & doni naturalis, & principii debetur honor, cultus, & sua adoratio: ergo à fortiori supremo domino creatori & gubernatori, vbi eadem ratio in supremo gradu reperitur, sua debetur latriæ adoratio. De tertio idem patet, quia non minus, sed maius donum, aut bonum est, supernaturale esse & æternum quod ratione redemptoris nobis communicatur, quam naturale quod ratione creationis: ergo à fortiori redemptori ratione huius supremæ excellentiæ, atque principii totius boni supernaturalis sua adoratio latriæ debetur.

Cum quo stat quod ratione alicuius harum trium excellentiarum aliquis modus adorationis latriæ, vel cultus sub eadem specie latriæ debeatur uni, qui non debetur alteri, in quo ratio illius excellentiæ non est. Sufficit enim ad speciem latriæ quod ratione supremæ excellentiæ huius vel illius, hoc vel illo modo, hic vel illic cultus Deo exhibeatur. Nam à ratione formali non à materiali sumitur species adorationis. Hyperdulia autem ratione singularis quamuis non supremæ excellentiæ debetur alicui, vt proxime dictum est.

Cum ergo nunc in Deo hæc triplex ratio simul sit: vtique eadem triplici ratione, seu titulo summa latriæ adoratio: sicut & amor super omnia ratione ipsius triplicis bonitatis Deo debetur. Ideo & Matth. 4. dicitur Dominum Deum tuum adorabis. Et ecclesia in inuitatorio Epiphaniæ solennius solito canit, Venite adoremus eum, quia ipse est dominus Deus noster: Deus dicitur quo ad primam, dominus quo ad secundam, noster quo ad tertiam rationem seu titulum adorationis, quibus & sua dona, videlicet thus Deo,

aurum domino regi seculorum, mirra redemptori perfecto à culpa & pœna respondent. Et dicitur Luc. 10. ca. dicitur diliges dominum Deum tuum. eadem tres rationes bonitatis Dei, & amoris correspondentis super omnia significantur. Reliqua videantur in canone Gabrielis lect. 49. & 50. vbi plene hæc omnia tractat, & in fine tertii puncti sequentis videatur argumentum ex B. Tho.

Insuper nota, quod summa adoratio honoris, & reuerentiæ debetur Deo quatenus Deus in se summum bonum est. summa autem adoratio seruitutis, & obedientiæ debetur eidem quatenus summe dominus, & bonus nobis est creator, redemptor, & glorificator. ideo quo ad primum dicitur, Dominum Deum tuum adorabis: & quo ad secundum, Et illi soli seruiens. quia idem supremus dominus, & Deus est.

Dubium tertium. Vtrum & quomodo alii à Deo sint adorandi: & præcipue sanctissima humanitas Christi.

Respondeo per quatuor puncta. primum, quod viuentes alii à Deo sint honorandi non dubitatur, vt psal. mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus. Item 1. Pet. 2. regem honorificate. & Paul. ad Rom. 13. cui honorum honorum. & ad Eph. 6. honora patrem tuum. Et Chrysostr. super 1. Tim. hortatur fideles honorare sanctos. & ratio est quia honor est præmiū virtutis, & signum excellentiæ alicuius: sed alii sunt aliis meliores, & excellentiores. ergo præ aliis honorandi, & honorabiles sunt. Et secundum Tho. 2. 2. q. 102. sunt de hoc virtutes distinctæ, vel continentur sub dulia generaliter accepta, vt supra dubio primo dictum est.

Secundum punctum est de sanctis qui sunt in cælo gloriosi, quod sint honorandi, & dulia adorandi, & orandi à catholicis non dubitatur, & hæreticum esset oppositum tenere. quod patet ex usu ecclesiæ, & cõi doctrina eius, atque doctorum, ut de hoc latius Carpen. contra Erasmodum de Hierarchia ecclesiastica, & Aug. lib. 2. contra Maximum prope finem. & de vera religione. & Damascenus in 3. senten. ca. 7. & Beda, & Rabba. lib. 3. super Gene. 23. & Echius in suo enchiridio. titu. de veneratione sanctorum breuiter tagit, & noster Dorantius de locis catholicis lib. 3. ca. 13. vsque 24. & Tho. Waldensis. de sacramentalibus ti. 12. vsque tit. 16. & præcipue titu. 14. ca. 130. latius agunt.

Tertium punctum est de Angelis sanctis quod sint et venerandi dulia probatur ex sacris scripturis, vbi id sæpe habetur: & cõiter sic tenet, & celebrat ecclesia. Si contra hoc arguatur quod Apoc. 19. & 22. Angelus prohibuit Ioannem proidentem volentem illum adorare. Nam non videtur quod Apostolus plenus spiritu sancto voluerit idolatrare, illum latria soli Deo debita adorandum: neque quod ignorauerit illum Angelum, & non Deum esse. ergo adorationem duliæ prohibuit.

Respon.

ut Respon. quod Apostolus volebat illum Angelum latria, non absolute, sed analogice, & in ordine ad Deum adorare, vt inferius de imaginibus dubio 4. cõiter dicitur à doctoribus. Putabat. n. quod sicut angeli non vt meri nuntii Dei, sed vt legati noie, & auctoritate Dei aliquid facturi quondam apparere sæpe solebant: & ita loquebantur vt Deus, dicentes se dominum Deum esse: ac proinde vt Deus analogica latria adorabantur, vt cõstat Gen. 18. & ibi glo. Et Exo. 3. & 4. & 19. & 23. ca. secundum doctores ibidem, & alibi sæpius. Sic inquam putabat Ioannes; tunc angelum nomine & auctoritate Dei apparere: ideo vt diximus analogica latria adorare volebat. Sed angelus illum edocuit, quod iam post Deum hominem factum non hac auctoritate, & noie Dei apparent: nec vt tales, vt olim latria, sed vt meri nuntii Dei secundum suum angelicum officium apparent, & dulia adorandi sunt. Potest et dici cum Marsilio in 3. q. 8. art. 2. Et Horantio in locis catholicis li. 3. c. 15. & multis aliis, quod dulia voluit illum Ioannes adorare. sed ab ipso angelo curialiter prohibitus est, vt in hoc significaret, quo ad officium, vel dignitatem apostolicam Ioannem parem esse, vel et præstare angelis, quia apostoli sunt ab ipso Christo missi, & instituti doctores, & pastores, & prælati ecclesiæ: per quorum doctrinam reuelatam à Deo et angeli multa didicerunt, vt habetur Ephes. 3. vt innotescat principatibus in cælestibus, &c. Et hoc significatur Apoc. 19. vbi dicitur. Conseruus. natus sum & fratrum tuorum, i. apostolorum &c. quod diu oes habemus idem officium: & vos apostoli maiorem quodammodo dignitatem apostolicam habetis.

Quartum punctum est de humanitate Christi, de qua Gabriel in canone lectio. 50. & in 3. dist. 9. tres refert opiniones, sed tandem ipse suam quartam ponit, per quam oes illas conciliat in veritate, cui si pauca superaddantur standum censeo.

Dico igitur primo, quod humanitas Christi in se considerata cum suis donis non vnita verbo diuino, esset adoranda non latria, sed dulia maiori & summa, quæ dicitur hyperdulia, quia est creatura perfectissima oes excellens: non tamen extra, aut supra genus creaturæ, & in hoc oes conueniunt. Secundo dico, quod humanitas Christi, vt natura diuinæ personaliter in Christo vnita, vel si adoretur simul cum verbo in abstracto, adoranda est latria, non quidem proprie, sed large, & analogice sumpta, vel vt alii dicunt non per se, sed per aliud, siue per accidens. Quod non adoretur latria proprie, & per se, patet, quia talis latria soli Deo debetur ratione suæ supremæ excellentiæ diuinæ: quæ in ipsa natura humana non est, ex quo ipsa non est Deus in abstracto: neque per illam vnionem ad verbum exitus terminos excellentissimæ creaturæ; neque quo ad substantialia mutatur: quod autem latria large sumpta, & per aliud adoretur, inde patet, quia talis latria est quæ debetur summe, & singulariter verbo, aut di-

uinitati coniunctis, & ratione ipsius diuinitatis coniunctæ. Et si hoc modo intellexit Durandus dicens, quod humanitas Christi adoratur latria per accidens, bene dixit. Et nota quod hoc modo adorans humanitatem Christi latria, eadem ratione adorans humanitatem simul, & diuinitatem: sed diuinitas est ratio formalis, quare humanitas terminat talē adorationem latriæ. quo fit vt eadem adoratione qua adoretur humanitas, tunc et diuinitas adoretur: sed non econuerso qua adoratione diuinitas, eadem humanitas adoratur, quia humanitas analogice, & per aliud, diuinitas autem proprie, & per se latria adoratur, vt inferius dubio 4. de imaginibus & imaginatis latius habetur.

Tertio dico, quod humanitas Christi in concreto latria proprie sumpta adoranda est, quia homo Christus hac latria proprie adoratur, sicut & Deus, & verbum per cõicationem idiomatum. Non quod humanitas sit terminus aut ratio huius adorationis, sed ipsa persona diuina in vtraque natura subsistens. & hoc modo humanitas in concreto, i. homo Christus non per accidens, sed per se, & proprie, vt diximus, latria adoratur, quod est contra Durandum, si ipse intellexit quod hoc modo sumpta humanitas in concreto per accidens adoratur. & hoc etiam modo est verum quod cõiter dicitur, quod dum persona adoratur, adoratur & omnia quæ sunt in ea, s. per se, & proprie, in concreto: aliàs autem per aliud, vel per accidens, vt superius dictum est.

Quarto dico, quod melius est non distinguere humanitatem à verbo in adoratione, quia cum possumus adorare regem cum sua veste, non decet sola vestem honorare. Tum etiam quia daretur ansa hæreticis ad dicendum Christum esse puram creaturam. Ideo sicut absolute non dicitur Christus orare pro nobis: ita nec humanitas sola, vt creatura absolute à nobis adoranda est. Et ita in sexta synodo generali definitum est. Vnde & Caietanus 3. parte quæst. 25. articu. 3. admonet quod ecclesia vult ne in exteriori adoratione humanitatem Christi à verbo diuidamus. Quod etiam iterum probatur, quia sumpturi eucharistiæ absolute dicimus. Domine non sum dignus, &c. Ad idem est Augustinus, Ambrosius, Damascenus, et cõiter doctores, quos et refert Gabriel in canone lectio. 50. vbi de omnibus supradictis abunde pertractat. Sed et Caietanus, vbi supra dicit quod ecclesia non reprobatur debitam adorationem humanitatis Christi à verbo distincte: interius in mente factam: sed solum prohibet ne exterius distinguatur.

Si contra prædicta in tertio dicto arguatur, quod Christo ratione humanitatis debetur hyperdulia: ergo Christus vt homo, vel Christus homo et in concreto est hyperdulia et non latria adorandus. Probatur antecedens per B. Tho. 3. par. q. 29. arti. 2. dicentem quod supposito Christi debetur latria

G ratione

ratione deitatis, & hyperdulia ratione humanitatis, & dulia propter dominium creaturarum.

Respondeo negando consequentiam: quia in antecedente loquitur de ratione formali adorationis B. Tho. vt vbi supra declarat, in consequenti autem de termino illius: & ita fit æquiuocatio à ratione formali ad terminum adorationis, ad aliud quod dulia debetur Christo propter dominium creaturarum, dico ibi dulia non accipitur, vt est species, sed genus commune ad omnes species adorationis, & est idem quod adoratio: sicut dispositio aliquando accipitur, vt est genus ad dispositionem & habitum.

Dubium 4.

D V B I Y M quartum est de imaginum adoratione, in quo sunt duo articuli. Primus continet ea quæ certa sunt inter catholicos: & quæ sunt dubia inter eos explicantur, in quibus sunt opiniones. In secundo autem articulo disputantur ea quæ dubia sunt, maxime quo ad modum imaginum adorandi.

Art. I.

Igitur quo ad primum articulum, dico in hac materia nouem propositiones inter catholicos esse certas: sex autem dubia & opinabilia haberi.

Prima propositio.

Primum igitur certissimum est, quod vsus imaginum sanctorum est licitus & utilis, quod probatur secundum Echiium ubi supra, quia admonent doctos, docent rudes, & ex eis omnes eleuantur, & afficiuntur ad imaginata. Item antiqui ideorigebant suorum imagines ne eorum memoria aboleretur: & in eis benemeriti colerentur. Nec in hoc populis datur occasio idolatræ, si rudes admoneantur quod potius imaginata in ipsis adorantur, id quod ne rudissimus quidem ignorat: adde quod ecclesia eas sapius approbavit in septima synodo generali Nicæna: & in sexta synodo generali Constantinopolitana, & in tribus conciliis lateranen. sub Grægo. 2. & 3. & Stephano, & habetur in c. venerabiles, & ca. perlatum dist. 3. Et Eusebius lib. 7. Historiæ ecclesiasticæ ca. 44. & historia tripartita c. 41. & Damascenus referunt miraculum cuiusdam imaginis Christi qui etiam ad Abagarum regem suam misit imaginem. de hoc etiam agit August. epistola 103. & de Ciuitate Dei li. 22. ca. 8. & contra Faustum lib. 20. ca. 21. & Basilius epistola ad Iulianum. Quare hæreticum est imagines reprobare, uti de hoc etiam Echius, Catharinus, & Castro de hæresibus ex Tho. Walden. de sacramentalibus ca. 150. & Soto de iustitia & iure lib. 2. q. 4. art. 2. latius agunt.

Propositio 2.

Propositio secunda. Certum est quod imagines reuerenter tractandæ, & interiorius, & exteriorius colendæ sunt. Nam aliàs superfluous esset earum vsus, quia & irreuerenter eas tractare cedit in iniuriam eius quem representant, ca. perlatum. & c. venerabiles, de consecra. dist. 3.

Propositio 3.

Propositio tertia. Certum est quod imagines non sunt ita colendæ, vt recognoscamus illas esse summum bonum nostrum: aut aliquid diuinum

in se realiter continere: aut quod in ipsis totam fidem spemque reponamus, sed in representatis per eas, secundum ea, venerabiles. vbi supra. alioquin ad gentiliū errorem id spectaret. Neque credimus quod illa imago talisque similitudo nos redemit siue creauit: sed quod Christus per illam representatus id fecit.

Propositio quarta. Certum est quod imagines, vt sunt res visibiles, & materiales figuræ siue delineationes non sunt adorandæ: sed solum ut sunt imagines representatiuæ eorum qui merentur adorari: ita quod tota ratio quare adorantur est representatiuæ per eas, quia nulla res præter creaturam rationalem ab homine propter seipsam digna est adorari, quia homo præstat omnibus aliis, ut probat B. Tho. 3. par. q. 25. art. 3. Nam & in imagine nulla est excellentia, ut res est: sicut nec in litteris regis, uel sponsi, quæ tamē capiti subditorum, & in sinu sponsæ ratione tantum mittentis, & representati honorifice imponuntur, & collocantur.

Propositio quinta. Certum est, quod omnes qui catholice imagines adorant magis adorant representata per eas quam ipsas imagines, modo id fiat per vnicū & eundem actum, vel adorationem modo per diuersos actus uel adorationes, de quo inferius in 4. argumento latius. & hoc est uerū etiāsi tunc quādo illas adorant non sit actualis memoria, uel consideratio eorum qui per ipsas representantur. Quod probatur, quia non adorantur imagines pro se, sed propter representatum per eas, & ratione illius, ut constat ex 3. & 4. propositione præcedente. Nunc autem propter vnumquodque tale, & illud magis: ergo magis adorant ipsa representata. Item qui vult medium pro aliquem finem etiāsi non sit actualiter memor illius finis, is dicitur magis uelle ipsum finem quam medium ad illud, ut qui diligit proximum pro Deū magis diligit Deū saltē uirtualiter. Sic in proposito qui adorant imagines pro sanctos ibi representatos, magis illos adorant.

Sexta propositio. Certum est quod licet sit utile, & sanctum inclinare caput, & genuflectere coram imagine: uilius & melius est actuali consideratione, & affectu interiori transire ad representatum per eam, ita quod affectus & intentio ad ipsum representatum actualiter feratur. Patet quia melior est representatorum, quam ipsorum imaginum adoratio: & quia usus imaginum ideo est bonus, ut uidelicet per eas mentem ad Deū eleuemus per remembrance, & uoluntatis affectum. Nam imagini ut ab ipso imaginato distinguitur certe non debemus eum affectum, & cultum interiorē, ut recognoscamus in ea esse talem excellentiam, puta esse redemptorem filium Dei, & huiusmodi, ut supra in 3. propositione dictum est: ergo neque ratione harum excellentiarum quæ in eis non sunt, illas adorare debemus, sed solum ratione representati cui illæ excellentiæ uere conueniunt. quapropter utilius magis, & principaliter ad ipsum repræ-

Propositio 4.

Propositio 5.

Propositio 6.

Item secundo si ore dicimus simpliciter quod Christus est homo: certe ipse uere & proprie est homo. ita si imagines sunt adorandæ: utique uere & proprie sunt adorandæ. Quia quod improprie est uerum: simpliciter non est uerum.

Item tertio, quia sicut proprie fit etiam imaginibus iniuria, & non solum imaginatis, dum ab hæreticis credentibus Christum, sed circa imaginum cultum errantibus comburuntur, & lacerantur. ergo proprie à fidelibus honorantur, quia contrariorum eadem est disciplina.

Item quarto, quia non sunt contumeliose, vel irreuerenter tractandæ: ergo sunt uere adorandæ. patet antecedens: quia etiam in lumine naturali reus censetur qui alicuius imaginem comburit, aut cedit iniuriosæ: cum imaginis iniuria in representatum per eam cedat. Vnde & aliquando Deus vindicauit iniuriam factam imaginibus sacris, ut ex historiis constat sanctorum. Et merito inquisitores hæreticæ prauitatis procedunt contra eos qui contumeliose tractant imagines, tanquam contra reos læsæ diuinæ maiestatis.

Item quinto, quia non solum antiqui gentiles sed & fideles adorabant, & nunc adorant, & reuerentur non solum representata coram suis imaginibus etiam prophanis, sed etiam ipsas imagines propter ipsas. Ideo nanque usus imaginum ab omnibus, et gentilibus inuentus est: ut in eis de rebus benemeritis, & excellentes uiri qui iam à uita decesserunt, vel absentes honorarentur in illa reuerentia, & honore suis imaginibus impensio. Item sicut aliquis non solum diligit, & ueneratur regem solum, & amicum seu patrem suum, sed etiam ea quæ illius sunt, & ad illum attinent propter ipsum, ut pote fratrem, litteras, & annulum eius: idque fieri potest vnicō eodem actu, numero, vel specie, utriusque, scilicet mediū propter finem, & ipsius finis. Sicut etiam eodē actu numero, vel specie ueneramur prætorē propter regem, simul & ipsum regem in eo, & non solum regem coram aut in illo prætorē: quem si non esset eius prætor certe illa ueneratione non adoramus. ita ergo similiter non solum Christum coram imagine, sed ipsum quoque imaginem eius propter ipsum, ut ratione illius, uel eadem, uel alia specie latriæ, siue per vnum, siue per diuersos actus utriusque, de quibus inferius in quarto argumento plenius habetur, adoramus. Alioquin, hæretici quidam dicunt, quod absit, nulla adoratione imago Christi esset adoranda, nisi solum uenerabiliter tractanda propter representatum: sicut scriptura, uasa, & ornamenta sacra: quæ neque dicuntur, neque debent ullo modo adorari, sed solum tractari reuerenter, vel honorari, ut ex dictis superius dubio primo potest facile constare. Igitur oppositum eum prima opinione sentientes utique uidentur in modo loquendi parum distare ab hæreticis, quamuis in re ipsa ualde diffe-

rant ab eis: quia non dicunt imagines esse frangendæ nec irreuerenter, sed honorifice potius tractandas esse, & ita patet prima pars.

Secunda pars opinionis, quod scilicet eadem adoratione quamuis analogice, vel respectiue sumpta sint imagines adorandæ quæ & ipsa representata, probatur sexupliciter. Primo quia adoratio imaginis Christi, ut eius imago est, est ipsius imaginis adoratio propter Christum, & ratione eius: ergo adoratio Christi est. hæc autem est latria: ergo & imaginis eius. probatur antecedens, & prima consequentia, nam cetera patent. Quia motus in imaginem, ut est imago, est idem cum motu in rem representatam per eam. Nam ubi vnum propter alterum ibi tantum vnum est: & ubi est eadem ratio formalis adorationis ibi est eadem adoratio numero, vel specie. ergo adoratio quæ fit imagini Christi propter ipsum & ratione eius est eadem numero vel specie adoratio Christi, vel fit ipsi Christo in eius imagine representato: quamuis aliter in se uidelicet realiter tantum, aliter in sua imagine uidelicet representatiue solum Christus sit. Quo fit, ut Christi imaginem adorare nihil aliud sit, quam in illa Christum ibidem, vel per eam representatum adorare. Nam ideo apud antiquos fuit usus imaginum, ut in earum honore ipsi representati honorarentur, uti superius probatum est. Vnde & nominis eorum imagines quoque appellatur dum cõter dicimus ille est Cæsar, ille Hector, vel Achilles, ille rex, ille Christus, hic Petrus, ille Paulus est.

Sed pro maiori horum, atque sequentiū declaratione notetur primo secundum Gaetanum, ubi infra ex B. Tho. quod imago dupliciter consideratur vno modo ut res, alio modo, ut imago est. Imago ut res cõprehendit non solum materiam, puta ligneam ferream, sed et formam, seu figuram, aut delineationem imaginis, aut materiam taliter figuratam siue depictam. Imago autem ut imago, ultra hæc cõprehendit relationem, uel ordinem eius ad eum qui per ipsam representatur. Et est differentia inter duo hæc: nam motus intellectus, & uoluntatis in imaginem, ut res est, consistit in ipsa imagine considerando solum eius pulchritudinem subtilitatemque picturæ, vel quæ ad proprium, ut aiunt, facta est, & huiusmodi: & ulterius ad ipsum representatum non progreditur. Et tunc imago dicitur solum exercere actum rei quando prædicto modo consideratur, & hoc modo nullatenus adoranda est. Motus autem in ipsam, ut imago est non consistit ibi, sed ad ipsum progreditur representatum, & tunc ipsa dicitur actu imaginis exercere quando consideratur in ordine ad representatum in ea, & ad excellentiam illius. Et hoc modo imago, ut imago uere adoratur, & terminat tale motum, & adorationem: sed non principaliter neque finaliter, aut ueritate nisi in ordine ad id quod in ea representatur, & ratione eius, quod alii dicunt analogice.

Secundo nota, quod aliud est ratio, vel causa adorationis imaginis Christi, aliud conditio eius. Nam ratio vel causa illius adorationis est ipse Christus absolute: conditio autem est modus quo Christus est in sua imagine, scilicet habens esse representatum ibidem. Nam illo modo, seu conditione ibi Christus, ut representatus existens est ratio mouens ad tunc adorandum, & terminat adorationem ipsius Christi in sua imagine representati, vel adorationem ipsius imaginis in ordine ad ipsum. Sine qua conditione vel modo, nec ipsa imago exerceret actum imaginis: neque tunc Christus à nobis illo modo consideraretur, nec moueret nos ad adorandum, nec adoraretur, nisi ibi esset nobis in sua imagine representatus. Itaque imago, ut representatiua Christi est conditio, vel potius in imagine est conditio, qua ipse Christus in ea principaliter adoratur: Christus autem est ratio formalis qua ipsa imago eadem adoratione quamuis analogice, vel respectiue similiter adoratur. Et ita non est concedendum simpliciter quod creatura adoratione latria adoratur, quamuis bene concedatur, quod talis adoratio analogice terminatur ad creaturam puta ad imaginem: & quod illa creatura adoratur, non quidem absolute, & principaliter, sed analogice, vel in ordine ad aliud puta ad Christum ibi representatum, & ratione eius: & tunc non creatura, sed creator ibi representatus principaliter adoratur, quia talis adoratio non conditioni, sed rationi rei adorandæ, id est Christo seu creatori in tali conditione, seu modo principaliter exhibetur: ipse enim Christus adoratur representatus in imagine, ut in conditione in qua adoratur.

Et ita patet quomodo motus adorationis in imaginem Christi, ut imago est terminatur ad ipsam, sed ratione alterius in ipsa existentis, in ipsam quidem quia in ipsa est conditio, puta Christus in esse representato, in quo ipse Christus adoratur in imagine, ratione autem alterius in ipsa: quia ratio terminandi est Christus qui est aliud ab ipsa, & constat quod secundum esse representatum est in imagine ipsa, ut dictum est. Et quia talis motus in imaginem finaliter terminatur in ipsum Christum ideo dicitur quod idem est, aut numero, aut specie, de quo latius infra in argumento tertio & quarto habetur. Nam eadem persona representata terminat finaliter motum, vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones enim sicut non variant speciem termini ultimati ita nec speciem motus in ipsum terminum, vel adoratio nis ipsius. Et ita patet hæc prima ratio.

Secundo probatur eadem secunda pars tertie opinionis cõis, quia si est alia adoratio imaginis Christi specie distincta ab adoratione latriæ ipsius Christi: quæro qualis est. Nam aut est aliqua, vel nulla. non est dicendum quod sit nulla, ut patet ex supradictis in prima parte huius opinionis,

& in articulo precedente. Quod si est aliqua adoratio imaginis Christi: tunc si est eadem cum adoratione ipsius Christi representati: habetur intentum. Si est alia minor: quæro quæ, & quare illi exhibetur. Et cum dici non possit nisi quod quia talis imago puta Christi est ideo adoratur: ergo non nisi ipsius Christi adoratione. Quia si non: certe non est cur alterius sancti, vel alia adoratione illa adoretur. Quod et inde patet: quia cum inter adorationem imaginis Christi, & imaginis alterius sancti aliqua inæqualitas sit. ergo illa erit adoratio maior puta latriæ: hæc autem minor, videlicet dulciæ, aut hyperdulciæ duntaxat.

Tertio probatur idem, quia ad eadem virtutem pertinet adorare Christum in se, & eius imaginem. Sed adorare Christum in se pertinet ad latriam: ergo & adorare eius imaginem. antecedit probatur. quia non ponimus plures virtutes latriæ specie distinctas: & quia ad eandem virtutem pertinet colere regem, & eius imaginem: & sanctos, & imagines eorum. & cum non sint æquales adorationes eorum, & Christi, ergo.

Quarto ad idem, quia blasphemia, vel contumelia illata imagini Christi spectat ad idem vitium ad quod illata contra ipsum Christum: quamuis non sit æqua grauitas vtriusque. ergo adoratio imaginis Christi spectat ad eandem virtutem latriæ, ad quam adoratio ipsius Christi: quamuis non sit æqualis excellentiæ. quia oppositorum eadem est disciplina. & sicut propositum in proposito ita & oppositum in opposito est.

Quinto ad idem, quia amare Deum, & amare proximum propter Deum spectat ad eandem virtutem charitatis, quæ ad vtrumque inclinat secundum omnes doctores: & similiter corpus, & animam meam & proximi: quamuis non eodem gradu, & ordine diligenda sint: ergo eadem ratione idem de adoratione Christi, & imaginis eius, et de qualibet imagine et eius imaginato dicendum est, quod videlicet ad eandem virtutem latriæ, aut dulciæ, aut hyperdulciæ proprie, uel analogice pertinet vtriusque adoratio.

Sexto ad idem, et precipue quod talis imaginum adoratio sit non quidem proprie, vel absolute, sed analogice eiusdem speciei cuius est imaginati adoratio, probatur, quia siue vno, siue pluribus actibus adoremus imaginem, et representatum, non est æqualis vtriusque adoratio, ut constat ex precedente art. 1. propositio 5. Et quia non est æqualis adoratio pratoris propter regem et ipsius regis. Nam maior adoratio interior et exterior exhiberetur ipsi regi quàm eius pratori, et maior Christo presenti quàm eius imagini: ergo licet sint eiusdem speciei: tamen adhuc est differentia: quia illa quæ Christo representato per imaginem exhibetur est propria et absoluta: quæ autem eius imagini non nisi analogica, et respectiua in ordine ad representatum adoratio est.

Hæc

Hæc opinio tertia sic declarata, est B. Thomæ tertia par. q. 25. art. 3. & ibi Caieta. & communiter tenetur à doctoribus, & eam tenet Thomas Waldé. lib. de sacramentalibus tit. 17. c. 156. & c. ex Origine homilia prima super Gene. & Augu. lib. 2. ad Simplicianum prope finem, & lib. 20. contra Faustum. Et Damasc. lib. 4. sententiarum. c. 8. & Gabriel in cano. lect. 49. per supradictam distinctionem adorationis proprie seu absolute & analogice vel respectiue conatur omnes prædictas opiniones ad concordiam reducere: putatque quæstionem hanc seu controuersiam esse de nomine: cum tamen potius sit de re, quamuis forte etiam in æquiuoco aliqua ex parte laboretur.

Argum. 1. Contra supra dictam tertiam opinionem arguitur octupliciter. primo, quia nulla creatura adoranda est? Sed imago ut imago est pura creatura: ergo nec latria: nec etiam dulciæ, utpote inferior homine adoranda est. antecedit patet: quia ut imago est similitudo representatiua Christi qui est realiter distinctus ab ea.

Respon. Respon. concessio antecedente negatur absolute consequentia, quia licet non sit concedendum absolute quod creatura adoratur latria scilicet ratione sua: at uero absolute conceditur quod imago ut imago adoratur: quia ibi includitur ratio formalis adorationis: quod scilicet non ratione sui sed representati vel analogice adoratur.

Quod si replicetur quod si imago Christi ut eius imago latria adoratur, sed hæc absolute est creatura: ergo creatura absolute latria adoratur. Negatur consequentia, quia variatur appellatio. Nam ut diximus imago ut imago includit rationem formalem adorationis & quod respectiue adoratur: hoc autem creatura in consequente non importat: & ita ibi adoratio cadit supra materiale, nisi explicetur dicendo quod creatura ratione representati Christi, vel potius ipse Christus ibi representatus latria adoratur: & ita erit repugnantia in adiecto quod absolute adoretur.

Et ad probationem supra positam illius antecedentis quod scilicet imago realiter distinguitur à representato, dico id solum esse verum quo ad materiale: & conditionem representati, non autem quo ad rationem formalem terminandi motum adorationis. Nam eadem est ratio formalis licet non eadem conditio terminandi motum adorationis ipsius imaginis & Christi representati in ea, ut supra dictum est.

Argum. 2. Secundo arguitur ad idem, quia conditio imaginis, vel rei quæ adoratur non est terminus ipsius adorationis: sed imago Christi est conditio Christi qui sic in sua imagine adoratur, ut hæc omnia patent ex prima probatione tertie opinionis communis, contra quam hic arguitur. ergo

imago Christi non est terminus adorationis latriæ, nec illa adoratione adoratur.

Respon. quod maior solum est vera de termino principali seu finali adorationis, non de termino principali vel non ultimo. Ad minorē etiā dico quod potius dicitur quod in imagine est conditio quàm quod ipsa sit conditio rei quæ finaliter adoratur, & ita uegatur consequentia. Nam imago ita est conditio vel in ea est conditio: quæ etiam ipsa imago est terminus licet non ultimo: nec principalis adorationis.

Si replicetur quod imago ut imago est similitudo representatiua rei adorandæ, sed ut similitudo representatiua est solum obiectum motuum & non terminatum adorationis, quia ut talis solum ducit nos in memoriam rei adorandæ & est signum rememorative eius: ergo illa non adoratur.

Respon. negando minorem & eius probationem: quia sic mouet in ordine ad representatum in ea, quod etiam terminat actum intellectus & voluntatis, licet non principaliter nec ultimate, sed in ordine ad ipsum representatum in ea, ut superius in prima probatione secunde partis: tertie opinionis dictum est.

Tertio arguitur ad idem, quia si imago eadem adoratione imaginati esset adoranda: maxime quia actus vel motus adorationis in imaginem est idem numero vel specie in genere moris cum actu vel motu in ipsum imaginatum, ut supra probatum est, sed de hoc est falsum: nam tales motus differunt numero & specie. Quod inde patet, quia obiecta differunt specie, puta imago Christi & ipse Christus realiter distinctus & representatus ab ea: ergo & ipsi actus vel motus adorationis maxime ex parte voluntatis à qua pendet adoratio quæ virtus moralis est, differunt specie. Quia etiam si per eandem cognitionem cognoscam vtrumque correlatiuum, imaginem, scilicet & imaginatum: at possum alterum sine altero velle amare & odire: Sicut & patrem Sortis & non ipsum Sortem amare & odire possum. Sic in proposito fit: maxime quia imago non habet excellentias eiusdem rationis cum imaginato: neque de illa credimus quod nos creauit atque redemit, sicut credimus de ipso Christo per eam representato.

Respon. negando illam minorem argumenti, & ad probationem negatur etiam quod obiecta quo ad formale differant specie: nam licet sint duo obiecta materialia specie differentia imago Christi & ipse Christus: at obiectum formale seu ratio formalis adorationis vtriusque est idem vel eadem, scilicet ipse Christus qui formaliter & principaliter seu finaliter in se vel in sua imagine terminat motum illius adorationis tã ex parte intellectus quàm voluntatis. Quia ubi vnum propter aliud ibi tantum vnum, & vnitas actuum specifica

specifica moralis: ex ratione formalis non ex materiali sumitur obiecto.

Replica prima. Si contra hæc replicetur dupliciter. primo, quod rationes etiam formales obiectorum imaginis & Christi imaginati differunt specie morali, quia non habent excellentias easdem nec eiusdem rationis: neque sentimus de imagine idem quod de Christo quod videlicet nos redemit &c. ut dictum est.

Replica secunda. Item secundo, quia actus medii differt specie in genere naturæ & moris ab actu finis ut constat quia est alia & alia ratio formalis utriusque. Sed actus adorationis imaginis est actus medii, & actus adorationis Christi est actus finis: quia imago Christi est mediū ut representetur Christus & adoretur: ergo & tales adorationes differunt specie.

Respon. ad primam replicam. Respon. ad primam replicam ut dictum est, quod non est ibi nisi vnica ratio formalis obiectiua adorationis, neque est nisi vnica excellentia obiecti formalis: quamuis sit alia & alia ratio & bonitas obiecti materialis de qua illa replica procedit.

Respon. ad secundam. Ad secundam Respon. quod illa maior est vera quando actus medii habet suam distinctam bonitatem vel rationem formalem ab alio actu finis: aliās non est vera, quando est vnicus actus utriusque. Et quia regulariter ita est quod sunt distincti actus habent distinctam rationem formalem, ideo & regulariter conceditur, sed negatur consequentia, tum primo, quia in imagine & imaginato est vnica ratio formalis vnus actus adorationis, tum secundo, quia nec ex parte termini principalis ipsius adorationis est aliud quod medium: sed solum secundum diuersam conditionem ipsius termini: nam eadem persona representata puta Christus vel in se vel in sua imagine terminat formaliter motum illius adorationis. Conditiones autem non variant speciem termini, & per consequens nec speciem motus in terminum. Et ita potest etiam negari illa minor quod imago est medium ut Christus adoretur, dico enim quod potius est conditio termini, id est, Christi in sua imagine adorandi.

Argum. 4. Ad idem, quarto arguitur, quia vel vnico eodem actu simul imaginem Christi & ipsum Christum ibi representatum vel duobus actibus eiusdem speciei latriæ altero imaginem, altero Christum adoramus. sed neutro modo licitum est vtrumque eadem latria adorare, ergo.

Quod duobus actibus eiusdem speciei non liceat probatur, quia non licet latria adorare imaginem Christi ibi sistendo sine relatione ad Christum, quia non est eadem excellentia in imagine & in Christo ut supra dictum est: neque debemus tantum honorem imagini ut ipsi Christo, ut supra art. 1. propositione. 5. habetur. Cum relatione autem ad Christum si adoretur imago eius: iam non oportet aliam adorationem latriæ

ipsi Christo per se exhibere: nam per illam latriæ adorationem ei in sua imagine factam vti que satisfacimus.

Quod autem vnico actu latriæ vtrumque adorare non liceat probatur, tum primo, quia obiecta non sunt idem, nec plura eiusdem rationis vel speciei ut in argumento tertio præcedente dictum est, tum secundo, quia quando vno actu licet ferri super aliqua duo distincta, quorum vnum est propter aliud: tunc etiam licitum est super eadē ferri actibus distinctis, ut patet quia si vnico actu licitum est diligere proximum propter Deum, licitum quoque est diligere proximum per se, & altero actu Deum per se, idem patet de dolore peccatorum propter Deum summe dilectum, idem de actu qui est vsus & fruitio respectu diuersorum, ut in primo. distin. 1. Gabriel & doctores communiter, & Angeles in moralia ca. 3. & 9. plenè tractant. Idem patet de assensu conclusionis propter præmissas. Si igitur vnico actu latriæ licet imaginem & Christum in ea representatum adorare: vtiq; & diuersis actibus latriæ adorare licebit vtrumque per se, hoc autem iam est proxime reprobatur: ergo nullo modo licet imaginem Christi latria qua & ipsum Christum: sed neque aliam alterius imaginem eadem adoratione qua & ipsum representatum per eandem rationem adorare licitum est.

Et confirmatur argumentum, quia etiam si propter imaginatum adoretur imago vel vnico vel diuersis actibus, certe sicut alio honore rex in sua imagine vel prætor, aut regis imago vel prætor propter ipsum regem: & alio maiore rex ipse in se rationabiliter adoratur: immo & si aliter fieret indignum aut iniurium sibi æstimaret, si videlicet eodem honore suus prætor vel imago propter illum sicut ipse adoraretur, ergo ita similiter non est simili adoratione imago qua suū imaginatum, etiam ratione eius & propter ipsum prosequenda. Et consequentia inde patet, quia non minus rationabiliter politia diuina vel ecclesiastica quam humana instituta & ordinata est.

Respon. Respon. in hoc quarto argumento duæ tanguntur difficultates, prima, vtrum vnico actu an diuersis adoretur imago & imaginatum in ea. Secunda, vtrum eadem adoratione eiusdem speciei. Quo ad primam, sunt opiniones, nam quidam dicunt quod non nisi diuersis actibus tendimus in finem & medium propter finem. Alii plures communiter tenent quod id fieri potest vnico actu & pluribus distinctis ut vbi supra allegatum est: Gabriel in cano. lectio. 49. videtur nunc hanc nunc illam tenere opinionem. Sed certe ad propositum parum refert quod per vnū aut per plures actus fiat imaginis adoratio. Nam quomodocumque fiant semper est difficultas, vtrum sint eiusdem speciei cuius est adoratio representati

rum & loco scripturarum. Nunc autem scripturas etiam sacras representantes nobis Deum non adoramus latria, qua & ipsum Deum: quamuis eas veneremur & honoremus: ergo nec imagines adorare eadē latria qua & ipsum Christum, sed solum venerari debemus.

Et confirmatur, primo, quia scriptura nominis Iesu visa in pariete, aut eius prolatio & auditio in ecclesia in missa, vel in sermone publico non minus practice representat & mouet nos ad ipsum Christum adorandum & genuflectendum vel inclinandum caput, quam ipsius Christi imago, quia ad Philip. 2. In nomine Iesu omne genuflectatur &c. sed in illa adoratione & genuflectione non illam vocem aut scripturam sed ipsum Christum ibi practice representatū adoramus: nec illa vox aut scriptura sed Christus ipse est terminus adorationis latriæ ad illius vocis prolationem: quamuis illam vocem & scripturam alio honore reueremur propter Christum: ergo similiter de Christi imagine per eandem rationem dicendum est, quod videlicet non illam sed Christum coram illa, adoratione latriæ adoramus.

Secundo confirmatur, quia si imaginem Christi eo quod eius representatiua est, latriæ adoratione adorare debemus: ergo eadem ratione omnia qua ipsum Christum nobis representant, ut Beatus Franciscus stigmatizatus, vel alius homo sanctus & ut sunt vestes & vasa sacra & libri seu scripture sacre & templa ipsa diuina, latria adoranda sunt.

Respon. Respon. ad septimum argumentum negando antecedens & consequentiam, sunt enim imagines non solum ut per ea recordemur representatorum, sed etiam ut ipse imagines ratione illorum & illi in eis honorentur, ut supra probatum est. Et ad probationem antecedentis, dico quod imagines vtiq; sunt scripture laycorum quo ad rememorandum & instruendum: sed non solum hoc habent, sed etiam vicem representatorum, ut in eis ipsa representata honorentur, ut sepe dictum est, ideo negatur consequentia concessa illa minore, est enim differentia inter sacras scripturas & imagines: quod scriptura Deum vti que nobis representant, sed ut signum tantum speculatiuum institutum de se & directe ad informandum intellectum de gestis illius: & ex consequenti & indirecte ad mouendum affectum ad deuotionem & illum imitandum; non autem ut à legentibus vel audientibus statim adoretur. Imago vero representat illum expressius ad sensum, ut signum practicum ex consuetudine naturali & ecclesiæ institutione ordinatum immediate atque directe ad hunc finem, ut videlicet ea visa ipsum representatum in ea cognoscamus simul & adoremus ac si præsentem videremus. Et ita imago & scriptura se habent ut visio imperatoris, & narratio vel auditio gestorum illius.

constat enim quod visio illius obligat ad ipsum statim adorandum vel reuerendum, non ita dum ipse vel eius nomen aut gesta illius narratur vel audiuntur, ut ipsa etiam constat experientia.

Ad primam confirmationem, qua videtur replicata contra prætatam solutionem, Respon. negando consequentiam, quia licet vtrumque sit signū practice ad Christum adorandum tunc representans: est tamen differentia, quia imago expresse representat, ita quod ex naturali consuetudine & ecclesiæ institutione vicem illius aut representati habet ut in ea directe ac si præsentis esset adoretur: nomen autem ipsius prolatum vel scriptum non hoc officium, ut diximus, neque personæ ad idem vicem habet.

Ad secundam confirmationem Respon. negando consequentiam, quia non omnia æqualiter Christum representant: & imago ideo adoratur quia practice & expresse atque totaliter Christum ita representat quod nullam aliam in se rationem honoris aut adorationis habet. Ideo mulier pulchra representans Beatam Virginem, ut eius Imago viuua non adoratur: quia aliam rationem adorationis vel honoris sibi propriam habet, & ut periculum caueatur, similiter de aliis eiusmodi dicendum est. Cum quo stat quod in omnibus creaturis quatenus in eis aliqua excellentia splendet, Deus ipse super omnia amandus honorandus & adorandus est. Vasa vero & ornamenta sacra non adoranda sed veneranda sunt, ut ex supra dictis & in primo dubio facile hæc omnia patent.

Argum. 8. Octauo ad idem arguitur auctoritatibus, primo, quia Exo. 20. habetur non facies tibi sculptile neque adorabis ea. Et Deut. 4. & 5. & 27. est ad idem quod nullibi reuocatum est vitio morale præceptum. Secundo, quia 4. Regū. 18. Ezechias laudabiliter fregit serpentem æneum quem fecit Moyses: ergo multo minus talis imago nunc licet, quando ut Ioan. 4. habetur veri adoratores in spiritu adorant. Tertio quia Grego. in c. perlato de conse. dist. 3. laudat Serenum episcopum eo quod prohibuerit imagines adorari: quamuis illum reprehendat quod eas confregerit. Item idem in 53. epistola ad Secundū episcopum, in registro lib. 7. dicit quod adoramus imaginem non quasi ante illam quasi coram diuinitate procidamus, sed illum adoramus quem per imaginem natum vel passum recolimus. Item Damascenus lib. 4. c. 8. dicit quod quando coram imagine procidimus non imaginem sed imaginatum adoramus. Item Origenes homilia prima, super Genesim dicit quod videre imaginem non est ibi sistere visu sed in eum transire cui ipsa competit adoratio: & qui adorat imaginem, ipsum potius adorat imaginatum. Item in septima Synodo Nicena, & habetur in ca. venerabiles, de consecra. dist. 31. dicitur quod Christiani

Christiani ad memoriam & recordationem primitiuorum, id est, representatorum, venerantur & adorant imagines: sed non eis seruiunt cultu diuino nec alicui creaturæ. & actione. 2. & 7. habetur quod vera latria non imagini sed soli Deo debetur ad quem imaginis adoratio illa refertur.

Respon.

Respon. ad primum ex Exo. 20. & Deut. secundum Tho. Walden. de sacramentalibus tit. 13. c. 118. & tit. 17. c. 156. quod intelligitur vt idolatre faciebant ea adorantes vt Deos tanquam aliud quod numen vel diuinitatem in se habentes, vel vt imagines falsorum deorum quos gentes adorabant, vt in fine ipsius ca. dicitur non facies deos argenteos stantes contra me. Ad idem est August. q. 78. super Exo. Et Beda de templo Salomonis ca. 19. & Echius in suo enchiridio tit. 16. de imaginibus. & c. venerabiles, de consecra. distin. 3. vt supra art. 1. propositio. 3. habetur. Vel secundo, secundum alios vt etiam refert Soto de iustitia & iure lib. 2. q. 4. art. 2. id erat tunc illi tantum populo prohibitum ne inde sumeret occasionem idolatriæ ad quam pronus erat: itaque ex causa illi tantum prohibitum est. qua causa cessante, sicut & ipsa lex nunc cessat, nulla prohibitio est. Si dicas, non est præceptum. esto: de quo tamen inferius dubio septimo. at, vtilitas & consilium ecclesiæ de imaginibus est. Ad secundum ex 4. Regu. 18. Respon. negando consequentiam, quia ideo ille serpens fractus est, quia inde iudei occasionem errandi sumpserunt illum adorando quasi quid diuinum haberet. & hoc etiam modo liceret nunc aliquas imagines destruere si inde occasio idolatriæ acciperetur: quæ tamē nō est, quia etiam simplicissimi Christiani sciunt ibi nihil numinis aut diuinum nisi representatiue tantum contineri. Si dicatur quod datur causa lasciuiæ: dico id solum contingere dum imagines lasciuæ aut impudicæ effigiatur vel ornantur, id quod per ecclesiam prohibitum est. Illud autem Ioan. 4. veri adoratores in spiritu &c. non obstat. Nam imagines ad id conducunt, sicut & sensibilia mundi maxime sacra, & ad spiritualia nos mouent & inducunt: ad Rom. 1. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. nisi homo aliquando eis velit abuti, qui tamen abusus nec communis est nec ab ecclesia approbatur: sed potius oportune dedocetur: & a nullo fere Christiano ignoratur.

Ad tertium ex Gregorio & aliis doctoribus & conciliis Respon. dupliciter. primo, quod intelliguntur quod ipsa representata principaliter, & magis quam ipsæ imagines adorantur. Et actus quo eis loquimur soli Deo loquimur: imaginibus autem non nisi per tropum vt supra articulo propositio. 5. & 9. & infra dubio 5. & 10. latius habetur.

Secundo Respon. quod intelliguntur quod

imagines non sunt adorandæ adoratione perfecta & absoluta qua ipsa imaginata sed analogice vel in ordine ad ea. & eodē modo de dulia & hyperdulia aliorum adorabilium proportionabiliter dicatur. Tandem vtrum liceat trinitatis & diuinitatis imagines facere & adorare, & Christum in specie agni & huiusmodi. Videtur quod sic: sicut in sacra scriptura leguntur apparuisse & ibi depinguntur ad aliquam excellentiam nobis significandum; dummodo id fiat secundum ecclesiæ consuetudinem approbatam vel ab ea toleratam & sine erroris communis occasione propinqua siue probabili, aliā non. vt de his Caietanus. 3. par. q. 25. art. 3. pulchre agit. quamuis Siluester titu. imago, videatur oppositum tenere dicens, quod in figura agni non est adorandus: quia agnus non est imago Christi: sicut nec leobos, caper, vacca ruffa, aut lapis: quia illum non representant vt imago vt ita adorentur, sed solum sunt figura eius, vt alię figurę veteris testamenti illum tantum significantes. Et quamuis horum aliqua in aliquibus conciliis prohibita sint propter vitandum errorem: tamen eo cessante præualuit in oppositum consuetudo per ecclesiam tolerata. quare nunc iniurius error videtur vniuersaliter talia reprobare: dum per ecclesiam tolerantur.

Tandem queritur an licite fideles ad vnā magis quam ad aliam imaginem Christi vel eiusdem sancti adorandam afficiantur.

Respon. quod sic, quia sicut ad bene operandum & penitendum & Deum honorandum sæpe magis mouemur ex consideratione diuine misericordiæ quam eius sapientiæ vel omnipotentia: & sæpe econuerso, magis etiam ex auditione & visione eiusdem diuine excellentiæ, quam ex ipsius lectione. magisq; afficiuntur & colimus Deum in eis locis & rebus vbi maiora in nos suę misericordiæ & excellentiæ opera videmus. ita magis ex visione aut contemplatione vnus aut pulchrioris imaginis quam alterius ad eius adorationem supra dictam recte incitatur.

Dubium 5. quomodo Christi crux & sanguis nunc in terra inuentus & insignia passionis eius adoranda sint?

Respon. in hoc sunt quattuor puncta, alterum de cruce, alterum de aliis insigniis ipsius Christi, tertium de sanguine, quartum de comparatione cruceis ad alia insignia Christi.

Igitur de adoratione crucis Christi, est certissimum inter catholicos quod tam ipsa crux in qua pependit Christus quam eius signum veneranda sunt & adoranda ratione eius qui pro nobis in ea passus est. quia per mortem Christi quod ante erat supplicium malefactorum, nunc factum est venerabile & amabile signum triumphale & instrumentum nostrę redemptionis. Ideo Galat. 6. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri

ftri

ftri Iesu Christi. Ad idem est ritus totius ecclesiæ eiusque determinatio vt de hoc latius Tho. Walden. lib. de sacramentalibus titu. 20. cap. 158. 160. & Castro de heresibus titu. adoratio, nam oppositum hæreticum est.

Et à fortiori ipsa crux in qua Christus pependit ratione contactus ipsius Christi & sanguinis eius sanctificata: & ideo præ aliis crucibus adoranda est.

Sed dubium est inter catholicos qua ad ratione tam hæc quam alia quæcunque crux adoranda sit. Et loquimur de cruce sola non habente in se imaginem Christi crucifixi, nam si habet tunc est idem iudicium quod de imagine Christi quæ vt constat ex quarto dubio præcedente latria adoranda est. igitur de sola cruce est etiam communis opinio, quod omnis crux habens figuram crucis in quacunque materia sit est adoratione latriæ analogice sicut & imago crucifixi adoranda. quia est vt imago crucifixi ipsum representans. Quod inde patet. quod crucem in omni materia alloquimur vt ipsum crucifixum dicentes. Salue crux preciosa &c. vt legitur in historia beati Andree apostoli & ecclesia canit. O crux aue spes vnica, auge piis iustitiam &c. Item quia crux præcedet aduentum Christi ad iudicium, ideo illum specialiter representat vt baculus regis siue prælati ipsum præcedens illum representat. Et licet ex natura rei non sit magis Christi quam aliorum crucifixorum representatiua: at ex deuota fidelium vel ecclesiæ impositione ipsum tantum Christum crucifixum representat, quia propter ipsum tantum pingitur & erigitur adoranda.

De illa autem met cruce in qua Christus pependit vtrum ratione etiam contactus corporis & sanguinis Christi sit etiam latria an solum hyperdulia adoranda. Quidam tenent quod solum hyperdulia, & secundum hoc illa fragmenta de ligno crucis quæ multis in locis habentur non latria sed hyperdulia veneranda vel adoranda sunt. Et hanc opinionem tenet nunc Marsilius in tertio quæst. 8. articulo. secundo. & illam tenuit prius Bea. Tho. in 3. distin. 9. quæst. secunda, vt referunt etiam Duran. & Capreo. ea. distin. & Gabriel in cano. lecti. 50. quamuis Caietanus neget id Bea. Tho. tenuisse. ad hanc etiam opinionem Bonauent. accedere quamuis non clare videtur. Sed tandem alii & quidem communiter cum Bea. Tho. in tertia par. quæst. 25. articulo. quarto. & ibi Caieta. & Gabriel vbi supra tenent quod etiam ratione contactus est latria ado-

randa, Et non solum quatenus crucifixum Christum representat; & consequenter fragmenta de ligno crucis ratione contactus latria sunt adoranda. faciunt pro hac opinione ea quæ in secundo puncto sequenti dicuntur.

Secundum punctum est de aliis insigniis passionis Christi & monumentis eius, vt sunt clauis, lancea, corona, vestes Christi & huiusmodi. Dico quod latria analogica vel in ordine ad Christum ratione contactus sicut & ipsa crux in qua pependit adoranda sunt, secundum Tho. tertia par. q. 25. articulo. 4. & Gabriel, & Tho. Walden. etiam vbi supra c. 120.

Ad idem est Hieronymus. contra Rufinum dicens se in bethleem adorasse presepe & cunabula Saluatoris. Et in epitaphio Paulæ laudat eam quia hæc adorauerit. Et Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ & ca. 3. idem dicit, & doctores communiter.

Et ratio est quia omnia quæ Christum tanquam aliquid eius tetigerunt, ratione contactus sunt prædicta latria analogica vel in ordine ad ipsum & ratione ipsius eadem adoratione specifica adoranda, quia & ipse adoratur, vt superius dubio quarto. articulo. secundo. de imaginibus dictum est. Dixi omnia quæ ipsum tetigerunt tanquam aliquid ipsius, id est, ea quæ ipse possedit vel quibus vsus est ipse vel alii circa ipsum, vt sunt vestes, clauis, monumentum siue sepulchrum, & huiusmodi, per quod excluduntur manus crucifigentium & aliorum qui in eum tetigerunt: quia ipse non vsus est illis vtiliter, neque ipsum amanter representant, vt infra in Respon. ad secundum argumentum habetur. A fine quoque in qua Christus sedit in die palmarum non adoraretur si nunc viueret, ad vitandum errorem & irrisionem ignorantum.

Tertium punctum ex dictis inferitur quod à fortiori sanguis Christi qui nunc reperitur in terris, etiam miraculose ab imaginibus productus, & similiter aqua quæ de eius latere fluxit si alicubi reperiretur prædicta latria analogica sunt adoranda. Quia si crux & clauis quia ipsum tetigerunt ratione contactus & vt perfusa sanguine eius dicta latria adorantur, vt superius dictum est. igitur à fortiori ipse sanguis & aqua quæ partes corporis & vnita fuerunt diuinitati, illa latria debent adorari. & similiter capilli eius adorandi sunt. Et hoc est verum etiam si modo ipsi diuinitati vnita vel coniuncta nō sint. Nam si modo coniuncta sint, vtique propria latria simul cum illa vt humanitas Christi adoranda essent.

Ideo quod Gabriel in can. lecti. 50. b. & multi alii dicunt quod talis sanguis Christi qui

H nunc

Secundum punctum.

Tertium punctum.

Tertium punctum.

negit.

nunc diuinitati non vnitus in terra reperitur non latria sed hyperdulia, vt humanitas Christi verbo non vnita adorandus est: intelliguntur de latria perfecta & absoluta, vt ait Siluester in sua aurea rosa in quaest. 34. super euangelia cum omnibus supra dictis concordans. Sed certe talem sensum non videntur illi doctores habuisse: nec est eadem ratio de humanitate non vnita verbo, quæ ratione suæ excellentiæ in se aut per se hyperdulia esset adoranda: & de sanguine Christi qui per se nullam talem excellentiam habet, & ita nec hyperdulia esset adorandus. igitur sola ratione contactus, vt supra diximus sicut crux latria analogica debet adorari. Et doctores oppositum sentientes salua reuerentia non satis consequenter nec rationabiliter videntur locuti. Et hoc videtur verum, etiam si sanguis iste miraculosus non sit verus sanguis Christi, sed solum vt imago illum representans.

Quartum punctum est; Vtrum Christi crux debeat maiori veneratione quam alia insignia eius passionis adorari.

Respon. quod sic, etiam intra eandem speciem latriæ analogicæ. Quod patet ex vñ totius ecclesiæ vñ. Et ad id est ratio quintuplex. prima, quia vbique ex quacunque materia fiat crux Christi accipitur à fidelibus pro speciali signo eius: non ita de aliis insigniis, quia crux ex ipsa sua figura & brachiorum extensione magis ipsum crucifixum representat.

Secunda, quia crux est signum venturii Christi ad iudicium & speciale vexillum eius.

Tertia, quia plures sunt figuræ & prophetiæ de cruce quam de aliis insigniis.

Quarta, quia maiores dolores & opprobria in illa pro nobis quam in aliis pertulit Christus.

Quinta, quia crux est perfectum signum totam passionem Christi simul & eius perfectum amorem & eius mortem nobis representans. Non ita lancea quæ solum latus eius iam mortui vulnerauit, & clauus eius manus & pedes duntaxat. Ideo sicut totum magis quam suæ partes seorsum, ita crux ipsa præcipue, quia in ea consummatum est pretium nostræ redemptionis, adoranda est. Et hæc vltima ratio potissima videtur.

Contra supra dicta arguitur tripliciter. primo, quia non est idem motus adorationis in cruce & alia insignia Christi, & in ipsum Christum: ergo non debent eadem la-

tria adorari. Patet antecedens, quia non se habent hæc vt imago & imaginatum, neque sentimus de eis id quod de Christo, quod scilicet est saluator & huiusmodi.

Respon. dupliciter. primo: concesso antecedente vt concedit Gabriel negatur consequentia, quia satis est quod illa insignia adorentur in ordine ad Christum, siue per vnum siue per plures motus vel actus: id enim impertinens est vt latria analogica adorentur. & quamuis non se habeant vt imago & imaginatum: sufficit quod aliquem ordinem puta rationem contactus ad Christum habeant.

Secundo modo Respon. negando antecedens nam ratione prædicti ordinis quem habent ad Christum est idem motus in vtrique, vel formaliter vel virtualiter in ipsum Christum terminatus. Nam qui cruce in aut clauos quia sunt Christi vel in memoriam eius adorat, iam illum virtualiter saltem adorat vt superius dubio quarto. articulo secundo. in responsione ad sextum argumentum de imaginibus dictum est.

Secundo arguitur, quia vestes regis non sunt adorandæ, saltem non vt ipse rex, quando illis indutus non est: quamuis venerabiliter propter ipsum tractandæ sunt. Sed iam Christus in cruce & aliis insigniis non manet neque coniunctus est, neque illum contingunt: ergo non sunt adoranda sed veneranda duntaxat.

Respon. ad minorem, quod licet ibi Christus non maneat contactu reali, manet tamen virtuali & representatiue: quia videlicet suo contactu hæc consecrauit, & ideo manet in eis ratio formalis terminans illam adorationem quamuis analogicam. Rex autem talem virtutem in suis vestibus non reliquit, ideo & negatur consequentia.

Si replicetur quod talis virtus non manet in labiis Iudæ & manibus iudeorum & crucifigentium; ergo nec in illis insigniis:

Respon. negando consequentiam. nam illa insignia non habent illam virtutem neque adorantur quia absolute Christum tetigerunt: sed quia vtiliter vt instrumenta nostræ redemptionis & victoriæ Christi, aut operationum & vitæ ipsius ipsum tetigerunt, vt est vestis, habitaculum, præsepe & huiusmodi ita quod suo officio & vñ Christum amantè representant: & ideo illa non alia adoramus, vt dictum est.

Tertio arguitur, quia adoratio est locutio interior & ex ea procedens, sed hæc locutio non potest fieri rebus inanimatis non intelligentibus,

lagentibus, qualia hæc insignia sunt: ergo nullo modo adoranda sunt.

Item secundo, quia quando crux ab ecclesia adoratur, non dicimus adoramus te crux, sed adoramus te Christe; non crux sed Christus coram ea adorandus est.

Item tertio, Ambrosius de obitu Theodosij dicit quod Helena titulum & crucem inuenit: sed regem Christum, non lignum adorauit: vtique, quia hæc vanitas & error impiorum est. Ad idem faciunt auctoritates Hieronymi, Augustini &c. & de consecratione. distin. tertia. cap. perlatum. cap. venerabiles. vt supra dubio quarto. articulo 2. in 8. argumento adductæ sunt.

Respon. negando maiorem; neque enim omnis adoratio locutio est, quamuis ex cognitione procedat vt supra dubio primo latius. Item concessa maiore dicitur ad minorem, quod illa locutio ad illam rem fit ad quam principaliter terminatur illa adoratio & ratione ipsius: & ipsi soli fit, sicut & quando imaginibus loquimur per tropum, vt infra dubio vltimo latius habetur, & supra dubio quarto. in responsione ad octauum argumentum, in fine dictum est.

Ad aliud quod adorando crucem dicimus adoramus te Christe &c. dico quod etiam dicit ecclesia, tuam crucem domine adoramus, & nunc hoc nunc illo modo adoratur ecclesia vt populus intelligat quod hæc Christum representant, propter quem eorum illa fit adoratio.

Ad Ambrosium & alios doctores Respon. primo, quod loquuntur de cruce & imaginibus in se consideratis non in ordine ad Christum: quia vt sic non adorantur, sed in ordine ad Christum vt sancta adorauit Helena. Secundo dico quod sancti loquuntur de adoratione latriæ perfecta & absolute sumpta non analogica: quia illa soli Deo aut Christo debita est, vt ex supra dictis in quarto dubio præcedente satis constat.

Dubium. 6. DVBIUM sextum. Vtrum sint aliquæ adorationes propriæ soli Deo exhibendæ.

Respon. quod sic. Nam latria proprie & absolute accepta soli Deo debetur vt supra dubio quarto latius. Et patet Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias, & non de alia seruitute nisi de latria, quæ summa vt summo bono debetur, intelligi potest. Item secundum lumen naturale repugnat aliud à Deo tanquam summum bonum supremum dominium super omnia habens & vt supremum benefactorem supra adoratione latriæ adorari. Vn-

de & idolatria contra lumen naturale est, sicut & plures Deos habere. Quo fit vt omnes partes adorationis latriæ proprie sumptæ soli Deo exhibendæ sint. Ideo Ambrosio. libro de offic. cap. vigesimo octauo ait quod hymnus soli Deo debetur: quia hymnus est honor & laus Dei vt summi boni secundum psal. 64. te decet hymnus Deus in Syon &c.

Secundo nota quod nulla exterior adoratio ex natura sua est signata magis Deo quam hominibus. quia omnia signa exteriora significant ad placitum ex impositione & acceptance hominum: & ita sunt æquiuoca, quia scilicet, ita possunt significare seruitutem Deo sicut & hominibus debitam, vt patet de genuflexione quæ etiam irrisorie fieri potest.

At vero ex iure gentium, seu ex ratione naturali, qua omnes gentes ductæ modum colendi Deum sibi vniuersaliter constituerunt, quod idem est, bene sunt aliqui actus exteriores vel adorationes soli Deo proprie & nulli alteri exhibendæ.

Et nunc nouem sunt. primo, sacrificium altaris, quia hoc nulli sancto nec humanitati Christi per se offerendum est. & ad idem seruiunt seu pertinent thurificationes illo modo factæ in sacrificio illo. Malachiæ primo. In omni loco offertur mihi oblatio munda. vbi ex illo verbo in omni loco non potest intelligi de sacrificiis veteris legis, sed de oblatione eucharistiæ in missa contra Lutherum oppositum dogmatizantem.

Secundo, Martyrium quia id non debetur nisi pro veritate diuina infallibili & supernaturali, aut pro defensione virtutis quæ ad idem reducit. Cum quo stat quod pro repu. aut alibi contra Martinum de fortitudine, & pro spiritali salute fratris aut proximi, & pro æqualis amici sola necessitate corporali laudabiliter & aliquando de præcepto quis morti se exponat: sed talis mors non dicitur martyrium, id est, testimonium fidei, quia tale testimonium veritatis diuine per mortem solum debetur assertioni diuinæ, vt in materia de fortitudine & martyrio agitur à doctoribus.

Tertio collatio & susceptio sacramentorum. quia etiam si fiat in memoriam vel honorem alicuius sancti quia festum illius est, ille cultus soli Deo exhibetur sicut & missæ sacrificium.

Quarto petitio veniæ peccatorum quæ à nullo etiam sancto petenda est, quia nemo potest auctoritative peccata dimittere & gratiam & gloriam dare nisi solus Deus,

qui præcipue per peccatum offenditur, & solus potest mittere in gehennam. Ideo oblatio cordis contriti sacrificium Deo & cultus illi soli debitus est. psal. 50. tibi soli peccavi &c. Sacrificium Deo spiritus contritus &c. tribulatus cor contritum &c.

Quinto petitio gratiæ & gloriæ, quæ à solo Deo petenta sunt, qui solus ea præstare potest, bene tamen peti possunt per merita & orationes beatæ Virginis & omnium sanctorum.

Sexto percussio pectoris contriti, quia solus Deus colendus est. tum quia est finis petitionis venie de peccatis: tum quia est etiam signum quòd solus Deus est qui scit ocula cordis, & scrutator renes & corda hominum.

Septimo. Constructio templorum, quia secundum Augustinum soli Deo templa eriguntur quamuis in memoriam & honorem sanctorum.

Octauo institutio festorum, in quo tamen multi errant putantes festa ad cultum tantum sanctorum esse: cum tamen non nisi ad cultum Dei & in memoriam & venerationem eorum sint.

Nono. Vota & iuramenta. hæc enim soli Deo fiunt vota videlicet, in iuramento autem testimonium solius Dei aut infallibilis diuinæ veritatis principaliter est. Nam & si sanctis aliquando vouemus siue iuramus vt in professione religionum fit: id vtique quasi testibus nostræ professionis, Deo autem principaliter vouetur.

Tandem not. secundum August. libro de ciuita. Dei. cap. 4. 8. & 10. Et Walden. de sacramentalibus titu. 13. & 17. de sanctis & imaginibus adorandis. quòd licet multæ sint adorationes & seruitutes ab officio & cultu diuino usurpate & ad homines translate: siue ex nimia humilitate siue adulatione & ambitione pestifera, at vero ea quæ supra sunt posita soli Deo & eius cultu intacta reseruata sunt.

Dubium 7. DVBIUM septimum. Vtrum sit præceptum de colendo vel adorando Deum & imagines eius, & sanctorum & crucem.

Respon. Respon. per duo puncta. primum, nullum speciale præceptum diuinum vel humanum est de aliquando adorando imagines & crucem & insignia passionis Christi. Sed solum est obligatio ad id ex iure naturali quo tenemur non nos difformare ab alijs Christianis cum quibus vitam agimus: & ita tenemur ea adorare quando alij generaliter adorant, puta quando ecclesia crucem adorandam proponit, & omnes genuflectunt &

huiusmodi. ratio primi est quia non dabitur tale speciale præceptum nisi vt dictum est.

Cum quo stat quòd homo tenetur nullam eis irreuerentiam facere sed potius tractare reuerenter & honorifice. quòdque, quando adorat, debet ea, adoratione debita adorare vt supra de his dubio quarto & quinto dictum est. Aliàs etiam eis fieret irreuerentiam contra ius diuinum & naturale: nisi quomodo & quando dictum est adorentur.

Secundum punctum de obligatione adorandi Deum iuxta id Matth. 4. Dominum. de tu. ado. latius & doctissime vt solet agit Soto De iustitia & iure lib. secundo. quæst. tertia, articu. quarto. Et quæst. quarta. articu. secundo ibi videatur. Nam & Deut. 6. & 9. Et Exo. 20. dum dicitur. Audi Israel. dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum dominus Deus tuus. Iam ex consequenti intimatur ibidem affirmatiuum præceptum de credendo & sperando in ipsum, & super omnia amando timendo obediendoque fideliter illi: ipsumque colendo & vt Deum verum adorando.

DVBIUM octauum de tempore quo tenemur Deum adorare. *Dubium 8.*

Ad hoc Respon. quòd tempore veteris legis præceptum de colendo Deum in die sabbati obligabat, nunc autem in lege gratiæ quantum est de iure naturali vel diuino nullo certo tempore obligat. tempore vero legis naturæ quamuis sit dubium: probabilius est quòd etiam sabbato obligabat.

Prima pars certa & ab omnibus concessa est.

Secunda autem pars est Bea. Tho. secunda secunda quæst. 122. articu. 4. & theologorum quamuis multi etiam dicant quòd dies dominica iure diuino ad id instituta sit. Sed nec inuenitur tale præceptum nec id probatur sufficienter. Solum namque reperitur vt late & optime refert Couarruias in resolutionibus libro quarto cap. 19. nu. 6. 7. & 8. de die dominico & de alijs relictibus Christi, puta natiuitatis, resurrectionis, ascensionis, pentecostes, parasceues, quòd ecclesia à tempore apostolorum & præcipue loco sabbati dominicam diem in memoriam resurrectionis Christi & mundi creationis ea instituit vel mutauit. Quòd si inde arguatur sufficienter ideo ea esse de iure diuino sicut & alia eiusmodi multa: aliorum esto iudicium.

Tertia pars, quòd sit dubium Vtrum in lege naturæ sabbatū de præcepto sanctificandū est, ex eo videtur quòd licet oēs homines generaliter tunc sabbatū colerent: non tamen constat de

tali

tali præcepto aut quòd tãquam de præcepto diuino vel naturali illud obseruaret. Itē quia quidã de hoc variè opinantur vt etiam refert Angest in morali cap. 8. de circumstantia temporis agēs quamuis ipse teneat quòd non erat de præcepto legis naturalis.

Quòd autem sit verisimilius quòd illud vt obligatorium tunc à fidelibus seruaretur, inde probatur contra Angest vbi supra, qui a veri fideles aliquo certo die Deum colebant; vt omnes in tali ritu generaliter sine differentia conuenirent. Non autem videtur in quo die magis quàm in sabbato: quia non alium diem à maioribus suis à principio mundi per seriem generationum didicerant, quàm sabbatum quo Deum nouerant quicquid siue cessasse ab opere creationis. ergo, quòd etiam tanquam diuinitus institutum vel aliàs obligatorium sabbatum colerent inde probabilius quàm oppositum est, quòd non tamē vniuersaliter omnes fideles illum diē præ alijs obseruandum sibi deligerent, nisi aliquo modo à Deo institutū vel de iure gentium vt supra dubio 6. dictum est de adorationibus Deo propriis, designatum Deo intellexissent. saltem hoc valde probabile est quòd ratione cõmunis cõsuetudinis apud fideles temporis illius vigentis de sabbato obseruando, etiam alij veri Dei cultores tenebantur in hoc illis se conformare cum quibus vitam agebant, vt superius dubio 7. de tempore imagines & crucem adorandi dictum est. Et ad id videtur Scotus in 3. dist. 37. dicens quòd dubium est vtrum obseruantia sabbati sit de iure nature stricte, bene tamen est de ipso iure nature large sumpto, id est, consonum iuri nature: & ideo dispensabile est.

Prima difficultas. Sed pro maiori horum declaratione duo sunt hic differenda. primum: vltra dies festos quando obligat generaliter omnes præceptum hoc de colendo Deum vel ipsum adorando. secundum vtrum sit obligatoriu de iure diuino ad talē cultum vel adorationem aliquos dies festos instituire siue assignare.

Respon. Ad primam difficultatem Respon. quòd præceptum hoc de adorando siue colendo & amando Deum non obligat tantum semel in vita vel in articulo mortis. quia ridiculum videtur, quòd postquam semel id fecerit homo non amplius teneatur nisi in articulo mortis. tum etiam quia tota ratio huius obligationis est, quia Deus est dominus & redemptor noster. sed postquam semel dilexerimus & adorauerimus adhuc manet prædicta ratio: ergo & diligendi & adorandi obligatio. tum demum quia præceptum de amando & colendo Deum est vt pie & religiosè viuamus: ergo non solum semel in vita nec in articulo mortis obligat: quia 2. phyfi. ex necessitate finis necessitas mediū sumenda est.

Tunc igitur quãtum est de iure diuino. vel na-

turali prædicta adorandi Deum est obligatio, quando diuinus honor periclitaretur nisi tunc homo illum tueretur vt potest, vel pro eo respondendo vel aliud ad id opportunum agendo. Ideo peccaret si per magnum tempus homo adorare, vel colere Deum omitteret: quia tunc apud ipsum debita Dei & beneficiorum eius recognitio & vitæ religio, & ad Deum pietas notabiliter per talem omissionem aboleretur vel etiam periclitaretur Sicut si non esset præceptum diuinum de tempore certo & determinato communicando & celebrando: vtique contra ipsum præceptum mortaliter peccaret homo per magnum tempus vitæ suæ id omitendo, secundum B. Tho. & docto. communiter. Sic etiam in proposito, quia talia præcepta diuina sunt vt pie & religiosè viuamus vt dictum est. Consonat Soto de iustitia & iure lib. 2. q. 3. art. 10. loquens de dilectione Dei super omnia.

Ad secundam difficultatem, scilicet Vtrum de iure diuino vel naturali teneamur aliquos dies festos ad cultum Dei assignare. *Secunda difficultas.*

Respon. quòd sic: ita quòd non solum est tale præceptum de colendo Deum in aliquo tempore seu hora indeterminate, id quod omnes cõcedunt: sed etiam est præceptum diuinum & naturale de aliquibus diebus festis instituendis seu feriandis ad diuinum cultum. Quamuis qui & quot dies & quo modo feriandi sint: id arbitrio ecclesiæ & humanæ dispositioni relictum sit. *Respon.*

Quòd tanquam verisimilius quàm oppositum probatur. quia modo sunt decem præcepta legis naturalis & diuinæ sicut & semper fuerunt: ergo manet adhuc quo ad aliquid illud tertium præceptum de sanctificatione sabbati. Sed non manet quo ad ceremoniale de die sabbati: ergo quo ad morale, sed morale est quòd sit aliquis dies dicatus cultui diuino. quod inde patet quia id est consonum iuri naturali. & quia male potest seruari vniuersaliter ab omnibus præceptum hoc de colendo Deum & sanctificatione diei vel temporis alicuius ad id: nisi vniuersaliter etiam omnibus instituaturs aliquis dies festus ad vacuum cultui diuino. Nam si nullus esset dies festus vtique diuinus cultus periclitaretur. Vnde nulla fuit tam barbara natio quæ non aliquos dies signatos haberet ad colendum Deum suum. Igitur morale est aliquos dies festos instituire. & ex consequenti de iure naturali large vel stricte sumpto & non solum diuino. Nam præcepta decalogi principia quædam sunt legis naturalis, quamuis ex alijs vniuersalissimis & primis principijs deducantur.

Ex quo inferitur quòd si ecclesia per magnum tempus hoc facere omitteret, vtique peccaret contra prædictum ius diuinum & naturale: quamuis etiam factum teneret si omnia festa mutaret et etiam tolleretur ecclesia.

at spiritus sanctus non id permetteret, neque prædictam ecclesiæ omissionem: sicut neque totius ecclesiæ vel legitimi concilii generalis, peccatū vel errorem circa fidem & mores statuendo vel decernendo permetteret. Consonat Soto vbi supra q. 4. art. 4. quamuis non tam expresse. Consonat expressissime Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 19. conclu. 4. & 5. cum aliis quos refert ibidem.

Tertia diff. cultus. Tertio est difficultas, Vtrum qui die festo non possunt audire missam teneantur colere Deum aliquo alio actu.

Respon. Videtur quod non, quia iure diuino vel naturali ad illum tunc non obligatur ut patet ex supra dictis. nec etiam humano quia obligatio temporalis ad actum signatum audiendi missam iam transijt, nec alia obligatio ad æquiuale loco illius relicta est. Scotus autem in tertio distin. 9. & cum eo Angeft in morali ca. 8. & alique alii tenent oppositum, sed non video rationem vrgentem ad id.

Sed vtrum tunc, scilicet die festo et præcipue dominico die teneatur homo ad actum dilectionis Dei. dic etiam quod non, ut communiter tenetur à doctoribus neque etiam ad contritionem aliquam etiam generalem de peccatis, ut bene id probatur in primo post quodlibeto Adriani. neque Scotus in hoc sensit oppositum dum in tertio distin. 9. ait quod die festo tenemur ad actum patrie interioris, intellexit enim consequenter ad suam opinionem supra positam, quod die festo tenemur loco auditionis missæ ad aliquem actum patrie: & nunc dicit quod ad actum etiã patrie interioris tenemur, videlicet prout est ratio exterioris cultus qui secundum eum tunc debitus est. Non autem intellexit de interiori actu patrie perfecte aut formate qualis actus dilectionis Dei est. de quo expresse postea sub dubio dixit in tertio distin. 27. & 37. quod ad illum forte dominico die tenemur. quamuis Soto vbi supra q. 4. art. 4. & multi alii dicant illum in oppositum affirmatiue sensisse.

Dubium. 9. DVBIUM nonum. Vtrum sit aliquis certus & determinatus locus in quo homines in particulari vel in generali cum aliis adorare debeant.

Respon. Respon. quod non de iure diuino vel naturali. patet Ioan. 4. Venit hora quando nec in morte hoc &c. Item primo Thimot. 2. volo viros orare in omni loco leuantes manus &c. Et Malach. 1. in omni loco offertur oblatio munda &c. in veteri aut lege erat determinatus locus ad orandum & sacrificium offerendum, & in quibusdam temporibus vnde Dani. 6. vertebat se ad orandum versus templum.

Secundo dico quod conuenientissime ecclesia determinauit certa quædam loca vbi fideles conuenirent ad hoc, puta, ad orandum celebrandum & diuina audiendum & sacramenta susci-

piendum & ministrandum & huiusmodi; quod & talia loca consecrarentur & magnis priuilegiis ornarentur sicut & quondam Deus qui religionem veteris legis instituit, voluit quoque tabernaculum sibi ditissimum erigi vbi Iudæi ad prædicta conuenirent. ergo multo rationabilius propter honorem sanctissimi sacramenti ecclesiæ nunc templa & loca sacra ad id dedicauit.

Tertio tandem dico quod aptissime versus orientem nunc adoramus, secundum Tho. secunda secundæ quæst. 84. art. 3. ad tertium & vltra tres causas ibi positas potest addi. 4. quia videlicet in lege gratiæ est iam totum oppositum ad illas causas propter quas iudæi versus occidentem adorabant. Nam illi erant in tenebris & in figura, quia nondum illis ortus erat sol iustitiæ. Christus Deus noster nobis autem sic. Roma. 13. Nox præcessit dies autem appropinquauit &c. Item lex illa tandem finienda erat atque casura & ad occasum cum statu illo tendebat: & ita tandem occidit iam in morte Christi. Nostra autem est testamentum æternum quod ab oriente Christo sole iustitiæ stabit in æternum. De quibus omnibus Thomas Walden. de sacramentalibus latius profectur, & noster orantius de locis catholicis lib. 5. cap. 5.

Dubium. 10. DVBIUM decimum. Vtrum ecclesia conuenienter in animata alloquatur puta crucem Christi adorando. O crux aue spes vnica &c.

Respon. Respon. quod sic. quia iste vsus in sacra scriptura habet fundamentum, ut patet Iosue 10. Sol contra gabaonem ne mouearis. Et psal. 148. Laudate eum Sol & Luna &c. Et Dani. 3. benedicite aque omnes quæ super cælos sunt do &c. Et Deut. 32. Audite cæli quæ loquor &c. Et Mar. 4. mare tace & obmutescite, ut Ambrosius Catharinus late disputat contra Caietanum, & Tho. Waldensis contra hæreticos.

Et ista locutio fit per tropum siue figuram valde vsitatam apud poetas & oratores secundum Quintilianum lib. 4. cap. 7. quæ dicitur præpopocia quæ est fictio personæ, ac si esset persona quod non est. Sic dum crucem adoramus & imaginem Christi fingimus ac si persona esset animata, et propter Christum ibi representatum ad quem principaliter illa locutio fit. itaque sicut adoratio ita et locutio analogice ad imagines fit.

Idque fit rationabiliter ex triplici causa prima, ut ostendatur præsentia et potentia Dei in omnibus et super omnia creata: qui audire potest pro ipsis creaturis eius quæ non habent auditum.

Secunda, ut ostendatur potestas ecclesiæ et sanctorum diuinitus eis concessa etiam aliquando ad miracula super omnem creaturam,

Tertio

Tertio, ut sic vehementer inflametur noster affectus ad laudandum, & seruendum Deo in & pro omnibus creaturis eius nobis ad id seruientibus. quia & ad hunc finem Deus ad nostrum obsequium, & suum honorem omnia creauit.

QUESTIO SEXTA.

Vtrum circumstantia festi sit mortaliter aggrauans peccatum mortale, tunc commissum, & contra speciale præceptum de sanctificatione festi, ita quod hæc circumstantia festi sit necessario consistenda.

Opin. 1.

RESPON. est duplex opinio prima tenet quod non, quamuis mortale peccatum tunc ratione festi sit grauius, quam alio tempore commissum, videlicet quatenus fit irreuerentia venialis temporali sacro.

Probatur, quia per præceptum de sanctificatione sabbati non prohibetur, nisi quod contrariatur alicui ex iis quæ sub tali præcepto cadunt, aut præcipiuntur. peccatum autem mortale, ut tale non contrariatur alicui ex iis quæ sub tali præcepto cadunt, aut præcipiuntur. ergo per tale peccatum non fit contra tale præceptum: neque sabbati sanctificatio ibi præcepta violatur, quare non est alia species, seu ratio peccati mortalis necessario consistenda. discursus est bonus, & maior probatur. quia virtute præcepti affirmatiui, quale est de sanctificatione sabbati, non prohibetur nisi quod, & quatenus positue contrariatur ei quod sub tali præcepto cadit, ut est communis regula doctorum, quia neque videtur quare aliud prohibeatur. Minor etiam probatur, supposito quod præceptum de sanctificatione sabbati quatenus est morale legis naturalis & diuinæ, de deputando aliquod tempus ad vacandum Deo, seu ad ipsum colendum, est iam per ecclesiam determinatum quo ad tempus, & modum. Et tempus quidem est dies festus: modus autem est, ut missa audiatur, & cessetur ab opere seruili in toto die festo. & totum hoc dicitur obiectum, vel finis præcepti intrinsecus, finis vero eiusdem præcepti qui dicitur extrinsecus, seu præstitutus est, ut homo vacet Deo per cultum interioris fidei, & charitatis, & sic coram Deo sanctificetur, & gratiam obtineat, vel conseruet toto illo die festi.

His suppositis probatur supradicta minor, quod scilicet peccatum mortale non contrariatur alicui eorum quæ in præcepto de sanctificatione sabbati, seu festi præcipiuntur. Nam nulla lege per tale præceptum de sanctificatione festi præcipiuntur, nisi illa duo priora. scilicet facere tunc aliquem cultum patrie exterioris, indeterminatum quidem lege naturali atque diuina, determinatum autem

nunc per ecclesiam, scilicet audire missam: & cessare ab opere seruili litteraliter, & proprie non mystice intellecto. Nam illud vltimum quod est huius præcepti finis extrinsecus. scilicet cultus interior per fidem, & charitatem non cadit sub hoc præcepto, ut expresse dicit B. Tho. vbi infra, quia & secundum communiter doctores præcepta non obligant ad intentionem præcipientis, vel ad finem extrinsecum seu præstitutum quod idem est: sed ad id tantum quod præcipitur, quod videlicet materia, vel obiectum, seu finis intrinsecus ipsius præcepti est. Nunc autem mortale peccatum, ut tale, nec in actu, nec in reatu contrariatur prædicto cultui exteriori. Quod patet, quia peccatum in actu non impedit auditionem missæ obligatoriam: ex quo, in vna parte diei festi missa potest audiri, & in altera parte diei actus peccati committi, ita quod propter vnum alterum non omittatur. Neque peccatum in reatu repugnat auditioni missæ seu cultui exteriori, quia existens in reatu peccati potest id facere, & implere tale præceptum: ex quo nec virtute ipsius præcepti, aut alterius tenetur homo in die festo conteri de peccatis, aut se in statu gratiæ reponere secundum communem doctrinam & ueram, quamuis aliqui doctores, aliter & male dixerint quo ad hoc. Sed neque peccatum, ut tale est opus seruile proprie, & ad litteram intellectum, ut patet Exod. 12. 16. 20. 23. & Leu. 23. vbi nomine operis seruilis ibi prohibiti, explicantur opera mechanica seu corporalia exteriora: non autem fornicatio, homicidium, ludus, detractio, & huiusmodi peccatum corporale, ut peccatum est, quod solum mystice, & spiritualiter opus seruile est, secundum Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. ad primum. Et in tertio sententiarum dist. 17. q. 1. art. 1. quæstiuncula. 2. & super Matth. 12. Et Alexan. Alen. 3. par. q. 32. membro 1. & 4. art. 1. & memb. 5. art. 2. Et Abulen. Exo. 12. q. 24. 25. vbi ait quod opus seruile in hoc præcepto prohibitum moraliter est operatio laboriosa potentie executiue corporalis, nulla vrgente causa ad humanam vitam oportuna: formaliter autem opus seruile est prædicta operatio corporalis meretricarie facta propter lucrū. Et ita patet quod peccatum, ut tale non est opus seruile materialiter, aut formaliter proprie, & ad litteram intellectum neque prohibitum in dicto præcepto: neque contrariatur alicui eorum quæ sub tali præcepto cadunt, aut præcipiuntur: licet contrarietur extrinsecus fini ipsius præcepti, scilicet cultui interiori supradicto qui sub tali præcepto non comprehenditur, & ita supradicta minor, & tota ratio manifestata est.

Hanc opinionem tenet Siluester in sua aurea rosa super euangelia in q. impertinentibus casu. 63. vbi latius hanc materiam profectur: vbi & refert quosdam magistros sui ordinis in quodam episcopi concilio pro defensione beati Thomæ specialiter

cialiter congregatos sic decreuisse. Idem in sum. confessio. 1. q. 10. & circumstantia q. 3. & dominica dies, q. vlti. Item Caietanus 2. 2. q. 122. arti. 4. & in secundo quolib. q. 10. & summa Tabiena titu. circumstantia. §. 11. & magister Cano in sua relectione de poenitentia q. 6. in responsione ad quartum argumentum principale. & Soto de iustitia, & iure lib. 2. q. 4. art. 4. & in quarto sententiarum dist. 17. q. 2. art. 4. & Almayn eadē dist. 17. q. 1. & Nauarro in summa ca. 6. num. 9. & multi alii moderni doctores, qui & conantur ad hanc suam opinionem retorquere beatum Thomam vbi supra expresse reclamātem, vt proxime patebit, cum quibus tandem est Couarruias in ca. alma mater. de sen. excom. par. 1. §. 5. num. 3. fol. 45.

Opin. 3.

Prima vi.

OPINIO secunda tenet oppositum: quod scilicet est circumstantia alterius speciei necessaria consistenda, & ex suo genere mortalis. Quæ quadrupliciter probatur. primo, quia in hoc præcepto sanctificationis festi prohibetur omne opus impeditiuum non solum eorum quæ tali præcepto præcipiuntur; sed etiam impeditiuum finis specialis extrinseci ipsius præcepti, puta opus impeditiuum sanctificationis hominis, aut cultus patriæ interioris per fidem, & charitatem eodem die: sed omne peccatum mortale est huiusmodi; scilicet est impeditiuum prædicti finis specialis extrinseci præcepti ipsius, æque aut magis, quam opus seruale mechanicum aliis licitum. ergo æque aut magis per hoc præceptum prohibetur. Consequentia patet cum minore secundum omnes doctores in quo non est dubium. Maior autem est in qua est tota difficultas, nam Caietanus, & alii de prima opinione bene quidem consentiunt peccatum mortale contrarium esse fini extrinseci illius præcepti de sanctificatione festi: negant tamen propter hoc contrarium ipsi præcepto ex quo non aduersatur fini intrinseci aut iis quæ tali præcepto obieciue præcipiuntur. Prædicta autem maior, & hæc opinio dicit, quod eo ipso quo peccatum mortale contrarium est speciali fini et extrinseci illius præcepti est etiam contrarium ipsi præcepto: quodque ex consequenti per ipsum præceptum specialiter prohibitum est.

Hæc inquam maior in qua stat tota difficultas probatur etiam quadrupliciter. primo, Quia licet homo non teneatur ad finem extrinsecum etiam specialem præcepti sicut nec ad intentionem præcipientis, in quo nullum dubium est. at vero in omni præcepto quo præcipitur aliquid in ordine ad aliquem finem specialem etiam extrinsecum, prohibetur non solum omne opus contrarium, seu impeditiuum eius quod ibi præcipitur, sed etiam impeditiuum prædicti finis præcepti ipsius. Hoc fundamentum cui prædicta maior innititur probatur tripliciter. primo, quia finis

præstat iis quæ sunt ad ipsum finem. ergo magis cauendum est, & prohibetur ipso præcepto id quod contrariatur eius fini speciali, quam quod contrariatur mediis præceptis ad ipsum finem, vel quam id quod contrariatur ei quod præcipitur ad talem finem obtinendum. Patet hæc consequentia simul, & confirmatur prædicta ratio. Nam qui scienter tollit, & respuit finem præcepti, utique tollit bonum eius, & quantum in se est reddit ipsum præceptum inutile, & inane, & ex consequenti præceptum ipsum vitiat ac si ipsum saltem interpretatiue contemneret notabiliter. quod inde patet. quia non alia ratione in præcepto de aliquo medio in ordine ad aliquem specialem finem includitur prohibitio cuiuslibet contrarii, seu impeditiuum illius mediis præcepti, nisi quia impeditiuum mediis, est etiam impeditiuum finis illius. alioqui frustra illud medium præciperetur, & eius impeditiuum tantum prohiberetur, si per ipsum præceptum licitum esset aliis eius finem prædictum impedire, contra regulam iuris, cum aliquid vna via prohibetur, ad id alia non admittitur. dico quod prohibentur ea quæ contrariantur fini speciali ipsius præcepti, vt secludamus ea quæ contrariantur fini generali, aut communi ipsius, & aliorum præceptorum. Non enim prohibentur hoc vel præcepto ieiunii ea omnia quæ vitia nutriunt, mentem deprimunt, virtutes gratiam & præmium gloriæ impediunt. Nam hos fines generales præceptorum multa opera etiam inculpabilia, & culpabilia contra alia præcepta possunt impedire.

Secundo idem fundamentum, & maior supra dicta probatur per exempla. primo, quia ideo in præcepto de correctione fraterna, quæ est ad specialem finem extrinsecum, s. ad emendationem proximi, prohibetur non solum opus contrarium seu impeditiuum ipsius correctionis, seu monitionis iniunctæ; puta praua suasio, seu inductio contraria recte correctionis, sed etiam omne opus impeditiuum talis emendationis proximi finaliter intentæ, vt dicunt communiter omnes doctores etiam ipse B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. & in 4. dist. 19. vbi dat pro ratione huius dicēs, quia ea quæ sunt ad finem debent regulari secundum exigentiam finis. 1. Posteriori. & 2. Metaph. & ibidem in responsione ad secundum & tertium argumentum dicit, quod aliis bona admonitio quando est impeditiuum finis puta emendationis fratris, vel quando inde homo deterior efficitur non habet rationem boni sed mali: & ideo cauenda est. Hæc ille. Item vt etiam dicit Adrianus in fine primi quodlibeti, quando ex punitione peccati grauius malum sequitur vitiosa est contra finem iustitiæ punitiua, secundum Augustinum 23. q. 4. ca. non potest. vbi ait, cum contagio peccandi &c.

Item secundo idem patet in medicinis ad sanitatem ordinatis. quæ si in aliquo casu potius inducerent

inducerent infirmitatem, vel sanitatem ipsam impediunt: fatuus esset medicus illas prosequens etiam secundum generalia præcepta, aut regulas medicorum. nam & medicus intendens salutem inducere non solum prouidet de his quæ ad salutem iuuant; sed prius aut æque remouet ea quæ illam impediunt.

Item tertio si extremæ indigentis sic de tali remedio prouiderem quod inde eius mors acceleraretur, utique iudicaret æque contra præceptum agere ac si illi non prouiderem.

Item quarto, si Papa præciperet quod celebraretur concilium siue capitulum, vt ibi de concordia, & pace regum agatur, vel ut fiat electio prælati: certe non solum ageret contra tale præceptum qui celebrationem illam impediret, sed ille etiam qui impediret eius finem, ne scilicet ibi agatur de concordia, aut de electione prætenta.

Item quinto, si mihi præciperetur ne occupem Petrum in opere mechanico, vt possit dormitoni vacare, quia eget: certe non solum contra tale præceptum agerem illum in labore mechanico occupando, sed etiam si illum si aliis impedirem ne posset dormire, aut requiescere: quia contra finem illum specialem extrinsecum illius præcepti agerem. ergo similiter in proposito eadem ratione dicendum est.

Item sexto, quia ideo doctores communiter dicunt esse graue peccatum si vir suam uxorem intra vas naturale cognoscat eo modo extraordinario quo generatio, vel conceptio sequi non possit: quia est contra finem intentum a natura in tali actu: nam omne id quod impedit finem principalem intentum a natura in aliqua operatione est prohibitum ipso iure naturæ.

Item septimo, qui conderet legem contra bonum commune, vel ad priuatam vtilitatem, certe peccat contra præceptum quo tenetur bene gubernare rempub. eo ipso quod contra ipsius præcepti finem intentum agit: quamuis omnes aliis conditiones iuste legis seruaret. Igitur intentum.

Tertio idem fundamentum, & maior prædicta probatur per doctores etiam de prima opinione supraposita. Nam ipse Caietanus in summula. titu. festorum violatio, in dicta ratione fundatur dicens quod qui voluntarie distractus ad alia intendens est in celebratione missæ, non implet, sed potius facit contra præceptum de audienda missa. quia vt ait, agit contra intentionem ecclesiæ præcipientis audire missam, vt habeat homo attentionem, vt sic oret & offerat cum sacerdote, & per illum. Hæc ille. Vbi notanda est ratio eius, quia scilicet agit contra intentionem aut finem præcepti uel præcipientis.

Item Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 114. In secunda propositione ad Papam sicut spectat ius & auctoritas plantandi fidem per to-

tum mundum: Ita iurisdictionem habet ampliorē ad destruendam idolatriam quæ magis contrariatur ipsi fidei, & eam magis impedit quam cetera vitia. quia ad intendentem aliquem finem sicut spectat eligere ea quæ sunt congrua illi finis, ita & tollere ea quæ sunt impedimenta ad consecutionem eiusdem finis. Hæc ille. Quid clarius ad rem?

Item Adrianus in quarto de satisfactione dicit quod ex vi præcepti tenemur non agere contra eius intentionem uel finem.

Item B. Tho. 2. 2. q. 147. art. 3. ad secundum, & ibi Caietanus aiunt, quod transgrediens præceptum de ieiunio ex contemptu, vel impediendo finem eius peccat mortaliter, nisi ex causa rationabili id agat, uti latius hoc idē probat Hortalca in tractatu de ieiunio fo. 117. quamuis Caietanus aliter interpretetur illa verba B. Tho. & ad idem est Siluester titu. lex. q. 8. & q. 9. in casu. 8. & quest. 57. q. 58. vbi secundum plures doctores probat quod non solum mens obieciua, sed finis legis, aut ratio finalis est ipsa lex: & qui agit secundum aut contra illam, agit secundum aut contra ipsam legem. Idē etiam B. Tho. in 4. dist. 19. & art. 2. q. 4. ad quartum dicit quod qui prædicando in mortali impedit finem doctrinæ utique peccat.

Item in prædicto fundamento faciunt vim omnes doctores qui sunt pro hac secunda opinione communi qui inferius allegantur: dum dicunt, quia peccatum mortale æque aut magis repugnat fini sanctificationis festi quam opus mechanicum aliis licitum: ideo æque aut magis quam opus mechanicum in hoc præcepto prohibetur: & per peccatum mortale æque aut magis quam per opus mechanicum contra præceptum hoc peccatur. Quid clarius ab eis dici potest pro hac secunda opinione?

Et quia de beato Thoma est concertatio quid circa questionem hanc ipse senserit, & de fundamento supradicto: ideo ipsius verba omnia ad litteram referre placuit: vt aperte conuincamus non cum prima, sed cum hac secunda opinione communi supraposita illum aperte sensisse: & in præfata ratione suam hanc simul, & nostram firmasse sententiam. Ille igitur in 2. 2. q. 122. art. 4. ad tertium sic ait. Alia opera seruilia, s. mechanica, & peccata contrariantur obseruantie sabbati, in quantum impediunt applicationem hominis ad diuinam. & quia magis homo impeditur a rebus diuinis per opus peccati quam per opus aliis licitum corporale siue mechanicum: ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat mortaliter in die festo, quam qui aliud corporale opus aliis licitum agit. Vnde Augustinus de decem cordis ait. Melius faceret Iudeus in agro suo aliquid vtile in sabbato quam in theatro seditiosus existeret: & fœmine Iudeorum melius lanam facerent, quam

quàm in neomeniis impudicè saltarent. Hęc B. Thom. Et paulo inferius ibidem ait. Qui autem peccat venialiter in sabbato nō facit contra hoc præceptum: quia peccatum veniale non excludit sanctitatem. Hęc ille. Ex quibus verbis, vel cæco clarissime constat quod B. Tho. dat pro ratione quare peccatum mortale sit contra præceptum de sanctificatione sabbati æque, vel magis quàm opus mechanicum: quia inquit per peccatum æque, vel magis quàm per opus mechanicum impeditur homo à rebus diuinis, uel à sanctitate in tali præcepto finaliter intenta: à qua non impeditur per peccatum veniale: ergo pro certissimo habet fundamentum, quod in hoc diuino præcepto prohibetur etiam omne opus prædicti finis impeditiuum, quale mortale peccatum est. alioqui in suo processu atque ratione præfata nō recte assumeret pro maiori quod peccata sicut & opera mechanica contrariantur obseruantia sabbati in quantum impediunt applicationem hominis ad diuina, quæ applicatio est finis huius præcepti: neque inde bene inferret quod intulit dicens, & quia magis homo impeditur &c. nisi pro fundamento haberet, quod in hoc præcepto prohibetur omne opus impeditiuum prædicti finis ipsius præcepti. Quod etiam amplius patet ex eodem, quia paulo superius ibidem sic ait. Opus autem seruale quod est opus latriæ pertinet ad seruitutem Dei, vt circuncisio in sabbato, & oblatio sacrificiorum, gestatio arcæ, & huiusmodi opus corporale ad honorem Dei factum non prohibetur in die sabbati: quia hoc esset contrarium fini obseruationis sabbati. ad hoc enim homo abstinere ab aliis operibus in sabbato, vt vacet operibus ad Dei seruitutem pertinentibus. Hęc ille. Vbi patet quod censet esse contra hoc præceptum omne opus contrarium eius fini. & constat quod nō loquitur de fine intrinseco seu obiectiuo, qui in hoc præcepto præcipitur, qui & secundum ipsum Caieta. vbi supra non impeditur per peccatum: sed de fine extrinseco speciali qui intenditur à præcipiente: qui licet non cadat sub ipso præcepto bene tamen per peccatum mortale impeditur. de hoc igitur fine speciali extrinseco ait B. Tho. quod quia per peccatum mortale peccatum impeditur: ideo per ipsum peccatum æque aut plusquam per opus mechanicum agitur contra hoc præceptum. Sed non agitur contra præceptum nisi fiat quod per ipsum prohibetur. ergo sub mortali per ipsum præceptum prohibetur peccatum mortale tunc fieri, æque, aut magis, quàm opus mechanicum: ex quo idem omnino cõset B. Tho. de peccato mortali, & de opere mechanico, per eandem rationem vtrobique militantem, quia scilicet vtrobique contrariatur fini supradicto ipsius præcepti. Quomodoque enim exponatur dictio illa, in quantum, siue reductiue, siue expecificatiue: bene sequitur q̄o.

mne impeditiuum finis, quodcunque illud sit, ea ratione qua talis finis impeditiuum est, quale est omne peccatum mortale, in hoc præcepto prohibetur. Ex quibus constat beatum Tho. concedere manifeste illud fundamentum siue maiorem quæ probanda erat; simul & secundam hanc opinionem tenere quam probamus. Et in expositione præceptorum decalogi ibi memento, ut diem sabbati sanctifices. Et in tertio sententiarum dist. 37. in expositione magistri idē tenet expresse. Item Sanctus Bonauentura in 3. dist. 37. in glossa marginali supra textum magistri §. 6. & 7. idem tenet dicens, quod à fortiori opera carnalia & ebrietas, lites & iurgia quæ maxime repugnant spiritus libertati ne homo Deo vacet dicuntur suntque opera seruaia, & in hoc præcepto sunt prohibita potius quàm opera mechanica, & quàm negotia terrena quæ animum distrahūt ne homo diuinis intendat secundum August. de decem cordis di. melius faceret Iudeus &c. Hęc sanctus Bonauentura.

Quarto. Probatur prædictum fundamentum, & maior illa. quia si peccans mortaliter in festo agit contra intentionem huius præcepti, ut ipsa prima opinio fatetur. Quæro, an sic faciēdo, peccet aliquo modo contra ipsum præceptum an non. Si non, ergo non magis peccat contra ipsum in festo, quàm in profesto idem agens & peccans, quod tamen & ipsi de prima opi. secūdū B. Tho. bene negant. Si sic, ergo vel ipso, vel alio speciali præcepto prohibetur agere contra finem præcepti peccando in die festo. Facere autem contra talem prohibitionem est speciale peccatum mortale, sicut & contra aliud simile præceptum de non furando, non mœchando, & de diem festum sanctificando. & cum nō appareat aliud speciale præceptum contra quod sic peccetur. igitur contra hoc ipsum de sanctificatione festi, tunc mortaliter peccando sicut & seruale opus faciēdo peccatur, vt dictum est. Et ita patet tota ratio prima supraposita: patet etiam falsitas illius maioris assumptæ ad probationem primæ opinionis, quatenus dicit quod virtute huius, & cuiuscunque præcepti affirmatiui non prohibetur nisi quod cõtrariatur alicui eorum quæ tali præcepto præcipiuntur. Dico enim quod etiam prohibetur omne quod contrariatur eius fini extrinseco specialiter intento, & quod illum impedit, vt supra probatum est, & in hoc fundamento, prima opinio deficit simul & veritas eius.

Secundo principaliter probatur hęc secunda opinio comunis, quia omnis iniuria, & irreuerentia loco & tempori sacro illata, est vt sacrilega iure diuino, & naturali specialiter prohibita. Sed per omne peccatum mortale in festo commissum fit prædicta iniuria, & irreuerentia illi tempori sacro. ergo speciale peccatum contra festum committitur. Consequencia patet cum maiore,

&

& minor probatur, quia sicut per peccatum in loco sacro sciēter commissum fit ei sacrilega iniuria mortalis, vel venialis secundum qualitatem modumque peccati ibi commissi. Quod communiter tenent doctores quādo locus sacer est obiectum talis actus peccaminosi interioris, puta uolo furari, occidere, aut aliquem infamare in ecclesia, vt tenet etiam ipse Siluester, & Soto vbi supra, & Caietanus. in secundo quodlibeto in 2. responsione ad secundum dubium, & Angest in morali ca. 8. Et similiter est verum hoc quando locus sacer non est obiectum, sed circumstantia actus peccaminosi exterioris, secundum communiter doctores; uel etiam secundum Medina de confessione q. 1. 1. quādo locus sacer est circumstantia tantum actus peccaminosi interioris, puta quia ego existens in ecclesia sciēter habeo voluntatem fornicandi, vel furandi alibi extra ecclesiam: quamuis Siluester, Soto & Caietanus in hoc ab illo dissentiant. In hoc tamen omnes conueniunt quod ratione loci sacri peccatum etiam in sola voluntate commissum etiam quādo locus sacer est solum circumstantia assistens infert specialem aliquam irreuerentiam loco sacro quamuis venialem, quæ & aliquando potest esse mortalis secundum qualitatem peccati ibi commissi, puta furti, aut fornicationis, aut huiusmodi. ergo similiter & per eandem rationem per peccatum mortale in festo commissum fit ei aliqua specialis iniuria & irreuerentia sacrilega, maior vel minor, secundum peccati tunc commissi qualitatem. Quod ideo dico quia per fornicationem, aut litem, & seditionem voluntariam exteriorē impediētem notabiliter spiritus libertatem ad vacandum Deo, maior iniuria fit illi tempori sacro quàm per solam voluntatem, & quàm per alia peccata non ita notabiliter impediētia, vt vbi supra dixit sanctus Bonauent. ideo & doctores communiter non solum dicunt, quod per peccatum mortale violatur præceptum de sanctificatione sabbati: sed etiam quod violatur sabbatum, i. præceptum diuinum, vel naturale de non faciēdo iniuriam sacrilegam tempori sacro: quamuis Medina vbi supra dicat quod solum hoc vltimum dicunt probantque doctores.

Euafo.

Ad hanc rationem respondet Siluester vbi supra quod licet per peccatum quodcunque fiat aliqua iniuria tempori sacro, & inde peccatum illud sit grauius quàm alio tempore commissum, quod nullus negat: id tamen nō fit directe, & per se, eo videlicet quod tali tempore sit specialiter vltimo iure particulari prohibitum: sed ex suppositione, quia scilicet aliās per aliud præceptum tale peccatum pro omni tempore prohibitum est. ideo talis irreuerentia temporis sacri non est cõtra aliquod speciale præceptum de non faciēdo irreuerentiam tempori sacro: nisi ipsum tempus sacrum habeat pro obiecto, puta cū quis in con-

temptum festi peccaret. sed illa talis irreuerentia est solum venialis, & per modum circumstantia reducitur ad speciem ipsius peccati fornicationis, furti, aut detractionis in festo commissi, ad quam indirecte pertinet, & reductiue. Exempli gratia. Accipere voluptatem ex muliere in die festo nulli legi repugnat ex se, alioqui vbi cūque esset talis voluptas etiam in reddendo debitum coniugi petenti esset mortale, quod absit: sed solum repugnat legi supposito quod mulierē aliās illicite contra aliquam legem cognoscat: nam si talis actus non esset aliās prohibitus, non esset iniurius tempori sacro, quamuis esset iniurius loco sacro etiā si sit aliās licitus propter specialē eius ibi prohibitionē. Etsi non sit aliās nisi peccatum veniale: iam nō nisi venialis iniuria fieret ipsi tempori sacro, pertinēs reductiue ad speciem ipsius peccati, vt dictum est. Hęc Siluester.

Sed contra hanc euasionem replicatur, quia licet per hoc præceptum sanctificationis festi nō prohibeatur furari, aut fornicari, & huiusmodi, aut etiam iniuriam, & sacrilegium contra tempus, aut locum sacrum committere sub iis rationibus propriis, sed per alia præcepta specialia: prohibetur tamen specialiter ipsum, & quodlibet mortale sub hac ratione videlicet quatenus est contra finem specialem huius præcepti, id est, cõtra sanctitatem animæ ibi specialiter intētā, vt in prima ratione latius probatum est. Ideo falsum est, quod vbi supra, ait Siluester quod scilicet nullo iure speciali prohibitum est peccatum mortale in festo committi, sed solum ex suppositione. Et quod hoc sit falsum probatur etiam ex doctrina Durandi in 4. dist. 16. q. 3. Vnde Siluester illam suam euasionem sumpsisse videtur. Nam circumstantia quæ secundum se importat disconuenientiam ad rectam rationem ponit in actu specialē rationem peccati distinctam ab ipso peccato, quia ibi sunt plures, deformitates specificæ, quarum vna non est per se determinatiua alterius, sed in peccato mortali tempore & loco sacro commissio, puta, in furto & fornicatione est duplex deformitas ad rectam rationem: vna quæ fit contra legem de non furando, & de non fornicando: altera est irreuerentia loci aut temporis sacri, vt patet. & vna non est determinatiua alterius per se, quia potest fieri furtum, & fornicatio alio loco & tempore sine irreuerentia loci & temporis sacri: & cõuerso potest fieri irreuerentia loco & tempori sacro per alios actus, quàm per furtum & fornicationem, & quàm per id quod de se est peccatum. ergo illa circumstantia irreuerentia temporis sacri ponit rationem peccati alterius speciei distinctam ab ipso peccato: sicut & circumstantia loci sacri. quapropter si illa irreuerentia est tam notabilis quod sit de genere mortalis peccati, necessario confitenda est.

Si quærat quando talis iniuria est mortalis, & spe-

Replia.

& specialiter confitenda quando non. Respon. quod quando peccatum mortale exterius notabiliter impedit spiritus libertatem ne homo possit vacare Deo, vt sunt rixæ, & opera carnalia tunc secundum Bonauent. vbi supra est mortalis iniuria festi, & est mortalis circumstantia necessario confitenda. aliàs solum venialis iniuria est: & hac ratione non esset confitenda necessario. at vero alia ratione supradicta, quia scilicet finem intentum puta sanctificationem interiorempedit omne peccatum mortale in die festo commissum circumstantiam habet contra sanctificationem sabbati necessario confitendam. Ideo illa prima ratio videtur efficacior magisq; sufficiens pro hac secunda opinione.

Tertia vñ.

Tertio principaliter hæc secunda opinio probatur. quia nisi sic dicatur, vtique sequeretur quod si quis in fornicatione die festo occupatus ommitteret audire missam non teneretur id in confessione explicare, sed sufficeret dicere, quod sine causa missam omisit. probatur hæc sequella, quia si solum mortaliter peccauit contra sanctificationem sabbati omittendo missam præceptam: nec ratione huius præcepti tenetur nisi tollere impedimenta quatenus tenetur non omittere missam. ergo non transgreditur hoc præceptum fornicando, sed omittendo missam: nec tunc id explicare tenetur, licet alibi teneatur sicut & alia mortalia confiteri. Si ad hoc respondeatur quod quatenus per illam fornicationem impedita fuit auditio missæ, non quatenus peccatum in festo commissum, fuit contra sanctificationem festi, & confitenda est; sicut & aliud opus quo auditio missæ impedita est. Euasio videtur apparens: sed adhuc concedere cogitur quod confitendo sufficit dicere quod se aliis operibus implicando missam omisit.

Quarta vñ.

Quarto principaliter probatur hæc secunda opinio per auctoritatem diui Ambrosii super id Luc. 13. Archisynagogus indignans, quod Iesus sabbato curasset &c. qui ait. Lex in sabbato non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. & habetur in glos. or dis ibidem. Item glos. Mar. 1. & 3. Si licet sabbatis bene facere? ait. Opus seruale peccatum est: à quo Christus docet nos sabbato abstinere. Item glos. ordi. super id Luc. 14. Cuius vestrum bos, aut asinus in puteum cadit, &c. ait. in festo à malis non à bonis operibus feriandum est. Item ex Lu. 6. in sabbato licet bene an male facere? videtur intentum elici ad literam. Nam ex tacita responsione Christi quod scilicet in sabbato non licet male facere, sequitur quod ratione festi est specialiter prohibitum in sabbato malefacere. Nam alioqui frustra diceretur si liceat in sabbato malefacere: cum constet id etiam quocumque alio tempore illicitum esse.

Item Augustinus de decem chordis ait. Melius

Iudæus in agro suo aliquid vtile in sabbato faceret, &c. vt supra in prima ratione principali in tertia probatione maioris, seu fundamenti huius secundæ opi. habetur.

Item glos. interli. Iere. 7. nolite portare pondera sabbato, ait, pondera, id est peccata in sabbato. & quidem nisi id specialiter in festo prohibitum esset: non magis in sabbato, quam alio tempore pondera portare, i. peccata committere ibi prohiberetur. Etiam concilium Colonienſe est ad idem, vt infra habetur.

Neque valent euasiones Caietani, & Siluestri aliorumq; de prima opinione ad prædictas auctoritates dicentium primo quod prædicti doctores loquuntur, & intelligunt quod peccata sunt contra sanctificationem sabbati non quidem contra id quod ibi præcipitur, sed contra eius finem intentum.

Sed contra hanc euasione arguitur, quod si sunt contra eius finem extrinsecum, ergo eodem præcepto prohibentur, vt supra in prima ratione late probatum est.

Secunda euasio est quod doctores prædicti loquuntur de illo præcepto mystice, seu moraliter simul & literaliter intellecto. Quod inde patet, quia nunc de vno nunc de alio modo intellecto exempla ponunt vbi supra. Nunc autem præceptum morale de cauendo omne peccatum in festo non est speciale, sed generale de non peccando, tunc vel semper secundum Thom. & Alexan. Alen. vbi supra membro primo, dicit quod est præceptum spiritualiter intellectum reductiue inclusum in hoc speciali præcepto de sanctificatione sabbati, & per consequens non est speciale præceptum distinctum à specie huius præcepti de sanctificatione sabbati ad literam intellecto, quapropter. peccatum in festo ratione festi non habet aliam speciẽ peccati ab ipso peccato tunc commissio. Nam sicut animal non addit supra hominem: sic nec fornicatio aggrauatur mortaliter, & specificè ex generali irreuerentia Dei, & ingratitude, & animæ spirituali occisione, aut ex non declinando malum: quæ sunt prohibita præceptis ibi spiritualiter, aut generaliter inclusis. quia neque sunt plures deformitates specificè contra speciales prohibitiones diuersas, sed generales duntaxat. Similiter facere contra vnum præceptum literaliter intellectum, & proprie simul & contra aliud mystice sumptum non est duplex peccatum formaliter: nec ibi est circumstantia alterius speciei, puta fornicatio carnalis, aut auaritia quæ est quædam idolatria spiritualis, & mystica, & animæ occisio spiritualis: non tamen propter hoc est proprie speciei idolatriæ, aut homicidii: neque vt de peccato idolatriæ, aut homicidii confitendum est, sed doctores ad ostendendum peccati grauitatẽ ex eius effectibus multamõim mala in peccato contineri mystice, & vere docent.

Sed

Refutatio eius.

Sed certe nec ista euasio valet, quia vt patet ex supradictis cum prædicti doctores expresse dicant quod in festo prohibetur peccatum sicut aut magis quam opus seruale mechanicum. Hoc autem mechanicum opus non nisi speciali præcepto de sanctificatione sabbati ad literam intellecto prohibetur. ergo omne peccatum similiter, & non solum mystice, aut generaliter prohibetur ibidem. iniuria quoque quæ ex peccato temporis, & loco sacro infertur speciale peccatum est.

Euasio. 3.

Tertia euasio specialiter ad auctoritatem Augustini de decem chordis est, quod non intelligitur quod illa sola circumstantia festi sit grauius peccatum atque mortalis, sed quod aggrauatum ex illa, & ex peccato tunc commissio est grauius, quam si mechanicè in festo laboraretur.

Refutatio eius.

Contra, quia nisi illa circumstantia festi mortaliter aggrauaret: certe non erat cur Augustinus, tam acriter reprehenderet illud peccatum magis tunc quam alio die commissum. Si igitur Augustinus proprie & uerè locutus est non potest aliter intelligi, nisi quod comparando solam iniuriam, & grauitatem violationis festi quæ fit per peccatum mortale tunc commissum ad violationem festi per opus mechanicum, censet grauiorem esse primam quam secundam, aut saltem æqualem, & contra sanctificationem sabbati: vt ita doceret quomodo à sabbati violatione hoc, & illo modo cauendum sit. Vtique contra eos intendit qui non putabant per peccata mortalia nisi per opera mechanica sabbatum, aut præceptum de sanctificatione sabbati mortaliter violari. & ita patet probatio prædictæ secundæ opinionis communis.

Hanc secundam opinionem expresse tenet Alexan. Alen. tertia parte quæst. trigesima secundæ, membro quinto, articulo secundo, & membro primo. Et sanctus Bonauentura, & beatus Thomas, vbi supra citati sunt in prima probatione principali huius opi. Et Albertus Magnus in tertia distinct. trigesima septima. Et Florent. 3. par. su. titu. 14. ca. 19. §. 7. Gerson alfab. 31. T. Nico. Lyr. super id Marth. 12. Si licet sabbato curare, & Exod. 20. Scotus & Gabriel in tertio distinct. 37. & iste etiam in quarto distinct. 17. quæst. prima, conclu. quarta. Adrianus in quarto de confessione quæst. quarta, & in octauo quodlibeto, articulo primo. Angest in morali ca. 8. de circumstantia temporis agens. Clarissimus doctor Medina magister meus de confessione quæst. 10. & de oratione quæst. decimanona, præceptorium Nider in tertio præcepto ca. primo, & ca. nono, & summa Ange. titu. confessio. 1. §. 22. titu. ferie §. trigesimo sexto, titu. interrogationes. circa tertium præceptum. & titu. præceptum. §. quinto, & summa Ro. titu. confessio. secunda. §. septimo, & titu. ferie §. sexto. Et Ambrosius Catharinus contra Caietanum libro quinto, vbi de sacramen-

to confessionis agit. & Abulen. Exod. vigesimo, quæst. vndecima in fine, & quæst. duodecima, idem tenet. & quod Exod. 12. quæst. trigesima prima, dicit quod non omnis peccans in festo frangit illud, vt symoniacus mentalis celebrans intelligitur quod non frangit illud per opus seruale formaliter, & proprie sumptum: cum non faciat id pro lucro. Frangeret autem si pro lucro conueniret, vt tunc cantaret, vel celebraret: quia tunc esset opus proprie quamuis formaliter tantum seruale secundum ipsum: in quo tamen alii dissident ab eo dicentes, quod facere opus pro mercede non facit illud esse seruale si ex genere suo aliàs seruale non est. Cum quo stat quod frangit illud festum alia ratione, quia scilicet mortale peccatum est contra finem illius præcepti, & illi iniuriosum, vt ipse Exod. vigesimo, vbi supra latius docet, & late probatum est. Item maioris in 4. distinct. 17. quæst. 4. & plures alii.

Tandem concilium Colonienſe anno domini 1536. in tractatu de exteriori penitentia, folio 180. idem tenet, & docet expresse dicens, quod bis peccat qui diem dominicum scortis, rixis, & pugnis, & aliis obscenitatis agit.

Et nisi hanc circumstantiam mortalem esse censerent doctores supradicti, & alii quam plures quos fastidii uitandi gratia omitto: vtique non multum curarent eam tam acriter aggrauare, & reprehendere, atque docere esse necessario confitendam, vt præfatum concilium docet.

Quare hæc secunda opinio, vtpote communis omnibus doctoribus antiquis pluribusque modernis, & vtique verior amplectenda est: prima uero, vtpote non nisi paucis neotericis probata, sed neque satis tuta refutanda videtur.

Et nota secundum summam Angelicam titu. interrogationes. ubi supra, quod quando prædicta circumstantia festi fuerit confitenda, non oportet in singulis peccatis in festo commissis id explicare: sed sufficit dicere, quod mortale peccatum bis, aut ter, aut toties, vt recolit in festo commissio; quod si non recolit, sufficit dicere multa horum mortalium quæ confiteor tam in hac, quam in alia materia in die festo commisi, & prout occurrebant nulla differentia, aut respectu sacri temporis habito. & id sufficit quantum attinet ad hanc circumstantiam festi confitendam. Quamuis Siluester aliter ipsam summam Angelicam intelligens in titu. confessio. 1. quæst. decima, male mordeat vti solet.

Et nota quod secundum hanc secundam opinionem etiam Iudei mortaliter peccantes in sabbato, vt nunc Christiani, dupliciter peccabant per eandem rationem.

Argumē. 1. Contra præfatam secundam, & communem opinionem arguitur quincupliciter. primo, præceptum de sanctificatione sabbati est religionis non charitatis. Sed non omne peccatum mortale contrariatur præcepto religionis, & cultus diuini, vt patet, quia non est cōtra diuinum cultum detrudere, dicere falsum testimonium, odisse proximum, fornicari, & furari. ergo hæc & alia mortalia tunc commissa non sunt contra præceptum hoc.

Argumē. 2. Secundo arguitur, quia ecclesia non habet potestatem directe super actus animæ pure interiores, vt supponitur, sed omnia festa quæ sunt in lege noua sunt de iure ecclesiastico, etiã obseruantia dici dominicæ in quam dies sabbati per ecclesiam trāsata est, quod etiam supponitur secundū communiter doctores. ergo peccatum interius non prohibetur speciali præcepto de sanctificatione festi, & per consequens non habet duplicem malitiam mortalem necessario confitendam.

Argumē. 3. Tertio arguitur, nam ex prædicta opinione sequeretur hoc absurdum, quod scilicet nullus in die festo posset vnum tantum peccatum mortale, nisi saltem duo simul mortalia committere. quæ sequella patet: quia quocunq; peccato quis in festo peccet peccat etiam contra hoc præceptum de sanctificatione festi.

Si dicatur quod laborans, vel nō audiens missam in festo peccat vnicō peccato contra hoc præceptum de festi sanctificatione. Contra, iste peccat contra præceptum primum de sanctificatione festi, peccat etiam contra aliud speciale præceptum de non peccando in die festi, seu de non agendo contra finem præcepti de sanctificatione festi, vt ait opinio. ergo peccat duplici peccato mortali.

Respon. ad primū arg. R E S P O N D E O ad primum argumentum, quod illa minor est vera solū quo ad materiam præcepti: nō autem quo ad finem eius; nam licet odium proximi, aut homicidium, aut fornicatio non sit hac ratione materiæ contra præceptum religionis, ex quo horum materia non est directe prohibita illo præcepto. at vero ea ratione qua est contra finem patriæ, seu religionis, vel sanctificationis sabbati: iam quo ad finem eius, seu formaliter etiam est contra præceptum ipsum quo prohibetur etiam illud quod eius fini contrarium est.

Respon. ad secundū arg. A D secundum respon. etiam supposito antecedente, cuius maior non probatur ab omnibus, tamen ea supposita negatur adhuc consequentia, quia præsupposita tēporis, & loci sanctitate, seu applicatione ad cultum diuinum, modo talis sanctitas, seu applicatio fiat iure diuino, vel naturali modo iure ecclesiastico: iam irreuerentia, & iniuria illata tēpori, & loco sacro, & cuiilibet eius parti est diuino, & naturali, & non solum humano iure prohibita. sicuti licet institutio prælati,

& prælaturæ applicatio ad hunc hominem, & benedictio vasorum, & hominum ecclesiasticorum consecratio sit de iure humano: irreuerentia tamen, & iniuria, & contemptus eorum contra ius diuinum est. Sic in proposito: maxime quia quo iure, siue præcepto prohibetur agere contra religionem, & contra præceptum sanctificationis sabbati; eodem etiam prohibetur contra eius finem agere, vt supra probatum est. Potest enim ecclesia præcipere, & prohibere actus interiores, si non directe, vt secundum opin. communem supponitur: bene tamen indirecte, & vt aliquo modo pertinent ad exteriores, id quod in proposito contingit.

R E S P O N. ad tertium argumentū concedendo sequellam, vt plurimum. neque est absurdum qd peccās in materia aliorum peccatorum in die festo duplici peccato formaliter peccet, vt ibi probatur. peccans aut in materia tantum huius præcepti, puta opera mechanica exercendo, vel missam omittēdo in die festo, vnicō tantū peccato peccat contra sanctificationē festi, & negatur qd tunc peccetur contra aliud præceptū de non peccando in die festo seu de non agendo contra finem eius, quia non est aliud præceptū hoc, distinctum à præcepto de sanctificatione festi: eodem nanque præcepto præcipitur sanctificatio festi cessando ab opere seruili, & audiendo missam: & prohibetur omne contrarium eius fini, vt supra probatum est. Quo fit, vt ubi est vnicus actus transgressionis in materia huius præcepti, puta opus mechanicū: vel vnica omisio materiæ præceptæ, puta omisio missæ: ibi sit vnicum peccatū tam ex parte materialis, & formalis, & præcepti sanctificationis sabbati, quàm ex parte finis contra quem agitur. Vbi aut aliquid horū multiplicatur, seu in materia alterius præcepti mortaliter peccatur: ibi multiplex rō peccati, quarū una contra hoc præceptum, aut contra eius finem, aut contra ius naturale, & diuinum de non violando sanctitatē sabbati p peccatū mortale reperitur.

Si vltius quarto arguatur, si tam omne opus mechanicū aliās licitū, quàm omne peccatū mortale in hoc præcepto prohibetur eadem ratione, quia. s. vtrunque est impeditiū finis, i. sanctitatis interioris in eodem præcepto intente: vel quia vtrunque violat sanctitatē tēporis sacri, vt probatum est. ergo qua ratione vnum modicum opus mechanicum in festo excusatur à mortali, s. pp modicitatē aut paruitatē materiæ, sicut & paruulū furtum modicæ rei est solum veniale peccatū: ita eadem ratione vnum peccatum mortale parū durans in festo, puta fornicatio, non nisi venialis violatio festi erit, quia parum durat, vt modicum opus mechanicum in festo, & sicut transacto modico illo opere mechanico potest homo etiam si sit aliās in reatu peccati mortalis in reliqua parte dici festi ipsum obseruare, vel sanctificare,

sanctificare, audiendo diuina, & se per orationem, & penitentiam ad sanctitatem præparare: ita post trāsactum actum peccati mortalis, & eodem modo facere potest: quamuis finem præcepti non obtineat, quia nec ad ipsum tenetur.

Respon. ad 4. argum.

R E S P O N. negado cōsequentiā. nā falsum est quod vnum mortale peccatum modico tēpore commissum in modico impediatur finem, i. sanctitatem interiorē huius præcepti sicut modicum opus mechanicum parum, vel eodem tantum tēpore durans. Et est aperta differentia. Licet. n. peccatum mortale parum duret dum ipsum committitur: at vero ex sua natura nō modicum, sed multum, & omnino impedit finem, i. sanctitatem interiorē, & ei contrariatur ex quo eā non secum compatitur, vt constat. Opus autem mechanicum ex sua natura illam compatitur: inde modicitas, aut paruitas eius actus, vel temporis excusat à mortali transgressionē huius præcepti. Similiter etiam peccatum veniale ex quo compatitur eandem sanctitatem: inde censetur, vt modicum opus mechanicum factū in die festo. quo fit vt quamuis per sequentem penitentiam tollatur impedimentum præcedētis peccati mortalis die festo commissi; non tamen tollitur: quin per illud iam ante fuerit festum violatum. Rursus cū per quodcunq; peccatum non deobligetur homo ab obseruantia diei festi quantum fieri potest: fit vt possit illum sapius eodem die interius, & exterius violare sæpe peccando mortaliter ante & post ipsam penitentiam: sicut & eodem die ieiunii sæpe nolendo ieiunare, aut etiam sapius carnes prohibitas tunc comedendo, vt probabiliter tenet opinio.

Argum. 5.

Quinto ad idem arguitur. Nam agere contra finem præcepti non prohibetur ipso præcepto, vt constat quando semel rātum, sed nimis excessiue quis comedit cibos non prohibitos in die ieiunii. Tunc enim secundum Caietanum secunda secundæ quæst. 147. articulo tertio. & Medina de ieiunio non peccat contra præceptum de ieiunando: quamuis peccet contra finem eius, dum contra temperantiam in illo præcepto intentam, non tamen illo, sed alio præcepto temperantiæ præceptam peccat. ergo sicut sufficit tunc confiteri se excessiue comedendo, vel bibendo peccasse non dicendo se id in die ieiunii fecisse: ita de fornicante in die festo dicendum est.

Respon. ad 5. argum.

R E S P O N. negando cōsequentiā, etiam si concederetur antecedens, quod negari potest, nec est simile vtrōque, neque enim nos dicimus quod semper in omni casu agere contra aliquem finem præcepti prohibetur ipso præcepto, vt in antecedente significatur: sed solum quando agitur omnino contra finem, vel contra omnem finem principalem, vel specialem ipsius præcepti: ita quod cum tali actione cōtra finem

præcepti stare non potest aliquis præcipuus, vel specialis finis ipsius; vt superius pro hac secunda opinione probatum, & explicatum est de correctione fraterna, quando sic scienter fit quod ex ea peccator peior efficitur. & ita dicimus de peccante mortaliter in die festo. Excessiue autem comedere semel tantum in die ieiunii licet secundum Caietanum, & Medina de ieiunio, & plures alios non violet præceptum ieiunii, vt in argumento dictum est: tamen si Honcala ubi supra, & Couarruias in resolutionibus lib. 4. cap. 20. num. 11. 12. oppositum opinentur. at vero quod vt diximus ipsa excessiua comestio non violet ieiunium, vt supponitur, hoc ideo est, quia nō tollit omnino, vel non omnem finem principalem specialiter intentum in præcepto ieiunii: nam cum illo excessu contra temperantiam bene stat aliquis finis præcipuus, & specialis etiam extrinsecus ipsius præcepti: videlicet quod per eum modum ieiunii abstinendo ab aliis cibis sicut & aliis uicibus, aut horis ipso die prohibitis peruenire possit, & disponatur homo ad virtutē abstinentiæ, & ad satisfaciendum aliquo modo pro peccatis, & alios aliquos fines qui in ieiunio ecclesiastico specialiter intenduntur. quo fit, ut per solum illum excessum illud ieiunii præceptū licet aliquid, aut venialiter, at vero non omnino violetur: sicut per quodcunq; mortale peccatum violatur præceptum de sanctificatione diem festum.

Si contra hoc replicetur qd nullus peccat nisi quia contra aliquod præceptum agit vel omittit, sed non est præceptum de fine, sed de medijs ad finem. quia finis secundum omnes sub ipso præcepto non cadit: ergo non peccatur cōtra ipsum præceptum agendo contra finem ipsius.

R E S P O N. negando consequentiā. quia licet non sit præceptum de fine obtinendo: & ita non peccatur contra ipsum præceptum si eius finis non obtineatur uti deberet inferri in consequentia. est tamen præceptum ipsum de non agendo contra finem ipsius, vt superius probatum est qd id ipso, & in omni præcepto prohibetur. Quare si in minori huius replica subumeretur perfecte vt erat sumendum, quod non est præceptum de fine, neque de non agendo contra finem ipsius præcepti: vtique ratione huius vltimæ partis illa minor falsa, & neganda esset.

Fit igitur ex dictis quod cum hoc, quod per peccatum mortale fornicationis furti, aut homicidii in die festo commissum specialiter peccatur contra alia præcepta, & contra aliud ius diuinum, & humanum de non faciendo iniuriam diei festo: & per id ipse dies festus, aut sacer violatur, vt clarissimus doctor Medina, vbi supra dicit: cum hoc inquam stat simul quod etiam cōtra ipsum præceptum de sanctificatione festi specia-

liter peccetur, ex hoc quòd per eam iniuriam, vel irreuerentiam temporis sacri etiam omnino agitur contra omnem finem præcipuum, & specialem ipsius præcepti. & ita non solum sabbatù aut festum, aut sacrum tempus, sed etiam præceptum ipsum sanctificationis festi per quodlibet mortale tunc commissum specialiter violatur, vt dictum est. nam idem est violare festum, & violare præceptum de sanctificatione eius: & B. Tho. pro eodem accipit utrunque, vti facile constare potest eius literam, & intentum intuenti: quamuis meus clarissimus doctor id inficietur. forte etiam pro concordia prædictarum opinionum dici posset, quòd peccatum in festo commissum quamuis ex eo quod est contra finem præcepti de sanctificatione festi, sit etiam contra ipsum præceptum, & alterius speciei: non tamen ex eo est mortalis circumstantia, sed solum venialis: & ideo non necessario confitenda est. neque enim omne quod est contra finem præcepti eo ipso est mortale: sicut neque omne quod est contra ipsum præceptum etiam si sub mortali obliget, semper mortale est: Sed certe cum non sit modicitas materiæ, neque deliberationis aut voluntarii, non videtur adhuc quare talis præcepti violatio excusetur à mortali necessario confitendi.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum mortaliter in somno, vel in vigilia etiam fornicando pollutus licite suscipiat eucharistiam, aut celebret illa die si de his sufficienter contritus, et confessus sit.

Propo. 1.

RESPON. per duas propositiones, quarum prima est, quòd pollutione nocturna, id est in somno accidente fœdatus, etiã si ex mortali peccato illa proueniat, non peccat mortaliter, sed venialiter tantum, illa die celebrando, vel eucharistiam reuerenter suscipiendo, si de omnibus sufficienter contritus, & confessus est.

Quod quadrupliciter probatur. primo, quia illud tantum sub peccato mortali impedit susceptionem, aut celebrationem huius sacramenti propter quod homo indigne ipsum suscipit, aut celebrat. sed sufficienter contritus, atque confessus aliàs deuote, ac reuerenter id suscipiens, aut celebrans ac si non ita peccasset, post quæcunque mortalia commissa non aliàs legitime impeditus non accedit indigne. Quod inde patet, quia nihil aliud exigit Paulus, prima Corinth. 11. probet autem seipsum homo, &c. scilicet per contritionem, & confessionem secundum Augustinum de dogma. ecclesiast. ca. quinquagesimotertio, & clarius in epistola tertia ad

Iulianum comitem ca. 9. & nihil aliud exigit ecclesia in ca. omnis. de pœnitentia & re. nec alibi: nisi quòd communicaturus accedat probatus, id est in statu gratiæ secundum suam probabilem æstimationem rite contritus, & confessus, ut aiunt communiter doctores cum B. Tho. inferius allegati. ergo non mortaliter peccat, neque indigne accedit.

Secundo ad idem, quia uel illa pollutio impedit sumptionem eucharistiæ post contritionem, & confessionem, quia ipsa pollutio est peccatum, vel quia mentem distrahit. non primum: quia grauius est homicidium, & non impedit contritum & confessum. nec secundum; quia tunc legitimus concubitus sub mortali etiam impeditur, quod nullus concedit esse nisi veniale: & tamen magis distrahit dum in vigilia factus est. ergo.

Tertio ad idem, quia non videtur quanto tempore debeat sic abstinere sub præcepto, neque de eo constat alicubi, quamuis Albertus Magnus & alii communiter dicant quòd per viginti quatuor horas abstinendum sit: sed id non probant, nisi de decencia, vt infra secunda propositione habetur: neque id habet locum secundum Palude, nisi quando circa mediam noctem talis pollutio contingit.

Quarto ad idem faciunt Augustinus epistola 118. ad Ianuarium dicens solum contemptum non vult cibus ille: sicut manna fastidium. Et idem de dogma. ecclesi. ca. quinquagesimotertio, & habetur de consecra. distinct. secunda, ca. quotidie. vbi habetur, omnibus diebus dominicis communicandum hortor: si tamen mens in affectu peccati non sit.

Item Hilarius, & habetur ea. dist. si non sunt vbi dicitur si non sunt tanta peccata, vt quis excommunicetur, non se debet homo à medicina corporis, & sanguinis domini separare. quod intellige si deuote accedat vti superius secundum Thomam declaratum est. Et cum præfata propositione expresse concordat Palude in 4. dist. 9. q. 3. Et Maioris ibidem q. 2. conclu. 2. & 6. & sanctus Bonauent. dist. 12. q. 3. Et Durandus ibidem q. vlti. & Gerson de præparatione ad missam consideratione 8. & alfab. 37. litera. 3. Et Turrecremata in decreto dist. 6. ca. 1. & Raulim, ipsum etiam referens in tracta. de eucharistia sermo. 8. propositione 4. q. R. Et Gabriel in cano. lectio. 10. Et Adrianus in 4. de eucharistia q. 4. de impedimento pollutionis. Et Caietanus in summa tit. comunicare. Et Nauarro in summa Hispanæ edita ca. 21. nu. 50. Et Siluester tit. eucharistia. 3. q. 10. in fine vbi dicit q. B. Tho. oppositum tenens. 3. par. q. 80. art. 7. locutus est ex opinione aliorum. tandem idem tenet Ledesma ex Victoria prima parte, super quarto sententiarum q. 21. art. 7. dubio 2. Et Abulen. Matth. 4. ca. quæst. 75. latius

latius de hoc. cum supradictis concordat, & Soto in 4. distinct. duodecima quæst. prima, articulo 7.

Nam Richardus in 4. dist. 9. arti. 2. quæst. 3. & B. Thom. vbi supra, & in opusculo. 64. ca. 17. Vtrum propter pollutionem nocturnam ab eucharistia abstinendum sit cum multis aliis antiquis quos ibi sequitur videntur tenere oppositum, quòd scilicet talis pollutio nocturna ex mortali peccato procedens etiam sub mortali impedit illa die assumptionem eucharistiæ, etiamsi homo ille contritus, & confessus sit: nisi superueniat aliqua ratio, vel causa rationabilis de qua inferius propositione secunda habetur, idq; propter rationes tactas in argumento primo inferius, quæ ibi soluentur.

Igitur iste de quo hæc prima propositio agit, solum venialiter peccat accedens ad eucharistiam propter aliqualem irreuerentiam, excepto si ex causa rationabili id fiat, vt in secunda propositione sequenti etiam de fornicarie polluto habetur.

n. propo.

Propositio secunda. Mortaliter in vigilia, vel per fornicationem illa nocte pollutus, etiã si sufficienter contritus, & confessus sit, vtrum mortaliter peccet illa die ad eucharistiam accedens, dubium est. Nam Gerson, & Raulim in tractatu de matrimonio sermone octauo, cap. & alibi. & Nauarro in summa, vbi supra cum multis aliis doctoribus tenent, quòd is mortaliter peccat, quia valde irreuerenter accedit: quamuis hoc non satis sufficienter probetur, excepto in casu quo quis ex magna deuotione, vel ex rationabili causa, vel in necessitate iam ab omnibus huius peccati reliquiis purgatus accederet: tunc enim cessat ratio peccati mortalis, vt ex prima propositione liquet. Immo & venialis peccati ratio cessat omnino si sit magna, & insolita deuotio, vel obligatio pro se, vel pro alio, tunc celebrandi, vel necessitas, quia videlicet est dies festus, nec est alius qui populo celebret, vel quia est dies quo ipse cum aliis communicare, aut celebrare debet, ita quòd sine scandalo, aut notabili nota id omitti non potest. Et in hac exceptione omnes doctores conueniunt. Sed Soto, & Nauarro in summa postea emendata, vbi supra ex Palude, & Siluestro cum multis aliis doctoribus tenent, quòd nisi alia irreuerentia, vel distractio notabilis interueniat non peccat mortaliter celebrando illa die, vel nocte mortaliter in vigilia pollutus si contritus, & confessus est: quia nulla ratione sufficiente probatur. & hæc opinio probabilior est.

Fit ex dictis secundum omnes, quòd religiosi qui raro in tali peccato incidere solent, & alii eiusmodi viri spirituales qui statim redeunt ad cor, & se recolligunt conscientiam, & mentem à dicto peccato eiusque reliquiis omnino

repurgantes, & deuotiores inde sæpe redduntur, vtique sine mortali, & sæpe sine veniali illa die contriti, & confessi ad hoc sacramentum, vel ad celebrandum accedant.

De aliis autem non mortaliter, sed solum venialiter in somno, vel etiam in vigilia pollutis constat, secundum omnes, quòd solum venialiter, & aliquando nullo modo peccant cum deuotione ad eucharistiam accedendo, vel celebrando: maxime si iam contriti, & confessi sint. Et quamuis tunc de consilio abstinendum sit: at cum deuotione accedere non est veniale, immo & cum magna deuotione, vel ex rationabili causa aliqua de supradictis accedere, & celebrare melius, & sæpe meritorium est. Videatur B. Thom. & Gerson cum aliis doctoribus vbi supra.

Contra supradicta arguitur, & maxime contra primam propositionem. primo, quia Exod. 19. Et Leuit. 7. & 15. ca. Et Deut. 23. taliter polluti erant immundi vsque ad vesperam post uestium lotionem. Et primi Reg. 21. de panibus propositionis pollutis non erat licitum vesci, & illi panes significabant hoc sacramentum.

Item de pœnitentia dist. 1. ca. nonnulli canibus, & porcis sancta dari non debent, & quia tales irreuerenter accedunt.

RESPONDEO, secundum Gregorium in epistola ad Augustinum episcopum Anglorum ca. 10. ca. 11. & habetur distinct. 6. ca. testamentum. Illa erant ceremonialia quæ iam non valent: nisi quo ad intellectum spiritualem, quòd scilicet culpam illam lachrimis pœnitentiæ ille pollutus abluat: & quousque ignis tentationis cum suis reliquiis abscesserit ad sancta non accedat, vt supra declaratum est, quòd aliquando quidem sub mortali: aliquando sub veniali: aliquando vero sine vilo peccato talis accedit. Et aliquando de decencia, & consilio, aliquando de necessitate præcepti debet abstinere.

Ad ca. autem. nonnulli. Respond. quòd post contritionem, & confessionem deuote accedens non canis, nec porcus est.

Ita etiam in casibus supradictis aliquando de præcepto sub veniali, aut sub mortali aliquando solum de consilio, atque decencia huic summo sacramento summa debetur reuerentia munditiæ corporalis.

QVAESTIO OCTAVA.

*Utrum quoties quis in statu gratiæ sumit eucharisti-
am, sed sine actu charitatis, quia distractus,
vel quia accipit per actum qui est pecca-
tum ueniale, puta statim post mor-
talem pollutionem, uel ex uan-
agloria, & huiusmo-
di, ita quod illa
sumptio peccatum ueniale tantum est,
charitatis augmentum, & gra-
tiæ accipiat.*

1. Opin.

RESPONDEO. in hoc est duplex opinio. prima Caietani in 3. par. q. 79. artic. 1. & 8. quod non tunc, sed postea quando cessantibus his impedimentis dispositus fuerit. Et ad idem est ipse 1. 2. q. ult. art. 8. Et 2. 2. quæst. 24. art. 6.

Quæ opinio probatur sexcupliciter. primo, quia hoc sacramentum est nutrimentum in vita spirituali, sed non nutritur per talem cibum nisi qui per actum vitalem sumit illum, ut patet etiã in nutrimento corporali. talis autē actus non est peccatum ueniale, neque actus distracti sumentis. ergo.

Secundo, quia si semper gratia augetur sequeretur quod multi sacerdotes etiam religiosi qui sic fere quotidie accedunt haberent magnā gratiam, sed consequens hoc videtur falsum: quia tepide operantur diligendo Deum, & alia bona faciēdo. quod certe non facerent si ita magnam gratiam haberent.

Tertio, quia cum illa sumptio sit peccatum: iã ergo per & propter peccatū datur gratia, & per opus demeritorium, quod implicare videtur.

Quarto, quia sequeretur quod pueris daretur gratia ante usum rationis si sumant hoc sacramentum: sicut in ecclesia olim alicubi fiebat. postquã non requiritur deuotio actualis. Et similiter furiosis, & amentibus qui hoc sacramentum ante petierant.

Quinto, quia B. Tho. in 4. dist. 12. q. 2. art. 1. q. 3. dicit quod cum peccato ueniali nō recipit quis gratiam etiam cum sacramento, & idem in q. 7. de malo art. 12. ad secundum dicit nulli unquam infunditur gratia sine actuali feruore charitatis.

Sexto, quia et si gratia cōferatur, & augeatur: et per quodlibet opus meritorium extra sacramentum, quia non est habitus operatiuus, ut ingenue Soto de natura, & gratia lib. 2. ca. 17. confitetur. at uero quod charitas nō augeatur, sic probat ibidē. quia habitus operatiuus dum remissē operatur potius remittuntur quã intenduntur, ut patet in remisse orante, canente, prædicante, præliate, & huiusmodi, ut late probat Caietanus 2. 2. q. ubi supra. propter quod Ber. & Richar. de sancto Viatore sæpe dicunt quod in via Dei non progredi regredi est: & non proficere est deficere. Et Hier.

48. maledictus qui opus Dei facit negligenter, aliã fraudulenter. Nunc autem charitas est habitus operatiuus ad opera charitatis immediate inclinans. ergo non semper augetur in distracto, aut cum peccato ueniali culpabiliter sumēte hoc sacramentum.

SECUNDA opinio est in oppositum, quæ cō-
ter tenetur à doctoribus, & expresse à B. Thoma
3. par. q. 79. art. 8. ut bene eã refert ex Victoria
Ledefma, ubi supra q. 20. art. 1. dub. 4. & artic. 8.
quamuis talis homo de quo est dubium præfens
ratione dicti impedimenti non habeat illam re-
fectionem actualē dulcedinis spiritualis, i. actualē
delectationem spiritualem. at uero augmen-
tum gratiæ ex opere operato, seu uirtute huius
sacramenti semper habet, quamuis Caietanus
male interpretetur beatum Thomam.

Hæc opinio probatur tripliciter. primo, quia non potest ad eucharistiã quis accedere in gratia simul & indispositus: nisi aut quia non habet actum charitatis: aut quia cū ueniali accedit in ipso actu sumptionis uenialiter peccans. sed neutrum istorum impedit effectum gratiæ suscipiendæ. ergo. Consequētia patet cū maiore: & minor probatur quo ad non habentem actum charitatis dupliciter. tum primo, quia sacramentū hoc cōfert illud augmentū gratiæ ex opere operato: ad quod non requiritur actus; sed quod præcesserit in adulto, & absit contemptus. Quod inde patet: quia freneticis, & amentibus qui prius hoc sacramentū petierunt cōceditur. 2. 6. q. 6. c. is qui. & c. qui recedunt. si in illis signa cōtritionis apparuerunt. & similiter infantibus si nunc daretur sicut olim in aliquibus ecclesiis dabatur, ut refert August. epistola 23. 26. 107. & lib. 3. de trini. ca. 10. & de peccatorum meritis, & remiss. li. 1. ca. 10. & contra duas epistolas Pelagii li. 1. c. 12. Et cōtra Iulianū li. 4. c. 4. & li. 1. c. 1. & li. 3. ca. 1. Et Hiero. in dialogo contra Luciferianos. Et Cypria. serm. 5. de lapsis, & habetur de cōsecr. dist. 4. c. si quis, ex Augustino de ecclesiæ dogma. quãuis modo eis non detur, neque debeat dari, nec sit necessariū secundum B. Tho. 3. par. q. 80. art. 9. & cōter doctores. tamē si illis daretur sicut olim dabatur utique illi sicut & frenetici reciperent gratiã sacramentalem: quia ad hoc dabatur illis ueltra alios effectus sacramenti, uel ex Victoria dicit Ledefma ubi supra q. 21. art. 9. dub. 2. & 5. contra Caietanū ubi supra, & contra Maioris in 4. dist. 9. q. 1. art. 2. Tū secundo, quia expresse dicit B. Tho. in 4. dist. 16. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. quod ad recipiendā gratiã nō semper requiritur actualis actus, seu intentio: sed sufficit habitualis, uel ut alii clarius dicunt uirtualis, uidelicet habuisse actū, & non mutasse intentionem uoluntarie. Hæc ille. Et consonat idem 3. par. q. 79. artic. 8. & ita patet minor quo ad non habentem actum.

Et quo ad peccatū ueniale et quod non impediatur infu-

2. Opin.

infusionem gratiæ, patet: quia nihil impedit nec expellit aliud puta gratiam, nisi quod est illi cōtrarium. Sed ueniale non contrariatur gratiæ habituali nec quo ad infusionem nec quo ad existētiã, alioqui propter ueniale quis damnaretur: quia propter illud gratia priuaretur. igitur gratia & peccatum ueniale bene stant simul, tam in existētia quã in infusione uidelicet in eo tēpore quo fit & infunditur ante uel post aut simul utrunque, nam eadem utrobique ratio est.

Secundo probatur secunda opinio, quia attritus sine affectu peccati mortalis secundum omnes Thomistas, & multo magis si probabiliter se æstimat contritum secundum communiter doctores, confessus accedens ad eucharistiã habet gratiam sacramentalem qua de attrito fit cōtritus, ut de hoc supra q. 2. latius agitur: ergo à fortiore contritus & confessus communicans non obstante actuali distractione & ueniali peccato gratiam sacramentalem habebit.

Tertio ad idem. quia si iste statim moreretur utique tunc in eadem dispositione existens gratiam sacramentalem communicans haberet, quia etiam secundum ipsum Caietanum ubi supra nō priuatur illa in æternum. ergo etiam tunc ante mortem communicans uiuus & sanus. probatur consequentia. quia ponatur quod iste non erit postea melius dispositus quã nunc, & quidem status uitæ uel mortis per accidens est & impertinens ad uirtutem sacramenti, & per consequens ad gratiam ex opere operato obtinendam.

Ad rationes igitur prioris opinionis, Respon. ad primam negando consequentiam: quia licet illud peccatum non sit actus vitalis requisitus: sufficit tamen quod ille homo habet uel habuit alium actum uitalē, quo uidelicet uoluit uel nūc etiam uult accipere sacramentum manēs in gratia ad hoc quod eius augmentum uirtute sacramenti accipiat.

Ad secundam Respon. concedendo sequellã; & ad eius improbationem dico quod ratio quare illi sacerdotes cum magna gratia tepide operantur, non est defectus gratiæ quam habent: sed quia gratia ut talis non est habitus immediate ad operandum ut bene dicitur in concilio Mileuitano: sed mediata, nempe per habitus charitatis & aliarum uirtutum. Nam gratia immediate acceptum facit Deo: non autem diligit sed charitas seu quatenus charitas est, ut latius de hoc in responsione ad ultimum habetur. Item nec gratia nec charitas aut habitus quicunq; cogit habētē, sed inclinatur suauiter ad suum opus si uelit ea uti: & sepe non sentitur. inde illi non operantur secundum talem inclinationem: quia ex culpa sua nolunt uti gratia & habitibus & aliis donis quæ habent secundum totam eorum inclinationem. Quod præcipue dupliciter contingit, tum, quia occultis quibusdam uitiis laborant,

qualia sunt, in ordinatus sui amor, propria uoluntas & delectationes sensuales, quibus paulatim gratia Dei amittitur si illa studiose seclatur. Nobilis namque amicitia Dei riualet non admittit, sed cor solum sola uult possidere: ut ait Bernardus. tum etiam quia ex consuetudine plerique potius quã ex affectu seu charitate operante accedunt; nec apud seipsos permanent. Ideo tanquam ab ingratis Deus sua dona tollit secundum Matth. 25. habenti, id est, bene uentit donis acceptis, dabitur: ei autem qui non habet, id est, qui non bene uirtutur, & id quod habet, id est, quod accepit, auferetur ab eo, uti Chrysostomus exponit.

Ad tertiam Repon. dupliciter. primo, secundum Ledefma ubi supra q. 20. art. 8. ex victoria, quod non datur gratia propter peccatum formaliter: sed propter operationem quæ est sumptio sacramenti, non quia peccatū sed quia sumptio est. Hæc ille. Sed hæc responsio non uidetur bona, tum quia similiter dicere possemus quod per peccatum possumus mereri gratiam, nō quatenus peccatum, sed quatenus actus uel operatio est, quod concedere est absurdissimum, & implicat quod per peccatum mereamur: quamuis per alium actum coniunctum peccato mereri possimus. Immo per peccatum etiam ueniale non meremur apud Deum præmium aliquod temporale, ut latius de hoc agit Nauarro in ca. quando. de conse. distin. 1. c. 20. num. 29. 30. 66. 67. 68. 69. tum etiam quia falsum est proprie loquendo quod propter illam culpabilem sumptionem, aut etiam propter actum sumptionis obtinemus gratiam sacramentalem. Nam ly propter dicit causam seu rationem unde illa gratia prouenit quæ non ex opere operantis sed ex opere operato uirtute sacramenti confertur.

Ideo secundo & melius Respon. concedendo quod per peccatum non propter peccatum habetur gratia sacramentalis ex opere operato de qua loquimur, nec id est inconueniens: ex quo nō uirtute aut merito aut ratione operis operantis confertur, sed per illud opus aut mediante illo, ita quod actus ille sumptionis culpabilis & peccatum illud est, nō meritum sed medium aut causa sine qua non illius sacramentalis gratiæ uirtute sacramenti prouenientis. Et ita per peccatum proprie non meremur gratiam sed est medium quo habemus sacramentum uirtute cuius gratiam obtinemus. Quod si ly propter dicat medium aut causam sine qua non, sicut ly per, tunc conceditur quod per & propter peccatum & per opus demeritorium datur gratia ad sensum iam declaratum: non tamen quod per peccatum gratiam mereri possimus ut dictum est.

Ad quartam de pueris & furiosis conceditur ut supra in prima probatione huius secunde opinionis dictum est. Item non est eadem ratio quia

Respon. ad tertiam.

Respon. ad primam rationem.

Ad secundam.

Respon. ad quartam.

Respon. ad
quintam.

quia illi nunquam habuerunt actum vt adulti.
Ad quintam ex B. Thoma in 4. distin. 12.
Respon. vt Ledeſma vbi supra q. 20. art. 1. quod
ipſe poſtea ſe correxit in 3. par. q. 79. arti. 8. vt ſu
pradiſtum eſt.

Ad aliud in 7. q. de malo Reſpon. quod intelli
gitur ſine ſacramento aut ex opere operantis: ſe
cus ex opere operato ſacramenti.

Respon. ad
ſextam.

Ad ſextam Reſpo. quod id ſolum procedit ſe
cundum B. Tho. & alios tenentes quod gratia
& charitas ſunt diuerſi habitus realiter diſtincti:
non autem ſecundum Scotum & alios tenentes
quod ſunt idem habitus realiter & ſolum diſtin
guuntur ratione effectuum: quia quatenus gra
tiam facit Deo dicitur gratia: & quatenus incli
nat ad diligendum illum dicitur charitas. de
quo Vega de iuſtificatione lib. 7. cap. 25. latius
agit vſque ca. 27.

Secundo dico, quod illa maior eſt vera quod
ſcilicet habitus remiſſe operantes remittuntur,
non quidem quo ad ſubſtantiam ipſorum ſed
quo ad ſuos actus, quia ſcilicet producunt actus
remiſſiores. Cum quo ſtat quod etiam per illos
actus remiſſiores ipſi habitus formaliter inten
dantur vel augeantur: maxime ſecundum opi
nionem communem quod intentio fit per ad
ditionem gradus ad gradum. & præcipue hoc
eſt verum in habitibus infuſis quorum eſt vel in
fuſio & augmentum eſt à ſolo Deo effectiue ſe
cundum meritum vel diſpoſitionem ſuſcipiētis.
igitur nõ requiritur alia intentio vel conatus vo
luntatis actualis ex parte noſtra; niſi ſolum di
ſpoſitio de lege neceſſaria ad gratiæ infuſionem
& augmentum ex opere operato vel virtute ſa
cramenti obtinendum: quicquid ſit de gratiæ &
charitatis augmēto ratione operis meritorij vel
ex opere operantis proueniente, de quo inferius
ſecundum varias doctorum opiniones tãgemus.
quia ſacramenta ſunt inſtituta diuinitus ad re
medium & adiutorium gratiæ etiam nunc ante
mortem præſtandam ea digne vel non indigne
ſuſcipienti.

Argumē. 7.

Si tandem ſeptimo arguatur replicando con
tra ſupra dicta, quod gratia ſacramentalis ex
opere operato datur ſecundum diſpoſitionem
ſuſcipientis, maior vel minor ſecundum B. Tho
mam & communiter doctores vt ſupra q. 3. in 5.
opinione propoſitione. 4. latius habetur. er
go vbi nulla eſt diſpoſitio, qualis in propoſito
contingit, ſequitur quod nulla gratia recipi
tur.

Respon. ad
ſeptimam.

Reſpon. ad ſeptimam negando quod nulla
eſt ibi diſpoſitio. dico enim quod ſicut in illo
eſt actus vitalis præcedens, ſcilicet volitio ſu
mendi hoc ſacramentũ in ſtatu gratiæ: ita eſt di
ſpoſitio ſecundum quam gratia confertur virtu
te huius ſacramenti.

Q V A E S T I O N O N A.

Vtrum per quodlibet opus meritorium,
gratia vel charitas augeatur.

RESPONDEO quod quo ad hoc ſunt qua.
tuor dubia enodanda, quorum primum eſt.
Vtrum habitus infuſi augeantur ſecundum pro
portionem aut quantitatem meriti aut intenſio
nis gradualis actus.

Ad quod Reſpon. quod licet in hoc ſint opi
niones tamen probabilius eſt quod augeantur ſe
cundum proportionem aut quantitatem meriti:
non autem ſecundum quantitatem intenſionis,
niſi quatenus talis intentio actus facit ad meritũ.

Pro probatione ſupponatur quod meritum
non proportionatur intenſioni actus interioris,
ita quod ſi dilectio Dei ſit intenſa vt tria ſit etiã
meritoria vt tria, ſed vt etiam refert Almayn in
moralia tracta. 2. ca. 10. ſecundum communiter
doctores proportionatur & attenditur ſecũdum
conatum voluntatis, & gratiæ ſuæ charitatis cõ
curſum, & obiectum & alias circũſtantias actus.
quod patet de eo qui dat elemoſynam vnus
oboli vel leuem patitur iniuriam per actum intẽ
ſiorem: quã alius qui per actum remiſſum to
tam ſubſtantiam pauperibus diſtribuit vel pati
tur martyrrium, aut qui cum maiori difficultate
idem opus per actum remiſſum operatur. quia
iſte plus meretur quã ille primus.

Quo ſuppoſito probatur opinio vel propoſi
tio ſupra poſita. primo, quia virtutes infuſe ſunt
dona ſoli Dei & quodammodo præmia quam
uis non finalia actuum bonorum. ergo meliori
bus & melius vtentibus illis datur meliora dona
atque virtutes & earum augmentum, magis aut
minus ſecũdum maius aut minus meritum vnus
cuiuſque in eis, quantumcunque alius habeat
actus intenſiores ſed non eque meritorios. & hæc
conſequentia patet, quia videtur inconueniens
quod qui eſt melior per maius meritum non ha
beat maiorem charitatem & gratiã, cuius aug
mentum eſt quodammodo præmium, licet non
conſumatum vt dictum eſt.

Secundo probatur idem, quia Matth. 25. ha
betur in parabola de quinque talentis. Euge ſer
ue bone quia in pauca fuiſti fidelis &c. Sequitur
habenti dabitur, id eſt, bene vtenti dabitur am
plius ſecundum Chryſoſt. & alios doctores. nul
lus autem melius vtitur & fidelius quã qui me
lius & meritorie operatur: ergo ipſi datur à Deo
augmentum ipſorum donorum & charitatis qui
bus prædicto modo bene vſus eſt.

Si contra hoc arguatur pro oppoſita opinio
ne, primo, quia habitus infuſus augeatur merito
rie ſicut effectiue ab actu augeatur ſi actus eum
poſſet augere. Sed ſi augeatur effectiue ab actu,
certe ſecundum eius intenſionem gradualẽ &

non

non ſecundum meritum augeatur: vt patet de
habitu acquiſito qui augeatur ab actu meritorio
nõ ſecundum proportionem meriti ſed ſecundũ
gradualẽ eius intenſionem, ergo ſimiliter de
habitu infuſo dicendum eſt.

Respon.

Reſpon. negando maiorem, quia ſi augea
tur ab actu augeatur naturaliter, & per confe
quens ſecundum intenſionem naturaliter ope
rantem: meritorie autem à ſolo Deo effectiue
& libere, quamuis ſecundum meritum actus vel
perſonę augeatur.

Argumē. 2.

Secundo arguitur, quia per actum meritoriũ
virtutis acquiſitę augeatur habitus infuſus, ergo
proportionabiliter ſicut augeatur habitus acquiſi
tus ſecundum intenſionem gradualẽ & non ſe
cundum meritum illius actus, ita etiam augeatur
habitus infuſus.

Respon.

Reſpon. negando conſequentiam, neq; enim
eſt eadem ratio, quia actus meritorius virtutis
acquiſitę non augeat effectiue & naturaliter habi
tum infuſum ſicut augeat acquiſitum: ſed ſolus
Deus libere & effectiue augeat habitum infuſum
ad poſitionem actus meritorij virtutis acquiſitę,
& ſecundum meritum nõ ſecundum intenſionem
eius, vt dictum eſt.

Argumē. 3.

Tertio arguitur, quia augmentum charitatis
non facit per ſe ad præmium ſed ſolum ad inten
ſiorem actum eliciendum. Præmium namque
glorię nõ eſt: reſpectu charitatis ſed gratię: neq;
charitati ſed gratiæ aut quatenus gratia eſt re
ſpondet, vt infra in ſecundo & tertio dubio la
tius de hoc. ergo ex intenſione charitatis potius
habetur reſpectus ad intenſionem quã ad meri
tum actus.

Respon.

Reſpon. negando antecedens quatenus dicitur
ibi quod charitas ſolum facit ad intenſionem
& non ad meritum actus. Nam & ſecundum B.
Tho. in 1. diſt. 17. q. 2. art. 3. & ſecunda ſecundæ
q. 24. art. 6. facit & præcipue ad actum meliorem
& digniorem, & per confequens meritorium ma
gis vel minus eliciendum, quamuis gratia ſecun
dum ipſum B. Tho. vel ipſemet habitus vt eſt gra
tia ſecundum Scotum faciat gratum Deo & ſit
diſpoſitio ad gloriam.

Dubium. 2.

Secundo dubitatur, Vtrum quilibet actus pro
cedens à charitate ſit meritorius gratiæ & glorię
& eam augeat.

Ad quod ſupponatur quod ſunt opiniones ſi
gratia & charitas infuſa ſit vnus & idem habitus
realiter an diuerſi. Nam Thomiſtę tenent quod
ſunt diuerſi habitus ſeu qualitates; & gratia facit
gratũ Deo: charitas autem inclinatur ad Deũ
amandum, quamuis ſemper ſint ſimul. Scotus
vero & nominales & alij tenent quod eſt vnus
habitus & ſolum diſtinguitur quo ad effectus; &
nomine tantum diuerſificatur. Nam quatenus
gratum facit Deo dicitur gratia: quatenus autẽ
inclinatur ad ipſum amandũ eſt & dicitur charitas.

Quo ſuppoſito ad dubium Reſpon. per tres
propoſitiones. prima eſt quod per quemlibet
actum meritorium vel à charitate procedentem
quantumlibet remiſſum homo meretur nouam
gloriam eſſentialem: & eam maiorem habebit.
Probatur primo, quia ex fide & ſacra ſcriptura
tenemus quod pro bonis actibus ex gratia proce
dentibus aut propter Deum factis meremur &
habebimus præmium in cœlo. ad Rom. 2. reddet
vnicuique iuxta opera ſua. Et Apoc. 14. Opera
illorum ſequuntur illos. Et Matth. 19. Si vis ad
vitam ingredi ſerua mandata. Et omnis qui reli
querit domum aut patrem &c. centuplũ accipiet
& vit. eter. poſs. & c. 10. qui dederit calicem in
nomine diſcipuli non perdet mercedem ſuam.
Et c. 28. Eſuriui & dedisti mihi &c. ideo venite
benedicti &c. Nunc autem per actus etiam re
miſſos implentur prædicta mandata & conſilia:
etiam martyrrium quibus per actum remiſſum pati
potest, ergo pro illis meretur & habebit vitam
æternam. Alias pro merito de condigno non da
retur homini præmium ſibi ex lege debitum.

Secundo probatur idem, quia aliis viri per
fecti eſſent ex hoc peioris conditionis, ſi videli
cet habentes habitus charitatis intenſiſſimos, ali
quando forte minus intenſos actus eliciētes peni
tus præmio fruſtrarentur: qui tamen actus apud
imperfectos eſſent valde meritorij.

Tertio probatur idem, quia videtur abſurdum
quod ſi quis heri habuiſſet actum vt decẽ, & pro
illo magnum præmium habuiſſet: & hodie quia
ex illo actu creuit ille habitus qui, vt ſupponitur,
heri erat remiſſior, iam inquam hodie pro ſimi
li actu vt decem nullã mercedem habeat. & ita
gratia vel charitas maior quam nunc habet, eſſet
illi cauſa non merendi nũc maiorem vel eũdem
gradum glorię quem heri meruit cum gratia aut
charitate minori. Quod tamen inde patet fal
ſum: quia maior gratia illius eſt circũſtantia
perſonæ reddens illum, & ex conſequenti opus
eius magis acceptum Deo ad maiorem gloriam.

Quarto probatur idem, quia contritio quan
tumcunque remiſſa dummodo alias habeat debi
tas circũſtantias eſt ſufficiens diſpoſitio ad gra
tiam & gloriam.

Hanc opinionem tenent communiter docto
res cum Scoto in 4. diſt. 14. & in 1. diſt. 17. & in
2. diſt. 27. & B. Tho. prima ſecundæ q. vltima art.
8. & ſecunda ſecundæ q. 24. art. 6. quamuis forte
in primo ſententiarum diſtin. 27. q. 2. art. 3. & in
2. diſt. 27. q. 1. art. 5. cum quibuſdã aliis, ſicut de
charitatis augmento aliter ſenſerit. Sed nunc cõ
muniter inter doctores dubium non eſt de glo
riæ augmento: licet varie opinentur vtrum per
actus remiſſos gratia vel charitas augeatur, &
quando.

Secunda propoſitio. per quemlibet actum me
ritorium quantumcunque remiſſum etiam meretur

Propo. 1

Propo. 2

Propo. 3

Propo. 4

Propo. 5

tur homo nouā gratiā, quia gloria proportionē habet ad eā tanquā ad dispositionē de lege pręrequisitam, ex quo gloria est ipsa gratia consummata vt declarat B. Bonauentura in 2. distinc. 27. art. 2. q. 3. ergo per eundem actum meritorium glorię meretur homo nouam gratiam, & in hoc conueniunt omnes doctores cum B. Tho. prima secundę q. vlt. art. 8. & ibi Caietanus, quamuis forte etiam in hoc cum quibusdā aliis aliter senserit in 2. distinc. 27. q. 1. art. 5. sicut & de merito augmenti glorię vbi supra in prima propositione dictum est. quamuis etiam de tempore huius augmenti gratię & charitatis varie doctores opinentur vt in tertia propositione sequenti latius.

Propo. 3. Tertia propositio. probabilius est quod statim vt homo meretur gloriam vel eius augmentum etiam per actum remissum datur & augetur gratia nec differtur in posterum. Dico hoc esse probabilius: sunt enim duę opiniones circa id; Nam B. Tho. vbi supra in 2. distin. 27. & prima secundę q. vlt. art. 8. & ibi Caietanus & Durandus & alii Thomistę ea. dist. cum aliis doctoribus tenentibus quod gratia & charitas sunt habitus distincti. dicunt quod tale gratię sicut & charitatis augmentum non statim datur sicut nec gloria: sed eo tantum tempore quo quis fuerit sufficienter dispositus ad id: quod tunc solum est quando homo ita vtitur gratia accepta secundum proportionē virium suarum vt in nullo desit ipsi gratię acceptę per negligentiam.

Scotus autem in 4. dist. 21. & in 1. dist. 17. tenens gratiam esse eundem habitum cum charitate quamuis in effectibus diuersum, dicit idem cū B. Tho. sed super addit quod si in hac vita propter defectum dispositionis supra dictę non datur augmentum gratię referuatur pro tempore mortis vbi gloria danda est simul cū gratię augmento quę ad gloriam est dispositio pręrequisita: & tunc augetur ille habitus in esse gratię vel ad effectum gratię: etiam si non augetur in esse charitatis inclinantis ad opera eius. Et idē tenet Richardus in 2. dist. 16. cum aliis. ratio diuersitatis gratię & charitatis patebit amplius ex tertio dubio sequenti. Ideo secundum omnes prædictos doctores non est opus si actus est nūc meritorius gratię quod eam mereatur dari pro nunc, sed pro suo tempore supra dicto, nec nisi pro tunc debita est.

Opinio. 2. Alia est opinio secundum quam tertia propositio posita est, quam tenent communiter doctores moderni cum nominalibus, vt refert etiam Gabriel in 1. dist. 17. q. 4. & in 2. dist. 27. & in 4. dist. 14. q. 3. dub. 3. Et Almayn eadem distin. & in morali. 2. tracta. c. 11. & tenet etiam Victoria in relectione de augmento charitatis. Quę probatur tripliciter: primo, quia tenendo cum Thomistis quod gratia distinguitur à charitate stat

quod augeatur gratia & non charitas infusa: sicut communiter dicunt doctores de Christo q̄ habuit infinitam gratiam non autem infinitam charitatem nec infinitas virtutes nec actus omnes infinite meritorios. hoc supposito probatur propositio. Quia quilibet actus meritorius etiā remissus auget gloriam secundum totam latitudinem actus, ita quod tot gradus glorię ei respondent quot sunt gradus meriti vt supra in prima propositione habetur. Nunc autē gloria & gratia sibi correspondent secundum communiter doctores. ergo si iste per tale opus meritorium etiam remissum est nunc gratior Deo vt duo quàm antea erat, sequitur quod nunc eius gratię est aucta vt duo plusquā erat. probatur hæc consequentia. quia nihil aliud est esse gratius Deo quàm esse ei magis acceptum per maiorem gratiam. & hoc idem sequitur tenendo quod est idē habitus gratię & charitatis. Stat enim quod per tale opus meritorium iste qui est gratior Deo eius habitus sit nunc auctus in esse gratię: & non in esse charitatis, id est, non magis quàm ante inclinēt & moueat ad actus charitatis, quousq; ad hoc augmentum sit homo dispositus vt dictū est & dicitur in tertio dubio sequenti.

Secundo probatur idem, quia alias sequeretur quod ex pluribus meritis etiam remissis magis gratus & acceptus Deo ad maiore gratiam & gloriam postea accipiendum, esset nunc minus gratus per minorem gratiam de presentis. Quod non quadrat rationi nec auctoritati, cum per eandem gratiam sit gratus magis aut minus nunc & post: supposito quod non solum secundum præsentem iustitiam sed & secundum finalem prædestinationem idem homo ad eam gloriam acceptus sit.

Tertio probatur, quia fauores sunt amplian di dum oppositum nec ex sacra scriptura vel auctoritate nec ratione sufficiente habetur. quod certe in proposito contingit: quia omnes rationes oppositę opinionis facile soluuntur, vt in tertio dubio sequenti patebit.

TERTIO dubitatur, Vtrum charitas augeatur per quemlibet actum meritorium etiam remissus sit.

Respon. per duas propositiones, quarum prima est, quod per actum intensiorem habitu augetur ipse habitus charitatis & gratię. Hęc propositio certa est apud omnes.

Sed est difficultas quomodo vel quot gradibus augeatur: videlicet vtrum actus intensior habitu augeat illum secundum totam suam latitudinem omniū graduum ipsius actus, an solū secundū suū excessum quem habet supra habitum. Exēpli gratia. Si habitus est vt quattuor & actus intensior vt sex: vtrum habitus ille augeatur per omnes illos sex gradus ita vt iam sit intensus vt decem, an solum per duos ita vt non sit habitus intensus

Opin. 1.

intensus nisi vt sex. In quo est triplex opinio. **PRIMA**, quod actus intensior auget suum habitum secundum totam suam latitudinem, quia ex supra dictis pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinem graduum actus meritorii. & gloria respondet gratię secundum communem sententiam. ergo ibi est aucta gratia secundum totam latitudinem graduum actus illius. Exēpli gratia. Si gratia est vt quattuor & actus meritorius vt octo, dico q̄ gratia fiet vt duodecim sicut & gloria, aliās nō seruaretur debita præmiorum ad merita proportio. Quod patet: quia si Petrus habet actum meritorium vt quattuor & per consequens habitum charitatis & gratię vt quattuor: & postea habeat alium actum meritorium vt octo: Si actus non augeat habitum per totam latitudinē sed solum secundum excessum, sequeretur quod habitus charitatis & gratię in Petro erit solum vt octo, & cum gloria gratię respondeat etiam erit vt octo: & tamen habebit meritum vt duodecim, & ita gloria esset minor meritis, quod est inconueniens. Item secundo, quia iste est gratior vt octo quàm prius erat: ergo gratia est aucta vt octo plusquam prius erat.

Opin. 2.

SECUNDA opinio est q̄ actus intensior nō auget habitum per totam suam latitudinem sed solum secundum excessum quem supra habitum habet. probatur primo quia in agentibus naturalibus agens intensum non auget effectum minorem secundum totam suam latitudinem sed solum secundum excessum. Nam si calefactiuum vt octo applicetur calido vt quattuor non faceret calidum vt duodecim sed solum vt octo; ergo similiter dicendum est in habitibus & actibus tam acquisitis quàm infusis, quia tam hæc quàm illa agentia naturaliter agunt ad vltimum de potentia.

Secundo probatur idem quia si actus intensior auget habitum secundum totam suam latitudinem: certē cum actus ab habitu acquisito naturalis potentię intellectus vel appetitus sensitivi naturaliter secundum totam suam inclinationem vel ad vltimum de potentia productus sit: & ita saltem erit æque intensus vt suus habitus. exēpli gratia, vt decem: nam ideo agens dicitur esse virtutis vt decem quia potest producere effectum vt decem. ergo si actus habitum illum auget secundum totam latitudinem, semper auget illum in duplo. Immo & inde vltius sequitur quod per quemlibet actum sequentem ille habitus augetur plusquam per omnes actus præcedentes: quod tamen est contra experientiam & rationem. Et idem sequitur de habitu infuso quocunq; etiam in voluntate existente; si quis per illum ex toto conatu producat actum saltē æque intensum vt constat. Ex quo etiam sequeretur quod ille vltimus actus sicut erit in-

tenior ita & magis meritorius ceteris paribus: quàm omnes alii præcedentes: quodq; pro quolibet actu sequente homo habebit maiorem gloriam quàm pro omnibus præcedentibus. quæ omnia absurda sunt. Neque enim est opinabile quod Ioannes Baptista vel beata Virgo Maria, aut etiam Christus vt homo per quemlibet actum in vltimo vitę suę, quem etiam suppono aliās ex toto conatu productum circa idem obiectum & cum eisdem circumstantiis, meretur plusquam per omnes præcedentes in tota vita sua: sed neque experientia docet tantam intensiorem habitum infusorum & charitatis in sanctis viris diu in bonis operibus perseverantibus.

Opin. 3.

TERTIA opinio media quam tenet Victoria vbi supra est quod actus intensior, immo & quilibet actus meritorius auget quidē gratiam, si distinguitur à charitate, vel si non distinguitur auget habitum gratię in esse gratię, secundum suam totam latitudinem: charitatem autem vel inesse charitatis auget solum secundū excessum si quem habet supra illum habitum.

Ratio est quia gratia vel inesse gratię non est habitus operatiuus: charitas autem vel inesse charitatis sic: ideo hæc nō nisi vt alia agentia naturalia intenditur vt dictum est. Et ita concordare se putat duas supradictas opiniones per rationes ibi adductas. Nā prima opi. est vera de habitu gratię vel de gratia inesse gratię. Secunda autē de habitu charitatis vel inesse charitatis. & ita saluat proportio præmii ad meritū vt prima dicebat opinio dum gratia vel habitus inesse gratię per actum intensiorem: augetur secundum totam latitudinem, cui & non charitati vel non in esse charitatis gloria respondet. Sed certe contra ipsum videtur, quia etiam si secundum ipsum omnes habitus infusi augetur non secundū proportionem intensiōnis gradualis sed meriti, vt supra dubio primo dictum est. Sequitur quod habitus charitatis infuse non augetur ab actu intensiori meritorio secundum excessum intensiōnis eius. quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita & magis ad magis & minus ad minus: & ita impertinens est intensio ad augmentum habitus infusi, nisi quatenus facit ad meritum.

Opin. 4.

Ideo saluo meliori iudicio sit quarta opinio, quod actus intensior auget suum habitum acquisitum solum secundum excessum, vt supra habetur in secunda opinione, gratiam autem vel in esse gratię: & similiter charitatem infusam vel inesse charitatis, secundum latitudinem non quidem intensiōnis sed meriti. & generaliter dico quod quilibet actus meritorius auget suum habitum infusum secundum totam latitudinem meriti. Probatio huius patet ex primo dubio; nec ex hoc sequuntur aliqua inconuenientia adducta in secunda opi. supra posita: quæ de latitudinē intensiōnis procedunt; & in habitibus tantum acquisitis

acquisitis qui naturaliter intenduntur vel augentur habent locum ut dictum est. Et faciunt ad hoc ea quæ infra in secunda propositione sequenti eadem secundum communem opinionem discernuntur.

Propo. 2.

Propositio secunda. problematicum est quod habitus infusus augeatur solum per actus meritorios intensiores an etiam per remissiores, & probabilius est quod per quoscunque meritorios etiam remissos augeatur.

Prima pars patet, quia de hoc est duplex opinio probabilis. prima Beati Thomæ prima secundæ q. 52. arti. 3. & secunda secundæ q. 24. arti. 6. & ibi Caieta. & in primo dist. 17. q. 2. arti. 3. & in secundo dist. 27. q. 1. art. 5. Et Durandi in primo dist. 17. q. 8. & Scoti ea. dist. & Richar. in secundo dist. 26. & est satis communis opinio doctorum antiquorum, quod solum per actus intensiores augentur. Quæ probatur primo secundum Durandum quia non est dignus dandis qui non bene utitur beneficiis acceptis. sed qui habet charitatem intensam tepide & remisse operans negligenter se habet & abutitur illa. ergo non est dignus eius augmento. consequentia patet, & antecedens probatur, quia cum ab humanis liceat arguere ad diuina secundum id Rom. 1. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Et Matth. 25. de abscondente talentum, & de negociantibus in talentis acceptis habetur. habenti dabitur, ei autem qui non habet auferetur, id est, secundum Chrysostomum & communiter doctores bene utenti accipietis dabitur amplius, & e contra. & hoc est morale in vita politica, ut qui in obsequendo & promerendo apud principem sit negligentior atque remissior, etiam si aliàs non illum offendat, non crescat in eius gratia & amicitia: sed bene agitur cum illo si in eadē gratia perseveret in qua prius erat: ergo sic cum Deo in proposito contingit.

1. Ratio.

Sed ad hanc rationem potest responderi negando minorem, nec enim abutitur charitate neque negligenter operatur is qui inculpabiliter quamvis remisse agit, sed bene quamvis non optime operatur: ex quo nec ad id obligatur. Et quamvis iste non sit dignus maioribus aliis donis extraordinariis: est tamen dignus ordinariis & sibi de lege promissis, ut est charitatis & gratiæ augmentum. Nam & is dicitur in via Dei proficere & progredi qui in ea perseverat, nec per peccatum retro cedit: quia etiam secundum ipsum B. Tho. secunda secundæ q. 24. artic. 6. ad tertium non solum qui actualiter crescit in charitatis augmento, sed & qui per quodlibet bonum opus meritorium ad id aliquo modo disponitur utique in via Dei proficit.

2. Ratio.

Secundo probatur opinio secundum B. Tho. quia agens naturale remissum non agit effectum intensiorem. ergo nec actus charitatis remissus

auget habitum charitatis intensum. patet consequentia. quia de spiritualibus & supernaturalibus debemus iudicare per proportionem ad naturalia & rationem naturalem, nisi oppositum ex sacra scriptura vel ecclesiæ constet determinatione. Sed ad hoc etiam potest responderi negando consequentiam in habitibus infusis: quia ut dictum est in eorum augmento non habetur respectus ad intentionem sed ad meritum actuum. ideo per quemlibet actum meritorium augetur charitas sicut & gratia. quicquid sit de habitibus acquisitis in quibus forte habet locum illa opinio: quia eorum augmentum sit naturaliter & ita respectu gradualis intensificationis actuum.

3. Ratio.

Tertio probatur opinio, quia habitus acquisitus non augetur per actus remissiores habitu. ergo nec infusus. patet consequentia, quia licet habitus infusus non augeatur effectiue ab actibus sed ab ipso Deo: est tamen verisimile quod communiter ita augetur à Deo ac si ab actibus effectiue augetur, sicut & habitus acquisitus augetur. aliàs si non seruaremus hanc proportionem ad naturalia, nihil fere de supernaturalibus utpote nobis ignotis cognoscere possemus ut supradictum est. Nunc autem si charitas infusa augetur effectiue per actus meritorios, certe non aliter augetur nisi sicut habitus acquisitus effectiue per suos actus augetur. ergo patet hæc consequentia, etiam ex eo quod secundum oppositam opinionem per eosdem actus per quos meritorie augetur habitus infusus etiam augetur effectiue habitus acquisitus. Antecedens autem illud in quo est difficultas, quod negatur non solum ab opposita opinione sequente sed etiam ab ipso Durando, qui tamen tenet hanc primam opinionem, probatur, quia ex 2. ethi. Similes actus similes habitus efficiunt. ergo actus remissi non possunt efficere habitum intensum & dissimilem illis. Item quia omne agens intendit assimilare sibi passum, quod ex 2. de anima in principio est dissimile. & in fine simile agenti. ergo actus remissus non auget habitum intensum: aliàs in fine actionis non similis sed dissimilis esset. Item quia calidum ut quattuor non agit in calidum ut quinque. ergo nec actus ut quattuor agit in habitum ut quinque illum augendo. patet hæc consequentia, quia utrumque agit naturaliter ad ultimum de potentia.

Sed ad hanc rationem etiam potest responderi similiter ut ad secundam præcedentem negando consequentiam ut ibi dictum est.

4. Ratio.

Quarto probatur opinio, quia experientia constat quod si quis remisse & tepide quamvis frequentius operetur, non inuenit se promptiorem sed potius inhabiliorem & facile amittit habitum illum, ut est adagium commune de fabro ferrario opidi Arganda, qui utens officio oblitus est. esset autem promptior & firmior. & ab eo difficilius habitus

habitus ille amoueretur si per actus illos remissos augetur. ergo agens naturale remissum, qualis est actus remissus frequentatus, non facit suum effectum nec habitum intensiorem, quamuis hoc etiam durandus perneget.

Sed ad hoc etiam potest responderi, quicquid sit de experientia in habitibus acquisitis; negatur consequentia & similitudo in habitibus infusis ut supra & in Respon. ad 2. dictum est. Nec est inconueniens quod sit auctus habitus infusus & nos id per suos actus non experiamur, id enim prouenit ex nostra libertate, quin non semper utimur habitibus secundum totam eorum inclinationem: nam secundum Aristo. habitibus utimur ut volumus: & nostræ voluntati quo ad hoc subordinati vel subiecti sunt.

Quinta ratio.

Quinto probatur opinio, quia ex prima propositione præcedente actus intensior auget habitum charitatis solum secundum excessum. ergo actus æqualis vel minor qui non excedit nihil auget: alioqui augeter secundum totam latitudinem quod ibi reprobatur est. Sed ad hoc patet responsio ex supra dictis quia in habitibus infusis id locum non habet.

Opinio. 2.

Opinio secunda nominalium & modernorum ut refert Gabriel in primo dist. 17. q. 4. & in 2. distinct. 27. q. 1. & Almayn in morali tracta. 2. ca. 11. & 12. & est satis communis, quod charitas infusa sicut & quilibet habitus acquisitus augetur per actus etiam remissiores.

Prima ratio.

Quæ probatur quincuplitter. primo quia experientia docet quod tria & quattuor luminosa vel calefactiua superuenientia primo luminoso aut calefactiuo intensiori vel æquali augent lumen & calorem & plus illuminant & calefaciunt quam primum duntaxat; ergo agens remissum vel æquale intendit habitum. quia idem iudicium est de actione actuum in suos habitus & de agentibus naturalibus: ex quo omnia naturaliter agunt ad ultimum de potentia.

Sed ad hoc responderet prima opinio negando antecedens: immo & diceret quod experientia est in oppositum, nunquam, enim lumen aut calor productus ab omnibus illis simul est maior uel maius quam sit in vno tantum luminoso vel calefactiuo maximo: Si omnia illa simul non excedant gradus illius & eodem modo se habeant ut illud maximum in operando, scilicet intra spheram actiuitatis in eadem distantia &c. sed certe hoc videtur contra experientiam.

Secunda ratio.

Secundo probatur opinio, quia nisi habitus virtuosus fieret & augetur per actus etiam remissos, iam nullus fieret virtuosus nisi per actus intensiores operando, quod tamen videtur contra experientiam.

Ad hoc responderet prima opinio, quod si

actus virtuosus multiplicentur vel continuentur ita quod æquiualeant vni actui intensiori, tunc augetur habitus acquisitus: aliàs non, nec oppositum docet experientia, sed quod per illos actus remissos disponitur ut tandem fiat virtuosus ut dictum est.

Tertia ratio.

Tertio probatur, quia quando causæ non differunt nisi secundum magis & minus, effectus etiam puta habituum augmentatio non debet differre nisi secundum magis & minus.

Et ad hoc etiam posset responderi, quod hoc est verum supposito quod sit aliquis effectus vtriusque causæ, & quod vtraque causa sit sic disposita aut talis virtus quod agere possit aliquem effectum, quod non est in proposito: quia minus non potest agere in maius vel æquale quamuis possit disponere ut dictum est.

Quarto probatur, quia omnis actus etiam remissus ex charitate procedens est meritorius gloriæ & gratiæ, ut supra in secundo dubio habetur. ergo & charitatis & eius augmenti etiam statim obtinendi.

Quarta ratio.

Ad hoc posset negari consequentia, quia etiam si gratia & charitas sit idem habitus, stat quod gratia inesse gratiæ augeatur & non inesse charitatis, & a fortiori si sint habitus distincti ut supra dubio 2. propositione tertia habetur.

Quinto tandem probatur idem, quia augmentum habitus infusi attenditur penes quantitatem meriti & non intensificationis, ut supra dubio primo habetur: ergo omnis actus meritorius quantumlibet remissus auget habitum infusum charitatis sicut & gratiæ, & intensio gradualis est impertinens ad id nisi quatenus facit ad meritum, & ita ubi maius meritum siue per vnum siue per plures actus magis vel minus intensos ibi est maius charitatis & gratiæ augmentum. Alioqui is qui per plura opera meritoria est remissa ex charitate ut octo fit melior, non maius charitatis augmentum haberet quam ipse vel alius qui eandem charitatem habens cum ea non operatur nec melior efficitur. Absurdum etiam videtur quod qui habet charitatem ut centum & orat per actum meritorium ut triginta per totum diem, non mereatur charitatis augmentum, & hæc ratio est fortissima & sufficiens pro hac opinione, quia & innititur fundamento etiam ab ipsis Thomistis & ab ipso Victoria ubi supra approbato, ut de hoc etiam in prima propositione præcedenti dictum est.

Quinta ratio.

Ex quo sequitur quod nil refert quod quis habens charitatem ut quattuor faciat opus meritorium ut duo, vel econuerso habens charitatem ut duo faciat opus meritorium ut quattuor. Nam tam hic quam ille ex quo efficitur equaliter melior

videlicet vt sex sic meritorie operando, tandem auctam habet charitatem æqualiter sicut & gratiam vt sex. Quamuis opposita opinio id neget habens respectum ad intensiorem: quod tamen vt diximus non nisi in habitibus acquisitis forte locum habet. Et ita hæc opinio secunda secundum quam, supradicta secunda propositio procedit, probabilior est.

Dubium 4. QVARTO dubitatur. Vtrum plures actus remissi vel vnus continuatus æquiualeant in merito vel in intensiōe vni actui intenso, & per consequens ad augendum habitum acquisitum vel infusum.

Opinio 1. RESPON. in hoc est quadruplex opi. prima, quod per actus remissos neque multiplicatos neque continuatos nunquam augetur charitas nec gratia; neque illi æquiualent vni actui intenso. hanc opinionem tenent scholastici antiqui vbi supra.

Opinio 2. SECUNDA opinio est in oppositum quam tenent communiter nominales & alii moderni.

Opinio 4. TERTIA opinio media quod per actus remissos multiplicatos vel continuatos non augetur habitus sed fit dispositio ad tale augmentum: quod fit aliquo actu intenso vel vltimo actu posteriori post præcedentes adueniente: virtute quorum omnium simul augetur habitus, sicut est exemplum commune de vltima gutta que tandem cauat lapidem virtute ipsius simul & guttarum præcedentium. Sic tenet B. Tho. secunda secundæ quæst. vigesimaquarta articulo sexto, ad secundum, & in primo distin. 17. q. 2. arti. 3. Et cum eo videtur Scotus & alii doctores tenentes quod habitus per actus remissos non augetur.

Opinio 4. OPINIO quarta est quod quando peruenitur ad meritum vnus actus intenso siue per multiplicationem actuum siue per continuationem vnus actus: tunc isti æquiualent vni actui intenso tam quoad intensiōem quam quoad meritum quam etiam quoad augendum habitum infusum. & non ante, quia vt supra dubio primo habetur intensio habitus infusi fit ratione meriti & non intensiōis. ergo si per tales actus vel per continuationem vnus peruenitur ad æquale meritum vt esset vnus actus intensus, sequitur quod per illos sicut & per hunc ille habitus augetur: habet etiam æquales virtutes à Deo. esset etiam inconueniens quod qui est melior non habeat maiorem charitatem. si ergo quis per multiplicationem aut continuationem vel perseuerantiam fit melior quam alius per intensiōem vnus actus: sequitur quod maiorem charitatem sicut & maius meritum habet. Et cum hæc opinione concordat B. Thom. secunda secundæ quæstio. vigesimaquarta articulo sexto, dicens quod qui libet actus ex charitate meretur charitatis augmentum: licet non statim sed quando homo

se sufficienter disposuerit. & videtur quod hæc dispositio fit solum quando peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso & non ante. Hanc opinionem tenet Victoria vbi supra.

Sed hoc quod dicit quod non ante augetur habitus per actus meritorios nisi perueniat ad meritum actus intenso, certe ex supradicto suo fundamento facile repellitur. Nam si, vt ipse tenet & supra dictum est, augmentum habitus infusi sumitur ex merito & non ex intensiōe actus, sequitur quod omnis actus meritorius etiam remissus auget habitum vt supra in primo & tertio dubio sepe dictum est.

ICIVR resolutorie dicamus & sit quinta opinio, quod per vnum & per multos est remissos actus meritorios augetur habitus charitatis & gratiæ. Multiplicatio autem actuum remissorum vel continuatio actus remissi potest æquiualeat intensiōi gradualis vnus actus intenso si tot sint gradus hic & illic. quoad meritum autem dico cum Scoto in secundo distin. 5. quæst. 1. & in tertio distin. 27. articulo 3. & Gabriel. in secundo distin. 5. quæst. 1. arti. 1. quibus consonat Victoria vbi supra, quod plures actus remissi vel continuatio vnus actus remissi, facientes tot gradus simul puta decem, vel centum non æquiualent in merito vni actui intenso in eisdem gradibus vt decem, ceteris paribus, id est circa idem obiectum &c. Volo dicere quod exempli gratia, magis meritorius est vnus actus dilectionis Dei aut vna oratio vel contritio intensa vt decem quam decem dilectiones vel orationes contritionesque remisse quarum quælibet est vt vnum: vel quam continuatio earum vt decem: immo & sepe magis meritoria est vna dilectio Dei vel oratio vel contritio peccatorum perfecta vt decem quam centum imperfectæ quarum quælibet est vt vnum.

Probatur hæc tertia pars dupliciter. primo, quia difficultas & conatus multum faciunt ad meritum. nunc autem maior difficultas & sepe maior conatus voluntatis est in habendo vnam dilectionem orationem & contritionem intensam & deuotam & attentam siue perfectam quam centum imperfectas atque remissas etiam eiusdem speciei. ergo.

Secundo probatur idem, quia sic est in æstimatione rerum. plus nanquæ æstimatur vna res perfecta in sua specie quam multæ imperfectæ, vt patet in margaritis: preciosior est enim adamas magnitudinis auellanæ, quam centum minuti adamantes etiam si omnes simul maioris ponderis sint, & idem est in omni genere margaritarum. Item in animalibus pluris æstimatur vnus equus perfectus quam decem imperfecti & inualidi, idem in omnibus alijs rebus iudicium est. Item etiam in actibus nostris

Opinio. 5.

stris maioris pretii & meriti est apud Deum vnus opus heroicum & virtutis perfectæ quam multa imperfecta minuta siue remissa in eadem specie.

Et idem iudicium est de continuatione. est enim ridicula in theologia quorundam scholasticorum calculatio, scilicet si quis in electione actus mereatur vt tria quod in quolibet instanti liberæ continuationis etiam mereatur vt tria.

Dico enim quod nisi fit magna continuatio & perseuerantia in actu, vel etiam actuum remissorum magna multiplicatio notabiliter in gradibus excedens vnum actum intensum meritorium, non æquiualeat merito illius actus: quia non est tanta difficultas quanta in illius actus intenso productione. posset tamen esse tanta continuatio & perseuerantia vel cum tanta difficultate & talis actuum multiplicatio, quod ibi sit etiam maius meritum quam in vno actu intenso & eius productione.

Ad prædicta facit B. Gregorius in homilia dicens, non quantum sed ex quanto ei offeratur Deus pensat. facit etiam parabola Matth. 20. vbi ad vineæ culturam conducti idem pretium videlicet denarium prius acceperunt qui hora vndecima quam qui hora prima & tertia venerunt: quia secundum doctores ibidem ad meritum plus feruor deuotionis quam diurnitas temporis facit, etiam & à Deo plus æstimatur. id quod in feruentissima conuersione Magdalene & aliorum eiusmodi sanctorum constat. dicitur enim Luc. 7. dimittuntur ei peccata multa quia dilexit multum. expresse hoc tenet Sco. & cum eo Gabriel vbi supra, dicentes quod magis meritorius est vnus actus valde intensus, quam mille remissi circa idem.

QVÆSTIO DECIMA.

Quid sit peccatum originale: & in quo stat ratio formalis ipsius.

Præsuppositi.

RESPON. hic sunt aliqua certa & de fide tenenda & præsupponenda. Primum quod peccatum originale est in nobis omnibus, in quo & de lege communi omnes concipimur & nascimur & in reatu pœnæ æternæ, quousq; in baptismo per gratiam remittatur atq; tollatur. quodq; id non solum est pœna sed etiam culpa siue peccatum ex Adam in nobis contractum, in quo & omnes peccauimus.

Item secunda, quod in nobis est concupiscentia propter peccatum ipsum effrenis siue de ordinata in malum: quæ & dicitur fomes peccati seu lex membrorum, vt de his latius Augustinus ad Valerium, & de peccatorum meritis, & de

peccato originali, & alibi sepius, & doctores communiter in secundo distin. 30.

Tertio similiter de fide tenendum est quod peccatum originale inest cuilibet suum proprium ea parte subiecti: ita quod vere est in quolibet homine suum peccatum originale, & formali denominatione, & non solum denominatiua ab eo sicut & ab actuali peccato suo proprio quilibet vere est & dicitur peccator secundum ad Ro. 5. Si cū adhuc peccatores essemus &c. Et i quo oēs peccauerunt: & per inobedientiam vnus peccatores constituti sunt &c. Et ita sub anathemate synodus Tridentina decreuit vbi paulo inferius allegatur. quamuis ex parte causæ non sit proprium nostrum peccatum originale, quia scilicet nos illud non nostra propria actuali & personali voluntate commisimus, sed ex necessitate naturæ illud contrahimus ab Adam: In quo voluntarie peccante, & nos in eo virtualiter existentes virtuali quoque voluntate nostra peccauimus. Vnde & absolute concedendum est peccatum originale esse cuiq; proprium & voluntarium ab Adæ actuali & nostra virtuali in eo voluntate, secundum August. libro primo de peccatorum meritis & alibi vbi supra, & præcipue libro primo retracta. ca. 13. ca. 15. & communiter doctores. in quo inter catholicos dubium nõ est. Nam licet voluntarium personale seu actuale non nisi in suo subiecto sit vbi peccatum est, quia ex tertio ethi. Voluntarium est ab intrinseco passo conferente vim: at voluntarium originale, quod philosophi non cognouerunt, sufficit si in ea sit voluntate, scilicet Adæ, a qua ratio peccati trahitur originalis, vt latius de hoc Alexander Alen. secunda par. q. 122. membro. 2. arti. 2. & communiter doctores vbi supra per tractant.

Sed vtrum homini voluntarium virtuale sufficiat ad propriam veramque rationem culpæ in nobis: dico quod licet olim fuerint opiniones inter catholicos, quibusdam tenentibus quod nõ, vt significare videtur Durandus in 2. dist. 3. q. 2. quodq; large dicitur culpa siue peccatum, alijs tenentibus oppositum. iam vero secundum sententiam doctorum tenendum est quod id sufficit ad propriam veramq; rationem culpæ siue peccati originalis: maxime quia sic videtur iam sub anathemate decretum in concilio Triden. sess. 5. canone. 5. Nam in secundo canone sic habetur. Si quis soli Adæ præuaricationem suam nõ aliàs etiam eius propagini asserit nocuisse: iniquitateque illo per inobedientiæ peccatum mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum et secundum communem legem transfudisse, non autem et peccatum cui pro pœna debebatur vtraque mors corporis et animæ, anathema sit. Et canone tertio sic habetur. Si quis morbum huius originalis peccati

quod vnum est, & in nobis propagatione non imitatione diffusum residet vnicuique propriū &c. Et canone quarto sic habetur. Si quis paruulos dicit in remissionem peccatorum baptizari, sed nil ex Adam trahere originalis peccati quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam, anathema sit. Et canone quinto sic habetur. Si quis per Iesu Christi gratiam quæ in baptismo confertur reatum peccati originalis remitti negat: aut etiam asserit non tolli totum id quod veram & propriam rationem peccati habet: sed illud dicit radi seu non imputari, anathema sit. Et in sels. 6. ca. 3. sic habetur. Homines nisi ex semine Adæ propagati nunquam nascerentur iniusti: cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur propriam iniustitiam contrahant. Hæc ibi, igitur ex his prædicta omnia certissima tenenda sunt.

Dubium.

D V B I V M autem huius quæstionis est in quo stat ratio formalis peccati originalis: propter quod quilibet nostrum vere peccator est, & dignus & reus pœnæ æternæ aliarumque pœnarum. in quo sunt sex opiniones.

Opin. 1.

P R I M A opinio tenet quod peccatum originale est quedam morbida qualitas in anima vel etiam in corpore cum natura contracta, inclinans ad inordinate concupiscendum. Quæ ideo habitualis concupiscentia inordinata, fomes, tyrannus, lexque membrorum appellatur. Hæc opinio est magistri in secundo. dist. 30. & Gregorii Arimi. aliorumque multorum putantium se in hoc sequi diuum Augustinum.

Quæ opinio satis communiter à doctoribus impugnatur: quia non videtur quomodo Adam potuerit hanc qualitatem animabus aut etiam corporibus imprimere posterorum, quomodo etiam corpus animæ aduenienti illam infigat. Adde quod vt simus rei peccati ipsius Adæ in quo ipsa ratio culpæ consistit, frustra prædicta qualitas fingitur: sicut & anima naturalem suam aut sui corporis concupiscentiam inordinate sequatur.

August. autem in lib. de peccatorum meritis cap. 16. & alibi sæpius dicens solum concupiscentiam carnis esse peccatum, eamque non esse substantiam sed affectionem male qualitatis, nihil aliud intendit quam repellere Manichæos dicentes malum in nobis esse substantiam ingenitam à suo malo Deo. Ideo ait quod malum concupiscentiæ non est nobis à natura, quam bonus Deus sanam fecit: sed accidentaliter nobis inest ex Adæ peccato. Ideo & eam peccatum appellat quia scilicet ex Adæ peccato prouenit & ad peccatum inclinatur, vt decreuit etiam Concilium Tridentinum sessione quinta canone. 5. & quando ipse August. & alii sancti dicunt animam infici ex carne tanquam ex vase: id certe dicere intendunt, quod scilicet anima

non trahit hoc malum eo quod de corpore migret in corpus, vt Pythagorici & Platonici sonabant, neque quod anima educatur de potentia materiæ: & ita ab anima patris in animam filii hoc malum per generationem descenderit, vt in brutis animalibus fit. Sed quod licet anima cuiusque à solo Deo creetur: non tamen à Deo sed inde quod infunditur carni ab Adam seminatæ, id est, quia concipitur filius Adæ peccatum contrahit originale, vt Soto de natura & gratia lib. 1. cap. 8. hoc optime declarat, & Ambrosius Catharinus in tractatu de peccato originali latius secundum communiter doctores confutat. Sed de hac qualitate morbida vtrum sit ponenda ad alium effectum latius habetur infra quæst. 44.

Opin. 2.

S E C V N D A opinio est Beati Anselmi lib. 1. de conceptu virginali cap. 27. & de casu diaboli cap. 5. cap. 6. & Scoti & communiter doctorum in verbis licet non omnino in sensu verborum, quod formalis ratio peccati originalis est carentia iustitiæ originalis debite, vt in secundo. distin. 30. Scotus late prosequitur.

Sed contra hanc opinionem capiendū iustitiam originalem pro illo dono habituali supernaturali faciente tres rectitudines in homines, scilicet animæ ad Deum, & virium sensitiuarum ad rationem, & corporis ad animam, vt doctores de hac opinione intelligere videntur, arguitur primo quia illa carentia seu priuatio illius doni quatenus est à Deo effectiue non est peccatum nec habet rationem culpæ, sicut nec priuatio gratiæ propter peccatum. Quatenus autem est ab ipso homine defectiue & demeritorie sicut & carentiam gratiæ etiam non est peccatum: sed propter peccatum seu demeritum aliquo modo præcedens, quod habet rationem culpæ in Adam & in nobis: sicut in adulto actualis culpa præcedit propter quam subsequitur carentia gratiæ & gloriæ, quæ propter demeritum præcedens pœnæ potius quam culpæ à Deo inflictæ ratione habet, ergo licet culpabilis amissio iustitiæ originalis & gratiæ peccando contra præceptum Dei sit vere peccatum & culpa in Adam & in nobis actualis vel originalis: nõ tamen ipsa priuatio siue carentia ipsius doni subsequens in ipso vel in nobis vt dictum est.

Secundo arguitur ad idem, quia talis carentia iustitiæ originalis non remittitur in baptismo: ex quo ipsa iustitia originalis ibi non restituitur, sicut neque carentia rectitudinis cuiuscunque peccati actualis iam præteriti remittitur, neque ipsa rectitudo restituitur quæ iam præterit: ergo ipsa carentia non est peccatum originale quod remittitur in baptismo quo ad reatum culpæ.

Sed

Sed ad hoc bene potest cum Scoto responderi, quod ideo dicitur remitti in baptismo quia sibi confertur æquiualens, scilicet gratia ad restituendum hominem in amicitiam Dei & in aliam rectitudinem debitam cum Deo & in ius ad gloriam: sicut & ideo dicitur actualis culpa siue peccatum remitti.

Tertio arguitur ad idem, quia per collationem gratiæ in baptismo non liberatur homo ab vilo debito quo ante tenebatur: ergo neque à debito habendi iustitiæ originalem. Sed ad hoc etiam potest responderi quod antecedens est verum solum de debito legis quo aliquid fieri indicitur: non autem de debito pœnæ ex delicto: Nunc autem ad habendum vel conseruandum iustitiæ originale licet teneretur homo ante peccatum saltem mediate, id est, cauendo peccatum propter quod illam amittere mereretur: at vero post peccatum nunc tali debito legis non tenetur, quia iam id ei impossibile factum est. sed nunc est debitum pœnæ ex delicto, id est, est reatus pœnæ æternæ propter culpabilem amissionem iustitiæ originalis ultra reatum culpæ: & hoc debitum remittitur in baptismo cum ipsa culpa. Ideo negatur simpliciter illa consequentia, sed prima ratio contra hanc opinionem videtur efficax.

Opin. 3.

T E R T I A opinio est quod peccatum originale materialiter est concupiscentia, vt ait prima opinio, excepta illa qualitate morbida superaddita quæ non acceptatur communiter à doctoribus huius opi. formaliter autem est carentia iustitiæ originalis, vt ait secunda opinio præcedens. & ita conciliantur illæ duæ opiniones. Hanc tertiam opinionem tenere videtur B. Tho. secundum da secundæ. q. 82. art. 1. & 3. Alexander, S. Bona uentura & communiter doctores vbi supra, vt etiam refert & tenet Gabriel in secundo. dist. 30. q. 2. & Caietanus dicit esse habitum vel infirmitatem habitualement. Sed vt patebit in sexta opinione ad alium rectum sensum ibi explicatum hæc est opinio communis & vera. Nam ad sensum supra positum in secunda opinione quod est carentia ipsius doni iustitiæ originalis procedunt augmenta contra hanc opinionem sicut ibi contra secundam & contra primam probatum est. quia hæc omnia sunt effectus & non ratio formalis ipsius peccati originalis. Similiter neque peccatum originale formaliter est amor terrenorum vt aliqui dicunt, quia si de actu amoris intelligunt: iam non originale sed actuale peccatum est. Si vero de amore sensualitatis vel de inclinatione animæ qua apta est suū sensum sequi: iam effectus aut materiale sicut & concupiscentia potius quam ratio formalis peccati originalis est.

Opin. 4.

Q V A R T A opinio tenet quod peccatum originale est reatus pœnæ æternæ aliarumque pœnarum

propter peccatum Adæ, quod ipsi fuit actuale, nostrum autem virtuale: quia illud nos in eo virtualiter existētes virtualiter quoque ipso peccato peccauimus: propter quod reatum æternæ pœnæ aliarumque pœnarum contrahimus. Iste reatus pœnæ dicitur peccatum nostrum originale: qui & ideo dicitur reatus culpæ quia propter peccatum Adæ in nobis relictus est. Quæ opinio sic declaratur. Nam sicut transeunte actu peccati dicitur quis peccator à remanente reatu pœnæ æternæ & ab indignitate positua ad gratiā seu à dignitate simul & obligatione ad pœnam æternam: & propter eandem causam talis reatus pœnæ æternæ dicitur etiam communiter reatus culpæ & etiam culpa: & ab eo dicitur quis peccator & manere in peccato quo ad reatum quousque per gratiam remittatur: cum tamen talis reatus pœnæ nec vere sit culpa neque habeat rationem culpæ: Vnde & improprie reatus culpæ appellatur. Sic in proposito ex peccato Adæ quod nos in eo virtualiter existētes peccauimus manet in singulis suus reatus pœnæ æternæ cum natura contractus: in quo reatu manet illud peccatum vt causa in suo effectu: à quo quidem reatu licet improprie sumus & dicimur peccatores originaliter, quousque per gratiam liberemur.

Hæc opinio probatur dupliciter. primo, quia nihil quod est in paruulo per originem est ei culpa siue peccatum nisi quod ipsi Adæ fuit culpa: vt patet quia in eo fuit plus de voluntario. Sed nullus alius defectus per originem existens in paruulo potest dici culpa Adæ nisi dictus reatus vel indignitas: vt patet quia iam actus peccati Adæ cum sua deformitate præterit: neque iam potest manere aut in posteros trāsire nisi quo ad dictum pœnæ reatum. ergo.

Secundo probatur, quia ad Rom. 5. habetur. Sicut per vnus, scilicet Adæ inobedientiam peccatores constituti sunt multi: ita & per vnus, scilicet Christi obedientiam iusti constituentur multi. Nunc autem ex merito obedientiæ Christi quo efficimur iusti non fit in nobis nisi donū gratiæ nobis aequaliter debitū propter meritum eius. ergo similiter ex peccato Adæ non fit in nobis nisi carētia alicuius doni prius habiti ab ipso & debiti haberi à nobis, & reatus pœnæ propter culpabilem eius amissionem in Adam & ergo propter eius demeritum efficimur peccatores, id est, rei pœnæ æternæ indignique ad gratiā vel iustitiam originalem & gloriā habendam.

Quod & amplius confirmatur, quia ibidem ad Rom. 5. dicitur. in quo scilicet, Adam seu in quo eius peccato omnes peccauerunt secundum Aug. & magistrum in 2. dist. 30. ergo nõ nisi reatum illius peccati incurrunt, ratione cuius carētia iustitia originali & gratia & gloria carēbūt quousque per gratiam liberentur. Hæc opinionem refert magister quosdam tenuisse: sed eam referunt

runt & reprobant B. Anselmus in lib. de conceptu virginali c. 23. 24. 26. Et Holchoth de imputabilitate peccati q. 1. in responsione ad primum argumentum principale.

Hanc etiam opinionem latius & expresse tenet Durandus in secundo. dist. 30. q. 3. sed ibi tandem addēs dicit quod predictus reatus est etiam & dicitur indignitas positiua ad iustitiam originalem seu ad gratiam vel amicitiam Dei, seu dignitas vel debitum ad non habendum iustitiam, gratiam vel amicitiam Dei propter peccatum Adē. Vel si indignitas seu dignitas prefata distinguitur à reatu tanquam causa à suo effectu immediato vt ipse tandem opinatur: tūc præcipua ratio peccati originalis stat in dicta indignitate seu dignitate, ex qua sequitur prefatus reatus ad pœnam æternā, propter rationes suprapositas. & talis indignitas non est à Deo sed à nobis: quamuis ipsa pœna, effectiuaque ad eam obligatio & priuatio iustitię originalis & gratiæ sit à Deo. Ideo etiam ait quod carentia iustitię originalis se habet vt materiale: indignitas autē siue reatus predictus est ratio formalis peccati originalis. quodque ad hunc sensum diffinitio communis quæ supra in secunda opi. posita est optima videtur. Hanc opi. Durandi tenent multi moderni doctores.

Contra hanc opinionem videtur primo, quia tam reatus quàm indignitas & dignitas carentiæ siue demeritum sicut & ipsa carentia gratiæ & iustitię originalis potius sunt effectus consequentes ipsum peccatum & rationem eius formalem, quàm rō formalis ipsius peccati propter quod ad pœnam æternam damnatur & dicimur peccatores & sumus, secundum Ro. 3. & 5. & Ephes. 2. ca.

Secundo quia peccatum originale vere & proprie est peccatum vnicuique proprium & formaliter adiacens licet ex Adē peccato contractum; & non solum est reatus pœnę dignitas vel indignitas: vt expresse dicunt communiter doctores & Concilium Triden. sess. 5. cano. 2. & 3. & 5. & sess. 6. ca. 3. vt supra in notabili posito in principio huius quæstionis habetur.

Tertio quia dicere, vt dicit Durandus quod peccatum originale ideo dicitur carētia iustitię originalis debite, quia debitum & dignum est ea vel gratia carere propter peccatum Adē: certe est extorsio manifesta verborum sensusque doctorum: qui per dicta verba potius intendunt significare quod ipsa iustitia originalis est aut fuit debita haberi, vt ipse etiam Durandus vel veritate conuictus tandem dicit ibidem.

Quarto quia licet propter peccatum alterius posset quis esse diciq; indignus aliquo bono aut hereditate paterna & reus etiam pœnę temporalis; nulla tamen talis indignitas siue reatus pœnę cuiuscūque sufficit in veritate & coram Deo

efficere, constituere aut denominare peccatorē aliquem neque reum culpę & pœnę eterne aut inimicum Dei: nisi id ex sua etiam culpa aliquo modo proprio peccato ipsius peccatoris proueniat, vt patet Ezech. 18. anima quæ peccauerit ipsa morietur. & filius non portabit iniquitatem patris, scilicet quo ad culpam & pœnam æternā secundum communiter doctores. Et prouer. 9. Si sapiens fueris tibi ipsi eris: si illusor solus portabis malum. Nunc autem omnes dicuntur nō solum peccasse in Adam vel in peccato eius: sed & quod contrahunt illud, & suum quisque proprium peccatum originale habet contractum ex Adam: propter quod omnes dicuntur suntque vere & corā Deo peccatores & inimici eius, & in originali peccato concepti, & ad pœnam æternam vel in reatu eius propter id condemnati, vt patet ad Rom. 3. & 5. & Ephes. 2. & in Concilio Triden. vbi supra: ergo aliquid aliud à predicta indignitate & reatu pœnę, quod vere habet rationem culpę atque peccati est in nobis, quod est propria ratio peccati originalis. & ergo falsa est illa minor in prima probatione predictę opinionis assumpta, & similiter mala est consequentia prima secundę probationis & ipsius confirmationis. Illud autem ad Rom. 5. potius est in oppositum: nā inde melius probatur quod sicut ex Christo gratia & ius ad gloriam propter eius merita per regenerationem in nos mēbra eius: ita ex Adam culpa siue peccatum & reatus culpę & pœnę per propagationem in nos omnes filios eius vere redundauit, vt de hoc latius infra in 5. & 6. opinione habetur. Ideo hæc quarta opinio etiam per Concilium Triden. vbi supra reprobata videtur.

QVINTA opinio est quod non vere neque formaliter inest singulis hominibus sua culpa aut macula peccati originalis sed solum imputatiue. ita quod illud peccatum vnum actuale Adē quod ipsi soli fuit propria culpa ab eo commissā à qua & formaliter dicitur peccator: illud inquam est nostrum peccatum originale: non quidem vere & formaliter nobis adiacens neque formaliter & vere & proprie nos efficiens, constituens & denominans peccatores: sed solum imputatur nobis ad culpam & pœnam & reatum eius: & denominatiue tantum nō quidem à dicto reatu pœnę illius peccati, sed ab ipso vnico actuali peccato Adē predicto modo nobis imputato dicimur omnes peccatores & in originali peccato concepti. Exemplo declaratur hæc opinio. Nā sicut propter peccatum patris proditoris censentur similiter filii proditores in foro humano: & inhabiles sunt ad officia dignitates & alia bona: priuanturque hereditate paterna aliisque bonis que ex patre non peccante illis prouenirent: idque propter peccatum patris quod in ipsis filiis vere proprie & formaliter nō est, sed solum im-

Opinio 5.

putatiue, quia scilicet per legem, aut per sententiam regis illis ad culpam, & pœnas supradictas imputatur. Ita in proposito censet hæc opinio inter nos, & Deum agi.

Probatur dupliciter. primo, quia non potest quis vere, proprie, & formaliter esse, aut dici peccator à culpa, vel deformitate inhærente alteri homini, nam duobus hominibus, siue subiectis culpa, vel accidens idem numero formaliter inhære non potest. Sed peccatum Adæ eiusque deformitas, seu ratio culpę eius ipsi tantum Adæ inhæsit sicut & propria ipsius voluntate commissā est: neque de subiecto in subiectū puta in nos ab eo trāsfundi, migrare, aut formaliter siue realiter multiplicari potest. ergo ipsum Adam solū formaliter, & vere facit, & denominat peccatorem: nos autem non nisi denominatiue, & imputatiue, quia scilicet nobis ad culpam, & reatum eius imputatur, vt dictum est.

Secunda ratio. quia solo peccato Adæ omnes peccauimus, & constituti sumus peccatores, sicut & meritis Christi iustificamur. ad Rom. 5. secundum August. de peccatorum meritis lib. 1. cap. 10. & in hypognosti. lib. 2. & in lib. 1. retracta. ca. 15. vbi ait. Vnius Adæ reatu nos implicati sumus cuius voluntate illud peccatum commissum est quod originaliter trahimus. ergo illud vnum peccatum, & non plura peccata sua singulis originalia nobis insunt, vt supra declaratum est.

Hanc opinionem tenet Albertus Pighius, quē Soto de natura, & gratia lib. 1. ca. 9. dicit esse primicerium eius, cum tamen antiquior opinio sit: quem & aliqui moderni sequuntur: & Ambrosius Catharinus in tractatu de peccato originali eam tenet in sententia, vt Vega de iustificatione lib. 4. ca. 2. refert etiam illum cum quibusdam aliis ita sentire: quamuis dictus Ambrosius, vbi supra nullam mentionem prefatę imputabilitatis faciat. Nam expresse dicit habetq; pro fundamento quod vera ratio culpę esse non potest nisi in quo actus peccati est, in quo utique errat cum Alberto. in pueris autem non est, neque transfunditur peccatum ipsum actuale Adæ quod iā transit. ergo neque uera ratio peccati illius. & cum in reatu, vel in dignitate, aut carentia iustitię originalis non stet vera ratio formalis peccati originalis, vt ipse Ambrosius fatetur, & contra predictas opiniones probatum est: Iam ex predicto fundamento sequitur ipsum Ambrosium cum Alberto sentire quod imputabilitas tantum illius peccati Adæ ad culpam, & pœnam habet rationem formalem peccati originalis in nobis: quod que ipsum actuale peccatum Adæ in quo nos omnes virtualiter peccauimus est nostrum peccatū originale. quod & dum concipimur singuli contrahimus non quidem quo ad essentiam peccati ipsius neque quo ad rationem culpę, sed quo ad imputabilitatem: quia scilicet tunc incipit singu-

lis actualiter imputari ad culpam illud peccatum quod virtualiter nos in Adam peccante peccauimus: & propter hoc vt ipse ait, dicimur contrahe re peccatum originale, quia illud non in se, neque rationem culpę eius, sed imputabilitatem ipsius ad culpam simul, & reatum æternę pœnę, & concupiscētię, in qua vt pote in suis affectibus peccatum ipsum viuūt, simul cum natura contrahimus ab Adam. Inde & peccatum dicitur originale, quia videlicet commissum est ab Adam qui fuit originale nostrum principium, à quo in nos omnes naturales filios eius stante lege imputabilitas culpę eius reatusq; pœnarum cum natura transfunditur. Hæc in sententia Ambrosius Catharinus.

Hanc opinionem referūt, & reprobant B. Anselmus de conceptu virginali ca. 23. 24. 26. & Holchoth in tractatu de imputabilitate peccati. q. 1. in responsione ad primum argumentum principale. & Soto, & Vega, vbi supra. Et certe hæc opinio cum fide catholica non omnino cohæret. tum primo, quia vbi nō est peccatum ipsum, aut vera ratio culpę siue peccati, nullo modo iuste, & vere coram Deo esse potest imputabilitas ad culpam, neque reatus culpę, aut pœnæ æternę ppter talem culpā, siue peccatum. Sed neque macula illius esse pōt, neque potest quis vere dici, & esse peccator pollutus, & inimicus Dei, & dignus pœna, nisi propter peccatum, aut rationem eius, seu culpę uere, & formaliter ipsi inhærentem, vel adiacentem. Quod inde patet, quia iniuste imputaretur alteri peccatum alterius: si aliquo modo non esset suum. Contra id Ezech. 18. anima quæ peccauerit ipsa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris. Et Prouer. 9. Si fueris illusor solus portabis malum. Et B. Prosper in tractatu de libero arbitrio contra Cassianum ait. Si in Adæ posteros pœnam quis dicit transisse non culpam omnino falsum dicitur. Nimis enim hoc impium esset sentire de Dei iustitia quod à præuaricatione liberos cum reis voluerit esse damnatos. Hæc ille. Et ad idem est Augustinus ad Valerianum, & alibi sæpius agens de peccato originali, & in lib. de peccatorum meritis, & doctores communiter. Nunc autem per peccatum originale omnes sumus, & dicimur vere peccatores coram Deo polluti, & inimici, & in reatu culpę, & pœnę æternę ab ipsa statim conceptione, vt patet ad Ro. 3. & 5. Et Ephes. 2. ca. & in concilio Triden. sess. 5. & 6. vt supra in principio huius quæstionis habetur. ergo in nobis vere, proprie, & formaliter est aliquid habens veram rationem culpę peccati, & maculę originalis cōtractum ex Adē peccato, & distinctum ab eo secundum distinctionē subiectorum seu hominum singulorum: & non solum ad culpam, vel reatum pœnæ imputatum: & illud est suum cuique proprium peccatum originale ueram eius rationem formalem habens:

Et hæc

Et hæc opinio, & omnes aliæ præcedentes cõcedunt nos omnes in Adam peccante peccasse: nosq; peccatum illud originaliter contrahere, & habere contra Pelagium: sed differunt in modo assignandi rationem formalem peccati originalis, & in modo trãsfusionis eius in nos ab Adam. Nam prima opinio dicit peccatum originale esse concupiscentiam, seu morbidam qualitatem. Secunda carentiam iustitiæ debitæ. Tertia vtrunque, alterum de materiali, alterum de formali. Quarta reatum pœnæ, seu indignitatem ex Adæ peccato provenientem. Quinta ipsummet peccatum actuale Adæ nobis ad culpam, & pœnam imputatum, vt hæc omnia satis declarata sunt. & licet nulla harum opinionum hæretica sit: tamen hæc duæ vltimæ, & hæc pœstrema magis ad hæresim Lutheranam accedere videntur.

Ideo ad primã rationem huius opinionis respondeo negando minorem, quæ & fundamentum erat Ambrosii Catharini. dico enim quod licet ille idem actus peccati Adæ eiusq; deformitas actualis non transeat in alterum, neque realiter multiplicetur: transit tamen & transfunditur per propagationem per modum habitus ab eo derelicti in natura tam quoad rationem culpæ, quam quo ad reatum eius, vt proxime in sexta opinione sequente latius declarabitur. Potest nanque esse ratio culpæ siue peccati, & reatus eius ubi actus peccati realiter, aut formaliter non est: sufficit enim quod fuerit actus peccati virtualiter in eo in quo ratio culpæ est. & ita cum nos virtualiter in illo actu peccati Adæ cum ipso peccante peccauerimus: & ille actus ipsius quidem formaliter, noster autem omnium virtualiter fuerit, vt supra in principio huius questionis notatum habetur: inde ratio culpæ eius in singulos transfunditur, & est. & in hoc deficit hæc quinta opinio.

Ad secundam rationem ex Ro. 5. assumptam respondeo negando consequentiam. conceditur enim quod illo tantum peccato Adæ peccauimus: non tamen quando concipimur illo peccato peccamus, sed tunc contrahimus illud cum natura. Contrahimus inquam illud non quidem idem nec eundem actum peccati numero, ex quo iam actus ille peccati pertransiit: sed contrahimus illud per modum habitus, quia videlicet quo ad eius deordinationem, & quo ad veram rationem culpæ, & reatum eius vere mansit in tota natura: quæ vere in ipso Adam virtualiter erat: & ex pacto seu lege diuina illius peccati tunc reafacta est quando virtualiter illo peccate peccauit. Et sicut vere ab Adam suam quisque naturam trahit: ita & peccatum illud per modum habitus derelicti in ipsa natura, & rationem culpæ siue reatum eius quisque sibi proprium per propagationem simul cum natura transfusum contrahit.

Hugo autem de sancto Victore libr. 1. de sacramentis par. 7. ca. 26. ca. 27. dicens quod illa culpa

actualis Adæ est nostra originalis in nobis, intelligitur secundum Alexan. Alen. secunda par. q. 112. membro. 2. art. 1. non quidem per prædicationem identicam, sed causalem. ita videlicet quod non essentialiter, & realiter est eadem numero culpa: sed est causa nostræ culpæ seu peccati originalis in singulis. quodque ita senserit Hugo inde patet: quia ibidem consequenter seipsum declarans subdit dicens, quod Adæ fuit actuale peccatum, in nobis est originale: quia in nos per solam naturam descendit quod in illo per actionem fuit. Hæc ille. & ita patet responso.

SEXTA opinio, & vltima in qua tandem standum censo est, quod formaliter peccatum originale est carentia iustitiæ originalis debitæ, capiendõ iustitiam originalem pro significato formali ipsius doni. Et in hoc stat ratio culpæ originalis peccati per modum habitus in singulis hominibus contracti, & trãsfusi, quod & reatus culpæ originalis appellatur.

Pro cuius declaratione notandum est quod iustitia originalis est donum habituale supernaturale Adæ collatum pro se, & suis posteris si illud ipse per peccatum non perderet. Et faciebant tres rectitudines in homine, prima erat rectitudo animæ ad Deum: non quidem meritoria, hoc enim pertinet ad gratiam: sed erat rectitudo naturalis, quatenus scilicet per tale donum voluntas hominis libentissime, & facillime in omnibus voluntati Dei parata erat obedire; & inclinabatur valde licet non necessitaretur ad conformandum se voluntati diuinæ. Secunda rectitudo erat virium inferiorum seu sensituarum ad rationem. Tertia rectitudo corporis ad animam, de quibus latius infra q. 46. & harum omnium prima rectitudo præcipua est, & radix aliarum: quia illa manente manerent, & ea recedente aliæ duæ cum ipso dono recederent. & ideo illa prima rectitudo dicitur significatum formale illius doni iustitiæ originalis, vt patet in B. Tho. in 2. distin. 32. q. 1. Et ad idem videtur in 1. 2. q. 82. artic. 3. & ibi Caietanus. Aliæ autem duæ rectitudinis dicuntur quasi materiale significatum iustitiæ originalis, in quo & concordat Soto lib. 1. de natura & gratia ca. 5. & 9.

Sed ibi superaddit quod illa prima rectitudo animæ ad Deum non est effectus iustitiæ originalis, sed solum ratio formalis eius. sed certe dicere quod non sit effectus eius est contra omnes doctores, & B. Tho. 1. 2. q. 33. & art. 3. & ibi Caieta. Nam iustitia originalis supponit pro illo dono habituali infuso, vel identificato cum gratia gratum faciente, vel ab ea distincto. secundum diuersas opiniones quo ad hoc: & de formali eodẽ notat omnes illas tres rectitudines, vt potest effectus eius. Et quia præcipua erat illa prima rectitudo animæ ad Deum à qua & aliæ dependebant: ideo illa sola dicitur esse formale signatum eius

Opinio. 6.

cum tamen in rei veritate non sit nisi præcipua pars illius significati formalis iustitiæ originalis: & aliæ duæ rectitudines dicuntur etiam quasi materiale, vel effectus iustitiæ ipsius.

Igitur quomodocumque hoc se habeat prædicta opinio ait, quod peccatum originale formaliter est carentia, seu defectus iustitiæ originalis quo ad illam primam rectitudinem animæ cum Deo quæ dicitur formale significatum eius. Illa inquam carentia manens in nobis per modum habitus qui & reatus culpæ dicitur, vt proxime declarabitur, est formale peccati originalis. Carentia autem aliarum duarum rectitudinum inde sequentium præsertim illius secundæ rectitudinis est quasi materiale: quæ & concupiscentia, vel ægritudo habitualis, quæ est qualitas, vel inordinatio habitualis aliarum virium animæ, communiter & maxime à B. Tho. 1. 2. q. 82. art. 1. & ibi Caieta. appellatur.

Dixi quod est quasi materiale: quia illa concupiscentia non proprie est materiale, neque subiectum illius carentiæ primæ rectitudinis, vt actus peccati est subiectum rectitudinis, vel carentiæ ipsius: neque ipsa rectitudo animæ ad Deum adiacet concupiscentiæ prædictæ, vt suo subiecto, neque eam proprie peccatum denominat. Sed anima secundum B. Tho. vel voluntas, secundum Scotum, vel potius ipse homo, seu totum compositum est subiectum peccati originalis quo ad prædictum eius formale, ubi inerat iustitia originalis: & ab eo formaliter homo peccator est, & denominatur. Sed quia in hoc genere peccati originalis excogitare nequit materiale sicut in actuali, & concupiscentiæ motus in prohibitum. Fuit primus ac proximus effectus iustitiæ abscedentis: placuit Augustino, & B. Tho. vbi supra, & aliis doctoribus vocare eam peccatum quo ad materiale prædictum, vtique ut sic ostenderent rem esse malam, vitiosam, & nociuam, contra Pelagium qui negabat prædictam inordinatam concupiscentiam effectum esse peccati. Igitur ante baptismum propter coniunctam formalem rationem peccati originalis in anima (cuius ipsa concupiscentia est proximus effectus) dicitur materiale peccati ipsius: formaliter autem peccatum originale est carentia iustitiæ originalis quo ad primam eius rectitudinem animæ ad Deum, vt declaratum est: carentia vero ipsius doni habitualis sicut & gratiæ, & aliorum donorum, siue bonorum est effectus consequens, & concomitans formalem rationem ipsius peccati originalis. Forte etiam dici posset quod ipsum donum est materiale iustitiæ originalis: & illa prima rectitudo est eius formale: aliæ autem duæ rectitudines sunt effectus inde sequentes.

Et hæc opinio sic intellecta est beati Tho. 1. 2. q. 82. art. 3. & ibi Caieta. & in 1. par. q. 95. arti. 1. & latius Soto de natura & gratia lib. 1. ca. 9. & se

cundum hanc opin. intellecta diffinitio communis, quod scilicet peccatum originale est carentia iustitiæ originalis debitæ, est optima. & tres primæ opiniones si sic limitentur, & intelligantur consonant cum hac sexta opinione. Nam & ideo doctores de secunda, & tertia opinione dicunt quod peccatum originale formaliter est carentia iustitiæ originalis: per iustitiam originalem intelligendo tam eius formale prædictum, quam etiam ipsum donum habituale prout naturaliter inclinabat, seu faciebat illam primam rectitudinem animæ cum Deo quæ erat radix omnium aliarum rectitudinum, vt dictum est. Quia per carentiam illius formalis, seu primæ rectitudinis necessario ex lege secuta est carentia illius doni facientis illam rectitudinem, quo ablato iam & non ante carentia totalis rectitudinis hominis cum Deo plenissime facta est. Ideo neque tota ratio illius peccati quo ad vtrunque, scilicet materiale, & formale eius nisi per carentiam debitæ iustitiæ originalis perfecte explicatur.

Igitur prædicta opinio, & diffinitio peccati originalis prædicto modo declarata probatur, quia peccatum originale est peccatum ab Adam in prolem per propagationem transfusum ex concilio Triden. sess. 5. canone 3. vt supra habetur in principio huius questionis. ergo id quod in illo fuit formalis ratio peccati, & in nobis relinquatur per modum habitus, est formalis ratio peccati originalis in nobis: & qui in illo effectus sui peccati erant iidem sunt effectus ipsius peccati in nobis. Nunc autem quodcumque illud peccatum fuerit in eo, siue superbia, siue esus ligni prohibiti, siue inobedientia, vel aliud quodcumque peccatum: formalis ratio illius peccati fuit voluntaria animæ obliquitas, & deflexio à lege, & ordine Dei, seu à rectitudine cum Deo ad quam iustitia originalis inclinabat, sed non necessitabat. igitur hæc eadem deordinatio, aut ratio culpæ, quæ per modum habitus qui reatus culpæ appellatur, mansit in fixa naturæ quæ in ipso erat, quamq; cum ipsa natura singuli propriam contrahimus, est propria & formalis ratio peccati originalis in nobis. Aliæ autem deformitates, & priuationes, puta carentia gratiæ, aut macula, indignitas, demeritum, & dignitas pœnæ reatusq; pœnarum sunt effectus ipsius peccati in nobis, sicut & in ipso Adam fuerunt. Et cum prædicta deordinatio, siue culpæ reatus sit carentia per modum habitus iustitiæ originalis quo ad eius formale (vt dictum est) habetur intentum opinionis diffinitionisq; communis.

Quod si contra hæc arguatur, quod carentia illius rectitudinis animæ cum Deo, quæ dicitur formale peccati originalis, secuta est ex carentia ipsius doni habitualis iustitiæ originalis: quæ erat causa illius rectitudinis ad quam inclinabat licet non necessitaret voluntatem, vt patet. Et carentia

Argum.

tia huius doni habitualis iustitiæ originalis fuit effectus pœnalis peccati Adę, quod libere culpabiliterq; deflexit à dicta rectitudine cū Deo: dum noluit prædictæ inclinationi recte ipsius doni iustitiæ originalis aut gratiæ conformari. ergo de primo ad vltimum carentia illius primæ rectitudinis cum Deo quam iustitia originalis efficiebat est effectus, & non ratio formalis peccati ipsius Adę, & nostri peccati originalis, quia quicquid est causa causæ est causa causati.

Respon.

Respondeo ad maiorem, illam distinguendo de duplici carentia illius rectitudinis, altera quæ formaliter est peccatum vel culpa, altera quæ solum est pœna illius peccati. Concedo enim quod carentia hæc illius primæ rectitudinis cum Deo, quæ est pœna peccati, & prout illa rectitudo erat solum ab ipsa inclinatione iustitiæ originalis, bene secuta est ex carentia ipsius doni iustitiæ originalis ex peccato Adę, aut nostri peccati originalis. Et hæc bene manet post baptismum sicut & carentia doni iustitiæ originalis, & aliarum rectitudinum, seu effectum eius. at vero carentia voluntaria rectitudinis quæ est culpa, i. voluntaria culpabilisque deflexio qua Adam libere noluit se illi rectitudini conformare, ad quam doni iustitiæ originalis inclinabat, non est effectus, sed ratio formalis peccati Adę, & per consequens illa per modum habitus, siue reatus culpæ est ratio formalis nostri peccati originalis. Et hæc est, aut fuit causa carentiæ secundæ, & ipsius doni iustitiæ originalis, & omnium aliarum rectitudinum, & effectuum illius. Quamuis Caietanus. 1. 2. q. 81. art. 3. dicat, quod formale primum ipsius peccati est carentia ipsius doni quæ mentem Deo subdebat: secundarium autem est etiam ipsa priuatio ipsius subiectionis, seu rectitudinis. quod non videtur verum si de voluntaria, & culpabili priuatione, seu carentia rectitudinis id intelligit: sed est verum solum de priuatione, seu carentia quæ erat pœna, & erat vel etiam est carentia ipsius doni iustitiæ originalis, vt dictum est. Et hæc voluntaria culpabilisque carentia rectitudinis ad Deum non manet post baptismum: sed ibi remittitur per gratiam nos Deo gratificantem, & per charitatem infusam nos cum illo rectificantem, sicque negatur consequentia.

Et cum supradictis omnibus videtur omnino concordare doctores communiter dicentes, quod peccatum Adę fuit iniustitia: & nostrum peccatum originale est iniustitia originalis ex iniustitia Adę contracta, vt expresse ait Anselmus, & doctores omnes, vbi supra in secunda opinione allegantur, & synodus Triden. sess. 6. ca. 3. ex Paulo ad Rom. 5. Item Alex. 2. par. q. 122. membro 4. ait ad idem quod est quedam iniustitia quæ homo sibi facit adultus peccans: alia quæ sibi fit ex alio, vt paruulo ex peccato Adę in quo peccante peccauit. & membro 1. ait quod Adam ab origi-

nali iustitia cadente cecidit etiam quelibet voluntas posteriorum: caret enim voluntas cuiuslibet illa rectitudine quam habuisset si Adam stetit. Et membro 2. art. 3. ait quod ex hoc quod voluntas est auersa ab incommutabili bono per peccatum Adę sequitur ignorantia.

Item peccatum originale dicitur peccatum, & preuaricatio: & nos ex eo peccatores, & preuaricatores sumus, & vere appellamur; & proprie ad Rom. 5. & in concilio Triden. vbi supra, & quidem sepe.

Dicitur etiam meritum pœnæ, vt ait glossa Augustini super psalmum 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. Et Alexan. vbi supra, membro 2. art. 1. & sanctus Bonauentura in 2. dist. 35. §. 3.

Dicitur etiam deformitas, macula, & immunditia, & inquinatio animæ secundum Alexandrum, vbi supra, & in concilio Triden. sess. 5. & 6. vbi supra habetur.

Dicitur etiam deordinatio animæ à diuo Bonauentura in 2. dist. 30. artic. 2. q. 1. Vbi ait quod peccatum originale est concupiscentiæ immoderatio, vel concupiscentia cum debite iustitiæ carentia ab origine nobis ex Adę peccato proueniens. quia (vt ipse ait art. 1. q. 2.) iustitia, rectitudo, & ordinatio est: et Adam quia perdidit iustitiam, & innocentiam quam sibi, et omnibus posteris conseruare debebat: ideo in eius infectione culpabiliter omnes infecti sumus, propter debitum ordinationis quæ nobis debet inesse, et propter carentiam illius innocentie quam debemus habere, et propter predominantiam concupiscentiæ per quam animæ nostræ inordinatæ sunt et iniuste. Hæc ille.

Ex quibus omnibus videtur quod doctores fere videtur formalem rationem culpæ Adę, et nostri peccati originalis ponere in illa culpabili, et voluntaria ipsius Adę carentia, deflexione, seu actione defectuosa ab illa rectitudine ad quam iustitia originalis inclinabat: quæ deflexio, vel carentia ab ipso Adam per modum habitus qui reatus culpæ vocatur ad nos per propagationem transfuse est, et rationem formalem nostri peccati originalis constituit.

Et hoc expresse etiam videtur sentire Hugo, vbi supra libr. 1. de sacramentis par. 7. ca. 26. 27. dicens esse inobedientiam mandati diuini. Et tandem ait quod id quod Adę fuit actuale peccatum nobis est originale: quia in nos per solam necessitatem descendit quod in illo per actionem fuit. Hæc ille. Ad rectum sensum Alex. Alen. supra positum in fine quintæ opinionis, quod. s. actuale peccatum Adę est nostrum originale: non quidem essentialiter, sed causaliter, et ideo dicitur carentia iustitiæ originalis, s. per modum habitus: quia licet posset appellari amissio iustitiæ originalis, iniustitia, priuatio, deordinatio, demeritum

tum originale, & melius reatus culpæ originalis: tamen significantius dicitur quod est carentia iustitiæ originalis: vt plena ratio formalis eius explicetur simul & radix eius propria eiusque proximus effectus vt supra declaratum est, & ad hunc sensum concordant communiter doctores de secunda præcipue & tertia opinione licet non satis explicuerint.

Dubium.

Et si queratur quomodo prædicta carentia iustitiæ originalis seu culpabilis Adę deflexio per modum habitus manet in natura & transit seu transfunditur in nobis: cum actus ille cū sua carentia & deformitate iam irreuocabiliter præterierit nec possit multiplicari?

Respon.

RESPON. per triplex exemplum, primum est secundum Thom. 1. 2. quæst. 81. art. 1. quod sicut omnia membra sunt vnus homo: & ideo voluntas totius reputatur omnium membrorum, Vnde fit quod peccata ab anima ad membra quibus committitur deriuatur: puta homicidium, quod tamen non est peccatum neque voluntarium illius membri puta manus ratione ipsius, nisi quatenus illud membrum est aliquid ipsius hominis quod a principio motiuo, scilicet à voluntate eius mouetur, propter quod & peccatum & voluntarium est & vocatur. Sic omnes vtpote membra eius eramus in Adam quodammodo vnus homo, ideo & voluntaria eius inordinatio manet in tota natura, quam generationis motione ab eo recipimus.

Item secundo secundum S. Bonauent. & alios doctores, sicut ab arboris radice vel semine lesa vel infecto fructus ibi virtualiter existentes lesi quoque vel infecti oriuntur. Sic etiã nos virtualiter in Adam existentes atque peccantes eius lesionem & infectionem puta deordinationem culpæ cum ipsa natura contrahimus. ideo & peccatum dicitur originale, quia scilicet ab origine cum natura contractum est.

Item tertio sicut in homine transeunte actu peccati manet ipsius culpæ reatus & animæ inordinatio seu macula, quousque per gratiam remittatur ordinetur & emundetur: ita in proposito, transeunte actu peccati ipsius Adę manet in tota natura & in nobis contrahitur illa carentia & culpa per modum habitus, qui reatus seu ratio culpæ illius atque deordinatio habitualis appellatur. Et inde sequitur macula & indignitas gratiæ & gloriæ. qui quidem reatus culpæ non est positiua qualitas, sed mera priuatio iustitiæ rationem culpæ habens.

Nam nota quod est duplex reatus, vnus est reatus pœnæ, idest obligatio ad pœnam propter culpam, alius est reatus culpæ, idest ratio ipsa peccati manens transacto actu peccati non dimissi per gratiam: à quo reatu homo fit & habetur adhuc reus, idest culpabilis & peccator, & dignus pœna & reus eius, idest obligatus ad eam.

vt exo. 32. dicitur reatus vituli. Et deut. 21. reatus sanguinis. Vnde & reatum culpæ siue peccati dilui in Baptismo siue remitti est crimen & culpam & rationem eius tolli vt homo iam non sit reus neque culpæ rationem habens. Ad quod est Augustinus lib. 1. retracta. ca. 15. vbi prædictum duplicem reatum breuiter tangit contra pelagianos negantes peccatum originale dicens. Quali vero peccatum quod nos ex Adam dicimus originaliter trahere, idest reatu eius implicatos & ob hoc pœnæ ob noxios detineri, nunquam esse potuerit nisi in voluntate qua commissum est quando diuini præcepti est facta transgressio. hæc ille. vbi duplicem reatum significat: alterum culpæ dum dicit reatu eius implicatos: alterum pœnæ dum ait & ob hoc pœnæ obnoxios &c. de quo duplici reatu latius magister in secundo dist. 30. & 32. & 42. Et Gaie. secundum B. Thom. prima secundæ quæst. 86. art. 1. Et Sco. in 4. dist. 14. quamuis differant aliquantulum inter se, Et de prædicto reatu culpæ originalis expressit Concilium Tridentinum. Sess. 5. cap. 5. qui per domini nostri Iesu Christi gratiam, quæ in Baptismo confertur reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id quod veram & propriam rationem peccati habet; sed illud dicit radi aut non imputari, anathema sit. hæc ibi.

Pro quorum maiori declaratione not. secundum prædictos doctores vbi supra est Beatus Thom. ibidem, & quæst. 8. & ibi Gaieanus, & Abulen. in defensorio de absolutione sacramentali & in prima paradoxa cap. 4. & Gerson de vita spirituali lectione prima. alphab. 61. corollario. 6. Et Soto in 4. distinc. 15. q. 1. art. 2. & distinc. 14. quæst. 1. art. 3. vbi bene reprehendit Abulensem vbi supra dicentem quod proprie nemo absoluit à culpa & pœna, igitur secundum hos aliosque doctores, peccator per peccatum actuale sex mala simul tempore incurrit, licet vnum sit prius altero prioritate nature vel præsuppositionis ordinis aut considerationis.

PRIMUM est ipsum actuale peccatum, quod est offensa Dei & auersio à Deo per conuersionem ad creaturam relicto Deo & eius lege siue precepto. nam peccare formaliter & agere contra legem Dei rectamque rationem, & ab ea deuiare & deordinari in opere suo. præcipue est deuiare à lege Dei qui est superior dominus omnium: quæ quidem lex per rectam rationem nobis intimatur atque cognoscitur. Ideo proprie peccatum & offensa Dei non est principaliter nisi quatenus contra Deum & eius legem est. secundum psal. 50. tibi soli peccaui. 5. principaliter, vt bene ait Gaieanus. prima secundæ quæst. 71. art. 6. & quæst. 87. arti. 4. & per talem offensam Dei & auersionem ab eo vel ab eius lege, in qua stat formalis ratio peccati, expellitur charitas creata forma-

ad vltimam
vbi supra
vbi supra

Nota.

Peccatum
formale
offensa dei.

ad vltimam
vbi supra
vbi supra

formaliter, & amicitia vel amore Dei secundum omnes: & etiam effectiue tanquam per suum contrarium secundum beatum Tho. distinguentem charitatem à gratia.

Secundum malum est ipsum peccatum in reatu, aut ipse reatus culpæ manens transacto actu peccati: qui & dicitur peccatum per modum habitus, vel status peccati. & est esse aut manere hominem deuium à recta ratione, & deordinatum in se, & auersum à Deo, & in eius offensa quasi habituali quousque ad ipsum conuertatur. & iste dicitur reatus culpæ manens transacto actu peccati, siue peccandi, à quo reatu homo dicitur peccator transacto ipso actu peccati. & reatus iste est relatio rationis fundata in hoc quod est hominem peccasse actualiter, & auersum esse à Deo: & terminatur ad hoc quod est non esse conuersum ad Deum, nec in se esse reordinatum; sed sic quasi habitualiter, uel in statu peccati auersum, & inordinatum manere. secundum verò reales, vel secundum nominales reatus peccati est ipsum peccatum præteritum, connotando non esse emendatum, vel hominem nondum de illo pœnituisse, sed adhuc in eo statu manere quasi habitualiter, vt dictum est.

Tertium malum simul inde sequens est inimicitia Dei, & priuatio gratiæ, & macula. nam propter prædictum peccatum, & offensam Dei in actu vel in reatu Deus odio habet peccatorem, & inimicus eius efficitur, & priuat eum gratia sua dum homo manet in peccato. & hæc inimicitia Dei est relatio rationis qua homo est obiectum diuinæ voluntatis odientis illum propter peccatum, vel offensam supradictam, & id iuste, nam sicut homo peccando abiicit amorem Dei, & amicitiam: ita Deus abstulit ab eo suam gratiã, & amicitiam, & illum odit, vt inimicum. Eccl. 12. altissimus odio habet peccatores.

Et inde sequitur macula: quæ est priuatio notoris, & pulchritudinis supernaturalis in anima: quam quidem pulchritudinem habebat homo dum erat in gratia, & Deo gratus. nunc autem ablata gratia propter peccatum iam redditus est homo abominabilis ipsi Deo. Trenorum. 4. denigrata est facies tua super carbones. & Sap. 14. odio est Deo impius, & impietas eius.

Quartum malum sequens est demeritum priuatiue, & positiue. quia videlicet meretur pœnã damni, & sensus. damni quidē quia meretur peccator priuari omni bono accepto, & accipiendo, & gloria hic & post in æternum, vtpote indignus etiam pane quo vescitur secundum Augustinum. & hac ratione à quibusdam doctoribus proprie dicitur indignitas, vel demeritum priuatiue respectu pœnæ damni. Respectu autem pœnæ sensus quam peccator hic & post meretur, & dignus est, dicitur demeritum positiue, ab aliis imputabilitas appellatur: sed sæpe vocabula usurpantur. &

& utrunque nomine demeriti, uel indignitatis, uel etiam imputabilitatis priuatiue, & positiue generaliter appellatur: melius autem res ipse per sua propria vocabula distinguuntur ut dictum est.

Quintum malum sequens est reatus pœnæ. i. ordinatio, & obligatio actualis peccatoris ad prædictam pœnam damni, & sensus, quam ipse peccator meruit. & iste reatus pœnæ actiue oritur à uoluntate diuina: & est secundum Scotum relatio rationis fundata in uoluntate diuina ab æterno, & terminatur ad peccatorem. quia. s. Deus ab æterno uult secundum legem suam ordinare peccatorem pro tali tempore ad prædictam pœnam quam meretur. reatus autem pœnæ passiuæ fundatur in ipso peccatore qui dicitur obligatus ad eam pœnam: & terminatur ad Deum obligantem, vt dictum est. vel secundum Ocham & nominales iste reatus pœnæ est connotatio qua peccator dicitur sicut, vere est à Deo obligatus ad pœnam propter peccatum. Et iste reatus pœnæ passiuæ præsupposito reatu culpæ secundum Scotum in 4. distin. 14. q. 1. est id à quo transacto actu peccati homo est, & dicitur peccator, & in peccato manere quousque ei remittatur: non autem à reatu pœnæ actiue sumpto, vt Caieta. 1. 2. q. 86. art. 1. & q. 113. art. 1. male illum interpretatur. sed certe quomodocumque Scotus accipiat reatum pœnæ, siue passiuæ, siue actiue: non ab eo tantum: sed à supradicto reatu culpæ dicitur homo peccator transacto actu peccati, vt in hoc recte loquitur Caieta. ibidem.

Sextum malum sequens est pœna ex ipso peccato contracta. quæ multiplex est, videlicet intellectus, aut rationis obscuratio, & etiam execratio maxime si peccator diu maneat in peccato obstinatus: & virium animæ debilitatio ad bonum, & ad malum pronitas, & in naturalibus vulneratio. de quibus Psal. 37. dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum non est mecum. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauata sunt super me. de quibus beatus Tho. 1. 2. quæst. 85. artic. 3. secundum doctores sanctos latius agit. & Soto in 4. vbi supra etiam differit quomodo reliquæ peccati non semper, nec omnino tolluntur per pœnitentiam, & primam gratiam iustificantem.

Et si amplius secundo quærat: si donum Christi est maius, quam peccatum Adæ: ad Rom. 5. et peccatum Adæ inficit omnes homines in eo, vt in suo capite, et radice virtualiter existentes. quare ergo gratia Christi capitis nostri non redundat efficaciter in omnes ad salutem etiam sine meritis nostris?

Respon. ex B. Thoma. 1. 2. q. 81. art. 3. ad tertium quod peccatum Adæ redundat in omnes qui sunt filii eius naturales: et similiter gratia Christi in omnes qui ab eo spiritualiter regenerantur per fidem, et baptismum, ad tollendum culpam actua-

Reatus pœnæ.

Articulus.

Opinio. 1.

Pœna contracta.

Dubium 1.

Respon.

lem & originalem etiam sine meritis propriis. Nam prima gratia non cadit sub merito simpliciter: licet in adultis requiratur aliqua dispositio voluntaria ad filiationem Dei voluntariam: Sicut ad filiationem naturalem requiratur sua dispositio naturalis. Et ita patet totius quæstionis plena resolutio.

QUAESTIO VNDECIMA.

Utrum episcopus possit dispensare in gradibus matrimonij alijs de iure papæ reseruatis quando est casus occultus & non potest commode remedium adhiberi, & quid sit consulendum taliter impeditis.

Articulus.

Opinio. 1.

Respondeo. in hac quæstione duo articuli tanquam, primo. Utrum episcopus possit in dictis casibus dispensare. secundo, quid sit consulendum sic impeditis.

Quo ad primum dico in hoc esse duas opiniones quarum prima tenet quod bene potest episcopus dispensare in casu prædicto & similibus, propter quinque rationes: quarum prima est, quia ratione magnæ necessitatis seu etiam utilitatis nouiter emergentis & tempore constitutionis inexcogitate potest episcopus dispensare in quibus alijs de iure non potest, sed solus Papa, vt hoc tenent communiter doctores in ca. at si clerici, de iudicijs. & allegantur à Siluestrina titu. dispensatio quæst. 9. & alibi. & præpositus in ca. consequens. distinct. 1. vbi dicit quod quo ad forum pœnitentialem nisi sit specialiter prohibita dispensatio videtur in dubio permissa etiam inferioribus episcopis, & gloss. in ca. mensuram, de pe. & re. distin. 1. & archidi. in ca. nisi rigor. 1. quæst. 7. & in ca. Deus de pe. & re. & Asten. in sum. lib. 5. titu. 31. & Raymun. vt etiam refert Summa Angelicæ titu. conf. 6. §. 4. & Siluester conse. 1. q. 27. & statius Panormi. in ca. sicut dignum, de homicidio, & de consang. & affini. ca. dilectio. Nunc autem casus præsentis quæstionis est huiusmodi. ergo patet consequentia: quia vbi est eadem ratio est idem ius: etiam si non exprimat, vt latius de hoc Siluester titu. lex q. 18.

Secunda ratio, quia ecclesia nemini iniicit laqueum peccati, vt habetur ca. de Viduis secundo 27. quæst. 1. Et neminem obligat ad aliquid cum scandalo: quia & ipsa vitare tenetur illud tam actiuum quam passiuum: neque potest præcipere nec statuere id vnde Scandalum probabiliter imminet, vt patet ca. 2. de præscriptio. & ca. nihil. de noui oper. nunciatio. & in ca. ex tenore, & ca. ad aures. de tempori. ordin. & ibi glossa: & Siluester titu. obedientia. q. 5. Videatur. Sed si mulier sic illegitimata ad matrimonium negaret debitum viro & declararet impedimentum aut ab eo inuito separaretur aut si maneret cum eo: esset utiq; in periculum vite aut animæ

suæ & in Scandalum & turbationem viri & aliorum vt in casu supponitur. ergo vel statutum ecclesiæ illos illegitimans in tali casu non valet: aut potest episcopus dispensare: aut etiam proprius Sacerdos secundum alios. quia & sic intendit & vult ecclesia saltem implicite & actu debito suas leges in talibus casibus intelligi & valere & non aliter: cum aliter licite velle non possit vt dictum est. Alioqui ecclesia non prouideret vt pia mater oibus periculis & perplexitatibus filiorum, sed potius impie & crudeliter vellet manere eos in periculis & laqueis animarum, quod absit.

Tercia ratio, quia in casu extreme necessitatis quilibet Sacerdos potest in quemlibet, & à quolibet casu & sententia reseruata. absolueret potest præstita debita cautione: & hoc conceditur vel à iure diuino vel ecclesiastico secundum diuersas opiniones, idq; propter periculum probabiliter imminens euitandum. ergo similiter videtur ecclesia concedere potestatem dispensandi saltem episcopis modo prædicto in casu necessitatis de quo est quæstio præsens & alijs huiusmodi casibus. patet consequentia per identitatem rationis.

Quarta ratio, quæ & est replica contra responsionem quæ ad hanc tertiam rationem proxime dictam dari posset, quia sicut in casu mortis corporalis quomodocumque etiam ex malitia alterius probabiliter imminens non valet dispositio vel lex humana qua factum est vt illa res sit Sortis illa Platonis: sed tunc iure naturali & diuino etiam seclusa humana dispositione omnia fiunt communia saltem quo ad usum sufficientem releuare ab illa extrema necessitate corporali: & per consequens ibi non est furtum formaliter diuino iure prohibitum. ergo similiter & à fortiori in casu matrimonij prædicto, vbi etiam indirecte & per accidens ex malitia viri seu aliorum probabiliter timetur mors alicuius corporalis seu spiritualis ex declaratione impedimenti seu ex debiti negatione vel separatione seu etiam ex cohabitatione: Sequitur quod non valet dispositio humana, nam de gradibus diuina vel naturali lege prohibitis non loquor, illegitimans tales ad matrimonium: Sed quod tunc possunt inuicem consentire & legitime contrahere et alter in alterius potestatem transire, etiam si nulla adsit dispositio humana id concedens; et per consequens ibi non erit fornicatio prohibita iure diuino.

Quinta ratio, quia ca. literas de rest. spo. videtur fauere huic opinioni, nam ibi dicitur quod in gradibus humana constitutione prohibitis restitutio locum habet cum effectu: cum in his valeat dispensari. Vnde non peccat qui ad mandatum ecclesiæ in hoc casu debitum reddit coniugale. Hæc ibi. vbi etiam clare dicit textus quod non reprobatur opinio dicitur quod in gradibus humana lege prohibitis de quibus loquimur vxor, de cuius impedimento litigatur

gatur debet ante causam diffinitionem restitui viro petenti, & ei reddere debitum sine peccato: etiam si in rei veritate predictum habeat impedimentum. Et ratio quae ibi datur in textu est: quia ex quo ecclesia potest dispensare, iam censetur dispensare quando mandat tales, ut coniuges cohabitare etiam quo ad thorum, ut patet ex illa ratione, scilicet cum in his valeat dispensare &c. sed in casu praesenti, quando scilicet predictum impedimentum matrimonii est secretum, aut tale quod non potest legitime probari, neque commode declarari propter scandalum, & huiusmodi, iam ecclesia praecipit eos non separari: quia etiam de facto separentur dicit restitutionem peccati esse faciendam, & praecipit eos cohabitare etiam quo ad thorum, ut patet ex dictis. ergo censetur dispensare, ut etiam quo ad thorum licite cohabitent ad predictum mandatum etiam implicitum ecclesiae: quousque per ecclesiam aliud legitime decernatur, aut praecipatur in tali casu.

Propter has rationes videtur haec opinio probabilis: quodque potest practicari: maxime ubi esset talis consuetudo quod episcopus dispense in talibus casibus periculosis, ut infra in fine secundae opinionis, & totius huius articuli, & inferius. q. 12. habetur de dispensatione cum incestuosus.

Et hanc opinionem tenent expresse summa Siluestrina titu. dispensatio. q. 9. & sum. Ang. eo. tit. 5. & summa Nauarri in ca. 22. nu. 87. & margarita confessorum agens de dispensatione, & a fortiori eam tenebit Hugo de sancto. Victore li. 2. de sacramentis par. 11. ca. 6. & magister in 4. dist. 38. Nam isti duo doctores tenent aliud difficilius quod scilicet viuente prima uxore legitima cum qua quis clandestine contraxit potest licite vir cum secunda cum qua in facie ecclesiae contraxit ad mandatum ecclesiae cohabitare etiam quo ad thorum propter mandatum ecclesiae, & propter uitandum scandalum. & quidem hoc est difficilius, quia est contra legem diuinam, contra quam ecclesia praecipere, aut dispensare non potest: quamuis horum opinionem Adrianus in 1. quodlibeto art. 3. in respon. ad tertium argumentum non reprobatur, neque approbat, sed ut probabilem relinquit: licet communiter a doctoribus in 4. dist. 38. ut erronea contra ca. inquisitioni, de sen. excom. reprobatur.

Opinio 2.

SECUNDA opinio tenet quod non potest episcopus dispensare in casu questionis propter duas rationes. prima est, quia contra canonem Papae, vel concilii dispositum, qualis est inhabilitans, seu illegitimans aliquos ad matrimonium, non potest episcopus dispensare quo ad aliquid in futurum agendum: nisi hoc ei expresse concedatur, aut nisi quando canon dicit super eo posse dispensari, aut nisi sit consuetudo legitime praescripta qua episcopus super eo dispense. Nunc autem haec potestas nullibi conceditur expresse: nec est

consuetudo episcopis praescripta, sed potius opposita. ergo consequentia patet, & minor probatur: quia si Papa, uel ecclesia non concedit actualiter posse dispensari, non ualet dispensatio episcopi in praedictis: ut communiter tenent doctores in ca. nuper. de sen. excom. & in ca. dilectus, de tempori. ordi. & refert, & tenet ipse Siluestritu. dispensatio. q. 9. Minor etiam probatur. quia & Papa, & ecclesia expresse reclamant quando scit episcopos aliquando in praedictis dispensare. quod & saepe expertus ego sum: nam & praelati quidam seu episcopi satis docti, & timorati instructique de illa prima opinione, atque rogati, ut dispense in praedicto casu quantum possunt in foro conscientiae, ut coram Deo valeat quantum eorum dispensatio ualere potest, nolunt dispensare, neque audent id attentare.

Neque ualet consequentia, volunt actu debito: ergo & de facto ualet, aut conceditur episcopis dispensatio ac si actu elicitu illi uoluissent. patet instantia in omnibus actibus quorum effectus sequitur solum ex actuali operatione, & non solum ex debita actione, ut in consecratione, baptismo, & sacramentalibus effectibus, in quibus non sequitur quod si minister debet id facere. ergo si non actualiter facit illicite omittendo iam censetur facere de facto. Similiter in dispensationibus, & absolutio-nibus censurarum, & casuum, & legitimationibus personarum maxime in casu necessitatis, igitur non ualet praedicta consequentia ab actu debito ad actum elicitum generaliter in omnibus: quamuis ualeat in iis in quibus uis uel ratio manifesta supplet defectum talis consensus. Secundum Medina de confessione q. 42. & de restitutione q. 2. ut in operationibus quarum effectus pendet aut sequitur ex iustitia operationis, ut in contractibus contingit: quia si Sortes tenetur concedere mihi nunc & tali modo hanc rem, & actualiter ea non concedit actu elicitu: si tamen ego eam accipio nunc & eodem modo, iam censetur concedere, & habetur eundem effectum ac si actu elicitu concessisset secundum Scotum in 4. dist. 15. & contra doctores. Alioqui si praedicta consequentia ualeret in omnibus: Sequeretur etiam quod papa, & episcopo culpabiliter nolente dispensare in gradu prohibito in quo certe deberet dispensare propter rationabiles causas ad id: iam quilibet sacerdos aut iudex id posset: immo quod si ipse sacerdos aut iudex nollet seu si ad eum non posset commode haberi recursus: iam ipso facto censeretur facta dispensatio & legitimitatio: Sicut in extrema necessitate ipso facto omnia sunt conia quoad usum: quod quia absurde conceditur patet ex dictis & dicitur et in responsione ad rationes primae opinionis. Secunda ratio huius secundae opinio est: quia in d. c. literas, de resti. spol. licet non omnino reprobetur praedicta prima opinio quo ad casum ibi contentum: tamen non approbatur finaliter, ut patet

Resp. ad 1. rationem. 1. opinionis.

patet ibidem. Multa autem non reprobantur, neque condemnantur, licet sint digna reprobatione ut falsa, & erronea, quia tunc non constat omnino de eorum falsitate: multa. n. falsa, sunt probabiliora quibusdam ueris secundum Arist. sufficit autem pro eorum reprobatione quod contra non acceptantur a doctoribus, neque ab ecclesia. ideo temere quis tali opinioni scienter se committet: secus si ignoranter, ignorantia namque inuincibilis potest in hoc sicut in aliis grauioribus excusare, ut late, & bene Adrianus in 1. quodlibeto ubi supra. & illos ignoranter utentes illa prima opinione Hugonis non reprobauit Adrianus, secus si scienter aut temere uterentur. Et quidem iure non acceptatur illa prima opinio in illo ca. literas, quia si postea legitime in foro ecclesiae constaret de impedimento matrimonii, & illegitimitate personae, & per consequens de inualiditate matrimonii, & uellet alter cui iam id constat separari, certe et per sententiam ecclesiae posset separari tale matrimonium, super quo tamen iam erat habita dispensatio implicita in mandato ecclesiae. Quod tamen est inconueniens: nam si talis dispensatio implicita erat sufficiens legitimare illos: iam datur matrimonium validum ratum, & consummatum separabile contra doctrinam Christi, & ecclesiae, si non erat sufficiens legitimare. ergo habetur interitum quod si non est valida illa dispensatio quodque non est ibi uerum matrimonium, sed praesumptum tantum quo ad faciem ecclesiae: & per consequens quod is cui constat de ueritate non potest reddere, nec exigere debitum. Ad quod facit idem ca. literas, & ca. inquisitioni, de sen. excom. & ibi doctores, ubi expresse habetur, quod is cui constat de inualiditate matrimonii non debet etiam ad mandatum, seu excommunicationem ecclesiae exigere, nec reddere debitum, ergo patet quod in mandato ecclesiae mandantis cohabitare eos de quorum matrimonio dubitatur non interdit eos legitimare, aut dispensare cum eis: sed secundum iustitiam restituit solum in possessionem: & secundum Adrianum, loquitur in foro praesumptionis in facie ecclesiae qui cedere debet ueritati. igitur multo minus id uult aut intendit quando nihil mandat super hoc: sed potius tacet, aut negat de facto talem dispensationem, ut dictum est. Glossa autem quam in 1. quodlibeto, ubi supra dat Adrianus per quam nititur eludere hunc sensum dicti ca. inquisitioni, non ualet ut patet intuenti, de quo infra libro tertio, in nostro tractatu de conscientia. q. 8. latius habetur.

Ad rationes autem primae opinionis resp. ad primam negando minorem: quia isti casus tamen secreti tamen non sunt raro, sed sepe contingentes etiam in publico: & per consequens non sunt inexcogitati quando tale statutum eos illegitimas factum est. Sicque potius uidetur uerisimile quod Papa, & ecclesia uelit tales manere illegitimos ad matrimo-

nium nisi Papa dispense. Ad secundam, respon. quod maior est uera ad hunc sensum, quod directe ecclesia nihil praecipit, aut statuit quod sit scandalosum, aut laqueus peccati, ut ibi probatur: indirecte autem, aut per accidens negatur illa maior. Nam ecclesia praecipit, & statuit multa quae per se non sunt scandalosa, neque laqueus peccati, bene tamen per accidens: quia scilicet ex culpa aliorum, seu etiam sine culpa alii sumperunt, vel fecerunt sibi uel aliis occasionem, aut laqueum peccati: sicut ex bene factis Christi, & sanctorum Iudaei, aut alii fecerunt, & sumperunt occasionem peccati. Similiter & multi sunt huiusmodi laquei emergentes occasionaliter ex aliis constitutionibus Papae & ecclesiae: & tamen non obstantia, his sunt ualide tales constitutiones, ut patet in materia excommunicationum, suspensionum, & matrimoniorum, & casuum reseruatorum, ut late refert, & desinet Gerson de uita spirituali animae. lect. 4. & 6. & alibi saepius. Ad minorem autem respondeo, quod ibi solum est scandalum, aut laqueus occasionaliter indirecte subsequens ex ecclesiae statuto.

Resp. ad 2.

Si dicas ecclesia tenetur providere suis filiis de remedio etiam in his scandalis passiuis, & laqueis occasionatis, &c. Respondeo, concedendo id, quantum attinet ad peccatorum debitam, & sufficientem liberationem, seu praeseruationem: non tamen quo ad damnorum omnium temporalium remedium praestandum. datur enim perplexitas tamen in lege Dei, quam ecclesiae inter duo mala, quorum alterum est culpa alterum poenae, ita quod necessario est in alterum illorum incidendum pro uitatione alterius: ut patet in casibus multis ubi non potest quis uitare peccatum nisi patiatur iacturam uitae rerum aut honoris. & sic est in casu praesenti: nam Deus, & ecclesia sufficienter prouidet in talibus casibus quomodo uitetur peccatum fornicationis, & omne aliud peccatum: si tamen uir, quam mulier, & alii omnes faciunt quod debent: quamuis inde sequatur iactura temporalis, uitae, rerum, aut honoris. Quid autem & quo fieri debeat, ut uitetur omne peccatum in huiusmodi casibus: id in secundo articulo sequenti habetur, et si sequitur damnum temporale ex his patienter feratur, & suis peccatis imputetur, & Deo offeratur cum aliis uitae incommoditatibus: melius est. n. animam quam corpus saluare.

Resp. ad 3.

Ad tertiam respondeo negando consequentiam: & ad probationem negatur quod ibi sit identitas rationis; & dato quod sit omnino eadem ratio adhuc negatur consequentia: ratio est quia quamuis casus exceptus a lege, seu regula iuris extendatur ad casum eiusdem, uel similis rationis, quando lex, seu exceptio talis casus fundatur in sola ipsa ratione etiam ante principis, seu iuris dispositionem: quia tunc secundum tale rationem est sensus legis, & exceptionis praedicti casus, ut communitur

munitur tenent doctores, & refert Siluestrina titu. lex. q. 18. & Adrianus in quarto in materia excommunicationum. q. 3. in 8. exceptione. Tamen hoc non est verum quando exceptio illius casus à lege communi fundatur, non solù in ipsa ratione, sed etiam idq; principaliter in principis, seu iuris humani dispositione & voluntate: ita quòd si princeps, aut lex non excepisset illum casum à lege communi, certe nò fuisset exceptus, quamuis esset iusta ratio, ut excipi deberet, vt hoc ait Adria. vbi supra sic limitans, & intelligens Ioannem Andr. & alios doctores qui videntur oppositum dicere. Nunc autem ille casus exceptus à lege communi, scilicet quòd in casu extreme necessitatis corporalis potest sacerdos quilibet in quemlibet &c. non habet fundamentum in sola ratione, vel iure solo diuino, quamuis multi doctores teneant oppositum: sed præcipue ex Papæ, uel ecclesiæ, seu iuris dispositione: ita q; nisi Papa, aut ius id concessisset, aut excepisset, certe non esset exceptus talis casus, neque posset quilibet in quemlibet: quamuis ad talè exceptionem faciendam esset causa rationabilis, vt tenent pluri doctores. ergo non est extendendus ille casus ad casum præsentis quæstionis: quia iste non est similiter exceptus ex sola ratione, sed neque ex iuris dispositione: quauis sit eadem iusta causa, vt excipi deberet.

Resp. ad 4.
Difficultas.

Ad quartam respondeo negando consequentiam, quia non est simile. Pro cuius declaratione nota quòd ibi quæritur quare ex ipsa ratione naturali id concedente sine alia dispositione humana omnia fiunt communia omnibus in extrema necessitate: & non similiter personæ fiunt communes omnibus ad usum copulæ carnalis separabilis, aut inseparabilis in casu mortis corporalis aut etiam spiritualis ad præseruandum saltem à tali periculo. quare inquam lex, uel dispositio humana approprians res temporales cessat in casu mortis, non autem lex humana illegitimans personas ad matrimonium.

Ad quòd respondeo, quòd duplex est ratio discriminis. prima quæ & sumitur ex fine proprio, & immediato ipsarum rerum & personarum. Nam res omnes præter personas à natura sua creatæ sunt, & ordinatæ directe, vel indirecte, vt mediū necessarium ad vitam temporalem, seu ad cōseruationem indiuiduorum, id est, singulorum hominum, vt etiam patet Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam. &c. & Gen. 9. Omne quod mouetur erit vobis in cibum &c. & ideo suadente ratione naturali est humanitus facta distinctio dominiorum, & appropriatio rerum, vt commodius vita ipsorum ageretur in vsu ipsarum, quando ergo talis uita hominis periclitaretur nisi rē aliquam in vsum assumeret: iam ipsa ratio lexq; naturalis concedit rem ipsam ad suum finē proprium, scilicet ad cōseruationem illius hominis:

& per consequens cessat omnis alia dispositio, & voluntas humana tunc militans contra suum finem intentum. Secus in vsu personarum ad copulam; nam finis proprius, & immediatus, & directus copulæ carnalis viri, & femine est cōseruatio speciei humanæ, ad quam talis copula, vt mediū necessarium proprie, & immediate ordinata est à natura, & ab ipso Deo actore nature, non ad cōseruationem indiuidui: in quo communiter omnes doctores tam theologi, quam philosophi consentiunt.

Secunda ratio, & melior secundum Medina de restitutione q. 20. est. quia auferre, seu detinere alienum non est peccatū nisi quatenus talis ablatio, seu vsurpatio est iniusta, & iniuriosa proximo. quæ causa cum cesset si dominus in tali ablatione actu elicitus, vel saltem debito consentiat, vt patet: ideo ergo in tali casu extreme necessitatis redditur licita ablatio, seu detentio rei alienæ. At vero non suæ mulieri, vel non suo uiro sciēter commisceri est illicitum lege diuina, & naturali illud prohibente, cuius malitia per humanam uoluntatem, & cōsensum, seu legem, vel per aliquā circumstantiam stante lege auferri nō potest, sicut potest in acceptione rei alienæ. Ideo nisi ad cognoscendum non suam accedat diuina licētia seu dispensatio, licite fieri non potest.

Sed cōtra hoc replicatur: quia solum datur rō discriminis quare in extrema necessitate licitum sit vti re aliena, & non sit licitū vti muliere seu uiro alieno, seu non suo. argumentū autē petit quare in extrema necessitate, sicut cessat lex humana distinguēs dominia, & ita res aliena efficitur propria saltē quo ad usum pro tūc: & sicut lex ecclesiastica de ieiunando, & euitando excommunicationem nominatim denūciatū cessat in casu mortis, ut patet in ca. sacris, de his quæ vi me. ve. &c. secundum cōiter doctores, & Adria. in 4. de excommunicationibus in 8. exceptione: & lex de audiēdo missam die dominico: & de cessando ab opere feruili die festo: & et de confitendo in quadragesima, aut in articulo mortis, aut ad suscipiēdum eucharistiā quando sine periculo probabili mortis, aut magnæ iacturæ honoris legitimum confessorum hō adire nō pōt, secundum cōiter doctores tenentes q; in his, & similibus casibus non obligat lex ecclesiastica, & diuina cum periculo mortis, sed tūc eius obligatio, & vis cessat in tali casu. quare ergo non similiter cessabit vis legis ecclesiasticæ illegitimantis hos uel illos in casu periculi mortis corporalis, & spiritualis? Ita q; possint inuicem consentire, & matrimonialiter copulari ac si nulla esset lex ecclesiastica id prohibens, & illegitimans in tali casu.

Respon. q; ratio differentie est, quia lex etiam ecclesiastica sæpe obseruanda est etiam periculo mortis non obstante, puta quando contemptus legis, uel scandalum graue, aut iniuria fidei interueniret,

Replica.

Respon.

ueniret, vel discrimen aliud publicum siue commune: & ita ex operis grauitate attentis circumstantiis, atque sequella, talis obligatio in periculo mortis pensanda est, vt ait Soto de iustitia, & iure lib. 1. quæst. sexta, articulo quarto, & Caieta. prima secundæ quæst. 96. articulo 4. quem ibidem optime limitat. ideo lex diuina, vel ecclesiastica de ieiunando, de confitendo, de audiēdo missam die festo, de vitando excommunicatos, & huiusmodi non obligat in discrimine mortis; nisi graue scandalum, aut legis contemptus, vt diximus interfit. Lex autem de celebrando cum uasis, & vestibus sacris, & lumine, & lex illegitimans ad matrimonium in discrimine mortis obligat, & seruanda est. quia nisi etiam tunc generaliter seruaretur, vtique vel irrissio fidei, aut reipub. Christianæ, & humanæ politigij bonum periclitaretur, aut graue damnum eius, vt plurimum sequeretur. Nam vt multiplicibus fraudibus, & peccatis aliis obuietur, legislator etiam humanus recte tales leges cum tanto discrimine inuolabiliter vult & intendit obligare, & seruari, id quod ex practica ecclesiæ etiam perpendi potest. Quæ si aliquando vellet benigne agere etiam stante operis grauitate, vt in casu præsentis: vtique posset per suam legem cum discrimine mortis nos nō obligare, vt ita multis periculis animæ, & corporis prospiceretur.

Resp. ad 5.

Ad quintum respondeo negando antecedens & consequentiam, quia ecclesia non approbat illam opinionem, neque in practica ducit: neque intendit concedere dispensationem, neque legitimare eos quos simul cohabitare præcipit in dubio impedimento. Immo ibidem vt expresse, quòd is cui constat de tali impedimento non potest exigere, nec reddere debitum, vt supra probatum est in secunda probatione huius secundæ opinionis.

No.
Resolutio.

Igitur hæc opinio secunda videtur probabilior quam etiam tenet Soto de iustitia, & iure libro primo, quæst. 7. articulo 3. & in quarto sententiarum distinct. 37. quæst. 1. articulo secundo, quæ cōmunis est, & practicitur in ecclesia. Tamen etsi illa prior opinio pia, & probabilis sit eo præsertim casu quo matrimonium non clam, sed in facie ecclesiæ cum bona fide esset celebratum ab æstimante nullum intercedere impedimentum dirimens matrimonium: quod tamen post ipsum iam bona fide contractum esse cognouit. Tūc enim ait Soto, vbi supra quòd si non commode esset aditus ad Papam in casu quo ille posset, etiā posset Episcopus dispensare: quamuis id non asserat. Aequum tamen esset vt his pia mater ecclesia prouideret.

Facit c. quia
circa. de con
seng. et affi.

Sed iam in concilio Trident. sess. 24. ca. primo, sub Pio quarto prouisum est, vt videlicet matrimonium non sit validum nisi præsentē parrocho & duobus saltem testibus contrahatur. Et sess.

eadem ca. 6. etiam habetur quòd liceat episcopis in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex occulto delicto prouenientibus (excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare: & in quibuscunque casibus occultis etiam sedis Apostolicæ referuatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in sua diocesi, per seipos, aut per vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientie gratis absolueri, imposita penitentia salutari. Idem etiam in hæresis crimine in eodem foro conscientie, eis tantum non eorum vicariis sit permissum. Hæc ibi. Sed vtum in his concedatur etiā posse dispensare in impedimentis occultis matrimonii; aliorum esto iudicio. videtur enim quòd non, nā secundum iura nomine suspensionis non videtur prædicta impedimenta comprehendere.

Articulus secundus huius undecimæ quæstionis est quid interim consulendum sit mulieribus impeditis, atque perplexis in casibus prædictis, scilicet impedimentis occultis matrimoniorum: quando non potest fieri separatio, aut negatio debiti, aut cohabitatio sine scandalo, aut periculo mortis corporalis, vel spiritualis alicuius probabiliter imminente.

Ad quòd respondeo per tria dicta præsupposita secunda opinione magis probabili in primo articulo præcedenti. quorum primum est quòd mulier cui constat de impedimento nullo modo potest petere, nec reddere debitum: quia esset fornicatio, vt patet ex ca. inquisitioni, de senten. excommu. & ex articulo præcedente, quousque habeatur dispensatio simul, & nouus consensus matrimonialis vtriusque, qui quidem consensus habita dispensatione facile potest, & industrie obtineri, ita quòd vir non intelligat petitionis causam huius consensus, vt ipsa amatum & indigentium docet experientia.

Sed nota quòd si tale impedimentum à iure diuino procedit, difficilius remedium est. Tale est quando mulier prius contraxit occulte cum vno non tamen consumauit matrimonium: & postea in facie ecclesiæ cum secundo contraxit, & consumauit, cum quo iam multis annis permansit, à quo & filios habet: & sine graui scandalo, & periculo corporali separari non potest. Tūc enim doctores tenentes, quòd Papa potest in matrimonio tantum rato non consumato dispensare, consequenter dicerent, quòd cum prædicta muliere poterit dispensare, vt maneat cum secundo cum quo matrimonium consumauit. Sed doctores communiter tenent oppositum: quibus; & ego magis assentio, & eorum opinionem uerissimam censeo. Iam tamen super hoc, vt proxime diximus per Concilium Trident. prouisum est, ne illa clandestina matrimonia ualida sint.

Artic. 2.

1. Diction.

2. Diction.

2. dictum.

Secundum dictum est quod si ex negatione debiti, aut ex reuelatione prædicti impedimenti per se, vel per alium etiam per confessorem, aut ex separatione sequatur solum scandalum mariti, vel etiam aliorum, nihili pendendum est: prius tamen facta debita instructio, vel relatione de causa talis separationis. Quia vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas scilicet uite relinquatur. Nam tale scandalum potius imputabitur viro, vel aliis qui post sufficientem instructionem de veritate deberent saltem dubitare de secundo matrimonio, & inquirere veritatem: dum non haberent causam legitimam ad oppositum uehementer suspicandum, quod scilicet id mendaciter, fraudulenterve confingitur. Et prædicta sunt vera quado ex tali reuelatione veritatis speraretur fructus seu finis intentus, scilicet separatio, aut saltem fraternalis tantum cohabitatio sine vlla commixtione carnali. Alias autem non debet fieri prædicta reuelatio impedimenti si non speratur prædictus fructus: quia vel non creditur ei, neque id potest probari cum sit occultum: vel quia maritus quacunquē ex causa id non permitteret: sed potius scandalum, & forte etiā alia pericula, & damna sine fructu sequentur: tunc. n. talis scandalosa reuelatio non est de veritate vite quando nullus fructus de prædictis speratur.

Quid ergo remedii cum sit tunc discrimen atque periculum mortis spiritualis, scilicet fornicationis reddendo debitum, seu potius dando corpus secundo viro non suo: aut mortis corporalis, & infamiae ex negatione, vel fuga? Respon. per tertium dictum sequens.

3. dictum.

Tertium dictum est, quando mulier est inter prædicta discrimina fornicationis, aut mortis corporalis, & infamiae, nec potest euadere alterum istorum per dispensationem aliquam Papæ secretam, uel manifestā: tunc vnicum sibi remedium patet, quod scilicet caute, & cum debita societate, & debito modo fugiens in domum propinqui non suspecti, vel in monasterium monialium vbi sit sine suspitione, & sine calumnia mariti de fuga adulterina: & inde iudicialiter agat petendo diuortium opponendo seuitiam uiri, seu adulterium eius, vel aliam causam veram, & sufficientem ad diuortium si illam probare potest, quia vtiq; audietur.

Quod si nihil horum sufficiens ad diuortium probare potest, tunc utique ego remedium certum non video: sed vel fugiat vbi reperiri non possit: vel maneat quiete cum illo secundo viro cum animo denegandi illi corpus suū resistendo quantum potuerit.

Sed quando non potuerit illi resistendo denegare, dicunt aliqui quod si non consentiat, nec vli modo corpore cooperetur, sed vt coacta taceat, & immota patiat, & permittat: tunc videtur esse cum tuta conscientia, secundum opinio-

nem magistri in 4. dist. 38. & Hugo, & aliorum quorundam: maxime si tunc accedat sententia iudicis ecclesiastici mandantis illam cum eo cohabitare, postquam ipsa illi aliquam causam ad diuortium proposuit, nec potuit probare. Sed certe hoc vltimum consilium est periculosum, & videtur erroneum, sicut & opinio Hugonis in qua fundatur erronea est. Quia sic cum illo manendo, & id permittendo videtur se illi sceleri accommodare, & consentire, vt Soto de iustitia & iure libr. 5. q. 1. art. 5. in responsione ad tertium argumentum agit. Ideo non potest permittere se cognosci ab illo viro non suo; sed uel fugiat, vel faciat, vt paulo superius dictum est. Quod si mulier aliqua detrimēta corporalia propter hoc incurrit: sibi imputet, quia se in talē discrimen stulte proiecit: & equo patiat, animo. De viro autem similiter dicatur: qui tamen facilius potest in prædictis sibi prouidere.

Quod si illi essent in tali impedimento coniugati, ex ignorantia inuincibili cum bona fide manentes, putantes se esse cum bona conscientia, & non speratur fructus ex veritatis reuelatione: tunc stultum, & crudele esset illis, aut ignorantī mulieri aliquid reuelare, vt de hoc Medina de confessione q. 26. fo. 74. latius habet.

QVAESTIO DVODECIMA.

Quæ sit pœna incestuosi secundum ius canonicum quoad contrahendum matrimonium & usum eius. & quis posset in hoc dispensare.

RESPONDEO, hic sunt duo articuli. primus de pœna incestuosi, secundus de eius dispensatione.

Quoad primum sunt duo dicta, alterum de affinibus, alterum de consanguineis. quo ad affines dico, quod scienter incestuosus cum affinibus, id est, cum consanguineis uxoris suæ ligatur duplici pœna: quia scilicet sub mortali peccato non potest petere debitum à sua vxore quam iam habet, quæ per incestum illius ipsi affinis facta est, quamuis illi exigenti reddere teneatur: neque ipsa vxore mortua licite contrahere potest cum alia quacunquē legitima muliere sine dispensatione, de qua inferius in articulo secundo habetur. Quia sic habetur expresse in ca. transmissæ. & ca. discretionem. & in aliis ca. extra. de eo qui cogno. consang. vxor. suæ. & vigesima septima quæst. secunda, qui dormierit. & trigesima secunda quæst. septima, & trigesima quinta quæst. tertia, ca. de incestis, & alibi sæpius. In quo & doctores utriusque iuris sine dubio concordant. Et idē proportionabiliter de incestuosa cum affinibus, i. cū consanguineis

Art. I.

1. dictum.

fui viri dicendum est. idem etiam verum est vt ait Couarruias in epitome de matrimonio par. 2. ca. 6. quando quis cognouit illam cum qua habet publice honestatis iustitiæ impedimentum. ca. duo pueri. de sponsa. impuberum.

Quod si de facto prædictus incestuosus post mortem vxoris cum alia legitima muliere sine dispensatione contraxerit mortaliter peccat stādo in rigore iuris vt inferius articulo secundo habetur, sed matrimonium valet. at vero vtrum sine dispensatione ab ea possit debitum petere quæ per incestum illum non est sibi affinis effecta, probabilius est quod sic, vt infra in secundo dicto sequenti habetur.

Dictum est quod scienter incestuosus cum affinibus prædictas pœnas incurrit: secus si omnino ignoranter. Nam in hoc inuincibilis ignorantia iuris & facti sicut in aliis excusare potest à culpa & pœna prædicta, vt ait Palud. in 4. distinct. 34. q. 1. & Soto in 4. distinct. 37. q. 1. ar. 1. concl. 2. & de vera cruce in speculo coniugiorū par. 1. art. 23.

Ex quo sequitur quod si vir ex ignorantia facti incestum committit adulterando cum vxoris consanguinea vel sorore: cuius cognationē ignorabat vel nesciebat esse sororem sed aliam mulierem dissimulatam; quamuis affinitatem contrahat cum sua vxore non tamen incurrit supra dictas pœnas sicut nec culpam incestus: & ita potest sine dispensatione ab illa sua vxore petere debitum & post eius mortem cum alia legitima libere contrahere: in quo & omnes doctores conueniunt. Sed Vtrum sit idem iudicium quando vir ille haberet solum inuincibilem ignorantiam iuris humani prohibentis incestum cum consanguineis vxoris suæ, & scienter adulteraretur cum ea quam sciret esse Sororem vel consanguineam vxoris suæ: dubium est: nam doctor ille de vera cruce vbi supra expresse dicit quod est idem iudicium & ita nullam pœnam incurreret, sicut neq; quando haberet inuincibilem ignorantiam facti: & cum eo videntur Palude & Soto vbi supra & plures alii. Sed in oppositum sunt alii plures quibus & ego magis assentio, de quo infra lib. 2. de ignorantia quæst. 27. Vtrum committens actum lege naturali vel diuina reprobatur ignorans legem humanam illum etiam prohibentem sub aliqua pœna incurrat hanc pœnam legis humanæ, latius agitur: hinc enim pendet decisio presentis difficultatis, vbi videatur.

Notetur etiam vt ait Soto in quarto distinct. 37. q. 1. art. 1. quod vxore mortua committens incestum cum eius Sorore vel consanguinea non incurrit aliquam pœnam, quia iura solum loquuntur de incestuoso cum consanguineis vxoris uiuentis.

Secundum dictum. Opinio. 1.

SECUNDVM dictum est quoad consanguineos proprios, quod in hoc sunt tres opiniones

prima quod incestuosus cum propriis consanguineis nullam pœnam de prædictis incurrit: quia à iure non prohibetur à sua vxore petere debitum neque ea mortua contrahere cum alia legitima, præterquam fornicator cum nouerca: cui in detestationem criminis, in ca. Si quis cum nouerca. 32. q. 7. imponitur pœna, quod si quis cum sua nouerca coierit neuter ad coniugium possit peruenire. Et hanc opi. tenet B. Tho. in 4. distinct. 34. q. 1. & Richar. eadem dist. Floren. 3. par. titu. 1. ca. 16. §. 4. Siluester titu. matrimonium. 7. q. vlt. & titu. luxuria quæst. 4. Et doctor de vera cruce vbi supra & multi alii cum quibus videtur esse Gratianus in ca. si quis cum nouerca. 32. q. 7.

SECUNDA opinio tenet quod omnis incestuosus etiam cum propriis consanguineis prohibetur contrahere cum aliqua legitima muliere & petere debitum ab ea quam habuerit post incestum. quia cui in pœnam criminis prohibetur contrahere prohibetur etiam petere debitum tanquam accessorium vel necessario annexum suo principali; nam ad hoc contractus ille matrimonialis ordinatur, & ita tenent glos. in ca. Si quis cum duabus 33. q. 2. secundum aliquos: licet ibi male dicatur quod si contrahat matrimonium non tenet: hanc etiam secundam opin. tenet Panormi. in dicto ca. transmissæ cetera de eo qui cognouit consanguin. vxor. suæ. Et summa Angelica titu. incestus. §. 5. & multi alii. quorū aliqui cum Panormi. etiam dicunt quod non potest petere debitum ab ea vxore quam tempore incestus habebat.

Et hæc opinio male fundatur in aliquibus textibus: qui potius de incestuosis cum affinibus loquantur quo ad non petendum debitum ab vxoribus ratione illius incestus factis affinibus viris suis incestuosis, vt supra in primo dicto latius habetur. Neque ratio prædicta valet pro hac opinione quo ad hoc: quia cum nullum ius expresse prohibeat prædictis incestuosis cum suis consanguineis petere debitum à suis legitimis vxoribus ante vel post incestum habitis: fitq; pœnale: vtiq; restringendum est secundum regulam iuris odia restringi &c. Et in pœnalibus mitior interpretatio facienda est. Item intolerabilis lex esset & dura & forte etiam periculosa, quæ legitimæ coniugatis & sibi ipsis non factis affinibus in pœnam incestus actum ipsum coniugalem petitionis debiti prohiberet, id enim Vxoribus innocentibus etiam valde onerosum esset quæ debitum non qui dem petere à viris præ verecundia naturali sed solum reddere solent.

TERCIA opinio media quæ & verior videtur & in qua standum est, tenet quod incestuosus cum suis propriis consanguineis prohibetur solum contrahere, cum alia quacunq; ita quod si sine dispensatione contrahat, de rigore iuris peccat

Opinio. 2.

Opinio. 3.

cat quidem mortaliter sed matrimonium validū est. debitum autem petere à sua legitima coniuge habita ante vel post incestum non prohibetur.

Primum, scilicet quòd contrahere prohibetur, probatur, quia 32. q. 7. ca. Si quis Viduā. habet, si quis neptem, nouercam, nurum aut consobrinam aut filiā auunculi polluerit, eos disungi & ulterius nunquam in coniugio copulari præcipimus. Vnde constat secundum glos. ibidem præcipi incestuosos illos cum affinibus & consanguineis quomodocunque coniunctos à suo malo statu fornicario separari: insuper nec secum nec cum aliis matrimonium contrahere, vt ipsa littera sonat & cõmuniter exponitur. Quamuis Gratianus infra in ca. si quis cum nouerca. ca. 9. dicat illud ca. si quis Viduam. intelligendum esse solū de illis incestuosis sub titulo matrimonii male contracti contra interdictum ecclesiæ cõiunctis in gradibus prohibitis. Sicut in eodem casu loquantur alia ca. Si duo viri. & ca. ab isto die primo. 35. q. 6. & q. 8. ca. hæc salubriter. & ca. incestuosi. Sed vt diximus communiter à doctoribus exponitur sicut & illud ca. loquitur de quocunq; incestuoso & cū consanguineis fornicante vt dictum est. Item ca. si duo viri. 35. q. 6. est ad idē. & ca. ab isto die. ea. q. Item in ca. de incesti. 35. q. 3. habetur incestuosos vere nullo coniugii nomine deputandos. & nominat qui sint tales vere incestuosi dicens. Si quis consobrinę sobrinęq; se sociauerit. & subditur, aut quia ex propria consanguinitate aliquam habuerit vel concubitu polluerit, vt ibidem glos. exponit & doctores communiter, licet doctor de vera cruce vbi supra tenens primam opin. aliter ad suam intentionem contra ipsius textus intentum inepte satis exponat, & ita patet prima pars huius tertiæ opinio.

Secunda autem pars quòd talis incestuosus cū propriis consanguineis nullo iure prohibetur petere debitum à sua vxore, constat quia non dabitur tale ius vt supra in reprobatione secundę opinionis dictum est.

Hanc opinionem quoad vtranq; eius partem expresse tenent Palu. in 4. distin. 34. q. 1. & sum. ros. & Soto in 4. distin. 37. q. 1. art. 1. & 2. & Castro de lege pœnali lib. 1. ca. 7. in fine. & Nauarro in summa ca. 22. num. 74. 75. & plures alii. Et quoad primam partem sunt etiam doctores de secunda opi. & quoad secundam doctores de prima opinione supra posita astipulantur.

Quoad secundum articulum quis possit dispensare cum supra dictis incestuosus sunt varię opiniones quas referunt summa Angelica titulo incestus. §. 5. & matrimonium. 3. §. 9. & Silvester luxuria. q. 4. et matrimonium. 7. q. 6. Sed pro maiori claritate earumq; concordia per quinque dicta sequentia nos hæc omnia resoluiamus.

Quorum primum est quòd episcopus potest

dispensare cum quocunq; incestuoso vt cõtrahat cum alia legitima vxore, & vt ab ea petat debitum quę ratione illius incestus ipsi affinis effecta non est. probatur. quia vt etiam refert Silvester, dispensatio q. 9. & Summa Angelica eo. tit. §. 5. secundum doctores communiter episcopus potest contra canonem papæ aut concilii pœnalem dispensare quando ei hoc specialiter non prohibetur. Talis autem est Canon prohibens incestuosum cõtrahere cum aliis legitima & ab ea petere debitum, vt constat. ergo. Item quia sic conceditur ei in ca. ab isto die. 35. q. 6. Item quia sic est cõsuetudo legitime præscripta, in quo omnes fere doctores concordant, vt etiã referunt & tenent Silvester vbi supra & Caietanus in summa titu. matrimonium impediencia ca. 2. & Soto in 4. distin. 37. q. 1. art. 1. & 2. Et Nauarro in sum. ca. 22. num. 74. 75. 86. & doctor de vera cruce in speculo cõiugiorum par. 1. articulo. 23. & Couarruias in epitome part. 2. ca. 7. nu. 6.

Secundum dictum sit quòd Iuuenis incestuosus, qui videlicet est in ea ætate quòd iure de eius incontinentia timetur, & iste est qui sexagesimum etatis annum nondum attingit: Senex autem est qui attingit secundum doctores communiter in ca. 1. de conuersi, coniuga. ille ergo. Iuuenis quomodocunque incestuosus sine vlla alia dispensatione cum legitima vxore contrahere potest & ab ea debitum petere quæ sibi per suū incestum affinis effecta non est. quia hoc ei ipso iure communi concessum est sine vlla alia limitatione, vt patet in ca. Si quis cum duabus. 33. q. 2. & ibi glos. secundum opinionem quam finaliter amplecti videtur, & glos. in ca. ab isto die. 36. q. 5. & facit ca. Si duo viri. 35. q. 6. & glos. ibidē. & expressius ca. in adolescentia, & ca. antiqui, & ca. interfectores. 33. q. 2. & ibi glos. & ca. ex literis extra de eo qui cognō. consanguin. vxor. vbi sine limitatione à contrario sensu significatur intentum. Et ita esse in consuetudine legitime præscripta dicunt Monal. Roden. Ioā. And. Guilliel. & alii doctores in ca. in adolescentia. 33. q. 2. & Palud. vbi supra. & Floren. 3. par. titulo primo ca. 16. §. 4. secundum B. Tho. in 4. distin. 34. art. vlt. et Silvester matrimonium. 7. q. 6. igitur ita teneri licite potest. quamuis glos. in dicto ca. si quis cum duabus, et in ca. in adolescentia, et in ca. 1. et in ca. ex literis. extra de eo qui cognō. consang. vxoris, et sum. ros. et Panorm. in dicto ca. 1. et Nauarro in sum. ca. 22. nu. 77. et alii doctores in hoc Vacillantes dicant quòd prædictus iuuenis scienter incestuosus de rigore iuris non potest denuo licite contrahere nisi de licentia episcopi vel nisi sit consuetudo legitime præscripta, sed vt diximus iam prædicta cõsuetudo est.

Tertium dictum est quòd vbi non est consuetudo

tu: do petendi dispensationē: & vbi non est in hominum memoria vt ipsi dispensent vt incestuosus quicunq; contrahat matrimonium: non est peccatum mortale contrahere sine episcopi dispensatione, vt ait Soto in 4. distin. 37. q. 1. art. 1. secundum Caietanum in summa titu. matrimonium impediencia, ca. 2. immo & nullum peccatum est vt ait doctor de vera cruce in speculo coniugiorum. art. 23. 28. quia tunc episcopi videntes incestuosos communiter contrahere & non recurrere ad eos neque prohibent, iam videntur tacite consentire & dispensare: sicut in aliis præceptis ecclesiæ id eo modo contingit, vt quòd Sacerdotes adinuicem confiteantur & se absoluant. quamuis tutius esset si supradicti incestuosi secrete per tertiam personam dispensationem episcopi ad cõtrahendum postularent. Cõsonant cum prædictis Palud. Floren. & doctores communiter vbi supra.

Sed Vtrum sit iam consuetudo hæc vt quilibet incestuosus non petat episcopi dispensationem ad contrahendū. Credo quòd sic maxime quando incestus occultus & non deductus ad forū iudiciale, est vt doctor de vera cruce & Guil. vbi supra & in secundo dicto & alii doctores ibi supra relati dicunt de incestuoso adolescēte, & Panor. in ca. literis de præsumpti. ait incestum occultū nullum esse impedimentum ad matrimoniū contrahendum, quod & Soto vbi supra probat.

Sed Vtrum simile sit iudiciū de petitione debiti ab vxore per incestum facta affine ipsi viro: ita quòd sit consuetudo non petendi dispensationē à Papa vel episcopo vt incestuosus à prædicta sua vxore sibi affine possit petere debitum, nihil expresse dicunt doctores supradicti, ideo quo ad hoc in quarto & quinto dictis subsequētib; ali quantum prolixius immorabimur.

Quartum dictū in quo stat maior difficultas. Vtrum, scilicet incestuosus cum consanguinea vxoris suæ possit ab ipsa vxore sua iam ei facta affine per prædictū incestū petere debitū sine Papę dispensatione et si sit iuuenis. Nam licet doctores supra citati in primo & secundo dicto dicant quòd sic de licentia episcopi vt ibi dictū est. Nos tamen hic probabilius dicimus quòd licet id de consuetudine possit vt in quinto dicto sequenti dicetur: at vero de rigore iuris id non potest: non quidem ratione criminis ipsius incestus sed ratione affinitatis de nouo contractę cum illa sua vxore ex suo incestu prædicto. Itaq; sicut non posset episcopus cum tali dispensare vt de nouo contraheret cum ipsa si non fuisset iam ipsi matrimonialiter copulatus: ita de rigore iuris non potest dispensare cum ipso incestuoso iuvene & sene vt petat ab ea debitum coniugale; idq; ratione prædictę affinitatis ex incestu contractę quę affinitas licet non dirimat matrimoniū præcedens: impedit tamen quod potest, scilicet ex

actionem debiti quo ad ipsum incestuosum culpabilem sine Papę licentia aut dispensatione. tenetur tamen talis incestuosus reddere debitum vxori suæ petenti si non fuit ipsa etiam in culpa prædicti incestus vnde talis affinitas cum ea contracta est: vt habetur in ca. tuæ fraternitatis. & ca. iordane, de eo qui cognō. consang. vxō. quāuis magister in quarto distinct. 37. dicere videatur oppositum. Si autem ipsa vxore etiam in ea fuisset culpa dicti incestus & affinitatis: tunc nec ipsa posset petere nec vir eius teneretur reddere debitum. quòd si ipsa fuisset similiter incestuosa cum consanguineo viro, idem iudicium omnino esset de ea sicut de viro incestuoso cum consanguinea vxoris suæ vt dictum est.

Quod probatur dupliciter, primo quia vt etiã refert Silvester titu. dispensatio. q. 9. & Summa Angelica, eodem titulo. §. 5. secundum communiter doctores contra canonem Papę aut Concilii dispositiuū & non pure pœnalem nō potest episcopus dispensare quo ad aliquid in futurum agendum; nisi ei expresse cõcedatur: aut nisi quādo dicit posse super eo dispensari aut nisi consuetudo legitime præscripta sit & rationabilis. Nūc autem talis canon Papę & Concilii prohibens incestuosum cum consanguinea vxoris suæ petere debitum ab ea non solum est pœnalis sed etiam dispositiuus, vt patet in ca. discretionem, & ca. tuæ fraternitatis, de eo qui cognō. consang. vxō. suę. vbi sic habetur. Sed nec affinitas quę post cõtractum legitime matrimonium inter virum & vxorem inique contrahitur ei debet officere quę huiusmodi iniquitatis particeps non existit: cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari. Hęc ibi. Et in ca. ex literis. eodem titulo habetur. Semper continentiam seruare tenentur & enorme delictū vir et mulier quod pro sua nefanda libidine, scilicet incestuosa contraxerunt: præsertim si circa personas huiusmodi de lapsu carnis minime timeatur. Hęc ibi. Ex quibus textibus videtur quòd dicti canones sunt non solum pœnales sed & dispositiuus, saltem videntur præsupponere & fundare se in dispositione iuris; ne scilicet affinis cū affine in gradu prohibito cõtrahant aut se inuicē carnaliter cognoscant. Et non videtur vbi expresse concedatur episcopis posse dispensare in tali canone dispositiuo. Nam datur illud: certe non dabitur quod ego viderim licet super hoc omnia iura reuoluerim. Vtrum autem sit consuetudo præscripta vt episcopi dispensent super hoc, credo quòd sic vt infra in 5. dicto habetur: ideo notanter dixi quòd de rigore iuris episcopus dispensare non potest. in quo cõcordat Silvester titu. debitum coniugale. q. 9. & matrimonium. 8. q. 15. par. 7. & Florentinus & alii.

Secundo probatur idem, quia in ca. 1. & ca. ex literis, & ca. tuæ fraternitatis, & ca. iordane de eo

Secundum dictum.

Quartum dictum.

Tertium dictum.

Artic. 2.

Primum dictum.

eo qui cogno. confan. vxo. suæ: expresse significatur sine papali dispensatione talem incestuosum non posse petere debitum à prædicta sua vxore de nouo sibi facta affine ex suo incestu culpabili: neque de nouo contrahere nisi vt supra dictum est.

Argumentum. 1.

Et si contra hoc quartum dictum arguatur primo quòd facilius dispensatur cum prædicto incestuoso vt petat debitum à sua vxore ei facta affine quam dispensaretur vt de nouo cū ea contraheret, vt patet, quia & manet aliquod ius saltem naturale ad talem copulam licet impeditum iure positio ratione nouæ affinitatis, quale ius nõ manet ad contrahendum de nouo: Sicq; patet quòd fortius vinculum aut ius manet in tali incestuoso ad copulam cum sua vxore quam ad contrahendum cum ea de nouo. ergo non est eque indispensabilis ad petendum debitum ab ea sicut ad contrahendum cum ea de nouo. quare licet non nisi per Papam dispensari cum eo possit ad contrahendum de nouo cum ea: non sequitur quod similiter non nisi per papam possit cum eo dispensari ad petendum debitum ab eadem. igitur potest per episcopum cum eo dispensari ad petendum debitum.

Respon.

Respondeo: concessa prima & secunda consequentia negantur duæ vltimæ consequentiæ: dico enim quòd licet facilius dispensetur cum eo ad petendum quam ad contrahendum cum dicta sua vxore sibi affine propter rationem ibi tactam: non tamen sequitur quòd per alium interiorem potest fieri talis facilior dispensatio: sed quòd per eundem papam de rigore iuris fit facilius talis dispensatio & non per alium.

Argumentum. 2.

Si secundo arguatur quòd si talis affinitas impediret incestuosum petere debitum à prædicta sua vxore sine papali dispensatione. ergo simpliciter ipsam vxorem inculpabilem impediret petere quia etiam est ei affinis.

Respon.

Respondeo negando consequentiam: quia non est simile: quia ius disponit ipsum incestuosum culpabilem tantum esse impeditum ratione dictæ affinitatis ad petendum & non alium, vt patet in dicto ca. discretionem. & ca. tuæ fraternitatis & aliis ca. vbi supra.

Argumentum. 3.

Si tertio arguatur quòd ex vi iuris dispositiuæ affinitas solum impedit contrahere, non autem petere debitum ab affine quamuis ratione iuris pœnalis impediatur petere debitum: nunc autem contra ius pœnale potest episcopus dispensare nisi specialiter ei prohibeatur. ergo ad petendum potest episcopus dispensare.

Respon.

Respondeo negando maiorem: dico enim quòd ius prout est dispositiuum prohibet affines contrahere in gradu prohibito, & etiam copulam matrimonialeni ratione talis matrimonii sine papali dispensatione: ex quo contractus matrimonialis ad ipsam copulam ex se seu ex sua institu-

tione finaliter ordinatur. ideo prohibito principali prohibetur & accessorium & necessario annexum seu consequens & finaliter intentum ex natura sua vt patet.

Si quarto arguatur quòd ratione periculi potest sicut in impedimentis occultis matrimonii dispensari.

Argumentum. 4.

Respondeo id negando quatenus est de rigore iuris, vt de hoc latius habetur supra. q. 11. & doctores dicentes quòd episcopus potest dispensare cum dicto incestuoso vt petat debitum intelligitur quatenus est ratione criminis sicut cum aliis criminosis, non autem ratione prædictæ nouæ affinitatis. Item intelligunt de incestuoso cui ratione talis incestus sua vxor non est facta ei affinis vt supra in tertio dicto habetur. Item intelligunt & loquuntur non de rigore iuris sed de consuetudine: nam de consuetudine bene potest vt proxime habetur in quinto dicto sequente.

Respon.

Quintum dictum. his non obstantibus vbi est consuetudo scita & tolerata à papa, vel vbi ipso papa ignorante est iam consuetudo hæc per tempus quadraginta annorum dispensantium cum dicto incestuoso de quo in quarto dicto dictum est: bene potest talis incestuosus de diocæsani sui licentia seu dispensatione petere debitum à sua vxore sibi facta affine: quia quando dispensatio non est in præiudiciu boni cõis aut libertatis ecclesiasticæ, si superior scit & tolerat: tunc consuetudo dispensandi abrogat legem contrariam humanam vel tribuit ius aut iurisdictionem tanquam signum taciti cõsensu superioris: quia ex quo superior scit & libere tolerat, iam non videtur velle iniicere laqueu omnibus, sed potius consentire. Et facit glos. in ca. 1. de treug. & pa. & quod ibi notat glos. & do. Anto. & Panor. si autem superior ignorat talem consuetudinem: tunc si ipse non reclamatur aut si lex non habet clausulam derogatoriam consuetudinis: consuetudo plurimum rationabilis simul & præscripta per legitimum tempus puta per 40. annos, etiam si à principio ex vitio aut errore introducta sit, derogat legem canonicam secundum communiter doctores, vt hoc etiam refert & tenet Siluester titulo consuetudo. q. 6. q. 7. & alii summissè. Et bene valet ad deobligandum à lege, & ad introducendum libertatem contra legem canonicam dispositiuam; propter rationem prædictam quia videlicet tunc superior debet & censetur tacite consentire dum non expresse reclamatur. Et in hoc communis error facit ius ad sensum dictum, vt ait & declarat Gerson alphab. 7. q. & 24. ca. Nunc autem in casu huius quinti dicti ex consuetudine diocæsianorum communiter dispensantium non fit præiudiciu bono communi aut libertati ecclesiasticæ, vt patet, & est consuetudo rationabilis & pia: quia est ad tollendum periculum animarum talium incestuosorum, & ad liberan-

Quintum dictum.

QVAESTIO TERTIA DECIMA.

Vtrum suprans virginem teneatur in aliquo satisfacere?

Dictum 1.

liberandum homines à rigore statuti stringentis potestate dispensandi, & est fauorabilis animabus vt patet. & papa scit & tolerat: aut si ignorat saltem non reclamatur. Nec aliqua lex in casu prædicto habet clausulam derogatoriam consuetudinis, & est talis consuetudo iam præscripta per quadraginta annos & amplius à maiore parte prælatorum ecclesiæ vbi que fere terrarum vigens, vt patet quia Guillel. qui fuit ante centum annos & multi alii doctores vbi supra in secundo & tertio dicto tactum est id dicunt licere, quia sic erat in consuetudine suorum temporum: & nunc similiter viget talis consuetudo: ergo quamuis ex iuris humani ignorantia aut aliàs ex vitio esset introducta, valet vt episcopus in hac debiti petitione possit dispensare. Et prædicta ratio procedit de incestuoso iuvene & sene maxime vbi incestus occultus est. Et forte etiam sine vlla alia episcopi dispensatione posset talis incestuosus petere debitum sicut & contrahere vbi prædicta consuetudo ad vtrumq; vigeret, vti superius in secundo & tertio dicto habetur.

Ad prædicta etiam facit Soto in 4. distin. 37. quæst. 1. articulo primo & latius art. 2. conclus. secunda dicens quòd tam ad contrahendum quam ad petendum debitum à quacunque vxore sua legitima potest episcopus dispensare, & debet cum quolibet incestuoso cum consanguineis suis vel vxoris suæ quando matrimonium non est invalidatum siue dirèptum ratione incestus illius: quamuis crimen ante consummatum matrimonium post ratum intercesserit: saltem si ad papam ex quacunque causa facile non pateret accessus; immo etiam si pateret, vt hoc et ait speculū coniugiorum par. 1. art. 50. & part. 3. arti. 17. dicens: expresse quòd secluso contemptu etiam sine dispensatione episcopi potest prædictus incestuosus occultus quicumque ille sit petere debitum sine peccato mortali: quamuis Abulen. Math. 5. quæst. 200. Et Castro de lege pœnali libro secundo ca. 5. & plures alii dicant esse mortale. Immo & videtur ait speculū, quòd sine vilo peccato id facere potest incestuosus occultus sine prædicta episcopi dispensatione vbi est consuetudo quo ad debitum exigendum non petatur dispensatio à papa vel ab episcopo, sicut nec ad matrimonium contrahendum, vti superius in secundo & tertio dicto latius habetur. Hæc dicta sunt de occulto incestuoso quocunque & in foro conscientie. nã de manifesto & in foro contentioso aliud iudicium est.

Tandem nota quòd ad contrahendum vel de nouo consentiendum in matrimonium cum affine vel consanguinea in gradu prohibito sine papali dispensatione nulla consuetudo alicubi est. Ideo diocæsani quo ad hoc etiam in impedimentis occultis dispensare non possunt, vt supra. q. 11. late dictum est.

Respondeo per septem dicta, quorū tria priora tractant quando vir promittit eam ducere vxorem: reliqua autem quando sine hac promissione illam cognouit. est ergo primum dictum quicumque non ficit sed vere promittit se illam duciturum vxorem, siue eam cognouerit siue non, siue sit illi æqualis in conditione nobilitatis aut diuitiarum, siue superior; vtiq; regulariter sub peccato mortali tenetur promissum in quantum in se est adimplere, quia qui in re graui iniuriam alteri facit peccat mortaliter, sed iste non impledo promissum est huiusmodi vt constat, ergo. Ad quod etiam faciunt doctores cõiter dicentes quòd post sponsalia de futuro transire ad aliud matrimonium est mortale; quamuis ipsum matrimonium post sponsalia cum alia contractum teneat, & in hoc dubium non est.

Dixi regulariter: quia est exceptio in aliquibus casibus, puta si ex tali matrimonio grande scandalum immineret, aut si promittens ille erat in ordine sacro constitutus, aut alteri matrimonio alligatus, aut si parentes puellæ nolunt eam illi copulare. Nam in his casibus si eam sub prædicta promissione fornicarie cognouit, tenetur solum ei satisfacere ad arbitrium boni viri, vt proxime in secundo dicto sequenti habetur.

Secundum dictum, qui ficit promittit alicui puellæ eam vxorem ducere quam corrumpit, si sit ei æqualis uel inferior in conditione nobilitatis aut diuitiarum, ultra mortale peccatum quod commisit ficit promittendo tenetur etiam sub mortali eam vxorem ducere vt promittit: secus si illam non corrumpit, si autem is sit notabiliter excedens in conditione prædicta, quia videlicet ille vir nobilis siue ditissimus & illa rusticana uel filia cerdonis ex infima plebe est, & puella id nõ ignorat; non tenetur ille sub mortali eam ducere: sed solum in conscientia tenetur aliàs secundum eius conditionem ad arbitrium boni viri satisfacere vt potest. Et hoc idem iudicium valde probabiliter est etiam si puella id ignorasset.

Prima pars probatur, quia talis tenetur damnari refarcire aut promissum implere, cum ipse sit æqua conditio uel inferior, sed hoc non aliter potest nisi eam ducendo, vt supra in primo dicto habetur. ergo eam ducere tenetur, si tamen aliam ducat: peccat quidem mortaliter, sed matrimonium tenet & alio modo illi puellæ ad arbitrium boni viri, vt proxime dicitur satisfacere tenetur. In quo & consonant Scotus in quarto distinct. 30. q. 1. & B. Tho. distinct. 28. & Florent. par. 2. titu. 5. ca. 6. §. 1. Et Adrianus & Nauar.

Dictum 2.

Nauarro in sum. ca. 16. num. 16. 18. & Speculum coniugiorum par. 3. arti. 19. conclu. 6. & alii doctores communiter.

Secunda pars, si autem sit notabiliter excedens &c. probatur. quia si talis teneretur eam ducere, maxime quia videtur puellam innocentem se duxisse. Sed hoc non: quia non presumitur seducta, ex quo cognoscens excessum viri debuit presumere seductionem ac si ipse clare dixisset se fecte promittere: & ita videtur ipsa in tale seductionem libere consensisse: ac proinde non tenetur ille eam ducere, quia scienti & consentienti non fit iniuria. solum ergo tenetur aliàs ad arbitrium boni viri satisfacere, ut proxime dicitur. Sic tenet Nauarro & Speculum vbi supra conclusione tertia & doctores communiter.

Tertia pars, quod scilicet: hoc idem iudicium probabiliter est etiam si puella conditionem viri ignorasset ac si non ignorasset. Sic tenet Speculum coniugiorum vbi supra conclu. quarta. licet Nauarro vbi supra nume. 18. significet oppositum in hoc casu. Et ratio Speculi est, quia si teneretur eam ducere hoc maxime esset quia vere eam seduxit & ipsa seducta est non volens. Sed hoc non sufficit supposito quod vir non habuit voluntatem vere contrahendi tale matrimonium, quia est inæqualitas in eo contractu ex parte puellæ nec debet vir compelli ut det plusquam ipsa dabat: sed si compelleretur eam ducere utique ad iniustum compelleretur. igitur sufficit puellæ si ratione illius fecte promissionis, quæ æquiualeat saltem precibus importunis & vehementibus suasionibus & ut ipsa seducta censeatur ad effectum satisfactionis ei faciendæ, vir ille compellatur ad satisfaciendum ei secundum eius conditionem & ad arbitrium boni viri.

Et notetur pro hac quæstione quod quando dicimus quod seducens puellam tenetur satisfacere ad arbitrium boni viri, non dicimus quod tenetur eam plene dotare aut totam dotem ei dare: ad hoc enim cum sit iudiciale atque pœnale nullus tenetur nisi post iudicis condemnationem. Sed solum tenetur de suis facultatibus ut potest superaddere ad facultates puellæ seductæ vti fiat perfecta dos, ut illa secundum suam conditionem talem inueniat virum qualem inueniret si seducta & corrupta non esset, vel ut reponatur si ipsa vult in statu honesto vbi decenter viuere possit. Et ad hoc recte censendum in particulari arbitrium boni & prudentis viri requisitum est. in omnibus supradictis consonant expresse Siluester, Nauarro & alii vbi supra.

Tertium dictum est, qui puellæ occulte corruptæ, quæ in estimatione & statu virginis erat fecte promissit se eam ducturam & ita eam cognouit, cuiuscunque conditionis ille sit, quamuis aliquid ad arbitrium boni viri ei satisfacere teneatur: id quod ratione damnificationis fame illius cuius ipse causa fuit: non tamen in foro conscientie eam ducere tenetur. ratio huius est, quia ipse etiam in estimatione virginitatis puellæ seductus est: & cum aliter quam eam ducendo possit ad arbitrium boni viri satisfacere: ad nihil aliud in foro conscientie tenetur neque compellendus est. Consonat Speculum vbi supra. In foro autem contentioso aliud iudicium est, ut ex deut. 22. & exo. 22. ecclesia in ca. 1. de adulteris, statuit, ut Panor. aliiq; doctores ibidem & alibi latius agunt.

Quartum dictum est, qui non quidem promissit puellam virginem in uxorem ducere, sed solum blanditiis & persuasionibus vehementibus eam induxit siue seduxit eamq; corruptit: utique in conscientia tenetur vel eam ducere vel ei satisfacere ad arbitrium boni viri, vti superius in fine. 2. distinct. declaratum est. Et hoc est verum non solum quando propter id illa infamata & in nuptiis damnificata est: sed etiam quando occulte stuprata iam decenter nupsit viro, qui quia postea sensit & inuenit eam non esse virginem ideo eam reliquit abiens ad regiones longinquas, vel eam odit & male tractat: nam propter hoc stuprator ille tenetur etiam ei ad arbitrium boni viri aliquid satisfacere. Secus si occulte stuprauit eam ita etiam quod ultra lesionem signaculi virginalis quam vir eius non persensit, nihil detrimenti propter hoc in rebus & honore illa passa est: tunc enim ille ad nihil manet obligatus, ut Nauarro ait vbi supra nume. 17. 19. licet aliqui quo ad hoc oppositum opinentur, dicentes etiam in hoc casu etiam stupratorem aliquid satisfacere teneri pro læsione signaculi virginalis sicut pro læsione corporali quantumuis occulta. Sed certe oppositum videtur probabilius vti secundum prædictos aliosq; doctores dictum est: quia quando sigilli virginalis læsio ita occulta est ut nulla alia damnificatio siue iactura sequatur, non reputatur damnificatio: ac proinde nulla requiritur satisfactio, sed solum placatio pro aliquali iniuria: quam remittere potest ipsa puella quæ sola in secreto iniuriam illam vel deformitatem pertulit. Et ad hoc faciunt ea etiam quæ inferius in 6. dicto habentur.

Quintum dictum est, qui non quidem promissit ducere uxorem, sed solum blanditiis precibus & persuasionibus vehementibus puellam iam corruptam quæ tamen in estimatione & fama virginis erat, induxit siue seduxit ut ei consentiret, & ita eam cognouit, unde illa infamata est: quamuis in foro conscientie ratione ablata virginitatis quæ non erat, ad nihil teneatur: tenetur tamen ratione damnificationis in fama cuius causa ipse fuit, ad arbitrium boni viri satisfacere, ut supra in fine secundi dicti habetur. Consonat Nauarro vbi supra nu. 19. & Maioris in 4. dist. & dicitur cõiter.

Septimum

Dictum. 6.

Sextum dictum, qui non quidem promissit uxorem ducere neque vehementibus precibus, & persuasionibus seduxit, sed solum leuibus blanditiis induxit eam quæ vere virgo, vel infama virginis erat; & illa leuiter rogata libere consentit, & ita ille eam cognouit: ad nihil ille in conscientia tenetur de rigore iustitiæ, nisi ad id solum, si quid illi promissit, quia scienti, & consentienti, non fit fraus nec iniuria. de regulis iuris lib. 6. in quo consonant Siluester luxuria. q. 5. secundum Florent. & Nauarro vbi supra numero 16. & Soto de iustitia, & iure lib. 4. quæst. 7. articu. 1. in respon. ad secundum argumentum. fol. 360. & Speculum vbi supra articulo. 19. in fine.

Vbi & isti duo vltimi super addunt hoc esse verum etiam si puella sit sub cura parentum. Sed hoc vltimum ego limitarem, & crederem esse verum solum quando ita occulte stuprata est ut propter hoc nullam iacturam in fama rebus vel nuptiis passa sit: licet aliqui dicant etiam in hoc casu necessariam esse aliquam satisfactionem. Nam si iacturam aliquam de prædictis inde pateretur puella quæ est sub cura parentum siue tutorum: tunc certe stuprator supradictus satisfacere tenetur, ad arbitrium boni viri, ut supra declaratum est: etiam si libenter, non seducta, neque coacta puella in stuprum consenserit neque ipsius puellæ remissio sufficiens est: quia secundum B. Tho. secunda secundæ quæst. 154. articu. 6. & ibi Caieta. iniuria non solum puellæ sed et parentibus, vel tutoribus habentibus custodiam puellæ, & signaculi virginalis facta est. & isti quorum curæ aut potestati ante matrimonium subdita est habent ius, & actionem ad id, & eam maritare, vel de sua dote providere tenentur. ideo ipsi sunt damnificati, vel iniuriam passi: & eis satisfaciendum est: dummodo in fraudem contra puellam nihil agatur.

Itaq; qui vere virginem, vel infamam virginis existentem leuibus blanditiis libere consentientem cognouit, solum tenetur in foro conscientie satisfacere, quando ipsa existens sub potestate parentum siue tutorum inde infamata est: uon autem si illa secrete vitata, nullam aliam iacturam in fama, rebus, aut nuptiis passa est: quia nulla notabilis damnificatio, vel iniuria, ibi facta censetur, maxime quia quantum ad iustitiam attinet quoad actus naturales præcipue occultos, puella censetur domina suorum membrorum, dum nullum aliud damnum inde redundat exterius, ut ait Soto in. 4. distinct. 18. q. 2. articu. 4. licet Caietanus oppositum significet.

Similiter stuprator ille, non tenetur satisfacere quando puella libera est à cura, & potestate parentum atq; tutorum, & sic leuiter inducitur consentit: etiam si inde iacturam, in fama, rebus, & nuptiis passa sit: quia licet in corporis abusu,

atq; membrorum, plenum ius illa non habeat contra legem id prohibentem, ut sine peccato eis possit abuti: habet tamen in eis, & in temporalibus, in quibus damnificata est, ius politicum, & actionem. Ideo illi scienti, & consentienti, nulla iniuria, neq; iniustitia facta est: & eo ipso quo libere consentit, omne suum damnum remittere censetur, illa quæ sui iuris est.

Quod si contra hoc arguatur. qd semper respub. pública damnificatur in stupro quocunq; etiã si puella libera à potestate parentum, atq; tutorum, libere consentiat damnumq; remittat, ergo stuprator etiam occultus nunquã est liber à satisfactione debito. patet cõsequencia. & antecedens probatur. tum primo quia respub. succedit loco parentum, aut tutorum quoad hoc, uel quoad custodiam signaculi uirginalis. tum. 2. quia si ibi est stuprum ut uerè est: ibi est et iniuria speciè stupri sub iniustitia cõstituens secundum B. Tho. secunda secundæ, q. 184. art. 6. & ibi Caiet. Et hæc iniuria non est contra puellam omnino libere consentientem, ergo contra parentes, uel tutores, uel contra respub. succedentem loco parentum.

Respon. negando antecedens dico enim quod proprie nõ fit respub. damnificatio, iniuria, seu iniustitia illa specialis quæ specificam rationem stupri constituit: sed solum ipsi virgini, aut et parentibus, ad quos specialiter pertinet prædicta custodia sigilli virginalis, à qua et trahitur species stupri, secundum B. Tho. vbi supra. Negatur etiã prima probatio quod scilicet respub. succedit loco parentum vel tutorum quoad hanc specialem custodiam dicti signaculi à qua trahitur species stupri. Sed dico qd respub. nõ aliter damnificatur in stupris, quam in adulteriis, fornicationibus, furtis, & homicidiis, rapinis, & huiusmodi quæ sunt contra iustitiam, & pacem, bonumq; reip. nec aliter habet curam virginum ut sint apte nuptiis quæ per iustitiam legale habet generale curam pupillorum ut alimententur, & nutriantur: & ut testamenta impleantur: & ne fiat iniuria, in adulteriis, furtis, & homicidiis, & iniustitiis: & ad vindicandum commissa contra leges ad bonum commune ex bono particulari membrorum resultas, seu ne ex malo, aut dano particulari cõe dano ipsius reipublicæ subsequatur.

Et ad secundam probationem prædicti antecedentis respon. quod vbi est stuprum est et iniuria tã contra ipsam puellam et in stuprum libere consentientem, quã et contra parentes, aut tutores si eos habet, quã et contra respub. Sed aliter, & aliter. Nam contra puellam liberam à parentibus, & tutoribus est solum iniuria legalis in eo qd non est iuris sui plene, quia, scilicet nõ potuit licite cõsentire in abusu sui corporis contra legem: quã iniuria quatenus aliquo modo est contra iustitiam, ipsa potest cõsentire, & remittere, eo ipso quo in stuprum cõsentit vti superius declaratum est: Contra parentes aut, aut tutores si eos habet est et iniuria ad iniustitiam perti-

M nens:

nens: idco ipfis tenetur stuprator vt supra dictū est. quod si eos non habet: quid obstat si per accidens non sit iniuria iniustitiae contra specialem hanc custodiam illius sigilli. sicut per accidens non est ipsa custodia actualis: dummodo maneat ordo naturalis ad illam? Neque: enim est necessarium vt sit semper qui hanc specialem custodiam habeat, vt patet in virgine grandaemania emancipata, vt Caietanus vbi supra confitetur. Contra rempub. vero est iniuria solum legalis quatenus fit contra legem, sicut in adulteriis, furtis, homicidiis, vt dictum est. Ideo facta restitutione particulari personae damnificatae quae habet ius, & actionem ad id, seu habita remissione partis, in omnibus praedictis, & aliis eiusmodi iniuriis seu damnificationibus: etiam in stupro, iam non est obligatio restituendi alicui nec ipsi reipub. sed solum propter iniuriam legis tenetur homo pati poenam post iudicis condemnationem: ad quam est impertinens restitutio aut damni reparatio huic vel illi in foro conscientiae in quo loquimur. sola namque iniuria contra iustitiam obligat ad restitutionem.

Quod inde etiam patet: quia si stuprator in vim restitutionis daret aliquid ipsi puellae libere à cura parentum, & tutorum, & postea ipsa remitteret: certe ipse accipere posset, & liber esset à debito restitutionis. ergo si ipsa à principio remittit explicite, vel etiam implicite libere in stuprum consentiens: similiter ille esset liber: & reipub. non tenetur restituere. ex quo quoad hoc ipsa puella est iuris sui, & reipub. non succedit loco parentum aut tutorum. Nam si succederet, non vtiq; sufficeret puellae remissio ante vel post stuprum facta sine parentum tutorum aut reipub. libere remissione.

Idem etiam amplius patet: quia si ipsa puella iudicialiter peteret damni reparationem ab ipso eius stupratore: & probaretur quod ipsa non coacta neque seducta, sed omnino voluntarie consentiens stuprata est: certe non condemnaretur stuprator ille: sed omnino liber iudicaretur. ergo neque puellae praedictae neque reipub. ad aliquid in vim restitutionis seu damni reparationis ille tenetur.

Dicitur. 7.

Septimum dictū est, quod virgo dicitur seducta vel coacta in materia praesenti quando promissionibus donis aut vehementibus sollicitationibus ad opus nepharium stupri inducta est: quae alias nolebat & repugnabat, secundum Abulen. super exo. 22. quaest. 12. Nico. lra. ibidem. Et Panormi. in ca. 1. de adulteri. & communiter doctores ibidem. Et Siluester titu. Luxuria. quaest. 5. secundum Floren. Nauarro vbi supra num. 16. & alios doctores, & Summa Angelica, & Caieta. secunda secunda. quaest. 154. arti. 6. ratio est quia quod vehementibus precibus, & sollicitationibus extorquetur ab eo qui

non aliter vellet, dicitur quodammodo coacte fieri, & non omnino voluntarie. Ideo & mulier quae precibus pecunias magnas extorquet à suo fornicatore tenetur restituere: quia non omnino voluntarie date sunt secundum Medina de restitutione. q. 20. fo. 67. & vbi quispiam talibus sollicitationibus habentibus vim coactionis inducitur ad ludum vbi, & perdit: tenetur lucrator restituere: quia non omnino voluntarie ille lusit secundum Medina vbi supra quaest. 22. fol. 74. & communiter docto. & in multis casibus donationes, legata, & alia eiusmodi precibus extorta. sunt inualida quia non omnino voluntarie fiunt: nam tales preces, & sollicitationes inductionesque uehementes habent vim coactionis impediens aut minuens rationem voluntarii, & ad coactionem seu vim reducuntur. Sic in proposito dicitur puella seducta, quia praedictis modis extra plenam libertatem quodammodo ducta & non à se, nec à sua concupiscentia inducta est. Ad quod facit. C. de raptu virginum. l. unica. & ibi doctores, & Nauarro vbi supra. quamuis aliqui aliter, & male, id vocabulum seductionis, interpretentur, vel exponant;

QVAESTIO QVARTADECIMA.

Utrum quando venditor ipse solus scit, aut probabiliter credit, abundantiam mercium; puta frumenti, & huiusmodi, ad locum breui superuenturam, propter quam illarum pretium postea notabiliter minuetur, possit sine peccato, & sine obligatione restitutionis, similes suas merces ibidem vendere, pro pretio tunc currente.

Respondeo in hoc casu quaedam certa, & ab omnibus concessa sunt. quorum primum est, quod si illa abundantia proxime futura, communiter omnibus venditoribus, & emptoribus cognita, aut incognita ex equo sit: tunc licite, & sine ulla restitutionis obligatione merces ille pro pretio currente uendi possunt. quia equa omnium conditio, & consensus eorum, ac perinde nulla iniuria est. Secundo etiam certum est quod si solus uenditor abundantiam illam proxime futuram nouit: & merces illas pluribus uel diuersis emptoribus pro pretio currenti uendit, ad statim eas consumendum, uel tandem ita quod nullus eorum notabile damnum inde patiatur, non est mortale nec obligatio restituendi, quia nulli supponitur, notabiliter leditur.

Dubium autem quaestionis est: quando solus uenditor nouit abundantiam mercium superuenturam, & pro pretio tunc currente uendit alicui emptori similes merces ad eas seruandum, uel postea aliis uendendum quando fuerit opportunum, ita quod ex hoc notabile damnum emptor ille patiatur. Nam in hoc

Opinio 1. sunt duae opiniones prima Contra. de contractibus quaest. 66. quam sequitur clarissimus doctor Medina magister meus de restitutione. q. 35. quod vtiq; venditor ille mortaliter peccat: & restituere tenetur; non quidem quantum descenderet pretium: si mercium superabundantia iam in illo loco actualiter existeret, sed paulo minus, ita quod ei maneat de illo pretio quantum ad arbitrium prudentis viri, iustum pretium tunc taxaretur: si illa abundantia proxime futura communiter omnibus nota esset. Et ad idem est Barthol. infl. quarroff. de actio. empto. & gloss. in l. contra leges ff. de legibus. & Romanus. in singularibus 282. & videtur ad idem Tullius de officiis lib. 3. licet non clare.

1. ratio. Hae opinio quadrupliciter probatur. primo, quia sicut penuria mercium non solum praesens sed etiam de propinquo sperata auget: ita & abundantia non solum praesens sed etiam proxime futura minuit ualorem & pretium earum: & hoc est verum etiam si actu non sit in illo loco sed in locis propinquis. Quia quod parum distat nihil distare videtur; vt ipsa etiam experientia constat. Nam merces in hoc loco non sunt tanti pretii quando in locis propinquis ipsarum abundantia est vel proxime futura speratur, quanti essent si ibidem non venderentur nec earum abundantia proxime futura speraretur.

2. ratio. Secundo probatur idem, quia quando solus venditor scit bonitatem rei intrinsecam vel etiam extrinsecam esse diminutam vel breui minuendam siue tollendam maxime si sit ad corruptionem disposita, tenetur hoc ipsum ignorantem emptori intimare, vel saltem in pretio descendere: secundum exigentiam illius dispositionis, secundum omnes doctores: ergo similiter ad idem tenetur quando vendit rem in valore usuali vel pretio in breui minuendam. patet consequentia. quia non minus leditur emptor quando res in hoc valore usuali vel pretio in breui minuenda pro integro pretio uenditur illi, quam si in bonitate vel valore naturali diminuta: vel in breui minuenda pro integra & perfecta illi venderetur; quia & similiter haec merces est in via & dispositione ad corruptionem: vel diminutionem valoris, huius usualis vel pretii, in casu praesenti: sicut quando merx est in via vel dispositione ad corruptionem vel diminutionem valoris vel bonitatis suae naturalis.

3. ratio. Tertio probatur idem. quia communis aestimatio non qualiscunq; sed prudens & discreta, non autem ex errore vel ignorantia procedens facit ad ualorem & iustum pretium rerum, vt constat: quia plus valet res quae plus & minus quae minus aestimatur. Nam si communitas aut retores communitatis ex quacunq; causa notabiliter errarent in mearum mercium taxatione, non mihi liceret illo pretio vendere, vt ipse Me-

dina ibidem quaest. 31. latius agit. Nunc autem in casu praesenti illa aestimatio pretii currentis procedit ex errore vel ignorantia facti: quia si emptor & alii communiter scirent illam mercium abundantiam proxime superuenturam si cut venditor ipse scit, non vtiq; tanti facerent illas merces. ergo illud pretium currentis non vere sed solum aestimatiue ex errore vel ignorantia iustum est: & ex consequenti ipsi emptores non vere in illa pretii quantitate consentiunt.

Quarto probatur idem, quia nisi haec opinio esset uera sequeretur hoc absurdum, quod uidelicet rex intendens ualorem monetae in mense sequente diminueret, licite nunc ante tempus illud omnes suos aureos pro maiori numero expendere commutare siue cambire posset.

SECVNDA. opinio est beati Thome secunda secunda quaest. 77. articulo tertio ad quartum, & Siluestrine titu. emptio quaest. 15. Et Soto de iustitia & iure lib. 6. quaest. 3. arti. 3. in responsione ad tertium argumentum principale, & Alexan. in tracta. dierum geniali. lib. 6. ca. 1. ut refert & tenet Couarruias in regula. peccatum. part. 2. §. 4. & aliorum plurimorum. Et haec opinio tenet oppositum; quod scilicet nec ibi est ulla iniustitia nec obligatio restitutionis. Et fundamentum huius opinionis est, quod penuria uel abundantia mercium uel mercatorum non auget nec minuit ualorem & pretium earum, nisi solum quando communiter cognoscitur quod est praesens: uel proxime futura speratur.

Quae opinio quadrupliciter probatur. primo, quia particularis tantum cognitio uel ignorantia iusti pretii, uel aliarum conditionum mercis ab extrinseco & per accidens facientium adiustitiam ipsius pretii, impertinens est & non uariat iustum pretium rei iam uere existens: uel constitutum: ita quod propter illam particularem tantum cognitionem uel ignorantiam alicuius non redditur iniustum, quod sine illa erat iustum, nec econuerso redditur iustum, quod sine illa erat iniustum pretium currentis mercis illius, sed in casu quaestionis praesentis est solum cognitio particularis ipsius uenditoris, de illa conditione extrinseca mercis, scilicet de abundantia proxime futura, uti constat atque supponitur. ergo non uendit eam iniuste pro illo pretio currente; neque propter illam suam cognitionem redditum est iniustum quod sine illa erat iustum pretium mercis illius constitutum: neque propter hoc tenetur aliquid restituere. Consequentia nota est cum minori.

Sed maior ubi est tota difficultas probatur, & primo illa prima pars eius ubi dicitur quod sola particularis illa cognitio uel ignorantia iusti pretii: non uariat illud; neque propter illam redditur iniustum uel econuerso. Nam quod

vni est iustum omnibus scientibus & nescientibus iustum est. Iustitia enim vel iniustitia pretii a parte rei est: sicut & ipsa iustitia in medio rei consistit vt habetur. 5. ethico. nec ex cognitione vel ignorantia huius vel illius particularis dependet. Id quod ipse etiam Conradus vel eius compiler quæstio. 57. in tertio dicto plane confitetur. Secunda autem pars prædictæ maioris vbi dicitur quod illa etiam particularis cognitio vel ignorantia illarum conditio numerum mercis ab extrinseco & per accidens facientium ad iustum pretium earum, non variat illud, neque propter illam redditur de iusto iniustum pretium illarum, huiusmodi conditiones sunt, si merces illæ de loco remoto vel de propinquo, si de abundanti vel sterili, si cum magno vel paruo periculo & labore adductæ sunt. Et similis conditio est si proxime futura sit earum penuria vel abundantia. quod ergo harum conditionum cognitio vel ignorantia solum particularis non variet pretium iustum earum vt dictum est, Probatur, quia sicut non quidem particularis huius vel illius emptoris aut venditoris, sed solum communis necessitas vel utilitas aut æstimatio facit ad iustitiam pretii, eius rei quæ libere exponitur venditioni: ita non sola particularis huius vel illius sed communis cognitio vel ignorantia eorum quæ pertinent ad communem necessitatem utilitatem & æstimationem facit ad iustum vel iniustum pretium eiusdem rei, & illud iuste mutare potest. quia hæc cognitio vel ignorantia ad illa prædicta ordinatur, & ex cognitione vel ignorantia communiam dicta & non ex alia particulari tantum pendet recta vel non recta æstimatio communis, & iustitia vel iniustitia pretii currentis. De cognitione autem & ignorantia aliarum conditionum intrinsece & per se facientium ad iustitiam pretii rerum constituendum, puta si res est defectuosa, in substantia, qualitate, vel quantitate, non loquitur supradicta maior assumpta in hac prima probatione: quia non est ad rem inferius autem aliquantulum tangitur de his occasione aliquarum obiectionum quæ dissoluentur, & ita illa maior probata est.

Si supradictum fundamentum atque rationem quispiam cum Medina vbi supra excludere conetur negando maiorem præfatæ primæ probationis simul & consequentiam; dicendo non esse simile; quia multum refert vendere rem dolose aut cum bona fide. Nam rem defectuosam aut in proximo corrumpendam vti sanam & perfectam pro integro pretio scienter vendens ignoranti, iam dolose facere videtur, & ex consequenti emptor ille rationabiliter iniustus est, & iniustitiam patitur. Secus esset: si vterque id ignoraret simul cum aliis emptoribus & venditoribus. Nam stante ignorantia, vel errore facti

communis, simul & concurrente communi cursu pretii, & bona fide ipsorum contrahentium & non aliter; vtiq; iusta esset illa emptio atque venditio pro illo pretio currente: quia ille communis error facti facit ius. Sicut si vinum quod nunc communiter venditur, pro quinque vendatur, quia omnes simul & venditor ipse putant diu conservari posse: Et tamen contingit vt subito ad temporis alterationem ab omnibus, etiam ab ipso venditore ignoratam, alteretur, & ipsum, & ad corruptionem tendat: vtiq; venditor ille non est obnoxius restitutioni; si tamen id a solo venditore præcognitum esset, debuisset in pretio descendere, & ita patet quod solius venditoris cognitio mercis defectuosæ & dolus multum facit ad variandum iustitiam pretii: quamvis eius solius ignorantia ad id non sufficiat.

Sed certe hæc euasio non valet contra supradictam probationem. quia illa probatio & eius maior assumpta sicut & quæstio ipsa solum procedit & loquitur, de cognitione, & ignorantia conditionum, extrinsece & per accidens facientium, ad iustitiam vel iniustitiam pretii constituendum: euasio autem hæc loquitur de cognitione & ignorantia conditionum intrinsece & per se ad id facientium, qualis est cognitio vel ignorantia mercis defectuosæ, ideo non est simile: Sed magnum discrimen harum & illarum conditionum est. Nam cognitio & ignorantia particularis conditionis intrinsece & per se facientis ad iustum pretium constituendum, quia est, quoad substantiam, qualitatem, vel quantitatem rei defectuosæ, aliquando variat iustum pretium rei constitutum aliquando non. quod variet, patet de cognitione particulari ipsius tantum vendentis rem defectuosam: propter quam quia equivalet dolo, redditur illi in iustum pretium currentis, vt constat in exemplo vendentis vinum defectuosum vt proxime in præfata euasione dictum est. ignorantia autem particularis ipsius tantum venditoris rei defectuosæ cum bona fide eam vendentis pro pretio currenti tanquam sanam, quamvis illum excuset a peccato & dolo, non tamen variat pretium iustum illius, neque de iniusto reddit ipsum iustum: quia aliud pretium rei defectuosæ aliud rei integræ atque perfectæ iustum est. ideo postea cognito defectu tenetur ad petitionem emptoris defraudati vel rescindere contractum, vel ipsum ad equalitatem reducere, restituendo quod ultra iustum pretium rei accepit, vt de his Medina vbi supra & q. 33. 34. doctissime differit. Secus est de cognitione, vel ignorantia particulari, tantum conditionis extrinsece, & per accidens facientis ad iustum pretium constituendum, qualis est abundantia, vel penuria proxime futura; nam cum conditio hæc sit extrinseca atque per accidens, per quam res ipsa nec in sua bonitate vel valore naturali

naturali nec in qualitate vel quantitate mutatur: fit vt neque per eius accidentalem videlicet particularem solius venditoris vel emptoris, sed per solam communem cognitionem vel ignorantiam & æstimationem inde pendentem eius rei valor vel iustum pretium currentis demutetur. & ita solida manet hæc prima probatio huius secundæ opinionis.

a. Ratio Secundo probatur eadem secunda opinio, quia nisi esset vera condemnarentur mercatores solite atque secrete illo fine perquirentes vtrum de propinquo futura sit abundantia mercium & mercatorum sine penuria, vt sibi provideant tunc vel opportune vendendo pro maiori pretio currente & emendo pro minori: & similiter illi qui in multitudinis suas merces venderent pro maiori pretio currenti quando est magna multitudo mercatorum, & certum est quod inde ad tres vel quatuor dies plures emptores recedent. & quod ex illa prima opinione hoc sequatur, constat per suam rationem, quia videlicet sicut valor mercium per speratum similitum mercium superuentum decrescit: ita similiter decrescit per speratum emptorum recessum, vt hoc ipsa constat experientia. Similiter & male condemnaretur is qui coniectans aut probabiliter sciens futuram anni sterilitatem, multas merces emit & fructus pro minori pretio currenti quam in futurum timetur quod valebunt. Et similiter illi qui scientes quod hoc anno vitium, oleum & triticum abundabunt vendunt nunc fructus suos pro maiori pretio currenti quam postea futurum speratur. Et quod hoc sequatur patet, quia sicut valor mercium per similitum superuentum speratum decrescit: ita & per similitum penuriam breui futuram augetur.

Et quamuis ad hæc inconuenientia respondeant doctores de prima opinione negando hæc sequi ex illa, dicentes non esse simile de his casibus & de venditore solo sciente abundantiam vel penuriam proxime futuram. Nam in his casibus non solus ipse venditor id scit: sed omnes mercatores idem similiter sciunt vel facile scire possunt eodem modo si diligenter attendant sibi; caute prospiciant & ita pretium currentis secundum communem æstimationem venditor ille iuste recipere potest. Secus aiunt esse si solus venditor esset diuinitus aut alio modo particulariter vel extra ordinario certior factus de fertilitate vel penuria anni futura: tunc enim teneretur in pretio descendere vel ascendere, sicut in prima opinione dictum est.

Sed certe hoc vltimum non valet. tum primo quia Gen. 41 laudatur Ioseph qui diuinitus ipse solus sciens futuram septem annorum vbertatem, quam subsequutura erat aliorum septem sterilitas, vili prius pretio currente emendo & postea care vendendo regem ditauit simul & regno prouidit: ergo similiter id diuinitus sciens facere pos-

set. tum. 2. quia si quis per suam notabilem præceteris industriam & diligentiam vel per astrologiam id solus sciret: vtiq; posset sibi præceteris provideere vendendo, & emendo secundum pretium currentis: Sicut & alii qui non fuerunt tam diligentes. Alioqui ex sua laudabili diligentia & studio incommodum reportaret & suus fors siue conditio peior aliis facta esset. Ad idem est historia Thaletis Milesii quam primo polyt. ca. 7. Aristo. enarrat & probat. Nam philosophus ille cum ei ceu opprobrium obiceretur; philosophiam suos alumnos pauperes efficere: & ipse per astrologiam vbertatem oliuarum illo anno futuram prospexisset: collecta exigua pecunia credito emit in hieme sub confusio quantum quisque olei collecturus esset: postea vero, tum quod ingens copia prouenit, tum quod solus ipse venditor esset, amplissimam pecuniam confecit. nimirum ostendens facile esse sapientibus ditari, sed eorum esse diuitias despiciere. Exemplum quoque est Ciceronis libro tertio de officiis, de Alexandrino mercatore, Vtrum cum Rhodum annonæ penuria laborantem frumentum ipse aduexisset sciens alios mercatores post ipsum proxime venturos, teneretur ciues de hoc præmonere, an vero tacitus posset pretio tunc currente diuertere. Antipater enim id affirmabat: Diogenes autem negabat: cuius sententiã secunda hæc sequitur opinio. exempla hæc, vbi supra etiam refert Soto.

Tertio probatur idem, quia nisi hæc opinio esset vera sequeretur hoc absurdum, videlicet quod qui nunc emit aliquas merces pro pretio currente: & statim post horam solus scit abundantiam earum proxime futuram, non posset sine obligatione restitutionis tunc statim easdem reuendere suo primo venditori vobenti eas emere pro eodem pretio currente.

Quarto probatur idem, quia illa abundantia proxime futura a me solo præcognita si per naufragium vel per incendium vel per aliud infortunium aut alio modo impediatur, vt facile contingere potest: tunc non esset iniusta illa venditio mercium pro pretio currenti, modo sit ibi alia culpa modo non: ergo nec antequam illa abundantia impediretur hæc venditio erat iniusta. quia per illud infortunium vel impedimentum mihi etiam soli cognitum vel ignoratum, non fit iustum vel iniustum pretium illarum mercium, quia id omne valde per accidens & impertinens est ad iustam æstimationem communem & iustum pretium currentis immutandum. Alioquin sequeretur etiam quod si mea mercis, quæ a populo præcognite proxime superuenturæ sperabantur, in naufragio vel incendio me solo euadente idque sciente perirent: ego non possem iuste emere in illo

populo multas alias similes merces pro pretio currente sicut emunt & alii. quia solus ego scio penuriam imminem propter quam scio ibidem proxime carius esse valituras, id autem condennare certe durissimum est.

Ad rationes autem primae opinionis haec secunda opinio respondet. Ad primam quod id solum est verum de penuria & abundantia communiter cognita quod est praesens vel proxime futura: non autem de ea quae ab aliquo particulari venditore vel mercatore tantum cognita est, ut supra in prima probatione secundae opinionis probatum est.

Ad secundam negatur consequentia: & ad eius probationem dico esse discrimen inter valorem rei defectuosae qui est ab intrinseco conditionis illius rei, & valorem ex abundantia vel penuria proxime futura, qui sumitur ab extrinseca conditione illius mercis, ut superius in prima probatione huius secundae opinionis latius habetur.

Ad tertiam Respon. negando minorem & consequentiam. quia affluentia mercium minuit quidem & earum penuria auget pretium earum et si proxime futura sit: sed hoc solum quando id communiter cognoscitur vel speratur, vel quando pretium earum tunc denuo imponendum vel taxandum esset. Secus si non communiter cognoscitur nec speratur & pretium iam lege vel consuetudine constitutum & taxatum est, quod pretium currens appellatur, uti in hac secunda opinione sepe dictum est.

Ad quartam Respon. quod si id rex faciat dolose & in fraude, volens videlicet mutare valorem monetae eo tantum sine & sine vlla legitima causa sed ut sic populum expilet & sibi pecuniam acquirat: tunc ad exactionem iniustam licet occultam vel fraudulentam pertinet, & ita restituere tenetur. Secus si ex legitima causa illam monetam mutationem facere intenderet: nam tunc tam ipse quam quilibet alius id sciens sibi providens licite & sine obligatione restitutionis facere posset. Et haec practica nunc etiam viget multis in locis quae non facile sine ratione manifesta condennanda est: id quod multum facit pro hac secunda opinione.

Opinio 3. Sed pro concordia harum opinionum forte placebit nostra meditatio: quae & tertia opinio medium tenens sub distinctione sit, quod scilicet si pretium illarum mercium iam a republica vel reipublica rectore taxatum sit, vel secundum communem aestimationem aut consuetudinem id sit pretium ibidem currens: tunc locum habet secunda opinio & vera est. Si autem non sic sed vagum pretium est & denuo taxandum a communitate vel eius rectore vel ab ipso venditore statuendum sit: tum illa prima opinio locum habet & veritatem.

Ratio huius distinctionis vel discriminis est,

quia cum pretium illarum mercium usque tunc taxatum vel communiter currens iustum sicut & iuste taxatum vel introductum sit, uti supponitur. ergo etiam tale est & manet quousque; rationabiliter mutetur vel mutari debeat: aut denuo aliud iustum pretium introducatur, ut ipse Medina ubi supra q. 31. fatetur. & rursus: cum talis mutatio pretii fieri non debeat, nisi ad id iusta vel rationalis causa sit atque; sciatur ab ipsis qui eam mutationem vel novi pretii introductionem facturi sunt: nec venditor ipse teneatur ad id illis, ea abundantiam proxime futuram significare nisi de hoc debite interrogetur. ergo manet adhuc iustum pretium currens siue taxatum: nisi ad ipsius venditoris instantiam vel ab ipso novum pretium statuatur: tunc enim nisi revelet abundantiam proxime futuram quam solus ipse scit, ut secundum illam denuo iustum pretium statuatur, tenetur excessum huius iusti pretii restituere, ut in prima opinione dictum est.

Ex praedictis liquet quid secundum nostram hanc tertiam opi. respondendum sit ad casus sequentes: quos omnes prima opinio condennat, secunda iustificat. quorum primus est. Si mercator solus sciat obsidionem civitatis, in qua suas merces venales habet, brevi eventuram aliis id ignorantibus: & ideo ipse sollicitate curat, suas merces pro pretio tunc currente cito vendere: qua venditione facta illico civitas ab hostibus obsidetur, ratione cuius mercium illarum pretium diminutum est. Nam dicendum est quod vendens pro pretio currente restituere non tenetur: teneatur autem si pro pretio denuo imposito, nisi illud minueret secundum illius periculi exigentiam.

Secundus casus. cum quidam tritici abundantiam tempore caritatis & famis haberet: certo sciuit principis voluntatem ad moderationem pretii pro tritico tradendi determinatam esse: ideo ante decreti vel pragmaticae promulgationem, aliis decretum ipsum proxime futurum ignorantibus, totum suum triticum vendidit pro magno tunc pretio currenti, idque indistincte, sciens videlicet quosdam triticum emere ad sui atque; suorum sustentationem, quosdam vero ad id servandum & postea indigentibus vendendum, unde lucrum notabile sperabant: & tam huius quam alii superueniente pragmatica coacti sunt damnum pati. Nam ad hoc dicendum est sicut ad primum casum proxime praecedentem.

Tertius casus. quidam copiam monetam habens solus ipse sciebat ex decreto principis illam cito in valore & pretio minuendam: & ante diminutionis promulgationem totam monetam quam habebat, aliis decretum ignorantibus vel per viam mutui vel cambii vel permutationis vel emptio- nis vel alterius alias liciti contractus aliis id nescientibus tradidit: quos constat ex hoc dam-

num

num notabile esse passuros. Nam ad hoc dicendum est quod neque mortaliter peccat neque quicquam restituere tenetur: ex quo pro iusto pretio currenti id fecit.

Quartus Casus. quidam domum suam locavit ad annum pro centum ducatis ubi regis curia residebat: & illud reputabatur tunc iustum pretium supposito quod certum esset principis curiam illic per annum permanuram: attamen qui domum locavit sciebat curiam ab illo loco cito recessuram id populo communiter ignorante; Unde qui domum conduxerat mansit defraudatus: quia nec post curiae recessum conveniebat illi in domo illa habitare: nec reperire potuit cui domum illam sine magno damno locare posset. Nam ad hoc sub distinctione dicendum est sicut ad primum casum praecedentem. tamen iuxta praedicta haec ex quo nullum hic videtur pretium currens siue taxatum a republica ante ipsam domus locationem fuisse: inde etiam absolute ipse locator tenetur restituere excessum iusti pretii quod fuisset si recessus curiae futurus etiam a conductore vel aliis communiter praecognitus esset.

QUESTIO QUINTADECIMA.

Utrum vere fructuose possit quispiam de uno mortali peccato dolere non dolendo etiam actualiter de alijs etiam memoria tunc occurrentibus.

Opinio 1.

Respondeo. in hoc est duplex opinio, loquendo semper de lege posita. Prima est clarissimi doctoris Medina magistris mei in codice de poenitentia q. 12. quod potest homo vere non solum quo ad existentiam doloris, sed etiam fructuose & meritorie dolere propter Deum de uno peccato mortali a se commisso nondum dimisso, absque hoc quod actualiter siue formaliter doleat in speciali aut etiam in generali de alijs mortalibus nodum dimissis memoriae occurrentibus.

Ratio 1.

Quod probatur tripliciter primo quia potest quis vere & meritorie diligere Deum super omnia, etiam si de peccatis memoriae occurrentibus actualiter illum non poeniteat. Quod patet, si diligit Deum tempore illo quo de peccatis formaliter dolere non tenetur. Nam cum dolere de peccatis sit praecceptum affirmativum quod non pro semper obligat: igitur dabile est tempus aliquod pro quo non currat eius praeccepti obligatio, illo ergo tempore poterit vere & meritorie Deum diligere non dolendo actualiter de peccatis, & ex consequenti poterit tunc de uno vere & fructuose dolere propter Deum non dolendo formaliter in speciali, nec in generali de alijs memoriae occurrentibus, quo facto statim Deus illi omnia remittit per gratiam collatam ipsi dilectionem Dei super omnia simul & dolo-

rem illius peccati habenti. quia licet non actu at in voto & virtualiter de omnibus dolet, dum simul propositum habet dolendi actualiter & confitendi suo tempore quo ad id obligatur.

Secundo. probatur idem, quia sola dilectio Dei obedientialis super omnia sine vlla formali poenitentia sufficit ad gratiam, maxime quando non tenetur homo formaliter poenitere. quia illa est poenitentia virtualis, ut etiam Vega de iustificatione lib. 6. ca. 33. 34. latius agit. Sed per hoc quod cum illa dilectione simul homo formaliter tantum de uno peccato doleat, non evacuatur virtus eiusdem dilectionis, ergo cum hac poenitentia formali unius tantum vel aliquorum virtuali autem omnium aliorum peccatorum omnia per gratiam illam delentur.

Si dicatur quod dilectioni Dei super omnia aut dolori de uno peccato propter Deum est necessario annexus dolor formalis de omnibus alijs mortalibus non dimissis memoriae occurrentibus in particulari aut in generali. Contra hoc est tertia ratio sequens, quia si ita esset quod dolens de uno propter Deum necessitatur dolere de alijs actualiter seu formaliter saltem in generali ut dictum est: Vel haec necessitas provenit ex aliquo praeccepto: aut ex ipsa dilectione Dei; aut ex dolore unius peccati, cui dolor aliorum annexus esset. Non potest dici primum, nam ut supponimus nos loquimur de dolore peccati pro eo tempore quo ipse dolor non cadit sub obedientia siue praeccepto. Neque secundum dici potest: Nam illa dilectio Dei si est simplex amor complacentiae, quae scilicet quis vult Deo bene esse, non necessitat voluntatem ad volendum servare mandata seu consilia divina: & per consequens neque ad dolendum formaliter de omnibus propter Deum: Sicut nec dilectio qua filius diligit patrem suum compellit illum ad eius mandata seu consilia servandum, ut constat. si autem sit dilectio Dei obedientialis, non etiam necessitat peccatorem ad detestandum peccata, nisi pro illo tempore quo ipsa detestatio cadit sub obligatione: non pro tempore quo cadit sub consilio, quale est tempus de quo casus quaestionis positus est ut constat. Sed neque tertium potest dici quod scilicet dolori de uno peccato est necessario annexus formalis aliorum dolor. Nam dolor de uno non est annexus dolori de alio ex natura rei, sicut neque complacentia unius est necessario annexa complacentiae alterius: neque ex praeccepto, quod pro tunc non obligat ut supponitur, dolori de uno, formalis etiam dolor de alio peccato villo modo annexus est.

Secunda opinio communis quae & mihi magis placet est in oppositum. tenet enim quod peccator fructuose aut meritorie ita quod ei per gratiam omnia sua mortalia a Deo remittantur, nunquam dolere potest de uno mortali nisi simul et de

Ratio 2.

Ratio 3.

Ratio 4.

Opinio 2.

de omnibus mortalibus nondum dimissis actualiter seu formaliter doleat: particulariter quidem de omnibus memoriae occurrentibus, generaliter autem de aliis non occurrentibus quae probabiliter credit se commisisse. ita quod quo tempore ex praecipio ad contritionem obligatur peccabit quidem nouo peccato nisi praedicto modo de omnibus actualiter doleat. Extra tempus autem obligationis non quidem peccabit dolendo de vno & non de aliis: Sed neque habebit gratiam neque ullius peccati mortalis remissionem nisi ut dictum est de omnibus simul actualiter doleat. quod intelligitur si habet tempus ad id & non impeditur vehementia martyrii aut afflictionis aut alterius iustae occupationis imminentis & excusantis: tunc enim sufficeret dolor generalis aut dilectio Dei super omnia secundum Scotum & alios doctores. fundamentum huius opinionis est quia talis lex diuina statuta omnibus est.

1. Ratio.

Quod probatur quadrupliciter. Primo quia nullus peccator potest Dei gratiam & peccatorum remissionem habere nisi debite doleat de peccatis suis quocumque tempore talem gratiam & remissionem voluerit obtinere, ut patet ex Augustino & habetur de consecra. distinct. 4. ca. omnis. Omnis voluntatis suae arbiter non potest nouam vitam inchoare nisi eum veteris vitae poeniteat. Et ca. non sufficit. de poeni. distinct. 1. est ad idem, quamuis glossa ibidem male dicat quod intelligitur quo ad forum exteriorum: cum tamen Augustinus quoad Deum loquatur, ut patet ibidem, & doctor ipse Medina latius probat ubi supra q. 2. Nam ad finem praedictae remissionis poenitentiae cordis seu dolor peccatorum ordinatus & de lege necessarius est, quocumque tempore se in statu gratiae reponere voluerit, ut hoc etiam expresse in Concilio Tridentino, sess. 14. ca. 4. sub Iulio tertio decretum est, ubi sic habetur. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum contritionis motus necessarius. Hec ibi. Nunc autem contritio seu dolor de peccatis debitus & necessarius ad praedictam gratiam & remissionem obtinendam est non solum virtualis sed formalis seu actualis si homo habet tempus et facultatem ad id. particulariter quidem de omnibus memoriae occurrentibus, generaliter autem de aliis ut dictum est, ut latius & bene probat supra dictus doctor clarissimus ubi supra quaest. 2. & q. 3. art. 1. contra Caietanum & alios oppositum quodammodo opinantes. Igitur talis omnium dolor ad gratiam & remissionem eorum necessarius est.

2. Ratio.

Item & est secunda ratio huius secundae opinionis, quia si extra tempus praecipio ad gratiam obtinendam non est necessarius actualis ullus dolor omnium peccatorum memoriae occurrentium in particulari vel in generali sed sufficit dolor de vno mortali: ergo nullus dolor etiam de vno mortali est necessarius tunc ad obtinendam gra-

tiam & remissionem eius. consequens est falsum ut supra in praecedente ratione assumptum est secundum Augustinum & ipsemet doctor Medina ubi supra probauit. Et consequentia patet: quia qua ratione ponitur necessarius ille dolor de vno ad eius remissionem & gratiam habendam: eadem debet etiam poni de aliis omnibus memoriae occurrentibus ad gratiam & remissionem de omnibus. & qua ratione de omnibus negatur: eadem & de vno quoque vel de aliquo negandus est extra tempus praecipio ad praedictum finem esse necessarius. Nam & hic praesupponitur quod de lege posita, ut loquimur, Deus non remittit vnum mortale sine alio, ut doctor clarissimus ubi supra q. 12. optime probat.

3. Ratio.

Tertio probatur idem per Augustinum & habetur de poeni. distinct. 3. ca. Sunt plures, ubi ait Etiam si sint mille peccata, oportet de omnibus poenitere. Et infra. Poenitentes oportet simul dolere de omni crimine. Et inferius. recte poenitens quicquid sordis post purificationem contraxit, oportet ut abluat, saltem lachrymis mentis. Et infra. quem, ergo poenitet, omnino poeniteat. Hec ibi. Et distinct. 1. ca. non potest haberi quod non potest quis gratiam Dei accipere nisi prius purgatus fuerit ab omni sordis peccati, per poenitentiae confessionem, & per donum baptismi salutaris. Et ca. quem poenitet, ea. distinct. habetur. quem poenitet omnino poeniteat, id est de omnibus peccatis conuertatur. secundum glossam secundum ca. consideret, distinct. 5. ubi dicitur, & de omnibus indulgentia petenda est. & ca. qui vult. distinct. 6. est ad idem. in quibus locis principaliter intenditur, quod vera poenitentia salutaris debet necessario ita esse de omnibus peccatis quod non maneat propositum recidendi in futurum: tamen etiam ibidem intenditur quod necessario debet esse de omnibus peccatis simul: ut de omnibus ipsis remissio habeatur.

4. Ratio.

Quarto probatur idem, quia confessio sacramentalis debet esse integra & non dimidiata: alioquin non erit fructuosa si ex proposito aut scilicet fiat de aliquibus & non de aliis: etiam pro tempore quo ex praecipio necessaria non est. ergo. Similiter dolor seu contritio peccatorum non erit salutaris nisi de omnibus memoriae occurrentibus habeatur, ut supra dictum est. Patet consequentia: quia confessio est signum contritionis apud Deum: & sibi inuicem correspondent, & quo iure integritas vnius ad salutem eadem & alterius etiam quo sub praecipio non cadunt necessaria est.

Ad fundamenta igitur primae opinionis. Respondeo ad primum negando quod peccator habens memoriam peccatorum mortalium & facultatem dolendi possit vere & meritorie Deum super omnia obediencialiter diligere aliquando, nisi tunc etiam actualiter de omnibus simul doleat, ut supra

Responso ad primum

praedictum est. Et ad probationem ubi dicitur quod est praecipium affirmatiuum quod non obligat pro semper: dico id verum esse, non tamen obstat secundae opinioni praedictae: quae non ratione praecipio, aut connexionis doloris de uno peccato cum dilectione Dei, aut cum dolore de aliis: sed ratione statuti, seu legis diuinae id requirentis habet veritatem, quod scilicet ex suppositione finis puta si homo vult habere gratiam, & remissionem peccatorum, necessario debet habere dolorem sicut & quando vult confiteri, debet integram facere confessionem omnium mortalium memoriae occurrentium propter Deum, ut supra probatum est. Item quando est praecipium contritionis debet de omnibus mortalibus esse. Et per haec etiam patet respon. ad tertium.

Resp. ad 2.

Ad secundum respon. negando maiorem neque enim sola dilectio Dei sufficit, nec est poenitentia virtualis, nisi quando homo paratus est, & verum animum habet ad formaliter dolendum de omnibus memoriae tunc occurrentibus si & quomodo debite possit. Qui quidem animus non est in casu praesenti, ubi homo habet animum non poenitendi tunc de omnibus, etiam si commode possit: quamuis habeat uotum postea poenitendi quando ad id lege tenebitur.

Resp. ad 3.

Et per supra dicta. patet responsio ad tertium quod de lege est annexus dolor omnium memoriae occurrentium.

Et nota quod per dolorem particularem de omnibus memoriae occurrentibus non intelligo tot numero, uel specie dolores, quot sunt peccata, sed quod per vnum vel per plures actus homo actualiter doleat de omnibus illis memoriae occurrentibus, ut ipse Medina ubi supra declarat.

QUESTIO SEXTADECIMA.

Utrum de iure diuino semper sit praemittenda confessio sumptioni eucharistiae, dum de mortali homo remordetur.

Opinio. 1.

RESPON. in hoc est triplex opinio. Prima tenet quod nullo iure est sub praecipio confessio praemittenda, etiam tempore paschali, ita quod eam omittens tunc mortaliter peccet. quam opinionem tenet Caietanus in summula titu. communicatio. & in 3. parte q. 80. art. 4. & Panor. in ca. de homine. de celebra. missae. idque dicunt esse uerum, etiam si peccator contritus, habeat de praesenti copiam idonei confessoris: nec speret postea commodiorem habere: quia talis uere contritus potest sine peccato mortali celebrare, & eucharistiam accipere non praemissa confessione sacramentali. Et ad idem aliquo modo uidentur Richardus in 4. dist. 17. art. 3. q. 6. Et Palud. ea. dist. Et Adria. q. 3. de confessione quo ad ius diuinum.

Quae opinio probatur quadrupliciter. primo, quia quod nullo iure diuino id praecipitur patet: quia si aliquo maxime. 1. Corinth. 11. 1. probet se ipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Sequitur qui manducat indigne, iudicium sibi manducatur. Ex quo argui potest, quod mortaliter peccat indigne communicans, indigne autem communicat, qui in peccato communicat. in peccato autem manet peccator, quando ab ipso non est sacramentaliter absolutus, si per eum stat quo minus absoluitur: nam peccata quae a sacerdote non sunt remissa, non sunt etiam a Deo remissa. Ioan. 20. quorum retinueritis retenta sunt. ergo necessario praemittenda est confessio. Haec inquam ratio sumpta ex 1. Corinth. 11. 1. non probat sufficienter de iure diuino praemittendam esse necessario confessionem. Nam quauis praerequiratur conscientiae examinatio, & probatio, & peccatorum emundatio seu absolutio, & dignificatio ad eucharistiae sumptionem: hoc tamen non probatur quod necessario fieri debet, per sacramentalem absolutionem, sed sufficit si fiat per veram contritionem: per quam habet peccator gratiam, & absoluitur a Deo, quia & ibi absoluitur etiam a confessore in uoto: quod sufficit cum proposito confitendi actualiter tempore quo alias obligatur. Non enim dicit Paulus probetur a confessore, sed probet se ipsum homo: quod fit, vel totam vitam discutendo, & ad memoriam reuocando, ut de singulis doleat ut oportet propter Deum: uel etiam sine tali particulari dolore, & recogitatione peccatorum, existimando probabiliter se esse in gratia: puta si experiatur se diligere Deum super omnia, dolens se Deum offendisse, & uitae, & morum correctionem in posterum proponens. Quae cum quis in se experitur dicitur se ipsum probare dignaque eucharistiam etiam sine praesentia confessione recipere.

2. Ratio.

Secundo probatur idem, quia non est contra ius diuinum accedere ad eucharistiam contritus, non confessum. Quod patet, quia si esset iam nullo casu liceret contra tale ius diuinum, uel naturale agere, etiam propter implendum quodcumque praecipium superioris uel ecclesiae. Sed secundum omnes, licitum est in necessitate quando non est copia confessoris, immo & secundum Richardum Palud. & alios quando contritus habet de praesenti copiam idonei confessoris: non tamen talis qualem ipse uellet, sperans se postea alterius copiam habiturum cui longe deuotius confiteri putat: & secundum Scotum, & alios quando necessitas est uitandi scandalum, uel infamiam, uel satisfaciendi officio sibi iniuncto si curatus est, vel praecipio superioris, aut quando aliqua uigens causa celebrandi, uel communicandi occurrat: & confessor idoneus nec habetur, nec expectari potest: in his inquam casibus, & similibus contritus sine praesentia confessione licite, & fructuose communicare

municare potest. ergo non est contra ius diu-
num vel naturale.

Et confirmatur, quia de se non est peccatum
mortale: communicare contritum non confes-
sum. ergo etiam copia cōfessoris idonei existen-
te, & nullo incommodo de supradictis occurren-
te, non est mortale. Patet consequentia, quia esse
copiam confessoris, & non occurrere incommo-
dum est per accidens, neque uariat id quod est
per se: atque ideo ab arte, & regula reicien-
dum est.

3. Ratio.

Tertio probatur, quod nullo præcepto eccle-
siastico id sit necessarium, quia si aliquo maxime
illo ca. Omnis utriusque sexus, de pœni. & remis-
sione. ubi propter sumptionem eucharistiæ, præcipitur
præuia confessio in quadragesima. quæ ratio mi-
litat in omnibus aliis temporibus: quibus quis ue-
lit communicare ne irreuerentia fiat tanto sacra-
mento. Sed hoc non probat intentum, quod scili-
cet sit iure ecclesiastico, necessaria præuia con-
fessio. Tum primo, quia quamuis ibi prius ponatur
præceptum de cōfessione, quam de sumptione
eucharistiæ: nō inde fit, quod ideo id ecclesia
fecerit, quod intenderit fideles obligare ad con-
fessionem ad hunc finem tantum, ut eucharistiā
digne suscipiāt. Quod inde patet, quia peccator
non minus tenetur semel in anno confiteri, non
sumpturus eucharistiā, quam illam sumpturus.
Stat enim peccatorem deobligari, à sumptione
eucharistiæ tempore paschæ, quia copiam nō ha-
bet ministrantis, vel quia patitur frequentem uo-
mitum, uel quia non habet sufficientem ætatem,
uel discretionem ad communicandum, bene au-
tem ad confitendum, uel ob aliam causam: & ta-
men non inde deobligatur à confessione. deobli-
garetur autem si ad finem tantum sumendi eucha-
ristiā esset præcepta confessio: sicut deobligatur
quis à correptione fraterna quando emenda
non potest, aut desperatur euenire. Quanto magis,
quod præcepto de confitendo semel in anno
satisfacit quis quacunque parte anni confiteatur
secundum multos doctores. Igitur nō ad solum
finem digne sumendi eucharistiā in paschate
ab ecclesia confessio iussa est. Tum secundo, quia
dato quod ad illum finem illo tempore iussa sit:
non sequitur quod similiter in quolibet alio tem-
pore ad eundem finem iubeatur: etiam si eadem
ratio militet semper. quia non ex hac sola ratio-
ne, sed ex alia etiam causa, & ex præcipientis uo-
luntate: pendet tale præceptum confitendi semel
in anno, aut in quadragesima, ut patet in his qui à
communione non autem à confessione supra dic-
ta excusantur, ut dictum est.

4. Ratio.

Quarto probatur utrumque simul, quod scili-
cet nullo iure confessio eucharistiæ sumptioni
necessario præmittenda sit. Quia secundum com-
muniter doctores licitum est contritis alia sacra-
menta ministrare, & suscipere absque præuia cō-

fessione: quamuis Palud. in 4. dist. 17. q. 2. arti. 2.
cum aliis paucis teneat oppositū. ergo similiter
sacramentum eucharistiæ. nō enim est alia ratio
hic & illic: neq; præcepta sunt noua superstitio-
ne introducenda.

Sed ut infra patebit hæc opinio scandalosa, &
erronea est.

SECUNDA opinio tenet, quod confessio sem-
per præmittenda est sumptioni eucharistiæ sub
peccato mortali, excepto casu necessitatis quo
id commode fieri non possit. idq; non quidem
iure aliquo scripto diuino uel ecclesiastico, ut pa-
tet per rationes opinionis præcedētis; sed ratio-
ne antiquissimæ cōsuetudinis totius populi Chri-
stiani à tempore apostolorum obligatorie indu-
ctæ: & per consequens eo iure cōfessio erit obli-
gatorie præmittenda, quo antiquissima consue-
tudo obligatorie inducta necessario seruanda est:
quod quidem ius ad diuinum, & naturale quāuis
mutabile, & dispensabile refertur pariter, & ec-
clesiasticum, ut patet ex August. dist. 11. ca. eccle-
siasticarum. Et quod talis sit consuetudo hæc: in-
de patet, quia in tota ecclesia latina sacerdotes
antequam celebrent, & laici, antequam commu-
nicent si copiam habent confessoris semper con-
fitentur: & qui oppositum agūt se delinquere pu-
tant, & ab aliis acriter arguuntur, maxime si eos
de aliquo mortali conscientia redarguit.

Ex qua tamen consuetudine non potest cōclu-
di id esse de iure diuino simpliciter, ut est præ-
ceptum de confitendo absolute. Nam multæ sunt
consuetudines, & ritus ecclesiastici qui in sacra-
mentis, & alibi à tempore apostolorum in eccle-
sia tanquam obligatorii obseruātur, sicut & mul-
ta statuta apostolorum: quæ tamen non ut de iure
diuino tenentur, ut est ieiunium quadragesi-
mæ, signatio crucis in fronte, & alia de quibus la-
tius ca. ecclesiasticarum. dist. 11. quorum multa
iam per non usum exciderunt, multa etiam per
papalem dispensationem, aut per statutum eccle-
siæ oppositum, in toto uel in parte in generali,
aut in particulari semper cadunt, & cadere pos-
sunt à sua obligatione. Et ita est in proposito præ-
sentis quæstionis, cum ad id nullum ius diuinum
aperte possit exhiberi, neque factum, aut dictum
Christi uideatur refragari: cum constet corpus
suum discipulis nondum sacramentaliter con-
fessis in cœna tradidisse. Doctores autem sim-
pliciter, uel absolute dicentes necessario præmit-
tendam esse cōfessionem eucharistiæ intelligun-
tur, ut dictum est: Nam pauci eorum cum Scoto
oppositum opinantes expresserunt id de iure di-
uino esse necessarium. hanc opinionem tenet cla-
rissimus doctor Medina magister meus de con-
fessione q. 17. cum quibusdam aliis.

TERTIA opinio communis: quæ mihi magis
placet, est quod cōfessio de mortalibus necessa-
rio eucharistiæ præmittenda est, non solum ra-
tione

tionem consuetudinis, ut dicebat secunda opinio
præcedens, sed etiam iure diuino per apostolo-
rum traditionem, & consuetudinem antiquissi-
mam ecclesiæ ad nos deriuato, & declarato.

2. Ratio.

Quod probatur dupliciter. primo, quia talem
consuetudinem tam rigurose obligatam, & per
papam etiam indispensabilem, & immutabilem,
nec apostoli introduxissent, nec ecclesia sibi im-
posuisset, aut acceptasset pro quocunque tempo-
re eucharistiā sumenda esset: nisi intellexissent
talem confessionem à Christo oretenus, uel ab
aliquo alio modo nobis sub præcepto iniunctam
esse. Sicut de sacramento confessionis absolute
obligatorio ex iure diuino communiter dicunt
doctores: quia apostoli semper recusarūt onera
grauia aliās non necessaria nobis imponere, ut
patet Actu. 18. Quid tentatis imponere iugum
quod neque nos, &c.

Nam licet multa obligatoria sint per aposto-
los in consuetudinem ecclesiæ introducta, quæ
non sunt de iure diuino obligatoria, ut in secun-
da opinione dictum est, ex ca. ecclesiasticorum.
dist. 11. illa tamen sunt mutabilia, & dispensabi-
lia per ecclesiam, neque semper ut obligatoria
recepta sunt. At uero ea quæ non possunt per ec-
clesiam mutari, neque dispensari, qualis est con-
fessio absolute suo tempore ex præcepto facien-
da, & maxime ante eucharistiæ sumptionem si
commode fieri potest: qualia sunt etiam uerba
consecrationis eucharistiæ, & multa alia de qui-
bus habetur in ca. cum Matth. de celebra. miss.
vtique de iure diuino necessaria, & obligatoria
sunt, ut in eo, ca. dicitur, quod scilicet multa tam
de uerbis, quam de factis dominicis inuenimus
ab euangelistis ommissa: quæ apostoli, uel supple-
uisse uerbo, uel facto expressisse leguntur. Hæc
ibi. Et tale est hoc de præmittenda confessione
eucharistiæ, ut dictum est, maxime quia per Pau-
lum. 1. Corinth. 11. ita traditum est, ut in proba-
tione sequenti explicatur.

2. Ratio.

Secundo principaliter idem probatur ex 1.
Cor. 11. probet seipsem homo &c. quod commu-
niter doctores exponunt de probatione per exa-
minationem conscientiæ, & eius purificationem
per contritionem, & confessionem, ut expresse
exponit Augustinus in epistola ad Iulianum comi-
tem, quæ est epistola. 111. ca. 19. ubi sic ait.
Vnusquisq; antequam corpus, & sanguinem do-
mini nostri Iesu Christi accipiat seipsum pro-
bet, & secundum apostoli præceptum sic de pa-
ne illo edat, & de calice bibat. Quando enim eū
accipere volumus ante, ad confessionem, & pœ-
nitentiā recurrere debemus: & omnes actus no-
stros curiosius discutere: & peccata si in nobis
senferimus cito festinemus per confessionem,
& ueram penitentiam abluere: ne cum Iuda
proditore diabolum intra nos celantes perea-
mus.

Item idē in lib. de ecclesiasticis dogmatibus
per ipsum collectis, & per genadium (ut fertur)
adauctis in 53. loco sic ait. Nam quem mortalia
crimina post baptismum cōmissa præmunt: hor-
tor prius publica pœnitentia satisfacere: & ita sa-
cerdotis iudicio reconciliatum communioni so-
ciari: si uult non ad iudicium, & condemnationē
sui eucharistiā percipere.

Item Cyprianus in quinto sermone de lapsis,
ubi reprehēdens indignam sumptionem eucha-
ristiæ ait. Spretis his omnibus quidam ante ex-
piata delicta, ante exomologesin factam crimi-
nis, ante purgatam conscientiam sacrificio, &
manu sacerdotis, ante offensam placatam indi-
gnantis, & comminantis domini pacem pu-
tant, &c.

Item Richar. de sancto Victore prima par. tra-
ctatu de potestate ligandi, & soluēdi ca. 21. quem
etiam sub nomine Hugonis de sancto Victore
magister, & S. Bonau. in 4. dist. 16. & Medina ubi
supra allegat, sic ait. Audaacter dico si ante sacer-
dotis absolutionem ad communionem corporis,
& sanguinis Christi quis accesserit: pro certo
sibi iudicium manducat, & bibit: etiam si eū mul-
tum pœniteat, & doleat uehementer, & inge-
mifcat.

Ad idem sunt diuus Gregor. & B. Bernardus,
& alii antiqui qui ad hoc propositum allegant id
1. Corint. 11. non solum per uiam applicationis
sed quasi ad literam sic senserit diuus Paulus in-
structus à Christo. Nam & omnes doctores scho-
lastici distinguunt articulum quadragesimæ, in
qua ex statuto ecclesiastico, ab aliis casibus in
quibus iure diuino fideles confiteri tenentur, sem-
per computant hunc casum, quādo scilicet quis
debet eucharistiā accipere inter casus de iure
diuino, ut id expresse dicit Scotus in 4. dist. 9. &
dist. 17. art. 2. & Gabriel ea. dist. q. 1. dubio 1. & in
canone lect. 7. & omnes fere summiste titu. con-
fessio. & idem dicunt, licet non tam expresse B.
Tho. in 4. dist. 17. q. 3. arti. 4. & in primo quodlib.
art. 11. & S. Bonauent. in 4. dist. 16. in glossa mar-
ginali §. 12. & Richar. dist. 17. art. 3. q. 6. & latius
dist. 9. q. 2. artic. 2. Et Durandus dist. 17. q. 10. &
14. & dist. 9. q. 4. Florent. 3. par. summę titu. 14.
ca. 19. §. 3. secundum Palud. & alios, & tandem
Soto in 4. dist. 11. q. 1. art. 4. hoc etiam late pro-
bat. Et quidem si aliqui istorum doctorum ali-
ter intellexissent: Scotus nō tam sicco (ut aiunt)
pede pertransisset quin eos impugnasset: tanquā
sentientes oppositum eius quod ipse expresse te-
nuit, ut dictum est. Signum est. ergo quod omnes
doctores etiam scholastici ita senserunt cum eo,
scilicet esse de iure diuino necessarium præmit-
tere confessionem eucharistiæ, ut dictum est:
neq; in hoc ullam senserunt esse repugnantiam
inter prædictos, & alios doctores antiquos: tam
scholasticos, quam originales, seu textuales: sed
id

id omnes concordia sensu tenuerunt.

Igitur ad præfatum sensum est prædicta Pauli autoritas intelligenda: quamvis glossa ibidem, & S. Bonavent. in 4. dist. 9. q. 3. & Hugo, & multi alii, & quidem bene aliter illam extendat, & restringant. Nō est enim maior ratio quod magis hoc quam illo modo debeat intelligi: ex quo sensum, utriusque à doctoribus sanctis probatum admittit sine ulla repugnantia. Et ita patet probatio huius tertiæ opinionis communis. Ad prædicta autem facit expresse cōcilium Trident. quod infra in fine totius huius quæstionis habetur: hic reponatur.

Resp. ad 1. Ad fundamenta igitur primæ opinionis respon. ad primum, quod illa probatio requisita ex 1. Corinth. 11. non sufficit, quod fiat per contritionem, sed requiritur etiam per confessionem, ut supra probatum est. Nam & homo probat seipsum, non solum per seipsum, sed & per confessorem, aut per confessionem sacramentalem: sicut & homo probat aurum, & argentum per ignem, & malum, & nō solum tactu, & visu suo, & singula suis mediis oportunis probantur.

Resp. ad 2. Ad secundum respondeo negando maiorem, quia illud ius diuinum nō obligat absolute in omni casu: sed cum limitatione, scilicet dum id commode fieri potest, & non aliās, ut bene dicitur ibidem in minore: quia suas admittit epicheias.

Ad confirmationem negatur consequentia, & ad eius probationem ubi dicitur quod id quod est per accidēs nil facit ad esse obligatorium, vel ad esse mortalem actum vel omisionē: idvique negatur ad sensum ibi prætentum: nam inde sequeretur quod omne quod non est de se aut ex genere suo peccatum nō fiet peccatum quamvis adueniat circumstantia uitians, ex quo id est per accidēs: quod tamen est falsum ut patet. Nam diuitem nō dare elemosynam indigenti nō est de suo genere peccatū: alioqui semper esset peccatum siue occurrat, siue nō occurrat indigens: Et tamen bene efficitur peccatum ratione eius quod est per accidēs, puta si occurrat indigēs. Igitur dicendum quod in moralibus illud dicitur per accidēs, & non considerandum, quod eueniēs non causat actionē in genere moris, quod uidelicet omnino est præter intentionem: ut si sagittans ad scopum gratia ludi, trāseuntem hominem nullo modo præuisum occidat: nō est reus homicidii: quia nō occidit illum nisi per accidēs, & à casu id non intendēs: quia accidit, ut inter sagittandum ille transfret, & sic occideretur. Et talia sunt ea quæ per accidēs non considerantur à prudente ut inde sumat iudicium, quæ & repelluntur à regula generali, & ab arte. Et huiusmodi non est habere, uel non habere copiam cōfessoris, ut patet. nam est magna differentia inter eum qui habet commodum cōfessorem, & non confitetur,

& illum qui talem non habet. Nam qui habet, & non confitetur, conuincitur nec habere in uoto: quia omnis qui habet in uoto facere quicquam: utique illud facit, tēpore quo illud debet facere si commode potest, quale est tempus sumendi eucharistiam, ut supra probatum est. Si enim tunc non facit constat quod id non habet in uoto. Quid enim obstaret ad faciendum si uere, & efficaciter uellet?

Ad tertium respon. quod quamuis ex ipsa litera ca. Omnis. non eliciatur: bene tamen elicitur ex cōsuetudine quæ est optima interpres legum. ca. cum dilectus, de consue. quod ibi confessio præcipitur per ecclesiam faciendā in quadragesima, tam ab iis qui in pascha communicare nō tenentur propter aliquam causam rationabilem: quam etiam ab iis qui tunc debēt communicare, ut tunc impleatur præceptum diuinum de præmittenda confessione sumptioni eucharistiæ. Et ita hoc in suo præcepto etiam intendit ecclesia præcipere iis qui in pascha debent communicare: non communicaturis autem, præcipit in quadragesima confiteri si aliās huius præcepti sunt capaces. Et ut dixi totū hoc ex consuetudine constat ecclesiæ sic interpretante. Nam qui non confitetur in quadragesima, & ante communionem paschæ, utique huius præcepti se præuaricatores existimāt: & ut tales per suos curatos excommunicari, & alia pœna pecuniaria puniri solent. Unde & Eugenius quartus, & alii pontifices in suis bullis sæpe concedunt, quod quocunque tempore quadragesimæ quis cōfessus fuerit, & communicauerit censeatur huic præcepto ca. Omnis, satisfecisse. Igitur intentū ecclesiæ est, ut diximus, ut de hoc bea. Thom. in 4. dist. 17. & Sco. ea. dist. ubi supra cum communiter doctoribus, & Medina de confessione q. 18. 19. latius probant.

Ad quartum respon. negando cōsequentiā, neque superstitiosē noua præcepta introducuntur, sed ex ratione urgenti: quia ius diuinum, & ecclesiasticum præcipit ad sumptionem eucharistiæ præmittere confessionem: nō autem ad aliorum sacramentorum ministrationem, vel susceptionem, ut supra probatum est.

Ad quintum, quod est fundamentum secundæ opinionis respon. patet ex supradictis, quod est magna differentia inter ea quæ per apostolos sunt per antiquam consuetudinem obligatoria quidē sed nō immutabiliter, neque indispenfabiliter introducta: & ea quæ immutabiliter, & indispenfabiliter ad nos deriuata sunt. Nam illa nō absolute, neque proprie dicuntur de iure diuino: hæc autem sic, quale est hoc præceptum de præmittenda confessione sumptioni eucharistiæ, ut supra ostensum est.

Ad supradicta facit expresse decretum cōcilii Tridentini sess. 13. de eucharistia. 11. die Octobris anno Domini 1551. sub Iulio tertio, in cuius 76. capitulo

Resp. ad 3.

Resp. ad 4.

Ad 5. uel ad 2. opinionem.

No. Concilium Trident.

capitulo sic habetur. Communicare uolenti reuocandum est in memoriam eius, præceptum illud prima Corinth. 11. probet seipsum homo. ecclesiastica autem cōsuetudo declarat eam probationem necessariam esse: ut nullus sibi conscius peccati mortalis: quantumuis sibi contritus uideatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat. Quod à Christianis omnibus etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare hæc sancta synodus perpetuo seruandum esse decreuit: modo non desit illis copia cōfessoris: quia si necessitate urgente sacerdos absque præuia confessione celebrauerit quamprimum confiteatur. Hæc ibi. Et ibidem inferius canone undecimo, sic habetur. Et ne tantum sacramentum (scilicet eucharistiæ) indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem sumatur: statuit, & declarat ipsa sancta synodus illis quos conscientia peccati mortalis grauat: quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia cōfessoris necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere prædicare, uel pertinaciter asserere, seu publice disputando defendere præsumperit: eo ipso excommunicatus existat. Hæc ibi. Quod si ut ibi synodus dicit ecclesiastica consuetudo declarat, & non solum præcipit, uel instituit prædictam probationem apostoli fieri debere necessario etiam per præuiam confessionem. igitur patet intentum: cum declaratio, & declaratum idem sint.

Nisi ad hoc dicatur, ut secunda dicebat opinio, quod utique præuia confessio est necessaria, ut ibi declaratur: non tamen iure diuino, sed alio iure, ut supra dictum est. Sed contra hoc procedunt rationes huius tertiæ opinionis, quæ suprapositæ sunt, & ita patet quomodo illa prima opinio erronea satis debilibus fundamentis, tertia autem quæ communis est solidæ firmata sit.

Dubium. Si dubitetur quæ nam sit ea necessitas in qua in absentia legitimi cōfessoris licitum sit communicare, uel celebrare absque confessione: utrum sola deuotio uolētis celebrare sufficiat cum contritione.

Respon. Respondeo, ut ait Soto, ubi supra, quod non, sed ugens necessitas requiritur, ubi peccati mortalis conscientia grauat, ut expresse dicitur in prædicto concilio Tridentino, & ita in quatuor tantum casibus id licitum erit. Primo in articulo mortis, ut si esset solus sacerdos cæcus, & surdus, aut mutus qui confessionem audire, uel absolutionem proferre non posset: tunc posset contrito periclitanti eucharistiam sine confessione præbere: posset etiam eidem infirmo iacenti per diacōnum illam mittere, ut ipse Soto ibidem, & dist. 13. quæst. 1. arti. 3. posset etiam ipse sacerdos iam

mortuus consecrare, uel fumere sacramentum si non esset alius cui confiteretur.

Secundo in casu necessitatis quæ ex officio pendet, ut si rusticus plebanus nō haberet sacerdotem nisi longe distantem: tunc non tenetur quotidie ire ad quærendum cōfessorem, & ita potest sine confessione contritus uno, aut forte duobus diebus, maxime diebus festis, non tamen pluris celebrare. In quo cauendum est à consuetudine, & fraude. Qui enim in concubinato, aut alio peccato permanet, potius debet saluti animæ consulere, quam honori, uel uitæ corporali, & à sacris abstinere quandiu peccati nō amouet occasiones.

Tertio in casu scandali, puta si scādalum probabiliter immineret ubi quis in pascha, uel die solenni cum aliis non communicaret, uel celebraret, & legitimus cōfessor non adesset: tunc cum proposito confitendi legitimo cōfessori, quam citius commode posset, posset contritus communicare, aut celebrare. Id autē licite facere non potest qui sine prædicta necessitate uellet pro sua deuotione die festo cōtritus sine cōfessione cōiccare, uel celebrare, cum sine scādalo possit à sacramento abstinere.

Quarto in casu decentiæ, uel reuerentiæ ad hoc sacramentum, ut si illi qui sunt communicaturi coram plebe, & sacerdote in altari, & ibi recolunt aliquid mortale, si sine aliqua nota usque ad aliā missam differre non possunt communionem: utique possunt ibi cum contritione, & proposito statim cōfiteri communicare. Similiter si sacerdos post inceptam missam recolat aliquod mortale, & sine nota confiteri non potest, et missam potest, & debet perficere. Et in hoc Siluester eucharistia. 2. q. 7. & Nauarro in summa. ca. 2. nu. 10. & Victoria in 4. de confessione q. 123. & de eucharistia. q. 7. & Medina, & Soto ubi supra, & dist. 13. q. 2. art. 6. & Richar. Palud. & doctores communiter concordant, cum sum. Angelica. eucharistia. 2. §. 5. & 6. & eucharistia. 3. §. 28.

Ex quibus sequitur. primo, quod in casu quo nulla alia causa de supradictis intercedat, nisi ut absens cōfessore expectetur cui deuotius, & cōmodius fiat confessio quamuis Richar. in 4. dist. 12. arti. 3. q. 6. Adria. de confessione q. 3. & Gerson, & alii dicant, quod tunc contritus absque cōfessione mortali potest eucharistiam sumere, uel celebrare: tutius tamen, & probabilius est, quod id facere nō potest si cōfessorem habet cui tuto sine periculo aliquis cuius mali, & sine rationabili timore de reuelatione confessionis potest tunc cōfiteri, ut hoc et optime tenet Soto, ubi supra, & summa Angel. eucharistia. 2. §. 5. & Siluester ubi supra.

Sequitur secūdo, quod sola uerecundia de cōfessore hoc, uel illo non est sufficiens causa, ut cōtritus possit cōiccare, uel celebrare sine confessione intergra mortalium: si ut diximus legitimus cōfessor adest cui tuto sine periculo, atque timore de reuelatione confessionis possit confiteri.

N Sequitur

Sequitur tertio, quod omnia supradicta intelliguntur, & uera sunt quando peccato mortali non est annexa excommunicatio, nec est peccator publicus. Nam si quis excommunicatus est, aut publicus peccator, in nullo casu de prædictis, nisi in articulo mortis, ut in primo casu dictum est, potest contritus sine confessione, & absolutione præuia communicare, uel celebrare. Excepto quando sacerdos postquam missam incepit, & recolat se esse excommunicatum, nec habet à quo tunc commode absoluat: Nam tunc si id recolat post consecrationem, utique potest, & debet cum sola contritione missam perficere: Ante consecrationem autem potius missam inceptam relinquere debet, ut secundum Thomam ait summa Angelica, & Siluester, & Soto, ubi supra, & dist. 13. q. 2. art. 6.

Sed in casu quo peccator occultus excōicatus non habet a quo possit absolui, & uehementē suspicionem criminis præberet si non communicaret, uel non celebraret, & ita periculum uitæ, uel pœnæ corporalis grauissime, uel infamiae incurreret: utrum possit, tunc contritus sine confessione communicare, uel celebrare, dic ut infra q. 35. prope finem latius habetur.

QUESTIO DECIMASEPTIMA.

Quomodo sint qualificandæ propositiones Theologicales.

§. 1. RESPON. quod multipliciter, ut in §. sequentibus patebit.

Ideo propositio de fide catholica, seu ueritas catholica, est propositio, seu ueritas reuelata immediate, uel mediate ad religionem pertinens.

Dicitur, primo. Veritas reuelata, in quo tangitur obiectum formale fidei: quia uidelicet ueritas diuina supernaturaliter reuelata est ratio formalis quare alicui per fidem catholicam credimus. Unde si non sit ueritas diuinitus, uel supernaturaliter reuelata, sed naturali tantum ratione, seu lumine adinuenta non dicitur, nec est ueritas catholica, neque de fide ullo modo. Quo fit, ut omnia principia moralia in decalogo cōtenta, & in sacra scriptura, licet sint naturali lumine cognita, quia tamen sunt etiam supernaturaliter reuelata, & ut talia creduntur, sicut & Deum unicum esse, & omnipotentem, sint ueritates fidei catholicæ de qua loquimur.

Item secundo dicitur ad religionem pertinens, ubi tangitur obiectum materiale fidei catholicæ: ad religionem autem pertinet id omne quod ad fidem attinet, & ad mores quomodocunque, uidelicet directe, uel indirecte, seu reductiue, qualia sunt ea quæ ad credenda, speranda, amanda, agenda, & uitanda quoquomodo ordinantur, quia secundum beatum Thomam, secunda secunda quæstio.

prima, articulo primo, & sexto, sub fide catholica non cadunt, nisi ea quæ aliquo modo nos ordinant ad Deum: principaliter quidem ea quæ nos uidentia speramus in patria: minus autem principaliter ea quæ ad hæc manifestanda, uel consequenda, uel quomodocunque ad hæc ordinantur, aut pertinent. Hæc autem omnia ad religionem pertinere dicuntur: quia secundum ipsum beatum Thomam secunda secunda quæstio. octuagesima prima, articulo primo, religio importat ordinem ad Deum, ut ad finem. Quare sub obiecto materiali fidei catholicæ cadunt ista duntaxat, quæ ad religionem pertinent.

SED quo ad hoc dubitantur tria, primum. *Dubium 1.* Vtrum ueritates aliæ pertinentes ad alia naturalia, uel artificialia tantum si sint diuinitus reuelatæ sint de fide catholica. Ad quod respondet Gabriel in 4. distin. 13. quæstio. 2. secundum Oham libro 1. & 2. dialogorum quod non: neque ibi hæresis proprie esse potest.

Sed certe si hoc indistincte uerum sit, sequeretur quod non esset de fide catholica, quod stella differt à stella in claritate, aut quod Thobias habuit Canem, aut quod Machabeus hostes debellauit, cum tamen in sacra scriptura contineantur Thob. 11. & prima Corinth. 15. & 1. Machab. Quod si ideo sunt de fide, quia constat esse in sacra scriptura reuelata. ergo similiter essent de fide quæcunque aliæ ueritates si eodem modo reuelarentur, puta quod stella differt à stella in uirtute, & magnitudine, aut quod sunt tot stellæ maiores tota terra, & quod triangulus habet tres angulos, & quod cras, uel in tali tempore erit bilibris tritici denario uno, aut quod rex debellauit infideles, & huiusmodi: quanuis ad aliàs facultates aliq; negotia pertineant. & ibi hæresis proprie esse posset: nec opus esset illam addere limitationem ad religionem pertinens. Et consonat Gerson alpha. 13. K. dicens, quod nulla est propositio uera quæ non possit esse catholica si in sacra scriptura sit.

Ideo saluo meliori iudicio per tria dicta respon. Primum, quod non solum ille ueritates quæ iam in sacra scriptura reuelatæ continentur: sed etiam omnes aliæ ad quancunque facultatem, siue materiam pertinentia si similiter diuinitus reuelantur, & omnibus communiter credendæ proponantur, uel præcipiantur: utique iam sunt de fide catholica, & per consequens ad religionem aliquo modo pertinent: & ibi hæresis proprie esse potest. Hoc patet per eandem rationem utrobique militantem. Et hoc idem dicendum uidetur de illis quæ in bona consequentia necessaria ex his omnibus supradictis ueritatibus immediate reuelatis consequuntur. Et pro his immediate reuelatis, ut ab oibus credantur non opus erat addere illam particulam ad religionem pertinens: sed pro aliis mediate reuelatis quæ per ecclesiam determinantur, de quibus in secundo

in secundo dicto sequenti habetur, quia constat ex quo illa pertinent ad fidem catholicam, ad religionem etiam pertinere. Nam fides ideo est, diciturque catholica, quia est de obiecto catholico, i. cōmuni, & uniuersali, quod uidelicet omnibus in cōi credendum per prophetas, & apostolos, & per ipsam ecclesiam sub præcepto propositum est, & ad quod generaliter oēs explicite, uel implicite credendum obligati sunt. Nam & ideo dicitur ecclesia catholica, quia uidelicet habet eadem credibilia, & eadem sacramenta ab omnibus fidelibus undecunque, & ubicunque collectis, & existentibus generaliter credenda, atque tenenda, sicut & unum eundem Deum, & dominum Iesum Christum, secundum id Ephes. 4. Vnus Deus, vna fides, vnū baptisma. Hoc autem totum ad religionem Christianam pertinet. ergo, & ad fidem catholicam simul. Secundum dictum est, quod determinationes, & definitiones papæ, & conciliorum, nisi sint de his quæ ad religionem pertinent, seu ad fidem, uel mores, non utique sunt ueritates fidei catholicæ: neque ut talibus necessario credendum est, neque ibi hæresis esse potest, ut si determinet, quod stella est maior tota terra, uel quod cælum habet talem influentiam in inferiora, quod alchimiæ non faciūt uerum aurum, quodque multa falsa promittūt, ut habetur in extrauagan. spōdent, de crimine falsi. uel quod in rerum usu consumptibilium usus non distinguitur à dominio, uel proprietate, ut decreuit Io. 22. in extrauagan. de uerb. signi. lib. 6. contra multos doctores oppositum probabilius defendentes, & hmoi alia ad aliàs facultates pertinētia. Nam eis non credens, sed irrationabiliter, seu improbabiliter discredens non hæreticus, sed uel rebellis, uel temerarius est: secus si rationabiliter, uel probabilius eis discredat, tunc. n. nullum peccatum crit. Et rō huius est, quia Deus non promisit ecclesiæ, secundum oēs doctores, aut et papæ, secundum cōem eorum sententiam (licet in hoc aliqui dissentiant) non inquam promisit assistentiam spiritus sancti ad docendum, & reuelandum oēm ueritatem absolute: nisi solum in diffiniendo de pertinentibus ad fidem, uel mores, idque si faceret quod in se est ad id sciendum: & non aliàs, ut oēs concordī consensu dicunt doctores. supra dicta autem non sunt hmoi, ut supponitur in hoc secundo dicto. ergo non est certitudo diuinæ reuelationis: & ex consequenti, neque de fide catholica talia sunt, nisi ad fidem, & mores, & per consequens nisi ad religionem Christianam pertineant. Ideo dicitur quod debent esse ad religionem pertinentes, ut superius in primo dicto tactū est. & in hoc consonat etiam Siluester titulo hæresis. 1. q. 2. expresse.

Tertium dictum est, ex supradictis sequitur, ut ait B. Tho. 2. 2. q. 1. art. 3. quod non est de fide catholica, quod hæc hostia est consecrata, aut quod adoranda est, nec oppositum est hæreticum: sed temerarium, & aliquando de hæresi suspectum, nisi quando

de infidelitate, aut defectu sacerdotis non rite consecratis probabilitas esset. Et ratio est, quia in hoc syllogismo, omnis hostia rite consecrata adoranda est. hæc hostia est rite consecrata, ergo, hæc hostia adoranda est, ex illa maiori de fide, & ex illa minore opinata, seu de fide logica, uel humana uehementer credita, illa conclusio sequens debiliorem partem non potest esse de fide catholica, sed de fide logica, uel uehementer opinata, uel sapiens fidem, ut infra in §. 2. latius habetur, esset autem de fide catholica, quod hæc hostia rite consecrata, uel si est rite consecrata adoranda est: & oppositum esset hæreticum, quia ibi præsupposita consecratione rite facta sine ullo eius dubio, iam de fide catholica est, quod ei adoratio debetur, ut in maiore assumptum est.

DUBITATUR secundo. Si alicui particulariter reuelaretur aliquid, puta sua glorificatio, aut salus finalis, aut talis futura victoria, aut quod intret religionem, uel oret, aut quod talis herba ualet ad sanitatem, & hmoi, ut sunt reuelationes sanctæ Brigidæ, & aliorum sanctorum: ita tamen quod Deus non præciperet ei, ut hanc reuelationem generaliter oibus aliis fidelibus sub præcepto credendam manifestaret, sed ipsi tantum, uel aliis. id cōstaret. Dubitatur inquam in hoc, & aliis similibus casibus. primo, Vtrum is, aut illi cui, uel quibus talis reuelatio in quacunque materia etiam in moribus, & fide certitudinaliter facta est etiam constat de eius ueritate teneantur illi credere: & secundo, Vtrum per fidem catholicam id credant: & tertio, Vtrum incurrant peccatū, & pœnā hæresis si id non credant. Respon. ad primum, quod non est dubiū, quod teneantur illi credere eadem certitudine qua, & articulis fidei creditur, quia utrobique est diuina ueritas infallibilis de certitudinaliter reuelatis, ut supponitur.

Sed quo ad secundum, scilicet, Vtrum per fidem catholicam id credant, in hoc est duplex opinio. Nam magister Soto de natura, & gratia lib. 3. ca. 11. tenet, quod non, sed per aliam fidem infusam alterius speciei. quia inquit fides catholica solum inclinatur ad obiectum catholicū quale non est hoc.

Alia est opinio magistri Vega de iustificatione lib. 9. ca. 3. ca. 7. & Ambrosii Catharini in apologia contra Soto de certitudine gratiæ cap. ultimo, quod per eandem fidem catholicam infusam credimus talibus particularibus reuelationibus per quæ credimus articulis fidei. quia licet non sit idem obiectum materiale, ex quo non est obiectum catholicum: est tamen idem obiectum formale, & eadem ratio formalis, ratione cuius credimus omnibus reuelatis à Deo generalibus, & particularibus quibuscunque: quia. s. sunt ueritates à Deo reuelatæ. hæc. n. est rō formalis. obiectiua fidei theologicæ. Igitur cum ubicunque est eadem rō formalis obiectiua, debeat esse idem habitus eiusdem speciei, quicquid sit de obiecto materiali: sequitur quod per eandem fidem infusam, seu theologicam credimus

articulis fidei, & aliis oibus reuelatis à Deo. Et talis est fides catholica essentialiter: quia est idem habitus in specie: licet non sit fides catholica obiectiue, i. licet non sit de obiecto materiali catholico, seu uniuersali: nisi Deus eam reuelationem aliis generaliter credendam obligatorie ad salutem communem oium uellet proponi, & manifestari per ecclesiam, sicut credimus de reuelatione facta beatæ virginis, & apostolis de sua gratia, & finali eorum salute, & glorificatione. Tunc. n. id credendum esset per fidem catholicam essentialiter, & obiectiue, sicut & articuli fidei creduntur. Hoc tamen est certum apud oes, quod nihil dicitur pertinere ad fidem catholicam, neque est ueritas, aut fides catholica simpliciter, & proprie: nisi sit obiectum catholicum, aut de obiecto catholico, quod uidelicet omnibus credendum propositum est sub præcepto.

Sed quo ad tertium, scilicet utrum discredens pertinaciter tali reuelationi particulari cognitæ de obiecto materiali non catholico, sed particulari, sit hæreticus, & ibi sit hæresis proprie dicta.

Respondet magister Vega, ubi supra ca. 3. quod sic, quia est contra essentialitatem fidei infusæ catholicæ, ex quo est contra obiectum formale eius: quo ablato aufertur & habitus fidei: licet non sit contra obiectum materiale fidei catholicæ, ex quo nulli obiecto catholico repugnat, aut contrariatur, ut supponitur, & patet ex dictis. Magister Soto consequenter ad suam opinionem suprapositam diceret, quod ibi, nec est hæresis, nec hæreticus proprie, ex quo non repugnat fidei catholicæ ullo modo, sed alteri fidei infusæ. Sed saluo meliori iudicio est supposita opinio magistri Vega, quod scilicet illi reuelationi creditur per fidem infusam catholicam essentialiter, per quam creditur aliis articulis fidei, ut ad secundum proxime dictum est: uidetur quod ei discredens, licet sit infidelis, aut perfidus, & ibi sit infidelitas, seu perfidia, qua perditur fides si quam habebat infusam, & catholicam: sicut & qui miraculis uisus, & manifestis credere nollit, ut fuerunt pharisæi tempore Christi. Tamen ille talis proprie hæreticus non est, nec ibi est hæresis proprie dicta, nec ibi habet locum pena hæresis, aut hæretici, sed alia infidelitatis alterius, aut arbitraria. Ratio horum omnium est, quia hæresis proprie non est nisi contra ueritatem catholicam, ueritas autem catholica non est nisi de obiecto, etiã materiali catholico, quale non est in proposito, ut supponitur ex dictis, ergo. Et cum his uideatur Gabriel, & Ocham, ubi supra, & Axiomata Christiana li. 2. art. 6. ca. 10. Et forte magister Vega, ubi supra, accepit large nomen hæresis pro quacunque infidelitate, qua amittitur fides catholica in homine Christiano.

Argum.

Si contra hoc arguatur. Omne reuelatum à Deo, cognitum, tale est uerum, & necessario ab omnibus credendum. talis reuelatio particularis est cognita, quod est à Deo, ut supponitur. ergo, ut est uera, necessario credenda, et per fidem catholicam.

Respondeo, conceditur consequentia, quod sub peccato, & pena infidelitatis, aut perfidiæ est credenda talis reuelatio: non tamen, ut ueritas catholica, neque sub peccato, & pena hæresis, ut supra dictum est, nec aliud probat argumentum.

Replia.

Si replicetur, quod illa maior prædicti argumenti, est ueritas catholica, & obiectum omnino catholicum, quia est fundamentum fidei, & omnium credibilium per ecclesiam diffinitum. minor autem est euidens, ut supponitur quod euidenter cognoscatur reuelatio diuina, aut certitudine supernaturali. Et illa consequentia est bona, & necessaria, quia est in darii. ergo conclusio præfata, scilicet quod talis reuelatio particularis, est necessario credenda, &c. est ueritas catholica. Quod patet, quia propositio quæ bene sequitur ex reuelatis, est de fide catholica, & ueritas catholica, ut proxime dicitur in 3. particula sequenti. ergo si est ueritas catholica sequitur quod opposita propositio proprie hæretica est.

Respon.

Respondeo, solum concluditur, sicut & conceditur, quod hæc conclusio est ueritas catholica, scilicet huic reuelationi particulari necessario etiam per fidem catholicam, vel per aliam, credendum est ab iis quibus sufficienter constat: & opposita propositio, quod scilicet ei non est credendum ab eisdem, est hæretica, uel sapiens hæresim. negatur tamen quod inde sequatur, quod eidem reuelationi est, ut ueritati catholice necessario credendum. Nam, ut sæpe dictum est, non est ueritas catholica, neque eius opposita est hæresis, nisi talis ueritas reuelata, ut generaliter omnibus necessario credenda posita sit ab ecclesia. Stat enim quod aliqua ueritas reuelata catholica non sit. Quo fit, ut licet sit hæreticum dicere, quod tali reuelationi particulari, seu ueritati diuinæ cognitæ non sit credendum: non tamen est hæreticum tali ueritati non credere, sed est peccatum infidelitatis, aut perfidiæ. Sicut hæreticum quidem est dicere, quod fornicari, non est peccatum: non tamen est hæreticum ipsum fornicari, sed aliud peccatum est. Et ita patet illa particula ad religionem pertinens. Tertio dicitur ueritas reuelata immediate, uel mediate, quod alii dicunt in se, uel in suo antecedente. pro quo nota, quod ueritas dicitur reuelata immediate, uel in se, tripliciter. primo, quia in propria forma continetur in sacra scriptura, puta, in principio creauit Deus cælum, & terram. in principio erat uerbum, &c. & tota scriptura sacra huiusmodi est. Secundo est omnis ueritas quam ecclesia determinate recipit credendam, tanquam ab indubitata relatione, seu traditione apostolorum, quibus Christus, aut postea spiritus sanctus eam ecclesie, uel apostolis immediate reuelauit, generaliter oibus proponendam, ut credatur: quæ per continuam, & uniuersalem fideliū successionem ab apostolis ad nos usque peruenit, secundum August. lib. 4. de baptismo contra donatistas cap. 44. Et uidetur ad idem ca. Cum Marthe, de celebra.

celebr. miss. & talia sunt ea quæ quo ad materiam, et formam ritumque sacramentorum uniuersalis ecclesia semper seruauit, et seruat, et tanquam à Christo per apostolos tradita docet.

Tertio est ois ueritas specialiter alicui, uel aliquibus diuinitus nunc de nouo reuelata. Nam hæc est sine dubio credenda ab ipsis tantum quibus de tali reuelatione constat sufficienter, sicut et sacra scriptura. Alii autem quibus non ita constat de homini reuelatione non obligantur credere, nisi per miraculum, uel per ecclesiam, uel alias sufficienter eis constat, ut ait Gabriel, et Gerson ubi supra, et cum eis uidetur concordare magister Vega, ubi supra. Sed certe hoc ultimum est limitandum secundum supradicta, ita uidelicet, quod si talis reuelatio particularis præcipiatur quod oibus cõiter credenda proponatur per ecclesiam, et manifestetur, ut oportet, sicut et alia quæ de fide catholica oibus credenda proponuntur: tunc quid esset ueritas catholica, ut sacra scriptura sub peccato, et pena hæresis necessario credenda, maxime postquam per ecclesiam sufficienter notificata esset. Quod si non sic, sed particulariter alicui, uel aliquibus fieret, uel constaret de tali reuelatione et per miraculum, et per ecclesiam non proponeretur cõiter oibus credenda: tunc non esset ueritas catholica, sed diuina duntaxat. Et illi tantum quibus de ea sufficienter et per miracula constaret, peccaret quidem peccato infidelitatis, seu perfidiæ si ei non crederent, non tamen de peccato hæresis quousque per ecclesiam, ut uera reuelatio diuina oibus credenda proponeretur, et fieret ueritas catholica. et hoc patet, et sequitur ex supradictis. Veritas autem reuelata mediate, uel in suo antecedente est illa, quæ ex supradictis ueritatibus catholicis in se, seu immediate reuelatis infertur in bona consequentia: non quidem probabili duntaxat, neque euidenti euidencia mathematica: sed in bona consequentia certa, et necessaria, in lumine fidei seu naturali, licet in propria forma talis ueritas in sacra scriptura non contineatur, ut quod Christus est uerus Deus, et homo ex humana carne, et anima rationali subsistens, quod habuit neruos, et sanguinem, et alios humores, ossa, et uenas, et homini. Et ad hoc genus spectant oes fere determinationes, seu diffinitiones conciliorum summorumque pontificum in materia tantum fidei, et morum, quæ prædicto modo ex sacra scriptura deducuntur, et oibus necessario credendæ expresse proponuntur, ut quod spiritus sanctus procedit à patre, et filio, quod est eis cõsubstantialis, quod est Deus omnipotens, et creator oium rerum uisibiliū, et inuisibiliū, et homini. Secus si tales determinationes pontificum, et ecclesie non sint in materia fidei, uel morum, sed in aliis facultatibus, ut supra dubio primo, dictum est.

Et similiter ad idem genus pertinent oes sententiæ, uel determinationes in materia fidei, et morum in quibus oes ecclesie doctores approbati, sine ulla contradictione cõcorditer cõsentunt. Talis namque cõsensus eorum omnium sententiæ, cui nullus impune cõ-

tradixit est, tanquam ecclesie determinatio, seu diffinitio de fide tenenda. Tum primo, quia tanquam talis per ecclesiam approbatur, & oppositum reprobatur, atque punitur. Neque enim ecclesia tanquam uniuersaliter, tamque cõstater eam doceret, & oppositum reprobaret, neque tam acriter puniret: nisi illam ueritatem tanquam à Deo reuelatam reciperet. Quod inde patet, quia ideo sine punitione permittit ubi non est scdandum tenere beatam uirginem esse cõceptam in peccato originali, quia nōdum certa est de reuelatione diuina. ergo dum aliquid horum impune non permittit, signum est, quod id tanquam reuelatum à Deo per suos doctores, uel per generalē celebrationem ecclesie tenendum recipit de fide. Tum secundo idem patet, quia ex quo Deus ecclesie sue dedit, non solum apostolos, & euangelistas, atque prophetas, sed etiã doctores sanctos, quos in dubiis, & nōdum certis, neque ex sacra scriptura euidenter notis, siue deductis sequamur, secundum id Ephe. 4. dedit quosdam apostolos, euangelistas, atque doctores, &c. iam sequitur Deum illos in pertinentibus ad fidem & mores, & ecclesie ædificationem illuminare; neque permittere oes illos simul errasse in his quæ secundum illorum sensum, atque doctrinam, nobis credenda, & tenenda præcipit. Alioqui fallibilem regulam credendorum Deus nobis dedisset. Matth. 22. Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & pharisæi, quæ dixi uobis facite &c. Et Luc. 10. Qui uos audit me audit. Et Matth. 5. Vos estis lux mundi, quod non solum de apostolis, & prælatis, sed et de doctoribus intelligit, & canit ecclesia. Et Deut. 32. Interroga maiores tuos, & dicet tibi. Igitur tanquam mediate reuelata, ut de fide credenda, & tenenda talis cõsensus omnium doctorum approbatorum sententiæ supradictæ, & eius opposita hæretica censenda est, ut Castro, ubi infra allegatur, & Simancas in catholicis institutionibus ca. 2. late prosequuntur. Quod si non oes, sed plurimi in eam sententiã cõsentiant, à quibus aliqui pauci doctores approbati dissentiunt, neque propter hoc ab ecclesia de hæresi, uel errore notantur, uel reprobantur: tunc talis eorum sententiã non est, ut de fide, sed ut cõis, & uera tenenda, & eius opposita non ut hæretica, sed ut erronea, uel temeraria habenda, & notanda est. Si uero non assertiue, sed probabiliter tantum ab oibus, uel à pluribus teneatur, nec oppositum tenentes ecclesia puniat: tunc de pietate tantum fidei, & ut probabilior censenda est.

De his, & de auctoritate doctorum ecclesie latius Abulen. in defensorio par. 2. ca. 8. 1. 82. Et Couarruias in resolutionibus lib. 4. ca. 16. nu. 6. & 10. latius agunt. Vbi ait iste doctor, & Castro de punitione hæreticorum li. 1. ca. 5. & 6. quod nullus citra papam, & conciliū generale legitimum, et si sit diocesanus cum suo concilio prouinciali, & cum aliqua uniuersitate, potest propositionem dubiam diffinire hæreticam, aut de fide esse: licet doctrinaliter docere possit, & prohibere tanquam suspectam, uel scandalosam; nisi foret adeo manifesta, ut de ea re nulla possit

apud catholicos esse controuersia. Sed Gerson alphab. 13. litra. y. 3. ait id solum esse uerum de ultimata diffinitione. nam diocesani cum cōsilio sapientum, & maxime quando scādalum, aut periculum erroris culpabilis est, potest iudicialiter circa fidem, & mores diffinire: quamuis hęc diffinitio debeat ultimate diffinitioni papę, uel concilii generalis esse subiecta, & consonat tractatus ultimus qui post articulos Parisien. habetur ca. 1.

Vbi & notandum est, quod non omnia quę tradit, uel tolerat ecclesia, ut publice legenda, etiā in officio, & cultu diuino sunt catholicę ueritates proprie, & strictę de fide hoc ultimo modo sumptę: neque ut tales de necessitate salutis credenda sunt: quia ut inferius. §. 3. 4. & 5. patebit multa huiusmodi sunt de pietate fidei duntaxat.

Illę autem ueritates quas non solum per trāsitum, aut per occasionem, uel narratiue, sed sub diffinitione iudiciali a proposito, & expresse, & nō solum tacite ecclesia, uel papa tradit generaliter omnibus necessario credēdas, uel earum opposita reprobanda, cōcurrente uniuersalis ecclesię, seu concilii generalis legitime congregati consensu, seu approbatione explicita, uel implicita, sunt de fide tenendę, & credendę necessario; etiam si ibidē nō dicatur id esse de fide, uel sub anathemate tenendum, ut latius infra lib. 4. de fide, papa, & concilio. q. 3. latius agitur de hoc in respon. ad quartum argumentum, & in fine illius quęstionis in 2. & 3. dubio quę post 6. arg. habentur. Et tales sunt omnes decretales summorum pōtificum de fide, & moribus principaliter, & a proposito diffinientes quę sunt per uniuersalem ecclesiam acceptatę. Nam ea quę per occasionem ibi narrantur, neque a proposito ibi diffiniuntur non quidem de fide, sed ut probabiliora tātum credēda sunt: sicut & ea quę a doctoribus cōiter dicūtur: quia nō nisi ut talia ibi narrantur, uel allegātur. Sic etiam tenet magister Vega de iustificatione lib. 9. ca. 41. in fine. Et Ambrosius Catharinus cōtra Soto de certitudine gratię ca. 18. Et Abulensis, ubi supra.

Dubium. SED quid de illis determinationibus, siue sententiis, aut decretis ecclesię etiam a proposito in materia fidei, & morum, non tamen expresse, aut iudicialiter traditis per totā ecclesiam, de quibus nulla pręcepta fidei data sunt: sed solū de ipsis est quidam tacitus diuturnus, ac generalis consensus ecclesię. puta quod beata uirgo nullum unquam habuit actuale peccatum, quod fuit sancta ante quam nata, siue quod nata est sine peccato originali, modo id fuerit per speciale priuilegiū sanctificationis in utero modo per specialissimū potius priuilegium pręseruationis, quod pręsentata est a parētibus in tēplo: quod tādē corpore, & anima glorioso assumpta est, & regnat in cōelo. Et alia eiusmodi quę uniuersalis ecclesia in suis celebritatibus tenet, & prędicat? Vtrū talia sint, ut catholicę ueritates de fide proprie, uel strictę, an large credenda necessario,

ita quod eorum opposita sint heretica.

Ad hoc respōdet Caietanus in tractatu de cōceptione B. Virginis in tertio quodlibetorum libro quod solum pie, & probabiliter hęc credēda sunt, neque eorum opposita sunt heretica: quod quę hęc, sicut & multa alia de quibus infra §. 3. 4. & 5. communis ecclesię pietas, etiam in officio diuino solum probabiliter tenet, & credit. Et quo ad assumptionem B. Virginis cum eo concordat Gabriel in secundo sermone eiusdem festi. Sed Ambrosius Catharinus in ultimis annotationibus cōtra Caietanus lib. 4. in tractatu de immaculata conceptione B. virginis, dicit quod talia sunt de fide necessario credēda: & eorum opposita sunt heretica; quamuis ecclesia nō condemnaret ea, neque puniret, ut heretica, ex quo non sunt expresse tradita sub pręcepto credenda, sed ut erronea, temeraria, presumptuosa, schismatica, & scādalosa. Et doctissimus Castro, ubi infra ca. 9. & 10. uidetur ad idem indistincte, dicēs talia esse heretica quę cōtra tacitam ecclesię determinationem sunt.

Mihi uero saluo meliori iudicio ex practica ecclesię uidetur quod horum aliqua diffiniuntur, & sunt de fide necessario credēda, ita quod oppositum esset hereticum, uel sapiēs heresim. Aliqua de fidei pietate, ita tamē quod sine peccato temeritatis, & erroris oppositum teneri, aut ēt sine scādalo prędicari nō potest, sed neque sine punitione ecclesiastica oppositū dogmatizaretur. Aliqua sunt de fidei pietate, ita quod sine ullo peccato erroris, & sine punitione oppositum crederetur. Exemplū primi, quod beata uirgo nullum actuale peccatum habuit, quod sine originali nata est. hęc sunt de fide necessario credēda: & opposita sunt heretica. Tum quia hęc cōcorditer ab omnibus doctoribus sacris tenentur, & asseruntur, ita quod si aliqui paucissimi eorū aliter dixerūt, statim id ab omnibus doctoribus cōiter, & per uniuersalem ecclesiam reprobatum est. Tum et quia in cōcilio Tridē. sess. 6. can. 23. habetur quod de B. Virgine uniuersalis tenet ecclesia quod ex priuilegio speciali oīa peccata ēt uenialia in tota uita sua omnino uitauit, ut de hoc latius infra q. 40. habetur. Item de pręsentatione B. Virginis in tēplo, & de festo niuū, & de festo expectationis eiusdē. quę; beata Anna, & Ioachim parētes eius fuerūt, & alia eiusmodi. Sic ego cēserem esse de fide quod eorū opposita heretica, uel sapiētia heresim iudicārē, quia uniuersalis ecclesia ea celebrat, tradit, prędicat, approbat; historias de his agētes, ita quod rōnabiliter negari nō possunt, uti de hoc infra. §. 8. latius habetur. Exēplū secūdi est de gloriosa B. Marię Virginis corpore, & aīa assumptione, quę ita ab oībus creditur de pietate fidei, quod oppositū, temerarius error, presumptuosus, & scādalofus, dignusque punitione est, quia cōtra cōm sensum doctorū ē, & ecclesię, licet nō sit hereticū, ut ait Cano de locis theologicis li. 1. c. 11.

Immo, & ut ait Ambrosius Catharinus in tractatu

conce-

ceptionis contra Caietanus sapiens heresim est, quatenus est contra tacitam sententiam ecclesię Romanę, siue catholicę ipsam assumptionem corpore, & anima celebrantis, idque in ea celebratione intendentis. Et forte etiam hereticum censendum esset, per hanc eadem rationem: maxime quia sic eam assumptionem celebrat ecclesia tota Romana siue Catholica, & iam doctores omnes ita consentiunt; ut neminem permittant oppositū impune dicere, uel opinari. Unde uidetur hęc sicut, & alia multa olim dubia in exordio nascentis ecclesię, iam temporis diuturnitate occulta quadam spiritus sancti reuelatione, aut inspiratione communi omnium fidelium, animis in fixa, per ecclesiam in cultu diuino, ut certum de fide approbati atque teneri.

Exemplum tertii est de immaculata B. virginis cōceptione: quę ita creditur de pietate fidei, quod oppositum credens, nullo erroris peccato notatur ab ecclesia, neque punitur: nisi forte propter scādalum de quo infra. q. 44. latius habetur.

De omnibus supradictis speciatim agit Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. par. 2. ca. 8. & 9. Et Gerson Alpha. 14. c. f. l. Et Ocham lib. 1. & 2. dialogorum. Et Gabriel in. 4. distinct. 13. q. 2. Et liber dictus Axiomata Christiana lib. 2. & pręcipue art. 6. ca. 11. Et tandem Castro de punitione hereticorum lib. 1. ca. 3. 4. & 8. & 9. & 10. dilucide agit. Et Symancas de hereticis, ca. 25. 26. & 47.

§. 2.
Sapiēs fidē.

Propositio Sapiens fidem, dupliciter dicitur, primo ut ait Cano ubi supra, & multi alii, quando nō quidem aperte est de fide, uel ueritas catholica aliquo modo de supradictis in primo. §. pręcedēte: sed secundū cōm sensum sententiamque doctorū censetur esse de fide, uel ad eā pertinere, ut de assumptione B. virginis in fine prędicti. §. 1. proxime dictum est.

Secundo modo, secundum Gerson, & Gabriel, & Simancas ubi supra, & Medina ubi infra refertur, & communiter doctores, & uidetur melior diffinitio, quod illa propositio sapit fidem, quę ex una de fide simul, & ex una alia, quę licet nō sit de fide, tamē rationabiliter negari non potest in bona consequentia necessaria potest inferri. Vel ex qua simul & ex una alia quę rationabiliter negari non potest, in consequentia necessaria, potest inferri una de fide. Vel quę in consequentia entimematica probabili, quę rationabiliter negari nō potest sequitur ex una, uel pluribus de fide: aut ex ea, uel ex eis in eadem consequentia infertur una de fide.

Exemplum primi: ista propositio. in hostia altaris est Christus, uel hostia altaris quę a Sacerdote celebrante eleuatur est adoranda, sapit fidem. Nam si diceretur, quod in hostia rite consecrata est Christus, aut quod illa est adoranda, utique est de fide. Sed dicere solum quod in hostia quę eleuatur a Sacerdote est Christus, aut quod illa est a-

adoranda, sapit fidem. Quia bene sequitur in Barbara, uel in darii. in omni hostia rite consecrata est Christus, & illa est adoranda, sed hostia altaris aut, quę a Sacerdote celebrante eleuatur est rite consecrata. ergo in illa est Christus, & adoranda est. Ecce quomodo in consequentia necessaria ex maiori de fide, & ex minori, quę rationabiliter sine magna temeritate, negari non potest quamuis de fide non sit, sequitur illa conclusio quę ideo sapit fidem.

Exemplum secūdi sic. In hostia altaris est Christus, & adoranda illa hostia est quę a Sacerdote celebrante eleuatur. Sed non esset ibi Christus, neque illa hostia esset adoranda: nisi esset rite consecrata. ergo in omni hostia rite cōsecrata est Christus & illa adoranda est.

Exemplum tertii sic arguendo. In omni hostia rite consecrata est Christus, & illa est adoranda. ergo in hostia altaris, est Christus, & illa & ea quę a Sacerdote celebrante eleuatur adoranda est. Vel econuerso sic. In hostia altaris, uel quę a Sacerdote celebrante eleuatur est Christus, & illa est adoranda, ergo in hostia rite consecrata est Christus, & adoranda est. Patet utraq; cōsequentia entimematica; quia rationabiliter, negari nō potest quod hostia altaris, aut quę a Sacerdote celebrante eleuatur rite consecrata sit.

Hęc autem propositio, confessio uocalis Sacramentalis est necessaria de iure diuino, uel de fide, & eius opposita heretica est, quia sic decretum est in Concilio Triden. Sessione. 4. sub Iulio. 3. ca. 5. quamuis clarissimus Medina de confess. q. 4. dixerit sapere fidem, & oppositum sapere heresim duntaxat.

Similiter sapit fidem hęc propositio. Beatus Gregorius fuit Papa, quia bene sequitur. fuit Papa, & non nisi quia fuit canonicus electus. ergo omnis canonicus electus in Papa est Papa, quę est de fide, ut eam decreuit Martinus 5. in Concilio. Constantiensis: quę sequitur ex illa. Vel econtra sic arguendo. Omnis canonicus electus est Papa, B. Gregorius fuit canonicus electus. ergo fuit Papa. Vel sic entimematica. Beatus Gregorius fuit Papa, ergo omnis canonicus electus est Papa. Vel econuerso. omnis canonicus electus est Papa. ergo B. Gregorius fuit Papa. Patet hoc utraq; consequentia, quia fuit canonicus electus, quod rationabiliter negare non potest, & non propter aliud quispiam est Papa.

Et talis propositio sapiens fidem, est etiam, & dicitur accedens, & pertinens ad fidem. Hęc Gerson. Turrecremata, Gabriel, & alii ubi supra, & Medina de confessione. q. 4. de his etiam uideatur infra. §. 8.

Propositio de probabilitate fidei est quę ex diffinitis per papam, uel ecclesiam, uel per omnes doctores sacros, uel scholasticos in rebus fidei, & morum sequitur solum probabiliter, uel in consequentia

§. 3.

Propositio de probabilitate fidei.

tia, nō quidem necessaria, & euidenti, sed topica vel probabilis; vel quæ tenetur ab aliquibus doctoribus sanctis approbata, vel à pluribus aliis scholasticis, sine aliorum plurium contradictione, vt de hoc latius infra. §. 10. 11. habetur.

Quæ si simul fouet pietatem, seu deuotionem, dicitur etiã de pietate fidei. Tales sunt multæ propositiones cōmuniter à doctoribus asserte in materia fidei, vel morum, prædicto modo deductæ. Talia etiam sunt multa opera sanctorum per papã vel ecclesiam approbata: quia, scilicet in prædicta materia, sunt pro maiori parte vera, & per totum fere probabilia, & de hæresi non suspecta, sed vtilia ad bene viuendum. Ita quòd nisi oppositū quoad aliquid eorum sufficienter probetur debet pro veris haberi. Et talium auctoritas sufficientem facit probationem. Hæc Gerson, & Turrecremata vbi supra ca. 9. & 10. Et Abulensis secunda parte defensorii ca. 83. Et in quadam notula super hoc, quæ habetur post articulos Parisien. contra quosdam annotatos.

Propositio autem pia, seu de pia credulitate tantum, est propositio probabilis quæ fouet pietatem vel deuotionem etiam si ex diffinitis per ecclesiam nullo modo sequatur, vt quòd B. virgo in hac vita vidit clare essentiam diuinam, quòd Angelus custos, & alii sancti quibus homo specialiter, fuit deuotus in vita, fauēt ei specialiter in morte, & quòd ipsi cum aliis simul exeunt obuiam illius animæ in cellum intranti, ipsam honorifice comitantes ad tribunal Christi, seu ad coronam percipiendam, vt ait B. Vincentius in quodam Sermone de defunctis. quòd talis, vel talis sanctus in celo habet hanc vel illam prærogatiuam specialem, ad hoc vel illud bonum siue remedium hominum. Tales sunt etiã aliquæ translationes sacræ scripturæ olim æditæ à quibusdam, & per summos pontifices approbatæ extra iudicium sine rei cognitione, & examinatione sapientum, & solita in sacra scriptura approbata solemnitate: Sed solum de primo aspectu per papam approbantur, & commendantur non quasi omnino, vt sacra scriptura expertes erroris, sed vt ille in quibus non apparet notabilis error periculosus: & vt valeant emendari, vt ait Ambrosius Catharinus tractatu de clauibus clauis prima de additione vulgata agens. Sed iam hæc nostra editio vulgata est in Concilio Triden. sess. 4. solemniter approbata vt ei non liceat contradicere. Ad idem liber tertius, & quartus Esdræ pertinere videntur. Tales etiam sunt reuelationes sanctæ Brigidæ quæ per papam approbatæ sunt: & legendæ, & vitæ sanctorum patrum quæ in ecclesia, & in officio diuino leguntur, & approbantur, solum vt piæ, & probabiles historiæ, vel veritates sine assertione pertinaci tenendæ, ut ait Gerson aliq; doctores vbi supra.

Sæpe tamē propositio pia, & de pietate, aut probabilitate fidei pro eodem accipiuntur.

Propositio impertinens ad fidem, est, quæ cū fit in materia fidei, vel theologica, vel morali, non tamen sequitur neq; repugnat fidei villo modo. Vt dicere, quòd tot homines saluabuntur, quot Angeli ceciderunt. Quòd actus vel peccatum ex ignorantia inuincibili, est vel non est alterius speciei moralis, ac si fieret sciēter, Quòd, actus exterior habet vel non habet distinctã malitiam ab interiori, & alia eiusmodi. Gerson alphabeto. 14. litera e.

Hæresis, est error pertinax in fide. Vnde ad hæresim propriam, & formaliter sumptam, duo requiruntur. Primum quòd sit error in materia fidei, vel morum. Nam sicut fides principaliter in corde vel in intellectu vt mouetur à voluntate, & secundo in verbis consistit. Ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salutem: ita hæresis ei opposita principaliter, & essentialiter consistit in intellectu, ideo & dicitur error: & secundo, & denominatiue est in verbis, vel in scriptura. Et nota quòd error dicitur in fide, quando est contra aliquam propositionem reuelatam aliquo modo de supradictis in. §. 1. Ideo Hilarius de Trini, lib. 8. vt etiam refert magister in. 4. distinct. 13. ait. de intelligentia non de scriptura hæresis orta est: & sensus, non sermo, fit crimen, scilicet hæresis. adde, quòd verba secundum Aristotele, sunt animæ conceptionum, seu passionum note.

Sequitur ex dictis quòd in operibus, hæresis propria aut verè non est: sed signum, aut præsumptio, aut suspitio de hæresi, attentis circumstantiis inde haberi potest, & maxime si opera ipsa: ex sua natura, seu institutione diuina, vel humana sint hæresis significatiua: qualia sunt sacrarum imaginū ignominiosa combustio, vel contractio, aut baptizatio, & ceremoniæ, ritusue iudaici seu mahometici, aut aliorum infidelium. De quo latius lopus, butrio. Panormi. Ioan. de Imola in clemen. 1. de vsuris. §. sane. Et facit ca. non solum. 11. q. 3. & ca. Violatores. 25. q. 1. & Ioan. Andre. ca. 2. de hæreticis. lib. 6. & Gabri. in 4. distinct. 13. q. 2. dub. 1. secundum glo. in ca. firmiter de hæret. & Ocham vbi latius de his. & breuiter Siluester titu. hæresis. 1. q. 5. & q. 1. & 2.

Vbi etiam refert quòd hæresis, & hæreticus improprie, seu interpretatiue dicitur Simoniacus, & excommunicatus, & peruersor sanctorum. Et multi alii criminosi, tum propter præsumptionem, tum propter horrorem criminis, vt latius notat glo. in dicto ca. firmiter, de hæreti. & in ca. inter hæresim. 24. q. 3. Et concordat Turrecremata de potestate papæ lib. 4. par. 2. & communiter doctores in 4. distinct. 13.

Secundum requisitum ad hæresim criminalem, & propriam dictam, & formaliter facientem, & dominantem aliquem hæreticum, est pertinacia. quæ tunc est quando homo sciens tale quid esse contra determinationem ecclesiæ de fide aut con-

tra id quod ipsa tanquam de fide credit, & tenet, ipse voluntarie seu deliberate id credit, & tenet vel dubitat, vel sic credens profert exterius. & hoc est verum vndecunq; ; & quomodocunq; ad id deliberate tenendum inductus sit. Vel si ignorat, id esse contra fidem, & contra determinationem ecclesiæ de fide, non tamen est paratus corrigi, & ad quiescere ecclesiæ: sed refugit id scire aut veritatem ædoceri deliberate in suo errore permanens siue consentiens. Vel si deliberate dubitat de eo quod scit tanquam de fide teneri ab ecclesia refugiens ædoceri, vt dictum est, vt in ca. dubius. de hære. de quo & Siluester titu. hæresis. 1. q. 3. Et Simancas in catholicis institutionibus. ca. 25. 26.

Vbi nota secundum Caietanum secunda secundæ. q. 11. art. 2. ex. B. Thom. ibidem, & lect. 4. super. 1. Corinth. 11. ca. quòd ad dictam pertinaciã non requiritur, quòd homo diu, aut multis diebus in sua deliberatione erronea, aut in suo dubio. deliberato de fide obstinate perseueret: sed sufficit quòd semel suo errori aut dubio in fide sciēter, & deliberate consentiat, vt dictum est. Quamuis Siluester titu. hæresis. 1. q. 2. secundum aliquos dicere videatur oppositum. Sed vt dixi, ad pertinaciã sufficit deliberatio contra id quod scit teneri per ecclesiam. Perseuerantia autem multorum dierum facit obstinationem, seu etiam incorrigibilitatem post sufficientes monitiones. Sicut enim ad fidem, & fidelem sufficit quòd quis deliberate uolens, & sciens, id esse de fide etiam paruo tempore credat: ita & ad hæresim, & hæreticum pertinacem, & perfectum sufficit quòd sciens id esse contra fidem ecclesiæ, etiam paruo tempore deliberate consentiat, & teneat, vt Gerson alphabet. 14. o. p. latius agit, & Simancas in institutionibus catholicis. ca. 47. optime consonat.

Ex quo sequitur quòd ignorans tale quid, putaristicus ignorans cōtineri in sacra scriptura quòd Abraam duos filios habuit, & ideo id deliberate negat, aut ignorans confessionem vocalem credi aut teneri per ecclesiam esse de fide aut de iure diuino necessariam: quamuis, id aliàs culpabiliter ignoret secundum. B. Tho. secunda secundæ. q. 11. arti. 5. sciens etiam esse præceptã ab ecclesia omnibus Christianis sicut, & ieiunium quadragesime, & sic deliberate credit, & dicit non esse de fide aut de iure diuino obligatoriam: vtiq; non est hæreticus, sed erraticus tantum: nec habet pertinaciã si paratus est corrigi, & ecclesiæ veritatē docenti sufficienter acquiescere, non refugiens, id scire, aut veritatem à doctis ædoceri. Et vt ait Cano vbi infra refertur, isti dicuntur modicę fidei qui non ex malitia, sed ex ignorantia, et culpabili, non recte credunt: Sicut apostoli aliquando, & Mar. vlti. de hac in fidelitate reprehenduntur. Nō quia non crediderunt Christo, sed quia aliis discipulis dicentibus ipsum surrexisse, non crediderunt ex sua fragilitate: ideo non hæretici, sed modicę

fidei fuerunt. Effet autem hæreticus pertinax si sciens esse præceptum ecclesiæ de confessione, aut ieiunio in quadragesima crederet, & dicere intenderet, non esse necessarium nec ullo iure seu nullo modo obligatorium confiteri, aut ieiunare tunc, vel ecclesiæ præcepto obedire: quia iam scit ecclesiam credere, & tenere, de fide esse, superioribus obedire, cuius oppositum sciēter, & deliberate, & per consequens pertinaciter, ipse credit, & tenet. Et similiter ex ignorantia etiam culpabili, sine pertinacia credens: & asserens, nō esse mortale mentiri, aut cognoscere non suam: hoc vel illo modo: si sit paratus corrigi, vel si etiam culpabiliter nescit esse contra decretum ecclesiæ de fide, non est pertinax, neq; hæreticus. Et quamuis ex qualitate personæ, & aliis circumstantiis præsumi possit hæreticus, vt infra in tertio notabili habetur: & temerarius, vel suspectus de hæresi sit, nō tamen vere, & proprie hæreticus sine prædicta pertinacia, iudicandus est: etiam si vir alioqui doctus: putans se melius scire, non statim acquiescat inquisitoribus, & aliquibus aliis viris doctis oppositum asserentibus, vt ait Cano de locis theologice lib. 12. ca. 9. Itaq; intentio, sensusq; loquentis, omnino indagandus est: vt sciatur sit ne, vere pertinax, & hæreticus, an non, is qui propositionem hæreticam profert. Secus de idiota, doctoribus non credente, vt infra in dubio. 3. notabili. 5. in fine huius. §. septim, & inferius. §. 10. habetur. Ignorantia autem illa culpabilis: eius qui non est pertinax, seu eius error in fide, aut infidelitas illa, non proprie, neq; directe, sed reductiue, est in specie hæresis, vt proxime dicitur: neq; per illum errorem, perditur fides infusa, sicut neque per illum, homo efficitur hæreticus, vt dictum est. Nā qualitas: non facit, neque denominat subiectum tale, nisi ei in hereat, in quantitate: seu modo sufficiente illud tale efficere, & denominare. Ideo August. errare potero, hæreticus non ero. Inde secundum Isidorum, hæresis dicitur quasi diuisio, & hæreticus diuisus. Vel secundum Hieronimū. 24. q. 3. hæresis, id est electio, & hæreticus electiuus, quia, scilicet ex hoc aliquis efficitur hæreticus, quòd singularem eligit opinionem tenere diuisam à communi ecclesiæ dogmate, & fidei determinatione.

Ad supra dicta omnia faciunt expresse. 24. q. 3. ca. dicit apostulus. Et de sum. trini. & fide, catho. ca. firmiter. Et ibi Inno. & Bald. & co. titu. clem. 1. §. porro. & clem. 1. de vsuris. §. penul. & ibi cano niste, & B. Tho. secunda secundæ quæst. 11. & Caieta. ibidem articu. 1. & 2. et Gerson alphab. 3. litera. q. et 14. o. s. t. v. vbi latius agit, de pertinacia vera, atque præsumpta, et Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 9. et 10. et Gabriel secundum Ocham, et communiter doctores in 4. distinct. 13. et Simancas, vbi supra latius agit.

S. 8. dubitatur primo vtrum prædicta pertinacia

cia sit solum requisita, vt quis ab hæresi, sit & denominetur hæreticus, vt dictum est, an etiam sit de intrinseca ratione ipsius: ita quod nullus error in fide, erit vere, & essentialiter hæresis: nisi habeat pertinaciam adiunctam, tanquam formam aut differentiam specificam constituentem essentiam hæresis in suo esse specifico, distincto ab aliis speciebus infidelitatis.

Respon.

Respondeo in hoc est duplex opinio prima Caietani in secunda secundæ. q. 11. arti. 1. & 2. & Erasmi, & quorundam aliorum, præcipue Thomistarum, quod pertinacia requiritur ad vtrumq; . Huius est ratio triplex. Prima quia hæresis ita est contraria fidei, quod & per eam perditur, sed non perditur per errorem: nisi ad sit pertinacia ergo non est hæresis vera, & proprie dicta sine pertinacia.

Secunda ratio quia contraria sunt circa idem, sed fides non est intellectu tantum speculatio, sed practico, seu vt mouetur à voluntate. Nemo enim credit nisi volens, secundum August. quia & assensus fidei producitur ab auctoritate, seu ratione probabili, simul & pia affectione; adeo, quod non erit assensus fidei, sine voluntatis determinatione seu electione ergo neque error fidei contrarius, erit perfecte in sua specie hæresis, neque erit hæretica propositio, nisi prædicta ad sit voluntatis pertinacia.

Tertia ratio, quia eadem sententia, seu propositio erronea, puta mortui non resurgent, ad oēs species infidelitatis potest pertinere, vt constat, quod dicta propositio ab hæretico hæretica, à iudeo per fida, à pagano infidelis, seu gentis denominatur, ergo nullam prædictarum specierum secundum se absolute sibi vendicat: Sed per diuersas rationes, seu qualitates subiectorum, & respectu eorum, puta hominum sic sentientium, tanquam per suas rationes formales in hac, vel illa specie essentia ipsius constituitur. Et ex consequenti in specie hæresis, non nisi per pertinaciam hominis baptizati error in fide essentialiter reponitur. Sicut columna dextera, vel sinistra non nisi respectu dextere, vel sinistre, animalis formaliter, est & denominatur. Igitur secundum hanc opinionem, sententia, aut propositio erronea in fide est quidem contraria fidei, & reductiue pertinet ad hæresim: non tamen proprie per se, & formaliter hæresis, nec hæretica sine supradicta pertinacia.

Secunda opinio est Ocham prima par. dialogorum lib. 2. ca. 11. & Turrecremata vbi supra lib. 4. par. 2. ca. 3. & Adria, de confessione. q. 1. & communiter doctorum tenentium quod veritas catholica semper fuit talis: & similiter hæresis semper fuit hæresis, quam opinionem sequitur Castro lib. 1. de punitione hæreticorum ca. 1. dicens, quod dicta pertinacia requiritur solum vt quis vere sit, & denominetur hæreticus vt supra: sine qua error in fide vere, & essentialiter est, & dicitur hæresis, & hæretica propositio, & non solum erronea aut cō-

traria fidei. Probatur dupliciter, primo: quia ad essentiam quæ est de intrinseca ratione rei, modo sit substantia modo accidens, non requiritur aliquid extrinsecum, puta talis, vel talis dispositio subiecti; quamuis id requiratur ad permanendum, vel actualiter inhæredum, & formaliter denominandum tale, vt patet in albedine quæ essentialiter albedo est, etiam si actu non inhæreat, vt in hostia consecrata, modo sit cum aliis accidentibus, modo non, ergo errorem, aut propositionem erroneam in fide esse essentialiter hæresim in sua specie hæresis non pendet ab extrinseca qualitate seu dispositione subiecti, puta a pertinacia assentiens, vel proferentis, sed potius præsupponitur eadem.

Sed quia prædictum antecedens negari posset in qualitatibus, seu rebus aliquo modo respectiuis præcipue vitaliter immutabilibus, quales sunt assensus: nam assensus fidei opinionis, & euidentiæ per aliquid extrinsecum, à suo materiali, puta per firmitatem formidinem, & claritatem, & qualibet notitia per tendentiam tenentem, se etiam ex parte subiecti, constituuntur in suis rationibus, seu speciebus essentialibus. Et ita de hæresi dici posset: maxime cum sit actus compositus, seu dependens à duabus potentiis, & eius ratio formalis, seu specifica essentialis, vt pote aliquo modo respectiua ex ordine ad subiectum sumatur.

Ideo, secundo probatur prædicta secunda opinio, quia hæresis quoad substantiam actus, est actus solum intellectus. Sed iste actus intellectus, est solum error in fide: etiam sine pertinacia voluntatis. ergo ipse solus est essentialiter hæresis. Consequenter patet cum minore, & maior probatur, quia etiam secundum B. Tho. & Caie. prima secundæ. q. 13. arti. 1. & q. 58. arti. 5. & q. 17. q. 78. arti. 2. actus omnes, & compositi, seu pendentes à duabus potentiis, qualis est hæresis proprie sumpta, dicuntur essentialiter, & simpliciter esse illius potestatis à qua eliciuntur, seu producuntur immediate quoad materiam, vel substantiam ipsorum actuum, vt patet de assensu fidei, & de prudentia proprie, & stricte sumpta, quæ licet pendeant à voluntate puta à pia affectione, seu recto appetitu, quia tamen ab intellectu immediate eliciuntur, seu producuntur: ideo dicuntur essentialiter, & simpliciter ad intellectum pertinere.

Sed pro concordia opinionum videtur, quod talis error in fide sine pertinacia est quidem materialiter, seu quoad eius materiam, vel essentiam vere, et realiter hæresis, vt ait secunda opinio, non autem formaliter, et perfecte seu quoad connotationem: quia videlicet non est crimen hæresis: quamuis ibi esse possit peccatum aliud ignorantia culpabilis: et ideo non sufficit hæreticum efficere, vel denominare, vt ait prima opinio: et quauis propter hoc non sit propria, et perfecta hæresis: at uero absolute, et simpliciter hæresis, et hæretica propositio

vere

vere est, et appellatur, etiam si nullus hæreticus pertinax, aut nullus homo in mundo sit. Termini namque in definitionibus non dicunt actum, sed aptitudinem, & in communi vsu fidelium tales propositiones quoad materiam vere hæreses, & hæreticæ in conciliis simpliciter appellari, & condemnari solent. Vt quod substantia panis, & vini manet in sacramento altaris, quod anima rationalis, non est per se, & vere forma corporis humani. Et in Concilio Constantien. sess. 8. & 15. vt hæreticum condemnatur, quod oratio priuati hominis, nulli prodest, quod omnes sunt Symoniaci, qui se obligant ad orandum pro subuenientibus illis in temporalibus, quod populares possunt ad libitum punire suos dominos publice delinquentes. Et multe aliæ propositiones simpliciter hæreticæ alibi condemnantur ab ecclesia quamuis assertores nulli, aut non hæretici sint. In hoc etiam Consonat Couarruias in resolutionibus lib. 3. ca. 1. nume. 2. Sed de his vide etiam supra. §. 1. et inferius. §. 15. vbi de blasphemia simul, et hæretica propositione agitur.

Dubium 2.

DUBITATUR secundo vtrum sit vere, et proprie hæreticus, is qui opinionem aliquam tam firmiter credit, et docet ac si vere esset articulus fidei: qui et pro eius defensione ita paratus est mori sicut pro articulo fidei, aut pro alia veritate catholica.

Respon.

Respondet Castro vbi supra lib. 1. ca. 8. quod sic, si ita firmiter ei adheret quod paratus est non obedire neque credere ecclesie oppositum dicenti circa id, præsupposito quod id sit de materia fidei aut morum aut ad eam quoquomodo pertineat. Et ratio est, quia cum secundum August. in enchyridion ca. 17. errare sit verum putare quod falsum est, falsumque quod verum est: vel certum pro incerto, incertumue pro certo habere, siue falsum sit siue verum. Ille autem tenet incertum pro certo, ergo errat in materia fidei, vel morum, & pertinaciter, ex quo non est paratus ecclesie, oppositum diffinienti ac docenti acquiescere; & per consequens saltem virtualiter credit eam errare posse diffinendo ea quæ fidei sunt. constat igitur talem hæreticum esse.

Secus si talem opinionem in materia fidei quauis libet firmo animo tenens, & putans illam esse fidem catholicam paratus sit obedire & stare ecclesie aliud docenti, vel diffinienti: quia talis etiam si erraret non esset hæreticus: Hæc ille. Immo & Ambrosius Catharinus in apologia de certitudine gratie contra Soto fo. 163. Cum his concordans addit quod multa proponit ecclesia solum, ut pie credenda, puta de immaculata beatæ uirginis conceptione, & alia eiusmodi, quæ ex fide licet non obligatorie creduntur: & tamen sunt qui interiorius eo lumine ita persuadentur, ut etiam ecclesie non cogente præcepto, ipsi sic interiorius persuasi, & pene conuicti si non credant utique pec-

cent. Sed vt dixi parati tandem sunt, et esse debet stare ecclesie præcepto, & determinationi.

Tertio potest dubitari utrum omnis propositio contraria cuicumque definitioni papæ, uel Concilii generalis etiam assertiue facte in materia fidei, & morum sit hæretica ita etiam, quod illam pertinaciter tenens hæreticus sit.

Dubium 3.

Respondeo, ut infra lib. 4. de potestate Papæ quest. 3. in fine eius in dubiis, quæ post omnia argumenta habentur, ibi uideatur.

Respon.

Ad supradicta etiam nota primo quod est propositio hæretica non quidem in se, sed in sua radice aut præsupposito quæ tamen ab aliis dicitur sapere hæresim, ut infra. §. 8. ut dicere, quod ad recordandum dominæ nostræ non opus eius imagine, sed sufficit videre aliquam mulierem. in se quidem est insana propositio præsumptuosa, & erronea: sed quatenus videtur præsupponere, quod non sunt habendæ, vel honorandæ imagines sanctorum videtur hæretica. Similiter dicere quod ideo quis non vult ieiunare in quadragesima, quia ipsi non est necessarium: in se quidem est propositio temeraria, & præsumptuosa: Sed quatenus præsupponit quod perfecti non tenentur obedire præceptis ecclesie est hæretica. Similiter dicere quod ambulare ex sua voluntate est peccatum; in se quidem est propositio erronea, & temeraria: Sed quatenus præsupponit quod omnes actus liberi, arbitrii sunt peccata hæretica est. & vt tales omnes istæ propositiones sunt simpliciter condemnatæ contra illuminatos.

Nota. 1.

Nota secundo. quod propositio male sonans de qua infra. §. 14. non est absolute hæretica dicenda, esse quo in bono sensu quem patitur catholica est: Sed cum addito, videlicet in malo sensu quæ sonat hæretica est dicenda; & absolute, vt male sonans reprobanda, & cauenda est, vt infra in dicto. §. 14. et latius. §. 15. habetur. Quia etiam secundum doctores in cle. 1. de vsuris, quando effectus prouenire potest ex duplici causa non est simpliciter vni cause tribuendus quousque constat quod ab ea tantum procedit. facit ad idem Alex. Alen. 2. part. q. 183. membro. 2. vbi agit de apostasia. Et Siluester titu. hæresis. 1. q. 5. et. 6. licet ad aliud propositum.

Nota. 2.

Nota etiam. tertio quod ab ecclesia sæpe aliquis præsumitur hæreticus, et pertinax in multis casibus: nisi seipsum loquendo modificet, aut purget postea sufficienter, vt de his latius Ocham lib. 1. dialogorum, et Gerson alfab. 3. litera. s. et alfab. 4. t. v. alpha. 14. o. p. t. v. et Turrecremata de potestate ecclesie lib. 4. et alibi doctores. Et id præcipue contingit dogmatizando: et præsertim quando nomine ecclesie populo in ecclesia prædicando quispiam errorem aliquem asserit; nisi vt dixi, tunc se modificet sufficienter, aut postea purget, de quo etiam infra. §. 10. §. 14. habetur latius.

Nota. 3.

Id etiam contingit quando aliquis, etiam theologus

logus parum doctus negat aliquam propositionem catholicam quæ manifeste sequitur ex sacra scriptura: quia ipse ignorat consequentiam esse bonam vel principia naturalia ipsius: & admonitus à doctoribus nollet illam propositionem concedere aut consequentiam quam docti sapientesq; concedunt & sciunt communiter. Puta negans Christum esse risibilem: quia ignorat quòd ex principiis humanæ naturæ sequitur necessario & naturaliter quòd homo est risibilis: cum tamè docti, & sapientes omnes, id sciant, & dicant: certe si eis non credat temerarius est & grauitèr peccat: & apud ecclesiam præsumeretur pertinax hæreticus: & vt talis puniretur: quamuis credat Christum esse verum hominem. Et à fortiori idem dicendum est de simplici idiota: qui si admonitus à doctis, & Episcopo, vel inquisitoribus, aut si scit id cõi consensu fidelium suæ terræ siue regionis teneri, vt de fide, & ipse credere noluerit: is iure pertinax hæreticus est atq; censetur. Et hoc modo verum dicunt Bartho. in l. tutor. ff. de suspect. tute. & Felinus in rubrica de hæreti. & Cardi. in clem. 1. de summa trini. & fid. catho. & Cano. de locis theologicis lib. 1. ca. 10. & Gerson vbi supra.

Quod èt tripliciter probatur, primo quia ecclesia rectè præsumit quòd ille negat illà propositionem, Christus est risibilis, nõ quia nõ credit oẽm hominem esse risibilem, cũ sit naturale principium omnibus fere, vel parum doctis satis notum quòd omnis homo risibilis est: Sed quia non credit Christum esse verum hominem, & per consequens neque risibilem. Item secundo, quia talis non credens doctrinæ Sapientum in materia fidei utiq; grauitèr peccat, & præsumitur pertinax. Item tertio, quia in ca. ad abolen. de hæreti. habetur quòd qui cunq; fuerit manifeste in hæresi deprehensus tradatur curiæ seculari: clericus autè prius sit omni officio & beneficio priuatus, & degradatus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholice vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis, publice confesserit abiurare, & satisfactione congruam exhibere. Vbi nota quòd non dicit si fuerint hæretici: quia de hæreticis pertinacibus dicitur ibidem paulo superius, & infra in ca. excommunicamus, eo. titu. quòd ipso facto sunt excommunicati, & aliàs pœnas incurrunt. Sed dicit si quis fuerit manifeste in hæresi deprehensus: Nam omnis talis etiam si non sit hæreticus pertinax: tamè præsumitur talis, ideo & mandatur puniri prædictis pœnis ibi taxatis.

Vbi nota quòd dicitur manifeste in hæresi deprehensus non solum per euidentiam facti, puta si publice aliquam hæresim prædicauerit: vel per legitimam probationem testiũ, vel per suam ipsius confessionem, vt ibidem ait glossa, de quo non est dubium. Sed etiam si sine animo hæreticandi, & sine pertinacia asserit aliquam propositionem

in aliquo Concilio condemnatam: quia talis præsumitur hæreticus, & punitur, vt dictum est, secundum ca. ad abolendam. Et ait Siluester titu. hæresis. 1. q. 8. quòd iste est ipso facto excommunicatus sicut verus hæreticus pertinax. Sed certe id non est verum: Sed excommunicandus si ad iudicis arbitrium congrue se purgare, & satisfacere renuerit, vt expresse dicitur in ca. excommunicamus in cod. titu. nec in textibus à Siluestro allegatis habetur quòd ille est ipso facto excommunicatus. Immo & Castro de punitione hæreticorũ lib. 2. ca. 6. & Simancas in institutionibus catholicis ca. 25. 26. dicunt quòd nulla pœna iuris inflicta contra hæreticos comprehendit eum qui sine pertinacia labitur in hæresim, qui admonitus statim reuocat errorem suum: Sed huic est arbitraria pœna per inquisitorem adhibenda considerata erroris, & personæ qualitate, vt in dicto ca. habetur, suspectis autem de hæresi purgatio canonica imponenda est.

Vnde si aliàs constet sufficienter quòd non ex intellectus errore: sed vel ex subreptione, vel alia passione, vel iocose homo etiam culpabiliter affectus ad horam hæresim dixit: nõ proprie nec perfecte nisi materialiter tantum illa dicitur hæresis: nec ille dicitur proprie in hæresi deprehensus manifeste: quamuis vt supra, propositio hæretica sit: sed ad blasphemiam reducitur quodammodo hæreticalem de qua latius infra. §. 15. Verba namq; maxime pœnalia in sua propria significatione accipienda & restringenda sunt, & de his Simancas in catholicis institutionibus ca. 25. 26. 40. latius agit: & in ca. 31. §. 3. & 4. agit Vtrum is qui putans se baptizatum cũ vere non sit, si pertinaciter erret in fide hæreticus sit: & similiter Cathecumini, et de illo dicit quòd sic: de Cathecumino autem dubitat, licet Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 8. dicat quòd sic.

Tandem nota quòd vt quis sit hæreticus relapsus requiritur, quòd ante vel post abiurationem de vehementi, vel confessionem criminis incidat in aliquam veram hæresim secundum domi. et philip. Fran. in ca. accusatus. §. cum vero. lib. 6. Vnde, licet Sæpius etiam post abiurationem de vehementi incidat in hæresim tantum præsumptam, puta matrimonium cum pluribus viuente priore coniuge contrahens ex libidine, vel auaritia non est relapsus, quia ibi est solum hæresis præsumpta ex fictione, vel præsumptione iuris. fictiones autem multè non æquivalent veritati, Consonat Simancas vbi supra ca. 54. vbi pulchre de hoc agit. et capit. 1.

Nota etiam quòd pertinacia non præsumitur nisi probetur secundum Ioan. Andr. in ca. cum cõtumacia, de hæreti. libro. 6. Et Ioannem de Anania in ca. excommunicamus, eodem titulo, & communiter doctores vt Simancas supra, et ca. 14. ca. 51. prosequitur,

§. 8.
Propositio sapiens hæresim.

Propositio sapiens hæresim est illa, ex qua simul & ex vna alia quæ cum non sit de fide non potest rationabiliter negari, sequitur propria hæresis: vel quæ sequitur ex hæresi simul & ex vna alia quæ rationabiliter negari non potest: vel quæ in consequentia Sylogistica seu entimematica quæ rationabiliter negari non potest sequitur ex hæresi: aut ex ea sequitur hæresis, secundum Gerson alphab. 14. c. 1. & turrecremata vbi supra ca. 12. & Gabri. in. 4. distinctio. 13. quæst. secunda, & Ocham in dialogo & Medina de confessione. q. 4. & in. 4. EKium lib. 1. de primatu petri ca. 6. & Symancas vbi supra. ca. 52.

Exemplum primi, ista propositio, beatus Gregorius nõ fuit Papa, & ista, in hostia altaris vel quæ à sacerdote celebrante eleuatur non est Christus nec adoranda est, vt superius in. §. 2. probatum est quòd eorum oppositè sapiunt fidem. ibi videatur deductio: nam opposito modo vel ex oppositis istæ propositiones probantur sapere hæresim. & hoc est verum considerando ipsas propositiones ex parte ipsarum absolute vel ex parte obiecti.

Nam alio modo propositio sapiens hæresim cõsideratur ex parte subiecti, id est illam proferentis. Sicut eadem aqua ex diuersitate vasorum aut locorum per quæ trãsit diuersum saporem dulcem vel amarum salsum sulphureum Vinaceum acetosum aut mellitum contrahit. Ita eadem propositio sæpe contingit vt à catholico prolata catholica aut sapiens fidem: ab hæretico sapiens hæresim sit, quia ab hæretica radice & animo ad hæreticũ sensum prolata est. Exempli gratia. Pater maior me est, prolata ab euangelista Ioanne. 14. ca. nomine Christi est catholica, quia ad sanum sensum dicta est: sed prolata ab Arrio & sequacibus dicentibus filium aut Christum in diuinis esse minorem patre & creaturam etiam vt verbum patris est, utiq; sapit hæresim Arrianam: quia ad suum sensum illam proferunt. Inde etiam ait Cano de locis Theologicis lib. 1. ca. 11. quòd hæc propositio, Christus est creatura, & incepit esse, absolute prolata est hæretica in rigore: quia persona Christi non est creatura nec ex nihilo nec incepit esse. Nam in rigore logico prius debet tolli connotatio quàm exponatur vt constat. Ita etiam sapit hæresim lutheranorum negantium Christum esse in eucharistia vel in hostia rite consecrata, dicere simpliciter quòd ridiculum est sacramentum eucharistiæ solemni ritu per vicis circumferre & ipsum adorare: quia in nullo pio sensu ea propositio vera est. Itaq; ex prudentia potius quàm ex scientia propositio sapiens hæresim hoc modo sumpta consideranda est. Nã distinguitur ab hæretica, sicut res sapiens vinum & mel ab ipso melle & vino, & res olens vnguentum ab ipso vnguento distincta est.

Similiter sapit hæresim dicere quòd in actu matrimoniali homo potest esse æque aut magis vnitus Deo per actualementem contemplationem at-

que in oratione, quia regulariter, ut in materia morali loquendum est, id similiter potest in bona consequentia deduci esse contra consilium Pauli prima ad Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & ita hæc propositio vt sapiens hæresim contra illuminatos condemnata est.

Et nota, quòd hæc propositio sapiens hæresim sæpe etiam dicitur accedere & pertinere ad hæresim: aut illi esse propinquam sicut & sapiens fidem: dicitur propinqua fidei vel ad illam accedere.

Multi etiam & satis communiter dicunt quòd illa propositio sapit hæresim, quæ non aperte sed secundum doctorum communem sensum siue sententiam contrariatur dogmati aut veritate catholica. Sed mihi potius videtur quòd ea propositio sit & dicatur erronea in fide aut suspecta & etiam temeraria, & aliquando hæretica, vt constat ex supra dictis, & latius infra. §. 9. 10. 11.

Aliqui etiã dicunt, propositionem male sonantem in fide, de qua inferius. §. 14. agitur, sapere hæresim, & de hæresi suspectam esse, uti Simancas, vbi infra ca. 52. refert.

Alii etiam dicunt, propositionem sapientem hæresim esse hæreticam, non in se, sed in sua radice, vel præsupposito, & conuerso ut supra. §. 7. de hoc habetur. Sed isti uocabula: & omnia confundunt propter rerum propinquitatem.

Et nota, quòd opera illa, etiam sapiunt hæresim, quæ natura sua, præ se ferunt aliquam hæresim, ut baptizare imagines, rebaptizare puerum, orare: aut sacrificare ad aras idolorum, ad sepulchrum mahometi, ut ait glossa, & doctores, in ca. accusatus. §. sane. de hæreti. lib. 6. & dominicus, consilio. 54. & Oldrandus: consilio 210. Et Siluester, hæresis, primo. quæst. 5. hæresis secundo. quæst. 3. et latius agit Simancas in institutionibus catholicis, ca. 10. ca. 30. et Castro, vbi supra, lib. 1. ca. 1.

Ideo ille duæ priores diffinitiones supra positæ: sunt meliores, magisq; communes, magisq; declarant rei ueritatem, hoc etiam certum est, quòd sicut omnis propositio opposita, positivè, vel priuatiuè; propositioni de fide, uel catholice veritati est hæretica. Ita et ea quæ opponitur sapienti fidei: Sapiens hæresim est. et hæc apud ecclesiam: Si sit cum pertinacia, ita facit hæreticum, atq; punitur, sicut hæresis, eadem vel alia pœna, vt elicitur ex multis condemnationibus Concilii Constantien. sess. 8. et. 15. et alibi.

Cum supra dictis, consonant expresse: Gerson, & Turrecremata, vbi supra ca. 10. & ca. 12. et Medina de confessione quæst. 4. & Castro de punitione hæreticorum libro primo ca. 3. & doctores communiter, in quarta distinctio. 13. Ad quæ etiam faciunt ea quæ inferius. §. 9. 10. 11.

§. 9. *Erronea in fide.* habentur. facit etiam Simancas, ubi supra. Propositio erronea in fide, multipliciter à doctoribus accipitur. Nam Cano de locis theologici, lib. 12. ca. 6. & latius ca. 11. dicit quadrupliciter eam accipi posse. primo pro omni propositione heretica materialiter tantum, id est sine pertinacia proferentis, ut supra. §. 7. dubio. 1. declaratum est: quia falsitas, uel error, est in materia fidei à solo intellectu est: hæresis autem proprie: & formaliter etiam est à uoluntatis pertinacia: contra determinationem ecclesiæ.

Secundo modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ sic opponitur catholicæ ueritati quæ tenet ecclesiæ, quod tamē nō ipsi fidei, nec ipsam fidem tollit, sed eam obscurat & infirmat. Et isti errores sunt hæresi proximi: quia sunt contra ea, quæ sunt appendicia uel connexa fidei: non autem contra ea quæ sunt proprie de fide. ut est dicere, quod orationes speciales: applicatæ per prælatos uni personæ non profunt illi magis quàm generales. Item, quod Sacerdos in memento: nō debet aliquid specialiter petere à Deo. Itē, quod religiosi, tenentur labore corporali, uictū querere, neq; eis licet mēdicare, uti Martinus. 5. in Concilio Constan. hoc de religiosi condēnauit, ut erroneū in fide: quāuis id ē forte hæreticum esset: quia contra expressam diffinitionem ecclesiæ in ca. exiit, de uerbo. signi. lib. 6.

Tertio modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ est cōtra aliquam ueritatē quæ secundū uehementem omnium fere sapiētum opinionem, est uel censetur ueritas fidei: nō tamē plane ab ecclesiā diffinita, nec certa probatione demonstrata est.

Quarto modo, propositio erronea in fide, est illa, quæ certe, & manifeste, ueritati fidei aduersatur: non tamē aperte, sed secundum omnium fere sapientum. ualde probabilē, ac ferme, necessariam sententiam uel opinionem. Nā grauiter errat, qui pertinaciter defendit, quod oēs uiri docti sentiunt esse periculum & discrimen fidei.

Hucusq; Cano, ubi supra. Sed saluo meliori iudicio, uidetur, quod erronea in fide primo modo, sit ex sua natura hæretica propositio (quamuis materialiter tantū) erronea uero aliis tribus modis, sit potius sapiens hæresim, aut temeraria, uti ex dictis superius in. 7. & 8. §. & infra. §. 13. constare potest.

Ideo magis proprie, & forsā uerius, dicamus, quod. 5. modo, erronea in fide propositio illa est: quæ in materia fidei & morū, est cōtra rectā rationem: aut contra aliquam catholicam ueritatem non aperte, sed secundum communem sensum doctorum.

Pro quo nota, quod propositio falsa, & erronea simpliciter, & erronea in fide, & hæretica, differūt ualde inter se. Nam propositio falsa est, quæ aliter significat, quàm aperte rei est. Et conuenit cuiq; facultati: in quacunq; materia: & est. nomen ge-

neralissimum, & non est qualitas propria: facultati, aut materiæ, theologicæ, sed omnibus communis est. Erronea autem absolute, est propositio falsa simul & contra rectā rationem, uel sensum cōmunem sapientum, in quacunq; facultate & materia. Ideo dicitur propositio erronea in logica, in philosophia, in medicina, & theologia. Erronea uero in fide, est quæ proxime, in hoc ultimo uel quinto modo diffinita est. Nota etiam, quod hæc propositio erronea in fide, differt ab hæretica in duobus, primo quod erronea in fide, est nomen generale: comprehendens hæresim cum pertinacia, & sine ea, & perfidiam, & in fidelitatem quancunque positiuam, circa fidem. Secundo quod erronea in fide dicitur illa: quæ est cōtra credibilia fidei, quæ aut quatenus sola ratione naturali probari possunt: quāuis expresse non sit contra sacram. scripturā, aut contra determinationem ecclesiæ, sed est contra eam, secundum communem sapiētum, siue doctorum sensum, uel intellectū. Hæresis autem, est, & dicitur, quæ & quatenus est, contra credibilia. quæ sola ratione naturali probari non possunt, sed sunt diuinitus reuelata mediate uel im mediate, ut supra. §. 7. habetur. q̄ si aliquod credibile fidei, tale sit, ut præter rationem naturalem: possit etiam, per sacram scripturā, uel ecclesiæ diffinitionē, aut per apostolicam traditionem, uel per concordē doctorum omnium sententiam probari: tunc contraria propositio, erit erronea, simul & hæretica, aut hæresim sapiens. ut quod non est Deus. quod non est unicus. quod non est omnipotens, quod nō habet omnium scientiam, aut prouidentiam, & huiusmodi. Si uero de aliqua propositione in materia fidei, non constat quod sit contra rectam rationem, uel contra reuelata. secundum communem sensum doctorum: quia hinc inde sunt uariæ doctorum sententiæ: tunc non dicitur erronea in fide, sed opinio, ut quod in sacramentis noue legis, est, uel non est, aliqua creata uirtus uel qualitas, gratiam instrumētali efficiens. quod beatitudo precipue, cōsistit in uisione potius quàm in fruitione, uel econtra.

Proferens etiam propositionem erroneam, in fide, & moribus, aliquando peccat, & est dignus punitione: aliquando non, secundum qualitatem, & obligationem personarum, ut ex supradictis in §. 7. constare potest.

Differt etiā erronea in fide, à propositione hæresim sapiente, in hoc, quod illa, est in materia fidei, uel morum, contra rationem manifestam, uel contra reuelata. non quidem expresse, sed secundū cōem, & certū doctorū siue sapiētū sensum, uel intellectū. Sapiens aut hæresim, solū est, cōtra reuelata, secundū probabilem sequellam uel rationē, aut sententiam probabilem ipsorum, ut ex supradictis in. §. 8. præcedente facile constat.

Iste sunt proprie, propositiones non hæreticæ, sed erroneæ in fide. anima est, ex traduce uel ex semine,

mine parentum, sicut corpus, ex corpore, ut ait Casro de hæresibus. Item, quod humanitas Christi, habet quandam dependentiam ad patrem, & ut talis condemnata fuit, contra uirtutes ab inquisitoribus hispaniæ. Item, quod licet non proferantur uerba consecrationis, sufficit ad consecrandum dicere ea mētali. Item, quod charitas infusa, qua Deum & proximū formaliter diligimus; est ipsemet Deus, uti hoc notatur contra. Magistrum in primo distin. 17. Item, quod Christus: in triduo mortis suæ fuit homo, ut etiam notatur: contra ipsum in. 3. distinc. 22. & in articulis Parisien. ca. 33. quæ propositio, non est hæretica, quia non est expresse contra aliquam ueritatem catholicam: nec contra determinationem ecclesiæ: neq; sapit hæresim, quia non est contra prædicta expresse: secundum probabilem tantum, sed secundum certum communemq; sensum sapientum, & contra rationem naturalem manifestā: ideo est erronea in fide. Nam bene sequitur, est homo. ergo non est mortuus. quamuis magister male neget consequentiam: dicens contra omnes, quod ut uerum sit & dicatur homo, satis est, quod habeat corpus & animam rationalem, sibi: uel in seipso vnita, tanquam in vno tertio, & mediate, licet non sint anima & corpus immediate vnita inter se, & ita possunt stare & hominem constituere, simul cum ueritate huius: Christus tunc mortuus est. Item, erroneæ in fide, & non hæreticæ propositiones, sunt, dicere, quod Christus in triduo uere dicitur mortuus, & non mortuus. quodq; anima separata est persona. quodq; in angelis præcessit meritum, ut notatur contra Magistrum, in articulis Parisien. sibus ca. 33. Ibidem etiam ca. 4. & 27. condemnatur ut erroneū dicere, quod multæ ueritates creatæ fuerunt ab eterno; quæ non sunt ipse Deus. Item, quod primum nunc, uel principium, & creatio passio, non sunt creator, nec creatura. item, quod malus Angelus, in primo instanti. suæ creationis, & semper fuit malus. item, quod Angelus in eodem instanti, potest esse in diuersis locis, & est ubiq; si uelit. item, quod habens meliora naturalia: necessario habebit maiorem gratiam & gloriam. item, quod liberum arbitrium, habet potentiam naturalem tantum passiuam, ad recipiendū gratiam, & non effectiuam aliquo modo, ut habetur ibidem. ca. 6. item, ibidem ca. 7. quod Angelus, & anima separata, nusquam est, nec mutatur in operatione, & quod Angelus nihil intelligit de nouo. item, ibidem ca. 8. quod quando anima rationalis recedit ab animali: ad huc remanet animal uiuum. item, quod anima Christi, non est nobilior anima iudæ, quod intellige: in naturalibus cōsequētib; ipsam speciē hominis, & cōplexionem nam in specie constat quod neutra alterā excedit, quo ad essentialia speciei hominis, ex quo uterque homo, eiusdē speciei est. item, quod nullus intellectus est alio nobilior, quod intellige ut dictū est. itē,

ibidē ca. 9. quod manente sciētia in particulari & actu, uoluntas non potest agere contra eā. quodq; si ratio recta, ēt uoluntas recta est. itē, ibidē ca. 11. quod si celū stare ignis nō ageret i stupā quia nec Deus esset. itē, ibidē ca. 28. quod Deus uult uoluntate bene placiti, quod ille peccet, & sit peccator: quod tamē Deus ipse, per suā legem reprobat. itē, ibidē ca. 25. quod malus, quacunq; malicia actuali & habituali, æqualibus adinuit, non est peior exactuali & habituali simul, quā ex actuali tantū, uel tantum ex habituali: & similiter de bono, quod nō est melior ex utroq; quàm ex altero tantum. item, quod nulla creatura: nec circūstantia rei bona diminit peccatū, quin sit tantū: quantū foret sine illa, ceteris paribus. quia ex his naturalibus nō augetur bonitas, nec malicia actus. itē, quod pia intētio & pietas naturalis, augent & nō diminuunt peccatū, ceteris paribus. item, quod probabile est, cognitionē & uolitionē nō esse distinctā ab aīa, imo quod est ipsa aīa. item, quod tenendo, cū communi snā doctorū: q̄ uolitio & sensatio sint qualitates subiectiue in aīa existentes: quas Deus se solo creare pōt, debet ēt consequenter cōcedi, quod Deus potest facere se solo, ut aīa odiret, Deum & proximū non demeritorie. item, quod propter bona opera futura alicuius præuisa, Deus prædestinauit hominē ab eterno, & propter bonū usum liberi arbitrii præuisum. item, contra illuminatos, ut erroneum condēnatū est dicere, quod sexta feria ebdomadæ sanctæ: nō est ploranda passio domini nostri iesu Christi, sed potius, intus & foris, letandū est. Sed hæc ēt, uidetur sapere hæresim, uel suspecta, quatenus uidetur reprobare consuetudinē, & doctrinā cōem ecclesiæ. itē, dicere quod oīs actus, qui nō sit propter Deū, mortale peccatū est. item, quod in beatitudine est fides aliquo modo, ut solet notari cōtra durandum. & hoc uidetur sapere hæresim cōtra id prima Corinth. 13. uidemus nunc per speculum tūc autem facit ad faciem &c. Et ibidem, tunc euacuabitur, quod ex parte est. itē, erroneum est dicere, quod melius est considerare alia Dei beneficia quàm Christi passionē, & ita per inquisitores condēnatū est cōtra illuminatos. item, multis uidetur erroneū & nō solū rigurosum dicere, quod decedētibus pueris in solo peccatō originali, debetur pēna sensus, uti Siluester in sua aurea rosa super Euangeliū de defunctis, & cōter doctores in. 2. distin. 33. latius probantur. itē, Angest in morali ca. 6. cōtra Florētiniū & alios dicit erroneū et nō solū rigurosum esse, tenere, quod motus primo primi, qui uidelicet sine ulla deliberatione, etiā interpretatiua alicui aut producti sunt, neq; sunt in nostra potestate, sint peccata uenialia, uel ad aliquam culpam, uel pēnam imputabilia sint. Multæ etiam aliæ sunt propositiones erroneæ in fide, simul et hæresim sapientes, uel etiam hæreticæ in se uel in sua radice uel præsupposito, quales sunt quæ sequuntur. quod actus exteriores

adorationis aliarumq; uirtutum non sunt necessarii si in corde habentur: Immo & quod sunt actus imperfectorum. Item, quod non est bonum producere in processibus imaginē Dominæ nostræ. Item, quod non est ploranda passio domini nostri &c. ut supra dictum est. Item, quod in memento misse Sacerdos non debet specialiter aliquid petere à Deo. Item quod non est bonum legere sanctos libros pro spiritali animæ consolatione. Itē quod opus factum ex charitate non fit propter Deum sed ex proprio interesse. Item quod Adam etiam si non peccasset non intrasset celum nisi Christus pateretur. Quamuis istæ propositiones solum ut erroneæ contra illuminatos per inquisitores sint condemnatæ. tales etiam videntur sequentes propositiones, quamuis in articulis Parisien. solum ut erroneæ condemnentur, in ca. 5. 8. & 9. quod intellectus omnium hominum est vnus, & idem numero. Item, quod falsum est: vel saltem improprie dicitur, quod homo intelligit. Item, quod liberū arbitrium est potentia tantum passiuā, non actiuā: quodq; necessario mouetur ab appetibili. Itē, ibidem ca. 6. quod de Deo non potest cognosci nisi quia est, siue ipsum esse. Item, quod Deum esse ens per se posituē, non est intelligibile, sed priuatiue est ens, aut per se intelligibile. Item, ibidem ca. 9. quod appetibile & obiectum est tota ratio motus voluntatis. Itē, ca. 10. quod humanitas non est forma rei, sed rationis. Itē, ca. 14. quod nihil continenter euenit, sed omnia necessario. item, ca. 18. quod non est curandum de sepultura. item, ca. 24. quod generare & generari accepta notionaliter: sunt idem inter se. Item ca. 28. quod si quis homine vsus liberi arbitrii, si sic tentetur de adulterio, quod ei etiam cum gratia resistere nō possit, & ita cognoscat alienam: non committit adulterium, & sic de aliis peccatis. Sed hæc hæretica videtur in præsupposito, contra id prima Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis &c. Item, ca. 33. quod solum resurget in iudicio id quod ab Adam, in quemlibet hominem descendit per propagationem: quia nihil extrinsecum transit in veritate, humanæ naturæ. Sed hæc sapit et hæresim aut est hæresis contra id Iob. 19. In nouissimo die surrecturus sum: quem visurus sum ego ipse, & non alius &c. Itē, quod brutum nō comedit verum corpus Christi etiam si videatur. hæc etiam videtur sapere hæresim, aut hæretica in præsupposito, quatenus præsupponit cum Lutheranis: quod non est Christus sub speciebus sacramentalibus, nisi quatenus est ad vsus hominū. Item, quod qui vxore viuente aliam alibi duxit, & ex conscientia vult hanc dimittere, & non potest quia cogitur ab ecclesia eam tenere & ei debitum reddere, quia sibi nō creditur, quod excusatur per obedientiam, & timorem & tenetur ei debitū reddere, si petatur. Sed hæc etiam videtur hæresim sapere, aut hæretica est. quia id est fornicari: nec in-

hoc tenetur ecclesiæ obedire cōtra Deum: nec id præcipit ecclesia sed oppositum decernitur in ca. inquisitioni, de sent. excom. quamuis excommunicationem humiliter pati teneatur, & multæ aliæ eiusmodi erroneæ propositiones sunt. Immo & in Concilio Basilien. sess. 22. propositio male sonans dicitur erronea in fide: forte quia ad illum malum sensum quem sonat, erronea in fide, & sepe etiam heretica est, vti ex supra dictis atq; dicēdis potest constare.

Suspecta autem de hæresi, dicitur illa propositio, quæ et proprie impia est, videlicet ea: quæ si nō sit hæresis manifesta, tamen eius suspitione generat, apud viros bonos atq; sapiētes. Et ita impium, & de hæresi suspectum est dicere, quod non est curandum de historiis vitisq; sanctorum, quas ecclesia legit & admittit in officio diuino: neq; de vitis patrum, & reuelationibus, & miraculis sanctorum per ecclesiam tanquam piæ etiam probabiliter credendis, & approbatis, de quibus supra. §. 3. 4. 5. dictum est. quodq; non est eis vlla fides adhibenda. Item dicere quod non est curandum de ceremoniis exterioribus quia vergunt ad iudaismum vti censura Parisien. inter alia in titu. 18. hæc ita & optime notauit contra Erasmm. Suspecta etiā de hæresi, vti ait Scotus in. 2. distin. 2. q. 6. est illa propositio quæ in aliqua vniuersitate insigni solemniter est condemnata. Adde & ego, quod hæc sepe est etiam hæretica, vel erronea, vel sapiens hæresim. Aliquando etiā suspecta de hæresi dicitur ea quæ est male sonans aut hæresim sapiens, vti superior. §. 8. & 9. dictum est. Ad hæc autem secundum Gerson alph. 14. t. notandum est quod prædicta suspitio de hæresi, aut de ipsam propositione proferente, vel suspectum ipsum de hæresi faciens, aliquando est leuis, aliquando vehemens, aliquando violenta. Suspitio leuis de hæresi tunc est, quando ex signis exterioribus operum: vel verborum bene perpenfis: est coniectura per quam concluditur, non quidem frequenter; sed raro vel contingēter, vt in paucioribus, quod talia agēs vel dicens hereticus est. Ita quod est consequentia quædā leuis & topica, vt si arguatur. Petrus non venit ad ecclesiam in natiuitate B. virginis, ergo nō bene sentit de ea. item, Petrus frequenter peierat ergo nō bene credit de Deo. Suspitio vehemens est, quæ prouenit ex signis vel verbis ex quibus arguitur frequēter vt in pluribus, quod talia agēs, vel dicens, hereticus est. Vt si quis publice & palam neget ea quæ debet ex officio scire plusquam alii: quamuis possit in rei veritate negatio talis, ex ignorantia vel ex animi leuitate, non ex hæretica prauitate prouenire, vt supra. §. 7. in. 3. notabili dictum est de viro parum litterato, qui negaret Christum esse risibilem. Suspitio violenta est, quæ sumitur, ex signis, vel verbis, ex quibus efficaciter, & semper concludi solet quod talia, dicens, & faciens, hereticus est, vt si quis publice prædicet, quod Christus non

fuit

fuit verus Deus & homo, quod nō est altera vita, quod licitū est fornicari, & homines passim vt bestias occidere; aut si publice vel manifeste, adoret sepulchrum Mahometi: aut Serio non ioco, deferat manifeste habitum iudeis appropriatum. Constat enim quod possibile est ita facientem, tenere veraciter intus in animo suo fidem catholicam, vt dicitur de Salomone propter mulieres idolatrate, & de sancto Marcellino, idolis ex timore thurificante: qui non ideo vere hæretici in mente dicuntur. At vero ecclesia, non de occultis sed de exterioribus iudicans, arguit in talibus præsumptionem, aut suspitionem violentam, & secundum eam iudicium tert, vti. tertio regum. 3. de meretricibus, Salomon legitur iudicasse. Et hoc est verum nisi talis violenter suspectus: se legitime purgaret, allegando, & probando ignorantiam timorem, vel fictionem, vel aliud eiusmodi, paratū corrigi se demonstrans. hæc Gerson. Et consonant iurista licet ad aliud propositum vt Siluester. iudicium. q. 3. & præsumptio. Et Simancas in institutionibus catholicis ca. 1. 2. 5. 26. 49. 53. 54. optime hæc omnia resoluunt. Sepe etiam istæ propositiones, aut etiam opera vehementer suspecta de hæresi dicuntur, sapere hæresim, vt supra in. §. 8. dictum est.

§. 11.
Impia.

Propositio impia posituē, est illa: quæ non est probabilis, & simul notabiliter detrahit pietati fidei: & deuotioni fidelium. Sepe etiam dicitur illa quæ in fidelis, vel blasphemā, vel etiā hæretica est. Illa autem propositio, quæ cum sit probabilis contrariatur, piæ credulitati vel illam negat non tamē notabiliter derogat fidei pietati, aut deuotioni, nō dicitur impia posituē, sed non pia priuatiue.

Non pia.

§. 12.
Rigorosa.
Dura.

Rigorosa vero, vel dura propositio est illa, quæ ad nimis difficile asserit nos obligari, sine motiuo sufficiente, aut non satis probabiliter, vt quod pueri sine baptismo decedentes pœna sensus torqueri debeant. Item quod omnis motus primo primi sunt peccata. quam etiam Angest dicit erroneam vt supra. §. 9. Item quod diebus festis tenemur nos in statu gratiæ reponere. Item secundum multos doctores dura opinio videtur quod satisfactio facta in peccato mortali non valet coram Deo ad releuationem pœnarum debitarum pro peccatis iam quo ad culpā remissis. Et multæ aliæ sunt eiusmodi duræ, vel rigorosæ doctorū opiniones, quæ tamen non ab omnibus reprobantur.

§. 13.
Temeraria.

Propositio temeraria est, quæ nō de errore nec de hæresi suspitione, sed de temeritate, & impudentia notatur. Et est ea, quæ in doctrina fidei, vel morum insolenter & nimis audacter, sine sufficiente motiuo, vel probatione profertur. Quæ duplex est. Prima, quæ asserit pro certo, id quod nulla ratione, vel auctoritate probari potest, etiā si id possit esse verum, quia ad sic asserendum nulla ratio probabilis, vel auctoritas sufficiens habetur, vt dicere, quod hinc ad tot annos mundus finietur. Itē,

quod ista vel ille est præscitus, aut prædestinatus: saluus, aut condemnatus. aut quod tot sunt in hoc die salui, aut condemnati. quod illa hostia altaris non est consecrata, ideo nec adoranda. Et hmoi sunt multæ vanæ prophetiæ, & reuelationes. quæ quidem temerariæ propositiones, quando sunt scādolosæ, aut iniuriosæ, aut continent aliquem errorem, vtiq; pertinent ad inquisitores: aliās non.

Secundo modo, temeraria propositio est, quæ sine sufficiente ratione, vel auctoritate manifesta est contra aliquos doctores sanctos per ecclesiam approbatos, vel contra cōem doctrinam sanctorū siue doctorū approbatorum, aut contra decretū, vel censuram cōem, atq; solēnem alicuius vniuersitatis celebris, in ecclesia, puta Parisiensis, Salmaticen. Compluten. & similibus, & hæc dicitur à Sco to quod est etiā de hæresi suspecta, & sepe erronea in fide vt supra. §. 10. habetur. Et à fortiori erit propositio temeraria, quæ est contra doctorum omnium scholasticorū cōem firmamq; sniam in fide, & moribus, & vix hæc ab hæresi, vel errore erit immunis.

Quod et probat Cano de locis theologicis, lib. 8. ca. 4. & lib. 12. ca. 11. quadrupliciter. primo quia in cle. 1. de sum. tri. & fid. cath. eligitur vt probabilior opinio iuniorū scholasticorū de virtutibus infusis in baptismo. secundo quia nō ab oibus idē assereretur, nisi diuino spiritu ad eandē veritatis sententiam agerentur. quo fit, vt contra cōem eorum omnium firmam sententiam, vel hæresis, vel ei proximū sit. quia ea snia semper deducitur à sacra scriptura, vel traditione apostolorū, vel decretis Conciliorū, siue pontificū ecclesiæ Romane. quæ si euidenter inde deducatur eius oppositum erit hereticum; si probabiliter eius oppositum sapiens hæresim erit, vt supra. §. 7. & 8. habetur. tertio quia ecclesia in suis diffinitionibus sequitur cōmunē sententiam scholasticorū, quæ si esset erronea, certe, vel exploderetur manifeste, vel eius error totā redundaret ecclesiam quod fieri nō potest. quarto quia id Math. 10. Qui vos audit me audit, et cōuenit his doctoribus scholasticis successoribus præcedentium, secundum id, Ephes. 4. Dedit quosdā pastores, & doctores &c. Plurium autem, licet nō omnium scholasticorum sententia, tantā probabilitatem facit, quantum eius rationes & auctoritates probāt: ideo oppositū huius sententiæ nō temerarium, sed probabile, vel opinatum est. secundū aliorum probabilem sententiam tenere. Ideo diximus quod cōtra cōem omnium scholasticorum firmam sententiam tenere, temerarium valde est. Similiter est temeraria propositio, quæ sine manifesta, et sufficiente probatione, est contra aliquā historiam, legendā, aut reuelationem per oēs, aut per plurimos cōmuniter sapiētes, aut per ecclesiam approbatam, siue receptam, ut pie & probabiliter credendam, siue tenendam: aut quæ est contra ri-

tum uel consuetudinem alicuius ecclesie catholice, de quibus supra. §. 3. 4. 5. latius habetur? Et hæc propositio temeraria. secundo modo supradicto, dicitur etiam impudens, & insolens: & grauius puniri solet ab inquisitoribus hæreticæ prauitatis: ad quos eius punitio pertinet: quia uix caret errore aut hæresis suspitione siue sapore, & de auctoritate doctorum sanctorum Abulen. in defensorio par. 2. ca. 83. latius agit.

Temeraria & impudens.

Et Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 4. par. 2. c. 11. dicit quod temeraria propositio est, quæ est contra ea quæ probabiliter tantum sequitur ex diffinitis, per Papam, uel Concilium generale, uel per omnes doctores sanctos, uel approbatos. Sed hanc ego potius sapientem hæresim appellarem uti ex supradictis hic & in. 8. §. constare potest.

Igitur temerarium hoc secundo modo & impudens est iustificare aliquem actum siue contractum sine ratione sufficiente quem doctores communiter condemnant: uel econtra reprobare quem illi iustificat. Item, dicere cum Erasmo, contra omnes theologos scholasticos, quod Christus ut homo, non fuit beatus in anima, neque habuit semper claram uisionem sue diuinitatis ab instanti sue conceptionis. Item, quod plorantes sua peccata sunt proprietarii sue uoluntatis. Sicut etiam in philosophia esset temerarium & impudens, dicere contra omnes philosophos, quod lapis non componitur ex materia & forma, uel quod non est mixtus ex elementis formaliter, aut uirtualiter. Item, quod non est ploranda passio Christi in. 6. feria ebdomadæ sanctæ. quamuis & hæc etiam sit erronea ut supra §. 9. habetur. Item, quod beata uirgo non est assumpta gloriosa in corpore & anima simul in cælum, ut supra §. 1. in fine latius habetur. Item dicere quod uirtutes non infunduntur simul cum gratia in baptismo: quia ut probabilius oppositum legitur ab ecclesia in clem. 1. de summa. trini. & fidei cath. Item, dicere quod hic uel ille, priuilegium, sanctificationis in utero matris, a cõi lege fidei uel scripturæ sacræ, est liber à peccato, sicut beata uirgo, aut Ioanes Baptista fuit. Quia licet per hoc priuilegium, non tollantur sed simul stent leges communes fidei: at uero, sine causa rationabili & ideo temere infringuntur, ut ait et Cano ubi supra lib. 12. cap. 11. ubi hæc late prosequitur. Similiter temerarium uidetur negare reuelationes sanctæ Brigidæ & historiam Abbatis Vlsini quæ legitur in multis ecclesiis de celebranda immaculata conceptione beatæ uirginis Mariæ. Insuper & erroneum & impium est reprehendere talem celebritatem in his temporibus secundum ritum ecclesie Romanæ, uel etiam plurium ecclesiarum, ex quo ecclesia Romana, hoc recipit, tenet, & fouet, ut pium & probabile, magis quam oppositum; de hæresi autem taceo.

Tandem nota, quod non est temerarium id quod proponitur tanquam uerisimiliter dictum, aut factum ad pios affectus excitandum & ad bonum promouendum, ut ait Castro de punitione hæreticorum lib. 1. cap. 3. & Simancas de hæreticis cap. 52. §. 8. qualia sunt multa quæ boni uiri pie contemplantur, uerisimiliter dicta, aut facta esse, sine assertione tamen pertinaci, quamuis fatuæ quædam deuotiones sint. ideo hæc non pertinent ad inquisitores hæreticæ prauitatis.

Propositio male sonans & piarum auriu offensiuæ est, quæ cum bonum & malum sensum habere possit; & cum expressa modificatione sit uera & bene sonans: tamē sic absolute prolata communiter accipitur in malo sensu quem sonat: ideo & dicitur piarum auriu offensiuæ simul & male sonans: quia & absurdum & peregrinum sensum sonat & refert auribus religiosorum, sapietumque; uirorum communiter: & à sincero & sano ecclesie sermone atque doctrina discrepare uidetur, quamuis bonum ac uerum sensum habere possit. Et nota quod illæ dicuntur aures piæ quæ recte callēt sensum propositionis auditæ simul & recte de fide sentiunt & moribus. Quo fit ut si talibus auribus propositio male sonat piarum auriu offensiuæ sit, & male sonans. Istæ propositiones absolute prolatae sunt malæ sonantes. Deus creat aut facit malum. Deus non facit malum. Vtraque, n. contradictoria quamuis contineatur in sacra scriptura condemnatur a Beato Augustino in lib. de hæresibus cap. 65. 67. & ab Isidoro 24. q. 3. cap. Vltimo, quædam autem, quæ tamē cum limitatione expressa sunt ueræ, puta quod Deus facit malum pœnæ, non autem malum culpæ nec naturam essentialiter malam.

Item, male sonat dicere absolute quod in diuinis pater est maior filio, & quod Christus est creatura, & quod orat pro nobis. quodque Christus quotidie peccat. quæ propositio in concilio Basiliensi, sess. 22. et dicitur erronea in fide. quæ tamē propositiones cum suis limitationibus expressis sunt ueræ & bene sonantes, puta, quod pater est maior filio homine, seu ut homo est. quod Christus, ut homo est, creatura, & orat pro nobis, quod Christus mysticus qui est ecclesia, uel corpus Christi mysticum quotidie peccat in aliquo membro, seu persona eius.

Item, male sonat dicere, quod impertinens est Christianæ perfectioni manducare uel non manducare carnes, aut quod homines in sola lege naturæ saluari possunt, aut potuerunt: nam si excludit fidem Christi, hæretica est, uera autem si illam includit aut presupponit. ideo id explicandum est.

Itē male sonat, quod tres personæ diuine, sunt tres dii, quamuis habeat bonum sensum, in quo modernī dialectici in rigore sue dialecticæ eam concedunt, sed quod tres personæ habent eandem deitatem: ideo explicanda est, quia absolute ecclesia in Symbolo Athanasii oppositum cõfiteatur unus Deus & non tres Diī. Multa namque tacita sepe nocent, quæ expressa iuuant & econuerso.

§. 14.

Male sonans, Piarum auriu offensiuæ.

Item.

Item, male sonat quod ecclesia Romana est Synagoga Sathanæ, sed explicanda est, quod in ecclesia Romana sunt multi peccatores faciētes Synagogam Sathanæ, multi etiam Iusti faciētes ecclesiam iustorum & diuinam. Sed quia prædictum bonum sensum uix habere potest, & in malo, & hæretico sensu communiter accipitur: ideo simpliciter hæretica, & scandalosa dicenda est. Ad prædicta, nota primo quod licet, aliquæ propositiones, nobis male sonantes: absolute habeantur in sacra scriptura, & in doctoribus sacris antiquis: & propter eorum reuerentiam & maiestatem talis illis licentia licuerit & toleretur: maxime illo tempore quo non erat periculum, neque tunc male sonabant, sed in bono sensu communiter accipiebantur, ut de sapientia genita siue diuina dicitur, quod est creata ecclesial. 24. ab initio & ante secula creata sum. Et Esa. 45. Ego Deus creans malum ut supra. Iam tamen nobis, non licet sic absolute loqui, neque talis licentia extendenda est; sed cum sua explicita modificatione catholica, & ad certam normam secundum communiter doctores tales propositiones proferendæ sunt. Neque enim eadem licentia conuenit omnibus quæ maiestatem regiam, siue diuinam decet. Ex quibus etiam constat, quod aliquo tempore sunt aliquæ propositiones absolute male sonantes ex aliqua causa tunc vigente, quæ alio tempore tali causa cessante, male sonantes non sunt. Aliæ autem sunt semper male sonantes, & piæ aures offendentes, ut ipsa constat experientia. Cum his omnibus supradictis concordat Castro de punitione hæreticorum lib. 1. ca. 3. Et Simancas, in institutionibus catholicis ca. 52.

Nota secundo quod propositio male sonans non absolute hæretica, sed cum addito, scilicet in malo sensu quem sonat hæretica: absolute aut male sonans censenda, & ut talis absolute reprobanda est, ut superius §. 7. latius de hoc. Tametsi in Concilio Basiliensi, sess. 22. appelletur hæretica absolute, propter sensum hæreticum quæ absolute prolata propositio sonat, & in 24. q. 3. quidam autē. idē ea de causa similiter sit quoad illas propositiones, Deus facit malum, Deus non facit malum. Quomodo autē contra tales procedendum sit inferius sequenti §. 15. latius habetur in. 5. notabili ibi videatur.

§. 15. Blasphemia.

Propositio blasphemia est, quæ conuictum, aut vituperium iniuriam, vel irrisionem, aut derogationem, seu diminutionem honoris, vel excellentiæ diuinæ uel alicuius ad Deum quoquo modo pertinentis infert, in se uel in modo dicendi. Quare vituperia, in Sanctos, in ecclesiam, in legem diuinam, in sacramenta, in cultum diuinum, & huiusmodi, quæ ad Christum referuntur blasphemia sunt. Unde blasphemum est dicere, sanctos non esse colendos, nec orandos, nec posse iuuare deuotos, suos, uel quod æque fidendum est orationi cuiuslibet peccatoris uiuentis, sicut orationi cuiuslibet sancti aut et B. uirginis in celo regnantis, ut bla-

sphemabat lutherus. Item, quod religiones sunt læ quei animarum, & quod sancti eas fundantes peccauerunt, ut blasphemabat Wicleff. Item, quod omnes actus, procedentes à libero arbitrio, sunt peccata, quodque actus exteriores, adorationis, & humiliationis ad sacræ eucharistiæ, sunt actus imperfectorum, & ut blasphemæ sunt hæc propositiones cõdenatæ contra illuminatos. Blasphemum est etiā dicere, Deum esse iniustum, uel excedere in punitione, seu reprobatione aliquorum, aut aliquem male tractare, aut improuide, & non recte se habere in tali uel tali actu, aut Deum posse peccare aut metiri, aut ipsum non posse aliquid quod eius bonitati uel omnipotentia non repugnat. Item, dicere quod sacramenta sunt uana, aut illaqueatiua animarum, aut quod in frequenti confessione plus fordidatur homo, & quod indulgentiæ sunt piæ fraudes Christianorum.

Blasphemia sunt etiam, quædam spurcorum hominum fordida simul & falsa dicta, quæ spurcicias de Christo, & Sanctis et iocose cõtinēt: aut sonant, ut sunt scomata fœda quæ spurci hoīes iocose dicunt. oēs etiam supradictæ simul hæreticæ sunt.

Sed ad maiorem declarationem nota primo, quod stat sapere: propositionem esse blasphemam simul & hæreticam, in se aut in suo præsupposito, hæreticam quidem quatenus contra fidem, blasphemam autem, quatenus contra debitam, & honorificam confessionem fidei, aut in eius aut Dei uituperium est, siue quoquomodo redundat, in se, seu in modo dicendi. Quod ideo dico: quia iurantes per pudenda, membra Christi, uel sanctorum, licet non sint blasphemiarum ratione dicti in se, eo quod non mentiuntur, neque quid falsum dicunt contra eos, cum uere talia membra habeant uel haberint: at uero in modo dicendi blasphemum sunt, dum innuunt, atque significant adhuc aliquid in Christo, & sanctis, sicut in nobis esse pudendum, ignominiosum, aut uituperabile: stat rursus blasphemum in factis esse, siue demonstrari, sicut in uerbis. Nam qui per contumeliā expuerit in Christi, aut sancti alicuius imaginem, aut illa cõcederet aut cõculcasset, hic plane blasphemus iniuriosus esset, sicut qui iracundus pugnam contra Deum in celum minitans erigeret, aut lapides in eum, furibundus iactaret.

No. 2. quod stat et aliquid proferentem blasphemiam hæreticam, seu hereticalem, & non esse hæreticum, quia sine errore intellectus, & sine pertinacia est: sed blasphemum duntaxat. Ideo, ut ait Castro de punitione hæreticorum, lib. 1. ca. 12. & ex §. 7. dubio. 1. superius cõstat, nec proprie erit hæresis, nec erit hæretica propositio nisi solū materialiter, sed proprie & formaliter erit blasphemum, & homo blasphemus: quando ille non ita sentit in intellectu, ut loquitur blasphemus neque ex erroneo assensu seu estimatione prædictæ blasphemie illa hæreticalis: sed ex prædicto affectu, dolore, iracundia, aut ex alia uoluntaria passione, aut iocose uel ex subreptione in illa uerba blasphemum, simul & hæreticam, prorupit. Puta, dicendo Deum non posse illum à tali pœna liberare, aut iniuste

Nota. 1.

Nota. 2.

fe

se habere cū ipso, aut non esse Deū, aut dū ei male dicit, & mala iprecatur, quasi Deus, vt homo impotens; his malis subiici possit, & alia huiusmodi ex solo appetitu seu passione procedentia: cum tamē ea proferens credat oppositum sciatque se in hoc mentiri, & pro uera fide quam circa hoc habet sit paratus etiam martirium pati.

Similiter neque quis uere erit hæreticus, neque uere hæretica erit propositio, nec hæresis ullo modo: quando in sua mente talem dicit ille propositionē, & in solo intellectu reuoluit, sine ulla illius credulitate, uel assensu, ut supra dictum est. Et idē fere iudicium est, de propositione male sonante, quam non in malo sensu quis protulit.

Et ratio prædictorum omnium est, quia secundum Hilarium de trinitate, de intelligentia hæresis orta est: & sensus, non sermo fit crimen, scilicet hæresis coram Deo, ut supra, §. 7. habetur. Ad idē est de verb. signi. ca. intelligentia, & 1. q. 1. ca. Marchion, & 2. q. 5. ca. humanæ. & ibi glossa.

Not. tertio, quod in foro exteriori, seriose proferens propositionem hæreticam, aut blasphemā, hæreticalem, sæpe iudicabitur hæreticus, & hæretica propositio: nisi ipse se sufficienter purget, aut prober: quod nō cum pertinacia, neque animo hæreticandi, neque ex errore in fide, neque in sensu hæretico, aut quod non seriose: sed ex ioco, aut ex passione uehementi commotus: eam dixit: aut nisi hoc ex coniecturis probabilibus, aut ex aliis circumstantiis negotii, & personæ: probabiliter constet, ut supra, §. 7. in 3. notabili ex ca. ad abolendam, de hæreti. dictum est. Et quia omne male factum prauæ præsumitur actum, ut in 1. si non conuicti; c. de iniuri. & de præsumptionibus ca. 1. nisi ut diximus: aliud ex coniecturis appareat. Nihilominus tamen, iste talis, qui non ex errore intellectus: sed ex passione, ioco, aut ex subreptione, blasphemā hæreticalem, aut hæreticam protulit propositionem, puniendus est aliqua pœna arbitraria: moderata secundum negotii, & personæ, & excusationis, maiorisq; uel minoris culpæ qualitatem. secundum Lapum & Cardin. in clementina 1. de usuris, §. sane, quod si non fuit in culpa: illam proferens sine ulla deliberatione, tūc, uel in causa unde ad illam proferendum motus est: uel si iustam causam passionis uehementis, qua illam protulit, habuit, nullo modo puniendus est. uideatur breuiter Siluester titu. blasphemia. q. 9.

Proferens autem blasphemiam, nullo modo hæreticalem, quæ & nullam cum hæresi communio- nem, aut connexionem habet, qualis est, quæ committit iurando per Christi, aut sanctorum mēbra, pudenda, aut quæ uituperium, iniuriam, seu contēptum tantum eorum sonat, non cēsetur hæreticus; neque eius puni- tio: spectat iure ordinario ad inquisitores hæretico prauitatis.

Not. quarto, quo ad cognitionē, & punitionem blasphemie, q̄ illa blasphemia, quæ est aliquo mo-

do hereticalis, seu quæ cum hæresi uicinitatem, aut connexionem habet, aut de hæresi suspicionem, ad inquisitores spectat hæretica prauitatis inquire- re: non solum ex consuetudine, sed etiam ex potestate ordinaria: eis à iure communi delegata, sicut & omnia uerba, & facta hereticalia, aut saporem, seu suspicionem heresis habentia: etiam si iocose fiant, secundum ca. ad abolendam. de hereti. & eo. ti. lib. 6. cap. accusatus. §. sane. & ca. ut officium, & Lap. & Cardin. in clemen. 1. de usuris, §. sane.

In cuius examinatione, consideranda est qualitas personæ: si sit aliàs de hæresi suspecta, uel non, simul & tēpus, & modus, puta si ex passione in tribulatione: uel citra illam, ex malitia homo ille: in talem blasphemiam irrupit. Et tunc, si his consideratis: constet probabiliter illum ex infidelitate, seu errore in fide blasphemasse: procedet inquisitor, ad illius tanquam heretici punitionem; præsertim, si ille sic se credere dicat. Si autē neget, se ita credere quod dixit: & consideratis præfatis circumstantiis: adhuc maneat suspicio illum ex infidelitate dixisse: iniungatur illi purgatio secundum ius, & de inde pœnitentia moderata. Quod si in purgatione defecerit: tunc id de ipso faciendum est: quod de aliis de hæresi suspectis in sua purgatione deficientibus: canonica iura disponunt, in titu. de hereticis, & de purgatione canonica, & alibi secundum subiectam materiam. Si uero, prædictis circumstantiis consideratis: constet illum non ex infidelitate, sed ex impatientia, & passione aliqua, uel ioco, uel ex subreptione blasphemasse: tunc, quia ille non hereticus: nec ibi. proprie heresis, sed solum blasphemus, & blasphemia, quamuis materialiter tantum hereticalis est, & cēsetur, ut superius in 2. notabili dictum est: iam non habet inquisitor hereticorum, ius in illum ad puniendum: ex suo iure ordinario, ut aliqui dicunt. Et Simancas in suis institutionibus catholicis cap. 8. num. 6. & 8. ait, q̄ hoc crimen est mixti fori pertinens ad tribunal ecclesiasticum, & seculare præuentiue, ut habetur in ca. 2. de maledi. & in ca. cum sit generale. de for. compe. Hęc ille. Solent tamen inquisitores, præsertim in Hispania: ubi uiget sincera fides, & zelus eius, hanc habere sibi specialiter delegatam auctoritatem, etiam ad puniendum huiusmodi blasphemias: maxime quia propter criminis grauitatem, simul et cum hæresi uicinitatem, uel consonantiam, saltem apparentem, consuetudo legitime præscripta uidetur in hoc, sicut et in quibusdam propositionibus periculosis, scandalosis, iniuriolis, et seditiosis, et quibusdam superstitionibus, et aliis etiā iocose dictis, aut factis, sapientibus heresim, uel cum ea communicantibus, iurisdictionem tribuisse. Quare licet horum cognitio, et puni- tio ad iudices seculares, et alios iudices etiam seculares de iure pertineat: cū tamen de consuetudine legitime præscripta, et forte etiam de iure, ut diximus, etiam pertineat ad inquisitores: uidetur quod sit locus præuentioni.

Cum

Cum omnibus supradictis: concordat Castro, ubi supra lib. 1. ca. 12. & latius Simancas in suis institutionibus catholicis. ca. 8. & 52. & q̄ legitime præscripta consuetudo tribuat, seu etiam transferat: iurisdictionem hanc, tenet gloss. in ca. cum contingat. de foro competenti. & in ca. accedentibus. de excess. præla. & Panor. in ca. ad nostram. de consuetu. & in ca. cum dilectus. eo. ti. & in c. quoniam. el 1. Ne prælati uices suas. & Turrecremata. 1. 1. q. 3. ca. conquestus. num. 3. fo. 168. & q. 1. ca. in experientia. num. 6. fo. 178. & de pœ. dist. 1. ca. in Leuitico. num. 4. 5. fo. 40. & vnus actus iudicialis: sine contradictione, sufficit ad probandum consuetudinem: quæ ualet etiam si sine iudicio contradictorio: fuerit obtenta, ut tenet, & probat Panor. cōtra glossam in ca. si. de consuetu. in 6. requisito. & in c. abbate. in 3. conclu. in gloss. in verbo contradictorio iudicio, de uerb. signi. quod etiam negligentia prælati: potest per alium suppleri, uideatur Siluester titu. iudex. 1. q. 3. & ti. concilium. q. 4. & extra. de supplen. negl. præla.

Not. 5.

No. quinto, quo ad propositionem male sonantem, de qua supra, §. 14. quod inquisitores de illa iudicantes: non statim debent illam absolute hæreticam, nec eius assertorem hæreticum pronunciarē: ut superius, §. 7. etiam dictum est. Sed propositionem ipsam, in malo sensu quem sonat: utique ut hæreticam damnare, & in bono sensu expresso quem patitur permittere, absolute aut sine alia explanatione, ut male sonantem reprobare. Tamen concilium Basilien. sess. 22. & Ilidorus. 24. q. 3. ca. quædam autem, absolute, ut hæreticam condemnant propter sensum hæreticum, quem absolute prolata sonat, ut supra, §. 14. dictum est. Circa assertorem autem eius, debent considerare: an aliquis illā propositionem absolute prolata: iuxta sensum hæreticum intellexerit, & scandalizatus sit: & tūc uocandus est illius propositionis assertor: & cogendus, ut uerum illorum uerborum sensum quæ dixit publice interpretetur: ut sic scandalum auditorum auferatur. Si autē illius propositionis assertor aliàs de hæresi suspectus sit: sed nullum auditores scādalum ex illis uerbis cōceperunt: tunc secreto uocandus est, & de uerborum suorum intelligentia, interrogandus: & si iuxta catholicum sensum dixisse constet, liber, absque ulla punitione dimittendus est: neque opus est, illum ad publicam uerborum suorum declarationē cogere, ne forte ex hoc aliquis scādalizetur, qui ante non fuerat scandalizatus. Iustum tamen est, ut ille per inquisitores admoneatur: ne similia sine manifesta uerborum declaratione, iterum audeat dicere. Si uero is neget se iuxta hæreticum sensum credere: & tamen consideratis considerandis maneat adhuc suspicio illum ex errore in fide, seu ex infidelitate dixisse: iniungatur illi purgatio canonica cum moderata pœnitentia: in qua, si defecerit, fiat cum eo, ut cum suspectis de heresi in sua purgatione deficientibus, secundum iu-

ra fieri debet, ut superius in 4. notabili de blasphemis dictum est. Concordat in his Castro, ubi supra ca. 3. Et Simancas in suis institutionibus catholicis ca. 8. latius ca. 52. & ca. 25. 26.

Propositio infidelis est, quæ paganorum infidelitatem sonat, uel enunciat, ut quod Deus non est, uel quod sunt plures dii, quod non habet omnium scientiam, uel prouidentiam, quod crux, uel sacra eucharistia non est adoranda, neque sunt sancti colendi, & huiusmodi quæ tenent pagani, quod in altera uita erit usus ciborum, & mulierum ut nunc.

Quod si talis error, ad infidelitatem propriam iudæorum pertineat: tunc talis propositio proprie perfida est: sicut & ipsi iudæi proprie perfidi sunt, atque dicuntur: quia negant, & uiolant fidem, et legem Christi Deo promissam, et pactum sanctorum patrum eorum, et in ipsorum ueteri lege implicite contētum, ut dicere quod Christus nō dum uenit, quod lex uetus obligat, et huiusmodi. Concordat expresse Caietanus secunda secundæ quæstio. 1. art. 1.

Propositio insana, et stulta est, quæ omnino irrationabilis est, et de ratione læsa, aut deprauata, seu nō bene sana procedere uidetur. uel quæ cōtra manifestam rationem rectam, seu cōtra communem animi conceptionem, cōtinet quod in rectum sensum vix cadere potest. ut dicere quod ad recordandum domine nostræ nō est opus eius imagine, sed sufficit uidere aliquam mulierem. Et quod petere à Deo aliquid in speciali, est vitium proprietatis, et quod sexta feria hebdomadæ sanctæ, nō est ploranda passio domini nostri Iesu Christi: sed solum lætandum intus, et foris. et quod opus bonum ex infusa charitate factum: non fit propter Deum, sed ex proprio interesse, et omnes istę propositiones, ut insana, condemnatę sunt, contra illuminatos.

Propositio crudelis est, quæ horrorem generat apud audientes: ex crudelitate quam cōtra rectam affectionem naturalem sonat, uel enunciat, in materia theologica, uel morali, ut dicere, q̄ imago beatæ Virginis, aut crux, ita licite cōburi potest: ut aliud lignum. Item, quod nō curetur de animabus purgatorii: sed relinquatur pati, secundum diuinam iustitiam, ut Deus uult. Et ut crudeles, hæc propositiones cōdemnatę sunt: cōtra illuminatos. Item, crudele, et irreuerens est dicere, quod sacra eucharistia: muribus, aut igni exponi potest, ex quo nihil ibi patitur Christus. Item, quod si iudei Christum nō crucifigerēt: beata Virgo illum crucifigeret, si opus esset pro mundi redemptione, ut uoluntati diuine etiam in uolito, et ex charitate, omnino se cōformaret. Quod etiam erroneum est, quia prohibitum lege committeret homicidium, nisi de hoc specialem reuelationem, ut Abraam Gen. 22. habuisset.

Propositio scādalosa est, quæ etiam si uera sit: scādalum, uel occasionem ruine, siue peccati, præstat auditoribus: et maxime simplicibus, et infirmis,

§. 16. Infideli.

§. 17. Perfida.

§. 18. Insana. Simia.

§. 19. Crudelis.

§. 20. Scādalosa.

mis, ut est narratio incommodorum confessionis sacramentalis; quam fecit Erasimus. Narratio etiã, vel fictio peccatorum occultorum religiosorum, siue Pontificum in vulgus, quia inde illi remouentur à confessione, & religionum deuotione, & superiorum obedientia, & tandem à fide. Item, absolute dicere, quod decime non sunt de inre diuino. Item, quod malus prelatus, est fur, & latro, quodque per censuras ecclesiasticas clerus suppeditat populum, & multiplicat auaritiam. quodque sacerdotes male uiuentes polluunt suam potestatem. quod stulti sunt clerici studentes in decretalibus. quod fatui sunt dantes elemosynas religiosi. quod confirmatio, ordinatio, & consecratio iuuenum, & virginum, ex cupiditate reseruatur episcopis, & multa alia eiusmodi, quorum plura etiam erronea in fide sunt. Consonat Simancas in institutionibus catholicis ca. 52.

§. 21. Periculosa. Periculosa autem propositio est, quæ absolute, & generaliter dicitur licitum esse, & fieri posse, id quod non nisi uix ab aliquibus, & cum multis circumstantiis fieri potest, ut dicere, quod solus cum sola, in lecto manere diu: & nimis familiariter conuersare diu cum mulieribus: licite homo potest. Item, quod sine ieiuniis, & abstinentiis: homo potest esse perfectus. Item, quod non est curandum pugnare contra tentationes, aut malas cogitationes: neque sunt expellende, ex quo, si non consentitur eis nullum peccatum est. Item, quod exteriores actus uirtutum, puta adorationum, & aliarum sanctarum ceremoniarum, non sunt necessarij, neque expedientes ad perfectionem: sed potius sunt actus imperfectorum, quia in corde hæc haberi debent secundum id Io. 4. spiritus est Deus, & in spiritu uult adorari. Et omnes hæc propositiones, ut periculose, & scandalose, & non solum ut temerarie, & erronee, condemnate sunt: contra illuminatos.

§. 22. Seditiosa. Propositio seditiosa est, quæ uiam parat seditio- nibus, & factionibus, ut dicere, quod quilibet tyrannus: potest licite occidi, per quemcunque subditum suum. & hæc ut talis, & simul heretica condemnata est contra Wicleff, & Io. Guss. in concilio Constantien. sess. 8. & 15. Nam ultra hoc quod est heretica: est etiam seditiosa, quia ex tali assertionem aperitur uia seditio- nibus, & factionibus, in populo, & rebellio- nibus subditorum. Et per tyrannum intelligitur is, qui iniuste, aut sine iusto titulo dominatur, est que iam in pacifica possessione, sine bello contra populum: quamuis per vim illum acquisierit. Item, seditiosum est dicere, quod non sunt ferende iniurie, & iniustitiæ, exactiones, & angariæ, superiorum in subditos: sed quod propter hoc contra eos rebellandum est. Itē, quod subditi possunt suos superiores publice delinquentes, licite punire, eosque abiicere: uel quod eis non tenentur obedire.

§. 23. Scismatica. Quod si talis propositio, uiam aperit diuisioni subditorum à se inuicem: uel à prelatibus suis maxime à papa: in pertinentibus ad potestatem, & subie-

ctionem ecclesiasticam: scismatica est: quatenus unionem tollit corporis mystici, uel ecclesie, ut si dicatur quod papa uendenti dispensationes, & beneficia ecclesiastica, aut ea danti pro pecunia, etiam si inde non sit dispendium: aut generale scandalum totius ecclesie, non est obediendum. Item, quod papa errare potest iudicialiter diffiniendo: circa fidem & mores, uidetur in his temporibus: scismatica propositio hæc absolute dicta, & seditiosa: quia infirmis datur ansa contra papam rebellandi: licet etiam de hoc opinio aliquorum sit.

Propositio iniuriosa, uel contumeliosa, uel irrisoria, est, quæ in aliquem asserta irrogat ei iniuriam, irrisionem, seu contumeliam, aut eius detrahit honori, maxime si sit persona notabilis, status, dignitas, congregatio, aut conditio fidelium. erit etiam blasphema si sit iniuriosa contra sacramentum, aut ritum ecclesie, ut si dicatur quod de monachis tantum unus, de clericis autem tot esse deberent in ecclesia: quot soles sunt in celo. Item, quod papa est antichristus, & Cardinales sunt eius ministri: quæ etiam blasphema est. Item, quod tales clerici, aut absolute quod clerici, uel religiosi: siue prelati, sunt perditii, adulteri, tyranni, ambitiosi, aut in malo statu: aut quod clerici, uel religiosi cauendi sunt ab iis, qui sunt in articulo mortis: ne rapiant eorum bona. Item, quod constitutiones ecclesie, sunt onera pharisæorum, quod confessio frequens plus sordidat animam, quod papa confert indulgentias symoniace, aut indulgentias indiscretas: has uel illas, & sine legitima causa, & per consequens inualidas. Item, ut iniuriose condemnate sunt: contra illuminatos etiam si sint temerarie, & erronee, propositiones iste, quod scilicet plorantes peccata sua sunt proprietarii sue uoluntatis, aut sui ipsorum, quod dimittatur consideratio passionis Christi: quia melius est considerare alia Dei beneficia, & quod soliloquia sancti Augustini: sunt quedam nenie, aut quid fictiuium.

Quare predicatoribus apprime: cauendum est, nedum uitia carpunt ad personarum declinet iniurias, male illas notando, uel statum, uel conditionem aliquorum: quia sic possent, ut iniuriosi merito puniri: & ne id faciant in clem. religiosi. de priuilegiis per ecclesiam cautum est.

Propositio presumptuosa, uel arrogans est, quæ sine ratione sufficiente, uel probabili: affirmat aliquem posse: seu de facto habere, id quod communiter est supra hominum uires: aut supra legem communem, ut dicere quod in actu coniugali: potest quis habere, seu de facto habere: tantam contem- plationem, & animæ puritatem, & eleuationem, & serenitatem, quantam in sancta lectione, uel oratione. Item, quod existens in mundo uxoratus & cum possessionibus, est, aut esse potest tam liber a curis mundi, & occasionibus peccatorum, tamque quieto animo cum Deo, sicut in religione. Item, quod talis homo uidet cor alterius, tam clare ut manum suam, & ut tales: sunt omnes hæc propositiones, condem-

§. 24. Iniuriosa. Contumeliosa. Irrisoria.

§. 26. Fantastica.

nata contra illuminatos, etiam si aliqua eorum sint alias erronea, & aliter qualificata, ut patet ex supradictis. Item, dicere quod ipsi reuelantur multa secreta diuinitus, & aliorum cogitationes, quæque ipsi apparerent animæ purgatorii: sæpe petentes auxilium.

Sæpe etiam propositio presumptuosa dicitur temeraria: & econuerso.

Propositio fantastica est, quæ potius uidetur per affectionem, per fantasiam uel per imaginationem facta, uel fabricata, quam ut per rationem uel per auctoritatem, probabilis aut uera uideatur, ut dicere quod animæ purgatorii: in die animarum apparent suis benefactoribus specialibus, aut aliis gratias agentes: pro suffragiis: per quæ à purgatorio liberatae sunt. Item, quod dies iudicii erit hinc ad tot annos, ut ipsi assertori uidetur colligi: ex certo numero literarum apocalipsis. Similiter uidentur fantasticae, multæ diuinationes de futuris contingentibus, pendentes præcipue à uoluntate diuina: uel à nostro libero arbitrio: habitæ, & collectæ, ex quibusdam coniecturis, & signis cælestibus inefficacibus.

§. 27. Superstitiosa.

Propositio superstitiosa est, quæ superstitionem asserit uel enunciat, quæ secundum diuersas species superstitionum multiplex est; & aliqua puta hæresim sapiens: pertinet ad inquisitores hæreticæ prauitatis, aliqua non: sed ad ordinarios, uel alios, ut supra. §. 15. de blasphemia dictum est. De quibus superstitionibus, & aliis eiusmodi, breuiter agit Siluester tit. hæresis. 2. q. 3. & hæresis. 3. & titulo superstitio, & Caietanus in summula eo. tit. & incantatio, & Paulus Guilandus, & Castro de punitione hereticorum, latius agunt.

§. 28. Vana. Scrupulosa.

Sunt & aliæ qualitates propositionum, Nam quedam dicitur uana, quedam scrupulosa, quedam irreuerens aut honoris seu dignitatis derogatoria, & huiusmodi, secundum causas uel effectus suos: quæ ad prædictas qualitates facile reduci possunt.

Nota.

Tandem nota, quod hæc genera seu qualificationes propositionum: non ita distinguuntur quin sæpe multæ earum, simul in eadem propositione concurrant. Et ita erit eadem propositio heretica, erronea, temeraria, blasphema, presumptuosa, periculosa, uel scandalosa, ut dicere quod homo non indiget misericordia Dei ad salutem. quodque licite potest homo recipere sacramentum eucharistiæ, sine penitentia peccatorum: confidendo de Dei misericordia, quæ plus participatur à maiore peccatore. Et quod non est curandum de doctrina ecclesie & doctorum, sed de sacra scriptura ad literam tantum, ut sonat intellecta.

Et nota, quod huiusmodi propositionum: diuersæ qualificationes sumuntur, ex concilijs, & uniuersitatibus doctorum scholasticorum: & processibus inquisitorum hereticæ prauitatis: prædicto modo eas qualificantibus, secundum etiam communem doctrinam theologorum in 4. dist. 13. & alibi ubi

§. 25. Presumptuosa. Arrogans.

supra allegatorum, ut patet etiam in concilio Constantien. sess. 8. & 15. contra Wicleff, & Ioan. Huff. & alios hereticos, ubi ut dictum est eorum errores ita qualificati, distinguuntur & condemnantur.

QUAESTIO DECIMOCTAUA.

Utrum clericus de redditibus suis ecclesiasticis; teneatur in pauperes, & in pios usus: erogare residuum, excepta sua suaque; familiae decente sustentatione.

PRO responsione: præsupponuntur aliqua secundum Abulen. super Matth. 6. q. 74. 75. primo supponitur: quod ecclesiasticorum, quedam sunt bona propria seu patrimonialia, quæ ipsi habent: non ratione, nec intuitu ecclesie, nec alicuius officij, aut exercitij ecclesiastici, sed aliunde: & de his non agimus nunc, nam est idem omnino iudicium quod de aliis bonis secularibus, & eodem modo ea expendere possunt: quomodo res seculares possent distribui.

Secundo, alia sunt bona ecclesiastica, quæ scilicet ad usum ecclesie specialiter destinata sunt: puta: ad fabricam, ornamenta, & huiusmodi, & de his clericus nihil sumere sibi potest: neque in alios usus expendere: neque etiam in elemosynas regulariter: nisi in casu, & cum certis limitationibus. de quibus etiam sæpe dicitur in iure: quod alienari non possunt, & de his propositi nostri nunc agere non est.

Tertio, alia sunt bona destinata ad elemosynas, & alios certos usus pios ex dispositione instituentium, aut ea donantium, ut contingit in bonis hospitalium, aut capellis pro dotationibus puellarum, & pro certo genere pauperum: aut studetium, & constat quod neque de his bonis possunt clerici: aut alij quibus hæc distribuenda committuntur: aliter aut in alios usus disponere, aut conuertere.

Quarto, alia sunt bona specialiter pro ipsis clericis assignata: ut sunt redditus, & fructus suarum præbendarum. Et si hæc sunt bona immobilia: puta possessiones, constat quod in his clerici habent solum usum fructum eorum: dominium autem pertinet ad ipsam eorum ecclesiam, seu ad ipsos in communi: ideo nec possunt alienari, ut patet. de rebus eccle. non alienari. et alibi sæpius. de his immobilibus non agimus hic.

Tandem quinto sunt alia bona: pro ipsis clericis specialiter assignata, puta redditus, et fructus suorum beneficiorum: ex decimis, et primitiis, et oblationibus prouenientes quæ sunt bona mobilia: quæ intuitu ecclesie, et pro eorum ecclesiastico ministerio, et officio, seu exercitio, ab eis habentur, et de istis est questio præsens, et ad propositum, etc.

Et pro fundamento dicendorum: præsupponatur quod etiam hic non intendimus agere, utrum transfatur dominium in eorum expensione, uel donatione,

tione, in uita et in morte, ea donando uel expēdendo, aut testando. Sed agimus utrum licite sine peccato: possint clerici ea in quoscunque usus alios licitos expendere, an teneantur in pauperes, & pios usus duntaxat residuum decemiarum distribuere? Ideo præsupponatur hic, quod clerici fiunt: suntque ueri domini horum mobilium, ita quod quomodocumque, licite vel illicite, ad pios uel prophanos, etiam ad turpes & inhonestos usus: clerici uiuentes ea donent, consumant, uel distribuunt, ualet talis donatio, sitque translatio domini: ita quod nec ipsi clerici, nec illi ad quos quocumque modo perueniunt: ea restituere tenentur ipsis clericis, uel ecclesie, et hæc opinio: ut iam communis et probabilior, supponatur: licet sit alia opinio in oppositum, ut de hoc latius Gabriel in 4. dist. 15. conclu. 4. & 5. Et Abulen. ubi supra, & Adrianus in 4. de restit. q. 10. q. 4. art. 3. & 4. pulchre tandem hanc questionem resoluit: & limitat, & declarat opinionem Caietani. 2. 2. q. 185. art. 7. secundum Tho. & alios doctores. Igitur hac opi. supposita ad propositum questionis presentis respondeo per duas propositiones subsequentes.

1. Propo. Prima propositio. de supradictis bonis mobilibus, seu redditibus ecclesiasticis: tenentur ipsi clerici, specialiter præ aliis Christianis: in pauperes & in pios usus distribuere, idque iure diuino dispensabili tamen, & ecclesiastico olim ad quartam tenebantur. nunc autem: nullo iure, est aliqua signata quantitas.

Probatum primum dupliciter, quod scilicet iure diuino præ aliis: ad id clerici teneantur. primo, ratione ipsius status clericalis. quia quo excellentior status est quam secularis clerici, ad opera pietatis eo magis astricti sunt: atque adeo magis, quo in lege gratiæ: ministri ecclesiastici à Christo & ecclesia destinati sunt patres pauperum, & pastores ouium Christi: præcipue quidem, ad præbendum eis partem spiritualem, minus autem principaliter ad corporalem, quatenus ad spirituale ordinatur: & ad opera pietatis pertinet. Quod probat Abulē. ubi supra. q. 73. & Caietanus 2. 2. q. 185. art. 7. secundum B. Thom. ibidem. quia Io. 13. Christus legitur oculos habuisse pro sustentatione suorum discipulorum & pauperum: in quo dedit ecclesie formam, se similiter habendi: ad eius imitationem, ut hoc dicit expresse Augustinus: & habetur. 1. 2. q. 1. cap. habebat Dominus. ubi ait habebat Dominus loculos à fidelibus, oblata cōseruās, & suorum necessitatibus: & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum: ecclesiasticæ pecuniæ forma instituta est. Hæc ibi. Item. 1. ad Thim. 3. & 4. Oportet Episcopum esse hospitalem: ubi ex Christi instructione dicit necessarium id esse episcopis: ut patet dist. 42. ca. 1. & seq. ubi habetur quod necesse est, ut ordinatus sacerdos, ad imitationem Christi: pauperes ho-

spitio recipiat, & per opera pietatis se instituat: alioqui indignus est ordinari. Vnde & 85. dist. ca. Florētinum. beatus Gregorius, utpote indignum: repulit ab episcopatu archidiaconum illum Florētinum: quia non erat hospitalis, i. pauperum exceptor. idque ecclesia, & B. Gregorius, ut necessarium non docuissent: nisi iure diuino, & ex doctrina prædicta, et institutione apostolorum, habuissent. Et ad idem est dist. 86. ca. fratrem nostrum. & ca. non satis, ubi habetur. Grandis culpa est, si te sciente, fidelis egeat: si scias eum erumnā perpeti qui præfertim egere erubescit &c. Facit & 2. Cor. 8. & 9. ca. & Galat. 2. ubi ostenditur maxima cura apostolorum: in procurandis elemosinis pro pauperibus: quam certe non haberent nisi eis specialiter iniunctam, & commendatam, à Christo præ aliis Christianis: cognouissent. Ideo ergo, qui eis in officio succedunt clerici: omnes similiter tenentur, plus, uel minus, secundum quod plus, uel minus ad curam pastorem, & episcopalem appropinquant: ex quo intra statum ministerii clericalis continentur, ut uidetur sentire Hiero. in ca. quoniam. 1. 6. q. 1. dicens. Quoniam quicquid habent clerici pauperum est, &c. & ait Abulen. ubi supra. et glos. in ca. de monachis. titu. de præben.

Secundo probatur idem: ex natura, et conditione ipsorum bonorum ecclesiasticorum. Nam secundum Abulen. Matth. 6. q. 74. et Caieta. ubi supra, hæc bona ecclesiastica: constant ex oblationibus, et elemosynis fidelium collatis ecclesie, ut expendantur ad honorem Dei et ecclesie utilitatē, pro salute animarum ipsorum offerentium: nam talis est intentio omnium offerentium elemosynas ecclesie: Constant etiam ex decimis, et primitiis, ut patet. Et ex hac parte liquet quod prædicta bona dantur in lege gratiæ: principaliter quidem, pro decenti sustentatione clericorum, seu ministrorum ecclesie: ut stipendia eorum, ut patet 1. Corinth. 9. qui altario seruit etc. Et de consecratione dist. 1. ca. Nemo. et 1. q. 2. ca. frater. ut late etiam probat Panor. in ca. episcopus. de præben. Consequenter autem et minus principaliter dantur: ut in pios usus, et in pauperes, quorum cura ipsis specialiter ex officio incumbit, ut sic ad honorem Dei et ad utilitatem ecclesie, expendantur. Nam in hoc differunt decimæ, in antiqua, et in noua lege secundum Caietanum 2. 2. q. 37. art. 1. quod in antiqua lege decimæ dabantur: solum pro ministrorum templi et familiarum sustentatione, ut patet num. 18. ubi nulla fit mentio pauperum, neque paupertas erat à Deo sic commendata et prædicata, ut in lege gratiæ. in lege autem gratiæ dantur decimæ pro ministrorum ecclesie sustentatione principaliter, et cōsequenter pro pauperibus, ut dictum est. Licet Adrianus in 4. de restitutione. q. an liceat mercari cum usurario, in fine eius dicat: quod etiam in lege veteri dabantur decimæ ministris, pro pauperibus ut nunc: sed ut dixi: oppositum uidetur uerius.

Et ad

Et ad prædicta omnia confirmanda faciunt auctoritates sanctorum, puta Augusti. & habetur. 16. quæst. 1. ca. decimæ. ubi dicitur. Decimæ tributa sunt egentium animarum, ut etiam idem dicitur in ca. tua nobis. de decimis. sequitur, Qui decimas dare noluerint res alienas inuadunt: quia rem à Deo pauperibus delegatam suis usus referuat. Hæc ibi. Et nota illa uerba rem à Deo pauperibus delegatam. Item ea. 16. quæstio. 1. cap. quoniam. Hieron. ait. Quoniam quicquid habent clerici pauperum est: & domus illorum, omnibus debent esse communes: susceptioni peregrinorum & hospitem inuigilare debent: maxime curandum est illis, ut de decimis, & oblationibus cœnobiis, & xenodoxiis, qualem uoluerint, & potuerint sustentationem impendant. Et idem Hiero. in ca. reuertimini. ibidem ait. Inferte decimas in horrea mea. Malach. 3. hoc est, in thesauros templi, ut habeant sacerdotes & leuitæ qui mihi ministrant cibos, &c. Et sequitur ibidem. Si quando fames, penuria & egestas opprimit mundum: sciamus hoc ex ira Dei descendere: qui se in pauperibus si non accipiant elemosynam, fraudari loquitur sua possessione. Item ea. 16. & quæstio. 1. cap. quia iuxta habetur. Quia iuxta sanctorum patrum traditionem nouimus, res ecclesie, uota fidelium, esse precia peccatorum, & patrimonia pauperum. Et ibidem cap. in canonibus. habetur in canonibus, in Gangrensi ecclesia Apostolica auctoritate conditis: De fructuum oblationibus: quæ ministris ecclesie debentur, & de his quæ in usus pauperum conferuntur scriptum habetur, &c. Sequitur, Valde iniquum et ingens sacrilegium est, quæcunque, uel pro remedio peccatorum, uel pro salute animarum suarum aut requiæ, vnusquisque uenerabili ecclesie contulit, aut certe reliquerit, in aliud transferri uel conuerti. Et Ambro. ut habetur. 23. quæstio. 8. cap. conuenior. ait. Omnia mea pauperum sunt. Item & 12. quæstio. prima, ca. habebat. ubi supra. & cap. episcopus. habetur. Episcopus ecclesiasticarum rerum habet potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent. Et cap. præcipimus. habetur in canonibus apostolorum hoc modo. Præcipimus ut in potestate sua episcopus res ecclesie habeat: si enim animæ hominum preciosiores illi creditæ sunt, multo magis oportet eum curam de pecuniis agere: ita ut potestate eius, indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diaconos etc. et in cap. res ecclesie. habetur. Res ecclesie, non quasi propriæ, sed ut communes et domino oblata, cum summo timore, non in alios quam in præfatos usus, sunt fideliter dispensandæ. Et in cap. nulli. habetur. Episcopus, ex his quæ sibi assignata sunt: primum sibi necessaria percipiat: quæ uero suis necessitatibus supersunt: in communes usus ecclesie expendat. Et 12. q. 1. in ca. si priuatum. habetur. Si priuatum possidemus: quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt quorum procuratio-

nem quodammodo gerimus. Item duodecima: quæstio. secunda, cap. aurum, habetur, Aurum habet ecclesia, non ut seruet, sed ut eroget et subueniat in necessitatibus. & cap. gloria, habetur. Gloria episcopi, est pauperum operibus provide re: et ignominia sacerdotis, est propriis studere diuitiis. Item. 1. quæstio. 2. clericos habetur. Clerici qui bonis parentum, et opibus suis sustentari possunt: si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, et per abusionem talium, iudicium sibi manducant et bibunt, et cap. pastor. habetur ad idem. et cap. sacerdos, habetur. Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est: non solum sine cupiditate, sed etiam cum pietate laudis, accipit à populo dispensanda et fideliter dispensat accepta. Item decima: quæstio. secunda, cap. episcopus, habetur, Episcopus habeat potestatem in rebus ecclesie, ut dispenset necessitatem patientibus cum omni reuerentia, et timore: et ei participare, cum etiam oportet quæ necessaria sunt, si tamen ipse aut qui cum eo sunt fratres indigerint, si autem res ecclesiasticas, episcopus in suas proprias voluptates usurpare uoluerit aut aliis dederit: hunc oportet obnoxium esse concilio: sin aliter, episcopus uel qui cum eo sunt presbyteri aut diaconi, accusentur: quia ea, quæ uel ex reddito, uel ex quolibet actu ecclesie: ueniunt in suos usus, scilicet non necessarios, ut patet ex supradictis, colligunt: et pauperes fraudant, et famem conficiunt. Et Bernar. in epistola. 42. ait. Clamant nudi, et famelici conuertuntur: et dicunt. Dicite pontifices, in freno: Quid facit aurum? nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur: quod inaniter expenditis. Vita nostra, cedit uobis in superfluas copias, nostris necessitatibus subtrahitur: quicquid accedit uanitatibus uestris. Annuli, catenule, tintinabula, et clauate quædam corrigiæ, multaque talia, tam speciosa coloribus, quam ponderibus preciosa: multorum dependent ceruicibus: fratrum autem lateribus: nec semicincta miserantis apponitis. hi omnes, in futuro, stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: stante quippe pro eis: patre orphanorum, et iudice uiduarum, dicente, quando non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis. Hæc ibi.

Item, idem in declamationibus super Matth. decimonono. Ecce nos reliquimus omnia, etc. ait. Veh tibi clericæ: mors in olla, in huiusmodi delitiis est: non modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur: sed ob id maxime quia populi constat esse peccata quæ comedis. sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas, cantando (ut aiunt) tibi prouenire uidentur: sed bonum erat magis fodere: aut etiam mendicare. peccata populi comedis: sollicitus ergo esto tanquam redditurus rationem pro eis, gemitus effunde. dignos age fructus penitentiarum: alioqui tibi ea noueris imputanda: quæ modo

P inter

inter delicias comedis, & paruipendis. Venient. n. ante tribunal Christi: audieturq; populorum querela grauis, accusatio dura, quorum clerici vixere stipendiis nec diluere peccata. Quid tibi inspicis, delicia sapiunt, atque diuitie, quibus mercaris tam graue iudicium? De altario viuat clericus, cui defertur, viuat non luxurietur, non superbiat, non ditetur, neque ex clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesie ampla palatia fabricet mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in vanitate, nec in superfluitate dispergat. nō extollat, de facultatibus ecclesie consanguineos suos aut neptes, ne filias dixerim nuptui tradat, res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegii crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperū, facultates ecclesiarum sunt: & sacrilega eis crudelitate surripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non utique domini vel possessores, vltra victū accipiunt, & vestitum. Sed quando poterit necessariis esse contentus qui eo animo introiuit altaris ministerium, vt stipendia cleri, in vsus voluptatis, curiositatis, & vanitatis congreget feruet & expēdat? Nam funiculus triplex hominem miserum in perniciem trahit, qui impure intrat, indigne ministrat, sed & ipso fructu abutitur temporali, iste est impius qui Esa. 16. in terra sanctorum iniqua gessit, qui. s. in ecclesiasticis possessionibus quæ sanctorum fuerant vsibus assignatæ in domo Dei, quam decet sanctitudo, iniquè se habuit. Et infra. Qui & cum diuite epulone Luc. 16. multos Lazaros, & ipse videt esurientes nudos agrotos: & plus de iumentis suis, plus de eorum phaleris, quam de istorum miseris cogitat. Hæc beatus Bernardus.

Ex quibus omnibus auctoritatibus diuino iuri innitentibus, vt ait Adrianus in 4. de restit. (in 3. vtrum ls qui patrimonialibus bonis abundat possit viuere de redditibus ecclesiasticis) constat clericos iure diuino sed dispensabili specialiter teneri distribuere pauperibus de suis bonis ecclesiasticis (ut dictum est) tenentur quidem nō ex iustitia ita quod aliter distributum restituere teneantur: sed ex misericordia potius quam alii seculares. Quamuis Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 4. art. 3. & 4. dicat quod solo iure ecclesiastico ad talē misericordiam tenentur. nisi forte intelligat quod ad id ex iure diuino stricto, & indispensabili non obligantur. Nam hoc modo nobis cum illo plane constat. Quod etiam iure ecclesiastico ad idem teneantur patet. 16. q. 1. cap. quia iuxta. & distin. 88. ca. episcopus gubernationem. & 12. quæst. 1. ca. uidentes. ca. nulli. ca. res ecclesie. ca. præcipimus. ca. episcopus &c. vt supra habetur, vbi explicando ius diuinum idem etiam ecclesia clericis imponit: quia cum sit à Deo instituta, & ordinata in suis actibus conformat se voluntati diuinæ & rationi circa hoc. Et ita patet prima pars propositionis quod scilicet iure diuino & ecclesiastico clerici specialiter tenentur de bonis suis ecclesiasticis

pauperibus erogare. infra autem (propositione secunda) dicetur in quo stat ista specialis eorum obligatio præ aliis Christianis.

Nunc autem probatur secunda pars quod scilicet quo ad quotam olim erat obligatio, ex solo iure ecclesiastico. quod patet. quia ius diuinum non determinat quantam partem suorum bonorum clericus aut laicus teneatur pauperibus erogare: nam non dabitur ubi. igitur hoc ius diuinum indeterminatum potest ecclesia determinare: sicut & quodlibet ius diuinum vel naturale, quale est ius indeterminatum de dandis vel soluendis de cimis quod & ecclesia determinauit quoad quotam. Et talis obligatio quoad quotam est de iure ecclesiastico, vt late & bene probat Adrianus in 5. quodlibeto secundum communiter doctores. Ita in proposito obligationem iuris diuini absolutam & indeterminatam de dādo pauperibus iniunctam clericis specialiter præ aliis Christianis, ecclesia olim ad maiorem securitatem determinauit debere fieri sic scilicet quod omnia bona ecclesiastica diuiderentur in 4. partes, quarum prima daretur episcopis, secunda clericis, tertia fabricæ, quarta pauperibus, vt patet 12. q. 2. ca. vobis. ca. vulturanæ. cap. concessio. cap. quattuor. & cap. sequenti.

Nam ante illa tempora vbi distinctio prædicta facta est, omnes clerici viuebant in communi vt religiosi, vt patet 12. q. 1. c. clericus. & ea. sequen. & tunc non tenebantur vllō iure ad illam quartam partem sed secundum ius diuinum aliquando plus, aliquando minus distribuere tenebantur. Postea vero concessum est clericis habere proprium, vt patet. 12. quæst. 1. cap. certe. & cap. sequen. & q. 2. cap. vobis. & sequen. quo tempore, & pro quibus, facta est prædicta distinctio quartarum, vt dictum est.

Nunc autem iam à longo tempore immemorabili non fit prædicta distinctio quartæ specialiter pro pauperibus, neque pro fabrica, nisi solum pro episcopo & pro clericis diuiduntur bona ecclesiastica: & aliquando seu alicubi aliquid assignatur pro fabrica & ornamentis: aliquando autem & alicubi nihil, sed relinquuntur arbitrio, & obligationi ad quam ex iure diuino episcopus & clerici tenentur. Et in Hispania de decimis fiunt aliquando tres, aliquando plures partes: quarum una est pro regibus ex causa rationabili assignata ex priuilegio papali, et consuetudine legitime præscripta. Et iam non est illa obligatio iuris ecclesiastici quoad quotam, quoad quartam partem pro pauperibus, et pro fabrica: sed clerici remanent quoad hoc in sola obligatione iuris diuini supra dicta, ut tempore primitiuo, de prouidendo pauperibus et reparatione fabricæ, et ornamentorum, et de expendendo bona ecclesiastica in pios vsus, vt patet specialiter quoad fabricam, extra. de eccle. ædifi. ca. de his. et quoad pauperes iam dictum est, et dicetur latius, et particularius in secunda propositione sequenti.

Et

Et prædicta omnia, habet locum in clericis omnibus habentibus redditus ecclesiasticos, modo habeant curam animarum modo non, quamuis illi magis quam hi, ad prædicta teneantur, ratione statuta, ut supra probatum est.

2. Propo.

Secunda propositio, in hoc tempore quando nō currit distinctio quotæ assignatæ pauperibus, aut pios vsibus, facta per ecclesiam, clerici de suis redditibus ecclesiasticis: quorum dominium iā acquisierunt, modo habeant curam animarum modo non, oēs tenentur iure diuino & ecclesiastico, erogare pauperibus; & in alios pios vsus distribuere: totum residuum eorum: excepta sua, suæq; familie decente sustentatione: ita quod si notabiliter omittant, peccant mortaliter.

Probatur primum. q. 1. possunt de talibus redditibus decentem sustentationem sumere, in quo non est difficultas, quia 1. Corinth. 9. quis militat suis stipendiis? Et qui altario deseruit &c. Et Luc. 10. & 1. Timoth. 5. ca. dignus est operarius mercede sua. & 1. Timoth. 5. qui bene præfunt presbyte. dupli. hon. digni sunt. Nunc autem tales redditus: sunt stipendia clericorum vt patet n. 18. & de cōsecra. dist. 1. ca. nemo. & 1. q. 2. ca. si. vt late agit Panor. in cap. episcopus. de præben. & communiter doctores. ergo.

Nos.

Et nota: quod nomine decentis sustentationis cōprehenduntur omnia: quæ ad ipsius, & suæ familie, honorabilem sustentationem requiruntur: recreationes etiam, & amabilia conuiuia moderata & honesta: & donationes seu munera aliqua parua, seu moderata, non quidem parasitis, sed aliis personis in signum gratitudinis, & amicitie, rationaliter exhibita. quæ oia consideranda sunt secundum conditionem gradus, dignitatis, & qualitatis, vel status sui, & regionis, in qua tales clerici commorantur, nō quidem: ut pompaticè, & uoluptuose uiuant, vt seculares: sed quatenus hæc oia requiruntur plus vel minus ad hunc finē, videlicet, ut sic possint, debite, honorabiliter, & grante seui amicabiliter uiuēdo, suum exequi ministerium. Plura enim requirit archidiaconus, quam simplex beneficiatus: & plura episcopus, & archiepiscopus: & plura vir illustris, & regius quam alius non sic qualificatus, qui & non est tam utilis ecclesie, in temporalibus, & spiritualibus, ut patet ex concilio Basiliens. sess. 3. anno domini. 1438. in quibus oibus, modicus excessus, non vitiat nisi forte venialiter: notabilis autem mortalis est, secundum Aug. dist. 25. ca. vnum orarium. & in prædictis cōcordat Caieta. secunda secundæ quæst. 100. arti. 3. & quæst. 185. articulo septimo, & Abulen. Matth. 6. quæstio. septuagesima quarta, & Adria. in quarto de restit. in quæst. an pluralis in præbendis, teneatur alterius fructus restituere, & communiter doctores.

Secundū videlicet, quod excepta tali decente sustentatione, totum residuum tenentur clerici, de supra dictis suis redditibus ecclesiasticis expendere

in pauperes et vsus pios, iure diuino, & ecclesiastico ut ait propositio probatur dupliciter.

Primo auctoritatibus, nam gl. ordi. Ambr. tractantis id 1. ad Timoth. 5. qui bene præfunt presbyteri &c. ait, non vt abundant: sed vt non desint eis. & glo. ordi. Aug. ait ibidē. Tanta merces debet esse euangelizanti, qua neque cōtristetur, neque extollatur. Item Hiero. & habetur 44. dist. c. 1. dicit. Tibi sacerdos permittitur de altari viuere, non luxuriari, i. non abundare secundum gl. ibidē. Abundat autem: qui diuitias congregat & referuat, qui vltra decentiam status sui in non pios vsus expendit. & idem habetur dist. 93. ca. diaconi. Itē Aug. sermo. 37. ad fratres in heremo. ad sacerdotes ait. Memento te quod pauperē vitā, sacerdos gerere debet: quod superest præter victum et vestitū pauperibus dare non differat: quia oia pauperum sunt. et in sermone 219. vnde desumptum est ca. decime. 16. q. 1. ait. Quidquid excepto victu mediocri et vestitu rationabili superfluerit, nō luxuriæ referuetur, sed in thesauro cœlesti per eleemosynā pauperū deponatur: quicquid. n. nobis Deus plusquam opus est dederit: non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transiit: quod si nō dederimus: res alienas inuasimus. Hæc ille. Item gl. Hiero. super id Esa. 3. Vos. n. de pasti estis vineā meam, rapina pauperum in manu uestra, loquens de sacerdotibus ait. In quorum domibus rapina pauperum est: dum ecclesie opes sibi thesaurizat: & in delitiis abutuntur, quæ ad sustentationē pauperum dantur, & sibi reseruant vel propinquis distribuunt, & aliorum inopia suas vel suorum diuitias faciunt. Item idem probatur in ca. decima. 16. q. 1. & 13. q. 2. ca. qui oblationes. Qui decimas non soluit, vel qui oblationes defunctorum ecclesiis reddere moratur: dicitur pauperum necator & sacrilegium committere. ergo vbi eas sacerdos inutiliter expenderit & pauperibus delegatas non dederit: eodem crimine, rapinæ, & sacrilegii irretietur. Patet consequentia. tum propter eandē causam, tum quia secundum Ambrosium sermone 82. & habetur dist. 47. ca. sicut hi. Quis tam iniustus quam qui multorum alimenta non suum vsus, sed abundantiam & delicias facit? Neque enim minus est crimen &c. vide ibi latius. Item idem Ambrosio sermone 6. ait. Quid igitur censeri debet de sacerdotibus qui Christi sanguinem, & precia peccatorum prodigunt: atque in delitiis abutuntur? Itē ad idem facit. 1. q. 1. ca. sacerdos. ca. pastor. ca. si quis. ca. clericos. & Orige. super Exo. cap. vigesimo quinto, ibi videantur.

Item Bernardus epistola. 2. & 42. & latius in declamationibus de his agit. & expressius consonat supradictis, vt supra recitatum est in propositione prima ibi videatur.

Secundo probatur idem ratione, quia clerici iure diuino, & ecclesiastico, præ aliis Christianis specialiter tenentur erogare pauperibus, vt supra propositione prima probatum est, ergo eodē iure:

tenentur totum residuum: ultra decentiam suam: in pauperes & in pios vsus distribuere. Patet cōsequētia. quia quilibet Christianus tenetur in dictos vsus expēdere: id quod est absolute, & simpliciter, superfluum suae decentiae, ut de hoc latius infra q. 26. habetur. Et nota: q̄ valde cauendum est ne mentiatur iniquitas sibi, dum ecclesiastici praelati: praetextu necessitatis atque decentiae: dicunt se oībus suis redditibus indigere: ad decentiam status sustentandam: neue ecōuerso, alii scrupulosa iniquitati in conscientia reddantur: quasi ultra decentiam cōsumant, & minus debito pauperibus impēdant. Nam vt optime ait Soto de iustitia & iure li. 10. q. 4. art. 4. praecipuum hoc atque decentiae taxatio: non potest vniuersim & omni tempore, secundum hanc vel illam quottam determinari. Sed secundum iudicium prudentum, p̄fata, tum prouētuum quantitate, tum, pauperum indigētia, ac temporum calamitate. Nam: qui tam diminutos prouentus habet: vt vix decēter viuere possit, nō tenetur regulariter ad illas elemosynas. Qui autem plusculum habet, vtique maiusculas: qui vero pinguis redditus accipit, abundantissimas elemosynas facere tenetur. Et tutissimum esset vt sic abundās, taxationi antiquae: de quarta pauperibus eroganda quantum posset se aptaret: ita, ne nimis ab ea recederet. Attendenda est et calamitas temporum, & multorum pauperum magna tunc penuria clamans: tunc enim abundantior solito: elemosyna ēt a secularibus, nedum ab ecclesiasticis eroganda est. Quo fit: vt non semper huic praecipuo: praelatus satisfaciatur, si vel septimam, vel sextā duntaxat partem bonorum ecclesiasticorum in pauperes, & in alios pios vsus, impendat. Saepē nanque tenetur multo plus: ut dictum est erogare.

Et si quæratur, in quo ergo differūt clerici a secularibus quo ad hoc, si oēs sunt domini suorum bonorum: & oēs aequaliter tenentur totū residuum suae decentiae in pauperes & in pios vsus erogare? Respon. differunt in duobus. secundum Abulen. vbi supra. Primo quidē: quia laici non tenentur ex officio, seu statu suo, quærere qui sint pauperes: neque eorum talem curā habere: sed sufficit eis: si occurrentibus dent oportune. Clerici autē ratione status: ad id tenentur specialiter, & maxime praelati: qui ideo curati dicuntur: q̄q̄ inuigilare debent ad id, vt habetur 16. q. 1. ca. quoniam. vt supra propositione prima probatum est, ex ratione sui status & ministerii clericalis, in quo & concordat Medina. vbi supra in fine: quo ad praelatos.

Secundo seculares pluribus indigent pluraque sunt eis expēdientia: ad decentiam sui status. Nam intra ambitum decentiae status secularis: includuntur omnes vsus: aliās liciti, etiam thesaurizare: ad ditandum filios & propinquos, etiam ad subleuandum se & suos, ad statum altiore alia licitum, vt supra dictum est: sicque raro dicuntur in eis esse superflua decentiae simpliciter, & consequenter raro contingit tempus, quo sub mortali, te-

neantur pauperibus erogare superflua decentiae suae. At vero intra ambitum & limites decentiae status clericalis: solum includuntur ea, quibus ipse clericus, ad suam, suaeque familiae, decentem sustentationem, requiruntur, ita, quod non potest ea: in quoscunque vsus seculares etiam aliās licitos, notabiliter expendere: quia non potest ditare consanguineos, neque thesaurizare sibi, vel illis, neque multo altiore statum, puta, de infimo, ad illustrem statum eleuando, sibi vel aliis quantumcunque propinquis, ex bonis ecclesiasticis procurare, neque luxuriari, aut voluptuose viuere, aut in excessiuis sumptibus ea expendere, vt supra dictum est & latius dicitur inferius. Ideo saepe, & communiter regulariterque contingit: tempore quo curatus pingues redditus habet, sub mortali tenetur, superflua suae decentiae, in pauperes, uel in pios vsus, oportune distribuere. Et consonat Honcala de rebus ecclesiasticis c. 13. & 14.

Vnde fit primo, quod propter praedictam differentiam: bona clericorum, dicuntur bona pauperum: non autem bona secularium. quia scilicet clerici praeter aliis secularibus, tenentur superfluum suae decentiae, in pauperes & in pios vsus expendere: & in hoc stat specialis clericorum obligatio, vt dictum est. quamuis glos. in dicto ca. quoniam 16. q. 1. dicat q̄ ideo bona clericorum dicuntur pauperum: quia in extrema necessitate illis debentur. Sed certe propter eandem rationem bona secularium etiam dicerentur pauperum, quia in extrema necessitate debentur eisdem secundum omnes doctores, ideo haec glossa nihil valet.

Item secundo, quia ideo clerici licet sint veri domini suorum reddituum & bonorum ecclesiasticorum, vt supra praesuppositum est secundum opinionem magis probabilem: non tamen sunt pleni domini eorum, quia non possunt ea expēdere, in uita & in morte ad libitū, vt de bonis secularibus, sed cū limitatione, aut onere praedicto: quia et ecclesia cōformans se iuri diuino, non aliter concessit eis dominium vsuq̄: bonorum praedictorum, sed cum onere, seu obligatione, ut. s. post suam decentem sustentationē, reliqua in pauperes & pios vsus distribuant, vt de iure diuino tenentur: neque intēdit clericos ditare quia est occasio mali. 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, ut supra propositione prima dictum est. Ideo & clerici, & praecipue praelati, dicuntur procuratores rerum ecclesiasticarū. 14. q. 1. & 12. q. 1. c. si priuatum. & ibi gl. aliquando defensores. 16. q. 1. c. in facris canonibus, & patres pauperum. Et eorū bona dicuntur patrimonium Christi & pauperum et bona pauperum: quia sunt Christo in eius membris puta clericis, & ecclesiae donata pro ipsorum sustentatione et pauperum, vt dictum est. Dicuntur etiam precium peccatorum, & animarum, quia donata sunt vt oretur pro donantibus illa, & ut expendantur ad honorem Dei, et ecclesiae utilitatem, ut supra propositione prima, saepe dictum est. Et

hæc

hæc oīa habent locum, in clericis habentibus redditus ecclesiasticos: etiam si non habeant curā animarum. quamuis magis in praelatis: qui spāliter de pauperibus tenentur esse solliciti: quam in aliis clericis: quia, & auctoritates, & rōnes suprapositae, de omnibus id concludunt, vt patet ex supradictis.

Igitur, ex omnibus supradictis resolutorie concluditur: q̄ nulli clerico licet ultra seruitiū, & militiae spiritualis impensā, dignitatem, & proportionem, stipendia sumere: neque ultra decentē sustentationem, & familiae, stipendia ecclesiastica consumere: in notabile prauidicium pauperū: quibus debetur: minus certe de ecclesiae publico, quam de foresh & mundano stipendio: cum aliquo modo sit contra iustitiam distributiuam, & contra intentum Christi, & ecclesiae, praecipuum, vel onus clericis iniunctum. Ideo clericus, videns se habere superflua notabiliter: ultra decentiam sui status supra dictam, si nō habeat veram, efficacemq̄: intētionē, illa oportune: ante mortem, & in morte distribuenda in pauperes, & pios vsus: sed potius illa possidendi, & retinendi: ut diues sit & abūdans: etiam si nō intendat aliquem malum finē ex eis: aut ea in vsus inhonestos dispēdere: videtur peccare mortaliter: contra supradictam obligationem. Et facit ca. negociatorem. dist. 88. vbi dicitur. clericum de paupere diuitem factum ut pestem fuge.

Cū supradicta resolutione, & propōne secunda expresse in snā, & ad literam cōcordat Abulen. super Math. 6. q. 74. & Adrianus in 5. quodlibeto ar. 1. & in 4. de restitutione in q. Vtrum ecclesiasticus prodige consumens: teneatur restituere conclu. 3. & in q. Vtrum pluralis in praebendis: teneatur fructus alterius restituere. & in q. vtrum habens bona patrimonialia: possit viuere de bonis ecclesiae. & B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. & q. 43. arti. 8. & ibi Caietanus. Et idem B. Tho. in 6. quodlib. art. 12. & Alex. Alen. 3. par. sum. q. 63. memb. 5. & Gerson alphab. 42. g. & alphab. 39. Florentinus 3. par. sum. tit. 15. ca. 1. §. 19. Gabriel in 4. dist. 25. q. 8. conclu. 5. Richardus in 4. dist. 45. art. 3. q. 1. & Maioris dist. 24. q. 6. Siluestrina tit. clericus. 4. q. 19. q. 15. 16. Pan. in ca. 1. de ecclesi. aedif. & ca. episcopus. & ca. cum secundum. de praeben. & alibi saepius. Item B. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. ad 4. ait. Tertiae aut decimae quas cū pauperibus sacerdotes comedere debebāt, s. in veteri lege, augētur in noua, per hoc q̄ dominus, nō solum decimam partem: sed oīa superflua, pauperibus iubet exhiberi. Lu. 11. quod superest, date elemosynam &c. vt Caietanus ibidem & in quodlib. de elemosyna ca. 2. latius probat. Item, Nauarro in sum. ca. 23. nu. 71. & ca. 25. nu. 126. iusque 131. & communiter doctores canonistae: & Theologi in 4. dist. 15. & 24. et Honcala de rebus ecclesiasticis ca. 13. 14. et tandem Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 4. articulo 4.

corol. 1.

Vbi nota corolarie primo, secundum Abulen. vbi supra, q̄ si clericus succurrens oportune: pauperibus aliquibus occurrentibus: ut faciunt alii se-

culares referuat tamē bona superflua quae habet: vt ea post mortē relinquat ecclesiae suae, vt sibi succedat, nō faceret bene: & melius faceret, si ea omnia in pauperes expenderet, in vita, vel in morte, oportune. Tum primo, quia sic non differet a laico: nisi in morte: quia. s. laicus, relinquit sua bona filiis: clericus autem ecclesiae: cum tamē in vita, debeat exercere officium suum, puta, actum hospitalitatis, & curam pauperum, vt supradictū est. Tum secundo quia alioqui, potius diceretur, et esset conseruator, possessor, et defensor quam dispensator bonorum huiusmodi, & quam curator, et procurator, et pater pauperum. Tum tertio quia potius in necessitates pauperū: quam in alios vsus ecclesiasticos ceteris paribus: expendere tenetur. quia excepta sustentatione decēte ministrorum ecclesiae, res ecclesiasticae, sunt propter necessitates potius pauperum, quam pro aliis vsibus ecclesiasticis ceteris paribus, ut patet. 12. q. 2. ca. gloria. et dist. 86. ca. non satis.

Nota secundo corolarie q̄ de praedictis bonis ecclesiasticis: clericus non potest notabilem quantitatem dare consanguineis, etiam parētibus diuitibus, neque aliis diuitibus, ad eos ditandum, uel in statu valde diuite reponendum, et ad eleuandū eos ad multo altiore statū. sed solū potest et debet eis ut aliis pauperibus succurrere, et releuare a miseria, et dedecore, et iactura decentiae sui status, et in ea decentia illos conseruare: ne dedecus, et iacturam patiantur, sicut et hoc potest fieri cum aliis: in simili necessitate constitutis: et multo magis cum consanguineis, dū modo nō valde notabiliter excedatur. Et ratio est: quia cum haec bona, non nisi in pauperes possint expēdi per uia elemosynae: elemosyna aut necessitatem respicit: et miseriam eius cui impēditur. ergo si ualde notabiliter excedatur in his mortaliter peccat clericus qui dat, et consanguineus qui recipit, vt habetur in ca. pastor. 1. q. 1. et 80. dist. c. nō satis. et ca. est et. et 12. q. 2. c. quisquis episcopus. et 10. q. 2. c. episcopus. et Aug. ser. 113. de tempore. et glos. Hiero. super Esa. 13. Vos depasti estis etc. Et Bernardus in declamationibus vbi supra. et Abulen. Math. 6. q. 75. et Gabriel et Adrianus, et Siluestrina tit. clericus. 4. q. 15. et cōter doctores. et Hōcala ca. 14. ubi supra. Sed et dicit B. Tho. 2. 2. q. 158. ar. 7. ad 2. q̄ clericus uel episcopus, si de eo quod suis vsibus spāliter deputatū est, velit sibi subtrahere et consanguineis, vel aliis dare: nō peccat, dummodo illud faciat moderate, i. vt non indigeant: non autem ut ditiores inde fiat. Hæc ille. Et Soto vbi supra prudenter dicit, q̄ non videtur illicitum: si episcopus ualde abundās, et potēs, cauendo scādalum, et sine pauperū omissione, de suis sumptibus defalcans, ditet pauperes consanguineos ad mediocrē statum eleuando ipsos, et eorum successores sicut cum aliis non consanguineis: facere posset: non tamen primogenituram, aut maioratum illustrem, illis instituere ualet.

Sed filiis in damnato coitu habitis in clericatu,

solum possunt alimenta præstare: non autem ad decentiam status notabiliter: quia secundum iura: in odium criminis, tales filii clericorum statum honorificum non habent: neque ex bonis ecclesiasticis habere possunt. Consonat Nauarro vbi supra ca. 25. numero 127.

Sed nota, quod donare modicum etiam diuitibus, & munuscula (causa gratitudinis) illis dare, sicut inter amicos, & consanguineos eiusmodi conditionis, & qualitatis hominum: in tali regione: per uiam gratitudinis, & amicitie, donari solet: non est illicitum clericis: cum sit opus uirtutis. Similiter, dotare consanguineas pauperes: secundum decentiam status earum, uel ut diximus paulo plus, licitum est: quia causa dotis, in mulieribus, inter causas pias censetur, ut Honcala, & Soto, vbi supra etiam docent.

Corol. 3.

Tertio corolarie nota, quod clericus habens bona patrimonialia: potest uiuere de bonis ecclesiasticis deceter, ut dictum est, dummodo residuum horum, & illorum bonorum mobilium, expendat in pios usus, & in pauperes. Potest etiam, omnia bona sua patrimonialia: in vita, & in morte, omnino dare, & relinquere heredibus, uel consanguineis, aut quibus uoluerit alius licite: & uiuere de bonis ecclesiasticis, secundum Abulen. ubi supra q. 75. Et Siluest. titu. clericus. 4. q. 16. & communiter doctores: licet Adrianus vbi supra, aliquo modo diffentiat, excepto, quando pauperes sint in tanta necessitate, quod pro ea releuanda: etiam uasa diuino cultui dedicata: distrahi deberent, aut pro redemptione captiuorum: tunc enim peccaret mortaliter clericus: habens bona patrimonialia, de quibus deceter uiuere posset: si bona ecclesiastica in suos, & non in dictas necessitates pauperum expederet secundum Hieroni. ut declarat B. Tho. & Caieta. vbi infra, & Nauarro ubi supra cap. 28. num. 130. 131. & Honcala de rebus ecclesiasticis ca. 2.

Corol. 4.

Tandem quarto corolarie notandum est, quod Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. cum quo concordat Honcala opusculo 10. de rebus ecclesiasticis c. 8. dicit duo. primum quod quando redditus episcoporum sunt ualde pingues, et abundantes ultra decentiam status eorum: tunc tenentur episcopi: duas quartas saltem eorum, distribuere iuxta canones antiquos, alteram in pauperes, alteram in fabricam, seu supellectilem ecclesie. Et ratio huius est, quia ex hoc, quod alii clerici iam habent suam portionem: in redditibus suis assignatis, non est subtracta per ius commune pauperibus: portio illis debita ex ipso iure: neque similiter fabricæ subtracta est portio illi ex iure debita: sed illa bona episcopalia, remanent affecta tali iuris dispositione antiqua: ita, quod sicut quando bona ecclesiastica, erant communia, & diuidenda in quatuor partes: uidelicet pro episcopo, clero, pauperibus & fabrica, commissa erat episcopo cum vinculo, & debito talis distributionis: ita iam excluso vno membro, scilicet clero à tali distributione: quia iam clerici habent proprias præbendas: loco

supellectilem quartæ portionis: remanent bona episcopalia communia: reliquis tribus partibus, & in eas diuidenda. sic quod pauperibus remanet debita sua quarta portio, quæ prius eis debebatur: & similiter fabricæ ecclesie, sua quarta: de prædictis redditibus episcopalibus abundantibus. Nam non est credibile, quod ecclesia tantam reddituum superabundantiam: episcopis assignauerit, pro sola eorum decete sustentatione, sed etiam pro fabrica, & pauperibus, & ut patribus pauperum, dispensanda commisit, ut dictum est. Et inde sequitur, secundum eius dictum, quod si non dispensat prædictas quartas portiones: in fabricam, & pauperes tenetur præfatus episcopus, abundans restituere, et similiter illi, quibus ipse prodige notabiliter donauit. Sed de episcopis non habentibus tam notabiliter abundantes redditus, non currit ratio prædicta, neque est idem iudicium ait Caietanus: similiter neque de aliis quibuscunque beneficiatis, & pinguissimos redditus habentibus: quia ut ait ibidem & 2. 2. q. 43. ar. 8. iam isti redditus sunt eis, pro sua quarta portione assignati: episcopis autem abundantibus: remanent alie quartæ, pro fabrica, & pauperibus commissæ, ut patribus pauperum, & dispensatoribus bonorum ecclesiasticorum.

Sed certe hæc non omnino videntur habere veritatem. Non primum dictum, nec eius ratio: quia ut patet ex supradictis in propositione prima iam per consuetudinem legitimam: cessauit illa dispositio antiqua ecclesie, de illis quatuor portionibus: & per consequens manent tam bona episcopalia quæcunque, quam aliorum præbendorum: seu clericorum bona ecclesiastica: quæ eis intuitu ecclesie, aut cuiuscunque ministerii ecclesiastici proueniunt, obnoxia: ut secundum ius diuinum, sine ulla modificatione ecclesiastica, ultra decetiam status superflua: in pauperes, & in pios usus expendantur, ut supra probatum est.

Item, neque secundum eius dictum de restitutione ualet: quia licet olim quando uiuebant in communi clerici, & non habebant suos redditus particulares, neque dominium eorum, si male expenderent in alios usus, restituere tenerentur: nunc autem non, quando ut præsuppositum est, clerici fiunt domini suorum reddituum ecclesiasticorum abundantium, & non abundantium: licet peccent in alios usus distribuendo, ut dictum est. Item contra ipsum Caietanum esset eadem ratio de clericis minoribus habentibus pinguisimas præbendas. Igitur, standum uidetur quo ad hoc, eis quæ secundum communiter doctores in propositionibus dicta sunt. Nam & Soto, vbi supra lib. 10. q. 4. arti. 3. nobiscum concordans optime reprobatur supra dicti Caietani opinionem: ubi latius videatur.

Si contra prædicta in secunda propositione arguatur. primo, quia papa, & ecclesia dat licentiam testandi aliquibus: de prædictis bonis ecclesiasticis: & per consuetudinem legitimam: in diuersis regnis, licite iam testantur. clerici inferiores

Argum. 1.

inferiores episcopo, ut ait Adrianus in. 4. vbi supra in responsione ad primum & Siluestrina titu. clericus. quarto. q. 2. & 3. & 4. & in francia omnes clerici, etiam episcopi, in vita, & in morte, & in testamento disponunt sicut de quibuscunque aliis secularibus bonis, idque ex legis regni, & consuetudine antiqua. ut refert Guilliel. Benedictus in repet. in ca. Raynu. de testamentis, ver. & uxorem nomine Andelasiam. num. 264. fo. 76. & Bartholomeus de Cassaneo de consuetudinibus burgundie: in rubrica. 8. §. 5. sub. nu. 30. & 63. fo. 298. Idem tenet Medina in sua lectura: quod. scilicet omnes clerici minores episcopis, propter consuetudinem legitimam: Sufficientem derogare legem, possunt de omnibus redditibus, & stipendiis ecclesiasticis testari: quorum dominium iam habent. Episcopi autem non possunt in hispania: quia quoad eos, ibi non est talis consuetudo. Et latius Couarruias lib. 4. titu. de testamentis ca. cum in officiis. nu. 7. & seq. prosequitur. licet Gabriel in. 4. distinct. 15. q. 8. cum aliis aliter dicat, & distinguat. ergo per hanc viam, possunt ea, in usus prophanos alius licitos quoscunque disponere, etiam consanguineis illa donando & relinquendo. Alioqui, nihil eis ualeret talis facultas, ea donandi & testandi de eis si ad certos usus supra dictos dumtaxat, extendere-tur. Et ulterius sequitur si possunt clerici in testamento: quod ergo & in vita possunt ea similiter donare. Nam plus est testari quam donare, ut Syluester titu. clericus. 4. q. 5. refert.

Argum. 2.

Secundo Arguitur ad idem, quia Papa sepe concedit clericis, quod possint prædicta bona dare, & de eis disponere etiam, in non pios usus alius licitos: ergo saltem ex dispensatione Papæ: id licet. Patet consequentia: quia cum Papa sit dominus: vel potius dispensator bonorum ecclesiasticorum, & præcipue decimarum, & reddituum inde clericis, & ecclesie aduentium: videtur, quod sicut per vim pensionis, aliquam bonam partem eorum distribuit aliquibus secularibus, etiam ad non pios usus: & in hispania per priuilegium, & consuetudinem antiquam: regibus hispanie conferitur tertia pars decimarum, etiam ad usus non pios alius tamen licitos: Ita ergo, & Papa potest concedere clericis, quod de prædictis bonis in vita, & in morte dent & disponant, etiam in non pios usus: non enim est maior potestas priuilegii. & consuetudinis quam Papæ, ut latius Couarruias vbi supra differit.

Argum. 3.

Tertio arguitur ad idem, quia dominium talium bonorum: cum prædicto onere succurrendi pauperibus, de tali portione, vel de residuo decentie: est de iure tantum ecclesiastico clericis concessum: & talis dispositio, est de iure tantum ecclesiastico: quod tantum vel tantum detur pauperibus, ut patet supra, propositio. 1. ergo potest Papa concedere, vel disponere, quod detur tanta quantitas pauperibus, & reliqua in quoslibet etiam non pios usus alius licitos: licite expendantur: sicut olim conce-

sum erat, quando erat diuisio talium bonorum in. 4. partes. ergo non est de iure diuino quod totum residuum decentie in pios usus & in pauperes distribuatur, quia aliòqui, non posset Papa & ecclesia contra ius diuinum disponere, quod solum duæ quartæ darentur: maxime vbi ultra has quartas: et pingues & abundantes redditus clericis remanent.

Resp. ad. 1.

Respon. ad primum argumentum concessio antecedente negando consequentiam: nam talis licentia testandi generaliter, & indistincte concessa: quamuis sit valida de facto: tamen ut sit licita, intelligitur, et limitatur, secundum aliquos doctores: ad pios usus tantum. Vel si etiam secundum alios et melius, extenditur ad usus prophanos: tunc ut licite fiat talis distributio: non fieri potest nisi ex rationabili causa ut in responsione ad secundum argumentum proxime habetur ibi videatur. Quia neque aliter conceditur causa mortis posse clericum licite donare aut relinquere aliquibus, ut patet in ca. relatum. et ca. ad hæc. de testamen. ut ait Panormi. in ca. cum in officiis. eod. titu. et in ca. cum esses, de testamen. nu. 30. et Barbatus in dicto ca. cum in officiis. et in tractatu de præstan. Cardi. par. 1. q. 4. Et Siluester titu. clericus. 4. q. 2. et 3. Et gloss. in pragmaticis sanctionibus titu. de annatis. in gloss. acquisitos. fo. 194. et Couarruias, vbi supra, si sic limetur et intelligatur. Et talis facultas ualet, ut sit valida talis donatio, vel dispositio: etiam in pios usus in foro ecclesie: quæ forte non esset valida sine tali licentia vel facultate. Multæ namque donationes in vita factæ valent, quæ non valent in morte, vel testamento.

Ad 2. resp.

Ad secundum argumentum respon. quod Papa id potest concedere, ita quod de facto valeat et non sit obligatio restituendi, similiter potest id licite concedere, sed ut in responsione ad primum diximus: secundum aliquos doctores, restricte debet intelligi, ad pios usus dumtaxat: vel si etiam ad prophanos, ut secundum alios verius existimo; tunc ut talis distributio bonorum licite fiat: non quidem absolute et quomodocunque: Sed cum duplici limitatione fieri debet. primo quod id fiat ex causa rationabili, puta, quia est vir nobilis: alius de ecclesia bene meritus, vel à quo, utilitas ecclesie speratur, ut honorabiliter sustentetur, vel ratione gratitudinis: quia ab eo olim beneficia recepit et huiusmodi. Secunda limitatio est, quod non concedatur ei, de redditibus ecclesie: in notabili quantitate, quod sit valde onerosa ecclesie: talis concessio, aut in notabilem cultus diuini diminutionem, aut quod propter hoc clerici reddantur omnino impotentes: ad succurrendum valde egeribus pauperibus; ut de iure diuino quamuis dispensabili eos teneri dictum est. nisi forte pro defensione reipubl. ab hæreticis vel tyrannis: sint necessaria: etiam bona ecclesiastica, relictis pauperibus non valde indigentibus, ut in fine huius questionis habetur. his limitationibus stantibus: papa id licite concedere

potest: sicut et pensiones, sicut et decimæ in hispania regibus conceduntur, aliàs autem neque licite concedi, neque licite recipi possunt. Illi tamē quibus iam titulo seculari: etiam sine rationabili causa tales fructus per Papam assignati sunt, non tenentur amplius in alios pios vsus ea expendere, sicut neq; ipsi pauperes tenentur. quia iam his, vel illis hominibus, ad vsus sibi expedientes per papā, vel etiam per alios ecclesiasticos viros: qui solum ad id tenebantur valide distributi sunt, modo licite, modo illicite, id fecerint. distributione autē facta his, vel illis, tenet ut supra dictum est. illi ergo qui iam dominium, vel ius in dictis bonis habent, tenentur solum secundum suum statum decenter ea expendere proportionabiliter: neq; alia obligatio ipsis bonis: sed solum personis annexa est: neque transit cum eis ad novos eorum possessores. Concordat Soto vbi supra libr. 10. q. 4. arti. 3. & 4. quamuis alia etiam ratione, id ipse iustificet.

Quod si de bonis immobilibus ipsius ecclesiæ: aliter papa valde notabiliter donaret: non solum illicita, sed forte etiam inualida esset talis donatio. Quia licet papa sit dominus suorum reddituum particularium: non tamen est absolutus dominus, sed administrator, vel dispensator, prædictorum bonorum immobilium communium ecclesiæ: ad eius vtilitatem, ut Caietanus refert. 2. 2. q. 43. arti. 8. & q. 185. arti. 7. & in quodlib. in tractatu de indulgentiis. Et latius philippus Francus in rubrica de testamentis, in repetitione. q. an monachus de licentia papæ possit testari. q. 20. & q. 28. penult. in fine. Et Soto vbi supra aequaliter tangit. Et consonat Nauarro vbi supra ca. 25. nu. 128. 129.

Resp. ad 3.

Ad tertium argumentum. respon. negando antecedens, pro quanto ibi dicitur, quod de solo iure ecclesiastico est, quod clerici de residuo decemtiæ pauperibus succurrant. Nam id supra probatum est esse etiam de iure diuino: licet quoad quotam fuerit olim, & nunc vel post possit esse obligatio de iure ecclesiastico. Similiter negatur prima consequentia & secunda. dico enim quod licet papa, & ecclesia statuere possit, quod quarta, vel quinta pars in pauperes, vel in alios pios vsus expendatur, sicut id olim statuit, ut supra propositione prima dictum est: non tamē potest licite concedere, neq; statuere, quod residuum decemtiæ in alios vsus prophanos: etiā aliàs licitos: sine vlla rationabili causa clerici notabiliter expendant, maxime vbi pauperes essent valde indigentes, & nec alia bona clericorum nec illa quarta pauperibus assignata sufficerent, pro ipsorum remedio oportuno. Neq; per talem ecclesiæ, aut papæ dispositionem, clerici de obligantur sicut nec olim fuerunt de obligati: à subuentione pauperum valde indigentium, de superfluo decemtiæ notabiliter, ut de iure diuino tenentur. Quia sicut per limitationem, obligatoriamq; dispositionem ecclesiæ de confitendo semel in anno, de ie-

iuinando in quadragesima, & de audiendo missam diebus festiuis quā limitauit ius diuinum, indistincte positum de confitendo, & de ieiunando, & de exhibendo ei aliquem cultum patriæ, non de obligatur homo ab obligatione confitendi, ieiunandi, orandi, aut cultum patriæ exhibendi alio tempore, puta, mortis & huiusmodi: quo videt id sibi esse aliàs necessarium ad salutem: secundum ius diuinum vel naturale: ita similiter in proposito dicendum est.

Tandem nota, quod cum supra dictis stat, quod quando ad defensionem regni siue reipublicæ ab infidelibus siue tyrannis; non sufficerent redditus regales, & alia bona secularia: tunc post positos pauperibus: non valde notabiliter indigentibus, licite possent prædicta bona ecclesiastica superflua: ad defensionem reipub. de voluntate clericorum vel etiam eis inuitis: de mandato papæ expendi, ut ait Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 4. arti. 5. & Honcala tractatu de rebus ecclesiasticis. ca. 5. & ca. 7. & 9. & Siluester titu. immunitas. q. 5. q. 4. q. 1. & titu. lex. q. 15. & Victoria in relectione prima de ecclesia. q. 6. fo. 97. & c. ad idem sunt.

QVAESTIO DECIMANONA.

Vtrum prælatus ecclesiasticus, iure diuino, teneatur ad personalem residentiam in suo curatu, vel episcopatu, & utrum non residens, teneatur ad fructuum restitutionem.

RESPON. quoad primū, scilicet quoad peccatum est vnica propositio, videlicet quod residentia personalis est de iure diuino large sumpto & ecclesiastico: ita quod prælatus habens curam animarum in suo curatu, per notabile tēpus, seu per maiorem partem anni, non residens personaliter suum officium exercendo: etiam si de alio idoneo prouideat, peccat mortaliter, nisi rationabiliter excusetur, aut dispensetur.

Prima pars, quod scilicet iure ecclesiastico ad id teneatur, non est dubium inter doctores, ut patet per totum titulum de cleri. nō resi. & late prosequitur cruditissimus Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 3. arti. 3.

Quod autem iure diuino ad idē teneatur: quāuis in hoc sint opiniones doctorum, quorum aliqui & quidem pauci tenent indistincte quod non, de quorum numero est Ambrosius Catharinus in apologia contra Soto & contra Miranda. Alii autem & quidem omnes fere doctores utriusq; iuris tenent indistincte quod sic. Sed utramq; opinionē, seu modum dicendi clarius resoluendo: Videtur quod talis obligatio personalis residentiae, non est de iure diuino proprie, & stricte, sed large sumpto, de quo intelligitur hæc prima propositio.

Quod probatur. quia ius diuinum proprie & stricte sumptum, est quod in sacra scriptura expref-

Prop. 1.

se continetur, uel quod ut tale ecclesia expresse de creuit, uel ab ore Christi, seu apostolorum, per antiquam traditionem & successionem ecclesiarum: vniuersalis tenet ecclesia, vel quod in consequentia necessaria & euidenti, ex prædictis propositionibus fidei, vel ex altera fidei, & ex altera euidenti infertur, vel quod cōmuniter omnes catholici doctores semper ut tale tenuerunt: sine illius contradictione impunita. Ius autem diuinum large sumptū est, quod ex prædicto iure diuino proprie sumpto infertur in consequentia tantum probabili, aut quod bene sequitur ex vna propositione iuris diuini proprie sumpti, simul & ex altera quæ cum non sit iuris diuini vel naturalis proprie sumpti: tamen secluso etiam humano iure quocūque, rationabiliter negari non potest, ut hæc propositio, hostia quæ à Sacerdote eleuatur adoranda est, quæ & est seu dicitur sapere fidem, ut de his latius supra. q. 17. Nunc autem ad propositū, prædicta residentia personalis nō habetur in sacra scriptura; neque per ecclesiam ut de iure diuino expresse est decreta; neq; ab ore Christi seu apostolorum generaliter per ecclesiam, neq; euidenter in consequentia necessaria deducta, neq; à doctoribus catholicis omnibus ut talis dogmatizata, cū constet aliquos impune oppositum opinari, neq; per ecclesiam talis opinio ut hæretica condemnata est, ut fatetur B. Tho. 9. quodlib. art. 15. igitur illa residentia non est necessaria iure diuino proprie & stricte sumpto, & per hominem indispensabili.

Quod autem sit de iure diuino large sumpto, & per hominem dispensabili ex causa rationabili dicitur: probatur ex dictis, quia ex vna propositione de fide, seu de iure diuino proprie sumpto, & ex altera quæ cum non sit de dicto iure diuino, tamen secluso etiam quocūque iure humano rationabiliter negari non potest, bene sequitur hoc modo arguendo. Iure diuino tenetur bonus pastor spiritalis, ponere animam seu vitā suam pro ouibus suis; & ante eas vadere (scilicet verbo doctrinæ, & opere exemplari): illasq; pascere sacramentis, & cibo spiritali, prudentique gubernatione: & tandē eadem cognoscere, & vocare nominatim singulorum curam gerendo. Hæc autem omnia: per alium sine personali residentia sufficienter facere nō potest, idque regulariter. ergo eodem iure diuino, illi necessaria est residentia personalis, quo & cura, vel officium pastorale institutum est. Consequentia patet, quia quo iure quispiam obligatur ad finem, obligatur etiam ad medium sine quo finis illi obtineri non potest. Ex fine namque secundum Arist. primo phili. necessitas sumitur mediolorum ad finem. quod autem ut ibi dicitur cura pastoralis & eius officium seu dignitas, sicut & sacerdotalis, à Deo instituta sit, nullus catholicus negat: similiter nullus negare potest, quod pastores ipsi instituti sint principaliter effectiue ab ipso Deo: quāuis instrumentaliter ab hominibus, mediate vel immedia-

te creentur, vel instituantur, ut de hoc latius infra in responsione ad primum argumentum habetur.

Maiores prædicti discursus expresse est iuris diuini Ioan. 10. bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis & c. quæ verba licet de Christo anthonomatice, at de omnibus prælati cōmuniter intelliguntur: ibi enim non solum exemplum, sed & regulam, diffinitionemque boni pastoris cuiuscūque Christus expresse. secundum August. in lib. de pastoribus, & de verbis domini sermone. 5. & Gregorium in homilia. Athanasium, Theophila. & cōmuniter oēs doctores. quod ex ipsa serie textus euangelici patet, vbi ex conditionibus boni pastoris, & mercenarii generaliter arguendo; descendit Christus ad probandum se bonum esse pastorem. Alioqui non bene probaret intentum: si de seipso tantum in toto illo capitulo tanquam à particularibus Syllogizando: idem per idem probans loqueretur.

Minor vero præfati discursus (in qua stat tota difficultas) simul & intentum probatur quadrupliciter. tum. 1. quia proprium officium pastoris est pascere gregem, ut patet ex natura ipsius officii proprie sumpti. hoc autem dicit exercitium personale, sicut esse ductorem, gubernatorem, medicū, aurigam, lucem gentium & huiusmodi, & non solum prouidere de pastore, ductore, gubernatore, & officialibus, seu coadiutoribus aliis: maxime ubi industria personæ ad id munus electa est, id quod in præfati negotio omnibus liquet: cū propter idoneitatem personæ prælatio illi sit collata. Et ideo dignus vel dignior est eligendus: quia personalis eius industria requisita est.

Tum. 2. idem patet, ex fine & modo reipub. ecclesiasticæ & gubernatorum eius. Ex fine quidem: nam licet omnia Deus fecerit propter hominē, ut scilicet omnia ei essent in subsidium uitæ & ipse esset tanquam dominus omnium, & patres familias suas domos atque diuitias propter suos successores amplificent: ita, quod in eiusmodi familiis nō personæ propter domos, sed domus propter personas extructe sunt. At uero in rebus publicis ecclesiasticis, & secularibus, contra se res habet: nā regnum, non propter regem: sed rex, propter regnum & utilitatem eius institutus est. in quo rex differt, à tyrano, quod scilicet ille ad publicum bonum, hic autem ad proprium commodum: regno & omnibus utitur. & in reipub. ecclesiastica multo fortius id locum habet: Christus namque, qui per seipsum fundauit ecclesiā, propter ipsam tū alios pastores, tū maxime ipsos instituit. cuius reipub. ecclesiasticæ finis proximus: sempiterna felicitas est. Ex modo autem: nam quamuis principes seculares in modo suæ gubernationis, imaginē habeant dominorum: prælati autem ecclesiasticis non licet nisi ministrorum forma & imago atque seruitium: secundum id Math. 20. Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem

tem exercent in eos: nō ita erit inter vos. videatur abulensis ibidem &c. Vnde Augustin. super Esa. homilia. 7. Qui uocantur ad episcopatum, non ad principatum uocantur: sed ad seruitium ecclesiæ. Igitur tā ex fine, quā ex modo ecclesiasticæ reipub. & gubernationis eius; constat de iure euangelico: quōd ad utilitatem ecclesiæ: prælatus qui est seruus & minister illius, personaliter seruire, & se exercere debet.

Tum. 3. idem patet auctoritatibus Ioan. 20. Pasce oues meas. ubi dignitatis pastoralis officium, non nisi officii & actionis personalis nomine designatur. Non enim ait Christus, sis prælatus aut episcopus, nec pastor: sed pasce, id est non solum habitum: sed & actum pastoris habes, doce, institue, gubernas, & tandem exemplo meo meas oues personaliter cura. Ideo enim Luc. 10. dicuntur operarii pauci, qui scilicet vsu potestatem exercent uti renentur. Et Leuit. 28. Applica ad me Aaron & filios eius: non ait ut Sacerdotes mihi sint, sed ut Sacerdotio fungantur mihi. Item, nume. 18. iubetur Aaron & filiis eius excubare in custodia sanctuarii, quōd magis conuenit Sacerdotio legis gratiæ, curam animarum habenti: cuius figura Sacerdotium illud fuit. Item prima Timoth. 3. qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat, id est, si legitimum est eius desiderium, non ad dignitatem sed ad opus referendum est: non ut præsint sed ut proficiat. Ideo sequitur ibidem. Oportet episcopum esse doctorem, ubi non habitus siue facultas & dignitas tantum, sed vsus notatur. Vnde & August. ad Paulinum & habetur. 8. q. 1. qui episcopatum, ait. Exponere uoluit Apostolus, quid est episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Et Hiero. ad Honoratum, qui episcopatum desiderat, opus desiderat. (hoc est) nō dignitatem, aut delicias, sed opus & laborem. Ideo & hebre. ultimo Paulus ait præpositos sic super gregem inuigilare debere quasi rationem pro animabus eius sint reddituri. Rursus Ioan. 10. bonus pastor (ut supradictum est) nosce tenetur suas oues id est faciem & balatū earum: ubi signatur quōd non per relationem aut per alium, sed de vultu, gestu, & voce, animi morbum apte deprehendere potest. Ideo Prouer. 7. diligenter cognosce vultū pecoris tui. ubi hebraice habetur. cognoscendo cognosces, seu euidenter cognosce faciem pecoris tui, & pone cor tuū, id est amorem, & diligentiam sollicitam ad gregē. Neque uero grex pastorem suum satis cognoscere uicissimq; diligere, eiusq; exemplū imitari uolet, & libenter obedire mandatis ut oportet: nisi de vultu, & sermone, illum quoque cognoscat. Nā Ioan. 10. Alienum oues non norunt neque sequuntur. Alienum inquit, non solum eum: qui non legitime ingreditur: sed eum qui ab eis alienatur & in cognitus est: qui uidelicet, illegitime rem administrat, tam mercenarius est, quā qui ea quæ Christus ibi præsenserat non seruat. Vnde Damasus Papa in 4. epistola de Chærepiscopis depellen-

dis agens, hoc Christi testimonio uehementer inuehit in episcopos, qui (ut meretrices suos filios) alienis suas plebes educandas concedunt; Et habetur distin. 68. ca. ecclesiis, & ca. sequen. Item, Math. 5. prælatus sunt lux mundi ut doceant ignorantēs: & ciuitas supra montem posita, per uitam exemplarem & per refugium egentium: & sal terra, quo corrupti hominum affectus condiantur nō tandem putrescant sed reuertantur ad cor: quo est falcis, eiusq; sapore uitæ, siue virtutum, ad meliora adducti animentur. Sunt denique errantium duces; delinquentium regula, afflictorum refugium, egentium subsidium atque præludium, infirmantium medicum. Et tandē ut Pius Papa c. oues. 6. q. 1. ait, sunt ueluti oculi ecclesiæ a Deo instituti, siue per quos Deus ipse gregi suo prouidet: siue per quos populus: quæ diuina sunt suscipit. Hæc autē omnia uenera, sine actione personali: per alium commode fieri non possunt (ut constat aperte) & ita patet ueritas quæ prætenditur.

Neque ualet dicere id Ioan. 20. Pasce oues meas soli Petro dictum fuisse. Nam ibi est aliquid singulariter dictum Petro, scilicet ut tanquam uniuersalis pastor ecclesiæ suo gradu & ordine, uniuersum pasceret gregem, ibi assistendo: unde suis legibus & fide morumque sententiis: uniuersos illustraret & institueret, dignosque ministros cuique ascriberet ecclesiæ. Generaliter autem, ibidem est explicata est functio pastoralis: quæ per ipsum Christum: in Petro, & Apostolis ad alios prælatos deriuanda: ad ecclesiæ institutionem constituta est. Ita uidelicet, ut cum primum unusquisque in pastorem assumitur, iussum ab eodem Christo putaret: ut similiter suum peculiarem pasceret gregē. Vnde August. libr. de pastoribus ca. 13. ait, ob id Petro singulariter Christū id quod omnibus erat commune dixisse, ut unitatem commendaret. hæc ille. Ac si dixisset. In uno cunctis potestatem dedit generalemque regendi formam expressit: atque in uno cunctis idem iussit. Item, Ambro. in pastoralis, nobis, inquit, in uerbis diuinis credita est dispensatio, gregemque Christi alendum suscepimus. Et infra. Repetitur est a domino tertio pasce oues meas. Quas oues, & quem gregem non solum tunc beatus suscepit Petrus: sed nobiscum ille suscepit, & cum illo nos suscepimus omnes. Ius sit dominus Petro pasceri oues, per quem ad reliquos omnes, potestas & auctoritas pascerendi manat a Deo. Hæc ille, Vnde & papa creans episcopum uice Dei, quasi explicās id Pasce oues meas, ait. Vade prædica populo tibi commissio. Sicut & Actu. 20. Paulus ut organum Dei ait. Attēdite uobis & uniuerso gregi in quo uos posuit Spiritus sanctus episcopos &c. spiritus sanctus illos posuit, non solum quia ecclesia illos instituens & creans, etiam quoad suas leges positiuas, eius nutu gubernatur, sed etiam quia per ipsum Paulum Spiritus sanctus principaliter effectiue, episcopos illos instituerat ad pascerendum gregem suum, ideo non

ait

ait se illos posuisse sed Deum: nam prima Corinth. 7. Distinguit inter ea quæ Deus & quæ ipse præcipit saltem expresse, de quo infra in responsione ad primum argumentum.

Tum demum. 4. probatur idem, quia ubi stipendium pro opere impenditur, recta ratio docet illicitum esse ultra meritum operis stipendia sibi capere, & multo magis illicitum esset alteri puta vicario (etiam digniori) operas & labores delegare sibi que maiorem stipendiorum partem relinquere. Nunc autem redditus ecclesiastici pastoribus designati & debiti sunt, non quidem pro scientia, probitate morum, pro dignitate alia quacunque seu iure etiam pastorali dumtaxat: sed præcipue pro præsentia & functione, exercitio & opere ipso pastorali, in stipendium laboris & operis. ergo tenetur pastor personaliter residendo per se ut commode potest actus sui officii vel dignitatis exercere: aliis illicite talia stipendia sibi reportabit. Consequentia pater, & maior similiter ex illo secunda Timoth. 3. Qui non laborat non manducet. Minor similiter probatur. qui si hoc ecclesiasticum seruitium Christianis vel ecclesiæ nō fuisset necessarium: certe nulla prælatio, nec officium pastorale fuisset a Christo institutum: neque vlla fuisset ab eodem vel ab ecclesia habita ratio personarum quæ idoneæ sint quantum ad decimarū impositionem & reddituum vel stipendiorum designationem. Vnde nu. 18. non alia de causa Deus legitur decimas instituisse, quā pro ministerio quo leuitæ ac potissimum Sacerdotes, tabernaculo seruebant. Et Luc. 10. Christus Apostolos mittens ut meliores; pro ministerio suo ait dignos esse mercede sua. Et Paulus prima Corinth. 9. Omnia exempla naturalia ad hoc propositum adducit dicens, Quis militat stipendiis suis? & non alligabis os bovi trituranti &c. Et prima Timoth. 1. presbyteros non censet ecclesiastico præmio dignos quia boni sunt sed quia bene præsent. Et tandem in ca. Cum secundum. de præben. Inno. 3. per dictas auctoritates decernit, & constituit quōd stipendia ecclesiastica, & dignitates solum propter opus conferuntur. Et in ca. si. de rescrip. beneficium asseritur dari propter officium, non solum propter officium diuinum, ut ait gloss. ibidem, & in extrauagan. Ioan. 22. Execrabilis. de præben. Sed præcipue propter officium pastorale exercendum, ut pulchre probat Soto, ubi infra & lib. 10. q. 5. arti. 6. Et Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. conclu. 3. & dubio. 2. Et patet extra: de decimis. & 16. quæst. 1. Neque enim tot redditus iuste per ecclesiam curato, siue pastori tribuerentur: ut solum recitet officium diuinum, & subeat onus de Vicario seu de mercenario ecclesiæ suæ prouidendi.

Quōd si satis est laborare per alium & per amicos: satis etiam esse deberet manducare per illos. quōd si etiam ecclesiæ sufficit talis mercenarius: sufficiat etiam merces quam illi pastor siue curatus assignat: & non rapiat sibi prælatus sine labo-

re, tot alios redditus per ecclesiam in sui ministerii iustum stipendium tantum designatos.

Adde, multa mala atq; pericula quæ ex nō personaliter residendo regulariter sequuntur. adeo ut secularis etiam mulier: titulum & curam possit habere pastorem, si eam per alium idoneū exercere licite posset, non personaliter residendo.

Igitur ex omnibus supra dictis: constat manifeste prælatis etiam curatis, necessariam esse personalem residentiam: idq; regulariter & ex natura officii pastoralis. Cū quo stat quōd in casu, ex causa: pastor paruo & magno tempore per alium licite resideat, de quo infra. Stat etiam, quōd coadiutorem sibi accersire possit: ut Valerius episcopus fecit Augustinum sibi substituens, quia ingrauescente iam etate vires sibi non suppetebant: non tamē omnino a suo officio cessauit quin id quod posset efficeret. Hac etiam de causa Petrus Apostolus (ut refert Theodoritus lib. de 70. Discipulis & antiquissimus epiphanius Tomo. 2. ca. 26.) quia illi opus erat ad prædicandum per alias ecclesias diuagari, substituit sibi Cletum atq; Clementē episcopos, non qui essent summi Pontifices, sed qui sibi essent Vicarii auxiliarii.

Cum supradictis expresse concordant Magnus Athanasius in epistola ad Imperatorem rogans ut episcopos eiectos ab vrbe, cogat ad suas ecclesias redire. Et in alia epistola ad episcopum Sardeniū, & in altera ad episcopum Apameæ. Et Damasus Papa ad episcopos Africanos, contra Cor episcopos, ubi omnes dicunt, quōd contra iura diuina, & ecclesiastica episcopus abest a sua Dyocesi. & de Scholasticis idem tenent B. Tho. in. 9. quodlib. art. 15. & 2. q. 185. art. 5. & ibi Caietanus latius & Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. dubio. 2. & Gerson al phab. 24. q. & 40. c. 144. i. & Adrianus de restitu. ubi de beneficiis agit. Conradus de contractibus q. 100. in responsione ad quintum argumentum. Et de Canonistis Panorm. de clerici. non resid. ca. si. et ca. nonnulli. et glossa in ca. conquerente. eo. tit. et communiter canonistæ ibidem, et in ca. extirpanda, de præben. et Siluester titu. residetia. q. 2. Summa Ang. titu. clericus. 7. §. 1. et tandem doctissimus Miranda archiepiscopus nūc Toletanus in tractatu de residentia prælatorum, et Soto de iustitia et iure Gab. 10. q. 3. ar. 1. et. 4. ct. q. 1. art. 4. quā uis aliqui pauci, aliter et male opinentur: nisi dicto modo intelligantur.

Secunda pars propositionis (nisi rationabiliter excusetur aut dispensetur) patet, quia secundum omnes licitum est non residere, ex dispensatione legitima: et non aliis. Dispensatio autem legitima est, quando superior ad quem hoc attinet: generaliter uel specialiter ex causa rationabili et nō aliter, dispensat, de quo late et pulchre agit Soto ubi supra arti. 4. et ipso iure communi sunt multi casus: in quibus sine alia particulari dispensatione, licite quis in suo curatu vel episcopatu potest non residere, ut patet, titu. de clerici. non residen. et in ca.

ca.

ca. super specula. de magistris, & in extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de præben.

Quòd si quis per Papam licentietur, aut dispensetur, ad non residendum sine causa rationabili supra dicta, non est tutus in conscientia apud Deum: licet in foro ecclesie valeat ei talis dispensatio, ne scilicet puniatur aut priuetur fructibus aut beneficio, vt bene ait Panormi. in ca. non est, de uoto & voti redemp. & communiter doctores vbi supra. Et nota quòd nunquam erit causa rationabilis nisi in casu necessitatis spiritualis uel corporalis, vel nisi ad utilitatem ecclesie vergat talis non residentia: propter quam videlicet ecclesiam, ipsa residentia iure diuino instituta & obligatoria est. Ex fine namq; sumitur exigentia mediorem ad finem.

De reliquis tactis in questione, quæ per alias propositiones essent enodanda, libenter agerem: nisi satis dilucide diserta vidissem, per quam æruditorum magistrum Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 5. art. 6. ibi videantur.

Argum. 1.

Contra supradictam primam propositionem arguitur sexcupliciter, primo, quia ab eo habetur obligatio iniuncta ad residendum, à quo quis habet immediate episcopatum siue curatum sibi traditum, vel applicatum: quamuis talis dignitas episcopalis seu gradus vel cura pastoralis, à Christo sit instituta. Sed episcopi & curati habent talē potestatem seu curam pastorem, & iurisdictionem sibi traditam seu applicatam: non à Deo immediate, sed à Papa vel ab ecclesia eos ordinante, seu instituyente in episcopos, siue curatos huius vel illius dyocesis, vel ecclesie, vt patet, quia & omnis iurisditio & potestas ecclesiastica: est à Papa, in singulis emanans vt à capite in membris corporis ecclesie, quia ei soli dictum est, Pasce oues meas, & Tibi dabo clauis regni celorum &c. ca. ita dominus. disti. 19. ca. in nouo. disti. 21. ergo à Papa vel ab ecclesiastico iure & non à diuino, est obligatio hoc vel illo modo residendi, gregemq; pascendi.

Et confirmatur, quia si personalis residentia esset iniuncta de iure diuino, sicut & assidua vita continentisq; maritalis inter coniuges, ergo Papa non posset transferre vnum episcopum vel curatum, de vna dyocesi vel ecclesia, ad aliam, sicut neq; coniuges separare aliisq; coniungere potest.

Argum. 2.

Secundo arguitur ad idem, quia ecclesia in ca. extirpanda, de præben. sic statuit. Si forte dignitati vel præbende parochialis ecclesia sit annexa: cōcedimus ut qui talem habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in maiori ecclesia deferuire, in ipsa ecclesia parochiali idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonicè institutum: qui congruentem habeat de ipsius ecclesie prouentibus portionem. Hæc ibi. Nunc autem si personalis residentia, in curatu esset iure diuino obligatoria: certe ecclesia non statueret contra illud, vt ibi concedit generaliter statuens, ergo de iure diuino non est.

Argum. 3.

Tertio arguitur ad idem, quia etiam si residere

in officio pastoralis sic generaliter & indeterminate sit de iure diuino: ita quòd debite grex pascatur & gubernetur: non tamen determinatio modi talis residentie in speciali per se vel per alium: sed iuris ecclesiastici est, sicut & ieiunium, confessio, & sanctificatio festi, sic indeterminate sunt iuris diuini vel naturalis: determinatio autem temporis & modi, puta quòd fiat ieiunium & confessio in quadragesima, & sanctificetur dies Dominica, vel alia dies, hoc vel illo modo, iuris ecclesiastici est secundum communiter doctores.

Quarto arguitur ad idem, quia episcopus vel curatus sepe potest facile per alium doctorem eque, aut melius quam per se pascere gregem suum. ergo non tenetur per seipsum personaliter residendo. patet consequentia, quia ex fine debiti pastus spiritualis, sumitur exigentia mediorem ad illum finem: non enim tenetur pastor residere, nisi vt grex sibi commissus debite pascatur.

Quinto arguitur. ad idem, quia si personalis residentia est de iure diuino quamuis large sumpto, sicut & confessio vocalis, vt supra dictum est. ergo est indispensabilis per Papam, sicut & ipsa confessio. patet consequentia, quia nullum ius diuinum absolutum, stricte, vel large sumptum, quale est hoc, est dispensabile per Papam: quauis ius diuinum vel naturale habens ortum à voluntate nostra præsupposita, quale est votum & iuramentum, vel promissio, dispensabile sit.

Sexto arguitur ad idem, quia si hæc propositio, residentia pastoris est de iure diuino, sapit fidem, vt supra in probatione primæ propositionis dictum est: Sicut & hæc propositio, hostia quæ eleuatur à celebrante adoranda est, sapit fidem. ergo eius opposita sapit hæresim puta dicere quòd residentia personalis non est de iure diuino: sicut dicere quòd hostia quæ eleuatur non sit adoranda sapit hæresim. Sed consequens est falsum: Cum constet de prædicta residentia esse opiniones non condemnatas per ecclesiam. communiter autem condemnatur & reprobatatur tanquam sapiens hæresim uel hæreticum, dicere quòd hostia altaris non est adoranda uel quòd confessio uocalis non est de iure diuino. ergo non sapit fidem dicere quòd residentia prædicta est de iure diuino large uel stricte sumpto.

Responsio ad primum. Conceditur maior de applicante officium pastorale, seu instituyente hunc pastorem principaliter & effectiue: negatur autem de ministerialiter tantum id faciente, & tunc negatur minor ubi cōceditur maior. Nā solus Deus est, qui ex sua institutione principaliter & inuisibiliter, cōfert potestatem & gradum pastorale huic, cui Papa uel ecclesia ministerialiter scilicet, per suum ministerium exterius eligendo, ordinando, & confirmando idem confert. Sicut Deus ipse est qui principaliter immediata sua operatione effectiua, confert uirtutem, effectumque sacri baptismi, pœnitentiæ, ordinis, & huiusmodi, ei quem

minister

minister ecclesiasticus immediata operatione sua ministeriali sacramentum confert. igitur Deus ipse est, qui solus, immediata operatione sua effectiua principali, facit Episcopum, & pastorem animarum, habentē potestatem ad suū munus obeundum, eum quem Papa uel ecclesia ad idē elegerit, & ordinauerit: facit ad hoc actu. 20. Attēdite uobis & uniuerso gregi in quo Spiritus Sanctus posuit uos Episcopos regere ecclesiam Dei. Item ephes. 4. quosdam dedit pastores, & doctores ad cōsumam. vbi expresse dicitur nō solum de Apostolis institutis specialiter à Christo, sed etiam de aliis electis, & institutis per Apostolos, & per ecclesiam, quòd sunt instituti, & positi pastores ab ipso Deo, scilicet principaliter sed mediante hominum electione, vt declaratum est.

Item quomodocunq; mediate vel immediate, à Deo, vel à Papa, vel ab aliis quibuscunq; pastores effecti sint: non sequitur quòd Papa creans illos pastores: officium hoc illis applicando, possit naturam eius officii, à Deo instituti variare: sicut non potest facere vt non sit pastor dum illum eligit in pastorem, neque quòd non sit Sacerdos, neque vt non possit consecrare, is quem ordinat Sacerdotem. Quare ab ipso etiam Deo, pastores habent iniunctam obligationem ad personaliter residendum vt dictum est. Sicut & Papa, quauis ab hominibus electus potestatem Papalem non habentibus, iure diuino inter Christianos in ecclesia cui præest residere tenetur.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam: nec est omnino simile. Nam Papa mutando vnum episcopum de vna dyocesi ad aliam: solum mutat iurisdictionē nō sacramentū ordinis: neque tollit characterem, neq; naturam officii pastoralis, neque enim hoc Papali iudicio supremæque eius potestati super omnes subiectum est.

Riſpon. ad 2. argumen.

Ad secundum argumentum respōdeo, quòd in illo ca. extirpanda. ecclesia non concedit prælatis residere in suis parrochiis, per Vicarios mercenarios: sed quod instituant canonicè Vicarios perpetuos: quod est idem fere quod curatos instituire, ipsisque relinquere parrochias tanquā propriis earum curatis. Quod inde constat quia perpetuitas & canonica institutio illorum Vicariorum: cōditiones nō mercenarii, sed proprii parrochi atq; curati sunt. Videtur ergo, ius ibi concedere licentiam generalē vt sit parrochie collator in alterum: vt patronus potest ecclesie suæ prouidere, in super quòd propter hoc & propter aliquale ius, & curam sibi remanentem adhuc ad prouidendum suæ parrochie de alio Vicario si opportuerit: potest recipere aliquam reddituum portionē dummodo decēs illi perpetuo Vicario remaneat. Potest etiam dici quòd si conceditur ibi talis residentia per alium: id utiq; fit ex causa rationabili, vt scilicet ad maiorem honorē cultus diuini in ecclesia maiori deferuiat, cui etiam tenetur.

Riſpon. ad 3.

Ad tertium respondeo, negando similitudinem

huius & aliorum præceptorum diuinorum quoad hoc: nam (vt patet ex supra dictis) talis modus residendi personaliter, ex ipso iure diuino & naturali habetur sine vlla alia ecclesie determinatione: quauis quoad alia; modus & tempus residendi personalis, sicut & ieiunii, confessionis & Sanctificationis sabbati sit ex ecclesie determinantis institutione.

Ad quartum respon. negando consequentiā, tum quia pastor nō potest per alium debite supplere amorem proprii curati & pastoris ad gregem suum, neque mercenarius tenetur se morti exponere pro grege in necessitate, sicut proprius pastor tenetur, tum etiā, quia licet ad id teneretur & faceret mercenarius quod ipse pastor: nō tamen propter hoc proprius pastor liberatur à sua obligatione personalis de residendo: sicut neq; à personalis obligatione recitandi, ieiunandi, & huiusmodi. Tum demum quia id est per accidens, per se autem proprius pastor tenetur personaliter ad idē. Alioqui (vt supra habetur) secularis etiā mulier posset per alium residendo curam habere pastorem. Ex fine autem sumitur vel attēditur per se & regulariter, & non per accidens: exigentia seu obligatio mediorem requisitorum ad ipsum finem. Quare propter prædicta negatur etiā antecedens. Item licet Episcopus possit per substitutos multa munera episcopalia (quauis non tam decenter sicut per seipsum exercere) vt ordines conferre, confirmare, benedicere tēpla, ornamenta, & virgines consecrare, chrismāq; conficere, punire, & alia eiusmodi. Verūtamen sunt alia multa, quæ nisi personaliter residendo per alium vt oportet, fieri non possunt: qualia sunt de vultu cognoscere gregem, & ab eo cognosci: ut eius, & singulorum necessitatibus spiritualibus & corporalibus verbo & exemplo medeatur: is qui datus est in pastorem, medicum, & patrem spiritualementem & ducē animarum, vt supra probatum est.

Quòd si replicetur, quod id censetur homo per seipsum, quod per suos amicos & substitutos facere potest. Respondeo id solum esse verum in iis, quæ de se, & de suis bonis ad libitum disponere potest. Secus in publicis functionibus, & aliis huiusmodi, idque regulariter. Nā in casu, & ex causa, licitū est per alium id facere & residere, vt dictum est.

Ad secundum respon. secundum doctores communiter tenentes Papam in nullo iure diuino absoluto, posse dispensare ius ipsum relaxando: sed solum interpretando, videlicet, declarando talem casum ab ipso eodem iure diuino excipi: & tunc conceditur simpliciter quòd dum manet episcopus, siue curatus, per nullam pontificis dispensationem potest ab obligatione personalis residentie absolui vel relaxari: sed solum potest in casu ex causa rationabili declarari, ac proinde licentiarum per Papam: quòd tunc ad personalem residentiam non tenetur.

Est tamen differentia inter hanc residentiam, & confessionem, & votum. Nam residentia personalis est quidem de iure diuino absoluto scilicet non

con-

conferente ex voluntate nostra, neque illa præsupponente ut est votum, non tamen absolute in omni casu obligante, sed quasi conditionale puta manente materia ipsius præcepti cum suis conditionibus: dum videlicet, necessitas vel utilitas maior ecclesiæ oppositum non suadet, tunc enim & non aliter maior ecclesiæ oppositum non suadet, tunc enim & non aliter (ut diximus) indispensabile est. Confessio vero vocalis, est etiam de iure diuino absoluto, & aliquanto magis absolute pro suo tempore obligante, scilicet dum necessitas notabilis detrimenti spiritualis vel corporalis seu temporalis non obtulerit: nam in his casibus secundum communiter doctores tale præceptum: cum tanto discrimine non obligat. Quibus exceptis per Papam dispensabile non est, in casibus vel temporibus quibus ad id diuino iure aliàs obligamur. Ideo in casu maioris utilitatis, quæ nunquam est in non confitendo quàm in confitendo, nulla cadit in hoc dispensatio. Voti autem adimpletio est etiam de iure diuino & naturali, non tamen absolute, sed ex præsuppositione ortum habente, à voluntate nostra. Ita videlicet, quòd in voto est duplex obligatio, prima ipsius voti vel promissionis, quam sibi vouens induxit se obligans Deo ad tale quid agendum, vel omittendum: Secunda, quam lex diuina & naturalis super inducit; dictans quòd promissum Deo fideliter impleatur: & hæc obligatio oritur ex prima. Dispensans autem in voto non tollit hanc secundam obligationem: sed primam quæ ex voluntate vouentis emerit, quæ quodammodo est lex seu obligatio humana: super quam, sicut & super alios contractus humanos dissoluendos: ex rationabili causa necessitatis vel utilitatis secundum communiter doctores; Superior & maxime Papa habet auctoritatem. Itaque dispensans in voto non tollit legem diuinam, neque eam relaxat, quæ est, ut dum votum manet firmum, quòd est materia legis diuinæ & naturalis de implendo votum, seruetur, sed ex rationabili causa tollit illam primam obligationem voti, quæ est materia legis diuinæ de reddendo Deo vota sua. Et ideo generaliter dicitur quòd in votis cadit dispensatio superioris, quæ est etiam, iuris relaxatio: quia ex rationabili tantum causa potest tollere illam primam obligationem, quæ est materia secundæ, id est legis diuinæ. in residentia autem prælatorum est unica obligatio iuris diuini: super quòd & super materiam eius Papa non habet potestatem: ideo ibi tantum cadit sua dispensatio, quæ est solum iuris declaratio. In confessione uero Sacramentalis de iure diuino obligatoria minime. idque totum pendet & constat ex fine, & natura ipsorum præceptorum.

Quòd si queratur. Vtrum in casu maioris utilitatis manifeste licitum sit, etiam sine superioris dispensatione non residere: sicut & uotum non seruare, aut in melius commutare. respon. quòd sic: quia iam constat cessare materiam illius obligationis, maxime dum ea necessitas instat, ne ad su-

periores facile pateat accessus. In casibus autem iure expressis, nulla particularis alia dispensatio requiritur: dum ipsum ius in tali casu ad non residendum facultatem indulget. Sed de his latius & pulchre agit Soto ubi supra, & de materia uotorum lib. 8. q. 4. arti. 1. & 3. ibi uideatur.

Ad sextum argumentum respon. negando antecedens: neque enim ubi supra dictum est, quòd certum est sapere fidem, dicere quòd residentia personalis est de iure diuino, sicut quòd hostia adoranda est: sed quòd est id probabilius opinatum: quia videtur eadem ratio utrobique. quamuis in hoc sit differentia: quòd de adoratione hostiæ apud omnes catholicos id iam certum est sapere fidem, nec impune quispiam contradicet, de personali autem residentia opinatum tamen est. Quòd fit ut dicere hostiam quæ à Sacerdote eleuatur esse adorandam, certe sapiat fidem, & oppositum sapiat hæresim uel hæreticum sit: dicere autem residentiam esse uel non esse iure diuino necessariam, neque fidem, neque hæresim sapiat. Nam ut propositio sit, & dicatur formaliter & proprie de fide aut sapiat fidem, & oppositum sapiat hæresim, requiritur quòd talis propositio non solum opinata sed certa sit apud ecclesiã siue catholicos quòd est de fide aut quòd sapiat fidem, ut de his supra quæstione. 17. latius habetur.

Ex omnibus supradictis patet, quòd curatus uel episcopus in officio uisitationis, inquisitionis, si dei, uel uicarie generalis, uel in aliis negotiis ecclesiasticis ad utilitatem ecclesiæ sufficienter occupatus excusatur à sua residentia personali, ut de his pulchre agit Soto ubi supra lib. 10. quæst. 3. arti. 4. ibi uideatur.

Similiter excusatur episcopus uocatus à Papa ad residendum in curia Romana, si id est necessarium ecclesiæ uniuersali aut suæ particulari, & non aliter: sicut si in negotiis Concilii aut suæ ecclesiæ rationabiliter occupatus esset. Ad quòd facit ex trauians Ioan. 22. execrabilis, de præben. quo ad episcopos cardinales, de quibus Caietanus ubi supra, et alii dicunt, quòd si eorum residentia in curia Romana, non est ualde utilis uel necessaria ad utilitatem ecclesiæ, non excusantur etiam de licentia Papæ ibi residentes: et multo minus si solum pro sua recreatione, uel ex ambitione seu avaritia, ibi uel alibi in curiis regum: suis episcopatus relictis, diu demorantur: uel ut maiores ambiant episcopatus.

Similiter canonicus in ecclesia cathedrali quomodo possit habere curatum alibi sine residentia personali secundum ea. Extirpanda, de præben. quo modo non, iam supra in responsione ad secundum argumentum dictum est.

Item, quomodo episcopus etiam de licentia Papæ, regulariter non licite occupatur in officio præsentia regalis: postposita sua personali residentia in suo Episcopatu, latius agit Soto, ubi supra: quamuis ad breue tempus in curia regali

possit

possit pro aliis etiam negotiis demorari. Et secundum hæc ego limito et intelligo glossam in ca. eos qui. 20. q. 3. & Panormita. in ca. Sed nec. et ca. clericis. Ne clerici vel Mona. et in ca. non est. de uoto et uo. redempt. et in ca. sepe principes. et ca. si uobis. 23. q. 8.

Illud autem secunda Timoth. secundo Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus & c. solum prohibet ecclesiasticos viros quoscunq; implicari negotiis secularibus, scilicet seculariter, puta, causa lucri, ambitus, aut mundani fauoris secundum gloss. ordi. & Chryostomum, Theodoritum. uel secundum Cyprianum lib. 1. epist. 9. & Titelmanum & alios, ibi prohibetur ecclesiasticis præcipue, ne curis atq; negotiis uitæ huius plus debito se implicent: & maxime prælati: sed magis inde se expediât ne à suo debito officio impediatur, quo sine cessante: per modicam & piam in temporalibus occupationem uel recreationem cessat & rigor obligationis de personaliter tunc residendo. Nam & multa sunt & fuerunt præcepta Apostolorum atque diuina: non quidem absolute sed solum ex causa obligantia, ut de bigamis non ordinandis & homicidis, quòd mulier non tondeat caput, quòdque oret in ecclesia capite uelato, quòd neophitus non sit episcopus ne superbiat, quòd fraterne corripiens adhibeat paucos testes, & alia eiusmodi, quæ cessante causa præceptorum simul & ipsa cessant uel per Papam dispensabilia sunt. & tale est præceptum hoc secunda Timoth. 2. Nemo militans Deo & c. & præceptum de personaliter residendo ut dictum est.

Tandem nota quòd residere est officium suum personaliter exercere: & non solum in suo Episcopatu esse præsentem & nihil fere sui muneris facere: Sed in recreationibus & aliis prophanis occupari, reliqua suo substituto committendo, ut hoc etiam ait Soto ubi supra. Sic eonuerso qui ex legitima causa, puta propter sanitatem quia locus curatus illius salutis contrarius est, aut propter studium ad tempus, uel propter alendos parentes indigentes, qui suum incolatum alibi habentes illud relinquere commode non possunt, & propter alias eiusmodi causas rationabiles secundum iudicium prudentum & maxime superiorum, extra suum curatum habet domicilium, ita tamen frequenter & diligenter uisitat suas oues, eisq; sufficienter prouidet in spiritualibus & temporalibus ut oportet, per se & per substitutum ac si ibidem moraretur assidue: hic certe quantum attinet ad ius diuinum censetur personaliter residere, nisi quòd ad hunc modum & tempus residendi aliud ecclesia ordinaret. In quo tamen maxime cauendum est, ne iniquitas sibi mentiatur. de hoc etiam uideatur Couarruias in resolutionibus lib. 3. ca. 13. nu. 3. & 9. Vbi latius agit: opinionesque conciliat, quæ in uocabulo residentia atque presentia siue interuentia uidentur aduersa.

Postquam nuper absolueram quæstionem hanc de residentia prælatorum, emanauit decretum Cõ-

cilii Tridentini quòd inferius hic habetur, iuxta quòd intelligenda & limitanda sunt ea omnia quæ in hac nostra quæstione dicuntur. Ex quo namque huic definitioni siue decreto per omnia standum est: utique fit, ut de hac re disputandi uel dubitandi catholicis nullus iam locus relictus sit.

Sessio. 7. Concilij Tridentini sub Pio. 4. die. 15. Iulij. 1563. quæ in ordine omnium Sessionum. 23. est.

Decretum de reformatione Cap. 1.

Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus quibus cura animarum commissa est oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, uerbique diuini prædicatione ac uerborum operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munera pastoralia incumbere, quæ omnia nequam ab his præstari & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant neque assunt, sed mercenariorum more deserunt. Sacro Sancta Synodus: admonet & hortatur, ut diuorum præceptorum memores, factique forma gregis in iudicio & ueritate pascant & regant.

Ne uero ea quæ de residentia Sancte & utiliter iam antea sub Felice. Paulo tertio sancita fuerunt in sensu à Sanctæ Synodi mente alienos trahantur, ac si uigore illius decreti quinque mensibus continuus ab esse liceat, illis inhærendo declarat Sacro Sancta Synodus omnes Patriarchalibus metropolitanis ac Cathedralibus ecclesiis quibuscunque, quocunque nomine & titulo præfectos, etiam si sanctæ Roma. Eccle. Cardinales sint obligari ad personalem in sua Ecclesia uel diocesi residentiam: ubi iniuncto sibi officio fungi teneantur neque ab esse posse nisi ex causis et modis infra scriptis.

Nam cum Christiana charitas, uigens necessitas, debita obedientia, ac euidens ecclesiæ uel reipublice utilitas, aliquos nonnunquam abesse possunt et exigant: decernit eadem Sancta Synodus hac legitime absentia causas à Beatissimo Rom. Pontifice, aut à metropolitano, uel eo absente suffraganeo Episcopo antiquiori residere (qui eiusdem metropolitani absentiam probare debet) in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia inderit propter aliquod munus et reipublice officium Episcopo adiunctum, cuius quoniam causa sunt notoria et interdum reipublice, ne eas quidem significari metropolitano necesse erit: ad eundem tamen cum Concilio provinciali, spectabit iudicare de licentiis à se uel à suffraganeo datis, et uide re ne quis eo iure abutatur, et ut pœnis canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri ita ouibus suis prouidendum ut quantum fieri poterit ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quonia autem qui aliquando per tantum absunt ex

veterum canonum sententia, non videntur ab esse quia statim reuersuri sunt: Sancta Synodus vult illud absentiae spatium singulis annis, siue continuum, siue interruptum extra praedictas causas: nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem vt id aequa ex causa fiat, & absque villo gregis detrimento: quod an ita sit abscondentium conscientiae relinquit.

Si quis autem (quod vtinam nunquam eueniat) contra huius decreti dispositionem ab fuerit, statuit Sancta Synodus, praeter alias poenas aduersus non residentes sub Paulo. 3. impositas & innouatas ac mortalis peccati reatum quem incurrit, eum pro rata temporis absentia fructus suos non facere: nec tuta conscientia, etiam alia declaratione non secuta, illos sibi detinere posse: sed teneri (aut ipso cessante) superiorem ecclesiasticum illos fabricae ecclesiae aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conuentione vel compositione, quae pro fructibus male perceptis appellatur, ex qua etiam praedicti fructus: in totum aut in parte ei remitterentur, non obstant. quibuscunque priuilegiis cuiuscunque collegio aut fabricae concessis.

Eadem etiam quod ad culpam, amissionem fructuum, & poenas, decuratis inferioribus & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, Sancta Synodus declarat & decernit. Ita tamen vt quodcumque eos causa prius per episcopum cognita & probata abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso ordinario approbandum cum debite mercedis assignatione relinquunt. discendendi autem licentiam in scriptis gratisque concedendam ultra bimestre tempus nisi ex graui causa non obtineant. quod si per edictum citati & non personaliter contumaces fuerint: liberum esse vult ordinariis per censuras ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum aliaque iuris remedia etiam vsque ad priuationem compellere: nec executionem hanc quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscunque beneficii, pactione, statuto etiam iuramento, vel quacunque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quae potius corruptela censenda est, siue appellatione aut inhibitione etiam in Ro. curia, vel rigore Eugeniae constitutionis suspēdi posse. Hac ibi ad literam.

QVAESTIO VIGESSIMA.

Vtrum liceat plura beneficia, etiam ex dispensatione summi Pontificis, possidere.

Opinio. 1.

RESPONDEO hic est duplex opinio, prima, quod Papa potest prohibito dispensare in pluribus beneficiis et curatis, ita quod beneficiati erunt tuti in conscientia, si sint alii idonei & per se &

per alios fecerint quod alii tenentur in eorum administratione, quia Papa potest dispensare, aut et ad libitum disponere: in iis quae non sunt contra ius diuinum vel naturale. Sed pluralitas beneficiorum quoruncunque, non est contra praedictum ius, sicut nec habere plura regna siue dominia populorum, sed solum contra ius humanum. ergo Consequencia patet cum maiori.

Et minor in qua stat difficultas probatur dupliciter, primo quia plura beneficia possidere duo dicit aut includit, scilicet ius ad regendum plures ecclesias: & ius ad plures fructus recipiendum. Quoad primum solum est ius diuinum quod sit vnus Vicarius Christi, scilicet Papa qui toti Ecclesiae praesideat: circa modum autem gubernandi ecclesiam, per se vel per alium, non se intromittit ius diuinum vel naturale, sed hoc reliquit dispositioni Petri & successorum eius; simus ergo nunc in ecclesia primitiua ante omne ius humanum vel ecclesiasticum: si Papa tunc committeret curam plurimum ecclesiarum, aut populorum vni Sacerdoti idoneo: praetermissio etiam magis idoneo scienter: certe licet id culpabiliter faceret ex quo tamen poterat facere, nonne talis curatus esset tutus? Vtiq; quia vt dictum est, quoad modum gubernandi hos vel illos per vnum aut per plures: ius diuinum aut naturale nihil disponit. ergo Papa Potest nunc, sicut & tunc, dispensando vel dispensando, generaliter vel particulariter, similiter agere. Nam eadem potestatem habet nunc post diuisa beneficia quam ante. Sicut etiam nunc apud Indos potest plures populos & ecclesias vni episcopo siue curato committere de nouo instituendo, sicut & de facto multa sunt apud nos beneficia vnita & populi & ecclesiae annexae. idem igitur potest Papa quoad vniendum apud vnum beneficia iam diuisa in plures beneficiatos. Ad quod facit. 16. quaestione prima ca. & temporis. & ca. postquam, vbi habetur quod potest vnio fieri beneficiorum apud vnum.

Secundo probatur praedicta minor, quia hoc factum est de se bonum in quo haec omnia includuntur scilicet instituere idoneum in pastorem et dare ei potestatem ad alios idoneos si oportuerit curatos aut Vicecuratos substituendum: & obligare illum vt vigilet supra eos vt recte se habeant, quae omnia bona sunt. Et hoc est dare alicui plura beneficia, ergo.

Aliud autem, scilicet recipere plures fructus, non est contra vllum ius diuinum vel naturale, ex quo (vt dictum est) de iure mere ecclesiastico est, quod tot vel tot fructus, hoc vel illo modo recipiat, in quo Papa dispensare potest.

Facit etiam ad praedicta, quia si praedicta pluralitas beneficiorum esset contra ius diuinum vel naturale Papa nullo modo & nulla causa dispensare posset. Potest autem ex rationabili causa dispensare, vt patet ex ca. dudum. de electio. & ex aliis multis iuribus secundum etiam omnes doctores, vt infra patebit. igitur &c.

Hanc

Hanc opinionem tenent aliqui praecipue moderni post glo. in ca. dudum. de electio. & post Innoc. in ca. cum ad monasterium. de statu monachorum. & ca. dudum. 2. de electio. de quorum numero est Ambrosius Catharinus in apologia contra Soto de residentia praetorum. Et clarissimus doctor Medina, fertur etiam eam de rigore ecclesiastico tenuisse: quamuis oppositam opinionem communem proxime sequentem, vt pote, tutiorem tenendam, practicandam & generaliter absoluteque docendam, censuerit & praedicandam. Sed certe opinionem communem non solum tutiorem sed & veriore & praefatam primam opin. falsam & periculosam existimo, vt patebit inferius vbi ad fundamenta & euasiones praedictae opinionis plene respondebitur.

Opinio. 2.

Secunda opinio, eaque communis, est in oppositum, pro cuius declaratione & probatione praesupponendum est, ex. B. Tho. in. 9. quodlib. art. 15. q. est triplex ordo actuum humanorum. Primus est eorum qui deformitatem habent inseparabilem, vt mentiri, forcari, & huiusmodi. secundus est actuum indifferentium, vt deambulare, comedere, plura vestimenta habere. tertius est eorum qui quantum per se nude, & absolute sumpti deformitatem representant & dicunt annexam: tamen per debitarum circumstantiarum appositionem, & non aliter, possunt a sua deformitate separari & licite fieri, vt est occidere vel percutere hominem, quod a iudice & iustitia licite fit, & ab aliis causa defensionis, & vendere officia publica, quod si personis bonis & idoneis, in precio fiat moderato, licitum est & non aliter.

Praesupponatur etiam, quod sunt quaedam beneficia quae nullam requirunt residentiam, neque vllam habent curam animarum, vt sunt simplicia Sacerdotia, & alia quae dicuntur praestamere. sunt alia quae requirunt aliquam residentiam, sed nullam curam animarum habent, vt sunt canonicatus & huiusmodi: Sunt denique alia quae vtrumque requirunt & habent scilicet curam animarum, & ex consequenti residentiam requirunt personalem, vt patet ex q. 19. praecedente.

Propo. 1.

His suppositis sunt tres propositiones, quarum prima est. Illicitum est, contra ius diuinum & naturale saltem large sumptum, possidere etiam ex Papae dispensatione, plura beneficia curam animarum habentia: nisi ad id causa rationabili adfit, ita quod aliter ea possidens non est tutus in conscientia. Ex dispensatione autem legitima Papae, rationabili causa ad id subsistente, licitum est.

Prima pars probatur quadrupliciter, primo quia actus tertii ordinis supra dicti, qui scilicet annexam quamuis separabilem deformitatem habent & representant, illiciti sunt & contra ius diuinum & naturale: nisi per appositionem debitarum circumstantiarum talis deformitas tollatur, vt patet secundum oes doctores atque sapientes mundi (in quo non est dubium) vt supra exemplificatum est. Nunc autem talis pluralitas beneficiorum curatorum est hmoi. ergo est

illicita: nisi per debitas circumstantias iustificetur, quarum vna vel praecipua est, quod ex causa rationabili fiat, vt habetur in ca. dudum. de electio. & latius probabitur infra, supposita idoneitate & aliis requisitis ad id. Consequencia patet cum maiore. Minor autem probatur a sufficiente diuisione, & quia talis pluralitas beneficiorum curatorum sonat, atque redundat primo in diminutionem cultus diuini, & secundo in detrimentum seu impedimentum debitarum curarum animarum: non enim potest quis bene pascere oves diuersarum ecclesiarum: neque per alium eque bene atque per se vt supra. q. 19. habetur & tertio est in praedictum aliorum, & contra iustitiam distributiuam: dum propter hoc multi digni essent, & vnus abundat. Nam & monstruosum est quod vnum membrum plus nutrimenti, cum aliorum membrorum debilitatione notabiliter ad se trahat: idque tam in corpore mistico quam naturali locum habet. Et quarto, ordo gubernationis peruertitur dum vnus plurius personas induit, & aliorum membrorum seu ministrorum officia usurpat: cum ratio doceat, vt vnique ministerio suis proprius deputetur minister, sicut & ad Rom. 12. Omnia membra non eundem actum habent, vt ad praesens propositum hoc allegatur. 89. distin. ca. singula, vt pro diuersitate personarum diuersa sint officia. Quinto est in praedictum ecclesiarum & bonorum ipsarum: nam cum isti redditus sint stipendia ecclesiarum pro ministerio earum, omniumque suarum, iam suo iure fraudantur, vt patet experientia: quia multis praebendis ad paucas personas exaggeratis, vix vlla ecclesia restat cui pro ratione suorum reddituum digne seruiatur. 6. Fomentum ambitionis et auaritia et aliarum abusionum de propinquo inde ministratur. 7. studia negliguntur spesque bonorum debilitatur. (si meritorum non habita ratione) plura apud vnum beneficia coaceruantur. Haec et alia multa de se et regulariter habet annexa pluralitas beneficiorum vt ait. B. Tho. vbi supra et habetur in ca. quia de praeben. et in ca. dudum. 2. de electio. et in extrauaga. Ioan. 22. execrabilis. de praeben. et glo. ibidem, et refert Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. dubio. 2. et doctores ceteri ipsa et approbante experientia. Et sic patet minor supra dicta.

Neque valet euasio dicentium, quod haec mala non sunt necessario annexa, neque per se sequuntur ex ipsa pluralitate beneficiorum, aut ex natura ipsorum sed ex malicia et abusu possidentium, sicut ex abusione sacramentorum et ministerii ipsorum, mali ministri sumunt auaritia occasione cum costet talia mala separari posse, a dicta beneficiorum pluralitate, stat enim quod habens plura beneficia, per se et per alios idoneos optime regat suas oves et ecclesias, vt oportet: quamuis, vt plurimum praedicta mala sequantur.

Haec inquam euasio non valet. Tu, quia et si non per se sed per accidens praedicta mala sequuntur: at, sufficit quod vt plurimum ita sit, quod vix aut nunquam non sequatur, vt id generaliter reprobetur, maxime cum id moraliter impossibile censeatur, quod vix fieri

fieri pōt. Tum etiā, quia non per accidens, sed per se, ex natura sua talia mala ex beneficiorum pluralitate, quamuis separabiliter sequuntur, & ei annexa sunt: ibiq; includuntur, vt etiam hoc habetur in ca. quia. de præben. & ca. dudum. 2. de electio. nisi per debitas circumstantias amoueantur aut in melius commutetur, vt supra in tertio genere seu ordine actuum dictum est, quod talium actuum deformitas non aliter separari potest, quam per debitarum circumstantiarum appositionem. itaq; patet prima ratio opinionis, quæ vtiq; conuincit aperte.

Secundo probatur opinio & propositionis prima pars, quia beneficia curata non possunt recte ministrari sine residentia personali vt supra. q. 19. residere autem personaliter in pluribus nemo debite potest. quia Math. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Nam ad hoc propositum hoc allegatur. 21. q. 1. ca. Clericus & patet experientia. ergo sine causa rationabili non potest dicta pluralitas haberi: neque super ea, sicut neq; super residentia personali dispensari potest, vt supra. q. 19. dictum est. Et quidem hæc ratio etiam valide probat intentum.

Tertio probatur idem, quia beneficiū, id est redditus beneficii sunt stipendium pro seruitio ecclesie & animarum. sed vnus non potest pluribus ecclesiis debite deseruire. ergo neq; pro vno seruitio plura beneficia seu stipendia plurium habere. quia Lu. 10. Dignus est mercenarius mercede sua, non dupla non aliena.

Neque valet euasio negantium minorē & consequentiam, atq; dicentium, quod illa merces non est aliena quamuis sit dupla: sed est sibi debita pro suo duplo ministerio quo per se, aut per alium, vel alios, vtriq; seruit ecclesie.

Hæc inquā euasio nō valet: quia sine causa rationabili a personali residentia & seruitio, excusari nō potest ne mortaliter homo peccet, vt supra & q. 19. late probatum est.

Quarro idē probatur auctoritate Chrysostomi. (vt refert. B. Tho. vbi supra) dicentis. Leuitis non fuit permittum vt qui capiebat in Bethleem caperet in Ierusalem. Et Bernar. in epistola. 271. expresse ait. Neque cuiquam vel adulto: plures in pluribus ecclesiis dignitates ecclesiasticas, licet habere: nisi dispensatorie ob magnam vel ecclesie necessitatem vel per bonorum vtilitatem. Hæc ille. Itē alibi dicit (vt refert etiam Carthusien. in vita Christi parte. 1. ca. 68.) Qui non vnus sed plures est in beneficiis, non vnus sed plures erit in suppliciis. ergo sine legitima causa non est tutus, etiam ex Papali dispensatione.

Neque valet dicere ad prædicta, Papa dispensauit ipse viderit, quid ad nos iudicare de hoc qui dispensari sumus? Nam multum attinet ad nos, quia Papa non est dominus sed dispensator prædictæ legis diuinæ & naturalis: dispensatio autem sine rationabili causa legitima esse non potest, neque

nisi dissipatio est, prima Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt mi. chr. & dispensatores & c. secundū Bern. de confide. lib. 3. & epistola. 7. & de dispensatione etiam præcepto, & cōter doctores, vt hoc etiam innuitur, in ca. de multa. de præben. vnde qui iniquam dispensationē petit & extorquet, iniquitatis causa & cooperator est: qui ea vtitur eadem semper irretitur iniquitate. Iura autem dicentia, Papam habere plenam potestatem dispensandi, & ex eius dispensatione posse plura beneficia curata possideri. 21. q. 1. ca. relatio. & ibidem glo. intelligunt in foro ecclesie: quia scilicet nō habet superiorem in terra a quo iudicetur, & vt sic dispensatus puniri aut priuari non possit. Intelligunt et in foro Dei, de legitima dispensatione ex rationabili causa duntaxat, vt innuitur in dicto ca. de multa. & sic patet prima pars propositionis seu opinionis communis.

Ad fundamenta vero primæ opinionis respondeo ad primam probationem minoris quod bene quidem potest Papa vnire diuisa beneficia, & in illis prælatum immediatū vnū vel plures instituere: dummodo id fiat intra, vel saltem, non extra limites recte rationis, scilicet pro ecclesie aut subditorum & cultus diuini vtilitate, & promotione, non autem pro beneficiati vtilitate temporali, & quod ad hoc habet potestatem a Deo suæque dispositioni rationabili, & non aliter relictum est. Pluralitas autem beneficiorum apud vnum, non cedit ad vtilitatem ecclesie: sed potius in eius nocumentum vt dictum est. ideo etiam de licentia Papæ, nisi in casibus infra dicendis & similibus fieri non potest.

Ad secundam probationem eiusdem minoris respondeo similiter, quod prædicta institutio pastoris quomodocunque facta nō est bona: nisi quatenus ad vtilitatem ecclesie, & gregis, & cultus diuini promotionem cedit, et nisi cum aliis. debitis circumstantiis fiat, aliās est contra rationem naturalem, qualis est pluralitas beneficiorum, vt supra probatum est. Et similiter recipere plures fructus pro pluribus obsequiis, seu ministeriis personalibus rationabiliter assignatos, vbi non nisi vnicum personale ministerium exhibetur, id certe est contra rectam rationem et in nocumentum ecclesie, vt etiam supra latius habetur. Neque enim quoscūque fructus, et quomodocunque pro quocunque ministerio, papa consignare potest, nisi id rationabiliter fiat ad vtilitatem ecclesie et cultus diuini promotionem, neque aliter etiam de licentia Papæ licite recipi possunt: maxime in nocumentum ecclesie, et cum aliis deformitatibus, quales in presentia negotio supra probata sunt. Et sic patet responsio ad omnia quæ obiici possunt.

Et cum omnibus supra dictis concordant communiter doctores theologi, et canonistæ, et præcipue. B. Thom. vbi supra. et Gabriel in. 4. distin. 15. q. 8. dub. 2. et Conradus de contractibus. q. vltima in responsione ad quintum argumentum vbi et refert sic olim fuisse parisiensium decretum: quodque op-

posita opinio periculosa & cauenda est: & latius Adria. in 4. de pluralitate beneficiorum. vide ad idem pulchra exempla afferentem Carthusien. in vita Christi par. 1. ca. 68. & Soto de iustitia & iure lib. 3. q. 6. art. 3. & Hostien. & Panor. & Canonistæ in ca. quia. ca. de multa. ca. extirpandæ, de præben. & in ca. dudum. el. 2. de electio. & glof. in extrauagan. communibus Io. 22. execrabilis. de præben. & sum. Angelica. & Siluester, & Rosella. titu. clericus. titu. beneficium. Quod autem B. Thom. in quodlib. vbi supra non ausus est determinare pluralitatem beneficiorum esse contra ius diuinū vel naturale, intelligit de iure diuino vel naturali stricto sumpto, & per hominem indispenfabili. Nam de iure diuino & naturali large sumpto, & ex causa rationabili tantum dispensabili, iam secundum ipsum, id expresse tenentem probatum est.

Secunda pars propositionis: quod. scilicet ex dispensatione legitime Papæ ex rationabili causa ad id subsistente licitum est plura beneficia curata possidere. Probatum, tum quia pro vtilitate ecclesie maiori, minor vtilitas cedere debet, vt supra q. 19. latius habetur: ratione cuius illa pluralitas a sua deformitate denudatur: & ita hoc ius diuinum dispensabile est. Tum etiam quia hoc expresse habetur in ca. de multa. de præben. in quo & doctores omnes concordant.

Causa autem rationabilis ad hoc est triplex, prima est necessitas ecclesie propter paucitatem clericorum, vt nunc fit apud indos, vt habetur 21. q. 1. ca. clericos. & ibi glof. vel etiam propter inopiā seu raritatem hominum. i. incolarum. Et nota quod etiam censetur raritas clericorum (vt ait Soto vbi supra) quando digni & docti rari sunt: id enim vtilius est ecclesie, quam in singulos ineptos singulis ecclesiis curatis præficere, & concordat Hostien. in ca. graue. de præben. dicens quod si fuerit paucitas clericorum intra ciuitatem, possunt omnia beneficia ciuitatis vni, idoneo sacerdoti conferri: quod limitat Io. de Ligna. in clemen. gratiæ. de rescrip. & Adrianus in 4. nisi reperiantur extranei idonei qui ibidem intulerunt.

Secunda causa est, necessitas personæ, puta, quia redditus beneficiorum curatorum, non sufficiunt propter suam tenuitatem alere decenter singulos sacerdotes curatos, qualia beneficia & episcopatus sunt in Italia: idq; est verum etiam si ecclesie non sint vnitæ, neque vna ab altera pendeat: sed cum suo vtriusq; titulo: diuisa sint, vt habetur. 10. q. 3. ca. vnio. & 21. q. 1. ca. illud. & de æta. & qualitate ordi. ca. eam te. quomodo autem fiat vnio ecclesiarum patet de religiof. domi. cap. quia monasteriū. Sed hic nota, quod in hac tenuitate reddituum meditata: non est habendus respectus personæ, sed communis vtilitatis ecclesie, in quam hæc omnia referenda sunt, licet Inno. in ca. Cum ad monasterium, de statu mona. & glof. in ca. dudum secundo de electio. teneant oppositum vt refert Siluester beneficium. 4. q. 1. & q. 2. Nam si homo su-

pra dignitatem & munus, vel officium suum, vult amplam familiam sumptusq; facere vt mundi magnates: quia & illustres genere sunt: non ideo tenuitas secundum hæc æstimanda est. Similiter est vnio præbendarum cauenda: in fauorem personæ & in fraudem ecclesie, puta, si quis illustris procurat plura beneficia per viā vnionis habere, ad sumptuose viuendum: ne plura beneficia videatur possidere. Nam propter has causas, vel ut patrimonium augeatur, vt lautius viuat, ditetve propinquos: nō possunt plura beneficia tenuia æstimari vel vniri, etiam per Papam: quia totum hoc: nō nisi ad ecclesie vtilitatem fieri debet, puta, quia tot, aut tales redditus plurium ecclesiarum, requiruntur ad congruam sustentationem personæ & familie, sibi pro suo officio & honestate necessaria, seclusa semper pompatica superfluitate. Vnde & quando dispensatur cum sublimibus, & litteratis personis ad plura beneficia habenda, vt infra in tertio casu dicitur, id fit non quidem finaliter propter ipsius personæ prerogatiuam, vel vtilitatem, sed propter commodum ecclesie. Nam dispensatio nunquam licite fit: neq; acceptatur aut procuratur, nisi quando habet respectum seu ordinem ad bonum commune, vel ecclesie vtilitatem, vt in his expresse concordat Gabriel Siluester & Soto vbi supra cum Panor. in ca. dudum. 2. de electio. & in suo reper. cap. extirpandæ. de præben. & in ca. graue. eo. tit. & Io. de Ligna. & Goffred. & glof. in cap. conquerente. de cleri. nō residen. & communiter doctores sunt ad idem.

Tertia causa est vtilitas communis ecclesie, non autem particularis personæ præbendatæ, vt proxime dictum est. Puta, si vna persona propter suam industriam & bonam conscientiam sit valde vtilis defensionem, cōseruationem vel profectui, in pluribus ecclesiis, in spiritualibus aut temporalibus: nam propter hoc potest dispensari cum eo ad plura beneficia obtinendum. Sic Papa, Episcopo fundenti commendat ecclesiam Terracinensem 21. q. 1. ca. relatio. & ca. sequenti. sic etiam licite quis habet vnā præbendam in titulum & alteram commendaticiam. 21. q. 1. ca. qui plures. sed vt dixi in foro conscientie id est verum, in casu quo plures in titulum habere liceret, scilicet, ad vtilitatem ecclesie, quia videlicet alia idonea persona haberi nō potest cui titulus detur illius ecclesie. & loquor de commendaticiiis perpetuis: nam de commendaticiiis ad breue tempus, vtiq; licitum est eas habere interim dum ei prouidetur de sacerdote curato. Consonat Nauarro in summa ca. 25. nu. 134. cū aliis doctoribus & Soto vbi supra. Vnde & episcopatus qui Cardinalibus perpetuo Romæ residentibus commendantur idem est ac si in titulum: & fit in fraudem legis prohibentis eos habere episcopatus, vt ait Soto & Caietanus vbi supra. Nam is committit in legem, qui verba legis amplectens, contra legis nititur voluntatem. de re. iur. et l. contra. ff. de legibus. & C. eo. ti. l. non dubium. Sed vt supra

supra q. 19. habetur alii iustificat hoc de Cardinalibus episcopis secundum extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de præben. Ad prædictum casum communis utilitatis ecclesiæ, refertur alius casus, quo propter sublimes sanguine, potentia aut personas litteratas, quæ maioribus beneficiis utique sunt honorandæ, licitum est eis ex Papæ vel iuris dispensatione, plura beneficia etiam curata possidere, vt expresse id habetur in dicta extrauagan. execrabilis, & cap. de multa. de præben. Sed (vt supra in secunda causa dictum est) id solum locum habet & veritatem, quando nõ quidem ad ipsarum personarum, sed ad ecclesiæ communem utilitatem principaliter ceditur, & ordinatur, puta, quia id requiritur ad splendorem ecclesiæ vel ad eius defensionem, vt in principio cõtra tyrannos, vel hæreticos, ecclesia indigebat, nobilibus atque potentibus, & literatis prælatis mundanoq; fauore: si similiter nunc indigeret, sed id vix hoc tempore contingit, sed potius oppositum. Quo non obstant. etiam nunc & semper viri nobiles, moribus, prudentia, & literis ornati, cæteris paribus sunt in hoc præponendi, quia & ex eis plurimum utilitatis & splendoris accrescit ecclesiæ. Cum prædictis concordat Soto & Gabriel vbi supra.

Quis autem possit in pluralitate beneficiorum curatorum ex causa rationabili supradicta dispensare, dic breuiter, quod solus Papa id potest: quia per ca. dudum. 2. de electio. & per consuetudinem iam ius antiquum derogatum est, ne episcopus id possit, sed vt solus papa dispense, vt ibidem notat Panor. quamuis ob necessitatem, dum non patet aditus ad papam: bene possit episcopus ecclesiam vacantem curato alteri ad tempus commendare. Sed in hoc consuetudini legitime standum est, vt etiam de his latius agit glo. in extrauagan. execrabilis. de præben. & Siluester titu. beneficium quarto, & Gabriel vbi supra, vbi & diuersæ referuntur opiniones.

Argumenta hic fieri possunt quæ supra q. 19. habentur, & soluta sunt.

Secunda propositio huius secundæ opi. communis est, quoad beneficia non habentia curam animarum quæ tamen requirunt residentiam. quod talia beneficia, puta, canonicatus, & ipsis maiora, non possunt ad vnum sine papali dispensatione rationabili, plurificari, quia sic habet usus: & quoad hæc nondum ius abrogatum est. facilius tamen potest haberi rationabilis dispensatio in his quam in curatis, quia facilius à deformitatibus, & nocumētis annexis, talium beneficiorum pluralitas: denudari potest, vt patet ex supradictis.

In beneficiis autem canonicatu minoribus, quæ residentiam requirunt, puta, quæ seruitio & sacramentis interessendi obnoxia sunt, nullus est usus dispensandi, sed subsistente causa rationabili: plura haberi possunt, dummodo aliunde, vel ex scandalo, vel alijs, id non vitietur, vt proxime in fine tertiæ propositionis sequentis habetur.

Tertia propositio quoad beneficia non curata: qua neque residentiam vllam requirunt est, quod talia vt pote, præstamere & huiusmodi, possunt ex causa rationabili plura haberi, etiã sine vlla dispensatione. Tum, quia sic habet usus: qui quatenus oppositum est de iure humano: derogare sufficit illud. Tum, quia hoc non est contra ius naturale vel diuinum: quia licet in his sit oculus habendus ad iustitiam distributiua: potissimum tamen ad communitatiua: per quam ecclesiis de ministris prouidentum est. Vbi autem nec residentia requiritur, nec cura animarum est: ibi ecclesia non læditur, nec aliq; deformitates ob talium præbendarum pluralitatem notabiliter consequuntur. quamuis Adrianus hoc temperet dicens non esse plenam iuris abrogationem sed derogationem, quatenus sine vlla causa talis prouisio fieri nõ potest. Sed vt dixi iam sine vlla causa conferuntur à prælatis Papæ inferioribus absque alia dispensatione, vt de hoc latius glof. in dicta extrauagan. Ioan. 22. execrabilis de præben. licet alii aliter dicant, vt refert Siluester & Gabriel vbi supra.

Verum est (vt Soto vbi supra optime notat) quod etiam huiusmodi beneficiorum coaceruationes, siue fiant per dispensationem, siue alijs: non possunt esse sine graui culpa, & quandoque mortali, & sine magno scandalo in ecclesiarum detrimentum: præsertim vbi nimium accumulatur & personis deputantur indignis, vt supra in hac q. & infra q. 21. probatur, maxime quia iam nulla spectantur merita, sed peius quam secularia ambiuntur, cambiuntur, vneunt, hereditantur, regressantur, dilapidantur, & prophanantur.

SED ad prædictorum completam notitiam dubitatur primo. Vtrum qui iam ex dispensatione non legitima, seu sine rationabili causa: habet plura beneficia curata seu incompatibilia maneat adhuc in peccato mortali, indignusq; sit ut absolua-tur, aut propter hoc ei absolutio sacramentalis deneganda sit: nisi alterum illorum efficaciter relinquere proponat.

Ad quod respondet Caietanus. in summula tit. beneficiorum multiplicatio, quod si talis facit vt sine mortali defectu, bene prouideatur per se, & per suos substitutos ecclesiis, & ouibus sibi commissis, tam in spiritualibus quam in temporalibus vt oportet: simul etiam prouidet scandalo, alijsq; deformitatibus mortalibus: quæ ex tali beneficiorum pluralitate sequuntur: tunc non est in mortali: neque ei absolutio deneganda est: quamuis in actuali procuracione dispensationis, beneficiorumq; plurium susceptione, mortaliter peccauerit. Secus si in aliquo prædictorum notabiliter deficiat, id quod probabilius est: nam vix & difficillime potest sufficienter omnibus supradictis prouideri: & ex consequenti moraliter impossibile videtur regulariter loquendo, quod prædictis omnibus prouideatur ut oportet, ac perinde cum talis pluralitas mortaliter continetur, & scandalum bonorum

Propo.

Dubium 1.

Not. Respons.

virorum videntium huiusmodi exorbitantes pluralitates beneficiorum curatorum conseruari, ab his qui in formam Christiani gregis dati sunt: inde enim alii similia audent & ita in præceptis quotidie magis ruit ecclesia Christi. Ideo qui hæc paritè pedit quia sic à pluribus fit, & quia forte Papa male dispensauit: vtique non est absoluendus. Hæc ille. Cui consonat Soto de iustitia, & iure lib. 3. q. 6. art. 3. & Nauarro in summa ca. 28. num. 135. & placet, quod & verum videtur in beneficiis curatis. In alijs autem non curatis compatilibus, nõ est tale periculum: ideo si debite se habeat alijs in fructuum expensione: bene poterit absolui etiam si talem pluralitatem procurado peccauerit: dummodo efficaciter proponat plura de cætero non accipere, quod valde notandum est. Et hoc idem de pensionibus præstimonij dicatur, vt infra q. 21. dubio vltimo latius habetur. Sed quoad beneficia iam in concilio Trident. sess. 8. sub Pio quarto anno domini 1563. statutum est quod nullus possit habere plura beneficia quæcunque, & huic statuto standum est: videatur ibi ca. 17.

als. c. 25. n. 135. in addit.

§ 24.

Dubium 2.

Resp. opi. 1.

SECUNDO dubitatur. Vtrum prædictus, qui sine legitima aut sine rationabili causa dispensatus illicite plura etiam curata obtinet beneficia, teneatur fructus alterius restituere.

RESPON. in hoc est duplex opinio, prima Gabrielis vbi supra q. 8. dub. 2. & quorundam aliorum quod sic: relictis sibi duntaxat fructibus necessarijs: ad suam decentem sustentationem. Tum primo, quia non residens nec residere intendens in beneficio, tenetur eius fructus receptos restituere. Hic autem habens plura beneficia sine causa rationabili, habet animum non residendi in cæteris, in quibus residere non potest, ergo restituere tenetur fructus acceptos ab eis in quibus nec residet nec residere intendit. Tum secundo, quia id est maxime verum de fructibus, quos ultra decentem sustentationem accepit, vel in malos usus expendit. Tum tertio, quia ex quo sine rationabili causa est dispensatus, non habet iustum titulum ad ea beneficia, nec ad fructus eorum. Consonat Couarruias in resolutionibus lib. 3. ca. 13. nu. 9.

Opin. 2.

SECUNDA opinio tenet, quod si per se, & per suos substitutos sine notabili defectu, suis ouibus, & ecclesiis in spiritualibus & temporalibus prouidet vt oportet, nil restituere tenetur: quamuis peccet procurando, & tenendo illa beneficia, & eorum fructus male expendendo. Quod probatur, quia si restituere teneretur hoc esset, quia non habet iustum titulum aut quia non residet: aut quia fructus male expendit, vt videtur dicere prima opinio, sed nil horum obstat, ergo. Probatur primo, quia non ex defectu iusti tituli. Nam quod ille habeat iustum titulum, & ius ad ea beneficia, & per consequens ad fructus eorum per papalem dispensationem inde constat, quod causa rationabilis quamuis requiratur, vt dispensatio sit licita, & licite quis ea vtatur: non tamen vt sit valida in foro ecclesiæ, ita quod sine

causa rationabili dispensatio facta non valeat: sed neque ad iustum titulum, & ius beneficii conferendum illa causa rationabilis necessaria est: sed vt licite sine peccato habeatur: & beneficiatus illo suo iure vel titulo vtatur, vt ipse etiã Gabriel vbi supra fatetur secundum doctores communiter, & practicam ecclesiæ in dispensationibus papalibus obseruatam. Item si iste non haberet titulum iustum, ergo non posset etiam in pios usus fructus beneficiorum suorum expedere, sicut nec fructus alienos aut beneficii alieni. Itẽ secundo, quod non sit obligatio restituendi quia non residet, probatur. Quia eo ipso quod per papam dispensatur ad plura beneficia, dispensatur etiam: vt non nisi quomodo commode potuerit, per se, & per suos substitutos resideat (vt dictum est) & ita quo ad ius percipiendi fructus: habetur pro residente, licet vt diximus coram Deo illicite agat. Item etiam si non resideat quantum est ex hac parte non est priuatus iure fructuum, neque restituere tenetur quousque iudicialiter condemnatur, vt Siluester titu. clericus. 4. q. 23. 24. & titu. residentia. q. 6. secundum doctores latius agit. Item tertio, quod restituere non teneatur, ex hoc quod male expendit fructus beneficiorum patet supposita opi. supraposita in q. 18. præcedente. Tum etiam si teneatur opinio alia: iam solum sequitur quod fructus male expensos, & nõ alios restituere teneretur, etiã si plura habeat beneficia. Igitur illa prima opinio non satis fundata nec vera videtur, sed dura et contra practicam ecclesiæ est. Quod est verum secundum ius naturale et diuinum, et etiam ecclesiasticum: quod hucusque editum et practicum est. Sed iam in prædicto concilio Trident. vt superius in fine primi dubij præcedentis, habetur quod restituere tenetur habens vltra vnum beneficiũ, nec fructus suos facit. et ita statutum est, vt prima dicebat opinio cui standum est nisi papa dispense.

QUESTIO VICESIMA PRIMA.

Vtrum annua pensio: qua ex beneficijs ecclesiasticis percipitur, & similiter præstimonium possit assignari mere laico, & an talis pensionarius, teneatur aliquid recitare?

RESPON. per tria puncta. Primum, quod bene potest pensio assignari laico, nõ autem præstimonium de iure communi, quia illa pensio non est beneficium ecclesiasticum: neque ullam habeat spiritualitatem annexam: sed est mere temporalis, vt in ca. quamuis. 2. de præben. li. 6. vbi pensio distinguitur à beneficio, et in ca. ad audientiam. 2. de rescrip. et ibi expresse ait Panor. et ad idem videtur Adrianus in 9. quodlib. in quinto argumento principali, et eius respon. neque visa est aliqua regula cancellaria: Apostolicæ quæ obstat, ideo nõ videtur quare non liceat.

1. punctum.

Item

Item secundo probatur per ca. possessiones. 16. q. 1. in ver. aut certe peregrinis necessitate aliqua concurrente, quod cap. videtur facere ad propositum. Item glo. in ca. cum M. de consuet. & Panor. in ca. dilecto. de præben. & glof. in ca. si super gratia. de offi. delega. lib. 6. Vbi dicitur quod aliqua præbenda potest assignari laico in alimentum, quod certe non potest apte intelligi nisi de præbenda mere temporali qualis est etiam annua pensio de qua nunc agitur, quamuis non possit proprie dici præbenda quæ debet esse perpetua, & ad idem est clarissimus doctor Medina de oratione. q. 9. & Soto de iustitia & iure lib. 9. q. 7. art. 2. & lib. 10. q. 5. art. 3. & Victoria in 9. relectione de symonia prope finem. Et si quærat per quem possit assignari laico? Respon. quod regulariter non nisi per papam, ut colligitur ex ca. pastoralis de his quæ fi. a præ. & ex cap. prohibemus de censu. & ex Panor. ibidem & in ca. non satis. de symo. Episcopus autem id facere nequit nisi auctoritate papæ vel cum consensu sui capituli: & ad utilitatem alicuius ecclesiæ vel ad sustentationem religiosorum, vel pro fe in quibusdam certis casibus, de quibus agitur in di. ca. pastoralis. & de censu. c. prohibemus. & duobus sequentibus. & in ca. cum venerabilis, de censi. cum glof. & docto. præcipue Panor. ibidem & in aliis ca. citatis. Quod si contra prædicta arguatur quod Adrianus ubi supra. 9. quodlib. in responsione ad quintum argumentum principale dicit: quod licet talis pensio sit mere temporalis & pecunia æstimabilis & redimibilis, de auctoritate papæ & non aliter, assignatur tamen quodammodo spiritualiter in alimentationem personæ, & ideo dicit sine auctoritate papæ non esse redimibilem, ergo non videtur quid mere temporale sed spirituale, & per consequens non posse mere laico assignari etiam per papam. Respondeo negando consequentiam & dictum Adriani quod. scilicet talis pensio assignatur quodammodo spiritualiter, intelligitur, id est pro spirituali causa seu ex causa pia, ideo non ait absolute spiritualiter, sed quodammodo spiritualiter: quæ spiritualitas non facit symoniam neque spiritualem, neque irredimibilem pensionem simpliciter: cum ex auctoritate papæ ut ait ipse Adrianus sit redimibilis & non aliter propter dictam causam, idque ex iure communi. Illa autem pensio quæ datur in titulum loco beneficii spiritualis ut habetur in ca. conquerente. de cleri. non refi. & ca. per tuas, el. 3. de symoni. & no. Panor. ibidem, est quid spirituale: & nec laico assignari nec redimi potest, quia ecclesiasticum beneficium est: de qua nunc hic non loquimur. Præstimonium vero de iure communi inter beneficia ecclesiastica computatur, ut habetur lib. 6. de concessione præben. ca. quoniam, & ibi doctores. & habetur in apostilla. 1. ad extrauagan. 10. 2. ideo sine speciali papæ licentia vel dispensatione non nisi personis ecclesiasticis conferri potest: cum tali autem dispensatione eis potest conferri sicut in practica quoti-

die videmus, quæ dum certius de illicito non constat non est condemnanda. Neque enim tale beneficium de diuina, sed ecclesiæ institutione annexum ordini sacro, & per consequens ecclesiasticum est. Vnde & per papam desinere potest ecclesiasticum esse, & ita limbo magistrum Soto de iustitia et iure lib. 10. q. 5. art. 3. absolute dicentem quod laico utpote, beneficium ecclesiasticum non potest assignari, videlicet de iure communi.

Quoad secundum punctum dico, quod prædicta pensio non nisi ex causa pia vel rationabili tam laicis quam clericis, & in quantitate moderata licite etiam per papam assignari potest, quamuis si sine dicta causa aut aliter fiat bene valeat in foro ecclesiæ. Probatur quod non aliter potest licite clericis vel laicis assignari nec ab eis admitti, quia papa non habet liberam potestatem & dominium super beneficia aut super ipsorum redditus ecclesiasticos: sed solum potestatem dispensatiuam. Nunc autem tales redditus sunt stipendia clericorum pro ministerio eorum ad utilitatem ecclesiæ, & non nisi in pios usus expendi licite possunt ut supra q. 18. latius habetur. ergo per legitimam dispensationem talium fructuum siue reddituum non potest papa eos distribuere aut concedere sine respectu causæ piæ, quibuscunque neque in quoscunque usus profanos quomodolibet expendere, qui nec vniuersali nec particulari ecclesiæ aliquam afferant utilitatem, neque aliter pensio prædicta recipi licite potest. Causa autem rationabilis quando laico prædicta pensio assignatur est, quia bene meritis est de ecclesia pro qua notabiliter pugnavit vel laboravit, ideo ad eius alimenta & sustentationem de redditibus ecclesiasticis per viam pensionis licite fit recompensatio (sicut & regibus Hispaniæ hac de causa ab antiquo datur certa quota decimarum) aut ut studeat Theologiæ vel literis, aut ut aliis incumbat utilitati & negotiis ecclesiæ vel reipub. Christianæ generalis uel particularis: vel etiam secundum aliquos ad dotandum seu maritandum puellas, quia hoc in causis piis computatur, non autem ad ditandum laicos, neque ut laici habeant unde abundanter vel sumptuose viuant, & luxurientur de bonis ecclesiasticis quæ pauperibus debentur: neque ut ex dictis bonis decemiam status abundantis magnifice sustentent etiam si sint filii magnatum, nisi in eis aliqua de prædictis causis concurrat. Causa autem rationabilis in clericis ut eis pensio vel præstimonium tribuatur est, quia est clericus pauper qui pro suo seruitio quod impendit ecclesiæ non habet redditus sufficientes ad decenter in tali statu viuendum, aut ut studeat, & literis incumbat aut quia de ecclesia bene meritis est: aut quia ex eius labore & industria utilitas ecclesiæ generalis vel specialis probabiliter speratur, ut de laicis dictum est, aut causa litis dirimendæ super beneficia litigantium, & causa concordiæ & pacis inter eos componendæ ut habetur in cap. nisi essent, de præben. & eo. titu. lib. 6. cap. quamuis.

quamuis. & cap. ad audientiam, el. 2. de rescrip.

Quamuis ut dixi, si Papa aliter faceret, valeret quidem sed male faceret ipse, et qui ei cooperaretur, & qui pensionem vel præstimonium acceptaret, secundum Felin. in dict. ca. ad audientiam, de rescrip. & seq. & Oldrad. consilio. 226. & Ancharra. consilio. 264. & Detium. consilio. 436. & Romanu. consilio. 369. & Soto de iustitia & iure lib. 3. q. 6. arti. 3. & libr. 9. q. 7. arti. 2. Et victoria ubi supra in. 9. relect. de Symonia latius id concordant cum supradictis.

Dubium 1.

Sed utrum sola resignatio, seu cessio beneficii in fauorem alterius, sit causa rationabilis & sufficiens, ad licite imponendam pensionem super tali beneficio, assignandam ipsi resignanti.

Respon.

Respondeo quod non nisi ad sit aliqua causa pia de supradictis, aut quia resignans ob senectutem, vel infirmitatem, vel aliquod aliud impedimentum, non potest ecclesiæ cui ministravit iam debite seruire, & sit pauper, & de ecclesia bene meritis, tunc enim si petit coadiutorem, vel dimittit beneficium alteri, qui seruire valeat ecclesiæ, potest licite ei reseruari & ab eo similiter recipi pensio: iure alimentorum ei conueniens & congrua: dummodo maneat ex ipsis redditibus ecclesiæ: portio conueniens ad ministrorum alimenta & congruam sustentationem, & non aliter licebit pensionem instituire, aut acceptare. Et ratio huius est, quia qui resignat beneficium si quod ministerium illi ecclesiæ ante resignationem in sui beneficii debita administratione olim impendit: iam ex fructibus ac redditibus ipsius beneficii perceptis, Satis sibi fuit retributum. Sola autem beneficii renuntiatio aut resignatio, esse non potest iusta causa pensionis, quia ipse renuncians tenetur vel debite seruire ecclesiæ, vel gratis dimittere beneficium, ut integre detur & gratis ei qui in eo valeat ministrare: cum post renunciationem iam nihil iuris habeat ad percipiendam vel minimam, reddituum illius portionem.

Ex quo sequitur non esse licitam pensionem illam, in Romana curia frequentissimam, qua conuenire solet, ut habens beneficium id resignet in fauorem Petri, modo Petrus consentiat reseruati, certæ annuæ pensionis in fauorem renunciantis. Probatur, quia est si ex Papæ fiat auctoritate, videtur illicita & symoniaca, aut de Symonia suspecta, hæc pacto & permutatio, si ex hac sola causa fiat quia, scilicet ille renunciat illo beneficium aut quia iste in cuius fauorem ille resignat illi pensioni consensum præstat secundum Panor. Ananiam, & Felin. in ca. non satis de Symonia. & Archidia. in ca. quicumque. 1. q. 1. præpositi, in ca. sed adhuc. q. 3. & idem Felin. in ca. ad audientiam. el. 2. de rescriptis. Imola. in clemen. 1. de supple. negligenc. præla. §. eadem. Federi. in tractatu permutationum. q. 9.

A fortiori sequitur illicitum esse, & ecclesiæ pernitiosum quod etiam in Ro. curia fieri solet, quod scilicet quis resignat suum beneficium ecclesiastico, in fauorem Petri, cum eo pacto quod Petrus

consentiat reseruati omnium fructuum beneficii, pro pensione à Romano pontifice faciende in fauorem ipsius renunciantis, & ad eius vitam. Nam ex hoc casu sequitur, quod vni datur titulus beneficii ecclesiastici, & ei onera incumbunt, alteri vero redditus ecclesiastici, & commoda beneficii conceduntur, sine villo eius officio, aut causa rationabili ad talem pensionem percipiendam, saltem in tanta quantitate, & cum grauamine alterius, cum ex beneficiorum institutione, ratione naturali & iure canonico ad eum pertineant redditus, qui onera dignitatis, aut beneficii subire tenentur & vere subit. igitur illud est illicitum, nisi ipse Petrus libere consentiat pensionis impositioni, renuncians iuri suo, & habeat aliunde unde deceter viuat & ministret in beneficio, id quod vix contingit. facit Siluester titu. renunciatio. q. 6. & doctores ubi supra allegati, & Medina de oratione. q. 9. fo. 186. quo ad vltimum concordat.

Dubium 2.

Et si ulterius quærat, quæ quantitas reddituum beneficii, sit censenda moderata & rationabilis quæ pro pensione possit alicui etiam qui per Papam, & non nisi ex iustis causis supra dictis reseruari.

Respon. non potest ad hoc vniuersaliter certa regula dari, nisi dicendo quod ea portio & non maior, potest pro iusta pensione imponi, quod ipsi beneficiario qui subit onus & titulum accipit beneficii: maneat inde, vel aliunde redditus sufficientes, ad suam decentem sustentationem. Ideo regulariter videtur, quod pensio non deberet excedere tertiam partem reddituum ipsius beneficii, idque quando iuste imponenda esset ut dictum est.

Cum omnibus supra dictis in hoc secundo puncto expresse concordat Episcopus Abulen. Dida. alaba. es, qui vel in suo tractatu de Conciliis par. 2. §. 21. §. 36. et quo ad pensiones Soto de iustitia & iure lib. 3. q. 6. arti. 2. et lib. 9. q. 7. arti. 2.

Tertium punctum est, quod clericus qui non est in Sacris, nec habens beneficium neque titulum eius, & Laycos pensionarius, non tenetur ratione pensionis ad vllas horas canonicas, seu aliud officium diuinum, vel ecclesiasticum dicendum vel exercendum, ex quo non habent beneficium ecclesiasticum, neque titulum eius neque ordinem Sacrum, sed solum ius ad illos redditus ex causa rationabili, ut in secundo puncto dictum est. Neque in hoc de fraudantur fundatores qui bona sua ecclesiæ relinquerunt, neque ipsa ecclesia, ex quo beneficiati habentes ius beneficii, & onus soluendi officium, iam persoluunt ut tenentur horas canonicas, & alia officia diuina & ecclesiastica pro eis. ergo alii prædicti quibuscunque bona ecclesiastica alio titulo seculari donantur non tenentur aliquid recitare, Sicut neque reges aut milites qui titulo seculari ex rationabili causa decimas percipiunt aut partem earum, et concionator, lector, cantor, & organista, & alii eiusmodi multi: qui non titulo clericali. Sed ex rationabili eam de redditibus ecclesiasticis: ad expendendum in suos usus (etiam profanos

Tertium punctum.

phanos alias licitos) primum suum cuiusque statum recipiunt. Hi inquam omnes non tenentur aliquid, hac ratione recitare. illud autem ca. indigne. 12. q. 2. loquitur de consilio & equitate.

Dubium 1. DE illis autem qui beneficia præstimonialia possident: Vtrum recitare teneantur, sunt opiniones. Nam aliqui dicunt quod non. Sed alii cum quibus est Soto de iustitia & iure lib. 10. q. 5. art. 3. absolute dicunt quod sic: quia inquit, quod ille titulus clericalis est & non secularis, & beneficium ecclesiasticum est, ut habetur in ca. quoniam. de concess. præben. lib. 6. Ego vero hoc limitarem esse verum de iure communi Ecclesiastico, non de divina institutione. Quare si Papa dispensaret aut aliter concederet, Laycus nil recitare teneretur: & illi per Papam posset ex rationabili causa, præstimonium non Sacerdotale, sicut & pensio concedi, sicut & id quotidie videmus practicari, uti superius in primo puncto probatum est. Et ita, quæ videntur varie opiniones (super hoc absolute loquentes,) forte secundum hanc limitationem conciliantur.

Dubium 2. SED Vtrum illi beneficiati, qui solum titulum habent beneficiati Ecclesiastici, cuius fructus non ipsi sed alius ex concessione Papæ habet pro pensione, teneantur ad diuinum officium, diuersæ et sunt opiniones, de quibus sumitur, titu. hora canonica, & Ioannes Briart in suo quarto post quod libet. Adriani, ubi dicit quod utique tenetur, cum quibus est Medina de oratione. q. 9. Sed Soto ubi supra tenet oppositum, quando ipsi non sunt in causa, neque per eos fiat, ut titulum sine fructibus habeant, aliàs cum Medina concordat ut ad diuinum officium teneantur.

Dubium 3. SED Tandem tertio dubitatur Vtrum pensionarius qui multas pensiones aut qui multa præstimonialia sine vlla causa legitima habet, sit absolendus. responsio quod sic. dummodo se habeat ut supra. q. 20. dubio. 1. de habente plura beneficia compatibilia, dictum est.

Sed hic nota quod quando tales redditus aut fructus ecclesiastici alicui layco assignati sunt, non est illi iam obligatio illos expendendi in pios usus, sed in licitos atque decentes, uti superius. q. 13. in responsione ad secundum argumentum habetur.

QVAESTIO VIGESSIMA SECVNDA.

Vtrum prælatus ecclesie, pro usu spiritualis potestatis ad quem ex officio tenetur, possit absque iurisdictione Symonia à sponte dantibus, siue ab inuitis, per expressam petitionem seu per spiritualium subtractionem de bonis ecclesie vel de alijs bonis undecunque provenientibus, temporale aliquid accipere vel exigere, & quò ei circa hoc male se habenti resistendum sit.

Respon.

RESPON. generaliter quod non potest, immo si accipit erit vera Symonia, vel saltem ibi erit vehementer suspitio, vel species eius, maxime si no-

tabile quippiam temporale ante usum potestatis spiritualis non mere gratis & liberaliter detur & accipiatur aut exigatur.

Pro declaratione & probatione prædictorum, præsupponatur ex communi doctrina doctorum vtriusque iuris diffinitio Symoniæ, quæ est studio sua voluntas vendendi vel emendi aliquid spirituale vel ei annexum, & nomine emptionis & venditionis intelligitur. omnis contractus illiberalis, puta, quando ratione rei spiritualis principaliter datur vel accipitur aliquid temporale vel ut pretium eius. Item quod res spiritualis supernaturaliter, quæ scilicet, est à dono vel gratia supernaturali per specialem Dei influxum & virtutem, est triplex, scilicet essentialiter, causaliter, & effectiue seu finaliter, & similiter res annexa spirituali est triplex, scilicet antecedenter, consequenter, & comitanter, ut de his latius Silvester titu. Symonia. q. 1. & Adrianus in. 9. quodlibet. secundum doctores res agunt.

His suppositis iam prædicta sententia sexupliciter probatur, primo, quia ut habetur 1. q. 1. ca. quidquid. quidquid inuisibilis gratiæ consolatio tribuitur, nunquam questibus vel quibuslibet præmiis venundari debet, dicente domino Math. 10. gratis accepistis gratis date. Constat autem hæc spiritualia de quibus agimus, puta, usum spiritualis potestatis per inuisibilem gratiam tribui, quia usus potestatis spiritualis, est spiritualis, vel spirituali rei effectiue annexus, videlicet quatenus à principio vel causa procedit spirituali, scilicet ab ecclesiastica spirituali potestate, quæ est gratia, vel donum super naturale mediate diuinitus collatum prima Corinth. 4. sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores multi formis gratiæ Dei. & Ephes. 4. dedit quosdam pastores &c. ergo sicut neque pro ipsa potestate spirituali, ita neque pro eius usu qui ab ea procedit etiã ad quæ ex natura sua illa potestas ordinatur temporale aliquid ultra stipendia decentia aliàs iam sibi deereata sine vitio Symoniæ recipi potest. Item. ca. statui mus. 16. q. 1. est ad idem. & extra. ca. non satis. de Symonia.

Secunda ratio, quia prælatus Ecclesiæ virtute spiritualis potestatis sibi commissæ & ratione stipendii sufficientis ad ipsius decentem sustentationem constituti, obligatur suam administrare prouinciam, & suam potestatem in subditorum utilitatem exercere. ergo si quid temporale pro usu eiusdem potestatis ultra recipiat vel extorqueat nõ tam pro operibus quas iam gratis debet, id intelligeretur accipere quàm vendere usum gratiæ spiritualis, vel duplicem mercedem, seu stipendium duplex pro eodẽ actu recipere. quorum alterum symoniacum est et contra Math. 10. gratis accepistis gratis date. alterum de symonia suspectum, et speciem eius aut iniuste concussionis habet. Nam qui aliquid accipit temporale pro eo quod aliàs ex officio gratis facere tenetur, turpiter accipit, et con-

1. Ratio.

2. Ratio.

tra iustitiam commutatiuam, & concussionis crimine tenetur secundum Augusti. 23. q. 1. ca. militare. Quo fit, ut etiam Papa sic acceptum maximum de bonis non Ecclesiasticis inuito danti restituere teneatur: quamuis ad pœnas iuris Ecclesiastici non ligetur, ut ait Adrianus in. 9. quodlibet art. 3. in quodam secundo presupposito. Et hæc duæ rationes sunt omnibus potiores, & fundamenta sequentium: & hæc ratio secunda procedit, modo principale quæsitum in usu spiritualis potestatis sit spirituale, modo temporale.

3. Ratio. Tertia ratio, quia is cui aliquid commissum est, non potest accipere pro sui officii ultra concessum vel taxatum ei à principali domino vel delegante, sed Deus & Ecclesia solum concessit prælatis suos redditus ex decimis, & aliis huiusmodi bonis Ecclesiasticis, iam eis assignatos in stipendium decetis sustentationis, secundum omnes doctores, vel etiam secundum alios pro mercede laboris, vel operarum suarum, de quo latius infra in responsione ad primum argumentum, ut patet prima, Corinth. 9. & prima ad Timoth. 5. & prima ad Thesalo. 2. & Math. 10. & Lu. 10. Quis militat suis stipendiis &c. Et qui altari deseruit de altari viuere debet. Et dignus est operarius mercede sua vel cibo suo, & prohibuit alio modo accipere, dum Math. 10. præcepit Gratis accepistis gratis date, ergo vel symoniacum, vel de symonia valde suspectum est, & speciem mali habet, si prælatus plus accipiat sola ratione dicti usus, aut operarum suarum, ad quæ ex potestate sua spirituali tenetur, ut dictum est.

4. Ratio. Quarta ratio, si alicui donaretur super naturaliter gratia miraculorum, & sanitarum, certè pro usu illius gratiæ, puta pro curatione infirmorum, seu sanitate miraculose aut super naturaliter impensa, nihil temporale ei liceret accipere nisi suam decentem sustentationem, ut latius probat Adrianus in 9. quodlibeto, quia illa curatio quatenus à principio spirituali, puta, à super naturali dono vel gratia per specialem influxum Dei procedit, censetur, & est spiritualis, ergo similiter pro usu potestatis spiritualis sine labe symoniæ prælatus nihil accipere potest ultra suam decentem sustentationem sibi iam assignatam, quia talis potestas à qua usus ille procedit, est donum super naturale ultra vires naturæ, & diuinitus instituta, & ecclesiæ siue prælatis, mediate vel immediate collata, & ad supernaturalem finem vel effectum, ex sua natura specialiter ordinatur.

5. Ratio. Quinto probatur idem auctoritate cuiusdam decreti, quod super hac re à fide dignis fertur diffinitum esse in quodam Concilio Cardinalium, cui interfuit sanctissimus dominus noster Papa Paulus. III. dũ esset Cardinalis, ubi sic habetur. Non licet aliquo pacto in usu clauium aliquid lucri videnti comparare. est in hac re firmum verbi Christi. Gratis accepistis gratis date. Hoc non solum ad Sanctitatem tuam pertinet, sed ad omnes qui sunt

participes huius potestatis. Ideo, à legatis, & nuntiis vellemus idem seruari. Nam sicut usus qui nunc inualuit dedecorat hanc sedem, & conturbat populum: ita si contra fieret maximum decus huic sedi compararetur, & populus mirifice edificaretur. Hæc ibi.

6. Ratio. Sexto, probatur idem auctoritate B. Thom. secunda secunda. q. 100. art. 3. ubi ait. Accipere, aut dare aliquid pro sustentatione ministrantium spiritualia, secundum ordinationem ecclesiæ, & consuetudinem approbatam licitum est: ita tamen quod desit intentio emptionis, & venditionis cuius nomine intelligitur omnis contractus nõ grauitus secundum ipsum arti. 1. ad tertium, & quod ab inuitis non exigatur per spiritualium subtractionem, quæ sunt eis exhibenda: hoc enim haberi quendam speciem venditionis, & speciem mali cauendi secundum 1. Thesalo. ultimo. Ab omni specie mali abstinete. Hæc ille. et paulo inferius ibidem in responsione ad secundum argumentum, ait. Illicita esset ordinatio, si in aliqua ecclesia statueretur, quod non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certam pecuniæ quantitatem, quia per tale statutum præcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: & quia habet speciem exactiõnis: esset autem licita si ordinaretur, quod danti talem pecuniæ quantitatem fieret officium, & huiusmodi. Et in responsione ad tertium ibidem ait magis ad propositum hoc modo. Ille, cui committitur spiritualis potestas ex officio, obligatur ad usum potestatis sibi commissæ in spiritualium dispensatione, & etiam pro sua sustentatione: habet statuta stipendia ex redditibus ecclesiæ: & ideò si aliquid acciperet pro usu spiritualis potestatis, non intelligeretur locare operas suas, quas iam ex debito officii suscepti debet impendere, sed intelligeretur vendere ipsum usum gratiæ spiritualis, & propter hoc non licet pro quacunque dispensatione aliquid accipere, nec etiam pro hoc quod vices suas committit: nec pro hoc quod suos subditos corrigat, vel à corrigendo desistat: licet tamen ei accipere procuraciones quando subditos visitat, non quasi pretium correctionis, sed quasi si debitum stipendium. Hæc ille, ubi omnia pertinentia ad hanc rem breuiter tangit. Consonant Alexan. Alen. & Hostien. in ca. ad Apostolicam. de symonia.

Ex quo patet, quod etiam stipendia, vel premia talibus actionibus lege vel consuetudine constituta non licet eo rigore exigere, ut nolentibus, aut non potentibus soluere spiritualia subtrahantur, quæ eis exhibenda sunt, puta si prælatus siue plebanus nollet mortuum sepelire nisi sibi iura consueta prius soluerentur, quia sepultura necessaria est, scandalum daret, speciemque symoniæ præ se ferret.

Si autem illi qui funus curant volunt cum magna pompa suum mortuum humari, nõ tenentur pastoribus gratis illud exequi: & ideò licet potest iura consueta

exigere: sed quia & hæc ordinem etiam spirituum suo modo attingunt, cauendum est scandalum saltem antequam sepultura fiat officium. Et similiter in proposito dicatur illicitum, si prelati nollet usum suæ potestatis exercere: nisi prius sibi temporalia soluantur, etiam si sint consueta. At verò postquam gratis prius exhibentur: licite possunt, statuta, consuetudine; oblationes seu stipendia à nolentibus, & potentibus soluere, auctoritate superioris exigere, ut habetur in ca. ad Apoll. de symonia. & ait B. Thom. vbi supra art. 3. & art. 2. ad quartum, & in. 8. quodlibeto. q. 6. & in secundo quodlib. q. 6.

Et nota, quòd vbi supra ait B. Thom. quòd pro nulla dispensatione licitum est prelati quippiam accipere, nomine dispensationis intelligitur, non solum legis relaxatio, sed omnis administratio spiritualium. Quare symoniacum est, precium vel temporale aliquid accipere, ut cum aliquo subdito dispensetur in lege, quia dispensare pro causa legitima ad spiritualem curam vel gubernationem pertinet pastorem, quæ per donum vel gratiam spiritus Sancti fit, & ideo non nisi gratis fieri debet (ut superius probatum est). Si autem talis dispensatio sine causa fiat, iniqua est, & eò deterior quòd precio fit.

Cauendum est etiam ne illæ exactiones aut acceptiones rerum temporalium, quæ pro talibus dispensationibus fiunt, nomine compositionum aut commutationum fictè pallientur, quasi qui legis, vel voti onere liberatur alterum subeat. Deus enim non irridetur, & mentiri sæpè solet iniquitas sibi.

Et cum omnibus supradictis concordat expressè Gerson alphabe. 36. litera. I. m. p. & ex parte Adrianus in. 9. quodlibeto, & Siluester latius titu. symonia. q. 3. q. 5. q. 8. q. 9. vbi ex Florentino secunda par. sum. tit. 1. ca. 5. per omnes illos. 5. præcipue. 5. 6. refert, & colligit omnia ferè dicta doctorum. Et tandem Soto de iustitia, & iure lib. 9. q. 6. art. 2. pulchrè de his omnibus agit. Concordant. & communiter theologi in 4. distin. 25. Similiter, & canonistæ in titu. de symonia in diuersis cap. & Turrecremata in decreto distin. 1. ca. omnis Christianus, secundum Alexan. & Hostien. quamuis gloss. in dicto ca. omnis, secundum Hugo. teneat oppositum.

Argum. 1.

Contra supradicta arguitur sexcupliciter, primò, quia in ca. clerici. 1. q. 2. habetur. clerici, qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deseruiunt, stipendia Sanctis laboribus debita secundum seruitii sui meritum consequantur. s. propter laborem, vel usum sui officii secundum Lu. 10. dignus est operarius mercede sua. Merces autem aut stipendium, non nisi pro labore, & usu datur, ergo pro usu officii recipi potest. Et facit ca. statuimus. 16. q. 1. vbi qui oblationes, vel decimas obligatorias negauerit, communionem priuandum esse decernitur.

Secundò quia pro vsitatione Ecclesiæ, benedictione, consecratione rerum, & personarum ad quæ prelati ex officio tenentur, aliquid recipi potest, ut constat ex practica Ecclesiæ, & ex multis decretis, ut etiam habetur in clemen. de elect. ca. statutum. vbi dicitur, quòd quicquid emolumentum Episcopo prouenerit, ex iurisdictione, vel sigillo curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, futuro successori fideliter reseruetur, ergo & pro quocunque officii exercitio.

Tertiò arguitur, quia aliàs non liceret Papæ pro dispensationibus, compositionibus, & huiusmodi aliquid recipere, & ita cum Lutheranis damnaremus annatarum primarum usum antiquissimum in Ecclesia, ut refert Ioan. Andr. in ca. inter cetera, de off. ordin.

Quartò, arguitur, quia pro iam ministratis sacramentis, & spiritualibus, iure compelluntur laici aliquid soluere, & laudabilem seruare consuetudinem. ca. ad Apostolicam. de symonia, & ita licitum est, id tunc dare, & accipere, aliòquin Ecclesia non id statueret, ergo pro sacrorum, & spiritualium usu licet aliquid dare, & accipere, etiam ante illorum usum. Nam cum dare, & accipere, sit aliquando dare, & accipere. ca. eos. 1. q. 1. certè parum refert, quòd ante vel post detur vel accipiatur, quamuis ob vitadum scandalum, & ad cautelam, Ecclesia in dicto ca. ad Apostolicam. & in ca. quam pio. & ca. sicut. 1. q. 1. præcipiat ne quicquam ante exigatur. Papa autem huiusmodi legibus humanis non ligatur, ergo ipse saltem id facere licite potest.

Quintò, arguitur, quia non minus rationabiliter Papa potest petere, vel recipere pecuniam à beneficiando, & ab aliis, etiam priusquam ei conferatur beneficium, & antequam ei fiat dispensatio, quam canonici Ecclesiæ cathedralis qui de consuetudine recipiunt tam pecunias quam obligationes aliàs, ante possessionem, seu usu receptionis ad possessionem, ergo & Papa potest similiter pro usu suæ potestatis petere, & accipere, etiam ante sui ministerii usum vel dispensationem.

Sextò, arguitur, esto quòd sit symonia accipere aliquid temporale pro usu potestatis spiritualis, at illa non est semper iure diuino, sed sæpè ecclesiastico duntaxat prohibita, ut patet, quia leges tantum ecclesiasticæ sunt de gradibus matrimonii prohibitis, de ieiuniis, de permutationibus, & renuntiationibus beneficiorum, de pensionibus, de consecrationibus, & benedictionibus vasorum, vestium, corporalium, personarum, & rerum Sanctarum, & ecclesiasticarum, de concessionibus præbendarum, et quorundam officiorum ecclesiæ, secundum. 1. quæst. 3. ca. Saluator, et huiusmodi, ergo in usu ecclesiastici potestatis, in consecrando, & dispensando hæc pro temporali, est symonia iure tantum ecclesiastico prohibita sicut et materia horum iure tantum ecclesiastico spiritualis constituta est, & ergo ex consequenti Papa, qui legibus Eccle-

Ecclesiasticis solutus est, tali vitio non tenetur obnoxius.

Respon. ad primum argumentum, quòd modo teneatur opinio Adriani 1. 9. quodlibeto, & multorum aliorum doctorum dicentium quòd pro labore, & operis in ministerio spiritualium potest aliquid temporale recipi pro mercede, ut prætenedit antecessor positum in argumento, modò teneatur opinio B. Tho. vbi supra, & aliorum etiam multorum doctorum dicentium quòd non ut merces laboris, sed in stipendium decentis sustentationis recipi potest, quòdque hoc modo intelligitur. ca. clerici. & Lu. 10. Nam Math. 10. amplius declaratur, dum ibi dicitur dignus est operarius cibo suo, idest sustentatione. Quomocumque ergo dicatur, negatur consequentia supraposita, quia prelati habet iam aliàs sufficiens stipendium seu mercedem pro sua sustentatione, ideo si plus recipit pro usu suæ potestatis, iam vel Symoniacè vel iniuste, & cum specie mali recipit, ut supra probatum est. Ad capitulum autem statuimus, respon. quòd solum ibi dicitur esse per superiorem excommunicandum, non autem per subtractionem spiritualium aliquid ab eo esse exigendum.

Si dicatur quòd dominus Papa non habet sufficiens stipendium, quia indiget etiam thesauro pro multis aliis necessitatibus emergentibus, puta pro bellis contra tyrannos atque rebelles qui non aliter peccare possunt, ne conturbent ecclesiam, & huiusmodi.

Respon. ad 1. argumen.

Respon. primò si ita sit ut replicatur, ipsi prelati viderint, & maxime dominus Papa, Deus non irridetur. Et esto quòd ita sit & quòd Papa ampliori stipendio indigeat, utique potest in particularibus casibus necessariis emergentibus sibi providere aliis modis non habentibus speciem hanc Symoniacæ, pro sua decente non pro superflua sustentatione: quòd si iam ordinariè indigeat, posset etiam tunc ordinariè decimas decimarum sibi retinere, si tamen hac ratione reliquæ omnes exactiones, & compositiones extinguerentur, non tamen id potest per prædictam viam exactionis, aut extorsionis habentem speciem mali, ut dictum est. Nam secundum Gerson alphab. 36. I. m. p. non quolibet, sed ad metas iuris diuini, & naturalis cui Papa subicitur sibi providere potest.

Ad 2.

Ad secundum similiter respon. sicut ad primum negando consequentiam, quia ultra illa particularia statuta vel consueta stipendia, nil amplius pro usu potestatis recipi potest, neque in stipendium sustentationis neque pro mercede laboris, sicubi aliquis labor necessarius ad prædictum usum debiti talis potestatis esset: quia ex quo prelati sufficiens habet stipendium, iam vel Symoniacè, vel iniuste illud acciperet, ut supra probatum est.

Ad 3.

Ad tertium utique conceditur quòd pro usu suæ potestatis in dispensando sua debita ministeria, non licet Papæ temporale quicquam accipere.

De compositionibus autem super incerta debi-

ta, pro certa parua quantitate, quomodo licite fieri possint per Papam latius infra in lib. 5. de indulgentiis. q. vltima habetur, vbi declaratur quòd non pro usu suæ potestatis, sed ex alia rationabili causa, illa quantitas licite datur, & accipitur à Papa, vel ab alio cui ipse assignauerit.

De receptione verò primarum annatarum dico secundum Thom. vbi supra arti. 4. quòd si Papa ante beneficiorum collationem ordinauerit, (idest communi & æqua lege sancierit sicut & nunc in Hispania sancitum vel consuetum est) partem fructuum beneficiorum pro sua iusta sustentatione, aut pro aliis piis vsibus adimendam esse, rectè id facere potest: si verò ab eo cui beneficium confert præter positam antea legem requirat aliquid sibi exhiberi de fructibus illius beneficii, idem est ac si aliquid munus ab eo exigatur, & ideo vitio Symoniæ aut specie eius non caret. Hæc ille. Et ita limbo & intelligo Gersonè alphab. 36. vbi supra, sicut & alphab. 4. R. seipsum modificare videtur, licet superius duriuscule quòd ad hoc videatur loqui, dicens, quòd antequam beneficiatus recipiat redditus suos, non potest licite cogi ad primas annatas persoluendas.

Ad quartum, negatur consequentia. Nam licet ante vel post (cessante scandalo, & specie mali) licite aliquid recipiatur in stipendium sustentationis, vel pro mercede laboris sibi verè interuenit secundum diuersas opiniones, non tamen pro usu potestatis spiritualis ad quem ex officio prelati tenentur, ante vel post quicquam recipi potest ab inuito, ex quo iam sufficiens stipendium, vel mercedem pro illo usu habet, ut sæpè dictum est.

Ad quintum, respon. secundum Gerson alphab. 36. l. negando tam antecessor quàm et consequentiam, quia non est eadem ratio, aut causa vtròbi que. Est enim differentia, quia tales pecuniæ non exiguntur per canonicos pro beneficio vel officio, sed pro communibus oneribus supportandis in quibus canonicus ille recipiendus particeps erit quoad commune emolumentum, puta pro fabrica, pro pueris de choro, pro clientibus, pro cappa, & huiusmodi. non tamen negamus quin apud aliquos aliquando modus exigendi non sit satis purus, & decens, licet symoniacus non sit.

Ad sextum, conceditur quidem quòd est aliqua Symonia solum Ecclesiastico iure prohibita, quando videlicet venditur officium Ecclesiæ annexum, quod de se non est spirituale, ut est officium œconomii Ecclesiæ, sacristiæ organistæ, protectoris & hmoi, ut habetur. 1. q. 3. ca. Saluator. quia hæc aut per se nullo modo sunt aut non constituitur sacra, de quo etiam Siluester titu. Symonia. q. 4. secundum communiter doctores agit, & latius differit Soto vbi supra lib. 9. q. 5. att. 2. & q. 7. articulo. 1. contra durandum in 4. distin. 25. q. 5. & Gersonem alphab. 36. m.

Conceditur etiam quod leges illæ & multæ aliæ Ecclesiasticæ sunt, materia quoque illorum, quæ in antecessoribus

dente exemplificata sunt, iure tamen ecclesiastico spiritualis constituta est. Negatur tamen id quod in antecedente dicitur, quod scilicet Symonia in prædictis non nisi iure tantum ecclesiastico prohibita est, idè negatur etiam consequentia. Est enim diuino etiam iure prohibita contra aliquos canonistas in ca. 1. de Symonia, & alibi. Nam sicut emptio, & venditio vaforum aliarumque sacrarum rerum, si ratione consecrationis plusquam ratione materiæ valent, vendantur, Symonia est contra ius diuinum, & naturale præsupposito diuino, quia consecratio, & benedictio ibi annexa venderetur, quæ à dono supernaturali spiritualis est: quamuis lege ecclesiastica talis eorum materia spiritualis facta aut constituta sit. Ita & vsus à spirituali potestate talis eorum materia spiritualis facta aut constituta sit. Ita & vsus à spirituali potestate procedens in dispensando, & operando prædicta pro re temporali, utiq; Symoniacus est, vel eius speciem & suspicionem habet, contra ius diuinum, & naturale, ut dictum est.

QVAESTIO VICESIMA TERTIA.

De sensualitate, & motibus eius, quando, & quale peccatum ibi sit. Nota ad horum declarationem sunt sex decim dubia pertractanda.

Dubium 1.

DVBIVM primum est, quid sit sensualitas, & quis sunt actus eius. Ad primum respon. quod sensualitas propriè est ipse appetitus sensitivus quare nus præuenit rationem aut deliberationem eius, & ad carnalia depressus est. large autem sensualitas est ante, & post rationis deliberationem.

Pro cuius declaratione nota ex Gerson alphab. 29. p. q. r. quod anima duplicem habet potentiam seu vim: vnam apprehensiuam, aliam motiuam. Apprehensiuam est sui obiecti perceptiuam, exterior, & interior. Exterior est quincuplex secundum quinque sensus corporales visum, auditum &c. interior etiam est quincuplex, scilicet sensus communis, imaginatio, estimatio, fantasia, & memoria. Et ille sensus communis est potentia, quæ omnium sensuum particularium obiecta apprehendit: à quo omnes sensus exteriores velut lineæ à centro exeuntes originem habent. Et iste sensus communis omnium sensuum particularium obiecta apprehendit, nam alii sensus similitudines suorum sensorum ad sensum communem reducuntur, quo mediante de singulorum proprietatibus iudicant & discernunt, nam secundum iudicium sensus communis apprehendimus nos videre quando videmus, & audire quando audimus, & huiusmodi. Imaginatio autem est potentia apprehensiuam in qua imagines rerum sensibilium reseruantur in absentia rei, in quo differt à sensu communi, qui indiget præsentia rei particularis sensibilis, sicut & sensus exterior, imaginatio verò non, quæ

idè thesaurus formarum appellatur.

Altera vis sensibilis est motiuam, dupliciter, scilicet corporaliter, & spiritualiter: corporaliter quidem tripliciter, scilicet per virtutem naturalem, vitalem, & animalem. Virtus naturalis dicitur ut motiuam est humorum mediantibus arteriis, quæ radicanter in epate per spiritum naturalem. Vitalis autem ut est motiuam pulsuum mediantibus arteriis, quæ radicanter in corde per spiritum vitalem. Animalis verò ut est motiuam membrorum nervis mediantibus per spiritum animale, qui in cerebro radicanter: spiritualiter motiuam vis sensibilis supradicta dicitur appetitiua, quæ mouet, & inclinatur amando, aut diligendo, prosequendo aut fugiendo obiectum cognitum, vel apprehensum. Et inde oriuntur quattuor affectiones gaudium, spes, dolor, & timor, et passionem aliq; iræ, odii, concupiscentiæ &c. de quibus B. Thom. latius in. 1. 2. q. 22. 23.

Igitur ex supradictis constat quod propriè sensualitas est vis animæ sensibilis spiritualiter motiuam, & ad idem mouetur ad quod vis concupiscibilis, & irascibilis: sed ab eis differt dupliciter: primò quia semper appetit quæ corpori delectabilia sunt, & ei nociua refugit: concupiscibilis, autem, & irascibilis bene versantur atque mouentur etiã circa bonum, & malum corpori non delectabile neque nociuum: secundò quia sensualitas magis corpori coniungitur magisque ad carnalia depressa est: et sicut in brutis, ita in homine, suo proprio motu mouetur, nec aliqua lege strigitur quin semper in appetitu rerum ad corpus pertinentiũ moueatur. Nobilius tamen est in homine, quam in brutis, quia in homine ei conuenit aliquam in suis motibus subiectam esse, et obedientem voluntati, & rationi. Concupiscibilis autem & irascibilis rationi coniunguntur, et ut sunt in homine ipsa ratione frenantur virtutibusque puta temperantia, et fortitudine, quæ in ipsis fundantur utique reguntur. Idè dictum est quod sensualitas est ipse appetitus sensitivus, & non differt ab eo re, sed ratione dumtaxat, aut connotatione. Nam appetitus sensitivus est ipse sensus exterior vel interior ut naturaliter est profectiuus vel refugitiuus sui obiecti conuenientis, vel disconuenientis per notitiam sensitiuam apprehensiuam: sensualitas autem super addit quatenus talis appetitus deliberationem rationis præuenit, & depressus est. Ad idem est B. Thom. prima parte, quæst. 81. & prima secundæ quæst. 74. art. 4.

Quoad articulum secundum de motibus eius nota tria primò ex Gerson vbi supra litera. R. quod in anima est triplex motus, scilicet naturalis, sensitivus, & rationalis. Motus autem in proposito est anime inclinatio ad aliquid, propriè loquendo, idè illis viribus anime siue potentis, quibus non conuenit inclinatio, certè nec motus propriè conuenire potest. Quare actus virtutum appetitiuarum animæ, non autem apprehensiuarum, motus propriè vocatur, large autem

ficatum est de delectatione ad quam motus membrorum naturaliter sequantur.

Tertium dictum quod prædicti actus seu motus possunt esse à causis naturalibus, puta ex nimio calore & cibo, ex visione mulierum, ex lectione & huiusmodi. Possunt etiam fieri ex actibus appetitus sensitivi proprie sumpti, puta ex concupiscentia, ipsius appetitus. Possunt etiam fieri a voluntate non quidè immediate, sed mediate ex imperio voluntatis volentis petere debitum ab uxore, vel ad alium actum, vnde motus illi sequantur.

Sed vtrum imaginatio sola possit esse causa horum motuum sensualitatis? Nam aliquibus videtur quod sic, quia ad solam fortem imaginationem commouentur humores & spiritus vitales animales, & ex tali commotione sequuntur motus sensualitatis, ut communiter experimur: & quia ex sola lectione librorum obscenorum, & eorum auditione communiter homines hos motus patiuntur nisi sint sanctissimi qui hæc fastidiunt, quia. 1. Corinth. 5. Corruptunt bonos mores colloquia praua. Sed respon. quod sola imaginatio ad id non sufficit: Sed principium eorum est appetitus sensitivus vel intellectivus cum prædicta imaginatione, ut tenet Paulus Venetus in 2. de anima cap. 3. 1. & Tho. de Garabò in summa q. 79. &c. quia Arist. lib. de sensu & sensato tenet quod animalium motus sunt per sensum & appetitum. & communiter doctores dicunt quod appetibile est mouens immotum, appetitus autem mouens motum, Videatur Tho. & Caieta. 1. par. q. 80. art. 2. ex Arist. 3. de anima, & 12. Metaphysices. Et nota quod his non obstantibus, qui ex lectione vtili sentit prædictos motus & pollutionem, non ideo peccat neque desiste re debet, ut de hoc latius infra dubio. 9. habetur.

Dubium 6.

DVBIVM sextum, Vtrum his actibus sensualitatis respondeant alii similes in voluntate? Respon. quod sic, nisi voluntas se velit ab eis defendere contra nitendo.

Prima pars patet, quia actui sensus respondet actus intellectus, ergo actui appetitui sensitivi respondet semper actus in appetitu intellectiuo, modò actus, modò motus appelletur, quia voluntas naturaliter nata est condelectari aut contristari appetitui sensitivo sibi naturaliter coniuncto, ut hoc latius prosequitur Scotus in 3. disti. 15. & doctores communiter.

1. Opinio.

SED quomodo id fiat est duplex opinio. Prima. OKam in 3. disti. 1. 2. & Buridanus eam sequitur in ethicis, quod id fit effectiuè, per hoc quod à voluntate actum illecebre refugitiuum elicente, producit in appetitu sensitivo ei rebellante motus aut actus alius similis actui ipsius voluntatis refugitiuus. Et conuersò ab appetitu sensitivo illecebre profectiuo producit in voluntate similis alius motus illecebre profectiuus, & ita in voluntate & in sensu circa sensalia semper est duplex actus eiusdem obiecti sibi inuicem nomine non re contrarius.

Sed hæc opinio optimè refertur à doctoribus comuniter, ut etiam refert Angest. in morali ca. 1. & 12. Tum. 1. quia in appetitu sensitivo non producit actus profectiuus aut fugè absq; obiecti sensibilis conuenientis aut disconuenientis sensatione: & non nisi ab ea vel ab obiecto vel spè eius, et nulla est tunc sensatio, ex hipoteli: aliàs simul essent tunc eiusdem obiecti sensatio tanquam conuenientis, & sensatio tanquam eidem sensui naturaliter disconuenientis. Neque voluntas potest per suum imperium neque naturaliter talem sensationem producere vel immittere sensui, ergo nec appetitionem vel fugam. Tum secundo quia docet experientia voluntatem non posse ad nutum per modum imperii, aut per suam naturam obiectum sensui dolorosum facere illi delectabile, aut quod illud dolorosum prosequatur & delectabile refugiat.

Tum 3. quia voluntas non nisi per modum imperij extra se agit, sed stat voluntatem nihil sensui imperare ex quo ad id libera est, ergo tunc non producit actus aut motus similis in sensu.

Tum denique 4. quia aliàs in sensu essent actus contrarii saltem nomine, ut illa etiam concedit opinio, & non solum nomine, sed etiam re: ex quo vterque actus naturaliter, quamuis à diuersis causis de eodem subiecto ibidem productus est. Et inde etiam sequitur quod in sensu simul stat dolor et delectatio de eodem ex prædictis actibus naturaliter consequentes, quod utiq; experientia respuit. Quod autem ab ipso sensu in voluntate talis actus non producat: id inde probatur à fortiori: quia, & sensus minoris est potestatis quam ipsa voluntas: quæ à nulla causa creata cogi aut necessitari potest ad actum producendum, vel in se suscipiendum. in hoc etiam stat libertas eius ut positis omnibus requisitis ad agendum, actum elicere aut non elicere possit.

IDEO secunda opinio aliorum, quam tenet Angest. vbi supra & latius in 3. cap. est quod id fit per modum ordinis naturalis potentiarum, ratione connexionis earum et appetituum suorum. hoc modo videlicet quod in sensu posita profectio vel fuga producta à cognitione sensitiva, statim suggeritur voluntati profectio vel fuga eiusdem obiecti: quæ à cognitione intellectiva ipsius obiecti simul et ab ipsa voluntate, non ut libera, sed ut natura est, continuo naturaliter producit, nisi sit aliunde distracta, aut nisi renitatur, ut hoc proxime declarabitur. Exempli gratia. Obiecto dolorose sensum immutante, respondet naturaliter in voluntate eiusdem obiecti nolitio et odium cum tristitia; pariter ab obiecto delectabiliter sensum immutante subrepat in voluntate naturaliter, eiusdem obiecti volitio seu amor cum gaudio; et isti sunt motus voluntatis primò primi et subreptii deliberationem sæpè vsurpant rationis præuenientes: quibus liberè se conformare et difformare valet ipsa voluntas. Et ita nullum est inconueniens in voluntate compossibiles esse eiusdem obiecti duos

Secunda opinio est. B. Tho. 1. par. q. 80. arti. 2. & Scoti in. 4. distin. 44. q. 2. quod appetitus sensitivus est quid distinctum ab intellectu qui dicitur voluntas. tum. 1. quia actus appetitus sensitivi distinguuntur ab actibus appetitus intellectivi, quia aliquando est vehemens dolor in appetitu sensitivo refugiente, & non est nolitio in appetitu intellectivo. ergo actus distinguuntur & per consequens appetitus illi. antecedens patet, quia martires gaudebant in tormentis quia & appetitu intellectivo deliberate ea pati volebant, cum tamen in appetitu eorum sensitivo vehemens dolor esset. Si dicatur quod in eorum intellectu erat simul volitio & nolitio; Contra quia iam in eadem potentia essent actus contrarii simul, nisi dicatur quod nullum est inconueniens si alter liber, alter naturalis sit.

Tum. 2. probatur opinio. B. Tho. & Scoti, quia aliquando est ira in appetitu sensitivo & non in appetitu intellectivo, ut patet in illis, qui viriliter resistunt verbis prouocantibus ad iram, vel etiam quando quis fuit prius vehementer iratus, & postea, se deliberate comprimit & iram suam, quæ non statim omnino recedit neque sanguinis ebullitio iuxta cor ergo ira illa in appetitu sensitivo & non in intellectu est.

Tum. 3. idem probatur, quia homo potest habere simul & semel actus contrarios, puta delectationem & dolorem de eodem, valet de martirio propter Christum, sed non possunt isti actus esse in eodem appetitu sensitivo. ergo alter est in sensitivo, alter in intellectu qui voluntas dicitur. Et hoc argumentum & militat contra ipsum gregorium Areminem. tenentem quod tristitia non passio sed nolitio, & gaudium volitio ipsa est.

DUBIUM 3. DUBITATVR. 3. ubi est iste appetitus sensitivus, respō. est triplex opinio. prima Tho. de Garbo. in Summa. q. 76. quod est in cerebro. sed certè ibi potius est principium sensus quam appetitus sensitivus.

Secunda opinio Scoti in. 4. distin. 44. q. 2. & i. 2. distin. 16. quod est per totum corpus, & præter hunc sunt alii quinque correspondentes quinque potentis cognitivis exterioribus. Et hæc opinio est valde probabilis, maxime si non ponatur tertia entitas, quam ipse in. 4. ubi supra ponit dicēs quod in bruto potentia sensitiva exterior est quoddam ens particulare, id est tertia entitas composita ex parte corporis & ex parte animæ. In homine autem est composita ex parte corporis & ex tota anima, distincta est, inquit, illa entitas à partibus componentibus. Igitur non ponendo hanc tertiam entitatē, appetitus sensitivus est ipse sensus, & est quinquplex exterior, & vnus interior, qui dicitur fantasia, immō. & ut ait Angest in morali ca. 1. possunt etiā alii quinque interiores correspondentes exterioribus multiplicari.

Tertia opinio B. Thomæ. prima secundæ. q. 48. arti. 2. & de veritate. q. 26. est quod appetitus sen-

sitivus est in corde, quia secundum ipsum, cor est instrumentum passionum animæ. Et idem tenet Paulus Venerus secundo de anima. ca. 29. & hæc opinio est etiam valde probabilis. Nam si teneamus quod est tantum vnus appetitus sensitivus, certè melius ponitur in corde. tanquam in primo. subiecto ipsius. si autem cum Scoto ponantur plures appetitus sensitivi particulares sicut & plures sensus, ut supra dictum est, tunc etiam necesse est dicere quod ultra illos est vnus principalis appetitus sensitivus, qui correspondet suæ potentie primò cognitivæ, qui secundum Tho. in corde est.

DUBIUM 4. DUBITATVR. Vtrum in nobis experiri possimus actus seu motus sensualitatis? respon. primò quod bene possumus scire quando non habuimus illos, & hoc quando experimur quod non habuimus cogitationes obiectorum ipsorum actuum.

Secundò dico quod ex effectibus illos actus seu motus possumus experiri, & aliquando ex seipsis, puta quando video quod sum, vel fui iratus, vel quod ebullit sanguis circa cor, similiter quado quis videt in se delectationem carnis, vel pollutionem ex ea sequentem. Nam talis delectatio motus sensualitatis est.

Tertio dico quod non possumus euidenter discernere prædictos actus ab actibus voluntatis, quia eadem est ratio de actibus intellectus & sensus, & de actibus voluntatis & sensualitatis. Sed non possumus euidenter cognoscere multos actus an sint sensus, vel intellectus. ergo neque an voluntatis vel sensualitatis sint. Sed hoc est verum, nisi illi actus sint contrarii: tunc enim ex eorum contrarietate euidenter discerni & cognosci possunt, ut patet in martyribus, quorum sensualitas respuebat martyrium, quod eorum voluntas propter Christum utique volebat.

DUBIUM 5. DUBITATVR. quæ sit causa horum actuum sensualitatis, & à quo fiunt, seu producuntur. respō. per tria dicta, primum quod nullus actus sensualitatis est à solo Deo, quia omnes isti sunt viciosi & circa obiecta illicita. ergo non possunt à solo Deo esse, quia Deus neminem tentat ad malum inducēdo. Iacobi primo Deus neminem tentat, & intentator malorum est. actus autem illi tentant ad malum directè prouocando.

Secundū dictū quod possunt causari, et sepe, fiunt à demone, sed est differentia, nā actus sensualitatis propriè sumpti, de quibus supra in primo dubio dictum est, possunt fieri à demone mediate quam immediate, immediate quidem quia demon est fortius agens, quam alia agentia naturalia horum actuum, ergo id potest, ut patet ex historia Sancti Cypriani, et Beati Pauli in quo Sathanas stimulum carnis vehementem excitauit, mediate, verò representando aliquid puta lectionem aut aliud, visum, vel auditum, ad quod sequatur delectatio, vel ira, et huiusmodi. Actus autem sensualitatis largè sumptos puta motus membrorum non potest demon: nisi mediatè facere ut proximè exemplificatum

modo reprimendo primos actus sensualitatis ex quibus isti sequuntur: Secundo per ieiunia, orationesque: quia sæpe sequuntur ex nimio calore naturali. Tertio per frigiditatem opposita. 1. Corinth. 9. Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, &c. Ideo sancti graues fecerunt abstinentias, ut Cassianus enarrat, & sæpius legitur in historiis. Vnde B. virgo etiam si tam abundantem gratiam non haberet, at verò propter virtutum assiduum exercitium & suam diligentiam supradictos motus non haberet, & multò minus dominus noster Iesus Christus, & B. paulus similiter, nisi diabolus in eo illos excitasset. 2. Corinth. 2.

Sed vtrum omnes actus sensualitatis possint impediri per solam libertatem voluntatis, dico quod motus largè sumpti, i. motus membrorum non possunt impediri omnes, vel semper, nisi ex speciali auxilio rei & priuilegio.

De motibus autè propriè sumptis, puta de prosecutione, & fuga obiecti, & concupiscentia, & huiusmodi est duplex opinio. Nam qui tenent quod tam ipsi quam omnis tentatio carnis propriè sumpta sunt peccata imputabilia aliquando venialiter, aliquando mortaliter, iam consequenter dicunt quod sunt in nostra potestate in se, vel in sua causa, quodque vitari possunt. Sic tenet. B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 3. ad secundam. & alibi ubi infra in dubio 9. sequenti. Et Durandus in 2. disti. 21. q. 3. & disti. 6. Alia opinio tenet oppositum. Sed clarius concordando has opiniones dicendum videtur secundum Angest in morali cap. 6. quod nullus motus sensualitatis, neque sensus exterioris aut interioris est in nostra potestate immediate neque verè liber: quia non elicitivè, ut constat, quod non est actus voluntatis elicitivus: neque etiam est liber imperatiue, quia non est efficiens à voluntate, ex quo ab obiecto vel specie & sensu debite applicatis & dispositis voluntas per solum eius imperium non potest impedire sensationem produci, & ipsa producta produci prosecutionis aut fuge motum, & ex istis productis produci delectationis aut doloris motum. Ideo nec in ipsis actibus est propriè bonitas aut malitia moralis: sed improprie, i. circa ipsos bonitate vel malitia existente in voluntate liberè aliquid circa talem motum committente vel omitente. Et ita mediatè sunt in nostra potestate: quia possumus applicare & non applicare obiecta, & cognitiones sic impedire, & alios motus inde sequentes atque reprimere. Consonat Altiisdorensis.

DUBIUM 9. DUBITATVR. Vtrum omnes actus sensualitatis, de quibus supra in primo dubio habetur, sint peccata mortalia aut venialia, modò rationaliter, modò liberè producantur.

Respon. prius supponendo tria notabilia. primum secundum Angest in morali ca. 6. & communiter doctores, quod deliberatio est agendi aut vitandi iudicium: consensus autem est conformis huic volitioni: & ita deliberatio, ex parte intelle-

ctus, consensus ex parte voluntatis est. Prædicta autem deliberatio aliquando requirit tempus: quando videlicet agendum aut vitandum fuerit in se, vel in circumstantiis dubitabile ad habendū rectū iudicium de eis: aliquando non requiritur tempus, sed in instanti vel in paruissimo tempore haberi potest, puta iam acquisito habitu, vel ubi fuerit evidens practica propositio. Insuper prædicta deliberatio potest esse plena, & semiplena, aut imperfecta. Plena & perfecta est iudicium complete dictans de obiecto & circumstantiis omnibus requisitis: semiplena & imperfecta per oppositum: & ita erit magis vel minus plena aut perfecta deliberatio secundum maiorem vel minorem à complemento recessum.

Itè deliberatio est duplex, scilicet formalis & interpretatiua: formalis est actuale agendi aut vitandi boni aut mali iudicium: interpretatiua est deliberandi facultas cum tempore ad deliberandū sufficiente. Et nota quod non dicitur facultas deliberandi, nisi præcesserit cognitio, siue iudicium aliquod de ea re, de qua deliberandum est, ut proximè in secundo notabili sequente habetur.

Similiter consensus voluntatis est duplex, videlicet formalis & interpretatiuus: formalis est operis actualis volitio deliberata: interpretatiuus est libera & aliquo modo deliberata permissio illius, quod voluntas poterat impedire. Sed vtrum ad talem consensum interpretatiuum requiratur advertentia, siue iudicium eius, quod sic liberè permittitur siue negligitur, proxime habetur in secundo notabili sequente. Et ita consensus interpretatiuus non est actus, sed libera permissio voluntatis, quæ sine aliquo actu suo liberè permittit aut negligit aliquid fieri aut non fieri. Neque ad consensum hunc interpretatiuum seu permissionem oportet addere ut solet, quando tenetur non consentire aut resistere: nam consensus est interpretatiuus etiam in his, in quibus nulla est obligatio: tametsi ab obligatione suam culpabilitatem contrahit, nam tacens consentire videtur, quando tenetur loqui.

SECUNDO nota quod ad actum & consensum moraliter bonum requiritur deliberatio formalis vel tunc, vel ante præcedens: nam si tunc actualiter adhuc existit cum actuali consensu, dicitur deliberatio formaliter esse: si autem præcesserit & ex ea ad talem actum vel consensum ventum est, dicitur virtualiter manere & talis actus dicitur virtualiter deliberatus: & alterutro istorum modorum requiritur & sufficit prædicta deliberatio formalis ad actum moraliter bonum: quia ex Aristo. requiritur quod opus bonum fiat scienter actualiter vel virtualiter. Ad actum autem vel consensum actuale moraliter malum sufficit deliberatio interpretatiua quæcumque, qualis est eius, qui habet tempus sufficientis & facultatem inquirendi seu deliberandi an liceat, & sic omittit inquirere, & cum tali ignorantia culpabili vult agere

re id, quod est contra legem, quamuis nesciat, nec intendat se malè agere, quia tenetur aduertere sufficienter qui liberè aliquid agere vult: alioqui imprudenter agit & culpabiliter ignorat.

Sed Virum ad cōsensum interpretatiuum & ad omisionem vel negligentiam liberam & culpabilem sufficiat deliberatio tantum interpretatiua largè sumpta, quando videlicet est sine vlla aduertentia operis omisi, aut periculi, quod ex tali omisione seu negligentia probabiliter imminet, dubium est. Nam de omisione aliqui cum B. Tho. 1. 2. q. 71. arti. 5. tenēt quòd datur libera & culpabilis omisio pura ab omni actu voluntatis & intellectus, & sine vlla cognitione aut aduertentia operis omisi, aut omisionis ipsius, quia ad culpā eius sufficit quòd sit in potestate omittentis considerare & velle & agere: & tunc sicut non velle, & non agere, cum tempus fuerit, & obligatorium est voluntarium & culpabile: ita & non considerare aut non scire, nec credere ea, quæ scienda, aut credenda sunt.

Sed alii plures doctores, etiam Thomistæ, quos sequitur Angest in morali ca. 6. & communiter tenent oppositum, quia nō est in potestate hominis, nec liberi arbitrii sine aliqua actuali cognitione præsentis aut præcedenti excitare intellectum ad certam subiecti considerationem, sicut nec est in dormientis potestate excitare seipsum: quod inde patet, quia alioqui omisio cōsiderationis obiecti cuiuscunque eadem ratione semper esset libera, & nulla esset inuincibilis obliuio aut inaduertentia: nam omni actu secluso non est voluntati maior facultas ad excitandum vnius subiecti, quam alterius, considerationem. Igitur sine aliqua cognitione vel aduertentia omisio considerationis talis obiecti, & per consequens omisio actus libera aut culpabilis nullo modo est.

Quòd si contra hoc arguatur. præceptum sit Petro credere cras certo articulo, aut aliquid scire, & cras ex obliuione culpabili omittat credere & scire, & velle credere & scire: tunc illa omisio erit cras libera & culpabilis, & tamen sine vlla cognitione ergo respon. ad maiorem quòd si causa obliuionis non fuerit culpabilis nec libera, nō erit cras omisio illa culpabilis nec libera: si autem fuerit libera, iam in omisione vel cōmissione illius causæ fuit tota ratio culpæ & non cras in omisione, de his infra lib. 2. de ignor. q. 6. q. 18.

Quoad consensum autem interpretatiuum in aliquo opere malo, puta in delectatione seu in primis motibus immorando vel inspectaculis & huiusmodi: idem à fortiori dicit B. Tho. cum quo omnes doctores conueniunt, quòd, s. vt sit culpabilis etiam venialiter sufficit deliberatio prædicta interpretatiua largè sumpta, videlicet sine vlla actuali vel virtuali cognitione vel aduertentia præsentis vel præcedentis. quia vt supradiximus qui aliquid agit incipiens aut proficiens tenetur ex aduertere vt potest, qualis est hic, de quo agimus:

ex quo vt supponitur & cōstat ex dictis, habet tempus cum facultate deliberandi. Quare culpabiliter omittit aduertere, dum agit. Ad peccatum autem mortale, seu ad cōsensu interpretatiuum mortalem, nō sufficit illa deliberatio tantum interpretatiua, nisi adsit cognitio seu aduertentia actualis vel virtualis ipsius operis & periculi, cui homo se exponit, sicut de actuali consensu paulò superius dictum est, in quo & doctores communiter cōsentunt, quamuis aliqui pauci forte dissideant, vt latius inferius in 4. propositione dicitur.

NOTA 3. TERTIO ex Angest. vbi supra q. datur actus voluntatis liber non deliberatus plenè aut semiplenè, vt patet de pueris non habentibus vsum rationis, aut liberi arbitrii, qui rogati multa faciunt, & non necessariò sed libere, vt constat. Patet etiam de adultis multa indifferentia libere sed indeliberate facientibus; puta confricare barbam seu frontem, scalpere caput seu manus, & huiusmodi. patet etiam quia cum sola operis vel obiecti apprehensione voluntas potest volitionem eius elicere secundum Scotum, maxime dum vehemēti passione, vel alio absorbente seu impediēte intellectum ne tunc possit de operis bonitate aut malitia iudicare, voluntas ad solam eius apprehensionem sine alio iudicio liberè elicit actum volitionis aut nolitionis quam non elicere posset. Similiter idem patet de volitionibus & nolitionibus subreptitiis, & de actibus vel motibus aliis in voluntate correspondentibus naturaliter actibus appetitus sensitui, de quibus supra dubio. 7. & de motibus sensualitatis quomodo sint liberi et in nostra potestate quomodo non superius dubio. 8. habetur: nam omnes prædicti actus voluntatis sunt liberè producti, sed non plenè liberè neque vllò modo deliberatè, quamuis Caietanus et Adangodam in 1. disti. 1. dicant illos nō esse liberos, sed necessariò produci, vt supra dubio 7. habetur, et consonat, Victoria vbi allegatur ibidem. Et infra lib. 2. qui est de ignorantia q. 10. in fine, et q. 18. etiam latius habetur in respon. ad tertium argum. ibidem.

HIS suppositis iā ad præfatum dubium respondent variæ opiniones: supposito etiam quòd omnes loquuntur de actibus sensualitatis circa obiecta mortalia. Est igitur 1. opinio, quam refert Henricus Gāden. in 6. quodlibeto q. 18. nec nominat eius auctorem, quem multi dicunt esse Altisiodoren. apud quem tamen non reperitur: & hæc opinio dicit q. omnes actus sensualitatis sunt peccata: quia aut sunt in nostra potestate, et ita sunt peccata: aut non, et ita etiam sunt peccata: quia consequuntur fomitem peccati originalis. Sed hæc opinio infra in 5. opi. propositione 1. refertur.

SECUNDA opinio B. Tho. 1. 2. q. 74. arti. 3. ad 2. et 3. par. q. 41. arti. 1. ad 3. in 2. sententiarū disti. 24. q. 3. arti. 2. Et duran. in 2. disti. 21. q. 1. ad 2. et disti. 6. Et Caieta. 1. 2. q. 74. arti. 8. Et Florent. 2. par. tit. 5. ca. 1. §. 4. et de Tarantina in 4. disti. 24. et multorum

rum aliorum est quòd omnes motus sensualitatis qui sequuntur ex imaginatione seu cogitatione rei illicitè sunt peccata, vt est appetitio et concupiscentia et delectatio carnalis sensualitatis: et talis dicitur propriè tentatio carnis secundum Durandum vbi supra. Et hoc est verum etiam si simul sit displicentia rationis aut voluntatis de tali concupiscentia & delectatione carnali, vt ait Florent. quod & probare conantur: primò quia omnes tales motus possumus saltem antecedenter in sua causa saltem in particulari quemlibet eorum vitare, licet non immediate in se nec omnes simul, & sunt de obiecto illicito, aut tēdūt in prohibitū, ergo. Item secundo quia ideo Ioa. 1. habetur, si dixerimus quòd peccatum non habemus ipsi nos seducimus &c. Et ad Ro. 7. quod odio malum, s. secundū rationem, hoc ago, scilicet secundū cōplacentiam & concupiscentiam sensualem. Sed hæc opinio inferius in 5. opi. latius reprobatur in 1. & 2. propositione.

OPINIO 3. TERTIA Nicol. Lira. super id Math. 5. Qui viderit mulierem ad concupiscendum, &c. Et Almayn in morali 3. par. ca. 24. & videtur ad idem Altisiodoren. lib. 2. tracta. 28. q. 4. & q. 1. qui ait. quòd omnis primus motus, qui est in voluntate, est peccatū imputabile: quia omnis talis est in nostra potestate in particulari: nō aut in generali oēs motus simul: quia quilibet per se potest quis vitare, non tamen potest vitare quin aliquis ibi subpat & insurgat, sicut nauta potest vitare quòd aqua non intret per hoc foramen, non tamen quòd simul non intret per aliud, & iste dicitur ab eo motus secundò primus. At vero motus primò primus, qui videlicet est solum in concupiscibili sensitua parte brutali, cui nullo modo voluntas liberè consentit neque est in nostra potestate, nullum peccatum est, vt ibidem & q. 3. & clarius q. 4. dicit, & cū hoc etiam expresse consonat Gerson alphab. 33. h. & 29. r. s. vt patet ex supra dictis in 1. dubio præcedente. Sed hæc opinio ex infra dicendis in 5. opinione & in 1. & 3. corola. posito ibidem refertur.

OPINIO 4. QUARTA opinio Henrici Gāden. in 6. quodlibeto q. 18. qui putat omnia concordare, dicit quòd si isti motus considerentur in se videlicet an sint deformes, & tunc omnes sunt peccata quia deformes à recta rōne. Si autem considerentur in ordine ad penam seu reatum etiam imputabilitatem, tunc motus primò primi supradicti non sunt peccata in baptizatis: quia videlicet pro illis nunquā isti punientur. Ad Ro. 8. Nihil igitur damnationis est his qui sunt in Christo. bene tamen sunt peccata, i. imputantur ad penam seu sunt in reatu pœnæ non baptizatis habentibus alia peccata mortalia: quia videlicet isti pro omnibus illis simul puniuntur in æternum. Et hæc opinio infra in 5. opinio propositione 1. & 2. confutatur.

OPINIO 5. QUINTA Et vltima opinio in qua tandem standum est, continet quatuor propositiones: quarum

1. est. Motus carnis aut sensualitatis aut in actiua eius à demone proposita vel immissa nō sunt peccata etiam venialia, neque etiam quicunq; motus naturales, qui nullo modo liberi, neque deliberrati, neque in nostra potestate sunt aut facultate, modò dicantur aut sint primi modo secundo primi.

Primum patet quia demō non potest nos cogere aut in necessitatem inducere ad peccatum etiā veniale, etiam si in pœnam præsentis præcedentis Deus illum nos tentare permittat. quia ad impossibile nemo sub culpa obligatur a Deo.

Secunda pars etiam patet, quia per ea quæ nobis naturaliter insunt nec laudamur nec vituperamur. Item quia peccatum non nisi voluntarium esse potest secundum August. & omnes, alioqui, nolens & faciens quod in se est damnaretur. nec obstat quòd ideo sint peccata quia ex fomite & ex peccato Adæ seu ex mero peccato originali proveniunt. Hoc inquam non obstat, nam eadem ratione essent peccata imputabilia mortaliter aut venialiter in pueris baptizatis ante vsum rationis, & in dormientibus adultis, quia in omnibus ipsius dicti motus sicut in vtentibus ratione vigilantibus insurgunt. Item ad peccatum etiam veniale actuale non sufficit alterius sed propria voluntas. Item 1. Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ultra quam potestis. Si autem tentatio carnis nobis ineuitabilis peccatum esset: vtique deus pateretur nos tentari ultra quam possumus, ergo. Item quia aliàs Paulus illis motibus tentatus peccasset: & non sufficeret illi gratia dei ad non peccandum vllò modo in hac materia contra id 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Item Iacobi. 1. Concupiscentia cū conceperit parit peccatum, ergo cū non concipit non parit peccatum: sed non concipit sine voluntatis libertate, ergo nec parit peccatum sine illa. Igitur vt bene ait Durandus vbi supra, nunquam propriè dicitur tentatio carnis neque peccatum nisi quando concupiscentia et alii motus sensualitatis possunt euitari vel ex causa vitabili sequuntur, et ita doctores antiqui sunt intelligendi.

Et nota quòd motus dicitur naturalis quando sic naturaliter prouenit et necessariò, quòd non est in potestate voluntatis tunc talem motum et eius causam impedire aut tollere ne insurgat vel continetur, quæcunq; sit illa causa de qua supra dubio 1. 5. et 8. dictum est. Nam potest talis motus adeò ex improviso insurgere aut à causa tam fortitiam breue esse tempus, aut tam modicum esse lumen rationis, vt voluntas etiam renitens non possit tunc tales causas et motus vel eorum continuationem impedire, quòd si tales causæ possint euitari tunc est secunda propositio sequens.

SECUNDA propositio. quando motus sensualitatis sequitur ex causa quacunque vitabili; aliquando nullum, aliquando veniale, aliquando mortale peccatum est talem causam non euitari ex qua

qua talis motus necessario consequitur.

Prima pars quod, scilicet, aliquando est nullum peccatum constat, quando talis motus sequitur ex occupatione honesta vel utili & licita, puta ex legendo studendoque in rebus aut libris de lubricis aut carnalibus agentibus ut sciat homo, doceatque cauere aut facere ut oportet, vel audiendo confessiones, vel ut medicus medeatur infirmis. Nam talis homo si ex hac occupatione utili & licita alias non prohibita etiam si non sit ei sub precepto iniuncta tales motus patitur, nullo modo peccat etiam si interim sentiat in se pollutionem sequi: dummodo inuictus illis non consentiens sed potius displicens patitur, & non sentiat periculum peccati mortalis sibi inde probabiliter imminere.

Ratio huius est, tum 1. quia talis motus nullam habet malitiam in se, ut patet ex quo naturaliter sequuntur; neque in sua causa, quia est aliis licita & utilis, etiam si non sit obligatoria, nec aliunde videtur. Item secundò, quia non tenentur homines in huiusmodi nisi ad ea quæ viri probi suæ conditionis communiter facere solent, ut patet, quia non tenentur quisquam vitare vinum aut carnes & huiusmodi quæ suæ conditionis homines communiter & rationabiliter comedunt aut faciunt, quia timet vel probabiliter credit ex hoc se in pollutionem nocturnam inciditurum: neque medicus propter id tenetur vitia cauere & ea non tractare. Item tertio quia grauissimum iugum Dei esset & difficillimum & moraliter impossibile: si propter hoc, teneremur vitam conuersationemque polyticam & rationabiles patrie consuetudines hominum cum mulieribus euitare, quæ sine nota comode ab hominibus talis conditionis omitti non possunt. Neque enim diuina lex licitam aliam ciuitatem & urbanitatem tollit: etiam si ex ea aliquando prædicti motus oriantur aut insurgant, & ita nullum tunc peccatum est.

Secunda pars quod, scilicet aliquando est peccatum veniale, patet tum primo quando voluntas cum aliquo iudicio potest quidem præueniendo impedire causas talium motuum sensualitatis ne insurgant aut ne continuentur, sed potentia illa est valde tenuis, aut valde tenuis periculum est & non sufficiens probabiliter ad mortale, sufficiens tamen ad veniale peccatum incurrendum. Tum secundo quando id quod cogitatur aut in quo homo occupatur sic in se licitum & indifferens est quod nullam affert utilitatem nec honestatem talis occupatio, ut si quis de nuptiis aliorum inutiliter cogitet ad bella sedanda, si fierent, hoc vel illo modo, cum tamen nulla utilitas inde sequatur: quia tunc si aduertitur & negligitur talium motuum inde surgentium repressio vel continuatio quæ facile cum ipsa occupatione inutili vitari potest: utique peccatum est veniale. Tum tertio quando ex occupatione culpabili venialiter talis motus provenit, veniale peccatum est. Tum quarto quando ex causa etiam mortali provenit, sed quia tepide reprimatur talis motus continuatur, peccatum vel

niale ibi est: dummodo ex intentione illi non consentiatur, ut inferius dicitur.

Tertia pars, scilicet aliquando est mortale, patet, quando ex causa mortali tunc euitabili sequitur talis motus vel continuatur si deliberate non reprimatur illo modo. Et similiter est mortale quando quis perpendit periculum consensus aut operis mortalis ex tali occupatione etiam honesta euitabili, si non sit, tunc obligatoria sibi imminere, & non recedit ab ea. Quia Eccles. 3. Qui amat periculum peribit in illo. Hoc autem peccatum non est formaliter nouum in ipso motu qui naturaliter sequitur distinctum a malitia suæ causæ puta culpabilis omissionis aut commissionis supradictæ: sicut et communiter dicitur de prædictis a culpabiliter eubrio commissis quod videlicet in sua tantum causa & ab ea imputabilia sunt.

Et cum omnibus supradictis concordant expressè Galetanus in 2. quodlib. q. 16. & in summula titulo delectatio q. 1. q. 3. & 4. & communiter doctores exceptis his qui in præcedentibus opinati sunt.

Quod si contra primam partem huius secundæ propositionis arguatur quod omnis concupiscentia libera et deliberata rei sub mortali peccato prohibita est mortalis vel saltem culpabilis. Sed illa est huiusmodi; quia saltem in sua causa est libera & deliberata: quia & potest vitari & aduertenter non euitatur ut supponitur ex dictis, ergo culpabilis est.

RESPON. Quod nico. Lir. super id Math. 5. qui viderit mulierem &c. id concedere videtur, sed alij dicunt quod illa maior solum est vera de concupiscentia libera ad fornicationem ordinata secundum August. ibidem. & contra Iulianum lib. 6. et Hiero. epistola ad Algasia q. 8. et Chrysostom. supra 28. cap. Math. homilia 28. nunc autem non omnis concupiscentia etiam libera ordinatur ad mœchiam, ut patet de complacencia nuda & in complexa quæ ex aspectu pulchre mulieris consequitur, & ita in quo sensu conceditur maior negatur minor.

Sed quia contra hoc replicari potest quod ipsa concupiscentia & motus sensualitatis ex inutili causa sequatur ut in 2. part. propositionis probatum est: et similiter consensus in illum motum etiam si non ordinatur ad mœchiam peccatum est ut infra dubio. 11. latius habetur. Ideo alio modo respon. quod illa maior est vera, excepto nisi illam concupiscentiam aliis ex causa rationabili consequentem quis patitur inuitus, ut in proposito supponitur.

PROPOSITIO Tertia liber voluntatis motus sive consensus actualis vel formalis, in motu sensualitatis, aliquando nullum, aliquando veniale, aliquando & sæpe mortale peccatum est.

Prima pars quod, scilicet, aliquando nullum peccatum est, constat quando ille motus voluntatis est omnino indeliberatus propter defectum temporis aut

aut luminis intellectus ad deliberandum requisiti, ut ex tertio notabili in hoc dubio supra posito patet quod datur talis actus liber non deliberatus: tunc enim propter ignorantiam inuincibilem excusatur motus ille à tota culpa, & malitia imputabili: quauis aliqui teneant oppositum cum Altiſodo. ubi supra ut bene refert, & contra eos tenet Angelus in morali ca. 6.

Secunda pars quod aliquando est peccatum veniale patet, quando non est perfectè, sed imperfectè formaliter aut interpretatiue deliberatus motus ille, circa materiam mortalem loquor semper, puta motus in fornicationem, blasphemiam, homicidium, & huiusmodi: tunc, n. illa modica aut imperfecta deliberatio, cum maior aut plena tunc non est possibilis, sufficit ad peccatum veniale non autem ad mortale.

Tertia pars quod sæpe est peccatum mortale patet, quando est plena deliberatio, & aduertentia periculi: tunc, n. est deliberatus consensus formaliter, vel interpretatiue in motum illum circa materiam mortalem; quia tunc plenam habet rationem mali sine ulla excusatione à genere peccati mortalis.

Sed hic nota ex Angelus ubi supra quod dupliciter accidere potest imperfectio deliberationis. 1. ex parte deliberationis vel consensus formalis, quoniam videlicet habetur malitiæ aut prohibitionis iudicium imperfectum ex defectu particularitatis, puta quia solum in genere dicitur esse malum: aut ex defectu firmitatis, puta quia distat formidolosè aut ex quadam coniectura leui & scrupulosa, cui insistendum non est; non, n. debet vir prudens homini leuibus scrupulis aures facile præbere, quia eccle. 19. Qui cito credit leuis est corde: posset igitur aliquo horum modorum iudicium esse adeo imperfectum cum ipotentia habendi aliud, quod non sufficeret ad peccatum mortale, sed ad veniale. Et ita sicut impossibilitas iudicii à toto excusaret, ita tanta iudicii imperfectio ex Dei bonitate veniam malitiæ mortalis actus præberet, actum ipsum relinquens venialem. Sed quanta sit perfectionis iudicii latitudo sufficiens, quantave requisita ad mortale, quanta ad veniale circa materiam mortalem ad punctum solus Deus nouit. Secundo modo prædicta deliberationis imperfectio contingere potest ex parte interpretatiui. Nam plena impotentia iudicii de malitia, & prohibitione actus omnino tollit malitiam eius perfectam verò iudicandi vel sciendi facultas huiusmodi malitiam, vel prohibitionem relinquit mortalem: dimiuta aut facultas valde notabiliter ab executione recedens motui voluntatis libero circa materiam mortalem veniam præbet. Et ita passione, aut alia causa rationem absorbente contingit tam tenue lumen rationis, aut tantam eius esse distractionem, aut ad aliud fortem fixationem, ut propter tantam habendi iudicii difficultatem Dominus Deus motui libero ex homini carentia deliberationis elicitò veniam det, idque ex sua ordinaria bonitate non ad nimis difficile volens hominem obligari.

Quanta verò sit facultatis, atque potentie tenuitas veniale efficiens, quanta reddens mortale

nouit ille, qui solus seruetur renes, & corda Deus qui & nostræ infirmitatis misertus hanc impendit misericordiam.

Quarta propositio est de interpretatiuo voluntatis consensu in actum, vel delectationem in materia sub mortali prohibita, an sit mortalis; pro quo sit. 10. dubium sequens.

DECI MV M dubium vtrū consensus voluntatis interpretatiuus in sensualitatis actum, vel delectationem, vel motum super materia sub mortali prohibita sit mortalis: quod aliis verbis queri solet, vtrum istæ delectationes, vel actus, seu motus sensualitatis sint aliquando peccata mortalia, antequam aduertat ratio, quando facilimè possunt euitari, & ex negligentia homo illa non euitauit, sed diutius in eis immoratur.

Nam quod talis consensus sit peccatum non dubitatur à doctoribus, ut supra in secundo notabili habetur, sed vtrum sit peccatum mortale, de hoc sunt duæ opiniones. Prima tenet quod sic; quodque talis consensus est interpretatiuus, & sufficiens ad mortale. probatur quadrupliciter. primo quia ante plenam deliberationem potest esse peccatum mortale, ut patet circa præcepta affirmatiua: si enim quando quis tenetur diligere Deum, vel illum colere, omittat sine plena deliberatione, cum id facere possit, peccat mortaliter. ergo & in casu præfenti, & circa præcepta negatiua idem fieri potest: quia odiendo Deum, & peierando sine plena deliberatione erit mortale,

Secundò quia ante plenam deliberationem actus exteriores contra præcepta negatiua sunt peccata mortalia, puta si quis ex subito impetu ire alapa alicui infligat, vel vulnus, vel ipsum occidat, aut peieret, ergo et actus interiores, à quibus illi imperantur, si facile reprimi potuerunt, sunt mortalia peccata, ergo motus sensualitatis, de quibus hic agimus, quia eadem ratio in omnibus est.

Tertio quia ignorantia vincibilis est si difficulter vincibilis sit, non excusatur à mortali, quauis excusetur à tanto, id est à tanta grauitate, vel intensione intra genus peccati mortalis: ergo neque defectus plenæ deliberationis, qui facile tolli, seu vinci potest. Patet consequentia. quia potius deberet illa vincibilis ignorantia excusare, ex quo difficilius, ut supponitur, vincitur & tolli poterat.

Quarto, quia ut aliquis actus sit mortalis, sufficit consensus virtualis, vel interpretatiuus, et si non sit actualis, siue formalis: sed hic habetur saltè interpretatiuus, ex quo potest iste, de quo est casus, facile aduertere, & reprimere motus illos, & ex negligentia non reprimi, ergo. Si dicatur quod non est consensus virtualis, nec interpretatiuus, nisi quoniam homo prius scienter voluit illos motus in se excitare sumendo electuaria ad id, quia tunc est virtualis consensus negligentia ad id, quia tunc est virtualis consensus negligendo illos reprimere, vel quoniam homo aduertit, cognoscitque illos motus insurgere, & periculum eorum, seu delectationem, puta quia expertus est ipsos motus transisse in ruinam, et consensum, vel pollutionem, & non re-

primit, quia tunc tantum est consensus interpretatiuus sufficiens ad mortale, & non alius, quantumcumque possit aduertere, atque reprimere; imò & quantumcumque actualiter aduertat illos motus insurgere, si non aduertit periculum eorum, non est consensus interpretatiuus ad mortale sufficiens.

Si sic dicatur ut communis tenet opinio inferius recitanda: contra hoc replicatur, estque prioris opinionis probatio in ordine quinta, quia postquam homo actualiter illos motus aduertit, etiam si eorum periculum non aduertat, & non reprimat, iam liberè, & deliberatè concupiscit uxorem alienam. ergo mortaliter peccat. Si dicatur quòd solum concupiscit secundum partem sensitivam, contra, quia si ego video per oculum verè dicor videre. ergo si sensualitas, aut homo per sensualitatè liberè concupiscit, utique ipse homo liberè concupiscit contra legem.

Sextò ad idem, quia tenetur homo, si potest, reprimere pollutionem nocturnam statim ut eam cuiuslibet aduertit, & si non reprimat, peccat mortaliter, ergo & istos motus, statim ut eos aduertit, quia similiter se maiori periculo per illos quam per illam pollutionem exponit.

Septimò ad idem, quia mortaliter peccat qui potest vitare mortem, & ea, ex quibus probabiliter sequitur mors corporalis, & spiritualis, sua, vel alterius, si non vitatur, nec reprimat: Sed tales sunt prædicti motus, ut supponitur, quòd inde mors spiritualis probabiliter imminet, ergo qui eos aduertit, potestque reprimere, mortaliter peccat negligendo. Hanc opinionem tenet Adrianus in septimo quodlibeto art. 1. ad primam rationem ante oppositam, cum multis aliis.

Secunda opinio, quæ est quarta propositio supra posita in 9. dubio præcedente tenet quòd non est peccatum mortale, nisi quando est prædictus consensus virtualis vel interpretatiuus ut superius declaratum est, et ita non est mortale, nisi quando vel dicti motus sunt scienter voliti formaliter in se, vel in sua causa: vel quando homo actualiter eos, eorumque periculum aduertit, & liberè negligit, cum eos reprimere possit. Sic tenet B. Thom. prima secundæ. q. 74. art. 4. ubi dicit, quòd non potest esse peccatum mortale in sensualitate, sed in ratione. & art. 6. explicat, quòd tunc est in ratione delectatio morosa. quando vel ratio, illud imperat, vel sibi complacet, vel consentit. Et in responsione ad tertium, dicit quòd non est nec dicitur delectatio morosa à mora temporis, nisi ratio aduertat, & condelectetur in ea. Et art. 7. ad secundum est ad idem. & q. 88. art. 5. ad secundum, et q. 15. de veritate art. 4. ad decimū argumentum idè expressius dicit, qui locus notandus est, quia dubium est inter Thomistas quid in hoc senserit doctor Sanctus. Ad idem est ipse in secundo sententiarum distinct. 24. q. 3. art. 1. & 4. Et durandus ea. distin. q. 6. Et Diuus Bonauen. & Petrus de Tarantasia, & Veruetius ea. distin. Et Scotus in. 2. distinctio. 42. Marsilius ubi supra. Nider in suo præceptorio, Sil-

vester tit. delectatio. q. 1. §. 4. et Caietanus in summula, titu. eo. et Nicolaus de lira ubi supra Math. 5. et Abulen. ca. 4. q. 75. et communiter doctores, et Almayn in morali tracta. 3. ca. 24. potius sentit cum hac opinione, quamuis aliqui dicant quòd cum prima. Et in hac opinione standum est, quæ ut declarata est, est quarta propò. dubii. 9. præcedentis.

Quæ probatur quincuplitter, primò, quia nunquam quis mortaliter peccat, nisi quando ei constare possit quòd peccat, quamuis ipse non possit cognoscere utrum illud sit mortale, vel veniale. Sed in prædictis motibus sensualitatis ante supradicta eorum, et periculi aduertentiam certè de tali peccato constare non potest. ergo et antecedens inde liquet; quia alioqui sequeretur quòd ante plenam deliberationem supradictam teneremur sub mortali peccato euitare omnes causas, puta aspectum mulierum, et huiusmodi, ad quas tales motus necessario, et naturaliter consequuntur, quod absit, quia hoc esset nimis arctare vitam communem hominum, eosque ad vix possibile, siue nimis difficile obligare, id quod moraliter impossibile censetur.

Secundò probatur, idè, quia nemo potest reparare gratiam perditam per dolorem non plenè deliberatū. ergo nec illam habitam amittere per actum non plenè deliberatū aliquo modo de prædictis. patet consequentia. ex ratione præcedente: & quia Deus prior est ad miserandum, quam ad puniendum, quia & tanta aduertentia requiritur ad demeritum mortale, quanta ad meritum gratiæ. Sed hæc ratio non valet, quia potest bene negari consequentia, eiusque probò secundum Angelum in morali ca. 6. & supra in secundo notabili. dubio. 9.

Tertiò ad idè, quia si isti motus essent peccata mortalia maximè hoc esset ex mora temporis, quia scilicet homo diu moratur in illis. Sed hæc mora non facit mortale, quia in paruissimo equè ac in magno tempore potest fieri transgressio, & omisio mortalis, cuius grauitas, vel spes non pendet ex tempore. ergo non inde, sed ex mora consensus deliberati, & aduertentiæ præfatæ illi motus fiunt mortales.

Quartò ad idè, quia sine prædicta aduertentia non potest esse deliberatio plena neque sufficiens ad mortale. illa autem aduertentia prima non est in nostra potestate, sicut nec à somno expergisci, vel excitari, ut supra in. 2. notabili dub. 9. secundum Angelum in morali ca. 6. probatū est. ergo sine illa aduertentia non est plena libertas ad illos motus reprimendum, et si per unum diem homo in illis immoretur, et ergo non sunt peccata mortalia, quia ad mortale plena libertas, & deliberatio requisita est, similiter nec hæc ratio concludit, quia potest negari maior, & vltima consequentia, eiusque probatio. Nam non requiritur tanta deliberatio, neque plena, & formalis ad mortale, quanta ad meritum requisita est secundum Angelum ubi supra.

Quintò ad idem B. Hiero. super id Math. 5. Qui viderit mulierem ad concupiscendum &c. ubi ait. Passio reputatur in vitium, pro passio licet vitii culpam habeat, non tenetur in crimine, qui ergo

Respon. ad
rationes pri-
me opinio-
nis.

ergo viderit mulierem, & anima eius fuerit titillata, hic pro passione percussus est: si verò non consenserit, & de cogitatione affectum fecerit, sicut in psalmo scriptum est Transierunt in affectum cordis, de pro passione ad passionem transit, & huic non voluntas peccandi deest, sed occasio. Quicumque ergo viderit mulierem ad concupiscendum, id est si aspexerit ut concupiscat, ut facere disponat, hic rectè dicitur moechari in corde suo. Hæc ille. Vbi nunquam Hiero. dicit passionem crimine mortali teneri. Hæc auctoritas cum prima ratione videtur fortior pro hac opinione. Nam omnes alie facile solui possunt.

Ad rationes autem primæ opi. respon. ad primū negando antedè quāuis Ochā teneat oppositū dicens in quodlibeto quod non sunt ponendi actus subrepticii in voluntate contra Dei præceptum, nec odiū Dei subrepticium; quòdque in voluntate nullus est motus venialis circa materiā mortalem; sed omnis eius motus liber est mortalis, sed ut dixi hoc est nimis durum, neque communiter tenetur.

Ad secundā respò. similiter negando antedè, nam si non sunt plenè deliberati saltè interpretatiue cum aduertentia quod sunt mali actus illi, ut supra declaratum est, non sunt mortales coram Deo, sed veniales: quāuis apud homines, propter sequelam damni iniuriæ, vel scandali grauitate, & ut mortales puniantur, idè neque coram Deo propter illa peccata venialia incurritur excoicatio à iure, quæ non nisi pro mortali infligitur. Alie autem censure ecclesiasticæ quò incurrantur, quomodo non, latius infra lib. 2. de ignorantia. q. 26. habetur.

Ad tertiā, respon. negando consequentiā, & ad eius probationem negatur quod difficilius potest vinci ignorantia vincibilis, immò facilius vinci potest: ex quo, ut supponitur, vincibiliter ignorans scit se tenere, & potest illam vincere, & id iam sufficenter aduertit. Secus de eo, qui non aduertit obligationem, & periculum talium motuum, quia iste nec habet, neque sine tali aduertentia habere potest facultatem deliberandi sufficenter, ut ad mortale peccatum requiritur, ut supradictum est.

Si replicetur, quod iste habet illos primos motus prohibitos, vel tenetur habere illud iudiciū, vel aduertentiam, & deliberationem, vel non. Si non, ergo nullo modo nec venialiter peccat ommittendo illos, & non reprimendo, quod tamen est contra omnes doctores et opinantes. Si sic, ergo mortaliter peccat non habendo illam aduertentiam, & illos motus non reprimendo, ut sub mortali tenetur, sicut qui vincibiliter ignorat quod sub mortali scire tenetur.

Respon. quod tenetur habere illam aduertentiam, sed non sub mortali, sed sub veniali peccato: quia est nimis difficile habenti motum illecebrè statim se reflectere supra illum motum, & advertere periculum eius: quāuis id facere possit. Deus autem ad nimis difficile ut supradiximus non obligat sub mortali, sed sub veniali tantum peccato. Ita respòdet Almayn ubi supra.

Ad quartam, respon. quòd maior est vera solū

quando quis plenè, aut sufficienter aduertens malum, & periculum illorum motuum omittit, cum reprimere possit; alie solum sufficit ad veniale, ut est in proposito, modo appelletur interpretatiuus, modo non, ut ex supra dictis facile constat.

Ad quintam, respon. negando quòd nullo modo plenè, liberè, & deliberatè concupiscit alienam, si non plenè aduertit periculum illorum motuum, ut patet ex dictis.

Ad sextā, negatur antedè neque enim illa pollutio est peccatum, nec polluit non consentientem: & et si scrupulosis concedatur antecedens, negatur consequentia: quia sæpè maius periculum imminet delectationis, & consensus ex illa pollutione, si non reprimatur, quam ex primis motibus supra dictis.

Ad septimā, respon. quòd maior solum est vera quando aduertit illa esse periculosa, tunc enim tenetur considerare aut deliberare quomodo ea faciat, vel euitet ita ne ex eis probabiliter sequatur mors. Secus autem si ea esse periculosa non aduertit: & ita est in casu præsentis: & ita negatur minor.

Igitur resolutorie pro conciliatione opinionum dicamus quòd duplex est consensus interpretatiuus in tales primos motus, seu delectationes sensuales. Alter quando est plena aduertentia ipsorum, & periculi sæpè sequentis ex eis, & sic homo reprimere negligit: & talis consensus sufficit ad mortale, & iste propriè dicitur consensus interpretatiuus. Alter quando non est aduertentia prædicta, puta quia vel non est aduertentia, vel non plena de ipsis motibus, aut non de periculo ipsorum; aut non satis certa, sed valde incerta de tali periculo imminente, quia putabat homo fortis, & tentationibus assuetus præualere, & ex illis motibus diu manentibus se non ruiturum in mortale peccatum: & idè illos non repræsit; & talis consensus non sufficit ad mortale, sed ad veniale peccatum, neque propriè, sed largè consensus appellatur interpretatiuus. Et Adrianus, Almayn, & alii de prima opinione dicentes quòd consensus interpretatiuus sufficit ad peccatum mortale, si de illo primo consensu propriè sumpto intelligantur, sicut & intelligi possunt: tunc nulla erit diuersitas opinionum, sed doctores omnes in eandem sententiam concilian-
Resolutio
& concor-
dia opinio-
num.

tur. Ex omnibus supradictis in hoc & in 9. dubio præcedente sequitur primo corolarie contra Gerson alphab. 29. R. S. dicentem quòd in motu brutali sensus exterioris voluntas dominiū est icòpletū habere non potest et singulatim, nec eum impedire aut reprimere potest: & idè ibi nullum peccatum est in motu aut interiori sensus còis habet dominium aliquod incompletum & imperfectum: quia quāuis non fiat per uoluntatis imperiū, potest tamen uoluntas illum impedire & reprimere: non quidem ne insurgat, sed ne ulterius usque ad delectationem & consensum procedat: idè ibi peccatum tantum ueniale esse potest. In motu uerò uoluntatis ipsa uoluntas còpletum dominium habet: idè ibi pecca-
Corola. 1.

tum mortale esse potest. Hęc ille Gerson.

Sed erude & nõ sufficienter nec uerè ista dicta sunt. quod patet. Tum primò, quia ut ait Angest, ubi supra c. 6. non plus subiacet uoluntati sensus interior per modum imperii, quàm exterior, ut ipse Gerson concedit. Nam dupliciter subiacet sensus interior, vno modo quantum ad liberum uoluntatis consensum: & quoad hoc constat uoluntatem posse non consentire suggestioni & motui sensus exterioris. Secundò indirectè per accidens, uidelicet diuertendo potètiã à consideratione: & hoc modo potètiã etiã sensum exteriorẽ diuertere per subiecti ablationẽ, aut per potentie remotionẽ ab obiecto. Igitur ita erit incompletum dominium atque indirectum ad motum sensuum exteriorum, ut ad interiorum: & utrobique potètiã indirectè esse peccatum. Tum secundò, quia ex permissione motuum sensus interioris, & exterioris contingit imminere periculum incidendi in ueniale, & in mortale. ergo uoluntas illos reprimere negligens si aduertat, utroque modo omittere, & circa utrosq; motus uenialiter & mortaliter peccare potètiã. Possunt. n. titillationes carnis & hmoi motus in carne certis remedijs naturalibus reprimi, ut ipsemet cõsultat, puta aspersione aquæ frigidæ, & alijs huiusmodi, de quibus supra Dubio 8. habetur. Quare eius moderatio indirectè subiacet uoluntatis libertatis.

Corola. 1.

SECUNDÒ corolarie contra eundem Gerson al. phab. 2. 9. q. & al. phab. 3. 0. a. b. dicentem quòd sexcupliciter uoluntas se habere potètiã ad illecebram, siue delectationem de mortali. Primò, ut abiiciens seu recusans uel nolens huiusmodi passionem, & sic nullum peccatum est. Secundò, ut preceptis, uel subita, ita quòd insurgente passione uoluntas nõ expectata deliberatione elicit quoddã uelle, licet imperfectum, & sic est peccatum ueniale. Tertio, ut reprimens, uidelicet aliquandiu permittens, sed tandem reprimens, & tunc talis permissio est ueniale peccatum propter aliquem consensum ibi aliquo modo deliberatum, nõ aut ipsa repressio. Quarto, ut inaduertens, ita quòd nec reprimat nec expressè consentit, sed immoratur non bene aduertens periculum ratiocinando, atque deliberando per leges & regulas: tunc est solum peccatum ueniale, etiã si aliquis consensus imperfectus, s. indeliberatus interueniat. Quintò, ut negligens, uidelicet si post debitã aduertentiã periculi peccati atq; sufficientem deliberationẽ uoluntas immoratur non reprimens passionẽ: & tunc mortale peccatum est. Sextò, ut expressè & deliberatè cõsentiens, & sic è mortale peccatum.

Hęc illa Gerson, quę tamen sua indigent correctione & bona intelligentia. Nam quoad primum dico, quòd ibi potètiã esse peccatum propter tepiditatẽ nolitionis non sufficienter efficacis, & tunc illa nolitio, seu displicentiã inefficax illius illecebre nõ est peccatum, sed bona & meritoria: quia est obiecti debiti & conformis recte roni distant illecebrã esse odiendam, nec uitiat remissio adiuncta, sed peccatum est ipsa adiuncta omisio efficacioris noli-

tionis, quia uoluntas illecebram per causã subtractionem uel alio modo impedire potest.

Quoad secundum dico secundum Angest, ubi supra, quòd ibi potètiã esse mortale, ut pater si sit facultas plenè deliberandi, & obligatio propter eminentis periculum peccati mortalis: potètiã etiã ibi nullũ esse peccatum, si sit tunc impossibile deliberare ex naturali causa in toto uel in parte absorbente lumen ronis, aut aliter. Quoad tertium dico, quòd ibi potètiã esse nullũ peccatum, ut constat, potètiã & esse peccatum ueniale: potètiã et esse mortale, quia cõtingit uoluntatẽ insufficienter reprimere, & torpẽre illecebrũ mortale: & ita erit ibi culpa uenialis, aut et mortalis secundũ periculi qualitatem. Quoad quartum dico similiter ibi posse esse nullũ peccatum, ut patet, si tunc hõ nullo modo posset sufficienter aduertere: potètiã et ibi esse ueniale, si tunc esset ualde difficile aduertere: potètiã et esse mortale, si uidelicet tunc cũ periculo probabili ruendi in mortale esset sufficiens, facilisq; facultas cũ aduertentiã ad ratiocinandum, seu ad iudicandum de illecebre periculo & conditione. Ad quintum dico etiã ibi posse esse peccatum & mortale, quia contingit sufficiens tempus, & facultatem reprimendi motũ illum de materia mortali esse aliquando tam modicam, q̃ omisio digna erit uenia, & aliquando tam magnam, ut sufficiat illam reddere mortalem.

Quoad sextum tandem dico ibi esse posse aliquũ ueniale, aliquũ mortale peccatum, secundũ deliberationis defectum uel perfectionem, ut supra dub. 9. in 5. opinione in eius 3. proponẽ dictum est. ex qua, & ex alijs supra positis propositionibus hæc omnia facile constare possunt.

TERTIO corolarie contra Altisiodor. ut supra refertur dubio. 9. in 3. opi. sequitur, q̃ uoluntas potest etiã in uniuersali omnes illius generis suos motus, uel actus primos liberos non deliberatos resecare, quia potètiã illos liberè suspendere nulli causæ mouenti suũ liberũ consensum præbendo: nec temporis diuturnitas eam necessitat, sed potius libertati suæ cõducit: potètiã igitur diu sine libero suo actu permanere. Ideo illud exẽplũ de naua solũ procedit de motibus naturalibus, non de liberis actibus uoluntatis. Itẽ ratio, quã ipse dat, q̃ motus primi sunt peccata, quia uidelicet mouet ad delectandũ in re sensibili, nõ ualet, quia secundũ Arist. in usu moderato sensibiliũ delectationũ est uirtus, quę ponit mediũ inter excessum & defectũ à regula rationis, quẽ usum. Deus nobis cõcessit: & aliquũ præcepit. ergo & ea, quę ipsum usum moderatum necessariò consequuntur, uidelicet delectationes naturales, quę uoluntati nõ subsunt. Igitur in earum usu moderato licitè, potest quis uelle delectari, & aliquando ad id tenetur, quando uidelicet ad generationem, uel sanitatem, uel ad aliud, ad quod ipse obligatur, tales delectationes cibi & potus, & huiusmodi necessarię sunt. Quò fit, ut primus motus liberi arbitrii, aut uoluntatis in uxorem uel ad comedendum sæpè peccatum non sit. Nam ex illa

primitate

primitate nil includitur deforme recte rationi, nec delectationis conditio semper sufficit uitiari. Fit etiam contra eundẽ doctorem, ut bene etiam probat Angest. ubi supra. c. 6. quòd primus motus rationis in errorem non est peccatum, quia nõ est in potestate uoluntatis, sicut nec motus brutalis & naturalis sensualitatis etiam secundum ipsum Altisiodorẽ. Item abutitur uocabulis, quia gaudium & delectatio non est actus nec passio intellectus, ut intellectus est, sed potentie appetitiue, s. uoluntatis uel appetitus sensitui: passiones autem intellectus sunt formido, firmitas, claritas, obscuritas, ideò non intellectus, sed solum uoluntas tantum rationalis gaudet in alicuius ueritatis decisione, uel inuentione. Et tandem quia, ut dictum est, licitus est gaudii, uel delectationis sensibilibus & insensibiliũ usus. ergo licitus esse potètiã primus motus uoluntatis delectationis, uel gaudii de ueritatis decisione uel inuentione: quia oĩa et ex propositionibus suprapositis in Dubio 9. facile possunt cõstare.

Corola. 4.

QUARTO corolarie sequitur secundũ Angest, ubi supra, & Almayn in morali. 3. tract. c. 24. quòd unus motus alterum alleuiat, quia difficultat uoluntatem ad alterum reprimendum. Vnde duobus motibus per vnã horam continuatis, si uoluntas possit vnũ eorũ tantum, & non utrunque simul illa hora reprimere, & neutrum illorum reprimat, ut oportet, quia intendens utriusq; repressio non ualuit utrunque reprimere, tunc uterque illorũ nõ repressus est peccatum, cum non sit potior ratio de uno, quàm de altero. Sed non est maior grauitas omisionis utriusq; simul, quàm esset grauitas unius eorum tantum non repressi. Et hoc est uerũ modò ibi dicantur duę omisiones, modò non, sed utriusq; motus vnica omisio, cum nõ teneatur, nisi unũ tantum, uel utrunq; alternatiuè, uel sub disunctione reprimere, dum utrunq; simul non potètiã. ergo mutuò se alleuiant. Est analogia de potentẽ unicũ ab extrema necessitate releuare, & duobus occurrentibus neutri subuenit: nõ utriusq; omisio est peccatum: hęc tñ duę omisiones in grauitate simul equantur grauitati vnus omisionis subueniendi uni soli occurrẽti. Sic in proposito dicatur.

Et si replicetur q̃ ibi nullũ peccatum est, ex quo circa utruq; simul fecit quod potuit, nec amplius tenetur, ut aliqui opinantur: quod probatur, quia iste nõ magis occidit Platonẽ, cui nõ subuenit, quàm si solũ alteri subuenisset in casu p̃dicto: sed subueniẽdo illi soli nõ peccasset, quia nihil aliud potètiã ex hypothesi. ergo nec nũc omittẽdo subuenire Platoni simul, & alteri, puta Sorti, quia nõ potètiã subuenire.

Respon. negãdo maiore, quia tenetur utriq; subuenire sub disunctione, & subueniẽdo uni iam nõ manet alteri obligatus, cui subuenire simul non potest, sic in proposito dicendum est.

Corola. 5.

QUINTO & ult. corolarie sequitur q̃ aliqua circumstantia diminuens culpã aufert maiore malitiã à peccato grauiori, q̃ à minori. Exẽplũ. g. Imperfectio deliberationis motũ blasphemie, fornicatio-

nisq; motũ reddit ueniale: & ita maiore à primo, quàm à secundo malitiã aufert. Itẽ adueniẽs mortali ex genere, & ueniali ex genere malitiã mortale aufert à primo, & non à secundo. Et si queratur utrum ab isto secundo totã auferat malitiã ueniale, dico q̃ non, sed solum alleuiat ueniale, quã habebat, sic tenent Angest, & Almayn, ubi supra.

Dubium 11.

DUBIUM II. Utrum consensus in delectatione obiecti mortaliter prohibiti sine consensu in opus ipsũ, uel in actum exteriorẽ, sit peccatum mortale.

Respon.

RESPON. In hoc tria certa sunt, & vnũ aliud est, de quo dubitatur. Nã primò certum est q̃ cõsensus delectatio, uel gaudium, quod quis commisit aliquod peccatum mortale, est mortale peccatum. Secundò certum est quòd gaudium uel delectatio & consensus de speculatiua tantum cogitatione turpium sub ratione honesta non est peccatum mortale, sed licitum & bonum, puta quãdo medicus delectatur, quia intelligit quomodo generetur fœtus, & confessor, quia intellexit modum talis p̃dicti & huiusmodi, ut bene sciant suũ exequi officium. Tertio certum est quòd gaudium & delectatio deliberata de ipsa cogitatione turpiũ, aut de ipso opere mortali prohibito, puta de actu carnali, non sub ratione honesta, sed indifferente, & cõsensus in tali delectatione est graue peccatum, & de se est periculosum, & quando est periculum probabile peccati mortalis est peccatum mortale.

Sed dubium est an talis delectatio deliberata, & consensus uoluntatis in talibus cogitationibus & delectationibus turpibus sine uilla rone honesti, & qñ non est periculum ruendi in aliquod mortale, sed potius certus est hõ probabiliter, q̃ non cõsentiẽt in illo actu, neq; illud cõmittet, an inquã illa delectatio, & cõsensus in eã sit peccatum mortale.

Opinio 1.

RESPON. in hoc est duplex opinio: prima tenet quòd sic: probatur quadrupliciter. Primò, quia talis delectatio est de obiecto mortaliter prohibito. ergo ipsa est mortalis & consensus eius. Antecedens patet & supponitur, & cõsequentiã probatur per regulam topicam, cuius delectatio est bona ipsum quoque bonum est, & è contra, cuius delectatio mala, ipsum quoque malum est. Si ergo obiectum est malũ, ipsa etiam delectatio est mala.

Secundò ad idẽ, quia cõplacencia & delectatio deliberata de morte alterius sine rone honesti est peccatum mortale, et cum proposito nunquã illum uel alium occidendi. ergo eadem rone quęcunque deliberata delectatio de quocũq; alio peccato mortali, & cõsensus uel cõplacencia illius delectationis, et cum proposito nunquã illud mortale cõmittẽdi, est peccatum mortale, quia ad Rom. 1. Nõ solũ qui faciũt, sed qui cõsentiũt faciẽtibus, dãnabũtur.

Tertio ad idẽ, quia illa delectatio & complacencia eius est mala, & non uenialiter, quia non ex indeliberatione, nam supponitur q̃ est plenè deliberata, nec ex imperfectione materię redditur uenialis, nec ex genere suo, quia supponitur q̃ sit de obiecto mortaliter prohibito. ergo est mortalis.

Quartò ad idem, quia secundum B. Tho. ubi infra, non delectamur de aliquo opere, nisi illud sit conueniens, seu conforme nostro appetitui, & loquimur semper de delectatione & appetitu deliberato, & rationali, ergo non stat de cogitationibus turpibus, aut de operibus mortalibus sic delectari, quin deliberatè complacatur in eis: quia de re non uolita nullus potest sic delectari: sed talis complacentia, siue uoluntio mortaliter prohibitorum est mortalis. igitur intentum.

Hanc opi. tenet B. Tho. prima secundæ. q. 74. ar. 8. & secunda secundæ. q. 154. art. 4. & ibidem Caietanus, ubi & dicit omnes ferè doctores sic tenere præter Martinum ubi infra. idem tenet B. Bonau. in 2. dist. 24. idè etiã tenet Sco. in 2. dist. 42. & Magister sniarum in 2. dist. 24. Et Adri. in 4. q. 6. de eu charistia, ubi ait quod pollutio quæ sequitur ex delectatione morosa impedit sumptionem eucharistiæ, quia est interpretatiuè uolita. Et Syluester tit. delectatio. q. 2. §. 3. & cõter doctores id tenere uidentur.

Pro quibus facere uidetur Gregorius lib. 27. moral. cap. 19. super id Hiero. 4. Vsq; quod morabuntur in te cogitationes noxiæ? Et super id Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis ne de uirgine cogitarem. Et August. 12. de trini. ca. 1. dicens. Totus homo damnabitur nisi hæc, quæ sine uoluntate operandi, sed tamen cum uoluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. Item idem lib. 12. de ciui. cap. 12.

Opinio secunda est in oppositum, quod uidelicet nec delectatio in cogitationibus & operibus turpibus, nec consensus in tali delectatione est mortalis, quado est displicentia in opus ipsum, & Non est periculum mortale inde probabiliter imminens.

Probatur tripliciter. Primò, quia talis delectatio & consensus eius non est contra aliquod præceptum, neque contra id, Non mœchaberis, & nõ concupisces, ut patet ex hypothesi, quia talis nõ uult mœchari, nec concupiscit alienam, immò & displicet ei tale opus. ergo, non est mortale.

Secundò ad idem, quia illæ cogitationes de rebus mortalibus non sunt de se, nec ex genere suo malæ mortaliter, si, ut supponitur, non est periculum; quia si essent mortales de se iam ex nulla causa, etiam honesta, possent rectificari. ergo delectatio in ipsis nõ est mortaliter mala ex ipso obiecto, proinde neque consensus in ipsa delectatione.

Tertiò ad idem: quia ipsa delectatio cum displicentia in opus nõ est delectatio de opere in se, sed de opere, ut est in animo cogitatum, seu de ipsius operis cogitatione, sed talis delectatio nõ est mortalis, ergo, neque consensus in ea. probatur minor: quia si esset mortalis, maximè, quia inde sequitur, aut ipsi est annexa complacentia, aut uoluntio illius operis cogitatis, de quo est ipsa delectatio, ut supra dicebat prima opinio, sed non est talis complacentia, neque uoluntio, ut patet, quia de illo opere in se est displicentia, ut supponitur. ergo de eodè non

potest esse simul uoluntio aut complacentia, quamuis sit de ipsius operis cogitatione, aut de ipso opere, prout est in cogitatione duntaxat: & similiter patet consequentia supradicta.

Hanc opinionem tenent multi moderni Doctores cum Martino de temperantia. q. 3. de luxuria. in responsione ad 17. argumen. neque; diuus August. est contra, sed potius pro ea, ut patebit inferius in ultima responsione.

Ideò ad rones prioris opinionis respondeo generaliter quod procedit solum, quando est consensus in opus mortale, aut periculum eius ex tali delectatione in cogitatione turpium, ut superius in principio huius dubij tanquam certum præsuppositum est. Sed particulatim ad singula respondeo, ad primum negando antecedens nisi sit consensus in actum mortalem, aut periculum eius.

Ad secundum consequentia negatur; antecedens autem conceditur, quia ibi est consensus & complacentia in ipsa morte alterius: in casu autem consequentis non nisi in cogitatione operis prohibiti: nisi, ut diximus, ibi etiam sequatur, aut sit consensus in opere mortali, aut periculum eius.

Ad tertium negatur minor. Est. n. peccatum ueniale de se, aut ex genere suo, quia est aliqualis complacentia in re aliqualiter illi ita, seu sub ueniali tantum prohibita, eò quod est aliquo modo de se periculosa, & uia uel dispositio, quamuis nõ semper, neque de propinquo ad mortale: & mediatè uel indirectè aliquo modo est de obiecto mortaliter prohibito, non autem immediatè, neque directè.

Ad quartum negatur antecedens si ut ibi dicitur intelligatur de opere conformi nostro appetitui rationali: possumus. n. deliberatè delectari de aliquo conformi nostro appetitui tantum sensuali: Et quamuis deliberatè tali delectationi consentiamus, non tamè ipsi operi, de cuius cogitatione delectamur, & ita negatur consequentia, quatenus dicitur quod non stat de operibus mortalibus cogitatis deliberatè delectari, quin homo complacatur in eis: stat. n. quod non complacatur in eis, sed in eorum cogitationibus tantum, uel in ipsis, ut sunt cogitata, non ut opere executi, uel exequenda sunt.

Ad ultimam Diui Gregorii & Augustini respondeò quod intelliguntur, ut supradictum est, quando est consensus, aut complacentia in opus mortale, aut ex delectatione periculum imminet peccati mortalis. Immò & ipse Diuus Augustin. expressè ubi supra dicit, ut etiã refert Magister, quod huic illecebrè consentire est de ligno uetito edere: sed iste consensus, si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris uerò auctoritate ita membra retinentur, ut non exhibeantur peccato arma iniquitatis, tunc mulier sola comedit. Si autem in illo consensu decernitur quoque peccatum, ut si sit potestas, etiam opere impleatur, tunc mulier dedit etiam uiro suo simul cibum edendum. Et infra. Nec sanè cum sola cogitatione mēs oblectatur illicitis: non quidem decernens esse faciendā, tenens tamen

& uolens libenter, quæ statim ut attigerunt animu respui debuerunt, negadum est esse peccatum, sed longè minus, quam si etiam opere statuatur implendum, & ideò de talibus cogitationibus uenia petenda est, peccatusque percutiendum, & dicendum Dimitte nobis debita nostra. Hæc ille. Vbi patet Diuus August. cum hac secunda opinione sentire. Ideò ubi supra dicit quod qui delectatur in turpibus totus homo damnabitur &c. intelligitur quod erit ad tempus priuatus beatitudine in purgatorio, nisi satisfaciatur in hac uita, uel quod is, qui contemnit ista peccata, facillè labitur in mortale, ob quod damnabitur in æternum: sicut eo modo intelligitur, quod alibi in lib. de mendacio, cap. 6. & habetur in c. Si quis. 22. q. 2. dicit, quod mentiendo, etiam pro uita hominis saluanda amittitur uita æterna: ubi non intelligit, quod tale mendacium officiosum est mortale, sed, ut dictum est, quod ad tempus uita priuatur æterna, sub beatitudine. Item idem Diuus August. lib. 2. de nuptiis & concupiscentia dicit. Concupiscentia non est peccatum, quando ad illicita opera non consentitur; ut si non sit quod scriptum est, Nõ concupisces, fiat saltem quod alibi legitur Post concupiscentias tuas non eas. Hæc ille. Et Nico. Lyr. super id Matth. 5. Qui uiderit mulierem &c. & B. Hiero. ibidem & ad Algastiam q. 8. intelliguntur similiter quando est consensus opus peccati mortalis.

IGITUR Vtraque opinio probabilis est, sed prima est tutior & communiter tenetur à doctoribus, quæ, ut uidetur, loquitur de his, quæ ut plurimum contingunt, quia scilicet sæpe in talibus delectationibus deliberatio interuenit consensus in opus vel periculum eius; ideò generaliter dicitur quod ibi peccatum mortale est. Secunda autem opinio loquitur, quod aliter contingere potest; quia uidelicet non est mortale de se & semper, nisi in casu, quo talis consensus in opus aut periculum peccati mortalis probabiliter imminet, & ita fortè opinionnes conciliantur. Sed certè si prædicta delectatio sensualis deliberata de actibus licitis est mortalis, quia non nisi in ordine ad actum matrimonialem conceditur, ut infra in dubio 12. & 13. habetur, ergo à fortiori de actibus illicitis est mortalis: ideò & regulariter prima opinio communis statuenda & prædicanda est. Regula namque generalis in moralibus de iis, quæ ut plurimum contingunt, debet exhiberi.

DUBIUM Duodecimum, utrum motus sensuales sint mortales in coniugatis & uidiis?

RESPON. quod motus indeliberati ita sunt peccata uenialia in coniugatis, sicut in non coniugatis, quia carent ordinatione rationis in finem debitum, ratione cuius à culpa non excusantur, & in hoc omnes doctores consentiunt cum Altisiodoren. lib. 2. tranct. 28. q. 2.

Si autem sunt deliberati, non sunt mortales in coniugatis, quando illos habens est in loco & tempore, & uoluntate consumandi, vel exercendi a-

ctum matrimonialem, nisi ita moraretur in eis, quod inde probabiliter pollutio extraordinaria sequeretur, quia tunc esset mortale, si tale periculum aduertens moraretur, ut supra dubio 9. latius de hoc, in quo etiam omnes conueniunt.

Si autem coniugatus in talibus motibus deliberatè moraretur non habens uoluntatem consumandi cum sua coniuge, in hoc sunt opinionnes. Nam Syluester titu. delectatio. q. 2. & Nauarro in summa ca. 16. num. 11. tenent quod sunt mortales sicut in non coniugatis. Alii tenent quod non, nisi si ueniales, ut proximè de uidiis dicitur, & per eandem rationem.

Ideò de uidiis dico quod motus indeliberati sunt peccata in eis sicut in omnibus aliis, ut dictum est; deliberati autem non sunt mortales in eis; si delectatio illa sistat in ratione, sicut & consensus, quia uidelicet uolunt & gaudent actus coniugales fuisse, ut licitè fuerunt: aut si solum est in memoria de re præterita cum displicentia presentis concupiscentiæ & delectationis sensualis inde sequentis: & in hoc etiam omnes consentiunt.

SED Vtrum sit illis mortale deliberatè delectari in motibus sensuales insurgentibus ex memoria præteritorum, dum imaginantur viros suos quos carnaliter cum eis commiscabantur, aut si nunc commiscerentur, est duplex opinio: prima Caietani in secundo quodlibeto de delectatione morosa, & Syluestri titu. delectatio q. 3. & Nauarro in summa ca. 16. num. 11. & Gerson alphab. 24. g. & communiter doctorum est, quod est mortale. Et ratio est, quia ista delectatio, & concupiscentia sensualis non excusatur à culpa, sicut nec tactus impudici, nisi quatenus hæc ordinantur ad actum matrimonialem licitum: quod patet, quia sine tali ordine manent in sua deformitate culpabili, sed talis actus matrimonialis est tunc impossibilis uidiis istis, aut etiam coniugibus in absentia suorum coniugum, ergo tunc in eis, sicut in aliis, mortaliter culpabiles sunt.

Alii moderni tenent quod solum ueniales sunt, nisi periculum pollutionis imminet: cum quibus uidentur Richa. & Floren. & alii etiam antiqui sentire, quia talis delectatio est de obiecto licito, sicut & consensus & cogitatio, ex quibus oritur. Sed prior opinio hoc negaret de delectatione sensuali propter rationem supra dictam, quamuis concederet de rationali, & de consensu, & gaudio rationis, ut superius dictum est, ut hoc amplius patebit ex 13. dubio sequenti. ideò illa prior opinio tanquam tutior & uerior regulariter tenenda est.

DUBIUM 13. Vtrum sit mortale spõsis de futuro, aut pro eis, aut aliis quibuscumque; deliberatè delectari de comertio carnali futuro cum Bertha pro quando erit sua, aut si esset sua, & de talibus actibus cum illa, si esset sua, delectari.

RESPON. Est duplex opinio prima quod non, dummodo non sit aliàs sibi prohibitum eam sibi uxorem habere, ut sunt religiosi, & iam coniugati, qui

Opinio 1.

Opinio 2.

Dubium 13.

Opinio 1.

qui cum illa contrahere non possunt, & dummodo non sit periculum pollutionis, & dummodo tales cogitationes & volitiones conditionate ex aliquo bono fine habeantur, est veniale in predictis conditionaliter sensualiter delectari.

Probatur opinio dupliciter. Primo, quia ille cōsensus de illo actu & obiecto licito sic qualificato, & cum conditione, quæ culpam excludit & deformitatem, est licitus, vt constat, ergo et delectatio inde naturaliter consequens tam in appetitu intellectiuo, quam in sensitiuo etiam licita est.

Secundò probatur, quia si illa delectatio est licita in appetitu intellectiuo, & non in sensitiuo, vt ex dubio præcedenti concedit opposita opinio, ergo homo ille obligatur ad impossibile, id est ad nõ habendum illam delectationem sensualem, quæ necessario sequitur ex consensu licito iam habito, nec illam potest vitare, nec obstat dicere quòd appetitus sensitiuus non potest ferri in futurum conditionatum, nam illa delectatio sensitua est quidẽ de futuro, sed vt de præsentis apprehenso, & sufficit quòd ratio superior, a qua dirigitur, referat & ordinet ad futurum finem, vel actum licitum. sic tenent aliqui moderni.

Opinio. 2.

SECUNDA opin. Caietani, Syluestri, Nauarro, et aliorum tenet quòd est mortale, quia semper omnibus talis delectatio sensualis, sicut & tactus, impudici sunt sub mortale prohibiti, nisi quando ad actum matrimonialem licitum consumandam ordinantur. hoc autem non est in prædictis, vt superius de viduis in 12. dubio præcedenti dictum est ergo.

Item secundo, quia ibi regulariter est periculum consensus, aut complacentiæ absolutè quamuis inefficacis in actum carnalem cum illa tunc, quando non est sua, immò & Caieta. ibidem, & in summa titu. delectatio, addit, quòd semper illa delectatio sensualis est talis, neq; tendit in futurum, sed in præsens apprehensum absolutè, quamuis consensus & gaudium appetitus rationalis tendat in actum futurum licitum. Et hæc opinio videtur tutior & fortè etiam verior, idè tenenda regulariter loquendo, quamuis in aliquo casu non habeat locum.

Ad rationes autem prioris opinionis respõdeo. Ad primam negatur cõsequencia de delectatione sensuali, quia solũ conceditur in ordine ad actum matrimonialem cõsumandum, vt dictum est. conceditur autem consequentia de delectatione in rationali, quia hæc de obiecto licito nunquam prohibetur, neque rationem deformitatis ex sua natura habet, vt sensualis.

Ad secundam negatur quòd obligatur ad impossibile simpliciter, quia in sua potestate est evitare causam, id est consensum, ex quo sequitur illa delectatio, quia licet sit licitus in se, non tamen ratione sequelæ illius delectationis sensualis. Ad impossibile autem secundum quid potest quisque obligari.

Ad prædicta facit Gerson vbi supra dicēs, quòd nullum desiderium rei illicitæ habitum solũ sub conditione iustificante est mortale peccatum de per se, per accidens tamen propter appetitus sensualis commotionem nimiam, quæ scienter permittitur inualescere ex talis desiderii continuatio libera, vtique potest inter mortalia sæpè deputari: Quia ecclesiastic. 3. Qui amat periculum, peribit in illo. Hæc ille: consonat Adria. in 10. quodlibeto ait. 2. & communiter doctores. de hoc etiã infra lib. 2. de ignorantia. q. vlt. latius habetur.

DUBIUM 14. Vtrum motus sensualitatis possit effici mortalis ex voluntate præcedente, puta si quis desideret habere istos motus, & delectari, vel si illos procurat sumendo electuaria, & huiusmodi, vt illos habeat, vel propter sanitatem, vel delectationem, vel propter alium finem, si inquã ex hoc postea motus illi sequantur, sint peccata mortalia.

Respon. secundum Altfiodor. lib. 2. tracta. 2. 8. q. 4. quòd non, quia non sequuntur immediatè ex medicina, id est statim post sumptionem eius, neq; ex voluntate præcedente, id est ex eo quòd voluit illam medicinam sumere, ergo illi non sunt peccata, sed voluntas præcedens mala fuit.

Sed hæc ratio nil valet, quia ex ea sequeretur quod blasphemia indeliberata siue periurium indeliberatum procedēs ex habitu pessimorum hominum ad id assuetorum & homicidium commissum a culpabiliter ebrio, non esset peccatum mortale, quia isti eodem modo se habent ad habitum, vel ebrietatem, & ad culpabilem voluntatem præcedentē, sicut & illi motus sensualitatis ad voluntatem illam præcedentem, qua ille sumpsit electuarium.

Igitur dicamus quòd vtiq; illi motus sunt mortales ex se & in voluntate illa præcedente, non autem noua, sed eadem imputabilitate suæ causæ seu voluntatis illis præcedentis: Quòd sint mortales supposito quod sint de obiecto mortaliter prohibito, patet quia sunt, vel fuerunt liberi, & voliti in illa voluntate præcedente vnde sequuntur. Quòd nõ noua imputabilitate, constat quia quãdo fiunt non sunt in potestate illius motus, vel actus patientis, vel agentis, vt supponitur quod naturaliter ex dicta voluntate sequuntur, nec illa volitio, quæ iam præcessit, est iam in potestate hominis. Et quamuis repressio illorum motu sit in nostra potestate ne ulterius procedant, et si non reprimantur, erit nouum peccatum omissionis vel commissionis, vt patet ex dubio 9. & 10. præcedente et dubio. 15. sequente, tamen motus illi quando ex culpa præcedente oriuntur sunt culpabiles in sua causa, vt dictum est. Nam omnes conueniunt in hoc quòd in voluntate præcedente est culpa eorum, quamuis aliter, quando sequuntur aliter, quando non sequuntur, vt latius in 1. 2. 4. 8. inferius habetur.

DUBIUM 15. Vtrum quoties isti motus sunt peccata sint peccatum omissionis an commissionis.

RESPON. quòd sunt peccata commissionis etiam

etiam quando non sequuntur ex positiua volitione mala, sed est culpabili omissione voluntatis, eò quòd illos non præuenit, vel non repressit, vt tenebatur. quòd probatur 1. quia isti motus sunt actus mali liberè elicit, aut continuati contra legem, vt constat, ergo sunt peccata commissionis, nam omisio non est actus, sed priuatio eius, commissio autem est actus contra legem vel præceptum negatiuum.

Secundò, ad idem, quia est concupiscentia libera licet non deliberata vxoris non suæ, ergo est cõmissio contra præceptum negatiuum Nõ concupisces. Si negatur consequentia, quia per omissionem stat peccare contra præceptum negatiuum, vt patet de eo, qui non succurrit fame morienti, cum possit, quia per illam omissionem est homicida contra præceptum negatiuum non occides. Contra. quia formaliter omisio est contra affirmatiuum de succurrendo, quamuis causaliter sit, vel ex consequenti inde sequatur contra negatiuum transgressio, vt in casu dicti homicidii: formaliter etiam ois actus contra legem qualis est primus motus, est commissio & non pura omisio.

Tertiò, quia actus potètiæ exterioris executiue, vt percussio proximi vel sui ipsius, est commissio, & non omisio, ergo similiter actus seu motus potentia appetitiue vel appetitus sensitui.

Argument. 1.

SI contra prædicta arguatur, primò quia isti actus habent malitiam culpabilem à voluntate: sed in voluntate nullus est actus, sed solum negligentia, & omisio reprimendi illos, ergo solum sunt peccata omissionis. patet consequentia cū maiore, quia culpa hæc est tantum formaliter in voluntate.

Secundum.

SECUNDO arguitur, quia si non reprimerem in alio prædictos motus, vel homicidium, & possem reprimere, certè per solam omissionem peccarem: ergo similiter in me illos motus non reprimendo per solam omissionem pecco.

Respon. propter has rationes Almayn in morali tract. 3. ca. 24. cum quibusdam aliis tenent quòd ibi est tantum peccatum omissionis, & ad idem prima facie videtur Scotus in 2. disti. 42. q. 3. sed communis opinio, quam tenet. B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 3. & ibi Caiet. est in oppositum, vt supra probata est.

Respon. ad 1. argumen.

IDEO ad argumenta prædicta, Respon. ad primum negando consequentiam, & ad eius probationem iterum negatur consequentia, quia hoc modo probaretur quodlibet peccatum esse peccatum omissionis, quia non euito malam voluntatem, sed opus est addere in minore, & in illa probatione, quod in voluntate est solum peccatum negligentia vel omissionis, & non habetur aliquis alius actus, vel motus elicitus ibi, vel in alia potentia: sed hoc negatur in casu argumenti vel dubii præsentis. Et quando dicit Scotus vbi supra quòd nõ est ibi peccatum commissionis sed omissionis, intelligit de formali peccato in voluntate, ad hunc sensum, quod isti motus non sunt mali ex aliquo peccato cõmissionis in voluntate, sed ex eius negligentia vel omif

sione culpabili, & ita in voluntate est solum peccatum omissionis, ex qua in tota homines sequitur peccatum commissionis in motibus illis, sicut ex omissione succurrèdi sequitur homicidium culpabile. Et ita solum vult dicere quòd isti actus aut commissiones solum sunt mali, quia voluntas non resistit, & non intendit negare quòd ipsi motus sint peccata commissionis.

AD secundum argumentum, respon. negando consequentiam, quia in casu antecedentis est in me sola omisio sine vilo actu meo, quamuis ex illa omissione sequatur homicidium, seu mors alterius, quæ mihi imputatur: Ideò sum homicida non quidem formaliter per actum occidendi, sed imputatiue, seu causaliter, quia mea omisio est causa mortis alterius. In casu autem consequentis, & in proposito de primis motibus meis, non est pura omisio vel negligentia, sed etiam sunt prædicti actus elicit in me, & à me ipso, vel à mea potentia, idè peccata sunt commissionis, vt dictum est.

DUBIUM 16. Vtrum motus sensualitatis sint peccata quotiescunque est omisio in voluntate illos reprimendi.

RESPON. quòd sic quotiescunque voluntas potuit & debuit præuenire vel reprimere, & omisit, quia sunt voluntarii in sua causa, id est in illa omissione culpabili, ex qua sequuntur, vt patet ex dubio. 15. præcedente & aliis supra positis, & nunquam sunt culpabiles, nisi ex culpabili omissione vel volitione sequantur, quia alias non sunt in nostra potestate, sed sunt naturales, vt ex omnibus supra prædictis facile constat, & concordat Scotus in 2. disti. 42. q. 4.

Sed Vtrum præfati motus ex genere, vel ex propria natura sint mali, & an debeant dici peccata, quæstio est de nomine, sed dico quòd quando sunt naturales, & omnis inculpabiles, etiam communiter peccata, i. vitia dicuntur, quia sunt corruptiones nature, & de obiecto prohibito, & habent deformitatem contra rationem, quamuis non imputabilem, vt ait Henricus in 6. quodlibeto q. 18. q. 32. & B. Tho. 1. 2. q. 74. art. 8. ad secundum a fortiori & proprie sunt, dicunturque peccata, quando illi actus culpabiles aliquo modo in sua causa sunt, vt de hoc latius infra lib. 2. de ignorantia q. 23. differuimus.

QVAESTIO VIGESIMAQVARTA.

VTRVM Papa possit in voto solemnī castitatis monachalis vel religionis dispensare.

RESPON. in hoc est duplex opinio prima B. Thomæ & multorum aliorum, & Soto de Iustitia & iure libr. 8. q. 2. art. 5. & q. 4. art. 2. & q. 5. art. 3. quòd nõ, quòd probatur, primo quia quòd est Dei ita quòd habet iam ius acquisitum in eo, per hominem reuocari, aut tolli non potest, sicut nec alienum inuito domino, sed per votum selene religiosus

Respon. ad secundum.

Dubium. 16

Respon.

Opinio. 1.

1. Ratio.

ius iam factus est Dei, & iuris illius ad religionis actus exercendum. ergo maior patet, quia quod semel Deo dicatum est ad prophanos vsus transferri non potest, ex Leuit. ultimo, de reg. iur. libr. 6. & quia contra ius naturale & diuinum est tollere alienum inuito domino Deo, vel homine. Minor autem probatur, quia sicut per votum simplex fit sola promissio actuum vel personarum ad actus continentie vel religionis: ita per votum solemne in professione, vel ordinis sacri assumptione fit non solum promissio predicta, sed etiam actualis traditio personarum in ius Dei, vel ecclesie loco & nomine Dei acceptantis, ad continentiam & actus religionis, vel ordinis sacri exercendum: & in hoc stat differentia voti solemnis a voto simplici, videlicet quod in hoc est sola promissio, in illo autem est etiam actualis personarum traditio in ius Dei & ecclesie: & inde sunt sue obligationes differentes specie consergentes. Alia autem ceremonie & benedictiones, quae fiunt in professione vel ordinis sacri assumptione, signa sunt potius, quam substantia voti solemnis.

-Ratio.

Secunda ratio est, quia qui non potest in minus, non potest in maius ei subordinatum, vel eiusdem generis aut rationis, sed Papa non potest dispensare in matrimonio raturato: quod est minus vinculum, minusque perfectus status, quam vinculum, & status religionis, ex quo illud per hoc dissoluitur, & tanquam a minus perfecto ad perfectius ab illo ad religionem, & non est contra fit transitus. ergo nec in voto solemni castitatis, aut religionis potest dispensare.

-Ratio.

Tertia ratio, quia in cap. cum ad monasterium, de statu regularium, lib. 6. expressè habetur quod paupertas adeo est annexa regule monachali quod in ea sicut in continetia nec summus Pontifex potest dispensare. Nec valet dicere quod Papa loquitur, ut doctor: cum constet ibi, ut Papam iudicialiter diffinitentem decernere: ideo enim dicitur responsio decretalis, iudiciale decretum, vel diffinitio.

Et nota quod haec opinio loquitur de religione perfecta & euangelica, cuius essentia ex institutione diuina constat ex tribus votis essentialibus, quorum altero ablato aufertur & ipsius substantia religionis, ut vbi supra probat Soto. Nam de voto solemni continentie sacerdotalis constat secundum communiter doctores quod ex sola ecclesiastica institutione consona iuri diuino & naturali annexum est ordini sacerdotali, ac perinde per Papam potest dispensari. Similiter ait haec opinio, quod votum continentie ex institutione tantum ecclesie alijs religionibus imperfectis, vel potius modis alijs viuendi annexum, quales nunc sunt ordines militares, potest per Papam dispensari.

-Opinio.

SECUNDA opinio communis est, quam etiam tenent Scotus, & Richardus, & alii in 4. dist. 38. quod Papa potest in voto solemni continentie monachalis vel religionis dispensare. cuius potissima ratio est, quia qua ratione potest in simplici, potest in solemni. Quod probatur, Nam in simplici dispensat

tripliciter secundum triplicem modum dicendi doctorum. Aut primo, quia ex causa dispensat in iure diuino, vel naturali tollendo, vel relaxando eius obligationem de implendo vota, siue promissa Deo, & hominibus. Aut secundo, quia ut tenet opposita opinio secundum Thomam, & alios, remittit vel tollit materiam, i. votum vel promissionem & eius obligationem humanam iam Deo acquisitam, & hoc secundum est materia prioris obligationis diuinae & naturalis de implendo vota atque promissa. Aut tertio, quia declarat tam hoc quam illud ius, aut votum ex causa legitima tunc non tenere, neque obligare. Sed quocumque modo istorum potest similiter Papa facere aut dispensare in voto solemni, in quo est etiam ipsum votum quod est materia prioris iuris diuini & naturalis: quia eandem habet potestatem dispensatiuam, relaxatiuam & declaratiuam ad hoc & ad illud ex causa legitima, ut supponitur: quia Ioan. 20. Pasce oues meas. & Matth. 16. 18. Quodcumque solueris super terram &c. sine vlla limitatione id Papae concessum est.

-Ratio.

Si negetur minor dicendo non esse simile, quia in voto solemni ultra promissionem, quae sola est in voto simplici, est datio, vel exhibitio actualis Deo vel ecclesie nomine Dei, ratione cuius est iam ius Deo & ecclesie acquisitum super homine ad tales actus. Quod quidem ius, sicut nec alienum tollere, nec contra ius diuinum agere, Papa derogare non potest, ut ait Soto de Iustitia & Iure lib. 8. q. 2. art. 5. & q. 4. art. 5. & q. 5. art. 3.

-Ratio.

Contra hoc replicatur. quia qua ratione Papa potest ex causa reuocare, tollere, & inuadere voti simplicis obligationem humanam iam Deo acquisitam, vel ipsam promissionem, vel contra, tum inter Deum & hominem, quae est materia iuris diuini & naturalis de implendo vota sua, eadem ratione potest iam datam Deo re vel obligationem hominis, & status religionis assumptionem, quae fit in voto solemni, reuocare vel tollere, & ex consequenti materiam iuris diuini de implendo votum solemne: sicut & de alieno potest facere quod non sit alienum ex causa rationabili, quodque iam id non sit furtum, neque contra ius diuinum illud accipere, aut tollere. Quod etiam patet. quia ex causa potest Papa reuocare datum & contractum inter Deum & homines, & omnem obligationem humanam, quae non requiritur ad esse sacramenti, ut est contractus matrimonii, neque enim instituere, neque destituere potest sacramenta: alia autem potest, ut diximus, reuocare predictam obligationem humanam Deo quae sitam tam in voto simplici, quam in solemni, modo sit obligatio consergens ex sola promissione, modo etiam ex actuali datione, vel exhibitione simul, & status religionis assumptione, ex quo sola obligatio humana Deo acquisita ex omnibus his actionibus hominis consergit: sicut & Papa potest calices, & templa Deo dicata, salua materia, execrare vel prophanare, & mancipia ecclesie donata ad prophanos vel seculares vsus in aternum

num alienare secundum gloss. in re. iur. quod semel Deo, & ita hominem a statu & obligatione religionis alienare, & illum non religiosum facere potest.

-Ratio.

Si euadendo, secundo negetur consequentia vel simile, eiusque probatio. tum primo quia in datione, quae est in voto solemni, est simul assumptio status per professionem, vel ordinis sacri receptionem in qua stat substantia voti solemnis, in illis autem exemplis minimè: tum, secundo, quia ex datione & status assumptione, quae est in voto solemni, non consergit sola obligatio humana, sed etiam simul diuina, ea scilicet quae facit statim perfecte religionis euangelicae in tribus votis consistere, quam Papa ideo dissolueri non potest in voto solemni.

Replicatur. tum primo, quia potest esse votum solemne sine datione vel sine status assumptione, ut si Ecclesia statuatur quod votum continentie, vel religionis emissum coram tribus vel quattuor testibus sit solemne dirimens matrimonium: iam in illo voto solemni Papa potest dispensare sicut in Sacerdotali etiam secundum ipsum Soto, & alios eiusmodi opinionis, ergo solemnitas voti non stat in datione, & status mutatione, nisi ad hoc dicatur & bene, quod illa opinio loquitur de voto solemni religionis stante lege ecclesiastica, & euangelica; quia de eius ratione est datio cum status perfecte religionis euangelicae assumptione, de cuius essentia sunt tria vota ex diuina institutione, ut Soto probat vbi supra. Votum autem solemne coram tribus testibus potest quidem institui ab Ecclesia, sed id esset alterius speciei ab hoc, quod iam institutum est, de quo loquimur: ideo in illo potest Papa dispensare, sicut in voto continentie sacerdotalis, quia haec de essentia huius status non est de iure diuino, sed ex statuto Ecclesie huic ordini annexa est.

-Ratio.

Tum, secundo, & fortius ad idem replicatur, quia dato quod solemnitas voti stet in actuali datione, & status assumptione, tamen hoc non impedit quin Papa possit dispensare, quia sicut Papa potest dispensare in paupertate, & obedientia relinquendo monachum sub habitu suo, vel clericali, ut sunt fratres Sancti Spiritus, & sub obedientia Episcopi, vel alterius praelati, vel ipsius Papae immediate: & concedendo licentiam ut faciat de rebus ad libitum disponendo in vita, & in morte, ut facit cum monachis, Episcopis, & cum alijs de monachatu ad clericatum transcurrentibus, ut est practica Ecclesie quae non est reprobanda, dum manifestè non constat de opposito, ut in praesenti non constat vbi sunt opiniones. Ita ergo similiter in voto solemni continentie potest dispensare, & soluere hominem ab obligatione, qua se religioni obligauit per simplex & per solemne votum, & de religioso facere non religiosum: quamuis non possit facere quod maneat vera & perfecta religio, & perfectus religiosus euangelicus sine tribus votis, neque statum Euangelicae Religionis dissolueri possit, ut

bene habetur in ca. cum ad monasterium. decretali. lib. 6. neque illud faciendo dispensat in iure diuino de implendo votum, sed in materia eius ut dictum est.

Et ad illud quod secundo, in secunda euasione dictum est quod ex datione, & status assumptione consergit etiam obligatio diuina, contra quam Papa non potest, in quo stat tota difficultas: ad probandum id esse falsum nota quod, ultra comunem obligationem iuris diuini, & naturalis de implendo omne votum tam simplex quam solemne, de qua non loquimur, quia supponitur quod in ea Papa dispensare non potest, in voto solemni religionis sunt quattuor, primum est promissio actuum religionis, secundum datio personarum Deo vel Ecclesie nomine Dei ad dictos actus implendum, tertium Assumptio status religionis, per quem fit illa traditio, & acceptio in professione, quartum est ipsa religio perfecta, & status euangelicus constans ex tribus votis essentialibus ipsi religioni. Et hoc quartum, est de iure diuino ita quod ex institutione diuina de essentia religionis perfecte euangelicae sunt illa tria vota, quae ideo dicuntur essentialia religioni secundum distinct. ca. Cum ad monasterium, ut optime vbi supra probat Soto, & de hoc hic non agimus utrum possit esse perfecta religio perfecteque religiosus euangelicus sine tribus illius votis cum duobus tantum vel non. de tribus autem prioribus, quae constituunt votum solemne huius religionis constat quod sunt actiones humanae, & illae tres obligationes ex tribus illis actionibus consergentes Deo acquisite constat etiam quod sunt solae humanae, scilicet obligatio ex promissione, ex datione, & ex professione, vel status illius assumptione, suntque materia generalis obligationis vel iuris diuini, & naturalis de implendo votum omne, tam simplex, quam solemne. Et ita patet quod ipsum votum solemne ut tale nil iuris diuini habet admixtum, sicut nec votum simplex religionis aut continentie, alioqui eadem ratione votum simplex religionis haberet ius diuinum admixtum, & esset indispensabile, quia est de eadem religione vel continentia, quae secundum opinatè est de iure diuino, sicut & impletio voti cuiuscumque de iure diuino est, & naturali. Nunc autem cum Papa possit ex causa omnem obligationem humanam dissolueri, & in ea dispensare, ergo potest omnes tres illas priores obligationes dispensando dissolueri, & maxime illam tertiam ne sit iam homo religiosus nec obligatus alicui religioni aut voto, sed quod sit vxoratus, & per consequens in voto solemni religionis potest dispensare, sicut in simplici, quamuis non possit facere quod manens religiosus perfectus sit vxoratus, aut proprium habens, quia id euangelicae religioni repugnat, stante lege posita.

Ad primam ergo rationem primae opinionis respondendo negando maiorem. Potest enim superior qualis est Papa vicem Dei gerens auctoritate ipsius ex legitima causa id ius, sicut & quamlibet obligationem

-Ratio. ad primam v. a. sione 1. opi.

tionem humanam Deo acquisitam, ex promissione, traditione, & status assumptione tollere & reuocare eo ipso, quo potestatem dispensatiuam ad pacendum gregem Christianum illimitatam accepit, vt dictum est: neq; tunc fit contra ius naturale, neq; diuinum, neque capitur alienum inuito domino: sed de eius voluntate quod erat alienum, & iuris Dei, iam ex causa legitima per dispensationem desinit illius esse, & ad vsus prophanos trāsferitur, & ita patet responsio ad maioris probationem.

Respō. ad 2. Ad secundam respon. ad maiorem quod est vera solum, quando illud maius vel minus est ratio quod homo possit vel non possit in illud, aliā autem negatur. Exempli gratia. Non sequitur quod si ego non possum armis aut scientia vincere ducem, aut militem regis, non possim etiam vincere ipsum regem in dignitate maiorem; quia ratio quod possim vel non possim illum superare, non dignitas maior aut minor, sed personæ fortitudo, aut scientia ad eam victoriā pertinens est: Ita in proposito Papa non potest dispensare in matrimonio tantum rato, non quidem, quia minus vinculum, minusue perfectum, quā religio est, sed quia est sacramentum, quod Papa nec destituere, nec instituire potest, religio autem non est sacramentū, ideo per dispensationem in toto, vel in parte illam dissoluere potest.

Respō. ad 3. Ad tertiam, respon. quod in illo casu solū prætendit Papa quod cum monacho Papa non potest dispensare, vt maneat monachus perfectus in perfecta & euangelica religione, quam professus est, & quod simul habeat proprium, aut vxorem, quia hæc omnia tria vota sunt de substantia religionis euāgelicę aded quod altero ablato iā ipsa religio dissoluitur, & ipse iam religiosus illius desinit esse: cum quo stat quod ex causa rationabili ille de religioso per dispensationem potest fieri nō religiosus, aut in toto, vel in parte ab obligatione illius religionis dissolui: & ita in voto solemnī dispensari potest: sed ad id maxima causa necessaria est, quæ quia vix accidit, ideo non nisi bis, aut ter per Martinum V. & Eugenium IIII. super hoc legitur dispensatum, & quidem, si benè consideretur intentum, & causa decretalis illius, non est negandum hoc, quod dictum est, & nihil aliud ibidē esse diffinitum, vt glo. ibidem tangit.

Igitur hanc secundam opinionem tenent communiter doctores, & multi etiam Thomistæ vt Caietanus in quodlib. & Ambrosius Catharinus, & Turrecremata in decreto distinctio. 32. ca. de illo clerico. vbi & refert Beatum Thomam in quarta distinctio. 38. & multos alios id tenuisse, quod scilicet ex magna causa communi puta, pro regni conuersione, vel pace, quæ non aliter speraretur tam commodè fieri, licita esset Papæ dispensatio, vt religiosus exiens religionem vxorem duceret, sicut & cum quodam rege Aragoniæ legitur factum esse.

Vtrum matrimonium ratum non consummatum possit auctoritate Papæ dissolui, aut dispensari.

R E S P O N . est duplex opinio prima Ioā. Andree. in nouella, & glo. in ca. ex publico. de conuers. coniug. & Hostien. et Archidiano. in ca. qua propter. 27. q. 2. et Floren. 3. par. sum. titu. 1. ca. 22. et Caiet. in. 2. quodlib. q. 25. et multorum aliorum Vtriusque Iuris quod sic, quæ probatur sexcupliciter. Primo quia si esset idissolubile, auctoritate Papæ hoc esset, quia plena idissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. consequentia patet cum maiore, et minor probatur, quia vt matrimonium est naturæ officium vtiq; potest dissolui etiam consummatum, ut constat de matrimonio infidelium, quorum alter ad fidem conuertitur, et alter non vult sine iniuria creatoris cum eo viuere prima Corinth. 2. et secundum communiter doctores in. 4. distin. 33.

Vt autem ratum matrimonium est sacramentū, et non est idissolubile, ut constat tam ex parte contrahentium, qui per ingressum religionis possunt separari, quā ex parte effectus gratiæ ibi collatæ, quæ et ab indispotitis non haberi, et à dispositis suscepta facile amitti potest, quā etiam ratione representati primò et principaliter scilicet coniunctionis Christi et ecclesiæ Ephes. 5. Sacramentum, hoc magnum est in Christo, et Ecclesia, quod propriè est dicere matrimonium vt est Sacramentum, id est significatiuum talis coniunctionis, et ratione eius. Nam quoad hoc constat tale matrimonium ratum vt est Sacramentum, id primò et principaliter non significare, quod dupliciter probatur, primò quia in causa. debitum, de bigamis. Papa determinat puòd maritus virginis à primò viro defuncto relicte non est bigamus: ex quo arguitur, quod si non est bigamus, ergo in hoc secundo matrimonio non est defectus sacramenti: ratio enim bigamię est solum defectus sacramentū, quia scilicet non est vnus vnus, sicut vnus Christus vni tantum ecclesiæ vnitus est. et ergo illud matrimoniū ratum non fuit perfectè sacramentum representans coniunctionem Christi, et Ecclesię, quia si esset, iam hoc secundum nō posset illam vnionem vnus cum una representare, et iste secundus illam ducēs bigamus esset: ex quo in coniugio huius cum illa esset defectus representationis supradictæ, quia uidelicet illa non vnus, sed duorum successiuè uxor esset. Secundo probatur, quia in eo ca. debitum. et 27. q. 2. ca. Cum societas, expressè dicitur quod societas nuptialis ita est à principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat Christi, et Ecclesiæ sacramentum. et B. Tho. in. 4. distin. 27. q. 1. art. 3. dicit quod quia matrimonium ratum significat coniunctionem spiritualem inter Christū et animam, et hæc est solubilis, ideo religionis ingressus soluit hoc sacramentū: quod si illud matrimo-

nium

nium ratum illā vnionem Christi & ecclesiæ idissolubilem non representat. ergo vt est sacramentum, & rōne illius representationis, quam non habet, idissolubile non est. Et ita dicit B. Tho. vbi supra quod hoc matrimonium non est perfectum, nec plenam idissolubilitatem habet.

2. Ratio. Secundo probatur opinio, quia si tale matrimonium ratum significaret illā coniunctionem inseparabilem inter Christum & ecclesiā, ergo nec per ingressum religionis solui posset: quia violatio illius sacramenti, & significationis sacrilega esset: & ibi significaretur quod solubilis esset coniunctio in illo matrimonio significata. Cōsequēs aut est falsum: quia regulariter sine vlla dispensatione licitum est illis ingredi religionem, vt constat, ergo & antecedens, ex quo id in illa bona sequitur consequentia.

3. Ratio. Tertio probatur idem, quia in ca. ex publico. de conuersione coniugatorū dicitur quod id Matth. 19. Quod Deus cōiunxit hō non separet, intelligendū ē de matrimonio cōsummato, & nō rato dūtaxat.

4. Ratio. Quarto probatur idē, quia in ca. inter corporalia, & ca. quāto. de translatione Epī. habetur, cum fortius sit spūale vinculum, quā carnale, dubitari nō debet, quod omnipotens Deus spūale coniugium, quod est inter Epū & ecclesiā, suo tantum iudicio reseruauit dissoluendum, qui dissolutionem et carnalis coniugii, quod est inter virū & vxorē suo tantum iudicio reseruauit, præcipiens vt quod Deus cōiunxit hō non separet. Et subditur. Non. n. humana sed diuina potius prāte coniugium spirituale dissoluitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Ro. Pontificis, quæ constat esse Vicarium Christi Iesu, Episcopus ab ecclesia remouetur. Et ideo tria hæc, quæ præmissimus nō tam constitutione canonica, quā institutione diuina soli sunt Ro. Pōtifici reseruata. Hæc ibi. Quæ oia notanda sunt. Ex quo arguitur quod si illud fortius vinculum Epī cum sua ecclesia Papa potest auctoritate diuina sibi data dissoluere. ergo à fortiori eadē auctoritate dissoluere potest vinculum matrimonii rati, quod minus forte est. Et hæc consequentia inde magis probatur, quod ea, quæ de vinculo matrimonii non diuidendo dñr. Matth. 19. & 1. Cor. 7. Alligatus es vxori &c. Papa in supra dictis cap. expressè tribuit Episcopo cum sua ecclesia.

5. Ratio. Quinto probatur idē, quia tale matrimonium ratum potest dissolui per ingressum religionis, vt constat extra. de conuersione. coniuga. & probat Sco. in 4. dist. 31. cōtra Panor. extra. Qui clerici vel uolentes, quamuis et Gerson in regulis moralibus c. de matrimonio aliter dicere videatur. ergo, & per Papam dissolui potest. Si hæc consequentia negetur quia illud fit ex institutione diuina speciali id concedente, & solus Deus id concedere, aut facere potuit, nō aut Papa, cui supra ius diuinum absolutum non est data potestas, sicut nec ad soluendum matrimonium consummatum.

Contra hoc replicatur, quia et secundum ipsum Scotum dist. 38. & multos alios Papa potest dispēfare

in voto solēni castitatis vel religionis, vt. s. religio- sus religione relicta ducat vxorē ex cā rōnabili. ergo, & in matrimonio rato. patet cōsequētia, quia si potest in illud, quod ē fortius vinculū, ex quo dissoluit matrimoniū ratū, ergo potest in illud, quod vtpote minus forte per illud dissoluitur, vt supra dictum est.

6. Ratio. Sexto probatur idē, quia vt refert Florēt. vbi supra Martinus V. & Eugenius IIII. & postea plures alii Ro. Pontifices in tali matrimonio rato dispensauerunt, & non sunt propter hoc reprobandi dum de opposita veritate non constat manifestè.

Opinio 2. SECUNDA opinio cōis Theologorū in 4. dist. 33. & 27. & canonistarum vbi supra tenet oppositum. quod probatur sexcupliciter. Primo, quia idissolubilitas matrimonii et rati est immediatè de iure naturali & diuino absoluto, i. quod non oritur, nec pēdet ex aliquo actu humano, sed ex Dei præcepto vel statuto tm̄, vt est præceptū de baptismo, de confessione, & sunt præcepta decalogi, quæ ex nullo actu humano dependēt, sed quia Deus, & ius naturale id præcepit. quod constat: tū primò, quia de rōne matrimonii ē talis idissolubilitas, vt ex eius diffinitione patet: tū secūdò. 1. Cor. 7. His qui matrimonio iūcti sunt, præcipio nō ego, sed dñs vxorem à viro nō discedere. Et Ro. 7. Mulier viuēte viro alligata ē legi, &c. tū tertio, quia de diuortii in multis ca. habetur quod eius idissolubilitas est de iure diuino. ergo Papa non potest per dispēfationē illud dissoluere, sicut nec in iure prædicto diuino & naturali absoluto dispēfate potest, aliās faceret contra id Matth. 19. Quod Deus coniunxit hō non separet.

Neque valent duæ euasiones Caietani negantis consequentiā, prima, quod prædicta oia intelliguntur de matrimonio consummato & rōne eius, quia videlicet ad illud tanquā ad perfectū matrimonium in significādo coniunctionē Christi, & ecclesię referuntur oia verba illa. Et Gen. 2. & rō idissolubilitatis matrimonii: de matrimonio aut rato non nisi inchoatiuè, & in ordine ad consummatū intelliguntur. Secunda euasio quod intelliguntur formaliter de se. i. quia matrimonium de se est indiuisibile: secus aut si impediatur, vel dissoluatur per eū, qui id facere potest, qualis est Papa per suā dispensationē, quæ et ait quod cum Papa dissoluit non hō, sed Deus dissoluit, cuius auctoritate id fit. Nam contra primam euasione arguitur primò, quia Matt. 19. generaliter fuit dñs interrogatus à pharisæis, An ex quacunque causa liceret relinquere vxorem, & ita et generaliter absque vlla distinctione matrimonii rati vel consummati dñs respondit. Non legistis &c. Quod Deus coniunxit homo non separet, &c. Item quia si solum de consummato intelligeret. ergo ratum posset ex sola voluntate, vel ex qualibet causa sine vlla dispensatione dissolui. Iterum tertio, quia ex prædictis verbis dominus non nouum ius super induxit matrimonio instituto prius in paradiso: sed solum per consequentiam ex Dei verbis ore Adæ prolatis, Propter hoc relinquet homo, &c. Gene. 2. infert dominus, Matth. 19.

T respon-

responsionem suam quod ergo. Quos Deus coniunxit homo non separet. Igitur de eodem matrimonio intelligitur hoc consequens de quo antecedens ex quo inferitur. Nunc autem illud antecedens, Propter hoc relinquet homo patrem &c. Gen. 2. dictum est & intelligitur de matrimonio rato nondum consummato, quod erat in officium naturæ et pro quando solum ratum erat: nam id dixit Adā excitatus a somno cum primum vidit uxorem a Deo sibi datam in statu innocentia, ergo de tali matrimonio rato intelligitur consequens, quod inde Matth. 19. dominus intert. quod & magis confirmatur, quia ideo dicitur ratum, quia videlicet firmum & humana voluntate iam indissolubile est.

Contra secundam evasionem arguitur, quia idem est ac si diceretur quod non potest dissolui, nisi per potentem dissolvere dissoluatur, quæ nugatio manifeste & ridicula est: & contra intentionem Christi dicentis Matth. 19. homo non separet quod Deus coniunxit. Et quamvis Papa auctoritate Dei, ut minister eius faciat, quod facere potest, & ita Deus per ipsum id faciat. At dum Christus ubi supra dicit quod Deus coniunxit homo non separet, certè significavit quod nullus homo ad id habet potestatem a Deo sibi concessam, sed sibi soli reseruauit, sicut & ad præcepta iuris diuini & naturalis absoluti soluendum & dispensandum, ut dictum est. Et confirmatur, quia matrimonium ratum est sacramentum nouæ legis, ergo sicut Papa id non potest instituire, ita nec destituere.

Secundò probatur opinio, quia si Papa in eo potest dispensare, ergo & illud omnino ita dissolui, quod sequetur eius, quæ est publicæ honestatis iustitia, solui potest. Et ita posset facere quod quis habeat uxorem, quæ verè fuit vxor patris, contra id 2. Corint. 5. Audiat inter vos fornicatio qualis nec est inter gentes, ut quis habeat uxorem patris: ubi ostenditur id esse contra ius naturale indispensabile.

Tertiò probatur, quia alias sequeretur quod in lege euangelica licitus esset libellus repudii & magis, quam in lege veteri, ut scilicet vir relinquat uxorem, & e conuerso, idque ex quacunque causa, & aliam ducat, contra Matth. 19. Qui dimiserit uxorem mœchatur: in lege. n. veteri vir uxorem, & non vxor virum dimittere poterat, & id adhuc probabilior opinio potiorumque doctorum tenet quod non licite fiebat. Prædicta autem opinio prima dicit in lege gratiæ ex Papæ dispensatione tam viro, quam vxori id licitum esse, quod certè absurdum videtur.

Quartò probatur, quia inde sequeretur quod sapius posset quis cum eadem, aut cum diuersis contrahere, viuentibus adhuc prioribus coniugibus, id quod maximè in principum connubiis magna defensionis occasio est.

Quintò probatur, quia si ex aliqua causa esset in matrimonio dispensandum, maximè ratione impotentia post matrimonium contracta, aut ratione hæresis cum contumelia creatoris, qua aliqua pars retraheretur a fide, aut ratione lepræ, qua altera pars inficere

tur, sed ex nulla harum causarum potest fieri dispensatio, ergo, consequentia patet cum maiore, & minor probatur per prima parte. extra. de frigid. & malef. & pro secunda in c. quato. de diuortiiis, & pro tertia. de coniugio leproforum. Quod etiam confirmatur quia si id liceret, & prima per dispensationem relicta, aliam superinducere, certè non determinaretur vniuersaliter in cap. gaudemus. de diuortiiis, quod si quis conuertatur ad fidem, qui prima relicta secundam acciperet, compellatur cum prima manere: posset enim dispensari, ut relinqueret illam priorem si solum erat matrimonium ratum, si in eo Papa potuisset dispensare.

Sextò probatur ex concilio Eliberitano ca. 8. & 9. & Toletano. 1. ca. 16. & Toletano. 12. ca. 8. & ex decreto Siriaci ca. 4. & Innocentii ad Victorem c. 12. & ad Exuperium ca. 6. & Calixti Papæ decreto, 20. & ex epistola B. Gregorii Papæ ad Theosticam patriciam. Et ita demum opposita opinio, prima, ad 10. errorem Græcorum, & secundum Armenorum, ut patet ex Guidone de hæresibus, accedit.

Ad rationes, ergo suprapositas in prima opinione, respon. ad primam negando minorem, & ad eius probationem negatur quod matrimonium, ut est officium naturæ, possit dissolui: nam si ita esset certè quilibet superior, maximè in spiritualibus, pro bono publico eadem ratione est in lege naturæ, & scripturæ posset etiam in matrimonio consummato dispensare, cum talis contractus suæ sit iurisdictioni subiectus, & ab eo legitimabilis a principio: & ita posset facere quod quis per diem tantum matrimonium consummatum haberet: quod perinde esset, ac si concederet, vel faceret fornicationem licitam esse: quod tamen, ut constat, bono prolis & iuri naturali repugnat: illa autem dissolutio matrimonii, quæ fit, altera parte ad fidem conuersa, non fit ab homine, sed sola dispositione iuris diuini & naturalis: quare ex ea non habetur quod ab homine (etiam Papa) possit in tali vinculo dispensari. Negatur etiam secundò, quod matrimonium, ut est sacramentum, solubile sit. Et ad probationem negatur ultima consequentia. Male namque ibi inquiritur ratio indissolubilitatis eius, ex illius representatione: & consequenter ex hac male arguitur indissolubilitas, & e conuerso, ex non representatione indissolubilitas huius uel illius sacramenti. Nam non est indissolubile, quia unionem Christi cum ecclesia hanc uel illam representat, sed potius, quia ex sua natura & institutione diuina est indissolubile, illam unionem aptè representat, quod fit ut tam ratum, quam consummatum, dissolui non possit, nisi ubi ipsum ius diuinum uel naturale id concedit, uel statuit, uidelicet illud in ingressu religionis, hoc autem in conuersione alterius coniugis ad fidem, dum alter sine iniuria creatoris cohabitare non uult. Et ita probatio sumpta ex ca. debitum De bigamis. male procedit ex illa representatione tadem arguens indissolubilitatem sacramenti, quod patet falsum, & male procedere: tum primò, quia esse bigamum est posterius matrimonio,

Resp. ad
rationem
m. e. opi.

& prouenit contingenter ex ecclesiæ statuto, uel illegitimatione, in qua, si pœna bigamiæ potest dispensari: tum secundò, quia ex ca. acutius. & c. vna. dist. 26. qui ante baptismum habuit unam uxorem, & alteram post baptismum, verè bigamus est: & tamen primum matrimonium uerum etiam consummatum verè dissolubile fuit, quamuis unionem Christi & ecclesiæ indissolubilem repræsenteret.

Negatur etiam maior ubi dicitur quod matrimonium ratum non representat coniunctionem Christi & ecclesiæ: & ad primam probationem ex c. debitum, quod si non est bigamus &c. negatur secunda consequentia ubi dicitur quod ergo illud matrimonium ratum non repræsenteret coniunctionem Christi & ecclesiæ. & ad secundam probationem ex dic. c. debitum. & c. cum societas. ubi expressè dicitur id, quod habetur in supradicta maiore, dico quod duplex est unio Christi ecclesiæ, altera per fidem, & gratiam, uel charitatem: quæ unio est indissolubilis, & fuit semper ante incarnationem, sicut & semper fuit ecclesia Deo dilecta, quauis hoc aliquo modo male negare videatur Caietanus ubi supra: & hanc unionem matrimonium ratum repræsenteret: quod inde patet, quia matrimonium Adæ ratum in statu innocentia illa repræsenteret Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est in Christo &c. quauis et hoc male neget Caietanus dicens quod imperfectè, & inchoatiuè tantum, & in ordine ad matrimonium consummatum id repræsenteret. Sed certè quia si matrimonium ratum est dissolubile, per ingressum religionis illam coniunctionem Christi & ecclesiæ non repræsenteret: ergo nec consummatum illa repræsenteret, quia et per conuersionem alterius coniugis ad fidem altero nolente sine iniuria creatoris cum illo manere, dissolubile est. Altera coniunctio Christi & ecclesiæ est per unionem hypostaticam naturæ humanæ ad uerbum, in qua uerbum accepit possessionem humanæ naturæ, ita ut Deus homo, & homo Deus sit, & hanc repræsenteret solum matrimonium consummatum, in quo alter alterius sumit possessionem, & una fit caro utriusque: & de hac tantum unione loquitur expressè dictum ca. debitum. & c. cum societas, quod hanc non repræsenteret matrimonium ratum, quamuis dicere possemus quod licet non prædictam unionem hypostaticam, bene tamen eius indissolubilitatem unius repræsenteret. Et B. Tho. ubi supra allegatus intelligit quod matrimonium ratum non est tam perfectum, nec tam indissolubile, ut consummatum: quia uidelicet illud per religionis ingressum dissolui potest ex institutione diuina, hoc autem minime: & quia illud non ita repræsenteret unionem hypostaticam, ut consummatum: non autem intendit quod illud per hominem, etiam per Papam ullo modo dissolui possit.

Resp. ad 2.

Ad secundam rationem principalem respondeo negando consequentiam, neque enim violatur sacramentum, neque id ibi significatur: quia, ut diximus, ex significatione non sumitur indissolubilitas matrimonii, sed ex sua natura & institutione diuina, ex

ceptis casibus diuino iure statutis, quale est hoc de ingressu religionis, ut ex supradictis constat, alioquin eadem ratione argueremus quod per conuersionem, alterius coniugis ad fidem altero nolente sine iniuria creatoris cum illo cohabitare non dissolueretur matrimonium consummatum, quia significat indissolubilem coniunctionem hypostaticam Christi & ecclesiæ: quod tamen argumentum erroneum est.

Ad tertiam respon. quod id intelligitur ad intentionem ipsius cap. ex publico, uidelicet quod ad hoc ut non dissoluatur per ingressum religionis, de quo ibi sermo est. Nam quod ad hoc illud Matth. 19. Quod Deus coniunxit &c. intelligitur solum de matrimonio consummato, quod per religionis ingressum non dissoluitur: ratum autem sic ex institutione diuina.

Ad quartum respon. prius notando quod aliqua obligatio dicitur maior, uel fortior alia dupliciter. Vno modo quia peccatum contra illam est maius aut grauius, ut est mortale, respectu uenialis, aut est mortalis peccati non eque grauis. Alio modo quia indissolubilius: & sic obligatio de non mentiendo, quod ex suo genere solum est ueniale, est maior, quia, si nunquam est pro saluanda uita dissolui potest: & ita ad dic. ca. inter & c. dico quod coniugium Episcopi cum sua ecclesia est quidem maius, id est dignius & perfectius, quia, si spirituale, & ad prolem spiritualiter Deo generadam ut ibi glossat Panor. est et maius uel fortius, quia sub maiori culpa obligat: nam grauius peccat Episcopus, qui sine causa auctoritate sua suam dimittit ecclesiam, quam uir suam dimittens uxorem: & hoc est quod in dic. c. præcenditur, & ad hunc solum finem sunt intelligendæ auctoritates, quæ de matrimonio corporali ad metaphoricum & spirituale Episcopi cum sua ecclesia transferuntur, & ei attribuuntur: non tamen est maius uel fortius, id est indissolubilius quam matrimonium ratum, quod sola Papæ auctoritate, uel dispensatione dissolui non potest. Nec oppositum ibi Papa dicere uoluit, ut patet ex eodem Innoc. in ca. ex parte. de conuersi. coniugat. & de diuortiiis. in ca. gaudemus. & c. quanto, ut supra probatum est: nam & in ca. ex publico. de conuer. coniuga. dicit illud Matth. 19. Si quis dimiserit uxorem suam mœchatur, esse intelligendum de matrimonio consummato, ut supra in respon. ad tertium dictum est. Cum ergo intelligat de eodem, de quo prius dixerat, Quos Deus coniunxit &c. ex quo textus ibidem uniformiter de eodem matrimonio semper loquitur, sequeretur utique quod sicut episcopatus uinculum cum sua ecclesia, de quo dicit illa uerba esse spiritualiter intelligenda, ita & matrimonium consummatum posset Papa dissolui, eadem ratione ipsius Innocentii, quia, si maius, seu fortius est uinculum matrimonii spiritualis Episcopi cum sua ecclesia, quam carnalis consummati, quod tamen nullus fidelium dixit. Non igitur intendit nisi ut declaratum est.

Ad 5. respon. ut ibi usque ad replicam: ad quam et respon. dupliciter. Primo negando ans secundum Tho. & alios ut supra in 24. q. præcedente habetur.

Resp. ad 3.

Resp. ad 4.

Resp. ad 5.

Secundo modo est si concedatur antecedens secundum aliam Scoti & aliorum opinionem, negatur consequentia, quia dispensatio in votis omnibus est concessa Papae per eandem rationem, quia sibi est ius diuinum, vel naturale non absolutum, sed ortum vel pendens ex praesupposita voluntate, vel actu hominis: secus in matrimonio quocumque; et ratio: quia eius vinculum & obligatio est de iure diuino, & naturali absoluto, ut est obligatio de baptismo, & confessione vel penitentia, in quo Papa dispensare non potest, ut supra probatum est. Et ad probationem si potest in fortius & c. respondet. distinguendo antecedens, conceditur. n. quod votum solenne est fortius actiue, quam matrimonium ratum, ex quo illud dissoluere potest: non tamen est fortius passiuue, id est non est indissolubilius: Sicut. n. stat quod aliquod agens naturale puta ignis sit maioris actiuitatis & minoris resistetiae, quam aqua, & est conuerso, ita in proposito votum solenne est actiue fortius, id est maioris actiuitatis ad dissoluendum matrimonium ratum: quia quod ad hoc est de iure diuino absoluto: sed non passiuue, quia quod ad hoc est minoris resistetiae ex quo per Papam dissolui potest, quia quod ad id de iure diuino ex suppositione, vel ortu ex humano actu vel voluntate, ideo quod ad hoc minus forte est. Matrimonium autem ratum ex iure diuino, & naturali absoluto, & ex consequenti passiuue fortius est, ut videlicet nisi per ipsum Deum dissolui non possit. Ideo in quo sensu conceditur antecedens quod scilicet votum solenne est actiue fortius, negatur consequentia, quia a fortiori actiue ad fortius passiuue equiuocè proceditur.

Resp. ad 6.

Ad sextum respondet. quod Pontifices illi in suis dispensationibus sicut & in aliis suis actibus, qui non ex diffinitione & consultatione prauiam sed ex relatione, & ex sua voluntate procedunt, utique errare poterunt, nec hoc vllus catholicus, sed nec ipsa experientia negat. Vtrum autem de facto errauerint, meum non est diffinire: solius Dei iudicium est, dum de ea re manifeste non constat.

Corol.

Ex supradictis videtur corolariè sequi quod qui tenerent matrimonium sine sacerdote ministro ecclesiae contractum, vel clandestine, vel per procuratores, vel per literas inter absentes esse quidem contractum ciuilem vel naturalem matrimonium: non tamen sacramentum matrimonii proprie conferens gratiam, ut alia sacramenta nouae legis, vel sicut esset, si per sacerdotem fieret, ut tenet Canon de locis Theologicis lib. 8. ca. 5. secundum Caietanum in quodlibeto: Si consequenter facile dicerent Papam in matrimonio tantum ratio celebrato sine sacerdote posse dispensare ex causa rationabili, sicut in aliis contractibus per eandem rationem: & sicut in votis saltem non solemnizatis per sacrum ordinem, aut per ingressum religionis. quia & ex matrimonii tantum rati dissolutione non imminet inconuenientia, quae ex dissolutione matrimonii consummati sequuntur. Sed quod ad vtrumque cõter tenetur oppositum: quod quod tale matrimonium sine sacerdote contractum est et sacramentum nouae legis conferens gratiam debite dispositis.

QVAESTIO VIGESIMASEXTA.

Quando necessarium sit eleemosynam erogare.

IN hac quaestione praesupponitur praecipuum esse iuris diuini & naturalis eleemosynam indigentibus erogare, quod & notissimum est. Ideo solum hic agitur quibus & quando id obligatorium sit: pro cuius maiori declaratione praenotandum est quod ex parte indigentis est triplex necessitas, videlicet extrema, magna, & cõis. Extrema dicitur non solum quando quis animam illic exhalabit, si ei non subueniatur: sed et quando in ipso indigente apparent signa nota vel manifesta, quod si per cibum, vel medicinam, vel alias, ut oportet, illi non subueniatur, ad breue tempus deficiet vel morietur. Ad hanc et reducitur quasi extrema necessitas, quae videlicet tanta est quod nisi illi subueniatur, verisimile est quod vita illius notabiliter abbreviabitur, aut in aliquam notabilem infirmitatem cadet. Et haec necessitas extrema, vel quasi, appellatur necessitas naturae vel absoluta.

Secunda necessitas dicitur magna, grauis, vrgens, & arcta, vel decentiae status, aut personae, ut persona dicitur conditionem aut dignitatem, dicitur et necessitas conditionata. Et haec est quando quis ad eam miseriam decidit, vel in eius periculo est, ut secundum statum aut conditionem suam decenter viuere non possit, sed miseram & abiectam vitam agat praeter alios homines eiusdem conditionis, ut qui propter debita, quae soluere non potest in carcere diu detinendus est, aut quia in captiuitatem vel seruitutem est coniectus, aut quia de mendicatis priuatim vel occulte, aut ad misericordiam hominum viuere, vel aliis multo inferioribus viliter seruire oportet, ut habeat vnde vitam agere possit. Nam dum ad hanc indecentiam vel miseriam vitae homo non decidit, nec periclitatur ad illam, quamuis cum labore & penuria suum victum, & vestitum acquirat, nondum dicitur necessitate decentiae status habere. Cum decentia. n. bene stat penuria, sicut & abundantia intra illius latitudinem, ut paulo inferius habetur.

Tertia est necessitas communis, & pauperum mendicantium, qui in statu & numero pauperum sunt, & computantur in populo, modo publice, modo priuatim, vel occulte mendicant, aut de misericordia hominum communiter viuunt saltem pro maiori parte rerum, quibus ad vitam vtuntur.

Item ex parte dantium sunt etiam triplicia bona, scilicet necessaria naturae, & decentiae status, & superflua. Necessaria naturae dicuntur illa, quae ad naturam vel vitam hominis, & suae familiae, & eorum, quos alere tenetur, sunt necessaria ita quod sine eis viuere non potest, & haec absolute necessaria dicuntur.

Secundo necessaria ad decentiam status vel personae, ut persona conditionem dicit vel dignitatem, sunt ea omnia, quae ad sustentandum statum praesentem, in quo homo est in suo honore, atque decentia profect, suaeque familiae requiruntur, tam in victu, & vestitu,

Notabil.

vestitu, & domo, & ornamentis, & debito equitatu, quam etiam pro conuiuio, & hospitibus amicorum, & hospitum & donis, siue muneribus, sumptibus, & magnificentiis honestis & rationabilibus, quae ab eiusmodi conditionis & status hominibus fieri solent: & pro omnibus casibus non quidem qui in futurum contingere possunt, sed qui probabiliter timeantur vel sperantur quod contingent, videlicet pro infirmitatibus, pro bellis imminetibus, pro nuptiis & dotibus filiorum & filiarum, & pro augendo vel paulatim ampliando patrimonio sine mortali excessu ad filios haereditandum, ut decenter viuere possint, & pro mutando statum, & pro aliis operibus piis aut licitis, quae alias ab eodem officioso fieri valerent. Ea igitur omnia, quae ad praedicta haec requiruntur dicuntur necessaria status siue ad decentiam eius, ita quod ista decetia & ea, quae ad ipsam requiruntur non consistunt in indiuisibili, sed habent suam latitudinem secundum commune hominum iudicium, non quidem auarorum aut ambitionis, sed proborum atque prudentum, attendente locorum & temporum qualitate. Nam & quo maior est status, maior est etiam eius decetia, & ad eam requisitorum latitudo, ut constat in magnatibus & regibus, quorum decetia status intra suam latitudinem multa admittit, quae aliorum decetia valde superflua sunt. Quod fit ut regulariter difficile possit ad punctum iudicari quod & quando sufficiant siue superfluant ad cuiusque status decetiam & latitudinem. Vnde & coniecturale iudicium sine notabili excessu atque defectu sufficit ad recte vel inculpabiliter censendum circa haec.

Tertio superflua dicuntur dupliciter contra duplicem necessitatem supradictam. Sunt enim superflua tantum naturae, quae ad eam sustentandam non requiruntur, quamuis ad decetiam status necessaria sunt. Sunt etiam superflua decetiae, quae extra latitudinem ipsius notabiliter haberi censentur: & ea possidentes dicuntur diuites, & substantiam huius mundi habentes. Cum supradictis consonant Caietanum in quodlibeto de eleemosyna, & 2. 2. q. 3. art. 5. secundum Tho. ibidem & in 4. dist. 15. & Syluester titu. eleemosyna q. 1. & in sua aurea rosa. q. impertinenti. casu. 57. & Nauarro in sum. ca. 24. num. 6. & 7. Et Medina de eleemosyna, & doctores communiter.

Propositio 1

His suppositis secundum triplicem bonorum & necessitatum differentiam sunt tres propositiones: quarum prima est, quod in his, quae sibi, suaeque familiae ad naturae sustentationem sunt simpliciter necessaria, nullus tenetur eleemosynam dare, vel succurrere alicui et extremam necessitatem patienti, nisi illis duntaxat, qui adeo sunt reipublicae necessarii, ut, nisi illis subueniatur, ipsa reipublicae periret: tunc enim priuatus homo, se & sua, periculo exponere tenetur, ut reipublicae subueniat. In hoc omnes doctores conueniunt, nec vllum dubium est.

Propositio 2

Propositio secunda de superfluis naturae suae, atque suorum, quamuis ad decetiam status necessa-

ria sint, quilibet sub mortali peccato tenetur eleemosynam dare siue succurrere cuilibet primo occurrenti extremam, vel quasi, necessitatem patienti. Et quamuis in hoc aliqui dubitauerint & tenuerint oppositum putantes et B. Tho. idem tenuisse, ut Panor. de iureiuran. c. si vero. & sum. ros. tit. eleemosyna. tit. mutuum. Et Pe. de Taran. in 4. dist. 15. & sum. conf. lib. 3. titu. 8. & sum. Pifa. tit. eleemosyna. 1. §. 3. & quidam alii, ut referunt aurea rosa & Caietanum vbi supra. & Florent. et 2. par. tit. 1. ca. 24. de inhumanitate. §. vlt. refert cum quadam limitatione id esse de mente beati Tho. At verò statim est praefata propositio secundum verum sensum beati Tho. Richar. Duran. Palud. in 4. di. 15. aliof. que doctores communiter cum Abulen. Matth. 6. q. 34. 35. vti hoc aurea rosa & Caietanum, & Medina vbi supra latius probant.

Aliis autem non existentibus in extrema necessitate, vel quasi, non tenetur homo de praedictis bonis necessariis ad decetiam status eleemosynam dare, etiam si illi sint in magna necessitate alia quacunque. Hoc patet ex ordine charitatis: neque enim tenetur homo decetiae suae iacturam pati, ut alterius simili necessitati succurrat. In quo etiam doctores conueniunt. Sed vtrum hoc licitum sit, videlicet de necessariis ad decetiam succurrere decetiae alterius, variae in hoc fuerunt opiniones, sed sub distinctione resolutorie dicendum videtur, quod id licitum quidem laudabile & officiosum est, quoniam modicum datur ita quod propter hoc homo ad notabilem vitam & status sui indecentiam non deueniat: quia perfectionis est plus alii, quam sibi de temporalibus. velle, ut alius decetius, quam ipse viuat: neque ordo charitatis in his temporalibus principaliter est: neque laeditur, dum ex rationabili ita fit, ut dictum est: sed in ordine ad animam, & ad spiritualia principaliter est, & attenditur: illicitum autem esset quando vel totum necessarium ad decetiam sui status, siue familiae, vel etiam notabilis pars eius illi non extremè indigenti prodigeretur, quod propter hoc ad notabilem sui status, siue suorum indecentiam deueniret: quia nulli licet in aliquo statu indecenter viuere quantum in se est, nisi ut alterius maiori necessitati, videlicet extremae vel magne reipublicae utilitati, officiosè succurrat, vti superius dictum est. Indeceter namque viuere in suo statu inordinationem dicit, & contra virtutem amicitiae vel affabilitatis est, qua quisque ad proximum in verbis & factis se, ut decet, delectabilem debet exhibere secundum B. Tho. 2. 2. q. 114. artic. 2. Et in 3. dist. 34. q. 1. arti. 3. Tunc autem ad eam indecentiam deuenire homo censetur, quando iam inter aequales suae conditionis sine notabili nota stultitiae inciuilitatis, aut reprehensibilis singularitatis viuere non posset. Inciuiale namque & reprehensibile esset, si vir nobilis inter nobiles agens, ut rusticus, siue plebeius, in victu, & vestitu se haberet. Ideo quando ad hanc indecentiam dando eleemosynam non extremè, vel quasi indigentibus homo descendere illicite ageret.

In tribus autem casibus etiam totum necessarium decentiæ status laudabiliter dari possit. Primum in supradicto casu magnæ necessitatis reipub. & extremæ necessitatis proximi: in quo etiam dare tenetur, ut supradictum est. Secundò, quando prædicta indecentia facile possit reparari ne notabiliter appareat, puta si dando nunc omnes suas vestes preciosas pauperibus scit quòd oportune de aliis decentibus sibi providebitur. Tertio, quando mutat statum trãseundo ad inferiorem alium statum pauperem, vel religionis, ad cuius decentiam illis bonis non opus est. Ad hoc etiam videtur reduci, quando propter Deum vel virtutem abiectam & abstinentem vitam Heroicam etiam in suo statu quis agere vellet sine præiudicio tamen coniugis, filiorum, atque familiæ, uti de Sancta Helisabeth filia Regis Vngariæ & de aliis sanctis legitur. Cũ supradictis B. Tho. in 4. dist. 15. q. 2. art. 4. Et in 2. 2. q. 32. art. 6. Et aurea rosa vbi supra aliq; doctores communiter satis cõsentiunt, & præcipue Alex. Alen. 4. par. q. 106. Vbi de hoc latius agit.

Propositio 3

Propositio tertia, De superfluis ad decentiam status quilibet sub mortali tenetur, non quidem omnia nec omnibus pauperibus, sed aliquam eorum partem quando & quibus voluerit et non extreme indigentibus opportune eleemosynam dare: cetera superflua in alia opera bona, quæ ipse voluerit, utiliter expendendo. Patientibus autem magnam necessitatem decentiæ sui status probabile valde, non tamen omnino certum est, quod de ipsis superfluis opportune etiam sub mortali succurrere tenetur.

1. Pars.

Prima pars quæ omnia illa superflua teneatur diues utiliter expendere inde liquet, quia aliàs auarè retinerentur, ut ait B. Tho. 2. 2. q. 118. & in 3. sententiarum dist. 15. q. 2. art. 1. & alibi sæpius. Et Caietanus in quodlib. de eleemosyna, & doctores communiter agentes. Quod & nunc supponatur ut certum. Quòd autè de illis superfluis aliquam partem sub mortali teneatur indigentibus gratis erogare, ut ait ipsa propositio probatur. Quia auctoritates quàm plurimæ sacræ scripturæ atq; sanctorum tanquàm de mortali condemnant diuites & abundantes, qui non nisi ditari quærètes, & abundare, nihil de pauperibus curant, nec de sua abundantia aliquam partem illis opportune largiuntur, etiam si extreme non indigeant, ut cõstat Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non audietur. Et ca. 28. & alibi. Et Prouer. 19. est ad idem. Et 1. Ioan. 3. Si quis habuerit substantiam, i. abundantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necesse habere & claus. visu. su. quomò charitas Dei in illo est? Et Matth. 25. Esuriui, sitiui, nudus fui, & non dedistis. Ire maledicti &c. & Luc. 16. Ille diues propter hoc præcipue damnatus est secundum doctores communiter ibidem, quia pauperi Lazaro de sua abundantia non dedit. Ad idem expressè sunt Hiero. dist. 42. ca. 1. dicens. Aliena rapere conuincitur qui vltra

sibi necessaria retinere probatur. Et Ambro. dist. 47. ca. sicut hi. plusquam sufficiat ad sumptus violentè obtentum est: nec minus est criminis haberi tollere, quàm cum possis, & abundans sis, indigentibus denegare. Ad idem est Basilius, & Aug. 14. q. 2. ca. quid dicam. Et Theophil. super id Mat. 19. Facilius est Camelum per foramen acus &c. ait de his diuitibus id esse intelligendum qui diuitias superfluas retinet, cum alii vel necessaria non habeant. Item Beda super id Luc. 11. quod superest date eleemosynam ait. Hic iubemur superflua pauperibus erogare. Vbi tamen nota quòd hoc Luc. 11. quadrupliciter exponitur à doctoribus. Primo ironicè dictum à Christo, ut legit Ambro. Catharinus in suis clauibus, quasi Christus dicat, in fiducia eleemosynæ ne obruamini peccatis rapinarum, fraudum, ambitionum, &c. Quasi per eam his omnibus statim mundi sitis & liberi: Nam prod est quidem eleemosyna, sed his, qui in eius fiducia peccatis non magis implicantur. Secundo modo, quod superest, id est, reliquum est ut detis, eleemosynam, & ecce omnia munda vobis. Tertio modo & redit in idem, ut ait Medina de eleemosyna, quod id non est præceptum, sed instructio Christi ostendit remedium salutare, per quod remissionem peccatorum consequi possent, tanquàm vnum principium inter alia remedia peccatorum. Quarto modo præceptiuè, quod superest, id est de eo quod superest date eleemosynam, & ita communiter exponitur à doctoribus, ut Beda vbi supra, & B. Thomas exposuit.

Et ita patet illa prima pars propositionis: quòd, quæ diuites poterunt quidem de superfluis decentiæ suæ multa alia bona opera facere, & ea retinere, & ad bonum alium finem acquirere & conseruare, videlicet ad aliquam piam causam horificam Deo, vel viuus, siue defunctis, vel reipubli. vtilitatem opportune curandam, vel etiam ut sibi, aut suis honorem, aut officium, vel statum aliquem, quem aliàs solent homines licite & honestè mediante pecunia prætereendere, acquirant, dummodò cura pauperum horum, vel illorum scienter, & omnino non prætermittatur: sed aliquando partem aliquam suarum diuitiarum, quæ nomine superfluatorum designantur, etiam in hoc vel illos pauperes, qui magis indigere videntur per viam eleemosynæ expendant. Sic namque faciendo huic præcepto de eleemosyna satisfaciunt, saltem ne per eius omissionem mortaliter peccare censeantur: quamuis per aliquam auaritiam vel negligentiam in erogando pauperibus communem necessitatem patientibus sæpè venialiter peccent. Neque enim omnis præcepti transgressio est mortalis, nisi vbi notabiliter, vel contra totam præcepti latitudinem fit, ut communis doctrina est: & ait expressè B. Tho. in 6. quodlib. art. 12. quod non semper mortaliter peccat quoties de superfluo homo non dat eleemosynam pauperi, sed quado necessitas imminet: quoniam aut sit ea necessitas quòd

quòd obliget ad mortale non potest ratione determinari, sed prudentiæ committitur. Hæc ibi. Et in 2. 2. q. 66. art. 7. & q. 87. art. 1. ad quartum, & q. 118. art. 4. & Caieta. in quodlib. de eleemosyna c. 3. & 5. & expressè Medina vbi supra, & Soto, aliq; doctores, vbi inferius allegantur, ad idem sunt, & in prædictis consentiunt.

2. Pars.

Secunda pars propositionis tertiæ. Patientibus autem &c. in qua non agitur de extrema necessitate: de ea enim nullum dubium est: sed dubitatio magna inter doctores est, utrum in casu, quo quis patiatur necessitatem decentiæ status notabiliter diues teneatur sub mortali illi succurrere de superfluis ad decentiam status sui, in quo est.

1. Opinio.

Sunt enim quoad hoc duæ celebres opiniones. Prima tenet quòd non: sed solum erit ueniale peccatum, si tunc ei non succurrat, propter rationes, quæ inferius in argumentis tanguntur, ibidemq; soluuntur. Quam opinionem expressè tenet Alexander de Alis. 4. par. q. 113. quamuis prius tenuerit oppositum, ut dicitur infra in secunda opinione. Item hanc primam opi. tenet Panormi. in ca. si uerò, de iureiuran. & Gerson in regulis moralibus alpha. 24. litera. V. & alphab. 32. litera. o. & sum. Ros. titul. eleemosyna, titul. mutuum, & Gabriel. in. 4. distinct. 16. q. 4. Et maioris distinct. 15. q. 5. & Medina de eleemosyna, ubi & dicit quòd Floren. est cum hac opi. cum tamen & si dubitando potius ad secundam declinare uideatur. Hanc etiam opi. tenet Caiet. in quodlib. de indulgentiis. q. 3. & in 2. 2. q. 71. art. 1. cum tamen prius in quodlib. de eleemosyna oppositum tenuerit cum secunda opinione. sequente. Durandus autè in. 4. distinct. 15. q. 6. dubius est, & similiter Conradus de contractibus. q. 19. quamuis ad secundam opi. magis isti duo declinent & Nauarro in sum. & similiter Turrecremata in decreto distinct. 86. ca. in singulis, ut proximè dicitur.

2. Opinio.

Secunda opinio est in oppositum, quòd scilicet tunc abundans sub mortali tenetur illi succurrere, ut ait secunda pars propositionis. Quam opinionem expressè tenent Alexander de Alis. 3. par. q. 65. membro. 4. §. 1. quamuis postea in. 4. par. oppositum senserit, ut supradictum est. Item Richar. in. 4. distinctio. 15. art. 2. q. 2. Et Palud. & plures alii ca. distinct. Et Abulen. Math. 6. q. 34. 35. 74. & Nicol. Lira, & Dionysius Carthusiensis super id prima Ioan. 3. Qui habet substantiam mundi huius &c. Et Summa Ange. titu. eleemosyna. §. 2. & Syluester in sum. titu. eleemosyna. q. 1. & titu. auaritia. q. ultima. & in sum. aurea rosa super euangelia. q. impertinen. casu. 57. Item Duran. in. 4. disti. 15. q. 6. licet dubitet ad hanc opinionem magis declinat, similiter & Floren. 2. par. tit. 1. ca. 24. §. penult. & ultimo cū illo magis ad hoc uidetur declinare. Et similiter Conradus de contractibus. q. 19. conclu. 5. & 6. Et Turrecremata ubi supra hanc magis probare uidentur licet oppositam non reprobent, sed probabilem censeant. Item Caietanus in

quodlib. de eleemosyna ca. 3. tenet expressè hanc opi. ad quam se remittit in secunda secunda. q. 32. art. 5. quamuis ab ea postea recesserit transiens ad primam opi. uti superius dictum est. Hanc etiam opi. expressè tenet Adrianus in quarta de restitutione, in. q. de ecclesiasticis, & Soto in tractatu de liberatione in causa pauperum, & doctissimus ille Victoria de ordine prædicatorum in suis scriptis fertur hanc tenuisse, & Couarruias in resolutionibus libro. 3. ca. 14. numero. 5. eam tenet opinionem, quam tandè tenet Nauarro in sum. ca. 11. nume. 13. & latius ca. 24. num. 3. 4. 9. 10. quamuis postea in comment. ut proximè patebit ab ea recesserit: in supradicto etiam ca. 24. nume. 4. conatur vtramq; opi. concordare: sed ea concordia malè sibi coheret quoad patientes necessitatem decentiæ, de quibus agimus. Et nota quòd utraq; opinio tam prima, quàm secunda in suum fauorem cõset esse, B. Tho. cuius uerba ad se trahit.

Nos etiam neutram horum opinionum reprobando neque diffiniendo, probabiliorem hanc secundam esse censemus ad hunc sensum, quòd de superfluis decentiæ status diues tenetur gratis succurrere occurrenti patienti magnam decentiæ necessitatem: tenetur inquam sub mortali opportune illi succurrere, si non apparet aliundè remedium sufficiens, si etiam non ea reseruat ut alteri de propinquo æquè aut magis indigenti, uel cui magis ipse teneatur provideat cum utriusque non possit de illis superfluis debite provideat, uti Conradus ubi supra in ultimo suo dicto sic limitatam tenet hanc opinionem, quæ tripliciter probatur.

1. Ratio. 2. Opinio.

Primo quia qui sine suo incommodo notabili potest proximo succurrere, ne in persona sua, atque suorum, & rebus, fama, uel honore notabile undecunque detrimentum patiat, utique mortaliter peccat negligendo, dum proximus in his rationabiliter vult, nec potest ipse sibi provideat, nec aliundè sibi remedium probabiliter speratur: Sed in casu præsentis ita est quòd proximus patitur notabile detrimentum decentiæ sui status, & rationabiliter vult sibi ab illo diuite provideat, cum ipse sibi non possit, nec aliundè remedium pateat, & qui habet superflua decentiæ potest sine notabili suo incommodo illi provideat, ex quo illa superflua sibi necessaria non sunt, & ea expendere in pios, uel utiles usus teneatur, ut constat ex prima parte huius tertiæ propositionis, ergo si id scit, & non succurrat opportune certè mortaliter peccat. Consequenter patet cum minore, & maior probatur: quia notabiliter deficit in dilectione proximi, & misericordia quam iure diuino, & naturali quod tibi uis fieri &c. habere tenetur: sicut uidens, aut sciens rem proximi: puta domum, uineam, sata, uel utensilia notabiliter periclitari in incendio, naufragio, uel alio infortunio quocunque, uel per ignorantiam, uel impotentiam ipsius, aut per fraudem alterius ipsum decipientis, aut per malitiam detractoris notabiliter famam illius iniuste laedentis: certè si comode

modè posset illi succurrere uerbo aut opere, obstando, monendo, siuè iuuando ut caueat, dum aliud remedium illi non patet, nec apparet, mortaliter peccaret omittendo, at latius probat Nauarro in sum. vbi supra. & in commèto de defensione proximi in cà. non in inferenda. 23. q. 3. nu. 10. 11. 12. 39. 40. & Medina de restitutione. q. 25. ita in casu præfenti. Et quidem hæc ratio mihi fortissime præbat intentum.

Enasio. Et quamuis Nauarro in eo commento num. 8. 28. 39. neget supradictam consequentiam, dicens non esse simile in dictis casibus adductis ad probationem maioris, in quibus homo damnificatur in rebus suis, quas iam habet acquisitas, & in eleemosyna ad releuandum vel præseruandum decentiæ detrimentum: quia hic non releuatur homo, aut præseruatur, à damno rei, quam habet, sed vel de nouo acquirit, vel lucratur per eleemosynam id quod non habet. Idè inquit in illis casibus supra adductis qui commodè succurrere potest sub mortali tenetur: non autem in casu præfenti de eleemosyna. Nam & iura magnam, inquit, differentiam faciunt inter iacturam & lucrum, & inter damnum rei acquisitæ, & acquirendæ. Ideo recedens ab hac secunda opinione prædicta, quam superius cap. 24. tenuerat ad primam regressus est opinionem.

Sed certè præfatum discrimen non videtur ratio sufficiens ad recedendum ab hac secunda opinione neque ualet contra illam. Tum primò, quia negari non potest quòd patiens magnam decentiæ necessitatem, patiatur etiam detrimentum vel dānum in re sua, quam habet vel sibi debita est. Nam eo ipso quòd talem statum habet iam etiam ius in ipsa decetia vel ad ipsam habet, quæ illi statui debetur & illam consequitur: quòd fit vt abundas, qui commodè potest, æquè teneatur huic succurrere, ne omnino suam decentiam perdat, atq; vel alius in supradictis casibus succurrere tenetur, ut dictum est. tum secundo, quia si sub mortali quispiam non teneretur succurrere proximo, quando per hanc viam ipsi indigenti res aliqua de nouo acquirenda est: iam eadem ratione nec in extrema necessitate ad eleemosynam quispiam sub mortali teneretur: quia æquè res illi denuò acquiritur per eleemosynam atque in necessitate decentiæ: quamuis hic magis, quam illic acquiratur, quod non variat rationem obligationis. tum tertio, quia quòd de nouo aliquid acquiratur, vel non, vel magis, vel minus, hoc certe rationem obligationis huius legis naturalis de succurrendo proximo in necessitate magna neque tollit, neque ponit: quia & valde extrinsecum est ad ipsius legis obligationem, quæ notabile detrimentum proximi solum aut præcipuè præcipit cauere per eum, qui commodè potest, modo id fiat gratis dando, aut mutuando, aut contrahendo, aut apud alium intercedendo, aut patrocinando, aut medendo, modo, ille aliquid acquirat, quod non habebat, modò non. Hæc enim omnia extranea, & accidentalialia sunt illi præcepto, quod de modò prou-

dendi necessitati proximi non loquitur, sed de remedio hoc vel illo modo absolute adhibendo est. Quòd si discrimen hoc aliquid ualet, solum probat quòd post statum semel omnino amissum iam diues non teneretur sub mortali dare de superfluo ad statum illum, eiusque decentiam recuperandum, vt de hoc infra in responsione ad sextum argumentum habetur. Differentia aut illa legis ciuili inter damnum, & lucrum &c. ad iustitiam & forum exterius, siue ciuile maxime spectat, non ad præceptum misericordiæ, & charitatis, vt dictum est. Et ita illa prima ratio adhuc in sua vi stat.

2. Ratio. Secundo probatur idè ex ordine charitatis obligatorio secundum B. Tho. 2. 2. q. 44. articulo ultimo, & doctores in. 3. distin. 29. quia sicut sub mortali tenemur postponere temporalia nostra pro vita proximi corporali ita eadem ratione tenemur superflua decentiæ nostræ postponere, & ea erogare pro saluanda decentia status, & honore proximi, dum commodè id facere possumus, & aliter remedium non apparet, ut supra declaratum est. Et hanc rationem tangit, B. Tho. in. 4. distin. 15. vbi supra: Et ratio hæc siue consequentia inde patet, quia aliter vtrobique facere repugnat charitati ad proximum: quæ licet minus principaliter vtrumq; bonum eidem vult: & eius notabile detrimentum iubet euitari, & vtriq; prouideri.

3. Ratio. Tertio probatur idem quia prima Ioan. 3. Qui habet substantiam huius mundi, & viderit proximum suum necesse habere, & clausit viscera sua, quomodo charitas Dei in illo est? Et Math. 25. Esuriui, & non dedistis mihi: nudus fui & non operuistis me: in carcere eram & non visitastis me. Ite ergo maledicti &c. quòd autem ibidem scriptura non loquatur in casu tantum extremæ necessitatis; neque solum quia corde illis egentibus cõparsi non sunt, vt aliqui doctores de supradicta prima opinione malè exponunt, inde patet, quia non solum diuites, sed omnes habentes superflua tantum naturæ reprehenderentur, & damnarentur, quia illis non dederunt, vt in extrema necessitate dare, & omnibus egentibus corde compati tenentur, vt supra propositio. secunda dictum est. Charitas etiā non tantum corde sed etiam opere ad proximum habenda est, vt ibidem prima Ioan. 3. statim sequitur. Diligamus non verbo tantum, sed opere, & veritate. Nunc autem prædictæ auctoritates expressè loquuntur & specialiter contra diuites abundantes vltra decentiam status, quia illis egentibus non dederunt, vt prima Ioan. 3. habetur. Qui habet substantiam, id est diuitias, & abundantiam mundi huius, secundum gloss. & doctores ibidem qui etiam paulo superius allegati sunt. Et isti diuites ibi non condemnantur: neque reprehenduntur quòd malè diuitias acquisierunt, neque quòd in illicita aliàs malè illas expenderunt, sed quia de illis indigentibus non dederunt, ut expressè sonant prædictæ auctoritates, & doctores communiter etiam dicunt de diuite auaro Lu. 16. quia Lazaro pauperi non erogauit;

erogauit; neque etiam condemnantur diuites illi quòd cõmunibus pauperibus aliquando non dederint: quia vix contingit quòd aliquando non aliquid dent, & ea negligentia est raro mortalis, vt supra in prima par. tertie propositionis dictum est. Igitur damnantur diuites quia de sua abundantia patientibus magnam decentiæ status necessitate non dederunt.

Hæc ratio quamuis solui possit dicendo quòd in dictis auctoritatibus, & aliis eiusmodi diuites reprobantur, qui nullam pauperum curam habentes, nec his nec illis pauperibus vel indigentibus vnquam dederunt: sed in suas delicias vel diuitias augendas omnia sua insumperunt sibi solis viuere volentes, de quibus in prima parte huius tertie propositionis dictum est. At verò vt etiam ait Duran. vbi supra, valde vrget vt etiam de diuitibus non erogantibus patientibus decentiæ necessitate, vt ait hæc secunda opinio intelligantur: nam cū prima Ioan. 3. de illa necessitate proximi præcipuè loquatur, contra quam diues habens substantiam mundi huius claudit viscera sua: ea verò solum videtur esse quæ specialiter viscera illius, quasi vim faciens mouere, & aperire deberet ad opus misericordiæ exequendum. hæc autem propria est magna necessitas decentiæ status: cui cū diues commodè posset prouidere, satis durum, & claudentem viscera sua se ostendit, si illi non succurrit. Nam extrema necessitas non solum diuitis, sed cuiuslibet etiam pauperis viscera mouet, & aperit, vt, quomodo potest, illi succurrat, & compatiatur. Communis autem necessitas pauperum, & proximorum non adeò mouet & aperit corda etiam diuitum vt duri censeantur statim illis non prouidendo. Igitur de magna necessitate decentiæ, cui diues præcipuè dicitur claudere viscera sua, si illi non succurrat, auctoritas illa intelligitur quòd, videlicet ille propter hoc alienus fit à charitate, & mortaliter peccat.

Ad idem etiam facit, quòd secundo Esdræ ca. 5. tanquam de mortali reprehenduntur iudæi, quia fratres suos in seruos, & ancillas vti captiuos emptos possidebant, & ex consequenti, quia in illa magna necessitate decentiæ illis non prouidebant.

Ad idè tandè est prima Timoth. vlt. vbi dicitur. Diuitibus præcipe facile tribuere &c. Et expressè consonant Chrysost. super Luc. 16. de Lazaro concione. secunda. & sepius Ambro. & Hiero. aliiq; doctores, qui superius in probatione primæ partis huius tertie propositionis allegati sunt. Contra duas primas partes tertie propositionis arguitur septèpliciter. Primò quia si de illo superfluo sub mortali tenetur homo in casibus supradictis ad eleemosynam, ergo semper ille manet in peccato mortali, dum illud retinet, etiam si indigens non sit, cui ipse distribuat. Nam superfluum semper illicitè retinetur.

Responso. RESPON. negando consequentiã, quia cū

fit affirmatiuum, obligat quidem semper, sed non ad semper id est non obligat ad illius executionem, nisi opportunè, id est quando indigens, cui debeatur, occurrerit. Idè neque est peccatum superfluum tenere: sed tenere illud cum animo non distribuendi opportunè, vt dictum est.

Si replicetur quòd in casu, quo indigens etiam valde ad decentiam status occurrit cui tenetur, tunc diues eleemosynam dare, sequeretur quòd non posset illa licitè reseruare, vt alteri æquè, aut magis indigenti, vel cui magis tenetur, ipse succurrat. Negatur etiam ista sequela: tunc enim non tenetur illi dare cum illa circumstantia, quòd eam scilicet vult reseruare, vt alteri æquè, aut melius croget, quamuis sine hac circumstantia absolutè teneretur illi dare, siuè succurrere. Tunc etiam ille pauper non rationabiliter vellet aliter sibi prouideri, quàm dictum est.

Argum. 2. Arguitur secundo, quia non tenetur quisquam proximo subuenire magis, quàm proximus ipse sibi: sed patiens necessitatem etiam decentiæ status non tenetur ipse sibi remedium procurare: potest enim laudabiliter etiam faciendo de necessitate virtutem patièter pro Christo illam ferre in arcta paupertate viuendo, vt superius in fine secunde propositionis habetur, iuxta id prima Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus: ergo nullus etiam si habeat superflua decentiæ tenetur ulli pauperi, nisi extreme indigenti succurrere.

Respon. RESPON. negando maiorem. Potest enim quisque cedere iuri suo sæpè sibi non succurrendo in necessitatibus suis, & detrimentis: non tamen cedere potest iuri alterius inuiti in casibus in quibus iure naturali, & diuino tenetur illi succurrere, dum ille vult sibi rationabiliter auxilium præstari, vt supra probatum est.

Argum. 3. Arguitur tertio. Si habens superflua decentiæ ratione superfluitatis sub mortali tenetur erogare, & præcipuè patientibus decentiæ necessitate, ergo de illis superfluis non potest emèdo aut aliàs licitè negociando sibi, suæque familiæ amplius lucrari, vel alia bona & dona recipere, vel etiam hæreditatem acquirere, quia superflua superfluis addendo peccatum ipsum cresceret superfluitatis, & quidem qua intentione, scilicet vtiliter ea expendendi possent acquiri, eadem etiam possent retineri.

Respon. RESPON. negando sequelam, quia vt dictum est, non est peccatum habere diuitias, vel abundantiam, neque vitium dicit superfluitatis, nisi quando hæc acquiruntur, vel retinentur, cum animo abutendi, vel ea vtiliter non expendendi.

Argum. 4. Arguitur quarto. si diues teneretur de superfluo succurrere indigenti, magnam præcipuè decentiæ necessitatem patienti, ergo non posset mediante pecunia ad statum altiore, quo dignus est, licitè ascendere, puta vt ex ciue fiat dominus alicuius castri, & huiusmodi.

RESPON.

Respon.

RESPON. negando sequelam, supposito nāque quod homo dignus, & idoneus aliās potest mediante pecunia procurare, vel acquirere statū aliquem altiore, vel officium seculare in quo Deo vel reipub. seruiat (neque enim omnes ad omnia officia idonei sunt: neque omnia officia licite per pecuniam acquiruntur, vt de hoc Caietanus. 2. 2. q. 118. art. 1. latius agit.) Hoc inquam supposito ad argumentum dico cū ipso Caietano. 2. 2. q. 32. art. 5. quod qui aliās mediante pecunia licite possit statū mutare, etiam si diues sit & abundans hoc idem facere potest. Nam si hoc probabiliter sperat, non habet pro superfluo etiam secundum præsentem statum quidquid in statu huius expectationis opportunum ad id sibi censet; quia, vt supra in primo notabili dictum est, non censetur superfluum decentiæ quod ad casus rationabiliter speratos expediens est. Ideo huic statui futuro rationabiliter sperato licite potest opportuna reseruare, & acquirere, & expendere potest. Præceptum nāque de eleemosyna præsupponit superfluum, de quo fiat, non vetat mutationem status, nec alia licita negotia, aut opera, neque ea, quæ ad ipsa exercenda expendere oportet. Quod etiam inde patet, quia multæ sunt Ecclesiæ habentes superfluum in possessionibus: quæ licet ministris sint absolute superflua: non tamen sunt superflua ipsis ministris dispensatoribus in pauperes, & hospites perpetuo occurrentes: quibus habita ratione personarum locorum, & aliorum circumstantiarum eleemosynæ de superfluo iustissime erogantur: hoc autem non minus personæ priuatæ maximos redditus habenti licitum est. Sic ait Caietanus. Cui addendum videtur quod si graues pauperū necessitates ingruant etiam decentiæ status: tunc certè non est tempus opportunum de illis superfluis statum mutandi, vel patrimonia ampliandi, vel ad id diuitias notabiliter conseruandi, vel conuiuia sumptuosissima frequenter instruendi, vel alia eiusmodi ad omne iudicium prudentum notabiliter excessiua faciendi: sed potius tunc tenetur diues ille, relicta status mutatione, aliisque operibus excessiuis iam dictis, de illis superfluis decentiæ necessitatibus pauperum opportunè succurrere, vt dictum est.

Replica.

Si replicetur quod si tunc illa omnia non censentur superflua, vt secundum Caietanum dictum est ad status mutationem. ergo diues ille non tenetur de eis succurrere patienti necessitatem decentiæ: de quibus tamen antè tenebatur, quando statū mutare non intendebat; & ita ex sua voluntate pedit decentiæ, & superfluitas, vel non superfluitas ad statum eius.

Respon.

RESPON. negando primam consequentiā. Nam, & ad antecedens dicitur quod licet illa tunc vel secundum quid non sint neque censentur superflua, videlicet supposito quod licite per diuitias statum mutare intendit: at verò simpliciter & absolute superflua sunt: quod fit vt imminentibus grauius necessitatibus pauperum vel decentiæ alicuius,

tunc, vt diximus, rectè non possit statum per diuitias velle mutare, nec alia excessiua facere, & consequenter ex illis, quæ remanent superflua, potius illis pauperibus succurrere tenetur: Rursus ingenuè conceditur quod non quidem ex sua cuiusque diuitis absoluta, sed ex recta voluntate sepe pendet quod aliqua sint, & censentur, vel non censentur superflua suæ decentiæ status.

Argum. 1.

Arguitur, quintò. Si diues sub mortali tenetur dare patienti necessitatem decentiæ, ergo de illis superfluis non possit licite monasteria, Ecclesias, vel alia honesta ædificia construere, neque cappellas dotare, neque cultum diuinum ampliari, quia omnia illa superflua tenetur illi indigenti erogare. Nam supponitur quod ad illius necessitatē releuandam, & aliorū eiusmodi omnia illa superflua necessaria sunt.

Respon.

RESPON. negando consequentiā sicut in responsione ad quartum argumentum præcedens dictum est. Et notetur quod ibi dictum est quod in casu vrgētium necessitatum pauperum potius his releuandis, quàm aliis non equè necessariis operibus intendendum est.

Argum. 2.

Arguitur sextò, quia si de superfluis diues tenetur succurrere decentiæ alterius ne ab ea tandem omnino cadat, ergo eadem ratione tenetur postquam ab ea, & à suo statu cecidit, ipsum reuocare ad statum amissum, & illi similiter dare vt illum cum sua decentiā recuperet.

Respon.

RESPON. negando sequelam si postquam à suo statu cecidit iam constitutus est in alio statu inferiori. Exemplum est. Sicut, postquam alicui manus ablata, vel vulnus illatum, vel res aliqua ablata est, nō tenetur etiam diues dare aut soluere expensas, vt ille vel in iudicio, vel extra, res suas recuperet, & satisfactionem damni, etiam si aliter recuperari non possit: tenebatur autem sub mortali, si commodè poterat, antè succurrere ne illa detrimenta pateretur, vt superius in prima probatione, secundæ opinionis dictum est.

Quare quod Caieta. in. 2. 2. q. 71. art. 1. ait quod aduocatus tenetur quidem, sed solum sub veniali peccato, pauperi patrocinari in sua iusta causa, & medicus infirmo mederi, quando illis aliunde remedium non patet: hoc certè non videtur verum quando pauper & infirmus notabile detrimentum decentiæ, aut rerum, siue salutis paterentur, si aduocatus, & medicus commodè illis succurrere poterant. Neque, B. Tho. sensit oppositum, sed quod dictum est iuxta communem doctorum sententiā, quamuis Caietanus ibidē declinans ad aliam opinionem aliter dicat, vt iam contra eum superius notatum est.

Argum. 3.

Arguitur septimò, Diues potest magnam decentiæ necessitatem etiam extremam patienti succurrere mutando, vel ipsum ad redditionem obligando, cum postea habuerit facultatem, ergo non tenetur illi omnino gratis aut liberaliter eleemosynam dare, quia non magis tenetur, quàm sufficit

Respon.

ficit ad illum releuandum ab illa necessitate.

RESPON. quod quomodocumque illi succurrat diues iste suo debito satisfacit. Sed quamuis in hoc sint opinionēs; tamen resolutoriè cum clarissimo Doctore Medina de eleemosyna, & de restitutione. q. 3. in prima causa liberatè. Et. q. 26. vt etiam habetur infra. q. 31. dicendum videtur quod si sit quid modicum quod datur ad succurrendum necessitati magnæ, vel parvæ, vel extremæ, quod & paruum vel nihil minuit de bonis ipsius dantis, vt est panis vel fordida vestis, aut vetus & huiusmodi, attenda ipsius dantis qualitate, id certe omnino gratis dandum est. Si autem sit in notabili quantitate, & ille etiam si sit extrema indigens, nihil omnino tunc ibi vel alibi habet, sed speratur habere vnde postea retribuere possit, tunc succurrendum quidem est ei de supra dictis superfluis, non tamen simpliciter vel absolute donando, nec absolute mutuando, sed cum conditione vt, si postea commodè potuerit, retribuere teneatur. Et idem videtur dicendum si quis in eodem casu dat notabile quid de superfluis decentiæ, quæ alioqui in rebus reipub. vel in aliis valde vtilibus erant expendenda: secus si de superfluis statui dederit, quæ ad publicas, vel priuatas alias vtilitates, vel necessitates reseruata non erant, sed solum ad diuitias augendum, aut in fines inutiles, aut in alios abusus expendendū: tunc enim ad extremam necessitatem releuandam sub mortali, ad aliās autē necessitates sub mortali aut sub veniali peccato secundum varias opi. supradictas, vt declaratum est, omnino gratis eleemosyna danda est. Hæc Medina in sententia; cui & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 61. & 118. consonat, contra Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. art. 1. in fine aequaliter saltem in verbis dissidentem.

Covolarii.

Ex omnibus supradictis ait Medina vbi supra non esse diuites statim de mortali damnandos, si diuitias suas extremè non indigentibus non erogauerint: tūm quia vni pauperi pauca sufficiunt, quæ aliunde facile habere potest: tūm quia non est certum per quid, aut quantum necessaria à superfluis, apud omnes distinguantur, & quantum requiritur vt intra vel extra latitudinem decentiæ status sit: tūm quia non constat semper de necessitate pauperis aut indigentis an vera & non ficta, vt semper contingit, & an tanta sit quod obliget sub mortali: maximè cum diuites id inquirere non tenentur, sed solum prælati, quibus specialis cura pauperum incumbit: tūm quia etiam si id constaret, nō tamen constat de negligentia aliorum, qui eidem pauperi succurrere possunt: tūm quia diuites pro aliis imminentibus necessitatibus, vel vtilitatibus suis, vt dictum est, diuitias licite possunt reseruare. Vbi verò de his omnibus diuites ipsi certi essent: tunc tutior opinio prædicta necessariò ab eis amplectenda esset, si ab ipsis equè aut magis probabilis, quàm opposita credatur. Secus si non ita credant, nam omnes & præsertim illiterati cum bona fide atque conscientia, licite possunt sequi opinio-

nem illam, quam sciuerint vel audierint à doctoribus fide dignis approbari, parati aliter facere quando sufficienter eis constiterit de veritate: quamuis tutior opinio semper omnibus suadenda sit, vt de hoc infra secundo libro qui est de ignorantia. q. 3. propositio. 3. latius habetur.

Dubium.

Sed pro maiori huius materiæ de eleemosyna etiam spiritali complemento dubitatur, vt rō pro liberando proximo à morte peccati, & æterna damnatione, teneamur detrimentum rerum, honoris, & vitæ corporalis pati.

Opinio. 1.

RESPON. in hoc est quadruplex opinio, prima Francisci Maironis super August. de Ciui. Dei lib. 1. ca. 9. in. 7. veritate. quod nunquam priuata persona peccat mortaliter omittendo proximi correptionem, vel ad salutem animæ auxilium ei præstado: nisi quando consentit, & cooperatur peccato illius. Nam de prælato certū est quod ad id sub mortali tenetur.

Opinio. 2.

OPINIO secunda opposita, indistinctè tenet quod quotiescunque quis etiam timore mortis omittit corripere, vel remediū præstare animæ proximi, vt liberetur à mortali peccato, peccat mortaliter, si credit quod non aliter nisi per eum, liberabitur. Et hæc opinio est satis communis, quam expressè tenet Adrianus. q. de correptione fratrum. & Gabriel in cano. lect. 74. & pro ea facere videtur B. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. & q. 26. art. 5. & ibi Caietanus, & in. 12. quodlib. art. 29. & Richardus in. 4. distinct. 19. art. 2. q. 1. & maioris ea. distinct. q. 2. & doctores communiter in. 3. distinct. 29. & Nauarro vbi infra.

Opinio. 3.

OPINIO tertia est magistri Soto de sigillo secreti membro. 2. q. 2. conclu. 6. & 8. & Medina de eleemosyna. q. 6. & de restitutione. q. 2. consonat pater Arevalo vbi infra, quæ stat in duobus dictis: quorum primum est, quod quando correptio, instructio, vel appositio remedii, est simpliciter necessaria ad salutem animæ proximi, tunc est mortale peccatum etiam personæ priuatæ, si timore iacturæ rerum, honoris, aut etiam mortis non prouideret illi, vt oportet, ad animæ salutem, si certum sit quod illi proficiet. Tunc autem instructio vel auxiliū est illi simpliciter necessarium, vt optimè explicat Medina vbi supra, quando proximus ille et si velit sibi de remedio cū auxilio Dei ordinario prouidere nō potest. Sed hæc necessitas vix occurrere potest; nam si peccatum procedit ex malitia scienter, aut ex passione, ipse peccator si vult se corrigere sibi que potest prouidere. Si autem ex ignorantia inuincibili: tunc peccatum non est sibi culpabile. Si verò ex ignorantia vincibili: tunc ipse tenetur querere doctorem atque remedium, & tunc non obstare periculo mortis, priuatus homo tenetur illum docere veritatem, vel illi auxilium præstare, si non sit alius, qui id velit facere sufficienter: quia tunc est casus simpliciter, vel extremè necessitatis spūalis, & similiter teneretur pro bono cōi et cum periculo vitæ, si hereticus peruerteret Christianos.

Secundum

Secundum dictū huius opinionis est quod quādo correctio, vel auxilium non est simpliciter necessarium, quia si proximus vult, potest sibi providere, puta quia non ex tali ignorantia vel impossibilitate: sed aliās mortaliter peccat, non ex malitia eo animo vt sibi aliquid detur, sed ex fragilitate, vel aliās voluntariē periclitatur: tunc is tātum, qui commodē potest, sine notabili suo detrimento corporali, aut bonorum temporalium etiam sub mortali peccato, in defectum aliorum tenetur illi de remedio opportune providere, si credit q̄ illi proficiet, & non aliās. Nam tunc non extrema sed magna est necessitas spiritualis: cui sicut & magnæ necessitati corporali vel temporali proximi non tenemur sub mortali, nisi dum cōmodē possumus providere, vt dictum est. Ideo nullus sub peccato etiam veniali tenetur adulteram corripere, etiam si credat quod illi proficiet vt recedat à peccato, cum notabili sui corporis, aut rerum, vel famæ detrimento; cum paruo autem, vtique sub mortali tenetur.

Opinio. 4.

SEd aliter, & forsam clarius, & verius, saluo meliori iudicio nobis videtur esse distinguendum, & sit quarta opinio quæ & stat in tribus dictis primum est, quod quādo proximus in ea necessitate animæ suæ est, quod verisimiliter creditur quod finaliter in malo statu morietur & dānabitur in æternum, nisi ei provideatur: tunc in defectu alterius qui non potest vel non vult sufficienter illi succurrere, quicumque etiam priuatus homo vtique sub mortali tenetur, etiam cum periculo rerum, honoris, & vitæ illi de remedio opportune providere, si sine animæ suæ periculo, siue sine peccato etiam veniali potest, & se fortem & idoneum credit ad id, & certus est quod illi proficiet vt ab æterna dānatione liberetur: alias non tenetur. Et hoc est verum modo ipse proximus possit suo tali periculo providere, alias non; excepto si ex malitia, videlicet vt sibi aliquid detur vel vt cum tali detrimento alterius sibi succurratur, in peccato aut necessitate tali spirituali manere, aut se in id proicere vult: tunc enim ad nihil tenemur ei, & nihil de eo curandum est, sicut neque de scandalo pharisæorum. Netentur omnes particulæ. Nam inde sequitur quod si creditur quod adultera in ipso peccato deprehensa occidetur impenitens, vel quod infidelis in sua infidelitate sine fide Christi morietur, vel alius in hæresi sua mortaliter ignorata, vel quod quis passione victus in mortali peccato se ipsum occidet, vel præcipitabit, & ego tātum, in defectu, aliorū sine periculo peccati certe possum eos corripiendo, instituendo, vel iuuando, ab æterna dānatione liberare: vtique sub mortali teneor etiam cum vitæ corporalis detrimento. Et idem iudiciū est, quando puer sine baptismo creditur occidendus vel moriturus, vt ait Syluester. ti. Bellū. 2. q. 4. quamuis Soto vbi supra & Arevalo vbi infra allegatur teneant oppositum.

Et ratio huius primi dicti est, quia tunc est, & cē

setur extrema, vel quasi extrema necessitas spiritualis simpliciter, aut ex suppositione: in qua secundum omnes doctores currit obligatio charitatis & ordinis eius, vt omnia minora bona nostra pro tali salute proximi postponamus, quia nisi tunc illi provideamus non est regressus ad vitam animæ, vel corporis.

Et in hoc primo dicto expressè consonat Nauarro in sum. ca. 11. nu. 13. & ca. 14. nu. 8. 9. & ca. 24. nu. 11. 12. 18. & latius in commento. de defensione proximi. in ca. non in inferenda. 23. q. 3. nu. 10. 11. 38. 39. 41. 42. 44. 45. 46. 47. Et Abulen. in Math. 18. ca. q. 95. secundum B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. & doctores communiter vbi supra in secunda opinione allegantur, & Syluester etiam vbi supra & titu. charitas.

Secundum dictum est, quod extra prædictū articulum mortis tenemur etiam sub mortali peccato opportune corripere, vel docere, vel de remedio providere ei, quæ certò credimus non nisi per nos, & per tale medium à peccato mortali recessum, si sine notabili nostro detrimento, rerum, honoris, aut corporis id efficere possumus: aliās non tenemur sub mortali ad opera charitatis illi exhibenda: Et multò minus tenemur, si ille in peccato manere vult ex malitia vt illi aliquid detur, vel provideatur, vt proximè dictum est.

Ratio huius secundi dicti est, quia tunc proximus censetur esse in magna necessitate decentiæ, suæ spiritualis, etiam si sit ex suppositione suæ culpabilis voluntatis, dum à statu gratiæ sibi decedat per mortale peccatum, quamuis sit regressus ad vitam gratiæ cum auxilio Dei ordinario. Nunc autem in tali magna, quamuis non extrema, necessitate, per quam homo cadit à sua decencia, qui est abūdans, & potest sine magno aut notabili suo detrimento providere, sub mortali tenetur ex ordine charitatis, secundum plurimos doctores vt superius in tertia propositione, in secūda eius opinione, vel saltem sub veniali vt ibidem in prima opinione dictum est, igitur sic in proposito dicendum est.

Et in hoc expressè consonat Nauarro in su. ca. 14. nu. 26. & ca. 24. nu. 16. & latius vbi supra. Itē ipse etiam Medina de restitutione. q. 2. vbi ait quod si quis habet rerum abundantiam, alii verò ab inopia, qua præmuntur, parati sunt in aliqua peccata ex fragilitate potius, quàm ex malitia incidere, & certus sit homo ille quod per donationē aliquā illi ab illo casu præferuabuntur, Deoq; postmodū seruire curabunt, crederem in hoc casu necessariū esse talem donationem facere. Hæc ille, & consonat Soto vbi supra & Abulē. in Math. 18. ca. q. 80. ad secundum, & doctores communiter vbi supra allegati sunt.

Ex dictis colligitur quod vix aut nullus est, qui teneatur cum periculo vitæ suæ, si priuatus homo sit, saluti etiam spirituali proximi providere, quia vix aut nullus ferè tam fortis & sanctus est, aut reperitur qui se ad martyrium uel ad mortem ferendam,

dam, vt oportet, fortè & idoneum credat, nisi singulari Dei auxilio aut spiritu inflamatus sit, aut moueatur. Prælati aut sepius, & regulariter tenentur pro ouiu suarum salute vitā, nedū res temporales, exponere.

Sed vtum: teneatur homo saltē sub veniali peccato huic proximo, extra casum vel articulum mortis eius, vt recedat à peccato mortali providere cū notabili rerū, honoris, aut personæ suæ, labore vel detrimento, quando est certus, vel aliquam habet spem q̄ illi proficiet, sunt opiniones. Nā Soto vbi supra dicit q̄ non, & cum eo videntur esse plurimi doctores, illi præsertim, qui sunt de tertia opinione supra posita. Sed Arevalo in tractatu de correctione fraterna concl. 5. in. 6. controuersia vel. q. folio. 115. & c. & clarius in. 6. conclu. propositione. 3. folio. 175. 176. cū quibusdā aliis tenent q̄ sic: & est mant ad id facere August. de Ciui. Dei lib. 1. ca. 9. Et Franciscus Mayro. ibidē, & secundū hos doctores, nos olim in nostris annotationibus supra Soto de Sygillo secreti mēbro. 2. q. 2. conclu. 6. diximus peccatum esse veniale, vt ibidem latius probatur.

Nunc est hanc eandē opinionē vt magis cōmunem magisq; probabilē amplectentes atq; declarātes dicimus, & sit tertiu dictum, q̄ quando certum aut valdè credibile est q̄ homo valdè proficiet, vt proximus à mortali peccato recedat, & nō aliter recedat existens citra articulum mortis, tunc si illi non provideat de remedio opportuno est cū notabili rerum, & honoris detrimento, & personæ labore, venialiter peccat: in quo casu August. loquitur vbi supra. Nullo aut modo peccat si nō est certum quod illi proficiet dum notabile ei imminet rerū, honoris, aut personæ detrimentum.

Probationes vtriusq; partis ex supradictis nostris annotationibus, & opinionibus facillè patent. In summa verò ratio hæc est, q̄ in magna proximi necessitate spūali vel temporali citra extrema, peccatum tantū veniale est illi non succurrere, cū minori quamuis magno nostro detrimento, quia tūc ex defectu charitatis nostra minora bona & mala temporalia maioribus proximi bonis, & malis præponuntur, vt hoc expressè ait Augusti. de Ciuit. Dei, lib. 1. ca. 9.

Si contra hoc obiiciatur, nam in casu huius tertii dicti quæritur an tunc sit præceptū, & obligatio providendi proximo cū tam notabili, quamuis minori, detrimento, an non. Si sic, ergo eius omisio contra præceptum est mortalis. Si non ergo nullū peccatum est, nec veniale.

Respon. q̄ est obligatio præcepti charitatis ad providendū tunc maiori necessitati proximi, sed negatur illa prima consequētia q̄ ergo eius omisio sit mortalis, neque enim oīs omisio aut cōmissio trāsgressiua præcepti diuini naturalis vel humani, neque oīs defectus charitatis mortalis est, sicut neq; oē mendaciū, superbia, auaritia, aut gula, mortale peccatū est: Quia neq; oīa præcepta, et diuina in oī euentū equaliter obligant. Quod indè liquet.

Nam sub nouo peccato mortali nō tenemur querere confessorē, aut illū adducere per. 60. leucas, aut cū magno personæ, rerū, detrimento: neq; confiteri cōfessori pñti, dum indè nobis imminet notabilis infamia, aut iactura rerū temporalium, etsi homo esset: in ea dispōne q̄ extra articulum mortis constitutus, non nisi per cōfessionē animæ salutē aut gratiā haberet: neq; cū tam notabili detrimento tenetur hō sub nouo peccato mortali procurare medicū, aut medicinā, qua & nō aliter ab infirmitate vel morte corporali liberabitur, quamuis iure naturali, & diuino teneatur mortē cauere, vitamq; plusquā bona temporalia tueri, aut cōseruare: neq; cū tam notabili detrimento sub nouo peccato mortali tenetur homo aliū à meretricio, vel fornicatione, vel ab inimicitiis, vel ab alio peccato mortali extra articulum mortis cōstitutū retrahere, corripiendo, vel denunciando secundū ordinē euangelicū, vt aiunt Sum. Angel. & Siluester, secundū doctores cōiter, & Medina vbi supra in. 2. dicto allegatus est. Igitur solū venialiter peccatur, si omittitur proximi remediū timore notabilis detrimenti, dū probabiliter profectus speratur, quod si non speratur nullū peccatum est, vt in hoc tertio dicto habetur.

QVAESTIO VICESIMA SEPTIMA.

Vtrum sine mortali peccato possit quis alteri indignari, & irasci, illi etiam loquelam, seu salutationem denegando propter aliquam offensam.

Respon. per tria puncta; quorū primū est, q̄ ex offensa solent tria suboriri. primū est odiū inimicitia, & appetitus vindictæ in voluntate deliberatus, quo offensus gaudet de malo offensoris, aut dolet de eius bono, aut intēdit aut desiderat q̄ offeratur casus, in quo illi noceat vel iniuste, seu est extra ordinē iuris notabiliter, in attinētibus ad personā, rē, vel honorem eius, & hoc cōstat esse mortale: quia modò offensor petat veniā, mō nō, modò offendit iuste, mō iniuste, offensus tamē tenetur sub mortali deponere odiū, & liuorē vindictæ, quia contra præceptū dilectionis proximi est. Passio aut concitans ad vindictam naturaliter insurgens non est peccatum mortale: nisi deliberatē aliquo modo in ea complaceatur aut acceptetur. Ideo etiam si videat homo quod si talis occasio ei offeratur non se continebit à peccato mortali, non propter hoc est in peccato, nisi complaceat in eo, aut quod occasio illa, ei ad peccatum offeratur.

Secundum, quod ex officio oritur est ius & actio ad petendum in iudicio, & extra, vt oportet, debitam satisfactionem damni illati per offensorem in persona, honore, aut rebus suis, & suorum, & hoc potest licitè peti debito modo: & similiter potest peti iudicialiter satisfactio pro iniuria facta sibi & suis, sed sine odio & liuore vindictæ, & sine scandalo, & non aliter. Quod si ex loquela cum offensore offensus ipse perdit prædictum suū

ius, & actionem; tunc licet potest differre loquelam, & salutationem denegare, quousque sit per offensorem ei satisfactum, aut conuentum sit inter eos: Similiter licet potest offensus accusare iudicialiter offensorem, vt puniatur, non quidem appetitu vindictæ, sed Zelo iustitiæ, & sine scandalo: ne ipse, vel alius simile crimen audeat committere, & vt in pace, & securitate viuat ab omnibus, vt de hoc latius, B. Thom. secunda secundæ, quæst. 108. articulo primo, & Gabriel in Canon. lect. 73. Et Couarruias in resolutionibus libr. 2. ca. 10. num. 7. vbi etiam agit, & probat quod illa remissio iniuriæ intelligatur etiam quoad forum contentiosum, quando generaliter ea remissio facta est, & non aliter. Sed quia valde difficile est Syncero animo sine appetitu vindictæ iudicialiter agere, etiam in casibus prædictis; ideo tutius est petenti, veniam concedere, vel prætermisso ordine iuris æquam admittere satisfactionem: immo, & vix sine periculo anime aliter fieri potest à communi hominum genere: nisi sit homo valde perfectus, aut habens officium iustitiæ, propter multa peccata, & scandala, quæ inde sequuntur. Vide Abulen. Matth. 5. q. 324. & I. reg. ca. 28. q. 15. præsertim quando reipub. vtilitas id patitur, aut non aliud exposcit.

Tertium quod ex offensa solet oriri est denegatio loquelæ, & salutationis, & familiaritatis, & alia signa iræ, indignationis, seu odii, de quibus erit secundum punctum sequens.

Pro secundo puncto dico quod sine mortali, & aliquando sine veniali potest iniuste offensus irasci seu indignari offensori, seu habere cum eo aliquem rancorem: non quidem odium aut liuore vindictæ, sed rancorem, qui est filius iræ, & est idem quod indignatio: & propter hoc ei denegare potest loquelam, seu salutationem, sicut familiaritatem, & conuersationem in toto, vel in parte secundum qualitatem offensæ, exceptis tribus casibus paulò inferius explicandis, de duplici odio abominationis, seu inimicitia, & indignationis, Caiet. 2. 2. q. 34. arti. 2. & 3. & Abulen. Matth. 5. q. 324. videantur.

Probat tripliciter, primò quia sic faciendo nihil debitum denegat offensori: quod patet, quia de charitatis amore debito iam supponitur quod manet in corde, & in opere cum eo, sicut cum aliis proximis. ex quo (vt in primo puncto dictum est) non potest habere odium abominationis vel inimicitia repugnans charitati, neque liuorem vindictæ cum eo, neque cum alio quocunque offensore. Loquelam autem seu salutationem non debet quis vilo iure aut lege charitatis omnibus, sicut neque specialem familiaritatem, & conuersationem, sed solum notis, & amicis: licet Gabriel in cano. lectio. 76. aliter dicat cum aliis quibusdam summis, & doctoribus, nisi intelligatur, vt dictum est, quia non est commune signum charitatis omnibus, sed notis tantum, hominibus, quamuis aliquando

resalutatio bene sit signum generale charitatis debitum omnibus hominibus, puta quando quis intrat locum, vbi sunt multi, tunc præuia, & etiam reciproca salutatio in communi non excipiendo aliquem est debita omnibus illis ex consuetudine, & in hoc bene dicit Gabriel, igitur si ex causa licita, aut etiam propter offensam iniuste illatam ego licet, aut saltem sine mortali possum punire, priuando eum amicitia speciali, & familiaritate, specialibusque fauoribus solitis erga eum: ita ex eadem causa & ratione possum priuare illum sine mortali, specialibus signis talis amicitia specialis, qualia sunt loquela, & salutatio, & solita familiaritas, manente tamen, vt dictum est, cum eo debita charitate, vt cum proximo alio manere debet.

Secunda ratio, quia dato quod talis loquela, & salutatio sit signum generale charitatis generaliter omnibus debita; tamen sicut non teneor loqui alicui quando ex tali loquela amitto ius meum, vel actionem contra eum, vt supra in primo puncto dictum est: ita eadem ratione non pecco mortaliter non loquendo ei, aut si ei denegem salutationem; quando hoc est medium conducens ad eius temeritatem refranandam, aut ad attrahendum eum ad debitam emendam offensam.

Tertia ratio, quia sicut non est mortale ex genere suo ira seu indignatio deliberata (quæ odium indignationis ab aliis dicitur secundum Caiet. vbi supra) quam quis habet contra offensorem iniustum, vt solet dici de indignatione iudicis aut superioris contra subditum delinquentem: ita eadem ratione dicendum est de signis huiusmodi indignationis ei correspondentibus, & inde exortis, qualis est denegatio loquelæ aut salutationis, aut toruo vultu aspiceret, & alia huiusmodi, qualiacunque sint generalia aut specialia, propinqua aut remota, quod scilicet non est mortale, vt dictum est.

Et ad prædictorum confirmationem facit tertio regu. 14. vbi licet Dauid percussisset filio suo Absalon noluit eum videre, sed ait. vadat in domum suam, & faciem meam non videat.

Et cum supradictis concordat expressè Caietanus. 2. 2. q. 15. similiter & Abulen. Matth. 5. ca. q. 345. 348. Item concordat expressè Raulin in. 2. Sermone sabbati post quartam dominicam. 40. dicens quod licet quis subtrahit loquelam, & familiaritatem, etiam à filio, causa correctionis vel humiliationis, ita quod in corde maneat displicentia de offensa facta, & quod, si videret in eo correctionem, certe libenter cum eo concicaret, idque optat fieri. Hæc ille. Concordat et Gabriel in canon. lect. 76. dubio. 1. & Siluester tit. charitas. q. 6. & in sua aurea rosa super Euangelia in. q. Impertinentibus cau. 65. quauis ipse Siluester & Gabriel; & sum. Angel. faciant vim præcipuam in hoc quod sunt signa amicitia generalia vel specialia, propinqua vel remota: quod tamen non videtur, nisi vt dictum est.

A supradictis excipiuntur tres casus, quorum primus

primus est, quando offensor offendit iuste, puta defendendo licet suam causam, personam, vel honorem suum, & suorum, vel aliorum, ita quod fecit, aut dixit, aut omisit in iudicio, & extra, conformiter ad rectam rationem: tunc enim offensus irrationabiliter agit, si propter hoc indignatur ei, aut denegat loquelam, & tenetur non denegare: is autem, qui fuit culpabilis causa huiusmodi indignationis, aut excessus eius, vel offensa, tenetur se humiliter alteri offerre, aut se paratum exhibere ad debitam reconciliationem, & loquelam, seu salutationem. Quod si vterque fuit in causa, vel in excessu, vterque etiam tenetur seipsum ad debitam reconciliationem offerre, vel paratum exhibere, vt dictum est, in quo valde cauendum est ne quis ex affectione ad proprium commodum decipiat, vt communiter contingit. Ideo in hoc nullus debet esse iudex in sua causa, sed id relinquendum est iudicio boni, & prudentis viri, qui iudicet inter eos, vt oportet: aliter enim periculo se exponit offensor, & offensus culpam in alterum omnino, reiciens: sicque palliatur odium, & peccatum sine remedio.

1. Exceptio.

Secundus casus est si offensor iniustus verè, & vt decet, qualitatem suæ personæ petit veniam, & humiliatur offenso, nam tunc offensus tenetur sub mortali ei parcere, seu remittere offensam, & loqui, & eum recipere ad pristinam, seu ad aliam amicitiam debitam. Ratio est; quia regulariter offensa non est irreparabilis, ergo illa per offensoris humiliationem reparata, iam non potest offensus licet punire offensorem denegando ei debitam amicitiam, & loquelam, neque indignationem habere contra eum. Ad quod facit Lu. 17. Si reuersus fu. ad se. di. poenitet me, dimitte ei & c. Et Math. 6. Si non remiseri. vnusquisque fratri su. de cor. Vest. nec pater vester dimittet. Vide etiam Abulen. Matth. 5. q. 60. vsque. q. 70.

Et notanter dixi quod secundum qualitatem personarum est facienda humilis venia petitio: quia alius modus seruari solet inter religiosos, alius inter nobiles, & potentes, alius inter rusticos, & ciues plebeios, alius inter filios, & parentes, secundum diuersas consuetudines terrarum, & personarum.

Item notanter dixi, quod ad pristinam, seu ad aliam debitam amicitiam debet recipi offensor humiliatus: nam sunt aliqua offensa talis qualitatis (quale est adulterium ex huiusmodi) propter quas offensor humiliatus nondum meretur recipi ad pristinam amicitiam, & familiaritatem, & beneficia: sed ad aliam minorem in perpetuum, seu ad tempus secundum qualitatem negotii, personæ, & status: In quo non potest dari certa regula generalis pro omnibus casibus, qui secundum particulares circumstantias diuersimodè variantur: ideo in hoc standum est iudicio boni, & prudentis viri; Certum tamen est quod maior, & magis debita est amici-

tia naturalis, & familiaritas inter filios, & parentes, & fratres, quam inter alios cæteris paribus.

3. Exceptio.

Tertius casus est quando ex denegatione loquelæ, & salutationis, & specialis familiaritatis, & ex signis indignationis, & inimicitia quibuscumque propinquis aut remotis, generalibus aut particularibus, seu specialibus imminet graue scandalum pusillorum: tunc enim modò offensor iustus vel iniustus petat veniam, modò non, quicumque eorum fuerit causa talis inimicitia aut signorum eius, ex quibus tale scandalum suboritur, tenetur sub mortali peccato tollere tale scandalum altero duorum horum modorum, vt ipse maluerit, scilicet vel sufficienter notificando omnibus, qui sic scandalizantur, iustitiam suæ causæ (si ita est) & quomodo ipse licet & sine odio mortali, & liuore vindictæ est iratus seu indignatus alteri, cui loquelam denegat. Sed quia iste primus modus videtur vix possibilis quoad omnes casus, & personas ad tollendum scandalum sufficienter, ideo alius modus, quando ille primus non sufficit, est quod tollatur radix & causa scandali prædicti, puta loquendo, aut salutando inuicem, & exhibendo seipsum paratum ad recipiendum alterum ad loquelam, & debitam amicitiam, quantum sufficit ad prædictum scandalum tollendum.

Et nota quod scandalum in hac materia dicitur esse quando videntes aut scientes quod talis, puta offensus, non vult loqui, neque reconciliari alteri offensori, iudicant, & existimant illum id facere ex odio, & inimicitia mortali: in quo etiam iudicant illum suscipere sacramenta, & Eucharistiam: quodque si confessor eius doctus estimatur, & id tolerat, & admittit, iudicant illum sic mortaliter agere, aut quod similiter omnes alii possunt in inimicitia quacunque, etiam mortali, sumere sacramenta, & Eucharistiam, sicut vident illum facere: Sicque datur eis occasio sumendi Eucharistiam in mortali odio, & inimicitia videntibus quod ille, qui videtur esse in simili odio mortali, permittitur à confessore sic communicare, vt dictum est. Hoc certè est scandalum pusillorum: ad quod remouendum seu cauendum tenentur inuicem loqui, aut se ad id paratos exhibere, vt dictum est. Et ad hoc idem, & eodem modo tenetur quilibet etiam iniuste offensus ad cauendum occasionem propinquam odii, & inimicitia à corde offensoris, & ad ipsum præseruandum à peccatis mortalibus, in quæ probabiliter videtur ex sua fragilitate incursum offensor, videns offensum nolle ei loqui, neque ipsum recipere ad debitam amicitiam reconciliationem, & satisfactionem: Quia iure naturali, & diuino quilibet tenetur sub mortali in suis actibus cauere scandalum, & passiuum pusillorum seu fragilium, quantum commodè potest, vt Mathe. 18. Qui scandalizauerit vnum de his

puffillis, qui in me credunt, expedit ei &c.

Et cum his de scandalo concordat expressè Ca-
ietanus, & secundum Thom. secunda secundæ. q.
28. art. 8. & quæst. 43. & Gabriel. vbi supra, & A-
drianum in primo quodlibeto & Abulen. Math. 5.
quæst. 60. & q. 348. licet Siluester. titu. Charitas
quæst. 6. dicat quòd solum est mortalis species ma-
li, quando tale malum non potest esse bonum. Sed
hoc non obstante dico id esse mortale, & neces-
sariò vitandum altero duorum modorù prædicto-
rum, quando indè de facto oritur scandalum gra-
ue puffillorum: modo illa species sit mali ex genere,
aut ex circumstantia, modo alias possit bene fieri,
modò non; vt patet ex doctoribus loquentibus de
materia scandali, vbi supra.

Obiectio. 1. Quòd si offensus dicat, primo faciat offen-
sor quod ego volo, & loquar, & reconciliabor
ei.

**Secunda obie-
ctio.** Secundò nolo loqui, neque illi reconciliari, ne
cogar ei dare aut facere hoc vel illud, quod dare
vel facere non teneor, quia si loquor ei, cogar
dare aut facere.

**Tertia obie-
ctio.** Tertio nolo loqui aut ei reconciliari: quia non
potero me refrænare à verbis vel factis, vnde sit
peius quàm non loqui, aut quàm non reconciliari,
& quia ex loquela aut reconciliatione timeo pe-
ius damnum, quàm sit non loqui, & non reconci-
liari.

Resp. ad 1. Respondeo ad primam si quod petit offensus
est iustum, & ei debitum ab offensore, vel ad cor-
rectionem seu humiliationem offensoris id expendit,
vt supra dictum est, tunc iustè petit in iudicio
& extra, & non tenebitur loqui, aut ei reconcilia-
ri quousque sit ei sufficienter de hoc satisfactum,
maximè si ex tali loquela aut reconciliatione, of-
fensus perdit suum ius, vel actionem ad id, vt supra
in primo puncto habetur: quòd si non cogitur ne-
cessariò perdere tale ius vel actionem ex loquela,
vel reconciliatione simul, & ex non loquendo, aut
ex signis indignationis oritur scandalum, tenetur
tollere scandalum, altero duorum modorum su-
pradictorum, neque licitè petit ab alio fieri quod
ipse vult.

Resp. ad 2. Ad secundam similiter dico quòd nullus tene-
tur neque cogitur ex loquela aut reconciliatione
dare aut facere quod alias non tenetur. Item vix
potest dari casus, in quo non possit scandalum
tollì sine amissione iuris actionis aut rei indebitæ
alias: nam si offensus notificet, vt commodè po-
test, quomodo tale quid ipse dare aut facere non
tenetur, aut quomodo iustè sequitur suam causam,
quòdque paratus est reconciliari ex parte sua, iam
remouet scandalum puffillorum, & ignoratum.
Quòd si alter non vult hoc modo reconciliari,
nisi fiat aut detur quod non debetur, iam ipse so-
lus est in causa scandali, qui iniustè aut indebitè
vult secum fieri ab alio quod alius non tenetur,
& sibi soli tale scandalum imputatur, nisi fortè in

casu, quo talis notificatio non potest omnibus fieri
sufficienter aut licet fiat, non sufficit ad sedan-
dum scandalum, seu tollendum maius malum im-
minens, tunc enim pro vitando maiori malo feren-
da est iactura minoris boni, rerum, & hono-
ris.

Ad tertiam dico quòd si tale periculum proue-
nit à mala conuersatione, & natura seu inclinatio-
ne alterius puta offensoris, aut à vehemènti pas-
sione naturali cuiuscunque eorum; tunc hac cau-
sa durante, potest differri loquela & familiaritas,
seu reconciliatio, vt sic caueatur occasio propin-
qua periculi prædicti, quousque paulatim tollatur
illa causa, vt sepe contigere solet in parentibus, qui
vehemènti passione commouentur, videntes occi-
sorem suorum filiorum, aut consanguineorum,
& idè non tenentur tam citò eradicare à se hanc
passionem naturalem tam vehemèntem, & iustā,
sed solum eam refrænare, ne exeat in opus illicitum,
aut in odium, & liuorem vindictæ, & caue-
re occasiones propinquas ad hoc, & vt caueant
hanc occasionem propinquā, & vehementem odii
& vindictæ, prudenter cauent loquelam, & con-
uersationem talium offensorum. Quòd si id prou-
enit à sola voluntate offensi, qui non vult seipsum
vincere, suamque passionem, & indignationem,
cum facillè possit, si liuorem vindictæ deponeret,
tunc hæc causa, quæ de præsentis est culpabilis,
non excusat illum in casu: nam ad prædictum
scandalum remouendum, tenetur loqui, aut re-
conciliari humiliato, aut non humiliato, vt dictum
est.

Tertium punctum ex omnibus supradictis in-
fertur, quod propter offensam filiorum aut fra-
trum, qui non sunt sub potestate, & obedientia
parentis aut fratris, licet talis eorum pater aut fra-
ter offensus possit sine mortali peccato ad tem-
pus eis irasci, & indignari, & propter hoc illis lo-
quelam & reconciliationem denegare cum inten-
tione sic humiliandi eos, & puniendi eorum te-
meritatem, & attrahendi eos hoc modo ad id,
quod ipse vult iustè secum fieri ab eis: tamen re-
gulariter ad semper, aut ad multos annos id fieri
non potest, maximè vbi offensores debite humi-
liantur, exceptis casibus à lege expressis, & aliis,
in quibus propter enormitatem offensæ recta ra-
tio dicitur filios, & fratres, & alios in perpe-
tuum, seu ad longum tempus priuandos esse lo-
quelam, & reconciliationem parentum, & fratrum
in toto vel in parte. Et ratio prædictorum est,
quia regulariter punitiones tales non debent esse
implacabiles, neque exterminatiuæ fœderis, &
amicitiæ naturalis inter patres, et filios, & fra-
tres, & propinquos, neque cum scandalo pu-
fillorum: exceptis inquam casibus lege expres-
sis, & offensis enormibus, vbi iam cessat ratio fœ-
deris, & reconciliationis prædictæ, & scandali,
vt ex prædictis patet.

Ideò

Ideò dico quòd tunc sub mortali tenetur of-
fensus recipere ad loquelam, & reconciliationem
offensorem humiliatum, quando post longū tēpus
indignationis occurrerit talis casus, puta infirmitas
grauis, mors, aut notabilis iactura, seu infortuniū
alicuius eorū, aut nuptiæ, filiorum, aut filiarum, &
hmoi, vbi tales personæ solent & debent adesse: ita
quòd si non adessent, cum facillè possent, & ex pri-
uatione familiaritatis aliàs debita iam incipiunt
scandalizari qui id vident, aut sciunt, & ipsi offen-
sores indignantur, de nouo que concipiunt inimi-
citas iudicantes odium confirmatum in corde of-
fensi contra eos: tunc enim incipit iam oriri scan-
dalum puffillorum, & ignorantū: quod altero duo-
rum modorum in secundo puncto prædictorū of-
fensus remouere tenetur, & præcipuè recipiendò
offensores ad loquelam, & debitam recōciliatio-
nem, vt dictum est.

QUESTIO VIGESIMA OCTAUA.

*Utrum pro honore Dei, aut pro spirituali proximi salu-
te, liceat velle, & petere à Deo carentiam gratiæ, aut
gloriæ ad tempus, vel etiam in æternum.*

Prop. 1.

RESPON. per quatuor propositiones quarū
prima est, quòd non est licitum velle peccare, aut
Dei gratia carere pro honore Dei, & multò mi-
nus pro spirituali salute fratrum: patet quia id re-
pugnat, & est contra charitatem Dei, & sui ipsius
hominis, vt liquet, neque sunt facienda mala vt eue-
niant bona Rom. 1. cum hoc tamen stat secundum
Medina de penitentia. q. 6. q. licitè peccator vult
ad tēpus manere in Dei inimicitia sine gratia, non
quidem absolute nec vt est culpa, sed ex suppositio-
ne, vel vt est pœna peccati, quia illam meruit.

Prop. 2.

Secunda propositio, licitum & heroycum est
pro honore Dei, velle, si fieri possit, manendo in
charitate & gratia Dei, carere gloria nō solū ad
tempus, sed etiam in æternum. Ratio, quia sic re-
ctè præponitur affectio iusti, affectioni commodi,
& melius bonum minori: & sic est ordinata chari-
tas, qua bonum honoris Dei præponitur bono, &
dilectioni ipsius hominis, suisque cōmodis etiā eter-
nis. Ex quo patet quòd pro vitanda offensa Dei,
seu peccato quocunque, etiam cuiuscunque, qua-
tenus est offensiuum Dei, heroycum sic conditio-
naliter velle carere gloria: Quia æquiualeter fit
propter honorem Dei. Concordat Adrianus in tra-
cta. de remis. præst. postmortem. q. 2. Et ad idem
videtur Palud. in. 4. distinct. 17. q. 1. art. 6. concl. 3.
Et Durandus, ca. distinct. q. 6. Sic Paulus ad Ro. 9.
Optabat esse anathema à Christo pro fratribus,
id est si ad honorem Dei, qui ex salute & conuersio-
ne Iudeorum redundabat, expediret ipsum carere
gloria, vel ad magnum tempus, id certè ex charita-
te ad Deum optabat Paulus, secundum Originem

& Chrysost. ibidè & lib. 4. de Sacerdotio. & lib. 3.
de prouidentia; & sermone. 10. de charitate. Et
Theophilus, & Athanasius sunt ad idem, vt etiā
magister Soto, & Grandis referunt ibidem. Sic et
forte secundum eosdem doctores intendit Moy-
ses quando Exo. 32. ait. Aut dimitte eis noxā hanc,
aut dele me de libro tuo &c. quia scilicet talis di-
missio culpæ populi redundabat ad Dei honorem,
propter quem petebat deleri de libro vitæ, si esset
possibile: nā stante lege nō est possibile nec opta-
bile absolute, sed conditionaliter & inefficaciter:
pro salute autem fratrum minimè, vt de hoc in. 4.
propositione latius.

Tertia propositio, licitum est & meritoriū pro
spirituali salute fratrum, immò & pro quacunque
alia rationabili causa velle carere gloria ad tēpus:
quia licitum est viro iusto sciente se esse in gratia
nōlli mori tam citò; & velle satisfacere in purgato-
rio diu pro peccatis potius quàm hic breui tempo-
re, quia refugit mortem, & labores vitæ huius: ne-
que oppositum est ei præceptum à Deo, nam detur
ibi, & per cōsequens vult licitè diu retardari à glo-
ria ex causis rationabilibus supradictis: immò, &
hac de causa licitum est velle etiam ad tempus pa-
ti pœnas inferni pro salute fratrum, sicut B. Cathe-
rina de Senis optabat esse opertorium inferni, scili-
cet ad tempus ne quis illuc descenderet. Neque. n.
omnis charitas in quocunque gradu cupit aut in-
clinat vt homo cupiat statim & omni tempore esse
cum amico Christo in fructu amicitie, puta in glo-
ria: sed pro aliquando, puta pro suo tempore, post
mortem & purgationē debitam peccatorum. Sic
etiam Paulus ad Roma. 9. optabat esse anathema à
Christo pro fratribus, scilicet ad tempus tantum
secundum Chrysost. Orige. Theophi. & B. Tho. &
Nico. de Lyra ibidem, & communiter doctores.
Sicut & B. Martinus orabat dicens dominæ si ad-
huc populo tuo sum necessarius non recuso labo-
rem &c. Et ad Philip. 1. Coarctor est duobus &c.
Concordat expressè cum his Adria. vbi supra, &
Palud. in. 4. distinct. 21. q. 1. art. 2. concl. 3.
Hiero. autem & quidam alii doctores illud desi-
derium Pauli existimant tunc cōtigisse cum is sub
iudaismo Ecclesiam Christi Zelo synagogæ inse-
ctabatur, vt habetur ad Gala. 1. proficiebam in iu-
daismo &c. & super Zachariam ca. 14. exponit q.
Paulus pro salute fratrum iam conuersus ad fidem
Christi optabat esse anathema pro fratribus, id est
maledictus & opprobrio habitus, & abiectus inter
homines volens Christum imitari, qui pro nostra
salute maledictus factus est, vt ad Galatas tertio
habetur.

Quarta propositio, non est licitum vllò modo,
videlicet, nec absolute, nec etiam conditionaliter,
nec inefficaciter velle, nec ita directè, & finaliter
petere carere gloria, vel damnari in æternum pro
salute fratrum finaliter, vel ut illi saluentur: etiam
si sine peccato, & manendo in gratia Dei, id fic-
ri posset.

Probatur tùm primò quia id est contra charitatem ad seipsum vel contra ordinem eius, ratione cuius homo tenetur prædiligere salutem suam eternam, quæ stat in vnione beatifica ad Deum. Et faciunt ad hoc doctores in tertio distin. 29. communiter dicentes quòd ex ordine charitatis necessariò tenetur quilibet velle beatitudinem sibi potius, quàm aliis quibuscunque. facit & id Matth. 16. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur: animam verò suam detrimentum patiat? tùm secundo quia tale malum priuationis gloriæ non, nisi pro maiori bono diuino vel ipsius appetentis, est ipsi appetibile. 9. Eth. Amabile quidem bonum, magis autem proprium: tùm tertio quia si id liceret appetere, ergo & ad idem conari quantum possibile esset, quod tamen non videtur, vt ex responsione ad argumenta patebit.

Arme. 1. Oppositum huius quartæ propositionis videtur tenere Adria. vbi supra, & aliqui alii doctores propter quatuor rationes primò quia si id licet propter honorem Dei, vt in prima propositione dictum est, ergo & propter salutem eternam fratrum. probatur consequentia ex identitate rationis; & quia ex fratrum beatitudine, & salute prouenit honor Dei. Et quia Exo. 32. Aut dele me de libro tuo, aut dimitte eis &c. & Roma. 9. Optabam esse anathema à Christo pro fratribus: hoc clarè insinuatur licetè desiderari.

Argum. 2. Secundo, quia maius bonum diuinum est participatum in beatitudine à pluribus, quàm à me ipso tantum, ergo magis oprandum est etiam mihi & præponendum propriæ beatitudini meæ. Nam bonum quòd magis commune, eò maius & melius, ergo præeligibilius est.

Argum. 3. Tertio, quia secundum Martinum. q. 7. de fortitudine & communiter doctores contra Durandum in quinto distin. 17. q. 6. & Paluda ea. distinct. q. 1. art. 6. fortis politicus non credens nec sperans aliam vitam, certè virtuosè moritur pro sua repub. & ita vult in eternum priuari vita & felicitàte, quam ipse nouit, pro temporali salute & felicitàte fratrum, aut suæ reipub. ergo similiter virtuosè id vult Christianus, scilicet carere gloria eterna sibi cognita pro æterna fratrum, vel reipub. suæ salute & gloria.

Argum. 4. Quarto quia si id licet ad tēpus, vt supra in tertia propositione habetur, ergo & in eternum velle gloria carere pro fratribus vel ex eadem causa licet: ex quo manet eadem ratio charitatis proximi vtrouique: neque ratione temporis maioris vel minoris fit illicitum de licito manente eadem ratione semper vno aut pluribus diebus.

Responso ad primum argum. Sed his non obstant. videtur standum in prædicta quarta propositione. Et ad rationes vel argumenta præfata respon. ad primū negando consequentiam, nec ibi est eadē sed potius diuersa ratio. Nam bonum diuinum in se, ex quo est primum & immediatum obiectum charitatis & finis omnium, licetè desideratur & præponitur omnibus aliis postpositis

etiam beatitudini propriæ: non sic beatitudo fratrum, vt ex supradictis, & ex responsione ad argumenta sequentia amplius liquet. Ideò quamuis ex beatitudine fratrum Dei honor proueniat; non tamen licet pro fratribus nec respectu eorum finaliter, quod pro Dei honore tandem licet, sicut nec eos diligere super omnia, quamuis propter Deum, & ex eorum dilectione Dei dilectio proueniat, & in ea includatur.

Et ad id Exo. 32. & Ro. 9. dico id tripliciter intelligi posse: primò de priuatione gloriæ ad tēpus, de qua supra propositione tertia habetur: secundo de desiderio priuationis gloriæ in eternum finaliter pro honore Dei, de qua superius propositione, secunda dictum est tertio si de desiderio priuationis gloriæ in eternum pro fratribus intelligatur: tunc vel non est intelligendum finaliter pro gloria aut beatitudine eorum, sed pro honore Dei inde proueniente, vt superius in propositione secunda declarauimus: vel illa affectio & petitio potius sit, atque directè tendit ad salutem & veniam proximorum à Deo impetrandam, quàm ad carentiam gloriæ ibi propositam. Est enim ille modus loquendi vel hyperbolicus secundum Nico. Lira & valde cōmunis, dum dicit Amicus amico, aut parcas illi, aut tolle mihi vitam, vel si illi nō parcis, occide me. Quod fit ad significandum vehemens desiderium impetrandi bonum, quod aliis desiderat, & petit: per illam etiam hyperbolicā desiderii explicationem intendit cor alterius, vel Deum ad misericordiam petitam inclinare: non autem intendit sibi malum illud velle aut petere vllò modo: et procedit ille modus petendi ex magna confidentia amoris vel amicitie petentis ad eum, à quo sic petit secundum August. Exo. 42. Est enim certus, & confidit sic petens quòd ille, à quo petit non infliget malum illud, quod sibi infligi petere videtur. Itaque ibi nec desideratur nec petitur carentia gloriæ in eternum pro fratrum salute: sed per talē hyperbolicum modum loquendi explicatur vehemens desiderium salutis eorum, quæ tandem petitur, & desideratur. Et ita nihil inde contra quartā opinionem habetur.

Quod autem Exo. 32. Lira dicit quòd prædicta petitio processit secundum portionem inferiorē: certè parū ad rem facere videtur. Nam si à ratione plene deliberata procedit, certè nil culpæ vel meriti tollitur vel apponitur ex hoc quòd secundū hanc vel illam portionem fiat suū perueniat. Aliæ expositiones Exo. 32. dantur ab aliis, quæ ibidem à Nico. Lira, & eius defensore Matthia contra Burgē. optimè refutantur, et ita patet respon. ad primū argumentum. Nam & Turrecremata in decreto distinct. 45. ca. disciplina, dicit id Exo. 32. intelligi potius de libro vitæ temporalis. volebat enim Moyses, vt bonus pastor, mori pro ouibus suis: quasi diceret, si nō parcis eis dele me de ista vita, quia amplius viuere nolō, ut in eo. ca. disciplina. paulò inferius significatur. Alii dicunt quòd intelligitur sic id est,

id est dele me de libro specialium tuorum amicorum, & valde familiarium tuorum famulorum. q. d. Ne ostendes te mihi tam familiarem, & fauorabilem coram omnibus si non parcis eis, vt ego peto, vt omnes id videntes de cætero ad me pro intercessione non fugiant.

Resp. ad 2. Ad secundum respondeo distinguendo. Nam si habeatur respectus ad bonum diuinum in se, id est, ad eius honorem maiorem resultatē ex plurium salute & beatitudine: tunc conceditur antecedens, & consequentia, & hoc est quod supra in secunda propositione dictum est: secus autem si habeatur tantum respectus ad bonum diuinum participatum in proximis, id est, ad vtilitatem eorum: tunc enim concesso antecedente negatur consequentia.

Et ad probationem quòd scilicet bonum commune est maius, & melius. ergo eligibilius quàm proprium: respon. negando consequentiam: quia non sunt cætera paria. Dico enim quod maior ibi assumenda, seu regula generalis, quod scilicet maius bonum est eligibilius, intelligitur vel vtrouique absolute, & in se: vel vtrouique respectiue, ita quod maius bonum proprium est eligibilius ei, qui in tali bono aliquo modo participat in eo, secundum Palud. vbi supra dist. 17. Quod patet dupliciter. primo, quia idè est, & dicitur bonum, quia conueniens habenti: & idè cōmune, & maius bonum est eligibilius, seu amabilius, quàm proprium, & quàm minus bonum, quia in illo communi, & maiori bono saluatur aliquo modo ratio boni proprii minoris. ergo si nullo modo quis participat in eo, iam nec ratio boni proprii in eo saluatur. Iam etiam sequitur quod illud nullo modo est ei cōueniens neque bonum, neque eligibilius, aut amabilius, quàm proprium: ideo dicitur. 9. Eth. Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium: item amicabilia quæ sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus ad se.

Item secundo, quia pars naturalis, & politica est præcisè propter totum corpus naturale, siue politicum: quia in eius bono bonum partis ipsius seruetur: quod inde patet, quia etiam stando in lumine naturali si homo nō esset pars reipub. alicuius particularis, vel totalis, scilicet totius mundi non licetè vitam exponeret corporalem pro corporali salute, etiam mundi totius: quia pars non nisi pro toto, cuius est pars, aliquo modo se naturaliter exponit, quia est præcisè propter illud, in cuius bono conseruatur, & à quo pendet suum esse. Nunc autem in rebus spiritualibus, vel supernaturalibus nō est talis vnio nec ordo vnus ad alterum, nec etiam ad totam creaturarum rationalium vniuersitatē præcisè: nisi ad Deum vel in ordine ad ipsum, ad quem & respectu cuius respicit, & inclinatur charitas, vt ad primum & immediatum obiectum suum: à quo est solo principaliter homo pedit: & in quo viuimus, mouemur, & sumus, & nostrum bene esse finale, siue beatum speramus. Ideò quoad hoc esse supernaturale, atque beatum homo non est pars alicuius cōmunitatis, vel ecclesiæ, nisi in ordine ad Deum:

neque est vnio, aut participatio animarum, & bonorum spiritualium, nisi in ordine ad ipsum, vt dictum est. Non igitur debet homo etiam pro bono totius mundi siue salute animam suam exponere perditioni, aut carentiæ beatitudinis æternæ, neque id velle: quia nec id à Deo gratum est etiam si sine peccato in gratia Dei permanendo id facere possit. Matth. 16. Quid prodest homini &c. vt supra probatum est. Vnde & secundum doctores in 3. dist. 27. 29. præcipue Scotum ratio diligibilitatis est bonitas, & vnitas, & nisi sit bonitas infinita Dei certè præponderat ratio vnitatis, & proprietatis ad amandum secundum Arist. Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium: ideo & ordo charitatis post Deum incipit à seipso: & secundum doctores in 4. dist. 50. minor beatus plus intensiue & appreciatuè, licet non extensiue, amat suam minorem beatitudinem, quàm maiorem aliorum sanctorum.

Resp. ad 3. Ad tertium respondeo negando consequentiam. & ratio est quia talis modò excusetur à culpa, modò non ratione talis ignorantie non credendo nec sperando aliam vitam nisi naturalem, quam habet in repub. cuius est pars, & non sperando ordinari ad Deum in vita æterna beatifica: dico quod virtuosè agit moriendo pro sua repub. quia & sic faciendo non vult perdere vitam beatam æternam, quam nō cognoscit, sed solum vitam temporalem seu esse suum naturale in æternum, secundum quam vitam, seu esse naturale est pars reipub. secus est de volente malè perdere vitam beatam æternam, quam credit, vt dictum est.

Resp. ad 4. Ad quartum respondeo negando consequentiam, & ratio discriminis est: quia charitas inclinatur ad volendum esse cum Christo aliquando in vita beata æterna, seu quia non est cōtra charitatem sui velle carere gloria ad tempus ex causa rationabili, vt supra. Bene autem est contra charitatem, & eius inclinationem velle carere gloria in æternum etiam pro aliis fratribus: quia ex ordine charitatis tenetur homo potius velle sibi gloriam æternam aliquando, quàm aliis, vt patet ex supradictis in 3. & 4. propositione. Sicque non manet eadem ratio temporis, aut durationis temporalis, & durationis æternæ: ex quo pro breui tempore non est prohibitum, sicut prohibitum est ex ordine charitatis ad se velle aut facere hoc etiam pro fratribus, in æternum, vt dictum est.

Velle autem diu in hac vita viuere, vt delectabiliter viuat in suis diuitiis, & honore aliis licetè, nō est mortale sed veniale, secundum Adrianum vbi supra, & Nauarro in summa ca. 11. nu. 6.

QVAESTIO VIGESIMANONA.

Vtrum liceat mentiri, aut cognoscere non suam, pro vitanda alicuius morte corporali, aut graui scandalo, aut pro liberanda republica ab iniusta oppressione, siue tyrannide.

RESPON. in hoc est duplex opinio prima quae sic. quae probatur. 9. rationibus. Prima, quia ex duobus malis minus malum, minusque periculum est eligendum pro vitando maiori, secundum rectam rationem: quia & habet rationem boni, ut hoc ait August. 3. par. lib. de mendacio, ad Consentium c. 8. & Grego. & habetur dist. 13. ca. nerui. & ca. duo mala. & ibi Turrecremata, & 22. q. 4. non solum. & 3. Ethic. ca. 3. & ff. de reg. iur. quoties nihil, & Scotus in 4. dist. 13. q. 2. & Gerson in regulis moralibus ca. 1. & c. de auaritia, sed minus malum ex genere suo est mendacium, & fornicatio, quam homicidium, ut patet, tum ex obiecto, tum etiam ex ordine preceptorum decalogi secundum communiter doctores, ut supponitur. Et qui potest tueri vitam suam, vel alterius, ipsumque a morte spirituali liberare, & non facit, certe censetur homicida, & causa peccati proximi, secundum dist. 83. ca. prouidendum. ubi dicitur. Parum refert laetum inferas, vel admittas, ergo pro tuenda vita corporali, vel maiori peccato proximi cauendo, est minus malum mendacii officiosi, & etiam fornicationis eligendum.

Nec valet euasio, quae mors est malum poenae, quod potius est eligendum, quam quodcumque malum culpae, maxime cum in patiendo poenam non sit culpa. Quod non valeat haec euasio, probatur: quia licet mors sit malum poenae, ipsamque pati ex genere suo non sit culpa: at, mortem infligere, vel admittere in se vel in alio sine causa rationabili, cum homo potest eam iure vitare, est culpa, ut dictum est in dist. ca. prouidendum, quia tenemur eam vitare ex precepto, Non occides. ergo pro ea vitanda minus malum mendacii, & fornicationis, est licitum medium secundum rectam rationem, ut dictum est.

Secundo probatur idem (& est fortificatio rationis praecedentis) quia sicut pro vitanda morte sui vel alterius (modò sit malum poenae, modò sit malum culpae) rationabiliter quis detinet, & capit alium, cum non patet aliud remedium, & pro iusta defensione sui ipsius, vel etiam innocentis, & amici, maxime ad ipsum confugientis, licet quis occidit iniustum inuaforem cum moderamine inculpatæ tutelæ, secundum communiter doctores. Ex clem. 1. si furiosus. Et extra de senten. excom. ca. 3. & de homicidio. ca. signifiasti. el. 2. & ca. dilecti. de senten. excom. lib. 6. & pro defensione & pace reipub. in bello licet occiduntur hostes iniusti, & latrones a iudice, ut habetur. 2. Ethic. & lib. 7. de reipub. ca. 13. & secundum communiter doctores: & pro saluanda vita sua vel alterius, & reipub. licet quis prodit secretum in infamiam sui, vel alterius quod aliò qui seruare tenetur secretum. ergo simi-

liter eodem modo, eadè causa, & ratione, licitum est mentiri, & fornicari, seu accedere ad non suam pro saluanda vita: patet consequentia propter eandem rationem, scilicet ut vitetur mors: quia sicut fornicari & mentiri est prohibitum lege naturali & diuina, sic etiam furari, & non occidere hominem, & non reuelare secretum, igitur sicut pro vitanda morte delinunt esse mala capere alienum, & occidere hominem, & reuelare secretum, quia lex naturalis & diuina sic ea prohibuit, & sunt mala, & peccata, excepto casu maioris mali vitandi, qualis est mors, tunc inquam desinunt esse mala, & peccata: neque proprie, & formaliter vocantur peccata, aut nominibus peccatorum, puta non proprie dicitur furtum, homicidium, aut proditio secreti, sed solum materialiter, & similitudinariè, & usurpatiue: ita & mentiri, & fornicari pro saluanda vita desinunt esse mala, siue quouis iure prohibita.

Nec obstat dicere secundum B. Tho. & Caietanum, quod quia res temporales cuiuscumque sint, & defensione sui, & reuelatio secreti sunt media ab ipsa natura ordinata directe, ad conseruationem vite in casibus supradictis proportionabiliter, ideo sunt media licita pro vitanda morte: mendacium autem & fornicatio minime. Haec inquam euasio non valet: quia quodcumque ad vitandam mortem fuerit medium necessarium mendacium vel fornicatio: tunc eadem ratione, qua actus vel usus aliarum rerum ad seruandam vitam fit licitus, & ordinatus a natura, licet aliàs lege naturali, & diuina sit prohibitus, ut vas aureum alienum, ut mediante eius uenditione succurratur extremae necessitati: eadem etiam dicere falsum, & cognoscere non suam ut vitetur maius malum mortis fit licitum & ordinatum a natura: modò regulariter aliàs fit medium directe ordinatum a natura ad id, modò non. Nam in casu necessitatis extremae omnia illa etiam vasa aurea, in quibus mors vitari potest directe vel indirecte, mediate uel immediate, aut quouis modo, sunt media communia, & pro tunc apta, & ordinabilia, seu expedientia, seu etiam necessaria ad id, & per consequens pro tunc sunt a lege naturali, & diuina concessa ad vitandum mortem, dum aliud remedium non apparet: quia tunc currit eadem ratio in omnibus ut scilicet pro vitando maiori malo mortis, aut grauis scandali, eligatur minus ut dictum est.

Tertio probatur idem, quia inuoluntarium, & coactio excusat a culpa, sicut & ignorantia inuincibilis secundum omnes, quia tollit uoluntarium. Sed qui pro uitanda morte mentitur, uel fornicatur, iam id facit inuoluntariè: quia id facit aut certe permittit necessitate coactus, qui certe nollet facere si mortem posset uitare: quia licet id sit mixtum ex uoluntario & inuoluntario: tamen simpliciter est inuoluntarium: & coactum mendacium, & fornicatio pro saluanda uita secundum 3. Ethic. ca. 1. ergo excusatur a culpa, sicut & Iacob cognoscens Lyam inuincibiliter ignoratam.

Quarto probatur idem, quia communis sensus

Ratio 4.

hominum

hominum refugit quod potius se exponat morti, aut proximum suum, quam vitet leue mendacium officiosum, pro quo non incurritur poena aeterna, aut quam vitet fornicationem: & similiter quod potius se, vel alium prodat cum scandalo graui, & periculo mortis suae, vel alterius, quam mentiatur, & fornicetur. Nunc autem communis sensus proborum hominum est iudicium rectae rationis, & quasi lex naturalis, ut 2. & 10. Ethic. ca. 5. & 6. igitur.

Ratio 5.

Quinto probatur, idem auctoritate Eustratii Episcopi doctissimi, qui 3. Ethic. ca. 1. ait. Mendacium turpe est: sed utilitatis causa non turpiter fit: sicut & saepe bonum non bene fit: tunc enim turpe definit esse: secus de mendacio pernicioso, quale est mendacium in fide & sacramentis, & moribus, & in iniuriam proximi, aut cum periurio admixto: quia pro saluanda vita cuiuscumque, non licet.

Item in collationibus patrum. colla. 17. ca. 9. & latius c. 17. & sequentibus Abbas Ioseph ait, quod mendacio tanquam helleboro utendum est ad custodiam virtutum, vel salutem proximi.

Item in glos. ca. quod ait. dist. 14. habetur quod secundum multos doctores est venialiter peccandum pro vitando peccato mortali in proximo. Et cum praedicta opinione concordat Martinus de fortitudine. q. 5. de martyrio quoad mendacium, & de temperantia q. 2. de luxuria quoad fornicationem. & Durandus in 4. dist. 33. q. 2. & Arnobius super Psal. 139. ait quod mendacium in Iudith bonum fuit, & expresse loquitur quod fuit bonum moraliter in se, & non solum in euentu.

Ratio 6.

Sexto probatur idem per August. lib. 5. de reipub. c. 10. dicentem quod Dion excogitato facinore praclaro cum mortis periculo Dionysium Tyrannum pro reipub. liberatione tentauit occidere, de quo & laudatur ibidem.

Ratio 7.

Septimo probatur idem per Aug. qui in 3. par. in tract. de sermone domini in monte lib. 1. non im probat, sed sub iudicio lectoris relinquit utrum sit probandum factum mulieris cuiusdam Antiochena, quae (sicut ibi narratur) ut de precio fornicationis maritum liberaret a morte, cui propter debitum pecuniarum astrictus erat, ipso consentiente cum alieno coiuit. Et videtur August. ibidem eam de hoc commendare.

Item idem August. lib. 22. contra Faustum. cap. 33. & ca. 37. & c. videtur laudare obstrictes Aegyptias, quae Exo. 1. per mendacium seruauerunt mafculos Hebraeos, & Raab quae Iosue. 2. per mendacium seruauit exploratores Hebraeos a morte. Et Loth qui Gene. 19. pro vitanda sodomia ciuium suorum filias suas eorum libidini exposuit.

Et videtur concordare Basilius super Prouer. 1. dicens quod pulchra fuit admodum Hebraeorum astutia Aegyptios decipientium, ac pro opere praemium a Deo suscipientium, ac demum misericordiam. Collaudata item est astutia nutricum Aegyptiarum, quae mares Hebraeos seruauerunt. Pulchra quoque astutia Rebeccae, quae modum reperit, quo filius ma-

gnam susciperet benedictionem. Et idem dicit de Raab & Rachele, & caeteris praedictis.

Et ad idem videtur quod Iudith laudatur, quia per mendacia, & per fornicationem, aut per periculum fornicationis Holofernem hostem seduxit, & tandem occidit pro liberatione reipub.

Item idem August. ad propositum de mendacio officioso pro saluanda vita dicit sic, In hoc homo semper vincitur affectibus humanis, ut falsum dicat sine alicuius iniuria, ut alicuius saluti aut commoditati consulat: non affectu tunc vincitur, sed bonitate naturae ducitur, ut melius in hac causa faciat, quam opinatur: & loquitur de seipso, ubi videtur quod sibi displiceat opposita opinio, quam ante tenuerat in libris de mendacio.

Item August. par. 8. lib. 3. quaestionum super Leuit. q. 68. ait. quod penè omnibus videtur quod pro salute, ubi nemo laeditur, liceat mentiri.

Octaue probatur idem quia secundum Magistrum in 4. dist. 38. & Hugo lib. 2. de sacramentis par. 11. ca. 6. Mulier, quae causa uitandi scandalum vel mortem stat cum non suo, cum aliter remedium non patet, licet facit reddendo debitum uiro illo ignorati exigenti, quia id, necessitatis est, licet non possit petere, quia id, est uoluntatis.

Similiter qui habet votum simplex non peccat reddendo debitum suo coniugi: licet non possit petere. Et Adria. in 1. quod lib. non reprobatur, sed tolerabilem dicit illam opinionem Magistri & Hugonis. ergo similiter in proposito propter eandem rationem dicendum est.

Nonò probatur idem. quia simulatio est species mendacii secundum August. par. 1. lib. 2. Soliloqui ca. 9. Nil enim refert an factis, an verbis, falsum uelis dicere, aut persuadere: & tamen est licita in casu secundum Hiero. super ad Galatas. 2.

Si arguatur quod August. 3. par. lib. de mendacio ad Consentium tenet oppositum quod scilicet pro vitanda morte corporali sui, uel alterius, etiam pro conuersione infidelium, non licet mentiri. Respondetur, quod ibi loquitur opinatiue, quam opi. postea in locis supra allegatis libro. 1. de sermone domini in monte & c. videtur infringere vel infirmare: immò etiam si ipse eam asseruisset, non esset standum illi contra rationes efficaciores in oppositum, ut supra tactae sunt, ut ipse August. decernit in ca. Ego solis. dist. 9. dicens quod rationi efficaci potius, quam auctoritati doctoris cuiuscumque standum est.

PRÆDICTA prima opinio defecit in se, & in fundamentis seu probationibus: in se quidem est erronea, & contra communiter doctores in 3. dist. 38. & B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 3. tenentes cum Augustino ubi supra par. 3. lib. de mendacio. & par. 8. lib. contra mendacium, & est contra decretum ecclesiae in cap. super eo. de usuris, ubi habetur quod sacra scriptura prohibet mentiri pro saluanda vita cuiuscumque: immò & pro salute spirituali, aut pro uitando peccato alterius cuiuscumque: aut pro conuersione infidelium, & pro pudicitia, & castitate seruanda,

Ratio 8.

Ratio 9.

Opinio 2.

seruanda, vt patebit infra ubi hæc allegantur ex Augustino.

1. Ratio.

Et hæc secunda opinio, vel potius veritas communis & catholica probatur septemplex. Primo, quia mentiri & fornicari seu scienter cognoscere non sua sunt ita mala, q̄ st̄ate lege (ut semper loquimur) non possunt per hominem à sua malitia denudari: & nulla ratione, aut causa possunt bene fieri. ergo non licet pro uitanda morte. Consequentia patet, & antecedens probatur: quia contra rectam rationem est falsum dicere scienter cum intentione fallendi, vel falsum dicendi aliis (quod est propriè mentiri.) quod patet: quia recta ratio dicit nihil cōtra veritatem scienter dici aut fieri. Nunc autem quacūque causa, aut intentione, & in quocunq; casu mentiatur, non tollitur quin adhuc talis actus sit contra veritatem scienter, aut contra dictamen rectæ rationis. ergo non tollitur tunc malitia, & deformitas talis actus mendacii. ergo nequa potest à sua malitia denudari. Similiter idem patet de fornicatione & adulterio: quia accedere ad non suam, quod est fornicari, in nullo casu, ex nulla causa, etiam per extremam necessitatem potest à sua malitia denudari, dum adhuc manet non sua, quæ nisi per matrimonium non potest fieri: vxor sua: nunc autem accedere ad non suam ex suo genere est contra rectam rationem, & lege naturali, & diuina prohibitum, vt patet per rationes, per quas communiter à doctoribus reprobat̄ur fornicatio, & concubitus vagus, quod propter breuitatem pro nunc supponatur ex 3. dist. 37. & in 4. dist. 26. igitur.

2. Ratio.

Secundò probatur idem. quia ex 3. Ethic. ca. 2. quedam tam turpia sunt, vt mori potius sit sustinendum, quàm talia perpetrare. & nō videtur quæ mala sint tam turpia nisi ea quæ sunt ita per se mala, vt nullo modo rectè fieri possint, qualia sunt mentiri & fornicari, quia de his habetur. 2. Ethic. cap. 6. q̄ nullo modo possunt rectè fieri. Et quod dicitur ibi de furto, & homicidio q̄ non possunt rectè fieri intelligitur de furto & homicidio propriè, & formaliter sumpto, quando scilicet fiunt cum iniuria proximi, quia tunc non possunt rectè fieri, neque à malitia denudari per hominem stante lege, vt patebit infra in responsione ad secundam rationem opinionis præcedentis: & tale est fornicari, seu ad non suam accedere. Idem ait etiam in 4. Ethic. ca. 7. de mendacio quod per se improbum est. Quod etiam ibi dicitur ab Arist. q̄ hæc rectè fieri non possunt, intelligitur non solum de potentia morale, ita q̄ vix, aut nunquam rectè facta sunt, aut fieri possunt, sed etiam de potentia logica, & absoluta ita quod, vt dictum est, nullo modo ex nulla causa rectè fieri possunt, quamuis opposita opinio erronea hoc perneget.

3. Ratio.

Tertiò probatur idem. quia Rom. 3. non sunt faciendæ mala, vt veniant bona, & multò minus vt vitentur mala culpæ, vel pœnæ: quia plus est facere bonum quàm vitare malum. Nec valet euasio, q̄

tunc minus malum pro vitando maiori non habet rationem mali sed boni, q̄ hoc nō valeat in proposito patet: quia licet hæc euasio sit vera in malis quæ à sua malitia denudari, & rectè fieri possunt: non tamen in malis quæ à sua malitia denudari, & rectè fieri non possunt, qualia sunt mendacium, & fornicatio, idolatria, & huiusmodi, quod probatur: implicat enim q̄ rectè fieri non possint simul, & q̄ pro vitando maiori malo, vel aliquo modo rectè fieri, & à sua malitia denudari possint: & sequeretur etiam q̄ liceret dare ad vsuram pro redemptione captiuorum, maxime cum ad id aliud remedium non pateret: quia tūc diceretur q̄ illud malū vsuræ sicut & furti respectu maioris mali, captiuitatis, aut periculi inde imminentis vitandi, haberet rationem boni: hoc autem reprobat̄ur expressè in ca. super eo. de vsuris, vbi habetur q̄ nō licet dare ad vsuram pro redemptione captiuorum, quia non sunt faciendæ mala vt veniant bona.

Item Dan. 13. est ad idem vbi habetur q̄ Susanna ait, Angustia sunt mihi vndiq; , si enim hoc egero mors mihi est, scilicet animæ secundum glo. interlin. si autem non egero non effugiam manus vestras: sed melius mihi est absque opere incidere in manus hominum, quàm peccare in cōspectu Dei: vbi patet clarè q̄ peccatum mortale reputabat illa sancta Susanna fornicari pro vitanda morte, vt etiam ait glossa interlinealis ibidem.

Quartò idem probatur. quia in dicto ca. super eo. de vsuris, habetur expressè quod sacra scriptura prohibet fornicari pro alterius vita seruanda.

Nec valet euasio. q̄ scilicet id intelligitur pro vitanda morte iuste infligenda, seu pro seruanda vita nocentis, seu quam nullo iure seruare tenemur. Quod hæc euasio nō valeat probatur: tum primò, quia opera misericordiæ, qualis est eleemosyna in casu extremæ necessitatis, aut redemptio captiuorum existentium in periculo mortis corporalis, vel etiam spiritualis, dum non patet aliud remedium, sunt obligatoria: & tamen non licet dare ad vsuram pro tali eleemosyna, aut redemptione captiuorum faciendæ, vt habetur expressè in dicto ca. super eo. de vsuris, quoad redemptionem captiuorum. ergo nec licet mentiri pro seruanda vita: tum secundò, quia absolutè, & indistinctè dicitur in dicto ca. super eo. q̄ non licet mentiri pro seruanda vita alterius sicut nec dare ad vsuram pro redemptione captiuorum: & facile erat distinguere & limitare, si cum distinctione, & limitatione prædicta Papa vel Ecclesia id determinans intellexisset.

Quintò idem probatur. quia in ca. inquisitioni. de senten. excom. habetur expressè, q̄ coniux sciens impedimentum quod probare non potest potius debet excommunicationem sustinere, quàm per carnale commercium mortaliter peccare. ergo in foro conscientie in quo ibi loquitur textus aperte, non licet fornicari pro seruanda vita.

Si negetur consequentia dicendo, quod textus ibi solum dicit q̄ potius est sustinenda excoicatio,

non

non autem dicit quod potius est sustinenda mors, quàm per carnale commercium mortaliter peccandum: quodq; idè pro morte, vel magno scandalo vitando potest reddere, nō autem petere debitum à non sua, quia illud necessitatis, hoc voluntatis est.

Contra hoc replicatur, quia si per carnale commercium etiam reddendo debitum mortaliter peccatur vt ibidem ait textus: nunc autem pro seruanda vita corporali non est mortaliter peccandum, neque vita animæ postponenda pro quacūque causa, ergo non licet fornicari pro seruanda vita, aut casu mortis euitandæ.

6. Ratio.

Sextò probatur idem. quia in cap. sacris, de his quæ vi metus, vel causa fiunt, habetur q̄ pro nullo metu debet quis peccatum mortale committere. ergo non licet fornicari pro morte vitanda.

Si negetur consequentia dicendo quod dictum ca. sacris. intelligitur de voluntariè communicante cum excommunicato in crimine vel in sacris.

Contra hoc replicatur. quia etiam si illa glossa admittatur, adhuc stat textus generaliter dicens, q̄ pro nullo metu etiam mortis debet quis mortaliter peccare alio quocunq; mortali peccato fornicationis & huiusmodi, propter eandem rationem, quia scilicet (ut textus dicit) nullum peccatū mortale licet committere metu mortis.

De intelligentia autem illius textus in c. sacris. dicit quod intelligitur quando directè incutitur metus, vt fiat transgressio legis, quia tunc videtur con temptus legis, qui nullo modo est committendus pro vitanda morte: quia est grauius malum ille cōtemptus, vt Adrianus latè probat in 4. de clauibus in materia excommunicationis in 7. exceptione, & in 1. quodlib. art. 3. in responsione ad quintum argumentum. intelligitur etiam quando ex non obseruantia excommunicationis vel alterius legis ecclesiasticæ imminet scandalum, aut periculum fidei. consonat Angest. in morali. ca. 6. in fine.

7. Ratio.

Septimò probatur idem, quia August. in 3. par. lib. de mendacio ca. 6. & 7. & ca. 11. 12. 15. 18. 20. 21. & par. 8. lib. contra mendacium ca. 15. 17. 19. 20. ex proposito determinat q̄ non licet mentiri pro seruanda vita corporali cuiuscunq; , aut pro seruanda castitate, aut pro conuersione hæreticorum, aut infidelium: ergo à fortiori non licet fornicari ex eadem causa.

Si dicatur (vt dicit supra dicta opinio erronea) quod ibi August. locutus est opinando, vel ex opinione aliorum, vt innuitur ex hoc quod in lib. 1. de sermone domini in monte, & alibi vbi supra videtur id relinquere iudicio lectoris, aut sub dubio.

Contra hoc replicatur: tum primò, quia etiam si ibidem August. opinatiuè loqueretur in lib. 1. de sermone domini in monte, & alibi, non inde sequitur quod ergo vbi supra in libris de mendacio, & contra mendacium etiam opinatiuè loquatur: maxime cum ex proposito, & affirmatiuè ibi potius determinet suam sententiam supradictam, & ecclesiastica in ca. super eo. de vsu. & in decreto. 20. q. 2. cap.

ne quis arbitretur. & ca. faciat. & ca. omne genus, tãquam certum nobis sic tenendū proponat quod August. vbi supra decreuit: tum secundò, quia etiam si vrobique August. opinatiuè loqueretur, nō esset potius stādum eius dictis dubiis in lib. 1. de sermone Domini in monte, & alibi vbi per transitum materiam tangit, quàm eius sententiæ assertæ vbi ex proposito illam pertractauit vbi supra in libris de mendacio, & contra mendacium, maxime cum rationes pro hac eius sententia communi, & catholica sint efficaciores, quàm rationes supradictæ pro prima opinione erronea opposita, quæ supra posita est, vt patebit respondendo ad eius probationes seu fundamenta.

Ad fundamenta igitur seu probationes supradictæ primæ opinionis erroneæ respondeo ad primū dupliciter. primò, quia illa maior solum est vera quando minus malum potest à sua malitia denudari, & bene fieri, aut quando solum est malum pœnæ, aliàs non, quia esset repugnantia quod minus malum esset eligendum, & quod nullo modo posset à sua malitia denudari, & rectè fieri, sicq; esset eligendum quod nullo modo rectè eligi, aut fieri posset. Ad minorem autem dico quod mendaciū, & fornicatio bene fieri, vel à sua malitia denudari non possunt: homicidium autem, & furtum sic, ut patebit in responsione ad secundum principale.

Alio modo respon. (etiam si concedatur primæ consequentiæ vbi dicitur, quod censetur homicida qui non tuetur vitam suam, vel alterius, cum potest: nā solum est vera prædicta minor quando sine causa rationabili vitam non tuetur, uel mortem admittit. Ex causa autem rationabili potest quis licitè, & honestè non dico occidere, sed permittere mortem sui uel alterius, puta pro vitando aliquo peccato, aut pro iniuria alicuius uitanda, aut pro iustitia, aut pro exercitio uirtutis, & patientiæ, & promotione uirtutis sic uirtuosè pati, ut patet in martyribus, & huiusmodi: & sic patet respō. ad replicam contra euasione ibi politam.

Ad secundum respondeo negando consequentiam, & ratio discriminis quare cum furtum, & homicidium sint etiam contra legem naturalem, & diuinā denudari possunt à sua malitia, & rectè fieri pro uitanda morte, & pro iusta defensione uitæ stãte lege: mendacium autem, & fornicatio minime: ratio (inquā) huius discriminis est, quia alienū auferre non aliunde est peccatum & malum, nisi quia talis ablatio est iniusta, & iniuriosa proximo, secundum August. par. 8. in q. super Leuit. q. 68. quæ causa & ratio cum cesset si dominus in suæ rei ablatione consentiat actu elicito, uel debito: idè tunc definit esse iniusta & iniuriosa: quia uolenti, & consentienti non fit iniuria, & per consequens definit esse culpabilis, & mala talis ablatio: & similiter in homicidio iuste se defendētis, uel reipub. ut iniuriam repellat cum moderamine inculpate tutelæ, ut sibi omni iure competit talis defensio. Ideo

Resp. ad 1. rationem.

Resp. ad 2.

Ideò talis occisio, & iniuria non occisori imputatur ad culpam, sed ipsi occiso qui iniuste coegit occisorem ad se defendendum tali modo: qui si aliter se tueri commodè posset, nollet occidere.

Fornicari autem de se est malum, lege naturali, & diuina prohibitum: non solum quia iniuriosum est coniugi (sic enim de eius consensu liceret sicut & capere alienum) sed præcipue quia accedere ad non suam, sicut & mentiri de genere suo, est contra rectam rationem, vt supra in prima probatione dictum est: ita quod hominem, aut per hominis consensum, aut per circumstantiam aliquam etiam extremae necessitatis, aut per aliquam causam eius malitia tolli non potest, stante lege, sicut potest tolli ab actu quo alienum capitur, & homo occiditur, ut iam diximus.

Resp. ad 3.

Ad tertium respondeo negando minorem. Immo ex 3. Ethic. ca. 1. & ait B. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6. mixtum ex voluntario & inuoluntario est simpliciter voluntarium: quia ibi est voluntas efficax, puta uoluntas efficaciter proiciendi merces in mare, licet sit inuoluntarium conditionatum, seu inefficax, aut secundum quid, quia scilicet nollet proicere si posset euadere sine protectione: sic in proposito de metu, & facit August. 3. par. lib. de mendacio c. 11. dicens quod certe mentitur qui mentitur inuitus: neque enim ibi est absoluta, & propria coactio, aut necessitas, sed conditionata, & secundum quid, vt dictum est, neque sufficit ad culpam: nam metus non tollit voluntarium sufficiens ad culpam, licet ratione metus culpa attenuetur, vt patet ex 3. Ethic. & communiter doctores dicunt ibidem, & ex dicto ca. facris, de sen. excom. Coactio uero naturaliter, & omnino tollit voluntarium, videatur Thom. vbi supra. & Angest. in morali ca. 6. in fine.

Resp. ad 4.

Ad quartum respon. ad maiorem quod omnis hominum sensus naturalis appetitus id refugit: non autem rationalis qui, est secundum rectam rationem, vt patet ex supradictis probationibus. Nunc autem sensus rationis, seu dictamen eius in omnibus fere hominibus est signum recte rationis: non autem sensus, aut appetitus naturalis, uel sensualis.

Resp. ad 5.

Ad quintum ex Eustratio respon. ille forte fuit illius opinionis erroneæ sicut & alii pauci vbi supra: quorum auctoritas non præualet contra Augustini sententia in hoc ab omnibus fere catholicis, & ab ecclesia (ubi supra) approbatur.

Et similiter refutatur dictum Abbatis Ioseph in collationibus patrum collatione. 17. & similiter refutatur glossa in ca. quod ait. distin. 14. & Martinus, & alii eiusmodi si qui sunt.

Et cum hac responsione concordat Adrianus in 1. quodlib. art. 3. in respon. ad primū contra secundam partem conclusionis. & multi philosophi anti qui errauerunt circa hoc: ideo Augu. edidit libros contra mendacium, vt refert Soto de secreto in membro. 3. q. 3. conclusione. 1. Et Castro de hæresibus, verbo, coitus. etiam est ad idem contra Marti-

num vbi supra.

Ad sextum ex Arist. respō. dupliciter. primo, quod dato quod ipse esset illius opinionis, quod non conceditur cum 2. & 3. Ethic. vbi supra oppositum tenent. tamen sententia Augustini, & communiter doctorum præualet in hoc: quia non solum in fide, & sacramentis, sed etiam in moribus fuerunt magis illuminati per fidem, & gratiam quam Aristoteles, & quam alii philosophi infideles, vt patet quia hi in moribus sæpe errauerunt, vt potè non plenè illustrati per fidem, & gratiam vt nostri sancti, & catholici doctores fuerunt.

Alio modo respon. quod ibi Arist. non approbat factū illud Dionysii, vt verè virtuosum, sed eius animum ad rempub. liberandam: factum autem laudat non quidem, vt bonum moraliter, sed ut medium præclarum arte, & industria, & fortitudine ad finem intentum, sicut dicitur bonus, præclarus, & prudens; latro, scriba, pugnator, aut iurisconsultus. Dato etiā quod Dyon, ibi laudetur de aliquo opere vt potè verè virtuoso, quia scilicet ad occidendum tyrannum manifestum hostem reipub. artem excogitauit: non tamen eò quod mentitus est, aut malum aliquod laudabiliter egit: sed quod occultauit astute artem suam ad suum intētum supra dictum. Sicquod; fuit ibi aliquid moraliter bonum de quo laudatur, cui tamen fuit commixtum aliquod malum mendacii de quo non laudatur.

Ad septimum ex Aug. lib. 1. de sermone domini in monte respō. dupliciter. primo, quod licet ibi relinquatur iudicio lectoris, an illa mulier licite fornicata sit pro morte viri cauenda: non sequitur ergo quod illud factum approbet ibidem, cum constet ipsum alibi in lib. de mendacio, & contra mendacium expresse oppositum sentire, ubi supra.

Secundò dico, quod ideo August. iudicio lectoris sub dubio reliquit, quia quatenus adulterium est iniuriosum coniugi uidetur excusari ab iniustitia in foro humano, & ab adulterio cum de eius consensu pro eius vita saluanda commissum est. cum quod stat quod quatenus est per se malum cognoscere non suam non sit excusabile à peccato simpliciter pro saluanda sua, & coniugis uita. Neque ibi August. probat, aut determinat hoc uel illud: sed difficultatem proponit insolutamque; reliquit propter rationem prædictam, vt dictum est. & quidem coram Deo adulterium est contra fidem, & sacramentum gloriæ.

Et ad ipsum August. lib. 22. contra Faustum respon. quod ibi non approbat mendacia illarum mulierum, & Patriarcharum: sed aliqua dicta, & facta excusata à mendacio, & fornicatione, dum ad sensum verum eorum uerba, & facta æquiouoca, aut mystica interpretatur in casu necessitatis, aut in casu quoad id cogebantur iniuste, aut ex diuina reuelatione ducebantur. Aliquando laudat quidem animum ad bonum: reprobatur autem mendacium quo ad bonum opus intendebant peruenire, ut patet ibidem cap. 33. vsque ca. 37. de Abraam, & Sara. &

ca. 42.

ca. 42. 43. & 60. de incestu Loth cum filiabus suis, & per totum librum illum usque in finem, ubi sæpius multò dicit expresse, quod eorum mendacia & fornicationes sunt reprobanda, nec imitanda in similibus casibus. Et in octaua par. lib. contra mendacium cap. 9. 10. 11. 12. est ad idem, & ca. decimo quinto, de obstetricibus Aegyptiis, & cap. decimo septimo, de Raab seruante exploratores. Iosue. 2. & eadem par. 8. lib. quæstionū super Exo. q. 1. & lib. super Leuit. q. 68.

Iudith autem non est mentita, neque animum fornicandi habuit cum Holoferne: sed sub verbis æquiouocis ueritatem occultans loquebatur, & animum Holofernens inducere conabatur ad sui concupiscentiam, ut sic eius amore captum, uel induceret ad parcendum populo suo, uel ipsum ipsius amore cæcaturum occideret, ut hostem reipub. paratum peiora committere, ut Deo iuuante factum est, ut patet Iudith ca. 9. ubi dicitur. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percutes cum labiis charitatis meæ, &c. & cap. 13. Sine pollutione peccati custodiuit dominus ancillam suam, &c. unde elicitur quod si fornicaretur cum Holoferne pro liberanda repub. certè pollutione peccati contaminaretur.

Sed utrum benè egerit Iudith inducendo Holofernem ad sui prauam concupiscentiam, qui erat paratus ad maius malum, ut ipsa illum ab illo maiori malo retraheret, suamque rempub. à morte liberaret, alibi latius de hoc agendum est: pro nunc autem dicamus quod licitum est.

Et similiter secundum prædicta respon. ad Basilium dicentem quod fuit admodum pulchra astutia Hebræorum, & Rebecæ, &c. quia scilicet ibi non fuit mendacium, sed pulchritudo industriæ, & astutiæ, quæ per uerba, & facta æquiouoca decepit quos iure, aut de speciali consilio Dei sic decipere potuerunt, & debuerunt. Pulchritudo autem astutiæ obstetricum Aegyptiarum non dicit pulchritudinem uirtutis, sed mediæ, puta astutiæ ad suū bonum finem intentum, sicut dicitur pulcher bonus, aut sapiens: latro, ut supra in responsione ad sextum ex Arist. dictum est.

Item ad August. dicentem ad propositum de mendacio officioso, quod homo tunc ducitur bonitate naturæ, ut melius in hac causa faciat, quam opinatur, respon. quod illa uerba Augustini non potui reperire: si tamen alicubi reperiuntur, certè intelliguntur quod in tali casu homo melius facit in eo quod finaliter intenditur, puta saluti, aut commoditati suæ, uel alterius consulendo, aut providendo, quia ad id ducitur bonitate naturæ, quam opinatur, scilicet in electione, puta eligendo mendacium, ut medium ad tale bonum finem intentū: ita quod uult dicere, quod intentio finis est bona, electio autem mediæ est mala, licet ipse homo opinetur quod sit licita: sicque ibi non displicet ipsi Augustino sententia, quam in libris de mendacio decreuerat.

Ad ipsum August. par. 8. lib. 3. q. super Leuit. q. 68. quod penè omnibus uidetur quod pro salute, ubi nemo læditur, liceat mentiri.

Respon. uult dicere, quod penè omnibus uidetur non quidem secundum rectam rationem, sed secundum appetitum naturalem, aut erroneè iudicantibus: ideo id ibidem reprobatur expresse, & vbi supra in libris contra mendacium.

Ad octauum respon. quod illa opinio magistri, & Hugonis non tenetur cōter à doctoribus: sed potius reprobatur, vt erronea, & in c. literas. de resti. spol. non approbatur: & Adria. vbi supra eā non approbat, nec Medina de resti. q. 19. in respō. ad 4. & nos supra in q. 8. latius reprobata ostendimus.

Ad nonum respon. quod est duplex simulatio secundum Adria. in 4. in materia de baptismo. q. 1. altera quidem est species mendacii, & est quando falsum significatur, & hæc nunquam est licita, de qua loquitur Aug. altera autem est occultatio ueritatis, seu fictio ad aliquod uerum significandum, & hæc non est species mendacii, sed est licita in casu, de qua simulatione loquitur Hiero. vbi supra secundum eos, qui illos doctores sic concordare nituntur: nam alii eos inter se dissentire dicunt.

Ex omnibus supradictis sequitur, quod illa prima opinio iam cōfutata est erronea, quatenus est contra rectam rationem, & ueritatem, & temeraria, quatenus est contra communiter doctores: & scādala, quatenus est incitatiua ad peccatū: & hæretica, uel saltem sapiens hæresim, quatenus est contra sacram scripturam, vt habetur in cap. super eo, de uisuris, uel quatenus inde deducitur in bona consequentia.

QUÆSTIO TRIGESIMA.

Utrum nouitij religionum, præsertim ordinis nostri fratrum minorum, possint absolui sacramentaliter à peccatis, etiam intra ordinem reseruat, & à censuris ecclesiasticis absque licentia prælatorum eiusdem ordinis per illos sacerdotes, per quos possent absolui, si in seculo permanerent: an quoad hoc omnino teneantur, sicut professi eiusdem religionis, ita quod absolutio aliter impensa sit nulla.

RESPON. in hoc est duplex opinio. Prima quod pnt absolui, neque in hoc tenentur obnoxii, vt professi: probatur sexcupliciter. Primo, quia ante professionem non sunt, neque dñr proprie religiosi, ergo non pnt, vt alii religiosi ligari, quoad hoc, per prælatos, uel regulā, uel statuta illius religionis. Consequentia patet, & antecedens probatur per c. religioso. de sent. excom. lib. 6. & Ioan. And. & glo. in ca. beneficium. de regulari lib. 6. vt etiam de hoc sum. Ang. titu. religiosus. §. 13. & 24. & Syluester eo. titu. religio. §. 5. quæstio. 9. 10. 12. quia nouitius, nec potest ordinari etiam ad primam tonsuram, nec eligi in prælatum alicuius religionis tãquam alienus à statu religionis, & potest condere testm, quamuis censeatur monachus, aut religiosus quoad hoc, ut scilicet gaudeat immunitate canonis, si

X quis

quis suadente, ut habetur in dict. ca. religioso. & ut nō possit puniri per iudicem secularem, ut ait Bal. in aucten. ingresi. C. de sacrosan. eccle. ut est in simili in l. statu liberi. ff. de quæstio.

Sed hæc ratio non concludit, quia potest negari consequentia propter rationes secundæ opinionis sequentis: nam & bene stat quod non sint propriè, & irrevocabiliter religiosi, & quod etiam quoad hoc teneantur astricti sub iurisdictione prælatorum illius religionis, ut seculares, qui habent procurato prælatum religiosorum, maximè dum sub eorum habitu cum aliis religiosis commorantur. Item quia sunt religiosi quamvis reuocabiliter secundum glos. in cap. beneficium. de regulari lib. 6. ut de hoc latius in 7. & 8. ratione secundæ opinionis habetur.

Secundò probatur idem, quia tanquam existentibus extra corpus religionis, & dissimilem statum habentibus impetratum, & concessum est ipsis nouitiis per priuilegia gaudere aliquibus gratis, quas habent religiosi illius religionis, sicut & impetratum est pro familiaribus, syndicis, aduocatis, & aliis officialibus, & benefactoribus religionis ipsius, distinguendo nouitios à professis, ut constat in compendio priuilegiorum ordinis. titu. absolutio. dispensatio. indulgentia. interdictum. & titu. priuilegium. ergo non tenentur quoad hoc eadem lege aliorum religiosorum.

Sed neque ista ratio concludit, ut in præcedente dictum est.

Tertiò probatur idem, quia ut habetur in ca. ad apostolicam. de regulari. & cap. monasteriis. 19. q. 3. nouitii solum ingrediuntur ad probandum, vel experiendum si mores religionis illis placeant, quod si non placeant iam religio nihil habet super eos.

Sed neque hæc ratio concludit, quia solum probat sicut, & conceditur quod liberè inde possunt exire, si eis religio non placeat, cum quo stat quod, dum ibi sub habitu, ut nouitii manere uolunt, teneantur quoad hoc astricti sub iurisdictione prælatorum, ut alii religiosi, ut patebit per rationes secundæ opinionis sequentis.

Quartò probatur idem, quia in cap. non solum. de regulari. lib. 6. decernitur nouitios esse liberos, ita ut intra probationis annum nullatenus valeant impediri quin ad seculum, uel ad aliam religionem quandocumque uoluerint, liberè exire ualeant. ergo ad nihil sunt obligati, dum sunt intra annum probationis, quia si essent astricti certè liberè exire non possent.

Ex quo infert Geminia. ibidem, & glos. in cap. beneficium. de regulari. libro sexto, & citat sum. ros. nouitius. §. duodecimo, & Syluester religio. quinto quæstio. septima, quod nouitius delinquens etiam tali delicto, quod professus mereretur carcerem perpetuum, per prælatos ordinis, tali pena carceris etiam ad tempus puniri non potest: nisi nouitius ipse uelit, quia aliàs non posset no-

uitius liberè exire. Igitur uouitii non subsunt potestati coercitiuæ prælatorum, aut religionis, nisi quatenus ipsi uolunt: neque ab eis ligari, uel absolui possunt, nisi quatenus ius, aut speciale priuilegium hoc illi concesserit.

Sed neque ista ratio concludit, sicut nec tertia præcedens, quia solum probat quod neque per ullam obligationem, neque per carcerem etiam ad tempus nouitii possunt detineri quin liberè exeant. Quod si manere uolunt utique ibi puniri dum manent, & ut alii professi ligari, & absolui possunt. & ita est in consuetudine, quæ est optima legum interpret.

Quintò probatur idem, quia nouitii non obligantur, ut professi ad præcepta regulæ, nec ad constitutiones illius religionis, ut no. sum. Ange. nouitius. §. 18. & rosella eod. titu. §. ultimo. & Syluester titu. religio. 5. q. 6. ergo nec ad hoc de confessione: quia eadem ratio est.

Nec ista ratio est sufficiens; negatur enim consequentia, nec est eadem ratio. Nam nouitii non obligantur ad illa præcepta, ita ut illa transgrediendo peccent contra regulam, quam nondum promiserunt: obligantur autem iure diuino, & naturali de non faciendo iniuriam sacramento, & potestati ecclesiasticæ spiritali, ut non procurent absolui à non habente clauem talis absolutionis, neque illam irritam faciant quantum in se est. Quam quidem clauem, & potestatem super eos, dum manere uolunt in habitu religionis, illi solum prælati, uel eorum uices habentes, tenent, qui alios professos absolui possunt, ut in secunda opinione latius probatur, idè ab aliis absolutio impensa nulla, & sacrilega est.

Sextò probatur idem, quia intra annum probationis exire uolentes licitè possunt absque aliqua nota, uel noxa apostasiæ, ut in ca. consulti. de regulari. neque possunt dici fugitiui si fugiant à monasterio, ut ait sum. ros. nouitius. §. 11. & alii summissæ, ubi supra: & propter hoc non perdunt beneficium si quod habebant, ut cap. postulasti. & cap. sequen. de regulari. & eodem titu. libro sexto, ca. beneficium. ergo ad nihil illius religionis manent obligati.

Nec ista ratio concludit, ut proximè ad quintam præcedentem dictum est.

SECUNDA opinio tenet oppositum, quod scilicet illi nouitii non possunt absolui nisi ut alii professi eiusdem religionis: dum manere uolunt sub habitu illius, aliàs absolutio nulla est, quod nouem rationibus probatur.

Primò, quia qui potest absolui, potest & ligare, & è conuersò, quia ligare, & absolui maxime sacramentaliter eiusdem est potestatis: sed prædicti prælati religionum possunt suos nouitios, sicut & professos à peccatis, & censuris absolui, ergo, & eosdem ligare. Et maior patet. 24. quæstio. 11. ca. si Petrus. & 21. dist. ca. inferior. & ff. de re iudi. l. qui condemnare. & ff. de reg. iur. l. nemo primo.

Minor

Minor etiam constat ex omnibus ferè probationibus sequentibus, & consequentia est nota.

Sed hæc ratio non uidetur efficax, nam ad eam potest responderi quod illa maior solum est uera in habentibus ordinariam, & principalem auctoritatem absolui, ut sunt Episcopi, & prælati superiores ordinarii: secus in inferioribus, uel habentibus commissariam, uel delegatam, qui talem commisionem excédere non possunt, & aliquando ligant quem absolui non ualent, & è conuersò secundum suam commisionis facultatem, quod patet primò in Papæ delegato, qui potest excommunicare non obediètem suæ sententiæ: sed, si transit annus, ab illius sententiâ diffinitiuam absolui non potest eundem, ut de offi. delega. cap. quærenti. Secundò idem patet in iudice non sacerdote: qui licet absolui possit quem excommunicauit absolutione pertinente ad forum contentiosum: non tamen absolutione, quæ pertinet ad forum pœnitentiale. de quo glos. in ca. pastoralis. de offi. ordi. Tertiò patet in sacerdotibus parochialibus, qui licet absolui possint suos parochianos, non tamè possunt eos ligare per excommunicationem, uel per statutum, uel per aliquorum casuum reservationem secundum sum. Ange. excommunicatio. 1. §. 3. & Syluester. q. 2. post sanctum Tho. in 4. dist. 18. & Orbellus est ad idem ea. dist. ut etiam inferius in tertia probatione habetur. 4. patet in confessoribus priuilegiatis, puta minoribus, & prædicatoribus, & aliis delegatis, uel substitutis, qui absolui ex priuilegio, seu commisione: non tamen possunt ligare per excommunicationem, uel per casuum reservationem, quamuis possint ligare absolutionem denegando, aut pœnitentiam imponendo quomodo intelligunt doctores in 4. dist. 18. quod sacerdos absolui, & ligare potest pœnitentem: sed hoc non est ad propositum, ubi loquimur de ligatione per restrictionem potestatis, uel iurisdictionis per casuum reservationem. Similiter & Guardiani in ordine minorum etiam iure commissario iam ordinario, possunt suos subditos professos absolui, tamen possunt eis casus reseruare. Sic etiam in proposito potest dici quod talis est auctoritas omnium prælatorum ordinis nostri, & aliarum religionum in suos nouitios, scilicet commissaria, uel delegata ex priuilegio: nam bene inuenitur eis commissaria auctoritas suos nouitios absolui, sed nō eos ligandi: & quia etiam eadem auctoritas datur eisdem in fauorem religionis ex gratia speciali, non autem iure ordinario. quod habent super professos, ut uidetur elici ex mari magno priuilegiorum, quod refertur in compendio, titu. absolutio ordinaria quoad fratres. §. 4. ubi habetur, quod si postquā huiusmodi uolentes ordinem ingredi fuerint absolui ab aliis censuris ibidem enumeratis statim non ingrediantur eo ipso in pristinas snias relabuntur.

Sed quia contra hanc euasione potest dici quod talis potestas prælatorum est iam ordinaria quoad nouitios, sicut & quoad professos collector compendii

tenet ubi supra in 2. dubio, quia nulla differètia inter hos, & illos ibidem, aut alioi apparet quoad id, et quia ibi solum fit mentio de absoluteione à censuris, & dispensatione, idè quoad ligandum, & soluumdum à peccatis prædicta euasio non procedit, & prædicta ratio probans hanc secundam opinionem adhuc suam uim uidetur habere, quamuis nō omninò efficax appareat, aut sit.

Secundò probatur idem, quia qui sentit commodum, sentire debet & onus: sed nouitii habent comoda aliorum religiosorum, ergo, & onera: quorum unum, & magnū est quod absolui nequeant absque suorum licentia prælatorum, ut constat. Maior habetur in regula, qui sentit, de re. iur. lib. 6. Minor autem patet: quia gaudent priuilegiis professorum, & possunt absolui ut professi à suis prælati, ut patet in compendio. tit. absolutio. dispensatio. indulgentia. interdictum. & alibi. & inferius in sequentibus probationibus habetur.

Sed nec ista ratio uidetur satis efficax, quia potest dici quod illa maior solum est uera, quando onus est commodum regulariter annexum omninò, sicut cui collatum est beneficiū debet onera beneficii subire: in casu aut præsentis non est ita, ut infra in euasione ad tertiā probationem, & ad alias habetur. Itè negatur illa minor: nam non omnia comoda professorum habent nouitii, sed aliqua duntaxat, idè ex priuilegio speciali, ut supra in 1. & 2. probatione prima dicebat opinio. Sentiunt enim illa tantum comoda, quæ eis sunt specialiter concessa. Non igitur sentire debent nisi onera eis specialiter imposita, inter quæ hoc non inuenitur.

Tertiò probatur idem, quia prælati religionum per se, uel per alios communiter uerberant, puniuntque nouitios contra statuta, & obseruantias religionis delinquentes, etiam si in sacris existant: hoc autem licitè facere non possent, nisi super eos iurisdictionem haberent: ergo tanquam suæ iurisdictionis existentes ab aliis, nisi de eorum licentia, ut dictum est, absolui non possunt.

Sed nec ista ratio uidetur efficax, quia ad minorem potest dici, primò non oportere quod id fiat ex iurisdictione spiritali comprehendente potestatem clauium, qua quis absoluitur, uel ligatur: quia sine tali iurisdictione, ex eo, quod non fit suadente diabolo causa iniuriandi, sed corrigendi, pater filium, & seruum dominus, & discipulos magister flagellat, uti quilibet suos subditos corrigere tenetur decimoquarto quæst. quarta, duo ista. & similiter presbyter, uel habens officium in ecclesia, uel senex clericus pueros clericos, & iuniores leuiter punit, ut sum. Ang. excommunicatio. quinto, casu. 1. §. 9. & sequenti, & summissæ de hoc latius: quæ ratio à fortiori in nouitiis locum habet.

Item secundò dici potest ad prædictam minorem, etiā si id fiat ex iurisdictione spiritali comprehendente potestatem clauium: quod id fit solum in illo casu ex consuetudine legitime præscripta. Nam cum

huiusmodi iurisdicatio sit de iure positio, utique per consuetudinem legitime præscriptam potest obtineri: vel consuetudo ipsa est signum iurisdictionis ipsius quoad id tacite, vel expresse iam concessa, ut habetur cap. si. de consuetu. maxime quia sic ab initio religionum scientibus, & tacentibus Pontificibus ecclesiæ talis consuetudo nouitios verberandi, & absoluendi: non autem eos ligandi per casuum reservationem, ut diximus vigore obtinuerit. Ad quod facit ca. duo simul. de offi. ordi. & Panor. ibidem. & in ca. conquerente, eo. ritu. & in ca. suam. de simonia. & Orbellus in 4. dist. 18. q. 1. citans. 9. q. 3. ca. conquestus, dicit rectores ecclesiarum ex consuetudine posse suos parochianos excommunicare, licet id de iure non possint. Non ergo mirum si uel ex consuetudine, vel ex tacita licentia Pontificum scientium, & tolerantium, quorum ignorantia quoad hoc præsumenda non est, prælati religionum id faciant, absque hoc quod propter id alia potestas, aut iurisdicatio super nouitios tribuatur, ut dictum est: & ita hæc tertia ratio non concludit.

Quarto probatur idem, quia quod de vno conceditur de alio denegatur gloss. in 45. dist. ca. discipulina. in ver. meus non est. & 1. q. 1. ca. per Esaiam. ver. non aliis: sed solis prælati religionis, vel quibus ipsi commiserint datur auctoritas absoluendi huiusmodi nouitios, ergo omnes alii excluduntur. Minor patet per mare magnū, ut refertur in compendio priuilegiorum mendicantium titu. absolutio ordinaria quoad fratres. §. 4. ubi dicitur quod ministri generales, & prouinciales, eorumque vices gerentes, & custodes possint eosdem nouitios absoluere ab omnibus, ubi nihil Papæ reseruatur, & cum eis dispensare, ut ibi dicitur:

Sed nec ista ratio est efficax, quia potest dici quod illa maior fallit in multis casibus, ut ibi ait glossa. Item quod solum est uera quando quod conceditur est contradictorium, vel incompatible ei, quod negatur: quod tamen non est in casu præsentis, ut supra in prima ratione etiam dictum est. Item ad minorem potest dici quod illa clausula loquitur solum de censuris, & dispensationibus Papæ reseruatis, non de peccatis. Et voluit Papa, ut ibidem patet, hanc potestatem dare prælati, ne nouitii, qui talibus erant sententiis irretiti, hac occasione quærendi absolutionem à Papa, vel aliis huiusmodi impedirentur ab ingressu religionis: & non arctat eos ad aliud. Vnde poterunt prælati ex huiusmodi commissione eos absoluere, & cum eis dispensare, vel hoc aliis committere, quia hoc eis expresse conceditur: non autem ad aliquid aliud eosdem arctare, ex quo super hoc nulla ipsis prælati auctoritas datur.

Sed ad hæc euasione potest replicari, ut supra in prima ratione, & euasione eius habetur, quod saltim hæc ratio sicut illa bene procedit quoad absolutionem à peccatis, quæ ordinaria non dubitatur concessa prælati. & ergo similiter quoad eorum re-

seruationem.

Quinto probatur idem, quia nemo potest alium absolueri nisi habeat super eum auctoritatem ordinariam seu delegatam: sed huiusmodi confessores, quibus sine prædicta licentia prælatorum ordinis idem nouitii uellent confiteri, nullam harum auctoritatum habent super eos. ergo maior est factis nota. ex ca. omnis, de pœ. & re. & secundum omnes doctores: & minor constat ex 1. & 4. ratione, & sequentibus, eod quod solis prælati supra dictis hæc auctoritas commissa, uel concessa est.

Hæc ratio non uidetur efficax, quia potest negari minor, eod quod omnes religiosi præsentati secundum Clem. dudum, & alii clerici sacerdotes de licentia suorum prælatorum, uel auctoritate bullarū, iam uel à Papa, uel superioribus diocesanis sicut habent potestatem illos nouitios absoluendi, si essent in seculo, ita & nunc intra annum probationis existentes: nam ut dicit prima opinio nondum statum secularem omnino mutauerunt, neque prælati religionum hoc eis possunt prohibere, neque per uulgius id illis nouitiis prohibitum est, ut patet ex suprascriptis. Sed quomodo contra hanc euasione possit replicari in prima & quarta ratione præcedente uideatur: quamuis ut diximus omnino sufficiens non sit.

Sexto probatur idem, quia quæro utrum nouitius existens in religione minorum, exempli gratia, uel adhuc manet sub iurisdictione spiritali eiusdem prælati, uel superioris clerici, uel religiosi sicut antea erat, quoad hoc ut ab eisdem possit absolui, & ligari per excommunicationes, & saltem ratione delicti puniri, & per sua præcepta obligari, ut illi obediat, an non? Si dicatur quod sic, id utique ipsa experientia, & consuetudine constat euidenter falsum: nam statim ut nouitii religionem ingrediuntur, & manent in nouitiatu, liberi sunt à prælatorum seculi, & parentum potestate, & iurisdictione, etiam ratione delicti. Syluester religio. 2. q. 10. 11. 12. & supra in 1. ratione primæ opinionis tactū est. Alioquin confusio esset si sub pluribus iurisdictionibus non sub alternis, uel non sub ordinatis quisquam esset. Nam & duplici iure quis censeretur non debet. 12. q. 2. cognouimus. & de decimis. cap. cum in tua. & de priuilegiis. ca. quia circa. quia & nemo posset duobus dominis seruire: & religionis obseruantia valde impediretur, & deperiret. Si dicatur quod nouitius non manet iam sub eisdem prælati, quibus antea subditus erat, id esse non potest nisi quia ad iurisdictionem prælatorum ordinis, cuius nouitii sunt, transferunt: neque enim facti sunt immediate sub Papæ iurisdictione ullo iure, nisi quia ut alii religiosi subsunt prælati illius religionis, ratione cuius portant habitum illius religionis Papæ sunt immediate subiecti. Idem neque nouitii magis exempti sunt, quam professi illius religionis: ergo sicut alii professi quoad suprascripta, ita illi absolui, & ligari possunt, ut hæc secunda opinio dicit.

Et

Et quidem hæc ratio uidetur satis efficax, neque enim sunt nouitii, ut vagabundi, & curiales, qui solum ratione delicti subsunt iurisdictioni diocesano, ut ab eis puniri possint, & excommunicari, ut dictum est.

Septimo probatur idem, quia transferens domicilium subditur omnino spiritali iurisdictioni prælati illius loci, ad quem transit, ut patet ca. si. de parochi. & ca. proposuisti. & cap. fin. de foro competentis, & ibi glossa: sed huiusmodi nouitii transferunt domicilium quamuis reuocabiliter ad religionem in qua nouitii sunt. ergo omnino subsunt iurisdictioni prælatorum illius, dum ibi manere uolunt, sicut & professi, ut absolui, & ligari possint ab eis. Maior nota, & ipso iure probata est. Minor autem probatur, quia domicilium quis dicitur habere saltem quoad hoc ubi assidue conuersatur, etiam si nihil ibi habeat, secundum Inno. in ca. ex parte. de foro competentis, & etiam ubi quis se transfert hospitium ibi constituens animo remanendi: quia statim fit ibi parochianus. cap. si. de parochi. & de decimis. ca. ad Apostolica. & ibi Hostien. etiam si non habeat animum ibi remanendi perpetuo, sed ad tempus percipiendorum sacramentorum necessarium, puta confessionis, & communionis semel in anno, ut de hoc latius Syluester titu. domicilium, & tales sunt nouitii, ut constat. Consequentia uero probatur: quia sicut alii professi sine licentia sui prælati non possunt ab aliis intra, seu extra ordinem alias auctoritatem habentibus absolui. ita ergo, & isti nouitii non possunt, quia similem auctoritatem, & potestatem prælati habent super omnes sibi subditos quoad hoc: quod si hoc negetur sicut, & prima opinio negat, id utique probatur, quia ut ait glo. in ca. beneficium. de regulari lib. 6. qui reuocabiliter manet in loco naturam loci fortitur, ut habetur eo. lib. de tempori. ordina. ca. cum nullus. & de priuilegiis. ca. 1. ubi sine ulla differentia dicitur, quod ordinarii locorum sua iurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa, scilicet ut ait glo. quoad suspensionem, excommunicationem, interdictum, quandiu morantur in illis licite uti possunt. Hæc ibi: igitur sicut in professos, ita in nouitios suos quandiu morantur ibidem suam iurisdictionem prælati religionum ligando, & soluendo æqualiter possunt exercere.

Hæc etiam ratio uidetur satis efficax pro hac secunda opinione etiam si nouitii non dicantur proprie ibi domicilium habere: nam sufficit quod dum ibi commorantur, ut alii professi subsunt iurisdictioni prælatorum religionis illius, ut expresse dicitur in dicto ca. 1. de priuilegiis.

Octauo probatur idem, quia ut expresse habetur ca. recolentes, de statu monacho. Qui similem cum aliis vitam suscipiunt similem sentire debent in legibus disciplina, & ut proxime ibidem superius habetur, Oportet eos cōi iure cēseri, & ut paulo inferius ibidem sequitur, Sic se in oibus religioni cōaptent, ut quemadmodū gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptos, sic et in

paupertate rerum secularium se latentur illorum institutionibus conformari. Hæc ibi. quia ut glossa ibidem ait, non debet quis duplici iure censeretur, ut habetur duodecima quæst. cap. cognouimus. & de decimis. cap. cum in tua. & de priuilegiis. cap. quia circa.

Item glossa in dicto ca. recolentes. & in ca. & temporis qualitas. 16. q. 1. ait quod id quod aggregatur alii ipsius naturam debet imitari. Nec in prædictis locis fit differentia si reuocabiliter, uel irreuocabiliter, ad tempus, vel in perpetuum aggregatur, uel assumitur quis ad similem aliorum vitam, uel societatem. ergo idem iudicium quoad supra dicta est de nouitiis, & professis illius religionis.

Et quamuis dictum cap. recolentes, loquatur de paupertate, tamen eadem ratio ibi expressa ad omnia alia extenditur, ut dictum est, quia communis regula iuris est, quod ratio legis expressa extenditur ad similia etiam ibi non expressa: maxime quando ipsa lex non principaliter ex principis voluntate, sed ex ipsa ratione legis pendet seu fundatur, ut latius de hoc Syluester titu. lex. quæstio. decima octaua, prosequitur.

Nono probatur idem, quia in quodam capitulo generali ordinis nostri fratrum minorum anno domini 1503. celebrato, fuit declaratum, quod si quis uult nostram ingredi religionem, & cupit confiteri alii fratri ordinis nondum ad audiendas confessiones secularium instituto, idem frater potest illum ingredi uolentem, audire, & absoluere, & cum illo dispensare; quia ex quo mutuus recipientium, & recepti interuenit consensus, iam uidetur tanquam unus, ex nostris indultis gaudere. Hæc ibi. Sed capitulum generale, & prælati dicti ordinis non possent eidem fratri confessori talem tribuere facultatem, cum nec ius, nec priuilegium speciale eis ad hoc suffragetur: nisi plenam spiritualem iurisdictionem super huiusmodi ingredientibus inciperent habere, sicut super iam professos habent: idque ratione prædictæ unionis, & similis uitæ, quam cum professis illi simul incipiunt, ut in octaua ratione præcedente dictum est, & in ipso capitulo generali dicitur expresse. Igitur eodem modo nouitios, sicut & professos, ut diximus, prælati absoluere, & ligare possunt.

Si negetur minor, quia illa potestas absoluendi non confertur illi confessori à prælati ordinis, sed à Papa, quando in mari magno, uti superius in quarta probatione habetur concedit ministris quod ipsi, uel illi quibus commiserint possint absoluere uolentes ordinem intrare, & cum eis dispensare: & ita facultas hæc ad nihil aliud, nec ad alios casus extenditur postquam ordinem ingressi sunt.

Sed certè hæc euasio non ualet: nam & contra eam procedunt ea quæ superius in prima, & quarta probatione saltem quoad absolutionem, & ligationem peccatorum dicta sunt.

Igitur quia hæc opinio secunda videtur probabilior, vt constat ex probationibus præcedentibus maximè ex 6. 7. & 8. quæ sunt satis efficaces, ideò illi standum est: nisi in aliqua religione aliud specialiter quoad nouitios (quod non credo) consuetum, aut statutum sit.

QVAESTIO TRIGESIMAPRIMA.

Utrum adultera, uel testis, aut homicida, aut quilibet alius damnificator teneatur damnum in rebus, fama, uel uita proximi illatum cum propria fama, & uita detrimento reparare.

HIC sunt tres articuli enodandi. Primus utrum damnum illatum in rebus teneatur cum fama, & uitæ detrimento reparare, nam quòd cum rerum suarum æquali detrimento teneatur quantum potest non dubitatur, quod & supponitur. Secundus, utrum damnum illatum in fama cum fama, & uitæ detrimento refarcire teneatur. Tertius, utrum damnum illatum, vel imminens uitæ alterius etiam debeat reparare, vel euitare cum propria uitæ detrimento.

Articulus 1.

Quoad primum articulum, sit exemplum illud commune dubium de adultera, quæ adulterinum filium marito supposuit, utrum teneatur se prodere ne legitimi hæredes sua hæreditate fraudentur, aut quid facere teneatur. Qui casus est in ca. officii. de pœ. & re. de quo variè agitantur doctorum utriusque iuris opiniones: quæ omnia nos quatuor dictis absoluiimus.

1. Dictum.

Primum dictum est quod certissimum nec vllò modo inter doctores controuersum est: quòd si adultera dotè habet, vel alia bona propria, de quibus tunc, vel postea, vel in morte disponere possit: non utique se prodere, sed alia via de illis bonis occultè satisfacere hæredibus defraudatis tenetur.

Secundò etiam certum est quod si non habet unde restituat, neque probabiliter credit quod seipsam prodendo proficiet: tunc nullo modo se reuelare tenetur, quia vanum opus, & inutile, ac perinde, nec charitatis, nec iustitiæ, sed potius temeraria, & prodiga esset: illa sui ipsius infamatio: neque ut inferius in tertio dicto habetur filius ei credere tenetur. Quare mulier illa non secus ac debitor, qui nõ est soluendo, censenda est: tenetur tamen secundum Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. & Florent. alioquinque doctores omnes agere, vt commodè potest, vt legitimus hæres habeat plus de bonis hæreditariis suis, atque mariti: immò, & secundum plures eorum facere tenetur, vt potest, quòd hæreditas filio spurio nulla proueniat, persuadendo ei ingressum religionis, in qua non sit ius hæreditandi, vel alio modo. Quamuis Soto de iustitia & iure lib. 4. quæst. 7. art. 2. in responsione ad primum argumentum principale dicat quòd non est cur ad hoc ultimum de iustitia teneatur. Sed mihi cum do-

ctoribus supradictis uidetur quod tenetur. Nam de iustitia tenetur facere quatum potest, vt hæredes legitimi sint indemnes. Si ergo per hunc, vel illud modum, & non per alium id efficere potest: utique de iustitia, vel quouis alio iure tenetur.

Tertiò, certum etiam est quod si adultera non habet bona unde restituat: probabiliter tamè credit, quod seipsam prodendo proficiet, fietque debita restitutio, puta quia filius adulterinus illi credit tunc uel post saltem in morte eius, & ita hæreditatem recufabit, vel quia iudicialiter poterit probari quod tempore conceptionis maritus diu aberat, & huiusmodi: tunc si fieri potest sine uitæ, & famæ detrimento soli filio, vel aliis paucis occultè id reuelando saltem in articulo mortis, utique reuelare tenetur ita vt post eius mortem illis in iudicio fides habeatur, & legitimo hæredi sua hæreditas adiudicetur.

Secundum dictum, in quo stat tota difficultas, est quando probabile est, quod si adultera non habet unde restituat, se tunc, vel postea in articulo mortis marito, vel filio adulterino, vel paucis aliis hoc vel illo modo prodiderit, utique proficiet, fietque debita restitutio, non tamen id facere potest sine notabili, & uerisimili fama suæ, vel uitæ periculo, vel detrimento: utrum ad id teneatur sunt tres opiniones.

PRIMA opinio est quod utique tenetur etiam cum fama, non tamen cum uitæ detrimento: dum aliter debita restitutio, vel satisfactio fieri non potest.

Probat tripliciter. Primò, quia nec ad vitandum scandalum passiuum quodcumque siue peccatum alterius, nec ad vitandum detrimentum temporale in rebus fama, vel etiã uita sua, vel alterius homo nunquam licitè potest peccatum etiam ueniale committere, neque agere contra ius diuinum, uel naturale, puta non potest fornicari, neque furari, neque hominem innocentem occidere, aut ei damnum iniuste inferre ad supradictum finem. Nã ad Rom. 3. non sunt facienda mala, vt veniant bona, neque à fortiori, vt alia mala vitentur. Sed non restituere alienum, vel esse causam efficacem damni alterius, aut quòd illi sua bona non restituantur, est peccatum contra ius diuinum, & naturale sicut & furari: & adultera per adulterium simul, & taciturnitatem suã est efficax causa prædictæ damnificationis iniuste legitimi hæredis, quã se prodendo, & non aliter vt supponitur vitare potest, atque peccatum: ergo ad prædictum finem se ipsam, & rei veritatem prodere opportunè etiam cum fama suæ detrimento tenetur.

Si ad hoc respondeatur negãdo minorem: nam solum est peccatum contra ius diuinum, & naturale detinere alienum, vel esse causam damni alterius eo rationabiliter inuito: quod tunc solù esset quando absque maiori corporis, vel fama læsione posset alienum restitui, vel damnum reparari, secus si ipse damnificatus actu elicito, vel debito consentiat, vel debeat consentire in tali detentione, vel damnificatione: tunc enim consentienti non fiet iniuria:

2. Dictum.

Opinio 1.

iniuria: id quod in casu præsentis contingit. Nam secundum rectam rationem legitimus hæres damnificatus velle debet quòd cum maiori fama aut uitæ detrimento adultera illa, etiam si non sit mater sua, damnum illud hæreditatis illi non refarciat, quia ca. nerui. ca. duo mala. distin. 13. ex duobus malis minus eligendum est. Ad quod etiam facere videtur ca. ne quis arbitretur. 22. q. 2. vbi dicitur quòd non est restituendus gladius domino eius quãdo timetur quòd cum petit ad malum aliquod committendum.

Sed contra hanc rationem replicatur, & fit secunda ratio, quia nullus tenetur cedere iuri suo, aut grauem pati iacturam in rebus, fama, aut in corpore suo ad euitandum grauius damnum alterius in rebus eisdem, aut eiusdem, aut inferioris, aut etiam altioris ordinis: nisi solum in extrema illius necessitate, vel quasi, secundum omnes, vel secundum B. Tho. & alios in tam graui necessitate proximi vt illi porrigere deberet id quod habet, vel quod sibi debetur, vt supra. q. 26. de elemosyna latius habetur, ergo hæres non tenetur cedere iuri hæreditatis suæ, aut consentire in eius usurpatione, vt adultera damnum fama suæ præcaueat, & ita est rationabiliter inuitus, & ex consequenti adultera seipsam saltem citra periculum uitæ prodere opportunè tenetur, vt supradictum est, si videt id profuturum ad legitimum hæredem præseruandum indemnem. Et similiter occultus fur, & usurarius, & quicumque iniustus damnificator in rebus, tenetur et cum fama suæ detrimento restituere, aut damnum reparare, si non aliter, nisi hoc modo id facere potest.

Ad ca. autem nerui. & ca. duo mala. inferius in respon. ad primum argumentum videatur. Ad ca. vero. ne quis arbitretur, dico id non esse simile neque contra hanc primam opinionem. Nam ibi dominus gladii tenetur consentire ne suus gladius tunc restituatur illi ad malum perpetrandum, & ne quis consentiat, aut cooperetur suæ iniquitati ad iniquitatem: hic autem, hæres minimè consentire tenetur vt sua hæreditas usurpetur, vt probatū est, maximè quia nec eam iniquè vult nec ad patranda iniquitatem. Et quidem hæc secunda ratio mihi fortissima est pro hac prima opinione.

Tertiò probatur prima opinio, quia non solum ad prouidendum damnum temporale tertiæ personæ tenetur homo peccatum, etiam secretum, proximi in eius infamia citra periculum uitæ aliquando ad præceptum superioris aliquando etiam sine tali præcepto ei qui creditur vel potest prodesse, & non obesse secundum ca. hoc videtur. 22. q. 5. opportunè reuelare; maximè dum ex hac reuelatione, & non aliter remedium patet, & effectus intentus probabiliter speratur, ergo, & ipse peccator ad eundem finem seipsam reuelare tenetur, si non aliter remedium patet, nec à peccato cessare potest. Antecedens constat in materia de correptione fraterna, vt secundum doctores optimè agit Soto de

secreto in secundo membro. q. 4. conclu. 2. & q. 6; conclu. 3. & 4. & q. 7. dubio. 1. & 2. Et in hoc libro primo inferius. q. 43. aliquid circa hoc habetur. Consequentia autem inde liquet quia plus tenetur homo sibi ipsi, & animæ suæ quã alterius, & plus tenetur ipse, quàm alius sibi cauere, & ne proximus per ipsum iniuste damnificetur. Nunc autem alter tenetur ipsi prouidere modo prædicto reuelando, vt habetur in antecedente, ergo à fortiori ipse sibi & ne damnificet proximum cauere tenetur seipsum reuelando, & ita patet quòd adultera in casu prædicto, vt hæredem legitimum præseruet, indemnem, seipsam opportunè citra periculum uitæ reuelare tenetur.

Hanc opinionem tenet Adrianus de restitutione. q. 1. dubio. 1. & in primo quodlibeto art. 3. in responsione ad secundum argumentum principale, secundum Palud. in 4. distinct. 27. q. 2. art. 1. Et ad idem videtur Maioris in 4. distinct. 15. q. 13. licet non tam manifestè cum multis aliis. Immò & Adria. ibidem ait hanc opinionem esse veram etiã si dubitet adultera quòd eius reuelatio proficiet ad prædictum finem: cuius tñ oppositum alii de hac opinione, & communiter doctores rationabilius opinantur. Immò etiam ipse Adria. & quidam alii estimant quòd ad id tenetur adultera etiam cum periculo uitæ quando non aliter potest legitimum hæredem indemnem seruare, & Soto vbi infra in tertia opinione refertur, dicit hoc esse verum solum quando valde notabilis esset hæreditas, vel maioratus, aut regnum quo legitimus hæres defraudatur. Sed certè in casu mortis oppositum tenent communiter doctores: quod & ego verius existimo, vt inferius in responsione ad primum argumentum magis constabit.

Si contra hanc opinionem arguatur, primò quod vt habetur in ca. nerui, & ca. duo mala. distin. 13. ex duobus malis minus, & tolerabilius eligendum est, ergo non est restitutio rerum temporalium facienda cum detrimento melioris boni, fama mulieris, & ordinis superioris.

Alioqui etiam cum periculo uitæ per eandem rationem esset restituendum, cuius tamen oppositum omnes ferè doctores probant, vt dictum est.

Respondeo, concessio antecedente ad suum bonum sensum negatur consequentia. Nam antecedens illud, & auctoritas illa conceditur cæteris paribus, id est stante æquali certitudine vel incertitudine vtriusque mali imminens, & respectu eiusdem personæ, cui vtrumque malum maius, & minus imminet: nam tunc & non aliter minus, & tolerabilius eligendum est. Vnde patet quòd si minus malum sit certius, quàm maius malum, tunc attempta hinc inde magnitudine vel paritate vtriusque mali imminens, & certitudinis vel incertitudinis eius, sic hoc vel illud, quod minus, & tolerabilius apparet eligendum est. Et ita sepe maius in se malum, sed minus certum est tolerabilius, & eligendum potius, quàm minus in se, sed certius, malum immi-

Arteme. 1.

Resp. ad. 1. argumentum.

imminens. Nam sicut lupus fugiens cum præda illam non deserit, dum videt canes insequentes, & Venatores longius distare, & periculum vitæ propinquum aut certum nondum imminere: quam tamen relinquit quando periculū ipsum propinquius aut certius intuitur, ita & homo suo modo naturalem, & rectum instinctum, & inclinationem hanc sequens rationabiliter agit. Patet etiam, secundò, & magis ad rem quòd respectu eiusdem personæ minus malum imminens eligendū est. Nam si maius malum corporale, aut temporale, aut etiā spirituale rerum, aut famæ, aut animæ etiam iniuste illatum citra extremam necessitatem imminet alteri, non semper ego teneor illi succurrere cū minori meo malo, vel mearum rerum, honoris, aut lesionis, vel laboris corporalis detrimento, etiam quando non aliter illi potest prouideri. Neque debeo peccatum veniale committere vt vitetur peccatum mortale grauius in proximo, etiā si ex ignorantia, aut ex passione illi contingat, vt superius, quæst. 26. de elemosyna latius habetur. Et Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. articulo. 4. etiam probat.

Hoc igitur modo intellecta illa propositio vera est, quòd ex duobus malis equè certitudinaliter eidem personæ imminentibus minus, & tolerabilius eligendum est, aliquando quidem de necessitate sub pœna peccati: quando videlicet homo tenetur alterum eorum euitare, aliquando vero de decencia, vel de consilio, ita quòd licet ad id non teneatur quia temporale est, quorum maius malum ex rationabili causa, puta ex humilitate, patientia, aut charitate sepe sibi eligere potest aut pati postposito minori: at verò rationabiliter semper agit postposito maiori minus sibi malum eligendo: ex duobus etiam malis alteri proximo equè certitudinaliter imminentibus minus est eligendum, & cum minori eius malo de necessitate prouidendum est, non tamen inde fit quòd semper cum minori meo malo illius maiori malo teneatur prouidere, vt supra, & in secunda, & tertia probatione satis probatum est, & ita patet quòd illa consequentia argumenti neganda est.

Ad aliud quod ibi sub infertur, quòd eadem ratione sequeretur quòd, etiam cum periculo vitæ adultera, & fur, & falsus testis, aut alius iniustus possessor, & damnificator in rebus temporalibus restituere teneretur.

Respon. quòd licet aliqui hoc concedant, vt supradictum est, at verò negandum est, & secundum doctores communiter, vt optimè ait Medina vbi infra in secunda opinione refertur, & Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 6. arti. 3. in responsione ad tertium argumentum principale, & lib. 5. q. 1. arti. 5. & lib. 6. arti. 4. secundum B. Thom. secunda secundæ. q. 62. arti. 3. & q. 64. arti. 5. & q. 69. arti. 4. & Caieta. ibidem. dicendum est, quòd ad satisfaciendum pro peccato, & damno quocunque, & pro homicidio iam omnino transacto non penden-

te adhuc in futurum, nullo etiam pessimus homicida tenetur se morti exponere, nec agere, vnde mors in iudicio aut extra iudicium illi proueniat: quia ius naturale fortius de vita seruanda hoc illi concedit, quamuis de consilio ex rationabili causa videlicet ad humilitatem, patientiam, & iustitiam exercendam de sua re id facere possit. Ad liberandum autem proximum ab iniusta damnificatione rerum, & famæ, cuius damni ipse fuit adhuc est causa, vtique tenetur damnificator, puta adultera, fur, & falsus testis cum suarum rerum, & famæ tantum detrimento, vt dictum est illi damno prouidere: à periculo autem vitæ etiam cum suæ vitæ periculo damnificator iniustus liberare aut præseruare tenetur, vt inferius in articulo secundo, etiam habetur.

Cum supradictis tamen stat quòd creditor ex charitate teneatur ad tempus expectare ne debitor vel adultera cum maiori rerum suarum, & famæ detrimento statim, sed postea opportunè vel paulatim illi restituat, quia creditor in hac dilatione consentire tenetur ex charitate, vt doctores communiter docent, stat etiam quòd iniuste damnificatus possit per viam iustitiæ petere damni vel iniuriæ satisfactionem, etiam si fur, adultera, vel malefactor detrimentum vitæ per iudicem inde patitur, quia ad maius commune bonum, & ad animæ salutem, & ne criminosi in reipub. nocumentum maneant impuniti ita expediens est.

Secundò arguitur ex ca. officii, de pœni. & re. vbi dicitur quod mulier adultera timore mariti nolens se prodere, & ira est in causa vt legitimi heredes hereditate fraudentur, absoluenda est, ergo non tenetur se prodere: nam si teneretur, & nollet, non posset absolui, neque Papa posset concedere, vt ei absolutio sacramentalis concederetur.

Respon. omiſſis aliis solutionibus, quæ non videntur ad mentem prædicti ca. vt Medina vbi infra in secunda opinione optimè refellit: omiſſa etiā ipsius Medinæ responsione, dico quòd textus ipse loquitur expressè quando timore mortis ne adultera, occidatur à marito seipsam reuelare nõ vult: quia nec tenetur tunc vt dictum est, vt patet, quia textus dicit quòd si timore mariti seipsam adultera reuelare non vult, absoluenda est, vel ei penitentia, deneganda non est, quòd idem est. Cum quo stat quòd cum periculo tantum famæ se ipsam opportunè reuelare tenetur, vt ait hæc opinio, & iam sepe declarauimus.

Et notandum est, quòd aliqui doctores de hac supradicta, & etiam de aliis sequentibus opinionibus probant cautelam illam, quam referunt Ioan. Andre. Alciatus lib. tertio de præsumpti. præsump. 37. & lib. 9. parergon. ca. 12. & Maioris in. 4. distinct. 15. q. 13. nempe quod quædam vidua cū plures filios haberet, quorum vnus esset ex adulterio natus, eis vocatis in articulo mortis constituta dixit, filii mei vnus ex vobis de adulterio natus est, & bona mariti mei habet iniuste, ego verò aut equam in

hoc

hoc peccato moriar, eum vobis nunc nominare volo, nisi vos inuicem remiseritis omne ius quòd alter habet in alterum: tunc filii cū quilibet de seipso dubitaret, mutuo seipsos ab eo onere absoluerunt, & liberarunt, iusque inuicem sibi remiserunt. Sed certè cautela hæc secundum hanc, & quacunquè opinionem insufficientis est ad liberandum adulteram à sua obligatione. Nam vt doctè ait Couarruias in regula peccatū, par. 1. prope finem fol. 41. mutua hæc absolutio fratrum non spontanea, sed coacta, aut inuoluntaria est: is enim filius, qui legitimus est, nullum ex ea commodum habet, sed adhuc damnum patitur, nec id remisisset si sciret alterum fratrem esse adulterinum: immò coactus metu ne forsam ipse à matre spurcius manifestaretur, eidem liberationi consensit: qui cōsensus sufficiens certè non est.

s. Opinio.

SECUNDA opinio est in oppositum, quòd scilicet in casu prædicto adultera se nullo modo reuelare cum vitæ, aut etiam famæ, detrimento tenetur: probatur dupliciter. Primò quia non est restitutio faciendā cum maiori detrimento rerum, famæ, aut vitæ debitoris, quàm sit res ipsa restituenda: sed vt superius in probationibus primæ opinionis, & in responsione ad primum argumentum contra eam habetur, hæc ratio non videtur intentum probare sufficienter.

Secundò ad idem videtur ca. officii, de pe. & re. vbi Papa decernit non esse negandam penitentiam adulteræ, aut illi, quæ falsum partum supposuit: sed illi fore tanti criminis satisfactionem congruam iniungendam, etiam si non proponat nec velit proprium crimen reuelare. Hæc ibi. Et constat quòd ibi loquitur textus de penitentia, quæ est absolutio sacramentalis, quæ illi adulteræ propter hoc deneganda non est; quæ tamen illi esset deneganda si ad restitutionem faciendam cum famæ detrimento suum crimen teneretur reuelare, vt Medina vbi infra latius probat contra Adrianum, & alios aliter exponentes, sed ad hanc auctoritatem iam in prima opinione præcedente in responsione ad secundum argumentum melius respondetur.

Itaque licet maritus aut alii quicunq; iuste possint iudicialiter, vel extra iudicialiter, agere ad suæ damnificationis in rebus reparationem, & iniuriæ vindictam, & infamiam, & mortem adulteræ: ipsa tamen ad prædictum effectum non tenetur sponte se prodere, nec offerre antequam contra eam iudicialiter, & legitime procedatur: cū nemo seipsum accusare teneatur. Ex consequenti etiam illa mulier in casu prædicto non tenetur alicui aliquid reuelare vnde in iudicio possit contra eam criminaliter agi, vel extra iudicium, famæ, aut vitæ detrimentum pati: nisi acta penitentia de peccato rem Deo commendare, vt dictum est.

Hanc opi. tenent Inno. & Panof. & communiter canonistæ in dicto ca. officii, & communiter theologo præcipue Sco. in. 4. distin. 15. q. 2. Et Caieta. secunda secundæ. q. 62. arti. 6. & in secundo quod-

libeto respon. 14. ad secundam. q. & Syluester. adulterium. q. 1. & præ omnibus Medina de restitutione. q. 3. in. 4. causa. & Castro de lege pœnali lib. 2. ca. 11. & Nauar. in summa ca. 16. num. 43. vsque nu. 48. & ca. 19. 90.

TERCIA opinio est magistri Soto de iustitia. 3. Opinio. & iure lib. 4. q. 7. articulo secundo, in responsione ad primum argumentum, & q. 6. arti. 3. in responsione ad quartum argumentum, cui consonare videtur Couarruias in regula peccatum, par. 1. folio. 40. & hæc opinio limitat, secundam præcedentem. Dicit enim quòd illa secunda opinio communis est regulariter vera; sed ea non obstante in aliquibus casibus potest habere locum prima opinio ita vt etiam cum vitæ detrimento teneatur adultera, supradicta seipsam reuelare: aliquando autem nõ, nisi cum suæ famæ detrimento, vt legitimum hæredem seruet indemnem.

Quòd enim cum vitæ detrimento ad id teneatur aliquando, id patet in casu, quo hereditas, quo legitimus hæres fraudatur, esset valde notabilis, puta si regnum aliquod, aut principatus, aut maioratus, aut præclarissima domus silente adultera transire deberet ad alienos: nam tunc teneretur adultera, etiam cum periculo vitæ, rem, & seipsam prodere, si certum esset quòd per suum testimonium esset profutura, & non aliter posset prouidere vitæ suæ, simul & legitimo hæredi, ne tali, ac tanta hereditate fraudaretur. Scandalum autem, vel peccatum mariti vnde cunquè proueniens, qui propter hoc creditur illam occisurus, non tenetur ipsa, nec debet cum tanta hæredis iniuria vitare. Et hoc idem censet ipse Soto in teste, vel alio quocunque, qui scienter fuit in causa vt aliquo maioratus, vel nimis notabili domo, vel hereditate quispiam iniuste priuaretur. Sed certè quoad hoc periculum vitæ doctores omnes ferè oppositum tenent, vbi supra cū prima, & secunda opinione, quòd & ego verius esse credo.

Quòd autem cum famæ tantū detrimento adultera in casu prædicto citra periculum mortis seipsam reuelare teneatur, constat, nam in hoc librandā est fama mulieris cum iactura rerum legitimi heredis. Nam si preciosior est fama mulieris aliis nobilis, & honestæ, & magnæ æstimationis, quàm sit hereditas illa, quæ fortè tenuis est, tunc tacere debet. Si autem contra hereditas multò plus æstimatur, quia videlicet est domus illustis, vel maioratus, & mulier illa non est, tantæ æstimationis, sed plebeia, & vilis; tunc ipsa se prodere tenetur, opportunè saltem in articulo mortis corā aliquibus fide dignis occultè, ita vt periculū mortis omninò caueatur, atque vitetur, vt post eius mortem in iudicio, vel extra, vt oportet, veritas manifesta sit, & legitimus hæres sua hereditate non fraudetur. Si verò vtrinq; æqualitas sit, tunc ceteris paribus melior est conditio legitimi heredis: idè & tunc modo prædicto cauendo periculū vitæ se prodere debet: Sic tenet opi. hæc.

Et

Et quidem quoad hoc quod cum solius fame detrimento adultera in hoc casu se reuelare teneatur, videtur rationalis, quando is, qui hereditate fraudatur, non est filius ipsius adulteræ, sed mariti ex alia coniuge defuncta. Nam si sit etiam suus, tunc forte illa se perdere non teneretur cum notabili suæ fame detrimento, etiam si magna esset hereditas, qua suus filius defraudatur. Neque enim in hoc ille suus filius est rationaliter inuitus, quia pro matris honore res temporales postponere tenetur, uti doctores de secunda opinione communi, ubi supra, tuentur.

Itaque hæc opinio. 3. sic limitata probatur dupliciter, primo quia licet regulariter, & ut plurimum nemo teneatur rem inferioris ordinis restituere cum rerum superioris ordinis detrimento, puta non pecuniam cum detrimento fame, vel honorem cum iactura vitæ: sed rem cuiuscunque ordinis cum detrimento rei ordinis eiusdem, vel minoris: non tamen id verum est in omni casu, sed patitur exceptionem, quæ ex ipsius regulæ generalis ratione colligitur. Nam ideò illa regula habetur locum, quia res superioris ordinis excedit rem inferioris: & ita restitutio excederet debitum, aut plus exponeretur in damno reparando, quam damnum ipsum fuit: & ita non esset æqualitas iustitiæ. At verò quia excessus iste non est sine proportione, cum bona hæc sint temporalia, & æstimabilia quoad usum, & utilitatem vitæ huius, fit ut sepe res inferioris ordinis æquantur rebus superioris in æstimatione hominum: & tunc, & non aliter, æqualitas iustitiæ fit. Nam sicut aurum licet genere suo sit argento preciosius: tamen tantum potest esse argenti, vel etiam ferri pondus, ut multò plus æstimetur, quam minus auri: ita & multum rerum temporalium, & hereditas maxima sepe æquatur, vel etiam præstat alicui paræ fame, vel æstimationi, ut non nisi cum ipsius fame detrimento possit, debeatque restitui, vel reparari: id quod ipsa experientia teste videmus: nam sepe fama, & honor, vel iniuria, & læsio corporalis, bonis temporalibus compensatur.

Secundò probatur eadè tertia opinio, quia nulli licitum est cum detrimento, & iniuria, etiam bonorum temporalium alterius, protegere suum honorem, & famam: neque qui læsus est, tenetur omninò cedere iuri suo pecuniario, ut qui iniuriam intulit, protegat famam suam, vel ne rerum suarum detrimentum patiat: quamuis paululum temporis expectare teneatur, ut alius sine notabili, & maiori in commodo rerum suarum, & fame commodè restituat, vel satisfaciatur, uti tenetur, secundum doctrinam communem omnium, ut Medina de restitutione. q. 3. latius agit: quod fit ut qui amplissimam pecuniam est suffuratus, si post adhibitam omnem diligentiam ut secretò restituat, id efficere non potest sine suæ fame periculo, vel honoris, certè non ideò debet alter manere sua substantia nudatus, maximè dum illius damnum valde notabile est: na-

licet debeat respectus habere fame, & pecuniæ, at verò ceteris paribus maius est ius innocētis, qui iniuste læsus est: & oppositum dicere, & practicare in perniciem cederet reipub. & boni communis.

Igitur hoc idè iudiciū est de adultera, & teste, & iudice, vel alio quocunque, qui scienter fuit in causa notabilis læsionis rerum proximi: quia videlicet etiam cum suæ fame, non autem cum vitæ detrimento, restituere, vel damnum reparare omnes illi tenentur cum modificationibus iam dictis in hac tertia opinione, cui placuerit eligat illam. Nam prima opinio, quamuis rigida, verior apparet: quæ & ad rationes huius, & alterius opinionis, facile respondet, & hæc quoad secundum dictum huius articuli primi sufficiunt.

Tertium dictum est, quod si dubitatur an sperandum sit quod se reuelando adultera proderit, & credetur ei an non. Adrianus ubi supra dicit quod ut plurimum, & regulariter sperandum est quod proderit, & credetur ei saltem in morte veritatè operienti: nisi ubi aliquando constiterit oppositum. Sed Soto ubi supra. q. 7. arti. 2. contra tenet, quod id non est sperandum regulariter, nisi quando tempore conceptionis constat manifestè maritum ab fuisse, aut quando alia via posset probari sufficienter, tunc non esse cognitam ab illo, ut habetur in l. filium. ff. de his, qui sunt sui vel ali. iuris, neque illi suam turpitudinem alleganti vlla debetur fides: sed & ipse filius spurius in foro exteriori, vel iudiciali legitimus æstimandus, & habendus est. Neque in hoc ipse tenetur credere suæ matri, etiam oppositum iuranti, ut eadem habetur lege: nisi tam vehemens esset matris persuasio ut filius ille interius ei credere conuinceretur: nam tunc licet in foro exteriori sibi ut legitimo adiudicaretur hereditas: at verò in conscientia teneretur illam à se abdicare, quia in falsa presumptione fundatur. Et in hoc satis consonat Medina ubi supra in secunda opi. allegatur.

Neque valet pro se tunc dicere in oppositum, quod sicut si quis mihi legasset centum, credēs me esse filium suum, sua leui credulitate deceptus, vel alio citra meam culpam, ego licitè possem illa possidere: ita etiam à simili videtur quod licet relatione matris ego sciam me esse spurium, si tamen ille credens me esse filium suum, mihi sua bona relinquat, possum illa licitè possidere: hoc inquam non valet, nec est omninò simile: nam in illo casu priori, ille pater putatius non erat lege coactus illa bona mihi relinquere, nec per iniuriam fuit ignorans, siue deceptus: ideò videtur id spontè fecisse. Hic autem legem coactus id fecit, & fuit per alium iniuriosè deceptus: unde non videtur id liberè omninò fecisse, & ex consequenti spurius id sciēs, aut probabiliter credens, hereditatem abdicare tenetur, ut dictum est.

Quartum dictum est quoad ipsum virum adulterum, vtrum teneatur restituere marito illius adulteræ ea, quæ in alendo, & educando spurio expendit:

dit: & similiter heredi legitimo eam hereditatem, qua defraudatur. Ad quod ait Soto ubi supra, quod si certus est illum esse filium suum, & potest aliquam marito, aut etiam heredi recompensationem facere, aut ipsum, filium spurium citra scandalum, atque periculum ipse nutrire, utique tenetur non de iustitia, & honestate, sed decencia tantum. Si autem id certò non scit (sicut nec credere regulariter tenetur adulteræ dicenti esse suum, nisi quando esset credibile, ut superius in tertio dicto de ipso spurio dictum est:) si nec ipse adulter supposuit, neque suavit adulteræ ut illum spurium suo marito supponeret: tunc ait Soto quod ad nullam restitutionem ullo modo tenetur, quia non fuit causa immediata deceptionis aut suppositionis illius, sed mediata tantum, & per accidens, committens adulterium, quæ causa de iustitia non sufficit ad obligationem restitutionis. Sed Nauarro in sum. ca. 16. nu. 49. & Syluester titu. adulterium. q. 5. secundum Florent. & doctores communiter tenent oppositum, quod scilicet adulter, si id scit, vel rationaliter credit, aut credere tenetur esse filium suum, utique de iustitia obligatur tam patri putatiuo, quam heredi, restituere, ut commodè potuerit, quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, ca. vlt. si culpata, de iniuri. & dan. dato. modò sit immediata, & propinqua, modò mediata causa vel occasio: at verò ex quo est efficax occasio, vel causa damni ex natura ipsius adulterii, sicut & ipsa adultera, restituere tenetur; sed altero restituente alter à prædicta restitutione liber est: quod quomodo fieri debeat latius & bene Nauarro ibidè agit: sed & quilibet, si aduertat industriæ, id agere potest: si autem rationaliter credit non esse suum, vel dubitat de hoc, tunc ad nihil tenetur.

Art. 2.
1. Dictum.

Quoad secundum articulum. Vtrum cum fame, & vitæ propriæ, detrimento quis famam alterius teneatur reparare, respondeo per duo dicta, primum est, quod cum fame detrimento non est dubium quod famam alterius iniuste læsam reparare quilibet regulariter teneatur, quia licet magis nostræ, quam alienæ fame prospicere debeamus: non tamen cum iniuria alterius, sicut etiam in temporalibus fit qui enim alterius domum combussit, aut res alterius coegit in mare iactari, licet nihil illi commodi accreuerit, certè restituere tenetur; in quo & omnes consentiunt. Dixi regulariter, quia id aliquando patitur exceptionem, ut ait Soto ubi supra. q. 6. artic. 3. in responsione ad quartum argumentum principale. puta si magnus vir, siue prælatus notabilis æstimationis, famam priuati hominis infamæ fortis læserit iniuste, is non tenetur cum maiori iactura suæ æstimationis famam illius reparare, dicendo se esse mentitum, & huiusmodi, sed sufficit si aliam in æquivalenti videlicet in pecunia, vel fauore, & aliis eiusmodi bonis recompenset: quia & similiter fit ubi non potest læsio in fama reparari: quod si alter noluerit hanc recompensam acceptare: certè infamator ille amplius fa-

4. Dictum.

tere, ut diximus, non tenetur. Et hoc quidem videtur valde rationale, ac verum, quauis Nauarro in sum. ca. 18. nu. 47. irrationabiliter dicat oppositum. Neque enim Soto ubi supra dicit huc infamatorem omninò liberum esse à restitutione, sed quod non tenetur cum maiori suæ fame detrimento, sed in aliis bonis illius fame, damnum compensare.

2. Dictum.

Secundò dico quod nullus tenetur famam tantum alterius cum suæ vitæ detrimento resarcire; & hoc communiter tenetur à doctoribus, exceptò Adriano, & Soto, qui ubi supra tenent id aliquando pati exceptionem, quando videlicet illustrè familia, aut etiam eminentissimam personam de crimine hæresis, aut læsæ maiestatis adeò diffamasset, ut nisi mendacium retractet, illa familia maneret perpetua labe infecta: tunc enim si infamator post adhibitam omnem diligentiam ut vitam in tuto constituendo testimonium perimeret sufficienter, si adhuc sine periculo vitæ id facere non posset, dicit ipsum cum periculo etiam vitæ efficere teneri, si per hanc viam fama illa reparari potest: non aut si reparari non potest, quia inquit illa fama, vitæ illius præponderat, & maioris æstimationis est. Sed certè, ut diximus, doctores communiter sunt in oppositum: quod & verius extimo. Nulla enim fama sola in aliquo casu vitæ alicuius æquari potest: nisi aliud grauius malum inde sequatur, vel annexum sit.

Art. 3.
1. Dictum.

Quoad tertium articulum vtrum videlicet cum vitæ detrimento quis teneatur iacturam vitæ alterius reparare, respon. per duo dicta, quorum primum est, quod si iactura vitæ alterius adhuc pendet in futurum, ita quod caueri potest ne occidatur, puta quia propter meum falsum testimonium Petrus est morti damnandus, vel occidendus, tunc utique teneor, etiam cum vitæ periculo, & detrimento, si non alio modo nisi isto possum à morte iniusta illum eripere, dicendo me esse mentitum, vel alio modo, ut oportet: quia quamuis suæ potius, quam vitæ alterius quisque teneatur: id tamen est verum dum sine iniuria alterius id facere possit. Neque enim ut meam vitam protegam licitè possum alterius innocentis mortem procurare.

Secus si ego crimen commissi, ob quod ille falso condemnatur secundum allegata, vel ab aliis occiditur me nihil aliud contra illum agente, nec testificante: tunc enim cum non sim causa proxima, sed occasionalis tantum mortis illius; certè non teneor cum vitæ detrimento illum à morte liberare. Et in his doctores, communiter conueniunt, & præcipuè Caieta. secunda secundæ. q. 70. art. 4. & Medina de resti. q. 3. in. 4. causa, & Soto ubi supra. q. 6. arti. 3. in responsione ad tertium, & quartum argumentum principale. Et Nauarro in sum. ca. 15. nu. 17.

Sed hoc ego limitarem, & crederem esse verum solum quando crimen illud non commissi fraudulenter. I. non eo animo ut eius occasione alius cõdemnaretur, vel occideretur iniuste: sed ex alia causa,

causa, etiam culpabili, puta vt meam libidinē, vel malam voluntatem explerem: nam si eo aīo illud crimen commisi, vt id alteri ab aliis falsō imponere tur, & itā occideretur, sicut probabiliter fore suspi- gabar: tunc crederem me teneri ad reparationem damni illius, & ad liberandum illū à morte, etiam cū vitæ detrimento, si alter fieri non potest, vt infra in fine huius questionis habetur, quia idem est ac si ipso facto ego scienter alios inducerem ad falsō testificandum, vel illum occidendum, & efficax causa iniuriosē, vel iniustē dānificationis, vel mortis illius mediātē vel immediātē ego sum, vt supra art. I. in. 4. dicto de adultero dictum est.

2. Dicitur.

Secundum dictum est, si alterius iam occisi vita reparari nō potest, is, qui fuit in causa iniustē mortis illius, puta falsō contra illum testificādo, aut illum iniustē scienter contra ius condemnando, vel occidendo, vel quomodolibet ad id adiuuando, nō tenetur se periculo mortis exponere, vt heredibus, aut illi satisfaciatur: sed alio modo, vt proximē dicitur. In quo & omnes doctores, & expressē Caietanus, Medina, Soto, & Nauarro, vbi supra, satis apertē consonant.

Quod si queratur quomodo ergo restituet iste, qui iam hominē iniustē occidit, aut qui fuit in causa? respon. cum Soto ibidem in responsione ad tertium argumentum principale, vbi de hoc optimē agit, omīssis aliorū opinionibus, quas ibi satis cō- futat, quod in hoc est considerandum damnum illatum, & iniuria. Igitur quoad damni restitutionem, quia est regula generalis B. Thom. atque doctorum quod in his, quæ secundum speciem nequeunt reparari, restitutio est ad prudentum arbitrium faciendā: idē in hoc consideranda est personarum tam occisi, quam occidentis, quam etiam heredū, & aliorum, qui ab illo necessariō aiebantur. Nam si homicida est diues, maior est ei restitutio iniungenda, quam si esset pauper: & si occisus erat inutilis suis, minor, quam si frugi. Item qualitas defuncti non tantū pensari debet ex vtilitate ipsius, indigentiaque suorum, sed etiam ex valore, & dignitate personæ: nam qui virum nobilitate, dignitate, vel aliā insignem occidit, ad multō maiorem restitutionem tenetur, quam si personā inferioris classis occidisset, etiam si eius familia diues, & nihil indigens esset. Immo & modus occisionis, si videlicet per insidias, aut fraudem, aut per insignē atrocitatem, homicidium perpetratum est, debet attendi vt legitimē fiat restitutio: dūmodo hæc omnia homicida soluere possit, etiam cum graui bonorū suorum detrimento, quamuis verū sit quod vt hanc restitutionem faciat, in foro conscientia non tenetur se conicere in grauem nimis necessitatem. In quo etiam valdē considerandum est quod id quod solum est in spe, non omninō equipollet ei, quod iam est in re: nam poterat defunctus citō mori, aut itā languere, vt familiam sustentare nō posset: idē subtrahendum est aliquid à restitutione, quantum ad arbitrium prudentum distat inter habere, &

prope esse, vt dictum est.

Et idem iudicium est de mutilatore manus, vel alterius membri: quia scilicet modo prædicto satisfacere tenetur, & soluere operas medici, & damna, cessantesque labores in integrum, ad arbitriū tamen sapientum: ad quod facit ea, si rixati, de iniuria & damno dato, deformitas etiam, quæ in oculo, vel alio membro læso restat, etiam repensanda est.

Vnde constat quod huiusmodi læsionum præciū non debet æstimari ad libitum illius, qui læsus est, aut quantum ipse ante læsionem peteret, si membrum suum vendere vellet, sed vt dictum est.

Notetur etiam quod inter illustres istæ restitutiones non petuntur: nam damna facilē condonāt: iniuriæ autem sunt, quas nunquam ferē remittunt, nec tradunt obliuioni.

Quoad satisfactionem autē pro iniuria, ad quā vltra prædictam reparationem damni homicida, mutilatorque tenetur, variæ et sunt opiniones, sed eas modificando, & conciliando dicamus cum Soto vbi supra, quod licet nullus teneatur exponere vitam suam, etiam in bello iusto contra infideles pro ecclesia, neque se tradere iudici, vt morte, vel mutilatione plectatur secundum leges, vt sic satisfaciatur: sed solū tenetur patienter pati, si capiatur itā vt effugere non possit: licitē tamen potest se sponte offerre ex feruore contritionis, vel amore iustitiæ, & satisfaciendi in hoc vita pro suo peccato: quamuis hoc vltimum negat Soto. Tenetur igitur homicida, vel mutilator, vt læso satisfaciatur, pro hac iniuria humiliter petere veniā, vt decet: simul etiam ex charitate tenetur arbitrariam penitentiā facere, & orationibus, & sacrificiis mortuum suū, si fidelis erat, vel baptizatus, iuuare apud Deum: quamuis ad hanc spirituales satisfactionem, vt ait Soto de iustitia, non teneatur. Scotus autem in. 4. distin. 15. q. 2. dicit eam etiam de iustitia esse necessariam.

Ad omnia supradicta nota quod nomine hæredum, atque familiæ, quibus damni satisfactio, vel restitutio faciendā est, intelliguntur illi dumtaxat, qui secundum iura necessariō illi succedunt in hæreditate, à qua omninō excludi nō possunt, vt sunt filii, parentes, vxor, atque maritus, hi enim secundum omne ius sunt inuicem sustentandi, si egent: non autem alii, qui solum sunt hæredes ab intestato, vt fratres, & cognati inferiores, quamuis liberaliter alantur. Pro iniuria verō in foro exteriori solet etiam fratribus, ac reliquis agnatis, vt eam remittant, pecunia rependi: quia ius habent agendi de iniuria, non tamen pro damno dato quicquā his, sed aliis supradictis, debetur: quod fit vt si viuens homicida de prædicto damno non satisfecerit, & bona reliquit, illi tantum hæredes necessarii pro illo in conscientia restituere, aut satisfacere teneantur, non autem pro iniuria compensare, nisi viuens homicida, vel mutilator esset iudicialiter condemnatus, vt tantum solueret, hæreditas

ditas namque transit cum suo onere, & honore.

Corollarium

Ex omnibus supradictis constat coralarie, quod qui per suum falsum testimonium scienter fuit causa, vt alius iniuste condemnatus perderet bona sua, simul & famam, & vitam, puta quia vt hæreticus confiscatus omnibus bonis suis combustus est, hic vt pro omnibus legitimē satisfaciatur, tenetur vitam suam in tuto ponendo, bona sua vt oportet, hæredibus supradictis relinquere, simul & chartam iuramento firmatam, & nomine suo subscriptam, vt fidem faciat, vbi reuelando veritatē, aut eam confitendo, sic etiam fama illorum omnium læsa sufficiēter reparatur: tenetur etiam pro iniuria humiliter ab illis veniam petere, & apud Deum orationibus, & sacrificiis defunctū adiuuare, vt superius dictum est.

QVAESTIO TRICESIMA SECVNDA.

Vtrum omne turpe lucrum licitē detur, promittatur, & recipiatur, & restituendum sit.

RESPON. in hoc sunt tres articuli. Primū Vtrum licitē detur. secundū vtrum licitē promittatur, & promissio obliget, tertium vtrum licitē recipiatur, & sit obligatio restituendi.

Artic. I.

Quoad primum vtrum licitē detur respon: quod sic, & hoc solum, quando nullo iure ita dari prohibetur: secus aliās. Si rogas, quando prohibetur? respon. secundum Medinam de restitutione. q. 20. q. 28. quod quando aliquid datur ob causam turpem ex obiecto, vel ex prohibitione: quia scilicet datur propter opus in se turpe, aut aliquo iure prohibitum, præteritum, vel futurum, puta propter fornicationem, vel homicidium, propter iniustam sententiam, vel patrociniū, aut falsum testimonium, vel ne quis denunciaret, aut testificetur quod denunciare, vel testificari quocunque iure aut lege tenetur: tunc illa datio ob illam causam illicita est: quod patet tum primò quia dare aliquid alicui vt tale quid turpe committat, vel quod tenetur omittat, vtique est ad ipsum peccatum directē inducere, quod constat esse contra Dei, & proximi charitatem: tum secundò, quia aliquid dare ob illam causam est remunerare peccatum, quod est ipsum approbare: tum tertio, quia ea datio videtur ex praua voluntate procedere, videlicet ex affectu illius causæ turpis, pro qua vult dare mercedem.

Similiter datio prohibita, & illicita est, si opus, pro quo aliquid datur (cuius nomine etiam omissionem intelligo) est turpe ex circumstantia obiecti uel illud qualificante, vt scilicet fiat, aut quia factū est malè, aut taliter, qualiter non nisi malè fieri potest, aut potuit, puta quia iniustam sententiam tulit, aut quia in lite iniusta malè patrociniatus est, vel vt in ea patrocinetur, vel quia fornicata est, quia illa malè, & culpabiliter luit, quia contra obedientiam, vel iuramentum tale quid ille fecit, vel omi-

fit: hoc patet per rationes supradictas. Secus si nō propter illam malam qualitatem, aut circumstantiam datum est: sed propter opus aliās bonū in se, quamuis illa mala qualitate vitiatum sit: nam tunc licita datio est, vt dare vsuram, licet vsurarius eā malè accipiat, & dare aliquid iudici, vt iuste iudicet, ad redimendam vexationem, & die prohibito dare iustum precium rei tunc emptæ, & dare iustū stipendium Sacerdoti, & prædicatori, quamuis ipse sine licentia, aut contra obedientiā superioris malè prædicauit, vel celebravit. Et hoc est verum, dūmodò opus illud non fit ex his, quæ gratis, & non pro precio, agenda sunt, quale esset dare aliquid temporale principaliter, aut tāquam precium pro spirituali, nam tunc datio illa Simoniacā, & illicita esset.

Artic. 2.

Quoad secundum articulū de promissione facta ob opus turpe factum vel faciendum idem dicendum, quod de datione dictū est, & per easdem rationes.

Sed vtrum ea promissio obliget, est difficultas, puta si quis alteri promissit certam pecuniæ quantitatem, vt fornicetur, vt alterū occidat, & huiusmodi, vtrum in conscientia ille obligetur implere promissum post causam, vel opus impletum, vel subsecutum, propter quod illa promissio facta est, nam irforo iudiciali certum est ex turpi stipulatione nullam oriri actionem, nec obligationem.

Ad hoc respondeo secundum Medinam vbi supra. qu. 28. quod vel illa promissio est modalis, vel est condicionalis, si est modalis ita quod ob aliquam causam turpem præteritam, vel futuram facta est, tunc licet sint opiniones, at verò probabilius est quod vtique obligat non quidem ad implendum finaliter illam promissionem, ob illam causam turpem, ob quam facta est, sed ad seruandum veritatem, & fidelitatem ad proximum, hoc enim modo impletio promissionis non solum licita, sed etiam obligatoria est, maxime si iuramento firmata sit: esto quod illa promissio turpis fuerit eo quod proximum ad peccatum de se inducebat, vt superius in primo articulo de datione ob turpem causam dictum est.

Quod et tripliciter probatur, primo quia oīs promissio de re licita, maxime si iuramento firmata sit, quæ potest sine salutis detrimento seruari, & non est maioris boni impeditiua, vtique in conscientia est adimplenda. Sed talis est promissio, de qua agimus, vt patet: nam id, quod in casu promissum est, assignatam pecuniā dare, & hoc in se licitū est, & non contra salutē dantis, & recipientis, vt constat nam si opus turpe non sit commissum, nec committendum, & illa pecunia detur, illa datio licita esset: quod aut præcedat, vel sequatur illud opus turpe, non inde datio illa necessariō redditur vitiosa, neque priuatur sua licentia, vel bonitate.

Secundo probatur idem, quia secundum iura cōditio turpis habetur pro nō adiecta, de cōditio. appof. ca. fin. & est de iure impossibilis, & à contractu

tractu reiicitur, vt in ca. fin. de pactis, ergo tenet in casu promissio ac si sine illa conditione turpi facta fuisset. Nunc autem si sine conditione, aut causa turpi facta esset, esset in conscientia obligatoria, igitur intentum.

Quod etiam inde confirmatur, quia is, qui dotauit Ecclesiam, & fecit eam consecrari cum conditione quod res talis Ecclesie non essent sub Episcopi ordinatione, tenetur reddere promissum non obstante turpitudine conditionis huius, quae quia mala, & iniusta est, non valet ac si non esset apposta.

Tertio idem probatur exemplo Iudae Gen. 38. qui ob fornicationem promisit Thamar unum haredum, quem postea misit eidem, vt promissum impleret: in quo & ibidem de fidelitate commendatur.

Si contra praedicta haec arguatur, primo quod turpis promissio non est adimplenda, quia secundum Iulio. 24. q. 4. In male promissis rescinde fidei: in turpi voto muta decretum.

Respon. id procedit de promissione turpi ex obiecto, vel re promissa; qualis non est promissio in casu praesenti, vbi licet sit turpitudine in causa, non tamen in eo, quod post causam subsecutam agendum promittitur. Item ait ipse Medina vbi supra. q. 20. quod illa promissio facta ob causam turpem, antequam fiat opus illud turpe, pro quo facta est, vtique est inualida, nec obligat; & rescindenda est, tanquam turpis, de qua procedit dic. ca. in male promissis: postquam autem factum est opus turpe, pro quo facta est, vel omisio turpis fiat; iam in conscientia est adimplenda promissio, vt dictum est.

Si secundo ad idem arguatur, quod in casu non potest is, qui promisit implere promissum, nisi ex causa, & motiuo turpi, quia si promissum implet ex vi, aut ratione promissionis; & ipse non nisi ob illam causam turpem promisit se rem illam esse daturum, ergo non potest promissum implere, nisi ob illam causam turpem, & ita sine peccato illud promissum implere non potest: & ex consequenti promissio obligatoria non est.

Respon. quamuis Durandus in. 3. distinctio. 39. per hanc rationem putet se de fallitate conuincere sententiam supradictam: at vero fallitur. Nam ad id respondeo quod licet in casu causam illam turpem esse completam, sit causa sine qua non adimpleretur promissum, non tamen est causa finalis, sed impulsiva. Nam causa finalis non est, neque esse debet, nisi fidelitatem seruare, quam non seruaret, nisi promissum impleret, ad exemplum Iudae cum Thamar Gene. 38. vt supra dictum est, stat enim causam illam turpem fuisse causam finalem promissionis, & quod sit solum causa impulsiva impletionis eius, quod promissum est.

Si tertio ad idem arguatur, quod si est licita impletio promissionis, ergo etiam licita fuit facta promissio, & e contra. Nam licentia promissionis

pendere videtur ex licentia impletionis illius.

Respon. id verum esse, si essent cetera paria; ita quod causa turpis sit causa finalis dationis rei promissae, sicut fuit causa finalis promissionis illius: quod tamen in praesenti non est, nec oportet, quia quando ille in casu promittit se daturum, ideo finaliter, & principaliter promittit, vt opus illud turpe ab altero fiat: quando autem post causam subsecutam dat quod promisit, ideo dat vt sit fidelis in promissis. Ideo bene stat quod fuerit promissio turpis, & licita, & debita eius adimplentio.

Si tamen promississet se illud daturum ob illam causam turpem, ita vt illa causa turpis sit determinatio dationis, & simul cum datione cadat sub obiecto promissionis: tunc promissio esset turpis non solum ex causis iam dictis, sed etiam ex obiecto, quia sit de datione ob causam turpem, & tunc non est adimplenda, quia peccatum est illam sic adimplere: secus si ly ob illam causam turpem sit solum determinatio promissionis, & non dationis promissae: quia tunc cum non cadat sub obiecto dationis, vel impletionis rei promissae, habet locum, & veritatem id, quod supradictum est.

Si autem promissio illa est conditionalis, qua videlicet aliquid alioqui bonum, & honestum promittitur sub conditione inhonesta de futuro, tunc quamuis videatur idem esse dicendum quod de promissione modali dictum est, at vero non omnino idem iudicium est. Ideo resolutorie videtur quod haec promissio conditionalis potest dupliciter fieri. Primo in odium turpitudinis futurae, quae sub conditione ponitur, vt si quis sentiens se fragilem, & procliuem ad vitia carnis, odiat ea peccata, & promittat quod, si in peccatum illud ceciderit, faciat certam peregrinationem, vel eleemosynam, & tunc promissio licita est, & in conscientia est necessario adimplenda.

Secundo modo fieri potest ex affectu illius turpitudinis, aut turpis conditionis appositae: vt, si quis cupiens cum aliqua muliere rem habere, promittit talem peregrinationem, vel eleemosynam se facturum, si res succedat ad votum, & tunc promissio est turpis ex prauo affectu procedens, & similiter eius impletio turpis erit, si ex eodem affectu, vel causa fiat: erit tamen licita, & obligatoria adimplentio, si ex fidelitate seruanda fiat, sicut & fieri debet.

Excepto si conditio illa apponatur tanquam causa finalis adimplentionis, & se teneat ex parte obiecti ipsius promissionis, vt si taliter promittat; si haec res pro voto succedat, promitto me ob eandem causam facturum peregrinationem, vel eleemosynam: nam tunc nec promissio potest licite fieri, nec impleri. Et in hoc idem iudicium est de promissione modali facta ob causam turpem, & de conditionali facta sub conditione inhonesta.

Et si arguatur, quod tunc sequeretur quod votum peregrinationis factum sub conditione inhonesta

honestae, & ex eius affectu, impleta conditione esset obligatorium, saltem quando ipsa conditio in honesta non informat peregrinationem promissam, hoc autem consequens omnino falsum videtur, quia tale votum est turpe, & per consequens non est Deo acceptum, nec obligatorium.

Respon. concesso quod tale votum est obligatorium, & turpe, sed distingo quod Deus illud non acceptauerit; vel ad illud praemiandum, & ita conceditur: vel ad promissum alias honestum ipsi Deo reddendum, vel implendum, & hoc modo negatur quod Deus non acceptat illam peregrinationem, vel eleemosynam fieri, vt dictum est, quod patet exemplo. Nam omne votum, & iuramentum absolute factum, in peccato mortali, de aliquo alias honesto opere ad Dei honorem agendo, non acceptatur a Deo ad gratiam, & gloriam: acceptatur tamen quoad obligationem, & debitum illud implendi. Haec omnia Medina, vbi supra, cui consonat Caietanus secunda secundae, quaest. 88. arti. 2. & Syluester tit. votum secundo. q. 2.

Arti. 3.
Opinio. 1.

Quoad tertium articulum. Vtrum sit licita acceptio turpis lucri, & an sit restituendum, in hoc sunt quatuor opi. prima tenet quod si turpitudine est solum ex parte recipientis, ita quod illi tantum est illicita, & prohibita talis acceptio, atque retentio, & dans dando non peccauit, tunc ultra damnum illatum tale lucrum est necessario ipsi danti restituendum: vt si litigator putans bona fide se causam iustam habere, timensque quod iudex illi iustitiam non faciet, offerat illi munus, vt iuste iudicet; aut si timet testem non dicturum esse veritatem, nisi precio dato; tunc est turpis acceptio, & retentio lucri, sed non datio. Et similiter omnes officiales iustitiae, & scribae, duces, & milites, & alii, qui ratione suorum officiorum publicorum recipiunt ultra salaria sibi taxata, & omnes alii, qui aliquid obligatorium, vel de consilio gratis facere tenentur, si quid propter hoc principaliter accipiunt, vtique bene danti restituere tenentur: & talis est acceptio vsurae, vbi turpis acceptio, & non datio est.

Secundo dicit haec opinio quod si turpitudine se tenet ex parte vtriusque, scilicet dantis & recipientis simul, & illa causa turpis secuta est, tunc restitutio non debet fieri danti, quia obstat illi sua turpitudine, quale est datum pro fornicatione, meretricio, adulterio, homicidio, & pro iniusta sententia, vel iniusto patrocinio, vel falso testimonio, vel vt quis etiam custos agrorum non denunciaret, quod de nunciare, aut testificari tenetur, sed in his, & similibus casibus est de consilio, non de necessitate, pauperibus lucrum illud turpe erogandum, quia nullum ius ad id obligat. Excepto vbi lex specialiter praeciperet tale lucrum restitui, vel recipi prohibeat, vt de lucro Simoniaci in ca. de hoc: de Simonia, & alibi ecclesia decreuit, vt ibidem glossa latius agit.

Tertio dicit haec opinio, quod si turpitudine se te

net ex parte modi, vel alterius circumstantiae, ita quod acceptio lucri in se prohibita non sit, tunc sic turpiter acceptum nulli est restituendum, vel erogandum, quale est lucrum eius, qui die, aut loco prohibito, aut cum haeretico, vel excommunicato pro iusto precio lucrosè, quidem, sed culpabiliter, negociatur.

Et cum hac opinione in his tribus dictis satis communiter doctores concordant, vt referunt, & cum eis tenent Florent. secunda par. titulo secundo capitulo quinto in principio. Et Monal. & Summa Angelica restitutio. 1. vers. turpe lucrum, & restitui. 2. §. 4. & 5. & titu. concussio. §. 2. Syluester. restitui. 2. §. 2. & eleemosyna, quaest. 4. & latius Nauarro in summa ca. 17. nu. 33. 34. vsque nu. 41. & nu. 9. & in ca. 25. nu. 34.

Ex supradictis infert haec opinio, quod lucrum meretricium non est necessario restituendum, neque pauperibus erogandum, quia nulla lege recipi prohibetur, licet modus, & causa, videlicet meretricia, fornicatio, prohibita sit. ff. de condit. ob turp. caus. vbi dicitur quod meretrix licet turpiter agat meretricando, non tamen turpiter accipit.

Contra hanc opi. praecipue contra secundum dictum eius, faciunt rationes, quae infra in secunda, & quarta opinione continentur.

Est igitur secunda opinio, quod vndecunque sit turpitudine ex parte accipientis tantum, vel etiam dantis simul, aut ex parte modi, vel circumstantiae operis obiectiue ipsum opus qualificantis, non potest licite accipi, neque retineri, sed est necessario restituendum, aut pauperibus erogandum (vt inferius dicetur) precium, aut lucrum, quod ratione operis, siue ommissionis in se, vel ex obiecto peccaminosi, vel peccaminosae, praeteritae, praesentis, vel futurae, recipitur; nisi alius iustus titulus, vel honestus, concurrat, ratione cuius possit licite accipi, vel retineri.

Et ita distinctus tria dicit haec opinio. Primo quod acceptum pro opere (cuius nomine etiam ommissio nem intelligo) peccaminoso in se ex obiecto, aut ex mala circumstantia inseparabili, ita quod non, nisi male fieri potest, puta pro furto, homicidio, fornicatione quacunque, pro iniuria, vel infamiatione proximi. Et similiter acceptum pro opere in se bono, pro quo tamen prohibitum est aliquo iure receptio, & retentio alicuius rei, puta pro iniusta sententia, pro vero testimonio, pro non furando &c. vt supra in prima opinione in primo eius dicto latius habetur, restituendum est secundum omnes, quia talia pro mercede, aut lucro finaliter fieri prohibentur, & criminosa inde redduntur, & similiter talis acceptio, simili modo restituendum est quod accipitur, vt culpabiliter quis praedicit, aut aliquid faciat contra obedientiam praelati, aut legis, aut contra iuramentum, aut in despectu alterius, aut etiam in loco, vel tempore prohibito,

aut cum scandalo, aut cum hæretico, vel excommunicato negocietur in offensa Dei: quamvis ista mala circumstantia, vel qualitates à talibus operibus sint separabiles, quia tunc tenent ex parte obiecti, & ita ex obiecto sic qualificato tale opus in se, & datio, & receptio facta ex tali mala qualitate criminosa sunt.

Secundò, dicit hæc opinio secus esse, si non datur, neque recipitur aliquid, ut tale aliàs licitum opus cum tali criminosa qualitate, vel circumstantia malè fiat. Nam tunc ea circumstantia non se tenet ex parte obiecti illius operis, vel acceptionis illius lucri, sed adiacet illi, & potest ab eo separari, ita quòd solum detur, & accipiatur pro ipso opere in se bono, quod licitè fieri potest, vel pro re ipsa, quæ suum valorem habet, neque à tali mala circumstantia dependet: quamvis ipse operans cum illa mala circumstantia culpabiliter operetur. Nam tunc precium, aut lucrum tale non est alicui necessariò restituendum, aut erogandum: sicut neque quando pro iusto precio cum hæretico, vel excommunicato, aut contra suum iuramentum negociatur. Similiter si quis iuravit se non seruiturum Petro, & postea seruiat eidem, licet peccet contra iuramentum illi seruiendo, potest tamen sine violatione iuramenti sui seruitii iustam mercedem recipere, & retinere: secus si iurasset se pro seruitio nullum precium recepturum, nam tunc ob hoc iuramentum teneretur precium acceptum restituere, sicut qui iuravit vsuram se soluturum, eam solvere tenetur secundum ca. debitores, de iureiur.

Tertiò corolarie hæc opinio dicit quòd meretrix, siue sit publica, siue occulta, non potest mercedè pro fornicatione recipere, nec retinere, sed restituere tenetur, vel pauperibus erogare, nisi per viam donationis recipiatur, & donetur ab eo, qui donare potest eidem, cessante fraude, & coactione, & importunitate precum equiualente coactioni.

Hæc opinio in se, & quoad primum eius dictum, vbi est tota difficultas, probatur quadrupliciter. Primò, quia nullum opus in se peccaminosum, siue prohibitum, est venale, aut precio comparabile; sicut neque res spiritualis, quia hæc omnium temporalium valorem excedit: illud autem quia nullius est utilitatis, & valoris, sed potius ut vile, turpe, & animæ nociuum, omninò fugiendum est.

Sed hæc ratio non videtur sufficiens; tum quia licet tale opus non sit vtile animæ, sed nociuum, cum hoc stat quòd afferat huiusmodi aliquam utilitatem, honorem, vel delectationem temporalem, & illam habeat annexam, ratione cuius precio estimabile, & venale est, sicut & multa delectabilia, et hac ratione, precium, & lucrum licitè recipi potest à citharistis, ioculatoribus, parasitis, petauristis, & aliis eiusmodi: tum, secundò quia non est simile de spiritualibus, nam spiritualia non ideò

vetantur pro precio dari, quia excedunt temporalia, cum non pro eis, sed pro lucris temporalibus annexis, & eorum ratione, non repugnet precium posse dari, & recipi: sed ideò non sunt venalia, quia omni iure gratis danda, & recipienda sunt: peccata autem ratione temporalis utilitatis, vel delectationis annexæ, sunt precio æstimabilia, ut latius probant Nauarro in sum. ca. 17. num. 38. & Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. articulo primo, & Couarruias in regula peccatù par. 2. §. 2.

Secundò probatur opinio, & eius primum dictum, quia Augusti. in Epistola. 54. ad Macedonium, sic ait. Si iustitia Syncerius consolatur, iustus dicitur aduocato, Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetit, iniquitati affuisti, iudicem sefellisti, de falsitate vicisti: quam cuiquam in quolibet officio militanti redde quod accepisti, quando iubente iudice cuiusque causæ hominem necessarium tenuisti, ne resisteret vixisti, ne fugeret inclusisti, postremò autem permanente lite exhibuisti, aut finita dimisisti. Et inferius ibidem. Nisi forte restituendum est alienum quod per furtum clanculò aufertur: & non est restituendum alienum quod in ipso foro, vbi peccata puniuntur, decepto iudice, & legibus circumuentis, obtinetur &c. Vnde constat lucrum receptum pro iniusto patrocinio esse restituendum, & idem constat ibidem de lucro accepto per iudicem pro iusta, & etiam pro iniusta sententia ferenda: & habetur in ca. non sane. 14. questio. 5. vbi sic habetur. Cum autem iudicia, & testimonia, quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur, multò sceleratius utique pecunia sumitur, quia sceleratè, etiam quamvis à volentibus datur &c. vbi patet intentum quòdò; prædicti in conscientia deobligantur à restitutione, etiam si leges ciuiles dantibus denegent actionem, & repetitionem, ut ibidem ait Augustinus.

Sed certè hæc ratio solum probat acceptum pro iustitia, & pro iniustitia faciendam, esse restituendum: quia gratis faciendum, vel mittendum est, ut infra in quarta opi. in primo, & secundo dicto latius habetur.

Tertiò probatur idem ex ca. Nemo præbyterorum, de Simonia, vbi sic habetur. Qui emolumentum aliquod temporale accipit, ut peccatum alterius Episcopo, vel eius ministris celet, aut pro respectu cuiuscunque personæ, familiaritatis, vel consanguinitatis, innotescere detractat, gratia vel fauore minus dignè pœnitentem à reconciliatione impedit, Simoniam committit. Hæc ibi. Vbi docetur precium, vel emolumentum receptum principaliter pro opere peccaminoso, aut pro omissione eius, ad quod alioqui quis tenetur, esse restituendum.

Sed certè auctoritas hæc solum probat acceptum pro iustitia, & pro iniustitia faciendam, & pro faci-

ciendo, vel omitendo id, quod gratis quis facere, vel omittere tenetur, esse restituendum, ut infra in quarta opi. in primo, & secundo dicto latius habetur.

Quartò probatur idè, quia pro opere, ad quod quis ad honorem Dei, vel proximi utilitatem tenetur, non est licitum aliquid, ut precium, vel munus finaliter, & principaliter, recipere, ergo nec pro quocunque opere peccaminoso, ad cuius oppositum ex præcepto tenemur.

Sed certè hæc ratio solum probat quòd pro opere, quod gratis facere tenemur, acceptum sit restituendum, ut infra in quarta opi. in 2. dicto latius habetur, & ita concessio antecedente illa consequentia neganda est.

Secundum, & tertium dictum huius secundæ opinionis ex dictis sequuntur, ut patet intuenti.

Hanc opinionem quo ad duo prima dicta tenet Cynus in l. 2. & ibi Angel. C. de conditio. ob turp. caus. et Inno. & Abbas in ca. plerique de immuni. ecclæs. q. 10. con. 3. nu. 14. & Hostien. in ca. cù sit. de iudicis, & Ioan. Lupi. in rubrica. §. 4. i. quod, & probat per l. Lucius. ff. de iure fisci, & ca. de hoc de Simonia, & Palud. in quarto distin. 15. q. 3. art. 8. conclu. 3. & glo. & doctores supra allegati in fine primæ opinionis, & Syluester restituit. 2. §. 2. & restitutio. 4. in principio, & Adrianus de restitutione. q. 19. de turpi lucro, & Medina vbi supra. q. 20. latius defendit hanc opi. qui & dicunt plures alios eam tenere.

Sed quoad tertium dictum de lucro meretricio saltem de meretrice occulta, quòd teneatur id restituere, tenet Cynus cum pluribus aliis, secus de publica meretrice. Sed Medina vbi supra tenet quòd tam publica, quam occulta meretrix, & fornicaria quæcunque tenetur lucrum pro ipso, & alio quocunque crimine acceptum restituere, ut supra in primo dicto habetur. Sed certè quoad hoc communiter tenetur oppositum, ut infra in quarta opinio sequenti patebit.

Opinio. 3.

Opinio tertia est quasi media, quæ meditata est doctissimus. Couarruias in regula peccatum, par. 2. §. 2. quòd quando materia operis criminosi ex sua natura est precio estimabilis, quia, scilicet est utilis materia, vel delectabilis, aut honorifica, temporaliter, aut corporaliter, tunc tale lucrum puta meretricium, & pro militando etiam in bello iniusto, & pro teragendo, & scribendo, etiam in causa iniusta, & huiusmodi: bene tamen est restituendum, quando materia operis criminosi ex sua natura precio estimabilis non est, quia non est utilis nec delectabilis: & tale est lucrum pro iniusta sententia, pro iniusto patrocinio, pro falso testimonio ferendo, & huiusmodi.

Sed contra hoc videtur quòd etiam hæc opera iniusta sepe sunt proximis utilia, vel habent utilitatem, vel delectationem annexam, ratione cuius materia eorum, & ipsa opera, tunc etià essent precio æstimabilia, & ita tale lucrum non esset resti-

tuendum, cuius tamen oppositum ipse cum doctoribus multis, & verè tenet ibidem, ut infra in quarta opi. in primo dicto latius habetur.

Quarta & vltima opinio, quæ mihi (saluo meliori iudicio) verior videtur, est quòd solum precium, vel lucrum, quod recipitur pro quocunque opere, quod venale non est, ut pro operibus iustitiæ, & pro opere, quod est gratis faciendum, ut acceptum Simoniacè pro spiritualibus, utique restituendum est, vel pauperibus erogandum: quod ut magis declaretur sint quinque dicta sequentia.

Primum dictum est, quòd opera iustitiæ ministranda, aut exercenda, aut iustitiæ reddentis vniuersitatis quod suum est, & præcipiens nemini dandum, aut iniuriam inferri in rebus, fama, vel persona, sunt gratis proximo exhibenda, & venalia non sunt. Ideò neque iudex pro iustitia, neque testis pro vero testimonio, neque illi, qui sunt stipendiati sufficienter, possunt amplius exigere pro eo, ad quod ratione stipendii obligati sunt. Et similiter qui accipiunt aliquid pro eo, ad quod ex iustitia tenentur, scilicet pro non furando, pro non damnificando in rebus, fama, vel persona, pro restituendo quod, & quomodo tenentur. Et tandem pro faciando, vel omitendo id, quod & quomodo alicui facere vel omittere ex iustitia, vel officio tenentur, aliàs iniusta concussio esset, & turpe lucrum restituendum, & in hoc omnes doctores concordant.

Sed vtrum tunc licitè detur ad redimendam vexationem. Respondet Soto in de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. arti. 1. quòd non; quia ius prohibens illa via aliquid dari, prohibet etiam sit redimere vexationem, ut casteantur palliatae corruptiones iustitiæ. Sed certè non videtur hoc esse verum; nam secundum doctores cõmuniter, ut habetur in prima opi. & eius primo dicto, bene stat non turpiter dare, & turpiter accipere pro iusta sententia, & vero testimonio ferendo, ut constat.

Sed vtrum similiter sit restituendum lucrum turpiter datum, & acceptum pro iniusta sententia, pro falso testimonio, pro iniusto patrocinio, pro iniusta læsione proximi in rebus, fama, vel persona alterius, pro non denunciando fures, aut aliud quando & quomodo, ex iustitia, vel ex officio publico, aut ratione stipendii accepti, ut custodes agrorum, & ministri iustitiæ, vel reipub. denunciare tenentur. In hoc ut vidimus est difficultas, & varietas opinionum. Nam multis vltimè est, quòd non, ut supra in prima opi. in secundo eius dicto dictum est, quia non est debitum iustitiæ ad talia iniqua gratis, sed potius ad opposita faciendam. Nobis autem secundum plures alios videtur quòd utique tale lucrum sit necessariò restituendum, vel pauperibus erogandum, ut infra in quinto dicto habetur, cui restituendum sit, quia frequè ad eandem virtutem, puta ad temperantiam, vel fortitudinem, pertinet præcipere sua opera virtutem in sua materia, & opposita viti-

Opinio. 4.

Opinio. 5.

prohibere; ita ad eandem iustitiam pertinet opera iustitiae precipere, & opposita opera iniustitiae prohibere: & nomine operis intelligo etiam omissionem, ut proximè dictum est, nam ad iustitiam pertinet unicuique quod suum est reddere, & precipere nemini damnum aut iniuriam inferri, vel prohibere ne iniustitia fiat alicui. Et quamvis iudex iniquam sententiam ferens non faciat aliquid debitum secundum iustitiam id fieri precipientem; facit tamen contra debitum iustitiae id non fieri precipientem, vel id fieri prohibentem. Et in hoc deficit prima opinio in suo secundo dicto, ac perinde tenetur ex iustitia secundum omne ius diuinum, & humanum gratis cessare, siue cauere ab iniqua sententia ferenda. Neque venale est iustam aut iniustam sententiam ferre: & id quod pro ea datur, & accipitur, turpe lucrum, & restituendum est, & hoc idem dicendum est de eo, quod pro iniusto patrocinio, & pro falso testimonio datum, & acceptum est. Nam pro iusto patrocinio, & pro vero testimonio quomodo licitè aliquid accipi potest, infra in quarto dicto latius habetur.

Et pro hoc primo dicto facit expressè Augustinus in Episto. 54. ad Macedonium, & etiam habetur in ea, non sane. 14. q. 5. vt supra in secunda opinio in secunda eius probatione continetur. Et in his factis expressè Medina de restitutione. q. 26. q. 27. in responsione ad quartum argumentum. Et Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. art. 1. cum aliis doctoribus suprapositis in secunda opinione concordant. Secundum dictum sit, quod pro opere bono charitatis praeterito, praesenti, vel de futuro, modo sit de praecipio, modo de consilio, quod homo facit solum, aut praecipue ad honorem Dei, vel utilitatem suam, non est licitum aliquod precium, munus, vel lucrum finaliter aut principaliter dare, vel accipere, & retinere, & tale vt turpe lucrum restituendum est. Et similiter acceptum pro opere in se malo opposito ad offensam Dei faciendo.

Probat dupliciter: Primò quia licet propter illa bona opera homo possit licitè sperare suum premium, non tamen vendere hominibus, quia gratis ea facere tenetur, neque illa ratione venalia sunt. Nam absurdum est vt homo alteri vendat quod non nisi in ipsius operantis utilitatem, vel in Dei honorem id, quod etiam ad ipsius operantis utilitatem cedit.

Secundò probatur quòd idem iudicium sit de lucro recepto pro cauendo opposito malo, vel peccato, quia, vt dictum est, eodem iure praecipitur bonum, quo & oppositum malum prohibetur. Ad quod facit ff. de conditio. ob tuppè causam vbi dicitur. Si dedi tibi ne sacrilegium facias, ne furtum committas, vel homicidium, condici potest. Item si tibi dedero vt mibi rem apud te depositam reddas, si cito tibi restituere teneris, facit etià ca. nemo presbyterorum, de Simonia, vt supra in secunda opinio in eius tertia probatione habetur. Facit etià expressè

ca. quàm pio. 1. q. 2. Ideò tenetur homo restituere quod accepit principaliter, ne peieraret, ne sacrilegium faciat, ne votum violet, ne falsè testificetur, ne blasphemet, ne se ipsum corporaliter vel spiritualiter occidat, vel infamet, ne fornicetur, ne furetur, vel vt uxorem ducat, vt continenter viuat, vt intret religionem, vt clericus fiat, vt audiat missam, vt coneratur, vt confiteatur, & bene viuat ad suam utilitatem, vel honorem Dei. Secus si ad utilitatem vel delectationem alterius principaliter faciat praedicta bona, & mala omittat, puta si ob gratiam tui, quia tu solus cū Bertha vis fornicari, ego à te pecunias accipiam, vt illam tibi soli dimittam; nam tunc tale lucrum, etiam si sit turpe, non est necessariò restituendum, quia quòd ego omiserim fornicari propter illum, est illi delectabile, & venale est. Alias si propter Deum, aut propter meam utilitatem principaliter ommitterem, esset restituendum, vt dictum est; quia omnia haec modò sint de praecipio, modò de consilio, gratis, & non principaliter pro precio, munere, vel lucro, faciendà, neque venalia sunt, vt in dicto ca. quàm pio. 1. q. 2. habetur: & haec omnia latius probat Medina de restitutione. q. 26. q. 27. in responsione ad quartum argumentum, & habetur supra in secunda opinio. quàmuis Soto de iustitia, & iure lib. 4. q. 7. art. 1. & Nauar. o in sum. ca. 17. nu. 37. teneant oppositum, sed minus probabiliter.

Ibidem, & q. 17. Medina dicit quòd cum supra dictis bene stat vt plurimum quòd licitum sit secluso pacto aliquem inducere per aliquod munus, vel lucrum temporale dispositiuè, vel impulsiuè duntaxat, vt scilicet per id homo disponatur, vel emolliatur, aut inclinetur ad praedicta bona opera faciendū, & opposita mala cauendū, & similiter sic inductus ea licitè faciet, & mala cauebit: Sicut per preces, & minas, atq; terrores, licitè aliquis ad eandem inducitur, & ea facit, vel omittit id quod parentes, & superiores ad filios, & subditos, sepe facere videmus, quod, & non reprehendit, sed probat populus Christianus, & tale lucrum, vel munus licitè acceptum non est restituendum. Sed neque est Simonia sic inducere, & induci ad spiritualia ministrandum, & suscipiendum, vt ex ca. Et si que stiones, de Simonia doctores communiter eliciunt; quod est verum secluso pacto, vt clicitur ex ca. quàm pio. 1. q. 2.

Probat tùm primò per August. Episto. 54. ad Macedonium, & habetur. 23. q. 4. capitulo penultimo, vbi sic habetur. Debet homo diligere proximum suum, sicut seipsum, vt quem potuerit beneficentia, consolatione, vel informatione doctrinae, vel disciplinae cohercione inducat ad colendum Deum. Item idem ad Petilianum ait. Indè fit vt possimus aliquam uxorem ducere si fiat Christiana. 28. quaestione prima caue: & damnatis ad mortem licitum est vitam donare, vt sacramentum fidei suscipiant. Idem etiam legitur. Syluestrum Papam fecisse, dum omnibus, qui illo tempo-

re vellent ad fidem conuerti, pecunias, & munera offerebat.

Secundò probatur idem, neque enim est minus licitum homines ad fidem per oblata munera praedicto modo dispositiuè inuitare, quàm per minas, & terrores, & onera iniuncta eos ad eandem trahere: hoc autem licitum ait esse Grego. 23. q. 6. ca. iam vero. Sed in hoc est aliqua differentia: nam ad ea, quae sunt necessitatis, potest homo non solùm muneribus praedicto modo dispositiuè inuitari, sed etiam aliquando minis, & terroribus attrahi, vt parentes hoc modo ad benè viuendum, vt diximus, suos filios licitè cogunt. Ad ea verò, quae sunt consilii, & libertatis, non ita licet per minas, & terrores attrahere, sed solum precibus, & muneribus modo supra dicto inuitare, vel inclinare, vt dictum est.

Dixi vt plurimum id licere, quia propter salutem ipsius inducti, aut aliorum, immò ad releuandum indigentiam corporalem alicuius, licitum est secluso pacto praedicto modo dispositiuè munus alicui offerre, vt tale quid faciat, vel omittat, siue sit de necessariis ad salutem, siue non, sed de consilio, nec hoc est directè, & per se hominem ad peccandum inducere, sed solum per accidens: quia aliud est dicere Dabo tibi aliquid, vt baptismum suscipias, vel ministros: aliud verò, vt baptismum promunere suscipias, vel ministros. Nam primum in casu licitum est, quàmuis ipse ex suo vitio principaliter pro precio, vel munere id faciat, secundum autem nunquam, sic tenet Medina vbi supra.

3. Dictum.

Tertium dictum est, quod pro opere, quod homo ex praecipio charitatis ad proximum eius utilitatem praestare tenetur, si non sit de his, quae sunt gratis exhibenda, vt sunt ministratio, & susceptio spiritualium, & sacramentorum, & huiusmodi, vtique potest homo aliquid licitè exigere, & recipere, etià finaliter, & tanquam precium illius operis: neque tenetur id opus gratis impendere, si notabilem laborem, vel operam, aut industriam, vel pecuniam pro proximi necessitate releuanda exponit, vel expositurus est, & proximus habet, vel sperat habere unde retribuere possit. Hoc patet in medicis, & aduocatis, qui suam mercedem licitè exigunt, & accipiunt, etiam quado ex praecipio suas operas proximis praestare tenentur. 10. q. 2. c. precarie. & 14. q. 5. cap. non sane. & testis pro labore, & expensis, non autem pro veritate dicenda, licitè suam exigit mercedem. ca. statutum. de rescrip. lib. 6. & gloss. ibidem. Item homo vt proximum, & domum, & res eius à morte, ab iniuria, à ruina, & incendio liberet, atque defendat, etiam dum nullus alius id facere potest, & quando ad id ipse tenetur, vtique licitè exigit expensas, & debitam mercedem. l. Pomponius. ff. de nego. gestis. & l. si pater. ff. de donat. §. primum. & in communi necessitate famis, etiam quando teneor succurrere populo, & indigentibus, sed non gratis: quia licitè possum mutuado, & vendendo illis notabilem tritici quãtitatem precium

iustum opportunè recipere, vt haec omnia latius probat Medina vbi supra q. 26. 27. & de eleemosyna differens.

Quartum dictum sit, quod lucrum datum, & acceptum pro operibus criminosis quibuscunque, quae ex sua natura, vel materia non pertinent, neque sunt contra iustitiam, sed contra alia praecipia, si sunt proximis vtilia, vel delectabilia, non est necessariò restituendum, vel pauperibus erogandū, nisi quando per legem talis contractus, aut pactum irritatur, vel tale lucrum reprobatur, & recipi prohibetur, vel per ipsam legem, aut per sententiam iudicis restitui, vel fisco, vel alteri dari, vel applicari deegnitur.

In hoc quarto dicto etiam, vt visum est, est difficultas, & varietas opinionum. Sed probatur prima pars quod tale lucrum non sit restituendum: quia, ex quo talia opera sunt proximis vtilia, vel delectabilia, vt bellare, negociari, scribere, aedificare, iter, agere etiam criminose, & ludere, & fornicari quomodocunque, certè ratione huius utilitatis, vel delectationis sunt precio aestimabilia, & venalia: & vt supponitur neque ipsa, neque eorum opposita pertinent ad iustitiam, neque gratis faciendà sunt, ergo quantumlibet in se criminosa sint, vel criminose fiant ex quacunque circumstantia separabili, vel inseparabili, non desinunt esse ex natura, vel ex materia sua vtilia, vel delectabilia, & precio aestimabilia, & venalia: sicut neque valorem suum, & utilitatem, & delectationem non ex peccato, neque ex mala voluntate annexa, sed ex sua natura habent, & afferunt. Et ita ea ratione pro eis lucrum licitè recipi, & retineri potest, neque est necessariò restituendum, vel erogandum: quòd sit, vt neque criminosis bellator, et in bello iniusto sibi notò, & negociator in loco, & tempore prohibito, & qui negocium alterius, etiam in lite, vel causa iniusta sibi cognita, gerit, & qui iter facit, & scriba, qui etiam ex officio scribit, & fidem dat, aut falsum testimonium, non tamen contra iustitiam, neque in damnum, vel iniuriam alterius, sed alio modo, puta, quod ille est ortus, vel oriundus, vel profectus est à tali loco, vel tali tempore, vel per talia loca venit, aut non venit ad talia negocia, vel loca, & alia eiusmodi: quamuis de periurio, & vt falsarius teneatur. Item qui scribit, non dico qui fert, aut confingit, sed solùm qui, ut minister scribit falsa instrumenta, uel testimonia, aut patrocina, uel iniustam sententiam alterius: & qui aedificat domum alterius ad malum ibi exercendum, pro lucro, uel precio aliis iniusto, non tenetur id restituere: quamuis damnum quod ex his operibus ipse dedit, vel fuit causa, reparare ex iniustitia teneatur: & praedicta sunt uera, nisi per legem, uel per sententiam iudicis restituendum esse decernatur, ut in secunda par. sequenti excipitur.

Si contra hoc arguatur, quod in praedictis operibus quando criminose fiunt, sepe fit contra iustitiam, puta in bello iniusto praediando, & negociando, & iter

4. Dictum.

vtilia

2. Dictum.

iter agendo in causa iniusta alterius, & adulterando in iniuriam mariti, &c. huiusmodi ergo tale lucrum contra iustitiam recipitur, & restituendum est, vt supra in primo dicto continetur.

Respon. q. damnificatio proximi si qua ibi est, ex quo est contra iustitiam, vtique est resarcienda, lucrum autem receptum minimè, vt dictum est de illo, qui loco, & tempore prohibito mercatur, aut negociatur. Quòd si solum daretur lucrum, & reciperetur, vt tale quid contra Deum, vel in eius offensam fieret: tunc etiam si ex natura sua opus illud vtile esset, & delectabile, tale lucrum esset restituendum, vel erogandum: quia ratione hac, qua est offensiuum Dei, nec precio æstimabile, nec venale est: sicut per oppositum opus bonum ea ratione, qua Deo est honorificum, & ad operantis animæ salutem, nec precio æstimabile, nec venale est, vt supra in secundo dicto habetur. Et hoc modo limitata opinio secunda supra posita verissima videtur. Et cum his Couarruias in regula peccatum, par. 2. §. 2. & Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 7. art. 1. consonoant expressè.

Ex his etiam sequitur, q. lucrum meretricium quacumque, & pro quacumque luxuria, etiam adulterina, & sacrilega, & contra naturam exercenda, nõ est in conscientia necessariò restituendum, vel erogandum ante iudicis condemnationem, etiam si sit meretricis occultata: quia non datur, nec accipitur solum, aut precipue ea ratione, qua tale opus est Dei offensiuum, sed qua ratione vtile, aut delectabile est ipsi, aut materia eius: sicut & lucrum acceptum ab histrionibus, mimis, ioculatoribus, scurris, peccatoribus, & aliis eiusmodi etiam criminosis: neque tale lucrum potest solum retineri, vt liberè donatum, sed vt merces, & precium illius operis delectabilis, quantumcunque criminofum sit: quod inde liquet; quia iudices cogunt solui mercedem solitam meretricibus publicis iudicialiter petentibus, & communiter, vt merces dari, & recipi solet, quod vtique fieri non posset si solo titulo donationis daretur, & reciperetur: quamuis aliis fornicantibus actio, & repetitio ex iusta causa denegetur.

Quoad secundam partem huius 4. dist. quæ est exceptio, vbi dicitur, nisi per legem talis contractus reprobetur, &c. nota q. tripliciter lex prohibet aliquod lucrum, etiam aliàs de se licitum, & est restituendum. Primò quando lex irritat, vel annullat aliquem contractum, vel pactum: nam tunc ratione illius contractus irriti acceptum nõ potest retineri, & restituendum est, vt constat, quia tunc de se iustus titulus, vt est venditio rei nociuæ, vel inutilis, q. nullo modo, etiam per admixtionem alterius, vtilis esse potest. l. q. s. p. de contrahen. empti. secus si solum prohibet talem actum, vel contractum fieri, non tamen irritat illum, puta si solum prohibet ne fiat ludus alearum, vel non ultra tantam quantitatem, vel ne mercatus fiat in tali tempore, vel loco, aut ne contractus fiat cum hæreticis, vel excommunicatis, vel ne tabium rerum uen-

ditio fiat, puta ne vendantur officia talia secularia, taxilli, & fuci muliebres, & alia eiusmodi ad lasciuiam incitantia, & frumenta emere ad statim reuendendum, vel uendere fragmenta publici canonicis sub pœna capitis. C. quæ res uendi non possunt. l. 3. ut Medina de restitutione q. 20. q. 30. latius de his agit. Nam tunc sic acceptum ratione talis actus, vel contractus prohibiti tantum, & non irritati, non semper est necessariò restituendum, quamuis Syluester ubi infra uideatur dicere oppositum.

Secundo modo, quando tale lucrum per legem humanam reprobatur, & accipi prohibetur, puta quando lex dicit expressè q. sic acceptum restituatur, uel erogetur, uel quòd nullus accipiat, uel accipere possit tale quid, puta munera, uel ultra tantam quantitatem, qualis est lex taxans iusta stipendia rerum, uel scribarum, & aliorum officialium iustitiæ, uel reipub. nam ultra talem taxationem acceptum restituendum est.

Tertio modo quando per ipsam legem ipso facto, uel per sententiã iudicis tale quid restitui præcipitur, uel alicui applicatur: nam ex tunc retineri non potest, uti de hoc latius infra q. 36. de lege pœnali agit: de his etiam Syluester tit. lex q. 28. latius agit.

Sed utrum similiter acceptum sit restituendum, quando aliquis actus, uel contractus, qui ex sua natura, uel materia non est contra iustitiam, ita tamè lege humana reprobatur sub aliqua pœna, q. ipsa lex punit, aut iubet per iudicem esse puniendum talem actum criminofum, propter quem pactio fit ob tale maleficiũ commissum, uel committendum: est dubium inter doctores.

Nam aliqui dicunt q. sic, etiam si ipsa lex ipsi danti denegat actionem, & repetitionem: quia illa pactio iam per ipsam legem irrita est, & nemini licet agere ad mercedem, uel precium illius operis criminofum, ne præmium quis consequatur ex eo, unde pœnam debet habere. l. mercalem. C. de conducti. ob turp. caus. & facit. l. iurisdictionum. §. si ob maleficiũ. ff. de pactis; & l. generaliter. ubi dicitur q. turpia pacta contra bonos mores, aut contra leges irrita, & nulla sunt. Et ibidem notat glos. & doctores communiter, & in ca. de hoc. de simonia. & in l. 3. & 4. ff. de conducti. ob turp. caus. & de re. iur. qui contra iura mercatur. lib. 6. facit etiam regula iuris. 64. lib. 6. ubi dicitur. Quæ contra ius fiunt debent pro infectis haberi. Et ad idem facit. l. si plagii. ff. de verb. signif. & ita tenet Palud. in 4. dist. 15. q. 3. artic. 8. conclu. 3. & Adria. de restitutione q. 19. & Medina de restit. q. 20. ubi ipse, & Couarruias in regula peccatum. par. 2. §. 2. dicunt ita etiam doctores communiter tenere.

Sed quia secundum hanc opin. dicendum etiam esset q. receptum pro adulterio, & pro sacrilega fornicatione, & pro peccato contra naturam, ex quotalia criminofa opera sunt reprobata per leges, & per iudices punibilia, esset restituendum: cuius tamen oppositum dicunt doctores communiter, & ipse

ipse Couarruias, & Soto ubi supra, cū eis tandem tenent, & Syluester tit. lex secundum Cardi. in clem. 1. de rescript. & plures alii tenent, & videtur probabilius quòd non est necessariò restituendum, nec erogandum id, quod acceptum est, propter prædictum actum, vel opus criminofum per legem, aut etiam per iudicem reprobatum sub aliqua pœna, atque punibile quousque per sententiã iudicis decernatur. Et ad leges superius adductas respondet Couarruias, q. licet per eas prædictæ conuentiones reprobentur: id tamen est solum ad hunc effectum, ut ex eis agi non possit, nec teneatur quis promissa seruare: quamuis rectius dicat Medina q. tenetur promissa seruare propter fidelitatem, non autem ex illa causa turpi, propter quam promissio facta est, vt supra art. 2. latius habetur. Igitur per prædictas leges reprobantur illæ conuentiones solum ad hunc effectum, vt ex eis agi non possit ad lucri illius repetitionem, vt in hoc bene dicit Couarruias: non autem ad hoc, ut datum, & receptum ratione laboris impensum restituendum sit, ante iudicis condemnationem, si is, qui dedit, potuit dare, & transferre dominium: uel si quoad omnes effectus iuris quis contendat conuentiones illas, & opera per leges reprobata: hoc tamen fit in odium, & pœnam criminis talium conuentionum, vel actionum reprobatarum per ipsas leges. hæc autem pœna non debetur ante iudicis condemnationem secundum glos. in causa. fraternitas. 12. q. 2. & doctores communiter. Itaque conuentiones, & actiones ad malum perpetrandum per leges reprobata, tunc solum sunt nullæ quoad omnem effectum, ita q. etiam lucrum inde receptum statim est restituendum, quando ita per eas leges tales contractus, & actus reprobantur, & inuoluntantur, q. nec actione, nec retentionem pariunt ex defectu solemnitatis iure requisitæ, uel ex defectu legitimi consensus paciscentis, aut donantis ad perfectam rei promissæ, vel donatæ translationem: id quod in præsentiarum non contingit: & ideò restitutio nõ est necessaria, ut dictum est.

Si quæ autem leges uidentur restitutionem præcipere in casu præfenti, sunt penales: quæ ante iudicis condemnationem non inducunt restituendi obligationem, qualis est lex ca. cum sit, & ca. ad liberandam. de Iudæis, ut ait Medina de restitutione. quæst. 20.

Sed de his Syluester tit. lex q. 28. latius agit.

Quintum dictum sit specialiter, cui restituendum sit in casu, quo restitutio facienda est. q. si causa turpis, ob quam aliquid acceptum est, postmodum est subsecuta: tunc non danti, sed pauperibus necessariò id erogandum est. Si autem illa causa turpis non est subsecuta, tunc ipsi danti lucrum illud est restituendum: excepto in casu, in quo per legem ipso facto, uel per sententiã iudicis id alicui, uel fisco, applicatur: nam tunc illi tradendum est. Ita tenet Medina de restitutione q. 2. & latius q. 3. in causa. 10. ibi posita.

Pro maiori huius 5. dicti declaratione, simul & probatione, nota q. circa hoc sunt tres opiniones. Prima quòd turpiter accepta sunt quidem restituenda danti, qui non turpiter dedit: non aut danti, qui turpiter dedit, sed pauperibus, & hoc de consilio, non de necessitate. Sic tenent doctores communiter, ut refert, & tenet cum eis Nauarro in sum. ca. 17. nu. 32. usque 38. & Syluester restitu. 2. §. 2. & restitu. 4. in principio. & sum. Angel. restitu. 1. uers. turpe lucrum, & alibi ubi supra in prima opi. habetur: & latius etiam refert, & reprobat Medina superius, & ex infra dicendis magis apparebit falsitas huius opi.

Secunda opinio Adriani de restitutione q. 19. est q. turpiter acceptum, etiam à turpiter dantibus, est quidem necessariò restituendum: non autem dantibus, neque pauperibus, sed alternatiuè quibus ipse recipiens maluerit, uel dantibus, uel pauperibus erogare: & quicquid horum fecerit satisfaciatur.

Probatur dupliciter. primo, quia leges, quæ decernunt non esse turpiter danti restituendum, sunt pœnales: & ideò ante iudicis sententiã potest illi, uel pauperibus dari, ut maluerit is, qui recipit.

Secundò probatur, quia secundum August. epistol. 54. ad Macedonium, qui aliquod accepit, ut iniuste patrocineretur, debet id clientulo reddere. ergo non tenetur pauperibus dare ante sententiã iudicis.

Sed hæc opinio, ut ait Medina, vbi supra, non uidetur uera. Tum primò, quia si causa turpis, propter quam res data est, iam est subsecuta, uel adimpleta: tunc is, qui turpiter dedit, nullum ius habet in ea, ex quo liberè dedit: & ita illi non debetur magis, quam alteri, qui non dedit: & ex consequenti si secundum Adrianum potest illi restitui, eadem ratione, & cuique alteri potest dari, & ipse, qui accepit potest sibi retinere, quod absit etiam secundum ipsum Adrianum. Tum secundò, quia August. vbi supra non facit pro hac opi. nam ibi ait, q. aduocatus debet reddere clientulo quod ab ipso accepit pro iniusto patrocino, potest rectius intelligi antequam iniuste patrocineretur, uel causa non subsecuta, q. tunc ipsi danti est restituendum (vt superius, & infra tandem habetur.) Potest etiam secundo intelligi quando clientulus ex ignorantia dedit aduocato, vt ei patrocineretur in causa, quæ reuera erat iniusta, quam tamen ipse clientulus inculpabiliter putabat esse iustam: nam tunc etiam ipsi clientulo restituendum est. Aliò qui ex ipso Augustino aliter intellecto, vt malè intelligit Adrianus, sequeretur non solum posse, sed etiam necessariò, ipsi danti debere restitui, quod tamen est contra ipsum Adrianum.

Tertia tandem opinio, & probabilior est ea, quæ in hoc 5. dicto supra posita est: quæ quo ad primam partem quando causa turpis secuta est, q. sit necessariò pauperibus erogandum, probatur; quia sic acceptum non potest in conscientia retineri, vt expressè de hoc loquitur Aug. vbi supra, & cum non

non sit ipsi danti restituendū, modò turpiter, modò non turpiter quis dederit: quia eius rei ius à se abdicauit qui liberè dedit, causa, propter quam dedit, subsecuta, vel adimpleta. ergo pauperibus dandum est: & in hoc videtur B. Tho. 2. 2. q. 62. & Paulus. in 4. & Couarruias, vbi supra, & alii doctores communiter cōcordare: quod etiam Couarruias dicit esse uerum, etiam si materia precio æstimabilis, & uenalis non esset, ut in simoniacè accepto facile ostenditur.

Si contra hoc arguatur, primò q̄ in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis ff. de donatio. ob turp. caus. ergo saltem quando dans turpiter dedit, potest etiam turpiter accipiens sibi retinere.

Respon. q̄ antecedens est uerum solum in foro iudiciali, vbi titulus possessionis est fauorabilis: & ita in illo foro, qui possidet defendetur in sua possessione, vt non cogatur ei, qui turpiter dedit rem, turpiter acceptam restituere: in foro tamen conscientie tenetur eam pauperibus erogare: & ad id certè cogetur, dum de ueritate confiterit.

Si secundò contra eandem tertiam opi. arguatur q̄ ex quo is, qui dedit, iam cecidit à dominio, & iure rei data: certè ea res uidetur manere, vt communis, & ita primò occupantis efficitur secundum institutu. de rerum diuisione. & ergo is, qui illam occupat, & tenet, potest sibi retinere; sicut qui inuenit rem ab alio olim possessam, sed iam habitā pro derelicta, dominium eius acquirit, nec tenetur eā pauperibus, aut alteri dare.

Respon. negando antecedens, quia eo ipso, q̄ turpiter accepta est, iam ipso iure pauperibus applicatur: & ita etiam negatur consequentia, & eius ratio. Nam non est simile de rebus habitis pro derelictis quæ iam incipiunt esse communes, neque ex iuris dispositione applicatur alicui, sed cū aliis rebus communibus primo occupanti relinquuntur.

Si tertio ad idem arguatur, ex Inno. in ca. plerique. de immu. eccle. qui ait q̄ officiales aliquid indebitum extorquentes, & mathematici, & meretrices, & alii dolo, aut fraude aliquid extorquentes, non tenentur restituere: quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis, etiam in foro conscientie.

Respon. q̄ doctores præfertim Theologi in hoc sunt contra Inno. qui deceptus malè intellexit August. vbi supra in ca. non sane. 1. 4. q. 5. putans Augustinum sentire q̄ extorta à minoribus officialibus repeti solent per immoderatam improbitatem: cū tamen non ita senserit, sed q̄ extorta ab eis per immoderatam improbitatem hæc inquam repeti solent tanquam malè extorta: & non excusantur sicut ibidem excusat August. eos, qui de more sumpserunt. Mos autem non corruptelam, nec extorsionē dicit, sed consuetudinem licitam, vt in eadem epistola latius agit August. licet Gratianus, vbi supra truncatè illum retulerit, vt Medina, vbi supra q. 26. latius probat. Qui etiam ait supra q. 3. q̄ si-

militer falsa est illa regula, quā multi doctores ex ipso Inno. habent, quòd quando aliquid est ab aliquo possessum quod non est alicui certæ personæ, uel loco restituendum, tunc id de consilio est pauperibus erogandum, & potest licitè retineri. Nam oppositum huius constat de vsuris extortis, quādo ignorantur hi, à quibus extortæ sunt: quas necessarium est pauperibus erogare, vt supra dictum est: & similiter de simoniacè acquisitis: similiter de rebus, quæ re uera sunt alienæ, & si dominus esset certus, essent necessariò illi restituendæ, sed, cū incertus sit, debent pro eo ad eius utilitatem expendi secundum B. Tho. & alios. Neque etiam tenenda est limitatio, quam Syluester restituit. 2. §. 2. & restituit. 4. in principio. & sum. Ange. vbi supra, & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 34. 35. & alii eidem regulæ apponunt dicentes regulam hanc esse ueram de rebus turpiter acceptis à turpiter dante, quas dicunt de consilio esse pauperibus erogandas, & posse licitè ab accipiente retineri.

Secunda pars huius. 5. dicti q̄ si illa causa turpis non est subsecuta, vel impleta, tunc sic turpiter acceptum est ipsi danti restituendum, etiam si turpiter dederit, probatur secundum eundem Medina, vbi supra q. 2. quia nō donauit nisi ob illam causam principaliter. ergo illa causa non subsistente non abdicauit à se rem ita donatam, & ergo est sibi debita, & in conscientia ipsi reddenda est. Probatur utraque consequentia per ipsum Medina latissimè vbi supra q. 23. q. 24. & quamuis ob turpitudinem suam ille dans sit dignus qui re sua priuetur: non tamen idèd priuatus est quousque per iudicem condemnatur, secundum glos. in ca. fraternitas. 1. 2. q. 2. sicut & peccator quicumque secundum Augustinum est dignus pane, quo vescitur, non tamè idèd eius dominium priuatus est, vt habetur in 3. par. huius quinti dicti.

Ex quo patet falsum esse quod aliqui doctores, cum quibus est Soto lib. 4. de iustitia, & de iure. q. 7. art. 1. dicunt q̄ si aliquid alicui datum est ob causam nocendi alteri, vel in iniuriam alterius, id restituendum est illi, in cuius iniuriam datum est. Et q̄ hoc sit falsum probat Medina, vbi supra q. 3. quia illa res non est illi debita ex voluntate dantis, nec ex voluntate legis, quæ super hoc nihil disponit, etiam si in casu simoniæ id specialiter disponat in ca. de hoc. de simon. vt. f. ecclesie restituatur, in cuius iniuriam datum est: in quo & Nauarro vbi supra contra Soto optimè concordat.

Quòd si contra hanc secundam partem Couarruias, vbi supra, teneat, & arguat q̄ modò causa turpis secuta sit, modò non, nunquā turpiter danti, sed pauperibus illud turpe lucrum erogandum sit, quia lex negans turpiter danti repetitionem rei datae ob parem turpitudinem, etiam si sit pœnalis, efficit ipsum dantem inhabilem ad repetendū. ergo pœna hæc ipso iure inflicta nullam requirit iudicis executionem, & tenet etiam in foro conscientie, ut infra q. 36. latius habetur, & ergo restitutio non

non debetur ipsi danti, sed pauperibus, vel fisco, vel aliis, quibus per ipsas leges applicatur.

Respon. conceditur prima, sed negatur secunda consequentia, quia solum probatur, sicut & conceditur quod uirtute talis legis ipse turpiter dans priuatus est, etiam in conscientia, iure exigendi iudicialiter rem iam datam. Cum quo stat q̄ ei debeatur in conscientia, quòd q̄ non sit priuatus iure recipiendi: sicut & multa debent aliquibus restitui, ad quæ ipsi non habent actionem, nec ius ea iudicialiter repetendi, vt patet in eo, qui citra dimidiū iusti precii defraudatus, vel læsus est. At multa quæ homo in pœnam criminis non habet actionē, neque ius ea iudicialiter petendi, quæ tamen in conscientia recipere potest, & retinere. Idem patet ex supra dictis in secundo dicto, & superius in secundo articulo, vbi de pmissiōibus turpibus agitur.

Dubium 2. SED dubitatur secundò, vtrum liceat Deo seruire, ipsumque amare propter præmium temporale, vel spirituale.

Not. Respon. prius notando secundum Nauarro. in ca. quando. de consecra. dist. 1. cap. 6. nu. 14. & 18. & in sum. ca. 19. nu. 10. & in comment. de vsura. in ca. 1. 14. q. 1. nu. 13. 14. quòd finis principalis dicitur ille, propter cuius amorem tantum tale opus fit, aut fieret, aut æquè, aut magis, quàm propter amorem alterius fit: & hoc est uerum modò actualiter, modò virtualiter tantum alter, vel uterque finis concurrat ad illud opus. Notentur uerba omnia. Nam inde sequitur quod possunt esse duo fines simul totales, vel partiales vnius operis: quorū alter sit magis, alter minus, aut uterque æquè principalis, quorum etiam nullus sit simpliciter ultimus, Exempli gratia. Si quis propter Deum dare eleemosynam uouit, & postea eam facit, quia ratio dicitur, non recolens Deum, neque uotum factum, hic certè principaliter propter Deum virtualiter, licet non actualiter, dat, quia si recoleret, multò libetius etiam propter Deum, & quia uouit eam daret. Item qui propter sua negocia Romam vadit, non iturus, nisi alia simul cum expensis illi committerentur, atque darentur: hic principaliter propter alia negocia, vadit: nam illa alia negocia sunt solum causa, sine qua non iret ad sua negocia, propter quæ tamen principaliter vadit. Item qui vadit Romam, vt lucretur centum ducatos in negotiis Petri, simul etiam, vt lucretur alios centum in negotiis Martini, aliàs non iturus propter hos, vel illos centum tantum, nisi propter utrosque simul: tunc tam hi, quàm illi cētum ducati, sunt finis principalis, non quidem totalis, sed partialis illius uis.

Quòd si etiam iret propter centum tantum Petri, etiam, si non darentur alii centum à Martino, uel ab alio: tunc quilibet centenarius ducatorum illorum est causa, uel finis principalis totalis uis illius. Et idem dicatur de eo, qui vadit Romam pro lucrando iubileo, simul & pro obtinēdo beneficio, uel Papæ dispensatione, quia potest propter utrumque, uel alterum æquè, aut magis, aut minus princi-

paliter uiam illam agere, ut dictum est. Nullus autem finis eorum est ultimus simpliciter. Nam vt ait Gabriel in 1. dist. 1. q. 1. & 3. & in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. finis ultimus simpliciter est qui omnibus præfertur simpliciter, & amatur tanquam optimum omnium, quæ offeruntur, & offerri possunt. Nam potest aliquid amari, vt optimum omnium simpliciter: & aliquid non ut tale, sed ut bonum non ordinatum actualiter ad alium bonum, & sine ulla relatione actuali, & uirtuali, aut sine actuali tantū, quod tamen uirtualiter ad aliud bonum, uel finem refertur, uel ordinatur, ut amatur uirtus, & beatitudo, quæ ex 1. Ethi. ca. 7. etiam propter se appetibilia sunt.

Igitur finis principalis est secundum Nauarro, ubi supra dictum est, uel etiam quod in idem recidit, ut ait Ange. in morali c. 8. fo. 61. 68. & c. finis principalis est qui in animo hominis plus æstimatur, uel præponderat, uel reputatur, siue præfertur alteri: cuius signum est si citius, aut potius altero, quàm illo carere uellet amans, plus inquam æstimatiuè, uel firmiter præponderat in uoluntate, vt dictum est: parum enim refert ad principalitatem hanc finis, q̄ magis, aut minus intensiue hic, uel ille finis ametur. Et nota, vt etiam ait Nauarro, vbi supra in ca. quando. de consecra. dist. 1. ca. 6. nu. 18. 19. q̄ tunc in tali opere amor Dei, vt finis principalior præfertur mercedi, aut præmio, quādo potius homo ad id opus tunc mouetur ex amore Dei, quàm ex illius præmii, aut mercedis amore: & è cōuerso si potius ex amore præmii, quàm ex amore Dei ad id opus tunc mouetur: quauis alias absolute homo plus æstimet, & uelit Deum, & eius amorem, amicitiam, aut gratiam: nam bene stat simpliciter aliquid, puta patrem plus, quàm amicum amare, pro quo, si oporteret, ad eius vitam, uel honorè tuendum, paratus est filius vitam exponere: non tamen pro tunc, aut secundum quid: dum tunc in aliquo negotio parui momenti mauult filius amico, uel amasiæ, quàm suo patri placere, aut obedire, ut Adria. in 7. quodlib. latius probat.

His suppositis iam consequenter ad questionem respondeo per tria dicta. Primum est secundū Ange. ubi supra, q̄ si actualiter homo unū finem in alterū referat, & ordinet: tunc illicitè præferret, aut præstitueret in illo opere præmium etiam gloriæ, uel alterius boni ipsi Deo, uel eius amori, aut amicitie: licitè autem, & meritoriè si è conuerso præferat, aut præstituat Deū, & eius amicitiam illi mercedi, aut præmio, etiam si sine mercedis illius amore, aut spe homo allectus opus illud non faceret, aut etiam mandata Dei non seruaret. Nam hæc causa est minus principalis, aut tantū dispositiua, sine qua id opus non fieret: non autem est causa, sine qua id homo de facto facere non uult, ex quo de facto potius illo præmio, quàm Dei amicitia tunc carere uult, aut uellet homo, & paratus est.

Secundum dictum est, quòd si non actualiter homo unum finem alteri subordinet, aut referat in alterum:

Respon.

1. Dictum.

2. Dictum.

terum: sed absolute faciat aliquod bonum opus, etiam tunc obligatorium, ut missam celebrare, ieiunare, eleemosynam, aut orationem, aut etiam si Deum amet, quando illum non tenetur amare: si tunc id absolute faciat propter aliquem, vel aliquos fines alias licitos in ordine ad illud opus, puta propter salutem, vel pacem, vel pluitiam obtinendum: licite id homo facere potest propter Deum simul, & propter mercedem illam aeternam, vel temporalem, vel propter euasione mali cuiuscunque maxime a Deo obtinendam aequè principaliter propter utrunque, uel propter alterum tantum finem ex ipsis: dummodo Deus, & eius amor non reputetur minus bonum, quam praedicta merces. Excepto quando homo tenetur Deum diligere, aut propter ipsum aliquid facere: tunc enim tenetur propter ipsum id principaliter agere. Excepto etiam si eo animo actualiter, vel virtualiter, & non tantum habitualiter, quis affectus esset, ut Deo seruire, ut tenetur, uel opus tunc obligatorium facere nollit, si mercedem illam a Deo, uel ab alio non speraret: tunc enim illicite fieret, aut animus ille illicitus esset.

Prima pars huius secundi dicti probatur: quia si propter aliquem tantum illorum finium illud opus licitum est, & moraliter bonum, uti supponitur ibidem, & constat ex casu, uel hypothese, quamuis non sit meritorium, nisi quando propter Deum principaliter fit: quod etiam patet ex Psal. 118. Inclinaui cor meum ad faciend. iustifi. tu. in aeternum propter retributionem. Et Prouerb. 15. in timore domini omnis homo declinat a malo. & ecclesia instituit missas celebrari pro salute pluuia, & pro pace &c. ergo simultas, aut societas illorum finium non uitiat illum actum, etiam si aequè principales sint. Nam ex duobus bonis licitum est minus bonum eligere, dum ad maius homo tunc non tenetur, maxime si illud minus bonum tunc necessarium, aut utile est. Dummodo, ut dicitur in illa prima parte illud minus bonum non reputetur, nec aestimetur plus, quam maius: nec ad minus bonum hoc maius bonum actualiter, uel uirtualiter ordinetur, uel referatur, ut ibi ex primo dicto supponitur: nam tunc is error, atque uoluitio, siue praeratio minoris boni iniuriosa maiori bono, ac perinde illicita esset.

Secundo probatur eadem prima pars, quia non semper tenemur mandata, uel alia opera bona propter Deum, etiam minus principaliter, nec ad intentionem praecipientis meritorie seruare, uel operari. ergo.

Exceptio prima, quae est secunda pars huius secundi dicti probatur. Nam tunc amor Dei debet esse finis principalior, quia tunc relatio, uel subordinatio omnium aliorum finium actualiter, uel uirtualiter in Deum fit, aut fieri praecipitur, uti superius in primo dicto habetur.

Exceptio secunda quae est tertia pars huius secundi dicti probatur. Quia homo tenetur uelle obedire Deo, eiusque mandata seruare, illisque seruire, quae

do ad id nos obligat, etiam si nullum praemium propter hoc ab eo speraretur: quia supremus dominus, creator, atque redemptor, & benefactor noster est. homo igitur aliter affectus amorem creaturae amori Dei, & eius obsequio debito male praerferret: & ille usus Dei, & fruitio creaturae tunc illicita essent, etiam si non simpliciter, sed secundum quid, & pro tunc tantum id fieret.

Sequitur ex his quod non est usus Dei, nec fruitio creaturae, quando bonum aliquod opus fit pro aliquo praemio temporali, non tanquam pro ultimo fine, neque his duobus modis illicitis in his duobus exceptionibus iam dictis: sed ut in prima parte huius secundi dicti habetur: aut quando opus non obligatorium, ut missa, oratio, eleemosyna, & huiusmodi, tunc principaliter fit pro aliquo praemio spiritali, uel temporali alias licito in ordine ad tale opus, puta pro salute, pro pace, & pluuia obtinenda: etiam si homo sic actualiter tunc affectus sit, quod illa bona non faceret, neque facere uellet, nisi illud praemium per id opus speraret a Deo obtinere: quia ex quo tunc ad id non tenetur, potest licite plus uelle salutem, aut pluuia, qua tunc indiget, quam illa bona opera tunc illi non necessaria. Potest enim dicere Deo. Domine ego tibi hoc obsequium libere facio, ut tu mihi propter hoc rependas beneficium pluuiae, siue salutis, ut habetur in practica Ecclesiae, & supra dictum est.

Et secundum supra dicta intelligitur Bernardus de diligendo Deo ca. 2. dicens. Non pro praemio seruire Deo: quamuis non sine praemio seruitur illi. Haec ille, secundum duo dicta proxime declarata. Cum omnibus supradictis consonat Angelus, & Nauarro, ubi supra, & Adria. in 9. quodlib. art. 3. in responsione ad primum argumentum.

Excepto quod ibi Adria. in 3. & 6. propositionibus, & Nauarro de consecra. dist. 1. ca. quando. in ca. 6. nu. 12. & in comment. de usur. nu. 20. 21. uidentur dicere, quod illicitum est seruare mandata propter mercedem temporalem alicuius boni, uel propter euasione mali temporalis a Deo principaliter speratam. Sed hoc, ut diximus, non recte dicitur, nisi secundum praedicta limitetur, & intelligatur. nam & timor poenae, de quo Aug. ut habetur extra de reg. iur. ait quod qui timore poenae seruauit mandata aliter, quam debet, & male facit, intelligitur de timore seruilis: & de illo, qui propositum male faciendi, aut non faciendi quod tenetur, habet, atque reseruat, nisi poena immineret, quae timetur, ut ait gloss. ibidem, & Angelus, ubi supra.

Nisi forte Adrianus, & Nauarro limitentur, ut ipse Nauarro in dic. ca. quando. ca. 6. nu. 12. 23. 25. 26. 27. 28. 35. 39. 40. explicatius loquens ait, quod tunc oratio, uel aliud bonum opus fit principaliter, & male propter aliquod bonum temporale a Deo finaliter speratum, quando illud bonum temporale nullo modo actualiter, uel uirtualiter in speciali, aut in generali ordinatur ad aliud melius bonum, puta ad honeste, decenterque uiuendum, uel ad

vel ad seruire Deo, et eo fruendum in gloria: Quia cum illud sit tantum bonum utile illicite appetitur finaliter et absolute propter se, nisi ad aliud melius bonum honestum aliquo modo praedicto ordinetur. Quando uero bonum temporale appetitur, uel ordinatur saltem in generali ad honeste decenterque, uiuendum secundum suum statum, iam ad uirtutem uirtuosaque, saltem implicite et in generali ex natura operis ad Deum tale opus bonum simul et illud temporale bonum ordinatur et desideratur, et est actus moraliter bonus aut uirtuosus. Et si fiat in statu gratiae illud opus uirtuosum iam ex quo propter Deum uirtualiter ex natura operis fit: sequitur quod etiam est meritorium. Et consonat in hoc cum Nauarro: Caietanus. prima secundae. quaestione centesima nona articulo sexto, septimo, et octauo: et Angelus. in morali. capitulo octauo. de circumstantia finis. folio sexagesimo sexto, et sexagesimo septimo. Bona uentura in secundo distinctione quadragesima prima, quaestione secunda. et beatus Thomas. distinctione quadragesima, articulo quinto. et Siluester, titulo debitum, quaestione duodecima. titulo ludus, quaestione prima: Nam haec opinio probabilis est: quauis oppositum communiter tenetur, quod scilicet ad opus meritorium non sufficit ea relatio aptitudinalis uel implicita ex natura operis, nisi actualiter uel uirtualiter in Deum referatur. Alioquin etiam omne opus licitum factum ab existente in gratia esset meritorium, etiam si nec ante ipsum opus memoriam Dei homo habuerit: quod inconueniens uideretur.

Resolutio ¶ Igitur pro tertio dicto resolutorie dicamus primo, quod dum homo orat, uel bonum facit propter aliquod tantum bonum temporale a Deo finaliter speratum solum, aut principaliter quia si bi conueniens est ad honeste decenterque, uiuendum secundum suum statum: iam uirtualiter saltem in generali et implicite ad uirtuose uiuendum ordinatur finaliter et licite.

¶ Secundo quod haec oratio, et bonum opus, si fiat in statu gratiae est meritorium. Quia est uirtualiter propter Deum finaliter, et fit.

¶ Tertio quod hoc opus licitum, sed non meritorium est, si propter gloriam uel propter aliud bonum temporale principaliter aut solum fit.

¶ Quarto, quod illicitum est, bonum opus facere principaliter propter bonum temporale quia propter Deum quando propter Deum id facere aut Deum super omnia diligere homo tenetur: aut si fiat tanquam propter bonum melius aestimatum, quam sit amor Dei uel ipsa uirtus: aut si homo sit sic actualiter uel uirtualiter affectus, quod nollit facere opus tunc obligatorium aut Deo seruire, uti et quando tenetur: nisi id bonum temporale uel spirituale puta gloriam ab eo expectaret: licitum autem esset habere talem animum, si id opus tunc non esset obligatorium.

¶ Tandem nota quod est duplex finis, scilicet operis, et operantis. Finis operis, qui dicitur intrinsecus uel proprius ipsius actus, est obiectum operis uel actus uoluntatis, ut uolentis edificare uel comedere finis est ipsa edificatio uel comestio, sicut datio eleemosynae est finis uel obiectum uoluntatis dandi illam. Finis operantis uel prestitutus qui dicitur extrinsecus operis, est id quod ex eo opere pretenditur ab operante, puta uiuere decenter et uirtuose aut seruire Deo, aut furari, lucrari, aut aliud bonum uel malum intentum ab operante, uti de hoc Nauarro, in capitulo quando, de consecratione distinctione prima. ubi supra, et in additionibus ipsius repetitionis super idem capitulum. numero tricesimo decimo nono, et tricesimo uigesimo. secundum beatum Thomam prima secundae, quaestione decima octaua, articulo octauo, et in secunda secundae quaestione centesima quadragesima prima, articulo sexto, latius agit, et etiam communiter doctores.

QUESTIO. XXXIII.

Quest. 33.

Vacat a folio ducentesimo sexagesimo quinto, usque ad folium ducentissimum septuagesimum quartum.

Z. QUESTIO.

Quest. 54.

VTRVM domini temporales, teneantur suis famulis satisfacere ultra stipendium illis assignatum, si fuit diminutum: et econverso vtrum famuli possint pro sibi debito occulte suffurari, et ita sibi ipsis satisfacere.

1. Punctū.

RESPOND. Per tria puncta quorū primū est quod debet attendi iustū precium, siue stipendium, quod talis famulus pro suo seruitio meretur singulis annis quibus seruit, quia ille est contractus locationis, quo quis locat personam suam ad tale obsequium prestandum. Et talis iustitia precij seu stipendij potest diuersificari secundum qualitatem et quantitatem seruitij, et temporis quod requiritur ad se occupandum in eo et secundum qualitatem personæ seruiantis: quæ omnia iudicio viri prudentis censenda sunt. Non enim certa regula pro omnibus casibus: sicut nec pro omnibus precijs taxadis infallibiliter dari potest.

In quo tamen videtur quod postquam aliquis artifex seu agricola in labore vnius anni lucratur victum et vestitum decentem sibi et familiæ secundum qualitatem suam: ita similiter iustum est quod persona maioris qualitatis, et conditionis debite seruiens cum sua persona alicui domino per totum annum, lucretur sicut et meretur victum et vestitum sibi et familiæ secundum suam qualitatem. Quod si seruetur iam nulla manet obligatio domini ad restitutionem, consonat Nauarro. in sum. ca. 17. nu. 108. 109. 110. vbi latius de hoc agit.

2. Punctū.

Secundum punctum est quod si talis seruiens seu famulus fecit pactum cum dicto domino pro salario diminuto seu minori quam secundum iustitiam ei deberetur potest contingere quadrupliciter.

Nam primo modo potest fieri quia talis famulus necessitate coactus id fecit, quia scilicet non reperit alium modum prouidendi sibi et familiæ si quam habet, nisi prædictum salarium notabiliter diminutum acceptando. Et tunc aliqui dicunt vt Nauarro vbi supra quod dominus eam necessitatem sciens manet obligatus restituere quousque iustum salarium adæquet, nisi per ipsum seruitorem libere remittatur. Alij dicunt quod non manet obligatus restituere.

Sed clarius pro omnium concordia videtur distinguendum nam si propter necessitatem ipsius famuli tantum ideo datur minus salarium quam solet communiter dari alijs eiusmodi conditionis et ministerij: ita quod dominus nihil eget illo famulo, sed rogatus ab eo qui non inuenit sibi alium de remedio, misericordia motus vt pauperi datur minus salarium vel solum victum et eleemosynam indigentibus: et interim seruiat illi cum alijs famulis suis quousque; alibi sibi remedium inueniat. Tunc dominus nihil illi restituere tenetur vt ait Nauarro in summa. capitulo decimo septimo. numero ducentesimo trigesimo nono. Sed si vere dominus illo famulo sicut et alijs indiget, et non ex mi-

sericordia, sed ex contractu dat illi salarium. Tunc est vera prima opinio quod dominus manet obligatus restituere: sicut quando propter necessitatem particularē vendentis datur minus iusto pro eius merce. Si autem sit necessitas communis ita quod propter abundantiam ministrorum iam domini non solent communiter neque volunt dare nisi tantū salarium tali generi famulantium, quia inueniunt multos alios qui pro tali salario eis seruiant viuentes decenter de illo salario simul et de alijs suis bonis. Tunc est vera secunda opinio quod dominus non manet obnoxius restitutioni. Quia sicut abundantia mercium facit earum precium decrescere, easque vilescere, ita in proposito precium locationis tempore abundantiam ministrorum est iustum quod tempore raritatis eorum esset iniustum, et econtra. Vt patet in artificibus, et agricolis, et messoribus et alijs mercenarijs. Consonat Soto de iustitia et iure. lib. 5. q. 3. art. 3. in responsione ad primum argumentum.

Secundo modo potest fieri, quia scilicet talis seruitor acceptauit prædictum salarium diminutum non necessitate coactus, sed libere propter amicitiam seu amorem ad ipsum dominum aut propter eius familiaritatem obtinendam, aut quia vult ad herere maioribus atque potentibus, aut vt plus estimetur, aut timeatur, et huiusmodi, et tunc nulla est domini obligatio ad satisfactionem quia talis contractus non fuit purus locationis, sed mixtus cum donatione ex causis supradictis. Ex quo liberaliter ille minister contentus fuit cum illo salario diminuto, quauis inductus ad id ex alia causa, vt dictum est.

Tertio modo potest fieri, quia scilicet talis minister acceptauit prædictum salarium diminutum cum spe et intentione satisfactionis plene sibi faciendæ alias in pecunijs aut in alijs commoditatibus. Quod si in timatum et declaratum domino fuit: vel si ideo non fuit illi intimatum, quia intimari non solet, aut quia domini sibi iniuriosam censent talem intimationem: bene tamen intelligitur ab ipsis supradicta intentio famulantium quodque non aliter eis seruirent nisi a dominis sperarent plenam in alijs bonis satisfactionem. Tunc domini manent obligati ad supradictam satisfactionem plenam, seu adæquationem iusti salarij faciendam. Quia tunc talis spes excludit animum donandi in seruitore: et potius ibi fuit conditio sperandi iustum salarium. Et hoc modo in spe nuptiarum et similibus dotium seruire solent domicellæ magnis dominabus in Hispania. Quod si id domino non intimauit, cum ei intumare libere posset sine villo incommodo si vellet: tunc dicatur vt supra in primo modo dictū est.

Quarto modo fieri potest, quia scilicet talis seruitor acceptauit prædictum salarium diminutum, non quidem cum prædicta intentione satisfactionis sibi faciendæ: sed cum spe beneficiorum aut donorum a prædicto domino obtinendorum. Et hoc modo communiter fit cum famulis magnatum, qui Hispanè dicuntur Pajes et cum alijs qui

qui Hispanè dicuntur pases, & cum alijs qui solum victum & vestitum accipiunt; & tunc non videtur quod domino maneat obligatus ad aliquam satisfactionem: potest enim iuste dicere id Math. 20. Nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & uade: & ratio est, quia vbi propter abundantiam ministrorum non solent, aut nolunt domini dare maius salarium: iam illud non est iniustum, vt supra in primo modo dictum est. Et vbi datur minus solito, & iste minister cum tali spe libere acceptauit non vi, aut fraude coactus: iam ibi est contractus mixtus cum donatione. Illa autem spes beneficiorum non est conditio nec intentio famuli prædicti ad obligandum dominum prædicta beneficia ex vi iustitiæ, aut contractus præfati, scilicet locationis suæ personæ: nam cum tali spe stat libera voluntas donandi, quamuis iure naturali ad gratitudinem, & antidora illi domini obligantur, non tamen ad restitutionem, vt latius Nauarro in sum. ca. 17. nu. 114. agit secundum Thom. 2. 2. q. 58. & 106. & leges ab eo ibi allegatas: sicut neque restituere tenetur qui non egens merce, aut famulo, rogatus ab eo indigente dat illi ex misericordia minus precium, aut solum victum ne fame pereat, vt ait Nauarro vbi supra, nu. 239. Et hoc videtur stando in rigore, & iustitia contractus: secus de equitate: nam equum est vt dominus rependat aut iustum salarium adæquet famulis seruientibus secundum precium currens, vt dictum est: quia non sunt equè abundantes, & ne sua spe defraudentur, qui liberali animo seruiunt pro minori salario gratis domino seruiunt: Vnde & ad antidora iure naturali ipsum obligauerunt.

3. Punctum.

Tertium punctum principale est, quod etiam in casibus supradictis, quibus domini tenerentur ex iustitia restituere suis ministris illud, in quo notabiliter salarium a iusto precio corrente diminutum est, tunc possunt ipsi famuli pro illo residuo sibi debito liquido vel certo, quamuis non sit determinata eius quantitas, possunt inquam in recompensam sibi occultè capere de rebus dominorum suorum usque; ad debitam sibi notam, & certam quantitatem: idque verum est, quando in iudicio, vel extra, sine suo incommodo, vel detrimento non possent plenam sibi debitam solutionem obtinere: tunc enim quilibet sibi ius dicere potest. argu. §. si creditor. l. art. prætor. ff. quæ in fraudem credito. & glo. in ca. iustigentium, dicti. 1. notat, & in ca. bona fides. de deposit. & Inno. in ca. olim, de restitu. spolia. & C. de compensa. l. vlt. immo, etiam si commodè aliter sibi debitum possunt recuperare: licet famuli peccent contra leges occultè capiendo, & ius sibi dicendo, non tamen peccant contra iustitiam commutatiuam ex parte rei sibi debitæ eam sibi retinendo, neque restituere tenentur. Et cum prædictis expressè consonat Caieta. 2. 2. q. 66. art. 3. & 5. & Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 3. art. 3. in responsione ad primum argumentum, & Nauarro in sum. ca. 17. nu. 112. 113. 114. & Medina de restitutio. q. 11. in ca. 10.

Liberante à restitutione, & Syluester titu. furtum. q. 12. q. 13. & bellum. 1. q. 9. & bellum, secundo. q. 8. & doctores communiter cum Alexandro Alensi. 4. par. q. 86. membro. 3. art. 1.

Si autem salarium illud diminutum, aut debitum quodcumque non est liquidum, neque certum, sed dubium ita quod neque per vllam legem, consuetudinem, aut per specialem conuentionem partium constat illud salarium esse naturaliter diminutum, aut iniustum, aut dominum teneri amplius soluere; quamuis ipsi famuli ad se ipsos affecti dicant dominum teneri superaddere salarium; tunc non possunt quicquam capere occultè in recompensam, neque retinere, & ita restituere tenentur id, quod dubium est ipsis deberi quod secundum regulam iuris in dic. ca. bona fides. Liquidi ad non liquidum non est compensatio. Item quia tunc obstat mala fides, ne videlicet quis vtatur compensatione, cum certus sit se debitorem esse rei acceptæ, & incertus an alter, puta dominus, aliquid sibi debeat, & ita vt ait Syluester, & Medina vbi supra sicut possessor male fidei est in culpa dum non restituit, ita & famulus retentor alieni sibi incerto debiti cum mala fide, nisi id restituat. Sed neque domini tenentur tunc consentire in tali modo in casu prædicto, vt famuli occultè, aut violenter capiant de rebus suis, quantum dubium est eos illis debere. Sicut & qui necessitate coactus vendidit rem pro precio notabiliter diminuto non potest sibi capere occultè, aut violenter residuum iusti precij ab emptore, quamuis emptor ipse restituere teneatur.

QVÆSTIO TRIGESIMA QVINTA.

Vtrum occultus criminofus incurrat excommunicationem, suspensionem, vel irregularitatem propter crimen eius occultum ipso facto inflictam.

RESPOND. prius notando quantum sufficit ad rem quod crimen est duplex. Alterum quod implet ordinis executionem etiam post actam penitentiam, & hoc est omne crimen, propter quod irregularitas ipso facto inflicta est. Alterum quod post actum penitentiam non impedit ordinis executionem, & est omne illud crimen, propter quod irregularitas ipso iure non est inflicta: quantumcumque enorme sit, & dignum puniri suspensione, depositione, vt hoc dicunt expressè Panor. & Turrecr. & alii doctores, qui infra in quinta opi. allegantur, & Syluester tit. crimen. q. 2. Quæ autem & quot sint crimina hæc, propter quæ impeditur ordinis executio, etiam post actam penitentiam, ait Panor. in ca. ex tenore, de tempo. ordi. (quod quidem ca. alibi incipit. ex literarum, ideo nunc hoc nunc illo modo variè à diuersis allegatur) ibi, ergo, & in ca. nisi cum pridem. de renuntia. §. propter conscientiam, ait Panor. quod aliqui dicunt quod solum homicidium voluntarium est propter quod

Nota. 1.

quod impeditur ordinis executio. Alii autem dicunt quod est etiā Simonia in ordine vel beneficio. Alii addunt multa alia crimina, vt Turcremata in ca. de his secundo, disti. 50. & alii doctores. Sed tandem dic cum Panor. vbi supra quod sunt omnia crimina, propter quæ irregularitas ipso facto infligta est, de quibus Syluester titu. irregularitas, & alii summissæ latius agunt.

Nota. 2.

Secundo nota, quod occultum dicitur tripliciter. Primo occultū omninō per se, & per accidēs: quod ita est in solo actu animæ interiori, quod nullo verbo, opere, aut signo prodit exterius, neque sentiri potest vllō modo sensu exteriori, & hoc dicitur omninō occultum, vel occultissimum, quia soli Deo, & ipsi homini habenti talem actum per se notum esse potest.

Secundo modo, dicitur occultum per accidens tantum, quod videlicet exterius verbo, aut opere, aut signo prodit, aut percipi potest per sensum exteriorē: quamuis per accidens cōtingit quod de facto à nemine alio videatur, aut sentiat, quia nullus alius adest, qui id percipiat, qui si adesset vtique videri posset, & hoc dicitur simpliciter, & absolutē occultum quamuis per accidens tantum, vt dictum est.

Tertio modo dicitur penē occultum, quia vni vel paucis notū est, per quos plenē, aut semiplenē probari iudicialiter potest: non tamen adhuc est probatum iudicialiter, neque de facto publicū, aut pluribus notum est.

Punctum 1.

His suppositis iam sunt duo puncta pertractanda. Primum est vtum excōmunicatio incurratur propter crimen occultum. Secundum vtum alia censuræ similiter incurrantur. Et quidē quoad excōmunicationem certū est quod incurratur propter crimen secundo, & tertio modo occultum: neque in hoc est dubium inter doctores. Sed dubium est vtum ipsa excōmunicatio infligta propter crimen primo modo occultum, vel occultissimū incurratur: nam in hoc sunt opiniones. Qui enim tenent quod ecclesia pōt præcipere, & punire actus purē interiores, vt multi satis probabiliter tenent; iam consequenter dicerent quod etiā propter crimen omninō occultissimum interius potest quis incurrere excōmunicationem infligta, puta propter solam hæresim mentalem, & huiusmodi. Qui autem tenent quod Ecclesia non habet talem potestatem immediatē super actus animæ purē interiores; hi consequenter dicerent quod neque propter actum talem occultissimum incurratur excōmunicatio. Quæ autem harum opinionū verior sit infra in nostro quarto libro de fide, & Ecclesia, q. vlt. latius habetur. Nunc autem dicamus quod hæc secunda opinio quod Ecclesia id non potest, neq; illa excōmunicatio propter occulta peccata primo modo incurratur magis communiter à doctoribus tenetur.

Punctum 2.

Quoad secundum punctum quod est magis ad propositum quæstionis, scilicet quoad alias censu-

ras suspensionis, irregularitatis, &c. excepta excōmunicatione. Vtrum incurrantur propter crimen occultum, dico quod si sit occultum primo modo, nulla est difficultas. Nam concors omnium cōsensus est quod non: quia requiritur factum exterius, vt tales censuræ incurrantur: idē in tota hac quæstione de cetero nulla fit mētio de crimine primo modo occulto.

Sed Vtrum propter crimen occultum secundo, & tertio modo prædictæ cēsuras, de quibus hic agitur, incurrantur: in hoc est difficultas. Nam glos. in disti. 25. ca. vlti. & in distin. 50. ca. de his. el. primo, el. secundo, refert tres opiniones, & ipsa glossa addit suam quartam opi. & nos hic superaddimus quintam, sicq; de hoc sunt quinque opiniones sequentes.

PRIMA opinio tenet quod qui semel peccauit publicē vel occultē quomodocunque, non pōt promoueri, nec aliquos actus legitimos exercere, hanc opi. refert glo. vbi supra disti. 25. ca. vlti. sed neque ipsa glossa illam tenet, neque communiter doctores.

Opinio. 1.

SECUNDA opinio tenet quod post quodlibet mortale peccatum acta pœnitentia potest criminofus promoueri, & in habitis ministrare; nisi sit crimen enorme, tūc enim siue sit occultum, siue publicum impedit promouendum, etiam si egerit pœnitentiam: post actam verō pœnitentiam, cum enorme crimen occultum est, etiam si sit homicidium, bene potest sine vlla dispensatione in ordine iam suscepto ministrare. Hanc opi. tenent Ioā. & Ber. vt refert dicta glo. in distin. 25. ca. vlti. & in distin. 50. ca. de his. el. 1. el. 2. & hanc opi. dicitur ab aliquibus tenere Turcremata in disti. 50. ca. de his. el. 1. sed in ca. de his. el. 2. ea. distinct. vbi ex proposito materiam hanc pertractat tenet expressē cum quinta opinione, quæ infra habetur.

Opinio. 2.

TERCIA opinio tenet quod quantuncunque enorme si sit occultum crimen post pœnitentiam non impedit promouendum; neque in iam suscepto ordine ministrare. Hanc opi. tenet Gratianus, vt refert etiam glossa in distin. 50. ca. de his. el. 2. & distin. 24. ca. vlti.

Opinio. 3.

QUARTA opinio tenet quod pro nullo crimine quomodocunque repellitur quis post pœnitentiam in iam susceptis ministrare, & promoueri: neque propter id talis criminofus incurrat vllam suspensionem, vel irregularitatem: nisi pro homicidio voluntario secundum ca. si. quæsitum. de tēpo. ordi. quæ est noua decretalis hæc omnia declarās, vt hoc tenet dicta glo. ca. vlt. distin. 25. & distin. 50. ca. de his. el. 2. & nisi pro Simonia in ordine vel beneficio secundum ca. ex tuæ. de Simonia, & ca. inquisitionis, de accusa. vt hoc tenet dict. glo. in distin. 50. ca. de his. el. 1. secundum Hug. Et hanc opi. etiam tenet glo. in ca. ex tenore, de tēpo. ordi. & glo. in d. cap. inquisitionis, & Archidia. in distin. 50. ca. de his. el. 1. & latius ca. de his. el. 2. vbi & refert Vincen. Hug. Melen. & quosdam alios tenere

Opinio. 4.

tenere hanc opinionem. Sed quoad illas duas exceptiones variant doctores huius opinionis. Nam primam exceptionem de homicidio limitat Archidia. vbi supra; quod scilicet homicida voluntarius occultus tertio modo tantum excipitur à dicta regula, iste enim incidit in præfatas censuras; non autem occultus secundo modo, hic enim bene potest ministrare, & promoueri (vt ait generaliter hæc opinio), dummodo habeat dispensationē Episcopi, aliās non: & sic tenet summ. Angel. titu. homicidium. 5. q. 1. vbi & dicit sic tenere Panor. Sed certē (vt in quinta opinione patebit) Panor. potius tenet oppositum. Et quoad aliam exceptionem de occulto simoniaco nihil dicit Archidia. sed summ. Angel. titu. Simonia. 6. §. 2. dicit quod Simoniacus in beneficio occultus tertio modo, vel penē occultus, qd idē est, pōt post actā pœnitentiā in iā susceptis ministrare, quam tū pœnitentiā agere non potest, nisi illo beneficio simoniacē habito renūciat.

Hanc quartā opi. tenet etiam doctissimus Castro vbi supra conclu. tertia quoad suam generalitatem, sed quoad primam exceptionem de homicida occulto tertio modo tantum concordat cum Archidiacono & summ. Angel. excepto quod ait contra illos quod homicida secundo modo vel solum per accidens, occultus, quod idē est, sine vlla dispensatione etiam Episcopi post actam pœnitentiam potest ministrare, & promoueri, & nullam cēsuras de prædictis incurrat propter hoc, neq; peccatum; sicut nec alii criminofus absolutē occultus: & quidem iure dicit quod non requiritur illa dispensatio etiam Episcopi; quia si secundum Archidia. & alios de hac opinione propter nullum crimen occultum incurratur suspensio, vel irregularitas, ergo nulla requiritur dispensatio Pape, vel Episcopi, nisi fortē ad cautelam (vt dicūt aliqui de hac quarta opi.) quod tamen friuolum videtur. igitur consequenter ad hanc opinionem loquēdo (vt ait Castro) nulla requiritur dispensatio in homicidio secundo modo, vel per accidens occulto, sicut nec in aliis occultis criminibus: homicida autem penē occultus tertio modo bene incurrat præfatas censuras, vt dictum est.

Quoad simoniacum autem quomodocunque occultum dicit Castro, qd nullam harum cēsuras incurrat, sed est idem iudicium de eo, & de aliis occultis criminofus; quia, scilicet, post actam pœnitentiā potest ministrare, & promoueri sine vlla Pape, vel Episcopi dispensatione. quia in ca. si. quæsitū. de tēpo. ordi. solum excipitur homicida occultus tertio modo, vt patet ex dictis, & per hoc ca. quæsitum, quod est posterius, rectificantur, & temperatur alia omnia priora iura, & ca. inquisitionis, de accusa. quæ videbantur dicere quod idem iudicium erat de simoniaco & de homicida occulto. Itaq; secundū opi. dicti Castro propter nullum crimen quomodocunq; occultū incurratur suspensio, aut irregularitas: nisi propter homicidiū volūtariū penē occultū, seu tertio modo occultū, quod idē

est. Et inde ipse infert qd filius presbyteri ex matre coniugata, si sciat secretē per vtriusq; parētis relationē se nō esse filiū mariti matris, sed filiū presbyteri, dūmodo hoc sit occultū, pōt sine vlla dispensatione ad sacros ordines promoueri propter eandē rationē, re videlicet crimen occultum prodatur.

Ratio huius opi. quoad suā generalitatē est duplex. Primò quia propter peccatū secundo modo, vel solū p accidēs occultū, homo nō est obnoxius pœnis ecclesiasticis, nec ecclesie, 3. 2. q. 5. ca. Christiana. vbi dicitur qd latētia peccata vindictā nō habēt, & ad idē est c. sicut tuis. & ca. tua nos. de simonia, & multa alia iura sunt ad idem.

1. Ratio.

Secunda ratio, quia sic decernit ecclesia in c. ex tenore de tēpo. ordi. vbi sine vlla exceptione homicidii, aut alterius peccati occulti dicit Papa pp peccatū occultū dignū etiā degradatione non debere criminofum occultū prohiberi, sed suaderi vt post pœnitentiam ordine suscepto vtatur: quo contentus ad superiores amplius non ascendat. hæc ibi.

2. Ratio.

Et idē cōfirmatur: quia nullus textus in toto iure canonico facit differentiā inter homicidium occultum ab ea lege & conditione, quam reliqua crimina similiter occulta suspensioni, & irregularitati obnoxia tenent: ergo sicut alia per accidens tantum occulta sunt libera à talibus censuris, sequitur quod & homicidium similiter occultum.

Cōfirmatio.

Nā de homicidio non omninō, sed penē, vel tertio modo occulto, specialis exceptio habet in d. c. si. quæsitū. eo. ti. vbi solū agitur de criminibus penē occultis, quod patet: quia ibi textus loquitur expressē de criminibus, quæ ordine iudiciario cōprobata, vel aliās notoria nō sunt: hæc autē sunt solum crimina penē vel tertio modo occulta: ergo et de istis penē occultis dicit Papa ibidē qd non debēt impedire illorū auctores, ne post pœnitentiā in iā susceptis vel suscipiēdis ordinibus ministrēt, præter crimen homicidii. Hęc ibi. vbi patet qd solū homicidiū penē occultū ibi excipit, vt dictū est. & similiter loquitur de penē vel tertio modo occultis duntaxat. c. inquisitionis. de accus. vt patet, quia ibi Pape proponitur qd de crimine per secretam inquisitionē probato, de quo si quis fuisset in iudicio accusatus, & conuictus deponeretur, & huic qōni respōdit Papa, qd in homicidio, & simonia, & aliis similibus (si qua fortē alia sunt) quæ etiā post peractā pœnitentiā impediūt executionē ordinis iā suscepti, aut retentiōnē beneficii, id esse faciendū per viā inquisitionis, quod fieret si per viā accusationis procederetur. Hęc ibi. Nūc autē quod per viā inquisitionis probatū est iā nō est omninō sed penē occultū: ergo ibidē de penē tantū occulto homicidio exceptio fit, vt dictū est. Nam de simonia penē occulta, quæ ibidē etiam excipitur, iā diximus quod in d. ca. quæsitū: postea nulla fit exceptio: sed, sicut alia crimina penē occulta, à prædictis censuris est libera. Et ita, solum homicidium penē vel tertio modo occultum præfatis censuris obnoxium est iuxta hanc quartā opi. secundū doctissimū. Castro

vbi supra limitatam. Sed eius, & aliorum salua reuerentia & meliori iudicio mihi nō videtur vera hęc quarta opinio, neque eius limitatio prædicta, vt patebit per ea, quæ in quinta opinione sequenti habentur; vbi & ad fundamenta huius quartæ opinionis respondetur.

Opinio. 5.

Igitur quinta opinio, quæ mihi verior videtur, est; quòd quantumcunque sit criminofus occultus secundo, aut tertio, modo, scilicet, vel per accidens tātū, vel penè occultus, utiq; incurrit præfatas censuras suspensionis, & irregularitatis: si crimen est tale quòd etiam post actam pœnitentiã impedit ordinis executionem, id est, si propter id irregularitas ipso facto inflicta est, aliàs non: quantumcunque criminofus occultus hoc vel illo modo dignus sit degradatione, depositione, suspensione, aut aliis pœnis ecclesiasticis puniri.

Hanc opi. tenet glos. in c. fi. quæsitum. de temp. ordi. l. o. & gl. in c. accusatum de simonia. & ca. tãta. & ca. Mattheus. c. & facit c. ex tue. eo. tit. Item Panor. in c. ex tenore, seu ex literarum. de tempo. ordi. expressè illã tenet, & latissimè probat, & hoc in foro conscientiæ, in quo procedit tota hęc quæstio, quã ille vocat legem conscientiæ lege positua informatam, qui licet in cap. quæsitum. eo. titu. bis referat vt probabilem quartam opinionem supra positam: tñ in ea non permanet, sed se remittit ad suam opi. in d. cap. ex tenore. quæ in hac nostra quinta opinione continetur. quòd amplius patet, quia in ca. inquisitionis. de accusa. clarissimè reprobatur vt erroneam, & contra communiter docto. glossam ibidem tenentem opinionem quartã supra positam. Malè igitur summ. Angel. titu. homicidium. 5. q. 1. torquet ad suam quartã opi. supra positam Panor. expressè reclamantem, & doctissimus Castro fortè angelicæ relationi nimium fident. Hanc etiam quintam opi. tenet Turrecremata super dicti. 50. ca. de his el. 2. vbi ex proposito quæstionem tractat, & refert eandem opi. tenere Inn. in d. ca. ex tenore. & Hostien. in d. c. quæsitum, & in ca. innotuit. de renuntia. dicitq; q̄ glo. & Hug. & Archidi. in hoc ca. de his. el. 2. Sic etiam cum eo intelliguntur, & tenent hanc opi. quæ quando dicunt q̄ propter crimen occultum non repellitur criminofus à ministrando, & promouendo, intelligunt quando, scilicet, tale crimen non impedit ordinis executionem post actã pœnitentiã, nec habet irregularitatem annexam, vt ait hęc quinta opinio. Sed certè Archidia. ibidem potius tenet quartam opi. supra positam; quia expressè illam ponit, vt nos in quarta opi. fideliter retulimus cum glos. & aliis doct. ibi allegatis. Immo & ipse Turrecremata in cap. de his. el. 1. disti. 50. videtur tenere secundam opinio. supra positam: vbi & dicit Archidia. illam tenere. Vnde propter materiæ difficultatem videtur vacillasse nunc ad hanc, nunc ad illam opinionem declinando, nunc hanc, nunc illam limitationem addèdo, vel subtrahendo: sed tandem in dict. ca. de his. el. 2. tenet hanc quintam opinionem

vbi, vt diximus, ex proposito materiam tractat. Item hanc opinionem quintam tenet Syluester titulo homicidium. 3. q. 8. & titulo crimē. 2. q. 5. & titulo dispensatio q. 7. & Nauarro in sum. cap. 27. nume 239. & multi alii Doctores.

Probatur autem hęc quinta opinio dupliciter. ^{1. Ratio} Primò, quia Ecclesia tales occultos criminofos potest sic punire, & de facto punit per tales censuras, ergo consequentia patet, & antecedens pro prima parte, q̄ scilicet Ecclesia id potest, probatur. quia si tales etiã per accidens tamen occultos potest excommunicare, vt ipsemet Castro optimè ibidem in conclusione secunda probat, si etiam potest tales punire per priuationem bonorum temporalium ipso facto, ut ipsemet Castro ibidem conclu. 4. & per totum penè illum secundum librum tenet, de quo nos latius in sequenti quæstione. 36. disputamus; quare ergo similiter eadem ratione non poterit ecclesia illos punire per alias censuras irregularitatis, & suspensionis?

Et confirmatur, quia ecclesia potest tales occultos solum per accidens criminofos inhabilitare, & illegitimare ad ordines, & matrimonium, vt patet in occulto impedimento matrimonii affinitatis, aut consanguinitatis incestuosæ, aut criminofæ occultè contractæ, ergo similiter in proposito id potest. Ad auctoritates autem, quæ videntur dicere quòd occulta punire non potest ecclesia, infra respondetur in respon. ad primum argum.

Quòd aut de facto sic punit ecclesia, vt hęc quinta opinio ait, probatur per ca. nisi cum pridè. de renuntia. vbi sic habetur. Propter conscientiam criminis, cedendi officio potest licentiam Episcopus postulare: & forsitan non cuiuilibet, sed dū taxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiã impeditur. Et infra. Personæ verò irregularitas, vt si fortè sit Bigamus, vel viduæ maritus, est causa, propter quam potest petere quis licentiam resignandi; attestante Apostolo dicente Oportet Episcopum esse vnus vxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter (id est, laudabiliter secum glos.) ministravit cedendi licentia indulgeri, vt pote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licet irregularitatem huiusmodi non potuerit, (id est, non debuerit tempore suæ examinationis secundum glos.) subtrahere: si tamen & culpa latet & causa: cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium, potest non minus vtiliter, quam misericorditer dispensari. Hęc ibi, vbi ex vltimis verbis, si tamen culpa latet & causa & c. patet q̄ omnino occultus irregularis post pœnitentiã non potest ministrare sine dispensatione eius, ad quem de iure pertinet dispensare: & multum minus potest promoueri, & per consequens patet quòd talis de facto ligatus est tali censura: quia & loquitur ibi Papa de culpa, & causa latente, seu occulta, propter quam irregularitas contracta est: & paulò superius loquitur de crimine oc-

ne occulto, propter quod ordinis executio, etiam post actã pœnitentiã impeditur: q̄. s. propter id debet licentiam cedendi postulare: utiq; non propter aliam causam, nisi quia cum bona conscientia non poterat, etiam post pœnitentiã, in tali officio ministrare, ergo cum ius prædictum non distinguat de hoc vel illo modo, occulto crimine, propter quod post actã pœnitentiã impeditur ordinis executio, aut irregularitas ipso facto inflicta est, sequitur quòd generaliter, vt ait hęc quinta opinio, intelligendum est: vbi enim ius non distinguit, nec nos distinguere debemus secundum glos. cap. solite. de maior. & obedi.

Item idem patet per cap. quæsitum, de tempo. ordi. vbi fuit Papæ proposita quæstio de quadruplici crimine, scilicet de clericis, qui per reatum adulterii, periurii, homicidii, vel falsi testimonii boni conscientiæ rectè perdidit: quorum tria crimina, scilicet adulterium, periurium, & falsum testimonium, etsi enormia sint, dignaq; depositione: non tamen impediunt ordinis executionem post pœnitentiã, neq; propter illa incurritur irregularitas ipso facto, homicidium autem sic. Et ideo respondet Papa distinguendo quòd omnes illi criminofi (præter homicidas) si non sunt notorii, neque ordine iudiciario eorum crimina comprobata sunt, non debent post pœnitentiã in iam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri. Hęc ibi. Et quidem non alia de causa prædicti (præter homicidas) occulti criminofi non impediuntur, nisi quia post actã pœnitentiã talia eorum crimina non impediunt ordinis executionem, nec habent irregularitatem annexam; homicidæ autem sic: ideò etiam si horum homicidarum crimen notorium, vel iudiciario ordine comprobatum non sit, debent utiq; in susceptis, & suscipiendis ordinibus impediri; non alia de causa, nisi quia homicidium etiam post actã pœnitentiã impedit ordinis executionem, seu irregularitatem habet annexam ipso facto, vt dictum est. Et cum ibi Papa loquat de prædictis omnibus criminofis, et de homicidis, quorum crimina notoria non sunt, neq; ordine iudiciario comprobata; ergo nō solū de talibus criminibus penè occultis, sed etiam de per accidens tātū occultis Papa ibi loquitur: ex quo hęc omnia tam per accidens occulta, quam etiam penè occulta crimina prædicta sunt de his, quæ non sunt notoria, nec ordine iudiciario comprobata. Vbi enim ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt iam diximus. Et rursus cum à dictis criminibus quomodolibet occultis solum homicidæ indistinctè excipiuntur: sequitur q̄ omnes homicidæ etiam per accidens tantum occulti excipiuntur, ne scilicet possint ministrare, aut promoueri propter prædictam causam, quia scilicet eorum crimen impedit ordinis executionem, etiam post pœnitentiã: & ergo similiter propter omnia eiusmodi crimina eodem modo qualificata criminofosi per accidens tantum, & occulti incurrit præ-

dictas censuras, vt ait hęc quinta opinio.

Et per hęc patet praua intelligentia huius ca. quam doctissimus Castro vbi supra in quarta opinione exhibuit, dicens q̄ ex quo Papa ibi loquitur de dictis criminibus, quæ ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non sunt: hęc autem sunt solum penè occulta: ergo hęc ille. Sed certè negatur q̄ hęc sunt penè occulta, sunt enim etiam per accidens occulta, vt probatum est. Patet etiam q̄ ibi Papa non reuocat ca. inquisitionis. de accusa. neque alia iura quoad Simoniam occultam; sed solum ad quæstionem sibi propositam respondet, vt dictum est, de quatuor criminibus sibi propositis. Nunc autem dum Papa consultationi respondet, non nouum ius statuit, sed quid secundum ius faciendum sit, declarat, secundum glo. in ca. consultationi. de tempor. ordi. Item quia si reuocare intendisset, certè aliquod verbum reuocatorium exprimeret, aut mentionem aliquam de iure, quod reuocaret, faceret saltem in generali, vt in similibus statutis reuocatoris aliorum facere solet, dicens non obstantibus aliis dispositionibus, vel licet aliter fuerit statutum & c. quorum nihil dicitur in dic. ca. quæsitum.

Secundò probatur hęc quinta opinio. quia nisi sic dicatur, sequeretur q̄ habes per accidens tantum occultum impedimentum matrimonii sibi solum ex incestu, seu alio crimine sic occulto, posset sine vlla dispensatione, seu legitimatione licitè contrahere, & cognoscere non suam, cum qua contrahit, quod absit, vt nos aliàs supra q. 11. latius probauimus contra summ. Angel. Syluestrumque tit. dispensatio. in hoc aliter opinantes: & quòd id sequatur patet, quia si à iure nō inhabilitantur tales propter crimen occultum, ergo sine vlla dispensatione contrahere possunt, non obstante ecclesiæ dispositione. Quòd si id non possunt, sicut & iure nō possunt; sequitur quòd similiter alii occulti criminofosi tenentur obnoxii prædictis pœnis, & legibus ecclesiæ, vt dictum est.

Ex supradictis patet falsum esse corolarium, quod supra in quarta opinione intulit Castro de filio presbyteri ex matre coniugata occultè & c. Dico enim, vt etiam ait Nauarro in summa cap. 27. nume. 201. illum esse irregularem secundum ius; & sine dispensatione eius, ad quem pertinet dispensare, certè ministrare, aut promoueri non potest, vt patet in cap. nisi cum pridem. de renuntia. ecclesia aut occultè polluta aliud iudicium est, neq; eget reconciliacione, vt optimè Castro vbi supra probauit, & ita patet hęc quinta opinio probata.

Qua opi. non stante, dico etiam q̄ in casu, quo probabiliter timeretur talis peccati quomodocumque occulti reuelatio ex talium censurarum, etiam excommunicationis obseruantia, puta ex non ministrando in ordine, vel beneficio iam habito, vel suscepto; tunc praua pœnitentia liceret in conscientia in eis ministrare, & celebrare, durante prædicto discrimine duntaxat: ita q̄ propter

hoc non incurritur peccatum contra legem Ecclesiasticam, aut censura aliqua, dummodo talis non sit in mora petendę abfolutionis, vel dispensationis ab eo, qui secundum ius à tali censura abfoluere, seu dispensare potest. Et ratio huius est, quia ratione legis Ecclesiasticę nullus tenetur se prodere, seu facere vnde suum peccatum occultum prodatur, vel sit vehemens suspitio de eo: nisi quando aliàs ipse ad id tenetur, ad cauendũ aliud peccatum, seu æquę graue damnum tertii, quod non aliter, quàm se prodendo, cauere possiet, vt hoc communiter dicunt doctores, & ipse Castro vbi supra conclu. secunda, & alibi in eodem libro ait, quod quando quis temporalia bona, quibus per legem ipso facto propter hæresim, vel propter aliud crimen occultum priuatus est, non potest sine sui occulti peccati reuelatione tradere fisco: interim potest ea retinere cum animo tradendi cessante prædicto discrimine: sic in proposito dicendũ est, & ad hoc faciunt opiniones, quarta, tertia, & secunda, quæ supra positæ sunt. Et expressè Nauarro in summa ca. 27. nu. 239. etiam facit glossa in ca. follet de senten. excommu. lib. 6. & Soto de iustitia, & iure lib. 1. q. 6. art. 4. & lib. 5. q. 6. artic. 2. dicens quod lex humana, & Ecclesiastica regulariter non obligat cū periculo mortis, neque vt quis seipsum prodatur, si occultus peccator est. Et ad idem videtur in. 4. distin. 18. q. 2. art. 2. quamuis ibi aliquantulum dubitet. Quamuis etiam Richar. & summa Armilla, & Couarruias in relectione in ca. alma mater. de sen. excom. par. 1. §. 2. num. 10. fo. 23. & Syluester excommunicatio, 3. q. 5. & alii teneant cōstanter oppositum. Supradictus autem criminofus in tali discrimine existens non poterit promoueri, quia ex non promotione nulla regulariter imminet reuelatio criminis occulti: cū aliã causã non promotionis vtique dari possint, aut fingi, puta quia iam nõ vult promoueri. Et quidem sic velle tenetur, scilicet non promoueri, ad peccatum vitandum, vt dictum est: & ad hoc etiam faciunt opiniones, prima, & secunda, quæ supra habentur.

Resp. ad 1. Ad fundamenta ergo quartę opi. suprapositę; respondeo ad primũ quod omnia illa, & alia eiusmodi iura dicentia quod peccata occulta non habent vindictam, nec iudicio subsunt Ecclesię, intelliguntur de iudicio, sententia, & pœna iudiciali à iudice ferenda, vbi requiritur causę cognitio, & processus secundum allegata, & probata: quæ in occultis non sunt, & in omninõ, vel per accidens tantum occultis esse nõ possunt, vt ait ipsemet Castro ibidem conclu. 2. & Medina de oratione. q. 19. fol. 196. & infra lib. 4. de potestate Papæ. q. 13. latius habetur.

Resp. ad 2. Ad secundum ex ca. tenore. de tempor. ordi. respondeo secundum Turrecremata distin. 50. ca. de his el. 2. conclu. 3. secundum quem similiter glossa Hugo. & alii doctores intelliguntur, quod ibi solũ agitur de peccatis non impediens ordinis executionem, etiam post actam pœnitentiam, etiam

quomodocunque occultis: quod patet, quia ibi agitur in quæstione Papæ proposita de clerico, qui aded deliquit, & occultè, quod si peccatum eius esset publicum degradaretur ab ordine, quem suscepit, & amplius ad superiores ordines promoueri non possiet. Et ad hoc ibidem, Papa respondet quod suadeatur ei vt parte iniustę pœnitentię peracta ordine suscepto vtatur, quo contentus ad superiores amplius non ascendat: sed si promoueri voluerit, quia peccatum occultum est, non debet prohiberi. Hęc ibi.

Vnde patet primò quod loquitur de crimine nõ quidem impediens ordinis executionem post actã pœnitentiam, neque de crimine, cui ipso facto irregularitas annexa est; cū ibi expressè dicat quod parte pœnitentię peracta ordine suscepto vtatur; sed loquitur de peccato enormi digno degradatione, super quo consulitur ei quod licet post pœnitentiam ordine suscepto vtatur, non tamen promoueat, sed si promoueri voluerit, non prohibeatur, quia occultum est.

Secundò patet quod ibi loquitur de prædicto crimine, secundo aut tertio quomodocunque occulto: quia ibi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus vt supra probatum est.

Insuper secūdũ aliquos dici potest quod ibi agitur de criminofso clerico in minoribus tantum ordinato, in quorum vsu potest Episcopus dispensare cū irregulari ex homicidio, vt patet in c. significauit. de corpore vitiat. & cap. hæreticus, de cleri. pugnans. vel si ille erat subdiaconus, vt ibi videtur, dicendo quod ad superiores ordines ascendere poterat: tunc conceditur illi ex speciali Papæ dispensatione illi Episcopo commissa ibidem ad id, vt in illo ordine subdiaconatus iam suscepto possit ministrare: vt patet in simili per ca. cõtinebatur. de homicidio. sine dicta autem Papæ licentia, vel dispensatione nec illi, nec aliis generaliter licitum est ministrare: neque generaliter ibi conceditur Episcopis cum similibus dispensare. Sicque hoc c. potius est pro hac quinta opinione, quàm contra eam.

Item ad ca. inquisitionis. de accusa. respondeo quod nihil facit ad propositum: quia ibi solum dicitur quod alius est puniendi modus, cū per accusationem alius, cū per inquisitionem res, vel causa agitur in crimine per inquisitionem probato; & cū diuisisset crimina in ea, quæ impediunt ordinis executionem, & quæ impediunt beneficii retentionem, exempla proposuit de primo homicidium de secundo Simoniam: exempla autem nõ cõtinebant regulam aut legem: & dat ibi Papa modum in his, & in aliis criminibus procedendi: hoc autem nihil est ad propositum, vbi loquimur in foro conscientię, vtrũ ius liget i criminibus occultis ad præfatas censure.

Ad ca. autem quæsitũ. de tẽpo. ordi. respõ. patet ex dictis quod potius est pro hac quinta opinione. Et per prædicta patet etiã responsio ad alia, quæ in 4. opi. in eius fauorem habentur, & ad oĩa, quæ contra hanc secundam opinionem opponi possunt.

Quæstio

QVÆSTIO TRICESIMASEXTA.

Vtrum, & quomodo, lex pœnalis ipso facto obliget delinquentem in conscientia ad pœnam legis.

Notan. 1.

RESPON. prius supponendo tria notabilia, quorum primum est, quod est duplex pœna legis, seu lex pœnalis. Prima quæ non ipso facto pœna infligit, sed à iudice imponendam distat: vt quando lex dicit Qui soluerit hoc soluat tantũ; vel Nullus faciat hoc sub tali pœna, & de hac non est dubiũ: non enim debetur quouisque per iudicem condemnatio fiat.

Secunda lex est, quæ ipso facto, seu ipso iure pœnam infligit: vt quado lex dicit Qui fecerit hoc sit ipso facto suis bonis, aut officio priuatus: seu si de præterito dicat, nouerit se priuatum, aut se incurrisse priuationem, seu amissionem bonorum, aut amiserit bona, vel officium, & huiusmodi. Et hæc lex, vel pœna, adhuc est duplex. Nam quædam ad sui executionem, seu effectum non requirit vllum hominis ministerium, seu actionem, vel rerũ damnationem: sed ipsa statim suum habet effectũ, qualis est censura ecclesiastica, puta excommunicatio, irregularitas, & suspensio ab executione ordinis, vel officii. Et de hac pœna concors est omnium doctorum sententia quod incurritur ipso facto per legem inflicta sine vlla alia iudicis sententia condemnatiua, seu diffinitiuã, seu etiam declaratoriã, vt patet etiam in ca. cum singula. de præben. lib. 6. in casu ineligibilitatis, seu inhabilitatis. Et hoc idem iudicium est quotiescunque lex, aut iudicis sententia statuit, aut efficit aliquem indignum, vel incapacem, vt inhabilem, vt de nouo habeat, vel acquirat dignitatẽ, officium, vel beneficium, vel hereditatem, vel aliud eiusmodi, ut sunt illegitimi, & fratres minores, qui sunt per leges incapaces, & inhabiles ad hereditandum, & ad quædam alia, & illi, qui per legem, vel per sententiam sunt inhabiles ad officia, vel ad actus legitimos, vt Couarruias in regula, peccatum par. 2. §. 8. secundum doctores communiter docet: de priuatione autem actuum legitimorum ipso facto facta per legem, an sit idem iudicium, plurimi doctores dicunt quod sic: sed Soto vbi supra tenet quod non: de quo in tertio not. & inferius magis patebit, ided de his legibus, & pœnis iam sermo non erit.

Est tandem alia pœna ipso facto per legem inflicta, quæ tamen ad sui executionem, vel effectũ requirit aliquod exterius hominis ministerium, actionem, dationem, vel rei apprehensionem, puta verberationem, percussionem, ablationem, vel apprehensionem, seu ent dationem, & receptionem bonorum per legem ipso facto amissionum, modò sit pœna criminalis, modò ciuilis, seu temporalis, & talia est pœna amissionis, seu priua-

tionis bonorum, & aliquorum officiorum, & beneficiorum iam habitorum per legem ipso facto inflicta, & de hac est quæstio præsens.

Secundò nota quod omnes doctores communiter in hoc consentiunt, quod quando talis pœna amissionis bonorum per legem ipso facto inflicta est, statim vt per legitimum iudicẽ iudicialiter cõdénatur, vel declaratur tale crimẽ illum cõmississe, propter quod talem pœnam incurrit, iam ille criminofus perdit ius, et iustam possessionem bonorum, & officiorum prædictorum, & dominium eorum à tempore patrati criminis, ita quod etiam si fiscus, vel alius, cui talia bona per legem ipso facto applicata sunt, illa non apprehendit, ille tamen criminofus sub peccato mortali non potest ea amplius retinere, sed tenetur statim tradere, seu relinquere illi, cui applicata sunt, & ipse potest ex tunc capere ab eo, & à quocunque, apud quẽ talia bona fuerint inuenta.

Quod si crimen sit tale, quod iudicialiter quoquo modo probari possit, iam ipse criminofus, et ante sententiam iudicis à tempore patrati criminis, sine peccato mortali nõ poterit talia bona alienare titulo oneroso, neque cum eorum, aut fructus ipsorum, diminutione; quia cū post prædictam iudicis sententiam hæc omnia in effectu à tempore patrati criminis pertineant ad fiscum, vel ad alium, cui adjudicati sunt, qui sine vlla recompensa, aut precii restitutione ea capere põt apud quencunque inuenta sint, vt dictum est, iam per talem eorum alienationem iniustè damnificaretur is, apud quem talia bona titulo oneroso alienata reperirentur, nisi ipsum precium, aut aliud equiuale in ipsius alienantis potestate, vnde ea solueret, inueniretur: & hoc est verũ, nisi talis alienator de tali periculo bonorum certiorẽ faceret eum, apud quem cum titulo oneroso illa alienat: aut nisi ad suam sustentationem vitæ necessariam, vel ad damnum præcauendum, seu ad sua debita præterita soluendum ea alienaret: tunc enim licitè id faceret, quia non necessaria, sed voluntaria talium bonorum administratio, & alienatio ei denegata est. Et similiter titulo lucratiuo ea alienare licitè posset, & eodem iure id concedente gesta per eum ratione talis officii, quod habet, dum per iudicem non declaratur, sed ab Ecclesia, vel republica toleratur in suo officio, valent in vtroque foro. Prædicta omnia possunt facile, & breuiter videri in Syluestro titu. hæresis. 1. q. 8. titu. pœna. q. 25. & summa Angelica, titulo hæreticus. §. quinto, & tit. pœna. §. 3.

Tertiò nota quod plurimi doctores etiam concedunt, quod si sit aliqua lex specialiter dicens quod etiam ante vllam aliam sententiam iudicis talis pœna in conscientia ipso facto incuratur, & criminofus illã patrato crimine pati, aut soluere teneatur, tunc statim sine alia iudicis sententiã incurritur, & reus, vel is, qui talem pœnam incurrit, eam statim soluere, seu adimplere tenetur, & est

dè, satisque solennis, & forsan vera sit.

OPINIO 2. OPINIO secunda tenet oppositum quoad vtrâ que partem. Dicit enim quod per talem legem criminofus priuatur tam dominio & iure, quam etiâ bonorum, & officiorum iusta possessione, & administratione: idque ante quancunque sententiam iudicialè condemnatiuam, vel criminis declaratiuam. Itaque in foro conscientie statim commissio crimine tenetur cedere officio, & bonorum possessioni, & ea relinquere illi, cui per talem legem ipso facto cõfiscata, uel adiudicata sunt.

Hanc opinionem quoad primam partem, quòd scilicet criminofus est statim dominio & iure priuatus, tenent communiter doctores, vt infra in tertia opinione patebit. Quoad secundam autem partem, in qua est tota difficultas, quòd scilicet est et priuatus iusta possessione, vel administratione, tenent plurimi doctores, & præcipuè moderni post Panor. in cap. Canonum. de consti. & in c. 2. de prescrip. lib. 6. & clarius. in c. dilecti. de arbitris. & ad idem est in c. cum non ab homine. de iudi. & in c. peruenit. primo de appella. & in cap. fin. de hæret. & in ca. quibusdam. de pœnis.

Item Felinus in d. ca. canonum. nu. 43. expressè idem tenet, quamuis in ca. Rodolphus. de rescript. & in c. audiuius. de Simonia oppositum cum tertia opinione comuni sequenti dicere videatur.

Item Guill. Maynetius in commentariis super titu. ff. de reg. iur. in l. quod à quoquâ. Item Dominicus in cap. pro humani. de homicid. lib. 6. & in ca. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. saltem quoad crimen est notorium. Item Barbatius in repetitione. c. Raynaldus. de testamentis. fol. 11. conclu. 1. secundum cap. 2. de præscriptis. lib. 6. Item Paulus de Castro in l. i. §. ad bestias. ff. de postulando. Et Ange. de Perusio in aucten. de incestis nupt. nu. 2. & Corsetus in suis singularibus. titu. pœna. vbiunque pœna &c. Item Iason. lib. 3. consiliorum. consilio. 12. & Ioan. Ferrarius in l. quod à quoquâ. ff. de reg. iur. Item glossa in ca. quàm fit. de electio. lib. 6. in ver. eo ipso. & in verbo euacuetur. & glo. in c. commissio. eo. tit. & libro in verbo iusto impedimento. & glo. in clemen. quoniam. de vita & honest. clerico. in ver. eo ipso. & glo. in clemen. multorum. de pœnis. & ibidem Io. de Imo.

Et tandem doctissimus pater frater Alfonsus de Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 8. 9. & sequè. vbi latissimè prosequitur, & tutatur hanc opi. à quo & multa de prædictis doctorum allegationibus de sumpsi: nam licet aliquos doctores viderim, non tamen omnium ipsorum libros ad manum habebam, idèo illi fidissimò doctorum narratori fidendum duxi: quam opinionem prædictus pater probat quincupliciter omisis aliis probationibus, quæ non sunt tanti momenti.

1. Probatio. Primò quia qui retinet alienum inuito dño, si ei per iustam legem talis detentio non conceditur, peccat, & statim illi, cui debetur restituere vel relinquere, sub mortali tenetur. Sed qui per legem

ipso facto priuatus est dominio bonorum suorum, detinet alienum inuito domino rationabiliter, puta fisco, vel eo, cui per legem adiudicatur, & nulla lex ei concedit talem eorum detentionem, uel possessionem: ergo peccat vt iniustus eorum possessor, & sub mortali tenetur ea relinquere fisco, vel &c. Idque ante quancunque iudicis sententiâ. Consequentia patet, & maior similiter, quia lex nulli concedit, nec concedere potest detentionem alicui, domino rationabiliter inuito, id est sine eius culpa, aut sine causa: sicut nec furtum concedere potest. Item quia secundum Clem. exiui. de verbo. signifi. Vbi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod ei expressè non conceditur, intelligitur denegatum. Et de reg. iur. lib. 6. Cum aliquid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ex illo necessariò sequuntur secundum glo. ibidem. Nam prohibitio ne furti prohibetur non solum acceptio, sed etiam sola retentio alieni, secundum communiter doctores. Et sicut ex iusto dominio sequitur iusta possessio, aut ius ad illam; ita & in priuatione iusti domini sequitur priuatio iustæ possessionis, & iuris ad illam, & sic patet maior. Minor autem probatur: quia dominus, puta fiscus, vel is, cui talia bona per legem adiudicata sunt, non concedit illi retentionem, vel possessionem eorum, ut patet, quia ignorans illum esse criminofum, & per consequens per legem priuatum bonis suis, non dicitur voluntariè ea illi relinquere. Quòd etiam inde patet, quia statim vt per sententiam iudicis declaratiuam scit illum esse talem, apprehendit possessionem. Neque vlla lex reperitur concedens illi talem possessionem vsque ad sententiam iudicis: quia cap. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. id non concedit, sed solum prohibet ne fiscus eam apprehendat ante iudicis sententiam, ut latius patebit infra in responsione ad primum argumentum contra hanc opinionem. Nam si esset talis lex non solum permissiua, sed concessiua, qualis ad hoc requiritur, utiq; cessaret omnis quæstio.

Secundò probatur opinio, quia post iudicis sententiâ declaratiuam sine ulla alia sententia condemnatiua, seu diffinitiua tenetur prædictus criminofus reddere bona fisco, uel illi, cui per legem adiudicatur: ergo & ante prædictam sententiam: patet antecedens secundum omnes doctores, consequentia autem probatur: quia illa sententia declaratiua nil de nouo præcipit, neque obligationem nouam imponit quoad hoc: sed solum declarat crimen commissum, propter quod secundum legem incurritur illa priuatio bonorum: ut sic aliis constet de crimine, & de iusta punitione, seu priuatione domini, & possessionis: & ut sic fiscus, uel alius, ad quem per legem attinet, id sciens possit in foro contentioso iustè exequi talem pœnam apprehendendo possessionem: ergo solum in ordine ad alios, & ad fiscum est necessaria talis sententia iudicis declaratiua, nõ aut in ordine ad ipsum reum & ergo ipse criminofus id sciens iam per illam legem condemnatus, & priuatus

2. Ratio.

uatus erat iusta possessione, sicut & dominio bonorum per eandem rationem, ex quo in ipsa lege non fit distinctio priuationis domini, & iustæ possessionis. Nam & si sic non esset, iam noua alia sententia iudicis non solum declaratoria, sed & condemnatoria contra communiter doctores opus esset. Sicque tandem sequitur quòd quicquid talis sententia iudicis declaratiua circa reum operatur, reus ipse habet à lege ante illam sententiam iudicis, quòdque sententia ipsa ad id necessaria nõ est.

3. Ratio. Tertiò probatur idem: quia lex pœnalis ipso facto continens sententiam latam idem efficit in reo quoad ipsam pœnam ibi expressam, quod in eodè reo quoad eandem pœnam efficeret similis sententia, sola à iudice lata, si per illam tantum, & nõ per legem condemnandus esset. Sed per illam sententiam iudicis condemnatiuam reus obligaretur in conscientia, non solum ad relinquendũ statim dominium, & ius bonorum, & officiorum, sed & eorũ simul possessionem (quod nullus ferè negat) ergo & ad idem tenetur per sententiam legis ipso facto ante sententiam iudicis declaratiuam. Consequentia patet cum minore, & maior probatur, quia non est minoris, sed potius maioris auctoritatis, & potestatis lex, quàm iudex eius minister. l. eum quasi. §. si plures. ff. de fideicommissa. liberta. & ibi glossa. in ver. iudicat. quia & à sententia iudicis licet appellare, non autem à sententia legis: quia ille potest errare, lex autem minimè, si vt supponitur, & loqui iur. iusta sit.

4. Ratio.

Quartò probatur idem: quia si fiscus, vel is, cui per talem legem illa bona adiudicata sunt ante sententiam iudicis declaratiuam, talia bona notorii criminofus apprehendisset: certè non teneretur ei illa restituere: ergo ipse criminofus tenebatur ante talem sententiam iudicis ea illi relinquere. Consequentia patet: quia res, quæ solius vnus domini est, nõ potest à pluribus iustè possideri, altero eorum inuito. Et antecedens probatur, quia fiscus modò peccauerit, modò non, illa bona contra, aut præter modum debitum sine præuia sententia iudicis declaratiua capiendò: tñ iustè ea possidet, ita quòd non tenetur restituere: vt patet per. l. quod à quoquâ. ff. de re. iur. quod à quoquâ pœne noie exactũ est, id eidè restituere nemo cogitur, quod valet et in foro conscientie, sicut & cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & concordat Innoc. in c. ex ratione. de appellat. dicens quòd executio pœne sine sententia valet. Et Bald. in c. 1. de feudo sua culpa non amittendoy quia in mera executione non est necessaria cognitio, vel dilatio.

Et prædictum antecedens est verum, etiam si fiscus, vel is, cui illa bona per legem adiudicata sunt, secretò ea caperet, vel etiam æquivalentia bona illius criminofus euidenter cogniti, cuius crimen per testes, aut iudicialiter sufficienter probare non potest: quia propter defectum probationis nullus admittit ius, quod iure habet, vt constat ex. l. duo sunt Titii. ff. de testament. tutela. Et quia vnusquisque

potest sibi ius dicere, quando sibi deficit probatio iuris, & remedium iudicis secundum glossa. in ca. ius gentium. distin. 1. & 2. q. 2. cap. 1. & 2. quod intellige quando sine scandalo id fieri potest secundum Altifiodoren. Alex. Adria. in 6. quodlib. & Medina de restit. quæst. 22. licet eodem libro. quæst. 1. oppositum dixerit, in quo, vt ait Castro, sibi ipsi contradicit.

Quintò probatur opinio, quia ex opposita opinione sequeretur quòd habens crimen occultum, quod iudicialiter villo modo probari non potest, non incurreret pœnam legis ipso facto, etiam quoad priuationem domini bonorum, sicut neque, quoad priuationem iustæ possessionis eorum: neque in eum locum haberet talis lex, quia cum tale crimen iudicialiter probari & declarari nõ possit: iam semper iustè possidebit talia bona, non dominus: aut per præscriptionem, cum mala fide fieret de non domino dominus.

Argum. 1. Quid si contra hanc opinionem arguatur sexcupliciter. Primò quia in c. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. habetur quòd fiscus non apprehendat bona hæreticorum per legem ipso facto confiscata, quousq; per iudicis legitimi sententiam declaratur: ergo ille criminofus interim iustè possidet.

Secundò arguit Magister Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 6. art. 6. Ex Caiet. in secunda secundæ. q. 62. ar. 3. quia sicut naturaliter non potest esse agens & patiens: ita non potest esse quisque simul reus, & executor sententiæ, seu pœne contra seipsum latæ, seu infligendæ: neque lex me ipsum ministrum executorem meæ pœne facere potest, ergo nullus tenetur in se exequi pœnam legis ipso facto reddendo bona &c. consequentia patet. Et antecedens probatur. Tùm primò quia pœna consistit in passione seu tolerantia, & non in actione: ergo quando à lege imponitur pœna, intelligitur de tolerantia eius, non de actione, qualis est traditio bonorum. Tùm secundò idem probatur antecedens, quia nemo potest iustè puniri, nisi via inquisitionis, denuntiationis, vel accusationis, vt supponitur secundum communiter doctores ex cap. qualiter & quando: de accu. & optimè probat ipse magister Soto de se creto. Sed talis punitio contra inauditam partem iustè, uel legitime fieri non potest, vt habetur in ca. susceptis. de causa posses. & proprietate. vbi ait Papa. Nos contra inauditam partem diffinire, in his possumus, quæ verba notanda sunt, quia id consonum est valde iuri naturali, atque diuino, quia quantumcunque lex in vniversum puniat ipso facto: potest tamen quis in particulari allegare ignorantiam, vel impotentiam, vel aliam causam in toto, vel in parte excusantem, ne sit dignus tali pœna legis secundum epicheiam naturalem: contra quam nulla lex disponit, neque disponere potest: vnde & idèo nullus condemnari potest, nisi confessus, vel conuictus sufficienter prima q. 7. cap. nos in quæquam. & c. iudex. & cap. nihil. Nunc autem si reus ipse tenetur

5. Ratio.

Argum. 1.

Argum. 2.

tur statim exequi in se talem pœnam ipso facto in flictam: iam inauditus, & non confessus, neque iudicialiter conuictus damnaretur: aut si dicatur quod iam seipsum audit, & in sua conscientia confessus, & conuictus est sufficienter, saltem sequitur quod efficitur iudex in sua causa contra totum ordinem iuris: ergo nulla lex ipso facto ad talem pœnam in se per bonorum traditionem exequendam obligat, ut dictum est.

Argum. 3. Tertio arguitur ad idem, quia si opinio esset vera, sequeretur quod reus teneretur bibere venenũ, vel seipsum occidere, vel manere in carcere damnatus, vel damnandus ad mortem, vel non comedere cibum oblatum: si lex lata de his pœnis sententiam contineret.

Argum. 4. Quarto arguitur: quia ecclesia non vult, & forte non potest obligare, ut quis se diffamet reuelando crimen occultum, & maximè pro redditione bonorum temporalium in vim tantum pœnæ debitorum: quauis aliunde ex iure naturali, vel diuino, in vim restitutionis, seu ob aliam causam aliquando ad id teneatur, de quo ad præsens nil curo. Sed si talis criminofus occultus redderet bona fisco, vel alteri secundum talem legem: certè se diffamaret, & periculum vitæ incurreret: (ut sæpè contingere potest, quod & supponitur) ergo ad idem non obligatur.

Argum. 5. Quinto ad idem arguitur: quia hæredes catholici hæreticorum præscribunt bona illorum, quæ per quadraginta annos bona fide possederunt, ut habetur lib. 6. de præscript. cap. vlti. Nunc autè cū sine possessione non sit præscriptio: ergo isti hæredes iustè possident per illud tempus illa bona. Sed illi iustè possidere non possent, nisi etiam ipsi hæretici, quorũ sunt hæredes, iustè possedisset ante mortem, uel ante sententiam iudicis declaratiuam: quia alias morte sua non possent hæretici suis hæredibus iustam relinquere possessionem, quam non haberent: ergo per legem ipso facto hæretici illi non erant priuari iusta bonorum possessione, & idem iudicium est de aliis similibus criminibus.

Argum. 6. Sexto arguitur ad idem per glo. in cap. fraternitas. 1. 2. q. 2. quæ tenet contra opinionem, quæ & communiter à doctoribus allegatur in hac materia.

Respon. ad 1. argum. Ad hæc argumenta respondet doctissimus Castro vbi supra. Ad primum negatur consequentia, quia licet ibi prohibeatur, ne fiscus ante sententiam iudicis apprehendat bona hæreticorum: non sequitur ex hoc quod conceditur hæreticis iusta bonorum possessio. Sicut neque ex hoc quod damnificatus non potest secundum leges capere rem sibi furto sublatam, neque iudicialiter agere contra eum, qui furatus est ab eo, apud quem ludus alearum tempore furti exercebatur: ex hoc inquam non sequitur quod fur in conscientia illi, aut pauperibus, reddere non teneatur: aut quod lex illi eam rem concedit. Sicut neque sequitur: ego licitè non possum à Petro capere rem mihi debitam ex maleficio, aut contractu licito, vel illicito, ultra debitum tempus

detentam (secundum Angel. de Perusio in auctent. de incestis nup. & communiter doctores) ergo ille iam licitè, aut iustè detinet, aut possidet.

Sed contra hanc responsionem replicatur, ut replicat Soto, vbi supra, quod licet ita sit quod non valet prædicta consequentia, quando possessio talis rei, etiam ante crimen illud, esset aliàs prohibita: bene tamen valet quando ante crimen non erat prohibita, sed erat iusta possessio, tunc enim lex prohibendo executionem fieri, consequenter concedit illum in sua iusta possessione, quam ante crimen habebat, permanere. Potest enim lex alicui, vel fisco concedere solum dominium alicuius rei sine possessione absolute ad semper, vel ad tempus, quousque sententia iudicis habeatur: & quod interim aliter maneat in sua iusta possessione, sicut antea erat, quauis non possit priuare quemquam suo iusto dominio, quod habebat sine culpa, aut sine causa rationabili: & quidem hæc replica eneruat vim secundæ opinionis præfatæ, & est fortis contra eam pro tertia opinione sequente.

Ad secundum argumentum, quod magister Soto videtur tanquam Achillem æstimare; cū ne Thersites quidem mihi sit, ego respon. negando ancedens, & ad primam eius probationem dico, quod pœna consistit non quidem in actione, prout sola actio est, sed ut passio, id est pœnalis est: sicut & omne agens agendo reperitur, non quatenus agens, sed quatenus passum illius repassio est, aut certè pœna consistit in passione inde orta, atque sequente, quæ ipsi agenti pœnalis est, & aliquando multo magis, quàm si ab alio illa passio pœnalis, seu afflictio infligeretur, quod patet experientia: quia & sæpè per legem, & sæpius per superiorem, aut per iudicem iustè imponitur pœna quod quis oret, legat, tantet, scribat, remiget in galeis, pugnet contra inimicos fidei, det eleemosynam, ieiunet: immò & quod seipsum flagellet, ut fit in religionibus: ad quæ pœnam, quæ est actio pœnalis, exequendam reus utique tenetur: & ergo similiter ad restituendum & soluendum quod debet, aut quod ei soluendum imponitur, etiam si id facere actio sit. Ad quod facit cap. Romana. de censibus. & cap. quoniam. de vita & honore clerico. vbi condemnantur quidam in conscientia ad reddendum duplum, & dandum pauperibus.

Ad secundam autem probationem supradicti antecedentis respon. quod illa maior & minor solum procedunt, & habent veritatem de punitione iudiciali per superiorem faciendam, ut patet expressè ex ipsis testibus, & ratione ibi adducta: quod scilicet idè quis inauditus, & non confessus, vel non legitime conuictus condemnari, aut puniri non debet à iudice applicate dispositionem legis ad hunc casum particularem, ut ibi dictum est. Cum quo stat quod sicut vbi est euidentia criminis, & criminofus, ita quod nulla tergiversatione excusari potest, utique potest iudex illum inauditum, & non confessum, sed ipsa euidentia notoriè conuictum condemnare iudicialiter, atque punire, cui in hoc reus ipse obedire

Respon. ad 2. argum.

obedire tenetur. Ità similiter & lex potest ipsum criminofum intra se in sua conscientia & suo crimine sufficienter conuictum in foro conscientie condēnare, siue punire: cui etiam in hoc reus ipse æquè, aut plusquam iudici ministro legis obedire tenetur. Nam supponitur secundum communem, & veram sententiam quod leges ad sui obseruantiam obligant, et in foro conscientie: quia & oppositū tenere erroneū est. Neque est contra ordinem iuris, sed neque vllum apparet inconueniens quod in foro conscientie in sua quisque causa sit iudex, & reus, & executor: immò & melior, quàm alius iudex in causa suæ conscientie, in foro conscientie esse potest, & debet; prima Corinth. 1. Si nos metipsum diiudicemus &c. & psal. 118. Feci iudicium & iustitiam, non trad. cal. me &c. in iudicio sacramentali, seu pœnali idem est reus, & executor pœnitentiæ per confessionem, aut etiam per solos canones inflictæ vel iniunctæ, vel propria voluntate assumptæ secundum Tho. 3. par. q. 85. ar. 3. & Sco. in 4. distin. 14. q. 2. ex August. lib. de pœnitentiæ medicina, & communiter doctores. Item in pœna testamentaria, & conuentionali idem potest esse, & de facto est iudex, reus, & executor suæ pœnæ: quam & in conscientia hæres ipso facto soluere tenetur secundum Caieta. in summula titu. pœna. & secunda secundæ quæstio. 62. arti. 3. & communiter doctores. Item in pœna per iudicem inflicta in foro iudiciali idem potest esse actor & reus in aliqua causa, ut hoc expressè dicitur in cap. ex literis, de probationibus, & ibi glo. & similiter potest idem esse reus & executor, ut patet, quando quis condemnatur ad aliquid agendum, puta legendum, dandum, vel faciendum, ut supra exemplificatum est. Nam licet ad rectum, perfectumque iudicium oporteat esse personas distinctas, iudicem, actorem, reum, & testes (ut habetur in cap. forus. de verbo. signi.) non tamen oportet quod executor iustitiæ, qui ad iudicem refertur, & ex eius parte se tenet, distinguatur à reo: quia sæpè ipse iudex est executor sententiæ suæ: & aliquando executionem committit ipsi reo, ut fit in religionibus, vbi prælatus aliquando flagellat: aliquando præcipit reo, ut se flagellet, vel faciat aliud eiusmodi: et iudex per sententiam committit viro actori, ut occidat uxorem iudicialiter probatam adulteram: aut quod occidat sui patris interfectorem, secundum leges: ergo & similiter potest committere, & præcipere ipsi reo, ut in se pœnā aliam exequatur: nisi aliquo iure prohibito esset, ut infra in respon. ad tertium argumentum habetur.

Item si nõ posset idem esse reus & executor suæ pœnæ in se ipsum exequendæ: sequeretur quod criminofus etiam post sententiam iudicis declaratiuam, & condemnatiuam non teneretur bona reddere fisco, sicut nec ante illam sententiam, pereandem rationem, quia scilicet, id est agere, & exequi pœnam in se: quod tamen est contra omnes doctores, & contra ueritatem apertam. Neque Caieta

ta. secunda secundæ quæst. 62. art. 3. & q. 69. art. 4. id negauit quod scilicet post sententiam iudicis reus tenetur soluere debitum, & exilium petere, & cooperari executori, ut oportet, ad pœnæ executionem à iudice iniunctam: sed solum negauit quod ex sola lege ipso facto aliquis reus tenetur ad executionem pœnæ prædictæ, sed ex iudicis sententia adiuncta, ut ait tertia opinio communis, quæ proximè ponetur.

Igitur prædicta ratio non militat contra hanc secundam opinionem. Nam si nullus reus per ipsam legem posset obligari ad exequendum in se pœnam legis ipso facto, sed per iudicem: ergo nulla lex in aliquo casu id posset. Constat autem quod in multis casibus particularibus supra contentis in tertio notabili id potest secundum omnes doctores. Constat etiam quod ipso facto priuat dominio rerum sine alia sententia iudicis, & secundum omnes ferè doctores, ut habetur in tertia opinione sequente: ergo similiter potest priuare iusta possessione: & ad actionem, scilicet ad bonorum traditionem, etiam ante sententiam iudicis exequendam, ipsum reum potest obligare, ut ait hæc opinio secunda, ut dictum est, & sic patet responsio ad secundum argumentum.

Ad tertium argumentum respon. vno modo secundum Castro vbi supra negando sequelam. Nā hæc opinio intelligitur de lege iusta, qualis est ea, quæ alias pœnas, citra mortem, ipso reo sibi infligere iniungit: nulla autem lex iustè præcipere potest, sed neque iudex, quod quis seipsum occidat faciendū, aut omittendo, id vnde naturaliter immediate necessariò sequatur mors: quia est contra præceptum Non occides. Homo enim non potest à se abdicare vitam, sicut bona temporalia, in quibus habet plus domini, aut iuris, quàm in propria vita. Ideò homo peccaret obediendo tali legi, siue præcepto contra legem diuinam & naturalem. Vnde & tales leges solum videntur, aut vigerunt inter Barbaros, & infideles, excæcos, aut deprauatos, etiam circa multa alia, quæ sunt iuris naturalis. Hæc Castro, & consonat Caieta. secunda secundæ quæstio. 69. art. 4.

Alio modo posset responderi, & fortè melius secundum Victoria in 9. relectione de homici. conclu. prima in respon. ad octauum argumentum concedendo sequelam, quod scilicet reus ad id tenetur, idque licitè facere posset solum cooperando iustè actioni alterius in seipsum occidendum: & ita potest bibere venenum sibi propinatum, & applicare laqueum sibi suspendendo, & ascendere scalas ad patibulum, & intrare ignem, vel flamen, vel lethale tormentum: idque ex obedientia legis, vel iudicis, etiam quando ad hæc nõ teneretur, vel ad exercitium patientiæ, & virtutis, ut martyres fecerunt: quia & sic agere, aut cooperari ad legis, vel iudicis imperium quodammodo pati est. Nam & ex causa legitima potest quisque beneficio iuris naturalis, & diuini renunciare, dum aliàs nõ prohibetur ex præcepto

Respon. ad 1. argum.

Respon. ad 2. argum.

Respon. ad 3. argum.

Respon. ad 4. argum.

cepto autem. Non occides non prohibetur id in se permittere, & quodammodo cooperari ex causa rationabili urgente: quò fit vt à fortiori reus possit esse executor, & minister legis, & pœnæ citra mortem in se, sicut in alium, exequendæ.

Resp. ad 4. argum. Ad quartum respon. quòd in tali casu, quando scilicet ex traditione bonorum, vel ex alia pœnæ executione immineret maius famæ, vel vitæ, detrimentum: suspenditur tunc obligatio exequendi in se talem pœnam: quæ tamen manet in sua vi pro alio tempore, quo id commodè fieri possit, scilicet per se: vel per alium paulatim, & secretè, dicta bona tradendo: sicut communiter dicitur de fure occulto, & de adultera habente filiū ex occulto adulterio in fraudem bonorum mariti, & hæredum.

Resp. ad 5. argum. Ad quintum respondeo negando antecedens secundæ consequentiæ, vbi dicitur, quòd hæredes hæreticorum illa bona iustè possidere non possent, nisi & ipsi hæretici post patratum crimen illa iustè possedissent &c. & ratio est, quia licet nuda, realisque possessio proueniat hæredibus illis ex reali possessione, & hæreditate parentum hæreticorum: nõ tamen iusta possessio, vel iustitia possessionis: hæc enim iusta possessio prouenit illis hæredibus ex lege, quæ propter bonam fidem filiorum catholicorum voluit quòd iustè possiderent ea, quæ ex hæreditate parentum hæreticorum per illud tempus realiter possidebant; idè illi possunt legitime præscribere: non autem parentes, neque eorum hæredes hæretici: quia hi mala fide possident. Et similiter in aliis criminibus dicendum est: licet Felinus in c. canonum. de constitu. nume. 43. aliter, & insufficièter ad dictum argumentum respondeat. Et nõ quod mala fides in proposito est idem, quod mala conscientia: quæ iudicium, quo possidens iudicat alienum esse quod possidet, & se id iniustè possidere: et contra, bona fides est, licet alii aliter diffiniant, quia & sic accipitur fides pro conscientia, ad Ro. 14. Omne quòd non est ex fide peccatum est.

Resp. ad 6. argum. Ad sextum respon. tripliciter. Primò, quòd illa glossa non est textus, neque valet plusquam probat; probat autem nihil. Secundò quòd non loquitur de sententia lata, sed deferenda per iudicem, ut patet ex ipso textu, & secundum Panor. in ca. 1. de cõstit. & cap. dilecti. de arbitris. & Feli. in cap. canonum. de constitu. nume. 43. & Andream Tiraquelum. super l. si vnquam in verb. reuertatur. C. de re uocã. donatio. Tertiò resp. quòd loquitur in illo casu particulari tantum, scilicet quoad furtum de rebus ecclesiasticis in gente Anglorum: idque dispositiuè, & pro tunc, quoad illos duntaxat: quia erant recentè ad fidem conuersi, ne scilicet redderent quadruplum, quod secundum aliam legem communem, quæ habetur in cap. in legibus. & cap. si seculi. 12. q. 2. reddere tenebatur (vt patet ex ipsa gl. & ex ipsis verbis, & intentione Beati Gregorii) cuius sunt verba ipsa in fine registri lib. 12. Epistola 31. in resp. ad interrogationes Augustini Episcopi Anglorum, vnde Gratianus illa verba desumpsit.

Et addit prædictus Pater Castro vbi supra quòd ibi Gratianus volens dicta capitula conciliare, dicit illud de seueritate legum, hoc autem Gregorii de ecclesiastica mäsuetudine dictum intelligitur: sed melius cõciliando dixisset illud quoad omnes, hoc particulariter & dispesatiuè quoad Anglos pro eo tempore dictum est: licet etiam Philippus Decius in cap. Canonum. de constitu. num. 20. aliter limitet, & saluet dictam glossam, & ipse, & Ioannes Ferrarius vbi supra. de reg. iur. in quibusdam aliis non bene dicant: sed in sententia cum prædicta hac secunda opin. concordant. Et quidem hæc opin. stando in rigore legum vix poterit expugnari: & satis defenfabilis est, vt eam doctissimus Castro fortificauit: sed est nimis rigida, & nõ practicatur, & fortè etiam falsa est.

Tertia opinio communis tenet medium inter supradictas duas opiniones, tenet enim, quòd per talem legem ipso facto criminofus statim à patrato crimine priuatus est dominio, & iure bonorum, non autem iusta eorum possessione, neque ab officii administratione, quam habebat ante ipsum crimen, quousque per sententiam iudicis declararetur.

1. Pars p. me talis. PRIMA pars de priuatione domini contra primam opinionem suprapositam probatur tripliciter. Primò quia humana potestas tam laica, quam ecclesiastica, potest id statuere, & per talem legem ipso facto iam declarat hanc suam voluntatem ad induendum eam obligationem ad talem pœnam de facto induci, quam per legem inducere poterat, ergo. Consequentia patet, & minor probatur quadrupliciter. Primò quia lex potest id quod non est contra superius ius diuinum, vel naturale, quatenus ad bonam vitam cõducit, quale est hoc. Secundò quia sicut suo præcepto potest ad culpam, quare non èt ad pœnam ipso facto potest obligare, etiam condemnare, ita quòd sine alia sententia iudicis culpæ, & pœnam simul, aut per se transgressor incurrat? certè nulla videtur repugnãtia. Tertiò quia si homo iudex, siue prælatus minister legis id põt, quare nõ potius ipsa lex, vel legislator, id poterit? Quartò quia de facto multæ leges sunt, quæ non solum dominio, sed & possessione rerum, aut officiorum ipso facto priuant, & ad alias pœnas ipso facto obligant, vt supra in tertio notabili habentur: ergo nõ est dubitandum quòd prædicta potestas per suas leges generaliter id possit: & sic patet illa maior.

Minor autem quòd scilicet per talem legem ipso facto iam declaratur id fieri quoad priuationem domini, probatur, quòd non videtur per quæ alia verba lex ipsa clarius possit suam exprimere voluntatem ad prædictam obligationem, vel effectum inducendum, alioqui nulla esset differentia inter sententiam per pœnam latam, & ferendam.

Si ad hanc probationem dicatur quòd similiter idem probaretur de priuatione iustæ possessionis ipso facto per legem, sicut & de priuatione domini, id vtique concedendum esset: nisi esset alia rō,

seu

seu lex, quæ ipsas leges quoad priuationem dictæ possessionis aliter esse intelligendas comprobaret, vt proximè in secundæ partis huius communis opinionis probatione patebit. Sed hæc minor potest etiam negari, vt habetur infra in respon. ad sextum argumentum, ibi videatur.

2. Ratio. Secundò probatur eadem prima pars, quia cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. expressè præmittitur quod propter aliqua crimina secundum leges eo ipso suarum rerum dominium auctores delicto rum perdunt, & Papa determinat quòd idè sit pro crimine hæresis: sed quòd fiscus ea non apprehendat bona vsque ad sententiam criminis declaratiuam, ergo expressè cõstat quod priuati sunt dominio.

3. Ratio. Tertiò probatur eadem prima pars, quia ex ca. Felicis. de pœnis. li. 6. habetur quod qui ipso iure suis bonis priuatus est, quamuis nulla sequatur iudicis sententia declaratoria, non potest vendere illa bona: sicut nec ille, qui per sententiam iudicis dominio bonorū priuatus est: & sic docet Bal. in auct. incest. C. de incest. nup. & Io. Andr. & Anch. & Dominicus, & Philippus. in c. cum secundum leges. de hære. lib. 6. & omnes doctores in hoc concordant quod talia bona non possunt alienari titu. oneroso, vt supra in secundo notabili habetur: ergo à tẽpore patratu criminis caret dominio, & iure bonorū, & officiorum. Nã si nõ careret, vtique possit ea etiã titulo oneroso alienare, & suis vti officiis. Sed hæc ratio nõ est efficax, vt patet ex prima opi. supra posita: idè priores duæ probationes, auctoritasque omnium fermè doctorū sufficiant, vt latius refert, & tenet Conradus de contractibus lib. 1. q. 7. conclu. 2. & 3. & ita patet prima pars. In prima autem opi. responderetur ad rōnes ibi cõtra hanc partem adductas.

2. Pars. Secunda autem pars huius tertie opi. quòd scilicet ante sententiam iudicis declaratiuam nõ priuatur reus iusta possessione, neque officii administratione, probatur dupliciter. Primò quia lex humana sic statuere potest tam concedendo alteri solū dominium alicuius rei sine eius possessione, quam èt priuando alterum dominio ex culpa, & nõ possessione, vsque ad sententiam iudicis, & de facto iam sic statuit: quod patet dupliciter: tum primò quia in d. c. cū secundum leges: quia ibi prohibèdo ne fiscus, cui dominium bonorū hæretici ascriptū est, apprehendat eorū possessionem vsque ad sententiam iudicis, iam solū dominiū fisco concedit, & ex consequenti relinquit ipsum possidentem in sua iusta possessione, quã habebat vsque ad prædictam iudicis sententiam: tum secundò præfata minor probatur: quia in pœnalibus interim dum pars nõ habet actionem, nec eam exercere põt, neque procedere contra reū, reus ipse non tenetur ei cedere, aut relinquere id, quod in vim pœnæ per legem ipso facto debet, aut punitus est: quia id non absolutè debetur illi, nisi mediã te actione, & petitione, vel sententia iudiciali, vt Medina de restitutione q. 22. secundum communiter doctores optime probat de pœna, & lucro ludentium ludo per legem prohibito. Neque obstat

dicere cum Henrico in c. ex literis. de diuortijs, quod quando quis habet ius vel actionem, & ei deficit probatio, tenetur pars illi restituere, ac si cõtra ipsum probatum esse. Nunc autem in proposito fisco, aut alteri, cui per legem ipso facto bona delinquentis applicantur, non deficit ius, vel actio ad talia bona, sed solum probatio, vt patet, quia ignorat delictum, quo cognito, & probato per sententiã iudicis declaratiuam, statim ea licitè apprehendit: ergo èt ante talem sententiam criminofus ei tradere tenetur.

Hæc inquam rō non obstat. Nã illa maior Henrici est vera sine exceptione solum, quando pars tenetur alteri aliàs habenti dominium restituere, vel soluere quicquam ex lege naturali, vel diuina, puta ex furto, vel contractu, vel ex iusta damnificatione, & huiusmodi: secus si ex lege humana pœnali, de qua loquimur. Item dato quod de omni debito, & lege, etiam pœnali, esset vera illa maior: tamen negatur minor: quia non solum illi deficit probatio, sed etiam ius, & actio petendi: quia deficit sententia iudicis declaratiua, qua mediante, & non aliter, ille, vel fiscus, talia bona criminofus petere, vel apprehendere potest, vt dictum est secundum cõiter doctores in c. Felicis. de pœnis. li. 6. & in c. cum secundum leges. de hæreti. lib. 6. dicentes quod in pœnis etiam ipso facto inflictis per legem executio fieri non potest, nisi iudicis sententia præcedat: & idè dicunt Io. And. Archidia. & communiter doct. in c. pro humani. de homicid. lib. 6. vt hoc etiam Syluester refert, titu. A falsinus. q. 5.

2. Ratio. Secundò principaliter probatur hæc tertia opi. quoad hanc secundam eius partem: quia cõsuetudo est optima interpres legum, vt habetur in ca. cum dilectus. de consuetu. quæ, & si sit legitima, seu præscripta, derogat legem humanam, & valet pro lege secundum cõiter doctores in d. c. & in c. cum consuetudinis. & c. si. eo. tit. & alibi, vt breuiter de hoc agit Syluester titu. consuetudo. q. 6. & 7. titu. interpretatio. q. 5. & tit. lex. q. 16. Nunc autem talis est consuetudo hæc tanto tẽpore practicata, simul & cõi sensu, & opinione doctorum roborata, vt continetur in prædicta tertia opi. ergo in dubio, seu vario legum intellectu propter varietatẽ doctorū, vel opinionum, sic vel sic eas interpretantur, valere debet pro vera taliū legum interpretatione, quod scilicet ca. secundum leges. de hære. lib. 6. & oēs aliæ similes leges ipso facto priuationem bonorum generaliter infligentes, debent intelligi quod earum virtute criminofus statim cadat omninò à dominio, nõ tamen à sua iusta bonorum possessione vsque ad sententiam iudicis declaratiuam, vt dictum est.

Et confirmatur primò, simul & probatur quod talis sit sensus prædictarum legum generaliter loquendo; nisi vbi aliud specialiter constiterit, vt supra in tertio notabili de aliquibus legibus dictum est; quia nisi prædictum cap. cum secundum leges, & aliæ eiusmodi leges pœnales intelligantur, certè non opus erat specialiter cauere, vt ibi cauetur dicendo, Cõfiscationis tamen

B b huiusmo-

huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut per alios dominos temporales, antequam sententia super eodem crimine fuerit promulgata, cum constet iam ex iure communi in re sibi debita neminem posse sibi ius dicere, nec nisi per sententiam iudicis eam capere posse. Nam si dictæ leges aliud, quam dictum est, voluissent, utique expressissent, ne occasio relinqueretur erroris, in eo maxime, cuius oppositum consuetudo cum communi opinione practicabat: sicut et, quando aliud specialiter voluerunt, id expresserunt, ut patet in c. pro humani. de homicid. lib. 6. vbi postquam lex illa Assassinos officii, & dignitatibus, & bonis ipso facto priuauit, tandem ait. Et postquam probabilibus constiterit argumentis aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel de positionis, seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur: vbi supposita adhuc opinione dicentium quod sine vlla alia sententia iudicis declaratiua Assassini incurrunt prædictam pœnam, videtur ex ipsa lege significari quod, nisi id exprimeret, utique sententia iudicis prædicta requireretur, ut hoc Syluester titu. Assassinus. quæst. 5. bene & breuiter tangit. Item in extrauagan. Pauli. 2. ambitio se, de præben. similiter dicitur quod qui ecclesiastica bona alienauerint, ipso facto absque alia iudicis declaratiõe, sint beneficiis, & dignitatibus priuati.

Ex quo patet quod cum talis expressio alicubi ponatur, alicubi non; iam, nisi exprimeretur, certe per legem generalem ipso facto non censerentur priuati iusta eorum possessione vsque ad sententiã iudicis declaratiuam: alioqui superflue talis expressio ibi poneretur, si ex lege ipso facto generaliter intelligeretur.

Item in concilio Constantien. postquam decretum est quod nullus teneretur vitare generaliter excommunicatos, vel suspensos, tandem subiecit quod per hoc non intendit in aliquo ipsos criminosos talibus censuris ligatos reuelare &c. Vbi significare videtur quod, nisi id exprimeret, certe ipsi criminosi intelligerentur ex consequenti releuari, & beneficium illius decreti participare. Item ad prædicta facit aliquo modo theoricæ Bartoli. in l. non dubiũ. C. de legi. quod dum lex aliquid prohibet, si vltra procedit dando modum infirmandi, quod actum est, aut quando sustinet, et confirmat factũ, non est inutile ipso iure quod factũ est. Et sic videtur in proposito, vbi lex priuat criminosum ipso facto bonis suis: & tamen in dic. ca. cum secundũ leges. prohibendo ne fiscus, aut alius, capiat talia bona ante sententiã iudicis, iã videtur aliquo modo infirmare prædictam priuationem, saltẽ quoad bonorum possessionẽ: ergo nõ est inutilis ipso iure, id est non tollitur iusta possessio, ut dictum est.

Cõfirmatur secundõ, simul & probatur quod sic debent intelligi prædictæ leges, ut dictũ est, quia in pœnis mitior interpretatiõ faciẽda, & tenẽda est. de re. iur. lib. 6. & c. Felicitis, de pœnis: id quod est verũ

tam in dubio facti, quam iuris propter eandem rãõnẽ: & quia ibi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus secundum glo. in c. solite. de maior. & obedi. ergo sic mitius est intelligenda, & interpretanda prædicta lex pœnalis ipso facto, ut ait opinio: maxime quia, nisi sic interpretetur, iam contra naturam, & conditionẽ iustæ legis talis lex ipso facto pœnalis esset intolerabilis, nec esset accommodata communi hominum fragilitati, ut patet experientia: et quia quod sciẽter & occulte hæresim manifestã sine arbitris ore proprio pertinaciter affirmavit ad horã, & statim pœnituit; certẽ pœnales leges incurrit, ut patet, quia ipso facto est excommunicatus, & eadem ratione alias pœnas ipsius legis incurrit: quod patet ex practica inquisitorum: quia, si de hoc conuincatur in iudicio, eius bona cõfiscantur, nisi ob leuitatem hæresis aliqua ei remittantur, quãuis petens veniã reconcilie: ur, non relaxetur, & tamen non tenetur ante sententiã iudicis sua bona tradere fisco: quod inde patet: quia si sponte se ipsum inquisitoribus pœnitẽs offerat, non solet mulctari omnium bonorum priuatione, neque diffamari, ut hoc ipsum ait etiam Castro de punitione hæreticorum lib. 2. cap. 6. ergo nec ipse se ipsum suis bonis, & eorum possessione priuare tenetur. Igitur standum est probabilibus prædictæ tertiæ opinioni, maxime quia, ut ait Gerson lect. quarta de vita spiritali corolario 11. in omni arte & doctrina est valde perniciofa assertio, audax, & extrema, præsertim vbi obseruatio communis obnititur & obuiat: & sæpẽ per tales assertiones publicas nimis duras, strictas, & generales, præcipue in non certis simis, nequaquam homines a luto peccatorum eruuntur, sed in illud profundius, & desperatius immerguntur. Hæc ibi. Et in 13. corolario ad idem est.

Quoad priuationem autẽ officiorum, & suspensionem eorum cõsuetudo interpretatur, leges pœnales ipso facto sic intelligi debere: quod scilicet officialis, & prælatus, ipso facto per legem suo priuatus, vel suspensus, officio, dum toleratur ab ecclesia vsque ad sententiã iudicis propter vtilitatem cõem eius gesta, & acta valeant: ipse verõ officium exercens peccat quidem, nisi in casu necessitatis, quando scilicet tale eius exercitiũ fuerit necessarium, ne eius vel alterius crimen occultũ reueletur, ut supra q. 35. præcedente de hoc latius dictũ est. Nam de tabellionibus, & aliis eiusmodi officialibus, id specialiter tenet gl. in auct. de tabell. §. pen. Et Panor. in c. cum nõ ab homine. de iudiciis. & de prælatis id expressẽ dicit Richar. in 4. dist. 18. art. 7. q. 1. Et Syluester de his latius ti. excõicatio. 3. q. 10. q. 11. & ti. confessor. 1. q. 19. confessor. 3. in prin. & patet in c. exceptionem. de exceptionib. & ca. consultationibus. de iure patronatus; licet Panor. in c. veritatis, de dolo & contu. id malẽ limitet.

Hæc tertiã opin. communem tenent doctores vtriusque iuris in diuersis locis. Nam quoad primã eius partem ab omnibus ferẽ tenetur. Et quoad secundam,

secundam, in qua est difficultas contra secundam opinionem suprapositam, specialiter tenent eam Bald. lib. de vsibus & feu. & cap. primo. de feudo si nec culpa non admittendo: & in l. id quod pauperibus. C. de episcops & clericis. quæst. 9. & in auct. de fideicommissis, & Barto. in l. eius, qui delatorẽ. ff. de iure fisci. & Ioann. Andr. cap. primo. de homicid. lib. 6. & Dominicus ibidem. & cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & communiter doctores ibidem, cum glos. in ca. fraternitas. 12. quæstio. & signanter Guillel. benedictus. super ca. Raynuius. de testamentis. par. 2. nume. 32. Et Hippolytus Marsilius in sua practica causarum criminaliũ. in §. aggredior. num. 105. & in rubrica. ff. ad legem Corneliam. de falsis. num. 24. & Alciatus in l. posteaque. C. de pactis. & in l. si quis maior. C. de transactionibus. & Directorium libro tertio titu. nono. Et Simancas in suis institutionibus catholice cap. 9. & plures alii, quos refert fidissimus Castro, vbi supra, quos omnes legere non potui, sed aliquos eorum reliquos ex eius fide relatione proposui.

Et de theologis Caieta. secundum Thom. secundam quæst. 62. arti. 3. Et Conradus de contrahibus. quæst. 7. Adrianus in sexto quolib. arti. 1. conclu. secunda, nec oppositũ sensit de ludis agens in materia de restitutione. Et Soto libro primo de iustitia & iure quæst. 6. art. 6. neque sibi contradicit, ut patet infra in responsione ad quartam rationem contra hanc opinio. Et Victoria in quarta relectione, quæ est prior de Indis, vel insularis, par. prima, in quadam quinta propositione de confiscatione bonorum hæreticorum. Et Couarruias in regula peccatum, par. secunda. §. 8. Et sum. Rosel. titu. absolutio. 1. & titu. pœna. Et Syluester titu. hæresis primo. quæst. 8. titu. pœna. q. 25. titu. Assassinus quæst. 5. Et summa Ange. titu. pœna. §. 3. & titu. hæreticus. §. 5. quamuis ibi sequens Panor. in c. cum non ab homine, de iudiciis. & Feli. & quosdam alios malẽ limitet hanc communem opinionem, dicens quod in notoriis priuatur criminosus iusta bonorum possessione, etiam ante iudicis sententiã declaratiuam: quod non est verum, ut patet infra in respon. ad quartam rationem contra opinionem.

Respon. ad
1. rationem
2. opinionem

Argumenta contra hanc tertiã opinionem communem sunt illæ quinque rationes supra positæ ad probandam secundam opinionem, ad quas respon. Ad primam negatur minor, quatenus dicit quod nulla lex tali criminoso concedit suam possessionem. Nam (ut supra probatum est) dum cap. cum secundum leges, & alia iura prohibent, ne ante sententiã iudicis fiscus, uel alius bona confiscata apprehendat; iam consequenter si non ex rigore aut ex benigna, consuetudine, & rationabili ipsarum legum interpretatione, & intellectu talem ei possessionem, qualem ante crimen habebant, concedunt, vsque ad sententiã iudicis declaratiuam.

Ad secundam respon. negando consequentiam, & ad eius probationem dico quod illa sententiã iudicis declaratiua per se, aut virtute sua duntaxat non præcipit, nec obligat ad aliquid de nouo, sed præsupposita lege, & virtute eius, aut potius ipsa lex est, quæ per illam sententiã declaratiuam, & non aliter, nec ante voluit illum criminolum esse omnino in effectu priuatum à iusta bonorum possessione. Et ideò negatur quod sententiã declaratiua iudicis solum requiratur, ut declaret crimen, ut aliis innotescat: sed etiam requiritur ut condemnet, vel ponat in actu conditionem, qua mediante, & non aliter lex vult criminolum etiam in conscientia esse ipso facto priuatum sua iusta bonorum possessione: quia supra probatum est quod non vult lex, quod sua virtute punitiua ad reum ipsum quoad hoc pertingat, nisi iudicis ministerio; qui minister legis est, pœnam legis applicans ad reum, excepto si specialiter aliquando lex ipsa pœnam aliquam ipso facto, etiam sine iudicis ministerio velit applicare, ut supra dictum est.

Ad tertiã rationem, respon. negando maiorem, & ad eius probationem negatur consequentia: quia ex hoc quod iudex per sententiã puniens obligat statim, vel ipso facto ad pœnam priuationis iustæ bonorum possessionis non sequitur maior virtus iudicis: quam legis: tum primõ quia lex per se obligat transgressorem eius statim ad culpam: tum secundõ quia potest, si vult etiam statim ipso facto obligare ad ipsam pœnam, ut iudex sine vlla sententiã iudicis, ut sæpẽ dictum est. Quod autem id non generaliter faciat, ideò est quia lex rationabiliter id non vult, ut supra probatum est: ideò solum probatur, & cõceditur quod virtus punitiua legis ipso facto quoad priuationem iuste possessionis lege sic disponente ad reum non pertingit, nisi iudicis ministerio, qui est minister legis, ut supra, & in respon. ad secundum dictum est.

Si replicetur quod lex statim obligat transgressorem ad culpam: ergo & ad prædictam pœnam. Respon. negando consequentiam: & ratio est: quia culpa ex sua natura incurritur ex obliquitate ad suam legem, ex quo est difformitas ab ea, vel contra eam: pœna verõ non nisi quomodo lex statuit eam transgressori applicari debere, quod generaliter non vult lex, nisi mediante sententiã iudicis, ut dictum est.

Ad quartam respon. negando antecedens: immodò restituere tenetur: quia iniuste possidet quod nõ nisi mediante sententiã iudicis sibi debetur, ut supra dictum est. Et hoc est verum quantuncumque crimen & criminosus notoria sint & euidentia: quãuis oppositum teneat Panor. in c. cum non ab homine. de iudi. & Feli. in c. Rodolphus. cum quibusdam aliis doctoribus secundæ opinio. supraposita: id eõdem Angel. titu. hæreticus. §. 5. malẽ in hoc prædictos doctores secutus est, uti Simancas, vbi supra optimẽ probat in §. 74. 75. ad quod faciunt ea, quæ

inferius. questio. 37. latissimè habentur.

Et ad l. Quod à quoquam. respon. q. loquitur de pœna, quæ legitimè iam exacta est, qualis nō est in casu ante sententiam iudicis declaratiuam. Et ad Innocen. respon. quod loquitur, & intelligitur solum de pœna, quæ ad sui executionem nullam aliam sententiam etiam declaratiuam requirit ex pacto, seu conuentione partium, aut ex dispositione, seu lege aliqua id specialiter statuente, vt supra in tertio notabili habetur. Et ad Bal. similiter respon. quia etiam loquitur de merè executione legitima, qualis in proposito non est: cum neq; fiscus, neque alius habeat actionem ad prædictorū bonorum apprehensionem ante sententiam iudicis, vt dictum est. Neque clarissimus doctor Medina vbi supra oppositum dicit, neque sibi vsquā contradicit. Nam in quæst. 22. dicit solum quod in pœnis, quæ alicui certæ personæ per legem ipso facto, aut ipso iure, et sine iudicis sententia applicantur, est locus compensationis: quia scilicet tunc ante talem sententiam ille, vt sibi, simpliciter debita talia bona iustè capere potest. In quæst. autem prima dicit quod licet criminofus per legem ipso facto perdat dominium bonorum, nō tamen iustam eorum possessionem ante sententiā iudicis declaratiuam, sine qua ab eo auferri non possunt. Vtique quia non nisi mediante prædicta sententia leges generaliter fisco, vel alteri talia bona in effectu, vel executione applicant: neque talia bona alicui absolute debentur, nisi post iudicis sententiam declaratiuam, vt supra probatum est: igitur non sibi contradicit, dum de diuersis legum modis diuerso modo clarissimus doctor clarissimè loquitur.

Respon. ad quintam. Ad quintam respon. quod, ex quo ille iustè talia bona possidet vsque ad sententiam iudicis declaratiuam, nō habet malam fidem in sic possidendo, sicque cum tali bona fide iustè possidendo per legitimū tempus ea præscribere posset. Et ex tunc, & non ante licitè, & iustè, titulo præscriptionis fieret de non domino dominus, id quod regulariter in præscriptionibus contingit. Immo & secundum multos docto. fortè dici potest quod etiam si ante tale tempus præscriptionis ille criminofus occultè non sit dominus illorum bonorum: tamen quo iure potest ea licitè possidere, potest etiā titulo oneroso alienare: cum non sit periculum, aut præiudicium tertii: dum ab eo iudicialiter vnquam (vt supponitur) auferri non possunt: frustra enim est potestatis, quæ non est reducibilis ad actum.

Argum. 6. Et sic patet responsio ad fundamenta, seu rationes secundæ opinionis. Ultra quas & in ordine sexto contra prædictam tertiam opinionem communem sic argui potest. Quia idem est pœna ipso facto per legem inflicta, quod sine alia sententia iudicis. Quod probatur: tum primò quia hoc constat quoad priuationem dominii bonorum, quam statim sine alia sententia criminofus incurrit: ergo similiter intelligitur quoad priuationem iustæ possessionis, propter eandem rationem, cum sit eadē

lex, & eadem verba, ipso facto quoad vtrunque in eadem lege: tum secundò, quia aliàs non esset differentia inter sententiam legis latam ipso facto, & sententiam legis ferendam. Quæ tamen differentia est secundum Card. in clem. 1. de pœnis. colum. penul. & Panor. in cap. cum non ab homine. de iudiciis. colum. penul. & communiter doctores, Et quia in cap. si de præscrip. lib. 6. dicitur quod quis potest esse priuatus bonis suis per sententiam iudicis, aut ipso iure: ergo si diuisio est bona, oportet membra diuisoria esse opposita formaliter saltè, & diuersa, & diuisum de quolibet illorum prædicari, & ita patet intentum.

Respon. ad sextum argumentum negando antecedens simpliciter, sed dico quod ipso facto significat, & est idem, quod sine alia sententiā iudicis condemnatiua pœnæ, seu diffinitiuā criminofus tali pœna per legem diffinitiuè condemnatus sit: cum quo stat, quod ex benignitate legis quoad priuationem iustæ possessionis sententia iudicis declaratiua, seu condemnatiua, non de pœna, sed de crimine requiratur, vt supra probatum est. Talis namq; sententia iudicis condemnat iudicialiter transgressorem legis non de pœna, sed de crimine, dum iudicialiter declarat illum crimen contra legem commississe, quò facto, & non ante, iam sine noua expressione, aut condemnatione iudicis ad pœnam oritur condemnatio in effectu ad ipsam pœnam legis ipso facto inflicta. Neque sufficit declaratio seu notorietas facti, sed requiritur iudicialis, vt prædicta pœna legis plenè in effectu incuratur, vt dictum est.

Et ad primam probationem antecedentis negatur consequentia, quia licet lex posset, si voluisset, ipso facto priuare iustam possessionem, sicut & dominio, etiam ante sententiam iudicis quamcumq; vt illa ratio probat, & supradictum est, tamen id non facit quoad priuationem iustæ possessionis. Sed vnde hoc constat? Certè ex benigna ipsius legis concessione, vt supra in probationibus huius tertie opinio. latius habetur: & quamuis id ex illo verbo ipso facto nō eliciatur, sufficit quod ex aliis legibus rationabiliter intellectis habeatur.

Ad secundam probationem prædicti antecedentis respon. quod differentia pœnæ legis latæ, & ferendæ stat in hoc, quod lata non requirit aliā sententiam iudicis pœnæ condemnatiuam, seu diffinitiuam, sed solum declaratiuam, vel criminis tantum condemnatiuam: ferenda autem vtrunque requirit sententiam, vt dictum est. Et ad cap. si de præscrip. dico primò quod differentia vtriusq; pœnæ ibi lignatæ est, & intelligitur sic, scilicet quod pœna iuris ipso facto est, quia ius punit: & iudex declarato crimine tenetur exequi, vel infligere: nisi sit patens causa misericordiæ. Pœna autem iudicis est, quam iudex arbitrato suo, vel suis adhibet mandatis, vel post commissum delictum re infligit. Sic respondet magister Soto vbi supra. Sed hæc eius declaratio non solū conuenit pœnæ iuris ipso

Resp. ad 6.

Argum. 7.

Ratio. 1.

ipso facto, sed & pœnæ iuris ferendæ: illud autem cap. loquitur de pœna priuationis ipso facto. Ideò aliter respon. quod inde solum elicitur quod lex potest ipso facto priuare reum, & priuat illum suis bonis quoad iustam possessionem, sicut & quoad dominium sine alia quacunque sententia iudicis, quando id specialiter explicat: aliàs id non intendit, vt supra probatum est. Et tunc scilicet quando per legem ipso facto quis incurrit priuationem bonorum quoad dominium tantum, & non quoad possessionem, est differentia à pœna iudicis: quia per legem priuatur sententia tantum pœnæ condemnatiua, quæ non habet effectum, quoad possessionem, vsque ad sententiam iudicis declaratiuā. Quando verò per sententiam tantum iudicis priuatio fit, id fit per sententiam eius condemnatiuam, simul & declaratiuam, criminis, & pœnæ, vt supra dictum est, vt hoc optimè probat Simancas in suis institutionibus catholicis ca. 9. §. 61. 68. 69. & sequen. dicens nihil aliud esse talia bona ipso iure esse confiscata, vel fisco applicata: quam ius & actionem competere fisco ad talia bona petenda, & occupanda. Cum quo stat quod non nisi mediante sententia iudicis eorum legitimam possessionem & dominium fisco habere, & criminofus amittere possit.

Septimò arguitur, statim ipso facto ante sententiam iudicis incurrit criminofus pœnam excommunicationis per legem ipso facto inflicta: similiter & inhabilitationem, & priuationem votorū, seu actuum legitimorum: ergo eadem ratione incurrit priuationem iustæ bonorum possessionis: quod patet etiam in legibus obligantibus ipso facto, etiam in foro conscientie, ante vllam aliam iudicis sententiam ad redditionem dupli, aut munerum, aut aliorum, quæ iudices, & officiales iustitie receperunt.

Respon. primo modo secundum magistrum Soto vbi supra, qui in illo articulo dicit quinque. Primò quod excommunicatio incurritur quidem statim, vt dicitur in argumento, non autem aliæ pœnæ: ratio discriminis est, quia ecclesia excommunicando priuat solum communicatione bonorum suorum, puta suffragiis, & huiusmodi: non autem priuat bonis ipsius criminofus iam possessis ab eo, nec obligat illum vt det aliquid de suo: ideò aliud, quàm ex ipso facto, excommunicatus priuatur bonis ecclesie, quia scilicet ecclesiam non vult ei amplius bona sua dare, seu communicare: in aliis autem pœnis criminofus priuatur bonis suis iam possessis, aut obligatur dare, aut cedere iuri suo, quod iam acquisitum habebat: ideò ante sententiam iudicis ad id non tenetur.

Secundò dicit quod leges, seu statuta vniuersitatum priuantia ipso facto voce, aut actibus legitimis subornatores, & alios eiusmodi transgressores, non habent effectum, neque valent vsque ad sententiam iudicis declaratiuam, tum propter supradicta, tum etiam propter periculum.

Tertiò dicit quod illæ leges ciuiles obligantes, etiam in conscientia, ad reddendum ipso facto duplum vel munera, & aliud eiusmodi, ante sententiam iudicis, (quales sunt multæ leges in Hispania, quæ supra in tertio notabili habentur) dicit inquam quoad id, quod dicunt quod in conscientia teneantur, non valent tales leges, quia cum sint ciuiles non pertinet ad eas de conscientia iudicare, cum id excedat finem suum, ciuilemq; potestatem.

Quartò dicit quod si istæ, vel illæ, leges obligant statim ipso facto ad aliquid de prædictis, etiam ante sententiam iudicis, putà ad traditionem dupli, aut munerum, aut ad priuationem votorum, actuum legitimorum, & huiusmodi, id prouenit non quidem ex virtute legis pœnalis, sed ex pacto, seu conuentione saltem implicita, aut virtuali, quia & sunt leges conuentionales, in quibus superiores cum tali pacto, aut conditione, & non aliter illis criminofis talia officia, aut beneficia, & ius ad ea exercenda à principio tradiderunt, & illi ea receperunt. Et talem dicit esse legem extrauagan. ambitiosè Pauli. 2. de præben. & alias leges huiusmodi, vbi ipso facto criminofus priuatur beneficiis &c. Quia sicut potest quis de suis bonis statuere cum talipacto, vt qui fecerit hoc, vel illud, ipso facto perdat ius collegii, vel beneficii, et ante sententiam iudicis, & ex consensu potest quis ad id obligari, ad quod nō potest ex lege: sic dicit in proposito fieri, vt dictum est.

Quintò dicit quod quando lex dicit ipso facto, intelligitur ex ipsa natura, & genere facti iam prohibiti, & id non quidem absolute, sed ipso facto, scilicet per sententiam iudicis prædicto. Nam in foro humano idem est non esse, & non apparere: & quod iudicialiter non constat quoad præsentem materiam iura censent non factum esse.

Hæc ille vir egregiè doctus, qui apud me, & omnes rectè sapientes in magno precio semper habitus est. At verò cum homines, & fortè ad sua quisque, affecti simus, non debui concedere, cui non potui assentire. Nam vt per singula discurremus, primum non videtur sufficienter dictum: tum primò quia sicut ante crimen commissum criminofus habet ius acquisitum ad iustè possidendum bona sua, eisque vtendum, & ad vota, & actus legitimos, & ad beneficia, ita & iure diuino, & naturali, ad communicandum in bonis omnibus ecclesie spiritualibus, & aliis, quibus per excommunicationem priuatur. Et ita si sola ratione agitur, eadem vtrouique videtur. Adde secundò quod per excommunicationem etiam criminofus priuatur sæpè ipso facto fructibus beneficiorum, & fama, quando efficitur infamis, & multis aliis temporalibus, in quibus possessionem, ius, vel dominium acquisitum habebat: sicut hæreticus dominio suorum bonorū priuatur per legē ipso facto, et secundum ipsum opinatē. Tum demum quia illa differentia pœnarum videtur pœnam excommunicationis latèter facere pœnam conuentionalem, aut conditionalem, vt est pœna testamentaria, vel patrisfamilias dicentis. Qui

Impugnatio responsiones prædictæ.

fecerit hoc non sit particeps bonorū meorum: quæ tamen valde differunt, quia hæc pœna conuentionalis locum tantum habet in bonis, quorū dantes domini sunt, aut vbi quis ius habet ad illa ex sola voluntate domini ea lege concedentis: & neque fertur auctoritate superioris policiti in subditos. Nunc autem fideles vtpote membra ecclesiæ non habent ius ad communicandum in spiritualibus, & in communione aliorum fidelium à sola ecclesiæ voluntate, seu institutione, sed potius à iure diuino: ergo si ecclesia nō dedit primitus illud ius sub ea conditione, quæ neque est absolutè domina illorum bonorum, sequitur quòd quando talibus bonis per excommunicationem priuat, non id agit via pœnæ conuentionalis, sed vt superior in subditos auctoritate ferendi huiusmodi leges pœnales, aliàs eadem ratione omnes leges pœnales iuris canonici, atque ciuilibus, dicerentur conuentionales, id planè quòd absurdum est.

Secundum èt dictum nō videtur. Nam cum tales priuationes votorum, & actuum legitimorum, & habilitationum non requirant ad sui executionem aliquod exterius hominis ministerium, seu actionem, sed solum cessationem ab actu: iam secundum regulam communem doctorum supra in primo notabili præsuppositam dicendum est quòd incurruntur ipso facto, etiam ante sententiam iudicis quancunque: nisi vbi specialiter beneficio lex aliqua specialis aliter exprimat, vel concedat, vt supra in tertio notabili dictum est.

Tertium dictum minus videtur: nam si in conscientia illæ leges possunt obligare, & obligantur de facto, tam ad id, quòd præcipiunt, quàm ad pœnam ibi inflictam, ut supponitur ex communi doctrina, & vera, quam ipse etiam doctor Soto in eodem lib. 1. ca. q. 6. art. 4. optimè probat: quare non licebit ad ipsum in ipsa lege exprimere, vnde cunque & quomodocunque talis obligatio in conscientia proueniat, & si non possit exprimere iudicando de quantitate, aut qualitate culpæ mortalis, aut venialis, quæ in conscientia incurritur: quòd latius probat consonans expressè Couarruias in relectione super ca. quanuis pactum. de pact. lib. 6. par. 1. §. 3. nu. 8. 9. 10. 11.

Quartum dictum minimè videtur. Nam cum ibi non sit conuentio partium, neque sub tali conditione lex, vel ecclesia tale ius ad sua bona, vel ad actus legitimos concessit: sed est communis omnium obligatio: idè non videtur lex conuentionalis. Si autem dicatur quòd ex cōsensu generali, quo populus à principio consensit, suamque potestatem transfudit in principem, vel superiorem ad condendum leges, indè dicitur lex cōuentionalis, iam eadem ratione omnis lex diceretur conuentionalis. Constat autem etiam secundum eundem Soto vbi supra art. 5. quòd lex dicitur, & est verè, & propriè pœnalis, quæ à superiore in subditos communitè in transgressionis eius vindictam fertur, quales sunt omnes leges, de quibus agitur in argumen-

to, qualis est etiam extrauagans, ambitiosè: de præben. & aliæ eiusmodi leges: igitur patet intentum contra ipsum.

Quintum dictum à seipso dissonat, & à veritate: quia ipso facto, aut ex ipsa natura facti prohibiti: etiam per sententiam iudicis non proditi, incurruntur ipsa pœna quoad priuationem domini, vt ipse etiam Soto cum omnibus confitetur: & ergo ante sententiam iudicis, e. iam quoad priuationem iustæ possessionis contra opinantem, & veritatem eadè ratione talis pœna incurreretur, quia scilicet ibidè etiam est eadem natura eiusdem facti per eandem legem prohibiti: rursus falsum est, quoad incurramdam vel nō incurramdam pœnam legis ipso facto, iura censere factum non esse id, quòd iudicialiter non constat, nam si ita esset, iam occultus criminus, vel hæreticus non incurreret priuationem domini rerum suarum ipso facto ante iudicis sententiam, ac si crimen non commisisset. Igitur solum quoad forum iudiciale, seu quoad sententiam, seu pœnam iudicis, etiam secundum leges ipso facto iudicantis incurramdam iura idem censent nō esse, & non apparere. Igitur ipso facto est idem, quòd ipso iure & significat id, quòd supra in respō. ad sextum argumentum in fine secundum Simancam, declaratum est.

Vnde supra dictus doctor Soto videtur hæc omnia edificasse super illo suo falso fundamento, quod semper, vt pœna legis ipso facto inflicta incurramtur, requiritur quòd reus iudicialiter prius audiat, & conuincatur, vel crimen confiteatur: cum tamen id solum de pœna, aut de sententia iudicis habeat veritatem, vt supra in respon. ad secundum argumentum, contra secundam opinionem latius probatum est. Igitur fundamento ruente & reliqua ibi superædificata corruere necessum est.

Idè ad septimum argum. alio modo respon. cōformiter ad supradicta negando consequentiam: quia leges generaliter ex benignitate sic disponere, & intelligi voluerunt, quòd scilicet priuatio iustæ possessionis, ad cuius reprehensionem requiritur aliquod hominis exterius ministeriū, seu actio aliqua, non incurramtur vsq; ad sententiam iudicis, vt supra probatum est. Priuationes autem aliæ, puta domini, actuum legitimorum, habilitationis, & huiusmodi, nō. requirentes prædictum hominis ministerium, uel actionem, qualis etiam excommunicatio est, vtique ante sententiam iudicis ipso facto incurruntur. Et ad probationem consequentiæ, vbi dicitur quod per leges ipso facto tenetur quis restituere pœnā dupli, vel quadrupli, & munera contra legem accepta, & excessum precii per pragmaticam taxati, & eiusmodi, respon. Ad pœnam dupli, vel quadrupli reus non tenetur vsque ad sententiā iudicis, vt supra secundum hanc tertiam opin. eōdem probatum est. Ad restitutionem autem munerum, vel excessus precii taxati, tenetur statim ante iudicis sententiam: quia receptio munerum fuit humana lege prohibita; excessus etiam precii

precii lege naturali contra iustitiam recipi non potuit; idè vtrunque vtpote alienum, cuius etiam dominium lege prohibente transierri non potuit, vtique neque retineri potest.

Replica.

Si tandem replicetur quòd aliquæ leges in casibus ibi expressè obligant ipso facto ad pœnarum ibi contentarum executionem, etiam si ad id requiratur aliquod hominis exterius ministerium, etiā si ibidem non specialiter exprimat quòd ante iudicis sententiam incurrantur, vt patet in cap. accipisti. de spon. duorum, & ca. quicumque. 6. q. 1. & c. vt mensuræ, de empt. & vendi. & ca. transmissæ. de eo qui cogno. consan. vxor. suæ. & cap. quicumque. de hæret. lib. 6. Vbi ipso facto etiam ante sententiam iudicis propter illa crimina tenentur criminosi ad ieiunia, & alia, quæ ibi taxantur: ergo similiter tenetur ad omnes alias pœnas, etiam ad traditionem bonorum, quæ in legibus quibuscunque in suis casibus continentur; quia non est maior ratio de his, quàm de illis, cum in qualibet lege suis casus particularis contineatur; & èt generaliter lex ipso facto similiter obligat.

Resp. 1.

Respon. dupliciter: Vno modo negando antecedens; quia illi canones pœnitentiales iam non obligant in conscientia, sed omnes pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Sed quia non omnes illi canones sunt pœnitentiales ad luenda peccata in foro conscientia; & dato quòd essent, & adhuc non valerent; tamen ecclesia illos statuere posset ipso facto; idè alio modo, & melius Respon. negando consequentiam quicquid sit de antecedente; & ratio est, quia licet ecclesia possit, etiam præcipiendo, statuere, sicut & de facto ibi, vel alibi, illas, vel alias pœnas statuit ipso facto ad satisfactionem pro peccatis; ita, quòd si tales pœnæ non impleantur, peccetur contra tale præceptum, vel non fiat remissio pœnarum Deo debitaram, vel non debeat tali criminoso absolutionis beneficium præstari. At verò in pœnam criminis in foro humano luendam noluit nos ecclesia, neque leges ciuiles, ex sua benignitate obligare, nisi quomodo sæpè dictum est. Quòd si aliter voluissent, vtique potuissent; sed & id speciatim expressissent. Et de his hæctenus.

Resp. 2.

TANDEM videtur quòd Prima opinio probabilis valde sit & forsan vera, quia per eandem rationem probatur quòd criminus ante iudicis cōdemnationem non est priuatus dominio, sicut neque iusta bonorum possessione; & melius ad omnia argumenta potest responderi, sicut responsum est, & Simancas, vbi supra, plenissimè respondet.

QVAESTIO TRICESIMASEPTIMA.

Vtrum iudici liceat, & teneatur iudicare secundum alia legata, & probata, condemnando probatum reum, quem ipse aliàs priuatim certum nouit innocentem.

Nota.

RESPON. hic sunt quædam certæ, quædam autem dubia, de quibus sunt opiniones. Nam cer-

tum est secundum oēs quòd quando iudici constat de innocentia eius, qui falsò accusatur, iudicialiterque ad pœnam, vel ad notabilem iacturam premitur; debet iudex pro eius innocentia tuenda, & pro iniustitia, seu grauamine cauendo, suo ingenio, & prudentia iuuare in examinandis testibus, & instrumentis, viasque inuestigare, quibus veritas innotescat: idque fieri potest instantius accusatores, & testes interrogando de tempore, loco, & forma, seu modo, sicut Daniel. 13. c. fecit vt Susanna innocentiam propalaret. Quin & secundò ait Caieta. vbi supra quòd iudex debet tunc maxime quando criminaliter agitur ad mortem innocentis, coram populo iurare illum esse innocentem, puta quia ipsum eadem hora alio loco vidit, & huiusmodi. Ad quod facit ca. Deus omnipotens. 2. q. 1. vbi dicitur quòd iudex diligenter, & omnino faciat quòd fallitas detegatur. Et in ca. iudicantem. 30. q. vlt. habetur quòd tandiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatè perueniatur: frequenter etiam interrogare oportet, ne aliquid fortè prætermisum remaneat, quòd annecti conueniat. hæc ibi. Neque vlla tunc testibus iniuria per iudicem irrogatur: immò cum ipsi sint iniurii, eorum iniuria refellitur; & quamuis fortè id bona fide facerent, nulla eis fit iniuria, dum miseri innocentia protegit. Insuper & tertio, ait Soto de iustitia & iure li. 5. q. 4. art. 2. cum multis aliis doctoribus, quòd si iudex cerneret profuturum, deberet tunc ad tempus exuere personam iudicis, & coram superiore personam agere testis post reuelatam illi veritatem. Quin etiam quarto secundum Alexand. Ales. si citra scandalum, optimaque dissimulatione id fieri posset, liceret ei carceres dimittere apertos ad fugam. Addo & ego quòd etiam id iudex facere deberet, vbi diffugium aliud non pateret, neq; via ad innocentem à morte, aut mutilatione liberandum, neque ex hoc iudici, vel alii aliquod dispendium immineret, nec scandalum. Quia si tenetur eum liberare, quantum commodè potest, potest autem prætermisso ordine iudicario prædicto modo eum liberare, maxime si supremus iudex est. Nam in multis casibus is ordo potest omitti ex causa rationabili, vt ait Nauarro in summ. cap. 28. numc. 10. & Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. & q. 3. art. 3. in Respon. ad Primum argumentum vt etiam habetur infra fo. 208. 219. igitur ad id tunc tenetur maxime iudex supremus. in quo & concordat Alexan. de Alif. 3. par. 5. 40. mēbro. 6. art. 2. vbi etiam ait quòd optima cautela in huiusmodi est, antequam perueniatur ad vltiora, uel ex officio repellere accusationem, uel ita præueniendo operari, ne procedatur in causa: id quòd iudex multipliciter ex officio facere potest. Hæc itaque certa sunt, neque in quæstionem uertuntur. Immo & Alex. vbi supra, & Cynus, & Barto. l. 1. C. ut quæ defunt à duo. Et Albericus. §. ueritas. Et Felinus. in ca. pastoralis. de offi. delega. Et Caietan. ubi supra & alii dicunt quòd supremus iudex potest

test illum innocentem extra iudicium absolueret; si ei de eius innocentia constat.

At verò ubi hæc non sufficerent ad liberandum innocentem, Vtrum iudex, aut etiam minister executor teneatur innocentem ad superiorem remittere, aut dimittere officium potius, quam ipsum secundum probata condemnare dubium est: sicut & ipsum quod principaliter quæritur. Nam secundum diuersas opiniones variè dicendum est.

Opinio 1.

Igitur ad punctum quæstionis descendendo, ipsamque ad extremum articulum stringendo, ubi scilicet nulla de quatuor certis remedijs supradictis sufficeret ad liberandum innocentem à morte, vel graui corporali mutilatione, vtrum iudex possit, & debeat tunc innocentem certò sibi cognitum, probatum tamen nocentem cõdemnare, est triplex opinio. Nam si non est certus de eius innocentia non est dubium; nam secundum omnes tenetur illum secundum probata cõdemnare. Prima tenet indistinctè quòd non, nec in casu ciuili, nec criminali. Fundamèta huius opi. sũt ea, quæ infra in tertia opinione pro secunda eius parte habentur. Quam opi. tenent Hugo. super. l. pretor. ff. de iurisd. om. iudi. & Calderi. & Panor. in c. pastoralis. de offi. delega. & Nico. Lyr. exo. 2. 3. & latius eam defenfat summ. Angel. titu. iudicare. §. 7. & Frater Barnabas de rosalijs, in tract. de varietate opinionum fo. 95. cum quibusdam alijs. Sed neque doctores huius opi. in omnibus cõueniunt: nam aliqui eorum vt Panor. vbi supra, & Hostien. tenent quòd talem innocentem cognitum, neque potest iudicialiter licitè condemnare, neque absolueret: quia sic peruerteretur ordo iuris in reipub. damnum, & perturbationem: sed debet eum remittere ad superiorem, aut ab actu iudicii cessare. Sed si cogitur illum iudicialiter condemnare, vel absolueret tam iudex, quam superior eius, quid facturus sit isti nõ dicunt: idè Calderi. & alij de hac opi. ad quos accedere videtur summ. Angel. dicunt quòd tunc aut tenetur cedere officio; aut illum de facto, non autè iudicialiter, absolueret, sed carcerè illi ad fugam aperiendo, aut aliàs quomodo melius id facere potuerit de facto liberando: & nullo modo debet eum condemnare, & si quid detrimenti in persona temporalibus, aut officij priuatione inde passus fuerit propter iustitiã, beatus erit.

Opinio 2.

Secunda opinio est omninò in oppositum, tenens quòd in casu prædicto, tam in ciuilibus, quam in criminalibus potest, immò & tenetur iudex illum innocentem certò sibi cognitum, sed probatum nocentem, iudicialiter condemnare. Quæ opinio septemplex probatur.

1. Ratio

Primò quia iudex, vt pote persona publica, curã reipub. habens, in iudicando non potest, nisi auctoritate, vel potestate publica, quam habet occidere quæquam, etiã nocentè: ad id autè requiritur cognitio iuris & facti publica: nõ ad iudicè duo requiruntur, alterũ quid reus fecit, alterum quid iuris; ergo

vtraq; scientia debet iudex vt publica, & non priuata, sicut & auctoritate. Nempe vt sicut in cognitione iuris non debet suam opinionem sequi, licet eam reputet verissimam, sed auscultare debet leges: quia ipse non est legum iudex, sed custos; non enim ad ipsum attinet iudicare, an lex bona sit, sed quid iubeat: neque audiendi sunt litigantes probare volentes legem esse iniustam: quia nemo est iudex illius, nisi fortè intolerabilè, & manifestissimã iniquitatem præ se ferat: Ita neque in cognitione facti suam priuatam sententiam sequi potest; sed stare tenetur publicæ fidei, siue cognitioni: hæc autem cognitio via ordinaria à testimonijs habetur, quam leges probant: ergo secundum hæc iudex tenetur probatum nocentem, etiam si ipse priuatim sciat esse innocentem, condemnare. Et hoc inquit Caiet. vbi infra esse verum quicquid inde eueniat: quia ex officio publico iudex ad eius curam, & eius prosecutionem magis tenetur, quam ad curam vitæ cuiuscunque alterius, etiam innocentis, quatenus iudex est. Sicut se ab iniusto inuasore defendens, nõ tenetur ommittere necessaria sua defensionem, ex hoc quòd iudex videt ex sua defensione sequi mortem alterius, etiam impoenitentis; quia illi magis incumbit cura sui, quam proximi; cuius mortis iste se defendens, & suum ius sequens, per accidens, & non ex intèntione, causa est; Ita & iudex suum ius, & officium, vt tenetur, proseguendo, & id intendens, non nisi causa per accidens est mortis innocentis: neque idè est, aut propriè dicitur homicida, nisi materialiter, sicut occidens inuasorem; quia secundum ea, cum voluntate, de sen. ex comm. maleficia ex voluntate & proposito distinguuntur.

Et confirmatur; quia ille forus est exterior, & publicus, & secundum exteriora procedens, quicquid sit in occulto, de quo ad Deum, non ad homines, nec ad iudicium publicum, spectat: quia homines iudicant de his, quæ foris patent, Deus autem intuetur cor. primo Reg. 16. Igitur cum exteriora motiua, & probationes sunt sufficientia, securè, immò & debite, secundum ea iudicatur.

Secundò probatur opinio; quia iudex, etiam superius, quantumlibet euidenter nouerit esse reũ, quem in vinculis tenet, neque legitime probatur nocens, immò fortè etiam innocens probatur, certè non potest illum per suam particularem cognitionem condemnare, vt expressè habetur. 6. q. 2. cap. si tantum. cap. placuit. & 2. q. 1. cap. Deus omnipotens: in quo omnes doctores cõsentiunt: quia & forus exterior iudicialis ad crimina occulta, & nondum probata, non extenditur: Occulta autem iure illa censentur in tali foro, quæ secundum regulas iuris legitime non constant: Scientia autem iudicis non reputatur iure, ac regulariter sufficiens testimonium, vt habetur in ca. si sacerdos. de offi. ordi. idè & iura iustè, & benignè id volunt, quòdque non, nisi seruato ordine iuris, etiam contra nocentes procedatur; quòd & nemo publicet, neque

2. Ratio

punit

punit peccatum alterius, quod probari nõ potest: neque iudicet, nisi ex fide eorum, quæ probabuntur. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsidis. & ff. de furi. iuncta glossa. l. eadem ratione, ergo neq; per suam priuatam scientiam potest probatum reum absolueret, sed illum debet perpetuis etiam vinculis seruare. Nunc autem vincula perpetua morti æquiparantur. Igitur potest, & debet, illum secundum probata condemnare. Neque hinc sequitur Pilatum iustè Christum Dominum secundum allegata morti damnasse: nam cõstabat ipsi, & omnibus, de falsitate testimonij, & probationum: quia vt patet ex Euangelio, conuenientia testimonia nõ erant, quòd & ipse Pilatus sepè confessus est dicès, Ego non inuenio in eo causam &c. sed metu indutus illum morti iniustè damnauit.

3. Ratio

Tertiò probatur opinio: quia nisi probatus nocens licitè occideretur à iudice, certè sequerentur multa incommoda reipub. primò scandalum eius; dum omnes viderent probatum nocentem absolutum, & iniustitiã fieri: secundò quia sic daretur ansa iudicibus prauis liberandi quos vellèt criminosos, timore, amore, affinitate, vel precio, & eiusmodi, dècedo se oppositum scire eius, quòd illi testes testificatur: et ita crimina manerèt impunita, in reipub. pernicien. nec iudicium malitiæ prouisum esset: igitur propter hæc, & alia mala communia vitanda, & ad reipub. utilitatem, & pacem, est necessarium semper secundum allegata iudicare: & minus malum eligere pro vitando maiori supradicto reipub. malo, etiam innocentem probatum nocentem cõdemnando.

4. Ratio

Quartò probatur opinio ex fine auctoritatis publicæ, quia sicut licitum est membrum, etiã sanũ, percutere, & tollere, vbi opus esset, pro totius corporis salute, quia natura rectè ad id inclinat, ita etiam eadem ratione pro saluando communi bono reipub. cuius ipse est pars, naturali, & diuino, iure licet occidere innocentem probatum nocentem; hoc autem bonum commune est, vt saluetur rectus ordo iudicij, communiter institutus secundum regulas naturalis iuris gentium ad pacificam reipub. vitam, & ad alios fines in tertia ratione supra explicatos.

Quod confirmatur, id scilicet esse necessarium, maximè vbi de re atroci ageretur, puta de vrbis prodicione, aut de hæresi Christianæ reipub. valde nociua, vel de alio eiusmodi crimine. Exempli gratia: Si certum esset duorum alterum, videlicet Petrum, aut Paulum, hæresim seminasse: lateret tamen vter eorum id fecisset: & Petrus verus reus sacramentaliter in aurem iudicis hæreticæ prauitatis confiteretur, & postea Paulus verè innocens deferretur per legitimos, sed falsos, testes de illo crimine conuictus, cuius certè innocentia eidè inquisitori, etiam euidenter aliàs priuatò constaret; tunc utique ultra scandalum populi inquisitor ille perplexus in culpa maneret, nisi probatum nocentem Paulum condemnaret: nam si illum condem-

nare non posset, iam secretum confessionis Petri reuelaret, dum indè compertum eius crimen fieret.

5. Ratio

Quintò probatur opinio, quia quando quis clãdestinè cum vna verè contraxit, si postea iudicialiter probetur quòd in faciè Ecclesiæ cum alia secunda contraxit: certè iudex, & Ecclesia, licitè iudicat, & præcipit, cogitque, etiam sub excommunicatione, illum matrimonialiter manere cum secunda probata sua, quamuis euidenter iudex sciat non esse suam. Et ita debet iudicare: quamuis in priuato id consulere non possit, vt habetur in ca. 15. qui, & ca. tua, de sponsali. & quamuis ille potius teneatur stare cum prima, & ex cõmunicacionem humiliter pati, quam secundam illam non suam carnaliter cognoscere, vt habetur in ca. inquisitioni, de sen. excom. in quo omnes doctores conueniunt, ergo similiter iudex debet innocentem probatum nocentem condemnare, vel iudicare. Consequentia probatur: tum primò, quia in casu antecedentis iudex per suam sententiam, & censuram, quæ grauius punit, quam mors corporalis, ita videtur esse causa, scilicet per accidens fornicationis illius cū secunda, cū qua præcipit stare, sicut est causa mortis innocētis, probati innocētis, quem mortidãnat: tũ èt secũdò, quia mors istius innocētis equè aut magis, quam fornicatio alterius in reipub. bonum, & pacem, cedit, aut cedere potest.

6. Ratio

Sextò probatur opinio, quia hæc opinio videtur fundari in illa lege diuina Matth. 18. & secunda Corinth. 13. In ore duorum, vel trium, stabit omne verbum: Et deut. 17. In ore duorum, vel trium, peribit omnis, qui interficietur: & subditur quòd iudices sequantur in iudicio veritatem, scilicet nõ quam ipsi priuatò sciunt, sed quam, ab ore testimonij venantur: alioqui frustra præmississet, quòd in ore duorum, vel trium, si non, nisi secundum veritatem, quam iudices priuatò sciunt, iudicare deberent. Item in ratione naturali secundum quam dictũ, vel testimonium vnus iudicis in foro iudiciali nõ debet præualere pluriũ testimonio, ergo iudex innocentem per legitimos, & sufficientes testes probatum nocentem condemnare tenetur.

7. Ratio

Septimò probatur opinio, quia iudex non potest nisi secundum iura, formamque iudicij iudicare, & præcipue secundum regulas iuris gentium, vel naturalis, vt de hoc latius Syluester titu. iudex. ca. q. 5. & alij summistæ, excepto casu, quo bonum publicũ ex obseruato ordine iuris periclitaretur, vt ait Nauarro in sum. cap. 25. nu. 20. Præcipua autem regula iuris gentium, vel naturalis, est non ferre sententiam iudicalem, nisi secundum allegata, & probata, vt patet secunda. q. 1. ca. primo semper, vbi dicitur. Primum probate, de indè charitatiuam sententiam proferte. Et quod tibi non vis &c. Item tertia. q. 7. ca. iudicet ex Ambro. super psal. vii. sermo. 20. Et 1. q. 3. ca. summopere, & de offi. præsidis. l. illicitas. §. veritas, vbi iubetur præsidis se qui; quòd conuenit eum sequi ex fide eorum, quæ probabuntur. Et ad idem est ca. pastoralis, de offi. de

1. Ratio

de lega. & ca. si tantum, & cap. placuit. 6. q. 2. de quibus etiam videatur Syluester, & alii summissa titu. probatio titu. testis, & alibi.

Neque valet euasio dicentium prædicta iura nihil aliud diffinire, quam quod iudex debet secundum leges, & iura, ius dicere, ita quod seruet ordinem iuris, scilicet in procedendo, examinando, & non sine probatione legitima sententiam ferendo; non autem quod semper secundum allegata, & probata, iudicet, maxime quando id aliàs esset contra ius fortius naturale, innocentem cognitum probatum nocentem, condemnando. Neque enim ut aiunt, inde iniuria oriri debet, unde iura nascuntur. Hæc inquam euasio non valet. Nam idem est iudicare secundum iura, & secundum allegata, & probata, quia leges, & iura, sunt de vniuersalibus: & sententia debet esse de hoc singulari facto, tanquam de conclusione illata ab vniuersalibus iuribus, & legibus. Nunc autem ad conclusionem singularium, quæ per sententiam ex legibus inferuntur, non descenditur, nisi per particulares, vel singulares propositiones de illo facto singulari: quæ non nisi per allegata, & probata, constant secundum prædicta omnia iura, ergo iudicando secundum probata certe per se, secundum leges, & iura, iudicatur. Iura, n. & leges sicut, & alia moralia ordinant, & iudicant, de his, quæ per se, vel de his, quæ regulariter, vel vt plurimum, quamuis per accidens contingunt. Unde & ea, quæ raro per accidens eueniunt, non efficiunt, neque dissoluunt, generalem legis dispositionem.

Et confirmatur secundum Syluestrinam tit. iudex. 2. q. 5. quia in dubiis, & opinatis, subditus tenetur superiori obedire. Sed in casu questionis, est dubium, & opinatum an hæc, vel illa opinio, sit contra ius diuinum, & naturale, ergo supradictis legibus Ecclesiastico præcipientibus quod secundum allegata, & probata iudicetur, standum est, id quod hæc tenet opinio. Hanc opi. expressè tenet, B. Th. 2. 2. q. 67. art. 2. & q. 64. art. 3. ad tertium, & ibi Caieta. & Alexan. de Alcs. tertia par. q. 40. membro. 6. art. 2. Et q. 34. membro. 1. art. 4. Et Richar. in. 4. distin. 1. & art. 3. q. 2. ad primum, & Henri. Gandè. in. 3. quodlib. q. 25. & Altiisiodoren. 3. par. sum. in quibus sit opediendum. Et Palud. & Pe. de Taranthasia, & Abulen. exo. 23. q. 6. & maioris in. 3. distin. 33. q. 4. Et Barthol. in. l. lictitas. ff. de offi. præsid. & Ioan. And. in suis nouellis, titu. de allega. & Cardin. & glo. in ca. 1. de offi. ordi. & Syluestrina vbi supra. Et Soto de iustitia, & iure lib. 5. q. 4. art. 2. & Couarruuias in suis resolutionibus lib. 1. ca. 1. Et tandem doctores vtriusq; iuris communiter eam tenent; quamuis Adrianus vbi infra dicat tertiam opinionem sequentem, quam ipse tenet, communem esse.

Ex hæc opi. sequuntur tria corollaria. Primum quod licet iudex in supradicto articulo constitutus, possit hanc causam, sicut & quamlibet aliam superiori remittere, vt, B. Th. 2. 2. q. 64. artic. 6. ad

tertium admonet: non tamen tenetur ad id stando: in hac secunda opi. vt Soto vbi supra contra Syluestrinam, & alios probare conatur: tum quia iste iudex inferior legitimam habet auctoritatem terminandi causam secundum allegata: tum etiã, quia remedium hoc esset inane; nam cum superior nesciat illius rei innocentiam; non posset ob testimonium iudicis inferioris illum absolui: sed deberet secundum probata iudicare; quamuis plura posset adhibere remedia, illique ad mortem damnato vitam concedere aliquando: unde perinde esset superiori remittere, aut supplicio, & morti offerre. Quare si non liceret eum occidere, ergo neque tradere superiori: sed eum liberare deberet. sic tenet Soto. Sed certè in casu, quo per hæc remissionem ad superiorè probabile esset innocentem quomodocunque à morte liberandũ esse, ego non video quare iudex inferior id facere non tenetur secundum ea, quæ in principio huius questionis, vt pote certissima statuta sunt: neque tunc iudex habet legitimam auctoritatem in conscientia terminandi causam hanc secundum allegata, dum facile patet via ad liberandum cognitum innocentem: immò, etiam si sibi de eius liberatione non constaret, latius esset secundum Tho. vbi supra si cum spe liberationis illius, per hanc viam remissionis euadens, ipse periculum reiiciat in alium: neque hoc est illum morti tradere: dum non mortem eius, sed seipsum immunem ab eius occisione cum spe liberationis eius simul, & pro illo saluando pro viribus agere intendit. Quare si commodè potest, & hac sola via innocentem à morte liberandum sperat, & aliud remedium non patet, vtique tenetur potius remittere ad superiorè, quam illum innocentem condemnare. Sic tenet expressè Innocentius cum multis alijs, quos refert Panor. in ca. pastoralis. de offi. delega. & Syluester vbi supra, idq; stando in prædicta secunda opi. Et ad id magis declinat Alex. vbi supra. q. 40. & B. Tho. 2. 2. q. 64. artic. 6. & 3. dicens quod iudex debet diligenter testes examinare, vt liberet innocentem: quod si non potest, debet superiori relinquere iudicandum. Hæc ille vbi in vtroq; casu vniocè loquitur de debito præcepti. Nam constat in primo casu examinationis testium id debere iudicem facere de præcepto, ergo & in secundo, ad superiorè remittendo.

Secundò Corollariè sequitur quod in dicto casu, stante opinione præfata, dum nulla via de supradictis patet ad liberandum innocentem, non tenetur iudex cedere officio, neque bonorum suorum notabile dispendium pati potius, quam illum secundum allegata condemnare: sed illum condemnare potest, & debet. Neque enim quisquã tenetur tam ingenti suo incommodo damnum, quod ipse non dedit, in fratre cauere. Quod patet dupliciter. Primò, quia quilibet potest licitè vt iure suo, & illud exequi, id principaliter, & directè intendens, etiam si per accidens, vel indirectè mors alterius inde sequatur; & maxime, quando aliàs tenetur

netur vt iure suo, vel officio, & nõ posset illud exequi sine prædicto damno tertii per accidens occurrente. Nunc autem iudex parte, vel populo instante, tenetur vt suo officio iudicis: & id principaliter intendit, vt supponitur: ergo quamuis contingat esse cognitum innocentem, quod per accidens est, potest illum probatum nocentem damnare: & non tenetur propter id suo cedere officio. Et hoc maxime verum est, quado potest aliter comòdè illum innocentem liberare, vt dictum est. Sic consequenter ad prædictam secundam opi. tenet Soto vbi supra cum Caieta. secunda secunda. q. 67. art. 2. cum plurimis etiam doctoribus suis contra Syluestrum vbi supra, & quosdam alios paucos eiusdem opinionis. Secundò probatur hoc corollarium; quia si iudex in dicto casu teneretur cedere officio, esset in notabile reipub. detrimentum: quia & eadem ratione princeps ad id teneretur. Sed tertia opinio sequens non probat hoc corollariũ, ad cuius rationes inferius respondet.

Corol. 3.

Tertio corollariè sequitur quoad ministrum, vel executorem præfate sententiæ stando in hac secunda opinio. quod si certò scit illũ esse innocentem condemnatum, si commodè potest absolutionem ab illius sententiæ uel præcepti executione obtinere, vtique tenetur tunc ab ea recedere, vt supra in primo corollario contra Soto dictum est: quod si commodè non potest, tunc certè formata bona conscientia quod id licitè facit, potest, & debet, ad iudicis præceptum eam exequi, & obedire: neq; tenetur suo cedere officio, sicut nec iudex, vt in secundo corollario dictum est: nisi manifestè vel notoriè de tali iniusta sententia constaret. Facit cap. pastoralis. de offi. delegati: etiam in hoc Syluestrina vbi supra q. 6. & Doctores de supradicta opinione concordant.

3. Opinio.

Argumenta contra hanc opinionem sunt fundamenta tertiæ opinionis sequentis: vbi & rationes suprapositæ in hac secunda opinione, & alia hinc inde soluuntur.

Tertia. Opinio media est, quod in ciuilibus secunda, in criminalibus autem, id est, in causa mortis, vel mutilationis membrorum prima opinio supradicta veritatem habet. Quam opi. tenet Rodolphus, & Imola. in l. à diuo Pio. ff. de re. iur. & Angel. & glof. Raymun. & supplementum. & sum. Ros. titu. iudex 1. 5. 18. & tandem Adria. in libr. 6. quodlib. art. 3. & in 2. quodlibeto arti. 3. in fine cum multis modernis. Nam Calderi. & Panor. potius senserunt cum prima opi. præcedente.

1. Pars pro basur.

Hæc itaque tertia opinio sic distinguens probatur quo ad primam eius partem, in qua concordat cum secunda opinio per rationes aliquas ibi adductas, & præcipue, quia in ciuilibus, puta cum de rebus temporalibus agitur, vtique reipub. & quilibet pro maiori damno litium vitando, & communi bono pacis promouendo, potest licitè renunciare iuri suo, & rebus ipsis temporalibus; & statuta superiorum hoc omnibus communia facere; & similiter ius tri-

buere legislatori, principi, & iudici, vt sic iudex secundum prædicta reipub. statuta. Sed hoc iam reipub. & quilibet fecit de facto, quando omne suum imperium, & potestatem, ad ipsius gubernationem concessit in principem. ff. de constituto. principum. & l. de quibus. ff. de legibus: ergo nulla iniustitia fit alicui de populo, si aliquando sic contra eum in rebus temporalibus secundum allegata, & probata, & secundum leges, & iura humana iudicetur; quia consentienti, vel consentire debenti, per se, vel per alium (vt quilibet de populo in communi populi consensu supra dicto consensit) non fit iniuria: et Quod semel placuit, amplius displicere non potest, de re. iur. neque prædicta iura in sola præsumptione, sed in prædicto vero consensu populi, & cuiuslibet de populo, vt probatum est fundatur. Et hæc ratio procedit supposito, vt secunda etiam concedit opinio, quod iudicare secundum allegata, & probata, non est de iure naturali, immutabili, aut indispensabili in casu, & ex causa; vt superius in principio huius questionis habetur, & latius infra patebit.

Secunda pars quod scilicet in criminalibus prima opinio sit vera, in qua est tota difficultas, in qua & hæc opinio, tanquam minus probabilis vilipenditur à magistro Soto vbi supra, quod tamen probabilis sit sexdecim rationibus probatur; supposito & hic, sicut & in titulo huius questionis præfertur, vt tempus, & verba redimamus, & superfluas distinctiones, de innocente verò, veritate, & cognitione priuata vel facti, & publica vel iuris, siue præsumpta excludamus, semper loquimur de iudice scienter occidente innocentem, verum, cognitum, veritate, & cognitione priuata, vel facti, quamuis veritate, & cognitione publica, siue præsumpta, vel iuris nocens probatus sit.

Primò probatur, quia etiam auctoritate publica scienter occidere innocentem non probatum nocentem est intrinsecè malum, ergo & ipsum probatum nocentem scienter occidere similiter intrinsecè malum est. Antecedens probatur quod scilicet illud est intrinsecè malum, id est ita necessariò immutabiliter, vel indispensabiliter malum, & lege diuina, & naturali prohibitum, quod stante materia prohibitionis ipsius certè per hominem ex nulla causa, aut sine, nulla etiam circumstantia, aut casu quocunque à sua malitia potest separari; sicut moechari, furari, peierare, & mentiri, quæ nunquam ab homine rectè fieri possunt, ex secundo ethi. & secundum communiter doctores in tertio distinct. 37. & Soto de iustitia, & iure libro. 5. q. 1. art. 2. & 7. idque stante lege: quicquid sit de potestate Dei absoluta, de qua variè ibidem opinantur. Nam etiam si non probetur innocens, dum non probatur nocens, præsumitur sicut & verè est innocens; & in reipub. bonum, & dignus præmio, nõ pœna apud Deum, & homines. Et ita licet ad condemnandum iudicialiter aliquè opus sit quod probetur nocens, & illa pœna dignus; nullo tamen iu-

re, aut nulla rōne probatio aliqua requiritur suę in nocentię, dūm non accusatur, nec vituperatur, ad hoc quōd non puniatur, sed merē priuatiuē agatur cum illo. Et talis est prohibitio de non occidēdo innocentem, quę merē priuatiuē se habēdo potest impleri, & ita patet illud antecedens. Consequentia autem probatur quōd scilicet qua ratione illud, eadem & hoc intrinsecē malum est.

Quæro enim quare illa occisio innocentis non probati nocentis ita mala est, & iure naturale prohibita? Nā aut hoc est primō, quia ille uerē innocens est: aut secundō quia non est probatus nocens ita quōd ibi Non occides, solum prohibetur occisio cuiuscunque hominis etiam nocentis, si non probatur nocens: aut tertiō quia innocens simul, & non probatus, nocens est: aut tandem quartō quia vita innocentis reipub. bonū est, quem idē ratio naturalis iubet non occidi. Quodcunque horum dicatur, habetur intentum, & probatio consequentię.

Si enim detur primum, sicut uerē dicendū est, ut proximē latius probabitur, ergo etiam si probetur nocens, ipsius innocentis occisio scienter facta adhuc manet intrinsecē mala: quia manet adhuc, & est idem innocens, modō probetur nocens, modō non. Probatio namq; quōd sit, vel non sit nocens, vel innocens, quantuncunq; extrinsecus in æstimatione hoīum culpam, vel innocentia ponat, vel tollat, non tamen in rei ueritate; quia propter nostrum affirmare, vel negare, nihil mutatur in re. Et ita semper manet in ueritate uera illius innocentia, quę ex hypothesi est propria, & potissima ratio formalis obiectiua quōd eius occisio intrinsecē mala, & prohibita sit, quantumcunque ille probetur nocens.

Si detur secundum, contra probatur, quōd dari non possit, quia talis occisio potius est illicita ex defectu ordinis iuris, quā de se, vel ex obiecto, & ex consequenti est iudiciale prohibitum; Deut. 17. In ore duorum, vel trium &c. si exponatur negatiuē, ut infra in responsione ad. 6. rationem secundę opi. habetur, vel saltem est de iure gentium potius, quā de iure naturali, stricto, & immutabili prohibitum, & intrinsecē malum ex ipso obiecto: quod indē constat, quia princeps supremus licitē potest occidi iubere secretō, aut sine tali ordine iuris, pestilentissimum hominem sibi cognitum, & aliquibus aliis; quando commodē sine magno reipub. detrimento probatio legitima testium, aut ordo iudiciarius haberi, aut expectari non possit, ut ait Nauarro in sum. ca. 25. nu. 10. Quod tamen facere non possit, si talis occisio ex defectu ordinis iuris intrinsecē mala in decalogo prohibita esset. De quo latius infra in secunda probatione principali habetur.

Neque tertium potest dari: tūm primō quia si illa duo simul requiruntur, quōd scilicet homo sit innocens, & quōd non probetur nocēs, ut eius occisio intrinsecē mala sit; non inde sequitur quōd si

alterutrum deficiat, puta si innocens probatur nocens, talis occisio licita sit: sed quōd non sit intrinsecē mala. Cum quo stat quōd ex alia parte etiam iure diuino, & naturali, mala, & prohibita sit, quia scilicet circa materiam indebitam, vel obiectum disconueniens, puta circa innocentem nō dignum pœna scienter fit, vel exercetur: quōd si mala, & nō uidetur quo alio iure prohibeatur, nisi illo decalogi Non occides, ergo talis occisio innocentis, etiā probati nocentis, scienter facta à quocunq; est mala, sicut & nondum probati nocentis, & eodem iure prohibita est, modō maiorem, modō minorem malitiam hęc, quā illa contineat ex hęc, vel ex alia parte, modō non: tūm secundō quia si illo modo glossatur, vel intelligitur illud Nō occides, scilicet hominem aliquem, vel nocentem, vel innocentem, non probatum nocentem, etiam auctoritate publica, ita quōd à contrario sensu nō erit ibi prohibitum, vel illicitum illum occidere, si probatur nocens: ergo eodem modo omnia alia præcepta decalogi glossarentur; puta Nō fornicaberis, id est non accedas ad non tuam, non probatā alienam, ita quōd non erit intrinsecē malum, nec ibi prohibitum scienter cognoscere non suam, si non probatur aliena, sed sua. Sed sic hoc intelligere est erroneum, ut constat ex ca. inquisitioni, de sententia excom. & alibi, de sponsali. ergo, & eo modo intelligere illud de non occidendo innocentē, dūm probatur nocens.

Neque quartum potest dari: quamuis, secunda opinio, & Soto ubi supra, dicat id esse dandum: dicit enim, quōd illud præceptum iuris naturalis, atque diuini, Non occides, quamuis absolute ponatur, tamen intelligitur, quōd ibi solum prohibetur cuiuscunque hominis occisio iure naturę indebita, vel iniusta secundū Tho. secunda secundę. q. 100. art. 3. idē ibi non comprehenditur, nec intelligitur prohibita occisio hominis absolute: quia non prohibetur, quādo recta ratio naturalis dicit illū esse occidendum, puta quādo id necessariū est pro sui ipsius, vel reipub. defensione, aut salute: sicut membrum putridum, aut etiam sanum pro totius corporis salute, vel defensione, recta ratio, & inclinatio naturalis exponit. Et ita ibi non prohibetur illud homicidium, quod genere suo ita malum est, quod tamen ex causa boni esse, & bene fieri potest. Itā etiam fit quōd absolute hominem occidere non est eo modo intrinsecē, & necessariō malū, ut fornicari, & mentiri, & peierare; quia uidelicet non est ita generaliter malum, ut ex aliqua causa non possit fieri bonum, ut dictum est. Sed quando est contra naturam, aut quando iure naturę talis occisio hominis indebita, & iniusta est; tunc tantū intrinsecē mala, & propriē, & formaliter homicidium in decalogo, & iure naturali prohibitum est, fit ex suprädictis quōd innocentem nō probatum nocentem, nulla est causa, aut ratio ipsum occidendi, ex quo non in damnum, sed potius in bonum reipub. eius vita est: & ita ipsum occidere intrinsecē

secundum malum est. Hęc ille. Sed utrum sit idem iudicium de innocente probato nocente dicit illa secunda opinio quōd non: immō eo ipso, quo probatur nocens, importatur iusta causa expediēs ad bonum reipub. eiusque salutem, & pacem, ut iudicialiter condemnatur: idē, ut eius damnum uideatur, est iusta causa, & ratio naturalis dicit illum esse secundum allegata condemnandum.

Sed certē contra hoc arguitur probando consequentiam suprädictam quod scilicet idē est de utroque innocente iudicium. Quia modō probetur nocēs, modō non, certē ipsius ueri innocentis vita non in damnum, sed potius in bonum, & utilitatem reipub. est, quantum est de se, etiam secundum Thomam secunda secundę. q. 64. arti. 6. quod ex eius uita damnum reipub. sequitur, id certē nō nisi ex culpa testium, & hōi aliorum, idq; per accidēs prouenit, neque enim mors innocentis de eo & simpliciter in reipub. bonum cedit: ergo nō est iusta causa illum innocentem probatum, sicut & nō probatum nocentem iudicialiter occidendi, nec id ulla recta ratio dicit, neque propter hanc causam uerandū dispendi reipub. occisio illius scienter facta rectificari potest, ut de hoc latius etiam infra in sequentibus probationibus, & in responsione ad. 3. & 4. rationem secundę opi. præcedentis habetur, & ergo tam probati, quā nō probati nocentis illius innocentis occisio eodē modo intrinsecē mala, & eodem iure prohibita est.

Confirmatur idem, quia dūm in rei ueritate manet materia prohibita per decalogi præcepta, non definit esse prohibita propter extrinsecas circumstantias, vel condiciones aduenientes. Ut si aliquid est uerē alienum, & eius acceptio inuito domino, uel furtum, uel fornicatio, aut mendacium, & huiusmodi, certē non definit esse tale, atq; eadem lege prohibitum propter dicta, vel testimonia aliorum in oppositum; puta dicētium quōd illa res, uel mulier non est aliena, nec fornicatio, nec furtum, tūm ego certō sciam non esse meā, sed ibi esse furtum, & fornicationem, quia propter nostrū affirmare, vel negare nihil mutatur in re: Sed ante probationem testium iudex scit, ut supponitur, hunc esse uerē innocentem, & eius occisio, ut constat ex prima probatione, est intrinsecē mala, siue prohibita illo præcepto decalogi Non occides, ergo & post testium probationem, quantumcunque probetur nocens. Et hęc consequentia eō magis liquet, quōd secundum August. homicidium est grauius furto, & adulterio: dūm, ut homicidium caueatur, licitē ipsum permittitur furtum, adulteriū, & hęc omnia æquē subiiciuntur iudicialibus, & probatio tignibus, & vel in bonum, vel in damnum reipub. & priuatorum hominum iudicialiter uentilantur.

Secundō probatur opinio, quia ad iustam sententiam condemnationem alicuius ad mortem tria simul requiruntur, scilicet crimen, quod reordinetur per pœnam, quę ex sua natura non nisi culpa

debetur: secundō lex, quę id statuat, siue decernat, simul & auctoritas iudicis ad exequendam legem: tertiō sufficiens probatio testium quōd tale crimen ab isto commissum contra legē, & dignum pœna sit. ita quōd, si aliquid horū deficit, iniusta sententia est. Quorum duo priora sunt magis de essentia iustę condēnationis, & tertiū tanquā conditio requisita ad iustā legis executionē, & manifestationem iustę sententię est, & ad ordinem iuris spectat: sed in casu quæstionis præsentis deficit primum, scilicet crimen, ex quo uerē innocens est, ergo quantumcunque alia adsint, & probetur nocens, iniusta sententia est.

Probatur maior, simul & consequentia, quōd requiritur illud primum, & non sufficit quōd probetur innocens. Nam quæro quo iure innocēs cognitus, sed probatus nocens, morte plectendus est? Non diuino, nec naturali, stricto, & immutabili, ut constat: tūm primo, quia id non dabitur, ut patet infra in responsione ad rationes secundę, opi. præcedentis: tūm secundō, quia si ita esset princeps supremus, aliter facere non posset, cum tamen aliter facere possit, ut secunda etiam cōcedit opinio, uti superius in principio quæstionis habetur: tūm, tertio, quia, si ita esset, cur non liceret iudici intendere id facere per se ex extensione, ut potest intendere, occidere nocentem, si id licet ex iure naturali, atque diuino? Nunc autem cum oppositum opinantes, quamuis malē concedant id iudici solum de per accidens uelle, & facere licere, ergo simpliciter, & per se illicitum est: tūm deniq; quartō, quia si illud esset ex uero dictamine prædicti iuris naturalis, certē inter fideles non esset tanta diuersitas opinionum.

Nec potest dici quōd id est de iure gētium, quod aliās dicitur consonum iuri naturali, aut iure humano institutum, & fundatum in illa ratione, uel dictamine naturali, quo uidelicet pro bono publico promouendo, & eius maiori malo uitando, sicut potest concedere alias leges iustas, etiam in damnum hominum priuatorum, ita & hanc de occidendo innocentem probatum nocentem. Quōd hoc dici non potest probatur, quia licet reipub. id possit statuere in rebus temporalibus, non tamen in uita hominis, quia non est domina uitę, & mortis, nec habet ius in eis, ut habetur ad Galat. 4. Si possidetis, scilicet de iure uel licitē, oculos uestros erruissetis, & ff. liber homo ad legem aquiliam, ut certē habet in temporalibus ciuium suorum, ut sine culpa ex dicta causa iubeat, aut statuat scienter occidi innocentem probatum nocentem: nec ratio ulla naturalis hoc ei cōcedit, sed potius negat, ut supra probatum est, & dicunt August. super Iosue. septimo, & ad Aurelium Episcopum, & Alexandrum de Alis. tertiā parte quæstio. 41. membro quarto articulo primo uti infra, quæst. 38. in responsione ad quartum argumentum latius habetur. Et hoc idem probatur per plures alias rationes sequentes.

3. Ratio.

Item tertio probatur opinio, quia non requiritur probatio, nisi propter verum crimen ostendendum, ergo à fortiori requiritur ipsum verum crimen inesse, vt iusta sit condemnatio; quia propter vnumquodq; tale & ipsum magis. Sed ante ipsam probationem non erat crimen, vt supponitur, ergo neque per ipsam probationem, neque per legē, neque per iudicium, nec aliās efficitur, neque verè, sed fictè ostenditur crimen, quod non est. Antecedens autem, & consequentia indè patet, quia si nullum crimen esset futurum, nullam opus esset instituere legem punitiuam, neque probationem, & si crimen sit sponte confessum, aut omnibus manifestum, nulla probatio necessaria est. Et ita magis requiritur, & præsupponitur verum crimen, quā eius probatio ad iustam ipsius condemnationem, sicut & consensus per verba manifestatus ad verum matrimonium magis requisitus est: alioqui, si sola probatio criminis requisita esset, & sufficeret; certè idè propter idè, videlicet probatio propter probationem criminis necessaria esset: quo quid magis nugatorium, & circulatorum ludo similis esse, & legibus, & legislatoribus ipsis, ascribi potest?

4. Ratio.

Quarto principaliter probatur opinio, quia ad iustam condemnationem non sufficit quod quis sit nocens in dicto, id est quod idè iudex illum puniat, quia testes dicunt illum esse nocentem. Nam audientes illum morti dānatum statim quærunt quare? & non satis fit eis si dicatur, quia testes sic dicunt illum esse nocentem: nam verum, & falsum dicere possunt. Sed, quia isti testes sic dicunt, creditur, quod in re ita nocens est, & quod idè iuste damnatur. Si enim non crederent illum esse nocentem, sed sciret quod falsò probatus est nocens, quodq; iudex id etiam scit, quamuis falsitatem testium probare non possint, certè iniustam sententiam mortis innocentis falsò probati nocentis omnes inclamarent. Neque enim lex de occidendo homicidā lata est, vt impleantur dicta testium, vt patet, quia si de eorum constat falsitate, ipsi repelluntur, & puniuntur, sed vt puniatur verus homicidā: testes autem inducuntur, vt constet de veritate, ne vnus pro alio puniatur. Sed si lex esset de puniendo innocente, si probatur nocens, iam præcipue esset, vt impleantur dicta, & voluntates hominum, & testium, contra veritatem Dei: igitur intentum.

5. Ratio.

Item quinto probatur opinio, quia si nullo existente, neque futuro homicidio ex Dei reuelatione, in hoc regno à rege feratur lex, quod probatus homicidā, etiam si non esset in rei veritate homicidā, moriatur, illa lex esset iniqua, & scandalosa, quia non in bonum, sed in malum reipub. cedit, & quia daret ansam perdendi quotidie innocentes, licet prætenderet iudicium fidelitatem: & quia non est, vt supponitur, præcipua causa prærequisita, vt lex iuste feratur, scilicet crimen dignum punitio-
ne; nam ante quamcunque legis pœnalis institutionem, & ordinationem de testibus adducendis, procedit hoc dictamen naturale, quod scilicet ma-

lum reipub. perniciosum puniendum est, & quia punire illud est iustum, idè lex de ea punitioe statuenda est, & ut fideliter fiat, testes super hoc sunt adducendi: igitur, ubi nullū tale crimen est, neque timetur, deficit iam causa præcipua illius legis, & ita iudicat, aut punit, sine causa sufficiente per mediū, per accidens, deficiente fine, & subiecto punitioe, in præiudiciū innocentū. Nunc autem idem contingit, dum secundū allegata, & probata, innocens scienter morti damnatur, igitur iniusta lex, & sententia ista est.

Item sexto, & redit in idem, quia iudex, & iusta lex, intendit punire malefactorem, & eius transgressorē, de quo per testes, & probationes inquiritur, qui est fuit causa talis legis instituendæ de eo malefactore puniendo: hic autem non est, qui aut quatenus probatus, sed qui & quatenus uerè malefactor est, ut constat ex supradictis, & quia aliās esset nugatio, superius reprobata, ergo non nisi uerū nocentē, quāuis non nisi media probatione iudex de se iuste legi cōformans, scienter probatum nocentē punire potest. Et ita uera pœna, non nisi uerè nocenti, per legē intenditur. Alioqui perindè esset per talē legē, quæ ipsum innocentē non respicit illum damnare, ac si per nullā legem, uel sine lege, iniuste cōdemneretur. Quod indè et patet, quia si ante probationē testium non erat lex condēnans innocentem, ergo nec post, quia probatio non edidit talem legem, neque fecit illum esse uerè nocentē, & si eorum falsitas deprehenderetur, certè per leges innocens absolueretur.

Item septimo probatur opinio tertia, quia in cōdemnatione iusta ad mortē non minus requiritur crimen, quā lex, & auctoritas publica; immò magis requiritur crimen: tūm quia lex fit propter obuiandum, & puniendum illud: quod, si nullum futurū esset, nulla tali lege punitiua opus esset: tūm etiam, quia si non esset lex, utique aliquis maleficus inauditus, & insolitus, posset auctoritate publica morte puniri. Nunc autem si uerum crimen non requiritur, sed probatum sufficit ad iustē mortis punitioem scienter infligendum, ergo eadē ratione sufficit non uera, sed probata tantum lex, & auctoritas publica: etiā si iudex certò sciat oppositum, scilicet nullā esse legē de tali crimine tali pœna puniendo, & se non esse legitimum iudicē, nec auctoritatem ad id habere: hoc autem nemo cōcedit, igitur nec antecedens pro minori, quæ est opinio secunda supraposita, undè id sequitur, cōcedendū est.

Item octauo probatur opinio, quia si licitè iudicatur secundum probata, ergo iudex non teneretur conari repellere testes; quos scit esse falsos: ex quo per oppositum opinantem licitè agit secundum legem sic iudicando: & illi testes ad perfectum iudicium secundum legem sunt requisiti, dum alii non reperiuntur: tenetur autem secundū oēs, quantum cōmodè potest, illos refellere: & non nisi, quia tale iudicium secundū illorū probationes iniustum est, igitur intentum. Item posset etiam

etiam tam ipse, quàm alii scientes illum esse innocentem, etiā ipsi testes eadē ratione, & causa, quæ & alii, in illius secundū leges has de iudicando secundum probata iusta condemnatione cōplacere; sicut & de alterius nocentis iusta condemnatione id fieri posset: sed id concedere de aliis id scientibus absurdum est, ergo & de ipso iudice sciente, & iudicante à fortiori videtur denegandum, quāuis alii credant esse nocentem: tūm quia illorū error, vel ignorantia, non mutat materiam, neque iustificat occisionem iudicis scienter operantis: nam idem obiectum, eadē causa, & ratio, utrobique apparet, & ergo talis occisio de se, & materialiter, mala est, quia circa materiā indebitam, scilicet circa innocentem exercetur, modò scienter, modò ignoranter fiat: quamuis inculpabiliter ignorans, sicut & Iacob Lyam ignorans cognoscendo, à culpa excusetur. Ignorantia namque non tollit, neque ponit materiam ipsam, neque malitiam intrinsecam eius, quamuis secundum multos doctores bonitatem morale actus per accidens faciat; vt de hoc alibi lib. 2. in tractatu de ignorantia, quæst. 23. latius: & à culpa ipsum tantum ignorantem, & non alios, excusat.

Ratio. 9.

Item nono probatur opinio, quia si dicatur quia iustam legem, & condemnationem innocentis probati nocentis non facit sola probatio, sed simul etiam finis utilitatis reipub. quia, scilicet aliās sequeretur multa mala, nisi sic iudicaretur, contra hoc sic arguitur. Primò quia ex circumstantia finis electio, uel occisio innocentis intrinsecè mala re-ctificari non potest, vt supra in prima probatione latius. Neque enim sunt faciendā mala, vt veniant bona Rom. 3. Alioqui eadem ratione licitum esset reipub. statuere quod singulis annis vna innocens virgo exponatur fornicationi, aut morti, vt reipub. à tyrāno id petente liberetur: & multa alia inconuenientia sequerentur, quæ inferius in. 13. probatione principali latius exponuntur. Item si non esset de se mala, sed indifferens talis occisio innocentis simpliciter, & ex appositione circumstantiæ prædicti finis ad bonum reipub. posset iustificari, si probatur nocens; iam sequeretur quod non solū per accidens, vt opposita dicit opinio, sed etiā ex intentione, & electione scienter posset fieri licitè; & in ea, vt in re licita, complacere, & directè eligi posset ad dictum finē, id quod ipsa opinio negat, nisi fortè intelligat quod fit per accidens, id est, quod non finaliter intenditur occisio, sed reipub. bonū, & officii publici prosecutio. Sed hoc nihil valet, quia similiter liceret fornicari, & ad mīnas Tyranni, nocentem, etiam probatum innocentem, pro bono publico, & malo vitando occidere. Tertio patet idem, quia ex fine sumenda est necessitas medicorum ad finem, secundo Physic. & ex Ber. quæ pro charitate, adde. & tu similiter, quæ pro iustitia instituta sunt, non debent cōtra eam militare. Et ita, quando mediū ordinatum ad aliquē finē ducit ad contrariū ipsius finis, repellendū est, vt etiam patet

in medicinis ad sanitatē ordinatis, quæ si in aliquo casu potius inducant infirmitatē, fatuus esset medicus illas prosequens, et secundū regulas generales medicinæ. Nunc autem probationes testium sunt media ordinata ad finē veritatis, aut veri criminosis cognoscendi, ne in iudicando aberraretur, verū innocentem pro nocente condēnando: vt sic lex iusta punitiua nocentū debet exequatur: & vt sic de iusta nocentis à parte rei constet condēnatio, ergo quando constiterit talia media probationū ducere ad contrarium veritatis, & iustitiæ, vt in casu præsentis, iudex secundum legem debet ea repellere: neque secundum ea potest licitè iudicare innocentē probatum nocentem scienter condēnando. Et potius tenetur cedere officio, si aliter tale iudicium omninò effugere non potest, sicut ad id teneretur; ne fornicationem committeret. Sed de hoc etiam latius in responsione ad. 3. & 4. rationem secundæ opin. inferius habetur. Et per hæc excluditur euasio dicentium quod finis iudicii publici est veritas publica, vt probatus nocens damnatur: quod quæ de priuata cognitione, & veritate rei non est suum iudicare. Nam contra hoc sequeretur quod iudex sciens ueritatem non teneretur conari repellere testes falsos &c. uti superius habetur. Et ita patet nullam esse legem dictantem secundum allegata damnandū esse morti innocentem cognitum, sed probatum nocentem: quod quæ si talis vlla lex humana, uel de iure gentium, est, id generaliter dictans, est interpretanda, & limitanda secundum ius diuinum, & naturale fortius, dum scilicet nihil aliud certius ipsi iudici de veritate, vel innocentia constat, vt de hoc etiam in fra. in responsione ad. 6. & 7. rationem secundæ opinionis plenius differitur.

Decimo principaliter probatur opinio, quia præsumptio cedere debet veritati, vt ait glossa in ca. ueritate, distin. 8. & habetur in ca. nuper de Bigamis, exceptis quibusdam casibus secundum glo. ibidē. Nunc autem veritas publica, talisq; cognitio secundum allegata, & probata, est tantum ueritas præsumpta, quia solū in foro humano, & in opinione hominum habetur pro ueritate, cum res aliter sit, ergo debet cedere ueritati, quā iudex priuato nouit: & ex consequenti contra eam non est innocens condemnandus secundum ueritatem publicā, siue præsumptam, ex probationibus.

Si ad hoc dicatur, primò quod illa maior, est uera solū, quando in suo foro ueritatis, qui est forus conscientiæ, & secundū Deū homo iudicaret; non autem quādo iudicatur in foro præsumptionis, qui iudicialis est: tunc enim ueritas cedere debet præsumptioni, maxime quādo est præsumptio iuris & de iure, uidelicet quādo ius regulariter aliquid in tali facto præsumit, & super eo sic præsumptio aliquid statuit, siue decernit, puta quod talis contractus sit usurarius illicitus cauendus, uel inualidus, & huiusmodi, vt etiā habetur. l. siue possidetis. C. de probatio.

Replica.

Contra hanc euasione[m] replicatur, quia quando uterq[ue] forus, idest veritatis, & p[re]sumptionis concurrunt, & alter ad alterum militat, semper forus veritatis debet p[re]ualere; & secundum veritatem agendum est; & ei cedere debet p[re]sumptio, sicut & forus eius: Nunc autem in casu p[re]senti forus veritatis, siue conscientia[e], & secundum Deum militat contra forum p[re]sumptionis humanum secundum allegata, vt constat, quia hic quaeritur quid in casu p[re]senti secundum Deum, & conscientiam iudex agere debet, vt coram Deo sit immunis a culpa: & non quaeritur quid secundum leges humanas, vt apud homines inculpatus habeatur: ergo debet p[re]ualere forus veritatis, & conscientia[e], & veritas ipsa contra p[re]sumptionem, & forum eiusdem, quicumque ille sit. Consequentia patet cum minore, & maior probatur: quia sicut lex naturalis, atq[ue] diuina p[re]ualent humanae; ita & forus veritatis, & ipsa veritas, quae sunt secundum legem diuinam, & naturalem p[re]ualent p[re]sumptioni, & eius foro, quae sunt secundum leges humanas. Quod etiam inde amplius patet; quia eatenus p[re]sumptio sustinetur etiam in suo foro p[re]sumptionis iudiciali, quatenus p[re]sumitur pro veritate; & non amplius, adeo quod quando constat de veritate, non valet, cessatque ipsa p[re]sumptio: immo & sententia lata secundum p[re]sumptionem sustinetur per leges sola p[re]sumptione iustitiae. l. Iulianus. ff. de condi. indebi. Ideo quando constat de veritate, tunc vel reuocatur, vel rectificatur per eum, qui id facere potest: quia & sic leges humanae disponunt, vt patet in ca. per tuas, qui filii sunt legitimi & de purga. vulg. ca. significantibus, & de frigi. & malef. ca. fraternitatis; & de sen. & re. iudi. ca. cum inter. & de solu. ca. 1. & ibi doctores, & 3. q. 9. cap. 1. & ca. loci nostri: & ibi glossa. & C. quomodo & quando. l. si p[re]ses, & l. si vt proponis, & l. illicitus. §. veritas, de offi. p[re]sidis, de quo etiam late Panor. ca. 1. de concessione p[re]ben. & ca. quia plerumque, de immuni. Ecclesiae, & Inno. ibidem, de quo etiam potest breuiter videri Syluestrina titu. sententia quaest. 4. §. 5. & q. 11. & titu. alienatio. 1. q. 5. §. 3. §. 4. & q. 13. Item licet p[re]sumptio iuris, & de iure, p[re]ualeat veritati id tamen solum est verum in his, scilicet temporalibus, quae iuri subsunt humano, qualis non est vita, vel mors, aut mutilatio innocentis, vt superius in secunda probatione dictum est. Sed neq[ue] in casu quaestio[n]is est talis p[re]sumptio iuris, & de iure, nisi sola p[re]sumptio facti secundum testium probationes; quod inde patet; quia si constaret de fallitate testium, & de veritate innocentiae, utiq[ue] sententia, & ius ipsum, omnino cessaret: non autem cessaret, si p[re]sumptio iuris, & de iure esset. Si quis ad hanc replicam negando minorem dicat q[uo]d hic non militat forus veritatis, vel conscientiae contra foru[m] p[re]sumptionis; ex quo in foro conscientiae, & veritatis, & secundum Deum licitum est iudicium innocente[m] probatu[m] nocente[m] condemnare, contra hoc replicatur, quia in foro ve-

ritatis ille est vere innocens; & absoluendus in foro autem iudiciali, & p[re]sumptionis, est nocens atq[ue] damnandus: ergo militat inuicem uterq[ue] forus; & ex consequenti forus veritatis, & veritas eius debet p[re]ualere, vt supra probatum est.

Si quis secundum euadendo dicat quod hic est veritas practica, quae sufficit ad rectum iudicium, quamuis veritas speculatiua non sit.

Contra hoc replicatur, quia non alia de causa dicitur veritas practica: nisi quia verum est q[uo]d innocens cognitus licite condemnatur, aut q[uo]d condemnandus est probatus nocens: sed hoc est petere principium, quod impugnamus. Item supradicta probatio procedit de veritate formaliter speculatiua, scilicet in rei veritate est innocens: quodq[ue] ideò contra talem veritatem cognitam non debet p[re]ualere re veritas p[re]sumpta, scilicet iste est nocens p[re]sumptus, neq[ue] forus eius, ut probatum est. Et confirmatur, quia iudex debet secundum Deum, & legem eius, & veritatem, & conscientiam iudicare, diuinoq[ue] iudicio tenetur se conformare. Sed secundum haec omnia cognitus innocens est liber a culpa, nec dignus poena, sed ab ea potius liberandus, ergo non est condemnandus secundum falsas testium probationes. Consequentia patet cum minore, & maior probatur dupliciter. Primo quia non potest homo vicem Dei tenens, in iudicando agere contra sua legem, & regulam totius rectitudinis: haec autem est iudicium Dei, quod est in veritate ad Ro. 2. & Esai. 11. Non secundum uisionem oculorum, neque secundum auditum aurium iudicabit, & arguet, sed in iustitia, & ueritate, ergo. Item secundum, quia in ca. postulatus. 3. q. 7. habetur secundum quod placeat Deo, siue displiceat, debemus in iudicio dirimere; & in ca. tunc. 1. q. 3. habetur, tunc uera est absolutio p[re]sidentis: cum interim iudicis sequitur arbitrium, & ibidem causa summopere habetur. Non ex corde nostro, sed ex p[re]cepto diuino condemnationis sententiam proferamus: & in ca. cum aeterni, de sen. & re. iudica. libr. 6. dicitur q[uo]d in ferendis sententiis p[re] oculis iudex habeat solum Deum, ut secundum eius imperium iudicet, ut Moses ad tabernaculum recurrebat. Quod si contra conscientiam, & iustitiam in graua[m] alterius partis in iudicio quicquam fecerit, per gratiam, uel per sordes testium, condempnetur, & ipse.

Neq[ue] ualet. 3. euasio negantium maiore[m] huius confirmationis quoad id, quod ibi dicitur q[uo]d tenetur iudex diuino iudicio se conformare, quodq[ue] ipsum est regula, & lex rectitudinis actionum nominatum humanarum: dicunt. n. q[uo]d non nisi diuinum arbitrium, siue uoluntas p[re]ceptius est ipsa regula, cui nos conformare tenemur. Deus naq[ue] omnia sciens recte iudicat secundum ueritatem suam propriae scientiae infallibilis: non autem homo iudex fallibilis, qui & ueritate hominum contra publica testimonia monstrare non potest, quia nec ei fides haberetur: ideò & dicunt quod talis uoluntas Dei est, ut secundum ueritatem in suo foro iudicamus, puta in foro conscientiae priuato secundum ueritatem priuato cognita

Euasio. 2.

Replica.

Replica.

Ratio. 11.

in foro autem iudiciali secundum ueritatem publicam, siue iuridicam, quae ex probatis tantum habetur, secundum quam ille reus nocens, & punitio dignus secundum omnem legem in tali iudicio humano; quamuis non in iudicio Dei, aestimatur, & est. Et tunc iudicatur secundum Deum, & legem eius, & conscientiam: & non secundum sordes testium, nisi materialiter, & per accidens, & id raro, & ex causa, quod non imputatur iudici, nisi ex culpabili ignorantia, uel negligentia, aut ex intentione, tales testium sordes sequatur.

Sed haec euasio facile eliditur per supradicta, ubi probatum est, quod forus veritatis, & ipsa veritas, omnino debent p[re]ualere contra p[re]sumptionem, & forum eius: & solum probat haec euasio quod homo fallibilis testimonia publica sequatur, dum de ueritate nil aliud certius ei constat.

Vndecimo probatur principaliter tertia opinio auctoritatibus ex parabola Matth. 13. de non eradicandis Zizaniis, ne simul triticum eradicetur; ubi secundum communem omnium sententiam significatur non puniendos, sed permittendos esse malos; ne simul innocentes occidantur, ubi sine horum exterminatione illi puniri non possunt: ergo a fortiori non sunt scienter occidendi innocentes, etiam probati nocentes, ut malefactores secundum allegata, & probata, debite puniantur.

Item q[uo]d omnes auctoritates diuinae legis prohibentes innocentes occidi intelligantur de uero innocente, etiam si probetur nocens; constat Exo. 23. In fontem, & iustum non occides; in fontem, idest uere innocentem, & iustum, idest eum, qui iuridice non probatur nocens, quia iam reputatur iustus; quamuis uere nocens sit, ut glossat Lyra, & Abulen. ibidem. q. 6. & communiter doctores: cui expositioni potius standum est, secundum ca. relat. 37. cui consonat alia glossa Rabbi Salomonis dicentis quod ibi etiam praecipitur quod uere innocens, si aliquando iudicialiter probatus nocens, condemnatus sit: & ipse, uel alius postea uoluerit suam innocentiam iudicialiter comprobare, non occidatur, sed iterum etiam post sententiam latam eius causa audiatur, & examinetur, ut in causa Susanna. Dani. 13. factum est; quia ius diuinum omnino prohibet uerum innocentem scienter occidi. Ideo non ualet glossa dicens ibi prohiberi innocentem probatum innocentem occidi. Quod non ualet inde patet, quia nulla gens tam Barbara esse potest, quae talem iudicialiter occidi permittat, nedum uelit, aut statuatur. Et superflue illa uerba in fontem, & iustum replicarentur, nisi, ut dictum est, intelligantur. Ideo & non ualet alia glossa dicens ibi prohiberi solum occisionem innocentis, qui non probatur nocens, ut etiam hoc patet ex supradicta prima probatione principalis: & hic inferius latius etiam probatur.

Item Exo. 23. nec in iudicio plurimorum, scilicet tam testium, quam aliorum, quorumcunque,

acquiesces sententiae, ut a uero deues. Ecce ubi ab ueritate priuati[m] cognita non est recedendum propter dicta, aut testimonia multorum: & ita ueritas in re p[re]ualeat ueritati publicae, siue iuridicae.

Item Exo. 18. Provide ex omni plebe viros, in quibus sit ueritas &c. & cap. 13. Quare solite, & diligenter rei ueritate perspecta si inueneris certum esse, quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetrata[m] statim percutes &c. ubi aperte distinguit rei ueritatem certam a ueritate publica, siue p[re]sumpta, quae ex hominum habetur testimonio: & abominationem opere perpetrata[m] non solum probatam p[re]requirit lex diuina, ut nocens homo iuste puniatur.

Item Deut. 16. Iuste quod iustum est exequeris: ubi non solum iustus modus, & ordo iuris secundum testium probationes, sed & ipsum iustum, & ueritas a parte rei ad iustum iudicium requiritur. Et Deut. 17. Iudicabunt secundum iudicium ueritatem.

Item quia sacra scriptura ubique de bonis, & malis nocentibus, & innocentibus loquens, certè de ipsis sine addito simpliciter, & in rei ueritate, non de ueritate iuris, aut p[re]sumpta, neq[ue] de probatis, uel non probatis talibus loquitur: sicut & de uero p[re]mio, & poena eis respondentibus loquitur expresse; dum Exo. 22. ait Maleficos non patieris uiuere, & Ro. 13. Iudex est uindex in iram ei, qui male agit, &c. Et Leui. 20. Et Deute. 19. 25. 27. 28. ubi nunquam dicitur si quis probatus fuerit talis malefactor: sed de ueris criminibus ibi prohibitis, sicut, & de ueris poenis agitur. Nam iure diuino, & naturali uera poena, non nisi uera culpa ibi prohibita infligitur, uel infligenda decernitur. Ideo non ualet euasio dicentium quod ius diuinum, ubi supra, loquitur de ueritate rei in foro ueritatis, de ueritate autem publica, uel iuris, in foro publico, uel p[re]sumptionis. Haec inquam euasio ex supradictis eliditur.

Decimo secundo probatur tertia opinio, quia mortaliter contra ius diuinum, & naturale de non mechando, quispiam cognosceret eam, quam scit non esse suam: quamuis iudicialiter probetur sua, & ei praecipitur sub excommunicatione cum ea, tanquam cum sua, cohabitare, ut expresse decernit Ecclesia in ca. inquisitioni, de senten. exco. ubi dicitur quod in casu, quo quis certò scit impedimentum inualidi matrimonii, debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale, ut hoc etiam tenent communiter doctores in quarto distin. 38. contra Hugonem, & Magistrum ibidem oppositum erroneè opinantes; ergo similiter mortaliter peccaret iudex scienter occidens innocentem, quamuis probetur nocens. Patet consequentia, quia utrumq[ue] simpliciter, scilicet cognoscere non suum, & occidere innocentem in eodem iure diuino, & naturali, in decalogo prohibetur est, ut supra in prima probatione latius: & ita sicut il-

Ratio. 12.

Iud est mortale, scilicet cognoscere, non suam, quam probetur sua, a quocunque, & quomodocunque publice, vel occulte, etiam ad præceptum ecclesie excommunicatione aggravatum fiat: ita & occidere innocentem, quamvis probetur nocens, a quocunque etiam iudice, ex officio publico fiat: etiam si ius humanum, vel ius gentium dicit illud secundum probata esse occidendum; quia hoc ius cedere debet iuri diuino, & naturali, stricto, & fortiori, & secundum illud limitari, & intelligi, ut in prima, & secunda probatione supra dictum est.

Instantia. Si contra hoc instantia fiat, quod si iudex condemnando scienter innocentem probatum nocentem peccaret mortaliter contra prædictum ius diuinum, & naturale, ergo similiter mortaliter peccaret sententiam iudicalem secundum probata ferendo quod hæc mulier est Petri, & sub excommunicatione illi præcipiendo, & compellendo, quod cum Petro, tanquam cum suo viro maritaliter cohabitaret: quam tamen priuato scit non esse Petri, sed alterius.

Respon. Respon. negando consequentiam, quia in casu antecedentis de condemnatione innocentis ad mortem datur efficax causa, mortis illius per tale sententiam, simul & efficacem traditionem eius, ut a ministris iustitiæ occidatur. Ideo nisi iudex talem sententiam reuocet, vel eius executionem efficaciter impediat, utique casualiter innocentem occidit. In casu autem consequentis de iudice mulierem esse Petri &c. iudex non est causa efficax fornicationis illius: quia nec ex illa sententia statim immediate, aut indies sequitur fornicatio, ex quo illi etiam simul cohabitantes mutuè possunt abstinere, vel iniuste recedere, aut debite inuicem consentire, si alias non prohibentur; & ecclesia admonet alias in dic. cap. inquisitioni quod si non sunt coniuges, non misceantur, sed potius excommunicationem, quam ex culpa sua meruerunt, humiliter patiantur.

Rat. 13. Decimatertio probatur opinio, quia si iudex innocentem cognitum, sed probatum nocentem condemnando excusaretur a culpa, vel licite faceret hoc esset primo, quia talis occisio non de se mala, sed bona, vel indifferens esset: aut secundo, quia excusaretur per ignorantiam inculpabilem: aut tertio per impotentiam, quia scilicet aliter facere commodè non potest propter vexationem populi, qui scandalizaretur, si probatus nocens non occideretur, & ita non occidit ex intentione, sed permissiue, vel de per accidens innocentem. Sed nullum istorum est dicendum, ergo nullo modo a peccato homicidii excusatur.

Quod non possit dici primum constat, quia tale malum de se, uti superius in prima, & secunda ratione probatum est: & ita ex nullo sine, & nulla causa potest iustificari.

Nec potest dici secundum, quod scilicet iudex per ignorantiam excusetur, cum ex hypothesi sciet illum esse innocentem occidat, neque scienti quod

iudica, vel publica, quam secundum probationem testium habet de opposito, quod scilicet ille est nocens, tollit eius cognitionem, ut ignoranter id facere dicatur: tum quia cum non sint secundum idem de eodem non repugnant: tum etiam quia alias iudex ipse, sciens non esse suam Bertham, quam habet probatam iudicialiter esse suam, similiter diceretur ignoranter, & licite eam cognoscere, quod ca. inquisitioni de sen. excom. erroneum est.

Nec potest dici tertium quod scilicet iudex per impotentiam scandali vitandi excusetur: quod patet: tum primo, quia id solum esset verum, quando iste non posset villo modo illum liberare cessando a iudicio, vel de facto illi carcerem aperiendo, nec de iure, quia scilicet nescit, nec potest illos testes repellere, nec illius innocentiam ostendere sufficienter. Sed certe potest se ipsum liberare, ne scienter illum occidat. Potest enim cessare a iudicio, & condemnatione, sicut & licitor, id sciens, potest, & potius tenetur ab occisione cessare, & se excusare, etiam si propterea uterque suo priuetur officio: quia potius tenetur pati, & eligere malum poenæ: quam culpæ: sicut & teneretur iudex fugere in aliam terram officio dimisso potius, quam scienter cognoscere secundam uxorem non suam, probatam suam, si aliter euadere non potest, quia nec potest probare non esse suam: ad idque tenetur non obstante scandalo, & populi clamore. Tum secundo quia iudex ille, si potest, tenetur repellere testes, & probationes eorum, & sic innocentem cognitum liberare secundum omnes opiniones: sed non alia de causa ad id tenetur, nisi ut vitetur homicidium innocentis illius, etiam probati nocentis, ne peccetur contra legem naturalem Non occidas: quod quidem peccatum homicidii innocens a iudice, sicut & a testibus committeretur, nisi iudex ipse prædictam diligentiam repellendi testes adhiberet, ergo etiam si illos repellere non potest, utique contra eandem legem peccat, illum scienter occidendo, & testium peccato cooperando: ex quo manet eadem causa iniustæ occisionis, scilicet idem innocens cognitus, & licet, ut diximus, impotentia repellendi testes excuset iudicem a peccato negligentia prædicta, aut quia eos non repellit, quia non potest: non tamen a peccato occisionis, a quo cessare non potest. Tum tertio quia si Tyrannus adducens testes falsos contra innocentem cognitum ab omnibus ipsis minaretur iudici ablatione officii, si illud non condemnaret, certe potius tenetur officium dimittere, quam illum morti damnate, ut 3. Reg. 2. dicitur de condemnantibus Naboth per testes falsos inductos ab impia Iesabele. Sed isti testes sunt tyranni, & quod ille tyrannus faceret, per coactionem facit, vexatio populi per ignorantiam: ergo sicut nec a peccato, nec ab officii dimissionem excuset illa tyranni coactio ita nec ista populi vexatio per ignorantiam. Patet consequentia, quia utrobique sunt ista passia, recepto quod illic est tyranni violentia, & ignorantia populi vexantis, quæ non nisi ipsum

ipsum populum ignorantem excusat. Et quamuis in tyranno sit scandalum ex malitia, & contemnendum: in populo autem, non nisi ex ignorantia: quod pusillorum scandalum est. At utrunque est scandalum acceptum, & non datum, eo quod inde accipitur, quia iudex non agit iniuste innocentem cognitum condemnando. Ideo propter tale scandalum acceptum vitandum non est, contra decalogum agendum, quod de se, vel intrinsecè malum est: quia ad Ro. 3. Non sunt facienda mala, ut veniant bona, scilicet ut veniat pax populi, & scandali vitatio: & de reg. iur. vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas, scilicet vitæ necessaria, relinquatur, de quo latius Adrianus in primo quodlibet secundum communiter doctores agit: quanto magis quod iudex mollens innocentem condemnare non est causa scandali ex intentione, nec per se, nisi solum per accidens? Sed sicut talis causa per oppositum opinantem sufficit excusare iudicem per accidens condemnantem innocentem probatum nocentem: ita etiam sufficit illum ab illo scandalo per accidens consequente ex non condemnando innocentem excusare: quia minus actiue iudex se habet ad illud scandalum, sicut & ad eius causam non condemnando innocentem, ubi priuatiue se habet, quam ad positiuam condemnationem, & traditionem innocentis ad mortem. Tum quarto, quia alias sequeretur quod eadem auctoritate publica cognitus innocens posset similiter condemnari in casu, quo ex illius occasione sequitur aliquod grande bonum, vel vitetur magnum malum reipub. commune. Ut si tyrannus potens minetur reipu. subuersionem, vel destructionem, nisi iudicialiter innocens quidam ei nimis odiosus occidatur: aut si Turca promittat cum toto suo imperio se conuertere ad fidem, vel desinere prosequi Christianos, & oes terras, atque captiuos reddere Christianis: tunc posset reipub. scitum innocentem lapidare sine peccato, & iudex similiter illum, etiam non probatum nocentem, posset ad id licite condemnare. Et similiter ad sedandum scandalum populi clamantis, petentisq; illum innocentem ex dicta causa occidi, aut dicentis illum esse reum mortis, licitum esset iudici, aut principi scienter illum innocentem condemnare, aut tradere occidendum, sicut ad testium probationem: sicut & fecit Pilatus tradens Dominum Iesum voluntati iudeorum petentium ut crucifigeretur. Sed hoc consequens concedere erroneum est: tum primo quia non sunt facienda mala, & maxime de se, vel intrinsecè mala, qualia sunt, quæ decalogo prohibentur, ut veniant bona: tum etiam secundo, quia reipub. non habet dominium vitæ & mortis, neque membrorum eiuum suorum: quamuis ipse homo innocens in casu prædicto teneatur ex charitate, non ex iustitia, proprio se offerre periculo mortis, ut commune reipub. caueat, non tamen ad id iure cogi potest, sicut nec ad eleemosynam, nec ad gratiam, ad quam iure diuino tenetur, ut hoc optimè ait Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. art. 7. & in

fra in respon. ad quartam rationem secunda opinio. latius habetur, & ita patet error illius consequentis. Consequentia verò prædicta probatur, quia tota, aut præcipua ratio iustificans occisionem innocentis cogniti, sed probati nocentis, secundum opinantem, non est sola probatio, sed vitatio scandali, aliorumque damnorum reipublice. Probatio namque quod est nocens, eatenus duntaxat secundum opinantem iustificat innocentis occisionem scienter factam a iudice, quatenus facit illam vitare in reipub. bonum, aut damnorum eius vitacionem. Et ita probatio, vel non probatio culpæ, vel innocentie illius, impertinens est, ut occisio ipsa scienter facta licita vel illicita sit: dum inconueniens scandali, damnorumque reipub. quod sequitur ex hoc, quod est probatus nocens, si non condemnatur, idem sequitur, si etiam ab omnibus cognitus innocens non occidatur. Sed hæc eadem ratio, vel causa, puta vitatio scandali, damnorumque reipub. est in casu consequentis supradicti, ergo vel utraque occisio licita, vel utraque illicita, ubi eadem præcipua ratio liciti, vel illiciti est.

Tum quinto quia si dicatur quod quamuis de se mala sit occisio innocentis, tamen ideo est licita, quando probatur nocens: quia est minus malum talem occidere iudicialiter, quam illum non occidere: & ita minus malum pro maiori vitado habet rationem boni, & eligibilius est, Contra hoc arguitur, primo quia minus malum eligibilius pro maiori vitando intelligitur de minori malo, quod non est de se, aut intrinsecè malum iure nature prohibitum, sed quod iure positiuo prohibetur, diuino, vel humano, quod a sua malitia potest denudari, alias pro saluanda vita, vel reipub. licitum esset meriti, & fornicari, puta ubi per reuelationem sciret homo quod ex principis fornicatione non haberet heredem nasceretur bonus filius, & hæres, qui reipub. a tyranno ipsius reipub. euasore presentis, uel futuro, liberaret; ex quo minus peccatum est mendacium officiosum, & adulterium, quam homicidium secundum Angu. dicentem consulendum esse adulterium, ut vitetur homicidium. Et de hoc malo, quod a sua malitia spoliari non potest, habetur ad Rom. 3. quod non sunt facienda mala, ut veniant bona. Et tale malum est occisio innocentis, sicut & fornicatio, ut superius in prima & secunda ratione probatum est. Secundo, quia ex occisione innocentis probati nocentis non vitatur maius malum, quam sit ipsa occisio, ut inferius in respon. ad tertiam & quartam rationem secunda opinio. latius habetur, immò ipsa occisio per se, & ut plurimum, maius malum est.

Decimoquarto principaliter probatur opinio tertia, quia nullus potest iuste occidi directe pro peccato aliorum præterito, uel futuro puniendo, uel vitando, nisi aliquo modo illius sit causa, scilicet præcipiens, consulens, adiuvans, aut consentiens &c. ut ex August. super Iosue. 7. & ad Aurelium Episcopum. Et Alexan. de Alex. 3. par. q. 4. membr. 4. & art.

art. r. ut latius infra q. 53. in respon. ad quartum argumentum etiam si id fiat principaliter a iudice suo ius, & officium prosequente. Nam talis prosecutio debite, id est, non cum iniuria alterius, scilicet innocentis fieri debet, ut in hoc Syluester ritu. iudex 2. q. 5. merito redarguit Summ. 20. oppositum opinantem. Dixi quod directe non potest occidi: nam indirecte, simul & præter intentionem, vel à casu, vel etiam per accidens, ut in bello infantes, & alii innocentes, simul cum nocentibus, ubi distingui commode non possunt, dum vrbes capiuntur, vel impugnantur bombardis, & huiusmodi licite occiduntur, ut de hoc satis doctè Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. art. 8. & 9. latius agit. Sed innocens est probatus nocens nullo modo de supradictis: est causa malitia, vel peccati iudicis, aut testium, vel aliorum quorumcunque, ut facile constat, & supponitur, ergo propter ipsorum vitanda peccata, vel scandala, etiam futura, quæ ex non condempnatione ipsius innocentis timentur, vel sequerentur, vel etiam pro iudicis officio, & iure prosequendo, non potest innocens licite occidi. Hæc consequentia eò magis patet, quò talis condempnatio innocentis directa eius occisio est: ex quo eodem modo scienter condempnatur, & morti traditur, quo alius probatus nocens, cuius tamen occisio directa, & per se, & non per accidens, ab omnibus esse conceditur. Ideo non valet euasio Caietani, aliorumque dicentium quò talis occisio innocentis probati nocentis non est per se intenta, neque directe: sed per accidens occisio innocentis est. Constat enim ex supradictis quò & directa, & ex intentione, & electione, per se, & non per accidens, occisio innocentis uoluntarie, & scienter facta est: quamuis ex alio fine, aut propter vitanda maiora mala, & quia alias commode vitari non potest, ut ipsi dicunt, talis occisio fiat. Sed hæc causa non iustificat illam, sicut nec fornicationem, ut superius in prima, secunda, & sexta probatione latius probatum est.

Ratio. 15.

Quintodecimo principaliter probatur 3. opinio, quia occisio innocentis probati nocentis, & occisio nocentis, habent diuersa obiecta formalia, ergo sunt diuersarum rationum, scilicet bonitatis, & malitiae, vel iustitiæ & iniustitiæ, quia innocens non est dignus pœna, sed præmio: nocens autem e conuerso non est dignus præmio, sed pœna. Consequentia patet, quia ex secundo de anima potentia per actus, & actus per obiecta formalia formaliter, & specificè distinguuntur.

Eiusd.

Si negetur antecedens, quia obiectum formale utriusque occisionis non est nocens, vel innocens, à parte rei, sed probatus nocens: nam obiectum uoluntatis non est quale est ipsum à parte rei, sed quale ei præsentatur per præuiam cognitionem.

Replia.

Contra hoc replicatur: tum primo quia quod facit cognitio in obiecto uoluntatis hominis particularis, ut feratur in illud odiendo, vel amando: hoc facit probatio nocentis, vel innocentis in foro iudiciali, ut sic actus iustitiæ in ipsum probatum de-

bitè feratur puniendo illum, uel premiando. Nam probatio non fit, nisi ut publice, & iuridicè cognoscatur is, in quo est ipsa uera ratio formalis punitionis, ut debite & sine errore puniatur, uel non puniatur. Quod inde patet, quia si publice, & manifestè de tali causa, seu ratione formali, puta de culpa, vel innocentia constaret quòd est in hoc, & non in illo, certè nulla alia probatione ad iustam punitionem, uel non punitionem iudicialè opus esset. Sed cognitio non se tenet ex parte obiecti formalis, neque variat rationem formalem eius, sed solum illud uoluntati præsentat, uel ut causa sine qua non, uel effectiue cum uoluntate concursens ad productionem actus: & etiam conditio prærequisita, ut ipsum obiectum uoluntati præsentetur, ut ipsa feratur in illud, quia nihil uoluntati præcognitum. Obiectum autem ipsum formale manet, id est à parte rei, in bonitate, & malitia, siue cognitum, siue ignoratum sit: ergo nec probatio iuridica mutat rationem formalem obiecti, puta nocentis, uel innocentis, nec se tenet ex parte eius: nec obiectum occisionis est probatus nocens, sed à parte rei ipse nocens, uel innocens, dignus, uel non dignus pœna, uel punitione, & ita diuersa obiecta formalia sunt.

Tum secundo probatur quòd probatio non ex parte obiecti formalis, sed ut eius conditio, uel circumstantia se habeat: quia probatio, inquisitio, examinatio, interrogatio, & confessio criminis, uel delinquentis se tenent ex parte ordinis iuris, quò mediante hæc pœna legis applicatur huic obiecto, uel homini digno illa pœna, sicut in collatione beneficij positio edicti, oppositio, examinatio, & præsentatio hominis non faciunt ipsum esse obiectum, uel hominem dignum, aut indignum, habilem, aut inhabilem, ut ei debite beneficium conferatur: sed est ordo prærequisitus, quò mediante beneficium huic digno, atque morenti licite applicatur. Sic illa testium probatio non facit obiectum formale, puta nocentem, uel innocentem, dignum, uel non dignum punitione: sed est uultus modus applicandi huic, uel illi pœnam, quam ille meretur, & ut oportet. Quod autem est circumstantia in actu morali, hoc est ordo in actu iudiciali, quò & patet ex eodem muni sententia doctorum utriusque iuris distinguendum sententiam iniustam ex defectu iurisdictionis, & causæ, quia scilicet non est peccatum, aut iusta causa condempnationis, aut ex defectu ordinis iudiciali, quia scilicet non accusatur, non probatur, & huiusmodi.

Tum tertio quia maiorem iniustitiam facit iudex occidendo innocentem, non probatum nocentem; quò occidendo nocentem, non probatum nocentem, quia in primo casu deficit tam causa iuste occidendi, quam etiam ordo, & modus iuris. In secundo autem casu solum deficit ordo, & non causa, sed in hoc secundo casu probatio non se tenet ex parte causæ, uel obiecti, nec est de eius ratione formali: quia illa seclusa est de se materia apta, & digna occisionem, saltem in potentia remota: & solum restat, ut ei applicetur per probationem, & sententiã: ergo nec in primo casu adhibita probatio, facit obiectum dignum pœna, aut causam iustam condempnationis, sed id potius præsupponitur.

applicetur per probationem, & sententiã: ergo nec in primo casu adhibita probatio, facit obiectum dignum pœna, aut causam iustam condempnationis, sed id potius præsupponitur.

Tum quarto: quia inter occisionem innocentis probati nocentis, & occisionem nocentis, probati etiam nocentis, est triplex discrimin. Primò quia nulla opinio est an liceat hunc secundum occidere, est autem circa primum. Secundò quòd hæc secunda licite fit scientibus omnibus rei ueritatem, & approbantibus eam: in prima autem non admittitur licita eius approbatio, nisi ab ignorantibus rei ueritatem duntaxat. Tertio quòd in secunda occisione illi nocenti potest licite applicari probatio, & licite scienter testes de eo testantur, quòd est nocens, & illa probatio uera, & legitima est: non autem in prima. Ecce in his tribus differunt illæ duæ occisiones: conueniunt autem in probatione, quia scilicet uterque est probatur nocens. Iam ex hoc sic probatur intentum. Nam ubi est eadem ratio formalis obiecti, uel causæ condempnationis, ibi respectu eiusdem facientis est eadem ratio actus iusti, uel iniusti, & e conuerso. Sed hic non est eadem ratio actus occisionis istorum, ut patet ex triplici discrimine prædicto: ergo nec est eadè ratio formalis obiecti.

Tum demum quinto: quia modò probatio se teneat ex parte obiecti formalis, uel causæ condempnationis, modò non, probatur tamen quòd adhuc sit illicita de se innocentis probati nocentis condempnatio, id què ex parte modi, uel circumstantiæ.

Nam obiectum, uel materia, cui iniuste & male applicatur circumstantia, aut modus prærequisitus ad eliciendum circa eam aliquem actum, certè iniuste, & male applicatur illi talis actus, uel est indebitus talis actus circa materiam, uel obiectum illud: ut si à patrono male assignatur indignus ad beneficium: male etiam id illi à collatore scienter confertur: et si furtum male ordinatur ad eleemosynam, certè mala electio est uelle furari ad faciendam eleemosynam: male etiam quispiam de furto illo scienter faceret eleemosynam. Et est ratio ad idem, quia si actus elicitor circa hoc obiectum, uel materiam propter circumstantiam, sine qua non applicaretur: & circumstantia male illi applicatur: ergo & ipse actus scienter factus, & qui aliquem occidit, quia ipsum odit: & odium male illi applicatur, ita & occisio: & similiter per alios testes falsos male probatur adultera, aut quòd non sit Sortis, male etiam ab ipsa Sorte scienter occiditur, aut cognoscitur, ut sua, etiam si omnes probent. Sic in proposito illa circumstantia, uel modus seu ordo iuris, scilicet testium probatio quòd iste est nocens, qui tamen uerè innocens est, iniuste & male à quocunque applicatur huic obiecto, siue materiam, uel delectat innocentem, quia testes peccant contra iustitiam, & ueritatem: & propter illam circumstantiam, uel modum, scilicet propter illam probationem, tantum iudex scienter illum condempnat, ergo male, & iniuste applicat illi talem condempnationem, quam

aliàs non applicaret. Alioquin si ex duplici peccato aliorum, scilicet ex falsa simul, & iniusta in damnationem innocentis probatione, iusta eius condempnatio, aut iusta causa ad illum iuste condempnandum efficeretur: utique idem fieret, etiam si iudex ipse falsos testes sufficienter probantes contra innocentem moliretur: quia similiter diceretur quòd licet peccauerit in accusatione, & probatione contra illum, non tamen in eius probati nocentis occisione, uel condempnatione. Et ita Iesabel licite occidisset Naboth innocentem probatum nocentem per falsos testes ab ea subornatos, quòd tamen tertio Reg. 21. manifestè damnatur.

Sextodecimo principaliter probatur opinio, quia iudex talem innocentem probatum nocentem condempnando meretur perniciosè contra illum: ergo mortaliter peccat. Antecedens patet. Primò quia ipso facto & uerbo sententiæ damnantis illum propter tale crimen, quòd non commisit, quòd tamen omnes ex tali sententia & condempnatione intelligunt illum uerè commisisse, certè mentitur, sicut & ipsi testes hoc idem illi imponentes, atque dicentes quò ipsa sententia pronunciat. Secundò quia si iudex eodem malo animo, quo & testes, sententiam ferendo diceret cum eis hunc esse criminofum, certè sicut illi, ita & ipse mentiretur, ergo etiam nunc ipso facto & uerbo sententiæ, quamuis non eodè malo animo, & fine, scienter idem dicens uerè mentitur. Nam quòd ante erat mendacium, non mutatur ex animo, aut fine scienter id proferentis.

Et confirmatur prædicta ratio, quia uerbis esse de aliqua propositione, ut hæretica condempnanda: & plurimi doctores decepti illam damnarunt. Pape uerò, aut iudici Episcopo euidenter esset ueritas illius, tunc utique non liceret eidem in aliorum sententiam contra ueritatem sibi cognitam subscribere, sed deberet constanter suam ueritatem ueritatis: ergo similiter iudex nequit contra sibi compertam ueritatem iudicare secundum testium probationes: quia & similiter mentiri uidetur, & dicere illum esse nocentem, quem uerè innocentem notat.

Neque ualet negare consequentiam, sicut negat Soto cum aliis de secunda opinione, dicendo ibi non esse mendacium, ut supra in reprobatone præcedentis euasionis dictum est.

Sed certè prædicta ratio, eiusque confirmatio non uidetur satis solida. Nam eodem modo probatur quòd nec in casu ciuili iudex posset secundum allegata pro aliquo crimine ciuilitè innocentem condempnare: quia eodem modo diceretur quò iudex ipso facto & uerbo sententiæ perniciosè mentitur contra innocentem, & eius honorem.

Igitur potest negari dupliciter quòd iudex mentitur: uno modo, ut ait Soto ubi supra dicendo quò neque iudex, neque sententia uilo modo profert illum esse criminofum, uel homicidam, & huiusmodi: sed solum significat illum esse damnandum, & dignum tali pœna: quòd utique uerè est, quia secunda allegata ea pœna dignus, & condempnandus est, hæc ille.

Sed certè hic modus excusandi iudicem à mendacio non valet: quia expressè in ipsa sententia, & in voce præconis dicitur, & significatur illum talè crimen commississe, & propter id ea pœna condemnari, non autè quia dignus ea pœna, aut quia probatus nocens est.

Ideò alio modo melius ego iudicem à mendacio excusarem: quia videlicet quamuis ille reus in veritate innocens sit: at secundum probata nocens, & criminofus est, & propter tale crimen probatur: quamuis illicitè, & iniuste, condemnatur. Et sententia, voxque præconis simpliciter dicens illum esse criminofum, & crimen illud commississe, sic intelligenda est, vt fertur in foro iudiciali, scilicet secundum probata duntaxat. Et hoc certè verum est: quicquid alii intelligant. Neque iudex iudicando secundum allegata facit contra conscientiam: quæ dictamen practicum, non speculatiuum est: ex quo illi non dicitur eius conscientia quòd malè facit sic iudicando. Et quod Hostien. & alii dicunt quod iudici licitum est contra conscientiam iudicare: certè abutuntur nomine conscientia: volunt enim dicere quòd contra propriam cognitionem, quam in privato habent, possunt secundum allegata iudicare: ideò aliæ rationes præcedentes efficaciores sunt pro hac tertia opinione.

I. G. I. T. V. R. ad rationes secundæ opi. respondet hæc tertia opinio, ad primam distinguendo consequens primæ consequentiæ. Nam si intelligatur sic, quòd iudex non potest sententiam iudicalem tam absolutiuam, quam cõdemnatiuam ferre ex sua sola sciètia priuata, sed quòd requiritur publica, quæ secundum probata est, tunc conceditur illa, & negatur secunda consequentiæ: nõ enim sequitur si sciètia publica requiritur, quòd ergo ipsa sufficiat. Si autem intelligatur quod illa sententia publica ita requiritur, quod est sufficit: tunc negatur vtraque consequentiæ prædicta. Non enim id sufficit ad rectum iudicium, nisi & alia requisita adsint, scilicet quòd sit materia apta tali sententiæ cõdemnatiuæ, qualis non est innocens cognitus talis: aut dummodò non sit alia certior cognitio de eius innocentia, quia illa non scientia, sed error, quamuis publicè non cognitus, aut non æstimatus error est: tunc enim ius naturale fortius prohibet talem condemnare. Et talis scientia priuata, licet non sufficiat iudicialiter absolueret: at sufficit ut teneatur illum non condemnare: quia tunc nec ius, aut potestas humana potest in causa criminali, sicut potest in causa ciuili consensum innocentis, aut veritatem facti vel cognitionis, aut iustitiam causæ supplere, uel mutare, ut supra probatum est. Et similiter respondetur ad confirmationem, distinguendo antecedens, & negando consequentiam.

Ad ea uerò, quæ ibi adducuntur ex Caietano, quòd scilicet id est verum quicquid inde eueniat &c. Dico ibi tria falsa contineri: primum ubi dicitur quod iudex, ut iudex, potius tenetur ad iuris, & officii sui prosecutionem, quam ad curam vitæ, & innocentis, & quicquid inde euenit mali, hoc certè est fal-

sum. Tum primò quia non potest quis suo officio uti, vel iure in notabile præiudicium tertii innocentis sibi cogniti, qui nullo modo fuit in causa talis præiudicii: tenetur etiam quilibet, etiam iudex, curam habere de proximo suo in sui officii executione, ne illi iniuriam faciat in vitæ detrimentum postposito minori commodo, aut damno suo temporalis: neque tunc iudices in præiudicium tertii habentius ad officium suum prosequendū, quod ad cauendum iniuriam aliorum restituendum est, neque rei libertatè tunc operari dicuntur. Tum secundò: quia non incumbit iudici, aut cuilibet cura ut edicti suo iure, uel officio absolutè, & quomodocūq; sed iuste quod iustum est exequi debet Deut. 18. Sicut non incumbit cuilibet cura se defendendi, & officium suum exequendi, puta militi bellando, uel regulatori, aut rectorum emundatori tegulas deiiciendo, uel aliis officialibus alia sui iuris officia faciendo, quomodocūque: sed seruato moderamine inculpatae tutelæ, & debito modo, & ordine, & iusta causa existente: sic iudici non circa quemcūque, nec quomodolibet, sed circa materiam aptam, uel causam iustam talis sententiæ & omnibus aliis requisitis existentibus, suum officium prosequi incumbit: talis autem materia, aut causa iustæ condemnationis certè non est is, qui innocens à iudice cognitus est. Tum tertio: quia licet iudex, ut iudex, plus curare debeat debita sui officii executionem, quam vitam alterius alere, aut nutrire, siue fouere suo officio dimisso, & quam illam lædere, quado læsio illa sequitur extrinsecè, vel indirectè, simul & per accidens, ex officii sui executione: puta si ex iusta eius sententia aliàs, & officii executione, videlicet si ex alicuius potentis, aut diuitis nocentis probati nocentis condemnatione sequitur alterius scandalum, aut rixa multorum repugnantium, ubi innocens aliquis occideretur, & huiusmodi: quia tunc potius scandalum nasci permittitur, quam ueritas, scilicet vitæ necessaria, relinquatur. Quod est verum adhuc, nisi maius malum ex tali rixa, aut scádalo sequeretur, tunc enim pro vitando maiori malo minus malum eligendum, & à talis sententiæ iustæ executione suspendendum esset. At verò quando læsio uitæ alterius, videlicet cogniti innocentis, sequitur intrinsecè ex obiecto, aut directè, siue per se, siue per accidens, ex usu talis officii: tunc falsum est quòd plus debet iudex curare sui officii prosecutionem, quam læsionem vitæ innocentis: aut quicquid inde succedat: immò sicut inuasus defendendo tenetur cum moderamine inculpatae tutelæ vitam proximi curare, si id salua sua vita facere potest: ita & iudex etiã cum sui officii iactura tenetur curare, ne vitam lædat innocentis, ipsum morti damnando. Talis namque cõdemnatio, uel sententia præcipiendo, & tradendo eum ad mortem, sicut & nocentem, certè directè vitam lædit illius: & hæc læsio intrinsecè, & directè, siue per se, siue per accidens, de quo latius infra, ad talem sententiam sequitur ex officii prosecutionem.

Quòd si obiciatur quòd sicut curatus ex officio

licitè dat Eucharistiam peccatori occulto cognito publicè petenti, vt suo satisfaciatur officio alio qui iniuriam illi faceret petenti: ergo similiter iudex licitè suum prosequitur officium ad petitionem populi, vel partis, condemnando innocentem supradictum.

Respon. negando consequentiam. Nam est discrimen: illic enim curatus ille facit bonum ex obiecto, & directè: malum autem, quod ibi est, prouenit indirectè ex circumstantia, vel malitia ipsius, cui Eucharistia datur: quia curatus commodè vitare non potest, sacramentum illi denegando: ideò indirectè per accidens tale malum sequens ex prosecutione officii non curato, sed ipsi peccatori suscipienti imputatur. Hic autem in condemnatione cogniti innocentis iudex facit malum ex obiecto, atque directè: quod ex nulla causa licet illi etiam suum officium prosequenti.

Ad 2. dist. Caietani.

Secundò dixit ubi supra Caietanus quòd sicut in uasus licitè prosequitur suum ius se defendens nõ curando de vita inuasoris: & bellator licitè cum nocentibus occidit innocentes victoriam prosequens, ita & iudex suum officium prosequendo, licitè occidit supradictum innocentem: quia utrobique illa occisio per accidens est.

Sed certè id falsum & magnū discrimen est. Primò quia omni iure licitum est ex obiecto inuasorem occidere, sicut & vim vi repellere, cum moderamine inculpatae tutelæ: & maior cura mihi incumbit vitæ meæ seruandæ: quam alterius: illicitum autem ex obiecto, aut de se est occidere innocentem cognitum: ideò dum illum seruare potest, iudex utique tenetur, etiam cum sui officii detrimento. Secundò quia inuitus inuasor, & bellator potest à suo actu cessare: & ex culpa sua prosequitur illum: ideò inuasus licitè sui defensionem, & victoriam, vel ius prosequendo potest illos occidere, quorum mors ipsis imputatur, qui causa eius sunt. Innocens autem nil mali fecit, vnde contra ipsum cognitum innocentem, vel iudex, vel alius habet ius ad occidendum, vel officium aliquod prosequendum. Nec in potestate illius innocentis est se ab illo suo damno liberare: ideò non sibi, sed scienti iudici, & potenti vel illū liberare, vel ab officii executione cessare, mors illius imputatur. Tertio, quia illa inuasoris occisio est de per accidens: quatenus ibi finaliter, & directè prætenditur vitæ ipsius inuasi defensio, quæ si sine morte inuasoris cessantis, vel fugientis posset haberi, certè inuasus ab illius occisione desisteret: sed ideò talis eligitur occisio, vel ut mediū, vel ut effectus suæ iustæ defensionis, quia aliter defensio hæc finaliter intenta haberi non potest, vt de hoc latius infra, q. 38. habetur. At verò cognito innocentis occisio, non nisi per se, & ex intentione, & directè, & ideò illicitè à iudice fit: nec rectè eligi potest, ut mediū, vel ut effectus prosecutionis sui officii, dum præposterus, & iniquus esset ordo iudicii, si ideò homines nocentes, vel innocentes iudicialiter occidantur, vt iudices suo fungantur offi-

cio: cum potius ideò fungantur officio, vt nocentes puniantur, & feruentur innocentes. Dum ergo fungens officio iudex, condemnat innocentem, ideò agit ac si preposterè, & ex intentione ipsum occidat, vt suo tandem fungatur officio, quod certè illicitum est. Nam quomodocūque id faciat, talis eius sententia in illius innocentis eodem modo, sicut in occisionem nocentis directè, & ex intentione tendit, & fertur. Quicquidem innocens si sicut in uasor effugere sinat, id quod sicut inuasus, ita & iudex facere tenetur: certè iam neuter istorum suum ius contra illum fugientem, ille se defendendo, hic illum ad mortem condemnando, prosequi potest. Quartò quia quando in bello iusto licitè innocentes cum nocentibus occiduntur: id ita indirectè, & per accidens fit, quia videlicet non commodè possunt innocentes à nocentibus separari, & directè iacula, & occisiones ex intentione in ipsos tantum nocentes diriguntur: à casu autem simul cum eis innocentes contingit occidi: vnde non liceret iacula dirigere contra innocentes cognitos solum, neque simul cum nocentibus, si commodè ab eis possunt separari: sicut neque in equo fugiens pro suæ vitæ defensione potest puerum in via iacentem, cognitumque proterere, vt seipsum fugiendo seruet incolumè: quia non potest quis cum iniuria tertii suam vitam seruare, etiam si ius eius seruando prosequatur: ergo nec iudex suum officium prosequendo iniuriam innocentis cogniti potest illum directè morte damnare.

Tertio dixit Caietanus ubi supra quòd iudex innocentem condemnando, nec directè, nec ex intentione illum occidit, nec est homicida, quia uoluntate crimina distinguuntur. Sed hoc etiam est falsum. Nam si intelligatur illa maxima, cum uoluntate &c. de sententia excomm. sic quòd non erit crimen, ubi bona fuerit finis intentio, id certè omnino falsum est, ut patet de fornicatione, mendacio, periurio, furto, & similiter de homicidio, aut innocentis occisione, quæ mala sunt quacunque bona fiant intentione. Si uerò intelligatur quòd requiritur aliqua intentio finis, vt crimina imputentur, benè quidem: sed sufficit quòd hæc sit virtualis, vel interpretatiua, etiam si non sit actualis, vel formalis in tale peccatum tendens: sufficit enim quòd intendit illum facere, ad quem scit, vel scire tenetur tale malum necessariò sequi, vt huic tale malum imputet, & talis sit criminofus. Vt qui intendit fornicari, aut mentiri, licet nolit, nec intendat Deum offendere: certè illū offendere virtualiter intendit, postquam uult actum, ad quem scit ex lege Dei offensam sequi, & qui intendit actum, ad quem sequitur illum esse sacrilegium, puta qui uult furari, vel fornicari in ecclesia, aut cum moniali licet nollet illam rem esse in ecclesia, nec mulierem illam esse monialem, certè sacrilegii, uel stupri reus est. Et qui sagittat, uel tegulas admittit ubi præuidet, vel præuidere tenetur homines vt plurimum esse, uel transire, licet non intendat eos occidere: tamen uolendo sic sagittare,

3. Dist. Caietani.

ad 1. q. 38.

ad 1. q. 38.

Resp. ad 1. variationum. 2. opin.

Ad primam dist. Caietani.

agittare, iam virtualiter vult eorum occisionem sequentem, & illi imputatur: etiam si ex ignorantia crassa id faciat. Multo ergo magis q sine vlla ignorantia intendit actum, puta sententiam condemnationem, ad quam scit infallibiliter, & semper de lege, & de facto sequi occisionem ipsius innocentis, certe virtualiter ipsam mortem intendit, & imputatur ei. Nō sic agit qui occidit inuasorem: tūm quia ex intentione, & actu defensionis, non semper, nec ipsa sequitur inuasoris occisio: ex quo si vult potest ab inuasionē cessare, & fugere, & ita eius cessabit læsio vel occisio: tūm etiā quia inuasus pro suæ vitæ defensionē cogitur ab ipso inuasore ad ipsius occisionem, quorum neutrum est in iudice, cuius sententiam & manus innocens effugere non potest; quem ligatum tenet ne euadat: & ne iudex ab ipso innocente cogitur ad illum occidendum. Ideo inuasorem occidēs, nō est, nec dicitur formaliter homicida: iudex autem sic condemnans ad mortem cognitum innocentem, ideò & ad culpam, & pœnā ea mors illi imputatur. Et ita patet plena ad primā rationem responso.

Respon. ad
2. rationem.

Ad secundam rationem secundæ opinionis responso. concedendo primam consequentiam, si intel ligatur quod non debet illum absoluerē per sententiam iudicalem, sicut neque condemnare ex sua priuata cognitione. Negatur autem si intelligatur quod non debet illum de facto absoluerē dimittēdo carcerem apertum, ut fugiat, uel alio modo: tenetur enim ad id, & commode potest, vt supra dictum est. Negatur etiam quod in secundo discursu ibi subsumitur in minori, quod scilicet carcer perpetuus morti æquiparatur. Neque enim hic carcer, aut captiuitas, morsque ciuiliū simpliciter morti æquivalent naturali. Negatur etiam ipsa secunda consequentia: nō enim sequitur quod si per priuatā cognitionem tūm non pōt iudex etiam nocentem iudicialiter absoluerē, vel condemnare, possit per publicam quemlibet etiam innocentem damnare: quia vt diximus deficit materia, vel iusta causa cō demnationis huius.

Replica.

Si replicetur, vel debet secundum allegata: vel secundum cognitionem priuatam iudicare, vel dimittere causam indeterminatam, & vt ille innocēs fugiat, aut de facto illum absoluerē. Si secundum allegata habetur intentum, si secundum cognitionem priuatam: ergo debet illum innocentem etiā iudicialiter absoluerē, id quod omnes negant. Si debet illum remittere ad superiorem, & superior ipse princeps debet, & potest, dimittere, de facto autem causam indeterminatam relinquere, & ne procedatur in ea præcipere: tunc non prouideretur reipub. & eius omnibus causis debite terminandis.

Respon.

Respon. quod regulariter secundum allegata est iudicandum, excepto quando in casu criminali iudex certo nouerit innocente: tunc enim non debet iudicialiter illum condemnare, nec absoluerē:

sed vt diximus de facto, vt commode potest, libera re, vel à iudicio cessare, & ad superiorem remittere &c. Qui quidē supremus princeps cognita eius innocentia, non quidem iudicialiter, sed de facto ex speciali gratia cum liberū abire permittat, uel iubeat in tali causa non procedi. Nec est inconueniens quod multa peccata, multaque causæ in hac vita sciri, aut puniri, aut iudicialiter determinari nō possint, neque id facere expediat, sed diuino iudicio relinquatur. Neque propter hoc regulariter de finit reipub. ex causis terminandis sufficienter esse prouisum: quod princeps in casu, & ex causa benigne cum aliquo supra suam legem agat. Neque ex hoc aliis iudicibus datur ansa relinquendi iustitiæ: quia quod iudex supremus ex suprema facit potestate, & gratia, non est ab aliis trahendum in consequentiam: maximè, ut diximus, quando princeps id facit ex causa, & ne superius ius diuinum & naturale scienter ipse transgrediatur, cognitum innocentem condemnando.

Ad tertiā rōnem secundæ opinio. responso. negādo tam antecedēs, quā consequentiam: tum primò quia propter quæcunque bona sequentia, & mala vitanda, & reipub. vtilitatem promouendam, non sunt faciendā mala, qualis est occisio innocentis, vt supra latius in prima & secunda ratione probatum habetur, quod hæc electio ad talem finem peruersa est, & quia maius malum eligitur pro vitando minori. Nam quæro quare malum est non punire nocentes? Certè non nisi quia id vergit in damnum reipub. & præcipuè innocentis, atque bonorū, quorum pacem illi perturbant. Nunc autem ipsum iudicium, quo condemnantur innocentes, vergit in damnum ipsorum: dum iudex, à quo effugere non possunt, impunè eos punit atrocius, quā læderentur ab aliis nocentibus, quorum manus multipliciter facto & iure effugere possent.

Secundò quia lex præcipiens secundum allegata occidi innocentem, si qua est, magis reip. nocet, ipsum iudicē deteriorē reddit, dū vt iudicis malitia raro contingens caueatur, instituit puniri innocentes contra ius diuinum, & naturale. Sicut iniusta esset lex, quæ singulis annis vnum hominem, siue nocentem, siue innocentem, iuberet occidi ad terrorem aliorum, vt videlicet homines ab homicidiis, & adulteriis, aliisque peccatis frequenter accidētibus timorē illius pœnæ abstineant. Neque pro culpa iudicis iniuste iudicantis liceret vnum innocentē occidere, ne amplius iudex culpabiliter omittat rectum facere iudicium: ergo nec in casu pnti idē licet, ne iudex rectè iudicare prætermittat. Nā & sic inefficax extrinsecum, incertumque remediū tam certi mali, mortis videlicet innocentem, assumitur, vt malitia iudicis per accidens, & incerta, & raro contingens euitetur. Adde quod & per talem legem, siue remediū, maximum reipub. bonum, scilicet viri boni & innocentes tolluntur, vt minus malum, scilicet iudicium malitia futura, & incerta caueatur. Nam secundum B. Thom. secun-

Respon. ad
rationem.

da secundæ quest. 64. art. 6. per mortem innocentium non promouetur, sed tollitur bonum reipublicæ, quia prouer. 11. In multitudine bonorum exaltabitur ciuitas.

Tertiò quia ex hac lege potius daretur ansa iudicibus, & testibus, & hominibus malis ad magis nocendum innocentibus: quia scientes id esse licitum, certè prauis iudicēs liberius dissimularent resellere testes falsos, immò tam ipsi, quā alii ipsos subornarent contra innocentes sibi odiosos, quos prætextu iustitiæ vellent occidere.

Quartò quia minus malum est aliquando sine nocentes sine punitione, quando videlicet commode id fieri non potest, ex defectu potestatis, uel probationis, uel propter cauenda alia mala maiora ex punitione imminētia, ut sæpè contingit multa mala impunita relinqui, quā occidere cognitos innocētēs, ut supra in secunda ratione principalis huius tertiæ opin. probatum est.

Respon. ad
4. rationem.

Ad quartam rationem secundæ opin. responso. negando consequentiā: tum primò quia ex membri sanis cōseruatione, nisi pro corporis salute exponatur, impeditur bonū totius: ideò pro totius corporis salute exponendum est. At uerò ex cōuersatione innocentis non periclitatur, sed potius promouetur reipub. bonum simpliciter, quauis ad tempus uel secundū quid ledatur, quia Deus id ita suo alto consilio, & prouidentia, disposuit secundum B. Tho. ubi supra in respon. ad tertium dictum est: tum secundò quia, ut optime ait Soto de iusti. & iure lib. 5. q. 1. art. 7. cum homicidium non sit per se bonū, immo potius est priuatio vitæ, quæ bonum hominis est: ideò nunquā sit licitum, nisi ex fine, cuius est pro se medium necessarium: & tunc reipub. potest exponere ciuem, quando id necessarium est, ad pugnandum, & resistendum hostibus: quia tunc est per se necessarium medium: non autem quādo est tantum necessarium & malitia alterius. Sed mors innocentis nunquam hoc modo est per se & necessaria reipub. ergo non licet reipub. pro sui liberatione innocentem tradere morti: nec hoc illi præcipere, neque quod illi lapidi, aut bombardæ se exponat, si nulla inde defensio, vel uictoria, aut vtilitas reipub. speratur: quia non est absolute domina vitæ ciuium suorum, sicut Deus, qui ideò solus habet potestatem in uitam innocentis, quauis reipub. possit innocentem à morte non defendere, ut maiori periculo ipsius prouideat.

Si dicas, si quis minaretur tibi mortem, nisi manum, uel linguam traderes abscindendam, posses utiq; vt vitam seruare, licet nō sit necessarium, nisi ex malitia alterius: ergo similiter reipub. posset tradere innocentem.

Respon. concesso antecedente, negando consequentiam, quia membrū nō pōt habere esse distinctum per se sine esse totius: sed ab ipso esse totius suū esse habere: nec est aliquo modo propter se, sed propter totum: nec per se est capax iuris uel iniuriæ: homo autē licet sit pars politica reipub. est ta-

men naturaliter suppositū propter seipsum existēs, atq; adeò per se capax iniuriæ, cui & respu. tenetur sua iura seruari, nec potest illi talem iniuriam irrogare. Et licet ipse innocens teneatur aliquādo proprio se offerre periculo, vt cōe reipub. caueat: nō tū ad id iure cogi potest: quia non potest, quia non tenetur de iustitia, sed de charitate: sicut stat me ad gratiam, uel ad elemosynam teneri, ad quam iure cogi nō possum. Et ita patet ad quartam rationem etiam secundum ipsum Soto plena responso.

Ad confirmationē respon. q in illo casu, quando sola uia confessionis id nouit, deberet iudex secundum allegata Paulum probatū reuocare: tum quia cognitio eius innocentis, quam habet solum ex cōfessione, reputatur ac si nō esset: quia videlicet ex ea ad forū exteriorē vllō modo procedere nō pōt: saltem per eam nullus impeditur cū debita tutela uti iure suo: tum etiam quia illa notitia non est certa: quid enim scit confessor si ille in sua cōfessione mentitus est? q si et alia uia euidenter nouit innocentē, tunc illā cautè declarando, sine præiudicio sigilli sacramentalis tenet illū nō cōdēnare.

Ad quintam rationē secundæ opin. Responso. cōfessio antecedente negatur consequentiā. Et ad eius primam probationē negatur esse simile. Nā iudex etiam sub ex cōmunionē præcipiens illum cū secunda cohabitare, non est efficax causa fornicationis illius maximè quia iā docet ecclesia in d. c. inquisitioni, q non debet ei cōmisceri. Iudex autem condemnans innocentem est efficax, & directā cā mortis illius, ut supra sæpè, & præcipuè in 5. rōne huius tertiæ opin. dictum est. Ad secundā autē probationem id negatur: nam ut patet ex responso ad tertiam & quartam ex B. Tho. mors innocentis nō bonum, sed malum reipub. cedit.

Ad sextam rationem secundæ opin. responso. q illud in ore duorum, uel trium &c. intelligitur dupliciter, & utroq; modo nil facit contra tertiam opin. Primo modo intelligitur negatiuè: ad hūc sensum q scilicet nullus quantuncūq; nocēs occidatur, nisi ordine iudiciario duobus, aut tribus testibus probetur, ut expresse declaratur Leuit. 35. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimoniū nullus cōdemnabitur, vbi prius meminit homicidæ, deinde testiū. Et ita præsupponitur verus homicida ad probationē alius ab eo, quæ testes sua tantum faciūt probatione. Sed ex hac auctoritate sic intellecta nō sequitur q vbi fuerit innocens probatus nocēs duobus aut tribus testibus, sufficiat ad licitè illum occidendum, ut supra probatum est.

Secundo modo intelligitur affirmatiuè ad hūc sensum, quod duobus uel tribus testibus probatus nocēs puniatur: sed cum limitatione, scilicet nisi aliud certius de eius innocentia constet. Et quod hæc limitatio ibi intelligatur inde patet, quia aliis posset iudex illum innocentē cognitū liberare, sed omnino condemnare, ut ibi dicitur ad literā. Item quia si non opus esset nisi ut probetur nocēs: iam et non opus esset q iudex sciens innocentē constat

Respon. ad
conf.

Respon. ad 5.
rationem.

Respon. ad 6.
rationem.

non dicitur

testes refellere, & veritatem indagare, ut fecit Daniel circa Susannam. Si dicas quod ex alio iure diuino & naturali, habetur quod iudex debet, ut po- test, innocentem liberare, & refellere testes, & veritatem indagare: Ita etiam ego dico quod alio iure diuino & naturali habetur quod ultra probationem testium sunt alia requisita ad iustam condemnationem alicuius, quod scilicet sit debita materia condemnationis, qualis innocens cognitus non est.

Ad aliud scilicet quod plurium testimonium debet praevalere, Respond. quod intelligitur ceteris paribus, id est dum de huius, uel alterius partis veritate nil certius constat, ut habetur Exo. 23. Non acquiesces plurimorum sententiae, ut a vero deus: tunc enim dum de veritate non constat, standum est plurium testimonio, quia pro ueritate praesumitur. Item intelligitur quod praeualeat plurium testimonium ad iudicialiter absolendum, uel condemnandum, quando sententia ferenda est: secus ad non condemnandum; tunc enim vnus certius sciens veritatem debet testimonium praeualere. Et ita patet quod standum est ueritati, quam iudex ab ore testium uenatur, quando nil aliud certius constat: non autem quando ipse priuatiu certus nouit ueritatem, ad criminaliter condemnandum innocentem.

Et nota quod illud in ore duorum &c. quatenus est morale, ualeat in lege noua ad hunc sensum, ne scilicet quis condemnatur, nisi sufficienti testimonio conditus: quodque sufficientibus testibus probatum debet haberi pro uero, nisi aliud certius constet. Quatenus autem est iudiciale, puta quod duo, uel tres testes sufficiant, hoc non habet vim in lege noua, nisi secundum quod humana lege ordinatur. Nam in aliquibus causis plures, in aliquibus pauciores testes requiruntur, quauis regulariter duo uel tres requirantur, & sufficiant.

Ad septimam rationem secundae opin. Respond. quod antecedens est uerum regulariter quod scilicet secundum allegata est iudicandum: quod intel- lige nisi aliud certius de alicuius innocentia constet, tunc enim non est morti damnandus, etiam si probetur nocens, ut supra dictum est: quia ius fortius naturale, atque diuinum ita dicitur: sicut ex c. inquisitioni. de senten. excommunic. quauis iustae sententiae parendum sit: non tamen tenetur quis cognoscere quam certo scit non esse suam: quauis iudex secundum allegata iuste iudicet, & praecipiat illam tenere, ut suam. Nec aliud probant omnes illae auctoritates ibi adductae. Dico enim ad cap. iudicet. 3. quaestio. 7. & 2. quaestio. 1. cap. 1. S. mper. ad l. illicitas, quod id est uerum regulariter, ut dictum est: & similiter ad cap. Summopere. l. 1. quaestio. 3. immo & potius facit pro hac tertia opinione: dum ibi dicitur quod causis primo diligenter uentilatis cum res, quae ignoratur, plene ad notitiam uenerit: tunc diuina & humana lex resoluitur, & sic iudicetur non ex cor-

de nostro, sed ex precepto diuino. Similiter respon- ad cap. pastoralis, quod etiam loquitur in causa ciuili, de qua in prima parte huius tertiae opin. dictum est. Et idem dico ad cap. 1. de officii. ordin. quod loquitur in causa ciuili, de qua iudex ecclesiasticus cognoscit. Et ad replicam contra euas- sionem ibi positam, ubi dicitur quod idem est iudicare secundum leges, & secundum allegata: Respon. esto ita sit: quod tamen non conceditur, neque enim probationes testium siue sunt leges, quauis per eas ueniat ad legum obseruantiam. At uero id esset uerum, quando iudicando secundum leges non fieret contra aliud fortius ius diuinum, uel naturale, ut saepe dictum est. Ad confirmationem Respon. illa maior est uera, dum de notabili praedictio: tertii non constat aliquid certius: ut de hoc latius infra libro 3. de conscientia quaestio. sexta habetur: in casu autem praesenti constat de praedictio: uita innocentis, & ita ratio non praecedit.

Et per haec patet etiam respon. ad ea, quae in corollariis secundae opi. habentur, quomodo consequenter ad hanc tertiam opi. dicendum est, quod scilicet, quando iudex uidet quod non, nisi per remissionem ad superiorem, uel per cessionem officii potest innocentem a morte liberare, utique tenetur contra primum & secundum corollarium: & similiter minister executor potius tenetur suo cedere officio: quam ad praecceptum, uel sententiam iudicis cognitum innocentem occidere, uel mutilare, quod est contra tertium corollarium secundae opinionis. Quare frater Barnabas de Rosalibus in suo tractatu de ueritate opinionum fol. 95. tenens primam opinionem supra posita tam quoad iudicem, non uidetur consequenter loqui, dum ait quod ordinarius, & etiam executor sententiae, sui legati, uel superioris, tenetur eam exequi etiam in criminalibus contra innocentem cognitum probatum nocentem, si non potest commodè efficere, ut ab hoc onere exequendi imposito ipsum absoluat. Et ratio eius est, quia iste agit ut minister obedientiae coactus, non potens subterfugere ministerium, uel obseruantiam denegare: iudex autem superior, qui nulli subest, sine his inconuenientibus potest, & ideo tenetur, cedere officio potius, quam ipsum innocentem condemnare. Haec ille. Sed certe, si bene perspiciatur, eadem ratio militat in legato, uel in iudice superiore, quae in ordinario, & in ministro sententiae excoctore: Nam uterque licet potest, & ideo debet, suo cedere officio, seu ministerio: & stante officio manet in utroque obligatio, uel necessitas sententiam ferendi, & eam exequendi: secundum leges, uti supponitur in casu quaestio: huius, quam ad hunc articulum ultimum, ubi supra, strinximus.

Tandem aliam rationem satis syluestrem, uel si maius plebeiam, pro supra dicta sua secunda opi. Syluester facit.

Syluester facit. Quia inquit, Beatus Thomas illam opi. tenuit: qui semper a Deo consilium, & ueritatem in omnibus suis scriptis petebat: & ei dominus reuelabat. Nam & ipsi officium, uel etiam materiam de Eucharistia scribenti a Christo dictum est, Bene scripsisti de me Thomas: in super quia eius doctrina per ecclesiam approbata est, quod fit ut eius opinioni standum sit.

Respon. ad 8. rationem.

Respon. negando consequentiam: non enim sequitur, nisi quod ubi constiterit sufficienter illum ex diuina reuelatione aliquid habuisse, ei credendum, uel standum est. Constat autem minimè de hoc: quasi uero oporteret quod si ipse sanctus doctor aliquando, id etiam semper peteret a Deo: etiam infallibiliter petita omnia obtineret, maximè ubi talis cognitio ueritatis non esset simpliciter necessaria ad salutem, immo & aliquando eius occultatio eidem expediret ad humilitatem: ut uidelicet sciant gentes etiam sancti, atque doctores, quod homines sunt, & peccare saepe, et errare possunt, id quod ipsa constat experientia: sed neque quia semel, aut bis, illi dictum est, Bene scripsisti de me Thomas, idem protinus de omnibus suis scriptis tenendum est. Neque eius doctrinae approbatio per ecclesiam, tanquam sacrae scripturae canonizatio, praui prudentum, & consistorii ecclesiastici examinatione iudiciali diffinitione facta est: ita ut illi tanquam fidei, aut decretis ecclesiae standum sit, in qua nihil omnino falsi contineatur. Constat enim eum in multis a multis doctoribus, & uniuersitatibus, communiter non teneri, sed ei contradicere, & ipsum a seipso tacite quandoque retractari, & tanquam dubia, & opinata multa nobis ab eodem disputata relinquere. Igitur ipsius sancti doctoris doctrina sic est per ecclesiam approbata, quod pro maiori parte uera & utilis: & in aliis probabilis, uel opinabilis, ut ab eo traditur, in ueneratione habenda est: sicut & aliae doctrinae sanctorum, atque doctorum scholasticorum, puta Bonauent. Alexand. de Alef. Scoti, & aliorum eiusmodi: quas ecclesiam in suis scholis, & uniuersitatibus, & alibi publice legendas omnibus fidelibus tradidit, & approbavit. Et hoc modo est praeter aliis specialiter approbata doctrina Beati Thomae, ut de hoc latius agit Gerson in tractatu de sex gradibus ueritatum catholicarum alfab. 14. g. & habetur de hoc in fine eorum Parisiensium condemnatorum: & Abulensis in suo defensorio par. 2. cap. 81. & 82. hoc pulchre prosequitur.

Resolutio.

Quae igitur harum opinionum uerior sit, nostri non est arbitrii diffinire, tantum consulerem illam secundam opinionem B. Tho. quae & magis communis est, esse sequendam. Iure nanque naturali, atque diuino seruare tenemur iustam legem superioris: iusta uero lex ea est, quae bonum commune maius priuato praeponeat, & minus damnum maiori postponat: talis autem uidetur lex dictans, etiam in casu mortis, tam absolueno, quam condemnando secundum allegata, & probata esse iudicandum:

quia aliàs generaliter uia ad multiplices iniustitias, & fraudes, & mortes hominum innocentium aperiretur, unde cumque; & quomodocumque; haec mala proueniant: ergo uti superius in secunda opin. dictum est, ius naturale dicitur ita generatim a iudicibus esse faciendum. Quo non obstante princeps, qui est supra legem, qui eam condere, & derogare potest, utique poterit reum probatum nocentem, quae ipse priuatiu certo nouerit esse uerè innocentem absolueret, ut aiunt Alber. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. praesid. & Cy. & Bart. & alii in l. 1. c. ut quae desunt aduo. & Felin. §. quia uero. c. pastoralis. de offic. delega. maximè si, ut ait Caiet. ubi supra, ipse princeps palam testetur se id certo priuatiu scire: ut ita populo satisfiat, & scandalo praeuideatur. At uero eum, quem ipse priuatiu nouerit esse reum, atque nocentem, probatum tamen innocentem, non debet condemnare, sed immunem a poena iudicare: nisi delictum ita atrox, ac perniciosum esset, ut reipub. ualde conueniret eius auctorem publice puniri. Sic tenet Couarruias in resolutionibus lib. 1. ca. 1. Vbi & ait nu. 8. & li. 2. ca. 10. quod iste uerè reus, ac nocens, qui in iudicio non est probatus nocens, sed potius innocens apparet, debet a iudice non solum absolui ab instantia, uel obseruatione iudicii, sed etiam diffinitiuè ut amplius de eo crimine accusari, aut iterum iudicari non possit, nisi aliquid aliud denuò superueniat, uti ait glos. in c. de his criminibus. de accusa. & communiter doctores ibidem & Ioan. Andr. Calde. Cardina. & Panor. & alii in d. §. quia uero, contentur. Ordo namque iudicarius, quauis sit de iure gentium, & regulariter obseruatus, potest tamen & debet aliquando a principe, & raro ab aliis non seruari ex causa urgente speciali ad reipub. bonum urgente, uti hoc etiam aiunt Soto de iustitia & iure lib. 1. quaestio. 1. art. 3. in respon. ad primum argumentum & lib. 5. q. 3. art. 3. Et Nauarro in summa cap. 2. §. 9. & 10. Et de hoc etiam superius in principio huius quaestio: dictum est. Ad idem etiam est Syluester homicidium. primo quaestio. secunda. §. 3. & titu. conquisitio secundo, quaestio. 11. et titu. iudex primo, quaestio. 5. et titu. sententia quaestio. 4. et 5. et titu. citatio quaestio. 9. & hoc habet saepe ueritatem in religionibus: ubi iuris ordo ex rationabili causa non semper obseruatur.

QUESTIO TRICESIMA OCTAUA.

Utrum pro defensione uita liceat occidere iustum inuaforem.

RESPONDEO Hic alterum certum, alterum dubium est. Certum quidem est quod uim repellere licet cum moderamine inculpatae tutelae pro sua uita defensione: quauis inde mors illius inuaforis iniusti sequatur, idque ita fore praeuideatur. Respon.

cus si iuste quis alium inuadat, ut superior subditum, rebellem, ad punitionem, ut habetur in ca. si uero primo de sentent. excomm. & dist. 1. cap. ius naturale, tametsi aliqui doctores, quibus fauere uidetur Augustinus de libero arbitrio libr. 1. cap. 5. dixerint non esse licitum alicui priuato hominem occidere pro suae uitae defensione: sed solum humana lege id esse permissum, quia scilicet apud homines non punitur, quia sic expedit reipublicae, ut glossa in cap. quod militare. 23. q. 1. refert.

Dubium autem inter doctores adhuc est, quo animo, & intentione, aut quomodo talem inuasorem iniustum liceat occidere, vtrum videlicet suam vitam defendenti licitum sit velle ex intentione directe occidere ad praedictum finem suae defensionis, puta collum eius, aut pectus, gladio, siue certa sagitta, uel globulo ignito transfigendo: & hanc certam eius occisionem an liceat eligere ex intentione, & certo proposito, ut medium necessarium ad finem conseruandi vitam propria: sicut medicus ex intentione, & certo proposito, pharmacum, uel uenae percussione, & sanguinis minutionem licite eligit, ut detur, & fiat, infirmo, & membri putridi abscissionem facit, & vult, ad eius sanitatem consequendam: aut sicut miles in bello, & iudex, ministerque iustitiae directe, & licite vult, & ex proposito eligit hostem reipublicae aut malefactorem occidere ad reipublicae defensionem, uel ad pestilentibus hominibus conseruationem.

1. Opinio.

RESPON. in hoc est duplex opinio. Prima est multorum doctorum, quos etiam sequitur Alexander, de Ales. in tertia par. quaest. 34. membro secundo, artic. ii. §. 2. in responsione ad secundum & quartum argumentum quam etiam probat Turrecremata in decreto distin. 50. cap. de his clericis, arti. primo, quauis etiam probent aliam secundam opinionem. Beati Tho. quae infra habetur. Hanc etiam opinionem expressè tenet Nauarro in sum. ca. 15. nume. 2. & alibi: & Syluester homicidium primo, quaest. 5. Item Soto, vbi infra allegatur, licet in verbis tenere videatur cum secunda opinione sequente beati Thomae: at uero in sententia, si bene inspiciatur, hanc primam sequitur opinionem, quod scilicet homini priuato ita licitum est ex intentione, vel electione, occidere iniustum vitam inuasorem cum debito moderamine, sicut & iudici, & executori iustitiae, aut militi in bello licitum est ex intentione idem facere pro sua simul, & boni communis, aut reipub. defensione: & eam occisionem eligere potest, non quidem ut finem, sed ut medium ad finem conseruandi vitam, & in ordine ad ipsam.

1. Ratio.

Quae opinio probatur tripliciter. Primo, quia in hoc vterque est minister legis, & executor: & in vtrisque est auctoritas publica, id est, lex id concedens, quauis diuersimode. Nam sicut iudex, & iustitiae executor, uel militans pro-

republica, ex lege fit eius minister ex officio, ut ex iustitia licite occidere possit: ita etiam quilibet ex concessione legis naturalis, & humanae, per legem diuinam approbatam, uel saltem non reprobatae, fit minister legis ipsius ex necessitate, ut uidelicet in casu necessitatis cum debito moderamine iniustum inuasorem occidere possit: sicut laicus in necessitate est, aut fit minister baptismi ex concessione legis diuinae: sacerdos autem ex officio. Igitur sicut iudex, aut iustitiae executor, aut miles malefactorem, & inuasorem ex intentione licite occidere potest, & sic occidendo dicitur ut minister legis, & eius, aut publica auctoritate id licite facere: ita & de quolibet occidente suum inuasorem iniustum eadem ratione dicendum est. Ad quod allegat hanc opinionem Ambrosius in lib. de paradiso dicentem, Nec is, qui homicidium aliquod inuitus fecerit, extra ministerium est. Sed hoc apud Ambrosium ego reperire non potui. Sed hanc ratio non videtur sufficiens: quia occidere auctoritate legis concedentis, nec est, neque sonat idem, quod occidere auctoritate publica: aliam enim comedens cibos prohibitos in necessitate, auctoritate legis id concedentis, diceretur id facere auctoritate publica, & similiter laicus & infidelis in necessitate baptizans.

2. Ratio.

Secunda ratio, quia ea, ut eodem modo facta occisio inuasoris eodem iure excipitur a lege generali prohibente hominem occidere, & unicuique conceditur, quae & quomodo ipsa hominis occisio omni iure generaliter prohibetur: sed haec, quae generaliter prohibetur, est occisio ex intentione tantum, ergo & haec eadem inuasoris occisio facta ex intentione eodem iure excipitur, atque conceditur. Antecedens pro utraque parte probatur, tum quia exceptio fit a regula, uel prohibitione generali eodem modo sumpta, & ab eo, quod in generali comprehenditur, ut constat, & ait glossa in principio tituli de regulis iur. lib. 6. tum etiam quia sicut hominis occisio generaliter, & indistincte prohibetur: ita & inuasoris occisio eodem iure generaliter, & indistincte conceditur. Nam ius non distinguit vtroque ex intentione, aut non ex intentione. Nunc autem ubi ius non distinguit aliquid concedendo, ibi nec nos distinguere debemus, ut habetur in cap. quod si diminuerit. 31. quaest. 1. & c. solite. de maiori. & obedi. & glossa ibidem cum concordatis. Sed certe nec ipsa ratio sufficiens est: quia potest negari maior, & etiam minor, dicendo quod lex generaliter prohibet omnem hominis occisionem de se mala, & irrationabile, ita ex intentione, quam non ex intentione factam, auctoritate quacunque, humana, publica, & priuata, & solum concedit huiusmodi curam reipublicae, & boni communis occidere posse hominem reipublicae nocuum ex intentione, quia id bonum, uel non malum est. Conceditur etiam homini priuato ut contra inuasorem se, & suam, atque suorum tueri possit uim vi repellendo, at uero nullum ius expressè concedit alicui homini priuato ex intentione.

intentione occidere suum inuasorem, ut constat de fin. prima. c. ius naturale. & de sen. excomm. ca. si uero. 1. & ff. de iusti. & iure. l. ut vim ui. & glo. in cap. quod militare. 23. quaest. 1. Ea autem defensio fieri potest sine intentione occidendi, etiam si inde inuasor scienter occidatur, ut inferius dicitur in 2. opin. ergo nihil amplius videtur concessum contra generalem iuris, aut legis prohibitionem. Ad quod facit glossa ibidem allegata dicens quod non licet excipere ubi lex prohibitiua non excipit: & de reg. sur. Odi restringi, fauores conuenit ampliari. De quo etiam Victoria in 9. relectione de homicidio nu. 1. vsq; 20. latius agit.

3. Ratio.

Tertia ratio est, quia secundum omnes doctores, & etiam ait Florent. prima par. sum. titu. 3. ca. 10. §. 10. Neque Deus ecclesia in suis praecipis generaliter obligat homines sub mortali peccato ad id, quod in se nimis difficile, aut vis possibile est. Quia id moraliter & ciuilitate secundum iura censetur impossibile. Nam & ideo dicunt motus primos non esse mortales, & alia eiusmodi difficillima, quia prima Ioa. 5. Mandata eius grauiora non sunt. & Matth. 11. Iugum meum suauis est, & onus meum leue, scilicet volenti secundum Augustinum. Nunc autem in se difficillimum est homini ad mortem inuaso, & in eo discrimine constituto discernere intentiones, de quibus inferius agitur in secunda opin. & cauere ab intentione occidendi inuasorem, quem certissime, & euidenter occidit, dum seipsum aliter defendere non potest. Igitur ex intentione illum occidere licitum, uel saltem non mortale est. Sed certe nec ista ratio est sufficiens pro hac opinione. Nam potest negari minor dicendo quod id facere saltem virtualiter non est in se valde difficile, si homo velit se recte habere.

Opinio. 2.

Ideo est secunda opinio B. Tho. secunda secunda. q. 54. art. 7. & Abulen. Matth. 5. q. 109. & plurimorum aliorum, quod ex intentione occidere quemquam etiam inuasorem nulli licitum est auctoritate priuata: sed solum auctoritate publica id licet habenti curam reipublicae, uel eius executori.

1. Declaratio opinio.

Sed prius declarandum est quid sit secundum hanc opinionem occidere ex intentione. Nam hoc tripliciter exponitur a doctoribus huius opinionis. Nempè Caiet. 2. secunda, ubi supra, & multi alii dicunt idem esse ex intentione, quod ex certo proposito, uel electione hominem occidere, & id ut medium ad finem conseruandi vitam propriam eligere, & directe velle: & hoc dicunt nulli licere nisi auctoritatem publicam habeat ad id ut iudex, aut iustitiae minister, uel miles in bello iusto: ita quod homini priuato solum est licita iniusti inuasoris occisio, ut effectus defensionis, inde sequens, quauis prauius sit: & hoc dicunt, esse inuasorem occidere non ex intentione, id est non ex proposito, uel electione ipsum occidendi, etiam ad finem conseruandi vitam, sed ut est effectus per accidens, quauis prauius sequens ad vitae defensionem. Sicut debi-

litatio infirmi non est directe, nec ex proposito a medico intenta, uel electa, ut remediatur ad sanitatem, sed solum est curationis effectus, qui quauis prauius sequitur praeter eius intentionem. Ita & inuasoris occisio, sicut debilitas infirmi, aliquo modo, & indirecte, non quidem ut medium uolens, uel electum ad finem conseruationis vitae, sed ut effectus ex licita defensione praeter intentionem, siue per accidens consequens, quauis prauius, cum alicuius inuoluntarii admixtione licite uolita est.

2. Declaratio.

Alii autem, ad quos accedit doctissimus Victoria in relectione. 9. de homicidio in quodam sexto dicto nume. 17. aiunt quod occidere ex intentione est occidere ex certo proposito occidendi, ut iudex interdicit malefactorem vitam priuare: & hoc modo nulli priuato licet etiam inuasorem occidere, sed solum auctoritatem publicam ad id habenti. Praeter intentionem autem occidere est non solum a casu, & inuoluntarie, sed propter alium finem, quem si occidens posset aliter consequi, non occideret, & hoc modo ait Victoria licitum esse cuique in defensionem sui occidere iniustum inuasorem, quem nollet occidere, si aliter se defendere posset. Sed certe haec declaratio non satis explicat rem, nisi adiungatur priori declarationi praecedenti ad maiorem eius declarationem. Nam ex ultima eius parte praeter intentionem, videtur sequi quod insidiantem vitam meam ueneno, fraudibus, siue calumniis falsorum testium, aut aliis modis citra violentam inuasionem, mihi liceret occidere ex electione, & certo proposito illum occidendi ad finem vitam tuendam, quando aliter uita seruari non posset, id quod uel latius infra in dubio, quod in fine huius quaestio nis habetur, concedendum non est.

3. Declaratio.

Ideo tertio magister Soto de iustitia & iure libro quinto, quaestio. 1. articu. 8. alium dicens di modum, in sententia paululum in uerbis multum distantem a praecedente meditata est, dicens quod occidere ex intentione est alterum aggredi, ipsum praueinendo, uel ad uindicandum praeteritam iniuriam, uel ad cauendum futuram: & hoc solum ait licere publicam auctoritatem habenti ad sui, & reipub. defensionem, ut militi per bellum, uel ministro iustitiae per eius executionem contra homines reipub. pestilentem. Occidere autem non ex intentione est & censetur, quando quis inuaditur, & praesumitur, & se defendendo cum moderamine inculpatae tutelae talem inuasorem quomodocunque occidit. Secundo ait Soto ibidem, & arti. secundo, quod hoc modo licitum est unicuique, etiam auctoritate priuata, occidere inuasorem eius occisionem uolendo, & eligendo, ut medium, necessarium ad finem conseruationis propriae uitae. Dicit & tertio quod B. Thom. ita sensit, quod quod hanc occisionem appellat licitum medium ad vitae conseruationem finaliter intentam. Sed certe modus iste dicendi, quauis in foro exteriori, sit uerus, & ualeat, ut habetur signum &

quis occidit ex intentione, vel non, quia id ita præsumitur secundum glossam in cap. quod militare, 23. quæst. 1. Secus autem in foro conscientie, & veritatis, in quo loquimur. Et ita modus declarandi saltem quoad verba extraneus est, & dissonat à veritate, & mente, & verbis. B. Thomæ, & ad primam potius accedit opinionem suprapositam, quod tripliciter ostenditur. Secundò quia stat inuasum occidere inuasorem ex intentione, etià dum ipse inuasus nullo modo est aggressor, ut hoc ait expresse, B. Thom. ubi supra, dicens quòd inuasus licitè occidit ex intentione inuasorem auctoritate publica, ut miles in bello, & minister iustitiæ: illicitè autem, si auctoritate priuata ex intentione illum occidat. Nam eius verba ad litteram hæc sunt. Ex actu hominis se defendentis duplex effectus sequi potest. Vnus quidem conseruatio propriæ vitæ, & ex hoc effectu specificatur actus defensionis, & est licitus, si fiat cum moderamine inculpate tutelæ. Alius autem effectus est occisio hominis inuadentis: & quia hominem occidere non licet, nisi publica auctoritate propter bonum commune: ideò illicitum est quòd homo intendat hominem occidere, ut se defendat, & propriam vitam feruet: sed hoc solum licet ei, qui habet curam boni communis, & publicam auctoritatem: qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, hoc refert ad publicum bonum, ut est iudex, iustitiæque minister pugnans contra latrones, & miles pro republ. contra hostes pugnans in bello: quamuis & isti peccent, si priuata libidine moueantur. Hæc B. Tho. ex quibus verbis patet intentum. Tùm secundò idè ostenditur, quia illa declaratio multum dissonat à communi acceptione huius vocis ex intentione, neque satis consonat, occidere ex intentione est occidere aggrediendo, & occidere non ex intentione est occidere passiuè aggrediendo, uel dum quis prius inuasus est. Sed neque B. Thom. tam extranea verba, & interpretationem vsquã commentus est. Tùm denique tertio idem ostenditur, quia quando B. Thom. dixit inuasum licitè occidere non ex intentione inuasorem pro suæ vitæ defensione, nò dixit licitè posse eam occisionem velle, vel eligere vt medium ad vitæ conseruationem, sed vt effectum per accidens sequentem ex illo actu defensionis: neque tale vocabulum mediū, sed effectus est apud illum quamuis hoc illi suus Soto imponat, uti ex supradictis verbis facillè constare potest intuenti. Igitur secundum hanc secundam opinionem B. Thom. standum est suprapositæ primæ, simul & secundæ declarationi, uti Caieta. & Victoria simul declararunt.

Hæc itaq; secunda opinio prædicto modo exposita quadrupliciter probatur. Primò quia ex intentione, siue proposito, vel electione (quod idè est) hominem occidere, quantuncunque criminofum, nociuumque reipub. nulli licitum est auctoritate propria, hoc enim prohibetur illo naturali,

diuinoque præcepto. Non occides: Sed id solum licitum est habenti curam reipub. uel iustitiæ ministerium, vel executionem ad reipub. conseruationem, vt supra dictum est: ergo nulli priuato hoc modo ex intentione, uel electione licitum est quæquam, etiam inuasorem, occidere ad finem quencunque conseruandi reipub. vel etiam propriam vitam. Pater consequentiã, quia magis tenemur ad reipub. cuius sumus pars, quam ad propriam vitæ corporalis conseruationem. Nam pro suæ reipub. conseruatione quilibet suam vitam corporalem, nò autem spiritualem, exponere tenetur. Sed ad hanc rationem potest pro prima opinione responderi negando consequentiã quoad propriæ vitæ defensionem, quia tunc pro suæ vitæ defensione quilibet inuasus, etiam si priuatus homo sit, nò occidit auctoritate priuata, sed publica, uel iuris naturalis, diuini simul & humani id concedentis, vt supra in prima opinione dictum est. Nec ita faciendò homo malum facit, sed licitum pro sui ipsius defensione, nam ex cã necessitatis fit cuiuslibet licita occisio inuasoris, et ex intentione, quæ esset illicita: pro defensione autem reipub. extra casum extreme necessitatis nulli priuato licet quencquam occidere ex intentione, nisi aliquo modo ad id habeat auctoritatem publicam à reipub. vel ab habente curam ipsius: quia non priuati hominis, sed habentis publicum ministerium, est decernere quado, & quomodo, & per quos reipub. defensio, & conseruatio, etiam cum propriæ vitæ detrimento faciendà sit. In casu autem extreme necessitatis reipub. cuiuslibet eius cui licitum esset inuasorem ex intentione occidere ad illius simul & vitæ propriæ defensionem, & conseruationem, ut illa prima & hæc etiã secunda tenet opinio, tunc enim fungitur auctoritate publica, ut miles pro reipub. militando.

Secundò probatur idem, quia non licet fornicari, mentiri, uel peierare, ad finem conseruandi uitam in casu, quo aliàs uita seruari, nisi fornicando, mentiendo, aut peierando, non posset; ergo eodem modo, eademque ratione non licet homini priuato se defendenti ex intentione occidere iniustum inuasorem: nam utrunque eodem iure naturali prohibitum est. Antecedens autè præsupponitur uerum, cuius oppositum erroneum est, uti superius q. 29. latius habetur, quod & ipse Soto ubi supra concedit. Si negatur consequentiã dicendo non esse eandem rationem utrobique, nam ideò fornicatio, uel periurium ad saluandum uitam non licet, quia per se à natura id mediū nò est ordinatum, neque certum, aut necessarium ad eum finem, occisio autem inuasoris ita est; Contra, quia quæ tale mediū non sit à natura ordinatū ad talem finem, ex hoc non redditur illicita electio illius mediū, si id ad eum finem cõducens, uel necessariū, nec aliàs prohibitū est, quod patet, quia maritus ad salutem extreme coitui indigens, certè tenetur, uel licitè potest ad suam uxorem cõcedere, quamuis hoc mediū ad illum finem non sit ordinatū à natura. Igitur aliunde uitiatur electio illius

mediū, uidelicet fornicationis, aut periurii ad eum finem conseruandi uitam, nempe, quia id aliàs æquè, aut magis prohibitum est, quam permittere se mori, uel occidi. Nunc autem hæc eadem ratio est in præfata consequentiã, & proposito præfenti, quia uidelicet eodem iure æquè, aut magis prohibetur hominis occisio ex intentione facta auctoritate priuata, quam permittere se occidi ab inuasore. Igitur constat intentum: & ita vel utrumque negari, vel utrumque eadem ratione concedi debet. Et confirmatur, quia nisi hæc secunda opinio esset uera, iam eadem ratione sequeretur quòd ad finem conseruandi uitam licitè quis posset ex intentione eligere, ut mediū, occidere quencunque suæ vitæ inuadentem, quem non per uim, sed per fraudes, atque calumnias falsorū testium, aut per uenena, uel per alios multiplices modos aliàs inuitabiles constat in mortem alterius machinari; hoc autem non est concedendum, vt inferius in dubio in fine huius quæstionis habetur. Igitur hæc secunda opinio uera, & opposita falsa est. Sed ad hanc rationem responderet prima opinio negando sequentiã, nec est simile. Nam inuasoris occisio, etiam ex intentione, omni iure concessa est: fornicari autem, & peierari, aut alio modo per fraudes, siue calumnias in mortem alicuius machinantem occidere, etiam ad uitandum mortem propriam, nullo iure concessum, sed potius prohibitum omninò est, vt inferius in dubio finali huius quæstionis latius habetur.

Tertio probatur idem auctoritate Augustini ad publicolam, & habetur. 23. q. 5. ca. de occidendis, qui sic ait. De occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur: vt non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro ciuitate, ubi ipse etiam est, accepta legitima potestate, si eius congruit personæ. Item idem in alia Epistola ad Macedonium, & habetur, ea. q. cap. cum homo, & expressius de libero arbitrio lib. 1. ca. 5. id prosequitur, atque determinat.

Sed ad has auctoritates respõdet prima opinio, & præcipue glos. in dicto ca. de occidendis, quòd id intelligitur, quando quis inuasorem occidit pro se, id est priuato odio illius, aut liuore uindictæ: quia tunc homicida est corà Deo. Quod inde elicitur, quia inferius in dic. ca. cum homo, ipse August. significat licitum esse occidere inuasorem causa euadendi, vel subueniendi necessitati, sicut occiditur latro à uiatore, & hostis à milite. Alio etiã modo responderi potest, quòd August. ibidem, & expressius in libro primo de libero arbitrio cap. 5. sentit quòd pro re: um temporalium, & pudicitie defensione illicitum quidem est quencquam occidere: dubitat autem an id liceat pro vitæ defensione. Cum quo stat quòd sine eius auctoritatis præiudicio alii doctores rationabiliter opinentur, id licitum esse, vt in prima opinione supraposita probatum est.

Aliæ etiam rationes non tanti ponderis fieri possunt pro hac secunda opin. uidelicet quòd Exo. 22. dicitur quòd occidens furem diuinum non sit liber, nec innoxius, & secundum iura occidens alium pro sui defensione, peniteat tot diebus, & alia eiusmodi. Sed hæc omnia omittuntur: quia ad ea facillè potest responderi, quòd hæc procedunt in foro tantum humano, uel exteriori, quia præsumitur contra illos quòd non omninò necessitate compulsi, aut non cum debito moderamine occiderunt etiam seipfos defendendo, uti Alexander ubi supra, & alii doctores tenentes oppositam opinionem facillè respondent.

Quarto probatur idem, & est potissima ratio, quia qui non nisi cum debito moderamine potest aliquid licitè uelle, aut agere, is non dicitur id uelle, neque uerè uult per se, & directè, uel ex intentione effectum inde sequentem, ut habetur de iniuri. & dam. dat. ca. si culpa tua, ut supra. q. 3. in primo puncto in responsione ad primum argumentum latius probatur: Sed inuasus non nisi cum debito moderamine se defendens potest licitè occidere inuasorem, ergo non ex intentione.

Sed, ut semel dicam quòd mihi magis placet, certè hæc opinio secunda B. Thom. tutior, & probabilior uidetur: quo non obstant. dicerè etiam quæ se defendenti ab iniusto inuasore cum moderamine inculpate tutelæ licitum est illum scienter occidere, idque confusè ita uelle, sicut Deus scit sibi licitum esse, quomodocunque, id licitum sit: nec oportet in particulari scire, uel examinare, aut cõsiderare qua intentione id actualitè faciat. Et quidem ad hanc secundam opinionem Augustinus ubi supra magis accedit. Dico iniustum inuasorem ex parte cause, quia scilicet me sine iusta causa occidere uult, quamuis non sit iniustus parte sua, puta quia furiosus, amens, uel inuincibiliter putans se iustam causam habere, me occidere uult: nam et hunc me defendendo modo supra dicto licitè occidere possum.

Sed utrum similiter liceat occidere regem, aut papam inuasorem, communiter dicitur quòd sic: sed Soto de iustitia, & iure, libr. 5. q. 1. arti. 3. dicit quòd non est pro uitando maiori malo reipub. tenetur homo postponere et uitam corporalem. Cõsonat Nauarro in commen. de defensione proximi name. 24.

Contra præfata secundam opinionem arguitur, ut arguit Soto ubi supra. Nã 7. ethi. ca. 3. ad efficacem uolitionem finis necessariò sequitur electio mediū, quod iudicatur necessarium ad illum finem. Sed si licita, & efficaciter uolita est defensio, uel conseruatio uitæ, & ad illam iudicatur, ut mediū, necessarium esse occisionem inuasoris gladio, sagitta, aut globulo ignito, uti supponitur, ergo necessaria sequitur licita electio illius mediū, scilicet occisionis inuasoris ex intentione ad illum finem: sicut si auctoritate publica, id faceret inuasus. Quæ consequentiã inde magis probatur quòd

quod non potest illa occisio esse uolita, nisi quomodo iudicatur necessaria; uidelicet ut medium ad defensionem, vel conseruationem uitæ uolitam efficaciter.

Argum. 2. Secundò arguitur ad idem, Licitum est ea intentione uelle, aut eligere defendendo seipsum uim vi repellere, non solum cautè ictus inuasoris recipiendo, sed etiam ipsum repercutiendo, si id fuerit necessarium. Sed hæc uolentia repulsiõ, atque percussio, est illius occisio certa, uti supponitur in casu prædicto: ergo licitum est hanc occisionem eligere, aut uelle ex intentione, modò sit, & appelletur mediũ, modò effectus, aut alio modo.

Argum. 3. Tertio arguitur ad idem quia secundo Phyl. ex fine sumitur necessitas mediũ ad illum, præcepto etiam sine præcipitur & medium necessarium ad illum, sed finis, puta defensio, vel conseruatio uitæ, est necessarius necessitate præcepti, nam quilibet tenetur suæ uitæ consulere, mortemque uitare: saltem hoc supponitur in casu, quo homo ad id tunc teneat, & occisio inuasoris est medium cognitum necessarium ad conseruationem uitæ, uti etiã supponitur quod nisi ille occidatur nõ uitaabitur mors: nõ medium est, & dicitur id, per quod peruenitur ad finem executionem, ergo etiam ex præcepto illa inuasoris occisio ex intentione vel ex proposito eligenda est.

Argum. 4. Quarto arguitur ad idem ex duobus malis etiã culpæ minus est eligendum dist. 13. ca. duo mala, & ca. nerui. Nam ad uitandam mortem licita est abscisio brachii, & acceptio rei alienæ, quarũ quilibet aliàs seorsum prohibita est; sicut & ad uitandam mortem excusatus est Dauid comedens panes propositionis lege prohibitos, primo Reg. 21. Tunc enim minor prohibitio cedit maiori: sed maius malum culpæ est esse causam, etiam omisiuam mortis suæ, quàm alterius, sicut & grauius est seipsum, quàm alterum, occidere. Quia ex ordine charitatis magis tenetur homo suæ uitæ consulere, suamque mortem uitare, quàm alterius, ergo pro conseruatione uitæ, aut pro sua morte uitanda eligenda est etiam ex intentione mors, vel occisio inuasoris.

Respon. ad primũ arg. Respon. ad primum argumentũ loquendo semper de persona priuata, nam de occidente auctoritate publica non est dubium. Primò dico ad maiorem quod licet posset absolutè negari, quatenus ibi dicitur quod ad uolitionem finis necessariò sequitur electio mediũ cogniti necessarii, uti eam negat Angelus. in morali ca. 3. tamen moraliter, & regulariter loquendo, ut loquitur Arist. concessa illa maiori, & minori, negatur consequentia. Tum primò quia eodem modo concluderetur idem licere etiam inuasori, vel alteri cuiq; contra quenq; iniuste calumniantem, vel insidiantem, aut machinantem in mortem ipsius: liceret quoq; fornicari ad seruandam uitam, uti superius in secunda ratione probatum est. Tum secundò quia solũ concluditur quod homo necessariò uult illã occisio-

nem, quomodo iudicat illam esse necessariam ad finem efficaciter uolitam: stat autem quod cũ hoc quod uerè iudicat eam necessariam, ut medium ad conseruationem uitæ, simul etiam iudicet eam, ut effectum per accidens necessariò consequentẽ ad defensionem, vel ad uolentia repulsiõnem uolita efficaciter: Et cũ sciat eam occisionem ex intentione esse aliàs sibi prohibitam, ut supra probatũ est, ideò stat quod eam non uelit, ut medium; sed solum ut effectum defensionis per accidens consequentem, sicut iudicat. Et ita de facto, & licitè illam uult per accidens, uolitione etiam mixta cum inuoluntario, quia scilicet illam nollit, si aliter se defendere posset. Neque enim necessitatur uoluntas uelle aliquid sub omnibus rationibus, quibus ostenditur esse uolendum: potest enim ex sua libertate uelle sub hac, & non sub illa alia ratione ostensa, potest etiam diuidere, ubi intellectus componit. Et ita falsum est, uti uidetur tacitè subsumptum in minori, quod solum iudicat eam occisionem esse medium necessarium ad defensionem uitæ: nam etiam & potius tunc iudicat esse effectum defensionis præuisum, & ita per accidens cũ admixtione inuoluntariũ uult eam, ut dictum est. Quod si supponatur quod solum iudicet eam esse mediũ necessarium ad id, non admittitur, quia repugnat hypothese quod scilicet inuasus licitè si occidat inuasorem auctoritate priuata, quod esse nõ potest, si illum occidat ex intentione, uel eam occisionem eligat, ut medium ad defensionem, quod idem est.

Respon. ad 2. argum. Ad secundum argumentum responsio patet ex dictis. Negatur enim maior, quatenus dicere uidetur quod licet ex intentione uelle etiam repercutere: hoc enim non licet sicut nec occidere: quauis bene liceat uelle uim ui repellere, & eludere ictus inuasoris, & se defendere repercutiendo, & occidendo, ut percussio, & occisio sit effectus defensionis tantum, defensio autem sit obiectum electionis, uel intentionis: refert enim dicere hoc uel illo modo stando in rigore uerborum. Negatur et minor. Nam defensio uitæ non est inuasoris occisio, uel percussio formaliter; sed hæc sequitur ex illa per accidens, & ita ut effectus illius per accidens cum mixtione inuoluntariũ uolita est.

Si replicetur. Si ego efficaciter, & licitè ex intentione uolo defendere, & conseruare uitam meã, & iudico ad id esse necessariam occisionem inuasoris, uel ut medium, uel ut effectum inde sequentem, quia, scilicet sine hac me defendere non possum, uti supponitur, ergo etiam efficaciter, & licitè uolo ex intentione, si uel proposito illum occidere. Consequentia patet, quia stante uolitione efficaci antecedentis, & iudicio bonitatis consequentia necessariò uoluntas uult similiter licitè, & ex intentione ipsum consequens.

Respon. dupliciter ad replicam, primò negando consequentiam, & ad eius probationem dico quod oportet addere stante iudicio, & uolitione bonitatis consequentia &c. nam si consequentia est

est nolita, non oportet ullo modo uelle consequens: quod sit in casu præsentis, nollem enim ex uitæ defensione sequi inuasoris occisionem, si fieri posset. Sicut non ualet, uolo peccatum, ergo uolo eodem nari in æternum, & ideò apponendum est moderamen inculpatæ tutelæ ut ex parte se ipsum defendentis constet quod non uult quod mors inuasoris sequatur, si fieri commodè posset, ex sui ipsius defensione.

Secundò, etiam negatur consequentia quatenus ibi dicitur quod ergo etiam ex intentione uolo consequens. Nam esto quod uelim consequentia esse bonam, & ipsum consequens, nõ oportet quod illud uelim eodem modo, scilicet ex intentione, sicut uolo antecedens: sed sufficit quod uelim illud per accidens, sicut iudico esse effectum per accidens necessariò sequentem ad actum defensionis, ut in responsione ad primum argumentum dictum est. Sicut qui indigens petit ad usurã ei mutuari sciens tradentem ad id paratum inde peccaturum, nõ peccat, si petens quia non uult ex intentione, uel proposito illum effectum, scilicet peccatum alterius: Similiter neque is, qui pro redemptione suæ vexationis pecuniam dat Simoniaci, exigenti: similiter neque is, qui ab infideli pro alicuius contractus robore iuramentum per sua idola petit sciens illum per hoc peccaturum. Nam in his non intenditur peccatum proximi præuisum, ut medium ad finem licitum: sed illic iusta subuentio necessitatis, aut redemptio vexationis, hic autem contractus stabilitas uera, & roboratio. Sic in defensione uitæ ab inuasore, cuius occisio necessariò secutura præuidetur, non intenditur nec eligitur formaliter, & directè ipsa occisio, sed uitæ conseruatio: occisio autem, non ut medium, sed ut licitæ defensionis effectus præuisus, per accidens tantum cum admixtione etiam inuoluntariũ, quamuis efficaciter licitè uolita est.

Respon. ad 3. argum. Ad tertium argumentum respondeo negando minorem quatenus ibi dicitur quod illa occisio inuasoris tunc est medium ad defensionem uitæ; nõ est etiam & potius effectus eius, & ut talis non ut medium tunc per accidens illa occisio est uolita, ut sepe dictum est. Item adhuc concessa minore, & esto quod esset medium necessarium ad conseruationem uitæ, negatur consequentia eiusque probatio. Nã illa maxima, præcepto sine præcipitur & medium necessarium ad illum intelligitur dummodo nõ sit aliàs equè, aut magis prohibitum illud medium, quàm finis ille sit in præcepto: fornicatio enim, & periurium non rectè eligitur ad conseruationem uitæ, etiam si ad id sit aliquando medium conducens, & necessarium, & non alia ratione nisi quia equè, aut magis prohibetur, quàm uitæ conseruatio præcipitur, uti superius in secunda probatione dictum est; sic in proposito, quia occisio inuasoris ex intentione equè, aut magis prohibetur, quàm propria uitæ conseruatio præcipitur, inde non licitè eligitur ut medium ad uitæ conseruationem, ut hoc et

latius patebit in responsione ad quartum argumentum sequens.

Respon. ad 4. argum. Ad quartum argumentum respondeo quod illa maior est uera de malis culpæ, quæ à sua malitia possunt exui, ita quod aliquando ex aliqua causa bene fieri possunt: tunc enim maior obligatio de obligat à minori, & ita minus malum, ex quo respectu maioris habet aliquam rationem boni, eligendum uel permitendum est. Secus in malis culpæ, quæ ex nulla causa bene fieri possunt: tunc enim non potest dari perplexitas, ita quod necessariò sit malè agendum alterum eorum eligendo: sed potius tunc etiam moriendum est, quàm alterum illorum eligatur. Et ita concessa maiori in prædicto sensu uero, dico ad minorem distinguendo, quod se, uel alterum commissiue occidere ex intentione auctoritate priuata non potest bene fieri, neque ullo modo eligendum est, modò alterum sit altero grauius, modò non. Omisiue autem occidere, uel esse causam mortis suæ, uel alterius potest licitè fieri ex causa rationabili permittendo se, uel alium mori, uel occidi, in casu etiam, quo licitè posset utriusque uitæ prouideri. Neque enim tenemur omni modo possibili, nec in omni casu, uel euentu, cùm magna ferè omnium temporalium iactura, atque labore maximo propriam, uel aliorum uitam seruare: sed modis tantum, & cibis, & medicamentis, quæ communiter, & comodè possunt haberi. Neque enim pro cibo alio querendo, aut pro medicina, & medicis, & loco alio ad uitam necessariis tenemur omnia ferè temporalia expendere, uel ad regiones longinquas proficisci, quanuis liceat. Ex ordine autem charitatis quoad uitam spiritualem animæ præcipue tenetur homo in omni casu se ipsum plusquàm proximum diligere: nam neque pro totius mundi salute liceret peccare, mortaliter, neque uelle à Deo gratia decidere: quoad corporalia autem, quamuis, uti ubi supra & q. 27. artic. 5. ait B. Thom. regulariter homo etiam plus sibi, quàm proximo consulere teneatur; in quo etiam suus Soto ubi supra art. 6. in responsione ad secundum argumentum à B. Tho. deuiare uidetur. At uerò non eo rigore, nec in omni casu, uel euentu, ad id obligatur. Sepè etenim potest ex officio amicitia, fidelitatis, aut patientia, alterius uel uirtutis, aut ex alia rationabili causa, immò & aliquando pro honore, temporalibusque tuendis, licitè, & officiosè cedere iuri suo, exponendo se periculo uitæ, permittendo etiam se mori, aut etiam occidi: quando non liceret nec proximum occidere, nec ipsum mori, nec occidi, aut etiam spoliari, uel infamari. permittente, etiam cum iniusti inuasoris occisione, ut patet. 23. q. 5. ca. non est nostrum, ut etiam ait Nauarro in commentò de defensione proximi numero. 12. 14. 23. & Tho. lib. 1. de regimine principum ca. 6. Unde liquet maiorem semper esse prohibitionem de non occidendo proximum commissiue, & aliquando omisiue, quàm sit obligatio de propria uita seruanda, uel de non permittendo propria

præ personæ occisionem, & ita illa minor non est omnino in omni casu, & euentu vera. Sed est totum illud antecedens verum: tunc simpliciter negatur illa consequentia, solum enim inde concluditur, sicut & conceditur quod pro cōseruatione vitæ potius teneor, aut licitè possum, eligere defendere me ipsum ab inuasore, quam cauere ipsius occisionem per accidens sequentem, atq; præuisam, quodque potius ipsius inuasoris, quam mei ipsius occisio de præcepto, vel de consilio postponenda, & permittenda, non tamen eligenda est.

Argum. 5.

Quintò ad idem arguitur, nam eodem præcepto tenemur nos non mutilare, quo & nos ipsos, vel alium non occidere, sed pro cōseruatione vitæ suæ quilibet auctoritate propria, siue priuata ex intentione seipsum licitè mutilare potest, dum videt se aliter mortem euadere nõ posse; idq; potest, vt medicus, uelle vt medium necessarium ad illum finem, ergo eodem modo potest uelle ex intentione inuasorem occidere ad suæ vitæ cōseruationem.

Respon. ad 5. argum.

Respon. negando consequentiam, nec est simile, nec eadem ratio. Nam quilibet habet ius, & curam seruandi, & custodiendi vitam suam, & supra sua membra potestatem habet ad illum finem, sicut gubernator reipub. ipsius curam habet, & non alius. Vnde sicut iste pro suæ reipub. cōseruatione potest malefactorem, vt membrum putridum atque nociuum, ex intentione occidendo præscindere: Ita & quilibet pro suæ vitæ corporalis cōseruatione membrum corporis sui nociuum ex intentione lædere, aut præscindere, vt medicus potest: potest inquam per se, vt medicus, si scit, & potest, aut per alium medicum quomodo videbitur expedire. Et sicut nemo præter habentem curam reipub. vice Dei potestatem habet vitæ, & mortis, aut mutilationis, vel præcisionis alterius ad ipsius reipub. cōseruationem, ita nemo alius ad cōseruationem vitæ suæ auctoritate priuata se, vel alium, ex intentione occidere potest: nisi vt dictum est.

Argum. 6.

Sextò, demum ad idem arguitur. Nam licet eodem præcepto. Non occides cuiuslibet prohibitum sit se, vel alium occidere: at verò sicut eo non obstante per ius naturale, atque diuinum, licitum est unicuique ad finem obtinendi aliquam virtutem, eamque tuendi eligere sibi mortem ex intentione, vel ea, ex quibus certissimè sibi mors creditur imminere, vt medium ad talem finem: Puta licitum est patienter eligere se non defendere ab interfectore, uel inuasore, & panem necessariū elargire proximo in extrema utriusque necessitate, & tabulam in naufragio alteri ex charitate relinquere, ut saluetur, & uisitare infirmos tempore pestis, & pro amico exponere uitam, & damnato ad mortem licitum est nolle fugere, licitum etiam est navigare tempore periculoso, & in bello iusto quantumlibet periculoso pugnare, abstinentia uitam reddere breuiorem, & huiusmodi alia multa, uti de his Caieta. secunda secundæ. q. 69. artic. 3. & 4. latius

agit. Et victoria in. 9. relectione de homicidio, nu. 24. usque ad finem. Et Syluester titu. homicidium. 1. q. & bellum, secundo per totum, ergo ita similiter, eademque ratione, non obstat illo præcepto Non occides, iure naturali licitum est ad finem saluandi uitam propriam ex intentione, uel electione inuasorem occidere.

Respon. ad 6. argum.

Respon. negando consequentiam, quia neque uerum est quod dicitur in antecedente quod scilicet licitum sit ad finem etiam uirtutis obtinendæ seipsum ex intentione morti exponere in casibus adductis ibidem: nam id solum licitum est facere nõ ex intentione moriendi, aut inferendi sibi mortem, sicut licitum est fugienti taurum, uel ignem, aut inimicum, se repente precipitare non ex intentione se occidendi, sed aliud periculum euadendi, ut superius declaratum est, uti etiam de his casibus latius agit Victoria ubi supra nu. 36. de quibus et, & quomodo ex intentione seipsum occidere nunquam liceat, uideri potest ca. displicet. 23. q. 4. Itē. q. 5. ca. si non licet, ca. si quem. 11. & ca. 19. q. 4. & ita hoc argumentum potius facit pro præfata secunda, opi. B. Thom. & aliorum contra primam, opi. Nam sicut non licet ex intentione seipsum occidere, aut certo periculo mortis ex ulla causa exponere, ita nec proximum occidere ex intentione.

Dubium. 1.

Tandem ad prædicta omnia dubitatur, primò utrum pro uita seruanda liceat alicui priuato occidere machinantem, aut insidiantem in futuram mortem illius, per calumnias, aut fraudes testium, aut per uenena, aut per quoscunq; alios modos nõ uolentos: sicut liceret ex intentione, aut non ex intentione occidere uolentem, & iniustum inuasorem.

Respon. id non licere neque ex intentione, neque non ex intentione illum occidendi: etiam si homo certò sciat se non posse mortem euadere, nisi sic præueniendo ipsum machinantem occidat: sed solum id facere potest, quando uidet illum tentante iam, & parare seipsum, uel per insidias machinari, & incipere per uim inuadere de presenti uitam ipsius: nam tunc utique potest quasi se defendendo ea intentione, qua Deus scit sibi licere, secundum uarias opiniones suprapositas illum occidere: etiam antequam ab illo ipse occidatur, uel lædatur; si aliter sibi commodè prouidere non potest. Neque enim tenetur se iustè defendens expectare, ut prius ipse percutiatur ab inuasore, dum inuasionis intentatio præsens, uel eius inceptio, aut anticipatio, si expectetur, est occidere, antequam sit locus defensionis. Et in hoc benè consonat Soto ubi supra, & Syluester bellum, secundo. q. 1. & homicidium, primo. q. 2. q. 9. cum glos. in ca. significasti, de homicidio, & in ca. quod militare. 23. q. 1. & ff. ad l. Aquiliam. l. 4. & 5. Probatur prima pars huius responsionis, nam secunda iam patet ex supradictis, quia ubi non est uitæ defensio ab inuasore, non potest esse hominis occisio licita homini priuato, quia non est ibi aliud obiectum formale directè intentum in illo actu, occisionis, nisi ipse

ipse homo, qui occiditur. Nam cōseruatio vitæ est finis præstitutus, obiectumque remotum, non autem proximum, & proprium specificans illum actum occisionis: sed solum specificat actum defensionis, si ibi defensio esset. Nunc autem non est ibi uitæ defensio per uolentiam repulsionem, ubi nõ est inuasio uolentia, aut uis corporalis intentata, uel recepta machinata, uel parata de presenti, qualis non est in casu dubij prædicti, sed solum est fraudulenta machinatio per uiam fraudis, siue calumniæ, uti supponitur, igitur ueritas responsionis plane constat. Poterit tamen arte artem fallere, uel delictum uenenum sibi propinatum, siue sibi paratum in ipsum propinatum uel machinantem industriè conuertere, & ita eadem intentione, qua & ipsum occidere dictum est sibi licere: dum uita suæ aliter prouidere non posset: non tamen poterit per alios modos de se aliis illicitos, puta per falsas calumnias, fraudesque mendaces, illius fraudes, & machinationes ad suæ vitæ cōseruationem aptas, & necessarias eludere, quia ad Ro. 3. Non sunt faciendæ mala, ut ueniant bona: & multò minus ut mala uidentur. Ad quod Syluester titu. aduocatus. q. 9. q. 12. & bellum, primo. q. 8. & maleficium. q. 8. q. 9. & doctores communiter faciunt. Sed quid si innoxia mulier cum marito in eodem lecto iacens euidenter sciat illum sub ceruicali gladio abdidisse, quo ipsam dormientem postea iugularet, ne que ipsi mulieri aliud effugium patet. Nūquid posset ipsa gladium furtim accipere, & maritum occidere, antequam ab eo occidatur, sicut insidiantem uolentem uitæ cum armis quilibet ad uitam cōseruandam præueniendo occidere potest, ut ait glos. in dic. ca. quod militare? Respondet Soto ubi supra quod post factum non uidetur condemnandum, ante factum autem id ipse non consuleret, sed neque hoc publice prædicandum est, ne rude vulgus ignorans quando est uitæ defensio, quando non, per abusum licentiam amplifcet.

Dubium. 2.

Secundò dubitatur utrum fugiens in equo inuasorem iniustum possit licitè proterere, & sic occidere puerum in uia iacentem, uidentem se aliter euadere non posse. Et similiter qui alium impellit in flumen, uel præcipitium, ut ipse mortem euadat.

Respon.

Respon. quod actu de se directo ad mortem alterius id facere non potest scienter, etiam si nõ ex intentione id faciat, benè tamen id facere potest actu indirecto. Primum patet, quia puerille, uel alius, non est inuasor iniustus uillo modo, uti supponitur, & est iam iustus possessor vitæ suæ, & loci, ubi est, dum inde recedere commodè non potest, ut alius effugiat, ergo iniustè alius scienter illum proterendo, aut impellendo actu directo in mortem eius occideret, ut sic ipse mortem euadat. Patet consequentia, quia iustus possessor vitæ illicitè scienter ab alio occiditur actu directo in mortem eius quacunque ex causa, & quomodocunque auctoritate priuata, nisi in defensione sui, uel alterius iniustus inuasor sit, ut supra dictum est, sicut

illicitè ego raperem panem, uel tabulam in naufragio à iustè possidete in extrema necessitate utriusque, ut à morte me ipsum liberarem, cum aliter euadere nõ possit simul uterque: quia & ad Rom. 3. Non sunt faciendæ mala, ut ueniant bona. Secundum quod scilicet actu indirecto in mortem alterius innocentis, directo autem ad euasionem mortis, id facere possit, puta paululum diuertendo, aut si per saltum equi probabiliter putabat utriusque saluare uitam, quamuis res non successit ad uotum, ut infra in. 3. dubio sequenti latius habetur. Et consonat Syluester, homicidium, secundo. q. 26. & homicidium, primo. q. 2. q. 5. & bellum, primo. q. 10. & alii doctores quomodo in bello iusto innocentes non directè, sed indirectè, & per accidens tantum occidi possunt.

Dubium. 3.

Dubium. 3. tertio utrum prægnans, uel in partu periclitans, ad seruandum uitam suam, in casu quo aliter eam seruare non potest, licitè possit sumere medicinam, uel aliquid facere, idque per alium procurare unde abortus, & mors fetus iam animati certissimè sequatur: & utrum similiter, medicus, uel obstetrix id facere possit.

Respon. quantum ad Syluester titu. medicus. quest. 4. secundum Ioan. de Neapoli dicat indistinctè non, & alii dicant quod ipsa mulier, ad facere potest, medicus autem, uel obstetrix non potest. Ego tamen melius distinguendo dicerem, quod si medicina, uel alia opera, aut industria, qua adhibetur est de se, & directè, & immediatè, & principaliter Sanitatis, uel salutis collatiua, uti est sanguinis minutio, balneatio, pharmacum purgatiuum humoris, emplastrum mitigatiuum doloris, & huiusmodi: tunc licitum est ipsi mulieri per se, & per alios, & ipsis etiam medicis, & obstetricibus hæc omnia procurare, & applicare, & ad id adiuuare: immò & sæpè medicus, & obstetrix ad id uocati ex suo officio tenentur: sicut & proximum in extremo periculo laborantem adiuuare, & defendere, uel à morte liberare quilibet potens suo modo tenetur, aut saltem licitè potest, quando modus liberandi aliis licitus est, ut in prædicto casu contingit, uti Syluester tit. bellum. 2. q. 6. & alibi doctores latius agunt, & supra. quest. 26. nos latius egimus. Nam, uti supponitur, illa medicina, & industria est de se ex natura sua directè, & immediatè salutifera, & ad salutem ordinata: quantum ad per accidens, & indirectè sit mortifera, aut mors fetus, uel alterius innocentis superius dictum est. Igitur licitum est eam mulieri periclitanti modo prædicto applicare ex intentione illam à morte præseruandi: maximo quia mulier potius ius habet, & possessionem uitæ suæ tunc de, etiam cum periculo fetus, quam ipse fetus ad suam cum periculo matris: cum eius uita ex uita matris, & non e conuerso uita matris ex fetus uita dependeat. Et ad hoc facere uidetur Syluester homicidium, secundo. q. 26. ut inferius dicitur, & supra dubio. 2. habetur de indirectè proterente puerum

puerum iacentem in uia, ut ipse mortem effugiat. Si autem opera, uel medicina de se, uel ex natura sua directè, & principaliter sit mortifera, uel ad mortem ordinata, uti est uenenum, dilaceratio, percussio, uel precipitatio, aut proculcatio: tunc neque ipsi mulieri, neque medico, neque obstetrici, aut alteri cuique licitum est eam lumere, uel applicare cum certo periculo foetus, uel alterius innocentis, etiam ex intentione matrem, aut alterum, uel etiam seipsum à morte preseruandi, quia tale medium homicidii illicitum est ex causa, quacunque, & quomodocunque fiat auctoritate, privata: nisi in defensione ab iniusto inuasore, ut supra dubio secundo probatum est. Et in hoc casu sic intellectus Syluester, titu. medicus. q. 4. secundum Ioan. de Neapoli optimè consonat: ad quod facit Ambro. 14. q. 5. ca. denique ubi ait. Si alteri subueniri non potest, nisi alter laedatur, commodius est neutrum iuuare. Ex supradictis clarissimè sequitur quòd fugiens in equo illicitè proculcat puerum iacentem in uia, uel alium impellit in precipitiu, ut ipse mortem euadat, uti superius in secundo dubio habetur: quia quamuis fuga absolutè ex se, & directè non sit actus mortis illatius, sed euasius, at uerò proculcatio pueri, & impulsio in precipitium est actus, uel modus de se, & directè mortis illatius, & illicitus, & ideò ratione huius actus, uel modi illiciti adiuncti, illa fuga illo modo facta uidelicet scienter proculcando puerum, uel aliū impellendo in precipitium, etiam ad suam mortem euadendum utiq; directè mortifera, & illicita est: esset autem licita, si fugiens ille paululum diuerteret, aut per saltum equi, uel alio modo caueret, existimans se hoc modo posse sine morte alterius suam vitam seruare: quamuis non ita res succederet ad uotum. Nam tunc excusatur, dum inuincibiliter, uel probabiliter estimat se non directè occidere, uel proculcat: e puerum, faciens quod in se est ad non occidendum, quamuis enim directè occideret: at prater intentum mors alterius secuta esset à fugièntè modo predicto ignoratè, & uente iure suo. Cum supradictis stat quòd mulier èt fugiens, sicut et iniuste inuasor licitè potest sinere se occidi, aut mori, ne foetus, uel alius etiam licitè occidatur, uti Syluester bellum secundo. q. 3. & doctores communiter docent.

QVAESTIO TRICESIMA NONA

Quomodo teneantur iniuste bellantes illi etiam, ad quos aliqua bona ex bello insulano-
rum peruenerunt.

RESPON. hic sunt tria pñcta principalia pertractanda. Primum quomodo ipsi bellantes in bello iniusto peccent, & restituere teneantur. Secundo quomodo ipsi Domini, uel principes, pro quibus bellatum est, teneantur resarcire damna eorum, qui ab ipsis preliati sunt. Tertium quomodo

dò teneantur ij, ad quos aliqua bona ex bello peruenerunt. Nam alia ad hanc materiam pertinentia praesupponuntur, & ad doctores communiter de his agentes lectorem mittimus.

Igitur quoad primum punctum respondeo distinguendo; nam isti bellantes aut sunt subditi, siue uassalli, qui Domino praecipienti in hoc obedire tenentur, aut non. Si sic, possunt se tripliciter habere, nam uel sciunt bellum esse iniustum, uel ignorant, uel dubitant. Si ergo isti subditi etiam ad praecipitum superioris constricti bellant scientes bellum iniustum esse: ultra peccatum mortale teneantur reparare damna per eos illata eo modo, quo intulerunt, puta uel in toto, uel in parte, ut ipsi causam damni dederunt, ut de concurrentibus cum iure communiter dicitur à doctoribus, ut de hoc latius agit clarissimus doctor Medina de restitutione. q. 7. q. 8. ibi uideatur. Nam isti culpabiliter, & iniuste proximum damnificauerunt. Nec eos excusat obedientia, praecipitum uel superioris bellare praecipientis, quia tunc tantum excusat obedientia quando subditi obediunt ex necessitate, ita quòd non possunt sine peccato non obedire; in hoc autem casu proposito non teneantur subditi obedire in bello cognito iniusto, sicut neque in fornicatione cognita contra legem Dei: quia Actu. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus: patet igitur quòd non necessitate, sed uoluntate iniuste bellauerunt. Si autem isti subditi ex superioris praecipito bellantes inculpabiliter ignorant belli iniustitiam putantes illud iustum esse, alias non preliaturi, si illud iniustum esse scirent, tunc bona fide bellantes, neque peccant, neque reparare damna, neque restituere tenentur, dum in tali permanent ignorantia, seu bona fide. Quia quilibet subditus credens inuincibiliter bellum, aut praecipitum superioris iustum esse, tenetur obedire. Quando uerò nouerint iniustum bellum fuisse, tunc tenentur restituere ea duntaxat, quae in sua potestate extant ex his, quae depredati sunt, & quatenus ex aliis diuitiis raptis, & iam consumptis ditiores facti sunt, ut de consumente aliena cum bona fide communiter dicunt doctores, & Medina ubi supra, & Syluester titu. restitutio. 3. q. 7. & titu. bellum, primo. q. 9. Tunc autem dicitur aliquis ditior factus ex illis bonis secundum Caietanum secunda secundae: q. 62. art. 6. & Medina de restitutione. q. 10. quando commoditatem aliquam inde affectus est, puta si tantundem de suis bonis erat consumpturus, si illa consumpsit, aut donaturus si donauit, aut si ex eius alienatione precium uel huiusmodi habuit. Sed nota secundum Victoria in quinta relectione, quae est secunda de bello Indorum, dubio secundo propositio. 4. quòd possunt esse talia argumenta, & indicia de iniustitia belli, quòd ignorantia subditos non excusaret militantes. Quia posset esse ignorantia affectata, & praeo studio contra hostes concepta: alioqui infideles ex praecipito principum suorum militantes contra Christianos, &

milites, qui ex praecipito Pilati Christum Crucifixerunt ex ignorantia: & Iudaei persuasi à senioribus clamantes crucifige eum excusarentur à peccato, quod absit.

Quòd si praedicti subditi bellantes ex praecipito superioris dubitant bellum esse iustum: tunc est duplex opinio, Altera Adriani in secundo quodlibeto tenetis quod & mortaliter peccant, & restituere damna tenentur: Quia uel tales inquirunt: & tunc si sunt certiores effecti de belli iniustitia, utique tenentur, ut supra dictum est. Vel non inquirunt, aut si inquirunt, tamen adhuc manet dubium de iustitia uel iniustitia eius, & tunc non excusantur, quia exponunt se periculo iniuste damnificandi: & agunt contra conscientiam dubiam, quod est aequè malum, sicut agere contra conscientiam certam. Neque contra conscientiam dubiam tenentur obedire superiori praecipienti.

Alter opinio communis & uerior, ut latius infra lib. 3. de conscientia. q. 5. & 6. habetur, quòd si subditi praedicti dubitant de belli iustitia, non autem de obligatione ad obediendum domino praecipienti: tunc neque bellando peccant, neque restituere tenentur, nisi ut dictum est de inuincibiliter ignorantibus, quando nouerint eius iniustitiam, dummodò seruetur moderamen, maxime quòd bellum non indicitur ad ignem, & sanguinem. Et ratio est, quia in tali casu, sicut in casu ignorantiae inuincibilis supradicto excusantur subditi per obedientiam simul & bonam fidem: Nam tunc tenentur superiori obedire, alioqui maiora mala reipublicae sequerentur, si subditi non tenerentur ad praecipitum principis bellare, quousque de iustitia causae certi sint, quod patet in ca. quid culpatur. 2. 3. q. 1. patet etiam ex ca. pastoralis. de offic. deleg. ubi habetur quod si iudex praecipit executori ut sententiam contra damnatum exequatur: qui executor dubitat iusta ne, uel iniusta sententia sit, utique iste non peccat, neque tenetur ad damnum exequens sententiam illam: quia ad eum non spectat causam examinare, sed obedire. Sic igitur in casu praesenti dicendum est, quia nec subditi est causam belli examinare, sed obedire praecipienti, etiam in causa dubia, ut ibi supra latius habetur: Princeps ergo, cuius interest bene uidere quod iubet, peccat, & totius damni tenetur.

Ad rationem autem Adriani respondeo negando quòd tales agant contra conscientiam, & quod exponant se periculo, & quod obedire non teneantur. Non enim est dubium practicum, sed speculatiuum tantum de iustitia causae: dum non dubitant si illicitè agere, neque an liceat obedire domino bellum praecipienti. Agerent autem contra conscientiam, si dubitatio quod illicitè obediunt domino praecipienti, bellarent: sed tunc, ut perplexitatem peccati euitarent, tenentur tali conscientia deposita, bonaque conscientia formata (ut dictum est) ad praecipitum superioris preliari, & cum hoc magis concordat Syluester titu. bellum. 1. q. 9.

Si uerò isti preliantes non sint subditi, uel si sint; non tamen per obedientiam superioris bellare co-

guntur: sed potius ipsi se offerunt amicitia, precibus, pecunia, aut honoris amore, & huiusmodi alia quouis causa inducti: tunc, quamuis à peccato excusentur inuincibiliter ignorantes iniustitiam belli non praeliaturi, nisi iustum bellum estimarent: at uerò à damnorum reparatione, & raptorum bonorum restitutione non excusantur per supradictam ignorantiam, & bonam fidem. Statim enim ut nouerint iniustum bellum esse, siue fuisse, ad praedicta tenentur: idque in toto, uel in parte, quatenus causam damni dederunt, & rapuerunt: etiam si cum bona fide ea consumpserint: ut supra de scientibus bellum iniustum dictum est. Quia ad non restituendum non sufficit bona fides, nisi etiam simul obedientia ad sit, quae & sic leges disponunt, ut de hoc latius agit Syluester titu. bellum. 1. q. 9. Sed utrū hęc damna ipsis preliantibus teneantur princeps, pro cuius parte pugnarunt, restituere, uel reparare, infra in secundo puncto proximo sequenti habetur. Quòd si isti scientes uel etiam dubitantes de belli iniustitia, uel eam inuincibiliter ignorantes preliati sunt, tunc ultra obligationem reparationis, & restitutionis etiam mortali peccato obnoxii sunt.

Quoad secundum punctum, si quo princeps mouens bellum teneatur damna reparare personarum, & bonorum sub eius signo militantium, Respondeo sub distinctione, nam aut bellum est iustum uel iniustum. Si iustum tunc de hoc sunt quinque dicta sequentia. Primum dictum est quod domini non tenentur subditis ex obedientia bellantibus satisfacere: nisi solū expensas soluere, siue stipendia bellantium, sicut & alia stipendia aliorum subditorum ipsis in aliis ministeriis seruientium. Quod patet, quia quo iure isti subditi tenentur dominis praecipientibus in hoc obedire, eodem tenentur periculis belli se exponere. Et similiter non tenentur domini satisfacere aliis quibuscunque stipendio libere conductis ad bellandum: quia tales seipsum, & suas operas cum damnis in tali opere bellico contingentibus ad id liberè locauerunt: sed sufficit illis sua stipendia persolvere.

Secundum dictum est, quod aliis rogatis & uocatis tenentur dominis satisfacere de damnis ipsis obuenientibus in executione tantum ipsius, ad quod uocatur, siue mandatur; non autem si alia occasione damna patiatur. Nam hęc est regula generalis quod scilicet mandatus obligatus est damnis mandatarii. Videatur Syluester titu. mandatum. & titu. restitutio. 3. q. 6. & titu. bellum. primo. q. 5. & 6. & communiter alibi doctores.

Tertium dictum est, illis qui sponte sua ex principe uolente ueniunt ad bellum cum animo renouandi principis utiliter agendi, uel etiam vitam pro principe, & eius honore donandi, quales sunt consanguinei, & alii speciales amici, non tenentur principes restituere, neque satisfacere, sed neque expensas, & stipendia donare: tunc quia ex quo isti ueniunt cum tali animo praedicta donandi, perinde est ac si donassent: nisi forte aliquid ex pacto speciali peterent, aut deducere: tunc etiam quia princeps in simili, aut alio negotio, similiter facere, siue donare ratione antidotorum &

gratitudinis eiusdem naturali iure tenetur: & multo minus princeps teneretur, si isti animo vindictæ, aut spoliandi, uel famam acquirendi uenirent: tunc enim potius animo rem suam, quam principis agere di bellarent.

Quartum dictum, Illis, qui sponte sua simul, & præter voluntatē principis non coacti per obedientiam, nec stipendio conducti, neque cum prædicto animo donandi, neque propter famam, aut interesse proprium præcipue, sed solum à principe licentia dicente uadant qui uoluerint, aut si uoluerint, & cum animo utiliter gerendi rem principis præcipue suis stipendiis ueniunt ad bellum, tenetur princeps dāna resarcire, quia eius negocium eo consentiente gerunt. Nam secundum communiter doctores ei, qui utiliter gerit negocium alterius consentiens in id tenet soluere, dānaque propter hoc resarcire: talis est consensus, & rati habitio mandato comparatur. Mandans autem tenetur mandatario est in causa turpi, ut infra in sexto dicto habetur. Videatur Syluester tit. restitutio. 3. q. 8. & latius titulo bellum primo q. 6. ubi de his, & de casu quinti dicti sequentis agitur.

Quintum dictum, Venientibus sponte sua ad bellum, seu in adiutorium belli iusti ipso principe renitente non tenetur princeps eorum dāna resarcire: quia cum non sit credendum de voluntate principis, quod sit in bestialis, siue irrationabilis: sed potius quod rationabiliter tale adiutorium respicit, quia uel suspicatur illos sibi non fore fideles, uel quia habet sufficientem exercitum sine illis, & non uult plures, ne aduersarii plusquam oportet damnificetur: uel quia uult quod illi alteri operi incumbant: & huiusmodi. Ideo non tenetur princeps illis tanquam utiliter rem ipsius agentibus dāna compensare.

Quod si contra hoc arguitur, quod medico curanti infirmum, etiam renitentem, & in eius medicinas multa expendenti tenetur infirmus ipse iam sanus soluere expensas, & industriæ labores, secundum omnes doctores, quia medicus utiliter egit cum infirmis: & similiter si domus aliqua minatur ruinā, uel flagrat incendio, extra quam Petrum nolentem exire Martinus intrans renitentem extrahit, & à mortis periculo liberauit: propter quod iste Martinus ab igne, uel à domo ruente, in persona, uel in rebus, Petro illafo manente, lesus est: certe secundum omnes Petrus ille liberatus tenetur Martino adiutori, & liberatori compensare dāna, quæ sua causa rationabiliter passus est: quia utiliter egit causam ipsius, etiam inuiti. Pari etiam ratione agrans tauros, cui admonito ut fugiat, nec fugere uolenti, miles illi succurrens perdit equum occisum à tauro, utique tenetur militi equum compensare: ergo similiter est in proposito de bello, quod princeps renitens tenetur prædictis adiutoribus re eius utiliter agentibus dāna reparare.

Respon. negando consequentiam: nec enim est simile, quia in casibus antecedentis illi in exemplis adductis, si actu non consentiant: at consentire

tenentur in adiutorio illis impenso: ac proinde tanquam actu debito consentientes adiutoribus satisfacere dāna sua causa illata tenentur. Si autem eorum voluntas rationalis esset in dissentiendo illi eorum adiutorio, etiam si utiliter ipsorum negocium ageretur, non tenerentur: puta si ideò quis nollet ab illo medico curari, quia est inimicus eius, aut non bene ad illum affectus, & timet de curatione, uel credit illum non satis doctum, aut quia per alium amicum uult sibi mederi, certe talis dissensus infirmi non temerarius, sed rationalis est: ac proinde tali medico non teneretur: & sic est in casu præsentis de bello, ut dictum est. Omnia hæc quinque dicta in bello iusto procedunt: quia de bello iniusto in sexto dicto sequenti habetur. Concordat Syluester tit. bellum. 1. q. 6.

Sextum dictum, Quando bellum iniustum est, utrum dominus teneatur reparare dāna recepta adiutoribus suis, est duplex opinio. Prima quod tam subditi, quam non subditi, quicumque illi sunt, si sciunt bellum iniustum esse, & cum tali mala fide bellant quocumque animo ad bellum aduenierint, non tenetur eis princeps de damnis satisfacere, nisi per eum ad id coacti sint. Sic tenet Gabriel in quarto distinct. 15. questio. quarta cum multis aliis, & Syluester tit. bellum primo questio. 10. Ratio horum est triplex. Prima quia ex causa turpi non oritur obligatio contra mandantem, & multo minus contra non mandantem, ut habetur institut. de mandatis. Secunda quia si quis facit opus peccaminosum, non potest pro tali recipere præciū, etiam à mandante, & si recipit, restituere tenetur: quia peccatum inutile, & nullius valoris, sed potius nocium est: & ita præciū excedit valorem mercis: ergo iniustus est contractus, & per consequens est obligatio restituendi, quod ex tali causa receptum fuerit. Tertia ratio, quia radix restitutionis est iniusta damnificatio: sed perpetrans malum uoluntarie consentit cum mandante, & peccat: ergo sic consentiens non iniuste damnificatur: neque est inde obligatio in principe ad aliquid ei resarcendum.

Alia est opinio: quod scilicet princeps mandans, uel inducens, ipsis ab eo inductis, siue coactis, in suo bello iniusto pro eo, etiam cum mala fide militantibus, tenetur de damnis satisfacere: idque est uerum, non solum quando pactum, aut iuramentum principis de satisfaciendo, uel soluendo interuenit ratione fidelitatis, ut Medina de restitutione quest. 20. questio. 28. latius probat: sed etiam quando prædicta non interueniunt, nisi sola principis inductio, uel mandatum. Quod probatur tripliciter. Primum quia si ego te induco ad rem honestam, in qua dānum pateris, etiam si nullum interueniat iuramentum, uel pactum, teneor ad dānum, ex regula communi quod scilicet, omnis mandans tenetur mandatario: & de regu. iur. Si tua causa dānum illatum est, iure te satisfacere oportet: ergo similiter teneor

teneor, si induco ad rem inhonestam: uel si in re inhonesta causa damni sum. Patet consequentia: quia turpitudine, uel non turpitudine est impertinens ad efficacem dānificationem iniustam, ex qua in me oritur obligatio satisfaciendi, uel restituendi: ergo et est impertinens ad obligationem satisfactionis, seu restitutionis. Secundum probatur idem: quia stando in æquitate naturali non debet esse melioris conditionis qui mandat rem turpem, quam qui honesta: sed iste ex mandato tenetur, ut dictum est, ergo & ille. Tertium probatur idem, quia secundum doctores communiter si ego te induco ad peccatum, & ita te damnifico in bonis spiritualibus animæ aliis non peccaturum, certe teneor suo modo satisfacere, puta inducendo ad bonum, & orando pro te, ut gratiam perditam recuperes; ergo similiter in damnificatione aliorum bonorum corporaliū, & temporalium suo modo satisfacere teneor, modo interueniat turpitudine actus, modo non. Patet consequentia, quia nulla uidetur sufficiens ratio discriminis.

Ad rationes prioris opi. Respon. ad primam quod illa instituta de mandatis est lex tantum pœnalis, & ualet in exteriori foro iudiciali duntaxat: ibi enim ius decernit quod ultra alias pœnas talis executor rei turpis maneat sine damni reparatione. Secus in conscientia, de qua aliter dictum est.

Ad secundam, Respon. ex Medina, ubi supra, quod non pro opere peccaminoso, ut tale est, sed ratione damni, cuius fuit efficax causa, tenetur, ut dictum est. Potest et negari antecedens, ut supra. q. 32. latius habetur.

Ad tertiam, Respon. ad minorem quod ille solum consentit in actum culpabilem, ratione cuius dignus est damnificari: non tamen in ipsam damnificationem inde sequentem, cuius causa fuit princeps illum inducens, & ita ratio non procedit. Si enim ratio illa aliquid probaret, probaret et de bonis animæ, quod scilicet inducens ad malum non teneretur inducto: ex quo et ipse uolens ex sua culpa sic dānificatus: cuius tamen oppositum supra probatum est. Aliis etiam de sua familia, & similiter illis qui sponte, & liberè in bello iniusto ipso consentiente, et cum mala fide pro eo militarunt, tenetur dāna reparare: sicut in bello iusto ipso consentiente militantibus tenetur, ut supra in 4. dicto habetur. Et concordat Syluester tit. bellum. 1. q. 10. quoad eos, qui cum bona fide militarunt.

Quoad tertium punctum, quomodo, scilicet teneatur illi, ad quos aliqua bona ex bello peruenerunt, sunt sex dicta quorum primum est. Si certum est talia bona in bello iusto iuste esse acquisita, tunc illi, ad quos peruenerunt donatione, uel alio iusto contractu, iuste et retinent, neque in hoc est dubium. Secundum dictum, Si certo constat talia bona esse iniuste acquisita, tunc si sunt bona, quæ usu non consumuntur, puta vestes, serica, iocalia, & huiusmodi, is, ad quem hæc peruenerunt, restituere tenetur suis ueris dominis, si commodè cognosci, eis que commodè possunt restitui: aliis in pauperes, & in

alia pia opera eroganda sunt ipsa, uel ualor eorum, quia dominium eorum non fuit translatum in præfatos expugnatores, seu bellatores, & ex consequenti neque in ipsum, qui ab eis illa habuit.

Tertium dictum. Si talia bona, quæ constat illos expugnatores iniuste acquisiuisse, sunt bona, quæ usu consumuntur, puta commestibilia, medicina, aromatica, pecuniæ, & huiusmodi, tunc distinguere oportet. Nam si iste, puta Sortes, hæc à prædictis expugnatoribus titulo donationis, seu gratis habuit, & propter hanc donationem illi non redditus sunt imponentes ad restituendum, puta quia de aliis suis bonis iuste acquisitis poterant restituere tantundem; iam fortes est tutus in conscientia, neque restituere tenetur. Quod si illi soluendo non erant, puta quia non habebant alia bona iuste acquisita, de quibus tantundem restituere possent, tunc restituere tenetur, uel pauperibus tanquam bona in certa erogare. Si autem titulo oneroso, puta per contractum emptionis, aut uenditionis quispiam hæc habuit ab eis, restituere non tenetur. Si uero talia habuit propter beneficia, seruitia, seu alia obsequia iusta illis expugnatoribus præstita, aut propter aliam causam, quæ suum stipendium merebatur, ei que debebatur, tunc uidetur quod iste restituere non tenetur, dummodo ratione huiusmodi non plus ab ipsis accepisset, quam prædicta eius obsequia merebantur, quia perinde est, ac si titulo oneroso ab eis accepisset, ut dictum est.

Quartum dictum, si neque certum est illos expugnatores iuste ne, an iniuste talia bona acquisiuisse, sed adhuc est dubium, & incertum, tunc iste tenetur de hoc certior fieri quantum commodè poterit: & si certitudinem iustæ, aut iniustæ acquisitionis bonorum habuerit, & faciat secundum prædicta in tribus dictis præcedentibus. Quod si nullam certitudinem habere potuerit de his, sed adhuc manet dubium, & incertum (id quod sæpe contingit) nam talis certitudo potest ex cognitione potestatis ad bellandum, et ex modo, quo tali potestate uti sunt, si excesserunt, aut non, & si totum illud bello iusto, aut etiam aliis uis iniquis acquisierunt: quæ omnia nisi ex uera confessione, aut relatione ipsorum certo constare non possunt. Igitur si adhuc est dubium de prædictis, tunc iste potest licite retinere bona præfata, & ipsis uti cum uero proposito quod quoniam ei costiterit de iniusta illorum acquisitione, faciet, siue restituet secundum quod in tribus dictis præcedentibus ipsum teneri dictum est. Quod si cum bona fide ea habet putat esse iuste acquisita non tenetur: nisi quoniam de iniusta acquisitione certior factus fuerit. Et tunc solum tenebitur restituere quæ extant, & quatenus dictior factus est, ut supra in 1. puncto de ignoranter bellantibus dictum est. Hæc in Medina de restit. q. 10. uideantur: & Syluester tit. bellum. 1. q. 9. & rest. 3. q. 7.

Quintum dictum, Si prædicti bellatores ab insularibus iam expugnatis aliquid gratis, & liberè donatum habent de causa, quod scilicet à Rege erant eis dāna commissi ad eorum gubernationem, si fecerunt, quod

circa ipsorum indorum debitam gubernationem in spiritualibus, & temporalibus tenebantur: aut saltē per eos non stetit, quin id facerent, tūc utiq; tuti sunt ab eis sic accepta retinendo, aliā non.

Sextum dictum, Præsupposito q̄ totum, quod iste habet ex causis & modis supradictis, est obnoxium restitutioni, & quod tanquam debita incerta sunt in pauperes, aut in alias pias causas eroganda, videtur q̄ Papa ex causa iusta (vt facere solet per bullas compositionis) in huiusmodi incertis dispensare, siue remissionem in toto, vel parte, facere potest, de quo infra lib. 5. de indulgentiis quest. pen. latius habetur. ibi uideatur.

QVAESTIO QVADRAGESIMA.

Vtrum sint uera istae propositiones, Iudaei, & alij infideles, colētes unicum Deum, adorant uerum Deum; seu adorant Deum falsum, uel fictum.

Præf. 1.

RESPON. Per tres propositiones, quarū prima est. Infideles adorantes plures Deos, seu idola colentes, non adorant Deum uerum, sed fictū, falsum, aut uanum. Quia prima Corinth. 8. Idolū nihil est, & in hoc non est dubium.

Præf. 2.

Propositio secunda, Iudaei, & infideles unicum Deum recognoscentes, ipsūque creatorē, & gubernatorem omnium colentes, non tamen eundē trinum in personis, neque Deum hominem factū esse omnium redēptorē credentes, vtrum adorent uerum Deum in suis cēremoniis est distinguendū, non faciendū vim in appellatione harū propositio num, Adoro Deum, & Deum adoro. Nam quando in signum alicuius excellentiā uerē Deo conueniē tis illi exhibent aliquas cēremōnias, cultum, reuerentiā, seu adorationem (quod idem est) puta in signum, & recognitionem eius omnipotentia, creatio nis, aut gubernationis mundi, & huiusmodi: tūc utique per tales actus interiores, & exteriores actualiter, & uerē uerum Deum adorant: quia adorant unicum Deum, creatorē omnium, & hic uerus Deus est. Quando uerō in signum alicuius excellē tiā, seu conditionis Deo disconuenientis, attribue do ei, quod non conuenit, aut negando quod illi cō uenit, exhibent reuerentiā, seu aliquem cultum, aut cēremōniam, puta in signum quod non est trin us in personis, aut quod Pater est maior filio in diuinis, aut quod personē diuinā consubstātiales non sunt, aut q̄ Deus corporeus est in sua natura diuina, aut quod non habet omnium prouidentia, aut quod non est homo factus, neque per suam pas sionem mundum redemit, & huiusmodi: tunc utiq; per tales actus interiores, & exteriores, actualiter non uerum Deum, sed falsum, uel fictum adorant. Quod inde patet: quia cum tales actualiter Deum, non trinum, corporeum uel adorēt, is autem Deus non trinus, non uerus, sed fictus sit: ergo Deum nō uerum, sed fictum adorant. Consequentia patet cū maiori ex suppositione. Maior etiam liquet: quia

Deus corporeus non trinus, & Deus non homo, nō redemptor, iam tempore gratiā pro nullus suppo nit, quia impossibile simpliciter est Deum nō esse unicum in essentia, & trinum in personis, & ex sup positione, & lege nunc impossibile ēt est non esse creatorem, gubernatorem, & redemptorem mun di. Quare illę affirmatiuę propositiones de subie cto non supponente falsę, & negatiuę uerē sunt. Et cum supradicta propositione secunda concordat expresse Caietanus secundum Tho. secunda secun dā q. 1. o. ar. 3. dubio. 3. & q. 2. ar. 2. cum quibusdam aliis qui infra referuntur.

Ex quo inferitur quod supra dicti infideles habi tualiter, & generaliter, & absolute Deum non ue rum, sed fictum adorant: quia ex actibus prædictis habent credulitatem, & promptitudinem, qua ha bitualiter, & uirtualiter credunt Deum nō trinum &c. & parati sunt id actualiter credere, & facere p̄ dictam adorationē, & cēremōnias Deo non uerō, sed ficto. Nūc aut habitualis, generalis, & absoluta denominatio propriē nō ab actu, sed ab habitu, ut habetur secundo Eth. sumenda est: ideo enim uir tuosus domifactor, aut artifex ab habitu, nō ab uir co tantum actu, propriē appellatur. Itā similiter ue ri, aut ficti Dei adoratur habitualiter, & absolute tē dicendus est. In hoc concordat expresse glossa Augustini super Iosue. 24. Ibi auferte Deos alie nos: & Caietanus secunda secundā quest. 2. art. 2. secundum B. Thomam.

Tertia propositio, Supra dicti Iudaei, & infideles quicumque sint, uerē suos Deos, aut Deum fictum, uel uerū adorāt: si ly uerē dicat ueritatē rei, seu ado rationis: quia facit hunc sensum, q̄ uerū est, & in rei ueritate ita est q̄ illi credunt de Deo illa p̄ dica ta, mō in hoc decipiant, mō nō: & in rei ueritate in signum talis credulitatis exhibent talem cultum, seu adorationem exteriorem, & itā uerē adorant, si cut & uerē errant Deum fictum adorando. Secus si ly uerē dicat ueritatē assensus, seu credulitatis: tunc enim falsum est dicere quod Iudaei & infide les supra dicti uerē Deum adorant, ut ibi dictū est. Si contra hoc arguatur, si illi non uerē adorant Deum ueritate assensus, ergo simpliciter non ado rant, quia non uera adoratio nō est adoratio, sicut neque homo pictus, aut fictus uerus homo est.

Respon. negando consequentiam: quia argui tur æquiuocē ab adoratione uera ueritate assensus ad ueram ueritate rei simpliciter, neque eius pro batio ualeat: quia adorationis prædictę non analogi cē ut homo pictus, & homo uerus, sed æquiuocē omninō se habent, ut dictum est, de hac questio ne aliquid etiam uideri potest in sermonario Mar tini Garfias in sermone conceptionis, & Holkoth in 3. sententiarum, & beatus Tho. & Caietanus, ubi supra etiam agunt.

Questio

QVAESTIO QVADRAGESIMAPRIMA.

Vtrum sicut filius Dei propriē fuit missus, & uenit in mundum, quando homo factus est, ita & spiritus sanctus propriē, & non solum appropriatē temporaliter mittatur, & ueniat ad nos inuisibiliter per gratiam, aut uisibiliter, ut in specie ignis, & columbae legitur uenisse: Et quid aliud importet spiritum sanctum dari nobis in se ultra dationem eius in dono gratiæ, uel charitatis.

1. Præf. 1.

RESPONDEO Ad primum quod persona spiritus sancti nō propriē, sed appropriatē est & dicitur missa, dataque nobis, & in mundum venire tē poraliter, & uisibiliter in specie ignis, columbæ, & huiusmodi. Neq; est vlla relatio realis tēporalis mis sionis, dationis, aduentus, apparitionis, uel unio nis eius ad nos, quę ad solā personam spiritus san cti terminetur: sicut unio humanitatis ad uerbum: sed solum est ibi relatio rationis secundum ponen tes has relationes, siue respectus signi ad signatū, conueniens primō personæ spiritus sancti: quia sci licet tale sensibile signum, puta ignis in cuius spe cie uenit, uel apparet, ex diuina institutione specia li propriē, & primō representat nobis personā spi ritus sancti: ac proinde ad ipsam solam personā spi ritus sancti talis relatio, uel significatio propriē & primō terminatur: ipsa autem realis missio, datio, uel unio gratuita a parte rei appropriatur quidem ipsi spiritui sancto, sed communis est omnibus di uinis personis, ut innuitur Ioan. 14. Ad eum uenie mus, & mansiōnem apud eum faciemus, ad sensum quem doctores communiter expriment in primo distin. 14. Quod probatur: quia talis relatio realis, quę dicitur unio (secundum ponentes has relatio nes) seu missio, seu datio, seu aduentus, uel appari tio spiritus sancti ad nos facta, si propriē, & nō ap propriatē pertineret, & terminaretur ad solam per sonam spiritus sancti, sicut relatio, unio humanita tis ad uerbum, quæ ro an sit unio per naturam, itā q̄ ipsa sola persona spiritus sancti propriē uniatu raturæ creaturæ, quę cunque, & quomodocunque sit uisibilitet, aut inuisibilitet: an sit unio per gratiam, aut per collationem alicuius doni duntaxat. Non per naturam, quia aut talis relatio unio nis termina tur primō & immediatē ad ipsam essentiam diui nam: & si sic iam non solum terminaretur propriē ad personā spiritus sancti: nam omnia essentialia, aut quę conueniunt essentię primō, aut ratione es sentia, etiam ex æquo conueniunt, & sunt commu nia omnibus tribus personis, & per cōsequens es set unio diuinitatis ad creaturā, seu creaturę ad di uinitatē, per essentiā, aut per unionē essentiæ, quod absit: aut talis relatio realis unio nis terminatur pri mō & immediatē ad ipsam solam personam spiri tus sancti sub rōne formali personali, sicut cōiter dicitur de unione humanitatis ad uerbū, & neque hoc dici potest, quia cū rō formalis talis termina tionis ad personā, ut talis est, nil aliud esset, quam

creaturā illā unitā esse in uniatē personæ spiritus sancti: iā contra fidē id poneretur. Quod autē præ dicta unio propria soli psonę spiritus sancti ad crea turā nō possit esse per gratiā, probatur: quia spūm sanctū uniri, aut mitti seu uenire per gratiā, seu per aliud, ēt donū, uel effectū, nihil aliud est, q̄ dona re seipsum simul, & donū gratiæ, & acceptare crea turā ad præmii glorię collationē. Hoc autē cōuenit primō & immediatē ipsi Deo ratione essentiæ, & per consequēs omnibus personis diuinis: sicut & omnes actiones, seu operationes ad extra: ergo non propriē soli personæ spiritus sancti.

Si contra hoc arguatur. Primō q̄ sicut scriptu ra dicit filiū datū, uel missum a patre, & uenisse in mundū, ut patet Io. 3. Sic Deus dilexit mundū, ut fi liū suū unigenitū daret: & Ephes. 2. Propter nimia charitatē misit Deus filiū suū in similitudinē carnis peccati: & 1. Timot. 1. Filius Dei uenit peccatores saluos facere: & Io. 1. In propria uenit &c. Itā eodē modo scriptura loquitur de datione, & missione, & aduētū spiritus sancti, ut patet Io. 14. 16. Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo: item Ego mittā uobis paraclētum: item. Quando uene rit paraclētus spiritus sanctus, qui a patre procedit: item Ro. 8. Dedit spiritū sanctū in corda fide liū: itē actu 1. Donec repleamini uirtute ex alto: itē sicut Io. 1. dicitur q̄ uerbū caro factū est, itā ēt dī citur 2. Corint. 6. Qui adheret Deo unus spiritus est, quod est, quod uidetur per cōicationē idioma tum similiter dici, sicut q̄ Deus est homo, aut per participationē, sicut uir sactus participatiuē Deus aut diuinus est iuxta id psal. & Io. 10. Ego dixi dī estis &c. ergo sicut ex dictis auctoritatibus cōclu ditur q̄ sola persona propriē, & primō terminat illā unionē humanitatis ad uerbū, itā sola psona spi ritus sancti debet intelligi propriē & primō termi nare relationē realē, siue unionē, ita q̄ propriē so lus spūs sanctus sit datus, uel missus, uel unitus crea turæ, qn cōfert gratiā, præsertim qn uisibiliter in specie ignis, siue columbæ legitur missus, uel appa rens: & talis datio, missio, seu aduentus spiritus san cti appellatur: maxime quia non uidetur, ubi eccle sia decreuerit oppositum.

Secundō arguitur ad idē, quia sicut ecclesia ce lebrat festa de sola psona filii, q̄ solus filius in car natus, homo factus, natus, & passus est, q̄ surrexit, & ascēdit in cœlum: & hoc propriē, & non approp riatē cōuenit ipsi soli filio, secundū hanc, uel illam naturā, diuinā, uel humanā, & aliqñ per cōicationē idiomatū: ergo eū similiter de spiritu sancto sola celebret ecclesia q̄ inuisibiliter & uisibiliter in spe cie ignis in pēte cœste uenit, & missus est: uidetur q̄ similiter illa missio, & aduētus spūs sancti eidē so li propriē, & non appropriatē, conueniat: quāuis operatio, seu actio omnibus personis op̄sit.

Tertiō arguitur ad idē, quia pater non est, neq; dicitur missus: quia non est productus ab alio, sicut dicitur de unione humanitatis ad uerbū, & neque hoc dici potest, quia cū rō formalis talis termina tionis ad personā, ut talis est, nil aliud esset, quam

Et ad creatorem sunt in re: ergo si pater non est missus, sequitur quod realiter, neque est vnitus, aut datus, aut vilo modo venit ad nos, sed sola persona spiritus sancti, quæ solum in missione visibili, aut inuisibili explicatur.

Resp. ad 1.
argum.

Respon. propter has rationes, & propter alias parui momenti, quas refert, & reprobatur diuus Bonauentura in 1. di. 17. q. 1. Aliqui erroneè tenuerunt quod cõtra supra dictã communem resolutionem, & catholicam prætere videntur. Et aliqui volunt trahere Grego. Ari. & magistrum ea. distin. & dist. 14. ad prædicti erroris patrocinium. Sed quod prædicta argumenta nihil concludant, patet. Nam ad primum respon. negando consequentiam. Nam etiam si ecclesia id non declarasset: tamen sufficit eius approbatio, quæ cõem sensum approbat doctorum ita declarantium supra dictas auctoritates scripturæ: qui eo modo eas exponendo, & intelligendo fundantur ratione recta per fidem illuminata, ut supra probatũ est, præsertim quia Io. 1. Verbum caro factum est, exprimitur quod soli personæ verbi nostra humanitas personaliter vnita est. Non ita secunda Corin. 6. Qui adhæret Deo vnus spiritus cum eo est: quia non dicitur, nec exprimitur quod spiritus sanctus, homo, uel creatura per talẽ vnionem mysticam, aut per illam missionem efficiatur. Quod aut ecclesiam comunẽ illum sensum doctorum approbet patet ex communi eius prædicatione, & acceptione, & oppositi sensus utpotè erronei reprobatione.

Resp. ad 2.
argum.

Ad secundũ. respon. negando consequentiã, nec est simile: quia dum ecclesia celebrat specialia festa de filio, id vtique facit præsupposita vnione humanitatis ad filiũ propriẽ: vnde & reliqua soli personæ filii secundum naturam: humanam per communicationem idiomatum propriẽ cõueniunt: ut est natiuitas, mors, & cætera huiusmodi. Secus de spiritu sancto, qui non est personaliter, & propriẽ vnitus alicui creaturæ: inde neque ex consequenti alii effectus à parte rei possunt illi propriẽ conuenire: nisi solum per quandam appropriationem, & eius specialem repræsentationem, utpote quia ipsa persona spiritus sancti primò & immediatè per hoc, uel illud sensibile signum ignis siue columbæ ex speciali institutione diuina significatur hominibus, ut eius notitiam habeant, ut dictum est.

Respon. ad
3. argum.

Ad tertium respon. ad maiorem quod sicut à parte rei pater ipse realiter venit, diciturque venire ad nos, & similiter filius, & spiritus sanctus, ut habetur Ioa. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus &c. ita etiam realiter pater datur, & mittitur à seipso, non ab alio ad nos. Sed in modo loquendi simpliciter conceditur hæc propositio. Pater venit ad nos, & seipsum nobis dat. Et negatur hæc propositio. Pater mittitur ad nos: & ratio est propter diuersitatem connotationis vocabulorum. Nam venire non connotat, neque significat processionem aliquam æternam: mitti autem in passiuã significatione eam connotat, vel repræsen-

tat: nõ enim dicitur temporaliter, & absolutè mitti persona aliqua diuina, nisi ea, quæ procedit ab alia, seu aliis, secundum vsum doctorũ, quos in sua facultate thologica sequi tenemur, non solum in sensu, sed & in verbis, & modo loquendi. Neque nunc ego curo, aut vim facio, si persona missa oportet quod procedat ab ea, à qua dicitur missa: de hoc enim sunt opiniones alibi disputandæ. Igitur licet à parte rei omnes personæ diuinæ simul veniant, dent, & dêtur, mittant, atque mittantur temporaliter quando una persona dicitur dari, venire, aut mitti, sicut & omnia opera trinitatis ad extra sunt indiuisa, communiq; omnibus personis diuinis, tamen negatur hæc consequentia: quod ergo si pater simpliciter non dicitur missus, non est debeat dici venire temporaliter ad nos: aut e conuerso: diuersa namque vocabulorum connotatio prædictæ differentię cã est. Quibus nõ obstantibus fortè rectè & catholicè cõcederetur quod pater mittitur à seipso, sicut & datur à seipso: sicut & in actiuã significatione pater dat, mittitque seipsum temporaliter ad nos, sicut & filius, & spiritus sanctus temporaliter dant, mittuntq; seipso ad nos: quia connotatio processionum nõ ita apertè, aut expressè in prædicta actiuã, ut in passiuã absoluta significatione, sed sola operatio ad extra, quæ communis est toti trinitati, repræsentatur.

Quoad secundum punctum quæstionis, scilicet quando cõiter dicitur à doctoribus in 4. dist. 14. quod spiritus sanctus, quando datur per gratiã, nõ solum datur in dono, sed in seipso: quod importatur amplius in hoc, quod dicitur dari in seipso ultra hoc, quod datur in dono gratiæ gratificantis: de hac enim loquor. Nam videtur idẽ vtrobique; superflue replicari: cũ dari Deum nobis in se (vt patet ex dictis) nil aliud sit, quàm dari, aut dare seipsum in dono gratiæ gratificantis, & nos ad amicitiam, & gloriã opportunè acceptare, & e conuerso.

Respon. quod licet ita sit: tamen aliqualis adhuc differentia est. Nam ut Gabriel in 1. distin. 14. q. 2. secundum Okam latius refert, in quo & concordat. B. Tho. 1. par. q. 43. ar. 3. tunc spūs sanctus, siue Deus dicitur dari homini in se, quoniam sic homini iusto seipsũ offert, quod ipsum acceptat ad gloriã, & paratus est ipsũ in oĩ actiõẽ meritoria iuuare, & facere quod rõnabiliter homo vult fieri, id quod Deus secluso omni alio dono creato facere potest, quanuis de lege sine alio dono infuso nõ faciat: in dono aut tantũ dicitur Deus dari, quando dat, vel infundit donum ipsum, quodcumque illud sit, puta timor, fides, sapientia &c. nos tñ per id nos acceptat ad gloriã. Quæ quidẽ dona tunc nõ propriè dñr dona spiritus sancti: neque quod spiritus sanctus in talibus donis informibus sine eius gratia nobis donatur secundũ Tho. 1. 2. q. 68. & Bonauent. in 3. distin. 3. ibi communiter doctores videntur: in se uerò, simul, & in dono Deus, & spiritus sanctus propriè loquendo dicitur nobis dari, quoniam non solum donum dat, & infundit: sed et simul e mediãte p gratiã nos acceptat

ad

ad gloriã: & paratus est nos iuuare, ut supra dictum est. Et in hoc fit in solo dono gratiæ, seu charitatis, uel in aliis donis eam secum annexam habentibus, & per eam formatis. Nam nunquã Deus, uel spiritus Sanctus in se nobis datur, nos ad gloriã acceptando, nisi in dono gratiæ, & charitatis. Igitur idem est spiritum Sanctum nobis dari in se, & in dono gratiæ: & dari in dono gratiæ, & charitatis. Sed ad maiorem explicationem sepe dicitur à doctoribus quod non solũ datur in dono gratiæ formaliter quidem gratificantis, sed etiam in seipso effectiue nos gratificante, & ad gloriã acceptante, ut supra declaratum est.

Et nota quod spiritus sanctus dicitur mitti, seu dari inuisibiliter, non solũ quoniam confert gratiam de nouo sanctificantem à peccatis: sed etiam quando confert eius augmentum intensiuum secundum aliquos doctores: uel potius extensiuum secundum alios: quando videlicet, uel simul cum gratia, uel iam homini sancto datur auxilium, uel donum aliquod ut in nouũ vsum, seu actum, uel in nouum statum gratiæ iam habitæ proficiat per charitatem: quale est donum, uel gratia miraculorum, aut prophetiæ in hominibus sanctis: aut donũ uel auxilium excellens ad vincendum meritorie grauẽ tentationem, seu ad martyrium, & huiusmodi. Et in hoc magis cõsonat Augustinus lib. 4. de trinitate ca. 20. & Beatus Tho. prima parte quæst. 43. arti. 3. & 5. & 6. & idẽõ communiter dicitur à doctoribus quod spiritus Sanctus mittitur, seu nobis datur per gratiam scilicet gratificantem, & per dona eius.

QUÆSTIO QUADRAGESIMASECVNDA.

In quo principaliter consistat beatitudo formalis in patria.

Propos. 1.

RES P O N. per tres propositiones, quarum prima est: Beatitudo hominis est eius perfectissima operatio intellectus, quæ est visio: ad quam etiam necessaria est voluntatis operatio, scilicet amor amicitie summi boni, & subsequens naturaliter delectatio, seu gaudium. Hæc propositio, ut clara, & ab omnibus concessa, & latius probata, supponitur. Sed utrum amor amicitie sit operatio essentialis, formalisque beatitudo, ut visio: & quæ harum operationum sit præcipua, in hoc est difficultas, & diuersitas opinionũ: idẽõ sit secunda propositio sequens.

Propos. 2.

Secunda propositio, Amor amicitie non tantum ad perfectionem accidentalem, ut delectatio inde sequens, sed ad essentialẽ, seu substantialem beatitudinem, est necessarius.

Probatur hæc secunda propositio dupliciter. Primò quia secundum Thom. secunda secundæ. q. 44. art. 6. ex Augustino lib. de perfectione iustitiæ contra Celsũ, Deus in illo præcepto Diliges dominum Deum tuum &c. intendit charitatis perfectionem, quæ in hac vita impleri non potest, sed in

patria. Intendit itaque Deus ut homo illi totaliter vnietur in patria, ubi Deus erit omnia in omnibus prima Corin. 15. Si autem finis aliorum præceptorum est Charitas, quæ in uia haberi potest: & huius charitatis finis est charitas in patria, cum de ratione beatitudinis sit esse finem ultimum: ergo ipsa partialiter saltem est beatitudo essentialis formalis.

Secundò probatur idem quia B. Tho. prima secundæ quæst. 4. artic. 3. videtur dicere comprehensionem esse de essentia beatitudinis in prima Corin. 9. Sic currite ut comprehendatis, scilicet in patria. Comprehensio autem (ut ipse ibidem ait) fit eisdem potentiis, scilicet intellectu, & uoluntate, ergo in actibus intellectus, & uoluntatis formaliter stat essentia beatitudinis, qui actus uoluntatis potissimus amor est.

Tertiò probatur idem, quæst. 1. Ioa. 4. Deus charitas est, siue dilectio, ubi Augustinus Amplius nõ potuit tibi dilectio commendari: hanc esse finem dixit Psal. 118. Omnis consummationis vidi finem. &c. Iam si talis finis est, non est quod referatur, ergo finis vltimus est: & ergo beatitudo essentialis. Et probatur antecedens dupliciter, primò quia amor amicitie non est in aliud referibilis: si enim Deus amaretur, ut videretur, iam non esset amor amicitie, sed concupiscentie: visio autem si ad amorem amicitie modo optaretur, nulla esset iniquitas, sed iustitia, & æquitas, & optimus ordo: ergo amor ille est propriissimè finis vltimus formalis, & beatitudo. Item secundò quia ille amor perfectus, de quo loquimur, præsupponit visionem, ergo in ipsam, ut habendam, referri non potest, tanquam in finem, qui semper saltem in natura est posterior executione. Et ad hoc facit. B. Thom. secunda secundæ quæst. 27. arti. 6. ad tertium dicens quod interior actus charitatis habet rationem finis, quia vltimum bonum hominis consistit in hoc quod oĩa Deo inhæreat secundũ psal. ut patet ex dictis.

Quartò probatur idem, quia opposita nata sunt fieri circa idem: sed miseria est formaliter in potentia formaliter libera, scilicet in voluntate tam pœna sensus, quàm dampni ergo & sclicitas: & si essentialis damnatio consistit in priuatione beatitudinis: ergo & essentialis beatitudo est, quæ conuenit uoluntati.

Quintò probatur idem: quia omnis actus, per quem immediatè, & perfectè attingitur obiectum beneficium sub ratione, qua est beatificum, est essentialiter beatificus. Sed actus amoris amicitie in patria est huiusmodi, ergo. Maior probatur dupliciter, primò quia finis formalis est, quo immediatè habetur finis gratia cuius, qui dicitur obiectiuus. Secundò quia omnis actus, quo immediatè attingitur visibile obiectũ, inquantũ visibile est, est formaliter & formaliter visio: ergo similiter omnis actus, quo immediatè attingitur obiectum beatificum, ut beatificũ, obiectiue est beatitudo formalis propriè, & essentialiter.

Quod

Quòd si quis dicat voluntatem non immediatè attingere obiectum suum, sed mediante intellectu, & visione: tùm quia prius intellectus id attingit; tùm etiam quia non alias, quàm ab intellectu cognitum, & ablatum voluntas id attingit.

Contra hoc dicitur quòd quia non nisi obiectis formalibus & immediatis distinguuntur potentia: ergo sicut immediatè intellectus fertur in ens, tanquam verum, ita & voluntas fertur in ens, tanquam bonum. Item quia voluntas in patria modis omnibus perficitur: ergo cùm obiecto, & obiecti affectione, perficiatur, immediatè illud attingit. Item quia licet verum sit voluntatem non tendere in incognitum; intellectus tamen sua cognitione nil ponit in obiecto cognito, sed sicut inuenit bonum, ac beatificum offert voluntati, & representat: ergo in illud immediatè fertur immediatione obiectiua, licet non causali; de qua arguens longè à proposito digreditur.

Sextò probatur idem; quia solius voluntatis obiectum est finis, & bonum: ergo ipsius est tantum finem attingere beatificum formaliter: in formali autem attingentia consistit beatitudo formalis: ergo. Probatur antecedens, quia ipsius est tantum mouere in finem (vt etiam B. Tho. fatetur. 1. 2. q. 9. art. 3. & 4. & q. 16. 17. q. 74. art. 1. & alibi sapius. Neq; valet Durandus dicens intellectum prius attingere bonum, & finem, cùm ipsum ostendat voluntati. Tùm quia licet prius attingat, tamen formalis ratio obiecti intellectus non est bonum, aut ratio boni: idque est ratio obiecti voluntatis, & in consecutione boni, vt bonum est, consistit felicitas. Tùm etiam quia licet prius natura attingat intellectus bonum, & finem, non ob hoc tollitur (vt supra probatum est) quin immediatè etiam à voluntate attingatur, & formalissimè. Neque valet etiam solutio huius probationis, vt nititur eam soluere Beatus Thomas cum alijs dicentibus non aliud concludere, quàm quòd beatitudo est in voluntate, sicut obiectum, nõ sicut actus. Nam, ex eo quòd Deus est formale obiectum voluntatis, concludit ratio prædicta voluntatis actu formaliter, & immediatè attingi; ac consequenter in ipso voluntatis actu esse beatitudinem.

Septimò probatur, quia beatitudo consistit in possessione summi boni; sed non satis intelligi potest perfecta, & substantialis possessio in solo actu intellectus: ergo in voluntate consummatur, & perficitur. Nam licet possessio quædam fiat per intellectum, quia obiectum est in intelligente; non minus fit per voluntatem; quia Ioa. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: idque in proposito est maximè verum, vbi non per speciem creatam, vel per similitudinem, per quam in alijs obiectum cognitum dicitur esse in cognoscete, sed per seipsum secundum ipsum Beatum Tho. Deus ipse videtur in patria. Neque valet dicere cum Caietano illam propositionem, scilicet quòd beatitudo formalis consistit in actu immediatè, & propinquiori vltimo

fini extrinseco, qui est beatitudo obiectiua, intelligi, cæteris paribus. Nunc autem in proposito non sunt cætera paria; cùm Deus nõ absolutè, sed Deus visus sit obiectum voluntatis: & ita visio, qua primò attingitur Deus, est quasi pars obiecti voluntatis: amamus enim bonum cognitum, & quia cognitum, hoc inquam non valet; quia non ideò obiectiua est cognitio, sed causalis: neque (vt probatum est) cognitio aliquid ponit in obiecto beatifico, quo ametur: alioqui nec visus quicquam videret immediatè, nisi lumen: nihil enim videt, nisi illuminatum. Nam idem est obiectum immediatum fruitionis, quod est etiam visionis: sed ipsa essentia diuina, & non visio, est obiectum visionis, neque pars eius. Neque item est causa finalis visio beatifica ipsius amoris amicitia, vt iam deductum est.

Octauò probatur idem auctoritate Anselmi lib. 1. cur Deus homo, dicentis, Peruersus ordo esset amare, vt intelligamus. Nam licet (vt ait Caietanus respondendo huic auctoritati) Deus visus ametur, & amore concupiscentia visio desideretur; neq; id peruersè, alioqui spes non esset virtus; tamen hic amor non est in patria; & si est, est quidem sub alio actu. scilicet complacentia, aut concupiscentia boni proprii; & non præiudicat amori amicitia, de quo loquimur, quem etiam ipse Caietanus fatetur irreferebilem: est ergo finis vltimus, & formalis, & consequenter est beatitudo.

Nonò probatur idem, quia ipse amor est summa perfectio voluntatis: ergo est summè desiderabilis, vt pote finis vltimus: & ergo beatitudo formalis. Prima consequentia patet, quia vnumquodq; naturaliter appetit suam perfectionem, & maximè maximam. Neque valet responsio Caietani dicentis maiorem esse veram de appetitu naturali; de animali autem non pars sibi, sed toti propter quod est, appetit perfectionem. Hoc inquam non satisfacit; tùm quia cùm appetitus ille naturalis non sit malus, licet se illi conformare appetitu naturali: tùm etiam, quia non potest desiderari bonum toties proueniens ex bono partis quin desideretur bonum partis. Cùm ergo ex hoc quod visio est optimum desiderabile ad intellectus, & per consequens totius perfectionem, ipsa visio concluditur esse beatitudo: ita similiter ex hoc quòd amor amicitia est bonum, ac optimum, & desiderabile uoluntati, & per consequens ipsi homini, concludi debet amorem hunc esse beatitudinem formalem, & intrinsecam.

Decimò probatur idem; quia in elem. ad nostram, de hæreti. habetur quòd beatitudo consistit in uisione, & fruitione, & non in uno solo actu, ut patet inspiciendo textum, cuius ponatur lumen gloria ad eleuandum animam, seu eam disponendum, ut Deum uideat, eoque beate fruatur. Vbi constat duo actus æque requisiti ad beatitudinem essentialè. Ad idem est Benedictus X. I. in extrauagatè contra Ioan. 22. ut refert Marfilus & supplementum Gabrieli in 4. dist. 49. q. 2. in 3. dubio; ubi Benedictus ipse diffinit quòd ex intuitu, & facili, & im-

mediata uisione, & fruitione essentia diuine anime iam omninò à peccatis, & pœnis debitis in purgatorio, vel in hac vita purgata statim ante resurrectionem generalem sunt verè beate; ac quòd huiusmodi visio essentia diuina, eiusque fruitio, actus fidei & spei in eis euacuatur prout fides, & spes sunt virtutes theologice proprie. Hæc ibi; & ita iam de hac secunda propositione nil videtur dubitandum, quantum Durandus in 4. dist. 49. q. 4. & Palud. cum aliquibus antiquis oppositum dixerint, & B. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 1. & q. 3. ar. 4. & 1. par. q. 26. art. 2. & ibi Caietanus, & latius q. 82. art. 3. & in 4. dist. 49. q. 1. ar. 1. q. 1. oppositum quoque prima facie cum eis sentire videatur.

3. Propos. Tertia propositio. Beatitudo formalis essentialis perfectius, aut principalius stat in fruitione, quàm in uisione essentia diuina. Hæc propositio contra B. Tho. & sequaces, vbi supra probatur quincupliciter. Primò, quia voluntas vtitur, & imperat alijs potentijs ad acquisitionem finis, etiam secundum Tho. 1. 2. q. 16. & alibi sapius: ergo non minus, sed magis illi conuenit præmium, quàm alijs. Facit ad idè. B. Tho. 2. 2. q. 83. art. 3. ad 1. dicens quòd voluntas mouet alias potentias in finem. Inter alias autem potentias intellectus est altior, & voluntati propinquior; & ideò post deuotionem, quæ pertinet ad uoluntatem, oratio, quæ pertinet ad intellectum, est præcipua inter actus religionis. Item idem licet alijs verbis ait quòd ipsa voluntas præsupposita gratia est causa meriti: ergo illi potissimum debetur præmium. Hanc consequentiam negat Palude, & alii: quia miles brachijs pugnat, sed capite coronatur. Sed nihil dicunt quia miles pugnat quidè brachijs, & toto corpore instrumentaliter, sed & præcipuè capite dirigente, & corde mouente alia membra: in super. & toto corpore triumphat in curru, & habitu honoratur.

Secundò probatur idem, quia ordo angelorū sumitur secundum ordinem supremarum virtutum, quibus specialiter pollent. Sed supremus ordo. scilicet seraphin nomen, & dignitatem habet à charitate: & ordo cherubin illi immediatus à scientia non acquisita, nec infusa tantum, sed qua in verbo vident: ergo charitas non solum in via, quod concedit Caietanus. 1. 2. q. 3. ar. 4. & q. 66. ar. 6. & 1. pars. q. 82. ar. 3. latius, sed etiam in patria excedit omnem cognitionem. Antecedens autem est ipsius Beati Thomæ 1. par. q. 108. art. 5. ex Grego. & Dionysio, & sacra scriptura. Quod confirmatur quia. 1. Corinth. 13. Maior autem horum est charitas. Vnde etiam patet nomen ipsum charitatis excellentiam super alios virtutes, & dona denotare, simul & summam perfectionem. Vnde Bernardus sermone. 83. Super Cant. Quid omnibus præstat nepe amor. Ipse sponsum copulat cum sponsa. Hoc petit Deus sciens eos esse beatos: ipse maritum; ipse præmium &c. Et Augustinus sermone. 53. de tempore Charitas est promissio regni, præmium summum sanctorum, nil gratius in cælo habent sancti amore Dei.

Tertiò probatur idem quia ad eandem potentiam pertinet motus in finem & quies in eo adeptio. Sed motus in beatitudinem obiectiuam per desiderium non habitam pertinet ad voluntatem: ergo & quies in ea iam habita per amorem satiantur.

Item quartò beatitudo vt talis. i. sub ratione summi boni satiantis non est obiectum immediatum & proprium nisi voluntatis: ergo ad eam principaliter pertinet beatitudo, & in eius fruitione consistit.

Quintò probatur idem, quia sicut charitas viæ est perfectior fide, & spe: ita & charitas patriæ illi succedens in perfectione est perfectior visionis, & intentionis succedentibus fidei, & spei in patria. Patet consequentia, & similitudo: quia sicut se habent virtutes in via inter se secundum perfectionem, vel imperfectionem essentialem earum: ita se habent in patria proportionabiliter: quia non est ratio sufficiens in oppositum, neque vt differentia earum essentialis, aut earum essentialis perfectio hic, & illic transmutetur: nam detur, illa certè non dabitur, quod patet ex ipso. B. Tho. qui in 2. 2. q. 3. art. 4. inde probat quod charitas est perfectior fide; & spe: quia fides, & spes attingunt Deum secundum quod ex ipso prouenit nobis cognitio veri, bonique adeptio: charitas autem, vt sistit in ipso, vt aliquid nobis ex eo proueniat. Et eodem modo de lumine gloria, & charitate in prima arguere possumus vt hæc illo perfectiorem concludamus, quod omnes Thomistæ negat. Item ibidem ad primū ait quod operatio intellectus perficitur secundum quòd intellectus est in intelligente: ideò nobiliter operationis intellectualis attenditur secundum mensuram intellectus: Ea autem, quæ ipso sunt superiora, ignobilior modo sunt intellectu nostro, quàm in seipso, contra verò inferiora: Nam vnumquodque est in aliquo secundum modum recipientis, seu in quo est, ut dicitur in libro de causis. Operatio autem voluntatis perficitur ex inclinatione appetentis ad rem, sicut ad terminum: & dignitas operationis voluntatis attenditur secundum rem, quæ est obiectum operationis. Hæc ille. Ex quibus facile potest argui amorem amicitia etiam in patria esse digniorem uisione: maximè quia. 1. par. q. 108. art. 6. ad 3. B. Tho. loquens de ipsa uisione ponit eandem regulam: & similiter ait. scilicet præposuit seraphin, qui ex ardore dicuntur charitate ardentibus ipsis cherubinis, qui ex plenitudine scientia diuina, & beatifica sic appellantur, & his similia sunt plurima.

Hanc opi. tenent Alexander. 3. par. q. 12. membro. 2. ar. 3. §. 5. & q. 80. membro. 1. ar. 3. Henricus Gauden. in 1. quodlib. q. 14. & quodlib. 13. q. 12. & sanctus Bonaventura in 2. dist. 38. art. 1. q. 2. & in 4. dist. 49. q. 3. & Richardus, Scotus, & communiter doctores ea dist. 49.

CONTRA secundam propositionem arguitur primò, quia beatitudo formalis est optima hominis operatio, ut in prima propositione habetur: ergo. Cuiusvis sit beatitudo formalis, nõ potest esse alia beatitudo, ut patet ex expositione superlatiui.

Respon.

Respond. RESPON. negando consequentiam, & ad probationē dico, Illud superlatiuum optima operatio accipitur non simpliciter, sed in genere, vt. scilicet sit optima operatio intellectus, & optima operatio voluntatis, quia sicut visio Dei inter operationes intellectus est optima: ita & amor amicitiae inter operationes voluntatis est optima.

Argum. 2. Secundò arguitur, quia omnis actus voluntatis est aut elicitus, aut imperatus, secundum Thomam. 1. 2. q. 1. art. 1. ad secundum. Sed nullus horum potest esse beatitudo: ergo. Patet consequentia cum maiore: & minor probatur: quia si est imperatus: cum non possit esse volutus, nisi propter finem, quia quicquid deliberatè agit homo, agit propter finem, etiam agendo actionem, quae est finis: ergo iam non erit actio imperata vltimus finis, & per consequens nec beatitudo. Si autem est actus elicitus, is non potest esse beatitudo: nam impossibile est ipsum esse vltimum finem; quia obiectum voluntatis est finis, & primum volutum est ipse finis, sicut obiectum visus est color. Sed impossibile est primum obiectum visus esse ipsum videre: ergo impossibile est primum volutum esse ipsum uelle.

Respond. RESPON. amorem amicitiae in patria esse actum propriè elicitum, & impropriè imperatum: quia est finis omnium desideriorum hominis iusti. Finis enim praecipit est charitas perfecta, quae in via haberi non potest, sed in patria, & ita est finis adimplentionis totius legis, & ita prima deductio deficit. Non enim oportet quicquid agit homo, agat propter finem, satis est vt vel agat propter finem, uel actio sit ipse finis, nisi agere propter finem sumatur obiectiuè, & non solum formaliter: nam sic ipsa actio vltima est propter finem extrinsecum, hoc est propter Deum, non enim propter aliud amari potest amore amicitiae. Secunda quoque deductio deficit. Nulla quippe similitudo est inter obiectum voluntatis, & obiectum visus: nam obiectum visus necessariò est extrinsecum: non ita obiectum uoluntatis. Item uoluntas est super seipsam reflectiua potentia: uisiva uero potentia minimè: idè obiectum uisus non potest esse aliquid videre, voluntatis autem obiectum, & finis intrinsecus, potest, & esse debet aliquid uelle. Finis enim praecipit est charitas, non tam in uia, quam in patria, ut ex ipso. B. Tho. & Augustino deductum est.

Argum. 3. Tertiò arguitur quia intelligere non potest esse primum obiectum intellectus: ergo nec uelle potest esse primum obiectum voluntatis. Sed quod uult uoluntas est finis: ergo uelle non potest esse finis, & per consequens nec beatitudo.

Respond. RESPON. negando consequentiam: quia intellectus est primò uniuersalius: uoluntas uero est finis, qui est particularis secundum rationem finis beatificantis summi boni, summi amabilis, &c.

Argum. 4. Quartò arguitur: quia beatitudo est assecutio optimi. Sed hæc non potest esse actus uoluntatis: ergo. Maior patet, & minor probatur: quia omnis actus uoluntatis ante assecutionem finis intelligitur

ut motus in finem: ergo iam non est finis: alius autem esse non potest, nisi quietatio quaedam in fine, quae non est, nisi post assecutionem.

Respond. RESPON. Dupliciter peccat hoc argumentum; Primò quia praesupponit beatitudinè esse singularem assecutionem, id est unico singulari actu habitam: quod negatur. Deus enim non solo intellectu plenè possidetur, neque sola uoluntate. Secundo quia non distinguit delectationem, seu gaudium, quod est quietatio uoluntatis ab amore amicitiae à quo procedit, igitur post motum uoluntatis in finem obtinendus est motus amicitiae, quo finaliter possidetur. Qui quidem amor si quietatio uocetur id erit causaliter, non enim uisio sine amore mirabiles haberet uoluptates, ut Arist. ait loquendo de contemplatione Dei. 10. ethi. & Sap. 7. est ad idem: & hoc ipsum confirmat. B. Thom. 1. 2. q. 25. art. 2. & q. 31. art. 5. &c.

Argum. 5. Quintò arguitur quia actus, qui semper est debitus, non est de essentia beatitudinis patriae. Sed dilectio Dei semper est debita secundum id Roma. Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis, ergo.

Respond. RESPON. Si maior loquitur de debito praecipit, cuius adimplentione meremur, est uera, & minor falsa: si de debito absolutè, quo scilicet dignus est Deus, maior est falsa, &c.

Argum. 6. Sextò arguitur: operatio, quae est propter aliam, non est beatitudo. Sed uoluntio est huiusmodi: ergo. Consequetia patet cum maiore; & minor probatur. Nam omne desiderium nostrum tendit in assecutionem summi boni, Sed illud assequimur uisione: ergo uoluntio, uel amor est propter uisionem, & non contra.

Respond. RESPON. negando minorem: quia datur uoluntio, quae non est desiderium, scilicet amor amicitiae. Item non solum uisione Deum assequimur, ut iam probatū est. Contra hoc replicatur, quia amor amicitiae abstrahit ab habito, & non habito: est enim utriusque, ut patet, quia habetur in uia, & in patria: ergo non est consecutio beantis: maximè quia hic amor est eiusdem speciei in uia, & in patria utpote ab eodem habitu procedens, & de eodem obiecto formali, scilicet summo bono, & fine ultimo: ergo si hic non est beatitudo, nec in patria.

Respond. RESPON. quòd amor amicitiae semper est Dei, maximi boni, & perfecti quoquomodo habiti, aut fide, & spe, aut uisione: sed non oportet quòd sit Dei ultimo, & perfectissimo modo habiti. Sed ex hoc non sequitur quòd amor habitus de Deo uiso non sit consecutio beantis, & quòd additur quòd est eiusdem speciei &c. dico primò quòd hoc admissio id non sequitur: quia hic habetur imperfectè, illic perfectè, estq; finis huius imperfectio. Secundo dico. negando quòd sint eiusdem speciei: quia hic procedit à fide, illic à uisione, idque maximè est uerum, si arguentis sententia uera est, quae iudicat uisionem esse quasi partem obiecti ipsius amoris amicitiae: Sed ex effectibus huius, & illius amicitiae faci-

le specifica differentia dignoscitur, etiam secundum B. Thomam. 2. 2. q. 24. art. 6.

Septimò arguitur. Beatitudo est operatio perfectissima. Sed perfectissima non est, nisi operatio intellectus: ergo beatitudo formalis non est operatio voluntatis. Patet consequentia cum maiore: & minor probatur; quia sicut se habet appetitus naturalis ad formam naturalem; ita se habet appetitus intellectus ad formam intellectualem. Sed nec appetitus naturalis, nec actus eius est propter se, sed propter perfectionem eius, ut appetitus grauis, & motus non sunt propter se, sed propter quietem, & conseruationem in loco naturali: ergo similiter appetitus intellectus, & actus eius non sunt propter se: ergo propter aliquam aliam perfectionem; quae non videtur alia, quam intellectus operatio perfectissima. Et confirmatur, quia sicut se habet appetitus sensitius ad sensum, ita se habet intellectus ad intellectum. Sed sensitius non attingit finem suum per se, sed per sensum: ergo consimiliter appetitus intellectus non assequitur finem suum, & perfectionem per se, sed per intellectum. Patet consequentia cum maiore; & minor probatur; quia appetitus sensitius non appetitione delectationem assequitur, sed sensu uisus, vel gustus: ergo similiter uoluntas non assequitur suum finem uoluntatione, sed intellectione.

Respond. RESPON. illae similitudines appetitus naturalis, & sensitius ad appetitum intellectualem, seu uoluntatem, non valent, nec argumenta eis innixa; quia uoluntas utpote nobilissima sua operatione suum finem obiectum, & bonum vltimum scilicet Deum assequitur: quod non conuenit appetitui naturali, & sensitiuo, qui infirmi, & imperfecti sunt.

Contra tertiam propositionem possunt fieri multa argumenta ex his, quae contra secundam facta sunt: quorum responsio facile patet ex supradictis, & ad alia, quae ex B. Thoma, ubi supra, fieri possunt.

QVAESTIO QVADRAGESIMATERTIA

Quomodo excommunicatio iniusta liget.

1. punctum. De sententia nulla. RESPON. per tria puncta. Primum est quòd excommunicatio iniusta est duplex, scilicet nulla, & iniusta: Nulla dicitur illa, quae sic est iniusta quòd in se nullius ualoris est: neque ullum habet effectum; neque ullo modo obligat ita ut sit culpa tali praecipit, aut sententiae non obedire: neque obligat aut ligat ad aliquam poenam, nec ad eam seruandum in foro conscientiae: uel ecclesiae: neque uerè sententia, uel excommunicatio, nisi nominatenus est, & appellatur. Et hæc si notoriè, uel manifestè de eius nullitate constat, neque timenda, neque tenenda, uel obseruanda; sed contemnenda id est nullo modo, neque in publico, neque in secreto, neque in foro Dei, uel ecclesiae curanda est. Hoc autem in multis casibus contingit, qui ad quinque reducuntur secundum Soto, & Nauarro ubi infra, & doctores com-

muniter. Primò quando fertur ab homine ad id potestatem non habente, puta quia non est suus iudex ipsius excommunicati: uel non toleratus per ecclesiam, quia est nominatim à iurisdictione suspensus, interdictus, aut excommunicatus, uel denunciatus, aut declaratus, per iudicem, secundum communiter doctores, & practicam ecclesiae huius temporis, uel secundum Nauarro in sum. c. 25. nu. 80. 81. & ca. 27. nu. 4. & quosdam alios, si est manifestè, aut notoriè suspensus, interdictus, aut excommunicatus, quantum non sit nominatim, nec denunciatus. Sed hoc, ut dictum est, non tenetur communiter. Secundo. Si sententia fertur à iudice rationabiliter, & legitime recusato, uel post legitimam, & rationabilem appellationem. Tertiò. Si fertur contra tenorem priuilegii notorii, uel iam ipsi iudici debite notificati, puta si in odium priuilegii mendicantium ordinum iudex excommunicaret omnes, qui illis confiterentur, uel qui accederent ad eorum ecclesias die festo, uel ad eucharistiam, si non essent prius suo sacerdoti parochiali confessi. Quarto. Si sententia contineret errorem intolerabilem iuris diuini uel humani, uel etiam facti, notorium communiter omnibus, puta si ex causa manifestè falsa, uel omninò ex genere & circumstantiis iniusta, uel illicita, uel naturaliter impossibili expressa in ipsa sententia fertur, utpote, quia quis furtum fecit, quod notoriè constat non fecisse, uel quia impregnauit mulierem, cum manifestè constet esse castratum, uel quia non dat, aut non facit quod nullo modo, aut non nisi cum periculo uitae constat notoriè uel manifestè agere non posse; neque tenentur, aut quia dedit generaliter elemosinam pauperibus, aut quia aliud omninò bonum manifestum fecit, aut quia aliquid malum non fecit. Secus si solum ciuilitè impossibile; aut si non notoriè iniustum, uel malum sit quod praecipitur, quia scilicet non potest commode soluere debitum pecuniarum; aut quia tale bonum fecit, quod ex circumstantia infici potest: aut ne illud fiat in casu speciali, secundum glo. in c. solet. de sen. exco. libr. 6. & Couarruias ubi infra. §. 1. nu. 14. Tunc enim non est, neque dicitur nulla, sed iniusta excommunicatio ex parte causae, de qua inferius in tertio puncto agitur. Secus etiam si solum sit error in actis secundum probata, ut ait Palud. ubi infra; tunc enim non est nulla, sed ligat ea sententia: excepto si error processus, uel falitas causae secundum acta processus manifestè constaret: nam tunc esset notoriè iniusta, ac proinde nulla sententia, uti ex ca. inter ceteros, de sen. & re iudic. probat Couarruias in c. alma mater de sent. exco. par. 1. §. 1. nu. 14. Quintò est nulla sententia, quando ipso facto, uel ipso iure decernitur, nulla, irrita, uel inanis, ut in c. statumimus. & c. constitutionem. de senten. excommu. lib. 6. ubi decernitur nulla sententia iudicis excommunicatis participantibus, cum excommunicatis ab ipso, nisi sint nominati praemissa trina monitione cum suis interuallis, & in multis aliis casibus. Qui in nullis continentur particularibus,

bus, & privilegiis, decernitur sententia nulla, & in aliis, quod refert Syluester, titu. excommunicatio. 2. notabili. 1. casu. 8. & 18. & paulò inferius ibidem q. 11. q. 12.

In omnibus igitur casibus supradictis excommunicatio nulla est, neque villo modo, vt iam diximus, seruanda, aut curanda est; quando notoriè de tali casu, aut eius errore constat. Quando verò non constat notoriè, vel quando in ipsa sententia is error iuris expressus non est, tunc timenda est, & ligat solum per accidens quoad ecclesiam; ita quòd si contemnatur, & de eius obseruantia non curetur, vtique peccatum mortale per accidens ratione scādali tantum est. Ideò ad id scandalum euitandum, & ne auctoritas ecclesiæ contemni videatur, eam excommunicationem in publico tantum, ac si iusta esset, seruare tenetur excommunicatus, non se immiscendo communioni fidelium, & sacramentorum, & similiter alii, qui veritatem ignorant illum vitare tenentur, ac si iuste excommunicatus esset: quousque de eius errore, vel nullitate notoriè constet. Aliàs in foro tantum exteriori ecclesiæ censetur irregularitatem, & alias censuras incurrisse, quas tamen verè non incurrit qui eam excommunicationem non seruaret. In secreto autem poterit sine scandalo eam non seruare qui ea excommunicatione nulla sibi tantum nota excommunicatus est: & etiam publicè in ea solum regione, seu loco, vbi excommunicatus ignoratur, nec probabiliter creditur quòd ibi citò diulgādus est. Quare si mihi constiterit talem in me latam esse sententiam excommunicationis nullam, si non aliter possum meam innocentiam tueri, vel iudicialiter probare, licitè possum interim scandalo vitato eam in secreto non seruare, etiā missam, & alia diuina celebrando, ut ait glo. in cap. Solet, de sent. excom. lib. 6. & Caieta. secunda secundæ. q. 7. art. 4. & Nauarro in sum. cap. 27. nu. 47. & Soto in 4. dist. 22. q. 1. art. 3. conclusionem 4. & Couarruias in cap. alma mater par. 1. §. 7. nu. 7. fol. 64. Et eadē rōne illi, qui me uirum bonum nouerunt, & bonæ conscientie, qui & me innocentem credunt, scientesq; me per eā sententiam nullam iniuste esse excommunicatum ait Caietanus, & Nauarro quòd possunt in secreto mecum in diuinis licitè communicare: quia sic sufficienter scandalum, & contemptus auctoritatis ecclesiasticæ cauetur. Immo & secundum Palud. & Syluestrinā excommunicatio. 2. notabili. 1. casu. 15. quando sapientibus notum est sententiam esse nullam ex aliqua causa de supradictis, quanuis apud vulgus ignoretur, potest homo in occulto coram eis illam non seruare: in publico verò eam seruare debet quousque scandalum rationabiliter, sedauerit, nullam esse sententiam sufficienter ostendendo. Vt si quis publicè excommunicatur, & denunciatur, ipse etiam contra ostendat publicè, & sufficienter causam quare sententia nulla est, & non valet, puta quia non est iudex, vel quia prius est legitime recusatus, vel ab eo appellatum est, & huiusmodi. Quo

facto iam de cætero non erit scandalum pusillorum, vel ignorantium, sed pharisæorum, & contemendum. Hæc ille. Adde quòd ex tunc ea excommunicatio poterit licitè non seruari, etiam publicè, ex quo ratio scandali rationabiliter cessat, aut cessare debet; nisi aliundè discrimen aliud imminens ad eā excommunicationem seruandam magis vrgeat; Syluester vbi supra, & doctores communiter consentiunt.

SECVNDVM pūctum est qd excommunicatio solum iniusta non tamen nulla, est triplex, videlicet ex animo iudicis, ex defectu ordinis iudiciarij, & ex defectu causæ iniustæ. Et quidem si sit iniusta ex animo iudicis, quia scilicet ex odio, seu ex amore, aut fauore alterius, aut liuore vindictæ, & huiusmodi procedit, existente tamen causa iusta, aut digna excommunicatione, tunc ligat in vtroque foro, secundum omnes doctores, & facit ca. illa. 11. q. 3. & in hoc nullum dubium est.

Si verò sententia iniusta tantum est ex defectu notabili ordinis iuris, puta quia sine debita præmitione, sine examinatione, vel explicatione causæ, sine scripto, sine debito termino, & huiusmodi, existente tamen causa iusta, aut digna excommunicatione, iudex excommunicationem fulminat cōtra tenorem. ca. sacro. de senten. excommu. & ca. cum medicinalis, eo. titu. libr. 6. & tunc secundum omnes doctores ligat in vtroque foro, ac si solum ex malo animo iudicis lata esset: excepto vnico magistro Soto in suo tractatu de secreto in 3. membro. q. 1. conclus. 4. dubio. 1. vbi se non satis explicat dicens quod idem iudicium est de sententia excommunicationis iniusta ex notabili defectu ordinis iuris, quod & de sententia iniusta ex causa, quia scilicet non ligat, neque sub culpa obligat ad obediendum, nec ad eam seruandum sub aliqua pœna, nisi solum in publico, idque per accidens ratione scandali, ut de sententia nulla dictum est, & proximè patebit. Quod quidem dictum eius in nostris annotationibus super eum olim candidè legens fateor non aduertit: at verò nunc discutiendum est. Nam si ipse id intelligat quando sententia est ipso iure nulla, vt in casu. ca. statuimus. & ca. constitutionem de senten. excomm. lib. 6. decernitur: id certè explicare debuisset; sicut ipse postea in 4. dist. 22. q. 1. ar. 3. magis aduertens, & B. Tho. expressit. Si autem intelligat quando sententia non est nulla, sicut vbi supra de secreto paulò inferius explicans intelligere videtur: planè falsum est. Nam licet verum sit in aliis sententiis condemnatiuis, & diffinitiuis quòd ex solo notabili, vel substantiali defectu ordinis iuris sunt inualidæ, neque tenent: secus autem est de sententiis, & pœna excommunicationis: quæ si aliàs non est nulla, sed ex solo notabili defectu ordinis iuris iniusta: vtique valida est, & tenet in vtroque foro, & suum effectum habet, & in secreto seruanda est: quanuis iudex puniatur, quia sic iura disponit, vt ipse Syluester titu. sententia. q. 4. & 5. refert, & clarius glo. in c. sed ponatur. 11. q. 3. & in ca. sacro. de sen.

2. Punctum de excōicatione iniusta ex animo.

De excōicatione iniusta ex defectu ordinis iuris.

de sen. exc. & eo. tit. li. 6. in ca. cū medicinalis. & in ca. Romana. & oēs doctores utriusq; iuris, ubi infra allegati, idem expressè tenent.

3. Punctum de excōicatione iniusta ex causa.

Tertium pūctum est de excōicatione iniusta ex parte causæ, quia. si in veritate non est cā, aut non vera, sed falsa, uel solū p̄sumpta, puta quia innocens secūdū allegata probatus nocens excōicatur, ut nocēs, si nō facit hoc, uel illud: aut quia non ē cā sufficiens, aut digna excōicatione, puta quia pro re, vel furto paruissimi momēti, aut pro p̄cto veniali, ut in c. sacro. de sen. excō. hētur: uel quia quis nō facit tale quid, quod licet nō sit p̄ctm, est tñ in p̄iudiciū, seu grauamē ipsius excōicati, & iniuste id illi p̄cipitur, seu petitur ab eo, puta quia nō dat librū suū, aut quia nō denūciat iuridicè peccatū proximi secretū, quod probare non pōt, de quo iā ille oīnō correctus, & emēdatus ē: aut quia nō soluit qđ tūc cōmodè soluere nō p̄t, neq; tenetur, aut qđ difficilissima, ad qđ nō tenetur, nō agit. et cū his Couar. 1. relect. c. alma mater. par. 1. §. 11. nu. 13. cōsonat. Igitur quō hæc snia obliget, & seruanda sit, est duplex opinio. PRIMA tenet qđ id oīnō iudiciū ē de hac iniusta snia ex parte causæ, & de ea, quæ nulla est, de qua supra in 1. puncto egimus: qđ; utraq; snia, uel excōicatio nō uerè, sed noī tenus dūtaxat snia est. Iō & particulariter tria dicit: primò, qđ si hæc excōicatio notoriè iniusta est: tūc sicut excōicatio nulla nullo mō obligat, nec ligat in aliquo foro, quia nulla culpā, nec pœnā incurrit qui eā publicè, uel secretè nō seruatur, qđ; nullo mō tenet, nec timēda, sed cōtēnēda, & nō curāda est. Quia rōne notorietatis de iniustitia ex parte causæ ipsa snia redditur nulla. Nā iniusta snia ideò sustinetur, quia p̄sumitur iusta: hæc aut p̄sumptio cessat quādo iniustitia, & ueritas est manifesta. quod inde cōstat, quia erroris expressio, uel iniustitiæ, posita in snia ideò illā annullat secundū oēs, quia eius iniustitiā notoriā facit. ergo si factū est re ipsa notoriè iniustum, idē iudiciū est. Nā posita eadē cā, uel æquali, sequitur idē, uel æqualis effectus: neque refert quid ex qui pollentibus fiat. Et hoc expressè dicit do. Ant. & Pan. in c. cam. de iudiciis. & in c. ab excōicato. de rescriptis. & refert Syluester ti. excōicatio. 2. q. 11. q. 12. & Couarruias vbi supra nu. 14. & doctores cōiter. Notoriè aut iniusta excōicatio dicitur, quando oībus publicè, & manifestè constat de eius iniustitia, vel errore, aut falsitate, ita qđ nulla dissimulatione, uel colore pōt occultari. Nā si solū ipse excōicatus, vel et alii pauci euidenter sciāt iniustitiā eius, nō dicitur notoriè iniusta, nisi publicè constet, vt dictū est. Vide Syluestrinā tit. notoriū. Quā verò de excōicationis iniustitia dubium est, cōsēnēda est iusta, & tenet, & in vtroque foro obligat, & seruanda est. Et in hoc primo dicto oēs doctores conueniunt, nec est uarietas opinionum.

Secūdo dicit hæc opinio qđ si excōicatio ē qđē iniusta ex cā nō tñ notoriè: tūc in foro tātū exteriori, uel quoad Ecclesiam obligat, & ligat ad culpā, & pœnā, & nō qđē p se, sed p accūs, videlicet rōe scādali, & cōtēptus apparētis, qđ. a. auctoritas ecclesia

stica cōtēni vt, si ea excōicatio publicè nō seruet. Ideò eā excōicationē iniustā sciens si publicè non seruat, mortaliter peccat, rōne scādali, & cōtēptus apparētis: & irregularitātē, & alias pœnas iuris cōtra nō seruātē inflictas incurrit i foro tātū Ecclesiæ exteriori: quia & censet irregularis in publico, uel in foro tātū ecclesiæ, & excludet à sacris, & ab exteriori eōione fidelium qui inuētus fuerit illi sniæ non parere, quousq; de tali iniustitia cōstet: sed in rei ueritate, & in cōsciētia irregularis nō est, nec alias pœnas iuris incurrit. Insuper si eā excōicationē cōtēneret negligēdo absolutionē petere ad cautelā, cū facillè posset, aut publicè dicēdo si illā excōicationē nihili facere, aut de illa non curando: vtique mortaliter peccaret rōne huius scādali, cōtēptusq; apparētis, quo auctoritatē Ecclesiasticā cōtēnere videt, & p̄ hoc posset iustè excōicari. Tertio dicit hæc opinio qđ hæc sniam iniustā nō notoriā pōt sic excōicatus eā non seruare in secreto, et missam celebrādo, & corā illis, & cū illis, qui eius iniustitiā sciunt, vel credūt probabiliter ipsi excōicato, & et publicis, ubi nescit qđ ipse excōicatus sit, uti superior in 1. puncto de snia nulla notoria dictum est.

Probatur quadrupliciter hæc opinio quoad duō vltima dicta, qđ. s. non in consciētia, sed in foro Ecclesiæ tantū exteriori obligat, aut ligat, idq; nō per se, sed per accidens, rōne scandali illa snia iniusta si notoria non sit, quodq; in secreto, uel apud quos illa iniustitia nota est, & ubi excōicatus ignorat, pōt sic excōicatus sine ulla culpa, & pœna illam nō seruare. Primò quia vbi simplex p̄ceptū superioris non obligat, illic nec pœna, vel sentētia excōicationis pōt in consciētia, aut verè ligare, ita vt sit culpa illi p̄cepto nō obedire, aut et excōicationem illā nō seruare: dummo cesset rō scandali, uel cōtēptus, ut dictū est. Sed in casu excommunicationis iniustæ non notoriæ ex parte causæ, p̄ceptum superioris sub illa pœna iniunctū non obligat, ergo nec ipsa pœna excōicionis adiuncta uerè in consciētia ligat, ita ut sit peccatū illud p̄ceptū, aut excōicationem non seruare, nisi per accidens, ratione scandali, uel contemptus apparentis. Consequētia patet, & minor probat: quia lex, & p̄ceptū iniustū ex parte causæ nō obligat: neq; superior pōt, nisi si p̄ iustā legē, iustūq; p̄ceptū, ad obediēdū obligare. Nā. 5. Eth. 10. iudex dicit iustū aiatū, uel lex aiatata, qđ nisi iusta sit, nō est lex, neq; valet obligare. 2. 1. Corin. 10. Nō habemus ptatē in destructionem, sed i edificationē, qđ. s. licet p peccatū superior nō perdat ptatē: at verò nisi p legē, & p̄ceptū iustū ad obediēdū subditos obligare nō p̄t, ut de hoc Victorius 3. relectioe de Papa & cōcilio ppo. 17. & 22. secundū S. Th. 1. 2. q. 96. art. 4. & cōiter doctores latius agūt. Maior et probatur, quia nō est maior rō qđ iniustā pœnā et excōicionis, aut alterius grauaminis sub peccato pati, aut seruare teneamur, quā iniusto p̄cepto et excōicione aggrauato obedire, nisi fortè per accūs rōne scādali, vt dictū est. Nā ius diuinū, uel naturale nō aliter p̄cipit iustè sniæ, uel excōicationi, quā ceteris oppressionibus, aut graua-

minibus, aut legibus, & præceptis hominum iniustis obtemperare: datur. n. ubi id magis de excōicatione iniusta, quàm de alio iniusto grauamine, vel præcepto lex diuina, vel naturalis præcepit. Certè non dabitur, immò & potius ostenditur q̄ hanc excōicationem multò minus, quàm aliam sn̄iam iniustam, seu grauamen seruare, aut illi quisque obedire teneatur: quia nullus p̄t excōicari, nisi pro mortali peccato inobedienciæ, neq; Christus aliter ecclesiæ cōcesit hanc potestatem excōicandi, vt cōstat Matth. x. Si peccauerit in te frater tuus &c. secundū cōem doctorū sn̄iam: & hoc est verū, modò ea sn̄ia ex malitia, modò ex ignoratiā iudicis, vel aliunde procedat. Hæc. n. nullū ius quoad hoc possunt iudici præstare.

2. ratio.

Secundò probatur idem quia. 1. 1. q. 3. c. cui est, sic habetur. Si iniusta sententia est: tantò eam curare non debet, quantò apud Deum, & eius ecclesiā neminem grauare potest iniqua sn̄ia. Ita ergo se non absolui desideret, qua se nullatenus conspicit obligatum. Et in c. non debet. ea. q. habetur. Non debet is pœnam canonicam sustinere, in cuius damnatione non est canonica prolata sn̄ia: & ibi Gratianus. Item in ca. illud plane. ea. q. habetur. Si quis fidelium iniuste fuerit anathematizatus, potius ei oberit qui facit, quàm qui hanc patitur iniuriam. Item 2. q. 3. c. Si quis non recto. ex Cyrillo super Leuiticū lib. 14. habetur. Qui non recto iudicio foras mittitur, si non ita egit vt mereretur exire, nihil læditur ex eo, q̄ nō recto iudicio ab hominibus videtur expulsus.

Ex his ergo videtur q̄ nec ecclesia intendit iniuste excōicatum obligare, vt eam excōicationem sub aliqua culpa, vel pœna seruet. Nā & mirabile esset q̄ sine culpa infligeret pœnā excōicationis in aliquo foro, quæ nō nisi pro culpa mortali p̄t infligi. Igitur de per acc̄ns tm̄ rōne scādali, vt diximus, ea excōicatio iniusta obligat, & in publico seruāda est.

3. ratio.

Tertiò probatur idem, quia iste iniuste excōicatus, de quo agimus, non amplius tenetur seruare excōicationē, qua ipse ligat; Sed nō ligat nisi quoad ecclesiā, vel forū ecclesiæ, & non quoad Deū, vt patet secundum omnes, vt supra declaratum est: ergo nō tenetur eam seruare, nisi in foro ecclesiæ, vel in publico foro exteriori, quod idem est. Et ita in foro consciēticiæ, vel in secreto nō tenetur eam seruare.

4. ratio.

Quartò probat idē Soto vbi infra. Quia ecclesia nō habet maiorem vim ad lædendū homines in spiritualibus, quàm principes seculares in tēporalibus. Sed in foro ciuili sn̄ia prolata secundum allegata, & probata, contra innocentem cognitum in priuato, non tenet in foro cōscientiæ, ita q̄ ille innocens teneatur illā seruare, & exequi, aut pœnā illā soluere, sed p̄t ille condēnatus eā subterfugere, & non soluere id, ad quod condēnatus est: dummodò id sine scādalo faciat, & vim ministris iustitiæ exequētibus non inferat: ergo neq; dum innocens excōicatur, et secundū allegata, & probata, vlla est in rei veritate ipsa excōicatio: sed in secreto, vel vbi ignotus est, poterit eam non seruare. Hanc primam opinionem tenet expressè Caietanus 2. 2. q. 70. art. 4. Et Adria. in 6. quodlib. art. 1. & Soto de secreto in 3.

mēbro q. 1. cōclus. 4. dubio. 1. & in 4. sn̄iarum disti. 2. 2. q. 1. ar. 3. Et ante eos olim Gerson alphab. 3. 3. li. 2. in tractatu de excōicationibus idē tenuisse videtur. Idē et tenet Medina de restitutione q. 1. 1. Itē Nauarro in Sū. ca. 27. nu. 3. & nu. 47. vbi & dicit Sū. Ros. idē sentire: cum tñ sentiat oppositū cū secūda opi. cōi, quæ proximè sequitur: quanuis ipse Nauarro in dicto nu. 3. nō approbet, quod in principio dicit opi. hæc, q̄. f. excōicatio, vel sn̄ia iusta ex causa est idē, qd̄ nulla quodq; nō nisi noīetenus sn̄ia est, & nullū effectū de per se habet. Hoc, inquit, nō placet: tum q̄ si aliquē habet effectū, quanuis per accidēs, & quoad ecclesiā: ergo non est oīnō nulla, nec noīetenus duntaxat sn̄ia est, sed aliquid valet: tum quia est contra cōiter doctores distinguētes sn̄iam nullā ab iniusta. Hæc Nauarro. Sed certè nō loquit̄ cōsequēter. Nā si tenet q̄ de per se nullū effectū habet, sed per accidēs, quoad ecclesiā tantū, rōne scādali, vt in 2. & 3. dicto habetur: ergo per se nullius valoris est, neq; differt à sn̄ia nulla q̄ notoria nō est: nā vtraq; nō ligat, nisi per accidēs quoad ecclesiā, & in secreto secundū eos p̄t non seruari. Et ita idē de vtraq; iudiciū est, si secundū & tertiū dictū illius opi. teneatur sicut ipse Nauarro cū Soto tenet. Sed sicut illa duo dicta falsa sunt, nisi vt inferius in 3. opinione modificētur, & intelligātur: ita & id, qd̄ annexū est, q̄. f. sn̄ia iniusta est id est, qd̄ nulla, quod que nō nisi noīetenus sn̄ia, & nullius valoris, vel effectus est, vt proximè in secunda opi. latius patebit, nā opinionē hanc quoad duo hæc vltima dicta eius sic intellecta, vt supra declarata sunt, ego certè periculosa, & falsam oīnō cēseo, nisi ut diximus, secūdū tertiā opinionē, quæ inferius habet, limitetur, & intelligatur. Argumēta cōtra hæc opi. sunt rōnes, q̄ hñtur in 2. opi. sequen. ubi & rōnes p̄fatæ soluuntur.

Opinio secūda, & cōis est in oppositum, dicit. n. primò q̄ ex differentia inter excōicationē nullā, & iniustā ex parte causæ. Illa. n. nullū effectū habet, neque in aliquo foro ad eius obseruatiā sub culpa, aut pœna ligat, nisi per acc̄ns tātū rōne scādali, q̄ notoria eius nullitas nō est, ut supra in 1. p̄cto habet. In iusta aut sn̄ia ex parte causæ, si fertur ex falsa causa, quāuis aliqui dicant q̄ est nulla, at uerò, ut optimè probat Couarruias, ubi supra nu. 1. 4. cōiter tenetur, & uerū est q̄ hæc sn̄ia iniusta ex parte causæ tā falsæ, quàm aliās iniustæ, uel in sufficiētis, q̄ illa iniustitia, uel falsitas notoria nō est, nō est nulla, et si eius falsitas, & iniustitia aliquibus tātū certa, & nota sit. Ideò illa sn̄ia tenet, & obligat nō quidē ad faciēdū id, quod sub excōicatione præcipitur, sed ad ipsam excōicationis pœnā patiēdū ligat, nō solum per accidēs, sed p̄ se rōne ipsius sn̄iæ, quæ publicè, & secretè sub culpa, & pœna seruāda est: licet nō tātū liget, neq; tantam vim habeat, quantū iusta excommunicatio habet: quia iusta quoad Deum, & ecclesiā, iniusta uerò quoad ecclesiā tantum ligat, & suam vim habet, ut proximè declarabitur.

Et q̄ sit differentia hæc inter excōicationē nullā, & iniustā cōstat, tum ex ipsis nominibus, tum ex effectibus ipsarū, ut ex dicēdis patebit: tum ex cōi sn̄ia,

&

& practica doctorum utriusque iuris: tum demum ex ipso iure canonico ponēte differentiā inter eas, & varios modos se habendi circa illas, vt patet in c. solet, & c. venerabilibus, de sen. exco. lib. 6. sed si. §. sane. & c. licet, vbi alius modus datur, quando nullitas sententiæ excōicationis, alius quando eius iniustitia allegatur: nam à sn̄ia nulla debet absolutio ad cautelā fieri, vt sic excōicatus agere possit in iudicio: à sn̄ia aut iniusta debet absolutio absolute fieri, vt ait et gl. ibidem & in c. præfenti. & extra. eo. titu. c. sacro. & c. per tuas, & expressè Pan. ibidem, & doctores cōiter docent. Itaq; in hoc principio, vel fundamento hæc secunda opinio communis differt à præcedente. Secundò particulariter et differt ab illa non quidem in primo dicto, nam in eo omnes conueniunt: sed in secundo dicto. Dicit. n. hæc opinio q̄ sn̄ia iniusta ex causa etiā falsa, & iniqua, et si eius iniustitia, & falsitas causæ certa, non tamen notoria, sit, vtq; ligat non solum per accidens ratione scādali, sed per se: itaq; tam in publico, quàm in secreto illam non seruans peccat mortaliter, & incurrit irregularitatem, & alias pœnas iuris statutas contra seruantes iustam sententiam excōicationis. Tertiò dicit hæc opinio q̄ iste iniuste non notoria, quāuis certa iniustitia, sit excōicatus, solum est excōicatus quoad ecclesiā militantem, nō quoad Deum: quodq; hæc sn̄ia ligat, & tenet quoad ecclesiā, nō quoad Deum: & ideò timenda est. Non quidem ad hunc sensum q̄ in publico tantum rōne scādali p̄ accidens liget, & seruanda sit, non aut in secreto, vt malè dicebat. 1. opinio: sed q̄ talis iniusta excōicatio non notoria non priuat gratia & bonis spiritualibus, quæ à Deo sunt immediatè, neque fructu cōium suffragiorum ecclesiæ secundum doctores cōiter, & secundū. B. Tho. vt Caietanus in 2. quodlib. q. 13. & Soto vbi supra dicunt eum sic cum cōi sn̄ia doctorum sensisse, quidquid dicat alii: benè tñ priuat cōione corporali, vel exteriori sacramento, atq; fidelium, aliisq; actibus legitimis, & exercitio eorum, quibus, si esset iusta, priuaret. Nā hoc est dicere q̄ ligat, & tenet quoad ecclesiā militantem, non quoad Deum, quousq; ab ea absoluitur; & in hac intelligentia illa prima opinio paralogizasse videtur, & doctissimus Couarruias vbi infra allegatur nu. 7. fo. 64. qui tamen in cæteris optimè dicit. Hanc opinionem quāuis nō tam distinctè declaratā tenet expressè Palud. in 4. dist. 1. 8. q. 1. ar. 3. dicens, Excōicatio iniusta ex parte causæ, et falsæ, quando nō est nulla ex defectu potestatis timenda est propter culpam, & pœnam: propter culpam quidem quia peccat peccato inobedienciæ qui eam nō seruat quousq; procurauerit se per superiorē absolui: Item propter pœnam, quia ex quo sn̄ia non est nulla, ita incurrit pœnas iuris qui eam non seruat, sicut si iusta esset. Sn̄ia aut nulla non ligat, neq; tenenda est: quia nulla pœnam iuris incurrit qui eam nō seruat: sed propter culpam tenenda est rōne scādali quousq; de eius nullitate constet, & infra. Si autē esset aliās iniusta ex causa propter quam ius non ex-

primeret esse nullam, timenda est, & valida, sicut si ex odio lata esset: & generaliter quādo est iniusta, etiam ex causa falsa, tenet, si videlicet iniustitia, aut falsitas notoria non est. Hęc ille. Expressè consonat Florent. 3. par. sum. titu. 1. 5. c. 73. §. 1. & c. & Asten. lib. 7. titu. 8. art. 1. & lib. 8. titu. 8. art. 3. Et Guilliel. Parisien. de sacramento ordinis. fo. 69. latè probat. Et Alexāder de Ales. 4. par. q. 82. membro primo & secundo & B. Tho. in 4. dist. 1. 8. q. 2. art. 1. q. 4. & diuus Bonauentura ea. dist. in glossa magistri. §. 44. & Richardus art. 3. q. 5. & Durandus. q. 4. Et de Canonistis glo. in omnibus ca. supra, & infra allegatis in 3. probatione. Item Hostien. in ca. per tuas. de sen. excomm. & Inno. & Goffred. de offi. ordi. cap. ex parte. & de sent. excom. in ca. inquisitioni. & plures alii. Et de Summistis Sum. angelica tit. excommunicatio. 1. §. 18. excommunicatio. 3. §. 5. & 13. & Summa Ros. titu. appellatio. §. 5. & Syluestrina excommunicatio. 2. notabili. 1. casu. 8. & 15. & notabili. 2. & inferius. q. 8. 10. 11. 12. 13. sunt ad idem. Item Couarruias in c. alma mater. par. 1. §. 7. nu. 5. vsq; 8. & inferius. §. 1. 1. nu. 14. quanuis non satis distinctè loquatur dum vtranq; opinionem uolens conciliare commiscet multa concedens, quæ secundum hanc communem opi. neganda sunt: dicit enim q̄ in secreto iniusta hæc excōicatio p̄t non seruari, id quod ex dictis, atq; dicendis falsum esse cōstat.

1. ratio.

Hęc igitur opinio communis quoad omnia probatur tripliciter. Primò quia sententia, uel pœna corporalis, & spiritualis etiam iniuste inflicta per superiorem aliās ad id potestatem habentem, si non sit nulla, vel ipso iure irritata, vtique tenet, & humiliter etiam in secreto sustinenda est, quousque per superiorem reuocetur, vel legitime ab ea fiat absolutio. Sed excommunicatio etiam iniusta non notoria est huiusmodi: ergo tenet, & etiam in secreto seruanda est. Consequentia patet cum minori, & maior probatur, quia non pertinet ad subditos, sed ad potestatem superioris in grauaminibus, sententiis, & pœnis non notorie iniustis per iudices superiores iam inflictis, etiam si de eorum iniustitia aliquibus in particulari constet, iudicare, vel ius sibi, vel aliis dicere, se, uel alios ab illis publice, vel secretè liberando, vel subtrahendo, ius suum unicuique tribuendo: alioqui quilibet licitè posset has, vel illas sententias, vel pœnas temporales, & spirituales iam inflictas tanquam iniustas, ut sibi videtur, reuocare, vel refutare in magnū schisma, & cōfusionē ecclesiæ, & ordinis Hierarchici perurbationem, & esset iudex in sua causa contra omnia iura: posset etiam bona temporalia quibus iniuste per superiorem priuatus est, per seipsum sine legitima iudicis sententia, & ordine iuris sibi reuocare saltem occultè, etiam cum iudicialiter iustitiā suam ostēdere posset, quod ablit: & hoc maximè verum est in pœnis damni, & sententiis ecclesiasticis, quæ quoad ligandū & soluendū à potestate pendēt iurisdictionis: & præcipue in excōicatione, quæ si non sit nulla, vel notorie iniusta suam secum assert

executionem, vel effectum, ut habetur in ca. pastoralis. de appellati. Quod etiam inde liquet, quia etiam iniuste non notorie suspensus ab officio, & beneficio, vel alio iure ecclesiastico, & iniuste interdictus, utique tenetur eam poenam, vel sententiam, etiam secretè seruare, & humiliter pati: neque licet potest se in his intromittere, quibus per eam sententiam non nullam, nec irritam ipso iure per iudicem iniuste priuatus est, quousque per superiorem restituatur, vel ab ea poena absoluitur: ergo similiter de excommunicatione iniusta non nulla idem dicendum est, ex quo potestas ligandi, & solvendi ad potestatem iurisdictionis pertinet ecclesiasticam.

Enas.

Si subterfugiendo dicatur illam maiorem non esse veram, saltem in secreto: nisi quando poena iniuste infligitur, vel sententia iuste lata est: quia nec ecclesia aliter intendit; neque potest obligare ad poenam, vel sententiam iniustam, nec ad grauamen aliud suorum iudicum, & ministrorum patiendum, nisi per accidens ratione scandali, ut in prima ratione primæ opinionis tactum est.

Replia. Nota.

CONTRA hoc replicatur probando quod ecclesia licet potest id statuere, & ex causa præcipere, quod scilicet & in secreto subditus seruet, & humiliter patiatur eam excommunicationem, & alias poenas, etiam sententias iniustas non notorie à superioribus inflictas: quauis præcipere non possit quod legibus, & præceptis iniustis teneamur faciendo quod per ea præcipitur, ita quod virtute ipsorum illa implere obligemur; pro cuius probatione, quia hinc pendet tota difficultas, notandum est quod in excommunicatione duo sunt. Primum quod nulla excommunicatio, etiam si iusta sit, priuat hominem gratia, & donis spiritualibus, quæ à Deo conferuntur, neque dignitate apud Deum: sed si iusta est verè, si autem iniusta falsè præsupponit illum iam esse priuatum his per mortale peccatum: & hoc est hominem esse excommunicatum quoad Deum scilicet per mortale, uti vbi supra Summ. Ros. declarat, & communiter doctores. Secundum est quod per se excommunicatio ecclesiastica priuat communionem corporali sacramentorum, atque fidelium, & aliorum actuum legitimorum, uti superius dictum est, & latius agit Syluester tit. excommunicatio. 3. & hoc est esse excommunicatum, atque ligatum quoad ecclesiam duntaxat, quia videlicet lex ecclesiastica hominem excommunicatum inhabilem reddit, & indignum hac communicatione corporali prædicta, & prohibet ne in prædictis se intromittat, neque alii cum eo communicent: & hoc est de per se de essentia sententiæ excommunicationis iustæ vel iniustæ, si notoria non sit: illud autem primum non est de substantia eius, sed solum est quædam conditio prærequisita, ut excommunicatio iusta sit.

Hinc fit quod licet nullus teneatur obedire legi, vel præcepto iniusto ex parte causæ, ratione obedientiæ, vel legis, aut præcepti ipsius, quauis alia

ratione puta votis specialis, aut vitandi, scandalum vel maius malum aliquando teneatur, ut proxime dicitur: immò & aliquando teneatur non obedire, nec exequi quod præcipitur, quando videlicet aliàs contra ius diuinum, vel naturale, aut peccatum est, ut in ca. inquisitioni. de sent. exco. dicitur de eo, cui sub excommunicatione præcipitur, ut maritaliter viuat cum ea, quam ipse scit non esse suam, quæ tamen iudicialiter sua probata est: quia tenetur eam non cognoscere, quia sic fornicaretur. At verò ipsam sententiam, vel poenam excommunicationis et iniustam propter hoc quod tali præcepto non obedit inflictam, si notorie iniusta non est, utique & in publico, & in secreto pati, & seruare tenetur, quousque vel legitime absoluitur, vel notorie de illa iniustitia constat, & declaretur sententia nulla: quia hoc per legem ecclesiæ iuste præcipi potest ex causa, sicut & de facto præcipitur. Quod inde probatur. Nam ex causa legitima per legem non solum potest prohiberi quod aliàs licitum esset, ut patet de prohibitione matrimonii clandestini, & aliorum contractuum, & actuum aliàs licitorum, ex quibus vltimum mala sequuntur: sed et præcipi potest, non quidem iniustum facere, sed iniustum humiliter pati, ut videlicet grauamen aliquod, vel poenam iniustam humiliter patiamur, dum de eius iniustitia notorie non constat. Nam si id humiliter pati sæpè iure diuino tenemur ad vitandum scandalum, vel aliud grauius malum, priuatum, siue cõe: ergo ex eadem, vel simili causa ad idem tenebitur homo ex lege, vel præcepto ecclesiæ sic præipientis. Nam & ideò lex statuens quod secundum allegata, & probata etiam innocens probatus reus condēnetur, iusta est, & obligat, et si reus ille priuatum innocens à iudice sciatur, ut B. Thomæ, & doctorum cõis sententia tenet; & illa lex, quæ ex iusta causa vltimum contingente fertur, aliquid prohibendo, vel præcipiendo iniustum pati, utique iusta est, et obligat omnes, et illum, apud quem in aliquo casu particulari deficit illa ratio legis, si adhuc manet in generali, quousque; cum illo per superiorē dispensetur, uel ille liberetur à lege, secundum B. Thomæ. 1. 2. q. 96. ar. 4. & 5. & q. 97. ar. 4. Et Richa. in 4. dist. 4. & Victoria vbi supra propos. 1. 2. & Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 6. ar. 8. & lib. 4. q. 5. art. 3. & doctores cõiter, ut et refert Syluester tit. futurum. q. 15. quauis ibi aliquantulum dissonet quoad hoc. Igitur similiter, eademque ratione, & ne quilibet in sua causa iudicere, vel iudicare in reip. perturbatione, & ne auctoritate ecclesiasticam, uel iudicem suam illam ferentem contemnere videatur, ut supradictum est, lex iusta est quod sententia, vel excoicatio iusta, uel iniusta, et ex parte causæ, nisi notoria sit, liget in publico, & in secreto, atque seruatur, et si alicui in particulari de tali iniustitia constat, quousque; legitime ille absoluitur absolute, vel ad cautelam, ut in c. per tuas, de sent. excommunicationis. & eod. tit. lib. 6. in ca. solet. & ca. uenerabilibus iura disponunt. Et ita hæc lex ecclesiæ non fundatur solum in præsumptione iustæ sententiæ, sed in præsumptione iuris, & de iure, & in

in ratione prædicta, etiam si sit sententia iniusta, dum non notorie, nec nulla sit. Stat igitur iudicis præceptum iniustum ex se non obligare, & seruandum non esse, vbi ex alia causa sit seruandum, & poena, vel sententia excommunicationis non notorie iniuste liget, & in publico & in secreto seruanda sit: quia lex ecclesiæ hoc statuens iusta est: quauis in prima ratione primæ opinionis oppositum fundamentum, & quidem falsò astruatur. Ad quod etiam facit regula iuris. 23. lib. 6. sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus, maxime de poena damni est verum quod ex causa sine culpa quis iuste punitur secundum gloss. ibidem. & Castro de lege penali lib. 1. ca. 3. & 9. & Syluester tit. poena. q. 23. secundum Tho. & doctores latius agunt. Quare qui eam excoicationem, vel in publico, vel in secreto non seruaret, utique per inobedientiam, & contemptum eius, vel potius prædictæ legis ecclesiasticæ iuste mortaliter peccaret: & apud Deum ex hoc gratiam perderet, & quoad ipsum verè excommunicatus, id est gratia priuatus esset: & ex consequenti iam verè reus & dignus esset, ut propter hanc inobedientiam, vel contemptum legis excoicetur, & excommunicationem ipsam, & apud Deum, & ecclesiam iuste incurrat. Et ita illa excoicatio, quæ ratione prioris inobedientiæ, vel peccati mortalis non verè sed falsè à iudice præsuppositi, & iudicati, vel publicè præsumpti prius erat iniusta, & ligabat solum quoad ecclesiam ratione iam huius alterius veri contemptus, vel inobedientiæ iusta, & quoad Deum, & ecclesiam ligans facta est, & in publico, & in secreto sub noua culpa, & poenis aliis ecclesiasticis seruanda est. Et ita intelligitur c. non solum. 1. 1. q. 3. ut inferius in tertia probatione habetur.

Argum. 2.

Secundò probatur opinio hæc: quia aliquis contemptus est licitus, atque concessus respectu sententiæ, vel excommunicationis non notorie nullius, qui illicitus est, atque prohibitus respectu non notorie iniustæ, ut ait gloss. secundum communiter doctores in c. sententia. 1. 1. q. 3. & lib. 6. eo. tit. c. solet. ca. præfenti. & Syluester tit. excommunicatio. 2. notabili. primo. Sed iste contemptus non est auctoritatis, vel personæ excommunicantis; quia iste semper in publico, & in secreto illicitus est. Nec est contemptus tantum publicus, vel apparens, respectu sententiæ, quæ non notorie iniusta, vel nulla est: iste enim, utpote scandalosus, semper illicitus est respectu cuiuscunque sententiæ, de cuius iniustitia, vel nullitate notorie non constat: & cum non sit alius contemptus uniuocè & eodem modo sumptus respectu vtriusque sententiæ, sequitur quod de contemptu etiam secreto sententiæ tam iniustæ, quam etiam nullius, de cuius iniustitia, vel nullitate notorie non constat, intelligendum est. Itaque quod tunc excommunicationem hanc non notorie nullam licitum est in secreto contemnere id est de ea non curare, eamque nolle seruare: iniustam autem non notorie minimè licet sic in secreto contemnere id est eam nolle seruare, ut supradicta opi-

nio secunda optimè docet.

Tertiò probatur opinio hæc per auctoritates. nam. 1. 1. q. 3. cap. non solum sic B. Gregorius ait: Sententia pastoris iusta vel iniusta timenda est, ne is, qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa increatur, scilicet ex contemptu ipsius sententiæ, uel ex superba inobedientia, qua eam seruare non vult, ut ibidem ait gloss. contra Gratianum, & alios aliter exponentes: nam subsequenter B. Gregor. se ipsum declarans in eo. cap. ait. Ne & si iniuste ligatus est: ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat, ut scilicet propter hanc superbiam, & contemptum iam iuste eam excommunicationem ferat, uel patiatur. Et nota quod idem est excommunicationem timere, & eam non contemnere, uel de illa curare, ut ait Gratianus in cap. Si episcopus ante. 1. 1. q. 3. & omnes glossæ, & textus supra, & infra allegati, omnesque doctores. Sic autem contemnere, aut non curare est eam nolle seruare, etiam in secreto: ergo idem est eam timere, & non contemnere, & de illa curare, quod illam velle, etiam in secreto seruare, atque tenere: Et ex consequenti illa sententia timenda, id est seruanda est, ut hoc expressè ait idem Gratianus in distin. ca. non solum. & communiter omnes doctores, & supradictæ glossæ: quauis ipse Gratianus, in dic. ca. si episcopus, sibi contradicens, & Gerson, Soto, & alii aliter dicant. Neque ualet alia glossa magistri Soto, & aliorum de prima opinione, vbi supradicentium quod B. Gregorius ibi loquitur de sententiâ, quæ dubitatur iusta ne, an iniusta ex causa sit. ita quod talis sententia dubia etiam seruanda est, quousque de eius iniustitia sufficienter constat. Hæc inquam glossa non ualet, quia si sic B. Gregor. intellexisset, facile illi erat per sua uerba id explicare: sicut & quoties id intenditur, semper in ipso iure canonico explicatur, ut in cap. Cum contingat. de offic. delegat. & in cap. per tuas, de senten. excommunicationis. & libr. sexto eod. tit. cap. solet. cap. uenerabilibus, & in glossa ibidem explicatur aperte, quomodo agendum sit, quando de iustitia, uel iniustitia excommunicationis dubitatur: similiter ergo hic textus explicaret, si de illo casu de sententia dubia de sua iustitia, uel causa loqueretur. Nunc autem cum indistinctè ait quod sententia iusta, uel iniusta timenda est quodque iniuste ligatus ex sua superba inobedientia fit culpabilis: constat illum de quacunque sententia non notorie iniusta locutum esse, etiam si de iniustitia eius aliquibus constat. Nam quando ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut in cap. solite. de maiori. & obedien. & glossa ibidem. & prima quæstio. tertia cap. ea te. & secunda quæstio. quarta consulisti. & 3. quæstio. prima cap. Si dormierit, & doctores communiter sic intelligunt, ut hoc expressè ait glossa in dict. cap. non solum. & in cap. non debet. & in ca. Si episcopus forte. & in capitul. quibus, ubi satis expressè

ait glossa: quòd id intelligitur, cum constat de sententia, & scitur quòd est iniusta dummodò error in ipsa sententia expressus non sit. Idem etiam dicit glo. in ca. quisquis. 4. q. 5. & glossa in ca. cum medicinalis, de senten. excomm. lib. 6. latius, & in omnibus aliis capitulis, ubi infra allegatis pro hac opinione, & Syluester ubi supra excommunicatio. 2. nota bili. 1. casu. 8. & 15. & notabili. 2. & q. 8. 10. 11. 12. 13. latius refert. Item in ca. si episcopus forte. 1. 1. q. 3. habetur prouidendum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem: & infra. Ille verò episcopus, qui iuste, vel iniuste cum abiecit, patienter accipiat, vt negocium discutatur: tamen priusquam omnia examinentur, eum, qui fuerat communionem priuatus ante cognitionem, nullus debet presumere, vt communioni societur. Hæc ibi. Ex quibus vltimis verbis constat illum etiam iniuste excommunicatum ex parte causæ, vt ibi ait glossa, verè quoad ecclesiam excommunicatum esse, & cum eo non esse communicandum ante absolutionem. Et adde idem est, cap. clericus, ea. q. 3. ubi ait. clericus, qui episcopi destructionem circa se putat iniustam, recurat ad Synodum, ut ibidem etiam ait gl. Et ad idem est c. episcopi. ea. q. 3. ubi dicitur, quòd episcopi si innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare presumpserit, postquam moniti fuerint à vicinis episcopis, si non respuerint vsq; ad Synodi tempus, communio ab illis illi denegatur: ne fortè per peccatum excommunicationis excommunicati longo tempore morte præueniatur. Vbi nota illos illa excommunicatione certò, non tamen notoriè, iniusta ex causa esse ligatos. Et ca. episcopus presbyter. ea. q. 3. idem habetur de episcopo, vel presbytero, vel diacono iniuste excommunicato, quòd si innocens in synodo sequenti inueniatur, non potest esse quod fuerat nisi gradum amissum recipiat à suis ordinatoribus. Quauis Gratianus ibidem aliter exponens aliquid dissentiat, vt supradictum est, tamen ipse in ca. qui iustus est. ea. q. 3. ait. Hic videlicet, qui iustus est, & iniuste male dicitur, & si, vt dictum est, non teneatur ligatus apud Deum: sententiæ tamen parere debet, ne ex superbia ligetur qui prius ex puritate conscientie absolutus tenebatur, ubi nobiscum expressè concordat. Item in ca. per tuas. de sen. excomm. habetur, quòd qui allegat sententiam excommunicationis nullam in se esse prolatam, absolutus prius ad cautelam est admittendus ad id probandum: non autè admittitur ad alios actus iudiciales, vt actor, sed extra iudicium non est vitandus: verum in aliis excommunicationibus, videlicet cum quis dicit se iniuste excommunicatum, non debet audiri, nisi prius absoluat, & eam seruare debet, antequam absoluat, ac si iusta esset, ne eam contemnere videatur. Et hoc idem habetur in ca. sacro. eo. titu. & in ca. cum contingat, de offi. iudi. delegati, & in ca. ad præsentiam de appella. & lib. 6. de sen. excomm. ca. solet. & cap. venerabilibus. §. sed si, §. sane. & in glosis ipsorum. ca. id sæpè dicitur, & expressè, & in

glossa, dic ca. cum medicinalis, vt dictum est. Ad quod etiam faciunt doctores omnes, quod allegat Syluester, excommunicatio. secundo notabili primo casu. 8. & 15. & notabili secundo per totum, & ibidem q. 8. 10. 11. 12. 13. ibi videatur. Et ita patet hæc secunda opinio communis satis probata.

Ad rationes ergo primæ opin. quæ sunt argumenta contra hanc, Respon. ad primam negando maiorem: & ad eius probationem negatur etiam quòd non sit maior ratio quare iniustam sententiam, vel pœnam seruare teneamur magis, quam iniustum præceptum, est enim maior ratio in hoc quòd potest esse iusta lex præcipiens iniustam excommunicationis pœnam, vel sententiam pati, & seruare: nõ autem iniustam legem, siue præceptum iniustum ratione ipsius præcepti, bene tamen alia ratione, vel causa iusta, vt supra in prima probatione huius secundæ opinionis probatum est. Cum quo bene stat quòd Christus non dedit potestatem ecclesiæ, vel prælatis, vt iniuste excommunicarent, vel iniustam legem ferrent, itaque per iniustam legem, uel præceptum nos obligarent ad ipsum, uel ad iniustam pœnam seruandum: sed per iustam legem ecclesia potest nos obligare ad iniustam sententiam, vel pœnam seruandum, vt probatum est. Et propter hanc inobedientiam iustæ legis homo ipsam pœnam excommunicationis dignè & iuste ià quoad Deum, & ecclesiam, incurrit, vt dictum est.

Ad secundam rationem Respon. ad ca. cui est, dupliciter. Primo modo secundum Richardum, & quosdam alios, quòd intelligitur quoad Deum, ita quòd quoad Deum non grauat talis sententia, quia non priuat gratia, nec verè priuatum præsupponit, sed apparenter, uel præsumptiuè quoad ecclesiam, & quoad eam tantum ligat, ut supra in principio huius secundæ opinionis declaratum est. Sed certè hæc responsio ipsi textui non consonat: nam ibi èt dicitur expressè quòd nec apud ecclesiam grauat ea sententia, & in ca. non debet, ea. q. dicitur quòd non debet is canonicam pœnam sustinere, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia. Ideò secundo modo melius respondeo secundum glossam ibidem, & expressius secundum Gratianum in ca. si is qui, & c. qui iustus est, ea. q. quòd intelligitur de sententia nulla, quæ scilicet à non suo iudice potestatem habente lata est: uel quia continet notoriam iniustitiam, uel errorem intolerabilem notorium, quia præcipitur manifestè illicitum, vel contra Deum. Tunc enim nullo modo est etiam in publico seruanda, neque ligat: secus si notoriè non constat de iniustitia, vel de errore, quia tunc uel ligat, uel timenda, uel seruanda, ut sæpè dictum est. Similiter altero horum duorum modorum ad alia iura ibi allegata responderetur.

Ad tertiam rationem Respon. distinguendo minorem, & consequens. Nam non est idem ligari solum quoad ecclesiam, & ligari in foro tantum ecclesiæ: illud enim significat quòd iniuste excommunicatus est ita ligatus quòd priuatus est solum corporali,

Resp. ad
rationem
opinionis.

Resp. ad
rationem.

Resp. ad
rationem.

porali, vel exteriore communicatione sacramentorum, atque fidelium, quod utique verum est: nõ enim priuatur gratia apud Deum ut supra declarauimus, hoc autem, scilicet ligari in foro tantum ecclesiæ significat quòd solum in foro ecclesiæ exteriore est ligatus, teneturque solum in tali foro, vel in publico eam sententiã seruare, quod falsum est: nam iuste ligatus in foro tantum ecclesiæ exteriore tenetur in vtroque foro, etiam conscientie, & secretè, & publicè excommunicationem seruare: & eodem modo tenetur si iniuste non notoriè excommunicatus est, quauis nõ quoad eosdem effectus, nec quoad Deum, ut supra declaratum est, ligatus sit. Itaque est solum quoad ecclesiam, id est quoad ecclesiasticam tantum communionem exteriorem non participandum, non tamen in solo foro ecclesiæ exteriore, & publico, sed etiam in secreto ligatus est, & tenetur eam excommunicationem seruare, ut dictum est.

Ad quartam rationem Respon. negando consequentiam, & ratio differentie inter sententiã, vel pœnam excommunicationis, & alias pœnas, siue sententias est, quòd secundum glo. in cap. pastoralis, de appellatio. §. verum. ex quo excommunicationis suam secum trahit executionem, vt eo. ca. habetur. Itaque statim ut quis excommunicatur iuste, vel iniuste iam de facto verè excommunicatus, & communicatione sacramentorum, atque fidelium priuatus, & inhabilis factus est: nec ulla alia requiritur executio per alium ministrum iustitiæ, aut per hominem ipsum quemcunque faciendã: quia iam per ipsam sententiã, & per legem ecclesiæ sic discernentem ipsa executio fit: neque ipse excommunicatus illam seruans exequitur, sed humiliter patitur, & sustinet, ut habetur in ca. inquisitioni. de senten. excomm. & ideò nõ ualet appellatio post, sed antè, excommunicationem, ut ipsa nõ liget. In aliis autem sententiis etiam condemnatiuis, quauis sit condemnatio, non tamen adhuc est sua executio: non enim adhuc est solutio pœnæ, ad quam quis condemnatus est, nec priuatio bonorum, aut uitæ, quousque fiat executio, & effectus sententiæ. Ideò hæc executio, & effectus alterius sententiæ, vel pœnæ potest per appellationem legitimam suspendi, vel retardari, vel etiam multipliciter de facto, & de iure licitè impediri, dummodo nulla fiat violentia, & scandalum cesset. Ideò non tenetur quis pœnas illas soluere, nec exequi, sed potest subterfugere, dum certò scit se esse innocentem, quousque minister iustitiæ eas exequatur, ut in minori argumenti dictum est. Excommunicationis autem executionem iam factam in ipsa sententiã ab ipso iure, uel lege ecclesiastica, ipse excommunicatus, vel alius sine violentia legis ipsius iuste præcipientis eam excommunicationem seruare, certè impedire, vel violare, etiam in secreto non potest: indè sciens se iniuste, non tamen notoria iniustitia excommunicatum eam sententiã, vel pœnam pati, & seruare tenetur, ut dictum est.

Nam sicut illam non suspēdit, neque retardat appellatio postea facta: ita neque illum subterfugit aliud, sed sola superioris absolutio legitima ab ea potest liberare.

SI queratur quomodo secundum hanc opinionem absolutio haberi potest, cum in foro ecclesiæ non possit habere ipse excommunicatus, dum probare non possit iustitiam, vel innocentiam suam, neque facere debeat quod sub excommunicatione præcipitur, Respon. quòd illa absolutio vel secundum ius, vel per bullas Cruciatæ, dum aliud remediũ nõ appareret, in secreto fortasse fieri posset sine scandalo, uel ubi ille excommunicatus ignotus esset, & sine alia circumstantia vitante: ne sic in perpetuum iniuste excommunicatus permaneret. Et in hoc credo locum habere quod multi Doctores etiam de prima opinione dicunt, quòd scilicet innocens excommunicatus potest, ubi ignotus est, eam excommunicationem, vel in secreto non seruare, si videlicet prius ab ea secretè, vt diximus, absolutus est, & non aliter.

Sed quia ex hac secunda opinione communi sic indistinctè intellecta certè videtur sequi, quòd similiter quis incurreret excommunicationem latã à iudice, vel superiore in aliquem nominatim, vel etiam generaliter in omnes, qui tale quid fecerunt, aut fecerint, vel non fecerint: vt ea excommunicatione omnes ligarentur, si iudex, uel superior ligare intendit, etiam si id, quod sub ea præcipitur iniustum, & peccatum sit: quauis ei obedire non teneantur, dum de tali iniustitia notoriè non constat. Sicut quando innocenti probato nocenti, aut quòd sit maritus Berthæ præcipitur sub excommunicatione vt maritaliter tractet eam, quam certò scit non esse suam, ut secundum c. inquisitioni. de senten. excomm. dictum est. Quia eadem ratio vtrobique videtur, illud tamen non conceditur à doctoribus, immò & contra eosdem communiter est.

IDÈD pro dictarum opinionum concordia saluo meliori iudicio videtur, & sit tertia opinio media, quòd prima opinio procedit, & est uera, quando excommunicatio non propriè est sententiã, sed pœna. secunda autem, quando propriè sententiã excommunicationis est. Pro cuius declaratione nota, vt bene & breuiter refert Syluester titu. sententia. quest. 1. 2. 3. & 4. quòd excommunicatio propriè, & formaliter non est sententiã, sed pœna medicinalis pro peccato uero, vel apparente inflicta. Sententiã autem secundum Thom. est diffinitiuã applicatio legis ad casus, & personas particulares, præuia causæ cognitione, per iudicem iudicialiter facta: Præceptum est motio imperatiua ad aliquid ex debito faciendum, uel omittendum, modò generaliter, modò particulariter, modò cum causæ cognitione, modò sine illa fiat. Et ita excommunicatio aliquando adiungitur sententiæ, aliquando præcepto, uel statuto, vt pœna contra transgressores, uel inobedientes. Tunc autem excommunicatio

Dubium.

Argumentum
contra 2. opinionem.

3. opinio
media.

catio infligitur per modum, aut viam sententiae, quando praevia aliqua cognitione causae iudex contra aliquem, vel aliquos in particulari diffiniendo, vel communiando excommunicationem certo infligit, puta quando iudex ait. Quia iudicialiter probatum est, vel constat, Petrum tale quid fecisse, aut non fecisse, ego illum excommunico, aut illi praecipio, siue decerno sub excommunicatione ipso facto, quod faciat, vel non faciat hoc, vel hoc, vel nisi hoc, vel hoc fecerit. Et haec proprie est, & dicitur sententia excommunicationis, id est sententia habens excommunicationem annexam contra inobedientem, aut transgressorem sententiae, aut legis. Et de hac excommunicatione procedit, & est vera secunda opinio praecedens, sicut & de hac expressè loquuntur omnia iura superius allegata, ubi dicitur quod sententia pastoris etiam iniusta timenda, vel servanda est. Tunc vero excommunicatio per viam duntaxat poenae adiunctae praecipio, vel statuto infligitur, quando sine praedicta cognitione causae superior sub excommunicatione aliquid praecipit specialiter alicui, vel generaliter omnibus: puta si dicat, Praecipio sub excommunicatione ipso facto ut des mihi librum hunc, vel literas, vel quod reveles si tu fecisti, vel si scis quis fecit hoc, vel illud, vel ne facias hoc, vel illud. Vel si dicat, Praecipio sub excommunicatione ipso facto ut nullus faciat hoc, vel ut quis scit, revelet, aut faciat hoc, vel illud. Vel si dicat, Excommunico omnes, qui fecerunt, aut qui fecerint, aut si fecerint, aut te, quia vel si fecisti, aut si feceris, aut si non fecisti, aut si non feceris hoc, vel illud: aut omnes, qui non fecerunt, aut qui non fecerint. Et haec excommunicatio non est proprie sententia excommunicationis, sed poena, quavis largè, & improprie saepe etiam sententia appelletur, de qua procedit, & vera est prima opinio supra posita, quod ubi simplex praecipium non obligat, ibi nec poena excommunicationis adiecta ligat, nisi per accidens ratione scandali, ut ibidem probatum est. Et secundum praedicta haec limitandus, & intelligendus videtur Sylvester, excommunicatio, secundo. q. 8. q. 13. ubi secundum directo. Pe. de Perusio. Sum. Ros. & c. ait quod quando iudex praecipit subdito sub excommunicatione ut det illi suum librum, vel domum, vel quando excommunicat illum, quia non dat librum, si non dat ligatur, intellige quando per viam sententiae excommunicatur, & de eius iniustitia notorie non constat: alias non ligatur, nisi per accidens, ut ait prima opinio, & dictum est. Ratio autem praedictae distinctionis, quoniam excoicatio est per viam sententiae, aut per viam praecipii, vel statuti inflicta, constat ex praedictis, quia scilicet quando per viam sententiae, quae certa, & praevia cognitione causae contra particulares infligitur, fieret manifestè iniuria iustitiae, & bono communi, si ea poena non servaretur, dum de eius iniustitia notorie non constaret: insuper quia omnia iura superius allegata dicentia quod sententia pastoris etiam iniusta timenda, & servan-

da est, expressè de sententia, non de sola poena excommunicationis loquuntur: quae ratio in ipsa excommunicatione, quae fertur per viam tantum praecipii, aut statuti non reperitur.

Si contra hanc tertiam opinionem mediam arguatur, Quod sicut ex causa potest ecclesia praecipere quod sententia excommunicationis non notorie iniusta servetur: ita ex eadem, vel simili causa, videlicet ut malum maius reipublice vitetur, praecipere potest quod praecipium iniustum (dummodò alias contra ius diuinum, vel naturale, non sit) & alia gravamina non notorie iniusta, & poenae praetoriarum, & principum omnino serventur. Exempli gratia. Si ad petitionem tyranni ecclesia, ne ab illo deauctetur, sub excommunicatione ipso facto praecipiat, ut illius tyranni praecipia, & leges, vel impositiones iniuste, aliaque gravamina, puta exactiones oppressionesque fidelium, & contra immunitatem, & libertatem ecclesiasticam factae, & poenae temporales super hoc contra transgressores per illas leges taxatae in publico, & in secreto serventur, atque solvantur: certè ligarentur fideles illo ecclesiae praecipio, & poena excommunicationis lata, sicut ligantur nunc praecipio ipsius ecclesiae statuentis sententiam excommunicationis non notorie iniustam servari. Et similiter Papa, & ecclesia praecipere possent sub excommunicatione ad schismata, & alia mala vitandum, ut iniusta, & dura praecipia Papae, & exactiones ab eo impositae sub poena excommunicationis ipso facto à fidelibus omnino serventur, atque solvantur, quosque per concilium generale super hoc aliud diffiniatur, ut inferius lib. 4. de potestate papae. q. 7. & 10. latius habetur. Igitur nulla differentia est inter poenam, & sententiam excommunicationis.

RESPON. quod argumentum solum probat, quod & conceditur, quod potest ecclesia idem, & eodem modo statuere, atque praecipere de poena, & de sententia excommunicationis, & tunc nulla esset differentia. Non tamen probat quod sic de facto idem statuit de utroque: sed potius probatum est quod de facto ex causa rationabili aliter de poena, aliter de sententia excommunicationis per ecclesiam statutum est; secundum quod praedicta tertia opinio media procedit.

SED ad maiorem praedictorum, & aliorum dubiorum declarationem dubitatur tria. Primum quomodo intelligendum, & interpretandum sit quando per iudicem excommunicatio per viam praecipii, vel statuti in aliquem, vel aliquos, specialiter, generaliter fertur in omnes, qui res has, vel illas retinent, vel acceperunt, et in recompensationem debiti, aut qui id, vel talis criminis auctorem noverrunt, nisi ipsi iudici revelet, vel domino restituat, vel huiusmodi.

RESPON. quod tunc, nisi aliud exprimat, vel de ipsius iudicis intentione constet, semper intelligendum est ut valeat quantum secundum ius diuinum, atque canonicum, & proprietates verborum

ciuilliter, & non in rigore acceptorum patitur, & extenditur, quod dicitur nec plus, nec minus, nec aliter valeat, aut liget excommunicatio praedicta, quam dicto modo intellecta iuste ligare potest. Ad quod facit ca. causam quae, de rescrip. & ca. cum dilectus, de consuetu. & l. si procurator. ff. de condi. indebi. & glo. ibidem, & Nauarro in Sum. ca. 17. nu. 114. 116. & ca. 18. nu. 40. Ideò tale praecipium, aut poenam iudex non intendit ferre crudeliter, vel iniuste in alicuius praedictum. Quod fit ut si quis se, vel alium revelando, vel restituendo non posset postea res suas, aut sibi ex iustitia, & non ex gratitudine, vel ex obligatione tantum naturali, vel antidotali, debitum liquidum iudicialiter probare, aut recuperare sine magno incommodo, vel detrimento, aut si alias ad praecipium illud, vel illius non teneretur: vel si contra ius diuinum alias faceret illo modo publice revelando, vel restituendo, aut testificando: utique in his, & similibus casibus non tenetur illi superioris praecipio excommunicatione aggruato parere; neque ea excommunicationis poena ligatur: quia, ut dictum est, non aliter iudex intendit, neque aliter per praecipium illud obligare, & ligare potest. Sed advertendum est quod intra limites suae potestatis aliquando magis, aliquando minus per praecipium, & sententiam, & poenam iudex, siue superior obligare, & ligare potest: quod, quando id fiat, ex eius intentione, & verbis ipsius perpendi debet: generaliter autem supradictae regulae standum est. Unde si iudex per viam sententiae, vel praecipii excommunicat aliquem, si non soluit debitum pecuniarium; ille non ligatur, si nullo modo potest, & de hoc notorie constat: immò neque ligatur, dum non nisi cum magna indecètia atque iactura solvere potest, si non aliter iudex ligare intendit; ligaretur autem in hoc ultimo casu, si iudex ligare intendit, etiam si cum magna iactura, & indecètia non soluit: Quia quavis rigorosum, non tamè iniustum tale praecipium, vel sententia, & excommunicatio inflicta est. Consonant cum supradictis Sylvester titu. excommunicatio, secundo notabili primo casu 12. & inferius ibidem. q. 8. q. 12. q. 13. & titu. furtum. q. 15. & titu. poena. q. 18. & tit. Correctio. q. 7. q. 9. & titu. denunciatio. q. 4. secundum B. Tho. secunda secundae quaest. 83. arti. 7. & clarior Medina de restitutio. quaest. 11. & Nauarro ubi supra cap. 18. nume. 40. & 57. & cap. 17. nume. 114. 116. 134. 135. & cap. 22. nume. 70. & cap. 25. nume. 45. 46. & cap. 27. nume. 9. 14. si omnia simul iungantur.

DUBIUM 2. DVBIUM secundum est, quando ad praecipium superioris, aut iudicis generalis, vel speciale excommunicatione, vel iuramento aggruatum subditi coguntur, ut qui scit talis criminis, aut facti, puta furti, vel homicidii auctorem occultum revelet, aut testificetur, quod quisque scit, vel audivit, utrum qui id solus, vel cum aliis duobus tantum, aut tribus secretum novit, & adhuc inter eos

tantum secretum est, teneatur contra alium, & contra seipsum revelare.

RESPON. Sub distinctione, quae praec oculis semper debet haberi. Nam primò aut illa revelatio, vel testificatio exequitur solum ad illius criminis publicam punitionem, ut communiter fieri solet à secularibus. Aut secundò excipitur solum ad emendationem illius, & ad remedium illi criminis, aut mali praesentis, aut futuro imminenti, spirituali vel temporali illius criminis, vel alterius cuiuscunque adhibendum, vel ad damnificati satisfactionem faciendam. Aut tertio exigitur ad utrunque finem, vel effectum. Nam secundum hos varios fines vario etiam modo agendum, & procedendum est.

Igitur si primum, videlicet si ad punitionem tantum criminis queritur illa eius revelatio generaliter, vel specialiter, ut communiter fit, quando superior praecipit sub excommunicatione, ut qui scit talis homicidii notorii, vel venationis, aut depopulationis lignorum, aut furti, vel alterius criminis, aut facti notorii penitus iam praeteriti auctores, vel auctores occultos, revelet, vel quando iudex secularis cogit sub iuramento omnes, & singulos de populo, vel de vicinia, ut tale quid revelet: tunc nullus debet se, vel alium revelare, si omnino occultus sibi tantum, vel etiam duobus aliis, aut tribus sub secreto adhuc manens inter eos notus sit. Neque propter hoc incurritur illa excommunicatio sed neque periurium est secundum communiter doctores, si per verba æquivoca, vel arte composita intendat tunc quis iurare se nihil scire, videlicet ad revelegendum, vel quod debeat revelare. Et hoc est verum, etiam si ille criminis occultus nondum egerit poenitentiam coram Deo de suo peccato, neque de illa eius poenitentia, vel ad Deum conversione speretur: etiam si specialiter contra illum nominatim ea fiat inquisitio, siue praecipium ad solam ipsius punitionem propter suspicionem solam, quam iudex, aut aliqui alii de illo habent.

Sed si iudex instat, ut directè dicat si quis iuravit se cum, vel fecit illud, tunc Adria. & alii dicunt quod similiter potest dicere, quod non, scilicet ut ipse scit ad revelegendum. Sed Soto de secreto in tertio membro q. 3. conclu. 4. dubio 3. & conclu. 5. & 7. & alii dicunt oppositum, quod non videtur quo modo illa verba possint salvari à mendacio, & periurio mortali: quodque tunc potius tenetur pati, etiam mortem, quam peierare, & potest revelare veritatem, etiam cum periculo alterius, ut sua tormenta evadat, dum aliter evadere non potest. Ego credè hanc opi. Soti esse veram & tutam; excepto si ille contra quem interrogor, sit pater, aut frater, aut persona, cui maxime teneor, aut valde utilis reipublice. Nam tunc ex quo iudex ille tyrannus decipi meretur, ego certè pro vitando tanto malo, formata bona conscientia quod prima opinio probabilis, potest teneri, illam praedicarem.

Sed utrum praedictum crimen occultum liceat

reuelare iudicialiter propter utilitatē, quæ ex eius punitione speratur, communiter tenetur quod nō: immō & Adria. dicit quod nec extra iudicialiter, nisi propter necessitatem suam, uel alterius. Ego tamen credo quod licitum est illi reuelare tantum qui creditur quod proderit, & non oberit, et quādo ex punitione utilitas maior cōmunis speratur, quā sit iactura illi homini ex cuius punitiōe proueniens, aliās autem non licet reuelare: ad quod magis declinant doctores communiter, & præcipue pater Areualo de correctione fraterna conclu. 5. q. 7. fol. 153. & conclu. 6. propositio. 4. 7. 9. & Soto de secreto ubi infra & in quarto distin. 18. q. 2. arti. 5. in responsione ad quartum argumentum. & Nauarro in sum. cap. 18. nume. 26. 27. 39. vsque 42. & quando in hoc casu maioris utilitatis communis speratæ præcipitur à superiore prædicto, & non aliter, dicunt contra Adria. quod reuelare tenetur, ut dictum est. Et totum hoc est uerum excepto casu, quo iam constaret, aut cōstare deberet quod ille criminofus est de illo crimine specialiter, & legitime apud illum suum superiorem accusatus, uel iudicialiter denunciatus, simul & semiplenè probatum, uel quod statim certissimè probabitur legitime contra eum per vnum alium testem fide dignū omni exceptione maiorem: uel quod super eo crimine iam specialiter contra illum sunt indicia manifesta, & sufficientia: quia indicia hæc æquiualent semiplenè probationi, & secūdum omnes doctores, ubi infra allegantur, sufficiunt ut per uiam denunciationis iudicialis, uel accusationis, uel etiam inquisitionis tantum generalis possit iudex præcipere reo, & testibus, & aliis ut reuelent quod de tali crimine, uel facto nouerunt: non autem sufficiunt ut per uiam inquisitionis specialis contra reum sic præcipere possit, ut ait Nauarro in summ. ca. 18. nume. 38. contra Soto de secreto in secundo membro. quæst. 6. dubio 1. & 3. & de iustitia & iure lib. 5. q. 6. articu. 2. Infamia autem, & clamorosa insinuatō, siue querela communis contra aliquem non solum sufficit ad præcipiendum modo prædicto, sed etiam ad inquirendum specialiter contra reum secundum omnes doctores. Igitur in his casibus prædictis, in quibus superior secundum ius hoc, uel illo modo potest præcipere ut sibi ueritas reueletur: tunc si quis id scit solum quia sibi sub sigillo, & fide secreti dictum est, non debet reuelare, uel testificari ad finem punitionis, neque superior id præcipere potest ut uidelicet uiolent fidem, sigillumque secreti contra ius naturale, uti secundum B. Tho. doctoresque communiter aiunt, Syluester titu. confessio. 3. q. 20. & titu. testes. q. 8. & Nauarro in sum. cap. 28. nume. 42. 48. 49. Et Adrianus in 4. de confessione dub. ult. & Gabriel in 4. distin. 15. q. 6. conclu. 7. Si autem aliter, quā per sigillum, fidemque secreti sibi commissi id nouit, tunc utique tenetur ad præceptum generale, uel speciale superioris id præcipere potentis criminofum illum reuelare, uel contra illum testifica-

ri: ad quod sæpè contingit, dum contra talēs criminosos specialiter accusatos, aut denunciatos cum semiplena probatione, uel prædictis indiciis, uel iam de tali crimine infamatos, ad complementum perfectæ, & legitimæ probationis superior præcipit sub excommunicatione generaliter ut omnes, qui nouerunt, ueniant super tali crimine testificando, uel reuelando ueritatem. Quia tunc tenentur, ut diximus, reuelare, & non aliter. Contra se autem nullus in hoc casu tenetur confiteri, uel reuelare ueritatem, nisi id ei specialiter præcipiatur, qui iam de illo crimine est infamatus, uel sufficienter indiciatus, uel qui est legitime accusatus, aut denunciatus cum semiplena probatione. Ratio prædictorum omnium est, quia, aut ait gloss. in ca. cum dilecti. de accusat. & cap. quoniam. de proba. propter notabile nocumentū, quod huic occulto criminofus imminet ex eius reuelatione, & punitione, quod quantum cōmodè possumus in proximo vitare tenemur, & in nobis in pati, non nisi legitime cōdemnati obligamur: nullus etiam uocatus in testem credere debet quod iudex legitime petit contra se, uel alium illam testificationem, uel reuelationem: iam ex consequenti nullus contra se, uel alium tenetur testificari, uel ueritatem occultam reuelare ad solam eius punitionem, nisi, ut diximus, illi probabiliter constet, uel cōstare debeat quod ipse criminofus sit iam infamatus, uel legitime accusatus, aut denunciatus cum præfatis indiciis, uel semiplena probatione. Nullus namque pro crimine occulto, nisi modo prædicto accusatus, uel infamatus, & legitime conuictus, uel confessus in iudicio condemnari, uel puniri potest. Ad quod etiam facit cap. cum oporteat. & cap. qualiter & quando. & ca. inquisitionis. de accusa. ubi dicitur quod solius infamia delicti: non sufficit ad inquirendum, scilicet specialiter reum, quem nulla resperfit infamia. Sed si criminofus est sic occultus quod etiam notus est aliis duobus, aut tribus, qui mecū id uiderunt, per quos legitime potest probari contra illum: & ex eius punitione maius bonum probabiliter speratur, quā sit eius punitionis nocumentum, quia scilicet alii timentes de cetero similia peccata, quæ multiplicantur, magis cauebunt; tunc si superior id non exigit, licet ego non teneor, sed licitè possim criminofum illum ipsi superiori ad eum finem, & punitionem utile reuelare, uel denunciare: teneor tamen dum id exigit ipse superior, generaliter, uel specialiter, etiā si ille sit emendatus, maxime si probabiliter credo quod per aliquem, quem ex his, qui mecum id nouerunt, reuelabitur, ut superius dictum est. Me autem ipsum in hoc casu reuelare non teneor, sicut neque agere contra me accusando, aut ueritatē confitendo, quousque à superiore id mihi specialiter præcipiatur, postquā fuero legitime accusatus cum sufficientibus indiciis, uel semiplena probatione mihi notificata, uel cum eius criminis infamia, ut supra est dictum est. In his oibus consonat latius Pater Areualo, ubi supra.

Secun-

Secundò, Si autem illa reuelatio, aut testificatio exigitur ad secundum finem, uidelicet solum ad emendationem criminofus, uel ad remedium peccati mortalis, aut mali presentis adhuc, uel presentis in futurum, uel imminentis alicui, uel ut satisfiat parti læsæ, & nullo modo ad punitionem, quod sæpè contingit, quando sub excommunicatione præcipitur quod qui furatus est tale quid restituat intra tot dies, uel qui id scit notificet superiori, ut criminofus sic compellatur restituere, uel à malo statu, uel concubinato recedere, & huiusmodi: tunc qui scit et sub sigillo secreti, tenetur tam contra se, quā contra alium quantumlibet occultum criminofum secretè reuelare ei tantum, qui potest prodesse, & non obesse, modò si ille superior, modò non: si credit quod sine tali reuelatione illi malo, aut damno non prouidebitur sufficienter, & per illam reuelationem prouidebitur. Aliās mortaliter contra charitatem, uel contra iustitiam peccabit non reuelando, uel non testificando, & illam excōicationem incidet, & tenetur refarcire damnū damnificato, si quis ideò per iudicem rem suam, uel damni satisfactionem non habuit, quia ad dictum præceptū eius speciale, uel generale noluit ille testificari, uel occultum criminofum, ut dictū est, reuelare, ut peccator ille à suo malo statu recederet, uel proximo læso sua debita fieret satisfactio. Sed nota quod hæc reuelatio debet fieri cum minori detrimento ipsius criminofus, ut possibile fuerit, ut proximè in tertio casu sequenti dicitur. Quod si iam illi malo sufficienter prouisum est, uel certè prouidebitur: non est reuelandus criminofus occultus: nisi sit legitime accusatus, uel denunciatus, ut in casu primo casu præcedente cū illa distinctione, & in tertio sequenti habetur. Ratio prædictorum est; quia tunc, & non aliter iudex legitime, & iuste procedit sic præcipiendo: & dum de opposito non constat, pro iudice præsumendū est quod scilicet iuste procedit, maxime, in hoc casu, ubi non agitur in præiudicium, uel ad punitionem alicuius, sed ad peccatū & damnum impediendum, ne procedat ulterius, & ad satisfactionem damni parti læsæ debite faciendam. Ad quod etiam facit capitu. si Sacerdos. de officio ordina. Videatur Nauarro, & Areualo, ubi supra, qui consonat expressè.

Tertiò, Si uerò illa reuelatio exigitur, & præceptum, uel inquisitio fit ad utrūque finem, uel effectū, scilicet ad prouidendum malo presentis, uel imminentis, simul & ad criminofum puniendum, uti cōmuniter fit in criminibus læsæ maiestatis diuine, uel humanæ, & in aliis criminibus adhuc pendentibus, uel imminentibus in futurum in perniciem, uel notabile damnum reipub. uel proximi cuiuscunque, ut sunt hereses, proditioes, machinationes, latrocinia, & homicidia occultè grassantia, & falsificationes monetæ, & huiusmodi, tunc ad utrūque finem oculus habendus est. Itā uidelicet quod qui eos criminofos occultos solus nouit, etiam nō in-

terrogatus, reuelare tenetur ei tantum, qui creditur prodesse, & non obesse, modò sit superior, modò non, quantum fuerit necessarium ad ea mala, uel damna sufficienter præcauendum, uel ad remedium adhibendum: idque faciendum est eum minori detrimento ipsius criminofus, ut possibile fuerit, itā ut nec plus, nec minus reuelet, quā necessariū ad dicta mala plenè cauendū, & remediū adhibendū: quod itā faciendum est non obstante iuramento, & promissione quacunque citra secretum confessionis sacramentalis de non reuelando, nam secretum confessionis in nullo casu, etiam ad saluandū totum regnum reuelandum, itā ut in notitiā peccatoris ueniat aliud autem quodcunque secretum reuelari debet, ut dictum est: etiam si propter id ipse criminofus detrimentum uitæ ex sua culpa incurrat, & puniendus sit, dum aliter illa maiora mala, quorum ipse est causa, cauere non possunt. Et hoc est uerum; dum iste reuelator, aut testificator nescit quod iam illi malo imminenti sufficienter prouisum est, aut certè prouidebitur efficaciter, & opportunè per ipsum criminofum iam uerè penitentem, & damna refarcientem, uel per alium quemcunque, ut ad eum finem efficaciter obtinendum oportet. Nam si hoc certò scit, tunc non debet illum criminofum occultum cum tanto eius detrimento, uel ad eius punitionem reuelare. At uerò in casu, quo constaret quod iste criminofus occultus sit iam specialiter accusatus, uel denunciatus cum indiciis, uel semiplena probatione, uel de eo crimine sit specialiter infamatus: tunc etiam si malo imminenti prouisum est, & ille iam emendatus sit, nihilominus est ad præceptum superioris ad punitionem necessariò reuelandus, si aliter, quā per sigillū secreti notus est, uti superius in primo casu dictum est. Cum omnibus supradictis consonat B. Tho. secunda secundæ q. 69. arti. 1. & q. 70. art. 1. & q. 33. artic. 7. & Caieta. ibidem, & in quodlib. & Soto de secreto in secundo membro. q. 4. q. 6. per totum. & q. 7. Et de iustitia & iure lib. 5. quæst. 6. articu. 1. & 2. & quæst. 7. Et Palud. in 4. dist. 19. quæst. ultima. Et Gabriel in 4. distinct. 15. q. 6. conclu. 7. & Adrianus in 1. quodlib. & latius Nauarro in sum. cap. 28. nume. 35. 36. 42. 43. 46. 48. 49. & cap. 17. nume. 134. 135. & ca. 18. nume. 38. 39. 40. 55. 56. 57. 58. & cap. 27. nume. 15. Et Pater Areualo de correctione fraterna. conclu. 6. propositio. 5. 7. & 9. & Syluester. confessio 3. quæst. 20. testis. q. 8. & titu. furtum. q. 15. & correctio. q. 8. quanuis ipse ibidem. quæst. 9. & excommunicatione. q. 8. malè dicat quod etiam ad emendandū peccati semper peccator occultus reuelandus est superiori id sub excommunicatione præcipienti: alioqui illam excommunicationem id sciens, & non reuelans incurret etiam si præceptum illud nō obliget, & criminofus iam sufficienter emendatus, & omni malo prouisum sit, quod tamen ex supradictis falsum esse constat.

Igitur resolutoriè dicamus quod ad præceptū Resolutio. supe-

superioris generale, uel speciale, ut ait expressè Nauarro in sum. cap. 25. num. 35. 42. 46. 48. 49. & cap. 17. nume. 134. 135. semper subditus modo prædicto se, & alium criminofum occultum reuelare, uel contra illum testificari, uel ueritatem confiteri tenetur, exceptis septem casibus sequentibus.

Primò quãdo generaliter, uel specialiter id exigitur solum ad emendationem peccati mortalis illius, uel ad præcauendum malum imminens reip. uel proximo cuicunque, uel ad satisfaciendum damnificatis de damno recepto: & iam criminofus ille sufficienter emendatus est, uel satis credibile, & certum est quòd ad secretam monitionem, uel alio modo cum minori detrimento ille emendabitur, ut oportet, & damnum imminens omninò cauebitur, & proximo damnificato debite satisfiet. Tunc enim iam cessat causa finalis ad iuste præcipiendū: & ex consequenti cessat obligatio, & pœna illius præcepti: neque tunc iste criminofus ad huc finem reuelandus est, nisi constaret quòd sit iam de illo crimine infamatus, uel legitime accusatus, aut denunciatus cum sufficientibus indiciis, uel semiplena cõtra illum probatione, aut infamia: nam tunc ipse specialiter à iudice interrogatus sub iuramento, uel per obedientiam, etiam si emendatus sit, tenetur confiteri ueritatem contra seipsum, ut infra dubio tertio habetur: tenetur etiam quemlibet alium etiam emendatum prædicto modo accusatum, uel infamatum reuelare, etiam ad generaliter præceptum superioris, quando aliter, quàm per sigillum, fidemque secreti sibi commissi, id nouit: quia tunc non est omninò occultus, & ad commune bonum iudex ex officio legitime procedit ad illius criminofum punitionem, ut supra dictum est.

Secundò, quando id generaliter, uel specialiter à superiore præcipitur, uel inquiritur non solum ad prædictum finem cauendi aliquod malum, uel ei prouidendi, sed etiam ad illum criminofum occultum puniendum. Tunc enim qui solus illum nouit non debet illum reuelare, nec contra illum testificari, nisi quando constaret quòd ille criminofus de illo crimine est infamatus, uel specialiter, & legitime accusatus, & est unus alius testis fide dignus, aut indicia sufficientia & manifesta contra eum. Nam tunc si superior specialiter, uel generaliter præcipit ad complementum probationis, quæ quicunque scit reuelet, uel testificetur super eo crimine: utique tenetur qui aliter, quàm per sigillum secreti, scit, illum reuelare, uel testificari: quia iam non omninò occultus est. Tenetur etiam ille sic accusatus, uel infamatus confiteri ueritatem contra seipsum, si id specialiter ipsi præcipitur, & ei constat de prædictis indiciis, uel semiplena probatione, uel infamia contra ipsum, ut optime probat Soto de secreto in membro. 2. q. 7. conclu. 3. & non aliter, ut supra dictum est.

Tertiò, quando quis id nouit sub sigillo secreti ad consilium, uel remedium animæ, uel corporis, aut famæ, aut rerum alicui præstandum super tali

delicto, uel negocio quocunque, ut est medicus, obstetrix, iuris consultus, aduocatus, consiliarius, aut alius adiutor, cui hoc ad remediū secretè manifestatum, aut commissum est: nam hic etiam si sub excommunicatione, uel iuramento specialiter cogatur à superiore, ut super eo negocio illius personæ dicat quod scit, & audiuit, peccat mortaliter id reuelando, uel testificando quod per hanc solam uiam nouit: etiam si sciat esse plenam aliàs probationem, uel infamiam contra illum. Sed solum dicere potest, id quod alio modo nouit, uel audiuit: sicut de Sacerdote communiter dicitur ad seruandum sigillū sacramentale: quanuis non omninò par ratio sit. Et hoc est uerum, excepto si talis reuelatio esset necessaria ad maius malum, uel dānū reip. uel proximi imminens præcauendū. Nā tunc ad remedium adhibendum omne secretum non sacramentale reuelandum est ei tantum, qui potest prodesse, & non obesse, & eo modo, quo superius secundum omnes doctores, & Nauarro in summa cap. 25. nume. 41. 46. 48. 49. declaratum est.

Quartò, quando constat aliquid acceptum esse in recompensam certi debiti liquidi sibi ex iustitia, & non ex promissione tantum, uel alio modo debiti, neque esse iam peccatum furti in eo, qui ut retinet, uel accepit, neque per iustitiam, uel alio modo potest id recuperare sine magno detrimento, aut sine inimicitis, & huiusmodi: tunc enim non est reuelandus occultus ille detentor. In quo & Nauarro in summa. cap. 17. num. 114. 115. & cap. 25. nume. 46. & Medina de restitutione. quæst. 3. causa 12. & latius quæst. 11. sibi consonant, ibi etiam uideantur quædam aliæ circumstantiæ circa hoc considerandæ.

Quintò quā quis cogeretur ita denunciare, ut probaret quod probare non posset: aut quando id facere non posset, uel testificari sine magno suo detrimento in persona, fama, aut rebus suis: tunc enim iusto huius imminentis damni timore legitime excusatur: & solum tenetur, ut commodè potest, secretè reuelare, si id etiam sine tali detrimento facere potest; aliàs non, nec aliter obligant huiusmodi præcepta superiorum, neque eorum ligant excommunicationes, ut supra dictum est.

Sextò, quando quis id audiuit solum à leuibus personis non fide dignis ita quòd ipse de leuitate notaretur, si id ideò crederet, aut denunciaret, uel de auditu tantum testificaretur, uel si crederet quòd propter hoc suum dictum iudex plus debito contra reum moueretur: nam tunc melius esset facere quod ipse, à quo id sciuit, uel audiuit testificaretur.

Septimò, si est persona priuilegiata aliquo iure, uel priuilegio, ne in tali casu teneatur testificari, non tenetur ad id, quanuis ad alio modo reuelandum, si eo modo sibi præcipitur, bene teneatur, ut supra dictum est.

Contra supra dicta Gerson in alphab. 34. lit. Argum. 2. q. &

ra q. & sum. Angeli. titu. denunciatio. §. ulti. & confessio delicti secundum Panor. in cap. super, de cõfessis, & clarifs. doct. Medina in sua lectura, & Arcualo de correctione fraterna conclu. 6. propo. 7. Et quidam alii doctores aliter dicunt, uidelicet quòd quando crimen, uel factum est notorium, puta furtum, uel homicidium, aut Satorum com bustio, & patratore occultus: tunc qui solus id nouit, quia uidit, tenetur ad præceptum etiam generale superioris illum reuelare, uel testificari contra eum: aliàs incidet excommunicationem cõtra nõ reuelantes infamiam: non autem quando sub sigillo secreti sibi commissi maximè ad remedium habendum super aliquo negocio id nouit, in quo omnes concordant, uti superius dictum est. Et rō primæ partis, in qua est tota differentia huius opinionis, est, quia quilibet tenetur suo superiori obedire in his, quæ ille potest præcipere. Sed in casu prædicto superior potest inquirere, & præcipere, ut subditi criminofum reuelent uti nouerunt. Quod patet tū quia ecclesia potest super occulta per accidens, si per se, aut de se manifesta sunt, ut sunt actus exteriores quatuorlibet occulti ex defectu testiū, uel probationū, aliàs in his nunquam prodesse posset, quod absit, secundum doctores communiter & Caieta. secunda secunda q. 11. art. 3. & 4. tū etiam quia sic habet practica ecclesiæ, ut etiam habetur in cap. si sacerdos. de offic. ordin. ubi dicitur quòd ad petitionem partis læsæ potest iudex auctorem dāni occultum generaliter excommunicare: quæ practica uana esset, si ad tale præceptum subditi non tenerentur reuelare: igitur.

Respon.

Respon. quòd quando id fieret ad prouidendū graui malo, quòd etiam timetur in futurum, puta quia sunt heretici inficientes, latrones, uel homicidæ vagantes occulti, tunc est obligatio eos reuelandi, & non aliàs, ut supra dictum est; & ita concordantur opiniones. Ideò ad prædictum argumentum dico ad minorem quòd quomodo superior potest præcipere, ita & non aliter tenentur subditi obedire: superior autem in casibus supra dictis occultis, in quibus stat differentia opinionum, licet possit ita generaliter, & aliquando specialiter præcipere aliquibus, uel alicui, ut uidelicet subditi hæc occulta reuelent quomodo secundum ius diuinum & humanum debent reuelare ad finem, qui præterditur, quod non nisi, ut supra dictum est, fieri debet. Et hoc est uerum, etiam si ipse malefactor occultus iuramento cogatur cum aliis ut reuelent malefactorem: quia cogitur non ut reus, sed ut testis, ut debite reuelet, ut dictum est, et ait Soto de secreto in secundo membro quæst. 7. dubio 1. fol. 64. Et quòd ita, & non aliter, sit intelligendum præceptum superioris, & omnia præcepta generalia superiorum, constat ex supra dictis in primo dubio præcedente, ut expressè etiam ait Nauarro in summa cap. 18. nume. 39. 40. & cap. 17. nume. 134. 135. Præcipit id etiam iudex, &

generaliter id inquit ut suo officio publico & scandalo in foro ecclesiæ, ut potest, satisfiat: & quia fortè inde apparebunt alia indicia sufficientia ad specialius inquirendum cõtra criminofum: potest enim tunc, ut etiam ait Soto ubi supra, per uiciniam inquiri de indiciis, uidelicet qua hora, quo loco, & quibus armis ille occisus est. Et si illa indicia aliquem in particulari infamia denouerint, tunc contra illum etiam specialis inquisitio iniri posset. Et ita practica ecclesiæ saluatur, & intelligenda est. Nam quod uno modo, puta per uiam accusationis, aut denunciationis, aut generalis inquisitionis facere licitum est, id alio modo puta per uiam inquisitionis specialis contra reum, aut è conuerso, sepe illicitum esse constat: id quod maximè attendendum est.

Tertium dubium est utrum ad præceptum iudicis teneatur quis confiteri delictum suū contra seipsum. Dubium. 3.

Respon. in hoc sunt uariæ doctorum opiniones, quæ & prima facie sibi inuicem uidentur aduersari, quarū aliquas refert gl. in c. ex pœnitentib. di. 50

Nam glossa in cap. 2. de confessis. lib. 6. ait. 1. Op. absolute quòd positioni criminofæ reus non tenetur respondere.

Sed Innocentius in c. 1. de confessis. & in c. dudum. Et Speculator in titu. de positionib. §. 7. uers. 19. & Bar. in l. Marcellus. ff. de actionib. rerū amotarum, quod dicitur Infortiatum, licet ipse Barto. in l. 2. C. de iuramento calum. non se satis explicet: Istorum ergo & quorundam aliorum opinio limitans, magisque declarans prædictam opinionem glossæ, tenet quòd in notoriis per sententiam iudicis, uel famosis, & in his, quæ impediunt ordinis executionem post peractam pœnitentiam, uel beneficii retentionem, & in his, in quibus locupletatur quis cum iactura alterius, uel quæ sunt in periculū reipublicæ, uel quando agitur ut quis desinat à peccato, uel ut eius peccatum impediatur, tenetur reus iudici illum interroganti respondere ueritatem, & non aliàs. Et cum hac opinione sunt etiam plures alii doctores, & facit. l. 4. ff. de testibus, quæ consanguineus non potest cogi testificari contra consanguineum intra certum gradum. 2. Op.

Tertia opinio est Panormi. in cap. primo de confessis, quæ stat in duabus propositionibus. Prima quòd si iudex procedit ad instantiam partis, tunc reus tenetur respondere positioni criminofæ si id, de quo queritur, sit famosum, uel etiā (ut aiunt summa Angelica, & Syluester titu. confessio delicti. quæst. 1. secundum Beat. Tho.) si sit semiplenè probatum, & impediatur ordinis executionem, uel beneficii retentionem, de quo agitur, nec venit imponenda pœna temporalis. 3. Op.

Secunda propositio huius opi. est quæ si iudex procedit ex mero suo officio per inquisitionem, tunc solum tenetur reus eius positioni criminofæ respondere ueritatē, si id, de quo queritur, notorium, uel famosum

famosum sit, sed sum. ange. & Syluester, vbi supra, addunt alias duas conditiones, quæ in prima propositione positæ sunt, & ita idem iudicium dicunt esse in casu secundæ propositionis, quoniam iudex ex officio procedit per inquisitionem, & in casu primæ propositionis, quoniam solum ad instantiâ partis procedit. Et hæc, secunda opinio Panor. dicit ita esse limitandas, & intelligendas alias aliorum doctorum opiniones supra positas, & Speculatorem. tit. de inquis. §. viso igitur. col. 5. ver. inquisitores quoque; & c. Sed quia practica est in oppositum, ideo est quarta opinio sequens.

4. Opinio.

Quarta opinio, quæ uerior uidetur, & cõter practicitur, tenet quod modò iudex procedat ad instantiâ, partis, modò ex officio tantum, modò agatur ad poenam tantum spirituale, modò et ad temporalem, vel corporale, et ad poenam capitis, semper tenetur reus à iudice sub precepto, uel excoicatione, uel iuramento inquisitus ei obedire rñdendo ueritatē et contra seipsum: si crimen eius est notorium, uel de eo est infamia scādaloſa, aut semiplena probatio per unum testem fide dignum omni exceptione maiorē, aut indicia manifesta, uel sufficientia sunt cõtra eum, & non aliter rñdere tenetur, nisi stātibus his tribus conditionibus, quauis mendacium dicere nō possit, sed uerbis æquiocis, aut simulatis, ueris tñ ad suū sensum tacitū, sicut in occultis pōt rñdere: quæ nec aliter iudex eū cogere pōt, nec ltimē pcedit.

Hæc opinio pbatur quadrupliciter. Primò quia quauis in criminalibus uix admittatur positiones criminosa ab una parte contra alteram continentes turpitudinem respondentis, puta quod respōdeat si occidit, si est adulter, &c. ut hoc etiam ait glossa in c. 2. de confessis. lib. 6. in uerbo Absque rationali cā, & doctores cõter. At uerò quoniam iudex ad instantiam, uel querelam partis, uel eius accusationē, uel delationem criminis incipit procedere contra criminofum, iam inde sicut quādo est aliqua infamia contra eum, et ex suo officio procedit ad utilitatem publicam: & facta informatione, & per eā inuenta aliqua infamia, aut uno teste fide digno, aut indicis sufficientibus contra illū, tunc ipsum legitime cogit iurare, aut sub excommunicatione præcipit ut confiteatur ueritatem, & ex consequenti reus ipse obedire tenetur eā clarè cõfiteōdo, aliàs mortaliter peccaret, & nō posset absolui per sacerdotem, nisi ueritatem confiteatur. Ad quod facit c. fi. de iureiur. & ibi doctores.

Secundò ad idem est ratio, nam ut habetur in c. ut fame. de sen. exco. interest reipublice ut criminalia non maneant impunita. Et ad idem est l. per omnes. C. de defensor. auita. Item l. 4. §. hoc autē iudicium. ff. de damno infecto, ubi dicitur quod iudex non debet interponere officium suum ad utilitatem priuatam, ibi dicunt doctores communiter, bene autem ad utilitatem publicam, ne criminalia maneant impunita, ut dictum est. Inde etiam fit quod ad eum finem iudex debet cuncta rimari per omnes uias aliàs licitas, ut inueniat ueritatem, ut

habetur. 30. quæst. quinta cap. iudicantem, & ibi glossa cum concordatis. Nunc autē ubi est infamia, aut semiplena probatio, aut indicia sufficientia, est uia licita ad inquirendum ueritatem secundum omnes doctores, ut elicitur ex cap. qualiter & quando primo & secundo, & cap. super his. de accusatione. ergo tunc iudex ex officio legitime procedit inquirendo, & consequenter reus illi obedire tenetur ueritatem respondendo, sicut in omnibus aliis, in quibus superior ex officio legitime procedit.

Item tertio probatur idem ex practica communi, quæ non est condemnanda, dum de eius abusione non constat manifestè.

Item quarto ad hoc idem sunt doctores utriusque iuris communiter sic docentes, & præcipue B. Tho. secunda secundæ q. 69. ar. 1. & 2. & ibi Caietanus, Soto de secreto in secundo membro q. 2. & latius q. 7. conclus. 1. & 2. & de iustitia & iure lib. 5. q. 6. art. 1. & 2. & q. 7. Et Nauarro in sum. ca. 25. nu. 35. 36. 43. 49. ut Gregorius Lopex super 7. partita. titu. 29. l. 4. & ad idem ait esse Panor. in c. 1. de testibus cogen. licet ubi supra in 3. opinione aliud dicere uideatur. Et ad idem est etiam Archidiano. §. Item quod dicitur 22. q. 2. & Bartol. in l. Marcellus. ubi supra in secunda opi. refertur, magis uidetur pro hac quarta opinio. & similiter Speculator ibidem allegatur, & alii plures.

Pro hac etiam opinione faciunt expressè leges Hispaniæ ut est l. quarta. titu. 29. in 7. partita. & l. 23. titu. 11. in 3. partita, quæ approbantur in l. 11. in legibus maioriti, quæ habentur in uolumine pragmaticarum ordinis iudiciarii, consonat omnino Roderi. Xuares in 4. l. nu. 12. tit. delas iuras li. 2. in foro legum. Item Antonius Gomez. in 3. tomo resolutionum suarum cap. 12. de probatione delictorum nu. 5. & Bernardus Diaz. in sua practica criminali. cap. 118. uideatur de his Sylua nuptiali lib. 3. nume. 28. vsque nu. 45. &c.

Sed utrum ad hoc quod reus teneatur iudici respondere ueritatem, ut dictum est, sit necessarium, quod iudex ei notificet quod contra ipsum est infamia, uel semiplena probatio, uel indicia sufficientia, quodque de hoc constet ipsi reo, sunt opiniones. Nam Caietanus, & Soto, & Nauarro, ubi supra, & multi alii dicunt quod sic: multi etiam alii dicunt quod non, ut Gregorius Lopex refert, ubi supra, & practica etiam est quod non est necessarium quod id reo constet, sed debet pro iudice præsumere quod legitime procedit, dum de opposito non constiterit sufficienter, & ita et tenet Pater Areualo de correptione fraterna conclusio. 6. propositio 4. & 5. & 7. 8. & 9. Nobis autem hoc durissimum uidetur. Ideò potius dicendum apparet quod in causa tanti dispendii, dum reus dubius est an sit infamia, aut semiplena probatio, aut indicia sufficientia contra eum, id quod sæpè accidit, nam iudices cum leui rumore, & leuibus indicis gloriosum sibi æstimant, si sta-

si statim sub iuramento, & minis, & aliis uexationibus mille artibus utentes à reo extorquant ueritatem de crimine occulto, quod cõtractum suspicantur. Et tunc dico sub meliori iudicio quod nisi de prædictis constet, uel rationabiliter cõstare debeat ipsi reo, & quod iudex legitime contra eū ita procedit, non tenetur illi respondere ueritatē, quauis non debeat mētiri, ut supradictū est, neque tunc pro iudice præsumendum. Et consonat Nauarro, & Soto ubi supra, & memb. 3. q. 2. de secreto, aliiq; doctores supradicti & glos. in cap. cum dilecti de accusationibus. & in cap. quoniam, de proba.

Argum. 1.

Si contra prædictam quartam opinionem argua Primò quod ut ait Panor. ubi supra nullus tenetur seipsum prodere cum tanto suo detrimento, et si sit aliqua infamia contra eum: quia infamia sæpè fallax est. Item quia ueniens ad iudicium contra aliū debet uenire paratus, & habere secum sufficientes probationes, aliàs silere debet. 6. q. 2. cap. si tantum. & cap. placuit. & 2. q. 7. ca. si quis episcopus. Ad quod facit Io. Andr. in regula. infamibus. de reg. iur. lib. 6. in mercurialibus dicens quod excipiens contra electionem debet probare, secundum ca. dudum. 2. de electio. quia etiam ut habetur. l. nimis graue. C. de testibus. & C. de edendo. l. 1. & l. qui accusare. Itē l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstionibus. in pandectis, reus nō debet ministrare arma (uidelicet probationes) aduersario cõtra seipsum: immo & accusator deficientes in probatiōe punitur secundum iura. 2. q. 3. c. calumniator. c. qui non probauerit. & q. ulti. c. quisquis, quauis id iam non sit in usu.

Respon.

Respon. id solum est uerum, quando ad instantiam partis ad priuatam eius utilitatem proceditur: secus quoniam iam iudex ad utilitatem et publicam ex suo officio inquit, atque procedit, ut supra dictū est, contra quod argumentum non ualet.

Argum. 2.

Secundò arguitur ad idem, quia reus pōt de carcere fugere mortē secundum B. Tho. 2. 2. q. 69. ar. 4. etiam vincula rumpendo secundum plures doctores, licet Syluester. titu. fugere, dicat oppositū: & similiter citatus super crimine morte digno nō tenetur cõparere, licet ut contumax tãquam conuictus, uel confessus possit absens condemnari: ergo similiter reus in casu huius 3. opinionis pōt effugere mortē nō rñdendo ueritatē, dumodò nō mētiat, quauis ut contumax torqueatur, uel cõdemnetur.

Respon.

Respon. et si cõcedatur antecedens, negatur cõsequentia: quia non est simile: nã dum fugit, & citatus nō uult comparere, nō facit iniuriã ministris iustitiæ, ex quo nec illis resistit, neque uolentiam infert: sed suã tantum cãm deserit de illa diffidens, & præsentiam negat, quã, uti supponitur, nō tenetur exhibere ad mortē, quã inde sibi uidet imminere. At uerò dum iam præsens in iudicio legitime cogitur rñdere, utique faceret inturiã, resisteretq; iustitiæ, eiusque ministro, non respondendo, sicut qui fugeret resistendo, aut qui iustus ascendere patibulum, aut iugulum gladio iustitiæ nollet exhibere, uti B. Tho. ubi supra significat.

Utrum beata Maria ullo tempore habuit peccatum originale, uel actuale.

RESPON. Per sex conclusiones, quarum prima est. Beata Virgo Maria nullum peccatum actuale habuit in tota uita sua. Patet secundum Augustinum in libro de natura, & gratia cap. 14. & Anselm. de cõceptu uirginali cap. 18. & cõter doctores, & ecclesie siq; publicã, generalēque de hoc prædicationē, & celebrationē. Et tandē in cõcilio Tridē. sess. 5. in eius fine dicit Beata & immaculata uirgo Maria, & sess. 6. cano. 23. habetur quod de beata Virgine tenet ecclesia quod ex priuilegio speciali oĩa peccata, et uenialia, uitauit. Hæc ibi. Et ita uidetur hoc iam saltē occultè eē reuelatū ecclesiæ, & tãquã de fide tenedū.

Ex quibus patet. Primò quod oppositum tenere est nō solū erroneum, sed et hæreticū. Sed utrū sit, hæreticū propriè, & strictè, quidã dicunt quod nō: ex quo prædicta eius puritas nec habetur expressè in sacra scriptura, nec inde elicitur in bona cõsequētia: bene tñ est hæreticū largè, sicut & præfata puritas est largè de fide, quia scilicet ecclesia uniuersalis beatã uirginē prædicat, & celebrat immunem ab omni peccato. Sed saluo meliori iudicio propter hoc uidetur quod sit et propriè hæreticū: & prædicta puritas sit propriè de fide: sicut et propter hanc eandē rōnem iidem, & oēs alii doctores, cõter tenent de fide strictè quod beata Virgo fuit sancta, immunisque ab originali, antequã ex utero nasceretur: de quo latius supra, q. 17. §. 1. & 7. habetur.

Patet secundò quod Chrysostr. super id Ioa. 1. Fili uirgini non hnt. & Theophilactus super Matt. 12. dicentes beatam uirginē habuisse motum aliquē uanz siue mundanę glorię. Et super Matth. 1. Chrysostr. dicēs eã fuisse peccatricem (ut infra refertur in tertio arg. contra sextã conclus.) Et Origenes super illud Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransiuit gladius, dicens Mariam cum Apostolis fuisse scandalizatam in passione Christi, & alibi etiam dicēs quod Maria indiguit purgatione: ideo & Lu. 2. purgata est. Isti inquam, & alii eiusmodi doctores, & similia eorum dicta, aut ad bonum sensum propter reuerentiam ipsorum piè interpretanda sunt, aut certè sunt omninò refutanda. Errauerunt enim in his sine pertinacia, sicut in aliis iidem, aliiq; sancti, catholicique doctores piè errauerunt, quando nondum ueritas omnibus in ecclesia manifesta erat: neque tunc beatæ uirginis puritatem tã manifestè, ut nunc, prædicabat. De his pulchrè agit Durandus in tertio distin. 3. quæst. ultima. & Gabriel eadem distin. 1. q. 1. dubio. 1. ubi & glossat aliud simile dictum diui Augustini. Et Vega de iustificatione lib. 14. cap. 18. Quare Gregorius Arimi. in 2. distin. 30. ut concederet in beata uirgine peccatum originale, impiè quoque in ea cõcessit actuale.

Conclusio 2. Beata uirgo Maria potuit concipi.

conclus. 2. pi sine macula peccati originalis. Probat, quia non implicat contradictionem; neque repugnantia vlla est, vt patet, nam datur illa, ergo, Cum Lu. 1. non sit impossibile apud Deum oē verbū, sequitur intentum. Et confirmatur. Quia quod Christus de facto fecit in sui ipsius conceptione quoad hoc, potuit etiam in suę matris, & cuiuslibet alterius conceptione. Non enim videtur ratio impossibilitatis, & in hoc non est dubium.

Conclus. 3. Conclusio 3. Nō est hæresis, neq; peccatū mortale, aut ueniale sentire hoc, uel eius oppositū de facto in beata uirgine fuisse, quousq; p Papā, uel per Ecclesiā determinatū sit, idq; est uerum secluso scādalo, & pertinacia. Quod nō sit hæresis, neque peccatum mortale, patet, quia contra oppositū asserentes est excōicatio Sixti. 4. in extrauagan. graue nimis, quę hētur ti. de reliq. & ven. Sanct. & refertur, cōfirmaturq; ab Alexandro 6. in bulla, illius, qui se (ut habetur in libro dicto Monumenta fratrum minorum primæ impressionis tractatu 2. fol. 74.) & tandē in concilio Triden. Sess. 5. canone ultimo, ubi ēt pro rōne suę prædictę decretalis Sixtus quartus dicit qd hoc nondū est decisum, seu determinatum per Ecclesiā. Et quamuis hæc clausula nō habeatur in eadē bulla Sixti. 4. graue nimis, quę refertur in dicto libro Monumenta fratrum minorum fo. 34. tñ hoc nō obstat. Nā (ut dictū est) si hoc eēt decisum per Ecclesiam, iam hæreticum esset, uel mortale peccatum asserere oppositum (quod tamen dicere prohibet Sixtus. 4. ibidem) non autem id dicere prohiberet, si ita esset quod oppositū esset decretum per Ecclesiam.

Corollas. Ex quo sequitur quod concilium Basilien. dicit qd opinio tenens beatam uirginem conceptam sine peccato est pia, & rationalis, quodque ut talis à dicto concilio approbatur, quodque nulli de cetero est licitum oppositum prædicare, siue docere: tale inquam concilium quoad hoc non est authenticum, nec habet uim cōciliū generalis, licet habeat quoad aliqua ante illud schisma ibidem præcedentia. Quia cum præcesserit præfatam extrauagan. Sixti; & tamen ipsa extrauagans dicit apertē quod hoc nondum est determinatum per ecclesiam ergo prædictum concilium quoad hoc non habetur pro determinatione ecclesię determinantis hoc, uel illud de necessitate credendum. Et confirmatur hoc corollarium, quia illa congregatio Basiliensis, quando decreuit beatam uirginem sine originali peccato conceptam esse, iam discesserat à uero Papa Eugenio. 4. ut patet ex ordine sessionū: nam in sessione. 34. Septimo Calendas Iunii de facto deposuerunt prædictum Eugenium Papam, & alium Amadeum quendam elegerunt, putantes se per hoc Ecclesię concordiam facere. Et postea in sess. 36. 18. Calend. Octobris sequētis fecerunt præfatā determinationē de immaculata uirginis cōceptione. Quod autē ille Eugenus. 4. fuerit semp uerus Papa, & nō Amodeus ille electus ab illa cōgregatione Basili. indē patet, qd tūc & post semper est

habitus pro uero Papa, computatusque in numero Pontificum, & successor eius Nicolaus. 5. & alii sequentes: licet ille Amadeus Antipapa Basilien. simul concurrat cum prædictis duobus, scilicet Eugenio 4. & Nicolao 5. eius successore. Itē ad idem facit concilium Lateran. 3. sub Leone decimo. sess. 11. in bulla, Pastor æternus, ubi expressē dicitur qd conciliū Basili. post eius translationem factā per Eugenium Papam non fuit, neq; meretur amplius concilium appellari: & postea ibidem facta nullū robur habent. Hæc ibi.

Quod si ad prædicta dicatur qd Eugenus. 4. & Nicolaus. 5. approbauerunt omnia acta dicti concilii Basilien. præter ea, quæ contra ipsum Papā gesta sunt, id utique negatur, sed solum aliqua pro cōmuni concordia approbauerunt, de quorum numero articulus iste conceptionis nō est. Immo etiā si ipsum concilium generaliter approbassent, id intelligitur de nobiliori, & certiori statu eius, in quo scilicet unio ipsa facta est, & antequam à uero Papa discederet, ut de concilio Constantiensi dicit Caietanus in primo quodlib. de potestate Papę; & concilii ca. 8. quod ut dictum est, indē constat, quia si secundum Sixtum 4. non habet vim determinationis ecclesię quoad hoc, ergo ipsum Concilium Basilien. nullo modo quoad hoc tanquam conciliū uniuersalis ecclesię est approbatum: quāuis in Gallia & alibi ecclesia Romana id tolerante, ut tale acceptum sit: quia auctoritate Papę institutū, inchoatū, & tandē profecutum est, ut infra fol. 256. in fine probationum sextę conclu. etiam de hoc habetur.

Quod autem non sit peccatum ueniale hoc uel illud sentire, indē liquet, quia nulla lege prohibetur. Itē quia aliās non permetteret ecclesia hoc uel illud sentire, & docere, si esset peccatum ueniale: sed potius id prohiberet, aut reprehenderet, & ut cauendum doceret, & prædicaret: quorum nihil facit, ut patet etiam per extrauagan. Sixti. supradictam. Igitur non id tolerat uel permittit ut malū, sed ut licitum concedit: quāuis Ioan. maioris in secunda sententiarum distin. 30. & alii alii dicāt, & malē, esse ueniale peccatum, tenere beatam uirginem in originali peccato fuisse conceptam. Prædictam conclusionem tenet etiam expressē Caietanus in quodlib. & in 3. par. q. 27. art. 2. & 1. 2. q. 81. arti. 3. cum doctoribus communiter.

Tandem in vltima parte conclusionis ponitur limitatio (scilicet secluso scādalo & pertinacia) quod idē dicitur: quia quāuis ex parte ueritatis, seu falsitatis, huius, uel illius opinionis, sit licitum tenere, & dicere hoc, uel illud (ex quo est ignorantia inuincibilis, & probabilitas pro alteratra parte, ut patebit etiam infra) tamen potest fieri illicitum mortaliter, uel uenialiter, ex circumstantia scādali probabiliter imminentis, quod etiam contingit in omni alio actu morali ex suo genere licitē, qui per circumstantiam scādali vitari potest. Similiter ratione pertinacię potest illicitum fieri, uidelicet dum quis non habet ani-

mum

num paratum standi ecclesię determinationi, si fieret circa hoc. Ex quo sequitur quod publicē populo prædicantes in ecclesiis doctis, pariter & indoctis, beatam uirginem fuisse conceptam in originali uix excusantur à peccato mortali, aut ueniali: non quidem ratione ueritatis, aut falsitatis dicti, sed ratione scādali probabiliter imminentis, saltem in Hispania, & Gallia, & alibi, ut patet experientia: & tanquam scādalosi tales prædicatores condemnati sunt per uniuersitatem Parisiensem: & sententia lata est contra quendam Ioannē Veri de sacro ordine prædicatorum, qui id prædicauerat anno Domini. 1497. ut habetur infra fol. 255. Igitur cum tale vulgi scādalum non sit pharisaicum, nec ex malitia, ut patet, quāuis Caietanus in quodlib. de hac materia dicat oppositum: sed est scādalum pusillorum, aut piē ignorantū, uel potius piē, & uerē credentium, ut infra patebit: neque enim talis prædicatio, quod beata uirgo concepta est in originali est expediens, aut utilis ad fidem, & bonos mores, dum ecclesia id nō determinat: sed potius opposita prædicatio, atque credulitas de priuilegio immaculatę conceptionis beatę uirginis expedit ad pietatem fidei, deuotionemq; uirginis Gloriosę, & eius honorē, ut ipsa experientia patet: ergo tale scādalum est necessariō cauendum secundum sanam doctrinā doctorum: & per consequens potius est prædicandum in fauorem immaculatę conceptionis beatę uirginis, & contra oppositum prædicantes, tanquam contra scādalosos esset procedendum à prælati ecclesię.

Argum.

Si contra prædicta arguatur, qd regula monialiū conceptionis facta per Iulium secundum confirmatur per ipsum, & per ecclesiam, ut patet latius infra in 6. conclusione in secunda & tertia probatione. Hęc autem approbatio uidetur habere vim determinationis ecclesię, ubi sæpē dicitur qd beata uirgo sine macula originali concepta fuit: ergo oppositum tenere est hæreticum, uel mortale peccatum.

Respon.

Respon. negando consequentiam, quia illa approbatio regulę, & ecclesię determinatio non est de præcepto, nec est diffinitio iudicialis, aut obligās ad tenendum id tanquam de fide: sed est de cōsilio proponens, aut statuens id tanquam de pietate fidei, & non quoad omnes fideles, sed quoad eos tantum, qui in honorē immaculatę conceptionis piē creditę se cultui religionis illius uiuēdo secundum illam regulā dedicare uoluerint. Itaque pia tantum credulitas cultus, atq; religio ad hanc pietatē fouendam ordinata confirmatur, & approbatur si ne præiudicio aliorū hanc pietatem non habentiū. Et qñ Papa in dicta regula sæpē dicit immaculatę beatę uirginis conceptionē, id utique dicit secundum piā credulitatem suā, & ecclesię, & aliorum id acceptare uolentium, & non aliter: sicut & secundum talē pietatem statuit officium immaculatę cōceptionis recitandum. Huiusmodi enim multa so-

lum de pietate statuunt, atque leguntur in officio diuino, & lectionibus sanctorum.

Si ulterius arguatur qd sententia uniuersitatis Parisiensem. contra Ioannē Veri condemnat prædictam conclusionem, Respon. patet infra in fine octauę probationis sextę cōclusionis: ibi uideatur: quia solum ualet in Gallia, quæ concilium Basiliense accēptauit, ut legitimum, secundum quod illa sententia lata est.

Conclusio quarta, Beata uirgo fuit ab originali peccato immunis, seu sanctificata, antequam nata. In hac conclusione solū agitur de libertate eius ab originali ante natiuitatem ex utero, modō id fuerit per liberationē eius à peccato, quod secundum aliquos iam incurrit, modō per præseruationem potius, de qua in 6. conclu. latius.

Probat hęc cōcl. Primō, quia hoc priuilegiū habuerūt aliqui sancti, ut Hieremias & Ioan. Baptista secundū cōiter doctores, & ecclesię cōem prædicationē: ergo à fortiori beata uirgo non est priuata hoc priuilegio: quia secundū Damascentū à nullo illustriū sanctorū Maria uincitur in priuilegio gratiæ, idē. n. præ oibus dicit gratia plena Lucę 1.

Secundō probatur idē, quia ecclesia celebrādo uniuersaliter eius natiuitatē, ut sanctā, iam id asserit in suo cultu diuino: idē uidetur hoc esse de fide proprie, & strictē, tāquā ei aliquo mō reuelatū, licet expressē non habeatur, nec eliciatur ex sacra scriptura, maximē qd hoc ita tenetur ab oibus doctoribus, quibus in hoc nullus cōtradixit impunē. Facit ad hoc quod hētur supra concl. 1. secundū ea quæ superius q. 17. §. 1. & §. 7. dicta sunt.

Et nota qd nō est certū, sed neq; satis probabile fuisse plures in utero sanctificatos nisi Hieremiam propter figuram passionis Christi: de quo tñ Abulen. super Iudicū. 13. q. 17. dicit nō esse certū, sed problema: quāuis doctores cōiter teneant illū ab originali fuisse sanctificatum: Et Ioannē Baptistā propter figuram baptisimi legis gratię: & Beatam uirginē propter honorem Christi, & maternitatis eius: sed hæc excellētius illis, ut infra dicitur. Et hi omnes in utero Sācti, seu sanctificati, uirgines fuerunt. Ideō quāuis Gerson aliter opinetur de sancto Ioseph sponso beatę uirginis, qd scilicet fuit in utero sanctificatus: & alii doctores de aliquibus aliis sanctis similiter id piē opinentur: tñ probabilius, certiusq; est qd nō nisi prædicti, tres gradus sanctificationis hñtes, infimū Hieremias, mediū Baptista, summū B. uirgo, imunes ab originali nati sunt.

Conclu. quinta Beata uirgo in sua propria persona fuit obnoxia ad contrahendū peccatū, seu maculā originalē: ipsumq; de facto cōtraxisset, nisi ex priuilegio speciali quoad hoc pseruata fuisset. Probat: quia nisi sic dicatur, nō possunt saluari multę auctoritates sacre scripturę, ut id 2. Corin. 5. Christus pro oibus mortuus est: ergo oēs mortui sunt. i. obnoxii sunt morti. Itē Ro. 3. Oēs peccauerūt, & egēt gloria Dei, ubi nō est legendū oēs in Adā peccauerunt: licet Caiet. & alii itā legant: sed legendū

Gg 3 est,

est, omnes peccauerunt, ut allegatum est. Item Roma. 5. Sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificatione uitę. Itē ibidem, Sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors, & itā in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccauerunt &c. in quo scilicet homine Adā, vel in quo peccato Adę: ut legit ecclesia, & concilium Trident. sess. 5. canone. 4. contra Pelagium, & alios hæreticos negantes peccatum originale: & contra alios legentes, quatenus omnes peccauerunt, cum quibus malè legit Erasmus. Item Ephe. 2. Eramus omnes natura filii irę. Item prima Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, itā & in Christo omnes viuificabuntur. Item Iob 3. Nemo mundus à forde, nec infans vnus dici. Itē psal. 50. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit (aliàs peperit) me mater mea. In quibus auctoritatibus illę, quę de morte loquuntur, ut Roma. 5. & secunda Corinth. 5. intelliguntur non solum de morte corporali: sed & præcipuè de spiritali morte, non quidem gratiæ (ut quidam ineptissimè glossant) sed de spiritali morte peccati, ut patet, tum ex contextu, & intentione Apostoli ibidem secunda Corinth. 5. ubi declarās seipsum subdit, Et pro omnibus Christus mortuus est, vt & qui viuunt iam sibi non viuunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est: tum etiam ex Augustino, qui lib. 6. contra Iulianum super secunda Corinth. 5. expressè dicit, Consequens ergo voluit ut omnes intelligantur mortui, si Christus pro omnibus mortuus est. Constat autem nondū esse omnes corporaliter mortuos: ergo in anima per peccatum originale sunt, & intelliguntur mortui, saltem in debito, ut ait conclusio præfata. Iam probatur quod nisi sit conclusio vera, prædictę auctoritates saluari non possunt in veritate. Nam Christus fuit mortuus pro omnibus, vt uniuersalis omnium redemptor, reconciliator, & viuificator sine vlla vllius exceptione, ut patet ex dictis auctoritatibus, & Colos. 1. Complacui patri per Christum reconciliari omnia, quę in terris, & quę in cœlis sunt. Et ecclesia canit Fidelium Deus omnium conditor, & redemptor. Et quia hæreticum est dicere Christum non fuisse mortuum pro omnibus, vt generalem omnium redemptorem quoad sufficientiam; ergo mortuus est pro beata virgine, fuitq; redemptor, viuificator, & reconciliator eius, & ex consequenti ipsa beata virgo fuit redempta per illum à captiuitate peccati, & ab eius morte spiritali, & corporali viuificata, & reconciliata Deo ab inimicitia peccati. Has omnes consequentias nullus catholicus negat, ut patet, ex dictis, & Augustino in libro de perfectione iustitię expressè dicente, Quisquis hominem aliquem esse putat, cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto uno mediatore omnium Christo Iesu, contrarius est sacre scripturę.

Tunc ultra. Christus fuit redemptor, & reconciliator beatę Virginis, & pro ea mortuus est: & similiter ipsa per illum redempta, & viuificata est: ergo fuit ipsa mortua morte peccati, & captiua, & inimica Deo, aliquo modo, scilicet in debito. Probatur hæc consequentia. Tum primò ex secunda Corinth. 5. Christus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Tum secundò quia hoc est notum ex terminis ipsis, nullus enim dicitur uerè, nec est viuificatus, redemptus, aut reconciliatus, nisi qui aliquo modo fuit mortuus captiuus, aut inimicus. Tum tertio quia sic est decretum per ecclesiam, ut refert Augustinus in epistola 157. quę est ad Optatum de origine anime dicens. In epistola Zozimi Papę sic legitur. Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui uerè per peccatum fuit ante captiuus: in quibus uerbis apostolice sedis tam antiqua, atque fundata, certa, & clara est fides catholica, ut nefas sit de illa dubitare Christiano. Hęc Augustinus.

Et notanter dixi quod aliquo modo, scilicet in debito beata Virgo uerè fuit mortua &c. Nam simpliciter non est concedendum quod fuit mortua, tenendo quod fuit præseruata ab originali peccato. Esse enim simpliciter mortuam significat quod etiam de facto illud contraxit: esse autem aliquo modo, quanuis uerè, mortuam significat quod in debito saltem uerè mortua est, ut ait conclusio prædicta: id quod omnes necessariò concedere debent: de quo & paulò inferius habetur in corollariis. Vterius beata Virgo fuit aliquo modo mortua, atque captiua: ergo de facto (quod absit) uel in debito, ut ait conclusio: non est enim dare medium. Nam si nullo horum modorū captiua, aut mortua fuit, iam nullo modo mortua, atque captiua, & ex consequenti nullo modo viuificata, atque redempta per Christum fuisset: quod concedere hæreticum ex supradictis comprobatur. Igitur conclusio probata est.

Et notanter in conclusione dictum est quod beata Virgo in sua propria persona fuit obnoxia peccato &c. Nam si debitum hoc ad contrahendum originale non ponatur proprium illius personę, quę concipitur, sed commune in Adam, ut dicebat Iulianus apostata: iam non saluaretur quod illamet persona in se esset aliquo modo mortua, & captiua, viuificata, atque redempta per Christum: nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum iustificatos ab originali peccato, quod habebant in debito tantum communi in Adam: quod iam per mortem Christi solum esse dicebat: & inter catholicam sententiam Augustini scribentis contra ipsum Iulianum: sed esset solū differentia materialis, quia ille Iulianus gratiā iustificationis posuisset cōm filiis Christianorum, August. autem poneret propriā unicuique: Igitur

Igitur prædicta conclusio est catholica, & opposita hæretica est, vt expressè ait Gerson alphab. 15. q. veritate. 10. Et B. Thom. prima secundę q. 81. ar. 3. quod necessarium est credere quod omnis vtriusque sexus ab Adam secundum rationem seminalē proueniens ex ipsa sui generatione sit obnoxius peccato originali. Et contra Pelagianos oppositum dicentes dissertit August. & diffinit oppositum, & cōmuniter doctores.

Coroll. 1.

Notentur corollaria sequentia. Primum quod contrahere originale in debito tantum est ex sua natura, id est ex vi naturalis suę conceptionis ex semine virili stante lege hominem obnoxium esse ad id contrahendum: itā quod de facto etiam illud, & rationem culpę contraheret, nisi quoad hoc ex priuilegio speciali præseruatus sit (vt de beata virgine creditur, vt supra & infra cōclusionē. 6. habetur) & dicitur in debito illud contrahere, aut esse obnoxium ad id, non quidem actiue, non enim debet agere, aut omittere quicquam ad id contrahendum: sed passiuè se habēdo, quia scilicet subiectus est ex sua natura illi peccato secundum legem, sicut & ad pœnas peccati ipsius omnes sumus obnoxii, vt dictum est. Contrahere autem illud in debito, & in facto, est esse obnoxium, simul & de facto contrahere. Contrahere verò illud in reatu, est esse obnoxium ad id contrahendum, & insuper ipsum peccatum manere adhuc in ratione culpę: itā quod est de facto illud contraxisse, eiusque reatum, seu culpam nondum esse dimissam: sicut peccatum actuale dicitur manere in reatu post actum peccati, quia scilicet manet adhuc ratio culpę, seu peccati commissi, & dignitas ad pœnam propter illud nondum dimissam, vt ait Magister in 2. disti. 42. & B. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 1. & ibi Caietanus.

Coroll. 2.

Secundum corollarium est, quod supposito quod beata virgo in sui conceptione præseruata est ab originali peccato, nullo modo concedendum est simpliciter, & absolutè, quod fuit concepta in macula originali, seu peccati originalis: quia macula originalis est priuatio coniunctionis ad Deum per gratiam: & per consequens est ibi priuatio gratię propter peccatum Adę, secundum Tho. prima secundę q. 86. art. 1. & ibi Caietanus, vel etiam secundum Scotum in 4. distincti. 14. est reatus ipsius peccati: & itā semper dicit rationem culpę contractę, & de facto existentis, quę ex supposito non fuit in ea. Et hoc ingenuè concedit Caietanus in quodlibeto dicens quod etiam si concedatur quod fuit concepta in peccato originali (ut ipse tenet cum suis) tamen non indè sequitur quod fuit in macula originali: sed piè simul teneri potest quod eam non contraxit, ex quo secundum ipsum Caietanum stat quod præseruata in gratia, simul & in peccato originali concepta sit. Sed quomodo ipse malè intelligat quod in gratia simul, & in peccato concepta est, proxime dicitur in argumento. Nunc autem sufficit hortari ne simpliciter concedatur eam in macula originali conceptam esse, vt probatum est: sed neque in

peccato originali, quia hoc significat quod id de facto, & non solum in debito contraxit quod repugnat hypothese.

Si contra hoc corollarium arguatur primò quia si beata virgo Maria simpliciter non contraxit peccatum originale: ergo non contraxit ea omnia, quę ex Adę peccato sequuntur generaliter in nobis, puta carnem infectam fomite, & reatum pœnarum temporalium, & huiusmodi, quę naturaliter ex vi conceptionis naturalis ex Adę peccato in nobis consequuntur. Consequentia patet, quia nil aliud est contrahere peccatum originale sine eius macula, nisi contrahere prædicta ex originali peccato sequentia. Nam ideo dicimur pluraliter in peccatis concepti secundum psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Secundò arguitur ad idem, quia ideo dicitur in debito concepta in peccato originali: quia fuit in via ad contrahendum maculam illius peccati ex natura sua: hæc autem via nil aliud est, quam caro infecta cum aliis sequelis peccati: ergo si hæc non contraxit, sequitur quia nec in debito contraxit originale peccatum, quod absit, vt dictum est.

Tertio arguitur ad idem, quia sicut beata Maria fuit simpliciter redempta, viuificata, & reconciliata per Christum: ergo itā simpliciter fuit etiam captiua, mortua, & inimica per peccatum, itā per consequens fuit simpliciter concepta in peccato originali. Patet consequentia, quia eam facit Paulus. 2. Corint. 5. dicens, Si Christus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.

Quarto arguitur ad idem, quia si cum addito conceditur quod concepta est in peccato originali aliquo modo, scilicet in debito: ergo sicut qui aliquo modo currit, simpliciter currit: itā Beata virgo, quę aliquo modo in peccato concepta, seu mortua est, simpliciter etiam in peccato mortua, & concepta, concedenda est.

Respon. propter has rationes. Caietanus vbi supra conatus est probare quod etiam si beata virgo per gratiam à macula peccati originalis præseruata sit (quod ipse piè concedi posse confitetur) tamē cum hoc necessariò concedendum est eam simpliciter in originali peccato conceptam esse, ad sensum supra dictum: vbi videtur vafre locutus, vt pote qui suam opinionem, atque suorum iam defendere non poterat ad communem sensum, quem ipsi prætendebant, saltem illam persuaderet in verbis ad alium sensum particularem ab ipso Caietano confictum, vt dictum est, vt vel verbotenus sua opinio adhuc præualere videretur. Sed prouerb. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Ideò ad prædicta argumenta respondeo ad primum negando consequentiam, & eius probationem: nam contrahere peccatum originale est non solum illas reliquias peccati contrahere, sed præcipuè est rationem culpę, & reatum eius ex Adam contrahere, ut supra. q. 6. latius. Quomodo autem beata virgo contraxerit.

traxerit fomitem, & alias reliquias peccati, quomodo non, latius infra quæstione quadragesima quinta habetur.

Respon. ad
2. argum.

Ad secundum respondeo negando antecedens pro vtraque parte. Nam ut patet ex supradictis contrahere originale in debito, & esse in via ad illud contrahendum, est esse obnoxium ad illud, quatenus est ex natura suæ conceptionis naturalis ex Adam: modò sit caro fomite infecta, & cum aliis sequelis: modo non, ex privilegio speciali.

Respon. ad
3. argum.

Ad tertium respondeo negando consequentiã. Nam simpliciter redemptus dicitur, & viuificatus non solum is, qui de facto, sed & qui in debito tantum peccatum originale contraxit, & in debito tantum captiuus, & mortuus est. Simpliciter autem captiuus, & mortuus non dicitur, nisi qui in debito simul, & de facto peccatum originale contraxit, & per id mortuus, atq; captiuus de facto fuit, id quod ex hypothesi de beata virgine Maria negat. Fit igitur æquiuocatio à secundum quid ad simpliciter arguendo. Ad illud autem 2. Corinth. 5. dico ubi generaliter de omnibus loquitur, id simpliciter conceditur, quòd omnes mortui sunt: intelligitur enim accommodè, quòd scilicet in debito omnes, & de facto etiam omnes, beata virgine excepta, mortui sunt, ut supra dictum est.

Respon. ad
4. argum.

Ad quartum. Respon. negando consequentiam. Nam ly aliquo modo in originali concepta non dicit particularem modum conceptionis in originali peccato sub vniuersali: sicut quando dicimus Sortè aliquo modo, seu aliqua via currere: tunc enim faceret hunc sensum quòd beata virgo de facto contraxit originale per aliquem modum, seu per aliquã viam, quòd ex hypothesi negatur. Sed ly aliquo modo denotat secundum quid, seu distrahit, ut sit idè, quòd in debito tantum concepta est: quòd conceditur. Et tunc non valet argumentum Contraxit originale aliquo modo scilicet in debito tantum: ergo & simpliciter contraxit illud, quia à secundum quid ad simpliciter, à debito ad factum non valet consequentia. Ideò ad vitandas contentiones, atq; fallacias verborum, melius est ut nihil horum de beata Maria simpliciter concedatur, nisi sub distinctione explicetur, quòd scilicet contraxit originale, seu mortua est aliquo modo in debito, tantum, ut supra dictum est.

Concl. 6.

Conclusio sexta multò probabilius, quàm oppositum, & de fidei pietate est beatam virginem neq; maculam, neq; peccatum originale contraxisse. Probatur octupliciter.

1. ratio.

Primò, quia in dubiis, quando videlicet per fidem, aut per ecclesiæ certam determinationem, aut reuelationem, aut per euidentiã facti de aliquo privilegio Christi, vel beatæ virginis supra legem communem non constat oppositum, tunc piè, & rationabiliter credendum est Deum circa hoc fecisse id, quòd secundum rectã rōnem naturalem ostenditur ita decere ipsum fecisse quòd esset indecens id non fecisse. Sed dubium est ita quòd non constat

per fidem, aut per certam ecclesiæ determinationem, aut per euidentiã facti beatam virginem Mariam cū dicto privilegio præseruationis ab originali peccato supra legem fuisse conceptam: & secundum rectam rationem naturalem supposita fide monstratur ita decere Deum ipsam præseruare ab originali, quòd esset indecens, si id non faceret: ergo ita de pietate fidei, & probabilius potius, quàm oppositum credendum est. Consequentia clarissima est. Et maior probatur dupliciter. Primò quia rationabiliter credit, & operatur qui secundum regulam veritatis credit, & agit. Sed cū sit duplex tantum regula veritatis omnium credibilium scilicet supernaturalis, & naturalis, illa ad fidem theologiam, hæc ad Logicam, vel humanam spectans: ergo Deum de supernaturali videlicet per scripturam sacram, aut per reuelationem, aut per ecclesiæ determinationem certam ad fidem theologiam de aliquo habendam nobis non constat: sequitur quòd rationabiliter credit logicè, vel humanè, sicut & rationabiliter agit quis, secundum regulam recte rationis naturalis ductus: quia psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et cū secundum naturalem regulam recte rationis quisque ducatur ad piè probabiliterque credendum in prædicto dubio privilegio præseruationis Deum fecisse, quòd secundum rectam rationem naturalem prædicto modo decuit ipsum fecisse. Igitur illa maior, quæ erat probanda, vera est.

Secundò probatur prædicta maior auctoritate Augustini lib. 3. delibero arbi. ca. 5. dicentis. Quicquid tibi vera ratione melius occurrit: scias hoc Deum magis fecisse, quàm non fecisse: Hæc ille. Et refert Scotus in 3. distinct. 13. q. 2. ad probandum summam Christi gratiam. Item Ansel. de Exordio mundanæ salutis ait. Si Deus potuit, & decuit eum facere: ergo voluit, & fecit, dum scilicet non constat de opposito, ut dictum est. Item idem August. in Sermonem assumptionis dicit etiã in sententia. Deus potuit, & decuit illum præseruare corpus matris suæ à corruptione post mortem: ergo id fecit, aut ostendatur ratio quare non decuit. Hæc ille. Vbi nota quòd in materia de gratiis, privilegiisque beatæ virginis sub Christo pro sufficiente ratione habet August. ut illi tale privilegium tribuat, si non negatur potuisse, & decuisse Deum hoc illi conferre, vel nisi manifesta indecentia probetur, aut oppositum constet aliquo modo de supra dictis: hancque rationem quasi notissimam sibi præsupponit Augustinus, & Anselmus vbi supra, communiterque doctores, & verè quidè, quia in festo præsentationis beatæ virginis canit ecclesia. Rex virtutum sibi mirabile matrem fecit mitè, & humilem, omniq; dote spectabilem. Et alibi. Fœlix ex sacra virgo Maria, & omni laude dignissima &c. Et ita patet supradicta maior cum suis limitationibus: quòd. ideo dico, quia si aliàs non esset dubium de tali, seu tali facto, seu privilegio: quia videlicet iam per euidentiã facti, seu alio modo de supradictis constat, oppositum

tunc

tunc certè non esset standum soli rationi naturali, neque alteri dicentis: quia quòd iam constat factum, aut non esse factum à Deo, id vtiq; fuit, estque decens Deum fecisse: qui si aliter voluisset, volueritq; facere, id etiam fecisset, eritque decens secundum omnem rectam rationem. Nam simpliciter nihil decet, aut decuit facere Deum, nisi quòd & quomodo ipse vult, aut voluit facere: quia prima regulatior rectitudinis, atque decentiæ, & bonitatis voluntas diuina est. Vnde ideò aliquid est decens, aut bonum, quia id ita Deus voluit, aut vult. In nostris autem actibus aliter est, quia nostra voluntas non est prima regula bonitatis: sed à prima voluntate diuina, vel à recta ratione regulanda est. Item in eadem maiore habetur alia limitatio, quòd scilicet tunc id est credendum non quidem, ut de necessitate fidei theologice siue catholice: sed ut probabilius, quàm oppositum, tanquàm de fide logica, seu de pietate fidei theologice. Quia cū de tali dubio, siue decentia non habeatur certitudo fidei catholice, neque euidentiæ, ut patet ex dictis, & supponitur: ergo solum est certitudo moralis, siue probabilis valde de illa decetia. Ex quo sequitur quòd non valet ad concludendum tanquàm de fide catholica tenendum esse, quòd in tali ratione inferitur. Christus potuit multa facere; & hoc facere decuit, aut decet eum: ergo fecit, aut faciet. Quòd non valeat patet; quia est petitio principii, quatenus illa minor est dubia: aut saltem probabilis tantum: nescitur enim certè de fide decuisse Deum, nisi quòd per sacram scripturam, vel per alium modum de supradictis constat. Et patet instatia manifesta: quia Christus potuit dare matri suæ pro statu viæ multas alias gratias, & privilegia, quæ contulit de facto, puta ut esset simul viatrix, & beata, ut Christus: quòdque perfectum vsum rationis, ut Christus, & cognitionem omnium ab instanti cōceptionis semper haberet: & potestatem cōsecrandi eucharistiã, conferendique omnia sacramenta: & huiusmodi alia multa. Et certè, si Christus hæc illi contulisset, decuisset, & tamen quia nunc constat de fide aliquo illorum modorum prædictorum quòd ea non contulit: ita etiam constat quòd non decuit hæc illi conferre. Ideò si quis arguat quòd nunc etiam decet, aut decuit, sicut & decuisset, si Christus ea fecisset: certè negandum est, ut patet ex dictis, secundum Gerson alphab. 15. Ro. 8. & alphab. 88. 9. Igitur supradicta maior, ut limitata est, habet veritatem: & non aliter.

Minor autem principalis quoad eius primam partem, quòd scilicet est dubium, & non constat per fidem de hoc privilegio beatæ virginis, neq; de eius opposito, probatur. Quia si id constaret certè esset hæreticum tenere, vel asserere oppositum, neq; tollerarentur per ecclesiã opiniones circa hoc, ut supra cōclusionem 3. habetur. Et quoad aliam eius partem quòd scilicet secundum rectam rationem naturalem monstratur, decens Deum eam de facto ab originali peccato præseruasse, ita etiam quòd se

cundum rationem humanam indecens appareret id non fecisse. Probatur dupliciter. Primò ex parte ipsius Christi, quia sicut secundum rectam rationem decuit ad honorem Christi, quòd eius mater præseruaretur ab omni peccato actuali: ita ergo & ab originali. Antecedens patet per Augustinum lib. de natura & gratia ea. 14. Cū de peccatis agitur nullam prorsus volo mentionem fieri de Maria propter honorem domini. Quæ auctoritas infra in 7. probatione plenius declaratur. Et in hoc doctores communiter cum beato Thoma conueniunt. Consequentia autem probatur per eandem rationem: quia ratio præseruationis Mariæ ab omni peccato actuali propter honorem Domini est, quia indecens, & ad dedecus Christi esset habere matrè maculatam aliqua nota, seu macula culpæ, siue peccati, etiam uenialis. Nā omnis culpa eò quòd habet rationem culpæ habet etiam rationem maculæ, dedecoris, & uituperii: & sicut honor, ita & macula, seu dedecus parentum redundat in filios. Eccle. 5. Gloria hominis ex honore parentum: & dedecus filii est pater sine honore, ut hæc etiam expresse ait B. Tho. 3. par. q. 27. art. 4. probans quòd ideò decuit eam ab omni actuali peccato pro semper præseruari. Nunc at peccatum originale, quatenus est peccatum, & non solum pœna habet rationem culpæ, & inimicitie Dei: licet nō in eodem gradu, quòd peccatum actuale mortale: bene tamen in maiori aliquo modo, quam veniale, quòd non tollit gratiam, neque facit inimicum, ut originale, & per consequens habet rationem maculæ, siue dedecoris, ut patet secundum communiter doctores, quia & oppositum dicere est erroneum. De quo etiam Gabriel in 2. distinct. 30. q. 2. Et idem patet, quia ideò communiter omnes doctores, etiam qui dicunt eam non fuisse præseruatam ab originali, consentunt sanctificatam multò ante natiuitatem ex utero: ergo eadem ratione decuit eam pro semper ab ipso originali, etiam in sui cōceptione, præseruari: quia id etiam pertinet ad honorem Christi: & eadem est lex conceptionis & natiuitatis omnium in peccato originali.

Secundò probatur prædicta minor ex parte ipsius beatæ uirginis: quia secundum rectam rationem decuit filium honorare matrem suam futuram, præseruando illam ab omni eo, quòd habet rationem maculæ, confusionis, dedecoris, & uituperii culpabilis, inimicitie, & dignitatis ad pœnam propter culpam: maximè dūm id facillè potest sine notabili iactura, & sine inconuenientibus aliis, ut patet ex naturali lege, siue præcepto de honorando parentes. Christus autem, ut homo, huic præcepto tenetur, sicut & lege naturali (ut supponitur) quia & cepit facere quòd docuit laudabiliter omnibus faciendum, & maximè circa hoc: & æquè facillè sine ullo inconueniente poterat suam matrem ab originali, sicut à corruptione uirginitatis, in conceptione, & natiuitate ipsius Christi præseruare, & cū hoc sit honorificum matri, sequitur quòd decuit Deum id facere.

facere. Quòd si subterfugiendo dicatur quòd tunc tantum Christus debuit matrem honorare, quia ipse iam factus erat homo obligabilis, & beata virgo erat eius mater, & non ante, Contra hoc sic replicatur: quia licet hoc solum probat quòd ut Deus non tenebatur de præcepto, antequam esset homo, ad honorandam matrem suam: neque alii homines, qui prænosse non possunt futuras matres eorum, neque sibi eas eligere: non inquam tenentur ad earum honorem, antequam sint filii ipsorum. At verò supradicta ratio concludit prædicto modo de censuisse Deum, quam prænouerat, & prælegerat ab æterno, in matrem sibi homini futuro supradicto modo honorare, non solum quando esset homo futurus, sed etiam ante, quando futura mater eius providebatur, & præeligeretur ab ipso Deo. Quod inde patet: quia hac ratione doctores omnes confitentur eam semper ab omni actuali peccato liberam, & ab originali ante natiuitatem ex utero, antequam ipsa esse mater Christi, & Christus filius eius: quia videlicet deicit eam sic à Deo honorari pro omni eius tempore, quo præelecta erat in matrem Christi futuram. Nam & certò sciens se post longum tempus beneficium à Petro recepturum, utique teneretur, vel deceret ipsi Petro nunc indigenti gratiam referre nondum acceptam, sed certò accipiendam ab eo. Ità in proposito dicendū est; cui consonat Richardus de sancto Victore, ut in officio huius festi canit ecclesia dicens. Non erit ingratus matri suæ qui patri, & matri honorem præcepit exhiberi. Et communiter doctores scholastici hanc eandem rationem magnificiunt, ut ait Gabriel in 3. distinct. 3. Thomas Argentina eadem distinct. Et Clitoveus libr. 1. de puritate beatæ virginis ca. 5. & 8. cum aliis, & adhuc ipse Durandus in 3. distinct. 3. in quodam argumento, licet non teneat supra dictam conclusionem. Et quidem cum tanta excellentia dignitatis matris Dei super omnes angelos non quadrat, & indecens est, vel pro breui tempore fuisse eam vnquam in aliqua macula culpæ aliquis, filiã iræ, captiuamq; diaboli, siue peccati, quæ regina hominum, & angelorum futura erat: maxime cum dicat Anselmus quòd deicit virginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo (scilicet homine factò) nequit intelligi, scilicet rônabiliter, qualis est puritas ab originali simul & ab actuali peccato cum gratiæ plenitudine. Angeli nanque licet nunquam fuerint in peccato: at pro ille tempore, quo nondum fuerunt in gratia, & gloria confirmati cadere cum apostaticis spiritibus aliis potuerunt. Maria verò, ut mater gratiæ, in hoc priuilegio eos excedit, quòd sic fuit semper in gratia cõfirmata, quòd nunquam inde potuit excidere. De qua auctoritate Anselmi latius infra in septima probatione conclusionis habetur. Sed & Hilarius ait, O Maria, quæ omnes sanctos superas pietate, & omnes angelos puritate. Patet igitur minor supradicta.

Et confirmantur prædicta omnia per rationes de centiæ, quas facit Augustinus ad probandum Ma-

riam assumptam in cœlum corpore, & anima, supra communem legem omnium propter honorem matris & filii eius domini nostri Iesu Christi. Vnde si ut filia Adæ beata virgo debuit originale contrahere, certè ut mater Dei futura magis debuit ab eo præseruari. Cuius signum est quòd in tota sacra scriptura, vbi de beatæ virginis genealogia agitur, nusquam inuenitur habere patrem, aut matrem in terra tanquam communi lege propagata: quod tamè aliis rationibus fieri debebat, nisi id sacra scriptura de industria omisisset: Sed solum de illa legimus quod ipsa est, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus: ut per hoc intelligamus, ne consideremus aduersus illam id, quod ex naturæ debito, ut filia Adæ: sed id solum, quod ut mater à filio ex gratia debuit accipere.

Ad supradictam rationem reducit probatio Scoti quòd scilicet perfectissimus mediator, siue redemptor debuit habere perfectissimum modum redemptionis cum tali statu composibilis, puta in statu gloriæ debuit habere perfectissimum modum redemptionis à culpa, & pœna: in statu autem miseriæ huius vitæ perfectissimum modum redemptionis à culpa: nam redemptio ab omni pœna ei incompossibilis est: ergo oportuit habere perfectissimum modum redemptionis à culpa: non quidem circa omnes, ut patet secundum Augustinum lib. 3. delibero arbitrio; nam inde sequeretur quòd omnes debuit ab omni actuali, & originali peccato præseruari: sed circa aliquam personam. Quia sicut in naturalibus, ità & in gratuitis, etiam secundum Tho. 1. par. q. 23. art. 5. oportet omnes gradus esse redemptionis. Christus autem est perfectissimus omnium redemptor: & perfectissimus modus redemptionis est præseruare ab originali, & actuali: ergo hunc modum habuit circa aliquam personam. Sed circa nullam aliam habuit, nec deicit illum habere potius, quàm circa suam matrem: igitur illum habuit erga illam. Hæc ratio reducit ad præcedentem.

Quòd si quis negaret maiorem prædicti discursus doctoris subtilis Scoti, sicut eam negat Grego. Arimi. in 2. distinct. 3. o. dicens quòd perfectissimus modus redemptionis est præseruare ab omni culpa, simul & pœna: & conferre gloriam corporis, & animæ, etiam sine meritis personarum quoad adultos, quem tamen modum Christus non habuit erga aliquem. Ad hoc subterfugium licet possit replicari dicendo id in hoc statu miseriæ, & in valle lachrymarum non deuisse; cum etiam constet euidenter de opposito, idque esse impossibile in statu miseriæ vitæ præsentis: quod tamen plene fiet in cœlo; tamen non potest rationabiliter negari quòd saltem perfectissimum modum redemptionis præseruatiuæ à peccatis quoad id, quod habet rationem culpæ, deicit ad honorem Christi, & matris eius habere perfectissimum redemptorem circa eam, ut probatum est. Igitur supradicta ratio videtur satis efficax.

Secundò principaliter probatur conclusio sexta quia

quia ecclesia Romana, & aliæ ecclesiæ ferè omnes celebrant festum conceptionis beatæ virginis, cum largitione multarum indulgentiarum celebrantibus, & eius celebrationi interessentibus, & officio conceptionis, quod Sixtus. 4. approbavit: in quo sæpius multò dicitur immaculata conceptio beatæ Mariæ: eiusque immunitas, & præseruatio ab originali peccato prædicatur: ergo hoc est verius, & magis de pietate fidei, quàm oppositum. Patet consequentia dupliciter. Primò quia (cum de opposito non cõstet, ut in præcedente ratione dictum est) certè credendum est Papam, & ecclesiam talem cultum diuinum cum talibus indulgentiis non instituisse, nec approbasse, nisi credidisset id verius esse: & magis ad pietatem fidei, quàm oppositum conducere.

Secundò quia omnes sancti, atque doctores hoc docent, & tenent quòd scilicet in fide, & moribus, & cultu sanctorum tenemur sequi doctrinam, & ritum sanctæ Romanæ ecclesiæ, & sanctæ sedis apostolicæ: quia est caput, atque magistra omnium aliarum ecclesiarum, atque fidelium, ut habetur distinct. 1. ca. quanuis. & de consecra. distinct. 3. ca. nosse. & alibi sæpius. Quia ut habetur in ca. à resta 24. q. 1. sancta sedes apostolica nullis vnquam temerariis nouitatibus succubuit, ut ipse etiam Caietanus in suo quodlib. tracta. 2. de primatu ecclesiæ Romanæ latius agit, maxime quia in iis, quæ pertinent ad cultum diuinum, vbi fidei nostræ professio, siue protectio versatur, secundum Tho. in 9. quodlib. art. 6. ecclesia Romana errare non potest: quia diuina regitur prouidentia speciali: ex quo spiritus sancti assistentia illi sedi apostolicæ quoad rem fidei singulariter à Christo promissa est. Lu. 22. Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Vnde credendum est quòd spiritus sanctus non diu permetteret in cultu diuino mendacium celebrari, sed id opportunè ecclesiæ suæ reuelaret. Ideò idem Tho. 3. par. Sum. q. 68. Et secunda secundæ. q. 10. art. 2. agens utrum paruuli infidelium essent baptizandi parentibus inuitis ait. Dicendum est quòd maximam habet auctoritatem ecclesiæ consuetudo, quæ in omnibus imitanda est: quia & ipsa doctorum catholicorum doctrina ab ecclesia auctoritatem habet. Vnde magis stādum est auctoritati ecclesiæ, quàm Augustini, uel Hieronymi, uel alterius cuiuscumque doctoris. Hoc autem ecclesiæ usus nunquam habuit quòd filii iudeorum parentibus inuitis baptizentur. Hæc ille. Vbi nota quòd non solum quæ ecclesia mandat, atque determinat, dicit esse tenenda; sed ea, quæ absque determinatione recipit in usum, immò & ea, quæ non recipit, cauenda sunt. Ideò enim Ber. in epistola ad canonicos Lugdunen. reprobendam censebat celebritatem conceptionis, quia tunc ecclesiæ ritus eam non agnoscebat, neque celebrabat. Vbi tandem ait. Quæ autem dixi absque præiudicio sanè dicta sint, sanius sapientis, Romanæ præsertim ecclesiæ, cuius auctoritati, & examini totum hoc sicut & cetera, quæ huiusmodi sunt uniuersa, referuo: ipsius si quid aliter sapio

paratus stare iudicio, & emendare. Hæc ille. Et B. Tho. 3. par. q. 27. art. secundo ad tertium dicit quòd licet ecclesia Romana tunc non celebraret hoc festum; quia tamen tolerat alias ecclesias celebrantes festum conceptionis; talis celebratio non omninò reprobanda est. Nota eius uerba: licet ibidem subsequenter ut talem celebrationem accomodaret ad sensum, quem ipse putabat esse ecclesiæ Ro. interpretatur illius festi celebrationem esse potius sanctificationis, quàm conceptionis: sed id non bene, ut proximè in probatione antecedentis habetur. Et ad idem est etiam Caietanus secunda secundæ q. 64. art. 7. loquens de irregularitate: & q. 88. art. 11. & in secundo quodlibet. q. 24. de dispensabilitate uoti solennis castitatis, ubi de terminationi, quam putabat esse ecclesiæ Romanæ se subdit uterque, & similiter omnes doctores de ipso ordine prædicatorum, ut etiam cum suis tenet, & refert Florétinus, & Cardinalis Turrecremata in tractatu conceptionis par. 9. ca. 10. dicentes quòd libenter hoc Mariæ concederent, si ecclesia non repugnaret. Et Ioannes de Neapoli in quodlibetis, Aegidius, Capreolus & alii illo tempore similiter dicebant, ecclesia Romana est uera amatrix Virginis Mariæ, & tñ festum suæ conceptionis non celebrat. Idem diuus Bonauentura in 3. distinct. 3. ait, quia sancti patres, scilicet Pontifices ecclesiæ Romanæ, qui alias solennitates beatæ Virginis spiritu sancto docente statuerunt, non docuerunt celebrare eius conceptionem &c. Item Scotus ea disti. defendens immaculatam Virginis conceptionem tunc quando ecclesia Romana non, ut nunc, generaliter celebrabat, temperatè & sapienter dixit hoc si bi uerius uideri, & tenendum esse, nisi scripturæ uel ecclesiæ obstet auctoritas.

Ex quibus constat omnibus quòd illo tempore, quando non uigebat usus, celebratioque ecclesiæ Romanæ circa immaculatam Virginis conceptionem omnes doctores fundabant in usu, uel non usu ecclesiæ Romanæ parati stare eius determinationi, ritui, & celebrationi: quia, ut dictum est, non potest esse falsum in tali celebratione, & officio sanctorum: & oppositum dicere esset impia blasphemia, ut in concilio Mileuitano Papa decernens contra Pelagium dixit, non esse tolerandum orantem ad Deum mentiri, siue blasphemare. Immo etiam si ecclesia Romana hoc festum non celebraret; non parum auctoritatis habet ritus, & celebratio aliarum ecclesiarum particularium. Nam particulares aliquæ ecclesiæ sunt tantæ auctoritatis, ut insignium, multorumque doctorum sententis earum ritus, & consuetudines preferantur, ut hoc ipse cõfiteatur Caietanus 3. par. su. q. 74. art. 3. propter auctoritatem spiritus sancti gubernantis ecclesiam. Nam propter similes particulares consuetudines uenerabiliter sustinent theologi posse plures simul sacerdotes eandem hostiam consecrare. Ideò B. Tho. secunda secundæ q. 93. art. 1. docet ecclesiarum consuetudines in cultu diuino in nullo repugnare

gnare veritati: ac proinde seruandas esse, quas præterire illicitum esse probat. Et 3. par. q. 27. art. 2. in proposito præsentis est ad idem, vt supra allegatus est. Patet igitur consequentia huius secundæ rationis principalis. Antecedens autem probatur, quia iam sunt. 500. anni ex quo hoc festum capit alicubi celebrari in ecclesiis particularibus: immo, vt ait Anselmus in libro de exordio mundanæ salutis, olim ante mille annos hoc festum celebrabatur: quâuis postea auctoritate humane sapientium hæc celebratio fuerit interrupta. Sed nunc demum, vt diximus, à quingentis annis per omnes ferè ecclesias maximo cum gaudio, & pietate, simul & deuotionis affectu resumpta est: aded vt ipsa etiam ecclesia Romana receperit, & non solum approbauerit, vt patet ex concilio Basiliens. vbi sic habetur. Renouantes præterea institutionem de celebranda sancta virginis Mariæ conceptione, quæ tam per Romanam, quæ per alias ecclesias Sexto Idus Decembris antiqua, & laudabili consuetudine celebratur, Statuimus, & ordinamus eandem celebritatem præfata die in omnibus ecclesiis, monasteriis, & conuentibus Christianæ religionis sub nomine conceptionis festiuis laudibus colendum esse. Hæc ibi. Sess. 36. Quod quidem concilium, licet quoad hoc non habeat vim concilii, vt supra conclusio. 3. dictum est: habet tamen auctoritatem historice authenticæ, aut testis humani veridici eò saltem, quod dicit quod hoc festum antiqua consuetudine, etiam ante ipsum concilium celebratur. Item idem patet experientia per omnes ecclesias Hispaniæ, Galliæ, & Angliæ, & alibi: in quibus, & in ecclesia Romana hoc festum conceptionis Sexto Idus Decembris celebratur. Ordo autem prædicatorum eam non celebrans in numero ecclesiarum non computatur: ex quo particularem ecclesiam, siue diocesim non constituit: vnde & supradictis nihil obstat. Insuper & iam circiter annos. 80. cum magno indulgentiarum honore, atque fauore, & officii noui institutione eam celebritatem ecclesia ipsa Romana suscepit, vt in extrauagan. Sixti. 4. Cum præ excelsa: quæ habetur in extrauagan. de reliq. & vener. sanct. & in alia eiusdem bulla. Libenter. Quæ omnia habentur in libro priuilegiorum, qui dicitur Monumenta ordinis minorum tracta. secundo folio. 31. fol. 40. & in alia bulla Iulii. 2. & alia Leonis. 10. quæ habentur in compendio priuilegiorum mendicantium titu. conceptio. §. 10. 12. 13.

Ad hanc rationem solet pro opposita opinione subterfugiendo dupliciter responderi. Primò secundum Thom. 3. part. questio. 27. artic. 2. & Florentin. 1. part. Sum. titu. 8. ca. 2. & Ioannem de Neapoli in quodlibeto, & Caietan. in tertio quodlibeto tractatu de conceptione, quod sub nomine, & die conceptionis hoc festum pie celebrat ecclesia, non quidem ratione immaculatæ conceptionis ipsius, sed ratione sanctificationis eius, & immunitatis ab originali peccato, quomodocumque &

quandocumque facta fuerit, ita videlicet, quia ignoratur tempus sanctificationis Mariæ in vtero: creditur autem fuisse valde proximum eius conceptioni, videlicet eadem die, & hora, vt ait. B. Vincentius in sermone conceptionis: ided celebratur in die, & sub nomine conceptionis eius, relinquendo sub dubio veritatis determinationem, quando scilicet & quomodo prædicta puritas fuerit per viam præseruationis, aut per viam emundationis ab originali, siue sit sanctificatio præueniens, siue subsequens, & emundans.

Sed contra hanc euasione arguitur, quia in sententia hæc euasio intendit dicere quod solum celebratur conceptio spiritualis beatæ virginis, quâdo scilicet in gratia, seu in esse gratiæ in vtero concepta, vel sanctificata fuit, licet ipsa celebratio fiat in die, & sub nomine conceptionis eius naturalis, vt ibi dicitur: non autem celebratur eius conceptio sancta, quando fuit naturaliter, simul & in gratia concepta, videlicet quando eius anima cum gratia corpori infusa est. Hoc autem dicere est erroneum: quia apertè reprobatur per Sixtum. 4. in supradicta extrauagan. Graue nimis, quæ habetur in extrauagan. de reliq. & vener. sanctorum, & refertur per Alexandrum. 6. in bulla, Illius qui, vt supra conclusio. 3. allegatur, vbi sic habetur. Nos igitur huiusmodi assertiones quorumlibet, qui affirmare præsumerent Sanctam Romanam ecclesiam de spirituali tantum conceptione, & sanctificatione virginis gloriosæ festum celebrare, falsas, & erroneas, & à veritate alienas auctoritate apostolica reprobamus, & damnamus. Hæc ibi. Item ibidem habetur. Sanè cum Sancta Romana ecclesia de intemeratæ, semperque virginis Mariæ conceptione publicè festum solenniter celebret; & speciale, ac proprium super hoc officium ordinauerit &c. notentur verba, quia de conceptione, de qua speciale illud officium ordinatum, & approbatum est per ecclesiam, & per ipsum Sixtum. 4. quod incipit, Sicut lilium inter spinas, dicit & canit apertè quod est immaculata conceptio beatæ virginis, quodque ab originali præseruata est, loquitur ipse Sixtus Papa. Vnde & ecclesia Romana colit diem conceptionis octaua die Decembris, quando beata virgo naturaliter concepta, simul & in animæ infusione gratia concreata, & tunc ab originali simul præseruata est. Immo, & Ambrosius Catharinus contra Caietan. libro quarto, & Marsilius in secunda questio. 20. cum aliis doctoribus pie opinantur, quod quo tempore in vtero beatæ Annæ corpus beatæ uirginis seminatatum est, Deus semen illud tunc, uel post, ante animationem eius oculo suæ misericordiæ respexit, & approbavit, vt esset dignum, ex quo corpus matris suæ generaretur: & tunc angelorum ministerio preparatum, & aliqua sorte, seu infectione naturali, aut morbida qualitate, si qua fuit, emundatum est. Et iste primus conceptus corporalis dicitur etiam tunc sanctificari: quia præseruatio ab originali in animæ infusione post futura tunc etiam mani-

manifestari cepit, quando in carne est inchoata sanctificatio, vt tunc demum in animæ infusione consummaretur, vt dictum est: de quo latius infra. quest. 45.

Secundo modo alii subterfugiunt, vt Ioannes de Neapoli, & Florentinus, vbi supra, dicentes, quod celebratur quidem conceptio naturalis beatæ virginis; non tamen quatenus sancta, & immaculata concepta est; sed quatenus fuit principium nostri remedii, fundamentumque propinquum nostræ salutis per Christum citò futuræ: quodque ided in gratiarum actionem pro tali beneficio prædicta conceptio beatæ virginis celebratur; & nihil amplius.

Sed certè hæc euasio magis friuola, & erronea est: quod patet, tum primò quia Sixtus. 4. vbi supra, dicit quod Ecclesia Romana non solum de spirituali virginis cōceptione festum celebrat, & officium speciale ordinauit &c. ergo vtramque simul celebrat conceptionem naturalem scilicet, & spiritualem, quatenus simul concepta est immaculata, ut expressè canitur in officio prædicto. Tum secundo quia Sixtus. 4. in alia supra dicta extrauagan. cum præ excelsa, dicit, Vt fideles omnes de ipsius immaculatæ virginis mira conceptione gratias, & laudes Deo referant &c. ubi ided dicitur mira conceptio, quia ab originale præseruata est: naturalis enim cōceptio tantum mira non est: Tum tertio quia nisi simul sancta pie crederetur naturalis illa conceptio; non vtique celebraretur in ecclesia: etiam si certissime statim ab originali sanctificanda fuisset: & quantumcunque principium fuisset nostræ salutis. Quod patet, quia eius, aut Ioannis Baptistæ præcursoris Christi natiuitas, nisi sancta fuisset, non esset ab ecclesia celebranda, quantumcunque principium fuisset propinquius nostræ salutis. Sicut neque de facto Ioannis ipsius conceptio celebratur: quantumcunque mirabilis fuit, & ipse citò fuit, aut esset ab originali sanctificandus, vt ait Bern. ad canonicos Lugdunen. Et Beatus Illephonsus; & canitur in officio matutinali huius festi conceptionis, quod scilicet beata virgo, nisi in vtero matris sanctificata fuisset, minimè eius natiuitas colenda esset, vt supra conclusio quarta etiam dictum est: ergo similiter eadem ratione neque eius conceptio, nisi sancta fuisset, celebranda esset. Tum denique quarto ad prædicta facit expressè collecta, quæ in omnibus ferè ecclesiis celebrantibus festum conceptionis communiter habetur, ubi dicitur. Cuius sanctam conceptionem te iubente celebramus in terris: notentur verba Sanctæ conceptionem, & te iubente, quia scilicet de hoc sunt legendæ, seu historiæ & reuelationes, quæ de hac supradicta beatæ uirginis conceptione celebranda leguntur.

Quod si quis amplius proteruiens dicat quod Sixtus quartus in dictis extrauagan. quia erat ided ordinis nostri fratrum minorum, inde sic affectus

decernere voluit in nostrum fauorem.

Respond. tum primò quod similiter possent invalidari omnia eius, & aliorum pontificum gesta decernentia circa fidem, & mores, cultumque diuinum, quod absit, spiritus enim sanctus in huiusmodi Papam, vel ecclesiam errare non permetteret. Tum secundo, quia alii pontifices successores, etiam de ordine prædicatorum, & aliunde assumpti non solum non reprobauerunt, sed etiam approbauerunt simul cum tota ecclesia prædictas extrauagantes, & festi celebrationem. Nam & in concilio Tridentino sessione quinta prædicta decretalis Sixti quarti tandem approbata est.

Tertio principaliter probatur conclusio sexta, quia Iulius secundus instituit regulam, & ordinem monialium conceptionis in honorem immaculatæ conceptionis beatæ uirginis: & per totam ecclesiam id iamdiu approbatum est.

In cuius regula. primo capit. sic habetur, Eiusdem genitricis Dei immaculatam conceptionem venerantes &c. Item capitul. secundo. Ego soror. N. ob amorem & seruitium domini nostri, & immaculatæ conceptionis eiusdem genitricis uoueo &c. Item capitul. tertio. Pallium sit iacinthini coloris propter mysticam significationem quod scilicet gloriosæ uirginis animæ a creatione sua tota sancta fuit cœlestis, & singularis regis æterni thalamus. Item capitul. quarto. Vt autem diuinum seruitium semper crescat, & gloriosæ Virginis piis in cordibus purissimæ conceptionis deuotio augeatur &c. sequitur, Volumus etiam quod ex quo Fratres minores tam indefesso studio, & uigilantia puritatis, & innocentie Dei genitricis defensores existunt. hæc omnia ibi ad uerbum.

Item Leo decimus in quadam bulla authentica, quæ habetur in monasterio conceptionis, & sancti Ioannis regum Zoleti, & etiam refertur in compendio priuilegiorum mendicantium titu. communicatio priuilegiorum. §. 1. Ipsi Leo sæpe ibidem nominat sanctam & immaculatam beatæ uirginis conceptionem.

Item Sixtus quartus in extrauagante, cum præ excelsa, dicit de ipsius immaculatæ Virginis mira conceptione, ut in ratione præcedenti allegatum est.

Ex quibus omnibus patet intentum conclusionis, quod Papa, & ecclesia non dubitanda, sed asserendo, ut uerius, & magis de pietate fidei, quam oppositum censeret, doceret, & in cultu diuino celebrandum esse decernit. Et huic rationi, sicut & præcedenti, & sequenti ego non video quid possit uel apparenter à catholico uiro in oppositum responderi.

Quarto principaliter probatur conclusio sexta per miracula, & reuelationes, quæ de immaculatæ beatæ uirginis conceptione leguntur in quod-

dam officio matutinali huius festi: vbi legitur legenda Abbatis Vllini in Anglia, & habetur in flos sanctorum. Patet etiam de reuelatione beatæ Brigide, cui legitur reuelatum quod Maria sine originali concepta fuit, ut habetur in libro primo capitu. 9. suorum reuelationum, & libro sexto capit. 49. & Sermone angelico de Maria capitu. 20. & latius hæc omnia refert Mariale de Buis parte prima sermone. 9. in eius tertia parte, & in suo officio conceptionis ibi sequente infra octa, in quarta die lection. quinta, & quinta die lection. quarta, & quinta & sexta die lection. quinta; quod officium approbavit cum indulgentiis Sixtus quartus ibidem, & habetur in compendio priuilegiorum titu. conceptio.

Item sancta Ecclesia Toletana cum aliis canit in hoc festo in quadam collecta, Cuius sanctam conceptionem te iubente celebramus interris: iussio autem Dei quoad hoc non alibi inuenitur, quam in reuelationibus, & miraculis supradictis factis personis aliquibus particularibus; vt tandem ecclesiæ notificentur: à qua piè credita, & recepta sunt, ut dictum est. Nunc autem vel unum uerum miraculum, vel reuelatio diuina non potest esse signum, aut testimonium falsitatis, ut supponitur à Christiano: ergo sicut hæc piè leguntur, & creduntur ab ecclesia, ita & piè tenentur quod per ea Deus de immaculata Virginis conceptione testificatus est, ut ait supradicta conclusio sexta.

Eusio.

Ad hoc respondet Caietanus ubi supra, & Florentinus prima parte Summ. titu. 8. capit. secundo quod hæc non sunt, vt authentica recepta per ecclesiam, immò quod ista noua prophetia, seu reuelationes, nouaque miracula contra tot Sanctorum, doctorumque antiquorum doctrinam, potius sunt phantasia, aut figmenta pro muliercularum deuotiunculis inflammandis: neque sunt digna ut inter sapientes memorentur. Sed neque ab his Pontifex summus moueri debet ad hoc, uel illud determinandum, aut decernendum contra ordinariam uiam sacre scripturæ, quia prima Corinth. 14. Miracula non fidelibus, sed infidelibus data sunt. Et quia Galat. primo. Si angelus de cælo aliqd. dogmatizauerit anathema sit. Immo & dicunt quod oppositum est reuelatum Sanctæ Catherinæ de Senis, & si alicui esset credendum, potius credendum est Sanctæ Catherinæ; quia canonizata est tempore indubitati Papæ, ut alii Sancti: Sancta Brigida uero canonizata est tempore schismatis in concilio Constantiensi à Bonifacio. 9. in sua obedientia, quo tempore nullus erat certus Papa, & indubitatus. Hæc ille.

Replica.

Sed certè hæc euasio non ualet, & temeraria est, & speciem impietatis habet. Tum primò, quia omnia incerta sunt omnino reicienda: alioqui nil esset probabiliter, aut de fidei pietate credendum:

cum tamen prima Thessalon. quinto dicatur, Prophetias nolite spernere, omnia probate, & quod bonum est tenete. Nam & Christus discipulos corripuit Mar. ultim. quia non crediderunt mulieribus sanctis, quæ primè uiderant eum resurrexisse: ut sic nos instrueret quod etiam sanctarum foeminarum sunt etiam cælestes reuelationes. Nam & act. 21. Philippi filias legimus prophetantes. Et Joel secundo, & Act. secundo habetur. Prophetabunt filii, & filie uestre. Quare seruandus est modus ut nec irreligiosè, aut temerè despiciamus quæ nescimus: nec nouis reuelationibus leuiter fidem habeamus. Nam uerus amator ueritatis, & prudenter se habes, non diutius, aut saltem non perniciosè decipitur; neque Deus id permittet, si purus fuerit ueritatis amator, nec ullo teneatur carnis affectu: & tunc aptus erit probare spiritus, si ex Deo sint. Ideo cautiùs, atque prudentius sanctus Bonauentura cum ei opponerentur reuelationes olim de immaculata uirginis conceptione, quando res hæc nondum erat per ecclesiam, ut nunc, approbata: ita respondit in tertio distinct. tertia. Non audeo reprehendere solennitatem conceptionis; quia, ut quidam dicunt, non cepit humana inuentione, sed diuina reuelatione celebrari. Quod si uerum est, sine dubio bonum est eam solennizare; Sed quia hoc authenticum non est, non compellimur credere: quia etiam contra resectam fidem non est, non compellimur negare. Hæc ille. Quotò ergo magis prædictæ reuelationes, & miracula nunc piè credenda sunt: quando ecclesia Romana cū aliis particularibus ecclesiis uenerabiliter ea tam in officio diuino, quam extra piè legèda, atque credenda suscipiunt, sicut & alia miracula, legendasque sanctorum, & reuelationes eorum, maxime quia reuelationes Sanctæ Brigide iam probatæ sunt, & commendatæ in concilio Constantiensi & ab Urbano. 6. & Martino. 5. ut habetur in earum prologo edito per cardinalem Turcremata cap. primo, & tandem ab ecclesia prædicto modo suscepta sunt?

Secundò temeritas, & impietas supradicta indè liquet, quod non est credibile tot omnia simul miracula, & reuelationes super hoc esse phantastica, atque ficticia. Nam similiter refelleremus omnes historias, & miracula sanctorum, quæ in ecclesia piè credenda leguntur: quod certè impium esset, ut in censuris Parisiensi. contra Erasmum, & aliorum eiusmodi errores titu. septimo habetur hoc modo, Error dicit, quod sanctorum historiarum, & similes narrationes non sunt magnificandæ: neque ea, quæ de miraculis eorum scripta sunt: sed censura dicit, quod licet non omnia, quæ de sanctis leguntur, pari gradu certitudinis amplectenda sint: ipsa tamen propositio quod ad eius primam partem piæ aures offendit: & ad irreuerentiam in sanctos, & contemptum ecclesiastici officii prouocat, Vnicuique uisitarum insanie conformis. Et si quid in officiis diuinis minus dignum Christiana-

Christiana pietate compertum fuerit: non quorum uis, sed illorum tantum auctoritate id corrigendum est, ad quos potissimum spectat. Secunda uero pars ex Porphyriano trahitur errore. Hæc ibi. Igitur nisi Caietanus probet sufficienter falsa esse miracula, & reuelationes has, certè vt uera non quidem de necessitate, sed de pietate fidei, vel vt probabiliora, quam oppositum, amplectenda sunt; sicut & ecclesia sic suscipit, & legenda, & credenda proponit. Nam & hic est unus gradus ueritatis catholice piè tantum credendæ, ut latius secundum Geson paulò inferius habetur.

Quod autem tertio, vbi supra ait Caietanus potius standum esse reuelatione sanctæ Catherinæ de Senis, vbi & canonizationem Sanctæ Brigide vertit in dubium; tertè, si hoc esset uerum, multa acta illius concilii Constantien. quæ totus orbis suscipit, & ueneratur, uerterentur in dubium: Et quidem canonizatio Sanctæ Brigide non solum à toto orbe suscepta est: uerum etiam à Martino quinto, qui in dicto concilio tandem legitimus Papa electus, & habitus est, fuit specialiter approbata; ita vt indignationem Dei, & Apostolorum eius incurrat qui talem decreti sententiam conaretur infringere.

Et quod ibidè dicit Caietanus quod sancta Catharina oppositum habuit in reuelatione; certè nulli hoc inuenitur, cui fides aliqua debeatur; neque de hoc ullam mentionem faciunt Raymundus, Stephanus Carthusien. & Frater Thomas Senensis, qui vitam, & reuelationes illius Sanctæ uiderunt, & scripserunt: Sed neque ipsa Sancta hoc vnquam contestata est: nisi quod in vna orationum suarum, in eius calce non tanquam ex reuelatione accipiens, sed ut ipsa loquens ad Deum, eam opinionem probat. Quod quidem dictum, ut ait Ambrosius Catharinus ubi supra contra Caietanum, potius uideatur appositum per aliquem zelatorem, aut contentiosum oppositæ opinionis defensorem, ut haberet etiam quod sub nomine reuelationis reuelationi beatæ Brigide opponeret. Vel fortè id ipsa orans de suo spiritu, ut à suis erat edocta, pronunciauit, id quod etiam prophetis sæpius accidit, vt communiter omnes dicunt doctores. Nam & ratio, quæ ibi subnectitur, facile indicat emblema; quæ non potest ex reuelatione descendere. Et quidem, si uirgo illa id habuisset in reuelationibus, non fuisset omissum ab iis, qui omnem eius vitam, uel suspirium eius minimum collegerunt. Dominus autem Florentinus in suo historiali, dum eius uitam perstringit, nil eius rei meminit: nisi quod in uita Sanctæ Brigide id, quod ferebatur à fratribus suis dominicanis, de beata Catherina opposuit contra illa reuelatione Sanctæ Brigide: nihil tamen producens certum, nisi ruorem quorundam, qui, ut dictum est, id confinxerunt. Igitur potius est standum reuelationi Sanctæ Brigide per Papam, & ecclesiam piè approbatæ, & authenticæ, ut dictum est.

Insuper ait quarto Caietanus ubi supra in præ-

mio præfati quodlibeti de conceptione, quod nisi coram ipsa ecclesia Romana euidenter fieret uerum, indubitatumque, non mirum, sed miraculum expressè ad testificandam ueritatem immaculatæ conceptionis beatæ Virginis: aut nisi fieret certa reuelatio, non deberet Papa ex hac uia determinare hæc, seu aliam fidei ambiguitatem. Et ratio eius est; quia iam habemus à Deo uiam certam ordinariam decretorum fidei, puta sacram scripturam: adeò ut si angelus de cælo oppositum huius diceret, non esset ei credendum, ut Galat. 1. habetur. Hæc ille. Sed certè (ut ubi supra ait Ambrosius Catharinus) falsa, & periculosa sunt hæc. Nam quæro unde habet ipse Caietanus quod oportet euidenter in facie ecclesiæ miracula, aut reuelationes fieri, ut sic possit Papa determinare rem fidei? Certè nullibi id habetur; sufficit enim particulare miraculum, uel reuelatio ei legitimè constans. Nam pius Papa paschæ celebrationem die dominico ab omnibus obseruari instituit, quia Hermes doctor fidei, & scripturarum, ita se admonitum fuisse ab angelo in habitu pastoris sibi apparente testatus est, ut habetur de consecration. distinct. tertia. ca. nosse uos. quod & Victor successor eius in ca. sequent. ibidem eadem de causa confirmauit. Nam spiritus sanctus suam gubernans; & docens ecclesiam omnem ueritatè, arcanis inspirationibus instituit corda pontificum in rebus fidei, & morum, decernendis, & cultu Sanctorum: ut etiam ipsi interdum ignorèt quid agat, aut quò tendat spiritus, ut ait. B. Hieron. in prologo super euangelia, qui incipit, Plures fuisse &c. ubi sic dicit, Ecclesia autem, quæ domini uoce supra petram fundata est, quam introduxit rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultè misit manum suam &c. Et ratio Caietani supra posita nihil ualet. Nam uia ordinaria sacre scripturæ sæpè non sufficit ad omnem ueritatem fidei, & morum semper habendam, ut patet: quod si sufficit, quare ipsi Caietano, immò neque ecclesiæ de hac ueritate, in qua tot sunt opiniones, non constat? quod si dixerit hoc sibi constare: unde hoc probat? Item uia ordinaria non excludit speciales alias uias spiritus sancti, quibus Deus ipse suam regit ecclesiam, quomodo oportet. Adde quod in calibus dubiis, & necessariis fidem, & moribus tangentibus specialis, & occulta assistentia spiritus sancti illuminantis ecclesiam pontificibus summis faciètib; quod in se est, certè non extraordinaria, sed ordinaria uia à Deo promissa dicenda est. Et quanuis particulares homines per reuelationes, & miracula falsa decipi possint, sicut & per prauam scripturarum intelligentiam: non tamen ecclesia, neque Papa faciens quod in se est, ut sciat, & à Deo illuminetur de opportuna ueritate ad salutem: Deus enim id non permittet, qui spiritum sanctum suum promisit ecclesiæ, qui doceret illam omnem ueritatem.

Illud autem Galat. primo Si angelus de cælo &c. nil facit ad rem: ibi enim loquitur Paulus

de doctrina fidei iam cognita, & per ecclesiam nobis decreta, & tradita, vt catholica. Nam contra veritatem simul à Deo reuelatam ecclesie, vel per ecclesiam diffinitam, non est admittenda etiam angelica reuelatio contraria: quia illusoria, & demoniaca censenda est: nisi de alia reuelatione diuina, aut de uero miraculo in oppositum contra legem communem constet sufficienter, ut Abrahæ contigit Gene. 22. quando Deus illi præcepit filium immolare: de quo latius alibi. Nunc autem in proposito nostro tenendo beatam virginem ex privilegio conceptam sine peccato originali non solum non tenemus oppositum fidei, aut ecclesie de terminationi, vt patet ex supradictis in 3. conclusion. quod & ingenuè confitetur Caietanus vbi supra, & in 3. part. quæst. 27. art. 2. prima secundæ. q. 81. art. 3. sed vt conforme magis fidei, & de pietate eius probabilius asserimus, quousque per ecclesiam determinetur.

Illud autem prima Corinth. 14. Signa data sunt non fidelibus, sed infidelibus, non intelligitur quod in ecclesia non sint miracula ad utilitatem, & fidelium confirmationem, & consolationem. Nam miracula computantur inter dona spiritus Sancti prima Corinth. 12. Sicut enim veritas euangelica in articulis principalibus in principio per miracula confirmata est: ita etiam quæ ex ipsis articulis pendet, si opus sit ea determinare, & ad pacandum imperitam multitudinem, & doctos similiter dubitantes, & probabiliter disputantes, non est incongruum à signis eorum etiam veritatem accipere: vt post acceptum Spiritum Sanctum legitur Act. 10. quod Petrus per miraculosam lintei de celo missionem ueritatis de receptione gentium, & de cessatione legalium cognitionem accepit: quod postea in concilio seniorum Act. 15. receptum fuit. Et Act. 4. legimus quod ob incredulitatem multorum in primitiua ecclesia sancti orauerunt, vt Deus extendere manus suas ad signa, & prodigia, & impetrarent. Sic igitur signa data sunt non fidelibus, sed in fidelibus, circa ea uidelicet, quæ iam fide constant: fidelis nanque non indiget iam signis informari, vt credat; sed infidelibus, id est non credentibus dantur signa; qualis sunt etiam ii, qui aliquid nondum ex fide receperunt; sicut accidit multis in hoc articulo, quanuis nulla hæresis nota maculentur, si id non credant: propter quos non esset inconueniens, si Deus faceret miracula, sicut & legitur sæpe fecisse, vt credant.

Et nota quintò quod vbi supra ait Caietanus quod miracula, quæ ab ecclesia suscipiuntur in canonizatione sanctorum, humano testimonio inniuntur, eorum scilicet qui super ea testificantur: quod quæ idem non omninò certa sunt ad fidem infallibilem de sanctitate alicuius canonizati habendam: quanuis sufficiant ad fidem humanam fallibilem de eo. Vnde & secunda Petr. primo. Beatus Petrus cælestis vocis miraculosè à se auditæ proprio testimonio tanquam humano vtens subiunxit. Et habemus

firmiorem propheticum sermonem: non enim uoluntate humana allata est prophetia &c. Ex quo, inquit, patet quod diuino testimonio, non humano, neque miraculis certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter rem fidei. Hæc Caietanus. Sed vt optimè Ambrosius Catharinus contra illum vbi supra disserit, in canonizatione sanctorum miracula quærentur per hominum testimonia fide digna, vt sic Papa faciat quod in se est ad inquirendam eius, qui canonizandus est, sanctitatem: ne videatur tentare Deum: & Deus tunc inuisibiliter assistit supplens quod deest viribus humanis, ne erret determinando ea, quæ ad fidem pertinet, nec in canonizatione sanctorum, in qua est professio fidei, ut latius alibi ipse Catharinus, probat. Vnde canonizationis sententia non ferri solet super miraculis ipsis, ut videlicet quæcunque afferuntur uera sint; sed sententia fertur super hominis sanctitate, quæ omnes recipere, & credere debemus. Ideò non est necesse quod omnia miracula, quæ in testimonium sanctitatis cuiuscunque allata sunt, recipiantur, ut omninò ex fide credenda: nisi etiam super illis simili sententia pronuncietur.

Illud autem 2. Ti. 1. Habemus firmiorè propheticum sermonem &c. Si Caietanus intendat, vt dicere videtur, quod tale testimonium Petri non sit certum diuina certitudine, sed more humano, erroneum est. Nam iam sequeretur quod ex fide illud credere non tenemur, quod est falsissimum, cum sit in sacra scriptura canonica. Si dicat quod non sit recipiendum tanquam uerbum diuinum, quatenus à Petro scriptum est; hoc non stat: quia hæc est sacra scriptura ab Apostolo scripta, & approbata etiam per ecclesiam: Sicut & euangelium Ioannis, et Matthæi. Dicamus igitur cum Catharino vbi supra quod vt aliqua sit sacra scriptura canonica, & irrefragabilis auctoritatis, duo requiruntur: vnum quod contineat ueritatem, alterum quod & præcipuum est, quod dñs velit illam scripturam fide recipi ab vnoquoque, qui profiteretur se membrum ecclesie: quod tunc fit, quando ab ecclesia, seu à Papa canonizata est: quod plerumque non statim facit, vt scripta est: Quia prius uult Dei prouidentia talem scripturam diffamari, & quasi tacito quodam consensu à uiris Dei probari, donec ultimam ab ecclesia, uel scripto, uel consuetudine recipiat probationem, & iussum, ab oibus suauiter recipiatur. Et ita de hac scriptura beati Petri censendum est. Nā antequam eam probaret ecclesia, vt ipse de Cathedra docēs, ac ut pastor ecclesie iuberet, ac declararet pro canonica recipi debere: quanuis uerissima esset, & à spiritu sancto: non tñ erat eiusdem firmitatis quoad nos, & præcipue quoad illos iudeos, quibus Petrus loquebat, ut ibi ait glossa, ad faciendam fidem, cuius est nunc, & cuius erant antiquæ scripturæ propheticæ, quas ibi allegat Petrus. Neque beatus Petrus statim, ut hanc epistolam scripsit, canonizauit, ut seruaret modestiam: & infirmis in fide succurreret, qui indigent ut ueritas fidei etiam humano quodam modo habeat prius

argu-

argumenta ueritatis, inter quæ est aliqua temporis diuturnitas. Sic enim de epistola Iudæ Hieronymus scripsit, quod auctoritatem uenturæ, & usu meruit, ut tandem inter canonicas scripturas computetur. Nam quadam Dei prudentia fit ut ueritas vires suas in dies accipiat. Alii autem concedunt quidem cum Syluestro. titu. dominica. quæstio prima. §. 5. supra dicta miranda uera esse: sed dicunt non esse mirum, si ex fide simplicium uehementi ad eam, & eorum deuotionem magis inflammandum illa signa eueniant: non autem ad confirmationem ueritatis huius. Et adducunt simile de illo latrone, qui credebatur martyr, ad cuius sepulchrum concurrentes infirmi sanabantur, ut legitur in historia sancti Martini, sic dicunt in proposito. Sed nec hoc quicquam ualeat, Nam non legitur in uera historia sancti Martini aliquid de miraculis sanatorum, neque de aliis miraculis illius latronis. Si enim fuissent uera miracula, profectò attestata fuissent eius sanctitati. Neque Augustinus, neque alius doctor sanctus ait, quod multa corpora sanctorum canonizatorum, sed quod multa corpora sanctorum uenerantur in terris, quorum anime ardent in inferno, quia uidelicet non sunt sancti canonizati per ecclesiam, sed ab imprudente hominum credulitate, uel deuotione, ut sancti uenerantur particulariter in terris, uidelicet in aliquibus locis, uel prouinciis sine auctoritate apostolica. Sed neque ille per ecclesiam canonizatus, sicut in proposito solennitas conceptionis immaculatæ per ecclesiam, ut de pietate fidei recipienda, canonizata est: quanuis permittat impunè oppositum teneri. Et uera miracula pie creduntur facta in attestationem eius: & ita quanuis simul ex deuotione, aut propter deuotionem fidelium inflammata facta sint: pie probant, & immaculatæ conceptioni beatæ Virginis pie attestantur, ut dictum est. Igitur supradicta pia credulitas per reuelationes, & miracula præfata ad ultimum spectat gradum ueritatum catholicarum, sicut & pia credulitas de ueritate legendarum, uisionum, & reuelationum, & miraculorum deuotarum personarum sanctarum, quæ asserit, & suscepit ecclesia, & legi permittit, non ut de necessitate fidei, sed ut probabiliora, & magis ad fidei pietatem, & Dei honorem, deuotionemque nutriendam pertinentia: dum in talibus nil falsi certo deprehenditur. Quæ pia credulitas, & æstimatio cadit non super ueritate, uel falsitate, uel dubio, sed solum super apparetia, & probabilitate eorum maiori, uel minori, secundum quod magis, uel minus, habent de tali probabilitate, & ecclesie auctoritate. Et hoc non est periculosum, uel falsum, quia constat de apparetia, & probabilitate, dum ueritas, uel falsitas ignoratur, sicut stat quodlibet contradictorium esse probabile, & unum stat cum altero non quidem in ueritate, sed in apparetia, & probabilitate. Et ita diuersis respectibus utrunque contradictorium per se credi potest cum fidei pietate: dum modò (ut supradictum est) absit animi per-

tinacia, ut de his latè Gerson alpha. 14. g. l.

Quintò principaliter probatur eadem conclusio sexta auctoritate Beati Andreæ Apostoli, in cuius legenda ualde authentica, quæ in tota ecclesia uniuersali in officio diuino legitur in suo facto sic illum Egeæ præfati dixisse continentur. Iustam reformationem animarum per crucis mysterium pandam. Primus enim homo per lignum preuaricationis mortem induxit, & necessarium hoc erat gñi humano, ut per lignum passionis mors, quæ ingressa fuerat, pelleretur. Et quoniam de immaculata terra factus fuerat primus homo, necessariò de immaculata uirgine natus est Christus perfectus homo, ut hominem repararet &c. quæ auctoritas in officio speciali per ecclesiam approbato in festo conceptionis sub nomine Dominici, modò is fuerit inclutus ille pater ordinis prædicatorum, modò alius magne sanctitatis, & scientie monachus, ut alii autumant, sic habetur. Sicut primus homo fuit ex terra uirgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in secundo Adam fieri. Ex quibus simul iunctis habetur quod beata Virgo fuit terra semper immaculata quoad culpam omnem actua-

lem, & eadem ratione originale: quod quæ semper fuit terra uirginea corpore, & anima, & nunquam maledicta maledictione illius libidinis, aut fomitis, actu, uel impulsu: quæ maledictio pœnalis sceditatis ex originali peccato in omnibus contracta est, excepta uirgine benedicta, quæ secundum Originem neque serpentis persuasionem decepta (scilicet per peccatum actuale) neque eius uenenosis afflatibus est infecta (scilicet per originale, & per fomitis actum, aut libidinem naturaliter inde consequentem) Et secundum psal. 84. Benedixisti domine terram tuam (scilicet benedictione gratiæ anime concreatæ) auertisti captiuitatem Iacob scilicet præseruando à triplici captiuitate, & maledictione prædicta: auertere enim est præuenire ne tangatur ab ea. Igitur non solum perfectam Mariæ uirginitatem corporalem, sed & mundiciam eius, seu puritatem præfata B. Andreas intendebat exponere ad honorem secundi Adæ, uidelicet Christi filii eius, perfecti quoque congruentiam terræ, unde uterque Adam formatus erat, quod inde patet, quia ad hoc propositum Dominicus præfatus, & tandem ecclesia, in officio huius festi prædicta uerba applicauerunt.

Sextò principaliter eadē 6. concl. probatur a posteriori, seu à signo, uel effectu, quia Maria nullum peccatum habuit actuale in tota uita sua, ergo neque originale in sua conceptione. Ans patet ex 1. concl. supraposita, & consequentia probatur dupliciter. Primò quia eam facit Augustinus libro 5. contra Iulianum cap. 9. prope finem in simili materia de Christo sic dicens in sententia. Si Christus minor existens originale peccatum habuisset, profectò gravioris ætatis accessu actuali non caruisset. Quam consequentiam omnes doctores antiqui, etiam hæretici, ipse etiam Iulianus, contra quem Augustinus ibidem disputat, generaliter de omni-

Hh 3 bus

bus, tenent pro indubitata, videlicet quod qui contraxit originale non euasit actuale, nisi ex speciali priuilegio: Quod & Origines super id Lu. 2. Et tu ipse animam pertransibit gladius; & Ambrosius super id Lu. 1. Quod nascetur ex te sanctum, expressè confitentur, id uidelicet esse regulare stante lege. Cuius consequentię vim perferens Gregorius Arimi. in 2. distin. 30. q. 2. peccatum actuale in beata uirgine impię concessit, vel amisit, ne ab ea negaret originale.

Euafo. 1. Secundo probatur eadem consequentia, quia ubi est maior sanctificatio, seu immunitas ab actuali in uita, ibi arguitur fuisse maior sanctificatio, seu immunitas ab originali: ergo ubi totalis ab actuali, ibi & totalis ab originali, quę eius præseruatio est. Consequentia patet: quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita etiam magis ad magis, & sicut pars ad partem, sic totum ad totum. Et antecedens probatur secundum Bern. in exempla ad canonicos Lugdunen. & communiter doctores dicentes, quod ideo sanctificatio Ioannis Baptistę dicitur maior, & multo ante eius natiuitatem quam Hieremię: quia Baptista fuit immunis non solum ab omni mortali, ut Hieremię; sed & à frequentia venialium; immo & secundum aliquos ab omni peccato veniali: sed hoc ultimum non tenetur communiter à doctores, neque placet mihi: tum quia 1. Ioan. 1. Si diximus quod peccata non habemus &c. tum etiam, quia hoc priuilegium totalis immunitatis ab omni actuali peccato, sicut & ab originali soli beatę uirgini creditur concessum ex speciali gratia Christi. Hieremię autem fuit immunis ab omni mortali, sed non à frequentia venialium. Indè ergo maior arguitur sanctificatio Ioannis, quam Hieremię. Igitur similiter ad propositum de beata uirgine dictum est.

Replica. Ad hanc probationem potest dupliciter responderi. Primo secundum Capreolum negando consequentiam; & ad eius primam probationem ex Augustino, & aliis respondet, quod non dicit Augustinus Christus iam grandeuus actuali non caruisset; sed peccato non caruisset, id est fomite non caruisset.

Euafo. Sed certè talis glossa est contra textum, & contextum, & sensum Augustini, quem ibi præterdit contra Iulianum, ut patet ex præcedentibus, & sequentibus ibidem. Ideo Gregorius Arimi. ubi supra, confitetur argumentum vigere.

Ideo secundo modo potest responderi negando consequentiam, & ad eius probationes dicatur, quod ita est regulariter stante lege, ut dicit Augustinus cum aliis doctoribus, quod scilicet qui contrahit originale etiam aliquando peccat actualiter, & e contrario. Secus autem ex speciali priuilegio gratię, quo quispiam contrahens originale in conceptione, & natiuitate potest per specialem, & abundantem gratiam, seu donum cęleste ab omni actuali præseruari, ut hoc expressè dicit Augustinus, ubi supra, & in lib. de natura & gratia, dicens quod qui dicunt esse pos-

se hominem in hac uita sine peccato, non est eis continuo in cauta temeritate resistendum: alioqui & hominis arbitrio, & Dei gratię, & misericordię, quod hoc adiuuando efficit, derogabimus. Idem alibi ad Marcellum de baptismo paruulorū ait. Pie & Christianè dubitare potest utrum aliqui tanta gratia præditi fuerint, ut omnes à peccatis fuerint immunes; sed si hoc fuit, non per naturam, sed per gratiam Christi fuit. Idem in libr. de perfecta iustitia dicit. Scio catholicos viros tenere posse esse hominem in hac uita sine peccato per gratiam, & adiutorium Dei: neque audeo illos reprehendere. Immo & Augustinus in morali cap. 15. dicit quod licet id de facto non accidat: non tamen repugnat legi, quod scilicet absque extraordinario auxilio diuino aliquis utens ratione valde diu immunem se ab omni peccato præseruaret, quanto cunq; tempore omnia collectiue, seu simul peccata uitando: quorum unūquodque seorsum cauere potest. Hęc ille. Quod quidem dictum si intelligatur quod id absolute non repugnat ex natura sua; bene quidem: Si autem quod non repugnat moraliter loquendo, vel stante communi cursu, & corruptione naturę; certè id non videtur uerum: nam solum per specialem gratiam id concedit Augustinus, & cõter doctores fieri posse. Sic igitur dici potest ab aduersariis ex speciali gratię priuilegio Mariam ab actualibus omnibus, non tamen ab originali, præseruatam esse. Ideo prædicta ratio. 6. non aperte probat intentum.

7. ratio. Septimò principaliter eadem. 6. conclusio probatur auctoritate Augustini lib. de natura & gratia c. 14. dicentis. Cum de peccatis agitur nullam prorsus uolo quoniam facere de Maria propter honorem Domini. Iam enim scimus quod plus ei gratię collatum sit ad vincendum ex omni parte peccatum; quia concipere, & parere meruit illum, quę constat nullum habuisse peccatū. &c. Vbi nota quod Augustinus non solum ibi loquitur de actuali, sed & præcipue de originali peccato, de quo præcipua eius cum Pelagio erat disputatio: & occasione originalis interrim ibi et agit de actuali, omnes homines in utroque peccato cõcludēs, præter Mariam ex speciali gratia: id propter honorem Christi, ut patet ex ipsa litera, & intentione Augustini: cum pro ratione subdat, quia concipere, & parere meruit &c. Si namq; à Maria ideo excludit peccatū actuale propter honorem Dñi, quia peperit Christū, qui actuali caruit peccato, & ipsum omnino abstulit: ergo similiter excludendū est originale ab ea: quia peperit, concepitq; Christū, qui originali peccato carens, et ipsum originale destruxit: Alioquin ratio Augustini non ualeret, ut patet. Vnde ait, Scimus. scilicet certò non opinando, nec in quoniam uertendo; ac proinde nullam quæstionem (ait) uolo facere de Maria: quia certò scimus communi ter omnes quod plus gratię ei collatum sit.

Neque uerum est quod Gregorius Arimi. in secunda distinct. 30. quæstio. 2. ait Augustinum loqui de actuali peccato duntaxat: ex eo quod contra originale non est pugna, & uictoria, ad quā dicit Augustinus gratiam.

gratiam Marię esse collatam. Hęc inquam non ualeat. Nam potissimè contra originale non in se, sed in suis effectibus, siue reliquiis in nobis manentibus est pugna: puta contra carnis impulsus, concupiscentias, & huiusmodi, quę peccata dicuntur Rom. 7. & alibi, & ab Augustino, & psal. 50. Ecce iniquitatis conceptus sum &c. quas reliquias culpabiles concupiscentię, & fomitis, Maria non habuit, ut infra q. 45. plenius agitur. Item Hieronymus super psal. 77. ibi. Et deduxit eos in nube diei &c. dicit Mariam nunquā fuisse in tenebris peccati, sed semper in luce gratię. Item Anselmus de conceptu uirginali cap. 15. ait. Decuit uirginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi, ut supra in prima ratione declaratur. Et quanuis aliqui dicat quod dubitatur de illo tractatu, an sit Anselmi: & dato quod sit suus, intelligitur, ut ipse subsequenter se explicat, ut scilicet cõceptus Christi esset purissimus: ita uidelicet quod pro quo tempore uirgo beata conceptura erat filium Dei erat purissima à fomite, & aliis huiusmodi, & Magister, & Damascenus in tertio sententiarum glossant illud Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. tamen quia in dicto tractatu, & de exordio mundanę salutis expressè sentit cum præfata 6. conclusione, & in officio diuino huius festi per Ecclesiam approbato ad hoc propositum allegatur, ideo ualde facit ad rem. Item Hylarius. O Maria, quę omnes sanctos superas pietate, & omnes angelos puritate, scilicet ab omni peccato, siue exceptione extensiuè, & intensiuè: alioqui non eos excederet in gratię puritate, ut ipsorum regina ut supra in prima ratione latius habetur.

Item ad hunc sensum, atque propositum canit ecclesia in hoc festo id cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula originalis non est in te. Itē ad idem faciunt omnes auctoritates sanctorum, quas in eodē officio, Sicut lilium inter spinas &c. cantat, & approbat ecclesia Rom. cuius applicatio nem, & approbationem reprobare, uel de mendacio redarguere nefas est.

8. Ratio. Octauò tandem eadem sexta conclusio probatur, quia omnes ferè doctores scholastici moderni à tempore doctoris subtilis Scoti, & deinceps, exceptis doctoribus de ordine prædicatorum, & aliis paucis in tertio sententiarum distin. 3. hoc idem tenent. & Gerson in alphab. 15. q. 1. & super Magnificat, & in sermone conceptionis: Et Abulen. paradoxa. 1. cap. 31. & Marsilius in secundo. q. 20. latius. & Argentina in 2. distin. 30. & in 3. distin. 3. Et tandem Ambrosius Catharinus de ordine prædicatorum in tractatu de conceptione, & alibi etiā contra Caieta. lib. 4. & innumerii alii. Item omnes ferè uniuersitates ecclesię latinę idem tenent, nec admittunt disputationes super hoc, tanquam super re non uertenda in dubium propter scandalum de opposita opinione, & præcipue uniuersitas Parisien. id constantissimè tenet, & iurat, facitque iurare omnes doctoratus gradu initiandos se defen-

uros ubique, non ut opinionem, sed ut sententiam potius fidei, uel ut de pietate fidei ueram tuendā, ut dictum est. Neque unquam dicta uniuersitas Parisien. oppositum decreuit: licet aliqui dicant quod Albertus Magnus refert conclusum fuisse in Parisien. Gymnasio erroneum esse Mariam esse sanctificatam ante animationem, quia contraxit originale. Sed certè hęc ultima uerba, scilicet quia cõtraxit originale non dicit Albertus, sed illi addunt de suo: & nos etiam dicimus erroneum esse dicere Mariam esse propriè sanctificatam ante animationem: sed pie credimus eam in ipsa sui animatione sanctam, & ex speciali priuilegio ab originali præseruatam, ut dictum est.

Ad idem etiā ualde facit totius ferè populi Christiani, & ecclesię Romanę uehemens deuotio quotidie magis crescens ad honorem huius festi immaculatę conceptionis. Nam talis deuotio est signum probabilissimum diuinę reuelationis, seu inspirationis, dum ex ea populus Christianus magis inflammatur ad cultum diuinum cum conscientię puritate per penitentiam, & per susceptionem sacramentorum, & per alia pia opera prosequendum in honore immaculatę conceptionis: nihilque mundanum, aut proprię affectionis in tali cultu, & deuotione, nisi diuinus honor, & matris eius prætenditur. Quod patet: tum primò quia sicut commune intentum naturę in naturalibus, communisque hominum, & maximè prudentum, atque bonorum consensus in moralibus, ualidum argumentum est rectitudinis, aut ueritatis: ita & communis deuotio uehemens, atque perseueras populi Christiani simplicium, atque sapientum, & bonorum, qualis iam dicta est, & experientia probatur, signum certè ualde probabile est ueritatis diuinitus per hunc modum occultum hominibus reuelatę: quę & paulatim successu temporis uires, & robur in cordibus hominum magis habet, magisque ut aurora procedens illustratum. Tum secundo, quia non est credendum in iis Deum permittere diu errore decipi piā, communemque populi Christiani, & ecclesię Romanę deuotionem, & sensum ad cultum, & honorem eius, & matris suę: quia Hebrę. 13. Non te deseram, neque derelinquam, & Actu. 5. Si ex hominibus est consilium hoc, dissoluetur, si autem ex Deo, resistere non poterimus. Cum igitur uideamus tanto tempore apud doctos, & indoctos in populo Christiano, & ecclesia Rom. quotidie magis hanc fidei pietatem, & deuotionem ad beatę uirginis immaculatam conceptionem etiam cum cultu diuino, & ecclesiastico in cordibus hominū radicari, signum utique urgentissimum est ueritatis, operisque diuini.

Euafo. Ad hanc rationem respõdet Caietanus in quodlibeto quod doctores moderni, & uniuersitates tenentes prædictam conclusionem contra tot doctorū sanctorum atque doctrinā in dicta materia pertinente ad fidem, & sacram scripturam, sunt presumptuosi, & postponendi, quia non fuerunt sancti

Et, & minus docti, minusq; illuminati sunt, quam illi antiqui secundum Thom. secunda secundæ. quæst. 2. artic. 7. Vnde talis modernorum auctoritas non excedit auctoritatem uulgi, quæ nihilipendenda est, neque facit probabilitatem in veritate, sed in apparentia tantum: quia secundum Aristo. probabile in ueritate est quod uidetur pluribus sapientibus: non autem quod vulgo, aut pluribus minus sapientibus apparet. Hæc Caietanus.

Replica.

Sed certè hæc eius euasio temeraria, irreuerens, & iniuriosa, & falsa est: quod patet. Primò. Nam negare sanctos aliquos fuisse, qui tenuerunt hanc conclusionem falsum, & temerarium est: cum Anselmus ubi supra in septima ratione habetur, & tandem Roffen. inlytus martyr contra Lutherù, & multi alii sancti uiri, & tandè sancta ecclesia Romana cum aliis ecclesiis hoc festum celebrantibus id piè teneant.

Secundò quia dicere presumptuosè agere uniuersitates, modernosque doctores, & alios contra doctrinam antiquorum, hoc similiter falsum, & temerarium est. Tùm quia antiqui sancti doctores Augustinus, Hieronymus, & huiusmodi, nihil contra hoc priuilegiù beatæ Virginis scripserunt, sed generaliter de omnibus docuerunt quòd in originali concipiuntur, ut infra in responsione ad tertium argumentum latius habetur. Et ità contra eorum doctrinam nostra cõclusio, & sententia modernorum, & ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum non est. Antiqui autem doctores scholastici, ut Bea. Tho. Albertus, & alii utique oppositum senserunt, ut infra in respon. ad tertium argumentum patebit. Sed quòd moderui doctores, & uniuersitates cum assensu ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum fauore oppositum teneant, non est presumptuosum: immò tantò maior probabilitas est, quantò nisi rationes magis vrgentes isti catholici doctores, uniuersitatesq; vidissent, aut nisi spiritus Dei illos illuc impulisset, profectò nunquã in eam sententiam omnes simul uno sensu, & ore vno cõuenissent: quæ aduerfaretur opioni antiquorù doctorù sanctorù scholasticorù. Nã non est inconueniens modernos doctores per industriam et humanam quoad aliquam saltem esse antiquis sapientiores: quia uidelicet circa ea magis studuerunt, & ueritatem inuestigauerunt: tempus enim fertur repertor omnium: & ueritas ideò dicitur filia temporis, id quod accidit in præfenti materia, ut dictum est, & infra in responsione ad tertium argumentum habetur. Adde quòd ecclesia quoad aliquam occulta quotidie magis illustratur diuinitus. Vnde & Scotus in tertio non ait, Si sanctorum auctoritati non repugnaret: sed Si auctoritati ecclesiæ, uel scripturæ non repugnat, uidetur probabile, quod est excellentius Mariæ tribuere. Et iam nunc constat quòd hoc non ecclesiæ, nec scripturæ repugnat, ut ipse Caietanus fatetur, & supra conclusio ne tertia habetur, sed potius consonat, ut superius probatum est: nulla ergo præsumptio doctorum

modernorum, & uniuersitatum, aut ritus, seu cultus ecclesiarum, aut populi Christiani circa hoc nisi impiè dici potest.

Iplius certè Caietani impia temeritas est (ut optimè contra ipsum ubi supra probat Catharinus) quòd etiam spernendi vulgi nomine tradit tot uniuersitates doctorum, tot doctissimos uiros, & probos, & summos, qui à ducētis circiter annis ad hanc ætatem uiguerunt, & hanc piam sententiam de immaculata cõceptione tenuerunt, & ipsam tandem Romanam ecclesiam cum aliis ecclesiis, & populo Christiano, qui omnes (ut diximus) tanto quasi impetu spiritus in hoc feruntur obsequium. Denique omnes alios præter seipsum, suosque sequaces censet esse uulgos indoctos, & nulla auctoritate dignum: utique in hoc imitatus eos, qui Ioan. 7. dicebant. Nunquam ex principibus aliquis credit in eum; aut ex pharisæis? turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti sunt. Quare improbè respondet, & docet Caietanus ibidem in sententia, dicēs quòd scandalum eorum, qui audientes beatam uirginem in peccato originali conceptam, scandalizantur, non actiuum prædicantis, sed passiuum ipsorum insipientium potius, quàm piarum auriu est: immò & pharisæorum conuinceretur esse declarata eis ueritate. Hæc ille. Cuius falsitas ex supradictis, & ex conclusione tertia supraposita facile patet.

In quo tandem nota quòd licet regulariter non pertineat ad uniuersitates doctorum huiusmodi res fidei, & morum iudicialiter diffinitiuè determinare, bene tamen doctrinaliter in casu, & ex causa, cum scilicet res est in ambiguo, & id postulat ad sedanda scandala, quæ (re controuersa manente) in populis feruntur, præsertim ecclesia Romana id tolerante, & ex consequenti tacitè consentiente, & tales uniuersitatum determinationes approbante. Et id nos nisi maior inurgeat auctoritas in eas determinationes omnes cõsentire debemus: licet sub pœna hæresis uel alia pœna ecclesiastica ad eas non cogamur, quousque per superiores, uel per ipsam ecclesiam decretæ, uel confirmatæ sint. Ità olim episcopi in suis synodis prouincialibus tempore Augustini, & Cypriani, & alioru eius modi similia ex causa decernebant, quia summus Pontifex ubique esse non potest. Ità etiam nunc propter sapientiæ claritatem hoc munus Episcoporum uniuersitates doctorum ipso Papa sciente, & uolente meritò sibi uendicauerunt, & ità factu legimus in præfenti negocio: quia uniuersitas Parisiensis decreuit sententiam quandã contra quemdam Ioanem Veri de ordine prædicatorum anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, quia contra immaculatam beatæ Virginis conceptionem prædicauerat, quæ ad uerbù subsequitur in hunc modum.

NOVERINT uniuersi, & singuli quòd anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, die decimã octaua mensis Septembris in

sententi
Paris.
immacu-
la concep-
tione.

congrega-

congregatione generali uniuersitatis Parisiæ. apud sanctum Martinum solenniter conuocata, comparuit sciētibus uir magister Arthurus fellon rector uniuersitatis præfate cum dominis Decanis superiorum facultatum, tota facultate Theologiæ, & quatuor promotoribus quatuor nationum in capis, & epithogiis, & cum bidellis deferentibus suas uirgas, seu massas argenteas: præsentibus magistris Roberto Pillot, & Ioanne Francfort, notariis publicis, Ioanè Boenim, & Henrico Probion in Theologia licentiatis testibus, Magister Borengarius mercatoris decanus sacræ facultatis theologiæ exposuit qualiter magister Ioanès Veri doctor in Theologia ordinis fratrum prædicatorum de conuentu Rothomagen. prædicauerat Deppe, in festo conceptionis B. Mariæ Virginis nouissimè fluxo, contra puritatem immaculatæ conceptionis: unde magnum est exortum scandalum Deppe, Rothomagi, & alibi, quod ad sacram facultatem Theologicam peruenerat. Cuius quidem scandali occasione ipsa facultas tertio super his congregata ediderat, ne quis deinceps auderet tales in præfata uirginem blasphemias prædicare: nec hoc solo contenta facultas informationem exactissimam fieri fecit per testes quindecim Viros Deppe commorantes, sapientes, & probos, ac fide dignos per literas manu dicti ueri scriptas: quas suas esse in publica concione facultatis confessus fuerat, nec testibus, aut eorum dictis in aliquo contradicere uoluerat, nec ullum defensionis locum assumpserat, immò dictis literis ab eo confessis, & audita informatione, ad tertiam profiliens poplitibus flexis, & iunctis simul manibus sui errati ueniam deprecatus fuerat: orans & obsecrans ut tali gñe pœnæ afficeretur, quæ sacer prædicatoru & Dñicoru ordo minus scandalizaretur. Quibus uisis, & auditis, inuentæ fuerunt inter multas alias tres falsæ propositiones blasphemæ & detractoriæ honoris, laudis, & dignitatis gloriosissimæ Virginis Mariæ, quas matura & graui disputatione qualificauerat facultas, reuocandum, atque reparandum iudicauerat. Et quoniam dictus ueri eisdem reuocare, & scandalum reparare recusauerat: in eundem priuationis, & resecationis à suo consortio pœna animaduertendum esse iudicauerat: à qua sententiã ad summum Pontificem in grauamen totius uniuersitatis & regni appellauerat. Idcirco iure, meritoque dictante, & præcipiente iudice seculari ordinario pariter incarceratus fuerat: à qua quidem incarceratione, & priuatione ad curiam parlamenticam appellauerat, per quam post multas, uariasque disceptationes, & plebiscitationes ad facultatem ipsam remissus fuerat, ut tres prædictas propositiones secundum ipsius facultatis iudicium reuocaret. Quibus sic per dictum dominum Decanum expositis, & narratis, ipse magister Ioanès Veri stans & eius capite discooperto huiusmodi reuocationem in ipsa congregatione coram prædictis dominis Rectore in facultate theologiæ, decanis superiorum

facultatum, procuratoribus nationum, dictis testibus, & notariis legendo palam, & publicè quandã cedula papiream, cuius tenor sequitur.

Ego Ioannes Veri religiosus ordinis fratrum prædicatorum presbyter in theologia magister accusatus fui, seu delatus apud matrem meam uniuersitatem Parisien. & facultatem theologiæ prædicatæ apud ppidum Deppe diocesis Rothomag. in festo conceptionis purissimæ & gloriosissimæ uirginis Mariæ matris Domini nostri Iesu Christi nouissimè fluxo tres propositiones sequentes. Prima, Beata Virgo Maria fuit purgata ab originali culpa. Secunda per modum quæstionis, quomodo beata uirgo poterat dicere orationem dominicã, & maximè quantum ad illam partem, Dimitte nobis debita nostra, non terminandum quæstionem. Tertia asserentes uirginem Mariam esse in peccato originali conceptam non peccant mortaliter, neque sunt heretici, immò omnes, qui dicunt ipsos sic dicendo mortaliter peccare, uel esse hereticos, excommunicantur à Sixto per quandam bullam. Ex qua prædicatione mea, prout intellexi tã a præfata matre mea uniuersitate, & facultate theologiæ, quàm etiam ab aliis, ortum fuerit, & adhuc uiget scandalum: tanquam intellexerint auditores quòd in illa mea prædicatione uoluerim detrahare puritati conceptionis beatissimæ, & gloriosissimæ uirginis Mariæ genetricis Domini nostri, & redemptoris Iesu Christi. Quas quidem tres propositiones sacra Theologorum facultas, cuius ordinatio, dispositio, & omnimodè determinationi me submissi, & submitto, qualificauit in hunc modum.

Prima propositio est falsa, impia, & piarum aurium offensiuã, à deuotione fidelium de immaculata conceptione gloriosissimæ uirginis Mariæ matris domini nostri Iesu Christi retractiuã, Cultui ecclesiastico, rectè rationi, sacræ scripturæ, & fidei dissona, reuocanda publicè, & reparanda. Secunda, Hæc quæstio si fuerit mota, ut iacet, uana fuit, impertinens, & scandalosa: quæ in sermone de immaculata conceptione dictæ uirginis beatissimæ moueri non debuit, & si fuerit mota, nõ erat sine bona solutione relinquenda; nec deinceps sic mouenda est, cum sine suspitione iniuriæ, & blasphemæ præfate uirginis felicissimæ sic moueri non possit: ideò reparanda. Tertia propositio quantum ad primam partem est falsa, impia, piarum aurium offensiuã, à deuotione fidelium de immaculata conceptione beatissimæ uirginis Mariæ matris domini nostri, & redemptoris Iesu Christi retractiuã, cultui ecclesiastico, rectè rationi, sacræ scripturæ, & fidei dissona, reuocanda publicè, & reparanda. Secunda pars est temerariè prædicata, & scandalosa. Quantum ad tertiam partem non est uerissimè credendum sanctissimum dominum nostrum Papam Sixtum taliter dicentes excommunicasse, & præsertim ad sensum, quem prætendebant. Ego igitur, quantum in me est, uolens tollere omne scandalum, esse filius obedientiæ, & pacis,

cis, & assertor ueritatis, ueram, sanamque doctrinam prædicare, Deum & Virginem matrem eius omni laude dignissimam honorare; matri meæ Vniuersitati Parisiensi, & facultati theologiæ semper obedire: retracto prædictas tres propositiones cum earum qualificationibus, ut sunt à matre mea sacra facultate theologiæ declarate firmiter adherendo, & consentiendo, & in contrarium determinationis prædictæ nunquam ueniendo. Quod eisdem Vniuersitati, & facultati per sacros ordines meos promitto, & iuro; & ita Deus me adiuuet, & mater eius gloriosissima perpetua uirgo immaculata. Datum Parisiis in nostra congregatione generali apud sanctum Martinum per iuramentum solemniter celebrata, Anno domini. 1497. die 16. Mensis Septembris, & erat signata. Veri.

Tandem facta prædicta reuocatione supplicauit humiliter quatenus Vniuersitas, & facultas eū ad pristinos honores, & ad suum consortium, à quo priuatus fuerat, recipere uellent: Cui responsum extitit quod suæ supplicationi annuerent, si tamen prius ab appellationibus suis desisteret, & eis renunciaret; & ipsam Vniuersitatem, & facultatem poneret extra omnem curiam suis sumptibus & impensis. Quæ omnia se facturum proprio iuramento promisit. Et hoc, & non alio modo, & pacto reintegratus fuit. Hæc ibi ad litteram.

Sed circa hæc forsan quispiam dubitabit quo modo prædicta facultas Parisiensis potuit uel iudicialiter, uel doctoraliter tantū diffinire, tanquam de fide id, quod adhuc stat sub opinione. Quo modo etiam in tertia censura contra tertiam propositionem illius Ioannis Veri supra posita ubi dicitur quod tertia propositio est falsa etc. Quo modo in quam potuit id ita diffinire contra extrauagan. Sixti quarti in concilio Tridentino nunc demum approbatam, uti superius in tertia conclusione latius habetur.

Pro responsione nota duo. Primò quod sicut per ecclesiam licet etiam nunc idem facultati Parisiensi concilium Basiliense uti legitimum opinando acceptare: ita & ea, quæ ibidem diffinita sunt, eo modo, & non aliter, quam diffiniuntur, ratione ipsius concilii recipere potest. Nunc autem in eo concilio non de fide hoc, uel illud, nec eius oppositum hereticum esse decernitur: sed solum quod opinio tenens immaculatam beatæ Virginis conceptionem est cõsona fidei sacre scripturæ, ritui ecclesiastico, & recte roni: ac proinde præfata facultas cõsequenter licite decreuit, quod opposita opinio, uel propositio est non quidem hæretica, sed falsa, impia, piarum aurium offensua, cultui ecclesiastico, sacre scripturæ, & fidei dissona, & recte rationi, quia hoc sequitur ex prædicta concilii diffinitione. Sed utrū prædicta facultas Parisiensis, & alii, qui præfatum concilium Basiliense uti legitimum acceptant, teneant prædictam eius diffinitionem, tanquam de fide, an opinatiue duntaxat: Credo quod solū opinatiue, sicut & ipsum concilium legitimum opinan-

tur, ratione cuius tantum id tenent. Nam ea, quæ ex una etiam fortiter opinata sequitur propositione, non plusquam opinata, uel humanè non theologicè credita potest esse propositio, nisi perfectior aliqua alia causa concurrat ad assensum fidei, uel euidentiæ producendum, id quod in præfati non contingit. Si autem euidenter cognosceretur concilium esse legitimum, sicut alia concilia generalia: tunc ibi decisa de fide tenerentur: quia ex illa euidenti, & ex alia simul de fide, quod scilicet ibi spiritus sanctus assistit, ut errare non possit, sequitur illa propositio de fide, ut de hoc alibi, et Vega de iustificatione lib. 9. cap. 39. latius agit.

Not. secundò, quod licuit prædictæ facultati cogere doctores suos sub iuramento tenere, sicut & ipsa tenet, prædictam diffinitionem concilii Basiliensis. quousque per ecclesiam, uel per aliud certum concilium generale legitimum oppositū diffiniatur: potest etiam oppositum agentes de mortali condemnare, tanquam tenentes contra dicti concilii diffinitionem ab ipsis iurata. Neque hoc prohibet Sixtus quartus in prædicta sua extrauagan. per concilium Tridentinum approbata. Sed propter scādala uitanda ibidem solum prohibetur ne quis audeat asserere, tenentes hanc uel illam opinionem incurrere crimen hæresis, aut peccati mortalis, uide licet rōnem dicti, uel opinati, ut constat ex ratione ipsius in extrauagan. ibidem adiuncta. Quia (inquit) hoc nondum per ecclesiam decisum est. Cum quo stat quod alia ratione uidelicet uolati iuramenti, scandali, aut temerariæ, uel iniuriosæ singularitatis, qua quispiam eorum à dicta concilii diffinitione ibidem acceptata, atque iurata dissentiens aliter doceret, utique de peccato mortali, & de doctrina dissona fidei, & sacre scripturæ, cultui ecclesiastico, & recte rationi secundum dictum concilium per ipsam facultatem Parisiensem iuste condemnatur. Et quod hoc et nihil aliud Sixtus quartus intendit inde liquet, quod cum sciret ipse, & concilium Tridentinum. præfatum facultatē cogere doctores suos sub iuramento tenere doctrinam de immaculata beatæ Virginis conceptione secundum diffinitionem concilii Basiliensis, ab ea uti legitimi acceptati, oppositumque docentes condemnare, atque punire, certè dum nullam de hoc mentionem, uel exceptionem fecit, qui si uoluisset facile facere potuisset, uideatur sine ullo illius facultatis, & eius practicæ præiudicio prædictam extrauagan. nõ aliter, quam dictum est, ad rigorem, proprietatemque uerborum intellexisse, & approbasse, & ab omnibus esse intelligendam.

Contra prædictam sextam conclusionem fiunt decem argumenta, quæ sunt fundamenta oppositæ opinionis. Quorum primum sumitur ex auctoritatibus sacre scripturæ Ro. 3. & 5. Et secunda Corinth. 5. Et prima Corinth. 15. quæ habentur supra conclu. tertia, ex quibus sic arguitur secundū Gregorium Arimi. in 2. distin. 30. q. 2. A sententia sacre scripturæ generali & uniuersali omnium hominum

num non est facienda alicuius hominis exceptio: neque ab ipsa generalitate est ullo modo recedendum, sed potius quod ei magis est cõsonum tenendum est: nisi talis exceptio uel priuilegium ex ipsa sacra scriptura ibi uel alibi aut per certam reuelationem aut per Ecclesiæ certam determinationem, aut per euidentiā facti, aut per certam sufficientemque rationem, et non solum per rationes congruentiæ habeatur. Nunc autem generalis uniuersalisque sententia sacre scripturæ in prædictis auctoritatibus contenta sine ullius hominis expressa exceptione habet quod omnes naturaliter propagati ab Adam non solum in debito, sed etiam de facto concipiuntur in peccato originali: et de exceptione beatæ Virginis seu de eius priuilegio nihil habetur in sacra scriptura, neque aliquo modo de supradictis, sed solum per rationes congruentiæ: ergo. Consequentia est nota.

Et maior constat ex Apoc. 22. Si quis apposerit uel minuerit de uerbis libri huius &c. Et quia alioqui tota sacra scriptura vacillaret: si sine certa ratione supradicta propter congruentias tantum liceret exceptionem facere a diffinitionibus generalibus sacre scripturæ: et quilibet propter aliquam congruentiam dicere posset hunc uel illum esse priuilegiatum uel exceptum de facto ab originali in conceptione uel natiuitate. Et ita patet maior.

Minor autem quoad eius primam partem est de fide secundum omnes doctores ex supradictis auctoritatibus id elicientibus, ut patet etiam per Augustinum in epistola ad Optatum de origine animæ: quæ est epistola. clvij. et in tractatu de peccato originali contra Iulianum, et contra Pelagianos: Et de fide ad Petrum. ca. 23. ubi ait. Firmissime tene et nullatenus dubites omnem hominem qui per concubium uiri et mulieris concipitur, cum peccato nasci originali morti et impietati subiectum. Hæc ibi. Nam quamuis nõ sit de fide quod iste uel ille est uel non est quoad hoc priuilegiatus: est tamen de fide: quod si non sit uel si non ostendatur sufficienter in hoc priuilegiatus contravit originale, nõ solum in debito, in quo nullum priuilegium cadit, sed et de facto: quia hic de necessitate legis cõmunis sequitur ad debitum, ut ex dictis constat auctoritatibus et doctrina catholica. Quoad secundam autem partem prædicta minor probatur, quia quoad hoc priuilegium de immaculata beatæ Virginis conceptione solum habentur rationes congruentiæ et de pietate probabiles: non autem de fide neque conuincentes, ut patet ex supradictis in sexta et tertia conclu. præcedentibus: alioqui oppositum esset hereticum, quod absit, uti per extrauagan. Sixti quarti superius in tertia conclusione declaratum est.

Respon. Respon. negando antecedens quoad utranque eius partem: pro cuius declaratione nota quod est duplex ratio decentiæ uel congruentiæ. Prima, quæ sic probat decere Deum, quod si oppositum fueret nullum inconueniens secundum rationem huma-

nā appareret. Et huiusmodi rationes decentiæ potius explicant congruentiam et modum rei factæ, quā ipsam probent, ut quod Deus homo factus est, et passibilis pro nobis quodque tali tempore et loco in ortem Crucis passus est. Nam si aliter facere uoluisset, utique non indecens sed decens etiā fuisset. Et de huiusmodi decentiā uera est illa maior posita in argumento. Sed minor quoad secundam eius partem falsa est, uti superius in prima probatione huius sextæ conclusionis habetur, et proxime amplius declarabitur.

Secunda autem ratio decentiæ est, quæ sic probat decere Deum, quod oppositum secundum rationem humanā indecens uel inconueniens esset uel appareret. Et huiusmodi rationes utique probant sufficienter in moralibus et theologicis licet non euidenter exceptionem aliquam uel priuilegium, præter communem legem, et regulam sacre scripturæ alicui concessum. Nam et propter has rationes decentiæ, quia oppositum indecens esset, beatus Augustinus et post eum cõmuniter doctores cū Ecclesia catholica tenent corpus beatæ Virginis non esse incineratum: sed cum anima simul assumptum gloriose in cœlo locari. Beatam quoque Virgine ab omni peccato actuali semper immunem fuisse: et sanctam eius fuisse natiuitatem: et ab originali peccato multo ante eam esse immunem: et post Christum natum nulli unquam nupsisse, sed uirginem semper permansisse: et dum erat in hac uita clarā aliquando uisionem essentiæ diuinæ habuisse. Propter has ergo rationes decentiæ, quia oppositum esset indecens secundum rationem humanam, magis pie et probabilius ait sexta conclusio prædicta quod beata uirgo supra aut præter legem communem excepta fuit et priuilegiata ne in sui conceptione peccatum contraheret originale. Et de his rationibus decentiæ falsa est illa maior similiter et minor quoad secundam eius partem, quæ in argumento posita sunt.

Et quod rationes decentiæ hoc secundo modo satis probent, ut dictum est, expresse fatetur Canonicus de locis theologicis lib. 12. ca. 13. in secundo exemplo ibi posito. fol. 501. Ad quod etiam facit Gerson, alfab. 15. litera. q. Et ultra exempla supradicta de beata uirgine id magis patet. Nam hac ratione innixi. B. Tho. Richardus, et plures alij doctores in 3. dist. 37 tenent quod Deus de potentia absoluta ut legislator dispensare non potest in decalogo, neque quod aliquo tempore uitæ suæ homo non amet aut non colat Deum. Et distin. 38. et in 1. dist. 43. 47. Eadem ratione indecentiæ uide in Deo doctores communiter tenent quod Deus decipere non potest: quia licet in his nulla sit aperta repugnantia aut contradictio, est tamen indecens Deo id facere, quod utique suæ repugnat bonitati, tametsi hæc indecentia sit maior quam alia supradicta. Nam hæc aliquo modo repugnantiam sonat, illa autem minime. In rebus etiam alijs dubijs aut nondum per sacram scripturam

pturam expressis neque per Ecclesiã definitis ad fidem et mores pertinentibus, doctores catholici per has rationes decet determinat quid tanquã verius aut probabilius tenendũ sit, quomodo etiã multa loca sacre scripturæ sint sane intelligenda vt indecentia vitetur, vt docet beatus Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana ca. 27. et li. 4. de Trinitate ca. 6. quomodo etiam multa loca sacre scripturæ non ita generaliter vt ipsa verba sonant, sed cũ limitatione aliqua accipienda sint, vt de his latius agit Dryedõ de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 2. ca. 2. et latius lib. 3. tractatu. 2. ca. 3. et tract. 3. ca. 4. quo vt prolixitas vitetur lectorẽ incredulum aut curiosum mittimus. ergo eadem ratione indecentiã vitandã licite et satis probabiliter et non contra scripturam sacram diceretur, quod ab ea etiã generaliter quoad omnes intellecta et a regula et lege generali aliqua fiat exceptio aliquando, aut priuilegium alicui, quale est hoc de immaculata beatæ virginis conceptione, et de aliorum sanctorum alijs priuilegijs concedatur. Neque enim in sacra scriptura continetur quod ratione vitandã indecentiã nulla inde exceptio fieri aut nullum alicui priuilegium de facto possit concedi quod ibidem expressum non sit, cum ex supradictis oppositum factum esse constet euidenter.

Arg. 5.

Secundo principaliter arguitur ad idẽ. Si Maria non contraxit originale: ergo nõ fuit mortua morte peccati, neq; captiua peccati. et ergo neq; redempta, nec egens redemptione Christi, neque per eum a morte peccati suscitata. Patet hæc consequentia per Zozimum Papã supra conclu. 5. ibi videatur. et iterum ergo neque sibi fuit clausum cœlum, quod nõ nisi per peccatũ clauditur: neq; egit Christo aperiente: et tandem neque descendisset ad limbum si ante Christum moreretur.

Respon.

Respon. concedendo primam cõsequentiã: quia facit hunc sensum. quod scilicet de facto beata virgo non fuit mortua et captiua sub peccato: cũ quo stat quod in debito fuit mortua. ideo cũ addito expressio, quod scilicet nõ fuit mortua aut captiua in debito, negatur hæc consequentiã, vt patet etiã ex supradictis in quinta conclusione.

Ad secundam consequentiã respõdeo illam simpliciter negandõ: immo potius sequitur quod absolute fuit redempta et viuificata per Christum præseruatiua viuificatione et redemptione eius in suis meritis ab æterno præuisis et acceptatis a Deo patre, vt ait Gerl. alph. 25. q. Sicut qui se releuare nõ potest a præcipitio vel infirmitate futura nõ minus indiget præseruatore et medico ne cadat vel infirmetur, quã qui iam ab inflitõ vulnere et infirmitate sanatur. Sic in proposito, vt ait etiã expresse ipse Caieta. 1. 2. q. 81. arti. 3. dicens. Si omnes obnoxij sunt peccato originali, id sufficit ad indigentiam redẽptionis: neq; enim solũ eget redemptione actualiter captiuis, sed etiam obnoxius captiuitati. Et hæc bene notabis tu Thomista, ne nimio zelo nõ secundũ scientiã accellus er

ronea dicas, quæ non sunt erronea cũ de beatissimæ virginis Mariæ conceptione disputas aut prædicas. Hæc ille, et quidem recte. et in 3. par. q. 27. art. 2. consonat sibi ipsi, quãuis in quodlibeto oppositũ teneat, dicẽs quod distinctio illa Scotica de duplici redẽptione, scilicet liberante, et præseruante non habet locum: quia hæc redemptio præseruatiua quoad homines vsurpata ex Bern. in sermone. 22. super Cantica reprobatur per verba Zozimi Papæ dicentis: Nullus, nisi qui peccati setuus est, libet efficitur, neq; redemptus dici potest nisi qui vere per peccatum fuit ante captiuis, vt habetur supra cõclus. 5. Hæc ille. Sed certe Zozimus non de redemptione præseruante sed de liberante loquitur vt dicta verba manifestat, quæ nil faciunt contra prædictam conclusionem: et vt dictum est obnoxius morti et captiuitati indiget viuificante et redimente, et antequam de facto illam incurrat ab ea viuificatus dicitur atque redẽptus melius quã si in illã incurrisset: sicut et aiunt iuriscõ. C. in quibus causis. in fin. et. C. quãdo de cet. l. j. q. melius est ante casum occurrere, quam post causam vulneratam adhibere remedium: meliorq; medicina præseruatiua quam curatiua est.

Quod etiam amplius patet. Tum quia de liberatione hac præseruatiua ab aliquo malo imminente sæpe fit metio in sacra scriptura, vt in psal. 43. Qui redemisti Dauid de gladio maligno. Itẽ Erue me et libera me de manibus alienorum. Et Ecclesiã orat, A morte perpetua et subitanea libera nos domine &c. huiusmodi. Tum etiam, quia sicut vere dicitur quispiam priuatus bonis et emolumentis quæ habebat in sua causa, puta in suo artificio et iure aliquo ad ea quæ certe habiturus esset, nisi per aliquẽ impediretur: ita eõtra dicitur liberatus atque redemptus ab his malis quæ habebat in sua causa vel lege aliqua obnoxius erat ad ea incurrenda quæ certe incurrisset nisi ei aliunde misericorditer prouideretur. Sic dicimus quẽpiam liberatum a morte et captiuitate præcipitio et huiusmodi imminẽtibz malis et necessario futuris, nisi per aliũ præseruaretur. Sic B. Tho. 3. par. q. 53. artic. 3. declarat veram resurrectionem et liberationem a morte eam esse, quæ nõ solum a morte iam incurra verumetiam ab incurrenda, id est a necessitate immo et a possibilitate moriendi liberat. Sic et. q. 53. art. 2. ad secundũ. illud A. 2. q. Christus soluit dolores sanctorum patrum in inferno, exponit nõ dolores pœnarum quas incurrerunt, sed quas incurrisset nisi ipse præuenisset auferẽs illas et præseruando ab eis. Sicut et medicus dicitur soluere morbum a quo præseruat per medicinã. Hæc ille. Sic Matth. 9. Dominus ait, sanis nõ esse opus medico sed male habentibus. i. eis, qui ex se tales sunt vt in morbum inciderent nisi præueniens medicina saluaret secundum psal. 58. Misericordia eius præueniet me: secundũ August. et cõmuniter doctores. Sic et Bern. vbi supra, Angelos vocat redẽptos: et Hieronymus etiã saluatos dicit,

dicit, quamuis in nulla fuerint captiuitate peccati: certè quia ex sua natura poterat peccare, ut alii liberũ arbitriũ habet: licet nõ essent certæ causæ necessitatẽ ad peccandũ inducentes. Sic ps. 13. Oes declinauerunt &c. f. ex se nisi Christus adiuuisset per gratiã secundũ August. & Casiodorũ, & ipsum et Caietanũ ibidẽ. Sic et ps. 115. dicitur, Ois hõ mendax, f. quia ex sua natura habet vt sit uanus, & in mendaciũ procliuus. Cũ quo stat q. per gratiã præseruetur a mēdacio, & pctõ, ne de facto illud incurrat. Sic beata virgo potest dici peccatrix non simpliciter, ne de facto peccatũ habuisse intelligatur, sed cũ addito, f. peccatrix ex natura sua, aut de se nõ solum originali, sed & actuali pctõ obnoxia, nisi per speciale gratiã præseruaretur, & excellenter redimeretur a Christo, ut dictũ est: Et præfatã glossã, & intelligentiã satis Paulus innuit Ephẽ. 2. Eramus oes natura filij ire: Natura, i. ex vi nostre naturalis conceptionis ex Adã: ut per hoc excludatur. B. Virgo per gratiam præseruata. Et Ro. 5. vbi Apostolus cõparat peccatũ Adæ iustificationi Christi dicens. Igitur sicut per unius delictũ in oes hoies in condẽnationẽ: sic & per unius iustitiã in oes homines in iustificationem uitæ. Nunc aut constat non oes de facto esse iustificatos per Christũ quoad efficientiã: sed quoad sufficientiam. ergo similiter peccatũ Adæ infecit omnes quoad sufficientiam, quia scilicet cet omnes fecit obnoxios culpæ, & pœnẽ: de facto aut eos tantum, quos Christi gratia non præuenit. Sic igitur dicitur beata virgo præ omnibus excellenter præseruatiue redempta, ut dictum est.

Replia.

Si replicetur quod ergo beata virgo non est redempta per Christum uniuocẽ cum omnibus alijs.

Respon.

Respon. est uniuocẽ redempta quoad causam, & effectũ, i. per merita Christi, & ab omni pctõ originali, & actuali. Quoad modum aut non est uniuocẽ, ut alii redempta, quia nõ eodem, sed nobiliori modo præseruatiue redẽpta est. De Angelis uerò alia rõ est: nã si in aliqua peccata ex natura sua de facto necessariõ, ut homines incidissent: benè quidẽ possunt dici per gratiã præseruatiue redẽpti. Sed utrũ per merita Christi, sicut hoies, Bernar. ubi supra uidetur dicere q. sic, & multi alii doctores sunt cũ eo. Alii aut dicunt q. non: quia Christus pro hoibus tantũ mortuus, & incarnatus est, ut canit ecclesia in symbolo fidei. Qui propter nos hoies, & propter nostrã salutem descendit de cœlis &c. & tunc angeli non essent omninõ uniuocẽ nobiscum redempti quoad causam, ex quo merita Christi nõ essent cã redẽptionis illorũ, ut dictũ est. Sed de his alibi latius. De alijs duabus ultimis consequentijs positis in argumẽto principali, quod. f. ergo Maria Virgo non habuit sibi clausum cœlum, neque descendisset ad limbũ, latius infra. q. 47. habetur.

Argumen. 3.

Tertiõ principaliter arguitur ad idem ex auctoritatibus sanctorum. Nã in rebus pertinentibus ad fidem, & uerũ sensum sacre scripturę, priuilegia, seu exceptiones quoad beatã virginem, & alios sanctos, certè doctores antiqui Christo propinquiores

incarnato, & eius Apostolis prædicatibus sunt magis illuminati: & magis æstimãdi sunt habere, uel habuisse spũm Christi, atq; sapientiores alijs lógus distatibus a Christo, & Apostolis, quales sunt moderni doctores: sicut & magis illuminati sunt prophete propẽ aduentũ Christi, quã qui longẽ ante præcesserunt: & ex cõsequenti in præsentia materia utrũ beata virgo habuit hoc priuilegiũ immaculatæ suæ conceptionis, & exceptionem a generali regula fidei, & sacre scripturæ quoad peccatũ originale, an nõ, potius stãdũ est doctoribus antiquis, q. modernis. Nunc aut doctores antiqui oes ferè non solũ non excipiunt B. Virginem, neq; ei tale priuilegiũ concedunt inter alia priuilegia gratiarũ, quæ illi expressẽ tribuunt: sed potius hoc ei expressẽ denegat cum multis et doctoribus modernis. ergo illis in hoc stãdũ est. Consequentia patet, & similiter maior, quæ est B. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. quãuis ad aliud propositũ: quia quod quis magis luci appropinquat, eõ magis illuminatur, & patet experientia. Minor aut probatur discurrẽdo per oes doctores tã in generali, quã in particulari de hac materia loquentes. Generaliter quidem de oibus hoibus sine ullius exceptione August. Ambr. Damas. Leo, Ansel. li. 2. Cur Deus homo. c. 16. & oes alii quos et refert Gabriel in 3. di. 3. q. 1. art. 1. expressẽ dicunt oes naturaliter propagatos ab Adã de facto contrahere peccatum originale, quod in baptismo deletur. Specialiter autem de beata Virgine idem dicit Augustinus super psal. 34. ibi. Ego autem cũ mihi molesti essent, induebar cilicio: Vbi ait. Adam mortuus est propter peccatum: Maria ex Adam mortua est propter peccatum: caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Secunda auctoritas est eiusdem Augustini in secundo libro de baptismo paruulorum, & libro vndecimo super Genesim ad literam, ubi ait. Solutus ille homo factus manens Deus nullum peccatum unquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Tertia auctoritas eiusdem lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Et quid inquinatus illo utero virginis? cuius caro etsi de peccati propagine venit, non tamen de peccati propagine concepit: Et subdit, Proinde corpus Christi, quamuis ex carne foeminae assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptum fuit quomodo fuerat illa concepta: idẽ ipsum nõ fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati: Et super Gene. ad literam lib. 18. & 20. sæpe idem replicat: Et lib. 5. contra Iulianum hæreticũ ca. 9. & lib. 21. & expressius lib. secundo, de peccatorum meritis. ca. 20. 25. 35. ait. quod nullus, præter Christũ, est, fuit, aut unquam erit omninõ sine peccato, & loquitur de peccato actuali, uel originali, ut patet ibidẽ. & ca. 6. ut et hoc refert Soto de natura & gratia lib. 1. c. 7. Quarta auctoritas Ambrõ. super psal. 118. Beati immaculati. sermone 6. vbi ait, Venit Iesus, & in carne, quæ peccato in

matre fuerat obnoxia militiam virtutis exercuit: Et nemo unquam sine peccato, nisi solus Christus.

Quinta auctoritas est eiusdem Ambrosii, ut Bedæ in homilia super Misilus est, & habetur in glossa ordinaria Lucae. 1. dicit Spiritus sanctus superueniens in Virginem, metem eius ab omni uitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu carnalis concupiscentiæ cor eius temperauit, atque mundauit.

Nos.

Sexta auctoritas Anselmi. li. 2. Cur Deus homo c. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit: Virgo tñ ipsa vnde assumptus est in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater sua: & cum originali peccato nata est: Et iterum ibidem dicit, Per futuram mortem filii, & illa Virgo, de qua natus est, & alii multi mundati sunt à peccato. Septima auctoritas Chrysostrami super Matthæum dicit quamuis Christus non esset peccator, naturam tñ humanam, de peccatrice suscepit. Octaua auctoritas Eusebii Episcopi Emisemi in 2. sermone natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, dicit, Annexu peccati originalis nullus immunis extitit, nec ipsa genitrix Redemptoris. Nona auctoritas sancti Remigii super Ps. 21. Deus Deus meus respice in me &c. dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita ut ex ea conciperetur sine peccato hō Christus Iesus. Decima auctoritas sancti Maximi in sermone de assumptione beatæ virginis dicit, Beata Virgo Maria fuit in utero matris sanctificata, & ab omni contagione culpæ originalis, antequam nasceretur, per spiritum sanctum mundata. Vndecima auctoritas Gerardi Epi, & Martyris in sermone natiuitatis Mariæ dicit, O felix puella, quæ concepta in p̄tō, purificatur ab oī p̄tō, & filium concipit sine p̄tō. 12. auctoritas Bernardi in epistola ad canonicos Lugdunenses dicit, Beata Virgo post conceptum in utero iam existens sanctificationem creditur accepisse, q̄ excluso p̄tō sanctam fecerit eius natiuitatem, nō conceptionem. 13. auctoritas beati Antonii de Padua nostri ordinis minorum in sermone de natiuitate Mariæ dicit Beata virgo fuit in utero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine p̄tō nata. 14. auctoritas sancti Bernardini nostri ordinis minorū in sermonum suorum. 3. opere incipiēte, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine sermone. 4. qui incipit, Sicut sol oriēs mundo &c. dicit Tertia fuit sanctificatio maternalis: hæc remouet culpā originale, cōfert gratiam, & remouet pronitatem ad peccatum mortaliter, & uenialiter: & hæc fuit in Virgine matre. 15. auctoritas est beati Tho. 3. par. q. 27. ar. 2. qui licet olim prius in 1. sen. dist. 17. art. 4. ad 4. argum. & dist. 44. art. 3. ad 3. & in glossa magistri, & in tractatu super Ave Maria aliud dixerit: tñ ubi supra contra conclusionē eadē tenet cū aliis antiquis doctoribus scholasticis: Itē Alex. Alen. 3. par. q. 9. art. 1. Item Bonauen. in 3. di. 3. q. 1. art. 2. sic expressē dicit, Dicendū est q̄ beata virgo fuit concepta in p̄tō originali, & q̄ eius sanctificatio subsequuta est peccati originalis contra-

tionem. Hic modus dicēdi est cōior, quia ferē oēs id tenent: & rationabilior, quia esse naturæ præcedit esse gratiæ: & securior, quia magis consonat pietati fidei, & sanctorum auctoritati. Hęc ille. Ad idē sunt Henricus in 15. quodlib. q. 13. & Greg. Arimi. in 2. dist. 30. q. 2. Durandus, & Palud. in 3. dist. 3. & Floren. 1. par. sum. tit. 8. c. 2. & B. Vincentius in sermone de conceptione, & magister de Castronouo de conceptione beatæ Virginis, & Turrecremata, & Ioannes de Neapoli in quodlibeto, & tandē Caieta. in quodlib. & tota ferē caterua Thomistarum.

Respon. dupliciter. Primò ad minorem q̄ oēs præfatæ auctoritates, & aliæ similes, præsertim generaliter loquentes intelliguntur q̄ ex natura sua, & in debito, oēs sunt obnoxii p̄tō originali, & actuali: & de facto ipsum contraherent, nisi ex gratia, seu ex priuilegio speciali præferuerentur (ut creditur de beatâ Virgine, ut dictū est) sicut & Ambr. li. 3. de Trini. ait. Ois creatura, et angelus, p̄tōrum capacitati obnoxia est: sola. n. est à p̄tō immunis, & immaculata sempiterna diuinitas secundū Mat. 19. Nemo bonus, nisi solus Deus, s. de se, ex natura sua, & necessariò. Sæpè nanq; scriptura sacra, atque doctores de persona: aut de re aliqua aliquid enunciat, ut ipsa de se, aut ex natura, seu conditione, aut merito proprio est, aut esset: non secundum quod extrinsecus accidit, aut superuenit ex gratia. Et ita uerè dicitur q̄ nullus hō, aut ex filiis Adæ, aut ex concubitu maris & fœminæ conceptus, aut natus, uenit in mundum sine p̄tō: sed hūc sensum habet, q̄. s. secundum cōditionē humanā, legemq; cōem: aut secundum quod descendit naturaliter ex Adam per maris, & fœminæ cōmixonē nullus immunis est à p̄tō: cum quo tñ stat q̄ per gratiam, quæ superat naturā, aut ex priuilegio sp̄ali (quale creditur i beata virgine fuisse) contrariū sit, & immunitas à peccato constituatur. Et hæc glossam, & intellectu faciunt prædictæ auctoritates doctorum, sicut auctoritates sacre scripturæ, ut supra in respon. ad secundum argu. & superius conclu. 5. latius habetur.

Si contra hæc solutionē replicet Caiet. in quodlib. ubi supra, dicens, q̄ licet prædicta glo. ualere possit quoad auctoritates loquētes generaliter de oībus, non tamen quoad expressē loquentes de beata Virgine: Tū primò, quia ly in debito, de se, aut ex natura sua, est conditio secundū quid, & diminutiu: auctoritates aut præfatæ absolute, & simpliciter dicunt de beata virgine, q̄ habuit peccatū originale, sicut de aliis hominibus idē simpliciter aiunt: ergo intendunt q̄ non solū in debito, & secundū quid, sed q̄ et simpliciter de facto, ut alii hoīes, id cōtraxit. Nā si aliter intendissent, utiq; id alicubi expressissent de beata Virgine sp̄aliter, nō. n. deerant illis uocabula, quibus id aliqñ explicarent, sicut neque nunc desunt doctoribus modernis oppositū opinātib; nisi fortē (quod absit) ex ignorantia, aut ex maleuolentia, aut dissimulatione talis expressio ab eis omissa esset. Tū et 2. quia ex eo q̄ prædicti doctores explicant B. Virginem subiacere legi cōi in sua conce-

Respon. 1.

Replica

Respon. ad replicam.

Replica. 2.

Respon. ad 2. replicam.

Nos.

conceptione cum originali peccato, ut alii subiacent, & ipsam excipiunt à lege cōi aliorum induratione peccati originalis, dicentes ipsam ex priuilegio statim post conceptionem multò ante natiuitatem sanctificatā, constat prædictos doctores seruantes priuilegia beatæ Virginis nullum de præferuatione eius priuilegium admittere uoluisse.

Respon. negando q̄ doctores dicāt q̄ beata virgo habuit simpliciter, siue absolute peccatum originale: si. n. sic loquerentur, profectò glossa dicens q̄ illud habuit ex debito destrueret textū: quia idē esset, ac si dicerent quod non habuit illud absolute: id quod eorum uerbis repugnaret, ut replica procedere uidetur. Conceditur autē q̄ doctores simpliciter, siue absolute dicunt quod beata virgo habuit peccatum originale: quod pōt intelligi, uel q̄ in debito, seu ex sua natura: & hoc est uerum: uel et de facto, quod negatur, & quod talia uerba talē glossam patiantur, sicut & textus sacre scripturæ, iam supra uisum est: Nam si eam non admitterent, ita esset contra fidem, & contra sacra scripturā talis opinio, seu conclusio. 6. cuius oppositum supra conclu. 3. & 5. et secundum Tho. & Caietanum dictum est: maximè, quia hæc conditio ex se, & ex natura rei, quia respicit naturę substantiā, quam scire, ac diuidere ab iis, quæ extrinsecus, & raro accidunt, ac doctrinam, & regulam generalē maximè attinet, non est conditio propriè diminuens, & sniam restringens: sed rei naturam, & legem ostendens, & explicans: ut sic sciamus quid ex lege, & ex nostra natura simus, quid deinde ex gratia, & de facto habeamus.

Si iterum replicetur cum Caietano ubi supra quod istæ contradicunt. Maria cōtraxit originale, Maria non cōtraxit originale: idē si ista negatiua est uera, illa affirmatiua est falsa. Sed si faceret illū sensum quod. s. contraxit in debito, & non in facto esset uera, & negatiua falsa. ergo non facit illum sensum, neque admittit illam glossam.

Respon. si in eodem sensu uniuocè accipiantur, contradicunt, aliàs non: idē distinguendę sunt. Et propter uitandum scandalum iam in cōi locutione ad populum intelliguntur quod de facto cōtraxit, uel non contraxit originale. Idē illa affirmatiua simpliciter negatur & negatiua cōceditur: quāuis doctores antiqui, absolute dicentes quod cōtraxit originale, sint exponendi, quod in debito illud contraxit: quod cōceditur cum hac explicatione, & nō aliter, ut supra, & conclusione quinta dictum est.

In quo nota secundum Catharinum, ubi supra, quod non semper quærendum est quid sancti intēderint: sed quid, & quomodo dixerint: quia non est inconueniens dici multa à sanctis, quæ possunt, & debent exponi secundum ueritatem, licet ipsi fortē in iis uerbis ad eam non intēderint, eò quod Deus magis habet prouidentiam in eorum dictis propter alios, quàm in eorum mente. Et hoc idē ait Caietanus. 3. par. q. 78. art. 1. & in quodlibeto. 1. de auctoritate Papæ, & concilii, exponens quædam uer-

ba concilii Constantien. & Basilien. ad uerum sensum, ait, Etsi glossas nostras contra intentionem auctorum aliquis dixerit esse, respondebo primò quod ego homo sum, & uideo solū quæ foris sunt quoad ipsa decretorum uerba, Deus autem intuetur cor &c. Hęc ille. Igitur auctoritas scriptorum potius ex dictis, quàm ex mente nunc hauritur à nobis: quia Deus propter communem utilitatem magis præseruat eos, ne falsa scribant, quàm ne falsa opinentur. Sic & Cayphas fecit loqui uera: licet ipse aliam mentem, & intentionem habuerit. Vnde & B. Thom. sæpè uerba Augustini, & aliorum ad bonum, & uerum sensum etiam torquere conatur, non ignorans etiam aliud eos intendisse. Et tandem ipse Caietanus ubi supra in quodlibeto de conceptione ait. Omissa igitur superflua curiositate quid opinatus fuerit in re clarificata hic aut ille theologus, sufficere nobis debet ex solido fundamento ueritatem agnoscere. Hęc ille. Sed hanc sententiam Catharini ego limitarem, ubi de doctorum sensu, & mente dubium esset: aut ubi constaret tūc spiritu sancto permotos, uelut Cayphas, ita fuisse locutos: aliàs ad eorum mentem ipsorum uerba accipienda sunt: quia euangelium & ueritas secundum Hier. non in foliis, sed in sensu uerborū est: & secundum Arist. uerba sunt signa eorū, quæ in mēte sunt.

Alio modo ad supra dictum 3. argu. principale. Respon. ad maiore quod licet regulariter ita sit q̄ ut ubi dicitur, doctoribus antiquioribus standum est in rebus fidei, & sensu scripturarum: nō tñ semper in omni casu & materia: nam aliqñ licitum est ab eis dissentire, & cum modernis sentire. Nā hoc et ait idem Caietanus 2. 2. q. 1. art. 7. quod. s. nō obstante quod antiqui sint doctiores, & magis illuminati regulariter in rebus fidei: nō tñ est negandum quod et post Christum una posterior ætas habeat in supra dictis doctores aliquos præstantiores aliqua ætate, licet non omni anteriori: quia nunquam fuerunt, aut erunt Apostolis doctiores, sicut nec perfectiores. Hęc Caietanus ad nostrum propositum. Et quidem meritò: nam quoad scientiam infusam per temporum successionem quotidie magis ecclesia diuinitus illustratur, & maximè quoad speciales casus, atque materias, secundum Dani. 12. Pertransibunt tempora, & multiplex erit scientia: Et Hieronymus in prologo super euangelia qui incipit, Plures fuisse &c. ubi ait. Ecclesiam introduxit rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultæ misit manum suam &c. Et idē comparatur auroræ consurgenti, id est procedenti. Canti. 6. quia scilicet successu temporis magis diuinitus illustratur: Et quoad scientiam acquisitam est idem iudicium præcipue quoad aliquam materiam particularem, qualis est hæc: quia magis est inuestigata ueritas à modernis, propter controuersiam magis in his, quàm in temporibus antiquis, emergentem. Neque enim tota scientia, & ueritas finita est in antiquis; sed tempus est repertor omnium,

Respon. 2. ad 3. arg.

ut hoc latè prosequitur Gerson, & patet experientia, & exemplis: quia dubitauerunt doctores antiqui aliquando de processione spiritus sancti à patre simul & filio, & de non rebaptizandis hereticis, de purgatorio, de sola pœna damni puerorum in limbo sine baptismo decedentium, de peccato originali, de animabus non creatis simul ab initio mundi, & de non immisis per traducem, de absentia substantiæ panis post consecrationem, de assumptione beatæ Virginis ad cœlum corpore & anima, & de multis aliis tangentibus sacramenta: de quibus iam his temporibus non dubitatur. Ideo ait Gerson quod auctoritas doctorum modernorum non est minor, quam antiquorum, saltem in aliqua materia speciali. Nam & B. Thomas in 12. quodlib. ait quod non quęcunque dixerunt, aut scripserunt sancti sunt uera, & à spiritu sancto profecta: Et August. in donatistas, auctoritatibus doctorum contra rationes efficaces innitentes ait, Signum esse causæ à ueritatis neruo destitute, quæ solùmmodo in hominum auctoritate innititur. Et ita est in præsentia materia, in qua doctores antiqui scholastici specialiter de conceptione beatæ Virginis loquentes, non nisi opinatiuè locuti sunt: Nam si asseruissent, ut certum, quod per ecclesiam nõdum decretum erat de ea, utique errassent, putantes esse contra fidem, uel contra sacram scripturam quod non erat, ut supra conclu. 3. dictum est. Rationes autem quibus moti sunt sic opinandum constat nõ sufficienter probare suum intentum, ut patet, quia omnes optimè soluuntur: quod ipse etiam Caietanus. 3. par. q. 27. art. 2. expressè confitetur. Errauerunt igitur in hoc, sed sine pertinacia parati stare iudicio ecclesiæ, & eius ritui, quem nunc circa hoc habet, ut dictum est: sicut & alii doctores antiquiores circa alia piè, & sine pertinacia errauerunt, ut de Cypriano, Damasceno, Chrysostomo, & de aliis habetur in epistola Polycratis ad Victorem Papam, & Hieronymus refert contra Pelagium. Quibus non obstantibus dico quod multæ de auctoritatibus suprapositis, specialiter etiam de beata Virgine loquentes, non sunt contra conclusionem: nam & sine ulla uerborum uiolentia possunt facillè ad bonum sensum glossari, ut patet per singulas discurrèdo. Nam ad primam Augustini respon. quod ibi habet litera quod Maria mortua est propter peccatum Adæ, & loquitur de eius morte corporali, sicut & de morte Christi corporali: ita quod, quamuis priuilegiata fuerit à peccato originali, non tamen à morte corporali, propter peccatum Adæ, non quidem de facto contractum ab ea, sed contrahendum ex lege communi, aut cui erat obnoxia, nisi præseruaretur ne illud de facto contraheret. Nam mors, & aliæ pœnæ manserunt in ea, ut pœnæ, uel potius ut pœnalitates, seu conditiones, defectusq; naturæ à iustitia originali propter peccatum Adæ destitutæ, ad exercitium uirtutum, & meritum: & ideò dicitur beata Virgo mortua propter peccatum Adæ, non tamen propter peccatum suum

originale, aut actuale, quod non habuit. Ad secundam auctoritatè eiusdem Augustini respon. loquitur de carne infecta, quæ secundum aliquos beata uirgo habuit usq; ad incarnationem uerbi diuini. fomite ligato quoad actum, aut secundum alios usq; ad animæ infusionem, ubi et ab originali præseruata est, aut potius secundum Catharinum ideò beata uirgo dicitur habuisse carnem peccati: quia secundum carnem cõtinebatur naturaliter in ea massa peccati obnoxia, quia processit ex semine, quod de Christo nullo modo dici potest: Ideò Christus non dicitur habere carnem peccati: Maria aut sic. Igitur de peccato originali nulla ibi fit mentio. Ad tertiã eiusdem Augustini respon. sicut & ad secundam præcedentem, ex ipsis uerbis ibidè. Et ad id ex lib. 2. de peccatorum meritis respon. quod intelligitur quod nullus omnino est sine peccato ex natura sua, uel saltem in debito, uti superius in 1. responsione dictum est: Nã constat quod de facto beata uirgo nullum habuit peccatum actuale: ergo idè de originali eadem ratione dicendum est. Ad quartam Ambrosii respõ. sicut ad secundam, & tertiã Augustini: & insuper quod ly in matre nõ habet litera Ambrosii, sed falsariè additum est: Et est sensus quod Christus in carne sua mortali passus est, quæ ideò obnoxia peccato dixit Ambr. quia reatũ, seu debitum pœnæ propter peccatum Adæ in se suscepit, ut pro nobis satisfaceret, sicut 1. Petr. 2. dicitur quod peccata nostra in corpore suo portauit: & ibi Amb. secundum id Ro. 8. & 1. Cor. 5. ait Christum pro nobis factum esse peccatum. Ad 5. eiusdè Ambr. & Bedæ, & Damasceni respon. de originali peccato nihil ibi dicitur: sed neq; de actuali debet intelligi, ut ex supradictis in 1. conclusione constat. Sed uel intelligitur de fomite, qui tunc omnino ablati est ab ea secundum magistrum, & alios, ut de hoc latius infra. q. 45. uel potius de purgatione naturæ, seu à priuata potètia respectu puritatis eius statim futuræ maioris per gratiã. Sicut, angeli sine macula dicuntur illuminari, & purgari ad fulgorè diuinæ maiestatis amplius suscipiendum: sic beata Virgo filium Dei conceptum splendorè gloriæ æternæ dicitur tunc purgari, i. pulchrificari magis, & mente, & corpore diuinitus aptari, & dignificari: & ea puritate nitere, cui omnis prior eius munditia, & sanctitas poterat aliquo modo sordida dici, atq; uitiosa: sicut Job. 15. & 20. habetur quod cœli, & stellæ non sunt mundæ in conspectu Dei: Et prædictum sensum Hieronymus ad Eustochium in sermone de assumptione melius expressit dicens. Ante ipsum conceptum sanè uterus virginis, quauis mundus, impollutus, & alienus à cõtatione peccati, quauis sanctus: tñ adhuc uilitate humanitatis induitur, ut ita dicã, ac si lana mūdissima, suoq; colore dealbata. Ad quã sanè cū accessisset spūs sanctus, quasi & ipsa eadè lana, cū inficitur sanguine muricis, uel cõtullii, uertitur in purpurã, uersa est & ipsa sine coitu in matre: ut non sit iam amodò quod fuerat, sed purpura uerissima ad indumentũ, & gloriã summi Regis aptissime dedicata: ut nulli deinceps uti ea usu fœmineo liceat, nisi Deo.

Hæc

Hæc D. Hiero. Ad 6. Anselmi rñdeo quod illa uerba sunt Bosionis discipuli ibi introducti, & arguentis, siue interrogantis: quæ Anselmus respondens ibi nõ approbat, neque reprobatur, sed dissimulat: quia de conceptione beatæ Virginis non erat quæstio, quam alibi tractandam præterit. Quod inde patet, quia ibi etiam dicitur quod & cum originali peccato nata est, quod nec Anselmus, nec alius catholicus unquam cõcessit, ut patet: & ita neque id, quod scilicet in iniquitatibus concepta est, ab eodem Anselmo approbatur: maximè cum alibi oppositum dixerit in lib. de exordio mundanæ salutis, ut hodie canit ecclesia. Si quid originalis peccati in propagatione matris Dei exitit: illud propagantium, non propagatè fuit &c. Et de conceptu uirginali ut supra in 7. probatione conclusionis habetur, quod de uirginè ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi. Alia autem uerba ipsius Anselmi intelliguntur de emundatione præseruatiua, qua excellentius aliis per Christum mūdata est. Quod si quis contendat Anselmum oppositum sensisse: dicam illum tunc illius fuisse opinionis, quæ nõ præiudicat, ut superius dictum est. Ad septimam Chrysostomi respon. primò, uel quod non est Chrysostomi, uel si est, propter eius reuerentiam glossatur de peccatrice nõ quidem de facto, sed in debito, ut supra: Vel secundò magis ad eius sensum dico quod fuit illius opinionis quod habuit originale, immò & actuale peccatum, ut supra conclusione prima dictum est. Nam ly de peccatrice, cum sit uerbale in trix, secundum propriam significationem frequentia potius actualium denotat, quam peccatum originale. Vnde sicut ponens actuale in beata uirgine refutatur, ita & admittens originale. Ad octauam Eusebii respondeo, si fortè tale quid ipse dixit, quod ego non uidi, intelligitur quod beata Virgo non fuit immunis à nexu peccati in debito: secus autem de facto, aut quod ille fuit illius opinionis, quod nihil obstat. Ad nonam Remigii respondeo sicut ad octauam præcedentem Eusebii dictum est: & insuper quod intelligitur de mundatione fomitis, aut naturæ respectiue, ut supra ad quintam responsum est. Ad decimam sancti Maximi respondeo sicut ad octauam Eusebii dictum est, & quod de emundatione præseruatiua intelligitur, ut supra ad sextam auctoritatè Anselmi habetur. Vbi etiam nota quod beata uirgo optimè dici potest ab originali peccato sanctificata, scilicet sanctificatione præseruatiua: licet melius id nomine præseruationis, quam sanctificationis exprimat, ut infra in responsione ad decimum argumentum principale dicitur. Ad undecimam Gerardi respõdeo quod expressè illius fuit opinionis: neque obstat, ut patet ex supradictis. Ad duodecimam Bernardi respondeo secundum Catharinum quod eius rationes nõ probant, nisi quod beata uirgo non fuit concepta de spiritu sancto: quod eius prima conceptio corporalis, puta seminis decisio in utero beatæ Annæ non potuit penitus esse sancta, quod & nos fatemur cū

B. Tho. 3. par. q. 27. arti. 2. quod etiam propterea non fuit immunis à peccato originali, sicut Christus, quod et nos ut uerissimum concedimus, quia illa ex sua natura peccato subdebatur. Quod autem ex gratia præseruante, & sanctificante in suæ secundæ conceptionis, uel animationis instanti, quo scilicet anima corpori eius organato infusa est, fuerit immaculata, & sine ira Dei: hoc ibi relinquit sub dubio subiiciens se ecclesiæ determinationi: qui, quia tunc hæc festiuitatem ecclesia non habebat, neque celebrabat festum huius immaculatæ cõceptionis, ideò opinatur eam non fuisse immaculatam, nec esse celebrandam, ut tunc communiter doctores opinabantur cum beato Thoma, Bonaventura, & aliis. Cuius tamen, uidelicet sancti Bernardi rationes ibi adductæ non probant sufficienter eius intentionem. Non enim præsupponenda est anima prius esse tpe, quod sanctificetur, quod tñ ipse uidetur assumere: satis est si prius esse natura intelligatur, sicut & angeli fuerunt simul in rerum natura, & in gratia: immò & prius homo Adam secundum Tho. ut de hoc latius infra in responsione ad octauum argumentum principale. Nec obstat huic sanctificationi præseruatiuæ commixtio coniugalis, etiam cum libidine, aut delectatione naturali: quæ sine culpa, & cum merito potuit esse, & creditur fuisse ex diuina reuelatione. Potest etiam semè infectum morbida qualitate, aut fœditate alia quacunque purgari diuinitus ante animationem: in qua, & non ante, contrahitur peccatum originale: in qua et animatione, uel animæ infusione nulla libido est, ut patet: ut de his latè agit Gabriel in 3. dist. 3. q. 1. art. 2. Igitur, licet Bernardus sic fuerit illo tempore opinatus, quia tunc ecclesia hoc festum conceptionis non celebrabat, constat si hoc tempore, quo ecclesia id celebrat, fuisset, quod aliter nobiscum, & cum ecclesia opinaretur, atq; sentiret: ut et ab aliquibus fertur dixisse in quodam tractatu super Salue Regina: qui nec creditur esse suus, neque eius sapit stylum: sed neque ibi expressè quicquam tale legitur: nisi ut dictum est. Ad 13. beati Antonii respondeo quod in suis sermonibus, qui in his partibus habentur, nihil tale reperitur. Sed esto quod ita legatur, intelligitur de sanctificatione præseruatiua, uel nihil obstat illum illius fuisse opinionis cum sancto Bonaventura, & reliquis doctoribus illius temporis, quo ueritas hæc nondum in ecclesia erat manifesta, ut supra dictum est. Ad 14. similiter respon. ut ad proximè præcedentem. Ad quintamdecimam respondeo quod expressè fuerunt illius opinionis, quod nihil obstat: Nam si id ita senserunt, quia ecclesia tunc hoc festum non celebrabat: nunc autem quando id celebrat liquet quod aliter cum ecclesia piè sentirent, ut supradictum est. Et idem responderetur ad omnes alias eiusmodi doctorum auctoritates, etiam si mille eorum centuriæ in oppositum afferantur. Et ita patet plena responsio ad tertium argumentum principale.

Quartò principaliter ad idè arguitur, quod beata

Virgo fuit concepta naturaliter cum feruore libidinis, ut omnes alii, quamuis sine culpa generantium: ergo & cum peccato originali. Patet consequentia secundum Bernardum, ubi supra ad canonicos Lugdunen. & Augustinum de consecra. dist. 4. ca. quilibet; & communiter doctores: & quia ubi est eadem causa sequitur idem effectus: causa autem peccati originalis est naturalis propagatio ab Adam ex semine infecto, & generatione libidinosa, quæ in beatæ Virginis fuit conceptione naturali, igitur &c.

Respon.

Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quod illa maior solum est uera in propriis, & ueris causis efficientibus naturalibus, circa subiectum eodem modo dispositum, & ubi non sit impedimentum: secus si desit aliqua conditio de prædictis, ut latius probat Angest. in morali. ca. 3. & sic est in proposito: nam peccati originalis nulla est effectiua causa naturalis: sed solum est uoluntas diuina sic statuens propter peccatum Adæ quod fuit causa demeritoria: semen autem infectum, aut generatio naturalis libidinosa, est conditio, aut uia, seu causa sine qua non haberet uim prædictum Dei statutum. Item potest impediri per gratiam animæ concreatam ne talis effectus peccati originalis ei incompatibilis consequatur, id quod creditur in beata Virgine factum esse per speciale priuilegium præseruationis.

Arg. 5.

Quintò principaliter ad idem arguitur ex parte effectus peccati originalis: quia ubi est idem specie effectus, ibi est eadem causa: sed in beata Virgine fuerunt effectus peccati originalis, puta mors, passibilitas, uerecundia, concupiscentia, seu fomes saltem ad tempus, nam certè si coram aliis nudaretur, uerecundaretur, quæ omnia sunt pœnæ, seu pœnalitates propter peccatum Adæ, seu originale, in nobis derelictæ, ut patet Rom. 5. Propter peccatum mors: & de consecra. dist. 4. ca. placuit: neque tales pœnas ipsa beata Virgo uoluntariè assumpsit, ut Christus pro nostra redemptione: ergo in ea fuit causa, puta peccatum originale. Patet consequentia, quia aliàs iniuste his pœnis sine culpa puniretur à Deo.

Respon.

Respondeo primò ad maiorem sicut in præcedenti quarto argumento responsum est cum illis limitationibus de causa naturali respectu effectus, & è conuerso, quod potest esse similis effectus sine illa causa: idè; ex priuilegio: Insuper non est illa maior uniuersaliter uera, etià si illo modo limitetur: nam & potest facilè instari in naturalibus, & moralibus: ut communiter instatur à doctoribus de calore, qui est ab igne, & à sole: & de assensu opinatiuo à ratione probabili, uel auctoritate, ut de his Angest. in morali c. 3. agit. Secundò etiam si omninò concedatur illa maior, ad minorem respondo negando illos esse proprios, & immediatos effectus peccati originalis: sed est carentia, seu priuatio gratiæ in anima, aut secundum Thomam est carentia nitoris animæ propter absentiam gratiæ pro-

ueniens à culpabili amissione iustitiæ originalis, seu à reatu culpæ, in qua stat formalis ratio peccati originalis, ut supra q. 10. dictum est: Fomes autem, seu concupiscentia inordinata in corpore, & anima, quamuis sit præcipuus effectus peccati originalis, non fuit in beata Virgine, saltem quoad actum; immò & fortè neque quoad habitum, uel substantiam, ut infra. q. 45. habetur de hoc, & de uerecundia beatæ Virginis. Sūt igitur isti effectus secundò, uel mediatè, ex originali peccato provenientes, & ita negatur minor. Tertio etiam si maior, & minor concedantur, negatur consequentia: quia per speciale gratiæ priuilegium est impedita causa, scilicet peccatum originale, & remanserunt in beata Virgine effectus illi pœnales ad meritum & exercitium uirtutum, sicut in nobis post baptismum, & in Christo ad nostram redemptionem. Ideò neque iniuste in hoc punita est: ex quo prædictas pœnas non accepit in punitionem alicuius peccati sui de facto in ea existentis, quod nunquam fuit: sed ex causa dispensatiue, ut dictum est. Temporales nanque pœnæ, seu pœnalitates non semper propter peccatum proprium infliguntur, aut permittuntur à Deo: sed sæpe ad gloriam Dei, & ad meritum, & ad aliorum exemplum, & propter peccata parentum. Et ita in proposito dici potest quod propter peccatum Adæ, seu originale, quod beata Virgo in debito tantum contraxit, cui obnoxia erat ex se, nisi præseruaretur ne illud de facto contraheret, prædictas pœnas naturales incurrit toti naturæ communes; ut Augustinus dicit quod propter peccatum mortua est, ut supra in responsione ad primum argumentum dictum est.

Sextò principaliter ad idem arguitur, quia speciale priuilegium Christi est concipi sine originali: ergo negandum est Virgini, ne illi coæquetur.

Arg. 6.

Respondeo, quod speciale priuilegium Christi est nullum habere peccatum in facto, nec in debito: quia ex natura suæ conceptionis supernaturalis sine semine uirili nullo modo erat obnoxius illi peccato: & hoc modo negatur beatæ Virgini: cui solum hanc tribuimus excellentiam sub Christo quod ipsa habuit ex eius gratia, & meritis, propter eius honorem immunitatem ab originali de facto, quam ille habuit ex natura, ut supra declaratum est. Non igitur Maria Christo æquiparatur in hoc, sicut nec in aliis excellentiis utriusque communibus, quia aliter & aliter illis conueniunt secundum Hieronymum in sermone assumptionis. Vnde Albertus Magnus super Missus est Luc. 1. Quod nascetur ex te sanctum, ait quod multa in scripturis, sententiisq; doctorum de Christo dicuntur tanquam singulari modo illi conuenientia, quia scilicet ex natura sua, & essentialiter illi conueniunt: quæ tamen ex gratia similiter aliis sanctis, & præcipue beatæ Virgini conceduntur: ut est id, quod canit ecclesia, Tu solus sanctus &c. Et Dominus possedit me in initio uiarum suarum. Prouer. 8. Adde quod licet in conceptione, & natiuitate sancta, & etiam

in tota

in tota vita sine ullo peccato Christus, & beata uirgo æquiparentur, aliter, & aliter, ut dictum est: Christus tamen in multis aliis, & simpliciter eam excedit, utpote qui conceptus de spiriui sancto, & statim perfectus homo, uiator, & comprehensor fuit; & ita non ualet illi consequentia: alioqui eodem modo argueremus apostolos in excellentiis simpliciter, uel in miraculis Christo æuari: quia uidelicet eadem & interdum maiora signa fecerunt. Ioã. 14. Maiora horum faciet: at, quia eius uirtute fecerunt, non tam ipsi, quam Christus per illos ea fecit; longoque post se interuallo eos reliquit.

Argumen. 7

Septimò principaliter ad idem arguitur: quia beata uirgo fuit decimata in lumbis Abrahæ secundum Aug. quia erat tunc in Abraam secundum rationem feminalem quo tempore ipse obtulit decimas Sacerdoti Melchisedech: per quem signatur Christus offerens se ipsum patri pro omnium redemptione: & illæ decimæ significant omnes per Christum redimendos, ut Gen. 14. Maria autem eguit Christi redemptione, ut patet: ergo de facto fuit decimata, & per consequens in peccato originali: non enim nisi pro peccatoribus significatis in decimis illis obtulit Abraham.

Respon.

Respondeo conceditur antecedens, sicut probatum est: & illud concedit Marsilius, quamuis alii illud malè negent: sed negatur uelima cõsequetia: quia fuit præseruata ne de facto peccatum contraheret: sicut præseruatiue redempta est. Et ad probationem dico quod pro peccatoribus in facto, uel in debito figuratè obtulit decimas Abrahæ, & uerè passus est Christus, & talis fuit beata uirgo, scilicet solum in debito peccatum contrahens, ut sepè dictum est.

Argumen. 8

Octauò principaliter ad idem arguitur: quia si de facto beata uirgo nunquam fuit mortua, aut captiua peccati originalis, ergo neque unquam fuit propriè, aut uerè ullo modo etiam præseruatiue redempta per Christum. Patet consequentia. Tùm primò, quia secundum Zozimum Papam, ut supra conclu. 5. habetur, nullus, nisi peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui per peccatum uerè fuerit ante captiuus: ubi nota ly uerè fuerit ante captiuus. Tùm secundò, quia generatio, & esse naturæ est prius, quam regeneratio, & quam esse gratiæ.

Respon.

Respondeo negando consequentiam: & ad primam probationem ex Zozimo Papa dico quod loquitur de redemptione non præseruatiua, sed reuatiua post casum in mortem, & captiuitatem de facto contractam, ut patet ex rationibus, & eius intento ibidem in Epistola Augustini 157. ad Optatum, ubi de baptizatis agit per baptismum liberatis à peccato: Nam & implicat quod quis sit præseruatiue redemptus, quodque fuerit de facto ante captiuus: sufficit quod in debito, ut sepè dictum est.

Ad secundam probationem respondeo secundum Scotum concedendo antecedens, & cõsequentiam de prioritate naturæ, seu præsuppositionis, quia, scilicet præsupponitur, & præintelligitur esse natu-

ræ animæ, seu personæ ad esse sub peccato, seu ad esse sub gratia: quia prius naturaliter est in se, quàm sub aliquo accidente, aut quàm in ordine ad aliud, ex quo quantum est ex natura sua illud non includit aliud. Similiter dico quod in tali prioritate naturæ beata uirgo prius fuit priuata gratia, & fortè etiam in originali, quàm in gratia: quia quantum est ex natura subiecti, quod est prius natura, utroque oppositorum ei conuenientium, prius naturaliter esset, aut præintelligitur esse sub priuatione, quàm sub forma opposita. Sed ex hac prioritate naturæ non sequitur uilla prioritas temporis, aut quod de facto ita fuit in executione pro aliquo temporis momento: Ideò nil concluditur ad propositum, ubi de prioritate temporis agimus: de qua negatur antecedens & consequentia huius secundæ probationis: quod patet, quia etiam secundum Thomam angeli, & Adam fuerunt simul tempore in esse nature, & gratiæ creati, similiter & anima Christi, & similiter de beata uirgine credendum est.

Argumen. 9

Nonò principaliter ad idem arguitur, quia si beata uirgo de facto nunquam fuit in originali, neque mortua, siue captiua, ergo, neque in debito, neque illi peccato obnoxia; Consequens est falsum, ergo & antecedens. Nam consequentia probatur: quia si uerè fuit obnoxia morti, uel peccato, ergo aliquando fuit uerè in eo peccato, uel morte: & tunc querò quando. Nam antequam sit, non potest quisquam dici obnoxius morti, uel peccato: quia si est obnoxius, iam est. Neque postquam fuit: quia iam præseruata ab originali non mansit in ea amplius debitum illud contrahedi, sicut neque post baptismum. Neque in primo instanti temporis, quo incepit esse simul & in gratia: tunc enim non potest iam dici obnoxia peccato, sicut nec post, quando habebit gratiam, per quam peccatum & debitum illud simul tunc remittitur, ut in baptismo: relinquitur ergo quod aliquando fuit obnoxia peccato originali, quando ipsa uerè erat, & non simul tunc erat in gratia: Et ergo tunc iam non solum in debito, sed & de facto in peccato, & eius morte, seu captiuitate erat. Hoc argumentum facit Syluester in summa.

Respon.

Respondeo secundum Catharinum negando cõsequentiam: & ad eius probationem negatur etiam cõsequetia: & ad eius probationem, ubi queritur quando fuit obnoxia peccato, dico quod antequam fuisset in rerum natura: & negatur quod ibi dicitur neminem, scilicet, dici obnoxium alicui, antequam sit: negatur etiam consequentia, si est obnoxius, ergo est. Dico enim quenquam & esse, & dici posse obnoxium peccato, quando nondum est in rerum natura: sufficit, quod sit in potentia, uel uirtute. Quod patet, quia sanctus Ambrosius ait quod Adam obligauit posteritatem, quæ tamen non nondum realiter erat, quando ille peccauit: & ad Roman. 5. habetur quod omnes in Adam, scilicet peccante peccauimus: & Hebr. 7. Leui decimatus fuit in lumbis Abrahæ, cum ille obtulit decimas Melchisedech: & Beatus Thomas ait. Car-

nem

nem Christi in patribus obnoxiam fuisse peccato: cum tamen nondum caro Christi realiter esset in rerum natura. Sic & Maria, antequam esset in rerum natura, obnoxia fuit peccato, & captiuitati: quia erat in potentia, seu virtute in semine, ex quo ipsa formata est, & in diuina cognitione: ideo negatur consequentia, Maria est obnoxia peccato, ergo est. Quia arguitur à secundum quid ad simpliciter, sicut si argueretur, Est in potentia, seu virtute: ergo est. Est obligatus hæres meus ad hoc, ergo hæres meus est. Vnde sicut fructus arboris dicuntur uenditi, uel etiã læsi pro quando fuerint, antequam sint, dum arbor, in qua uirtualiter continentur, venditur uel læditur, sic Maria in semine parentum uirtualiter existens dicitur obnoxia peccato; quia inde traheret necessitatem incidendi de facto in ipsum originale, nisi ab eo per gratiam præseruaretur, quãdo incipit esse, ut sepe dictũ est: Quãtò magis, quod nos non dicimus, quod Beata Virgo fuerit unquam peccato obnoxia, aut quod unquam in debito ipsa illud contraxit ly unquam aut ullo tempore non dicimus, sed quod ex se, & ex conditione suæ naturæ, quod est esse obnoxia secundum quid, illud contraxit? quæ tamẽ simpliciter, aut de facto nunquam illud contraxit? neque illi unquam obnoxia fuit propter gratiam præseruatam, ut declaratum est. Quare à secundum quid ad simpliciter argumentum malè procedit.

Decimò principaliter ad idem, & contra tertiam conclusionem arguitur, quia si cõclusio esset uera, sequeretur quod ordo prædicatorum, & alii celebrantes sanctificationem, & non conceptionẽ Beatæ Virginis, celebrarent mendacium, uel errorem, & per consequens peccarent.

Item si non liceret sentire, aut agere contra ritum, & celebrationem ecclesiæ Romanæ, & aliarum ecclesiarum particularium: ergo peccant tenentes Beatam Virginem in originali peccato conceptam esse, quod concedere est contra tertiam conclusionem supra dictam.

Resp. ad primum negando sequelam dico. n. quod celebrantes sanctificationem Beatæ Virginis non celebrant quod fuit in originali concepta; neque id intendunt ullo modo, etiam præsuppositiue: sed solũ celebrant eius immunitatẽ ab originali, quandoque & quomodocumque id factũ fuerit, relinquendo sub dubio quando & quomodo id factum fuerit secundum Thomam tertia parte q. 27. art. 2. Sanctificatio enim per se non dicit, neque præsupponit culpam, à qua fiat purificatio: sed solum per accidens. Nam secundum Thomam tertia parte q. 34. art. 1. Sanctificari per se & propriè est fieri sanctum de non sancto priuatiue: per accidens autem est de contrario positiue existente, scilicet de peccatore emundari & fieri sanctum: quæ duplex sanctificatio innuitur prima Corinth. 6. Sed abluti estis, scilicet per amotionẽ sordium peccatorum: sed sanctificati estis, scilicet per accessionem gratiæ: ubi clarè distinguitur san-

ctificatio propriè, & per se, sumpta ab ablutione peccati. Et ita Christus propriè dicitur sanctificatus à patre: Ioan. 10. Quem pater sanctificauit &c. Sic in proposito Beata Virgo dicitur sanctificata à peccato propriè, & per se id est, sancta sine peccato: licet clarius & excellentius id importetur nomine præseruationis, quæ ab aliis sanctificatio præseruatina appellatur.

Ad secundum respondeo negando consequentiam: quia quauis nõ liceat dissentire ab eo, quod ecclesia Romana, & aliæ ecclesiæ cum eã uniuersaliter docent, & agunt, tanquã necessariò agendum, atque tenendum: ita quod nõ permittitur oppositum teneri, aut dogmatizari impunè, ut de assumptione Beatæ Virginis, corpore, & anima & de aliis eiusmodi. Secus autem ab eo, quod ut pium duntaxat, & probabilius tenendum, & celebrandũ consulit, & docet, & celebrat ecclesia: ita quod oppositum teneri & doceri permittitur ab ea, qualis est celebratio immaculatæ conceptionis, & cultus, & ritus eius, ut supra dictum est.

Quod si replicetur quod saltem peccato temeritatis, licet non peccato erroris, ex parte rei opinatẽ peccant oppositum tenentes: ex quo probabilior est opinio, & conclusio sexta supraposita. Nam temerè, & irrationabiliter agit qui minus probabile scienter eligit, & ait.

Resp. negando sequelam: quia non est probabilior opinio ipsis sequentibus oppositum: quauis in se, & quoad alios sit simpliciter probabilior: nã illi per probabilem ignorantiam à peccato excusari possunt; maxime si non ex sua praua affectione, sed ex ignorantia inculpabili talis opinio de immaculata Virginis conceptione minus probabilis illis effecta est. Et ita uidetur in proposito quod ecclesia nullo modo cogit ad huius, uel illius opinionis maiorem probabilitatem, seu ueritatem inquirendam, siue tenendam: licet suadeat, & ut magis piam, magisque probabilem amplectatur partem immaculatæ conceptionis, ut patet ex supra dictis. Vnde fit quod nullus tenetur facere quicquã ad prædictam ueritatem, seu maiorem probabilitatẽ huius, uel illius partis inquirendam: sed licitum est pro sua cuiusque affectione, & opinione huic; uel illi parti adherere, quousque per ecclesiam de terminetur.

Quod si ulterius replicetur quod opinio tenens immaculatam uirginis conceptionem sapit fidem: ergo opposita sapit hæresim, Consequentia patet, & antecedens probatur; quia benè sequitur. Omne reuelatum, & testificatum à Deo est uerum, & de fide tenendum: Immaculata autem conceptio Beatæ Virginis est huiusmodi, ut patet ex quarta probatione præfatæ sextæ conclusionis, saltẽ est id valdè probabile, quod & rationabiliter negari non potest, ut ibi probatũ est: ergo est de fide tenenda. Ecce quomodo conclusio hæc sequitur ex maiore, quæ est de fide, & ex minore, quæ licet non sit de fide, est tamen adẽdò probabilis quod rõnabiliter negari

gari non potest: ergo sapit fidem. Nam ea est diffinitio propositionis sapientis fidem, ut supra. q. 17. habetur.

Resp. negando antecedens, & ad eius probationem dico quod illa maior solum est uera, quando certò constat esse reuelatum, uel certificatum à Deo; non autem quando opinatum est. Igitur prædicta opinio, seu conclusio sexta solum est de probabilitate, seu pietate fidei; & opposita non quidẽ impia, sed non pia, neque tam probabilis est.

Quod si in illa maiori dicatur quod omne certitudinaliter reuelatum à Deo est de fide &c. iam procedit argumentum supradictum: Resp. quod tunc negatur minor ibi subsumenda: negatur enim rationabiliter quod hoc est certitudinaliter reuelatum à Deo, quauis probabiliter concedatur quod id reuelatum est, idque irrationabiliter negatur.

QVAESTIO QVADRAGESIMA QVINTA.

Vtrum in Beata Virgine fuerit aliquando fomes peccati.

RESPON. hic sunt duo puncta pertractanda: primum quid sit fomes, secundum utrum fuerit in Beata Virgine.

1. Opinio. Quoad primum est triplex opinio. Prima quod fomes est quædam qualitas morbida in carne existens inclinans appetitum sensituum ad intensius, & vehementius appetendum delectabilia, & maxime uenerea, præter, & cõtra rectam rationem: ita quod prædicta qualitas in carne tanquã quidã habitus naturalis valdè inclinatur, uel facit inclinationem naturalem appetitus sensitui ad delectabilia carnis esse uehementiorem, & præter naturalem, & per consequens deordinatam: sicut morbus facit calorem naturalem esse uehementiorem, & præter naturalem, & febrem, aut sitim, seu famem caninam, & ex consequenti sic deprimit mentem ipsi appetitui naturaliter condelectantem: ipsique menti adẽdò infecta est & dominatur: ne nisi cum magna difficultate possit ipsum appetitum sensituum tali morbida qualitate infectum, atque deordinatũ superare. Et actus istius fomitis, seu appetitus tali qualitate, seu fomite infecti, seu inclinati, dicitur rebellio carnis. Et hæc qualitas morbida permiffa est à Deo propter peccatum originale, vnde cũque aut quomodocumque proueniat, uel effectiue ab ipsius appetitus natura deordinata, aut derelicta à iustitia originali propter peccatum, aut aliunde contrahatur: modò sit, & subiectetur in omnibus membris, ut innuitur Rom. 7. Sentio aliam legem in membris meis &c. modò in appetitu, ut dicere uidetur Scotus; modò sit intensibilis & remissibilis quoad substantiam, & quoad actum simul: modò quoad actum tantum: modò non, secundum diuersas doctorum opiniones quoad hoc: de quo ad præsens nil euro. Et hanc opinionem quod fomes

fit prædicta qualitas morbida tenent ferè doctores antiqui, & multi moderni: & refert, & tenet cũ eis Gabriel in 2. dist. 30. q. 2. Et in 3. dist. 3. q. 2. ibi uideatur: Et ad idem est glossa Lucæ. 10. dicẽs quod Homo est vulneratus in naturalibus.

Secunda opinio, quod fomes est ipsa concupiscentia naturalis, uel aptitudinalis inclinatio appetitus sensitui ad sua obiecta delectabilia, originalis iustitiæ fræno propter peccatũ destituta. Itã quod ultra ipsum naturalem appetitum sensituum, seu ultra præfatam inclinationem eius naturalem aptitudinalem, quæ naturaliter est apta nata ferri ad ultimum depotentia in sua obiecta delectabilia, nihil aliud dicit fomes de formali, nisi quod sit relictus talis appetitus, uel inclinatio eius suæ naturæ propter peccatum, præter & contra rationem insurgere, & actualiter inclinare, & dominari. Nam talis inclinatio, cũ sit naturalis, certè fuisset in homine in puris naturalibus constituto: & ei non fuisset tunc pœna, sed natura, cũ nõ esset pp peccatũ inflicta: in statu autẽ innocentie tanquã quodam fræno iustitiæ originalis dulciter reprimebatur, & reificabatur talis inclinatio sub ratione. Nunc uerò in statu naturæ lapsæ destituta fræno prædictæ iustitiæ originalis ut fera rediit ad suam naturam feralem, & impetu suo naturali effrenis fertur in sua obiecta delectabilia præter, & contra imperiũ rationis: & adẽdò trahit mentem, seu uoluntatem naturaliter appetitui sensitui condelectantem: quod nisi difficulter nimis ei nõ plenè resistit, quin aliquo modo scilicet, formaliter, uel interpretatiue uoluntariè consentiat, aut condelectetur. Et talis concupiscentia naturalis relictæ suæ naturæ præter & contra rationem insurgere, & actualiter inclinare, & dominari, ut dictum est, dicitur fomes, sensualitas, tyrannus, & lex membrorum, Rom. 7. Dicitur & vulnus naturæ, & morbus eius, & infirmitas: quia cũ natura hominis rationalis sit operari secundum rationem à quo per sensualitatem cohibetur, donum iustitiæ originalis sensualitatem continens perficiebat hominem in naturalibus: cũ prohiberet ne per sensualitatem impediretur opus rationis huiusmodi naturale: Ob idque priuatio illius iustitiæ originalis fuit plaga, & vulnus in natura, seu in naturalibus: quatenus homo indè relictus est incursionibus, & rebellionibus carnis patens, atque subiectus, ut non possit eis plenè dominari: neque iuxta naturam suam rationalem perpetuò operari. Quò fit ut nunc homo cum solo originali peccato, uel cum fomite prædicto seclusis habitibus aliis non uehementius feratur in sensibilia, neque sit magis procliuus in malum, quã si esset in puris naturalibus. Nam solum differunt sicut moles ab alto cadens impedita prius, & postea allato impedimento quæ quidem equali uehementia cadit, antequam retinetur, & postq̃ obstaculum remouetur. Ecce ergo quare dicitur morbus, vulnusque naturæ, seu naturalis. Dicitur enim lex carnis, & tyrannus: quia non aliam sequitur

tur normam, quàm voluptatem carnis, vel delectabilia sensus: & idè nos vt tyrannus de arce, & cæcumine rationis deturbat. Fomes denique peccati idè dicitur, quia uel est effectus peccati, uel quòd nomè significat, quia inclinat ad peccatum, & fomentum est, alimentumque uitiorum, quæ còsensu uoluntatis indè allectè committimus.

Hanc opinionem tenet Scotus, & multi alii, etiã antiqui scholastici in secundo dist. 30. 31, Et durandus in 3. dist. 3. q. 3. Et Caietanus prima secundæ q. 109. art. 2. & q. 82. art. 1. Et magister Soto la tius de natura & gratia lib. 1. cap. 13. Et ad idem est Angest. in moralibus ca. 15. & alii moderni, & Angest. ibidem dicit hanc opinio. esse Anselmi de conceptu uirginali cap. 5.

3. Opinio.

Tertia opinio est quòd fomes non est inclinatio naturalis ad delectabilia carnis, qualis esset in homine in puris naturalibus constituto &c. ut dictum est in secunda opinione, sed est inclinatio præternaturalis, & uehementius inclinans ad delectabilia sensus, seu carnis, & ad intensiorem actum, quàm rationis ordo requirit. Sicut febris est calor præternaturalis, & litis, seu fames canina est inclinatio præternaturalis ad suum obiectum, scilicet uehementius inclinans ad id, quod ordo naturæ requirit: Sic in proposito, nam in puris naturalibus inclinatio naturalis ad ultimum de potètia non tam uehementer, neque tam immoderatè inclinaret, uel ferretur in suum obiectum delectabile, sicut nunc fertur, & inclinat: sed sicut gustus, olfactus, & alii sensus ad ultimum de potentia, moderatè tamen feruntur in sua obiecta; sic inclinatio ad uenerè fuisset moderata. Nunc autem uehementior facta est, & immoderata, vt patet experientia: & idè dicitur fomes inclinare præter rationem: dicitur & còtra rationem: quia ratio uix ei dominari potest: immo ipsa inclinatio uehementior debito insurgens interturbat rationè, eiq; dominatur ne sub eius imperio pacari possit: licet uoluntas possit ei non consentire. Itaque talis inclinatio est à Deo deordinata in modo suo, & in suis actualibus inclinationibus, seu actibus uehementioribus, aut intensioribus debito producendis: habetque eandem conditiones, & effectus, quos qualitas morbida in prima opinione ferebatur habere. Et si quæretur unde prouenit talis uehementia, aut deordinatio, aut unde facta est præternaturalis illa inclinatio naturalis Respon. causa demeritoria fuit peccatum, causa permissiua Deus, causa effectiua extrinseca secundum aliquos fuit status serpentis seu potius causa effectiua intrinseca, seu materialis est complexio ipsa corporalis cum dispositionibus corporis per peccatum disfracsiati, seu distemperati. Nam per peccatum non solum anima, sed etiam ipsum corpus hominis est totum in deterius commutatū, ut ait concilium Triden. sess. 5. cap. 1. Constat autem ex disfracsiâ, seu distemperatione corporaliū humorum, & qualitatum, aut eorum corruptione ipsum corpus alterari; hominemque sic uel sic cor-

poraliter alteratum, & complexionatum uehementius in sua obiecta, quàm ipsum, uel alium non sic alteratum, & complexionatum. Itaque corpus hominis per peccatum in deterius commutatū est causa intrinseca illius deordinationis, seu uehementiæ præternaturalis inclinationis ad delectabilia carnis, ut dictum est.

Et hæc tertia opinio sicut declarata est probatur quoad omnes suas partes dupliciter. Primò quia quidditas, seu formalis, & intrinseca ratio fomitis non stat in hoc quòd sit inclinatio naturalis ad delectabilia sensuum: neque quòd sit ad delectabilia sensuum contra rationem, aut contra Deum, seu ad delectabilia illicita sensuum, quod idem est: neque quòd sit destituta iustitia originali, aut relicta suæ naturæ, neque in omnibus his simul: ergo stat in hoc quòd sit præternaturalis, aut præternaturaliter uehementius debito inclinaret ad delectabilia carnis, seu sensuum, & maximè ad uenerèa undecunque id proueniat. Consequentia patet; quia non est dare medium, neque aliud à prædictis in quo stare possit quidditas, aut formalis ratio fomitis. Antecedens autem probatur quoad primum, nempe quòd quidditas fomitis non stat in hoc quòd sit inclinatio naturalis ad delectabilia sensuum. Patet tùm primò quia sic sequeretur quòd ubique esset talis inclinatio, puta in uidendo pulchra, audiendo dulcem harmoniam, odorando, & gustando, & tangendo suauiâ, & delectabilia quæcunque, esset fomes, quod adfit: Tùm secundò quia cum naturalis inclinatio sit ab ipso datore naturæ simul & immediatè, iam fomes, qui est uitium & malum naturæ, & contra rationem, esset effectiue à Deo immediatè, quod iterum absit.

Secundò probatur dupliciter quòd neque quidditas fomitis stat in hoc quòd est inclinatio naturalis ad delectabilia illicita sensuum. Tùm primò quia etiam secundum Angest. ubi supra contingit inclinare fomitem ad bonum ut patet: quia contingit actum prius malum delectabilem, ad quem inclinabat fomes effici bonum continuatum, puta ad coitum cum Berta ante coniugium, & post coniugium: & per huiusmodi extrinsecam permutationem de malo in bonum non cessat fomes naturaliter inclinare ad eundem actum: cum sit naturale agens, neque ulla fiat uariatio eius, aut alterius actionem impediens, ut supponitur: ergo fomes ad actum eundem nunc bonum inclinatur qualiter prius: sicque nunc ad bonum, nunc ad malum inclinatur. Sed id ei per accidens prouenit, quòd scilicet sit, uel non sit prohibitum uel illicitum id ad quod inclinatur, ut hoc etiam ait Durandus ubi supra: quia tamen communiter & frequentius id delectabile, ad quod inclinatur, fomes, est illicitum: idè regulariter dicitur ad malum inclinare. Tùm secundò quia tunc omnis inclinatio corporalis ad delectabile illicitum esset fomes, ut inclinatio ad quiescendum, ambulandum, loquendum uidentur, & gustandum delectabilia quo tempore pro-

hiben-

hibentur, quod non uidetur. Nam & ab infirmitate naturali prouenire potest talis inclinatio, puta litis, & fames canina & deordinata, etiam tempore prohibito, uel ad cibum prohibitum, ut supra probatum est: Tertiò probatur quòd neque quidditas fomitis stat in hoc quòd est inclinatio naturalis destituta à iustitia originali, aut relicta suæ naturæ; quia extrinsecum est essentia, aut quidditati inclinationis naturalis, quòd ante fuerit frenata, aut contenta sub iustitia originali, seu alio dono: aut quòd iam sit destituta illo dono, uel non: manet namque eadem natura rei semper: & per aduentum, uel recessum doni extrinseci non mutatur: igitur si illa inclinatio naturalis ante aduentum iustitiæ originalis non erat formaliter, & quidditati uel fomes, sequitur quòd nec nunc relicta suæ naturæ: Et ulterius tandem sequitur quòd destituta à iustitia originali non dat illi inclinationi naturali esse substantiale, & formalem rationem fomitis.

Quod enim est extrinsecum non potest esse ratio formalis essentia rei: sed solum dicit causam, unde in nobis proueniat, & unde dicatur fomes peccati, quia scilicet à peccato prouenit, & quia ad peccatum inclinatur, ut supra dictum est. Quartò probatur quòd neque in omnibus tribus illis sit ratio fomitis, quia nil eorū per se, nec omnia illa simul sunt de intrinseca ratione formali, aut de essentia fomitis, ut patet ex dictis.

2. Ratio.

Secundò principaliter probatur hæc tertia opinio, quia per peccatum homo fuit non solum spoliatus omnibus gratuitis donis, de quorum numero est iustitia originalis: sed & vulneratus in naturalibus, ut communiter dicunt doctores in parabola Descendentes in hierico Luc. 10. & habetur in concilio Triden. sessione. 5. cap. 1. quòd totus homo ultra peccatum, quod incurrit, originale: etiã secundum corpus, & animam est in deterius commutatus. Hoc autem aptè intelligi non potest, nisi dicamus aliquam ægritudinem, seu deordinationem præternaturalem esse in carne, seu corpore hominis, & in inclinatione eius ad sensibilia, & maximè uenerèa, qualis non fuisset in homine in puris naturalibus constituto: ergo si non ponitur supradicta qualitas morbida; nec uidetur aliud aliquid; sequitur quòd præfata inclinatio præternaturalis, & uehementior debito sit ponenda & dicenda fomes peccati, ut omnia saluentur in ueritate. Et quamuis naturalia propter peccatum non sint à nobis ablata, sicut nec à dæmonibus: sunt tamen in nobis infirmata, & aliquo modo corrupta, ut supra dictum est. Idè & fomes dicitur languor naturæ à Beato Thoma prima secundæ q. 82. art. 1.

Et ad hanc opinionem uidetur accedere Beatus Anselmus de conceptu uirginali ca. 3. cap. 4. dicens quia primi homines peccauerunt: cum originaliter incorrupti haberent potestatem seruandi sine difficultate iustitiam; totum quod erat infirmatū, corruptum est. Corpus quidem, quia tale post peccatum fuit, qualia sunt brutorum animalium cor-

pora, corruptioni & carnalibus appetitibus subiacètia, anima uerò, quia ex corruptione corporis, & eiusdem appetitibus, atque ex indigentia bonorum quæ perdidit, carnalibus affectibus est infirma. Et quia tota natura humana erat in illis, tota infirmata, & corrupta est. Hæc ibi. Et ca. 5. ponit exemplum de fera, quæ fractis uinculis seruit & magis effertur. Sic inclinatio ad carnalia relicto freno iustitiæ originalis facta est uehementior, & ad instar bruti efferata est: magis inquam, quàm fuisset in homine in puris naturalibus constituto. Et iste dicitur fomes peccati, languor, & morbus, corruptioque naturæ, & vulnus illius propter peccatum, atque tyrannus, ut dictum est. Et forte doctores de prima opi. uel multi eorum uocauerunt qualitatem morbidam prædictam fomitem, quia est ægritudo, & corruptio naturæ: ægritudo autem largè dicitur habitus, seu qualitas ab Aristo. ut etiam refert. B. Tho. 1. 2. q. 82. art. 1. Et per hæc patet impugnatio secundæ opinionis: Nam prima opi. satis probabilis est; uel benè intellecta cum hac tertia opinione coincidit. Et sic patet primum punctum principale de qualitate fomitis.

Quoad secundum punctum, scilicet an fomes fuerit in Beata Virgine, est duplex opinio. Prima & communis tenet quòd fomes, id est qualitas illa morbida fuit quidem in Beata Virgine quoad substantiam usque ad incarnationem uerbi, non tamen quoad officium, seu effectum: quia, scilicet fuit ligatus, uel sopitus diuinitus ne exiret in suum actum ullo modo. Non enim fuit unquam in B. Virgine peccatum aliquod, neque primus motus, aut tentatio carnis, aut uitium aliquod rationem perturbans. In incarnatione autem uerbi fuit prædictus fomes omninò ablati ab ea, & extinctus, etiam quoad substantiam: quia tunc fuit Beata Virgo omninò ab illa qualitate morbida emundata; & remansit in ea inclinatio naturalis appetitus sensitui sine iustitia quidem originali, sed cum gratia eam in bono confirmante plenissimè: idque propter honorem, & puritatem corporis Christi ex ea tunc sola sine fomite prædicto formandi. Hanc opinionem tenent omnes ferè sancti, & doctores antiqui, & Beda, & Damascenus ex Lu. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. Et glossa ordinaria ibidem innuit: Et de scholasticis ferè omnes antiqui, & moderni, in 3. dist. 3. ut etiam Gab. ibidem. q. 2. refert, & tenet cum eis. Et doctores etiam de secunda opinione idem tenent, sed aliter & præcipuè Durandus in 3. dist. 3. q. 3. qui dicit quòd fomes quoad essentiam, & simpliciter, fuit in Beata Virgine: ligatus tamen, uel sopitus quoad actum usque ad incarnationem, ubi fuit omninò ablati: Quod sic probat. Quia fomes est appetitio naturalis appetitus sensitui ad delectabilia sensuum præter rationem: talis autem inclinatio non potest auferri ab ipso appetitu: quamuis actualis inclinatio, quæ est actus illius inclinationis appetitio naturalis sæpè impediatur. Sicut ab acci-

2. Punctum.
1. Opinio.

dente

dente non potest tolli quin sit aptum natum esse in subiecto: quãuis uirtute diuina impediri possit ne actualiter sit in subiecto, ut sit in sacramento eucharistię: quia talis aptitudo non est quid distinctũ realiter à natura rei: aut si est, eõnaturale, seu proprium inseparabile ab ea, ergo non potest auferri fomes ab ipso appetitu. Si ad hoc dicatur quod benè quidem conceditur quod ipsa aptitudinalis inclinatio appetitus in delectabile absolute non potest auferri, ut probatum est; benè tamen potest auferri illa inclinatio, quæ est præter rationem; quia illa est ex corruptione naturæ propter peccatum, quæ importatur nomine fomitis, aut sensualitatis formaliter. Contra hoc replicat Durandus quod id non potest fieri: quia una & eadem aptitudinalis inclinatio appetitus sensitui est, qua natus est ipse appetitus ferri in suum obiectum indifferenter, siue secundum imperium rationis, siue præter, aut contra: tota enim illa differentia est in actibus, seu in modo actuum, non autem in diuersitate inclinationum aptitudinalium; quia non sunt duę inclinationes, quarum vna sit à natura, altera autem à peccato; sed unica aptitudinalis tantum, & indifferens: quæ est à natura per se, à peccato autem per accidens, sicut à re mouente prohibens: quia, scilicet per peccatum amota est iustitia originalis, quæ prohibebat ne appetitus sensituius secundum suã inclinationem aptitudinalis ferretur in suum obiectum præter aut contra rationem: sicque impediēbat talem actum, sed non tollebat potentiam, seu aptitudinalis inclinationem, quæ erat in statu innocentũ, & fuisset in homine in puris naturalibus constituto: & ita patet quomodo fomes fuit in Beata Virgine quoad essentiam tantum usque ad incarnationem, sed ligatus, nec potuit ab ea auferri. Quomodo ergo dicitur quod in incarnatione fuit fomes ablati? Respondet ibidem Durandus quod ligari dicitur, quando per cam extrinsecam, puta per diuinam prouidentiam specialiter Beatæ Virgini assistentem, impedita fuit prædicta inclinatio aptitudinalis, ne exiret in actum usque ad incarnationem uerbi. Auferri autem dicitur quando per causam intrinsecam, puta per habitum supernaturalem, seu per speciale donum infusum eam perficiens in incarnatione uerbi, impedita est prædicta inclinatio aptitudinalis, ne ullo modo exire posset in actum: sicut factum est in statu innocentie per donum iustitię originalis: & perfectius erit in gloria per dotes corporum glorificationum. Hæc Durandus.

Sed certè uidetur deficere tum primò quia præsupponit fomitem esse inclinationem naturalem ipsius appetitus sensitui, cum tamen probatum sit in tertia opinione esse inclinationem præternaturalem ipsius aptitudinalis, ut ibi latius habetur: Tum secundò quia differentia, quam ipse ponit inter fomitem ligari, & auferri, per causam extrinsecam, uel intrinsecam tantum quoad actum, uideatur solum esse uerbalis, aut facere uim in quid no-

minis, & non in re: & uidetur contra communem intellectum doctorum, qui per fomitem auferri intelligunt ipsum omninò, etiam quoad substantiam tolli.

Igitur sit secunda opinio quod ab instanti, quo Beata Virgo fuit à peccato originali præseruata, fuit ab ea simul fomes peccati simpliciter, & absolute, & formaliter loquendo penitus ablati: & nunquam fuit in ea, sicut nec peccatum: neque fomes ipse, aut inclinatio naturalis inclinauit actualiter ad malum, neque difficultauit ad bonum. Probatur primò, quia fomes secundo modo acceptus secundum secundam opinionem primi articuli præcedentis dicitur duo: de materiali dicitur inclinationem naturalem aptitudinalis appetitus sensitui ad sua obiecta delectabilia secundum sensum: & de formali dicitur, seu connotat quod talis inclinatio sit relicta suæ naturæ propter destitutionem iustitię originalis, ut aiunt expressè prædicti doctores de secunda opi. ubi supra. Et hæc duo simul importantur nomine fomitis, & efficiunt perfectam, formalemque rationem eius, ita quod si alterum defuerit, non erit formaliter & proprie, nec perfecte & absolute fomes, sed sola inclinatio naturalis: quia deficiente connotato, seu formali significato, deficit & suppositio: in quo non est dubium. Nunc autem in Beata Virgine non fuit illud formale, seu connotatum nomine fomitis: quia prædicta sua inclinatio naturalis non fuit relicta suæ naturæ: ex quo secundum ipsos, & omnes alios doctores fuit ligatus fomes, uel sopitus semper diuinitus per donum extrinsecum, uel intrinsecum, quod parum refert: ergo simpliciter in ea nunquam fuit fomes: sed solum sua inclinatio naturalis aptitudinalis sine ullo uitio, & deordinatione, ut proximè latius dicitur. Et hoc est, quod doctores communiter dicunt, quod fuit in ea fomes quoad substantiam, uel quoad materiale tantum, sed ligatus: simpliciter autem non fuit fomes. Capiendo autem fomitem primo & tertio modo, probatur quod nunquam in Beata Virgine fuit fomes ullo modo, neque quoad substantiam, quia fomes secundum primam opi. est qualitas morbida in carne: & secundum tertiam opinionem est inclinatio præternaturalis uitiosa. Hæc autem nullo modo fuerunt in B. Vergine: quod patet; quia qua ratione communiter conceditur talis fomes omninò quoad substantiam ablati ab ea in incarnatione uerbi; eadem debet & ante etiam ab initio sui esse; & suę conceptionis, scilicet propter honorem Christi, ut ex purissima carne uirginea purissimum eius corpus sine ullo fomite, & uitio formaretur: idè conceditur in incarnatione uerbi à fomite prædicto corpus Beatæ Virginitatis omninò fuisse mundatum. Sic ego nunc pic, & valde probabiliter propter eandem causam credo ab initio suę conceptionis id illi fuisse concessum. Quorsum enim spectat, quid uè faceret illo tempore usque ad incarnationem uerbi fomes quoad substantiam tantum ligatus ne exiret in

ret in actum in Beata Virgine Ocius? Si tunc denique omninò auferendus erat, quid causæ fuit quod à principio penitus non tolleretur simul quando & originali peccato per gratiam immunis facta est? Immo & si pietati, & quidem rationi consentaneus locus est, ingenuè credendum est: simul atque femina parentum in utero matris coaluerunt: à sorde, & infectione qualibet naturali diuinitus esse purgata: ut inde purissimum corpus uirgineum sine ulla naturali infectione, corruptione, & uitio formaretur: quod nullis, nisi diuinis uerbis mancipandum erat. Et planè ad hoc facit oratio ecclesię dicens. Omnipotens sempiternus Deus, qui gloriosæ Virginitatis matris Marię corpus, & animam, ut dignum filii tui habitaculum effici mereretur Spiritu sancto cooperante præparasti &c. id utique, quod & recta ratio naturalis tanquam decentius & honorificum suadet, illi tribuendum. Ad idem est Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 7. dicens. In Maria nullum peccatum, nec fomes peccati extitit. Et hoc etiam refert, & tenet Grandis super id. Rom. 7. ibi Video aliã legem in membris meis &c. Idem tenet expressè Alexander Alen. ubi infra, & Ambrosius Catharinus in tractatu de conceptione Beatæ Virginitatis.

Secundò probatur quod in Beata Virgine non fuit fomes actualiter inclinans ad malum, neque difficultans ad bonum, quia scilicet nunquam habuit primos motus carnis, præter aut contra rationem subrepentes, aut insurgentes, aut rationem turbantes: neque per ullam naturalem inclinationem actualem sensuum, aut carnis fuit impedita, aut retardata eius uoluntas, quod minus feruentissimè in Deum tenderet, & bonum prosequeretur, ut hoc ait Bernardus in sermone de assumptione, Signum magnũ: & tenet Gabriel in 3. di. 3. q. 2. conclu. 1. art. 1. & q. 2. dubio. 1. secundum Thom. ea. dist. 9. 2. art. 1. & 3. Idè & comparatur cedro, quia non retardata est ullo modo quin semper ad maiora merita ascenderet, & myrrhę propter corruptionem fomitis, quo caruit: myrrha enim à corruptione, & vermibus præseruat. Et cum supradictis concordat Alexander Alen. 3. par. q. 9. membro. 2. art. 5. & mēbro. 3. art. 1. & 2. Et Bonauentura in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. & 3.

Argument. 1. Contra prædicta arguitur primò, quia si caruit fomite, & difficultate inde proueniente: ergo caruit merito proueniente ex circumstantia difficultatis, quod uidetur inconueniens.

Argument. 2. Item secundò quia Lucę. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. secundum glossam ordinariam Bedæ in Homilia super Missus est, & Damasceni, & aliorum sanctorum (ut refert etiam & tenet magister in 3. dist. 3.) intelligitur quod Spiritus sanctus superueniens in uirginem, mentem ipsius ab omni uitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu carnalis concupiscentiæ cor eius temperauit, atque mundauit. Item Damascenus lib. 3. ait.

Post consensum Beatę Virginitatis Spiritus sanctus superuenit in eam secundum quod ei Angelus dixerat purgans ipsam. Item Hugo. de Sancto Viatore ait. Catholicę ueritatis definitio est quod filius Dei de carne obnoxia peccato carnem assumpsit liberam à peccato: tunc autem liberata est, quando mundata: & tunc mundata, quando assumpta: ergo caro Virginitatis ante filii cõceptionem fuit caro peccati, & immunda, habens fomitem, & indigens purgatione, quam tunc fecit Spiritus sanctus.

Respon. ad primũ secundum Alexandrũ ubi supra mēbro. 2. art. 5. conceditur consequentia: neque id est inconueniens: tum primò quia fomes, & difficultas inde proueniens non est promotiuũ uirtutis simpliciter. s. in natura sana, neque in quocunque homine: sed solũ secundum quid, & per accidens, scilicet in natura egra: & id solum in perfectis ad humilitatem 2. Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: Beata autem uirgo erat sana per gratiã excellentem, idè in ea fomes, & inde resultans difficultas non esset promotiuã ad uirtutem, & meritum: Tum secundò dato quod in ea talis difficultas esset de se promotiuã ad uirtutem, & meritum quomodocunque, non est inconueniens in ea de facto non esse meritum inde proueniens: cum tamè aliud melius recompensaretur per maiorem conatũ, & intensiorem uoluntatis, gratię, & charitatis excellentis ipsius, & ex aliis operibus, & uirtutibus eius heroicis.

Ad secundũ Respon. uno modo quod illud Lucę. 1. intelligitur secundũ Lyrã, & alios doctores non de fomitis purgatione: sed de Spũs sancti superuentione per ampliatiõem gratiã in Virgine, & per mirabilem operationem in conceptione uerbi de eius carne uirginea; licet alii doctores aliter illa uerba glossent secundum suã ipsorum opinionem de fomite B. Virginitatis. Sed quomodo supradicta glossa Nicolai Lyrani & aliorum sit optima uideatur supra q. 44. in Respon. ad 3. arg. contra 6. conclusiõnem ad quintã auctoritatẽ diui Ambrosii, Bedę, & Damasceni. Alio modo Respon. secundũ Alexandrũ Alen. ubi supra quod fomes quoad formale supra dictũ fuit omninò à B. Virgine ablati, seu extincti in eius præseruatione, seu sanctificatione in utero, & hoc quatenus respicit ipsam personã uirginitatis dütaxat, sic, quod omninò ab ea ablata est inclinatio deordinata ad malũ, seu ad peccatũ inclinans, & difficultas ad bonũ, ut supra declaratũ est: mansit tñ in ea prædictus fomes aliquo mō, prout respicit naturã, s. respectu prolis generandę cũ delectatione præternaturali, seu libidinosa cõcupiscentia uel que ad cõceptionem uerbi, in qua fuit oĩd mūdada à prædicto fomite, & cõcupiscentia libidinosa, etiã respicũ naturę, quia cũ tali cõcupiscentia nullo mō cõcepit, ut de hoc latè, & pulchrè agit Abulen. in prima paradoxa c. 40. 41. & ex tũc māsit sic oĩd à tali cõcupiscentia mundata: quod si postea conciperet alium, uel alios filios post Christum, certè sine tali libidinosa concupiscentia conciperet; sicut in statu inno-

innocētiā mulieres cōcepissent vel non, cū maiori delectatione, q̄ nūc secūdū rectā rōnē comedimus & bibimus proportionabiliter. Et quoad hāc mūdationē à cōcupiscētia, & fomite, & sordibus uitiorū, s. respectu naturæ intelligūtur prædicti doctores, dicētes q̄ in cōceptione verbi, q̄n spūs sanctus superuenit in eā, emūdata, seu purgata est. Et Sanctus Bonaventura vbi supra dicit q̄ hoc modo intellecta opinio est valdē rōnabilis, & probabilissimæ ipse eā nō tam amplē declarat: neq; tandem in ea permaneat. Sic etiā patet quare caro oīum, præter Christi, dicitur caro peccati: quia, s. est cū libidine, & cōcupiscētia, seu fomite ex peccato proueniente generata. Sic etiā caro B. Virginis secundum cōiter doctores fuit caro peccati: quia cū cōcupiscētia libidinosa generata est, & cū fomite quoad naturā vsq; ad incarnationē verbi, ut dictū est. Caro autē Christi nullo modo fuit, neq; dicitur caro peccati, quia nullo mō cū libidine, aut fomite cōceptus est: sed similitudinē tm̄ carnis peccati habuit, quia habuit corpus subiectū pœnalitatibus mortalitatis nostræ ex peccato proueniētibus: idq; ad mūdicationē ex speciali dispēlatione, & misericordia Dei, ut dicit magister in 3. dist. 3. Ex prædictis etiā possunt cōcordari & intelligi cōiter doctores dicētes q̄ ante incarnationem verbi fuit fomes in Beata Virgine ligatus vel sopitus, nō aut oīo extinctus, nec ablati: quia, s. licet quoad personā fuerit oīo ablati quoad formale, nō tm̄ quoad naturam scilicet propagandam omnino vsque ad incarnationem verbi ablati, & extincti, ut dictum est.

Dubium. 1. Et si quæretur primò Vtrum Beata Virgo si denudaretur, aut uiro cognosceretur (ad sit reuerentia verbo) haberet verecundiam?

Respon. q̄ sic: licet nō haberet fomité, aut cōcupiscētiā libidinosa, quia talis verecūdia est pœna, seu pœnalitas relicta pp̄ peccatū generaliter oībus habētibus vsū rōnis, quātuncūq; innocēti bus: sicut fames, sitis, & iniuria illata cōtra honorē: ut patet in Christo, qui in cruce nudatus pœnalem uerecūdiā habuit, & B. Virgo cum eo. Similiter in hoc statu est indecēs propter alios sic denudari, & commiseri: idē uerecundaretur, ut nos: neque id permitteret, licet nullam libidinē, aut concupiscētiā fomitis haberet: sed neque ullos motus uitiosos contra rationem habuit ex fomite sequentes.

Dubium. 2. Et si quæretur secūdò quomodo fomes potest in potentia sensitua reprimi, uel omnino auferri per gratiam: quæ neque fomiti contrariatur, neque est in potentia sensitua: cū nullus habitus immediatē perficiat, nisi ad actus potentie, in qua est, neque mediatē per actum elicitem voluntatis: quia quantuncūque uoluntas per gratiam perfecta eliciat actum, nō potest per se, neq; per actū talē imperare sensui, ne exeat i actū respectu sui obiecti, præter imperiū rōnis, licet possit ei nō cōsentire, possit & dissentire: quia gratia, seu charitas solum gratificat, & facit actū meritorium, & inclinatur uoluntatem ad bonum: quæ inclinatio, & actus nō

potest impedire sensum à suo actu, ut dictum est?

Respon. propter hāc rōnē Durādus in 3. di. 3. q. 3. tenuit q̄ fomes nō potest reprimi, uel auferri per gratiā, sed per aliud donū existēs in sensu. Sed eo non obstāte dico secundū diuū Bonauenturā in 2. di. 3. in glos. 2. & in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. Et Scot. in 4. distinct. 4. & in 2. distinct. 32. & Gabriel. ead. quæstio. 1. conclu. 3. Et uidetur ad idem Beatus Tho. prima par. quæstio. 95. & in 2. di. 32. q. 1. q̄ prædicta fomitis repressio, uel ablatio fieri per gratiā potest, non quia gratia perficiat potentia sensituiam, aut quia formaliter ei, aut fomiti contrarietur: sed quia virtualiter quoad effectum eius contrariatur ei, idē potest etiam fomitem omnino quoad effectum, uel formaliter, reprimere, uel auferre. Quod patet: Quia ex quo gratia non opponitur fomiti formaliter, sed virtualiter, id est quoad suos effectus, ad quos inclinatur fomes, scilicet ad malum, gratia autem ad bonum, idē quod quis cum maiori gratia exercetur in bono, eō plus remittitur fomes, seu concupiscētia non in essentia, sed in suo effectum, scilicet in peccato, ad quod inclinatur; quia minorem habet efficaciam ad inclinandum ad peccatum uicta à fortiore inclinatione gratiæ ad bonum: Et potest esse tanta gratia quod omnino uincatur fomitis inclinatio prædicta, ut in Beata Virgine dictum est, & infra. q. 46. habetur. Sicut si lapillus alligetur alis aquilæ, licet non minuatur ipsa grauitas lapilli in se, minuitur tamen quoad effectum, quādo uirtus motiua aquilæ cresceret deferendo lapillum sine difficultate, aut resistentia eius grauitatis: sic in proposito dicendum est.

QUAESTIO QUADRAGESIMASEXTA.

Vtrum Beata Virgo habuit iustitiam originalem, & similiter Christus.

Respon. prius notando quid sit iustitia originalis, & quis eius effectus. Pro quo nota primò q̄ aliud est iustitia originalis, & eius effectus: aliud est status iustitiæ originalis, seu innocētiæ. Nā in illo statu iustitiæ originalis, uel innocētiæ erant in homine quatuor bona, quæ ad illum statum homini conueniebant. Primò erat reſtificatione animæ ad Deum, licet, scilicet quod etiam seclusa gratia, homo ita subditus erat Deo, eiusque uoluntas consona, obediensque uoluntati Dei, & rectæ rationi, ut citra molestiam sensualitatis, & grauedinem corporis citra tristitiam, aut difficultatem ullam etiā ex affectione cōmodi proueniētē facile & delectabiliter homo operaretur secundū rōnē, & Dei legē sibi præscriptā: etiā sine alio auxilio gratiæ specialis poterat oīa mandata Dei & legis naturalis quoad subām actus implere: Deumque super oīa efficaciter diligere naturali, non aut supernaturali, & gratuita Dei dilectione, & meritoria: Itā denique quod in illo statu poterat homo per sua naturalia

cognoscere, & uelle, & operari facile, & dulciter totū bonū naturæ proportionatū, puta agere secundū rōnē, etiā in ordine ad Deū: non tm̄ poterat bonū excedens naturæ vires, quale est bonū uirtutis infusæ: neq; bonū meritorium sine spālī gratia Dei: Neq; ibi essent motus rōnis repentini absq; deliberatione: neq; rōnis ulla perturbatio, aut deceptio. Secūdò erat reſtitudō uiriū inferiorū, s. appetitus sensitui ad rōnē: ita q̄ ipse appetitus sensituius, aut carnis inclinatio naturalis, & rebellio nullo modo repugnaret rectæ electioni uoluntatis, neq; esset fomes peccati, i. cōcupiscētia effrenata, aut deordinata cōtra regulā rōnis: neq; æstimatiua, quæ etiā cōputatur pars inferior, repugnaret iudicio rōnis: quæ tūc esset recta sine ullo errore, & deceptio tam in somno, quā in uigilia, qd̄ fiebat per hoc q̄ uel uoluntas absq; ulla tristitia, & difficultate intra fines rōnis se cōtineret, quicquid caro cōcupisceret: uel potius p̄ hoc, q̄ nihil caro cōcupisceret cōtra spūm: nullaq; rebellio, aut motus uitiosus carnis, uel sensus cuiuscūq; cōtra, aut præter dictamē rōnis insurgeret: neq; ibi essent subiti motus: uel si insurgeret, aut excitaretur naturalis inclinatio appetitus, facile quietaret cū suo obiecto secundū dictamen rōnis sibi applicato, uel nō applicato. Itaq; oīo sensus sub rōnis, & rectæ uoluntatis imperio facile sine ulla tristitia quietaretur, & subderetur, dū homo in illo statu subditus Deo permaneret. Tertio erat reſtitudō corporis ad aīam: quia, s. potentie executiue, quæ inferiores sunt, obedirent aīæ, seu uoluntati rectæ in exequendo sine ulla grauedine, lassitudine, aut impedimento proueniente ab infirmitate, seu fragilitate, corporali, qualis nunc in nobis est: Et ad hoc pertinebat, & requirebatur debita sanitas, & robur corporale. Idē quarto erat homini sanitas, & robur corporale, & impasibilitas, & immortalitas quæ dā, & dominium hoīs super oīa inferiora. Immortalitas quidem, quia poterat mortem cauere, neque de facto moreretur, dum in tali statu iustitiæ originalis sub obedientia Dei permaneret, quia neque ab intrinseco, neque ab extrinseco tunc ei mors, infirmitas, aut læsio cōtigisset. Non quidem ab intrinseco. Tūm primò quia collata erat spālīter à Deo ipsi aīæ hominis, seu uirtus quædam, qua poterat suum corpus continere in quadam æquitate complexionis competente ei ad suas operationes, ita ut nullus humor alium excederet præter proportionem, & una qualitas non exaltaretur immoderatē supra aliā, ut sic homo, dū uiueret, haberet suā debitā sanitatem, & robur corporale sibi cōueniens: Ad hoc etiā adiuuabat natura loci paradisi, & aspectus cœli saluberrimus, & alia in quarta cōditione subsequenti. Tūm etiā secūdò, quia per esum arborum paradisi, & præcipuè per esum ligni uitæ, q̄n recta rō id dictaret, prouideretur homini de uita perpetua. Nā lignum uitæ idē dictum est, quia à Deo habebat uirtutem quasi medicinali, curatiuam, & præseruatiuā ad restaurandum quod erat resolutum à calore naturali: ita ut homo posset sine ulla afflictio-

ne famis, sitis, infirmitatis, & senectutis permanere in eadem dispositione, & vigore, & uita perpetua, quousque uellet Deus ipsum sine morte in cœlum transferre: q̄ si cōtra rectā rōnē homo uellet comedere, q̄n oporteret, de lignis paradisi, & præcipuè de ligno uitæ, tunc utique peccaret, sicut & nunc nolens comedere, ubi oportet, ad uitā tuendam, & sanitatem: perderetq; gratiā, & iustitiā originalem, & statum eius, seu innocētiæ: & incidere pœnas, sicut & nunc cōtra rectā rōnē, & imperium Dei de ligno prohibito comedēdo. Neque ab extrinseco tunc ei mors, aut infirmitas contigisset, aut læsio. Ratio aliquorū est, quia donū iustitiæ originalis erat sufficiens ad præseruandum hoīem à læsione, etiā à morte proueniente à quibuscūq; læsiuis applicatis. Sed hoc non tenetur cōiter: Neque enim habebat homo donū, aut dotē impasibilitatis corporis glorificati: alioqui extra paradysum positus cū iustitia originali nō posset lædi igne uel gladio applicatis, quod absit. Igitur rō quare ab extrinseco lædi, aut mori nō poterat, est: quia ipse facile cauere poterat ne læsiua, aut mortifera applicarentur: habebatq; remedia cōtra ea: Deus ipsum per se, & per Angelos præseruaret: locufq; paradisi erat temperatissimus, saluberrimus simul & aspectu cœli: & aīalia homini obediabant. Itaque propter hæc nō erat unde mors, aut læsio proueniret, ut dictū est. Cum supradictis concordant cōiter doctores, ut Scotus, & Gabriel, & alii in 2. dist. 19. 29. 30. & Abulen. Gen. 3. q. 7. & c. 13. q. 6. 168. 171. 172. B. Tho. 1. 2. q. 82. q. 109. art. 2. & 1. par. summ. q. 95. 97. ibi Caietanus, & Angelus in moralibus ca. ultimo ubi dicunt hæc oīa. 4. supradicta assuise homini in statu iustitiæ originalis, seu innocētiæ. Ecce igitur quatuor effectus, qui importantur nomine status iustitiæ originalis, seu innocētiæ.

Sed Vtrum iustitia originalis faceret prædictos omnes effectus: & ad quid se extenderet donum hoc, sunt opiniones. Nam Abulen. ubi supra Gen. 3. q. 7. dicit q̄ tota ista connexio supradictorū quatuor bonorū uocatur iustitia originalis, iustitia quidem ab effectu: quia cū iustitia dicat æqualitatem quandā secūdū rē, aut secundū proportionem, ut patet. 5. Ethi. Nunc aut inter oīa prædicta erat quædam equalitas, seu reſtitudō, s. aīæ ad Deum, appetitus, & æstimatiue ad rōnē, potentiarū executiuarum ad rōnē, & uoluntatem: sanitatis & roboris corporalis ad potētiās executiuas: obediētia rerum exteriorum ad non corrupendum sanitatem & robur corporale: ergo rectē uocatur iustitia, & originalis, quia homini in sua origine, & formatione data est. Et quia tota ista cōcatenatio pendeat ex primo effectu, s. ex subiectione aīæ ad Deū uoluntate: idē dissolui nō poterat, donec prima equalitas, seu reſtitudō animæ ad Deum per peccatū dissolueretur: Sicut ueritas conclusionis demonstratæ non potest deficere, donec ueritas principii deficiat. Hęc Abulen. Sed uidetur largē nimis accipere iustitiam originalem pro statu iustitiæ originalis, & pro omnibus, quæ illi statui conueniebant

Not. 2.
Opinio.

durante iustitia originali vndeunque proueniret. Nā constat robur, sanitatemque corporalem, immortalitatem, impassibilitatem, & dñiū creaturarū nō esse effectus ipsius iustitię originalis: sed à ligno vitę, & ab alio dono Dei, ut patet ex supra dictis.

2. Opinio.

Durandus autem in 2. di. 2. o. q. 5. & Bandelus, & aliqui alii tenent qđ iustitia originalis proprię efficiebat solū secundā, & tertiā rectitudinē suprapositā, scilicet rectitudinē appetitus sensitiui ad rōnem, & corporis ad animā. Nā rectitudinē primā animę ad Deum ait qđ potius efficiebat iustitia gratuita, seu gratia, quā iustitia originalis: quia & ibi erat meritū in subiectione animę ad Deū: & erat radix iustitię originalis, seu rectitudinis appetitus sensitiui ad rōnem, & corporū ad animam. Hęc Durandus.

Impugna.
3. Opinio.

Sed certē si Durandus intelligat qđ rectitudinē gratuitam, & meritoriam animę ad Deū faciebat sola gratia, seu charitas infusa, benē dicit, quia & ibi est meritū, & amicitia, gratificās cum Deo: neque hoc vllus catholicus negat. Si autē intelligat de rectitudine alia morali animę ad Deū, quatenus, scilicet in Deū naturaliter, & dulciter fertur nostra natura secundū rectā rōnem, & inclinationē naturalē ipsum diligendū ut cognitū est summū bonū in se, & nobis supra omnia diligendū, tunc secundū Scotū in 2. dist. 2. 9. & B. Tho. 1. 2. q. 1. 09. art. 3. & 1. par. q. 60. art. 5. & cōiter doctores, certē talis dilectio Dei, & rectitudo aię ad Deū nō ē gratificā, nec meritoria: neq; necessariō efficit ā gratia, seu charitate, sed pōt haberi in statu naturę integrę, seu iustitię originalis: & est idē cū rectitudine naturali integra in ordine ad finē debitū sibi cognitū: quam quia homo, si in puris naturalibus cōstitutus esset, sine dono Dei superaddito perfectē habere non posset propter repugnantē affectionē cōmodi ad delectabilia, propter appetitū sensitiuū, & fragilitatē corporis, ut ipse Scotus ubi supra, & Gabriel cū cōiter doctoribus cōsententur: idēo indiguit dono Dei speciali supernaturali ad perfectā rectitudinē hanc animę ad Deū, & ad rectā rōnem habēdā, ut supradictū est. Et hoc donū vocamus iustitiā originālē, ut supra: quę secundū cōiter doctores nō est idē cū gratia gratū faciēte: sed est donū aliud, seu quędā gratia gratis data homini ad prædictas tres rectitudines, seu æqualitates priores, scilicet ad rectitudinē animę cū Deo, appetitus sensitiui cū rōne, corporis seu potētiarū executiarū cū anima & uolūtate, ut supra declaratū est. Et quia à prima rectitudine pendeat alię, idēo ipsa dicitur ab aliquibus doctoribus, nēpē à B. Tho. 1. 2. q. 82. art. 3. & in 2. dist. 32. q. 1. & ab aliis qđ ipsa est quasi formale iustitię originalis, cū tñ non sit nisi primarius, & præcipuus effectus illius doni supernaturalis, qđ formaliter & essentialiter est, & dicitur ab effectu iustitię originalis: quod donū datū est à Deo ad reformatū defectus naturales hominis, ipsumq; perficiendū in sua rectitudine naturali; ad quā non erat potēs ex se propter repugnantia affectionis cōmodi, & appetitus sensitiui, & imbecillitatis sui corporis, ut dictū est. Idēo nō se extendit prædictū donū

iustitię originalis proprię, nisi ad supradictas tres priores rectitudines in ipso homine efficiendum: Quarta autē rectitudo, seu æqualitas, quę erat in statu iustitię originalis, iā uisum est quōd non ab ipsa iustitia originali, sed ab alijs causis proueniebat ad conuenientiam aliarum rectitudinum, & illius status fœlicitatem, & ad benē esse illi conueniens.

Quomodō autē, & unde probetur ex sacra scriptura tale donū iustitię originalis, certē ex Gen. 1. & 2. c. Fecit Deus hoīem ad imaginē & similitudinē suā & c. Et posuit eū in Paradiso uoluptatis: Et Ecclē. 7. Fecit Deus hoīem rectū & c. & Ecclē. 17. Deus creauit hoīem secundū imaginē suā, & secundū se uestiuit eū uirtute & c. Colo. 3. Expoliātes ueterē hoīem induentes eū, qui renouatur in agnitionē secundū imaginē illius, qui creauit eū: Et Ro. 5. Iudiciū ex uno in cōdēnationē & c. & Ro. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Caro concupiscit aduersus spiritum: inhabitat in carne mea malū & peccatū: Vbi innuitur qđ ex peccato Adę nobis hęc mala proueniūt: ergo fuisset rectitudo originalis, qua stāte nobis hęc mala nō inuisissent, ut egregiē, & latē prosequitur magister Soto de natura & gratia lib. 1. c. 5. & 6. Itē iustitia originalis an sit idē qđ gratia, maioris in hac parte dignitatis & uirtutis, quā gratia nostra, quę, scilicet nō solū hoīem Deo gratū faceret, sed ēt tres supradictas rectitudines in eo efficeret, ut uidetur sentire B. Tho. 1. 2. q. 83. art. 2. ad 2. 1. par. q. 95. art. 1. & q. 100. art. 1. Et in 2. dist. 32. q. 1. an potius secundū cōiter doctores, & ipsum B. Tho. 1. 2. q. 109. art. 1. & 2. sit donū uel quidā habitus supernaturalis distinctus à gratia gratū faciēte, ut supra dictū est, alibi hoc latius differendū est. Itē utrū prædictū donum fuisset unicum subiectatum in aīa tātum, uel in eius essentia: uel in potētia uoluntatis, & indē redundās quoad eius actum, & uirtutē in alijs potētijs aię & corporis: an ēt sint duo, uel ēt plura dona tām in aīa, qđ in corpore, & potētijs sensitiuis subiectata tot, quot sunt ipsę potētię: itā qđ sint plures iustitię originales partiales: collectiue autē sit, & dicatur una iustitia originalis, uidelicet quia ad vnum finē, seu effectum totalem tendunt. scilicet ad plenam rectitudinē, & tranquillitatē animę & corporis supernaturaliter efficiendam, in hoc sunt opiniones, ut patet in Sco. in 2. dist. 29. 30. & Gabriele. Sufficit, qđ quicquid dicitur, originalis iustitia faciebat supradictas tres rectitudines in homine; modō id fiat per vnicum, modō per plura dona. Et dicitur iustitia originalis propter rōnem supradictam. Et si nunc concedere tur simile donū alicui à principio suę cōceptionis, uel natiuitatis, uel etiam post, habens prædictos effectus diceretur etiā iustitia originalis, id est donū simile illi collato Adę, quāuis nec ab origine, neq; per originē, sed ex pura gratia Dei esset collatum. Et hoc modo queritur in hac quæstione Vtrū in B. Virgine fuit iustitia originalis, id est donum super naturaliter collatum simile dono iustitię originalis Adę, habens eosdem effectus, & rectitudines supradictas, ut declaratum est.

His

1. Opinio.

His: ergo suppositis de quidditate iustitię originalis, iam ad quæstionem, vtrum fuerit in B. Virgine, dico qđ est duplex opinio. Prima cōis, & uera quōd simpliciter nō fuit in ea donū iustitię originalis, neq; status eius: benē tñ in ea fuerunt aliqui eius effectus, & donū innocentie. Probatum primū quia nō est donū iustitię originalis perfectē & simpliciter, ubi nō sunt omnes eius effectus necessariō ex lege illā consequentes; & ubi non est perfecta reformatio defectuū omniū naturaliu. Nam ad id ponitur necessariū donū iustitię originalis, ut patet ex supradictis secundū cōiter doctores. Nunc autē in B. Virgine non fuit in hac uita illa tertia rectitudo, seu ille tertius effectus, qui est de ratione iustitię originalis, scilicet rectitudo corporis ad animam ad plenā reformationē hominis, ut patet quia non habuit semper robur corporale sine fragilitate, & lassitudine: nā etiā quādo recta rō dictabat esse ambulandū, standū, sedendū, genuflektendū, ieiunandū, & hmōi, certē lassabatur, aut defatigabatur uirginē eius corpus, & esuriebat, sitiebat, senescebat quotidie magis, uiribusque corporalibus deficiebat, ut nō posset semper in eodē statu permanere. itā ut sine grauedine, & lassitudine uoluntati suę feruenti obediret, ut in statu innocentie & iustitię originalis homo habebat: quia & idē Matth. 26. dicitur Spūs promptus est, caro autē infirma. Item non habuit perfectā rectitudinē primā, uel secundā ad seipsam quoad iudiciū rationis, & sensuum; quia habuit in intellectu, & estimatiua errorē, uel deceptionē aliquā in uigilia, ut patet Lu. 2. qñ perdidit Christū estimans illū esse in comitatu: & somniabat aliqñ somnia falsa secundū Gerson alphab. 15. litera, s. licet Albertus Magnus id neget: quę oīa nō stant cū iustitia originali, neq; cū eius statu, ut patet ex supradictis: licet staret aliqua nescientia, seu etiā ignorantia priuationis. Nā non omnes in statu innocentie nascerentur, neq; essent eque docti secundum cōiter doctores. Et ita in B. Virgine nō fuit perfectū donū iustitię originalis, & multō minus habuit statū iustitię originalis, & innocentie, qui prædictum donū iustitię originalis presupponit: & insuper requirit quartā rectitudinē oīum, puta immortalitē, & impassibilitatē, & dñiū hoīs super animalia, ut supra declaratum est: quę cōstat Beatā Virgine nō habuisse. Igitur B. Virgo solū habuit donū innocentie, i. immunitatē ab omni peccato, & impossibilitatē ad peccadū. Fuit etiam semper in statu gratie. Habuit ēt duos effectus iustitię originalis, i. duas priores rectitudines supradictas, scilicet uolūtatis ad rectā rōnē, & ad Dei uoluntatē: & appetitus sensitiui ad rōnē: ex quo nō habuit fomitem quoad formale, ut supra in hac qōne, & q. 45. præcedēte de fomite dictum est. Ex quibus tñ duabus rectitudinibus nō sequitur qđ habuit simpliciter donū iustitię originalis: nā pōt dici cū Scoto in 2. di. 29. & Tho. 1. par. q. 95. & in 2. di. 32. q. 1. & ibi Bonanen. 5. 2. in glossa. 5. 2. & in 3. dist. 3. art. 2. q. 2. qđ per vnicū donū, seu habitū excellētis gratie in ef

fectu animę uel in eius uolūtate subiectatū poterat prædictę duę rectitudines haberi: sic qđ uolūtas B. Virginis absq; ulla tristitia, & difficultate intra fines rōnis, & uoluntatis diuine se cōtineret, quicquid caro concupisceret, sine ulla tñ mentis perturbatione: uel sic qđ caro nihil concupisceret contra spiritum, neque præueniret rōnē: uel si præueniret, aut insurgeret, facillē tñ pacaretur sub rōnis imperio sine ulla difficultate: idq; fieret per actū, uel uirtutē prædicti doni in oēs alias potentias animę, & corporis redūdantē: sicut per gratiā Baptismalē in anima reprimūt aliquo modo uirtus fomitis in sensualitate secundū cōiter doctores, & Scot. in 4. di. 4. q. 1. conclusionē. 3. & Gabriel. licet Durandus in 3. dist. 3. q. 3. dicat oppositū. Possunt etiā prædictę duę rectitudines fieri per aliquos particulares habitus, seu dona alia in singulis potētijs subiectata: & itā inde non arguit iustitia originalis in B. Virgine: sicut neque in domino nostro Iesu Christo, neque in Ioanne Baptista.

2. Opinio.

Secunda opinio est qđ ex quo fomes fuit à Beata Virgine ablatus omnino, scilicet in sui præseruatione, uel sanctificatione in utero, uel in cōceptione uerbi (secundū diuersas opiniones suprapositas in qōne præcedente de fomite) ex tunc, inquit hęc opinio, habuit etiā donum iustitię originalis, qđ; à fortiori illud semper habuit Christus. Hęc opinionē quo ad Christum tantum, tenet Armachanus, & quidā alii, & Vincentius de nouo castro in tractatu de cōceptione B. Virginis: & quoad Beatā Mariā Faber Stapulen. super ad Rom. 5. & Bandelus de ordine prædicatorum & Mariale de Buis par. 1. principali sermone. 5. par. 1. fo. 21. & ad idem uidetur Durandus in 3. di. 3. q. 3. licet obscure, & moderni doctores aliqui expressē id probabiliter tenent.

Et rō huius opinionis est triplex. Prima quia præcipuus effectus iustitię originalis est rectitudo appetitus sensitiui ad rōnem, & uoluntatis ad Deum: ut patet ex supradictis: ergo ubi ista adsunt p ablationem fomitis, ut in Beata Virgine, ibi est iustitia originalis. Ad hoc respōdeo negando consequentiā: tñ quia non fuit ille totalis effectus iustitię originalis: tñ quia non fuit proprius: potest. n. ab alio dono excellentis gratie prouenire, & ab alijs donis, ut dictum est: sicut & fomitis repressio, sicut & in alijs sanctis prouenit, ut in Ioāne Baptista, Io seph, Ioanne Euangelista in toto, uel in parte ex alio dono, seu priuilegio, quā ex iustitia originali. Secunda ratio huius opi. est, quia inter peccatum originale, & iustitiam originalem non est medium de lege, quia tantum vnum vni opponitur secundum Arist. in post prædica. ergo non stat nō contrahere originale (ut Maria non contraxit) nisi habeatur oppositum, scilicet iustitia originalis. Resp. negādo antecēdēs, quia licet in naturaliter oppositis sit uera illa maxima Aristotelis quōd natura tendit solū ad unū, non tamen in oppositis de lege, & uoluntate diuina, quia iustitia originalis, & charitas habēt multos effectus: id nō solū p iusti

tiam originalem, sed & per charitatem, vel per gratiam tollitur peccatum originale, ut patet in baptismo, & præseruatur homo ne contrahat originale, ut Beata Virgo.

Tertia ratio quia secundum Armachanum spiritaliter quoad Christum, Adam non potuit Christum excludere, scilicet à iure habendi iustitiã originalem ipsi Adæ pro se, & suis posteris datã quia non secundum rationem feminalem ab eo descendens Christus generatus est: ideo neque in eo peccauit, neque peccatum originale contraxit, ergo. Habuit quicquid Adam pro se, & suis posteris secundum corpulentiam tantum substantiam ab eo descendentibus sine peccato accepit, qualis fuit iustitia originalis: ergo & Beata Virgo, ex quo peccatum originale non contraxit, per eandem rationem. Respon. negatur antecedens, & utraque consequentia; antecedens quidem & prima consequentia negantur: quia Christus non habuit iure hæreditario ab Adam, dona, quæ habuit; sed ex dono patris, utpote primus Adam cœlestis pater & redemptor omnium etiam ipsius Adæ terrestis, ut patet Rom. 5. Sicut per unius iustitiam in omnes homines in iustifi. uitæ. Et prima Corinth. 15. Factus est nouissimus Adam in spiritum uiuifi. &c. Secundus homo de cælo cœlestis &c. Item dato quod Christus iure hæreditario haberet dona originalia ab Adam: hoc solum esset uerum de donis non perditis ab ipso Adam. igitur sicut neque contraxit eius peccatum originale: sic neque donum iustitiæ originalis: sed donã, quæ habuit ex dono patris cœlestis habuit ab instanti conceptionis. Item secunda consequentia negatur de Beata Virgine et si de Christo concederetur prima consequentia: quia non est simile: Nam Maria fuit naturalis filia Adæ secundum rationem feminalem ab eo generata, ut alii: ideo exclusa est ab hæreditate Adæ, scilicet à iustitiã originali perditã ab Adam, sicut & era obnoxia peccato Adæ. Quod si ab originali fuit immunis, hoc fuit per speciale munus gratiæ præseruantis, non autem per donum iustitiæ originalis, ut patet ex supradictis.

QVAESTIO QVADRAGESIMA SEPTIMA.

Utrum stante lege Beata Virgo descendisset ad limbum, si ante mortem Christi mortua fuisset.

1. Opinio.

RESPON. est duplex opinio. Prima est Alexandri Alen. 3. par. summ. q. 9. membro 3. art. 2. §. 3. & Scoti in 3. dist. 3. q. 1. in fine, & ad idem uidentur Bonauent. ea. dist. art. 1. q. 2. licet non clare, & communiter doctores, quod sic: & non intraret cœlum ante Christum, etiam si ab originali peccato præseruata fuit. Ratio, quia quamuis in ea non mansit impedimentum personale: mansit tamen impedimentum nature, quia, scilicet ante passionem uitæ per resurrectionem, & ascensionem acciperet pro se, & pro omnibus saluandis, sicut primus

Adam pro se, & pro omnibus eã admisit, nullus de lege poterat gloriã animæ & corporis, aut locum cœlestem possidere. Patet prima Corinth. 15. Christus primitiæ dormientium: & per ipsum omnes uiuificabuntur: & per ipsum resurrectio mortuorum &c. Ad idem est Hæbr. 10. Initiauit nobis uitam uiuentem &c. ut ait Grandis ibidem, & super id Rom. 8. Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Si contra hoc dicatur quod hæc auctoritas Primitiæ dormientium &c. intelligitur quod prius dignitate & causalitate, non tempore. Ecce contra hanc glossam probatur quod etiam est prius tempore, ut patet Michæ: 2. Ascendit ante eos pandens iter, ubi notatur tempus: Item Ioãnis. 14. Vado parare uobis locum: Item ibidem Si præparauero uobis locum.

Si dicatur quod hoc est uerum stante lege, & non aliter; Ad hoc etiam ego dico quod ita loquor de lege, & de hoc est questio si Beata virgo moreretur ante Christum, secundum tenentes quod caruit peccato originali, & habuit iustitiam originalem, Vtrū consequenter ratione iustitiæ originalis, & præseruationis à peccato ex quo excipiebatur à lege tantum aliorum quoad hoc, etiam exciperetur ab aliis legibus communibus aliorum quoad introitum gloriæ ante Christum tãquam consequens secundum legem ad prædictam eius præseruationem, seu iustitiam originalem, an non: ad quod iam dictum est quod non, per rationem sumptã ex dictis auctoritatibus.

Secunda ratio quia post peccatũ Adæ omnis saluandus, seu glorificandus in meritis Christi, debuit eius mortem & apertionem cœli expectare: quod patet tum primò ex auctoritatibus supradictis, & ex Hæbr. 10. Introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta, id est iam referata ianua gloriæ per eius mortem: quã nullus nisi ipse inuenire aut referare potuit: Ad Colos. 3. Vita uestra abscondita est cum Christo in Deo: ergo Si ante Christum Maria cœlum intrasset, iam eius uita non esset abscondita cum Christo, neque illi per eius ascensum reuelata fuisset: Item Ephes. 4. Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, scilicet in cœlum, secundum Hieronymum, & doctores. Itẽ Augustinus sermone. 74. ad fratres in Eremò ait. Caput nostrum, ubi est, & præcessit, sequentur & membra. Tum secundò quia nullus per gratiam, & merita Christi redemptus etiã præseruatiuè à peccatis, quibus obnoxius fuit, propter quæ hominibus clausa est ianua regni cœlorum, nullus inquam talis potuit unquam de lege posita præmium finale essenziale obtinere ante merita Christi, non solum præuisa à Deo, sed etiam exhibita à Christo: neque ianuam regni cœlorum intrare, antequam per Christi ascensionem gloriosam ei, & omnibus aperiretur, ut patet ex auctoritatibus supra dictis, & in sanctis patribus existentibus in limbo: ergo nec Beata Virgo. Notetur particulã oēs antecedentis: quia per eas excluditur instãtia de Angelis, qui nõ sunt propriè redempti à peccatis, quibus obnoxii non

non fuerunt, ut homines: uel si secundum Bernardum sermone. 22. super cant. sunt aliquo modo præseruatiuè redempti, nõ tamen est illis clausa ianua gloriæ propter aliquod peccatum eorũ, sicut hominibus: ideo non erat cur illi deberent apertionem gloriæ per mortem Christi, sicut homines, expectare. Veritas autem prædicti antecedentis sic limitati inde constat: quia tale finale, & essenziale præmium nulli prius confertur à Deo, quàm eius meritum sit, ut communiter dicunt doctores contra Magistrum in 2. dist. 5. Nunc autem meritum principale omnium hominum ad gloriam est nõ solum uniuscuiusque suum bonum opus meritorium: sed & meritum Christi, uirtute cuius omnia bona nostra sunt meritoria, & gratiam obtinemus, & gloriam: Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus. ergo prius oportuit stante lege illa merita Christi exhiberi per eius mortem, quàm eorum & nostrum præmium gloriæ nobis, & beatæ uirgini præstaretur. Prius etiam Christus cœlum intrare oportuit, & necesse fuit, quàm beatæ uirgini aditus in cœlum concederetur. Si dicatur quod ab instanti incarnationis Christi fuerunt eius merita pro nobis exhibita Deo patri actu interiori suæ uoluntatis, licet non actu exterioris passionis satisfactorie: tunc enim in utero existens non propriè pro nobis satisfecit, neque redemit per opus pœnale passionis: sed meruit nobis cœlum per actum interioris, ut dictum est. Quod sufficere uidetur ut Beata uirgo per talia eius merita exhibita actu tantum interioris præseruaretur ab omni peccato, & decedens ante eius mortem gloriam essentialẽ haberet, & ianua cœli ipsi aperiretur. Contra hanc euasionem replicatur confirmãdo rationem supradictã: quia non uidetur ratio sufficiens quare Ioãnes Baptista iam ab originali sanctificatus, & omnes sancti plenè iam à peccatis purificati in gratia decedentes ante mortem Christi ad limbum descenderint nondum glorificati: nisi quia stante lege ante mortem Christi capitis nostri nullum eius membrum erat glorificandum: neque ante eius in cœlum ascensionem ulli hominum, quibus per peccatum Adæ fuerat clausa, ianua cœli aperienda erat: de quorũ numero beatam uirginem constat fuisse, ex quo originali peccato ex sua natura obnoxia fuit; quãuis per gratiam Christi ex priuilegio illud de facto non contraxit.

2. Opinio.

SECUNDA opinio tenet oppositum, quod scilicet saltem gloriam haberet, etiam si cœlum non intraret ante mortem Christi decedens, quousque cū Christo gloriosa in cœlum ascenderet. Quia propria pœna peccati non manet ablato ipso peccato, ut patet, quia remisso peccato remittitur consequenter reatus pœnæ aternæ, qui est propria pœna peccati: licet non remittantur aliæ pœnæ, aut pœnalitates, siue sequelæ, quæ sunt, & manent ad exercitiũ uirtutis. Nunc autẽ carentia gloriæ post mortem ad tempus, seu in perpetuum, est propria pœna peccati, ut patet, quia si sancti patres in limbo

habuerunt hanc pœnam, quia nondum erat eorum peccatum omninò remissum: similiter animæ purgatorii nunc habent hanc pœnam: quia nõdum est eorum peccatum perfecte remissum quoad culpã, & pœnam. ergo beata uirgo, cuius originale ex natura sua contrahendum ex speciali priuilegio per gratiam præseruantem omninò remissum fuit, iam ex consequenti ab eius pœna propria libera esset, itã quod gloria post mortem non caruisset.

Secundò probatur idem, quia si ad limbum cum sanctis patribus iret, utique iam aliquo modo esset sub potestate diaboli, sicut illi, quod absit. Hanc opinionem tenet Gerson in sermone conceptionis beatæ uirginis, & Robertus de Litorio in alio sermone, seu tractatu conceptionis: & quidam alii moderni, & ut fertur, sic decreuit uniuersitas Parisiẽ. circiter annum Domini 1530. contra quendam, qui oppositum secundum primam opinionem præcedentem prædicauerat, quæ & retractare coegit.

Sed his non obstant, standum uidetur in prima opinione. & ad primam rationem huius secundæ opinionis respondeo, negando consequentiam: quia licet beatæ uirgini sit suum peccatum quoad culpã omninò remissum præseruatiuè, ut supponitur: nõ tamen plenè remissum erat ante mortem Christi peccatum nature, id est debitum commune omnium, cum quibus in natura communicabat: sicut neque peccatum sanctorum existentium in limbo sine ullo peccato, aut debito pœnæ pro peccatis ipsorum. Quod quidem commune debitum nõ nisi per mortem Christi ex lege plenè remittendum erat: & ex consequenti communis pœna peccati omnium in Adam non, nisi per mortem Christi, plenè remittenda, seu auferenda erat. Et itã mansit carentia gloriæ, & clausa ianua cœli usque ad mortem, & ascensionem Christi, ut supra in prima probatione primæ opinionis dictum est: Alioqui per eandem rationem probaretur quod beata uirgo ante mortem Christi decedens non solum gloriam animæ haberet, sed & ipsum cœlum intraret, sicut post ascensionem Christi. Igitur sicut non probatur hoc secundum, itã nec primum: nam eodem modo supradicto respondetur ad utrunque.

Ad secundam probationem huius secundæ opinionis respondeo, negatur simile, quamuis concedatur quod esset in limbo, sicut illi, non tamen eodem modo, neque ex eadem causa. Nam alii sancti ideo dicuntur in limbo sub potestate diaboli: quia in illa carentia gloriæ in illo loco detinentur propter peccatum, quod procurante diabolo in Adam non solum in debito, sed & de facto aliquando inciderunt: beata autem Virgo, quamuis in debito, non tamen de facto illud habuit, neque sub potestate diaboli per peccatum aliquod aliquando fuit.

Ad aliud de uniuersitate Parisiensi respondeo, si itã fuit, quod tamen non constat: potuit illa uniuersitas id facere prudenter propter scandalum: quia horridum sonat apud ignorantes dicere beatam uirginem in limbo quomodocumque: quamuis sit uerum,

uerum, ut ait prima opinio, Neque enim omnis ueritas, maximè si non sit necessaria uel expediens, est omnibus in commune prædicanda, sed cum suis debitis circumstantiis, ut oportet, reuelanda uel tacenda est.

QVAESTIO QVADRAGESIMOCTAVA.

Vtrum Beata Virgo in triduo mortis Christi permanserit, aut fuerit mater ipsius Christi, & Dei.

RESPON. supposita communi, & uera sententia quòd in illo triduo Christus non fuit homo, ut communiter tenetur à doctoribus in 3. dist. 22. contra magistrum, & quosdam alios. Iam de proposita quæstione est inter catholicos duplex opinio. Prima quòd in illo triduo beata uirgo non fuit mater Christi, neque Dei.

Quòd non fuerit tunc mater Dei, neque Deus, aut uerbum fuerit tunc filius eius (pro eodem namque accipio Deus, uerbum, filius Dei, aut persona diuina) probatur: quia ideò Deus dicitur, & est filius Virginis Mariæ, quæ est persona diuina actu subsistens in natura humana producta, uel generata ab ipsa beata Virgine: sed in triduo non subsistebat actu in illa natura humana, quæ tunc non erat, ex quo anima & corpus ab inuicem per mortem erant separata, quamuis essent unitæ uerbo. ergo tunc non erat filius uirginis, nec ipsa erat mater eius: Nam deficiente uno correlatiuo deficit & alterum: uidelicet mater & filius, quamuis uerbum uel Deus simul, & ipsa beata uirgo tunc simul existerent: In resurrectione autem Christi, similiter & beatæ uirginis nunc in cælo corpore, & anima gloriose rediit eadem utriusque relatio, quæ fuerat interrupta per mortem, scilicet maternitas & filiatio: sicut & idem fundamentum & terminus, id est eadem utriusque humanitas rediit.

Quòd etiam tunc non fuerit mater Christi uerè & propriè, aut formaliter loquendo, probatur: quia Christus est uerbum actu subsistens in diuina, simul & humana natura, secundum omnes doctores ut latius agit Scotus in 3. dist. 6. & 22. Sed tunc non fuit humana natura Christi, quia tunc non fuit compositum ex anima & corpore, quæ adinuicem per mortem erant separata, ut dictum est, alioqui tunc esset homo quod est contra hypothesim. ergo tunc persona diuina non subsistebat in humana natura, & per consequens tunc Christus non erat, & pro nullo supponebat ex defectu connotati, & ex consequenti beata uirgo tunc non erat mater Christi propriè, & formaliter loquendo.

Hanc opinionem tenent Scotus in 3. dist. 8. in responsione ad tertium argumentum, & dist. 22. Et in 4. dist. 49. conclu. 1. in responsione ad ultimum, & latius Gabriel in 3. dist. 8. q. 1. dub. 2. & dist. 22. conclu. 2. & in canone, lectio. 42. n. & Durandus ea. dist. q. 2. cum multis aliis.

SECUNDA opinio tenet quòd beata uirgo fuit,

& dicitur uerè in triduo mater Dei, & Christi. Quòd fuerit mater Dei, probatur: quia tunc uerum erat dicere, ista beata uirgo genuit Deum, uel filium Dei, & ipse genitus ab ea tunc simul cum illa erat. ergo erat tunc mater Dei. Antecedens probatur: Nam persona dicitur generari, quando de nouo recipit aliquam substantiam, tanquam sui partem essentialem, uel tãquam naturam, in qua subsistit: & persona talem naturam producens eiusdem speciei secum dicitur generare illam personam, secundum omnes doctores in 3. dist. 4. & 8. & 22. Sed tunc uerum erat dicere quòd beata uirgo genuit, uel produxit de sua substantia naturam humanam, in qua Deus, uel uerbum de nouo subsisteret, quòdquæ Deus ipse de nouo illam naturam accepit, in qua subsisteret. ergo antecedens uerum.

Si negetur ista maior & minor, quia uerbum in triduo, non actu subsistit in natura humana, quam de Virgine accepit, cuius partes per mortem separatae sunt: quod tamen requiritur ut tunc genitum ab ea, & filius eius sit, atque dicatur.

Contra hoc arguitur probando, quòd id non sit necessarium: sed ut tunc uerbum dicatur, & sit genitum ab illa, & filius eius, & ipsa mater illius, sufficit quòd tunc anima, & caro, quæ prius uerbo personaliter unita erant, permaneant adhuc sic, uel eadem unione uerbo unita, cū aptitudine ad reunionem inter se, sicut ante mortem ad eandem naturam humanam constituendam, & quæ ipsa persona genita & generans simul sint: & nihil aliud requiritur: neque quæ actu permaneant integra ipsa natura humana uerbo unita, secundum quam beata uirgo mater Dei, & Deus filius eius est. Quod sic probatur. Quia natura non est subiectum, nec terminus, nec fundamentum propinquum generationis, quæ propriè & principaliter terminatur ad suppositum, & suppositi est: quamuis secundum hanc uel illam naturam, neque maternitas, aut paternitas, & filiatio fundantur, ut in fundamento propinquo, in diuina uel humana natura, nec in potentia generandi, ut prima dicebat opinio, quamuis natura & potentia generandi prærequirantur ad ipsum generare: sed in hoc quòd est actualiter, uerè, & propriè generare, uel genuisse, & genitum est. Quod inde constat, quia licet Dei filius de uirgine nostram naturam accepisset, si non per generationem illam haberet, utique nec ipse esset uirginis filius, nec ipsa mater Dei foret. Nunc autem, quia realiter ab ea secundum carnem genitus est, fit ut quandiu Dei filius habens sibi animam, & carnem unitam, & beata uirgo coexistit, certè ipsa permanet mater Dei, & ille filius eius: id quòd fuisse constat in triduo, in quo unio uerbi ad animam & carnem semper perdurauit, secundum omnes catholicos, ut B. Tho. 3. par. q. 50. & magister in 3. dist. 21. & communiter doctores ibidem, & dist. 22. latius agunt.

Quòd etiam tunc uerè fuerit mater Christi probatur dupliciter. Primò quia saltem per synecdochē omnes doctores id concedunt: quia uidelicet tunc

tunc erat filius Dei, habens partes humanæ naturæ sibi unitas cum aptitudine ad reunionem inter se: sicut & conceditur à catholicis absolute quòd tunc Christus erat in cruce, & in sepulchro, & in limbo: quia uidelicet illic secundum corpus, hic secundum animam erat, sicut & nunc dicitur quòd beatus Petrus est in sepulchro, & in cælo, quia scilicet hic secundum animam, illic secundum corpus est. Similiter conceditur communiter secundum Augustinum contra Felicianum quòd totus Christus tunc fuit in cruce, in sepulchro, & in limbo, quia uidelicet tota persona Christi, uel uerbum secundum aliquam partem humanitatis sibi unitam ibi erat: sed non totum quòd erat in Christo, neque totaliter: quia uidelicet non secundum totam humanitatem, quam tunc non habebat, erat ibidem. Et hoc expressè cõcedit diuus Bonauentura in 3. dist. 22. q. 1. §. 12. & Durandus ea. dist. q. 2. cum magistro: Et Marsilius in 3. q. 13. prope finem.

Secundò probatur idem, quia non solum per synecdochē, sed etiam uerè fuit Christus in triduo: si nomen Christi largè capiatur, ut sepè etiam à doctoribus accipitur, uidelicet ut significat uerbum diuinum actu subsistens, uel in natura humana, uel in partibus eius principalibus ipsi uerbo adhuc unitis eadem unione, qua ante mortem sibi unita erant, quamuis non manserint unitæ inter se: & hac ratione beata uirgo uerè tunc mater Dei erat. Et hoc expressè concedit Gabriel in 4. sermone de resurrectione Domini dicens quæ in triduo mansit uerè Christus, licet non fuit homo: Et Abulensis in 2. paradoxa. ca. 42. Et hoc modo Christus non est terminus singularis sub illo termino specifico homo: neque ualeat consequentia, fuit tunc Christus, ergo homo. Neque hoc modo Christus mortuus est, bene tamen Christus fuit tunc homo mortuus. At uerò si Christus propriè in rigore acceptus sit, ut accipit prima opinio præcedens, ut uidelicet significat filium Dei in natura humana actu subsistentem, tunc simpliciter, uerèquæ Christus in triduo mortuus est, scilicet secundum humanitatem: neque tunc fuit Christus. Sed & simpliciter per communicationē idiomatum conceditur quæ Deus tunc mortuus est, permansit tamen Deus uerus, & uiuus in se, scilicet in sua natura diuina. Videantur de hoc Bonauentura, Bassolis, & Marsilius cum Scoto ubi supra latius agentes.

Hanc secundam opinionem tenet Iacobus de Valentia super cant. ca. 6. q. 2. ibi, Ego dormio, & cor meum uigilat: & quidam Frater Balthassar Solio in quodam sermone de assumptione beatæ uirginis conclu. 1. Et ad idem est breuiter Abulensis, ubi supra, & hanc tenent Thomistæ consequenter ad principia, uel fundamenta beati Tho. Et quidem doctores sancti communiter, & absolute concedunt beatam uirginem, ex quo uerbum Dei concepit, dum uixit in mundo, & nunc in cælo esse in corpore, & anima gloriosa, fuisse semper, & esse matrem Dei & Christi: & similiter Christum fuisse

semper in cruce, in sepulchro, & in limbo: Et Bernardus lib. 5. de considera. ad Euge. prope finem ait, Sive coniunctis, siue disiectis duobus, id est anima & carne, nihilominus perseuerauit in tribus, uidelicet in uerbo, anima, & carne unitas personalis, equè unus Christus, unaque persona, uerbum, anima, & caro etiam mortuo homine perdurauit. Hec ille. Quid clarius ad rem? Et Hebr. 13. habetur. Christus heri, & hodie ipse, & in secula. Vbi nomen Christi largè accipitur in dictis auctoritatibus, ut supra declarauimus: quamuis Gabriel in 3. dist. 22. conclusionē. 1. per suas ampliationes logicales aliter exponendo præfatas auctoritates euadere conetur. At uerò theologia secundum Augustinum suam habet logicam, quæ ex communi modo loquendi sacre scripturæ, simul & sanctorum, siue doctorum sumenda est.

Et fortè pro concordia opinionum melius dicitur quæ beata uirgo propriè, & formaliter in triduo non fuit mater Christi, nec Dei, sicut nec mater hominis: neque tunc Christus propriè fuit: & cum hac limitatione loquendo est uera, & tuta illa prima opinio. Cum quo stat quæ tunc uerè, realiter, & simpliciter, & absolute ipsa fuit mater Christi, & mater Dei, ut ait secunda opinio. Quia quòd aliquo modo uerè est tale, & cõmuniter quamuis impropriè, aut largè loquendo dicitur esse aliquid, utique simpliciter & absolute est, & conceditur esse illud: quia standum est cõi modo loquendi in tali facultate: Sed aliquo modo, uidelicet per synecdochē, uel largè capiendo nomen Christi, conceditur à catholicis communiter Christum in triduo uerè esse, & permanere, & beatam uirginem tunc esse matrem Christi, & per consequens matrem Dei esse. ergo simpliciter id concedendum uidetur. Et quidem credo quòd si simpliciter, & absolute beata uirgo in triduo mater Dei, uel Christi, uel uera mater eius negaretur: utique piæ aures offenderet: ex quo simpliciter negaret eam matrem Dei, uel Christi, in aliquo uero casu, quem talis propositio admittit, ut dictum est.

Ad rationes autem primæ opinionis respondeo negando maiorem utriusque probationis. Sufficit enim ad hoc quòd sit mater Dei, & Christi, & Christus, quòd actu uerbum subsistat in partibus humanæ naturæ prius assumptæ, quarum unio inter sese postea per mortem interrupta sit, ut patet ex probationibus præfatæ secundæ opinionis.

QVAESTIO QVADRAGESIMANONA.

Vtrum Beata Virgo (si ei daretur optio) præligeret perpetuam uirginitatem sine maternitate Dei: an esse mater Dei sine uirginitate. Similiter uerum præligeret carere peccato originali uel ad momentum potius, quam Dei maternitate; uel e contra.

RESPON. in hac quæstione alterum certum, alterum dubium est: certum quidem est stante le-

Resolutio.

Respon.

ge q̄ si daretur ei optio à Deo, certè ipsa prælige-
ret id, quod sciret Deo esse gratius: modò illud ef-
set sibi ipsi beatæ Virgini melius, utilius, aut hono-
rificentius, modò non: & nullo modo eligeret pec-
catum, aut minus gratum Deo: Et hoc, quia nõ in-
diget probatione, ex quo erat in gratia confirmata
super omnes sanctos, & tota dedita Deo: idè hoc
supponitur ut certissimum.

Dubium autem est supposito quòd æquè grata
esset Deo, sibiq̄; æquè meritoria electio huius uel
illius, s. virginis, aut Dei maternitatis (quod est
possibile, cum ex eadem charitate, eodemque uo-
luntatis conatu posset hoc, uel illud præligere) si
à Deo daretur optio beatæ virgini, quid horù præ-
eligeret, quidve horum esset gratius ipsi beatæ vir-
gini? Et, ut dixi, procedit tota hæc quæstio cæteris
paribus, id est si tantam gratiam, non maiorem,
neque minorem, & sic de cæteris uirtutibus, & do-
nis esset habitura cum uirginitate sine mater-
nitate Dei: quantà cum maternitate sine uirginitate,
& stante lege posita quoad omnia alia, excepto
casu quæstionis: sicut & in beata uirgine omnia alia
de facto fuerunt: ità quòd solum sit comparatio
& differentia inter uirginitatem, & maternitatem
Dei considerando quodlibet horum duorum
bonorum per se sumptum, scilicet ut uirginitas est
tantum uirtus sine, uel cum tanta charitate, & gra-
tia &c. & maternitas Dei est dignitas supra omnè
dignitatem, etiam sine, uel cum tanta charitate, &
gratia: Vel considerando utrunque cum suis pro-
priis annexis de lege duntaxat, & cæteris aliis pa-
ribus. Et uoco propria annexa ea bona, quæ stante
lege ratione maternitatis Dei consequuntur, aut
consequerentur maternitatem Dei sine uirginitate,
aut uirginitatem ratione eius sine maternitate
Dei. Propria autem bona hæc annexa de lege Dei
maternitati sunt redemptio mudi, & hominis exal-
tatio, & corporis beatæ uirginis puritas, & eius di-
gnitas, & animæ ad Deū eleuatio inde consequens,
ut infra in probatione ratione finis, & obiecti la-
tius habetur. Nam de communibus annexis nunc
non est curandum, sed de eis dicitur infra in reso-
lutione quæstionis in fine eius: & in hoc sensu iam
declarato procedit dubium, & quæstio hæc.

Ad quam respō. saluo meliori iudicio quòd sim-
pliciter & absolutè beata uirgo præeligeret mater-
nitatem Dei postposita uirginitate. Et ratio est quia
sibi melius, excellentius, aut maius bonum est ma-
ternitas Dei, quàm uirginitas. ergo illam prælige-
ret. Consequètia patet, quia Quod est melius sibi,
etiam sibi est præligibilis. ergo secundum rectam
rationem, cui sine dubio ipsa se conformaret, ut
supponitur, id præeligeret. Pro probatione an-
tecedentis, in quo stat tota difficultas, præsupponitur
q̄ licet ex suo genere, aut simpliciter bonum,
quod non est uirtus, exceditur à bono uirtutis: ta-
men aliquando ratione alicuius circumstantiæ, seu
conditionis annexæ, puta ratione necessitatis, uti-
litatis, aut magnitudinis, seu quantitatis, aut finis,

& huiusmodi, bonum quod non est uirtus, excedit,
aut est melius, & præligibilis bonum in se, aut
huic personæ, quàm bonum uirtutis alicuius, ut pa-
tet, quia. 1. Eth. tractatu. 4. c. 1. Felicitas summa,
& summa excellentia diuina, uel summum bonum,
licet non sit uirtus, neque bonum laudabile, est ta-
men honorabile, & præstat ipsi uirtuti, per quã ac-
quiritur à nobis: Et 3. Topicorum, Melius simplici-
ter est philosophari, quàm ditari: sed aliquando, sci-
licet indigenti melius est ditari, quàm philosophari:
quamuis philosophari, seu contemplari uirtus sit
intellectualis. Item uita contemplatiua simplici-
ter, & ex suo genere est melior, & eligibilior, quàm
actiua: & tamen aliquando actiua est melior, & eli-
gibilior, quàm contemplatiua ratione necessitatis,
aut utilitatis, & huiusmodi alterius circumstantiæ,
ut habetur in ca. nisi cum pridem. de renuntia. & B.
Tho. 2. 2. q. 182. art. 1. & 2. Item quia licet simplici-
ter melius, & honorificentius sit habere dignita-
tem, & gloriam, apud Deum uirtuose, & meritorie,
scilicet ex meritis suis, quàm non ex meritis, sed ex
dono, uel gratia: melius tamen, & excellentius est
ipsi Deo habere suam gloriam ex natura sine me-
ritis: & honorificentius fuit Christo homini habe-
re gloriam, seu beatitudinem animæ, & alia dona,
seu bona, quæ ab instante suæ conceptionis habuit,
& habet ex natura unionis animæ ad uerbum stan-
te lege, uel ex dono patris duntaxat. Vide Scotum,
Gabrielem, & communiter doctores in 3. dist. 18.
idq̄; ratione magnitudinis, aut excellentiæ ipsius do-
ni, aut personæ, aut ratione alterius cuiuscunque
conditionis, ut patet. Item melius fuit Christo, &
ipsi beatæ uirgini habere uirginitatem heroicam,
aliasq̄; uirtutes heroicæ, quas habuerunt ex dono,
seu ex gratia, uel sine merito proueniente ex lau-
dabili pugna, & difficultate, quæ ex tentatione car-
nis oriri posset, quàm ex merito huius pugnæ: quã-
uis simpliciter sit magis meritorium, & melius cæ-
teris paribus, ubi est maior difficultas proueniens
ex arduitate operis, uel obiecti, uel etiã ex com-
plexione operantis, secundum communiter docto-
res. Item hoc idem contingit in omnibus rebus,
seu bonis comparabilibus: nam licet bonum corpo-
rale simpliciter, & ex suo genere sit melius bono fa-
mæ, honoris, & diuitiarum: & fama, seu honor præ-
stat diuitiis: tamen aliquando aliquod bonum fa-
mæ, & honoris, seu diuitiarum præstat alicui bono
corporali: & aliquæ magnæ diuitiæ præstant alicui
bono famæ, & honoris: idq̄; ratione necessitatis,
aut utilitatis, aut magnitudinis excellentis, & huius-
modi ut patet experientia. Quia & inde sæpè fit cõ-
digna seu iusta satisfactio, & recompensa in bonis
diuitiarum pro læsione in bonis honoris, & corpo-
ris. Sicut etiam licet aurum, & gemmæ ex suo gene-
re & simpliciter præstent argento, & ferro: sæpè ta-
men ratione alicuius finis, puta necessitatis, aut uti-
litatis, aut ratione magnæ quantitatis aliquod ar-
gentum, seu ferrum præstat alicui auro, aut gemmæ.

Hoc supposito iam probatur antecedens prædi-
ctum

ctum quòd licet uirtus, & status uirginitatis exce-
dat simpliciter bonum, & statum maternitatis: ue-
ritatem tamen bonum huius maternitatis Dei tam ra-
tione finis stante lege, quàm ratione obiecti est me-
lius bonum uirginitate, & illam excedit, quamuis
hæc sit uirtus, & non illa.

1. Ratio
fina.

Quòd ratione finis maternitas Dei excedat uir-
ginitatem patet dupliciter. Tum primò, quia finis,
scilicet redemptio mundi, & exaltatio generis hu-
mani, ad quã de lege, ut loquimur, maternitas Dei
ordinabatur, de se, & immediatè est magis uniuersale
bonum bono uirginitatis eius: & est utilius to-
ti mundo, & ipsi beatæ uirgini quàm uirginitas Ma-
riæ: quæ de se, & immediatè ad utilitatem tantum sui
ipsius, puta ad puritatem, & bonum suæ personæ or-
dinabatur: Immo bonum maternitatis est etiam
utilius, quàm bonum uirtutis alterius ad salutem
non necessariè: quia non sequitur tanta utilitas ex
illa, quanta est utilitas redemptionis, aut exaltatio-
nis generis humani, quæ de se sequitur ex materni-
tate Dei. Tum secundò idem patet: quia si propter
salutem, aut pacem, aut conuersionem unius re-
gni ad fidem iuste dispensatur à Papa ut habens uo-
tum uirginitatis ducat uxorem, secundum commu-
niter doctores, quia & oppositum dicere est erro-
neum, ut refert Martinus de temperantia, in q. de
uirginitate, utrū præstet aliis uirtutibus. ergo à for-
riori pro redemptione mundi inde sperata rectius
dispensaretur cum uirgine, ut nubat, si aliter esse
non posset. Et hoc non aliunde, nisi quia finis talis
coniugii, aut maternitatis inde speratæ, puta redē-
ptio mundi præstat fini, & bono uirginitatis: ergo
talis maternitas Dei, cui talis finis est de lege ne-
cessariò annexus, ratione talis finis est magis uni-
uersale bonum, & melius: & consequenter simpli-
citer, & absolutè præstat uirginitati, ut dictum est.
Idèo amplius dico probabiliter, quòd etiam si bea-
tæ uirgini à Deo daretur optio supradicta, & esset
certa q̄ si ipsa nõ præeligeret esse mater Dei cum
uoluntate suæ uirginitatis, Deus eligeret aliam si-
bi in matrem, unde factus homo nasceretur ad re-
demptionem mundi: dico inquam quòd adhuc ipsa
præeligeret esse mater Dei postposita uirginitate:
Quia tale bonum maternitatis Dei ratione prædi-
cti finis, id est redemptionis mundi, ad quam de le-
ge immediatè de se ordinatur, est uniuersalius, uti-
lius, & melius, & excellentius, & consequenter eli-
gibilis bonum ipsa uirginitate, ut probatum est:
& adèd excellentius quòd secundum communiter
doctores in 3. dist. 4. non cadit sub merito saltem
condigni propriè & absolutè: licet cadat sub meri-
to congrui, uel ex suppositione incarnationis Dei.

2. Ratio, ex
obiecto uel
materna.

Quòd & ratione obiecti, seu materiæ bonum ma-
ternitatis Dei præstat bono uirginitatis, probatur
tripliciter. Primò, quia sicut ratione obiecti infi-
niti uirtutes theologice præstant cardinalibus: &
opera nostra sunt meritoria, & meliora moraliter,
quia in Deum relata: & opera Christi ratione per-
sonæ diuinæ, à qua fiebant in natura, aut secundum

naturam humanam, fuerunt infinitè meritoria se-
cundum Tho. aut ad infinitum meritum acceptata
secundum Scotum, aut saporem infinitatis habenti-
a secundum alios. ergo similiter ratione personæ
diuinæ ipsius Christi, quæ persona diuina in natura
diuina, & humana subsistens est obiectum, uel ma-
teria huius maternitatis Dei, ex quo ad personam
diuinam in utraque natura tedit, & terminatur ma-
ternitas Dei, ex quo ad personam diuinam in utra-
que natura tendit, & terminatur maternitas Dei,
ipsamque obiectiue respicit: hinc inquam Dei ma-
ternitas fit excellentior, habetque bonum excel-
lentius, & dignitatem, & honorem, supra omnem
puram creaturam secundum diuum Bonauenturam
in 1. dist. 44. in glossa marginali super magistrum.
& B. Tho. 1. par. q. 25. art. 6. ubi ait quòd beata uir-
go Maria, ex hoc quòd est mater Dei, habet quan-
dam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod
est Deus: & ex hac parte non potest fieri melior.
Hæc ille: & per consequens excedit omne bonum
uirginitatis, & alterius cuiuscunque uirtutis non
necessariè ad salutem.

Secundò probatur idem, & confirmatur ratio
prædicta considerando, & comparando omnia bo-
na propria, quæ sunt in uirginitate, & maternitate
Dei adinuicem. Nam in uirginitate sunt tria bona,
ad quæ reducuntur omnia bona uirginitatis. Pri-
mum est formale ipsius uirtutis uirginitatis, quod
est præcipuum de ratione ipsius uirtutis, propter
quod ipsa uirginitas est uirtus moralis, & laudabi-
lis: & hoc est propositum seruandi se immunem ab
omni actu, & delectatione uenera ad uacandum
diuinis. Secundum est materiale uirginitatis, quod
dat ei perfectam rationem uirtutis: & hoc est inte-
gritas carnis, uel immunitas ab omni experimento
actus, & delectatione uenera: & per consequens
decor, seu puritas corporis: & consequenter puri-
tas, & decor animæ inde proueniens. Tertium est
finis, ad quem ipsa uirginitas de se, & immediatè
ordinatur, & propter quem est laudabilis uirgini-
tas: nimirum liberior contemplatio, & uacatio ad
diuina: ad quem finem disponit uirginitas.

Nunc autem hæc tria bona sunt excellentius in
maternitate Dei absolutè, & respectu beatæ uirgi-
nis, quæ & sunt ei propria connexa stante lege, &
cæteris paribus, quàm in uirginitate sine materni-
tate Dei. Quod patet quoad primum: nam forma-
le uirginitatis, id est propositum seruandi se immu-
nem ab omni experimentoactus, & delectationis
ueneræ, si esset compossibile cū maternitate Dei,
certè fuisset, sicut & de facto fuit in matre Dei, ut
supponitur: & multò melius, quàm in aliis uirgini-
bus. Quod secundum etiam patet: quia licet ma-
teriale uirginitatis, i. integritas carnis, seu prædicta
immunitas non esset formaliter in matre Dei: esset
tamen eminenter: nam esset, sicut & de facto nunc
est, & fuit, ut supponitur, carnis uel corporis sui di-
gnificatio excellentissima, & puritas à fomite, & li-
bidine, & cæteris ei annexis: & consequenter esset
decor,

decor, & puritas corporalis inde promeniens excel-
lentius: cum esset ibi etiam carentia primorum mo-
tuum, & huiusmodi: quæ omnia bona corporalia in
corpore matris Dei præsupponuntur quod essent
etiam sine uirginitate, sicut & de facto fuerunt in
beata uirgine matre Dei, non ratione uirginitatis,
sed ratione maternitatis, quia scilicet inde filius
Dei carne uestitur: nam & propter hanc rationem,
seu causam caro Mariæ matris Dei nunc ab omni-
bus doctoribus super oia corpora Sanctorum, &
Virginum exaltata, & dignificata prædicatur: & cõ
sequenter ibi esset puritas, & decor animæ inde pro-
ueniens. Quoad tertium etiam patet: nam ma-
ter Dei habens in utero filium Deum, & in absidua
conuersatione, seu conuictu ipsum nutriens, & tra-
ctans ut mater filium: certè secundum omnes do-
ctores ex hoc magis, & immediatius redderetur, si-
cut & de facto reddebatur, apta ad contemplatio-
nẽ ipsius Dei, cui ratione maternitatis magis pro-
pinqua, & familiaris, & dedita erat, quàm ex uirgi-
nitate. Patet igitur quod bona uirginitatis, pro-
pter quæ uirginitas est laudabilis, & eligibilis, excel-
lentius sunt in maternitate Dei, & ratione eius si-
ne uirginitate, quàm in uirginitate sine materni-
tate. Et ideo canit ecclesia *Felix es sacra Virgo
Maria, & omni laude dignissima: quia ex te ortus
est sol iustitiæ Christus Deus noster. Ecce ubi non
propter uirginitatem, sed propter maternitatem
Dei, quia scilicet ex ea ortus est Christus Deus no-
ster, dicitur scilicet, & omni laude dignissima, & su-
per omnem creaturam, ut supra secundum B. Bo-
nauerenturam dictum est.*

Tertio idem probatur: quia si pro aliquo bono,
quod non est uirtus, puta pro salute corporali ra-
tionabiliter quis postponit aliquando, & ad sem-
per aliquam uirtutem, seu excellentem gradum eius
ad salutem non necessarium, puta magnificentiam,
contemplationem, aut excellentem abstinentiam,
seu etiam ipsam uirginitatem, si contingeret esse
nociuam uitæ, aut saluti corporali, aut reipublicæ
conseruationi, aut paci necessarium ducere uxorem,
ut supponitur, quod sit dabilis talis casus: quia tunc
rationabiliter prælegeret quis ducere uxorem, aut
remittere abstinentiam, & contemplationem, &
magnificentiam ommittere non necessariam ad ani-
mæ salutem. ergo pro maiori bono maternitatis
Dei idem melius fieri potest: quod scilicet uirgini-
tas rationabiliter postponi potest pro maternitate
Dei. Igitur ita fieret in casu quæstionis, ut di-
ctum est.

Et hæc ratio magis confirmatur ex hoc quod
uirginitas non est simpliciter excellentior aliis uir-
tutibus: sed aliis uirtutibus intra genus castitatis
tantum. Nam multæ aliæ uirtutes sunt excellen-
tiores uirginitate secundum B. Thom. 2. 2. q. 152.
art. 4. puta fortitudo, & martyrium, ut patet ibi-
dem: & q. 123. art. 12. Et magnificentia secundum
Martinum ubi supra, & iustitia secundum B. Tho.
2. 2. q. 58. art. 12. & humilitas secundum eundem

B. Tho. ibidem q. 161. art. 5. & multæ aliæ uirtutes.
Igitur si magnificentiam, aut humilitatem aliquam,
seu excellentem gradum earum non necessarium
ad salutem, quæ tamen præstant uirginitati, ratio-
nabiliter beata uirgo postponeret pro bono ma-
ternitatis Dei: sequitur à fortiori quod etiã ipsam
uirginitatem rationabiliter postponeret materni-
tati Dei. Quod est uerum, etiam si ex ea non spe-
raretur redemptor mundi nasciturus, aut redemptio
mundi futura: ut in casu, quo dicunt Alexander &
Scotus quod, si homo non peccasset, adhuc Deus
homo fieret, non quidem ad redemptionem, sed
ad exaltationem humanæ naturæ in Christo. In tali
casu dico quod adhuc Beata Virgo Maria præli-
geret maternitatem Dei, quàm uirginitatem, si ei
daretur optio supradicta: quia ratione obiecti, sci-
licet filii Dei, cuius esset mater, bonum materni-
tatis Dei excedit bonum uirginitatis, ut dictum est.
Et multo magis nunc post peccatum, ubi non solu
ratione obiecti: sed etiam ratione finis maternitas
Dei præstat uirginitati, ut dictum est.

Item tertio principaliter prædicta omnia con-
firmantur: quia quando Lucæ 1. dixit Quomodo
fiet istud &c. uidetur beata uirgo id dixisse, ut An-
gelus diceret ei modum, quo Deus in ea homo fie-
ri uolebat, & filius eius naturaliter, an supranatu-
raliter: ut ipsa se ad id præpararet. Sicq; uidetur pa-
ratum animum uoluntati Dei exhibuisse, ut si Deus
uelleret, & postposita uirginitate, quam illi deuoue-
rat, & magnificiebat, ad maternitatem Dei se præ-
pararet. Igitur hanc demum de facto prælegebat.

Quod si contra prædicta arguatur. Primo, quia
iam mater Dei careret tali uirtute, & puritate, &
honore, & aureola uirginitatis: sicq; non excede-
ret omnes sanctos in hac puritate, & excellentia:
hoc autem est inconueniens: quia stante lege quo-
ad alia, ut loquimur, decuit matrem Dei ea purita-
te nitere, quã maior sub Deo nequit intelligi, se-
cundum Anselmum, & communiter doctores di-
centes decuisse matrem Dei habere omnes alio-
rum sanctorum gratias, & excellentias: quia & de
lege sunt maternitati Dei propriè annexæ. ergo
nõ postponeret uirginitatem maternitatem Dei.

Respon. dupliciter. Vno modo ad minorem: quod
in casu quæstionis non deceret matrem Dei esse
uirginem, cum esset impossibile ex suppositio-
ne: neque tunc esset inconueniens eam cautè hac
uirtute, & gratia uirginitatis, quæ ex casu non es-
set maternitati Dei annexa, sed opposita. Docto-
res autem loquuntur secluso casu huius quæstio-
nis, & de matre Dei simul & uirgine, qualis de fa-
cto est, & fuit.

Alio modo respondeo ad maiorem: quod etiam
stante lege quo ad alia in casu prædicto nullum es-
set inconueniens matrem Dei carere prædicta uir-
ginitatis uirtute, & eius aureola formaliter: quam
tamen haberet eminenter in maternitate Dei, &
eius honore cum animo parato ad uirginitatem, si
maternitati Dei esset compossibilis: sicut in hono-
re re-

re regis dignitatis honor, & dignitas marchionis,
ducis, & comitis eminenter continetur. Immo
& de facto beata uirgo, simul & mater Dei, non ha-
buit in hac uita, neque nunc in cælo formaliter,
sed eminenter aliquas uirtutes, & excellentias, &
gradus, seu status perfectionis ecclesiasticæ, neque
eorum præmia formalia. Quod patet: quia secun-
dum B. Tho. secunda secundæ quæst. 124. articu. 4.
non fuit propriè, & formaliter martyr: cum non
fuerit mortua uolenter ex læsione corporali in
testimonium fidei: quod quidem secundum eum,
aut læsio de se mortifera secundum Martinum, est
materiale requisitum ad propriam, perfectamque
uirtutem martyrii: Fuit tamen eminenter martyr
alio genere martyrii excellentioris in anima: ideo
dicitur plusquam martyr. Et consequenter habet
eminenter præmium, seu aureolam martyrii, licet
non formaliter.

Similiter non habuit formaliter perfectam uir-
tutem magnificentiæ quoad plenam rationem eius,
scilicet quoad formale, simul & materiale, seu quo-
ad actus exteriores ipsius uirtutis: quia quoad hoc
secundum beatum Thomam secunda secundæ quæ-
stio. 174. articulo primo, & tertio, & communiter
doctores magnificentia requirit magnos sumptus:
& ideo non potest esse in paupere, qualis fuit bea-
ta uirgo: quæ tamen habuit magnificentiam, ex-
cellentissimam quoad eius formale in animi præ-
paratione secundum beatum Thomam, ubi supra,
& quæst. 129. articulo tertio ad tertium. Habuit
etiam eminenter in magnifica exhibitione sui ip-
sius ut esset mater Dei dicens, Ecce ancilla Domi-
ni &c. secundum communiter doctores: & prom-
ptissimum animu ad magna opera profequendum,
ubi expediret, habuit.

Similiter beata Virgo non habuit formaliter, &
propriè gradus, & status ecclesiasticos: quia non
fuit propriè sacerdos, neque Episcopus, aut Papa,
neque Apostolus, neque iudex: & per consequens
non habuit formaliter dona, uel uirtutes forma-
les, & politicas ad actus horum graduum formaliter
exercendum: habuit tamen eminenter omnia
prædicta in statu, & dignitate matris Dei, & in aliis
donis sibi diuinitus concessis excellentius, quàm
aliis quibuscunque: & in eorum exercitio, & usu
ad illustrationem Apostolorum, & totius ecclesiæ
utilitatem.

Quid igitur mirum si in casu quæstionis mater
Dei non haberet formaliter plenam uirtutem uir-
ginitatis: cum eam, & eius præmium haberet emi-
nenter, & excellentius in dignitate, & honore, &
diademate regio maternitatis Dei?

Secundo ad idem arguitur, quia illud bonum est
excellentius, & melius, & eligibilius, quod est lau-
dabilius: Sed uirginitas est laudabilior Dei mater-
nitate, ut patet, quia est uirtus, & per consequens
laudabilis: maternitas autem Dei non est uirtus,
sed dignitas, uel honor, & per consequens non est
laudabilis, ut infra ex primo Ethic. refertur: Et

quia per uirtutes Deo placemus, & meremur: non
autem per dignitatem maternitatis Dei, ut patet
ex Augustino super id Lucæ. 11. Beatus uenter
qui te portauit: quinimmo beati qui audiunt uer-
bum Dei: ubi ait. Beatior fuit Maria Christum in
mente, quàm in uentre concipiendo, atque portan-
do: ergo uirginitas est melius bonum, & præligi-
bilis maternitate Dei: & ipsam uirginitatem bea-
ta uirgo prælegisset.

Respondeo negando maiorem simpliciter: nam
solum est uera intra genus laudabilium, quales sunt
uirtutes, & alia, quæ ad honestè, & rectè agendum
quoquomodo expediunt. Nam inter uirtutes illud
bonum est melius, scilicet alia uirtute, quod est laudabi-
lius, aut per quod rectius, & melius operamur,
Deoque magis placemus: Simpliciter autem falsa
est illa maior: nam multa bona, quæ non sunt uirtu-
tes, neque laudabilia præstant uirtutibus: illis præ-
cipuè, quæ non sunt necessaria ad gratiam Dei, &
beatitudinem obtinendam, ut patet ex primo Ethic.
tracta. 4. cap. primo, ubi sic habetur, Constat uir-
tutum, non autem optimorum esse laudem, sed ma-
ius aliquid, præstabilius uel. Nam & Deos beatos,
scilicet dicimus, & uirorum etiam eos, qui maxi-
mè sunt diuini, & rerum bonarum simili modo. Ne-
mo nanque scilicet laudat, aut iustitiam: sed
ut diuinius quiddam, præstabilius uel rem dicit esse
beatam, perspicuum est. ergo scilicet ex iis
esse, quæ honorabilia sunt, & perfecta. Hæc ibi.
Vnde constat non esse laudabile, sed honorabile,
& melius, seu excellentius bonum, beatitudinem,
seu scilicet, seu esse beatum, aut scilicet, &
esse Deum, summum bonum, & esse filium Dei,
& habere gloriam ex natura unionis animæ ad
uerbum, quàm eam ex meritis tantum habere, &
quàm sit bonum uirtutis laudabilis, aut quàm es-
se studiosum, atque laudabilem: & similiter me-
lius, & excellentius, & per consequens eligibi-
lius est excellentissimum bonum, dignitatis ma-
tris Dei excedentis omnem dignitatem puræ crea-
turæ post dignitatem filii Dei, quamuis non sit
laudabilis, sed honorabilis, quàm sit bonum uir-
ginitatis, quantumuis uirtus laudabilis sit. Vir-
tutes autem necessariae ad gratiam Dei, & glo-
riam æternam obtinendam, ut fides, & charitas,
& huiusmodi stante lege, ratione necessitatis hu-
ius utique præstant, & sunt eligibiliores materni-
tate Dei, & eas beata uirgo prælegeret, etiam si ex
genere suo, uel absolute maternitas Dei excellen-
tius bonum esset, ut supra dictum est. Item etiam si
supradicta maior concederetur absolute, & ex ge-
nere suo: negatur tamen respectiuè, seu in aliquo
casu: & ita simpliciter negatur consequentia. Quia
licet ex genere suo absolute bonu uirtutis præstet
alii bono, quod non est uirtus: at ratione circun-
stantiæ, seu materiæ stat quod aliqua uirtus, puta uir-
ginitas sit minus bonum, uel minus eligendum ali-
quo alio bono, seu dignitate, puta maternitate
Dei, ut supra probatum est: Alioqui si omnis
L1 uirtus,

virtus, eò quòd est uirtus, præstaret omni alio bono, quod non est uirtus; iam sequeretur hoc absurdum, quòd scilicet uirtus ieiunii ecclesiastici, aut alterius uirtuosæ abstinentiæ non necessariæ, aut peregrinatio, aut eleemosyna non necessaria præstaret maternitati, & filiationi Dei: illasque beata uirgo præligeret: quia eadem ratio est de illis, & de uirtute uirginitatis respectu maternitatis Dei.

Arg. 3. Tertio arguitur ad idem probando quòd licet maternitas Dei sit absolute melius bonum uirginitate: tamen ipsi beatæ uirgini, & respectu eius uirginitas est melior, & eligibilior. Nam unicuique melius & eligibilis est id, per quod ipse efficitur simpliciter melior, ut patet etiam secundum Chrysostomum super id Matth. 20. Nescitis quid petatis: ubi ait, Potius de meritis, & quomodo bene pugnetis & agatis, quàm de præmio, atque corona uobis curandum est. Nunc autem per uirtutem qualis est uirginitas, quilibet efficitur simpliciter melior, quàm per dignitatem, uel honorem, qualis maternitas Dei est. ergo uirginitas est ipsi beatæ uirgini melior, & eligibilior, quàm maternitas Dei.

Respon.

Respon. negando minorem simpliciter, & cæteris paribus, ut semper loquor. Nam licet per talem uirtutem quis efficiatur melior secundum quid, id est moraliter tantum, & quoad rectè & laudabilis agendum, & ad finem eius obtinendum, seu ad merendum in statu meriti: at uerò per melius bonum simpliciter efficitur etiam simpliciter melior quoad esse: quia per ipsam felicitatem, seu beatitudinem, quæ per uirtutes finaliter intenditur, efficitur quis simpliciter melior, ut supra in responsione ad secundum ex 1. Ethic. dictum est: Et Matth. 11. Qui minor est in regno cælorum, & talis est maternitas Dei, quæ est melior simpliciter in se, & ipsi eam habenti, quàm uirginitas, & quàm omnis alia uirtus de lege tunc non necessaria ad salutem, ut dictum est. Quod etiam inde patet: quia si sine propriis meritis, sed ex sola gratia alicui adultæ puellæ beatitudo daretur: sicut & pueris datur baptizatis, & Christiano homini secundum probabilior opinionem in instanti conceptionis data est: utique melius esset illi simul tale bonum excellentius maternitatis Dei, quàm uirtutem uirginitatis habere. Item quia quod est sibi melius & utilius, est sibi magis eligendum: & talis est maternitas Dei de lege: quamuis uirginitas absolute melior esset.

Resolutio. Prima propositio.

Igitur resolutorie ex dictis in hac quæstione sex propositiones eliciuntur. Prima quòd præsupposito quòd natiuitas filii Dei esset ad redimendum genus humanum, sicut de facto fuit, si per sumptionem carnis ex nulla, nisi ex beata uirgine Maria, esset redimendum: tunc beata uirgo præligeret maternitatem Dei. Secunda si filius Dei esset sumpturus carnem ex illa, uel altera ad redimendum genus humanum: tunc etiam beata uirgo ma-

ternitatem præligeret, ut hæc duo dicta supra probata sunt. Tertia in casu, quo filius Dei sumpturus esset carnem, & non ad redimendum, sed ad exaltandum genus humanum, similiter beata uirgo præligeret maternitatem Dei cum suis propriis annexis de lege, ut supra ratione obiecti, siue materiæ probatum est. Quarta si essent cætera paria quoad omnes uirtutes, & dona, & dignitates alias, & gratias dempta uirginitate, & maternitate Dei, ita quòd uel in statu gratiæ, aut extra eam utrobique tantam gratiam non maiorem, neque minorem, & sic de cæteris uirtutibus, & donis esset habitura cum uirginitate sine maternitate Dei, quantam cum maternitate ipsius Dei sine uirginitate, in casu, quo filius Dei ex ipsa, uel ex alia sumpturus esset carnem non ad redemptionem, sed ad exaltationem generis humani, quid tunc ipsa præligeret? Nempe licet in quæstione expressè non agatur de hoc casu, ubi est propria, & perfecta comparatio inter maternitatem Dei solam, & uirginitatem item solam, cum totidem donis ex utraque parte concomitantibus, uel sine eis: at uerò ex supradictis uidetur quòd, si ei daretur optio, similiter præligeret maternitatem Dei: tam ratione finis puta exaltationis generis humani, quàm etiam ratione obiecti, siue materiæ, uidelicet filii Dei. Quinta in casu, quo licet, & uirtuosè præligeret maternitatem Dei: nõ tenebatur eam præligere ratione boni communis, puta redemptionis, aut exaltationis generis humani: nisi Deus illi id præcepisset: aut nisi in casu, quo si ipsa non acceptaret ex nulla alia Deus carnem assumeret ad generis humani redemptionem. Patet primum, quia non tenebatur bono communi, etiam necessario ad salutem providere: quod aliter, seu per aliam poterat obtineri. Ratio primæ exceptionis est: quia præcepto obedire tenetur: Ratio secundæ: quia ex charitate tenebatur illi maiori, & communi bono hominibus necessario ad salutem providere: quod sine acceptatione maternitatis Dei ex hypothesi haberi non poterat. Et tunc eo ipso in uoto uirginitatis, quod habebat, Deus dispensabat, uel dispensatum censebatur: quo etiam optioni suæ id liberè à Deo relictum erat. Sexta absolute loquendo de lege, cæteris aliis stantibus, sicut de facto fuerunt, quando Angelus illi nunciavit incarnationem filii Dei, si ei daretur optio, nulla mentione de suo uirginitatis uoto, neque de diuina super eo dispensatione facta, utique præligeret maternitatem Dei, sicut & de facto absolute eam tunc acceptauit. Quia talis maternitas Dei de lege sic qualificata cum suis donis, & uirtutibus, sicut de facto fuit, & decuit eam esse omnibus uirtutibus ornata excepta uirginitate, ut in casu supponitur: certè præstaret, sicut & de facto præstabat, uirginitati quantumcumque ornate aliis uirtutibus quibuscunque, & donis de lege illi annexis, ut supra ratione finis, & materiæ, uel obiecti probatum est. Insuper & de

& de facto beata uirgo, quando maternitas Dei per Angelum illi ex parte Dei nunciata est, tenebatur eam acceptare: etiam si inde detrimentum uirginitatis pati posset: tùm quia ibi de lege præceptum Dei saltem implicitum erat: tùm etiam quia ad salutem mundi non nisi ex ipsa Dei filius carnem sumere decreuerat, uti supra ex quinto dicto præcedenti liquidum est.

Questiunc. la corollaria. Et nota quòd ex supradictis non sequitur quòd similiter eadem ratione, si daretur optio beatæ uirgini, potius præligeret maternitatem Dei, quàm carere peccato originali in sui conceptione, etiam pro paruissimo tempore: Immo dico quòd potius præligeret simpliciter carere peccato, etiam originali, quàm esse mater Dei: uel quòd potius præligeret carere maternitate Dei, quàm esse in aliquo peccato, uel ueniali, uel originali, etiam ad momentum.

Et ratio huius est: quia cum originale peccatum importet rationem non solum pænæ ex statuto diuino, sed etiã & præcipuè rationem culpæ, aut peccati, ut supponitur, cum oppositum sit hæreticum, uel erroneum (ut latè agitur in doctoribus in 2. di. stinct. 30.) iam inde sequitur quòd beata uirgo nullo modo præligeret culpam, aut peccatum, aut id, quod ullo modo haberet rationem culpæ, aut offensæ cuiuscunque actualis, uel originalis propter eandem rationem.

Argument.

Si arguatur contra hoc: quia peccaret si se deformare uellet uoluntati Dei iam cognitæ, & eius statuto, quòd scilicet omnes naturaliter propagati ab Adam contraherent peccatum originale, eiq; subiaceant, exceptis iis, quos Deus præseruare uellet. ergo non præligeret carere originali.

Respon.

Respon. ad antecedens dupliciter. Vno modo quòd si ei daretur optio libera à Deo. (ut supponitur) ad eligendum hoc, uel illud: iam non se deformaret eius uoluntati, aut statuto, neque peccaret hoc uel illud eligendo, cum Deus id concessisset. Secundo modo, respon. etiam dato quòd non daret Deus ei illam optionem, uel alteri cuique: dico quòd adhuc stante lege posita de contrahendo originali, neque beata uirgo, neque quilibet alius peccaret difformando se à Dei uoluntate, & statuto, uolendo conditionaliter carere peccato originali, si esset possibile. Sicut damnatus in inferno, seu etiam peccator nunc uiuens obnoxius inferno propter peccatum suum præteritum rectè nollet pœnam æternam, puta esse in inferno, & in odio Dei, si esset possibile: Rectè etiam potest nolle, & odire conditionaliter, & etiam absolute inefficaciter peccatum præteritum fuisse propter quod est obnoxius inferno: quamuis sciat uoluntatem, & legem Dei statutam esse quòd qui mortaliter peccauit, sit obnoxius inferno. Sic in proposito quilibet potest rectè nolle, seu odire non quidem legem, uel statutum Dei: sed potest absolute inefficaciter, potest & conditionaliter rectè nolle peccatum Adæ fuisse, & peccatum originale contrahi in

nobis, si esset aliquo modo possibile per gratiam, aut priuilegium, seu dispensationem Dei, seu alio modo. Et hoc modo dico quòd beata uirgo rectè præligeret potius carere maternitate Dei, quàm esse ad momentum in peccato originali, & illa offensa Dei quantumuis parua & leui, si ei esset possibile aliquo modo.

Cum hac responsione concordat Clarissimus Medina magister meus de oratione. quæst. 7. fol. 185. fol. 191. & de pœnitentia quæst. 6. fol. vigesimo. ibi uide quomodo licet absolute non possimus licet nolle quòd Deus absolute & simpliciter uult uoluntate antecedente, scilicet à seipsa, & non aliunde iam determinata: bene tamen possumus id conditionaliter nolle: possumus etiam nolle absolute efficaciter, uel inefficaciter id, quod Deus non absolute, sed uoluntate consequente, scilicet non à seipsa, sed aliunde, aut propter opera nostra uult. sed de hoc infra quæstio. 51. latius habetur.

QVAESTIO QVINQUAGESIMA.

Vtrum existens in mortali peccato denuò peccet orando, prædicando, iudicando, & actum sanctum, & bonum, uel officium suum spirituale, uel seculare exercendo.

IN hac quæstione sunt quinque puncta. Primum de actibus sacris proprie sumptis, ut sunt actus ordinis sacri, & sacramentum. Secundum de prædicatione. Tertium de oratione publica uel ecclesiastica, ut sunt horæ canonicæ: Quartum de oratione priuata. Quintum de actibus iurisdictionis ecclesiasticæ, uel secularis, scilicet vtrum uiuentur, & sint culpabiles actus ex hac circumstantia quod ab existenti in mortali peccato fiunt.

Igitur quoad primum punctum de actibus sacris, qui sunt proprii actus ordinis sacri, extendendo ordinem ad episcopatum, qui uidelicet non nisi ab habente ordinem sacrum, & ratione eius possunt exerceri, ad quorum etiam exercitium in collatione ordinis gratia speciali confertur, ut est ministratio sacramentorum, missam celebrare, ecclesiam, uel monialem, aut uirginem consecrare, oleum sanctum, uel chrisma conficere, & huiusmodi. Qui aliquem horum actuum in peccato mortali existens exercet, utique sic exercendo mortaliter ex genere suo peccat: nisi per modicitatem operis, leuitatemq; materiæ ab ipso mortali excusetur: quia notabilem iniuriam facit sacramento, dum irreuerenter id in mortali exercet, uti hoc latius probat B. Thom. 3. parte quæst. sexagesima quarta, artic. 6. & ibi Caietanus, & in tertio quodlibeto quæst. de usu spiritualium, & Soto in 4. distin. prima, quæst. quinta, artic. sexto, & doctores communiter, in quo & dubium non est. Et aliqui excusant à mortali eos, qui in necessitate non ut ministri, neque

cum solemnitate baptizant: eos etiam, qui sacram eucharistiam de terra eleuant reuerenter etiam si sint sacerdotes: alii non eos excusant, si in mortali id faciant.

In hoc etiam dubitatur, Vtrum Diaconi Euan-gelium & Subdiaconum Epistolam in missa so-lenniter indutum ex officio cantare sit actus pro-prius ordinis sacri, ita ut mortaliter peccet uter-que in mortali eos exercendo, sicut sacerdos mis-sam celebrando. Nam Soto ubi supra credit esse probabile quod non, propter imperfectionem ac-tus, nam per illam lectionem & ministerium eo-rum nullam sanctitatem, nisi imperfecte operatur. Probabile etiam censet oppositum, quod & Syl-vester titu. ordo. quarto, quest. secunda, ordo. 5. que-stio. octava, clericus. secundo quest. octava, & sum. Angelica. eo. titu. & Nauarro in summa cap. vige-simoquinto, nume. 72. & in repetitione super cap. quando. de consecra. distin. prima, cap. 6. numero 43. & doctores commuiter tenent: Et idem dicit Nauarro de Accolito, Lectore, & Exorcista solen-niter induto suum ministerium exercente. Nam de eo, qui non est subdiaconus etiam si publice in missa cantat epistolam in mortali, non peccat se-cundum omnes, quod & consuetudo probat sacri-ficium ab ecclesia tolerata. Sed utrum aquam benedicere sit etiam proprius actus ordinis sacri sacerdotalis, communiter dicitur quod non. Sed Nauarro ubi supra dicit quod sic, maxime dum a sacerdote suis uestibus induto, uel solenniter sit: quia per ecclesiam hic actus est illi iam appropriatus. Sed prior opinio uidetur uerior, ut proxime in tertio puncto de oratione publica habetur.

2. *Primum* Secundum punctum est de predicacione, utrum sit actus ordinis sacri, ita ut in mortali etiam oc-culto predicando quis mortaliter peccet.

Opinio. 1. In quo est duplex opinio. Prima quod sic, maxi-me si cum ea fiat solemnitate, cum qua fit ab epi-scopo: quia is actus iam ordini sacerdotali, uel epi-scopali per ecclesiam appropriatus est. Sic tenet Caietanus. 3. parte quest. sexagesimaquarta, artic. 6. Et secunda secundae quest. 187. artic. primo, li-cet prius in quodlibeto tenuerit oppositum. Idem etiam tenet Nauarro in sum. cap. vigesimoquinto, numero. 141. & sum. Ange. titu. predicator. §. 7. ubi & dicit B. Thom. in 4. distin. 19. artic. secundo, q. 4. ad quartum. Et Alexan. de Alis in 3. par. idem tenere.

2. *Opinio.* SECUNDA opinio est ipsius Caietani in tertio quodlibeto. q. de usu spiritualium, & in summula titu. predicator, & Medina de poenitentia quest. 6. & Soto ubi supra, & quorundam aliorum do-ctorum quod non nisi de per accidens, uidelicet ratione scandali, quando predicator non exem-plaris, uel manifestus peccator est: nam ex hoc eius fructus impeditur: quia secundum Grego-rium, Cuius uita despicitur restat ut eius predica-tio contemnatur: Et psal. 49. Quare tu enarras iu-stitias meas, & assumis testamentum meum per os

tuum? uel etiam si tam impudenter peccator oc-cultus predicacionem uilipenderet ne indignum putaret illam in peccatis, quamuis occultis exer-cere, ac si aliud prophanum opus ageret: hic enim esset mortalis contemptus officii sancti predica-tionis. Quod autem his casibus exceptis non sit de se mortale in peccato mortali occulto predica-re, hinc suadetur: quia non est officium sic alicui ordini sacro proprium uel annexum, ut ad id exe-quendum per ordinem sacrum specialis gratia con-feratur: neque in ordinatione sacerdotum ulla sit mentio de predicando: sed solum est actus digni-tatis, uel iurisdictionis ecclesiasticae. De iure autem ecclesiastico omnes prohibentur predica-re, nisi sint sacerdotes, vigesima septima questio, prima, cap. adiicimus: & de haereticis. ca. sicut. Se-cundo laici prohibentur predicare: Et in cap. ex-communicamus. primo eo. titu. sub excommuni-tione prohibetur predicare, nisi cui ex officio, uel commissione id incumbit, ut Syluester titu. predicatio. quest. prima latius refert. Non ta-men sequitur ex his, ut bene ait Soto ubi supra, om-nibus sacerdotibus ex officio id conuenire, ne-que ipsis solis. Quod non omnibus, liquet ex con-cilio Constantiensi sess. octaua, & decimaquinta, ubi condemnantur Wicleff, & Ioannes Huss, di-centes omnibus sacerdotibus uirtute sua ordina-tionis incumbere officium predicandi: Nam re-quiritur licentia episcopi, iuxta id Rom. 10. Quo-modo predicabunt, nisi mittantur? quamuis bene uerum sit quod quando alicui sacerdoti confertur cura animarum, conceditur etiam munus predi-candi. Diaconi autem ex Episcopi commissione, & non aliter possunt predicare.

Tertium punctum est de oratione publica, ui-delicet de horis canonicis, & officio diuino: in quo est duplex opinio. Prima Adriani in 4. de restitu-tione, quod clericus dicens diuinum officium, uel horas canonicas obligatorias in peccato mortali, sic dicendo peccat mortaliter: nec de suo debito quoad Deum satisfacit: quamuis quoad homines, uel ecclesiam satisfaciatur, ita ut reiterare non tenea-tur. Quod peccet mortaliter probat, tum primo, quia qui in mortali actum sui ordinis (qualis iste est) scienter exercet eo ipso mortaliter peccat: tum secundo, quia ad idem est Dionysius ad De-mophylum dicens de malo sacerdote quod audet scelestas suas blasphemias (neque enim preces dixerim) sacris aris inferre: Et primo questio, prima capitu. sic populus. capitu. odit. ubi Hieronymus ait omnia opera prauorum sacerdotum esse foeda, & contaminata, quoque polluto ore, manibusque pollutis sacra mysteria tractant, sus-cipue orationes intermiscunt. Facit & Gregorius distin. quadragesimanona capitu. hinc. Quod etiam consequenter illi coram Deo suo debito non satisfaciatur, haec opinio probat: Tum primo, quia per opus peccati nullus implet preceptum aut debitum Deo, quod solum de opere bono non de malo est.

est. Tum secundo, quia ex precepto, uel debito di-cendi diuinum aliquod officium, ad hoc institu-tum ab ecclesia, ecclesiastici ex officio specialiter obligantur per tale officium, uel orationem Deum placare, propitiumque reddere populo Christia-no. Et licet ex hoc precepto non teneatur ad illum finem: tenentur tamen non agere contra illum: faciunt autem, dum in mortali orando peccant, & ita Deum magis irritant. Igitur quamuis ex fun-datorum, & ecclesiae pia intentione ita illi homi-nibus satisfaciatur ut horas canonicas, uel officium reiterare non teneantur: non tamen satisfaciunt di-uino, & ecclesiae precepto, ut dictum est.

Et aliqui doctores moderni sequuntur hanc opi-nionem, limitando illam solum quando ecclesiasti-cus uel alius alias obligatus ad horas canonicas, uel etiam ad aliter Deum orandum, id exequitur simul actualiter in alio peccato mortali actuali exi-stens, aut cum proposito mortaliter peccandi co-existent, propter rationes, quae inferius in 4. pun-cto de oratione priuata referuntur. Sed haec opi-nio quoad utranque partem non tenetur commu-niter, neque est uera, neque eius rationes eam probant sufficienter, uti patebit inferius ad eas respon-dendo. Limitatio quoque praedicta aliorum docto-rum, quamuis sit uera quoad primam partem, non tamen quoad secundam, ut proxime constabit.

Opinio. 2.

Ideo est secunda opinio communis & uera quod ecclesiasticus, uel quilibet alius ad officium diui-num, uel aliam orationem publicam obligatus non peccat mortaliter ex hoc quod id in mortali pecca-to quoad reatum tantum existens exequitur. Pec-cat tamen & forte mortaliter ex genere suo, si in mortali peccato actuali, uel cum proposito mor-taliter peccandi id facit: Nihilominus tamen uter-que preceptum, uel obligationem orandi, uel reci-randi adimplet: Exempli gratia. Si postquam cle-ricus heri fornicatus est, nec iam habet animum actualem fornicandi recitat suas horas nondum contritus, hic non peccat sic recitando, & suam adimplet obligationem, & preceptum de recitan-do: sed si pergens ad fornicandum, uel furandum, uel habens animum, uel propositum actualiter id perpetrandi, simul suas horas recitat, forsan mor-taliter peccat, sic recitando: non tamen tenetur rei-terare, sed precepto, & obligationi suae satis-facit.

Prima pars probatur dupliciter. Primo, quia nullo iure naturali, neque diuino illi tenentur in gratia id facere, ut patebit respondendo ad ratio-nes primae opinionis. Ex intentione autem fun-datorum aut beneficia, uel stipendia conferentium, uel etiam ecclesiae ad idem non obligantur: & forte neque possunt obligari: & ecclesiastici possunt rationabiliter non consentire, & eam ob-igationem dicendi horas in statu gratiae tanquam difficilem, aut nimis grauem, & periculosam non acceptare. Tum secundo, quia alias sequeretur quod ecclesiastici aequo obligarentur se dispon-

re ad gratiam, ut suas horas persoluerent, atque ad eucharistiam recipiendum, uel ministrandum sacramenta.

Secunda pars quod scilicet ecclesiasticus forte mortaliter peccat suas horas recitando, si simul scienter sit in alio actuali peccato, uel proposito mortaliter peccandi, probatur. Quia quilibet etiam priuatus in oratione priuata etiam non obli-gatoria grauius peccat sic orando cum actuali peccato mortali, ut infra in quarto puncto latius probatur. ergo a fortiori persona publica ad ora-tionem publicam ex officio obligata grauius pec-cat, uel mortaliter, uel uenialiter: Nam in hoc sunt opiniones, ut patet ex proximè dicendis in respon-sione ad primam opinionem.

Tertia pars, quod scilicet uterque suo debito satisfacit, inde liquet quod non est unde sufficien-ter probetur oppositum, ut proxime patebit ad ra-tiones primae opinionis respondendo.

Ad rationes igitur praecedentis opinionis, ad pri-mam ubi dicitur quod qui in mortali peccato exer-cet actum sui ordinis sacri mortaliter peccat. Respondeo id solum esse uerum de actu proprio ordinis sacri, ut est missam celebrare, aut aliud officium sacrum exercere, de quo supra in primo puncto dictum est. Dicere autem horas canoni-cas, aut aliud officium diuinum, etiam in choro publice cum uestibus sacris cantare, quamuis sit obligatorium ecclesiasticis, non tamen est pro-prius actus ordinis sacri: cum hoc etiam alii faci-ant, & sepe teneantur ex religionis professio-ne, aut ex beneficio qui non sunt in ordine sacro: quamuis Nauarro in repetitione cap. quando. de consecra. distin. prima, capitu. sexto, numero qua-dragesimotertio, dicat quod solenniter cantare ca-pitulum, & orationem in choro, & similiter aquam benedicere, sunt actus proprii ordinis sa-crisacerdotalis, & sacerdos solum ratione sacer-dotii id facit: & ex consequenti quod in peccato mortali id facere sit mortale, sicut & alios actus proprios ordinis sacri exercere. Sed Medina de oratione. q. quibus modis deprauatur oratio, te-net oppositum, & uerius, ut uidetur consonare ad supradicta: quia haec sacramentalia, non sacra-menta, nec proprii actus ordinis sacri sunt: licet per ecclesiam solis sacerdotibus appropriati, aut concessi sint: propter hoc superius non diximus assertiue, sed opinatiue cum formidine quod for-san mortaliter peccat: certum tamen est quod ualde grauius peccat. In missa autem dicere ora-tiones statutas ab ecclesia in mortali credo esse mortale: quia ibi sic orare, & offerre est proprius actus ordinis sacerdotalis, sicut & missam cele-brare, uel sacrificare. Sed Caietanus in 3. quod-libeto. q. de usu spiritualium, dicit id non esse mor-tale de se ratione ipsius orationis, sed per accidens ratione missae.

Ad auctoritates autem Dionysii, Hieronymi, & Gregorii respon. ibi solum loquuntur de haereticis,

& pravis sacerdotibus, qui sic indignè sacra mysteria tractant, uidelicet missam celebrando, & sacramenta ministrando, ubi & suas orationes intermiscunt: nam ex hoc utique peccant, uti superius in 1. puncto dictum est. Et quod ibi Hieronymus ait quod talium sacerdotum opera omnia, & ieiuniū, & elemosyna polluta sunt, intelligitur de his, quæ ex polluta uoluntate, uel intentione procedunt: uel secundum B. Tho. super ad id Timoth. 1. ca. Polluta sunt omnia, quia defectuosa, eò quòd in finem ultimū, qui Deus est, ut oportet, non referuntur.

Ad aliud, ubi probatur secunda pars quòd scilicet sic orantes suo debito non satisfaciunt, ad primum, ubi dicitur quod per opus peccati nullus implet præceptum, respon. id solum esse uerum de opere malo tantum ex genere, uel obiecto, quod illo præcepto prohibitum, aut quod còtra ipsum præceptū est. Nam si sit malum solum ex circumstantia extrinseca, per id utique potest regulariter præceptū impleri, quòd & de tali bono opere datur, ut constat. Nam ieiunare, dare elemosynam, honorare parentes, & restituere alienum, quādo ad ea homo tenetur, etiam si ea faciat ex uanagloria, præceptum adimplet: similiter ergo implebit orando, & horas canonicas recitando, etiā in aliquo mortali actuali existente. Stat. n. implere unum præceptum per unum actum, simul & aliud uiolare per aliū actum: quamuis simul etiam ille primus, uel uterque actus uitietur per circumstantiam assisistētiæ, uel coexistentiæ istius, uel alterius mali actus.

Ad secundam & ultimam probationem respon. negando quod ecclesiastici teneantur ad intentionem præcipientis Dei, uel ecclesiæ, uel alterius, uidelicet ad efficaciter placandum Deum per actum illum: nisi fortè specialiter id sit sub præcepto iniunctum obiectiue, uel sub pacto impositum, quod tamen in proposito non est, ut superius probatū est. Negatur etiam quod contra hunc finem faciant, uel peccent in mortali quoad reatum tantum recitando. Negatur iterum etiam si contra hunc finem faciant, & denuò peccent in actuali mortali recitando. Ergo non impleant debitum suum: quia ut iam diximus per opus de genere bonum, quamuis sit malum ex circumstantia, etiam actus mali coexistentis, potest & præceptum, & debitum, & prædicta obligatio adimpleri: maximè quando illa circumstantia, uel actus malus non illo, sed alio præcepto prohibetur, quod per illam, uel illum uiolatur. Prædicta sunt uera regulariter: Nam præceptum de sciipiendo sacramentum pœnitentiæ non nisi per actum bonum ex genere, & circumstantia pòt adimpleri, ut de hoc alibi latius agitur.

4. Punctum.
2. Opinio.

Quartum punctum est de oratione priuata, utrum homo mortaliter peccet in mortali peccato orando. In quo est duplex opinio prima, quod non solum non prodest, si fiat in reatu peccati mortalis, & multò minus si fiat in actu eiusdem mortalis: sed etiā est uitiosa, atque culpabilis, quamuis non mortaliter, nisi quo in actuali mortali sit.

Quod probat auctoritate ps. 65. Iniquitatem si aspexi in corde meo non exaudiet Dominus: & ps. 49. Quare tu peccator enarras iustitias meas, &c. Et Prouer. 28. Qui declinat aurem suā à lege, oratio eius erit execrabilis: Et Isa. 1. Neomenias & solennitates uestras odiuit anima mea: manus enim uestræ sanguine plenæ sunt: Item Ioan. 9. Deus peccatores non exaudit: Et Grego. in pastoralis, & habetur dist. 49. c. 1. cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: Et Beda in quadam homilia exponens id ps. 144. Voluntatem timentium se faciet Deus, ait, Illi mali petunt, qui præcipienti Deo obtèperare contemnunt, & exaudiri miserando deposcūt. Sed hæc opinio dura, & nisi benè limitetur, ut in secunda opi. dicitur, falsa est.

Ideò est secunda opinio còis, & uera quod oratio eius, qui est in reatu tantū peccati mortalis, est qui dem utilis, quāuis non semper exaudatur: non tamen ex hoc uitiosa, aut culpabilis est. Illa uerò, quæ fit ab eo, qui tunc simul scienter, actualiter, mortaliter peccat, uel est in proposito peccandi mortaliter, ex hac circumstantia solum assisistente uitiat, & redditur culpabilis saltem uenialiter.

Prima pars probatur tripliciter. Primò, quia aliàs nulla oratio peccatoris Deo placeret, cuius tamen oppositum constat: Nam peccator orans pro remissione peccatorum, & ut Deus illum conuertat, non peccat, sed & sæpè utiliter exauditur à Deo, ut patet Lucæ. 18. de publicano orante & dicente, Deus propitius esto mihi peccatori: Et Eccles. 21. Fili peccasti ne adicias iterum, sed de pristinis deprecare: Et similiter de aliorum bonorum petitione probari potest. Tum secundo, quia peccator potest & debet seipsum diligere, ergo & salutem animæ & corporis desiderare, & ergo hæc, & alia ad id pertinentia licitè potest humiliter petere à Deo. Nam secundum Augustinum ad Probam pro omni illo licitum est orare, quod licitum est desiderare. Tum tertio, quia secundum omnes doctores, & ca. quid ergo de pœni. dist. 3. & 28. q. 1. ca. oēs. quæ ratione alia bona opera facta ab existente in reatu tantum peccati mortalis sunt licita, & utilia anime, & corpori, quamuis non sint meritoria gratiæ, & gloriæ, ut elemosyna, ieiunium, & eiusmodi, eadem & oratio ab eodem facta, si non aliunde uitiat. Nam & talis peccator piè petere potest pietate bonæ affectionis, & intentionis, quamuis non meritoria: immò & eius oratio potest etiam aliis prodesse, & impetrare, maximè quando fit ad iustorum petitionem, uel à ministris ecclesiæ, etiam peccatoribus, aut nomine ipsius. Et in supra dictis consonat B. Thom. in 4. distin. 15. quest. 1. artic. 1. quest. 3. & Gabriel in cano. lecti. 25. & 57. u. x. & 59. b. et 63. et Gerson de oratione, Et Adrianus in octauo quodlibeto, et Medina de oratione, Et Nauarro in repetitione cap. quando. de consecra. distin. 1. nu. 12. usque 15. et numero 32.

Secunda

Secunda pars, quod scilicet qui actualiter scienter peccat, uel peccare proponit mortaliter, simul orando peccat, uel mortaliter uel uenialiter, hinc patet, quia magnam irreuerentiam Deo facit petendo beneficium, & misericordiam ab eo, quem actu simul offendit, uel offendere scienter intendit, in præsentia ipsius id clarè uidentis: Is namque non orare, sed potius sic orando illudere, aut contemnere uidetur: sicut & illi, qui Matth. 27. Et Ioann. 19. genuflexo ante Christum dominum illudebāt ei dicētes, Aue rex iudeorum, simul & alapa faciē, & arundine caput eius percutiebant. Et ad hoc potius faciunt omnes ferè auctoritates supra inductæ in prima opinione.

Argumentum.

Si contra hoc obiiciatur quòd licet unus & idē omnino actus non possit esse simul moraliter bonus & malus, nec meritorius, & demeritorius etiā uenialiter, ut Vega de iustificatione lib. 11. cap. 25. secundū cōem, catholicamq; sententiam latius probat contra lutheranos: quāuis Angest. in moralic. 14. & aliqui cū eo dēt instatiā in aliquibus actibus imperatis, & etiam elicitis. Licet etiam circumstantia mala informans, uel afficiens actum uitiet illum, ut martyrium, prædicatio, uel oratio, quæ ex malo fine putat ex uanagloria, aut propter hominum laudem, uel lucrum temporale principaliter fit, est culpabilis, & demeritoria ex illa mala circumstantia illum actum informante, id est quæ habetur pro obiecto, uel quæ afficit ipsum actum: uel si oratio sine ulla attentione, & irreuerenter fiat, ut latius agit Nauarro in cap. quando. de consecra. dist. 1. c. 1. nu. 6. & c. 2. nu. 10. & c. 6. nu. 2. & c. 13. nu. 38. 47. At uerò circumstantia mala, uel malus actus etiam mortalis solum assisistens, aut coexistens cum actu bono non uitiat illum: immò neque tollit meritum eius, si illa circumstantia, uel actus ille coexistens solum sit uenialiter malus, quamuis minuatur feruorem charitatis coexistentis. Exempli gratia. Martyrium, prædicatio, & oratio, quæ præcipue fiunt propter Deum, non uitiantur ex hoc quòd superuenit aliqua uanagloria, uel concupiscentia uenialis: neque propter hanc perditur meritum operum illorum, sicut nec gratia, aut charitas unde procedunt, & continuatur: Item ieiunium, elemosyna, honoratioque parentum, & restitutio alieni non inficiuntur, neque mala redduntur ex hoc quòd fiunt ab eo, qui simul actuali peccato mortali peccat pergens ad fornicandum, uel hominem occidendum: quamuis propter ipsum mortale coexistens non sint meritoria: ergo similiter non peccabit orando is, qui simul actualiter peccat pergens ad fornicandum, uel aliud simile mortale committere proponit.

Respon.

Respon. negando consequentiam, quia nec illud antecedens est uniuersaliter uerum de omni circumstantia, uel actu malo assisistente, sed solum de assisistente, qui, uel quæ non afficit, uel non qualificat actum, cui assisistit, uel coexistit, ut constat in exemplis ibi adductis. Nam si afficit, aut qualificat

actum, utique uitiat illum, quāuis non informet, id est non sit obiectū uolūtū illius actus. Tunc aut afficit, aut qualificat actum, quando habet aliquem ordinem, aut habitudinem malam, siue prohibitam, aut indecentem in ordine ad illum actum. Exempli gratia. Occisio uel punitio delinquentis aliàs iusta, aut licita indecentiam, aut irreuerentiam apponit, uel contrahit ex hoc quòd fit in ecclesia, uel à celebrante, uel communicante, quam non apponit, nec habet, si fiat à bellante, uel alibi eā exercente, & locus persona sacra, quæ est circumstantia solum assisistens, indecentiam specialem apponit fornicationi, quam non apponeret, si alibi, uel ab alio committeretur, ut constat. Et qui dum confitetur, suffuratur pecunias ipsius sacerdotis, certè ex hoc eius furto culpabilis efficitur ipsa eius confessio, etiam si aliàs integra, & recta sit, etiā si hoc ipsum furtum ibi confiteatur: idque propter iniuriam ex illo furto coexistente illatam sacramento: Et utrunque uitiat & aggrauatur ex alterius coexistentia. Sicut enim furtum fit grauius ex eò quod fit in confessione, ita ipsa confessio uitiosa & culpabilis ex furto simul assisistente propter irreuerentiam, quæ inde prouenit sacramento. Ità similiter in proposito est in oratione facta ab eo, qui simul scienter actualiter peccat, uel proponit peccare mortaliter propter specialem irreuerentiam aliquando mortalem, aliquando uenialem, quam infert ipsi domino Deo, qui sic oratur, ut probatum est.

Ad auctoritates autē suprapositas in prima opinione respondeo secundum Medina ubi supra quod omnes illæ intelliguntur, & procedunt solum in casu secundæ partis huius secundæ opinionis: uel quādo oratio ex malo animo, uel fine fit: uel si scandalosè quis erat, quia uidelicet notorius peccator publicas orationes ex officio publicè facit, ut ait Gabriel in canone lecti. 63. e. Sed specialiter ad aliquas earum dico quòd id Ioann. 9. Deus peccatores non exaudit, secundum glossam Augustini est uerbum illius cæci nondum spiritualiter plene illuminati, uel secundum alios, ut refert Gabriel in canone lectio. 59. b. intelligitur quòd Deus non exaudit orationes peccatorum per sua miracula approbando errores, uel peccata ipsorum petentium ad id exaudiri, quia nescit Deus patrocinium dare criminibus. Illud autē Gregorii in ca. 1. dist. 49. quando is, qui displicet &c. intelligitur secundum glossam ibidem, quando scienter eligitur peccator ad ministeria sacra tractandum, uidelicet ad missam, & alia eiusmodi celebrandum, maximè dum aliter, uel per alios bonos id commodè fieri potest.

Sed de peccatoribus obstinatis graue dubium est, utrum sint in reatu fatum, an etiam in actu peccati mortalis: ut ita cognoscatur an eorum oratio culpabilis sit, an non.

Dubium.

Ad quod Respon. quòd est duplex genus peccatorū, qui transacto actu peccati dicuntur habitua-

Respon.

liter

liter peccatores; quia, scilicet nedum pœnitentiã sufficienter egerunt. Nam aliqui sunt, qui post peccatum, puta fornicationis commissum, iam de illo amplius prosequendo, uel non prosequendo nihil curauerunt, nec meminerunt, neque de illo sufficienter egerunt pœnitentiã; modò proposuerint postea opportunè, & debite pœnitere, modò non, sed quoad hoc omninò priuatiuè se habuerint nihil de hoc cogitantes. Et de his omnibus constat quòd solum sunt in reatu, & non in actu peccati mortalis: & consequenter ad supradicta eorum oratio non uitiatur ex hoc quòd ab illis in illo peccato quoad reatum tantum existentibus fit.

Alii sunt qui post commissum peccatum puta fornicationis non solum priuatiuè non curant de non prosequendo, aut de pœnitendo, sed etiam positiuè proponunt illa peccata prosequi, & cõtinuare, & exercere, quoties, aut quando potuerint oblata occasione; simul etiam proponunt non debite pœnitere vsque ad mortem, uel vsque ad talem diem, uel quousque effecerint malum, quod proposuerunt. Et isti dicuntur proprie obstinati in peccato, uel ad tempus, uel vsque ad mortem. Et eiusmodi sunt multi concubinarij, habentesque mortales inimicitias, & latrociniarum, factionumque, siue conspirationum, & societatum, contractuumque mortalium cognitorum, & hæresum, uel hæreticorum animosi sectatores.

opin. 1.

Et de his peccatoribus obstinatis est duplex opinio. Prima & uera clarissimi doctoris Medina de oratione. q. quibus modis deprauatur oratio, quòd isti sic orando peccat: quia sufficienter malum animum continuatum mortaliter peccandi actualiter, uel virtualiter habent. Nam ex quo neque à suis peccatis cognitis desistunt, neque desistere proponunt: sed potius ea prosequi oblata occasione, uel opportunitate intendunt: iam semper sunt in sua actuali præparatione, uel promptitudine cõtinuata ad actualiter exercendum exterius, quoties se obtulerit occasio. Sicut qui actuali fornicatione continuata, quoties potest, totam noctem infumit: & qui in odio, uel concubinato per totum annum continuato perseverat cum animo parato ad inimicum occidendum, uel fornicandum, quoties & quando potuerit, & ad id semper querit occasionem, uel opportunitatem.

Opinio. 3.

Secunda opinio est Nauarro in repetitione super ca. quando. de consecratione dist. 1. ca. 20. nu. 12. vsque nu. 16. & præcipue nu. 32. ubi tenet oppositum, quod scilicet isti obstinati orando non peccant sicut nec alij peccatores non obstinati in reatu tantum peccati existentes.

Quod probatur tripliciter. Primò quia sicut de fechtus debite pœnitendi in illis non uitiatur eorum orationem: ita eadem ratione positiua uoluntas pœnitendi in istis obstinatis illam non uitiatur, quauis grauius horum peccatum sit.

Secundò quia sicut hæc positiua uoluntas non

pœnitendi, simul & peccandi mortaliter in his obstinatis non uitiatur alia bona opera ipsorum, uidelicet ieiunium, eleemosynam, parentum honorationem, & alieni restitutionem, & eiusmodi, ut constat, ita eadem ratione non uitiabit eorum orationem.

Tertiò quia aliàs sequeretur quòd omnes concubinarij, & obstinati prædicti, immò & infideles in sua infidelitate culpabiliter obstinati semper peccarent orando Deum humiliter, ut eos illuminet, & dirigat in uiam salutis æternæ, neque permittat eos secundum merita suorum peccatorum in suis tandem peccatis, & malo statu comprehendere, siue decedere. Et ita nunquam possent licite Deum orare, neque bonum aliquod ab eo petere spirituale, uel temporale, neque auxilium eius: quod tamen dicere impium uideretur, & tollit spem salutis, & est contra communem, ueramque doctrinam catholicam omnium doctorum, etiam suadentium quòd omnes isti debeant Deum orare ut eos illuminet, & conuertat: & petere auxilium eius in necessitate, sicut & dicere Pater noster: ut de hoc latius. B. Thom. secunda secundæ q. 10. art. 4. & q. 83. Et in 2. sententiarum dist. 41. art. 2. Et super ad Ro. 14. & Gabriel in 2. dist. 22. q. 2. & dist. 27. q. 1. conclusionem. 4. & Alexander, alijque doctores faciendum esse docent manifestè.

Sed certè rationes istæ contra prædictam primam opinio. doctoris Medina non concludunt. Nam ad primam Respon. negando consequentiã: quia licet sola uoluntas non pœnitendi non uitiatur orationem; uitiatur tamen illam actualis illa alia uoluntas, uel animus continuus peccandi, quem habent illi obstinati, ut supra probatum est.

Ad secundam Respon. negando consequentiã: quia peccatum actuale assistens nõ afficit, nec qualificat, ac perinde nec inficit, aut uitiatur illa alia opera, sicut afficit, uel qualificat, ac ideò inficit orationem, uti superius in secunda parte secundæ opinionis latè probatum est.

Ad tertiam conceditur quòd ibi infertur solum quando illi obstinati sciunt se esse in peccato mortali actuali, uel in sua obstinata infidelitate mortali, & sic simul orant habentes animum inde non resiliendi, quia tunc est irreuerentia, & non aliter. Neque hoc modo id concedere est ullum inconueniens, nec impium, neque contra, sed secundum communem doctrinam sanctorum ubi supra dicentiũ quòd supradicti etiam infideles debent Deum orare, non quomodocunque, sed ablatis impedimentis, & aliis uitiantibus orationem, quando cognoscuntur, & cum debita dispositione. Et ita secundum eos desistere debet ab actuali peccato, & malo animo mortali, quem scienter habent, ut licite orare possent, ut debent, etiam si maneat solum in reatu peccati mortalis quousque sufficienter agant pœnitentiã. Et quòd ita, & non aliter doctores intelligat, atque peccatoribus orare suadeant, id certè ex suis ipsorum uerbis ubi supra

con-

constat aperte. Nam ibidem acriter reprehendunt eos, qui indispositi malè petunt, & orant: quia potius illudere, aut Deum tentare uidentur, uti superius dictum est. Itaque conceditur quòd scienter manentes obstinati in sensu composito, uel ex suppositione hac licite orare non possunt: in sensu autem diuiso, uel absolute utique possunt, si uidelicet à suo malo animo actuali, & obstinatione prædicta, in qua scienter sunt, quantum non à reatu peccati, desistant.

His autem non obstantibus ingenuè concedimus quòd isti obstinati sæpè possunt suum malum animum actualem, eiusque continuationem interrumpere, redeundo ad cor, considerando uias suas tendentes ad perditionem; & desiderando, & proponendo, tametsi inefficaciter, resilire à peccato, eaque iam non prosequi: sed postea debite pœnitere, quamuis tunc non agant pœnitentiã. Et tunc tempore huius interruptionis, quo illi iam non obstinati, sed peccatores sunt tantum in reatu peccati mortalis, possunt, sicut & sæpè cõtingit, licite & utiliter orare ut Deus eos conuertat, & alia bona petere possunt. Sæpè etiam contingit quòd Deus ex sua liberali misericordia supradictis obstinatis etiam in sua obstinatione scienter manentibus aliqua bona spiritualia, & temporalia petentibus concedat, propter fidem, & humilitatem, & piam aliquam affectionem, quantum in formem, ex quibus illa oratio procedit: quia hæc de genere suo bona sunt, sicut & aliis peccatoribus indignis ex aliqua circumstantia malè operantibus, & orantibus ea cõcedit: & obstetricibus Aegyptiis ex bona affectione mentientibus domos ædificauit & benefecit, ut habetur Exodi, 1. ca. Nam misericordia Dei superexaltat iudicium Iacobi, 2. Et psal. 144. Miserationes eius super omnia opera ipsius sunt.

5. Pñsum.

Quantum punctum est de exercitibus actus iurisdictionis ecclesiasticæ & secularis, ut est iudicialiter punire, & reprehendere, & præcipere, excommunicare, suspendere, interdiceret, & ab aliis sententiis absolueret, & alia eiusmodi, qui non sunt actus ordinis, nec sacramentorum.

1. Dñsum.

Ad quod Respon. per duo dicta, quorum primũ est quòd iudex ecclesiasticus, siue secularis quocumque crimine publico infamatorio, simili, uel maioris irretitus peccat mortaliter alios criminosos iudicialiter condemnando, etiam si secundum leges alias id faciat: non quidem per se ratione iudicii, cum potestatem propter peccatum non amittat, quamuis hæretici aliter dogmatizent: sed per accidens ratione scandali, ut constat experientia quòd tunc iustitia, & auctoritas superioris blasphematur & in vilipendium uenit apud populum, dum uidet iustitiam non habere eandem uim in iudice, quam ipse exercet in subditos, ut si ipse publicus latro, & latrunculos persequeretur, aut publicus adulter, & adulteros iudicialiter puniret, uel excommunicaret. At uerò licet ex genere suo esset mortale, potest tamen fieri ueniale

ex leuitate materiæ: puta si solum esset fornicator, & maiora crimina, uidelicet homicidia, latrocinia, & hæreses persequeretur, non esset scandalum mortale: immò & quando crimen non esset infame, licet esset publicum, non esset scandalum, ut si præ avaritia non esset eleemosynarius, quando teneretur: Sic ait Soto de iustitia & iure Gab. 3. q. 4. art. 3. secundum B. Tho. 2. 2. q. 60. art. 2. & doctores communiter: In aliis autem actibus exercendis non peccatur.

2. Dñsum.

Secundum dictum est quòd iudex ecclesiasticus, siue secularis crimine occulto quocumque irritus (nisi sit excommunicatus, siue suspensus) non peccat mortaliter condemnando sibi subditos, siue puniendo, aut alios actus iurisdictionis suæ exercendo: quia adhuc habet, nec per peccatum amisit suã potestatem: habet etiã alia ad id necessaria, uti supponitur: Sed neque per id peccatum occultum impeditur abusu suæ iurisdictionis, uel potestatis: Nam non ratione officii publici, aliàs omnes habentes officia publica existentes in mortali occulto si militer mortaliter peccarent ea exercendo, quales sunt rectores ciuitatum, scribæ, procuratores, doctores publicè legentes ius canonicum, atque civile, nedum theologiam: & prælati suis subditis aliquid præcipientes, & sua iura ab eis exigentes, & cum eis dispensantes, aut licentiam ad aliquid tribuentes, quod concedere absurdissimum est. Neque iudex aut superior impeditur à prædicto usu suæ iurisdictionis ex hoc quòd caret habitu iustitiæ: Nam facere iustum ex affectione iustitiæ acquisitæ non est illicitum: quamuis non fiat ex habitu iustitiæ infusæ, uel acquisitæ, ut constat: Neque in oppositum facit ad Rom. 2. In quo alterum iudicis teipsum condemnas. Nam secundum B. Tho. ubi supra non est sensus quòd similiter peccat iudicando, sed quòd alium condemnando ostendit se etiã dignum esse ut propter alia sua peccata occulta similiter ipse à Deo condemnetur. Illud etiam Ioan. 8. Qui sine peccato uestrum est, mittat lapidem in eam; cum secundum Augustinum ibidem super Ioan. tracta. 33. & Grego. lib. 2. moralium c. 10. ad solos pharisæos, peiores peccatores, hypocritas, reipublicæ nociuos Christus loqueretur dicens, Qui sine peccato est uestrum, & non absolute Qui sine peccato est: iam inde arguitur non nisi peioribus iudicibus crudeliter sine misericordia iudicantibus id posse adaptari, uti inferius in solutione dubij sequentis habetur. Vel dicamus quòd supradictæ rationes, & auctoritates omnes solum ostendunt quòd de decencia requiritur in iudice immunitas à peccatis, de quibus alios iudicat. Sic tenet. B. Tho. ubi supra & i. 3. par. q. 64. art. 6. & Caietanus in 3. quodlib. q. de usu spiritualium: Et Medina de pœnitentiã q. 6. & Soto ubi supra, & doctores cõiter, quamuis ipse B. Tho. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. cum quibusdã olim oppositum uideatur tenuisse.

Dubium.

Sed utrum iste iudex peccator occultus saltem uenialiter peccet condemnando, puniendo, uel corri-

corri-

corripiendo nocentem secundum legem dubium est. Nam Soto ubi supra credit quod sic: cui & consonat Caietanus in quodlib. secundum Tho. in 4. distin. 19. & Alex. 3. par. q. 40. membro. 3. Tunc primò quia sic puniendo videtur ipso facto se mundum à crimine profiteri, quod fit, ut si talis non est, hypocrita sit: quem Christus taxat Matth. 7. & Lucæ. 6. dicens, Hypocrita quid vides festucam in oculo fratris tui &c. Et Ioann. 8. Qui sine peccato est vestrum &c. secundum Augustinum & Gregorium ubi supra. Tunc secundò quia si indecens est ut peccator iudicet loco Dei: indeceptia autè saltem veniale peccatum est: igitur.

Sed certè rationes hæc non satis probant. Nam ad primam negatur quod iudex sic iudicando se mundum profiteatur, & hypocrita sit: maxime dū intra se coram Deo humiliter se peccatorem recognoscens, etiam si de peccato non doleat, suum licitè possit officium exercere, id quod ipse Caietanus ubi supra secundum B. Thom. fatetur. Ad secundam autem negatur ibi esse indecètiā, aut indignitatem positivam, atque culpabilem: sed solum est privatiua: quia, scilicet iudex non habet decentiam, & dignitatem ad dignè, & meritorie officium suum exercendum, quod nullam culpam arguit etiam venialem; & hoc solum probent prædictæ auctoritates, simul & arguunt superbiam eorum, qui in peccata proximorum iudices sunt severissimi misericordia: cum ipsi maiori indigeant misericordia, quā à Deo non obtinebunt iuxta id Sapient. 6. Iudicium durissimum fiet his, qui præsumunt: Et Iacobi. 2. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non facit misericordiam. Sed certè auctoritates. B. Grego. quas ubi supra refert Alexander de alis, expressè dicunt tales iudicando in mortali graviter peccare.

QUÆSTIO QVINQUAGESIMA PRIMA.

Utrum oratio depravetur per hoc quod homo absolute petit à Deo quod vult, non se submittere voluntati diuinæ: Et quæ voluntas diuina sit hæc, cui nos submittere, & conformare tenemur.

R E S P O N S. Hic alterum certum, alterum dubium est. Certum quidem est quod si nec expressè, nec tacitè suum uotum, & uoluntatem homo diuinæ uoluntati submittit, superba & depravata ex hoc oratio est: quia perinde est, ac si petat, Domine fiat quod ego volo, non quod tu uis. Id autem est diuinæ uoluntati reniti, ac perinde illicitum contra id Matth. 6. Fiat uoluntas tua sicut in cælo, & in terra, ut ait August. super id psal. 100. Non adhæsit mihi cor prauum; cor, inquit, prauum habet, qui non uult quod Deus uult; & ad idem glossa ibidem est.

Sed dubium est quæ uoluntas Dei ea sit, cui nos conformare tenemur orando, & aliud quodcumque faciendo. Pro cuius declaratione secundū do-

ctores communiter in 1. di. 48. & 45. & 46. & Gabriel in canone lecti. 68. nota. primò quod est duplex uoluntas Dei, uidelicet signi, & beneplaciti. ^{Nota. 1.} Voluntas signi, uel signum uoluntatis Dei est effectus, uel signum aliquod diuinam uoluntatem nobis manifestans, & est quincuplex, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, permissio, & operatio. Voluntas autem beneplaciti est ipsa diuina uoluntas quatenus sibi efficaciter complacet ut aliquid fiat, uel fiat, quæ & dispositio Dei appellatur, unde ortum est quicquid creatum est, & ipsa non orta, sed æterna est.

^{Nota. 2.} Nota secundò quod hæc uoluntas beneplaciti est etiam duplex, scilicet antecedens, & consequens quæ dupliciter à doctoribus ubi supra solet declarari. Vno modo, quod antecedens sit ipsa diuina uoluntas quatenus huiusmodi dat antecedentia, ex quibus aliquid puta beatitudo sequi potest, parata coagere, si homo velit, cum præcepto, uel consilio id exequendi: nisi aliunde sit impedimentum. Notentur particulæ omnes ad excludendum multa dubia, & argumenta. Nam & ita communiter de uoluntate hac antecedente solet intelligi id prima Timoth. 2. Deus uult omnes homines saluos fieri, quia, scilicet omnibus dat liberum arbitrium, legem, & auxilia necessaria ut possint benè operari ad salutem: ita & secundum rationem generalem boni, quia, scilicet homines ad Dei imaginem creati capaces ipsius sunt, utique quantum est ex parte sua uult Deus, aut uellet quod omnes salui essent: & ad id auxiliatur, nisi per eos stet ne id consequantur: aut nisi, ut diximus, aliunde impediantur ne hæc illis applicentur, ut sunt pueri in ueteris matèrnis sine hac applicatione decedentes, & alii subita morte præuerti. Voluntas autem diuina beneplaciti consequens dicitur ipsa diuina uoluntas, quatenus sibi absolute efficaciter complacet, & uult ut aliquid fiat, aut fiat in particulari: Et hac uoluntate uult Deus omne, quod est, aut omnem rem positivam, & actum peccati quoad materiale, uel quoad substantiam actus tantum, non quoad formale; & ita simpliciter peccatum non uult. Sine hac uoluntate nihil fieri, aut esse potest: quia & causa omnium rerum est, quæ & semper impletur, psal. 134. Omnia quæcunque uoluit fecit. Et ad Rom. 9. Voluntati eius quis resistet?

Sed licet modus iste declarandi ad prædestinationis materiam, & ad multa alia sit necessarius: ad præsentem tamen quæstionem non satis idoneus est. Idèò: secundo modo secundum Damascenum in secundo lib. ca. 28. 29. aliosque doctores, ut benè etiam tangit Gabriel ubi supra, & in 1. distin. 48. prædicta distinctio sic exponitur: quod uoluntas diuina beneplaciti antecedens, siue præcedens dicitur illa, quæ Deus aliquid efficaciter à se ipso determinatus absolute uult, & non à causa secunda, aut non præsupposito ex parte creature aliquo, propter quod Deus ita uult, ut est creatio mundi, collatio multorum bonorum corporalium, & spiritua-

spiritualium omninò gratuita, & alia eiusmodi opera omninò à Dei uoluntate absoluta procedentia. Consequens autem, uel subsequens, aut etiam concomitans Dei uoluntas beneplaciti dicitur, quado Deus aliquid efficaciter uult non absolute, sed determinatus ab aliqua causa secunda cõcurrente aut cõmitate aut secundū ipsius creature dispositione, aut præsupposito ex parte eius aliquo, propter quod Deus id uult: sicut Deus dicitur determinari à nostra uoluntate, & cum ea concurrere ad huc, uel, illum actum, quia homo se ad id determinat: & tollere gratiam, & punire, quia homo peccauit: & dare certa præmia, & bona etiam gloriæ, quia homo illa meretur. Et hæc dicitur uoluntas Dei beneplaciti consequens, uel ex suppositione: illa autem antecedens, uel absoluta. Et de hac duplici uoluntate etiam loquitur Origenes super id Rom. 1. 2. Ut probetis quæ sit uoluntas Dei bona beneplacens, & perfecta. Et hoc secundo modo semper accipitur uoluntas, uel antecedens, & consequens in tota hac quæstione præsentis.

^{Nota.}

Sed in hoc etiam est ualdè notandum quod hæc diuina uoluntas etiam consequens aliquando est omninò iam determinata ita ut nunquam retractetur, nec reuocetur, ut regulariter est in punitione damnatorum in inferno, ubi nulla redemptio est: & aliquando contingit in aliquibus punitionibus temporalibus propter crimina quædam, quas sine ulla reuocatione Deus facere decreuit, etiā si pro misericordia Deus oretur, ut. 1. Regum. 15. Porro triumphator Israel non parceret &c. quia, scilicet nõ desinet punire temporaliter auferendo regnum à Saule. Et Iere. 7. Tu ergo noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam. Et ca. 11. & 15. & ibi glossa dicens Prophetæ præcipitur ne pro eis oret, in quo est iā consummata sententia, uidelicet, punitionis temporalis. Et Grego. ut refertur. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor. dicens, Cum superna in dignatio se se, ut ita dixerim, medullitus mouet: hanc oppositio humana nõ remouet: nec se cuiuslibet deprecatio utiliter obicit, cum semel Deus aliquid quasi ab intimis irascendo disponit. Hæc ille. Aliquando uerò non est sic omninò irreuocabiliter determinata diuina uoluntas, sed adhuc pedit ex nostra dispositione, ita quod si nos cõuertimur, aut oramus, aut tale quid facimus, ipse etiam Deus ad nos conuertetur dando gratiam, aut alia bona spiritualia, & temporalia, & punitionem amouendo, uel temperando, ut oportet. Si autem non cõuertimur, aut nos nõ disponimus, nec ipse Deus in misericordia sua ad nos conuertetur: quia sic Deus ipse ab æterno sine ulla sui mutatione uoluit & facere decreuit. Et ita propositam diuinæ dispositionis non mutat, nec fallitur: quamuis sententia, aut eius executio mutetur, ut benè declarat Alexander de Alis, aliique doctores, & Adriannus in quarto de pœnitentiâ & præcipue clarissimus doctor Medina de pœnitentiâ. q. 11. & de oratione q. de his pro quibus orandum est: Et quibus

modis oratio deprauatur.

^{Nota. 3.} Nota etiam tertio quod tripliciter contingit nos uoluntati diuinæ conformare, scilicet in uolito, in actu uolendi, & in modo uolendi. In uolito nos conformamus, quado idem obiectum, uel eandem rem, quam Deus uult, & nos uolumus. In actu uolendi, quado habemus illum actum, quem Deus uult nos habere, sicut Gen. 22. Habuit Abraham, quado uoluit, filium suum Isaac sacrificare, ut Deus illi præcepit, quanuis postea id nõ effecit; quia Deus id fieri noluit. In modo uolendi, quando ex eadem radice, uidelicet ex simili charitate, & propter eundem finem uolumus, ex qua, & propter quæ Deus uult, puta principaliter ex charitate, & propter Deum, & ad nostram beatitudinem uolumus meritorie.

^{1. Pm. 3um} His suppositis iam ad quæstionem respondeo per duo puncta; quorum primum est de uoluntate signi: quod huic diuinæ uoluntati signi præceptiue, & prohibitiue cognitæ tenemur nos conformare, ita uidelicet quod tenemur præceptis Dei obedire ea implendo, & prohibita cauendo, quomodo & quando ipsa præcepta & prohibita sunt. Matth. 19. Si uis ad vitam ingredi serua mandata. Et hoc solum intendit Deus in eis, ut scilicet homo sit obligatus ad ea uolendum quomodo ipse præcipit: quamuis non semper uelit uoluntate consequenti, & de facto ea adimpleri: neque tale præceptum est signum, quod Deus uult efficaciter impleri id, quod ipse præcepit, sed quod homo sit obligatus ad id uolendum, siue faciendum, ut dictum est, secundum Gen. 22. ex eo quod Abraham uoluit sacrificare filium suum, ut de hoc Durandus in 1. dist. 47. q. 3. & Gabriel in canone lecti. 69. & doctores communiter latius agunt.

Voluntati autem signi cõsultiuæ non tenemur, ut constat, nos conformare: tenemur autem non contemnere ipsa consilia tanquam inutilia ea iudicando & paruipendendo: nisi quis specialiter ea uouisset, tunc enim ad ipsa teneretur. Hinc patet quod uoluntas signi prædicta non semper impletur: quia uidelicet præcepta & consilia Dei non semper ab omnibus implentur, nec illis obeditur.

Voluntati uerò Dei permissiuæ non tenemur conformari, ita ut eadem faciamus, aut in aliis similia permitamus saltem uniuersaliter, dum commode ea possumus impedire ne committantur. Immo & huic uoluntati nos difformare tenemur non peccando, nec peccare uolendo: quia hæc permissiuæ uoluntas non nisi malorum culpæ propriæ est: quæ Deus nec positiue uult, neque uult, sed merè priuatiue non uult, idque ex iusta causa, cum ea mala, si uellet, possit impedire, idèò dicitur ea permittere: tenemur tamen contra hanc Dei permissionem non murmurare, neque eam reprehendere, quia iustissime, & sapientissime permittit, secundum psal. 118. Iustus es domine, & rectum iudicium tuum. Et psal. 35. Iudicia Dei abyssus multa.

Voluntati denique signi operatiue tenemur nos conformare, sicut & uoluntati Dei beneplaciti, uel

vel ei difformare, ut inferius in secundo puncto de hoc latius habetur. Nam ex quo operatio diuina est certum signum suæ voluntatis beneplaciti; quicquid enim operatur illud ab eo voluntate beneplaciti volitum est, nihil namque nolens, aut non volens, aut ignorans operatur: inde de vtraque uoluntate operante, & beneplaciti idem iudicium est.

2. Punctum

Secundum punctum est de uoluntate Dei beneplaciti, uel operante, & cum conformitas, & difformitas ad hanc possit esse in uolito, & in actu uolendi, & in modo uolendi, à notioribus procedendo, dicamus primò quòd huic diuinæ uoluntati beneplaciti, uel operatiuæ tenemur nos conformare in actu uolendi habitualiter, uel actualiter pro suo tēpore: sic uidelicet quòd habitualiter, uel actualiter, dum nobis innotuerit pro suo tēpore, tenemur uelle id quod Deus uult nos teneri uelle: non autem id quod Deus uult nos uelle, nam opera consilii Deus uult nos uelle, præsertim quando ea operamur, non tamen ea uelle tenemur, ut bene de hoc agit Alliaco, & Gabriel in canone lect. 69. in quo & doctores communiter conueniunt. Nam & hoc modo uoluntati signi præceptiuæ & consultiuæ nos conformamus, ut ex supradictis constat aperte.

In modo autem uolendi, id est ut ex charitate, & propter Deum meritorie agamus, nõ tenemur, ita ut si nõ ita faciamus, peccemus: nam ad uitandũ peccatum satis est regulariter ut etiam extra charitatem præcepta impleamus. Nam si infidelis baptizatur, & per peccatum mortale, in quo est, ponit obiicem gratiæ, & non sacramento: certè obiice recedente non tenetur rebaptizari. Igitur, licet nõ esset in charitate, præceptum de baptismo recipiendo impleuit. In quo & omnes consonant catholici de quo alibi latius: bene tamen uerum est quod ad meritorie agendum oportet ut sic in modo uolendi nos uoluntati diuinæ conformemus.

Tota autem difficultas est Vtrum prædictæ Dei uoluntati beneplaciti, uel operatiuæ etiam in uolito nos conformare teneamur, ita ut eadem res uolita à Deo, sit etiam uolita à nobis. Nam in hoc est duplex opinio. Primà Gregorii Arimin. in 2. dist. ult. & Gabri. lect. 6. 8. & quorundam aliorum, quod sic, quando nobis constat quòd talis res, uel obiectum est uolitum à Deo, nisi sit nobis præceptum generale, uel particulare, aut reuelatio aliqua de opposito. Cognoscitur autem prædicta diuina uoluntas beneplaciti ex reuelatione rei futuræ, uel ex ipsius operis, aut facti impletione. Nam eo ipso, quo aliquid fit, cognoscitur id Deo uolente fieri, aut factum esse, sine cuius uoluntate nihil fit. Hæc opinio fundatur in quibusdam auctoritatibus Augustini super spal. 100. & glossæ ibidem, & aliis eiusmodi superius in principio huius questionis adductis, quæ nihil probant, & de conformitate supradicta in actu uolendi melius possunt intelligi.

Et si contra hanc opinionem arguatur Primò,

ut etiam ipsi arguunt, quòd ex quo iam ego peccauit, Deus uult me posuisse actum illum saltem quoad substantiam actus, cum ad illum concurreret effectiue: & consequenter uult me esse sine gratia, quam aufert, uel abstulit: & iam mihi constat de hac eius uoluntate, sicut & de prædicto facto, ad quod ipse concurrat: ergo teneor uelle illud factum esse, & per consequens non penitere, & uelle me peccasse: teneor etiam uelle me gratiam perdere, aut perdidisse, aut illa carere, aut caruisse, quod tamen concedere dissonat doctrinæ catholicæ de agenda penitentia, id est efficaciter, uel ineffaciter, aut conditionatè nolle peccasse.

Ad hoc argumentum respondet Gregorius, & Gabriel negando consequentiam: quia est præceptum de opposito, scilicet de agenda penitentia. Sed contra hoc replicatur, quia quando facio opus consilii, Deus concurrens uult illud fieri: ergo teneor ad illud; cum iam non sit præceptum de opposito. Et quidem ad hoc non potest bene respondere opinio hæc: & malè concederet quòd quando facio, teneor facere, sicut & omne quod est, necessarium est.

Secundò arguitur contra eandem primam opinionem, quòd quando domus comburitur, patet moritur, hostes inuadunt ciuitatem, clades ingruunt, fames, & pestes, sequeretur quòd teneremur ea uelle, & in eis complacere, dum fiunt, aut facta sunt: & de omnibus malis pœnalibus idem sequeretur.

Ad hoc respondent illi de prima opinione id concedendo: quo non obstante etiam dicunt, quòd quia dubium nobis est quāto tempore Deus uelit ut hæc mala perdurent, possumus licitè uelle ut cessent, & non continuentur, & ad id sua opportuna remedia adhibere. Si autem certum foret per reuelationem aliquā Deum uelle totam ciuitatem conflagrari, aut ab hostibus capi, uel aliàs de perire: tunc neque resistendum foret, neque laborandum ad ignis extinctionem, aut hostium, uel locustarum repressiōem: sed neque orandum esset pro peccatis, aut famis, & malorum horum ablatione, quia, ut aiunt, sic peccauerunt iudei nolentes ciuitatem Hierusalem, & seipfos tradere regi Nabuchodonosor ad denunciationem prophetae Ieremiæ ex parte Dei, Ierem. ca. 38.

Sed certè hoc malè conceditur: quod quadrupliciter probatur. Primò, quia licet de iustis iudiciis Dei, & de factis eius murmurandum non sit, at uerò ex certitudine uoluntatis eius beneplaciti non sequitur obligatio ut illi conformemur, etiam si sit præceptum ut non difformemur eidem: sed sufficit si illi non remurmuremus ut eius iudicia non reprehendamus, & condemnemus. Nam aliud est Deum uelle aliquid fieri, aut esse, nobisque id constare, aliud est Deum uelle nos teneri ad similitudinem cum eo uolendum. Et ita ex illo solo non sequitur hoc secundum: sicut, ut bene arguit Durandus, ex hoc quòd prælati uult aliquid fieri

fieri, non sequitur quòd uelit subditum teneri ad id uolendum, uel faciendum, etiam si illi constat de uoluntate superioris: nisi aliquo præcepto id illi imponat, aut uelit id etiam fieri ab eo; quamuis id facere consilium sit: Alioquin sequeretur quòd teneremur actualiter uelle quòd quælibet creatura sit, & quodcunque fieri, aut factum esse à Deo uidemus, dum ipsa, uel ipsum est, aut fit: quod absolum, & durissimum esse constat: cum ut diximus sufficiat non remurmurare, & nos non posituè difformare, sed priuatiuè nos habere; quòd si non sequitur, Deus hoc uult: ergo & ego ad idem uolendum teneor: igitur oppositum sequentis, quòd scilicet ego non teneor uelle, bene stat cum antecedente, quòd scilicet Deus id uult: & multò magis idem sequitur, quando est præceptum de opposito: tunc enim constat simul stare Deum id uelle, & nos oppositum licitè posse, & uelle debere, ut in respon. ad præcedens primum argumen. dictum est.

Secundò probatur idem, quòd scilicet malè concessit opinio dicens quòd etiam reuelationi Dei cognite de futura destructione ciuitatis non debemus resistere, nec orare pro ea &c. Quòd hoc sit falsum inde liquet quòd reuelatio cognita de aliquo futuro malo non tollit præceptum de remedio ex parte nostra illi apponendo: quia non sibi repugnant etiam de lege, neque ex illa reuelatione simpliciter facta sequitur hæc ablatio præcepti, nisi id etiam explicetur, ut hoc etiam patet ex dictis, & amplius patebit in tertio argum. de eo, cui sua damnatio reuelatur.

Tertiò idem probatur, quia si tenemur uoluntati Dei beneplaciti cognite conformari: ergo dubie tenemur non difformari, neque contra agere. Nam si dubitamus esse uoluntatem Dei, dubitamus etiā nos ad eam teneri: & ita contra tale dubium de mortali nos ei difformando agere non debemus, sed tutius eligendo cauere. Hoc autem consequens est falsum & contra multas auctoritates sacrae scripturæ, quæ proximè referuntur in quarta probatione. Est etiam contra morem omnium ferè Christianorum, qui, quādo inter reges Christianos bellum est, ipsi omnes ex utraque parte simul Deum orant pro uictoria. Et ipsamet opinio prima ubi supra concessit quod in dubio debemus Deum orare pro amotione malorum pœnalium; & oppositum dicere est error Lutheri dicentis quòd non est resistendum turcis: quia sunt flagellum Dei ex diuina uoluntate inflatum ad nostra peccata puniendum.

Quartò idem probatur auctoritatibus Exo. 32. Nam Moyses, cui dictum est Dimitte me ut irascar &c. nihilominus contra hanc Dei uoluntatem cognitam, uel dubitatam an solum esset cōminatoria Deum exorauit. Et nume. 14. ad iterum fecit. Item nume. 20. Ex diuina reuelatione sciebat se nõ intraturum esse in terram promissionis: & tamen Deut. 3. cap. pro contrario Deum orauit.

Item. 3. Reg. 12. David ieiunauit & orauit pro uita infantis, quem ex propheta Natham credebatur, uel credere debebat, uel etiam si dubitabat secundum uoluntatem Dei esse moriturum. Item Ierem. 18. Repentè loquar &c. Et Ezech. 22. Quæsiui de eis uirum, qui interponeret sepem &c. Item Daniel. 10. Exaudita sunt uerba tua &c. Princeps autem regni Persarum restitit mihi &c. Et alibi sapius habetur quòd contra uoluntatem Dei beneplaciti reuelatam, & recognitam licitè & meritorie multi orauerunt, & egerunt.

Tertiò arguitur contra eandem primam opinionem. Nam si Deus reuelat Petro suam finalem damnationem, sicut reuelauit Beato Petro suam negationem: hoc enim etiam de lege fieri potest, licet aliqui id negent, ex quo nulli legi repugnat quòd Deus immediatè aut mediante alio reuelat alicui suam, uel alterius futuram damnationem, sicut & Iudæ, & Apostolis reuelauit ipsius Iudæ futuram damnationem, dicens quòd erat filius perditionis, quòdque melius erat illi si natus non fuisset. Ioan. 17. & Matth. 26. Nunc autem per hanc reuelationem ille non deobligatur à præcepto spei, & implendi alia præcepta: immò neque à bene operando, neque ab exequendo opera consiliorum impeditur: quia hæc non implicant, neque repugnant, ut superius in respon. ad primum & secundum argumentum dictum est quòd stat scire uoluntatem Dei beneplaciti cum præcepto, & consilio de opposito: ergo si uera esset illa prima opinio, tunc Petrus stante illa reuelatione sibi cognita non teneretur, nec licitè posset orare, nec bene operari, neque agere penitentiam contra illam uoluntatem Dei sibi reuelatam, maxime cum sciat sic contra agendo nihil sibi prodesse. Hoc autem concedere absurdum est, igitur & ipsa opinio, unde id consequitur.

Ad hoc respondet Gregorius Ariminen. id consequens concedendo: nec reputat absurdum esse istum non debere sperare gloriam, nec ad eam obtinendam orare, aut aliquid agere: bene tamen ad implendũ alia præcepta Dei, & ad alios effectus;

Sed certè malè concedit consequentiam, quam potius negare deberet; quia est præceptum in oppositum ut supra in responsione ad primum argumentum responsum est. Ideò Gabriel in canone limitat illius responsionem esse ueram, & intelligendā solum in casu, quo quis esset certus Deum omninò absolutè, uel determinatè, non autem conditionaliter id uelle, ut de hoc in secunda opinio. sequente latius habetur.

Secunda opinio cōmunis, & uera, quā breuiter tangit Gabriel ubi supra, & præcipuè in primo distinct. 48. est quòd uoluntati Dei beneplaciti, antecedenti, uel præcedenti, uel absolutæ, quæ uidelicet non determinata est ab aliqua causa secundæ, nec secundum nostra merita, uel dispositionem, tenemur in uolito nos conformare habitualiter, uidelicet non remurmurando, nec illi repugnando: non

autem tenemur nos positiuè conformare ponendo aliquem actum illi conformem. Exempli gratia. Si Deus non propter nostra demerita sed ex sua uoluntate absolute uellet præter legem gloria priuare, & in pœnas æternas conicere, sicut pueros sine baptismo descendentes ad limbum ex lege destinauit, teneor non remurmurare, neque resistere: non tamen teneor id etiam positiuè uelle. Gregorius autem dicebat in prima opinio. præcedente quòd id etiam teneor uelle. Voluntati autem Dei consequenti, uel ex suppositione causæ secundæ, aut secundum merita, uel dispositionem nostram, similiter non tenemur nos in uolito positiuè conformare ponendo aliquem actum illi conformem. Sed solum tenemur nos illi habitualiter conformare non remurmurando: idque adhuc non absolute, ut in uolito absolute & antecedenter nos teneri dictum est, sed ex suppositione uel conditionaliter tatum. Nam absolute licitè possumus, & sæpè tenemur actualiter nos illi difformare contrarium uolendo & faciendo. Exempli gratia. Si ut nunc communiter de lege posita sit, Deus uult sortem damnari in æternum, idque ipsi reuelat: iam cum hoc Deus non uelit absolute, sed ex suppositione uidelicet propter merita ipsius: certè ipse Sortes non tenetur absolute uelle hanc sui ipsius condemnationem, ex quo non tenetur uelle sua demerita, quæ sunt causa suæ condemnationis. Sed ex suppositione tantum uelle tenetur; ita uidelicet quòd si peccauit tenetur habitualiter uelle suam iustam condemnationem, sicut à Deo similiter ex dicta suppositione, & non aliter uolita est. Habitualiter, inquam, tunc tenetur uelle, id est non remurmurare, non autem id etiam positiuè uelle, quamuis Gregorius Arimin. malè dicat ubi supra, quòd etiam positiuè uelle tenetur. Nam etiam potest, & sæpè tenetur, se actualiter illi difformare absolute uolendo, & faciendo contrarium, puta cauere peccata, & suam nolle condemnationem, uti ex lege Dei facere, & suam quærere beatitudinem obligatur: conditionatè autem poterit etiam uelle, licet ad id non teneatur, ut infra propositione tertia habetur.

Hæc opinio probatur. Primò quod non teneamur uoluntati Dei prædictæ nos conformare, hinc liquet quòd nulla lex nos ad id obligat. Nam auctoritates diui Augustini, & aliæ similes dicentes quòd Dei uoluntati nos conformare tenemur, loquuntur & intelliguntur de uoluntate Dei præceptiua, & de conformitate in actu uolendi, & quòd diuinæ uoluntati beneplaciti remurmurare non debemus, uti sæpè dictum est. Sed neque ullum ius naturale obligat ad opus tam difficile, ut uidelicet nostram nocentem actualiter uelimus, sed sufficit si illi à Deo nobis inflictio non remurmuremus.

Quòd etiam secundò non absolute, sed ex sup-

positione prædictæ uoluntati diuinæ beneplaciti consequenti non remurmurare teneamur, hinc patet, quòd non aliter nos illi tenemur conformare, quam Deus ipse uult: Sed non uult nisi ex suppositione nostrorum demeritorum: ergo non aliter, & nos tenemur.

Quòd etiam tertio huic uoluntati ex suppositione possumus, & teneamur nos positiuè difformare oppositum uolendo, & procurando, constat, tum quando habemus præceptum de opposito, uidelicet de pœnitendo, & de aliis præceptis implendis, & de orando, & aliis remediis ad nostram salutem, & beatitudinem opportunè adhibendis: tum etiam, quando sunt opera consilii, & alia bona aliàs non prohibita: tum demum propter alias rationes, & auctoritates superius inductas contra primam opinionem, quæ, nisi sic dicatur, bene solui non possunt.

Et per hæc facile respondetur ad argumenta supraposita contra ipsam primam opinionem. Nam quando peccauit, uel nunc ego pecco, Deus non uult absolute me peccare, siue peccasse, sed supposita mea uoluntate concurrat quoad substantiam actus: ideò non teneor meum peccatum uelle, sed potius oppositum secundum præceptum eius. Et quando pater laborat in extremis, Deus non uult absolute eius mortem, sed supposita uirtute naturali deficiente, & ceteris causis secundis: ideò non teneor eam absolute uelle: sed potius opportuna remedia adhibere: sicut & ratio naturalis, & lex diuina docet id esse faciendum.

Ille uerò, cui sua damnatio futura reuelatur, iam dictum est superius quòd quia de lege non nisi conditionatè, uel ex suppositione secundum sua demerita à Deo uolita damnatio est, ut Ioann. 8. Christus prænuñciauit Iudæis dicens, Vos in peccato uestro moriemini, scilicet si non credideritis, ut proximè ibidem explicatur: tunc non tenetur homo eam absolute uelle, sed potius oppositum, debitè pœnitendo, & orando, & suam salutem uti de lege tenetur procurando. Quia tale præceptum, & lex per dictam reuelationem, & futuri prænuñtationem non reuocatur.

Si autem Deus præter legem omninò determinatè & irreuocabiliter uult illum damnari, etiam si propter peccatum illius id uelit, quia iam ad eius finalem pœnitentiam auxilium suum extraordinarium illi non dare decreuit, sine quo, quamuis cum auxiliis ordinariis difficilè possit conuertere, de facto tamen non conuertetur: & hoc Deus ipsi reuelat, id quod nunquam factum est, fieri tamen potest à Deo, quia non repugnat, & ipse supra omnem legem est: quod & de Antichristo ex 2. Thessal. 2. constat sic esse præscitum, atque damnandum: tunc iste præscitus, atque certissimè damnandus, cui & similiter alii, quibus hoc modo prædicto ex diuina reuelatione præfata damnatio futura constaret similiter non tenerentur illi diuinæ volun-

uoluntati se conformare idem actualiter uolendo, quamuis Gregorius Ariminen. dicat quòd sic. Tenentur etiam contra illam non remurmurare: tenentur tamè nõ uelle oppositum, & illi positiuè se non difformare: & ita licitè non possent tunc pro ipsorum finali salute Deum orare. Et ex consequenti tunc cessat præceptum de diligendo seipsum ad gloriam, & de spe illius, quam certissimè & irreuocabiliter iste scit se de facto non consecuturum, quamuis sit ipsi possibilis absolute in sensu diuino, tenetur tamen ipse ad alia præcepta, & etiam sine spe præmii ut supremo domino Deo obedire: potest tamen ad alia bona impetrandum, & ne peius agat tam ipse pro se, quam alii pro ipso licitè orare, ad quod & aliquando tenentur ex charitate, sicut & alia mala, & peccata cauere.

Cum supradicta distinctione expressè consonat clarissimus doctor Medina de pœnitentia. q. 11. Et de oratione. quæstio. pro quibus orandum est: & quibus modis deprauatur oratio, secundum quã concordatur. B. Thom. secunda secundæ quæstio. 83. art. 7. ex August. lib. 21. de ciuitate Dei cap. 24. & alii doctores dicentes quòd pro præscitis cognitatis non est orandum, quod est uerum, quando omninò iam determinatè à Deo præsciti sunt ad damnationem irreuocabiliter, & extra legem communem, ut bene glossat Gabriel, ubi supra, cum Adriano in 4. de pœnitentia, aliisque doctoribus dicentibus quòd pro præscitis reuelatis, & ipsi etiam pro se orare & sperare beatitudinem adhuc obligantur, quod est uerum de præscitis ex suppositione, quales stante lege omnes ferè, præter antichristum, sunt, uti iam latè declaratum est. Et fortè etiam Grego. Arimin. secundum prædictam hanc distinctionem intellexit suam opinionem suprapositam, dicens prius quòd Dei uoluntati cognitæ, uidelicet antecedenti, absolute uel iam omninò determinatè nos in uolito conformare tenemur, uidelicet pro eo tantum tempore, quo nobis cognita est: Et postea dicit, nisi sit præceptum de contrario, quia uidelicet hæc uoluntas præceptiua ad uoluntatem subsequenter ex præsuppositione uidetur pertinere: tunc enim non nisi, ut est præceptum, uel lex, tenemur conformari, uidelicet damnationem, uel aliud malum habitualiter acceptare non remurmurando: uel etiam secundum ipsum Gregorium Arim. id positiuè uolendo, & actualiter acceptando, quod communiter non tenetur, ut sæpè dictum est.

Sed ad maiorem explicationem huius secundæ opinio. communis, præsupposito quòd Deus aliquando uult nobis bonum aliquod, aliquando malum culpæ solum quoad materiale, uel substantiam actus nobiscum concurrens, aliquando malum pœnæ temporalis, aliquando malum pœnæ æternæ, sint sex propositiones.

Propo. 1. Prima est quòd uoluntati diuinæ beneplaciti, qua Deus aliquid antecedenter, uel absolute uult, tenemur in uniuersali, uel in commu-

ni nos in uolito positiuè conformare uolendo, & orando, & dicendo Fiat uoluntas tua: In particulari autem non tenemur nos illi uoluntati etiã cognitæ nos in uolito conformare positiuè actum illi conformem apponendo; nisi quando aliàs ad id specialiter obligamur: tenemur tamen nos illi non difformare per actum illi remurmuranti, uel repugnantem: nisi aliqua ratio, & finis conueniens ad ipsum actum contrarium, non aut ad remurmurationem nos sufficienter moueat. Prima pars huius tripartitæ propositionis, quòd scilicet in uniuersali nos conformare teneamur, inde constat, quia ea uoluntas in uniuersali intelligitur, ut in particulari cognitæ, non nisi ut fuerit necessarium, nos conformemur, & Christus sic nos docens orare quorundam die Fiat uoluntas tua id confirmat. Secunda pars quòd scilicet in particulari etiam cognitæ non tenemur nos positiuè conformare, inde etiam constat, quòd aliàs teneremur actualiter uelle quilibet creaturam, & omne, quod fit, aut factum est, esse aut fuisse, postquam est. Quod absit ut tam duro iugo subditi simul sine ulla lege id explicante, uti superius contra primam opinionem satis probatum est. Tertia pars quòd tenemur illi non remurmurare, nec repugnare, constat, tum ex supradictis in hac secunda opin. tum etiam quia ex quo sic uolita à Deo ex se iusta, & uniuersaliter expedientia sunt, fit ut contra ea remurmurare, aut repugnare non liceat. Nam si contra legem faceret amicitia qui absque ulla causa conueniente nollet ea, quæ suus dominus, uel amicus iuste, & rationaliter facit: utique à fortiori si contra ea, quæ Deus iuste & benè facit sine ulla causa conueniente scilicet remurmuraret, & repugneret. Et notanter dicitur si sine ulla causa conueniente repugneret. Nam ex causa conueniente non est illicitum repugnare. Exempli gratia. Si quis lapide offensus uelit illum simpliciter, aut illic non fuisse, ubi à Deo creatus est ne ab eo læderetur, non utique uideatur peccare. Ex quo primò fit quòd si quis uult ponere aliquem actum particularem, cum non possit licitè ponere contrarium sine causa, ut proximè dictum est, iam ex hac suppositione, non nisi conformem uoluntati diuinæ prædictæ ponere licitè potest, & ita ei uirtualiter se conformare tenetur non absolute, ut dictum est.

Fit secundò quòd eodem modo nos conformare, aut non conformare tenemur uoluntati diuinæ antecedenti, uel absolute, qua Deus ipse uoluit, & uult esse legem hanc, ut qui peccauerit sit gratia priuatus, obnoxiusque æternæ damnationi, si in eo statu decedat: & qui naturaliter propagatur ex Adam contrahat originale, & alias eiusmodi leges ex sua uoluntate absoluta, uel antecedente procedentes. Nam licet pœna harum legum non ponatur, nec uolita sit à Deo nisi uoluntate consequente, quæ culpam ex parte nostra præsupponit: leges tamen illæ positæ sunt à uoluntate eius antecedente; quamuis

non nisi ex conditione, aut præsuppositione prædicta concurrat. Ideò circa has leges non nisi, ut in præfata prima propositione dictum est, nos habere tenemur. Fit tertiò ut secundum eandem propositionem nos conformare, aut non conformare teneamur Dei uoluntati, qua uult nobis quæcunque bona gratiæ & gloriæ donare. Quia licet multa horum uelit uoluntate consequente secundum merita, & dispositionem ex parte nostra: at uerò quia auxilium ad merita, & dispositionem uoluit antecedenter nobis ex sua gratia liberali donare: ideò & illa omnia ad ipsam uoluntatem antecedentem referuntur, secundum id Augustini Cum Deus nos præmiat, non nostra merita, sed sua dona coronat.

Si contra præfatam propositionem arguatur, quòd inde sequitur nos licet dolere non posse de præterita morte patris, & aliis incòmodis nostris, aut proximorum præteritis, atq; præsentibus, nec illis resistere posse, quæ nõ propter nostra peccata proueniunt, ex quo à Dei uoluntate antecedente fiunt. Respon. id negando: neque fiunt nisi à Dei uoluntate consequente, uidelicet supposita uirtute naturæ deficiente, & cæteris causis secundis concurrentibus, & secundum earum dispositionem, uel ex suppositione alicuius finis uel effectus à Deo intenti: uti superius & infra de hoc latius habetur.

Prop. 3.

Propositio secunda est quoad uoluntatem Dei consequentem respectu mali culpæ, siue peccati, quòd huic uoluntati Dei in uolito nõ solù nõ conformari, sed & illi difformari tenemur oppositum uolendo siue nolendo peccatum quoad formale & materiale ipsius. Hic præsupponitur quòd Deus uult actum peccati quoad materiale, uel substantiam actus duntaxat, non quoad formale quod deformitatem dicit. Ideò non debet simpliciter dici quòd Deus uult malum siue peccatum, sed cum additione expressa quòd Deus uult malum, siue peccatum quoad materiale, uel substantiam actus, qui est res aliqua positua, ut communiter dicunt doctores, & præcipue Gregorius Arimin. in 4. distinct. 45. quæstio. 1. contra Durandum in 2. distinct. 1. q. 5. ad quod etiam est. B. Tho. prima par. q. 19. art. 10. & prima secundæ. q. 19. art. 10. & ibi Caietanus. Quòd ergo non teneamur nos conformare, sed potius difformare nolendo illos actus culpabiles etiam quoad materiale præteritos atque futuros, probatur: quia complacere in actu peccati illicitum est, & tenemur nolle peccatum, ipsumque cauere, & de eo pœnitere quod est nolle peccasse, & ita non stat simul complacere in actu peccati etiam quoad materiale tantum; quia de lege formale siue deformitas illi coniuncta est: ut hoc optimè probat Vega de iustificatione lib. 13. cap. 25. Et Caietanus prima secundæ quæstio. 71. artic. 6. quæstio. 72. art. 1. 5. & 9. Et quæstio. 79. artic. 3. & 4. secundum ipsum Beatum Thomam contra aliquos oppositum erroneè dogmatizantes. Et

quanuis ego licetè possim uelle quòd Deus seruando pactum suum generale concurrat cum omnibus causis, & ex consequenti cum mea uoluntate, quando me determino ad actum peccati; cum uolito pacti diuini sit conditionalis uolito ipsius diuini concursus eo modo, quo Deus benè concurrat; non tamen possim uelle talem actum peccati, qui non est à solo Deo, à quo benè, à mea autem uoluntate malè est, sine cuius concursu non esset à Deo, qui ad concurrendum à mea uoluntate determinatur.

Quoad uoluntatem Dei beneplaciti consequentem respectu mali pœnæ sunt quatuor propositiones sequentes. Quarum prima & in ordine tertia est quòd huic uoluntati Dei cognitæ uolentis punire in futurum pro peccato nondum facto, sed futuro, nos non tenemur absolutè conformare, sed potius sapere illi nos difformare tenemur, sicut & ipsum peccatum præsuppositum cauere, & nolle obligamur, uti superius in secunda opinione de eo, cui sua damnatio finalis reuelatur, latius dictum est, ibi uideatur. Cum quo stat quòd possumus nos conditionaliter conformare, ita quòd si quis, puta antichristus, in peccato decesserit, puniatur, ut diuina lex sic iuste statuens seruetur: cui nos ita conformando iam uoluntati Dei antecedenti conformamur, uti de hoc etiam latius in prima propositione dictum est. Et hæc propositio est uera tam de pœna æterna, quam temporali pro peccato futuro infligenda.

Propositio quarta. Uoluntati diuinæ consequenti pro culpa iam posita punienti in pœna temporali necessariò ex lege concomitante ipsam culpam, qualis pœna est priuatio gratiæ, inimicitia Dei, obligatio ad infernum, & huiusmodi, non tenetur uia tot se conformare. Immo ipse peccator se difformare oportune tenetur curando ut per pœnitentiam se in gratia reponat: quia licet ea pœna sit iuste à Deo propter peccatum ipsius peccatoris, at uerò eiusdem negligentia illius pœnæ causa priuatiua est, dum peccatum ipsum, quod est concomitans causa meritoria ipsius pœnæ, non remouet pœnitendo. Et hoc est uerum de uiatoribus: nam de damnatis iam in inferno existentibus secus est. Cum quo stat quòd potest homo se conditionaliter conformare, ita quòd, si permanserit in peccato, priuatus etiã sit gratia Dei: quia hoc est diuinæ legi atque iustitiæ conformari, uti de hoc superius in propositione prima in secundo eius corollario, & in tertia propositione dictum est.

Propositio quinta. Uoluntati Dei consequenti pro culpa iam posita punienti in pœna temporali non necessariò còcomitante ipsam culpam, uel hic uel in purgatorio inflicta uel infligenda, non tenemur nos absolutè conformare illam positiuè uolendo: sed licitè est & sapere obligatoriū nos difformare procurando illius pœnæ releuationem per media aliis licita, idque petere in oratione: tenemur tamen contra illam Dei uoluntatem non remurmurare ex quo

quo iusta est, sed eam pœnam dum durat æquo patenti animo, uel acceptare.

Totum hoc patet ex auctoritatibus supra citatis in reprobatione primæ opinionis, & ex practica ecclesiæ statuente opera satisfactoria, & orationes pro releuatione flagellorum, & pœnarum purgatorii, & in uita hac existentium. Quòd etiam sepe licitum sit nos conformare inde patet, quòd iudici, & multis aliis licitum est uelle quòd fur, uti meretur, suspendatur, & petere à Deo iustam iniquorum temporalem punitionem, infirmitatem, & mortem, & in ea inflicta gaudere, ut uel sic conuertantur, uel à sua tandem cessent iniquitate, uel aliorum persecutione, ut de hoc. B. Thom. secunda secundæ. q. 83. art. 7. & 8. & ibi Caietanus & Scotus in 3. distinct. 30. & doctores ibidem communiter agunt.

Et hæc propositio habet ueritatem a se solum, quando diuina uoluntas non omninò determinatè uult prædictam pœnam, ut regulariter fit. Nam si aliquando determinatè, & irreuocabiliter eam uult infligere per se, aut per alios, uel per causas secundas, & hoc homini constat, etiam si propter peccata ipsius eam infligat: tunc non prodest, sed neque licitum est nos ei difformare illius releuationem procurando, uel in oratione petendo: sed humiliter nos ei conformare tenemur habitualiter, id est non remurmurare, neque resistere, sed potius illam patienter ferre, uel acceptare. Nam si non constat de hac diuina uoluntate irreuocabiliter determinata, sicut & rarò còtingit, rarò etiam de ea fit reuelatio, quamuis fiat comminatio diuina, tunc ut diximus regulariter non tenemur nos conformare.

Prædicta hæc omnia patent etiam ex. 1. Reg. 15. & aliis auctoritatibus supra inductis in secundo notabili in principio huius quæstionis, & ex aliis suprapositis in prima opinione in responsione ad secundum argumentum contra illam: ibi uideatur pro utraque parte huius propositionis. Et expressè consonat Medina de oratione. q. pro quibus orandum sit: Et q. quibus modis deprauatur oratio. Nam & ideò peccauerunt illi, qui, ut habetur Iere. 38. Noluerunt se tradere regi Babylonis: quia ex ipsius Ieremiæ prophetica prænuntiatione de hac diuina uoluntate sic irreuocabiliter determinata constabat illis, uel constare debebat: cui se malè difformauerunt.

Prop. 6.

Propositio sexta quoad iam damnatos in inferno existentes est quòd uoluntati diuinæ nos difformare illicitum est nolendo illos esse damnatos: quia iam constat ex lege de diuina uoluntate determinata & irreuocabili quamuis consequente damnationis ipsorum æternæ, cui ut in propositione quinta præcedente iam diximus repugnare illicitum est: Immo & pro illis orare ex genere suo mortale peccatum est, ut optimè ait Medina de oratione. q. pro quibus orandum sit: Et Soto in 4. distinct. 45. q. 2. art. 2. In quo & August. & doctores communiter con-

ueniunt: quòd fit ut si quem actum quoad eos ponere uelimus, iam ex hac suppositione non nisi conformè diuinæ uoluntati ponere possimus uolendo eorum iustam damnationem. Ad quod facit Matth. 19. Sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israel, uidelicet eorum iustam damnationem approbando.

Sed utrum liceat Deum orare pro aliquo, de quo constat esse damnatum in inferno quod restituatur ad uitam, & pœnitentiam agens saluetur, ut legitur de B. Gregorio quod sic orauit pro Traiano, & de Beata Agnete, & multis sanctis, & Apostolis, qui sic orauerunt, & multos infideles ab inferis suscitauerunt ad uitam.

Respon. quòd id non licet, nisi ex speciali reuelatione, uel motione diuina fiat; quia non licet petere à Deo regulariter, nisi quod non sit contra legem positam, uel quod secundum eam ab illo possumus impetrare, ut hoc etiam Soto ubi supra secundum doctores communiter probat: quamuis ibidem, & paulò antè. q. 1. art. 4. ipse non benè dicat, nullos eorum, qui in mortali decesserunt, fuisse unquam resuscitados: Et Abulen. 4. reg. 4. q. 57. peius etiam secundum aliquos dicit Beatum Gregorium mortaliter peccasse petendo Traiani restitutionem ad uitam: Nã melius dici potest ipsum. B. Grego. si illa historia de Traiani uera est, & omnes, alios sanctos id ex speciali reuelatione, uel motione diuina fecisse: uel, ut idè etiã Soto & Medina ubi supra dicunt, quod propter aliqua signa pœnitentiæ dubitantes an illi essent in inferno dånati, prædicti sancti pro illis orauerunt, & ad uitam restituti sunt. Nec illi tunc erant finaliter & irreuocabiliter dånati sicut sunt alii de lege còmuni, ubicunq; eorum animæ detinentur. Sed quia de B. Agnete, & de multis sanctis legitur quod aliquos suscitauerunt pro illis orantes, quos constabat eis in mortali decessisse: ideò prior illa responsio melior est, quòd, scilicet id uel ex diuina reuelatione, uel speciali motione Spiritus sancti fecerunt.

QVAESTIO QVINQVAGESIMASECVNDA.

Quomodo sit loquendum, & arguendum in terminis diuinis.

RESPON. per quatuor notabilia, & octo regulas, & decem dubia, uel argumenta, ex quibus omnia liquefcunt.

Primum notabile est quòd secundum Gregorium Ariminensem in 1. distinct. 5. & Gabrielem ibidem. q. 1. dubio. 3. & communiter doctores, confitendo unitatem essentiae diuinæ, & trinitatem personarum confubstantialium, & omnes alios articulos fidei, etiam dicendū est quod omnes leges syllogismorum, & oppositorum logicalium ualent, & seruari possunt, & debent in diuinis, sicut & in terminis creaturarum, si debent sine ullo defectu arguatur, & locutio fiat; quamuis aliqui malè dixerint oppositum.

Nam omnes regulę dialecticę supradictę sunt cõmunes animę conceptiones, & secundum rationē naturalem: quibus intellectus non læsus, nec deprauatus suapte natura dissentire non potest, si eas semel intelligat: Alioqui articuli fidei repugnarent rectę rationi: ac perindē non essent homini persuasibiles: id quod malē sonans, uel erroneum est.

Nam licet fides sit supra, non tamē contra rectam rationem naturalem, sed potius illi consona est. Quo non obstante etiam uerum est, ut ait. B. Tho. 1. par. q. 39. art. 2. secundum Dionysium de diuinis nominibus ca. 1. & August. lib. 10. de ciuitate Dei ca. 23. quod in hac præcipuē materia de trinitate & uerbo incarnato theologia suam habet logicam constantem ex usu sanctorum doctorum, quibus non solum in sensu, sed etiam in uerbis, & modo loquendi ab eis consueto nos conformare tenemur, uti hoc expressē in 6. synodo generali constantinopolitana actione. 12. sic habetur. Omnino necesse est non solum secundum sensum sequi dogmata sanctorum patrum, sed eisdem uocibus uti cum illis: nihilque penitus innouari. Hęc ibi. In dē. B. Hieronymus ait quod ex uerbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Ideo nãq; dicere tres Deos catholicum non est, sed contra Symbolum Athanasii approbatū ab ecclesia, etiam si ad bonū sensum id diceretur, quia, scilicet sunt tres personę, quarum quęlibet Deus est.

Secundum notabile est secundum omnes doctores in 1. distinctio. 4. & 5. quod omne nomen in diuinis habet duplex significatum, alterum immediatum, alterum mediatum. Immediatum est id, quod per se formaliter, & primariò significat, & pro quo supponit etiam si à quocunque alio distingueretur. Significatum autem mediatum est, de quo terminus ille uerificatur eò solum quod identificatur cum suo significato immediato, ita quod si per possibile uel impossibile, alterum distingueretur ab altero, sicut album ab albedine, neutrum de altero uerificaretur. Exempli gratia. Essentia diuina est significatum immediatum huius termini essentia: mediatum autem est quęlibet persona, quia cū essentia identificatur. Item immediatum huius termini pater est solus pater, & huius termini filius est solus, filius, & huius termini persona est quęlibet persona: mediatum autem horum omnium terminorum est ipsa essentia, quę identificatur cum omnibus illis. Et quando terminus prædicatur de suo significato immediato dicitur prædicatio formalis: quando uerò pro mediato identica prædicatio est.

Tertium notabile est quod termini diuini aliqui sunt essentialia, aliqui personales, aliqui notionales. Essentialia sunt illi, qui per se immediate & formaliter significant essentiam, aut essentialia, quę communia sunt omnibus personis: uel in abstracto, ut deitas, essentia, bonitas, sapientia, uel in concreto, ut Deus, ens, bonus, sapiens, iustus, do-

minus, rex, creator, communicabile, summum bonum, æternum &c. modò sint termini substantiui, modò adiectiui: modò dicant respectum ad creaturam, modò non: dummodò in sua ratione formali, uel diffinitione intrinseca, siue quid rei non includant, uel importent aliquam personalitatem, aut rationem eius, uel notionem.

Personales termini dicuntur illi, qui per se, & immediate, aut formaliter significant personam, uel personas in singulari, uel in plurali, ut pater, filius, Spiritus sanctus, persona, & ly trinitas, quia collectiue significat, immediate & supponit pro omnibus tribus personis: Et ly trinus etiam eadem ratione est personale: quamuis Gabriel in 1. dist. 4. q. 1. dicat hos duos terminos trinitas & trinus esse essentialia.

Notionales autem termini dicuntur illi, qui significant notionem per modum actionis, uel passionis: quia uidelicet significant actus, per quos personę inuicem distinguuntur, ut generare, generari, generans, genitus, spirare, spirari siue procedere: Et ita sunt quinque notionēs, scilicet inaccessibilitas, paternitas, filiatio, processio, uel spiratio passio, & spiratio actio, secundum doctores in 1. dist. 28. 29. & B. Tho. 1. par. q. 32. ex August. lib. 5. de trinitate ca. 7. quamuis Gabriel ubi supra dicat hos terminos notionales esse personales, quia ad personales ferè reducuntur: sed propriè non sunt, nisi notionales: & inter eos, & personales in multis propositionibus magna differentia est, ut inferius magis patebit.

Quartum notabile est quod utrum termini essentialia, & personales possint non solum incompletè pro suo significato immediato, sed etiam cõpletè pro mediato supponere, atque distribui est duplex opinio. Prima nominalium, & multorum aliorum, quod sic: Ità quod essentia non solum pro essentia, sed etiam pro patre, & filio, & Spiritu sancto: & nomen personale, ut ly pater non solum pro patre, sed etiam pro essentia stare, siue supponere, atque distribui possit, dicendo, Omnis essentia diuina est pater, id est omnis res, quę est essentia diuina est pater, & tunc est falsa propositio, & omnis pater, id est omnis res uel essentia, quę est pater, generat, etiam est falsa. Et eadem ratione per oppositum possunt prædicti termini particularizari incompletè, & completè: Et hanc distributionē completam antiqui uocabant distributionē in termino, & extra terminum, & extra numerum: incompletam autem in termino duntaxat. Et quando fit distributio incompletè idem est omnis essentia, quod essentia, & omnis pater idem est, quod pater: quia pro suo tantum significato immediato stat, quod unicum est. Et ratio huius opinionis est, quia omne, quod uerificatur de aliquo, supponit pro illo: Nam si ista est uera, Homo est animal: ergo extrema supponunt pro eodem. Sed ista est uera, essentia est pater, & è conuerso, pater est essentia: & utrunque de altero uerificatur: ergo hæc extrema

extrema supponunt pro eodem significato mediato, & immediato utriusque extremi, de quo utrunque uerificatur: & ex consequenti possunt isti termini distribui etiam completè pro omnibus significatis, pro quibus supponunt, & uerificantur: uideatur Gabriel in 1. distinctio. 4. & distinct. 12. latius.

Opinio 2. Opinio secunda beati Tho. 1. par. q. 39. art. 4. 5. & 6. & ibi Caieta. & Soto lib. 5. ca. 2. de syllogismis in terminis diuinis. Et ad idem uidetur sanctus Bonaventura in 1. dist. 5. q. 1. Et Lichetus ea. dist. q. 1. & plures alii quod licet Deus in concreto possit supponere pro persona, & pro essentia aut pro indiuiduo deitatis, & ita possit distribui etiam completè: at uerò ly essentia non potest supponere nisi pro essentia: & nec ipsum nomen essentia, nec aliud quodcunque essentialia in abstracto, neque personale quodcunque potest supponere, neque distribui completè, nisi solum incompletè pro suo significato immediato: licet alterum uerificetur identicè de significato alterius quod est significatum mediatum sui ipsius, ut dicendo pater aut persona est essentia, & è conuerso, essentia est pater aut persona.

Et ratio huius opinionis est duplex. Prima quia non est uerum fundamentum prioris opinionis, quod Omne quod uerificatur de aliquo supponit pro illo. Immo oppositum est uerius, uidelicet quod licet omne supponens pro aliquo uerificetur de illo: non tamen è conuerso, Omne quod uerificatur de aliquo supponit pro illo saltem in diuinis. Et ita non sequitur. Hęc est propositio affirmatiua uera, ergo extrema supponunt pro eodem, sed ergo uerificantur de eodem, ut patet etiam de hac propositione, Chimera est chimera. Et ita licet concedatur sicut & uerum est quod pater est essentia identice, & ideo utrunque de altero uerificatur: non tamen ly essentia propter suum modum significandi abstractè supponit nec accipitur pro patre: nec pater pro essentia licet eam mediatè significet. Fit itaque ex dictis, ut nulla sit horum terminorū suppositio nec distributio pro significato mediato.

Secunda ratio est quia si essentia supponere posset pro patre, & pater pro essentia: iam istę propositiones essent uerę & simpliciter concedendę. Essentia generat, aliqua essentia non est pater. Si in prima ly essentia supponat pro patre: in secunda pro filio. Item essentia differt à filio, id est pater differt à filio. Similiter si nomen personale posset supponere pro significato mediato uidelicet pro essentia: iam esset uerum & simpliciter cõcedendum quod pater est communicabilis, id est eius essentia est cõmunicabilis: & quod pater est filius, quia eius essentia est filius, aut quia est essentia quę est filius: & quod pater est non pater, id est essentia est aliqua res pura filius qui non est pater, quę omnia simpliciter negantur à doctoribus sanctis, ut inferius èt patebit: quas tamen omnes propositiones aliqui & quidem malè concedunt. In concreto autem no-

mina essentialia propriissimè supponunt pro personis quas in concreto significant in quibus essentia formaliter est secundum omnes doctores, ut Deus, Dominus, creator, iustus, &c. ut infra in prima regula dicitur.

Secundò consequenter hæc secunda opinio dicit quod nullum nomē diuinum essentialia, uel personale potest distribui nisi incompletè pro suo significato immediato, excepto ly Deus de quo iam dictum est, & latius dicitur infra in responsione ad octauum argumentum. Et ita in hac propositione, omnis essentia diuina est pater, ly essentia non distribuitur nisi pro ipsa essentia. ideo ut distribuat complete etiam pro personis oportet explicare significatum eius mediatum per terminum transcendentem completentem utrunque significatum dicendo, Omnis res quę est essentia diuina est pater, ut ly res transcendentaliter pro essentia, & pro persona accipiat. quò fit ut illa propositio, omnis essentia diuina est pater, sit simpliciter & in rigore uera sine ulla distinctione distributionis cõpletè, aut incompletè: sicut hæc est simpliciter falsa, pater est filius, quia extrema illius non possunt supponere pro eodem quamuis de seipsis pater, & essentia uerificentur: sicut nec extrema istius pater est filius: nisi explicetur dicendo res, id est essentia quę est pater est filius, ut dictum est. Et prædicta sunt uera propriè loquendo secundum usum, modumque loquendi sanctorum doctorum quibus in hoc nos conformare tenemur, ut supra in primo notabili dictum est.

Tertiò consequenter hæc secunda opinio dicit quod hæc propositio, Omnis essentia diuina est pater, æquiualeat huic, aliqua uel hæc essentia diuina est pater, quia non est nisi unica essentia. Sicut hæc, Omnis Petrus currit, est idem quod Petrus currit, & uniuersaliter in omnibus affirmatiuis, & negatiuis cuiuscunque prædicati, idem est dicere, omnis essentia, quod aliqua, uel hæc essentia: ideo nil refert ipsum distribui, uel non distribui. Sed tamen habet aliquam similitudinem termini communis in hoc quod identicè prædicatur de pluribus personis etiam diuisim quantumcunque singularizetur.

Et ex his sequitur secundum hanc opinionem quod hæc propositiones. Omnis essentia diuina est pater, aliqua essentia diuina non est pater, non sunt eiusdem formę cum istis, Omnis homo est pater, Aliquis homo non est pater, quia illę non faciunt sensum de omni, sicut istę. Quibus non obstantibus dicit etiam quartò hæc opinio, quod licet ly essentia nunquam distribuatur completè, ut dictum est: tamen tales propositiones ubi ponitur ly essentia aliquando æquiualent in consequendo aliis, in quibus est distributio completa, aliquando non: idque secundum omnes doctores, ut infra in septima regula latius de his habetur. Sed tandem uideretur quod nomina personalia, & notionalia nunquam possunt distribui completè, ut ait hæc secunda opinio beati Tho. essentialia autem substantiua, ut ly essentia,

sentia, Deus, probabile est quod possit cōpletè distribui, atque supponere, ut in prima opi. dictum est, quamuis probabilius oppositum secundum B. Tho. appareat.

1. Regula de
nominibus sub-
stantiis, uel
substantiis
sensis.

His suppositis iam secundum doctores communiter, ubi supra in 1. dist. 4. & 5. & B. Tho. 1. par. q. 39. art. 3. & 4. & alibi ponuntur. 8. regulæ, secundū quas in diuinis loquendum, & arguendum est: quarum prima sit quod nomina essentialia substantiua, & etiam adiectiua substantiue tenta, in abstracto, & in concreto in numero tantum singulari uerificantur, idest uerè & affirmatiuè prædicantur de nominibus essentialibus, & personalibus substantiuis quibuscunque, uel adiectiuis substantiue tentis: immediatè quidem de essentia, mediatè uerò de personis propter identitatem earum cum essentia. Et è conuerso præfata nomina personalia de prædictis essentialibus uerificantur. Exempli gratia. istæ sunt ueræ. Pater est deitas, sapientia, bonitas: Item pater est Deus, ens, Dominus, creator. Item pater, filius, & spiritus sanctus sunt deitas, essentia, bonitas, sapientia, Deus, Dominus, creator, &c. sunt summè bonum, beatificum, optimū, amabile. Item persona diuina, uel personæ diuinæ, uel trinitas est deitas, est essentia, ens, bonitas, optimū, uel summè bonum. Item è conuerso, deitas uel essentia, uel bonitas, est Deus, ens, res, pater, filius, uel spiritus sanctus, trinitas, optimum summè bonum &c. Item summè bonum, uel communicabile est essentia, est pater, est trinitas, est persona, uel personæ diuinæ. Et è conuerso, Pater est communicabile, persona est communicabile, trinitas est communicabile, si ly communicabile semper teneatur substantiue pro re, uel essentia communicabili: non autem si teneatur adiectiue, ut infra in secunda regula proximè habetur. Ideò melius est distinguere ly communicabile, maximè quādo stat à parte prædicati, & substantiue semper concedatur de essentia, & de personis: adiectiue autem negetur de persona, uel personis, & concedatur de essentia, & essentialibus.

Et ratio horum omnium est, quia propter identitatem substantiæ cum personis, quam per modum substantiæ, aut substantiue prædicta nomina significant, faciunt prædicationem identicam ueram in numero singulari: idè etiam tunc non possunt in plurali uerificari, quia tunc pluralitas substantiæ falsò significaretur. Inde non licet dicere quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt dii, aut tres dii, aut tres essentia, aut tres bonitates, tres domini, tres creatores, aut gubernatores, aut glorificatores, nec tria summè bona, aut optima, & summè amabilia, & beatificantia: sicut neque licet dicere quod pater & filius sunt duo spiratores spiritus sancti, aut duo eius principia, ut in 1. dist. 12. doctores communiter docent: Hilarius autem lib. de synodis dicens quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt quidem per substantiam tria, per consonantiam uerò unum: ibi nomine substantiæ intellexit nō quidem

essentiam, sed personam, uel hypostasim, ut ait beatus Tho. ubi supra art. 2. ad primum.

Quod si arguatur, quod sicut hoc nomen Deus in concreto significat habentem deitatem, ita persona significat subsistentem in aliqua natura intellectuali: Sed dicimus tres personas in plurali etiam in diuinis, ergo eadem ratione possumus etiam dicere tres Deos, idest tres habentes deitatem.

Respon. secundum B. Thomam negando confectam, nec est simile, quia forma significata per ly persona non est essentia, uel natura, sed personalitas, uel proprietas personalis: cum autem sint tres personalitates, idest tres proprietates personales in patre, & filio, & spiritu sancto, inde nō singulariter, sed pluraliter de illis simul persona uerè prædicatur. At uerò ly Deus primariò significat essentiam, uel naturam diuinam indiuiduam; quāuis in concreto, quod est indiuiduum deitatis, ut infra in responsione ad octauum argumentum latius habetur, idè non potest, nisi in singulari, de illa, uel de quocunque suo concreto etiam personali uerè prædicari: neque tres, aut plures Deos, sicut tres, aut plures personas dicere possumus.

Similiter dicimus filium esse lumen de lumine, & sapientiam genitam de sapientia generante, sicut Deum de Deo: non tamen duo, aut plura lumina, uel sapientias, sicut nec duos, aut plures Deos: quia in prioribus sumuntur tantum personaliter: in plurali autem significatur falsò pluralitas essentia simul cum pluralitate personarum, ut infra in 6. regula latius habetur: Et ad idem est expressè Richardus de sancto Victore lib. 6. de trin. ca. 22. 23. 24. 25. Similiter dicimus quod filius est principium de principio, id est de patre: non tamen quod sunt duo principia, uti doctores in 1. dist. 12. communiter docent.

Secunda regula est quod nomina essentialia supra dicta adiectiua, & participia, etiam essentialia adiectiua adiectiue tenta, si sunt communia essentia, & personis, uerificantur de essentia, & personis in numero singulari: & è conuerso: sicut de substantiis, aut de adiectiuis substantiue tentis in prima regula præcedente dictum est: ut essentia, uel bonitas diuina est sancta, summa, simplex, & æterna: Item quod trinitas sancta, summa, & æterna est: Item quod Deus, uel pater, uel filius, uel spiritus sanctus est sanctus, sapiens, bonus, omnipotens, iustus, &c. & in hoc nullum dubium est: quia ibi prædicatione identica proprie, aut extensè, uel denominatiue sumpta est.

Sed utrum etiam in numero plurali prædicta nomina, & participia non notionalia adiectiue tenta de personis uerificentur, sunt duæ opiniones. Prima, quam tenet glossa in ca. damnamus. de sum. trin. & fide catho. & doctissimus doctor Medina in sua lectione, quam etiam tenere uidetur Scotus, & suus Lychetus in 1. dist. 12. q. 1. & plures alii, quod si illa adiectiua, uel participia sunt absoluta, idest siue nullam operationem, uel respectum ad intra

2. Regula de
nominibus ad-
iectiuis, uel
participiis.

Opinio 1.

uel ad

uel ad extra important, non possunt in plurali de personis uerè prædicari: Similiter non possunt in plurali de essentia, neque de personis uerè prædicari, si tenentur substantiue, etiam si aliquam operationem, uel respectum ad intra, uel ad extra important. Benè autem, & uerè prædicantur in plurali de personis tantum, quibus sua significata conueniunt, si illa nomina, uel participia essentialia important aliquam actionem, uel respectum ad extra, & adiectiue tenentur. Exemplum primi. Non licet dicere simpliciter in plurali quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures existentes, sapientes, uel intelligentes, aut summè boni, aut omnipotentes, aut æterni, aut immensi, aut increati: sicut neque licet dicere quod tres, aut plures Dii, aut domini, uel dominatores sunt: quia in his omnibus adiectiuis etiam adiectiue tentis, si sunt absoluta, idest essentiam uel essentialia, sine ullo respectu ad intra uel ad extra significantibus in plurali, denotatur non solum pluralitas suppositorum, sed etiam formæ, uel essentia, aut uirtutis, quæ in eis est: & ita equiualent nominibus substantiuis quoad hoc: Sed in his solum licitum est explicando personas dicere quod sunt tres personæ sapientes, aut æternæ, &c. uel in singulari quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt unus Deus, aut unus Dominus, sapiens, immensus, & æternus, ut expressè habetur in simbolo Athanasii per ecclesiam acceptato. Exemplum secundi quando tenentur substantiue, etiam si operationem uel respectum aliquem important. Nam non licet dicere in plurali quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt communicabiles, uel communicabilia, sed in singulari, quod sunt communicabile quoddam, idest, res uel essentia communicabilis, ut in prima regula præcedente dictum est: sicut non licet dicere quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres creatores, gubernatores, dominatores, aut tres reges; sicut neque licet dicere quod pater & filius sunt duo spiratores spiritus sancti, sed quod sunt unus creator, dominator, rex, & spirator. Exemplum tertii quod scilicet benè, & uerè possunt in plurali prædicari de illis personis tantum, quibus sua significata conueniunt &c. Nam licitum est dicere quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures creatores, gubernantes, dominantes, uel glorificantes: sicut etiam dicitur quod pater, & filius sunt duo spirantes spiritum sanctum, quia intelligitur quod sunt duæ, aut tres personæ id operantes, ut communis omnium doctorum in 1. dist. 12. sententia est. Et ratio horum omnium secundum hanc opinionem est, quia hæc nomina, & participia adiectiua, quāuis essentialia actionem, absoluta uerò sicut & adiectiua substantiue tenta essentiam solum uel essentialia significant, saltem formaliter. Ideò quando adiectiua hæc actionem significantia iunguntur terminis personalibus significant pluralitatem tantum in personis, quibus talis actio conuenit: quando uerò sunt absoluta, uel substantiue tenta in plurali significat pluralitatem,

& diuersitatem etiam in essentia: idè ex usu sanctorum, quibus nos conformare tenemur supra in primo notabili dictum est.

Secunda opinio beati Thomæ. 1. par. q. 39. art. 3. & Caietani, & plurimorum aliorum est, quod omnia prædicta nomina adiectiua, & participia essentialia tam absoluta, quam importantia actionem, uel respectum ad intra, uel extra, adiectiue tentæ uerè prædicantur in numero plurali de personis tantum, quibus conueniunt: ita quod uerum est dicere quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres, aut plures existentes, sapientes, summè boni, omnipotentes, increati, immensi, & æterni: sicut secundum omnes doctores dicuntur tres creatores, & glorificantes &c. quod quod; pater & filius sunt duo spirantes spiritum sanctum: non tamen si substantiue sumantur: in quo omnes doctores etiam de prima opinione conueniunt.

Et ratio huius secundæ opinionis quoad primam eius partem, in qua solum est difficultas, est, quod inter nomen substantiuum, & adiectiuum, etiam si sit essentialia, est differentia in proposito præsentis, quod ad pluralitatem substantiui in concreto requiritur pluralitas formæ, & suppositi: quia eadem numero forma in creaturis esse non potest in pluribus suppositis. Ad pluralitatem autem nominis adiectiui cuiuscunque adiectiue tentis, de quo loquimur, requiritur, & sufficit pluralitas suppositorum cum aliqua forma: ita quod nec requiritur, nec sufficit pluralitas formarum: Nam, ut ait ipse B. Thomas 1. par. q. 36. Sortes habens plures artes, aut pluralia accidentia, non idè dicitur quod est plures artifices, aut plures sic qualificati. Idem etiam in 3. par. q. 3. art. 7. ad secundum ait quod si uerbum assumere duas naturas humanas nō diceretur duo homines, quamuis forma hominis plurificaretur. Terminus autem numeralis ponit suum significatum circa suppositum determinabilis, tam in substantiuis, quam in adiectiuis, quibus adiungitur: sed differenter. Nam in concretis substantiuis, quia substantiua sunt, ponit etiam per se significatum suum circa significatum illius, idest etiam circa formam, uel essentiam ibi significatam. In adiectiuis autem non nisi circa suppositum, uel subiectum formæ, quæ ei adiacet per modum accidentis: quod quidem sicut in subiecto habet suum esse, ita ex subiecto accipit unitatem, uel pluralitatem. Ideò etiam in adiectiuis attenditur singularitas, uel pluralitas secundum supposita tantum, & non secundum formam: modò ipsa forma plurificetur ad plurificationem suppositorum, ut in creaturis, modò non ut in diuinis. Fit igitur ex his, ut optime dicamus, quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres existentes, tres æterni, & immensi: quia sic simpliciter, & in rigore loquendo tenentur adiectiue, & est idè, ac si dicatur quod sunt tres personæ existentes, & intelligentes, & æternæ &c. ut dictum est. Si autem substantiue tenerentur, non liceret dicere nisi quod sunt unum, immensum, æternum, uel existens, aut

Opinio 2.

ad hanc
videtur
inquitur

2. Regula de
nominibus ad-
iectiuis, uel
participiis.

ad hanc
videtur

unus

vnus increatus, immēsus, & æternus, scilicet Deus, aut Dominus est. Et hoc modo substantiue Athanasius ubi supra in symbolo locutus est. Sic ista secunda tenet opinio, pro qua etiam facit tertia regula, quæ subsequitur. Nam si secundum eam pater, filius, & spiritus sanctus sunt, existunt, & intelligunt, & sapiunt: ergo sunt entes, uel existentes, intelligentes, atque sapientes.

Nota etiam quod secundum omnes doctores licite dicimus quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres habentes eandem deitatem, non tamen quod sunt tres Dii, uti in prima regula iam dictum est, & inferius in 6. regula habetur. Licite etiam dicimus in singulari quod Deus est trinus & vnus, quod est Dominus, & Rex trinus, ut ecclesia sæpe id dicit in officio de sancta trinitate. Item quod deitas est trina, & una, ut ecclesia canit in hymno corporis Christi Pange lingua, &c. Te trina deitas unaque poscimus &c. idest una deitas in tribus personis, uel tres personæ unius essentiæ, uel in una essentia, uel deitate, ut B. Tho. 1. par. q. 39. artic. 2. & doctores communiter sic exponunt, atque loquuntur. Licite etiam dicimus secundum August. lib. de doctrina Christiana q. sancta trinitas est quædam summa res, idest una essentia: & quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres res, idest tres personæ, uti Gabriel, & doctores in 1. dist. 2. communiter loquuntur.

3. Regula de non notionalibus uerbis, et participiis suis.

Tertia regula est de uerbis, & suis participiis non notionalibus, quod omnia uerba non notionalia tam substantiua, quam adiectiua absoluta, quam et respectiua importatiua operationem, uel respectum tantum ad extra communem essentiæ, & personis, de eis omnibus in singulari & in plurali uerè prædicantur. Exemplum de uerbis substantiuis, ut essentia est pater, filius, & spiritus sanctus: & pater, filius, & spiritus sanctus sunt, & existunt. Exemplum de uerbis adiectiuis absolutis, ut pater intelligit, & sapit: pater, filius, & spiritus sanctus intelligunt, & sapiunt, & uolunt. Exemplum de adiectiuis importantibus operationem, uel respectum ad extra, ut essentia, uel Deus creat, & omnia gubernat: pater creat, atque gubernat, pater, filius, & spiritus sanctus creant, possunt, & omnia gubernant. Et hoc idem iudicium est de suis participiis, quauis quando sunt absoluta adiectiue tenta sint opiniones utrum in plurali de personis uerè prædicentur, dicendo, quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt plures, aut tres existentes, uel intelligentes, siue sapientes, uti superius in secunda regula præcedente latius dictum est.

4. Regula de terminis notionalibus.

Quarta regula est de terminis notionalibus, qui scilicet operationem ad intra importat, modò sint uerba, ut generare, generari, spirare, spirari, siue procedere: modò sint participia, ut generans, generatus, uel genitus, spirans, spiratus, siue procedens: modò sint nomina, ut genitor, genitus nominaliter sumptum, spirator, spiratus nominaliter sum-

ptum &c. huiusmodi. De uerbis, ergo notionalibus communiter dicunt doctores in 1. dist. 5. & 12. quod non de essentia, sed de personis, quibus operationes illæ conueniunt in singulari, & in plurali uerè prædicantur. Exempli gratia. Non dicimus quod essentia generat, uel generatur, neque q. spirat, uel spiratur, siue procedit, ut hoc habetur expressè in ca. damnamus, de sum. trin. & fide cath. sed quod pater generat, & filius generatur: & pater, & filius spirat: spiritum sanctum: & spiritus sanctus ab eis spiratur, siue procedit. Dicimus etiam quod Deus in concreto generat, & generatur à Deo, uel de Deo. Et ratio horum est, quia hæc uerba notionalia ex usu sanctorum formaliter tantum, & non identicè prædicantur.

Et hoc idem iudicium est de participiis adiectiue tentis horum uerborum notionalium, ut pater est generans, filius est genitus uel generatus, pater, & filius sunt spirantes, aut duo spirantes spiritum sanctum, spiritus sanctus est spiratus, uel procedens ab eis. Nò autem dicimus quod essentia est generans, aut genita, aut spirans, aut spirata, siue procedens: sed quod per generationem communicata est, & communicatur filio à patre: & per spirationem à patre, & filio simul spiritui sancto communicatur.

Richardus autem de sancto Victore lib. 6. de tri. ni. cap. 22. 23. 24. dicens quod substantia generat substantiam, & generatur, accipit substantiam pro persona, uti doctores antiqui accipere sæpe solebant, ut infra in octaua regula habetur: Et similiter ibidem dicens quod est sapientia generans sapientiam, & sapientia genita, intelligit personam nomine sapientiam, uti superius etiam in prima regula dictum est. Nunc autem propter uitandum errorem, scandalumque simplicium cautius loquuntur scholastici doctores, ut inferius in octaua regula continetur. Et quamuis glossa in dicto ca. damnamus, aliique doctores, ut hoc etiam refert Gabriel ea. dist. 5. q. 1. dicant quod quando hæc participia notionalia tenentur substantiue, possunt etiam de essentia uerè prædicari, sicut & nomina adiectiua essentialia substantiue tenta: At uerò doctores communiter nunc tenent oppositum propter cauendum errorem, & æquiocationem periculosam: & maxime quando talia adiectiua, & participia stant à parte prædicati, nam tunc communiter dicunt q. non possunt substantiue teneri, nisi eis expressè substantiuum personale illa determinans apponatur. Exempli gratia. Non licet dicere quod essentia est generans, uel genita, sicut neque quod generat, uel generatur: sed quod essentia est persona, uel res generans, uel generata, ut res non pro essentia, sed pro persona accipiatur: à parte autem subiecti solitariè sumpta hæc participia notionalia in numero singulari, sicut & nomina adiectiua neutraliter accepta, bene possunt substantiue teneri: & tunc bene possent simpliciter dici quod generans est essentia, idest res generans, uidelicet pater est essen-

tia,

tia, & quod genitum, idest res genita uidelicet filius, est essentia, & quod spirans, idest res spirans, uidelicet pater, aut filius, aut principium, quod spiratiuum, est essentia. In plurali autem substantiua à parte subiecti, quamuis in rigore, sicut in singulari posset dici quod spirantia sunt essentia, idest res spirantes, scilicet pater, & filius sunt essentia: communiter tamen id non dicitur, sed q. spirantes uidelicet pater, & filius sunt essentia ad cauendum periculum uel errorem, uti superius in prima, & secunda regula dictum est.

5. Regula de ly alius, & aliud.

Quinta regula est quod iste terminus alius semper accipitur adiectiue: ita tamen quod in genere masculino absolute semper denotat alietatem personæ, ut alius est pater, alius filius, alius spiritus sanctus, idest alia persona: similiter filius est alius à patre, idest alia persona. Ideò omnes istæ sunt ueræ. In genere autem neutro, aliud substantiue tenetur, & denotat alietatem substantiæ, uel essentiæ, ut filius est aliud à patre, & aliud est filius, aliud pater, idest alia est essentia patris, alia filii. Ideò istæ hæreticæ sunt.

Si autem ly alius coniugatur alicui termino essentiali in concreto, uel in abstracto, qui solù prædicatur in numero singulari, de quo supra in prima regula dictum est, non admittitur ea propositio, quia denotat alietatem in essentia, uel alius Deus, alius Dominus, & Rex, alius creator, alius spirator, alia diuinitas. Ideò falsum est dicere q. filius est alius Deus, alius Dominus, alius creator, alius spirator à patre, sicut quod habet aliam deitatem, essentiam, aut uirtutem: Falsum etiam est dicere, quod Deus pater genuit alium Deum, alium creatorem, alium spiratorem: quamuis sit uerum q. genuit alium à se, idest aliam personam. Si uerò coniugatur termino essentiali, qui cum termino numerali uerè prædicatur in numero plurali, de quo supra in secunda regula dictum est: tunc bene conceditur. Nam licitum est dicere quod filius est alius creans, alius gubernans, aut dominans, & regnans, & alius glorificans, alius à patre, quia denotat alietatem tantum personæ: sicut & q. est alius spirans à patre non alius spirator.

Sed utrum liceat dicere quod filius est alius sapiens, alius omnipotens, alius æternus, & immensus à patre: dicendum est secundum duas opiniones suprapositas in secunda regula præcedente. Nã uidetur q. secundum beatum Thomam licitum sit, sicut q. sunt plures sapientes, æterni, immensi, & omnipotentes: Nam & illa adiectiua in rigore adiectiue tenentur, & ita ly alius, sicut & nomina numeralia, illis terminis adiectiuis adiuncta alietatem, & pluralitatem tantum personarum significat. De hoc etiam B. Thomas. 1. par. q. 31. & Gabriel in 1. dist. 2. & in 3. dist. 6. q. 2. & doctores ibidem communiter latius agunt.

6. Regula de ly Deus, lumen, sapientia principium.

Sexta regula est de ly Deus, lumen, sapientia, principium. Nam ly Deus secundum B. Tho. 1. par. q. 39. art. 4. Et Scotum, & Gabrielem in 1. dist. 4.

& ibi communiter doctores, aliquando supponit pro persona, aliquando pro essentia, uel deitate in abstracto, & in concreto. Ideò considerandum est cui uerbo adiungitur. Nam si iungitur uerbo absolute essentiali, idest non importanti operationem aliquam, neque respectum ad intra, uel ad extra: tunc stat, uel supponit pro essentia, ut Deus est. Si autem adiungitur uerbo essentiali importanti operationem, uel respectum ad extra: tunc stat pro essentia, & pro omnibus personis, uel pro tota trinitate: quia tales actiones ad extra omnibus personis communes sunt, ut Deus creat, pater, filius, & spiritus sanctus creant, atque gubernant. Si uerò adiungitur uerbo importanti actionem ad intra: tunc sumitur notionaliter, uel personaliter: & stat solum pro illa persona, cui talis actio conuenit, ut Deus generat, pro patre, & similiter Deus non generat, uel nullus Deus pater generat, & omnis Deus generat, idest omnis Deus pater generat secundum aliquos doctores. In ista autem, Deus generatur, stat pro filio: Deus spirat, stat pro patre, & filio: Deus spiratur stat pro spiritu sancto. Nam hic habet uerum illa regula, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Hoc idem credo de his terminis, lumen, sapientia, & principium. Nam licite dicimus, q. filius est Deus de Deo, lumen de lumine, & principium de principio, & sapientia genita de sapientia: non tamen duos Deos, nec duo lumina, nec duo principia, neq. duas sapientias, neque quod filius est aliud lumen, uel alia sapientia, uel aliud principium à patre, uti de hoc etiam supra in prima & secunda regula dictum est. Nam hi termini sicut ly Deus aliquando pro essentia, aliquando pro persona secundum Richardum de sancto Victore lib. 6. de trini. cap. 22. 23. 24. accipiuntur.

7. Regula de propositionibus equipollentibus, & particularibus negatiuis.

Septima regula est quod licet secundum regulas logicales multæ propositiones essent in rigore concedendæ, multæ etiam negandæ: tamen ut simplicibus errandi, & hæreticis decipiendi occasio tollatur, iam ex usu sanctorum, & scholasticorum omnium, tam tenentium distributionem completam, quam etiam refutantium, ut supra in 4. notabili disputatum est, circa eas quædam regulæ obseruandæ sunt. Nam primò in propositionibus affirmatiuis quando prædicatum est nomen essentialiale, uel commune personale equiualent in consequendo, ut istæ propositiones, Pater, uel Omnis pater, uel Omnis essentia diuina est essentia, uel Deus: & Omnis res, quæ est essentia diuina, uel pater, est essentia, uel Deus. Similiter Omnis pater, uel omnis essentia diuina, est persona. Non autem equiualent, si prædicatum sit nomen particulare personæ, puta Omnis essentia diuina est pater, non equiualeat huic, Omnis res, quæ est essentia diuina, est pater. Nam hæc est falsa, illa autem uera est: si ly essentia non distribuatur complete: equiualerent autem, si complete distribueretur, & esset falsa. Secundò in negatiuis, ubi à parte prædicati ponitur terminus essen-

essentialis, uel personalis communis, uel particularis, etiam uniuersaliter æquivalent in consequendo propositio negatiua particularis, & uniuersalis. Nam idem est dicere, Aliqua essentia diuina, uel Aliquis Deus non est pater, non est persona, non est Deus, non est Dominus &c. ac si diceretur, Nulla res, quæ est essentia diuina, uel nullus Deus, est pater, uel persona, uel Deus, uel Dominus &c. Et ita utraque tam particularis, quam uniuersalis negatiua falsa, & neganda est: ne simplices crederent quod personæ diuinæ non sunt consubstantiales habentes eandem uirtutem, uel quod ibi non est aliqua generatio, uel spiratio, & pluralitas personarum. Tertio in negatiuis ubi à parte prædicati ponitur aliquis terminus notionalis, etiam uniuersaliter æquivalent: Essentia non generat, & nulla essentia generat, & ita sunt ueræ: quia termini notionales semper formaliter prædicantur, ut supra in quarta regula dictum est. Similiter æquivalent, Deus non generat, & nullus Deus generat, & ita istæ sunt falsæ in communi usu doctorum. Nam licet secundum Durandum, & quosdam alios illa propositio, Deus non generat, posset esse, uera in rigore, quia filius, & spiritus sanctus, qui est Deus non generat: at uero ex usu doctorum propter rationem prædictam æquiualeat uniuersali negatiuæ: & quia secundum sextam regulam præcedentem Deus non generat stat pro patre, sicut in sua contradictoria affirmatiua Deus generat: Et quia si ly Deus stat pro individuo deitatis, et in rigore falsa est, ut ait B. Tho. Caietanus, & Scotus, ut de hoc infra in responsione ad octauum argumentum latius habetur. Similiter æquivalent, Pater generat. & Omnis pater generat: Pater non generat, & nullus pater generat. Isti tamen non æquivalent, Essentia non generat, & nulla res, quæ est essentia, generat, quia illa est prædicatio formalis, & est propositio uera: ista autem est prædicatio identica expressa, ubi ly res stat transcendentaliter etiam pro persona patris, ideo est falsa: quia pater est res, quæ est essentia, & ipse generat. Similiter ista propositio, Persona diuina non generat, non æquiualeat uniuersali, Nulla persona generat: sed manet particularis, ut ipsa est, & uera: quia filius est aliqua persona diuina, quæ non generat: & similiter sua subcontraria affirmatiua est uera, Persona diuina, scilicet pater generat: quia in his propositionibus non uidetur tanta erroris occasio: ideo ex usu sanctorum relicta sunt in sua quantitate, sicut aliarum propositiones constantes ex terminis creaturarum.

8. Regula de ly substantia, substantia, substantia, subsistere. Nam substantia communiter & proprie accipitur pro natura, uel essentia: sæpe enim olim accipiebatur pro persona, ut patet in epistola beati Cyrilli contra Nestorium: Et apud Hilarium in lib. de synodis: Et Augustinus sæpe, & expressius Richardus de sancto Victore libr. 6. de trini. ca. 22. 23. 24. & lib. 4. ca. 6. 7. 8. Et in concilio Ephesino, 1. cap. 2. 3. 13. & sæpe in 6. synodo gene-

rali Constantinopolitana, actione. 4. & 11. ut hoc etiam ait B. Tho. 1. par. q. 39. art. 2. ad primum. Et 3. par. q. 2. arti. 6. ad tertium. Nunc autem propter uitandum errorem, & periculum substantia pro essentia, & non pro persona communiter à doctoribus accipitur. Videatur sanctus Bonaventura, & Gabriel, aliiq; doctores in 1. dist. 2. & in 3. dist. 6. & 7. ubi de hoc latius agitur.

Subsistentia autem communiter accipitur pro supposito, uel hypostasi, siue persona, quod idem est: sed olim sæpe etiam pro substantia, uel essentia accipiebatur, ut patet apud Cyrillum, & Hilarium, ubi supra, & Vincentium Lirinensem contra hæreses, ut expressius habetur in 6. synodo generali ubi supra. Sed nunc, ut diximus, ex causa prædicta iam à doctoribus communiter subsistentia pro re subsistente, idest pro supposito, uel persona accipitur, uti etiam ubi supra, & præcipue in 3. dist. 6. & 7. & B. Tho. 3. par. q. 2. art. 2. & 3. & in aliis articulis. & q. 16. 17. latius agunt.

Subsistere uero est esse suppositum, uel naturam per se existere, & ita proprie conuenit solum supposito, uel personæ, uel personis: & rectè dicimus quod pater, filius, & spiritus sanctus subsistunt, uel sunt subsistentes in natura diuina: quia sunt tres personæ in una essentia, uel unius essentia, uel naturæ diuinæ. Item quod uerbum, uel filius Dei, aut Christus subsistit in utraque natura diuina & humana, uel quod est subsistens, idest suppositum in utraque natura, uel utriusque naturæ, ut ait Augustinus contra Maximum quod Christus est una persona geminæ substantiæ. Item rectè dicimus quod Christus est unicus subsistens, uel unicum suppositum diuinum in utraque natura, uti de his beatus Tho. 1. parte. q. 39. artic. 2. & 3. par. aliiq; doctores ubi supra plenius docent.

Quod fit ut non proprie, neque communiter dicatur quod natura humana in Christo subsistit, sed quod existit, uel est, uel supponitur in persona Christi diuina, uel in uerbo: quia illa natura in Christo non est suppositum, neque per se existit, ut ait B. Tho. 3. par. q. 2. art. 2. Quamuis sæpe etiam dicatur quod natura subsistit in supposito, idest existit in eo, & ab eo habet subsistentiam, uel in eo supponitur, ut infra in responsione ad octauum argumentum latius habetur: rectè autem dicitur quod natura diuina subsistit in personis, quia scilicet per se existit in illis, & dat illis subsistentiam ex infinitate suæ perfectionis, ut B. Tho. ibidem, & patet infra in responsione ad octauum argumentum, & agitur à doctoribus in 1. distinct. 2. & alibi latius; tamen in concilio Hispalen. 2. canone. 13. habetur quod duæ naturæ Christi sunt subsistentes in una persona: sed ibi subsistentes ualeat existentes in una persona: sicut ibidem sequitur quod Christus ex duabus naturis, & una persona subsistit, quod sano modo est intelligendum, quod scilicet in Christo sunt duæ naturæ in una persona diuina, ut agitur à doctoribus ubi supra.

Contra

Argum. 1. Contra supradicta arguitur decupliciter probando etiam quod regulæ syllogisticæ non teneant in materia trinitatis, uel in terminis diuinis. Primum argumentum est. Quæcunque sunt eadem uniterio sunt idem inter se, ex primo Priorum, Pater & filius sunt idem uniterio, idest essentia, cui identificantur. ergo sunt idem inter se: ita quod sunt idem realiter, & uerum est dicere quod pater est filius, sicut quod pater est essentia, & filius est eadem essentia: Consequens autem est hæreticum: & ita patet quod regula syllogistica deficit in Darii.

Respon. 1. Respondeo dupliciter. Primo secundum OKam, & Gabrielem in primo distinct. quinta quæst. prima dubio tertio, & Capreol. distinct. secunda quæstio. tertia, & alios negando consequentiam: quia nec illa, nec prædicta maxima ualeat, nisi quando æquiualeat uni uniuersali affirmatiuæ, ubi sit completa distributio medi, ita quod nihil possit subsumi sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum, ad hunc sensum. Quæcunque sunt eadem uniterio, & cuiusque, quod identificatur cum illo, sunt idem inter se, & tunc licet consequentia esset bona, tamen minor est falsa: nam pater & filius, quamuis sint idem cum tertio, idest cum essentia, non tamen cum quocunque, quod identificatur cum essentia: quia non cum quacunque persona. Sed certè hæc responsio uidetur circum irrisorium facere, & petere principium, contra quod argumentum procedit intendens probare, quod ex hoc quod aliqua identificantur alicui tertio etiam identificantur cuiusque, quod cum illo tertio identificatur, ac proinde inter se.

Respon. 2. Secundo respondeo secundum beatum Thomam. 1. parte quæst. vigesima octaua, articulo tertio, & ibi Careta. & Scot. in 1. dist. 2. q. 4. in responsione ad primum argumentum principale, & Lichetus, & doctores communiter ibidem negando consequentiam: quia uariatur prædicatio ex parte de ly idem, & ita fit æquiuocatio, & maior identitas concluditur in conclusione, quam sit concessa in antecedente. Nam in maiori, & minori solum conceditur identitas essentia patris, & filii, & ita est identica prædicatio duntaxat: in conclusione autem malè concluditur identitas, etiam realis ipsarum personarum patris, & filii, & ita est ibi prædicatio formalis, sed concludendum est. ergo pater & filius sunt idem essentialiter, aut eiusdem essentia inter se, & hæc conclusio catholica est.

Et pro maiori declaratione notetur quod illa maxima Quæcunque sunt eadem uniterio, &c. ut sit uniuersaliter uera debet secundum eosdem, & omnes doctores ubi supra intelligi præcisè, idest, quod quoad id solum, in quo, aut secundum quod aliqua identificatur alicui tertio uel medio, etiam identificantur inter se, ea ratione identificationis cum illo tertio. Nam non oportet quod quæ sunt eadem alicui tertio, aut medio, identificentur inter se alia ratione, uel secundum id, in quo non identi-

ficantur, uel quod non est ratio identificationis eorum cum illo tertio, aut cum illo medio. Quod patet, quia ex 3. Phisic. textu. 21. licet actio sit idem realiter cum motu, similiter & passio, non tamen sequitur quod actio est passio, sed quod res, quæ est actio, est passio: quia in actione importatur alia ratio, idest respectus, à quo est motus in mobili, in passione uero ut qui est ab alio: ideo ratione horum respectuum distinguitur actio à passione. Et sicut stat quod ego, & tu, ratione parentelæ, uel consanguinitatis cum Petro patre nostro sumus amici cum illo, & inter nos: & tamen ratione alia puta diuersorum statuum, quia ego clericus, tu laicus: uel diuersarum sectarum, siue factionum, quia ego catholicus, tu hæreticus: ego regem sequor Hispaniæ, tu regem Galliæ: uel ratione litis in partitione hæreditatis, non omnino amici, sed oppositi sumus inter nos. Ita in proposito licet paternitas, & filiatio, uel pater, & filius, sint idem secundum rem cum essentia diuina ratione ipsius essentia, uel quatenus sunt eiusdem essentia: tamen quia hæc duo important oppositos respectus, uel proprietates personales oppositas, ideo inuicem realiter distinguuntur inter se.

Immo & secundum beatum Thomam in tractatu de fallaciis hoc idem generaliter contingit quando identitas aliquorum cum aliquo tertio conuenit illis aliquid distinctis inter se, non uniuersaliter etiam ratione, qua sic inter se distinguuntur, sed solum qua ratione essentialiter tantum identificatur cum illo tertio, ut dictum est de patre & filio, quia non identificantur cum essentia ea ratione, scilicet proprietatum personalium, qua distinguuntur inter se, sed solum ratione essentia, cui realiter, uel essentialiter identificantur. Ideo realis horum tantum identitas cum essentia non arguit realem ipsorum identitatem inter se, ut dictum est. Quod si aliqua puta substantia, uel bonitas, & pater identificantur, sicut & in diuinis identificantur realiter cum essentia etiam ea ratione, qua aliquo modo, uel formaliter distinguuntur inter se: utique inde argueretur, sicut in diuinis arguitur completa ipsorum identitas realis inter se. Cum quo etiam stat, ut ait Lichetus ubi supra, quod bonitas, sapientia, substantia, & pater non solum ratione identificationis eorum cum medio, idest cum essentia identificantur inter se, ut dictum est, sed etiam idque præcipue alia ratione, quia scilicet essentia ratione suæ infinitatis includit realiter omnem perfectionem bonitatis, sapientia, paternitatis, &c. Sed de identitate patris & filii cum essentia non est ita, ut de bonitate, sapientia, & paternitate &c. sed aliter ut dictum est.

Ideo non ualeat illa consequentia principalis argumenti, sed deberet sic argui, Quæcunque sunt eadem uniterio, sunt etiam idem inter se eadem identitate tantum, eademque ratione identitatis cum illo tertio: sed pater & filius sunt idem cum essentia. ergo sunt idem inter se eadem tantum identitate, scilicet essentiali, qua identificantur cum essentia: &

Nn tunc

tunc conceditur, & nullum inconueniens est: Nam est idem, ac si concedatur quod pater & filius sunt idem essentialiter tantum: cum quo stat quod alia ratione videlicet relationum, uel proprietatum personalium realiter oppositarum, realiter distinguantur inter se, ut supradictum est.

Replica.

Si contra hanc responsionem replicetur, quod quæcūque sunt idem realiter unitertio, sunt etiam idem realiter inter se: Pater & filius sunt idem realiter unitertio, id est essentia. ergo sunt idem realiter, & non solum essentialiter inter se. Consequentia tenet, quia iam expresse cauetur illa æquiuocatio, & uariatio prædicationis, & maioris identitatis in consequente, & in antecedente.

Respon.

Respondeo secundum Scotum, & suum Lychetum ubi supra distinguendo. Nam si ly realiter semper teneatur uniformiter, ut debet, ut sit idem quod una res perfecta, vel una natura, vel essentia perfecta, vel tandem sit quod essentialiter: tunc conceditur maior & minor: sed negatur simpliciter consequentia. Nam oportet concludere sic expresse dicendo, ergo, Pater & filius sunt eadem res, vel essentia, quæ cum ipsis eadem realiter est. vel ergo, Pater & filius sunt idem essentialiter inter se, ut sic explicetur, & concedatur illa tantum, & non alia identitas essentia inter eos, quæ fuit concessa in antecedente inter eosdem cum essentia, ut sapè declaratum est. Si autem idem realiter sit idem, quod idem personaliter, aut suppositaliter, tunc illa minor negatur: nam falsum est quod pater & filius sunt idem realiter, id est personaliter cum essentia, etiam secundum existentiam personalem: quia inde sequeretur quod essentia esset formaliter unum suppositum, vel una persona incommunicabilis, quod omnino falsum est.

Argum. 2.

Arguitur secundò. Omnis essentia diuina est pater, aut etiam realiter est pater: Filius est essentia diuina. ergo, Filius est pater, aut ergo, Filius realiter est pater, & ita regula syllogistica in Darii non tenet in diuinis: vel ex ea sequitur hæresis contra primum notabile suprapositum.

Respon. 1.

Respondeo tripliciter. Primò secundum Okam, & Gabrielem, aliosque doctores tenentes quod termini diuini possunt distribui completè pro suis significatis mediatis, uti superius in quarto notabili dictum est: dico quod si ly essentia diuina distribuitur in maiori incompletè: tunc antecedens est uerum, sed consequentia non ualet, quia æquiuolenter arguitur ex puris particularibus, nam idem est Omnis essentia, quod hæc essentia. Si autem distribuitur completè, tunc illa maior est falsa, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est essentia diuina, est pater, quod est falsum: nam filius est res, quæ est essentia diuina, & tamen non est pater.

Sed certè hæc potius uidetur euasio & circulatio, quam docta responsio: quod etiam patet, quia hæc consequentia, Pater generat, & quidquid est

res, quæ est pater, est essentia diuina. ergo essentia diuina generat: tenet in Disamis; & medium uidelicet ly pater distribuitur completissimè in minori pro omni suo significato etiam mediato: & utraque præmissa est catholica: & tamen inde sequitur conclusio heretica. Similiter hæc consequentia, Pater est filius, Omnis res, quæ est pater, est essentia diuina, ergo Essentia diuina non est filius: tenet in Bocardo: & medium uidelicet ly pater completè distribuitur: & tamen ex antecedente catholico heretica conclusio sequitur, nisi fortè dicatur quod hæc secunda consequentia non tenet in Bocardo, nec in alio modo tertiæ figuræ: uel quod arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia diuina, quia illa conclusio æquiuolet huic uniuersali, Nulla essentia diuina est filius, ut supra in septima regula dictum est, sed debet concludi, ergo Aliqua res, quæ est essentia diuina, uidelicet pater, non est filius, & hæc conclusio conceditur, & catholica est. Et similiter dici potest de priori consequentia in Disamis, quod non bene concluditur, sed debet ita concludi, ergo aliqua res, quæ est essentia diuina, uidelicet pater, generat.

Secundo modo alii doctores communiter respondent ad supradictum secundum argumentum principale, negando consequentiam, quia fit æquiuocatio, & uariatur prædicationis, dum arguitur à prædicatione identica ad formalem: Et maior identitas uidelicet realis uel personalis concluditur in conclusione, quam essentialis, quæ sola denotatur in antecedente, uti superius in secunda responsione ad primum argumentum præcedens dictum est.

Si contra hoc replicetur. Omnis essentia diuina realiter est pater, Filius est essentia diuina. ergo Filius realiter est pater.

Respondeo distinguendo maiorem: nam si ly realiter ualet personaliter, negatur: sed si ualet essentialiter conceditur: & tunc negatur consequentia simpliciter, sed debet concludi explicitè dicendo, ergo Filius est res, vel essentia, quæ realiter, id est essentialiter est pater, vel ergo filius essentialiter est pater, ut sic caueatur æquiuocatio, & exprimaturs identitas tantum essentialis, cui ly realiter in antecedente æquiuolet, uti superius in responsione ad replicam ad primum argumentum latius habetur.

Ideo ad cauendum æquiuocationes, rixasque uerborum in his rebus theologicis melius est ante omnia distinguere sensum propositionum. Nam si illa maior faciat hunc sensum, Hæc essentia diuina realiter est pater, tunc reducetur illa consequentia ad syllogismum expositoryum, de quo in tertio argumento sequenti habetur, quod consequentia non ualet, nisi fiat distributio, vel uniuersalitas pro omnibus significatis etiam mediatis, ut ibi latius agitur. Si autem illa maior faciat hunc sensum, Omnis res, quæ est essentia diuina, est realiter pater:

pater: tunc distinguendò ly realiter, ut proximè dictum est, uel negetur, uel concedatur.

Respon. 3.

Tertio modo respondeo secundum beatum Thomam, & Soto ubi supra negando consequentiam: quia non est in Darii, nec in alio modo syllogistico. Nam illa maior licet uideatur uniuersalis affirmatiua, non est nisi particularis æquiuolens huic, aliqua uel hæc essentia diuina est pater: ex quo non est nisi unica essentia diuina. Sicut idem est dicere, Petrus, & omnis Petrus: neque potest supponere, neque distribui, nisi incompletè pro suo tantum significato immediato, uti superius in quarto notabili in secunda opi. secundum beatum Thomam dictum est. Quod si inde concluderetur, ergo filius est res, id est essentia quæ est realiter pater, uti conceditur: sed hoc solum concluderetur ex illa minori: Nam materialiter bene sequitur, Filius est essentia diuina, ergo Filius est res, id est essentia, quæ est pater: non tamè sequitur ex illis solis præmissis in forma syllogistica compositis: & ita nõ ualet illa consequentia argumenti principalis: immò etiam si in minori subsumeretur, Filius est omnis essentia diuina, adhuc nihil ualeret illa consequentia: quia idem est ac si diceretur Filius est essentia diuina, ut dictum est: Quod si expresse argueretur sic, Omnis res, quæ est essentia diuina est pater, Filius est res, quæ est essentia diuina, ergo Filius est pater: Consequentia est bona, sed maior falsa est.

Ex quo colligitur defectus huius consequentiæ Filius non est pater, & Omnis filius, uel omnis res, quæ est filius, est essentia diuina, ergo Essentia diuina non est pater: ubi arguitur in Bocardo ex contradictorio illius consequentis argumenti principalis, & eadem minori inferendo contradictorium maioris. Nam defectus est quod virtualiter arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia: in minori namque essentia non distribuitur, & distribuitur virtualiter in conclusione: quia illa minor nõ æquiuolet huic, Filius est omnis res, quæ est essentia diuina: & tamè conclusio æquiuolet huic, Nulla res, quæ est essentia diuina, est pater, ut constat ex septima regula secundum doctores communiter: sed hæc esset bona consequentia: Filius non est pater, & Omnis filius est essentia, ergo, Aliqua res, quæ est essentia, non est pater, ubi cauetur ille defectus, & conclusio est uera, quia filius est aliqua res, quæ est essentia, & non est pater. Eodem defectu peccat hæc consequentia in Ferison. Nullus pater est filius, Pater est essentia diuina, ergo, Essentia diuina non est filius: quia ibi arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia. Quod si quis dicat quod hic etiam committitur defectus intrinsecus, ex quo maior non æquiuolet uniuersali negatiue, cum hæc, Nullus pater est filius sit uera, & hæc falsa, Nulla res, quæ est pater, est filius, ait Soto quod hæc responsio non ualet, neque committitur talis defectus intrinsecus: quia satis est ad uitandum prædictum defectum quod illa minor æquiuolet huic uniuersali affirmatiue, Omnis res,

quæ est pater, est essentia diuina, ut patet ex supradictis in septima regula, idè bene sequitur, Aliqua res, quæ est essentia diuina, non est filius: non autem, Essentia diuina non est filius. Hæc Soto. Sed certè tunc non est in Ferison, nec in alio modo syllogistico: idè adhuc uidetur quod ibi sit error intrinsecus ultra prædictum defectum, quo arguitur à non distributo ad distributum.

Insuper nota quod hæc est bona consequentia, Omnis essentia diuina est persona, pater est essentia diuina, ergo pater est persona: quia licet essentia non supponat pro persona, neque distribuatur, nisi incompletè, ut supra in quarto notabili secundum beatum Thomam dictum est, sepè tamen tales propositiones æquivalent in consequendo aliis, in quibus est distributio completa, maximè quando in affirmatiuis prædicatum est terminus essentialis, uel personalis communis, ut in hac propositione Omnis essentia diuina est persona, ut supra in septima regula latius dictum est: & ita est uera illa maior, si ly persona absoluitur à numero: alias autem non æquivalent: nec sequitur Omnis essentia diuina est persona, Binarius patris, & filii est essentia, ergo, Binarius prædictus est persona: sed ergo est persona, uel personæ. Et tandem nota, quod licet in terminis creaturarum non sit defectus, est tamen defectus in diuinis arguere à confusa ad determinatam respectu unius extremi in ordine ad aliud, quamuis nulla sit confusa ex parte mediæ, & ita non sequitur in barbara, Omnis essentia diuina est persona, Omnis persona est B. essentia, ergo, Omnis persona est B. persona. Similiter in Baroco non sequitur, Omnis essentia diuina est persona, A. persona non est persona, ergo A persona non est essentia: ubi arguitur ex eadem maiori, & contradictoria conclusionis ad contradictoriam minoris: ac proinde defectus, quia Barbara erat extrinsecus, in Baroco efficitur intrinsecus. Vnde eadem ratione est peculiaris defectus in diuinis quod medium personale in præmissa negatiua distributum in ordine ad extremitatem stantem confusè, in altera præmissa stat confusè, quando extremitas affirmatiue est terminus essentialis. Hæc omnia notat Soto in hac tertia responsione secundum opinionem beati Thomæ.

Arguitur tertio. Hæc essentia diuina est pater, Hæc etiam essentia est filius, ergo, Filius est pater, ubi in syllogismo expositoryo sequitur hæresis.

Respondeo secundum Okam, & Gabrielem in primo distinctio. quinta questio. prima, dubio tertio, & doctores ubi supra negando consequentiam: quia est defectus quod medium nullibi singularizatur, ut oportet completè quoad omnia sua significata etiam mediata: cum non æquiuolet huic, Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater: & ita æquiuolenter arguitur ex puris particularibus. Nunc autem ex secundo Priorum non ualet syllo-

gismus resolutorius, nisi sit reducibilis ad tertiam figuram, uel primam per propositionem uniuersalem sic arguendo in Darii, Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater, & hæc essentia est filius. ergo Filius est pater. Vel sic in Darii. Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater, & filius est hæc essentia, ergo filius est pater. Sed tunc maior est falsa, ut patet de filio, qui est res, quæ est hæc essentia, non tamen est pater. Similiter respondetur ad hanc consequentiam. Hic Deus est pater, filius est hic Deus, ergo filius est pater. Nam arguitur ex puris particularibus, nisi dicatur, Omne quod est hic Deus est pater: sed tunc hæc maior est falsa, ut dictum est de hac, Omnis res, quæ est hæc essentia, est pater.

Scotus autem in 1. distinctio. secunda quæstio. quarta in responsione ad primum argumentum principale aliter respondet dicens quod hæc consequentia, Hic Deus est pater, filius est hic Deus, ergo filius est pater, non ualet quia committitur fallacia figuræ dictionis, commutando quale quid in maiori in hoc aliquid in conclusione: Nam ly Deus licet non sit quale quid, scilicet uniuersale ut ly homo, cum sit simpliciter singulare: quia tamen est indiuiduum deitatis communicabile pluribus, ut quo, & ut quod, cuiusmodi non est aliquod singulare in creaturis: ideò habet rationem qualis cuius, idest uniuersalis, ut deitas uel essentia: suppositum autem diuinum habet rationem huius, idest singularis, quia simpliciter est incommunicabile. Ideò in conclusione ubi dicitur quod pater est filius ratione essentia, quæ habet rationem qualis cuius, idest communis, committitur prædicta fallacia. Nunquam enim tenet talis syllogismus resolutorius, nisi medio existente incommunicabili saltem ut quod, quale in proposito non est: tenet enim per hoc quod quæ uni, & eidem incommunicabili, ut quod sunt unum incommunicabile ut quod, sic etiam erunt inter se. Similiter non ualet hæc consequentia, Deus est trinus & unus, Christus autem uerbum patris est Deus, ergo Christus aut uerbum est trinus & unus: Sed de illa maiore pro quo stat ly Deus uideatur infra in responsione ad octauum argumentum.

Ad maiorem autem declarationem prædictorum notentur tria. Primum quod licet aliqui doctores teneant oppositum, tamen uerius est, quod sub ly hæc essentia potest demonstrari essentia, & etiam pater: & semper est uera hæc propositio, Hic pater non est filius, etiam si demonstretur essentia: quia non est nisi unicus pater, & unica essentia in diuinis: & hæc semper est falsa. Hæc essentia non est filius, quidquid demonstratur: quia ly essentia est absolutum, & ly pater relatiuum nomen est. Ideò secundum Anselmum in diuinis omnia sunt unum, ubi non est relationis oppositio, idest omnia inuicem de seipsis uerificantur, præter relatiua: nam hæc relatiua etiam sit sint disparata ut pater & spiritus sanctus non uerifican-

tur de seipsis, ut dictum est.

Hæc autem consequentia est bona, Hæc res, quæ est essentia diuina, est pater, & hæc res, quæ est essentia, est filius. ergo pater est filius, in utraque præmissa demonstrando eandem personam: quia idem est ac si illa persona acciperetur pro medio: & tunc utrobique demonstrando patrem illa minor esset falsa: & utrobique demonstrando filium maior falsa esset, ut constat. Sicut etiam in creaturis bene ualet, Hæc persona est pater, & hæc persona est filius. ergo filius est pater. Nam in terminis personalibus syllogismus tenet in diuinis, sicut in creaturis. Faciunt ad hoc, quæ infra in responsione ad octauum argumentum habentur.

Secundò not. quod in syllogismo expository in diuinis, sicut in creaturis debent seruari omnes illæ quatuor conditiones essentielles syllogismi de medio communi. Prima quod medium sit totale extremum in aliqua præmissarum. Ideò non ualet hæc consequentia. Quidquid tu amas est uirtus, quidquid tu odis est uitium. ergo uitium est uirtus: quia medium, scilicet ly tu in neutra præmissarum est totale extremum. Secunda conditio est quod medium sub ratione medii non intret conclusionem: potest tamen intrare sub ratione explicationis. Tertia conditio est quod id, quod se tenet ex parte medii in maiori, concludatur cum maiori extremitate. Quarta conditio quod extremitates sint totalia extrema in præmissis, & in conclusione.

Tertiò not. quod omnes defectus debent ibi caueri, sicut in syllogismo expository in terminis creaturarum singularibus, aut communibus proportionabiliter, tam defectus extrinseci, quam intrinseci, puta æquiuocatio, uariatio appellationis, & prædicationis, & suppositionis, & acceptionis unice, & non unice: & ne arguatur ex puris particularibus formaliter, aut æquiuociter etiam in diuinis. Ideò non ualet consequentia, hæc essentia diuina est realiter pater, & hæc essentia est filius. ergo filius est realiter pater: quia non æquiuolet uni de omni uel uniuersali, per quam omnis forma syllogistica regulanda est. Oportet enim, ut ut completè singularizetur ly hæc essentia, uti iam diximus, & tunc in terminis completè singularizatis arguendo non dicitur particularitas, neque quod arguitur ex puris particularibus, sicut neque quando in terminis singularibus arguitur: alias autem sic, ut iam dictum est.

Quartò arguitur. Omnis pater generat, essentia diuina est pater, ergo essentia generat. Item, hic pater generat, & hic pater est essentia. ergo hæc essentia generat. Ecce quomodo conclusio hæretica sequitur in Darii, & expository, & contra quartam regulam suprapositam.

Respondeo dupliciter. Primum secundum Okam & Gabrielem. in 1. dist. 5. q. 1. dubio. 3. q. si ly pater in maiori incompletè distribuatur, aut singularizetur

zetur illa est uera: sed tunc consequentia nisi ualet, quia uirtualiter arguitur ex puris particularibus: si autem completè, consequentia est bona: sed maior illa falsa est, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est pater, uel hic pater, generat, est pater qui generat, quæ falsa est: nam filius est res, idest essentia, quæ est pater, non tamen generat, nec est pater qui generat, ut supra in responsione ad tertium argumentum dictum est.

Respon. 2.

Secundo modo secundum beatum Thomam, & alios negantes distributionem completam in diuinis, ut supra in quarto notando habetur, & secundum doctores ferè omnes respon. & melius, ut uidetur, negando consequentiam, quia uariatur appellatio ex parte ly generat. Nam in maiori ly generat appellat suum formale ad formale ly pater, cui soli conuenit: in conclusione autem ad formale, uel ad significatum immediatum ly essentia, & illi ut formæ denotatur falsò conuenire: quia ex quo est uerbum notionale significans actionem ad intra non nisi formaliter uerè prædicatur de persona, cui illa actio conuenit, ut supra in quarta regula dictum est. Concederetur autem illa consequentia si concluderetur identicè sic expressè dicendo, ergo essentia est pater, aut hic pater qui generat: aut sic, ergo pater qui est essentia generat: etiam si medium intret conclusionem non in ratione medii, sed ad declarationem appellationis. Et eodem defectu appellationis peccat hæc consequentia, Essentia non generat, pater est essentia, ergo pater non generat: uel, nulla essentia generat, pater est essentia, ergo, Pater non generat: ubi etiam in minori est prædicatio identica, in conclusione formalis: & ita prædicatio uariatur.

Si dicitur quod prædicatum nunquam appellat supra formale subiecti. Respon. id non semper esse uerum: sed quod attendendus est communis modus intelligendi: ubi nunc hoc, nunc illo modo fit appellatio: Nam hæc propositio: Hic monachus est albus, sæpè accipitur loco huius, Hic est monachus albus. Item licet prædicatum non appellaret supra formale subiecti, idest essentia: saltem appellat supra proprium & immediatum significatum ipsius essentia in conclusione: & in maiori appellat supra formale, & immediatum significatum de ly pater quod est persona, & ita uariatur appellatio, ut dictum est.

Si replicetur, Pater generat, ergo essentia generat, ab inferiori ad suum superius affirmatiue arguendo. Nam essentia uerificatur de omnibus suppositis: non autem pater, nec filius, nec spiritus sanctus.

Respondeo negando hanc consequentiam: Nam essentia non est terminus superior ad ly pater filius & spiritus sanctus, quia rem singularissimam tantum primariò, & immediatè significat, sicut ly pater: Nam propriè id dicitur superius quod habet plura supposita essentialiter distincta: uel quod supponit pro omnibus, pro quibus inferioris, & cum hoc

pro aliquo essentialiter ab illis distincto: uel quod pro pluribus significatis immediatis supponit, quam inferioris.

Alio etiam modo respon. quod non ualet consequentia ab inferiori ad suum superius respectu prædicati, quod non prædicatur, nisi de illis, quibus conuenit immediatè: sicut non sequitur, Hæc essentia contrahit, ergo natura contrahit, secundum ponentes differentias contrahentes suum genus, uel speciem, & eas suæ naturæ identificari.

Alio etiam modo respon. quod non ualet consequentia etiam ab inferiori ad suum superius, quando uariatur appellatio, ut in proposito fit, & proxime dictum est.

Arguitur quintò. Essentia diuina est pater qui generat, & est filius qui generatur, ut habetur, expressè in ca. damnatus. de summa trinit. & fide catho. ergo est pater generans, & filius genitus. & ergo essentia est generans & generata: Nam hæc conuertitur exponibiliter, uel resolutorie, quod tamè hæreticum & contra 4. regulam suprapositam est.

Respon. dupliciter. Primum concessio antecedente primæ consequentiæ, de quo nullum dubium est: negatur illa prima consequentia, ut ait Okam, & Gabriel in 1. dist. 5. q. 1. si ly generans capiatur adiectiue: quia debet resolui in has tres propositiones, Essentia est pater, & pater est generans, & Essentia est generans, quarum hæc ultima simpliciter falsa est. Conceditur autem illa prima consequentia si ly generans capiatur substantiue: quia facit hunc sensum, essentia est pater, & ille est generans uel generatur, uel essentia est pater qui generat, & filius qui generatur. Et ad hunc sensum illam cõcedit glossa in dicto ca. damnatus: Et tunc secunda consequentia non ualet, quia uariatur appellatio, uti superius in responsione ad quartum argumentum dictum est.

Secundo modo respon. secundum Scotum in 1. dist. 5. q. 1. & Gregorium Ariminensem, ibidem, & doctores communiter, & B. Tho. 1. par. q. 3. art. 5. et 6: concedendo simpliciter primam consequentiam, modò ly pater generans teneatur substantiue, modò adiectiue, nam idem est pater generans, & pater qui generat: Et similiter conceditur quod essentia est persona generans, & genita: & quod essentia est res, idest persona generans, uel quæ generat, & est filius qui genitus est: quia ibi est prædicatio identica expressa, ubi ly generans, & genita determinatur per suum substantiuum adiunctum, quando dicitur quod essentia est res, uel persona, aut pater, aut filius generans, aut genitus. Ideò nullum periculum ibi est: nec oportet eam propositionem resolui in illas tres, ut in prima responsione præcedente dicebatur. Secunda autem consequentia ab omnibus negatur, quia uariatur appellatio, ut dictum est, & supra in quarta regula satis habetur.

Item liberè conceditur quod essentia est res generans, si res capiatur pro persona, quia est pater ge-

nerans. Item conceditur quod est res non generans, sed genita, idest filius: Neque hæc prædicata res generans res, non generans sunt contradictoria: sicut nec istæ propositiones Persona generans non generans: sed subcontraria sunt. Contradictoria autem sunt hæc, Res generans, nulla res generans: persona generans, uel generat, & nulla persona generans uel generat. Istæ autem bene sunt contradictoria, Essentia generat, essentia non generat: quia æquiualeat huic uniuersali negatiuæ, Nulla essentia generat, uel generans est, ut ex septima regula supraposita constat.

Replica. Si contra hæc replicetur, Generans est essentia, ergo, essentia est generans.

Respon. Respondeo aliqui concedunt consequentiam si generans in conclusione teneatur substantiuè pro patre, sicut in antecedente, sed ut supra diximus, quia à parte prædicati ex usu sanctorum semper tenetur adiectiuè: ideò simpliciter negatur ab omnibus, & condemnatur in dicto capitulo damnamus, nisi expressè substantiuetur: & ita simpliciter negatur consequentia, & conceditur antecedens, ubi de rigore subiectum generans tenetur substantiuè pro genitore uel patre. Denique in hac consequentia uariatur appellatio, & arguitur à prædicatione identica ad formalem, sicut in præcedentibus argumentis dictum est. Sed debet concludi. ergo essentia est res, idest persona generans.

Item defectus est in hac consequentia. Communicabile, idest essentia communicabilis est pater, ergo pater est communicabilis: sed debet concludi. ergo pater est res uel essentia communicabilis, uel ergo pater est communicabile substantiuè tantum, quod idem est.

Si adhuc replicetur. Hæc essentia est communicabilis, & hæc essentia est pater, ergo pater est communicabilis, non ualet. Tum quia medium ly essentia non completè singularizatur pro omnibus suis significatis etiam mediatis: et si singularizetur completè, illa maior est falsa, quia facit hunc sensum, Omnis res, quæ est hæc essentia, est communicabilis, nam pater est res, quæ est hæc essentia, & non est communicabilis, uti superius in responsione ad tertium argumentum dictum est. Tum etiam hæc consequentia non ualet, quia uariatur appellatio prædicati communicabilis, uti superius diximus de illa secunda consequentia, Pater est generans, & pater est essentia, ergo essentia est generans. Sed debet sic arguendo concludi, Hæc essentia est communicabilis, & hæc essentia est pater, ergo pater est res, quæ est hæc essentia communicabilis: uel ergo pater est res communicabilis, uel est communicabile, ut substantiuè tenetur, & tunc totum conceditur, ut liquet ex dictis.

Arg. 6. Arguitur sexto. Hæc essentia est pater, ergo hæc essentia est pater filii, ergo habet filium.

Respondeo secundum Scotum, & Gabrielem *Respon.* in primo distinct. quinta quæst. 1. dubio. 4. Et Grego. Arim. & alios distinguendo consequens primæ consequentiæ. Nam si pater filii, capiatur adiectiuè, negatur illa consequentia: quia tunc accipitur pro illa proprietate, quæ est generare, quæ formaliter tantum prædicatur: & æquiualeat essentia est pater filii, idest essentia genuit filium, uel est generans filium, quæ hæretica est: & ibi arguitur à prædicatione identica ad formalem, & uirtualiter uariatur appellatio, uel fit æquiuocatio. Conceditur autem illa consequentia, si pater filii capiatur substantiuè pro persona, quæ habet, uel genuit filium, uel pro persona, & illa habet uel genuit filium.

Si replicetur, Essentia est pater filii substantiuè, ergo genuit filium: uel ergo habet filium, quia hoc est patrem filii: & ex consequenti filius est filius essentiæ.

Respondeo negando consequentiam: quia esse patrem filii substantiuè non est nisi esse personam, quæ genuit, uel habet filium: & filium esse filium personæ est esse personam genitam à persona, quæ illum genuit.

Si replicetur quod capiendo patrem filii adiectiuè adhuc est uerum quod essentia est pater filii. Nam bene sequitur per conuersionem, Pater filii est essentia, ergo essentia est pater filii, utrobique adiectiuè capiendo pater filii.

Respondeo negando consequentiam: nam in antecedente, quod simpliciter est uerum, non potest accipi adiectiuè pater filii: quia ibi est suppositum uerbi, & ita oportet habere significatum substantiuum: nam adiectiuum adiectiuè tantum non potest reddere suppositum uerbo. Et ita ibi non potest accipi tantum pro formali, sed pro materiali simul identicè, idest pro persona patris. Secus à parte prædicati: quia ibi significat solum inherentiæ, aut coniunctionem sui significati formalis cum subiecto: & denotat suum formale adiacere significato subiecti, ut Hic homo est albus ualet, hic homo est habens albedinem. Sic essentia est pater filii, adiectiuè ualet, essentia habet filium, uel est essentia habens filium, quod falsum est: nam habere filium importat generare filium.

Arguitur septimò Deus generat Deum secundum fidem in Symbolo Deum de Deo: & quia persona diuina, scilicet pater Deus generat filium, qui Deus est: ergo Deus generat alium Deum, uel alium à Deo. Si alium Deum: iam sunt duo, uel plures dii. Si alium à Deo: iam filius, uel Deus genitus non est Deus, ut patet per exponentes de ly alius à Deo: & ita Deus non generat Deum, quod est contra fidem, & contra sextam regulam supra positam.

Respon. secundum Scotum, Okam, & Gabriel. *Respon.* in 1. dist. 4. q. 1. & doctores communiter negando consequentiam: quia uariatur suppositio, uel appellatio.

lario. Nam in antecedente significatur distinctio tantum personarum, in consequente autem etiam distinctio in deitate: quia ly alius coniunctum termino essentiali, qualis est ly Deus, etiam in concreto, denotat alietatem non solum personæ, sed etiam essentiæ, ut ex quinta regula supraposita constat.

Replica. Si replicetur ut in eadem distinct. arguit magister, quod si Deus generat Deum: ergo uel se Deum, uel alium Deum, quia non est dare medium.

Respon. Respon. negando consequentiam pro utraque parte consequentis, propter rationem prædictam quia, scilicet uariatur appellatio. Nam & bene datur medium quod scilicet generat alium à se in persona, non in essentia: & etiam absolute, quod ergo generat alium, scilicet filium, qui etià est Deus, & eiusdem essentiæ, alius autem in persona. Potest etiam concedi quod pater genuit alterum se, ut ait magister ex Augustino ad Maximum, ad hunc sensum, quem ipse & doctores communiter ibidem explicant, quod scilicet Pater genuit non quidem alterum Deum, sed alteram personam à se, & de se, idest de sua substantia, uel sibi consubstantialè: uel alterum se, idest alteram personam, quæ est hoc idest eadem essentia uel Deus, quod ipse pater est. Neque sequitur, Pater genuit se uel alterum: ergo se Deum uel alterum Deum: quia ut dictum est, uariatur appellatio. Neque semper ualet consequentia ab aliquibus propositionibus ad eandem utrobique eodem addito. Nam non ualet homo est rationalis uel irrationalis: ergo homo in quantum albus, uel coloratus est rationalis, uel irrationalis. Neque ista homo est albus uel niger: ergo homo in quantum rationalis est albus, uel niger. Neque ista, Christus ut homo est aliquid: ergo Christus ut homo est creator, uel creatura. Vide Gabrielem ubi supra & in 3. distinct. 6. quæstio. 2. dubio. 3. & doctores ibidem.

Argum. 8. Arguitur octauò. Deus generat Deum, Deus non generat Deum, sunt subcontrariæ: ergo possunt simul esse ueræ, sicut istæ, Persona generat, persona non generat: quæ de diuisis personis patris & filii uerificantur.

Respon. 1. Respon. dupliciter. Primò secundum Okam, Gregorium, Durandū, & Gabrielem in 1. dist. 4. q. 1. quod in rigore ita est: sed illa negatiua Deus non generat non conceditur à doctoribus, & secundum uolum sanctorum æquiualeat huic uniuersali, nullus Deus generat, idque propter causas supradictas in 7. regula, ibi uideatur.

Respon. 2. Secundo modo respon. secundum Beatū Thomam. 1. par. q. 39. artic. 4. & q. 36. artic. ultimo & ibi Caieta. quod istæ propositiones non sunt subcontrariæ, sed contradictoriæ etiam in rigore, sicut istæ, Petrus aut hic homo generat, & Petrus aut hic homo non generat, quia utrobique ly Deus stat pro solo Deo patre, ut supra in sexta & septima regula habetur: secus de istis, Persona generat, per-

sona non generat, quæ sunt subcontrariæ. Et ratio est, quia est differentia inter hoc nomen Deus, & hoc nomen homo in creaturis. Nam cum ly homo significet naturam, quæ seclusa operatione intellectus non est à parte rei una in pluribus suppositis, sed alia & alia secundum pluralitatem suppositorum: & cum in creaturis natura sit ipsa essentia; habens autem naturam sit suppositum, quo & in quo natura suam habet subsistentiam, nam non nisi in supposito subsistit uel existit, inde fit ut ex modo suæ significationis homo in concreto supponat immediate pro supposito hoc uel illo indeterminate, ut homo disputat: nisi ratione prædicari abstrahatur ab hoc uel ab alio ut dicendo homo est species. At uerò ly Deus, quia significat naturam deitatis, quæ re aliter eadē unica est in pluribus suppositis: & cum ex se ipsa subsistat (neque enim mendicat suam subsistentiam uel existentiam à suppositis propter infinitatem suæ perfectionis, quamuis subsistat uel existat in illis) quibus potius propter suam infinitatem subsistentiam tribuit uel existentiam, inde fit è contrario ut ratione suæ significationis quod Deus in concreto supponat primariò pro habente deitatem, uel pro indiuiduo deitatis in communi quasi confusè & indeterminate quoad supposita; idest supponit pro Deo ut abstrahit ab hac uel illa persona: nisi ratione prædicati distrahatur ad supponendum pro supposito aliquo singulari, ut quando dicitur Deus est pater, est filius, aut Spiritus sanctus. Et ita hic Deus est concretum singulare, uel indiuiduum deitatis, quod est commune omnibus personis indistinctè uel indeterminate: & quia est idem cuilibet supposito & concretè significatur, ideò potest stare & supponere pro omnibus & singulis personis. Itaque in creaturis duo tantum inueniuntur, scilicet natura puta humanitas, & suppositum puta Petrus, quem, hic homo in concreto significat. In diuinis autem tria consideramus, uidelicet naturam uel essentiam, & concretum singulare deitatis, quod est hic Deus, & supposita diuina, scilicet pater filius & Spiritus sanctus. Et ly Deus primariò supponit pro illo singulari deitatis communi omnibus personis, uel pro illo habente deitatem abstrahendo à singularibus personis, quod est commune omnibus personis, deinde supponit pro ipsis personis. Et de illo indiuiduo uel singulari deitatis uerificatur id Exo. 15. Deus meus glorificabo eum: Et ad Timoth. 1. Soli Deo honor & gloria: Et Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram: de quo etiam nos cum sacra scriptura communiter dicimus quod Deus est creator, Deus est unus & trinus &c. Hæc Caietanus secundum Thomam ubi supra. Et apertè consonat Scotus in 1. dist. 4. q. 2. & dist. 2. q. 4. Unde secundum B. Tho. non ualet hæc consequentia, Deus supponit primariò pro habente deitatem, ergo pro persona: quamuis necessariò sit persona, & de illa uerificatur, & secundariò pro illa supponat: licet in hoc Okam, & Gabriel, & alii doctores ponentes distributionem completam, tollent-

tollentesque prædictum indiuiduum, uel singulare concretum deitatis aliter dicant, uti superius in quarto notabili dictum est. In his autem propositionibus, Deus non generat, ly Deus trahitur ad supponendum pro patre tantum ratione prædicati notionalis: sicut in hac Deus est genitus trahitur ad supponendum pro filio uti superius proximè respõsum est: uel si dicatur quod in negatiua ly Deus nõ supponit pro aliqua psona singulari: sed pro Deo, qui est singulare concretum deitatis, comune omnibus tribus personis, ut dicitur de omnibus ipsis, iã ergo illa negatiua æquiualeat huic, nullus Deus generat: sicut idem est dicere, Petrus non generat & nullus Petrus generat: aut hic homo non generat, & nullus hic hõ generat: quibus nihil refert præponere, aut postponere negationem. Et idem est de istis, Deus est pater, Deus nõ est pater, Deus creat, Deus nõ creat: nã sunt cõtradictoriz: quod fit ut sicut hæc est falsa, hæc essentia nõ est pater, quicquid demonstratur: ita hæc est falsa, Deus non est pater, uel hic Deus non est pater, quicquid etiam si filius demonstratur, uti etiam superius in respõsione ad tertium argumentum habetur. Non tamen est idem iudicium de hoc nomine persona: quia ex sua significatione supponit pro singulis personis immediate & determinate, idest pro hac & pro illa &c. Idem ista non contradicunt, sed subcontrariatur, Persona generat, personam nõ generat. Et in his Caietanus ubi supra & Hieronymus Perez in 1. parte q. 39. art. 4. satis consonant.

Argum. 9.

Arguitur non dõ si ista conceditur, Deus est trinus & unus, quæro pro quo supponit ly Deus? nam uidetur quod pro nullo, & quod sit falsa propositio. Nam de nullo supposito sub ly Deus uerificatur prædicatum. Nam demonstrando patrem falsum est dicere quod est trinus & unus, & similiter de filio, & de Spiritu sancto: ergo sicut si de nullo supposito sub ly homo esset uerum quod currit, esset falsa hæc propositio homo currit, ita in proposito, aut demonstratur quis, Deus in concreto est trinus & unus.

Respon. 1.

Respon. dupliciter. Primò secundum Gabrielem in 1. dist. 4. q. 2. & alios nominales quod non admittitur ascensus uel descensus sub ly Deus: quia æquiualeat termino singulari aut singularizato hic Deus ex quo non est nisi vnicus Deus: & si fieret descensus denotarentur plures dii. Nam ascensus & descensus non fit sub termino etiam habente plura supposita, si non uerificatur de illis in numero plurali dicendo, & isti sunt plures, aut omnes homines, uel dii. Nunc autem ly Deus, licet habeat plura supposita, non tamen uerificatur de eis in numero plurali dicendo, & isti sunt oēs, uel plures dii.

Respon. 2.

Secundo modo secundum eosdem doctores respõsionem, quod etiam si admittatur ascensus & descensus sub ly Deus demonstrando eius supposita, idest non solum personas, sed omnia sua significata: pro quibus supponit, uel uerificatur, tunc dico quod debet demonstrari non quidem aliqua persona,

sed tota trinitas, uel potius ipsa essentia diuina: & de illa uerum est dicere quod est Deus, & quod est trinus & unus identice: quia cum tota trinitate idéntificatur. Neque ex hoc sequitur quaternitas, ex quo essentia, uel hic Deus non distinguitur realiter à personis. Et cum hac respõsione consonat Beatus Thomas prima parte, quæstione 39. articulo sexto.

Tertio modo respondeo secundum ipsum B. Thom. ibidem art. 4. & Caietanum, & Scotum in 1. dist. 4. q. 2. & dist. 2. tenendo quod Deus immediate supponit pro indiuiduo deitatis, quod est hic Deus in concreto, quod & est commune omnibus personis, uti superius in respõsione ad octauum argumentum dictum est: iam constat quod illud non aliquam, nec aliquas, nec omnes personas simul demonstrando sub ly Deus, uerum est dicere quod in concreto Deus trinus & vnus est.

Arguitur decimò. Filius differt à patre, & filius est essentia diuina: ergo essentia diuina differt à patre. Ecce quomodo expositoriè sequitur hæresis: Nam tertia exponens est hæresis, uidelicet essentia non est pater, quia æquiualeat huic, nulla essentia est pater, ut patet ex supra dictis in septima regula.

Respon. negando consequentiam, quia uirtualiter arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia: nam in minori non distribuitur, & in conclusione sic: quia æquiualeat huic, nulla essentia est pater. Item fit variatio: appellationis in ly differt: quia cum in rigore teneatur adiectiue in maiori, & in conclusione: in maiori appellat suum formale ad personam patris, in conclusione uerò ad essentiam. Sed debet sic cõcludi expresse: ergo essentia est res, idest persona, quæ differt, uel quæ est differens à patre, ubi expresse seruetur eadem appellatio, & tunc nullum sequitur inconueniens, uti superius in quinta regula & in respõsione ad tertium, quartum, & quintum argumentum dictum est.

Similiter hæc est falsa, Deus distinguitur à filio, ut ait Caietanus prima parte q. 39. art. 4. tunc quia tertia exponens, scilicet Deus non est filius, est falsa, quia ut supra in septima regula habetur, æquiualeat huic nullus Deus est filius: tunc etiam quia sua conuertens, scilicet filius non est Deus, est falsa, quãuis Hieronymus Perez in prima parte. q. 39. art. 4. teneat oppositum.

Similiter hæc est simpliciter falsa, Pater est non pater, neque potest habere aliquem bonum sensum uerum: sicut nec ista, Pater est filius, quia illa æquiualeat in consequendo huic, Pater non est pater: sicut homo est non lapis: ergo homo non est lapis, ab affirmatiua ad negatiuam prædicato variato penes finitum & infinitum. Et hæc, Pater non est pater, æquiualeat in consequendo huic, Nullus pater est pater, ut ex dictis supra in septima regula cõstat. Sed hæc bene est uera, Filius non est pater, & filius est non pater: quæ æquiualeat in consequendo.

Sed

Sed dubitatur an ista sit uera, Essentia est nõ Pater. Respondeo quod simpliciter neganda est: quia in consequendo æquiualeat huic, Nulla essentia est pater, ut patet ex dictis. Si tamen distinguatur, potest concedi ad hunc sensum illum explicando, & non aliter, scilicet essentia est res, quæ est non pater, ut ly res stet personaliter pro filio, uel Spiritu sancto. Nam essentia est filius, aut Spiritus sanctus, qui est non pater, aut qui non est pater. Et ista est simpliciter uera, Essentia est res, quæ est non pater, ad prædictum sensum, ut supra secundum Beatum Thom. in respõsione ad quintum argumentum dictum est.

Et si tunc arguatur, Essentia est nõ pater, ad prædictum sensum, idest est res puta filius, qui est nõ pater: ergo essentia non est pater, ab affirmatiua ad negatiuam prædicato variato penes finitum & infinitum, ut Homo est non lapis: ergo homo non est lapis. Respon. negando consequentiam, nec est simile de ly Homo est non lapis &c. tunc quia non pater in antecedente non omnino infinitatur, sed æquiualeat huic, Essentia est filius, ad quem sensum, & non ad alium conceditur: tunc etiam, quia uirtualiter arguitur à non distributo ad distributum ex parte ly essentia, quæ in antecedente non distribuitur, in consequente autem sic: nam ibi æquiualeat huic, Nulla essentia est pater, ut proximè dictum est. Idem etiam non ualet, Essentia est non pater, idest res puta filius, qui est non pater, & Pater est essentia: ergo Pater non est pater. Sicut non ualeat si loco de ly non pater ponatur filius, ut dictum est. Hæc autem propositio tantum Pater est pater, est uera, uti per eius exponentes liquet.

QUÆSTIO QVINQVAGESIMA TERTIA.

Utrum pro hoc statu, ubi intellectus est materia immersus, prius homo cognoscat minus aut magis uniuersalia, uel singularia: uel prius confusè, quàm distinctè: uidelicet an prius cognoscat hanc rem puta Petrum, uel Brunelum, quàm quod sit homo, uel equus: & prius quod hæc res sit homo, uel equus, quàm quod sit animal, corpus, ens: an è conuerso.

Respon.

No. 1.

RESPONDEO per tria notabilia, & quatuor propositiones, & unum dubium.

Notabile primū est. Quod stat cõfusè, stat etiã distinctè aliquid cognoscere. Confusè cognoscere aliquid, puta Petrum, est cognoscere totum nõ cognoscendo omnes suas partes physicas, & metaphysicas seorsum per se: neque resoluendo illud in suas partes, uel in sua principia. Distinctè autem cognoscere est cognoscere totum simul & suas partes seorsum per se: uel resoluendo illud in suas partes, uel in sua principia: sicut quando perfectè scitur conclusio per resolutionem in sua principia, siue in suas præmissas, ex quibus ipsa deducitur. Et similiter in præsentis quæstione accipitur cognitio, uel notitia confusa & distincta: uti in

Nota secundò quod totum & confusum est duplex: alterum in continendo, alterum in representando. Totum, uel confusum in continendo dicitur id, quod in se continet, uel includit plures partes physicas, uel essentielles, ut materiam & formam, uel integrales ut sunt partes quantitatiuæ, puta manus, & pedes, & caput, & cor animalis; uel metaphysicas ut homo continet realitates, ex quibus metaphysicè cõstat, puta animalitatem, corporeitatem, substantialitatem, uel ut sunt genus, & differentia, ut animalitas, & rationalitas.

Totum, uel confusum in representando dicitur terminus cõmunis, qui plura significat, aut de pluribus dicitur, uel prædicatur, ut sunt termini generici & uniuersales, ut ens, substantia, corpus, animal: uel etiam termini specifici, ut homo, qui omnes dicuntur totum uniuersale, quãuis Scotus terminos específicos uocet singularia, quia sunt minus uniuersales, quàm generici. Et isti termini generici, sicut et ipsa genera per eos significata antiquis dicuntur totum in modo, aut quodammodo, & ab aliis totum potentiale, quia in potentia, non in actu continet in se suas species, & tanquam suas partes in representando superius continet sua inferiora.

Ex quibus patet quod species, ut homo, est totum & magis confusum physicum, & metaphysicum in continendo plures partes physicas, & metaphysicas, quàm sua genera superiora, puta quàm animal, corpus, substantia, ens: sed quodlibet horum generum est totum, magisque confusum in significando, quia plura significat, quàm terminus specificus homo. Et idem dicendum est de quolibet superiori respectu sui inferioris, quod scilicet inferius est magis totum, magisque confusum in continendo, sed minus totum, minusque confusum, sicut est minus uniuersale in significando, quàm sum superius. Et ex hac distinctione, & declaratione pendet intelligentia huius quæstionis, & opinionum conciliatio, quæ variæ, & sibi inuicem aduersæ uidentur.

Nota tertio quod hic est præsupponendum ut notum, & ab omnibus concessum, quod res singularis per notitiam apprehensiuam ab intellectu, sicut à sensu prius cognoscitur, quàm uniuersale, quia illud est notius sensibus, à quibus pendet intellectus incognoscendo pro hoc statu: modò intellectus illud cognoscat directè secundum doctores communiter: modò indirectè, & per reflexionem secundum B. Thom. prima parte. q. 85. 86. ut de hoc latius agit Gabriel in 1. distinct. 3. q. 6. & Soto. q. 2. super 1. Physi. sed opposito modo fit per notitiam intellectus iudicatiuam, ut inferius declarabitur.

Similiter præsupponitur secundum omnes quod cognitione iudicatiua cognoscuntur partes & principia, quàm totum, & quàm ipsa conclusio: & cõuerso aut fit cognitione confusa iudicatiua intellectiua, uti hoc etiam infra magis dilucidabitur.

Sed tota difficultas est, Utrum prior sit notitia iudica-

No. 2.

No. 3.

iudicativa intellectiva distincta, quam confusa eiusdem rei: & Vtrum inter tota vel vniuersalia prius confuse cognoscatur id, quod est magis totum, & vniuersale in significando, quam è conuerso, puta Vtrum Petrus per intellectum iudicamus, quod hæc res, quã video, est animal, aut ens, quam quod est homo &c. vel è conuerso. Nam in hoc est varietas opinionum: sed per quatuor propositiones subsequentes ad id respondetur.

Propo. 1.

Propositio prima. Ordo confuse cognoscendi in intellectu tam apprehendendo, quam iudicando pro isto statu præcedit ordinem distinctè cognoscendi: ita videlicet quod notitia intellectus confusa præcedit distinctam, aut minus confusam eiusdem totius, & notitia totius præcedit notitiam partium eius in continendo, & in representando proportionabiliter. Exempli gratia Confusa notitia huius hominis, qui est totum in continendo, quia videlicet continet plures partes physicas, aut metaphysicas, est prior, quam notitia distincta illarum partium, ex quibus ille homo componitur. Nam prius cognosco quod hic, quem video, est homo, quam quod constat ex anima & corpore, vel ex animalitate substantiali. Similiter confusa notitia iudicativa totius in significando, idest notitia magis vniuersalis est prior, quam distincta in significando, idest quam minus vniuersalis, idest quam notitia suorum inferiorum, aut particularium: ita quod audita voce confusa prius iudicamus quod est ens, quam quod sit animal, & quam quod sit homo: Et visa re à longè prius iudicamus, vel per intellectum cognoscimus, & certum sumus quod est ens, deinde quod est substantia, vel corpus, deinde quod est animal, deinde quod est homo, & tandem quod est Petrus, uel Martinus: quamuis notitia hominis, uel Petri sit magis confusa in continendo, quam notitia animalis, substantiæ &c. Et ita ad distinctius iudicandum quid sit aliqua res incipimus à notitia magis confusa, vel superiori, & magis vniuersali, & ita procedimus per prædicata magis vniuersalia tanquam à notioribus. Sed quando propè sine ullo impedimento clarè videtur homo, tunc sine temporis intervallo distinctius cognoscimus & iudicamus quod est homo, vel Petrus, quam quod est animal, aut corpus, substantia, uel ens, ut ait Scotus: & ita tunc cognitione perfecta, siue distincta prius cognoscitur per intellectum pars, quam totum in significando, idest prius sub conceptu inferioris, aut minus vniuersalis quod est Petrus, aut homo, quam sub conceptu superioris, aut magis vniuersalis quod est animal, corpus, aut ens.

Ratio horum omnium est, quia omnis notitia confusa, qua videlicet confuse iudicando cognoscimus quid sit aliqua res, quamuis sit certior, est tamè imperfectior, quam distincta, & quam minus confusa eiusdem rei, vel obiecti: ita quod perfectius cognoscimus distinctè, quam confuse, quamuis certius iudicemus confuse quod hæc res est ens, quam animal, & quod est animal, quam homo. Et simili-

ter de notitia confusa in continendo dicimus quod imperfectior notitia est, qua confuse iudicamus de hoc homine, què videmus, quod est hic homo aut Sortes, quam distincta in continendo qua iudicamus quod constat ex suis partibus videlicet ex anima & corpore, uel ex animalitate, & rationalitate, & corporeitate, & substantialitate, ut superius dictum est: ergo notitia confusa est prior, quam distincta eiusdem rei ordine generationis: & magis confusa prior, quam minus confusa est. Ita quod incipiens cognoscere rem uisam à longè prius iudicat esse corpus, deinde animal, deinde hominè, & tandem Perrum: quamuis specifica notitia hominis sit magis confusa in representando. Probat consequentia: quia ordine generationis natura incipit, & procedit ab imperfectioribus ad perfectiora, & de potentia ad actum, pro statu isto semper loquimur, ut habetur. 2. de generatione ca. 3. ubi Arist. ait quod homo dum generatur prius uuit uita plantæ uegetatiuæ quando est embrio, deinde sensitiua animalis, deinde uita rationali hominis: Ita etiam de potentia ad actum, idest de speciebus ad notitiam rei producendam procedit intellectus ab imperfectiori ad perfectius, ut dictum est. Inde fit quod totum & confusius & uniuersalius est nobis notius, atque communius, quam suæ partes, & quam minus uniuersale. idè 1. physico. Arist. docet ab illis notioribus esse incipiendum ad habendum postea distinctam, perfectamque notitiam rei. Consonat. B. Tho. 1. par. q. 85. art. 3. q. 86. art. 1. & ibi Caietanus.

Ex supradictis patet concordia Scoti cum Beato Thoma. Nam Scotus dicens quod prius cognoscitur species, quam genus, & quam alia superiora, loquitur de cognitione confusa totius in continendo: Sed Beatus Thom. dicens quod prius cognoscitur genus superius, idest res sub ratione entis, aut quod est ens, deinde quod est substantia, uel accidens, deinde quod est corpus, deinde quod est animal, deinde quod est homo, aut sub ratione speciei, loquitur aliquando de cognitione distincta totius in continendo: aliquid quando etiam uocat illam confusam non in continendo, sed in representando. Et uterque doctor suo modo ad suum intentum utique uerum dicit: sed æquiuocatio, uariaque uerborum acceptio est causa deceptionis in aliquibus, & apparentis uarietatis opinionum, quas refert etiam Soto ubi supra.

Propositio secunda. Notitia totius est perfectior, quam notitia tantum partium eius in eodem genere uel ordine cognoscendi: ita videlicet quod notitia distincta huius totius puta Petri, uel huius hominis in continendo est perfectior, quam distincta notitia tantum partium eius: & notitia confusa eiusdem hominis est perfectior, quam confusa tantum partium ipsius. Quod probatur: quia illa distincta aut confusa totius includit notitiam distinctam, aut confusam partium eius: ergo continet maiorem perfectionem ex parte obiecti: & ultra hoc

Propo. 2.

manet

manet idem modus cognoscendi ex parte notitiæ utrobique distinctæ aut confusæ cognoscendo totum & partes, uti supponitur.

Similiter notitia distincta totius in representando, idest notitia uniuersalior continet notitiam distinctam partium eius, idest inferiorum in significando: qui enim distinctè cognoscit omnia significata entis, aut animalis, distinctè etiam cognoscit omnia sua significata inferiora sub ente, aut animali contenta: & non è conuerso. Confusa etiam notitia illius totius, idest uniuersalior continet etiam confusam notitiam partium tantum eius, idest suorum inferiorum in significando. Sed ut supra propositione prima dictum est semper notitia distincta est perfectior, quam confusa eiusdem rei.

Ideo ut supra diximus ad habendam notitiam distinctam totius rei semper incipimus à cognitione confusa totius in significando, & per terminos, & notitias magis communes, & notiores in significando: sed quando incipimus iam distinctè cognoscere resoluendo, & perfectè scire, tunc à distincta notitia partium & principiorum incipimus ad habendam notitiam distinctam, atque perfectam totius rei, & partium eius simul.

Propo. 3.

Propositio tertia. Prius cognoscimus in hoc statu confuse connotatiuè, quam absolutè. Ratio est, quia notitia intellectiva pro hoc statu pendet à sensu, hic autem cognoscit solum accidentia singularia: ergo. Probat consequentia: quia accidentia ut pote notiora sensui, inherencia que toti composito conferunt ad cognoscendum quod quid est, idest substantiam absolutè, uel ipsum compositum substantiale cui insunt, ex quo non nisi per accidentia incipit substantia pro hoc statu cognosci, quod etiam patet experientia. Nam puer prius cognoscit accidentia huius hominis, quem uidet, & illius & alterius, uidelicet figuram colorem &c. & inde cognoscit hoc ens album, & sic uel sic figuratum: & postea quando per intellectum incipit discernere, abstrahit ab his & illis singularibus accidentibus & subiectis eorum, & format conceptum communem illorum omnium, quæ in illis accidentibus conueniunt: quem uocat. a. uel. b. pater, mamma, ut appellare docetur, deinde format conceptum communem omnium conuenientiū cū tali uel tali re singulari connotatiuè uel absolutè, quæ se prius offert sensui, uel ad quam prius aduertit: & sic abstrahendo ab illis singularibus format conceptum communem connotatiuum uel absolutum plus aut minus communem ut res illi se offert, & ipse aduertit. Et hoc est uerum naturaliter & regulariter. Nam homo iam sciens discernere, & ratione utens potest ad libitum apprehendendo & iudicando per intellectum formare prius conceptum magis aut minus communem connotatiuum uel absolutum abstractum à singularibus sibi oblati, uel ad quæ magis aduertit, & quomodo homo ipse abstrahere & considerare uoluerit, quia uoluntas potest imperare intellectui quoad hoc. Et in hac propositio-

ne tertia consonant Okam, & Gabriel ubi supra, & communiter nominales, & Beatus Thomas prima parte questione. 85. art. 3. q. 86. artic. 1. & ibi Caietanus.

Quod si contra hanc tertiam propositionem arguatur quod notitia totius albi præsupponit notitias partium, & per consequens absolutas subiecti, & albedinis.

Respon. id solum esse uerum in cognitione distincta, non autem in confusa totius, nec in ordine cognoscendi, quod est prius, quam distinctè cognoscere, licet non sit perfectius ut supra diximus. & ita omnia consonant. Et hæc opinio nominalium, quæ consonat cum præfata prima propositione, potest optimè conciliari cum Beato Thom. & Scoto excludendo compositionem metaphysicam ipsorum realizantium.

Propositio quarta. Intellectus separatus à materia, & sine impedimento prius, perfectius, & distinctè & absolutè cognoscit magis uniuersalia, quam minus uniuersalia, & quam sua inferiora: quia cum distinctè cognoscat omnes partes metaphysicas, id facere non potest, nisi prius distinctè cognoscat priorem, quæ uniuersalior est. Item quia sicut ens est proprium & adæquatum obiectum eius, ita etiam ens, aut sub ratione entis priusquam sub alia ratione inferiori cognoscit, in quo omnes conueniunt. Quo non obstante etiam intellectus cognoscit singularia: sed quomodo, latius agitur à doctoribus in 4. distin. 45. & in 2. dist. 3. Sco. q. ult. & dist. 9. q. 2. & B. Tho. 1. par. q. 55. art. 3. q. 85. art. 3. q. 86. art. 1. & ibi Caie.

Sed dubitatur, Cum sensus non cognoscat uniuersalia, quomodo uerum est id primo Physi. quod uniuersale est sensu & nobis notius, quam singulare, aut quam minus uniuersale?

Dubium.

Respon. id dupliciter uerificari, ut tangit. B. Thom. 1. par. q. 85. art. 3. & ibi Caietanus. Primum illud est uerum quoad notitiam sensitiuam, & quo ad apprehensiuam intellectiuam: ita uidelicet quod uniuersalia non quidem in se, sed in singularibus, quæ dicuntur singularia uaga, ut hoc animal, hic homo, hoc corpus, hæc herba, sunt tam in sensu, quam etiam in apprehensione intellectiua correspondente nobis notiora, quam singularia determinata. Nam prius sentitur per sensum, atque cognoscitur per notitiam apprehensiuam intellectus hoc esse hoc ens, aut hoc corpus, aut hoc animal aut hunc hominem, aut hanc herbam, quam cognoscitur per se quod est Sortes, aut Plato, & huiusmodi determinata, & similiter de brutis dicendum est quod per notitiam sensitiuam (in qua nos cum illis communicamus) sentiunt uniuersalia in singularibus, idest singularia uaga duntaxat, uti Galenus etiam in 2. lib. Methodi testatur.

Secundò idem etiam uerificatur quoad notitiam intellectiuam iudicativam: prius nanque cognoscitur, & nobis notiora sunt uniuersalia in predicando, quam minus uniuersalia: & hæc prius, & notiora

Respon.

tiora nobis sunt, quam singularia quæcunque. Ita videlicet quod in dubio certius & prius iudicamus per intellectum de aliqua re nobis proposita, quæ est ens, quam quod sit substantia: & quod est substantia uel accidens, quam quod sit corpus: & quod est corpus, quam quod sit animal: & quod est animal, quam quod sit homo, vel equus, aut bos &c. & quod est equus, vel homo, quam quod sit Petrus, aut Martinus, aut Brunelus &c. Et ita uniuersaliora sunt nobis notiora quoad sensum & intellectum, ut declaratum est.

Aristotiles autem in 1. Physicorum non agit de ordine cognoscendi, sed de ordine docendi, & addiscendi, dum ait quod prius à communioribus, quæ in iudicando per intellectum sunt nobis notiora, ad minus communia procedendum est. Nam in dubiis certius assentimur quod homo est ens, uel substantia, quam quod est corpus, uel animal: & certius est quod est animal, quam quod est rationale &c. ut dictum est. Et ita ad cognoscendam naturam hominis prius oportet secundum primo Physicorum sciri quod est ens & substantia, quia hæc assertio nobis notior & certior est: deinde quod est corpus, deinde quod est animal &c. Et nihil aliud Arist. ibidem dicere præterdit. Cum quo stat quod natura & propria accidentia uniuersalium difficiliora à nobis cognoscuntur, quam minus uniuersalium, & singularium: quia scilicet illorum notitia longius à sensu est, uti primo Poster. Aristoteles ipse testatur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA QVARTA.

Queritur utrum sit licitum statutum, quo aliqui fideles repelluntur ab aliqua communitate, uel congregatione: puta à religione, collegio, confraternitate, uel à beneficijs ecclesiasticis, aut dignitatibus uel publicis officijs, sola ratione generis, quia uidelicet sunt de genere hebræorum, sarracenorum, rustico- rum, & huiusmodi.

RESPON. Hic sunt aliqua certa, quæ in questionem non vertuntur: quorum primum est quod cum his, qui ex genere hebræorum, aut sarracenorum, aut aliorum infidelium trahunt originem, non communicare in fide & charitate & lege & religione Christiana, & in aliis virtutibus iustitiæ communitati, quæ omnibus fidelibus sunt communes & operibus, quæ ad eorum salutem sunt necessaria, damnabile est, & unitati Christianæ, & proximorum charitati contrarium. Item secundò certum est quod non communicare cum illa natione in ceteris bonis, seu actibus externis, seu temporalibus, si in tali sint necessitate constituti, ut nostra communicatio sit illis necessaria ad uitam spiritualem, uel salutem, uel ad eorum seu nostram uitam corporalem, uel ad uitandum scandalum, seu graue damnum reipublice seu detrimentum & huiusmodi, damnabile est & contra charitatem, quam ad nos, & ad

eos, & ad remp. non solum affectu, sed & effectu habere tenemur. Item tertio certum est quod non communicare cum illa natione in huiusmodi bonis externis etiam extra casus supradictos, si fiat ex odio nationis, aut personarum, aut iniuriam eorum, uel gratia lucri temporalis, seu honorum, aut dignitatis acquirendæ ambitiosè, aut ob aliam causam minus honestam, damnabile est, nec uidetur quomodo à culpa excusari possit. Hæc omnia sunt adeò clara ut alia probatione non indigeant: quæ tamen ex infra dicendis amplius patebunt.

Quod autem in dubiū uertitur est, utrum sit damnabile non communicare cum illa natione iam fidelibus in prædictis bonis externis extra casus, & causas supradictas; idque sola ratione generis. Ad quod per tres conclusiones uidetur respondendum.

Damnabile est non communicare cum hac uel illa natione iam fidelibus extra casus, & causas supradictas eos repellendo à collegiis, & communicationibus, officiis, dignitatibus, & administrationibus publicis, conuenientibus communiter omnibus aliis fidelibus christianis, si id sola ratione generis sine ulla causa rationabili fiat.

Probat decupliciter. Primò quia si sola ratione generis sine alia causa rationabili fiat, esset contra unitatem, & communicationem fraternam euangelicam, siue christianam in gratia euangelica. Quòd probatur: quia secundum Tho. opusculo. 6. de symbolo, ibi, Credo unam sanctam ecclesiam, communicatio gratiarum, & donorum ecclesiasticorum pertinet ad unitatem ecclesiasticam: nam gratia euangelica, quæ omnibus communis esse debet, non solum includit gratiam gratum facientem, & fidem, & gratias gratis datas, & charitatē, sed & omnia munera, & dona à Christo, & ecclesia instituta ad talem gratiam, & dona Spiritus sancti in alios diffundenda, & in se acquirenda: ut sunt gradus ecclesiastici, sacramenta, & munera omnia ecclesiastica, puta doctoratus, dignitates, beneficia, seu prebendæ, & huiusmodi: & tandem communicatio in omnibus, in quibus christiani alijs idonei communicant, ita quod sola ratione generis in his nulla fiat distinctio.

Secundò patet idem ex Paulo in suis epistolis, & præcipuè ad Ro. Nam ut optimè etiam differit eruditissimus uir magister Soto in argumento super ipsam epistolam ad Ro. Iudæi ad fidem Christi in exordio nascentis ecclesiæ conuersi errabant in tribus, ut elicitur ex August. ad Simplicianum, li. 1. q. 2. Primò errabant putantes ex merito legis ueteris à se suisque sanctis patribus præcedentibus iam diu obseruatæ se meruisse aduentum Christi, sub hac lege & conditione, seu pacto promissi, & gratiam legis euangelicæ, & iustificationem apud Deum. Secundò errabant estimantes quod ideo lex euangelica non erat gentibus diuulganda, neque gentes ad eam erant admittendæ, sed solum Iudæi. Tertio postquam hunc errorem dedocti sunt per

Aposto-

apostolos, ut patet Actuum, 10. & 11. capite, errabant et credentes legē ueterem, & præcipuè circumcisio nē simul cū lege noua esse seruandā; maxime in hoc quod de gentilitate ad fidem conuersi non essent recipiendi ad cōicationē in lege & gratia euangelica, nisi per ipsorum iudæorum iā ad fidem conuersorum auctoritatē. s. nō nisi per professionem præuā circumcisionis, & ceremoniarū ueteris legis: sicut Profelyti quondā ad iudaismū per eos recipiebantur: ut non tantū Christo, sed et ipsi iudæis beneficiū illud receptionis ad fidē & gratiā euangelicā, & ad cōicandū intra ecclesiā in iis, quæ ad munera pertinent ecclesiastica ascriberetur: ut uel sic in lege gratiæ, & intra ecclesiā Christi titulū aut præminētia honoris prægentibus receter ad fidē conuersis haberēt, idque propter fidē, & diuturnā ueteris legis obseruantia: & quia in spe & fide Christi uenturi sub onere legis portauerant pondus diei & æstus, ut Matth. 20. habetur. Ex hoc aut ultimo errore multa & graua distidia sequebantur inter conuersos ex iudaismo, & gentibus. Nam ex hebræorum genere conuersi, ut pote qui traherent originē à fidelibus antiquis, præcellere uolebant conuersos ex gentibus in honoribus, & dignitatibus, muneribus, & actibus ecclesiasticis, uel intra ecclesiā, ut patet ex prologo beati Hieronymi super ad Ro. quā præcellentia ex gentibus conuersi utique non admittuntur: sed potius contra illos præcellere uolebant: ut pote qui aduersus Christū uerum Deum semel cognitum nunquam, ut illi, perfidi fuissent.

Ideo Paulus se dat in mediū ostēdens quod propter nulla merita ipsorum, aut seruatē legis Christus uenit, & gratia euangelica, & iustificatio data est; sed ex gratia & misericordia Dei; quod iam non ualet circumcisio, neque lex uetus in noua lege gratiæ: quod ex cōsequenti nulla iā distinctio, & præcellētia in lege euangelica intra ecclesiā quoad Deū & homines ratione generis esse debet in supradictis muneribus ecclesiasticis: sed quod omnes iam gratis iustificati pacē habeamus, ut ad Ro. 5. cōcludit Paulus. Igitur ex prædicto intento, B. Pauli constat quod ratione sola generis non debet ulla esse differentia in supradictis: sed pacifica & æqua cōicatio iter omnes regeneratos per baptisimū, & in unum corpus ecclesiæ coadunatos, secundum et Ambros. reliquosque doctores super epistolā ad Ro. 3. & 10. & 15. ca. quoad prædicta. Non est distinctio iudæi & græci, & 12. ca. Multi unum corpus sumus in Christo: & Ephes. 2. Est lapis angularis Christus faciēs utraq; unū, & Galat. 6. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque præputiū &c. Itē Ephes. 2. & Philip. 3. & Actuum. 10. 16. Itē Ephes. 3. Cohæredes cōcorporales, & cōparticipantes promissionū Dei, secundū Nicolāū Lyra, omnes cōuersi ex iudæis, & ex gentibus debent esse cohæredes. s. gloriæ cœlestis: & cōcorporales. i. similiter Christo incorporati: cōparticipes promissionū Dei, i. si militer debent esse participes honorū, seu donorum gratiæ, i. fidei, seu euāgelii promissionū, ut supra declaratum est. Et ad idē est Hieronymus. Itē Actuum 6. Factus est murmur græcorum aduersus hebræos eo

quod in ministerio quotidiano despicerentur uideat eorum. I. unc. n. illi græci erant neophyti in fide: Et ideo spernebatur uideat eorum; nec admittebatur ut alia uideat hebræorum ad cōicationē, seu ministeriū, de quo ibi agitur: ideo per apostolos prouisum est. Nunc igitur similiter prouidendum est quoad neophytos ex hebræis, si sola ratione generis ab ecclesiasticis seu publicis ministeriis cōibus, & cōgregationibus repellatur, ut dictū est. Quod at prædicta, & aliæ similes auctoritates intelligantur non solum de cōicatione in fide, charitate, & sacramentis, sed et in ministeriis, & officiis, & actibus ecclesiasticis, & publicis, si sint alijs idonei, sicut alii antiqui christiani, seu ex antiquis originē trahentes (ut ait prima cōclusio) inde constat quod B. Paulus fideles Romanos ex hebræis gentibusque conuersos nititur cōciliare, non quidem quia de rebus fidei, sed quia de præcellētia in honoribus, & dignitatibus intra ecclesiā dissidebant, ut ex B. Hieronymo, ceterisque doctoribus ubi supra facile constat: tū et quia ad hoc propositū allegatur per cōcilia, & per bullā Nicol. 5. ut in probatione tertia sequenti habetur: & per B. Tho. ubi supra, & per alios doctores, ut etiam latius hoc probat Motaluo super foro regio Hispaniæ, lib. 4. titu. 3. l. 2. ibi uideatur.

Tertio probatur cōclusio prima per cōcilia & auctoritatē papalē. Nam in quodā cōcilio Toletano sub Alphōso sapiente Hispanorum Rege, & in quadā alia synodo Toletana celebrata per Archiepiscopū D. Alphonsū Carrillo, quæ ut fertur habetur in archiuo synodorum in ecclesia sanctæ Mariæ cōpluten. sic habetur. Quia iuxta Apostoli sententiam ab omni spe nos decet abstinere &c. & infra, Percepimus (quod dolendum est) quod in ciuitate Toletana, & in alijs ciuitatibus, oppidis, & uillis nostri Archiepatus reperiuntur multe cōfraternitates, capitula, & collegia, quæ sub furo pietatis non recipiunt ad suā societate nouiter conuersos ad fidē: alii non recipiunt eos, quod antiquo ad fidē conuersi sunt: hoc in sui erroris præiudiciū assumētes quod ad id tenentur astricti statutis, & ordinationibus, pactis, iuramento, & alijs penis, ac uiculis roboratis, & si quis ad eorum societate recipiendus est, prius inquiri faciunt de qua progenie ortus sit: ex quo sequuntur graua scādala iter Christi fideles: Quæ nos attendentes, ac ex intimis uisceribus pacē, & tranquillū statū nobis subditorū affectantes, sancta synodo approbante, omnia & singula statuta huiusmodi cōsuetudine, iuramento, & alijs penis roborata irritam, & nullius roboris uel ualoris esse decernimus, & cōtraria iuri & charitati declaramus: & relaxamus quæcūque iuramenta hac occasione edita, & reprobamus, & anathematizamus omnes confraternitates, collegia, capitula, & cœtus, quibus in posterū tales diuisiones nationū, & generū fieri cōtingerit publicè uel occultè sub quocūque colore. Et iubemus quod si qui circa hoc aliquid statutū fecerint, & cōgregationē ubi tales diuisiones obseruatur, quod diu in talibus schismatibus perseverauerint &c. & infra, Prohibemus et omnibus personis ecclesiasticis sub excommunicationis maioris pena, ne prædictas personas cōuenire permittant in suis ecclesijs, uel parochijs, nec eis celebrent

Oo celebrent

celebrent misa, uel diuina officia qua diu in praedi-
cto schismate perdurauerint. haec ibi ad litera: ubi
patet tales institutiones esse erroneas, scadalofas,
schismaticas, & cotrarias iuri & charitati, i quibus
rone generis a societatibus, & cotitatibus repellun-
tur nouiter ad fide couerfi, uel ab eis origine trahē-
tes. Itē in concilio Basilien. Sess. 16. decretum est, ut
singulis annis die, qua celebratur anniuersariū ele-
ctionis, seu coronationis Papae intra missarū solen-
nia quidā Cardinalis publicē corā Papa iter alia sa-
lubria monita dicat, Nō sis acceptator personarū,
nec sanguinis, nec patriae, nec nationis. Oēs filii Dei
sunt, & tuarū curarū, & custodiā cōmissi. Et in Sess. 19.
sic habetur, Diocesani hmoi neophytos, seu nouos
christianos, qui per gratiā Dei infidelitate repulsa
ad fidē couerfi sunt a contumeliis & detractationi-
bus paterna affectione defendant; & qui per gratiā
baptismi ciues sanctorū, & domestici Dei efficiun-
tur, cum lōge dignius sit regenerari spiritu, quā na-
sci carne, hac edita lege statuimus, ut ciuitatū & lo-
corū, in quibus sacro baptismate regeneratur, priui-
legiis, libertatibus, & immunitatibus gaudeat, quae
dūtaxat rōne natiuitatis, & ordinis alii cōsequuntur,
haec ibi. Quātō magis his gaudere debēt qui ab oī
conuersis & christianis orti sunt. Quōd si dicatur
hoc non habere uim concilii; saltem habet auctori-
tatem doctissimorum uirorum ibi congregatorū.

Bulla Ni-
co. 5.

Item Nico. 5. anno domini 1409. sic ait. Nico-
laus episcopus seruus seruorū Dei ad perpetuā rei
memoriā. Humani generis inimicus illicō quō uer-
bū Dei cadere in terrā bonā conspexit, operā dedit
feminare zizaniā; ut cōculcatō semine nullū fructū
produceret, prout uas electionis Apostolus Paulus
huius zizaniā precipuus extirpator refert, quod in
initio inter conuersos ad fidē differentia antelatio-
nis exorta est: Iudaeis cū gētibus de praelatione cō-
tēdentibus, aliis aliter in Dei ecclesia scisurā indu-
cere cupientibus: cū alii Cephe, alii Apollinis esse
certarent, redemptor noster his prouidēs ab initio
nascentis ecclesiae ordinauit qui hmoi zizaniā extir-
parent, humanaq; imbecillitate peccatibus, aut la-
psis occurrerent; prout ipse Apostolus ad Ro. scri-
bens oē huius antelationis dislidium diuinis uerbis
euertit. Atq; Petrus Apostolorū princeps in singu-
lis diocesis ordinatis episcopis oēm schismatis
occasionē submouit. Nos igitur redēptoris nostri
exēplo, cuius uices ad hmoi tollēda dislidia, locūq;
licet immeriti tenemus in terris, p̄fatorū exēplis
edocti oī uigili cura cōpellingimur operā dare, ut his,
quae iter fideles possent aliquā diuisionē parere, no-
stri pontificalis officii auctoritate occurramus: ut
inter fideles charitatis amor & unitas uigeat. Nihil
n. est quod tā inter fideles cōueniat, quā q̄ i oibus
sit uelle unū, dicēte Apostolo, Sicut. n. corpus, unū
mēbra multa habet, oīa aut mēbra corporis cū sint
multa, unū tamen corpus sunt; ita & Christus. Ete-
nim in uno spiritu oēs nos in unū corpus baptizati
sumus, siue Iudaei, siue gentiles, siue serui, siue libe-
ri oēs in uno spū potati sumus: unū corpus, & unus

Ro. 12.
1. Cor. 12.
Ephes. 4.

spūs: sicut uocati estis in unā spē uocationis uestre,
unus spūs, una fides, unū baptisma, unus Deus, & pa-
ter oīum. Percepimus quosdā nouos zizaniā semi-
natores affectātes huius unitatis, & fidei nostrae sa-
lutare documentū cōtemnere: & quod per uas ele-
ctionis Paulū Apostolū extirpatū fuerat dislidium in
diuersis partibus maximē i regnis charissimo filio
nostro Ioāni Castellē & legionis regi illustri subie-
ctis renouare ausu temerario asserere, q̄ qui ex gē-
tilitate, aut ex iudaismo, aut alio quouis errore chri-
stianae fidei ueritatē cognouerunt, & baptizati sunt
(& quod grauius est) eorū filios propter nouā as-
ptionē fidei nō debere ad honores, dignitates, offi-
cia, tabellionatus, & ad testimoniū in chisticolarū
causis admitti: & eos uerbo & facto contumeliis affi-
cientes. Quae cū a redēptoris nostri institutis aliena
sint eodē Paulo Apostolo testate, cū dicat Gloria, Ro. 1.
honor, & pax oī operati bonū, iudaeo primū, & grae-
co. nō est. n. acceptio personarū apud Deū. Et oīs, Ro. 10.
qui credit nō cōfundetur. Nō. n. est distinctio iudei,
& graeci: Nā idē dominus oīum diues in oēs, qui iuo-
cāt illū: & alibi, In Christo Iesu neq; circumcisio ali-
quid ualeat, neq; p̄putiū; sed fides, quae per dilectio-
nē operatur. Hos ut a ueritate fidei catholice aber-
rātes ad uia ueritatis reducere ac quatenus excessē-
runt animaduertere cupiētes: cū nō tā auctoritati-
bus p̄missis diuinis cōtradican: sed illustriū prin-
cipū quondā Alphōli sapiētis cognominati, & Hé-
rici, & charissimi filii nostri Ioannis Moderni Ca-
stellae, & legionis regum pro fidei augmēto pepe-
tuis sactiōibus, authenticis literis eorū sigillo muni-
tis, grauib; p̄nis uallatis per nos uisus, & mature
discussis, quibus sāxerunt ut iter nouiter cōuersos
ad fidē maximē de populo Israelitico, & antiquos
christianos nulla in honoribus, dignitatibus, & offi-
ciis tā ecclesiasticis, quā secularibus suscipiēdis &
habendis discretio fiat; ac affectātes ut quisq; quae
recta sūt sapiat: & qui cōtra christianae legis normā
falsa seminare, & proximos scandalizare, quae unita-
tis, & pacis cōtraria sūt p̄sumpsere, debitis p̄nis
affecti errores eorū agnoscant, p̄fatorum princi-
pum ordinationes & decreta ut iuri & sacris cano-
nibus cōformia super his edita, & proprio motu &
certa scientia approbamus, & apostolice auctori-
tatis munimine roboramus, ac omnibus & singu-
lis cuiuscunque status, gradus, aut conditionis fue-
rint ecclesiasticis, uel secularibus sub excommu-
nicationis p̄na mandamus, ut omnes & singulos
ad christianam fidem conuersos, & in posterum
conuertendos, seu ex gentilitate, seu ex iudaismo,
seu ex quouis secta uenerint, aut uenire con-
tingerit, & eorum posteros tam ecclesiasticos, quā
seculares catholicē, & secundum quod de-
cet christianum uiuentes, ad omnes dignitates,
& officia, tabellionatus, testium depositiones,
& omnia alia, ad quae alii christiani quantumcun-
que antiqui admitti solent, admittant: nec pro-
pter fidei nouam receptionem inter eos & alios
christianos discretionem faciant: nec uerbis aut fa-
cto

cto contumeliis afficiant, aut affici permittant: sed
oī eorum possibilitate contradicant, & opponant: &
eos cū charitate prosequantur sine personarū acce-
ptione. Oēs catholicos unū esse corpus i Christo, se-
cundū fidei doctrinā, quos oēs tales esse, & pro tali-
bus ab oibus haberi harū serie decernimus & de-
claramus. Verum si qui ex eis post baptismā chri-
stianorū fidē nō sapere, aut gentiliū aut hebraeorū
errores sectari, uel dolo uel ignorantia christianae
fidei nō seruare p̄cepta inuēti fuerint, quibus ca-
sibus quae in Toletano concilio maximē capite cōsti-
tuit, & alibi cōtra hmoi apostatas a fide nō pariter
cū aliis fidelibus bonis ad hmoi honores admitten-
dos decreta sunt, locū sibi uendicent (prout p̄fati
reges rectē sacros canones intelligentes in p̄missis
eorū cōstitutionibus quasdā eorum leges inter-
pretati sunt) aut aliās ad cōpetentē iudicē, & quod
iustū est fieri publica auctoritate legis seruato or-
dine studeat; nec quisquā propria auctoritate, aut
iuris ordine nō seruato cōtra diuinarum, humana-
rūq; legum doctrinā aliquid in eos, uel eorū aliquē
audeat attētare. Et uenerabilibus fratribus episco-
pis cōmittimus & mandamus, ut cōtra eos, qui con-
traria p̄missis in posterū dogmatizare p̄sum-
pserint, & p̄fatis christi fidelibus uerbo uel facto
propter p̄missa iniurias intulerint, aut hactenus
intulerunt, & contra p̄stantes auxilium, consiliū,
uel fauorem, oī iuris solennitate omissa, sola facti
ueritate inspecta, ad priuationes, inhabilitationes,
corporalē capturā, & alias p̄nas pecuniarias, pro-
ut qualitas delicti requirere uidebitur procedant,
uel alter eorum procedat. Datum Fibriani Came-
rinensis diocesis anno incarnationis dñi 1409. Pō-
tificatus nostri anno tertio, sub plumbo & filis sera-
tis, haec ibi; Et ego ipse hanc bullā sub plumbo uidi
unde ad literā eā transci ipsi. Ex quibus oibus in hac
bulla cōtēntis patet, Nico. 5. declarasse & diffinisse
eos, qui horum generum segregationes faciunt, ef-
se cōtemptores unitatis ecclesiasticae, transgresso-
res salubrium fidei documentorū; seminatores zi-
zaniarum, scandalizatores proximorum, cōtrarios
unitati & paci christianae, errātes a ueritate fidei, se-
minatoresq; falsitatis, cōtra regulas fidei christia-
nae; & cōtra sacrā scripturā: cuius auctoritates p̄-
dictus pōtifex ex Paulo ad p̄dictū intentū pro-
bandum adducit. Proinde decreuit p̄dictus pōti-
fex, q̄ nulla fiat differētia inter hos, & illos christia-
nos, et nouiter ad fidem cōuersos, ex hac uel illa na-
tione gentiliū, uel iudaeorum, in oibus dignitati-
bus, & officiis, & aliis actibus ecclesiasticis, & secu-
laribus p̄sentibus & futuris, sub p̄na excōicatio-
nis. Et quidem papa id ita declarauit, & diffiniuit,
& statuit: quia uerē tales diuisiones sunt aliās con-
tra charitatem, & unitatem christianā, & schisma-
ticae, & erroneae: hanc etenim causam p̄fatae suae
declarationis & diffinitionis adducit.

Plures etiam aliae bullae pontificales datae sunt su-
per hoc ordinibus fratrum p̄dicatorum, & mino-
rum: ne uidelicet trahentes originē ab hebraeis re-

pellantur ab eorū habitus susceptione, & ab officiis
eorundem ordinū; nisi aliās sint ipsi, uel eorū paren-
tes intra quartum gradum nota heresis maculati:
quāuis in aliquibus ipsoꝝ statutis, & apostolica
auctoritate firmatis aliter dispositum, uel ordina-
tum sit. Quas literas authenticas ego ipse uidi, & le-
gi. Ita ē in cōsilio & curia regali Vallisoleti quōdā
decretum est super quadā lite mota iter nobiles ci-
uitatis Guadalafara, & trahentes originē ab he-
braeis. Sed quia i p̄fata bulla Nico. 5. cōtinetur id
omne, quod in aliis ad rem breuiter tangitur: quae
& non ad instantiam partis, nec solum statuendo,
sed ex proprio motu tāquam rem fidei & morum
diffiniendo procedit (quod certē magni ponderis
est) ideo reliquae literae pontificales, quae pro & con-
tra sunt, omittuntur.

Quartō principaliter probatur idē: quia Aug. q. 12. de
questionibus Euangeliorū li. 3. dicit eos esse
schismaticos, qui a suis gradibus alios degradāt, ex-
pelluntq; a suis cōgregationibus, seu in eis nō ad-
mittūt, aut ipsi ab eis exeunt, nolētes cōicare: licet
ad id causas exquirāt, & licet corporaliter cū aliis
in ecclesia adsint. Et ad idē est ipse Aug. ad Bonifa-
ciū cōtra donatistas dicēs q̄ donatistae i principio
a catholicis nō de fide dissidebant: cū utrorumq;
eadem esset fides: Sed quia simul conuenire nole-
bant, neque cōti simul, ut Iudaei cum Samaritanis
Ioan. 4. Ad idem est Gregor. mora. li. 18. cap. 15.
& Tho. secunda secundae q. 39. arti. 1. ubi de schis-
mate agit, ergo similiter in negotio p̄fati.

Quintō principaliter idem probatur. Quia secū-
dū Tho. ubi supra secunda secundae q. 39. nō cōica-
re fideles inter se in his, quae ad fidē, & charitatē cō-
ducunt, ut sine eis uix fides, aut charitas nutriri, aut
custodiri possit, derogat christianae unitati, ut pa-
tet ex supradictis: tale autē est non admittere oēs ad
publicā & cōem societate aliorū christianorū, quia
uix pōt charitas cōseruari, aut nutriri iter eos, qui
nolūt cōicare in tali cōi societate cōgregationum
propter solā diuersitatē generis; ergo derogat chri-
stianae unitati nolle cōicare cū eis in p̄dictis. Et ad
idē est Tho. in tractatu cōtra impugnātes religio-
nē. ca. 3. ubi agens de illis, qui nolūt aliquos admit-
tere ad suā societate, & rē diffusius inquirens ait,
Dānosa est horū opinio, quia derogat unitati eccle-
siasticae, quae cōsistit in hoc secundū Apostolum ad
Ro. 12. q̄ multi unum corpus sumus in Christo: sū-
guli autem alter alterius membra: & ibi glossa.
Sumus alter alterius membra, dum sumus aliis ser-
uientes, aliis indigentes &c. haec Tho.

Sextō principaliter idē probatur secundū Tho. i
p̄dicto tractatu cōtra impugnātes religionē c. 3.
quia cui cōpetit aliquis actus, cōpetit et admitti ad
societate illorū, qui ordinatur ad illū actum: Sed oī-
bus a iurē nō inhabilitatis ad actum religionis, do-
ctoratus, ad beneficia, & dignitates ecclesiasticas,
& seculares, & hmoi societatu, cōpetit talis actus
talium congregationum, officiorum, & dignitatu,
& tales sunt christiani etiam trahentes originem

ab hebræis, quia non sunt à iure inhabilitati ad prædictos actus, ut patet, nã detur ubi, potius dabitur q̄ sunt habiles ad id ex iure ut patebit ex infra dicendis: ergo ipsis competit, sicut & aliis christianis admitti ad tales societates, quæ ordinantur ad prædictos actus, & habent ius ad id, quo non nisi iniuste priuari possunt.

Septima va-
tio.

Septimò principaliter idem probatur. Quia ex quo tales ducentes originẽ ab hebræis admittuntur per ecclesiã ad ordines ecclesiasticos, beneficia et curata, & dignitates, quare ergo nõ similiter, & potius ad beneficia non curata, religiones, & collegia literarum, & ad alias cõmunes congregationes? Et quidem undique dissonũ est q̄ tales sint habiles, & admittantur ad episcopatum, & nõ ad beneficium simplex, seu non curatũ: nã hæc minoris sunt status, honoris, & dignitatis: & religio potius est schola uirtutũ, ut ibi homo per uirtutes magis purgetur, & perficiatur. Et hac ratione motus Reuerendissimus Cardinalis Fr. Franciscus Ximenez Archiepiscopus Toletanus de ordine minorum consuluit tales admitti debere ad religionem, qui per ecclesiã ad supradicta admittuntur.

Octava va-
tio.

Octauò principaliter probatur. Nam cõstat experientia q̄ quando aliqui sunt admittendi ad prædicta collegia, seu congregationes, solum fiunt examinationes, seu inquisitiones de genere: & talis diuersitas generis sufficit omnino & quantũcũque aliã habiles sint, & idonei, nõ admittuntur ad illas societates, collegia, seu religioes &c. hmoi, ergo cõstat id fieri ex odio illius gñris, aut in iniuriã eius, aut sola ratione generis: & per consequens illicitẽ, & iniuste eos excludi. Patet consequentia, quia nulla alia causa iusta & rõnabilis est ad tales aliã idoneos repellendũ. Nã oēs causẽ iustã ad repellendũ aliquos ab hmoi officiis & societatibus cõtinentur iam, & sunt expressẽ in iure canonico, ut patet, in ca. cõstitutum, de hæreticis lib. 6. Neophyti aut, qui repelluntur à dignitate episcopali in dist. 48. & dist. 49. ca. neophytus, intelligitur secundũ gl. nouiter cõuersi ad fidem, uel religionem illo anno, undecũque cõuersi sint: quia nõ debent fieri Episcopi, seu prælati tam citò, quia nõdum sunt satis instructi, ut ibi ait textus, & gl. Et ita oēs christiani trahentes originẽ à quacũque natione admittuntur à iure ad officia, & dignitates ecclesiasticas, ut patet ca. eã te, de re scriptis. & ca. ad decorem, de institutis. & ca. uenerabilis, de præben. & dignita. & nulla causa est ratione generis ut repellatur quis à prædictis: sed omnes causẽ iustã ad repellendum aliquos à prædictis officii, & congregationibus sunt communes personis huius, & illius generis, aut nationis.

Si ad hoc respondeatur q̄ nõ ratione generis tantũ fiunt tales inquisitiones & repulsiões: sed rõne uitii, aut uilitatis talibus ex tali genere cõiter annexa, seu consequentis, ut tale incõmodum euitetur, quod rõnabiliter & licitẽ põt euitari, ut infra in tertia cõclusione habetur. Contra hoc replicatur quia talia uitia morũ nõ possunt rõnabiliter præsumi de

omnibus cõiter trahẽtibus originẽ ex tali genere; cum sint uitia personã, nõ aut generis, & in aliis eadẽ seu maiora uitia reperiãtur, quẽ oĩbus ferẽ habẽtibus usũ liberi arbitrii, & à libero arbitrio nõ à natura proueniunt. Nunc at ex culpa aliquorũ nõ debẽt alii tales præsumi, maximẽ præ aliis alterius generis i quibus similiter multi deficiũt, ut ait B. Th. in tracta. cõtra impugnãtes religionẽ, & August. in epistola ad clerũ & populũ hipponen. & habetur i ca. multi. 2. q. 1. & maximẽ cum talia uitia nõ sint regulariter à natura annexa, uel inseparabilia tali generi, aut personis illius generis, saltem post aliquantum temporis ab eorum, seu prædecessorum cõuersione, & instructioe in fide & moribus christianis, uti de hoc infra cõcludi. 3. latius habetur.

Nonò principaliter probatur idẽ, quia in pertinentibus ad fidẽ uel mores, quale est negotium præfens, nõ est standũ rõnibus et apparẽtibus, nisi sint euidentẽs aut manifestã, quã sunt cõtra auctoritates sacre scripturẽ, siue doctorũ, cõiter dicentes oppositũ, quia per illas rõnes facillẽ & periculosẽ, per auctoritates aut uix, aut nunquã decipi possumus; ut hoc et ex Buridano sup Ethica ait Gerson, alphab. 18. V. Nũc at in re presentẽ sunt auctoritates sacre scripturẽ, atq; doctorũ expressius sonãtes in fauorẽ, seu cõfirmationẽ præfatã primẽ cõclusionis cõtra oppositã opinionẽ, ut ex bulla Nico. 5. & ceteris supradictis cõstat: Et est securius talia statuta in oppositũ cauere, & periculosum ea condere, & seruare, ut dixit B. Tho. ubi supra, quod et patet, quia dubiũ est utrũ id liceat: & certũ est oppositũ esse licitum, cum nulla auctoritas sacre scripturẽ, siue doctorũ sacrorũ, neq; rõnes efficaces uel sufficientes sint pro tali statuto, uel opinioe: cõtraq; sint rõnes & auctoritates in oppositũ ut dictũ est. Igitur cũ in dubiis tutior pars sit eligẽda ca. iuuenis, de spõsaliibus, sequitur intentũ præfatẽ primẽ cõclusionis, ad quẽ et quodãmodo facit Aug. lib. 2. ad inquisitiones lauariũ, q. 18. & habetur, 12. dist. ca. oĩa ibi uideatur.

Decimò principaliter tandem idem probatur, quia lex est, & dicitur iniqua, fouẽsq; pactũ, ex qua plura uel maiora mala sequuntur, quã fierent sine illa, ut bene agit Adria. de testi. q. vtrũ ecclesiasticus teneatur restituere quod in alea lucratur, ut latius in 6. quolib. ar. 3. secundũ ca. ex parte, de cõsuetudine. Nũc at ex talibus statutis, & eorũ obseruatione nulla ferẽ utilitas est: cõtra uerò plura crimina idẽ sequuntur, quã fierent sine illis: puta ambitiones, auaritia, odia, inimicitia, criminationes, infamia, rixẽ, lites, piuria, scãdala, & hmoi alia multa, quẽ ipsa nos docet experientia, igitur priã cõclusio uera.

Secunda conclusio. Licitum est nõ communicare cum tali natione, eos repellendũ à prædictis congregationibus, & muneribus ecclesiasticis, & secularibus extra casus, & causas supradictas: dummodo id fiat ex causa iusta, seu rationabili, & legitima auctoritate interueniente. Conclusio hæc est satis clara: quia sicut ex rationabili causa licitum est repellere alios etiam ex genere anti-

quorum christianorum descendẽtes, quia sunt inepti, rudes, criminosi, infames, uiles, & huiusmodi: ergo similiter natos ex genere iudæorum, aut aliorũ infidelium ex eadem, aut simili causa rationabili, & non ex sola ratione generis repellere licebit.

Tertia con-
clusio.

Sed magis ad particularia descendendo sit conclusio tertia q̄ legitima interueniente auctoritate licitum est ab aliquibus cõgregationibus, & muneribus supradictis repellere descendẽtes ex genere hebræorum, uel aliorum infidelium in gradibus maximẽ notis siue propinquis propter rationabilẽ præsumptionẽ de eorũ reditu ad uomitũ cõtra fidẽ: & quia propter distortos mores eorũ cõuictus, aut cõuersatio ingrata est: & propter uitium uel impedimentũ, & maculã ciuile probabiliter, & cõiter ex tali genere in tali regione, aut patria cõsequentẽ, puta quia iure uel facto ibidẽ cõiter tales habentur uiles, indecori, aut inepti ad tale munus uel officium, seu congregationis cõicationẽ, exceptis semper iis personis, quorũ uilitas, seu ineptitudo, seu uitium ex genere proueniẽs, iã fuerit purificatũ per aliquam excellentiã in moribus, sanctitate, literis, aut aliis præclare gestis sufficientibus tales personas nobilitare, & ad id munus obeundũ habilitare. Hæc conclusio tertia tam proluxa quoad primã eius partẽ q̄ propter tres illas rõnes uel causas ibi assignatas licitẽ repelluntur, dupliciter probatur. Primò quia licitũ est siue cõitatis honorem & utilitatẽ tueri, & promouere, & amicabilẽ eius conuictũ gratamq; cõuersionẽ procurare, & opposita incõmoda uitare: eosq; prohibere, unde probabiliter aliquid in honorũ aut incõmodũ timetur, non obstan. ipforũ incommodo aut dedecore per accidẽs ex hoc ipsis proueniente, quia ceteris paribus plus nobis, nostraq; cõitati, quã aliis tenemur, & licitẽ possumus providere sicut dictum est. Ad quod facit. l. i. ff. de aqua pluui. arcen. §. deniq; dũ id aĩo nocẽdi nõ fit, neque crimẽ alterius occultẽ reuelatur, ut de hoc Adria. in 1. quolib. in resp. ad 6. difficultatẽ latius agit. Nunc aut tales trahẽtes originẽ à supradictis, puta à iudæis, & sarracenis, uel infidelibus, & maximẽ in gradibus propinquis, aut notis, ut patet experientia, sunt ut plurimũ incõstantes in fide & moribus distorti, rudes ad diuina, & prauẽ affecti, ut patet i nuper cõuersis sarracenis ad fidẽ in regno Granatã, Valẽtiã, & Aragoniã, & de nuper cõuersis in sulanis: qui in rebus fidei, & moribus ecclesiasticis nõ sunt satis instructi: neq; prædicti oēs sũt apti ad cõmunem conuictũ religionũ, & collegiorũ, & ad officia honorifica, & administrationes ecclesiasticas, neque ad alios christianos debitẽ regẽdũ. Qui oēs ideo à religionibus, & à supradictis muneribus iuste repelluntur, ergo similiter posset fieri cõtrahẽtibus originẽ ab hebræis in gradibus eisdẽ ubi probabilius ut plurimũ similia de his timerẽtur: & eò magis, quò propter horũ uel illorũ incõstantiã & relapsũ frequentẽ, & ut plurimũ expertũ iã cõiter cõsentur & habentur uiles, uel infames i tali patria, uel regione ii, qui ab eis in gradibus prædictis ori-

Prima va-
tio.Decima
tio.Secunda
conclusio.

ginẽ trahunt. Nã & ea natura est ut ramus, i. proles ut plurimũ suam originẽ sapiat, & ad eã inclinetur, & afficiatur. Quò fit ut oblata occasione ad priorũ suorum, & generis antiqua uitia redat: id quod Paulus ad Ro. 11. subindicare uidetur dũ dicit, Si radix sãcta & rami: & ifra, Si tu ex naturali excisus oleastro, & contra naturã insertus es in bonã oliuã &c. & ecclesiã de cõsecratione, dist. 4. ca. iudæi ubi dicitur, q̄ iudæorũ perfidia frequẽter ad uomitũ redit, quod licet de iudæis iniuste aut fictẽ conuersis, & in sua perfidia obstinatis præcipuẽ itelligatur: at dũ de reditu ad uomitũ loquitur, cõstat id et de uerẽ cõuersis intelligi. Ea q; præsumptio iuris uidetur, quã cedere debet ueritati. Quare hæc rõne posita legitima auctoritate interueniente licitẽ fieri statuta generalia ut ex tali genere originẽ trahẽtes, ita tot gradus, & maximẽ notos siue propinquos i quibus prædicta mala ut plurimũ, aut cõiter præsumuntur, siue timentur, ab his uel illis cõgregationibus, muneribus, & dignitatibus secularibus & ecclesiasticis, et generalibus repellantur: Nõ quidẽ sola rõne generis, ut bene superius in prima cõclusione probatum est: sed rõne dicti relapsus aut reditus ad uomitũ, & dedecoris, aliorũq; malorũ, quẽ ex iã expertis ex tali genere ut plurimũ timetur. Et quãuis in multis personis ea præsumptio, timorq; deficiat: at uerò lex, quã in cõe fertur id qd̄ regulare est, qd̄q; ut plurimũ cõtingit atq; edere debet ut iusta sit. De trahẽtibus aut originẽ ab eis in gradibus remotissimis & iã ignotis, de quibus nulla præsumptio, aut timor de eorũ reditu ad uomitũ, nullũ et dedecus est de eius generis uilitate, certẽ nõ est cur repellatur, & iniuria aut dedecore sui generis inurantur: cum nullã maculam, aut notã uilitatis habeãt, quã iã per tot catholicas generationes diluta & purgata est. Neq; n. hæc durat in eternũ in oēs generatiões eorũ. Alioquẽ oēs olim cõuersi de gẽtibus atq; iudæis manerẽt sēper i eadẽ generis uilitate, ruditate, uel ineptitudine morũ & uitẽ, atque de reditu ad uomitũ præsumptione. Solũ igitur durat, & locũ habent ad tẽpus in gradibus propinquis uel notis, secundũ quod ius, aut lex simul & cõsuetudo pro uarietate tẽporum & regionũ rõnabiliter decreuerit, uel habuerit circa hoc. Hos aut gradus determinare nostri non est arbitrii, sed honorũ uirorũ expertorũ, atque prudentũ est iudicare. Cauendũ tamẽ ne pro sua cuiusque affectione iniquitas sibi mentiatur.

Secundò principaliter probatur tertia cõclusio prædicta, quia hac de cã ait B. Tho. 1. 2. q. 105. art. 3. in Resp. ad secundũ arg. & art. 1. ad quartũ q̄ Spuriũ propter utilitatẽ generis excludebantur à collegio populi hebræorum usque ad decimã generationẽ, Deut. 23. quod quẽ sacerdotes non de qualibet familia, seu tribu fiebant; ut sic in maiori reuerentia & honore haberentur: quorum honor in honorem diuini cultus cedebat. Item Leo Papa epistola 58. ad uniuersos episcopos statuit ne serui ordinarentur: quia, inquit, sacrum ministerium talis consortii uilitate polluitur: neque morum neque natalium

Secunda va-
tio.

Natalium dignitas illis suffragatur. Et habetur hoc in ca. admittuntur, dist. 54. Item secundum iura, & habetur de regulis iuris. uilibus & infamibus portæ non pateant dignitatum. Item hac de causa licet instituuntur societates & sancta collegia ordinis militaris commendatariorum, & aliorum ordinum, uniuersitatum, hospitalium, & confraternitatum, & huiusmodi, ubi non recipiuntur spurii, seu illegitimi, aut de genere rusticorum, aut tributariorum: sed solum nobiles genere, aut de tali uel tali genere, aut patria seu natione, aut talibus seu talibus qualitatibus ornat: ergo similiter ex eisdem causis possunt de genere hebræorum, sarracenorum, aut infidelium in gradibus propinquis repellere à prædictis de societatibus, & dignitatibus, in terueniente legitima auctoritate, ut dictum est. Nam ut ait etiam Simancas in institutionibus catholicis ca. 46. §. 23. In his quæ ad iustitiam pertinent distributiua ratio generis & personæ licet habetur: quod mihi uerum uidetur quando ratione eius qualitatis aliquid distribuendum est, & quando id non vergit in detrimentum boni communis, nec id fit in iniuriam alterius, neque cum scandalo, ut supra dictum est. Immo & Caieta. in secundo quodlib. in 5. Respon. ad 4. dubia dicit quod non solum propter honorem societatis tuendum, sed etiam quia tales de tali uel tali genere non bene conueniunt cum aliis in moribus, & grato conuictu uel conuersatione possunt à tali societate repellere uel non admitti. In prædicta conclusione ponitur una exceptio. scilicet exceptis iis personis, quorum uilitas, uel ineptitudo, uel uitiū ex genere &c. nam etiam si sit in gradibus propinquis, immo etiam si ipsæmet personæ conuersæ sint ex hebræis sarracenis, aut aliis infidelibus: si tamen sunt adeo excellentes, puta de genere regio, uel aliis illustres, aut eruditione literarum pollentes, aut præclaritate morum sanctitatis uel fortitudinis, aut alia denique notabili excellentia sufficiente illos apud homines illustrare & habilitare ad talia munera & societates: tunc certè uidetur eorum uilitas & ineptitudo ex genere proueniens purificata per talem ipsum forum excellentiam. Neque enim est inaufertibilis ut supradictum est, ex quo solum consistit in accidenti conditione, seu qualitate hominis, & aliorum æstimatione, legumque decretis. Purificari igitur, uel auferri potest non solum per diuturnitatem temporis, sed etiam per id omne, per quodabilitas seu idoneitas & illustratio personæ & generis secundum leges acquiri potest, puta per excellentes literas, per heroica gesta ad utilitatem reipub. per notabilem fidei uel morum profectum ex tali persona prouenientem: per quæ & per alia eiusmodi persona aliis uilis cum sua etiam posteritate secundum leges & rectam rationem in mundo apud homines illustris, apertusque homo ille, & genus eius ad talem dignitatem, societatem, seu munus obcundum efficeretur. Itaque de his, & aliis eiusmodi excellentibus personis etiam recenter conuer-

sis ex quacunque secta uel natione, si aliis sint idoneæ non uidetur licitum tales non admittere ad dicta munera, atque collegia omnibus communia: etiā si uniuersaliter & indistinctè rationabiliter alicubi sit institutum ne de tali genere admittantur. Nam uel cum tali epikeia seu limitatione tale statutum generale est intelligendum, secundum glos. in ca. Sanctorum, dist. 70. uel potius faciliè cum supradictis personis dispensandum est. Cõsonat expressè Turrecremata in decreto dist. 48. cap. 1. & facit dist. 61. ca. statuimus. ca. neophitus. ca. Osius.

Et tandem notetur quod prædicta omnia intelliguntur, & uera sunt, de muneribus, societatibusque communibus generaliter omnibus christianis aliis aptis & idoneis, qualia sunt dignitates, & munerispiritualia, beneficia ecclesiastica, & uniuersitates, & gradus scholastici seu literarum, ordines sacri, & officia publica secularia, & alia eiusmodi omnia quæ secundum ius & rectam rationem ad communem reip. utilitatem idoneis tantum debetur. Nam ab his nullus repellere licet potest sola ratione generis, ut dictum est; quia cum illa spiritualia & ecclesiastica, sint ad animæ salutem ordinata, iam omnibus aliis idoneis debentur secundum iustitiam distributiua. Secularia autem publica similiter omnibus idoneis debentur ex quo ad bonum publicum ordinantur. Ideo si sola ratione generis aliqui repellantur, uidetur id fieri in odium & præiudicium eorum, & cum scandalo, & habet speciem mali. Secus autem de aliis muneribus, officiis, dignitatibus, & collegiis, siue societatibus particularibus ecclesiasticis, siue secularibus, qualia sunt certa quædam collegia, quæ habentur in uniuersitatibus pro his uel illis duntaxat de tali natione, aut quædam confraternitates, aut capellanæ, aut officia regalia pro domo regia, & huiusmodi. Nam ab his repellere possunt hi uel illi sola ratione generis in quocunque gradu sint, auctoritate legitima interueniente: dummodò id aliis non fiat in odium, aut in iniuriam aliorum, ut supradictum est. Et ratio huius est, quia in his cum sint particularia & nulli debita, locus est gratificationi proinde nec alicui fit iniuria uel iniustitia: nec ulla inest uitiosa personarum acceptio, dum quis utitur iure suo: liquet enim quod hæc nulli debentur sola ratione idoneitatis personæ: sicut debentur munera communia ecclesiastica & secularia, quæ ad utilitatem boni communis immediatè ex se, aut ex natura sua instituta sunt: quod inde constat, quia indifferenter hi uel illi & minus idonei per institutorem, uel per habentem auctoritatem ad hæc particularia munera, societates, siue collegia gratis admitti, alii repellere licet possunt. Quare in fauorem nobilium, antiquorumque christianorum, uel aliorum de tali uel tali genere, seu natione, uel talis communitatis particularis, seu muneris amplio rem honorem, seu propter rationabilem aliam causam, sine præiudicio tamen aliis & iniuria cæterorum aliunde proueniente, & cum aliis debitis circumstantiis, licet fieri

fieri possent tales institutiones, & congregationes particulares, & statuta, ut hi tantum admittantur, alii non ita qualificati repellantur. In quo tamen ut supra diximus maxime cauendum est ne mentiat iniquitas sibi, ne uidelicet id fiat exordio, avaritia, uel ambitione, aut specialiter in iniuriam aliorum, aut cum scandalo, aut tandem cum boni communis detrimento.

Et contra prædicta non militat prima conclusio, neque decreta, aliaque rationes, quæ ibi adducuntur: quia illa omnia intelliguntur quando sola ratione generis sine alia rationabili causa ille segregationes à muneribus generalibus fiunt: id quod eo tempore fiebat ubi sponte Iudei, sicut olim gentes, ad fidem conuertebantur: Nunc autem contra se res habet, ubi Iudæi, & Sarraceni ferè omnes coacti metu exilii uel temporalium ad fidem conuersi sunt. Ideo nil mirum si uariatis causis, atque temporibus etiam prædicta statuta concilii Basiliensis, & Toletani uariantur, ut habetur in cap. non debet. de consanguini. & affini. id quod sæpè Papa nunc facit: quod condemnandum non est.

Contra primam conclusionem arguitur septemplex. Primò, quia id non prohibetur lege diuina, uel humana, ergo si accedit auctoritas legitima superioris, puta Papæ in ecclesiasticis, uel Principis in secularibus, non uidetur illicitum sola ratione generis aliquos repellere. Consequentia patet, & antecedens probatur. primò, quia non ratione dilectionis debita proximo, quod patet: quia non tenemur proximum diligere affectu in particulari, neque effectū ei benefaciendo, nisi in extrema, seu magna, aut graui necessitate secundum diuersas opiniones quoad hoc: tales autem non sunt in tali necessitate, ut supponitur: & talis communicatio eum eis in supradictis est dilectio eorum in effectū in particulari: quia est beneficentia, & signum particularis dilectionis ipsorum. ergo ad id non tenemur ratione dilectionis proximi.

Quod etiam ratione alicuius alterius debiti, seu iustitiæ ad idem non tenemur probatur: quia si sic, hoc maxime esset ratione acceptionis personæ: quia digni, seu habentes ius ad talem communicationem & munus priuarentur eodem: Sed hoc non est in proposito, quia ibi nulla est ratio debiti, neque illi habent ius ad id, cum ex mera liberalitate instituentium, & ex auctoritate legitima in iam institutis, ut supponitur, tales inde repellantur: ergo non est acceptio personæ, neque ulla iniustitia, aut iuris alicuius denegatio.

Respondeo negando antecedens, & ad eius primam probationem negatur minor, & consequentia: minor quidem ubi dicitur quod communicare cum eis in supradictis est solum signum, & effectus dilectionis particularis: dico enim quod est effectus dilectionis generalis debita omnibus aliis dignis, & idoneis ad talem communicationem. Consequentia autem illa negatur: quia licet possimus eis non benefacere, neque eos diligere in particu-

lari: non tamen in odium, aut in iniuriam eorum, aut nationis, neque cum scandalo, & cum specie mali: quæ omnia uitia probabiliter insunt, dum à prædictis muneribus, & communicationibus communibus sola ratione generis repelluntur, ut dictum est. Ad secundam probationem prædicti antecedentis respondeo negando quod non sit illis debita talis communicatio. Est enim eis debita, & habent ius ad illam, si sint aliis idonei, sicut & alii: ex quo omnibus dignis, & idoneis talis receptio debetur ad talia beneficia, officia, seu munera communia, quæ præcipue ratione idoneitatis personæ, & non ratione generis secundum ius ad reip. bonum commune conferenda sunt. Ideo sicut est peccatum acceptionis personæ si sola ratione generis conferantur: ita è conuerso si eadem sola ratione generis aliis idoneis denegentur. Eadem nanque est mensura oppositorum & regula, ad quod facit beatus Thome. secunda secundæ q. 62. art. 2. & quæst. 63. artic. 2.

Contra hoc si replicetur, quod quilibet habens plenum dominium bonorum suorum potest de suis particularibus bonis instituere heredem, & collegia, seu hospitalia, seu capellaniam pro talibus, uel talibus de tali genere patria seu natione tantum, puta pro his, qui de suo sunt genere, cognatione, patria, uel regno duntaxat: aut quod solum uiri, seu fœminæ de nobili genere recipiantur, uel maritentur: ut sæpè fit auctoritate etiam superioris in multis ordinibus, & piis institutionibus: ergo similiter, eademque de causa, & ratione potest licet fieri in proposito: ita quod sola ratione generis excludantur trahentes originem ab Hebræis, Sarracenis, & aliis infidelibus. Nam sicut potest de nouo fieri per institutorem talis institutio de suis bonis: ita & iam generaliter pro omnibus facta restringi potest, & limitari legitima superioris auctoritate interueniente, ut scilicet tales sola ratione generis excludantur.

Respondeo conceditur antecedens cum hac limitatione, scilicet dummodò id non fiat in odium, uel in iniuriam aliorum, sed solum in fauorem illorum: neque fiat cum scandalo & specie mali, ut ibi bene exemplificatur licet id fieri, ubi hæc omnia cessant. Sed tunc negatur consequentia: tum quia hæc beneficia ecclesiastica, & secularia officia, & munera publica, dignitates, & societates, seu collegia generalia, de quibus hic loquimur, non sunt particulariter pro his uel illis in fauorem particularem aliquorum: sed pro omnibus aliis dignis uel idoneis generaliter ad commune bonum reipu. ecclesiasticæ uel secularis instituta: tum etiam quia, ut ipsa experientia patet, talis repulsio à communibus muneribus, & societatibus prædictis facta sola ratione generis censetur fieri in odium uel iniuriam eorum, & habet speciem mali, & schisma, uel scandalum nutrit, ut sæpè dictum est: quod etiam inde patet, quia si isti trahentes originem ab Hebræis, uel Sarracenis iam diu catholici, & sine ulla

vlla suspitione perfidiae, similiter de suis bonis instituerent quod in talibus hospitalibus, collegiis, seu congregationibus, & beneficiis suis nullus reciperetur. trahens originem ab antiquis Christianis olim conuersis de gentilitate, sed solum de suo genere Hebraeorum, vel Sarracenorum: certe talis institutio in odium, uel iniuriam aliorum antiquorum Christianorum facta censeretur: essetque scandalosa, & speciem mali aut schismatis habens: nisi forte talis institutio in fauorem illorum tantum conuersorum ex Sarracenis, vel Hebraeis, vel huiusmodi fieret propter hoc quod sunt alias auxilio spirituali, vel temporali destituti, vel ut alii libentius conuertantur: tunc enim licite fieret: quia ut constat aperte omnia mala circumstantia vacat. Sic igitur in praesenti proposito censendum est, ut ex supradictis omnibus liquet.

Respon. Si replicetur ulterius, quod Papa, & Principes ecclesiastici, & seculares id saepe concedunt, confirmantque huiusmodi statuta repellentia conuersos ex Hebraeis, vel Sarracenis: quorum auctoritati detrahere impiu, & facta reprehendere, siue condemnare temerarium est: Neque enim presumendum est ipsos, & maxime Papam, errare: dum manifeste non constat: id quod in materia praesenti non contingit, in qua tot sunt opiniones, & sententiae simul cum practica praualente, quae non est facile condemnanda, nisi de errore conuincatur aperte.

Respon. Respondeo ad illud de Papa quod ut habetur, 25. q. 1. ca. quae ad perpetuam: Et ca. sunt quidam: & q. 2. si ea. & cap. seq. papa debet seruare quae ad perpetuam rei memoriam, & communem utilitatem statuta sunt: Et ut habetur, ea. q. 1. cap. contra statuta, Et q. 2. ca. si ea. quod semel statutum est secundum sacram scripturam ad bonos mores expediens, reuocandum non est. Ideo quando Dominus Papa, vel Rex proprio motu oppositum statuit vel concedit, censendum est id non sola ratione generis, sed ex aliqua rationabili causa fecisse, ut in 3. conclusione habetur.

Argum. 2. Secundò principaliter contra eandem primam conclusionem arguitur, quia sicut fideles olim Iudaei licite se habebant cum infidelibus: ita & nunc nos Christiani cum quibuscumque infidelibus etiam cum Iudaeis licite nos possumus habere. Sed illi licite repellabant infideles à suis societatibus, & muneribus publicis: ergo, & nos similiter nunc facere possumus cum natione Hebraeorum, & Sarracenorum, sola ratione generis. Patet consequentia cum maiore: & minor probatur. Exod. 34. Deut. 7. 12. 17. & 3. Reg. 11. Nò inibis cum eis, s. cum Amorhaeis foedus &c. Et ad idem est gloss. ord. Leui. 15. & Num. 20. ibi. Mulier quae redeunte mense &c. dicens quod cum idolatris sociati non debemus.

Respon. Respondeo. Negatur consequentia: quia maior & minor sunt solum vere de infidelibus in sua infidelitate permanentibus: & sic intelliguntur auctoritates Exo. Deu. &c. de infidelibus idolatris, quorum societas erat periculosa ad ruinam idolatriae,

ut expresse habetur Exod. 34. Et ibi aiunt Nicol. Lyra. & Hugo Cardi, & communiter doctores. Iudaei autem Christiani esse & eiusmodi non sunt: quod si alicubi essent, tunc licite hac de causa segregarentur, ut supra in 3. conclusione dictum est. Ordinari autem sacerdotes non prohibentur: quia sacramentorum susceptio ad augmentum gratiae, non autem ad munus, vel communitatem, vel officium receptio praecipue est. Vnde & August. super Exo. li. 2. q. 157. & in locutionibus, 128. Et B. Tho. 2. 2. q. 10. ad. 9. dicunt quod Deus ubi supra non intelligebat, neque loquebatur de Profelytis ad iudaismum: Et patet idem in c. eam te. de rescrip. Et ibi Panor. & communiter doctores. Igitur dicamus quod communicatio aliquando cum aliquibus prohibetur ad cautelam: & sic prohibetur cum manifesto peccatore fideli & infideli, nisi ex eius communicatione spes conuersionis probabiliter habeatur. 1. Corinth. 5. & 2. Corinth. 6. aliquando prohibetur in poenam alicuius, puta excommunicati etiam fidelis: & sic non prohibetur communicatio cum infidelibus, quia sic puniri non possunt qui non sunt, nec aliquando fuerunt de gremio, & foro ecclesiae, neque praedicationem pacificam Euangelii iniuriose impediunt: neque enim iniuriose peccant in eam per solam infidelitatem illius pacem non perturbantes. Nam licet in suis sacrificiis criminosa committant homicidia: per id tamen non perturbant pacem reipub. dum ex ipsorum saltem virtuali consensu secundum eorum leges, & ritus tametsi sacrilegos, & in eos duntaxat homines id exercent, quos iure belli, vel alio quouis iure occidere poterant: facit. ca. dispar. 23. q. 8.

Argum. 3. Tertio principaliter ad idem arguitur, quia Iosue 9. Gabaonites non propter infidelitatem preteritam, sed propter fraudem commissam ab eis ante ipsorum ad fidem conuersionem redacti sunt in perpetuam tabernaculi seruitutem, priuati honoribus & dignitatibus populi Iudaeorum, etiam postquam ad fidem Dei veri, & ad iudaismum conuersi sunt, secundum August. & Lyr. & communiter doctores ibidem, & ca. 10. ergo, similiter Iudaei propter occisionem Christi cum sua posteritate iuste damnati sunt perpetuae Christianorum seruituti cuius etiam post eorum conuersionem ad fidem. Quod etiam patet quia iure iusti belli, quod Nero per Titium & Vespasianum gessit contra Iudaeos, effecti sunt captiui. Cuius belli iustitia patet secundum Iosephum de bello Iudaico, li. 2. cap. 17. quia rebellauerunt Caesari tributum negantes contra praecipuum Christi, Reddite quae sunt Caesaris Caesari: Et quia Luc. 19. Circundabunt te inimici tui vallo, eod quod non cognoueris tempus visitationis tuae. vnde & August. de Anthona, q. 24. titu. de obedientia Iudaeorum, ad quintum quaesitum ait, quod propria Iudaeorum culpa eos submisit perpetuae seruituti fidelium: Et hoc etiam expresse habetur de Iudaeis, & Sarracenis ca. etsi Iudaeos, & de testibus, & attestata. ca. Iudaei, & 23. q. 8. cap. dispar. & C. de paga. & sacrileg.

sacrileg. I. Christianis. & C. de Iudaeis & celi. I. iustis, & I. haec valitura: ubi etiam dicitur quod ipsis in seruitute redactis propter hoc, ut indignis omnia officia publica, & honores prohibentur. Si ad hoc respondeatur quod praedicta omnia sunt vera, & intelliguntur solum de Iudaeis, & Sarracenis non conuersis ad fidem, sed in sua perfidia manentibus, ut expresse patet in dicto ca. Et si Iudaeos: & in aliis textibus, & glossis, & doctoribus ibidem.

Contra hoc replicatur, quia baptismus, ordo & religionis ingressus non auferunt à baptizato seruitutem personalem, quam ante baptismum habebat, secundum. 17. q. 4. cap. id constituimus. & cap. sequen. ex concilio Gragrensi. 1. ca. 3. & Carthaginen. ca. 31. & dist. 54. Ca. magnus. & ca. qui ex famulis. & ca. quicumque libertatem. Et ca. de seruorum ordinatione. Et ca. admittuntur. & ca. si seruus.

Respon. Respondeo dupliciter. Primò secundum Mauroy in apologia contra statutum Archiepiscopi Toletani concedendo quod Iudaei ante conuersionem sunt in seruitute corporali, ut supra probatum est: sicut & Gabaonites: post conuersionem autem ad fidem minime: quia per baptismum ab ea liberantur. Nam licet baptismus non tollat absolute hanc seruitutem, ut in argumento probatum est, bene tamen eam tollit sicut ordo, & religionis ingressus ex consensu etiam tacito dominorum, aut superiorum ipsorum, quod utique fit dum scientibus, & non contradicentibus dominis, id est praelatis, & principibus ecclesiae Iudaei, Sarraceni, & alii infideles, sicut & filii fidelium baptizantur: vel dum serui iam baptizati ordinantur, & ad religionem recipiuntur ipsorum dominis scientibus, & non reclamantibus, ut habetur dist. 54. per totum. Et sic intelliguntur omnia iura dicentia quod per baptismum seruus libertate donatur: quod quae seruus Iudaei Christianus effectus redemptus ab ecclesia libertate donatur. 54. dist. ca. frater nitatem, & ca. si seruus. Et ibi Hostien. & alii, & Grego. Ianuarius Episcopus Carolitanus, & concilium Toletanum, & concilium Matritonen. cap. 16. & cap. de episcopis & cleri. l. Deo nobis. §. itaque.

Secundo modo ego respon. & melius, negando consequentiam: dico enim Iudaeos etiam ante conuersionem non incurrisse seruitutem personalem civilem, ut Gabaonites: sed solum seruitutem quandam culpae & poenae spirituales praeter aliis hominibus, habentem ortum à solo iure, vel dispositione diuina, propter speciale peccatum ipsorum, quo Christum occiderunt: de qua seruitute habetur. Io. 8. Qui facit peccatum seruus est peccati, scilicet tamen in culpa, quam in poena. 2. q. 7. ca. sicuti. §. quia ea: igitur seruitute captiui tenebantur Iudaei cum tota eorum posteritate praeter aliis hominibus: quae seruitus stat in hoc quod propter peccatum mortis Christi dati sunt in reprobu sensum, & excacati, & in sua perfidia obstinati, & obdurati sunt: insuper & dispersi in nationibus gentium sine rege, sine regno, & patria vagantes, & sub tributis magnis ubique

gentium, & alienigenae seruientes: & viles, & abiecti habitati sunt in omnibus nationibus, quae sub caelo sunt: secundum quod de eis fuerat olim prophatum, & praecipue in Psal. 68. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua: Et Psal. 108. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent. Quae seruitus culpae & poenae in eos, & posteros eorum descendit: sicut & ipsi se obnoxios fecerunt quando clamantes dixerunt Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et de hac seruitute loquitur & intelligitur. c. etsi Iudaeos, de Iudaeis, & Sarracenis, & alia iura supradicta dicentia quod seruitutem incurrerunt specialiter Iudaei propter mortem Christi.

A qua seruitute iam omnes fideles liberati sumus per Christum in baptismo. Gal. 3. & Colocen. 3. In Christo non est seruus, neque liber, neque masculus, neque foemina &c. Et Gala. 6. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praepurium: de qua habetur in ca. cum redemptor. 12. q. 2. Et de hac seruitute intelliguntur praedicta iura dicentia quod omnino tollitur per baptismum, quia & religio catholica omnem maculam purgat secundum gloss. in cap. si quis. 1. q. 7. & latius gloss. in dist. 26. ca. deinde. & textus ibidem. Et iniuria, & peccatum semel in baptismo dimissum non reuocatur: & omnis ingratiudo aboletur per conuersionem ad fidem, & per religionem secundum Felinum in c. eam te, de rescriptis. & in cap. Iudaei, de Iudaeis, & Sarracenis. Et Hostien. & doctores ibidem, & habetur. 28. q. 4. ca. Si illic. Et 19. q. 3. ca. Non liceat. Et ca. gaudemus, de diuortis. Et haec secunda responsio videtur melior. Nam Iudaei non habentur ut serui ciuiler captiui ubi degunt: sed cum suis bonis permittuntur sub tributis manere, & libere abire: sub speciali seruitute culpae & poenae, scilicet subiectionis & vilitatis: à qua per baptismum liberantur, ut dictum est.

Argum. 4. Quarto principaliter ad idem arguitur, quia pro peccatis parentum filii & posteri eorum iuste puniri possunt ad tempus, vel in perpetuum poena temporali infamiae, vel inhabilitationis, aut seruitutis, & huiusmodi, ut patet. num. 22. 23. & Neemia. 13. Deut. 23. ubi Idumaeus & Aegyptius vsque ad tertiam generationem, Ammonites, & Moabites in aeternum prohibebantur intrare ecclesiam, seu congregationem Iudaeorum: quia illis molesti fuerunt in deserto: etiam si ad fidem vnus Dei conuersi essent intra Iudaismum, ut patet: ex ipsi textibus ibidem.

Secundo idem patet Gene. 9. ubi pro peccato Cham Chanaan filius eius est maledictus cum suis posteris, & seruituti subditus fratrum suorum.

Tertio idem patet Iosue. 7. ubi pro peccato Achor plebs Israel tradita est in manibus hostium.

Quarto idem patet. 1. Reg. 4. ubi pro peccato filiorum Hely populus victus est.

Quinto idem patet. 2. Reg. 12. ubi pro peccato Dauid filius eius mortuus est.

Sextò idem patet 4. Reg. 5. vbi pro peccato Giezi tota eius posteritas leprosa nata est.

Ergo similiter iuste statui inter homines, & fieri potest, quod scilicet propter peccata parentum Iudæorum Christum occidentium eorum posteri etiam ad fidem conuersi puniantur pœna infamie, & inhabilitationis ad officia, & dignitates, & repellantur à congregationibus vsque ad tot uel tot gradus, ad tempus, uel in perpetuum sola ratione generis: patet consequentia ex identitate rationis.

Respon.

Respondeo negando consequentiam. Nam secundum Aug. super Iosue. 7. pœna est duplex: quedam, quæ nocet, & non prodest ad salutem, ut est pœna inferni: & hac pœna neque Deus punit, neque ecclesia punire potest unum pro alio. Alia est pœna, quæ sic nocet quòd tamen prodesse potest ad salutem: & hac pœna sæpè Deus punit unum pro alio ex causa, ut patet in infirmitatibus, & afflictionibus corporalibus, ut supra in argumento tactum est: quia & est Dominus uitæ & mortis, & potest facere, & fieri præcipere quod & quomodo uoluerit. vide Alex. Hall. 3. par. q. 4. memb. 4. ar. 1. Homo autem, etiam tota ecclesia, non potest hac pœna unum pro alio sine eius culpa punire, quòd est pœna corporalis uel spiritualis, puta excommunicatio: quæ non nisi pro culpa ipsius excommunicati infligi potest, quia illam præsupponit secundum August. ad Aurelium Episcopum. Benè tamen potest punire unum pro alio pœna temporali priuationis bonorum, & pœna ciuili infamie, & inhabilitationis ad hoc uel illud munus, & huiusmodi: idque solum ex causa, scilicet propter necessitatem, uel utilitatem magnam communem: quæ priuatè rationabiliter præponenda est, ut ait glos. dist. 22. ca. renouantes. Et 1. q. 4. cap. ecclesia, ubi latius de his agitur.

Quòd ergo peccata parentum non noceant filiis nisi eos imitentur: neque ullus pro alio etiam temporaliter sine causa rationabili, ut dictum est, puniatur, patet latius secundum glossam ordi. August. & Grego. & Nico. Lyr. Exod. 20. uisitans peccata patrum in filios &c. & habetur. 1. q. 4. ca. homini. & ca. ecclesia. & August. ad Auxentium Episcopum, & ad Bonifacium, & habetur de consecr. dist. 4. cap. queris. Et concilium Toletanum quartum. cap. 60. Et Hiero. super Trenorum quinto, & dist. 56. ca. satis peruersum. Et c. undecunque. cum sequen. & ibidem Turrecremata. latius, secundum Tho. 2. 2. q. 108. art. ult. Item ca. penul. de consuet. Item cap. de pœnis. l. sancimus. & l. nequis. & l. cum reis, ubi dicitur. Sancimus ibi esse pœnam ubi & noxa est: & quos reos sceleris societas non facit, procul à calumnia submouemus. & ff. de pœnis. l. crimen. & tandem de re. iuris. li. 6. regula. 22. ait. Nò debet aliquis alterius odio prægruari. Et regula 23. sine culpa nisi subsit causa non est aliquis puniendus. Et ibi glos. & ratio huius est, quia pœna est reordinatiua culpæ, & mensura eius, ergo ubi culpa reordinanda, & mensuranda non est, neque

eius mensura, & ordinatio pœnalis esse debet.

Quòd si contra hoc replicatur, de hæreti. ca. uer gentis, habetur quod secundum ius diuinum, & secundum leges vltio sæpè fertur non solum in sceleris actores, sed etiam in progenies damnatorum: ut patet in confiscationibus bonorum, in quibus hæredes succedere deberent. Et ad idem est. ca. quicumque. & ca. filii. & ca. accusatus. eo. titulo. li. 6. & ca. statutum. ibidem. Et. C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. & li. 6. de pœnis ca. foelicis. Et extra. 80. titulo, ca. in quibusdam. & li. 6. de schismati. ca. ad succidendos. & 24. q. 3. ca. cum ergo, & ff. de eo quod metus causa, l. isti quidem. & C. de hæreti. & Manich. & Sarmari. l. Manich. & l. Gazaros.

Neque ualet dicere, ut aliqui dicunt quòd illa decretalis, uer gentis, de hæreticis, est iam reuocata per ca. de hæreti. & Manich. l. cognouimus. & l. de Nestorianis, ubi dicitur quòd filii fideles succedunt patribus hæreticis: hoc inquam nò ualet: quia secundum alias leges supra allegatas ciuiles, & canonicas, quæ & de facto semper præcitantur, sicut & illa decretalis uer gentis, pro delicto parentum filii usque ad secundam generationem puniuntur in temporalibus, & hereditate, & bonis hereditariis omninò priuantur.

Respondeo ad replicam, quòd utique id potest fieri, sicut & leges dicunt, & intelliguntur, maximè quando timeretur, & probabiliter præsumitur quod illi successores sunt, uel erunt paterni criminis participes, seu imitatores, ut habetur. C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. Et 6. q. 1. ca. si quis. Et de hæret. ca. statutum. li. 6. sicq; ex causa scilicet propter crimen probabiliter, aut iure præsumptum iuste puniuntur filii in bonis temporalibus pro peccato parentum, & non pro uera culpa ipsorum filiorum: aut potius in odium, & detestationem criminis, ut alii magis caueant à tali crimine, ad quod sunt proni. Idque maximè est uerum quando peccata parentum commissa sunt post baptismum. Nam pro peccatis parentum ante baptismum commissis nò possunt iuste puniri filii eorum etiam in temporalibus: sicut neque pro ipsa ipsorum infidelitate baptismum præcedente, ut supra in responsione ad secundum argumentum principale dictum est: modò illi sint conuersi ex genere Hebræorum, modò ex genere Sarracenorum, aut aliorum infidelium quorumcunque, siue Gentilium: eadem quippè ratio militat in omnibus illis, ut dictum est.

Adde quòd indirectè benè potest filiis nocere delictum patris in temporalibus, puta quoad successorem: non tamen directè. Neque tunc puniuntur filii, sed pater in filiis pro suo peccato, ut habetur. 6. q. 1. cap. sunt plurimi. & 1. quæst. 14. cap. Item peccato.

Vnde pro materia eorum, quæ antecedente prædicti quarti argumenti adducta sunt, Nota quod Idumæi Aegyptii Amonitæ, & Moabitæ non sunt ab ecclesia Hebræorum repulsi sola ratione generis, sed ex causa, puta ut occasio idolatrie uitaretur ex societate

societate ipsorum, quando non essent conuersi ad fidem, uel in detestationem criminis eorum conuersionem præcedentis, quando iam essent ad fidem conuersi: uel ex alia causa cognita, & intenta à Domino Deo id præcipiente: quod patet, quia quando ad fidem de aliis nationibus idolatris conuertebantur ad iudaismum, certè nulla fiebat distinctio inter eos & Iudæos, ut patet Leuit. 19. Si habitauerit aduena inter uos ne exprobetis ei, & Iosue 6. de Raab meretrice. Et Ruth. 1. & Iudith. 5. & 6. ca. de Achior. Et alibi sæpè habetur de Profelytis. Item propter figuram illi sunt repulsi: quia per eos significantur hæretici, & blasphemantes Christum, siue sint Iudæi, siue Sarraceni in sua perfidia permanentes: & publici peccatores, qui, ut prædictum est, idè sunt uitandi secundum glos. August. Lyr. Hugo. Cardi. & aliorum, & habetur de consecr. dist. 4. cap. plerique. & de Iudæis, & Sarracenis. cap. et si Iudæos.

Et ad id Gene. 9. de maledictione Cham in filio Chanaan, nota quod Noe pater naturæ tunc potuit filium Cham propter peccatum sic punire, ut ipsum seruum fratrum efficeret, & ex consequenti posterius eius. Qui enim ex seruo nascuntur serui sunt etiam secundum leges. Idè Noe sic maledicendo simul prophetauit siue prædixit quod dictum est, secundum Chryso. ibidem. Adde quod etiam mysticè significatur ibidem quòd peccatum patris, id est suggestio non in se, sed in filiis, id est in consensu, & opere damnabile, & dignum punitione hic, & in futurum est, secundum August. ut hoc etiam innuit Grego. lib. 2. 6. moral. cap. 28. & habetur. 1. q. 4. cap. homini. ad propositum adducens id Exo. 20. Visitans peccata patrum in filios in tertiâ, & quartâ generationem, ad quod etiam facit. 1. Timoth. 2. ex opposito mysticè dicens, quod mulier saluabitur si ipsa, & filii, id est opera manserint in fide.

Quoad alia, quæ ibi adducuntur ex Iosue 7. & 1. Reg. 4. & secundo Regum. 12. & quarto Reg. 5. uideatur latius Grego. ubi supra, ut etiam habetur. 1. q. 4. ecclesia:

Replica.

Si secundò ad hoc replicetur probando quod pro peccatis parentum fidelium, uel infidelium posterorum temporaliter iuste per homines puniri possunt. Nam primò id patet. 15. q. 8. cap. cum multæ, Et dist. 56. ca. Cenomanense. Et ca. presbyterorū. Et extra de filiis presbyterorum. Et eo. titu. li. 6. vbi filii presbyterorum, & adulterorum pro crimine patrum accentur ab hereditate, ab ordinibus, & prælaturis, ut inhabiles, idque ratione generis, aut defectus natalium.

Item secundò, quia ordinati ignoranter ab hæreticis, simoniacis, & excommunicatis sine sua culpa puniuntur pro culpa alterius, scilicet ordinantis: quia expoliantur gradu, & priuantur executione ordinum, ut patet. 1. q. 1. ca. statuimus. Et cap. si qui à simoni. & ca. de cetero. & ca. seq. & q. 7. cap. conuenientibus.

Item tertio, quia sine vlla sua culpa simoniacè ordinatus pro culpa alterius simoniacè interuenientis punitur priuatione, ut habetur. 1. q. 5. cap. præsentium.

Et quarto, quia electus ab excommunicatis sine vlla sua culpa punitur priuatione. 9. q. 1. ab excommunicatis. Et ca. ordinationes.

Quintò, quia pro peccatis aliorum, & principū iuste puniuntur innocentes in bellis, & excommunicantur, & interduntur populi, ut patet in ca. Romana. Et ca. si sententia. de sent. excom. li. 6.

Ergo similiter pro peccato parentum possunt eorum posteri ducentes originem ab Hebræis, Sarracenis, & huiusmodi etiam post conuersionem ad fidem iuste puniri, atque repelli.

Respondeo ad antecedens illud negando, & ad primam probationem de filiis presbyterorum concedo quòd sine dispensatione tales promoueri nò possunt, ut ait Gratianus, in ca. apostolica. dist. 56. & ca. quia simpliciter: & habetur in cap. Cenomanen. & gloss. ibidem expressè, & de electio. ca. innouit. & ca. cum in cunctis, Et de filiis presbyt. lib. 6. ca. is qui. & sic dispensatiuè promoti sunt etiam ad papatum multi, de quibus habetur dist. 56. c. Ofius Papa, & ca. vndecunque. ca. nunquam. ca. nasci. ca. dominus. ca. satis. ca. apostolica: sed negatur quòd pro peccato parentum solum sic tales puniantur, seu inhabilitentur: sed ex causa scilicet propter defectum significationis sacramenti quamuis ortum habentem ex peccato parentum. Nā nasci ex adulterio non est nota delicti, sed naturalis defectus personæ: sicut nasci, aut esse eunuchum, esse bigamum, & irregularem etiam ex sancta matrimoniali coniunctione, & iusta hominis occisione. Et talis pœna inhabilitationis, & infamie est naturalis. Itè est alia causa, scilicet ipsorum filiorum culpa iuridicè præsumpta, ut sic magis caueatur. Nam secundum glossam de reg. iuri. li. 6. regula. 8. semel malus, præsumptio sæpè transit ad filios, qui rationabiliter præsumuntur, ut patres eorum, puta incontinentes, fragiles, & ignobiles, & huiusmodi, ut expressè habetur in ca. si gens Anglorum. dist. 56. & ca. nisi. Item ca. si quis. 6. q. 1. & de hæreti. ca. statutum. 2. li. 6. Et de schismati. ca. 1. & ff. de edili. l. quod si nolit. Item in odium criminis.

Ad secundam de ordinatis ignoranter ab hæreticis simoniacis &c. Respon. illi canones expressè loquuntur de his tantum, qui scienter, & per consequens culpabiliter ab excommunicatis, uel simoniacis iam declaratis ordinati sunt: non autem de his, qui omninò ignoranter & inculpabiliter, ut patet ibidem & latius. 1. q. 7. ca. conuenientibus.

Ad tertiam ex ca. præsentium. 1. q. 5. respon. quod ex illo textu, ubi dicitur illum inuictum sacerdotii dignitatem obtinuisse, innuitur secundum gloss. ibidem quòd licet prius ipso ignorante fuisset à parentibus simoniacè data pecunia: tamen postea id sciens uel probabiliter præsumens nolens ordinari, sed tandem cedens importunitati parentum, sine legitima

legitima discussione vtrum ita esset quod timebat, confensit culpabiliter sue ordinationi: ideo non sine culpa licet leui puniendus erat.

Ad quartum ex ca. ab excommunicatis &c. Respondeo, quod ex eodem textu, & glos. patet, quod de his, qui a cognitis excommunicatis, uel qui ab eis sciri potuerunt, & debuerunt, & per consequens culpabiliter ordinati, & electi sunt, non de aliis illa iura loquuntur.

Quod si replicetur ea ca. statuimus. & ca. si qui a simoniacis, ubi promotiones omnino ignorantium factæ ab episcopis simoniacis irritæ essent, nisi ex speciali misericordia dispensatiuè ab ecclesia sustinerentur.

Respondeo, quod etiam si ibi non sit scientia & culpa uera: est tamen iure aut probabiliter præsumpta, ut dictum est, ex quo tales simoniaci publici & communiter noti sunt: unde & iure præsumitur quod scienter aliquo modo ab ipsis ordinati sunt, nisi oppositum probetur: ut patet ex glos. in dicto ca. ordinationes. 9. q. 1. & 28. dist. cap. proposuisti: dico etiam secundum glos. in dicto ca. si qui a simoniacis, quod quamuis nulla ibi esset culpa: etiam præsumpta, ius potest iuste prædictos ordinatos omnino inculpabiliter a simoniacis, & excommunicatis prædicto modo punire, ex causa scilicet in horrorem & detestationem prædicti criminis, & hæresis: quia id cedit ad utilitatem publicam, ut alii timeant a talibus criminibus late uagantibus. vide glos. in ca. renouantes, dist. 2. 2. & ca. in quibusdam pœnis.

Ad quintum respon. quod ex causa seu ex culpa præsumpta iuste aliquando in bellis innocentes cum nocentibus simul puniuntur in bonis temporalibus, & aliquando in corpore, & uita saltem indirectè, seu per accidens: de quo latius in materia de bello agunt doctores.

Et quoad excommunicationem negatur quod innocentes cum nocentibus, aut pro peccato illorum, aut etiam populus totus ubi sunt innocentes licet excommunicari possint, ut patet. 24. q. 3. cap. si habes. & ca. Romana, de sen. excomm. li. 6. ubi id expressè dicitur secundum etiam doctores communiter ibidem, & glos. ordi. August. super id Matth. 13. Inimicus homo hoc fecit, ut supra in responsione ad quartum argumentum principale ex ipso August. dictum est.

Et ad ca. si sententia, ubi loquitur de interdicto, respon. primò secundum glos. ibidem. Et in ca. præfenti, de sen. excomm. quod hoc est speciale interdicto, quo prohibentur bona ecclesiæ spiritualia, non autem tolluntur aliqua propria bona innocentium: idque fit ex causa communis utilitatis ecclesiæ, ut scilicet eius iniuria deploretur, & ipsi ab omnibus eius filiis faueatur. Alio modo respondent alij quod scilicet ideo populus pœna interdicti punitur cum innocens, quia uel fauet peccato superioris uel alterius, qui est causa interdicti: uel quia ei non obstitit, ut deberet pro ecclesia secundum Grego. &

habetur. 1. q. 4. ca. ecclesia. ad quod facit. 2. q. 7. non est a plebe. & 8. q. 1. cap. audacter. Sed certè si hæc respon. esset bona, iam eadem ratione posset populus etiam cum innocentibus excommunicari: ideo prima respon. aptior videtur, maximè quia excommunicatio, quæ peccatum mortale præsupponit, non ex causa, sed pro culpa uera, uel iure præsumpta licet potest infligi, ut dictum est.

Quintò principaliter arguitur ad idem, quia si ex causa licet non pro sua culpa quis iuste ab homine puniri potest, ut in responsione ad quartum argumentum præcedens, & ad eius secundam replicam sæpè dictum est, secundum quod habetur de reg. iur. & glos. in ca. renouantes, dist. 2. 2. & aliis iuribus, & doctoribus ibi allegatis: quod etiam patet, quia in ca. tua nos. de clerico ægrotante. Et cap. ex parte. habetur quod sacerdos leprosus sine ulla sua culpa prohibetur celebrare solum coram populo propter horrorem & scandalum populi tollendum, secundum etiam communiter doctores ibidem & Alex. Hall. 4. par. q. 47. membro ultimo. Et B. Tho. in 4. dist. 9. q. 4. ar. vlti. Et similiter bigamus prohibetur, & priuatur priuilegiis clericalibus ex causa propter defectum sacramenti, id est significationis secundum glos. in ca. 1. de bigamis: & de cleri. con. iuga. li. 6. & propter eminentiam sacerdotii. distin. 26. c. vna. Et similiter spurii & filii presbyterorum prohibentur, ut supra dictum est. Et similiter ecclesia simoniacè consecrata execratur sine culpa sua. 1. q. 4. ca. ecclesia. Et ecclesia, in qua sepelitur paganus, mundatur, de consecra. distin. 1. ca. ecclesiam, idque fit in horrorem, & detestationem criminis: ergo similiter possunt puniri temporaliter pœna infamiae, inhabilitationisque, & repelli a congregationibus, & muneribus publicis, & honoribus omnibus conuersi ex genere Hebræorum, Sarracenorum, & huiusmodi, ratione generis simul & ex causa scilicet in detestationem perfidiæ, aut idolatriæ eorum conuersionem præcedentis: & in fauorem religionis, aut officiorum ecclesiasticorum, aut munerum publicorum, ne talis generis uilitate polluantur: aut propter eorum culpam iure, aut probabiliter præsumptam, quia scilicet de eorum relapsu ad suam perfidiam, aut de ipsorum inconstantia in fide, & de morum prauitate timetur, ut habetur de consecra. dist. 4. ca. Iudæi, ubi dicitur quod Iudæorum perfidia frequenter ad uomitum redit.

Respondeo negando consequentiam: neque enim est causa aliqua de prædictis in proposito: nisi fortè in gradibus propinquis aut notis, ut in tertia conclu. dictum est. Nam ad detestationem perfidiæ, seu idolatriæ id non oportet facere, neque est causa sufficiens ad repellendum conuersos ex iudaismo. Nam similiter oporteret repellere, & punire omnes etiam ab antiquo conuersos ex gentilitate, & ab idolatria: In fauorem autem religionis potius expedit omnes ex quacunque natione conuersos benigne amplecti, & honorificè fauere, ut conuertantur etiam reliqui ad fidem, ut supra probatum

batum est ex conciliis, & decretis ecclesiæ. Vilitas autem generis iam per baptismum purificatur, ut supra in responsione ad tertium argumentum dictum est. Quod si aliquæ reliquæ huius uilitatis ad huc apud homines manent: id solum contingit in gradibus propinquis aut notis, dum per aliquam notabilem excellentiam non purificantur, ut supra in tertia conclu. latius habetur. Metus uerò de eorum reditu ad uomitum, atque relapsu, seu morum prauitate, certè non est rationalis de omni illa natione sine ulla graduum, & personarum differentia: cum rectè uiuere, sicut & alij antiqui Christiani, communiter sine notabili discrimine uideantur. Et quamuis aliqui uideantur ad uomitum redire, & nefanda scelera committant, non ideo idem de omnibus generatim in omnibus gradibus etiam antiquissimis præsumendum est: sicut neque propter similia crimina aliquorum Christianorum antiquorum, quæ in aliquibus regionibus legimus contigisse, idem de omnibus continuo censendum est. Igitur de totis illis personis id rationaliter metuendum est, quæ uel semel relapsæ, aut in suam perfidiam reuolutæ sunt, uel de descendibus ab eis in gradibus propinquis, aut cognitis, ut supra in tertia conclu. dictum est: de quibus dic. ca. Iudæi. Et cap. plerique. de consecrat. dist. 4. loquuntur.

Sextò principaliter ad idem arguitur, quia uilibus, & infamibus portæ dignitatum patere non debent. cap. inter dilectos, de excess. prælat. & glos. in ca. testimonium. de testibus. Et expressè hoc habetur de regu. iuri. regula. 87. & Turrecremata in decreto distinct. quinquagesima sexta cap. 1. secundum Bonauentu. in quarto distinct. vigesima quinta latius probat. Nunc autem secundum iura conuersi ex genere Hebræorum sunt infames, uiles, & inhabiles ad dignitates, & officia publica, ut patet cap. de Iudæis, & cælico. l. hac ualitura, & decima septima quæst. quarta. cap. constituit. Et quod id non solum de Iudæis nondum ad fidem conuersis, sed etiam de iam conuersis intelligatur, patet expressè in foro Iuzgo. lib. duodecimo. l. 10. ubi etiam de Iudæis baptizatis dicitur quod ad testimonia contra Christianos non admittantur. Et concordat gloss. in dict. ca. constituit.

Item confirmatur à fortiori, quia. C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. damnatur, ut infames in æternum illi & posteris eorum, qui contra principem factionem cum quibuscunque inierunt: ergo à fortiori si contra Christum Deum principem omnium, quales sunt Iudæi, & idolatræ, & Sarraceni, & huiusmodi, quæ infamia etiam per baptismum non tollitur, sicut nec aliæ pœnæ ciuiles.

Quod & secundò probatur, quia in dicta. l. Manichæos, contra hæreticos manichæos, & donatistas tanquã contra reos læsæ maiestatis infligitur infamia durans in sempiternum, etiam post poenitentiam, ut id etiam habetur. cap. uergentis. & cap. excommunicamus, & aliis cap. de hæreticis. & dist.

15. cap. presbyteros, & in aliis. ca. ibidem. Nunc autem similis est ratio de iudæis, & hæreticis: quia æquè aut grauius, quàm hæretici contra Christum peccauerunt.

Respon. primò quod. C. de iudæis. & ca. constituit, expressè loquuntur de iudæis nondum ad fidem conuersis, sed in suo iudaismo in terris Christianorum de gentibus: uel secundò potius loquuntur de iudæis ad fidem uolenter conuersis, & baptizatis in perfidia sua notoriè permanentibus, & in suis cæremoniis iudaicis, ut tunc temporis solebat fieri, ut patet in eodem foro Iuzgo. lib. 12. l. 10. ubi id habetur expressè. Et Turrecremata super eo, cap. constituit, contra glossam, ibidem. Et idem Montaluo super foro Regio Hispaniæ, libro quarto, titu. 3. l. ij. latius probat: uel tertio potius intelliguntur de iudæis post baptismum apostatantibus à fide, ut supra in bulla Nico. 5. ad hoc propositum allegatur. Igitur de iudæis conuersis, & in fide sine relapsu manentibus nusquam tale quid statutum habetur, sed potius oppositum, ut supra in 1. conclus. probatum est.

Et ad confirmationem nitentem à fortiori probare quod illa iura etiam de iudæis iam conuersis intelligenda, & ad eos extendenda sint, Respondeo dupliciter, primò secundum aliquos. ad l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiesta. quod loquitur de ipsismet actoribus criminis, reisque læsæ maiestatis. Et si ad iudæos extenditur per identitatem rationis: solum comprehendit ipsos criminis actores post baptismum iudaizantes, non autem successores eorum in crimine non participantes, nec hæreticantes, ut patet ibidem: quia pœnæ tantum suos tenere debent culpæ actores, ut supra in responsione ad quartum argumentum late dictum est. Et similiter respon. ad l. Manichæos. Sed quia illa lex expressè etiam loquitur de posteris eorum, ideo hæc respon. non ualet.

Secundò respon. quod licet iudæi ante conuersionem essent digni infamia, sicut & subiectione seruili in æternum plusquam hæretici: tamen non est idem iudicium de omnibus illis post eorum conuersionem: quia ex largitate, & speciali beneficio principis scilicet Dei, & Pape, & Regis, in fauorem fidei, scilicet ut ab ipsis iudæis respiscensibus fides libenter suscipiatur, remittitur illis, & omnibus infidelibus dum per baptismum regeneratur prædicta infamia iuris & seruitus pœnæ, sicut & omnis eorum culpa, ut supra in responsione ad tertium argumentum latius habetur: & quia fauoribus sunt ad fidem alliciendi, & iam adducti in ea prosequendi sunt, ut habetur in cap. iudæi, secundo de iudæis, & in extrauagan. dignum, eo. tit. & 23. quæst. 4. cap. debet. & quæst. 7. cap. quod autem. Et 1. quæst. 4. cap. iudæi baptizati. & distinctio. 45. capit. qui sincera, non sic indulgetur hæreticis, uel aliis post datam fidem & acceptam in baptismo relapsis, etiã si pniã agat: de quibus procedunt prædictæ leges, & similes aliæ pœnales, quæ non debent

debet extendi ultra casus, & personas ibi expressas etiam per identitatem rationis si non est expressa. Quia de regu. iur. odia restringi &c. secundum August. & habetur dist. 50. ca. ut constitueretur, & secundum communiter doctores.

Et quidem licet Iudæi peius omnibus occidendo Christum, ipsumque in sua perfidia blasphemando peccauerint: eos tamen propter hoc ecclesia punire non potest vlla pena infamie, aut seruitutis, sicut neque alios infideles propter suam infidelitatem: quia quid ad nos de his, qui foris sunt? I. Corinth. 5. dum maxime contra pacem respiciunt, non peccant, ut supra in responsione ad secundum argumentum dictum est. Hæreticos autem, & omnes alios, qui post baptismum ad uonitum redierunt, ex quo semel de iurisdictione ecclesie fuerunt, nec inde iure egredi potuerunt, utique ecclesia tali pena etiam corporali punire potest, ut habetur. 2. 3. q. 4. & alibi sapius: idem ecclesia, & principes permittunt liberè Iudæis non conuersis suam legem, & ritus seruare, cum quibusdam tamen limitationibus, ne scilicet in iniurias, & blasphemias contra dominum Christum exeant, ut habetur. C. de Iudæis, & cœlico. l. Iudæos. Et l. sabbati. dist. 45. cap. qui sincera.

Quibus non obstantibus propter tres causas supradictas in 3. conclus. tam ipsi Iudæi, & Sarraceni & alii infideles, quam trahentes originem ab eis maxime in gradibus propinquis, aut cognitis à congregationibus, muneribus, & dignitatibus repelli possunt, ubi de facto uiles, inepti, uel infames habentur ex causa quacunque.

Argum. 7. Septimò principaliter ad idem arguitur, quia Neophyti prohibentur ad officia & dignitates assumi. dist. 48. ca. quoniam. & ca. prohibentur, secundum. 1. Timot. 3. idque propter ruditatem eorum, & propter reliquias perfidie gentis iudaice, uel idolatrie remanentes, secundum Felinum ibidem, & in ca. Iudæi. de testibus. & secunda quæstio. 7. ca. non potest.

Respon. Respondeo secundum ipsum Felinum in dict. c. & Philip. Decium, & Ioan. de Ripa, & Turrecremata ibidem, & in c. eam te. de rescriptis, quod dicta iura loquuntur & intelliguntur de Neophytis, idest de recenter conuersis ad fidem ex quacunque secta, aut natione non satis instructis in pertinentibus ad fidem, moresque Christianos, quoad alios edocendos, & gubernandos, qui neque quoad seipfos satis probati sunt: ne scandalizentur, neque in superbiam erigantur æstimantes ecclesiam illis ualde indigere, ut etiam expressè ait, glo. ubi supra dist. 48. cum textu. cap. 1. & 2. & dist. 61. & in cap. constituit. 17. q. 4. licet malè alleget cap. de Iudæis, quod non de conuersis, de quibus nos agimus, sed de nondum conuersis Iudæis dictum capit. loquitur expressè.

Item dicta iura intelliguntur, sicut & loquuntur de promotione neophytorum ad ordines maiores, quibus est annexa obligatio alios docendi: non au-

tem prohibentur à minoribus, nec à canonicatu. Sed neque secundum Dominicum in cap. quicumque. dist. 78. prohibentur à maioribus, & ab aliis officiis: maxime si iam per aliquod tempus in fide, & moribus instructi, & probati sint, & idonei ad id munus obendum. Et in hoc omninò concordat Philip. Decius in cap. eam te. de rescriptis. ubi & optimè reprobat Panor. ibidem dicentem illam decretalem procedere ex gratia speciali in fauorem nouiter ad fidem conuersi: probatque eam de iure communi procedere: pro quo etià expressè facit ca. neophytus. dist. 67.

Nihil igitur obstat, sola ratio generis huius uel illius, ne alias idoneus ad muneris, officia, & collegia communia, & præsertim ecclesiastica assumatur, ut hoc etiam expressè habetur in cap. ad decorum. de institutionibus. Et cap. venerabilis. de præben. & gloss. ibidem & supra late probatum est, at ut in fine in responsione ad sextum argumentum præcedens dictum est, hoc non obstante ex aliis causis ibi, & supra conclusione 3. expressè iuste repelli potest.

Sed pro complemento huius materie dubitatur quis sit preferendus in muneribus publicis, & ecclesiasticis, is ne qui trahit originem ab Hebræis, & Sarracenis, & infidelibus, an qui ab anti-quis Christianis progenitus est? Similiter qui semper fuit bonus sit ne preferendus ei, qui aliquando fuit malus, cæteris paribus existentibus utrinque?

Respondeo in hoc uidentur esse opiniones, quas referunt Felinus in cap. eam te. de rescript. & Panor. in cap. at si clerici. de iudiciis & gloss. dist. 63. in fine, & in ca. obeuntibus.

Sed resolutoriè uidetur dicendum. Primò, quod infidelitas præcedens baptismum non nocet conuerso in promotionibus, nisi alia causa adsit, ut supra probatum est: hæresis autem, & alia crimina quædam post baptismum commissa, post quorum penitentiam etiam durat infamia, & inhabilitatio, de quibus habetur in cap. nisi quia. de renuntiatio. & in gloss. ibidem. ubique etiam posteris nocent ad id, ut expressè habetur prima quæstio. septima, capit. primo, & cap. si quis omnem. Et gloss. dist. 78. vigesima quinta, ca. primum, & vigesima sexta distinctio. cap. deinde, ut supra etiam conclus. tertia, & in auctoritatibus adductis in sexto, & septimo argumento habetur, & hoc est uerum, nisi cum talibus dispensetur, id quod sæpè legitur factum. dist. 78. quinquagesima, capit. si post. & cap. Ioannes. ut etiam Luc. 15. factum est cum filio prodigo, & alibi cum beato Apostolo Petro, & cum David, & cum aliis sanctis: uide Felinum ubi supra.

Secundò dico quod regulariter, & cæteris paribus, quando agitur de prælidendo, & ad prælaturam assumendo, præponendus est qui semper fuit bonus, & fidelis, peccatori, & Iudæo iam conuerso: quia libius potest reprehendere, & corrigere, quam qui aliquando

quando fuit peccator. Qua enim fronte potest alios reprehendere qui in delictum simile corruit? 25. distinct. cap. primum. Ad quod facit distinct. quadagesima octaua cap. 1. & 2. item distinct. 12. ca. Nos consuetudinem. & distinct. 61. cap. Quid proderit. cap. Constitutum. cap. nec emeritis, secundum Hugonem & Turrecremata ibidem, & de testibus & attestat. cap. testimonium, & ibi gloss. & 16. quæst. 1. cap. legi, & Felinus ubi supra hoc tandem tenet.

Dico cæteris paribus, quia aliquando ratione alicuius circumstantiæ in aliquibus casibus requisitæ, quæ reperitur in eo, qui aliquando fuit peccator, erit aptior ad tale munus si sit aliis sufficiens: puta quia ex suo casu didicit misereri & mederi: qui si sit aliis æquè sufficiens ad prælaturam, est præponendus ei, qui semper fuit bonus & fidelis, ut habetur dist. 50. ca. fidelior, & ibi glossa. Et in hoc concordant Panor. & glossa dist. 63. ut supra, & Philip. Decius, & Ioan. de Ripa, in §. de adulteris.

Tertiò dico quod in aliis dignitatibus non habentibus prælaturam seu curam pastorem ubi sola bonitas uitæ requiritur, tunc stante pari utrinque sufficientia præferendus est is, qui fuit semper bonus & fidelis, secundum alia iura communia. Et concordant in hoc communiter doctores, & secundum supradicta concordatur etiam opiniones, quæ sibi aduersari uidentur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAQVINTA.

Dubium 1. De futuris contingentibus, in qua duodecim dubia tractantur: quorum primum est quid & quotuplex est possibile, & futurum contingens.

Not. 1. Possibile possibiliter.

AD quod respondeo per tria notabilia. Primò est, quod possibile capitur dupliciter, scilicet primè intentionaliter, & id aduerbialiter: & tunc facit modalem diuisam: uel etiam primè intentionaliter nominaliter: & id uel largo modo pro omni re, quæ potest esse siue necessario, siue non necessario sit: & hoc modo quodlibet ens, etiam Deus, est possibile: uel etiam nominaliter, sed strictè, promittit, quæ potest esse, & potest non esse: & hoc modo est idem quod contingens ad utrumlibet.

Secundo modo capitur secunde intentionaliter pro propositione possibili.

Nota etiam quod ly potest, si dicit potentiam logicam, significat non repugnantiam extremorum: & idem est quod possibiliter, & ampliat ad quatuor tempora differentias, & absoluitur à tempore: quia est idem quod potest, potuit, uel poterit: & sic est uerum dicere quod Adam potest non fuisse, idest potest, uel potuit non fuisse. Secus si dicat potentiam physicam, uel realem, aut naturalem: quia tunc stat solum secundum exigentiam copulæ, & denotat prædicatum posse conuenire subiecto secundum illam temporis differen-

tiam per illam copulam importati, ut Adam potest non fuisse, idest res potens non fuisse, quæ an sit uera uel falsa infra in 2. dubio habetur.

Not. secundò, quod contingens, sicut possibile, capitur dupliciter, scilicet primè intentionaliter: & tunc, si teneatur aduerbialiter pro contingenter, facit modalem diuisam: Si nominaliter, & largè est idem, quod possibile nominaliter largè acceptum: uel est idem quod res, quæ aliquando est, aliquando non est, licet naturali necessitate fiat, ut ortus solis, & occasus, pluuia, tempestas &c. Si nominaliter & strictè, est idem quod possibile strictè acceptum: uel est idem quod sic est quod potest euitari, & non esse: & tunc dicitur contingens specialiter captum: quia & est ad utrumlibet ex Arist. 1. Priorum: & de hoc agitur in materia & quæstione præfenti.

Et not. quod hoc modo contingens specialiter captum solet etiam diuidi in contingens rarò, & contingens sæpè: & utrumque ab Arist. 1. Priorum dicitur contingens natum: & incontingens ad utrumlibet indifferens, quod ab Arist. dicitur contingens ad utrumlibet, ex quo sic est, aut erit, quod potest, uel potuit euitari, antequam sit, ita quod potest, potuit, uel poterit esse, & non esse, ita quod ly potest dicat potentiam logicam.

Not. tertio, quod futurum contingens est non quidem id, quod erit, & non erit: sed quod erit, & potest non fore: uel quod non erit, & potest fore: Ita quod contingens ad utrumlibet est possibile non necessarium, uel potens esse, & potens non esse: & est inferius ad possibile, ut constat ex supradictis: Et futurum contingens largè sumptum etiam pro eo quod non erit, & potest fore, ut dictum est, est superius ad futurum: quia stat aliquid esse futurum contingens, quod non erit: sed strictè & proprie omnne futurum contingens erit, aut est futurum, & non è contra: sic etiam dicunt Alliaco. q. 1. art. 1. & Gabriel in 1. dist. 3. q. 1. artic. 1. notabili. 3. & 4.

Tandem nota quod quando dicitur quod contingens est indeterminatum ad esse, & non esse, non est sensus, quod contingens nec sit, nec non sit: quia hoc est impossibile, & repugnans: sed quod non est necesse, & certum ipsum esse, nec ipsum non esse: aut quod potest esse, & potest non esse.

Dubium 2. DVBIUM secundum quid & quæ sit propositio determinatè uera, uel falsa. Respon. aliqui dicunt quod propositio determinatè uera est id, quod propositio uera, & non falsa, ut ait Gabriel ubi supra, addens quod aliud est propositio contingenter uera, quæ sic est uera, quæ potest esse falsa. Grego. etiam Arim. in 1. dist. 3. 8. etiam ait quod sic sensit Arist. quod sic sentiendo errauit. Aureolus autem, & alii dicunt quod sic quidem sensit Arist. non tamen in hoc errauit: sed Dulart, & doctores communiter tenent oppositum: quoad utrumque, dicentes quod non omne uerum est determinatè uerum etiam secundum Arist. qui. 5. Perihermenias ca. vlt. ait quod propositio de futuro contingenti uera non est determinatè uera.

Not. 2. Contingens contingenter

Not. 3. Futurum contingens

Dubium 2.

Idèd alii dicunt q̄ propositio determinatè vera est propositio necessariò uera necessitate absoluta, vt Deus est: uel ex suppositione, ut Sortes est quando est, aut currit quando currit. Vel ut alii dicunt est propositio uera, quæ pro tempore, aut instanti, quo est uera, non potest falsificari, aut non esse uera, quamuis absolutè possit non esse uera. Ita tenet Alliaco. Faber. Naueros, & alii. Sed hæc definitio non est idonea tenendo quòd ad præteritum est potentia, quòdque est potentia ad opposita pro eodem instanti, ut patet: quia si Adam potest non fuisse, & ego nunc uolens. A. possum non uelle. A. ergo, Adam fuit, & ego uolo. A. non sunt determinatè uerè, ex quo possunt pro eodem instanti non esse uerè, quod tamen est contra Arist. ubi supra dicentem eas esse determinatè ueras. Immo & tenendo q̄ ad futurum non est potentia in sensu composito, sicut nec ad præsens, & præteritum, ut infra dubio. 9. & 12. habetur. Ista propositio Sortes erit, quando erit, ex quo est necessaria ex suppositione, sicut ista, Sortes est, iam similiter erit determinatè uera, ut Sortes est.

Idèd alii, ut etiam ait Naueros, dicunt q̄ propositio determinatè uera est propositio euidenter uera, cui scilicet possumus euidenter assentire naturaliter, quatenus est ex parte suæ significationis, ut ista, Sol lucet, ignis calefacit, Sortes est, aut currit, aut fuit, aut per euidentiam summam siue supernaturalem, ut Deus est trinus & unus &c. Nam si aliquibus ex his non possumus euidenter assentire, id prouenit ex aliquo impedimento, uel ex defectu nostri intellectus, ut patet quia istis Angelus euidenter assentit: sed non ita possumus nos, uel etiam Angeli euidenter assentiri propositioni de futuro contingenti etiam reuelatæ, ut quòd Antichristus erit, nisi eam in uerbo clarè uideamus: quia cum possit non esse iam ex parte suæ significationis, uel rei significatæ, nemo potest ei euidenter assentire, nisi solus Deus, uel beatus in uerbo per claritatem, & eminentiam suæ cognitionis: Quòd si quis illi propositioni reuelatæ assentiat aliquando euidenter, id erit extrinsecè, id est ratione sequentè quatenus necessariò sequitur ex reuelatione, uel uoluntate diuina clarè cognita, & reuelante quòd Antichristus erit.

Sed tandem melius secundum beatum Thom. 1. par. quæst. decimaquarta articulo decimotertio, & ibi Caietanum, & Boetium, & alios propositio determinatè uera est propositio diffinitè, & certitudinaliter uera, ita quòd eius contingentia est iam ad unum determinata.

Et ita secundum clarissimum doctorem Medina in sua lectione in 1. distinct. 38. Propositio determinatè uera est triplex, scilicet quoad se, & est idem quod propositio uera, etiam si sit de futuro contingenti, ut Sortes est, Sortes erit, est quoad se determinatè uera, uel falsa; quia aliquid horum certè est uel erit: & sic accepit Gabriel, ubi supra. Quoad Deum autem determinatè uera propositio

est illi certitudinaliter uera: & ita omnis propositio, cui Deus assentit, est illi determinatè uera. Quoad nos autem determinatè uera propositio est nobis certitudinaliter uera, ut supra secundum B. Tho. dictum est: modò sit certitudo naturalis, ut sol cras orietur, modò sit certitudo fidei, uel supernaturalis, ut Antichristus erit, modò sit de præterito, modò de præsentis, modò de futuro contingente. & ita multa argumenta, & difficultates per hanc distinctionem solui possunt. Nam propositio de futuro contingenti idèd absolutè dicitur quòd non est determinatè uera, quia cum non sit determinatum fore in suis causis naturalibus, neque sit positum in se extra eas, non est nobis naturaliter certum quòd erit: ex quo naturaliter potest impediri, & non fore. Si autem nobis reuelatur fore, tunc erit nobis determinatè uerum & certum fore, quamuis sit contingens, & possit non fore: quia reuelatio diuina tantam nobis certitudinem potest præstare, quantam causa naturalis quæ illa res est uel erit.

Ex quibus constat q̄ hæc propositio Antichristus erit, secundum fidem Christianis est determinatè, id est certitudinaliter, quamuis non euidenter uera, quamuis etiam sit de futuro contingenti: aliis autem hominibus, & naturaliter indeterminatè uera est. Constat etiam ex dictis, & supponitur cõtra aliquos q̄ propositio de futuro contingenti est uera uel falsa, ex quo est propò, & non est neutra. Nã si est uerū q̄ erit uel non erit, ergo altera uera, altera falsa est. Et tandem propò absolutè, & in se determinatè uera non solum ex parte subiecti, uel assentientis, sed ex parte obiecti est certitudinaliter uera certitudine naturali, ut cras orietur sol: uel supernaturali, ut Antichristus erit, etiam si plures infideles ei non assentiant: quia ex quo est reuelata, uel decreta à Deo, iam est in sua causa, scilicet uoluntate diuina immutabili, & non impedibili certius in se q̄ ita erit, quàm ueritas naturalis in sua causa naturali.

DUBIUM tertium. Vtrū aliqua propositio possit incipere, aut desinere esse uera uel falsa, & mutari de ueritate in falsitatem, & è contra.

Respondeo per octo propositiones. Prima est, q̄ propositio de præsentis potest incipere esse uera uel falsa: & mutari de ueritate in falsitatem, ut ista Sortes currit, Sortes non currit. Nam exponendo ly incipit patet intentum.

Propositio secunda. Nulla propositio affirmatiua de futuro de simplicibus extremis potest incipere esse uera; sed si semel est uera ab æterno est & fuit uera, probatur: quia si aliqua posset incipere esse uera, maximè ista, Antichristus erit, sed hæc non, quia heri & semper ab æterno fuit uerum dicere quòd Antichristus erit aliquando, idèd supposita existentia ipsius propositionis ab æterno, uel in intellectu diuino fuit uerum ab æterno, q̄ Antichristus erit.

Benè tamen potest desinere esse uera post tempus

pus suæ futuritionis. Nam post mortem Antichristi iam desinet esse uera, Antichristus erit: & tunc incipiet esse falsa. Et ita affirmatiua falsa de futuro contingenti non est ab æterno falsa.

Tertia propositio. Quòd propositio negatiua de futuro contingenti benè potest incipere esse uera, ut ista, Antichristus non erit, incipiet esse uera post mortem eius supposito quòd non resurget, & ita nõ est ab æterno uera: quia antequam Antichristus esset, non est, neque fuit uerum dicere quòd non erit, id est nullo tempore erit: immo & aliquando erit, & aliquando non erit.

Negatiua autem de futuro contingenti uera nõ potest desinere esse uera. Nam si semel est uerum quòd Antichristus non erit, iam nullo tempore erit uerum dicere quòd erit, aliàs duæ contradictoriæ essent uerè: & ita de ueritate in falsitatem mutari non potest.

Negatiua uerò de futuro contingenti falsa ab æterno est, & fuit falsa. Nam si nunc est falsum, quòd Antichristus non erit in aliquo tempore, ergo sua contradictoria uera, Antichristus erit in aliquo tempore, & ergo ab æterno uera, & per consequens illa negatiua contradictoria ab æterno falsa est, & fuit, & non potest incipere esse falsa.

Propositio quarta. Ex dictis sequitur q̄ affirmatiua de futuro contingenti benè potest mutari de uera in falsam, ut ista Antichristus erit nunc est uera, & post mortem eius erit falsa.

E contra fit in negatiua, quæ quidem in eodem instanti, in quo affirmatiua desinit esse uera, & incipit esse falsa, tunc negatiua desinit esse falsa, & incipit esse immutabiliter uera: quia aliter duæ contradictoriæ essent simul uerè aut falsè.

Propositio quinta. Ex dictis sequitur quòd licet ista, Antichristus erit, potest esse uera, & falsa; & similiter ista, Antichristus non erit, non tamen indifferentè successiue vnã post alteram. Nam post ueritatem negatiue non potest successiue affirmatiua esse uera: quia si negatiua est uera, & negat omne tempus futurum, iam non potest verificari affirmatiua, quòd Antichristus erit pro aliquo tempore: quia sic darentur duæ contradictoriæ simul uerè.

Item neque negatiua potest successiue esse falsa post falsitatem affirmatiue; quia si ista est falsa, Antichristus erit, scilicet aliquando, ergo negatiua est nunc uera & in æternum, quòd scilicet Antichristus nunquam erit. ergo non potest esse falsa post falsitatem affirmatiue. Sed è conuerso benè potest esse, quòd scilicet affirmatiua potest incipere esse falsa post falsitatem negatiue: quia affirmatiua potest incipere esse falsa post mortem Antichristi: & quando incipit esse falsa, tunc negatiua incipit esse uera. ergo ante fuit falsa illa negatiua: & post illius falsitatem incipit falsitas affirmatiue.

Item negatiua potest esse uera post ueritatem affirmatiue: quia potest incipere esse uera, ut ista, Antichristus non erit, post mortem eius.

Propositio sexta. Ex dictis sequitur quòd licet quælibet affirmatiua, uel negatiua de futuro contingenti possit esse uera & falsa, ut dictum est: tamen negatiua est immutabiliter uera, ita quòd si semel est uera non potest mutari in falsum, quia non potest incipere esse falsa, ut supra propositione tertia & quarta habetur.

E contra fit in affirmatiua: quæ est immutabiliter falsa, ita quòd si semel est falsa, nunquam mutabitur in ueram, ut si nunc est falsum quòd Antichristus saluabitur, & sua cõtradictoria uera quòd non saluabitur: nunquam postea erit uerum quòd saluabitur: quia aliàs duæ contradictoriæ darentur simul uerè.

Vnde nota, quòd istæ duæ contradictoriæ, Antichristus erit, Antichristus non erit, non possunt esse uerè, nec falsæ simul, nec successiue indifferentè: sed certo ordine seruato, ut dictum est, tunc successiue possunt esse falsæ, puta affirmatiua post negatiue falsitatem, & negatiua potest esse uera post ueritatem affirmatiue: & non è conuerso.

Propositio septima. Nulla propositio de futuro contingenti est inuitabiliter, id est necessariò uera uel falsa: sed euitabiliter uel contingenter, ita quòd antequam ponatur inesse, potest eius ueritas uel falsitas euitari, & poni sua contradictoria inesse. Quòd fit ut licet vna sit immutabiliter uera, ut ista negatiua, Antichristus non saluabitur: non tamen inuitabiliter uera sit: & ista affirmatiua Antichristus saluabitur, est immutabiliter falsa: non tamen inuitabiliter, id est si nunc est falsa non potest successiue in ueram mutari, uel transire: sed potest falsitas illa euitari, quia potest ille saluari in sensu diuino: etsi ponatur inesse iam erit uera, sed non successiue postquam fuit falsa: quia tunc deponitur illa eius falsitas ita q̄ nunquam fuit falsa: & ita eius falsitas euitatur. Eodem modo ista negatiua Antichristus non saluabitur est quidem immutabiliter uera, sed euitabiliter, ut dictum est.

Propositio octaua. Propositio affirmatiua de præterito non dependens à futuro contingenti habet per omnia eandem regulam, quam negatiua de futuro contingenti, quia scilicet potest incipere esse uera, non tamè falsa, & potest mutari de falsitate in ueritatem, ut supra propositione tertia, dictum est. Sed opposito modo in negatiua de præterito dicendum est, uti ex supra dictis facile potest exemplificari, atque probari.

Contra primam propositionem suprapositam. Primò arguitur: quia in casu q̄ nunc in. A. instanti præsentis Sortes non sit, & post in instanti. B. mediato sit, sed producat post. A. & ante. B. in instanti intermedio quod uocetur. C. tunc ista propositio, Sortes est in. A. nõ incipit esse uera nec falsa, ut patet exponendo ly incipit, quia semper affirmatiua exponens est falsa: modò exponatur per primum sui esse, modò per ultimum non esse.

Respondeo quòd si illa instantia sint mediata ad

inuicem, bene incipit esse uera, uel falsa, & exponentes sunt uera. Si uero sint immediata, non admitto casum: quia impossibile naturaliter est instantia esse immediata. Et si ponatur quod supernaturaliter sint immediata: tunc uerum probas, sed non contra primam propositionem, quae intelligitur naturaliter instantibus existentibus mediatis.

Argum. 2.

Secundo. Et hoc praecipue contra secundam propositionem arguitur. Nam ista affirmatiua, Antichristus erit, potest esse uera, & potest esse falsa. ergo potest incipere esse uera, sicut potest incipere esse falsa, quia non uidetur maior ratio de una, quam de altera, & quam de negatiua Antichristus non erit.

Respon.

Respondeo negando consequentiam, & eius probationem, quia maior ratio est de una, quam de altera, ut supra propositione secunda, & tertia probatum est.

Replica.

Si replicetur adhuc probando quod affirmatiua potest incipere esse uera, quia haec propositio, Antichristus saluabitur, nunc non est uera, ut supponitur ex fide, & immediatè post hoc potest esse uera, quia aliàs esset necessariò, & non contingenter falsa, ergo potest incipere esse uera.

Respon.

Respondeo dupliciter. Primo secundum Allicco negando consequentiam, quia arguitur à diuisis ad coniuncta. Nam ly potest in exponentibus non cadit supra ly incipit, ac perinde nec supra utranque eius exponentem, sed supra una tantum: & ita non denotatur quod copulatiua de inesse composita ex illis exponentibus possit esse uera, sed solum una illarum: eum qua stat altera de possibili: & quando ponetur inesse tollitur altera: & sic antecedens est uerum. Sed in consequentia exponibili uirtualiter cadit ly potest supra utranque exponentem, ex quo ponitur in principio cadens supra ly incipit: & denotat quod tota copulatiua composita ex exponentibus de ly incipit possit esse uera in sensu composito: & facit hunc sensum, & exponitur sic. Possibile est quod haec propositio, Antichristus saluabitur, nunc non est uera, & immediatè post hoc erit uera: uel possibile est quod haec nunc est uera, & non immediatè ante hoc fuit uera, ut ly possibile cadens supra totam copulatiuam, quae est pars illius disiunctiuae, denotet quod tota illa copulatiua sit possibilis, & capiatur in sensu composito: & hoc est falsum, & illa propositio impossibilis est.

Sed certè, ut aiunt Grego. Arim. in 1. dist. 38. Et Dulart, & alii haec responsio non stat secundum bonam dialecticam: quia si illud consequens, haec propositio Antichristus saluabitur potest incipere esse uera, capiatur in sensu composito, tunc ly potest non determinaret illum infinitiuum incipere esse, sed totam propositionem ad hunc sensum, haec propositio Antichristus saluabitur incipit esse uera, est propositio possibilis, sed non accipitur ad praedictum sensum: ergo non potest accipi in sensu composito, sed in sensu diuiso. quod si capiatur in sensu diuiso non debet exponi per unam de sensu com-

posito, quia una modalis diuisa seclusis omnibus instantiis est necessaria, uel impossibilis: modalis autem composita est contingens: quia si sua officians est in rerum natura, est uera, si non, est falsa, quia extremum non supponit, ergo modalis diuisa non rectè exponitur per compositam.

Ideò secundo modo respon. secundum Grego. Arim. & alios etiam negando consequentiam, quia illa propositio de sensu diuiso, (haec propositio, Antichristus saluabitur potest incipere esse uera) non est prius exponenda ex parte de ly incipit, sed ponenda inesse sic, haec propositio, Antichristus saluabitur, incipit esse uera: quae quia impossibilis, ideò sua modalis diuisa impossibilis est.

Tertiò contra eandem secundam propositionem arguitur. Ista propositio, Antichristus erit omnis homo, in casu quod post hoc erunt multi homines tempore Antichristi, & quod post maneat solus Antichristus, iam tunc incipit esse uera. Nam ante illud instans non fuit uera: & quando est ille solus, est uera sua de inesse, haec uidelicet, Antichristus erit omnis homo, qui erit: & hoc tenendo quod sit falsa ista propositio Adā fuit omnis homo ad hunc sensum Adam fuit omnis homo qui fuit. Nam aliter si tempus importatum per copulā sit acceptio non unica praedicti ad hunc sensum, Adam in aliquo tempore fuit omnis homo, tunc sicut illa est uera: sic & ista, Antichristus in aliquo tempore erit omnis homo, ab aeterno fuit, & erit uera in casu praedicto: sicque non incipiet esse uera, sed ut dictum est tenendo tempus importatum per copulam esse unicam subiecti tantum & illam, Adam fuit omnis homo, fuisse falsam, tunc ista Antichristus erit omnis homo, incipiet esse uera in casu praedicto.

Respondeo conceditur quod in argumento probatum est: sed id non est contra secundam propositionem, quae solum loquitur de propositione de simplicibus extremis, & ubi nulla est distributio formalis, qualis est in hac, Antichristus erit omnis homo: nec ulla distributio aequiualens, aut uirtualis, qualis est in hac propositione, Sortes erit maior Platone, quae potest incipere esse uera in casu quod nunc & post sint aequales, sed cras Sortes sit maior: tunc enim certum est quod nunc est falsa, ut patet per exponentes, nam tertia exponens negatiua est falsa in casu praedicto, haec scilicet Plato non erit ita magnus, ut Sortes: quia facit hunc sensum quod in nullo tempore erit ita magnus ut Sortes, sed cras incipiet esse uera, ut patet: idque quia includitur negatio in altero extremo scilicet in ly maior, & ita non est contra secundam propositionem.

Quartò contra eandem secundam propositionem arguitur, quia ista propositio, Antichristus erit omnis homo in hoc instanti quod est, demonstrando instans futurum in medio uitae eius, nunc est falsa: quia ly in instanti, quod est nunc, non supponit, & tamen postea in eodem instanti medio uitae Antichristi incipiet esse uera, ergo illa 2. propo. falsa est.

Respon.

Respon.

Respon. distinguendo ly quod est: Nam si aequiualet nomini. i. in instanti existenti, & semper capiatur uniuocè pro eodem; tunc maior est uera; quia facit hunc sensum, Antichristus erit homo in instanti existenti in medio uitae eius, quod instans uocatur. a. & minor est falsa; & ita nil concluditur. Si autem ly quod est teneatur uerbaliter restrictiue pro instanti presenti; tunc illa maior est falsa, quia praedictum non supponit sic restrictum; & licet minor sit uera, tamen argumentum non est contra secundam propositionem, quae intelligitur solum in propositionibus de simplicibus extremis, qualis praedicta propositio non est.

Aliqui etiam dicunt quod tunc adhuc illa minor non erit uera in medio uitae Antichristi, quia per ly in instanti quod est non debet demonstrari instans tunc praesens in medio uitae eius, sed illud idem iam praeteritum in quo maior falsa fuit, ut sic uniuocè pro eodem instanti procedatur. Et ita tunc non incipit esse uera contra supra dictam secundam propositionem, quae naturaliter tantum seclusis casibus extraordinariis & miraculosis procedit, & ita multa sophismata puerilia uitantur.

Argumen-
tum quoniam
sum.

Quintò contra tertiam propositionem arguitur. Nam ista propositio negatiua de futuro, Antichristus, qui erit, potest non fore, est uera: & tamen non potest incipere esse uera, ergo illa tertia propositio falsa est. Quod sit uera illa maior probatur: quia non debet statim poni in esse sic dicendo, Antichristus qui est non erit, haec enim est falsa, ut patet ex sua copulatiua, ad quam reducitur, Antichristus est & non erit, nam prima pars est falsa: Sed cum ly qui erit teneatur à parte subiecti ut restrictio uel determinatio eius; ideò non debet resolui in copulatiuam: Sed illa maior est negatiua de subiecto non supponente: & est uera in casu quod Antichristus erit, & modò non sit, & idem dicatur de ista, Antichristus futurus potest non esse, & de aliis eiusmodi. Item secundo probatur quod sit uera, quia cum subiectum debeat prius resolui, & tolli connotatio antequam ponatur in esse cum sit modalis diuisa, sic fiet probatio, Antichristus potest non fore, & ipse erit, ergo Antichristus, qui erit, potest non fore: & quando illa Antichristus potest non fore ponetur in esse dicendo quod non erit: tunc deponetur sua contradictoria, Antichristus erit, ut patet ex his, quae inferius dubio. 1. 1. notabuntur. Et ita patet illa maior uera, minor autem argumenti quod. scilicet non potest incipere esse uera, patet, quia ab aeterno uerum est dicere, & est necessaria propositio haec quod Antichristus qui erit potest non fore, quodque ista propositio possibilis est.

Respon.

Respon. concedendo quod probatum est: sed non est contra tertiam propositionem, quae de simplicibus extremis tantum loquitur, ut dictum est. & similiter dicatur de ista, Antichristus qui non erit potest fore, in casu quo non erit. Et praedicta sunt uera si sint modales diuisae: nam si sint compositae, omnes illae sunt falsae Antichristus qui erit po-

test non fore: & qui non erit potest fore, & futurus potest non esse futurus, ut constat si statim ponatur in esse & officientur sine resolutione, ut in modalibus compositis fieri debet. Nam falsum est quod istae propositiones sunt posibles. Antichristus qui erit non erit: & qui non erit erit: & futurus non est futurus.

Dubium quartum est, supposito quod non omnia de necessitate eueniunt: sed multa contingenter ita quod poterant non fieri uel non euenire: & multa fiunt, quae possunt non fieri, ut constat per experientiam: iam dubitatur utrum ad saluandum hanc contingentiam in rebus & libertatem in nostris operationibus humanis necessarium sit ponere libertatem in prima causa uidelicet in Deo: an sufficiat in causa secunda.

Respon. in hoc est duplex opinio inter catholicos. Prima stat in duobus dictis: quorum primum est quod si in uniuerso non esset aliqua causa libera, sed omnes naturaliter, & de necessitate agerent: tunc non esset aliqua contingentia in rebus, sed omnia de necessitate fierent. Probatur. Nam si aliquid sit & potest non fieri, aut hoc est ex libertate alicuius causae: & tunc iam habetur intentum, & est contra hypothesim. Aut est propter aliquod impedimentum: & tunc quare de illo impedimento, an sit causa libera, an necessaria: Si libera iam habetur intentum, & est contra hypothesim: Si necessaria, ergo de necessitate ponet illud impedimentum: & ita sequitur intentum, quod si non esset in uniuerso aliqua causa libera, nihil fieret contingenter, quodque ad contingentiam rerum aliqua causa libera requisita est.

Secundum dictum huius primae opinionis est quod utrum ad saluandam istam contingentiam debeamus necessariò ponere libertatem in prima causa scilicet in Deo; an sufficiat in causis secundis duntaxat. Hoc pendet ex alia quaestione quomodo Deus concurrat cum causis secundis ad suas operationes: Nam si teneatur opinio erronea Durandi in 2. distinct. 1. quod Deus concurrat mediatè, scilicet quod primò produxit res, & dedit eis uirtutem, qua agere possent, & deinde non amplius concurrat cum eis, sed eas relinquit ut utantur sua uirtute; tunc consequenter etiam diceretur quod in omnibus operibus humanis saluatur contingentia, esto quod prima causa non esset libera: quia tunc sufficeret libertas, aut etiam contingentia causae secundae. Sed haec opinio erronea est in suo saltem praesupposito.

Si autem teneatur aliorum opinio aequè aut magis erronea quod Deus immediatè quidem concurrat ad nostras operationes, sed insufficienter ita uidelicet quod illos effectus causae secundae ipse solus producere non potest: sicut neque obiectum cognitum sine uoluntate, neque uoluntas sola sine obiecto cognito effectiue concurrente potest uolitionis actum producere: tunc consequenter diceretur quod sola nostra libertas sufficeret ad saluandum contingentiam eorum, quae fierent à nobis, etiam

Dubium
quartum.Opinio pri-
ma.

etiam si Deus non liberè sed necessariò ageret sicut obiectum cognitum mouet uoluntatem, & causat necessariò.

Sed tandem tenendo cum doctoribus communiter, sicut & uerum est quòd Deus immediatè & sufficientissimè concurrat cum causis secundis. Immediatè in quam immedatione uirtutis & supposito, ut hoc etiam concedit B. Tho. 1. par. q. 8. art. 1. & 2. & ibi Caietanus. Ita quòd causa secunda nihil potest agere nisi Deus & simul coagat uirtute etiam influxa ab ipso Deo. Et sufficientissimè, ita quòd Deus ipse solus agere potest per se omnem re uel effectum non dico actionem, sed rem uel effectum, quem efficit cum causa secunda.

Hoc ergo supposito ut supponit Scotus in 1. distinct. 1. q. 1. & distinct. 8. q. 2. & distinct. 39. Iam consequenter dicendum est quòd ad saluandam contingentiam in rebus necessariò requiritur libertas in prima causa uidelicet in ipso Deo: alias nulla contingentia dari aut saluari posset in rebus: neque libertas alicuius causæ secundæ ad id sufficiens esset. Quod quadrupliciter probatur.

Primò quia si causa secunda mouetur à prima immediatè & sufficienter, sicque sola prima sufficit agere, & secunda non sine prima ergo: si prima necessariò agit uel mouet, sequitur quod etiam secunda necessariò mouetur & agit. probatur consequentia dupliciter. Primò quia omnis causa, quæ mouet in quantum mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet. Sed omnis causa secunda etiam uoluntas hominis mouet seu agit in quantum mota à causa prima: scilicet à Deo, quia sine eo nihil agere potest, etiam secundum philosophos, ergo si necessariò mouetur à Deo necessariò quoque mouet se ipsam, & agit uel operatur. Tum secundò quia da oppositum quòd scilicet causa secunda mouet liberè aut contingenter, & prima scilicet Deus mouet necessariò & sufficienter, ergo tunc Deus frustratur ab effectu suo, uel impeditur per causam secundam, aut effectus necessariò fit. Igitur ad saluandum contingentiam in rebus necessarium est ponere libertatem in Deo, qui causa prima omnium est.

Secundò probatur idem, quia causa prior prius naturaliter & simpliciter respicit effectum, quam causa secunda posterior: quia sicut est prior & non solum principalior in essendo, ita & in causando, cum eius uirtute causa secunda agat, ergo in illo priori cathogorematicè uel sincathogorematicè sumpto causa prima dabit effectui necessitatem suam, & ergo postea in secundo instanti uel signo naturæ aut præsuppositionis causa proxima posterior non potest ei contingentiam dare.

Tertiò probatur idem, quia omnis effectus contingens causæ secundæ potest à Deo immediatè produci stante identitate naturæ illius effectus, ergo esset etiam contingens sublatio causis secundis contingentibus à sola prima causa dependens.

Quartò probatur idem, quia Deus de facto multa contingentia liberè produxit atque produ-

cit immediatè, ut patet in creatione mundi & aiarum quotidie; ergo res non sunt contingentes ex proximis causis, sed principaliter & radicaliter à Deo sic liberè agente. Ita tenet Scotus ubi supra & Gabriel, Medina, & alii. Et quanuis Caietanus, ubi infra in secunda opinione allegatur, conetur soluere prædictas rationes Scoti; tamen insufficienter, ut Lychetus dist. 38. 39. optimè eas defendit & probat, ut proximè etiam patebit.

Opinio secunda est Beati Thomæ 1. par. q. 19. art. 8. & ibi Caieta. & in q. 14. artic. 13. quòd licet prima radix contingentia rerum sit diuina uoluntas, eiusque conditio, in quo doctores omnes conueniunt; quid autem aut quæ sit conditio hæc, Scotus ubi supra & sequaces dicebant quòd est contingentia, aut potius libertas diuinæ uoluntatis: ita quòd quia Deus liberè uult & causat, ideò est contingentia in uniuerso: adeò quòd si Deus omnipotens liberè non causaret, nihil posset contingenter euenire. Inde dicunt quòd Arist. & alii philosophi dicentes Deum necessariò causare simul & multa contingenter euenire, utique repugnantia dixerunt. Hæc autem secunda opinio beati Tho. &c. dicit quòd illa conditio non est libertas, sed summa efficacia diuinæ uoluntatis: quæ uult quædam necessariò, quædam contingenter fieri ad complementum uniuersi: & ideò præparauit eis suas causas necessarias & contingentes. Vnde inferitur quod non ideò effectus sunt contingentes, quia causæ proximæ sunt contingentes, sed quia Deus uoluit eos contingenter euenire, & causas contingentes illis præparare.

Quæ opinio dupliciter probatur. Primò quia etiam si diuina uoluntas non liberè, sed naturali necessitate uellet & causaret ut sol, uti Arist. & alii philosophi malè dixerunt, salua tamen efficaciæ suæ uirtute, hoc uniuersum quale nunc est; adhuc contingentia in rebus saluaretur: tum quia essent causæ defectibiles; tum quia essent agentia libera puta homines: sicut ex maiori necessaria, & minori contingenti sequitur conclusio contingens; sic ex prima causa necessariò mouente uel causante, & ex secunda contingenter, effectus contingens sequi potest. Et hoc euidentius apparet si fingamus mundum non esse à Deo, sed quasi ex se: tunc enim manifestum est quod ex hoc ipso quòd non omnis effectus habet per se causam, aliquid euenit contingenter, ut patet 6. metaphy.

Sed Scotus & alii de prima opinione negarent hanc rationem, quòdque tunc daretur contingentia in rebus, aut agens liberum, aut contingens.

Secunda ratio huius secundæ opi. est, quia ex prima opinione Scoti sequitur hanc partem uniuersali non esse à Deo ut ab agente à proposito, quòd tamen dicere est contra philosophos & theologos. Et quod sequatur patet: quia effectus agentis à proposito ut sic oportet quòd sit electus à Deo, ut patet 9. metaphy. ubi dicitur quòd potentia naturalis à proheresi, i. electione determinatur ad agendum.

Opinio secunda.

Ad primam rationem primæ opinio- nis.

dum. Sed si contingentia oritur ex modo uolendi ipsius Dei: iam ipsa non est electa sed consequens modum eligendi, ergo ipsa non est effectus Dei ut agentis à proposito: & ita contingentia rerum est in uniuerso præter intentionem Dei, ut pote consequens modum uolendi eius, non uolitionem ipsam. Sed certè neque hæc ratio ualet contra Scotum. Nam eodem modo sequeretur quòd actus eò quòd est liberè uolitus ab homine non est à proposito, uel ex electione, sed consequens modum eligendi.

Ad supradictas autem quatuor rationes primæ opinionis quòd non sint sufficientes conatur respondere Caietanus. Ad primam negando consequentiam, & ad eius primam probationem quod omne mouens in quantum motum si necessariò mouetur necessariò mouet, distinguit hanc maximam dupliciter. Primò quia ly in quantum ab alio motum, aut dicit causam præcisam, aut concausam. Si causam præcisam, tunc illa propositio implicat contradictionem in adiecto; & minor est falsa ubi dicitur quod causa secunda mouet in quantum mota. Nam si causa secunda est causa, ergo non præcisè mouet, quia mota; sed etiam ex se aut ex uirtute propria aliquid confert aut efficit: alias non esset causa effectiua. Ideò cum dicitur quòd causa secunda nihil agit, nisi uirtute primæ, non est sensus quod nullam uirtutem habet nisi primæ: sed quòd nullum effectum producit, nisi uirtute primæ concurrente & coniungente uirtutem secundæ suo effectui. Si uerò dicit concausam quamuis principalem: tunc negatur illa maxima. Nam stat quod causa secunda necessariò moueat, & quòd non necessariò moueat aliã causam: quia motio causæ prioris modificatur in causa secunda, secundum modum ipsius causæ secundæ. Et ita licet prima causa moueat necessariò, eius tamen motio recepta in causa secunda contingenter operante modificatur à contingentia causæ secundæ recipientis. Et quia prius natura modificatur, quam impellat ad mouendum uel agendum: iam motio illa modificata ad causam contingentem mouebit secundam ad mouendum uel agendum non necessariò, sed contingenter. Et si causa secunda ponatur naturalis potens deficere; iam motio illa modificata ad naturam causæ secundæ mouebit illam ad mouendum uel agendum non necessariò, sed ut in pluribus iuxta proprium modum ipsius causæ secundæ & non primæ. Exemplum est in sole uel cælo quòd cum causis necessariis coagit ad effectus necessarios, & cum contingentibus ad contingentes, licet sit causa necessaria aut naturaliter, & non liberè agens. Sic de Deo dici potest quod attingit à fine ad finem disponens omnia suauitate. i. iuxta modum cuiusque cooperans unicuique.

Secundo modo distinguitur illa maxima. Nam causa secunda potest dupliciter à prima moueri; uno modo motione præuia propriæ actioni, sicut baculus motus à manu mouet lapidem, aut aqua

prius ab igne calefacta calefacit hominem, aut cibum. Alio modo motione cooperatiua intrinseca propriæ actioni. Et quamuis in primo sensu illa maxima possit esse uera: non tamen est ad propositum. At uerò in secundo sensu, qui est ad rem, est falsa. Non enim oportet quòd cum aliquis uult aliquid, uel cum Sol illuminat, prima causa motione præuia cooperetur: sed sufficit & exigitur quòd ea puta Deus intrinsecè cooperetur tali electioni, uel illuminationi secundum naturam unius cuiusque, ut dictum est: ut sol & cælum cum causis inferioribus secundum naturam earum ad suos effectus cooperatur.

Sed certè ista responsio Caietani non satisfacit: quia solum procedit de causa prima aut superiori mouente insufficienter, quæ scilicet ipsa sola sine secunda non sufficit eius effectum producere: quia tunc modificatur secundum naturam eius, ut sol & cælum, & obiectum cognitum &c. de qua & dicit Scotus quòd si necessariò ageret & sufficienter, non posset impediri, neque modificari ab inferiori causa secunda, quòdque si modificatur est, quia ita liberè uult & concurrat cum causa secunda ut latius probat Lychetus in primo distinct. 39. & dist. 8. q. 4. Ideò illa probatio Scoti ualida est.

Ad secundam rationem primæ opinionis respondet Caietanus ubi supra negando consequentiam, quia prima causa non attingit effectum secundæ in seipsa, sed modificata cooperatione sua iuxta modum ipsius causæ secundæ: ideò effectus causæ secundæ in nullo priori habet necessariam habitudinem ad primam, sed solum ex se contingenter fieri habitudinem habet. Illa enim propositio assumpta scilicet causa prior prius natura respicit effectum, non est sic intelligenda quasi sit aliqua duratio uel instans naturæ in cuius primo instanti causa prima operetur aliquid, uel respiciat effectum, & in secundo causa secunda: in quo sensu illa consequentia procedit: sed est intelligenda de prioritare independentiæ & immedationis uirtutis & intimatatis: quia scilicet prior independentius & immediatius quoad uirtutem attingit effectum, quam secunda etiam in eodem instanti naturæ.

Sed certè neque ista responsio ualet contra Scotum: quia solum Caietani responsio procedit de causa prima, quæ sine secunda non sufficit producere effectum, uti superius ad primam replicatum est, ut Lychetus ubi supra latius agit.

Et similiter ad alias solutiones Caietani replicari potest pro stabilienda prima opinione Scoti supraposita, quæ omnia causa breuitatis omittuntur, & apud Lychetum ubi supra uideri possunt. Ideò in prima opinione nunc standum est.

Tandem nota quod ut ait Caietanus. 1. par. q. 14. art. 13. & alibi sæpius secundum B. Thomam in 1. dist. 38. Deus non benè & propriè dicitur agere ad extra contingenter, neque quod est causa contingens: sed quod est causa libera liberè agens: quia causa contingens dicit mutabilitatem, uel quod ab alia causa potest

Ad secundam rationem primæ opinio- nis.

trist impediri: & ita dicit imperfectionem, quæ in Deo ponenda non est. Sed doctores communiter uocabulum contingenter extendunt ut causam etiam liberam comprehendat: & ita sapè dicunt Deum agere contingenter, & causam esse contingentem.

Dubium quintum. Dubium quintum est, Vtrum Deus habeat scientiam, aut præscientiam certam, & determinatam euidenter & infallibilem omnium etiam futurorum contingentium.

Propositio. Respon. per unicam propositionem quod sic, etiam inuariabilem uel immutabilem ab æterno; non quidem absolute necessariam, sed ex præsuppositione, & contingentem scientiam prædictam omnium futurorum contingentium tam in seip[s]is, quam in suis causis habet.

Probat, quia ab æterno sine ulla sui mutabilitate & deceptione Deus nouit euidenter omnia etiam possibilia ut ipsa sunt, ergo & futura contingenter. Antecedens patet ad Rom. 4. Vocat ea, quæ nõ sunt, sicut ea, quæ sunt. Et Hebræ. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Et Sapi. 4. Scit omnia & intelligit ea &c. Item patet, quia nisi ea omnia clarè & perfectissimè cognosceret ut illa sunt, necessaria necessariò & contingenter contingenter; utique esset imperfectio in Dei cognitione. Idem etiam patet, quia multa futura contingenter Deus de facto reuelauit prophetis, & aliis hominibus, & beato Petro dicens Ter me negabis &c.

Argumentum primum. Si contra hoc arguatur primò. Si Deus ab æterno nouit Sortem fore, ergo immutabiliter & infallibiliter, & ergo inuitabiliter & necessariò, & non contingenter. Nam omne æternum est inmutabile & necessarium, sicut Deus est.

Respon. Respon. concessa prima consequentia, negatur secunda; negatur etiam quod omne æternum est necessarium respectu rerum ad extra temporalium; quamuis in se absolute necessarium sit: pro cuius declaratione nota quod scientia Dei potest considerari dupliciter; uno modo absolute quoad suam essentiam: alio modo quoad attingentiam obiecti, uel in ordine ad obiectum quoad se, uel quoad essentiam est ipsemet Deus: & ita scientia & præscientia Dei est necessaria & æterna, sicut ipsemet Deus, sed quoad modum tendendi in obiectum ad extra, uel in creaturas, non est necessaria; licet sit inuariabilis, immutabilis, & æterna, quia nec in se, nec in tendendo admittit transitum uel successionem; nunquam enim Deus transit de nesciente hanc rem in nescientem illam; uel e contra, quia si scit ab æterno scit aut sciuit, & e contra, & quod futurum est ab æterno fuit futurum. Cum quo stat quod tam in re futura, quam in scientia Dei quoad modum tendendi sit contingenter: quia multa scit, & in multa obiecta enunciabilia tendit intelligendo propositionaliter ea esse, aut fore, siue fuisse quæ ab æterno etiam potuit nescire, nec in ea tendere; sicut & potuit non uelle ea esse, aut fore, siue

fuisse; & ipsa potuerunt ita non esse non fore, siue non fuisse, & ita sicut res sunt, erunt, siue fuerunt contingenter; sic Deus eas ab æterno euidenter, & immutabiliter nouit contingenter sine ullo suæ scientiæ transitu, aut successione, ut dictum est.

Replica. 1. Si arguatur. Deus est necessarium quid, præscientia aut scientia rerum est ipse Deus, ergo hæc est necessaria.

Respon. Respon. negando consequentiam: quia uariatur appellatio. Nam in maiori ly necessarium dicit necessitatem solum rei absolute; in consequenti autem dicit necessitatem etiam respectus ad extra, & ita debet concludi, ergo præscientia est quid necessarium; quia est Deus qui est, quid necessarium: & ipse habet præscientiam rerum, sed contingenter, ut dictum est.

Replica. 2. Si dicas, esto ita sit quod Deus contingenter scit Antichristum fore: Si ponatur inesse quod non erit ex quo est contingens, ergo iam decipitur Deus sciens, & iudicans immutabiliter adhuc eum fore: aut si nescit tunc eum fore uel scit eum non fore, ergo iam mutatur eius scientia quoad modum tendendi in hoc uel illud obiectum enunciabile.

Respon. Respon. Negando utranque consequentiam, quia quando ponitur quod Antichristus non erit, quodque Deus ab æterno nescit illum fore, iam consequenter deponitur quod aliquando erit, quodque Deus aliquando scit aut sciuit illum fore: & ita nulla mutatio in scientia Dei facta est. Itaque ista stant simul. Scientia Dei est necessaria & æterna &c. quia eius essentia, quæ est eius scientia, talis est. Scientia Dei quoad attingentiam obiecti creati, uel in ordine ad obiectum creatum, uel ad extra non est necessaria, sed contingens & euitabilis sed inuariabilis: & potest multa etiam opposita diuisim cognoscere ab æterno sine ulla sui mutatione & successione, ut constat ex supradictis & infra dicendis dubio sexto in responsione ad tertium argumentum contra secundam opinionem; & inferius dubio. 11. in responsione ad secundum & tertium argumentum. Nam quando unum ponitur inesse, deponitur suum oppositum ac si nunquam fuisset: neque stant simul inesse: bene tamen alterum inesse cum opposito de possibili: ut Deus scit aut sciuit ab æterno Antichristum fore: & Deus potest non scire aut non sciuisse ab æterno ipsum fore, sicut & Antichristus erit, & simul potest non fore stant simul in ueritate.

Et quanuis Caietanus. 1. par. q. 14. art. 13. dicat esse differentiam inter has propositiones, Deus scit Antichristum fore, & Deus sciuit Antichristum fore; quia illa Deus scit ubi scientia importatur de presenti est contingens: illa autem Deus sciuit ex modo significandi de præterito est absolute necessaria, sicut Adam fuit aut ambulauit: & non solum ex suppositione sicut quod est quando est necessarium est; tamen communiter non fit illa differentia inter illas propositiones etiam apud multos Thomistas: sed utraque propositio est contingenter uer-

ra in

ra in sensu diuino; necessaria autem ex suppositione & in sensu composito; quia in scientia Dei eterna nulla differentia temporis est: & in Deo scit, sciuit, & sciet idem sunt.

Argumentum 2. Secundo arguitur: quia in essentia diuina uelut in speculo relucet & repræsentatur omnia etiam futura contingenter, ergo non immediate in ipsis rebus futuris, sed mediante essentia tanquam in specie uel imagine. Deus ea omnia cognoscit, ergo non intuitiue, sed abstractiue.

Respon. Respon. quadrupliciter. Primò secundum Durandum in prologo qui malè concedit utranque consequentiam, quia tenet quod notitia intuitiua est, quæ habetur de aliqua re non præsupposita alia notitia de eadem re: abstractiua autem quæ habetur de re præsupposita notitia de eadem re. Unde nulla notitia intellectiua pro statu isto est in nobis intuitiua, sed abstractiua ex quo præsupponit aliam sensitiuam. Item Deus secundum eum nullam intuitiuam bene tamen claram notitiam habet de creaturis, ex quo præsupponitur notitia suæ essentia, in qua cognoscit creaturas. Sed hæc opinio non tenetur.

Secundo modo respon. si teneatur opinio Gregorii Arim. quod notitia intuitiua est quæ habetur de obiecto immediate. i. non per aliquid aliud prius cognitum, ut notitia abstractiua rei absentis est intuitiua speciei, quam immediate cognoscit: & per eam cognoscit mediate, & sic abstractiue ipsam rem, tunc negatur utraque consequentia, quia Deus intuitiue cognoscit omnia & immediate, ex quo sua notitia quæ est sua essentia intuitiue & immediate omnia cognoscit. Consonat Gabriel in 1. dist. 38. art. 3. dubio 2. & 3.

Tertio modo respon. secundum doctores communiter & Scotum tenendo quod notitia intuitiua est rei existentis ut præsens est, negando utranque consequentiam, quia Deo sunt omnia præsentia immediate in sua essentia & eternitate, ut hoc infra dub. 8. latius declarabitur.

Quarto modo respon. secundum Okam & Gabrielem ubi supra art. 2. conclusione. 2. Et Medina in sua lectura, tenendo id quod uerius uidetur, quod cum rerum spiritualium naturam plenè pro statu isto perspicere non ualeamus; ita neque earum definitiones à priori, sed aliquas tantum earum proprietates agnoscimus. Ideò à priori notitia intuitiua est notitia clara qua rem clarè cognoscimus. In quo autem stet claritas hæc à priori constare nõ potest: à posteriori autem notitia intuitiua secundum Okam & Gabrielem in prologo. q. 1. dubio 5. est per quam possumus euidenter indicare de prædicatis contingentibus rei, & quod est quando est, & quod non est quando non est: abstractiua autem e contra: quo supposito negatur utraque consequentia, quia Deus omnia immediate & clarè cognoscit & intuitiue & non abstractiue per suam notitiam, quæ sua essentia est: abstractiue namque cognoscere dicit imperfectionem, quæ in Deo non est.

Quod autem dicitur in illo antecedente argumento quod in essentia diuina uelut in speculo omnia relucet, ut ait Gabriel ubi supra dubio 2. & 8. post Grego. Arim. & alios, non est intelligendum quod essentia diuina repræsentet intellectui diuino, sic quod diuina intellectio mediate per suam essentiam feratur in res ad extra, uel tanquam per quasdam imagines aut similitudines creaturarum ibi existentes & relucet, quæ aliqui dixerunt ideas esse. Nam ex hoc malo intellectu prior illa opinio Durandi processit. Sed est intelligendum ad hunc sensum quod Dei essentia est identice eius cognitio immediata omnium rerum. Et quod dicitur quod est uelut speculum &c. est sensus quod ipsa essentia est immediata notitia sui & aliorum omnium repræsentans ipsi intellectui diuino omnes creaturas, ut infra etiam dubio. 6. & 8. declarabitur.

Tertio arguitur. Si Deus clarè & intuitiue cognoscit omnia etiam possibilia, quæro an sit status in cognitione omnium partium continui proportionabiliter diuisibilis in infinitum, & omnium numerorum, & graduum qualitatis, & specierum, & rerum aliarum numero possibilium esse in infinitum. Si dicatur quod non est status, sed potest Deus adhuc plura possibilia cognoscere, ergo de facto non omnia possibilia simul clarè cognoscit. Si dicatur quod est status, contra, quia si omnia cognoscibilia & producibilia infinita simul Deus clarè cognoscit, ergo potest ea non solum diuisiue, de quo non est dubium, sed etiam simul omnia producere & cognoscere, ex quo potentia & cognitio diuina æqualia sunt: quo posito in actu, iam quæro uel potest aliud producere & cognoscere: & hoc non, quia sic non omnia producibilia contra hypothese ante produxisset. Quod si non potest aliud producere & cognoscere, ergo tunc potentia diuina simul & eius cognitio exhausta est, quod uideatur inconueniens.

Tertio, ut bene in hoc Gabriel in 1. distinct. 38. q. 1. artic. 3. dubio 4. secundum Grego. & alios respondet, quod non est status. i. terminus talium partium, & numerorum, & aliorum possibilium, ex quo talia sunt infinita sine categoricè, ita quod non datur ultimus terminus eorum: sed bene est status in cognitione ipsorum, ita quod ea omnia simul & numeros infinitos posibles Deus clarè & distinctè cognoscit. Et ad argumentum respondeo contra Gabrielem in hoc malè dicentem ubi supra, dico ergo quod Deus potest omnia simul producere, sicut ea cognoscit. Etsi ponatur in actu, iam inde non potest aliud producere, neque cognoscere: quia non est producibile, neque possibile, neque cognoscibile ex casu. Et quando arguitur quod iam eius potentia atque cognitio esset exhausta, conceditur ad hunc sensum quod iam non potest Deus plus producere atque cognoscere, quia nihil amplius producibile, aut cognoscibile est: non autem quod sit exhausta. i. finita, limitata, & imper-

imperfecta. Non enim est imperfectio, nec impotentia, aut limitatio non posse producere quod impossibile, aut non posse cognoscere quod non cognoscibile est. Sicut nunc de facto Deus cognoscit omnia cognoscibilia incompleta, & non potest aliud cognoscere; non tamen id eo eius cognitio exhausta. i. imperfecta, quia nihil aliud cognoscibile est.

Argum. 4.

Quarto arguitur, Vtrum Deus necessariò cognoscat contingentia. Vide supra in responsione ad primum argumentum, & infra dubio. 6. in responsione ad tertium argumentum contra secundam opinionem, & inferius dubio. 11. in responsione ad secundum & tertium argumentum.

Dubium 6.

Dubium sextum est, Vtrum Deus aliquid possit de nouo cognoscere quod prius non cognouit.

Notabile.

Pro responsione prænotandum est secundum doctores communiter, & refert latius Gabriel in primo distinct. 3. 8. q. 1. dubio 5. & dist. 39. & B. Tho. 1. par. q. 14. art. 9. 12. 15. q. cognitio Dei est, aut dicitur esse duplex. s. rerum & enunciabilem uel propositionum. alii sic diuidunt. Cognitio aut scientia Dei licet in se sit semper ab æterno unica essentia & cognitio omnium cognoscibilium; tamen in ordine ad objecta cognita uel ratione tendentiæ ad res cognititas distinguitur.

Et ita est duplex. s. apprehensiuæ, & iudicatiuæ. Apprehensiuæ est apprehensio rerum omnium, & propositionum tam complexa, quam incompleta: & ita se extendit ad omnia, ad uera & falsa, particularia & uniuersalia, necessaria & contingentia cuiuslibet temporis sint etiam ad possibilis. & à B. Tho. 1. par. q. 14. art. 9. & 12. dicitur scientia rerum simplicis intelligentiæ.

Iudicatiua autem est eadem scientia ut est enunciabilem uel propositionum, quæ est ueritatis complexæ uel proportionaliter, ut qua scit uel iudicat Deus me legere, legisse, aut lecturum esse, me esse, fuisse, aut fore.

Hæc iudicatiua est triplex. s. simplicis intelligentiæ, uisionis, & præscientiæ, uel præuisionis. Scientia simplicis intelligentiæ est solum omnium uerorum, quibus Deus assentit, modò sint præterita, modò præsentia, aut futura, modò etiam sint possibilis. Et ab aliquibus scientia hæc dicitur apprehensiuæ: sed propriè, & in rigore distinguitur ab ea, ut patet ex dictis. Scientia autem uisionis est eadem scientia ut respicit solum præterita, præsentia, & futura. Et dicitur scientia uisionis non quòd per hæc Deus ista cognoscat intuitiue, & per aliam alia abstractiue: nam omnia etiam possibilis clarè & intuitiue cognoscit ut in 5. dubio præcedente dictum est. Sed dicitur scientia uisionis ut rerum præsentialitatem pro aliquo tempore significet: quia. s. est solum earum rerum, quæ actualiter existunt, extiterunt, aut existent aliquando, & ibi possibilis non includuntur. Scientia uero præscientiæ, aut prouidentia futurorum tantum est.

Opinio. 1.

Hic suppositis respondeo ad sextum dubium q.

est quadruplex opinio. Prima magistri & Scoti, quod nullum incomplectum, neque complexum propositionale Deus de nouo scit, neque eius scientia mutari potest, ita quòd nunc aliquid sciat quod ante nescierit, uel e contra. Sed ab æterno scit quòd & quomodo nunc scit, & sciet. Et ratio est duplex: prima quia propositio mentalis ultimata. i. iudicatiua ex quo est uniuoca semper, & præcipue in mente diuina, & non potest cadere à sua significatione, ergo eius copula semper unit pro eodem tempore, aliàs esset æquiuoca, ergo si ab æterno Deus nouit Antichristum fore pro. a. tempore: ià talis propositio in mente diuina ab æterno existens. s. Antichristus erit pro. a. tempore semper unit pro eodem tempore, ex quo est eadem notitia & essentia: & ita quando Antichristus erit pro. a. iam ista Antichristus est idem significabit quòd ista Antichristus erit pro. a. ex quo ly est unit pro eodem tempore. a. pro quo uniebat ly erit: & ita neutra illarum definit, aut incipit esse uera. Similiter iam transacto Antichristo hæc propositio, Antichristus erit, in mente diuina ex quo unit pro illo tempore. a. quòd præterit æquiualeat huic, Antichristus fuit in. a. quia ex quo idem tempus importatur in ly est, erit, & fuit; nil refert dicere quòd est, erit, aut fuit, nisi ad explicationem conuenientis modi loquendi apud nos. Apud Deum autem, cui omnia sunt præsentia in sua eternitate, non est, fuit, & erit, sed esse. Igitur eadem propositio, quæ fuit ab æterno, est nunc uniens pro eodem tempore; & pro quo semel est uera pro eodem tempore semper manet uera; ita nulla mutatio, neque nouitas scientiæ in Deo est.

Immo & Aureolus insuper dicit hoc idem esse in nostris propositionibus mentalibus ultimatis: quia tenet quòd copulæ uniuocè pro eodem tempore propter supradictam rationem Scoti: & ita quæ semel est uera semper est uera. Et ly Antichristus erit, est, & fuit pro. a. in mente semper uera est: & explicabitur pro eodem tempore. a. ut dictum est. In propositionibus autem uocalibus & scriptis idem etiam esset dicendum, si copula non stare pro quando profertur, uel scribitur, uel pro quando importat suum significare, sed pro eodem tempore sicut mentalis ultimata. Quia uero communiter ex communi modo intelligendi non sic stat copula in uocalibus & scriptis, sed pro tempore quo profertur, & explicatur in propositione, idè in his dicit Aureolus non esse eandem rationem, quæ in mentalibus ultimatis est.

Secunda ratio Scoti est, quia ex quo etiam secundum nominales Deus habet notitiam intuitiuam omnium, qua omnia clarè cognoscit, etiam contingentia, & omnes eorum habitudines ad omnia sua prædicata etiam contingentia præterita, præsentia, & futura, & possibilis, ut in quinto dubio præcedente dictum est, ergo ab æterno cognouit habitudinem Antichristi ad suum tempus. a. in quo erit. Et ita ab æterno iudicauit quòd Antichristus est, uel erit in. a. uel pro. a. & hoc idem iudicium & notitia habitudinum

habitudinum ipsarum manet semper in Deo, ergo quando Antichristus realiter erit ad extra in. a. adhuc manet & manebit in Deo. eadem notitia eiusdem habitudinis sicut & quæ ante in eo erat ab æterno: & per consequens idem iudicium & eadem propositio. Et ita Deus nihil incipit in se scire de nouo, neque propriè in se de non sciente in scientem mutatur.

Opinio. 2.

Secunda opinio nominalium, ut refert & cù eis tenet Gabriel in 1. dist. 38. dub. 5. & dist. 39. est quod per scientiam apprehensiuam, uel simplicis intelligentiæ non iudicatiuam Deus nihil de nouo cognoscit: bene autem per notitiam, aut scientiam iudicatiuam: non tamen per nouam scientiam, sicut nec per nouam essentiam. Nam per eandem scientiam Deus de nouo iudicat propositionem ueram esse, quando est de nouo uera: sicut sine sui mutatione per eandem scientiam cognoscit. a. esse, quado est, & non esse quando non est, & sic esse quado sic est. Et ita diuersæ ueritates per eandem, non tamè per nouam, neque per diuersas notitias de nouo cognoscuntur à Deo, uel Deus de nouo cognoscat, uel potius ad bonum sensum dicitur de nouo cognoscere, ita quòd ali. quod prædicatum de nouo dicitur de Deo, quòd nò ante dicebatur: & id non propter mutationem in Deo, aut scientiæ eius, sed rei ad extra, & temporis importati per copulam: quia tenent quòd copula unit pro tempore quòd nobis explicat. s. ly est pro præsentia, fuit pro præterito, erit pro futuro. Et cùm in his diuersis temporibus sint diuersæ habitudines rerum, & per consequens mutatio ueritatis; idè dicunt diuersas esse propositiones Sortes est, Sortes fuit, Sortes erit; sicut à parte rei aliud est Sortem esse, aliud fuisse, aliud erit.

Idè & Antichristum nunc esse, non est propositio uera, nec à Deo scita pro nunc esse uera, quia nunc Antichristus non est: erit autem postea uera quando Antichristus erit: & tunc incipiet esse uera, & de nouo scita & iudicata à Deo ita esse pro illo tempore tunc præsentia, pro quo Antichristus erit, quòd explicabit ly est, & pro quo, & in quo tunc uerificabitur quòd Antichristus est. Nam non importatur idem tempus, nec eadem habitudo nunc & post per has propositiones Antichristus est nunc, & Antichristus est tunc quando erit.

Et ita per ly est intelligitur tempus præsens, quo ista propositio est, & per ly erit tempus futurum, & per ly fuit tempus præteritum, idque in ordine ad nos, quibus non omnia tempora præsentia sunt: Deus autem, cui omnia præsentia sunt, nec ulla successio est in æterna sua cognitione rerum & habitudinum earum, semper habet eandem cognitionem incomplectam & complexam, apprehensiuam & iudicatiuam ueram pro tempore, pro quo ita res est uel erit, uel fuit ad extra, & à parte rei, uti supra & secundum primam opinionem dictum est.

Sed etiam nota secundum hanc opi. quòd licet Deus prædicto modo denominatiue dicatur de no.

uo aliquid scire puta. a. esse; non tamen propriè dicitur de non sciente in scientem mutari. Nam duplex est mutatio; propria & impropria. propria est quæ, do aliquid reale uel intentionale perditur, uel aduenit in re, quæ dicitur mutari; modò sit substantia, uel qualitas, uel relatio realis, uel intentionalis, siue rationis, ut Sortes propriè & realiter mutatur, quando de paruo fit magnus, de non albo albus, de non cognoscente cognoscens per notitiã de nouo ei aduenientem, uel etiam per notiam relationis ronis ei aduenientem, uel in eo fundatam, uel subiectatã, & his modis nunquam Deus mutatur: quia ex tempore nihil tale reale uel intentionale potest ei aduenire, uel ab eo deperdi, ex quo perfectissimus & simplicissimus est. Secunda mutatio impropria est quando aliquod prædicatum de nouo dicitur de aliquo, non quidem propter aliquid reale uel intentionale de nouo ei adueniens uel deperditum ab eo uel in eo, sed alteri rei uel in alia re, ut secundum nominales columna dicitur & mutatur de dextera in sinistram, licet maneat fixa: mutatur inquam realiter improprie; quia à parte rei ita est ut per talem propositionem significatur, & sine operatione intellectus de dextera sinistra fit: & hoc per nil reale uel intentionale ei adueniens, nec deperditum in ea, secundum nominales non ponentes relationes à rebus distinctas, sed aliunde à mutatione reali locali Sortis à dextera in sinistra mutati.

Et secundum reales & nominales Deus sic improprie dicitur realiter mutatus quado de nouo create est creans, & de non unito unitus est nostræ humanitati; non quidem per aliquid reale ei adueniens, uel deperditum in eo; sed quia sine operatione intellectus à parte rei est realis mutatio in creatura, ratione cuius mutationis Deus creator & unitus, realiter dicitur & est. Sic etiam est mutatio impropria intentionalis quando de nouo cognito Deus dicitur cognitus à Sorte de nouo: non quidem quod de nouo Deo adueniat aliqua relatio rationis; sed quia ipsi Sorti aduenit noua notitia siue relatio, & ita per unicam & eandem notitiam siue relationem dicitur Sortes de nouo Deum cognoscens, & Deus obiectiue uel denominatiue tantum non subiectiue de nouo cognitus ab eo: & Sortes est intentionaliter propriè, Deus autem intentionaliter improprie dicitur mutatus. Eodem et modo Deus de nouo cognoscente dicitur de nouo cognoscens aut sciens a. fore, dicitur etiam improprie mutatus intentionaliter: quia per mutationem propriam realem uel intentionalem factam in re ad extra sicut propositio mutatur de falsitate in ueritatem, ita Deus de non sciente in scientem illam improprie mutatur. Quoad hæc etiam uideri possunt ea, quæ infra dub. 11. in responsione ad tertium argumentum habentur. Si contra hanc secundam opinionem arguatur quod Deus de nouo approbat. sicut de nouo iustificat Sortem, ergo de nouo cognoscit eum esse iustum, quia approbatio sine cognitione non est, & approbatio & cognitio in Deo idem sunt.

Qq

Respon.

Respon.

Respon. negando consequentiam de notitia simplicis intelligentiæ: conceditur autem de notitia iudicatiua ad sanum intellectum denominatiuè, ut supra declaratum est. Et quamuis approbatio & cognitio in Deo sint idem in re; non tamen in effectibus, nec in nominis connotatione, nec in modo tendendi in obiectum: idè non sunt omnino idem, neque synonyma: & ita propter diuersos effectus & connotationes possunt de eis diuersa predicata predicari.

Argum. 2.

Secundò ad idem arguitur. Si Deus de nouo ad prædictum sensum incipit cognoscere cognitione non noua sed æterna præexistente Sortem esse dignum uita æterna, ergo nõ de nouo, sed semper eodem modo cognouit per eandem notitiam: & ita hæc secunda opinio repugnantia dicit. Patet consequentia. Quia idem in quantum idem semper facit idem, maxime si sit agens naturale, qualis operatio intellectus & cognitio etiam diuina est. Deus enim quæcunque nouit, naturaliter nouit.

Respon.

Respon. negando consequentiam. Nam eadem cognitione nouit Deus ab æterno Sortem dignum uita æterna pro quando habet gratiam; & indignum pro quando caret. Et ad probationem quæ idem in quantum idem &c. Respon. quæ semper Deus idem cognoscit pro diuersis temporibus esse, aut fore, ut dictum est: nec in se incipit, aut desinit aliquid aliquando cognoscere. Quod autem propositionem Deus nunc cognoscit ueram, quam non cognouit prius ueram, ut ly prius determinet uerã, non arguit propriam mutationem, aut nouitatem in Deo, uel in scientia eius in se, sed in re significata per illam propositionem, uel in ipsa etiam propositione, ut supra declaratum est. Quod autem dicitur Deum naturaliter & necessariò omnia cognoscere id solum uerum est de necessitate præsuppositionis uel consequentiæ, non autem absolutè, ut supra dubio 5. in responsione ad primum argumentum, & inferius in hoc dubio in responsione ad tertium argumentum sequens, & infra dubio. 11. in responsione ad secundum argumentum latius habetur.

Argum. 3.

Tertiò ad idem arguitur. Quia Deus necessariò ab æterno nouit omnia etiam contingentia; ergo nihil de nouo cognoscit. antecedens probatur infra dub. 11. in 2. argum. ibi uideatur.

Respon.

Respon. negatur simpliciter antecedens. Nam ut ait Gabriel in 1. distin. 3. q. 1. dubio. 6. quo modo Deus contingentia cognoscat. Dico quæ per notitiã apprehensiuã uel iudicatiuã simplicis intelligentiæ Deus omnia necessariò, & nihil de nouo cognoscit, ut patet etiam ex supradictis. Notitia autem, uel scientia uisionis, aut præuisionis absolutè non necessariò, sed contingentè uel potius liberè contingentia cognoscit, sicut ea liberè aut contingentè & omnes res ad extra uoluit & uult. Ex suppositione autem uel necessitate consequentiæ Deus omnia necessariò cognoscit, ad hunc sensum, quod si aliqua res est, uel aliqua ueritas est; iam necessariò à Deo uolita & cognita est: quia bona & necessaria hæc consequentia est. hæc res uel ueritas est,

ergo à Deo uolita & cognita est: quamuis absolutè res illa & ueritas necessaria nõ sit. Nam quomodo res aut ueritates sunt contingentè uel necessaria ex suppositione diuinæ uoluntatis, ita & contingentè uel necessitate consequentiæ non absolutè necessariò à Deo cognitæ sunt.

In casu autem, quo antecedens concederetur uerum esse, negatur consequentia prædicti argumenti: & quando concederetur Deum aliquid scire de nouo intelligendum est non in se, sed denominatiuè ut in responsione ad secundum argumentum & superius declaratum est. Et per supradictam distinctionem quomodo Deus necessariò ex suppositione non absolutè scit contingentia soluitur multa argumenta Gabrielis ubi supra.

Tertia opinio est Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 15. & ibi Caieta. & in primo sententiarum dist. 41. art. 5. & sequacium, qui tenent quæ propositiones quidè Deus de nouo potest scire & nescire, ut aut prædicta opinio secunda nominaliù ad sensum declaratum ibidem. res autem ad extra significatas per ipsas propositiones Deus de nouo scire aut nescire nõ potest: sed semper scit rem, puta Petrum esse quã aliquando scit.

Fundamentum huius opinionis, & prædictæ differentiæ inter rem ad extra, quæ dicitur obiectum, aut scitum remotum, & ipsam propositionem uel enunciationem, quæ, ut est propositio, dicitur obiectum uel scitum propinquum est, quia propositio ut propositio est manens eadem potest mutari de uera in falsam, ut supra dubio. 3. habetur; & ex consequenti desinit in nescitam: & de falsa in uerã, & ita de nescita in scitã. Res autem significata per propositionem si mutatur de scita in nescitam nõ manet eadem, sed desinit esse, & inde fit quæ rem eandem manentem Deus de nouo scire aut nescire non potest: propositionem autem sic. Et loquor de propositione ut propositio est: nam si consideretur ut res quædam naturalis est habens talem materiã uel naturam, & tales partes; tunc omnem propositionem, quam Deus aliquando scit, aut sciuit semper, & non de nouo sicut & quantlibet aliam rem Deus scit.

Si contra hoc arguatur quæ sicut ab æterno Deus intuitiue & clarè cognoscit rem ad extra puta Petrum esse, ita & hanc propositionem Petrus est; ergo sicut B. Tho. non admittit quæ Deus aliquando nesciat Petrum esse, quem aliquando sciuit, aut quæ de nouo sciat ipsum esse, iam non debet admittere quod aliquando nesciat hanc propositionem Petrus est, quam aliquando sciuit, uel quod de nouo illam sciat, quam aliquando nesciuit. uel si hoc admittit est id de rebus debet admittere: & idem iudicium de rebus & de propositionibus debet esse.

Respon. dupliciter. Primò secundum Caietanum. 1. par. q. 14. art. 15. aliosque Thomistas negando consequentiam: & ratio discriminis est, quia. a. res determinat sibi certum tempus sui esse. Propositio autem. s. a. uel Petrus est, nullum certum tempus conueniens sed importat tempus præsens in communi uel uariè: & hinc est quod modò est uerum

rum modò falsum durans tamen idem omnino: nõ sic est de re ipsa, quæ habet tempus præsens determinatum sui esse.

Sed ut ait doctissimus Perez in eodem artic. 15. hæc solutio non ualet. Nam supponatur quod in hac propositione. a. est. per ly est importetur tempus certum determinatum ipsius esse. a. rei puta Petri, ut ualeat sicut ista propositio. a. uel Petrus nunc est: quo dato iam currit & non soluitur argumentum modo prædicto.

Ideo secundo modo respon. quod licet Deus ab æterno clarè uideat utrunque, & semper sciat illam propositionem esse ueram, non tamen pro semper sed pro illo tantum tempore, quo durabit existentia rei puta Petri, uel ueritas ipsius propositionis, & ita patet rō discriminis & negatiōis consequentiæ.

Opinio. 4.

Sed quia adhuc malè sonat, & fortè simplices scandalizat dicere quæ Deus aliquid etiam enunciable potest de nouo scire aut nescire; idè cautius & clarius ego dicerè, & sit quarta opinio, quæ Deus nihil de nouo scit aut nescit, aut incipit scire siue nescire, sed ab æterno semper scit aut nescit aliquã rem pro tali tempore de nouo esse aut non esse, & propositionem de nouo esse aut incipere pro tali tempore ueram esse: quodque ab æterno iudicat aliquam propositionem esse de nouo pro tali tempore falsam, & nescit illam pro illo tempore. Cum quo etiam stat & dicere possumus quæ aliqua de nouo sciantur aut nesciantur à Deo.

Quæ omnia probantur: quia per eandem scientiam uel notitiam Deus ab æterno semper clarè uidet & iudicat talem rem. s. Petrum esse quãdo est, & non esse quando non est: ergo similiter ab æterno & semper scit hanc propositionem Petrus est esse Deum non pro semper, sed pro illo tantum tempore, in quo durabit existentia Petri & ueritas ipsius propositionis, & pro tempore, quo ipse Petrus non est, uel non erit, iudicat Deus & scit ab æterno hanc propositionem Petrus non est esse ueram, & oppositam Petrus est iudicat ab æterno pro tunc esse falsam. Ita quæ nouitas uel inceptio non determinat scientiam Dei uel attingentiam eius ad obiectum: sed ipsam rem uel propositionem, aut ueritatem creatam, quæ cognoscitur à Deo.

Argumentum.

Si contra hoc arguatur, quod si aliquid, puta ista propositio Petrus est, de nouo sciri potest à Deo, puta quando de nouo Petrus est, ut supra hæc concedit opinio, ergo Deus de nouo illud scit. Consequentia bene tenet à passiuã ad actiuã, sicut si tu uideris à me, ergo ego uideo te.

Respon.

Respon. negando consequentiam. Neque enim ualet consequentia à passiuã ad actiuã quando committitur fallacia aliqua, uel uariatur appellatio, ut in præfata consequentia fit. Nam quando dicitur in antecedente quod hæc res, uel propositio est de nouo scita à Deo, denotatur nouitas & mutatio in ipsa re uel propositione, aut eius ueritate. Quando autem in consequente dicitur quod Deus de nouo illam scit, denotatur nouitas & mu-

tatio in ipsa Dei scientia, uel eius attingentia ad obiectum.

Dubium 7. Respon. supposita multiplici scientia Dei, apprehensiuã & iudicatiuã & simplicis intelligentiæ, & uisionis, & præscientiæ, aut præuisionis, & rerum aut propositionum, ut supra dubio sexto in principio declaratum est.

Dico primò, in quo & omnes conueniunt, quod Deus sua scientia apprehensiuã nõ potest plura aut pauciora scire, quàm scit; neque scientia simplicis intelligentiæ iudicatiuã, qua omnia possibilia cognoscit. Et si arguatur quæ sepe una propositio incipit esse uera, & alia falsa. Respon. uerum est tamen ex quo sua contradictoria tunc simul incipit esse falsa, & esse nescita uel uera, & esse scita: iam omnes ueritates & falsitates oppositæ in numero sunt æquales. Itaque aliæ quidem, & aliæ non tamen plures ueritates neque pauciores à Deo possunt sciri: res autem possibiles augeri uel minui, & ex consequenti tali scientia plures uel pauciores à Deo sciri uel nesciri non possunt.

De scientia autem uisionis & præuisionis siue præscientiæ est triplex opinio. Prima quæ Deus potest scire aut præscire plura, quàm scit & præscit: idè, in sensu diuiso ad hunc sensum, quæ plura, quàm Deus scit aut præscit potest scire atque præscire, ut sophisticata modalium caueantur. De scientia uisionis probatur: quia ultra illa, quæ nunc existunt, extiterunt, & existēt, potest Deus multa alia facere, quæ prius erant solū possibilia: ad quæ non se extendebat scientia uisionis, & modò se extendet, eò quæ aliquando erit realiter præsens.

De scientia autem præuisionis, siue præscientiæ idè patet: quia aliquod futurum solum nunc possibile potest actualiter existere, & de facto erit, ad quod iam se extendet scientia præuisionis, quæ prius ad id non se extendebat, sed sola scientia simplicis intelligentiæ.

Si contra hoc arguatur, quæ ex hac opinione sequitur contra supradicta quæ Deus per scientiam simplicis intelligentiæ posset plura scire, quàm scit. quod probatur. Nam si scientia uisionis potest plura scire, quàm scit, ergo potest plura cognoscere per scientiam simplicis intelligentiæ. patet consequentia, quia arguitur ab inferiori ad suum superius affirmatiuè, sicut est homo, ergo est animal, currit, ergo mouetur.

Respon. negando sequelam. Et ad eius probationem etiam negatur consequentia. Nam ibi potius arguitur uirtualiter negatiuè ab inferiori ad suum superius, ratione negationis inclusa in illo comparatio plura quã, ut patet ex suis exponentibus, sicut non ualet consequentia. Sortes frequentius currit, quàm Petrus, ergo frequentius mouetur, quàm Petrus, ut patet in casu quo Sortes centies currat, nec amplius ambulet, nec moueatur nisi bis, aut ter, aut quãdo currit: Petrus autem decies

tantum currat & millies sine cursu ambulando moueatur. Et similiter non ualet. Sortes sapius prædicat uel clamat, quam Petrus etiam sapius loquitur.

Hanc primam opi. tenet plurimi nominales, & clarissimus Doctor Medina, & Gabriel in 1. dist. 39. eam probabilem censet.

Opinio. 2.

Opinio secunda tenet cum prædicta prima opinione idem de scientia uisionis & præuisionis enunciabilem aut propositionum: non autem de scientia rerum per propositiones significatarum, & ratio huius differentiae est: quia scientia propositionum habet respectum ad differentiam temporis, ratione cuius earum adhuc permanentium ueritas uel falsitas uariatur: & ita minuitur uel augetur simul & scientia Dei respectu ipsarum. Scientia autem rerum non habet prædictum respectum ad temporis differentiam: & ita neque ueritas neque falsitas ipsarum uariatur, neque minuitur, neque augetur, ut patet ex prædictis in sexto dubio in tertia opinione Beati Thomæ.

Hanc opinionem tenent multi Thomistæ & Caietanus. 1. par. q. 14. art. 2. ubi & dicunt sic sensisse Beatum Tho.

Sed quod hæc opinio non stet, ex tertia opinione sequenti constabit.

Opinio. 3.

Tertia opinio est quod per scientiam uisionis & præuisionis etiam si sit enunciabilem uel propositionum Deus non potest plura nec pauciora scire quam scit: sicut nec per scientiam rerum neque per scientiam apprehensionis aut simplicis intelligentiæ. Cum quo stat quod per dictam scientiam uisionis alia & alia quam sciuit scire & præscire potest: sicut alia & alia ueritates esse & incipere & mutari possunt.

De scientia propositionum probatur. Nam de scientia rerum nullum dubium est, quia non faciendo uim in sensu composito uel diuiso quod ad sophismata cauenda pertinet, semper numerus uerorum est æqualis, neque possunt esse plures ueritates, quam nunc sunt; ergo neque Deus potest plura uera propositionalia aut enunciabilia scire quam scit: patet antecedens. quia cum altera pars contradictionis est aut incipit esse uera: tunc simul altera est aut incipit esse falsa, & è conuerso. Igitur licet Deus possit scire alia uera quam scit sicut & possunt esse alia uera, non tamen plura: quia cum scit unam propositionem iam tunc aut pro tunc nescit suam oppositam, quæ est uel reddita falsa est.

Si dicatur, si plura uel alia uera superaddantur his, quæ nunc sunt uera, & nunc sciuntur à Deo, dico quod tunc erunt quidem alia uera, & alia scita in Deo, non tamen plura quam antea erant, quia quot uera adduntur totidem opposita de numero eorum, quæ nunc aut prius sunt uel erant uera subtrahuntur & falsa fiunt: quia dum unum contradictorium uerificatur alterum falsificatur, & è conuerso.

Et cum hac tertia opinione magis consonat B. Tho. Scotus, & doctores communiter, ut refert etiam & tenet Gabriel ubi supra, & hæc opinio est etiam tutior in modo loquendi: Nam alia opinioniones, licet catholicum sensum habeant, non tamen sunt bene sonantes.

Et not. quod quando dicimus quod una propositio incipit esse uera & scita à Deo, quodq; Deus incipit illam scire pro quando est uera, non denotatur inceptio aut nouitas in scientia diuina æterna: sed in re aut ueritate creata, uel in ipsa propositione, uel denominatione uti superius in sexto dubio præcedente latius declaratum est. Notentur etiam cautelæ logicæ de propositionibus acceptis in sensu composito & diuiso, & de ipsis resoluentis, ut infra dubio 11. latius habetur.

Dubium octauum est. Supposito quod Deus certo euidenter & infallibiliter scit omnia præterita, præsentia, & futura. Queritur per quid & quomodo determinatur diuinus intellectus ad sic ab æterno sciendum, præsertim futura contingentia.

Dubium. 8.

Respon. in hoc est quadruplex opinio. Prima Sancti Bonauenturæ in 1. distinct. 39. q. 3. & Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 13. & Henrici, & aliorum multorum est quod determinatur à suis ideis. Ita quod licet illa futura in se non sint præsentia intellectui diuino, sunt tamen in suis ideis, quæ sunt præsentia æternæ & necessariæ: & intellectui diuino representant illa, quorum sunt ideæ, id est exemplaria; & ea non solum representant secundum se totum, sed secundum omnem conditionem & habitudinem etiam contingentem extremorum, & qualiter futura sunt. Et ita diuinus intellectus ad proprias rerum ideas tanquam ad imagines, uel exemplaria earum representantia omnes res in se præteritas, præsentia, & futuras, eodem modo eas cognoscit, quo sunt, fuerunt, & erunt.

Opinio. 1.

Contra hanc opinionem dupliciter arguit Scotus in 1. distinct. 39. probando eam esse falsam. Primo quia cognitio extremorum non sufficit causare iudicium propositionis nisi sit propositio per se nota; ergo quantumcunque Deus se conuertat ad illas ideas simpliciter cognoscendas, id est, ad subiectum & prædicatum propositionis de futuro contingenti, non poterit euidenter & certè iudicare quod illa res erit: ex quo ex illa notitia non resultat iudicium per se euidens.

Argum. 1.

Quod si ad hoc respondeatur cum Caietano 1. par. q. 14. art. 13. negando consequentiam: quia secundum primam opinionem ideæ representant non solum extrema, aut res quoad suas quidditates uel essentias, sed etiam quoad suas existentias, & quoad omne suum esse extrinsecum & habitudinem etiam contingentem: & ita representant omnem earum complexiōnem propositionalem contingentem.

Sed contra hoc replicatur: quia etiam si ponamus quod idea formaliter & quidditatiuè, & non solum realiter est ipsa essentia diuina in quantum cognita

cognita ut imitabilis est à creatura, ut tenet B. Tho. cum aliis de illa prima opinione: cuius tamen oppositum tenent alii doctores, hoc ergo supposito sic replicatur. Quia talis idea ut est participabilis à creatura etiam secundum ipsum B. Tho. representat solum ideatam creaturam ut participantem diuinam perfectionem, ut tantum dicit perfectionem intrinsecam & quidditatiuam ipsius creaturæ, ut patet bene intuenti literam ipsius B. Thomæ. Item quia essentia ut sic cognita est simpliciter necesse esse, & Deus sic necessariò cognoscit, ergo non representat complexionem nec habitudinem contingentem: quia tunc Deus antè omnem uoluntatis actum necessariò & non liberè eam cognosceret habitudinem: & ita talis complexio extremorum non esset contingens ad extra, sed necessaria.

Argum. 2.

Secundò ad idem arguitur. Nam ideæ merè naturaliter representant id, quod representant & sub ratione qua representant, ex quo sunt, omnem actum diuinum suæ uoluntatis ad extra comparatum, ut constat secundum Scotum in 1. distinct. 3. q. 4. distinct. 35. 36. & doctores communiter ibidem, tunc ponamus quod Antichristus erit albus, capio ideam Antichristi in ipso Deo & ideam existentie eius uel albi, & uolo quod Deus se conuertat ad illa cognoscenda. Tunc quero an idea existentie uel albi & Antichristi representet Antichristum fore album uel non fore album aut utrumque simul. Si utrumque, ergo utrique contradictoriæ Deus simul assentit, quod absit quia & contradictorium nullum ens est, si solum representat etiam naturaliter quod sit albus: iam sequitur quod Deus naturaliter quoque & necessariò cognoscit illa ita necessariò fore: & tamen illud est contingens: & ponamus quod non sit aut non erit albus, sequitur quod Deus decipitur: etsi iudicat ipsum non futurum album etiam decipitur, cum possit esse albus si ponatur inesse. igitur illæ ideæ nec representant complexè Antichristum esse aut fore album, nec non album, affirmando aut negando, & ex consequenti nec Deus iudicat per illas, neque cognoscit futura contingentia.

Opinio. 2.

Secunda opinio est etiam Beati Tho. 1. par. q. 14. art. 13. & ibi Caieta. quod Deus habet certam notitiam de futuris contingentibus ratione suæ æternitatis, uidelicet per hoc quod totus fluxus temporis, & omnia quæ sunt in tempore sunt præsentia æternitati. Nam sicut Deus per suam immensitatem est præsens cuicumque loco: ita ratione suæ æternitatis, quæ est duratio æterna tota simul, est præsens cuicumque tempore: quia sicut immensitas se habet ad locum, ita æternitas ad tempus præteritum, præsens, & futurum: ergo sicut eo ipso quod est in quolibet loco propter suam immensitatem omnia sunt illi præsentia ita eo ipso quod omne tempus est illi præsens omnia eidem præsentia sunt.

Secundò probatur idem: quia nunc æternitati

tis ut est cum nunc temporis non æquatur ei, sed est simul cum alio, & aliis omnibus temporibus.

Exemplum est de centro circuli, cuius circumferentia cum suis radiis exeuntibus à centro ad ipsam circumferentiam ponatur quod sit totum tempus, & centrum sit æternitas: tunc totum tempus esset semper præsens æternitati, sicut tota circumferentia centro præsens est.

Contra hanc opinionem arguit ubi supra Scotus dupliciter. Primò quando dicitur quod omnia etiam futura contingentia sunt præsentia intellectui diuino & æternitati: quero de qua præsentia litate intelligis; an intelligis de reali ita quod sint in se realiter existentia & coexistentia, siue præsentia æternitati: an de presentia tantum obiectiuali ita quod non sint in se realiter existentia, sed solum presentia intellectui diuino in æternitate. Si primum, ut concedit Caietanus & uidetur dicere B. Tho. ubi supra, iam sequitur quod omnes creature fuerunt ab æterno in actu existentes, & Deo præsentia. quodque quando Deus creat nihil de nouo creat, sed illud idem quod prius realiter erat in actu, & erat in sua presentia, & sibi coexistens ab æterno, facit ut nobis temporaliter appareat. Sequitur etiam quod Deus cognoscit solum realiter in se existentia, non autem futura ut futura sunt, quæ omnia sunt contra ueritatem, & contra ipsum Beatum Tho. ubi supra expressè oppositum dicentem. Si secundum dicatur quod scilicet obiectiue; tunc cum nihil aliud sit aliqua esse in presentia alicuius obiectiue, quam esse cognitum ab illo, cui præsens est, iam ergo idem est ac si dicatur quod Deus futura contingentia cognoscit, quia illa cognoscit: quæ ratio utique ridicula circulario est.

Argum. 1.

Sed ad hoc argumentum responderi potest cum Caietano ubi supra quod intelligitur primo modo quod scilicet, futura contingentia secundum suam realem existentiam & presentiam aliquando in se & in suo tempore futuram sunt semper presentia Deo in sua æternitate, & ut æternitati comparantur; quamuis in se & respectu temporis sint futura, & suam existentiam temporalem habebunt. & negatur sequela, quod ergo ab æterno fuerunt realiter existentia. Nam illa propositio in qua ista sequela fundatur, quod scilicet, id quod secundum realem existentiam est præsens, & coexistit æternitati secundum nunc æternitatis, oportet quod etiam realiter existat in tempore simul, & sit ita præsens, est falsa: sed sufficit quod aliquando sit fuerit, uel erit præsens realiter, & existens in suo tempore: & licet realiter iam transierit, aut nondum uenerit illa eius existentia & presentia temporalis; est tamen præsens & coexistens æternitati secundum nunc æternitatis, quæ ambit totum tempus & totam existentiam rerum in quocumque tempore, uti de circulo & centro superius exemplificatum est. Et ita fit equiuocatio quando sic arguitur, futurum contingens realiter

Respon.

Respon.

coexistit, & est presens eternitati, ergo etiam realiter in se existit, & est presens semper ab eterno. Nam in antecedente ly est dicit nunc eternitatis, & in consequenti dicit nunc temporis quod successivum est. Et hinc patet qd Deus creat de nouo du facit realiter in tempore existere quod ipse ab aeterno in nunc & secundum nunc eternitatis suae praesentialiter uidebat pro tali tempore fore; quodque realiter in se in suo tempore est, uel erit futurum aliquando praesens & temporaliter existens, quauis in nunc eternitatis semper Deo realiter praesens sit. Conceditur etiam qd Deo nihil est praeteritum, aut futurum, sed omnia sunt illi praesentia & existentia illi, aut in nunc, & secundum nunc eternitatis: quodque nihil nisi ut sibi praesens Deus intelligit, quauis in se & in tempore futurum, aut praeteritum sit, & Deus id etiam sciat praeteritum, aut futurum in se, aut in tempore esse. Et ita praedictum argumentum Scoti & replicae quas facit Ly chetus contra Beatum Thomam & Caietanum non procedunt, si ut dictum est & B. Tho. sentire uidentur, eius opinio intelligatur & explicatur.

Quod ideo dico quia Caietanus ponit differentiam inter futura contingentia & futura non contingentia: dicens quod haec quia in suis causis iam fore determinata sunt Deus certo cognoscit & determinate etiam ut futura sunt, eaque cognoscit in & ex suis causis iam determinatis: illa autem futura contingentia non cognoscit in seipsis, nec in suis causis ut futura, neque, ut talia sunt cognoscibilia etiam ab ipso Deo, sed solum cognoscuntur ab eo ut actu sunt illi praesentia in nunc eternitatis. Sed certe haec differentia uidetur esse contra Beatum Thomam qui ubi supra artic. 13. loquens expressè de futuris contingentibus ait, Deus cognoscit omnia contingentia non solum ut sunt in suis causis, sed etiam ut unumquodque eorum actu in seipso est &c. Igitur de omnibus futuris etiam contingentibus dicamus quod in se & in suis causis Deus ea omnia ut sunt futura cognoscit ut sunt praesentia & coexistentia sibi in nunc eternitatis suae, ut declaratum est.

Argumen. 2. Secundò ad idem arguit Scotus retorquendo primam rationem ipsius opi. contra eam. Nam sicut Deus nunc est per suam immensitatem praesens cuicumque loco solum existenti, non autem futuro, ut constat; ergo eadem ratione ita Deus per suam aeternitatem non est nunc praesens tempori futuro, aut praeterito, quod non est, sed solum praesenti, rebusque in hoc tempore praesentibus.

Respon. Sed ad hoc etiam potest responderi negando consequentiam, quia illud simile Beati Thomae procedit clarius illud proportionabiliter intelligendo hoc modo; quod sicut Deus per suam immensitatem est in omni loco, qui subiicitur eius immensitati, ita per suam aeternitatem est praesens omni tempori, & omni rei temporali, quae subiicitur & ambitur ab eius eternitate. Sed eius immensitas extenditur ad omnem locum realiter tan-

tum praesentem: eternitas autem ad omnem differentiam temporis simul, ergo sicut Deus per immensitatem est praesens omni loco praesenti; ita per eternitatem est praesens omni tempori & omnibus, quae sunt, fuerunt, & erunt in omni tempore. Et haec omnia sunt realiter, & non solum obiectiue Deo praesentia & coexistentia, non in se, neque in suo tempore, sed in eternitate, & secundum nunc eternitatis uti superius declaratum est. Et ita haec secunda opinio Beati Tho. adhuc stat, secundum quam & pro qua facit id Ro. 4. Vocat Deus ea, quae non sunt tanquam ea, quae sunt, quodque Deo omnia uiuunt, & praesentia sunt.

Opinio. 3. Opinio tertia Scoti in 1. distinct. 39. est quod à sua diuina uoluntate determinatur diuinus intellectus ad cognoscendum certo & infallibiliter futura contingentia. Pro cuius declaratione & probatione nota quod uerorum à Deo scitorum quaedam sunt necessaria, quaedam contingentia. Ad cognitionem illorum non oportet quod diuinus intellectus ab aliquo alio determinetur, neque quod respiciat quid uelit eius diuina uoluntas. Illa uero, quae sunt contingentia cum pendeant à uoluntate diuina ut supra dubio quarto dictum est; tunc intellectus diuinus priusquam iudicet de ipsis, representat ea diuinae uoluntati, & respicit determinationem eius, & quid ipsa efficaciter uelit. Postquam autem diuinus intellectus uidet suam diuinam uoluntatem iam determinatam efficaciter esse ad unam partem contradictionis, & cognoscit ipsam uoluntatem esse efficacem non impedibilem & esse immutabilem: iam immediate iudicat illud ita fore, & sic determinatur ad certo & determinate iudicandum & sciendum à diuina uoluntate efficaci & immutabili. i. ad sui iudicii determinationem diuinus intellectus expectat determinationem suae diuinae uoluntatis.

Quod etiam magis sic declaratur ponendo tria signa sine cathegorematicè aut praesuppositionis secundum ordinem naturae ut ponit Scotus. Nam in primo signo intellectus diuinus offert suae uoluntati terminos simplices, quorum unio est contingens: aut offert quandam complexionem eorum neutram, id est, nec ueram nec falsam. In secundo signo uoluntas diuina talem complexionem determinat ad alteram partem contradictionis uolens hoc esse pro aliquo nunc in re ad extra uel nihil determinat neque uult. In tertio signo diuinus intellectus respicit diuinam uoluntatem efficacem non impedibilem & immutabilem iam determinatam, & ita cognoscit illam partem contradictionis esse ueram. Quod si tunc uidet diuinam uoluntatem ad nihil determinatam, iam tunc cognoscit id non uelle neque fore. Et ratio quare intellectus priusquam uoluntas se determinet, nescit contingens fore, est, quia tale contingens pendet à diuina uoluntate ut supra dubio quarto habetur: & nondum in primo signo haec diuina uoluntas posita est, ut ex ea tanquam cognita causa effectum

effectum eius determinate cognoscat. Ratio autem ponendi signa haec prioritatis & posterioritatis secundum ordinem naturae in Deo quamuis in eo illa omnia simul sint in eodem nunc aeternitatis, & instanti naturae, est ut habeamus ordinem & modum intelligendi ea, quae sunt in Deo ex his, quae rationabiliter, & secundum ordinem naturae sunt, & fiunt in nobis, ut in 1. dist. 6. & 41. Scotus & suus Ly chetus, & alibi probant.

Argum. 1. Contra hanc opinionem arguitur quadrupliciter etiam admittendo ea signa prioritatis: quae tamen Gregorius Arim. in 1. dist. 38. q. 2. & alibi cum multis aliis doctoribus non admittunt. Primò igitur arguitur, quia in illo primo signo ante determinationem diuinae uoluntatis est uera, & necessaria ista propositio, Antichristus erit uel non erit, ergo altera eius pars tunc est uera: quia licet ueritas hypotheticae conditionalis, ex quo nihil ponit inesse, non pendeat à ueritate partis uel partium eius, bene tamen ueritas aliarum hypotheticarum qualis est disiunctiua, copulatiua, causalis, & rationalis; quia ponunt aliquid inesse. Et ita in quo instanti est uera disiunctiua illa Antichristus erit uel non erit, in eodem est uera altera eius pars, ut dictum est. ergo, & tunc scita est ab intellectu diuino. Nam non est aliquid uerum nescitum à Deo. Similiter tunc etiam est uerum qd Antichristus est futurus aut erit, quia propositio de futuro contingenti uera ab eterno est, & fuit uera aeternitate temporum, instantium, & signorum per eandem rationem, ut supra dubio 3. habetur. Similiter tunc est uerum dicere qd uoluntas diuina in secundo signo est uolitura Antichristum fore, ut probatum est: ergo tunc in illo primo signo est scitum ab intellectu diuino illud futurum contingens: quia nullum uerum nescitum à Deo est.

Respon. Respondeo qd sicut omnes illae cathegoricè contingentes de futuro sunt quidem uerae non tamen determinate uerè: ita sunt cognite aut scite à Deo, non tamen determinate uerè nisi in tertio signo. Et quidem hoc argumentum uidetur fortissimum contra Scotum. Nam durum uidetur concedere qd in aliquo signo sit aliquid uerum quod non sit cognitum, aut quod non sit determinate certo, & infallibiliter cognitum, & euidenter à Deo, ut patet ex supradictis in quarto dubio secundum communiter doctores.

Argum. 2. Secundò ad idem arguitur, quia in illo primo signo uerum est qd aliquid peccatum committeretur ab Antichristo, uel ab aliquo homine in mundo, & loquor de peccato pro formali; & id Deus tunc etiam sciuit, & tamen illud peccatum de formali non est uoluitum à uoluntate diuina etiam in secundo signo, ergo uel ante determinationem diuinae uoluntatis id nouit, & non pendet ab ea: uel Deus nunquam nouit futurum illud contingens.

Respon. Respond. ut supra ad primum argumentum. responsum est. Insuper potest dici quod diuina uoluntas uoluit non uult peccatum quoad formale, bene

tamen quoad materiale ipsius, ad quod concurrat cum hominis uoluntate: permissiue autem, uel negatiue uult etiam formale peccati dum non impedit illud, ut potest. Ita etiam diuinus intellectus ex determinatione diuinae uoluntatis cognoscit directe, & determinate peccatum illud quoad materiale: indirectè autem quoad formale dum uidet actum illum carere debita rectitudine, aut esse, aut fore contra legem.

Tertiò ad idem arguitur, quia quando aliquid determinatur contingenter uel liberè, ita qd potuit non determinari, non potest per talem determinationem haberi euidencia certa & infallibilis. Sed uoluntas diuina ita liberè determinatur qd potuit se non determinare, ergo ex tali determinatione non potest haberi certa & infallibilis euidencia futurorum contingentium inde sequentium.

Respondeo negando maiorem: tum quia licet pro illo signo, quo uoluntas diuina se determinauit, potuit se non determinare, ut infra dubio 10. & 11. latius habetur: tamen postquam iam semel se determinauit Antichristum fore, & est efficax, & immutabilis: & totum hoc clarè uidet diuinus intellectus, iam impossibile est ipsum non iudicare determinate, certo, & infallibiliter ita fore, sicut scit à sua diuina uoluntate esse determinatum fore. quamuis ut diximus non sit necessaria praedicta determinatio atque praescientia ex quo potuit aliter esse. Voluntas autem nostra cum non sit efficax, nec immutabilis, iam ex clara cognitione ipsius non potest noster intellectus determinate, & infallibiliter nostra opera futura contingentia inde sequentia cognoscere.

Quartò arguitur ad idem secundum OKam, & Grego. Arimi. in 1. dist. 38. q. 2. probando qd licet possit saluari certitudo scientiae diuinae per determinationem uoluntatis eius respectu omnium effectuum productorum ab ipsa uoluntate diuina, & respectu omnium causarum cum quibus uoluntas ipsa diuina coagit, non tamen uidetur quod possit saluari respectu actuum nostrae uoluntatis, quod sic probatur. Nam posita illa determinatione uoluntatis diuinae qd ego cras uoliturus, & futurus sum tale quid: quareo utrum stet adhuc in mea potestate oppositum uelle & facere, an non, si non, ergo iam nostra uoluntas non liberè, sed necessariò operatur, & necessitatur ab illa determinatione uoluntatis diuinae. Si sic, ergo non sufficit illa determinatio diuinae uoluntatis, ut ex ea diuinus intellectus certo, & infallibiliter cognoscat actus futuros contingentes nostrae uoluntatis.

Respon. qd tunc absolute stat in nostra potestate oppositum agere, uel in sensu diuiso, neque absolute necessitatur mea uoluntas, quamuis necessitate consequentiae, aut ex suppositione diuinae determinationis, aut in sensu composito mea uoluntas, necessitatur, ut infra dubio 10. & 11. latius de hoc habetur, & ita absolute negatur consequentia, quia licet intellectus diuinus non iudicet necessariò absolute,

solute, sed ex suppositione determinationis suæ uoluntatis: tamen euidenter uidet ab æterno eam determinatam, ut liberè concurrat cum nostra uoluntate ad talem actum pro. A. tempore & ad oppositum pro. B. & ita ad omnes actus futuros nostræ uoluntatis pro temporibus suis: ac proinde certitudinaliter determinatè, & infallibiliter scit omnia futura contingentia etiam à nostro libero arbitrio procedentia.

No.

Replica.

Sed contra hoc replicatur. Nam prius ordine naturæ determinatur diuina uoluntas à nostra uoluntate, quàm ipsa se determet ad uolendum, & concurrendum cum nostri uoluntate ad productionem talis actus, ut infra dubio. 10. latius habetur in fine: ergo ex determinatione diuinæ uoluntatis non potest diuinus intellectus determinatè, & euidenter præcognoscere futuros actus contingentes pendentes à nostra uoluntate, & quidem hoc argumentum uidetur mihi fortissimum contra Scotum, ut infra in dubio. 10. clarius probatur ibi uideatur.

Opinio. 4.

Quarta opinio Gabrielis in 1. dist. 38. q. 1. art. 2. conclu. 2. & dubio. 8. & clarissimi doctoris Medina est quòd ad sciendum determinatè, certò, euidenter, & infallibiliter omnia futura etiam contingentia diuinus intellectus determinatur à sua essentia, non quatenus essentia, sed quatenus cognitua, & clarissima notitia intuitiua est. Nam Deus tam clarè, & perfectè, & intuitiue cognoscit omnia etiã futura, sicut præsentia existentia, & possibilia, quòd uirtute huius tam claræ cognitionis determinatè iudicat omnes habitudines rerum, quæ eis etiam contingentes conueniunt, siue conuenient: sicut si ego comprehendo aliquam rem coram me existentem, utique iudicabo de omnibus prædicatis dicibilibus de illa re: quia sola notitia clara, & perfectè comprehensua rei, & nihil aliud requiritur ad iudicandum uerè quid huic rei conueniat necessariò, uel cõtingenter. Quòd si modò uideas aliquam rem non iudico de omnibus prædicatis eius, ideò est quia non clarè, neque perfectè illam comprehendo: ex ea autem parte, qua illam clarè, & perfectè video, certè iudico de multis prædicatis de illa dicibilibus, & quæ de facto dicentur. Ita Deus, quia clarissimè, & perfectissimè omnia in sua essentia uidet, & comprehendit, inde ergo per hanc notitiam determinatur ad certissimè, & determinatè sciendum omnia etiam futura contingentia, ut dictum est. Nam si per impossibile esset quod ipsa cognitione diuina tam clara existente ut non est, uoluntas sua diuina non esset causa effectiua totalis, aut partialis effectuum contingentium, adhuc ipsa notitia intuitiua esset causa, qua Deus determinatè sciret, quæ pars contradictionis omnium etiam futurorum contingentium esset, fuit, & erit uera quæ falsa, ut dictum est.

Dubium. 9.

DUBIUM nonum est. Vtrum sit potentia & libertas nostræ uoluntatis ad opposita pro eodem instanti.

Pro responsione not. duo. Primò, quòd secundum Scotum in 1. dist. 39. libertas diuinæ uoluntatis differt à nostra: quia nos sumus liberi quoad tria. Primò quoad actum elicited uoluntatis: possumus enim actum elicere distinctum à uoluntate, & non elicere, & oppositum elicere, quæ dicitur libertas contradictionis, & contrarietatis. Secundò possumus istum actum sic elicited dirigere in tale vel tale obiectum: & sic sumus etiam liberi quoad obiectum. Tertiò sumus liberi quoad actum imperatum, uel quoad effectum ad extra ut constat. Deus autem cum unicum tantum actum cognitionis, & uolitionis essentialem habeat ab æterno: qui quidem actus est ipsamet essentia realiter ab ea non distinctus: quia immutabilis simplicissimus, & perfectissimus est: & eo actu cognoscit, & uult secundum ipsum Scotum primariò ipsam suam essentiam, & secundariò alia obiecta creata ibi representata. Vel secundum nominales simul ea omnia tam essentiam, quàm omnia creabilia cognoscit & uult, & necessariò ab æterno habet talem actum essentialem, sicut & ipsam essentiam. Iste etiã actus habet liberè diuersos respectus ad diuersa obiecta creata: sed necessariò cognoscit, & diligit suam essentiam & ea, quæ intra in ea sunt: & ita Deus quoad talem suum actum essentialem est necessitatus à sua summa immutabilitate, & perfectione, & non liber libertate contingentia, sed cõplacencia. Quoad obiectum autem est liber ut nos libertate contingentia, uel contradictionis, & contrarietatis respectu obiectorum creatorum: quia sic uult hoc quod potest non uelle, & nolle illud, & uelle aut nolle oppositum. Quoad effectum etiam est liber ut nos: quia liberè facit hoc ita quod potest non facere illud & facere oppositum: idque tam quoad effectus naturales, quàm gratuitos & gloria. Itaque patet quod nos sumus liberi tripliciter, uel quoad tria, scilicet quoad actum, quoad obiectum, & quoad effectum: Deus autem dupliciter, uel quoad duo ultima duntaxat.

Not. secundò, quod circa hoc dubium sunt duæ opinioniones, quæ magis uidentur de nomine, quàm de re sibi aduersari. Nam omnes concedunt quod nostra uoluntas non potest habere simul duos actus contrarios, scilicet uelle & nolle, neque uelle, & non uelle simul circa idem, quia repugnat, & impossibile est. Omnes etiam concedunt quod omnibus causis eodem modo se habentibus absque ulla variatione in se, uel in alia re, uoluntas nostra antequam uelit in. A. diuisim potest non uelle, potest & nolle idem in. A. & postquam uult in. A. non potest simul idem nolle, aut non uelle in. A. quia repugnat, sed in instanti sequenti post. A. Tota autem difficultas est utrum quando uult aliquid in. A. possit etiam physicè, id est habeat simul potentiam uel libertatem, ad non uolendum, uel ad nolendum idem in. A. non quidem ad non uolendum idem simul in. A. cum illo actu uolitionis iam habito, neque successiue in. A. quia, ut diximus, de hoc non dubitatur, sed diuisim ita

ita quòd loco illius actus uolitionis in. A. quando uoluntas id nunc uult possit in ipso. A. idem non uelle vel nolle, & actum illum non producere.

Opi. 1.

Et in hoc sensu est duplex opinio. Prima Okam, cum quo uidetur esse Gabriel in 1. dist. 38. artic. 1. notabili. 6. & 8. & conclu. 1. 2. & 3. & Guiliel. Parisien. Holkot, & alii multi doctores, quod non est talis potestas, siue libertas in nostra uoluntate ad opposita pro eodem instanti, ut proximè declaratum est: neque de potentia Dei absoluta talis potestas, siue libertas esse potest.

Quæ opinio probatur quadrupliciter. Primò quia si quando Sortes, uti supponitur, nunc uult in. A. instanti, potest non uelle in. A. si inquam ponatur inesse quòd non uult in. A. ergo iam nunc simul uult & non uult in. A. Sed ad hoc facilè respondet secunda opinio opposita quod non debet poni inesse simul cum opposito, nec successiue in eodem instanti. A. sed diuisim, ut supra declaratum est in 2. notabili, ita quod licet simul in. A. sit potentia ad oppositum, non tamen sit simul tunc suum oppositum. Si replicetur quod si Sortes nunc uult in. A. & potest non uelle in. A. ergo potest uelle, & non uelle in. A. sed hoc consequens est falsum, quia sua de inesse est impossibilis, scilicet Sortes uult & non uult in. A. quia est contradictio, ergo antecedens est falsum, & opinio uera.

Respondeo in rigore negatur prima consequentia, quia arguitur à diuisis ad coniuicta, uel à sensu diuiso ad compositum. sicut si arguatur. Sortes portat uel potest portare decem, & potest portare nouem. ergo potest portare decem & nouem. Vel Sortes potest loqui, & potest tacere, ergo potest simul loqui & tacere.

Item alio modo respondeo distinguendo illud consequens. Nam si ly potest cadat supra totum copulatum est falsum, & consequentia non ualet, quia æquiualeat huic, Sortes potest uelle simul, & non uelle in. A. quòd est impossibile, ut dictum est. Sed si ly potest cadat supra quamlibet partem seorsum in sensu diuiso, & ly & teneatur diuisiue, & ly simul dicat simultatem potentia non actuum, tunc consequens est uerum sicut & antecedens, & nullus defectus in illa consequentia est: Nam tunc illud consequens non debet prius officari dicendo, hæc propositio est impossibilis, Sortes uult, & non uult in. A. ac si esset modalis composita, aut faceret sensum compositum: sed debet prius reduci ad copulatiuam, & postea quælibet eius pars per se debet poni inesse hoc modo. Sortes potest uelle in. A. & Sortes potest non uelle in. A. uel sic. Sortes possibiliter uult in. A. & Sortes possibiliter non uult in. A. quarum quælibet per se est possibilis, non tamè compositibilis, neque debent simul verificari, sed seorsum: & quando una ponitur inesse, debet altera de inesse tolli. & ita hæc prima ratio non satis probat primam opinionem.

Secundò probatur opinio, quia si Sortes nunc uult & potest in. A. non uelle, ergo postea po-

test, aut poterit non habuisse illam uolitionem in. a. quæ si ponatur inesse quod non habuit uolitionem illam in. a. quam tamen ex suppositione habuit in. a. ergo duo contradictoria simul uera consequerentur.

Sed nec hæc ratio concludit. Nam respondeo negando illam primam consequentiam, quia illud consequens, Sortes postea potest non habuisse illam uolitionem in. a. si ly potest dicat potentiam logicam facit modalem diuisam, & ampliatur ly potest ad hunc sensum potest, uel potuit non habuisse illam uolitionem in. a. & tunc est uera, sicut ista Adā potest esse, & iste potest uidere demonstrando cæcum, & claudus potest currere &c. quia æquiualent his, Adam possibiliter est, id est potest uel potuit esse. claudus possibiliter currit. Nam si ponatur inesse uerum est quod Adam aliquando est uel fuit, & claudus aliquando scilicet factus sanus est, uel fuit, uel erit currens. quia omnes istæ propositiones posibles sunt. sed tunc consequentia non ualet: quia ly potest in antecedente in hac difficultate capitur, ut solum dicit potentiam physicam, uel naturalem: quæ est idem, quòd libertas ad opposita pro eodem instanti, & hæc potentia physica non facit modalem, nec ampliatur terminos propositionis, ut supra in primo dubio dictum est. Et hoc modo illæ propositiones, Adam potest esse, cæcus potest uidere, & claudus ambulare, faciunt hunc sensum quòd nunc Adam est potens ut sit, & cæcus potest in sensu composito uidere, & claudus ambulare, quæ omnia falsa sunt. Sic in proposito loquendo de hac potentia physica antecedens primæ consequentia est uerum, & consequens falsum, & ita non ualet illa consequentia. Nam falsum est quòd Sortes postea potest, aut poterit non habuisse illam uolitionem in. a. quia facit hunc sensum quod postea Sortes habet potentiam & libertatem, ut illa uolitione non fuerit in. a. quæ propositio falsa est, cum ex suppositione iam fuerit in. a. & tunc, ut diximus, non est modalis, nec debet poni inesse ex parte de ly potest. Vel si concedatur consequens, & ponitur inesse, iam tunc simul deponitur opposita propositio de inesse, quæ est in antecedente. quia nec ad istum sensum concedit aliqua opinio potentiam uel esse ad opposita pro aliquo instanti etiam futuro, ut superius in 2. notabili declaratum est.

Tertiò probatur opinio. quia frustra est potentia, quæ non reducit ad actum. sed si in casu quo nunc in. a. Sortes uult potest non uelle, & nolle, ista potentia non potest reduci ad actum, quia si poneretur in actu quòd tunc in. a. non uellet aut nollet, iam esset contradictio ut constat, ergo non est potentia, neque libertas ad opposita pro eodem instanti.

Sed nec ista ratio ualet quia potest responderi ad minorem eam distinguendo, quòd non sit reducibilis ad actum simpliciter uel absolute: & ita negatur. Nam quantum est de se & absolute, aut per se potest poni in actu, uel inesse quod Sortes non uellet in

lit in. a. si non esset impedimentum alterius actus oppositi. respectu autem & quomodocumque conceditur quod non est reducibilis ad actum, quia scilicet non est composibilis simul cum alia iam posita, puta cum hac Sortes uult in. a. quia repugnant simul & se impediunt. Sicut non est negandum igne esse calefactiuum si propter impedimentum aque, uel huiusmodi non calefaciat de facto: ita nec in proposito: uel si uis quod negatiua ponatur in actu uel inesse, tollatur affirmatiua opposita. Nam Sortes potest esse in. a. loco: & Plato potest ibidem esse, sed non simul: & uterque potest ibidem non esse sed non simul quando ibi est. Sic in proposito dicendum est, sed neque etiam successiue potest Sortes non uelle in eodem instanti. a. postquam in eodem iam uult: quia successio repugnat ut fiat in instanti, ut supradictum est.

Quarto probatur opinio, quia secundum Arist. 1. Periherme. Omne quod est quando est necesse est esse. Sed ex suppositione. Sortes in. a. uult, ergo necessario uult, & ita non potest tunc non uelle.

Sed nec hæc ratio concludit. Nam in illa maxima ly quando si tenetur temporaliter: hoc potest fieri quadrupliciter. Primo, ut sit modalis composita aut in sensu composito ad hunc sensum quod ista propositio, omne quod est quando est, est necessaria: & tunc conceditur licet non habeat nisi unam singularem necessariam, uidelicet hanc, Deus est quando est. Aut secundo est temporalis modalis diuisa ad hunc sensum, quod omne quod est aliquando est, & necessario est: & tunc est falsa. Aut tertio est de temporato subiecto ad hunc sensum, omne quod est quando est, necessario est: & tunc etiam est falsa: quia bene sequitur, Omne quod est quando est, necessario est. Sortes est quando est, ergo Sortes necessario est, & ita quodlibet ens necessario est, quod est manifeste falsum. Aut quarto est de temporato prædicato ad hunc sensum. Omne quod est necessario est ens quando est: & tunc secundum communiter doctores etiam est falsa: quamuis secundum Burleum & alios sit uera. Et quod sit falsa probatur. quia si omne quod est necessario est quando est, sed Petrus est, ergo Petrus necessario est, consequens est falsum absolute, ut proxime probatum est quando est de temporato subiecto, ergo & antecedens. Aut ly quando est æquiualeat conditionali si est: & tunc potest accipi tripliciter. Primo si facit conditionalem, & ly necessario dicit necessitatem consequentiam, est uera: quia facit hunc sensum, ista consequentia est bona, & necessaria. Omne quod est si est est ens. Si autem dicit necessitatem consequentis ad hunc sensum.

Omne quod est, est necessario ens: est falsa: quia & est in sensu diuiso. Aut secundo est de conditionato subiecto ad hunc sensum, Omne quod est, si est, est necessario est, & est falsa. Aut tertio est de conditionato prædicato ad hunc sensum. Omne quod est, est necessario si est, & tunc secundum communiter doctores est uera, licet alii teneant quod

est falsa. Igitur illa maior solum est uera quando est modalis composita, uel quando accipitur in sensu composito: & quando ly necessario dicit necessitatem consequentiam: quando est de conditionato prædicato, sed tunc consequens est falsum, & consequentia nihil ualeat: quia fit æquiuocatio ex parte de ly necessario, quia in consequente dicit necessitatem absolutam consequentis, & arguitur à modali composita, uel à sensu composito ad diuisam, uel diuisum, ut Greg. Arim. & Gabriel in 1. distinctio. 38. dubio nono secundum Scotum latius agunt.

Idem opinio secunda est Scoti, & aliorum ubi sit pra, quæ & communis est, quod bene est potentia, & libertas nostræ uoluntatis ad opposita pro eodem instanti in sensu supra declarato in secundo notabili, in quo tota difficultas est: quæ probatur dupliciter. Primo, quia bene ualeat, nunc est actus, & pro nunc potest non esse idem actus, ergo intentum: antecedens probatur. quia cum propositione de inesse stat opposita de possibili contingente, quia si ista consequentia non ualeat. Sortes potest currere pro. a. ergo currit pro. a. igitur oppositum consequentis stat cum antecedente, uidelicet, Sortes non currit pro. a. & potest currere pro. a. & ergo potentia est ad opposita pro eodem instanti.

Sed ad hoc diceret OKam quod si sumus in instanti. a. in quo iam Sortes currit: tunc bona est prima consequentia, quæ posita est ad probationem antecedentis, quod negatur ab eo: nec oppositum consequentis stat cum antecedente: quia impossibile est Sortem non currere quando currit pro. a. immo tunc necessario currit quando currit, & sic de aliis.

Sed contra hoc replicatur, quia causa libera in causando est quæ quando causat potest non causare omnibus eodem modo se habentibus. Sed uoluntas est causa libera in causando, ergo tunc potest non causare quando causat. Sed maiorem negaret OKam: sed diceret quod causa libera est, quæ positis omnibus præuiis, & requisitis potest agere, & potest non agere.

Secundo probatur opinio, quia Angelus in primo instanti sui esse potuit mereri, & peccare, ergo habuit libertatem & potentiam tunc ad opposita. antecedens conceditur etiam ab ipso OKam, qui tamen negat consequentiam dicens quod si meruit, aut peccauit, aut potuit tunc mereri, siue peccare, non idem est quia tunc potuit in opposita: sed quia potuit post illud primum instans cessare ab illo actu, uel illum continuare.

Sed contra hoc replicatur, quia si Angelus non duraret nisi per illud instans, iam non posset in alio instanti cessare, uel continuare, & tamen ibi iam fuit meritum, uel peccatum, ergo.

Et si OKam dicat quod Angelus pro illo instanti tunc non esset liber sicut esset si posset in instanti sequenti continuare, uel ab actu cessare: & sicut dicit B. Tho, 1. par. q. 63. art. 5. & ibi Caietanus quod

Opin. 2.

Resolutio.

ad peccatum tunc non esset liber, neque posset in primo instanti peccare, licet posset bene agere, & mereri.

Tunc replicatur contra OKam. quia posterius non est causa prioris, nec prius pendet à posteriori. Sed si in primo instanti Angelus posset mereri, aut peccare, ergo quomodocumque postea se habeat in instantibus sequentibus modò sit, modò non sit, non delinit esse illud meritum aut peccatum prius in illo primo instanti præcedente. Quod si adhuc OKam perneget maiorem huius replicæ, ut patet instantia quando præteritum pendet à futuro contingenti, ut in proposito fieret: certe irrationabiliter id negaret: neque instantia ualeat, ut infra dubio. 11. latius patebit in responsione ad primum argumentum ibidem.

Itaque resolutorie patet quod secundum OKam libertas uoluntatis stat in hoc quod antequam eliciat actum in. a. poterat non elicere: uel post elicitum in. a. potest illum in instantibus sequentibus continuare, uel ab eo cessare. Secunda autem opinio Scoti dicit quod etiam stat in hoc quod in instanti. a. in quo actum elicit potest illum non elicere, non simul cum illo iam elicit, sed diuisim ita quod sicut elicit tunc etiam potest, uel poterat ipsum non elicere. Et ita quæstio hæc aliquo modo est de nomine, aliquo etiam modo de re est. Et pro hac secunda opinione Scoti uidetur esse etiam alia ratio, quia scilicet Deus in eodem instanti æternitatis simul uult & non uult Sortem esse pro diuersis temporibus, ergo si Deus cõseruet uolitionem meam: iam eodem modo per eundem actum per potentiam diuinam possem nunc tendere in obiectum. a. & postea cessare ab eadem tendentia, & tēdere in aliud, uel etiam simul possem ut Deus tendere per eundem actum in diuersa obiecta, & uelle, & non uelle ea pro diuersis temporibus. ergo tunc est libertas, uel potentia ad opposita pro eodem instanti et in uoluntate nostra. quæ potentia, & libertas cum sit naturalis non perditur per hoc quod naturaliter non possit, sed supernaturaliter simul tendere, & non tendere in opposita per eundem actum pro diuersis temporibus, ut dictum est. Sicut homo naturaliter appetit beatitudinem, ad quam creatus est: quamuis non naturaliter, sed supra naturaliter possit eam obtinere.

Dubium 10.

DUBIUM decimum. Vtrum cum uoluntate Dei efficaci, & stante eius concursu immediato, & sufficiente, de quo supra dubio quarto, & octauo dictum est, stet simul libertas nostræ uoluntatis, & contingentia in rebus.

Argum. 1.

Respon. quod sic, quod patebit respondendo ad argumentum in oppositum, quod tale est. Agens liberum est quod positis omnibus præuiis, & requisitis potest actum suum producere, potest & non producere. Sed unum de præuiis, & requisitis ad omnem operationem est concursus diuinus immediatus, & sufficientissimus. posito autem isto concursu seu uoluntate diuina, tunc simul nostra uoluntas

producit suum actum necessario ita quod non est in sua potestate illum non producere, ergo posito tali concursu diuino non manet simul nostra uoluntas libera sed necessitata est, ad suum actum producendum sicut & alia agentia naturalia.

Si ad hoc respondeatur ut solet negando minorem ubi dicitur quod concursus ille diuinus est unum de præuiis, sed quod solum est unum de requisitis, & simul cum uoluntate concurrentibus, id quod ex ipso nomine constat, nam idem dicitur concursus diuinus hoc aperte significans.

Contra hoc replicatur dimittendo nomen concursus, & loco eius ponendo uoluntatem sic substituendo in argumento prædicto, sed unum de præuiis, & necessario requisitis ad actum uoluntatis producendum, & ad omnem operationem est diuina uoluntas, quam Deus ab æterno habuit efficacissimam me uoliturum esse pro tali tempore: posita autem hac uoluntate diuina iam tunc simul nostra uoluntas necessario suum actum producit, ita quod non est in eius potestate illum non producere, aliàs ipsa posset impedire diuinam uoluntatem, & eam reddere inefficacem, quæ efficacissima est. ergo, &c.

Respon. ad hoc argumentum; solet sexupliciter responderi. Primo secundum Durandum tenentem quod Deus non concurrat immediate cum causis secundis ad suos actus & effectus, nec per uelle, nec per nolle: consequenter negat minorem quod unum de præuiis, & requisitis est concursus, aut uoluntas diuina. Sed dicit quod Deus creauit uoluntatem nostram cum potestate operandi, & reliquit eam in manu consilii sui. Sed quia opinio præsupposita Durandi non est catholica: sequitur quod neque respon. ibi fundata catholica est.

Respon. secunda ad minorem, illam negando. tenet enim hæc opinio quod Deus licet immediate & sufficienter concurrat cum nostra uoluntate, & cum omnibus causis secundis: non tamen concurrat per suum uelle, aut per suam uolitionem, sed per suam uirtutem, uel omnipotentiam, uel assistentiam, uel per naturam suam, quod idem est. Dicit etiam secundo quod ista Dei assistentia uniuersalis determinatur à nostris uoluntatibus ad actus, uel effectus ipsius uoluntatis, aut quid agere debeat cum ea concurrente: sicut causa uniuersalis creata respectu alicuius effectus determinatur à causis particularibus, ut Sol, uel Cælum concurrat cum causis inferioribus ad suos effectus, non quidem per suum uelle liberum, sed per suam potentiam, aut uirtutem: & ita determinatur à causis particularibus, scilicet à tali terra, & eius humiditate, & semine &c. ad producendum cum eis triticum, uel pomum, uel &c. secundum dispositionem, & determinationem harum causarum. Sic in proposito causa uniuersalissima increata, quæ Deus est, concurrat cum uoluntate nostra non per suum uelle efficax, sed per suam uirtutem & assistentiam; quæ determinatur à nostra uoluntate: quia solum concurrat, siue coagit

Secundum

secundum dispositionem causæ secundæ, & quo modo à nostra voluntate libera determinatur. Et ita negatur etiam illa consequentia illius argumenti: nam stante illo concursu diuino per suam uirtutem stat simul libertas nostræ uoluntatis ad suum actum, ut patet ex dictis: neque generalis ille Dei concursus est per se sufficiens, & efficax sine nostra uoluntate stante lege ad actum nostræ uoluntatis producendum.

Hanc responsionem, & opinionem tenuit quodam clarissimus ille doctor Medina: sed idem postea illam reprobauit quatenus dicit quod Deus non concurrat per suum uelle cū nostra uoluntate. Nam est falsum: Tūm primò, quia non necessariò, ut causa naturalis, sed liberè concurrat cum omnibus causis creatis, & cum nostra uoluntate, ergo uoluntariè, & per uoluntatem, & per uelle: Tūm secundò, quia omnia fiunt & comproducentur à causis secundis Deo simul intelligente & uolente, ergo per uelle suum æternum pro tali uel tali tempore. Tūm tertio, quia si Deus non liberè concurrat per suum uelle non potest saluari contingentia in rebus creatis, ut superius dubio. 4. habetur. Tūm quartò, quia Matth. 10. Nec passer cadit sine uoluntate patris uestri &c. & multæ aliæ auctoritates sacræ scripturæ sunt ad idem. Prouerb. 21. Cor regis in manu Domini &c. Sap. 11. Quomodo aliquid permānit uoluitis. Iob. 37. Nubes spargunt lumen, quocumque eas uoluntas gubernantis eduxerit. Tūm demum quintò, quia bene stat quod Deus concurrat per uelle efficax & liberè cum nostra uoluntate liberè, & contingenter uolente: quamuis necessitate consequentiæ, necessariò uult quando uult uti superius dub. 9. & in hoc dubio paulò inferius, & dubio 11. latius habetur.

Respon. 3.

Tertio modo respon. secundum alios concedendo maiorem argumenti solum si intelligatur de præuiis, & requisitis naturalibus: non autem si intelligatur de supernaturalibus, qualis est concursus diuinus, uel uoluntas diuina, & ita negatur minor: & nihil concluditur contra libertatem uoluntatis: quia ut sit agens liberum sufficit quod si per possibile, uel impossibile Deus non concurreret, aut si non liberè concurreret cum causis secundis, & cum uoluntate nostra: tamen adhuc nostra uoluntas esset libera, quia cum præuiis, & requisitis naturalibus posset liberè uelle, & non uelle, id quod ignis, aut aliud agens naturale facere non potest.

Sed certè hæc responsio non stat, quia si Deus liberè non concurreret cum causis secundis nulla esset contingentia in rebus, neque libertas in uoluntate, ut supra dubio. 4. latius dictum est. Item nunc saltem stante concursu diuino uoluntas nostra necessitaretur ad actum suum, ut proximè contra quintam responsionem probabitur, ideò hæc tertia responsio, quæ uidetur esse Geruasii in posterioribus, & Almāy in moralibus ca. 1. nihil ualet.

Respon. 4.

Quarto modo respon. secundum alios negando maiorem. Nam concursus diuinus, eiusque uo-

luntas pro tempore, quo cum nostra uoluntate co- agit non est de præuiis, sed de concomitantibus actum, & ita non concludit argumentum.

Sed certè quod sit etiam præuia, seu præuius probatur: quia causa prima est prior, quam causa secunda non solum in essendo, sed etiam in causando, quia ab illa habet hæc causa secunda esse & operari: & illa dat uirtutem, & influit, & mouet secundam ad operandum, secundum id Actuum 17. In ipso uiuimus, mouemur, & sumus. Et Ioan. 6. Sine me nihil potestis facere, ut latius de hoc agit B. Tho. 1. par. q. 8. art. 2. & 3. Et ibi Caietanus, & q. 14. arti. 13. Et Vega. q. 11. de iustificatione in responsione ad tertium argumentum, & Scotus in 1. dist. 39. & ibi suus Lychetus, doctoresque communiter consentiunt.

Quinto modo respondet clarissimus doctor Medina in sua alphoncina, & Soto de natura, & gratia li. 1. ca. 16. & plurimi alii doctores, negando simpliciter consequentiam. Nam licet sit uerum quod stante concursu, uel uoluntate diuina iam nostra uoluntas simul necessariò producat suum actum necessitatis consequentiæ, uel in sensu composito, sicut omne quod est quando est, necessariò est, ut supra dubio. 9. habetur, & quando agit, necessariò agit: etiam ipse Deus necessariò necessitate consequentiæ concurrat, & uult quando nostra uoluntas uult. Non tamen absolute, nec in sensu diuiso necessariò nostra uoluntas, aut Deus producat actum, aut agit, neque necessariò necessitate consequentis. & ita non sequitur quod absolute, uel simpliciter nostra aut diuina uoluntas libera non sit: ex quo potest nostra uoluntas in instanti, aut tempore sequenti cessare ab actu, & ita facere quod cesset concursus ille diuinus, & quod ponatur alius concursus, cum quo simul sit postea alius actus uoluntatis: & postea potest iterum cessare, & iterum producere quomodo uoluntas nostra uoluerit, id quod agens naturale facere non potest.

Sed certè nisi hæc responsio amplius declaretur, adhuc non uidetur idonea. Tūm primò, quia ex quo conceditur quod diuina uoluntas, eiusque concursus est causa præuia etiam in causando, quod; ea stante iam nostra uoluntas quamuis necessitate consequentiæ necessariò producat suum actum, ita quod tunc non potest, nec potuit non producere, neque tollere causam necessitatem, id est concursum illum, ergo iam semper necessitatur à causa extrinseca, scilicet à Dei uoluntate siue concursu: & ita nunquam liberè libertate absoluta producat suos actus, & consequentiæ argumenti ualet quod scilicet cum concursu diuino non stat libertas nostræ uoluntatis, sicut neque contingentia in rebus. Neque ualet dicere quod saluatur libertas in hoc quod in instanti sequenti potest cessare ab actu &c. Nam per hoc non tollitur quod actus iam positus cum concursu diuino non sit, aut non fuerit liberè, sed necessariò productus, ut dictum est: & idem dicendum est de quocumque actu uoluntatis postea cum concursu diu-

no

no sic necessariò productus, uel producendo.

Tūm secundò, quia non est eadem ratio ad dicendum quod nostra uoluntas necessitate consequentiæ necessitatur à causa extrinseca, scilicet à concursu diuino ad producendum suum actum: sicut quando à seipsa, uel à suo actu quando uult necessariò uult. Nam quando à seipsa necessitatur necessitate consequentiæ, non tollitur eius libertas absoluta, sed potius conceditur quod poterat ante & postea, immo & tunc etiam potest non producere actum illum, ut supra dubio. 9. secundum uarias opiniones dictum est: hic autem quando à concursu diuino conceditur responsio prædicta quod nostra uoluntas necessitatur necessitate consequentiæ, certè tollitur eius libertas absolute: ex quo conceditur quod stante illo concursu uoluntas nostra non potest, nec potuit actum suum non producere, neque potest tunc cessare ab actu, nec tollere causam necessitatem, id est concursum illum, aut uoluntatem diuinam concurrentem, quamuis id possit in instanti sequenti, ut dictum est. Similiter non est eadem ratio in hoc casu, & quando dicitur, Si Deus scit Sortem uelle, ergo necessariò necessitate consequentiæ Sortes uult: quia non obstante hac necessitate consequentiæ bene conceditur ab omnibus quod Sortes etiam tunc liberè uult, & potuit, & potest etiam stante ea scientia Dei non uelle: quodque illa scientia Dei nullo modo necessitat illum ad uolendum: quia nec est, nec fuit causa quod Sortes uelit, ut infra dubio. 11. latius habetur. Hic autem dicit responsio prædicta quod uoluntas diuina, eiusque concursus est causa prior, à qua uoluntas nostra prædicto modo necessitatur, ex qua necessitate sequitur absoluta necessitas, & priuatio libertatis nostræ uoluntatis in suorum actuum productione, ut probatum est.

Respon. 6.

Ideo tandem. 6. respon. concessa maiori distinguendo maiorem illius argumenti. Nam si intelligatur de concursu, uel uolitione diuina habituali & uniuersali, uera est prima eius pars, quod scilicet iste concursus est præuius, & requisitus: sed tunc secunda eius pars est falsa ubi dicitur quod hoc concursu stante necessariò & necessitate consequentiæ uoluntas producat suum actum: & ita nil concluditur. Si autem illa minor intelligatur de concursu uel uolitione diuina actuali & particulari, tunc prima eius pars est falsa: nam solum est concomitans non præuius concursus ille: & secunda pars est uera quod stante isto concursu necessariò necessitate consequentiæ uoluntas producat suum actum: & ita consequentia nihil ualet, quia libertas uoluntatis stat in hoc quod stante concursu illo Dei uniuersali, & habituali præuius, & requisito potest suum actum producere, & non producere. Et cū hac responsione consonat Greg. Arimi. in 1. dist. 38. & Angest. in morali capitu. primo, aliique doctores.

No. 1.

Sed pro maiori declaratione notetur primò, quod diuina uoluntas in ordine ad obiecta creata potest con-

siderari, ut est ipsa potentia uolitiua, aut potes esse in actu uolitionis: & hoc modo non agimus de illa in presenti materia. Potest et secundò considerari ut est iam in actu uolendi, uel uolitionis, & tendentiæ in obiecta creata: & tunc dicitur uoluntas diuina esse in actu secundo, quia ordine naturæ prius est uolitiua, quam uolens: & tunc dicitur proprie uolitiua aut uelle, nam primo modo proprie dicitur uoluntas: & hoc secundo modo est ad propositum huius difficultatis: sed nos eam sæpe et uoluntatem diuinam appellamus, ut eodem modo loquendi conformemur. Hoc igitur secundo modo sumpta uoluntas diuina, aut potius eius uelle, siue uolitiua, potest tripliciter considerari, aut in triplici signo, non quidem cathorematicè sumpto, sed syncathorematicè, uel exponibiliter secundum ordinem naturæ, ut sæpe considerat Scotus in diuinis: quamuis hæc omnia tria signa sint simul ab æterno in ipsa uoluntate, uel uolitione diuina. Nam primò, aut in primo signo uoluntas diuina hæc consideratur, ut est causa uniuersalis, uel delicta ut ab æterno uult dare, & temporaliter dat uirtutem, & influit in omnibus causis secundis creatis, easque mouet, & parata est coagere cum eis ad suos actus & effectus. Secundo modo, aut in secundo signo consideratur, ut modificatur ab ipsis causis secundis quoad modum agendi, ut scilicet cum eis postea in tertio signo coagat secundum modum aut naturam earum liberè, uel naturaliter: & hoc uel necessariò necessitate physica, & naturali ita ut regulariter ita fiat ab eis, uel contingenter ita ut prædictæ causæ ab aliis causis, cum quibus Deus etiam ad id coagit, ut plurimum, uel raro possint à suis effectibus impediri. Tertio modo aut in tertio signo consideratur, ut iam prædicto modo modificata cum causis secundis uult coagere, uel coagit, & concurrat actualiter ad suos actus, & effectus singulares producendum.

Sic etiam consideratur tripliciter prædicta diuina uoluntas, siue uolitiua cum nostra uoluntate concurrans ad suos actus. Nam in primo signo consideratur, ut ab æterno uult dare pro tali tempore uirtutem, & influxum, & mouere nostram uoluntatem, & parata est cum ea concurrere in suo tempore ad suos particulares actus. In secundo signo, ut ab æterno uult modificari, & modificatur, & determinatur temporaliter à nostra uoluntate, ut postea in tertio signo cū ea liberè ad talem actum concurrat. In tertio denique signo, ut iam prædicto modo modificata, & determinata à nostra uoluntate uult cum ea temporaliter concurrere, & concurrat ad suos actus singulares producendum.

Sed not. secundò, quod nostra uoluntas differt ab aliis causis creatis in illo secundo, & tertio signo. Nam aliæ causæ creatæ uoluntatem illam diuinam uniuersalem modificat quidem quoad modum coagendi, aut concurrendi, ut dictum est: sed non determinat illam quoad speciē actuum uel effectuum, neque quoad suos actus, uel effectus singulares. Nam

R r quoad

quoad hæc iam ab æterno à diuina voluntate determinatæ, & limitatæ sunt: bene autem determinant, & modificant quoad hæc omnia causam vniuersalem creatam puta Cælum, Solem, & Stellas, ut uidelicet cum terra hic & nunc & sic seminata, & culta non nisi triticum hoc singulare, illic ordeum, illic pomum, illic herbam, siue lactucam hanc determinatam, & non aliam producant. Et ad id diuina voluntas in tertio signo actualiter, & particulariter etiam concurrat, sicut ab æterno determinauit pro tali tempore ibi se esse facturam. Voluntas autem nostra non solum modificat prædictam voluntatem diuinam vniuersalem quoad modum, vt liberè cum ea concurrat: sed etiam determinat quoad speciem actuum, & quoad ipsos actus singulares voluntatis: ita vt non prius ordine naturæ voluntas diuina, et ab æterno velit, aut se determinet ad concurrendum actualiter in tali tempore cum nostra voluntate in tertio signo ad hunc vel illum actum particularem producendum: non inquam prius, sed postquam nostra voluntas præuisa, aut præcognita est quod se tali tempore determinabit ad uolendum, vel nolendum, vel ad producendum hunc vel illum actum: tunc & non ante diuina voluntas se determinat ab æterno ad uolendum in tertio signo concurrere pro tali tempore cum nostra voluntate ad eosdem actus particulares, quoties & quando nostra uoluntas uoluerit, & à tali concursu cessare quoties, & quando ipsa præuisa est quod liberè cessabit. Et ratio huius est: quia nisi sic Deus facere ab æterno decreuisset, vt dictum est, utique non bene saluaretur libertas nostræ voluntatis simul cum cōcursu diuino, vt superius contra quintam responsionem, & in argumento probatum est, & hic inferius habetur.

Corol. 1.

Et ex his patet. Primò, quod illa voluntas, siue uolitio diuina in primo signo considerata dicitur Dei concursus vniuersalis, vel habitualis. Vniuersalis quidem quia in omnes causas secundas influit uirtutem, & eas mouet ad suos actus & effectus: habitualis autem quia paratus est Deus, vt actualiter cum eis concurrere velit in tertio signo ad suos actus, vel effectus particulares: & illa in primo signo non est semper efficax: ex quo non nisi secundum determinationem nostræ voluntatis in secundo signo factam concurrat in tertio signo: & ita sepe non exit in actum, est etiam illa uolitio siue concursus Dei in primo signo præuius, & prior ordine naturæ, quam quæcunque causa secunda, etiam quam nostra voluntas tam in essendo, quam in causando, vel suo modo operando uti superius in reprobatione quartæ responsionis probatum est.

Supradicta uera uolitio diuina in tertio signo cōsiderata est, & dicitur propriè concursus diuinus particularis & actualis. Particularis quidem quia iam cum hac & illa causa particulari, & cum nostra uoluntate ad hunc vel illum actum, uel effectum, actualis autem quia actualiter iam ad actum uel effectum cum causa secunda concurrat. Et iste

conkursus seu uolitio diuina est efficax: & est non prior, sed simul cum actu uel effectu causæ secundæ: & mutuò se inferunt. Concursus iste siue hæc uolitio diuina est: ergo uoluntas nostra uult, aut causa secunda operatur, & eius actus, uel effectus est, & è conuerso: quia iste concursus non præuius, sed concomitans in causando est.

Inde etiam patet clara responsio ad supradictum argumentum, quod stante uolitione diuina, vel concursu vniuersali habituali in primo tantum signo non necessariò sequitur nostra uolitio: bene autem sequitur stante illa particulari actuali in tertio signo, & è conuerso est mutua consequentia, & ita stat libertas uoluntatis nostræ, sicut & libertas diuinæ uoluntatis in eodem signo.

Et si arguatur quærendo quomodo Dei æterna uoluntas immutabilis, & efficax pendere potest & uariari à determinatione nostræ uoluntatis temporalis, & ab ea impediri?

Respondeo per duo dicta. Primò, quod non uariatur, nec pendet originaliter, & absolute à nostra determinatione: sed à seipsa pendet inuariabiliter, quia sic ab æterno decreuit, & uoluit determinari in secundo signo à nostra uoluntate præcognita, ut sit in tertio signo uellet actualiter cum nostra uoluntate pro tali tempore concurrere ad suos actus, ut ipsa uoluerit se determinare. Et ita omnis uolitio diuina prædicta æterna, & inuariabilis est pro tali, uel tali tempore: licet eius executio ad extra sit temporalis. Sicut uolitio creandi mundum in tali tempore, æterna: executio autem eius temporalis est: nec ipsa uolitio diuina in se uariatur sed res ad extra & nostra uoluntas. Sicut quando de nouo dicitur cognita à Deo aliqua ueritas, nulla uariatio in Deo, sed in ipsa re, uel ueritate creata est: quia sic cognita, & uolita est ab æterno sicut pro tali tempore est uel erit, ut supra dubio. 6. & 7. latius habetur.

Secundò dico quod uoluntas diuina est quidem efficacissima sicut & pro quando uult, secundum Psal. 113. Omnia quæcunque uoluit fecit. Et Roma. 9. Voluntati eius quis resistet? quia & cum creatura, & sine ea potest facere quæ uoluerit: in prædicta autem determinatione eius à uoluntate nostra non impeditur, neque resistitur, sed obeditur ei: quia sic ipsa diuina uoluntas uoluit ab æterno disponens omnia suauiter, ut Sap. 8. habetur, & supra declaratum est. Et prædicta hæc magis patet exemplo. 2. Reg. 24. ubi Deus propter peccatū Dauid ipsi dedit optionem ut unā è tribus plagis eligeret, scilicet famem, bellum, uel pestem: & ad determinationem, uel electionem eius Deus è se determinauit pestem infligere. Itē. 3. Reg. 3. quando Deus dixit Salomoni, Pete quod uolueris, & ad eius petitionem Deus se determinauit illi sapiam dare. Sic in pposito determinatur à nostra uoluntate: eiusque cōcursus ille præuius generalis, uel habitualis in primo signo in nostra parte, ut in 2. determinatur, tandē in tertio signo cōcurrat actualiter, uel non

uel non concurrat cum nostra uoluntate, ut dictum est. Id etiam patet exemplo naturali, quando infans à matre docetur ambulare, quæ sic prius mouet & simul ducit illum quocunque & quotiescunque infans uult ambulare, quod non aliter quam ipse uult, nec præter eius uoluntatem cum eo cogit. Similiter quando magister docens puerum scribere mouet, & ducit manum eius, ad eas tantum literas formandas, quas, & quādo puer scribere uult, tunc certè quando magister atque mater prius natura moueat, & det uirtutem puero ad ambulandum & scribendum, determinatur tamen à uoluntate pueri ad nunc huc uel illuc ambulandum, & nunc hoc uel illud scribendum: & simul uterque cōcurrit actualiter ad illum effectum. Sic in proposito Deus nobiscum se habet. Nam in primo signo uult mouere nostram uoluntatem & dare illi uirtutem: hæc eius operatio præuia est, in secundo signo uult determinari temporaliter à nostra uoluntate: & in hac determinatione uoluntas nostra præuia est, in tertio signo simul Dei concursus, & nostræ uoluntatis operatio, & actus sunt, ut supra dictum est. Et idem est de concursu auxilii diuini specialis ad opera gratiæ uel supernaturalia, & ad diligendum Deum super omnia: ubi prædicta tria signa in eius concursu cum nostra uoluntate ponenda sunt, ut bene omnia intelligantur, uti de hoc Soto de natura & gratia lib. 1. ca. 16. & Vega. q. 11. de iustificatione in responsione ad tertium argumentum, & lib. 12. de iustificatione ca. 22. & lib. 5. ca. 7. 8. & c. latius agunt.

Nota.
Corol.

Secundò ex supradictis patet falsitas, aut insufficientia opinionis Scoti dicentis quod intellectus diuinus conuersus ad uoluntatem diuinam, uidentemque eam determinatam inde clarè, & determinatè cognoscit omnia futura contingentia, etiam uolitiones nostras liberè futuras, antequam sint ut supra dubio. 8. in 3. opi. habetur. Quod autem hoc sit falsum quoad cognitionem saltem nostrarum uolitionum futurarum probatur. Nam ut patet ex dictis nostræ uoluntas in illo secundo signo determinat uoluntatem diuinam, & est prior, quàm illa sic determinata, & tamen tunc & etiam ante est cognita ab intellectu diuino illa determinatio præiens, & futura nostræ uoluntatis, ergo illa clara, & determinata cognitio, & nostrarum uolitionum futurarum contingentium non pendet, nec habetur à sequente determinatione diuinæ uoluntatis. maior conceditur ab omnibus etiam ab ipso Scoto: minor autem probatur. Tum primò, quia in illo secundo signo, & ante illud ab æterno erat cognita illa determinatio futura nostræ uoluntatis antequam esset: quia ab æterno ante illud secundum signum uerum erat dicere quod illa determinatio erit in aliquo signo, aut tempore sequenti: nam affirmatiua de futuro semel uera ab æterno est uera æternitate temporū instantium & signorū, per eandem rationem ut supra in 3. dubio habetur, ergo talis ueritas ante illud 2. signū præcognita determinatè, & cla-

rè à Deo erat. Nam semper ab æterno oē uerum à Deo pro suo tpe cognitū est. Tum secūdò eadē minor probatur, quia ut illa determinatio nostræ uoluntatis præsentetur per intellectū diuinum suæ diuinæ uoluntati, ut ab ea cognita determinetur, uel ut cum ea postea in 3. signo concurrere velit, utique prærequiritur ordine naturæ quod iam sit præcognita ab intellectu diuino: alioqui non posset illi ut determinatio iam facta præsentari. Alia argumenta & dubia, quæ contra prædicta possunt suboriri, ex infra dicendis in 11. dubio sequenti patebunt.

DUBIUM vndecimum est. Vtrum cum scia, aut præscia Dei clara & determinata, & infallibili stet contingentia in rebus, & libertas nostræ uoluntatis.

Respon. quod sic, quod patet, primò, quia sicut ipsum futurum cōtingens contingenter erit, ita Deus contingenter scit: quia potest aut potuit nunquam scire, aut sciuisse id esse futurum. Secundò, quia quādo sunt duæ propositiones, quæ inter se habent mutuam connexionem, ita quod ualeat consequentia ab una ab alteram positiuè & negatiuè, tunc quæcunque potentia est ad unam, est etiam ad alteram: ita quod qui unam ponit, ponit & alteram, & qui unam deponit alteram quoque deponit, idque propter mutuam earum connexionem. Sed scia Dei ab æterno, & fieri rerum, & ueritas proponunt mutuò se inferunt, & mutuò inter se habent connexionem, ergo quanta contingetia est in rebus, & ueritatibus creatis contingentibus tanta est in ipsa scia Dei, & è cōuerso: ita quod sicut Deus ab æterno sciuit, aut scit, sic potuit etiam ab æterno non ea sciuisse. Tertiò, quia secundū Boet. & Arist. cum Deus oia suo visu cernat æterno: si necessariò euenirent iam non oporteret de agendis consiliari. Quartò idem patet per Boet. lib. 5. de consolatione, prosa. 4. dicentem. Sicut scia presentium rerum nihil his, quæ fiunt, ita præscia futurorum nihil his, quæ futura sunt necessitatis imponit. Et prosa. 6. dicit Num ea, quæ presentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? minime. & infra. Si est diuini humanique intuitus presentis digna collatio, uti uos uestro hoc temporario presentia quædam uidetis, ita & ille omnia visu suo cernit æterno & c. Item August. lib. 5. de ciuitate ca. 10. contra Ciceronem & alios ait. Homo, quæ Deus peccatorum præsciuit, peccat quidem actus: si nolit omnino, non peccat: sed si peccare noluerit, hoc etiam Deus ipse præsciuit. Consonant Grego. Arim. in 1. dist. quæst. secunda articu. 2. & distinct. 36. 37. in secundo dubio. Et Gabriel. ea. distinct. 38. & doctores communiter.

Si ad hoc dicatur non esse simile de uisione nostra, quæ non est causa rerum, & de uisione uel scia Dei, quæ causa rerum immutabilis, & infallibilis est, ut latius agit B. Thomas. 1. par. q. 14. arti. 8. 13. 15. respon. quod bene est simile. Nam licet scia Dei iuncta cū eius uoluntate sit causa effectiua rerū, de qua in præcedente dub. 10. dictum est: non tamen sola speculatiua eius scia sine uoluntate, quæuis sit causa exemplaris earum. Et de hac scia

tia speculatiua optimè procedit similitudo supra dicta, ad id est simile. Nam Deus scit si hic orietur triticum uel nō: sed nihilominus seminatur, & alia negocia fiunt: sic in proposito.

Notabile.

Sed pro maiori dictorum, & dicendorum, huiusque materiæ claritate, & argumentorum solutione sunt hic prænotanda quedam de suprapositis in 6. dubio præcedente, videlicet quod scientia, & notitia Dei licet in se sit unica, sicut & unica essentia, qua omnia cognoscit: tamen multipliciter respectu diuersorum obiectorum appellatur: & præcipuè ad propositum respectu futurorum dicitur præscientia, uel præuidentia, ut ubi supra latius habetur. Item sunt quedam regulæ, atque cautelæ logicales obseruandæ. Prima quoad materiam obligationum quod omne possibile scitum esse tale, si ponatur, est admittendum ut tale: & si proponatur, est concedendum si est uerum, uel negandum si est falsum. Item omne, quod sequitur ex admisso & bene concessio, & ex opposito, uel oppositis bene negatis est concedendum, & oppositum negandum est. Item quod si ponitur aut proponitur aliquid repugnans iam posito, & admisso, atque concessio, non debet concedi: aut debet deponi id quod prius positum, & admissum atque concessum est: quia repugnantia concedenda non sunt, ut infra in responsione ad quartum argumentum patebit. Secunda regula, & cautela est quod licet secundum dialecticos propositiones modales, ubi modus stat nominaliter, sint modales composite, ut possibile est album esse nigrum, & facit hunc sensum, ista propositio est possibilis, album est nigrum, quæ falsa, & impossibile est. Vbi autem modus stat uerbaliter, uel aduerbialiter sunt modales diuise, ut album possibiliter est nigrum, uel album potest esse nigrum, & est uera: tamen in communi modo loquendi, & apud theologos ea differentia non seruatur. Ideo omnes modales, siue modus teneatur nominaliter, siue uerbaliter, siue aduerbialiter, sunt distinguendæ si capiuntur in sensu composito, uel in sensu diuiso, ut magister, & doctores communiter in 1. dist. 38. 39. 40. communiter distinguunt. Puta ista propositio, album potest esse nigrum, & ista, effectus à Deo præscitus potest non euenire, si capiuntur in sensu composito sunt falsæ, quia statim sunt officendæ, uel reducendæ ad suas de inesse, uel de præsentia. Et faciunt hunc sensum, ista propositio est possibilis, album est nigrum, & similiter ista, effectus à Deo præscitus non euenit. Si autem capiuntur in sensu diuiso sunt ueræ: quia prius est tollenda connotatio, & facienda resolutio terminorum stantium à parte subiecti, & postea poni debent inesse hoc modo, hoc scilicet Sortes est nunc albus, & ipse Sortes potest esse niger. ergo album potest esse nigrum, & facit hunc sensum, id quod nunc est album, puta Sortes, potest esse nigrum scilicet quando desierit esse album. Et similiter, iste effectus est nunc à Deo præscitus, & iste effectus potest non euenire, scilicet dum non est præscitus, er-

go effectus à Deo præscitus potest non euenire. Ecce utraque consequentia est bona, & antecedens est uerum, quia illa minor primæ consequentiæ, scilicet Sortes potest esse niger, est uera, quia sua de inesse est possibilis, scilicet Sortes est niger: & similiter altera minor alterius consequentiæ, scilicet iste effectus potest non euenire, est uera, quia sua de inesse est possibilis, scilicet iste effectus non euenit, sicut & possibile est quod non sit, aut non fuerit præscitus à Deo. Tertia regula, siue cautela est quod ubi est consequentia cum ly necessariò, ut Sortes currit, ergo necessariò mouetur: Deus præscit Antichristum damnandum esse, ergo necessariò damnabitur, debet distingui. Nam si ly necessariò dicit necessitatem consequentiæ, uel præsuppositionis, sunt ueræ: quia faciunt hunc sensum, ista consequentia est bona, & necessaria, Sortes currit, ergo mouetur. Deus præscit Antichristum esse damnandum, ergo damnabitur, & ita erit ut Deus præscit. Si autem dicit necessitatem consequentis, uel absolutam sunt falsæ: quia faciunt hunc sensum, Sortes necessariò mouetur, Antichristus necessariò damnabitur. Similiter istæ distinguantur, Sortes necessariò quiescit uel mouetur, sed non quiescit uti supponitur, ergo necessariò mouetur. Nam si ly necessariò in maiori cadat super alterutram partem illius disiunctiue, est falsa: quia facit hunc sensum, Sortes necessariò quiescit, uel necessariò mouetur, quarum quælibet est falsa. Si autem cadat supra totam disiunctiuam, est uera, quia facit hunc sensum, ista disiunctiua constans ex partibus oppositis est necessaria, Sortes quiescit uel mouetur, quia nō est dare medium, & tunc consequentia nihil ualeat: quia fit æquiuocatio in ly necessariò, quod in maiori dicit necessitatem disiunctiue, & in consequenti dicit necessitatem alterius partis, uel partium eius. Et similiter distinguatur ista. Sortes necessariò est præscitus, uel prædestinatus, sed non est præscitus uti supponitur, ergo necessariò est prædestinatus, quia non ualeat consequentia, ut dictum est.

His suppositis iā quincupliciter arguitur cōtra Argum. supradictam responsionem probando quod cum præscia Dei non stet contingētia in rebus. Primò, quia Deus sciuit Antichristū fore, aut esse damnādum, ergo Antichristus erit, aut dānabitur. Consequētia est bona secundum oēs, & antecedens est absolute necessarium: tū quia est æternum: tū quia oīs propositio de præterito uera est necessaria absolute, ergo & consequens est absolute, & non solum necessitate consequentiæ, sed et consequētis necessarium. Nā in omni bona consequentia si antecedens est absolute necessariū, et consequens absolute necessarium est: quia ita se habet antecedens ad consequens, sicut principia ad conclusionem: ex principis aut necessariis non sequitur cōclusio, nisi necessaria, ut habetur. 1. Posteriorū: igitur quicquid scitur à Deo est necessarium: & ita scientia Dei imponit necessitatem in rebus, & cum illa nō stat rerum contingētia.

Respon.

Respon. 1.

Respon. dupliciter. Primò secundum B. Tho. 1. par. q. 14. & 13. concessio antecedente secundæ consequentiæ negatur simpliciter secunda consequentia, quia Sortem uel Antichristū fore, aut esse damnandum est in se absolute contingens, licet ut scitum à Deo sit aliquo modo necessarium. Sed si significetur formaliter, ut scitum à Deo, conceditur quod est etiam absolute necessarium sicut & suum antecedens: quia tenet ipse B. Tho. quod quando in antecedente ponitur aliquid pertinens ad actum animæ formaliter, tunc consequens, quod inde infertur formaliter ex ui talis dictionis importantis actum animæ, debet accipi non secundum esse quod in se habet, sed secundum quod est, uel habet in anima, uel in intellectu, ut si dicam: anima intelligit lapidem, ergo ille est immaterialis, videlicet ut est in intellectu licet in se sit materialis. Et eodem modo formaliter debet in consequenti importari talis necessitas, certitudo, & infallibilitas, qualis importatur in prædicto antecedente, quatenus inde infertur, & non aliter, & ita talia futura sunt necessaria ut scita à Deo, & ut sunt in sua præsentialitate, & ut subsunt eius præscientiæ: quamuis in se, & simpliciter, uel absolute sint contingētia, ut dictum est. Hæc respon. est clara ad mentem B. Tho. licet Caietanus ibidem aliter metaphysicans eam confundat, & fortè magis, quam eius literam exponat.

Respon. 2.

Secundo modo respon. secundum doctores cōmuniter concessa prima consequentia negatur minor secundæ consequentiæ ubi dicitur quod illud antecedens primæ consequentiæ, scilicet Deus sciuit Antichristum fore, uel esse damnādum, est absolute necessarium. Et ad eius primam probationem negatur quod omne æternum sit necessarium absolute, ut patet de æterna Dei scientia, quæ dicit respectum ad creaturam temporalem ad extra, ut supra in quinto dubio in responsione ad primum argumentum, & in dubio sexto in responsione ad tertium argumentum contra secundam opinionem: & infra in hoc dubio. I I. in responsione ad secundum & tertium argumentum habetur.

Ad secundam eius probationem ubi dicitur quod omnis propositio de præterito uera est absolute necessaria, id negatur in propositionibus de præterito dependentibus ab aliqua de futuro contingenti, ut in proposito est illa, Deus sciuit Antichristum fore aut esse damnandum, quæ pēdet ex ista, Antichristus erit, siue damnabitur.

No. dubium

Pro quo nota quod est difficultas quomodo illa de præterito pendet ex illa de futuro. Nam aliqui dicunt quod omnis propositio pendet in ueritate ab illa, quam includit, & ita quia ista, Deus sciuit Antichristum, uel Sortem fore includit istam, Sortes erit, ideo pendet ab illa. sed hoc est falsum. Immo nunquam una propositio pendet ab alia in ueritate, aut falsitate, quando illa ueritas, aut falsitas est omnino impertinens ad illam uerificandam, uel falsificandam, ut hæc propositio, ego scio, credo, aut iudico Antichristum fore, non pendet ab

ista, Antichristus erit, licet illam includat: quia siue sit uerum, siue falsum quod erit, stat bene quod ego iudicem ipsum fore. Ideo alii dicunt quod illa de præterito pendet ex illa de futuro: quia ex illa de præterito infertur hæc de futuro, & ex hac de futuro etiam infertur illa de præterito: ita quod mutuo se inferunt. Sed neque hoc est uniuersaliter uerum. Quod probatur dupliciter. Tū primò, quia in casu quo Sortes erit albus, tunc ista propositio de præterito, Sortes fuit futurus albus, est uera, & pendet ex ista propositione, Sortes erit: quia illud pendet ab alio quod præsupponit, & est posterius illo præsupposito. Nam irrationabile est dicere quod prius pendet à posteriori. Nunc autem prius est Sortem fore, quam ipsum fore futurum album, ex quo illud præsupponitur ad Sortem fore futurum album: & tamen ista consequentia non ualet, Sortes uel Antichristus fuit futurus albus, ergo ipse erit, ut patet in casu, quo Deus annihilat illum nunquam reproducendum: nam tunc ista est uera, Sortes fuit futurus albus, & ista falsa, Sortes erit: & ita tunc antecedens est uerum, & consequens falsum. Similiter in casu quo Sortes non erit albus, non sequitur è conuerso. Sortes erit, ergo Sortes fuit futurus albus. Igitur patet quod est propositio de præterito dependens ab una de futuro contingenti: & tamen nec infert illam, nec infertur ex illa: ergo unam propositionem dependere ab alia non est inferre illam, nec ex illa inferri. Tū secūdò idem probatur. Nam in hac consequentia Deus uoluit Sortem fore, ergo Sortem erit, ista de futuro Sortes erit, pendet ex illa de præterito, Deus uoluit Sortem fore, & nō è conuerso, ut constat, quia causa est prior suo effectui, qui ab ea dependet. Nam ideo Sortes erit quia Deus uoluit ipsum fore: & nō è contra, & tamen mutuo se inferunt, quamuis illa de præterito non pēdeat ex illa de futuro, ergo propositionem unam ex alia pendere non est mutuo se inferre.

Dicamus igitur quod propositionem unam ex alia pendere in sua ueritate est illam præsupponere ad suam ueritatem: & omnis propositio de præterito dependens ex una de futuro contingenti est contingens quando id, quod per illam de futuro significatur, est prius seu causa quod sit id, quod per illam de præterito significatur, & non aliàs. Exēpli gratia, in hac consequentia, Deus sciuit aut scit Antichristū fore, ergo Antichristus erit, illa de præterito pendet ex ista de futuro: quia scientia Dei speculatiua sine eius uoluntate non est propria causa effectiua rerum, aut illius futuritionis, ut supra dictum est: sed solum est signum scibile. Signū autem præsupponit signatū quod est cā logica, aut denominatiua, non phyfica neq; realis illius sciæ, aut signi scibilis, quia ab eo quod res est. uel non est dicitur propo uera uel falsa: ergo Deū sciuisse Antichristū fore est posterius, quam Antichristū fore, & quæ hæc propositio Antichristus erit: & ideo illa pendet ab ista sicut posterius à suo priori. Nō sic est de

velle diuino quod est prius, & causa quod Sortes erit, vt supra dub. 4. 8. 10. latius habetur. Et ita patet prædicta secunda responsio ad argumentum primum, q̄ si Deus scit Antichristum fore, Antichristus necessariò erit in sensu composito, & necessitate consequentiæ, vel præsuppositionis scientiæ Dei: non autem in sensu diuiso, neque necessitate absoluta. Et similiter quod Deus id ita ab æterno sciuit q̄ potuit & potest id nunquam scire, siue sciuisse. Et ad replicas, quæ contra hoc fieri possunt latius respondebitur infra in responsione ad quartum argumentum vbi, & in 12. dubio sequenti multa huc pertinentia videri possunt.

Argum. 2.

Secundò principaliter ad idem arguitur, quia Deus necessariò scit omne verum: sed Sortem fore est verum vt supponitur, ergo Deus id necessariò scit: & ergo Sortes ita necessariò erit. probatur hæc secunda consequentia: tum quia ex antecedente absolutè necessario sequitur etiam consequens absolutè necessarium: tum etiam quia omne scitū à Deo necesse est esse verum, à fortiori, sicut omne scitum nobis necesse est esse aut esse verum: ex quo scientia Dei est certior, quàm scientia nostra. Maior autem prioris consequentiæ, quod scilicet Deus necessariò scit omne verum probatur, quia si aliquod verum ipse nescire posset, vtique imperfectio in Deo esset.

Respon.

Respondeo, q̄ illa maior in sensu diuiso, & absolute falsa est: sed Deus necessariò necessaria, contingenter autem contingentia ab æterno cognoscit, sicut & illa sunt: conceditur autem in sensu composito, aut necessitate consequentiæ, vel præsuppositionis: ita q̄ si est aliquod verum non potest esse quin Deus illud cognoscat necessariò, vel contingenter sicut illud verum est: & in hoc sensu conceduntur illæ consequentiæ: & nihil probatur contra contingentiam rerum cum præscientia Dei, vt supra dubio. 6. in secunda opin. in tertio argumento contra eam habetur.

Argum. 3.

Tertiò ad idem arguitur. Omne æternum est necessarium, sed præscientia Dei, quam habet de Antichristo futuro est æterna, quia ab æterno id præsciuit, ergo illa est necessaria qua præsciuit Antichristum fore, & ergo ita etiam necessariò Antichristus erit sicut Deus id necessariò præscit: aliàs esset deceptio, aut falsitas iudicii in Deo si posset non fore, & Deus necessariò iudicaret illum fore.

Iterum sic arguitur. Omne æternum est immutabile, & necessarium, sed hæc veritas, vel propositio, Antichristus erit, est æterna: quia propositio de futuro semel vera est ab æterno vera, ut supra dubio tertio habetur, ergo est immutabiliter, & necessariò vera.

Respon.

Respondeo, quod illa maior est vera solum de æterno quod non dicit respectum, vel ordinem ad extra ad obiecta creata temporalia, vel contingentia, qualis est essentia diuina, & eius scientia in se, & ea omnia, quæ identificantur cum essentia. Secus de æterno respectiuo ad extra, vel in ordine ad re-

ad extra, vel obiecta creata temporalia, vel contingentia, qualis est scientia diuina, vt dicit attingentiam ad res creatas, vt supra dubio. 5. in primo argumento latius habetur. Et ita solum probatur q̄ istæ propositiones Deus ab æterno necessariò præscit Antichristum fore, ergo Antichristum necessariò erit, sunt verè si dicant necessitatem consequentiæ, vel si capiantur in sensu composito, & non aliter.

Ad aliud argumentum vbi probatur q̄ hæc propositio, Antichristus erit, est æterna immutabiliter & necessariò vera. Respon. secundū B. Tho. 1. par. q. 16. art. 7. & 8. & Greg. Arimi. in 1. dist. 38. & doctores communiter, per duo dicta. Primum est q̄ nulla propositio aut veritas creata est æterna: sicut nec vlla res, aut intellectus creatus, vbi est prædicta veritas, est ab æterno: nisi solus Deus, & eius veritas increata. Ideo quando dicitur q̄ propositio de futuro vera est ab æterno vera, intelligitur extrinsecè, id est, quod à veritate increata & æterna in mente diuina dicitur vera: vel ut ait Gregorius, vbi supra intelligitur supposita existentia propositionis, si esset ab æterno, esset etiam ab æterno vera.

Secundò dico quod veritas, aut propositio vera increata in intellectu diuino est immutabilis. Creata autem in intellectu nostro mutabilis est, vt B. Tho. vbi supra, & de veritate. q. 1. art. 6. & in 1. sententiarum dist. 19. q. 5. art. 3. latius ostendit. Vbi et in q. 1. de veritate quærit an possit cadere mutatio in veritate rei creatæ in ordine ad intellectum diuinum: & si sic, quomodo differunt mutatio veritatis rei creatæ in ordine ad intellectum diuinum, & in ordine ad intellectum creatum: Et respondet quod res dicitur vera per comparisonem ad intellectum diuinum & humanum. Si ergo accipiatur veritas rei secundum ordinem ad intellectum diuinum, tunc mutatur veritas rei creatæ in aliam veritatē, & non in falsitatem. Si autem consideretur veritas rei creatæ in ordine ad intellectum humanum: tunc quæq; fit mutatio de veritate in falsitatem: quandoque de veritate in veritatem. Nam cum veritas sit adæquatio rei & intellectus, etsi ab æqualibus æqualia demas adhuc remanent æqualia, quauis non in eadē quantitate, sic aliquando mutatur res simul & intellectus, ut si Sorte sedente iudicabam Sortē sedere, & Sorte non sedente iudicabam Sortē non sedere. Et quia si ab uno æqualiū tollas aliquid, & nihil ab alio, vel si ab utroq; tollas inæqualia, necesse est inæqualitatem remanere. Et cum inæqualitas se habeat ad falsitatem sicut equalitas ad veritatem, hinc est quod si intellectu existente uero mutetur res non mutato intellectu in suo iudicio: aut è conuerso, aut utrunq; mutetur, sed non simili modo: iā remanet falsitas: & tunc est mutatio de veritate in falsitatem. Tandem liquet ex dictis quod propositio de futuro contingenti, vel de præterito, vel de presenti ab illa dependens, creata vel increata, æterna vel temporalis, mutabiliter, aut immutabiliter uera, non est absolutè necessaria, sed contingenter uera: quauis in sensu composito, uel necessitate consequentiæ,

sequentia, aut suppositionis aliquo modo conditionaliter necessaria sit. Ad quod faciunt ea, quæ superius dubio. 5. & 6. dicta sunt.

Argum. 4.

Quartò ad idem arg. Nam si, uti supponitur, Deus ab æterno immutabiliter, determinatè iam & infallibiliter de facto præsciuit seu præscit Antichristum finaliter peccaturum, & damnandum esse, ergo iam necessariò damnabitur finaliterque peccabit; quamuis absolutè poterat ante non ita præsciri; & ita stante illa diuina præscientia iā necessariò peccabit, & damnabitur: & illa præscientia ei necessitatem imponit ut non possit aliter fieri, modò sit necessitas consequentiæ, modò consequentis, modò sit in sensu diuiso, modò in sensu composito.

Probatur consequentia dupliciter. Primò auctoritate Augustini tertio de libero arbitrio ca. 4. di. Aliter fieri non potest quàm Deus præsciuit. Item lib. 6. super Gen. ca. 22. Illud quod Deus præsciebat necessariò futurum erit. Item Ansel. de concord. prædicti. & lib. arbi. ca. 1. & 4. Id quod Deus præsciuit necesse est esse futurum. Secundò probatur consequentia, quia si stante & iam posita prædicta præscientia posset aliter fieri, & posset Antichristus finaliter non peccare, & non damnari; tunc non esset immutabiliter & determinatè & infallibiliter præscitum à Deo ipsum esse peccaturum, atque damnandum. Nam si ponatur inesse quod Antichristus finaliter non peccabit, neque damnabitur; iam illa præscientia Dei, quæ de præterito stat immutabili falsa aut fallibilis est, qua præsciuit illum esse damnandum: aut mutabitur in aliam præscientiam q̄ Antichristus non damnabitur.

Hoc argumentum uisum est Caietano in 1. par. q. 22. art. 4. ad eò fortè ut dixerit id esse insolubile hominibus: Neque satisfacere distinctionem communem de necessitate consequentiæ & consequentis, & in sensu composito & diuiso: dicit etiam q̄ idem est infallibiliter & inuitabiliter seu necessariò aliquid scire & euenire: uel quod non sequitur, hoc est à Deo præscitum uel præuisum fore; ergo hoc euitabiliter uel inuitabiliter eueniet: sed quid altius quod ipse fatetur se nescire explicare, sed solus Deus id scit. hæc & quædam alia falsa dicit ibidem.

Respon.

Quibus non obstantibus respon. ad argumentum concedendo consequentiam in sensu composito ita quod necessariò erit sicut Deus præscit: & impossibile est Deum præscire aut præsciuisse aliter, quàm futurum est: uel ut dicit necessitatem conditionalem consequentiæ, aut connexionis, uel præsuppositionis: ita quod hæc consequentia est bona & necessaria, si Deus præscit Antichristum finaliter esse peccaturum atque damnandum, ergo ita erit. sed consequens sicut & antecedens absolute uel in sensu diuiso contingens est. Nam cum hoc quod Deus præsciuit Antichristum esse damnandum stat simul potentia ad oppositum, quod uidelicet absolute potest aut potuit illum non ita præ-

scire, aut præsciuisse, potest etiam Antichristus absolute non finaliter peccare & condemnari. Et ad primam probationem respondeo quod illæ auctoritates loquuntur & intelliguntur de necessitate consequentiæ uel in sensu composito ut declaratum est. Ad secundam probationem respondeo negando quod inde sequatur quod diuina præscientia fallibilis aut mutabilis sit. Nam si ponatur inesse quod Antichristus non peccabit, neque damnabitur, tunc aliqui dicunt quod Deus ab æterno præsciuit illum peccaturum, finaliter & esse damnandum pro. a. & non peccaturum neque damnandum esse pro. b. & ita manet semper præscientia Dei in fallibilis & immutabilis pro tempore, pro quo hoc uel eius oppositum præsciuit. Sed certè hæc responsio non ualet nisi pro rebus, quæ secundum diuersa tempora uariantur, non tamen pro casu presenti ubi alterum tantum & semel futurum est; puta quod Antichristus damnabitur. Nam tunc falsum omnino est quod Deus præsciuit illum non esse finaliter damnandum pro. b. uel pro aliquo tempore, aut è conuerso. Ideo melius secundum communiter doctores dicamus quod si ponatur quod Antichristus finaliter non peccabit neque damnabitur; tunc simul deponitur illa, Deus præsciuit Antichristum esse damnandum, ita quod nunquam Deus præsciuit illum esse damnandum; quia aliàs sequeretur repugnantia aut cōtradictio, ut constat ex supradictis regulis obligationū in notabili præcedente, & ita patet quod nulla mutatio, neque deceptio in Deo est, ex quo ab æterno idem & eodē modo præsciuit ut ponitur esse uel fore, neque aliter prius quàm postea præsciuit. Patet etiam quod cum utrumque alteri connexum sit, & mutuo se inferat & comitetur: qui potest tollere & tollit unum, puta consequens quod Antichristus finaliter peccabit atque damnabitur; iam consequenter potest tollere & tollit alterum, puta antecedens quod Deus præsciuit Antichristum peccaturum & esse damnandum.

Si contra hoc replicetur. Si Christus præsciuit, & dixit Petrum esse illum negaturum, ergo Petrus necessariò negabit necessitate consequentiæ; & potest simul non negare: iam si ponatur inesse quod non negabit, dicitur quod simul deponitur illa, Christus sciuit Petrum esse negaturum, Contra hoc sic arguitur. Nam Christus tempore cœnæ prædixit & reuelauit discipulis quod aliquis ex eis esset illum negaturus, ut supponitur & constat Matth. 26. & non nisi Petro aut de Petro id prædixit aut reuelauit quod esset illum negaturus, ergo ipsi reuelauit, ipsumque præsciuit esse negaturum: & ita non potest deponi, neque deponitur illa præscientia aut reuelatio iam facta etiam ad depositionem consequentis. Consequentia est bona; & maior patet & concedenda est: quia hæc propositio, Christus præsciuit & reuelauit quod aliquis illum esset negaturus, bene stat cum illa, Petrus non negabit, quæ modò ponitur inesse, neque illi repugnat,

gnat, & est uera in casu quod aliquis alius à Petro esset negaturus: & ita est concedenda per supradictas leges obligationum: minor etiam constat Matth. 26. q. non nisi Petrus erat negaturus, ergo etiam per regulas obligationum non euacuatur supradictum argumentum.

Respon.

Respon. negando minorem huius replicæ. Et si quæras, cui ergo reuelauit? Respon. propono & dicam tibi: etsi proponas, utrum reuelauit Petro? Nego. nego etiam scriptum esse de Petro q. negabit: quia sic iam supponitur aut ponitur in casu. Si Andrea nego & c. quia non sequitur, reuelauit alicui ex duodecim, ergo Petro uel Andrea & c. vsque ad ultimum, quem supponamus esse Thomam, & tunc si quæras, utrum reuelauit Thomæ? dico q. sic: quia tunc bene sequitur, reuelauit alicui ex duodecim, sed nec Petro, nec Andrea, nec cæteris præter ultimum Thomam ergo reuelauit Thomæ q. esset negaturus. & de isto concedo quod negabit, & simul potest non negare: etsi ponatur inesse q. non negabit, iam simul deponitur antecedens q. Christus ei reuelauit, ut supra de Petro dictum est. Etsi iterum quæras, Cui ergo reuelauit? eodem modo dicam propono & dicam tibi: & sic omnes iterum negabo usque ad ultimum, & dicam quod ei reuelauit; & quod ita necessitate consequentiæ necessariò negabit quod simul potest non negare. Etsi iterum de illo quæras quod ponatur inesse q. non negabit: eodem modo respondebo in circuitu in infinitum procedendo: & non deducar in contradictionem, neque in aliquod inconueniens.

Alii etiam ad argumentum & replicam supradictam respondent; quando petitur ab eis q. postquam Antichristus potest non peccare & non damnari, & similiter Petrus potest non negare, quod ponatur in esse quod non peccabit, neque damnabitur, neque negabit, ita quod non deponatur illa, Deus præsciuit aut reuelauit ipsum esse peccatum, damnandum, aut negaturum. Dicunt, ergo id non esse admittendum; quia licet per se poni possit inesse & absolute q. non peccabit neque damnabitur; non tamen simul stante illa, Deus præsciuit aut reuelauit ipsum esse peccatum siue damnandum esse; quia repugnant & impossibilia sunt. Et ita ex legibus obligationum id quod repugnat posito & concesso admittendum non est.

Replica. 2.

Si secundo adhuc replicetur, si secundum supradicta quando Deus præscit Antichristum peccatum, ipse simul potest non peccare, ergo Deo præsciente illum peccatum ille potest non peccare, consequentia est bona si consequens sit propositio categorica uti supponitur, secus si esset propositio hypothetica: sed consequens categoricum est falsum, ergo & antecedens. Quod consequens sit falsum patet, quia sua de inesse est impossibilis & inuoluens contradictionem, uidelicet hoc, Deo præsciente Antichristum peccatum ille non peccat. nunquam enim ista potest esse uera, modo deducatur ad causalem, modo ad conditionalem, modo

ad rationalem, ut constat.

Respon. negando quod consequens sit falsum, immo est uerum sicut & antecedens: Et ad probationem quod sua de inesse est impossibilis, Respon. quod cum sit modalis diuisa non debet statim officari aut poni inesse; sed prius debet tolli connotatio & fieri resolutio terminorum præcedentium ly potest; & postea poni inesse sic. Deus præscit Antichristum peccatum est Deus existens, & Deo existente potest ille non peccare, ergo Deo præsciente illum peccatum potest ille non peccare: & sua de inesse illius minoris iam resolutione facta est possibilis. f. Deo existente ille non peccat, ut supra in notabili dictum est.

Si replicetur quod sua conuertens est falsa, hæc. f. Antichristus potest non peccare Deo sciente ipsum esse peccatum, ergo & illud consequens est falsum. Respon. quod non est illa sua conuertens, quia arguitur à termino resolutibili uidelicet à ly præsciente præcedente signum modale potest ad ipsum terminum sequentem & irresolubilem; sed debet sic conuerti: Antichristus Deo præsciente ipsum peccatum potest non peccare, & hæc est uera: quia antequam ponatur inesse debet ly præsciente resolui, & tolli connotatio ut proximè factum est. Eodem modo dicatur ad istam, Deus olim reuelauit Gabrieli se incarnandum; & necessariò necessitate consequentiæ uel in sensu composito incarnatus est: & simul absolute potuit non incarnari, & de aliis eiusmodi similiter dicatur. Similiter licet prædestinatus ad gloriam necessariò saluetur in sensu composito uel necessitate consequentiæ; tamen absolute potest simul condemnari in sensu diuiso, & potest non esse prædestinatus, & similiter præscitus ad infernum simul absolute potest saluari, & non esse præscitus in sensu diuiso: quia in potestate homine uiatoris est facere per sua opera bona uel mala, quæ sunt media à Deo statuta, atque præuisa, siue decreta ut sint etiam in homine libertate & potestate, ut finaliter secundum ea saluetur uel condemnatur; & ex consequenti ut etiam ab æterno fuerit, & sit præscitus, uel prædestinatus. Nam & cum uoluntate Dei antecedente, qua inefficaciter, aut solum quantum est ex parte sua Deus ipse uult omnes homines saluos fieri, utique simul stat quod uoluntate consequenti secundum opera nostra etiam uoluntate absoluta beneplaciti efficaciter uult solum hos uel illos, quos prædestinauit ad gloriam, & non alios, quos non ita prædestinauit saluari; sicuti superius. q. 10. in 6. responsione ad argumentum de duplici concursu uel uoluntate Dei habituali & actuali nobiscum & cū operibus nostris dictum est: quod ad propositum ualde facit.

Quintò ad idem arg. & potest esse replica contra hæc. Nam prædestinatio & præscientia diuina de Petro saluando, & Antichristo condemnando est ab æterno iam posita & determinata, & iam transit in præteritum ab æterno; ergo non potest iam tolli

Argum. 5.

tollit siue deponi per aliquem etiã per ipsum Deum, aut per quæcunque opera, quæ etiam à Deo decreta simul sunt; maxime si teneamus quod ad præteritum non sit potentia: Alioqui daretur quod uel scientia & prædestinatio Dei est mutabilis uel incerta, uel q. simul quis fuit, & non fuit præscitus, uel prædestinatus.

Respon. 1.

Respon. dup. iciter. Primò secundum Scotum in 1. distinct. 40. & B. Tho. in q. 3. de potentia & plures alios doctores negando antecedens. Nam falsum est dicere q. aliquid sit præteritum in Deo: falso etiam imaginamur actum diuinæ uoluntatis atque præscientiæ quasi iam præteritum, & iam positum absolute, & inuitabilem in Deo. Ideo ex nostro imperfecto & communi modo intelligendi & uolendi difficile cognoscimus diuina, quia ea sicut in nobis imperfectè imaginamur. Igitur dicendum est q. prædestinatio & præscientia diuina non transit in præteritum, quia in Deo nil præteritum, neque futurum est; sed semper omnia præsentia in nunc æternitatis sunt, quod præteritis simul & futuris præsentia liter coexistit. Vnde sic intelligendum est de diuina uolitione & præcognitione cuiuscunque rei, acti per impossibile nunc inciperet cognoscere uelle aut deliberare: quia semper ab æterno est in egrediendo & in fieri de presenti: & ita liberè uult & præscit Deus in nunc æternitatis quod uult præscit quasi ad nihil sua uoluntas & scientia determinata esset. Et ideo idem est Deum prædestinasse, prædestinare, & prædestinatum esse: & tã contingens & cuitabile est unum, sicut alterum. Et in his consonat B. Tho. ubi supra dicens quod uoluntas Dei quoad faciendam & nondum factam non est determinata, quia potest in opposita sine sui mutatione. Hæc ille. Ait ergo quod non est determinata id est non est sic posita inesse de præterito quod non possit in oppositum: bene tamen est determinata, id est certa & immutabilis, quamuis possit in oppositum. Et in hoc deceptus est Caietanus ubi supra in quarto argumento habetur putans præscientiam & prouidentiam diuinam esse determinatam, & de præterito positam in esse. Inde etiam ipse Caietanus. 1. par. q. 14. art. 13. ponit differentiam inter has propositiones Deus præscit, & Deus præsciuit Sortem fore; dicens illam de presenti non esse absolute necessariam; bene autem hanc de præterito absolute necessariam esse: sed ut dixi doctores communiter nullam faciunt differentiam, & utranque dicunt esse absolute contingentem.

Sed licet prædicta sint uera, nondum satisfaciunt argumento. Nam ut ait Gabriel in 1. distinct. 40. q. 1. dubio 1. non solum præteritum non potest non esse præteritum; sed etiam quod nunc ponitur inesse eo ipso quod nunc est non potest mutari ad non esse nunc. Ita licet prædestinatio & præscientia diuina non sit posita de præterito, sed de presenti sit semper in nunc æternitatis; certè eo ipso quod nunc est non posset mutari ad non esse, ut probat supra-

dictum argumentum quod adhuc procedit contra præfatam responsionem.

Ideo secundo modo ad argumentum respon. secundum nominales & doctores communiter conformiter ad supradictas regulas obligationum q. si ponatur inesse quod prædestinatus condemnatur, aut præscitus Antichristus saluetur, iam simul ex consequenti deponitur q. unquam sit aut fuerit prædestinatus aut præscitus à Deo; idque propter repugnantiam & impossibilitatem earum: neque ideo ulla mutatio aut deceptio sequitur in Deo, ut supra dictum est.

Replicatur. Nam si præscitus ad infernum potest facere quod saluetur, quodque non sit præscitus à Deo, uti superius sæpe dictum est, & similiter prædestinatus potest damnari, & ita facere quod non sit prædestinatus, uel quod iam non prædestinetur à Deo; ergo potest facere quod Deus non præsciat, aut non prædestinet illum. patet consequentia à passiuâ ad suam actiuam; sicut si liber legitur à me, ergo ego lego librum; consequens autem est falsum, quia sic nos per opera nostra essemus causa nostræ prædestinationis, sicut & reprobationis: & uoluntas & præscientia Dei esset in nostra potestate; & eam ponere & tollere possemus, contra id Iob. 23. Deus cuius cogitationes auertere nemo potest, ut August. Greg. & glos. ordi. ibidem latius.

Respon. negando consequentiam, neque enim ualet argumentum à passiuâ ad actiuam quando committitur fallacia uel equiuocatio, uti fit in presenti ubi arguitur à passiuâ significante causam logicam uel obiectiuam ad actiuam significantem causam physicam uel realem effectiuam. Nam quando dicitur quod quis potest facere se esse præscitum uel prædestinatum à Deo, denotatur quod per sua opera potest saluari, & facere se esse obiectum prædestinationis, uel præscientiæ diuinæ, unde Deus etiam præscit uel prædestinans illum denominatur, quod uerum est. Quando autem dicitur quod potest facere ut Deus prædestinet illum, denotatur quod ipse est causa effectiua actus prædestinationis, quod falsum est. Sicut aliud est dicere, ego possum facere ut illuminer à Sole uelut uideor à Petro, quia. f. possum ei me facere presentem; & aliud est dicere, ego possum facere ut Sol me illuminet, aut Petrus uideat me. Nam hic denotatur quod ego lumē soli aut uirtutem uisuiam Petro possum præstare ad illuminandum uel uidentum me. Sic respondet Tho. Vualden. in suo doctrinali fidei lib. 1. art. 1. ca. 27. & communis modus loquendi sanctorum est ad idem. Scholastici autem nullam in hoc differentiam faciunt, & utroque modo ad bonum sensum iam dictum loquuntur & concedunt consequentiam: quia uis in uocabulo esse uidetur. Ideo tutius distingueretur uel explicaretur consequens illud ad sensum præfatū, ut ita calumnie, rixæque uerborum facilius uitarentur; maxime quia licet August. super id Ioan. 6. Ne

mo potest uenire ad me nisi pater meus traxerit eum, dicat, Si nō traheris, ora ut traharis, quia hęc attractio est effectus prædestinationis, quem homo aliquo modo mereri uel impetrare quandoque potest, ut hic significat Augustinus: non tamen dicit, Si nō es prædestinatus ora uel fac ut prædestineris: quia nos non sumus causa nostræ prædestinationis; quamuis nostræ positiuæ reprobationis causa esse possimus secundum Scotum, Thomam, &c. ut infra q. 56. latius habetur.

Questiōn-
cula.

Tandem si quæzatur utrum absolutè dicendum sit q. prædestinatus necessariò saluabitur, quòd q. potest condemnari; & è contra de præscito?

Respon.

Respon. per 4. dicta. Primò quòd communiter conceditur, & dicitur ab omnibus absolutè quòd prædestinatus certè & infallibiliter, non tamen inuitabiliter, nec necessariò saluabitur; & præscitus similiter certè condemnabitur, & oppositum dicere repugnantiam includit. Secundò dico q. hęc propositio, prædestinatus potest damnari, & præscitus saluari & prædestinari, etiam communiter & absolutè conceditur; quia communiter & in rigore capitur in sensu diuiso, & prius debet fieri resolutio, quàm ponatur inesse, ut patet ex supradictis. Tertiò dico quòd hęc propositio, prædestinatus necessariò saluabitur, & præscitus necessariò damnabitur secundum B. Tho. 1. par. q. 14. art. 13. est absolutè concedenda: quia secundum ipsum capitur in sensu composito, & facit hunc sensum quòd prædestinatus ut prædestinatus uel ut subest prædestinationi diuine, uel formaliter prædestinatus necessariò saluabitur, ut supra in prima responsione ad primum argumentum habetur. Sed secundum alios doctores non est absolutè concedenda, sed potius neganda uel distinguenda, & cum sua debita explicatione concedenda, uel neganda est; quia magis dicit, aut sonat necessitatem absolutam consequentis, quàm consequentiæ, & sensum diuisum, quàm compositum dum absolutè profertur, sicut ista prædestinatus potest damnari, ut patet ex dictis. Sed ut diximus melius est eam distinguere & explicare etiam ad scandalum pusillorum, & absorum sensum præcauendum. Quartò dico quòd istæ propositiones, prædestinatus necessariò saluabitur, & prædestinatus potest condemnari, & præscitus necessariò condemnabitur, & præscitus potest saluari, non opponunt neque repugnant nisi quando ly necessariò, & ly potest uniuocè capiuntur; ut scilicet utrunque dicat necessitatem, & possibilitatem absolutam, uel sensum diuisum faciat; uel utrunque ut dicat necessitatem & possibilitatem consequentiæ uel conditio natam, aut in sensu composito capiatur.

Dubium 12.

Dubium 12. est utrum ad præteritum sit potentia. Respon. primò quòd omnes conueniunt in hoc quòd id, quod fuit non potest non fuisse successiuè postquam fuit, ita quòd nunc sit iterum dicere q. Adam fuit, & postea q. non fuit. Nam ibi esset manifesta contradictio q. fuit & non fuit; ne-

que Deus id facere potest, quia repugnans, & non factibile est. Item omnes concedunt q. Deus habet nunc eam potentiam, qua potuit facere ut Adam antequàm fuisset nūquam fuisset in æternum: Sed secundò dico q. tota difficultas est utrum modo postquam Adā uel alia res fuit sit possibile per aliquam potentiam etiam diuinam q. non fuerit; non dico q. non fuerit postquam fuit, quia hoc est impossibile ut dictum est: Sed absolutè utrū Deus nunc postquam Adam fuit habeat potentiam, aut facere possit ut Adam non fuerit, & ita constat q. in hoc dubio semper loquimur non de potentia logica ampliatiua, sed de potentia phytica non ampliatiua.

In hoc igitur sensu est triplex opinio. Prima & communis est q. nulla potentia est ad præteritum reale uel intentionale, quia est contradictio, ut ait secunda opinio subsequens.

Opinio secunda Okam & Gabrielis in 1. distin. 38. q. 1. dubio 1. & aliorum est quòd ad præteritum reale nulla est potentia ut prima dicebat opinio: bene autem ad præteritum intentionale. Exemplum primi. Ad istam, Adam fuit, nulla est potentia ut non fuerit, propter rationes quæ inferius habentur in argumentis contra tertiam opi. quia inde sequitur contradictio quòd Adam fuit & non fuit. Exemplum secundi. Ad istas, Deus sciuit Antichristum fore, Deus uoluit Antichristum fore, est potentia ad oppositum quando à parte rei nihil reale ponitur præterisse. Et ratio huius discriminis est: quia tunc sine ulla implicatione contradictionis potest esse quòd Deus nescierit; neque uoluerit illud uidelicet Antichristum fore etiam si illud scierit aut uoluerit. Et fundamentum huius est, quia præteritum intellectuale uel intentionale pendet ex una de futuro contingenti, ad cuius oppositum potentia est. Ideo licet sit uerum, non tamen necessarium, ut in casu quòd à parte rei non ponatur Antichristus, tunc in potentia Dei est id nunquam sciuisse aut uoluisse, idque propter necessariam eorum connexionem.

Contra utramque opinionem suprapositā quadrupliciter arguitur probādo quòd tam ad præteritum reale, quàm ad intentionale quodcumque est potentia in oppositum. Primò quia omne quod nō implicat contradictionem potest fieri à Deo, & ei possibile est. Sed Adam non fuisse est huiusmodi, ergo à Deo fieri potest ipsum non fuisse. Consequentia patet cum maiori, & minor probatur: quia antequàm Adam fuisset nō includebat contradictionem, nec erat repugnantia extremorum, ergo nec nunc patet hęc consequentia, quia aliās potentia Dei esset diminuta per aduentum rei ad extra.

Respon. negando minorem; & ad eius probationem negatur consequentia. Nā licet ante creationem Adę non esset contradictio si nō fuisset; est tamen contradictio nunc postquam ille creatus est, & iam fuit: quia inde sequeretur quòd fuit & non fuit. Neque per rem ad extra Dei potentia

minuitur;

minuitur: sed per taliter se habere rei, sit non factibile, sitque impossibile quod aliter factibile & possibile esset. Ita quamuis quicquid id est quancunque rem uel entitatem Deus potuit facere, posset etiam nunc facere; non tamen quicquid id est quomodocunque neque quodcumque enunciabile, aut rem taliter se habentem Deus potuit facere, potest etiam nunc facere, quando inde sequitur repugnantia, aut contradictio, qualis sequitur si præteritum non sit præteritum, aut quod fuit non fuit; ideo id à Deo fieri non potest.

Argum. 2.

Secundò ad idem arg. Quicquid Deus potest nunc uelle, potest etiam nunc facere. sed nunc potest uelle Adam non fuisse, sicut olim potuit id uelle, ergo etiam nunc potest facere Adam non fuisse. Consequentia patet cum maiori, & minor probatur: tū primò quia aliās Deus, eiusque libera, potensque uoluntas minueretur aut necessitaretur per rem ad extra: tū secundò quia Gen. 6. pœnituit eum fecisse hominem, ita potest nunc eum pœnitere & nolle fecisse hominem Adam: tū tertio quia si nos possumus uelle non peccasse, & Adā non fuisse, ergo à fortiori Deus id uelle potest: quia liberior & potentior est.

Respon.

Respon. negando minorem ut iam patuit in responsione ad primum argumentum, & ad primam eius probationem respondeo quòd non minuitur neque necessitatur diuina potestas atque libertas per rem ad extra si non possit uelle & facere impossibilia, & repugnantia, & culpabilia: Sed necessitatur per se & simpliciter à sua immutabili rectitudine & summa bonitate & perfectione; quamuis per accidens & occasionaliter, uel ex suppositione ab extrinseco scilicet à præteritione rei necessitatur propter repugnantiam inde sequentem. Sicut si uult creare hominem necessariò creabit illum rationabile animal atque risibile. Ad secundam probationem minoris responsio secundum gloss. ibidem q. non uerè pœnituit, sed ad modum pœnitentis se Deus habuit uolens destruere hominem, quem creauerat, & ita illa locutio tropica est. Ad tertiam probationem eiusdem minoris respondeo negando consequentiam; quia nos possumus etiā uitiosa & impossibilia uelle absolutè simul & inefficaciter, id quod imperfectionis est: Deus autem non, quia perfectissimus est.

Argum. 3.

Tertiò ad idem arg. quia in casu quòd Deus reuelauit Petro ter me negabis, uel aliud futurum contingens Gabrieli uel alteri cuique, & sit reuelatio absoluta, non conditionata aut comminatoria qualis Ionæ propheta facta est de Ninie subuersione; & quòd isti habeant iudicium in intellectu q. ita erit ut sibi reuelatum est; & quòd Deus decipere non possit; iam his suppositis quæro utrū Deus possit facere quòd futurum illud contingens non eueniat, & utrum Petrus possit non negare? Certè quamuis in sensu composito, & necessitate consequentiæ uel suppositionis stante reuelatione illa Deus aut Petrus non possit aliter facere; bene

tamen in sensu diuiso & absolutè dicendum est q. Deus aliter facere potest, & Petrus potest non negare, & non peccare, ut supra dubio. 11. Latè dictū est, quòd cum præscientia Dei stat contingentia in rebus; & qui potest tollere & de facto tollit unum puta ne eueniat effectus ille contingens reuelatus, iam consequenter potest tollere & tollit alterum sibi concomitans, id est reuelationem illam & iudicium iam positum siue præteritum pendens ex illo futuro contingenti. Et tamen illa reuelatio; illudque iudicium erat uera res realis, uel qualitas quædam infusa uel acquisita, ergo ad illam rem præteritam siue qualitatem illam realem est potentia. Nam prius uerum erat dicere quòd fuit illa reuelatio, & illa qualitas, & postea quando non euenit euentus ille reuelatus ablata est illa reuelatio & iudicium, & ita quòd uerum est dicere quòd non fuit. Certè hoc argumentum fortissimum uidetur.

Respon. dupliciter. Primò in dicto casu dico q. stante reuelatione in sensu composito non potest aliter euenire: neque Deus potest aliter facere, neque reuelationem illam reuocare: quia sic deciperet contra hypothesim. Neque est concedendum quòd repugnat bene admissio atque cōcesso, ut patet ex regulis obligationum.

Secundo modo respon. concedendo quòd absolutè potest aliter euenire; & posito quòd euentus ille non eueniat ut reuelatus est, quòdque Petrus nō peccabit; tunc simul ex consequenti deponitur illa reuelatio, quæ neque facta est, neque præterit, neque illa uel iudicium aliquod, aut qualitas, aut res aliqua fuit; & ita non probatur q. ad præteritum sit potentia, quia nihil ibi præteritum est.

Quarto ad idem arg. per auctoritatem Augustini contra Faustum lib. 26. cap. 4. di. tam Deus potest facere quod futurum est non fore, quàm quod fuit non fuisse. Item Boetius de trinitate lib. 1. cap. 9. dicit expressè Deum omnia posse, & ad præteritum esse potentiam. Idem etiam ait Gilbertus Porretanus eius commentator ibidem.

Respon. quòd illud Augustini potius est pro opinione, quia arguit ab impossibili à præterito ad futurum, & uult dicere quali subsumendo, sed impossibile est quod fuit non fuisse, ergo & impossibile est id quod erit simul non fore, aut successiuè in eodem tempore uel instanti.

Ad Boetium & Gilbertum respondeo quòd id intelligitur de potentia logica, quòd scilicet Deus potuit facere quòd Adam non fuisset antequàm illum creasset: quia cōtingenter non necessariò creauit illum, & omnes eiusmodi auctoritates similiter intelliguntur.

Opinio tertia est quòd ad quodlibet præteritum est potentia. Ita quòd sicut id quòd nunc Deus præsciuit fore, puta Petrum peccaturum, potest nunc etiam non fore, & ex consequenti potest non esse præscitum: & sicut nunc est potentia siue libertas uoluntatis ad opposita, quia sic nunc uult. a. quòd nunc

nunc etiam simul potest non uelle. a. quamuis non stet simul actus uolitionis, eiusque priuatio nunc in sensu composito, ut supra dubio. 9. & 11. latius habetur. Ita id, quod fuit puta Adam, etiam nunc sicut olim antequam fuisset potest non fuisse, licet non stet simul actus fuisse, eiusque priuatio, siue negatio puta non fuisse, aut quod fuit & non fuit. Rationes huius opi. sunt illæ, quæ tactæ sunt in 4. argumentis supra factis contra primam & secundam opinionem.

Argum. 1. Contra hanc opinionem arguitur quadrupliciter. Primò quia quæro quomodo Deus non potest facere Adam non fuisse? Nam aut id potest facere producendo aliquid de nouo, uel impediendo alicuius entis productionem, uel aliquid corrumpendo, uel nolendo aut non uolendo Adam fuisse sed merè negatiuè se habendo. Sed quomocunque id fiat & se Deus habeat, adhuc stat Adam fuisse, ergo non est potentia ad præteritum.

Respon. quòd Deus id facere potest non quidem rem aliquam de nouo producendo aut corrumpendo; sed sicut antequam Adam fuisset facere poterat positiuè nolendo, aut negatiuè non uolendo illum esse, siue illum creare; ita & nunc potest nolle, aut non uelle ipsum fuisse, aut uelle ipsum non fuisse absolutè, non autem successiue ita quòd postquam fuit non fuit ut dictum est. Sicut etiam nunc potest nolle me nunc esse aut fore, potest etiam non uelle me esse aut fore, & uelle me non esse aut non fore; quamuis non stet simul esse & non esse, fore & non fore. Et uoluntas Dei actiua positiua habet pro termino actionis aliquid positiuè, negatiua autem quid negatiuum habet: sicut Deus nolens aut non uolens Antichristum fore, aut uolens ipsum non fore.

Argum. 2. Secundò ad idem arg. quia si Deus potest facere Adam non fuisse, ergo ista propositio, Adam nò fuit potest esse uera, tunc quæro quando erit uera? uel antequam fuit Adam, uel quando fuit, uel postquam fuit. Non antequam fuit; quia tunc cum non præterierit Adam, iam non potest dici quòd ad præteritum est potentia. Nec quādo primò fuit; quia tunc essent duo contradictoria uera, quòd scilicet tunc fuit & non fuit. Neque postquam fuit; quia quando primò erit uerum dicere in primo instanti. b. quòd non fuit, iam tunc etiam sua contradictoria Adam fuit est uera, ut constat; uel si ista, Adam fuit est tunc falsa, ergo ab æterno falsa ut supra dubio tertio habetur, ergo non fuit Adam præteritus; & ex consequenti non datur quòd ad præteritum potentia sit.

Respon. quia ista propositio, Adam non fuit, potest semper dari uera ita quòd semper est possibilis; & quādoque ponatur inesse tunc deponitur sua contradictoria, Adam fuit: nunquam enim Adam fuit; & ita negatur ultima consequentia. Neque enim hæc opinio dicit quòd ad præteritum est potentia in sensu composito ita quòd sit uerum dicere quòd non fuit id quòd fuit, aut quòd præteri-

tum est: sed in sensu diuiso ut supra declaratum est: & ista Adam non fuit, est possibilis & uerificabilis antequam Adam fuit.

Argum. 3. Tertio ad idem arg. Si ad præteritum est potentia, ergo Deus potest facere Adam, qui fuit præteritus, non fuisse, aut præteritum non fuisse; consequens est impossibile, quia sua de inesse. f. Deus facit Adam qui fuit non fuisse, aut præteritum non fuisse, est impossibile; quia si resoluatur in suam copulatiuam sunt duo contradictoria uera: scilicet Adam præteritus fuit & non fuit; ergo antecedens est etiam impossibile: Nam consequentia illa, ut constat, bona est.

Respon. dupliciter. Primò stando in rigore negatur consequentia; quia arg. ab antecedente sumpto in sensu diuiso ad consequens in sensu composito, quod ut patet ex dictis falsum est. Sed ad bonum sensum, ut consequens capiatur in sensu diuiso sicut antecedens, conceditur consequentia; & consequens est uerum ut æquiualeat huic, Adam, qui fuit præteritus, Deus potest facere non fuisse; quia tunc antequam ponatur inesse debet tolli connotatio, & resolui terminus præcedens ly pòr hoc modo, Adam Deus facit non fuisse, & Adam fuit præteritus, ergo Adam, qui fuit præteritus, Deus facit non fuisse, ubi illa maior est possibilis & uera, antequam crearetur Adam.

Secundo modo respon. concedendo consequentiam, quòdque in rigore illud consequens est uerum, & sua de inesse est uera, Deus facit Adam, qui fuit, non fuisse, quia ista est uera, Adam, qui fuit, non fuit, in casu quo nunc primò & non ante sit Adam, quia est negatiua de extremo non supponente: nec illud relatiuum qui fuit debet resolui in copulatiuam: quia est copula implicationis & pars extremi, sed prior responsio melior est.

Quartò ad idem arg. per auctoritatem Arist. 6. Eth. ex Agathone dicentis. Hoc solo priuatur Deus ingenta facere quæ genita sunt: Item Hierony. ad Eustochium dicentis. Firmiter credo Virginem post ruinam à Deo reparari non posse: Item August. contra Faustum lib. ca. 6. ca. 26. Et Ansel. de concordia liber. arbi. & prædesti. cap. 4. di. nunquā fieri potest ut res, quæ præterita est, fiat non præterita, sicut res, quæ dum præterita est, non potest fieri non præterita.

Respon. quòd Arist. loquitur de potentia naturali, quòd scilicet prima causa id est Deus cum secundum ipsum, aliosque philosophos necessariò & naturaliter agat, non potest, nec potuit non facere quæ semel fecit: non autem de supernaturali, quam illi non cognouerunt. Eodem modo loquitur B. Hieronymus ubi supra de potentia Dei ordinata uel de lege posita, ut patet ex causa ibidem ab eo data; quia, inquit, Non habebit aureolam uirginitatis. Vel dicatur quia tam Arist. quàm Hierony. August. & Ansel. loquuntur in sensu composito quòd id est impossibile quòd res præterita non sit præterita, quòdque res aliqua fuit & non fuit.

fuit. hæc autem tertia opinio loquitur in sensu diuiso ut declaratum est. Denique prima opinio est magis còis, sed hæc tertia opinio uerior uidetur, quāuis auctoritates philosophorum & doctorum sanctorum magis faueant primæ opinioni.

QUESTIO QVINQVAGESIMA SEXTA.

Utrum prædestinationis & reprobationis hominum sit aliqua ratio uel causa ex parte ipsorum præter diuinam uoluntatem.

Notabile. 1. RESPON. præsuppositis quatuor notabilibus, quorum primum est quòd prædestinatio est efficax propositum diuinum siue uoluntas dandi gratiæ & gloriam creaturæ rónali: uel secundū alios est præparatio gratiæ & gloriæ; ita quia includit actū diuinæ cognitionis & uoluntatis, modò sit formaliter & essentialiter cognitio habens adiunctum actum diuinæ uoluntatis, ut tenet B. Tho. 1. par. q. 23. art. 1. 3. & 5. & de ueritate. q. 6. art. 1. modò sit e conuerso ut alii còiter opinantur. Et nomine gratiæ comprehenduntur oia auxilia diuina èt ordinaria, & oia èt naturalia media iuuantia & efficaciter perducètia ad finè puta ad gloriam æternam. Et hæc propriè dicitur prædestinatio totalis, siue completa, & simpliciter dicitur prædestinatio; quāuis Gabriel in 1. dist. 41. aliiq; doctores dicant quia etiā propriè dicitur prædestinatio quædam particularis, qua Deus uult dare gloriam alicui, quia est ultimus & principalis effectus illius totalis prædestinationis: sed ut diximus còiter à doctoribus uocatur propriè & absolute prædestinatio illa totalis: hæc aut dicitur particularis, uel cū limitatione dicitur prædestinatio ad gloriā, uel potius dicitur effectus illius prædestinationis. Et notanter dictum est quia est efficax propositum diuinum. Nā est duplex Dei uoluntas. Altera antecedens, qua uult dare & dat media sufficientia, si obstaculum non opponatur, non tamen efficaciter perducètia ad finalem beatitudinè; puta uult dare, & dat legem, & potestatem, & auxilia sufficientia ordinaria, cum quibus homo si uelit, & non ponatur impedimētum possit saluari; de qua habetur. 1. Timoth. 2. quia Deus uult oēs homines saluos fieri &c. secundum Damascenū, & Augusti. de spiritu & lit. ca. 32. & super Gen. contra Manichæos, & doctores còiter consentiunt. Altera est Dei uoluntas còsequens, qua efficaciter & absolute uult aliquid concurrens, aut etiam non concurrens cum causa secunda: Et in præsentia materia ista est uoluntas dandi media efficaciter perducètia ad beatitudinem. Et hæc est & dicitur propriè prædestinatio uti superius diffinita est; & non illa antecedens tantum ut dictum est. Nam illa qua uult Deus omnes homines saluos fieri est inefficax & non absoluta respectu finis uel effectus ultimi prædestinationis; licet sit efficax & absoluta respectu tantum aliquorum mediocorum ad gloriam, uti hoc etiam ait doctissimus Perez in 1. par. Beati Tho. q. 23. art. 4. Sed utrū

illa uoluntas Dei antecedens respectu gloriæ possit dici conditionata, Soto super ad Rom. 9. & Perez ubi supra art. 6. & Clarissimus Medina magister meus, & multi alii dicunt quòd sic; quia est de re, quam Deus non solus sed nobiscum assentientibus operatur, secundum id Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata, saltem potest exprimi conditionaliter more loquendi humano; ita quòd Deus quantum ad se attinet, qui dat sufficientia media ad beatitudinem uult omnes homines, & eorum quemlibet saluari, si modò ipsi uoluerint debite cooperari. Quæ quidem uoluntas non semper impletur, neque suum fortitur ultimum effectum: quia illi resistitur ab iniquis, uel aliis impeditur, uti Matth. 22. dicitur quòd inuitati ad nuptias uenire noluerunt. & ca. 23. Quoties uolui congregare filios tuos & noluitis. & Prouerb. 1. Quia uocaui & renouistis &c. Igitur non hæc, sed illa consequens, efficaxque uoluntas Dei est prædestinatio totalis & propria; quam nomine prædestinationis absolute in hac quæst. 56. intelligimus. Reprobatio autem est Dei æterna uoluntas non dandi gratiam uel auxilia efficaciter perducètia ad beatitudinem, & permittendi ab ea decidere, & puniendi peccatum pœna æterna damni uel etiam sensus. Et quanuis prædictus Perez ubi supra q. 23. artic. 3. dicat quòd reprobatio non est actus positiuus diuinæ uoluntatis, sed permissio cadendi in peccatum & uoluitio illud puniendi: Sed B. Tho. ibidem & Scotus in 1. distinct. 41. & alii dicunt quòd est etiam uoluntas permittendi & puniendi ut dictum est. Deus igitur uult ab æterno absolute permittere peccatum, ipsumque perpetuò punire ut dictum est. Et hæc Dei uoluntas dicitur reprobatio æterna. Consonat Soto ubi supra.

No. secundò quòd Deus ab æterno præuidit, & distinctè, euidenterque cognouit per notitiam simplicis intelligentiæ & uisionis omnia in tempore suo futura etiam omnes homines, & eorum opera & fines, ac si tunc illi præsentia essent, quia præteritum & futurum sunt differentia temporis nostri, non eternitatis; & quòd ab æterno nouit & uoluit pro suo tempore fore, ibi semper sine ulla limitatione eodem modo nouit & uoluit, ut supra q. præcedente 55. dubio 7. latius de hoc dictum est. Sed ut clarius hæc intelligantur fingamus aut ponamus signa nature, uel prioritates præsuppositionis, uti Scotus in 1. distinct. 41. & 37. & alibi & suus Lychetus, doctoresque communiter ponere solènt; ita quia in primo signo uidit Deus omnes homines tali tempore creandos, sicut ipse misericorditer uoluit & statuit ad suam imaginè, capacesque sue beatitudinis, quibus ideo tunc uel in alio signo decreuit ponere leges ut adulti, qui eas seruarent, cum eius auxilio, uel illi in quibus illæ leges implerentur ut sunt pueri baptizati, gloriam obtinerent. Ad quod tunc etiam decreuit auxilia sufficientia ad id omnibus illis præstare, neque illo modo

modo quantum in se esset illis deesse quod minus illa beatitudine omnes potirentur, nisi uel sua ipsorum culpa, uel aliunde ipsis obstaret, ut habetur. 1. Timoth. 2. Deus uult omnes homines. saluos fieri scilicet uoluntate antecedente, ut supra in primo notabili precedente dictum est. In secundo signo Deus uidit casum Adæ & omnium hominum in eo. In tertio signo iudicauit bonum expediens esse ad suam misericordiam & iustitiam, ut premissamque potentiam manifestandam aliquos ex illis hominibus ad suam gloriam per auxilia gratis impensa efficaciter & misericorditer perducere; & alios relinquere in sua perditione, uel permittere ut libere uel ex sua culpa deciderent à beatitudinis consecutione, quauis auxilia sufficientia non tamen efficaciam ad eam illis non defuerint. In quarto signo misericorditer dilexit & elegit hos, & non alios ad beatitudinem, & prædestinavit eos id est decreuit illis præstare media ad beatitudinē efficaciter obtinendum; aliosque reprobauit id est priuatiue aut etiam positiue uoluit relinquere, ut in tertio signo precedente dictum est; eosque propter sua prædicta iuste punire decreuit. Et nota quod in hoc quarto signo possunt etiam distingui tria signa ad maiorem declarationem, ut infra in quinta opinione secundum Scotum habetur. In quinto signo iudicat & præuidet Deus hos & non illos adepturos esse gloriam per talia media in tempore suo, uel iudicat eos obtinere de præsentis respectu suæ æternitatis. Cum supradictis consonat B. Tho. 1. par. q. 23. art. 4. & suus Soto super ad Rom. 8. & 9. ca. & Scotus ubi supra. Et secundum hæc exponitur id Rom. 8. Quos Deus præsciuit scilicet in tertio signo iudicauit & præuidit bonum & honorificum esse Deo ad gloriam perducere, hos in quarto signo prædestinavit ut eam obtinerent: & post in tempore suo uocauit & magnificauit. Vel ut exponit Thelma secundum Origenem & alios, quos Deus præsciuit, id est iudicauit & præuidit in quinto signo esse beatificandos, postquam in quarto signo illos elegit & prædestinavit ad gloriam: hos & prædestinavit in eodem quarto signo includente tria signa secundum Scotum, in cuius primo signo prædestinavit ad finem uel gloriam, & in secundo & tertio prædestinavit ut per certa media illis præparata conformes fierent Christo, & gloriam obtinerent. Et ita demum in tempore postea uocauit & magnificauit.

Opinio. 3.

Notabile. 3.

No. tertio quod causa prædestinationis & reprobationis potest intelligi tripliciter. Primo quod sit causa uel ratio ipsius actus diuini prædestinantis aut reprobantis, & de hoc constat quod nulla est causa eius quod ad ipsum sicut nec essentia diuinæ, que idē realiter est. Secundo quod sit causa rei uoluntatis, uel effectus prædestinationis: & de hoc et constat quod unus effectus potest esse causa uel ratio alterius, & ita opera nostra cum auxilio diuino sunt causa dispositiua gratia iustificantis: & gratia est principalis causa meriti, & meritum est causa præmii gloriæ. Tertio quod sit causa uel ratio tendentis diuinæ uoluntatis, quare

uoluit hos prædestinare, & alios reprobare, & de hoc est questio præsens, utrum ex parte nostra sit aliqua causa uel ratio, an sola diuina uoluntas, & beneplacitum.

Quarto nota quod adhuc questio hæc potest intelligi de causa prædestinationis & reprobationis in communi, aut in generali ad hunc sensum, utrum detur aliqua causa uel ratio huius differentia hominum quod aliqui sint prædestinati aliqui reprobati, & non omnes sunt prædestinati, nec omnes reprobati. Potest et intelligi de causa prædestinationis & reprobationis in particulari ad hunc sensum, utrum dato Petro prædestinato, & Iuda reprobato detur causa uel ratio quare Deus illum prædestinavit, & hunc reprobauit ab æterno: & idē de duobus aut pluribus in particulari signatis. Et quidem quoad primum sensum in generali, satis contra dicitur cum B. Tho. 1. par. q. 23. art. 5. quod sola causa uel ratio finalis in ipso Deo est, ut uidelicet eius miseria in prædestinatis, eiusque iustitia, & suprema potestas in reprobatis, & eorum iusta punitione nobis manifestetur. quod uidetur expressè dicere Paulus ad Rom. 11. Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei in eos, qui ceciderunt: in te autem bonitatem si permanseris. Et cap. 9. quod si Deus uolens ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia uasa iræ in inberitum apta (scilicet à seipso non à Deo) ut ostenderet diuitias gloriæ in uasa misericordiae quæ præparauit in gloria &c. Et ad idem est ratio sumpta ex uniuerso ad cuius complementum requiruntur diuersi gradus rerum uilium atque nobilium. In magna etiam domo uasa quædam uilia, quædam honorifica sunt. 2. ad Timoth. 2. In regno quoque sunt quædam destinata loca, iudices, & leges ad punitionem & iustitiam exequendam: & quædam alia ad dona munerum, & præmia bonis & bene meritis uiris præstanda. Sic in uniuerso & republica generis humani ad gloriam Dei fieri decet iuxta id psal. 110. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Et si contra hoc arguatur quod qui intendit finem et intendit media necessaria ad finem. Sed secundum prædicta Deus reprobans aliquos intendit iustitiæ suæ manifestationem in illorum iusta punitione, ergo etiam intendit peccata eorum; quia sunt media necessaria ad illam iustam punitionem ipsorum, ut scilicet in æternum iuste puniantur.

Respon. quod maior est uera solū de intendente fine absolute, ita quod et si non essent opera ulla, aut aliqua præsupposita idē uellet. Secus autem si id intendat ex suppositione; ut iudex qui intendit iustitiā facere puniendo malefactores, supposito quod sint malefactores, quod tamen suppositum non uult nec intendit. Ita Deus ex suppositione peccatorum aut iniquorum & non aliter intendit per eorum iustam punitionem manifestare iustitiam suam. unde non sequitur qui eorum peccata uelit aut intendat.

Quoad secundum sensum an detur causa prædestinationis & reprobationis in particulari: uel statibus supra dictis causis prædestinationis & reprobationis

Notabile.

Prædictum est sensus huius questionis.

probationis in generali, quare illa causa cum suis effectibus magis ad hunc uel hos, quam ad illū uel illos applicentur: uel quare potius hūc uel hos prædestinavit, & illum aut illos reprobauit ab æterno, in quo stat tota difficultas huius questionis.

Opinio. 1.

In hoc igitur sunt quinque præcipue opiniones: quarum prima est quod nulla differentia est ponenda prædestinatorum & reprobatorum: neque ulli homines sint ab æterno reprobati à Deo antequam ipsi seipos libere reprobos temporaliter fecerint. Dicit secundum quod licet aliqui sint singulariter & eximie prædestinati, quales sunt sanctissimi quidam uiri, qui solum dicuntur proprie & absolute prædestinati in sacra scriptura, de quibus ad Rom. 8. dicitur Quos prædestinavit hos uocauit & magnificauit &c. quod per certa media & efficaciam ad beatitudinem obtinendam prædestinati sunt. At uero ceteri omnes homines sunt conditionaliter prædestinati, ita quod si uolunt, aut si non ponatur impedimentum, utique possunt saluari cum auxilio diuino ordinario, quod nulli uolenti ratione unquam deest: & isti non sunt, neque dicuntur proprie & absolute prædestinati, sed uocati atque saluandi: & tales sunt omnes homines uitæ huius.

Hæc opinio probatur dupliciter. Primo quia impium & crudele est Deum ab æterno meditari peccata ante peccatum ut sic ostendat iustitiam, & potentiam suam, quia secundum Augustinum super Genesim. 41. Deus non prius est ultor, quam homo sit peccator: & contra Dei misericordiam est tantam multitudinem hominum odio habuisse & reprobasse ab æterno, antequam uerè essent odio digni.

Sed certè ratio hæc nihil ualet; quia non ita Deus absolute reprobat ab æterno, ut hominem deiciat in peccatum; aut ipsam relinquat sine auxilio sufficiente, cum quo si uelit possit saluari; aut ipsum excludere uelit à gloria et si nullam culpam habeat, ut male sibi fingit opinio. Sed dicimus hoc quod in tempore fit à Deo ipsum ab æterno sine sui mutatione uoluisse. Quare si eum neminē de facto punit nisi ob peccatum commissum siue contractum; ita neminē ab æterno reprobauit nisi ob ipsum peccatum præuisum, ut infra in 5. opi. latius habetur. Sed neque Deus permittit aut uult permittere peccatum & iuste punit; sed recte uult permittere & iuste punire peccatum ut in hoc eius iustitia reluceat. Non quidē ita quod hic finis odiū ingenerauerit Deo; sed quod odium, quod habebat ob culpam præuisam illo fine, non deleuit per misericordiam, quam neque largiri tenebat alicui. Et sicut non crudelis est Deus permittendo condēnari tot quot in finali iudicio uidebimus; ita neque dum id nouit & uoluit ab æterno, quod postea facit in tempore.

Secundum probatur opinio quia 1. Timoth. 2. Deus uult omnes homines saluos fieri &c. & 2. Pe. 3. Deus non uult aliquos perire. Et Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat, & multa huiusmodi quæ cum æterna reprobatione uidentur manifestè repugnare. Sed neque auctoritates hæc quicquam probant. Nam intelliguntur de

uoluntate Dei antecedente, quæ non est æterna. Dei prædestinatio: sed lex à Deo statuta aut pactum potius generale cum omnibus hominibus de præstando illis auxilia sufficientia ad salutem æternam, ut supra in primo notabili dictum est. Voluntate autem consequente, absoluta, & efficaci utique Deus ab æterno odio habet peccatores, & perfecto odio illos odit, & uult permittere peccata aliquorum, quod ex culpa sua deciderent à beatitudine, & ita facere statuit ab æterno. Et sic intelligitur id Rom. 8. Quos prædestinavit uocauit &c. de omnibus etiā non singulariter tantum prædestinatis. Illud etiā Malach. 1. & Ro. 9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui, de prædestinatione & reprobatione ipsorum intelligitur communiter à doctoribus, ut infra in quarta opinione latius habetur.

Illud autem secunda ad Timoth. secundo cap. in magna domo scilicet, in ecclesia est aliquod uas in honorem id est prædestinatum, & aliud in contumeliam. id est finaliter reprobatum, si quis autem emundauerit se ab istis erit uas in honorem &c.

Respon. non dicitur ibi quod nullum uas est in ignominiam, id est finaliter reprobatum; cum expressè ibidem dicatur oppositum quod est uas in contumeliam: Sed ibi significatur quod licet quis sit finaliter reprobatus propter peccata sua præuisa potest in sensu diuino saluari. quod fiet si se emundauerit &c. Sed tunc si ponatur inesse antecedens quod se finaliter emundet & saluetur, deponitur quod est prædestinatus ut supra. q. 55. dubio 10. & 11. latius habetur.

Hanc opinionem tenuit Ambrosius Catharinus in suo libro de prædestinatione, addens scholasticos doctores aliter de æterna reprobatione docentes contra sacras literas, & doctores antiquos errasse. Sed certè ipse potius errat, & eius opinio prædicta phantastica, temeraria, & contra doctores omnes ferè, & contra sacram scripturam rectè intellectam erronea, licet non manifestè hæretica est. id quod dupliciter contra illam arguendo probatur. Primo quia constat Deum in altero seculo nunc absoluto uel finali odio habere & reprobare peccatores illos in mortali decedentes, quos iam punit & puniturus est æterna poena tantum damni, ut paruuli sunt sine baptismo morientes, uel etiam senes, ut sunt adulti in malo statu per euntes: hoc autem odium siue uoluntio non aduenit Deo ex tempore, sed ab æterno in eo est; aliàs mutatio esset in ipso; ergo Deus ab æterno illos finaliter reprobauit; sicut & tunc etiam ab æterno alios absolute uel finaliter & efficaciter prædestinare uoluit, siue saluare. Insuper cum Matth. 25. duplex tantum hominum ordo futurus sit in iudicio finali; alter electorum à dextris, qui ibunt in uitam æternam, & salui fient; alter à sinistris, qui excludetur à gloria, in quibus etiam infantes sine baptismo decedentes comprehenduntur secundum Augustinum & doctores communiter fit utique ut quot quot Deus in sua æternitate

2. obis

absoluta sua uoluntate non ordinauit ad gloriam tunc destinauerit in exilium uel damnatione. Cum quo stat q̄ cum auxilio Dei ordinario potuerint illi saluari si uoluissent, aut si aliunde impedimentū non esset oppositum. Nam cum prædestinatione & reprobatione æterna stat libertas nostræ uoluntatis, & potentia ad oppositum ut supra. q. 55. dubio 9. & 10. latius habetur. stat etiam q̄ tales absolutè & finaliter reprobati sint à Deo dilecti etiā ad bonum gloriæ uoluntate tantum antecedente inefficaci uel conditionali, nisi per ipsos steterit, uel aliū de obsit impedimentum ne beatitudinem consequantur, ut supra in primo notabili habetur.

Secundò contra ipsam opinionem arguitur probando falsum esse q̄ oēs homines sint saluandi, aut de numero saluandorum, & nullus sit reprobatus ab æterno. Nam si uox illa saluandus sit nomen uerbale, certè significat hominem dignum salute, uel saluari: sicut reuerendus dignum reuerentia, uel ut reueretur; & tunc constat damnatos non esse, neque unquam fuisse finaliter saluandos, aut dignos: finali salute, nec de numero finaliter saluandorum. Si autem saluandus significat idem, quod saluabilis, uel qui potest aut potuit saluari, hoc certò nullus negat catholicus omnes esse saluabiles: cū quo tamen stat quòd multi eorum ab æterno finaliter & absolutè de facto sint à Deo reprobati, sicut in tempore erunt, aut condemnabuntur. Si uerò saluandus participium sit passiuæ uocis; significat q̄ de facto omnes homines saluabuntur, id quod damnatis constat falsissimum esse, etiam si conditionaliter saluandi appellentur. Repugnat igitur omnes homines esse saluandos, & multos eorū condemnari. Denique de illis, quos hæc opinio uocat saluandos, & non prædestinatos, neque reprobatos ab æterno, quæro an sint ab æterno finaliter efficaciter, & absolutè destinati ad gloriam, an non. Si sic, ergo iam sunt propriè prædestinati. Si non nisi conditionali & antecedente tantum uoluntate diuina; iam sequeretur quòd isti nunquam perueniēt ad gloriam, neque sunt efficaciter saluandi; & consequenter sunt absolutè ab ea excludendi, quod est esse ab æterno reprobatos: aliàs diuina uoluntas cōferendi gloriam eisdem ab æterno non conditionata, sed absoluta fuisset. Sed ad hoc diceret hæc opinio quòd isti sunt prædestinati solum conditionaliter, si finaliter benè egerint, & non aliter. Sed contra hoc sunt impugnationes præcedentes, maxime quia prædestinatio absolutum, certum; & effi-
caz decretum diuinæ uoluntatis significat.

Opinio. 2.

Secunda opinio est quòd bona opera præuisa uel tempore uel natura præcedentia gratiam, non quidem omnia, cū multa eorum sint peccatum uel non accepta à Deo, sed illa tantum, quæ sunt proximæ dispositiones ad gratiam, ut sunt assensus nostra cum motione diuina, & motus fidei, & spei, & amoris Dei, & poenitentia per inspirationem Dei & huiusmodi, sunt causa uel ratio prædestinationis quoad eius effectum uel gloriam. Ita

quòd propter illa opera præuisa tanquam propter merita saltem de congruo Deus ab æterno statuit illos homines adultos, de quibus loquitur opinio hæc, ad gloriam efficaciter perducere, & gratiam, & alia auxilia diuina ad eum finem efficaciter præstare.

Probatum dupliciter. Primò quia talia opera facta ex auxilio spiritus sancti sunt de congruo meritoria gratiæ iustificantis uel iustificationis, ergo & prædestinationis, quia non est maior ratio ueniens, quam alterius. Sed certè ratio hæc nihil ualet; quia antecedens non est certum, sed solum opinatum secundum Scotum, & multos alios doctores, ut etiam tenet & refert Vega de iustificatione. q. 7. & in alio libro de iustificatione lib. 8. ca. 6. & sequentibus. Sed B. Tho. cum pluribus aliis, ut etiam tenet & refert suus Soto de natura & gratia lib. 2. cap. 4. & super ad Rom. 9. oppositum opinatur, dicentes opera illa dispositoria concurrere in genere causæ materialis, à qua non mouetur Deus ad iustificandum; quamuis ex pacto aut lege statim conferat gratiam iustificantem. Rursus consequentia illa nihil ualet etiam si antecedens concedatur, & est aperta ratio discriminis. Nam omnia auxilia diuina, & merita congrui, & dispositiones, præcedentia gratiam iustificantem licet sint aliquo modo causa iustificationis meritoria de congruo uel dispositiua, sicut inter effectus prædestinationis unus potest esse causa alterius, ut supra in tertio notabili dictum est; non tamen possunt esse causa prædestinationis completæ siue totalis, quæ absolutè & propriè dicitur prædestinatio, de qua loquimur, quia cū sint effectus eius, non possunt ullo modo esse causa ipsius; sicut neque quicquam potest esse effectus & causa eiusdem rei efficiens.

Probatum secundò hæc opinio, quia alioqui Deus uel esset uel uideretur acceptor personarum, non reddens unicuique iuxta opera sua, uti ad Rom. 2. habetur. Sed neque ratio hæc aliquid ualet, quia in purè gratuitis, qualis prædestinatio est, non habet locum acceptio personarum, sed solum quando sunt aliqua uolubilia & æquè ordinabilia ad aliquem finem, & ex parte sua habent rationem illā, propter quam sunt ita uolenda. Nam tunc uoluntas præacceptans unum eorum & non alterum, uitiatur acceptione personæ. Et talis est uoluntas creata, quæ amat rem, quia bona uel amabilis est: non autem diuina, quæ amando facit bonum & amabile, & eius amor magis in effectu, quam in affectu est. Sic respondet Scotus & suus Lychetus ubi supra, quod etiam magis patet; quia non dabitur ratio uel causa meritoria quare aliqui paruuli signati sint ita prædestinati ut baptizarentur, & sic gloriam per merita Christi obtinerent: alii autem non sic, sed sine baptismo, decederent in damnationem æternam. quare etiam ex duobus latronibus, cum Christo crucifixus alteri Deus uoluit efficaciter ad beatitudinem auxiliari, alteri autem non nisi diuinū beneplacitū, quia nulli quicquam debet.

Igitur

Igitur hæc opinio erronea est, quam tenuit moderatus quidā Benedictinus in suis scholiis supra Chrysostr. ad Rom. 9. dicens etiam, & quidem falso, nullam esse diuinam prædestinationem, qualem scholastici doctores contra liberum arbitrium absque operum præuisione & causa communiter docent; quòdque Chrysostr. & doctores antiqui pro hac sua sunt opinione; quòdque B. Paulus ad Rom. 9. Cū nondum nati essent Esau & Iacob &c. non ex suo sensu id dixit, sed ex concessis à iudæis ea disputat, uti Chrysostr. ibidem annotauit. Sed certè ut diximus bonus ille Pater in his omnibus errat. Nam sententia scholasticorum est eadem, quæ doctorum sanctorum antiquorum, uti etiam inferius in quinta opi. patebit. Et Paulus secundum doctorum ferè omnium expositionem ex suo sensu diuino disputat & affirmat dicens, Cū nondum nati fuissent, nec aliquid boni aut mali egissent, non ex ope, sed ex uoca. dic. est Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Chrysostr. autem nil aliud ait, nisi quòd Paulus utitur testimoniis, quæ Iudæi non poterant inficiari. August. autem sicubi uidetur cum hac opinione consentire, postea se retractauit, ut infra in tertia opi. sequente in quarta ratione contra eā latius habetur.

Opinio. 3.

Tertia opinio est quòd opera præuisa iustorum, non quidem illa, quæ in puncto iustificationis concurrunt, ut malè secunda opinio præcedens dicebat, sed ea tantum, quæ per usum eius illam subsequuntur, sunt ratio aut causa prædestinationis. Ita uidelicet quòd Deus illis ab æterno statuit gratiā dare, quos præsciuit bene illa uros esse. Sicut rex prouidus illi donaret equum aut arma & insignia nobilitatis, quem prænosset strenuè in bello illis aucturum: illique arcem concrederet, quem fideliter atque constanter eam esse pugnaturum estimaret.

Hanc opi. tenuit Henricus Ganden. in 4. quodlib. art. 9. & in 5. quodlib. artic. 5. & quoad angelos magister in 2. dist. 5. & eam etiam tenuerunt plures antiquorum; & fuit quondam satis communis opinio, ut etiam refert Prosper in epistola ad Augustinum. Quæ & tripliciter probatur. Primò quia ad Ro. 2. Deus reddet unicuique iuxta opera sua, & Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Et ca. 25. Quia in pauca fuisti fidelis, intra in gaudium domini tui. Et in symbolo Athanasii, Et qui bona egerunt ibunt in uitam æternā, & qui male egerunt ibunt in ignem æternum; ubi opera denotantur ut causa gloriæ uel prædestinationis & reprobationis.

Sed ratio hæc non ualet, quia solum probat q̄ opera sunt causa effectus alterius, puta gloriæ uel condemnationis finalis, id quod ingenue concedimus, q̄. i. inter effectus prædestinationis diuinæ unus est causa alterius meritoria uel dispositoria: nullus tamen est causa uel ratio prædestinationis æternæ simpliciter loquendo; quia opera bona & usus gratiæ cum auxilio diuino sunt effectus illius prædestinationis; & ita non possunt esse ipsius ra-

tio uel causa motrix uel meritoria, quæ reducitur ad causam efficientem, de qua hæc opinio loquitur. Et ita non ualet hæc consequentia, Opera, quæ sunt usus gratiæ, sunt causa gloriæ; ergo & prædestinationis ad gloriam. Sed solum sequitur q̄ Deus prædestinavit nos ab æterno ut per hanc gratiam, & per talia opera seu media nos efficaciter suo tempore perduceret ad gloriam: quòdque ea opera sunt causa, per quam Deus instituit suam temporaliter exequi prædestinationem, quibus etiam utitur ut nos ad prædestinatum finem perducatur. Ideo. 2. Pe. 1. Satagite ut per bona opera certam uestram uocationem & electionem faciatis. Et Ephes. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem ut essemus sancti &c. non ait Quia præuidit nos futuros esse sanctos, sed ut essemus sancti.

Secundò probatur opinio quia aliàs Deus esset acceptor personarum, aut liberum destrueretur arbitrium. Sed nec ratio hæc quicquam ualet uti superius in responsione ad secundam rationem secundæ opinionis præcedentis dictum est. Tertio probatur opinio auctoritatibus sanctorum. Nam origines super id Rom. 9. Cuius uult miseretur, & quæ uult indurat, ait. Sciens Deus atque prænosces uniuscuiusque motibus utitur, & proposito utitur ad ea opera perficienda, quæ uniuscuiusque animus ac uoluntas eligit, ueluti paterfamilias qui sagaciter contempletur seruatorum ingenia, singulos muneribus illis & officiis deputat, ad quæ aptos prænouerit. Et inferius, super id An non habet potestatem figulus &c. ait. Iacob, quia mundauit seipsum, fecit Deus uas in honorem: Esau autem, cuius animam non ita purā uidit, fecit uas ad contumeliam.

Item Chrysostr. super id Rom. 9. Cū nondum nati fuissent &c. interrogans quare ex nondum natis alterū tantū Deus prælegit, respondet, causam esse, quia Deus nō expectat sicut homo ut ex fine rerū bonū iudicet aut malū: sed antequā quicquā fiat nouit q̄ hic malus, ille bonus futurus sit.

Item Hieronymus in prologo super Malachiam ait. Omnino Deus Iacob dilexit, Esau autem odio habuit, quia Iacob pius, Esau autem iniquus futurus esse sciebat.

Item Ambrosius super ad Rom. 9. Sciens Deus quid unusquisque illorū futurus esset dixit, Minor erit dignus, maior indignus. Et inferius ibidem. Miserebor cui miserebor &c. id est illi materiam dabo, quem præscii recto corde ad me reuersurum. Et addit glossa ordinaria, & per mansurum, & subdit quòd Deus eum uocat, quem sciuit ob audire & cum non uocat quem sciuit minime obaudire. Ad idem etiam est August. libro 83. q. 9. 68. super id Malachiæ primo Iacob dilexi &c. dicens q̄ uoluntas Dei prædestinantis uenit de occultissimis meritis hominum &c. Tandem ad idem uidetur ad Rom. 8. Quos Deus præsciuit (scilicet bonos futuros esse) hoc prædestinavit &c. Sed certè auctoritates hæc bene intellectæ non probant hanc opinionem, quia possunt tripliciter

intelligi. Primò q̄ loquuntur & intelliguntur de ultimo prædestinationis effectu. i. gloria: cuius in adultis merita præuisa præcedunt ad præmium nõ prædestinationis, sed gloriæ etiam præuisæ, ut supra ad primam probationem dictum est.

Secundo modo q̄ si etiam loquantur de aliis effectibus prædestinationis, puta de primâ gratia, & aliis auxiliis efficacibus ad gloriam; tunc intelliguntur q̄ Deus illos tantum adultos, quos ab æterno præuidit assensum præbituros suæ uocationi & gratiæ prædestinavit, & post suo tempore uocauit, & iustificauit, & magnificauit ad Rom. 8. Non quidè ita ut illa præuisio assensus uel assensus ipse præuisus fuerit causa motrix, uel efficiens, aut meritoria prædestinationis ad gratiam & gloriam; sed q̄ sunt præuisa tâquam dispositiones & præparationes ex parte materiæ siue subiecti ad gratiâ; quia eo modo statuit Deus ab æterno reconciliare sibi homines, quo reuera in tempore reconciliat. Neminem autem adultum reconciliat nisi liberè assentientem, atque uolentem, & per suum auxilium dispositum; ergo istis tantum in sua æternitate statuit huiusmodi gratiam elargiri.

Tertio modo possunt intelligi, ut B. Tho. 1. par. q. 23. art. 5. respondet ad Ambrosium, nimirum q̄ doctores illi loquuntur & intelliguntur de operibus subsequenter gratiam; cuius usus fuit causa prædestinationis, non quidem quasi efficiens, aut motrix, uel meritoria, sed fuit causa finalis; quia. s. Deus dat gratiam propter uel ad bonû usum eius id est, non quia bene illa usuri sumus, sed ut bene utamur.

De Augustino autem specialiter dico q̄ antiquam esset episcopus tenebatur illo errore, q̄ initium salutis ex nobis est, quia credimus uoluntariè, unde sequitur alius error uel illi coniunctus est, q̄ Deus prædestinat hominem propter præuisa merita subsequenter gratiam ut ista tertia opinio tenet, uel potius propter opera propinquè præcedentia gratiam, & dispositoria ad illam, & supradicta secunda opinio dicebat: quæ tamen omnia postea libro primo retracta. ca. 22. 23. 25. saltem uirtualiter uel in sententia retractauit, ut magister in primo distinct. 41. & Caietanus 1. par. ubi supra & Lychetus in primo distinct. 41. & doctores communiter referunt.

Insuper contra ipsam tertiam opinionem est quadruplex ratio efficax, uti etiam Soto super ad Rom. 9. optimè differit. Prima quia sæpè Deus confert gratiam reprobis ea malè usuris; ergo & quam confert prædestinatis non confert propter bonum eius usum præuisum tanquam propter causam motricem, aut materiam præuisam, quia eadem ratio est ex parte Dei communicandi gratiam suam gratis omnibus hominibus. Sicut neque quando duo paruuli baptizantur, quorum alter reprobus, alter est prædestinatus, diuersis rationibus Deus eos mûdat ab originali, & recipit in gratiam suam; alioqui sequeretur quòd gratia collata prædestinato pro-

pter præuisa opera eius minorem haberet rationem gratiæ, quam illa quæ reprobo omnino gratis donatur.

Et confirmatur, quia cum Deus sæpè ipsis prædestinatis det gratiam, qua malè utuntur relabètes in peccatum; utique non semper illis cõfert ob merita ipsorum præuisa. Et ita demum prædestinatio æterna non fit ob præuisa eorum merita.

Secunda ratio cõtra eandem tertiam opinionem est satis efficax, quam facit August. ad Sixtum epistola 105. Nam gratia, qua paruuli iustificantur in baptismo, qui ante rationis usum moriuntur, certè non confertur illis ob merita illorum præuisa, quæ ipsi nunquam facturi sunt; ergo neque si essent uicturi illam ea ratione reciperent, quia eiusdem rationis gratia illa baptismalis est. Sed neque dici potest cum quibusdam hæreticis q̄ ex paruulis tales perduntur, talesque saluantur, quales futuros illos in ætate adulta, si ad eam peruenirent, Deus ab æterno præuidit. Nam errorem hunc refutat Augustinus ibidem, & in libro de prædestinatione sanctorum, dicens q̄ Deus opera, quæ nunquã erunt, neque punit neque coronat: sed secundum quod quisque gessit in corpore suo uiuens. Alioqui sequeretur q̄ tantam gloriam daret Deus uni paruulo, quantam dat uni homini, qui bene operando uixit centum annis. Ex quo paruulus ille mortuus in sua infantia, si uixisset, tanta opera fecisset ut supponitur, quod tamen constat falsum esse: Nam si Deus ei, qui futurus erat bonus, illa causa per baptismum consulisset, utique ipsum potius seruasset quousque talia bona præstaret. Et si Deus puniret mala, quæ quis factururus esset si uiueret; iam non esset uerum quod Sap. 4. dicitur quòd iustus sepe raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Ideo tandem Augustinus ibidem & libro primo contra Iulianum concludit quòd prædestinatio non fit ex operibus præcedentibus aut subsequenter gratiam iustificantem, secundum id ad Titum 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum materiam suam saluos nos fecit.

Tertia ratio contra hanc opinionem est. Nam si propter præuisa opera Deus ab æterno prædestinat hominem, iam Deus ipsum diligit, quia prius homo præuisus est dilecturus ipsum Deus quod est contra 1. Ioan. 4. In hoc est charitas Dei non quia si nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Et ad Rom. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? & huiusmodi alia multa. Item si hanc præuisorum operum efficientiam siue rationem prædestinationis Paulus agnouisset, eorum utique operum meminisset pro discrimine inter Iacob & Esau ad Rom. 9. & cap. 11. ubi discriminat inter gentes & Israel antequam tandem admirans diceret. O altitudo dimittiarum sapientiæ Dei &c.

Contra hanc tertiam opinionem quarta ratio est. quia si aliquid ex parte nostra esset causa vel ratio

ratio prædestinationis, illud non comprehendere-tur sub prædestinationis effectu. Nunc autem totum, quod inuenitur in bono usu gratiæ, uel auxilii diuini, est effectus prædestinationis, ergo nihil quod in bono usu gratiæ uel auxilii diuini est causa uel ratio prædestinandi ab æterno. Maior patet, & minor probatur: quia id etiam quod & in quantum est ex libero arbitrio, puta bonus usus, & modus eius, ut est à nobis ante uel post gratiam iustificantem, est effectus prædestinationis: licet non sit effectus gratiæ iustificantis, de qua tamen loquitur August. super id Psal. 78. A diuina nos Deus salutaris noster: quia omne ordinans prædestinatum ad gloriam cadit sub prædestinatione: de quorum numero est prædictus usus liberi arbitrii, quia per illud ordinamur, ut liberè operando cum auxilio diuino, & cum gratia eius gloriam consequamur. Et ita corrunt euasiones, & argumenta Henrici & aliorum pro hac sua tertia opinione, uti etiam Caietanus. 1. par. q. 23. art. 5. latius prosequitur. Denique hæc opinio à scholasticis communiter nunc reprobatur ut erronea, licet non sit hæretica, ut notatur inter articulos Parisienses ca. 28.

Opinio. 4.

Quarta opinio est, q̄ neque prædestinationis absolute siue totalis, neque reprobationis æternæ quoad id quod est ex parte Dei reprobantis, datur causa uel ratio ex parte nostra: sed sola diuina uoluntas utriusque causa est. Quod probatur per id ad Rom. 9. ca. ubi ex proposito probat Paulus, q̄ Deus sola misericordia sua, aut gratia prædestinat hos: & sola sua uoluntate reprobat alios ab æterno, ut ita misericordiam & iustitiam, atque potentiam suam ostendat, ut supra in quarto notabili habetur. Id etiam ibidem probat Paulus per duas figuras alteram Isaac, & Ismaelis, dicens Non qui filii carnis, sed promissionis, sicut Isaac, sunt filii Dei, & in Isaac uocabitur tibi semen, id est illi qui non ex uoluntate carnis, nec ex uoluntate uiri, sed ex Deo uocante nati sunt, hi sunt filii promissionis, quòd fit q̄ ad solum Deum spectat facere filios promissionis per prædestinationem. Idem ibidem etiam ostendit per alteram figuram Iacob & Esau, de quibus ait, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: uti etiam idem habetur Malachiæ. 1. ca. Nam de primogenitura temporali, de qua ibi ad litteram agit, transit simul ad figuratam prædestinationem unius, & reprobationem æternam alterius, & omnium electorum, & reprobatorum in illis duobus designatorum, secundum omnes ferè sanctos doctores ibidem: ubi Paulus excludit omnes creatas causas, siue rationes prædestinationis, & reprobationis æternæ. Nam excludit genus dicens, q̄ uterque ex eadem parente genitus est. Excluditur etiam constellatio cælestis ubi dicitur q̄ ex vno concubitu illi geniti sunt. Excluditur etiam prioritas temporis natiuitatis, ubi dicitur q̄ prius natus est Esau, & maior seruiet minori. Excluduntur etiam opera bona & mala eorum, ubi dicitur, cum nondum quicquam boni aut mali egissent. Excluduntur etiam opera

ipsa præuisa ab æterno, ubi dicitur, q̄ non ex operibus, sed ex uocante dictum est. &c. ubi sola diuina uoluntas datur pro ratione quare Iacob Deus dilexit, Esau autem odio habuit. Idem etiam ibidem probat Paulus exemplo Exo. 33. de quo utroque ait, Miserebor cui miserebor, & misericordiam præstabo cui miserebor. Est enim modus loquendi principis super subditos, & eorum bona, & supra omnem legem potestatem supremam habentis: quasi dicat apertius, Faciam quod fecero, aut quod & quomodo facere uolero: & dona præstabo, & misericordiam, & remissionem culpæ & pœnæ, quibus & quomodo uolero, & non aliis: & eo ipso quòd id omne uolero, & fecero bene factum est, nec cuiquam rationem reddere teneor, nec quisquam eam à me exigere potest. Idem etiam probat ibidem Paulus exemplo figuli, qui ex eadem massa facit aliud vas honorificum, aliud vile ut uult nulla ratione habita huius, uel illius dispositionis eiusdem massæ. Sic ex eadem massa generis humani Deus, ut uult pro suo beneplacito hunc prædestinat, illum reprobat ab æterno, & cui uult miseretur, & quem uult indurat ad Rom. 9. secundum expositionem Augustini, aliorumq̄ doctorum cõmuniter, & in hoc nulli facit iniuriam, aut nemini quicquam debet. Prædestinationis autem & reprobationis partialis quoad ultimum eius effectum, id est quoad gloriam & pœnam æternam bene datur causa ex parte nostra, nimirum merita, aut peccata hominis, in quo nullum dubium est. Sed quia & ipsa merita effectus sunt prædestinationis totalis, ideo absolute dicitur q̄ prædestinationis æternæ nulla datur causa ex parte prædestinati. Hanc opinionem tenent magister in 1. dist. 41. & beatus Thomas ibidem, & 1. par. q. 23. artic. 5. ut exponit ibidem Caietanus, & Perez, & plurimi alii doctores, & Soto in suis recognitionibus, quas supposuit in fine. 4. sententiarum fo. 687. ubi & dicit hæc opinionem esse satis probabilem, quam ipse tandem tenet: & insuper ait quòd permissio peccati Adæ, & peccatorum nostrorum est æternæ reprobationis effectus, licet non eodem modo, quo auxilia diuina sunt effectus prædestinationis, quamuis super ad Rom. 9. ca. oppositum quoad hoc, & quoad causam reprobationis æternæ senserit cum opinione aliorum, quam putabat esse etiam sancti Thomæ. Sed certè hæc opinio sic indigesta uidetur durâ, uel crudelis, Deumque uel iniquum, uel immitem hominibus exhibere: nisi rectè & piè intelligatur, ut in quinta opi. sequenti latius explicatur.

Tandem est quinta opinio, q̄ prædestinationis totalis nõ datur causa, uel ratio ex parte hominis: partialis autem sic quoad effectum gloriæ. Reprobationis uerò positio, uel punitio qua Deus ab æterno uult pœna sensus, uel tantum damni punire, bene datur causa demeritoria ex parte hominis, nempe peccatum actuale, uel originale ab æterno præuisum: at uerò reprobationis penitus negatiue, uel permissiue nulla datur causa ex parte hominis,

Opinio. 5.

minis, sicut neque predestinationis totalis: Sed sola diuina voluntas causa est.

1. pars. Hæc opinio continet. 4. partes: duas de predestinatione, & totidem de reprobatione. Prima pars est quod predestinatio totalis non habet causam ex parte nostra, quæ probatur per easdem auctoritates, quibus. 4. opinio præcedens probata est: & per easdem rationes quibus alia opinio præcedentes refutata sunt. Et in hac prima parte bea. Tho. & Scotus, aliique doctores in 1. distin. 41. & Soto ad Rom. 9. communiter consentiunt, & quia totum id per quod prædestinati disponuntur ad gratiam, & ordinantur ad gloriam, etiam si sit vsus bonus liberi arbitrii, ut est à libero arbitrio, & dona alia naturalia, sunt effectus huius prædestinationis, ut supra secundum B. Thomam dictum est: cuius sola diuina misericordia quæ nulli quicquam debet, causa uel ratio est uti Paulus ad Rom. 9. ca. differit.

2. pars. Secunda pars, quod prædestinationis partialis quoad ultimum eius effectum uel gloriam ex parte hominis adulti benè datur aliqua ratio, uel causa meritoria dispositiua, uel determinatiua, puta merita præuisa, ab omnibus conceditur, & patet ex supradictis in opinionibus præcedentibus: quod intelligendum est de ipso effectum, id est de gloria homini à Deo volita propter merita præuisa in tertio signo, non autem de ipsa gloria homini volita absolute in primo signo æternitatis. Pro cuius maiori declaratione imaginanda sunt tria signa in æterna prædestinatione secundum Scotum, & Lychetū, ubi supra. Nam in primo signo prius natura, uel præsuppositione Deus in sua æternitate merè gratis, & absolute, id est nulla habita ratione meritorum nostrorum præuisorum nos, uidelicet prædestinatos, prædestinauit ad finem, scilicet ad gloriam: & non propter ipsa opera, quæ in hoc primo signo præuisa nondum erant. Sed inde in secundo signo eiusdem æternitatis decreuit, & voluit etiam gratis nobis dare gratiam, & alia auxilia, & media, uel merita ad prædictum finem efficaciter perducentia, id quod maioris fuit liberalitatis, & nobis honorificentius, quam si primum tantum nobis dare uoluisset. In tertio tandem signo eiusdem æternitatis voluit dare nobis gloriam finaliter intentam pro tali tempore, & per talia media, aut propter merita: quæ tunc, & non ante voluit nobis executionem, & consecutionem finis pro tali tempore, & per talia media, aut merita, ut dictum est. Et de hoc tertio signo, & non de aliis præcedentibus est verum quod diximus in hac secunda parte, quod scilicet prædestinationis partialis, quæ est uolito diuina dandi gloriam, datur ratio uel causa ex parte nostra ni mirum merita nostra præuisa, propter quæ Deus in hoc tertio signo uult nobis ipsam dare opportunè. Sed quia totum hoc quod in prædictis tribus signis Deus dare uoluit, merè gratis, & liberaliter ab æterno statuit: ideo absolute dicendum est, quod nulla datur ratio, uel causa prædestinationis æternæ nisi sola diuina uoluntas: ut in prima parte

huius quintæ opinionis habetur, secundum August. Cum nos Deus præmiat non nostra merita, sed sua dona coronat, quamuis cum addito benè etiam dicatur in hac secunda parte quod prædestinationis partialis ad gloriam benè datur causa ex parte nostra, ut declaratum est.

Et ratio horum signorum, & huius intelligentiæ secundum Scotum est, quia cum finis sit prior in intentione licet sit posterior in executione, & omnis rectè, & ordinate uolens, qualis Deus est, prius natura uel præsuppositione uelit sibi uel alteri finem, quam media ad ipsum finem, modò uelit utrunque unico actu, modò pluribus actibus, modò simul duratione, modò successiue in tempore, modò in eadem æternitate ut Deus, uelit utrunque, quia quod est uolito absolute, uel propter se est priusquam id quod est uolito propter illud, aut in ordine ad illud: quod etiam constat: quia mihi uel alteri prius & potius uolo sanitatem si illam consequi possem sine medicina, quam ipsam medicinam, quam nolum nisi propter sanitatem obtinendam. Sic igitur Deus ab æterno prius in primo signo absolute, & merè gratis uult prædestinatis finem gloriæ, deinde eisdem uult in secundo signo media ad illam: & in tertio uult ipsis executionem, uel consecutionem gloriæ dare opportunè per & propter talia media, & merita, ut dictum est.

Et si queratur primò utrum in illo primo signo Deus ab æterno uoluit gloriam efficaciter, an inefficaciter prædestinatis? Quia uidetur inconueniens quodcumque dicatur.

Respon. utrunque potest dici sine ullo inconueniente. Nam si dicamus quod tunc uoluit inefficaciter, salua res est: cum illud signum nil aliud patiat, & in aliis signis eiusdem æternitatis uelit efficaciter: possumus tamen quod & melius uidetur dicere quod in illo primo signo uult gloriam prædestinatis efficaciter, non tamen pro illo, sed pro aliis sequentibus signis eiusdem æternitatis: neque tunc sequitur quod Deus dabit, & prædestinatus obtinebit gloriam sine meritis, & mediis ad illam ab æterno statutis aut ordinatis: Quod autem illa uolito Dei in illo primo signo efficaciter sit inde liquet, quia est sufficiens, ut statim in sequentibus signis uelit dare media opportuna ad finem gloriæ efficaciter exequendum & consequendum.

Si secundo queratur utrum dici possit quod Deus in illo tertio signo uult homini dare gloriam propter merita eius de condigno præuisa ab æterno, quodque talia merita præuisa sunt causa illius prædestinationis partialis ad gloriam.

Respon. aliqui dicunt quod non: sed quod illa sunt merita de congruo, aut dispositiones, uel præparationes ex parte materiæ, siue subiecti ipsius hominis: quamuis sint merita de condigno ipsius effectus, scilicet gloriæ non tamen uolitionis diuinæ & æternæ dandi ad gloriam. Sed certè hoc ego non satis intelligo: ideo uidetur, saluo meliori iudicio, quod sint etiam merita de condigno huius prædestinationis

tionis particularis ad gloriam, sicut & gloriæ ipsius: quia si sunt de condigno meritoria gloriæ, ut omnes fatentur, uel fateri tenentur, ut probat B. Tho. 1. 2. q. 114. art. 3. & doctores communiter in 2. dist. 27. & Vega de iustificatione q. 5. latius agit, ego sunt etiam eodem modo meritoria dationis gloriæ, quia non potest haberi nisi detur à Deo præmiante, stante lege loquor semper. Et cum illa datio Dei sit libera & uoluntaria, non autem naturalis, neque coacta, ergo sunt meritoria uoluntariæ dationis gloriæ, aut uolitionis diuinæ dandi gloriæ: & ex consequenti sunt meritoria de condigno prædestinationis particularis ad illam. Nam prædestinatio hæc non nisi uoluntas diuina æterna est dandi gloriam opportunè propter merita, aut per talia media præuisa, ut dictum est. Itè quia ita Deus uult ab æterno sicut nunc in tempore, ex quo est immutabilis. Sed nunc uult dare gloriam propter merita de condigno, ergo ab æterno in illo tertio signo uult eodem modo dare gloriam propter merita de condigno. Et ita patet secunda pars huius quintæ opinionis.

3. pars. Tertia pars quod reprobationis æternæ punitiue, uel positiue datur causa, puta peccatum præuisum actuale adultorum ad pœnam damni, & sensus, uel originale paruulorum sine baptismo decedentium ad pœnam tantum damni, probatur: quia secundum August. super Gen. 41. Deus non prius est ultor, quam homo sit peccator, & in epistola 105. Ad Sixtum. Querimus causam prædestinationis, nec inuenimus, reprobationis autem causam querimus, & inuenimus. Item Osee 13. Perditio tua ex te facta est, tantum ex me auxilium tuum. Ad quod etiam faciunt rationes trium priorum præcedentium opinionum. Nam in hoc concordant cum Scoto B. Tho. super ad Rom. 9. lect. 2. & suus Soto ibidem, & omnes ferè doctores in 1. dist. 41. si sano modo intelligantur.

4. pars. Quarta pars quod reprobationis penitus negatiue, uel permissiue, qua scilicet Deus ab æterno decreuit gratiam, uel auxilium efficaciter ad gloriam non dare, quamuis nulli utenti ratione denegat auxilium ad eam sufficiens, & qua decreuit permittere peccatum, uel alio modo à gloriæ consecutione decedere, quamuis nulli utenti ratione denegat auxilium ad eam sufficiens necessarium, utique præter diuinum beneplacitum causa, uel ratio ex parte nostra non datur, sicut neque totalis prædestinationis.

Probatur per easdem rationes, & auctoritates quibus quarta opinio præcedens probata est, quibus etiam alie tres præcedentes opinioniones refutate sunt. Et de hac reprobatione omnino negatiua. 4. opinio beati Tho. aliique doctores communiter cum Scoto sic rectè intellecti consentiunt. Dixi de hac reprobatione penitus negatiua, uel permissiua. Nā est alia reprobatio non omnino negatiua, uel permissiua, quando scilicet, ut sepe contingit, propter aliqua graua peccata Deus denegat aliquibus au-

xilium suum, non quidem necessarium & sufficiens, uel ordinarium, sed extra ordinarium, superabundans, & efficaciter ad gloriam: & permittit eos grauius cadere, & excari, ut habetur Apoc. 22. Qui sordet sordescat adhuc. Et Esa. 6. Exceca cor populi huius &c. Et Ezech. 3. Ego ponam offendiculum coram eo, id est permittam poni. Et Psal. 80. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Huius itaque permissionis, & reprobationis non omnino negatiue datur causa nempe peccatum hominis ipsius: reprobationis autem penitus negatiue, aut permissiue nulla datur causa, ut dictum est. Et in hoc Soto in suis recognitionibus in fine quarti sententiarum satis concordat, quamuis super ad Rom. 9. prius senserit oppositum. De hac duplici reprobatione, & triplici induratione in peccato noster Medina in relectione super ca. 2. Deutero. Quia induerauerat Dominus Deus tuus spiritum eius &c. pulchre agit.

Ex quibus sequitur quod stante lege multi ab æterno reprobantur omnino negatiue, & permissiue: idque non ex culpa sua etiam originali, sed sola uoluntate diuina quoad multos effectus citra pœnam æternam, quales sunt adulti, quibus multa auxilia diuina extraordinaria, & aliqua ordinaria denegantur, quæ aliis misericorditer conceduntur: quales etiam sunt qui libere, ut quidam sancti & primi paruuli in utero matris, aut etiam recenter nati, qui sine baptismo, aut aliqui adulti, qui morte subita, aut casu, aut sine pœnitentia decedere permittuntur. Nullus tamen ad pœnam æternam sensus, uel etiam damni tantum nisi ex culpa sua actuali, uel originali ab æterno præuisa, ut supra diximus positiue reprobatus est: quamuis de potentia absolute Deus possit quibus uellet sine ulla eorum culpa gloriam denegare.

Contra secundam partem huius quintæ opinionis, & præcipue contra id quod in eius declaratione, & probatione dictum est, quod omnis ordinate uolens, uti Deus est, prius uult finem, quam media ad illum, etiam suppositis illis signis, & prioritatibus nature, uel præsuppositionis, quæ tamen negari possunt, sic arguitur secundum Okam, Gabrielem, & alios quosdam nominales. Nam stat quod homo sibi uel alteri prius, & potius uelit media, quam finem, ut patet quia ego prius, & potius uolo malitiam, aut operario laborem eius ipsi lucrosam, quam uelim eidem dare præmium siue mercedem, ergo similiter Deus prius uult prædestinatis merita, quam præmium gloriæ propter illa, aut ratione illorum meritorum, prestare.

Respon. antecedens est uerum: solum quando quis uult finem alicui propter tale medium, aut ratione illius duntaxat, ut ibi exemplificatum est: & tunc conceditur consequentia ad sensum supra declaratum, quod scilicet in tertio signo Deus uult dare gloriam propter merita præuisa: & in illo signo prius uult prædestinato merita, quæ iam uolita erant in secundo

secundo signo, quàm præmium gloriæ propter illa, aut ratione illorum, quæ & sunt causa, aut ratio huius particularis prædestinationis ad gloriam. Negatur autem antecedens quando quis vult absolute finem non propter tale medium nec ratione illius, qualiter Deus prius in primo signo merè gratis, & non ratione meritorum, quæ in secundo signo uolita, & præuisa sunt, uult gloriam prædestinato, ut superius declaratum est, & ita opinio, & ratio Scoti sibi constat in ueritate.

Arg. 2.

Secundò idq; præcipuè contra tertiam partem huius. 5. opi. arguitur: Nam sicut effectus prædestinationis est gratia, quæ est causa bonorum operum, ita etiam effectus reprobationis æternæ est permissio diuina. Sed hæc est causa peccati, ergo quæ ratione opera prædicta non sunt causa prædestinationis, fit ut nec opera mala sint causa reprobationis positivæ, sed potius effectus ipsius sint.

Respon.

Respon. licet maior posset negari: tamen ea concessa negatur minor. Nam in reprobatione tria includuntur, scilicet diuina uoluntas permittendi peccatum, uel permissio peccati. Secundò peccatum ipsum. Tertio uoluntas puniendi peccatum: & de peccato quoad formale, ut proprie, & theologice loquendum est, constat Deum non esse causam eius: sicut est causa omnium bonorum operum: sed liberum hominis arbitrium ex suo defectu causa peccati est. De permissione autem constat etiam ex prædictis quod etiam quando est effectus reprobationis æternæ penitus negatiuæ, aut permissiuæ, Deus non est causa peccati: neque peccatum est eius effectus proprie, & per se; sed per accidens, quia scilicet solum est ablatio misericordiæ, quæ peccatum impediret, uel prohiberet. Neque enim est causa peccati, neque peccat qui potens impedire peccatum non impedit, sed id permittit, nisi ad id impediendum teneatur: Deus autem ad nihil horum tenetur, neque ad auxilium efficax ad præstandum: sed potius ut habetur Sap. 8. Disponens omnia suauiter non cogit, sed relinquit hominem suo libero arbitrio, ut cum auxilio necessario, & sufficiente, ut uoluerit operetur: ideo neque Deus, neque eius permissio causa peccati est. De uoluntate uerò puniendi peccatum constat quod à Deo, & iusta est: & talis iusta punitio est effectus reprobationis æternæ. Sed neque Deus permittit peccatum, ut puniat, ut sic eius iustitia reluceat: sed permittit, & iuste punit, ut in tali iusta punitioe eius iustitia reluceat.

Replica.

Quod si contra prædicta replicetur secundum Aureolum, & alios, quod ad Rom. 3. Nō sunt faciendæ mala, ut ueniant bona. Sed reprobatio prædicta positiuæ, atque punitio absque ullo demerito est mala & iniusta, ergo non est à Deo faciendæ etiam ut sua iustitia, & potentia manifestetur.

Respon.

Respon. totum conceditur: sed nihil contra opinionem quæ expressè dicit quod Deus neminem reprobat positiuè, aut punitiuè, neque punit nisi propter peccatum actuale uel originale. Neque se qui-

ur quod si hæc reprobatio, & punitio est homini mala, ergo est in se, & simpliciter mala.

Liquet igitur ex omnibus supradictis quod diuersa ratio prædestinationis, & reprobationis est. Quia omnis effectus prædestinationis refertur ad causam ut ad suam causam: ex quo est, & ad eiusdem prædestinationis ultimum effectum uidelicet ad gloriam ordinatur: non tamen omne quod includitur in reprobatione, puta peccatum, est à Deo, nec ad gloriam Dei, nec ad beatitudinem hominis ordinatur. Et ita Deus est causa reprobationis quoad id tantum quod est in eo uirtute reprobantis, aut ex parte ipsius reprobantis punitiuè, uel positiuè, aut penitus negatiuè, uel permissiuè, ut superius declaratum est. Quod autem ait Chrysostomus super ad Rom. 9. quod sicut Deus præparat malos ad interitum, ita præparat bonos ad coronam, est sano modo intelligendum, non quidem ita quod Deus reprobis sit causa suorum delictorum: sed quod eos propter sua peccata ad interitum destinauit. Itaq; in hac quinta opinione superius declarata, doctores communiter cum beato Thoma & Scoto, & consonant, & facile conciliantur.

QUÆSTIO QVINQUAGESIMASEPTIMA.

De bello infidelium & insularum, Vtrum sit iustum, & quomodo sit diuulgandum Euangelium inter eos.

Respon. hic præsupponitur secundum omnes doctores quod ad iustum bellum tria præcipuè requiruntur atque sufficiunt: uidelicet auctoritas bellantis, causa iusta, & modus, uel debitum moderamē. Nam ut omnino licitum sit, & inculpatum apud Deum, multæ aliæ circumstantiæ, puta personæ, loci temporis, & finis, uel intentionis, sicut in quolibet alio humano actu, requiruntur. Sed hic non nisi de tribus illis iam dictis agendum est. Et ita iuxta hæc quædam sunt prænotanda, quæ omnia per sex dubia sequentia digeruntur.

Dubium 1.

DvBIVM primum. Vtrum Christus, ut homo nobiscum uiuens in hoc mundo habuerit dominium totius orbis, & potestatem temporalem super omnes homines, & reges, & regna mundi.

1. Opinio.

Respon. in hoc sunt duæ opiniones solennes. Prima quod sic quoad habitum uel ius potestatis: non tamen quoad actum, uel executionem eius. Probatur quod sic quoad habitum, non quidem ex successione paterna siue materna, sed iure redemptoris mundi, & ex speciali dono patris: quia ita expediebat propter auctoritatem, & dignitatem: personæ Christi & muneris eius: quia ut homo erat redemptor & legislator: & non poterat abuti ea potestate. Et ad idem facit Psal. 2. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et Psal. 71. Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Et Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo

in cælo & in terra. Et ca. 11. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et Ioan. 13. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus &c. Et Hebr. 1. Quem constituit hæredem uniuersorum &c. Et Apoc. 19. In uestimento, & in femore suæ humanitatis scriptum habet rex regum & dominus dominantium. Et Matt. 21. Ecce rex tuus uenit tibi. Non autem habuit exercitium huius domini & potestatis, nec temporalium administrationem, neque usus est diuitiis: quia sic expediebat ad nostram redemptionem, & eruditionem. 2. Corinth. 8. ca. Cum esset diues, scilicet dominio, & proprietate rerum omnium etiã ut homo erat, factus est egenus; quoad usum & executionem, pro nobis, ut dictum est.

Prædictam ergo potestatem Christus habuit ab instanti suæ cōceptionis: & manifestata est in eius resurrectione: sed nondum impleta est omnino quoad actum, uel usum executionis usque ad finale iudicium, ubi plenissimè dominabitur uiuorum, & mortuorum. Rom. 14. Nam Hebr. 1. Nondum omnia subiecta sunt ei, scilicet quoad executionem, ut dictum est.

Hanc opi. tenere uidetur Bern. lib. 3. de conside ratione dicens Papæ Eugenio. Dispersatio tibi cre dita, non data possessio est. Non tu ille de quo propheta in ps. 49. Et erit omnis terra possessio eius? Christus hic est qui possessionem sibi uendicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono patris. Hæc ille. Hanc etiam opi. sequuntur plures Thomistæ dicentes beatum Thomam ita sentire. Et Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 116. ad idem & in dist. 96. ca. cum ad uerum, in responsione ad quartum argumentum. Et in ca. duo sunt, ea. dist. quamuis ipsum, & beatum Thomam alii referant ad secundam opin. sequentem. Hanc etiam opi. tenent Florent. 3. par. titulo. 22. c. 5. §. 8. & Hostien. in ca. super his de uoto, & uo. redemp. Et Faber. in l. cunctos populos. C. de sum. trinita. & fide cath. Et Panor. & plures alii iuristæ. Et Roffen. contra Lutherum artic. 25. & Conradus Brunus de ditione Imperii Ro. ca. 6. & tandem Nauarro in cap. nouit de iudiciis.

Opinio. 2.

Secunda opinio opposita tenet quod neque quoad actum uel exercitium, uel usum, neque quoad habitum, uel ius temporalis potestatis, neque ex successione patrum, neque iure redemptoris, neque ex dono patris Christus habuit dominium temporale siue civile, neque iurisdictionem, aut potestatem totius orbis, neque regni iudæorum, quale est dominium principum mundi huius: sed solum habuit dominium alterius rationis, uidelicet dominium spirituale, & cœleste ad perducendum animas ad cælum per suas leges, & munera spiritualia, & quoad hoc tantum directe omnibus hominibus imperans: quod dicitur dominium redemptoris, & saluatoris omnium hominum sufficienter: quod carebat armis & civili potestate quatenus illa non erant necessaria uel expedientia ad quietam administrationem & tranquillum statum eius rei-

publicæ Christianæ. Nam indirectè, uel in casu necessitatis, uel in ordine ad finem salutis hominum bene habebat Christus potestatem super omnes, & omnia regna mundi, immo & supra ipsam naturam & omnes Angelos habebat potestatem ex speciali dono patris ad miraculose faciendum, & imperandum omnibus creaturis, ut sibi uideretur, & placitum esset, & expediret fieri ad honorem patris, & hominum salutem. Et ad hunc sensum hæc opinio intelligit rationes, & auctoritates superius adductas in prima opi. & beatum Thomam super Io. 17. Regnum meum non est de hoc mundo. Et de regimine principum lib. 3. cap. 3. & in 2. dist. vlt. & in 3. par. sum. q. 13. q. 20. arti. 1. Et Turrecremata ubi supra in 1. Hanc opinionem expressè tenent Victoria in prima relectione de ecclesia. §. 15. propè finem. Et in prima relectione de insularis. §. 25. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. art. 1. Et in 4. sententiarum dist. 28. q. 2. art. 1. & multi moderni sequuntur. Ibi latius hoc uideatur.

Dubium 2.

DvBIVM secundum. Vtrum Imperator habeat dominium aut potestatem, uel iurisdictionem temporalem totius orbis in omnes, & super omnia temporalia.

Respondeo, in hoc etiam est duplex opinio. Prima quod sic, non quidem ita quod sit Dominus mundi per proprietatem, ut omnes omnium res, & prouincias conuertere possit in usus suos, & facere de eis aut ea omnia capere, & donare, & ueteres dominos tollere, & nouos constituere, aut capere sibi uectigalia pro suo arbitrio: sed solum est Dominus per potestatem iurisdictionis ad ea omnia sicut ad omnes homines mundi gubernandum ad finem naturalem siue civilem, qui est ut pacifice, & iuste inter eos uiuatur. Hanc opi. tenet Bartol. in extrauagan. ad reprimendum, quæ est Henrici. 7. & gloss. in cap. per venerabilem, qui filii sint legi. & gloss. in cap. venerabilis. de elect. & plures alii iuristæ.

Opinio. 1.

2. Opinio.

Secunda opinio communis est in oppositum: quam probat experientia, & practica communis totius orbis: & ratio manifesta, quia & id nullo iure probatur, ut latius prosequitur Victoria in prima relectione de insularis. §. 24. 25. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. artic. 2. Et in 4. sententiarum dist. 25. q. 2. art. 1. Vbi etiam ad fundamenta prioris opinionis latè respondetur.

Opinio. 2.

DvBIVM tertium. Vtrum Papa habeat dominium temporale & potestatem super omnes homines, & res omnes, & regna totius mundi, & maximè fidelium.

Dubium. 3.

Respond. hic est triplex opinio. Prima, quod non; quodque Principes etiam Christiani sunt omnino liberi à potestate ecclesiastica: ita ut penè nihil integritum papæ relinquatur in temporalibus: sed omnes causæ etiam spirituales deferri tandem debeant ad civile iudicium, & illic terminari. Quæ opinio errōnea, & sine ullo fundamento est, quam angelici, & hæretici soli sequuntur.

Opinio. 1.

Opinio 2.

Secūda opinio omnino opposita tenet q̄ sic: nō quidem ita ut ad libitum possit tollere, & dare res omnes omnium, & prædia, & regna, uel ea sibi vsurpare: sed solum quoad potestatem iurisdictionis ita q̄ potest immediate ea omnia gubernare, ordinare, & iudicare, etiam in prima instātia de omnibus rebus tēporalibus, & hominibus, & de causis principum, & iuribus, & titulis regnorum, q̄q; ad ipsum potius in his omnibus appellari potest. Dicit q̄; hæc opinio, q̄ hanc potestatem Papa habet in habitu quoad auctoritatem: quamuis non in actu vsu, vel executione ordinaria, non quidem ex defectu auctoritatis, vel potestatis: sed quia iam ipse dedit, & transfudit hanc potestatem quoad vsu eius ordinarium in principes seculares. Et inde etiam dicit opinio hæc q̄ omnes principes, & reges terræ temporales, siue ciuiles non sunt nisi vt Vicarii, vel legati papæ, vel ecclesiæ, & ministri potestatis papalis: quodque omnis potestas temporalis deriuatur à papa sicut potestas spiritualis, vel ecclesiastica: q̄que papa instituit omnem potestatem temporalem tanquam delegatam, & sibi subordinatam. Immo & aliqui de hac opinione dicunt, q̄ etiam papa est dominus orbis propriè dominio temporali. Fundatur hæc opinio rationibus, & auctoritatibus, quæ inferius in argumentis contra tertiam opinionem sequentem tanguntur, & soluntur ibidem. Hanc opinionem tenent Florent. 3. par. titu. 2. ca. 3. §. 7. Et Panormi. Angelus, August. de Ancona, Albertus Pighius de ecclesiastica Hierarchia lib. 5. Syluester titu. papa. q. 2. q. 7. 10. 11. 14. & tit. legitimus. q. 4. q. 5. & Hostien. in cap. super his. de voto, & plures alii iuristæ.

Opinio 3.

Tertia opinio media tenet, quod quamuis simpliciter, & absolute Papa non sit sicut neq; verè est etiam habitualiter dominus totius orbis. Neque ab eo pendent potestates temporales principum temporalium, siue secularium quoad institutionem, vel collationem earum ipsis faciendam, sicut pendent potestates spirituales, vel ecclesiasticæ ministrorum ecclesiæ, quibus papa confert potestatem, & auctoritatem, certo modo mediata, & immediata. Neque potestates temporales illi subiiciuntur, vt domino temporali. Neque in papa, vt papa est vlla potestas temporalis absolute. At vero his non obstantibus potestas ciuilis subiecta est nō quidem potestati temporali papæ, sed spirituali, aliquo modo, scilicet in casu necessitatis, vel magnæ utilitatis spiritualis. Et ecclesia, & maximè papa habet potestatem, & auctoritatem, vel iurisdictionem aliquam temporalem in ordine ad finem spirituales super omnes homines, & principes, & res omnes, & regna totius mundi.

1. pars.

Prima pars q̄ scilicet absolute papa etiam habitualiter non est dominus temporalis mundi, probatur tripliciter. Primò, Quia Matth. 20. & Lucæ. 22. Principes gentium dominantur eorum &c. Quod Bern. lib. 2. de consideratione ad Eugenium papam explicans ait. Quod tibi aliud dimisit Petrus Apostolus? Quod autem habeo, inquit, hoc tibi do: ar-

gentum & aurum non est mihi: esto ut alia ratione hoc tibi vendices, sed non Apostolico iure. Sequitur planè Apostolis interdicitur dominatus: quomodo tu tibi audes vsurpare? Sequitur. Ex igitur in agrum ecclesiæ non ut dominus, sed ut villicus, &c. Ad idem est. 1. Pet. ca. 5. Non dominantes in clero &c.

Secundò idem probatur. Quia papa fatetur se recepisse dominium aliquarum terrarum ab Imperatore. 1. 2. q. 1. cap. futurum. & 56. dist. cap. cum ad verum. & ca. quoniam. dist. 10. ubi dicitur. Nec Imperator iura pontificatus arripit: nec pontifex nomen imperatoris sibi vsurpet. Vnde in donatione facta papæ Syluestro per Constantinum prius, aut per Philippum postea, si vera historia est, constat fictum esse, quod aliqui dicunt non fuisse veram donationem, sed restitutionem factam ipsi papæ eius, quod ipse donauerat imperatori prædecessori, ur male ait Syluester vbi supra in 2. opinione.

Tertiò idem probatur quia doctissimus ipse Innocentius Papa in ca. per venerabilem, qui filii sunt legit. explicat fatetur se in temporalibus non habere potestatem supra Regem Francia. Et in hac parte consonant Ioannes Andreas, & Hugo in 69. dist. ca. cum ad verum: & beatus Tho. & Turrecremata de potestate Papæ lib. 2. ca. 113. & alii doctores communiter: quamuis Syluester, vbi supra secundum alios oppositum opinetur.

Secunda pars q̄ scilicet neque à Papa pendent absolute potestates temporales principum, &c. probatur. Quia si ut dictum est ipse non est dominus, ergo non potest aliis dare dominium aut potestatem, quam non habet. Quod si negetur hæc consequentia, & dicatur q̄ bene stat quod aliquis non sit dominus propriè, & tamen ad eum pertineat cōstituire dominos super aliqua re. Sicut ad papam spectat dare præbendas, & temporalia illis annexa, quorum tamen non est dominus propriè, & sicut imperator facit, & instituit dominos, & commendatarios licet non sit ipse dominus ditionis illius: quia nō potest sibi reseruare, sic ergo videtur dici posse q̄ licet papa non sit propriè dominus, potest tamen dare aliis temporale dominium, & potestatem aliarum rerum: & ita ab eo dependet. Contra hoc replicatur probando, quod nec hoc modo potest dare, nec ab eo dependet: tum quia hoc patet ex supradictis: tum quia etiam, quia si dominia priuata aliorum dominorum non pendent à papa modo prædicto, ergo nec publica.

Tertia pars quod scilicet nec potestas temporalis aliorum subiicitur temporali potestati papæ, non dico quod non est subiecta papæ, quia certum est omnes potestates esse papæ subiectas ratione potestatis suæ spiritualis, quia omnes sunt oues, & ipse pastor etiam omnium principum orbis. Sed dico non esse subiectam ei, ut domino temporali. Et hæc pars differt à præcedenti: nam dato quod papa non sit dominus orbis, nec possit dominos instituere, benè posset esse superior, sicut imperator est superior

perior aliquibus regibus, qui illi subiiciuntur, & tamen nec est dominus regnorum, nec habet eos instituere in illis regnis uel prouinciis. Vel sicut olim rex Francia erat superior ad comitem Flandriæ, & tamen nec erat propriè dominus, nec instituebat comitem illum. Item rex est supra omnes personas priuatas regni, & tamen nō facit eos dominos rerum suarū. Dico ergo q̄ nec hoc modo principes aut reges papæ subiiciuntur. Quod patet tum ex præcedentibus, tum etiam quia resp. & potestas temporalis est in se integra & perfecta nunc, sicut erat in lege naturæ & scripturæ: ergo non est subiecta alteri extra se, aliàs non esset integra: ergo potest instituere sibi regem nullo modo subiectum. Nam nullo iure diuino habetur ea subiectio. Et quamuis multi doctores etiam Thomistæ credant oppositum sensisse Beatum Thomam, non tamen sensit nisi ut dictum est. Quod etiam inde liquet. Nam ipse tenet ecclesiasticos esse à tributis exemptos ex priuilegio principum secularium. Nunc autem si Papa esset dominus temporalis supremus & reges haberent imperium ab eo, utique nō erat necessarium priuilegium principum ad ecclesiasticorum exemptionem.

Immo & temporalis potestas non pendet à spirituali eo modo, quo ars siue facultas inferior pendet à superiori, ut frænorum ars seruit equestri, fabrilis nauticæ; armorum militari, quamuis aliqui oppositum malè opinentur.

Quod patet. Quia potestas ciuilis non est præcisè propter spirituale: sed ars inferior est propter superiorem: ergo. Probatur. antecedens pro utraque parte. Nam si non esset militaris, nec armorum ars esset: neque frænorū si non esset equestris, suat. n. omnes huiusmodi organice, idest instrumentales, cessante autem fine nullus est vsus instrumenti, immo & nullum esset instrumentum. Non sic autem est de potestate ciuili in ordine ad spirituales. Nam licet non esset aliqua potestas spiritualis nec beatitudo supernaturalis, adhuc esset aliquis ordo in republica temporali & esset aliqua potestas ciuilis. Sicut in rebus naturalibus etiam in irrationabilibus, inter quas aliqua agunt aliqua patiuntur propter bonum uniuersi. Quod etiam liquet; nam secundum meliorem sententiam philosophorum vir fortis aliam vitam ignorans deberet ponere vitam pro sua republ. etiam si non esset alia felicitas post hanc vitam: ergo tunc adhuc maneret respubl. sine fine spiritualis potestatis & per consequens maneret aliquis ordo principatus & subditorum, sine quo propriè respubl. non esset. Igitur est magna differentia prædictarum potestatum; ita quod absolute una non dependet ab altera, sic quod sit præcisè propter illam, vel tanquam instrumentum eius, uel tanquam pars illius sicut potestas prætoris est pars regiæ. Sed integra & perfecta po-

testas in se, & propter suum proprium finem immediate. Cum quo stat quod sit aliquo modo ordinata ad potestatem spirituales ut infra in quinta parte huius tertie opinionis proximè dicetur.

Quarta pars quod scilicet neque Papa ut Papa habet aliquam potestatem temporalem absolute, ita quod ad finem temporalem ordinetur; inde liquet, quia nullo iure diuino probari potest. Et hæc ratio, & pars est fundamentum omnium prædictorum. Quod etiam secundò probatur. quia, ut benè ait Caietanus in apologia de potestate papæ capitul. 6. ad octauum argumentum Almayni. potestas temporalis distinguitur à spirituali ex fine: quia illa ad finem temporalem, hæc ad spirituales tendit. Sed Papa non est nisi si persona uel sacerdos, in quo est summa potestas ecclesiastica & spiritualis à Christo instituta: ergo non habet potestatem, quæ absolute habet finem temporalem, sed spirituales. Nam ratio rerum ex fine ipsarum sumenda est secundo Physico. Sed nullus finis est ad ponendum hanc potestatem temporalem absolute in papa: igitur intentum.

Idem etiam tertio probatur. Quia sine aliqua potestate purè & absolute temporali potest esse Papa habens supremam potestatem tantum ecclesiasticam & spirituales, vt erat in ecclesia primitiua: ergo de ratione papalis potestatis, & papæ non est prædicta potestas temporalis.

Ex omnibus supra dictis inferuntur tria. Primò quod Papa non habet iudicare, saltem iua ordinaria de causis principum, aut de iuribus ditionum & regnorum titulis, neque potest ad eum in causis ciuilibus appellari, contra secundam opinionem suprapositam: quia si vt dictum est non est dominus, neque superior quod ad vsu, neque quod ad habitum uel auctoritatem: ergo nec ad ipsum spectat iudicium causarum temporalium in prima instantia, neque in gradu appellationis dico ordinariè. Nam in casu bene potest haberi recursus ad papam, & ipse potest iudicare, & rescindere iudicium ciuile de temporalibus: sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcisè ut in quinta & sexta partibus sequentibus proximè declarabitur. Ita habetur in capit. causam. & cap. si duobus. de appellatione vbi dicitur quod ad regem non ad ecclesiam pertinet de possessionibus iudicare. Et Innocent. in capit. nouit. de iudiciis. non intendimus iudicare de feudis, cuius, scilicet ad ipsum regem iudicium spectat. Et Bernard. ad Eugenium libro primo de consideratione. In criminibus ait non in possessionibus potestas vestra est: habent infima terrena hæc suos iudices & principes terre &c.

Secundò inferit opinio hæc quod papa non potest deponere principem secularem etiam ex iusta causa: eo modo, quo potest deponere episcopum

T t Quia

Quia ratione temporalis potestatis, quam ut dictum est non habet, non potest iudicare, neque deponere seculari: potest tamen deponere episcopum ratione potestatis uel iurisdictionis spiritualis, quam habet super eum ad id. Cum quo stat quod ratione potestatis spiritualis in casu. 5. propter uitium peccatum & periculum ecclesie bene potest papa deponere principem seculari ut dictum est & proxime latius dicitur.

Civile 3.

Tertio, infert hæc opinio quod papa nec potest confirmare, nec infirmare leges civiles nisi contineant vel foueant peccatum: patet ex dictis quia si potestas civilis non pendet ab eo, ergo nec actus ipsius potestatis.

5. Pars.

Quinta pars huius tertie opinionis communis est quod potestas civilis subiecta est aliquo modo potestati spirituali Papæ, scilicet in casu necessitatis uel magnæ utilitatis in ordine ad finem spiritualem. Probatum hoc primo quia si finis alicuius facultatis pendet à fine alterius, ergo & facultas à facultate primo Eth. & B. Tho. secunda secunde q. 40. art. 3. ad tertium. Sed finis potestatis temporalis pendet aliquo modo à fine spiritualis, ergo & ipsa potestas civilis à spirituali. Probatum minor uel antecedens huius secunde consequentie. Quia felicitas humana est imperfecta & ordinatur ad beatitudinem supernaturalem tanquam ad perfectam: sicut ars armorum fabricandorum ordinatur ad militarem & imperatoriam: & ars fabricandi naves nauticæ, & fabricandi uomes agriculturæ. Itaque non est imaginandum quod potestas civilis & spiritualis sint sicut sunt duæ respub. disparatæ & differetes, ut galcorum & hispanorum: sed quod civilis subserviat spirituali: quæ uis regulariter non ordinatur ad illam.

Secundo probatur idem. Quia si administratio civilis esset in detrimentum administrationis spiritualis etiam si ad finem proprium civilis potestatis esset commoda talis administratio; tamen rex aut princeps teneretur mutare huiusmodi administrationem, & etiam si temporalia periret deberent postponi pro spiritualibus in necessitate uel magna utilitate, ut proxime probabitur; ergo potestas civilis est aliquo non subiecta potestati spirituali; non tamen è conuerso si administratio spiritualis nocere reipublice civili teneretur papa illam mutare si illa necessaria uel utilis valde esset ecclesie.

Nec valet dicere quod licet hoc sit uerum, non tamen hoc est ratione subiectionis aut dependentie sed ex ordine charitatis; quia scilicet finis spiritualis potestatis est perfectior, quæ civilis: & ideo ex ordine charitatis bonum spirituale præponendum est temporali. Hoc inquam non ualet, quia ex hac sola causa non sequitur, nec esset obligatio conseruandi maius bonum spirituale postposito minori temporali. Quod probatur, quia gubernator unius reipublice non tenetur, immo neque

Nota.

cæ cum suæ reipub. notabili detrimento. Immo nec priuatus homo tenetur pati notabile detrimentum bonorum suorum pro conseruatione alterius reipublice, quia ut ait Scotus in. 3. disti. 27. Bonum minus postponendum est solum pro maiori cuius est pars, uel à quo dependet, uel in quo conseruatur. Ideo nullus debet peccare pro salute et beatitudine etiam æterna omnium hominum totius mundi, quia quod ad vitam gratiæ & gloriæ à solo Deo pendet & in eo conseruatur, nec est pars etiam mundi totius nisi in ordine ad Deum, & eius honorem, & gloriæ finaliter, cui peccatum contrarium & ideo omnino uitandum est. Igitur si respublica civilis & spiritualis essent omnino independentes sicut duæ respublice temporales, uel sicut duæ artes uel facultates impertinentes, non teneretur princeps temporalis subuenire spiritualibus cum detrimento suæ reipublice temporalis: tenetur autem ut probatum est: ergo non sola ratione charitatis, sed ratione ordinis subiectionis, aut dependentie unius ab altera.

Sed neque iterum valet dicere quod ideo rex tenetur subuenire rebus spiritualibus, non quidem propter subiectionem, sed propter bonum suorum subditorum, & propter bonam suam gubernationem ad illos. Quia scilicet si subditi paterentur iacturam in spiritualibus certe noceret illis si eis non subueniret etiam cum detrimento bonorum uel gubernationis temporalis. Hoc inquam non ualet. Quia non solum ad id tenetur respectu suorum subditorum, sed aliorum quorumcunque. Ita quod si ex administratione reipublice civilis in Hispania fieret magna iactura bonorum spiritualium in Africa, tenetur princeps corrigere huiusmodi administrationem, & bona temporalia suæ reipublice postponere pro conseruatione maiorum bonorum spiritualium in Africa. Igitur id peruenit à dependentia & subiectione uel ordinatione aliqua unius ad alterum ut dictum est.

Tertio probatur eadem quinta pars. Quia tota ecclesia est unum corpus, nec ex reipublica civili & spirituali fiunt duo corpora, sed unum tantum, ut patet Ro. 12 & 1. Corinth. 12. Multi unum corpus sumus in Christo &c. Et sicut esset monstrum corpus sine capite; ita & unum caput habere duo corpora. Sed in uno corpore omnia sunt connexa & subordinata & partes ignobiliores sunt propter nobiliores, ergo etiam in reipublica christiana omnia connexa et subordinata sunt, & officia & fines et potestates: & non est dicendum quod spiritualia sunt propter temporalia & dependent ab eis, ergo è conuerso ut dictum est.

Quarto probatur eadem quinta pars. Quia non est minoris auctoritatis sacerdos & potestas spiritualis noue legis, quam veteris, qui tamen poterat etiam causas temporales in aliquibus casibus terminare ut patet Deut. 17. Igitur intentum.

Sexta pars & ultima huius tertie opinionis cõis è quod ecclesia & maxime Papa habet supremam potestatem

in ordine ad finem spiritualem super omnia & super omnes reges & regna mundi. Probatum primo quia ut dictum est temporalia aliquo modo sunt necessaria & ordinata ad finem spiritualem: ergo Christus non satis prouidisset rebus spiritualibus si non reliquisset aliquam potestatem, ad quam spectaret quando opus esset ordinare, & uti temporalibus conuenienter ad finem spiritualem. Sed hoc non spectat ad officium principum secularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad spiritualia, nec habent curam spiritualium: ergo cura hæc utendi temporalibus ad spiritualia est potestatis ecclesiasticæ. Et ita si necessarium sit ad conseruationem & spiritualium aliquando uti gladio materiali & auctoritate temporali, papa hoc facere potest: & ad id habet amplissimam potestatem, quia quantum & quando necesse est ad finem spiritualem potest non solum omnia quæ possunt principes seculares, sed etiam facere novos principes, & alios tollere, & imperia diuidere, & unire, & punire delicta atque rebelles etiam gladio temporali saltem per alios ipsum exercendo & mandando, & multa alia eiusmodi facere in toto mundo. Immo & Episcopi in suis Episcopatibus idem iure diuino facere possunt proportionabiliter, nisi per Papam illis prohibeatur: qui etiam possunt delinquentes punire pena temporali, & corporali ut hoc etiam ait Victoria in l. relectione de insularum. §. 29. contra aliquos oppositum erroneè sentientes, aut practicantes.

Secundo hæc 6. pars probatur per auctoritatem Matth. 16. Quodcumque solueris & ligaueris super terram &c. Et Io. 21. Pascite oues meas &c. ubi auctoritas super omnes & omnia sine exceptione datur Petro & eius successoribus, ut hoc ita declaratur in ca. solite. de maiori. & obed. Item disti. 22. cap. Omnes habetur quod Christus beato Petro uitæ eterne clauigero terreni simul & cælestis imperii iura commisit. Et in extrauagan. si fratrum. ne sede vacante, idem replicatur. ubi glossa etiam ait quod papa habet imperium, & utrumque gladium spiritualem & temporalem etiam super infideles. Itæ disti. 66. ca. duo sunt, & ca. nos sanctorum. & cap. iratos. Et Bonifa. 8. in extrauagan. unam sanctam. de summ. trinit. & fid. catho. dicunt in hac pontificis potestate duos esse gladios spirituales, scilicet & temporalem euangelicis dictis instrumitur Lu. 22. Ecce gladii duo hic &c. Et sequitur non est potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo sunt ordinata sunt. Non autem essent ordinata nisi gladius sub gladio esset & tanquam inferior per alium in superiora reduceretur. Item in cap. per venerabilem. qui filii sunt legum. idem decernitur. Item Bernardus de consideratione ad Eugenium lib. 4. idem expresse determinat dicens: Tuus est gladius sed non à te, sed ad nutum tuum educendus est: ideo dictum est Petro Ioan. 18. Mitte gladium tuum in uaginam. Item ecclesia capit quod Deus Petro & Papæ eius successoribus tradidit omnia regna mundi, Et

ita patet hæc tertia opinio communis quo ad omnes suas partes plene probata. Quam expresse tenent Victoria in prima relectione de ecclesia artic. 5. per. 8. propositiones a. §. 3. vsque 19. Et in relectione de indis art. 1. §. 27. vsque 30. Et Soto de iustitia & iure lib. 4. q. 4. art. 1. Et in 4. sententiarum distinct. 28. q. 2. art. 1. latius prosequuntur & communiter moderni eam tenent, quam etiam prædicto modo declaratam tenere videtur Turrecremata de potestate ecclesie lib. 2. ca. 113. 114. Et in distinct. 96. cap. Cum ad uerum. & cap. duo sunt. Et Durandus de potestate ecclesie, & Henricus Ganden. in 6. quodlib. art. 23. Et Palud. de potestate ecclesie quauis latius quam dictum est ad secundam opi. suprapositam se extendat.

Sed ex dictis in quinta & sexta particula oriuntur duæ quæstiuncule. Prima si pro defensione fidei nostræ, uel pro alia causa spirituali necesse, uel ualde utile sit ut Hispani proficiantur ad bellum contra Sarracenos utrum papa solum possit præceptis & censuris cogere regem ut proficiatur ad bellum; an etiam ipse possit indicare bellum & Hispanos ad id uocare propria auctoritate ita quod ipsum ut regem suum sequi teneantur. Item si imperator facit legem ut possessor etiam mala fidei præscribat supposito quod lex non est de se ita iniqua quin haberet uim legis si non esset reuocata: nihilominus quia est occasio iniuriarum & rapinarum, & plus mali affert, quam boni, expedit ut tollatur: Dubitatur an Papa sua auctoritate possit immediate eam tollere, & reuocare, & contraria ferre: an solum possit imperatori præcipere, & cogere ut tollat & reuocet illam legem, & ita de similibus aliis.

Respondeo quod Papa non potest immediate illam legem reuocare: quia hoc spectat ad civilem potestatem, quia Papa non potest eam usurpare, sicut nec bona temporalia; nisi in necessitate quando aliàs esset periculum in spiritualibus si sic Papa non faceret immediate. Aliàs iniuriam faceret principibus si officium & bona temporalia eorum usurparet. Quod inde patet, quia si solum per hoc quod sit conueniens ad finem spiritualem aliquis actus potestatis civilis, papa posset statim illum exercere: iam cum tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset Papa statim exercere totam civilem potestatem: & ita officium principum cessaret, ergo non sufficit ut aliquid sit necessarium ad finem spiritualem ad hoc quod statim pertineat ad Papam: sed oportet quod illud sit etiam in casu necessitatis id est ubi cessat potestas civilis, & non ubi potest facere officium suum. Vti de hoc etiam inferius in responsione ad tertium argumentum habetur. Dico ergo quod papa primo debet uti potestate spirituali scilicet iubendo illud fieri aut reuocari. Quod si principes seculares nolint hoc negligant; tunc ipse papa potest & debet propria auctoritate id facere, aut reuocare, & statim lex illa erit reuocata.

Quæstio

Respon

Nota

Nota

Eodem modo si populus Christianus eligeret principem infidelem, de quo merito timeretur quod populum auerteret a fide; quamvis stando in solo iure diuino ille esset uerus princeps; nihilominus Papa deberet populum, ad quem attinet electio, præmonere atque præcipere ut tolleretur illi: quod si nollet aut non posset, tunc Papa auctoritate sua illum tollere, aliumque præficere posset: & ex tunc ille qui prius erat uerus princeps iam auctoritate Papæ perderet, & alius haberet illum principatum.

Similiter si principes inter se belligerarent super aliqua prouincia cum manifesto detrimento religionis Christianæ, non solum papa potest illis interdiceret bellum, sed si aliter conuenire non possunt utique potest inter illos iudicare per propria auctoritatem, & dare ius uni eorum, & alteri auferre. Et hac de causa papa distribuit prouincias infidelium, & eorum debellationes inter principes Christianos, ut lites & bella inter se super his euitentur.

Similiter dico in alijs negotijs temporalibus quod papa non potest præuenire potestatem temporalem: & quantumcunque potestas temporalis sit negligens in sua reipublicæ administratione: si hoc non uergit in detrimentum rerum spiritualium papa nihil potest: sed si hoc uergit in notabilem iacturam spiritualium potest adhibere remedium ut dictum est.

Et ratio prædictorum omnium est, quia ut patet ex dictis reipublica spiritualis debet esse perfecta sicut & temporalis, & per consequens ad suum finem sibi sufficiens. Sed reipub. temporalis hoc ius habet quod si aliter se indemnem & incolumem seruare non potest, utique potest exercere iurisdictionem & potestatem in aliena prouincia; ut patet quia si hispani non possunt se defendere a Gallorum iniurijs; utique possunt ciuitatem eorum occupare & ibi nouos dominos & principes constituere, & punire nocentes & alia eiusmodi iura belli propria auctoritate profèqui & facere, ac si ueri domini essent: ergo similiter si potestas spiritualis non posset suam reipub. seruare indemnem, certè poterit sua auctoritate facere omnia necessaria ad illum finem: aliam potestas hæc manca & ad suum finem insufficientis esset instituta.

Quæstio. 2. Si secundò queratur, Postquam ut dictum est papa non habet potestatem ordinariam sed solum in casu necessitatis, Quid si ipse diceret aliquam legem civilem uel administrationem temporalem non expedire gubernationi reipublicæ & iuberet eam tolli, rex autem diceret oppositum, Cui eorum sententiæ standum esset?

Respon. quod si Papa diceret id non expedire reipub. temporali, non esset audiendus: quia hoc iudicium ad eum non spectat, nec ad eius auctoritatem, sed ad temporalem uel secularem: ex quo id non est contra salutem animarum & religionem, respectu cuius est auctoritas & officium Papæ. Sed si Papa dicat id cedere in detrimentum salutis spiritualis aut religionis, puta quod id fieri uel

seruari non potest sine peccato mortali, aut esse contra ius diuinum, aut esse fomentum peccati; tunc sententiæ papæ standum est. Quia non rex sed papa de spiritualibus habet iudicare prima Corinth. 2. Spiritualis omnia iudicat & ipse a nemine iudicatur. Et. 6. cap. & ibi glossa. Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia? Et hoc est uerum nisi papa manifeste erraret uel faceret in fraudem. Non enim tenentur principes aut populi ad optimam rationem uitæ Christianæ, sicut nec ad consilia euangelica: nec ad hoc possunt cogi sed solum ad consecrandam legem Christianam intra certos limites & terminos. Quod etiã inde patet: quia cum in una ecclesia sint à Christo relicte duæ distinctæ potestates ad conseruationem & incrementum rerum temporalium & spiritualium & non raro oriri possunt dubia & controuersie inter utranque potestatem: nõ uidetur perfecte prouisum ecclesiæ nisi esset aliquod iudicium ubi huiusmodi dubia terminarentur. Alioquin omne regnum in se diuisum desolaretur. Lucæ. 11. & non est rationale dicere quod hoc spectet ad minorem potestatem & principes seculares qui non possunt rectè de spiritualibus iudicare: ergo hoc potius spectat ad maiorem potestatem spiritualem & principes ecclesiasticos, quando iudicium est de comparatione temporalium ad spiritualia, quibus illa temporalia subserviunt in necessitate ut dictum est.

Ex supra dictis patet error Okam in dialogo libri. 6. cap. 8. & in finem dialogi, & Gersonis lectio. 4. de uita spirituali dicentium quod Papa non potest punire omnia peccata sententia excommunicationis, puta peccata quæ sunt contra legem naturalem sed solum quæ sunt directè contra euangelium, ut potè contra fidem & sacramenta. Nam hic error est contra secunda Corinth. 5. ubi Paulus excommunicauit incestuosum contra legem naturalem. Hæc omnia, quia mihi ualde placuerunt ex prædictis relectioibus doctissimi Patris Victoria, ad litteram ferè desumpta sunt.

Si cõtra supradicta primò arguatur quod Christus dedit potestatem suam supra totum mundum Ioann. 20. Sicut misit me pater ego mitto uos, id est cum eadem potestate. Et cap. 21. Pasce oues meas, non solum præsentis sed futuræ per præsentem & per finalem prædestinationem, de quibus Ioann. 20. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili & c. sed Christus habuit potestatem etiam temporalem super omnes & omnia, saltem secundum plures doctores ut supra. quæstio. 1. in. 1. opinione satis probabili dictum est: ergo saltem papa secundum eosdem doctores habet eandem potestatem. Nam de apostolis non curamus? & multo minus de episcopis, qui quamuis in dignitate non tamen in eorum potestate illis succedunt.

Respon. quod illa minor licet possit simpliciter negari cum sit alia opinio in oppositum: tñ adhuc ea cõcessa secundum illam opin. negatur maior absolute.

Nam

Nam Christus non dedit Petro vel Papæ potestatem excellentiã, quam ipse habuit ad remittendum peccata et conferendum gratiam extra sacramenta nec donum uel potestatem miraculorum et prophetiã &c. Sed neque expediebat ut illam potestatem temporalem ordinariam et absolute super omnes et omnia Papa haberet, sicut Christus. Quia nec est persona infinita siue diuina neque impeccabilis ut Christus, sed potest facile abuti tali potestate in perniciem ecclesiæ. Solum igitur habet et expedit habere potestatem temporalem in ordine ad spiritualia in casu necessitatis et in ordine ad salutem æternam ut declaratum est.

Argum. Secundo ad idem arguitur. Quia Papa Zacharias a regno deposuit regem Fræcorum Christianum, eisque præfecit in regno Pipinum patrem Caroli magni, ut habetur. 15. quæst. 6. capit. alius. Et Stephanus Papa transtulit imperium a Græcis ad Germanos tempore Constantini Imperatoris, et instituit primum imperatorem Carolu magnu ut habetur in cap. venerabilem. de electio. et potest uideri in cap. licet. de foro competet. et in Clemen. pastoralis. de sentent. et re. iudica. Item Innocentius quartus interdixit regi Portugaliæ administrationem regni, ut habetur in capitul. grandi. de supplen. negliget. prælato. libro. 6. Igitur Papa habet temporalem potestatem super reges et regna.

Respon. Respondeo, conceditur consequentia non absolute sed in ordine ad spiritualia in casu necessitatis et ubi id fuerit necessarium ad tollendũ scandalum in regno fidelium, et ad protectionem religionis contra paganos, ut supra declaratum est, et nihil aliud probat argum.

Argum. 3. Tertio arguitur. Quia ad ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali: saltem deuoluitur iudicium ad illam per uiam correctionis fraternæ, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. Nunc autem in omni causa quatumcunque seculari altera pars facit iniuriam: ergo ecclesia potest iudicare de illa causa, et potest cognoscere de omni controuersia et causa seculari, id quod ad potestatem civilem spectat.

Respon. Respon. secundum Victoria in prima relectio. de ecclesia artic. 5. prope finem. §. 19. negando consequentiam absolute. Nam utrum pars faciat iniuriam pendet regulariter ex iure civili: et ideo regulariter non spectat ad potestatem ecclesiasticam de illa iudicare, sed oportet quod in suo foro civili terminetur. Postquam autem illic terminata est si altera pars nollet obedire: tunc ratio ne peccati posset haberi recursus ad ecclesiam ut caueatur, vel recedatur a peccato, etiam cogendo per excommunicationem et per alias penas, et ita in peccatis indubitatis, puta; furtis, homicidijs &c. etiam quando criminosi occulti sunt recurritur immediate ad ecclesiam, ut patet in ca. si sacer

dos. de off. ordi. Secundo dicit Victoria ibidem, quod ille processus quo tales causæ deuoluuntur ad iudicium ecclesiæ, est solum ad finem correctionis fraternæ et non ad satisfactionem partis læsæ, ut habetur in cap. nouit. de iudicijs. In foro autem civili contrario modo: ideo non est temporale sed spirituale illud iudicium ecclesiæ. Hæc ille. Sed certe si intelligit quod ecclesia in suo iudicio non potest punire, non uidetur verum neque cohæret cũ supradictis: et practica ecclesiæ punientis periueros blasphemos, et mulieres. internuncias uel lenocinantes est contra illum. Si autem intelligat quod etiam puniendo principalis intendit ecclesia finem spiritualem et animæ salutem et quod peccatum caueatur, uerum est: quodque illo iudicio nõ debet nec potest Papa uti in fraudem aut impedimentum iurisdictionis civilis ut supra declaratum est.

Dub. 4. Dubium quartum. Vtrum Papa habeat potestatem super infideles non idolatras et super bona eorum ratione infidelitatis, qua Christum non lunt recognoscere neque uolunt baptizari, et esse Christiani.

Respondeo quod nõ: modo tales infideles ueniunt Deum uerum recognoscentes sint moniti sufficenter ut fidẽ Christi suscipiant, ut sunt iudæi et Sarraceni: modo nõ si forte alicubi sunt: et modo audire uelint modo non, neque uelint suscipere uel audire predicatorum fidei Christi, quales sunt prædicti iudæi et Sarraceni. Neque isti etiam auctoritate Pape possunt ui, armis, aut bello licite aut iuste cogi ad fidem Christi suscipiendũ uel audiendum: neque propter peccata quacunque puniri possunt etiam auctoritate Papæ, nisi alios uolentes impediunt ne audiant et libere suscipiant predicatorum et ipsam fidem et in ea permanent: uel nisi blasphemias et iniurias inferant Christo et religioni Christianæ: uel nisi contra ecclesiam siue Christianos aliquid mali moliantur.

Et ratio primi est: quia si Papa nullam potestatem temporalem habet nisi in ordine ad spiritualia, ut supra dubio. 3. secundum probabiliorem opinionem dictum est. Sed nullam potestatem spiritualem habet in illos, prima Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? ergo nec temporaliter, sed solum habet potestatem spiritualem illis per se et per alios prædicandi fidem Christi. Ex his sequitur secunda pars contra Augustinum de Ancona. et Florenti. et alios quod etiã si infideles prædicti sufficenter edocti de fide Christi et de Papa eius vicario nolint utrumque recognoscere neque dominium aliquod Papæ: nõ ideo potest eis bellum inferri per Christianos neque eorum bona usurpari: sicut neque possunt bello cogi ad fidẽ suscipiendã uel audiendã secundum probabiliorem et eõem opin. quauis, ut Syluester ubi infra refert Host. male teneat oppositũ. Et quidem

498 LIB. I. QUESTIONARIJ.

QUEST. LVII. DUBIUM. V.

nulla ratione dici potest quod prædicti infideles non possint bello aut alia vi aut punitione cogi ad recognoscendum Christum dominum, et quod possint cogi ad recognoscendum Papam vicarium eius: cum ad huius recognitionem recognitio Christi et eius fidei susceptio prærequisita sit.

Tertia pars est. Nisi alios volentes impediant &c. Nam si aliquid eorum attentaret, vel si iam credentes auertere a fide suasibus, minis, aut quacunque vi niterentur: tunc fideles iure possent violentiam et iniuriam eorum vi et armis propulsare et vindicare. Quia nostrum ius et præceptum prædicandi fidem ubique gentium nobis diuinitus iniunctum Mar. vlti. Prædicare euangelium omni creaturæ, illi nobis iniuste auferret vel impediret. Alijs etiam indigenis illius terræ grauem iniuriam irrogaret prohibendo ne prædicationem Euangelij libere audirent et crederent si vellet ad salutem. Illos autem, qui nos audire nollent, non possemus cogere ut nos audirent: quia iam esset illos ad fidem aliquo modo cogere uti in hoc consonat Syluester ubi infra quauis in alijs a communi opinione distat. Sed neque licitum est illos prius bello subijcere et ita cogere ut audiant prædicationem fidei ut postea si voluerint libere conuertantur. Bene tamen licitum est eos bello prius subijcere ne impediant liberam prædicationem fidei et eius susceptionem et permansionem in ea, ubi esset verisimilis non fuisse timor ex expertis de tali periculo, uti latius de hoc infra dub. 6. habetur, ibi videatur.

Cum supradictis expresse consonat Syluester titu. infidelitas. quæst. 7. Et Inno. in cap. super his de voto. Et Beatus Thom. secunda secundæ quæst. 66. artic. 8. ad secundum, et Caieta. ibidem. ubi ait Beatus Thom. quod infideles non possunt spoliari rebus suis: nisi qui sunt subditi principibus fidelibus propter causas legitimas legum, propter quas etiam alij subditi possunt priuari. Et Castro de punitione hæreticorum lib. 2. cap. 14. quauis quidam pater in quodam tractatu male hunc intelligens dicat quod Pater Alphonfus a Castro & Victoria senserunt oppositum. Consonant etiam doctores communiter et tandem Victoria in prima relectione de insularis. §. 30. 31. 32. in. 2. & 4. titulo insufficiente ad illos debellandum. Et in secunda relectione de eisdem. §. 1. vsque. §. 18. Et Soto in quarto sententiarum distinct. 5. quæstio. 1. artic. 10. ubi pulchre & plene hi duo vltimi doctores hoc pertractant, ibi videatur. Nam nos ad alia difficiliora properantes ideo prætermittimus.

Argum.

Contra prædicta si arguatur, quod ergo iam sequitur quod Papa & alij Principes Christiani habent potestatem super infideles si ex prædictis causis possunt eos punire et debellare. Nam punitio et bellum non nisi ab habente potestatem simul et ex causa legitima iuste fieri potest.

Respon.

Respondeo negando consequentiam simpliciter et eius probationem. Quia non oportet quod

qui causa defensionis & propulsandi & vindicandi iniuriam ubi non est alius iudex potest bellum mouere, habeat potestatem ordinariam in illos offendentes: sed solum pro tunc ad illum tantum effectum, Nam in defectum superioris quisque sibi ius dicere potest quoad prædicta. Quod patet. Quia licet rex Hispaniæ non habeat potestatem in regem et regnum Galliarum, utique iuste potest ipsum et regnum eius debellare ad suam et suorum defensionem, et vindictam exercendam pro iniuria accepta. Et idem quisque potest contra iniustum inuadentem se defendendo cum debito moderamine, non tamen per hoc dicitur absolute habere potestatem et iurisdictionem super eum.

Dubium quintum est, Vtrum Papa habeat Potestatem super infideles, idolatras, et super bonorum: et propter hoc possit eos punire et debellare, et vi et armis cogere ut suam relinquunt idolatriam.

Respondeo quod punctum huius difficultatis stat in hoc quod cum ad iustum bellum non sufficiat iusta vel legitima causa, sed etiam requiratur auctoritas ad bellandum: sicut ad iustitiam vindictiuam vel punitiuam non sufficit crimen esse supplicio dignum, sed etiam requiritur ut a suo iudice exerceatur. Nunc dubitatur vtrum propter idolatriam et alia scelera idolatrarum iniuriosa Deo et hominibus, uti est vesci carnibus innocetum, et eos suis idolis sacrificari et huiusmodi, Papa et principes Christiani habeant auctoritatem, vel potestatem ordinariam, vel saltem in tali casu ad idolatras debellandum siue puniendum et vi et armis eos cogendum ut ab idolatria et prædictis sceleribus recedant: sicut eam habent in eosdem et in alios infideles in casibus prædictis si fidei prædicationem impediant et eius susceptionem et permansionem in ea.

Respondeo: ergo quod in hoc est duplex opinio. Prima quod sic: idque solum postquam fuerint moniti sufficienter ut infra dubio. 6. latius habetur, quæ et qualis monitio sufficiens censetur, quodque propter hoc possunt per principes Christianos puniri, cogi, et debellari etiam sine speciali licentia Papæ: quauis ad fidem cogi non possint, neque ut suscipiant baptismum, sed ne eam impediant, ut supra dubio. 4. dictum est.

Quæ opinio tripliciter probatur. Primo quia ecclesia habet potestatem non solum directiuam ad docendum, sed etiam punitiuam et coercitiuam ad puniendum et bello et armis cogendum quoscumque etiam ordinarie alias non subditos, in quibus est iusta causa ad id faciendum. Sed sola idolatria, et multo magis cum sceleribus sibi regulariter annexis puta eorum sacrificijs et comestioni bus innocentium, etiam si alias non sint infesti Christianis, nec fidem Christi in alijs libere audire vel suscipere volentibus non impediatur, est iusta et legitima causa digna punitione, et vi et armis cogat recedere ab ea, quæ alias sufficienter moniti ab ea recedere nollent

nollent: ergo Opinio vera est. Consequentia est nota & maior probatur. Pro cuius declaratione nota quod est duplex punitio siue vindicta peccati. Altera quæ solum est ad puniendum delicta contra legem propter & secundum demerita sua, sicut & ad præmiandum merita bona secundum iustitiam distributiua secundum Tho. vel commutatiua secundum Scotum & alios, & hæc punitio siue vindicta peccati regulariter & ordinariè non nisi iudicialiter à superiore in subditum exercetur; neque proprie bellum, sed iudicialis punitio est, de qua hic non loquimur. Altera est quæ solum aut principaliter fit ad reparationem damni uel satisfactionem pro iniuria, uel ad defensionem suam uel proximorum: modo pertinet proprie ad iustitiam hæc uel illam, modo non. Et hæc non semper iudicialiter sed per bellum proprie offensiuum uel et defensionem sapius exercetur; maxime dum non est superior qui ius dicere possit, & uelit inter eos. Et ad huius vindictæ exercitium per bellum non oportet quod bellator superior sit superior ordinarius in subditum puniendum; uel contra quem bellum fit, ut patet quando Rex Hispaniæ ex iusta causa habet bellum iustum contra regem Galliarum, qui sibi subditus non est; sed requiritur & sufficit quod talis habeat auctoritatem indicendi bellum, ut est Papa, Rex, uel princeps, aut eorum non recognoscens superiorem quoad hoc secundum doctores cõiter, & causa iusta ad id, ut in prædicta maiore assumptum est. Quæ iam probatur. Quia respublica spiritualis non debet esse macula sed perfecta ad suum finem obtinendum, & eius impedimenta tollenda, & ad sua iura prosequendum, & Dei cultum defendendum, & eiusdem & proximorum iniurias & blasphemias in eum arcendum & puniendum: sicut & temporalis ad sua temporalia perfecta est, & bellum indicere potest contra quoscumque alios non subditos. Alioquin nec potestas temporalis, nec spiritualis per regem, neque per papam posset hostes alienos iniuria facientes debellare, neque in infideles etiam idolatras impediens prædicationem & susceptionem fidei debellare atque punire posset, quod absit; ut supra dubio. 4. dictum est. Sufficit ergo auctoritas ad conuocandum subditos, & amicos, & adiutores ad bellum & iusta causa ad id, ut in illa maiore assumptum est: idque iure diuino uel naturali concessum est.

Minor autem opinio scilicet idolatria est iusta causa belli & digna punitione &c. probatur. Quia secundum B. Thomam 2. 2. q. 40. artic. 1. iusta causa bellandi contra aliquos est quando hoc illi meretur propter aliquam culpam, Sed idolatria id meretur tum propter iniuriam proximorum, tum et propter iniuriam Dei. Primo quidem propter iniuriam proximorum quos suis idolis sacrificant & comedunt innocentes. Nam sicut ecclesia potest debellare quoscumque infideles si proximorum salutem impediunt, & eorum conuersionem ad fidem, ratione defensionis proximorum; ita eadem quoque ratione potest illos idolatras debellare, atque punire & prohibere ne homines idolis sacrificent, & co-

medant secundum id Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem scilicet iniuste. Et Eccl. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ut scilicet illi provideat in necessitate corporali & spiritali, ipsumque iniuriam patientem defendat ut commode potuerit, ut hoc etiam fatetur Soto in 4. distinct. 5. q. 1. art. 10. dicens etiam quod si pater infidelis uellet occidere filium paruulum ne baptizetur esset prohibendum ei, & filius ab eo tollendus. Et consonat Gabriel in 4. distinct. 4. q. 2. art. 3. & latius hoc prosequitur Victoria in secunda relectione de insularis. §. 15. in quo & omnes doctores sine dubio consentiunt. Iam ex hoc patet intentum. Nam si hac ratione est legitima causa ad illos idolatras debellandum & iura belli in eos prosequendum ad proximorum defensionem ergo, & ratione ipsius idolatriæ tollendæ, quæ est causa propinqua & origo ordinaria iubens illa hominum nefanda sacrificia, & comestionem fieri. Neque ualet dicere quod illi omnes idolatras in sua idolatria consentiunt in eiusmodi sacrificijs & comestionibus hominum: qui in hoc non sunt sui iuris ut possint consentire, & se & suos tradere ad mortem huiusmodi.

Secundo etiam probatur illa minor opinio etiam si non sacrificarent neque comederent homines, neque ullo modo prædicationem & susceptionem fidei alijs uolentibus impedirent, sed solum propter iniuriam Dei uitandam, quam irrogant in sua idolatria, est potestas & iusta causa ut propter ea idolatras possint puniri, & bello cogi ut ab ea recedat, & unum uerum Deum saltem per rationem naturalem opinatiue recognoscant. Quia si aliqui subditi honorem & debitam obedientiam sui regis tollerent & alteri impenderent, utique per quoscumque potentes etiam subditos, illi rebelles & inuiri in suum regem & rei læsæ maiestatis puniri possent & debellari. Sicut etiam si pagani facerent aliquam iniuriam aut ignominiam Christo dum agebat in humanis, aut regi Christiano uiuo uel defuncto, aut eius imagini uel crucifixo aut sacramentis, uel ecclesie quocumque modo blasphemiam uel illusionem irrogarent: quauis idem ipse uel Christus posset suum honorem tueri & iniuriam uindicare: certe propter hoc possent per ecclesiam, uel Papam, uel etiam per principes Christianos puniri & debellari, ad tuendum honorem Christi, uel fidei, uel ecclesie, ut ait expresse Caietanus 2. 2. q. 10. art. 8. & 9. sed non minus ex charitate uel etiam ex iustitia nos Christiani tenemur eiusdem Dei honorem tueri, & iniuriam in eum illatam uindicare & prohibere: & maxime papa & principes Christiani secundum Grego. & habetur. 2. 3. q. 4. ca. ea vindicta. & August. super Iosue. lib. 6. ca. 10. & habetur, 2. 3. q. 2. ca. dominus. & lib. 18. de ciuita. cap. 54. ut etiam refert & docet. B. Thom. secunda secundæ. q. 10. art. 11. Et Abulen. Matth. 5. q. 24. ad 4. & q. 338. Et Hierony. super Hieremiam & habetur. 2. 3. q. 3. cap. regimini. Et Chrysost. super Matth. 5. Et latius agit Gabriel in quarta distinct. 15. quæstio. 7.

Respon. 1.

Neq; minor neq; minus digna punitione est iniuria, quæ Deo ut Deus est per idolatriam irrogatur, dū eius excellentia honor & obediētia illi debita aufertur, & dæmoni, aut alteri creaturæ tribuitur. Immo & idolatria ipsi fidei vnus veri, & Christi redēptoris magis directè, q̄ alia peccata ipso facto cōtrariatur, & fundamentū christianæ religionis evertit, ut expressè dicunt B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 3. & q. 95. art. 4. Et Alexā. Alen. 2. par. q. 170. mēbro 4. q. idolatria est principiū & finis oīum peccatorū. Et Gregorius Nazianzenus in oratione in sanctū Pascha. & Ambrosius super ad Ro. 6. & ca. 1. & super 1. Corint. 6. & 15. c. Et habetur Sap. 12. & 14. Initium fornicationis est exquisitio idolorū & c. Et ad Ro. 1. Quia mutauerūt gloriā incorruptibilis Dei & c. sequitur. Digni sunt morte. s. eterna & tēporali secundū Nico. Lyr. & Diony. Carthusiē. & alios. Igitur dicendū est, sicut tandē Soto in 4. dist. 5. q. 1. art. 10. fatetur idolatriā esse iustam causam, dignamq; punitione tēporali, ut supra subsumptū est in minori: quæ per prædicta probata est, quāuis ibidem Soto malè reget potestātē ecclesiæ ad idolatras debellandū, ut infra in secunda opinione latius habetur.

Secundò principaliter hæc prima probatur opinio: quia, ut supra dub. 4. declarātū est, Papa habet potestātē temporalem & coercitiuā & punitiuam super oēm creaturam, & reges, & regna mundi in ordine ad spiritualia: & eam pōt exercere et in actu in casu necessitatis si expediret: sicut & Christus in habitu tantū secundum oppositum opinantes habuit potestātē super oēs & omnia: non aut in actu & usu: quam tñ poterat exercere & exercuit aliquādo in casu necessitatis, uti ad Dei honorem & hoīum salutem expediebat, ergo similiter Papa habet potestātē in casu necessitatis et super idolatras, & regna & bona eorū ad hunc finē q̄ Deus per eos non blasphemetur, neq; honor & obediētia ei debita ab eo tollatur, & detur creaturæ. Alioqui nihil prodest prædictam potestatem in habitu tantum habere, si non et in actu & usu eam haberet quando esset necessarium eam exercere super oēs etiam super idolatras, quando & quomodo expediret pro temporum uarietate. Nam secundū Arist. frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum.

Tertiò principaliter eadem prima opinio probatur. Quia propter eādem causam possunt idolatriæ per papam & principes christianos puniri iustè & debellari (seruato tamen debito moderamine, de quo infra dubio 6. latius) propter quam Deo approbante & iubente filii Israel idolatras terræ promissionis & altarum regionum debellarunt. Sed in sacra scriptura legimus propter idolatriam & iniuriam hanc Deo illatam iustè debellatas esse atq; punitas multas nationes per filios Israel, et ipso Deo sepe iubente & non solum permittente ut etiā per illos & per alias nationes idolatræ punirentur & debellarentur, ergo op. stat in ueritate. Cōsequētia patet. Et minor constat Deut. 9. Propter impietates suas istæ gentes deletæ sunt & c. Et cap. 7. 12.

18. 30. 31. ad idem habetur. Percuties eos. s. idolas usque ad internitionem & c. & Leuit. 18. 20. Et Exo. 34. Non adorabis Deos eorum, sed destrues eos & c. Et Dan. 3. Laudatur præceptum regis Nabuchodonosor et sine præcepto Dei q̄ qui blasphemaret verum Deum occideretur. Laudatur etiam ab Augustino super Ioan. et habetur 23. q. 3. c. qui uult, & in epistola ad Vincentium 23. q. 3. c. nō inuenitur. Laudantur etiā leges imperatorum cōtra sacrificia paganorum. C. de sacrifi. pag. l. 1. l. 4. & l. 8. Nemo. Ad idem etiam sunt Esa. 13. 16. 21. 34. & Iere. 50. Ezech. 31. c. Naum. 1. Mitheg. 5. Zacha. 13. ubi propter idolatriam illæ gentes dicuntur iustè destructæ uel etiam destruendæ.

Maior autē illa probatur. Quia iudicia Dei sunt exemplaria iudiciarum nostrorum: ita q̄ ex punitiōibus idolatrarum & Blasphemorum per Deū iustè inflictis rectè inferunt sancti doctores quod etiam in noua lege tali pœna puniri possunt similes peccatores ut patet quia August. contra Petilianum. & habetur. 23. q. 3. ca. 1. qui peccant. Et alibi ut refertur ea. q. ca. quoniam. ca. quādo uult Deus ca. non inuenitur, exemplo Israelitarum cōtra idolatras, & Helye contra prophetas Baal. 2. Reg. 18. dicit id etiam, nunc iustè fieri posse & Caieta. 2. 2. q. 40. art. 1. secundum B. Tho. ex exemplis. 1. Machabeorum. 2. ca. & aliunde arguit licitum esse bellum pro defensione fidei de honoris Dei, & patriæ, & legum contra quosunque, & ita maior uera est, quæ etiam secundò probatur: quia sicut Israelitis ex diuino præcepto siue licētia licuit Idolatras de terra promissionis delere, quia ibi Dei cultus futurus erit; Ita ergo id licet Christianis in toto mūdo: quia ibi iam in lege gratiæ fides Christi prædicari & coli ab omnibus debet, & ad hūc finem, impedimentum Idolatriæ omnino fidei Christi cōtrarium etiam bello, dum aliter fieri non potest, utique tollendū est.

Hanc opinionem expressè tenent Nicolaus Lyran. super nu. 31. Et Abulen. Deut. 2. q. 6. Et Gabriel in 4. dist. 15. q. 4. art. 1. Et Caieta. 2. 2. q. 10. art. 8. & 9. Et Florent. 2. par. titu. 12. cap. 3. §. 1. Et 3. par. titu. 22. ca. 5. §. 8. Et Turrecremata de potestate ecclesiæ lib. 2. cap. 114. Et Syluester tit. papa q. 7. tit. iudeus. q. 4. tit. infidelitas. q. 8. quæstio. 9. Et summa Armilla, ibidem. Et Pater Alphonsus à Castro de iusta punitione hæreticorum lib. secundo, ca. 14. Et Inno. in ca. super his. de uoto & uo. re. dicit q̄ papa potestatem habet etiam super oēs infideles de iure, licet non de facto habeat executionem, quia non prodest nec expedit. Nam si prodesset utique licitè eam in eos exercere posset. Ad idē est Panor. Et Hostien. ibidem. & gloss. in extrauagan. si fructum. ne sede uacan. & c. Et Bartol. in extrauagan. ad reprimendum, & Ioan. Andre. in nouellis. Et Holkoth in sapientiam lectio. 65. Et Honcala in quodam suo tractatu de hac materia.

Sed hæc prima opinio prima facie aliquibus uidetur deficere in duobus. Primò quia potest negari illa

Impugnatio prima opinionis.

ri illa minor primæ probationis principalis, ubi dicitur q̄ sola idolatria est causa iusta & digna punitione per papam & principes Christianos ui & armis faciēda, de qua loquitur maior prædicta probationis. Et ad eius probationem ubi dicitur quod si ratione defensionis proximorum, ne in sacrificiis occidantur & comedantur, possunt idolatræ debellari, ergo etiam ratione solius idolatriæ tollendæ. Negatur hæc consequentia. Quia idolatria non est de se causa necessaria sacrificiorum & comestionum hominum: Nam stat idolatria sine his cū aliis ritibus sine offensa proximorum. quando autem non stare sine tali offensa conceditur illa minor & tota illa ratio. Sed certè quia ita regulariter contingit: ideo absolutè & simpliciter illa ratio bona sufficiensq; uidetur pro hac prima opinione.

Ad secundam etiam eiusdem minoris probationem ubi dicitur quod solum propter cauendā iniuriam, quæ per idolatriam Deo irrogatur, est iusta causa bellandi: quāuis possit dici quod licet propter puram idolatriam sicut & propter alia peccata Deus per se & per alios bonos & malos iustè puniat: non tamen papa, aut princeps Christianus sine speciali Dei mandato uel inspiratione, sicut neque propter aliam puram infidelitatem & alia eorum peccata, illos punire aut debellare potest, quia non est ibi formalis blasphemia uel iniuria Deo illata, sicut est quando Deus, aut Christus, uel eius imago expressè blasphematur uel irridetur. quāuis ergo ita posset apparenter dici & eneruari illa prima ratio: tamen negari non potest quod in idolatria est aliqua iniuria Dei ut in illa prima probatione habetur; & ideo uidetur sufficiens pro illa prima opinione.

Secundò deficit illa opinio quia nec illa tertia ratio sumpta ex exēplis sacre scripturæ ualet pro illa prima opinione. Nā potest negari maior, quia multa liceat ex Dei speciali præcepto uel inductio ne, quæ sine illo non licerent: quando sunt contra legem ordinariam, quale est propter solam idolatriam uel infidelitatem aliquos fideles punire uel debellare, quia uidetur aliqua coactio ad fidem. Item ad minorem potest dici q̄ non propter solā idolatriam, sed propter alia etiam scelera Deus præcepit illos debellari, & quia impediunt Israelitis transitum ad terram promissionis & eius possessionē, quam Deus illis dederat. ideo Deus præcepit eis ut etiam repentino bello etiam usque ad internitionem omnium etiam paruulorum sine ordinario moderamine illos occiderent, ut patet in locis ibidem allegatis. id quod sine Dei speciali mandato facere nō licuisset, neque nobis liceret etiam iustè debellando quosunque idolatras quantumcunque proximis, & Deo iniuriosos & impediētes fidei prædicationem & eius susceptionem, ut infra dubio 6. habetur.

Sed certè hæc elusio rationis non ualet illam eneruare quin sufficiens illa tertia ratio sit pro illa prima opinione: quāuis Victoria & Soto ubi in-

fra & alii dicant oppositum. Nam illa maior superior probata est per doctores sacros sufficienter: quodque non est contra sed secundum legem ordinariam idolatras propter solam idolatriam iustè posse per papam & principes Christianos debellari cum debito moderamine. Illa etiam minor etiam probata est quod ad hoc tantum per illa exempla sacre scripturæ: quāuis quod admodum illius debellationis illarum nationum terræ promissionis sine ordinario moderamine non nisi speciali Dei iussione uel concessione iustè fieri potuit propter alia scelera idolatriæ adiuncta. Et quod ad hoc ibi non arguitur ex illis exemplis: sed solum ad iustitiam belli propter solam idolatriam comprobandum illa tertia ratio cum aliis rectè procedit ex exemplis pro illa prima opinione. Ad quod etiam uidetur quod infra in quarta probatione secunde opinionis habetur.

Secunda opinio est omnino in oppositum quod propter solam idolatriam non possunt idolatræ iustè per papam uel principes Christianos puniri uel debellari ut ab ea recedant: sicut neque ut alii infideles à sua infidelitate recedant ut supra in quarto dubio habetur: quodque de utrisque idem omnino iudicium est.

Quæ opinio septempliciter probatur. Primò quia uel idolatræ tenentur has ferre pœnas bello illatas pro sua idolatria sola, uel pro sua inobedientia quia scilicet papæ monenti per se aut per suos prædicatores non acquiescunt; uel non tenentur. Si non tenentur ergo nec papa nec alius potest inferre pœnam uel bellum. Si tenentur ergo tenentur recognoscere & recipere papam ut sibi superiorem & legislatorem. Ita quod si illum non recognoscunt possunt propter hoc ab eo puniri & debellari tanquā inobedientes Papæ superiori ipsorum, cuius tamen oppositum supra in quarto dubio decretum est. Cū igitur idolatræ, & alii infideles non teneantur recognoscere Papam, nec alios principes Christianos esse superiores eorum saltem quod ad hoc nisi prius fidē Christi suscipiant: sequitur quod neque iudicium uel sententiam eorum pœnasq; subire: quodq; nec papa aut alii fideles possunt eis propter hoc bellum inferre, neque ut ab idolatria recedant: quantumuis idolatræ contra Deum peccent idolatrando & prædicationem fidei uel ipsam fidem non suscipiendo, nec acquiescendo.

Sed certè hæc ratio, quā facit Victoria pro hac opinione in prima relectione de insularis. §. 40. Et Soto in 4. dist. 5. q. 1. art. 10. non uidetur sufficiens: quia potest dici q̄ idolatræ quāuis ratione inobedientia ad Papam, quem neque recognoscunt, neque vllō humano præcepto recognoscere tenentur, quicquid sit de iure diuino, non teneantur subire aliquam pœnam humanitus illatam, neque possunt iustè debellari, & nihil aliud probat ratio prædicta. At uerò alia ratio idolatriæ quia est iniuriosa Deo uel etiam proximis possunt iustè puniri & debellari:

bellari: sicut si prædicationem fidei impedirent, ut supra in prima opinione probatum est.

Secundò probatur hæc secunda opinio per id 1. Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt, uos iudicatis? Nã eos qui foris sunt dominus iudicabit. Hæc ibi. Unde uidetur q̄ papa non potest iudicare, neque punire, aut bello cogere idolatras &c. ut dictum est.

Sed certè neque hæc auctoritas benè intellecta facit pro hac opinione. Nam tripliciter potest intelligi. Primò quòd ecclesia nõ potest iudicare, uel non iudicat de facto infideles iudicio spiritali directè, puta illos excommunicando, qui iam foris sunt; uel leges Christianæ religionis illis imponendo; puta quòd ieiunent & decimas soluant, & festa obseruent, & alia eiusmodi, quia ut habetur in ea. gaudemus. de diuort. Infideles non subiiciuntur, neque tenentur legibus ecclesiæ; benè autè ex causa legitima iudicat de eis iudicio punitiuo, & sæpè eos panit, & punire potest indirectè pœna spiritali excommunicationis, puta prohibendo fideles ne communicent cum illis, ut 2. 8. q. 1. ca. sæpè. Et etiã pœna temporali & corporali directè, ut habetur in dict. ca. sæpè. & de raptori. ca. in archiepiscopatu & in multis aliis casibus in quibus eos repellit ab actibus legitimis dignitatibus, & officiis ciuilibus etiam si non subsint dominio Christianorum, nec in eorum terris commorentur, ut patet. 2. q. 7. ca. alieni. Et dist. 54. ca. nulla officia. & 24. q. 2. ca. sanè. Et extra. de iudæis. ca. iudæi. & ca. consuluit: & de testibus. ca. iudæi. & in multis aliis casibus ut refert Syluester tit. iudæus. q. 4. q. 5. Et ita exponit & tenet Alexander de Alis par. 2. q. 160. membro 1. & B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 9. 10. 11. Et Caietanus ibidem latius. & gloss. in dict. ca. iudæi. de iudæis. & in ca. Constituit 22. q. 4. & in ca. multi 2. q. 1. Et Turrecremata in sum. de ecclesia. lib. 2. ca. 114. propositio. 13. Et Floren. 2. par. titu. 12. ca. 3. 5. 1. & alii multi sic exponunt.

Secundo modo exponitur ut ait Abulen. i. Matth. 19. q. 63. q̄ Paulus ibi non abstulit ecclesiæ potestatem iudicandi de his qui foris sunt; sed sollicitudinem: ideo non ait Non possumus iudicare, sed quid mihi, id est quæ utilitas est mihi, uel quæ sollicitudo est mihi imposita ut iudicem uel legem uiuendi ponam infidelibus? Quia quicquid faciunt inutile est, dum manet in sua infidelitate: qui enim non credit iam iudicatus est. Ioan. 3. Ideo nemo debet inutilem sollicitudinem assumere cum infidelibus: quia illi sunt in statu damnabili, in quo si permanent peribunt, quicquid faciant, & quicquid fit p̄nc circa eos inutile est. Ideo ecclesia nil aliud facit nisi hortari eos ad fidem, per quam solum est ianua salutis; neque prohibet eis, quæ distrahunt à Deo, sed quæ proximis nocent cum quibus uiuunt, & quæ sunt contra publicum statum illius politiz, in qua uiuunt. Hæc Abulen.

Et consonat Claudius Guilandus dicens. Quid mihi, i. superuacaneu est illis imponere leges Chri-

sti, qui nolunt eum recognoscere. Et Titelman, Quid mihi, i. quid mea refert iudicare de his qui sunt huius mundi extra ecclesiam qualescunque illi sint ut eorum uobis consortium interdican? Certè de his qui intra ecclesiam sunt uos iudicare debetis delinquentes puniendo. Qui autem extra ecclesiam sunt licet nostrum iudicium effugiant, Deus tamen eos iudicabit secundum opera eorum. Similiter Innocentius in ca. super his. de uoto. dicit quòd id Pauli, non pertinet ad nos iudicare de his qui foris sunt, intelligitur quòd non debemus eos iudicare excommunicando uel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia uocantur. 45. disti. ca. de iudæis. Vbi nota quòd id, quid mihi &c. exponitur non quidem quòd non possumus, sed quòd nõ pertinet ad nos tanquam inutile iudicare de his qui foris sunt. Similè etiam rationem reddit B. Gregorius & Alexander Aen. 2. par. q. 79. de non arcendis iudæis à ritibus suis & cæremoniis, sed tolerandis; quia nihil utilitatis est, nec hoc illis proficiet ad eorum conuersionem ad fidem, neque per hoc illos possumus lucrari: ideo illis frustra regulam imponeremus. Et diuus Augustinus ad Vincentium, & habetur. 23. q. 4. ca. forte. etiam de fidelibus baptizatis idem dicit quòd scilicet quando per iudicium non possunt commodè auferri ab ecclesiæ cõmunione tolerentur potius ut palea cum tritico usque ad ultimum uentilabrum, uel ut malus piscis donec separaretur à bonis in fine sæculi. Nunc autè quòd ita toleratur non ex defectu potestatis aut iuris, sed quia non aliter expedit facere ita toleratur, & ad Dei iudicium remittitur. Sicut ad Rom. 2. dicitur. Existimas ò homo qui facis quæ condemnas quòd effugies iudicium Dei?

Et ita ex illa auctoritate 1. Corinth. 5. non arguitur defectus potestatis temporalis ecclesiæ supra idolatras: sed q̄ eam in illos non expedit sed inutile est exercere ut dictum est. Concilium autem Triden. Sessione. 14. cap. 2. dicens q̄ ecclesia in neminem iudicium exercet qui non sit perianam baptismi in eam ingressus secundum 1. Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt &c. constat q̄ loquitur de iudicio spiritali sacramenti p̄nitentiæ de quo ibi agitur. De alio autem iudicio temporali nil loquitur. Sed neque dicit q̄ ecclesia non potest, sed q̄ de facto non illud exercet supra infideles, quia eis non prodest nec expedit regulariter ut sæpè dictum est: & præcipuè tunc tempore beati Pauli quando erant pauci credentes & parua potestas temporalis de facto in ecclesia ut ait Abulen. Matth. 20. q. 96. ex Augustino quòd tuc soror nostra paruula erat & ubera non habens nil miru si nec tunc arma contra infideles & hæreticos habebat, ideo uix hanc potestatem temporalem nisi miraculosè in peccatores & infideles exercebat, quia non aliter expediebat, ut patet Actu. 5. De Saphira & Anania. Et cap. 13. de Elima mago ut de hoc latius infra i. tertia probatione sequenti habet.

Tertio modo & forsan melius exponit de iudicis

zio tantum punitiuo & iudiciali propter demerita peccati uel idolatriæ secundum iustitiam punitiuã, & de tali iudicio nos hic non agimus, sed de bello ad arcendum idolatras ab idolatria pro defensione honoris Dei & ad uindicandum iniuriam eius; sicut & pro defensione & uindicta iniuriæ reipue uel innocentum fieri potest & debet, uti superius dictum est.

Tertio principaliter hæc secunda opinio probatur. Quia ecclesiæ consuetudo habet parem auctoritatem cum sententia omnium doctorum simul & sacræ scripturæ, ut ait concilium Triden. Sess. 4. ca. 1. Sed ecclesia etiam quando habebat principes potentissimos nunquam quempiam illorum contra idolatras ad deserendam idolatriam armavit, ergo id non potest. Consequentia patet etiam negatiuè, ecclesia nunquam hoc fecit ergo fieri non potest, ut habetur in ca. inter corporalia. de transla. epif. & glos. in ca. peruenit disti. 93. ad idem est disti. 45. ca. de iudæis. ca. quis syncera. ca. quid autem. Item ad idem est ca. consuluit. & cap. monomachiam. 2. q. 4. & ca. amputato. 25. q. 2. & alibi. Et B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 8. & 12. hac ratione utitur dicens quòd filii infidelium parentibus inuitis baptizandi non sunt, quia ecclesia id facere non consueuit.

Sed certè ratio hæc non est ualida pro hac secunda opi. Nam maior est uera & concilium loquitur solum de consuetudinibus & traditionibus quæ, ut ibi ait conciliu, ipsius Christi ore ab apostolis acceptæ, uel ab ipsis apostolis dictate spiritu sancto quasi per manus traditæ ad nos usq; peruenerunt, qualis est consuetudo confitenti tali modo, & missas celebrandi, & orandi pro uiuis, & defunctis, & colendi imagines, & ministrandi sacramentum confirmationis, & extremæ unctionis. Item de consuetudinibus negatiuis de non faciendo hoc uel illud quæ sunt per cõcilia ab initio ecclesiæ, aut per ius canonicum prohibitz, uel tanquam illicitæ uel temerariæ semper habitæ sunt apud fideles generaliter, & non de aliis. Alioqui modò esset de fide non baptizare filios infidelium inuitis parentibus eorum, quod ablit, nam solum est opinio. Negatur autem minor q̄ talis sit hæc consuetudo ecclesiæ. Nam ipse B. Tho. secunda secundæ q. 10. art. 8. & 11. dicit tales ritus idolatrarum & infidelium non esse tolerandos, q̄ si alicubi & aliquando eos tolerabat ecclesia, ideo est quia tunc non habebat tantum robur ut de facto præualere posset tantæ multitudini infidelium sine maiori iactura aut scandalo, aut quia habebat spem eos dulcius conuertendi ad fidem per prædicationem eius. Et consonat Gabriel in 4. disti. 4. q. 2.

Item in ca. si ecclesia. & ca. dupliciter. & ca. non inuenitur. 23. q. 3. diffinit Augustinus ad Vincentium Donatistam, & ad Donatum q̄ licet in euangelio nõ inueniatur q̄ apostoli petierunt à regibus auxilium contra infideles inimicos ecclesiæ; inueniuntur tamen Dahi. 3. duo exempla regis Nabu-

chodonosor præfigurantia duplex tempus ecclesiæ. Primum quando sæuebat in tres sanctos pueros ut colerent statum auream, in quo figurabat primus status ecclesiæ ubi principes mundi infideles potentes sæuebant in ecclesiam. Secundò quando rex ipse iam conuersus decreuit ut qui non adoraret uerum Deum periret. In quo significatur status ecclesiæ huius temporis q̄n reges mundi ad fidem conuersi iam ad obsequium ecclesiæ, & ad iutum eius suam potestatem exercent contra hæreticos & infideles, secundum Psal. 2. Quare fremuerunt gentes &c. Et ad idem est Abulen. Matth. 20. q. 96. dicens q̄ diuersa est ratio potestatis quoad factum uel exercitium i. coheritione corporali per gladium materiale in hæreticos & infideles tempore apostoloru à tempore presentis. Nam tunc humilitas, & mansuetudo, & patientia Christi atque fidelium ostendenda erat dum implebatur illud principium Psal. 2. Quare fremuerunt gentes &c. Et illud Psal. 43. Et Rom. 8. Propter te mortificamur tota die &c. Nunc autem non est prætermittendū ut etiam impleatur quod sequitur ibidem. Reges eos in uirga ferrea &c. Psal. 17. Persequar inimicos meos &c. Non est ergo cur hæc tempora per illa metiamur, quin potius secundum August. Distingue tempora & concordabis scripturas. Neque enim nunc fides prædicanda est, neque gentes & idolatraz ad fidem sunt conuertendi omnino eodem modo sicut in ecclesia primitiua, ubi sæpè miracula fiebant, quando paucissimi fideles Christiani erant. Quia non est eadem ratio & causa ut dictum est. Ad quod etiam facit q̄ in prima missione discipulorum à Christo Lu. 10. quauis dictum sit ut irent sine baculo & pera: postea tamen tempore persecutionis Lu. 22. dictum est eis quòd tollerent saculum & peram ad prouisionem uictus, & gladium ad defensionem si expediret. Et prius Matth. 26. & Lu. 10. pmissum est apostolis ut si eos persequerentur fugerent ut conseruarentur ad prædicandum gentibus post passionem Christi. Postea uero Matth. 10. & 24. dictum est ipsis iam factis episcopis quòd tradendi essent ante reges & præsidēs &c. Et tunc certè non deberent fugere si inde periculum fidei in ouibus immineret, sed ut boni pastores detinerentur pro ouibus ponere animam suam, ut Ioan. 10. habetur.

Quartò hæc opinio secunda probatur. Quia nusquam in sacra scriptura nec etiam alibi fortè legitur q̄ propter solam idolatriam Deus præcepit, uel q̄ gentes terræ promissionis uel etiam extra eiectæ, uel deletæ, aut destructæ sint, sed simul propter alia scelera eorum.

Item secundò quia Deut. 20. Deus præcepit hebræis q̄ quando exirent terram promissionis ad bellum contra alias gentes idolatras (quales omnes ferè tunc erant) si illæ gentes se sponte subicerent eis, non occiderentur, neque deuastarentur, sed manerent illis subiectæ seruientes sub tributo in sua idolatria.

Tertio immo etiam Deut. 2. Deus prohibuit hebraeis pugnare contra Amoritias Moabitas & filios Elam, qui etiam erant idolatras.

Ex his ergo uidetur quod non est, neque fuit olim aut unquam licitum propter solam delendam idolatriam cogere ui & armis idolatras, aut eos debellare.

Sed neque ratio hæc ualet, quia ad eam potest responderi quod concessis omnibus illis tribus casibus negatur adhuc consequentia. Et ratio est quia Deus ex causis sibi notis uoluit ita tunc misericorditer agere, & temperare suas punitiones in illos idolatras omnes, & præcipere iudicis ut ita misericorditer facerent cum eis: cum tamen propter solam idolatriam & ritus suos si Deus non prohibuisset utique iuste puniri & debellari potuissent. Quod inde patet: quia secundum doctores omnes & Victoria in secunda relectione de insularis. §. 15. ut supra in prima opinione in prima eius probatione dictum est, propter hominum sacrificia uitanda nunc iure naturali possunt idolatras & poterant iuste debellari cessante prohibitione diuina. Omnes autem idolatras illi habebant suos ritus de hominibus sacrificandis, ut patet Leuit. 20. Deut. 13. 2. Paralyp. 28. & Iere. 32. de iniuriantibus & lustrantibus filios suos per ignem idolo Belfegor & Moloch; ergo misericorditer Deus cum eis egit non permittendo eos ut iuste poterant deuastari propter idolatriam cum suis annexis: & eadem ratione propter solam idolatriam, quæ id utique merebatur. & ita consequentia tunc, & a fortiori nunc in lege gratiæ negatur, ubi præcepta iudicialia ueteris legis, qualia hæc Deut. 2. & 20. & alia eiusmodi sunt, iam cessauerunt.

Quintò hæc secunda opinio probatur. Quia Augustinus sermone. 6. de uerbis Domini admonet ne idolatras per uolentiam à sua impietate diuellantur etiam si in conspectu Christianorum sua idola adorent, quia talem inquit potestatem non habemus ut ea infringere ualeamus. Sed quando inquit Deus illos dat in hanc potestatem? Respondet, quando erunt Christiani, aut quando sponte sua in nostram familiam uenerint, iuxta id Deut. 7. Cum data fuerit terra in uestram potestatem aras & lucos eorum destruetis, & statuas eorum confringetis. Hæc ille.

Sed certè auctoritas hæc non est efficax pro hac secunda opinione quia potest intelligi quod ecclesiastica non habet hanc potestatem non quidè iuris sed facti tantum uel exercitii, quia scilicet non expedit eam nisi in Christianos regulariter exercere, ut supra & in prima opinione dictum est. Quauis Soto in 4. disti. 5. q. 1. art. 10. malè referat hanc auctoritatem dicens quod ad id Augustinus allegat id 1. Corinthi 5. Quid mihi de his qui foris sunt, cum tamè eam non alleget, nec eius mentionem faciat ibidè ad propositum.

Sextò probatur opinio secunda, quia Matth. 10. & Lu. 10. habetur Si uos persecuti fuerint una ci-

uitate, fugite ad aliam &c. Non dicit occidite, rapite ut Lupis: sed uos potius ut oues iter lupos, ergo.

Sed certè neque auctoritas hæc probat intentum, quia secundum Abulen. Matth. 10. q. 86. Si apostoli non recipiebantur in ciuitatibus, uel si iam recepti non permittebantur euangelium prædicare; nõ deberent prædicare, sed eis annunciare mala quæ propter hæc incurrebant coram Deo. hic & post mortem. Si autem aliqui uolebant eos audire, aliqui non, tunc si à nolentibus non prohibebantur, deberent prædicare uolentibus audire: si autè prohibebantur, deberent agere uti commodius uidebatur publicè uel occultè secundum quod fructus sperabatur uel non sperabatur. Et ita intelligitur id 2. Timoth. 4. Prædica uerbum, in sta opportune, inopportune &c. id est etiam nolentibus audire uel differrentibus cõuerti ex uerecundia uel interesse &c. Si est spes fructus & non aliàs ut dictum est secundum rectam rationem. Hæc ille. Et ad hoc uide ea, quæ supra in tertia probatione dicta sunt.

Septimò probatur secunda opinio. Quia coactio per bellum magis auertit idolatras à fine intento, qui est ut uerè ex animo relinquunt idolatriam. Nã potius id facient fraudulenter: maleque aut prius afficiuntur ad fidem Christi & prædicatores eius: cum uiderint propter illam se sic bello coactos & afflictos, ut suam legem & ritus deserant antiquos, qui bus tandiu sunt asueti.

Sed certè neque hæc ratio ualet. Quia inde sequeretur quod etiam si fidem Christi, & eius prædicationem impedirent, non essent debellandi: quia malè afficerentur ad fidem & eius prædicatores. dico ergo quod non est curandum de eorum indignatione præsentis, sed de maiori fructu eorum uel posteriorum rationabiliter sperato, sicut doctores communiter dicunt de correctione fraterna. Nam fieri potest ut ipsi postea edocti uel illustrati de suo errore placeant, & libenter suum relinquunt errorem & idolatriam: uel saltem ut eorum posteris extra idolatriam nati id libentius faciant atque saluentur. Alioqui sequeretur (quod absit) quod nullus esset uis compellendus ut à peccato uel errore aut hæresi recedat modò Christianus sit, modò nõ sit. id quod contra doctrinam sanctorum & ecclesiæ est, ut patet. 23. q. 3. ca. Nimirum ca. displicet. ca. si duo aliqui. ca. si ecclesia. ca. qui peccat. Et 23. q. 4. ca. ea uindicta, ut de hoc etiam B. Tho. secunda secundæ q. 3. art. 2. ad tertium agit.

Ex his duabus opinionibus ista secunda tenetur nunc à modernis communiter, quam etiam tenere uidetur Victoria in prima relectione de insularis. §. 27. 40. Et in prima relectione de potestate ecclesiæ art. 5. §. 5. Et Soto in 4. disti. 5. q. 1. art. 10. & Cõtrafructus in regula peccatum par. 2. §. 10. Sed prima opinio uidetur probabilior, quam & doctores antiqui communiter & plurimi. de modernis. amplectuntur cõformiter ad ea quæ de potestate Christi superius in primo dubio, in prima opinione ibidem habentur. Et ita tenet Rossen. contra Lutheram art.

arti. 25. dicens. Quod primatus Petri super omnes reges et regna mundi iam impleris est quoad donum et ius potestatis, quæ traditam habet a Christo, uel quoad habitum in toto mundo etiam super infideles qui sunt oues Christi quauis extra ouile Ecclesiæ errantes: non tamè omnino quoad executionem uel actum potestatis. Quia scilicet ad Papam pertinet cura omnium ouium Christi. Ioan. 20. Pasce oues meas, nõ solum eas que sunt intra sed que sunt extra ouile Ecclesiæ a fide Christi aberrantes, de quibus Ioan. 10. Alias oues habeo que non sunt ex hoc ouile: illas oportet me adducere. scilicet per me et per meos ministros, maxime per Papam, ad quæ maxime pertinet de prædicatione nunc illis prouidere: ut qui uoluerint libere non coacti ad fidem Christi conuertantur: et hoc tandem implebitur in fine mundi quado erit vnus ouile et vnus pastor. Ideo sicut potestas Christi ei data a patre in cælo et in terra. Matth. 28. impleta est in eo quoad habitum ab instanti conceptionis, et manifestata in resurrectione: sed non dum omnino impleta quoad actum executionis usque ad finale iudicium ut supra dubio primo in prima opinione dictum est. Ita et potestas Pape ei a Christo promissa et data Matth. 16. et Ioan. 21. Pasce oues meas iam impleta est in eo quoad habitum et ius potestatis: non tamè omnino quoad eius executionem usque ad finem mundi quado omnes conuertentur ad fidem. Hæc ille.

Resolut. Sed tandem resolutorie uidetur quod hæc secunda opinio communis probabilior atque tenenda sit. Nam quero ad quæ finem uindicta hæc uel punio bellica ordinetur? Nam uel solum fit ad idolatras occidendum, uel ad eos captiuandum, uel ad eorum dominia et bona omnia auferendum, in penam idolatrie uel ut ea deserant? Primum dici non potest quod ad illos occidendum si illam nõ deserant. Nam eodem iure sequeretur quod non liceret eos relinquere uiuos captiuos uel sub tributo subiectos manentes in sua idolatria et iniuriaveri Dei. Hoc autem constat esse falsum et contra Aug. ubi supra in 5. probatione huius secunde opi. habetur. et eadem ratione et auctoritate August. constat quod nec potest dici secundum nec tertium quod scilicet sit licitum bellum contra illos ad eos captiuandum et eorum dominia et bona omnia auferendum si non deserant idolatriam. Ergo bellum hoc propter idolatriam tantum eorum preteritam presentem et futuram puniendam uel auferendam vanum certe et illicitum est.

Dub. 6. Dubium sextum. Quis modus habendus est in casu quo licitum est infideles aut idolatras debellare? Respondeo quod regula generalis ab omnibus probata est quod prius sunt illi sufficienter et pacifice admonendi quod uelint nos recipere et audire de pertinentibus ad salutem eorum: et de hoc ad eos ingressu et conuersatione pacifica debemus eos uerbo et opere sufficienter certificare ita ut nobis credere teneantur: et ante premissam diligentiam non est neque censetur debitu mode-

ramen neque iustum bellum contra eos.

¶ Si queratur quado et quomplex monitio prædicta est aut cõsetur sufficiens? Nūquid sufficit semel aut bis aut ter eam facere? Respondeo per quinq; dicta sequentia quoru primu est. Quod tenedo illa. **Primum dictum.** 1. opi. supra posita in 5. dub. precedete, admonitio sufficiens ut idolatre possit iusto bello cogi solū ut ab idolatria recederet tuc esset formaliter loquedo qn prius pacifice rogati oēs uel plures illius populi uel optimates et principes eius ut audiat Christianos uolentes eis pacifice loqui de religione et salute ipsoru, et illi nollēt eos recipere nec audire: et in hoc totus populus uel maior eius pars cõsentiret. quod probatur. Quia ut ait Victoria in 1. relectione de insularis. §. 36. illi habet grauissimos errores contra rectam rationem et legem naturalem, de quibus nullas habet rones uerisimiles excusantes. Ergo si quis eos de his pacifice uelit admonere ut audiat et deliberet de rebus ad salutem pertinētibus: certe tenetur saltē audire et cõsultare. Quod si noluerint audire, uel si ratiōibus naturalibus sufficienter adductis de vnico uero Deo colēdo et de idolatrie uanitate reijciēda noluerint acquiescere uel tenentur: tuc utiq; et nõ ante sūt in culpa notabili, et ad id bello cogi possunt: quauis ad fidem Christi suscipiendā uel et audiendā cogi nõ possint ut supra dubio. 5. dictū est. ¶ Facit ad id Deut. 20. ca. Si qñ accesseris ad expugnādū aliquā ciuitatē. s. extra terrā promissionis, offeres ei primū pacē: si receperit et aperuerit tibi portas: cūctus populus qui in ea est saluabitur et seruiet tibi sub tributo: sin autē &c. Facit et Luc. 10. Primū dicite pax huic domui, dicite inquit nõ solū salutādo et deprecādo sed et prædicate uerbo et opere pacē offerēdo et pacifice cõuersando, ut ait Theophylactus, et alij, et facit Aug. ut habet. 23. q. 4. c. debet homo. ¶ Quare nõ licet idolatras repete debellare: quāuis ex speciali Dei cõcessione uel precepto id licuit Israelitis contra idolatras terre promissionis dicitur ut Deut. 12. 20 habetur. ¶ Sed nota quod hoc primū dictū procedit secundū illā pri. opi. supra posita in 5. dub. precedete ad finem tantū tollendi idolatriam. At uero quia illa pri. opi. supposita nõ est satis certa et quia nunc tempore legis græ habemus mādātū diuinū de prædicādo euāgeliū et fidē Christi et penitentiā p̄stōrū in omnibus gentibus: quia et hæc omnia sunt omnibus hominibus necessaria ad salutem, ut patet Matth. 28. Luc. 24. et Marc. ult. et Actu. 4. ca. ideo simpliciter non sufficit admonitio supra dicta in hoc primo dicto, sed etiā requiruntur omnia alia moderamina et diligētie que in sequētib; dictis referuntur requiri ad euāgeliū et fidē Christi omnibus infidelibus debite persuadendū. Alias iniustum bellum esset contra omnes idolatras et infideles nullam aliam iniuriam inferentes.

¶ Secundum dictū sit. Quod ad persuadendum fidem Christi supernaturalē plus requiritur: neq; in fideles aliqui tenentur eam suscipere aut credere ad vnā simplicem monitionē statim ut semel aut bis illis proponitur quod sola est uera religio Christiana.

506 LIB. I. QUESTIONARIJ.

stiana, quodque Christus est mundi redemptor atque saluator in cuius sola fide est salus omnibus hominibus: nisi fiant miracula vel alique sufficientes probationes aut persuasiones ad id. Vti hoc bene ait victoria ubi supra §. 34. quia talis monitio simplex etiam multiplicata non est ratio sufficiens ad credendum. Nam secundum beatum Thomam secunda secunde questione quarta articulo quarto ad secundum et articulo quinto ad primum. Ea que sunt fidei sunt visa sub ratione credibili. Non enim fidelis crederet nisi videret euidenter esse credenda, vel propter euidentiam signorum vel propter alias persuasiones: quamuis non sit euidentis veritas ipsorum credibilium. Ergo ubi neque huiusmodi signa neque aliquid aliud ad sufficienter persuadendum credere supernaturalia concurrunt: utique non tenentur infideles aut Barbari credere. Ad quod facit Ioannis decimo. Si signa non fecissem que nemo alius fecit non haberent peccatum scilicet infidelitatis culpabilis. Immo ut ait Caetanus secunda secunde questione prima articulo quarto. temere et imprudenter quis crederet aliquid maxime in his que ad salutem anime spectant, nisi cognoscat id a fide digno asseri. Barbari autem id non cognoscunt cum ignorent qui aut quales sunt qui novam illis religionem proponunt.

¶ Secundo probatur idem. Quia si Sarraceni simul etiam proponerent illis Barbaris sectam suam sicut Christiani simpliciter non utique tenerentur Barbari illis credere ut certum est: ergo neque Christianis sine miraculo vel alio motiuo persuasivo proponentibus. Quia non possunt illi neque tenentur diuinare vtra eorum sit verior religio, nisi appareant probabiliora motiua pro altera parte. Alioqui esset cito credere, quod leuis est cordis Ecclesiast. 19.

¶ Tertio probatur idem. Quia solum bellum non est sufficiens argumentum pro veritate fidei, sed false secte mahometice proprium est: ergo per id non possunt infideles moueri sufficienter ad libere credendum sed coacte et ad fingendum se credere et recipere fidem Christi, et baptismum, id quod sacrilegium est.

¶ Requiritur ego et sufficit ad hoc quod infideles quicumque fidem Christi suscipere teneantur, quod eis probabiliter proponatur, id est, cum miraculis manifestis vel curationibus probabilibus et cum vita honesta et secundum legem naturalem studiosa. Nam talis vita magnum argumentum est ad confirmandum veritatem predicatam. Quia secundum Chryostomum Matthaei decimo nono, non ita signa adducuntur gentiles ad fidem ut bona vita. Qui enim miracula faciunt sine vita studiosa sepe deceptores ab eis estimantur. Igitur ita ut diximus faciendum est, idque non semel et per functione sed sepe et diligenter proponatur et fiat. Et tunc infideles credere sub noua culpa infidelitatis tenebuntur. Nam si Barbari tepentur tunc audire et consultare de pertinentibus ad salutem:

Q. 57. DVB. 6.

ex quo de sua secta rationabiliter certi non sunt. Ergo tenentur acquiescere auditis si rationabiliter et sufficienter illis probantur. Alias in culpa infidelitatis sunt. Matthaei ultimo. Qui non crediderit scilicet vobis predicto modo predicantibus fidem, condemnabitur.

¶ Sed notandum est quod modo infideles quicumque credant fidei sufficienter predicate modo non credant: non possunt ante vel post ad id cogi neque debellari ut fidem audiant vel suspiciant: nisi eam impediunt aut predicationem eius fieri alijs quibuscunque volentibus eam audire siue recipere, ut supra dubio quarto latius dictum est. Sed certe de huiusmodi idolatris non impediuntibus fidem neque comedentibus homines iniurie moraliter sperandum est quod si non hodie saltem postea cito conuertentur ad fidem: et ideo non statim sunt debellandi et occidendi dum est spes conuersionis eorum. Neque iustum sed iniustum bellum carens debito moderamine censendum est dum rei pro qua bellum geritur aliter quam per bellum commode potest prouideri, ut hoc optime doctissimus Castro de punitioe hereticorum libro secundo capitulo decimo quarto differit.

¶ Tertium dictum est. Quando post sufficientes monitiones non omnes simul, sed aliqui tantum nunc, alij postea vel nunquam conuertuntur ad deserendam idolatriam: tunc est sub distinctione procedendum. Nam si isti qui ab idolatria nolunt conuerti non impediunt fidei predicationem et eius susceptionem alijs quibuscunque volentibus audire siue conuerti, neque comedent homines iniurie: et hodie conuertuntur aliqui eorum, postea alij post hebdomadam, et alij post mensem, et alij post paulatim et successiue: ita quod est spes conuersionis omnium vel maioris partis eorum ab idolatria et etiam ad fidem: etiam si ad modicum tempus in initio predicationis aliqui eorum alijs dissuasissent predictam conuersionem: tunc certe propter illos idolatras nolentes conuerti iniuste debellarentur cum eis etiam alij qui conuertuntur vel de quibus est spes quod cito paulatim conuertentur, ut patet ex dictis. Et quia nec sol exiens simul et equaliter omnes mundi partes illuminat: neque omnes fructus terre simul et equaliter statim maturescunt: neque omnes infirmi statim simul ab eadem infirmitate conualescunt: neque omnes discipuli vel auditores statim fiunt etque sapientes: sed paulatim et successiue sperantur omnia ad suos effectus. Sic in proposito dicendum est. Sicut et Esa. 30. Expectat dominus ut misereatur nostri. Immo et quando est spes maioris fructus vel conuersionis eorum si Barbari non debellentur: tunc certe non esset iustum bellum neque debitum moderamen ad finem cessationis ab idolatria vel conuersionis eorum qui precluditur. Ratio namque; mediatorum ex fine sumenda est. 2. Phys. id quod ex supra dictis etiam liquet. Et quidem quando infideles sunt faciles ad conuersionem

uersionem, quales sunt qui non ex obstinata malitia vel odio ad Christum, vel fide eius, uel ecclesiam Christi, uti sunt obstinari iudaei & sarraceni, sed ex ignorantia & simplicitate a ueritate aberrant, uti sunt multi insulani idolatrae, tunc certe magna spes est conuersionis eorum omnium paulatim & successiue futurae ad ueritatis uel fidei Christi sufficientem monitionem uel predicationem supra dictam: tum ex eorum docilitate, tum etiam ex auxilio diuino praedicatoribus fidei promisso. Esa. 55. Quomodo descendit imber & nix de caelo & inebriat terram, & germinare eam facit. Sic erit uerbum meum quod egredietur de ore meo, paulatim producet fructum suum &c. Et psal. 67. Dominus dabit uoci suae uocem uirtutis. Et ibidem etiam. Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa. Ideo conuersio aliquorum specie conuersionis ceterorum paulatim faciendae arguit & praestat, si mal & iniustitia belli contra eos ostendit manifeste.

Sed quid si principes uel maiores ab idolatria conuertuntur ad sufficientem predicationem ueritatis & fidei, non autem populi eorum, neque minores qui nolunt conuerti? Respondeo quod si non impediunt predicationem & conuersionem aliorum non possent iuste statim debellari, sed sunt paulatim expectandi; quia tunc populus speratur facile trahendus ad conuersionem per imperium & mores maiorum suorum iuxta poeticum illud, Regis ad imperium totus componitur orbis: tunc enim maiores & principes illi in suo dominio permanentes iure possent subditos suos etiam sub poena rerum & capitis cogere ut relinquerent idolatriam & ritum eius: sicut Dani. 3. Rex Nabuchodonosor praecipit ut qui uerum Deum non adoraret disperiret: & inde paulatim ad fidem Christi libenter suscipiendam facilius perducerentur.

Quid autem contra, si maiores aut principes adhuc in suo errore idolatriae uolunt manere cum maiori parte populi sui idolatrare uolentis cum eo, quamuis non impediunt alios uolentes ab idolatria recedere, sicut & multi receperunt & recedere plures & ad fidem conuerti parati sunt? Respondeo quod tunc non essent debellandi sed tolerandi idolatrae illi potentes: idque ut caueatur periculum maioris mali ex illo bello omnibus probabiliter imminenti, quam sit bonum uix speratum ex eorum conuersione: & ne cum zizanijs triticum simul tunc eradicetur dum est interim spes conuersionis ceterorum. Et consonat. B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. dicens quod ritus infidelium sunt tolerandi propter uitandum scandalum ubi est maior multitudo infidelium repugnantium, aut propter spem maioris fructus ipsorum, uel aliorum.

Quod si maior pars populi aut populorum iam quomodocunque iuste uel iniuste deliberatorum conuersa aut conuerti parata esset ad fidem Christi: tunc si sine dispendio siue periculo papa uel princeps aliquis Christianus auctoritate papae etiam per bellum tollere posset illos dominos infideles, & il-

lis praeficere principem aut principes Christianos qui gubernarent iam fideles effectos, aut conuerti paratos & ipsos in uera religione ab infidelium persecutione tuerentur; certe ita fieri licite posset atque deberet ad conseruationem religionis, & ad tollendum impedimentum eius, & fidei, & tyrannidem, & dominorum infidelium supra Christianos. Id quod ex supra dictis facile constat, & Victoria in 2. relectione de insulanis §. 13. 14. 15. & Soto ubi supra fatentur. Et hoc modo reges Hispaniae dominantur insulanis per suos Hispanos expugnatis.

¶ Quartum dictum. Si timore tyrannidum & stragematum longe lateque euulgata fama uagantium caeteri barbari vicini ueriti ne sub ouina pelle mali Christiani tanquam lupi rapaces ad eos & eorum bona deuastrandum atque rapiendum subingrediantur: & territi ne similia caeteris illis contingant, ideo repellerent praedicores fidei aut ueritatis, nolentes aliam legem sibi suspectam ab hominibus: item suspectis barbatis inuisis & horrendis praedicari: tunc certe non possunt iuste a Christianis illis debellari. Quia cum illi barbari sint natura sua meticulosi, uidentes illos homines barbatos & armatos ualde potentiores, insuper audita multiplicitate eorum tyrannide in uicinos; quos expugnauerunt, utique merito timent & similia aut peiora mala de illis suspicantur quantumcunque illi Christiani uelint ab eis tollere timorem, & redere securos de pacifica apud eos conuersione, & de pacifica & salutari praedicatione ad eorum salutem. Et in hoc casu ille barbari sunt innocentes: & non odio Christi, aut fidei, uel ueritatis, sed iure naturalis & iustae defensionis suae atque suorum possunt Christianos repellere & occidere tanquam iniustos offensores: id quod Christianorum crudelium culpa meretur, quae occasionem dedit barbaris illis suspicandi etiam nostram legem esse impiam & iniquam, quae tam impios instituat uel ferat alumnos. Quare tunc liceret quidem Christianis se defendere seruato moderamine inculpatae tutelae: non tamen alia iura belli in illos exercere, puta non liceret parta uictoria & securitate illos occidere, uel spoliare, uel occupare ciuitates eorum: quia in hoc casu bellum iustum ex parte barbarorum quatenus defensionum est. Neque est inconueniens quod dum ex una parte. scilicet Christianorum est Ius & causa iusta, & ex altera. scilicet ex parte barbarorum est ignorantia inuincibilis, sit ex utraque parte iustum bellum. i. licitum, non ex parte causae uere, sed rationabiliter opinatae iustae ex parte ipsorum barbarorum inculpabiliter aestimatum se iustam causam ad sic se defendendum habere. Alia autem sunt iura belli contra homines uere hoxios & iniuriosos: alia contra innocentes & ignorantes. Sicut aliter uitandum est scandalum phariseorum, aliter ignoratum & infirmorum, uti latius Victoria in secunda relectione de insulanis §. 6. propositione. 5. profecquitur.

¶ Quintum dictum. Si Christiani contra uerifi-

4. Diffum.

5. Diffum.

militariter timeant barbarorum fraudes siue fallacias & in stabilitatem in uera fide uel religione semel suscepta uel suscipienda, quae habita opportunitate in mortem Christianorum molientur: ita quae non sunt, neque erunt tuti inter eos etiam Christianos effectos, nisi illis dominentur & habeant arcus & oppida fortia, ad quae confugiant tempore necessitatis, ad se & sua omnia & iam conuersos in uera religione tuendum, tunc certe iuste possunt illos bello subicere & eis dominari. Ita quae omnibus tentatis ut supra dictum est si Christiani non possunt consequi securitatem, neque esse tuti inter barbaros praedicando uolentibus audire fidem uel post eius praedicationem & susceptionem nisi illos debellando & subiciendo, & ciuitates eorum occupando; hoc utique iuste facere possunt, & antiquos dominos deponere, & nouos instituire, & prosequi iure belli ea omnia, quae in aliis bellis iustis iuste & licite fieri possunt. Quia finis belli est pax & securitas, ut ait Augustinus ad Bonifacium: ergo postquam licitum est Christianis bellum suscipere & etiam si necesse sit inferre: etiam licitum est facere necessaria ad finem belli, scilicet ad securitatem & pacem obtinendum. Consonat expressè Victoria in secunda relectione de insularibus. §. 5. & 7. propositi. 6. & §. 12. conclusionem. 4. Et Sepulveda in quodam tractatu de hac materia, quauis quod ad quaedam alia plus aequo hic se extendat. Sed semper attendendum est ne mentiatur ini-

quitas sibi: & quae in omnibus his praedictis seruetur debitum moderamen, modus, & ratio, ne supra procedatur, quam ad finem obtinendum opus sit: & potius de proprio iure aliquid remittatur: & semper omnia dirigantur magis ad commodum barbarorum & profectum religionis & fidei quam ad proprium questum.

Attendendum etiam est quae praedicta omnia intelliguntur per se loquendo. Nam cum 1. Corinth. 6. dicatur quae omnia mihi licent sed non omnia expediunt; fieri potest, ut diximus, quae per haec bella, caedes, & spolia inde sequentia potius impediretur conuersio barbarorum ab idolatria uel alia infidelitate, quam quaereretur & propagaretur uera fides, siue religio in eis.

Ideo hoc in primis cauendum est ne ponatur offencilum fidei uel ueritati. si. n. ponatur, cessandum est ab hac ratione & modo promulgandi fidem uel ueritatem: & alia uia quaerenda esset. Non uidetur autem dubitandum quin opus fuerit ui & armis ut Christiani possent apud insularios perseverare. Sed etiam timendum est ne res ultra progressa sit, quam ius fasque permittebant, ipsi uiderint ad quos attinet. Nam qui ex aliqua causa de praedictis iniustum bellum egerunt: certe ad restitutionem male ablatorum & damnorum reparationem secundum doctores omnes ipsi tenentur. Vti etiam haec omnia victoria ubi supra. §. 12. & alibi latius, & fatis doctè prosequitur.

FINIS LIBRI PRIMI.

F. ANTONII CORDVBEN.

ORDINIS MINORVM

REGVLARIS OBSERVANTIAE

PROVINCIAE GALIAE

STELLAE

QVAESTIONARIJ THEOLOGICI.

Liber Secundus.

Qui de ignorantia inscribitur, Quaestionibus Triginta digestus; quibus miro artificio, viuaciq; speculatione, tum Philosophiae auctoritatibus, tum Theologicis rationibus, tum notissimis exemplis (quibus à lippis etiam oculis obscura quaeq; clarescunt) pro doctrina animarumq; utilitate (nusquam usque adeo materia hac sic ab aliquo scrutata, atque exposita) totus Liber absolvitur.

QVAESTIO PRIMA.

Quid & quotuplex est ignorantia.

RESPONDEO per quinque diuisiones cum definitionibus suis. Prima: ergo diuisio est, quae ignorantia est triplex. Vno modo contrarie seu positue contra scientiam uel cognitionem: & est idem quod error, id est assensus quo intellectus adhæret falso aestimato uero: uel est assensus falsi, aut dissensus ueri ex Aristotele. 2. Priorum: & ideo ait Augustinus in enchiridio. cap. 16. Nec nisi rerum ignorantia errari potest: nihil enim est aliud errare, quam uerum putare quod falsum est; falsumque, quod uerum est: uel certum habere pro incerto, incertumque pro certo: siue falsum siue uerum sit. Hæc ille. Et hæc ignorantia dicitur praeuæ dispositionis à quibusdam; ab aliis ignorantia positiua, ab aliis erronea, uel error clarius

appellatur. Secundo modo capitur ignorantia, contradictorie uel negatiue: ut est carentia uel naturalis defectus cognitionis, in subiecto tamen apto nato ad eam: non enim dicimus lapidem ignorantem, uel nescientem, sed hominem; & hæc proprie dicitur nescientia in creatura tantum rationali, uel intellectuali: neque est peccatum, ex quo illa cognitio illi personæ nullo modo debita est. Hæc item ignorantia, uel potius nescientia, in Deo uel in Christo homine esse non potest: qui omnia sciens est: in Angelis autem ceterisque beatis, etiam in beata Virgine gloriosa esse potest: nesciunt namque multa quae scire possunt, quamuis ea saltem tunc scire non debeant. Sed ut dixi potius dicendum est, quod in Beatis est aliqua nescientia, quam ignorantia. Quia ignorantia proprie dicitur uerum siue debitum cognitionis ut proxime in tertio capitulo dicetur: quod quidem uerum in Beatis esse non potest. Et ita communiter loquuntur sancti Do-

A ctors:

dores: quorum phrasim, siue sermonem, in materia theologica, quae suam habet logicam, suumque idioma, sequi tenemur: id quod ex Augustino ceterisque doctoribus latius probat Gerfon in secunda parte tractatu de susceptione humanitatis Christi, Alphab. 15. litera. s. & tertia parte, tractatu super Magnificat.

Tertio modo & proprie capitur ignorantia priuatiue, ut videlicet est priuatio cognitionis debite aliquo modo, scilicet, de necessitate legis, aut de decentia personae. Et haec aliquando est peccatum ut est ignorantia uincibilis: aliquando uitium tantum naturae, uel personae, sine ulla culpa, ut est amentia, uel stultitia naturalis, uel ex infirmitate proueniens: aliquando est defectus solum naturae uel ipsam naturam hominis ab originali iustitia destitutam uel etiam non destitutam generaliter consequens, ut est ignorantia paruulorum: Ignorant enim multa ad suum statum decentia, uel expedientia ad uiuendum, quae in statu iustitiae originalis forte etiam ignorant: Et haec ignorantia nullum peccatum est, sed neque uitium praeter ordinem rationis; Et nulla harum ignorantiarum fuit in Christo, qui etiam ut homo omnia sciuit: in Beata autem Virgine fuit solum haec ultima ignorantia, quae defectus tantum naturae & inuincibilis sine culpa & sine ullo uitio est. Neque enim in statu pueritiae sciuit omnia suum statum decentia ad uiuendum: & postea adulta ignorauit inuincibiliter multa, quae tunc uel post expediebat scire, licet ad id non teneretur: de quibus à Deo uel ab angelo opportunè edocta est: ut de morte Archelai, & de reditu ab Aegypto in terram Israel Matth. 2. & Luc. 2. ignorauit Christum remansisse in Hierusalem, & alia huiusmodi multa: & tandem secundum Gerfon, aliosque doctores, multas deceptiones in somniis passa est.

Diuisio. 2.

Secunda diuisio est, quod quaelibet ignorantia praedicta est duplex. Altera speculatiua, quae scilicet, de aliquo pure speculatiuo est puta si triangulus habet tres angulos, & huiusmodi: & de hac nihil ad rem, nec ad mores facit: nisi sit in materia fidei, quae reducitur ad practicam.

Altera est ignorantia practica prudentialis, nam de artificiali practica etiam hic non est sermo, sed de prudentiali, quae facit ad mores. Nota ergo quod sicut notitia prudentialis est iudicium dictans aliquid agendum uel non agendum, secundum legem aut rectam rationem, ut ly agendum importat debitum necessitatis uel congruentiae: ut danda est eleemosyna huic pauperi, quia dicitur, utrum, quando, & quomodo, & cum aliis circumstantiis sit laudabiliter operandum, ut communiter doctores dicunt; ita per oppositum, ignorantia prudentialis est, quae habetur de aliquo propositione practica prudentiali, formali, uel uirtuali; puta de hoc quod sit

danda eleemosyna existenti in necessitate, uel utrum licet hoc tanti uendatur.

Dictum est formali uel uirtuali, quia tam notitia practica prudentialis, quam eius ignorantia, potest esse tantum formaliter, aut tantum uirtualiter practica. Formaliter practica notitia uel propositio est iudicium uel oratio formaliter dictans de operatione ut est ista propositio. non est laedendus proximus iniuste, pauperi est danda eleemosyna. Uirtualiter autem practica est iudicium seu propositio formaliter speculatiua, ex qua tamen cum alia formaliter practica in bona consequentia sequitur una alia formaliter practica, ut est ista propositio, iste est pauper; quae licet in se absolute sumpta sit formaliter speculatiua: quia tamen ex ea sumpta pro minori cum alia formaliter practica sumpta pro maiori sequitur ista formaliter practica, scilicet isti pauperi est danda eleemosyna: arguendo sic, Cui libet pauperi est danda eleemosyna, hic est pauper, ergo huic est danda eleemosyna: ideo dicitur illa minor uirtualiter practica. & similiter de his, iste est benefactor meus, iste est proximus, & huiusmodi.

In hac ergo materia solum agitur de illa duplici ignorantia de aliquo practico prudentiali, formali, seu uirtuali, & non de ignorantia alicuius pure & omnino speculatiui.

Tertia diuisio, si ignorantia praedicta prudentialis, de qua hic agitur consideretur in ordine ad obiectum, scilicet ad id quod ignoratur, est duplex, scilicet iuris & facti. Ignorantia iuris distinguitur & multiplicatur secundum distinctionem, & multiplicationem legum, seu iurium ignorantum, quorum aliud est naturale, aliud Diuinum, aliud humanum: & hoc uel canonicum, uel ciuile, legale laicale seu seculare. Et potest talis ignorantia iuris subdistingui, quia scilicet quaedam est ignorantia iuris necessarii ad salutem: quaedam non necessarii ad salutem simpliciter aut secundum quid. Cognitio autem iuris necessarii ad salutem non est eadem semper apud omnes, sed uariatur secundum diuersos status hominum. Nam quaedam sunt necessaria scitu praelato, quae non subdito aut simplici, de quibus latius infra. q. 2. & 3.

Ignorantia autem facti quaedam est facti in se, quaedam est alicuius circumstantiae facti, quaedam alicuius sequelae ad factum. Exemplum primi, quando ignoro utrum sit homo an ceruus, quem occidere uolo, putans esse ceruum. Exemplum secundi, quando ignoro esse sororem, quam cognosco, aestimans esse aliam: aut quando ignoro esse patrem aut superiorem meum, quem occido, credens me occidere hominem quendam inimicum, aut potius quando comedo carnes nesciens esse diem ieiunii. Exemplum tertii, quando scio me occidere patrem meum, aut

cleri-

clericum, aut frangere ieiunium; & tamen ignoro me ex hoc incurrere talem uel talem poenam aut culpam mortalem. Et nota quod ignorantia facti sepe prouenit ex ignorantia iuris alicuius: puta quando ego ignorans ius humanum, quo excommunicatur ipso facto omnis intrans Monasteria Sanctae Clarae, aut percutiens clericum, aut contrahens in gradu prohibito; iam consequenter ignoro me intrantem, aut percutientem, aut contrahentem esse excommunicatum; aut me sic excommunicatum celebrare: & tunc habeo ignorantiam facti, quod scilicet sum excommunicatus, aut quod excommunicatus celebros; quanuis talis ignorantia processit ab ignorantia iuris praedicti. Item dicitur ignorantia facti, quando ignoratur tale factum esse peccatum tunc, uel prohibitum, quia ignoratur ius illud prohibens, puta cum Sortes cogno scit non suam, putans esse suam, quae tamen in gradu prohibito iure canonico est sibi coniuncta, quod ius ille ignorat: tunc illam cognoscens habet ignorantiam facti, utrum scilicet committat adulterium: quae ignorantia facti processit ex alia ignorantia iuris praedicti, modò sit culpabilis, modò non, de quo infra latius. quaestio. 22. & 26.

4. Diuisio.

Quarta diuisio. Si ignorantia omnis supra dicta de aliquo practico prudentiali consideretur in ordine ad suam causam seu uoluntatem, sic diuiditur bifariam: quia uidelicet est uincibilis, aut inuincibilis. Vincibilis dicitur illa, quam homo potest uincere & tollere, adhibendo omnem diligentiam, quam tenetur apponere praesens ad illud effectum, scilicet ad sciendum illud, cuius habet talem ignorantiam. Et haec ignorantia est multiplex. Nam quaedam est affectata; quae & à Beato Thoma & aliis dicitur ignorantia electionis, & est illa, qua homo formaliter & positiuè uult nescire ut liberius peccet, uel suo satisfaciat zelo uel appetitui; puta quando homo ex nimia affectione uel odio uolens prosequi quod sibi placet, inde non uult attendere nec audire, ut oportet, quod ullo modo suae repugnet affectioni, sed id potius, quod suo sit conformum appetitui: & ita errans id facit quod tali deposita affectione facile posset scire: de qua ignorantia psal. 35. Noluit intelligere ut bene ageret: & Iob. 21. Qui dicunt Deo recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus: & Esai. 30. Loquimini nobis placentia, uideate nobis errores, auferate à me uiam.

Talis fuit ignorantia militum, qui Christum crucifixerunt sequentes edictum Pilati ut desiderabant, & populi Iudaeorum, qui à maioribus persuasus clamauit Tolle tolle crucifige eum. Ea est ignorantia hereticorum & infidelium, qui suos heretiarum ex prauo studio ad suas haereses uel errores, sequuntur; etiam si in his se non errare credant. Ea est ignorantia eorum, qui uel ex odio ad

suos hostes, uel ex nimia ad suos principes affectione, illos in bello iniusto sequunt, putantes se iustum bellum habere: cum tamen non ita dubium sit, quin facile si uellent ut oportet attendere eius iniustitiam scire possint. Ea est etiam huiusmodi & inimicitias fouentium, & principum ignorantia, qua nihil, uel non libenter audiunt, neque considerare uolunt quod suae opinioni contradicat, uel affectioni. Ea tandem fuit Beati Pauli Apostoli ignorantia, qua ad Thimoteum primo fatetur se ignoranter peccasse persequendo ecclesiam Dei ex zelo legis indiscreto, ut aiunt Altisiodoren. libro secundo tractatu uigesimonono capitul. primo quaestione tertia, & Caietanus prima secundae quaestione 79. articulo tertio dubio quarto. Nam licet ipse uideatur se diligentem exhibuisse ad legem ueterem sciendam & defendendam ex zelo ipsius, ut ad Gala. 1. dicit se patrum traditionum emulatorem fuisse, & per consequens non habuisse praedictam ignorantiam affectatam ex malo fine, uel ut prauam peccati affectionem prosequeretur: at uero illam ignorantiam habuit ex nimio zelo ueteris legis indiscreto: credebat enim iniuriam fieri legi & ipsi Deo, si uetere lege relicta fidem Christi susciperet, quam male putabat erroneam. Ideo haec eius ignorantia affectata non fuit tam grauis, ut illa alia affectata ex malo fine procedens ad liberius affectionem prauam prosequendum, ut supra dictum est.

Alia est ignorantia uincibilis, crassa, & supina; & est quae consequitur negligentiam inquirendi scienda: quae quidem non affectatur, nec uolita est formaliter, neque placet: sed interpretatiue, quia scilicet negligitur cognitio: & tolli potest, si uelit homo diligentem ac debitam curam ad sciendum apponere. Et nota quod differt crassa à supina in causa uel occasione à qua oritur. Nam crassa dicitur quae procedit ex desidia & pigritia laborandi ad acquisitionem debitae scientiae: quae negligentia, quia frequenter adheret crassius & pinguis hominibus, ideo dicitur crassa. Supina autem dicitur, quia ex nimia sollicitudine, pronitateque ad terrena mundi fit in homine difficultas, & incuria mentis ad sciendum se ad salutaria sciendum: quia pluribus intentus minor est ad singula sensus: de quibus Ierem. 4. Sapientes sunt ut faciant mala: bene autem facere nescierunt: & Matthae. 13. & Luc. 8. dicitur quod sollicitudo seculi & fallacia diuitiarum suffocant uerbum Dei: & ideo dicitur supina ignorantia quia tales homines considerationem rationis & desiderium ut talpa in terrenis demersum habent, non eleuant se ipsos ad debitam considerationem, & affectionem salutarium: & in his etiam concordat Adrian. in 4. quodlib. arti. 1. & Magist. in secundo distinctio. 22. Et ad hanc ignorantiam

A 2 supi-

supinam reducuntur illi, qui ex auaritia, ambitione, & huiusmodi se se intromittunt in multis officiis, ad quae simul uel diuim debite exercenda non sunt satis apti, nec sufficienter instructi, neque potentes, ut ad praelaturam seu iudicaturam unam uel plures quae non possunt debite exerceri ab eis ignorantibus, multaque ad ea omnia scire oportet. Concordat in hoc expressè Syluester titulo ignorantia quaestione 7. Idem de medicis, & cauidicis, & aliis huiusmodi ignorantibus eodem modo dicitur.

Inuincibilis autem ignorantia dicitur non quidem quod talis ignorans non possit eam simpliciter uincere, & oppositam scientiam habere, faciendo quod in se est: nam simplex parochianus dicitur habere ignorantiam inuincibilem de ieiunio, seu de festo aliquo, quando suus sacerdos non pronunciauit die solito: quamuis talis ignorantia simpliciter uinci & tolli potest: quia tamen fecit quod debuit eundo ad ecclesiam, ideo dicitur illi esse inuincibilis: neque etiam dicitur inuincibilis eò quod talis ignorans fecit id omne, quod tenetur simpliciter, sed quod tenetur ad sciendum. quod patet, quia si quis iudaeus existens in alia ciuitate nouisset adire Hierusalem in Die Penthecostes, & omisisset illuc ire, is certè ignorabat inuincibiliter legem Christi tunc Ierosolimis promulgatam per Apostolos de Baptismo, & non teneretur tunc baptizari sub peccato: quia non tenebatur tunc adire Ierusalem ut sciret legem Christi, quamuis teneretur ire ad implendum uotum: & tamen si fecisset id omne, ad quod tenebatur, puta si impleisset uotum uel legem de eundo tunc Ierusalem, iam certè sciuisset se esse baptizandum, uicissetque ignorantiam illam, ut supponitur. Similiter dicitur ignorantia inuincibilis eius, qui cognouit sororem putans esse aliam: ut latius de hoc infra. quaestio. 6. Igitur ignorantia inuincibilis dicitur illa, quam non potest homo uincere, apponendo omnem diligentiam, quam tenetur apponere ad sciendum tale quid ignoratum: sed adhuc manet postquam fecit homo omnia, ad quae tenetur pro eius expulsionem. Et haec ignorantia inuincibilis adhuc subdividitur: nam quaedam est inuincibilis omnino, scilicet quoad dissolutionem, & euasionem simul: & est quando quis ullo modo non potest scire ueritatem, faciendo quod tenetur ad sciendum: & stante tali ignorantia non potest euadere quin secundum eam operetur, uel omittat aliquid, de quo est ipsa ignorantia: ut si Diabolus apparens in specie crucifixi dicens se esse Christum praecipiat alicui quod immolet ei filium, ut reuelatum est Abraham, aut quod religiosus exeat religionem, & ducat uxorem, & huiusmodi.

Quaedam est inuincibilis quoad dissolutionem tantum, & non quoad euasionem: & est illa, quam homo non potest uincere, neque scire ue-

ritatem, faciendo omne quod tenetur ad sciendum ut supra diffinitum est: bene tamen patet euasio, quia, scilicet non astringitur ullo modo agere uel omittere secundum talem ignorantiam: puta si Diabolus in specie crucifixi praecipiat quod adoretur: tunc licet non possit cognosci ueritas illius, an sit Christus, an non: tamen bene patet euasio adorando sub conditione specialiter expressa in illo speciali casu extraordinario. Similiter si puer expositus sit, & illi, qui exposuerunt, sunt mortui, uel omnino ignorantur: iam non possumus scire an sit baptizatus ille puer: bene tamen patet euasio, quia potest baptizari conditionaliter. Similiter si ignoratur inuincibiliter an talis contractus sit illicitus, & timetur peccatum, certè patet euasio recedendo ab illo contractu dubio, de quo latius infra quaestio. 17. propositione prima quomodo haec uel illa ignorantia excuset. Et ista ignorantia inuincibilis potest esse adhuc duplex: puta culpabilis, quae scilicet ex culpa praecedente prouenit, qualis est ignorantia culpabilis ebriorum, quae dicitur consequens, ut habetur infra in quinta diuisione: alia est inuincibilis simul & inculpabilis, idest ex nulla culpa proueniens, ut in dormientibus. Et nota quod aliqui doctores ut Adrianus ubi supra & Syluester in titulo ignorantia. quaestio. 1. & alii distinguunt ignorantiam in probabilem & improbabilem. Probabilis ignorantia dicitur, quando aliquid probabiliter ignoratur, qualis est ignorantia de eo, quod omnes uel maior pars hominum suae qualitatis status, aut conditionis communiter ignorant: ut est ignorantia simplicium & rusticorum de aliquibus excommunicationibus iuris communis, uel suae diocesis. Nam ut sit & dicatur ignorantia probabilis non requiritur quod homo sit nimium curiosus, aut diligens in inuestigando ueritatem: sed requiritur & sufficit mediocris diligentia, qualis communiter solet apponi in inquirendo super tali negotio ab hominibus suae conditionis: ita quod non sit notabiliter negligens, aut remissus in inquirendo. ff. de iur. & facti ignorantia. l. fin. §. sed facti: & ita haec ignorantia non definit esse probabilis propter leuem aut leuissimam culpam, aut negligentiam in inquirendo ut dictum est; modò capiatur culpa theologice & proprie pro peccato ueniali: modò capiatur iuridicè pro deuiatione à lege, seu pro defectu alicuius requisiti ad aliquem effectum, quamuis non sit peccatum coram Deo, ut Bartol. in l. quod Nerua. ff. de depo. Ignorantia autem improbabilis dicitur è conuerso, quando quis non probabiliter aut rationaliter ignorat quod potest commodè scire: qualis est ea, quae habetur de eo, quod communiter scitur ab omnibus hominibus suae conditionis: & haec semper prouenit ex lata culpa uel notabili negligentia: uel eam habet annexam, capiendo culpam extensè ut dictum est.

est. Ideo dicitur improbabilis, idest quod non potest approbari; aut quia non probabiliter habetur.

Sed quantum attinet ad rem coram Deo, & in conscientia, videtur quod praedicta distinctio potest reduci ad distinctionem ignorantiae uincibilis, & inuincibilis suprapositam extendendo uocabula: ita quod ignorantia probabilis includatur in ignorantia inuincibili seu inculpabili: improbabilis autem includitur in ignorantia uincibili supradicta: licet strictè loquendo ignorantia probabilis & improbabilis solum habeant locum in facto aut iure humano: inuincibilis autem solum in iure diuino, & naturali, & pertinentibus ad id.

Quinta diuisione. Si ignorantia consideretur in ordine ad actum peccati sic diuiditur tripliciter. Nam quaedam est praecedens actum peccati sequentis: quaedam concomitans; quaedam subsequens est. Ignorantia praecedens absolute est illa, quae est causa actus, ita quod si sciret homo non ageret illud: & nomine actus intelligo etiam omissionem; ita uidelicet quod antecedit omnem operationem uoluntatis, & nullo modo uolita est: & potest esse duplex. quaedam praecedens absolute & est ea, quae ita praecedit omnem actum uoluntatis, quod nullo modo ea ignorantia est uolita in se, nec in sua causa formaliter, uirtualiter, aut interpretatiue: & tamen est causa actus: & haec est ignorantia inuincibilis praecedens simpliciter & omnino quemcunque actum uoluntatis, ut quando Iacob cognouit Liam putans esse suam Rachel Gen. 29. quia inuincibiliter praecedenter ignorauit esse Liam; fecit enim quod debuit, & non amplius inquirendo quod non debebat in tali negotio: uel cum quis adhibita diligentia debita proiciens sagittam interfecit aliquem casu transeuntem, nesciens illum transire.

Potest tamen esse aliqua ignorantia praecedens secundum quid & non omnino, idest quae sic est praecedens respectu alicuius actus inde sequentis, quod tamen est effectus consequens alterum actum seu uolitionem formalem, uel interpretatiuam: quae ignorantia potest esse aliquando inuincibilis & aliquando uincibilis: ut est ignorantia culpabiliter ebrii, quae sic est consequens ex culpa, quod etiam est causa alterius, ut proxime dicitur. Ignorantia concomitans est, dum quis aliquid agendo ignorat uincibiliter seu inuincibiliter id, quod non est causa, nec effectus illius actionis: ut si quis fornicatur die dominico, aut loco sacro, nesciens esse diem dominicum, aut locum sacrum; qui tamen si sciret non propter hoc aliter se haberet ad adulterium illud; & non minus fornicaretur: & talis ignorantia non inducit ad uolendum seu omittendum id, quod fit; sed accidit tale quid factum seu omissum esse simul & ignoratum: ut si quis alius uellet occidere Platonem hostem, & ignorans il-

lum esse Platonem occidit quidem illum, putans tamen esse alium hominem, seu feram, de quo latius infra. q. 19.

Ignorantia consequens dicitur illa, quae se habet consequenter ad actionem, uel omissionem aliquam uoluntariam: quia, scilicet ipsa ignorantia est aliquo modo uoluntaria formaliter, uirtualiter, seu interpretatiue: & ita dupliciter contingit talis ignorantia consequens secundum Beatum Thomam secunda secundae quaestio. 6. artic. 8. Vno modo quando est formaliter uolita, ut saepe est ignorantia affectata: Alio modo quando est uirtualiter, seu interpretatiue uolita, ut est ignorantia crassa & supina, de quibus supra in quarta diuisione dictum est: ita quod ista ignorantia sequens, quamuis se habeat antecedenter uel causa ad aliquam operationem seu omissionem, quae ex tali ignorantia fit: habet se tamen consequenter respectu alterius, & ut poena & effectus peccati seu actionis praecedentis: & ideo dicitur ignorantia consequens uel subsequens: quae quidem ignorantia saepe est uincibilis, ut patet ex supra dictis. Aliquando autem est inuincibilis tunc, ut patet inculpabiliter ebrio, ut in Loth cognoscente filias Gene. 19. cuius ignorantia licet culpabiliter fortè contracta sit: tamen quando iam ebrius illas cognoscebat erat inuincibilis ut patet ex diffinitione supradicta: & ait Gabriel ubi infra. Et omnis haec ignorantia consequens tam uincibilis, quam inuincibilis potest esse causa praecedens respectu alicuius alterius effectus, seu omissionis inde sequentis, ut dictum est.

Et cum praedictis omnibus concordat Gratianus in regulis moralibus, & Alphab. 31. 6. & Alphab. 15. litera. s. & communiter doctores. Ex omnibus supra dictis in 4. & 5. diuisione sequitur quod non est idem omnino ignorantia uincibilis, & culpabilis, capiendo culpabile pro ignorantia ex culpa proueniēte. Nā stat bene quod sit ignorantia culpabilis, idest ex culpa proueniens simul & inuincibilis, quando scilicet non potest uinci faciendo quod tunc homo tenetur ad sciendum; qualis est ignorantia eius, qui est plene ebrius ex culpa sua. Sed non stat quod homo ignorantiam uincibilem habeat, quando tenetur eam uincere, quin etiam tunc culpabilis sit; ut patet ex diffinitione: saepe tamen pro eodem accipitur inculpabilis & inuincibilis: similiter uincibilis & culpabilis ignorantia: termini sunt ad placitum; sed in dubiis per praedictam distinctionem facile patebit quid intelligatur per hanc uel illam uocabuli acceptionem. de his B. Thom. secunda secundae q. 76. art. 3. Gabriel in 2. distinctione. 22. q. 2. Almayn. in moralibus tracta. 1. cap. 4. Angest. item in morali. ca. 6. & alibi alii doctores communiter.

QVAESTIO SECVNDA.

Questio. 2. QUID SIT FACERE QVOD IN se est ad sciendum, quidve requiratur ad vincendum ignorantiam de aliquo, ut iam quis dicatur id inuincibiliter ignorare.

Propos. 1.

RESPONDEO per quatuor propositiones, quarum prima est. Facere quod in se est ad sciendum est facere id omne, ad quod homo tenetur ad hunc finem, scilicet ad sciendum quod in tali negotio scire oportet, ut patet ex quaestione prima praecedente in quarta diuisione. Quod si quaeratur quid quisque facere tenetur ut sciat? certè dari non potest certa & infallibilis regula vniuersalis pro omnibus hominibus & negociis. Nam secundum diuersa, variaque negocia, & officia, & qualitatem personarum, & circumstantias occurrentes sic quisque tenebitur plus vel minus facere, & inquirere per se, uel per alios, ut sciat quod scire tenetur. Plus enim scire tenetur & facere praelatus, aut doctor, aut Iudex, quam simplex subditus in hoc vel in illo negotio. Sed ut aliquas regulas particularius constituamus, quantum potest dici, sint propositiones sequentes.

Secunda propositio ad habendam sufficientem notitiam eorum, quae iure diuino, vel naturali sunt necessaria simpliciter ad salutem, & in omnibus casibus, in quibus specialis Dei directio & illuminatio necessaria est, tenetur homo utens ratione inquirere ueritatem diligenter ut potest per seipsum, & per alios, quos ad id uiderit idoneos, si ipse rationabiliter aestimat seipsum ad id non sufficere. Et insuper si ad praedictam notitiam sufficientem habendam non sufficit industria humana, requiritur quod homo debite dispositus ad id impetrandum oret & petat à Deo sufficientem notitiam ueritatis.

Propo. 2.

Pro declaratione huius praepositionis nota quod simpliciter necessaria ad salutem, de quibus tantum in hac agitur propositione, secundum aliquos sunt ea, sine quibus nullo modo salus animae haberi potest. Sed melius dicitur secundum Soto in 4. senten. distin. 5. q. 1. art. 2. & secundum alios doctores quod sunt ea, quae non per accidens, nec ex suppositione, neque secundum quid, his uel illis tantum, sed per se obligatoria & necessaria omnibus sunt, ut est fides Christi, & baptisimus, & alia, de quibus secundum communiter doctores ignorantia inuincibilis dari non potest, ut infra. q. 4. in 2. & 3. propositione in secunda eius opinione latius habetur.

De his ergo habetur in hac propositione quod

ad sciendum haec tenetur homo primò per se inquirere ueritatem diligenter, ita quod non sit notabiliter negligens; exempli gratia. Si est infidelis tenetur, ut potest, secundum rationem naturalem saltim in consulo Deum, aut suum principium & factorem omnium considerare, &, ut dicat ratio naturalis, agere ad ueram cognitionem salutarè habendam: quia psal. 4. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Fidelis autem secundum rectam rationem & regulas fidei & ecclesiae tenetur diligenter inquirere ut sciat. Quod si uident isti probabiliter se ad id non sufficere, tunc secundò tenetur diligenter inquirere per alios, quos ad id idoneos & necessarios rationabiliter aestimauerint, ut in q. 3. sequenti habetur: quia lege naturali & charitatis tenetur quilibet remediū & auxilium etiam hominum necessarium ad salutem sibi quaerere sufficienter: alioqui temerè se Deo committeret, ipsumque male tentaret non prius adhibendo industriam humanam opportunam, secundum Augu. 2. q. 2. ca. quaritur. Hinc etiam patet quantè temeritatis sit de propria solum sententia quid liceat, quid non liceat praesumere determinare in dubiis & periculosis sine sufficiente probatione omisso consilio & doctrina sapientum, & praeter iustam necessitatem soli Deo se committere, ut ait Adrianus ubi infra.

Quod si praedicta haec non sufficerent, tertio necessaria est oratio, qua à Deo petatur sufficiens cognitio eorum, ut dirigat uias hominis, uel ipsum illuminet opportunè. Quod patet ex illo Paralipp. cap. 20. Cum ignoramus quid agere debeamus ad te Domine sunt oculi nostri: & latius probat B. Thom. secunda secundae q. 83. art. 3. & communiter doctores ex Matth. 7. Ioann. 16. Petite & accipietis, tenentes esse necessariam orationem tunc, ut etiam tenet & refert, Medina de oratione. q. 13. & tradit diuus Augustinus de dogmatibus ecclesiasticis dicens, Nullum credimus ad salutem uenire nisi Deo inuitante: nullum inuitatū nisi Deo auxiliante suam salutem operari: nullum nisi orantē auxilium Dei sibi promereri. Haec ille. Ergo de primò ad ultimum nullus consequitur salutem, neque cognitionem ad eam simpliciter necessariam sine oratione. Ad id etiam facit Esai. 29. & cap. 30. Os autem meum non interrogastis. & Ezechi. 14. & Prouerbio. & Psal. ut habetur infra in fine conclusionum.

Et cum praedicta propositione concordant expressè Alexan. hall. 2. p. su. quaestio. 29. membro & in 3. parte. q. 69. art. penul. Durandus in 3. distin. 2. q. 1. & doctissimus Castro de lege poenali lib. 2. cap. 14. & Gabriel in canon. lecti. 59. primo & in secundo sententiarum distin. 27. q. 1. conclus. 4. dubio 4. etiam Corradus de contractibus. q. 100. conclusio. 2. & communiter doctores.

Sed Vtrum ultra praedicta tria requiratur etiam quartò emundatio conscientiae à peccatis saltè per contritionem generalem?

Respon

1. Opinio.

Respondeo est triplex opinio. Prima quod sic: & non solum in hoc, sed & uniuersaliter in omni casu, quo humana industria non sufficit ad habendam notitiam sufficientem de iure naturali uel diuino quod omnes scire sub mortali tenentur, ut sunt articuli fidei, qui communiter praedicantur in Ecclesia, & praepcepta vniuersalia legis naturalis, de quibus infra. q. 4. propo. 1. habetur quod de eis non datur ignorantia inuincibilis diu perseverans: tunc dicit haec opinio quod est necessaria oratio simul & conscientiae emundatio saltem per contritionem generalem de peccatis, ut sic homo dignè & sufficienter obtineat à Deo ueritatis illustrationem opportunam; uel per ignorantiam inuincibilem excusetur, aliam non erit inuincibilis ignorantia.

Hanc opinionem tenet Adrianus in 2. quod lib. q. 1. sine argumentis; & latius in 4. quodlibet. art. 1. & in suo. 4. sententiarum in materia de restitutione q. Vtrum in casu, quo aliquid sit restituendum, possit quis de consilio peritorum seruari rem praescriptam &c. & illu sequit doctissimus Castro de lege poenali ubi supra. Sed certè haec opinio solum videtur habere locum in casu tertiae propositionis quae inferius habetur.

2. Opinio.

Secunda Opinio tenet uniuersaliter & indistinctè, quod nullo modo sub peccato requiritur oratio, nec ulla conscientiae emundatio ad faciendum quod in se est, ad sciendum quodcumque etiam simpliciter necessarium ad salutem: nec ad hoc quod talis ignorantia sit inuincibilis, & excusans à peccato; sed quod sufficit ad id humanam diligentiam apponere per se & per alios, etiam si talis ignorantia & caecitas propter nostra peccata proueniat. & ratio huius opinionis est: quia non dabitur praepceptum quo ad hunc finem Deus nos ad amplius, quàm dictum est, obligauerit. Sic tenet doctissimus nofter Vega de Iustificatione lib. 6. c. 8. consequenter ad suam opinionem, quod etiam fidei Christi datur inuincibilis ignorantia; ut de hoc infra. q. 4. latius, & multi alii Moderni; & allegant pro se August. & B. Tho. secunda secundae q. 10. art. 1. & Bonauentur. in 2. distin. 2. q. penul. Sed ut proxime patebit extrema haec opinio est.

3. Opinio.

Tertia opinio media, quae & mihi magis placet, tenet quod ad sciendum ea, quae sunt simpliciter necessaria ad salutem, in quibus etiam ignorantia inuincibilis non datur, ut est fides Christi huiusmodi; & in omnibus casibus supradictis ubi specialis Dei directio & illuminatio necessaria est utique tenetur homo ad humanam industriam, & orationem supradictam, cum pia & bona affectio ne ueritatis, & cum debita dispositione ut non impediatur ueritatis cognitio, uel illuminatio: non tamen ad aliquam contritionem uel conscientiae emundationem, nisi in casu tertiae propositionis subsequenter. Ad sciendum autem alia obligatoria quae cumque, uel ut eorum ignorantia sit inuincibilis, non tenetur homo nisi ad humanam industriam cum bona affectio ne ueritatis & dispositione pra-

dicta; non autem ad orationem specialem, neque ad aliquam conscientiae emundationem.

Prima pars quod is teneatur ad industriam & orationem cum praedicta dispositione, constat, quia si (ut in 2. propositione superius dictum est) tenetur ad orationem certè eodem praepcepto tenetur apponere media uel condiciones necessarias orationis requisitae ad talem finem, & cauere impedimenta eiusdem finis: impedimenta autem ueritatis sunt praua affectio ad eam, saepe etiam indispositio hominis puta implicatio in peccatis, propter quae Deus saepe permittit hominem excusari, aut in sua caecitate permanere, uti latius inferius de hoc in 3. propositione.

Quod autem is non teneatur ad aliam contritionem, uel conscientiae emundationem tripliciter patet. Primò, quia non dabitur ulla lex ad id obligans ultra praedicta: neque doctores infra allegati amplius requirunt ab infidelibus, nisi quod cum bona affectio ne ueritatis secundum rationem naturalem uiuentes se Deo commendent petentes ab eo illuminari & interim dum non illuminantur eorum ignorantia erit inuincibilis: sed non permanebit in finem quando illa sunt simpliciter necessaria ad salutem. Nam ante mortem opportunè illuminabunt, ut de hoc latius infra. q. 4. Item secundo quia ut sit inuincibilis ignorantia sufficit quod homo faciat quod tenetur, ad sciendum, liceat aliam sit in peccato ut supra q. 1. in 4. diuisione latius. Item 3. quia ad Roma. 10. Paulus reprehendit eos infideles, qui praedicatum Christum non crediderunt: non autem quia non se disposerunt recedendo à peccatis, ut sic à Deo illuminarentur & expressè dicit. Quomodo credent quem non audierunt? quomodo audient sine praedicante? ergo si non est eis fides Christi praedicata excusatur eorum ignorantia, & inuincibilis est. Igitur ad ignorantiam inuincibilem fidei Christi & huiusmodi non requiritur aliqua conscientiae emundatio. Et cum his concordat Alex. aliique doctores cum Durandò in 3. distinctione. 25. q. 1. & frater Bernabae de Rosalibus in suo tract. de uarietate opinionum, & Victoria in 4. relatione, quae est prior de Indis in 4. titulo ad eos debellandum.

Et ad rationem secundae opinionis supraposite respondeo quod ut supra dictum est tenetur homo petere à Deo ueritatis illuminationem: & eodem modo petere ne impediatur finis, uel impetratio opportuna cognitionis eorum, quorum inuincibilis ignorantia non datur, uti probatum est: & ad B. Tho. & Bonauentur. & Augusti. infra q. 4. in responsione ad 7. argumentum contra primam partem secundae propositionis habetur quomodo nihil faciunt pro illa secunda opinione.

Secunda pars praedictae tertiae opinionis quod scilicet ad sciendum alia obligatoria non est necessaria oratio, & à fortiori nec conscientiae aliqua emundatio: sed solum humana industria supradicta cum bona affectio ne ueritatis acquirenda, ita quod

quod non sit ualde notabiliter homo negligens, probat tripliciter.

Primò, quia non est necessaria oratio prædicta nisi ad obtinendum à Deo cognitionē simpliciter necessariam ad salutem, uel cognitionem eorum, quorum inuincibilis ignorantia non est, ad quorū etiam cognitionem nostra industria non sufficit ut constat. ergo si eorum cognitio non est simpliciter necessaria, & potest dari ignorantia inuincibilis; tunc sufficit industria humana, ut uel eorū cognitio habeat, uel ignorantia inuincibilis sit: ex quo nullū ius dabit ad aliquid aliū obligas ut constat ex diffinitione ignorantia inuincibilis supra q. 1.

Secundò probatur idem, quia certè difficillimū est omnes Mercatores & contrahentes in omnibus dubiis contractibus, in quibus sunt contrariae opiniones doctorum an sint mortalia peccata contra prædictum ius naturale uel diuinum, obligari ad tam frequenter orandum & conscientiam emundandam. Deus autem non obligat generaliter homines ad uix difficile: quia iugum eius suauē est.

Tertiò probatur idē, quia de ignorantia facti, undecunq; proueniat, constat quod ad sciendum an hæc mulier, uel res sit mea an non, certè sufficit mediocris, probabilisq; diligentia; ita quod homo non sit nimium negligens in inquirendo secundum negotii qualitatem & alias circumstantias solitas & debitas adhiberi: & potest exemplificari in facto Iacob, quando Gene. 29. cognouit Liam sibi suppositam, ut supra q. 1. de hoc habetur, quod in huiusmodi mediocris diligentia sine oratione præuia, & conscientia emundatione ignorantiam facit inuincibilem & excusantem à peccato.

Et in hac secūda parte oēs ferè doctores cōmuniter concordant. Adrianus autem & alii de prima opinione fortè possunt intelligi, & saluari, ut superius habet, quod in iure naturali, cuius non datur ignorantia inuincibilis diu perseveras, de quo infra q. 4. propositione. 1. habetur, requiritur oratio non quidem semper in quolibet actu, sed sæpè ut ita sit perseveras ut homo dicatur facere quod tenetur, à Deo opportunè ante mortem de hoc illuminetur. Potest etiam intelligi in casu sequentis tertię propositionis, ut ibi tātum requiratur etiam conscientia emundatio.

3. Propo.

Tertia propositio. Qui probabiliter timeat quod propter sua peccata Deus permittit ipsum excæcari, uel depruari, is ad debitam ueritatis illustrationem obtinendam, uel ut eius ignorantia sit inuincibilis, tenetur, præmissa debita diligentia & industria humana, per se & per alios bonam habere ueritatis affectionem, simul & emundationem conscientia per cōtritionem saltem generalē uel etiā particularem de illis, propter quæ timet se Deo permittente excæcari, & ita petere humiliter à Deo debitam ueritatis illustrationem: alioqui non esset inuincibilis illa eius ignorantia.

Probatur, quia quamuis de his, quorum cæcitate culpabilem iste habet, sit aliā absolute dabilis,

ignorantia inuincibilis ut supponitur; at in casu prædicto non erit inuincibilis ignorantia nisi omnia prædicta fiant. Quia non facit quod tenetur ad sciendū qui non tollit impedimentū cognitionis. Nam quo præcepto tenemur ad finē puta ad sciendū, eodem tenemur & apponere media necessaria & tollere impedimēta, etiā secundum oēs mundi sapientes. Sed talis peccator propter peccata sua specialiter excæcatus aut datus in reprobū sensū obligatur querere debitā ueritatis cognitionē ut se reponat in statu gratia: & illa eius peccata sunt impedimētū ad id, uti supponitur in casu propositionis huius, quod scilicet propter illa sit à Deo permittente specialiter eius excæcatio, quodq; permanebit stantibus prædictis peccatis illius: ita quod per solā industriā humanā non est probabile illum ab ea culpabili cæcitate esse liberandum nisi per auxilium Dei speciale uel abundans extraordinarium mens eius illustretur. ergo eodem præcepto, quo tenetur scire, & cæcitate expellere, tenetur etiam ad humilem orationem, & prædictam conscientia emundationem, qua Dei auxiliū & lumen ueritatis non impediatur, sed potius impetret: ex quo non est aliud medium sufficiens ad id, ut patet etiam ex prædictis in præcedente secunda propositione. Ideo psal. 12. orat Dauid, Illumina oculos meos ne nunquam obdormiam in morte: & similiter Ecclesia, ut Deus auferat uelamen ab oculis Iudæorum, & aliorum infidelium propter sua peccata excæcatorum. Et notanter dictum est requiri ei contritionem generalem uel specialem de illis peccatis, propter quæ timet se excæcari sicut requirit de oblitis, quæ homo timet se commississe, ut Medina de poenitentia quaestione. 3. de his latius agit.

Et cum his cōcordat Alex. Hall. & alii doctores cōmuniter ubi supra dicentes, quod ideo ad Roma. 1. gentes dicuntur inexcusabiles & obscuratū esse insipientes cor eorū, & illos homines datos esse in reprobū sensum, & culpabiliter ignorare multa iuris diuini & naturalis: quia ad Deū recursum nō habuerunt per uerū eius cultum, & orationem, uiuendo secundum rectam rationem, & legē naturalem. Et idē uidetur de Iudæis fidem Dei nō tamen Christi habentibus propter sua peccata excæcatis, ut patet Ioan. 13. & Matth. 13. Luc. 18. Actu. 28. Excæcatus est cor populi huius &c. Induratum est cor eorū &c. Et facit ad idem Isai. 6. & 29. & 30. ut de hoc latius habet infra. Et ad idē est expressè Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 4. & in casu huius tertię propositionis intellectus Adria. ubi supra concordat cum prædictis.

Et quamuis magister Vega de iustificatione lib. 6. cap. 18. teneat oppositum dicens quod non requiritur oratio, nec conscientia emundatio prædicta ut quis in casu propositionis sit inuincibiliter ignorans: tūm primò quia non dabitur tale præceptum, tūm secundò quia si illa obligatio sumitur ex hoc quod tales ex propria culpa incidunt in talem ignorantiam uel cæcitate; iam eadem ratione

tionem sequeretur quod omnes peccatores tam ratione utentes, quam non utentes, ut sunt culpabiliter ebrii, ex peccatis suis præcedentibus ignorantes multa obligatoria, similiter tenerentur ad eam orationem, & conscientia emundationē ne sint uincibiliter ignorantes: quod tamē etiā ex prædictis constat esse falsum. At uerò non ualet hæc eius opinio uti probatum est: nec eius rationes quicquam efficiunt. Nam ad primam respondeo quod quo præcepto tenentur tales ad finem scilicet ad tollendam talem cæcitate, eodē etiam tenentur ad illa media orationis, & conscientia emundationis necessaria ut patuit superius. Ad secundam etiam respondeo negando consequentiam, quia non est simile utrobique. Nam in casu propositionis illa cæcitas est adhuc culpabilis, ex quo eam sic cæcatus deponere tenetur, & potest cum auxilio diuino, quod etiam ad id procurare obligatur ut probatum est. Illa etiam cæcitas est pœna peccati non solum generaliter, & naturaliter consequens, aut cōtracta ex peccatis præcedentibus; sed etiam specialiter à Deo in pœnā peccati permittente, & permanens quo usque peccator respiscat, quorum neutrum uel non nisi alterum habent aliā ignorantia culpabiliter tantum contracta: ideo ad earum expulsionem, orare, aut conscientiam emundare eiusmodi ignorans non tenetur

Nota.

Et nota quod in hac & in aliis propositionibus supponitur licet & verum est, quod propter peccata, & propter hoc quod homo non rectè affectus inquit ueritatē sed ut inueniat loquentes sibi placencia ut habetur. Esai. 30. & cauillos inueniant ut iustificent quod ipse uult & ad quod ipse prædelitius, auaritia seu ambitione malè affectus est: propter hoc igitur Deus sæpè (idē iuste) permittit talem hominē non solū amplius cæcari & in multiplicem ignorantia, & errorem culpabilem induci: sed & in eo permanere quousque debite respiscat, & se disponat habens rectum, uehementēq; affectū & desideriu sollicitum ad ueritatē inquirendā, & operi demadadā; ut sic à Deo per auxiliū superabundans aliquo modo disponatur, & mereatur illuminari, uel per ignorantia inuincibile à culpa excusetur ut dictum est, quod patet Roma. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobū sensum & Sopho. 1. Ambulabunt, ut cæci, quia domino peccauerunt.

Quæ permissio cæcitate & erroris tripliciter cōtingit secundū Adria. ubi supra, in secūdo & quarto quodlib. Nam primò sæpè Deus in pœnam peccatorū prædictorum hominum malè affectorū abscondit ueritatem ab aliis Magistris seu prælatis, quos isti peccatores consulunt: adeo ut etiam si uel lent eis respondere & docere ueritatem, Deus nō permittat eos scire, dicere, aut docere illos ut oportet: sed uel falsa, uel non opportuna, nec expectantia ad salutem: patet Ezechi. 14. Qui posuerit immunditias in corde suo, & uenerit ad prophetam ut interroget, ego decipiam prophetam illum, id est decipi permittā. Vide ibi, & nota totū illud ca-

pitulum ad propositum, ubi dicitur iuxta iniquitatē interrogantis iniquitas & prophetæ erit: & glo. super id Roma. 10. Quomodo prædicabunt nisi mitantur? &c. ait. Mittit sæpè Deus malos doctores peccatoribus ex ira: & secunda Thesalo. 2. Quia non receperunt charitatem ueritatis ut salui fierent, ideo mittit illis Deus operationē errorum ut credant mendacio: ibi Augustinus in glof. vide, & Grego. lib. 25. morali, c. 20. ait Secundum merita plebiū disponuntur corda rectorū &c. & Esai. 29. Eō quod appropinquat populus iste ore suo & labiis suis glorificat me: cor autē eius longè est à me: ad mirationem faciā populo huic miraculo grandi & stupendo, peribit sapientia à sapientibus, & intellectus prudentiū abscondetur: & paulò superius ibi dem habetur. Miscuit uobis dñs spiritum soporis, claudet oculos uestros; prophetas & principes uestros, qui uident uisiones, operiet: & erit uobis uisio omniū prophetarū sicut uerba libri signati, quæ cum dederit scienti literas. dicet, lege istū, & respōdebit non possum, signatus est enim: & dicit dominus eō quod appropinquat populus iste &c.

Et nota quod Christus Matth. 15. allegauit prædictā auctoritatem, quia populus hic labiis me honorat &c. ad hoc propositū. Nam ipse legem peruerse interpretatibus pharisæis & scribis dixit Matth. 15. Quare uos transgredimini mādātū Dei propter traditiones uestras? uidelicet, ut ibi patet in præcepto, de honoratione parentū, & de obseruātia uoti quādo occurrerit casus incōpossibilitatis utriusque; ultra illarum obseruātia deberet præualere. Nam ut hoc declarat Frater Bernabas de Rosalibus in suo tracta. de breuitate opinionū, pharisæi ex auaritia extollentes dignitatē uoti ut pote magnum actum uirtutis religionis, & ideo illum anteponebant pietati & honorationi parentum in eorum subuentione dicebant. Si quis ea quæ parentibus præstanda erant, Deo uouerit, qui præcipuus est pater omniū, liberū esse a subuentione parentū: tū maxime quando non extrema præmebantur egestate. Nam corporalis honoratio parentū, de qua etiam ibi agit Christus, ad honorabile eorū statum tendit; non ad extremam necessitatem, quæ in quocūque etiam extraneo ad subueniendū obligat. Christus autem ibidem hanc eorum opinionem ut erroneā cōfutare uidetur: docetq; ut quod iure nature absoluto debet anteponatur ei quod uel sub cōsilio cadit uel ex uoluntate pēdet humana: propter quod hoc ultimū sit dispensabile: non ita id quod absoluto iure nature debitū est: cūq; propter hanc doctrinā Christi, & propter alia, quæ ibi dixit & docuit Matth. 15. discipuli dicerēt Christo pharisæos esse scādalizatos Dimittite ait, eos, quia cæci sunt & duces cæcorū: cæcus autem si cæco ducatur præbeat, ambo incident in foueam: ex quibus ultimis uerbis ad nostrum propositum elicitur, quod licet Christus Matth. 23. dicat super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi, quæ dixerint uobis facite: non tamen propter hoc excusantur

tur prauè affecti sequentes illorum erroneam doctrinam in moribus, etiam si esset res obscura. Causa autem huius videtur esse, quia ad auaritiam & ambitionem prauè affecti erant cum ipsis: neque de fiderium veritatis habebant: & propter peccata sua tam hi, quam illi culpabiliter cæcari permisi sunt: Nam & pro causa prædicti erroris Christus allegauit prædicta verba, Esa. 29. Quia populus hic labiis me honorat &c. Igitur requiritur benè affectum esse & vigilantissimum eum, qui ueritatē tangentem conscientiam inquit atque scetatur, uti faciebat Iob. 29. Causam, quam ignorabam, diligentissimè inuestigabam. Nam Ecclesi. 19. Qui citò credit leuis est corde, maximè in rebus salutem animæ spectantibus. Secundò etià Deus aliquando nō permittit bonis etiam doctoribus, & doctis etiam scientibus ueritatem, etiam consultis de illa respōdere: sed eos facit, aut permittit tacere & obmutescere, aut negligere, & non curare prædicare, & docere ueritatē necessariam, & opportunam, aut alio modo ex quauis alia causa tacere: idque propter populi aut interrogantis iniquitatem, ut patet Ezechi. 3. Adhærere faciam linguam tuam palato tuo; & eris mutus; nec quasi uir obiurgans: quia dominus exasperas est. Vide ibi glos. Grego. & ad idem facit ipse in moralibus. lib. 25. c. 20. secundum merita plebium disponuntur corda rectorum. Ideo & Christus quærēti Pilato, quid est ueritas nihil respondit, Ioā. 18. quia secundum cōiter doctores non affectu sciendi, aut credēdi, aut exequēdi rectam iustitiam, sed animo curioso, aut tepido id quærebat. Tertiò et Deus in pœnā peccati & suæ prauæ affectionis supradictæ permittit sapē indignos non rectè, neque ad suum propositum, nec salubriter intelligere responsa & doctrinam ueritatis necessariam, etià eis opportunè prædicatam, le tamque in libris sacris atque doctorum, ut patet Esa. 29. Claudet Deus oculos uestros: & erit uobis uisio oīum prophetarū sicut uerba libri signati, id est, ac si nō uideretur, nec audiretur, neque intelligeretur quod in libro clauso & signato continetur: sic nō percipitur quod prædicatur, aut edocetur, ut dictū est. Et Esa. 29. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum, ut faciem eis non uideatis. ibi uide. in cuius figuram, Exo. 34. Filii Israel non poterant clarè intendere in faciem Moyse ex parte Dei ad illos loquētis nisi sub uelamento. Itē Esa. 58. Etenim me de die in diem quærunt, & scire uias meas uolunt quasi gens, quæ fecit iustitiā. Item clarius. cap. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, id est excæcatum uel excæcandū cor eius & aures aggrauandas prænuucia & prædica: & oculos eius claudet: ne forte uideat oculis suis & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum: & paulò superius ibidem, Audite audientes, & nolite intelligere, & uidete uisionem, & nolite cognoscere. Et ratio huius datur, Matth. 13. & Actu. 28. Quia, incassatū est cor populi eius, & auribus grauitè audierunt: &

Iob. 21. Quia dicunt Deo recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus &c. Oculos autem claudere apud Deum est mentem hominis non illustrare in pœnam peccati, & non specialiter cooperari, neque iuuare ad intelligendum ut oportet: Iusta autem, ait Grego. exterius palpitat lingua prædicantis, si intus non doceat (adde & moueat cor) gratia spiritus sancti. Ideo Ioan. 18. Christus ait Pilato, Qui ex ueritate est audit uocē meā. Secū dū Chrysostr. qui est ex ueritate, id est, si quis amat ueritatem, & ad eam afficitur. Et Theophylact. O Pilate si ueritatis es filius, eamque desideras, audies uocem meam, id est credes, & intelliges, & suscipies eam ueritatem, quā desideras: quia secundū August. lib. 1. de moribus Ecclesiæ c. 17. Veritas si non totis uiribus concupiscatur inueniri non potest. Ideo Prouerbio. 2. Audiatur sapientiā auris tua, inclina cor tuū ad cognoscendam prudentiam: si quæreris eam quasi pœcuniam, & sicut thesauros efoderis illam, intelliges timorem dñi, & scientiā Dei inuenies &c. cap. 7. Optaui, & datus est mihi sensus: inuocaui & uenit in me spiritus sapientiæ &c. ubi ostenditur quo animo & affectu debet ueritas inquiri a Deo, & doctoribus, ut homo sit dignus illuminari, & ut per ignorantiam inuincibilem excusetur, ut dictum est.

Ex quibus oībus in tota hac propositione & in 1. Cor. 11. supradictis corollariè sequitur primò quod, quia sunt multi peccatores & non satis bene affecti ad sciendum ueritatem, et eam cognitam exequēdum, propter quorum peccata & indispositionem deberēt ipsi rationabiliter dubitare seu timere quod Deo permittente prolapsi sunt in præfatam ignorantiam uel cæcitatem culpabilem de suo malo statu, aut de sua insufficiēte pœnitentia ad salutē, ideo generaliter oēs peccatores suadendi & inducendi sunt ut ad habendā sufficiētē cognitionē ueritatis necessarię de statu suæ salutis aut ut inuincibiliter & inculpabiliter ignorantibus eis talis error & cœcitas iā nō imputetur; inducēdi inquam sunt ut nō solū p se & per alios cū uehementi affectu & desiderio ueritatis inquirāt diligenter, sed etiam à Deo petant humiliter illuminari, idque cū debita cōtritione salutē generali uel speciali de illis, & emendatione suę uitæ instanter & perseueranter ut supra dictū est.

Et fortè Adrianus uidens ut plurimum homines esse magno peccatores, unde timere deberēt propter sua peccata Deo permittente cæcari quod ad aliquid, ideo absolutè locutus est, & generaliter dicens quod omnes tenebantur cum debita uitæ emundatione, & contritione & desiderio ueritatis petere humiliter à Deo illustrationē ueritatis; quod & probatur, quia in dubiis probabilibus de mortali tutior pars est eligenda, ut habetur in ca. iuuenis. desponsalibus: sed talis est in dubio huiusmodi ut supponitur in corollario quod scilicet dubitat. probabiliter se propter peccata esse cœcatum & manere in ignorantia sui mali status, ad cuius cognitionem sufficientem etiam probabilem non sufficit

sufficit humana industria, ergo requiruntur supra dicta & maximè in morte; secus si non dubitat, aut si non sic dubitare debet rationabiliter, quia non est curandum de leuibus scrupulis & superstitionibus: neque possumus omnes actus nostros intelligere, an sint secundum Dei præcepta sufficienter circumstantionati propter ignorantiam, quæ annexa est naturæ lapsę. Sapient. 9. Timidæ & incertæ sunt prouidentia nostræ. Sæpè etiam homo nescit certitudine probabilitatis adhuc se esse in gratia, aut in ignorantia culpabili propter sua peccata. Inde multa ignorata culpabiliter nos latet: ad quorum cognitionem non sufficit humana industria sine aliqua Dei illustratione ex auxilio abundantis. Quia Hiere. 10. Prouerb. 16. & 20. ca. Non est hominis ut dirigat gressus suos. Et cū timoratarum mentium sit de consilio ibi timere culpam ubi non est, ideo tunc quilibet de bono item consilio debet de oblitis & ignoratis confiteri generaliter, & secundum Bonauen. ita petere à Deo prædictam illustrationē, ut habetur. 2. Paralip. ca. 20. cū ignoramus quid agere debeamus ad te sunt oculi nostri. Item Thob. 4. Pete à domino ut dirigat uiam tuam: Et ad idem est Prouerb. 2. & 3. cap. expressè, & ideo Psal. 5. & 26. 36. 89. 118. & alibi sapius petitur à Domino. Dirige in conspectu tuo uiam meam: & uias tuas & uoluntatem tuam & ueritatem tuam edoce me: & Psal. 12. Illumina oculos meos ne unquam obdormiā in morte. Vnde & cōcludit B. Tho. 2. 2. q. 85. art. 2. quod oratio est simpliciter necessaria nobis, ut sic mereamur diuinum auxilium opportunum ad uitæ salutaria,

Secundò corollariè sequitur ex omnibus supradictis in secunda & 3. propositione, quod sicut sub nouo peccato nō tenetur homo pro semper scire necessaria ad salutem, sicut nec facere; quamuis pro semper teneatur uitare omne peccatum; ita & per consequens non tenetur pro semper sub nouo peccato facere omnia supradicta requisita ad sciendū necessaria; sed solum pro tempore, quo sub nouo peccato tenetur scire ad illa necessaria faciendum, uel ad cauendum peccatum aliquod, quod sine prædicta cognitione sufficienter cauere non potest: quia obligatio mediorem, scilicet cognitionis & expulsionis ignorantia samitur ex obligatione finis, puta obseruantia præceptorum: ex suppositione autem quando uidelicet homo id uult scire, debet, quamuis non sub nouo peccato, facere prædicta requisita ad sciendum, ut supra dictum est.

Et si quæratur, quid si ego probabiliter aut inuincibiliter ignoro orationem uel emundationem conscientia esse necessariam in casibus supradictis in 2. & 3. propositione, & ideo illam omitto, non omisurus si scirem; nunquid tunc inuincibiliter quoque illa ignorabo & saluabor sine noticia illorum quæ dicta sunt esse simpliciter necessaria ad salutē? Nam si dicatur quod sic; iam sequitur quod in illis simpliciter necessariis ad salutem datur ignorantia inuincibilis; uel quod ut illorum & aliorum ignorantia

fit inuincibilis nō requiruntur oīa illa quæ dicta sunt. Si autem dicatur quod non saluabitur homo ille, neque inuincibiliter, sed uincibiliter illa ignorat; contra hoc uidetur primò, quia facit quod potest & tenetur ad sciendum illa: neque tenetur scire ea quæ probabiliter uel inuincibiliter ignorat, puta orationē & conscientia emundationem, esse necessaria ad talem finem. Tum secundò quia nemo obligatur ad impossibile, qualis est iste inuincibiliter ignorans orationem, uel emundationem conscientia esse necessariam ad prædictum finem; quia non potest ea uelle facere dum sic ignorat.

Item tertiò quia iam esset etiam simpliciter necessarium ad salutem scire orationem uel emundationem conscientia, & alia eiusmodi esse necessaria ad cauendum inuincibilem ignorantiam eorū, de quibus agitur in secunda & tertia propositione: quod tamen dicere absonum est; cum constet cadere sub opinionibus doctorum dicentium hæc, uel illa, uel tot esse requisita ad uincibilem ignorantiam horum uel illorum euitandam.

Respon. quod propter has rationes iste talis inuincibiliter ignorat illam orationem uel contritionem esse necessariam ad sciendum illa, de quibus. 2. & 3. propositio agit. Sed negatur quod de illis simpliciter necessariis ad salutem datur ignorantia inuincibilis. Nam tunc Deus hoc non requirit, sed illustrat opportunè facientem aliās quod in se est, ut supra in secunda propositione habetur. Neque etià sequitur quod ergo illa, puta oratio & contritio non requiruntur, ex quo sine illis habetur illustratio uel salus: nam requiruntur regulariter ut probabiliter tenet opinio supradicta: & id est opinatum non de fide quod illa requiruntur: neque dicit opinio quod sunt simpliciter necessaria, sed obligatoria uel necessaria regulariter: ita quod qui scit, & potest ea facere, & non facit, non inuincibiliter ignorabit, nec excusabitur à peccato, cum quo stat, quod excusabitur qui inuincibiliter ea ignorat, sicut & is qui legem & præceptum implere non potest; & Deus tunc hoc non imputat ad nouam culpam, sed supplet quod deest illi, ac si illa fecisset ad hunc finem, uidelicet ut uel inculpabiliter ignorans si aliās faciat quod in se est opportunè illuminetur, uel propter hanc ignorantiam non condemnetur, sed propter alia peccata.

QVAESTIO TERTIA.

VTRVM FACIAT QVOD IN SE est ad sciendum quantum est ex parte industriae humanae etià sit tutus in conscientia is, qui sequitur opinionem aliquorum doctorū, qui sibi magis placent, si contingit quod eos sequendo errat cum eis.

RESPONDEO secundum Conradum de Contractibus. q. vlt. & Adria. in 4. de restitutione, & Maior. in 4. sententiarum, q. 1. in sententia clarius eos resoluendo per tres propositiones.

tionēs sequētes. Quarum prima est, quando opinio probabilior diffinit quod secundū se à parte rei tutū est & condemnat oppositum; tunc necessariò talis opinio tenenda est, exēpli gratia. Si cōmunis aut probabilior opinio tenet pluralitatē beneficiorū aut non residere in suo curatu sine cālegitima, aut talē contractū esse illicitū, eū ipsū canere, & oppositū facere sit tutissimū; dicit propositio hęc talē opinionē esse tenendā, & sequēdā: & in hoc omnes doctores consentiunt. Et probatur tum primò quia agendo cōtra rectā rationē peccatur sed talis agens contra probabiliorē opinionē agit contra rectā rationē: quia agit cōtra rationē & auctoritatē, cui reniti non licet. Nam ideo dicitur probabilior opinio, quia rationabilior, & quia ualidioribus innititur rationibus & fundamentis, quibus naturaliter cōnuincitur intellectus, ut huic parti potius, quam oppositē assentiat.

Tum secundò quia legi rationabili seu prudētia iudicio dictanti tale quid esse necessariū (qualis est praedicta opinio probabilior & rationabilior) necessarium est se conformare. Tum tertio quia aliter agens agit temere irrationabiliter: dum sine ratione sufficiente eligit partē periculosam minus rationabilem, quam ratio ipsa minus dicit, postposita ea, quam magis dicit esse necessariò amplectendam: ut infra in corollario habetur, & in tertia propositione latius.

2. Propos.

Secunda propo. quando opinio probabilior asserit & iustificat quod in se non est tam securum, quam eius oppositū; tunc licet sit tutius talē opinionē non sequi: licitum tñ est eam sequi; exēpli gratia, si probabilior opinio tenet mutuam posse recipere ultra fortē aliquid rōne interesse lucri cessantis; licitum est eā sequi, licet sit tutius ab eā cauere secundum aliam opinionē non tam probabilem. Probatur, tum primò quia legi rationabili licitū est se conformare; huiusmodi autē est talis opinio probabilior & rationabilior, quā opposita, ut supra in probatione primae propositionis probatū est, ergo. Tum secundò quia in dubiis quod certius estimamus tenere debemus ut habet in ca. iuuenis, de sponsalibus: nunc autē certius estimat quod rationalibus estimatur aut creditur: qualis est opinio probabilior, ergo. Nam ex ipsa ratione eius quae vi excusabitur per ignorantiam inuincibilem si quis ueritatē non attingat aut si erret talē opinionē probabilē sectando. Tum tertio quia si non ita esset; ergo nulla esset in examinandis opinionibus diligentia adhibenda, nisi quando ex sacris literis uel Ecclesiae auctoritate ueritas elucidanda esset. Consequens autē hoc omnium aures offendit, estq; cōtra cōsensum omnium sapientū. Consequentia autem probatur. Nam si omni adhibita diligentia errans non excusaretur; ergo absq; ulla ueritatis inquisitione oporteret semper ueritatē ex parte rei eligere, ut si de fide agatur oportet nulli parti assentiendo expectare Ecclesiae determinationē; si de moribus similibet abstinendo ab omni actu; cui ex uarietate opinio-

nū imminet periculū. Tum deniq; quartò quia doctissimi & sanctissimi uiri cōtraria in expositione sacrae scripturae & in moribus senserunt: & nullus eorum condemnat qd sic senserit & egerit; ergo sequentes eorum opiniones probabiliores cōdenari debent. Consequentia patet cū minore, & maior probatur, quia Hierony. & Augusti. in expositione Epistolae ad Galatas tā de sensu scripturae super dictis Pauli quā de ipso facto Petri separantis se à gētibus propter aduentū Iudaeorū cōtraria indubie senserunt. Nam (ut ait frater Barnabas de Rosalibus in suo tract. de uarietate opinionū, & Maioris ubi supra) non sunt audiendi Adria. & alii, qui dicunt eos non se intellexisse: ideoq; non tā sensu quā uerbis cōpugnasse. Qui. n. fieri potuit ut uiri illi in geniosissimi tot sup eadē re missis ac remissis Epistolis uerborū suorum sensum non calluerint? fuerunt ergo in materia fidei simul & morū diuersae opinionis: & similiter Tho. & Bonauetura à se ipsis inuicē & ab aliis in materia fidei, morū, & sacramentorū saepe (salua tamē fide) differunt in suis opinionibus ut patet eorum scripta legēti: neq; propter hoc arbitrabatur se exponere periculo inexcusabilis erroris si non attingeret ueritatē, dum quod probabilius uideretur sectabantur. id quod ipse, B. Tho. in 8. quodlib. art. 13, expresse ait; quod scilicet qui ex contrariis opinionibus alterā uidelicet probabilem imitando in nullam dubitationem adducitur, non committit se discrimini, utique nec peccat.

Ad uim ergo rōnis oia referenda sunt, sicut & August. ait in Epistola. 19. in concertatione praedicta cū Hieronymo; & habet distinctio. 9. c. ego solus; alios; scilicet libros doctorū praeter sacra scripturā ita lego: ut quantūlibet sanctitate & doctrina praepolleant, non ideo uerū putē, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per illos. s. libros canonicos sacrae scripturae uel probabili rōne persuadere potuerunt. Igitur in dubiis ea sequenda uia est de necessitate aut de licentia, quae rationabilior & probabilior uideatur; ut praecedentibus propositionibus dictum est.

Tertia propositio quādo opiniones sunt uel creditur aequē probabiles, semper id quod uidetur minus malum & tutius tenendum est, quando est dubium de peccato mortali.

Probatur dupliciter. Primò, quia in dubiis non solum facti, sed iuris, tutior & certior pars est eligenda, ut habetur in ca. iuuenis, de sponsa. & ca. ad audientiam de homicid. & ca. illud, de clerico excommunicato. & quia alia Ecclesia. tertio. Qui amat periculū peribit in illo. Nam hęc eadē ratio militat in dubio iuris & facti. Nunc autē qui illas opiniones aequē probabiles scit uel arbitrat, necesse est ut maneat dubius quae eorum sit uera, & per consequens an sit licitum agere quod altera opinio cōdenat. Aequē enim mouetur naturaliter intellectus ad assentiendum uni opinioni sicut alteri habenti aequalia motiua & aequalē probabilitatem: uel si non manet dubius saltem temere & periculosè sine

ylla

ulla ratione sed uoluntariè ex sua affectione adhereret huic uel illi opinioni, & iudicaret esse faciendum quod hęc opinio iustificat, non obstante aequali probabilitate quod id facere non licet, quod altera opinio condemnat. Igitur peccat qui sine ratione sufficiente relinquens partem tutam & certam non solum secundum se & à parte rei, sed etiam secundum suam estimationem, eligit minus tutam uel maius malum. Ad id facit c. duo mala. c. nerni distinctio. 13.

Secundò probatur idem, quia ideo in c. inquisitioni. de sentent. excomm. habetur quod uxor probabiliter dubia de consanguinitate uiri intra gradum prohibitum, non potest petere debitum coniugale, cum tamen sit in professione mariti: & similiter in c. Dominus. de secun. nuptiis. ubi agitur de uxore quae probabiliter dubitat de uita mariti prioris, & ex consequenti an is quae de praesenti habet, sit suus uerus maritus; dicitur ibi quod non potest ab eo debitum petere, licet teneatur reddere exigenti: idque non alia de causa, nisi quia in casu aequae probabiliter dubio est tutius eligendum, sicut & maius malum, maiusq; periculum cauendum est: ut de hoc etiam infra lib. 3. de conscientia. q. 5. latius habetur.

Sed nota primo, quod licet tunc sit tutius eligendum; non tamen est id firmiter asserendum, sed solum cum formidine aliqua de opposito opinandum est id esse probabile aut probabilius, quia temeritatis uitium est, dubia aut non satis certa pro certis affirmare, ut B. Tho. in 9. quodlib. art. 15. & Gerson de uita spirituali coroll. 2. 11. & 23. optimè docent.

Etiam nota secundò, quod bene stat utraque opinionem aequē probabilem esse; & quod ego non ex sola affectione sed ex aliqua rationabili causa, puta quia rationes alterius scio dissoluere; uel credo per alios bene dissolui, aut solubiles esse, nec omnino efficaces, licet illas ego dissoluere non sciam: uel etiam ex ignorantia inuincibili rationabiliter uel inculpabiliter estimem alteram opinionem esse magis probabilem aut ueram, quae non est: & tunc hęc quae probabilior aut uera estimatur tenenda est de necessitate, aut de licentia, ut in duabus propositionibus praeced. dictum est.

Si uero cum aequali opinionum probabilitate estimata, aequale etiam malum siue periculum, uel etiam nullum imminet utrinque: tunc locus est gratificationi: & quaelibet illarum opinionum sequi potest; ita quod si utraque opinio est uel creditur aequē probabilis uel aequē dubia, ut diximus, an sit peccatum secundum eam uel contra agere, neque discerni potest in quā partem grauius peccatur; aut grauius malum siue periculum imminet; tunc est locus gratificationi, & quaecunque opinio eligi potest, quia in uia Dei non potest esse perplexitas ad peccatum, neq; Deus obligat ad impossibile. Ceterum ubi nullum periculum corporale uel spirituale est; tunc regulariter

quaelibet opinio probabilis rectè eligi potest, id quod in speculatiuis & aliis conscientiam non tantentibus saepe contingit.

Igitur resolutoriè praedicta omnia in quatuor dictis colliguntur. Primò quod quando est periculum de mortali ex una uel ex utraque parte contradictionis quodcumq; fiat; tunc ea, quae est uel creditur probabilior opinio, tenenda est: de necessitate quidem, quando illa sic aliquid sub mortali condemnat, quod oppositum omnino licitum & tutum est, ut ait prima propositio: de licentia uero quando aliquid iustificat quod de se à parte rei non est tam securum sicut oppositum, ut ait secunda propositio. Secundò quod si utraque opinio aequē dubia aut aequē probabilis est; tunc à scientibus uel credentibus illud tutior tenenda est: & cauendum est periculum maius uel de grauiori & certiori malo formata bona & quietia conscientia, quod sic agendum est, uti superius propositio tertia habetur. Ad quod etiam faciunt c. duo mala. & cap. nerni. distinctio. 13. Tertio: quod si stante aequa probabilitate uel aequali dubio ex utraque parte de peccato mortali, neque etiam discerni potest in quam partem grauius, certiusq; peccatum siue periculū imminet; tunc est locus gratificationi, & formata bona conscientia cum bona fide quaecunque illarum opinionum eligi potest; quia in uia Dei non potest esse perplexitas ad peccatum, neq; ad impossibile est obligatio ut in tertia propositio dictum est.

Quartò si homo non est literatus, aut doctus, aut si nescit ibi esse uarietatem opinionum, neq; dubium inter doctores, aut si audit uel scit ibi uarias esse opiniones, tamē probabiliorē, aut tutam non ex affectione, sed ex ignorantia, uel ex alia causa credit eam, quā ipse sequitur aequē aut magis, quam oppositam; & ita cum bona fide, bonaq; conscientia putans sibi licere agit uel omittit paratus oppositum agere, si sufficienter sciret illud illicitum esse; hic certè inculpabiliter agit; & illam sequitur opinionem; & per ignorantiam inuincibilem excusatur. Et ita doct. communiter dicunt, & praecipue Medina de resti. q. 22. fol. 74. & Nauarro in summa. cap. 27. numero 283. 288. quod deposito dubio & formata bona conscientia potest homo praedictus adherere illi opinioni, quā audierit à doctoribus fide dignis approbati; quibus se tute potest confirmare. Immo & glo. in extrauag. Ioā. 22. inter nonnullos, de uerb. sig. 5. i. uerbo, deinceps, etiam ait quod opinio alicuius magni doctoris inducit causam probabilem, & excusat à culpa erroris; quod uidetur intelligendum, si talis homo nescit inuincibiliter ibi esse opiniones, aut nescit earum causas, & motiua uel fundamenta examinare, ut dictū est. nā si est doctus sciens illa discernere & examinare; tunc in dubio de peccato mortali debet habere causas magis rationabiles ad adherendum potius huic opinioni, quam ipsi uti probabiliorē & tutā amplectitur, ut in praecedentibus

B decla-

declaratum est, ut à culpa per ignorantiam excusetur. Fit tandem ex dictis quòd quando litigantes super aliqua re, cui eorum debeat, habent pro se æquales probationes, vel doctorum opiniones, debent componendo inter se rem illam diuidere ut maneant tuti in conscientia; aliàs fortè tuti non essent. Ad supradicta faciunt ea, quæ inferius, lib. 3. de conscientia. q. 5. propositio. 2. & q. 6. in secunda parte propositionis & q. 8. differuntur.

Dubium. Sed dubitatur quæ sunt, aut esse possunt causæ rationabiles ad adhærendum potius vni uti probabiliori opinioni, quàm alteri, aut facientes vnâ opinionem probabiliorē, quàm alteram.

Respon. Respondeo secundum Conradum, vbi supra quod sunt septem, quarum quinque se tenent ex parte ipsorum doctorum opinantium, aliæ duæ ex parte fundamentorum illius opinionis.

Causa 1. Prima igitur causa est, si doctores vnus opinionis sunt & fuerunt regulariter in aliis opinionibus fidem vel morem respicientibus veriores; ita quòd in talibus verius scripserunt, & minus errauerunt; tunc enim cæteris partibus etiam in proposita materia est causa magis adhærendi opinionibus eorum, quia ex similibus præsumitur de similibus.

Causa 2. Secunda causa est, si doctores vnus opinionis plus infudarunt studio talium materialium, de quibus agitur in præsentī, quàm doctores alterius opinionis, quia cæteris paribus in fide & moribus plus adhærendum est Theologis, quàm Canonistis: contra uerò in his quæ concernunt leges humanas, & forum contentiosum, plus canonistis, quàm Theologis. Similiter inter Theologos in materiis moralibus & casibus conscientiæ plus standum est illis, qui in moralibus diligentius suum ingenium contriuerunt, quàm aliis, qui speculatius plus intenderunt: quia Ethic. 1. Horum quisq; est bonus iudex quæ nouit, & vnicuiq; in sua arte credendum est.

Causa 3. Tertia causa est, si doctores vnus opinionis sunt præsumendi minus affectati ad illam opinionem, quàm alii ad suam: quia cæteris paribus plus standum est illorum opinioni, qui sunt minus affectati, quàm aliorum affectatorum. Ideo si materia, de qua est dubium, tangit lucrum temporale alterius partis doctorum; minus credendum est eis, quos illud lucrum respicit, quàm aliis. Ideo etiam magis credendum est iurisperitis cæteris paribus, qui vel vbi non sunt alligati alteri partium, puta vbi scribunt per modum lecturæ, quàm aliis etiam eisdem vbi alteri partium tanquàm aduocati, vel ei alligati consilia scribunt: & idem similiter de quomodolibet affectis, & nõ affectis dicendum est, quia amor & odium peruertunt iudicium. 2. Rhetor. Amantibus & odientibus non eadem videntur.

Causa 4. Quarta causa est, si doctores vnus opinionis sunt & fuerunt regulariter melioris vite: quia cæ-

teris paribus magis standum est opinioni eorū, quàm aliorum, quia sanctitas & puritas vitæ meretur à Deo illuminationem veritatis, & præcipuè castitas. vnde Io. Euang. inter catholicos, & inter Ethnicos Plato altius de Diuinis scripserunt: & sicut tales minus errant in vita sua; sic etiam apti sunt minus errare in doctrina & operationibus aliorum dirigendis; quia Psal. 9. Initium sapientiæ timor dñi. & Eccl. 37. Anima viri sancti enuntiat aliquando uera plusquam septem circūspectatores sedentes ad speculandum: & sequitur ibidem ironice, cum uiro irreligioso tractatu de sanctitate, & cū iniusto de iustitia. Vide ibi.

Causa 5. Quinta causa est, si sunt plures de una opinione, quàm de alia: quia cæteris paribus magis adhærendum est pluribus. Ideo S. Isidorus in epist. ad lectorem suum præfert canones qui dicuntur apostolorum cæteris cõciliis, quia licet à quibusdam dicantur apocriphi, tñ plures eos receperunt, ut habetur 16. dist. c. Isid. & Aug. lib. 2. de Doctrina Christi. docet in illis scripturis, quæ nõ ab omnibus recipiuntur præponendas esse eas, quas plures & grauiores accipiunt dist. 19. c. in canonicis. & dist. 63. c. ult. & in 2. q. 7. c. puto habetur quòd illud potius tenendum est quòd à pluribus approbatur & corroboratur. Nã 1. Top. ait Arist. quòd Probabile uerum est quòd pluribus & sapientibus uidetur. Et notetur quod semper dico cæteris paribus, quia aliàs non oportet. Vnde & Papa Pius 11. in epist. 401. ad Lodouicum regem Francorū dicit. Scriptura quæ ait ubi multa consilia ibi salus, cõsiliorum multitudinē non requirit, sed maturitatem & digestionem, quæ res in paucis, quàm in multis facilius sepe reperitur: neque. n. honestas aut iustitia multitudinē faciliè suadetur: quæ uariis affectibus agitata ad peiora frequenter inclinatur: neque bene se res habet ubi suffragia numerantur, non pòderantur: sæpe. n. fit ut maior pars meliorem uincat. Hæc ille. & C. de uete. iur. enucl. l. i. & l. tanta. §. si quid autem, dicit text. quod sepe vnus & fortè deterioris siue minoris sententia potest multos & maiores in aliqua parte superare: & tunc non est cõsideranda multitudo sequentium unam opin. ut ibi dicit text. Igitur cæteris paribus & non aliter opinio communis tenenda est, quia pro ea præsumitur ueritas secundum glo. 3. q. 7. c. infamis. & innuit text. iuxta glo. in c. unico. de postul. præla. lib. 6. & facit text. in l. ii. ff. de iur. & fac. igno. & notat Bar. in l. de eo. C. de pœna iud. qui male iudic. & in foro contentioso seu exteriori debet iudex iudicare secundum opinionem communem; aliàs punitur, ut de hoc late Syluester tit. opinio. q. 2. & summa Ange. ibi uide. quæ omnia limita ut dictum est, scilicet cæteris paribus, uel ut ait Gemina. cap. 1. de summa trinit. lib. 6. nisi notoriè maledicat, uel rationabiliter conuinci possit, ut ait etiam Io. Andr. cap. 1. de constituto.

Quòd si unam opin. plures teneant, aliam autem grauiores licet pauciores, uidetur, (ut ait Contr.)

Conradus) quod cæteris paribus existentibus opiniones illæ sint æqualis auctoritatis. vnde Aug. lib. 2. de doctrina Christi. & habetur distinct. 19. c. in canonicis. dicit quod si contingat inuenire scripturas aliquas à pluribus teneri, & alias à grauioribus haberi quaquam hoc inueniri non possit; æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. Hæc ille. Quòd si doctores contraria opinantes sunt Antiqui & Moderni; præponuntur antiqui (cæteris paribus loquor semper) quia temporum diuturnitas uidetur aliquam auctoritatem attulisse, nisi ex nouis rationibus & causis aliud sentiat, quia aliquando intellectus iuniorum est perspicacior. l. gallus. ff. de lib. & posth. Ad hoc pulchrè facit Gerton in tertia par. sum. de vita spiritali, lect. 4. corollario 8. vide ibi.

Causa 6. Causa sexta est, si rationes vnus opinionis sunt meliores & magis vrgentes, quàm rationes alterius: ei enim, qui meliori rationi innititur standum est, ut in cap. capellanus. de feriis. quòd enim quisq; magis rationi innititur, eò maioris auctoritatis uerba eius esse uidentur, ait Gratianus. distinct. 20. cap. 1. & 2. vnde secundum eum ibid. & in cap. placuit. 36. distinct. aliqua dicta August. & Hieronymi circa expositionem scripturarum præferenda uidentur dictis aliquorum pontificum, eò quòd meliori rationi adhæsisse uidentur.

Causa 7. Septima causa est, si auctoritates sonantes pro vna sunt expressiores, aliis sonantibus pro alia opinione. Ideo Gratianus 36. quaest. ult. cap. ult. dicit quòd auctoritas concilii Aquisgranensis; quòd raptor & rapta non possunt matrimonialiter copulari, etiam post consensum parentum, etiam post penitentiam, non præiudicat auctoritati Hieronymi dicentis oppositum, maxime cum Hieronymus testimonio diuinæ legis innitatur. verum hoc exemplum, quòd adducit Gratianus (ait Conradus) non uidetur esse conueniens, quia prædictum concilium non dixit hoc declaratiuè, quæsi hoc sit de lege Diuina, vel non determinauit absolute quòd id fieri nullo modo potest; sed ut uidetur id dixit dispositiuè, & quantum est ex humana lege uolendo statuere & prohibere netales copularentur. Nunc autem multa non possunt fieri ob prohibitionem legis humanæ, quæ tamen, quantum esset ex lege Diuina possent fieri. Et ita patent prædictæ septem causæ, quibus cognoscitur potior seu probabilior opinio, cui magis hærendum fit; inter quas causas istæ duæ ultimæ sunt potiores & magis attendendæ, quia & magis faciunt ad rem; quibus deficientibus ad alias quinque causas priores est recurrendum, ut dictum est.

Collatiu. Ex quibus patet quòd peccat mortaliter is, qui agit actum à parte rei licitum quidem & bonum, sed tamen iste illum agens est uir literatus, qui nouit ponderare causas adhærendi potius vni opinioni, quàm alteri: & tales causæ sunt notabiliter meliores circa opinionem danantem eun-

dem actum vel contractum, quàm sunt causæ adhærendi opinioni, illum approbanti. Nam secundum Arist. quædam falsa sunt probabiliora, quibusdam ueris: & nihilominus non obstante ipsa præualentia ipse adhæsit etiam sine dubio opinioni illum iustificanti, & sic egit illum. Ratio est secundum Conradum vbi supra; quia talis temere agit, & contra probabiliorē conscientiam. Probatur primò, quòd contra conscientiam agit; quia si causæ adhærendi opinioni actum danati sunt meliores, ergo sunt notæ inducere eum ad magis credendum quòd sit illicitus, quàm quod sit licitus; sed intellectus est potentia naturalis nõ potens non assentiri, seu non opinari id quòd sibi ostenditur, ut magis opinabile, ergo is magis estimat vel opinatur stantibus illis causis, quòd sit illicite actus illicitus, quàm quòd licitus: & nihilominus illa credulitate non obstante uult agere eundem actum contra reclamationem conscientiæ; quàm non audit nec aduertit cum debeat aduertere: sed eam per imperium voluntatis compescit suspendendo; vel auertendo intellectum à debita illorum consideratione, ergo patet quòd facit contra conscientiam in actu uel in debito existentem.

Quòd autem temere agat patet secundum Adria. in 4. vbi supra quia stat aliquem faciendo illicitum & obligatorium peccare eò quòd exponit se periculo, uerò uel æstimato, ut patet in casu prædicto, quia qui æstimat uel æstimare debet ibi esse periculum peccati mortalis; tunc certè quantum in se est, exponit se periculo, licet non quantum est ex parte rei licitæ quam agit. Si autem nõ aduertit tale periculum; tunc interpretatiuè se illicite periculo exponit: quia scilicet debet æstimare & aduertere periculum uel discrimen illud in eo quòd agit; sicut interpretatiuè dicitur quis uelle peccatum, quòd debuit aduertere. Quòd enim homo non timet ubi timendum est, & non dubitat ubi dubitandum est; tunc ex 4. Ethic. ex nimia audacia est excessus uiciosus formalis, uel interpretatiuus, atque temeritas: & ita temeritas intellectus est, quando suæ æstimationi nimis innititur, & non formidat ubi formidandum est, contra illud Prouerb. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ: prudentiæ autem suæ, (ut ait Hieronymus) nimis innititur qui ea, quæ sibi agenda uel dicenda uidentur, patrum decretis anteponit: & ut idem Adrianus ibidem in secundo quolib. art. 1. Ultimo dicit is innititur propriæ prudentiæ, qui cum adhuc lactis sit particeps & expertus sermonis & iustitiæ non stat auctoritati maiorum: sed ex iis, quæ sibi apparent, concludit ita fore, quia sicut perperam temerè & contra rationis ordinem agerem: si ego longe distans, & non stare uidentem hominem à longe uenientem, constanter tenerem illum esse fortem quem alii clarius propiusque uidentes dubitant: ita temerè peccat is, qui dubitantibus, & opinantibus

viris doctissimis contra probabiles rationes eorum tenet oppositum licet in rei veritate sit verum. Similiter peccato temeritatis, peccat qui est simplex homo, & nullatenus dubitat in eo actu, vel contractu in quo scit vel audit doctores praeclarosque viros esse varios dubios & perplexos, & vacillare.

Similiter si quis modo sit literatus modo non sciens tamen vel audiens excellentissimos doctores, & ferè omnes tenere quod stante probabili dubio, an talis coniux sit aliena, eius vir cum quo nunc est, tenetur reddere debitum ipsi petenti quamvis exigere non valeat ab ea, ut videtur dicere cap. inquisitioni de sententia excommunic. & cap. dñs. de secundis nuptiis. & cap. quia. culpatur. 23. q. 1. & tamen audiens esse aliam singulari opinionem in oppositum quam sequitur, Adria. in 2. quol. (de qua latius alio nostro tractatu de conscientia, q. 8. dicitur) negat ei debitum sequendo firmiter hanc opinionem Adriani, & aliorum paucorum: nisi pro hac sua opinione singulari habeat rationes notabiliter meliores, seu auctoritates & causas magis urgentes, quam habet opinio communis doctorum, peccat, inquam, peccato temeritatis ut dictum est.

Ratio horum est, quia dicitur primo Poster. Oportet discitem credere donec melius sentiat. & 6. Ethic. dicit. Itaque non minus inhærendum est expertis & senioribus vel prudentum opinionibus atque sententiis sine demonstratione, quã demonstrationibus ipsis: veluti enim per oculum experientiam habentes principia discernunt. Hec ibi. In moralibus enim valet experientia id quod demonstratio in speculatiuis, ut 1. distinc. 2. & 6. Ethic. ait Arist. de quo etiam B. Tho. prima secundæ. q. 57. q. 60. pulchrè agit quomodo prudentia certius quam ars operatur.

Contra primam propositionem arg. 1.

Contra supradicta & præcipue contra primam propositionem arguit primo secundum Adrianum. in 4. de restitu. vbi supra. Nam doctoribus nulla est facultas legis condendæ neque obligandi per talem legem, ergo similiter neque opiniones eorum videntur obligationem aliquã inducere, ad eligendum hanc vel illam, &c. ergo non obstante quòd ego sciam apud doctores in dubium versari sequitur quòd possim eligere quacunque opinionem voluero, vel ad consilium vnus absque discrimine peccati amplecti quacunque voluero partem, non attendendo probabilitatem maiorem huius vel illius: & prima consequentia probatur à maiori ad minus negatiue, quia si certa sententia doctorum non potest me obligare tanquam lex, ergo nec formidolosa eorum opinio. Secunda autem consequentia patet. Et confirmatur primo, quia ignorantia inuincibilis excusat à peccato: alioquin obligaremur ad impossibile (quod absit) ut de hoc latius infra. Sed qui in dubiis sequitur sententias & decreta maiorum: videtur iam inuincibiliter ignorare quantum est ex hac

parte industriæ humanæ apponendæ, cum non possit per se nosse veritatem legis quam nescit aut non intelligit ergo. Confirmatur secundo auctori. quia subditi præsertim simplices tenentur maxime in dubiis seruare decreta legesque maiorum. Deut. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinè & sanguinè, causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium. Inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit dñs Deus tuus: veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, quæ indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quæcumque dixerint qui præsumt loco quem elegerit Dñs, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum; non declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Hæc ibi. In quo se fundat. c. per venerab. qui filii sint leg. ex quo etiã canonistæ & bene demonstratum putant, quod in dubiis diffiniendis magis standum est sententia papæ quã quoruscumque sanctorum, etiam quo ad exponem sacræ scripturæ: ex quo Pontificibus non autem sanctis data est potestas iudicandi & interpretandi. de quo Panor. in c. aliquibus. de decimis. & c. ne imitaris. de p̄scr. quãquã contrarium determinasset Gratianus in 20. dist. c. 1. & 2. sufficit pro nunc ad propositum auctoritas Deut. 17. Item Math. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei quæcumque dixerint vobis facite. nunc autem qui peccat auctoritate legis non peccat. 23. q. 4. ergo. Item Vlicus in summa sua dicit quod si quis de aliquo dubio consulat magis peritos de quo nullam habet expressam auctoritatem scripturæ vel Ecclesiæ, vtrum ita sit vel non, dummodo formet sibi bonam conscientiam, etiam si res aliter se habeat quã ipse sentit, & quã sibi consuetum fuerit, excusatur, quia fecit quod potuit & Deus plus non requirit. Item Alb. Mag. videtur in suis respõ. dicere quod frater simplex vel qui libet homo cum salute potest sequi in consiliis quamcunque opinionem voluerit, dummodo alii cuius magni doctoris opinionem sequatur.

Item Aug. ad Casulanum & habetur dist. 9. c. sanè. & Guill. glossator Raim. dicunt quod in apicibus iuris vbi dubitant etiam sapientes excusabilis est Ignorantia: vnde si quis bona fide partem hanc vel illam elegerit non debet super hoc habere conscientiam nimis scrupulosam. Item Monal. dicit quod in dubiis non generatur aliquod præiudicium veritati si inter diuersas opin. à magistris approbatas illam quicquã amplectatur quæ sibi videtur magis consona veritati seu rationi. Item Landulph. in 4. senten. distinc. 15. dicit. Si quis illius sit animi & propositi quòd nullo modo vellet operari contra legem si sciret: & sequatur in dubio contractuum opinionem alicuius doctoris, dato quod illud quod facit sit malum, & contrarium sit bonum, creditur quòd non peccat.

Item Hostien. extra de cogn. spir. super c. si vir. dicit quòd vbi sunt diuersæ opiniones diuersarum iudicia

iudicia semper est ferenda humanior & equior. & ad idem facit. cap. fin. de transact. & ff. de legibus. l. benignus. & ibi doctores, & quòd si vna opinio innititur rigori scripto: altera autem scriptæ æquitati, præponitur æquior (ut habetur de rerum permutatione. cap. 1. lib. 6.) & l. placuit. C. de iud. & Cynus in l. i. C. de legibus, & l. benignus ff. de legibus, & tenet Pau. in clementina Romani. in princ. de elect. quod tamen fallit in odium Iudeorum: contra quos rigor præfertur æquitati. de iudi. c. 2. Et nota quòd dicit benignior illa quæ fauet iuramento, testamento, libertati, matrimonio, religioni, & sacramento, ut est argumentum. cap. 2. de cogn. spiritu. & l. sunt personæ. ff. de religio. & sumptibus fun. & similiter ea quæ absoluit est ligante benignior. de reg. iur. c. odia. lib. 6. & l. Arrianus. ff. de actionib. & obligatio. ut etiam refert Syluester tit. opin. quæst. 2.

Item Florent. in sua summa. par. 1. tit. 3. c. 10. §. 10. & Nauarro in summa cap. 27. numero 283. & 288. vbi etiam prædictos doctores recitat dicit quòd cum bona conscientia potest quis tenere vnã opinionem, & secundum eam operari excluso saltem scandalo, si talis opinio habet pro se notabiles doctores, & non sit contra expressam auctoritatem sacræ scripturæ aut contra determinationem ecclesiæ: & dummodo ex contrarietate talium opinionum non tamen ducatur ad dubitandum sed bonam sibi conscientiam formet de eo quod credit tanquam de probabiliori parte, & præcipue quando quis adhibet diligentiam inquirendo veritatem, nec inuenit aliquid quod eum sufficienter moueat ad credendum quod sit illicitum hoc quod ipse sequitur secundum illam opinionem. Hæc ille. Et in idem concidit Henricus Gandè. in 4. quolibet. q. 33. ut recitatur infra in responsione ad secundum argumentum & tertiam eius confirmationem.

Ex quibus omnibus videtur sufficere quòd opinio iustificans actum licitum vel illicitum non sit expresse contra sacram scripturam, aut expressam determinationem ecclesiæ, & quòd non oriatur scandalum sequendo eam, & quòd sit opinio habens probabiles rationes quæ & tales videantur ipsi agenti, & habeat notabiles doctores pro se, & non faciunt prædicti doctores mentionem de aliqua alia conditione requisita quòd videlicet sint rationes aut causæ probabiles pro tali opinione, immo neque supradicti doctores prius recitati ponunt tot conditiones, sicut Florent. & Henricus, ergo non requiritur amplius neque quòd sit probabilior aut quòd probabiles causas habeat pro se quã opposita opinio.

Respondeo ad primum argumentum concessio autecedente, & prima consequentia, negatur secunda, & ratio est, quia licet doctores decernentes vel opinantes non obligent: tamen lex, & ratio naturalis obligat nos ad tenendum & sequendum probabiliorem cognitam opinionem: alio-

qui esset peccatum temeritatis vel periculi seu contra conscientiam ut probatum est. Doctores autem opinando nihil aliud faciunt quàm indagare & declarare nobis rationes probabiliores quibus cognitis tenemur iam ex lege naturali eam sequi opinionem: ideo non valet illa consequentia secunda, scilicet non obligamur ex opinionibus doctorum tenere hanc vel illam, ergo simpliciter non obligamur, quia stat. quòd obligemur ex alia lege puta naturali ut dictum est.

Ad primam confirmationem respondeo negando minorem, quia nisi sequatur decreta maiorum in quibus est maior probabilitas quàm in opinione opposita non ignorat quis inuincibiliter, nec agit rationabiliter, ex quo temere agit ut probatum est. Et si sic intelligatur, tunc conceditur etiam consequentia, sed nihil contra supradictas propositiones, ut patet.

Ad secundam confirmationem respondeo, quòd illa omnia & auctoritates ibi adductæ locum habent in simplicibus qui nesciunt perspicere vim rationum & probabilitatis huius & illius sententiæ vel opinionis. Nam licet sequuntur opinionem alicuius magni doctoris quem bona fide credunt recte docere. docti autem viri qui sciunt vim rationum discernere non excusantur nisi probabilior sequantur opinionem, ut supra, & in resolutione post tertiam propositionem dictum est.

Et ad id Deuteronom. 17. respondeo, quòd textus se ipsum soluit, ut ait Adrian. in 2. quolibet. q. 1. sine argumentis, quia ibi dicitur. Facies quæ te docuerint secundum legem. nunc autem error aut quod est contra rationem aut contra probabilior opinionem non docetur secundum legem Dei, sed contra. vnde glo. non dicit tibi ut obedias nisi te iuxta legem docuerint. Illud autem non declinabis ad dexteram vel sinistram, non intelligitur respectu doctrinæ illorum superiorum, quali non liceat declinare ab eorum malo decreto vel mala doctrina: sed intelligitur de non inclinando extra rectam doctrinam eorum secundum Dei legem, quia non declinandum est à via recta quam illi docuerint. Nam declinare est in via morum à bono & recto recedere, sic dicitur Deut. Non declinabis ad dexteram vel sinistram, scilicet à præceptis Dei. Ad illud Matth. 23. Super cathedram Moysi &c. Respondeo secundum Conradum & Adria. vbi supra quòd intelligitur quando concorditer omnes quid dicunt: secus vbi est contrarietas opinionum: vel intelligitur de iis quæ ad cathedram pertinent secundum glo. inter eiusmodi sunt ea quæ secundum Dei legem & rectam rationem docent: non autem errores quos de capite suo confingunt. Esai. 10. Vbi qui conuertunt leges iniquas &c. Igitur tenemur sequi doctrinam superiorum & doctorum: dummodo non dixerint contra sacram scripturam & rectam rationem expresse vel implicite aut aliquo modo. Hæc ille. Et ita patet quòd indebite adhærens errori

superioris vel doctoris non peccat auctoritate legis praeceptiue vel consultiue, cum lex non iubeat nec suadeat contra rationem probabiliorem vel in erroribus aliquem sequi.

Ad Vriicum respondeo, quod ipse intellexit, si homo fecit quod in se fuit, ut patet ex ratione sui dicti, quia & tunc fuit Ignorantia inuincibilis & non aliter. & similiter subintellexit alias particulas debitas inesse, licet non tam clare expresserit.

Ad Albert. respondeo, quod similiter debet intelligi & suppleri praedicto modo, alias eius dictum non est verum.

Ad August. & Guillel. & Monal. respondeo, quod eodem modo sunt intelligendi & supplendi, quia ex quo dicunt quod in dubiis tutè sequitur homo opinionem habentem pro se rationem solam, dimittendo illam quae habet pro se exempla duraxat, & si utraq; habet rationem & exempla, tunc illa quae habet exempla excellentiora pietate est magis imitanda sicut ex talia exempla sunt digniora ad imitandum; in dubiis autem moralibus aliorum bona vita debet esse nobis regula viuendi, & eo magis quo meliores sunt illi. haec Aug. Ex quibus patet quod ipse intendit quod probabiliore & rationabiliore est standum, ex quo praedicta haec faciunt, opinionem probabiliorem, ut patet ex supradictis.

Ad Landul. respondeo, quod eodem modo est intelligendus & supplendus quando opinio tangit rem obligatoriam de iure Diuino. Nam (ut ait Adrianus in 4. quolibet. art. 1. in his quae sunt solum de Iure politico, in quibus inquirendis non est necessaria tanta diligentia, bene excusatur a peccato is qui sequitur opinionem alicuius doctoris, aut viri docti, sicut sequendo errorem Medici vnus, pro repellenda egritudine, quis inculpabiliter morti se exponit. & sic limitata opinio Landul. est vera ut iacet, alias supplenda est secundum supradicta, si vera esse debet.

Ad Hostiens. respondeo secundum Conradum vbi supra quod illud eius dictum habet veritatem in solo foro exteriori & quoad personam iudicis debentis iudicare, quia in dubio illo debet iudex potius declinare ad humaniorem & benigniorem partem & equiorem, quia melius est reddere rationem de nimia misericordia quam de nimia seueritate. Aequitas autem est iustitia quaedam dulcore misericordiae prudenter temperata secundum exigentiam casuum & circumstantiarum particularium. Sed non est verum in foro conscientiae, saltem quoad ipsum poenitentem & confitentem. Nam apud talem, ea quae est humanior non est praeferranda, quia est laxior & minus secura, nunc autem licet non sit semper necessarium sequi tutiorem, sed tutam sufficienter, nisi vbi est periculum mortale seu dubium; tamen semper consulendum est tutius; & haec tutior opinio communiter est durior, ut de hoc supra ha-

betur in resolutione, & infra in responsione ad secundum arg. latius.

Ad Flor. Nauarro. & Héri. respō. quod sunt intelligendi, & supplendi, ut de reliquis dictum est, quia & eorum verba id expressius sonant.

Secundo arguitur praecipue contra secundam propositionem vbi dicitur quod agens actu aliis illicitum, vel non ita tutum ut est oppositum, sequendo probabiliorem opinionem non peccat, quia vbi possumus tenemur incerta fugere & certa amplecti (ut patet per August.) & habetur de poeniten. distin. 7. c. si quis. dicentem, tene certum & dimitte incertum, & in c. Iuuenis. despons. habetur quod in dubiis tutior pars est eligenda, & glos. Math. 1. ibi hoc eo cogitante &c. dicit hic docemur diu deliberandum esse de incertis ne peccato leuitatis peccetur. Sed cum certum sit quod non sit peccatum sequendo illam opinionem quae damnat talem actum de quo est doctorum contrarietas, omittere & cauere illum actum, praesertim si ex tali omissione non sit praedictum iudicium tertij, vel aliud periculum peccati aliunde, & non sit certum quod non sit peccatum sequi opinionem probabiliorem iustificantem illum actum etiam post longam discussionem, ergo stante praedicto dubio opinionum seu earum contrarietate, sequitur, quod illa semper necessario eligenda est tanquam tutior quae damnat talem actum & non illa quae illum iustificat. Et confirmatur primo, quia qui se periculo exponit mortalis peccati mortaliter peccat, secundum regulam magistralem, ex Ecclesiast. 3. qui amat periculum, peribit in illo; sed ex quo quis scit esse dubium ex contrarietate opinionum si eligit vel sequitur opinionem etiam probabiliorem iustificantem actum de quo est dubium an sit mortalis, iam amat periculum: quia amare periculum in proposito est illud velle in quo periculum consistit, ut contingit in illo actu, ergo peccat qui sequitur opinionem illam quae iustificat aliquem actum quem alia opinio damnat. Et confirmatur secundo, quia non solum est mortale agere contra conscientiam, sed etiam contra dubium de mortali, ut latius de hoc infra in materia de conscientia, sed impossibile est eum non dubitare qui iam nouerit occulatisimos atque acutos viros dubitare de negotio vel de altera opinione opposita, ergo nunquam licet ei partem amplecti, de qua dubium versatur ex contrarietate opinionum. Confirmatur tertio, quia saltem sequitur quod debet ibi recognoscere culpam, sequendo opinionem iustificantem actualem de quo est incertitudo & contrarietas opinionum, quia secundum August. & habetur distin. 5. c. ad eius. Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere vbi culpa non est; & non potest hoc intelligi de eo actu de quo nullum omnino dubium est quin sit licitus: sed de eo de quo est aliquo modo dubium. Sed quando quis agnoscit ibi esse culpam in aliquo actu

actu tunc ibi credit esse culpam: ergo non licebit ei illum agere: quia sic agere contra conscientiam. Confirmatur, 4. quia B. Tho. in 3. quodlibet. art. 10. dicit in his quae pertinent ad fidem & bonos mores nullus excusatur si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri, in talibus ignorantia non excusat, alioqui excusarentur a peccato illi praesertim simplices qui secuti sunt opiniones heresiarcharum, puta Arrii Nestorii &c. nec potest excusationem habere propter simplicitatem suam si quis in talibus opinionem erroneam sequatur; quia in rebus dubiis non est facile praestandus assensus. Immo secundum August. lib. 3. de doctrina Christiana, consulere debet quisque regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & Ecclesiae auctoritate percepit. haec B. Tho. & in 8. quodlib. art. 13. dicit quod duobus modis quis peccatum incurrit. 1. faciendo, contra legem. 2. faciendo contra conscientiam certam vel opinionem: & quod quando sunt duae opiniones contrariae de eodem, ex quo oportet alteram veram altera falsam esse; tunc si quis facit contra veram opinionem quae damnat actum & sic facit contra legem Dei, talis non excusatur a peccato quauis non faciat contra conscientiam. si autem alia opinio contra quam facit non est vera, & si actus est licitus tamen agens habet conscientiam de contrario: tunc iterum peccat: quia contra conscientiam: Si vero non habet conscientiam de contrario sed certitudinem, sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum: & tunc manente tali dubitatione si agit peccat quia discrimini se committit. aut ex contrarietate opinionum, in nullam dubitationem inducitur: & sic non peccat. Haec B. Tho. Ergo ex praedictis his videtur, quod qui sequitur opinionem iustificantem actum aliis illicitum quem alia damnat, nunquam excusatur a peccato, etiam si habeat omnes illas condiciones secundae propositionis.

Respondeo ad secundum arg. secundum Conradum vbi supra ad maiorem, quod quauis possit refutari dictum August. tene certum &c. tanquam imper tinens ad propositum: quia ibi non loquitur quando sumus inter contrarias opiniones: sed quando poenitens est in articulo mortis ut patet. ¶ Tamen admittendo illam & alias auctoritates ad propositum, dico illam maiorem distinguendo, quod dupliciter dicitur incertum, vno modo per negationem certitudinis cuiusque; tam moralis quam dialectice, ita quod nullo modo est probabilis certitudo quod talis actus sit licitus: sed potius est probabile & equilibre dubium & periculum peccati in tali actu sequendo talem opinionem: ita quod agens secundum illam opinionem probabiliter seu aequè credit se peccare, sicut non peccare mortaliter: & tunc conceditur ut supra dictum est quod tenemur tutiorem opinionem amplecti. & ad hunc sensum conceditur illa maior & auctoritates pro ea adductae: sed tunc negatur minor, non

enim est incertum moraliter neque dubium an sit mortale sequi illam opinionem probabiliorem, de qua in 2. propositione dictum est: sed potius est certum quod sit licitum ut patet ex dictis.

Alio modo capitur incertum per exclusionem certitudinis maioris: ita quod solum negat certitudinem maiorem euidentiæ, non autem certitudinem moralem dialecticam & probabilem: quae certitudo moralis seu probabilis innititur non quidem propositionibus euidentiis ex terminis aut deductis ex talibus, sed coniecturis grossis & figuralibus magis ad vnam partem se habentibus quam ad aliam, ut 1. Ethic. c. 2. dicitur quod disciplinatus est, in tantum certitudinem requirere, secundum vnum quodque genus, in quantum rei natura patitur; proximum enim peccatum, seu aequè vitiosum est, mathematicum persuasione, & rethoricum demonstrationem exquirere. Ideo qui in agibilibus nollet esse contentus de tali certitudine morali vel probabili esset in disciplinatus. Igitur capiendum incertum hoc, secundo modo, id est quod non est euidens: tunc nego illam maiorem si loquatur de obligatione praeccepti, vel necessitatis. Nam opinio quae est probabilior, quamuis alia sit longe certior aut tutior ex parte rei, quod eam sequi nullum omnino continet periculum, licite eligitur tanquam certa moraliter licet sit incerta euidenter, & licet sit alia certior aut tutior. Sicut bene stat quod inter duo alba, vnum sit magis album quam aliud: & tamen id quod est minus album sit pure & simpliciter album, sic quod nihil nigredinis habeat admixtum; & inter duos sanctos vnus est sanctior alio uterque; tamen sanctus: sic improposito. Si autem quis velit de consilio sequi certiore omnino opinionem & duram, cauendo omnem actum quem quelibet opinio damnat, eligendo semper securius, & id de quo constat esse licitum omnino: potest quidem licite & sancte id facere simpliciter loquendo; quod ideo dico, quia ratione alicuius circumstantiae, puta damni tertij vel periculi scrupulorum conscientiae inquietantium seu aliunde, non esset tutius neque bonum sequi illam simpliciter tutiorem certioreque, aut duram opinionem.

Sic etiam patet quomodo est intelligenda illa maxima communis, scilicet in dubiis tutior pars est eligenda, quia si intelligatur de dubio iuris tunc modo praedicto intelligitur quando est dubium de mortali, ita quod si non est probabilis aut moralis certitudo sufficiens quod sit licitum, aut quando utraq; pars est aequè probabilis aut aequè dubia de mortali: tunc tutius & minus malum est necessario simpliciter eligendum, ut dictum est hic, & in tertia propositi, & in resolu. supraposita. Si autem loquamur de dubio facti, puta quando quis scit quidem tale ius videlicet esse illicitum, furtum & fornicari: sed dubitat an hoc factum sit furtum aut fornicatio, quia dubitat utrum haec res vel mulier sit sua an non, & per consequens dubitat

dubitat an capere talem rem, vel accedere ad talem mulierem sit furari & fornicari an non: tunc in tali dubio facti (ait Conrad. de contractibus. q. 61. in 5. arg. & eius responsione) quod etiam tutior pars eligenda est necessario vt dictum est. Sed hoc limitat quando est dubium probabile vel æquilibrium de alicuius præsentia vel absentia requisita vt actus sit licitus, vel vt non sit illicitus, puta quando quis dubitat probabiliter seu æque quod est in statu gratiæ sicut quod est minor tali peccato, & per consequens probabiliter seu æque dubitat seu credit quod adest debita dispositio ad communicandum, sicut quod abest aut quod adest indispositio sicut quod non adest. tunc. n. tutius est necessario eligendū, & curadū vt probabiliter habeatur dispositio sufficiens requisita & caueatur indispositio impediens dignā eucharistiæ sumptionem. secus ait quando est dubium probabile seu æquilibrium de præsentia illius facti seu circumstantiæ, cuius præsentia facit vt actus sit illicitus: tunc enim nõ necessario tutius eligendum, puta cum quis æque vel magis credit quod non erit tempore futuro, quam quod erit maior valor seu precium eius: tunc enim licet præsentia illius maioris precii sit circumstantia deprauans actum venditionis mercis tamen: quia de ea dubitatur vel creditur probabiliter quod nõ aderit sicut aut magis quam quod aderit, ideo ad venditionem esse iustam nihil officit tale dubium facti scilicet maioris precii futuri: & per consequens ad venditionem esse iustam nõ necessario est tutius eligendum in tali dubio de præsentia facti cuius præsentia deprauat actum vt dictum est & ait Conradus vbi supra.

Nota.

Sed ego non video differentiam inter hunc & alium primum casum, nam videntur coincidere & alterum ex altero inferri. quia si præsentia circumstantiæ vel facti deprauat actum, vel eum facit illicitum, vt dicitur in secundo casu, ergo eius absentia requiritur vt actus non sit illicitus: & per consequens in tali dubio est tutius eligendum, vt dictum est in secundo casu. Ideo videtur simpliciter & vniuersaliter dicendum quod in duobus tutior pars est eligenda eodē modo in omni dubio facti, sicut in dubio iuris dictum est. Et ad arg. quod sequeretur quod esset illicita venditio mercis pro maiori precio dubio expectato in futurum si tunc esset precium tutius, idest æquale vel minus recipiendum necessario: cuius tamen oppositum communiter dicunt doctores. Respondeo negando sequelam, quia de iusto consensu voluntario partium formali vel interpretatiuo seu virtuali existente aut existere debente eligitur tale precium futurum dubium maius aut minus: ideo volenti nõ fit iniustitia: Quod si non esset talis consensus iustus, vt inque: tunc conceditur quod esset iniustum precium & per consequens tunc tutius, id est æquale præciū dubiū aut certū expectadū esset: & forte hoc modo Conradus intellexit.

Ad primam confirmationem. Respondeo quod maior est vera de periculo probabili vel æquilibrium quod vere & proprie dicitur & est periculum: non autem de periculo improbabiliter leui vel scrupuloso, quod nec est nec vere nec proprie dicitur periculum: sed tunc negatur minor; nõ est enim periculum in casu secundæ propositionis & resolutionis supradictæ. quia cum opinio doctorum non faciat periculum a parte rei sed solum quo ad æstimationem; ideo vbi tales circumstantiæ se offerunt quod quis non ducitur in dubitationem neq; tenetur dubitare, non amat periculum probabile nec æquilibrium formaliter nec interpretatiue, talis autem est is qui sequitur opinionem iustificante actum in se illicitū cū conditionibus secundæ propositionis vt patet ex dictis.

Ad secundam confirmationem. Respondeo concessa maiori, negatur minor primæ consequentiæ: immo vt ait Adrianus, in 4. de restitutione vbi supra, experientia docet oppositum, quod scilicet homines præsertim docti aut etiam alii de quibus loquitur secunda propositio supraposita nullo modo mouentur ad essendum uel dubitandum contra opinionem suam propter auctoritatem uel opinionem aliorum, quamuis habeant leuem formidinem seu scrupulum. Neque is peccat per temeritatem neq; per contemptum virorum doctorum quos audit vel scit tenere oppositam opinionem: quia non tenetur in hoc eos reuereri hoc modo, scilicet sequendo eorum opinionem minus probabilem; dummodo alias eos non contēnat nec irreuerēter tradet villo modo.

Ad tertiam confirmationem. Respondeo secundum Conradū. q. 100. negando illud, si agnoscere & credere culpā capiatur proprie pro actu intellectus adhæsiuo vel iudicatiuo firmo aut probabili: vel etiam improprie pro actu vel motu potētiæ affectiue, i. pro refugere & dolere absolute tanquam de culpa. Neq; August. sic intendit neq; vult dicere quod quis debeat absolute & firmiter aut probabiliter credere ibi esse peccatū vbi non est: quia hoc nõ esset verum etiā in materia vbi est contrarietas doctorū: sic enim oportet quod quis adhæreret illi opinioni cuius contradictoria videtur sibi probabiliter vera. & alia falsa, nec etiam vult August. quod quis debeat absolute & firmiter refugere dolere & cauere tale quid tanquam omnino malum: ad hoc enim nulus tenetur neq; requiritur hoc ad bonitatem homini necessariam, sed intelligit August. agnoscere improprie pro formidare dolere & refugere culpam; & id non absolute nec firmiter nec probabiliter, sed sub conditione ad cautelam: & id adhuc non de necessitate sed de supererogatione. & sic conditionaliter formidare dolere & cauere illud non requirit actum adhæsiuum intellectus firmum nec probabilem de hoc quod ibi sit peccatum sed potest esse vbi est tantum modicus motus alicuius paruæ & leuis formidinis seu timo-

timoris, & ita non agit contra conscientiam, & ita intelligitur, quod bonarum mentium est time re culpam vbi culpa non est.

Insuper vt ait siluestrina tit. scrupulus. q. 3. hoc est proprium bonarum mentium, nõ quidem in quantum sunt bonæ simpliciter, nam de ratione bonitatis moralis simpliciter non est recognoscere & timere aliquo modo culpam vbi non est: alioqui non saluaretur bonitas nisi hoc adesset: sed est proprium bonarum mentium per accidēs idest ex præsupposita ignorantia veritatis seu alio defectu naturali ratione cuius non potest plenè pro tunc veritas cognosci: & tunc propter securitatem & humilitatem est consilium bonarum mentium ibi timere culpam.

Et cum supradictis concordat gl. ibidem Gerson. 3. par. sum. de consolatione Theolog. lib. 4. profa 1. 2. & 3. Alphab. 6. c. d. & c. & lect. 6. de vita spirituali. Alphab. 63. n. dicēs qd de præteritis est timenda vel formidanda culpa conditionaliter & generaliter coram Dei iudicio, ante quem nullus mundus a sordibus nisi dei misericordia parcens suppleat: ad cuius misericordiæ pedes nos humiliter ponamus confitentes recognoscentes & timentes modo prædicto nos esse peccatores, ne forte aliquod sit in nobis peccatum latens, de futuro autem, non est reputanda culpa vbi non est, sed ad cautelam de consilio fugienda, aliàs autem sufficit probabilis certitudo quod non est culpa, vt sic peccatum vitetur vt dictum est.

Ad quartā confirmationem. Respon. quod B. Th. in 3. quolib. art. 10. est intelligendus in casu quo opinio erronea quam aliquis sequitur in fide, & moribus est expressè contra sacram scripturam aut cōtra expressam determinationem Ecclesiæ, quam scire tenetur & eius ignorantia illi inuincibilis esse non potest. Nam in prædictis hominibus simplicibus, sequentibus hæresarcham non est ignorantia inuincibilis quo ad ea quæ sunt expressè contra sacram scripturam, aut contra expressam determinationem Ecclesiæ in fide vel moribus: quia si facerent quod in se est vt scirent & parati essent sine pertinacia credere Ecclesiæ & ei humiliter subiici non ignorarent, vt de hoc latius infra. q. 4. & 5. habetur. & quod ista sit mens. B. Th. patet: quia mox post prædicta verba Augustini allegata subdit dicēs, quod qui assentitur opinioni alicuius magistri contra manifestū scripturæ testimonium, siue contra id quod publicæ tenetur Ecclesiæ auctoritate non potest ab erroris vitio excusari. hæc ille. Et eodem modo patet responso ad August. quem allegat, quia August. dicit quod debet quis consulere sacram scripturam & determinationem Ecclesiæ. Igitur si sic fecit nec tamen ei veritas innotuit iā erit eius ignorantia inuincibilis & excusabilis alias non. Et similiter est intelligendus Henricus gandensis in 3. quolib. q. 33. dicēs. Si auditor opinionum diuersarum, de aliquo credibili vel agibili est ho-

mo simplex, nõ potens discernere doctorum determinationes neq; condiciones circa doctores qui stant contra partem periculofam: sed nouit illos probos esse qui sentiunt contrarium aut bona fide præsumit eos magis fidē dignos: tunc iste exponendo se illi periculo non peccat mortaliter: quia non reputat illud periculum, quamuis sit periculum in rei veritate. Sed licet iste non peccet exponendo se illi periculo vt dictum est: peccat tamen mortaliter aliunde, scilicet faciendo quod regula fidei prohibet licet occultum sit ei quod fides illud prohibet: quia huiusmodi ignorantia non est facti, sed iuris, quæ neminem excusat. Hæc Henricus. Qui videtur concordare cum B. Tho. Et similiter est intelligendus vt dictū est, Floren. in 1. parte sum. tit. 3. c. 10. vt supra recitatum est in fine primi argumenti, contra primam propositionem.

Ad illud autem quod ait. B. Tho. in 8. quolib. art. 13. respōdeo quod similiter limitandus & intelligendus est vt supra: scilicet quando est contra scripturam expressam vel determinationem ecclesiæ, vel quando opinio damnans talem actū est longe probabilior & habet causas adherentię meliores quam opinio iustificans illum actum illicitum, cuiusmodi est opinio damnans pluralitatem beneficiorū de quo casu etiam ibi loquitur. vel B. Tho. intelligitur quando pro vtraq; parte est opinio æque probabilis: tunc enim dubitare debet & tutius est intelligendum, vt ait 3. propositio: in quo casu loquitur ibidem: uel tandem intelligitur quando sequens talem opinionem erroream habet ignorantiam vincibilem vnde cumque. Quod autem dicit B. Tho. si quis habet conscientiam de contrario, &c. intelligi debet de conscientia probabili, vel æquilibrium & similiter quod dicit de dubitatione debet intelligi secundum Conradum de probabili vel æquilibrium dubitatione alias non oportet eius dictum habere veritatem, vt de his latius infra lib. 3. in alio nostro tractatu de conscientia q. 5. & 6. Itē quod ibidem. B. Tho. supponit opinantē posse dubitare seu debitū esse quod dubitet, ait Adrianus, quod B. Th. loquitur large seu improprie de opinione aut de dubio: nam cum opinio dicat proprie assensum cum formidine de opposito: dubium vero dicit apparentiam quandā vtriusq; partis sine assensu alicuius earum; oportet igitur quod opinio capiatur improprie pro nuda apparentia sine assensu & iudicio: idest pro scrupulo & sic non esset peccatum contra talem opinionem agere: aut oportet quod dubiū capiatur pro formidine seu anxietate quadā & timore vel scrupulo, & sic etiā non est peccatum cum tali dubio idest timore progredi in actum: quia Bonarum mentium est ibi culpam timere vbi non est, vt supra in responsione ad secundam confirmationem declaratum est.

Quæstio

QVAESTIO QVARTA.

IN QVIBVS POTES
cadere ignorantia inuincibilis.

RESPONDEO, supposito quod in hac quaestione agimus de ignorantia inuincibili proprie sumpta; quae excusat a culpa actum vel omissionem ex ea procedentem, modo proueniat ex culpa modo non, vt supra. i. latius, sint quinque propositiones sequentes.

proposit. 1.

Prima propositio, in omnibus quae sunt iuris naturalis quae non sunt per se nota, datur ignorantia inuincibilis & omnino inculpabilis, etiam in decalogo: raro quidem & ad tempus quando absolute: saepius autem & semper quando cum quibusdam circumstantiis talia praeccepta sumuntur. Non tamen datur praedicta ignorantia inuincibilis diu perseuerans circa talia uniuersalia praeccepta iuris naturalis absolute sumpta: eo praesertim tempore quo necessario obseruanda occurrunt.

Prima pars patet; quia cum non sint per se nota vt supponitur ergo homo indiget aliquo tempore vt per discursum: & doctrinationem cognoscat sufficienter ea deduci ex primis principiis uniuersalissimis per se notis in lumine naturali. Neque enim talis discursus & doctrinatio haberi potest in momento quo proponuntur homini saltem incipienti uti ratione, ergo pro illo tempore intermedio magno vel paruo potest homo omnino inuincibiliter illa ignorare vel saltem dubitare: quousque faciens quod in se est, sit sufficienter instructus secundum suam cuiusque aetatem, habilitatem vel facultatem ingenii doctorum & aliorum huiusmodi ad id requisitorum.

Et quod ibi dicitur, raro quidem quando absolute, saepius autem & c. inde constat; quia absolute sumpta facilius deducuntur ex uniuersalissimis principiis per se notis: quam cum aliquibus circumstantiis. quod patet, quia pauci ignorauerunt praeccepta decalogi absolute sumpta, vt germani quidam putauerunt latrocinia non esse peccata, vt refert Iulius Caesar: multi autem etiam viri docti atque catholici cum aliquibus circumstantiis ea ignorauerunt: sicut & multos contractus vsurarios & iniustos contra ius naturale. Nam & Martinus. q. 5. de martirio utique putauit esse licitum mentiri pro saluanda uita: & alii idem estimauerunt & cognoscere non suam pro uita saluanda; & furari ad subueniendum pauperibus: vel furari ab inimico: & dare libellum repudii, est adhuc dubium inter doctores utrum licuerit: & licitum estimatum est inter gentes etiam sine licentia Dei: & prima repudiata secundam uxorem ducere licitum dicebatur; olim etiam inter Christianos tempore Cid Ruidiam in hispania, quod & ipse fecit de filiabus suis ut in eius historia legitur. & licitum

multi estimauerunt, priuatum occidere tyrannum, & multa homicidiorum genera Hieronymus. lib. 1. Epistolarum. parte. 1. contra Iouinianum Epist. 6. c. 36. refert apud multas gentes licuisse: & aliquando quidem inuincibiliter, aliquando autem inuincibiliter ignorari, consonat B. Tho. 1. 2. q. 94. artic. 4. & Syluester tit. lex. q. 3.

Secunda pars probatur tripliciter. 1. quia licet haec uniuersalia praeccepta iuris naturalis & decalogi, non sint per se nota: potest tamen quilibet breui tempore in lumine naturali ex notis principiis uniuersalissimis ea deducere utens ratione non laesa. Nam ex illo uniuersalissimo principio per se noto, non est male agendum, & quod tibi non vis alteri noli, potest quilibet in lumine naturali deducere, quod non est furandum, non fornicandum, non mentium, non perierandum, non occidendum & huiusmodi: quia Deus prouidit humanae naturae ab eius creatione de tali lumine naturali necessario & sufficiente ad id secundum psal. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine: sicut de lumine naturali ad principia uniuersalissima speculatiua. Ideo multo facilius potest homo deducere praedicta ex suis principiis quam conclusionem ex suis principiis in speculatiuis & in aliis disciplinis: quia & cum haec speculatiua non sint tam necessaria, & sint magis obstrusa indigent maiori tempore, ingenio, discursu & doctrina quam praeccepta decalogi: unde & Deus prouidit de doctoribus ad bene uiuendum in omni tempore a mundi constitutione.

Secundo probatur idem ex. 3. Ethic. ca. 1. ubi habetur quod ignorantia uniuersalium, non est in uita sed uoluntaria: & ideo ea ignorantes sunt reprehensibiles: & patet experientia: quia ubique censetur malum furtum, homicidium, adulterium, & alia decalogi, nisi apud homines barbaros deprauatos.

Tertio probatur idem ad Rom. 2. Gentes naturaliter ea quae legis sunt faciunt, quia habent opus legis scriptum in cordibus suis. i. quia lex naturalis est insita ipsi naturae: & ibidem. c. 1. ita ut sint inexcusabiles, & ad id est. c. turbatur. 1. q. 4. ubi habetur quod ignorantia iuris naturalis omnibus adultis damnabilis est.

Fit ex dictis posse ad tempus, non autem toto tempore uitae apud aliquos dari inuincibile ignorantiam ueri Dei: quia non est ita per se notum nobis Deum unicum esse, quin opus sit tempore & inquisitione & ratiocinatione ad id sciendum. Sed interim homo faciens quod in se est statim illuminabitur, alias sine fide ueri Dei non iustificabitur, ut infra in hac quaestione propositio. 3. & q. 5. latius de hoc. Quod autem pro toto tempore uita illa Dei ignorantia stante lege non detur, inde probatur, quod legis naturalis ut dictum est & dicitur, non potest ea ignorantia dari: sed sine cognitione unius ueri Dei Domini & gubernatoris omnium, & legislatoris nostri, commode ea lex seruari non potest. Nam & ad & maxime ad penitentiam.

corollari.

penitentiam peccatorum requiritur cognitio superioris Dei offensi ut commode placetur, ergo ipsius Dei ignorantia praedicta dari non potest.

De uniuersalissimis autem principiis vel per se notis legis naturalis constat etiam ex dictis quod non potest dari ignorantia inuincibilis vel inculpabilis pro vilo etiam modico tempore apud utrumque ratione non laesa: quia intellectus practicus non minus habet suum lumen naturale circa agibilia quam speculatiuus circa speculatiua: & utrobique sunt sua principia per se nota, de quibus nulla est nec esse potest ignorantia inuincibilis: & alia sunt facile, alia non tam facile inde deducibilia & scribilia ut dictum est.

Igitur quamuis aliqui doctores teneant quod simpliciter indistincte in nullo iure naturali potest dari ignorantia inuincibilis etiam pro paruo tempore propter rationes quae infra in 1. arg. tanguntur & soluentur: tamen probabilius standum cenfeo supradictae propositioni ut dictum est; cum quae concordant communiter doctores si praedicto modo intelligantur & limitentur: & praecipue. B. Th. 1. 2. q. 94. art. 5. & 6. & q. 100. art. 8. & ibi Caiet. & Henricus Gan. in 8. quolib. q. 33. & Conradus de contractibus q. 100. in responsione ad 4. arg. & Adrianus in 1. quolib. art. 3. in responsione ad tertium argumentum & in 4. quolib. art. 1. & Gerson. in tractatu de uita spirituali. lectura 2. corollario. 5. & Angest. in moralibus c. 14. & Almain in moralib. tract. 1. c. 4. concordat etiam magister Soto super id Rom. 7. Ego autem uiuebam aliquando sine lege, dicens quod licet ignorantia affectata non excuset: quando tamen aliquo tractu temporis in aliqua natione corruptissimis moribus lumen naturae obtenebratur: tunc & si scelerum capitalium ignorantia non excuset: tamen aliorum minorum obliuio quae sunt etiam contra ius naturale vel minuit vel forte nonnunquam culpam tollit, praesertim quando totus ferè orbis tali ignorantia excæcatus erat. Haec ille. Et ad praedicta faciunt etiam ea quae infra in 2. propositione sequenti habentur.

Propo. 2.

Secunda propositio. In omnibus quae sunt de mero iure diuino potest & saepe datur ignorantia inuincibilis etiam toto tempore uitae perdurans: excepta fide Christi explicita, de qua inferius propositio. 3. latius.

Probatio. 1.

Probatur quadrupliciter. Primo quia cum ius pure diuinum positiuum, quod scilicet non habet admixtum ius aliquod naturale, de quo iam supradictum est, non sit per se notum sed indiget reuelatione & sufficiente promulgatione: utique fit ut interim homo faciens quod in se est ut sciat possit illud inuincibiliter ignorare: quia non potest hoc communiter & ordinarie sciri in modico tempore, ut supra in 1. propositione probatum est.

Secundo probatur idem: quia sicut olim ante perfectam promulgationem Euangelii multa de iure diuino necessario & obligatorio per multum

tempus a sanctis facientibus quod in se erat sunt inuincibiliter ignorata, ut patet de praeccepto baptismi & de cessatione legalium, quae ante sufficientem eorum promulgationem erant articuli fidei necessarii sicut & nunc: & tamen aliquo tempore a passione Christi sunt inuincibiliter ignorati a discipulis & Apostolis aliquibus, & a multis aliis, ut patet Act. 10. & 11. & ideo ibi concilium coactum legitur ab Apostolis, ut etiam ait Adrianus in 4. in materia de Baptismo. q. 1. & in 1. & 4. quolibet. Patet idem etiam de gentilibus conuersis ad fidem quos non esse obligatos circumcissioni fuit articulus fidei tunc sicut & nunc: & tamen aliquo tempore similiter eos latuit: ideo enim Act. 15. concilium coactum est. Patet etiam de gentilibus uocatis & recipiendis ad fidem, quia quidam discipuli nemini loquebantur uerbum Christi nisi solis iudeis, quasi alii non essent participaturi gratiam Christi, ut habetur Act. 10. & 11. c. Patet etiam quia machabei ignorauerunt inculpabiliter an sibi liceret sumere arma defensiva sabbato, ut habetur. 1. Machab. 2. Patet etiam de illis qui iuxta decisiones aliquorum summorum pontificum egerunt, ut habebat antiqua compilatio decretalium, ut refertur in c. laudabilem, de conuersione coniugato. & gl. in ea quanto. de diuoritiis. ubi Celestinus Papa dicitur erronee decreuisse se vel statuisse per haeresim unius coniugium dissolui matrimonium, & in ca. licet de sponsa, duorum: ubi habetur quod pontifices quidam erronee decreuerunt matrimonium consummatum dissolui matrimonium tantum ratum praecedens: Omnes igitur docti & indocti, illis temporibus agentes secundum illas decisiones erroneas manebant in ignorantia inuincibili iuris diuini. Item olim fuit apud multos etiam doctissimos & sanctos uiros ignorantia inuincibilis circa aliquos articulos fidei, an spiritus sanctus procederet a patre & filio: & an animae nostrae essent ex traduce, & circa multa alia, quousque Ecclesia diuinitus edocta illud declarauit. Ita etiam nunc eadem ignorantia inuincibilis contingere potest circa credenda & agenda quae non sunt per se nota neque facile deducibilia ab articulis fidei & a principiis iuris naturalis, ut patet in multis contractibus & actibus humanis de quibus sunt contrariae opiniones, utrum sint vel non sint contra ius diuinum uel naturale.

Tertio probatur idem, quia alioqui sequeretur quod quilibet rudis faciens quod in se est aequè illuminaretur a Deo de omnibus obligatoriis subtilibus pertinentibus ad ius diuinum & naturale & sciret ea sicut quilibet doctissimus uir: quod tamen est absonum concedere & contra experientiam, & contra ordinem hierarchicum Ecclesiae.

Quarto probatur eadem. 1. pars propositionis quia gl. Math. 18. dicit si ex inuincibili ignorantia quis fallitur, peccatum non imputatur. & facit. 13. distinct. in principio. Cum supradictis concordant communiter doctores ubi supra in prima

Ratio. 3.

Ratio. 4.

ma propositione allegati, & præcipue B. Tho. i. 3. quolib. art. 10. & in 8. quolib. art. 13. & Henricus Ganden. & Florent. in 1. parte. sum. tit. 3. ca. 10. §. 10. & Victoria in 4. relectione quæ est prior de indis in 4. titulo, insufficiente ad illos debellandum idem tenet. & Conradus vbi supra & Adria. in 4. quolibet, vbi & refellit quorundam Doctorum oppositâ propter rationes quæ infra in 1. argumento contra hanc secundam propositionem tanguntur & soluentur; & tandem Magistri Vega in lib. 6. de iustificatione. c. 18. cõcordat cum hac secunda propositione.

Ex supradictis infertur quod simplices pertinaciter sequentes errores hereticorum nõ excusantur per ignorantiam: quia non faciunt quod in se est ad veritatem cognoscendam, ex quo non sunt humiliter parati subiici, doctrinæ Ecclesiæ communiter prædicatæ: sic quæ sequuntur errores qui sunt expressè contra sacram scripturam vel determinationem aut communem prædicationem Ecclesiæ.

prop. 3.

Tertia ppositio de explicita fide Christi problema est, utrum post iam promulgatum Euangelium per Apostolos & successores eorum in præcipuis partibus orbis possit nunc ignorantia inuincibilis apud aliquem reperi pro toto tempore vitæ eius perseveras. Nam in hoc est duplex opinio inter catholicos.

opinio. 1.
ratio. 1.

Prima opinio satis communius tenet quod nõ: quæ & probatur septem rationibus. Primò quia eorum quæ sunt simpliciter necessaria ad salutem non datur ignorantia inuincibilis: sed fides Christi explicita in lege gratiæ est huiusmodi ergo, cõsequencia patet & minor supponitur ex q. 5. sequenti, & maior probatur: qui illa sunt simpliciter necessaria ad salutem, sine quibus non constat salus æterna: sed si ignorantia eorum inuincibilis datur, sequitur quod illa non sunt simpliciter necessaria sine quibus stat prædicta salus, & ignoras decedens sine illis saluatur, & ita est repugnantia quod illorum sit ignorantia inuincibilis, & simul eorum notitia sit simpliciter necessaria ad salutem. Si dicatur quod taliter ignorans non saluatur; sed solù excusatur à peccato per illâ ignorantiam. Contra, quia quæro quomodo damnatur: aut pœna sensus: & hoc non: quid supponitur nullum aliud habere peccatum actuale, quod fiet si ponamus puerum non baptizatum, statim, ut vsum rationis attingit, sine explicita fide Christi decedere sine vilo peccato: aut pœna tantum damni ut aliqui dicunt cum Armachano: & nec hoc potest dici, quia non datur in imbus adultorum, sed solum puerorum. Igitur dicendum est, quod iste sic eam fidem inuincibiliter ignorans, cum tali ignorantia decedere non potest; sed opportunè illuminatus saluabitur, vt infra in responsione ad 7. arg. contra hanc primam opinionem habetur; & ita horum inuincibilis ignorantia non datur.

Secundo probatur idem, quia aucto homo facit quod in se est, quodvè tenetur ad noticiam fidei Christi explicitam obtinendum, aut si nõ, ergo illius ignorantia non inuincibilis sed vincibilis est: si sic, iam Deus opportunè aderit illuminando ne sine tali fide simpliciter necessaria ad salutem homo decedat: & ita non datur inuincibilis ignorantia per totam vitam perseverans, probatur hæc consequentia. quia vtenti ratione, facienti, quod in se est, Deus vtiq; non deest, opportunè per se, aut per hominem, aut per Angelum visibiliter, aut inuisibiliter, aliquo etiam modo extraordinario de simpliciter necessariis ad salutem providendo, aut illuminando. Quod, patet, quia sicut a faciente quod in se est Deus non permittit principia legis naturalis diu ignorari, vt superius in 1. habetur propositione, neque supernaturalis sine quorù noticia in lege naturæ hõ saluari nõ poterat. Ita ergo & nunc in lege gratiæ reuelatæ, multò magis Deus abundans in misericordia, providebit opportunè de simpliciter necessariis ad salutem; qualis vti supponitur explicita fides Christi nunc est. Dixi quod providebit Deus aliquo modo è extraordinario aut miraculoso, quando defuerit industria humana & modus aut via ordinaria ad id: quia ad Diuinam providentiam & ad implendum fideliter sua promissa Diuina, id ita pertinet providere: vt videlicet in iis casibus extraordinariis hoc vel illo modo, etiam extraordinario, specialiter moueat, vel illuminet hominè facientem quod in se est, ad suum finem supernaturalem obtinendum; neq; talis providentia est miraculosa, sed regularis & ordinaria: quamuis effectus aut modus sit miraculosus & extraordinarius: maximè quia sic ipse promisit vt proximè patebit. ita dicit B. Tho. in 3. distinctio. 25. q. 2. artic. 1. quæstiuncula 1. ad primum & secundum & de veritate. q. 14. art. 11. ad primum.

Quod autem Deus sic promiserit vt dictum est providere, patet. 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri, antecedenter, dando necessaria simpliciter ad salutem opportunè secundum cõmuniter doctores in 1. distinctio. 46. Item Ioan. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. & psal. 9. Non dereliquisti quærentes te Domine. & psal. 144. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. & Hebr. 13. Non te deseram neque derelinquam. & Zach. 1. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, & Iacob. 4. Appropinquate Deo & appropinquabit vobis, & Apoc. 3. Sto ad ostium & pulso: & Ioan. 6. Siquid perieritis patrem in nomine meo dabit vobis. & Matth. 7. petite & accipietis: quæ omnia de omnibus simpliciter necessariis ad salutem tam de gratia iustificante, quam de fide Christi explicita vel implicita æque procedunt: de quibus. August. super id 1. Thimot. 2. Negare se ipsum Deus non potest: ait. Non potest Deus suam negare misericordiam

Ratio. 1.

ericordiam debite requirenti, sicut nec suam iustitiam illam promerenti: idque ex immutabilitate fidelis suæ promissionis, quod d. s. facienti quod in se est in simpliciter necessariis Deus hoc vel illo modo aderit opportunè. Ideo & idem August. super ad Rom. 5. Iustificati ex fide pacem habeamus, ait. Deus respicit confugientes ad ipsum, aliter in eo, esset iniquitas; & refert Gabriel in 2. distinctio. 27. q. 1. dubio 4. Et ad prædicta hæc confirmanda adsunt exempla Cornelii Actu. 10. Et Eunuchi reginæ Candaciæ æthiopiæ Actu. 8. & Macedonum Actu. 16. & beatæ Barbaræ, Christinæ & aliorum sanctorum Diuinitus de explicita fide Christi doctorum, dum doctor humanus & ordinaria ad id illis defuit industria.

Facit etiam quod cõmuniter dicunt, doctores de puero in sylua nutrito, ad adultam ætatem præueniente: quod d. s. faciens quod in se est, vtiq; illuminabitur à Deo aliquomodo etiam extraordinario ante mortem opportunè de explicita fide Christi, simpliciter necessaria ad salutem.

3. ratio.

Tertiò probatur eadem prima opinio, quia nisi ita esset certè necessario concederetur quod Christum ipsum inuincibiliter ignoratum blasphemado, sicut Pilatus & Iudæi olim ipsum blasphemauerunt & crucifixerunt, etiam nunc in lege gratiæ homo saluari & eius membrum fieri posset, quod horrendum videtur concedere: sequitur etiam quod in tali ignorantia fidei Christi, & baptismi decedens, saluabitur sine eis.

4. ratio.

Quartò probatur idem, quia Actu. 4. habetur. Non est datum hominibus aliud nomen sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri. Vbi quauis id pos sit tã de fide Christi explicita quæ implicita per diuersitate tæporum intelligi: at ibidem Apost. ad ppositum de fide eius explicita quæ tunc prædicabat id dixit, insinuans eam fidem in lege gratiæ nunc esse simpliciter necessariam ad vitam, & salutem æternam. At idem est. 2. Corin. 3. Fundamētum aliud præter Christum nemo potest ponere, &c.

5. ratio.

Est etiam ad supradicta alia ratio, quia tam clara & tam illustis prædicatio Euangelii per totum hunc nostrum orbem conditum per Apostolos & eorum successores facta est, vt probabilissimum sit nullum hominum genus in eo iam inuincibiliter ignorare fidem Christi & Euangelium, quod vt expressè habetur ad Colossen. 1. prædicatum est in omni creatura quæ sub cælo est, vt pulchrè ait Soto super ad Rom. 10. Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: vbi dicit quod ad præcipuas totius nostri orbis cognitipartes promulgatio Euangelii per Apostolos & successores facta est: & inde rumor ad omnes ferè nationes peruenit, quo moueri debuerunt ad inquirendum, de lege aut fide Christi, cù pio affectu veritatis audiendæ, vt sic à Deo illuminarentur. Hęc ille. Quicquid sit de insularis alterius orbis nunc denuo inuentis, ad quos vel

nulla notitia peruenit, vel iam olim ita abolita est ab eis, ac si nunquam peruenisset: de quibus & de omnibus aliis ait propositio, quod si facerent quod in se est, vtiq; à Deo opporrune illuminarentur: & ita nulla inuincibilis ignorantia de explicita fide Christi, in perpetuum durans in eis esse potest.

Sexta ratio, quia discrimen fidei & sacramentorum legis gratiæ post eius promulgationem sufficientem & aliarum legum ante eam est; quod ante eius promulgationem sufficiebat ad gratiã & gloriam fides implicita cum suis sacramētis legis naturæ & scripturæ, sed ea omnia sacramenta post Euangelii sufficientem promulgationem omnino cessarunt, ergo iam nunc requiritur fides explicata, cum suis sacramentis ad salutem.

Septima ratio, quia ita est nunc simpliciter necessaria necessitate præcepti & finis explicita fides Christi, sicut olim ante ipsum Christum erat implicita: sed huius implicitè tunc non dabatur vlla ignorantia inuincibilis toto tempore vitæ perdurans: ergo nec nunc eiusdem explicitè, sed facientem quod in se est Deus opportunè ante mortem aliquo modo etiam extraordinario, vt supra dictum est illuminabit: maior probatur tum ex rationibus & auctoritatibus supradictis, tum etiam ex iis quæ infra. q. 5. p. 2. referuntur: vbi necessitas fidei implicitè probatur. Minor etiã constat, quia si facerent quod in se est etiam statim Deus de ea fide necessaria ad salutem illuminasset, vti hic in dubio paulò inferius & in responsione ad secundam rationem ex B. Tho. & doctoribus cõiter habetur, & probat Soto in 4. distinctio. q. 2. art. 3. & dist. 5. q. 1. art. 2. Consequentia etiã probatur: quia ideo non datur ignorantia inuincibilis illius fidei implicitè quia illa erat simpliciter necessaria ad salutem, quæ ratio etiam militat in explicita.

Et cum omnibus supra dictis concordant cõmuniter doctores in 3. dist. 25. & præcipue B. Tho. ea distinctio. q. 4. & vbi supra. & Bonauen. ea distinctio. art. 1. q. 2. & Sco. ibidem videtur ad idem. & Durand. ea. distinctio. q. 1. & Alexand. Halen. par. 2. quæstione 129. membro. 8. §. 1. & parte 3. quæstione 63. art. penult. & Altifiodor. lib. 3. tractatu 3. quæstione 3. de fide: & Gabriel in tertia distinctio. 25. q. 1. concl. 3. & in secundo distinctio. 22. quæstione 2. dubio 1. & distinctio. 27. q. 1. conclusionem 4. & dub. 4. & Gerson lect. 2. de vita spiritali, & Castro vbi supra.

Et nota quod sæpe dictum est Deum opportunè ante mortem de huiusmodi fidei explicitè Christi illuminatione providere faciēti quod in se est. Nã non statim illuminat: sed aliquñ citius, aliquñ tardius: & interim illo tpe inter medio talis ignorantia inuincibilis est. licet. n. Deus statim det gratiam facienti quod in se est cum auxilio diuino speciali, quia ad statum salutis, in via statim necessaria est, secundum cõiter doct. cõtra aliquos Thomistas

6. ratio.

7. ratio.

omnibus

Ratio.

thomistas, & Caiet. prima secundæ. q. 112. art. 3. & in quolibet. non tñ statim sed opportunè qñ sibi placet concedit alia dona ad salutem pro statu viæ non necessaria, vt magis desideretur magisq; estimetur & custodiantur secundum Aug. super id Io. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis: sic & donum illustrationis fidei Christi explicitè non semper datur statim: quia ad salutem p̄ statu viæ, nō est homini necessaria, ex quo sine illa cū fide implicita in gratia inuincibiliter ignorans esse pōt: sed ante mortem Deus dabit qñ sibi placuerit: quia ad salutem æternā sine illa fide, stante lege, homo peruenire non pōt, vt de hoc infra. q. 5. latius habetur: & iō non permittet Deus illum è vita decedere ante q̄ sit de ea fide Christi sufficienter illuminatus aut instructus, vt in illo sciat suam spem pōnere, cuius est membrum, cuius etiam meritis saluatur & gratia. Sic etiam tenet Duran. vbi infra refertur.

Dubium.

SED dubitatur vtrum talis Dei prouidētia siue promissio quod facientem quod in se est illuminabit opportune de explicita fide Christi, ante mortem sit certa de lege, ita quod repugnabit legi positæ, si Deus aliter faciat, illum nunquam illuminando, aut sit de fide vel contra fidem, id vel oppositum tenere.

Respon.

Respondeo per tria dicta, quorum primū est qd id nō est certum: est tñ satis probabile sicut & ipsa opinio quæ eo fundamento pbabiliter innititur. Primum constat, tum primò quia sunt probabiles doctorum opiniones sibi inuicem cōtrariæ super hoc non condēnatæ per Ecclesiam; tum secundò quia p̄dictæ auctorit. non conuincunt id esse de fide; possunt. n. intelligi de perfectæ p̄ motum, vel auxilium sp̄ale Spiritus sancti faciēte qd in se est seq; ad Deū conuertente, non quidē ad explicitam fidē, sed ad gratiam gratificantē obtinēdū, vt glosat B. Th. prima secundæ. q. 112. art. 13 & q. 113. art. 4. vt hoc latius habetur infra. q. 5. in respō. ad quartum arg. cōtra primam propo. vel dici pōt qd ille auctoritates solū concludunt hanc disiunctiuā, videlicet, qd aut nō datur p̄dicta ignorantia, aut qd Deus illā non imputabit ad culpam facienti quod in se est, & ita erit & dabitur inuincibilis, vt hoc aiunt Gerson de vita spirituali. lectio. 2. corollario & Castro de lege penali. lib. 2. c. 14. cum multis aliis, secundum etiam constat ex probabilitate opinionum.

Secundò dico qd cuilibet viatori vsum rōnis habenti, Deus semper dat illustrationem super naturalem necessariam de qua infra. q. 5. propo. 1. habetur: sicut & auxilium necessarium vt possit se sufficienter præparare & ad Deum conuerrere & facere quod in se est, vt gratiam obtineret iustificantem & salutem, quam Deus illi facienti quod in se est ad id certissimè dabit: & hoc est de fide, quia 1. Timoth. 2. Deus vult oēs hom. saluos fieri &c. vt supra: quāuis nō omnibus det semper abundans & extraordinarium auxilium ad id, nec

alias illustrationes & dona non necessaria ad salutem, vt latius agunt Adria. de pœnitentia. q. 3. & Medina etiam de pœnitentia. q. 2. & Vega de iustificatione lib. 1. c. 1. v. f. q; cap. 13. 23. & lib. 9. c. 39. & Honcala vbi infra.

Sed vtrum facienti quod in se est, id est quod potest, Deus etiam statim gratiam conferat gratum facientem & p̄dictam illustrationem necessariam ad gratiam & salutem, sunt opiniones. Nā Caiet. in quolib. de contritione. q. 1. ait quod non, etiam si p̄ auxilium super naturale sit sufficientissimè dispositus, & Durā. in 4. d. 4. q. 7. idē dicit de p̄dicta illustr. sed cōiter de gratia a doctoribus id reprobat: iō Soto de natura & gratia lib. 2. c. 16. & lib. 3. c. vlt. & in 4. sen. dist. 5. q. 1. art. 2. & latius dist. 17. q. 2. art. 5. & cōmuniter thomistæ secundū ipsum B. Th. vt habetur infra. q. 5. in respō. ad quartum arg. cōtra primam propo. & Medina de Recta in Deum fide lib. 4. c. 7. & multi alii dicunt quod sic, si homo supernaturaliter adiutus facit quod in se est: nam tunc & non aliter est & dicitur sufficienter & vltimatè dispositus ad gratiam gratum facientem: & Honcala trac. de mundicia cordis fol. 49. col. j. ait hoc esse de fide: alii autem plurimi cum quibus est Vega vbi supra tenent hoc esse verum, etiam si non supernaturaliter extraordinariè adiutus sit, sed per naturæ vires cum fide illustratur homo, cum auxilio ordinario faciat quod in se est, & se disponat ad gratiam, quia statim dabitur ei, vti superius in hac tertia propo. in secunda probatione habet.

Alia autem dona non simpliciter necessaria ad gratiam & salutem non semper neq; statim sed opportunè Deus confert facienti quod in se est. Tertio tandē dico quod non oibus carentibus vsum rōnis, Deus adest conferendo necessaria ad salutem, vt patet de existentibus in vteris maternis sine baptismo decedētibus, & de amētibus in peccato mort. q. talibus secundū Aug. de correp. & gratia, misericordia est si datur salus, & nō est i iustitia si nō dat. Nā p̄ p̄c̄m origin. vel actuale. p̄cedens, sunt indigni gratia Dei & iustæ pereunt.

Et ita patet prima opi. cui Cano in relectione de sacramen. superaddit qd existens in gratia sine explicita fide Christi vel nō moriet neq; Deus id pmittet, vel si sine ea fide moriatur i statu gratiæ nō saluabitur: qd q̄ videtur oīno falsum & horrendum: iō est secunda opinio quæ subsequitur.

Quoad p̄dictam tertiam propo. est alia secunda opin. qd fidei Christi explicitè & baptismitante lege dari pōt, sed de facto non datur, etiā nunc ignorantia inuincibilis toto tempore vitæ perseuerans: quodq; sine explicita fide Christi eā vincibiliter ignorans cum implicita fide Christi potest vitam æternam sicut & vitā gratiæ habere: quāuis de facto sine illa nullus nunc saluetur iam promulgato Euāgelio. Hanc opinionem tenet Vega de iustificatione lib. 6. cap. 18. 19. 22. & Soto in quarto sententiarum distinct. 5. q. 1. art. 2. & Victoria

Dubium.

2. opo.

Respond. ad primam rationem primæ opin.

Victoria in 4. relectione quæ de Indis prior est, in 4. titulo sufficiente ad illos debellandum, cum multis aliis doct. quæ & probatur per septem rationes quæ infra in septem arg. contra supra positam primam opin. huius tertiæ propo. habetur: hanc etiam opin. tenet noster Medina lib. 4. de Recta in Deū fide. c. vlt. quæ & optimè pbat.

Et ad supradictas septem rationes primæ opinionis respondet hæc secunda opinio: ad primam negando maiorem: quod scilicet eorum quæ sunt simpliciter necessaria ad salutem non datur ignorantia inuincibilis: & ad eius probationem negatur, qd illa dicunt & sunt simpliciter necessaria ad salutem, sine quibus non stat salus absolutè: sed debet addi, nisi per inuincibilem ignorantiam homo excusetur: immo simpliciter necessarium ad salutem vel ad vitam gratiæ & gloriæ: ideo dicitur, quia tale quid non per accidens nec ex suppositione neq; secundum quid his vel illis tantū, sed per se obligatorium & necessarium omnibus est, vt baptismus & fides Christi explicita, quæ nunc omnibus etiam existentibus in gratia sunt in præcepto & necessaria ad gratiam acquirendam vel conseruandam: pœnitentia aut & alia sacramenta nō sunt omnibus simpliciter necessaria ad salutē, quia nō nisi supposito peccato, vel ad alios fines, & non omnibus hominibus sed peccatoribus vel his, vel illis necessaria vel opportuna sunt: & quod sic debeat intelligi & limitari inde patet, quia quāuis secundum oēs doct. baptismus in re vel in voto sit simpliciter necessarius ad vitā gratiæ & gloriæ: at verò iidem cum B. Th. in 3. par. q. 69. art. 4. dicunt qd sufficit votum implicitū ad remissionē peccatorum, & idem dicerent ad gloriā, quia nulli libi insinuant aliud ad illam obtinendum requiri q̄ gratiam vel remissionem peccatorum: & hoc idem sensit Aug. lib. de p̄destinatione sanct. c. 7. dicens, Non sine fide Cornelius orabat &c. Sed si posset sine fide Christi saluus esse, nō ad eum edificandū mitteretur Petrus &c. Non. n. cogitauit Aug. Cornelium aut non potuisse mori etiā si veneno aut gladio occideretur sine explicita fide Christi, aut quod vita functus in gratia non reciperetur in gloriam sine illa fide: quāuis Cano in relectione de sacram. hoc vltimum malè cōcedat quod & horrendum est. Sed Aug. solum voluit docere qd baptismus est simpliciter necessarius & in p̄cepto sicut & explicita fides Christi etiā illis qd sunt in gratia: & iō missus est Petrus qui hæc illud doceret q̄ erat simpliciter necessaria ad gratiam & gloriam, sine quibus Cornel. non poterat esse saluus, videlicet quātum est de se & absolutè nisi per inuincibilem ignorantia excusaretur: & similiter est intelligendū. c. firmiter de sum. tri. & fid. catho. & oīa alia decreta, vbi dicitur qd post promulgatum Euāg. i. in illo loco & gente vbi fuerit promulgatum, non est salus extra Ecclesiam, aut sine fide Christi explicita, nisi per inuincibilem ignorantiam quispiam excusetur.

Ad secundam rationem respon. qd homo facit quod in se est ad sciendum, & negatur qd, ergo Deus de lege illuminabit de fide Christi explicita semper & vniuersaliter omnes, licet cōmuniter id faciat: quia hæc fides Christi non est sic necessaria qd sine ea cum sola implicita nō possit inuincibiliter ignorans saluari, sicut est gratiam habere vt dictum est: exempla autem Cornelii & Eunuchi &c. non faciunt regulam generalem.

Ad cōmune autem dictum doctorum de puero in sylua nutrito, vt aiunt Alex. 2. par. dist. 19. Mēbr. 1. & B. Th. in 3. dist. 25. q. 2. att. 1. & Durā. ea dist. q. 1. Respō. qd vel id dicunt supposita sua opinione supraposita qd de fide Christi non datur ignorantia inuincibilis, cuius oppositum tenent doct. de hac secunda opin. vel qd id pie sicut cōiter fieri æstimauerunt sicut re uera sit, vel potius, vt ait Soto, vbi supra qd non intēdunt docere qd postq̄ homo sit in gratia per aliquam implicitā fidem exigatur alia explicatio de fide Christi ad consequendam gloriam, sed solum ibi sentiunt qd talis puer aut alius filius faciens quod in se est, illuminabitur de illa supernaturali cognitione vel fide implicita vel explicita, quæ est necessaria ad peccati originalis vel etiam actualium remissionem quæ fit per gratiam: & hanc fidem B. Th. & Duran. & alii vbi supra vocant explicitā eō quod supra naturalis sit, qua creditur quod Deus & remunerator super naturalis est: quā tamen nos vocamus implicitā: respectu illius explanationis fidei Christi & trinitatis quā in lege gratiæ audito Euāgelio habere tenemur: vnde & ipse B. Th. post ea in secunda secundæ. q. 2. art. 3. ad tertiu vbi cōsultuis loquitur, illam priorem fidē non vocat explicitam sed fidē reuelatam qua hō haberet fidem de Diuina p̄uid. credens Deum esse liberatorem hoīum secundum modos sibi placitos: & hæc reuelationem huius fidei, Durā. in 4. d. 4. q. 7. dicit nō esse necessariā postq̄ hō peruenit ad vsum rōnis illi fieri: sed B. Th. prima secundæ. q. 89. art. 6. insinuat qd cū primum hō de se rectè deliberat recipit Diuinum auxiliū, sine quo, vt ipse Th. ibid. q. 3. art. 6. expressè docet, homo non pōt perfectè & vltimatè se disponere ad gratiā nec debite facere quod in se est: quo quidem auxiliō & eius intellectus illuminatur, & eius affectus eleuatur in Deū: & hæc fides vbi ius nature ritè & rectè seruetur profectò sine alio miraculo vel per internā inspirationem vel per doctrinam maiorū quibus reuelationes fiebant, pōterat minoribus affulgere.

Ad tertiam rōnem respō. negatur quod primò inferri videtur. Nam non pōt quis blasphemare Christum, nisi ipsum vel eius fidem sibi p̄dicatā renuat pertinaciter suscipere: & ita non inuincibiliter illum ignorauit. Negatur etiam quod secundò ibi infertur, vt latius habetur infra in respō. ad vltimum arg. in fine huius questionis.

Ad quartam rationem respon. quod id adu. 4. non conuincit vt postquam homo sit in gratia requi-

Ad secundam rationem.

3. sup b. m. m. m. m.

4. sup b. m. m. m. m.

Ad tertiam rationem.

Ad quartam rationem.

requirebatur alia expressior eiusdem nominis cognitio vel fides ad gloriā: quod patet, tum primo quia ibi salus non solum de salute gloriæ sed etiā gratiæ potest intelligi, q. s. ad vtranque salutem est necessaria fides Christi, tam necessitate præcepti quam finis: fides autem Christi ad gratiam necessaria & sufficiens est implicita apud inuincibiliter ignorantes explicitam, ergo similiter ad gloriam, tū secundò quia illa cognitio quæ ibi actu. 4. designatur, nō solum nobis, verum & cunctis hominibus post peccatum Adæ fuit ad salutem necessaria ut ait B. Tho. secunda secundæ. q. 2. art. 7. queritur, ergo vt bene arguit Soto vbi supra. vtrū in lege gratiæ nunc aliam nouam obligationem explicitæ fidei, hæc auctoritas adhibeat super illā quæ ante aduentum Christi afferebat, vel nullam: si ergo inuincibiliter ignoranti non sufficit fides implicita etiam ad gratiam, vel si sufficit etiā eadem ratione sufficit ad gloriam: si nullam; ergo eadem fides implicita ei sufficiat ad gloriam sicut ad gratiam nunc sicut & in lege naturæ: & eodem modo per omnia dicatur ad id 1. Corin. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est quod est Christus: quia de omni seculo post peccatum Adæ intelligitur: vbi per fidem implicitam fundamentū habet in Christo inuincibiliter ipsum ignorans.

Ad quintam rationem.

Ad quintam rationem respondeo, quod quāuis ingenuè cōcedamus nullam nationem in nostro orbe cognito reperiri quæ inuincibiliter nūc Christum ignoret, quidquid de insularis sit: nullum etiam hominem alicubi gentium, nunc reperiri, qui per solam implicitā fidem Christi in Deū conuertatur vt oportet, quia lumē naturale inter infideles omnes, adeò iam obtenebratum est, vt nisi doctrina Euangelica prius ab eis fuerit audita nemo vnum Deum, vt hominum liberatorem, & reconciliatorem agnoscat: & suscipiat: & ita nemo sit iam faciens quod in se est & fidem Christi inuincibiliter ignorans: at verò cum hoc stat veritas huius secundæ opinionis, videlicet quod si aliquis daretur fidē Christi inuincibiliter ignorans, is vtique sine eius fidē explicita cum implicita saluaretur, quodque nulli repugnat legi, eam ignorantiam dari.

Ad sextam rationem.

Ad sextam rationem respondeo, quod non magis concludit, eam fidem explicitam Christi esse nunc necessariam ad obtinendum salutem, vel vt tam gloriæ quam gratiæ. Ideo sicut inuincibiliter ignoranti, sufficit vel non sufficit implicita ad alteram, ita & ad vtrāque, per eandem rationem vt superius ad quartam rationem dictum est.

Quoad sacramenta verò est differentia, quod ante sufficientem promulgationem durabat illa fidei applicatio, instar sacramenti, quæ admouebatur paruulis in lege naturæ, & circūcisio in lege Moysayca: non quidem tanquam vim habens sacramenti veteris legis: illam enim perdidit vel in morte Christi, secundum Tho. vel post suffic-

tem Euangelii promulgationem secundum Sco. sed tanquam illa applicatio sacramenti, vel oblationis quæ fiebat in lege naturæ: post sufficientem verò promulgationem illa omnia abolita sunt, nullumque; verum sacramentum contra peccatum originale, neque applicatio fidei extat præter vnicum baptisma: quo fit vt nunc in toto orbe, præterquam in Ecclesia catholica, nullū omnino remedium sit paruulis, sed omnes propter originale damnantur, etiam si à parentibus sacramenta legis naturæ & Moysi aut alia sacrificia fidei implicite protestatiua applicentur. Neque ea culpa in Deum reicienda est, sed in eorum parentes qui ius naturæ non seruant vt Diuinitus illustrentur. Et quia nulla secta nunc est quæ non aliqd tueatur atque sectetur cōtra legem naturalem: iō nullus homo viuens secundum suā aliam sectā per ignorantiam inuincibile excusatur. Iō Turrecremata de potestate Ecclesiæ lib. 1. c. 21. dicit hæreticū esse tenere quod vnusquisque in sua secta saluatur.

Ad primam rationem.

Ad septimam rōnem resp. negando maiorem, & ad eius probationē dico, quod licet ita sit quod vtraque; fides Christi, olim videlicet implicita: nūc autem explicita, sit simpliciter necessaria ad salutem; non tñ equaliter. Nam sine implicita fide Christi non potest haberi vita gratiæ nec gloriæ: ideo nec ignorantia eius inuincibilis potest dari: cum implicita autem sine explicita fide Christi vtraque; vita haberi potest ab inuincibiliter ignorante, vt latius supra & infra q. 5. habetur.

4. propositio.

Quarta propositio in iure humano cadere potest ignorantia inuincibilis immo & probabilis, idque; sepiissime, omnino à culpa excusans: probatur à fortiori, quia ius humanum non est tam necessarium quā Diuinum & naturale, & est minus notū de se, & in hoc non est dubium. Quinta propositio in his quæ sunt facti, cuiuscunque; etiam pertinētis ad ius Diuinū & naturale quodcūque, potest cadere ignorantia inuincibilis, vel probabilis omnino à culpa excusans.

5. propositio.

Probatur primò secundū Almayn, in morali vbi supra & cōmuniter doctores, quia prædicta ignorantia facti, semper est respectu alicuius particularis contingentis circa materiam vel circūstantiam actus, quæ facile potest ignorari: vt patet Gene. 29. Vbi Iacob cognoscens Lyam sibi suppositam pro Rachele non ignorabat aliquod ius, sed an ista esset sua: & ideo fuit omnino excusatus à culpa, secundum cōmuniter doctores.

Item secundò id patet, quia potest quis saluari non baptizatus inuincibiliter putans se baptizatum, vt patet de Presbytero nō baptizato. c. Apostolicam, vbi in c. veniens. habetur quod talis saluatur per fidem sacramenti, i. per baptismum in voto cum explicita fide Christi, ergo talis casus est dabilis, & sæpe cōtingens, & vt talis ibi supponitur in d. c. Apostolicam: licet aliqui doctores oppositum dicere videantur.

Item tertio quia in iis quæ sunt facti, Ecclesia fallit

fallit & fallitur secundū cōiter doct. putans esse matrimonium inter eos inter quos non est, quia deficit probatio facti, ergo & quilibet alius.

Itē quarto quia secundū Adr. in 4. quodlib. si ignorantia facti non esset inuincibilis, ergo nō liceret conuolare ad secundas nuptias recepto certo nuncio de morte mariti, ex quo adhuc falli posset: quod tamen est cōtra c. in presentia. de spōs. & c. dñs. de secundis nupt. & Aug. in lib. de fide & operibus: vbi dicit quod nō peccat virgo quæ nubit alieno viro nec erit adultera ex hoc quādiu nescit. s. probabiliter illum virum esse alienum.

Contra primam propositioem arguitur.

CONTRA primam propositioem arguitur tripliciter. Primò quia ad Rom. 1. habetur. Ita vt sint inexcusabiles. & 5. q. 4. c. turbatur, habetur indistinctè quod ignorantia iuris natu. oibus adultis dānabilis est.

1. argum.

Secundò arguitur ad idē, quia si in iure naturali potest dari ignorantia inuincibilis p aliquo tpe, ergo pro tunc apud vtentem rōne nō lesa, posset in iure naturali pbari oppositum iuris naturalis.

3. argum.

Tertio arguitur ad idē, quia sequeretur quod liceret & teneretur immo & mereretur mentiendo, quā quis inuincibiliter putat licere ei teneri mentiri pro saluanda vita, vt impleat cōsiliū vel præceptū, alioqui esset perplexus, & vltierus sequeretur quod Spūs sanctus per gratiam, aut p suum auxilium speciale mouet ad mendacium & ad peccatum, quod est erroneum concedere.

Propter has rationes moti sunt alioqui doctores antiqui qui in secundo arg. contra secundam propositionem recitantur, & etiam aliqui Moderni ad tenendum quod in illo pure iure naturali cadere potest, ignorātia inuincibilis etiam pro paruo tempore: quia tale ius est inditum naturæ & scriptum in cordibus hominum. Rom. 2. In iure autem naturali habente admixtum aliquod ius positium, seu ab eo dependēte vel à facto aliquo humano, bene potest cadere talis ignorātia, vt in contractibus multis id sæpe videmus.

Responso ad primam argum.

Sed certè istæ rationes non probant suum intētum contra primam propositionem: ideo ad eas. Respondeo ad primum ex Rom. 1. & c. turbatur, quod intelliguntur solum in casu secundæ partis prædictæ primæ propositionis, & in iure naturali per se noto, vt ibi probatum est.

Responso ad 2. arg.

Ad secundum respondeo, concedendo consequentiam apud vtentem rōne non læsa inuincibiliter ignorantem tale ius naturale: non autem simpliciter, neque; apud alios illud non ignorantes

Responso ad 3. arg.

Ad tertium respondeo, concedendo primam, & negando secundam consequentiam. quatenus dicit quod Spiritus sanctus mouet specialiter ad peccatum. Nā licet generaliter Deus concurrat ad actū peccati vel ad peccatum quoad materiale: & similiter moueat spāliter per suum auxilium spāle ad ipsum actū meritorie aut virtuosè mentiendi aut credēdi errori inuincibiliter ignorato, vt sic ignorans impleat mandatū Dei vt ipse inuincibiliter estimat: non tñ concurrat ad peccatū formaliter:

esset. n. erroneum id asserere, sicut & quod Deus peccare aut malè agere potest: immo nec absolutè dicendum est Deum ad peccatū vel ad mendaciū, vel ad fornicationem concurrere, aut spāliter mouere, quia malè sonat: sed cum vera explicatione supra dicta loquendum est: & quidem quāuis mentiri aut fornicari absolutè & formaliter sit intrinsecè malum: secus autem respectiue, i. respectu inuincibiliter ignorantis tam iuris quā facti ignorantia, vt constat in casu supradicto, & in casu cognoscentis non suam inuincibiliter estimatis esse suā vt infra q. 17. q. 23. habetur. & ad talē actū, si vt Dei pceptum adimpleat homo sic ignorans honestè aut etiam meritorie illum faciat vtique Deus ipse non solū generaliter cōcurrere, sed et per gratiam suam vt prædiximus mouere potest.

Contra secundam propositioem arguitur.

CONTRA secundam propositionem arguitur dupliciter. Primò auctoritatibus, quia, vt hoc etiam refert Gerson lect. 2. de vita spiritali corol. 5. & Conradus de contractibus, q. 100. in respō. c. 21. & lib. de sacramē. ordinis propē finē fol. 68. tenet quod apud facientem quod in se est nulla cadit ignorantia inuincibilis, siue iuris, siue facti in lege Diuina.

Item (vt etiam referunt Gerson & Conradus vbi supra & Adria. in 4. quodlib. art. 14.) Altisiodoren. lib. 3. q. 3. tenet cum quibusdam Doctoribus aliis quod licet detur ignorantia inuincibilis facti cuiuscunque aut iuris humani non tamen iuris Diuini.

Item Gerson vbi supra lec. 4. corol. 3. concludendo mētem suam dicit sic: quicquid sit de ignorantia facti aut iuris humani aut naturalis: concors tamen senia doctorum est nulla. in his quæ legis diuinæ sunt cadere ignorantiam inuincibilem, quin facienti quod in se est Deus semper assistit paratus illustrare mentem quantum oportet ad salutem & erroris vitationem. & lect. 2. dicit. apud facientem quod in se est nulla est ignorātia inuincibilis neque; iuris, neque; facti i lege Diuina, vel agēs ex tali ignorātia nō peccat. Hæc ille.

Item Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacramentis. par. 6. cap. 5. dicit neminem excusari per ignorantiam à præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa obstiterit scire potest ab homine vel ab Angelo, Deo id prouidēte, vt patet Act. 3. de Eunuchō. & Act. 10. de Cornelio. Et ad idē est exemplum de vetula vt assert Altisiodoren. vbi supra dicens, quod si hæc audiat suum prælatum prædicantem aliquam hæresim non excusatur per ignorantiam inuincibilem, quia nisi sua culpa obstiterit potest à Deo de veritate edoceri faciens quod in se est.

Et ad idē est prima Io. 2. Vnctio docebit vos de omnibus. s. necessariis ad salutem.

Secundò cōtra idem arguitur rōne, quia Deus non deficit in necessariis ad salutem. Sed notitia tā facti quā iuris Diuini & naturalis obliga-

Argum. 3.

torii cuiuscunq; sub mortali peccato est necessaria ad salutem: alioqui non esset obligatorium tale ius aut factum; ergo in talibus Deus adest: & per consequens non datur ignorantia inuincibilis sicut nec in fide Christi. Et quidem videtur repugnantia q̄ in obligatoriis praedictis sit ignorantia inuincibilis. Nam si sunt obligatoria ergo tenemur ea scire & exequi, ergo non excusamur per talem ignorantiam. vel si excusamur contentemur, & ita non erat obligatoria. est igitur contradictio.

Respondeo ad 1. arg.

Respondeo ad primum, scilicet ad auctoritates doctorum, vno modo quod illi doctores fuerunt illius opinionis quam eorum verba praedicta declarant (vt Gerson vbi supra refert) quorum opinio non obstat veritati & rationibus melioribus, & aliorum doctorum opinioni communi supra posita.

Alio modo respō. quod loquitur de ignorantia iuris Diuini uel facti alicuius simpliciter necessarii ad salutem, vt est fides Christi & Baptismus secundum multos. Et ad exemplum de vetula. Respondeo quod illa potest inuincibiliter ignorare, & inculpabiliter manere in illa haeresi, & saluari si cito moriatur audita illa haeresi, vt supra dictum est contra Altisiodoren. & alios oppositum dicentes, quia implicite habet fidem veram de omnibus credendis dum est parata credere quod credit Ecclesia cum ei fuerit sufficienter notificatum. Cum qua fide implicita Ecclesiae, simul & explicita de fide Christi quam habet, stat error inuincibilis de aliquo particulari quod inuincibiliter ignorat includi & contineri in illa sua generali & implicita fide Christi & Ecclesiae. Sicut stat scire aliquid in generali & confuse, & ignorare illud in particulari & distincte. Videtur Gabriel in tertio distinct. 25. q. 1. nota, secundum, & alii doctores communiter ibidem concordantes in hoc: libenter tamen concedo quod non stabit diu in illa haeresi, contra quam Ecclesia communiter solet praedicare veritatem, si ipsa vetula faciat quod in se est ad sciendum, quia, per praedicatorum edocebitur veritatem fidei.

Illud autem 1. Ioā. 2. Vnctio docebit vos omnia. Respondeo etiam si non solum Apost. sed etiam omnibus Christianis haec promissio facta intelligatur, q̄ habet hunc sensum quod omnia ipsis necessaria scitu Deus per se vel per suos ministros opportunè tradet: & interim non erunt in culpa, ignorando: neq; pro tunc erunt sibi necessaria vt supra dictum est secundum Gerson lect. 2. de vita spirituali, coroll. 3. sicq; hoc non probat non posse inuincibiliter ignorari.

ad 2. arg.

Ad secundum respō. q̄ Deus opportunè adest in necessariis ad salutem: & interim excusatur homo a culpa vt dictum est, & ita conceditur maior: ad minorem autem negatur q̄ omne obligatorium est necessarium simpliciter ad salutem. Item quia sine executione multorum eorum potest homo saluari propter impossibilitatem, & similiter propter

ignorantiam inuincibilem, vt patet de confessione, & de Baptismo quia cum eis in voto etiā implicito patet salus, vt patet in c. Apostolicam, de Presbytero non baptizato. Igitur est necessarium necessitate praecipiti, non tñ simpliciter nec necessitate finis absoluta, & sic negatur consequentia.

Neq; est repugnantia vlla in praedictis: nam licet sint obligatoria simpliciter & absolute, nō tamen respectiue, i. non respectu eius qui laborat ignorantia inuincibili, aut impossibilitate executionis: & licet ratione impotentiae vel ignorantiae non tollatur simpliciter obligatio talium praceptorum, nec impotentia exequendi tollat vim legis: tollitur tamen imputatio ad culpā a qua excusatur ignorans sicut impotens seruare legem.

Contra primam opinionem tertie propositionis vbi habetur quod de fide Christi nō datur ignorantia inuincibilis diu perseverans &c. Arguitur septemplex primò, quia non est inuincibile neq; culpabile quod est inuitabile. Ignorantia autem fidei Christi explicitè & Euangelii est inuitabilis illis quibus Christus non est praedicatus sufficienter qui adeo nihil audierunt quantumcunq; sint alii peccatores, ergo est eis inculpabilis & inuincibilis. Maior cum consequentia patet & minor probatur: quia nulla alia via communi & ordinaria sine miraculo possunt homines fidem Christi habere nisi per sufficientem praedicationem vel doctrinationem eis factam ab hominibus ministris Christi, vt patet ad Romanos 10. Quomodo credent quem nō audierunt? quomodo audient sine praedicante? dicere autem Deum non prouidisse quō via ordinaria sine miraculo homo saluetur inconueniens est: & quidem ad Ro. 10. vbi supra satis significatur quod illi quibus non est praedicata fides Christi ignorant illam inuincibiliter, etiam si alias sint peccatores: neq; enim ibidem Pau. condemnat in fideles quia nō faciunt quod in se est recedendo a peccatis, vt illuminentur a Deo; sed quia cum audissent Christum praedicatum non crediderunt, alias condemnatur illos de infidelitate, vt constat.

Contra primam opinionem hae propos. arg. 1.

Secundò arguitur, quia sicut in principio promulgationis euangelii fuit ignorantia inuincibilis eius & fidei Christi apud multos qui sine explicita fide Christi iustificati & saluati sunt: ergo similiter etiam nunc iam promulgato Euangelio id fieri potest: patet consequentia, quia promulgatio Euangelii iam facta non fecit duriores legem Christi, neq; abstulit suam vim & naturam ab ignorantia inuincibili, vt. s. posset excusare a culpa ignorantes: sed solum fecit vt rarior esset ignorantia, & grauior esset culpa non assentire doctrinae Christi praedicatae quam ante fuisset: maxime quia nec Ecclesia, nec Scriptura sacra, nec vllus doctor antiquus docet maiorem esse rigorem pro hoc tempore, quam olim pro talibus inuincibiliter ignorantibus fidem Christi.

2. argum.

Tertio arguitur, quia ignorantia inuincibilis de Deo

3. argum.

de Deo aut de fide vnus veri Dei fuit possibilis omnium in lege naturae apud aliquos saltem ad tempus vt supra propo. prima habetur: & ea stāte erat, tunc homini salus: ergo etiam nunc est talis ignorantia inuincibilis de Deo & de fide Christi dabilis apud aliquos: cum qua iustificentur & saluentur. Antecedens quo ad secundā partē probatur, tum. 1. quia facienti quod in se est etiam secundum nature vires Deus dat auxilium & gratiam etiam statim, iuxta communem doctorum sententiam, quae supponitur contra aliquos thomistas & Caieta. in quolib. de contritione. & 1. 2. q. 113. art. 4. & q. 112. art. 3. & per consequens ille tunc habet gratiam sine explicita fide Dei & ex consequenti habet ignorantiam Dei inuincibilem etiam nunc in lege gratiae. Tum 2. quia si dicatur quod Deus statim etiam illum facientem quod in se est illuminat de fide veri Dei simul & dat gratiam. Contra hoc sequitur, quod habens cognitionem Dei solum naturalē opinatiuam: vel euentem non posset secundum legem communem sine miraculo quouis tempore assequi Dei gratiam & reconciliationem faciens quod in se est: moriensq; damnaretur. Nam sine praedicante non potest homo credere ad Rom. 10. praedicationem autem non potest statim aut modico tempore fieri vel haberi ita vt per eam homo sufficienter doceatur, maxime interris longe distatibus a praedicatoribus fidei veri Dei: concedere autem hoc quod illatum est quod, s. de lege communi sine miraculo non possit homo faciens quod in se est iustificari pro magno tempore neq; saluari, certè videtur maximum inconueniens contra misericordiam Dei & merita Christi & rationem viatoris: quod inde constat: quia ad hominis iustificationem requireret Deus ab eo, id quod est impossibile ipsi facienti quod in se est saltem pro aliquo tempore videlicet habere Dei fidem explicitam: modicum item tempus sufficeret ad perdendum gratiam non autem ad eam recuperandam sine miraculo, contra id Ezech. 18. quoties ingemuerit peccator &c. & Apocal. 3. Ego sto ad ostium & pulso si quis aperuerit &c. vt superius latius probatum est: ita patet antecedens huius tertii argumenti, quod, s. datur de Deo & eius fide ignorantia inuincibilis. Consequentia autem supraposita quod, s. etiam fidei Christi ignorantia eadem dari potest, probatur a fortiori vel etiam a paritate rationis. quia tam necessaria vel etiam magis erat olim fides veri Dei etiam explicita, quam nunc ex Christi fides explicita ad salutem.

Nota. Quartū arg.

Quartò arguitur, quia ad obtinendum vitam aeternā gloriae nihil aliud est necessariū adultō quam seruare mandata. Matth. 19. si vis ad vitam scilicet aeternam de qua ibi agebat Christus respondendo ad quaestionem iuuenis, quid faciendo vitam aeternam possidebo? Serua mandata. Sed ei qui est in gratia per fidem Christi implicitam sufficit mandata seruare; sicut & ea seruat per ta-

lem fidem in voto etiam implicito dum per ignorantiam inuincibilem vel per impossibilitatem ea in se realiter implere non potest, vt est mandatum de Baptismo, poenitentia, & confessione. aliās non esset Deo gratus, vt constat: ergo similiter sufficit cum fide implicita seruare praecipitum & legem de fide Christi explicitè habenda: quod fit per ignorantiam inuincibilem fidei Christi: namq; totum habet quod exigitur ad gratiā & gloriam: consequentia probatur; quia eadem est ratio vtrobique: neq; vllō maiori rigore est tradita lex fidei Christi quam Baptismi, licet fides sit omnibus maxime necessaria vt totius boni fundamentum; secundum Ber. Epist. 77. dicentem quod maior est necessitas fidei quam Baptismi. Mar. ult. qui non crediderit condemnabitur. Sed ea ratione lex huius fidei benignius interpretanda est, vt, s. inuincibiliter ignoranti ad gloriam sicut & ad gratiam sufficiat implicita.

Si ad hoc respondeatur negando consequentiam, quia quamuis quatenus est praecipitum fidei & Baptismi, sit eadem ratio vtriusq; ita vt ignorantia inuincibilis excuset a peccato secus autem quatenus est statutum ad fidem. Nam licet ad finem gratiae sit eadem ratio vtriusq; ita quod inuincibiliter ignoranti sicut ad gratiā sufficit Baptismus in voto etiam implicito sic & fides implicita: at verò, ad finem gloriae licet sufficiat Baptismus in voto etiam implicito, non tamen fides implicita Christi sed necessaria est explicita, quia sic Deus statuit vt homo cognoscat eū in quo suā spem debeat collocare, vt supra probatum est in prima opinione.

Nota pun-ctum differentiat.

Contra hoc replicatur & sit. 5. arg. probans quod si inuincibiliter ignoranti fides Christi implicita sufficit ad finem gratiae obtinendam & conseruandam secundum omnes, ergo etiam ad finem gloriae si sic moriatur: quia non dabitur vbi a d-hunc finem Deus aliud exigat a quocunq;, quam statum gratiae, vel quam quod homo faciat quod in se est ad gratiam habendam & conseruandam, qua homo fiat filius Dei per gratiam habens ius ad gloriam. Io. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri &c. sed inuincibiliter ignorans Christum existens in gratia, cum eius fide implicita, est huiusmodi & habet ius ad gloriam: ergo nihil aliud est ei necessarium ad finem gloriae. & ita sine fide Christi explicita saluabitur, in sua ignorantia inuincibili. Nam non est dicendum quod in statu gratiae condemnabitur, neq; est recurrendum ad nouum miraculum, quod Deus illum mori non permittet (etiā si veneno aut gladio occidatur) antequam de fide Christi miraculosè inter Barbaros doceatur: ex quo nulla lex stat super hoc & fides implicita sufficit ad collocandum spem in Christo sicut ad gratiam, vt supra dictum est: & quidem hoc arg. valde urget.

Nota. arg. 5.

Sextò arguitur quia potest homo mori & saluari decedens in statu gratiae cū haeresi inuincibiliter

6. arg.

biliter ignorata de aliquo articulo fidei (vsupra in 2. propositione habetur) ergo etiam cum ignorantia in vincibili fidei Christi. patet consequentia, quia aequae necessarium est habere veram fidem circa articulos fidei. ac habere fidem Christi.

7. argum.

Septimo arguitur auctoritate Ioan. 15. Si non venissem & locutus non fuisset peccatum non haberent. scilicet peccatum infidelitatis culpabilis secundum August. & B. Tho. ibidem, ut patet etiam ex ipso textu litterae & mentione Christi loquentis. & August. lib. noui testamenti, q. 67. & habet distinct. 37. c. fin. dicit. Ille ignorans poterit excusari a poena, qui quod disceret non inuenit: & alibi etiam dicit: si non fuit a quo quis disceret, neque ad eum aliquo modo rumor Euangelii peruenit: tunc non aliquo suo uitio ignorat, & in munis est a condemnatione, scilicet propter talem infidelitatem seu ignorantiam inuincibilem fidei Christi.

Item B. Tho. secunda secundae q. 10. art. 1. dicit quod infideles qui de fide Christi nil audierunt non condemnabuntur propter talem eorum infidelitatem sed propter alia peccata si qua commiserunt contra legem naturalem: & videtur ad idem Bonauentura in 2. distinctio. 22. q. penult. & Armachanus, lib. 8. c. 39. licet non expressè: ubi etiam dicit quod tales inuincibiliter ignorantes fidem Christi si decedant sine villo actuali peccato non saluabuntur, sed neque condemnabuntur ad poenam sensus, sed ad poenam tantum damni, ut pueri in limbo propter originale, ergo datur ignorantia inuincibilis fidei Christi.

Propter has rationes. fuit 2. opinio supra posita quod fidei Christi explicitè potest etiam nunc dari ignorantia inuincibilis pro tota vita: quauis de facto nullibi detur neque moraliter id possibile sit, sed stando in 1. opinione satis solemniter supra posita in 3. propositione quae tenet oppositum, dicendum est, quod praedicta argumenta contra eam non concludunt.

Responsio ad 1. arg.

Ideo ad ea respondeo, ad primum quod si pro paruo tempore intelligantur, omnia argumenta, conceditur quod potest dari, ignorantia inuincibilis. si autem pro tota vita hominis, ut loquitur propositio: tunc negatur minor, & ad eius probationem, concessio antecedente; negatur consequentia, quia ut supra diximus vel per hominem vel per Angelum vel alio modo in tali casu extraordinario Deus prouidebit per suam prouidentiam ordinariam, quomodo facienti quod in se est; cognitio fidei Christi opportunè ante mortem hac vel illa via ordinaria vel extraordinaria donetur. Nec id est inconueniens: nam ad ordinariam Dei prouidentiam spectat hoc vel illo modo in casibus extraordinariis ut expedit prouidere, & in hoc stat fundamētum huius communis opinionis.

Responsio ad 2. arg.

Ad secundum Respondeo negando consequentiam, & ad eius probationem dico, quod iam Euangelio prouulgato est stabilita per legem Christi necessitas aeternae salutis ex fide Christi

Iti tantum explicita: ita etiam quod secundum hanc legem a faciente quod in se est nullo modo possit ignorari: quia Deus oportunè & sufficienter de hoc ut dictum est prouidebit. multa namque licuerunt in principio promulgationis Euangelii quae iam Euangelio promulgato non licent, tunc. n. licitum erat Paulo circumcidere Timotheum, & seipsum cum aliis purificare Iudeis, iuxta ritum legis Moyli, propter scandalum tollendum: quod nunc plenè promulgato Euangelio facere damnabile est: ita tunc pueri & adulti & quos nondum peruenerat Euangelium saluabantur in sacramentis legis naturae, & Moyli, saltem ut habebant solum virtutem sacramentorum legis uaturae, non legis Moyli, nunc autem non. Item abstinere a sanguine & suffocato tunc fuit licitum, immo & necessarium propter scandalum Iudeorum euitandum & propter alias rationabiles causas, ut patet, actu. 15. nunc autem minimè: sic improposito de explicita fide Christi, quae tunc non erat tam simpliciter necessaria ut nunc: ideo de illa dabatur inuincibilis ignorantia quae nunc (ut diximus) dari non potest.

Ad tertium respondeo, negando antecedens: & ad eius probationem supposita illa opinione satis communi, dico quod simul tempore Deus dat gratiam, & habituale lumen fidei, ut ibi tactum est: quia nunquam gratia infunditur sine hac fide secundum doctrinam communem: quo lumine illustratus homo cum aliquo motiuo opportunè habere potest debitum actum fidei de Deo: quia sicut lumine naturae nihil prius ostendit quam primum naturae principium. scilicet quodlibet est vel non est, & alia per se nota, ex quibus homo potest facile deducere alia principia vniuersalia facile inde deducibilia, uti superius. 1. propositione dictum est. ita lumen fidei infusum cum aliquo motiuo statim ostendit Deum esse quod est primum fidei principium, aut saltem cum illo lumine ratio naturalis adiuta motuque; Diuinitus potest facile cognoscere actualiter Deum esse & actum fidei explicitè de Deo tunc simul habere cum gratia: & ad secundam probationem antecedentis quae est replica contra haec, respondeo concedendo de lege nullum adultum sine actu fidei explicitè de Deo per solam naturalem cognitionem Dei, posse aut potuisse vnquam saluari aut iustificari; & oppositum tenere erroneum & forsitan hereticum est ut patet ex supradictis & infra. q. 5. propositio. 1. neque malè sequitur facientem quod in se est saluari aut iustificari non posse regulariter sine miraculo. Nam praedicta illuminatio & motio Diuina ordinaria vel extraordinaria non est miraculosa, sed regularis est Diuinae prouidentiae, ut supra dictum est: neque etiam Deus ab homine requirit impossibile simpliciter, sed possibile cum adiutorio eius opportuno: quamuis suae naturae viribus solis sit impossibile sicut non requirit Deus a nobis impossibile dum exigit ut cum

Responsio ad 3. arg.

auxilio

auxilio & gratia Dei bene faciamus & saluemur, quauis sine eis id impossibile sit: & ita simpliciter potest iustificari & saluari faciens quod in se est. neque villo modo per supradicta derogatur misericordiae Dei aut meritis Christi. Quod si dicatur cognitionem de Deo non aduenire hominibus nisi magno & longo tempore absque discursu, ut supra propositio. 1. dictum est: id vtiq; solum est verum de notitia acquisita & naturali: secus: de supernaturali aut de cognitione habita per rationem naturalem lumine tamen super naturali adiuta. Nam secundum Ambros. nescit tarda molimina spiritus sancti gratia.

Respondeo ad 4. arg.

Ad quartam respondeo negando consequentiam ut ibidem responsum est.

Respondeo ad 5. arg.

Ad quintum respondeo negando consequentiam: quia secundum Bernard. maior est necessitas fidei Christi actualis quam Baptismi in adultis; ideo ut supra dictum est, Baptismus tantum in voto sufficit ad salutem habenti actualem fidem explicitam Christi, dum Baptismus ignoratur vel haberi non potest: non autem ei sufficit fides in voto quae implicita fides Christi est: uti superius 3. propositione probatum est in 1. opinione.

Respondeo ad 6. arg.

Ad sextum argum. respondeo negando consequentiam: & ad eius probationem dico quod licet sit necessarium habere veram fidem Christi & omnium articulorum: non tamen est aequae necessarium habere veram fidem Christi explicitam de omnibus articulis fidei sicut de Christo. Nam in vera fide explicita de Christo quam homo habet, iam habetur implicitè vera fides omnium articulorum fidei sufficiens ad gratiam & salutem, dum homo faciens quod in se est ad sciendum, errat inuincibiliter circa aliquem articulum fidei paratus stare doctrinae Ecclesiae, quando ei innotuerit sufficienter: & ita licet alicui articulo fidei discredat explicitè, credit tamen eidem implicitè in generali fide vel credulitate quam habet articulorum omnium quos explicitè credit & tenet Ecclesia.

Respondeo ad 7. arg.

Ad 7. arg. respondeo cum magistro Cano in sua relectione de sacramentis, par. 2. concedendo quod ex illis auctoritatibus concluditur quod quadiu non esset fides Christi annunciata, non esset culpabilis infidelitas eorum: quodque tunc ad tempus illis esset inuincibilis ignorantia fidei Christi, quodque si decederent in ea ignorantia, non condemnarentur propter illam tanquam propter peccatum, sed propter alia peccata quae haberet. Quod autem de lege in tali ignorantia decedere possint id vtiq; non dicitur neque inde elicitur, sed potius negatur ut dictum est: quia si facerent quod in se est bene viuendo secundum legem naturae, Dominus prouideret & illuminaret eos opportunè de fide Christi explicita, ut etiam ait victoria & ceteri doctores ubi supra. Non tamen sequitur quod si male viuunt & non illuminantur propter hoc praedicta ignorantia Christi iam vincibilis illis facta

fit: neque. n. ad sciendum Christi finem tenentur bene viuere sed sufficienter inquirere & petere a Deo ut doceat vias suas: nisi in poenam peccati excusati sint specialiter id Deo permittente, ut supra. q. 2. latius habetur. Quod si fingamus quod in sola tali ignorantia fidei Christi sine villo peccato mortali actuali quispiam decedat, id quod contingere potest, si statim habens usum discretionis moriatur uel occidatur sine Baptismo; tunc ait Armachanus ubi supra, & syluester in sua aurea rosa super Euangelia in festo Simonis & Iudae quod talis damnabitur ad poenam damni duntaxat aeternam propter originale, ut pueri in limbo. Sed haec eorum responsio non placet: quia contra communem doctorum sententiam ponit limbum. Ad dultorum, cum solum sit limbus puerorum usum rationis non habentium. Soto autem in 4. distinctio. 5. q. 1. art. 2. dicit quod B. Tho. ibi loquitur de fide necessaria ad iustificationem ut homo conuertatur in Deum non sit fides explicita: modo tamen implicita, dicitque quatenus est in precepto non peccat infidelis priuatiue qui eam inuincibiliter ignorat, quatenus autem ex vi statuti est necessaria ad finem remissionis peccatorum quae commisit alias, ut sic homo per fidem sufficienter conuertatur ad Deum per fidem ut ei peccata remittantur, sine qua impossibile est placere Deo: tunc non excusatur: quod si faciat quod in se est statim Deus illuminabit dabitque lumen fidei saltem implicitè ut debitae prepararetur & conuertatur. Haec ille.

Sed quia B. Tho. ibi uidetur de fide Christi explicita loqui sicut & Act. 4. Non est datum aliud nomen sub caelo & c. ubi sicut olim fides implicita Christi, ita & explicita nunc ostenditur necessaria ad gratiam & gloriam. Ideo melius dicamus secundum supradicta non admittendo quod ille stante lege in sola ignorantia fidei Christi inuincibili decedat & saluetur aut condemnetur. Nam aut ille facit quod in se est, ut sciat uel a Deo illustretur, aut non, si sic, ergo Deus illi opportunè ante mortem prouidebit, de explicita fide Christi: sicut olim ante aduentum Christi de eius implicita fide secundum omnes doctores illuminabat, ut in responsione ad 3. argumentum dictum est & infra. q. 5. latius habetur in prima propositione: & ita neque in peccato neque in huius fidei ignorantia decedet: hanc consequentiam negaret opposita opinio: si autem non facit quod in se est, iam non inuincibiliter sed vincibiliter ignorat: sicque damnabitur ad poenam sensus aeternam propter hanc actualem omissionem & ignorantiam fidei Christi culpabilem. Cum his tamen bene stat quod si per possibile uel impossibile adultus sine ullo alio peccato in statu gratiae, cum ignorantia fidei Christi inuincibiliter decederet, utique saluaretur: sed conditionalis nil ponit inesse, neque antecedens stante lege conceditur esse possibile, secundum hanc primam & com-

& communem opinionem: pro maiori autē p̄dicatorum & necessitas fidei Christi declaratione sit quaestio sequens.

QVAESTIO QUINTA.

V. TRVM NOTITIA SVPER-
naturalis, vel fides Dei & Christi, fuerit
olim, & nunc sit simpliciter
necessaria ad
hominis iustificationem, finalemq;
salutem.

RESPON. Per duas rōnes quarum prima est quod tam ad vitam gratiā quā glorię necessaria simpliciter est & fuit semper post peccatum nō solum cognitio supernaturalis vel fides explicita vnius veri Dei, sed etiam fides saltem implicita Christi vel mediatoris sub ratione mediatoris, & non sufficit cognitio naturalis: & oppositum tenere temerarium & hæreticum vel hæresim sapiens est. Neq; de hac fide datur ignorantia inuincibilis diu perseverans vel vsq; ad mortem.

Pro declaratione nota quod cognitio supernaturalis de Deo explicita est illa qua credimus vnicum verum Deum principium finemq; naturę, & gubernatorem p̄miatoremq; omnium hominū, non solum naturalem sed super naturalem & Beatificum: modo notitia, hæc certa & firma habeatur per reuelationē, modo per maiorum traditionem aut instructionem; & hæc dicitur fides Dei explicita: non tamen dicitur fides Christi etiam implicita, ex quo sub ratione Christi aut mediatoris vel redemptoris hominum non habeatur: & hæc non sufficit ad salutem, vt ait prima propositio, nisi sit fides Christi saltem implicita sub ratione mediatoris aut redemptoris: que tunc proprie est quando vltra prædicta homo firmiter credit Deum iustificatorem & prouisorum esse, salutis hominum, & prouidentiam habere quomodo per aliquem modum vel mediatorem remedia salutis præstarentur: & ita in eum implicitē homo credit per quem Deus iustificaturus erat per media sibi nota vniuersas nationes hominum: vt hoc aiunt B. Tho. secunda secundæ, quaestio. 1. articulo. 7. & quaestio. 2. articulo. 7. & Bonauentura. in 3. distinctione 25. art. 1. q. 2. & noster Medina de recta in Deum fide lib. 4. cap. 8. 9. 10. latius de hoc agit.

Simpliciter autem necessarium ad salutem quid sit, supra, quaestione. 4. propositione. 3. plenius habetur.

Q. V. D. autem hæc fides explicita Dei supernaturalisque cognitio eius, insuper & Christi prædicta fides saltem implicita semper fuerit simpliciter necessaria vt ait propositio: probatur quincuplīter, primō auctoritate Hiero-

nymi super id Gal. 2. scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Christi, vbi ait, Admonere debemus sanctos qui antiquitus fuerunt non nisi ex fide Christi iustificatos esse. Abraam vidit Deum & letatus est Ioan. 8. & Moyses maiores diuitias æstimabat thesauro Aegiptiorum impropertū Christi: aspiciebat enim in remunerationem Hebr. 11. & Esai. 6. vidit gloriam Christi. Item ad idem est super id Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris: & super id Galath. 3. Lex pedagogus noster fuit in Christo, omnes enim filii Dei estis per fidem: & ad idem est super ad Galath. 4. cap. Quanto tempore hæres paruulus paruulus est, vbi ait: quomodo omnes in Adam nondum nati moriuntur ita & omnes ii etiam qui ante aduentum Christi nati sunt in Christo viuificabuntur; iste intellectus Ecclesię catholicę conuenit quæ veteris & noui testamenti vnā asserit prouidentiam nec distinguit in tempore quos conditione sociavit. Hæc ille. Vbi innuit aperte quod sicut hæres idem est paruulus & adultus: sic populus ille antiquus & sic nouus eadem fide & religione cōtentus eadem quoq; Ecclesia est: & sicut in paruulo implicitē & virtualiter continetur quod postea explicatur in adulto: ita fides illa antiquorum paruula fuit & vi sua continebat implicitē quod deinde crescens habuit explicitē in nouo populo legis gratiæ: sicut & fructus in semine aut in radice continetur implicitē qui postea explicitē apparet in fruge.

Item August. libro primo contra duas Epistolas pelagianorum. cap. 21. & super Ioan. tract. 45. & Epistola. 157. quæ scribitur ad Optatum, idem tenet in hoc vltimo loco specialiter dicens: illa sit fides salua quæ credimus nullum hominem siue maioris siue paruulæ quamlibet & recētis ætatis liberari a contagione mortis antiquæ & obligatione peccati quod prima natiuitate cōtraxit, nisi p̄ vnū mediatorē Dei & hominū Christum Iesum: cuius hominis eiusdemq; Dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt qui priusquam veniret in carne crediderunt esse venturum: & paulō inferius: proinde cum omnes iusti siue ante incarnatum Christum siue post nec vixerint, nec viuant nisi ex fide Christi: quia Act. 4. Non est datum aliud nomen sub cœlo in quo oporteat nos saluos fieri: profectō ex illo tempore valet ad salutem generis humani quo in Adam viciatum est. Hæc illæ. Et ad idem est libro 83. quaestionum. quaestio. 68. & lib. de correct. & gratia. cap. 2. & 7. & de natura & gratia & delib. arbitri, cap. 7. & de spiritu & littera. cap. 29. 30. 31. & libro primo retract. ca. 23. & super Ioan. tracta. 25. 26. & super psal. 13. & 31. & 67. & super id psal. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. & in lib. de vera innocentia, & alibi sapius. Item Ambros. super 1. Thim.

1. Thimoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri &c. ait: fides est quæ dat salutem: quæ nisi mens tota susceperit voluntate non solum nihil proderit sed etiam oberit: & libro 1. offi. cap. 29. ait fidem esse fundamentum iustitię: & ad demetriadem lib. 3. Epistola. 84. latē probat ex illo Roma. 1. quia cum cognouissent Deū &c. quod cognitio quæ ad iustificationem & salutem satis est ad ei gratia proueniat: secundum id prouerbio. 2. Dominus dat sapiā & prouer. 8. meum est consilium mea est prudentiam: & Ierem. 10. non est hominis via eius &c. & cap. 24. dabo eis cor vt sciant me &c. & sapien. 9. da mihi sapientiam & prima Corinth. 12. nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in spiritu sancto & 2. Corinth. 3. non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis & Ierem. 9. non gloriatur sapiens in sapientia sua. & psal. 83. Domine in lumine vultus tui ambulabunt: item ad idem est lib. 1. de vocatione gentium capitulo penultimo & capitulo vltimo. & cap. 1. ait: dubitandum non est ad ipsam cognitionem veritatis & perceptionem salutis nisi ope diuinę gratiæ neminem posse peruenire; & capitulo. 2. est ad idem. Item Chrifost. Homilia de fide & lege naturę ait: nullus vnquā sine fide vitam habuit. & homilia. 32. in Ioan. & super ad Roman. & præcipue homilia. 16. super Ezechielem dicit in figuram huius veritatis turbas quæ procedebant & sequebantur simul, ac clamasse filio Dauid osanna in excelsis.

Secundo probatur auctoritatibus sacrę scripturę. Nam ad Roman. paul. intendit probare nec naturę nec scripturę legem iustitiam Dei præstitisse sed fidem. vt patet. c. 1. ex Abacuch. 2. Iustus ex fide viuit & cap. 3. Iustitia Dei per fidem in omnes; quem, scilicet Christum Iesum posuit Deus propitiatorem per fidem eius &c. Vnus est enim Deus qui iustificat circuncisionem ex fide & præputium per fidem: & cap. 5. Iustificati ergo ex fide &c. & cap. 8. Quos vocauit iustificauit. Nam primus effectus prædestinationis est vocatio per fidem: & Hebr. 11. Fides est substantia, idest fundamentum rerum sperandarum: & ibidem Sine fide impossibile est placere Deo: & accedentem ad Deum oportet credere quia Deus est & remunerator est, scilicet non solum naturalis sed supernaturalis, vt supra & infra etiam in responsione ad tertium argumentum latius habetur vbi expressè loquitur paulus de actu fidei acquisitæ qui est credere & non de habitu: & dicit impossibile est sine fide placere Deo & non dicit, vt aliqui malè exponunt quod regulare & commune est, quasi aliquando quamuis raro contingere possit sine aliquo actu fidei in Deum illi placere.

Tertio probatur idem, quia in concilio Mileuita: c. 4. habetur. Vtrūq; Dei donū est, & scire quod facere debeamus & diligere vt faciamus secundum psal. Qui docet hominum scientiam

Ad idem est concilium Cartaginien. in Epistola ad Innocentium ex illo secunda Corinth. 8. non sumus sufficientes cogitare, &c. Et Cælestinus Papa ad omnes Galliarum Episcopos capite nono. Omnis sancta cogitatio pium consilium omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo est: & cap. 12. & 13. habetur: igitur catholicum non est quod præfixis sententiis apparuerit esse contrarium.

Item concilium Tridentinum sessione sexta de iustificatione, cap. 5. 6. 7. & 8. est ad idem. Nam in cap. 7. habetur sine fide nulli vnquam iustificationem contigisse. & cap. octauo dicitur: Cum verò Apostolus dicat iustificari hominem per fidem: ea verba in eo sensu sunt accipienda quæ perpetuus Ecclesię Catholicę consensus tenuit, expressitque, vt scilicet per fidem iustificari dicamur, quia fides est humanę salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Hæc ibi. Nunc autem si cognitio naturalis tantum de Deo posset esse principium iustificationis, iam ex nobis posset esse nostræ iustificationis initium, id quod Pelagiani docuerunt quod etiam est contra concilia prædicta.

Quarto probatur idem ratione secundum Bonauenturam in tertio distinctione 25. articulo primo quaestione secunda quia non possent peccatores abiecto peccato Deo reconciliari nisi crederent se peccatorum veniam gratia Diuina consequi posse: nec sciret homo salutem & iustitiam quærere nisi vnde petendæ esset agnosceret: & in quo confidere deberet: semper ergo necessarium fuit credere Deum esse hominum iustificatorem & saluatorem, quo scilicet prouidente per aliquod medium vel mediatorem salutis remedia humano generi præstanda erant: hæc autem est fides implicita Christi mediatoris sub ratione hoc qua videlicet implicitē credebatur in eum per quem Deus erat iustificaturus per media sibi nota vniuersas rationes hominum, ergo non sufficiebat cognitio Dei naturalis. Hæc Bonauentura. Vnde, vt ait Vega, de Iustificatione libro sexto cap. 21. in omni tempore & loco suæ Diuinitatis cognitionem ita Deus multipliciter propagauit in orbem, vt nullus ea fide caruerit sine sua culpa aut inuincibiliter, sed neque mentes aliquorum Philosophorum quantacunque fulserint cognitione Diuinitatis per luminis naturalis demonstrationes credendum est ita subiectos legi naturali fuisse, ac ad veram iustitiam opus fuit, nisi eo animo fuerint vt etiam cessantibus illis demonstrationibus crederent Deum esse.

Et confirmatur, quia secundum B. Thomam prima secundæ quaestio. 113. articulo quarto, peccatum mortale sine contritione vera extra sacramentum nulli remittitur: contrario autem vera

1. propositio.

Nota.

Secunda v.

Tertia ratio.

1. Ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Sexta ratio.

vera est dolor de peccatis propter Deum, aut de offensa Dei & non solum, quia sunt contra rectam rationem sine Dei cognitione super naturali aliâs constitutione nulla est: quia primus motus iustificationis est in Deum per fidem ostendentem Deum offensum esse à nobis, & per contritionem esse placabilem, & ab eo sperandam esse veniam: ergo iustificatio à mortali peccato prærequirit explicitam Dei notitiam supernaturalem.

5. ratio.

Quintò probatur idem: quia cum primum homo ad usum rationis peruenit, vel deliberat de fine naturali, vel de supernaturali: si denaturali; certè vt est verum proportionatum intellectui ita quoq; bonum proportionatum est voluntati: & ita voluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, sicut intellectus naturale verum potest intelligere: Ergo cum puer ille de fine naturali deliberans, naturamque ducem sequens velit quòd natura præscribit non peccat, sed facit quòd in se est: igitur secundum aduersariorum opinionem iustificabitur, & primam gratiam ex naturalibus consequetur: quod certè erroneum, & pelagianum est, vt superius in tertia ratione continetur. Si autem deliberatio de fine supernaturali sit; id vtiq; sine cognitione supernaturali fieri non potest, quam nos fidem Dei explicitam appellamus. Et ita patet propositio prima.

2. pars primæ propositionis.

Quòd autem vt ait secunda pars oppositum tenere sit temerarium inde patet: quia est contra doctores communiter tenentes hanc primam propositionem. Quòd autem sit hæreticum videtur ex eo quòd contra auctoritates suprapositas sacre scripturæ & conciliorum apparet, si rectè secundum communem sensum; doctorum intelligantur; vt Soto in quartò distinctione prima quæstio. 2. articulo 3. & distinctione 5. quæstione. 1. articulo. 2. dicit expressè id hæreticum esse: & Cano. in relectione de sacramentis: cum formidine sic etiam censet: sed saltem videtur sapere hæresim, quia valde probabiliter, quamuis non euidenter ex hæresi sequitur, aut contra sacram scripturam & concilia militare videtur.

3. pars primæ propositionis.

Quòd tandem vt ait. 3. pars, de hac fide seu cognitione supernaturali Dei veri, nõ detur unquam ignorantia inuincibilis diu perseveras probatur: quia hæc fides siue cognitio est tam necessaria ad iustificationem, sicut & ipsa gratia vel auxilium Dei speciale, ex quo sine illa non potest homo iustificari; ergo facièti quod in se est Deus statim ea omnia confert, quando homo iustificandus est: vt de his latius supra. q. 4. propositione. 1. & 3. in responsione ad tertium argum. contra primam opinionem positam in præfacta tertia propositione. & infra in hac. q. 5. in respon. ad argumenta habetur.

Contra primam propositionem arg. 1.

Contra primam propositionem arguitur se-

ptempliciter probando quòd sine vlla fide vel cognitione supernaturali de Deo, & sine fide implicita mediatoris potuit in lege naturali, & potest nunc etiam esse salus, & vita gratiæ & gloriæ, & ignorantia inuincibilis de tali fide. Primo quia pro vnoquoq; statu generis humani sufficiebat hominibus ad salutem gratiæ & gloriæ ea cognitio, quæ secundum legem illius status regulariter sine miraculo aut priuilegio speciali poterat haberi de Deo. Sed pro statu legis naturalis sola cognitio naturalis, quæ est secundum rationem naturalem poterat regulariter haberi de Deo; ergo illa sufficiebat ad salutem sine alia supernaturali cognitione. Consequentia patet cum minore; & maior probatur: quia Deus nunquam reliquit hominem sine remedio ordinario sufficiente ad salutem sine miraculo: quia 1. Thim. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri & c. s. antecederet id vult Deus, quia, s. dat regulariter omnibus omnia ad salutem sufficientia, vt communiter omnes doctores dicunt. Et idem iudicium etiam nunc est de remotissimis insularnis, ad quos nulla notitia Dei veri, & Christi peruenit.

arg. 2.

Secundò arguitur ad idem: quia in lege naturæ satis erat ad salutem gratiæ & gloriæ seruari mandata, Math. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & Rom. 2. Factores legis iustificabuntur: & ibidem. Si præputium mandata legis custodiat in circumsione non reputabitur: & Act. 10. In omni gente qui timet Deum acceptum est illi; Sed mandata decalogi, de quibus ibi erat sermo, continebantur in sola ratione seu lege naturali; ergo vltra legem & rationem, vel cognitionem naturalem non erat necessaria alia cognitio supernaturalis.

3. arg.

Et confirmatur: quia ad Rom. 1. Gentes, quæ legem. s. scriptam non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. vbi B. Tho. ait Naturaliter. i. per legem naturalem ostendentem eis quid sit agendum: quamuis non sine auxilio Dei ad mouendum affectum.

4. argum.

Tertiò arguitur ad idem: quia in lege naturæ ad accedendum ad Deum, satis erat credere Deum esse, & remuneratorem esse inquirentiū eum, vt habetur Hebr. 11. sed vtraq; cognitio habetur ex lumine naturali tantum; ergo non est necessaria supernaturalis; maximè si naturalem notitiam, etiam demonstratiuam de Deo remuneratore, & de prouidentia ipsius homo habeat. Ad quod facit August. in Epistola. 49. in respon. ad secundam quæstionem dicens in sententia, quod qualiscumq; cognitio & fides de Deo, cum obseruatiã mandatorū eius sufficiebat ad salutem.

Quartò arguitur ad idem, supposita opinione B. Tho. prima: secundæ quæstio. 89. articulo sexto, quòd non potest esse peccatum veniale cum solo originali, vt etiam videtur supponi extra

tra

tra de Baptismo. ca. maiores, & in concilio Florenti. in decreto de unione græcorū ubi sic habetur. Illorū aut animas, qui in peccato originali uel solū actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Hoc supposito sic arguitur: quia fieri potest ut primo tempore usus rationis non modo Christū, sed nec Deum quidem agnoscat homo, ut pote apud Barbaros sine ulla religione & notitia diuini nominis educatus. Is ergo, ut faciat quod in se est, satis est si se conuertat in finem honestum à naturali ratione comprehensum. Sed tunc ille nõ peccat cum bene faciat pro suis uiribus, quas tunc habet: nec est in solo originali, ut suppositū est. Ergo cõsequitur gratiam faciens quod in se est sine ulla Dei cognitione supernaturali uel fide implicita Christi.

Argum. 5.

Quintò ad idem arguitur: quia secundum Thom. secunda secundæ quæstio. 10. art. 1. infidelitas nullum peccatum est in his, qui de rebus fidei nihil omnino audierunt. Iam si puer prima deliberatione cognoscat aliquid esse honestum, aliquid turpe; statuaturque se honestum sectaturum, inhonestum uerò uitaturum; certè non peccauit peccato infidelitatis, ut supra patet ex Beato Thoma, nec peccato omissionis cum statim se conuertat in finem honestum quantum ei per ætatem & scientiã licet: ergo in gratia sine ulla fide & cognitione supernaturali constituitur.

Argum. 6.

Sextò arguitur: quia fides ex auditu; auditus autem non est sine prædicante ad Ro. 10. & ita puer non potest statim à principio usus rationis habere fidem sine prædicante. Nunc autem ut supponitur non potest haberi prædicator fidei in illo temporis articulo: ergo secundum Thom. opinionem, prima secundæ quæstio. 89. suppositam puer ille sine ullo actu fidei iustificabitur: & à fortiori secundum opinionem communem tenentem quod potest esse ueniale cum solo originali peccato.

Argum. 7.

Septimò arguitur ad idem, supponendo quòd primus actus pueri utentis ratione sit uelle accipere baptismum, quia uidet alios pueros à sacerdote baptizari, ut de hoc habetur exemplum in pueris ab Athanasio puero baptizatis, ut habetur lib. 10. Historiæ ecclesiasticæ c. 14. & 1. q. 1. ca. Spūs sanctus: tunc ergo cum ille baptizatus nõ ponat obicem, recipit gratiam & sine ulla fide ut constat.

Opin. Vega.

Propter has rationes, & alias supra positas. q. 4. in secunda opinione contra tertiam propositionem tenuit Magister Vega de iustificatione lib. 6. cap. 20. 21. quòd si possibilis esset etiam nunc ignoratiã inuincibilis de Deo aut de fide unius ueri Dei etiã pro toto tẽpore uitæ, taliter ignoras cõsequenter statè lege posset interim sine ullo actu fidei explicitæ uel supernaturalis cognitionis in Deum, & sine fide implicita in Christū per solā naturalem cognitionem iustificari & saluari. & Magister Soto lib. 2. de natura & gratia c. 11. cum quibusdã aliis idem olim tenuit: sed postea se retractauit super ad Rom. 1. Quia cum cognouissent Deū & c. & ad Ro. 2. Gentes naturaliter quæ legis sunt, faciunt. &

in quarto sententiarum dist. 1. q. 2. art. 3. & dist. 5. quæstio. 1. artic. 2. Sed illa opinio ex quo absolutè id non asserit, neq; dicit inuincilem ignorantiam Dei, aut eius fidei nunc dari posse: & ideo hæretica non sit: tamen adhuc est contra communem sententiam Doctorum, & temeraria, uel sapiens hæresim uidetur, uti superius ait prima propositio. Neque prædicta argumenta contra primam propositionem quicquam probant.

IDEO ad ea respõdeo ad primum negando maiorem si intelligatur seclusa Dei illustratione, uel fide aliqua, & speciali auxilio diuino: quia hæc, quæ uis supernaturalia, ordinariè omnibus hominibus omni tempore cõferuntur à Deo, & sicut ipsa gratia necessaria sunt ad salutem cum lege & cognitione naturali. Ideo neq; sunt miraculosa, quamuis sint supernaturalia, etiam effectus uel modus sit extraordinarius, ut latius habetur hoc superius q. 4. propositione 3. in 2. ratione primæ opinionis & in Resp. ad 3. arg. contra eam, & ita intelligitur supra dicta auctoritas Pauli. Si aut illa maior intelligatur cum Dei illustratione, uel fide prædicta; & speciali eius auxilio ordinario, ut dictū est; tunc est uera sed minor est falsa, quia ut diximus non solum cognitio Dei naturalis regulariter poterat haberi de Deo, sed etiam illustratio, & prædicta fides, & auxilium Dei supernaturale necessarium ad salutem.

Resp. ad 1. argum. contra primam propositionem.

Resp. ad 2. argum.

bn. q. 1. 1. 1. 1. 1.

Ad secundum argumentum respondeo dupliciter. Primò negando maiorem, si de illis tatum præceptis decalogi, legisque naturalis ibi expressis intelligatur. Conceditur autem si de mandatis etiã ibidem implicite & reductiue contentis intelligatur: sed tunc negatur maior & consequentia. Nã sicut in decẽ generibus, quæ philosophi uocant prædicamenta, res omnes cõtinentur nõ quidẽ formaliter semper, atq; directè, sed uel reductiue, punctus. n. principium quantitatis, & materia principium substantiæ ad ea prædicamenta reducuntur, quorum principia sunt, ita ad mandata reducuntur omnia, quæ à Deo præcipiuntur ad ea maximè, quæ principia sunt ceterorum. Ita præceptum de honore parentum obseruantiam superiorum, & maiorum continet: & in præcepto mœchiæ omnem fornicationem, abusumq; naturæ per luxuriam prohibitam credimus. Sic etiã præceptū uel statutum fidei ad illud de cultu unius ueri Dei referendum est: neq; n. sine recta fide Deus rectè coli potest. Talis est fides in Deum hominum conditorẽ, reparatorẽ, iustificatorẽ, & glorificatorẽ: & fides Christi implicita, quæ ibi cõtenta, uel præsupposita est. Fides itaq; pœnitentiã, & sacramenta sunt necessaria ad salutem gratiæ & gloriæ uel mandata decalogi ibi expressa ac ibidem implicite & reductiue contenta sunt.

Alio modo respondeo, etiam si illa maior intelligatur de mandatis decalogi, legisque naturalis tantum ibi expressis conceditur adhuc sensum, quod scilicet talium obseruantia quoad substantiã operis

ris conformiter ad cognitionem naturalem, quā sine cognitione supernaturali & fide prædicta non sufficeret ad salutem; proficiebat tamen, ualebatque ad hoc quod si secundum rationem & legem naturalem homines recte uiuerent; tunc certe Deus occurrisset illis per auxilium speciale eorum mentes altiori lumine fidei illustrando, & eleuando iudicandoque affectum, ut per fidem possent sufficienter disponi ad gratiam, & salutem eternam: Et ita tunc negatur consequentia. Sufficiebat igitur gentibus ad salutem obseruantia legis naturalis, sed non cognitio tantum naturalis; neque obseruatia aut uirtus tantum naturalis sine supernaturali illustratione, aut fide, & auxilio diuino, ut ita obseruaretur lex propter Deum ut finem supernaturalis hominis & beatificum. Concordat Cano. ubi supra & Soto in 4. distinct. 1. q. 2. artic. 3. & distinctio. 5. q. 1. artic. 2.

Et quod ibi tangitur in minore prædicti argumenti, utrum scilicet mandata decalogi contineantur ratione naturali non est præsentis propositi: sufficit si secundum Tho. & Caieta, super Matth. 19. dicamus quod sunt moralia & naturalia, id est conformia recte rationi, & inde facile deducibilia ut superius. q. 4. propositione prima habetur.

Ad confirmationem ex Rom. 2. patet responsio ex dictis quod gentibus sufficiebat quidem obseruantia legis naturalis sine lege scripta, sed non sine cognitione uel illustratione fidei, & auxilio Dei supernaturali, ut ex Augusti. de spiritu & littera. ca. 26. 27. 28. ait B. Tho. 1. 2. q. 109. artic. 4. & q. 111. artic. 6. & q. 89. artic. 5. & 3. 2. q. 2. artic. 7.

Resp. ad 3. argum.

Ad tertium arg. respon. dupliciter. Primo secundum aliquos negando consequentiam, quia in tali fide explicita de Deo quod est, & remunerator est, continetur implicite fides mediatoris, per quem Deus iustificare & saluare decreuit omnes homines, quos prædestinauit ad gloriam, & pro bene factis eorum eos remunerare. Sed certe hæc responsio non ualet: quia talis fides est ualde implicita, & remota, neque ullā notitiā etiam generalē & consusam sub ratione mediatoris habet de Christo. Nam sic sufficeret dicere quod sola fides, uel cognitio explicita de Deo sufficiebat olim ad salutem; & non erat necessaria fides implicita mediatoris; quod tamen est contra Bonauent. Tho. & communiter doctores dicentes non sufficere et supernaturalem cognitionem ueri Dei aut diuinitatis explicitā, sed necessariā, fuisse semper saltem implicitam fidem reuelatam, uel supernaturalem mediatoris. Igitur in illa notitia Dei naturali quod Deus est, & remunerator est, non includitur fides mediatoris; neque illa sufficit ad salutem quā uis reuelata sit ad se disponendum, ad fidem obtinendum a Deo, & ad faciendum quod in se est; & id præten dit Apostolus. *1. Cor. 13. 12.*

Ideo alio modo melius respondeo secundum Bonauent. in 3. dist. 25. artic. 1. q. 2. & cōter doctores cum B. Tho. 2. 2. q. 2. artic. 7. ad 3. & q. 1. artic. 7. quod illud

Hebræ. 11. intelligitur etiā de fide, aut de cognitione supernaturali, qua Deus creditur esse remunerator non solum naturalis. i. non solum ut est finis & cā rerum omnium naturalium, sed supernaturalis & specialis hominis beatitudo; & ultra hoc requiritur etiā cognitio, & fides implicita Christi, cuius uidelicet gratuito beneficio homo illū finem consequitur: itaque erat necessariū tunc credere Deū esse iustificatorem hominū, cuius gratia peccata hominibus remitterentur & homines a cœlesti beatitudine alienos non aliter eā adepturos quā per aliquod diuinæ prouidentie remediū preparatum. Et hoc sola fide creditur, quæ est notitia supernaturalis: explicita quidē Dei, implicita autem Christi uel mediatoris, & sub rōne mediatoris ut dictū est: quæ tunc necessaria fuit & sufficiens ad accedendū ad Deum per gratiā; quia Rom. 5. accessum habemus ad eū per fidē; de quo etiā uide B. Tho. 2. 2. q. 1. artic. 8. ad 1. & q. 2. artic. 4. & 1. 2. q. 113. artic. 4. & Soto in 4. dist. 1. q. 2. artic. 3. & dist. 5. q. 1. artic. 2. Nā etiā si secundum Chrysostr. Homilia. 4. de prouidentia & fato aliqui philosophi negantes præmia iustorum, pœnasque reprobōrū post hanc uitam media luce cæcutiebant: quia inde se queretur Deum nec iustum esse, nec curam rerum humanarū habere, & per consequens nec uerum Deum esse. unde & Barbaræ omnes ferē gentes secundum rōnem naturalem pœnas reprobōrū, præmiaque iustorum admiserunt. At uerō ut hæc tam firmiter & cōstanter teneantur, quam necesse est ut hominis uita in honesto cōfirmetur, necessariū est ut cognitio supernaturalis aut fides ad assensum utriusque principii. scilicet Deū esse, & ipsum esse remuneratorem concurrat, & insuper cognitio aut fides saltē implicita mediatoris aut Christi sub rōne mediatoris aut reparatoris hominū ut dictū est, ut ad gratiam Dei homo reperiat.

Ad Augusti. autē ubi supra allegatum, dico quod ipse in illa Epistola expressē loquitur de fide Christi. Nā de eo ait ibidem sic, Ab exordio generis humani quicumque in eum crediderunt, eumque; utcumque intellexerunt, & secundum eius præcepta pie & iuste uixerunt quandolibet & ubilibet fuerunt per eum proculdubio salui facti sunt. Sicut. n. nos in eum credimus, & apud patrem manentem, & qui in carne iam uenerit: sic credebant in eum antiqui & apud patrem manentem & in carne uenturū: hæc ille. Ideo quod dicit utcumque; eum intellexerunt intelligitur, id est implicite in eum crediderunt. Et ita Augusti. ibidem pro nostra sententia est.

Si queratur unde poterat hæc fides tunc haberi? cum ratio naturalis eam non posset præstare, respondeo secundum Bonauentura ubi supra & B. Tho. prima 2. q. 89. artic. 6. & communiter doctores, ut etiam refert Soto ubi supra, quod faciēti quod in se est uiuentique; secundū legem naturæ Deus illi de hac fide uel illustratione supernaturali statim prouideret; maxime quia ab initio non desuerunt reuelationes super hoc factæ multis sanctis atque proph-

prophetis, & de sacrificiis uero Deo offerendis in quibus ea fides implicite protestabatur: per quæ omnia simul & per traditiones maiorum uerbo tenus simul et per rationem naturalem diuinitus illustratam quilibet dictam fidem implicitam Christi poterat habere.

Resp. ad 4. argum.

Ad quartum argum. Respo. dupliciter. Primo negando illam opinionem præsuppositam quæ Beato Tho. ascribitur prima secundæ. q. 89. quia oppositum ipse expressius tenet. q. 113. artic. 4. q. 112. & secunda secundæ. q. 10. artic. 4. ad tertium & super ad Roma. 10. & Hebræ. 10. lect. 4. & Hebræ. 11. lect. 2. ubi & super ad Roma. 3. Caieta. dicit quod illa opinio Beati Tho. est quidem probabilis: sed non est adeo certa ut non possit facile eneruari. Nam & ratio qua illa opinio suadetur est solum ratio congruentiæ non autem efficax. Unde nec B. Thom. accipit illud fundamentum tanquā firmum & de fide, quod scilicet facienti quod in se est pro naturæ uiribus Deus in eodē illico momento conferat gratiam gratum facientem & iustificatorem. Quod patet: tum primo, quia posset dici ut ex eod. Thom. prima secundæ. q. 112. artic. 3. Caieta. in quodlib. de contritione dicit, non oportere statim ut puer rationis naturalis dictamen sequitur iustificari per gratiam, sed satis esse si proximè, uel etiam post aliquam moram temporis secundum diuinæ prouidentie moderationem habita sufficiente dispositione secundum legem ad gratiam iustificetur: quo quidem interuallo poterit de rebus supernaturalibus erudiri easque tenere per fidem: tum secundo quia sicut ad iustificationem uoluntas boni naturalis non sufficit, neque est sufficiens dispositio ad gratiam, & amicitiam Dei obtinendam; ideoque indiget auxilio Dei speciali: ita quoque naturalis cognitio ueri Dei non est idonea: quia inter actus uoluntatis & intellectus proportio est: nā uoluntas non fertur in in cognitū. Ideo ut eliciat actū naturalem cognitio naturalis antecedit. Ut aut actiōne habeat supernaturalem prærequiritur notitia supernaturalis, secundum Thom. lib. 3. contra Gentiles. cap. 152. & in prima secundæ q. 112. artic. 3. & q. 113. artic. 4. & Bonauent. in 3. distinct. 25. artic. 1. q. 2. ut supra. q. 4. in tertia propositione in fine primæ opinionis dictum est. Igitur in hunc sensum facienti quod in se est per naturæ uires Deus non de negat gratiā, quia præsto est gratuitum Dei auxilium illustrantis & mouentis hominem ad cognoscendum simul & amandum illum, ut finem supernaturalem, & ad se ultimātē & perfectē disponendum ad gratiā: & per consequens ad illum iustificandum. Cū prædictis latius consonat Medina de rectora in Deum fidelibus. l. c. 7. & sic cōceditur cōter a doctoribus.

Item secundo tenendo adhuc illam opinionem B. Tho. quam etiam tenet Victoria in ultima relectione par. 2. dubio. 4. nu. 1. 1. & que sic supposita Respon. etiam dupliciter ad 4. arg. Primo admissio quod dicitur in minore, quod talis puer non est in

solo originali secundum B. Tho. quanuis id sit contra communiter doctores, negatur illa consequentia. Dico enim quod tali puero deliberanti circa uitam honestam Deus occurret statim altero de duobus modis. Primo non solum mouendo affectum, sed etiam simul illustrando intellectū secundum Bonauent. ubi supra; quia sicut ratio naturalis in illo principio Deus est remunerator inquirentium ipsum, eam certitudinem non præstat quæ requiritur ad firmandum animum hominis in Bono. Nam sapien. 9. cogitationes mortalium timide sunt & incertæ prouidentie nostræ; ita profectō, ut puer recte firmiterque deliberet de honesta uita ducenda, pueriles illæ naturæ cogitationes non sufficiunt: Sed illustratur & confirmatur puer maiori quodam lumine & auxilio supernaturali a Deo: & ideo habetur ad Corinth. Non sumus sufficientes ex nobis &c. secundum Augusti. de gratia & lib. arbitri cap. 7. & psal. qui docet hominem scientiam: Dominus scit cogitationes hominum quoniam uanæ sunt. Unde si uolumus saluare. B. Tho. dico quod si ipse ubi supra. 1. 2. q. 89. intelligatur de ordinatione uitæ ad debitum finem naturalem, ut in de ueritate. q. 14. artic. 11. ad primum sentire uidetur, intelligendus adhuc est non de illa ordinatione, quæ per naturam tantum fit, sed quæ fit per gratiam, id est per gratuitū Dei auxilium: quia ibi prima secundæ expressē dicit. Si ordinauerit se ad debitum finem per gratiam. Nam licet per se loquendo lumen fidei detur propter supernaturalia quæ non videntur: tamen est necessarium etiam propter quædam naturali lumine cognoscibilia ut ea firmitate teneantur, quæ ad rectam uitam confirmandam requiritur, secundum psal. 118. Da mihi intellectum ut discam mandata tua. Et secundum hanc primam solutionem puer ille iustificabitur sine explicita fide Dei, sed non sine aliqua illustratione supernaturali.

Secundo modo & melius tenendo cum prima parte prædictæ propositionis quod scilicet ad iustificationem requiritur explicita fides Dei, & implicita saltem fides Christi uel mediatoris, respondo quod eiusmodi puero deliberanti protinus affulget lumen fidei de Deo; cum qua & cum aliquo motiuo facile tunc potest exire ad actum fidei explicitæ de Deo, simul & in actum fidei implicitæ mediatoris, & amoris eius: simul inquam hæc omnia fiunt, cum gratia infunditur, quæ perficiat & informet actus naturales hominis facientis quod in se est, ut supra q. 4. propositione 3. in 2. rōne primæ opinionis ibidē positæ, & in responsione ad 2. arg. contra eā habetur: ibi uideatur quō talis illuminatio non est miraculosa: neque requiritur magnum tempus: quia cum sit supernaturalis, nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.

Et si arguat quod interim talis puer poterit peccare uenialiter, respo. scdm cōter doctores id cōcedo: sed scdm Tho. ut latè prosequitur Victoria in ultima relectione de pueniente, ad usū rōnis par.

2. debio. 4. nu. 11. id cōceditur de potentia logica tātū ita quōd non repugnat naturæ suæ: negatur autem de potentia morali seu theologa: quia scilicet repugnat legi & ordini prouidentie diuinæ. Nam quōd nunquam fiet neque factum est & uix potest fieri dicitur impossibile moraliter & theologice, quia, scilicet contra communem legem homo adultus non damnabitur propter ueniale in eternum in inferno: sed neque cum pueris in limbo: & ne homo peccet uenialiter antequam mortaliter ut dictum est secundum illam probabilem opinionem B. Thom. suprapositam: quam tamen communiter doctores non tenent. De Adā autem in statu innocentie ut probabilius etiam contra doctores communiter tenet Thom. quod non poterat potentia theologa peccare uenialiter antequam mortaliter, Deo id specialiter prouidente: ne contra communem legem in statu innocentie uel iusticie originalis simul cum culpis admittamus & penas: tamen & si secundum Nicol. Lyr. & Abulens. Genes. 3. cap. cum iusticia originali bene stat sicut de facto in Eua, & forte etiam in Adā ad tempus stetit peccatum mortale, ut ab eis probatur ibidem.

Respon. ad 5. Argum. Respon. ad 6. Argum.

Et per prædicta patet et responsio ad 5. Arg. Ad sextum Respon. quōd ibi Rom. 19. Paulus loquitur de explicita fide Christi ut patet extextu ibidem Auditus autē per uerbum Christi, quæ fides non est tam indita lumini naturali ut fides Dei. Nunc autem fides Dei explicita & mediato ris implicita quæ in lege naturæ erat cuique etati necessaria ad iustificationem, non semper indigebat homine extrinsecus docete: sed interius sæpe inuisibiliter uel uisibiliter etiam per Angelos administrabatur lumen seu illustratio fidei de Deo & mediatore, cū qua & aliquo motiuo homo per rationem naturalem poterat exire in actum eiusdem fidei de Deo & mediatore ut dictū est. ideo nullus faciēs qd in se est tali fide de Deo carebat.

Respon. ad 7. Argum.

Ad septimum Respon. dupliciter. Vno modo secundum Adrianum de Baptismo. q. 1. art. 3. quōd eiusmodi puer non accepit gratiam: quia non satis est non ponere obiicem, sed requiritur conueniēs dispositio uel actus fidei in adultis. Vnde Act. 8. Si credis ex toto corde licet. & ita secundū hanc opinionem datur accessus neuter ad sacramentum Baptismi. Nam puer ille nec recipit gratiam nec peccat mortaliter dum sic baptizatur. Secundo modo respondeo quod cum huiusmodi euentus non sint frequentes sed rari: melius uidetur dicere quod in talibus casibus Dei prouidentia nō deficiet in necessariis, scilicet illuminando tunc hominem quem sit per Christi sacramentum cum infusa fide iustificaturus.

Ad alia argumenta quæ hic etiam fieri possunt, quæ supra. q. 4. cōtra primā opinionē tertie propositionis habentur, responsio etiam habetur ibidem.

2. Propo.

SECUNDA propo. Fides Christi implicita ante promulgatum Euangelium sufficiens fuit ad uitā

gratiæ & gloriæ obtinendam. Post diuulgatum autem Euangelium necessaria est explicita: excepto apud inuincibiliter ignorantem, cui sufficit implicita ad uitam gratiæ. Ad uitam autem gloriæ utrū ea illi sufficiat problema est: sed probabilius est quod etiam sufficit implicita.

Prima pars quōd scilicet ante promulgatū Euangelium sufficiebat fides Christi implicita probatur secundum Magistr. & communiter doctores in tertio distinctione. 25. & Augusti. contra Faustum lib. 19. cap. 14. ex Paulo ad Galatas. 3. ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus: prius autem quam ueniret fides, scilicet Euangelica reuelata uel id quod per fidem credebatur & sperabatur futurum ad salutem hominum, sub lege custodiebantur inclusi in eam fidem quæ reuelanda erat. i. explicanda in lege gratiæ secundum id Rom. 2. Iustitia Dei in Euangelio reuelatur ex fide, scilicet implicita, in fidem scilicet explicitā. Item 2. Timoth. 1. Vocauit nos Deus secundum propositum suum & gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia: & Ad Rom. 3. est ad idem & aliæ auctoritates supra positæ in probatiōe primæ propositionis. Quæ omnia eque de uita gratiæ sicut de uita gloriæ procedunt & per eandem rationem.

Secunda pars quod scilicet post promulgatum Euangelium est necessaria Christi fides explicita, probatur quadrupliciter. Primò, quia in lege gratiæ reuelatæ ita necessaria est ad salutem gratiæ & gloriæ fides Christi explicita sicut fuit eius fides implicita ante aduentum Christi: quamuis hæc implicita fuit tunc magis & omnino necessaria ad gratiam & gloriam quam nunc est explicita, ut in partibus sequentibus huius propositionis habet. Sed hæc fuit tunc simpliciter necessaria ut supra propositione. 1. habetur; ergo nunc ista fides Christiani explicita. Consequentia patet cum minore: & maior probatur. Quia hoc est discriminē inter fidem noui & ueteris testamenti, ut scilicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita secundum Augusti. lib. 19. contra Faustum. capitu. 14. ubi ait. Tunc ergo occulta erat fides Christi, nunc autem reuelata est fides in quam conclusus erat populus quando sub lege custodiebatur: quam differentiam Paulus probat ad Gala. 3. & 4. ca. ut supra in prima propositione Hieron. testificatus est. & ad idem est Coloss. 2. & Ephes. 3. & secunda Corinth. 3. ubi hoc discrimen habetur.

Secundò probatur idē Mar. vlti. Prædicate Euangelium omni creature qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, qui uero nō crediderit cōdēnabitur: ubi loquit de fide acquisita adultorū quibus prædicatū est Euangelium ut liquet ex ipso textu, ubi Ber. ad Hugonē epi. 79. notat nō esse dictū quod nō fuerit baptizatus cōdēnabit, sed qui non crediderit cōdēnabitur, ut scilicet maior quædam necessitas fidei Christi explicitæ quæ Baptismi præscriberet. Fit, ut sine baptismo realiter suscepto quæ saluet, cum

cū scilicet Baptismi suscipiendi non est facultas: & habetur Baptismus in uoto etiam implicito cum fide Christi explicita, secundum Augusti. & B. Tho. 3. par. q. 63. art. 4. ad secundum & cōiter doctores. & habetur, de Presbytero non baptizato id ignorante in c. apostolicam: & ca. ueniēs. eo. titu. at uerò credendi Euangelio prædicato tanta est necessitas ut in omni euentu qui non crediderit condemnetur. Item Io. 3. & 5. Qui non credit in filium hominis iam iudicatus est quia non credit in nomine unigeniti filii Dei. & infra. Qui autem incredulus est filio non uidebit uitam. Item Ioan. 6. Omnis qui audiuit à patre & didicit uenit ad me. & ca. 14. Ego sum uia ueritas & uita: nemo uenit ad patrem nisi per me. & ca. 17. Hæc est uita æterna, id est uia ad uitam æternam, & cognoscant te solum uerum Deum & quæ misisti Iesum Christum. Ex quo patet quod utraq; cognitio explicita est nunc necessaria ad uitam gratiæ & gloriæ, ut patet ex Chryso. ibidem. Item Io. 8. Si non credideritis quia ego sum, in peccato uestro moriemini. Et 1. Corinth. 3. Fundamētum aliud præter Christum nemo potest ponere. i. præter Christi fidem, de quo Gregorius. 1. q. 1. ca. cū Paulus ait, Vbi Christus. i. Christi fides non est fundamentū, nullius boni operis ædificatio esse potest. Item ad Roma. 10. Si confitearis ore tuo dominum Iesum Christum & corde tuo credideris quod Deus illum suscitauit à mortuis saluus eris. & infra. Quicūque inuocauerit nomen domini saluus erit. & infra: Ergo fides ex auditu auditus autem per uerbum Christi: & quidem in omnem terram exiit sonus eorum & c. ubi patet quōd Paulus inuocationem domini, quæ fuit semper in omni lege & tempore necessaria, ad inuocationem Christi deflexit, quæ nunc secundum eum est necessaria cum iam in omnem terram exiit apostolica prædicatio. Item Actu. 10. ubi Angelus ait Cornelio uiro iusto Mitte & accersi Simonē & ille dicit tibi quid te oporteat facere. Quæ uerba per tractans Augusti. lib. de prædestinatione sanctorum ca. 7. ait. Nō sine fide Cornelius orabat: nam quomodo inuocabat in quem non crediderat: sed si posset sine fide Christi saluus esse, nō ad eum in stituendum mitteretur Petrus qui illi diceret quid illi oporteat facere & audire: de quo Chryso. in homilia de fide & lege nature ait. Cornelius testimonium bonum habuit de elemosyna & oratione, sed Christum ignorabat Deum credens: sed quia bona eius opera mortua erant sine fide Christi, mittitur Angelus ad eum. Et Actu. 16. custos carceris, dicens Quid me oportet facere ut saluus fiam? audiuit à Paulo & Sylia, Crede in dominum Iesum Christum. Item ad idem sunt multæ alię auctoritates, Pauli ad Rom. 2. & 3. & 5. & Colossen. primo & alibi ubi iustificatio & salus æterna non nisi ex fide Christi docetur in lege gratiæ. Hæc autem fides est explicita de Christo

Tertiò probatur idem per Symbolum Athanasii receptum ab ecclesia ubi dicitur. Sed necessarium est ad æternam salutem ut incarnationem domini nostri Iesu Christi quisque fideliter credat. & infra. Hæc est fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non potest. Item in cap. firmiter. de summa trinita. & fide Cathol. habetur quōd una est fidelium uniuersalis ecclesia extra quam nullus omnino saluatur. Et in concilio Florenti. sub Eugenio quarto expressius habetur. Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit nullos extra catholicam ecclesiam existentes nec paganos nec Iudæos nec hæreticos, nec schismaticos æternæ uitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros: nisi ante finem uitæ eidem fuerint aggregati. Tantumque ualere ecclesiastici corporis unitatē ut nemo extra illud quantascūque fecerit elemosynas possit saluari nisi in catholicę ecclesię gremio & unitate permanerit. hæc ibi. Et idem fere habetur extra de hæreti. cap. 3. & in extrauagan. unam sanctam. de maiori. & obediē. Et ad idem est Hieronymus. 24. quæst. 1. cap. quoniam uetus. & Cypria. in cap. loquitur & cap. alienus, & Augusti. in capit. firmiter, 15. quæstio. 1. & multa alia quæ refert Turrecremata capit. 21. lib. 3. de potestate ecclesię. Igitur ut habetur ubi supra, & extra de summa trinita. & fide cathol. si legalia post Euangelii diuulgationem sine interitu salutis seruari non possunt: si omnes eorum obseruatores sunt à Christo alieni & minime possunt fieri participes salutis æternę nisi ante mortem de his erroribus respiscant: utique sequitur quōd neque Iudæi nunc uiuentes secundum legem Moyse, etiam intra montes Capios, ut dicunt aliqui, cum Iosepho ibi eos inclusos esse, neque alii quicunque uiuentes nunc in lege naturæ culpabiliter ignorantes fidem Christi sunt pars unius ecclesię catholicę: ex quo non habent eundem spiritum fidei Christi explicitę neque sine hac fide possunt saluari & iustificari. Item in concilio Tridenti. sessi. 6. de iustificatione, capi. 1. habetur Fides nostra catholica sine qua impossibile est placere Deo & c. Fides autē nostra catholica in lege gratiæ certe fides Christi explicita est. & ibidem inferius habetur. Si quis originale peccatum uel per humanę nature uires uel per aliud remedium asserit tolli quam per remedium unius mediato ris domini nostri Iesu Christi: aut negat ipsum Iesu Christi meritum per Baptismi sacramentum tam adultis quam paruulis applicari, anathema sit: quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. unde illud. Quicunque baptizati estis Christum induistis. hæc ibi. & capitu. 4. habetur. Translatio à statu in quo homo nascitur filius primi Adę in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei post promulgatum Euangelium sine lauacro regenerationis aut eius uoto fieri non potest.

potest. & ca. 6. ibidem declaratur apertius.

4. Ratio.

Quartò probatur idè: quia sicut paruulis post Euangelii diuulgationem protestatio fidei Christi implicita nihil est ad salutem gratiæ gloriæ, sed requiritur professio fidei Christi explicita qualem continet Baptismus. ita ergo ad iustificationem & gloriam in adultis requiritur nunc fides explicita in Christum. Antecedens supponitur ex concilio Tridèntino ubi supra in tertia ratione habetur. Et consequentia probatur: tum per eandem rationem, quia etiam in lege gratiæ explicatiora sunt remedia salutis paruulis & adultis. quàm erant naturæ & scripturæ: tum etiam quia alias sequere tur quod sine Baptismo in re uel in uoto etiam implicito suscepto esset salus adultis. Nam sine fide explicita Christi nullum uotum Baptismi esse potest sicut nec in lege naturæ uel scripturæ. Et ideo ait Ber. ubi supra in secunda ratione quod maior est necessitas fidei huius quàm Baptismi. Concedere autem hoc consequens est contra id Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & c. & cõtra concilium Tridentinum sessio. 6. de iustificatione. ca. 4. & contra doctrinam ecclesiæ. Et ita patet secunda propositio quo ad eius secundam partem probata.

3. Pars.

Tertia autem pars, quòd scilicet inuincibiliter ignorati fidei Christi explicitam sufficit implicita ad uitam gratiæ, id probatur. Tum primo quia datur ignorantia inuincibilis de hac fide ad tempus: & interim homo potest esse in gratia cum fide implicita ut supra q. 4. propositione tertia habetur. Tum secundo id constat Act. 10. de Cornelio qui cum fide tantum implicita iustus erat & timens Deum secundum Augusti, & B. Thom. secunda secundæ. q. 10. arti. 4. & idem etiam patet Act. 8. de eunucho. & ca. 16. de Lydia purpuraria. Tù tertio quia idem nunc apud aliquos ad tempus euenire potest. quia hæc fides Christi explicita non habet ordinariè sine prædicante, ad Rom. 10. sed in quo libet temporis momento homo faciens quod in se est per fidem implicitam potest iustificari: quo tamen tempore non potest habere prædicatorem Christi. Nec ualet dicere quòd tunc faciens quod in se est illuminabitur de fide Christi explicita sicut de implicita. hoc inquam non ualet: quia Deus non statim dat has illustrationes nec alia dona non necessaria ad gratiam sed opportunè: quãuis statim donet fidem implicitam uel aliàs illustrationes & auxilia necessaria ut homo disponatur ad gratiam, sicut & ipsam gratiam facienti quod in se est, & in his omnes fere doctores conueniunt.

4. Pars.

Quarta uero & ultima pars propositionis, scilicet utrũ etiã ad uitam gloriæ sufficiat fides Christi implicita inuincibiliter ignorantia explicita problema est & cõtra id certè constat ex q. 4. precedente proposi. 3. ubi circa hoc duæ catholicorum referuntur opinioniones.

Contra 2. parti 2. pro.

Contra secundam partem secundæ propositionis ubi dicitur quòd potest diuulgatũ Euange

lium necessaria est fides Christi explicita arguitur. Quia omnes ferè auctoritates sacræ scripturæ supra inducte in secunda ratione ad probationem huius secundæ partis secundæ propositionis sine ullo discrimine dicunt sine fide Christi non esse salutem. Sed id potest intelligi de fide etiam implicita tantum, ut in lege naturæ & scripturæ cum ea erat salus ut supra propo. 1. probatum est: ergo non concluditur ex illis auctoritatibus necessitas fidei explicitæ in Christum etiam nunc in lege gratiæ.

Respon. negando minorem: quia multæ auctoritates ibi allegatæ non nisi de fide Christi explicita possunt intelligi, sicut & concilia & doctores in 1. & 3. ratione ubi supra exponunt & allegant ad propositum: contra quorum expositionem non licet aliter interpretari, ut habetur in cap. relatũ. 37. distinct. quamuis proteruentes non possint euidenter conuinci. Insuper dico quòd eadem testimonia scripturæ pro diuersitate temporum ac cõmodè intelliguntur & allegantur, ut, scilicet ante legem gratiæ de fide implicita Christi, post diuulgatum autem Euangelium de eius explicita accipienda sint, ut est illud Act. 4. Non est aliud nomen sub cœlo datũ hominibus in quo oporteat nos saluos fieri, ut Apostolus ibidem allegauit; & supra in secunda ratione dictum est.

Contra tertiam partem secundæ propositionis ubi dicitur quòd inuincibiliter ignorati fidei Christi in lege gratiæ sufficit implicita ad gratiam obtinendam arguitur. Quia si adultus ignoratibus fidei Christi eã media nunc satis sunt ad salutem eternam quæ erant ante diuulgatum Euangelium, ergo similiter paruulis inuincibiliter ignorantibus & impotentibus eadem sufficit cum non adest Baptismi facultas ad salutem gratiæ & gloriæ. Cõsequentia patet ex identitate rationis: quia non alia protestatio fidei requiritur quàm ipsa fides. s. ut explicita uel implicita tam paruulis, quàm adultis: nec enim est ulla differentia. Consequens autem est falsum & uidetur reprobatur per ecclesiam contra Caieta. & Maioris, & Gerson, & Altisiodorensis & quosdam alios, ut habetur in concilio Triden. ubi supra & ca. firmiter. de sum. Trini. & fid. Cath. & de Baptismo & eius effectu. ca. maiores, ut etiã refert & tenet Armachanus lib. 8. cap. 39. & Ambrosius Catharinus lib. 5. contra errores Caietani, & tenet etiam Soto in 4. distinct. 5. q. 1. artic. 2. secundum Bonauenturam ea. distinctio. & communiter doctores.

Respon. negando consequentiam: nec est simile de paruulis & adultis ignorantibus. Nam paruuli ex quo actum proprium alicuius fidei explicitæ uel implicitæ sine qua impossibile est placere Deo habere non possunt: certè sine sacramento sui temporis uel status, id est sine Baptismo in lege gratiæ actualiter suscepto ubi est expressa professio fidei huius temporis, nõ possunt nunc saluari nec iustificari. Adultus autem ignorans qui actum proprium alicuius fidei possunt habere, possunt utique

positio. Argum.

Respon.

Contra 3. partem 2. propositionis.

Respon.

utique uti superius probatum est per talem actum fidei etiam implicitæ, sicut & per sacramentum Baptismi in uoto etiam implicito aut per fidem sacramenti iustificari & saluari, dum per ignorantiam inuincibilem uel aliàs per impotentiam ab actuali sacramento uel fide Christi explicita habenda excusantur. Videatur etiam de hac questione tota noster Medina de recta in Deum fide lib. 4. cap. 7. 8. 9. 10. ubi de his latius agit. Quãuis ibidem. cap. 7. fol. 130. dicat quod primus actus fidei de uero Deo non potest cadere tantummediate sub ullo præcepto etiã diuino sicut nec gratia: sed sub statuto necessario ad salutem: quia ea cognitio uel non est in nostra potestate immediate sicut nec gratia, uel quia præsupponitur ut ipsi Deo in aliis sequentibus actibus teneamur obedire. Sed certe id non uideretur uerum. quia licet fides infusa uel illustratio diuina sicut & gratia non cadat immediate sub præcepto quia sic non sunt in nostra potestate: bene tamen primus actus fidei sicut & alii sequentes quia sunt in nostra potestate. Item recta cognitio naturalis uel illustratio diuina uidecunque & quomodocunque habita de uero Deo sufficit ut subinde Deus ipse possit nobis innotescere & præcipere & nos ei teneamur obedire in omnibus quæ uel ipse præcepit, uel recta ratio dictauerit, uel ueridica hominum traditio & instructio de uera fide Dei & mediatoris docuerit, ut tam primum quam alios sequentes actus fidei prædictæ liberè credendo producamus.

QVAESTIO SEXTA.

VTRVM OMNIS IGNORANTIA sit peccatum & quomodo.

1. Propo.

RESPONDEO per duas propositiones quarum prima est. Nulla ignorantia omnino inuincibilis est peccatum. Vincibilis autem siue iuris siue facti peccatũ est.

Probatur prima pars. quia si est omnino inuincibilis, ergo non teneor illam vincere, ut patet ex diffinitione ignorantia inuincibilis supra. q. 1. alioqui esset repugnantia quòd scilicet quis peccet, aut maneat in peccato culpabiliter dum fecit omne quod tenebatur. Dicitur notanter si est omnino inuincibilis, quia ut ait Adrianus in 4. quodlibet art. 1. si non sit omnino inuincibilis respectu actus uel circumstantia quam teneor scire, licet sit inuincibilis respectu alterius actus uel circumstantia: tunc erit peccatum talis ignorantia quatenus est vincibilis. patet exemplo. Si quis sciens se occidere hominẽ, nesciens tñ inuincibiliter se occidere patrem suum occidat illum, certe peccat peccato homicidii, nõ autè parricidii, ut de hoc latius infra. q. 16. q. 17. uel si nunc habeo ignorantiam omnino inuincibi-

lem de aliquo sciendo, non est peccatum: si autem cras aut alio tempore possum facile scire à magistro & negligo: iam talis ignorantia vincibilis facta est, & peccatum.

Secunda pars, quòd scilicet vincibilis ignorantia est peccatum, probatur. Quia si teneor hoc scire & deliberate negligo, aut omitto id scire: certe transgredior præceptũ habẽdo ignorantia vincibilẽ purè negationis & etiã prauè dispositiõis. quia obligatiõne teneor hoc scire, eadẽ teneor nõ omittere, & teneor non habere errorem contrarium. & ita peccatum est prædicta ignorantia vincibilis sicut & exterior omisio uoluntaria alicuius obligatori, & non solum uelle omittere & ignorare.

Et notandum est quòd pro eo tempore quo teneor ad aliquid agendum uel omitendum, ut sciam, tunc de nouo pecco si non ago uel si non omitto, & non pro alio tempore. Similiter ignorantia vincibilis prauè dispositionis id est assensus erroneus eorum quæ scire tenemur, pro quolibet tempore quo & quoties deliberate actualiter quis errat & uult in tali ignorantia manere, uel positiue uult aut renuit facere quod tenetur ad sciendũ ueritatem necessariam & errorem deponendum, nouum peccatum est: quia omnis actus contra præceptum negatiuum pro omni tempore & quoties libere elicitur est nouum peccatum. Nã ideo uolitiõ deliberata formalis uel etiam interpretatiua furandi uel detinendi furtum est nouum peccatum. Sed talis error deliberatus, uel uolitiõ de liberata discredendi est actus contra præceptum negatiuum: quia si habeo præceptũ affirmatiuũ de credendo uel sciendo hoc: etiam habeo negatiuum de opposito actu positiuo erroris. omne n. præceptum affirmatiuum includit negatiuum de opposito actu. Nam præceptum de colendo Deũ, de honorando parentes includit præceptum negatiuum de non dehonestando illos, ut constat. Nunc autem præcepta negatiua obligant ad semper & pro semper: cuiusmodi est illud Ecclesi. 1. 7. Non maneat in errore. igitur intentum

DICTUM est etiam id esse uerum tam in ignorantia iuris quàm facti; quia de ignorantia facti est dubium utrum semper sit peccatũ etiam si possit uinci, & causa peccati sit. Exempli gratia. Vtrum cognoscens carnaliter sororẽ aut aliam consanguineam, ignorans quæ sit putans esse quamlibet aliam mulierem, non curans de alia examinatione uel animi sui preparatione quæ faceret uel non faceret si sciret esse consanguineam. id quod sæpe contingit erronebus nocte quærentibus mulieres occurrentes, cum quibus suã expleant libidinẽ. Dubitatur inquam utrum ultra peccatum illud carnale, modò sit formaliter incestus, modò non, de quo infra. q. 23. 24. latius. peccet etiam altero distincto peccato ignorantia facti vincibilis.

Respon. in hoc est quadruplex opinio. Prima, quæ sit: quia licet absolute non teneatur speciali præcepto

Dubium.

1. opinio.

cepto scire quæ mulier sit hæc vel illa: tenetur tamen ex suppositione si vult cum illa rem habere, & eodem præcepto de fine seu de actu illo cauendo, quia sicut tenetur scire alias circumstantias actus quæ speciali præcepto prohibentur: ita & materiam circa quam operatur. Sicut & sagittare uolens in agro utique tenetur specialiter inquirere ne hominem occidat: aliàs ultra homicidium peccaret etiam peccato speciali vincibilis ignorantie. Hanc opinionem tenent Gabriel & Almayn ubi supra cum multis aliis, sed contra eam est ca. si uero. de senten. excōmuni. si sic in dist. hæc opinio intelligitur, ut inferius habet.

2. opinio.

Secunda opinio aliorum, quam dicunt tenuisse Victoria absolute est in oppositum, quod scilicet non est ibi peccatum ignorantie vincibilis, quia nec præcepto de fine nec villo alio tenetur quis dictam diligentiam vel inquisitionem de hac vel illa persona adhibere. Sed certe nec hæc opinio est indistincte & vniuersaliter vera ut proxime patebit.

3. opinio.

Tertia opinio quæ videtur media & concordia vtriusque facere quam & Doctissimus Vega in sua lectione fertur tenuisse est, quod quando illa ignorantia est præcedens seu causa actus, ita quod si ille sciret illam mulierem esse consanguineam, utique carnaliter illam non cognosceret, tunc si non debite inquirat est ignorantia vincibilis & peccatum ut ait prima opinio. Non autem si est ignorantia concomitans, ut de hac ait secunda opinio. Et ratio horum est, quia ideo dicitur tenetur scire ut vitet peccatum sequens. Sed quando est ignorantia tantum concomitans non vitat tale peccatum: quia sic ignorans nihilominus peccaret si sciret, ergo solum talis ignorantia est peccatum quando est præcedens uel causa peccati. Sed certe nec hæc opinio & concordia videtur uera nec sufficiens: tum primò quia etià quando est concomitans stat quod illa ignorantia sit vincibilis atque peccatum, ut patet de eo qui omnino uult illo peccato peccare, uel illam carnaliter cognoscere, modo sciat modo non: & tamen non uult scire ut libere peccet; aliàs eadem ratione nulla ignorantia concomitans esset vincibilis atque peccatum: tum secundò quia etiam si sit præcedens, stat quod tunc peccatum non sit quando uidelicet certum vel uerisimile est quod non est ibi consanguinea uel huiusmodi: quia tunc in tali negotio non tenetur quis amplius examinare nec timere, ut Genes. 38. habetur de Iuda fornicante cum sua nuru Thamar in habitu meretricio ignorata. & ad idem est. ca. si uero. de senten. excōmuni.

4. opinio.

Igitur sit quarta opinio quod regulariter ibi non est peccatum ignorantie: quia nec regulariter ad examinandum quæ sit illa mulier quisquam tenetur, nisi de tali muliere, puta consanguinea rationabiliter timeri deberet. Et ita forte due illæ prioræ opiniones concordantur idque est uerum modo illa ignorantia sit præcedens, modo concomitans.

Et hæc opinio probatur, tum primò ex definitione ignorantie uincibilis & inuincibilis ubi supra q. 1. tum secundò quia sicut parricidium uel clericidium non committitur nec ibi est uincibilis ignorantia facti etiam si sit præcedens quando etiam dans operam rei illicitæ patrem uel clericum occidit putans esse feram uel laicum inimicum uel alium hominem, ut infra q. 17. q. 22. habetur ita in proposito; & facit cap. si uero. de senten. excō. ubi excusatur à clericidio is qui nutrientem comā clericum occidit putans esse laicum: qui utique non excusaretur si illius ignorantia præcedens dantis operam rei illicitæ semper culpabilis esset, ut dicebat prima opinio.

Propo. 2.

Propositio secunda. Nulla ignorantia priuatiua est peccatum intrinsece, sed extrinsece uidelicet ratione negligentie ad iuncta. Nam de ignorantia positiua ut est hæresis uel filius error culpabilis alia ratio est.

1. ratio.

Probat quadrupliciter. Primò, quia nulla talis ignorantia est immediate libera, sed mediate sicut actus exterior à malitia uoluntatis omittentis scire uel nescire uolentis, ergo nulla talis est mala à malitia propria sed uoluntatis imperantis uel omittentis. hæc Almayn ubi supra. Sed certè ista ratio non tangit scopum. Non enim intendimus hic querere utrum culpa ignorantie habeat radicem in ipsa ignorantia an in uoluntate. Nam hoc est certum de omni peccato cuiuscunque potentie imperate, quod scilicet habet rationem uel radicem culpe in ipsa & ab ipsa uoluntate imperante, uel omittente, in qua est immediate ipsa libertas completa; sed intendimus querere, utrum ignorantia habeat rationem culpe immediate ex hoc quod uoluntarie aut libere non habetur debita cognitio: an mediate aliquo alio peccato adiuncto alterius particularis speciei. Et sic dicit propo quod non ratione sui, sed alterius adiuncti est peccatum: quod est dicere extrinsece, scilicet ratione negligentie sciendi ei adiuncta. Ideo ista ratio præfata non satis uidetur probare intentum, nisi ut infra intelligatur quia scilicet ignorantia non est immediate in nostra potestate sicut est negligentia & alia peccata.

2. ratio.

Secundò probatur propo prædicta secundum Duran. in secundo distinctio. 22. q. 13. & distinctio. 5. q. 1. quia uitium seu malum & peccatum differunt in hoc, quod probatio cuiuscunque perfectionis debite uel sine qua est aliqua indecentia est malum seu uitium, peccatum autem seu culpa dicitur solum priuationem secundæ perfectionis quæ est operatio. & ita peccatum dicitur priuationem debite rectitudinis in ipsa operatione seu in ipso operante prout operans est, secundum diuersas opiniones Scoti & Okam ut latius de hoc agitur in secundo distinctio. 35. sed ignorantia secundum se dicitur solum priuationem scientie quæ est habitus, non autem priuationem operis uel perfectionis seu rectitudinis in opere, nisi concomitanter, scilicet, in quantum ignorantia concomitatur negligentiam scientie: ergo

di, ergo non est peccatum secundum se sed ratione adiuncti. Consequentia patet & maior probatur. quia cum meritum & culpa sint circa idem: meritum autem consistit in actu non in habitu, non enim meremur neque demeremur de nouo in habendo uel non habendo habitum, sed in actualiter operando, seu conando, aut omittendo actum debitum. ergo culpa, seu peccatum consistit in priuatione actus uel rectitudinis illi debite: quæ erat maior probanda. Ista ratio non uidetur satis efficax prima facie: quia potest negari minor ubi dicitur quod ignorantia solum dicit priuationem scientie habitualis. Nam dici potest, quod ut est peccatum potius dicit priuationem scientie, aut cognitionis actualis debite inesse ipsi homini obligato pro tunc ad eam habendam: sicut negligentia est peccatum, quia est priuatio actus seu conatus debiti.

3. Ratio.

Ideo tertia ratio etià ipsius Durand. ubi supra est. quia si ignorantia de se est peccatum, ergo semper homo est in nouo peccato, dum manet in tali ignorantia: quod tamen constat esse falsum, ut patet ex dictis in prima propositione. Consequentia autem probatur. Nam licet ignorantia ut diximus non sit peccatum nouum, nisi pro quando quis tenetur implere præceptum affirmatiuum sciendi actualiter ut oportet: tamen etiam quilibet pro semper obligatur secundum habitum, seu dispositionem implere tale præceptum affirmatiuum id est quod quilibet obligatur pro semper esse ita dispositus & expeditus ut implere possit tale præceptum quoties occurrit necessario faciendum. hæc autem dispositio tollitur per ignorantiam eorum quæ homo scire & facere tenetur. ergo si secundum se esset culpa iam semper & pro semper esset nouum peccatum. Ista ratio prima facie ut sonat non uidetur sufficienter probare intentum. Nam potest negari consequentia, quia solum probat quod pro omni tempore quo quis tenetur sic habitualiter esse dispositus ad obligationem exequendam præcepti occurrentis, tunc etiam & non alio tempore tenetur sub nouo peccato ut potest habere scientiam aut cognitionem necessariam ad id: & per consequens tunc talis ignorantia erit nouum peccatum, & quoties sic deliberatè nollet, aut non uellet habere scientiam necessariam ut dictum est. Sed certe ex hoc non sequitur quod non ratione sui, sed alterius adiuncti habet rationem peccati. Nam potest dici quod sicut negligentia ratione sui est peccatum licet non sit nouum peccatum, nisi pro quando quis tenetur esse sollicitus aut studiosus ne omittat præceptum: sic & ignorantia prædicta ut dictum est: ideo nec hæc tertia ratio uidetur sufficiens ad propositum.

4. Ratio.

Igitur quarta ratio est secundum Caieta. 1. secundum q. 76. art. 2. & 6. Tho. ibidem, quia omne per se aut secundum se uitium habet secundum se oppositum aliquam uirtutem moralem. ignorantia autem formaliter aut secundum se non opponitur alicui uirtuti morali, sed scientie. ergo non est

secundum se peccatum, sed ratione adiuncti. Ista ratio prima facie non uidetur bona, quia potest negari maior: est enim uitium & peccatum intellectualis sicut & uirtus opposita intellectualis, ut de hoc latè B. Tho. 1. secundum q. 87. sed profundius speculando est bona ratio. quia hic agimus de peccato quod habet perfectam rationem peccati oppositam uirtuti habenti perfectam rationem uirtutis, qualis est uirtus moralis & peccatum morale ei oppositum: non autem de uirtute imperfectam rationem uirtutis habente, qualis est intellectualis, secundum Tho. 1. secundum q. 57. ideo hic querimus utrum ignorantia practica sit tale peccatum & utrum hoc habeat de se, sicut alia peccata, puta superbia gula &c. an ratione alterius peccati adiuncti. & dictum est ad primum quod sic ut supra propositione prima. Ad secundum autem dicitur in hac secunda propositione quod hanc rationem perfectam peccati oppositam perfectæ uirtuti non habet ex se, sed ratione alterius peccati adiuncti quod habet perfectam rationem peccati: quanuis dicta ignorantia aliàs habet ex se rationem perfectam peccati oppositam imperfectæ rationi uirtutis, qualis est uirtus intellectualis. & ideo præfata ratio uidetur sufficiens ad propositum. Et quia intrinsece & ratione sui non est propriè peccatum prædicta ignorantia, ideo de ea non tractatur à doctoribus cōmuniter nec à B. Tho. inter peccata specialia, sed inter generales causas peccatorum.

Et si queratur ratio cuius adiuncti est peccatum morale. Respondeo quod ratione negligentie oppositæ studiositati. quod probatur quia ex quo secundum se non est peccatum, oportet ergo quod sit peccatum secundum illud quod ingreditur rationem mali moralis secundum se. quod patet ex eius opposito, scilicet scientia seu cognitione. Cōstat autem quod cognitio uel studium cognoscendi est materia illius uirtutis moralis quæ uocatur studiositas, secundum Tho. & Caieta. 2. secundum q. 166. art. 1. & cōtrariorum uitiorum secundum excessum & defectum: primum uocatur curiositas: alterum uero uidetur innominatum & cōmuni nomine uocatur negligentia. Igitur ignorantia quæ est omisio scientie tenet se ex parte uitii deficientis: ideo peccati rationem in tantum habet in quantum sub illa negligentia cadit, quæ est immediate libera ex quo est immediate in potestate uoluntatis imperantis, quomodo ignorantia non est.

Nota.

Pro quo etiam nota quod negligentia est nomine æquiuocum uel quasi æquiuocum ad peccatum oppositum prudentie strictè sumptæ, & ad peccatum oppositum studiositati. Illa enim negligentia est in intellectu: ista uero in uoluntate. Illa defectus sollicitudinis præcipiendi in qualibet materia ex remissa uoluntate oppositæ boni procedentem significat, secundum Tho. ponentem dictam præceptum prudentie, ut infra q. 10. habetur: ista autem

autem dicit uoluntatem remissam respectu omissionis studio sitatis, sicut cetera uitia moralia defectiua dicunt. Vnde ad istam spectat ignorantia affectata & crassa uel supina seu negligens: illa per commissionem hęc per omissionem; sicut ad pusillanimitatem spectant & affectata paruitas & omissa magnitudo: quia eiusdem rationis est commissio contrarii, & omisio uirtutis. Vnde negligentia opposita sollicitudini est effectus negligentia opposita studio sitati: quatenus est uoluntas remissa circa studio sitatem: & sic una negligentia infert aliam. Ideo communiter confusę utraque dicitur negligentia: a qua habet ignorantia rationem peccati ut dictum est. Et cum predictis concordat Gerson in regulis moralibus dicens, quod ignorantia habet rationem peccati a negligentia secundum communiter doctores & B. Thom. ubi supra.

Arg. primū

CONTRA supradicta maxime contra primā propositionem arguitur primō. Peccatū directius opponitur gratiā quā scientiā, sed priuatio gratiā non est peccatum: sed potius pœna quędam consequens peccatum. ergo ignorantia quę est priuatio scientiā peccatum non est.

Arg. secundum

Item secundō. Si ignorantia est peccatum hoc non est nisi in quantum est uoluntaria. sed ex hoc uidetur peccatum in ipso actu uoluntatis consistere potius quā in ipsa ignorantia. ergo ignorantia non est peccatum, sed consequens ad peccatum.

Arg. tertium

Item tertio. Omne peccatum tollitur per pœnitentiam: nec aliquod peccatum transiens reatu remanet actu nisi solum originale. Ignorantia autē non tollitur per pœnitentiam, sed adhuc remanet actu, omni reatu per pœnitentiam remoto. ergo non est peccatum actuale, neque originale ut constat.

Respon. ad primū arg.

Respon. ad primum, ad minorem quod priuatio gratiā licet secundum se non sit peccatum: tamen ratio non preparandi se ad gratiam potest habere rationem peccati, & sic ignorantia habet rationem peccati, ut patet ex dictis. & tamen quoad hoc est dissimile: quia homo potest aliquam scientiam acquirere p suos actus immediate, gratiam uerō non: sed ex Dei munere immediate: quia mediante nostra dispositione Deus solus nobis illam confert.

Respon. ad secundum arg.

Ad secundum respon. secundum Tho. i. secundę. quęst. 76. art. 2. ad minorem quod sicut in peccato transgressionis peccatū non consistit in solo actu uoluntatis, sed etiam in actu uolito imperato a uoluntate: ita in peccato omissionis non solum actus uoluntatis seu eius omisio est peccatum: sed etiam ipsa omisio exterior, seu imperata alicuius actus in quantum est aliquā uoluntaria est peccatum, & hoc modo ipsa negligentia sciendi, uel etiam ipsa ignorantia et inconsideratio uoluntaria est peccatum et sic negatur consequentia.

Alio modo respondeo concessa maiore, & minore negatur consequentia. Solum enim concludi debet, quod peccatum ignorantia habet rationem peccati & malitiā immediate in uoluntate in qua est prima radix peccati & libertatis, quod ingenue concedimus: sicut in omnibus peccatis potentiarum imperatarum a uoluntate: cum quod stat quod simpliciter sit peccatum & habeat rationem peccati quamuis mediate: sicut & libera omisio scientiā debita: sicut & quodlibet aliud peccatum potentia imperatę a uoluntate peccatum est.

Respon. ad tertium arg.

Ad tertium respon. ad minorem quod licet transiente reatu per pœnitentiam, remaneat ignorantia secundum quod est priuatio scientiā, seu pœna, non tamen remanet secundum quod est culpa aut secundum rationem culpe: quia non remanet culpabilis negligentia scientiā debite secundum quā ignorantia dicitur peccatum, ut patet ex dictis.

Respon. ad quartum arg.

Quarto idē; contra secundam propositionem principaliter arguitur. Nam sicut infidelitas culpabilis positiua aut priuatiua est peccatum distincte speciei oppositę uirtuti fidei, aut latrę: & non ratione negligentia uel alterius peccati adiuncti: ita ergo de ignorantia dicendum est: idē; per eandem rationem, quia scilicet utraq; carentia cognitionis pertinet ad intellectum cuius actus opposita cognitio est. Et ante cedens probatur, Nā aliās sequeretur quod predicta infidelitas non esset distincte alicuius speciei oppositę uirtuti fidei aut latrę, sed ad negligentiam ut ignorantia reduceretur.

Respon. ad quartum arg.

Respon. ad hoc quartū argumentum, negando consequentiam: neque est eadem ratio utrobique; nam assensus fidei est immediate in potestate nostrę uoluntatis per modum imperii secundum doctores communiter, & probat Angest. in moralibus, cap. i. ita quod uoluntas cum aliquo motu potest imperare intellectui ut saltē ita uel non ita firmiter credat, uel non credat credibili sibi proposito. Ideo opposita infidelitas supradicta est etiam immediate in nostra uoluntate. Non autem ita est de assensu uel cognitione euidente uel opinatiua: quia nostra uoluntas non potest immediate imperare intellectui ut sic assentiat non existente obiecto applicato aut moti uel sufficiente, neque ut non assentiat illo existente: sed solum potest imperare immediate ut inquirat, & aduertat, ut ita sciat uel opinetur. Ideo neque ipsi assensus aut cognitiones neque oppositę priuationes & ignorantia sunt immediate in potestate uoluntatis, sed mediante studio sitate & negligentia, ratione quarum ipsa cognitio & ignorantia ut diximus secundum

Caieta. uirtus aut peccatū est.

QVAESTIO

QVAESTIO SEPTIMA.

VTRVM IGNORANTIA SIT causa peccati, & quomodo.

Propo. 1.

RESPONDEO per duas propositiones. Prima ignorantia est causa peccati. probatur secundum Gabriel. in secunda distinct. 22. q. 2. not. 1. & secundo, quia causa est ad quam sequitur aliquis effectus & ad cuius remotionem remouetur effectus. Sed ignorantia sepe sic se habet quod est causa uel dispositio ad peccatum, ut patet quando est ignorantia præcedens, uel quando quis peccat ex ignorantia hac præcedente, tunc enim agens non ageret tale peccatum si non ignoraret. ergo est causa peccati aliquo modo saltē sine qua non; modo peccatum hoc sit imputabile modo non, de quo latius infra. Nota tamen secundum Caieta. i. secundę. q. 76. art. 4. in respon. ad primum ex B. Tho. ibidem & q. 78. ut de hoc etiam latius infra. q. 8. propositione 2. & q. 13. habetur, quod triplex est ignorantia a parte rei scite secundum triplicem scientiam oppositam. Prima sciētia, seu cognitio est qua scitur indiuiduum actus esse malum. Secunda qua scitur indiuiduum actus & temporis, scilicet hoc & nunc esse malum. Tertia qua scitur indiuiduum actus temporis & executionis scilicet hoc & nunc non esse faciendum. Ignorantia igitur opposita scientię primę est causa peccati. Ignorantia secūda, & tertia est ignorantia electionis, quam B. Tho. negat in prima secundę. q. 76. art. 4. esse causam peccati; non quidem quod putet eam non causare peccatum, ut alii tenent, sed quia negat eam annumerari inter generales causas peccati de quibus ibi agit: quia peccata quę fiunt ex secunda & tertia ignorantia non sunt peccata ex ignorantia proprie loquēdo, sed ex passioe uel habitu, ut de hoc latius infra. q. 8. habetur & sic patet quod ignorantia est causa peccati.

Propo. 2.

Secunda propositio. Ignorantia est peccati causa per accidens non per se, probatur, quia non ens non est per se causa entis. sed ignorantia est non ens: quia est quid priuatiuum ut patet, quia est priuatio scientiā debita, de qua hic agimus: peccatum autem actuale cōmissionis est quid positium. ergo ignorantia est non per se, sed per accidens causa peccati, ut remouens prohibens. quia sicut graui inclinatio ad motū deorsum ablatio columnę prohibentis dat per accidens motū deorsum: sic uoluntati inclinatio ad actum peccati negatio scientiā, quę prohiberet talem actū peccati si talis scientia adesset, dicitur dare causam ad talem actum peccati; ut communiter doctores in secundo distinctio. 22. & B. Tho. i. secundę. q. 76. art. 1. & 3. concorditer dicunt.

Argum. 1.

CONTRA primā propositionē arguitur pri-

mo quia quod non est nullius est causa, sed ignorantia, non est ens, cum sit priuatio quędam sciētię, ergo non est causa peccati. Item secūdo causę peccati sunt accipiendę ex parte conuersionis ad bonum commutabile, secundum Thomam: q. 75. sed ignorantia uidetur potius respicere auersionem a Deo, ergo non uidetur quod sit causa peccati. Item tertio omne peccatum in uoluntate consistit, sed uoluntas nō fert, nisi in aliquid cognitum: quia bonum apprehensum est obiectum uoluntatis: ignorantia autem facit incognitum, ergo non potest esse causa peccati.

Respon.

Respon. ad primum quod non ens non potest esse causa per se alicuius entis, bene tamen per accidens, & sic ignorantia per accidens est causa peccati, ut habet secunda propositio.

Ad secundum respon. secundum Thom. primę secundę. q. 76. art. 1. quod sicut scientia quam tollit ignorantia respicit peccatum ex parte conuersionis: ita & ignorantia ex parte conuersionis est causa per accidens peccati ut remouens prohibens. & sic negatur minor.

Argu. 2.

Ad tertium respon. secundum Tho. ad minorem, quod illud, quod est omnino quoad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed in id quod est quo ad aliquid notum: sicut cum aliquis scit hunc quem occidit esse hominem sed nescit eum esse patrem suum, uel cum aliquis scit aliquem actū esse delectabilem, nescit tamen esse peccatum.

Secundo arguitur, & hoc contra secundam propositionem. Ignorantia de se aut per se causat inuoluntarium, ut patet 3. Ethic. cap. 1. & dicit etiam B. Tho. i. secundę. q. 76. art. 3. & cōter doctores dicunt quod ignorantia est una de causis per se causantibus in uoluntarium. Sed in uoluntarium est quid positium: quia, ut patet 3. Ethic. cap. 1. dicitur contrarię & non contradictorię: non uoluntarium autem dicitur contradictorię non contrarię ad uoluntarium, ergo ignorantia potest esse causa per se alicuius entis positui: & per consequens alicuius actus peccati: & non solum causa per accidens.

Respon.

Respon. dupliciter. Vno modo secundum Caieta. i. secundę. q. 76. art. 3. ad maiorem & consequentiam, quod in ignorantia causante, est considerare duo, scilicet materiam & formā sicut in omnibus aliis causis. Materia est ipsa absentia scientię: forma est quatenus est causa alicuius effectus. Igitur si ignorantia cōsideretur prout est & denominatur causa formaliter: tunc ex hoc habet quod sit causa per accidens alicuius effectus positui: ut remotio prohibētis: & effectus eius sit id quod prohibebatur, scilicet oppositus effectus effectui causato a prohibētis. Remotio nāq; columnę sustentis & prohibētis graue ne descendat, ex hoc ipso quod est remotio columnę habet quod ipsa remotio sit causa per accidens, & quod effectus eius sit descensus illius grauis prohibētis a columna

à columna contrarius quieti sursum quam causa bat sustentatio columnæ. Si autem ignorantia cōsideretur materialiter, scilicet, secundum id quod est ipsa ignorantia, uel absentia scientiæ: ex hac parte habet quod effectus eius sit contrarius ad effectum sui oppositi, scilicet, ad oppositum scientiæ, quia ex se ipsa habet oppositionem ad scientiā, ergo & effectus contrariorum debent esse contrarii: effectus autē contrarius effectui scientiæ in tali natura scilicet uoluntaria, est in uoluntarius: quia effectus scientiæ propriè est uoluntarius; igitur ignorantia causans per accidens actum ut remotio prohibentis quatenus consideratur materialiter, scilicet prout est absentia scientiæ in natura uoluntaria habet de se quod actus seu effectus eius prædictus sit in uoluntarius: quamuis sit causa per accidens talis effectus quatenus talis ignorantia est formaliter causa illius ut dictum est. Hoc autem scilicet ignorantiam materialiter de se habere, quod eius effectus sit inuoluntarius, non est ignorantiam per se causare inuoluntarium: sed est ignorantiam determinare uel applicare ad materiam effectum per accidens; quia cum sit commune omni remotioni prohibentis causare effectum prohibitum contrarium effectui inuento: & hoc sit formale in causa remouente prohibens: ideo si cut ignorantia applicat ad talem materiam scilicet ad seipsam talem causæ rationem: ita applicat ad talem materiam, scilicet ad in uoluntarium talem rationem effectus; continetur enim sub prohibito & contrario inuoluntarium: ut materiale sub formali sicut ignorantia sub remouente prohibens. Vnde ex hac parte, ignorantia non nisi causa per accidens inuoluntarii est, sicut priuatio prohibentis descensum, si essent nomina apposita, esset causa per accidens motus contrarii motus sursum. Cum his tamen stat quod si causa materiæ resolutio inuoluntarii in ignorantiam redigenda est: inuenietur quod ignorantia est per se causa in uoluntarii: sicut absentia Nautæ est causa submersionis nauis. Ideoque quicquid inuoluntarii ex ignorantia in nostris actibus inuenitur, potest ut sic re solui in ignorantiam ut per se causam: igitur ignorantia dicitur esse de se causa inuoluntarii, scilicet rōne materialis: cum tamen in ratione formali, scilicet prout est causa, sit causa per accidens effectus positivi cuiuscunque. Itaque patet resolutoriè responsio ad maiorem & consequentiam argumenti: dico enim quod ignorantia formaliter scilicet prout habet rationem causæ est causa non per se, sed per accidens inuoluntarii; materialiter autem prout scilicet est absentia scientiæ in tali natura uoluntaria seu litera est causa per se inuoluntarii, ut patet ex 5. Methaph. Hęc Caieta.

Sed hæc responsio, quamuis subtilis, uidetur tamen deficere: nam præsupponit quod ignorantia materialiter considerata prout scilicet est absentia scientiæ, opponitur contrariè ad scientiam: &

per consequens habet effectum illi contrarium; cum tamen constet opponi contradictoriæ, sicut priuatiuè opposita. Item uidetur tandem concedere Caieta. ibidem, quod absolute sit concedendum quod ignorantia per se causat inuoluntarium: quod tamen uidetur contra rationem supra positam in probatione secundæ propōnis: quia nō ens per se, non potest esse causa entis, inuoluntarium autem est ens.

Ideo alio modo Respondeo ad argumentum negando minorem, pro quando dicitur quod ignorantia est per se causa inuoluntarii: dico enim quod sicut est per accidens causa peccati seu actus, sic & per accidens quamuis de se est causa inuoluntarii; & ad Aristotel. dico quod ipse non dicit, quod est per se causa inuoluntarii, sed absolute dicit quod est causa inuoluntarii ut patet intuenti textum. 3. Ethico. ca. 1. & 2. cum quo stat quod non per se sed per accidens sit de se causa inuoluntarii, ut dictum est; & ad B. Tho. & alios doctores dico quod quando dicunt quod ignorantia de se causat inuoluntarium intelligunt quod ignorantia habet hoc sibi proprium & naturale quod causat inuoluntarium effectum quem causat, cum quo stat quod causat eum non per se sed per accidens, tam effectum quam inuoluntarium, ut sepe dictum est: sicut etiā cōmuniter dicitur, quod omnis remotio prohibentis habet de se hoc sibi conueniens & naturale, quod per accidens causat effectum prohibitum contrarium effectui inuento, ut paulo superius dixit Caieta. ideo B. Tho. & alii doctores non dicunt quod est causa per se, sed de se causans inuoluntarium, ut patet ibidē. Eligat lector quā maluerit harū rōnionū.

Sed nota quod quando cōmuniter dicitur à doctores, quod ignorantia causat inuoluntarium intelligitur de ignorantia præcedente, quæ est causa actus, non de committente, ad hunc sensum, quod causat actum contrarium uolitioni quæ ad se sit si sciret id quod ignoratur: quia uidelicet talis effectus ignorantie certè esset nolitus & inuoluntarius si cognosceretur. Si cum eū occido nesciens esse patrem meum: certè si scirem nollem occidere eum, & dicta ignorantia dicitur causare inuoluntarium illam occisionem: non quod sit formaliter nolita, sed quia utique formaliter esset nolita & inuoluntaria si scirem esse patrem meum, quod patet, quia quando postea scio esse patrem meum occisum, certè habeo nolitionem occisionis præteritæ; quia nollem occidisse: & in hac declaratione concordant communiter doctores, ut Bonauentura, in secundo distinctione. 22. q. ultima. & Tho. ubi supra art. 3. & Almayn. in moralibus tract. 1. c. 5. Ex quibus patet quod ignorantia causans actum inuoluntarium aliter causat actum, aliter inuoluntarium: nam ipsum actum puta occisionem causat per accidens & actualiter dum manet ipsa ignorantia, & antequam adueniat cognitio quæ prohiberet ipsum actum: inuoluntarium autem causat quidem ipsa ignorantia per accidens, sed

sed non actualiter sed virtualiter seu in animi præparatione: quousque adueniat cognitio & expellatur ipsa ignorantia: tunc. n. incipit esse nolitus & in uoluntarius actualiter ille actus, puta occisio illa ex ignorantia causata. ita et patet quod illa occisio quæ est actualiter & formaliter inuoluntaria: tunc non est sed iam recessit illa ignorantia ex qua causata est: sed illius occisionis causa existens actualiter & per se, licet partialis cum ipsa uoluntate est cognitio rei apparentis, ignorantia autem solū est causa per accidens virtualis illius formaliter inuoluntarii & ita intelligitur B. Tho. & cōiter doctores, quod ignorantia est de se causa inuoluntarii quāuis per accidens ut dictum est; bene tamen ignorantia quālibet est causa per se non uoluntarii: quia per se tollit uoluntarium, ut de hoc infra. q. 16. latius.

QVAESTIO OCTAUA.

QVAESTIO OCTAUA QUID SIT ex ignorantia, & ignoranter, quid ex passione seu infirmitate, quid ex malitia, uel ex habitu peccare, & quomodo passio præualeat contra rationem.

Propo. 1.

RESPONDEO per tres propositiones. Quarū prima est, peccare ex ignorantia, uel propter ignorantiam, ut ly propter non dicat causam finale sed efficiētē quā ly significat, est peccare ex carētia scientiæ aut cognitionis: ita quod talis ignorantia est causa uel dispo ad talē actū uel omissionē, adeo quod homo id nō ageret si sciret. ut si quis ideo comedit carnes die ieiunii, quia nescit esse diē ieiunii, ita quod si sciret non comederet: hic dicitur comedere carnes ex ignorantia diei ieiunii. & hæc dicitur ignorantia præcedens illū actū. quod si nihilominus comederet et si sciret esse diē ieiunii: ita non ex ignorantia, sed ignoranter seu ignorando, uel ignorās comedit carnes: quia talis ignorantia diei ieiunii nō fuit causa uel dispo ad comedendū carnes: sed committāter. & per accidens se habuit ad comeditionē illā. Patet igitur quid sit peccare seu aliquid facere ex ignorantia & ignorāter, & quō differat scdm cōiter doctores & Gabriel. in 2. dis. 22. q. 2. not. 2. & Adria. in 4. quolibeto. & Almayn. & Angest. in Moral. ex 3. Ethimo. cap. 1.

Propo. 2.

Secunda propo peccare ex infirmitate seu passione proprie, est actū seu omissionē culpabilē facere non ex deliberatione plena propter passionem imperū. ita quod ille proprie dicitur solū ex infirmitate peccare, qui propter passionē impeditur plene tunc considerare malitiam suæ actionis seu omissionis. Si autem passio adeo exilis fuerit, & modica, ut rōnis iudiciū quod ad hoc non obliuiscit quodamō trahat & inclinet, non est proprie passio infirmitatis sed malitiæ, quia omne peccatū a uo-

luntate scienter procedēs est peccatū malitiæ, seu de industria, ut patet. 5. Ethic. & proximè dicitur. Hęc Adria. ubi supra & concordant cōiter doctores. Vbi & notat Caieta. secundū Tho. 1. secundæ q. 78. art. 1. quod triplex contigit scientia actualis circa aliquē actū. priā qua scitur hoc esse malū, scd̄a qua scitur hoc nunc esse malum. 3. qua scitur hoc nūc, malū relatū ad illud aliud esse sibi peius: qui ergo peccat ex ignorantia habet ignorantiam oppositā primæ sciē: quia nescit hoc esse malū: qui autē peccat ex passione seu infirmitate habet ignorantiam oppositā secundæ sciē: quia licet sciāt hoc absolute esse malū, tñ propter passionē perturbatē iudiciū rōnis non oīno considerat nunc an sit malum. Hęc Caieta. & concordat Adria. ubi supra. Sed utrū oīs qui peccat ex malitia seu industria habeat ignorantiam oppositā tertiæ sciē prædictæ ut ibidem sentit Caiet. secundū Tho. latius infra. q. 12. q. 13. habetur. Et nota quod prædicta hæc, quid sit peccatū ex passione ut declaratum est vñr procedere de peccō proprie ex passione inuincibili, uel plena prædicante oīno supra iudiciū rōnis, quod per excellentiam dicitur peccatum ex passione: Non autem de peccato ex passione quacunque. Nā experimur sæpe nos licet passionatos irā, aut delectatione non habere iudicium ita perturbatū quin clarè cognoscamus hoc esse nunc peccatū luxurię uel iræ, & per id nos perdere gloriā, honōrē, diuitias, salutē, &c. & tñ renitentes contra passionē aliquāliter eādē passionē victos scienter peccare; & tale peccatū et dicitur aliquāliter ex passione scdm cōm oīum sñiam & experientiam; igitur non omnis passio ita perturbat iudicium, quod non sinat cognoscere hoc nunc esse malum: sed solum id contingit in passione plena prædominante, seu inuincibili, ut dictum est. Quare, ut comprehendamus omnē peccatum ex passione quacunque dicamus cū: Angest. in. morali. cap. 6. quod peccatum ex passione, est peccatum cuius determinata est causa instigans, seu impellens; ut est passio uel complexio, seu tentatio, & huiusmodi; ita quod sine tali causa impellente non fieret tale peccatum.

Et nota quod potest esse triplex passio, scilicet inuincibilis, quæ uidelicet in aliquo remanet facta quod debuit ad eam ressecandam. Crassa, quæ uidelicet manet ex torpore non facta quod debuit. Affectata quam scilicet quis affectat sibi in esse: vnde constat quod non dicitur peccare ex passione is qui mouetur à delectabili obiectiue tantum ad ipsum prosequendum, nisi ipsa delectatio sit talis & tanta, quod antecedenter seu effectiue, & non solum obiectiue moueat uehementer, seu impellat uoluntatem ad uolendum uel omittendum. Et nota etiam quod tale peccatum ex passione; dicitur etiam ex infirmitate; quia secundum Thom. 1. secundæ quæstion. 77. artic. 3. & Adria. ubi supra, sicut corpus infirmum est, quando humores & membrana non subduntur eius uirtuti regitiue: sic animi infirmitas dicitur

dicitur, & est, quando affectiones sensitiue non subduntur uirtuti regitiue animæ puta rationi: sed etiam perturbant & deducunt ad consensum, ut dictum est; unde. 1. Eth. tam incontinentis quàm continentis ratio rectè & ad optima prouocat: sed aliud quidam est præter rationem innatam quod repugnat resistitque rationi: ut enim resolutè corporis partes si ad dexteram mouere uelis ad sinistram feruntur: sic & in animo in contrarium feruntur incontinentium appetitus. Hęc ibi. & facit ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. & Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum &c.

Dubium. 1.

Et si queratur. Primò quomodo passio appetitus potest preualere aduersus rationem, & eam perturbare, seu uincere aliquando, & ducere in errorem. Respon. secundum Tho. 1. secundæ. q. 77. art. 1. & 2. & Caieta. ibidem & Adria. in 4. quodlibet. q. hoc potest fieri tripliciter. Vno modo per distractionem: quia scilicet passio distrahit iudicium rationis hoc modo. Nam cum omnes potentie animæ sint in eadem essentia animæ, iam quando una potentia intenditur in suo actu, altera remittitur in suo vel totaliter impeditur; quia omnis uirtus ad plura dispersa fit minor in actu suo: & contra quo magis intenditur circa unum eò magis dispergitur circa plura: cum omnis uirtus reata sit finita in actiuitate sua: sed in operibus animalibus animæ, requiritur quedam intentio & actiuitas: ergo dum vehementer applicatur ad unum non potest anima alteri uehementer intendere, sed distrahitur ab altero: & ita quando motus appetitus sensitiui fortificatur secundum quacumque passionem, necesse est quod uel remittatur, uel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui est uoluntas ne possit aliis considerandis intendere: & patet exemplo. Quia sicut qui fistulis delectantur, non possunt mentem adhibere sermonibus; si multarum somnum audiant, magis gaudentes sono quàm presenti operatione: sicque uoluptas soni corrumpit operationem circa sermones, ut dicitur. 1. o. Eth. Ita in proposito: quia quælibet extranea uoluptas distrahit corrumpendo operationem: sicut propria potentie uoluptas auget eius operationem, magis singula discernere faciens exactiusque comprehendere; ideo Psal. 57. Super cecidit ignis, scilicet passio concupiscetia uel libidinis, & non uiderunt solem, id est notissima principia practica agendorum uti infra. q. 15.

Secundo modo, per ligationem intellectus, seu iudicii rationis, quia scilicet passiones faciunt translationem corporalem: corporalis autem perturbatio, ligat sensum uel perturbat phantasmata: propter quod intellectus impeditur à proprio actu. scilicet ab usu rationis & ita per passionem ligatur ratio, impeditur enim iudicium, & apprehensio rationis propter uehementem & inordinatam apprehensionem imaginationis, & iudicium uirtutis æstimatiue, ut patet in amētibus: & facit

ad hoc ratio supra posita in primo modo præcedente.

Tertio modo per contrarietatem, quia scilicet frequenter passio inclinat ad contrarium eius quod ratio dicitur, quæ dum non cohibetur, parua scintilla crescit in flammam: tandemque rationem trahit in sententiam conformem suæ inclinationi: & hic modus est ex parte obiecti uoluntatis, quod est bonum ratione apprehensum seu æstimatum. Qui quidem modus per contrarietatem ex parte obiecti sumptus, potest adhuc dupliciter intelligi. Vno modo quod passio afficiens appetitum, afficit proportionaliter per uiam redundantie fantasie: quia ut habetur secundo de anima, appetituum & fantasticum anime sunt in distincta, loco entomis decisus attestatibus, entoma græcè dicitur latinè insecta Animalia, Hispanè; animales cecidos: sicut ergo sunt animalia annulosa quæ habent eandem animam in eodem toto: & eius animalis partes uiuunt etiã eadem anima: cuius pars est in parte animalis colligata cum alia parte eiusdem anime in tali animali: & separata parte materie, separatur & pars anime cum ea, & sicut ad linguam cholera infecta fit iudicium erroneum gustus: quia gustus iudicat de saporibus secundum dispositionem linguæ, & sui organi, ut patet in febricitantibus: & ut ait Adria. in 4. quodlibet. q. 1. sine argumentis, secundum Arist. 2. Retho. sicut uidenti per vitrum rubeum, apparent omnia rubea: sic fortiter affecto ea solum uidentur, quæ sunt conformia suo appetitui: quia & ita ad appetitum passio ne infectum immutatur fantasia, & consequenter iudicium uirtutis æstimatiue: & exinde quia intellectus mouetur à fantasmate: consequens est, ut à fantasmatibus sic compositis iudicio æstimatiue, moueatur ipse intellectus ad idem conformiter iudicandum: præsertim quia iudicium est de singulari, in quo plurimam uim obtinet iudicium cogitatiue seu æstimatiue uirtutis. Alio secundo modo potest intelligi prædictus tertius modus, quod passio trahit iudicium intellectus in errorem ex parte obiecti, sic scilicet: nam ex hoc quod appetitus sensitiuus afficitur uehementer passione, iam hic homo non solum secundum illam partem, sed & absolute mutat aërialiter & est aliter dispositus: & ratio est, quia appetitus aërialis est primo propter totum suppositum, ut patet. 1. secundæ. q. 19. arti. 1. & q. 77. art. 1. & q. 78. art. 3. secundum B. Tho. ut paulo inferius dicitur in 3. propone: in hoc. n. differt appetitus aërialis, à naturali singularum potentiarum & partium, & propter hoc à natura datus est cuique aëriali, ex hoc autem quod hic homo est aliter dispositus totaliter: iam sequitur, quod stante illa dispositione aliquid sit sibi conueniens secundum illam dispositionem, quod prius non erat conueniens illa non stante, quodque et absolute secundum rationem est disconueniens, quia incipit esse conuenientia, ex altero extremorum uariato: ex hoc uero quod aliquid modo iam est conueniens huic disposito: sequitur quod etiam secundum iudicium æstimatiue, & rationis iudicet illud sibi uic esse

esse conueniens: quia qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. 3. Eth. & ita dispositio subiecti, passione facta, mutat iudicium rationis de obiecto quod est motuum uoluntatis. & sic ex parte obiecti passio uel appetitus sensitiuus peruertit iudicium rationis ut dictum est. Et iste secundus & ultimus modus declarandi: scilicet ex parte ipsius totius suppositi est melior, quàm primus sumptus ex parte ipsarum potentiarum: quamuis uterque sit bonus, & seinuicem iuuent ad prædictam declarationem huius tertii modi; quomodo passio peruertit iudicium rationis ex parte obiecti: & ideo. 2. Reth. dicit quod non eadem uidentur amantibus & odientibus, iratis & mansuetè se habentibus. Item quod corruptio affectionis corrumpit iudicium rationis. Et inter omnes passiones delectatio habet hanc uim; ut sepius & regulariter corrumpat iudicium rationis ut dicitur. 2. Eth. & quod difficilius resistitur delectationi quàm iræ: quia latentius suffuratur: deinde corrumpit iudicium rationis etiam ualde sapientis. 7. Eth. ut late Adria. in 4. de Eucharistia. Ideo Deutero. 17. Munera excæcant oculos sapientum. Et 2. Ethic. Aristot. docet à delectatione cauere eos maxime qui ad uirtutem uolunt conuerti. Et 2. Retho. Aristot. dicit minimam potestatem esse tribuendam iudicibus: ut non ex arbitrio sed secundum leges iudicent: quia uel cum amēt, uel odiant sua quocumque utilitas connexa sit, non satis possunt uerum percipere: sed propria uoluptas uel dolor iudicia obumbrat. ideo Psal. 136. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram; paruulos suos, id est exiles suos motus passionum, ad petram rationis, ne scilicet paulatim succrescentes uim capiant deducendi ad malum, ut ait Adria. Et nota quod sicut dictum est passionem peruerrere iudicium rationis dupliciter ex parte obiecti: sic et ex parte obiecti, passio & appetitus sensitiuus dupliciter mouet uoluntatem; quamuis radicaliter procedat ex parte seu dispositione ipsius subiecti, id est ipsius hominis seu uoluntatis sic dispositæ.

Nota.

Nota.

Nota etiam secundum Caieta. 1. secundæ. q. 9. ar. 2. quod quamuis dispositio appetitus sensitiui, non moueat uoluntatem, neque peruertat rationem directè, & immediatè, tanquam immutans & mouens ipsam siue quoad exercitium, siue quoad specificationem actus: bene tamen occasionaliter & mediate seu indirectè immutat ex parte obiecti ipsam uoluntatem quoad specificationem actus. id est quoad talem actum: non quoad exercitium actus; id est non quoad actum absolute producendum. & hoc ita fit sicut frigescenti corpori conueniens fit calefactiuum eius, & ex hoc occasionatur in tali homine apprehensio calefactiui ut conuenientis: & sic presentatum uoluntati amatur: ita irati hominis appetitui conueniens fit uindicta; & hinc fit quod intellectus practicus apprehendit repercussionem ut conuenientem huic nunc ut dictum est: & exinde percussio apprehensa ut conueniens, nunc huic

mouet uoluntatem obiectiuè: sicque patet quod dispositio appetitus quamuis se teneat ex parte subiecti quoad essentiam, scilicet ex parte appetentis: tamen quoad operationem seu notionem rationis seu uoluntatis & quoad peruersionem earum non nisi ex parte obiecti se tenet: quia non nisi pro quanto redundat in talem apprehensionem obiecti uoluntatis & rationis, quia uoluntas non nisi ab obiecto apprehenso mouetur, ut patet ex supradictis; & consonat uictoria in ultima relectione de perueniente ad usum rationis par. 1. dubio primo. Sed & de hoc quomodo ratio potest excari à passione & corruptione affectionis latius infra in responsione ad argumenta et q. 15. propositione 3. & 4. uideatur, & ita patet quid sit peccare ex passione, & quo modo passio perturbat & peruertit iudicium rationis.

Prop. 3.

Tertia propositio: peccare ex industria seu ex malitia est quando ipsa uoluntas ex se ipsa mouetur ad malum. id est quando peccatum fit ex inordinatione seu corruptione uoluntatis ipsius, secundum B. Thom. 1. secundæ. q. 78. art. 1. & 3. & Adria. ubi supra, uel secundum Angest. in Moral. cap. 6. Peccatum ex malitia, seu ex industria, est peccatum commissum non assistente ignorantia peccati, uel inclinatione alicuius instigantis seu impellentis. uel est peccatum uoluntariè commissum habito rationis iudicio quod est malum, atque uitandum, nec alio impellente: quod probatur; quia cum uoluntas seu appetitus intellectiuus de sua natura inclinatur in bonum rationis sicut ad proprium obiectum: sicut & quælibet alia res habet appetitum sui boni obiecti: uel sibi conuenientis: unde et omne peccatum quia est contra bonum rationis dicitur esse contra naturam: ergo non potest uoluntas in aliquod malum eligendum inclinari, nisi ex corruptione, seu inordinatione alicuius principii, à quo procedunt actus humani: quia sic inuenitur peccatum in actionibus rerum naturalium: principia autem humanorum actuum sunt tria, scilicet intellectus, seu ratio, appetitus sensitiuus, & rationalis qui dicitur uoluntas; quando ergo in actibus humanis peccatum accidit ex defectu intellectus tunc dicitur peccatum ex ignorantia: quando autem ex inclinatione appetitus sensitiui tunc dicitur peccatum ex infirmitate seu passione: quando uero ex inordinatione, seu corruptione ipsius uoluntatis, dicitur peccatum ex malitia seu industria uel electione: tunc enim usurpat sibi nomen generale quasi anthonomicè: electione enim mala uel malitia, communis est omni peccato perfecto, secundum Tho. ubi supra art. 4. Nam qui peccat ex passione uel ignorantia, peccat quidem eligens & uolens malum, seu male; & ideo ibi est malitia; non tamen peccat ex electione; quia electio mala non est in eo principium primi peccati; sed inducitur ex passione impellente, uel ex ignorantia ad eligendum id quod extra passionem seu ignorantiam existens non eligeret. Est autem uoluntas

mala siue corrupta cum minus bonum plus amat: quia quod in corporibus est pondus, hoc in animo est amor, secundum August. lib. confessio. Amor meus pondus meum, eo feror quocunque feror: & quia ad magis seu plus amare aliquid, consequens est electio patiendi detrimentum in minus amato, ut quis potiatur eo quod magis amat: sicut eligimus membri abscisionem ut uitam saluemus: ita noluntas plus amans diuitias aut delicias quam ordinem rationis, sequitur quod uelit dispendium pati in spiritali bono, ut uoluptate uel alio temporali bono potiatur, quod magis amat: & sic scienter uult malum spiritali.

Quod autem tale peccatum ex malitia seu de industria reperitur in hominibus, patet Iob. 34. Quasi de industria recesserunt a Deo: Item Rom. 14. Beatus homo qui non iudicat seipsum in eo quod probat: qui autem discernit, si manducat datus est: item Luc. 10. seruus sciens uoluntatem Domini & non faciens uapulabit: item super illud Psal. Forte uiuos deglutissent nos: ait August. Viui absorbentur qui sciunt malum esse & consentiunt. Et Psal. fiat coram ipsis mensa eorum in laqueum. ubi dicit Augusti. quod est scientes consentire: ecce nouerunt musciculam & mittunt pedem. Item probatur ratione quia multi peccant cum proposito penitendi de hoc quod male agunt; ergo sciunt se male agere, unde Magister in secundo dist. 2. post B. Augusti. dicit quod Adam non uictus carnali concupiscentia peccauit. & 1. Thimoth. 2. uir non est seductus. quia pena ignorantie aut passionis inordinatae contra rationem non praecesserit culpam, ergo sciens malum elegit: licet forte nescierit aut non considerauerit, tunc aut post consensum in peccatum, grauitatem peccati, aut punitionis future aut alias circumstantias, seu sequelas peccati, et alia eiusmodi que nec tunc scire debebat ante peccatum, ergo bene stat quod quis uelit malum cognitum quamuis non sub ratione mali ut infra q. 11. latius.

Tandem peccare ex malitia, est quod homo sciens hoc absolute esse malum, quod proponitur ei sub aliqua speciei boni delectabilis, aut utilis ei coniuncti, & non uictus uehementia passionis absorbentis ad horam iudicium rationis, nec in pulsus ab ea: tamen sponte, uel liberè ex corrupta uoluntate eligit prosequi illud sub illa ratione boni apparentis; & quamuis iudicet quod melius est legem Dei transgredi quam tunc delectatione priuari, & in hoc erret ut ait Durand. in 2. dist. 43. q. 1. ad secundum de quo latius infra q. 11. habetur: tamen iste error non est talis, quod excludat scientiam qua quis scit malum esse quod agitur; quo aliquis dicitur ex ignorantia peccare. Immo talis sponte & scienter claudit oculos rationis ostendentis, malum esse quod proponitur, ut liberius sine remorsu prosequatur, & consonat Adria. ubi supra, quo modo autem cum praedictis stat quod nemo operatur ad malum aspiciens: & quod omnis ma-

lus est ignorans, infra q. 12. q. 13. latius de his.

Et nota, quod peccatum ex malitia, saepe dicitur attributum peccatum contra spiritum sanctum, ut patet in 2. dist. 43.

Ad maiore intelligentiam praedictae tertiae propositionis, quaeritur unde, aut quotupliciter accidit praedicta corruptio uoluntatis in peccato ex malitia. Respon. secundum Thom. 1. secundae q. 78. art. 3. quod dupliciter. Vno modo ex aliqua dispo corrupta existente in ipso homine que illum ad malum inclinat; ita quod homini sic disposito fit quasi conueniens & simile, & quasi connaturale aliquod malum: & in tale malum ratione conuenientiae tendit uoluntas quasi in bonum: quia unumquodque secundum se tendit in sibi conueniens & connaturale aliquo modo: talis autem dispositio corrupta aliquando est aliquis habitus uictiosus acquisitus ex consuetudine quae uertitur in naturam, ut scilicet fiat, iam connaturalis illi homini; aliquando autem est aliqua egritudo, seu complexio naturalis; dispositio ex parte corporis: sicut aliqui habent quasdam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturae in ipsis; de quibus agit B. Tho. 1. secundae q. 31. art. 7. Alio modo potest accidere praedicta corruptio uoluntatis, ex remotione alicuius probentis talem corruptionem, seu malitiam eius. Nam postquam natura humana in primo parente est spoliata gratuitis, & vulnerata in naturalibus: uerificatum est illud Gen. 8. sensus & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt, sensus. i. appetitus sensituius, & cogitatio humani cordis. i. uoluntas in quantum nata est condelectari sensui & appetitui sensitui; ideo deslectitur semper appetitus nostrae uoluntatis, magis in amore praesentium uoluptatum, & sensibilibus quam in amore honesti: & haec est corruptio nostrae uoluntatis. Prohibetur autem ista corruptio ne exeat in actum prae electionis, per metum poenarum, per spem gloriae, & huiusmodi: quibus amotis ecce uoluntas nostra effrenis secundum praedictam pronitatem suam ad malum currit, amando uoluptates aut huiusmodi: ideo Eccle. 27. Si non instanter te tenueris in timore Domini cito subuertetur domus tua: quia scilicet per hanc punitionem timor incutitur quae cohibet uoluntatem a peccato. Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum.

Et ita, ex omnibus supradictis patet, quod omne peccatum procedens ex habitu large sumpto. i. ex dispo corrupta, uel naturali complexione deliberatae & scienter factum, est peccatum ex malitia, seu industria, ex certa scientia, seu electione. Nam unicuique habenti habitum, est per se diligibile, id quod est ei conueniens secundum illum habitum: quia sic fit ei quodammodo connaturale secundum quod consuetudo & habitus uertitur in naturam; ita quod in peccato ex malitia prius est talis corruptio uoluntatis, quam peccatum inde sequens, & ante praedictam uoluntatis corruptionem, prius est praua dispositio praefata, uel remotio prohibe-

tis:

ris: & ante praedictam dispo corrupta est saepe peccatum ex passione, seu ex ignorantia: uel est tandem ipsa passio uel ignorantia proueniens ex peccato actuali alio seu originali: sicque tandem dabitur aliquod primum peccatum, quod non causatur ex alio priore peccato, in infinitum procedendo ut bene ait B. Tho. 1. secundae q. 78. art. 1. & 2.

Et nota quod non omnis peccans, habens habitum praedictum peccat semper ex malitia; nisi quando peccat deliberate ex tali habitu eo utens: stat enim habentem habitum uel dispositionem aliquam, non agere secundum talem habitum neque eo uti: sed quasi non haberet illum: quia uti uel agere ex habitu subiacet uoluntati, ut patet etiam ex diffinitione habitus; quo scilicet quis utitur cum uoluerit; quia etiam uoluntas non necessitatur ad actum secundum dispositionem, uel complexiones naturales, uel acquisitas ut patet. Item nota quod nec omnis qui peccat ex malitia peccat semper ex tali habitu, seu dispositione; patet quod talis corruptio uoluntatis prouenit non ex habitu uel dispositione praua; sed ex remotione prohibentis ut supra dictum est.

Aug. primus.

CONTRA secundam propositionem, ubi dictum est passionem posse preualere contra rationem modis ibi explicatis in illo dubio, arguitur; quia scientia propter suam certitudinem est fortior passione, fortius autem non uincitur a minus forti; ergo passio quantumcunque intensa, non potest peruertere iudicium rationis, saltem cum fuerit iudicium scientiae aut firmae adhaesionis: & per consequens recte uidetur Socrates sensisse dicens. Difficile est si scientia adsit aliud quicquam preualere, ac ueluti mancipium in seruitutem trahere, ubi concludit Socrates; neminem intelligentem facere contra id quod optimum scit: sed eos qui faciunt per ignorantiam facere, ut refert Aristoteles in Ethi. hac Socratis opinione, eaque refellit.

Respon. ad primam argu.

Respon. secundum Thom. 1. secundae q. 77. art. 2. & Adria. in 4. quodlibet. ex Aristo. 7. Ethi. q. maior est uera solum de scientia prudentiali particulari, scilicet de hoc particulari agibili & actuali eius consideratione: non autem de scientia practica, seu speculatiua uniuersali, seu habituali tantum: quamuis haec certissima, & fortissima sit. Et ratio est, quia operationes sunt circa singularia: ideo requiritur scientia particularis & non solum uniuersalis: & ut operationes tales non sint distractae a sua scientia uniuersali, & particulari habituali; oportet ut adsit actualis consideratio particularis in tali operatione. Ideo non est mirum, si in operabilibus quis habens scientiam in uniuersali & particulari habitualiter tantum, & non in actuali consideratione, facile aliter agat quam scit; quia est actualiter distractus a tali scientia propter passionem uel aliud impedimentum. & sic concessa maiori, limitata & intellecta, de scientia prudentiali particulari actuali; negatur consequentia. Dico. n. quod ex tali scientia non preualebit passio incli-

nado efficaciter uoluntate ad quid uolendum, seu non uolendum contra tale actuale iudicium prudentiali; quamuis bene possit tale scientiam extinguere, uel corrumpere aliquo trium modorum supra positorum in secunda propo; scilicet per distractionem, ligationem, seu per contrarietatem: & ita non trahitur scientia manens uelut mancipium in seruitutem: sed a passione preualente abiicitur, seu corrumpitur ut dictum est. sicque in hoc non recte sensit Socrates: & Arist. 7. Ethi. eum merito reprehendit ut refert Tho. ubi supra.

Replica. 1.

Contra hanc responsionem replicatur dupliciter primo quia experimur quod homo existens in passione optime diserit de differentia boni & mali, quod utique fieri non potest nisi cum scientia in particulari & actualiter habita: quodque saepe confitetur actualiter, id quod sic passionatus eligit esse malum etiam in particulari; ergo contra scientiam manentem prudentiali est actuali, potest passio preualere.

Replica. 2.

Item secundo replicatur. Quia si passio non potest preualere contra scientiam particulari actualem; ergo nec contra uniuersalem. Probatur consequentia haec dupliciter, primo quia uniuersalis & particularis proponens si opponantur, opponuntur contradictorie: sicut omnis homo, & non omnis homo, seu aliquis homo non: sed duae opiniones contradictoriae sunt contrariae, ut habetur secundo per hermenias; ergo si quis sciens aliquid in uniuersali iudicaret oppositum in particulari, sequeretur quod haberet iam simul contrarias opiniones; seu contraria iudicia quod est impossibile.

Probatur secundo praefata consequentia. Quia quicumque scit uniuersale, scit etiam particulare quod non uult sub uniuersali contineri: sicut qui scit omnem mulam esse sterilem, scit hoc animal esse sterile; dummodo sciat esse mulam, ut patet primo post. sed qui scit aliquid in uniuersali; puta nullam fornicationem esse faciendam, & scit hoc particulare sub uniuersali contineri, scilicet hunc actum esse fornicarium, uidetur quod sciat etiam in particulari hanc fornicationem non esse nunc faciendam.

Respon. ad primam replicam.

Respon. ad primam replicam sumpta ex experientia, secundum Adria. & B. Tho. ubi supra, quod tales passionati bene quidem possunt cognoscere pure speculatiue, in uniuersali & particulari actualiter: prudentialiter autem non: dico prudentialiter proprie & strictè ut de hoc infra q. 12. habet latius. quia quamuis possent cognoscere quid morales philosophi & scriptura sacra traddant de bono & malo, & sic possint formare proponens mentales: tamen nunquam possunt assentire propositioni discursus practici proprie prudentialis de bono contrario inclinationi suae passionis cui cedunt. Unde sicut ebrius quandoque proferre potest uerba significantia profundas sententias, quas tamen mente iudicare non potest brevitate prohibente: sic in passione existens, quamuis ore confiteatur, uel iudicet speculatiue hoc non esse faciendum; tamen oppositum interius animo sentit practice, iudicando quod sit faciendum.

E 3 dum,

dum, ut habetur 7. Ethicor. quod scilicet eos dicere sermones, seu uerba scientiæ nullum signum est. Nam qui primo discunt illa complectuntur, sed nondum intelligunt: opus est enim ut cognata natura fiat per affectionem. Quare existimandum est incontinentes talia dicere: quæ admodum eos qui in Scena 1. Theatrali ludo recitant: hæc Aristo.

Respon. ad
secundam
repliam.

Ad secundam Repliam respondeo negando consequentiam: & ad primam eius probationem dico secundum Thom. ubi supra, quod antecedens pro utraque parte solum est verum, quando duæ opiniones uel scientiæ sunt habituales uel actuales: sic enim contrariantur inuicem quædo opponuntur contradictoriè: aliàs negatur antecedens si una scientia uel opinio sit habitualis, & altera opposita sit actualis: quia actus non contrariatur formaliter habitui; sed solum uirtualiter: actus aut actui, & habitus habitui bñ cōtrariatur formaliter. Ideo impossibile est quod quisquam habeat simul in actu scientiam aut opinionem ueram de uniuersali affirmatiua, & de particulari negatiua: aut e conuerso. Sed bene contingit quod quis habeat ueram scientiam habitualiter de uniuersali affirmatiua & opinionem actualiter de particulari negatiua propter rationem prædictam.

Ad secundam autem probationem ipsius consequentiæ, respondeo negando minorem: & ratio est, quia habet scientiam prudentialem tantum in uniuersali, propter passionem impeditur ne possit sub illa subsumere, & ad conclusionem prudentialem peruenire: sed subsumit minorem; sub alia maiori uniuersali quam suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Ideo. 7. Ethic. dicitur quod syllogismus incontinentis habet. 4. propositiones: duas uniuersales, quarum una est rationis, seu prudentiæ; puta, nullam fornicationem esse committendam: alia est passionis; puta, delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat uel impedit rationem, ne subsumat & concludat sub illa prima: ideo ea durante subsumit & concludit sub secunda propositione uniuersali, quam suggerit passio. hæc Tho. Ex quibus patet primò ut ait Caieta. 1. secundæ. quæstion. 77. arti. 2. quod propositi ones scitæ & ignoratæ in particulari in actu practico, non sunt contradictoriæ: quia licet existēs in passione credat hanc nunc fornicationem secundum se, seu speculatiuè non esse faciendam: credit tamen practice omnibus concurrentibus, hanc nunc fornicationem esse committendam ab eo: omnibus in quâ concurrentibus. i. concurrente etiam eius appetitu, credit practice conformiter ad talem appetitum, & passionem esse efficaciter ab eo fornicandum; nisi enim aliquo modo hoc animo sentiret, non faceret eam. Constat autem non esse contradictorias illas, quæ non sunt ad idem & eodem modo. Quod si ille in passione existens, di-

cat se sentire in animo contradictionem in actu; certè decipit. Cum hoc tamen tenet B. Thom. pstante plena cognitione etiam actuali ostensua non potest uoluntas in oppositum, cuius contrarium communiter tenetur, ut de hoc etiam latius infra. q. 12. habetur.

Patet scdò ex supradictis, ut clarius ipse B. Th. de ueritate. q. 16. uidetur dicere, quod non potest prouenire à passione deprauatio aliqua in intellectu, quoad actuale assensum primorum principiorum practicorum per se notorum: sed quo ad applicationem eorū, ad particulare agibile. Sed hoc nõ tenetur à pluribus doctorib. ut de hoc latius infra. q. 15. habetur & infra lib. tertio de conscientia. q. 7. propositione secunda & in argumento secundo contra eam habetur.

Sextò contra idem arguitur. Quia uoluntas non est nisi boni ueri uel apparentis. Sed dum passio trahit uoluntatem in id quod est bonum uerè uel apparenter iam trahit eam in id quod rationi uidetur: ita quod passio hoc solum operatur; ut scilicet aliquid fiat secundum rationem, quam deducit ad sententiam conformem suæ inclinationi: hoc autem est in scientia rationis quæ ei uidetur, ergo passio nunquam inclinat rationem contra suam scientiam.

Respon. secundum Tho. ubi supra, & Adria. negando consequentiam; quia hoc ipsum quod uidetur rationi in particulari aliquid bonū, quod non est uere bonum; contingit ex ipsa passione: & tamē hoc particulare iudicium rationis, est cōtra uniuersalem & rectam scientiam rationis. Et ita negatur etiam, quod si bonum hominis est esse secundum rationem, ergo omnis motus uoluntatis ex passione est bonus. Ratio negationis huius consequentiæ est secundum Adria. quia uerum bonum hominis stat inesse secundum rationem rectam: non autem secundum curuam, qualis est ratio incontinentium passione turbata: & ita patet quod passio corrumpit rationem, ne scilicet rectè sed prauè iudicet: & quod inclinat rationem. i. particulare actuale iudicium rationis contra suam scientiam uniuersalem, & habituale; ut dictum est. Cum supradictis etiam stat secundum doctores communiter quod stante recto dictamine intellectus stat difformitas in uoluntate, ut infra. q. 12. latius de hoc.

Tertiò arguitur specialiter contra tertiam propositionem, ubi quærendo in illo dubio; quotupliciter accidat corruptio uoluntatis ex malitia: dictum est in primo modo, quod contingit ex habituali ægritudine corporali: ex quo uidetur quod stant simul hæc duo; scilicet peccare ex malitia. i. uoluntatē ex se ipsa moueri ad malū: & ex ægritudine corporali moueri aliquā ad ipsum peccatum ex malitia. Contra hoc arguitur probando quod hæc duo non stent simul: quia magis distat à uoluntate infirmitas corporis quæ animæ: quæ consistit in deordinatione appetitus sensitui ut supra

Arg. secundum.

Respon. ad secundum.

Arg. tertium.

pra dictum est. Sed qui peccat ex infirmitate animi, peccat non ex malitia, sed ex passione, ergo peccans ex ægritudine disponit corporis, non potest peccare simul ex malitia, in illo peccato.

Item secūdò probatur idem; quia neutra infirmitas animæ & corporis, ponit aliquid in uoluntate, per quod inclinatur ex se ipsa ad malum: ergo non potest uoluntas inclinari ad malum ex tali dispositione corporali, sed solum ex dispositione habituali acquisita.

Respon. ad. 3.
Argum.
Nota.

Respon. dupliciter. Primò secundum Caieta. prima. 2. q. 78. art. 3. notando quod inter appetitū animale, & naturalem, est hæc differentia: quod naturalis est primò partis, & deinde totius: anima autem è contra est primò totius, & propter bonum totius; deinde propter bonum partis: quod patet: quia appetitus oculi ad uidendum est naturalis: & sic est primò ipsius oculi, & propter bonū ipsius oculi: uoluntas autem irascibilis & concupiscibilis, sunt appetitus animalis: & sic primò, sunt totius & propter bonū totius animalis: ut de hoc duplici appetitu naturali & animali, latius etiam agitur à B. Tho. 1. 2. q. 77. art. 1. Ideo appetitus naturalis, non uariatur nisi secundum dispositionem illius partis cuius est primò ipse appetitus: qualitercunque enim homo sit dispositus, modo non redundet in oculum: eodem modo se habebit appetitus oculi ad uidendum, uel non uidendum: appetitus autem animalis non solum secundum propriam dispositionem, sed secundum dispositionem totius, seu suppositi, uariatur. Quia non solum aliter se habet uoluntas dispositione, uel habitu in se ipsa affecta & nõ affecta: sed etiã aliter se habet uoluntas hominis affecti, aliqua dispositione uel habitu: & inde prouenit quod homo tã secundum appetitum sensitui habituatus aliquo uitio, quàm etiã secundum corporale cōplexionem inclinatus in aliud quod delectabile contrariū recte rationi, aliter se habet secundum uoluntatem, quæ est appetitus animalis intellectualis, quæ homo nõ sic habituatus, aut inclinatus. Igitur, quia qualis quisque est, talia ei consonant omnia: & naturale est uoluntati ferri in consonans ipsi uolenti: ideo etiã si uoluntas ipsa secundum se nõ sit taliter disposita: quia tñ secundum suū suppositū est taliter disposita. s. malo habitu, uel plusquã habitu, naturali uidelicet ægritudine uel cōplexione: ideo in quâ dicitur ex se ipsa moueri in malum, utroque. n. modo. i. ex propria dispositione & ex dispositione suppositi, rectè dicitur ex se ipsa moueri uoluntas: quia uoluntati nõ solū ipsamet sed suppositum ipsum est intrinsecum in ratione mouentis, quãuis differenter, quia primum cōuenit ei ut cōuenit cum appetitu naturali: secundum autē ut est appetitus animalis præsertim intellectualis. Vnde quãdo dicitur quod peccatum ex malitia, est quoniam uoluntas ex se ipsa mouetur ad malū, ly ex se ipsa, nõ distinguitur cōtra suum suppositum, sed cōtra alias partes ut sic quæ sunt principia humanorum actuum. s. cōtra appetitū sensitui

& cōtra intellectū: quæ sunt causæ peccati ex passione & ex ignorantia, ut supra dictū est. Hęc scdm Caieta. per quæ patet etiam responsio ad 1. & 2. probationem. Sed quia hæc ratio similiter probaret de passione sicut de corporali ægritudine uel complexione: ideo clarius & melius respondeo negando consequentiam: quia potius inferri debet. quod ergo quod magis distat à uoluntatis perturbatione, & rationis cæcatione, eò magis uoluntas liberè, à sua malitia inclinatur, ratione illius habitus seu dispositionis corporalis, & hoc utiq; conceditur: & magis facit pro his quæ supra dicta sunt.

QVÆSTIO NONA.

QVĪD ET QVOTVPLEX EST
prudentia seu dictamen prudentiale.

RESPONDEO quod prudentia capitur dupliciter, primo modo pro recta ratione agibilium. Primò pro iudicio practico ostensiuo tantum seu indicatiuo dictate uerè & rectè de agibilibus; non curando an sit conforme recto appetitui, an non modo sit uniuersale, modo particulare, habitum per Syllogismum, aut per experientiam, aut per alium quemcunque modum, ut est ista propositio. Omne mē datum est fugiendum; & huiusmodi. Si solum ostensiuè capitur id est debitum est necessitatis, uel congruitatis quod mendacium fugiatur, licet sciamus quod mentiemur, ut ait B. Tho. 1. 2. q. 17. q. 58. & Adria. in 4. quodlibet. & isto modo capitur prudentia largè secundum omnes doctores, communiter.

Sed utrum talis prudentia, debeat dici, & sit proprie prudentia, est controuersia inter eos. Nam Scotus, & OKam, & communiter nominales, ut Gabriel, in tertio distinctio. 36. dub. 3. & Angest. in morali. capit. 1. 1. & Almayn, in moralib. tract. 3. cap. 4. & alii alibi dicunt quod sic: quia est principium regulatiuum actuum, seu uirtutum moralium: quanuis ipsa non sit proprie & formaliter, sed solum materialiter uirtus. Sed B. Thom. & sequaces dicunt quod non quia sicut non est proprie uirtus moralis ita nec proprie dicitur, nec est prudentia: quæ est una de uirtutibus moralibus proprie sumptis: sed potius dicitur scientia moralis, quàm prudentia ut infra dicitur: de quo Caieta. prima secundæ. quæstio. 58. artic. 5. & quæstio. 66. art. 3. ubi & latè respondet ad rationes B. Tho. & aliorum. Sed quomodocumque hoc sit, sufficit quod prudentia capitur extensè hoc primo modo ut dictum est, in quo omnes conueniunt.

Secundo modo prudentia capitur pro recta ratione agibilium conformi recto appetitui, ut habetur. 6. Ethic. uidelicet prout est iudicium actuale practicum de agibilibus rectū, uniuersale uel particulare.

Primo modo
Prudentia

Secundo modo
Prudentia

ticulare, habens sibi coniunctum appetitum rectum quomodocunque scilicet, uel concomitantem secundum aliquos, uel causantem secundum alios, modo habeatur per discursum modo non.

Pro declaratione huius, sunt quinque notanda & examinanda, quæ ibi tanguntur. Dicitur quod est recta ratio agibilium, id est iudicium practicum de agibilibus: rectum, id est dictans recte, seu de recte agendo: & non dicitur uerum sed rectum: quia eius ueritas non stat in conformitate eius ad rem, ut est ueritas speculatiua: sed in conformitate ad ita esse dictatæ operationis recte, seu ad debitum ita fieri, seu secundum Thomistas; ad principium directiuum operationis: quod principium est rectus appetitus: ideo dicitur quod est recta ratio conformis recto appetitui, secundum Caieta. 1. 2. q. 57. art. 4. & 5. & q. 58. art. 5. & habetur latius infra q. 23. in 3. responsione ad argum. & etiam proximè in hac eadem q. dicitur.

Dicitur secundò quòd tale iudicium prudentiale potest esse uniuersale, ut omne mendatium est fugiendum uel particulare, ut hoc mendatium est nunc fugiendum.

Dicitur tertio quòd habet coniunctum sibi rectum appetitum: quia scilicet tale iudicium ut sit propriè prudentiale de quo agimus non capitur ostensiuè solum, ut supra: primò modo, sed præceptiuè, seu executiuè; prout scilicet dicit aliquid de bere fieri absolute, & efficaciter exequi ab homine sic affecto: ut si quis efficaciter uelit aliquem à morte liberare: & aduertens id commodè fieri non posse sine mendatio: iudicat aut dictat efficaciter esse mentiendum, id est quod oportet ut mentiatur, quamuis absolute sciat id non rectè, uel non debere fieri. Sic dico quod hoc modo sumuntur uerba in iudicio seu dictamine prudentiali prædicto, & etià maior & conclusio in discursu prudentiali propriè sumpto: ita quod beneficiendum est amico, moriendum est pro republica, non capiuntur in actu signato, seu ostensiuè aut indicatiuè tantum: sed in actu exercito seu in exercitio efficaci, prout dicunt efficaciter & conclusiuè tale quid exequendum esse: ut hæc expressè ait, Caieta. 1. 2. q. 58. artic. 5. & Adrianus in 4. quodlibet. latius.

Quod quadrupliciter probatur. Primò, quia 6. Ethic. sic habetur. Speculatiuæ mentis, laus & uituperatio in uero & falso consistit: actui uerò & intellectui ueritas consentanea recto appetitui. Hæc ibi. Vnde constat, quod bonum intellectus practici; non est absolute ueritas, neque malum eius est absolute falsitas: sed ueritas consentanea recto appetitui; & falsitas consentanea malo appetitui: nunc autem si dictamina seu iustitia prudentialia uniuersalia seu particularia, non caperentur modo supra dicto: non esset ueritas, uel falsitas consentanea recto uel malo appetitui: sed esset absolute ueritas uel falsitas speculatiua, uel practica, si ostensiuè tantum acciperentur: ergo iudicium proprium prudentiale est uerum consonum recto appetitui sibi coniuncto.

Secundò probatur idem, quia malitia corruptum capit principia practica prudentiæ, ut patet. 6. Eth. ubi sic habetur. Ei qui corruptus est, ob uoluptatè uel dolore, repente non apparet principium, neque oportune gratia huius, neque propter hoc suscepisse omnia & egisse: natura. n. uitium principii corruptiuum est. Et iterum ibidem ait. Principium discursus rerum agendarum est quod tale quid sit extremum & optimum: hoc autem nisi uiro bono non apparet; quia prauitas obliquat & falso errore labefacit. circa practica principia. Vnde impossibile est esse prudentem non bonum. Hæc ibi, & 3. Eth. Qualis unusquisque est, scilicet quo ad appetitum, talis ei finis uidetur, finis autem in agibilibus habet rationem principii, ut patet: & sic constat quod malitia corrumpit principia prudentialia, ut assumptum est in maiori. Nunc autem qui peccat ex industria, ille scilicet qui scienter bono uirtutis præfert, aut præligit uoluptatè, aut malum habet sumum gradum malitiæ, ut infra q. 29. & tamen non habet corruptum iudicium circa iudicia prudentialia accepta ostensiuè seu indicatiuè tantum ut patet, quia talis de industria peccans bene scit & iudicat esse illicitum furari, & fornicari, ex quo peccat scienter, quauis secundum Thomam non consideret alia tunc consideranda, ut supra q. 8. & infra q. 12. latius habetur: ergo oportet quòd illa iudicia prudentialia circa quæ secundum Aristotem errat omnis malus, capiuntur modo supra dicto prout scilicet sunt consona suo appetitui.

Tertio probatur idem: quia si principia seu iudicia prudentialia non capiuntur modo supra dicto: certè non uidetur ratio quare principium discursus prudentialis, non possit apparere homini malo uel corrupto ex passione: contra 6. Ethic. ubi supra, neque uidetur ratio quare apud incontinentem non possit saluari utraq; præmissa discursus prudentialis: cum tamen Aristoteles 6. Ethic. contra opinionem Socraticis dicat utranque præmissam discursus prudentialis, non posse saluari apud incontinentem, ut supra, q. 8. in responsione ad secundam replicam primi argumenti habetur.

Item quarto probatur idem: quia nisi prædicto modo capiatur iudicium prudentiale propriè sumptum, sequeretur quod stante utraq; præmissa discursus prudentialis, potest uoluntas uelle seu operari in oppositum conclusionis, quod patet, quia si solum ostensiuè sumantur, non uidetur unde necessitetur uoluntas ad eliciendum actum conformem dicta mini ostensiuo conclusio, ut hoc etià latius probatur infra, q. 12. proposi. 2. quod autem id quod sequitur sit falsum patet. 7. Ethic. ubi habetur. Si fiat una ex uniuersali & particulari ratiocinatio: necesse est conclusum hic dicere animam, in factiuis autem operari cõfestim, puta si omne dulce gustare oportet: hoc autem dulce ut uinum: necessarium est eum qui potest & non prohibetur simul & hoc agere. Hæc ibi, & in libro de motu animalium ca. 14. idem Aristoteles expressè sentit: ergo ut in discursu prudentiali necessario uoluntas uelit & operetur conformiter ad con-

ad conclusum, & ipsa conclusio sequatur ut dicit Aristoteles. requiritur necessario, quòd iudicium seu dictamen prudentiale assumptum in maiori, capiatur præceptiuè uel ut habet coniunctum appetitum modo supra dicto.

Quarto nota. dicitur quomodocunque sit talis appetitus coniunctus tali dictamini prudentiali, scilicet concomitanter uel causaliter: quod ideo dicitur, quia est difficultas utrum talis appetitus cui iudicium prudentiale conformatur, sit concomitans, an etiam sit causa talis iudicii.

Nam Scotus in 8. dist. 36. & sequaces tenent, quòd est solum cõcomitans aut cõsequens: quodque regulatur per ipsum iudicium prudentiale, pro quo supponit prudentiæ; cõnotado appetitum ei cõformè cõcomitanter aut consequenter: & conformiter ad hæc opinionem: Scotus exponit prædictam diffinitionem Aristotelis. Prudentia est recta ratio conformis recto appetitui, scilicet sequenti, seu apertato nato sequi talem rationem rectam, quia scilicet talis recta ratio, est conformatiua seu regula rectæ electionis, siue sequatur, siue non.

Sed certè neque opinio neque glossa prædicta Scoti uidetur sufficiens aut uera ut patebit statim. ideo est alia opinio B. Tho. 1. 2. q. 58. art. 4. & 5. & q. 57. art. 1. & ibi Caieta. quòd prædictus appetitus, est causa prædicti iudicii seu rationis prudentialis, quoad suam rectitudinem, licet non quo ad substantiam actus, à quo appetitu recto, pendet rectitudo prædicti iudicii propriè prudentialis. & sic glossatur id. 6. Ethic. Prudentia est recta ratio conformis recto appetitui. scilicet tanquam suæ regulæ à qua pendet rectitudo rationis seu iudicii prudentialis, si uidelicet ipsi recto appetitui, ut suæ regulæ ratio cõformatur: ideo dicitur quod ratio est cõformis recto appetitui: non autem quod rationi conformatur rectus appetitus, ut malè glossabat Scotus.

Et quòd dicta sententia & glossa B. Tho. sit uera & cõis: probatur quincupliciter secundum Caieta. ubi supra, primò quia 6. Ethic. ca. 3. habetur quod prudentia est recta ratio agibilium confesè, id est conformiter seu consonè se habens recto appetitui: & quod impossibile est prudentem non esse bonum: ex quo patet, quod sicut ueritas iudicii speculatiui pedit ab ita esse à parte rei; & ideo ueritas speculatiua dicitur conformitas signi seu propositionis ad signatum: ita ueritas seu potius rectitudo iudicii propriè prudentialis, est cõformitas eius ad rectum appetitum: & falsitas, seu prauitas iudicii prudentialis ad prauitatem appetitus; & ideo ab eo pedit rectitudo seu prauitas iudicii prudentialis, ut supra dictum est, & hic infra, & q. 12. habetur.

Secundò probatur idem; quia nisi sic dicatur certè non potest bene saluari quomodo sit aliqua uirtus seu habitus uirtuosus intellectualis circa contingentia, qualis ponitur prudentia & ars secundum Aristotem 6. Ethic. & quòd non possit saluari inde patet secundum Thomam 1. 2. q. 57. art. 5. ad 3. & ibi Caieta. quia si esset aliqua uirtus seu habitus uirtuo-

sus intellectualis circa contingentia non dependens à recto appetitu: ergo esset semper uirtus & habitus uerus: quia 6. Ethic. uirtus intellectualis non est nisi uerorum. Rursus talis habitus est circa contingentia: ergo non semper uerus; quia contingētium est multa uarietas; deceptio & falsitas: nam quantumcunque intellectus noster discurrat, nunquam ad hoc potest peruenire ut de particularibus contingentibus habitum per se, & semper uerum acquirat: quia cum ab eo quod res est uel non est oratio sit uera uel falsa: & contingentia aliter & aliter se habeant: sequitur quòd impossibile est quod cognitio nostri intellectus, infallibiliter cõtingētibus conformetur. Quòd si talis habitus non est semper uerus: ergo neque uirtus quia 6. Ethic. uirtus non est nisi uerorū. Et ita repugnat quod sit habitus uirtuosus purè intellectualis de cõtingētibus: quodque prudentia propriè dicta, quæ est habitus intellectualis uirtuosus, sit de cõtingētibus, & sit purè intellectualis, seu consistat in sola cognitione intellectus practici, sed talis cognitio pura intellectus practici, erit cognitio moralis, non autem prudentia uirtus propriè sumpta.

Tertio probatur & confirmatur. quia secundum Thomam 1. 2. q. 57. art. 4. & q. 58. art. 5. ueritas accipitur per cõformitatè ad suum principium: principium autem in moralibus est finis ut habet 6. Ethic. ergo dispositio bona circa finem, est principium in moralibus: talis autem dispositio est appetitus rectus: quia 3. Ethic. qualis unusquisque est talis ei finis uidet; ergo ueritas intellectus practici prudentialis, accipitur per cõformitatè ad appetitum rectum. Nam ueritas intellectus practici artificialis, accipitur per conformitatè ad appetitum rectum rectitudine artificiali: ueritas autem intellectus practici prudentialis, accipitur per conformitatè ad appetitum rectum rectitudine morali; & talis est prudentia ut dictum est. Itaque ueritas intellectus practici cuiuscunque, non consistit solum in cognoscendo, sed in alio actu directiuo operationis secundum regulam recte rationis; qui perfectus uerusque; infallibiliter circa contingētia esse possit: quæ quidem directio tunc est infallibiliter uera circa contingentia si sit consona appetitui recto, ut suo principio.

Quarto probatur idem, quia delectatio & tristitia & similiter malitia est corruptiua principii prudentiæ ut patet. 6. Et 7. Ethic. sed hæc pertinent ad appetitum: ergo prudentia ista pendet in sua rectitudine ab appetitu, seu uoluntate. Et confirmatur idem; quia cuiuslibet habitus in ratione solum cõsistentis, dum modo non sit congenitus, (ut est habitus principiorum) potest esse obliuio, ut patet, sed prudentiæ non est obliuio. 6. Ethic. ergo prudentia propriè non est habitus in sola ratione existens.

Quinto probatur idem; quia proprius actus prudentiæ propriè sumptæ, est rectè præcipere circa agibilia: ergo prudentia prædicta pedit à recto appetitu: antecedens patet ex infra dicendis in q. 10. & consequentia probatur: quia sicut non est intelligibile

illa: unde cum pluralitas sine rationabili convenientia non sit admittenda: & in principiis natura studeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate saluetur optimè resoluendo in intellectum: in super & cum communi animi conceptioni conformet, & ut dictum est habeatur, quod conferre & ordinare est opus proprium rationis: ideo non ualeat ratio Scoti in oppositum.

Igitur ut dicebamus; ex tribus actibus supradictis ordinatio & intimatio pertinent ad rationem: tertius autem actus. scilicet motio affectiua pertinet ad uoluntatem, quo ad exercitium, seu productionem actus: quamuis ratio sit primum mouens regulatiuum esse moralis: ut hoc latius ipse Caieta. 1. 2. q. 60. arr. 1. & ita patet intentum. scilicet quod & quomodo actus imperii componitur, ex eo quod est intellectus, & ex eo quod est uoluntatis: nam quatenus hoc imperium est actus regulatiuus, uel ordinatiuus, & intimatiuus pertinet ad intellectum, quatenus autem est motiuus, & executiuus, pertinet ad uoluntatem.

1. Ratio.

Sed cuius potentie istarum duarum, hoc dictamen præceptiuum sit præcipuus actus: dico quod est essentialiter & elicitiue actus rationis: non quidem absolute, sed rationis ut mouetur à uoluntate: principaliter autem & formaliter est actus uoluntatis: nam secundum Tho. 1. 2. q. 13. art. 1. actus compositus ex duobus spectantibus ad diuersas potentias: illius est potentie essentialiter & elicitiue, cuius est materialiter, seu quoad substantiam actus: quod patet in actibus habituum, quia mori propter Christum, licet sit à charitate, & fortitudine: tamen elicitiue est à fortitudine: quia ipsius est quoad materiale: imperatè autem est à charitate. Nunc autem cum in imperando concurrat uoluntas, ut supremam potentiam: quia concurrat ut primū mouens ad exercitium ut supra dictum est: & quod est à superiori potentia in actu composito, se habet ut formale: quod autem ab inferiori, se habet ut materiale; & ut substantia actus. Igitur ordinatio intimatiua in prædicto imperio prudentie se habet ut materia: & motio se habet ut forma: & ideo imperium elicitiue, sicut & materialiter & essentialiter, est actus rationis: uoluntatis autem formaliter, & principaliter quoad formam motionis: unde quando Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. dicit quod præcipere est actus intellectus formaliter: est autem actus appetitus uirtualiter & electio: è conuerso, è actus appetitus formaliter, intellectus autem uirtualiter: intelligit formaliter. i. essentialiter, seu quoad substantiam actus; & uirtualiter. i. causaliter, ut patet ex dictis, & ex B. Tho. ubi supra. alioqui sibi contradiceret.

Uterius, quia simpliciter ille actus dicitur esse illius uirtutis seu potentie cuius est elicitiue, seu quoad substantiam actus, imperium autem quoad hoc est actus rationis, ut constat ex dictis: ergo simpliciter dicitur & est actus rationis, seu prudentie, proprie sumptæ, cum quo stat quod est actus rationis participantis uoluntatem: quæ est primum

formaliter mouens, tam se ipsam ad exercitium seu productionem actus, quam ipsam rationem ad dictandum uel præcipiendum.

Secundò probatur eadem prima propositio autoritate. 6. Ethic. ubi dicitur quod prudentia est præceptiua. Item 1. polyt. ubi dicitur quod ratio imperat potentie appetitiue, seu uoluntati principatu polytico: & has probationes late prosequitur Caieta. 1. 2. q. 58. art. 5. & q. 17. & q. 78. art. 2.

Propositio secunda, rectè præcipere, est actus præfatæ prudentie proprie sumptæ; probatur: quia aliàs non esset uirtus præceptiua, nisi determinaret ad rectè præcipiendum.

Propositio tertia, proprius & præcipuus actus prudentie prædictæ proprie sumptæ, est rectè præcipere; probatur dupliciter. Primò quia conuenit prudentie præfatæ iste actus rectè præcipiendi ut distinguitur à suis partibus: & est cõsummatio ceterorum actuum, ut patet. 6. Ethic. ubi Aristot. prius ponens prudentiam indistinctam à suis partibus, & cõem omnibus, dicit ipsam esse cõsiliatiuam, iudicatiuam &c. Sed postea distinguens eam à suis partibus & singulis sua officia distribuens, expresse dat euboligè rectè considerare; seu rectè inquirere: gnomi autem & synesi, rectè iudicare: quod iudicium; quando fit secundum regulas uel leges rationis, dicitur synesis: quado autem secundum regulas rationis naturalis, epycheizantis est gnomi: uel secundum nominales, synesis est discursus cõparatiuus unius mediū cū altero, quod eorū sit expediētius: gnomi autem est iudiciū conclusiuū definitiuū, uel electiuū ostendens hoc esse tandè melius & eligendū: prudentie autem dat rectè præcipere, ut ait Tho. 1. 2. q. 57. art. ult. quamuis hunc actum præceptiuum tollant nominales à prudentia: nam hi oēs actus sunt hominis prudentis, & secundum has partes ei conueniunt.

Secundò probatur tertia propositio, quia de agendis non est cõsummata ratio per consiliū & iudicium: sed oportet præceptū rectū superuenire quado oportet &c. qd patet: quia cū quis prudētior se hēt ad ea quæ sunt abstinentie, abstinēs a cibo & potu, non ideo solū prudenter se habet quia rectè discurret circa qualitatem, quantitatem, & tēpus sumendi cibi & potus, nec quia rectè iudicat in ordine ad cõditionem suam: sed quia rectè inuēta & indicata sibi ipsi præcepto efficaci imponit: quo. scilicet sibi animus perfectè & efficaciter imperat uolēdo: quod explicatur per ly. fac hoc, secundum Tho. 1. 2. q. 17. art. 1. & Adria. ut habetur supra. q. 9. non autem quod inefficaciter animus imperfectè imperat sibi uelleitate quadam, sicut accidit tepidis in uia uirtutū, qui uellet quidē uiam uirtutis, sed in ueritate non uolūt nec efficaciter. Et ita præceptū uerè & proprie prudentie, est efficax quo uult efficaciter bonū secundum August. lib. 8. cõfessio. propter cuius defectū, multi non operantur prudētior; quamuis prudētior iudicent. Patet igitur quod prius, & præcipuus actus uirtutis prudentie proprie sumptæ, est rectè præcipere: modo tale præcipere, materialiter & essentialiter, fit ab ip-

sa re-

sa recta ratione, ut supra dictum est; modo sit etiā formaliter à recto appetitu coniuncto uel illā causante à quo dependet ipsa recta ratio, ut de hoc latius habetur supra quæstione nona, & Caietanus prima secundæ. q. 17. q. 58. artic. 5. & q. 78. artic. 2. prosequitur.

Argum. 1.

Contra primam & tertiam propositionem arguitur. Primò secundum Almayn. in moralibus tracta. 3. cap. 2. & communiter doctores: quia 5. Ethic. non ponuntur nisi tres operationes intellectus, scilicet simplex apprehensio, discursus, compositio & diuisio: que quidem reducuntur ad duplex genus notitiarum tantum, scilicet ad notitiam apprehensiuam, & iudicatiuam. Sed ille tertius actus præcipuus est actus intellectus: ergo uel apprehensiuus, uel iudicatiuus tantum: & per consequens superfluit illud dictamen præceptiuum in intellectu.

Responsio.

Respondeo secundum Tho. quod illa maior sumpta ex Aristotele, est uera, de actibus seu notitiis intellectus absolute consideratis in se tantum, scilicet prout existunt intra limites ipsius intellectus: non autem respectiue consideratis, prout habent dependentiam, seu connexionem ad appetitum; qualis est intellectus practicus prudentialis, de quo supra quæstione nona dictum est: nam in talibus notitiis practicis notitia iudicatiua, diuiditur in ostensiuam & præceptiuam, ut supra; quia sicut etiam ipsi doctores nominales, qui non ponunt hoc dictamen præceptiuum, considerantes ipsum intellectum, & eius operationem absolute, sine ulla connexionem ad appetitum; dicunt notitiam iudicatiuam esse multiplicem: scilicet comparatiuam seu discursiuam, quam uocant synesin: & consiliatiuam, quam euboliam dicunt: & conclusiuam quam gnomi: ita similiter & à fortiori, notitia iudicatiua habens cõnexionem ad appetitum, diuiditur in ostensiuam & præceptiuam ut dictum est.

Replica.

Quod si contra hoc replicetur. Quia ex simplici apprehensione secluso quocunque actu iudicatiuo & præceptiuo, possum elicere liberam uolitionem seu nolitionem conformem recte rationi; & per consequens moraliter bonam: ergo ex simplici iudicio intellectus ostensiuo, secluso quocunque dictamine præceptiuo sequente. Et ita superfluit illud dictamen præceptiuum ad moralem bonitatem actus. Probatur antecedens, quia talis uolitio seu nolitio, est scienter & liberè elicitæ, ex quo scio uel cognosco hoc esse faciendum, & propter talem finem, circa debitam materiam cum suis debitis circumstantiis; est etiā conformis recte rationi, ut supponitur; & latius Scotus in secundo distinctione sexta quæstione prima in responsione ad tertium argumentum, & nihil aliud requiritur ad moralem bonitatem actus secundum omnes doctores. Consequentia autem probatur, quia iudicium uel includit,

uel præsupponit apprehensionem; ergo si cum minore dispositione, scilicet cum apprehensione, sufficit quantum est ex hac parte rationis, ad eliciendum actum moraliter bonum; sequitur, quod cum maiore, scilicet cum iudicio tantum ostensiuo, etiam sufficit.

Respondeo ad replicam dupliciter. Primò modo secundum Caietanum prima secundæ quæstione 77. articulo secundo negando antecedens; & ad probationem, negatur quod illa uolitio sit libera. Tenet enim ipse & Adam Godam. in primo distinct. prima cum quibusdam aliis, quod omnis actus uoluntatis productus à non habente uoluntatis perfectum, aut sine deliberationis iudicio præuio saltem uirtualiter deliberante, est naturalis & necessario productus: nec est in nostra potestate, nec est moraliter bonus, nec malus, nec scienter elicitus; illa ergo uolitio nec libera nec uilo modo deliberata est. Item addit Caietanus, ubi supra, quod etiam si esset libera non tamen esset deliberata, nec moraliter bona, neque conformis recte rationi, quæ non est nisi per accidens: quia recta ratio, & iudicium requisitum, ut uoluntas deliberatè & bene moraliter uelit, non est qualiscunque cognitio siue iudicium tantum ostensiuum: alioqui intellectio speculatiua sufficeret, cuius oppositum habetur tertio. de Anima, ubi dicitur, quod nihil humanè, id est deliberatè ab homine fit, sine intellectu practico & appetitu: sed est cognitio atque iudicium actualiter uel uirtualiter, de agendo uel uitando bono uel malo, iudicans siue deliberans simul. atque præcipiens subito uel imperceptibiliter: & ita requiritur iudicium ostensiuum simul & præceptiuum; nunquam enim quispiam aliquid deliberatè uult quod non aliquo modo iudicat appetendum: neque etiam sic iudicatum eligit, nisi animus aliquo modo de prædictis imperet sibi id appetendum esse.

Responsio 2.

Alio modo secundum Scotum ubi supra & cõmuniter doctores quos sequitur Angest. in moralibus cap. sexto respondeo, negando etiam antecedens, eiusque probationem; quatenus ibi dicitur quod illa uolitio est moraliter bona: conceditur autem quod est libera, sed non plenè libera. Tenent enim quod cum sola apprehensione intellectus, quamuis homo possit elicere uolitionem liberam & non necessariam: non tamen merè aut plenè liberam, nec deliberatam: & per consequens illa non erit proprie moraliter bona aut mala; nisi adueniat iudicium formaliter, aut uirtualiter, aut interpretatiue deliberans: sine quo scienter elicitæ illa uolitio aut nolitio non est. Tenent etiam, quod sufficit illud iudicium ostensiuum etiam si præceptiuum non sit; ut uolitio uel nolitio sit deliberatè & bona uel mala moraliter.

Quod autem cum sola obiecti apprehensione, uoluntas possit suos actus liberè elicere, probatur

F batur

batur tripliciter. Tum primò quia pueri & amentes atque somniantes habent actus intellectus & voluntatis, etiam circa spiritualia & vniuersalia syllogizando, quæ non cadunt sub sensu, vt ait B. Thoma. prima parte quæstione 84. articulo secundo ad secundum, & Adrianus de Eucharistia, agens de pollutione nocturna. & de iis etiam supra libro primo quæstione 23. dubitatione nona, & infra quæstione 18. latius habetur; & tales actus non semper necessario, sed sepe libere producuntur à voluntate & in ipsa: quia voluntas, ex sua natura est formaliter libera; ex quo est potentia rationalis quæ est ad apposita, vt habetur tertio de Anima; & quia voluntas nõ necessitatur ad suos actus à sensu, seu à notitia sensitua, nec à passione vel habitu, nec à notitia intellectiua quacunque, etiam si plenè ostensua boni aut mali sit, vt infra quæstione duodecima, de hoc plenius. Nam etiam secundum Tho. prima secundæ quæstione 60. intellectus speculatiuus non mouet executiuè, sed solum regulatiuè voluntatem, nisi practicus & prudentialis sit: & multò minus apprehensio quæcunque illam mouere potest ex tertio de Anima; ergo illi actus, liberè & non necessario producuntur, tam in puero, quàm in adulto, sapiente & amente: & tamen constat non esse plenè liberos, nec vllò modo deliberatos. Tum secundò idem patet, quia motus subiti, quos doctores appellant motus primos, omnino non imputabiles, non sunt necessario sed liberè quamuis non deliberatè producti: quia omnis notitia quæ est in primo instanti post illud instans non necessitat; ergo nec tunc, quia vt diximus, nulla cognitio, neque iudicium tantum iudicatiuum, necessitat voluntatem. Tum tertio idem patet, quia videmus pueros & amentes multa agere rogatos & admonitos, vt faciunt alii homines adulti & sani, & ad simplicem apprehensionem siue iudicium non sufficiens ad deliberationem: neque videtur illos actus necessario sed liberè producere, vel agere. Idque comprobatur etiam, de omnibus actibus indeliberatis sed liberè factis ab omnibus ferè, vt fricare barbam seu oculos, caput scalpere & huiusmodi, quæ non necessario, in deliberatè autem fiunt; vt de hoc victoria in vltima relectione de perueniente ad vsum rationis, parte prima propositio tertia & quinta latius agit.

Sed qui vellet tenere cum Caietano, Adam, & aliis, quòd in non habentibus vsum rationis, neque liberi arbitrii vt in pueris, amentibus, & dormientibus, voluntas necessario & non liberè producit omnes actus: potest respondere ad rationes prædictas, quòd ea voluntatis natura est, quòd si intellectus solutus & capax sit deliberationis atque consilii, tunc ipsa voluntas liberè agit: si autem non sit capax, tunc volun-

tas necessario & naturaliter agit, sicut & brutorum appetitus: & ita voluntas in pueris, à mentibus & dormientibus, necessitatur; non quidem ab vlla noticia seu passione, sed à sua natura sicut in brutis vt dictum est; quia vt in quæstione secunda sequenti habetur, libertas voluntatis, ab intellectu tanquam à causa vel radice dependet: at verò in habentibus vsum rationis & liberi arbitrii, hoc dici non potest. Sed neque in eis probabiliter negari potest, ad solam obiecti apprehensionem, voluntatem suos actus liberè, quamuis non deliberatè, nec plenè liberè, vt supra dictum est; producere posse, vt ipse victoria vbi supra propo. 5. latius probat.

Ad prædicta nota. primò, quòd deliberatio interpretatiua, quæ est quando quis habet facultatem deliberandi, de agendo vel vitando bono vel malo & omittit, quòd etiam iudiciu dicitur interpretatiuum, bene sufficit ad volitionem vel nolitionem moraliter malam; non aut ad moraliter bonam, vt bene tangit Angest. vbi supra, secundum doctores communiter. Volitio autem siue nolitio libera, non tamen plenè libera, nec vllò modo deliberata de qua superius egimus; non est bona, nec mala moraliter, neque culpabilis: quamuis B. Tho. dicere videatur, quòd potest esse moraliter mala sed venialiter tatum, vt sunt primi motus: sed id communiter non tenetur, vt etiam refert Angest. vbi supra; de quo supra in nostro quæstionario lib. I. quæstio. 23. dub. 9. latius egimus.

Nota secundò, quòd consequenter ad supradicta dicit Caietanus prima secundæ quæstione decimasexta, quòd nulla est volitio aut nolitio deliberata, quin fiat aliqua reflexio actuum voluntatis, ad suum supradictum imperium producendum: nam ponit triplicem ordinem actuum voluntatis: & in quolibet ordine; disponit suos actus: & secundus ordo, est actuum reflexoris in quibus datur status intra suum ordinem; & idem de tertio ordine dicit: in quibus sua semper reflexio vel formalis, vel virtualis, aliquo modo secundum ipsum est. Fit tandem secundum Tho. quòd in omni voluntatis actu deliberato, & moraliter bono, semper est aliquod iudicium, siue dictamen prudentiale præceptiuum formale vel virtuale; & in omni actu vel omissione moraliter mala, est dictum dictamen, saltem interpretatiuum: sed doctores communiter illud præceptiuum nõ admittunt, vt superius dictum est.

Quomodo autem ex tali dictamine præceptiuo, nondum adhuc secundum ipsum B. Tho.

sequatur quòd libertas propriè & formaliter, sed solum radicaliter sit prius in intellectu quàm in voluntate ex q. 2. sequenti patebit.

Quæst.

QUÆSTIO VNDECIMA.

V T R V M L I B E R T A S
prius in intellectu sit, quàm
in voluntate.

prima opin.

RESPONDEO, in hoc est duplex opinio. Prima B. Tho. prima parte summa quæstione 83. articulo primo, & ibi Caietanus & prima secundæ quæstione decimasexta, articulo primo, & quæstione sexta articulo secundo, & de veritate quæstione vigesimaquarta articulo 20. & sanctus Bonaventura in secundo distinctione vigesimaquinta articulo primo quæstione sexta, & Durandus in secundo distinctione vigesimaquarta quæstione secunda & tertia, & sequacium; quòd libertas est intellectu, priusquam in voluntate, non quidem formaliter, sed prius initiatiuè, originaliter, & radicaliter seu causaliter quòd idem est, ad hunc sensum; quòd radix & origo libertatis voluntatis, est in ratione seu intellectu: in voluntate autem est formaliter completiuè, & propriè.

Prima pars declaratur simul & probatur, quia voluntas vel volitio oritur ex obiecti cognitione, ex quo secundum Augustinum nihil volutum quum præcognitum, ergo libertas voluntatis ad opposita, oritur ab indifferenti & indeterminata cognitione obiectorum volubilium, absq; deminatione rationis ad alterum illorum. Antecedens est clarum: & consequentia probatur: quia cuiuslibet appetitui animali respondet sua cognitio præuia ei conformis. ergo sicut appetitui naturali non libero sed determinato ad vnum, respondet in animali sua præuia cognitio naturalis ad bonum determinata, cui ideo necessario & naturaliter se conformat: ita appetitui libero ad opposita, respondet sua præuia cognitio intellectiua, iudicatiua, non determinata ad vnum oppositorum ex genere suo: sic quòd præsentato obiecto, iam ex sua natura necessario cognoscit quidem illud, sed indeterminate ad opposita, id est ita iudicat quòd est volubile siue nobile, volendum siue nolendum, quòd oppositum cognoscere aut iudicare potest verè vel erroneè; & ita ostendere voluntati: & inde voluntas illud contrariè vel contradictoriè liberè vult sicut ei præsentatur. Nam voluntas nunquam libere eligeret aliquod medium: nisi ei prius per rationem aliquo modo præsentaretur, vt possibile & indifferens. Nemo enim dicitur liberè eligere, id quòd iudicat omnino malum, impossibile vel necessarium; vt patet. Sed de contin-

gentibus & indifferenter se habentibus est electio: ideo enim medicus est liber ad præbendam potionem sanatiuam, vel ægotatiuam, quia medicina cognita est prius ægri & sani effectiua; & viator ideo est liber ad hanc vel illam viam eligendum, quia ratio ei vtranque possibilem, vel indifferentem ostendit, ergo similiter à cognitione non determinata ad hoc vel illud, oritur electio voluntatis, ergo est radix, origo, & causa libertatis eius.

Secundò probatur idem ex tertio Ethicorum, vbi dicitur, quòd desiderium, siue delectatio & electio nascitur ex consilio, & nono Metaphysic. cap. 8. vbi dicitur, quòd potentie rationales eò quòd rationales sunt habent se ad opposita; irrationales autem determinatè sunt ad bonum; ergo ex hoc quòd homo est rationalis liberum habet arbitrium; quòd secundum communiter doctores, in secundo distinctione vigesimaquinta est facultas rationis & voluntatis, id est facultas eligendi, quòd per rationem prius aliquo modo consultum, & deliberatum est, & vbi est facultas deliberandi, ibi est facultas eligendi, & è conuerso: neque alterum sine altero reperiri potest; vt Victoria in vltima relectione de perueniente ad vsum rationis, parte prima plenius etiam probat.

Secunda pars uidelicet, quòd in voluntate est libertas formaliter & completiuè, probatur; quia positis omnibus præuiis & requisitis, voluntas potest uelle & non uelle, & nolle: & liberè mouet seipsam ad eligendum alterum oppositorum: & liberè imperat executionem aliarum potentiarum & mouet eas: & in hoc stat propria formalisque libertas.

Secunda opinio Scoti in secundo distinctione vigesimaquinta, Gabriel & communiter doctorum est, quòd non solum formaliter & completiuè sed essentialiter libertas voluntatis est in ipsa & ab ipsa voluntate: quæ ex se ipsa seipsam determinat, & mouet liberè ad opposita: & non est ab intellectu seu ratione, quamuis sine intellectione præuia non sit: ita quòd voluntatis indeterminatione seu indifferetia ad opposita, ab ipsa voluntate quæ ex sua natura libera est, & non ab intellectu seu ratione, prouenit.

Probatur primò, quia libertas est illa facultas siue potestas, ratione cuius voluntas est domina suorum actuum; quæ & cogi non potest; talis autem propriè est in ipsa sola voluntate secundum Augustinum: nam ratio cogi potest, aut necessitari ad assentiendum, uel dissentendum conclusioni euidenti, uel ad apprehendendum obiectum sufficienter præsens, ergo ad solam uoluntatem libertas pertinet principaliter, ut dictum est.

Secundò probatur idem, quia liberum arbitrium est id quòd in nobis est imperatiuum, &

motium ad executionem; sed voluntas est magis imperatiua, & motiua, quam ratio: quamuis ratio ut talis imperet & moueat solum regulando: non enim mouet nisi ratione appetitus voluntatis coniuncte: quicquid enim ratio dicit, semper id fit quod voluntas vult; tam in profequendo, quam in refragando seipsam ab obiecto & actibus suis; Igitur intentum.

Tertio probatur idem, quia liberum arbitrium est potentissimum in nobis secundum Bernardum & communiter doctores; sed nihil est potentius in nobis quam voluntas; quae posita sufficiente cognitione obiecti, & omnibus aliis prauiis & requisitis potest in opposita contrarie, & contradictorie, & habet actus suos in sua potestate; ergo principaliter in voluntate libertas consistit.

Quarto ex ipso nomine liberi arbitrii probatur idem, quia illud in quo res inchoatur se habet per modum materialis: illud autem in quo consummatur se habet per modum formalis; & adiectiuum respectu sui substantiuum se habet per modum informantis. Nunc autem in proposito, nomen respondens rationi significatur prius substantiuum: nomen vero respondens voluntati posterius, significatur adiectiuum: & ideo magis ista facultas dicitur liberum arbitrium quam arbitraria libertas: ergo principaliter stat talis libertas in voluntate in qua est formaliter & consummatum, quam in ratione, in qua solum est per modum materialis & inchoatiuum.

Quinto probatur idem, quia quicquid intelligitur ante omnem actum voluntatis merè naturaliter intelligitur: ergo nulla est ibi libertas neque determinatio in ratione.

Sexto probatur idem, quia ibi principaliter est libertas: ubi est ratio meriti: sed in voluntate principaliter quam in ratione est ratio meriti, ut constat: ergo etiam ibi principaliter libertas est.

Septimo ad idem, quia rationes primae opinionis supraposita, solum probant libertatem esse prius radicaliter in intellectu, quoad actus voluntatis efficaces & electiuos mediorum ad aliquem finem: non autem quoad inefficaces, neque quoad actus alicuius finis propositi ipsi voluntati per intellectum ut impossibilis vel necessarii: de quibus constat quod voluntas potest liberè velle & nolle inefficaciter aut conditionaliter: aliquid cognitum omnino impossibile, vel necessarium per se aut per accidens, quod ingenuè concedit Caietanus prima parte quaestione 63. articulo tertio, & probat Scotus in secundo distinctione septima, de primo Angelo aliquo modo appetente aequalitatem Dei, quam sibi impossibilem cognoscebat: & tunc non est indeterminatio cognitionis siue iudicii, ad vtrūque oppositorum indifferenter ut constat, er-

go tunc non est illa libertas prius radicaliter in intellectu, sed in sola voluntate radicaliter sicut completiue aut consummatè & formaliter est.

Octauo ad idem, quia libertatem esse prius radicaliter in intellectu nihil aliud est, quam in intellectu esse indeterminatam prauiam cognitionem requisitam ad liberè volendum vel nolendum: nunc autem, sicut propter hoc non dicitur quod volitio aut nolitio libera, prius simpliciter aut prius radicaliter est in intellectu, ut intellectus est formaliter aut aliquo alio modo distinctus à voluntate; ergo neque dici debet simpliciter, neque cum addito quod libertas prius radicaliter aut originaliter est in intellectu, quam in voluntate: consequentia patet ex identitate rationis.

Resolutio. Hae duae opiniones conueniunt in hoc, quod propria formalis & consummata ratio libertatis, est simpliciter & potius in voluntate: & non in intellectu: nam in omni propria locutione & re absolute & simpliciter considerata, semper à sua forma & à principaliori debet quaelibet res habere denominationem: sicut & ab eadem suum esse formale & absolutum habet: ut homo, simpliciter & absolute dicitur & est rationalis, ab anima rationali: quod patet ex nono Ethicorum, & quarto Metaphysic. & ex B. Tho. prima secundae quaestio. 66. articulo tertio dicente, quod simpliciter consideratur vnūquodque, ex propriis suae speciei, seu secundum propriam rationem suae speciei: & Durandus in secundo distinctione 34. quaestione prima, & est ad idem. Nunc autem formaliter proprie & completiue, libertas est in sola voluntate etiam secundum Thomistas ubi supra; ergo ibi simpliciter & potius quam in intellectu ponenda est.

Sed dissentiunt opiniones in hoc, quod secunda opinio Scoti & sequacium, tenet quod ratio seu intellectus ut distinguitur à voluntate, non est causa propria nec origo aut radix libertatis: sed solum est causa sine qua non, quamuis effectiue cognitio concurrat cum voluntate ad actum liberè producendum: sicut oculus est causa sine qua non rectè operationis manuum aut pedum: manus autem aut pedes sunt propria causa effectiua, seu instrumentalis executiua praedictae operationis: & ad idem videtur Abulens. 3. Regum capite duodecimo quaestione sexta dicens, quod ideo libertas dicitur principiatiue esse in intellectu: quia voluntas non potest velle aut nolle nisi id quod per intellectum, sub ratione boni aut mali fuerit praesentatum. Prima autem opinio B. Tho. & sequacium tenet, quod ratio non solum est causa sine qua non libertatis: sed etiam est causa originalis eius & dispositiua ut voluntas sit formaliter & consummatè libera in se, & liberè producat actus suos. Et haec opinio B. Th. mihi probabilior est: tum propter rationes supra-

Suprapositas: tum etiam, quia ubi est magis de usu rationis ibi & magis de propria libertate est: & e conuerso ubi minus de rationis usu, ibi & minus est de libertate; ut patet in pueris, amebus, somniantibus & dormientibus, in quibus ratio ligata est: ac prinde nec in eis plena & propria libertas in suis actibus inuenitur: quia haec deliberatio rationis in illis esse potest: quamuis aliqua libertas cum aliqua cognitione in ipsis reperiat, ut superius quaestione 10. praecedente in responsione ad primum argumentum latius habetur: ergo à ratione vel rationis usu pendet libertas voluntatis. Patet haec consequentia, quia si ratio esset solum causa sine qua non libertatis voluntatis, certè quaecunque cognitio etiam apprehensiuam tantum, sufficeret ad actum liberè producendum: sufficeret etiam ad ipsum plenè liberè producendum, si voluntas ex se sola talem libertatem haberet & apponere posset; sed constat hoc consequens esse falsum ex dictis: quia quia ubi non est nec potest esse deliberatio, vtrūque nec plena libertas esse potest; igitur intentam. Item vltimò idem probatur; quia libertas arbitrii, est facultas intellectus & voluntatis secundum Augustinum, ergo vtriusque in eodem genere causae est dicta facultas: quamuis differenter, videlicet originaliter & principiatiue ab intellectu, & completiue, & formaliter ab ipsa & in ipsa sit voluntate.

Ad rationes autem secundae opinionis Scoti & aliorum quatenus militant contra primam opinionem B. Tho. respondeo, quod solum probant maximè quatuor illae priores quod formaliter & completè libertas est in sola voluntate: cum quo stat quod principiatiue sit in intellectu, ut declaratum est.

Ad quintum similiter posset responderi distinguendo; & id concedendo de libertate formaliter, & negando de libertate originaliter: tamen adhuc distinguatur antecedens: nam, ut ait Caietan. prima parte. q. 83. artic. 1. si facit hunc sensum, quod omnis actus intellectus ante voluntatis actum est merè naturalis elicituè, est verum: quia ante voluntatis actum quemcunque, actum intellectus elicit, à natura & non ab electione elicit: sed tunc negatur consequentia. Si autem secundò facit hunc sensum, quod omnis actus intellectus praueiens voluntatem, est merè naturalis obiectiue: & tunc quod ad conditiones positivas seu positiuè monstratas: etiam antecedens est verum; sed negatur tunc consequentia. Secus quod ad conditiones negatiuas seu negatiue monstratas: nam quod ad eas non est vniuersaliter verum illud antecedens: quia actus intellectus voluntatem praueiens, quamuis habeat obiectum à natura oblatum & quicquid in eo cognoscit & iudicat naturaliter cognoscat & iudicet: habet tamen respectu operabilium contingentium hanc conditionem negatiuam, sci-

licet indeterminatam & indifferentiam iudicii respectu vtriusque partis contradictionis: potest enim verè vel erroneè oppositum iudicare, & sic iudicatum voluntati praesentare: quae indeterminatio directè opponitur naturae quae determinatur ad vnum: & haec conditio est radix & principium libertatis. Si enim tale iudicium esset determinatum: voluntas non posset ad quam vellet partem contradictionis declinare: sed necessitaretur à prius determinato iudicio ostendente obiectum, sub plenissima ratione volibilis vel non volibilis siue nolibilis, aut à prius determinato iudicio de uolendo siue non uolendo, illud. Quia verò rationis iudicium circa hoc amandum vel non amandum, ante voluntatis actum indifferens est, & vtrinque rationes habens, suspensum stat, nec natura, nec electione determinatum secundum se: hinc tale iudicium naturale non est quoad talem indifferentiam: immo & naturae repugnat & libertatem fundat. Et si instetur, quod aut haec indifferentia iudicii est naturalis aut libera. Respondeo quod est neutra formaliter sed est radicaliter libera, id est radix libertatis. Est enim implicatio in adiecto, dicere quod est indeterminatio naturalis: quia si naturalis, ergo determinata ad vnum: & si indifferens, ergo non naturalis: inhaesio tamen talis indeterminati iudicii est naturalis: sicut libertas est homini naturalis. Haec Caietan.

Ad sextum respondeo, quod solum procedit & est verum de libertate formaliter, non principiatiue.

Ad septimum respondeo, concedendo quod praecipue & proprie illae rationes probant libertatem radicaliter esse in intellectu respectu tantum actuum voluntatis efficaciam, & electionis mediorum, & id iure: quia libertas arbitrii proprie est respectu electionum mediorum & deliberationum; ut Thomas de Argentina & communiter doctores, ubi supra dicunt: quo non obstante, potest adhuc idem extendi & habere locum in omnibus voluntatis actibus plenè liberis & deliberatis de quibus agimus. Quod probatur, quia sicut datur volitio & nolitio plenè libera inefficax & conditionata impossibile & necessarium, ita datur iudicium rectum vel erroneum oppositorum; quodque volibilis vel nolibilis verè, vel apparenter, vel aliquo modo sunt; quia licet impossibile reale à parte rei dari non possit, quia iam esset possibile: sed neque impossibile logicum incomplexum, id est conceptus incomplexus significans aliquam rem simplicem, vel realem impossibilem, sicut nec ipsa res impossibilis per ipsum conceptum significata dari potest: nec tali impossibile reale aut incomplexum cadit sub ente, nec est ens; nec habet rationem boni, nec est intelligibile, neque significabile, quia & explicat contradictionem esse ens & esse impossibile. F 3 verò

Respons. ad 4. rationes priores.

Ad quintum.

Responsio ad sextum.

Responsio ad septimum.

verò impossibile logicum complexum bene potest dari, & intelligi, & significari; quia est propositio constans ex extremis possibilibus; sed incompossibilibus, vel disparatis, aut ex contradictoriis, vt sunt istæ propositiones, hominem esse asinum, Angelum esse Deum, aut æqualem Deo, per æquiparantiam, velle non fuisse quod fuit, hominem esse & non esse simul. Nam de istis constat quod extrema sunt possibilia licet non possint eidem conuenire neque esse simul: tamen vt chimera bene sunt intelligibilia & imaginabilia: & ex consequenti inefficaciter vel conditionaliter volibilia, vel nolibilia sunt; quia & aliquam rationem boni vel mali verè vel apparenter habent, & vt talia per intellectum verè vel erroneè præsentantur ipsi voluntati: vt Sco. in 2. dist. 7. & Angest. in moralibus. c. 3. & Adria. in 4. de penitentia art. 1. & cõmuniter doctores conueniunt in hoc: quamuis Caieta. prima par. q. 63. artic. 3. aliquid dissideat; sed quo ad præsens propositum non dissonat à prædictis.

Responsio ad 8.

Ad octauum respõ. negando consequentiam: neque enim est eadè ratio de productione actus, & de conditione seu modo producendi illi: nam ipse actus constat quod omnino est in sua potentia, puta in voluntate à qua elicitur siue producitur quo ad substantiam suam: modo cognitio obiecti præuia concurrat effectiue, modo vt causa sine qua non, æque aut minus principaliter quàm voluntas, modo non: tamen bene concedi potest quod actus voluntatis est prius originaliter ab intellectu ratione cognitionis præuiæ ad ipsius productionem concurrentis. De conditione autem, seu modo suæ productionis, puta liberè, vtrobique modo potest concedi, quod videlicet originaliter in intellectu, & ab intellectu prædicta libertas est, atque dependet.

Responsio ad 9.

Si tandem ergo arguatur, qd ibi, scilicet in intellectu esset principaliter ratio culpæ & meriti, vbi prius est originaliter ratio libertatis. Respõ deo id negando; sed vbi est libertas formaliter & completè puta in voluntate, ibi simpliciter est ratio culpæ.

QUAESTIO DVODECIMA.

UTRUM STANTE RECTO iudicio prudentiali, de aliquo agendo vel omit- tendo, stet simul voluntas mala in oppositum difformis illo iudicio, an necessario illi conformetur.

RESPON. per duas propositiones præsupponendo duo notabilia. Primum, quod est duplex prudentia, primò modo largè, & est iudicium practicum rectum de agibilibus ostensiuum, secundò modo strictè & propriè, & est recta ratio seu iudicium

practicum rectum de agibilibus conforme recto appetitui: ita quod est dictamen præceptiuum includens rectum appetitum, vt de hoc habetur latius supra q. 9. & 10.

Secundum notabile est, quod aliud est plenum dictamen seu iudicium, aliud plena deliberatio: nam plenum dictamen seu iudicium dicitur, quando aliquid iudicatur etiam actualiter absolute, & respectiue hic & nunc, esse omnino bonum vel malum plenamq; rationem boni vel mali habes, quodque etiam nunc omnibus aliis postpositis eligendum vel vitandum est. Plena autem deliberatio simpliciter, dicitur iudicium completè dictans de obiecto & omnibus circumstantiis requisitis ad bonitatem vel malitiam moralè actus, vel in ratione honesti vel inhonesti: etiam si non dicitur quod omnibus aliis postpositis tunc id eligendum vel vitandum est. Semiplena autem deliberatio est per oppositum: quando. s. iudicium non est tam completè dictans, & secundum maiorem vel minorem recessum à dicta deliberatione completa: ita magis vel minus plena erit deliberatio.

Et nota, quod vt actus in ratione honesti sit plenè deliberatus: requiritur & sufficit deliberatio actualis vel virtualis, quæ est dictamen vel iudicium agendi aut vitandi actuale vel virtuale: vt autem actus sit inhonestus sufficit deliberatio tantum interpretatiua: quæ est facultas cum tempore ad deliberandum vel iudicandum de agendo aut vitando. Videatur Angest. in moral. c. 6. vbi breuiter & bene de hoc agit.

Ex quibus patet, quod stat aliquod opus esse plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti aut moraliter boni vel mali: & quod nõ sit plenè deliberatum in ratione vtilis vel delectabilis, conuenientis disconuenientisve naturæ: quodq; non sit plenum dictamen absolute neque plenè ostensiuum sub omni ratione boni vel mali, tunc omnibus aliis postpositis eligendi vel vitandi. His suppositis sint duæ propositiones sequentes.

PROPOSITIO prima. Stante recto iudicio prudentiali actuali particulari, strictè & propriè sumpto includente rectum appetitum, impossibile est aliter hominem agere vel omittere, sed ei necessario se conformatur.

Probatum hoc: quia in tali prudentia includitur rectus appetitus efficax ei conformis; ergo non potest esse simul voluntas seu appetitus deliberatus efficax difformis: aut non conformis: sicut neq; possunt esse simul volitio & nolitio, aut non volitio efficaces respectu eiusdem: neq; contraria aut contradictoria simul: ideo si habetur prudentia prædicta particularis, quod scilicet isti pauperi est nunc à me danda eleemosyna, necessario dabitur à me, & non possum non dare; si nõ impediatur: quia esset repugnantia: ad idem sunt auctoritates Arist. vbi supra.

S. D. dubitatur, utrum stante iudicio prudentiali

prudentiali vniversali propriè sumpto, sine alio iudicio minoris aut in particulari, voluntas necessario illi se conformetur.

Respondeo

Respondeo quod non, & potest se difformare contrariè & contradictoriè in exercitio seu in executione. Exempli gratia. Habito tali dictamine præceptiuo, danda est eleemosyna pauperi: si nõ adfit cognitio quod iste est pauper: non necessario sequitur volitio efficax dandi ei eleemosynam, aut alteri pauperi, & ratio est; quia cõ operationes sint singularium, si non adsint dictamina particularia sibi respondentia propriè sumpta, quæ sunt formaliter & immediatè imperatiua executionis, non sequitur volitio efficax. Nam vniversale dictamen quodcunque, est solum virtualiter & mediate, scilicet mediante cognitione minoris subsumptæ & non aliter imperatiuum executionis; secundum Angest. in moral. c. 3. & communiter doctores.

2. Dubium.

S. D. utrum stante iudicio propriè prudentiali prædicto actuali vniversali, cum iudicio ostensiuo tantum minoris, sequatur dictamen particulari re conclusiuum prudentiale, efficaxque volitio ei conformis.

Respondeo

Respondeo secundum communiter doctores quod sic. & Adria. in 4. quolib. & in tract. de penitentia. & Caieta. 1. par. sum. q. 63. qui tenent has tres propositiones: quarum prima est, quod volitio efficax finis, necessario causat volitionem efficacem omnium mediorum, quæ quis scit necessaria ad talem finem.

Secunda, volitio efficax maioris, cum iudicio minoris subsumptæ necessario producent volitionem efficacem conclusionis: vt volens omnem furem suspendi: & iudicans sortem esse furem; necessitatur velle sortem suspendi.

Tertia, volitio efficax antecedentis, cum iudicio, quod consequens sequitur ex antecedente, & cum volitione sequelæ ipsius consequentis ex antecedente, necessario producent volitionem ipsius consequentis: vt volo habere filium; ergo volo esse pater: volo esse Episcopus; ergo & Sacerdos: volo cognoscere non meam, aut volo bonum delectabile cum non mea; ergo volo peccatum, siue per se siue per accidens, siue consequenter tale consequens sequatur ex antecedente: alioqui quilibet excusaretur à peccato dum vellet antecedens, puta delectationem & non consequens, s. deformitatem annexam: non autem excusatur vt patet ex dictis. Et prædicta tertia propositio debet limitari secundum Adria. vbi supra, dummodo in antecedente non includatur necessario aliquid nolitum, ut volo penitere de peccatis; ergo peccavi. Vbi quia in antecedente necessario includitur peccatum nolitum, non sequitur quod qui vult penitere de peccatis velit consequens, scilicet se peccasse: qui repugnat nolito in antecedente, etiã si velit bonitatem consequentiam.

Cum ergo in iudicio propriè prudentiali vn-

uersali includatur volitio efficax ei conformis: iam cum iudicio minoris sequitur iudicium prudentiale propriè de aliquo particulari, & volitio efficax eius secundum prædictos doctores communiter; si non proueniat impedimentum naturale vel supernaturale.

Et ad prædicta videtur. 7. Eth. vbi habetur. Si fiat vna ex vniversali & particulari ratiocinatio, necesse est cõclusum hic dicere animam in factiuis aut operari confestim; puta, si omne dulce gustare oportet: hoc autem dulce vt vinum: necessarium est eum qui potest & non prohibetur simul & hoc agere. Hæc ibi. Et. 3. Eth. habet. Si præstituto fine inueniatur impossibile esse: quo fine oportet attingi discedunt, idest desinunt vel le finem.

Sed Scot. in 2. distin. 6. q. 1. videtur tenere oppositum contra tertiam hanc propositionem: & Angest. in moral. cap. 3. dicit, quod præfata tres propositiones non sunt vniversaliter veræ sine exceptione: nam voluntas potest absolute suspendere suum actum: neq; necessitatur elicere volitionem aut nolitionem mediorum, aut conclusionis, aut consequentis, etiam postpositis omnibus illis causis & conditionibus supradictis. Sed bene concedit Angest. quod tanta est voluntatis, illis causis, adiutæ promptitudo & inclinatio, vt mox ipsa illis causis illecta, regulariter agat: & quod ideo videtur naturaliter & necessario agere: quodq; si à uoluntate liberè renitente, illæ causæ non impediuntur aut non suspendantur; certè ipsa voluntas ex sua naturali inclinatione naturaliter coaget cum illis causis, sicque necessario producet illos actus. Si tamen ipsa voluntas reniti uelit, illis causis, & omnibus aliis creatis stantibus: certè potest eas vincere & suspendere ne ipsam necessitent ad actum aliquem producendum. Ita absolute voluntas non necessitatur ad actum ex prædictis causis positis in præfatis tribus propositionibus: quamuis regulariter producat actum vt dictum est secundum communiter doctores, & cum Angest. videtur aliquid concondare Caietan. prima secundæ. q. 13. art. 6. sed nos secundum communem opinionem respondimus vt supra. & sic patet prima propositio.

Propositio secunda stante recto & pleno iudicio seu dictamine prudentiali extensè sumpto vel iudicio pleno ostensiuo tantum quod idem est, quo videlicet quis tam in vniversali, quàm in particulari actualiter, plenè & rectè & certò iudicat aliquid esse omnino bonum secundum omnem rationem boni, honesti, vtilis & delectabilis, absolute & respectiue, scilicet tam in se quàm in ordine ad aliud quodcunque bonum & quod ipsum iudicantem: ita quod nulla ratio mali alienius apparet in eo, immo & quod tunc omnibus aliis postpositis id eligendum est: tunc voluntas victoris non necessario se conformatur illi iudicio positiue illud volendo: sed potest se illi difformare pri-

privatiuè seu omisiuè se habendo quod alii dicunt, quoad exercitium actus. Non tamen potest se illi difformare iudicio contrariè seu positiuè actum nolitionis illius obiecti producendo. Immo si vult respectu illius obiecti actum producere, necessariò producet actum volitionis conformem illi iudicio; & ex consequenti ex suppositione hac, seu quoad specificationem actus, vt alii dicunt; non autem absolutè necessariò se illi conformabit.

Hæc propositio sic explicata, quoad primam partem, quòd scilicet stantibus illis conditionibus non necessariò voluntas positiuè actum eliciendo illi iudicio se conformabit, probatur tripliciter. Primò quia etiam secundum Thom. 1. 2. q. 9. art. 1. & q. 10. art. 2. & q. 19. & ibi Caieta. voluntas viatoris quoad exercitium seu productionem actus non necessariò vllò modo ab obiecto quocùq; ei præsentato: quia eius libertas stat in hoc, quòd positus omnibus præuis & requisitis ad agendum potest agere & non agere; vt patet ex agentis liberi diffinitione secundum omnes; ergo quantumcunq; sub plenissima ratione totius boni proponatur: non inde voluntas necessariò actum illi iudicio conformem aut difformem producet. De quo latius Th. vbi supra. Et notanter semper loquimur de voluntate viatoris: nam voluntas comprehensoris clarè Deum videntis secundum Th. ibidem & 1. par. q. 82. articulo 1. & 2. necessitatur ad diligendum Deum: non quidem ab ipso Deo in ratione obiecti prout obiectum est, sed ratione dispositionis naturaliter ab ipso Deo clarè viso productæ in ipsa voluntate: quæ sic disposita, iam necessariò naturaliter quàm à seipsa mouetur ad actum amoris, seu volitionis summi boni clarè visi producendum, vt latius declarat Caiet. vbi supra. & 1. 2. q. 10. art. 2. & videtur in hoc concordare Angest. in moral. c. 2. quamuis Scotus in 1. distinct. 1. q. 4. & in 4. distinct. 49. quaestio. 9. cum aliis doctoribus teneat oppositum.

Secundò probatur eadè prima pars propositionis. Quia vt habetur in articulis parisiensibus, vt et refert Scot. in 3. dist. 36. & Buridanus in 3. Eth. q. 5. & communiter doctores, si ratio recta est & voluntas etiam est recta: error: item existente voluntate in vltima dispositione, quòd non possit velle oppositum: error.

Tertiò probatur idem; quia si stante prædicto iudicio, voluntas actum illi conformem necessariò produceret; ergo iam scire multum immo totum penè valeret ad virtutem: quod tamen est contra Arist. 2. Eth. c. 2. & 4. dicentem quòd scire, parum aut nihil valet ad virtutem. Neq; valet euasio Caiet. de qua infra. in responsione ad 2. Arg. latius habetur. Neq; etiam valet alia euasio Henrici Ganden. in 10. quolib. dicentis quòd stante prædicto pleno iudicio in sensu composito voluntas necessariò producit actum; neq; propter hoc perdit suam libertatem: ex quo quamuis im-

mediatè tunc non habeat iuxta potestatem suam actum producere & non producere, bene tamen mediatè idest in sua causa; quia, scilicet tunc potest imperare intellectui ne plenè consideret illud obiectum, sed aliud, vel etiam nullum: & tunc consequenter poterit non elicere illum actum cessante supradicto iudicio per imperiū volūtatis.

Nam contra hanc euasionem replicatur; quia pono quòd illud plenum dictamen etiam simul plenè dicitur, quòd nullo modo tale dictamen est auertendum neq; tollendum per imperium voluntatis, & tunc quæro, aut voluntas necessariò se illi dictamini conformabit, aut non: si sic; ergo iam voluntas non est libera etiam imperando intellectui, ne id sed aliud consideret: & per consequens neq; mediatè neq; immediatè uoluntas imperium suum liberè potest elicere. Si autem uoluntas tali dictamini non necessariò se conformat: tunc habetur intentum propositionis. Et in hoc concordant Oham in 4. quolib. q. 6. & in 3. sententiarum q. 12. & Almayn. in moralibus tracta. 3. cap. 4. & Gabriel cum Scot. & communiter doctores in 3. dist. 36. quamuis Buridanus in 7. Ethic. q. 8. uideatur sentire oppositum, dicens quòd experimur oppositum. Sed certè vel ipse decipitur vt ait Almayn vbi supra putans experientiam quæ non est: vel potius loquitur ipse de ple no dictamine propriè prudentiali habente animum rectum appetitum; de quo supra in prima propositione dictum est. Nam & in 3. Ethic. q. 4. & 5. cum supradicta secunda propositione ipse expressè concordat.

Secunda pars quintæ propositionis, quòd scilicet talis non potest se difformare contrariè probatur; quia voluntas non potest tendere in aliquod obiectum nisi sub ratione formali sui obiecti: sed ratio formalis obiecti volūtatis quo ad actum prosecutionis scilicet quo ad actum volitionis seu amoris producendum, est ratio boni alicuius veri vel apparentis per intellectum voluntati præsentati: quoad actum autem refugitium, scilicet quoad nolitionem seu odium producendum ratio formalis voluntatis est ratio mali alicuius, veri vel apparentis per intellectum voluntati propositi; ergo vbi nulla omnino ratio mali alicuius veri vel apparentis per intellectum volūtati proponitur vel apparet, sed potius plena ratio boni: voluntas illud nolle vel odisse non potest. Et ita si respectu illius obiecti actum elicere vult, certè volitionis & non odii aut nolitionis actum necessariò producet. Consequètia patet, & maior probatur; quia nulla potentia potest actum producere nisi secundum rationem formalem sui obiecti, vt patet de potentia visiva quæ non potest visionem producere, nisi de obiecto in quo est color, vel lux; quæ est ratio formalis obiecti visionis: similiter non potest esse auditio nisi vbi est ratio soni: neque gustus nisi vbi est ratio saporis, & sic de aliis potentijs sensitiuis & intellectu-

Probatio
parua.

nis idem patet. Minor autem supradicti discursus patet, supposita opinione communi: nam si teneatur alia opinio quòd ratio boni non est ratio formalis obiecti voluntatis quoad volitiones neq; rō mali quoad nolitiones: sed rō entis veri vel imaginarij: aut quomodocūq; volibile respectu volitionis, aut nolibile respectu nolitionis: tunc neq; ratio procederet, neque secunda pars propositionis haberet veritatem. Nos autem secundum opinionem communem in iis procedimus vt dictum est: quam etiam tenet Scot. vbi supra & B. Th. etiam superius, præcipuè 1. 2. q. 9. art. 1. & q. 18. q. 19. q. 77. art. 2. similiter vbi deficeret aliqua conditio desuprapositis in propositione, ita quòd esset plenum dictamen sub omni ratione boni: tunc hoc stante bene potest voluntas etiam contrariè & se difformare; puta volendo fornicationem sub ratione boni delectabilis, quamuis uis plenè iudicetur esse malum inhonestum.

Dubium.

Sed ne tam ficeo (vt aiunt) pede transeamus per supradicta: dubitatur. Vtrum ratio formalis obiecti voluntatis quoad volitiones, sit ratio boni alicuius; & quo ad nolitiones sit ratio mali.

Respondeo: in hoc est duplex opinio quam tangit Scot. in 1. distinct. 1. q. 4. & in 2. distinct. 43. q. 2. & in 4. distinct. 49. q. 9. & Oham. in 3. sententiarum. q. 12. & Angest. in moral. c. 2. & Almayn in moral. in 3. trac. c. 4. & alii alibi doctores communiter referunt.

1. opinio.

PRIMA opinio tenet, quòd ratio formalis obiecti voluntatis quo ad omnes suos actus, est eadè quæ & intellectus; scilicet ens verum vel imaginarij: & hoc est volibile & nolibile: & consequenter dicit hæc opinio, quòd voluntas potest velle malum etiam ostensum bonum; videlicet in quo nulla ratio boni sed plena ratio mali apparet: potest etiam nolle bonum etiam ostensum bonum in quo etiam nulla ratio mali apparet; vt ait Angest. vbi supra: immo & secundum alios vt refert Scotus, vbi supra, in 2. distinct. 43. q. 3. potest velle malum sub ratione mali aut quia malum est: & nolle bonum sub ratione boni aut quia bonum est: quod probatur dupliciter. Primò quia alias sequeretur quòd voluntas creata, non posset tendere in aliquod obiectum sub aliqua ratione, sub qua non potest tendere voluntas Diuina: & per consequens quòd voluntas creata non posset peccare; sicut nec Diuina potest; probatur sequela: quia voluntas Diuina potest tendere in omne bonum substractum illi deformitati, licet non in illam rationem malitiæ commitantem.

Secundò, quia posito quod apprehendatur odiū Dei ab aliqua potentia intellectiua creata non errante; iam ex quo non errat, sequitur quòd non ostendit odium Dei sub ratione boni sed mali: & tunc sic; aut voluntas potest illud velle aut non, si potest illud velle: patet intentum: quia nulla est bonitas in illo actu odii prior ipso actu volendi: si enim assignatur aliqua bonitas videlicet

ipsius essentia naturalis actus volendi: hoc non est in obiecto vt præcedit actum; sed in ipso vt sequitur actum volendi; idest in ipso odio Dei vt est volitum. Si autem non potest in illud malum ostensum nisi sub aliqua ratione boni & non mali; ergo vel simpliciter non potest in illud; vel oportet rationem esse cæcatam prius naturaliter: hoc autem est contra articulum parisiensem dicentem; Stante ratione in vniuersali & particulari, voluntatem non posse in oppositum: error est. Auctoritates, autem omnes, rationesq; probantes voluntatem non posse appetere quicquid, nisi sub ratione boni, neque odire nisi sub ratione mali; intelliguntur de appetitu libero ordinato & recto conformi suæ inclinationi seu appetitui naturali: idq; regulariter: at, de potentia sua absoluta, siue simpliciter, oppositum dicendum est ait hæc opinio: quam tenuerunt multi antiqui, & de modernis, Ochā & Angest. vbi supra. cū alijs.

Sed certè rationes supradictæ non concludunt sufficienter pro ipsa opinione: nam ad primam respondeo secundum Caieta. secunda secundæ. q. 14. art. 1. & lictetum in 2. distinct. 43. q. 2. negando sequellam; quia licet omne volibile vni hoc modo, puta rectè aut malè, est volibile alteri eodem modo: vt patet de passione Christi quæ fuit bene volita à Deo, malè autem à Iudæis: quia idem obiectum modusque volendi non conuenit omnibus eodem modo. Idem nāq; est, conueniētis & bonum verum vel apparens vni, & non alteri; & ita præter actum substractum malitiæ in peccato odii vel eiusmodi, est bonitas apparens illi peccanti, nunc hic inquam vt est ratio totius actus; huic non potest ferri Diuina voluntas quia vt sic est ratio peccandi; quæ Deo conuenire non potest. Item est differentia inter bonitatem secundum se, & vt est ratio talis actus. Nam licet omnis bonitas sit amabilis a quocunq; non tamen vt ratio omnis actus cuius potest esse ratio in quocunq; sed solum sequitur quòd sit amabilis ab vnoquoque; proportionabiliter: & quia peccare consistit in velle bonitatem veram vel apparentem vt rationem mali actus; vt scilicet est contra legem superius vel obligantem, quod solum conuenit voluntati auersæ à Deo: ideo non sequitur quòd Deus id possit velle sub ea ratione qua voluntas creata potest.

Ad secundam probationem etiam respondet Caietanus vbi supra negando sequellam, quòd scilicet verè apprehendens odium Dei, illud apprehendit sub ratione mali; & quòd tale odium Dei nullius boni rationem habet. Nam ibi ponit opinio hæc malum integrum, quòd implicat duobus contradictoria: destruit enim seipsam in Philosophia; ex quo ponit odium Dei, vt est obiectum præueniens actum volendi esse totum malum. Nam obiectum positum in solo intellectu, & in solo esse obiectiuo voluntatis, impossibile est quòd sit totum malum: quia oportet includere actum

Reprobatio
opinionis.

1. opinio.

Actum subtractum puta odium Dei presentatum voluntati: quod includit in se actum voluntatis qui est odium, & deformitatem ratione indubitæ materiæ, scilicet Dei: & cum voluntas in hoc peccatum fertur, iam actus ille conceptus, eiusque deformitas exercetur: nam odium Dei quoad subtractum, tam in actu exercito, quam signato alicuius boni rationem habet. Item secundò deficit prædicta probatio; quia ponit intellectum prius naturaliter cæcum si voluntas fertur in obiectum secundum apparentem & non existentem bonitatem: nam in virtute huius illa vltima sequela fundari videtur: ideo Caieta. vbi supra malè mordet Scotum, quia hanc opinionem propter prædictas rationes tanquã probabilem reliquerit: quãuis in ea non se firmaverit.

Itè illa prima opinio nõ sufficienter assignat, quæ sit ratio volibilis distincta à ratione nolibilis vel etiam communis vtrique.

opinio. 2.

Idco est secunda opinio communis, quòd obiectum formale voluntatis quo ad volitionem, est bonum verum vel apparens: quoad nolitionem autem malum verum, vel apparens: ita quòd nihil potest velle nisi sub ratione alicuius boni apparentis, neque nolle, nisi sub ratione alicuius mali apparentis. Vbi nota primò quòd bonum capitur hic extensè seu communissimè, nõ solù prout est in rerum natura, sed etiã prout est inesse possibili aut etiam intelligibili: vel vt æstimatur cuiuscunq; boni seu conuenientis et erroneè, absolute vel respectiue, directè vel indirectè, per se aut per accidens, aut quomodocunq; rationem habens; vt quando eligitur mors, vel non esse, vt medium ad carendum aliquo alio malo, seu miseria. Vnde & quando voluntas vult aliquod impossibile, puta æqualitatem Dei, aut hominem esse brutum, est aliquorum possibilium volendo ea taliter se habere, qualiter se habere non possunt: idque sub ratione alicuius boni apprehensi; vt de hoc latius Angest. vbi supra, Scotus in 2. distinct. 6. & ibi communiter agunt; licet. Tho. & Caiet. in 1. par. q. 63. art. 3. cum quibusdam aliis oppositum sentiant. Malum etiã capitur extensè, pro eo in quo nulla omnino ratio boni seu conuenientis verè vel æstimatiue apparet: & ita obiectum voluntatis, quoad omnes suos actus volitionum & nolitionum, bene extenditur ad omne obiectum ad quod intellectus: sed non sub eadem ratione formali: quia non nisi sit ibi aliqua ratio boni vel mali apprehensi: quòd si neutro modo apprehendatur iam reducitur ad malum, in quo nulla ratio boni apparet. Neque libertas voluntatis stat in volendo & nolendo contrariè quodlibet obiectum: sed in contradictoriè se habèdo circa suum obiectum; puta, volendo aut non volendo obiectum volitionis, scilicet bonum apparens: & nolendo & non nolendo obiectum nolitionis, scilicet malum apparens.

Nota. 2.

Nota. 2. Nota secundò quòd quando dicimus voluntatem velle aut nolle sub ratione boni aut

mali; non intelligitur sic, quòd præsupponatur aliqua notitia connotatiua obiecti, seu aliqua reflexio, vt male intellexisse videtur Angest, vbi supra: sed explicatur absoluta notitia ratione formalis, sub qua voluntas tendit in suum obiectum: sicut quando dicitur quòd visio habet pro obiecto sensibile sub ratione coloris; id est quòd color est ratio quòd sensibile videtur, seu quòd sensibile videtur quia habet colorem: sic in proposito voluntas vult aliquid sub ratione boni, id est quia est bonum, vel quia habet aliquam rationem boni vt dictum est. Hanc opinionem sic declaratam tenet Scot. vbi supra & S. Bonaventura in 2. distinct. 34. art. 1. q. 3. & B. Th. primæ secundæ. q. 8. articulo. 1. & tandem doctores communiter illam tenent.

Iam his declaratis, prædicta. 5. opinio, probatur dupliciter. Primò secundum Th. prima secundæ. q. 8. art. 1. quia nihil inclinatur profecundo nisi in aliquid simile vel conueniens aliquo modo; sed omnis appetitus profecutiuis nihil aliud est quàm inclinatio appetentis in aliquid: modo sit appetitus naturalis, modo rationalis seu liber; ergo omnis appetitus profecutiuis etiam liber, qualis est volitio, non est nisi in obiectum simile vel ei aliquo modo conueniens: omne autè simile aut conueniens est aliquo modo bonum; vt patet ex ratione seu diffinitione boni, quod est aliquo modo conueniens seu appetibile alicui, vt de hoc latius agit B. Th. 1. par. sum. q. 5. & q. de bono & malo: & eatenus est bonum quatenus vel quomodo est vel apprehenditur conueniens secundum rationem aut secundum sensum; ergo actus profecutiuis voluntatis qualis est volitio non potest tendere nisi in obiectum in quo aliqua ratio boni, honesti, vtilis, aut delectabilis aliquo modo apparet: & contra, de appetitu refugitiuo quocunq; etiam libero dicendum est; quòd non potest esse nisi de obiecto in quo apparet aliqua ratio mali disconuenientis seu fugibilis, directè aut indirectè, vel per se vel per accidens, vel alio quocunq; modo.

Secundò probatur idem auctoritatibus 10. Ethic. vbi habetur, quòd omnis ars, omnisque doctrina similiter actus & electio, bonum quoddam appetere videntur: & 1. Rethor. est autem voluntas cum ratione appetitus; nullus enim vult cum patuerit bonum esse. Et Dionys. de Diuin. no. cap. 4. sic ait. Nec enim quisquam mali naturam aspiciens, ea facit quæ facit. Et paulo inferius. Nemo etenim in malum intuens agit ea que operatur. Hæc ibi. Vbi & latissimè hoc probat ex professo, quod scilicet nullus appetitus potest esse nisi ad bonum verum vel apparens vt dictum est. Item Aug. in lib. quæstio. & habetur. 15. q. 1. c. merito. vbi sic habet. Vsq; adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud quod ex eo sequitur, seu propter aliquid aliud volitum. Et ita patet opinio intenta. Quòd scilicet

1. ratio.

2. ratio

cet vbi nulla est ratio boni apparens, non potest esse obiectum volitionis capax; neque vbi nulla ratio mali apparet, potest esse obiectum nolitionis: sicut neque sonus respectu visionis, neque calor respectu auditus obiectum esse potest: illud enim voluntatis naturæ repugnat. Vnde & dicit Scotus in 2. distinct. 43. q. 2. & in 4. distinct. 49. q. 9. quòd Deus ex natura sua vel in se & Beatitudo odiri nõ potest: videlicet, si vt est summum Bonum in se & nobis, nullius mali aut defectus rationem habes, nostræ voluntati presentatur. Nam si consideretur sub aliqua ratione mali, puta, vt puniens seu pœnam quamuis iuste infligens; utique odibilis est & de facto odio habetur à damnatis vt de hoc latius agit Martinus de temperantia. q. 2. de odio Dei. & Angest. in moral. c. 3. & B. Th. secundæ secundæ. q. 34. art. 1. & ibi Caiet. & alibi doctores communiter secundum p. l. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Obiectum namque voluntatis non est quale ipsum est in re: sed quale apprehensum per intellectum voluntati presentatur: & quia oppositum dixerat se retractauit D. August. lib. 1. c. 19. retractationum.

arg. 1.

Contra supradicta, & præcipue contra primam partem secundæ propositionis, vbi dicitur, quòd stante illo pleno dictamine ostensiuo, potest voluntas nullum actum producere: arguitur probando quòd necessario producat actum illi conformem. Nam si fortes habens hunc discursum & dictamen plenum ostensiuum, cum omnibus conditionibus supradictis, Deus est nunc à me diligendus: hic est Deus: ergo hic Deus est nunc à me diligendus: iam sic arguo; si fortes habens tale dictamen syllogisticum potest se priuatiue habere non diligendo, & sic omisiue peccare: certè id deliberatè omittere non potest, nisi habeat aliquod iudiciu formale vel virtuale, quòd Deus nõ est nunc ab eo diligendus: vt supra. q. 10. in responsione. Ad arg. & latius infra. q. 13. ex. 3. de anima habetur; & præcipue secundum Th. ergo fortes tunc habet hæc duo iudicia contradictoria seu contraria; scilicet Deus est nunc à me diligendus, Deus non est nunc à me diligendus, quod non est possibile, secundum communiter doctores.

Respondeo ad 1. arg.

Respondeo negando antecedens; quia si teneamus quòd datur pura omisio; vt tenet Angest. in moral. c. 6. & ca. 10. cum multis aliis doctoribus: tunc quando fortes habens iudicium quòd Deus est, ab eo diligendus, per puram omisionem liberè omittit: non oportet quòd habeat aliud iudicium oppositum, quòd Deus non est nunc ab eo diligendus, sicut neque requiritur aliqua volitio omittendi: sed sufficit quòd habito iudicio quòd tunc Deus est ab eo diligendus liberè omittat: quæ omisio est etiam deliberata, vt infra. q. 13. habetur: & ad illam omisionem deliberatam & culpabilem, sufficit iudicium in-

terpretatiuum quale ibi est: sicque non dantur duo iudicia formaliter, immo neque virtualiter ibi contraria. Insuper cum non repugnent duo iudicia virtualiter contraria, sicut neque habitus cum actu contrario: fit à fortiori vt neque alterum formale iudicium cum altero interpretatiuo contrario repugnet. Si autem teneatur opinio: quòd non datur pura omisio: tunc etiam si ad deliberatam omisionem requiratur volitio omittendi: non tamen requiritur formale, sed sufficit virtuale, seu etiam interpretatiuum iudiciu de omittendo, vt infra. q. 13. habetur: & inde constat etiã secundum Th. vbi supra, non esse duo iudicia formaliter; sed vel virtualiter contraria, vel alterum formale alterum interpretatiuum de opposito, quæ nullo modo repugnant.

argum. 2.

Secundò & præcipue contra secundam partem secundæ propositionis vbi dicitur quòd stante pleno dictamine tantum ostensiuo, voluntas non potest se illi difformare contrariè arguitur: quia stat quòd recta ratio ostendat vtrūque oppositorum, sicut verè est, puta, furari esse omnino malum atque cauendum, & oppositum esse bonum appetendum; est enim ratio oppositorum eadem: & quòd voluntas ex sua libertate se determinet ad alterum illorum quia vult, vt patet. 9. Metaph. vbi dicitur quòd scientia est oppositorum sed à pro hæreti, id est, electione determinatur ad vnum; ergo contra illam propositionem aperte.

Respondeo ad 2. arg.

Respondeo secundum Caiet. prima secundæ. q. 77. art. 2. negando antecedens, quia si esset plenum dictamen, cum omnibus illis conditionibus suprapositis in 3. propositione iam voluntas non posset in oppositum contrariè seu commisiue, vt supra probatum est: & Arist. ibi non loquitur de pleno iudicio seu cognitione plena oppositorum: sed de cognitione absolute.

Replica.

Quòd si replicetur: quòd ex 2. Ethic. scire, parum aut nihil valet ad virtutem, sed si rectitudo intellectus requiritur ad bene volendum modo prædicto, ita quod ea stante non potest voluntas se illi difformare contrariè seu commisiue; ergo iam scire multum valeret ad virtutem contra Arist. & per consequens sequeretur quòd potius esset suadendum cuilibet quòd rectè consideraret quàm quòd rectè vellet. Respondeo dupliciter. Vno modo secundum Caietanum, quòd illa maior ex 2. Ethic. intelligitur de scientia morali tantum distincta, contra scire prudentiæ; quia de illa cum sit vniuersalium constat parum vel nihil valere ad bene viuendum. De ista autem scientia prudentiæ propriè sumptæ constat esse forinam seu regulam virtutum, quia hæc pendet à recto appetitu, & ideo multum valet ad virtutem & est valde suadenda. Sed certè ista responsio Caietani non est ad rem: quia Argumentum & replica procedit de scientia morali & de iudicio ostensiuo, sicut & 2. propositio: contra quam arguitur, ideo alio

alio modo respondeo ad replicam q̄ Arist. loquitur de scientia tantum absolute seu speculative & non practice sumpta prout nullo modo ordinatur ad voluntatem: puta, quando quis studet scire solum, vt sciat, & non vt secundum scientiam operetur: quia licet talis scientia in se sit practica quia tractat de agibilibus & de moribus: tamen in tali homine ratione subiecti parum valet ad virtutem; ex quo non intendit eam applicare ad recte viuendum: immo & talis scientia non facit scientem moraliter perfecte: ex quo ille non vult experiri virtuosè quod scit: quæ tamen experientia requiritur ad scientiam moralem proprie & perfecte habendam, vt habetur. 1. Ethic. Non inquirimus vt sciamus; sed vt boni efficiamur. Si autem scire ordinatur ad voluntatem seu ad opus: tunc certè multum valet ad virtutem: quia qui vult recte agere necesse habet plenè & recte considerare de re quælibet vt nò male sed bene agat: qua consideratione habita vix peccabit commissiue: & de hac scientia practica & per ipsum hominem ordinata ad opus agitur in secunda propositione: estq; dictamen practicum sed ostensiuè tantum acceptum vt patet ex supradictis.

Argum. 3.

Tertiò principaliter arguitur iterum ad idem contra secundam partem secundæ propositionis vbi dicitur quòd stante pleno dictamine ostensiuo, non potest voluntas se illi, difformare commissiue: nam inde sequitur quòd ratio culpæ, vel laudis, prius & principalis immo & simpliciter est: in intellectu, vel in actu dictandi seu considerandi, quam in voluntate seu eius actu: & q̄ actus intellectus essent in se & ratione sui boni vel mali moraliter & imputabiles & non ratione voluntatis: quod est contra omnes doctores etiã Thomistas: & quòd hoc sequatur probatur dupliciter, tum primò; quia ratio culpæ vel laudis ibi est principalis vbi primò & principalis est defectus qui est causa & ratio culpæ, maxime si illud sit in nostra potestate: sed dictamen predictum intellectus est huiusmodi; quia scilicet ex eius defectu prouenit culpa saltem commissiouis in voluntate: & eo stante pleno non esset talis culpa, vt supra dictum est: & est in nostra potestate habere vel non habere tale dictamen plenum vel defectuosum: quia in nostra potestate est applicare intellectum ad considerandum, aliàs non esset culpa inde proueniens. 2. idem probatur secundum Almayn in moralibus. tract. 1. c. 6. quia quocunq; sunt duo actus, sic se habentes quòd vnus est liber in se seu per prius, & alter necessario sequitur ad illum primum: tunc ille secundus non habet libertatem in se proprie dictam, nisi in primo: quia & tota bonitas & malitia attribuitur primo: nam ideo actus exterior dicitur non habere propriam bonitatem vel malitiam à se, sed ab interiori secundum communiter doctores;

modo illa bonitas vel malitia actus exterioris fit alia, seu distincta à bonitate seu malitia actus interioris, vt ait Scot. modo non: quia necessario sequitur ad ipsum interiorem nisi ponatur impedimentum: ergo similiter cum à dictamine defectu proueniat culpa commissiouis: & à plenitudine dictamine proueniat, quòd non sit talis culpa; sequitur quòd ibi in intellectu & eius actu est causa culpæ primaria & per consequens ibi est tota bonitas vel culpa sequentium actuum voluntatis.

Respondeo ad argumentum negando sequentem: & ad primam eius probationem, quòd. 1. ibi est prius ratio culpæ vbi prius est defectus: negatur ista maior etiam secundum Duran. in 2. distin. 39. q. 1. & ratio est clara: quia talis defectus potest etiam inueniri in ratione speculatiua seu imaginatione, vnde postea sequatur culpa in voluntate: & tamen talis defectus non est culpa moralis aut imputabilis, vt patet. Dico igitur quòd solum in illa potentia & eius actibus est primo ratio culpæ seu laudis quæ liberè mouet se, & alias vires ad prosecutionem boni aut mali: quia etiam talis potentia solum est proprie obligabilis & per prius stante lege: hæc autem potentia & eius actus est voluntas, non autem ratio; quod patet: quia habitus & priuatio per prius dicuntur de subiecto in quo sunt formaliter quam de eis quæ solum extrinsecè denominat: quia de talibus non nisi secundario dicuntur, & in habitudine ad primum: sicut sanum per prius dicitur de animali in quo est subiectiuè quam de medicina vel vrina in quibus est sicut in causa vel signo: sed culpa dicitur de actu voluntatis seu de ipsa potentia secundum diuersas opiniones, Scoti & Ocham, sicut de subiecto in quo est formaliter ipsa culpa: de errore autem rationis practice tanquam de causa, scilicet tanquam de regula electionis seu voluntatis; ergo defectus rationis practice non habet rationem culpæ moralis seu imputabilis, nisi extrinsecè & secundario; quatenus uidelicet per ipsam rationem habet regulari ipsa voluntas seu electio de agibilibus à nobis. Hæc Duran. Illud autem dictum eiusdem quòd scilicet electio voluntatis liberè tedit in prosecutionem intelligitur sano modo, quòd scilicet ipsa electio seu actus uolitiouis liberè elicitur & producit à uoluntate: tamen iam talis actus productus dum manet in genere actus seu uolitionis; & dum liberè continuatur, necessario tendit in suum obiectum, vt Adrian. in quarto quodlib. art. 1. latius differit; alias staret uolitio efficax & quòd non sequeretur actio, seu opus ablatio impedimento.

Ad secundam autem probationem respondeo, negando antecedens seu maiorem illius discursus, & ratio est, quia ut bene ait Angest. in moral. c. 1. & 3. & 6. & 10. actus intrinsecè seu essentialiter

Respondeo ad 3. arg.

ter & per prius liber est & dicitur ille qui à uoluntate productus est immediatè in ipsamet uoluntate: vel quia à sua natura esset liber, & quantum est de se si non esset aliquis alius actus à quo necessario penderet. Prima pars patet de uolitione immediata finis. Secunda de uolitione medii necessario causata ab efficaci uolitione finis: patet etiam de uolitionibus necessariis Beatorum & huiusmodi aliis uolitionibus necessariis: quia omnes tales quatum est de se, si à uoluntate producerentur essent liberè elicitè immediatè & intrinsecè & per prius, nisi esset talis uolitio finis, aut alia causa necessitans uoluntatem ad illarum uolitionum productionem. Ideo & omnes tales uolitiones quantumuis necessario productæ ex aliarum causarum suppositione, bene habent in se proprie & intrinsecè, & per prius libertatem sicut & bonitatem vel malitiam, alioqui uolitio medii ad malum finem efficaciter uolitam, non esset mala neque haberet aliam malitiam à malitia efficacis uolitionis ipsius finis à qua fuit necessario producta: sicut actus exterior non habet aliam malitiam à malitia actus interioris à quo necessario ex suppositione pendet, seu causatur; quod est contra ueritatem & omnes doctores communiter. Ideo contra Almayn, qui vbi supra in hoc certè deceptus uidetur, dicamus, quòd non est simile de actu exteriori pendente necessario ab interiore, & de actu interiore uoluntatis pendente necessario ab alio actu uoluntatis interiore, qualis est uolitio medii causata ab efficaci uolitione finis: & ratio discriminis patet ex dictis, quia, scilicet, actus exterior non esset ex sua natura liber etiam si non penderet ab interiori: interior autem uolitio sicut dictum est: ideo actus exterior non est per prius aut immediatè & intrinsecè bonus vel malus, sed id habet à suo actu interiore à quo necessario pendet: actus autem uoluntatis interior bene est per prius immediatè & intrinsecè, idest à se bonus vel malus: & ex his patet quòd actus uoluntatis liberè complacenter, quamuis necessario elicitus, certè liberè eliceretur si non esset aliunde necessitata uoluntas simpliciter aut secundum quid, de quo latius alibi, & ita per prius liber est.

Arg. 4.

Quarto principaliter arguitur contra eandem secundam propositionem & præcipue contra id quod ibi præsupponitur, quòd, scilicet, si non sit omnino plenum dictamen ostensiuum, quamuis ibi sit plena deliberatio intellectus in ratione honesti vel inhonesti bene potest uoluntas se illi difformare, non solum omisiuè, sed etiam commissiue. Contra hoc arguitur probando quòd tunc non potest uoluntas se illi dictamini non plene commissiue difformare: nam sit Sortes, qui habeat hunc discursum & dictamen ostensiuum tantum actualiter in uniuersali & particulari, sci-

licet, nulla fornicatio est à me committenda: talis concubitus meus cum Bertha est fornicatio; ergo non est à me committendus: ita quòd solum deficiat in tali dictamine, vna conditio de suprapositis ad eius plenitudinem requisitis: hæc, scilicet, quòd Sortes sic iudicans non consideret relatiuè quòd tale malum fornicationis est potius cauendum, quam omne aliud malum penale: iam in tali casu sic arguo. Sortes non potest contrarium agere fornicando deliberatè & culpabiliter cum Bertha, nisi aliquo modo iudicet saltem imperceptibiliter secundum ipsos Thomistas quòd talis concubitus sit cum illa committendus, vt patet 3. de Anima, vbi dicitur quòd nihil ab homine humanè, idest, deliberatè fit sine intellectu practico & appetitu, vt latius habetur supra quæst. decima in responsione ad argumentum, ergo prædictus Sortes habet hæc duo iudicia simul, scilicet, nulla fornicatio est à me committenda, & hæc fornicatio est à me committenda: & ipsa sunt contradictoria, vt patet: ergo contradictoria iudicia in eodem respectu eiusdem sequuntur ex supradicto præsupposito; quod est contra omnes doctores, & contra ueritatem.

Respondeo vno modo, negando antecedens secundum Scotum, vt supra in responsione ad primum argumentum, & superius quæstione decima habetur. Alio modo concessio antecedente secundum Thomam negatur prima consequentia: non enim sunt contradictoria neque contraria illa duo iudicia; quia non sub eadem ratione neque respectu eiusdem opponuntur, quod patet, quia iudicans esse fornicandum cum Bertha, & sic uolens fornicari cum ea iam iudicat & uult id sub ratione sibi delectabilis, seu ratione uitandi suum incommodum temporale seu aliàs: sub qua ratione non iudicabat oppositum, quando iudicabat non esse cum ea fornicandum absolute tantum; uel sub ratione honesti. Sicq; non sunt omnino opposita iudicia illa in eodem intellectu, & multò minus essent opposita illa duo dictamina, etiam si sub omnibus & eiusdem conditionibus respectiuis & rationibus haberentur; sed unum eorum caperetur solum ostensiuè, alterum autem præceptiuè: aut si unum eorum non haberet annexum appetitum, alterum autem sic; sic enim æquiuocè sumerentur fornicandum, & non fornicandum, ut ait Adrianus, in quarto quodlib. & Caietanus in prima secundæ quæst. 77. artic. 2. & patet ex supradictis, & supra quæst. 8. in responsione ad primum argumentum.

Respondeo ad 4. arg.

Arg. 1.

Quæst.

QVAESTIO TERTIADECIMA.

UTRUM IN OMNI PECCATO

sit aliqua ignorantia, defectusque rationis: ita etiam quod omne peccatum ex ignorantia, seu potius ex inconsideratione aliqua, procedat aliquo modo.

ESpondeo, in hoc est duplex opinio. Prima B. Tho. prima secundae q. 76. art. 4. q. 77. artic. 2. q. 78. art. 1. & ibi Caietan. & Duran. in 2. distinc. 5. q. 1. & dist. 24. q. 2. & distinc. 39. q. 5. & aliorum

sequacium, quod in peccato tam omissionis, quam commissiois semper est aliqua ignorantia, id est imprudentia proprie seu stricte sumpta, de qua supra quaest. 9. quaest. 12. latius habetur: quia ibi vel non est rectum, plenumque; dictamen prudentiale, quale requiritur: vel si est, non tamen est conformitas recti appetitus, ut ad talem prudentiam exigatur. Et in hoc omnes consentiunt, quamvis quod ad dictamen praecipuum non omnes conveniant. Ignorantia vero, id est imprudentia largè sumpta, quae est carentia debitae cognitionis, aut saltem considerationis alicuius circumstantiae vel alterius, quod deberet considerari ad peccatum tale cauendum; semper est in omni peccato commissiois, quamvis non in omni peccato omissionis; quamvis non semper vllus ibidem sit error, deceptio, aut ignorantia proprie dicta, quae carentia debitae cognitionis est. Hoc probatur dupliciter, primo quia vel homo tale peccatum eligit seu voluit deliberatè, vel non: si non plene deliberatè, etiam si id liberè voluit: ergo iam ibi est defectus plenae deliberationis, & iudicii, aut considerationis alicuius, quod deberet considerari; ut ex quid nominis plenae deliberationis plane constat. Si dicatur quod plene deliberatè id malè voluit; iam probatur id non esse possibile, non potest voluntas aliquid plene deliberatè velle, nisi illud formaliter aut actualiter plene iudicet, absolutè, & respectivè, hic & nunc, esse omnino bonum, nullam mali rationem habens; simul & formaliter, vel virtualiter iudicet illud tunc esse volendum sicut de facto vult, quia 3. de Anima habetur, quod nihil ab homine humanè, id est deliberatè fit, sine intellectu practico & appetitu: tali autem iudicio pleno stante, non potest voluntas se illi contrariè seu positivè difformare ut in secunda propositione quaestionis praecedentis habetur: ergo si deliberatè malum eligitur & iudicatur, ibi est aliqua ignorantia, siue defectus plenae & debitae deliberationis, aut iudicii saltem actualis, neque plena deliberatio aut iudicium est; ex quo in veritate id non omnino, neque simpliciter bonum, neque appetendum est.

Secundò probatur idem auctoritate. 6. Ethic. cap. 15. ubi habetur, quod si voluntas malè eligit; intellectus malè dicitur, scilicet, vel positivè vel negativè aliquam ignorantiam, vel inconsiderationem habens. Item 5. Ethic. Nullus vult ne incontinens quidem, quod non aestimat esse studiosum. & 2. Rethoric. Nullus voluntarius & cognoscens pravè eligit. & 3. Ethic. Omnis malus est ignorans, capiendo malum extensè, ut capitur communiter à doctoribus sacris pro omni peccatore, non solum in gradu intemperantiae; sed etiam in quocunque gradu malitiae: nam si capiatur strictè & proprie, ut philosophi capiunt, pro malo in gradu intemperantiae, non probaret intentum ubi generaliter de omni peccato agimus. Item ad idem est Aug. lib. de Trinitate. cap. 5. & Prouerb. 14. Errant omnes qui operantur malum.

Neque ex hac opinione sequitur, ait Duran. in 1. distinc. 5. q. 2. quod omne peccatum sit ex ignorantia, & nullum ex industria, vel ex certa malitia; nam praedicta ignorantia vel inconsideratio, quam dicimus esse in omni peccato, non est ignorantia obiecti, qua tale quid ignoratur esse malum, quod tamen requiritur ut sit peccatum ex ignorantia: sed est ignorantia, qua non plene consideratur omnis circumstantia, atque sequela quomodo deberet considerari, ut homo retraheretur ab eo, quod novit esse malum.

Et si quaeratur stando in hac opinione, an ignorantia seu inconsideratio praedicta, quae est causa difformitatis voluntatis, sit prius natura, quam ipse appetitus: nam videtur dubium, quia ex eo quod obiectum est voluntatis, illud sic iudicatum in tali ignorantia videtur prius natura: ex eo vero quod est effectus voluntatis determinantis intellectum ad sic iudicandum secundum 9. Metaph. ut supra habetur, iam videtur posterius natura.

Respondeo stando in illa opinione B. Th. quod determinatio intellectus ad alteram partem in moralibus, quae sunt contingentia, quando provenit ex passione, praevient manifestè electionem, ut patet ex supra dictis: sed quia hoc est per accidens, ideo absolutè loquendo de determinatione intellectus, dico simpliciter, quod voluntas determinat intellectum ad concludendum siue iudicandum alterum oppositorum esse faciendum, ut habetur 9. Meta. Sed diversimodè in bonis & malis, quia si neutrum oppositorum habet rationem mali moralis; voluntas ex se sola flectit iudicium quò vult: ad alterum vero oppositorum moraliter malum voluntas ipsa flectit iudicium, sed non nisi concurrente aliquo alio defectu intellectus, saltem consideratione omnium considerandorum; quae sufficit ut omnis malus sit ignorans, ut dicit Tho. prima pars sum. q. 63. artic. 2. & 3. de peccato primi Angeli, & ut supra quaest. 12. in secunda propositione & dubio primo habetur.

Iudicium

Iudicium igitur de agendo vel appetendo moraliter malum, cum in ratione propositi sit prius natura, quam mala voluntas; & in ratione acceptati sit posterius natura: & acceptatur ex aliquo defectu intellectus, quia malum secundum se non est acceptabile, nisi habeat aliquam rationem boni saltem apparentis: resoluendum est tale iudicium in tua hæc, scilicet in ipsum iudicium, seu iudicatum quod acceptatur. Secundò in defectum intellectus quodammodo acceptatur. Tertio in ipsam acceptationem passivam à mala voluntate illatam. Et quo ad duo prima praevient voluntatem malum ut obiectum & conditio nonnulla eius, siue ex parte eius, siue ex parte intelligentis: quò ad tertium autem, est effectus voluntatis, & sic omnia consonant.

Secunda opinio Scoti in 3. distinc. 36. art. 2. & in 2. distinc. 6. art. 2. & in responsione ad tertium argumentum, & Bassolis in 2. distinc. 25. quaest. 2. & Adrianus in quarto quodlib. artic. primo, & communiter doctorum est, quod licet in omni peccato sit aliqua imprudentia proprie seu strictè sumpta, ut supra q. 9. habetur, quae ab aliis dicitur ignorantia electionis, ex quo ibi non est conformitas voluntatis secundum Sco. seu actus eius secundum Ocham ad rectam rationem: non tamen semper est ignorantia seu imprudentia largè sumpta, vel aliqua inconsideratio alicuius quod deberet considerari: sed dicitur quod stante plena, rectaque deliberatione intellectus, potest voluntas etiam positivè seu commissivè malè moraliter velle & nolle, sine vllò defectu in ratione: non autem id poterit stante pleno dictamine in ipsa ratione, seu intellectu. Pro cuius declaratione & probatione nota, quod aliud est plenum dictamen seu iudicium, aliud plena deliberatio: nam stat aliquod opus esse plene deliberatum in ratione honesti vel inhonesti, aut moraliter boni vel mali; & quod non sit plene deliberatum in ratione utilis vel delectabilis convenientivè naturae: & per consequens quod non sit plenum dictamen absolutè, neque plene ostensum sub omni ratione boni vel mali, quod tunc omnibus aliis postpositis eligendum vel evitandum sit, ut supra in 2. notabili quaest. 12. praecedentis latius habetur.

Tam his suppositis & declaratis probatur hæc secunda opinio communis, quod ad hanc ultimam partem eius; quod, scilicet, non est semper in omni peccato aliqua ignorantia vel inconsideratio: quae ubi est plena deliberatio alicuius, puta, fornicationis in ratione honesti vel inhonesti, non est in intellectu aliqua ignorantia vel defectus alicuius considerandi quò ad rationem hæc honesti vel inhonesti, ut patet, quia alias non esset plena deliberatio: sed stante tali deliberatione plena stat etiam simul quò ad alterum illorum, puta, fornicationem, ut bonum delectabile sensui per verum iudicium, aut per solam intellectus apprehensionem volun-

tati praesentatum, sicut & verè est, voluntas ipsa scienter contra rectam rationem aut contra conscientiam rectam merè liberè & culpabiliter eligit: ergo in tali electione plenè deliberata nulla ignorantia, nullusque defectus rationis est. Consequentià patet cum maiore, & minor probatur tripliciter. Tum primò, quia ideo requiritur iudicium, ut obiectum cum suis circumstantiis voluntati praesentetur ut ipsa possit circa illud deliberare: sed sine alio iudicio aut dictamine reflexo quòd tale quid est tunc omnibus aliis postpositis eligendum vel reprobandum, iam per iudicium completè dictans de obiecto & omnibus circumstantiis requisitis ad honestatem actus; voluntas est sufficienter illuminata ut possit deliberare, & plenè liberè id vel oppositum eligere: ergo illud reflexum non requiritur ad actum plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti: nam alias sequeretur quòd nullus posset scienter velle aut agere contra conscientiam rectam & plenam; quod concedere est contra experientiam, & contra omnes doctores. Tum secundò, quia, ut supra q. 12. propositione secunda habetur, quando obiectum non ostenditur sub omni ratione boni aut mali cuiuscunque, quantumcunque plenè sub ratione honesti praesentetur, potest voluntas velle & nolle aliud etiam contrariè oppositum sub alia ratione mali vel boni utilis; aut delectabilis quomodocunque ei simul offeratur. Tum denique quia 9. Metaph. scientia est oppositorum sed à prohæresi, id est, ab electione voluntatis determinatur ad unum. Quod autem Commentator. 2. Physic. ait in cap. de fortuna: quòd contingens ad vtrūlibet & equaliter indeterminatum non inuenitur in agentibus per se; sed in potentiis tantum passivis, qualis voluntas non est; dico quòd illud primum intelligitur de agentibus naturalibus determinatis ad unum, qualis voluntas non est; hoc autem ultimum intelligitur de potentiis non merè passivis qualis voluntas est.

Vide hæc auctoritas potius est pro hac nostra opinione, quae et per eam magis confirmatur, & per tres artic. Parisienses, in hunc modum condemnatos. Primus est, Stante scientia in vniuersali & particulari voluntatem non posse in oppositum, error. qui articulus ab aliis sub hac forma refertur. existente maiore vniuersali in actu & minorem particulari etiam in actu quòd voluntas non possit in oppositum error. Secundus, Si recta ratio est, etiam recta voluntas est; error. Tertius, Existente voluntate in vlt. dispo. quòd non possit oppositum velle; error. Hos errores etiam refert Sco. & cõter doc. in 3. dist. 36. & Buridanus. 3. Eth. q. 5.

Neque ad has auctoritates valet evasio Car. prima secundae q. 77. art. 2. dicentis, quòd isti errores condemnantur, sicut & verè sunt errores, quia est scilicet scientia actualis absolutè & non respectivè: vel si etiam est respectivè, non tamen est di-

Refutatio eius.

Etamen iudicium præceptiuum; quia si esset, non essent errores, neque condemnarentur. Sed certe hæc euasio nihil valet, tum primò, quia articuli loquuntur expressè de scientia etiam actuali quacunque, nulla facta distinctione dictaminis pleni aut non pleni, præceptiuum aut non præceptiuum: nam si aliter intendisset, facile id explicare potuisset: tum secundò, quia sine prædictis adiectionibus stat quod sit plena deliberatio in ratione honesti & inhonesti, etiam si non sit plenum dictamen, ut supra dictum est: qua deliberatione stante condemnatur ut erroneum dicere quod non potest voluntas in oppositum, quia hoc intenditur ibi & nihil aliud ut ex ipsis verbis constare potest. ergo sine ulla ignorantia vel defectu rationis stat malè eligere oppositum; ut ait opinio & Arist. 7. Ethic. ex proposito reprobatur opinionem Socratis oppositum tenentis, ut supra quaest. 8. & infra q. 15. latius habetur.

Respon ad primam variationem primae opin.

Ad rationes autem primæ opinionis, respondeo ad primam concedendo quod homo illud peccatū, puta, fornicationem, plenè deliberatè eligit: & quando arguitur id non esse possibile, negatur illa maior ibi posita: stat enim aliquid esse plenè deliberatum in ratione honesti vel inhonesti; & quod non sit plenè ostensum vel dictatum sub omni ratione boni vel mali, ut supra declaratum est. Neque etiam ad plenè deliberatè aliquid agendum, requiritur quod homo formaliter, aut virtualiter iudicet id esse tunc omnibus aliis postpositis eligendum: & dato quod id esset requisitum ad rectam, non tamen ad malam electionem plenè deliberatam: sufficit enim ad rectam & malam electionem plenè deliberatam, quod plenè deliberetur vel iudicetur tale quid esse bonum vel malum moraliter, seu in ratione honesti vel inhonesti esse, nunc cum aliis circumstantiis agendum vel vitandum; cum quo stat quod in ratione utilis vel delectabilis, voluntas plenè deliberatè oppositum velit, ut dictum est.

Et ad Arist. 2. de Anima respondeo, quod intelligitur quod ad plenam deliberationem requiritur intellectus practicus. i. intellectus actualis vel virtualiter completè dictans seu iudicans de obiecto & circumstantiis, & appetitus. s. voluntas eligens alterum illorum oppositorū plenè deliberatorum: neque aliud ibi significatur, neque inde elicitur contra supradictam opin. communem.

Replica.

Si replicetur quod si fuisset plenum dictamen, posset voluntas sese illi difformare contrariè eligendo fornicationem, etiam sub ratione boni delectabilis, ut supra q. 12. propositione secunda habetur, ergo defectus illius pleni dictaminis est causa peccati, seu est in quocunque peccato quantumcunque plenè deliberato sub ratione honesti vel inhonesti.

Respon. ad replicam.

Respondeo concedendo antecedens & negando consequentia, immo etiam si concedatur con-

sequentia nihil inde sequitur contra opinionem: neque enim inde sequitur quod est aliquis defectus in ratione in quocunque peccato: quia non dicitur defectus rationis aut considerationis nisi sit defectus eius, quod in ratione honesti vel inhonesti deberet considerari ad tale quid vitandum vel agendum: nunc autem ad plenam considerationem sub ratione hac honesti, non tenetur homo plenum absolutè dictamen supra dictum habere, sed plenam deliberationem sub ratione honesti vel inhonesti, ut supra dictum est.

Ad secundam probationem ex 6. Ethic. respondo, quod ibi Arist. sicut & 7. Ethic. loquitur, non de quacunque electione siue dictamine; sed de prudentiali propriè & præceptiuo, cui necessariò coniunctus est rectus appetitus, de quo supra q. 12. prima propositione, & q. 9. latius habetur. Nos autem hic loquimur de dictamine tantum ostensiuo, ideo nihil ad rem.

Ad aliud ex 5. Ethic. respondo, secundum Adriam in 4. quodlib. quod loquitur etiam ibi Arist. de æstimatione prudentiæ & imprudentiæ propriè sumptæ, de qua dicitur etiã 3. Ethic. Qualis vnusquisque est talis ei finis videtur, ut supra q. 9. & infra q. 15. latius declaratur. et eodem modo respondeo ad illud ex 7. Rethor.

Ad 3. Ethic. Omnis malus est ignorans, & ad Augusti. & Prouerb. 13. respondeo secundum Scotum in tertio distinctione 36. quod intelligitur de ignorantia electionis, quæ non est formaliter ignorantia deceptionis, aut nescientiæ, vel inconsiderationis in intellectu: sed est electio verorum, aut accommodorum mediocorum ad malum finem à mala voluntate intentum vel præstitutum, quæ dicitur etiam error morum, qui est non quidem in intellectu deceptio, sed in voluntate deuiatio à via virtutum: quomodo dicimus aliquem scienter errare per deuium ambulans, licet per intellectum nil falsum iudicet, neque ignoret, qui dicitur error effectus, sicut & error calami vel pedum, ut ait Adrianus, ubi supra secundum cõmuniter doctores: vnde & Basilis superius ait, quod talis dicitur ignorans non verè & formaliter, sed interpretatiuè, quia videlicet agit tanquam ignorans: & inde ex mala voluntate sæpe sequitur error, siue deceptio, vel ignorantia aliqua in intellectu concomitans peccatum ipsum secundum Sapien. 2. Excæcauit eos malitia eorum. & tertio Ethic. dicitur, quod propter delectationem deceptio prouenit; & non bonum, bonum videtur: & qualis vnusquisque est talis ei finis videtur: Quod, quomodo fiat, latius infra quaest. 15. habetur. Ad

argumenta verò alia, quæ hic fieri possunt, responso supra quaestione 12. videatur.

Ad secundam rationem.

Quaest.

QUAESTIO QUARTADECIMA.

UTRUM OMNE PECCATUM Christiani, id est hominis baptizati non heretici, sit ex defectu fidei: & utrum talis in mortali existens possit verè dicere, Credo in Deum.

Respon. ad ad 1. dub.

RESPONDEO ad primum secundum duas opiniones tactas in quaestione 13. præcedente. Nam secundum primam opinionem Beati Tho. dicendum est, quod sic, saltem ex aliqua inconsideratione alicuius pertinentis ad fidem, ut ibi declaratum est. Secundum aliam opinionem Scoti & aliorum tenendum est quod non ex defectu fidei speculatiuæ, neque ex inconsideratione prædicta. Nos autem secundum omnes & quidem verè dicamus, quod omne peccatum Christiani prouenit ex defectu fidei practicae, quæ per dilectionem operatur, & ipsam Dei dilectionem veram includit. Prouenit etiã ex defectu uigoris viuacitatis efficacis, aut fortitudinis fidei speculatiuæ, vel informis: quia scilicet Christianus non efficaciter profequitur id, ad quod ipsa fides dirigit, & inclinatur. Et ad alterutrum sensum intelliguntur Origenes homilia 9. in Leuitic. & Cyprianus contra Nouatianum, & Hierony. 10. super Prouerb. 8. & præcipuè Chrysostomus super Matth. 25. cõmuniterque doctores dicentes omne peccatum ex defectu fidei esse, omnesque peccatores esse infideles.

Multò minus dicendum est omne mortale peccatum Christiani ex errore in fide procedere: aut per omne peccatum fidem perdi: aut existentem in peccato mortali non esse Christianum: tum primò quia non perditur fides theologica quod ad essentiam fidei nisi per solam infidelitatem, seu hæresim pertinacem ei oppositam, secundum Scotum & cõmuniter doctores in tertio distinctione 23. & 36: tum secundò idem patet prima ad Corinth. 12. Si habuero omnem fidem ut montes transferam, charitatem autem non habuero. Facit & Hieronymus lib. 1. commentari. super Matth. 7. ibi. Non omnis, qui dicit, Domine domine, intrabit in regnum cælorum. Et Basilis in regula monachorum cap. 94. Et Gregorius homilia de Virginibus super Matth. 25. ibi. Non acceperunt fatuæ oleum cum lampadibus: & ad idem est August. & Chrysost. eodem loco in opere imperfecto: & Bernar. sermone 25. super cant. & cõmuniter doctores: & tandem in concilio Tridentino sessione 6. de iustificatione, canone 28. expressè habetur Peccatos fideles baptizatos habere veram fidem sine charitate, & esse, & dici Christianos: & oppo-

situm dicentes anathematizantur ibidem. Vnde nota secundum Vega de iustificatione lib. 3. cap. 8. & 9. & 10. quod tales dicuntur, suntque Christiani; non tamen veri veritate fructus, neque boni Christiani licet veram fidem veritate rei habeant, ubi de his satis pulchrè agit. Et talis hominum fides dicitur informis, quia sine forma, & vita charitatis mortua est, Iacob. 1. non quidem quia est sine sua intrinseca forma specifica, aut sine suo specifico esse habitus & virtutis fidei, sicut homo mortuus non habet veram formam hominis specificam: & ideo verè non est homo: sed quia non habet formam extrinsecam, id est pulchritudinem, seu vitam charitatis & gratiæ; & per consequens neque motum efficacem, neque esse meritorium & gratuitum, neque perfectum esse virtutis fidei practicae, quæ iustificat. Igitur charitas est forma fidei, sicut spei, aliarumque virtutum, non quidem constituens illas in suo specifico esse fidei, aut virtutis fidei, sed in perfecto esse virtutis fidei, quæ per charitatem operatur, quod est esse gratuitum & meritorium. Concordant in hoc Scot. in 3. dist. 36. & Caieta. secunda secunda q. 4. & q. art. 1. & prima secunda q. 65. art. 4. quamuis in aliis ibidem inter se dissentiat. Igitur peccator Christianus, non habet errorem, aut defectum fidei speculatiuæ formaliter, sed interpretatiuè: sicut & omnes malus est ignorans, ut supra q. 13. in fine dictum est.

Quo ad secundum quod quaeritur in prædicta quaestione, scilicet, utrum Christianus existens in mortali peccato, verè possit & debeat dicere, Credo in Deum. Respondeo quod sic, quauis non tam propriè & perfectè, sicut qui est in charitate: quod probatur tripliciter. Primò secundum Tho. secunda secunda q. 1. art. 9. ad tertium ubi sic ait, Confessio fidei traditur in simbolo quasi ex persona totius Ecclesiæ, quæ per fidem vnitur: Fides autem Ecclesiæ est fides formata: talis enim fides inuenitur in omnibus, qui numero & merito sunt de Ecclesia. Ideo confessio fidei in simbolo traditur secundum quod conuenit fidei formatae: ut etiam si qui fideles fidem formatam non habent, ad hanc pertingere studeant. Hæc ille.

Sed contra hanc rationem arguitur, quia si non ut minister Ecclesiæ, nec in persona eius quispiam in mortali peccato id dicit, sed ut persona singularis; tunc nullo modo neque ut membrum Ecclesiæ neque in persona Ecclesiæ id verè dicere potest; sicut existens in odio contra proximum dicens, Pater noster ut persona singularis vel particularis nullo modo verè dicit, Dimitte nobis debita nostra, quod si adhuc id pernegetur; contra, quia saltem de cathecuminis nondum baptizatis in mortali peccato existentibus non potest dici, quod in persona Ecclesiæ id verè dicant: cum neque merito, neque numero sint membra eius: & tamen D. August. illis

G 3 suadet

mento. Nam potest causa naturalis à fortiori etiam causa naturali impediri, ut constat. Ex quibus patet quòd cum principia hæc quòd magis sunt vniuersalia, eò magis recedant ab affectione & magis appropinquent rationi. Nam ratio vel intellectus propriè circa vniuersalia versatur, quamuis etiam ad particularia extendatur: affectio autem circa particularia propriè: aut solum est inde circa principia vniuersalia, utpote certiora, deceptio minus continget ex parte affectionis; & multò minus circa vniuersalissima; & minus circa speculatiua, quàm circa practica; quia minus ad affectionem vel appetitum.

3. propositio.
1. modus.

Tertia propositio tripliciter intelligitur quòd omnis malus est ignorans ut dicitur. 3. Eth. Vno modo capièdo malum strictè & propriè in gradu intemperantiæ distinctum à malo in gradu incontinentiæ, & mollitici, ut communiter capiunt Morales, secundum Arist. ut etiam dicit Buridanus, & Adria. vbi supra, & talis malus in gradu intemperantiæ est, qui sic est vitio & malitiæ deditus tanquam peruersus quòd vitia omnino illi sine fapida: & ferè iam sine remorsu conscientiæ sit: sicut è contra virtuosus est; qui virtute delectatur omnino secundum Arist. 2. Ethic. Omnis itaq; malus hoc modo acceptus est ignorans, id est deprauatus saltem dispositiue, id est malè dispositus ad rectè iudicandum de faciendis ab eo, ut hoc latius declaratur infra in 4. propositione. Secundus modus intelligitur omnis malus, id est omnis peccator in quocunq; gradu malitiæ est ignorans, scilicet ignorantia electionis, ut supra. quæst. 13.

2. modus.

Quæ ignorantia electionis dupliciter contingit, secundum Scot. & Gabriel. in 3. dist. 36. Vno modo priuatiue seu contradictoriè ad scientiam seu cognitionem debitam hoc modo, scilicet quòd malitia facit auertere intellectum à consideratione requisita ad rectam electionem: nam voluntas volens formaliter seu interpretatiue discedere ab electione eius boni, quod est plenè dictatum à recta ratione, & eligere volens contrarium; cum id non possit eligere stante dictamine pleno secundum Th. vel secundum Scot. saltem non nisi vix id possit, ut patet ex supradictis. q. 12. propositio. 2. iam non permittit intellectum diu stare in illo pleno dictamine recto: sed auertit, seu distrahit ipsum ad considerandum rationes si quæ forte possunt esse sophisticæ aut apparentes in oppositum, seu ad id quod malè vult: aut saltem auertit intellectum à prædicto suo uero dictamine, ad considerandum aliud impertinens ne cum remorsu conscientiæ eligatur oppositum; & ita stante defectu rationis seu considerationis debitæ, iam voluntas eligit malum sub aliqua ratione boni saltem apparentis: sitq; omnis malus ignorans, id est inconsideratus priuatiue. Alio modo contingit prædicta ignorantia positiue seu contrariè ad cognitionem debitam mediorum seu electio-

nis: quia, scilicet sicut voluntas rectè eligens finem præcipit intellectui considerare illa media, quæ sunt necessaria ad illum finem; & intellectus sic inquirendo generat in se habitum prudentiæ; ita voluntas eligens seu præstituens sibi malum finem, sub specie bonis alicuius utilis aut delectabilis vel honesti; imperat intellectui considerare media necessaria ad consequendum illum finem: & habitus acquisitus ex talibus dictaminibus circa ea, quæ ordinantur ad illud malè electum, est error imprudentiæ, oppositus huic præfate prudentiæ; & ita potest vocari imprudentia, vel stultitia; quo modo in sacra scriptura omnis peccator vocatur stultus & omne peccatum stultitia, & imprudentia: ut patet Prouer. 1. & alibi sapius: non tantum priuatiue, sed positiue, & contrariè, quia scilicet est habitus, quo promptè talis imprudens inueniat media ordinata ad malum finem à mala voluntate præstitutum: & quia talis malus habitus imprudentiæ generatur ex imperio voluntatis malè eligentis: ideo verè dicitur quòd voluntas mala excæcat intellectum; non quidem faciendo errare semper circa aliqua complexa, sed faciendo intellectum habere actum considerandi media expedientia ad malum finem: qui error licet non sit deceptiuus quo ad speculationem, quia non est error in cognitione veri, nam illa media inuenta ad finem malum præstitutum; sunt vera media ad illu finem consequendum: attamen dicitur ignorantia electionis & error in moribus, qui dicitur error vitæ oppositus veritati vitæ: quia non est recta electio debiti finis, & per consequens nec mediorum ad ipsum debitum finem; sed omnino dissonat à recta ratione & regula bonæ vitæ, de quo Prouer. 14. Errant omnes, qui operantur malum; & consonat Adria. in 4. quolib. & ita iste secundus modus bipartitus explicat quomodo omnis malus est ignorans, id est inconsideratus seu imprudens aliquo modo priuatiue seu positiue. Sed quia Arist. 3. & 6. & 7. Ethic. dicit quòd malitia facit errare & mentiri circa principia practica, & circa finem, & eis dissentire positiue, ut patet ex auctoritatibus suprapositis. q. 9. & 3. Eth. Qualis vnusquisq; est, talis ei finis videtur. & 2. Reth. Quòd amantibus & odientibus non eadem videntur: ex quibus & aliis eiusmodi auctoritatibus patet quòd non solum circa medium, sed & circa finem & principia practica ex affectione contingit error non solum priuatiue, sed & positiue in intellectu atq; iudicio. Ideo non uidetur sufficiens iste modus, sicut nec alii prædicti ad plenè declarandum quomodo omnis malus est ignorans ad mentem Arist. & secundum veritatem.

Tertio igitur modo intelligitur omnis malus, id est omnis peccator in quocunq; gradu malitiæ est ignorans: non quidem semper formaliter, sed dispositiue semper est ignorans in intellectu, tam circa principia, quàm circa media practica: volo

volo dicere quòd malitia in quocunq; gradu peccati, seu praua affectio voluntatis; quamuis non faciat semper errorem in intellectu formaliter aut effectiue circa principia, aut media, seu electionem ad finem præstitutum; ut patet in 2. modo supradicto & patet experientia, & supra. q. 12. q. 13. at, verò semper est dispositio propinqua, ut intellectus & iudicium rationis tandem corrumpatur & decipiatur circa omnia prædicta iudicando conformi. er ad illam: & iste modus intelligendi est Ocham, & aliorum doctorum, & optime quadrat cum omnibus supradictis, & cum 2. propositione supraposita, vbi dictum est, quòd circa omnia principia practica contingere potest corruptio rationis & iudicii; ex corruptione affectionis plus vel minus ut ibi latè declaratum est: & consonat manifestè cum omnibus auctoritatibus. 3. & 6. & 7. Ethic. & 2. Reth. suprapositis, & 3. Ethic. Qualis vnusquisq; est, talis ei finis videtur. Sed quò id fiat, proueniatq; talis error intellectus ex affectione, id in 4. propositione sequenti explanat.

4. propositio.

Quarta propositio: ex triplici causa contingit error rationis seu iudicii circa principia practica, & circa alia quæcunq; ex corruptione affectionis: ita quòd qualis vnusquisq; est, in sua affectione, talis ei finis videtur, in ratione. 3. Ethic. & corruptio affectionis, corrumpit, dispositiue, iudicium rationis: & appetitus corrumpit æstimationem prudentiæ, eiusq; principia. 6. & 7. Ethic. & 2. Reth. Amantibus & odientibus non eadem videntur: & sapiens. 2. Malitia excæcat intellectum.

1. causa.

Prima & potissima causa ex parte ipsius rationis, ut est subiectum prudentialis iudicii. Nam secundum Caiet. 1. 2. q. 5. art. 5. appetitu seu voluntate affecta ad aliquid, puta, ad vindictam, ex hoc ipso quòd afficitur ad illud, iam duo simul sunt. Primum in ipso appetitu sit affectio ad vindictam: & ipsa vindicta incipit esse, & est conueniens tali appetitui sic affecto, quæ prius non erat ei conueniens; & hoc non propter mutationem in ipsa vindicta, sed in ipso appetitu factam. Secundo, consonante autem vindicta, tali appetitui, iam conueniens in intellectu, quæ ratio iudicat eam esse conuenientem: nam quia ratio mouetur ab appetitu sic affecto: ideo fit in ratione motio quædam passiva consona illi affectioni; & sic ab appetitu affecto fit proportionabiliter ratio ut substat appetitui etiam affecta & conueniens vindictæ. Exemplum patet, quia sicut gustus affectus amaritudine iudicat omnia amara: sic ratio bene vel malè affecta ab affectione coniuncta iudicat secundum illam immutationem, qua ab appetitu sic infecto mouetur. Et sicut videnti per vitrum rubeum apparent omnia rubra; ita fortiter affecto solum ea videntur, quæ sunt conformia suo appetitui sic affecto; ut hæc etiam ait Adr. in 4. quolib. q. 1. sine argumentis. Ita demum quòd intus existit se eo; quod prohibet extraneum, inuenitur error non solum in iudicando secundum appetitum; sed

etiam secundum rationem, ut substat appetitui, in cuius signu ratio à tali affectione aut non mota, ut accidit sedata iam passione, aut non sufficienter mota, ut accidit passione non prævalente, aut non vehementer quamuis insurgente, tunc autem aut rectè iudicat, aut à recto iudicio non omnino declinat, ut patet experientia: sic igitur ratio ab affectu infecta atq; corrupta, iudicat vincta ut conuenientè esse prosequenda. Et tertio sequitur conclusio præceptiua seu efficax voluntatis illius finis, scilicet quòd fiat vindicta. Nam volitio finis, puta, vindictæ, dicitur intentio, & est primum principiu discursus syllogistici prudentialis, ut supra. q. 8. q. 9. dictum est: deinde quaruntur media ad finem sic electum, seu præstitutum, quæ media in minori præmissa proponuntur per intellectum, scilicet, talis, tanta punitio est hic, nunc ad vindictam exercenda adhibenda: demum sequitur conclusio efficax electionis vel executionis: & ita patet ex hac, 1. causa sumpta ex parte subiecti; quomodo ex corruptione affectionis sequitur corruptio iudicii practici maioris præmissæ & principii: & à fortiori sequitur quòd in minori præmissa potest esse deceptio rationis à corruptione affectionis proueniens, & etiam in conclusione, et si non sit deceptio circa primum principium, seu maiorem talis discursus prudentialis.

2. causa.

Secunda causa adiuuat hæc primam prædictam, & sumitur ex parte obiecti: quia, scilicet ex ipsa appetitus immutatione constituitur obiectum volutum inesse vero conueniente; dū vindicta est verè conueniens appetitui voluntatis sic affectæ; quamuis non sit simpliciter conueniens ipsi voluntati. Constat, n. quòd intellectus naturaliter inclinatur in veru quomodocunq; scilicet simpliciter, aut secundu quid: & licet ex hoc non fiat obiectu, scilicet vindicta ipsi homini verè conueniens, & veru simpliciter, sed secundu quid, scilicet secundum affectionem, & prout intellectus iudicat secundu eam, & ideo contingat in intellectu errare iudicando vindicta ut conuenientem homini simpliciter; quæ tamen vindicta non est verè conueniens, nisi secundu quid, scilicet appetitui sic affecto: tamen adhuc non nullu verum est. Igitur quia appetitus animalis est primo totius suppositi: ideo verè conueniens vindicta appetitui offertur, ut conueniens simpliciter ipsi appetenti, ut de hoc supra. q. 8. q. 9. habetur.

3. causa.

Tertia causa èt adiuuat primam supradictam, & sumitur ex parte cõis inclinationis virium animæ; quia, scilicet eas experimur propitas ad operadu consonæ affectioni prædominanti. Apparet, n. infirmis sitientibus quæ representantur eis oes aquæ, quas nunquã viderunt, & concupiscitibus simulachra delectabiliu èt importuna occurrunt: tanq natura inditu sit; ut vires aîæ præstet obsequiu affectioni prædominati: inter quas vires aîæ constat vim apprehensiuã esse: in cuius signu irato absq; deliberatione præsentatur statim vindicta, seu punitio, tanquam conueniens; & ita patet. 4. propositio. Quæst.

QVÆSTIO SEXTADECIMA.

VTRVM ET QVARE OMNIS
ignorantia excuset à culpa
actum ex ea factum.Respondeo
1. opinio.

RESPONDEO in hoc est duplex opinio. Prima quod non nisi sit omnino inuincibilis præcedens propter argumenta, quæ infra tanguntur, & soluntur. Secunda opinio, quæ mihi probabilior videtur, est, quod omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, excusat omnem actum, quem causat & comitatur ab omni illa culpa seu imputabilitate, quæ proveniret in tali actu, ratione cognitionis oppositæ, si talis ignorantia non adesset: simpliciter autem non excusat ab omni culpa aliunde proveniente; nisi inuincibilis sit. Hæc propositio habet duas partes, & supponatur quid sit ignorantia vincibilis & inuincibilis ex supradictis in q. 1. Prima pars est, quod omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, videlicet quantum est ex hac parte quod est ignorantia, non quatenus est vincibilis, nec aliunde; excusat à culpa actum; in quo etiam intellige omissionem, quam causat & comitatur: & ita stat quod ex alia parte possit magis aggruari peccatum ipsum, & esse magis voluntarium, & cum maiori contemptu ex ignorantia affectata commissum: & ex consequenti simpliciter sit gravius regulariter loquendo; quam si fieret scienter, vt infra q. 20. latius probatur. Prædicta propositio sic intellecta, est sancti Bonavent. in 2. distinct. 22. q. 3. quæ probatur dupliciter. Primò, quia quicquid tollit rationem voluntarii, tollit rationem culpæ, magis vel minus secundum quod magis vel minus tollit de voluntario, sed omnis ignorantia vt talis de se est huiusmodi; ergo tollit rationem culpæ, seu gravitatis, quæ adesset, si non esset talis ignorantia. Probatur maior, quia secundum August. peccatum non est nisi quatenus voluntarium, seu liberum; ergo quatenus ignorantia tollit rationem voluntarii, tollit & rationem culpæ. Minor autem probatur, quia 3. Ethic. c. 1. Voluntarium est, cuius principium est in ipso agente cognoscente singula, in quibus est ipse actus: cum ergo voluntarium includat aut præsupponat cognitionem: sequitur quod id quod tollit cognitionem, qualis est ignorantia quæcumq;: tollit etiam rationem voluntarii, quod proveniret ratione cognitionis si adesset; si aliunde non impediretur.

2. opinio.

Secundo, quod omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, excusat omnem actum, quem causat & comitatur ab omni illa culpa seu imputabilitate, quæ proveniret in tali actu, ratione cognitionis oppositæ, si talis ignorantia non adesset: simpliciter autem non excusat ab omni culpa aliunde proveniente; nisi inuincibilis sit. Hæc propositio habet duas partes, & supponatur quid sit ignorantia vincibilis & inuincibilis ex supradictis in q. 1. Prima pars est, quod omnis ignorantia etiam vincibilis affectata, quatenus ignorantia est, videlicet quantum est ex hac parte quod est ignorantia, non quatenus est vincibilis, nec aliunde; excusat à culpa actum; in quo etiam intellige omissionem, quam causat & comitatur: & ita stat quod ex alia parte possit magis aggruari peccatum ipsum, & esse magis voluntarium, & cum maiori contemptu ex ignorantia affectata commissum: & ex consequenti simpliciter sit gravius regulariter loquendo; quam si fieret scienter, vt infra q. 20. latius probatur. Prædicta propositio sic intellecta, est sancti Bonavent. in 2. distinct. 22. q. 3. quæ probatur dupliciter. Primò, quia quicquid tollit rationem voluntarii, tollit rationem culpæ, magis vel minus secundum quod magis vel minus tollit de voluntario, sed omnis ignorantia vt talis de se est huiusmodi; ergo tollit rationem culpæ, seu gravitatis, quæ adesset, si non esset talis ignorantia. Probatur maior, quia secundum August. peccatum non est nisi quatenus voluntarium, seu liberum; ergo quatenus ignorantia tollit rationem voluntarii, tollit & rationem culpæ. Minor autem probatur, quia 3. Ethic. c. 1. Voluntarium est, cuius principium est in ipso agente cognoscente singula, in quibus est ipse actus: cum ergo voluntarium includat aut præsupponat cognitionem: sequitur quod id quod tollit cognitionem, qualis est ignorantia quæcumq;: tollit etiam rationem voluntarii, quod proveniret ratione cognitionis si adesset; si aliunde non impediretur.

Hæc probatio fundatur in illa maxima; quod, scilicet, sicut nihil volitum quin præcognitum; ita è contra, quod maior est cognitio eius obiecti, quod est ratio volendi aut nolendi, eò maior erit volitio aut nolitio illius: quia auctis causis naturalibus augetur effectus: sed cognitio natu-

raliter concurrat cum voluntate partialiter & actiue ad effectum volitionis seu nolitionis producendæ, vt communiter tenetur & supponitur: ergo quò maior cognitio, maior volitio, aut magis voluntarium est: quod intelligitur ex hac parte, & cæteris paribus, & dummodo non aliunde sit impedimentum proveniens, puta, à libertate voluntatis, quæ potest minus intensam volitionem producere cum maiori cognitione, & intensiore cum minore; ex quo est principalius agens & liberum ad talem effectum; vt latè de hoc agit. Almayn in tract. de libertate voluntatis: sed quia vt dictum est cognitio potest à suo effectu impediri per libertatem voluntatis; non probat prædicta ratio quod omnis ignorantia, vt talis est, in omni casu semper tollat rationem voluntarii, & excuset: quamuis id probet quantum est ex parte cognitionis si adesset, nisi ipsum voluntarium augetur, aut cõseruaretur à libertate voluntatis.

Ideo est alia ratio probans intentum vniuersaliter & simpliciter quod, scilicet, omnis ignorantia, vt talis, semper in omni casu excusat à culpa seu gradu culpæ, quæ proveniret ex parte cognitionis oppositæ, si adesset. Et ratio etiam hæc est sancti Bonavent. vbi supra: quia ignorantia minuit de ratione contemptus: quæ ratio sumitur etiam ex parte cognitionis, quam ignorantia tollit; considerando ipsam cognitionem; non quidem in quantum concurrat ad productionem actus voluntarii vt 1. ratio procedebat; sed vt est circumstantia pertinet ad gravitatem peccati seu contemptus: & per consequens ignorantia oppositæ consideratur, vt est circumstantia tollens dictam cognitionem, & circumstantiam facientem ad maiorem contemptum seu gravitatem peccati. Ratio autem est hæc. Quicquid tollit de ratione contemptus, tollit etiam de gravitate culpæ; & excusat magis vel minus quantum est ex hac parte, vt constat: sed omnis ignorantia, vt talis semper tollit de ratione contemptus, ergo semper omnis ignorantia excusat plus vel minus secundum quod plus vel minus est de tali ignorantia, & quantum est ex parte hæc quod talis actus est ignoratus. Consequentia patet cum maiore, & minor probatur. Tum primo, quia cæteris paribus maior contemptus est vbi est maior cognitio, puta, dum voluntas contemnit suam regulam actualiter, quam solum habitualiter, aut virtualiter, aut interpretatiue dictantem & cognitam, ideo namque peccatum scienter & de industria factum, est gravius aliis secundum communiter doctores: quia est magis contra suam regulam etiam actualiter dictantem & cognitam, vt de hoc latius infra questione 29. habetur; & facit. Luca 10. Seruus sciens voluntatem Domini & non faciens vapulabit multis. Tum secundo, quia de ratione contemptus est nolle obedire suæ regulæ cognitæ; & gravius peccat, quia agit

2. ratio.

2. ratio.

contra conscientiam, seu contra scientiam retrahentem à peccato; peccans autem ex ignorantia, aut cum ignorantia quacumq;, nõ sic; quo fit, vt licet grauius peccet aliunde qui peccat ex ignorantia affectata seu consequente; non tamen peccet grauius in actu sequenti aut comitante ipsam culpabilem ignorantiam. Nam duobus saltem peccatis ille peccat. Primò per malam voluntatem qua vult ignorare. Secundo per illud aliud peccatum sequens quod committit ex illa ignorantia affectata: & hoc peccato secundo, nõ peccat grauius, quam si scienter peccaret: quia ab hoc peccato illa ignorantia tollit circumstantiam cognitionis aggrauantem, & rationem maioris contemptus, qui ex tali cognitione proveniret; vt dictum est. Et in hoc cõcordat cum Bonavent. vbi supra. B. Th. 1. 2. q. 76. art. 3. & 4. & ibi Caietanus expressè, & Alex. Allen. & alii moderni.

Et sic est intelligendus & limitandus Gabriel vbi supra, quando dicit quod ignorantia excusat, si ea non concurrente homo non esset eliciturus actum: nam si nihilominus eliceret, vt quando est ignorantia concomitans; tunc ignorantia nihil facit ad excusationem: quia tunc non peccat ex ignorantia, licet peccet ignoranter. Hæc ille. Quod intellige & limita vt dictum est, quod videlicet nihil facit ad excusandum à culpa simpliciter, seu à culpa proveniente à mala voluntate, seu aliunde; bene tamen excusat à tota culpa, seu gravitate, quæ proveniret ex parte oppositæ cognitionis si adesset; & similiter sunt intelligendi B. Th. & alii omnes doctores sicubi videntur aliter dicere: & similiter id quod communiter dicitur quod ignorantia aliquando excusat à tanto, sed nõ à toto; quia, scilicet, non excusat à tota gravitate, quæ ratione prauæ voluntatis, seu aliunde provenit. Et ita etiam patet, 2. pars propositionis, scilicet, simpliciter autem non excusat; quia in omni ignorantia vincibili est aliqua culpa, quæ non omnino excusat. Igitur resolutorie dicitur cum Bonavent. vbi supra, q. quia omne peccatum mensuratur secundum quantitatem libidinis & contemptus; & omnis ignorantia minuit aut priuat de ratione horum duorum vt probatum est; ideo omnis ignorantia generaliter in quantum huiusmodi excusat peccatum; vnde si tanta sit quod omnino priuat rationem voluntarii & contemptus, certè excusat simpliciter à toto; si verò non omnino priuat, iã non excusat nisi à tanto, i. ab eo gradu malitiæ duxat, qui ratione cognitionis oppositæ proveniret, vt dictum est. Hæc S. Bonaventura in sententia.

Resolutio.

Argum. 1.

CONTRA prædictam propositionem primò sic arguitur. Omnis ignorantia æqualiter tollens de cognitione, æqualiter repugnat dictæ cognitioni quam tollit seu priuat, modò sit vincibilis, modò inuincibilis; & æqualiter excusat: sed omnis ignorantia etiam vincibilis æqualiter tollit de co-

gnitione, & æqualiter opponitur illi; ergo omnis ignorantia æqualiter excusat, modò sit vincibilis, modò inuincibilis. Minor probatur, quia quod sit vincibilis, aut inuincibilis, concomitans, aut præcedens ignorantia; impertinens est, & per accidens ad formalem oppositionem, & repugnantiã ignorantia ad cognitionem oppositam vnde quæ; talis ignorantia procedat; modò possit & debeat tolli, modò non, sicut eegitas, & visio; album, & non album, aut sicut verum & non verum; sic cognitum & incognitum, seu ignoratum opponuntur vnde quæcumque sit, & modò possit sanari, aut tolli, modò non. Consequentia autem cum maiore patet; quia ideo omnis ignorantia excusat & tantum, quia & quantum priuat de cognitione; sed illud consequens est falsum; patet quia secundum communiter doctores, vna ignorantia minus excusat, quam alia; nam inuincibilis præcedens excusat à toto; concomitans autem nec excusat, nec aggruat: vincibilis verò à tanto sed non à toto, vt latius de iis habetur in questionibus subsequentiibus, ergo propositio supraposita, ex qua sequitur hoc falsum, falsa est.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam formaliter loquendo, ad hunc sensum quod scilicet per se loquendo de ignorantia, vt ignorantia est, omnis ignorantia æqualiter tollens de cognitione æqualiter etiam excusat, scilicet, quantum est ex parte sua ab illo gradu culpæ, seu gravitatis, quæ proveniret ex opposita cognitionis, si adesset; vt supra declaratum est. Cum quo stat quod aliunde ad sit gravitas à qua talis ignorantia non excuset; vt diximus: hoc autem est per accidens ipsi ignorantia. Simpliciter autem non excusatur æqualiter à culpa omnis actus ignoratus; quia aliunde aggruari potest, vt sæpe dictum est.

Secundo arguitur, Omne illud, quod quis facit præter intentionem, agit per accidens: sed intentio non potest esse de eo, quod est ignotum, vt patet, ergo id, quod per ignorantiam agitur habet se per accidens, in actibus humanis; nunc autem quod est per accidens non dat speciem actui; ergo nihil quod est per ignorantiam etiã affectatam factum, debet iudicari peccatum, vel virtuosum villo modo, etiam ratione voluntatis per accidens adiunctæ tali ignorantia. Igitur si ignorantia ratione sui aliquo modo excusat à culpa; sequitur quod etiam excusat à culpa proveniente ratione voluntatis, cuiuscunque ei per accidens adiunctæ; & per consequens simpliciter omnino, & non secundum quid excusat; & mutat speciem actus ne talis actus sit per se voluntarius, & intentus, vt dictum est.

Respondeo secundum Tho. prima secundæ, q. 76. artic. 3. ad secundum, concedendo primam consequentiam, & etiam antecedens, si talis sit ignorantia omnino inuincibilis, sic quod omni-

Respon. ad
1. arg.

Argum. 2.

Respon. ad
2. arg.

no tollat rationem voluntarii in se & in sua causa; & tunc negatur secunda & tertia consequentia; quia ibi est aliquod voluntarium aliquo modo adiunctum tali ignorantia. Si verò talis ignorantia non est omnino inuincibilis; ita quòd secum habet aliquod voluntarium ei adiunctum aliquomodo in se seu in sua causa; tunc negatur minor, primæ consequentiæ & similiter ipsa consequentia; & ratio est; quia quantum remanet in illo ignorante de voluntario, tantum remanet de cognitione eius, quod est voluntarium, & de intentione peccati: & sic secundum hoc non erit per accidens peccatum: quia talis voluntas licet sit per accidens adiuncta ignorantia; est tamen per se concurrans ad actum voluntarium peccati: sicq; actus peccati vt voluntarius est intentus à voluntate illa etiam in genere moris. Et hoc modo non procedunt aliæ probationes contra responsionem datam ad 1. Arg. sed de hoc, scilicet, quomodo ignorantia mutet speciem, quomodo non, laius infra, quæstione. 24. habetur.

Arg. 3. Tertio arguitur: quia peccatum additum peccato, facit maius: sed ipsa ignorantia est peccatum maximè quando est vincibilis seu culpabilis: ergo, non excusat, nec minuit peccatum sed potius auget. Consequentia patet; & minor similiter; maior autem probatur, quia maius includit illud, cum quo facit maius.

Si ad hoc dicatur quòd non oportet quòd peccatum peccato additum maius faciat intentione, sed extensiuè: quia non semper peccatum additur peccato: ita quòd fiat vnum resultans ex vtroque magis intensum: sicut gradus qualitatis additus alteri gradui facit vnam qualitatem magis intensam secundum communiter doctores, quia vnum peccatum non semper est conforme alteri, nec eiusdem speciei aut rationis: sicque non semper facit maius intensiuè, sed extensiuè, id est, quòd sunt plura peccata; quorum alterum potest tollere de gravitate alterius intensiuè. & sic respondit Bonaventur. vbi supra, & Tho. prima secundæ, quæst. 76. articulo. 4. Immo dicit B. Tho. ibidem & Caiet. quòd non semper peccatum additum peccato facit maius, nec auget peccati malitiam etiam in peccatis coeuntibus in vnum, & facientibus vnum in genere rei & moris: quia potest esse primum peccatum circumstantia alterius plus diminuens de gravitate illius secundi, cum quo vnitur, quam sit gravitas ipsius secundi, aut etiam primi peccati. Quod sic patet; quia exempli gratia, sit ebrietas habens gravitatem vt duo: & homicidium seu incestus gravitatem vt decem: iam si quis ex illa ebrietate occidat hominem seu committat incestum, certè minus peccaret, quam si sine illa ebrietate illud faceret: quia tale homicidium vel incestus distra-

hitur p ebrietatē illā à sua specie: & per cōsequēs à sua gravitate specifica: & reducitur ad speciem & gravitatē ebrietatis non excedētē in duo; quis cū circūstātia sequelæ ipsius dāni seu homicidii, peccati vel incestus: & per cōsequēs plus minuitur de sua ppria & specifica gravitate culpæ rōne ebrietatis: q̄ sit gravitas specifica ipsius ebrietatis. Et concordat Aug. lib. 22. contra Faustum, dicens q̄ Loth culpandus est non quantum ille eius incestus, sed quantum ebrietas meruit: quia, scilicet, incestus non nisi ex causa ebrietatis illius culpabilis fuit: & tamen ebrietas & incestus ille, similiter & homicidium faciunt vnum peccatum in genere moris: quia secundum peccatum, putā, incestus, seu homicidium, solum est circumstantia sequelæ, seu effectus ad primum peccatum ebrietatis secundum Tho. & Caiet. 1. 2. q. 73. artic. 4. & quæst. 20. art. 5. & quæst. 73. articulo. 8. vt de hoc laius infra, quæstio. 18. Ita ergo similiter ad propositum secundum Th. dici potest, quòd quamvis ignorantia quantumcunque culpabilis concurrat vt circumstantia cū altero peccato, ita quòd faciant vnum peccatū in genere moris: non tamen sequitur quòd aggravat illud: sed potius minuit vt de ebrietate dictum est: & concordat Angest. in moral. capitulo. 8. & ita propter hanc rationem negatur illa maior cum sua probatione. Contra hoc sic replicatur probando veritatem illius maioris assumptæ: quia primum peccatum semper aggravatur ex aduentu secundi: modò id fit per modum circumstantiæ, aut sequelæ, modò non; vt patet de fornicatione simplici, quæ aggravatur ex circumstantia loci sacri: & ita similiter ebrietas seu ignorantia præcedens fit grauior ex aduentu incestus aut homicidii ex ea sequentis. Nunc autem quòd aggravatur ex altero adiuncto non potest minuere illud, sed potius auget. ergo patet prædicta maior vera, & Argumentum videtur habere vim. Respondeo negando minorem huius replicæ, & patet ex dictis.

Quartò arguitur ad idem, quia cognitio non facit ad maius meritum seu demeritum, ergo nec ignorantia opposita facit ad minus meritum seu demeritum; nec ad excusandum vllò modo. patet consequentia: quia sicut propositum improposito: sic oppositum in opposito. si enim lux nihil facit ad esse hominem; ergo nec tenebra ad non esse hominem. & antecedens probatur; quia meritum vel demeritum non provenit ex maiori vel minori cognitione: sed ex voluntatis actu seu conatu, ita quòd vbi est æqualis actus seu conatus voluntatis: ibi est æquale meritum & demeritum circa idem obiectum: ita demū quòd modò ad sit cognitio, modò non: si sortes sciens peccat ex tāta libidine seu cōatu volūtatis; et Platon ignorans peccat ex tāta libidine seu conatu cæteris paribus: certè est æquale peccatū vtrobiq; & con-

Replie.

Et confirmatur; quia eiusdem non est aggravare & minuere peccatum: quod patet, quia eadē causa naturalis non habet indifferentiam ad oppositos effectus; sed potius est determinata ad vnum secundum Aristotelem: ignorantia autē est causa naturalis in suo effectū. & aggravat peccatum; ut patet per Ambros. super illud Ro. 2. An ignoras quoniam benignitas Dei &c. dicentem grauius peccas, si ignoras, et Isido. in lib. de Eccl. instit. dicit. Nullus in culpa maior est, quam qui nescit Deum. Et August. in lib. de libe. arbitr. dicit. Quædam per ignorantiam factæ rectè improbantur. et. 3. Eth. cap. 5. dicitur, quòd ebrius meretur duplices maledictiones: ergo nō minuit, neque excusat ignorantia.

Respondeo ad quartum argumentum, secundum Bonaventur. ubi supra, negando antecedens. & ad eius probationem concessio eius antecedente negatur consequentia: & ratio est, quia si ignorans quis peccat ex tanta libidine & contemptu sicut ille, qui scienter peccat; idem peccatum in specie, iam ille ignorans si haberet cognitionem certè peccaret cum multo maiori libidine seu contemptu ex parte huius circumstantiæ cognitionis proveniente: & per consequens grauius peccaret, grauiusque puniri mereretur: sicque verum est quòd sicut cognitio aggravat per modum circumstantiæ, sic etiam ignorantia excusat seu minuit gravitatem peccati, non quidem existentem, sed quæ existeret ratione cognitionis, si adesset, re spectu illius, cuius talis ignorantia habetur; ut dictum est. Ideo dicere quòd cæteris paribus ubi tanta libido & conatus, ibi est tanta imputabilitas seu gravitas, & quòd non obstat circumstantia cognitionis & ignorantia respectu eiusdem; hoc certè implicat: quia si adest cognitio iam ratione huius circumstantiæ, est maior contemptus; & minor ubi cognitio non est: sicque non sunt cætera paria.

Ad confirmationem, respondeo concedendo maiorem, quòd scilicet causa naturalis eodem modo se habens; quantum est de se seu ex parte sua; non habet oppositos effectus: secus si non eodem modo se habet: secus etiam ex parte subiecti aut passivi. similiter conceditur minor quòd ad id quòd, scilicet, ignorantia in suo effectū per se proveniente videlicet priuando cognitionem oppositam est causa naturalis, sed negatur quòd ignorantia quantum est de se, & quo ad effectum per se aggravat: hoc enim non est verum ut late dictum est. Ad auctoritatem autem Ambros. quæ videtur dicere quòd aggravat, respondeo secundum Tho. tripliciter. primo quòd intelligitur de ignorantia affectata: & sic non ratione sui, sed ratione voluntatis adiunctæ per accidens aggravat. secundò, quòd intelligitur de ignorantia quatenus habet rationem peccati vel circumstantiæ ingratitude; in qua ingratitude summus gradus est quòd homo etiam beneficia non

recognoscat: sicque non aggravat ratione sui prout est ignorantia opposita cognitioni, sed aliunde per accidens. tertio quòd intelligitur de ignorantia in fidelitatis, quæ subvertit fundamentum specialis ædificii. Et ad hanc responsionem videtur alludere alia quarta responsio Bonaventur. ubi supra, quæ videtur melior omnibus prædictis, & magis ad rem, dicentis quòd intelligitur non ratione maioris, & grauioris culpæ in se, sed ratione maioris periculi: quia scilicet cum quis non habet cognitionem morbi, seu culpæ non quærit medicinam, sicque manet semper morbus spiritualis sine remedio: & ita ignorantia alleviat quidem morbum peccati, sed inducit periculum curationis eius: ita quòd peccatum ignoratum est quidem minus graue, quam si esset scitum: sed est magis periculosum non quidem simpliciter, sed per accidens. Et facit ad hoc August. in lib. confess. dicens, eò insanabilius peccabam, quòd me non peccare arbitrabar. Sed de hoc laius infra. q. 29. Et similiter respondeo ad illud Isidorii ad quòd specialiter etiam dico secundum Bonaventur. quòd ibi comparat peccatum in fidelitatis ad alia genera peccatorum: quia & ipsum in se grauius est, quia non est sine magna animi deordinatione: nihilominus tamen cum quis ignorans aliquid facit etiam in incredulitate minus grauius peccat ex hac parte; quam qui ex certa scientia cæteris paribus; ut Paulus de se dicitur. prima Timoth. primo. Misericordiam sum consecutus; quia ignorans feci. Similiter respondeo ad August. de lib. arbitr. dico enim quòd solum concluditur inde quòd ignorantia non excusat simpliciter ab omni culpa, & gradu culpæ undecunque proveniente; & hoc satis est concessum quòd solum excusat, secundum quid, scilicet, quantum est ex parte sua ab illo gradu culpæ, qui ex parte cognitionis oppositæ proveniret si talis cognitio adesset. Ad illud. 3. Eth. respondeo secundum Tho. ubi supra quòd ebrius meretur duplices maledictiones propter duo peccata, scilicet, propter culpabilem ebrietatē, & propter aliud peccatum inde sequens: ebrietas tamen ratione ignorantie adiunctæ minuit peccatū sequens; & fortè plusquam sit gravitas ipsius ebrietatis, ut supra dictū est in responsione ad secundū argu. vel etiam tollit omnino, ut infra. q. 18. habetur, vel etiam secūdo potest dici, ut ait. B. Tho. q̄ illud dictum inducitur ab Arist. non ex mente sua, sed secundū ordinationem cuiusdam, Pytaci legislatoris, qui statuit ebrios culpabiliter si percusserint amplius puniendos esse; non respiciens leuitatem, vel gravitatē peccati ex ebrietate procedētis, sed sequelam damni; quia scilicet sapius iniuriantur alii ebrii, quam sobrii, ut patet. 2. Polyt. in 2. Quintò arguitur: Id, quòd est commune in omni peccato, non diminuit peccatum, sed ignorantia est communis in omni peccato; ut patet. 3. Eth. Omnis malus est ignorans, ut supra q. 15. habetur

H habetur

Argum. 5.

habetur ergo nulla ignorantia excusat, aut faltem non omnis.

Respon. ad
quintum
arg.

Respondeo tripliciter secundum Tho. ubi supra. primò, concessa maiori, ad minorem, quòd illa ignorantia, quæ est in omni peccato, quæ dicitur malus est ignorans, non est causa peccati, sed aliquid consequens ad causam, scilicet, ad passionem uel malitiam, habitum, seu dispositionem inclinantem ad peccatum, ut supra q. 15. declaratum est. Vel secundo respondeo, quòd illa ignorantia, quæ est in omni peccato, est generaliter sumpta; de qua in hac quæst. non agitur, sed de ignorantia specialiter & propriè sumpta; qua quis dicitur ex ignorantia uel ignoranter peccare; prout distinguitur à peccante ex malitia seu passione: & talis ignorantia actus seu circumstantiæ, non est in omni peccato, ut patet. quia non est in peccato ex passione seu malitia, ex quo ista peccata differunt, ut patet ex dictis supra quæst. nona. Vel tertio respondeo negando maiorem simpliciter: & ratio est. quia si id, quòd est commune omni peccato quantum est de se, seu ex parte sua, minuit rationem uoluntarii uel contemptus: tunc etiam quantum est ex hac parte minuit grauitatem, quæ tali peccato proueniret si talis conditio minuens grauitatem non adesset, ut patet. quia fragilitas nostræ naturæ post peccatum originale aliquo modo alleuiat nostra omnia peccata; & quantum est ex hac parte facit illa esse digna, uel saltem non indigna uenia: quòd non sic esset tali condicione remota, ut patet in Angelis peccantibus, & in primis parentibus, & sic est de quacunque ignorantia in quolibet peccato, ut sæpè dictum est.

Argum. 6.

Sextò arguitur. Omnis circumstantia, quæ sic est necessaria, quòd non est in potestate nostra; maxime si se tenet ex parte operantis, si est etiam impertinens ad actum in esse moris, etiam est impertinens ad speciem & grauitatem actus: sed ignorantia inuincibilis concomitans est circumstantia, quæ pro tunc non est in nostra potestate, & se tenet ex parte operantis: & est impertinens ad illum actum, puta, homicidium, ergo etiam est impertinens ad excusandum uel aggrauandum homicidium: sicque non minuit uoluntarium & contemptum, nec excusat ullo modo: consequentia est bona: et maior tripliciter probatur. primò, quòd circumstantia quæ non est in nostra potestate, nil facit ad grauitatem, quia ex Aristotel. per ea, quæ nobis insunt à natura, nec laudamur, nec uituperamur, & similiter per ea, quæ non sunt in nostra potestate, nec meremur, nec de meremur, alioqui ad impossibile esset obligatio: quòd absit. Et secundo, quòd circumstantia se tenens ex parte operantis nihil facit ad grauitatem, uel excusationem, patet. quia talis circumstantia concurrat naturaliter & necessariò posito actu libe-

ri arbitrii, & per consequens iam non est in nostra potestate. Et tertio, quòd circumstantia impertinens, ad actum etiam est impertinens; & nihil facit ad grauitatem augendam aut minuendam, patet. quia ideo circumstantiæ aggrauant uel minuunt, quia aliquo modo sunt pertinentes, & habent aliquam causalitatem, seu habitudinem ad actum aliquo modo, ut patet. Ergo si est omnino impertinens, nullam habet causalitatem ad aggrauandum actum uel alleuiandum. Et ita patet maior omnino probata. Minor etiam probatur: quia ignorantia inuincibilis concomitans non est pro tunc in nostra potestate ut tollatur, ut patet ex diffinitione ignorantie inuincibilis, supra quæst. 1. et secundo, patet. quòd tenet se ex parte ipsius ignorantis. et tertio, est impertinens ad illum actum: quia nihilominus ille sic peccans peccaret, seu ageret illud, ut patet ex diffinitione ignorantie concomitantis supra. q. 1.

Resp. ad 6.
Argum.

Respondeo negando maiorem quòd ad eius duas primas particulas: quòd ad primam quidem de circumstantia, quæ non est in nostra potestate, tunc quando operamur, dico quòd est falsa, quamuis Gabriel in secundo distinctio. 41. conclusio tertia secundum OKam teneat oppositum & malè: & ratio falsitatis est, quia si quis cognoscat Bertham inuincibiliter putans esse suam uxorem, ut Jacob. cognouit Lyam, & in illo actu iam adueniat cognitio quòd non est sua, puta, per uocem ipsius uel alio modo; iam talis cognitio necessariò illi adest & naturaliter operatur in eo, ita quòd non est in potestate sua non cognosceret illam non esse suam: & tamen ratione huius circumstantiæ, cognitionis necessariò existentis, iam ex tunc incipiet ille actus esse demeritorius, & culpabilis si continuatur, ex quo est contra dictamentum rationis aduenientis. Similiter si quis die non prohibito comedat carnes: & iam adueniat prohibitio, quæ non est in potestate ipsius comedentis, eiusque sufficiens promulgatio: certè exinde erit culpabilis illa comestio ratione illius prohibitionis; seu circumstantiæ temporis, quæ non est in eius potestate. Similiter potest exemplificari & dici de circumstantia loci, & personæ, & de omnibus aliis, ergo illa particula est simpliciter falsa. Et Ad Aristotel. respondeo, nihil facit ad propositum, quia loquitur non de circumstantiis, sed de actibus naturalibus: ut sunt actus potentiæ uegetatiuæ, & nutritiuæ, & huiusmodi, quòd isti tales ex quo nullo modo sunt in nostra potestate applicatis actiuis ad passiuam, neque per modum imperii subiiciuntur uoluntati, non sunt laudabiles, nec uituperabiles: quamuis applicatio cibi ad os, uel ad stomachum bene est in nostra potestate; & hæc laudabilis, seu uituperabilis est: ita & actus ille, qui in se uel in sua causa est in potestate uoluntatis per modum imperii est laudabilis, seu uituperabilis pro

tunc

tunc tantum; quando est in potestate nostra, & non aliàs, nec alio tempore.

Quòd si etiam de circumstantiis uelis idem propter eandem rationem dicere; tunc dico generaliter; quòd si aliquo modo mediatè uel immediatè in se uel in sua causa, actus cum tali circumstantia non est in nostra potestate per modum imperii uoluntatis; tunc etiam non est laudabilis, nec uituperabilis talis actus ratione illius circumstantiæ: neque illa facit ad grauitatem culpæ modò se teneat ex parte obiecti, modò non: quamuis faciat ad grauitatem pœnæ, seu etiam ad accidentalem culpæ maiorem, aut minorem grauitatem; ut infra. q. 18. latius habetur, Cum quo tamen bene stat quòd talis circumstantia, quæ nullo modo est in nostra potestate, facit ad alleuiationem seu excusationem culpæ, ut patet. quia ex hac parte quòd non est in nostra potestate, iam sicut non aggrauatur peccatum; ita eadem ratione alleuiatur in toto uel in parte quantum ratione eius tollitur de ratione uoluntarii, aut còtemptus, ut dictum est. Et ita negatur illa maior assumpta in argumento ratione illius primæ particule: immo ratione eius deberet potius dici quòd circumstantia, quæ non est ullo modo in nostra potestate licet sit impertinens ad laudem seu peccati grauitatem augendam; est tamen pertinens, & facit ad culpæ alleuiationem; ut patet ex dictis. Item negatur eadem maior ratione secundæ particule; quamuis Durand. illam teneat, uidelicet, quòd circumstantia se tenens ex parte operantis, nihil facit ad laudem uel uituperium, seu grauitatem actus; propter rationem suprapositam: & iam impugnatam in prima particula. Insuper eius falsitas patet. quia si sortes existens in charitate seu gratia, producat actum bonum cum omnibus aliis circumstantiis; non tamen ex inclinatione charitatis; iam non est meritorius ille actus, supposita opinione satis communi; quæ scilicet ad meritum non sufficit charitas assitens; sed quæ requiritur còcurrentem actualiter seu uirtualiter. Iam si ex concursu illius charitatis producat seu còtinuet illum actum; certè erit meritorius, quamuis ille concursus gratiæ sit naturalis, & ex parte operantis; ut patet. Item circumstantia personæ facit ad grauitatem peccati, ut patet si quis uoto obligatus fornicatur, quia plus peccat, quam secularis non habens uotum. Et tamen dignitas, seu status, & professio, seu uotum personæ se tenet ex parte personæ operantis; & non est causa actus illius, quia suppono quòd talis persona est aliàs omnino uolens facere talem actum bonum aut malum. Si ad hoc dicatur, quòd antecedenter aliquomodo est in potestate operantis talis concursus circumstantiæ ad talem actum; ideo facit ad meritum, seu demeritum; ecce quomodocunque dicatur habeo intentum: nam iam falsum est simpliciter quòd circumstantia personæ non facit ad

laudem uel uituperium: modò sit in potestate eius, modo non. Item secundo falsum est dicere quòd est impertinens ad alleuiandum peccatum: nam ut supra dictum est de prima particula, etiam si esset talis circumstantia impertinens ad laudem & uituperium & grauitatem augendam: non tamen ad alleuiandum peccatum, quòd patet. quia si talis circumstantia tenens se ex parte personæ non est ullo modo in sua potestate: iam sequitur quòd ex hac parte sicut non aggrauatur peccatum, ita & alleuiatur, ut supra dictum est. si autem est in sua potestate, iam sequitur quòd sicut est pertinens ad aggrauandum, ita potest esse pertinens ad alleuiandum: ergo illa particula secunda illius maioris, utpotè falsa, negatur omnino. Tertia autem particula, scilicet, quòd circumstantia omnino impertinens ad actum in esse rei & in esse moris qualiscunque & undecunque sit, est etiam impertinens ad qualitatem specificam seu grauitatem mutandam, augendam, seu alleuiandam in toto uel in parte, conceditur: sed tunc negatur minor, quia licet actus peccati, puta, homicidium commissum cum tali ignorantia inuincibili concomitante, sit uolitus inesse rei, & quòd ad hoc ipsa ignorantia sit omnino impertinens: non tamen in esse mortis: quia ut in hoc ait bene Gabriel, in secundo distinctio 22. quæst. 2. notab. 3. quo ad tale esse morale. talis ignorantia facit talem actum esse non uoluntarium: nam quòd ad hoc quòd est occidere hominem, facit talem occisionem non esse uolitam, non enim ille uolebat, neque putabat se occidere hominem, sed feram, aut aliud; ut supponitur, & per consequens occisio hominis, ut hominis, erat ignorata & nullo modo intenta in illo actu, quamuis in alio actu intenta esset: sicque talis ignorantia bene est pertinens ad tollendum rationem homicidii inesse morali: & per consequens excusat tollendo uoluntarium & contemptum legis, ut patet ex omnibus supradictis. sed & de hac ignorantia concomitante quomodo, & quantum excuset, latius infra quæstione decimanona habetur.

Quòd si replicatur, quòd intemperatus, qui, scilicet, est in gradu intemperantiæ deprauatus sine murmure rationis aut conscientie peccans; iste peccat grauius & ex maiori libidine & contemptu quam qui est in gradu incontinentiæ cum eius murmuratione, ergo cognitio non est circumstantia augens contemptum: sicut nec omnis carentia cognitionis minuit contemptum: sicque non omnis ignorantia minuit peccatum nec excusat.

Respondeo secundum Martium de temperantia in quæstione tertia de ebrietate, conclusio. 6. concessio antecedente, negatur consequentia: ratio est, quia carentia rationis murmuratis prou-

Replicam.

Resp. ad
replicam.

nians ex depravatione voluntatis ex consuetudine peccati & ex contemptu; qualis est in praedicto intemperato; ut supponitur, equivalenter seu virtualiter, continet in se rationem remurmurantem, quam etiam virtualiter contemnit: sicque illa carentia rationis actualis, est virtualiter contemptus frequentissimus ipsius ex ratione depravata, qui autem est ignorans per ligationem sensuum & organorum ministerialiter deseruentium ad usum rationis, non ita contemnit: ideo eius carentia cognitionis minuit contemptum. Hæc ille. Potest etiam dici negando illam consequentiam; quia talis imtemperatus habet eò minus de contemptu actuali quò minus habet de rationis murmuratione actuali; quamvis aliunde ex voluntate depravata habeat æqualem seu maiorem contemptum virtualem; semper enim esset maior contemptus actualis si esset maior actualis rationis murmuratio. Et ideo cæteris paribus ignorantia aut carentia cognitionis & remurmurationis actualis, minuit contemptum ex parte sua; & per consequens peccatum, ut patet ex dictis.

Argum. 7. Septimum ad idem, & contra primam probationem propositionis arguitur, quia ignorantia inuincibilis concomitans, qua scilicet, exempli gratia; Sortes occidit Platonem inimicum putans omnino illum esse feram, non tollit uoluntatem saltem uirtualement uel promptitudinem quam habebat Sortes occidendi Platonem inimicum; ut supponitur quòd Sortes manebat in suo malo proposito, quamvis nunc actualiter non intenderet occidere Platonem inimicum sed feram aliquam uti ei apparebat: haberet tamen actualem uolitionem illum occidendi si sciret illum esse suum inimicum; ut supponitur ex diffinitione ignorantiae concomitantis supra quaestio. 1. ergo non omnis ignorantia omnino priuans cognitionem tollit uoluntarium: & per consequens non omnis excusat.

Resp. ad. 7. Argum. Respondeo negando antecedens: dico enim quòd in casu praedicto Sortes occidens Platonem, in illo actu non habet illam uolitionem quam haberet si sciret esse Platonem, aut si sub æstimatione platonis occideret: sicque ratione ignorantiae tollitur ista talis uolitio in illo actu: modo habeat tunc simul aliam uolitionem actualem seu uirtualement occidendi platonem, modo non: & ita ille actus occisionis platonis non producit à uolitione occidendi platonem sed à uolitione occidendi feram seu rem quæ æstimatur esse fera: obiectum enim illius uolitionis in quod ipsa uolitio tendit, est fera æstimata uel apprensens. Similiter ex dictis patet responsio ad Argumentum Martini de temperantia quaestio. 3. de ebrietate conclusione prima dicentis. quòd peccata quæ ebrius sine sua culpa committit ex passionum motibus, habens aliquam cognitionem quæ etiam sine ebrietate committeret; non

excusantur à culpa ratione illius ignorantiae uel ebrietas. & cum Martino concordat, Caieta. secundum Thom. secunda secundæ quaestio. 150. artic. 4. dicens, quòd solum illa peccata quæ ex inculpabili ebrietate causantur: ita quòd à nullo sobrio fierent excusantur omnino à culpa: sed ut patet ex dictis, tam illa peccata quæ à sobrio fierent quàm ea quæ à sobrio non fierent excusantur ab eo gradu culpæ, qui ratione cognitionis proueniret. Hic etiam potest argui, quòd ignorantia etiam inuincibilis præcedens aliquando aggrauat, uideatur infra. quaestio. 17. sequenti, dubio 4. ubi de his latius.

QVAESTIO DECIMA SEPTIMA.

VTRVM OMNIS IGNORANTIA INUINCIBILIS PRÆCEDENS, IURIS, UEL FACTI, UEL CIRCUMSTANTIARUM: EX NULLA CULPA PROUENIENS, EXCUSAT SIMPLICITER À CULPA.

RESPONDEO notando prius, quòd hic, & in quaestionibus sequentibus iam agitur utrum ignorantia excuset omnino uel simpliciter à culpa proueniente tam ratione cognitionis oppositæ si adesset, quàm aliunde ratione uoluntatis seu aliarum circumstantiarum adiunctarum: nam in quaestione præcedente actum est, quòd omnis ignorantia excusat de se à culpa quæ ratione oppositæ cognitionis proueniret, & non aliunde.

Item nota quid nominis ignorantiae inuincibilis præcedentis, simul & inculpabilis uel ex nulla culpa prouenientis, de qua hic agimus: nam de aliis in quaestionibus subsequenter agitur particulariter: similiter supponitur ex dictis supra q. 1. quæ sit ignorantia inuincibilis, quòd ad dissolutionem & euersionem simul, & quæ, quòd ad dissolutionem tantum.

ISTIS suppositis sit unica propositio. Omnis ignorantia omnino inuincibilis, præcedens seu inculpabilis seu ex nulla culpa proueniens, tam iuris quàm facti & circumstantiae cuiuscunque, excusat omnino & simpliciter à tota culpa: & hoc solum est uerum quando tota malitia actus proueniret ratione illius: de quo prædicta ignorantia habetur. Estque id regulariter uerum etiam quando illa ignorantia est solum inuincibilis, quòd ad dissolutionem, quamvis non quòd ad euersionem.

Ista propositio habet tres partes, quarum prima

ma est quasi regula generalis, aliae sunt eius limitationes, ut patet: & probatur prima pars tripliciter. Primò secundum Gabriel. in secundo distinctio. 22. quaestio. 2. conclusio. 1. Qui facit omnia ad quæ tenetur non peccat: sed habens prædictam ignorantiam inuincibilem est huiusmodi, ut constat ex diffinitione eius supra quaestio. 1. ergo non peccat imputabiliter ullo modo. Consequentia est bona: & maior etiam clara; quia seruans legem non peccat: seruat autem qui facit omne quod debet. Secundò probatur idem secundum Thom. prima secundæ quaestio. 76. artic. 3. & 4. & ibi Caieta. & Bonauent. in secundo distinctio. 22. quaestio. 3. art. ultimo. Quia id quod tollit omnino rationem uoluntarii ab aliquo actu quòd ad esse morale, tollit etiam omnino rationem culpæ ab eo: sed ignorantia prædicta est huiusmodi; ergo. Consequentia patet, & maior probatur: quia secundum Augusti. peccatum eatenus est peccatum, scilicet imputabile, quatenus est uoluntarium; quia eatenus est in hominis potestate & non amplius: ergo si nullo modo est uoluntarium iam non est peccatum imputabile. Minor autem probatur: quia nihil uoluntarium quin sit aliquo modo præcognitum secundum Augusti. Ideo Ber. dicit quòd pueris, infantibus, & dormientibus nihil imputatur. Tertio, probatur idem secundum Adria. in 4. quodlibet. quia si prædicta ignorantia omnino inuincibilis non excusaret à culpa; ergo facienti quòd in se est, non esset Deus paratus succurrere in necessariis absolute ad salutem: quòd tamen est contra Augusti. dicentem quòd Deus semper est paratus bene facere; sed malitia hominum prohibetur. 16. quaestio. 1. capitulum. decimè. & contra psal. 144. Prope est Dominus inuocantibus eum in ueritate. Adde ut glo. ad Rom. 5. dicat quòd si Deus non reciperet confitentem ad se esset iniquitas in eo: hoc autem attribuere Deo esset impium & blasphemum ut de hoc latius supra. q. 4. dictum est.

Secunda pars propositionis, uidelicet, quando tota malitia actus proueniret ratione illius de quo habetur prædicta ignorantia; ideo dicitur; quia si illa ignorantia inuincibilis præcedens sit solum de aliqua circumstantia quæ aggrauaret, si sciretur; & non de aliis actibus uel circumstantiis aggrauantibus: tunc non excusat nisi à malitia quæ proueniret ex parte illius circumstantiae ignoratae. patet exemplo, si quis culpabiliter occidat aliquem, quem cognoscit quidem esse hominem; sed eum inuincibiliter omnino ignorat esse patrem suum; ita quòd si id sciret nullo modo occideret: uel si quis fornicetur scienter cum non sua, quam tamen omnino inuincibiliter ignorat esse matrem uel sororem suam, ita quòd si hoc sciret nullo modo ipsam cognosceret (ut aliquando nocte contingit, & ut Genes. 38. legitur simile de Iuda cum Thamar nuru sua quamuis aliqui contra dicant ut supra. quaestio. 6.

dubio. 1. latius habetur propositione prima) iam in his casibus non excusatur à culpa homicidii seu fornicationis, ex quo respectu huius non habuit prædictam ignorantiam: excusatur tamen à culpa parricidii, aut incestus coram Deo in foro conscientiae: & à pena iuris Diuini pro culpa hac sicut & ab ipsa culpa: etiam si det operam rei, aliàs illicitæ ut dicit Caieta. ubi supra, & Syluester titulo ignorantia quaestio. 6. Sed utrum excusetur etiam à pena iuris humani uideatur infra q. 26. q. 27. & ratio huius est. quia respectu talis circumstantiae quæ faceret seu aggrauaret peccatum illud habetur ignorantia omnino inuincibilis præcedens. Item si quis haberet ignorantiam præfatam de aliqua circumstantia impertinente ad rationem peccati; id est non aggrauante, nec alleuante peccatum si cognosceretur, ipsa circumstantia: tunc non excusatur à peccato propter talem ignorantiam: quia sicut circumstantia, ita & ignorantia & cognitio eius est impertinens ad culpæ grauitatem aut alleuationem; ut patet exemplo: si uellem furari rem alienam Ioannis; quam tamen inuincibiliter æstimo esse Platonis: ita quòd si scirem eam esse Ioannis certè non furarer illam: tunc talis ignorantia non excusat à peccato furti: nec aggrauat, sicut neque ipsa circumstantia si esset cognita: parum enim refert ad furtum quòd res aliena sit Ioannis uel Platonis cæteris paribus: sicut parum aut nihil refert quòd manu sinistra aut dextra, pigre aut uelociter, hora tertia uel quarta, rem alienam rapui. Similiter est dicendum de sciente aliquid esse peccatum; sed ignorat ipsum ipsum esse mortale: nam non excusatur à peccato, ut ait Adrian. ubi supra, neque à grauitate mortali inuincibiliter præcedenter ignorata, propter eandem rationem, quia scilicet non ignorat aliquid adesse uel non adesse, quòd sit pertinens ad rationem peccati mortalis: non enim ignorat actum aut circumstantias ex quibus prouenit ratio illius peccati: quamvis ignoret grauitatem earum & euentus uel sequelæ aut pœnæ, quæ & quanta sit, ut de hoc habetur latius infra. quaestio. 19. in responsione ad primum Argumentum. Quòd si quis ignoret omnino inuincibiliter circumstantiam quæ alleuaret culpam si sciretur, puta si quis omnino inuincibiliter ignorans occidat aliquam bestiam seu hominem, putans esse patrem suum quem certè tunc intendebat occidere per talem actum: ita quòd si sciret non esse patrem nollet occidere: ita talis ignorantia non excusat eum à peccato parricidii, sed aggrauat ipsius bestiae seu hominis alterius occisionem: ita quòd formaliter est parricidium, ex quo intentio seu uolitio à qua illa occisio im-perabatur habuit pro obiecto patrem suum: quamuis materialiter actus exterior occisionis non parricidium sed homicidium aut Bestiae occisio sit. Quomodo autem sit uerum, quòd

quod praefata ignorantia non solum non excusat, sed etiam aggrauat per accidens culpam, paulo inferius declarabitur in fine huius quaestionis. & cum hac secunda parte huius propositionis sic de clarata concordat. Bonauent. & B. Tho. & ibi Caieta. & Altisiodoren. Almayn, Adria. & communiter doctores.

3. Pars.

Tertia pars propositionis, quod scilicet id est regulariter uerum (etiam si ignorantia sit inuincibilis solum quod ad dissolutionem) patet; quia regulariter tunc excusat quando homo non habet causam dubitandi de opposito; aut de peccato secundum talem ignorantiam faciendo: ut saepe contingit in multis contractibus iure Diuino & naturali illicitis; de quibus tamen sunt rationabiles opiniones iustificantes: & quando mulier, postquam a fide dignis audiuit maritum suum in remotis agentem: mortuum esse: cum alio contraxit: & quando quis petit debitum ab ea quam inuincibiliter aestimat esse suam: nam in his & aliis casibus similibus: ubi probabilitas quod talis actus est licitus, aut quod maritus est mortuus, aut quod illa mulier est sua, tollit causam dubitandi de opposito: utique inuincibilis ignorantia quod ad dissolutionem tantum excusat omnino, licet pateat euasio cessando ab actibus illis. Tunc autem non excusaret nisi ignorantia esset omnino inuincibilis etiam quod ad Euasionem: quando stante tali ignorantia adhuc homo habet causam rationabilem dubitandi de opposito; aut quod est peccatum secundum talem ignorantiam agendo; puta, quando ob arduam uel nouitatem simul & incertitudinem rei, tenetur quis non procedere ad actum uel omissionem, nisi plenè certior factus sit: ita quod tale dubium seu incertitudo non tollitur per positionem alterius partis: exempli gratia, si Diabolus alicui in specie crucifixi appareret; utique non excusaretur ille absolute adorando: quamuis non possit scire si Diabolus est, aut non: quia patet euasio cum expressa conditione adorando: sed an tunc sufficiat implicita conditio, sicut adoratur hostia secundum Concilium Constantiense, alibi discutendum est. Ita tenet Adria. in materia de confessione dubio. 7. & dicit ita intelligere & limitare doctores: quamuis ipse in 4. quodlibet. art. 1. prius indistinctè tenuerit, quod non excusat ignorantia (scilicet semper in omni casu) nisi sit omnino inuincibilis quod ad dissolutionem & euasionem: sed (ut dixi) secundum praefatam distinctionem quam ipse ubi supra dubio. 7. ponit intelligendus est. Vnde si Diabolus in specie crucifixi apparens praeciperet Petro immolationem sui aut filii, aut mutilationem membri: aut quod relicta religione quam professus est ducat uxorem: non est ignorantia inuincibilis, nisi quod ad dissolutionem tantum. Sed quia per incertam illam Diaboli apparitionem illud praecipientis, non tollitur certitudo praeccepti Diuini generalis in oppositum: ideo nec excusatur, obediens illi incertae apparitioni;

contra certum praecceptum Dei in oppositum: super re periculosa de mortali peccato. Quod si esset certum de reuelatione Dei illud praecipientis: utique illi esset obediendum sicut Abraham obediuit Genes. 22. quia & Deus tunc in suo generali praeccepto dispensat: si autem aequale dubium de utraque parte contradictionis esset: tunc minus malum minusque periculum eligendum est; ut inferius tractatu de conscientia. q. 5. q. 6. latius habetur: est enim tunc ignorantia omnino inuincibilis quod ad dissolutionem simul & euasionem, & penitus excusans.

Ex supradictis, tria dubia oriuntur, quorum primum est. Vtrum quando quis ex actuali obliuione eius quod habitualiter scit aliquid operatur: reducatur ad praefatam ignorantiam inuincibilem praecedentem: & omnino excusetur. Puta si quis certa intentione perseverans nullo modo peccandi mortaliter: & sciens talem contractum sapere usuram & esse mortalem, aut esse diem ieiunii obligatorium, aut sortem esse excommunicatum nominatum: & tamen id actualiter nunc non recolens, facit talem contractum seu actum, seu comunicat, etiam in Diuinis, cum illo excommunicato; quod si recoleret (ut supponitur) nullo modo faceret. in tali inquam casu, & aliis eiusmodi dubitatur; utrum illa obliuio aequiualeat ignorantiae inuincibili praecedenti, ut excusetur homo à mortali & à censuris propter id inflictis.

Respondeo quod sic, secundum Caieta. prima secundae quaestio. 6. artic. 8. & Gabriel in secundo distinctio. 41. dubio. 3. & Alexan. Allens. & Paluda. in 4. distinctio. 18. quaestio. 6. & ratio est; quia omnium actualiter reminisci est supra hominis facultatem. Quilibet enim experitur in se ipso non esse in potestate sua quod recordetur eorum omnium quae habitualiter nouit, & meminit, etiam si uelit recordari, ut patet; de quo infra quaestio. 26. latius. & hoc est uerum quando praedicta obliuio non prouenit ex culpa nostra; nam si prouenit ex culpa, tunc est idem iudicium, quod & de ignorantia inuincibili praecedente proueniente ex culpa, qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum, de qua infra in q. 18. latius habetur.

Dubitatur secundò: Vtrum fortes habes ignorantiam, partim uincibilem partim inuincibilem, sic scilicet, quod potest uinci faciendo quod tenetur, sed tamen requiritur tempus unius diei exempli gratia: ita quod in medietate illius diei non potest plenè facere quod tenetur ad sciendum ut oportet: dubitatur ergo, tunc si dictus fortes conformiter ad illam ignorantiam uel ex illa ignorantia aliquid operatur, in illa prima parte diei in qua est si bi inuincibilis, an peccet, an teneatur expectare finem totius illius diei seu temporis requisiti quousque plenè sciat; ut sic tunc plenè informatus operetur & non ante.

Respondeo secundum Almayn in moral. tracta. 1. cap. 5. quod si talis ex sua culpa in tale ignoran-

Dubium. 1.

Respon.

2. Dubium.

rantiam non peruenit: neque dubitare tenetur tunc, an sit mortale peccatum id quod uult agere: ista non peccabit interim dum inquit operando secundum illam ignorantiam tunc inuincibilem; quia omnis actus malus pro tempore pro quo fit est difformis dictamini recto seu inculpabili quod inest, uel quod inesse debet: uel est contra conscientiam uel contra probabile dubium, ut patet; quia non apparet unde sit illicitus actus nisi ex aliquo trium causarum dictarum: sed talis actus illius hominis de quo est quaestio non est huiusmodi: quia ex quo ignorat inuincibiliter omnino, iam non facit contra dictamen rectum quod non est: neque contra debitum inesse, ex quo tunc non tenetur habere aliud dictamen seu cognitionem is qui inuincibiliter ignorat: neque facit contra conscientiam aut contra probabile dubium; ut supponitur in casu iam dicto: ergo non peccat. Ideo & dicunt communiter doctores quod peruenienti ad aetatem discretionis dantur induciae, ut inquirat & sciat: & interim dum non plenè scit, quod est sciendum ignorat inuincibiliter, si facit quod debet inquirendo ut conuenit illi aetati; & secundum illam ignorantiam aut notitiam quam habet interim operando non peccat. Et forte sic intelligendo concordat. B. Tho. 1. secundae. q. 89. art. 6. dicens quod statim tenetur puer ueniens ad aetatem discretionis inquirere & deliberare de fine ultimo seu de fine honesto uitae suae ut ibi latè Caieta. declarat. Secus esset si illa ignorantia tunc inuincibilis proueniret ex culpa sua de qua in q. 18. latius habetur. Secus etiam si dubitat aut dubitare tenetur quod peccat tale quid agendo: tunc enim tenetur se suspendere ab illo actu quousque debite inquirat & sciat (ut oportet) et interim dum inquit si occurrit quid necessario agendum uel omittendum non peccat, secundum illam ignorantiam inuincibilem agendo uel omittendo: & si conscientia remordet tunc deposita tali conscientia non peccat agendo uel omittendo: conformiter ad illam ignorantiam omnino inuincibilem.

Dubium. 3.

Tertiò dubitatur: Vtrum ignorantia inuincibilis praecedens aggrauet culpam aliquando. Nam si dicatur quod sic: iam hoc uidetur contradicere supradictis in q. 16. ubi habetur quod quantum est de se, semper excusat: & per consequens uidetur repugnare quod quantum est de se (sic enim loquor) causa naturalis habeat contrarios effectus, aggrauandi, scilicet, & excusandi culpam. Si dicatur quod non: certè hoc uidetur contra experientiam: nam occidens Platonem inuincibiliter aestimatum esse patrem suum uolens: & intendens occidere patrem; qui quidem Platonem non occideret si cognosceret illum non esse patrem, quem intendebat occidere: iam grauius peccat sic occidendo illum cum tali ignorantia & intentione parricidii, quam si cognoscendo illum esse Platonem occideret; ut supra dictum est in probatione. 2. partis propositionis: similiter si quis

fornicatur cum Bertha soluta quam inuincibiliter aestimat esse sororem, aut matrem, ita quod nullo modo cum illa fornicaretur, si sciret non esse sororem aut matrem cum qua solum uolebat tunc incestuosè coire: iam grauius peccat quam si sciret.

Respondeo dupliciter. Primò secundum Caieta. 2. secundae. q. 150. art. 4. quod proprie, & per se loquendo nulla ignorantia quatenus talis est aggrauat culpam; sed potius minuit; ut supra dictum est hic & q. 16. precedente: Ad obiecta autem dico quod aliud est dicere quod ignorantia aliquomodo per se, aut per accidens, facit incurrere peccatum grauioris ordinis seu speciei: & aliud est dicere quod ignorantia aggrauat peccatum. Primum enim bene conceditur: quia ebrius ex ebrietate & similiter ignorans ex dicta ignorantia committit blasphemiam, homicidium, seu fornicationem quam non committeret si sciret quod facit; ut supponitur & dictum est in exemplis adductis: & ad hunc sensum intelligitur quod supra in probatione secundae partis propositionis dictum est; quod talis ignorantia aggrauat per accidens, id est facit incurrere peccatum grauius quam esset si non esset praedicta ignorantia. Secundum autem quod scilicet ignorantia aggrauat peccatum proprie, & per se loquendo nunquam conceditur sed negatur; ut patet: quia tale peccatum ex tali ignorantia commissum quodcumque sit, ita quod si esset sobrius & sciens non committeret illud, iam alleuiatur & excusatur in toto, uel in parte ex ipsa ignorantia: quia minus graue esset ignoranter quam scienter factum, ut dictum est. Hæc Caieta. Secundò dico quod illud peccatum grauius parricidii aut incestus, quod talis ignorans intendit & uult committere actu exteriori, non est ignoratum quod ad formale, neque respectu eius habetur talis ignorantia: sed potius habetur cognitio & uoluntio eius obiecti quod ad formale, licet: quod ad materiale in actu exteriori sit ignorantia: quod nihil refert ad grauitatem minuendam; ut dictum est supra in probatione secundae propositionis partis: & per hæc patet etiam responsio ad argumenta Martini de temperantia, in quaestione. Vtrum peccata ebriorum sint imputabilia conclusio. 5. ubi uidetur dicere oppositum; ut de hoc latius infra quaest. 18. sequenti habetur.

QVAESTIO DECIMA OCTAUA.

VTRVM IGNORANTIA INUINCIBILIS PRÆCEDENS, EX CULPA PROPRIA PROUENIENS, QUALIS EST IGNORANTIA CULPABILITER EBRIORUM, EXCUSATUR OMNINO AUT SIMPLICITER À CULPA.

RESPONDEO in hoc est duplex opinio. Altera antiquorum Richardi de sancto Victore, Damasceni, & huiusmodi aliorum; quam etiam sequuntur multi scolastici Antiqui & Moderni: quorum

Opinio. 1.

rum

rum aliqui has, aliqui illas, uel alias modificationes apponunt: de quibus omnibus infra latius pertractatur. Et hæc opinio tenet quod non excusat à culpa; propter argumenta quæ infra soluentur.

Altera est opinio communis, neotericorum theologorum; quod peccata facta ex ignorantia inuincibili præcedente culpabili, quæ uidelicet prouenit ex quacunque culpa etiam non emendata ipsius peccatis; non sunt coram Deo de nouo culpabilia, seu imputabilia, noua & propria culpa, distincta à culpa seu imputabilitate suæ causæ, sed solum sunt & dicuntur culpabilia in sua causa: & eadem tantum culpa specifica suæ causæ: quæquam ratione sequelæ effectus quomodolibet præuisi aut debiti præuideri, habent rationem circumstantiæ aggravantis culpam suæ causæ.

Ista opinio habet duas partes principales: & intelligitur de culpa & pœna essentiali coram Deo debita, nam de pœna accidentali constat quod tã hic quàm in inferno habet homo rationem dolendi de tali peccato, seu malo effectu secuto ex suo primo peccato quod fuit causa eius. Similiter coram hominibus habet rationem nouæ culpæ: et talia peccata de nouo puniuntur, ut patetbit infra.

Nota ad declarationem secundæ partis præfate propositionis quod secundum Caieta. 2. secundæ. q. 150. art. 4. & communiter doctores dupliciter dicitur aliquid esse præuisum, scilicet in actu & in debito: seu quod idem est uerè uel interpretatiuè: uerè quidem uel in actu quando quis antequam incideret in talem ignorantiam seu ebrietatē præuidit aliquo modo quod ipse postea priuatus usu rationis solet talia peccata in genere uel in specie facere: puta percutere blasphemare, detrahere, mentiri, infamare, contumeliare, turpia loqui: aut etiam in communi scit se aliquid mali facere aut peccare, quado est priuatus usu rationis: licet nesciat in quo genere aut specie peccati, postea peccabit. Interpretatiuè autem, uel in debito dicitur aliquid præuisum, quando quis existens in usu rationis antequam incurrat priuationem eius aut ebrietatem, potuit & debuit præcogitare & præuidere ea mala quæ ab eo solent fieri & possunt probabiliter sequi quando ipse est in tali alienatione rationis, seu ignorantia; puta, quæ expertus est inclinationes suas pronas ad peccata quantò magis bibit aut dormit: uel quia aliàs in alienatione mentis, uel propè positus incidit: uel quia alii eiusmodi similiter positi i simili ebrietate seu alienatione mentis solent communiter seu ut in plurimum committere talia uel talia peccata; quamuis ipse in se nunquam fuerit expertus talē ebrietatē seu mentis alienationem. Hæc in quæ peccata dicuntur esse præuisa indebito seu interpretatiuè, ab eo qui aliàs in expertus ebrietatis se culpabiliter inebriauit nihil cogitans de periculo sequentium peccatorum: sicut etiam inter interpretatiua præuisa homicidia cõputantur; si quis casu hominem in monte sagittando occidit non

præsciens an mors ille sit ab homine meabilis, an non; ex quo aliqui sunt meabiles aliqui non. Illud autem dicitur nullo modo præuisum ex ignorantia seu ebrietate prædicta, quod nullo modo præuisum est, neque potuit aut non debuit ratiōnabiliter præuideri, adhibita solita diligentia in tali negotio: utpote quando nulla ratio subest timendi futurum casum: puta talis ebrius assuetus est dormire in sua pace: ita etiam peccata quæ magis in passione quàm in actione consistunt quæ non ex ipsis ebriis sed ab aliis captantibus tempus ebrietatis emergunt; dicuntur nullo modo præuisa: quia hæc omnia non cadunt sub humana diligentia communiter; qualis creditur fuisse incestus Loth. Genes. 19. saltem prima uice: & sic ista peccata nullo modo præuisa non videntur cadere sub uoluntate seu culpa priori ipsius ignorantie, uel ebrietatis; nisi sicut euentus seu effectus in sua causa possibilis & ualde per accidens & remotè proueniens: & isti effectus nullo modo præuisi non habent rationem circumstantiæ aggravantis ullo modo culpam suæ causæ seu ignorantie uel ebrietatis culpabilis; sed solum illa peccata quæ sunt aliquo modo præuisa uerè uel interpretatiue, ut dicitur secunda pars præfate propositionis.

His ergo præmissis, iam probatur prima pars propositionis, quod scilicet, talia peccata non sunt de nouo culpabilia & imputabilia per nouam culpam distinctam à culpa suæ causæ, quod probatur tripliciter. Primò quia talis omnino ebrius uel ignorans de quo est questio tenetur sub noua culpa tunc uitare illud peccatum sequens: ergo non uitando illud non peccat de nouo: cõsequētia est bona, quia nullus peccat, nisi qui facit uel omittit quod aliqua lege tenetur non facere uel non omittere, ut patet ex diffinitione peccati secundum Augusti. Antecedens autē probatur; quia nullus obligatur ullo modo sub noua culpa ad aliquid faciendum uel omittendum pro eo tempore pro quo etiã ex culpa sua est impossibilitatis ad id omnino & absolutè in se & in sua causa; ita quod nullo modo est tunc aliquid eorum in eius potestate: sed tunc scilicet in ebrietate plena & ignorantia omnino inuincibili quacunque, talis homo est omnino impossibilitatus; & ita quod nullo modo est in potestate sua, tunc uitare illam ignorantia & peccatum sequens omnino tunc incognitum: ergo nullo modo tunc peccat noua culpa uel imputabilitate. Hæc consequentia ultima cum minore patet: & illa eius maior probatur tripliciter. tū primo quia aliàs Deus præciperet & obligaret ad impossibile, quod est error damnatus per Hierony. in expositione symboli fidei; et patet ex ipsa diffinitione peccati quod secundum Augusti. lib. 1. retract. & alibi sapius, & Ambrosi. ut habetur. 15. q. 1. ca. aliquos. & cap. illa, & cap. si concupiscentia. & cap. non est, si non est uoluntarium id est liberè & deliberatè aliquo modo factum uel omissum nullo modo est peccatū, scilicet

scilicet nouam culpam, seu imputabilitatem habens aliàs per id quod nullo modo est in nostra potestate tūc meremur aut demeremur quod ab sit. Tum secundò probatur prædicta maior: quia nullo videtur inconueniens quod per peccatum quod Deo obligetur ab aliquo ad quod obligabatur seu obligaretur adhuc si non commisisset tale peccatum: licet non impleat præceptum aliud; ut patet de filio malè occidente patrem suum pauperem ne ei amplius prouideat de necessariis: quia iam iste filius impius post parricidium non manet obligatus patri prouidere, cui teneretur si esset uiuus si ipsa non commisisset parricidium: sicque per parricidium est extincta et ablata, licet non impleta obligatio prædicta, ut ait Adria. in secundò post quodlib. et in 4. suarum sententiarum in materia de confes. dub. 4. & 5. & patet etiam, quia sicut unum peccatum, puta, ignorantia ebrietatis, etiam culpabilis sicut & peccatum originale, potest minuere obligationem legis seu grauitatem alterius peccati inde sequentis, secundum communiter doctores, ut patet ex supradis. q. 16. ergo similiter unum peccatum potest esse causa quod tollatur & extinguatur omnino tota obligatio: & per consequens tota grauitas legis uel peccati inde sequentis, quia potest tollere causam obligationis, seu grauitatis sicut & potest minuere. Similiter potest inducere impossibilitatem ut potest facillè exemplificari. Tum tertio prædicta maior probatur: quia impertinens est ad tollendam & minuendam obligationem legis & peccati grauitatem, quod talis causa habeat sibi culpam annexam uel non: quod patet; quia obligatio uel grauitas prouenit uel ex parte legislatoris obligantis, uel ex parte obiecti seu materia; uel ex parte circumstantiarum: non. n. uidetur unde aliàs proueniat. Sed ad tollendum uel minuendum obligationem legis & per consequens peccati grauitatē ex parte obligantis legislatoris, impertinens est peccatum ut sit causa tollens uel minuens efficienter: dū per solam uoluntatem ipsius legislatoris potest tolli, uel minui obligatio, & per consequens grauitas inde procedens. Similiter ex parte materia potest tolli auferendo materiam uel in toto uel in parte per aliam causam naturalem, modo ibi adsit peccatum modo non: nam extincto patre etiam culpabiliter, utique extinguitur obligatio de illi succurrendo. Similiter ex parte circumstantiarum; quia possunt tolli per aliquam causam naturalem: igitur per peccatum potest tolli uel minui legis obligatio & grauitas peccati inde sequens: & potest peccatum esse causa impossibilitatis exequendi legem, aut uitandi peccatum aliud, & per consequens tollēdi obligationē pro tunc, ut dictū est.

Nota.

Et nota quod hæc rationes probant quod nullus obligatur ad aliquid sub noua culpa quando ad id omnino impossibilitas est; etiam si ista talis impossibilitas procedat ex culpa quacunque sua uel alterius; etiam ex sua culpabili uoluntate talis

impossibilitatis: modo talis causa culpabilis sit iã per pœnitentiã emendata modo non. Nota etiã quod omnia supradicta intelliguntur de impossibili simpliciter & absolutè, quod, scilicet, nec in se nec in sua causa est tunc in nostra potestate ullo modo: sicut qui se in foueam proiecit aut cecidit, aut mutilauit culpabiliter, certè non teneretur sub noua culpa, ad faciendū quod nullo modo tunc facere potest: teneretur autem si illud in se uel in sua causa tunc esset in sua potestate, & ita patet probatio.

Secunda ratio principalis ad probationem primæ partis propositionis est, quia sicut cæcus quantumcunque ex sua culpa cecitatem incurrit, si credens se commiseri suæ, miscetur alienæ: nõ peccat tunc imputabiliter peccato adulterii: ita similiter ebrius seu ignorans omnino etiam culpabiliter non peccat de nouo imputabiliter commiscendo se alienæ, aut patrem inuincibiliter omnino ignoratum in bello aut alibi occidendo. Item sicut si seruus culpabiliter se præcipitet in foueam fiatque omnino impotens ad debita seruitia, certè non peccabit de nouo coram Deo toties quoties illa omiserit. & idē de culpabiliter dormiente omittente debita pœpta: & idē de culpabiliter amentibus & furiosis, de quibus Ioan. Andr. dicit quod in foro Ecclesiæ pœnitentia imponitur his ad cautelam, ne Ecclesiæ disciplina deferatur. de quo latius infra. q. 26. ita similiter est dicendum de aliis peccatis ex ignorantia omnino inuincibili, quamuis culpabili procedentibus.

Tertia ratio est per auctoritates Iacobi. 4. cap. 3. Scienti & non facienti legem, peccatum est illi. sed omnino inuincibiliter ignorans, nullo modo est sciens pro tunc: ergo à contrario sensu, peccatum non est illi: patet consequentia, quia aliàs superflue poneretur scienti. Item quia secundum Augusti. paruulis quidem qui necdum propria uoluntate credere, nec pœnitentiã pro peccato quod originaliter trahunt agere possunt, sacramentū fidei quod est Baptismum quamdiu rationis capaces esse non possunt, sufficit ad salutem. Hæc illa. Ex quo patet, quod nulli post Baptismum peccata imputantur nisi capax rationis tunc sit. Itē Ambrosi. & habetur. 15. q. 1. cap. sanè. sic dicit. Vitandam dicimus ebrietatem per quam crimina cauere non possumus: ideo si quid per uinum delinquant quin imo uino indulgent, apud sapientes quidē uenia facta donatur, sed leuitatis damnatur auctores. Hæc ille: ubi apparatus dicit leuitatis dā nātur auctores quia sunt nimis faciles ad se inebriandum. Alii autem intelligunt quod non puniuntur pro eo quod ebrius facit, sed pro eo tantum quod eius erat ad se inebriandum. Item cap. meritò dicitur quod sunt quidam qui iniuriam facere nõ possunt sed pati solum, ut furiosus & impubes, ubi dicit apparatus ex Augusti. ut etiã habetur ca. aliquos. qui omnino nescit quid facit, ut puer, ebrius, & furiosus non peccat. Ad idem est ipse

Augusti. ibidem cap. 1. & cap. inebriauerunt. Itē distinct. 6. cap. 1. ubi agitur de pollutione nocturna; glossa, postquam recitauit opinionem quæ ex illo textu eliciebat quod aliquis peccat in somno & furia, infert quod ex illa opinione sequeretur quod aliquis peccat nescienter etiā mortaliter, & quod benè operatur & meretur gloriam: quod ablit; & respondendo ad illum textum in quo fundabatur illa alia opinio dicit, quod intelligitur ille textus quod poluti mens in dormiēdo, nec rea est in somno nec post somnum: sed tunc fit rea quando se inurgitat: ergo similiter est dicendum de omnino inuincibiliter ignorante per eandem rationem. Patet igitur probatio intenti per tres rationes, quarum prima est efficacior, nam ad alias duas & ad auctoritates facile potest responderi subterfugiendo, sicut respondent tenentes oppositam opinionem.

Ex dictis patet, quædam particula ipsius primæ partis præfatæ propositionis: quod scilicet tota culpa peccati sequentis ex ignorantia omnino inuincibili culpabili, imbibitur in sua causa, scilicet in illa priori culpa qua quis culpabiliter ignorauit seu se impossibilitauit ad cauendum peccatum in de probabiliter secuturum ut dictum est: quia cū culpa istius peccati sequentis debeat inesse alicui actui seu omissioni: sed non est talis culpa in tali peccato, ut dictum est; ergo est in sua causa, quia non uidetur ubi debeat inesse. Et hoc est uerum modo ille effectus peccati sequatur ad extra, modo non: quia quantum in se est iam talis peccator uoluit uirtualiter in sua causa, scilicet, in primo peccato, omne peccatum probabiliter inde secuturū, & aliquo modo præuisum, ut supra dictum est. Ideo coram Deo sufficit ad culpam & imputabilitatem peccati sequentis, illa uoluntas uirtualis, sicut & ad meritum sufficit: & patet exemplo. Sicut qui seruo suo præcipit ut occideret platonem, & interim dum ille seruus vadit & occidit illū iste qui præcepit dormit, seu efficitur amens, certè iam saltem uirtualiter & originaliter peccauit peccato homicidii coram Deo quando uoluit homicidium, non autem quando ad extra eo nesciente fuit commissum: si autem ante commissio nem exteriorē sufficienter retractauit, iam non sibi sed seruo occidenti tantum imputatur. Et nota, quod istud peccatum sequens est tantæ grauitatis dumtaxat, quantæ est peccatum primum cum circumstantia talis sequelæ seu peccati aliquo modo saltem interpretatiuè præuisi, ex quo uirtualiter sequitur & non amplius: quia non potest habere maiorem culpam & imputabilitatem quā in & ex sua causa: ideo & talis culpa, puta, ebrietas quæ alias secundum se tantum considerata, seu ex suo genere esset tantum uenialis: iam ratione circumstantiæ talis sequelæ mortalis probabiliter inde secuturæ & debite præuideri fuit mortalis. Sicut sagittatio, quæ de se non est peccatum sit mortalis ratione talis circumstantiæ, quando,

scilicet, non curat debite præuideri & cauere ne in de homo occidatur ut etiam dicit Caieta. secunda secunde q. 150. art. 4. & prima secunde q. 76. art. 4. de quo etiam latius infra q. 25. propositio. 3. & dubio finali illius quæstionis habetur & sic patet prima pars propositionis omnino probata.

Secunda pars, scilicet, quamquam ratione sequelæ, probatur: quia circumstantia sequelæ quomodocumque præuisæ seu cognitæ ex quo se tenet ex parte obiecti aggrauat culpam. Sed ista est huiusmodi, ut supponitur ex dictis ergo, patet consequentia cum minori, sed maior probatur: quia sicut quis est aliquo modo melior ceteris paribus uolens & faciens bonum quā uolens & non faciens, puta, quia non potest: ergo similiter è conuerso: peior est malè uolens & malè faciens quā malè uolens tantum; patet per Augusti. 13. de trinitate. cap. 5. mala uoluntate quilibet miser efficitur sed inferior potestate qua desiderium malè uoluntatis impletur. Et nota quod non intelligo, quod ex actu exteriori seu ex sequela tantum exteriori quis efficiatur peior in uoluntate intentione & formaliter, hoc enim non est uerum secundum opinionem communem, secundum quam, ego hic loquor, ut agitur à doctoribus in secundo distinctio. 42. sed dupliciter intelligo præfatam secundam partem propositionis. Vno modo quod malitia præcedentis culpæ aggrauatur essentialiter ex tali euentu peccati, non quidem sic quod tunc incipiat hæc essentialis aggrauatio malitiæ prioris ex tali euentu: quādo ipse euentus contingit: quia tunc fortè non est quod ad actū, licet maneat quod ad reatum illa prior culpa, sicque illa actualis malitia prior & euentus sequens non sunt simul tempore, sed dico quod aggrauatur essentialiter ex euentu peccati sequentis, tunc, scilicet, quando fuit aut debuit esse præuisus seu æstimatus talis euentus probabiliter secuturus ex tali culpa, sicque potius aggrauatur illa culpa ex uerisimili præuisione seu estimatione debita ipsius euentus, tunc simul cum ipsa culpa existente quā ex ipso euentu exteriori postea sequente: & ita illa culpa ebrietatis habet prædictam totam grauitatem, modo euentus iste præuisus sequatur exteriori, modo non ut supra dictum est: & sic ait Angest. in moral. cap. 6. Alio modo potest intelligi aggrauatio malitiæ prioris accidentaliter ex euentu sequenti, sic, scilicet, quod prædicta prior culpa iam essentialiter aggrauata ex præuisione debita euentus inde probabiliter secuturi ut dictum est: postea quando ipse euentus incipit exteriori subsequi, tunc etiam incipit præfata culpa prior non essentialiter sed accidentaliter aggruari: quia ex aliena malitia quam actus exteriori addit extentiue ad actum interiori: iam grauitatem culpæ actus interioris perficit ipsa malitia actus sequentis exterioris sequelæ, & eam implet & consummat in suo perfectissimo essendi modo, ut iam dicatur esse peccatum consummatum ex sui finis seu obiecti uoliti

assecu-

assecutione: omnis enim motus perfectior est in assecutione sui finis, seu termini quā ante. sed dicitur tunc malitia accidentaliter grauior ex opere exteriori seu ex sequela peccati alterius: quia prædicta prior culpa amplius punietur aliqua pena accidentali ex tali sequela, quā si non subsequeretur. quia peccator amplius de illa dolebit: sicut & bonum opus exteriori & bona sequela auget accidentaliter bonitatem & præmium boni actus interioris, ut etiam ait hoc B. Tho. in 4. distinctio. 17. q. 2. art. 3. & q. 4. ad secundum & habetur de hoc latius infra in primo corolario prope finem huius quæstionis.

Si autem tale peccatum sequens, ex ebrietate seu ignorantia omnino inuincibili prædicta, non sit ullo modo præuisum, tunc nullo modo imputatur ad culpā neque in se neque in sua causa neque per modum circumstantiæ sequelæ seu actus exterioris, ut patet ex supradictis. uel si imputetur solum per modum euentus seu sequelæ omnino im præuisæ, hoc erit ualde leue & per accidens, quatenus iste culpabiliter se posuit in statu efficiendi istum effectum ut sic habeat aliquid de circumstantia aliquo modo aggrauante ut ait Caieta. secunda secunde q. 150. art. 4. & prima secunde q. 20. art. 4. & 5. & q. 76. art. 4. ubi de his circumstantiis late agit: Et ita patet etiā quod simpliciter & absolute tale peccatum sequens, debet dici peccatum & non excusari culpa & malitia: ex quo eā habet in sua causa & ab ea tantum: quamuis in se & proprie eam non habeat sed excusetur; ut habetur infra in responsione ad secundum Argumentum & primo corolario & inferius q. 23. in dubio primo & q. 24. propositione prima. Et ita patet probatio totius propositionis, quā quod ad primam eius partem tenet Alex. Allen. & uidetur ad idem Bonauen. in secundo distinctio. 22. q. 1. tima & Gabriel. in secundo distinctio. 22. q. 2. conclus. 3. & distinctio. 41. dub. 3. & Almayn in moralib. tract. primo cap. 5. & Angest. in moralib. & Andria. in 4. in materia de eucharistia in q. 3. de pollutione nocturna. & Magister Vega de iustificatio ne. q. 13. conclus. 5. & maioris in quarto distinctio. 17. q. 2. & tandem Soto super Ad Roma. 7. & in quarto distinctio. 22. q. 1. art. 7. ubi & dicit B. Tho. ma. ita sentire, sic etiam tenent communiter doctores Moderni & canonistæ, ut patuit in supradicta tertia probatione: quamuis alii doctores antiqui theologi & canonistæ dicant oppositum, cōformiter ad Damascenum lib. 2. cap. 24. & uidetur ad idē August. de correctione & gratia. ca. 49. & de perfectione iustitiæ. cap. 14. 16. 18. & lib. primo retracta. cap. 13. 15. in Epistola ad Sixtum super id Ad Roma. primo. Ita ut sint in excusabiles. & Ricard. de Sancto Victore supra canti. 4. cap. 16. cum quibus est etiam. Grego. ari. in secundo distinctio. 26. q. prima & secunda propter rationes quæ in argumentis sequentibus tanguntur & ibi soluentur. nisi fortè doctores isti limitent &

intelligentur, secundū ea quæ dicta sunt & dicentur in responsionibus ad argumenta.

CONTRA primam partem propositionis Arguitur primò. quia omnis actus deformis seu contra rationem si est uoluntarius, aliquo modo in se seu in sua causa; scilicet, in actu uolitionis aut nolitionis quā quis potuit & debuit uitare, talis (in quā) actus de nouo culpabilis & imputabilis per nouam culpam aliquo modo in se aut in sua causa prædicta: sed peccata omnino ebriorum & inuincibiliter ignorantium, maximè si sint excusabili uolitione se inebriandi & ignorandi præcedentia, sunt huiusmodi ergo: consequentia patet cum minore: & maior probatur: quia ad rationem nouæ culpæ sufficit quod talis nouus actus peccati sit aliquo modo uoluntarius: modo tale uoluntarium sit nunc in se de nouo, simul cum ipso actu peccati adueniens actualiter, modo sit uoluntarium uirtualiter in sua causa, scilicet, proueniens ex actu uoluntario præcedente, quod patet, quia sicut ex uolitione actuali præcedente quæ forte heri uoluit fornicari cras; ita cras fornicatio nihil cogitans de fornicatione, certè peccabit tūc de nouo imputabiliter: ex quo, illa uolitio heri præcedens ex qua processit ad illam fornicationem manet uirtualiter in illo suo effectu: quia uoluit, ex tunc pro nunc quando fieret: ita ergo similiter est dicendum de ebrio & omnino inuincibiliter ignorante ex culpa præcedente qua uoluit se inebriare & ignorare: quia utrobique est eadem ratio. Si negetur illa maior eiusque probatio, dicendo quod non est simile, quia in fornicante cras, illa fornicatio est adhuc in sua potestate, ut patet & supponitur. sed non in plene ebrio & inuincibiliter ignorante: ideo ille cras fornicando peccabit de nouo imputabiliter. Sic autem omnino ebrius & ignorans nullo modo peccabit, propter interuenientem impossibilitatem, tunc sciendi & uitandi tale peccatum. Contra hoc replicatur; quia illa ignorantia & impossibilitas uitandi peccatum est culpabiliter uolita saltem uirtualiter, quando uoluit ignorare & inebriari talis homo: & est uolita quasi medium necessarium ad peccata inde sequentia, sicut mulier quæ ideo obdormit; ut à cō sanguineo quasi nesciens, & resistere non potens opprimatur, est rea incestus & ille coitus est & de nouo imputabilis ad nouam culpam incestus, quia ille somnus est electus ut medium necessarium ad peccatum sequens; & tale peccatum dicitur fieri uoluntariè à uirtuali uolitione præcedente. ergo similiter in proposito est omnino dicendum.

RESPONDEO sicut responsum est usque ad replicam: ad quam simul & ad illa alia eiusmodi exempla: de proponente fornicari cras, de dormiente &c. Dico uniuersaliter, quod si pro eo tempore quando fiunt habet peccans in sua potestate ipsa peccata seu eorum causam, tunc uerè sunt & dicuntur uoluntariè fieri actualiter uel uirtualiter & de nouo culpabiliter in se, aut sub noua culpa peccata

Arg. primò

Augusti

Respon. ad primū argu.

peccata sunt, aliâs autem non; sed in sua tantum causa, & ab eadem culpa suâ causâ: quamuis quâdo incipiunt fieri incipiant de nominari de nouo culpabilia & imputabilia ab eandem culpa & imputabilitate priori suâ causâ, & i sua cã ut dictu est: & forè sic uoluit sentire B. Tho. & alii eiusmodi doctores, ut latè dicetur infra in primo corolario. Neque est inconueniens, quòd per culpam suam quis de obligetur à præcepto cui antea tenebatur ut supra in prima probatione dictum est: neque ex hoc est eius conditio per culpam melior facta simpliciter quamuis secundum quid quò ad aliquid id sit uerum: quia caret merito impletionis præcepti: & quia in priori culpa habet imbitam grauitatem omnium peccatorum aliquo modo præuisorum probabiliter inde sequentium: ut patet ex dictis: igitur stando in illa prima probatione propositionis, omnia facillè soluuntur.

Secundo contra eandem primam partem propositionis arguitur; quia ignorantia orta ex negligentia non excusat omnino à culpa noua, peccata inde sequentia; ergo neque eadem ignorantia inuincibilis orta ex ebrietate seu ex alio culpabili actu quocumque: antecedens patet secundum Aristotel. 3. Ethic. cap. 13. Nam legum latores, eos quidem qui praua faciunt si modo non ui, nec ignorantiam eam cuius ipsi non fuerint causa, illa agant; utique castigant & puniunt, & infra. Etenim pro ignorantia etiam ipsa pœnas instituunt; si quisquam ignorantia esse sibi causa uideatur: ebrios nanque duplici pœna afficiunt, principium enim in ipsis est: quippe cum in ipsorum sit potestate ebrietatem vitare quæ ignorantia est causa. puniunt etiam quæcumque per negligentiam homines ignorare uidentur quia in ipsis est non ignorare. Hæc ibi. Neque ualet dicere quòd aliquis iam ex conditione sua talis est factus ut non possit scire aut esse diligens: nam ad hoc respòdit ibi Aristot. dicens. Sed fortasse talis aliquis est, ut non diligens sit. Ecce obsecutionem sequitur responsio eius ibidè sic. Sed eius quæ est tales fieri ipsi sunt causa uiuentes remissè. hæc ille: ubi id latè prosequitur: & ignorantiam & peccata ebriorum & malos habitus & orbitates corporales uoluntarias, & legum ignorantiam ob negligentiam pariter reprehendit. Item in iudiciis humanis secundum leges si constaret quòd quis uoluntariè culpabiliter se furiosum aut ebrium fecisset & inde hominem occidisset: utique iuste puniretur & esset irregularis: quia ut habetur. 15. q. 1. cap. illud. cap. si quis furiosus absolutè non autem furiosus uoluntariè aut culpabiliter excusatur ab irregularitate homicidii. leges enim ut habetur. 4. Ethic. uoluntarias ignorantias arguunt & puniunt nõ excusant. ex quo patet quòd ratione præcedentis causæ culpabilis sunt etiam imputabilia de nouo ad nouam pœnam & culpam peccata quæ ex prædicta negligentia necessariò sequuntur, etiam tunc quâdo nullo modo in se uel in sua causa sunt in pote-

state facientis. & ita hoc Argumentum potest esse replica contra responsionem argumenti præcedentis. Et confirmatur primò à simili; quia si quis per negligentiam ignoret, omnino inuincibiliter nunc fornicationem simplicem esse mortalem alius autem hoc ipsum nunc ignoret propter ebrietatem culpabilem: ex qua ignorantia uterque fornicetur, ita tamen quòd si sciret nullo modo fornicaretur: constat quòd peccatum primi est de nouo imputabile ad nouam culpam mortalem; ergo & secundi. patet consequentia: quia secundus nil habet alleuias quod non habeat primus ut supponitur. Sicut etiam si sint duo qui tempore obliuionis custodiunt muros ciuitatis quorum unus per negligentiam alter per ebrietatem ignorans, aut dormiens ciuitatem periculo exposuit: constat quòd pari pœna puniuntur. Secundo quia aliâs ex ipsa prima parte propositionis sequeretur quòd peccata conformiter ad conscientiam erroneam orta ex culpa nostra non imputarentur nobis sicut nec peccata facta ex ebrietate.

Respondeo ad secundum Argumentum negando antecedens: dico enim quòd excusantur talia peccata coram Deo: & ad probationem ex. 3. Ethic. dico, quòd sunt imputabilia, non quidem in se per nouam culpam, sed in sua causa & suæ causæ imputabilitate ut dictum est: & ideo apud homines puniuntur cum talia fiunt, & tunc imputantur, quia tunc, & non ante perpenditur damnum sequelæ quod præcipue consideratur in foro & iure humano; & tunc etiam constat per talem effectum peccati: grauitas culpæ præcedentis. Apud homines enim tunc res dicitur fieri quando innotescit secundum Aristot. secus coram Deo, qui intuetur cor. & nihil aliud concludit neque intèdit Aristot. ibidem. & sic etiam respondet. B. Tho. secunda secundæ q. 150. art. 4. Ad primam confirmationem respondeo, quòd nihil concludit contra prædicta, undecumque enim proueniat tale peccatû seu impossibilitas, excusat coram Deo: secus coram hominibus. Ad secundam confirmationem similiter respondeo, quòd si conscientia erronea est pro tunc inuincibilis excusat: & tota malitia peccatorum inde sequentium imbitur in sua causa culpabili, ut dictum est.

Tertio contra eandem primam partem propositionis arguitur. Omnis consensus qui in somnis aliquando habetur ligatis omnino sensibus, de actu libidinoso ut contingit in plene dormiente; qui in somnis exercet actum libidinosum ei consentiendo; etiã si in uigilia non præcesserit mala uoluitio huius talis actus, talis inquam cõensus & actus libidinosus in somnis habitus est de nouo culpabilis tunc sub noua culpa; ergo & consensus seu actus peccati ebrii in ebrietate plena patet consequentia à simili seu etiam à maiori; quia maior alienatio mentis & priuatio rationis est in somnis ubi est sensus omnino ligatus, quàm in ebrietate plena ceteris paribus: & quàm sit inuincibiliter-

Respon. ad
secundum
Argum.

Argum. 1.

stabiliter ignorante, ut patet; quia talis ebrius & inuincibiliter ignorans, habet aliquam cognitionem & uoluntatem & consensum de eodem actu aut circumstantia in genere rei aut moris: quam non habet plene dormiens: sicque ebrius & alius inuincibiliter ignorans, non est tam alienus à mente, & usu rationis: sicut plene dormiens. Antecedens autem probatur tripliciter. Primò quia sicut Salomon per bonam uoluntatem quam habuit dormiens in somnis petendo sapientiam à domino, meruit eam, & laudabiliter egit, & consecutus est, ut habetur secundo Paralyp. c. 1. ergo similiter uoluitio de illicito actu habita in somnis, est mala culpabiliter de nouo: patet consequentia; quia plus requiritur ad bonum & ad meritum, quàm ad malum & ad culpam: ad quam non est necessaria tanta deliberatio, neque integritas circumstantiarum, sicut ad bonum secundum communiter doctores: igitur si in somnis potest esse laus & bonum, sequitur quòd & culpa. Secundo probatur dictum antecedens, quia in somno quantumcunque profundo potest haberi aliquis usus rationis, & per consequens aliqua deliberatio & libertas; ergo & culpa: patet antecedens, quia apparitio phantastica somni aliquando corrigitur & iudicatur esse somnus & fictio & mala seu falsa: etiam in ipso somno sit reflexio & syllogizatio: hoc autem non potest fieri nisi per rationis usum, ut patet. Tertio probatur idem antecedens, quia quotiescunque potest homo instrui & erudiri potest uti ratione, & sic deliberare & culpabiliter uel laudabiliter agere, sed in somnis potest homo instrui & erudiri, Job. 33. per somnum in uisione nocturna, quando sopor solet occupare homines, tunc aperit aures uirorum & erudiens eos instruit. igitur &c.

Respondeo ad tertium Argumentum. quicquid sit de consequentia quæ pro nunc transeat: tamen negatur antecedens: dico enim quòd in somno profundo & pleno non potest esse libertas neque deliberatio, nec laus, nec culpa in quocumque actu ibi facto, secundum Martinum de temperantia quæstione de pollutione. Et Caietanum secundum Beatum Thomam secunda secundæ quæst. 150. quæst. 154. articulo quinto. Et in quarta distinctione nona, quæstione quarta quæstiuicula prima. Et prima part. quæst. 34. art. 3. Et Adria. in 4. in materia de Eucharistia quæst. 4. Vtrum in somnis potest quis peccare. Et uictoria in ultima relectione de perueniente ad usum rationis. part. tertia propositione. 2. & 3. & 5. Et ad primam probationem ex secundo Paralyp. primò de Salomone respondeo dupliciter: uno modo secundum Thomam. quòd ibi Salomon nihil meruit, neque laudabiliter egit petendo in somnis sapientiam à Deo: sed fuit signum præcedentis desiderii laudabilis habitus in uigilia propter quod dicitur talis petitio placuisse Deo; ut dicit

Respon. ad
tertium ar-
gumentum.

Augusti. 12. super Genes. ad literam: ideo patet quòd ibi non est laus uel culpa licet ex culpabili aut laudabili actu procedat quod fit in somnis. Alio modo respondeo secundum Martinum ubi supra, in Argumento contra primam conclusionem, quòd non habetur ex rigore textus quòd illa apparitio & petitio fuerit facta in somnis: sed solum quòd in nocte Dominus ei apparuit, potuit enim in nocte ei uigilanti apparere. Ad secundam probationem antecedentis respondeo etiam dupliciter secundum doctores supradictos. Vno modo negando antecedens de usu pleno rationis sufficiente ad laudem seu meritum, & ad culpam seu demeritum: nam cum in somno uero impediatur usus sensuum, per quem & non aliter in hac uita regulariter habetur usus rationis, quia ut habetur in tertio de Anima, nihil in intellectu quin prius sit in sensu: & inde in phantasia seu imaginatione, & inde in intellectu: ideo impeditur etiam liber usus rationis, licet non aliquale iudicium: & per consequens tunc non imputatur ad culpam uel laudem, etiam secundum Thomam & Martinum ubi supra. Et ad probationem, quòd scilicet apparitio phantastica somni, aliquando corrigitur & fit reflexio & syllogizatio, conceditur: sed negatur quòd ideo sit usus rationis, qualis requiritur ad laudem uel culpam saltem mortalem. Dico enim quòd ille usus rationis semiplenus aut non liber, & correctio & syllogizatio, quæ est in somnis, prouenit non liberè sed naturaliter; ex hoc quòd homo frequenter reflectitur supra somnium suum uigilando, & iudicat se deceptum & illusum dormiendo: & ex illis actibus generatur habitus, qui cum in somnis naturaliter mouetur, ad apparitionem phantasticam, seu ad species imaginationis: inde mouet etiam rationem naturaliter ad similem actum; illi autem seu actibus, ex quibus ille habitus genitus fuit in uigilia: & ita per talem similem actum iudicat tunc ratio quòd id quod apparet est somnium & illusio. Immo experiuntur aliqui quòd cum habent somnium ad quod nata est sequi pollutio: quod ex detestatione huius pollutionis facta in uigilia, habent apprehensionem, uel etiam notitiam iudicatiuam aliquam corrigentem apprehensionem illam somni: qua excitatur dormiens, & tunc interdum præuenitur & impeditur pollutio, interdum autem non: & hoc ultimum æstimo ad opus usumque rationis pertinere.

Alio modo respondeo, quòd dupliciter habetur usus rationis. Vno modo per determinationem & impetium uoluntatis, se liberè ad hoc determinantis: & talis usus rationis est in potestate habentis, & est principium meriti uel demeriti, sed talis usus rationis non potest haberi in somnis, neque in ebrieta- re plena. Alio modo habetur usus rationis,

lic quod non est in potestate habentis ipsum habere & non habere, neque facere quod ratio consideret de eo quod est agendum uel non agendum; & hoc modo concedit quod talis usus rationis potest haberi in somno, & ebrietate plena, & potius dicitur actus uel opus quam usus rationis. Sed iste non est, nec potest esse principium meriti aut demeriti sufficiens, quia omnino casuale est quod tunc habetur talis usus rationis: ex quo non habetur neque continuatur ex certo proposito & libertate mentis sed naturaliter. Et similiter dico de illa correctione somni, & reflexione, & syllogizatione, & de consensu, & dissensu, & electione, quæ in somnis habentur: quia tunc non est in nostra potestate talia corrigere uel approbare: ideo non est ibi ratio culpæ ullo modo, ut dictum est.

Ad tertiam probationem antecedentis respondeo concedendo maiorem, solum quando potest erudiri & uti ratione liberè, id est ex determinatione & proposito libero uoluntatis potentis tunc attendere & non attendere: aliàs negatur illa maior; ut patet ex dictis. Et sic patet ad maiorem, quod in somno aut ebrietate non potest esse eruditio & rationis usus liberè aut propriè: neque deliberatio, neque laus uel culpa: sed solum potest ibi esse eruditio & opus rationis, ex occurfu phantasmatum, qui non subest libertati uoluntatis: aut per reuelationem Diuinam, aut per immisionem Angeli boni uel mali, & cognitio ad quam homo passiuè & naturaliter non liberè se habet tunc in tali eruditione seu reuelatione: & nihil aliud potest probari, ut dictum est.

Argum. 4. Quartò & hoc specialiter contra tertiam partem propositionis arguitur: quia circumstantia necessario adueniens non potest aggravare malitiam: ex quo naturaliter aduenit & non est in potestate nostra, sed euentus sequens est huiusmodi, ergo. *Respon.* Respondeo negando maiorem & maxime quò ad grauitatem accidentalem culpæ, ut supradictum est & hic etiam proximè dicitur. Quomodo autem id sit uerum quomodo non, quò ad grauitatem culpæ essentialis latè dictum est supra quæst. 16. in responsione ad quintum Argumentum.

Corolla. 1. Ex supradictis inferitur, primò quòd non ualet opinio B. Thom. in secunda secundæ quæst. 150. art. 4. & Caietani ibidem, & in prima, secundæ quæst. 76. art. 3. & 4. & sequacium dicentium, quòd peccata sequentia ex ebrietate seu ignorantia inuincibili seu alia impossibilitate, proueniente ex propria culpa peccantis; ex quo secundum eos sunt & fuerunt uoluntaria à uoluntate & in uoluntate suæ culpæ culpabilis, contrahunt de nouo imputabilitatem & culpam suæ causæ. & in sua causa; licet non in se ipsis propriè, ut declarat Caieta. secunda secundæ ubi supra & in secundo quodlib. quæst. 16. utrum confessor pollutus

audiens confessionem peccet de nouo, & ut ibi dicit Caieta. hoc intelligit B. Tho. & ipse de peccatis aliquo modo formaliter uel interpretatiue præuisis: quod probare nituntur per rationes tactas supra in primo argumento & ibi solutas, ideo hæc opinio non ualet. Et quidem ex dictis ipsius B. Tho. & sequacium uidetur ratio contra ipsos: nam Caietanus secunda secundæ ubi supra dicit quòd homicidium commissum ab ebriò, commissum est culpabiliter & imputabiliter in actu interiori quando culpabiliter se inebriauit præuidens formaliter seu interpretatiuè tale homicidium probabiliter inde secuturum: tunc enim uoluit ebrietatem simul & sequens peccatum homicidii: actu uero exteriori tunc peccauit de nouo culpabiliter, quando iam ebrius hominem occidit: & ita dicit, quòd ideo dicitur tunc homicidium esse nouum peccatum, & nouam culpam habere non in se, sed in sua & à sua causa culpabili: & idem dicit Caieta. in prædicto quodlib. Sed ex hoc eius dicto patet contra eos, quòd tale homicidium quando exterius de nouo fit licet de nouo denominetur culpabile, & dicatur habere & contrahere nouam culpam in sua causa & à sua causa: non tamen sequitur quòd nouam culpam aliam homicidii distinctam à sua causa habeat.

Et ad hoc etiam uidentur uerba B. Tho. in 4. distinctio. 17. quæst. 2. art. 2. quæst. 4. ad secundum sic dicentis. Effectus consequens qui peccatum aggravat iam in actu præcessit uelut in causa: & ideo quando commissum est totam suam quantitatem habuit: & ex effectu consequenti non accrescit aliquid quò ad rationem culpæ, etiam si accrescit quò ad pœnam accidentalem secundum quòd plures habebit homo rationes dolendi in inferno de pluribus malis ex suo peccato consecutis. Hæc Thom. ut tenet & refert etiam Syluestrina titulo ebrietas, quæst. 4. Et iterum ipse Caietan. prima secundæ quæst. 76. art. 4. expresse dicit, quòd peccata sequentia prædictam ebrietatem seu ignorantiam culpabilem, de qua agimus; solum aggravant per modum circumstantiæ quid, ut patet ex eodem Tho. ibidem in responsione ad secundum & quartum dicente, quòd ebrietas & homicidium inde sequens sunt unum peccatum: & homicidium se habet per modum circumstantiæ aggravantis modo prædicto: quamuis dicantur duo peccata secundum se seu propter duas inordinationes duorum actuum; sicut actus exterior & interior secundum communiter doctores in secundo distinctio. 42. & quamuis homicidium habeat malitiam moralem distinctæ speciei, prouenientem ab obiecto secundum ipsum Caiet. ibidem. & q. 20. art. 3. 4. & 5. Vbi etiam sic dicit. Quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud: dicitur denominatiuè tale, & non oportet quòd formaliter: quòd patet dupliciter. Primò quia quòd habet aliquid formaliter, dicitur tale secundum se ipsum, quòd patet inductiue, quia san-

num

num dicit formaliter de animali, & secundum se ipsum, de medicina autem & urina denominatiuè raturum uel analogice, quia in ordine ad sanitatem animalis. Constat autem quòd actus interior uoluntatis dicitur bonus uel malus ex actu exteriori habente Bonitatem uel malitiam ex obiecto & circumstantiis; ut patet, quia uelle furari ideo dicitur malum, quia est ad malum obiectum, scilicet, furtum: & similiter actus exterior dicitur bonus uel malus ex actu interiori habente suam bonitatem uel malitiam ex fine, quia se habet in ordine ad ipsum interiorem: nam actio manus qua quis furatur dicitur mala; quia à mala uoluntate. Ideo cum multiplicare entia sine necessitate non sit rationale: & ordo sit manifestus adinuicem: & sufficiat ad saluandum bonitates & malitias: igitur superfluum est ponere multas bonitates & malitias formales in talibus actibus: ita quòd etiam sit deriuatio formalis unius ab alia; ut caloris à calore. Et secundò patet idem; quia si in deriuatione huiusmodi conditionum, actus ab actu ponatur deriuatio formalis: oportet ergo eadem ratione postmodum dicere, quòd cum actus unius uirtutis imperatur ab alia, puta, fortitudinis à charitate; ut in martyribus: quòd à charitate in uoluntate, deriuatur charitas alia in actum exteriori; & similia quæ absurda sunt. Iam ergo fundamentum hoc quòd deriuatio bonitatis & malitiæ in actu, ab actu, et sic non est formalis, sed de nominatiua: seu non per modum uni uocationis, sed attributionis seu Analogiæ: ita quòd eadem unica bonitas uel malitia formalis est in uno formaliter, in alio autem in quem deriuatur seu descendit est solum denominatiuè. Hæc Caietan. prima secundæ quæst. 20. arti. 3. Et in act. 4. addit idem dicens, quòd bonitas seu malitia actus exterioris, proueniens à bonitate uel malitia actus interioris, nil bonitatis intensiue & formaliter addit supra bonum actum interiori: quia denominatiuum extrinsecum nil formæ intensiue aut formaliter addit essentialiter supra denominatiuum formale: sicut sanum in urina & medicina, non addit aliquid sanitatis aut non dicit aliam sanitatem formalem supra sanitatem animalis: licet à sanitate animalis deriuetur solum denominatiuè & extrinsecè sanitas in urina & medicina: nam utrobique est tantum unica sanitas formalis, formaliter quidem in animali, denominatiuè autem in urina seu medicina. sic unica numero bonitas formalis seu essentialis est in actu interiori & in exteriori inde causato: sed formaliter & essentialiter in interiori, denominatiuè autem in exteriori. sicq; idem non causat se ipsum formaliter & essentialiter, sed denominatiue tantum ut dictum est. Hæc Caietanus. Ex quibus dictis patet intentum, quòd scilicet, similiter in proposito nostro, peccatum sequens ex ebrietate seu ex ignorantia

præfata, licet denominetur de nouo & sit culpabile & imputabile de nouo ab imputabilitate & culpa suæ causæ & in sua causa: non tamen habet aliam nouam formalem essentialis & propriam culpam, seu imputabilitatem distinctam ab ea, sed solum denominatiuam, ut dictum est: quia tam naturaliter sequitur istud peccatum ex dicta ignorantia, quam actus exterior ex sua culpabili efficaci uoluntate: quamuis prout consideratur absolutè ex genere suo, tale homicidium sequens, habeat suam malitiam moralem, & inordinationem distinctæ speciei prouenientem ab obiecto, non tamen de nouo imputabilem nisi ut dictum est. Et hoc modo intellectus B. Thom. saluari potest.

Secundò corolarie sequitur ex supradictis quòd non ualet opinio alia Martini de temperantia quæst. de ebrietate & quæst. de pollutione nocturna dicentis tria. Primò, quòd omne peccatum sequens ex ignorantia inuincibili, plena ebrietate, somno, furia, uel ex quacunque alia impotentia, non est de nouo culpabile per nouam culpam, seu imputabilitatem distinctam à culpa suæ causæ: etiam si talis impotentia præfata prouenit ex culpa non emendata, si talis culpa non est actus uolitionis, seu desiderii illius impotentia seu peccati inde sequentis. Ratio est neque de pollutione nocturna conclusio tertia, quia non est culpa ratione sui, ut patet: nec ratione actus desiderii culpabilis præcedentis, quia non fuit ut supponitur, & si qui actus processerunt ex habitu aut inclinatione alia uitiosa, illi non fuerunt nec sunt de nouo culpabiles, ex quo necessario inde sequuntur. Et in hoc primo dicto bene dicit Martinus, & concordat cum supradictis propter rationes iam positas. Secundò dicitur ibidem quæst. de pollutione conclusio prima, quòd peccata sequentia ex dicta impossibilitate, non habent nouam culpam, etiam si prædicta impossibilitas proueniat ex actu uolitionis, seu desiderii culpabili illius impossibilitatis, seu peccati inde sequentis: dummodo prædictus actus culpabilis sit iam emendatus seu correctus per pœnitentiam, antequam inde tale peccatum sequatur: & ratio eius est; quia tunc illud peccatum sequens in se non est noua culpa, ut patet per supradicta: neque in sua causa, quia tunc sua causa non est culpabilis, ex quo est emendata per pœnitentiam & nullo modo inanes quò ad actum, nec quo ad reatum, ut supponitur: & non uidetur unde aliàs trahat rationem culpæ nouæ tunc. Et in hoc dicto secundo etiam concordat cum supradictis: quamuis nõ in ratione. Nos enim propter aliam rationem dicimus quòd non est tunc noua culpa, ut supra patuit. Tertio dicitur ibidem conclusio 4. & in q. de ebrietate conclusio item. 4. quòd prædicta peccata sequentia ex ebrietate uel impossibilitate sunt de nouo culpabilia per distinctam culpam à sua causa: & hoc quando

2. Corolla

quando talis impossibilitas seu talia peccata procedunt ex actu culpabili uolitionis, uel desiderii illius impossibilitatis seu peccatorum, per sufficientem displicentiam non emendato. Rationes quibus nititur hoc probare sunt illæ quæ supra tactæ & solutæ sunt in argumentis: ideo in hoc tertio dicto, propter rationes supra positas nobis cum illo non constat. Ad Richard. Damasc. & alios oppositum opinantes; iam supra responsum est, quod, scilicet, propter eorum reuerentiam prædicto modo sunt intelligendi, quod denominatiuè, non formaliter nisi in sua causa, illa sunt noua peccata; ut in primo corollario de B. Tho. dictum est.

Tertiò corollariè sequitur ex dictis. primò contra Grego. Ari. in secundo distinct. 26. q. 1. in fine & q. 2. & B. Tho. 1. 2. quæst. 76. art. 4. ad quartum, & quæst. 77. art. 7. ad tertium, & contra Martinu ubi supra, quod non potest quis imputabiliter de nouo peccare extra usum rationis quando non est in sua potestate scire aut nolle illud uel oppositum.

Quartò, sequitur contra Marsiliu in secundo q. 1. art. 2. quod dormiens non potest perdere gratiam, neque extra usum rationis existens; quæ omnia patent ex supradictis.

Sed utrùm talis actus debeat dici peccatum, licet non habeat nouam culpam uel malitiam infra quæst. 23. in fine latius habetur.

QVAESTIO DECIMANONA.

VTRVM IGNORANTIA

inuincibilis concomitans, siue iuris, siue facti cuiuscunque, excuset à culpa.

RESPONDEO per unicum propositionem hanc. Ignorantia inuincibilis concomitans excusat à culpa actum illum dumtaxat; à cuius obiecto tollit omnem cognitionem: & per consequens rationem formalem obiectiuam; à qua proueniret aliàs ratio culpæ in tali actu: secus si non tollit omnem, sed aliquam cognitionem aut aliquam rationem obiectiuam: secus etiam si à tali obiecto ignorato non proueniret ratio culpæ sed aliunde: secus tandem de alio actu, seu præparatione culpabili actuali, seu virtuali, seu habituali simul existente.

Declaratio. Ista propositio habet tres prædictas limitationes uel exceptiones quæ explicantur ibidem. & nota; quod nomine actus etiam intelligo omissionem: & nomine obiecti & rationis obiectiuæ, etiam intelligo & includo circumstantias quasque informantes adiacentes, seu quomodolibet

ad rationem culpæ facientes. Et per exemplum patet propositio, prædicto modo limitata. Si Sortes occidit Platonem inimicum; inuincibiliter omnino ignoratum esse Platonem; sed estimatum potius esse feram; putans & intendens in tali actu occidere feram: qui tamen si sciret non esse feram sed Platonem; certè uolisset etiam eum tunc occidere: quia & eum alias uolebat occidere: in hoc casu sic limitato dicit propositio, quod talis actus occisionis Platonis non est culpabilis sed excusatur omnino à culpa homicidii ratione præfatæ ignorantie inuincibilis concomitantis habentis tres conditiones præfatas. Primò quod tollit omnem cognitionem, & per consequens rationem obiectiuam formalem uitiantem respectu actus, à quo illa occisio imperata est: quia, scilicet, obiectum formale uolitionis illius est fera estimata, & nullo modo est Plato, uel homo: qui tamen esset obiectum uitians talem occisionem: si Sortes cognosceret aut estimaret tunc se occidere Platonem seu hominem: licet fortè per alium actum tunc etiam uelit occidere Platonem, ut paulò inferius dicitur: & ita tollitur omnis cognitio & ratio formalis obiecti uitiantis. Item secundò est alia conditio seu limitatio in dicto exemplo, quod, scilicet, ratio culpæ in tali actu occisionis non proueniret aliunde, nisi ratione subiecti præfati, si non esset ignoratum; ut supponitur: puta, quia non fit aliàs contra conscientiam uel aliam legem: ita quod culpa illius homicidii, non esset nisi quia Plato seu homo aliquo modo cognitus uoluntariè & iniuste occideretur. Item est alia conditio tertia seu limitatio, quod, scilicet, solus ille actus imperans illam occisionem dicitur à culpa excusari ratione præfatæ ignorantie: & non alius neque alia mala uolitio seu mala præparatio occidendi Platonem; etiam tunc si illum reperisset & cognouisset: si qua tunc simul est actualiter seu virtualiter: hæc enim manet culpabilis in actu seu in reatu sicut ante ipsam actualem occisionem erat: & nihil culpæ accedit, aut subtrahitur essentialiter uni propter aduentum alterius uolitionis seu occisionis: aut propter excusationem unius actus non excusatur alter, neque essentialiter aggrauatur alter ab altero, propter simultaneam societatem impertinentem & contingentem: nam unum peccatum non inficit alios actus aliàs non culpabiles simul existentes: alioqui omnes actus hominis habentis unum peccatum mortale, essent culpabiles; & nullum bonum opus eleemosynæ aut ieiunii posset agere is qui est in uno mortali, quod absit. Propter defectum harum conditionum seu limitationum nõ excusatur à culpa actus Sortis in hoc casu: quando Sortes ignorans omnino inuincibiliter hodie esse diem ieiunii obligatorium, seu hanc mulierem esse alienam seu suam coniugem, seu esse Platonem illum quem omnino estimat esse feram: & tamen habet uolitionem & intentionem

intentionem non ieiunandi hodie etiam si sit dies ieiunii, seu cognoscendi hanc mulierem etiam si sit aliena seu occidendi illam rem etiam si sit plato aut homo aut quidquid sit illa res: & ex tali intentione seu uolitione procedit ad actum comestionis, coitus, seu occisionis præfatæ. Ratio est; quia talis ignorantia non tollit omnem cognitionem neque rationem formalem obiectiuam à qua prouenit ratio culpæ in tali actu ut patet. quia tale obiectum licet sit ignoratum in particulari & distinctè quò ad materiale, ex quo ignoratur an ille dies sit Ieiunii & an illa mulier sit aliena, & an ille sit Plato seu Sortes: non tamen quò ad formale saltem in generali seu confusè; ex quo in illis actibus manet cognitio & uolitio comedendi, etiam si sit tunc dies ieiunii & cognoscendi illam mulierem quæcunque sit etiam si sit aliena: & occidendi illam rem quæcunque sit etiam si sit homo: & ita manet ratio obiectiua formalis à qua prouenit ratio culpæ in talibus actibus: modo præfati actus sint minus graues & differant specie entis aut moris ab aliis actibus habentibus plenam rationem obiectiuam & cognitionem distinctam & intuitiuam uitiantem, modo non de quo latius, Angest, in moral. cap. 9. & infra quæst. 23. 24. habetur. Sed utrùm tunc etiam sit duplex peccatum alterum homicidii seu adulterii, alterum ignorantie; uide supra q. 6. in illo dubio.

prima r. Nunc prædicta propositio sic declarata probatur quadrupliciter. Primò quia nullus actus est culpabilis de nouo nisi quia fit contra aliquam legem tunc obligantem aut contra conscientiam. ut patet. quia non est dare medium sed talis actus de quo est propositio præfata non est contra conscientiam; ut supponitur. neque contra legem tunc obligantem: quia lex non obligat saltem tunc imputabiliter nisi promulgata & cognita in actu uel in debito; ut supra quæst. 13. habetur latè: nunc autem talis lex & tale factum tunc inuincibiliter ignoratur omnino: ergo non obligat tunc; ut patet ex diffinitione ignorantie inuincibilis supra quæst. prima. Dico quod talis lex tunc ratione ignorantie non obligat, id est quod à culpa excusat ignorantem ac si ipsa in se non esset obligatoria: nam simpliciter est obligatoria. neque enim propter ignorantiam alterius, lex aut legislator, suam uim aut potestatem amittit obligandi: sed propter ignorantiam non imputatur ad culpam eius transgressio.

2. Ratio. Secundò probatur. quia ille actus respectu illius obiecti ignorati est omnino ignoratus ut patet. quia est ignorantia omnino inuincibilis de obiecto ut supponitur in propositione: ergo non est uoluntarius neque liber respectu eiusdem obiecti formalis, ut etiam de hoc latius supra quæst. 16. habetur: ergo etiam non est culpabilis talis actus, patet consequentia hæc: quia non

habet rationem culpæ nisi quod habet rationem uoluntarii aut liberi secundum Augustinum Ambro. & communiter doctores ut supra quæst. 18. habetur. Si negetur tam antecedens quàm utraque consequentia; sicut B. Tho. & Caieta. negare uidentur: replicatur ut habetur infra in responsione ad primum Argumentum.

Tertiò probatur propositio. quia in casu prædicto propositionis, ille actus peccati non est actus imperatus ab aliquo actu culpabili interiori, ut supponitur quod non est imperatus à culpabili uolitione occidendi hominem, sed à uolitione occidendi feram estimatam: ergo non est de nouo culpabilis. Consequentia patet. quia omnis culpa actus exterioris pendet ab interiori secundum omnes doctores in secundo distinct. 42. & Thom. prima secundæ quæst. 20. art. 1. & 2. & ibi Caieta. Non enim actio furti exterior est culpabilis nisi procedat à libera uolitione furandi, & sic de aliis. Sed antecedens probatur. tum ex suppositione casus. tum etiam exemplo: quia si Sortes amicus & Plato inimicus ueniant simul in ueste ferarum contra me, inuincibiliter omnino ignorantem qui sint; sed omnino existimantem esse feras: tunc si occiderem utrumque simul certè non peccarem in illo actu culpabiliter ut homicida ut patet. quia in casu præfato occidendo solum Sortem amicum nõ peccarem culpabiliter ut homicida, ergo neque occidendo Platonem inimicum eodem aut simili actu tunc simul cum Sorte aut sine illo. patet consequentia: quia actus interior à quo imperatur seu procedit illa occisio Platonis inimici est eadem numero uel specie cum uolitione à qua procedit occisio Sortis ut supponitur. utraque enim uolitio habet pro obiecto formali non quidem hominem aut rem uerè existentem; sed estimatam & apparentem feram & intentam in illo actu. Obiectum nanque uoluntatis est res, non quidem absolute sed ut cognita seu estimata est: quia nihil uoluntatis quicquam aliq. modo cognitum: alioqui occisio Sortis amici esset culpabilis in casu præfato quod nullus concedit; ex quo ab eadem uolitione numero uel specie imperatur ut supponitur in casu.

Item quartò probatur idem. quia aliàs sequitur, quod meum peccatum penderet in esse culpæ ex uoluntate uel actu alterius, ut patet si ille contra quem ego ignorans & putans illum esse feram mitto sagittam fugeret ne percuteretur quia tunc ego non peccarem. Et sic patet probatio præpositionis cum qua concordant communiter doctores, & etiam aliqui thomistæ qui etiam dicunt quod Caieta. sic tenet & interpretatur Beatu Thomam secundum limitationes supradictas: & fortè. secundum eas possunt concordari doctores qui uidentur dissonare. Nam Almayn, & alii tenentes simpliciter quod præfata ignorantia inuincibilis cõcomitans excusat à culpa intelliguntur cum limitationibus supra positis

in propositione B. autē Tho. 1. 2. q. 76. art. 3. & alii sequaces tenentes q̄ non excusat, intelligunt & loquuntur de ea quando non habet omnes eas limitationes, puta, quando non priuat omnem cognitionem & rationē obiecti formalis à quo prouenit ratio culpę aut de alio actu seu præparatione culpabili tunc simul existente ut dictum est, si tamen sic patiantur uerba prædictorum doctorum intelligi, quod si sic non intelligunt suam opinionem certè tunc salua reuerentia eorum; opinio opposita utpotè non probabilis refutatur.

Argum. 1.

CONTRA præfatā propositionem primò sic arguitur, quia nulla ignorantia excusat actum aliquem à culpa nisi quem causat, seu efficit inuoluntarium contrariè seu positiuè, sed ignorantia concomitans propriè & per se non causat inuoluntarium, immo nec non uoluntarium simpliciter; ergo non excusat. Consequentia patet, sed maior probatur, ex tertio Eth. ubi ex proposito dicitur, quod non omnis ignorantia excusat nisi ea quę causat inuoluntarium. Et patet ratione: quia ignorantia nullum actum excusat nisi quem causat: sed nullum actum potest causare per se, uel per accidens nisi inuoluntarium, quod probatur, quia ignorantia dicitur causare actum quem scientia opposita prohiberet, si adesset ut remotio prohibentis; ut supra quęst. 7. latius habetur. causando autem siue per se siue per accidens actum prædictum iam causat aliquid positiuum; & insuper tollit uoluntarium à tali actu, ex quo tollit ab eo cognitionem, sed impossibile est quod uoluntarium tollatur per actum positiuum, quin tollatur per actum contrarium, scilicet, per inuoluntarium: sicut album per nullum positiuum tollitur nisi per nigrum, quamuis tolli possit per negatiuum priuatiuum seu contradictorium simpliciter: ergo nullum excusat nisi quem causat in uoluntarium ut ait maior prædicta. Minor autem argumenti quod, scilicet, talis ignorantia concomitans non causet inuoluntarium probatur, tum primò quia formaliter ignorantia est priuatio cognitionis: ergo non potest esse causa per se alicuius positiui quale est inuoluntarium: tum etiam secundos quia signum inuoluntarii est displicentia eius quando post cognoscit; ut Aristot. 3. Eth. cap. 1. dicit. Sed ignorans prædicto modo concomitanter occidens inimicum æstimatum esse feram: si post sciret non doleret sed gauderet potius: ergo. Secunda etiam particula ipsius minoris quod, scilicet: immo ignorantia concomitans per se & propriè non causat non uoluntarium simpliciter patet, quia talis ignorantia habet duas condiciones. Prima est quod facit talem ignorantem non uolentem & non causantem uoluntariè id ignotum, secunda est quod permittit actum qui fit esse totaliter & simpliciter uoluntarium: & ideo quamuis ratione primæ condi-

tionis, prædicta ignorantia habeat hoc, quod non apponat peccatum aut peccati circumstantiam ex ignoto: tamen ratione secundæ conditionis relinquit ipsum actum inesse simpliciter uoluntariò; & non facit ipsum esse inuoluntarium contrariè aut positiuè ad uoluntarium: & ita patet minor. Propter hanc rationem tenet Caieta, prima secunda quęst. 76. art. 3. quod propriè loquendo, prædicta ignorantia inuincibilis concomitans, non excusat per se spectantibus ad actum illum: sed impropriè seu largè accipiendo excusare à culpa, idest à concurrentibus omnino per accidens quò ad rationem culpę, bene excusat talem actum à culpa: quia ratione illius primæ conditionis præfatæ quam habet prædicta ignorantia quod, scilicet, facit nescientem & per consequens non uolentem priuatiuè; nullus actus positiuè fit in tali ignorante occidente inimicum æstimatum esse feram. Sed quia non meremur neque demeremur habitibus, sed actibus: & actus pensamus secundum per se pertinentia; & non secundum omnino per accidens; quę nec sub consilio neque sub arte cadunt; quia omnis scientia & ars est de his quę sunt per se, ideo ait Caieta, ibidem quod B. Thom. absolutè loquendo dixit optimè quod talis ignorantia non excusat: & quod ratio sua fuit optima relata ad actum peccati in ordine ad quem tractat de ignorantia ibidem: & quod sua sententia etiam fuit uera loquendo absolutè, & per se, & propriè: quamuis impropriè & per accidens excusat prædicta ignorantia; ut dictum est: & sic nititur Caieta, saluare opinionem B. Thomæ.

Sed nihil efficit: ideo ad argumentum respondeo negando maiorem, & minorem pro secunda eius parte: maiorem quidem: quia excusat omnis ignorantia tam ea quę facit inuoluntarium quam illa quę tollit rationem uoluntarii; ut dictum est hic, & supra quęst. 16. & ad probationem sumptam ex 3. Ethico. respondeo dupliciter uno modo, quod ibi Aristotel. solum loquitur de ignorantia præcedente non de concomitante: nam quasi distinguendo solum inter ignorantiam præcedentem inuincibilem, simul & inculpabilem ex una parte; & uincibilem seu etiam inuincibilem; sed culpabilem, idest ex aliqua culpa procedentem ex alia parte: qualis est ignorantia ebriorum: dixit: quę sola ea quę causat inuoluntarium actum, qualis est sola inuincibilis simul & inculpabilis omnino ignorantia præcedens, excusat. Non autè præcedens uincibilis: hæc enim, ex quo homo tenetur adhuc eā uincere aut scire, iam est aliquo modo uolita & actus inde procedens, & per consequens, talis actus est cognitus & uolitus liberè tunc formaliter aut interpretatiuè. Neque etiam præcedens inuincibilis sed culpabilis ignorantia omnino excusat, ut sunt peccata ebriorum quę sunt culpabilia, scilicet, in sua causa; ut supra dictum est latè quęst. 18. in respon-

responsione ad secundum Argumentum & de hac utraque ignorantia præcedente, scilicet uincibili uel etiam inuincibili. Sed culpabili dicit Aristotel. quod non excusat omnino à culpa talem actum: quia est uoluntarius saltem interpretatiuè uel in sua causa: & non est inuoluntarius ut supra dictum est in q. præcedente: licet cognita occasione patris sequatur tristitia de eius occisione. Inuoluntarium enim illud & tristitia est formaliter respectu euentus seu sequelę; quod non tollit omnino rationem uoluntarii respectu actus ut ait Martinus de temperatā in materia de ebrietate. q. 3. in responsione ad 6. argumentum contra quartam conclusionem: & latè B. Tho. prima secundæ q. 20. art. 5. & q. 72. art. 9. & q. 73. art. 8. & ibi Caieta, sicut si quis peccaret sciens esse peccatum ignorans tamen eius grauitatem & pœnam aliàs non peccaturus non excusatur, ut etiam de hoc infra q. 25. latius igitur de ignorantia concomitante omnino inuincibili ubi supra non loquitur Aristot. Sed quia contra hanc responsionem potest bene replicari quod Aristotel. ibidem uidetur generaliter loqui de omni ignorantia expressè dicens, quod illa quę causat non uoluntarium quęcumq; sit non excusat: sed illa tantum quę causat inuoluntarium, ut patet in tex. 3. Eth. c. 1. & 5. ubi dicit q̄ aliud est ignorantem agere qualis est ignorantia concomitans, & dicit ibi nō excusare: aliud est per ignorantiam agere qualis est ignorantia præcedens inuincibilis & inculpabilis causans inuoluntarium: & dicit hanc solum excusare. Ideo alio modo respondeo ad illam maiorem, quod id ex tertio Ethic. intelligitur sicut & loquitur Aristot. quādo talis ignorantia non habet omnes limitationes supra positas in propositione; tunc enim non excusat omnino actum ipsum uel alium actum simul existentem, ut dictum est & declaratum: quodq; sic debet suppleri & intelligi Aristot. breuiter loquens ibidem: quia rationes præfatę id sic concludunt.

Ad aliam rationem supra adductam ad probationem prædictę maioris respondeo, quod solum procedit de ignorantia præcedente quę est causa actus, ut ibidem & supra q. 17. probatum est. fecus de ignorantia concomitante, quę non est causa actus: ideo ad eius probationem negatur illa maior, ubi dicitur quod ignorantia nullum actum excusat nisi quem causat. Nam ignorantia concomitans excusat actum homicidii cuius non fuit causa, ut patet in exemplo supra adducto de occidente inimicum æstimatum esse feram.

Ad minorem autem præfati principalis argumenti respondeo illam negando quod ad eius secundam partem ubi dicitur quod immo ignorantia inuincibilis concomitans propriè & per se, non causat non uoluntarium, neque tollit rationem uoluntarii quod idem est, respectu obiecti illius à quo proueniret ratio culpę. Et ad probationem, negatur quod ratione primæ aut

secundæ conditionis ibi posita, talis ignorantia permittat, aut relinquat actum illum inesse simpliciter uoluntariò, & quod id non sit uerum inde patet, quia respectu illius obiecti formalis, scilicet, hominis occisi de quo agitur, illa occisio est simpliciter non uoluntaria sicut est simpliciter ignorata: ut supra probatum est. Ideo cum de occisione hominis quæritur an sit uoluntaria an non certè simpliciter est dicendum, quod non est uoluntaria formaliter: quamuis respectu alterius obiecti formalis, scilicet, ferę apparentis æstimatę & intentę, & quamuis materialiter sit uoluntaria per se aut simpliciter. Quid enim obstat aliquem actum esse uoluntarium simpliciter & materialiter respectu unius obiecti; non uoluntarium autem simpliciter respectu alterius: maximè quod ad formale? immo omnis actus simpliciter uoluntarius respectu obiecti cogniti & intenti, est simpliciter non uoluntarius respectu alterius ignorati & non intenti, per eandem rationem, quia sicut propositum in proposito: ita oppositum in opposito. Igitur propriè per se & simpliciter talis ignorantia ex quo facit omnino non uoluntarium actum respectu talis obiecti formalis iam omnino & per se excusat à tali culpa, & non solum per accidens & impropriè. Immo ex quo semper seu in plurimum talis ignorantia facit nescientem & non uolentem respectu talis obiecti formalis, siue id faciat per se siue per accidens: certè simpliciter est dicendum quod talem actum respectu illius obiecti excusat à tali culpa, quia regula & doctrina generalis non solum datur de per se, sed etiam de ut plurimum per accidens contingentibus, maximè in moralibus ut patet: ideo nihil ualet opinio neque defensio quam Caieta, ubi supra nititur ingerere pro B. Tho.

Secundò arguitur, in casu præfato quo Sortes occidit Platonem inimicum inuincibiliter ignorantem putans se occidere feram: si sciret esse Platonem certè ipsum libentius occideret eodem actu occisionis, & tunc esset culpabilis occisio, ergo & nunc quando ipsum ignorat.

Respondeo, negando maiorem: sed dico quod alio actu seu alia uolitione habente pro obiecto formali Platonem seu occisionem Platonis, à qua uolitione imperaretur illa alia occisio culpabilis Platonis cogniti & intenti: Sortes uellet occideretque Platonem cognitum: sicque illa exterior occisio Platonis cogniti & intenti, esset moraliter uel formaliter alia ab occisione eius ignorati ut dictum est. Sicut eadem numero ambulatio in genere rei est alia; & alia in genere moris à diuersis uolitionibus imperata, quando fit propter bonum & perficitur propter malum finem: uel eadem etiam numero est comestio in genere nature continuata adueniente cognitione quod est dies ieiunii licet varietur moraliter: ut de hoc latius Angest. moral. cap. 8.

Tertiò

Arg. secundum.

Respon. ad secundum arg.

QVAESTIO VICESIMA.

VTRVM IGNORANTIA VIN-

cibilis affectata, simpliciter
augeat culpam.

RESPONDEO per unicum pro-

positionem Ignorantia uinci-
bilis affectata ex malo fine, ut
scilicet, quis liberius sine re-
morfu conscientiae peccet, sim-
pliciter augeat culpam peccati ex

ea procedentis: affectata autem culpabilis ex bo-
no fine illam alleuiat. Declarantur particulæ.
Primò quæ sit affectata ex malo & bono fine; patet
supra q. 1. Item dicitur, quòd peccatum procedens
ex ea aggrauatur uel alleuiatur & non aliud ad
quod ipsa ignorantia habet se impertinenter uel
concomitanter, quia non oportet quòd tale pec-
catum ratione talis ignorantiae semper aggrauetur,
ut bene dicit Gabriel, in secundo distinctio.
22. quæst. 2. conclusio. 3. quia nihilominus fieret
tale peccatum eodem modo ac si non esset talis
ignorantia. Affectata autem ex bono fine quæ
non est causa peccati sequentis, sed est concomi-
tans bene alleuiat illud, licet non excuset omnino
& multò magis alleuiat in parte peccatum cuius
ipsa est causa, ut ait propositio.

Nunc probatur. Prima pars propositionis tri-
pliciter. Primò secundum Gabriel ut supra, & Al-
mayn in moralib. tracta. 1. cap. 6. Adria. in 4. quod
libet, quia uolens ignorare legem, seu factum aut
circumstantiam per quam retrahi posset à pecca-
to, magis contemnit, & talis uoluntio est magis vo-
luntaria, qua uult non solum ignorantiam sed etiã
peccatum inde sequens & malum finem à quo mo-
uetur, ergo grauius peccat. patet consequentia,
quia grauius peccat uolens multa quàm unicum
tantum malum, pluralitas enim obiectiua cæteris
paribus augeat culpam actus, ut de hoc etiam An-
geft. in moralib. cap. 9. latius agit. sed antecedens
probatur, quia magis contemnit qui non solum
auertitur à dictamine rationis, sed etiam ab ex-
cipientia qua ipsa ratio rectè regulari posset & retrahi
à peccato: ut patet ex supradictis in q. 16. & per
Bern. dicentem, qui scire non uult, idest, qui po-
sitiuè uult nescire non de ignorantia sed de con-
temptu iudicabitur. Et Ambro. super id Luc. 12.
qui cognouit uoluntatem Domini &c. ait. Qui cū
possent scire si uellent studium adhibere nolunt,
non nescientes sed contemptores iudicantur.

Concordat Adria. in 4. quodlibet. art. 2. tum etiã,
quia habet pro obiecto peiorem finem, scilicet,
peccare sine remorfu cum maiori libidine, & alia
peccata probabiliter inde sequentia, quod & vi-
detur quodam modo ad peccatum in spiritum san-
ctum pertinere.

Et Nota quòd in dicto peccato ex tali igno-
rantia

rantia affectata ex malo fine, est considerare duo.
Primum est uelle ignorare. Secundum est ex tali
ignorantia agere uel omittere aliquid contra legē.
Et licet hoc secundum peccatum si consideretur
secundum se solum sit minoris grauitatis & con-
temptus quàm si fieret scienter cum cognitio-
ne peccati ut supra quæst. 16. dictum est, tamen
consideratum simul cum prædicta ignorantia affe-
ctata seu cum uolitione ignorandi à qua proce-
dit, & cum qua manet actualiter; est peccatum
grauius & maius: non solum extensiuè & coniu-
ctim secundum Angeft. in moral. cap. 6. sed etiã
intensiuè secundum Bonauent. in secundo distin-
ctio. 22. quæst. vltima. quàm si ipsummet pecca-
tum fieret scienter, quia licet ratione ignorantie
sit minus graue, utpotè minus uoluntarium & cū
minore contemptu ut diximus, tamen ex alia par-
te uoluntatis ipsius, est magis uoluntarium, ha-
betque magis de contemptu, ideo dicitur quòd
simpliciter aggrauat, & hoc modo intelligitur
prima propositio præfata, ut probata est.

Secundò probatur idem; quia qui uult ignorare
ut malè agat; iam uult habere in illo peccato quòd
intendit maiorem libidinē seu conatum ut patet,
quia cognitio peccati quam ille repellit quodam
modo retrahit uoluntatem à peccato: dum ratio
inhonesti fugibilis ei per cognitionem præsentatur:
sicque repellit retractiuum suæ libidinis ex li-
bidinē uehementius peccandi quod etiam patet.
Et confirmatur, quia uidetur uelle post peccatum
minorē tristitiam: quia qui scit se malè fecisse do-
let seu tristatur, ut patet tertio Ethi.

Tertiò probatur idem, quia habet plus de uo-
luntario extensiuè, nam peccans ex malitia scienter
uult semel malè agere: ex dicta autem igno-
rantia affectata dupliciter. Primò quidem uirtua-
liter, quando uult sic ignorare ad malè agendum.
Secundò uero formaliter quando agit actum pec-
cat seu omittit debitum: & ita priuat se lege, idest
cognitione legis & uoluntate & actu legis: pec-
cans autem scienter ex malitia priuat se solum a-
ctu legis, non autem lege nec uoluntate legis.

Et cum supradictis concordat B. Tho. & Durand.
in secundo distinct. 22. q. 4. & Marsilius ea. di-
stinct. quæst. 15. & 5. Bonauent. Alex. Alti-
siodoren. & communiter doctores. Et fortè sic
etiam intendunt doctores alii dicentes; quòd pec-
catum ipsum procedens ex dicta ignorantia affe-
ctata, est minus graue quàm si fieret scienter seu
ex malitia sed ipse peccat grauius etiam intensio-
ne quàm si scienter peccaret, quia hæc grauitas
non prouenit ex tali ignorantia, sed est ipsa affe-
ctata & praua uolitione ignorandi, coniuncta il-
li peccato ex ea præcedenti. Hæc isti doctores
qui uel ut supra intelliguntur, uel aliter ut oportet,
cum eis agatur.

Secunda pars propositionis probatur: quia ibi
non est ratio contemptus, uel libidinis, seu cona-
tus prauæ uoluntatis ad malum neque maior ma-

litia ex obiecto, sine, aut circumstantiis proueniens:
sed minor quàm si scienter fieret aut peccaretur
ut supponitur, quia & cetera paria supponuntur:
ergo ex parte illius ignorantie culpabilis affectata
non solum non prouenit grauitas peccati: sed est
ratio alleuians illud simpliciter, licet non excuset
à tota culpa: quod patet tum ex parte ipsius igno-
rantiae tum ex parte boni zeli licet indiscreti &
ex parte bonæ uoluntatis respectu boni finis in-
tenti: & talis fuit ignorantia B. Pauli, ante eius cō-
uersionem ad fidem, ut supra quæst. 1. dictum est.
Vnum nanque peccatum bene potest alterum in
parte alleuiare, ut supra, quæst. 16. in responsio-
ne ad secundum argumentum & proximè in quæ-
stio. sequenti latius habetur.

QVAESTIO VICESIMA PRIMA.

VTRVM IGNORANTIA VIN-

cibilis, crassa, & supina, iuris uel
facti excuset, alleuiet, seu
etiam aggrauet
culpam.

RESPONDEO quòd ignorantia

prædicta iuris uel facti cuiuscun-
que, non excusat simpliciter à to-
ta culpa peccatum inde sequens,
neque aggrauat: sed solum ex-
cusat in parte, seu à tanto, & per-
consequens simpliciter alleuiat culpam.

Ista propositio quò ad primam partē, scilicet,
non excusat simpliciter à tota culpa probatur
dupliciter. Primò secundum Gabriel. in secun-
do distinct. 22. quæst. 2. & communiter doctores,
quia talis omittit culpabiliter contra legem præ-
cipientem inquirere, quæ recta sunt & necessaria,
ad salutem Eccles. 16. Cogitatum habe in præce-
ptis Dei & in mandatis illius assiduus esto. ideo, in
prima Corint. 14. Ignorans ignorabitur, & Ephe. 1.
5. Nolite fieri imprudentes.

Secundò quia non facit quod tenetur, ut sciatur
& ut caueat tale peccatum, ut patet ex diffinitio-
ne ignorantiae uincibilis unde talis ignorantia &
peccatum inde sequens sunt uolita, etiam tunc in-
terpretatiuè quādo culpabiliter ille omittit scire.

Secunda pars propositionis, quæ prædicta ignora-
tia non aggrauat culpam: & tertia pars quod sim-
pliciter alleuiat uel excusat in parte, licet non in
toto patet, quia ratione præfata ignorantiae est
minor cōtemptus quàm si scienter fieret, minor-
que conatus & libido: quia ceteris paribus mi-
nor conatus, minorque libido est in omisione in
qua est uoluntarium interpretatiuè, quàm in com-
missione in qua est uoluntarium formaliter ut de
hoc etiam Angeft. in moral. ca. 10. & supra q. 16.
latius, & quamuis sit maius peccatum extensiuè
quia sunt ibi duo peccata unum omisio culpabi-
lis sciendi, & aliud est peccatum inde sequens, ta-
men

men quia ipsum peccatum inde sequens non habet tantum grauitatem intensiue, quantam haberet si scienter fieret: ideo absolute & simpliciter dicitur minus graue, & alleuari predictam ignorantiam, ut iam dictum est.

Arg. primus CONTRA primam partem propositionis sic arguitur. Nam in casu quo Sortes in die Domini ca omittat ire ad Ecclesiam ubi solent indici festa & ieiunia obligatoria; pono quod illo die, curatus non dixerit quod solebat, & ex consequenti simplices ignorant diem ieiunii obligatorium: tunc sic arguo, in casu prefato simplices ignorantes non peccant non ieiunando in die obligatorio sibi non indicto per suum curatum: quia est ignorantia inuincibilis seu probabilis & inculpabilis in eis, ut patet & supponitur, ergo nec Sortes peccat non ieiunando sed Sortes habuit ignorantiam inuincibilem & culpabilem crassam ex qua subsecutum est quod illo die non ieiunet quia quantum in se est licet predicasset suus curatus ipse tamen iam culpabiliter omisit ire ad predicacionem obligatoriam ut supponitur ex casu & per consequens culpabiliter ignorauit & crasse, & non ieiunat ex dicta ignorantia crassa; ergo ignorantia crassa illum omnino excusat sicut & inuincibilis excusat alios predictos in casu. Probatur prima consequentia quia si prefatus Sortes affuisset cum aliis illo die in Ecclesia non magis sciuisset quam nunc scit sicut nec alii sciunt & non potest nunc scire, neque potuit aut debuit aliter scire, nisi ut alii audiendo curatum indicentem festa & ieiunia, quae tamen non indixit ut supponitur totum hoc, ergo non peccat sicut nec alii non ieiunando.

Respon. Respondeo concedendo antecedens & primam consequentiam, & similiter antecedens secundam consequentiam sed negatur ultima consequentia, quod scilicet illa ignorantia crassa quam habuit illum excuset. dico enim duo. Primum quod licet ignorantia illa crassa sit causa quod non ieiunet non tamen est causa quod excusetur omnino a culpa: causa autem excusans a culpa nunc comestione illam est quaedam alia ignorantia pro tunc omnino inuincibilis superueniens, siue sit precedens siue concomitans, siue sit illamet quae antea erat vincibilis & iam facta est inuincibilis haec inquam excusat illam comestionem a noua culpa transgressionis praecipiti de ieiunando.

Secundo dico, quod Sortes in illa omisione eundi ad Ecclesiam peccauit duplici culpa seu impunitate. Nam ibi est culpa ipsius omisionis culpabilis sciendi quod tenebatur scire: quia quantum in se est, omisit culpabiliter ire ad Ecclesiam ubi probabiliter curatus erat doctorus necessaria: & ideo si fortuito accidit quod curatus non docuit, certe hoc per accidens incognitum Sorti, non excusat ipsum omittendo. Item in prefata omisione est etiam culpa alia comestionis in die ieiunii, & peccatorum aliorum ex ea probabiliter subsecutorum, modo in effectu sequantur modo non

ut supra q. 18. late dictum est concordat Almayn in moralib. tracta. primo cap. 6.

QVAESTIO VIGESIMASECVNDA.

VTRVM IGNORANTIA PROBABILIS, IURIS UEL FACTI EXCUSANT OMNINO A CULPA

Propo. *1. pars.* **R**ESPONDEO per unicum propositionem hanc. Ignorantia tantum probabilis iuris humani, & etiam facti cuiuscunque, excusat omnino & simpliciter a tota culpa peccatum omne ex ea procedens. Prius supponatur quid nominis ignorantiae probabilis improbabilis, ut supra quest. 1. ut distinguitur ab inuincibili & uincibili. Nunc probatur quod ignorantia probabilis iuris humani excusat omnino. Quia ipse leges humane non obligant nos ad maiorem diligentiam quam quod non sumus nimis aut notabiliter negligentes, remissi aut dissoluti ad sciendum: aut quod non sumus in lata culpa, aut dolo ignorandi: sed ut habemus eam diligentiam, quam alii homines nostri status conditionis & qualitatis circa talem legem & negotium communiter habere solent, aut habent rationabiliter, ut patet, ff. de iur. & facti ignoran. in l. regula. & l. late culpe. ff. de uerbo. signi. ut latius dictum est supra. q. 1. & facit ad hoc. ca. proposui. distinct. 82. & notata doctorum ibidem, & Adrian. in 4. senten. in materia de restitutione: ubi agit de praescriptio. & facit ad hoc Conradus ut habetur supra. q. 3.

2. pars. *1. ratio.* Quod autem probabilis ignorantia facti cuiuscunque etiam omnino excuset a culpa probatur secundum Adria. ubi supra, quadrupliciter. Primum quia nisi excusaret. ergo Iacob. Genes. 29. non excusatur a culpa cognoscendo Lyam sibi fraudulenter suppositam quod tamen absit: patet sequela, quia ibi non fuit nisi probabilis ignorantia facti an scilicet illa esset Lyam: poterat enim de facto cognoscere quae esset illa si plus curiosus fuisset inquirendo afferendo lumen loquendo &c. & solum adhibuit eam diligentiam quae communiter a uiro bono solet rationabiliter in tali negotio adhiberi: immo si maiorem adhibuisset, forte peccasset ex nimia curiositate, ergo standum est in propositione. Quamuis Guillelmus Parisien. teneat quod Iacob cognoscendo Lyam peccauit. quodque non datur ignorantia inuincibilis, nec excusans in facto lege Diuina uel naturali prohibito, ut supra in quest. 4. in secundo Argumento contra primam partem secundae propositionis habetur, & confutatur ibidem. Item secundo: quia nisi excusaret non liceret conuolare ad secundas nuptias seu uota, recepto certo nuntio de morte prioris mariti. Consequentia probatur, quia adhuc falli potest; consequens autem est erroneum, quia con-

3. ratio. tra determinationem Ecclesiae, in cap. in presentia. de sponsalibus. & cap. Dominus de secundis nupt. & August. li. de fide & operibus dicentem. Non peccat uirgo quae nesciens nubit alieno viro neque erit adultera ex hoc quamdiu nescit, 34. q. 2. si uirgo in lectum, quod uideretur uerum dum probabiliter ignorat. Item tertio sicut is qui de consilio medici, qui peritus reputatur, sumit vel alteri dat poculum quo homo occiditur, excusatur ab homicidio propter hanc ignorantiam facti probabilis & sicut qui probabiliter estimat aliquam rem esse suam quam in sua domo inuenit & ideo retinet ut suam quamuis sit aliena certe excusatur a culpa furti ergo similiter est dicendum in omnibus aliis casibus, ubi est similis ignorantia facti probalis, propter eandem rationem. Item quarto, quia alioqui oporteret omnes discere medicinam, leges & theologiam, esseque nimis curiosos in omnibus factis suis, & legibus humanis addiscendis, semperque timentes omnia pericula possibilia, ne contra ius Diuinum peccarent ignorantibus. Igitur probabilis ignorantia facti, & legis humanae, excusat a culpa & etiam a poena debita Deo uel in foro Dei propter Diuinam legis praedictam transgressionem ex tali ignorantia commissam etiam si talis homo det alias operam rei illicitae ut hoc etiam ait Caieta. prima secundae quaestio. 76. art. 3. quia ubi non est culpa Deus non infligit poenam propter illam. ideo Iacob. Genes. 29. si cognosceret Lyam prima nocte etiam causa libidinis explendae cum praefata ignorantia facti utique a culpa & poena fornicationis coram Deo excusaretur. Similiter clericus alias illiciteludens ad sagittam & ex dicta ignorantia facti patrem occidens, certe a culpa & poena parricidii coram Deo excusatus est: quamuis in illo actu peccet alias ut habetur in cap. si uero. de senten. excom. secus dicendum est de culpa poena iuris humani maxime in foro exteriori uel Ecclesiae, de quo infra quaest. 26. quaest. 27. latius.

Argum. 1. CONTRA utramque partem propositionis primo sic arguitur quia ignorantia iuris Diuini uel naturalis non excusat a culpa nisi sit inuincibilis ut patet ex supradictis. Sed dispositio iuris humani facit quod aliquid sit de lege Diuina, uel naturali, aut contra eam quod alias non esset: quia sicut contra legem Diuinam est rapere seu retinere omnem rem seu mulierem non suam uel alienam, & occidere omnem hominem auctoritate priuata: ita & contra idem ius Diuinum & naturale est detinere hanc rem, seu hanc mulierem non suam, & occidere hunc hominem in particulari: ex quo est furtum & fornicatio ut patet: hoc autem quod talis res uel mulier, sit aliena uel non sua prouenit a iure humano prohibente dominium autius talis rei esse apud talem hominem & contractum ualidum matrimonii esse posse inter tales personas & occisionem talis criminosa fieri

per talem hominem, ut supponitur clarum: & ita patet illa minor praefata, ergo ignorantia tantum probabilis iuris humani, & etiam facti cuiuscunque, nisi sit inuincibilis, non uidetur uniuersaliter excusare quando tale ius humanum facit aliquid esse de iure Diuino, aut esse contra ius Diuinum uel naturale, quod alias non esset, ut exemplificatum est. Consequentia probatur, quia ignorantia eius quod iure Diuino nel naturali est praecipitum aut prohibitum, est ignorantia iuris Diuini nel naturalis; sed talis ignorantia iuris humanifacientis aliquid esse contra ius Diuinum, non est sine ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur aut praecipitur: ergo ignorantia tantum probabilis praefati iuris humani non excusat. Haec consequentia patet: & antecedens eius pro utraque parte probatur. Quia ignorare utrum sit prohibitum de tenere hanc rem alienam, cognoscere hanc mulierem non suam occidere hunc hominem, est ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur: quia sicut ipso iure Diuino prohibetur in generali detinere alienum, cognoscere alienam, occidere hominem; ita etiam in particulari detinere quamcunque & hanc rem alienam, & cognoscere hanc alienam, & occidere hunc hominem ut liquet ex supradictis.

Respon. ad primum Argum. RESPONDEO secundum Adria. in 4. quod libet. art. 1. & in 4. sententiarum in materia de restit. ubi supra concedendo maiorem primae consequentiae, uel argumenti & similiter maiorem ad hunc sensum quod dispositio iuris humani facit aliquid cadere sub prohibitione legis Diuinae & esse materiam prohibitionis illius, ut ibi probatum est quamuis proprie loquendo non faciat illud esse de iure Diuino, ut late ait & bene probat Gerson in secunda lectione de uita spirituali: licet in aliis ibidem dissonet a ueritate. Sed negatur illa consequentia: & ad eius probationem respondeo, quod maior est uera solum quando constat quod sub uniuersali quod iure Diuino prohibitum est, includitur illud particulare: aut quod sit recta subsumptio illius particularis prohibiti: non autem quando hoc non constat; tunc enim est solum ignorantia iuris humani uel facti: exempli gratia. Quando ignoro in uniuersali quod omne homicidium, furtum, uel fornicatio, prohibetur iure Diuino, uel quando in particulari tantum ignoro quod hoc, occidere hunc hominem quod scio esse occidere hominem: uel hoc, furari hanc rem alienam quam scio esse alienam, aut quod scio esse furtum uel quod hic coitus cum hac Bertha quam scio esse alienam & quem coitum scio esse fornicationem comprehensam in illo generali praecipito mihi noto de non fornicando &c. ut in probatione antecedentis exemplificatum est: talis inquam ignorantia eius quod iure Diuino praecipitur & prohibetur, ex quo constat quod includitur sub illo

illo uniuersali prohibito, bene est ignorantia iuris Diuini aut eius quod iure Diuino prohibetur secus quando quis non ignorat sed sciuit in uniuersali omne furtum, homicidium, fornicationem & cætera huiusmodi esse prohibita iure Diuino: ignorat autem hunc aut talem actum esse furtum, homicidium aut fornicationem comprehensam in illa uniuersali prohibitione sibi nota: tunc enim talis ignorantia non est ignorantia iuris Diuini uel naturalis: quam uis sit ignorantia eius quod iure Diuino prohibetur: sed solum est ibi ignorantia iuris humani seu facti uel circumstantiæ, propter quam ignorantiam nescit quod ille actus cadat sub prohibitione iuris Diuini. Quomodo autem ex ignorantia iuris humani, aliquando oriatur ignorantia facti uide etiam supra quæst. prima & in sensu in quo præfata maior conceditur, negatur minor ibi subsumpta:

Arg. secundum
Cant.

Secundò specialiter contra ignorantiam facti sit arguitur quia Genes. 20. Abimelech ex probabili ignorantia facti rapuit sibi Saray, uxorem Abrahæ uolens eam sibi sumere uxorem estimans non esse coniugatam. Nam ex dicto Abrahæ dicentis eam esse sororem suam, non potuit Abimelech aliud cognoscere. neque aliunde quia erant ignoti: & patet quia Dominus ibidem dixit ipsi Abimelech. Ego scio quod in simplicitate cordis feceris, & ideo custodiui te ne peccares. Et ita patet maior præfata. Sed talis probabilis ignorantia facti non excusaret eum à peccato illius detentionis Saray & commissionis quam cum ea uolebat tanquam cum uxore exercere: quia ibi dixit illi Deus, custodiui te ne peccares & non dimisi, ut tangeres eam ubi glossa in terli. dicit, id est, ut non peruenires ad flagitium & August. ibidem. ex quibus patet quod peccasset Abimelech si cognosceret Saray sic probabiliter ignoratam esse uxorem Abrahæ: ergo probabilis ignorantia facti contra ius Diuinum non excusat. Et confirmatur ex concilio Triburiensi ubi sic dicitur, Si absente uxore cum sorore dormierit quam ipse uxorem putat: si per seueritatem probauerit, quod inscius fecerit hoc scelus debet pœnitentiam indictam perficere: sed permittitur ut ille non illa coniugium legitimum habeat. 34. quæstio. 2. in lectum: ex quibus patet, quod post ignorantiam probabilem dicitur scelus perpetrasse cognoscendo sororem uxoris suæ, & pœnitentia ei iniungitur, ergo illa probabilis ignorantia non excusauit ipsum à culpa.

Resp. ad
secundum
argum.

Respondeo, quod Nico. Lyr. Genes. 20. ad illud de Abimelech dicit, quod non habuit ignorantiam probabilem facti: quia non sufficienter inquisiuit si esset maritata uel non: ideo peccauit eam usurpando. Item dicit quod habebat aliam uxorem, ut patet in eod. cap. sicque

uolendo hanc superinducere peccauit. Sed neutra responsio uidetur bona, quia textus Genes. 20. dicit, quod simplici corde fecit, ut patet ex uerbis tum ipsius Abimelech, tum etiam ipsius Dei, & Ambros. ibi simplici corde dicit, puro corde. Nullus autem simplici aut puro corde uult quid uitiosè & culpabiliter: ergo ibi fuit ignorantia probabilis facti. Ideo Adri. ubi supra aliter respondet concedendo quod ibi fuit ignorantia probabilis facti, que excusauit à culpa actum illum: quodque textus dicit quod peccauit seu peccasset eam cognoscendo, ut uxorem: quia ibi fuit peccatū & scelus materialiter tantum, id est, actus in se ex obiecto aut ex genere deformis, contra rectum dictamen, secundum unum modum opinandi: aut fuit actus similis peccato, secundum exteriorem apparentiam & speciem peccati seu facti, licet non malus moraliter secundum alium modum opinandi: non tamen est neque fuisset actus culpabilis seu imputabilis ad culpam uel pœnam coram Deo, in quo omnes opiniones conueniunt: sicut peccata facta ex ignorantia inuincibili, sunt & dicuntur peccata materialiter, non tamen imputabiliter; ut de hoc latius habetur infra quæstio. 23. Ad confirmationem respondeo similiter quod ibi uocatur scelus & peccatum materialiter, ut dictum est: non tamen imputabiliter, nec culpabiliter, ut etiam ibi uult glossa. Quod autem talibus imponitur pœnitentia, id sit, non quidem pro culpa, sed ad cautelam, & terrorem aliorum & in horrorem facti, & propter publicam honestatem sicut Leuit. 20. dicitur reum peccati & punitur animal quod cum muliere coierit: cum tamen constet non esse capax culpæ secundum August. ibid. & in hoc cōcor dat.

Martinus de temperantia. q. vltima de ebrietate in responsione ad quartum Argumentū contra tertiam conclusionem: quāuis dicat esse moraliter malos tales actus cuius oppositū habetur in fra q. 23. & quæst. sequentibus.

non in eadem, sed in aliis, quibus dicitur, quod non habuit ignorantiam probabilem facti: quia non sufficienter inquisiuit si esset maritata uel non: ideo peccauit eam usurpando. Item dicit quod habebat aliam uxorem, ut patet in eod. cap. sicque

QVAESTIO VIGESIMATERTIA.

VTRVM IGNORANTIA inuincibilis excuset actum à malitia morali: ita etiam quod actus ille, neque sit, neque debeat dici peccatum aut malum, sed potius sit actus moraliter bonus.

Nota.

RESPONDEO per vnā propositionem duo notabilia præmittendo: quorum primum est. Quod idem consideratum secundum varias condiciones, potest esse materia diuersarum virtutum & vitiorum: & similiter materiam indifferentem, aut de genere bonam, aut de genere malam; potest circumstantia facere de indifferenti, bonam & malam, & de mala bonam conuenientem seu debitam tali actui.

Hoc notabile ponit Angest. in moralibus. cap. 3. & 8. & 11. & cōmuniter doctores cuius prima pars probatur. Tum primo, quia sicut idem consideratum secundum varias condiciones eius, spectat ad diuersas scientias & artes ut patet; ita similiter ad diuersas virtutes & vitia: quia ex tali diuersa consideratione, diuersificatur obiectum formale seu materiale ratione cuius etiam diuersificantur actus, ut dicitur in secundo notabili. Tum secundò probatur exemplo: quia potest Bertha considerari, ut vxor, & tunc est materia actus coniugalis: ut aliena, & tunc est materia actus luxuriæ: ut indigens, & tunc est materia actus misericordiæ: ut delinquens, & tunc est materia actus iustitiæ punitiæ: ut uenalis, & tunc est materia actus iustitiæ commutatiæ: si prædictæ condiciones uerè insint tali materiæ à parte rei. Vbi etiam nota, quod dupliciter actus potest propter huiusmodi conditionem, esse certè speciei virtutis aut vitii: vno modo intrinsecè, quando scilicet talis actus habet pro obiecto huiusmodi conditionem à qua sumitur species. Pro obiecto autem tunc habetur circumstantia vel conditio aliqua, quando voluntas fertur in eam aliquo modo: & quando non fertur in eam non habetur pro obiecto: ut uolo cognoscere Bertham meam, uolo subuenire Berthæ indigenti, uolo corrigere Bertham delinquentem. Alio modo extrinsecè, quado scilicet talis actus non habet talem conditionem pro obiecto, in quo tamen est huiusmodi conditio, sed actui extrinseca: ut consideratis etiam illis conditionibus uolo Bertham cognoscere, uolo subuenire Berthæ &c. non necessitatur voluntas, illas condiciones etiam expressè ostensas assumere & uelle pro obiectis suorum actuum: patet, quia in Sorte sciente Bertham esse suam, hic actus non est uitiosus; uolo cognoscere Bertham: qui actus

ante coniugium uitiosus erat; quia iam post coniugium facta est Bertha materia illius actus: quod si prædictus Sortes esset sic libidine affectus quod etiam uellet cognoscere ipsam Bertham tanquam non suam; etiam sciens eam esse suam: tunc ille actus uitaretur propter conditionem repugnantem clausam in obiecto; & sic patet probatio primæ partis huius primi notabilis.

Secunda pars eiusdem notabilis, scilicet similiter materiam indifferentem &c. probatur, quia contingit esse indebitam habitudinem alicuius circumstantiæ, ad materiam indifferentem, aut de genere bonam aut conuenientem, ut patet. Si ambulationi aut comestioni, quæ est indifferens; seu dationi elemosynæ seu orationi & ieiunio, quæ sunt de genere bona; adsit circumstantia mali finis, seu modi aut temporis aut scandalii: iam fit ille actus malus, & materia indebita & disconueniens ei: quod si adsit circumstantia boni finis, temporis, modi &c. iam erit materia debita & conueniens & actus moraliter bonus.

Quod autem materiæ de genere malæ, aut disconuenienti tali actui, circumstantia adhibita faciat eam bonam, & conuenientem ad actum moraliter bonum probatur, quia contingit talem circumstantiam reddere talem actum circa talem materiam conformem rectæ rationi. Exempli gratia. Venenum est materia indebita seu mala ex genere suo respectu comestionis: quia illa materia dicitur mala ex genere seu obiecto; quæ est prohibita aliquo iure; & è contra, illa materia est ex genere bona, quæ est conformis iuri præcipienti uel consulenti: indifferens autem est, quæ nullo iure prohibetur neque præcipitur neque consulitur. Sic etiam omne opus cadens sub iure communi præcipiente uel approbante, dicitur bonum ex genere, ut orare, dare elemosynam & huiusmodi. Opus autem malum ex genere, est opus iure communi prohibitum, ut acceptio rei alienæ inuito domino, occisio hominis, & huiusmodi: & ita venenum quod de se est materia difformis præcepto naturali de sustentando se ipsum, ex quo est disconueniens humanæ sustentationi; est materia de genere mala respectu actus comestionis. Similiter alienum, quod est prohibitum respectu acceptionis seu detentionis adueniente circumstantia seu casu necessitatis extremæ ad saluandam vitam; quæ non nisi per comestionem illius ueni ad uenenum aliud expellendum; & non nisi per acceptionem seu comestionem rei alienæ posset saluari, ut facile potest explicari: iam illud uenenum & illud alienum, fit materia conueniens, & debita respectu illius actus comestionis & acceptionis: & talis actus tunc est conformis rectæ rationi, & moraliter bonus, qui alias non esset: & hoc prouenit ratione circumstantiæ, scilicet necessitatis superuenientis. Aliqua autem materia est de se & intrinsecè, id est

est, necessario mala seu disconueniens alicui actui, sic quod nullo modo potest denudari à sua malitia neque rectificari: & tunc talis actus non potest esse bonus, neque talis materia potest fieri ei conueniens secundum rectam rationem; vt est odium Dei secundum communiter doctores, & mendacium, & fornicatio, & huiusmodi; deliberatè & scienter facta.

2. notab.

Secundum notabile est, quod tripliciter potest actus diuersificari inesse rei & moris. Vno modo ex parte obiecti materialis: quando scilicet diuersæ res sunt volitæ; vt volo orare, volo orare hic, aut hodie. volo ire orare. volo ieiunare in pane tantum & aqua. volo ieiunare cras aut hic; omnes isti actus habent diuersa obiecta materialia quia diuersa sunt totalia obiecta volita. & sic sunt diuersi actus numero inesse rei. Secundo modo ex parte obiecti formalis, seu modi se habendi: vt diligere sortem currentem, diligere sortem quiescentem: isti actus habent diuersa obiecta formalia, supposito quod motus non distinguatur à re mobili: & sic omnes isti actus differunt specie moris & naturæ. Tertio modo ex parte immutationis quâdo, scilicet est diuersus modus vitaliter immutandi seu tendendi in ipsum obiectum: patet, quia eiusdem obiecti volitio & nolitio, specie differunt penes suos immutandi modos aut tendendi: similiter eiusdem obiecti actus nutritiuus & abstractiuus, siue voluntatis sint ambo siue intellectus: similiter actus indicatiuus qui per volo explicatur: & alter optatiuus qui explicatur per vellem: & similiter de reliquis differentiis vitaliter immutatiuis: quia talis actus penes hoc, specie distinguuntur.

Propositio.

Istis suppositis iam sit propositio respondens ad quæstionem. Omnis ignorantia inuincibilis quæ tollit rationem omnem voluntarii, respectu obiecti & circumstantiæ vitiantis, quomodo excusat actum à culpa; ita & à malitia morali & non aliter: quod si insuper facit seu relinquit rationem omnem obiecti & circumstantiæ conuenientis quantum est ex parte sua, facit esse moraliter bonum talem actum.

Declaratio.

Declaratio huius propositionis quod ad primam partem ex ipsis particulis constat: ideo propter alicuius earum defectum, actus peccati factus ex ignorantia inuincibili præcedente sed culpabili, quale est homicidium à culpabiliter ebrio seu furioso commissum, sicut non est culpabilis in se sed in sua causa, vt supra quæstione decimo octaua dictum est: sic nec est moraliter malus propriè in se, sed in sua & à sua causa: & ita à malitia suæ causæ denominatur, & est nunc de nouo moraliter malus: quod si ab omnino inculpabiliter ebrio vel amente fieret non esset culpabilis nec moraliter malus, vt infra in dubio quod in fine huius quæstionis habetur.

Sed quia adesse moraliter bonum plus requiritur quàm tollere malitiam ab actu, vt patet supposita communi & vera opinione doctorum, quod datur actus moraliter indifferens; non solum in specie, sed in indiuiduo, in secundo distinct. 41. & Angest in moralibus cap. octauo. contra beatum Thomam prima secundæ quæstione 18. & Gregorium Ariminensem in I. distinctione prima. Ideo sequitur secunda pars propositionis præfatæ, scilicet & si insuper facit &c. Exempli gratia. Coitus Iacob cum Lya Genes. 29. Fuit moraliter bonus, & assensus vetulæ credentis suo curato hæresim prædicanti; ab ipsa vetula inuincibiliter omnino ignoratam; est etiam actus moraliter bonus, ratione præfatæ ignorantie: qui sine ipsa ignorantia, esset moraliter malus, quia prædicta ignorantia, fuit causa, quod relinqueretur, vel poneretur conditio rectificans obiectum seu materiam de se disconuenientem tali actui; quodque maneret ratio voluntarii solum respectu materiæ sic rectificatæ: modo id faciat propriè per se, modo impropiè per accidens aut remotè, de quo iam supra quæstione 7. & quæstione 19. in responsione ad primum argumentum dictum est. & sic patet declaratio totius propositionis.

Nunc probatur prima pars secundum Duran. in secundo distinctione 38. vt etiam refert Almayn in moralibus tractatu primo capi. 6. tum quia ibi nullum est voluntarium vnde ratio culpæ & malitiæ formalis assumitur. tum etiam, quia volitio qua volo reddere huic mulieri petenti debitum, vt fecit Iacob cum Lya Genes. 29. Sequitur necessariò ex duabus causis in quibus nulla est malitia moralis: ergo nec in illa vlla malitia moralis est: patet consequentia; quia quandoque est aliquis hominis effectus, qui necessariò necessitate naturali sequitur ad priorem: si in priori nulla sit malitia moralis, nec etiam erit in sequente: nam aliàs per actum non malum, necessitaretur omnino quis ad malè agendum, quod nemo concedit. & antecedens probatur; quia nec in dictamine vniuersali, reddendum est debitum vxori petenti, est aliqua malitia: neque in isto iudicio quod subsuntur pro minori, scilicet ista est vxor mea petens: licet ibi sit malitia speculatiua, seu intellectualis tantum; quia ibi est error, vt infra patebit in responsione ad primum argumentum: hinc enim pendet tota hæc difficultas. Et illa volitio quia volo reddere huic debitum, necessariò & omnino naturaliter sequitur ex illis duabus præmissis seu causis. ergo ibi nulla est malitia moralis. & sic patet prima pars ad cuius probationem etiam faciunt probationes secundæ partis sequentis.

Secunda pars probatur tripliciter. Primò, quia illud opus fit qualiter tunc debet fieri; ergo est bonum moraliter. Antecedens autem similitur

Probatio prima pars.

Probatio secunda pars.

militer & consequentia probatur. Quia si non; hoc ideo esset quia non esset obiectum aut materia debita & conueniens: aut quia ibi non esset ratio recta cui talis actus conformatur; nam alia requisita ad actum moraliter bonum supponuntur adesse. sed ibi est materia debita & obiectum conueniens: patet, quia licet de se & ex genere suo sit materia disconueniens tali actui: tamen circumstantia ignorantie inuincibilis facientis aut relinquentis æstimationem quod illa est vxor sua; facit esse materiam conuenientem & obiectum debitum illius actus, volo cognoscere hanc vxorem meam seu inuincibiliter æstimatam esse meam, vt patet ex primo notabili supra posito: obiectum enim voluntatis non est quale est à parte rei, sed quale ei præsentatur per intellectum: nunc autem intellectus inculpabiliter ostendit voluntati illam esse suam vxorem: ergo obiectum voluntatis est: hæc vxor est mea, modo sit mea à parte rei modo non. Tale autem obiectum, scilicet hæc vxor mea est obiectum conueniens respectu illius actus, volo cognoscere hanc vxorem meam, est etiam ibi ratio recta: quia ratio recta dicitur quod vxor mea aut quæ omnino inuincibiliter æstimatur esse mea, est licitè & honestè cognoscenda à me maxime si petat.

Enasio.

Si ad hoc respondeatur negando ibi esse materiam debitam & rationem rectam: quia licet aliqua circumstantia possit aliquam materiam de genere malam rectificare, quando videlicet, in rei veritate potest esse materia conueniens, vt est comestio venenum in necessitate: non tamen omnem materiam omnis circumstantia rectificare potest: quando scilicet, in rei veritate conueniens materia esse non potest. & sic est in proposito. Nam recta ratio non dicitur esse cognoscendam hanc alienam inuincibiliter æstimatam esse suam: quia tunc secundum veritatem non est obiectum nec materia conueniens respectu talis actus; sed secundum æstimationem fallam seu erroneam licet inculpabilem. sicque, licet obiectum voluntatis sit quale æstimatur per intellectum: non tamen est debitum obiectum voluntatis nisi quod vt verè bonum præsentatur per rationem rectam. igitur actus ille conformis erroneæ rationi inuincibili licet excusetur à malitia morali: non tamen per hoc efficitur bonus moraliter, neque conformis rectæ rationi. & in hoc stat tota difficultas, vt patet infra in responsione ad primum argumentum.

Replica.

Contra hanc euasione replicatur, quia ille actus imperatur ab actu interiore conformi rectæ rationi habente pro obiecto debitam materiam, qui actus interior est, volo reddere debitum vxori meæ petenti. & iste est moraliter bonus, ergo & actus ab eo imperatus. Ad hoc potest responderi negando consequentiam, nam

non sufficienter nec immediatè ab illo vniuersali dictamine imperatur: sed ab isto particulari, volo reddere debitum huic vxori meæ petenti: & iste actus non est moraliter bonus, quia non est conformis rectæ sed erroneæ licet inculpabili rationi, vt dictum est. quia ergo sic potest responderi & in hoc stat tota vel præcipua radix huius rationis & difficultatis: ideo de hoc latius infra in responsione ad primum argumentum videbitur.

2. ratio.

Secundò principaliter probatur secunda pars propositionis; & potest esse replica contra euasiones præfatas probando quod ille actus sit conueniens dictamini recto seu rectæ rationi: & quod ibi sit obiectum & materia conueniens illi actui secundum rectam rationem, secundum Durandum & Almayn, vbi supra. quia nullus vlla lege tenetur ad operandum malum moraliter. Sed stat quod quis, putà Sortes obligetur ad actum coitus cum Bertha debitum petente inuincibiliter æstimata sua vxore. ergo talis actus est tunc moraliter bonus, & per consequens conformis rectæ rationi. consequentia est bona & maior patet: quia eo ipso quo malum est non potest cadere sub obligatione alicuius legis: quia lex non nisi ad bonum intendit & dirigit sibi subditos stante lege communi vt patet. Minor autem probatur, quia in casu quo talis ignorantia est omnino inuincibilis iam hoc dictamen est pro tunc omnino inuincibile, scilicet reddendum est debitum huic vxori petenti: & Sortes nihilominus tenetur vitare omne peccatum, sed non potest vitare nisi cognoscendo illam: quia non potest tunc deponere illam conscientiam, sicut nec illud dictamen & ignorantiam, vt patet ex dictis & suppositis: neque potest aliter vitari priuatio, putà omisio illius dictati nisi ponendo habitum, idest actum oppositum vt patet. ergo non potest vitare peccatum nisi cognoscendo illam tunc. & ita patet minor, quæ erat probanda, quod scilicet tunc tenetur cognoscere illam Bertham. Quomodo autem aut qua lege obligatur tunc ad talem actum, an à conscientia erronea, an potius à lege Diuina & naturali rectoq; dictamine, scilicet non est agendum contra conscientiam rectam vel erroneam maxime inuincibilem, latius de hoc infra lib. 3. de conscientia. q. 4. habetur.

Quod si euadendo, ad præfatam minorem eiusque probationem dicatur, quod tunc non obligatur simpliciter ad cognoscendum Bertham, sed quod peccat non cognoscendo eam: neque aliud probatur. Contra hanc euasione replicatur; quia tunc peccat non cognoscendo illam: ergo obligatur non omittere & ponere actum cognitionis Berthæ: quia priuatio non nisi per actum oppositum potest tolli, vt supra dictum est, stante casu cum suis conditionibus præ-

fatis, & ita patet intentum. Et hæc ratio videtur efficax ad propositum secundum Thomistas tenentes quod non datur actus indifferens in individuo. nam secundum communiter doctores opinantes dari actum indifferens diceretur quod solum probat ratio, quod ille actus non est moraliter malus non autem quod sit moraliter bonus: stat enim quod sit indifferens & quod ad illum tunc obligetur: & ita ratio non est efficax.

3. ratio. Tertiò probatur eadem secunda pars propositionis, quia ille actus cognitionis Berthæ in casu præfate propositionis est meritorius. ergo est moraliter bonus. consequentia probatur. quia si est meritorius & laudabilis & præmiis dignus. ergo est conformis rectæ rationi naturali aut supernaturali regulæ suæ: & maxime si adest circumstantia ultimi finis, qui præstat omnibus aliis finibus honestis, quia rectitudo voluntatis diuinæ præstat ad rectificandum actum ei conformem quam rectitudo rationis naturalis: & ita tunc necessario est moraliter bonus & conformis rectæ rationi supernaturali, & per consequens naturali ei subiectæ: nec malus nec indifferens esse potest. Et in hoc concordant communiter doctores, ut etiam refert Gabriel in secundo distinctione. 41. dub. 1. & distinctione 31. quæst. prima, & distinctione septima quæstione prima, notab. 1. & Scot. in 18. quodlib. in responsione 14. Gerson tertia par. lectu. prima de vita Spirituali, corollario 5. & claris. Medina magister meus de restituito. quæstione 27. in responsione ad tertium argumentum ubi & dicunt quod oppositum dicere quod, scilicet potest esse meritorius & moraliter malus actus, est erroneum & quidem videtur accedere ad hæresim Lutheranam dicentem, quod omnia bona opera etiam sanctorum sunt & fuerunt peccata, ut hoc etiam refert Caietanus, ubi supra, & concordat Almayn in moralibus tractatu primo cap. 12. & quamuis Oenam videatur aliquibus dicere oppositum, nõ tamen dicit si bene intelligatur: nam ipse ponit quinque gradus virtutis seu actus moraliter boni: & dicit secundum expositionem aliquorum, quod est dabilis actus meritorius propter Deum factus, qui tamen non est perfecte moraliter bonus, quia scilicet, non producit ab obiecto actualiter includente hanc conditionem, quia recta ratio dicit, quam conditionem dicit ipse requiri ad perfectum gradum virtutis: non tamen negat quod sit virtuosus & moraliter bonus talis actus meritorius licet non habeat præfatam conditionem in obiecto. De potentia autem absoluta bene potest esse actus meritorius large, id est acceptus Deo ad gloriam; etiam si non sit moraliter bonus neque laudabilis sed indifferens seu naturalis, ut sunt etiam actus necessarii omnino inconfirmatis in via secundum eos qui tenent tales actus non esse moraliter bo-

nos nec virtuosos, ex quo non sunt liberi contrariè aut contradictoriè: sed solum complacenter, ut tenet Angest. in moralibus. cap. 9. Sed melius est dicere eos esse moraliter bonos & virtuosos sicut & propriè meritorios: quia ad hoc sufficit libertas complacentiæ quæ est in ipsis, qui & sunt in statu viæ: & quia quantum est ex natura sua sunt liberi; quia, scilicet, liberè contradictoriè elicerentur nisi ex necessitate legis aut privilegii confirmationis; non autem ex naturali necessitate essent necessarii; & sic tenetur communiter.

Quibus non obstantibus concedendū est quod secundum Gerson & Angest. ubi supra est dabilis etiam, stante lege, idem numero actus imperatus, qui sit simul bonus et malus moraliter extrinsecè, ut patet de actu exteriori imperato, quia eadem passio Christi quæ erat actio Iudæorum erat bona moraliter in quantum acceptata à Christo & mala moraliter & demeritoria in quantum illata à Iudæis, vel ut melius explicat idem tenens Angest. in moralibus cap. 14. quia eadem ambulatio exterior potest effectiue & sufficienter à duabus disparatis volitionibus imperari & continuari; quarum vna sit mala altera bona moraliter: sicque ex volitione vna bonitatem, ex altera malitia moralem contrahet vna numero ambulatio. Sicut eadem propositio vocalis vel scripta æquivoca subordinata duabus mentalibus suscipit veritatem ab vna, ab altera falsitatem, immo & quia actus voluntatis elicitus potest esse etiam imperatus ab alio voluntatis actu reflexo: ideo eadem ratione idem iudicium potest tunc esse de eo, sicut de imperato exteriori dictum est: quia ille unus actus elicitus simul & imperatus manens idem numero potest esse bonus moraliter ratione unius actus elicitu boni etiam sufficienter illum imperantis: & malus ratione alterius actus elicitu mali illum imperantis etiam sufficienter. Sicut una propositio mentalis non ultimata subordinata pluribus mentalibus ultimatis potest esse vera & falsa: sic etiam idem numero actus exterior seu etiam interior elicitus simul & imperatus, potest cum gratia simul esse bonus & uenialiter malus; meritorius, & demeritorius extrinsecè, & diuersis respectibus, ut dictum est. Ut uolo contèri de peccatis; uel habere fidem Christi & ei credere principaliter æque, propter Deum; & quia recta ratio dicit & propter interesse temporale & uanam gloriam humanam. Iste tamen actus quamuis sit unus materialiter seu inesse natura: æquiualentè tamen & uirtualiter sunt duo actus interiores imperati à duobus, quorum quilibet sufficienter imperat illum: per accidens enim est, quod concidant in unum materialiter; nunquam tamen idem numero omnino actus elicitus purus erit simul bonus & malus moraliter: sed si est meritorius, iam necessario est bonus mora-

moraliter ut dictum est. & sic patet probatio consequentiæ principalis quæ erat probanda in hæc tertia ratione seu probatione. Nunc probatur antecedens prædictæ tertiæ probationis, quod scilicet talis actus cognitionis Berthæ in casu præfate propositionis sit meritorius: quia existens in gratia uti supponitur agit quatum in se est propter Deum summe dilectum secundum quod scit se teneri aut debere agere. nam non videtur quid amplius requiratur ex parte hominis ad meritum nisi facere quod in se est ut obediat Deo; ut illi placeat habens usum ronis in statu viæ. Et confirmatur per cõe dictum doctorum dicentium, quod vetula meretur credens per assensum erroneum suo præfate prædicanti errorem illum inuincibiliter ab ipsa ignoratum, ergo similiter in proposito per eandem rationem.

Enaso. Quod si ad hoc dicatur negando quod per talem actum conformem rationi erroneam mereatur quis cognoscendo Bertham in casu præfate, etiam si propter Deum agere videatur: quodque vetula per ipsum assensum erroneum non mereatur: sed quod oēs isti merentur per alium actum moraliter bonum ibi coexistentem vel præcedentem verè impletium præcepti legis seu voluntatis Dei; & verè factum propter Deum summe obedientialiter dilectum: seu per moraliter bonam voluntatem qua vult generaliter talis homo reddere debitum suæ; aut credere suo præfate vera prædicanti & obedire legi aut Deo ut debet. Sicut etiam Exod. 1. Obstetrices Pharaonis non meruerunt per illud suum mendacium officiosum, quod non fuit moraliter bonum sed malum, sicut nec sua volitio illud imperans: sed meruerunt per aliam coexistentem voluntatem saluandi infantes illos: quæ fuit moraliter bona & meritoria de congruo boni temporalis aut spiritualis. sic in proposito potest euadendo dici ad præfatam probationem antecedentis, sicut dicit Martinus de temperantia in materia de ebrietate quæstione vltima in responsione ad vltimum argumentum contra quartam conclusionem: & ideo ipse cum aliquibus aliis doctoribus negat antecedens præfatum, & probationes eius, & propositionem supra positam ut visum est.

Replie. Contra hanc euasione sic arguo probando quod ille actus est meritorius, scilicet, volo cognoscere hanc Bertham petentem debitum probabiliter seu inuincibiliter æstimatam esse meam, si fiat propter Deum vel ut impleam legem Dei id præcipientem: quia talis actus quando est obligatorius utique placet Deo & acceptatur ab ipso; maxime si fiat ab existente in gratia uti supponitur. ergo laudabilis est & meritorius, ut patet ex supradictis. ergo non desinit esse laudabilis & meritorius quando non est obligatorius. quod etiam patet 1. Ioan. 3. cap. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus quia mandata eius custodimus; & ea quæ sunt pla-

cita coram eo facimus, quod non nisi ceruicose negari potest, ut patebit in responsione ad primum argumentum.

Arg. 1. Contra secundam partem propositionis. Primò sic arguitur ad actum moraliter bonum requiritur quod sit conformis dictamini seu rectæ rationi prudentiali. Sed talis actus conformis ignorantie inuincibili non est conformis rectæ rationi aut dictamini prudentiali: ergo non est moraliter bonus. consequentia patet, & similiter maior, ex 5. Ethic. cap. secundo & quia bonum morale constat ex integritate omnium relictorum, ut patet ex definitione actus moraliter boni, qui est conformis rectæ rationi. Minor autem in qua stat tota difficultas probatur dupliciter. Primò, quia ut dictamen sit prudentiale requiritur quod sit verum ut patet quinto Ethicorum cap. tertio, quod prudentia est vana de quinque habitibus veris quibus non contingit falsum dicere. Sed illud dictamen, hæc est vxor mea aut à me cognoscenda non est verum, ergo. Item secundò probatur illa minor quia nullum iudicium est rectum nisi pro quanto iudicio aut rationi Diuinæ conformatur: quia ratio Diuina est prima regula cuiuslibet rectæ rationis dictaminisque creati. ergo ut ratio vel lex aut dictamen aliquod sit rectum requiritur quod sit verum, sicut & sua prima regula Diuina cui conformatur in rectitudine & veritate. Sed illud dictamen, hæc est vxor mea, cui conformatur actus ille; volitio, scilicet, cognoscendi hanc vxorem meam non est verum sed falsum ut patet ex casu, ergo non est rectum nec prudentiale, nec ibi recta ratio est.

Respon. 1. Respondeo tripliciter, ut etiã refert Almayn in tractatu de libertate voluntatis. quæstione 3. & in moralibus tractatu 1. cap. 5. & 13. Vno modo secundum Gerson in tertia parte. tractatu de vita spirituali, lectione quarta corollario 3. & videtur sententia Ber. in lib. de dispensatione & præcepto, concedendo maiorem sed negatur minor. & ad eius probationem negatur quod tale dictamen sit falsum: dico enim quod dictamen cui conformatur talis volitio seu actus non est hoc, isti vxori meæ est reddendum debitum à me, & hanc vxorem meam volo cognoscere: sed hoc, scilicet, huic mulieri est reddendum debitum à me, & actus ei conformis est. hanc mulierem volo cognoscere; & illud est verum & rectum dictamen illius actus. quia in bona consequentia sequitur ex veris, ergo est dictamen verum. & quod sequatur patet licet: quia bene sequitur. cuiuslibet mulieri quæ inuincibiliter creditur esse mea est reddendum debitum, sed hæc mulier inuincibiliter creditur esse mea: ergo hæc mulieri petens est à me cognoscenda. ecce quomodo ex illis præmissis veris in bona consequentia sequitur prædictum dictamen verum: ex veris enim non sequitur nisi verum secundum Aristotelem,

& huic dictamini vero conformatur illa volitio seu actus.

Replic. 1.

Quod si contra hanc resp. replicetur probando quod illud dictamen, hæc mulier est à me cognoscenda, nõ est verum: quia bene sequitur, hæc est à me cognoscenda; & hæc mulier est aliena, ergo mulier aliena est à me cognoscenda. consequens est falsum: quia contra ius Diuinum & naturale, & minor est vera vt patet; ergo illa maior est falsa.

Respon.

Respondeo secundum Almayn in tract. de libertate voluntatis. q. 3. conceditur consequentia: sed negatur qd consequens sit falsum, & contra præceptum aliquod: quia præceptum Diuinum & naturale quodcũq; intelligitur qd scienter nõ fiat contra ipsum, seu qd scienter nulla mulier aliena est cognoscenda: secus si inuincibiliter sit estimata mea, vt patet ex dictis supra. q. 22. q. 16. q. 17.

Replic. 2.

Quod si secundò contra hoc replicetur. Si ista propositio, mulier aliena est à me cognoscenda, est vera: & est practica, ergo de ipsa potest esse verum iudicium practicum in me. & per consequens ego potero velle iudicare quod mulier aliena sit à me cognoscenda: & ex consequenti sequitur quod licetè possum scienter cognoscere mulierem cognitam esse alienam; quod est contra id quod immediatè dictum est.

Respon.

Respondeo negando primam consequentiam huius secundæ replicæ. Nam in altero bene potest esse iudicium verum practicum de illa propositione: non autem in me inuincibiliter ignorante, & cognoscente Bertham in casu præfato. puta, si Sortes sciret quod de ista vxore aliena ego inuincibiliter crederem quod esset mea: tunc Sortes rectè & verè iudicaret quod ista mulier aliena esset à me cognoscenda: & sic concedendum est quod potest esse in Sorte aliquod iudicium verum practicum rectum, cuius synonymum non potest esse in me rectum.

Replic. 3.

Quod si contra hoc tertio replicetur, quod iam ex dictis sequeretur quod mulier illa, puta, Lya qd se scienter supposuit ipsi Iacob: loco vxoris suæ Rachel. Gen. 29. Non peccaret volendo quod Iacob cognosceret ipsam. probatur primo ex responsione data ad secundam replicam, quia istud iudicium, scilicet, Iacob, debet Lyam cognoscere, est rectum in alio ab ipso Iacob: & per consequens in ipsa Lya: ergo ipsa Lya volendo & conformando se illi dictamini recto non peccat. Probatur secundò quia nullus peccat volendo quod alius exercent operationem bonam debitam aut meritoriam ipsi operanti: quia talis volitio videtur esse actus charitatis. Sed ista mulier Lya in sic volendo vult Iacob exercere actum sibi meritorium: quia solum vult in tali volitione qd Iacob cognoscat ipsam quod per te est illi bonum & meritorium, ergo per talem volitionem ipsa Lya non peccat.

Respon.

Respondeo negando sequelam, & ad primam

probationem conceditur quod illud iudicium in Lya est rectum: sed negatur consequentia quia ipsa Lya tenetur pro tunc facere quod non sit rectum ostendendo veritatem aut docendo quæ sit, & tollendo ignorantiam Iacob aut cauendo à tali volitione & actu: ex quò illa non ignorat inuincibiliter factum illud in quo communicat esse lege damnatum & sibi prohibitum: ideo non potest licetè se confirmare illi dictamini. ad secundam probationem negatur maior: sed oportet illi maiori addere hoc, scilicet, dummodo non habeat præceptum de non volendo: sicut non conformamur licetè cuilibet voluntati diuinæ in voluto dum habemus præceptum de opposito. Sed de hoc etiam infra questione vlt. latius videatur: & superius libro 1. in questionario quæst. 51.

Quod si quartò replicetur, supposito quod Iacob non habuit illud iudicium præfatum, huic mulieri est reddendum debitum neque aliquod aliud nisi istud; huic vxori meæ est reddendum debitum: cum tamen in rei veritate non sit vxor sua sed inuincibiliter creditur: iam sic arguo. Iacob conformando se tali dictamini, huic vxori meæ est reddendum debitum, non conformat se iudicio verò, vt patet ex dictis secundum Gerson & huiusmodi opinantes, ergo non bene moraliter agit tunc.

Respondeo, stando adhuc in præfata opinione & modo dicendi secundum Gerson, negatur antecedens: quia licet non formaliter bene tamen equiualeter & virtualiter illud est iudicium verum: quia illud dictamen æquiualeter huic, scilicet, huic mulieri inuincibiliter creditæ meæ est reddendum à me debitum: & hoc est verum dictamen quia sequitur ex veris, vt supradictum est in responsione ad principale argumentum sicut quando eleemosynam do Petro debiti credens esse pauperem est actus moraliter bonus, & sic patet prima responsio secundum Gerson.

Secundo modo respondeo ad argumen. principale secundum Ocham concessa maiori, negatur minor sicut & Gerson eam negauit: sed in hoc differt Ocham ab eo, nam illud dictamen, scilicet, hæc mulier est à me cognoscenda, seu huic mulieri est à me reddendum debitum, quod est dictamen cui conformatur ille actus, volo cognoscere hanc mulierem: Gerson dicebat quod sequebatur ex præmissis veris: & quod ideo erat verum vt dictum est. Ocham autem nunc dicit quod solum sequitur ex vna præmissa vniuersali vera & ex altera, scilicet, minore falsa: sic arguendo. Omni mulieri meæ petenti est reddendum debitum: sed hæc mulier est mea petens: ergo huic mulieri est reddendum debitum à me; ecce quomodo illa maior est vera minor autem falsa, & inde sequitur illud dictamen quod dicit etiam Ocham esse verum; licet sequatur ex vna tantum præmissa vera: quia tenet

net Ocham, quod ad veritatem dictaminis particularis sufficit quod sequatur bene ex dictamine vniuersali vero, quamuis minor præmissa sit speculatiue falsa: & ratio eius est: quia ex falso bene potest sequi verum: vt patet hic. Omnis homicida iniustus est occidendus: sortes est homicida iniustus; ergo sortes est occidendus: in casu quo sortes sit verè innocens sed sit probatus per testes sufficienter homicida iniustus & talis inuincibiliter creditus à iudice: & sic patet secundum Ocham, quod hæc dictamina, sortes est occidendus, huic mulieri est à me reddendum debitum, in casibus præfatis sunt vera: quibus conformantur actus qui sunt moraliter boni. Sed certè videtur quod si hæc responsio valeret, sequeretur qd etiam si scirem illam non esse meam, licetè illam cognoscerem: & talis actus tali dictamine conformis esset moraliter bonus, vt patet per eandem rationem.

Responso 3. ad 1. arg.

TERCIO modo respondeo ad primum arg. principale secundum Durand. in 2. dist. 38. etiam concessa maiore: negatur minor: & ad eius probationem quando dicitur in maiori, quod vt sit dictamen rectum & prudentiale requiritur quod sit verum; distinguo. quod sit verum speculatiue negatur: si autem practice verum conceditur: sufficit enim ad hoc quod dictamen sit rectum & prudentiale qd sit verum practice quous ibi sit falsitas speculatiua inuincibilis: & ratio est. quia nulla lex obligat ad omnino incognitum: & cum ibi sit aliquando obligatio ad tale dictatum ex ignorantia inuincibili; vt supponitur & patet ex dictis: ergo ad impletionem legis sufficit actus conformis dictamini verò practice, id est, dictanti talem operationem fieri debere, quamuis ibi includatur aliquod speculatiuum falsum. Igitur dictamen cui conformatur ille actus cognitionis Berthæ dicit Durand. quod non est illud quod dicebat Gerson & Ocham, huic mulieri est reddendum debitum: sed est hoc, scilicet, huic mulieri meæ seu vxori meæ, est reddendum debitum: quia ibi includitur virtualiter illa propositio quæ fuit subsumpta pro minori præmissa: scilicet, hæc mulier est mea: quæ propositio est falsa speculatiue, sicut & est speculatiua formaliter, sed virtualiter practica: & practice est vera ex quo ex ipsa cum illa præmissa vniuersali, scilicet, cuilibet mulieri seu vxori meæ est reddendum debitum sub præcepto aut consilio vt oportet: infertur istud dictamen practicum, scilicet, huic vxori meæ vel mulieri meæ est à me reddendum debitum, quod est & dicitur practice verum: cui conformatur talis actus.

Quod autem sit practice verum, patet: quia in practicis seu moralibus veritas non attenditur per conformitatem ad ita esse sed ad ita debere fieri dictatæ operationis, seu ad principium directiuum operationis quod idem est. Pro cuius maiori declaratione & probatione nota secundum

Caiet. 1. 2. q. 57. articulo. 5. quod cum intellectus practicus conueniat cum speculatiuo in actu cognitionis, & differat in actu directionis ad agibile; ideo differentia practici à speculatiuo attenditur non penes cognoscere; sed penes dirigere: sicque veritas intellectus speculatiui consistit in cognoscendo: practici autem in dirigendo: ex quo sequitur quod veritas intellectus speculatiui consistit in hoc quod cognoscere adequatur & conformatur rei cognitæ aut ad ita esse rei: veritas autem practici, consistit in hoc, quod dirigere adequatur & conformatur suo principio directiuo, quod ex. 9. Metaphis. est rectus appetitus tendens in bonum honestum: vel ad ita debere fieri, & ita demum; tunc dictamen practicum est verum & rectum quando dictat de opere facièdo qualiter debet fieri. faciut ad hoc. 6. & 7. Ethic. quod prudentia est recta ratio confessa se habens recto appetitui, vt de hoc latius supra. q. 9. & ita patet responsio ad 1. arg. secundum tres modos doctorum tenentium præfata propositionem: quorum duo, scilicet, primus & vltimus magis placent Angest. in moralib. cap. 7. in fine: sed vltimus Durandi magis placet Almayn. at, verò primus secundum Gerson. & Ber. magis mihi placet, & videtur planior ac magis fundametalis; cui & magis consonat clariss. Medina de re. stitutione. q. 27. in responsione ad 3. arg. nam illa duo dictamina, scilicet, huic mulieri est reddendum à me debitum; secundum modum secundum ipsius Ocham: & illud huic mulieri meæ est reddendum à me debitum, secundum tertium modum Durandi sunt simpliciter falsa; ratione speculatiue propositionis ibi inclusæ virtualiter, scilicet, hæc est vxor aut mulier mea, vt dictum est. insuper quia vt supra diximus in 2. modo. nisi amplius addatur certè per eandem rationem ipsius Ocham, quia, videlicet, sequitur ex vniuersali vera quauis ex minore falsa, liceret etiam scienti hanc mulierem esse alienam eam cognoscere; essetq; verum illud dictamen semper & respectu cuiuscunque, quod absit. igitur si illa duo dictamina practice vera sunt: id vtiq; non aliunde quàm ratione prædictæ ignorantie inuincibilis verificantis ea formaliter seu æquiualeter explicando ea sic: cuilibet mulieri quæ inuincibiliter creditur esse mea debeo reddere debitum: sed hæc mulier inuincibiliter creditur mea: ergo huic mulieri debeo reddere: quæ æquiualeter, huic mulieri quæ inuincibiliter creditur mea debeo reddere, vt supra dictum est in primo modo secundum Gerson: & ideo videtur quod ad modum illum resoluendi secundum eum debeant tandem deuenire omnes aliæ solutiones Ocham & Durandi si habent veritatem.

Secundò arguitur cõtra primam partem propositionis, qua si ignorantia inuincibilis tollit malitiam moralem: ideo est, quia tollit rationem volutarij vt ait ipsa propositio. Sed omnis ignorantia

rantia tam inuincibilis quam uincibilis quantum est de se tollit rationem voluntarii, sicut & cognitionem respectu obiecti & circumstantiarum disconuenientis aut viciantis, de quibus habetur talis ignorantia: quamuis aliunde sit ibi ratio voluntarii atque malitiae, ut patet ex supradictis. q. 16. q. 17. ergo omnis ignorantia uincibilis aequae ut inuincibilis, tollit malitiam moralem ab actu cui inest. Sed hoc consequens est falsum: ergo & antecedens: non pro minori, sed pro maiori quae est 1. pars propositionis contra quam arguitur. antecedens patet: & consequentia prima probatur, quia ubicumque fuerit eadem ratio seu causa, puta, ignorantia tollens rationem voluntarii, similiter excusabit aut tollet malitiam moralem inde prouenientem, quod autem consequens sit falsum inde patet, quia fornicatio ex ignorantia uincibili facta non desinit esse mala moraliter atque culpabilis, ut constat etiam ex. q. 20. 21. similiter fornicatio intenta atque commissa cum matre, quam sortes inuincibiliter concomitanter ignorabat esse matrem suam; credens esse aliam mulierem, non excusat a malitia & culpa incestus, ut supra. q. 19. dictum est.

Respondeo
ad 2. arg.

Respondeo negando consequentiam simpliciter; & solum concluditur & conceditur, quod quantum est ex sua parte omnis ignorantia tollit rationem voluntarii ab eo cui inest plena. secus si non sit plena. secus etiam si aliunde manet ratio voluntarii vel culpe, ut superius in ipsa propositione & eius declaratione dictum est.

Dubium.

Sed dubitatur utrum peccata ex ignorantia inuincibili commissa sint dicenda peccata.

Respondeo.

Respondeo quod si talis ignorantia sit omnino inuincibilis & ex nulla culpa procedens; de qua in hac. q. actum est. tunc sicut tales actus excusantur a malitia morali, ita formaliter & proprie peccata non sunt: nisi solum materialiter. & ita simpliciter & communiter peccata, homicidia, & homicidiae vocantur, scilicet, materialiter tantum, sicut quando scienter fiunt, quia, videlicet, ex genere aut ex natura sua quod ad substantiam actus deformitatem habent, sunt enim contra legem vel contra rectam rationem in subiecto obligabili, puta, in homine, & ita in ipso homine dicuntur vitia non autem in aliis animalibus, quae ex sua natura obligari non possunt. & in hoc omnes doctores conueniunt.

Si autem ignorantia non omnino inuincibilis sit; vel si ex aliqua culpa procedit; qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum de qua supra. q. 18. dictum est: tunc dico talem actum contra legem inde procedentem quamuis non habeat nouam malitiam siue demeritum in se, sed in sua causa ut saepe diximus, esse tamen & dici formaliter peccatum. Quod probatur, primo quia talis actus, puta, homicidium in ebrietate vel etiam pollutio nocturna in somnis; adhuc est liber & malus non in se sed in sua causa culpabili. ergo

contrahit eandem malitiam formalem illius, quia non videtur unde eam contrahat. antecedens autem constat. tum ex. q. 18. precedente, tum etiam quia sicut actus exterior vigilantis proprie dicitur malus & culpabilis a sua causa, puta, ab interiori malo actu a quo liberè imperatur: ita & homicidium & pollutio ebrii siue dormientis etiam, est & dicitur proprie peccatum ab eadem causa culpabili a qua procedit, ita quod est unica ratio peccati a causa ad effectum emanans. Si hoc pernegetur quia actus exterior est etiam tunc quando sit in potestate operantis: homicidium autem vel pollutio culpabiliter ebrii siue dormientis, nec in se nec in sua causa quae iam praeteriit quando fiunt non sunt in potestate operantis; quamuis prius in sua fuerit potestate. Sed certe haec euasio non valet, quia id solum probat, quod tunc non est peccatum nouum, nouam culpam vel malitiam & demeritum habens distinctum, a culpa vel malitia suae causae; sicut nec ullam libertatem tunc habet distinctam ab ea quae iam praeteriit: quod tamen illa libertas sicut & malitia suae causae, maneat adhuc non actualiter sed virtualiter in suo effectu, sicut in actu exteriori; quamuis immediatus in exteriori quam in actibus supradictis: hoc certe rationabiliter negari non potest. Ideo ad idem probandum sit secunda ratio: quia sicut sagittam emittens peccat occidendo Platonem. quamuis ad illam emissionem mors necessario sequatur; nec enim reuocari potest postquam emissa est, & quamuis post eius emissionem doleat emisisse, ita ergo peccat occidendo, fornicando, aut seipsum polluens, is qui culpabiliter se inebriauit & fecit aut procurauit, quomodo in sono vel ebrietate, praedicta mala committeret aut inde sequerentur. probatur consequentia, quia ita necessario vel naturaliter haec sequuntur ad ebrietatem vel somnum culpabilem, sicut homicidium ad culpabilem sagittae emissionem. & sicut emissio sagittae fuit in potestate emittentis, ita & inebriatio aut dormitio aut alius actus culpabilis, ex quo necessario aut naturaliter homicidium aut fornicatio siue pollutio secuta est.

Tertio probatur idem, quia si quis pollutionem nunc consulto procuraret post horam in vigilia necessario aut naturaliter subsecuram, certe illa esset peccatum; licet iam actus libertatis cessasset & neque ipsa pollutio in se nec sua causa tunc libera esset, ergo eadem ratione illa quae fit in somnis dum in vigilia per ebrietatem aut per somnum culpabiliter procurata fuit, sicut & fornicatio mulieris, quae scienter dormiuit ut sic quasi nescia vel ipotens resistere ab alio cognosceret.

Quarto probatur idem, quia nisi talia essent mala nunquam eorum procuratio esset peccatum neque ea quis teneretur confiteri, neque pollutionem nocturnam naturaliter sequentem ex culpabili actu vel volitione in vigilia: ex quo naturaliter

raliter sequuntur ad actus culpabiles praecedentes: & nec tales actus nec eorum causae, puta volitiones culpabiles quae praecesserunt sunt tunc in hominis potestate. & quidem nisi haec culpam haberent doctores sancti non iudicarent esse impedimentum Eucharistiae percipiendae: sed solum causam eorum ex qua procedunt.

Quinto probatur idem quia 3. Ethic. c. 5. habetur quod leges duplici poena puniunt ebrios. igitur actus eorum peccata sunt quae puniuntur, id autem non propter libertatem quae tunc actu non est, sed propter praecedentem quae virtualiter inest, ergo similiter pollutio dormientis eadem ratione peccatum esse potest. & ad idem est c. non est peccatum. distin. 6. ubi habetur quod incestus Loth, fuit peccatum quamuis non haberet culpam incestus sed ebrietatis, videlicet, praecedentis sic qualificata ut supra. q. 18. dictum est. Et nota quod ut pollutio sit peccatum ut bene ait Soto ubi infra non satis est fuisse praesens: nam licet quis videat inde quod resupinus dormit, aut quia iustam refectionem capit pollutionis sibi periculum imminere: non ideo tetur a cena abstinere aut aliter iacens dormire si non ita commodè potest: sed requiritur libidinis causa pollutionem illam esse procuratam vel formaliter vel per applicationem causae vitiosae ut est cogitatio vel crapula ingluuius. Nota etiam, quod si quis in vigilia causam daret ebrietati aut pollutioni in somno futurae: sed antequam inebriaretur aut dormiret, ipsum sui facti debite peniteret: tunc pollutio aut fornicatio vel homicidium subsequens in somno vel ebrietate non esset peccatum: quia causa quatenus erat culpabilis iam ablata est, quamuis quatenus erat naturalis quae nec iam erat in hominis potestate remanserit; & ita effectus subsequens censetur omnino naturalis. hanc opinionem tenet Henricus in 6. quodlib. q. 18. q. 32. & B. Tho. 1. 2. q. 74. artic. 8. de primis motibus & Adrianus in 4. quodlib. & in 4. sententiarum. q. de pollutione. & latius Soto in 4. distinct. 13. q. 1. art. 7. quamuis palude, dist. 9. q. 3. & Maioris, ead. dist. & Mart. q. de pollutione nocturna: cum quibusdam aliis propter Argumenta quae proxime soluuntur teneant quod praedicti actus peccata proprie non sunt, ad quos accedere videtur B. Tho. in 4. distinct. 9. art. 4. q. 1. sed Soto ubi supra illum interpretatur ut cum supradicta opinione communi & vera consentiat.

argum.

Si igitur contra supradictam resolutionem arguatur, quod nocturna pollutio aut alius actus in somno aut plena ebrietate factus non est liber in se ut constat: neque in sua causa quae iam transiit, & tunc iam in potestate dormientis vel ebrii non est, ergo non est proprie peccatum, patet haec consequentia ex August. 1. de libero arbitrio.

Si dicatur quod sufficit ad rationem peccati, quod sit effectus naturaliter aut necessario sequens, ex peccato.

Contra hoc replicatur quod id non sufficit: quia inde sequeretur quod opera potentiae vegetatiuae, ut nutritio & augmentatio conceptus & partus adulterae, quae naturaliter sequuntur ex culpabili comestione & concubitu fornicario similiter essent peccata: quod absit.

Respondeo ad arg. negando consequentiam, solum enim concluditur sicut & conceditur quod non est peccatum habens nouam malitiam & demeritum distinctum a malitia suae causae, ut supra dictum est.

Respondeo

Et ad replicam quod omnis effectus naturaliter consequens culpam vel peccatum esset peccatum &c. respondeo id negando de effectibus omnino naturaliter consequentibus, qui immediate per modum imperii in nostra potestate non sunt; quales sunt nutritio, augmentatio, conceptus, partus, &c. eiusmodi: quae solum mediate & antecedenter per applicationem agentium naturalium sunt in nostra potestate. talis etiam est pollutio omnino naturali via proueniens sine nostra procuratore. Ea etiam ut ait Soto ubi supra, est pollutio quae postquam est e lumbis decisa ubi actio libera finitur, est ex tunc in suo motu naturali: ideo si tunc dormiens expergeret, licet illam propter morbi periculum non retineret non censetur peccasse tanquam in vigilia pollutus. Secus autem de effectibus qui immediate per modum imperii sunt in nostra potestate, hi nanque, etiam si ex nostris liberis actibus necessario sequuntur peccata sunt; ut est homicidium ex emissionem sagittae sequens. & talis est pollutio dormientis ab ipso vigilante formaliter vel interpretatiue per liberos actus procurata: & homicidium a culpabiliter ebrio id actu vel debito praesente commissum, ut supra probatum est, & quamuis talis effectus per alias causas liberas vel naturales aliquando impediatur aliquando non: id tamen per accidens est: quod proinde nec culpam voluntatis tollit nec apponit: quamuis eam per modum sequere augeat vel minuat, uti superius. q. 18. dictum est.

QVAESTIO VIGESIMA QUARTA.

VTRVM IGNORANTIA mutet speciem peccati vel actus, videlicet utrum sit eiusdem speciei inesse moris peccatum ex ignorantia, cuius esset si fieret scienter.

RESPONDEO per. 4. propositiones suppositis duobus notabilibus suprapositis in quaestione. 23. precedente.

PRIMA propositio est. Actus ex inuincibili ignorantia quacumque; siue iuris siue facti praecedente aut concomitante, qui ratione talis ignorantiae non habet mali-

malitiam siue bonitatem moralem quam haberet si fieret scienter; non est eiusdem speciei moralis cuius esset si scienter fieret. Probatur, quia si ratione dicta ignorantia mutatur talis actus de genere in genus moris, scilicet de malo in bono vel e contra: quia illa positiua actus non est peccatum & ea ablata est peccatum. ergo a fortiori de specie in aliam speciem moris. consequentia est bona; quia omne quod mutat genus mutat etiam speciem. puta, non est animal. ergo non est homo nec equus &c. Antecedens autem probatur ex supradictis in q. 17. 18. 19. 23. ubi latius agitur quomodo inuincibilis ignorantia malitiam moralem tollit.

Si autem quaeratur, cuius ergo speciei moralis erit talis actus. respondeo quod eiusdem speciei quod ad formale cuius est actus elicitus a quo imperatur. Nam quod ad materiale proximè dicitur. exempli gratia. Coitus Iacob cum Lya Gen. 29. fuit moraliter bonus illius speciei iustitiae scilicet, vel castitatis coniugalis qua voluit suam cognoscere vel ei debitum reddere sicut volitio imperans erat. Occisio autem qua sortes occidit Platonem inimicum inuincibiliter creditum esse feram fuit actus quod ad formale indifferens sicut & volitio imperans qua tunc feram occidere intendebat. Homicidium autem vel incestus commissus a culpabiliter ebrio est moraliter quod ad formale speciei ebrietatis periculosa. Comestio autem Platonis imperata a volitione comedendi contra praecipuum tunc etiam si esset dies ieiunii quem tamen ignorabat diem esse ieiunii, est moraliter mala speciei gulae cuius est sua volitio illam commestionem imperans. & sic de similibus proportionabiliter dicendum est. Quod ad materiale verò ratione dicta ignorantia, non mutatur species etiam moralis ipsius actus vel peccati. quia materialiter sunt, dicunturque mali actus siue peccata eiusdem speciei: puta homicidium, fornicatio & huiusmodi, ac si scienter fierent; quamuis non formaliter nec imputabiliter, ut supra. q. 23. in fine idubio ibi posito latius habetur.

Actus igitur omnino ebriorum, amentium, & dormientium culpabiliter procedentes ex culpa praeterita, dico quod in se & proprie quod ad formale non sunt alicuius speciei moralis; sicut nec in se proprie sunt boni vel mali moraliter; sed neque indifferentes: ex quo non sunt villo modo pro tunc liberi aut deliberati. Sed sicut in sua causa & a malitia sua causa tantum sunt & denominatiue dicuntur voluntarii & boni vel mali moraliter. Sic etiam reductiue tantum sunt speciei suae causa sic circumstantiata aut per modum circumstantiae quid significantis effectum sequela aut euentus. Materialiter autem sunt iusdem speciei cuius essent scienter facti, ut supra. & q. 18. dictum est.

Coroll. Ex hoc sequitur ulterius quod primum peccatum, puta ebrietas plus minuit de secundo, puta

de homicidio vel de Blasphemia Dei quam sit grauitas primi. exempli gratia. Si. n. ebrietas sic circumstantiata in tota sua latitudine ad plus est grauitatis ut duo, & homicidium ut decem: iam ex hoc quod homicidium distrahitur a sua specie, consequenter distrahitur a sua grauitate. & quia reducitur ad speciem ebrietatis reducitur quoque ad grauitatem eius, affecte tamen tali circumstantia valde aggrauante. & sic reducitur ad grauitatem non excedentem duo vel tria: at per hoc plus minuetur homicidium de propria grauitate ab ebrietate sic circumstantiata; quam sit grauitas ebrietatis. translatum enim de gradibus grauitatis ut decem ad duos gradus, longe plus diminutum est quam in duobus qui sunt gradus ebrietatis praefatae. Et his consonat August. lib. 22. contra faustum dicens quod Loth culpandus est non quantum ille incestus sed quantum ebrietas meruit; videlicet sic circumstantiata, quoniam incestus non nisi in sua causa ebrietatis praefatae culpabilis esse potuit. consonat etiam B. Th. 1. 2. q. 76. art. 4. in responsione ad 2. arg. dicens quod etiam in peccatis coeuntibus in vnum peccatum additum altero non semper facit maius intensiue: quia contingit primum peccatum plus minueri de secundo quam sit grauitas primi, ut dictum est de ebrietate & homicidio. Per hoc insinuat ipse B. Th. ambo in vnum peccatum coire, & secundum esse circumstantiam, scilicet effectum primi ut dictum est; & consonat eius dictis. 1. 2. q. 72. art. 9. & ibi Caiet. de specie peccatorum ex fine seu obiecto intento. Ideo si B. Th. videtur alicubi aliter dicere est sano modo intelligendus secundum praedicta. Nam quod in 1. 2. q. 76. art. 3. & alibi saepe dicit, in ebrio duo peccata inueniri; scilicet ebrietatem & peccatum homicidii sequentis intelligendum est materialiter; ita quod sunt duo actus mali & secundum se duo peccata. extensiue: non autem quod in hoc sunt duo peccata formaliter: sed alterum vel secundum transit in circumstantiam primi. Cum praedictis omnibus concordat Caiet. 1. 2. q. 76. art. 4. quamuis ibi videatur dicere quod tale homicidium habet nouam culpam & malitiam moralem de se & in se distinctam a malitia sua causa ut supra. q. 18. maxime in coroll. 1. dictum & improbatum est. & sic patet praefata prima propositio ad quam etiam reducitur ignorantia probabilis iuris positiui humani & etiam facti, ut patet ex supradictis. q. 22. q. 23.

Secunda propositio. Ignorantia vincibilis iuris naturalis: vel eorum quae per se mala sunt, non tollit speciem moralem licet nec culpam ab actu cui inest: sed talis actus, est eiusdem speciei cuius esset si scienter sine tali ignorantia fieret. Probatur, quia species peccati quod ad esse morale sumitur ex obiecto formaliter per se & directe intento, contra legem seu dictamen existens aut debitum existere: ita quod omnes actus circa idem obic-

obiectum formaliter per se & directe intentum, contra legem seu dictamen existens aut debitum existere; sunt eiusdem speciei. dico contra dictamen existens aut debitum existere: ut per hoc excludantur actus ex ignorantia inuincibili ut in 1. propositione dictum est. sed actus ex ignorantia vincibili iuris praefati, tantum producti sunt voluntarii aequè directe per se & formaliter circa idem obiectum, ac si essent scienter sine tali ignorantia producti: & sunt contra dictamen debitum existere. ergo. consequentia patet: & maior probatur secundum Caiet. 1. 2. q. 76. art. 4. quia illa sunt quae requiruntur ad constituendum actum aliquem alicuius speciei ex parte obiecti secundum Tho. 1. 2. q. 72. 73 ubi de his late. minor etiam probatur quia respectu obiecti nulla est ignorantia, ut supponitur. quod de sola vincibili iuris naturalis ignorantia loquimur. ergo sunt eiusdem speciei. Et confirmatur. quia gentiles vincibiliter ignorantes fornicationem simplicem esse peccatum, certe aequè voluntarie consentiebant in actu cognitionis mulieris non suae, & per consequens in actum fornicationis; ac si scirent esse prohibitum & peccatum. quia species fornicationis sumitur non ex hac vel illa lege prohibente; aut ex tali vel tali cognitione eius; sed ex obiecto, scilicet ex voluntario vsu mulieris cognita non suae. quamuis forte aliqui eorum si sciissent ius aut esse peccatum non fecissent: & sic aliquomodo per accidens, in actum illum fornicationis ex parte contrarietatis ad virtutem & legem ignoratam, consenserunt: directe autem per se & formaliter ex parte obiecti; a quo trahitur species peccati seu mali moraliter, ut dictum est. Similiter hoc modo Paulus consensit in mortem Stephani consentiens Christum: & fuit homicida: ac si sine tali ignorantia id fecisset: licet ratione ignorantiae minueretur grauitas peccati: quia a morte innocentis cognitum actu vel debito sumitur species peccati homicidii: quamuis non nisi per accidens consensit in contrarietatem legis ignoratae. & per consequens: in contrarietatem virtutis intrinsecam illi actui: quam contrarietatem, si cognouisset adesse, non consensisset. & simile est de aliis eiusmodi.

Argum. Quod si contra hoc arguatur: quod voluntas nunquam per se directe & formaliter, sed solum per accidens indirecte & interpretatiue fertur in peccatum quod vincibiliter ignoratur esse peccatum, ut hoc etiam ait B. Th. 1. 2. q. 76. art. 4. huiusmodi autem est fornicatio facta ab ignorante vincibiliter ius naturale prohibens accessum ad non suam. tunc enim non cognoscit esse peccatum licet sciat se accedere ad non suam. ergo per accidens & interpretatiue tantum est volita fornicatio seu peccatum illud fornicationis. esset autem per se volitum si sciretur esse peccatum & ius prohibens illud. & ergo per accidens fertur voluntas in speciem peccati fornicationis: & non

est eiusdem speciei fornicationis directe & per se, sed solum per accidens & reductiue cum fornicatione commissa a sciente praedictum ius.

Respondeo secundum Caietanum. 1. 2. q. 76. art. 4. concedendo consequentiam primam & antecedens eius, pro quanto dicitur quod per accidens tantum est volitum peccatum illud fornicationis formaliter loquendo; id est, in quantum peccatum. negatur autem ipsa consequentia & antecedens, pro quanto dicitur quod per accidens tantum est volita fornicatio vel accedere ad non suam. similiter negatur alia consequentia. quod ergo per accidens voluntas fertur in speciem peccati fornicationis; & quod non est eiusdem speciei directe & per se. multum enim differunt haec tria. Nam aliud est peccatum fornicationis; aliud fornicatio; aliud species peccati fornicationis. nam peccatum cum formaliter ex propria peccati ratione exigat contrarietatem ad legem seu rationem, ut patet ex definitione August. ideo tunc tantum est directe & per se volitum ipsum peccatum, cum ipse actus peccati cognitus contrarius legi est per se directeque volitus, ita quod non sit per se volitus actus qui est contrarius, sed actus contrarius seu cognitus contrarius legi & virtuti. & sic vult illum & peccatum formaliter. ignorans autem vincibiliter legem voluntarie quidem & directe & per se fertur in actum illum qui est contrarius legi, puta in fornicationem: per accidens autem fertur in contrarium actum legi, puta in peccatum. & inde constat quod per se fertur in obiectum vnde peccatum sumit suam speciem. species enim peccati ut dictum est: non sumitur ex contrarietate ad hanc vel illam legem, sed ex obiecto. ideo B. Th. 1. 2. q. 72. art. 9. dicit caute quod species peccati sumitur ex obiecto per se intento: non autem ex contrarietate ad legem: sicut nec species albi sumitur ex contrarietate ad nigrum, sed ex abundantia lucis in se. Et nota, quod non loquor de auersione quae sequitur speciem peccati: quia illa per accidens etiam a scienter peccantibus est volita: sed de conuersione ad bonum creatum secundum quam sumitur species peccati & contrarietas specifica ad virtutem. & sic loquor hic de contrarietate intrinseca ipsi peccato, quia est actus contrarius virtuti. haec enim a scienter peccante est directe & per se volita, ab ignoranter autem peccante est volita per accidens tripliciter. Primo ex parte actus, quia scilicet est volita ad volitionem actus. Secundo ex parte ignorantiae voluntariae, quia scilicet in ipsa volita, sunt etiam voliti omnes eius effectus: quorum vnus est incurrere in hoc contrarium: sicut qui oculis velatis vult ambulare, iam necessario vult in sua causa quicquid mali inde sequi natum est: vnde si impingit in lesum aliquod, voluntarie impingit voluntate, scilicet antecedente sua causa, puta voluntarie violationis oculorum seu velati inaccessus. Tertio ex parte accidentalitatis in ipsa

ipsa ignorantia, & hoc quoad illos qui nesciunt se ignorare, qui si scirent se esse ignorantes; darent operam ut scirent: in istis enim, etiam ipsum ignorantia peccatum, est voluntarium per accidens; sicut accidit in Paulo Apostolo. Hæc Caiet. Igitur patet, quod ut aliquid sit in se, & per se directè & formaliter volitum à quo tanquam ab obiecto sumatur species peccati: sufficit quod tale quid, sit cognitum & volitum per se & directè quod ad ipsum factum: quamvis ignoretur culpabiliter quod tale volitum habeat contrarietatem ad legem seu ad aliud; aut quod debeat illud sic velle aut non: quia hoc per accidens se habet ad illam rem esse per se formaliter & directè volitam: ut patet. si quis cognoscat clarè albedinem ex sua ratione intrinseca, sine hoc quod cognoscat eius habitudinem seu contrarietatem ad nigredinem: certè albedo esset directà per se & formaliter cognita & volita: modo teneatur considerare aut velle aut nolle nigredinem modo non: hoc enim est impertinens ad talem albedinis directam per se & formalem cognitionem & volitionem; quamvis sit pertinens ad perfectam seu culpabilem cognitionem seu volitionem eius, ut dictum est.

propositio. 3.

Tertia propositio. Peccata ex ignorantia vincibili solius iuris positiui, Diuini, vel humani sunt etiam eiusdem speciei, licet non tantæ grauitatis ac si scienter fierent. Hæc propositio est contra Caiet. 1. 2. q. 77. artic. 4. qui ait. quod si talis ignorantia velat obiectum illius actus seu peccati: tunc non est eiusdem speciei cuius esset scienter factum. Si autem non velat obiectum sed solum contrarietatem ad legem illam cuius est ipsa ignorantia: tunc est eiusdem speciei cuius esset ipsum peccatum scienter factum. Hæc ille. In hac vltima parte nobis cum illo satis constat per eandem rationem quæ locum habet in ignorantia vincibili iuris cuiuscunque. At vero quod ad primam partem, vbi ait quod iuris positiui ignorantia vincibilis velat obiectum, ab illo omnino dissentio, neque enim talis distinctio aut differentia ponenda est, sed generaliter dicendum est ut ait 3. propositio. quod nulla ignorantia vincibilis iuris cuiuscunque; velat obiectum quamvis vellet contrarietatem eius ad legem. Nam licet ratione illius ignoretur obiectum esse prohibitum & contrarium legi: non tamen ignoratur ipsum obiectum formale, sicut nec lex ipsum constituit in suo esse formali, sed inesse prohibito per illam legem, quæ illud iam comprehendit: Nam uti supponitur nulla ibi ignorantia facti est. ut latius hoc constare potest ex supradictis in 2. propositioe præcedente. Si dicas, quod ergo peccata ex ignorantia inuincibili iuris, essent eiusdem speciei cuius essent scienter facta; ex quo sunt circa idem obiectum quod per dictam ignorantiam non velatur: cuius tamen oppositum dictum est supra propositioe primæ. Respondeo negando sequen-

lam: quia licet sint circa idem obiectum non velatum per dictam ignorantiam: tamen ex quo non sunt contra legem aut dictamen obligatorium, pro tunc existens aut existere debens; iam sunt extra genus peccati, seu culpæ imputabilis: & per consequens extra speciem moralem peccati. Quod verò dicit Caiet. quod scilicet ex ignoto per negligentiam non sumitur species: id solum est verum de obiecto ignoto vincibiliter, ut in 4. propositioe sequente habetur, & id tantum voluit B. Th. vbi supra allegatur. secus de ignorantia iuris vincibili ut dictum est.

propositio. 4.

Quarta propositio. Peccata ex vincibili ignorantia facti, crassa seu supina, non sunt eiusdem speciei directè cuius essent si scienter fierent: sed spectant per modum circumstantiæ ad species peccatorum directè volitorum à quibus talia peccata causantur: indirectè autè & simpliciter sunt & dicuntur esse illius speciei cuius essent scienter facta. Ista propositio habet tres partes cuius prima est. exempli gratia. cum Sortes vacans venationi occidit hominem æstimans esse ceruum ex non plena circumspectione facti & circumstantiarum loci: quod tale homicidium directè non est speciei homicidii cuius esset si scienter fieret: quia ab intentis obiectis per se non per accidens specificantur actus morales: sed tale homicidium non est intentum per se directè & formaliter: quamuis aliquomodo voluntarium sit ergo. Maior supponitur secundum B. Th. 1. 2. q. 72. artic. 9. q. 76. art. 4. & q. 18. & secundum cõmuniter doctores, minor autem probatur. quia ut sit directè & per se intentum plus requiritur quàm esse voluntarium, ut latè dicit Caiet. 1. 2. q. 76. art. 3. ad secundum & vbi supra: multa enim sunt voluntaria mala in vno peccato: vnum tamen eorum duntaxat est finaliter intentum directè & per se; ut patet. quia in procuratione adulterii est auersio à lege Dei, & ratione, & suasio mortis & peccati alterius, nocumētum seu iniuria Mariti, nocumētum pœnæ æternæ & sæpe periculum vitæ temporalis & honoris, & tandem appetitus delectabilis alienæ vxoris; & tamen ab hoc vltimo tantum quod est per se intentum directè specificatur actus adulterii: reliqua autem, etiam si volita sint, tamè ab hac intentione excluduntur: ex quo non sunt volita per se & directè; ut patet. Sed ista peccata homicidii & huiusmodi quæ sequuntur ex præfata ignorantia facti vincibili, licet sint voluntaria in suis causis; non tamen in seipsis: & sic non sunt per se & directè volita: neq; intenta; sed solum indirectè consecutiue & per accidens; sicut & volita sunt interpretatiue. ergo talia peccata non sunt propriè per se directè speciei illius ac si essent intenta: modo sint actus eliciti modo imperati. Ex quibus patet differentia velaminis inter peccata ex vincibili ignorantia iuris de quibus egit. 2. & 3. propositio. supraposita; & peccata ex vincibili ignorantia facti: quia in illis ignorantia

rantia non velat obiectum sed contrarietatem ad legem seu virtutem: in istis autem ignorantia velat obiectum ipsum: & ideo illa sunt respectu obiecti per se intenti, & per consequens eiusdem speciei per se & directè, ac si scienter fieret: ista autem non, ut dictum est.

2. pars.

Secunda pars propositionis, sed spectant per modum circumstantiæ &c. ita quod tale peccatum homicidii in casu præfato, reducitur non simpliciter sed per modum circumstantiæ, nocimenti seu euentus sequelæ debitæ præuideri aggrauantis speciem suæ causæ, videlicet ad speciem peccati venationis periculosa à qua ortum habet; eo modo quo dictum est latius supra questione 18. in secunda parte propositionis: & ex dictis ibidem patet probatio huius partis. Neque ex hoc sequitur quod illa venatio fiat de bona mala, propter circumstantiam euentus postea sequentis, & huiusmodi ignotarum conditionum: sed quod fiat de mala peior aliquo modo essentialiter, licet non intensiue: aliquo etiam modo accidentaliter extensiue. Nam sagittans improuidè facit actum moraliter malum, etiam si nullum contingat lædi: quia illa sagittatio est actus voluntarius periculosus, quæ debet fieri vbi, quando, quomodo &c. quæ non seruantur ab improuidè sagittante. quando ergo contingit aliquem lædi: tunc talis læsio secuta aggrauat actum iam malum eo modo quo dictum est, scilicet accidentaliter extensiue, ut etiam ait Tho. prima secundæ questione 73. eodem modo cum quis verba detractoria non animo detrahendi sed ociose dicit, ignorans vincibiliter & improuidè talia verba esse detractoria siue læsiva famæ alterius: tunc læsio famæ sequens non specificat directè illum actum, sed aggrauat ut circumstantia euentus debiti prouideri; obligatq; ad restitutionem, ratione illius læsionis iniustæ subsecutæ. Similiter si quis ex ignorantia præfata vincibili absoluit à quo non potest, non est directè reus sacrilegii; sed improuidi seu ignorati culpabiliter actus propriè loquendo quod ad moralem speciem eius; secus quod ad pœnas iuris humani, putà quod ad irregularitatem, de quibus infra q. 26. 27. latius habetur.

3. pars.

Tertia pars propositionis, scilicet indirectè autem & simpliciter &c. ita quod tale homicidium ex venatione incircumspecta factum in casu supradicto, quamuis directè non sit speciei homicidii: tamen simpliciter loquendo dicendum est quod est homicidium & speciei homicidii. quia secundum Caiet. prima secundæ. q. 76. art. 4. velamen ignorantia facti, quod tenetur iste scire nunc, quia est voluntarium aliquo modo. scilicet imperatiue, iam facit illud homicidium esse aliquo modo voluntarium & intentum: & sic voluntas velati actus reducit actum ipsum qui materialiter est homicidium, ad naturam suam formæ specificæ homi-

cidii: sicq; reductiue est homicidium: & ideo simpliciter dicendum est illud homicidium esse speciei homicidii ut dictum est. Quod probatur dupliciter. quia quod aliquo modo est speciei homicidii, simpliciter dicendum est, & non negandum absolute esse illius speciei: alioqui argueretur negatiue à particulari ad vniuersale: sicut qui argueret, hoc non fit illo modo aut illa via, ergo simpliciter non fit, aut nulla via & nullo modo fit. Item secundò, quia tam in iure humano quàm Diuinis literis tales peccantes ex vincibili ignorantia facti vocantur homicidæ, detractores, & scandalizatores, & huiusmodi nominibus specierum ac si scienter facerent, ergo licet non per se & directè, tamen quia aliquo modo, scilicet reductiue ut dictum est sunt talium specierum: sequitur quod absolute & simpliciter sic censeri & dici debent. Nota tamen secundum Caietanum vbi supra & Martinum de temperantia questione prima de ebrietate in responsione ad nonum argumentum contra secundam partem octauæ conclusionis ibidem; quod tam leuis potest esse culpa negligentia sciendi quod non reduceret actum ad propriam suam speciem saltem perfectè & mortaliter, ut patet in eo qui ex leuissima culpa negligentia, quam etiam facile posset vincere & tollere talem ignorantiam in discernendo vina; vel in sumendo ultra sufficientiam, sic ignoranter inebriatus est: quia tunc illa ebrietas non redit ad naturam perfectam sue speciei, scilicet ebrietatis: neque peccat mortaliter: quia non tenebatur sub mortali tollere, illam leuissimam negligentiam: attentis omnibus circumstantiis, ut supponitur. & sic de similibus secundum subiectam materiam dicendum est, uti superius q. 18. latius habetur.

Sed dubitatur vtrum ignorantia quæ secundum se est peccatum veniale, excuset peccatum ex ea sequens à malitia mortali: & vtrum ignorantia mortalis leuioris ordinis excuset sequens à mortali grauioris ordinis. vel secundo è conuerso, an mortale peccatum sequens ex ignorantia veniali faciat illam mortalem: & vtrum mortale grauioris ordinis aggrauet ignorantiam mortalem trahendo illam ad grauiorem ordinem.

Dubium.

Respondeo ad hæc omnia simul secundum Caietanum prima secundæ questione 76. art. 4. quod ut patet ex supradictis, quando ignorantia sic qualificata non aufert propriam & perfectam speciem à peccato deliberato, quod ex illa fit: tunc ex consequenti non aufert id quod ex propria specie sibi vendicat, scilicet esse mortale & grauioris ordinis; ideo quæ sunt secundum se mortalia & deliberatè fiunt quamuis ex ignorantia; non desinunt esse mortalia ut si scienter facta essent. quando verò ignorantia talis est, quod distrahit sequens peccatum, aut speciem alterius peccati, putà ebrietatis vel venationis non

Respon.

discretissimæ: tunc quia peccatum sequens non fortitur iam propriam speciem, quantumcunque secundum se esset mortale aut grauioris ordinis; non facit actum vel ignorantiam illam ex veniali mortalem, nec ex mortali leuioris ordinis mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet, vt circumstantia. ita quod nec ille effectus, puta homicidium habet maiorem grauitatem specificam quam sua causa sic qualificata: nec è conuerso sua causa aggrauatur specificè à grauitate illius effectus. Et ratio horum est, quia circumstantia nõ habens propriam speciem nunquam aggrauat in infinitum neque transfert in proprium ordinem, vt latius de hoc ipse Caietanus agit secundum Tho. prima secundæ quaestione 88. art. 5. & 6. vnde si ebrietas vel incircumspecta venatio, est solum venialis attentis omnibus circumstantiis & aliis considerandis: tunc non facit quod homicidium inde sequens sit mortale; & si illa ebrietas vel venatio sint peccata leuioris ordinis quam homicidium: non trahuntur in ordinem grauitatis homicidii, quamuis ex tali effectu vel euentu aggrauentur. Et notanter dictum est si ignorantia aut ebrietas sic qualificata aut circumstantionata, sunt peccata leuiora, quod ideo dicitur, quia ignorantia de se venialis, aut ebrietas potest esse mortalis ratione circumstantiæ quam tunc sub mortali homo ille præuidere tenetur, vt de hoc superius quaest. 18. latè dictum est. De hoc etiam supra quaest. 6. propositione prima videatur.

QVAESTIO VIGESIMA QVINTA.

VTRVM INVINCIBILIS

ignorantia pœnæ duntaxat, excuset à culpa.

RESPONDEO. Omnis ignorantia solius sequelæ seu pœnæ legis, non excusat ipsum peccatum, à culpa & pœna illius legis pro illo peccato commissio contra talem legem cognitam, seu vincibiliter & culpabiliter ignoratam. Declaratur ista propositio. quia non loquitur quando ignoratur lex vel factum quod agitur contra legem, & homo scit se malè agere: sed solum quando ignorat pœnam illius legis pro tali facto. Exempli gratia. Si quis scit quod intrans monasteria S. Claræ facit contra legem Ecclesiæ id prohibentis, & tamen ignorat etiam inuincibiliter esse excommunicationem ipso facto inflictam intrantibus: quam pœnam si sciret certè non intraret: dicit hæc propositio, quod talis si intrat non excusatur ab illa pœna excommunicationis incurrenda, pro illo ingressu contra il-

lam legem Ecclesiæ contra quam scienter peccauit, quantumcunque ignoret talem pœnam ipsius legis. Et ratio est, quia qui incurrit peccatum incurrit reatum eius & obligationem ad pœnam pro illa culpa. quia eo ipso quo quis efficitur peccator, efficitur etiam reus pœnæ debitæ pro illo peccato: hoc enim importat peccatum, scilicet actum contra legem & dignitatem, vel reatum, seu obligationem & imputabilitatem ad pœnam. ergo sufficit cognitio peccati & non requiritur cognitio pœnæ debitæ in particulari, ad hoc quod fiat obligatus illi pœnæ.

Item secundò idem patet secundum communiter doctores, quia qui scit Ecclesiam prohibere percussorem clericum: & tamen scienter percussit: certè incurrit excommunicationem quamuis inuincibiliter ignoret talem pœnam impositam percussoribus. Similiter qui incestum scienter committit sciens prohibitum ab Ecclesia, etiã incurrit pœnam non exigendi debitum vel non contrahendi, & alias pœnas Ecclesiasticas propter id inflictas, etiã si inuincibiliter eas ignoret, & ad hoc est cap. cum illorum. de sententia. excommuni. vt etiam dicit Driedon. de liberta. Christiana lib. 2. cap. 10. quia & sciens se excommunicatum incidit irregularitatem si sic ministrat vel ordinatur etiam si ignoret se incurrere irregularitatem. Similiter tertio, qui contra legem naturalem & Diuinam in lege naturæ peccabant mortaliter, etiam incurrerant pœnam inferni etiã si de tali pœna nulla eis reuelatio facta fuisset, vt patet Rom. 10. vbi tales de mortali & pœna infernali damnantur; & hæc est opinio communis & sententia vera: & oppositum dicere est error; vt etiam Gabriel tangit in 2. distinctio. 22. quaest. 2. conclusio 5. & 6. & in 3. distinctio. 37. quaestione 1. notabil. primo. Ex quo patet quod, vt etiam refert & tenet Gerson vbi infra, Durandus dicens quod si homini non fuisset facta vlla reuelatio de sua beatificatione aut damnatione super naturali & æterna, non incurrisset peccatum mortale faciens ipsum reum damnationis æternæ. hoc dictum eius vel est piè interpretandum sano modo si potest; vel potius est facile refellendum: neque enim habet veritatem de lege posita, neque de lege possibili: quamuis Gerson tertia part. sum. lect. 2. de vita spirituali dicat quod de lege iam statuta habet veritatem nõ autem de possibili. quod certè non probat: immo ex dictis probatur oppositum de lege posita: nam non dubitatur de possibili quam Deus statuere potest. Nam nulla legitur reuelatio facta de pœna æterna in lege naturæ saltem pro aliquo tempore. seu apud aliquos: & tamen tunc apud eos aliquod fuit mortale, vt patet Rom. 10.

Si dicatur quod licet non legatur, tamen fuit aliqua reuelatio de pœna æterna: ecce replicatur probando, quod etiam si nulla fuisset reuelatio erat

erat aliquod mortale obligans ad pœnam æternam. Primò ex ratione supraposita in probatione propositionis. Item secundò quia non ideo est peccatum tale quia quis obligatur ad talem pœnam: sed potius è contra ideo obligatur ad talem pœnam vel est dignus illa quia tale peccatum commisit. Nam pœna seu obligatio aut dignitas ad talem pœnam potius sequitur & non præcedit ipsum peccatum, aut qualitatem eius: licet à pœna denominetur peccatum mortale vel veniale; sicut sæpe causa denominatur ab effectu suo. Item tertio quia vt quis obligetur ad aliquid non oportet quod ei notificetur in particulari præmium vel pœna hæc vel illa: sed sufficit inconfuso seu in generali se ex tali opere reportaturum præmium vel pœnam aliquam magnam vel paruam, etiam si omnes eius conditiones ignoret: vt patet. quia iustè homo præcipit subdito sub præmio vel pœna, sic inconfuso sine speciali conditionum notificatione. Item quarto, quia alias sequeretur quod eodem modo quilibet peccator nunquam peccaret nisi sciret omnem pœnam quam propter tale peccatum incurrit, quod tamen est manifestè falsum: nam omnis ferè peccator incurrit aliquam pœnam quam ignorat. vnde & dicitur 3. Ethic. quod omnis malus est ignorans. Nam sunt multæ pœnæ contractæ & etiam inflictæ quæ consequuntur peccatum ipsum: quas omnes non cognoscit, sed neque potest semper & plenè cognoscere peccator in hac vita dum peccat. Item quinto quia vt aliquod peccatum sit in se dignum pœna æterna non requiritur quod cognoscatur quod est mortale. vt patet etiam nunc. quia aliquis aliquando peccat mortaliter qui nec certò scit, nec potest scire certitudinaliter an tale sit mortale an solum veniale: quod non potest negari cum id experientia probetur: sicut quod sæpe nescit homo se esse in statu gratiæ. ergo non requiritur cognitio pœnæ æternæ stante lege ad hoc quod quis grauissimè peccet contra Dei legem aut contra rōnem, quod hic vocamus peccatum mortale, quod. s. est dignum morte æterna: sed solum sufficit quod cognoscat se peccare grauissimè & dignum graui punitione cognita illi superiori qui debet iudicare & punire tale peccatum. Potest etiam Deus eam legem statuere peccatoremq; damnare pœna æterna etiã si homo illam ignoret: quia nulla est contradictio: & hoc nullus negat. sicut etiam potest de potentia absoluta misericorditer pœna temporali punire quodcunque peccatum: immo & nullam pœnam pro quocunque peccato infligere manente sola pœna contracta, quæ est ipsius culpæ deformitas, remorsus conscientiæ, & huiusmodi quibus malè est peccatori. quia hoc non repugnat suæ bonitati & iustitiæ: cum contingenter puniat peccata hac vel illa pœna; quia nulli legi nisi suæ voluntati astringit Deus: & tunc cõ-

cedendum esset, quod nullum peccatum esset mortale aut veniale; iis nominibus diuersam pœnã infligendam connotantibus: esset tamen mortalis malitia, & offensa, & culpa grauior & minor contra maiorem aut minorem obligationem; sicut nunc etiam quocunque malo pœnæ fugibilior, vt hoc etiam refert Angest in moralib. c. 14. cum supra dictis latè consonat Couarruias in relectione. cap. alma mater. de sententia. excommuni. lib. 6. par. 1. §. 10. num. 99.

QVAESTIO VIGESIMASEXTA.

VTRVM IGNORANTIA

facti, excuset à pœna legis humanæ.

Ro responsione prius duonanda sunt. Primum quod ignorantia facti sæpe habet ortum ab aliqua ignorantia iuris, puta quando video Petrum scienter intrare monasterium S. Claræ

aut percutere clericum, aut facere aliquid aliud propter quod à iure excommunicatio lata est: sed ego ius illud ignoro: & consequenter ignoro Petrum propter factum illud esse excommunicatum: inde etiam ignoro quod cum illo in sacris communicando communico cum excommunicato: quamuis bene scio ius commune, quod scilicet cum excommunicato in sacris communicando habeo ignorantiam facti à iuris ignorantia præcedentem. Similiter habeo ignorantiam facti si ignorans me esse excommunicatum vel irregularem celebros vel ordines sacros accipio, vt in cap. Apostolicæ. de cleric. excommunic. ministran. habetur.

Nota secundò quod pœna legis propriè sumpta, non nisi pro culpa ad vindictam eius infligitur. improprie autem pœna non pro culpa coram Deo, sed ex causa, videlicet in horrorem & detestationem criminis aut facti, aut propter defectum significationis aut conditionis aut alicuius facti secundum legem requisiti ad talem finem vel effectum incurritur: quamuis defectus iste sæpe etiam dicatur culpa iuridicè, & peccatum materialiter tantum. & sic habetur de re. iu. 23. sine culpa non tamen sine causa quis iustè punitur. igitur hanc pœnam improprie dictam, homo ex causa sine culpa vera, sæpe etiam in conscientia foro incurrit, vtpotè irregularitatem, quæ non pro delicto, sed propter defectum significationis sæpius incurritur secundum ius, vt de hoc Scotus in 4. distinctio. 6. quaestione 8. & Gerson alphabeto 33. litera S. & beatus Thomas; & Caietan. secunda secundæ quaestione 64. art. 8. & quaest. 76. art. 3. aliq; doctores. vtriusq; iuris

iuris agunt. & Syluester titulo. ignorantia. quaestione 8. homicidium 2. & 3. & irregularitas. & Nauarro in summa cap. 27. numero 206. vsque 218. latius referunt, & de hac poena & culpa improprie sumpta non agimus in hac quaestione, sed de poena proprie propter culpam vel peccatum ab humano iure inflictam.

Propositio.

His praemissis ad quaestionem respondeo per ynicam bimembrem propositionem, quod is qui ex inuincibili ignorantia facti, committit actum quacunque lege reprobatur; nullam excommunicationem aut censuram vel poenam iuris humani propter delictum illud inflictam incurrit in foro conscientiae: etiam si aliam illicitam rei operam det & ex culpa sua in illam ignorantiam inuincibilem deuenerit; excepta irregularitate; nam etiam si sit solum propter delictum mutilationis vel homicidii a iure inflictam; illam utiq; in utroque foro incurrit baptizatus homo, quantumcunque inuincibilem ignorantiam facti habeat: si ex eo quod dans operam rei illicitae aut rei licitae, sed incaute vel culpabiliter est causa illicita propinqua quod mutilatio vel homicidium illud, aut eius anticipatio etiam indirecte inde sequatur.

Probatum I. parti. ratio 1.

Prima pars probatur dupliciter. Primo, quia ubi nulla est culpa nulla incurritur poena legis pro tali culpa uel peccato inflictam: sed in casu praesenti huius primae partis nulla est culpa in se vel in sua causa. ergo non incurritur poena legis propter delictum illud inflictam. Consequentia nota est: & maior probatur. quia lex & sententia iuris non potest esse iniusta; neque enim inde nasci debet iniuria, unde iura nascuntur, ut habetur in cap. qualiter & quando primo. de accusatio. & in l. meminerint. C. unde vi. neque esset lex illa obligans in conscientia secundum Augustinum lib. 1. de libero arbitrio cap. 15. & de ciuitate lib. 19. cap. 21. & Isidorum ut refertur distinctione 4. cap. erit autem lex, ut hoc etiam latius probat palude. in 4. distinctione 18. & Adrianus in quaestione de clauibus articulo 3. exceptione 7. esset autem iniusta si poenam in vindictam culpae infligeret illi, qui omnino caret illa culpa ut habetur etiam expresse in cap. cognoscentes. de constitutio. & ibi Panormitan. & cap. cum in tua. qui matrimo. accusa. pot. quamuis sententia iudicis possit esse iniusta puniendo sine culpa; quamuis etiam in foro humano exteriori ubi statur praesumptionibus iuste quis puniatur pro culpa tantum praesumpta quousque veritas constet siue probetur. non tamen in foro conscientiae ubi praesumptio cedit veritati quispiam sine culpa, poenam eius incurrit ut in praedicta maiori assumptum est. Minor autem, quod scilicet in casu praesenti ubi inuincibiliter ignorans hominem occideret nulla est culpa homicidii in se vel in sua causa; inde patet, quia respectu illius homicidii est facti ignorantia omnino inuinci-

bilis uti supponitur. Neque obstat dicere quod si datur opera rei illicitae, vel illa ignorantia procedit ex causa culpabili, puta ex ebrietate criminosa: iam ibi est culpa ex qua illud sequitur homicidium quamuis tunc ignoratum: & ideo propter illud a iure iuste illa infligitur poena. hoc inquam non obstat: quia licet ibi sit vel fuerit alia culpa contra aliam legem prohibentem operam dare illi rei illicitae vel inebriari & huiusmodi: & ita legem illam transgrediens, poenam illius tantum incurrat sicut & culpam sic qualificatam; uti superius quaestione 18. latius habetur: at verò neque tunc neque postea est culpa illius homicidii omnino inuincibiliter ignorati inde sequentis; propter quod lex poenam illam contra homicidam infligit. quod inde patet: quia si homicidium illud est inuincibiliter ignoratum uti supponitur: iam certè praesupponitur nullo modo esse praesens, sed potius quod omnis debita cautela ne homicidium illud sequeretur adhibita est: quodque homo ille fecit omne quod tenebatur ad illud sciendum & cuitandum: quo facto cum adhuc maneat eius ignorantia inuincibilis; manet etiam impotentia ad id vitandum quod adhuc inuincibiliter ignoratur: & ita nulla culpa illius homicidii in se nec in sua causa in illo homicida tunc est; quando illud inuincibiliter ignorat: quamuis tunc vel antea fuerit alia culpa ex qua illud secutum est: sic igitur illa minor, & tota ratio liquet.

2. ratio.

Secundo probatur eadem pars, quia in cap. si verò secundo de senten. excommunic. habetur quod percutiens clericum nutrientem comam, aut viuentem in habitu seculari, si probabiliter ignorat illum esse clericum, estimans esse laicum non incidit excommunicationem: & tamen ille dabit operam rei illicitae percutiens quem aestimabat esse laicum: nam si illum occidisset putans se occidere alium clericum utique incurreret excommunicationem & alias poenas clericidii. ut ibidem habetur: licet gloss. ibidem quod ad aliquid oppositum dicat.

Ad idem etiam est cap. apostolicæ. de clerico. caeco. minist. ubi & in gloss. dicitur quod clericus probabiliter ignorans se esse suspensum vel excommunicatum, si celebrat aut ordinatur non peccat nec ullam ex hoc. excommunicationem vel censuram aliam incurrit in foro conscientiae: immo ut ait Driedon lib. 2. de libertate Christiana. cap. 10. fol. 72. ille poenitens potest absolui a peccatis etiam si non absoluitur prius ab illa excommunicatione probabiliter ignorata: sed postquam nouerit se esse excommunicatum tenetur a Diuinis abstinere quousque ab illa tantum excommunicatione absoluitur: nam ab aliis peccatis a quibus iam legitime est absolutus non oportet iterum absolui. & consonat Medina de confessione q. 24. fol. 72. Et cum praedicta prima parte huius propositi. expresse concordat Adr. ubi

Abi supra secundum palude. in 4. distinc. 35. quaest. 1. art. 4. & Castro de lege poenali lib. 2. c. 14. & latius Couarr. in relectione cap. alma mater. de senten. excommu. parte 1. §. 10. numero 13. & 14. & 15. & 16. & Nauarro. in sum. c. 27. numero 130. 231. & Caiet. prima secundae. q. 76. art. 3. & secunda secundae. q. 64. art. 8. ubi ait quod Iudas fornicando cum Thamar nuru sua ex sola facti ignorantia probabili. Genes. 38. non peccauit formaliter peccato incestus, sed fornicationis: quia putabat esse aliam quandam meretricem: & ita si fuisset lata sententia excommunicationis contra incestum committentes: ille in conscientia non incurrisset poenam illam. quia excommunicatio praesupponit culpam illam formalem, puta incestum vel clericidium contra quam a iure infligitur. nam canon non excommunicat fornicantem aut hominem occidentem; sed formaliter & proprie incestuosum aut clericidam, quod formaliter & proprie aliud peccatum est a praedictis conditione & qualitate. In foro autem exteriori tantum, utrum poenam aliquam ille incurrat; inferius habetur quod sic; nisi inuincibilis ignorantia probetur. Et ita prima pars factis probata est; quamuis alii doctores quod ad aliquid oppositum opinentur. ut 15. quaest. 1. cap. 1. & cap. inebriauerunt. c. illud. & glo. ibidem latius habetur. & ita est intelligendus Bar. in l. diuus. ff. de sicariis. numero 1.

2. parti. probatur.

Secunda pars videlicet excepta irregularitate, probatur, quia sic iura disponunt, ut patet distinctione 50. cap. de his. & cap. sequen. & extra. de homicid. cap. sicut dignum. cap. ex literis. cap. dilectus. cap. tua nos. cap. significasti. cap. presbyterum. cap. ad audientiam. & de sententia excommu. cap. cum illorum. & ibidem gloss. & doctores communiter ut refert etiam Syluester. homicidium. 2. & 3. & ignorantia. quaestione 6. & Nauarr. in summa. cap. 27. num. 218. vsque 239. & latius in comen. de furto super cap. fin. 14. q. 6. numero 13. & seq.

Nota 1.

Sed pro declaratione maiori & probatione huius secundae partis notandae sunt omnes eius particulae & limitationes & praecipue duae illarum, quarum prima est. quid sit esse aut dare causam illicitam propinquam homicidii. secunda quid sit dare operam rei illicitae. Quo ad primum dico secundum Ber. & alios, ut refert Syluester homicidium. 3. quaest. 1. & plenius Nauarr. in summa. cap. 27. numero 220. quod in praesenti materia causa illicita propinqua mutilationis vel homicidii, est dictum vel factum illicitum directe vel indirecte ordinatum ex natura sua vel ex intentione auctoris ad illud homicidium: ut est percutere vel id suadere sine animo occidendi, vel mutilandi, ut fit in torneamentis illicitis, & dare ensam vel lanceam alicui cum animo ut alium occidat: vel id suadere. nam si inde sequitur mutilatio vel homicidium: utiq; sit irregularis qui eam causam illi

dedit homicidio. fecus si sit causa remota, ut armiger qui ensam fecit aut vendidit sine animo ut alius occideretur: nam is non incurrit irregularitatem si illo ense alius occidatur, dummodo debitam cautelam, vel aduertentiam adhibeat quando gladium vendit: ne ad homicidium vel mutilationem specialiter ementi illum vendat.

Unde Panormitanus in cap. quia diuersitatem de concessione praeben. & in cap. si verò. de senten. excō. quia non ita bene diffiniuit causam illicitam propinquam & remotam homicidii, quam ille & alii ipsum sequentes causam immediatam & mediatam appellant: ideo consequenter errauit dicens, quod culpabiliter ebrius non fit irregularis si homicidium committat: quia non homicidium sed ebrietas ex culpabili potatione propinque aut immediate vel directe processit. uti id etiam refert & bene reprobatur Syluester ebrietas quaestione 4. secundum doctores communiter, ut dictum est.

Nota 2.

Nota secundò ex praedictis etiam sequitur declaratio secundae particulae, quid videlicet sit rei illicitae operam dare: aut rei licitae sed illicitae. Nam id certè fit quado ipsum opus in se, aut modus operandi, ideo generaliter omnibus aut specialiter alicui generi hominum, puta Ecclesiasticis illicitum aut prohibitum est: quia ex genere suo opus illud est periculosum: aut quia ex natura sua via est, aut ordinatur ad tale genus mortis aut mutilationis: ita quod etsi non saepe, at aliquando id genus mortis aut mutilationis ex tali opere vel tali modo operandi quamuis indirecte atque per accidens in tali regione aut loco sequi solet: tunc enim et non ex illicito opere ex alia circumstantia, homicidium casuale vel mutilatio praeter intentionem sequens inducit irregularitatem hanc pro delicto a iure inflictam, uti hoc latius probat Nauarro in summa cap. 27. numero 228. 236. 237. 238. & latius in comen. de furto super cap. fin. 14. q. 6. num. 13. & 17. & c. secundum doctores comuniter, contra Soto de iustitia & iure lib. 5. q. 1. art. 9. limitantem atque dicentem id solum esse verum quando opus vnde homicidium sequitur ex genere suo aut ex modo operandi periculosum est. Sed, ut diximus, secundum Nauarro. etiam incurritur irregularitas quando opus illud aut modus eius ex natura sua via est aut ordinatur ad genus illius mortis aut mutilationis ut declaratum est. Exempli gratia, Monachus etiam ex pietate utens arte chirurgi fit irregularis, si ex apertione vulneris infirmus etiam contra praecipuum illius agens inde moriatur, ut habetur in cap. tua nos, de homicidio. & Nauarro ubi supra in dicto cap. finali numero 14. latius probat contra Soto. Item ibidem numero 15. & in summa cap. 15. numero 7. ait etiam contra ipsum Soto ubi supra, & quosdam alios doctores, quod clericus adulter inuentus a marito cum vxore sua si se cum de-

bito moderamine defendens maritum occidat, est irregularis secundum Florent. in tertia parte titulo quinto. cap. 8. §. i. aliosque doctores, ut etiam tenet Turrecremata in decreto. distinctione 50. cap. de his. quantumcunque à mortali culpa homicidii excusetur: quia attentata consuetudine hominum & legibus maximè in Hispania, adulterium illud est via ad illud homicidium & causa propinqua illius. & adulter aduertere debuit atque cauere tale periculum quod ex adulterio quamuis indirectè & raro, aliquando solet sequi. Sed vtrum sit idem iudicium si propter hoc ipse maritus suam uxorem occidat, ita quod etiam tunc clericus ille adulter sit irregularis. Nauarro vbi supra. cap. 27. num. 228. 229. 236. 237. 238. videtur quamuis non expressè dicere quod sic: sicut si pro defensione clerici illicitè cum alio corrixantis superuenientes amici etiam contra voluntatem ipsius illum vel alium occiderent: ipse clericus est irregularis: non autem si licitè pugnaret. Sed oppositum tenet Castro. de lege pœnali. lib. 2. cap. penult. & cum eo videtur palude in 4. distinctione 32. quaestione 1. & Soto vbi supra id à fortiori tenere habet, & Panormitanus & alii ipsum sequentes, vti superius in primo notabili diffiniendo causam propinquam atque remotam homicidii dictum est. Sed pro Nauarro quod clericus ille sit irregularis potius faciunt innocentius in cap. ad audientiam. de homicidio. & Hostiensis, & Ioannes Andr. & doctores communiter, immo & ipse Panormitanus à se ipso dissonans ibidem. Ex prædictis etiam sequitur quod non est irregularis clericus mittens famulum suum Hispanim siue Toletum ad negotia etiam illicita: & opera mortalia: si in via rabidus canis, taurus, aut tegula de tecto cadens, aut fulmen de caelo illum occidit: aut si in flumine suffocatus, vel à latronibus vel ab aliis occisus est: maximè si clericus dum illum emisit id non intendit ut ibi occideretur siue periret, quia illa via ex sua natura ad illud genus mortis nec ordinata nec intenta est: quamuis Syluester homicidium. 3. quaest. 1. oppositum dicat. bene tamen est irregularis qui pro haurièda aqua puteum parvulum misit ad flumen vel puteum periculosum vbi obrutus puer est. Similiter is qui per tectum periculosè fecit aliquem ambulare, vel tauro se exponere vbi occisus vel mutilatus est. Similiter clericus non est irregularis qui etiam culpabiliter ad suas delicias & non ad recreationem licitam etiam cum omissione Diuinorum etiam die festo venatur vel aucupatur, si mors alicuius inde casu & præter eius intentionem sequatur: quando venatio illa cautè fiebat nec erat alia periculosa neque cum armis neque tumultu propter quod est à iure prohibita clericis specialiter, neque enim omnis venatio illis prohibita est: quamuis Caietanus dicat oppositum. Immo etiam si venaretur illicitè periculosam

venationem ferarum cum armis & feris exercens: si tamen non inde sed aliunde, puta fulmine vel tegula de alto cadente aut ex alia causa ad aliud & non ad genus illud mortis ex venatione proueniens ordinata, quispiam etiam ab illo clerico rogatus ut ipsum in illa venatione comitaretur casu occideretur: certè clericus ille non esset irregularis, quia illa eius venatio ad illud genus mortis nullo modo ex sua natura ordinata est ut latius probat Nauarro in summa cap. 27. numero 237. & in commento de furto super cap. fin. 14. quaest. 6. num. 13. 23. 24. Similiter Sacrista vel alius de eius consensu saltem interpretatiuo vel virtuali pulsans campanam etiam tempore in debito culpabiliter casu cadentem & occidentem aliquem hominem, non est irregularis si debita cautela adhibuit ne caderet & bene posita esset; quia illa culpa ex natura sua non ordinatur ad homicidium & aliàs rei licitæ cum debita cautela operam dabat. esset autem irregularis alius qui inuito Sacrista aut contra eius voluntatem expressam aut tacitam illicitè pulsaret: quia dabat operam rei illicitæ quæ ad suum officium non pertinebat, quæ ex natura sua via erat & ordinabatur ad mortem quamuis raro & casu inde sequentem, ut ait Nauarro in summa cap. 27. numero 238. & in dicto commento numero 22. & hæc eadem ratione diceretur cum Syluestro homicidium. 1. quaest. 18. quod non incurrit irregularitatem qui cum debita cautela etiam tempore prohibito, suam arborem præscindit bene tamen incurrit si aliena præscindendo occidat, quia videlicet tunc dat operam rei illicitæ quæ ex natura sua ad homicidium quamuis raro inde sequens ordinata est. quamuis Nauarro in commento vbi supra num. 22. & Soto vbi supra quod ad hoc vltimum dicant oppositum, quod scilicet præscindens arborem modo prædicto suam vel alienam non incurrit irregularitatem. Sed certè ratio & discrimen ab eis concessum de Sacrista, & de alio præter sacristæ voluntatem cymbalum pulsante, est contra ipsos. Nam vtroque idem opus ex natura sua ad mortem ordinatur: & ita in vtroque casu nullus uel uterque erit irregularis; ille, videlicet qui contra uoluntatem sacristæ cymbalum pulsant, & qui arborem alienam cum debita cautela præscindit, quamuis culpabiliter id faciat vterque. Fit tandem ex supradictis quod in casu cap. si uerò. de senten. excomm. incurritur irregularitas non autem excommunicatio, in casu uerò. cap. Apostolicæ. de clerico. excomm. nisi. nec excommunicatio nec irregularitas incurritur: quia rei licitæ ex plena ignorantia facti omnino inculpabili opera dabatur.

Sed dubitatur primò. vtrum is qui ex sua culpa in ignorantiam inuincibilem, puta ebrietatem, furiam uel somnium deuenit, & ita ebrius vel furiosus aut somnians hominem occidit, in foro conscientie incurrat irregularitatem propter homicidii

Dubium. 1.

mucidii delictum à iure inflictam. (nam de excommunicatione & aliis pœnis à iure iam dictum est quod illas non incurrit.) & similiter vtrum à iudicè propter id iuste puniatur.

Respondeo in hoc duplex opinio maximè quod ad culpabiliter ebrium. Prima & quidem satis cõis quod vtiq; irregularitatem à iure incurrit & pœnas à iudicè inflictas etiam in conscientia reus illarum est. quam opinionem tenent B. Th. in 4. distin. 17. q. 2. art. 2. q. 4. & 2. 2. q. 150. art. 4. & ibi Caiet. & Ricardus in 4. distin. 15. & Martinus de ebrietate, & Syluester titulo ebrietas. q. 4. & titulo homicidii. 3. q. 4. & de iuristis zenzeli. & Card. & alii cõmuniter cum eis, ut hoc etiam supra. q. 18. in 2. arg. latius habetur.

Alia opinio est in oppositum quam tenet Nauarro in summa. c. 27. nu. 230. 231. secundum Bonif. in clemen. 1. de homicidio plurimosq; doctores ibidem & 15. q. 1. c. 1. c. sanè. c. inebriauerunt. & gl. ibidem. quia si culpabiliter etiam mortaliter furiosus non sit irregularis hominem occidens secundum gl. in c. si quis insaniens. 15. q. 1. & doctores communiter in d. clemen. j. de homicid. neque etiam culpabiliter dormiens secundum eodem ibidem. ergo nec culpabiliter etiam mortaliter ebrius, propter eandem rōnem vtroque militantem, ut superius etiam in 1. par. præfata propositionis dictum est. illa autem prior opinio cõis potest intelligi & limitari ut sit vera tripliciter tm. Primò in foro exteriori, qm non probaretur quod ille omnino vsum rationis perditum habebat aut quod omnino inculpabiliter id egit, ut ait Nauarro in sum. c. 27. nu. 246. Secundo in eo qui non omnino erat ignoras; & extra vsum rationis tunc enim etiam in foro conscientie irregularitatem à iure & alias pœnas à iudicè inflictas incurrit. Tertio in eo qui sanus, vigil & sobrius existens scit quod quando inebriatur dormit aut fit furiosus solet arma capere & facere periculosa & percutere: quia tunc si culpabiliter inebriatur dormit aut fit furiosus; & non ante puidit sufficienter ut cõmodè potest ne illa mala periculosa sequantur, vtiq; sit irregularis hominem occidens aut mutilas in illo somno, furia aut ebrietate culpabili existens. quod etiam Marian. not. in c. ad audien. de homic. & Bar. in l. pœna. ff. de parric. ut refert etiam Syluester homicidium. 3. q. 4. & ita fortè possunt opiniones illæ conciliari. Consonat Soto in 4. dist. 3. q. 1. art. 9.

Dubitatur secundò vtrum vbi causa homicidii ignorati sequentis; puta vbi opus illicitum cui quis operam dabat, aut negligentia aut in cautela fuit solum venialiter culpabilis, inde incurrat excommunicatio & irregularitas, quæ pro delicto homicidii inde sequentis infligitur à iure. Respondeo de excommunicatione maiori, certum est quod non nisi pro peccato mortali de irregularitate autem Soto vbi supra durissimum censet quod pro delicto veniali à iure in-

Respondeo

Dubium. 2.

Respondeo

feratur: quamuis aliàs etiã sine illa culpa ex causa contrahatur vti superius dictum est. sed Caiet. in summa & 2. 2. q. 64. art. 8. & Syluester tit. ebrietas q. 4. & homicidii. 3. q. 4. & seq. & Nauarro in summa c. 27. num. 220. 221. 230. & plures alii tenent quod sufficit culpa venialis ut irregularitas pro delicto inflicta à iure incuratur. sicut & excommunicatio minor incurritur ex participatione veniali cum excommunicato.

Sed nota quod tam mortale quam veniale peccatum aliquando non nisi ex dolo vel lata culpa, aliquando ex leui, aliquando etiam sed raro ex leuissima culpa, secundum qualitatem materię, & aliarum circumstantiarum incurritur. & hoc vltimum de leuissima culpa verum est secundum summam Angel. & Adria. in 4. de restit. & aliquos alios doctores. quorum oppositum tenet Syluester cõ aliis. tit. culpa. q. 4. & ita iuxta hoc de excommunicatione & irregularitate propter id delictum inflicta proportionabiliter censendum est, vti de hoc etiam latius infra, quaest. 28. habetur. & ita fortè dicta Panorm. & Nauarri vbi supra. numero 229. & 236. secum & cum aliis doctoribus posunt conciliari.

Neq; mirandum est quod excommunicatio cõ sit maxima pœna spiritualis non nisi ex magna causa, videlicet pro mortali tantum peccato formaliter sub tali pœna prohibito, à iure inferatur vti superius in 1. par. propositionis probatū est. irregularitas autem quæ minor pœna est pro homicidio aut mutilatione ex quocũq; peccato minori etiam veniali sequente facilius & iustè à iure infligitur, ut in hac 2. parte propositionis proxime dictum est. Sed illud potius mirum videtur cur licitè se defendens si in vasorem occidat non incurrit irregularitatem: quam tamen incurrit etiam meritorie in bello iusto vel alibi defendens suum honorem, patriam, parentes, filios & uxorem, si in vasorem occidat: quam etiam incurrit iudex meritorie iubens secundum ius criminofum occidit: cum vtraq; irregularitas, ut ait Nauarro in summa c. 27. nu. 217. non pro delicto sed pro defectu significationis perfectæ lenitatis, qui vtroque, reperitur contrahatur.

Et tandem nota quod in hac quaestione præsupponitur quod ignorantia inuincibilis iuris & facti & circumstantiarum excusat omnino à culpa: quando tota malitia vel culpa actus aliàs proueniret ab ipsa re, vel qualitate si non sic esset ignorata. Nam non excusat à culpa nec à pœna debita ratione prauæ voluntatis vel actus aut circumstantie non sic ignoratæ, ut supra quaestio. 17. latius habetur ibi videatur. & Couarruias in capitulo alma mater. de senten. excommunicatione. part. 1. §. 10. numero. 13. 14. vbi de hoc etiam plenius agit.

Quomodo autè incurrat vel non incurrit pœnam legis qui eam ex ignorantia inuincibili transgreditur infra quaestio. 28. latius habetur.

Quaest.

QVAESTIO VIGESIMASEPTIMA.

VTRVM SCIENTER COMMITTENS peccatum vel aliquid, alias lege naturali vel Diuina damnatum, incurrat etiam penam legis humanæ id prohibentis: si ipsam legem humanam inculpabiliter vel probabiliter ignorat.

RESPONDEO hic sunt tres opiniones: & fundamenta vnus sunt argumenta contra alias: & solutiones eorum ex ipsarum opinionum fundamentis facile patent, vt inferius hæc omnia ponuntur. Sed secundum eam opinionem quæ mihi probabilior videtur respondendo ad quæstionem sit sequens propositio.

Propositio. & opinio.
Qui peccat mortaliter contra legem Diuinam vel naturalem aliquid agendo, & probabiliter seu inuincibiliter ignorat ius humanum commune seu statutum Papale prohibens etiam illud sub aliqua pœna, vtiq; incidit in ipsam pœnam pro tali peccato inflictam: nec ab ea excusatur ratione ignorantie statuti prædicti. secus si tale statutum sit particulare ordinarij seu diocesani aut iudicis cuiuscunque: nã ipsum probabiliter ignorans eius pœnam non incurrit.

Ista propositio habet duas partes principales: vt patet ex distinctione pœnæ inflictæ per statutum commune Papæ, & per particulare diocesanorum. & dicitur notanter vtrobique; qui peccat mortaliter contra legem Diuinam vel naturalem. Nam si id quod fit nõ est prohibitum nisi sola lege humana, & iste probabiliter eam ignorat: non incurrit eius pœnam, sicut nec culpam, vt qui non malo animo intrat Monasteriũ S. Clare prohibitum lege tantum humana, probabiliter ignorans talem legem non peccat nec incurrit excommunicationem, vt dicunt communiter doctores, vt patet in c. proposuisti. 82. distin. & latè sylvester dicit tit. excommunico. x. q. 3. & tit ignorantia. q. 8. q. 9. quia ius non infligit pœnam pro culpa vbi nõ est culpa vera aut probabiliter præsumpta, vt supra q. præcedenti latè probatum est, quod si malo animo patrandi aliquod scelus quis intrat monasterium S. Clare pbabiliter ignorans legem Ecclesiasticam sub excommunicatione id prohibentem: tunc dicit hæc propo in prima eius parte qd ex quo talis ingressus cum tali malo animo est aliàs iure Diuino prohibitus & malus, incurrit excommunicationem illam Papalem iuris communis aut etiam extrauagantis papalis latam contra intrantes talè locum, quam excommunicationem non incurreret si esset solum lata per diocesanũ aliquem aut per ius seu statutum suum particulare, vt dicitur, secunda pars propositio. Dicitur etiã

qui peccat mortaliter, quia si non nisi venialiter tantum peccat, non incurrit pœnam excommunicationis & alias pœnas huiusmodi quæ iure communi non nisi pro mortali feruntur. Dicitur et quod talis incurrit pœnam iuris communis aut statuti Papalis inflictam pro illa culpa: non autè inflictam pro alia culpa annexa aut sequente, vt si excommunicatur committens incestum similiter & qui intrat monasterium S. Clare: iam si fortes ignorans probabiliter utramq; legem humanam intrat prius simplici animo bono tale monasterium, deinde committeret ibi incestum propter occasionem post ingressum oblatam: tunc incurreret solum excommunicationem pro incestu non pro ingressu.

His præsuppositis iã prædicta opinio seu propositio tripliciter probatur. primò quia in c. vt animarum, de consti. lib. 6. sic habetur. vt animarum periculis obuietur, sententiis per statuta quorũcũq; ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorũ ignorantia crassa aut supina non fuerit. Hæc ibi. Ex quibus verbis constat. Primò qd d. c. est nouum ius: quia si Papa nõ intenderet ibi nouum ius condere: vtiq; non diceret, nolumus, quod importat auctoritatem condentis nouum ius: neq; præmitteret causam huius statuti dicens, vt animarum periculis obuietur, si nullum de nouo remedium contra pericula futura nobis afferret. Secundò constat ex d. c. per argumētum ab speciali iure desumptum, quod ante huius capituli seu noui iuris constitutionem, nullius statuti generalis Papalis aut ordinariorũ quorũcũq; ignorantia probabilis excusabat à pœna excommunicationis pro furto, aut pro alio quouis facto damnato iure Diuino vel naturali de quo ibi agitur expressè. Nunc autem per huius cap. editionem voluit Papa ex benignitate hoc mitigare quod ad ibi expressè, scilicet quod ad excommunicationes vel sententias statutorũ quorũcũque ordinariorum tantum, non autem quod ad sententias statutorum Papæ iuris vè communis, vt ait propositio prædicta. Nã si Papa voluisset vtiq; expressisset vt est communis regula iuristarũ.

Secunda ratio est, quia ignorantia probabilis iuris cõis, prohibetis sub pœna irregularitatis excommunicationis ordinari nõ excusat illũ à pœna irregularitatis qui excommunicatus existens & id sciens ordines suscepit ius illud ignorans: quãuis mitius agatur faciliusq; cũ eo dispensetur qd si sciens ius simul & se excoicatu ordines suscepisset. vt hoc habetur expressè in c. cũ illorũ. de sent. exc. i. fine & rubrica ibidè. illa aut irregularitas est pœna iuris cõis inflicta pro culpa contra ius Diuinũ commissa. hic. n. sacrilege peccat contra illud, quamuis probabiliter ignorans ius Ecclesiasticum id prohibens & infligens irregularitatem excusetur à culpa contra tale ius: nõ tñ liberatur à pœna irregularitatis ergo similiter probabiliter iuris commu-

nis ignarus contrahit pœnã eius et excoicatione inflicta contra factum iure naturali siue Diuino damnatum, vt ait opinio hæc. Non est. n. maior ratio de vna qd de alia pœna quando pro culpa infligitur: cum in excoicatione et sit priuatio bonorũ & coicationis Ecclesie: sicut in aliis pœnis Ecclesiasticis priuatio aliorum bonorum aut beneficiorum Ecclesiasticorum est.

3. ratio. Tertia ratio est, quia vt excoicatio iuste fertur à Papa certè secundũ communem sententiã non requiritur contèptus eius qui eã infligit: neq; contèptus præcepti illius vel excommunicationis seu pœnæ inflictæ: sed contèptus vel inobediētia alterius legis contra quã peccatur propter quod peccatũ ipsa sententia fertur, cum præmonitione vel sine illa, vt de hoc agit sylvester tit. excõ. i. notabil. 3. & 4. ergo similiter vt quis incurrat sententiã iuris non requiritur contèptus ipsius iuris aut canonis infligentis excoimunionem: sed satis est interuenisse contèptũ vel inobediētia alterius legis Diuinæ vel naturalis contra quã peccatũ est: seu fuisse contèptũ in facto quod canon punit: tunc. n. dicitur contumacia largè sumpta. Probat antecedens simul & consequentia dupliciter. tum primò quia quamuis ad incurrendam culpã requiratur cognitio legis contra quam peccatur: at verò ad incurrẽdum aliquam pœnam alicuius legis vel superioris non est necessariũ quod transgressor agnoscat causam & finẽ eius, puta legislatorem aut superiorem vel legem illam pœnam infligentem, aut ipsam pœnam tali peccato debitam aut destinatam esse: sed satis est quod in generali sciat id esse malum aut prohibitum: quamuis ignoret quare & quomodo aut qua lege Diuina vel humana & sub qua pœna prohibitum est. qd inde patet quia aliàs peccantes in solo lumine naturali contra rectam rationem naturalem, nullam noticiam inferni vel alterius Diuinæ seu reuelatæ legis habentes, nunquã incurrerẽt pœnam illam inferni quantumuis grauitè peccarent: quod tamen esset contra id ad Rom. i. Qui talia agunt digni sunt morte &c. quamuis Gerson. lect. 2. de vita spirituali ex Durando aliquo modo in hoc disonare videatur, vt de hoc latius supra q. 25. habetur. Tum secundò quia Papa & similiter lex eius humana potest prohibere id quod aliàs lege naturali atq; Diuina prohibitum est: & potest insuper addere pœnã propter transgressionem iuris Diuini vel naturalis simul & humani: ipsumque peccatum punire potest vt oportet hac vel illa pœna, etiam. excommunicationis vel suspensionis & huiusmodi. quia non est maior ratio de vna quã de alia. ergo ex sua benignitate potest tollere suam prohibitionem vel præceptum humanum super additum ante vel post inflictionem pœnæ, & relinquere cum sola præmonitione vel sine illa suam pœnam, humano dũtaxat iure inflitam propter illam iuris tantum Diuini vel naturalis transgressionem: pro-

batur hæc consequentia. quia lex Ecclesiastica & superior Ecclesiasticus ex quo est defensor præcipuè iuris Diuini vel naturalis & ad finem super naturalem ordinatur: vtiq; potest debetque punire eius transgressionem hac vel illa pœna, qua & transgressionem iuris siue præcepti Ecclesiastici vel humani: modo ius Diuinum vel naturale sit humano iuri cognito vel ignorato coniunctum, modo non: id enim est impertinens vel deperaccidens ad potestatem hanc puniendi transgressionem iuris Diuini vel naturalis vt dictum est. Nam & absurdum planè sonat & contra finẽ ipsius Ecclesiasticæ potestatis est quod prælatus non possit prædicto modo punire periurium, adulterium, mendacium perniciosum & huiusmodi, nisi quatenus lege humana prohibita ei; contraria sunt. & ergo. qua ratione potest punire transgressionem iuris tantum Diuini vel naturalis aliis pœnis Ecclesiasticis suspensionis irregularitatis & huiusmodi; eadem potest etiam pœna excommunicationis idem peccatum mortale punire. Ad idem etiam facit c. si Episcopus. & c. præter. el. 2. distinct. 18. & c. nuper. de sentent. excommunication. vbi dicitur, quod participans in crimine cum criminoso ratione damnati criminis videtur in eum delinquere qui damnauit: & pari pœna constringitur. Supradicta propositio est Adriani in 4. de clauibus articulo. 3. in 7. exceptione, & concordat Dryedon de libertate Christiana libro primo. c. 10. & glos. in dicto capitulo vt animarum. & secundum præfatam limitationem etiam consonat sum. rosella. titulo ignorantia. §. 10. §. 11. vbi & nititur ad hanc opinionem trahere Scotum in 4. distinct. 6. quæstione. 8. & glos. in capitulo à nobis el. 1. de sentent. excommunicatio. & Bart. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate. & fid. Catholic. & Ioan. Andr. in dicto capitulo vt animarum. dicentem quod qui probabiliter ignorat constitutionem Episcopi nõ ligatur pœna illius statuti licet incurrat pœnam iuris communis pro facto aliàs lege Diuina damnato. quem sequitur Domi. de Sancto Gemina. & latius consonat Couarruias in relectione capitulo alma mater. de sententia excommunicatio. part. 1. §. 10. numero 8. vsque numero 13. prædicta etiam Rosella trahit ad hanc opinionem Dominum Ant. loquentem quod ad alias pœnas excepta excommunicatione. quem sequitur Panormit. in d. capitulo à nobis. quamuis Scot. & aliqui de doctoribus supradictis vniuersaliter & indistinctè cum 3. opin. infra ponenda loquantur & sentire videantur: nisi fortè limitentur quod ad ius humanum commune seu Papale, quod antonomatice & absolute ius dicitur, de quo & ibidem loqui præcipuè intendunt; tunc enim pro hac sunt opinione, vt dictum est.

Contra præfatam propositionem, præcipue contra eius primam partem sic arguitur. quia non

nō incurritur excommunicatio & alia pœna Ecclesiastica nisi pro culpabili transgressione legis aut præcepti Ecclesiastici. Sed qui eam probabiliter ignorat non transgreditur illam culpabiliter. ergo non incidit pœnam illam. Cōsequētia patet cum minore, et maior probatur quadrupliciter. Tum primò quia Matth. 18. Si ecclesiam nō audierit sit tibi tanq̄ ethnicus & publicanus. vbi patet quòd non concedit Christus habendum esse peccatorem vt ethnicum & publicanū, id est excommunicatum per iuris aut iudicis sententiā præuiam, nisi postquam monitus per Ecclesiam fuerit ei inobediens & contumax. Nam ibi fundant communiter doctores potestatem Ecclesiæ ad excommunicandum & puniendum: & ex consequenti quòd non nisi propter contumaciam potest quis excommunicari. Cōtumacia autem est rebellis inobedientia post præceptum vel monitionem factam à iudice vel superiore vel lege Ecclesiastica talem pœnam inferente, vt elicitur ex capit. 2. de dolo & contumacia, iuncta glos. ergo nisi talis inobedientia sit legis humane, quæ eius notitiam prærequirit, non incurritur eius pœna vel excōicatio. Tum secundò quia non potest excommunicatio infligi nisi monitione præmissa c. Romana. de sen. excom. lib. 2. & c. sacro. eod. tit. & non nisi contra incorrigibilem. cap. nemo Episcoporum. 1. 1. quaest. 3. hæc autem monitio non est nisi per Ecclesiæ iudicem, aut per legem eius sub excommunicatione aliquid prohibentem aut præcipientem, vt patet. quia & quando lex vel iudex sub excommunicatione monet iam ibi est præceptum Ecclesiæ. ergo non nisi pro inobedientia Ecclesiæ & pro incorrigibilitate contra præceptum aut monitionem eius incurritur pœna Ecclesiastica. alioqui sequeretur quòd pro peccato omnino præterito posset excommunicatio valida infligi, quod tamen videtur absurdum concedere contra communiter doctores.

Tertiò quia quantitas pœnæ vt sit iusta debet quantitati culpæ proportionari, secundum c. felix. de pœn. lib. 6. sed non offendit conditorem canonis neque ipsum canonem humanum qui ipsum ignorat licet aliàs offendat Deum. ergo non debet puniri pœna ipsius canonis neq; illam incurrit sed pœnam legis Diuinæ vel naturalis quam offendit. Quarto quia secundum Innocē. in c. nouerit. de senten. excom. qui facit statutū contra Ecclesiasticam libertatem ignorans esse contra eam non ligatur sententia excommunicationis. Similiter percutiens clericum nutrientem cōmam si ex hoc probabiliter ignorat illum esse clericum licet peccet contra ius Diuinum non incidit excommunicationem, secundum c. si verò. el. 2. de sententia excom. Item in c. vt animarum. de const. lib. 6. excommunicantur fures, nō tamen inuincibiliter ignorantes illam legem licet peccent contra ius Diuinum. ex quibus patet quòd probabilis ignorantia iuri humani in-

fligentis pœnam pro facto aliàs damnato iure Diuino vel naturali releuat ab illa pœna.

RESPONDEO ad primum Arg. negando maiorem: & ad eius primam probationem ex Matth. 18; dico quòd ibi datur quidem potestas excommunicandi: simul & præcipi datur modus iustè procedendi & excommunicandi in illo casu de iniuria vel de correctione fraterna. sed statim ibi, Quæcūq; alligaueritis super terrā &c. & Matth. 16. Quodcūq; solueris & ligaueris &c. ipsi Ecclesiæ & singulariter Petro aut Papæ successori absolute potestas hæc data est secundum eius dispositionem ita videlicet, quòd quamuis ab inferioribus Papæ & ab ipso Papa fiat iniuste, iniustaque sit sententia excommunicationis ex animo aut ex defectu ordinis, aut etiam ex causa, dummodo aliàs non sit nulla. vtique ligat & valida & tenenda & seruanda est. vt supra. lib. 1. in Quaestionario. q. 43. latius secundum communem doctrinam & veram probatum est. & ita nō habetur ex Euangelio quòd nisi eius ordo feruetur contumacem semel aut ter præmonitum excommunicando ipsa sententia aut potestas quòd ad hoc nulla est. vt hoc confitetur Soto in 4. senten. distin. 22. q. 1. art. 2. Nam qua ratione ex defectu trinæ monitionis Euangelicæ sententia non redditur nulla: eadem neq; ex vnus tantum defectu, quamuis in hoc Soto ibidem repugnet.

Quantò magis quòd in transgressore legis Diuinæ vel naturalis aut alterius legis id prohibentis, est contumacia virtualis in facto atq; contemptus etiam legis humane ignoratæ idem sub excommunicatione aut alia pœna prohibentis: quatenus ratione damnati criminis scienter ab eo commissi videtur in eum delinquere qui damnauit, vt supra ex capitulo. nuper. de sententia excommunicatione habetur. & ita non solum in Deum sed etiam in legem humanam eiusque legislatorem sub pœna sententiæ latæ crimen damnantem peccauit & contumax fuit. & ex consequenti eius pœnam incurrit.

Ad secundam probationem respondeo quòd excommunicatio inflicta sine trina præmonitione per Papæ inferiorem est quidem iniusta ex defectu ordinis iudiciarii. contra. c. Romana. de senten. excō. lib. 6. non tamen est nulla sed tenet vt supra in Quaestionario. li. 1. q. 43. latius habetur. & à fortiori tenet per Papæ inflicta. quod et dicit Syluester tit. excom. 1. not. 3. & 4. & excō. 2. not. 2. & gl. in c. sac. de sententia excom. ex d. c. Romana. & gl. in c. sententia. 1. 1. q. 3. & Couarruias in c. alma mater. de sent. excom. par. 1. §. 9. nu. 7. fol. 78. 79.

Quò ad illud autem vtrum videlicet pro peccato omnino præterito sine vlla præmonitione possit excommunicatio sic infligi vt valeat & nō sit nulla quamuis iniusta sit, dico communiter teneri quòd nō vt Soto vbi supra & de secreto in secundo membro. quaest. 8. in responsione ad 2.

Arg.

Arg. principale & de iusticia & iure lib. 5. q. 6. artic. 2. & cum ipso est etiam noster Castro de lege pœnali. lib. 2. cap. vltimo conclusio. 2. secundum doctores in 4. distinct. 18. & Couarruias in c. alma mater. de sententia excom. par. 1. §. 10. numero. 1. 4. & 5. videtur ad idem licet postea oppositum teneat.

Sed ad exaltationem potestatis Ecclesiasticæ fortè & quidem satis apparenter & verè dici posset oppositum, quòd scilicet illa excommunicatio quamuis iniusta non tamen nulla sed valida esset atq; teneret: quod maximè de excommunicatione lata per Papam verius videtur. quod tripliciter probatur. Primò, quia aliæ pœnæ Ecclesiasticæ possunt validè infligi per Ecclesiā pro peccato commissio contra ius tantum Diuinum vel naturale sine vlla præmonitione atq; omnino iā transacto, ergo & pœna excommunicationis. nulla est. n. ratio discriminis: Ecclesia nāq; æquè punire potest pœna Ecclesiastica hac vel illa peccatū commissum contra ius Diuinum vel naturale, atq; contra ius Ecclesiasticum simul vel separatim: neq; dabitur ratio discriminis nec auctoritas qua hoc prohibeatur Ecclesiæ, sed potius vbi id concessum sit, vt ex auctoritatibus infra recitatis constabit. neq; per id Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus &c. vt inferius patebit ad obiecta respondendo. Secundò probatur idem, quia peccans contra præmonitionem Ecclesiæ, vt caueat vel desistat à peccato, licet grauius peccet quàm si non præmonitus peccaret aut in peccato perseueraret: at verò excommunicatio vel alia pœna Ecclesiastica non infligitur illi propter solam in obedientiam vel contumaciam contra præceptum illud Ecclesiæ: Nam eadem ratione posset puniri & excommunicari propter inobedientiam, contra præceptum aliud iuris Diuini vel naturalis sibi cognitum, vel intimatum: modo altera inobedientia vel contumacia sit alteri coniuncta, modo non vt proximè dictum est. Neq; excommunicatur solum quia non emendatur, vel quia non desistit à peccato, vel quia non restituit aut reparat damnū quod fecit: quia sæpe contingit quòd iam ipse de illo peccato contritus & omnino emendatus est, & nullum damnū est subsequutum, vel iam restitui vel reparari nō potest, vt contingit in incestu, fornicatione, homicidio occulto & aliis eiusmodi peccatis omnino præteritis & iam emendatis. ergo illa excommunicatio quæ tunc infligitur nō nisi vt pœna pro illo peccato incestus vel homicidii iam omnino præteriti fertur. Tertiò probatur idem per auctoritates. Nam 1. Corint. 5. Paulus tradens Sathanæ incestuosum illum excommunicauit, illo modo tunc in Ecclesia consueto, pro peccato omnino præterito contra ius Diuinum & naturale: quamuis communiter dicitur qd iā ille præmonitus erat à Pau. vel ab alio vt desisteret ab illo peccato. Sed certè textus id

non significat immo dict. c. Romana. potius sub indicat oppositum. Item c. guilifarius. 23. q. 4. vbi Papa excommunicauit quosdam quia ipsum deceperunt & comprehenderunt, & præcipit ne de cætero quispiam simile attentet. & ita pro illo peccato omnino præterito, sine vlla præmonitione illos excommunicauit. Item eadem. q. c. inter querelas. B. Gregor. reprehendit quendam Episcopum eò quòd pro iniuria in ipsum facta quendam excommunicauit: & non illum reprehendit eò quòd pro peccato iniuriæ iam præterito excommunicauit: quem certè de hoc illum reprehendisset si id illicite fecisset, aut facere nō potuisset, sicut & ipsum reprehendit de alio quod speciem vindictæ & mali habere videbatur. Itē in c. in primis. 2. q. 1. quidam excommunicantur & in monasterio ad agendum pœnitentiam recluduntur, quia contra ordinem iuris procedentes quendam Episcopum, inauditum condemnauerunt & alterum loco illius substituerunt. Itē ex. c. ex parte. de verb. sign. & distin. 86. c. tanta. & 30. q. 2. c. eos qui rapiunt & c. raptores. & 27. q. 1. c. si quis Episcopus. & ybicunq; in iure præcipitur vt p crimine vel iniuria iam facta quis à iudice excommunicetur: quamuis absolutio ab ea non fiat quousq; fiat debita satisfactio vel emenda: at verò ipsa excommunicatio non quia non emendat vel non satisfacit, sed quia peccatum illud fornicationis vel incestus vel quia iniuriam fecit quod omnino iam transit contra ius Diuinum vel naturale infligitur vel infligi decernitur, vt constat ea iura consideranti. ad idem facit quòd B. Ambr. excōicauit Imperatorē Theodosium propter sauciā in Thesalonicensēs exercitam vt dist. 96. c. duo sunt. & in historia Ecclesiastica. lib. 5. c. 1. habetur. Hanc opinionem tenent expresse gl. in c. Romana. de sent. exc. lib. 6. & Caiet. 2. senten. q. 69. art. 2. & Almayn de potestate Ecclesiastica. c. 10. & Siluestrina. excom. 1. notab. 3. & 4. & excommunic. 2. notab. 2. & 4. & ibidem inferius. q. 1. vbi agit de eo qui per iudicem excommunicatur quia impregnauit monialem, quomodo ligatur quomodo non: facit & Couarruias vbi supra. §. 10. nu. 5. fol. 84. secundum gl. in d. c. Romana.

Si contra hanc opinionem Arguatur pro opinione communi, quòd Matth. 18. non datur facultas Ecclesiæ ad excōmunicandum nisi pro inobedientia vel contumacia contra præceptum Ecclesiæ annexa vel non annexa alteri peccato mortali, talis autem inobediētia & contumacia non est vbi admonitio vel præceptum Ecclesiæ non præcedit, quale peccatum omnino præteritum est. ergo &c. Respondeo negando maiorem. Nā licet Matth. 18. detur potestas & modus excōmunicandi vt iustè fiat: non tamen negatur ea potestas Ecclesiæ si aliter faciat neq; eius sententia ibi decernitur nulla; sed modus comunicandi relinquatur Ecclesiæ vt viderit expedire. Itē minor est

est falsa, est. n. inobedientia & cōtumacia, etiam contra legem humanam idem prohibentem, si non formalis bene tamen virtualis in ipso facto, vti superius in rāsiōne ad primum argumentum dictum est. Si secundò obiiciatur quòd excommunicatio non potest esse nisi sit medicinalis. cum medicinalis. de sententia excom. lib. 6. pro peccato autem omnino præterito non potest esse medicinalis, quia iam nullum remediū est neq. utilitas, sed potius damnum eius qui excommunicatur qui etiam fortè iam de peccato penituit ergo super eo ferri non potest. Respondeo negādo minorem: quia sicut omnes aliæ pœnæ spirituales & temporales per Ecclesiam pro præteritis peccatis inflictæ sunt medicinales ex natura sua, quatenus vel ipsi peccatori vt redeat ad cor vel sic inuitus vel timeat caueatq; de cætero, & similiter aliis sit in exemplum: ita de hac excommunicatione dicendum est. Et ita patet responsio ad primam probationem atq; secundam principalis argumenti suprapositi.

Ad tertiam probationem illius primi argumenti principalis respondeo negando minorem. quia licet non formaliter, at materialiter in ipso facto ratione ipsius criminis, vt diximus ad primam probationem, offendit omnem legem id prohibentem: licet non culpabiliter agat contra talem legem inuincibiliter ignoratam. sicut in solo lumine naturali fornicantes legem Diuinam inuincibiliter ignorantes, licet inculpabiliter: tamen pœnam æternam ipsius Diuinæ legis ignoratæ incurrebant vt patet ex supradictis.

Ad quartam probationem prædicti primi argumenti suprapositi respondeo, quòd in duobus primis casibus tōi positus est ignorantia facti probabilis, quamuis habens ortum ab ignorantia iuris humani: quæ ignorantia excusat à pœna legis, vt supra. q. 26. dictum est: quia ibi non est cōtemptus in se legis nec in facto quod canon puni, sicut est ignorantia tantum iuris humani de qua loquimur. & ad c. vt animarum. Respondeo quòd solum loquitur de ignorantia statutorum diœcesanorum, vt patet idq; ex benignitate iuris speciali: idèo potius est pro nostra opinione vt supra probatum est.

Quòd si obiiciatur adhuc. c. Romana. de sent. excom. libro. 6. vbi prohibetur excommunicatio pro præteritis aut futuris culpis etiam conditionaliter fieri. Respondeo secundum Couarruias vbi supra. §. 10. nu. 5. fol. 84. col. 1. quòd intelligitur ad hunc sensum. Primò quòd non feratur excommunicatio pro culpis futuris, nisi culpa vel offensa præcesserit: nam si præcesserit culpa vel offensa poterit excommunicatio ferri pro futura & pro præterita culpa. Secundò ibi etiam prohibetur ne excommunicatio feratur sub ea conditione si intra tantum tēpus non satisfecerit: nisi mora in satisfaciendo præcesserit. Tertio ne hoc secundo neq; illo primo modo pro præteritis aut

futuris culpis excommunicatio feratur absolute vel conditionaliter, nisi aliqua alia rationabilis causa subsit. Nam si subsit vtique. pro præteritis & futuris culpis absolute & conditionaliter excommunicatio ferri potest, vt dictum est, & ita etiam magna ex parte practicatur dū ad reincidentiā excōicatur & vt diximus à Papa fieri potest.

Secundò arguitur principaliter cōtra illā primā propositionē ad idē. quia si ius Diuinū superueniēs prohiberet sub pœna æterna id quod aliās est prohibitū iure humano sub aliqua pœna, putā qd nō comedantur carnes die veneris aut qd nō cōtrahatur matrimoniū in quarto gradu cōsanguinitatis: sequeretur qd qui scit prohibitū iure humano, sed inuincibiliter ignorans esse ēt prohibitū iure Diuino: si id violaret non solū incurreret pœnam illius iuris humani sed ēt iuris illius Diuini prohibitū id quod aliās iure humano prohibitū est. patet sequela per eandem rationē omnino per quā tenetur opinio præfata propositionis. qd aut hoc cōsequēs sit absurdū patet, quia inuincibilis ignorātia iuris Diuini excusat à culpa vt supra q. 17. ergo & à reatu pœnæ æternæ pp illā culpā.

Et confirmatur primò, quia ex præfata opinione sequeretur primo, qd ligarentur excōione illi qui cōmittunt actum prohibitum solo iure humano seu Papali per extrauagātes, & priuilegia quæ probabiliter ignorātur. putā per Sixtinā & huiusmodi priuilegia innumera in mille casibus particularibus, quod tamen est falsum & contra cōiter doctores vt patet ex supradictis. Et similiter, secundò sequeretur quòd qui actum lege Diuina prohibitum cōmitteret, incurreret excōmunionem latam per priuilegium particulare Papæ, concessum in fauorem alicuius personæ seu religionis aut status, contra committētē illud aliās iure Diuino prohibitum: etiam si probabiliter ignoret tale priuilegium, vt sæpe cōtingit in multis priuilegiis concessis religiosis sub excommunicatione ipso facto cōtra eos molestātes in personis & rebus. & quod id sequatur patet ex ipsa opinione, quia non excipiuntur in secunda eius parte secundum. d. c. vt animarū. in quo fundatur opinio, nisi excōmunionem ordinariarum. Quòd autem istud concedere sit absurdum patet, quia sic irretiretur totus mundus talibus excōmunionibus priuilegiarum: & quia contra faciens non censetur excōicatus ēt si excōmunicatio sit ipso facto lata, in contra facientes nisi post iudicialē notificationem seu sententiam: & quia sine tali præmonitione censetur æquè ignorari vt statuta particularia diœcesanorum de quibus habetur. d. c. vt animarum. & quia est eadē ratio vtrobique; & per consequens eadem lex, quia ratio est anima legis.

Respondeo ad secundum Argumentum negando sequelam: & ad eius probationem negatur quòd sit eadem ratio vtrobique. Quoniam humanū ius & legislator humanus, vt defensor legis

legis Diuinæ & naturalis ei obsequens ad eius obseruantia tendens & uindex transgressionis illius, quando prohibet & punit id quod aliās iure Diuino & naturali prohibitum est: id præcipuè facit quia aliās iā cognoscitur illud iure Diuino prohibitum esse uolens conseruare honorem sui superioris: & ideo etiam incurritur eius pœna & uindicta. secus quando ius Diuinum superueniens prohiberet & puniret quod est aliās iure humano prohibitum. Nam cū ius Diuinum sit superius & non sit defensor, minister aut executor legis humanæ nec uindex eius: inde nō prohibet, aut punit id quia iure humano aliās cognoscitur esse prohibitum: neque ut cōseruet honorem iuris aut legislatoris humani tanquam superioris: sed quia uult principaliter id nunc prohibere de nouo ut superior: sicque transgressionem talis iuris Diuini præcipuè punit quia cōtra ipsum peccatum est. Idèo qui non peccat culpabiliter contra ipsum ius Diuinum non incurrit eius pœnā aut uindictam: quamuis aliam pœnam legis humanæ uiolatæ incurrat.

Ad primam confirmationem, respondeo ad primam eius partē de extrauagan. & priuilegiis super re tantū humanitus prohibita negando sequelam: quia ubi nulla culpa contra ullum ius, nulla etiam pœna ullius iuris iustè infligit, ut dictum est. Ad secundam partem confirmationis: id facillè conceditur ex dictis: neque ullum est inconueniens neque periculum quòd talium priuilegiarum uel extrauagātium uiolatores excommunicationem ipso facto inflictam, etiam ante notitiam uel notificationem aut monitionem iuridicam incurrant in foro conscientie. Nam in foro exteriori tunc solum eam pœnam incurrunt, quando talia sunt quòd censentur & sunt communia, uel generalia & nota cōmuniter omnibus: ita quòd eorum nulla præsumitur nec est ignorantia probabilis maximè apud ipsos uiolatores aut transgressores eorum: quæ aliās iure Diuino uel particulari sunt prohibita. id tamen raro contingit quòd ad ipsa priuilegia: nam ferè semper dicitur in eis quòd post talem uel talem notitiam eorum intra tantū uel tantum tempus & non ante, ipsa excommunicatio in transgressores inflicta ipso facto in utroque foro incuratur. Quòd si talia priuilegia uel extrauagan. non ita generalia nec communiter nota sunt neq; censentur: tunc certè ipsorum excommunicatio ab ignorantibus in utroque foro non incurritur: sicut nec pœna statutorum diœcesanorum per eandem rationem, quia ut diximus, ex ipsorum priuilegiarum tenore constat quòd non aliter ligare Papa intendit, immo nec eorum aut iuris communis pœnam incurrit, qui ex culpabili ignorantia transgreditur quando tale ius uel priuilegium requirit dolum expressè, ut in q. 28. sequentē latius habetur.

Secunda opinio etiā probabilis est in hac questione quæ distinctè & generaliter tenet qd qui

cōmittit factū aliās lege Diuina uel naturali damnatū, quantumcunq; mortaliter peccet contra Deū, nullā pœnā humanā inflictam pro illo peccato incurrit in foro conscientie: si probabiliter ignorabat talem legem humanam Papalem communem aut particularem seu ordinarij cuiuscunq;, quia nullam differentiam facit inter hæc. Fundamentum huius opinionis est illud quod supra tactum est in argumentis contra primam opinionē & maximè in primo argumento præfato: quod tamen ibi solutum est. Hanc opinionē tenet Summa Angelica titul. excommunicatio. 7. §. 2. casu ultimo & Syluester titul. excommunicatio. 2. nota. 3. & excommunicatio 10. q. 3. & latius titul. ignorantia. q. 8. & dicit esse de mente Florenti. 3. par. su. titu. 25. cap. 23. & Anton. de Butrio & Panormi. in cap. à nobis. de senten. excommu. & in cap. cognoscentes. de constitutio. & Innocenti. in cap. si uerò. de sententia excommunic. præfertim quòd ad alias pœnas, excepta excommunicatione: & Bea. Thom. 1. quodlib. artic. 19. uniuersaliter id tenere uidentur, quòd scilicet, constitutio Papalis ligat solū ex lata culpa igno. rantes, ut dicitur infra q. 29. & ad hanc opinionem uidentur accedere doctissimi quidam moderni, de quorum numero est Soto in 4. senten. distinctio 22. q. 1. artic. 2. & tandem noster Castro de lege pœnal. lib. 2. cap. 14. & tenent satis cōmuniter Theologi in 4. distinctio. 18. & hæc opinio fortè fuit uera ante constitutionem cap. ut animarum. de constitutio. lib. 6. & Couarruias in cap. alma mater. de senten. excommu. par. 1. §. 10. numero 12.

Contra hanc opinionem possunt fieri argumenta, uidelicet tres illæ rationes suprapositæ in probatione primæ opinionis præcedētis. quarum prima sumpta est ex cap. ut animarum. de senten. excom. lib. 6.

Ad quam potest responderi pro hac secunda opinione ut respondet Syluester. titu. ignorantia. q. 8. quòd argumentum sumptum à contrario. sensu ut ibi sumitur non semper ualet: immò responsio præfati cap. scilicet ut periculis animarum obuietur, æquè militat in statutis & sententiis Papæ & magis quàm in statutis ordinariarum aliorum: quia statutum Papæ est uniuersalius & ideo plures ligat & minus publicatur: ideo maior ratio est ibi prouidendi periculis animarum, quàm in statutis ordinariarum ubi non est tale periculum. Nunc autem ratio legis ibi expressa trahitur ad casus similes ubi inuenitur eadem ratio: etiam si talis casus ibi non exprimitur. Quanto magis quòd in eod. cap. ut animarum, ubi dicitur. quorumcunq; ordinariarum, sic absolute non limitando ad ordinarios locorum, potest per quoscunq; ordinarios intelligi etiā Papa & eius statutū comprehendendi in illa mitigatione illius c. & licet sufficisset dicere ordinariorū nō dicendo quorumcunq; ubi

argum. 2.

Confirma. no. 1.

resp. ad primam confirm. maiorem.

argum. 1.

resp. ad 1. argumen.

Opinio. 2.

ubi uidetur includere solum particulares ordinarios : tamen addidit id Papa uter cludat statuta communitatum de quibus ibi Papa non loquitur .

Replica.

Sed certè præfata responsio Siluestri non satisfacit : quod quadrupliciter probatur . Tum primò quia potest negari quòd præfatum c. fundatur solum in ratione ibi expressa : quamuis sit motiuum ad sic statuendum : sed præcipuè fundatur in uoluntate Papæ sic statuentis ut patebit statim . igitur sic replicatur , quando ratio statuti non est principalis ratio statuendi sed est motiuum tantum : tunc non debet trahi ad similes casus non expressos , ut est practica Iuristarum & refert ipse Siluester titu. lex. q. 17. 18. & alii Sumista . & Adrianus in suo 4. sententiarum in materia excommunicationum. q. 3. in 8. exceptione , ubi ad hoc etiam refert dictum Ioannis Andree in cap. sacris , de his quæ ui metus. dicentis quod casus exceptus à regula iuris non extendendus est ad alium casum eiusdem uel paris rationis nisi per Principem , ut habetur in l. si uerò. §. de uiro. ff. solu. matrimo. & per notata in c. constitutionem. de regu. iu. lib. 6. & in regula. quæ à iure exorbitant. eod. lib. ubi etiam dicit Adria. quòd hoc dictum Ioan. Andr. est uerum & debet intelligi dum taxat quando exceptio illa illius casus fit principaliter ex principis seu iuris dispositione : non tamen cum ex ipsa sola ratione locum haberet ipsa exceptio ante principis seu iuris dispositionem : tunc. n. secundum communiter doctores secundum rationem est sensus legis & exceptionis. in casu autem prædicti cap. ut animarum , ratio exceptionis illius scilicet excommunicationis latæ per statuta ordinariorum non habet locum ex sola ratione neque in ea præcipuè fundatur , sed in uoluntate Papæ benignè quamuis ex pia causa moti sic statuere uolentis. quod patet. quia nisi Papa excipere benignè uoluisset , certè esset idem iudicium de ea & de excommunicatione seu sententia lata per ius commune aut papale : alioqui nõ erat causa condendi tale cap. si etiam ante eius conditionem esset idem ius . neque illud caput esset iam ius nouum aliquid de nouo disponens . igitur non potest extendi ad alios casus etiam eiusdem rationis ibi non expressos . Tum secundò , quia etiam si id cõcedatur potest tamen bene negari quòd sit par aut æque periculum in non mitigando sententiam iuris communis uel Papæ . immo oppositum patet : quia sententia papales aut iuris communis non sunt de tot casibus particularibus ut communiter & passim in eas homines incidant : quale periculum est in sententiis ordinariorum quæ sunt tot & de tot particularibus & ut plurimum accidentibus , quæ & non communiter diuulgantur , ut faciliè & communiter in eas incidant homines . ideo iis periculis communiter accidentibus tantum uoluit Papa in dicto cap. benignè providere . Tum

tertiò quia in dicto cap. non est argumentum à contrario sensu ut dicebat Siluester : sed à speciali lege seu exceptione contra communem legem generalem . & licet esset argumētum à contrario sensu , tamen probatum est supra quòd ibi bene ualet . Tum 4. quia potest optimè negari quòd noie ordinariofū ibi etiã cõprehendatur Papa . immo & oppositū inde probatur . quia licet Papa sit ordinarius generalis totius Ecclesie : tñ quando ipse Papa pluraliter dicit ordinarios quoscunq; ferendo legē inductiuam noui iuris & mitigatiuā iuris cõmunis , ut ibidem facit , secundum omnes doctores non uidetur comprehendere se ipsum nisi exprimat . quia sic est consuetudo loquendi quòd in generali locutione persona loquentis intelligitur excepta , ut est etiam regula iuristarum : nisi oppositum aliàs constet . immo & glōf. in eod. cap. ut animarū , expressè per ordinarios intelligit oēs alios particulares ordinarios à Papa , & per sententiã ordinariofū intelligit excludit sententias generales generaliū statutorū Papæ . igitur euasio Siluestri nulla est , nec pōt effugere quia & claudicat omnibus quatuor pedibus .

Ideo uolens tenere hanc secundam opinionem potest respondere ad primam rationem præfata sumptam ex cap. ut animarum , dicēdo quòd ante dictum cap. erat fortè uera ista secunda opinio : nunc autem per illud est institutum nouum ius : ideo nunc nõ habet locum , secunda opinio sed prima . Sed certè contra hanc responsionem & opinionem est etiã replica fortis , quod etiã ante dictū cap. ut animarū , nõ habet locū ista secunda opinio sed prima , quia dictū ca. est nouū ius solū quòd ad mitigandū & ad prouidendū periculis animarū ut ibi dicitur : & hanc mitigationem solū facit quòd ad ibi expressa , scilicet quòd ad sententias uel constitutiones ordinariorum exprobabili ignorantia uiolatas . ergo quòd ad sententias iuris communis etiam probabiliter ignoratas non extenditur præfata mitigatio . igitur manent sicut ante nõ mitigatæ ; & ligant semper nunc & olim ut supra in prima ratione dictum est . & ita hæc opinio secunda non bene respondet ad primam rationem supra dictam ex cap. ut animarū .

Ideo tertio modo respondet Couarruias ubi supra quòd dictum cap. ut animarum intelligitur de non subditis ignorantibus statuta delinquentibus intra territorium eorum : quia non ligantur statutis ipsorum . Sed certè hæc expositio diuinaria est , ueque textus ei suffragatur , neque id significat , quod si intendisset id facile explicare potuisset . ideo ubi ius non distinguit nec uos distinguere debemus , ut ait glōf. in cap. solite . de maiorita . & obediētiæ & doctores communiter .

Secundò contra præfata secundam opinionem arguitur ex cap. cum illorum . de sententiis excommunicatis . ut habetur supra in secunda probatione primæ opinionis .

Ad

Ad quod , pro hac secunda opinione quid possit sufficienter responderi ego non uideo : nisi subterfugiendo dicatur quòd ibi papa loquitur de ignorante culpabiliter seu improbabiler prædictum ius : & quòd ratio cogit ita intelligere , licet textus non exprimat .

Replica.

Sed contra hanc responsionem est replica manifesta . quia iam probatum est quod lex expressè loquitur de ignorantia probabili iuris humani , ut patet ex uerbis exceptionis ibidem sequentis , scilicet dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit . ideo qui uoluerit tenere hanc secundam opinionem prouideat sibi de alia responsione sufficiente : uel dicat quòd non est idem iudicium de pena irregularitatis & de aliis pœnis ut supra q. 26. propositione secunda habetur .

Argum. 3.

Tertio contra præfata secundam opinionem , arguitur per rationem quæ supra posita est in tertia probatione primæ opinionis & in responsione ad 1. argu. contra eam . Ad quam potest responderi pro hac secunda opinione , negado quòd sufficiat peccatum mortale contra legem Diuinam : sed oportet quòd sit mortale contra ipsam legem humanam non solum in facto , sed & quòd formaliter sit contemptus uerus uel interpretatiuus ipsius legis humanæ ut eius pœna incuratur pro illa culpa . ad hoc autem requiritur cognitio eius : & ita sine cognitione aliqua ipsius legis non incurritur culpa contra eam : & per consequens neque pœna eius . Sed hæc responsio faciliè potest confutari per ea quæ habentur supra in probationibus secundæ opinionis . Et uidetur mihi quod bonus uir iste Siluester non loquitur consequenter hic in titu. ignorantia . q. 8. tenens quòd ad incurrendam pœnam iuris humani requiritur cognitio & contemptus & transgressio ipsius . & supra titu. excommunicatio . 1. notabi. 3. in fine dicens quod sufficit peccatum mortale contra legem Dei , ut supra dictum est in responsione ad 1. Argu. contra primam opinionem . qui tamen Siluester solet de his repugnantibus auidius debito carpere summam Angelicam & alios doctores .

3. Opinio.

Tertia opinio indistinctè tenet quod committens actum Diuinam uel naturali lege prohibitū incurrit etiam pœnam legis humanæ pro tali culpa inflictā , etiam si illam legem probabiliter ignoret . & hæc opinio nullam distinctionem facit inter leges humanas generales aut papalia statuta & ordinariorum aliorum . Fundamentum huius opinionis est quòd tactum est supra in prima & secunda probatione primæ opinionis . & hanc opinionem tenet Scotus & alii communiter iuristæ & canonistæ ubi supra sunt recitati in fine probationum primæ opinionis . & horum opinio fortè fuit uera ante editionem dicti cap. ut animarum . ubi de nouo est mitigatio facta in constitutionibus ordinariorum ut supra dictum est . post editionem autem prædicti cap. non uidetur uera hæc opinio quòd ad sententias seu statuta ordinariorum ut patet per ipsam

cap. & probatum est . Quòd si Scotus & alii eiusmodi generaliter & indistinctè loquentes intellexerunt suam generalitatem , solum quòd ad statuta cõmunia aut generalia papæ quæ propriè dicuntur iura : quòd ad statuta aut ordinariorum non loquebantur sed implicite aut tacite se limitare uoluerunt secundum cap. præfatum , ut animarū . tunc coincidunt cum prima opinione ut ibi dictum est .

Igitur nunc post editionem dicti cap. uidetur dicendum quòd solum sunt duæ opiniones probabiles : & sunt illæ duæ priores supra positæ . quarum prima uidetur uerior secundum rigorem iuris . secunda autem supra posita uidetur mitior & æquior saltem quòd ad pœnam excommunicationis . inter rigurosam autem & æquam opinionem illa est in foro conscientie eligenda & tenenda quæ est probabilior & secura , quamuis absolute & semper nõ sit securior necessario tenenda . ut habetur latius supra , q. 3. & infra libro tertio de cõscientia q. 13. in 4. modo principali ibi posito . & ideo tandem uidetur quòd prima opinio sit tanquã probabilior & secura tenenda quòd ad omnes pœnas excepta irregularitate : de qua dicatur ut superius in q. 26. propositio . 2. in secunda eius parte dictū , est quòd incurritur , quando datur opera rei illicitæ .

QVAESTIO VIGESIMA OCTAUA.

VTRVM IGNORANTIA VINCI-
bilis iuris uel facti excuset à pœna iuris hu-
mani , si non dolosè nec ex lata culpa commissum est contra illud .

RESPONDEO quòd sic : idque Propo.

solum quando tale ius non punit per talem pœnam nisi culpam scienter aut ea uero dolo commissam : & homo rei licitæ operam dabat . non autem excusat maximè à pœna excommunicationis & aliis pœnis spiritualibus si operam dabat rei illicitæ . regulariter etiam non excusat à pœna temporalis non corporali iuris humani quando ex lata culpa uel ignorantia uincibili contra tale ius commissum est .

Hæc responsio habet tres partes pro quarum declaratione duo nota . Primū quòd secundum Siluestrum titu. culpa , & dolus , & supra quæst. 1. quæst. 26. in hoc lib. habetur . secundum communiter doctores , Culpa secundum ius dicitur defectus uel deuiatio à bono uel ab eo quòd secundum ius fieri deberet , & per hominis debitam diligentiam poterat prouideri . & in hac ultima particula differt à casu fortuito quando prouideri nequit . in prima particula differt à dolo qui est uoluntas nocendi à proposito ut proxime dicitur . culpa autem non est uoluntas formalis sed interpretatiua : ita quòd ut diximus est circumspecta . idest inconsiderata deuiatio ab eo quòd deberet

M 2 deberet

deberet fieri secundum legem : & hæc est triplex, scilicet lata, leuis, leuissima. Lata culpa est deuiatio incircumspecta ab ea diligentia quam communiter habent homines eiusdem professionis in similibus, & differt à dolo uero qui est infidiosa & seriosa machinatio. Culpa leuis dicitur deuiatio incircumspecta ab ea diligentia quam communiter habent diligentes homines illius professionis in similibus. Leuissima autem dicitur deuiatio incircumspecta à diligentia quam communiter habent homines diligentissimi in similibus.

Dolus est caliditas, fallacia seu machinatio infidiosa atque seriosa uoluntas nocendi : seu quando à proposito deuiatur ab eo quod contra legem deberet fieri seu cauere, & est duplex, scilicet uerus & præsumptus. Verus dolus est quando est formale propositum nocendi uel peccandi, ut dictum est. Præsumptus autem quando est interpretatiua uoluntas sic quod est in lata culpa, ideo secundum communiter doctores dolus præsumptus & lata culpa æquivalent. immo ubicunque punitur peccatum ex dolo præsumpto etiam intelligitur puniri ex lata culpa uel ex ignorantia uincibili, ubi autem solum punitur ex dolo uero ibi non semper punitur per illam pœnam peccatum ex dolo præsumpto aut ex lata culpa commissum, ut proximè dicetur.

Secundò nota quòd tunc cognoscitur statutum uel legem requirere dolum & punire peccatum tantum ex dolo uero, quando imponitur pœna corporalis & sanguinis aut punitur quis in fama seu in statu : quia ibi lata culpa non æquiparatur dolo uero, ut Siluester titu. culpa. quaest. 10. & 11. & titu. pœna quaest. 16. & titu. ignorantia. quaest. 8. & hoc maximè est uerum in foro iudiciali. Ad idem sunt doctores communiter in cap. significasti. de homicidio. Barthol. & Hypolitus in l. 1. §. diuus Adrianus. ff. de Sicariis. notab. 36. & 39. & Aretinus consi. 146. 147. & Paulus in l. 1. C. ubi sen. uel claris. notab. 3. & Iaf. in l. 1. notab. 24. ff. de legi. & Pe. forliui. in sua practica criminali. par. 2. 2. partis notab. 3. & glos. in cap. eum qui. & ca. quantum. distinct. 50. & couarruias in clementina. si furiosus. de homicidio par. 2. §. 1. per totum latius agit. generaliter autem in utroque foro tunc pœna legis punitur peccatum ex uero tantum dolo & non ex præsumpto commissum : quando lex expressè id sonat, utpotè si dicat. Si quis suadente diabolo aut scienter siue dolosè tale quid fecerit incidat ex communionem uel talem pœnam incurrat. tunc enim eam pœnam non incurrit qui solum lata culpa uel dolo præsumpto aut ex ignorantia crassa egit contra legem illam quia uerus dolus requiritur ad id, & hoc sine dubio uerissimum est quando quis operam dat rei licitæ. ideo Innocentius in Clementina. eos. de confangui. & affini. ait, quòd cum ille textus dicat, Si quis scienter contraxerit &c. non comprehenditur sub illa pœna nec illam ex communionem

incidit is qui ex lata culpa uel ignorantia crassa facti in gradu prohibito contraxit, quamuis non omnino excusetur à culpa nec ab alia leui pœna quia rei licitæ operam dabat : & tex. ille dolum uerum requirere uidetur ut dictum est : quamuis glos. ibidem oppositum significet.

Quando uerò quis operam dat rei illicitæ, utrum incurrat ex eorum & alias pœnas legis suadente & dolosè sed ex lata culpa & ignorantia crassa contra eam egit in hoc sunt opiniones. Nam Cardinal. & Feli. in cap. si uerò 2. de sent. exco. & Panormita. in cap. cognoscentes. de cõstitutio. lib. 6. & Siluester. ignorantia. q. 8. & quidam alii dicunt quòd non. & ideo Panormita. ait quòd malè percutiens clericum quem ex lata culpa uel ignorantia crassa putabat esse laicum non incidit ex cõmunionem illius ca. Si quis suadente. 17. q. 4. quia ad id requiritur dolus uerus. Sed alii plures & quidè communiter tenent quod sic : & hoc est uerius. secundum quos 2. pars propositionis posita est ut latius probat couarruias in ca. alma mater. de sen. exco. lib. 6. par. 1. §. 10. num. 16. fol. 94. 95. quia ex quo scienter uoluit rem agere illicitam cui operam dabat, iam illam uolens censetur eo ipso uelle id quod necessariò sequitur ex illa : & ita hoc uoluit in sua causa. quo fit ut effectus iste sicut est uolitus in sua causa ita & malitiam habeat uel contrahat in sua & à sua causa : & per consequens qui id egit pœnam legis contra quam peccauit incurrat ac si scienter & uolens siue dolosè cõmississet. & ita qui dans operam rei illicitæ percussit clericum quem ex ignorantia crassa putabat esse laicum, peccauit peccato sacrilegii & ex cõmunionem illius. cap. Si quis suadente. 17. q. 4. & illius cap. Si uerò 2. de senten. exco. incurrit.

Tertia pars propositionis regulariter etiã &c. probatur. Quia lata culpa siue dolus præsumptus generaliter sufficit ad incurrendum pœnam legis humanæ non requiretis dolum uerum, ut patet ex dictis. & consonat Siluester titu. ignorantia. q. 8. & adulterium. q. 8. q. 9. & culpa. q. 10. q. 11. & ex cõmunicatio. 10. q. 3. secundum Panormi. & doctores cõmuniter ut couarruias ubi supra latius agit, ut etiam proximè dicetur. Quando uerò non est dolus neq; lata culpa quæ æquiparatur dolo præsumpto, sed solù ignorantia aut culpa leuis & uenialis in facto : non incurritur pœna canonis inflicta pro culpa. quia ad incurrendum talem pœnam requiritur saltem dolus præsumptus seu lata culpa quando non exprimitur quod requiratur dolus uerus, ut in l. quod nerua. ff. de depo. & hoc tenet Ioa. Andr. in ca. quante. eod. titu. in nouell. & Inno. in ca. cù medicinal. eod. titu. lib. 6. de sent. excom. & secundum cõmuniter doctores utriusq; iuris, ut refert etiam Siluester & Adria. in 4. de clauibus art. 3. exceptio. 7. ubi supra. & hoc ut diximus est uerum regulariter. Dico regulariter quia aliquando licet raro incurrit irregularitas uel alia pœna

QUAESTIO VICESIMANONA.

UTRUM PECCATUM EX MALITIA SIT GRAUIUS QUAM EX PASSIONE & IGNORANTIA, & QUOD EORUM EST PERICULOSIUS.

RESPONDEO per duas propositiones quarum prima est. Peccatum ex ignorantia est minus graue : deinde peccatum ex infirmitate seu passione est grauius : peccatum autem ex malitia est grauissimum omnium.

Probat dupliciter primò auctoritate Gregorii, & habetur de pœnitentia. distinctio. 2. ca. sciendum, ubi sic habetur. Peccatum tribus modis admittitur, ignorantia, infirmitate, studio : & grauius quidem infirmitate quam ignorantia, sed multò grauius studio quam infirmitate peccatur.

Item secundò probatur ratione secundum Adrianum in 4. quodlib. art. 2. & Tho. 2. 2. quaest. 77. art. 6. & 7. & quaest. 78. art. 4. ubi primò probatur quod peccatum ex ignorantia sit minus graue quam ex passione. quia ubi est minus de uoluntario & de contemptu ibi est minus graue peccatum ceteris partibus, scilicet stante eadem materia & circumstantiis & prohibitione. Sed in peccato ex ignorantia est minus de uoluntario & contemptu quam in aliis. ergo. consequentia patet cum maiori etiam ex supradictis quaest. 16. ad quod facit Luc. 12. Seruus qui non cognouit uoluntatem Domini & fecit digna plagis uapulabit paucis. & causa ibi subditur, quia cui multum datum est, scilicet cognitio. multum quaeretur ab eo. ubi fundatur regula Augustini. quòd scilicet, minora sunt peccata ignorantium quam scientium : ex quo concludit auarum fidelem, qui sciens ab auaritia non recedit uincere in scelere eum qui nesciens in hæresim incurrit ex ignorantia crassa uel supina tantum : nisi fortè aliàs ex genere peccati ipsa hæresim magnitudo faciat, quòd in auaritia facit scientia prædicta ut sic hæreticus nesciens auaro scienti coæquatur aut excedat in culpa : quia aliàs non sunt cetera paria, ut habetur 6. quaest. 1. cap. quarto. Quòd autem peccatum ex malitia sit grauius quam ex passione, semper loquor ceteris partibus, & per consequens sit grauissimum omnium patet. quia ibi est magis uoluntarium maiorque contemptus : quia cum peccatum sit peccatum quatenus est uoluntarium secundum Augustinum, ergo quantò motus peccati est magis proprius uoluntati, peccatum est grauius ceteris partibus. Sed in peccato ex malitia motus peccati est magis proprius uoluntati : quia

ex ipsa mouetur ad peccatum sine impulsu ab extrinseco quàm quando ex passione peccatur quasi ex quodam extrinseco impulsu ad peccatum. ergo ex hoc ipso quòd est peccatum ex malitia est grauius quàm ex passione & ignorantia: & eo magis quòd ipsa malitia fuerit uehementior. Sicut è contra eo ipso quòd peccatum est ex passione diminuitur magis: quòd ipsa passio fuerit uehementior & magis impellens extrinsecus uoluntatem ad peccatum, & sic patet intentum. & facit ad hoc primo Reg. 15. Quasi peccatum ariolandi est repugnare & scelus idolatriæ est nolere acquiescere. & Prouerb. 18. Impius cum in profundum peccatorum uenerit contemnit.

Argum. 1. CONTRA prædicta primò arguitur probando quòd ignorantia nõ magis alleuiat peccatum. quia ignorantia præfata est peccatum distinctum à peccato perpetrato ex ea: infirmitas autem seu passio non est peccatum licet proueniat ex peccato aliquando & inclinet ad peccatum: quia in actu seu omissione est ratio peccati secundum omnes doctores. ergo ignorantia non magis alleuiat peccatum sequens quàm passio: immo potius aggrauat peccatum additum peccato. Patet antecedens, & consequentia probatur: quia culpa non alleuiat sed potius auget culpam ex ea sequentem facitque maiorem.

Respon. RESPONDEO negando consequentiam & eius probationem de quo latius supra quæst. 16. in responsione ad secundum Argumentum habetur ibi uideatur.

Argu. 2. Secundò arguitur probando quòd peccatum ex passione sit leuius quàm ex ignorantia: & ratio est triplex. Prima quia quicquid causat in uoluntarium excusat totaliter à peccato, ita quòd non est culpabile. Sed passio causat inuoluntarium ita quòd facit operari malum contra uoluntatem, ergo. Consequentia patet cum maiore: quia nullum peccatum est nisi sit uoluntarium aliquo modo secundum Augusti. Ideo est regula generalis doctorum quòd motus primo primi qui sunt naturales in illo statu dum insurgunt antequàm morosè continentur non sunt peccata ullo modo neque etiam uenialia. & ratio illorum est, quia nullo modo sunt uoluntarii sed naturales omnino, ut Adria. in 4. quodlib. art. 2. & Angest. in moralibus cap. 6. latius probat: quamuis Florenti. par. 2. titu. 5. capit. 1. §. 4. dicat totales motus esse ueniales, quod esse erroneum probat Angest. ubi supra. de quo latius supra in nostro quæstionario quæst. 23. Igitur. Consequentia cum maiore patet. Minor autem probatur secundum Almayn in suo morali tract. 1. cap. 5. quia sicut operatio quæ fit ex metu ideo dicitur inuoluntaria quia fit contra uolitionem quæ inesset si ille motus non esset; seu quia fit contra nolitionem absolutam sed inefficacem simul coexistentem de eadem re; de qua est uolitio absoluta efficax ex metu; & sic illo metu secluso esset eadem res omnino

nolita secundum Tho. i. 2. q. 76. & communiter doctores. Ita etiam homo passionatus per concupiscentiam iam propter passionem illam consentit operationi cui alias non cõsenseret nisi adesset talis passio: cui resistit per nolitionem quandam absolutam sed inefficacem simul de eadem re existet de qua est uolitio absoluta & efficax, ut patet experientia de his qui contranitentes ex uehementia doloris aut concupiscentiæ superantur & cõsentiunt: sicut qui conatur risum tenere emittunt tandem illum uehementiorem: quibus dicitur. 7. Ethi. veniam esse dandam. Et sic patet quòd id quod fit per passionem fit contra nolitionem quæ in esset seclusa passione aut quæ inefficaciter inesset sicut id quod per metum. Sequitur ergo quòd passio æque causat inuoluntarium sicut metus & eadem ratione ut subsumptum est in minore. Item ad probationem præfatam minoris facit Sapient. 4. Inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia, idest sine peccato, malitia enim peccatum est, & ubi non est malitia non est peccatum, & ad Rom. 7. Quod nolo malum hoc ago, & ibi dicitur quòd lex membrorum captiuat animam sub peccato, & Gala. 5. Caro concupiscit aduersum spiritum & non quæcunque uultis faciatis. & sic patet illa minor principalis & tota illa prima ratio. Secundò probatur idem, quia passio causat ignorantiam quandam in particulari, ut dictum est supra quæst. 8. propositio. 2. in dicitur ibi posito: & q. 13. Sed ignorantia particularis totaliter excusat à peccato, ut ibi dictum est, & q. 17. & 18. ergo passio æque aut magis quàm ignorantia excusat & alleuiat. Tertiò probatur idem, quia infirmitas animæ grauior est quàm infirmitas corporis. sed infirmitas corporis totaliter excusat à peccato, ut patet in phreneticis, ergo multò magis passio quæ est infirmitas animæ ut concupiscentia & delectatio.

Respon. ad secundum Argumentum negando minorem, & ad primam eius probationem conceditur antecedens quia passio uel concupiscentia causat aliquando aliquo modo inuoluntarium sicut metus: sed non simpliciter nec æqualiter ut etiam ait B. Tho. prima secundæ q. 6. art. 6. & communiter doctores, ideo negatur illa consequentia, immo dico quòd metus absolute & per se causat inuoluntarium: delectatio autem non simpliciter nec proprie sed per accidens, proprie autem & per se causat uoluntarium. Ratio est quia delectatio ex sua natura potius inclinatur directè ad uolendum concupitum, ergo de se potius facit quòd operatio sit uoluntaria quàm inuoluntaria: licet aliunde aliquando adit, aliquando nolitio opposita propter aliam causam, uoluntarium enim dicitur ex eo quòd uoluntas directè in illud fertur, metus autem de se, & directè non inclinatur ad uolendum quod ex tali metu fit: sed ad nolendum & fugiendum malum quod timetur: quod ne incidat quis potius licet cum tristitia & ita indirectè uult agere

gere tale quid, quàm incidere in aliud malum quod timet & uult, ut in sententia ait B. Tho. prima secundæ quæst. 6. artic. 6. ideo metus proprie directè, & semper, & ex consequenti simpliciter causat in uoluntarium; non autem delectatio uel passio: hæc enim simpliciter dicitur causare uoluntarium: licet aliquando peccans ex tali passione delectationis peccet cum aliqua & magna penititudine & tristitia & contrapugnantia: sicut qui ex timore peccat, ut patet experientia de eo qui uictus delectatione fornicatur cum penititudine, quia nolle sic passionari. quamuis Almayn in moral. ubi supra aliter dicere uideatur.

Quòd si maior Argumenti intelligatur sic scilicet, quidquid quomodocunque proprie aut improprie per se aut directè uel indirectè causat inuoluntarium excusat totaliter à peccato, tunc negatur illa maior, quia passio delectabilis improprie & indirectè aliquando & non semper causat inuoluntarium ut supra probatum est, non tamè excusat omnino à peccato & ita patet responsio ad primam probationem minoris. Ad secundam autem ex Sap. 4. respondeo secundum Adria. ubi supra quòd malitia non capitur ibi pro culpa mortali, sed pro habitu uel actu peccati electionis seu de industria: & sine tali malitia bene pertrahitur sensus per concupiscentiam, ut ibi uult sapiens & supra q. 8. propositione secunda habetur.

Ad aliud ex Rom. 7. dico dupliciter. Primò quòd ibi Paulus uocat malum, malum penæ non culpæ & ibi capitur peccatum pro concupiscentia contracta in natura ex originali peccato quæ etiã casualiter dicitur peccatum & inclinatur quia scilicet ad peccatum inclinatur & est causa peccati aut quia est motus qui de se est contra rectam rationem licet non imputetur ad culpam quia non est in nostra potestate ut dictum est. Similiter dico ad Gala. 5. ibi ut non quæcunque uultis faciatis, quòd non est referendum ad ea quæ fiunt per exteriorum actum ut dictum est: sed ad interiorum motum concupiscentiæ: uellet enim homo nunquam concupiscere malum, ut Roma. 7. Quod nolo malum illud ago. Vel secundò respondeo secundum Tho. prima secundæ q. 77. art. 7. quòd potest referri ad diuersa illud odium & operatio de qua Roma. 7. habetur; ut sit sensus, quòd odium prius, iam post uictus concupiscentia operor: & quòd bonum prius uolebam facere iam post uictus concupiscentia non facio, ut patet in incontinentibus qui contra suum bonum propositum agunt uicti concupiscentia. Sed ut ait Adria. ubi supra prima responsio uidetur melior & magis consona textui & intentioni Apostoli ad Roma. 7. & Gal. 5. propter id quo subditur Roma. 7. Iam ego non operor illud. Similiter patet responsio ad 7. Ethi. ubi supra: dico enim quòd ille motus exterior inuoluntarius caret in ordinatione peccati mortalis ut dictum est. Ad secundam rationem principalem

argumenti respondeo negando antecedens. quia cum sola ignorantia inuincibilis omnino excuset passio autem non omnis neque semper tollit iudicium neque causat ignorantiam inuincibilem in particulari, sed semper impendit applicationem communis scientiæ ad particularem actum, ut supra quæst. 8. propositio. secunda: quam quidem passionem ratio pellere potest. ergo non est ibi ignorantia inuincibilis. Et ita in quo sensu conceditur minor negatur maior: & in quo conceditur maior negatur minor & consequentia nihil ualet. Ad tertiam probationem principalem conceditur maior ad hunc sensum, quòd infirmitas animæ est grauior, id est periculosior quia nocet saluti animæ de se, non autem infirmitas corporis: sed tunc negatur consequentia quia non concluditur ad propositum. negatur autem illa maior ad hunc sensum quòd infirmitas animæ est grauior id est magis impediens libertatem animæ quàm infirmitas corporis: hoc enim est falsum uniuersaliter intellectum, ut patet ex dictis: & patet in phreneticis & huiusmodi capiendo infirmitatem animæ ut capitur in proposito pro passione incitante seu inclinante ad peccatum. quamuis B. Tho. & Caieta. ubi supra aliter respondeant ad hanc tertiam rationem: quia fundantur in sua opinione quòd peccata tempore culpabilis ebrietatis commissa sunt per nouam culpam de nouo culpabilia: quam opinionem nos supra q. 18. latius reprobabimus.

Argum. 3. Tertio arguitur probando quòd peccatum ex passione non sit minus graue quàm si non fieret ex ea. quia quanto intensiore actu seu uoluntate aliquis peccat tanto grauius peccat. sed passio impellens uoluntatem ad peccatum facit eam intensius & uehementius ferri in actum peccati ergo passio potius aggrauat quàm alleuiat. Et confirmatur. Primo quia sicut se habet bona passio ad meritum ita se habet mala passio ad peccatum. Sed bona passio auget meritum: tum quia intendit actum uoluntatis: tum quia quòd ex misericordia maiori quis subuenit pauperi eò magis mereri uidetur. ergo mala passio opposito modo se habet potius aggrauat quàm alleuiat peccatum. Et confirmatur secundo quia augmentum causæ auget effectum ut patet. quia si calidum dissoluit ergo magis calidum magis dissoluit. Sed passio est causa peccati, ut patet ex supradictis. quæst. 8. ergo quòd intensior est passio eò magis est peccatum inde sequens uel eò magis intendit uoluntatem ad peccatum.

Respon. ad tertium Argumentum distinguendo maiorem, pro quo nota prius secundum Tho. prima secundæ quæst. 77. art. 6. & ibi Caieta. quòd motus uoluntatis potest dupliciter intendi. Vno modo in quantum proprius uoluntatis ab intrinseco id est ab ipsa inclinatione uoluntatis: alio modo in quantum communis uoluntatis & passioni seu ab extrinseco. Nunc dico ad maiorem

iorem quod si motus uoluntatis sit intensior primo modo: tunc conceditur maior, quod scilicet tunc est grauior culpa & maius meritum: & tunc negatur minor & consequentia. Nam passio precedens non facit uoluntatem intensius uelle ab intrinseco & motu proprio sed ab extrinseco. Si autem motus uoluntatis sit intensior secundo modo tunc negatur illa maior: quia intensio ista secundo modo dicta consurgit ex causa diminuenta rationem uoluntarii, & per consequens rationem grauitatis peccati. quod probatur, quia cum peccatum essentialiter consistat in actu liberi arbitrii quod est facultas uoluntatis & rationis: passio autem est motus appetitus sensitiui que passio cum se habet antecedenter ad uoluntatem, scilicet trahendo uel inclinando eam ad peccatum, ut supra q. 8. propositi. 2. latius iam uoluntas tunc potius extrinseco impulsu & motu passionis operatur quam ex proprio motu uoluntatis, & ideo aliquando distrahitur aliquantulum a ratione proprii motus uoluntarii: quia scilicet, non est omnino ille motus a uoluntate ipsa sed a passione precedente trahente & impellente extrinseco ad actum peccati. igitur ideo passio precedens dicitur alieuiare peccatum: quia sic minuit aliquantulum rationem uoluntarii ut dictum est. & notanter dicitur quod passio precedens aut impellens uoluntatem minuit grauitatem peccati, non autem passio concomitans aut consequens ipsam uoluntatem seu actum peccati, talis enim non minuit sed potius est signum magnitudinis intensiois peccati, quatenus scilicet, ostendit seu iuuat intensioem uoluntatis ad peccatum & de hac passione concomitante seu consequente bene esset uerum quod quo maiori libidine seu concupiscentia uoluntatis quis peccat eo grauius peccat: non autem de intensioe proueniente a passione precedente seu impellente uoluntatem ad actum peccati. Ad primam confirmationem respondeo. concessa maiore negatur minor si sic uniuersaliter sumatur, quia ut ex dictis patet, bona passio consequens iudicium rationis auget meritum, si autem precedat sic quod homo magis ex passione quam ex rationis iudicio ducatur aut moueatur ad bene agendum, talis passio minuit bonitatem & laudem actus.

Ad secundam confirmationem respondeo secundum Thomam ubi supra, quod maior solum est uera de causis per se non autem de causis per accidens ad effectum, sed negatur minor quod scilicet passio precedens sit causa per se respectu grauitatis peccati quamuis sit causa per se respectu illius actus peccati ex passione procedentis & ratio est quia passio est causa peccati ex parte conuersionis ad creaturam: grauitas autem peccati magis attribuitur ex parte auersionis a Deo seu a sua regula, quae quidem auersio cum ex predicta conuersione sequatur per accidens, id est preter intentionem peccantis: ideo etiam passio dicitur causa per accidens illius auersionis, & per consequens respectu gra-

uitatis peccati, quae poenae auersionem attenditur. Vel clarius respondeo ad secundam confirmationem concedendo minorem, quod scilicet et passio est causa peccati quod ad actum, non quod ad grauitatem quam alleuiat, & consequentia negatur simpliciter: quia licet quod intensior passio precedens eo maius sit peccatum quod ad intensioem actus naturalem cuius est causa: non tamen quod ad intensioem liberam seu maiorem grauitatem cuius non est causa. immo debet inferri quod quod ad grauitatem est minus peccatum quod maior est passio: ex quo quod ad minuendum libertatem & grauitatem passio precedens est causa ut dictum est in responsione ad tertium argumentum.

Quomodo autem cum dictis stent alia dicta ipsius B. Thomae prima secundae q. 73. art. 3. ubi dicitur quod grauitas peccati attenditur secundum obiecta: nunc autem dicitur quod attenditur secundum auersionem respondeo secundum Caietana. quod attenditur secundum obiecta causaliter, sed secundum auersionem formaliter: quia grauitas est conditio malitiae quae in auersione consistit.

Et si contra hoc dicatur quod si grauitas peccati attenditur causaliter secundum obiectum, ergo augmentata conuersione ad obiectum augebitur peccatum: quia conuersio, non per accidens sed per se respicit obiectum a quo prouenit dicta grauitas. Respondeo negando consequentia: quia aliud est loqui de obiecto peccati & aliud de conuersione ad obiectum: nam augmentato obiecto augetur auersio & malitia quia per se sequitur ad illud, ut habetur prima secundae q. 18. art. 5. & q. 71. art. 6. & q. 72. augmentata autem conuersione ad ipsum obiectum non oportet augeri auersionem: quia conuersio ex intentione mensuratur, quae per accidens respicit obiectum ut causat auersionem & ideo Thomae prima secundae q. 77. art. 6. ubi supra dicit quod augmentata conuersio est causa per accidens respectu auersionis.

Quartum principaliter ad idem arguitur probando quod peccatum ex malitia non est grauius aliis, & potest esse replica contra praedicta, quod probatur tripliciter. Primo, quia ubi est maior impulsus ad peccatum ibi est minor grauitas peccati quod patet in peccante ex passione maiore ut dictum est per eandem rationem. sed qui peccat ex malitia impellitur ab habitu acquisito seu naturali, ut supra q. 8. propositione tertia. nunc autem fortius impellitur quam a tali habitu quam a passione: quia est magis radicans & fortificatus talis habitus in ipsa uoluntate & uoluntati magis proprius quam passio ut patet, ergo. Secundo probatur idem, quia ubi est maior ignorantia est minor contemptus & minus de uoluntario, ut patet ex dictis supra propositione prima. sed maiori ignorantia laboratus qui peccat ex malitia quam qui ex infirmitate, quia qui ex certa malitia peccat patitur ignorantiam principii, ut patet 7. Ethicorum. habet enim malam estimationem de fine qui est principium operationis

rationis ut patet 3. & 6. Ethicorum. talis autem ignorantia est maxima omnium ut constat, ergo. Tertio probatur idem. Peccatum quod fit ex maiori libidine est grauius, sed peccatum ex ignorantia fit ex maiori libidine proueniente ab intrinseco (de hac enim loquor ad rem ne sit locus euasionibus) quam peccatum ex malitia: ergo grauius est quam peccatum ex malitia. Consequentia patet & maior probatur, quia quod fit ex maiori libidine punitur a Deo acerbius ut patet Apocalypsi 18. Quatum glorificauit se in delictis &c. & quia secundum Hieronymum, absque dubio sceleratius est commissum quod a Deo iusto iudice constat grauius esse uindicandum. 24. q. 1. non afferamus, & sic patet maior. Minor autem probatur, quia in peccato ex malitia est remorsus rationis, ut habetur 9. Ethicorum. Poenitudine replentur mali eo quod huc quidem trahat &c. peccatum autem ex ignorantia fit sine remorsu, ergo ex maiori libidine uoluntatis sine remorsu peccantis.

RESPONDEO ad primam probationem quarti argumenti concedendo maiorem solum quando est maior impulsus ab intrinseco proueniens propriusque uoluntati, negatur autem quando est ab extrinseco seu non proprius ipsius uoluntatis, ut patet ex responsione ad tertiam argumentum praefatum. Ad minorem uero dicitur quod qui peccat ex malitia quamuis peccet ex habitu: tamen talis habitus non impellit ab extrinseco uoluntatem sed ab intrinseco ipsius uoluntatis, quia inclinatio ipsius habitus procedit a uoluntate ut supra dictum est in responsione ad tertium argumentum, ideo in quo sensu conceditur maior negatur minor: sicque non procedit ratio.

Ad secundam probationem respondeo quod illa maior solum est uera de ignorantia iudicii quae tollit rationem uoluntarii, non autem de ignorantia electionis, qualis est ignorantia mali hominis. scilicet peccantis ex malitia, quia talis ignorantia non tollit rationem uoluntarii sed potius auget. Item quia licet malus, scilicet ex malitia peccans ignoret & erret errore pratico pro ut pendet ab appetitu: non tamen errat semper speculatiue in iudicando seu cognoscendo per intellectum esse tale quid honestum aut inhonestum, nisi quando est excecatus ut supra q. 8. q. 12. q. 13. dictum est: quamuis Caietana prima secundae q. 78. art. ult. aliter uerba multiplicet quomodo ignorantia est maior in peccato ex malitia quam ex passione, sicque in quo sensu conceditur maior negatur minor, quia peccans ex malitia non habet maiorem ignorantiam rationis seu iudicii quam qui ex passione aut ignorantia peccat, nisi ut diximus quando in intellectu deprauatus aut excecatus est.

Ad tertiam probationem respondeo secundum Adria. ubi supra quod maior solum est uera ubi sunt cetera paria: ideo consequentia negatur, quia quamuis in peccato ex malitia non sit maior libido quam in peccato ex ignorantia ut probatum

est: tamen quia in illo peccato ex malitia est maior contemptus ratione cognitionis, ut supra q. 16. dictum est, cuius contemptus excessus magis grauat quam libido uoluntatis: ideo nihil contra propositionem sequitur. Item potest negari minor: & ad eius probationem dico, quod licet ex parte remorsus retrahentis sit minor libido in peccato ex malitia quam in peccante ex ignorantia: tamen ex parte habitus & uoluntatis ipsius est maior libido in peccante ex malitia: quia scilicet, praeue affectus & habituatus in malum habet maiorem libidinem intrinsecam uoluntatis: & sic simpliciter ibi maior libido est.

Secunda propositio. Qui peccat ex malitia est magis corruptus differtiusque curatur & sanatur, & tale peccatum est periculosius simpliciter de se quam qui ex passione & ex ignorantia peccat. Probatur primo, quia est magis corruptus & in illo est maior corruptio uoluntatis, qui sine extrinseco impellente eligit malum, quam qui ex impulsu peccat, ut patet ex dictis in probatione primae propositionis & in tertio argumento. quia si is qui sine onere & sine impellente ambulat curue, quid faceret onere praesens & impulsus aliunde? & qui sine ira percutit: quid faceret iratus? sed qui ex malitia peccat est huiusmodi, ut patet ex dictis & ex quid nominis peccati ex malitia, ergo. Item quia qui peccat ex malitia est male dispositus circa ipsum finem, qui est principium in operabilibus: quia habet errorem contrarium principio pratico pro ut pendet ab appetitu, ut latius supra q. 8. q. 12. 15. habetur: qui error uel mala dispositio non est in peccatis ex passione aut ex ignorantia, quibus manet adhuc propositum tendens in bonum finem: licet tale eorum principium practicum etiam in uniuersali & particulari interrumpatur ad horam propter passionem aut ignorantiam uel alias: non tamen habet contrarium errorem electionis uel praeue dispositionis sicut malus peccans ex malitia. sed defectus & corruptio uoluntatis circa principium est pessima simpliciter, ergo.

Vnde ad huius confirmationem in 7. Ethicorum. interperatus comparatur hydropico uel thysico, qui scilicet continua aegritudine laborat: incontinens uero epileptico qui solum certis temporibus patitur. in temperatus est peccans ex malitia: continens autem ex passione.

Secunda pars propositionis, quod scilicet difficilius curatur & sanatur: patet. quia maximum medicamentum principiumque remedii hominis uitiati ad reducendum illum a malo ad bonum est recta ratio: quam tamen ex malitia peccans non uult admittere propter corruptionem sui appetitus circa principia practica ut dictum est. Sicut qui cognitum medicamentum corporale nulla alia passione retractus, sed solum uoluntate sua inductus omnino non uult admittere, difficilius curatur quam qui incognitum aut passione aliqua

aliqua retractus ad horam non admittit: admitteret autem si cognosceret sibi esse utile & sine vlla passione retraheretur ab eo sumendo. ita in spiritualibus qui per intellectum cognoscit remedium animæ & nulla passione retrahitur ab eo sed sola malitia voluntatis non vult admittere, certè difficilior curatur & sanatur, qualis est peccans ex malitia & de industria: quàm qui saltem pro tunc ad horam ex ignorantia non admittit, quod tamen admitteret si tunc cognosceret aut si passione tunc non retraheretur. Item quia magis radicalis & fortificata est malitia voluntatis quàm passio: ideo difficilior curatur vt morbus in veteratus: quia passio inclinans voluntatem ad peccatum cito transit, & sic homo cito redit ad remedium penitens de peccato. Sed habitus quo homo ex malitia peccat est qualitas permanens: & ideo homo ex malitia diuturnius peccat. vnde 7. Ethi. comparatur hydropico vt supra dictum est.

Corolla. 1.

Ex his patet. Primò quòd incontinentes per temeritatem seu prauolationem, cuiusmodi sunt melancholici aut cholericus, qui passionis impetu ducuntur vt neque consultant de agendo sed fantasiam sequuntur, minus corrupti sunt, quàm incontinentes per infirmitatem, qui scilicet passione non vehemènti titilati ab initio consultant quidem de agendo, sed concluso per consultationem non immanent victi à passione. quia passioni in valescenti quam non reprimendo cum possent consentire auxillis, tandem cedunt: quia plura præsidia ad vincendum & resistendum habent, cum possent facilius resistere & vincere quàm illi priores incontinentes per temeritatem & prauolationem. quia maximum principium reducendi à malo est ratio recta, cui ipsi non immanent: sicut etiam proportionabiliter de peccante ex industria respectu incontinentis peccantis ex passione dictum est.

2. Corolla.

Secundò sequitur ex dictis, quòd magis corruptus & detestabilior est is qui dolori cedit quàm voluptate superatur ceteris paribus & attenda proportione doloris & delectationis, ratio est quia secundum Arist. facilius est resistere, quod in dolore requiritur & sufficit ad non peccandum, quàm vincere, quod in delectatione oportet. & quamuis delectatio vincatur fugiendo occasiones peccati, quod ex hac parte videtur facilius quàm resistere & vincere & aggredi, id quod in aliis peccatis requiritur: tamen iam existente delectatione & dolore, quorum vtrumque non potest homo fugere ut supponitur, tunc facilius est resistere vt dictum est. Item quia dolor palam aggreditur: voluptas verò latenter insidiatur vt domesticus inimicus: & quia delectabilia sæpius occurrunt & insistant importunius. Alias autem absolutè & simpliciter magis corruptus est qui delectationi cedit quàm qui dolore superatur: quia dolor grauius vrget & grauius sentitur tollens bonum naturæ ex-

se & absolutè: sicque absolutè non sunt cetera paria. ideo ait Augusti. libro 83. quæstio. 4. Gloriosius est non uinci aduersis nec terri morte, quàm non allici voluptate aut prosperis. Sic igitur intelligatur & limitetur Adria. in 4. quodlibet. art. vltimo & Bea. Thom. prima secundæ quæst. 78. art. vltimo.

Tertio sequitur quòd quamquàm peccatum ex industria est periculosius simpliciter & de se seu ex natura sua: tamen ratione alterius circumstantiæ seu per accidens in casu & ad tempus potest aliquando pro tunc esse maius periculum in peccato ex passione & ignorantia vt patet. & sic intelligitur Augusti, libro confessio. dicens. Eò in sanabilius peccabam quòd me non peccare arbitrabar. Quod autem est per accidens non facit regulam. ideo & Apocali. 3. Vtinam frigidus aut calidus esses: sed quia tepidus es incipiam te euomere. Nam secundum glos. ibidem & communiter doctores, frigidus est apertè malus, sciens malum suum aut qui ex timore conuertitur. Calidus apertè bonus, aut qui ex amore conuertitur & bene operatur. Tepidus est qui nec hoc nec illo modo conuertitur, sed vel inefficaciter & in suo peccato dissimulato & ignorato culpabiliter vult permanere. & hic non desideratur quòd sit frigidus cum sit peccatum grauius: sed solum ei desideratur remotio status periculosi & occasionis ad perditionem. sicut si mater videns filium nec bene infirmum nec bene sanum, ac proinde nec se obseruantem à nociuis nec sibi mederi volentem, & timens ne sic sine remedio moriatur diceret. Vtinam aut bene sanus aut bene infirmus esses in magna febre, vt te curares. ita nunc prædicto peccatori Deus ait. Vtinam frigidus aut calidus esses: tuumque defectum recognosceres. Nam qui ita tepidus est utique manet in maiori periculo, quamuis grauius peccaret si scienter malè ageret. nam inde fit vt talis peccator fastidiat cibum. i. bonum atque

Diuina & sui conuersionem tanquam

sæpe rediens ad vomitum tan-

dem abominetur, vtpotè

iam peccatis in ueter-

ratu & sine re-

morso pec-

cans:

propter quòd abundantem gratiam con-

uersionis non mereatur. ideo di-

citur, quia tepidus est in-

incipiam te euomere.

VTRVM LICEAT COMPLACERE deliberatè in actibus malis, sed per ignorantiam, uel impotentiam à culpa excusatis, modo illi actus præteriti modo futuri sint.

RESPONDEO in hoc est duplex dubium primum vtrum talis complacencia absoluta in talibus actibus sit licita secundum vtrum talis complacencia propter bonum finem uel effectum inde speratū.

de eisdem actibus licita sit. Nam de complacencia tantum illius finis aut effectus boni sperati uel prouenientis non est dubium quòd liceat.

Dubium. 1.

Igitur quòd ad primum dubiū cõmuniter doctores dicunt complacencia absolutā de talibus actibus nõ propter bonū finem esse malā. probatur quinquupliciter. Primò quia obiectū illius cõplacencia, putā ille actus est malus absolutè quāuis per ignorantia à culpa excusetur uolens illud. quia difforme à recta ratione ex natura uel ex genere suo est. Nam si non esset obiectum malum utique in eo scienter complacere liceret & illud aelle & procurare. ergo & uoluitio deliberata eius mala est. quia ex bonitate uel malitia obiecti sumitur bonitas uel malitia actus uoluntatis secundū Tho. prima secundæ q. 19. art. 2. Secundò probatur idem. quia non licet talē actū futurum desiderare nec in illo absolutè complacere. ergo nec in præterito: patet antecedens. quia non licet uirgini desiderare sui ipsius corruptionē uolentem neque in somnis neque dum dormit, neque nocturnam cum aliquo pollutionem, neque quod ipsi homini dormienti aut nescienti mulier supponatur, & huiusmodi. Consequentia autem constat. quia tempus non mutat rationē peccati si non sit eius circumstantia ratione cuius proueniat malitia actus: quæ in proposito cessat. Tertio quia non licet homini cõplacere postquam sciuit quod ignorans cognouit nõ suā uel matrē aut sororem suam, ut patet in c. si uirgo. 34. q. 1. etiā si in tali ignorantia meritorie illud fecisset æstimans esse suam. Neque similiter postea licet alicui complacere de adulterio uel homicidio cõmisso tempore inculpabilis suæ ebrietatis aut somni. Quarto quia si liceret, & ille actus est uoluntarius quando post eius cõmissionem homo cõplacet in illo uel quòd illum cõmisit: quòd si uoluntarius & prohibitus ergo peccat complacens in illo. Quintò quia multi sunt casus in quibus tenemur admonere proximum de sua ignorantia inuincibili. ergo non licet in illis actibus complacere de quibus tenemur alium admonere ne illos etiam ignorans cõmittat: neque illū possumus hortari ut ignorans illos actus faciat. Sic expresse tenet palude in 4. distinct. 9. q. 3. art. 1. & Adria. in 4. q. 4. de Eucharistia & 10. quodlibet. art. 2. & Soto. in 4. distinctio. 12. quæst. 1. art. 7. & commu-

nis regula doctorum est quòd quando actio ob ignorantiam uel aliā quamuis causam à culpa excusatur, consensus in illam actionem non est licitus nisi simul cum cõsensu eadem causa excusans concurrat. & ita licuit ipsi Iacob consentire in Lyā sibi ignorantia suppositam solū dum id ignorabat: quia ignoratia sublata iā cõsensu ille illicitus est: quia liberè & ex proposito iam ferretur in rem illicitam ex genere suo ut probatum est. quæ sententia sine dubio uidetur uera in actibus tantum de se malis uel lege tantum naturali uel Diuina prohibitis etiam si contra proximum non sint. Secus in his quæ humana tantum lege prohibita & mutabilia sunt. Nam in his actibus fortè licebit complacere dum per ignorantiam à culpa excusati sunt. putā complacere licet, quod in die ieiunii inuincibiliter ignorans carnes optimè comedi. ut ait Adria. in 10. quodlibet. art. 2. Ratio huius est duplex. Prima ut ait quidam; quia Ecclesia non intrèdit obligare ut non complacere in tali actu sic excusato is qui bona fide paratus est Ecclesia obedire sed unde talem intentionē Ecclesiæ ipse cognouit? cum probabilius sit quòd qua ratione ius Diuinum & naturale prohibet ne contra legem temperantiæ quis agat, uel in eiusdem transgressionē consentiat, eadem etiam ius humanum prohibet ne contra suam legem de ieiunando committat & eiusdem transgressionē deliberatè complacere. Ideo secunda ratio ex Adriano ubi supra melior uidetur, quòd scilicet in illis Diuina uel naturali lege prohibitis ideo absolutè complacere nõ possumus, quia non est in potestate humana ut illa desinant esse prohibita & nobis liceat aliquo modo deliberatè ea uelle: in illis autem quæ humana tantum lege prohibita sunt: ex quo impotestate humana est ut prohibita non sint, fit ut liceat uelle illa nobis non esse prohibita: & in ipsis complacere si & quatenus prohibita & culpabilia non sint. prohibita autem non sunt nisi deliberatè cõmittantur. igitur dum in tales actus à culpa per ignorantiam excusatos deliberatè homo consentit nõ uidetur contra ius aliquod facere: neque proinde aliquam culpam committere siue peccatum.

Contra prædicta arguitur. Primò, quia qui uult actum sub ea conditione quæ omnem turpitudinē purgat uel excludit uel sub ea qualitate qua inculpabiliter exercetur, non peccat. Sed talis est illa complacencia maximè respectiua de illo actu per ignorantia uel impossibilitatē excusato ergo. consequentia patet cum minore. & maior probatur dupliciter. Primò quia secundum Tho. ubi supra bonitas & malitia uoluntatis est ab obiecto: & illud obiectum, scilicet actus ille sic à culpa excusatus maximè propter bonum finem factus aut uoluitus est licitus uel etiam bonus & meritorius. Secundò probatur eadem maior. quia secundum communiter doctores in c. primò de constit. inter æquæ dubias opiniones licitum est iudici iudicare secundum sibi gratiorem etiam si in facto iniusti-

Argum. 1.

iustitiam alteri faciat. & consensus in actum carnalem cum aliqua, pro quo tempore sua coniux futura est, utique contra Caieta. in summ. tit. delecta tio. per hoc excusatur a culpa, quia consensus solum dirigitur in illum actum sub eo modo & conditione quibus licitum est: ubi si absolute sine tali modo aut conditione matrimoniali in eam consentiret certe peccaret.

Respon.

Respondeo secundum Adria. ubi supra in 10. quodlibet. quod illa maior solum est uera quando illa qualitas afficit tam ipsum uoluntatum, quam etiam ipsum uelle, id est quando illa causa, puta ignorantia excusans actum uoluntatum a culpa, concurret etiam cum ipso consensu, ut supra dictum est. & tunc negatur minor: quia illa ignorantia solum afficit illum actum uoluntatum ignoratum, & non ipsum uelle, nec uoluntatem ipsius actus eo quod scienter complacet & consentit in illo malo actu de se quamuis ignorato. Et ad primam probationem ex B. Th. ubi nititur probare quod illa maior est uera etiam si illa qualitas solum ipsum uoluntatum afficiat. Respondeo secundum Adria. ubi supra de Eucharistia quod bonitas & malitia moralis uoluntatis est ab obiecto non quidem absolute sed in ordine ad uoluntatem sumpto, ad hunc sensum, quod illa uoluntatum est bona cuius obiectum sic qualificatum per aliquam legem uoluntatis non prohibetur appetere, sed potius suadetur uel conceditur: mala autem cui tale obiectum appetere prohibetur est. exempli gratia. Proximus inculpabiliter occiditur a me uel ab alio in furia uel in somno uel etiam a bestia. dico quod licet illa occisio moraliter mala non sit, quia tamen non bis prohibetur id uelle: ideo ipsa est mala in ordine ad uoluntatem, ita quod illam occisionem uelle aut in ea complacere malum est. Sic in proposito, ille actus de se malus quamuis per ignorantiam excusatus eo ipso quod ex genere malus est, prohibetur uoluntati illum scienter uelle aut in illum consentire. Ad secundam eiusdem maioris probationem de iudice secundum suam opinionem iudicante. respondeo ex Adria. in 10. quodlibet. quod secundum Tho. ubi supra in responsione ad ultimum, ignorantia circumstantiarum se tenet ex parte obiecti. inde quando iudex excusatur a peccato ideo est quia ignorat sententiam esse contra iustitiam: & ita ignoratur non solum ipsum uoluntatum sed etiam ipsum uelle contra iustitiam esse. Nam si sciret uel iudicaret id, uel id uelle esse contra iustitiam, utique non excusaretur id uolendo aut secundum id iudicando. in casu autem questionis ignorantia non afficit ipsum uelle: ideo simile non est, tametsi Aristotele. in problemate censet iudicem in preiudicium tertium non licite sequi opinionem sibi gratiorem in illo casu, ut refert etiam maioris in quarto. q. 1. Si cut etiam uiolentia excusat quidem mulierem renitentem a culpa adulterii: sed non ipsam optantem ut per uiolentiam stupretur. Nam ut ait idem Adria. ubi supra de Eucharistia. q. 4. licet consensus in factum & ipsum factum humanum ex uoluntate per

rationem directa procedens, dum sit sub similibus conditionibus, similiter se habeat quod ad bonitatem & malitiam: quia tunc manet eadem ratio utrunque eorum excusans uel accusans: Non tamen est idem iudicium de consensu in factum deliberato, & de facto ipso non humano uel non deliberato, quia non humanum uel non deliberatum esse excusat factum: & non potest excusare consensum qui deliberatus est. & ita in illo facto est aliqua ratio, puta ignorantia ipsum factum a culpa excusans, quae non est in consensu deliberato in illud factum: qui proinde consensus a culpa excusari non potest.

Ad aliud de consentiente in copulam cum uxore futura dico ex eodem Adria. non esse simile. quia licet consensus in factum sub conditione & modo quibus licitum est ipsum uelle non sit malus, & talis est consensus in copulam cum coniuge futura. Non tamen consensus est licitus si feratur solum in factum sub conditione & modo quibus substantia ipsius facti licita est, si non sit licitum in ipsum factum consentire aut ipsum uelle sicut de occisione proximi per bestiam uel per furiosum, uel de stuprata per uiolentiam uel in somno: & de consensu in tale factum supradictum est.

Secundo arguitur. quia talis actus, puta pollutio in somnis, uel alius actus per ignorantiam quamcunque uel aliam a culpa excusatus, nec in se ut constat nec in sua causa ut supponitur est culpabilis. ergo licite desiderari & in eo complacere potest.

Respondeo negando consequentiam ut ex precedentibus potest constare.

Quod ad secundum dubium, scilicet utrum in praedictis actibus liceat deliberate propter bonum finem consentire, est duplex opinio. Prima quod sic: quae dupliciter probatur primo quia licitum est complacere in morte inimici uel praedonis uel infidelium licite a Deo uel iudice facta uel facienda, eamque desiderare, uel aegritudinem aut iacturam corporalem eorum propter hunc finem, scilicet ut non me uel alium uel Ecclesiam uexent iniuste, uel ut ipsi uel alii a peccatis conuersi redeant ad cor, dummodo a praedicta eorum morte uel iactura temporali per me aliam iniuste inferenda ego corde, ore & opere abstineam, ut communiter hoc tenent doctores in tertio distinctio. 30. ex Greg. lib. 22. moral. ca. super id Iob, 32. si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat. quia tunc potius appetimus proximo malum illud sub ratione boni quam sub ratione mali, & talis complacencia potius est in illo bono fine quam in illo malo optato: quia propter unum quoque tale & illud magis. ergo similiter uel a fortiori licebit ex bono fine complacere in omnibus aliis actibus malis per ignorantiam excusatis a culpa, puta in pollutione uel etiam in fornicatione uel homicidio in somnis uel omnino ignoranter commissis, licitum erit complacere propter alleviationem naturae uel sanitatem, aut propter haereditatem inde prouenientem.

Secundo probatur idem. quia medicus licite possit

set desiderare pollutionem alicuius nocturnam uel in somnis, non quidem liberè procuratam sed ut tantum naturali prouenturam, ad finem sanitatis uel exonerationem naturae uel ad ardorem etiam libidinosum temperandum & huiusmodi: sicut & sudorem uel fluxum sanguinis naturalè. ergo & ipse homo potest id sibi desiderare & in eodem iam facto ad eundem finem complacere. & ergo in aliis quibuscunque de se malis, puta in coitu fornicario in somnis commissio ad bonum finem complacere licebit. Hanc opinionem tenet Adria. in 4. de eucharistia. q. 4. cuius oppositum ipse in 10. quodlibet. art. 2. sentire uidetur & ad idem est palude. in 4. distin. 9. q. 3. cum aliis quibus aliis.

Opinio. 2.

Secunda opinio est praedicti Adriani in 10. quodlibet. art. 2. propositione 2. & Soto etiam superius & aliorum doctorum quod non licet complacere in supradictis actibus propter quemcunque finem quantumcunque bonum. Quod dupliciter probatur. Primo, quia ut supra probatum est talis complacencia absoluta est mala. ergo etiam illa conditionata uel propter bonum finem. patet consequentia. quia ille bonus finis non tollit malitiam obiecti uel uolitionis eius: sicut neque fornicatio propter bonum finem uidetur bona. aut definit esse mala, ut dictum est. Secundo probatur opinio haec. quia aliam sequeretur, quod liceret homini complacere in fornicario actu in somnis aut ignoranter uel uiolenter perpetrato, quia inde praeclarum filium habuit: & filio liceret in parricidio ignoranter aut uiolenter commissio complacere quia inde in bona haereditate successit. Nam aequè tollit uoluntarium & excusatur a culpa coactio naturalis uel uiolentia sicut & ignorantia: & ita per eandem rationem liceret in fornicatione uel parricidio uiolenter sicut ignoranter commissio complacere propter bonum finem. Sed illud de coactione uel uiolentia est absurdum concedere. ergo & aliud de ignorantia & aliis eiusmodi. ideo quamuis licitum sit Iacob complacere in hoc quod non peccauit ignoranter Lyam cognoscendo, aut in sanitate aut in filio inde proueniente: non tamen de ipso actu aut quia Lyam ita cognouit. & ita non de pollutione sed de sanitate in de proueniente licitum est complacere. & consonat Vega de iustificatione.

Respon. ad primam rationem.

Ad rationes autem praecedentis opinionis respondet ad primam negando consequentiam. quia in casu antecedentis circumstantia finis iustificat occisionem quam afficit & consensum in illam.

in casu autem consequentis de quo est dubium praesens, illa ignorantia quae afficit & concurrat cum actu quem excusat non afficit nec concurrat cum consensu in illum actum: ideo nec illum excusat, ut supra in primo dubio in responsione ad primum argumentum dictum est.

Ratio ad secundam.

Ad secundam rationem respondeo, quod aliqui doctores de hac secunda opinione negant tam antecedens quam utramque consequentiam per eandem rationem. ego uero etiam tenes secundam hanc opinionem ut magis probabilem & ueram, concesso antecedente & prima consequentia negarem secundam. & ratio discriminis est: quia pollutio nocturna uia tantum naturali sine ulla culpa proueniens, nullo modo est actus humanus nec hominis, sicut nec sudor aut fluxus sanguinis naturalis: quia nullo modo est uoluntarius nec a uoluntate per modum imperii procedens, nec illi subiectus est: sed ut dixi solum est effectus naturalis sicut & actus potentiae sensitivae uel uegetivae in quibus nulla ratio culpae esse potest. ideo in ipsam pollutionem naturalem praeteritam uel futuram complacencia ex aliquo bono fine licita est. Secus in aliis actibus, puta fornicatione uel homicidio per ignorantiam uel per somnum a malitia excusatis: quia ex natura sua hi actus in potentia rationali subsunt hominis uoluntati & imperio tamquam actus eius potentiae executivae: ideo ex genere suo difformes sunt recte rationi etiam mali atque prohibiti, ut supra in fine q. 23. habetur. a qua malitia non nisi per ignorantiam uel uiolentiam possunt spoliari. ideo & consensus deliberatus in tales actus a culpa excusatos, a culpa excusari non potest.

Nota concordiam & resolutionem.

Et forte per hanc differentiam praedictorum actuum concordari possunt, praedictae opinionis. ut prima opinio sit uera de pollutione nocturna, naturali tantum uia proueniente. secunda opinio de aliis actibus de se malis per ignorantiam excusatis ut est fornicatio & homicidium in somnis: quia complacencia deliberata in illam ex bono fine, non autem in hos alios actus licita est. Non autem liceret absolute sine ullo bono fine, in illa pollutionem naturali tantum uia prouenientem aut prouenturam complacere, aut illam desiderare: quia uana & periculosa est: id quod de sudoris aut naturalis fluxus sanguinis complacencia absoluta dici non potest. & ita tenet Nauarro in summa ca. 16. 6. Praecepto. nu. 6. cum hac concordia & resolutione.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ANTONII CORDVBEN.

ORD. MIN. REGVL. OBSERVANTIAE

PROVINCIAE CASTELLAE,

QVAESTIONARI THEOLOGICI,

Liber Tertius.

Qui de Conscientia est, Quatuordecim quaestiones complectens.

QVAESTIO PRIMA.

Quid sit synderesis, conscientia, & quomodo differant, & ubi subiectionentur.

RESPONDEO per tria puncta, quorum primum est, quid hæc sint. secundum quomodo differant inter se & alia similia. tertium ubi subiectionentur.

Quod ad primum punctum dico, quod Synderesis seu Synteresis strictè & propriè accepta est lumen connaturale seu inclinatio naturalis, inclinans intellectum ad assentiendum naturaliter principiis practicis euidètibz ex terminis, dictatibus uel significatibus in uniuersali aliquid laudabiliter prosequendum seu fugiendum esse.

Conscientia uerò strictè accepta & propriè est notitia ad hæsiua seu indicatiua, actualis, seu habitualis acquisita, conclusionis deductæ ex supra dictis principiis practicis uniuersalibus, dictans seu significans in particulari aliquid bene uel male moraliter agendum uel actum esse.

Declarantur simul & probantur particulae, dicitur quod Synderesis est lumen seu inclinatio naturalis: quod ideo sic disiunctiue dictum est, quia circa hoc sunt opiniones. Nam B. Thom. 1. part. sum. q. 78. art. 1. 2. & Sco. in 2. distinct. 39. & multi alii realizantes communiter tenent quod Synderesis non est ipsa potentia aut ratio intellectiua neque passio aut actus ipsius intellectus aut uoluntatis: sed quidditatiue est quidam habitus naturalis seu lumen naturale intellectus. & nomen habitus hic accipitur largè pro uirtute seu qualitate perfectiua potentiae, sicut lumen naturale oculorum seu intellectus seu etiam lumen gloriae dicitur habitus perficiens oculos seu intellectum ipsum secundum Tho. 1. 2. q. 49. & q. 50.

Quod ergo Synderesis non sit actus aliquis rationis seu uoluntatis probatur secundum Gabriel & Sco. & communiter doctores, in 2. distinctio. 39. Nam in hoc omnes concordant, neque sunt opiniones, quia Synderesis à Beato Hieronymo in gloss. super Ezechi. 1. & ab omnibus doctoribus ponitur in quolibet homine esse quoddam naturaliter inclinans ad bonum & remunerans malo, & quod est inextinguibilis. actus autem non est inextinguibilis neque semper naturaliter in homine manet, ut patet: quia 3. de anima in principio sup. creationis anima est sicut tabula ra-

ta in qua nihil est depictum. & patet etiam quia in aliquibus absorptis in peccatis non sentitur hæc remuneratio actualis, & per consequens eadem ratione non est habitus acquisitus: quia sic præsupponeret actus à quibus generaretur: sed ante quemlibet actum est ipsa Synderesis inauferibilis ab homine ut patet ex dictis. Neque est passio: quia passio uel est actus appetitus uel ab actu causatur propriè loquendo de passione, secundum 2. Ethic. cap. 5. & latius de hoc Oham in 3. q. 12. & in 2. quodlibet. q. 17. Synderesis autem neque est actus neque præsupponit illum ut patet ex dictis; & in his oēs doctores concordat. restat igitur quod sit potentia ipsa uel habitus naturalis seu lumen, aut inclinatio naturalis ut habet in diffinitione.

Quid autem horum sit: in hoc sunt opiniones quia ut diximus Tho. & Scot. & reales communiter tenent quod est habitus aut uirtus naturalis seu lumen naturale quod idem est. quod probatur dupliciter. Primo, quia sicut ratio speculatiua de speculatiuis: ita ratio practica ratiocinatur de operabilibus. ratiocinatio autem est progressio aut discursus intellectus ab uniuersalibus ad particularia concludenda. ergo sicut oportet in nobis esse naturaliter indita principia speculabilia, ita & operabilia: prima autem principia speculabilia in nobis naturaliter indita, nihil aliud sunt quam quidam habitus aut uirtus naturalis ipsorum principiorum, qui 6. Ethic. dicitur intellectus uel lumen intellectus agentis: quia scilicet ex ratione terminorum apprehensorum, statim intellectus acquiescit illis principiis uirtute luminis naturalis ipsius intellectus. Nam sicut oculus corporalis uirtute luminis seu potius claritatis naturalis indita, uidet præsentia obiecta: ita similiter in nostra ratione practica est quidam habitus, aut uirtus naturalis seu lumen suum naturale principiorum operabilium, quæ sunt uniuersalia principia iuris naturalis, utpotè quod non est iniuste alicui nocendum nec male agendum & quod summum bonum est summè colendum. &c. quibus principiis ex significatione terminorum apprehensorum statim intellectus acquiescit uirtute predicti habitus seu luminis naturalis. hic autem habitus seu lumen naturale quod ad principia

practica dicitur synderesis, quæ omnino malo dissentit, bono autem assentit naturaliter.

Secundò probatur auctoritate Augustini in lib. de Baptismo paruulorum. qui diffiniens synderesim dicit. Synderesis est lumen innatum & animæ concreatum, quo dirigimur & mouemur ad faciendum ea quæ pertinent ad iustificationem culpæ & uitationem pœnæ & adaptionem glorie. Item Basilius uocat synderesim naturale iudicatorium. & similiter Augusti. lib. 3. de libe. arbitr. & lib. 12. de trinitate. Item hieronymus in gloss. super. 1. cap. Ezechi. ibi Facies aquilæ desuper & dicitur quod synderesis est scintilla rationis non extinguibilis, quæ per faciem aquilæ signatur, ut proximè dicitur in secundo puncto quomodo hoc intelligatur. & ita patet secundum reales quomodo synderesis est habitus seu lumen naturale animæ superadditum respectu principiorum practicorum. Sed quia nominales non ponunt talis habitus seu lumina animæ uel intellectui superaddita: ideo disiunctiue dictum est quod synderesis est inclinato seu instinctus naturalis, uel quod est ipsa potentia intellectiua quatenus inclinata & nata est ad assentiendum principiis practicis. ita quod secundum nominales synderesis supponit pro ipsa potentia intellectiua de materiali & connotat de formali quod sit naturaliter inclinata assentire principiis: & non dicit habitum seu lumen distinctum ab essentia animæ, sicut nec intellectus respectu principiorum speculatiuorum. Et ratio horum est duplex prima ut tangit Gabriel ubi supra & Angest in morali. cap. 3. & communiter doctores nominales, quia cum non sit ponenda pluralitas sine causa rationabili: posita autem anima intellectiua & apprehensione principii practici seu speculatiui omnibus aliis semotis, statim intellectus ex sua natura assentit, ergo. Item secunda ratio est, quia habitus uel qualitates alię ponuntur ad hoc ut potentia quæ de se est indifferens ad duos contraria, per illas determinetur & limitetur ad unum: sicut appetitus concupiscibilis per temperantiam determinatur ad bonum uirtutis. Nunc autem intellectus per se determinatus est ad illa quæ lumine naturali nota sunt: quia naturaliter eis propositis assentit. ergo non opus habet alia qualitate ad id ordinari: sed ipsa eius inclinatio naturalis sufficit & dicitur lumen seu etiam habitus eius aut uirtus naturalis, & ita tenet Soto de iusti. & iur. lib. 1. quaest. 4. art. 1. & ut satisfaceremus utrique uia ideo disiunctiue dictum est, quod synderesis est habitus uel lumen propter reales, uel inclinatio naturalis propter nominales, ut dictum est.

Secunda particula est, nata ad assentiendum, quia non oportet quod actualiter assentiat: quia ipsum lumen seu inclinatio uel potentia naturalis dicitur & est synderesis. etiam dum ad unum nullum principium apprehendit. Item dicitur ad assentiendum & non ad apprehendendum: quia non sufficit ad synderesim quod sit nata apprehendere

sed assentire principiis. & ita assensus actualis seu habitualis talium principiorum productus, est effectus immediatus ipsius synderesis: qui quidem assensus est dictam uel lex naturalis per modum habitus uel permanentis in nobis naturaliter existens, ut infra in secundo puncto latius declaratur.

Tertia particula naturaliter. quia uidelicet statim apprehensis terminis necessariò fit assensus seu dissensus, si non ponat obex, de quo latius infra q. 7. h. r.

Quarta particula, principiis practicis, non enim est nec dicitur synderesis propriè respectu speculabilium sed ratio: neque respectu conclusionis etiam practicæ sed conscientia ut infra habetur.

Quinta particula, euidètibz ex terminis, quia respectu principiorum euidèntium per experientiam non est nec dicitur synderesis: eò quod talia principia apprehensa possunt ignorari, uel non statim potest eis assentiri.

Sexta particula, dictatibus uel significatibus & c. ponitur ad maiorem declarationem illius quartæ particulae, scilicet principiis practicis: quia est synderesis respectu principiorum practicoꝝ uniuersalium, non artificialium, sed prudèntialium, quibus uoluntas se cõformans bene moraliter & laudabiliter operatur. ut hoc latius declaratur infra diffinitione conscientie.

Nunc declaratur simul & probatur ipsa diffinitio conscientie prima particula est quod est notitia ad hæsiua seu indicatiua. dicitur notitia quia pertinet ad intellectum non ad uoluntatem, ut infra in 2. & 3. puncto principali latius de hoc agitur.

Dicitur ad hæsiua quia non sufficit quod sit apprehensiua tantum quod quincupliciter patet. Primo quia eiusdem obiecti eodem modo apprehensi possunt esse contra iudicia seu conscientie in diuersis intellectibus simul, aut in eodem intellectu successiue, puta stante hoc obiecto seu hac propositione, iurandum est licitè, nunc in tali casu eodem modo apprehensa, possunt esse scientie aut conscientie contrarie: quia unus potest assentire & alius seu idem postea dissentire. ergo conscientia non est actus seu habitus apprehensiuus sed iudicatiuus cum idem numero uel specie sibi non contrarietur, ut hoc etiam ait Gabriel.

Item secundò quia conscientia erronea uel reuera non sunt conditiones proprietates seu differentie notitie apprehensiuae sed iudicatiue.

Item tertio quia scire non est differentia notitie apprehensiuae sed iudicatiuae. de conscientia autem dicitur Eccles. 7. Scit conscientia tua & c. ergo conscientia est notitia iudicatiua actualis uel habitualis: modò sit euidens aut opinatiua seu probabilis, modò sit fides theologica aut logica ut ait Florenti. 3. part. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 9. secundum Albert. mag. ut etiam hoc patebit latius infra q. 5. propositione 3. & q. 2.

Item quarto ex ratione ipsius nominis. Nam conscientia secundum proprietatem uocabili imponit applicationem, scientie seu cognitionis synderesim.

sis ad aliq̄uid: ideo nō dicitur simpliciter scientia sed conscientia, id est cum alio scientia. Hęc autem applicatio scientiæ seu cognitionis ipsius synderesis ad conclusionem particularem fit hoc modo secundum Florent. I. part. titu. 3. cap. 10. Quia fit in mente hominis quidam syllogismus: cuius maiorem præmittit synderesis dictans omne malum est uitandum: minorem uerò subsumit ratio, puta adulterium est malū quia prohibitum à Deo, aut quia iniustum & inhonestum & huiusmodi: conscientia autem infert conclusionem ex prædictis cōcludens. ergo adulterium est uitandum. Assensus igitur actualis seu habitualis de tali conclusione dicitur conscientia quasi concludens ex alio uel cum alio scientia, eō quod conscientia ratione supradictorum, scilicet synderesis & rationis conclusionē infertur, cōcordant. Tho. in secundo distinct. 24. & cōmuniter doctores distin. 39.

Quintò probatur idem secundum eosdem ubi supra ex effectibus cōscientiæ. quia effectus conscientiæ sunt testificari, ligare, mitigare, accusare, excusare, remordere, reprehendere, errare & non errare &c. huiusmodi, ut infra q. 3. latius. Sed hęc omnia sequuntur naturaliter applicationem alicuius nostræ cognitionis seu scientiæ ad ea quæ agimus: secundum quod recognoscimus nos aliquid fecisse uel non, aut bene uel malè: uel secundum quod iudicamus aliquid esse faciendū uel non: & quia talis applicatio quæ dicitur conscientia est mutabilis. Nam est aliquando recta, aliquando erronea, nunc testificans, nunc ligans, nunc accusans nunc excusans circa operationes & facta particularia. ergo est actus iudicatus seu habitus ex actibus generatas: & per cōsequēs non est habitus naturalis neque potentia: quia hęc sunt inuariabilia & immutabilia neq; deponi possunt cōscientia aut sic. Tertia particula, acquisita, patet ex dictis. Quarta particula, cōclusionis deductæ ex principiis practicis uniuersalibus. de quibus, scilicet est synderesis: etiā patet ex dictis. Quinta particula, dictans seu significās &c. quod etiā patet ad maiorem declarationem. perquā etiā particulam constat, quod non quælibet notitia conclusionis practicæ dicitur conscientia: nō enim illius quæ solū ostendit modum agendi conformiter ad artem, nō autem ad rectam rationē, sicut sunt conclusiones artium mechanicarum: quæ sic ostendunt modum agendi conformiter ad artem, quod tamen non dictant aliquid esse agendum ubi, quomodo. cur. quando, ut sit opus moraliter bonum laudabile & studiosum, quod pertinet ad practicam prudentialem seu moralem. ut latè de hoc Gabriel in prologo sententiarū q. 1. 1. & Angest. in morali. cap. 7. secundum communiter doctores. solum itaque notitia practica quæ ad prudentiam aut moralem scientiam pertinet, ad quam conformiter uel difformiter uoluntas bene uel malè operatur est conscientia. ideo dictum est bene & laudabiliter seu malè agendum esse,

& ulterius additur, esse fore uel fuisse, quia conscientia est respectu actionis cuiuslibet temporis etiam præteriti, ut patet infra q. 3. prope finem ex ipsius conscientiæ effectibus: synderesis autē solū est respectu actionis tēporis p̄ntis aut futuri: quod tunc ex dictis, tum etiā ex dicendis liquet.

Secundum punctum principale huius questionis, est differentia inter synderesim, cōscientiam, rationem, prudentiam, legem, & liberum arbitrium. Nam secundum Tho. I. par. sum. q. 79. art. 12. Ratio est potentia ipsa intellectiua: Synderesis autem est lumen seu habitus naturalis super additus. Sed secundum nominales est differentia ratione actuum uel effectuum. quia cum ratio animæ habeat tres actus, scilicet cognoscere, deliberare seu consiliari, & iudicare: est enim cognitiua operabilium: & est deliberatiua eorum, & iudicatiua operabilium particularium uel uniuersalium, etiam non pertinentiū ad mores. & quantum ad hęc non est synderesis ut patet ex diffinitione supra posita: quatenus autem ratio, est iudicatiua operabilium pertinentium ad mores, sic est synderesis, prout scilicet nata est ratio assentire principiis. & ita secundū nominales ratio differt à synderesi: quia ratio est potentia intellectiua absolute & connotat cognitionem intellectiuam speculatiuam seu practicam uniuersalem seu particularem quamcunq;. Synderesis autem est ipsa potentia seu inclinatio intellectiua & connotat quod inclinatur ad assentiendum solum principiis practicis uniuersalibus &c. ut habetur in diffinitione.

Sed secundū Tho. Bonauen. & alios Synderesis, differt à ratione ut dictū est. insuper quia ratio incognoscendo deliberando & iudicando potest errare: synderesis autē nō, quia semper rectè dicit uel inclinatur. Item quia in ratione ut sic nō est meritū uel demeritum uel peccatum: in synderesi autē sic: quod intelligendum uidetur, quod deliberatè, & speculatiuè cognoscendo uel assentiendo uerè uel falsè, nō semper est peccatū aut meritum, puta in assentiendo quod fortes currit, aut quod talis cōtractus est licitus: est autē meritū uel demeritum deliberatè nos cōformādo synderesi, quia semper rectè dicitur, quia Eth. 4. ratio semper de precatur ad optima, ubi Aristo. synderesim largè rationē appellat. ecce ergo quomodo secundū diuersas uias ratio differat à synderesi. Rursus synderesis differt à prudentia, quia synderesis est solū respectu principiorum uniuersaliū: prudentia autē seu ratio recta agibiliū, est maximè respectu particulariū. Item quia prudentia est actus seu habitus etiam acquisitus: synderesis autē non, ut patet ex dictis. Iterum synderesis differt à lege naturali. Nam synderesis est prædictus habitus uel uirtus uel inclinatio naturalis uel lumen naturale, ad statim assentiendum principiis & dictaminibus practicis statim ut proponuntur, lex autem naturalis est ipsum dictamē & iudicium productum de illis principiis: & ita dicitur lex nature nobis impressa & indita à natura, quia

Secundum punctum.

quia apprehēsis terminis statim uirtute synderesis intellectus format iudicia & dictamina hęc, & dicitur quod lex naturalis inest nobis per modum habitus, quia per modum permanentis in absentia actus in nobis est modo prædicto: & quia continetur in synderesi habitualiter uel uirtualiter quia eius uirtute statim illa principia iudicamus. Itē synderesis differt à libero arbitrio: quod est facultas rationis & uoluntatis: & quatenus habet & dicit aliquid pertinens ad intellectum est respectu particularium: & potest errare seu malè agere: synderesis autem non, sed naturaliter inclinatur & necessario ad assentiendum principiis uniuersalibus & ad bonum &c. ut patet ex diffinitione. Conscientia autem differt à ratione, quia ratio est potentia aut cognitio intellectiua absolute: aut, communiter est respectu speculabilium & practicum, uniuersalium & particulariū &c. conscientia autē est solum notitia iudicatiua ut habetur in diffinitione. similiter differt à prudentia & recta ratione: quia secundum Angest. in moralib. cap. 7. cōscientia est tam uerorum quam falsorum: prudentia autem est solum uerorum practicum: & recta ratio est etiam respectu uerorum speculatiuorum. Similiter differt à libero arbitrio: quia liberum arbitrium est potentia seu facultas naturalis ad liberè eligendum &c. conscientia autem est actus uel habitus acquisitus intellectus. & ita patet differentia inter prædicta propriè & strictè sumpta. Si uerò cōscientiæ & synderesis uocabula largè & improprie capiantur, ut sæpe apud doctores accipiuntur, ut dicit Tho. I. 2. q. 79. art. 13. & Bonauen. in 2. distinctio. 39. & Angest. in moralib. cap. 7. synderesis aliquando extēditur ut etiam accipiatur pro suis actibus: sicut causa denominatur sæpe à suo effectu & effectus à sua causa: & ita synderesis capitur sæpe & communiter pro actu seu habitu acquisito respectu uniuersalium principiorum practicum: & dicitur synderesis actualis seu habitualis acquisita. aliquando etiam sed raro & improprie respectu particularium de quibus est propriè conscientia. Item conscientia quæ propriè est actus uel habitus acquisitus particularium ut in sua diffinitione dictum est, capitur sæpe pro actu seu habitu respectu uniuersalium: & aliquando licet raro pro habitu seu potentia naturali respectu principiorum & sic extenditur ut comprehendat etiam synderesim. Et propter dictam usurpationem uocabulorum sæpe à doctoribus usitatam, etiam actus & effectus alterius, alteri inuicem attribuuntur & cōmunicantur, & ideo tam synderesis quam conscientia dicitur lux uel lumen intellectus nostri, psal. 4. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine. secundum Damascē. Nam uultus & facies Dei eius lumen siue cognitio est: unde lumen synderesis deriuatur ut dictum est. Dicitur etiam naturale iudicium animæ secundum Basilium, & Augusti. lib. 3. de lib. arbitr. & lib.

12. de trinita. Dicitur etiam lex naturale & scintilla rationis secundum Hiero. in glos. Ezechiel. 1. Dicitur etiā spiritus seu corrector & pedagogus animæ sociatus secundum Orige. & Hierony. in glos. super Ezech. 1. ubi facies aquilæ desuper dicit quod synderesis, est ille spiritus qui postulat pro nobis gemitibus in enarrabilibus Roma. 8. Dicitur etiam facies animæ secundum Hiero. ibidē ut etiam refert Florenti. ubi supra. tum primo quia sicut inter tot homines non est dare duas facies omnino similes quod est mirum: ita nec facie le duas hominum conscientias in omnibus idem omnino sentientes. tum secundo quia sicut facies nunquam operitur licet alia membra occultentur, & per faciem quisq; cognoscitur: sic conscientia, cooperiri non potest, quin uel hic aliquando per remorsum aut per effectus suos, uel tandē in morte aut in Iudicio manifestetur. Dani. 7. libri aperti sunt. Quia nihil occultum quod non reueletur. Math. 10. tum tertio quia sicut secundū quod quis in anima est interius, effigiatur exterius in facie: aut componit faciem suam, & sic iudicatur de dispositione interiori. ita secundum opera & conscientiam suam tam à se quam ab aliis unusquisq; etiam à Deo cognoscitur aut iudicatur de sua probitate uel malitia. Eccles. 19. Ab occurfu faciei cognoscitur sensatus. de hac facie conscientiæ mysticè dicitur Math. 6. Faciem tuam laua. & Ezech. 1. Facies leonis, bouis, hominis, & aquilæ, ubi secundum Hierony. in glos. per faciē hominis rationalis significatur animæ uis rationalis in arce cerebri sita. per faciē leonis furibundi significatur irascibilis. cuius sedes est fel. per faciē uittuli petulantis significatur uis concupiscibilis seu concupiscentia, cuius sedes amoris uidelicet est in iecore. per faciē aquilæ uolantis & præminentis desuper ipsorum quatuor significatur, synderesis semper ad bonum inclinans & malo remurmurans, quæ in se nunquam extinguitur quāuis quod ad aliquem actum aliquando sopiatur aut impediatur, ut infra q. 7. latius. & ita glos. ibidem dicit quando nos aliquādo uicti uoluptatibus uel furore uel ipsa interdū rationis similitudine decepti peccare sentimus, synderesis est, quam propriæ aquilæ deputant non se miscentem tribus sed ipsa errata corrigentem. Hic est ille spiritus qui interpellat pro nobis gemitibus in enarrabilibus, ad Roma. 8. hęc glos. & ratione huius synderesis dicit Magister in secundo distinctio. 39. secundum Ambro. quod nostra uoluntas naturaliter uult bonum, quod latius infra quæst. 7. propro. prima declaratur.

Tertium punctum principale est de subiecto synderesis & conscientiæ. ad quod respondeo quod utraque subiectatur & est in potentia intellectiua practica: aut saltem synderesis est ipsemet intellectus practicus, & neque synderesis neque conscientia est uoluntas neque in uoluntate pro uoluntas distinguitur ab intellectu.

Probatur primò de synderesi, quia ad synderesim pertinet esse lumē aut scintillam rationis aut assentire principiis practicis. hoc autem est proprium potentia intellectiua & non uoluntatis ut patet ex supradictis. Similiter patet ex ipsa uocabuli significatione: quia deriuatur à synthereo uerbo greco quod latinè est attendo seu conseruo seu potius considero, inde syntheresis. idest attentio conseruatio seu potius consideratio. ideo potius debet dici syntheresis quàm synderesis: sed corumpuntur aut commutantur sepe literæ in compositione & deriuatione uocabulorum: ideo in hoc non est uis faciendā. consideratio autem & attentio ad intellectum pertinet. Sed quia Henricus in primò quodlibeto. q. 18. dicit synderesim dici a syn, quod est con. & hæresis electio, idest coelectio: ideo ad uoluntatem retulit ut infra patebit. Sed certè sicut errauit in ethimologia ita & in sententia: & alii antiqui eum sequentes. Nos autem ne nimium curiosi uideremur tenuimus uocabulum commune synderesis: sed sententiam talsam reiecimus: secuti planè illud commune dictum sapientum, uidelicet, loquendum ut plures, sentiendum ut pauci. immo uerò locuti sumus ut multi: sensimus autem ut plures. Nam iam communiter sic tenetur à modernis, quòd synderesis aut syntheresis est aut subiectatur in intellectu aut se tenet ex parte eius & non ex parte uoluntatis.

Idem secundò probatur contra Henricum ubi supra & Bonauent. in 2. distinctio. 39. & alios antiquos tenentes quòd synderesis se tenebat ex parte uoluntatis, ut pondus eius eam naturaliter ad bonum uniuersaliter inclinans: propter rationes quæ infra taguntur & soluuntur in argumentis. Contra hos itaque doctores probatur quòd non se tenet ex parte uoluntatis. quia si ipsa synderesis habet actum elicitem tendentem necessario in bonum & resistentem malo ut illi dicunt: at talis actus non potest esse in uoluntate: quia uoluntas quò ad exercitium seu productionem actus non necessitatur ab obiecto uel habente uim obiecti, sed solum à se ipsa seu à sua natura sic uel sic disposita seu à Deo secundum Tho. 1. 2. q. 9. q. 10. & communiter doctores, ita quòd si à summo bono clarè uiso necessitatur ad actum, hoc fit non ratione obiecti sed ratione ipsius uoluntatis sic dispositæ. ut latè Caieta. 1. 2. q. 10. art. 2. declarat. neque aliqua uis, qualitas seu habitus potest esse in uoluntate quæ sit principium necessitans ipsam ad productionem actus. ergo neque principium necessitans ad uolendum necessario conformiter ad principia practica, & ita synderesis seu pondus hoc naturale non est in uoluntate.

Item tertio probatur idem, quia si esset aliqua talis potentia seu uis aut qualitas in uoluntate quæ necessitaret illam ad actum elicendum & per ipsum necessario tendendum in bonum & resistendum malo: iam talis qualitas esset suprema in tota uoluntate: quia respiceret finem ultimū à quo

sumuntur prima principia practica. ergo in eius potestate esset ipsa uoluntas secundum quamlibet uim, & ita ipsa uis impediret omne peccatum in uoluntate: quia sicut ipsa necessario moueret ita necessario uoluntas moueret secundum motum illius, & sic semper esset rectitudo. quod patet falsum.

Istæ duæ ultimæ probationes sunt Scot. in secundo distinctio. 39. sed non concludunt intentum contra prædictos doctores. Nam potest ad illam secundam probationem dici quòd synderesis necessitat uoluntatem ad aliquos actus naturales: non quidem tanquam quid extrinsecum aut tanquā se tenens ex parte obiecti, sed tanquā se tenens ex parte ipsius uoluntatis per eam sic dispositæ, & ita potius uoluntas sic disposita necessitatur à se ipsa ad tales actus naturales tendentes in bonum qui non sunt meritorii, ut etiam id concedit Caieta. 1. 2. q. 9. & q. 10. art. 2. & q. 4. art. 4. & Angelst. immoralib. cap. 3. fol. 10. Ad tertiam probationem potest dici quod talis qualitas esset suprema non simpliciter sed secundum quid, scilicet quò ad mouendum uoluntatem naturaliter ad tales actus bonos: qua motione non obstat potest uoluntas ex sua libertate alia motione liberè non se mouere ad illos sed ad alios actus deliberatos. sicq; negatur illa 1. & 2. consequentia. quòd magis quod illa maxima quæ ibi ponitur pro probatione consequentiæ, quod scilicet causa mouens, in quantum mota, qualis est uoluntas mota ab illa qualitate quæ dicitur synderesis, si necessario mouetur necessario mouet, secundum Caieta. 1. par. sum. q. 19. art. 8. habet ueritatem & intelligitur solum demotione cooperatiua & præcisa non autè demotione præcisa & concausante. intelligitur ergo sic exemplariter, quòd sicut quòd uoluntas uult requiritur & sufficit quod Deus cooperetur & moueat uoluntatem simul: & ita uoluntas mota mouet & operatur necessario tunc simul necessitate consequentiæ aut præsuppositionis, quia mouetur à Deo cooperante modo prædicto: quia tamen non ob hoc præcise uoluntas operatur uel cooperatur cum causa prima, scilicet cum Deo: cuius etiam cursum & motionem tollere potest, si uidelicet liberè non cooperari aut ab actu desistere uelit. ideo non necessario mouet seu operatur sed liberè: quia operatio primæ causæ mouentis uel cooperantis modificat secundum naturam causæ secundæ, puta uoluntatis liberè seipsam mouentis aut operantis. & ita in proposito diceretur quod motio actiua uel operatio uoluntatis prouenit non tantum ex moueri à Deo uel à qualitate alia quæ dicitur synderesis: sed ex moueri simul & ex modo proprio ipsius uoluntatis qui est liberè operari, & sic patet responsio ad illas duas ultimas probationes. ideo prima ratio ad propositum est efficacior.

Nunc probatur quod conscientia non nisi in intellectu practico sit. primò quia est notitia seu assensus conclusionis ut patet ex supradictis, hoc autè pertinet ad intellectum tantum. Itè Eccl. 7. Scit conscientia

scientia tua &c. scire autem pertinet ad intellectum. Item Damascenus dicit quòd conscientia est lex intellectus nostri. & conscientia dicitur simul scientia ut dictum est supra. & conscientia diuiditur in erroneam & uerā seu rectam: quæ diuisio pertinet ad intellectum seu ad eius actus. & conscientia actus sunt iudicare, dirigere, testificari, arguere, qui actus pertinent ad cognitionem. Item secundum Scotum contra Henricum ubi supra, à quo Henrico quò ad hoc discordat & bene Bonauen. concordans cum cõter docto. quia habitus appetitus non generatur ex uno actu nisi ualde intenso. sed conscientia generatur ex vno syllogismo practico deducendo euidenter aliqd ex primis principiis. ergo.

Si ad hoc dicatur ex parte Henrici quod sicut uoluntatis appetitus etiā totaliter ab una syllogistica notitia ut dictum est. Contra hoc arguitur quadrupliciter. Primò, quia quòd natum est causari ab aliqua causa non potest causari ab alia totaliter nisi virtualiter contineat perfectionem causæ. sed habitus uoluntatis natus est causari ab actu uoluntatis sicut à propria causa. ergo non potest causari ab alio actu nisi iste actus contineat in se eminenter & virtualiter perfectionem actus uoluntatis. sed actus intellectus non potest continere in se virtualiter perfectionem actus uoluntatis: quia actus uoluntatis est perfectior saltè in causando & mouendo formaliter, etiā secundum ipsum Henricum, quod lib. primo. q. 14. & B. Tho. 1. par. sum. q. 82. art. 2. & ibi Caieta. quāuis quò ad essentiam esset perfectior actus intellectus quàm uoluntatis, principia tuiè libertas esset in intellectu priusquā in uoluntate secundum eundem. ergo non potest intellectus per actum suum causare in uoluntate habitum acquisitum, & multò minus connaturale seu pondus naturale uoluntatis, quod Henricus dicebat esse conscientiam. Item secundò quia si conscientia sicut dicit Henricus esset pondus uoluntatis: tunc autè uoluntas necessitaretur illud habere & secundum illud operari: & sic non posset uoluntas deponere conscientiam neq; liberè ageret, præcipue stante prædicto actu syllogistico: licet non posset agere contra conscientiam quod tamen est falsum secundum communiter doctores & glos. ad Roma. 14. Quòd non ex fide peccatum est, idest quòd est contra conscientiam. aut si dicatur quod uoluntas non necessitatur recipere illud pondus seu conscientiam neq; secundum illam operari. sequitur ergo quod intellectus non est sufficiens causa illius, quia causa sufficiente agente, necessario sequitur effectus in passo debite approximato & disposito, uel saltem sequitur quod non est necessario ponenda talis conscientia in uoluntate. Item tertio ad idem quia si ponatur ibi quòd sit habitus acquisitus: iam ex quo uoluntas potest uelle oppositum. ergo ille habitus conscientia corruperetur per alios contrarios actus uoluntatis, sicque tunc non esset conscientia in uoluntate. Quarto ad idem, quia si ponatur habitus naturalis in

uoluntate inclinans illam non necessitans ad particulares actus uoluntatis conformes dictaminibus particularibus: sicut synderesis ponit ab Hærico quod sit habitus naturalis in uoluntate inclinans uoluntatem ad conformandum se dictaminibus uniuersalibus: tunc procedunt rationes supra factæ contra synderesim si ponatur in uoluntate. Patet itaque quòd tam synderesis quàm conscientia proprie & improprie acceptæ non sunt in uoluntate sed in intellectu eo modo quo uoluntas ab intellectu distinguitur, aut realiter secundum Tho. aut formaliter secundum Scotum, aut ratione uel connotatiue tantum secundum nominales.

Ex supradictis etiam sequitur quòd mentiri non est agere contra conscientiam formaliter & proprie: sicut nec dicere uerum est agere secundum conscientiam formaliter & proprie: patet secundum Angelst. in moral. cap. 7. quia mens & mentiri quòd est agere contra mentem, similiter & dicere uerum extendit se ad iudicium practicum & speculatiuum: conscientia autem non nisi ad practicum, ut patet de eo qui etiam contra mentem dicit aliquid esse factum, seu uerum, & licet erroneè iudicat tamen illud mendacium esse asserendum & bonum ex aliqua causa pia mouente: talis certè mentitur non tamen agit contra conscientiam: quia non agit contra id quod conscientia dicit esse cauendum, cum potius ex suppositione dicit, sic agendum & mentiendum esse. Similiter stat quòd quis dicat uerum quando conscientia dicit erroneè seu rectè quòd est dicendum falsum aut mentiendum aut tacendum, ergo proprie non omnis mentiens agit contra conscientiam neque dicens uerum agit secundum eam.

CONTRA primam particulam diffinitionis synderesis ubi secundum reales dicebatur in primo & secundo puncto quòd synderesis est lumen naturale inclinans ad assentiendum. Arguitur primò quia tertio de anima dicitur quòd anima creata est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum. ergo anima à sua creatione nullam habet innatam cognitionem, lumen seu habitum naturale cognoscendi, sed omne quod habet est acquisitum. Confirmatur primò per Augustin. lib. 1. retract. ubi retractat tamquam falsum quod ipse dixerat ex opinione Platonis seu imposita Platoni, scilicet omnes habitus cognoscendorum esse simpliciter animæ innatos: sicque animam creati habitualiter scientem, sed obliuioni dari ad tempus per molem corporis ubi anima opprimitur. quam opinionem reprobat ibidem August. & Aristot. 3. de anima, & in primo post. ergo anima non habet habitum naturalem ad assentiendum practicum sicut neque speculatiuum. Confirmatur secundò quia cognitio complexa non habetur nisi si præcisa incompleta: & principium non cognoscitur sine cognitione terminorum. sed cognitio incompleta: non habetur nisi mediante sensu, quia secundum Aristot. nihil in intellectu quàm prius sit in sensu

seusu: nemo enim cognoscit colorem nisi per visum aliquo modo. unde amittens vnum sensum necesse est vnam scientiam amittere, ergo omnis nostra cognitio complexa & incomplexa est acquisita, & non naturalis.

RESPONDEO ad primum Argumentum secundum Bonavent. in secundo distinctione 39. prius notando quod ibi tangitur difficultas an in nobis sint habitus naturales cognitiui seu lumen, & quomodo est omnibus naturalis origo cognoscendi. ad quod respondet quod vltra illam opinionem Platonis reprobata ab Aristot. & August. vbi supra in argumento, omnes doctores concordant in hoc quod sicut virtutes consuetudinales sunt quodammodo innatae & quodammodo acquiritur, de quo Tho. prima secundae q. 63. art. 1. agit late: sic etiam & habitus cognitiui non omnino sed quodammodo innati & quodammodo acquiritur sunt. Sed illi doctores discordant in assignando modum quomodo illi habitus sint innati & quomodo acquiritur. Nam aliqui dicunt quod sunt innati intellectui agenti, acquiritur autem quantum ad intellectum potentialem seu patientem aut recipientem quod idem est: quodque ad istum intellectum dixit Aristotel. animam creati vt tabulam rasam, quodque ille intellectus potentialis est qui habet perfici mediis potentis sensitivis. Sed haec opinio non videtur consona Aristot. neque veritati. quia intellectus agens haberet habitus cognoscendorum: quare non posset illos communicare intellectui possibili sine adiutorio sensuum inferiorum. Item si intellectus agens haberet habitus cognoscendorum: iam anima a sua creatione non esset ignorans, sed potius simpliciter sciens: quia ab habitu scientiae dicitur quis simpliciter sciens. difficile est etiam cum hoc intelligere, quomodo species dicantur esse in intellectu agente, cum possibilis dicatur quo est omnia fieri & agens quo est omnia agere.

Ideo est secundus modus dicendi, quod scilicet habitus cognitiui quodammodo sunt innati quodammodo acquiritur. innati enim sunt quod ad cognitionem in uniuersali, & acquiritur quod ad cognitionem in particulari: siue innati sunt quod ad cognitionem principiorum, acquiritur autem quod ad cognitionem conclusionum. Sed neque iste modus consonat verbis philosophi & August. nam primo post. probat Aristote. quod cognitio principiorum non est nobis innata: deducens ad plura inconuenientia. & ibidem ostendit quod cognitio principiorum acquiritur in nobis via sensus & memoriae & experientiae. Augusti. etiam. 12. de trinitate loquens de paruulo qui respondebat de omnibus principiis Geometriae dicit, quod hoc non erat quia anima illius paruuli prius illa nouisset: sed potius ista videbat in quadam luce sui generis incorporea sicut videt oculus carnis ea quae in hac luce corporea circa adiacet, cuius lucis capax eius congruens creatus est. Ideo est tertius & vltimus modus dicendi cuius

dem assentit Bonavent. quod habitus cognitiui quodammodo sunt nobis innati & quodammodo acquiritur: non tamen loquendo de cognitione conclusionum seu in particulari, sed etiam principiorum & in uniuersali. Nam cum ad cognitionem duo concurrant necessario scilicet praesentia cognoscibilis & lumen quod mediante de illo iudicamus, vt experimur in uisione corporali, & innuitur in praecedenti auctoritate Augusti patet quod habitus cognitiui sunt quodammodo nobis innati ratione luminis inditi nostrae animae: sunt etiam quodammodo acquiritur ratione speciei quae praesentatur nobis ipsum cognoscibile. & hoc concordat cum Aristot. & August. oes enim in hoc consonant quod potentiae cognitiuae sit inditum lumen quod vocant naturale iudicatorium seu scintilla rationis: modo sit accidens super additum intellectui, modo non secundum diuersas vias realium & nominalium. Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui. species autem & similitudines rerum sepe acquiruntur in nobis mediante sensu secundum Aristot. & experientia patet: quia nemo cognosceret totum aut partem, aut patrem aut matrem, nisi aliquo sensu exteriori speciem eius acciperet: inde fit quod amittens vnum sensum necessario admittit unam scientiam: illud autem lumen naturale dirigit ipsam animam in iudicando tam de cognoscibilibus quam de operabilibus. Et sicut inter speculabilia, quaedam sunt valde euidencia sicut dignitates & prima principia: quaedam minus euidencia ut conclusiones particulares: sic & in practicis quaedam sunt maximè euidencia, vt illud, Quod tibi non vis alteri noli, & quod Deo est obediendum, & quod non est male faciendum &c. Alia sunt minus euidencia. ideo sicut cognitio primorum principiorum speculabilium ratione illius luminis dicitur nobis innata, quia scilicet lumen illud sufficit ad illa cognoscenda, post praesentationem illorum per receptionem specierum sine aliqua persuasione super addita propter sui euidenciam. sic etiam cognitio primorum principiorum moralium est nobis innata: quia lumen illud sufficit ad illa cognoscenda eodem modo vt dictum est. ad cognitionem autem particularium conclusionum speculabilium seu practicum, non plene sufficit lumen illud sine aliqua persuasione seu habilitatione noua: ideo talium cognitio dicitur acquisita & non innata nobis. Ad propositum igitur, quia synderesis dicitur illud lumen respectu principiorum primorum practicum: modo illud lumen sit potentiae supra additum, modo non secundum diuersas vias realium & non nominalium supra dictas: ideo dicitur quod est cognitio innata nobis respectu talium, sed non respectu speciei representantis nobis illa principia, vnde si qua sunt principia seu cognoscibilia quae cognoscantur per sui essentiam & non per speciem, ita quod ad illa praesentandum intellectui non requiratur species representans: tunc respectu talium potest dici synderesis ratio seu cognitio simpliciter nobis innata, puta respectu huius quod est Deum esse colendum seu amandum. Deus enim non cognoscitur per speciem

vel

vel similitudinem a sensu accepta: immo Dei notitia saltem confusa naturaliter est nobis inserta secundum August. de quo latius apud Gabrielem & doctores in primo distinctio. 3. quid autem sit amor non cognoscit homo per similitudinem exterius acceptam sed per essentiam: sicut & ipsam animam. huiusmodi enim affectus sunt essentialiter in anima. Ex his patet responsio ad dubium illud vtrum ois cognitio sit a sensu. Respondeo ait Bonavent. vbi supra quod non: quia necessario oportet ponere quod anima nouit Deum aliquo modo saltem confuse & seipsam, & quae naturaliter sunt in ipsa sine adminiculo sensuum exteriorum: vnde illud Aristot. nihil est intellectu quin prius in sensu intelligitur de illis quae habent cognosci per speciem uel similitudinem exterius abstractam: & illa dicuntur esse in anima per modum scripturae seu picturae: & de his dicit Aristot. quod anima nostra est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum vel scriptum: non quidem quod nulla sit notitia habitualis naturalis seu lumen naturale super additum secundum reales quos sequitur in hoc ipse Bonavent. sed quia nulla est in ea pictura vel similitudo exterius proueniens seu abstracta: & hoc est quod dicit August. in libro de ciuitate Dei dicens sic. Inseruit nobis Deus nobile iudicatorium: vbi quid sit lucis quid tenebrarum cognoscitur in libro lucis qui veritas est: quia veritas in corde hominum naturaliter impressa est. & ex his patet responsio ad argumentum & confirmationes.

Argum. 2

Secundo arguitur contra secundam particulam definitionis conscientiae quae habetur in primo principio: vbi dicebatur quod conscientia est notitia actualis seu habitualis acquisita, non autem potentia nec habitus naturalis. Sic arguitur. nihil est subiectum peccati nisi potentia, sed conscientia est subiectum peccati vt patet ad Titum primo. Inquinatae sunt eorum mentes & conscientia. ergo est potentia ipsa animae & non actus nec habitus. Et confirmatur auctoritate Origenis. dicitis, quod conscientia est spiritus corrector & pedagogus anime. sed spiritus est ipsa mens. Ephes. 3. Renouamini spiritu mentis vestrae. seu est ipsa anima. Luc. 1. Exultauit spiritus meus. ergo. Confirmatur secundo, quia si conscientia esset actus, non semper permaneret in homine: & si esset habitus acquisitus iam conscientia non esset vnum quid sed multa: quia per multos habitus cognoscitiuos dirigimur in multis diuersis agendis. ergo est potentia seu habitus naturalis sicut synderesis.

Respon. ad secundum Argum.

Respondeo secundum Tho. prima part. q. 79. art. 13. ad primum, concessa maiore negatur minor, & ad probationem ex Epistola ad Titum primo, respondeo quod inquinatio dicitur esse in conscientia non sicut in subiecto sed sicut obiectum in suo actu. id est sicut cognitum in sua cognitione in quantum scilicet aliquis scit se inquinatum.

Argum. 3.

Ad primam confirmationem respondeo quod in eius maiori ponitur causa pro effectu: & sic co-

scientia dicitur spiritus & corrector secundum quod spiritus ponitur pro mente, quia est quoddam mentis dictamen.

Ad secundam confirmationem respondeo concedendo quod non semper manet consequentia proprie loquendo vt hic loquimur de conscientia: quia potest deponi. & sic quae dicitur quod semper manet accipitur conscientia largè pro vt comprehendit etiam synderesis seu capitur pro sua causa quod est idem, ut patet ex supradictis, & sic manet semper conscientia in sua causa, puta in synderesi: & eodem modo respondeo ad oes auctoritates dicentes quod est naturale iudicium indelebile & huiusmodi.

Tertio arguitur contra tertium punctum principale, vbi dictum est synderesis & conscientia subiectatur & se tenent ex parte intellectus. Probatur tripliciter quod synderesis se teneat ex parte voluntatis. Primo quia synderesis semper & naturaliter remurmurat malo & instigat voluntatem ad bonum honestum: sed vterque actus pertinet ad voluntatem, qua sicut voluntas naturaliter vult commodum suum secundum Alfel. de concordia Euange. c. 26. & 44. dicentem, comoda non velle nequit: naturaliter nobis inest affectio comodi. ergo similiter naturaliter vult bonum honestum seu iustum. patet hoc, quia bonum iustum est perfectio aequè conueniens voluntati sicut bonum comodi, vt etiam dicit Ambrosius. & magister in secundo distinctio. 39. dicit. quod voluntas nostra etiam nunc in statu naturae lapsae, naturaliter vult honorem honestum quauis sine gratia illud efficaciter exequi non possit. tunc vltra si voluntas naturaliter vult bonum honestum. ergo necessario vult illud. patet haec consequentia: quia voluntas naturalis necessario vult illud in quod naturaliter tendit, ut etiam patet ex Augu. 13. lib. de trinitate. c. 5. dicente quod certum est oes velle Beatitudinem per inclinationem naturalem ad illam: quod tamen non esset certum si voluntas non necessario vellent illam. & sic patet quod omne naturaliter volitum est necessario volitum. Nunc vero illud quod est principium naturaliter seu necessario, & formaliter effectiue & non solum ostensiuè & dictatiue inclinans voluntatem ad bonum honestum, debet poni in uoluntate potius quam alibi, ut patet. hoc autem est synderesis, ut supra assumptum est in maiori, & patet ex supradictis secundum oes. ergo synderesis se tenet ex parte voluntatis.

Secundo principaliter probatur idem. quia sicut natura inferior, puta irrationalis habet principium tendendi in illud quod sibi rectè conuenit secundum suam naturam ut patet: & sicut intellectus & potentia uisua habet suum lumen naturale ad videndum, seu ad actus secundum suam naturam ei conuenientes. ergo similiter voluntas habet suum principium & pondus ipsam naturaliter inclinans ad actus conuenientes secundum suam naturam rationalem, puta ad bonum honestum. patet consequentia ab aequalitate rationis seu etiam a fortiori. Item tertio probatur idem. quia contra maius, est bonum sibi oppositum a Deo nobis collatum

latum ad resistendum malo: sed nos habemus in parte motiua sensibili aliquid impellens ad malū. ergo & in parte motiua rationali quæ est uoluntas debet esse aliquid instigans & inclinans ad bonum honestum, tale autem est sinderesis ut patet ex dictis.

Quod etiam conscientia sit in uoluntate, probatur etiam tripliciter. Primò quia actus conscientie est remordere, ut patet ex supradictis & dicens quæst. 3. & primo Corint. nihil mihi conscius sum. glos. 1. in nullo me conscientia remordet, sed remorsus est actio potentie appetitiue seu affectiue: quia ubi est remorsus ibi est quidam dolor & passio, quæ propria pertinet ad potentiam affectiuam & non ad cognitiuam, ut elicitur ex secundo Ethic. 5. ubi etiam ait Gabriel. in secundo distinctio. 29. & Angest. in moral. cap. 4. & 5. & latius B. Tho. prima secundæ c. 22. art. 2. & 3. & ibi Caieta. Secundò probatur idem. quia id cuius perfectio consistit in bonitate magis pertinet ad uoluntatem quæ ad intellectum, quia sicut intellectus se habet ad verum: ita uoluntas ad bonum ut ad suum obiectum. sed conscientia est huiusmodi: quia dicitur bona. prima Thimo. primo. Caritas de corde puro & conscientia bona. & iterum ibidē. Habens conscientiam bonam &c. ergo. Tertio probatur idem, quia si conscientia pertineret ad intellectum: certè qui plus sciret de agibilibus esset plus conscientiatu, & haberet conscientiam strictiorem seu maiorem, quod tamē est falsum.

Respon. ad.
3. Argum.

Propter has rationes motus est Hæricus in primo quodlibet. q. 18. ad tenendum quod synderesis & conscientia se tenebant ex parte uoluntatis ut eam inclinarent: illa quidem ad uolendum conformiter ad dictamina uniuersalia practica: hæc autē ad uolendum conformiter ad dictamina particularia de honesto. Similiter Bonauen. propter rationes factas de sinderesi motus est ad tenendum, quod synderesis est quoddam pondus naturale tenens se ex parte uoluntatis, ut eam inclinet ad uolendum conformiter ad dictamina generalia: quæ particularia practica de honesto. Nam de conscientia post refutationem duarum aliarum opinionum tandem dicit Bonauen. quod se tenet ex parte intellectus tamquam lumē quoddam naturale superadditū dirigens eum in cognoscendis practicis tam uniuersalibus quam particularibus sed præcipuè uniuersalibus, ut nos diximus de synderesi. Sed his omisis, non enim ex primo physioportet oēs opiniones recitare uel impugnare: sed eas duntaxat quæ ad indagandum & defendendam ueritatem expediunt. Respondeo ergo ad tertium Argumentum & primò ad primam probationem de synderesi negando minorem. dico enim. quod synderesis dicitur naturaliter remurmurare malo & instigare ad bonum: non quidē formaliter uel effectiue ita quod producat actum elicitum in uoluntate remurmurante malo & instigante ad bonum, sed solum ostendit, seu dictatiue quia scilicet ostendit bonum esse uolendum & malum odiendum: & in hoc est occasio uoluntati ad remurmurandum contra malum, modo talis ostensio cognitiua concurrat aliquo modo effectiue ad productionem illius actus remurmurationis uoluntatis modo non, de quo nunc non curo, & sic respondet Scotus. Et ad probationem illius minoris respondeo dupliciter primò concedendo quod uoluntas naturaliter uult bonum honestum: non quidē naturaliter id est necessariò ut distinguitur contra liberum: sed naturaliter id est ex principiis nature rationalis, prouenit nobis naturaliter inclinari & uelle liberè bonum honestum secundum dictamen recte rationis. & cum hac expositione concordat B. Tho. prima par. sum. q. 60. art. 5. & secunda secundæ q. 26. & Durandus in secundo distinctio. 39. q. 3. & ita negatur consequentia, quod ergo necessariò uult illud. Potest etiā secundò concedi, quod sicut uoluntas nostra naturaliter & necessariò uult bonum comodi, ita & bonum honestum: sed talis uoluntas seu appetitus naturalis non est aliquis actus liberè elicitus: neque quatenus uoluntas est libera appetit aut uult id necessariò & naturaliter, sed quatenus est appetitus seu natura intellectualis naturaliter appetens & inclinans ad bonum honestum, modo id appetat sine actu elicitò ut lapis dicitur habere naturalem ad deorsum inclinationem ut tenet Scotus in secundo distinctio. 39. & in 4. distinctio. 49. q. 10. & 11. modo per aliquem actum elicitum non liberè sed naturaliter producit ut Animal appetit cibum, ut tenet B. Tho. & Angest. in moral. cap. 3. fol. 10. & alii doctores. ad hunc sensum etiam conceduntur auctoritates Ansel. & Ambro. & Augusti. & rationes supra adductæ ad probandum quod uoluntas naturaliter & necessariò uult bonum honestum, sed tamen negatur quod synderesis est tale principium uel inclinatio: quia ut diximus solum inclinatio ostendit: nec necessitat uoluntatem ad eliciendum actum conformem tali inclinationi. subiacet enim ipsi potentie liberæ uoluntatis ut libera est, de qua loquimur, illa sicut & quælibet alia inclinatio naturalis habitus & complexionis & huiusmodi. ideo non ualet consequentia, illa inclinatio naturaliter & necessariò inclinatio uoluntatem ad actum. ergo ad naturaliter & necessariò producendum actum saltem deliberatum de quo loquimur.

Sireplicetur dicendo quod quomodocunque sit modo talis inclinatio necessitet uoluntatem ad actum modo non: saltem concluditur quod in uoluntate est talis inclinatio eam inclinans ad bonum honestum, sicut & ad bonum comodi. illa autem est synderesis ut patet ex dictis.

Respondeo negando minorem. quia illa inclinatio uoluntatis ad bonum honestum etiā si sit synderesis, eatenus dicitur inclinatio uoluntatis quatenus dicitur seu ostendit ei bonum & malum sicque solum inclinatio uoluntatem ostendit seu dictatiue non autem proprie formaliter effectiue mouendo eam ut qualitas ei inharrens. ideo non

Replica.

ex parte

ex parte uoluntatis sed ex parte intellectus se tenet, & ita quamuis in uoluntate sit alia inclinatio naturaliter eam inclinans ad liberè seu naturaliter uolendum bonum honestum sicut & bonum comodi, de quo nunc non curo quomodo & qualis sit: sufficit nunc ad propositum quod illa non est sinderesis, ut supra declaratum est. & ita patet responsio ad primam probationem.

Ad secundam & tertiam probationem, respondeo secundum Scotum negando consequentiam & eius rationem, quia ipsa uoluntas iam habet libertatem in se & dictamen præuium rationis & Synderesis: quæ sufficiunt contra omnia impedimenta simul cum gratia seu auxilio Dei, & ita ex quo habet uoluntas modum agendi superiorem omnia alia natura creata, & habet quod sufficit ad suos actus conuenientes secundum suam naturam, scilicet secundum rectam rationem: non requiritur aliud.

Vel secundò respondeo secundum alios doctores, quod uoluntas iam habet suam inclinationem naturalem ad bonum honestum: quæ non est Synderesis sed alia inclinatio naturalis ut dictum est secundum eam ponentes.

Ad alia argumenta de conscientia respondeo ad primum, sicut supra secundum Scotum dictum est de remuneratione Synderesis. dico enim quod similiter conscientia dicitur remordere etiam secundum Bonauen. quia dum ipsa ostendit aliquod malum ipsi affectui habenti rectitudinem: iam talis affectus refugit & recalcitrat: ideo talis remorsus non est à conscientia ipsa formaliter & principaliter mouente & efficienti, sed sicut à dictante. uel dico quod sicut notitia quæ est in intellectu concurrat cum uoluntate ad productionem uolitionis uel nolitionis: ita & conscientia intellectus ad illum remorsum uel fugam uoluntatis.

Ad secundum quod scilicet conscientia dicitur bona &c. respondeo secundum Scotum & Bonauen. quod habitus intellectus practici dicitur boni uel mali, non quidē formaliter sed transumptiue, scilicet propter conuenientiam eorum ad uoluntatem: ex eo quod intellectus practicus non solum consistit in uero sed et se extendit ad bonum: sicut contra uoluntas potest dici recta uel curua propter conuenientiam eius ad actum rectum uel non rectum rationis: qui tamē est formaliter in intellectu: at bonitas est uoluntatis sicut rectitudo intellectus: sed bonitas magis transumptiue ad intellectum practicum quam ad speculatiuum, sicque conscientia transumptiue non formaliter bona denominatur.

Ad tertium & ultimū quod scilicet magis sciens esset magis conscientiatu &c. respondeo secundum Scotum quod sicut. 7. Ethic. cap. 3. dicitur, quod in passionibus existentes quidam dicunt uerba enigmatis sciunt autē nequaquam: ita potest concedi quod simpliciter sciens scientia practica, & non tantum sciens speculatiue est conscientiatu, & magis sciens est magis conscientiatu. & hoc maxime habet concedere ipse Henricus: quia secundum eum in eodem instanti temporis

in quo est uoluntas mala, ratio excipitur, adeo ut nullus habeat minus de conscientia etiam si conscientia pertineat ad uoluntatem. igitur argumentum ita est contra eum sicut contra nos: & sicut soluitur ab eo ita à nobis ut dictum est.

QUAESTIO SECUNDA.

QUID SIT FIDES ET OPINIO, Scrupulus & Dubium.

RESPONDEO, Fides proprie est assensus firmus sine ulla formidine sed ineuidēs. ita quod quamuis homo non clarè uideat quomodo ita est quod firmiter credit: attamē etiā si consideret oppositum & eius motiua, nullo modo mouetur à sua fide & firma estimatione: quia non credit quod aliter est, neque dubitat si ita est uel non est ut iam ipse perfidē credit. consonant doctores in tertio distinctio ne. 23. ex Augusti. 8. de trinitate cap. 10. & Vega. de iustificatione lib. 9. cap. 4.

Opinio autē proprie est assensus uel determinatio intellectus ad alteram partem contradictionis propter maiorem apparentiam rationis uel auctoritatis pro hac parte, cum formidine tamen de opposito seu de falsitate illius opinatæ, propter aliquam motiua. ita quod hæc formido est naturaliter annexa opinioni & passio assensus opinatiui.

Et si queratur quid sit & in quo stet prædicta formido opinionis & certitudo aut potius firmitas fidei ex parte subiecti. respondeo secundum B. Tho. secunda secundæ. q. 1. ad quartum & Alliaco, quod formido stat in hoc quod stante assensu opinatiuo alicuius propositionis, simul est stat quod ab apprehensione oppositi & motiuorum eius aut pro eo, causatur saltē uirtualiter iudicium uel estimatione quod illud oppositum fortè est uerum eodem modo rebus se habentibus: & ex consequenti estimat partem cui ipse assentit fortè esse falsam licet ipse magis estimet esse ueram: & ita est paratus assentire opposito si probabilius ei uideatur uel ostendatur. ita quod formido est priuatio uel defectus firmitatis ex parte subiecti ipsius opinantis: quia sic eius intellectus assentit huic parti, quod etiā quodammodo fluctuat aut hæsitat aut titubat ut declaratum est, & ex hac formidine quæ est hæsitatio uel fluctuatio in intellectu, sequitur alia formido quæ est timor in uoluntate: & inde etiā sequitur sua infirmitas in ea, quia uidelicet parata est simul cum intellectu formidare se et ad oppositum determinare. Firmitas autē fidei ex parte subiecti siue credētis opposito modo stat in hoc: quod credēs hæc partem etiā si consideret oppositum & motiua pro eo, & non estimat illud rebus eodem modo se habentibus fortè esse uerum, nec ex consequenti partem quam credit fortè esse falsam: & inde sequitur sua firmitas in uoluntate qua parata est propter quæcumque motiua in oppositum se non determinare neque recedere ab eo quod credit suus intellectus.

Suspicio

Suspicio. Suspicio est assensus formidolosus fluctuans cum quadam inclinatione ad alteram partem sed non perfecta, sed est leuiter inclinatus.

Præsumptio. Præsumptio autem reducitur ad suspicionem: est enim media inter opinionem quæ est de his quæ ut plurimum contingunt, & suspicionem quæ est de his quæ raro: præsumptio uero est de his etiam quæ in paucioribus accidunt & ex suspicionibus oritur & non est conuerso: quauis aliquando simul concurrat, ut ait Simancas in catholicis instit. cap. 49. §. 15.

Fides & opinio. Largius autem capiendò fidem & opinionem pro eodem, ut vulgo & ab Arist. accipiuntur, dicamus quod aliquando opinio est sine formidine, quoniam uidelicet alicui incerto aliquid firmiter adheret ut habetur. 7. Ethic. cap. 3. quod quidam suis opinionibus ita firmiter adheret ut alii suis scientiis & demonstrationibus: sed tunc firmitas illa provenit à uoluntate hominis sic affecti uel ab aliqua fide acquisita cuius illa firmitas propria est. Nam secundum Arist. secundo de anima textu. 5. 3. opinari non possumus quoniam uolumus, scilicet sine motiua: cum illo autem possumus ut uolumus. Et est conuerso idem: sapius fides largè est cum aliqua formidine: quod utique contingit quoniam nos alicui incerto credimus sine firmitate, puta quando ego credo Petro aliquid asserenti licet non omnino certus sim uerum ne dicat an non. Nam alicui certitudinaliter aut firmiter credimus propter suam auctoritatem, alicui autem non: & talis dicitur fides quam adhibemus dictis alicuius de cuius ueritate non omnino certi sumus: & ita Arist. lib. 4. topico. cap. 5. ait quod fides est opinio cum uehementia, id est cum firmitate habere tamè aliquam leuem formidinem annexam: quæ à multis dicitur fortis opinio & secundum iura testimonium de credulitate distinguitur à testimonio de certitudine, seu firmitate. & talis fides sumpta largè est fides logica quæ ab aliis dicitur humana topica uel moralis. Nam de fide Theologica constat quod licet non habeat euidentiã, est tamè sine ulla formidine, habetque firmitatem ex parte subiecti. i. hominis credentis, & certitudinem super naturalem ex parte obiecti. i. rei creditæ: & hæc non nisi propriè fides esse potest, de qua etiã infra. q. 5. in responsione ad primam confirmationem primi Arg. latius habetur an aliquam dubitationem copati possit. Et nota quod firmitas fidei se tenet ex parte subiecti: certitudo autem ex parte obiecti: sed sæpe certitudo extenditur ad utrumque. Fides etiã logica seu largè sumpta potest esse uera & falsa, theologica uero non nisi uera & certissima esse potest. consonat Vega ubi supra & cap. 47. latius.

Dubium. Dubium est non quidem assensus: uel disensus sed in determinatus motus rationis ad utramque partem contra dictionem, pro motiua apparatus retrahentia animi dubitantis à determinatione ad alteram partem. ita quod nullam habet firmitatem neque determinationem alterutrius partis: sed est indeterminatio intellectus ad hoc uel illud in suspensio manentis; cum quo stat quod unum dubium sit maius æquale aut minus alio, propter maiora uel minora aut æqualia motiua. dicitur

et dubium æquilibrium de aliqua re quoniam æqualiter de ea & de eius opposito propter æqualia motiua dubitatur: & nullum compatitur assensum uel iudicium.

Scrupulus propriè est motio leuis in intellectu sine ullo assensu, ex leuibus motiuis regulariter orta. dico regulariter: quia aliquando oritur ex magnis causis, siue motiuis sed parum æstimatis ab ipso scrupulante; ita quod modo ex his modo ex illis causis magnis uel paruis scrupulus oriatur: si tamen parum aut leuiter quis inde mouetur rationabiliter aut irrationabiliter, non quidem ad dubitandum sed ad leuissimè formidandum uel timendum seu potius admirandum de illis motiuis ad oppositum eius quod credit uel opinatur, ita quod propter hæc non desinit firmiter credere uel opinari uel esse scire: hic scrupulus propriè est. Et ideo scrupulus iste aliquando dicitur pusillanimitas leuis spiritus secundum Gerf. tertia part. de pusillanimitate spiritus & Flor. ubi supra.

Iste etiam scrupulus propriè sumptus potest esse simul cum assensu etiã fidei theologice, non autem dubium. Nam secundum Adri. in secundo quodlibet. art. 1. ego bene credo Mathematicis asserentibus demonstratum esse quod triangulus habet tres Angulos æquales duobus rectis. Similiter & doctoribus & sacre scripturæ dicentibus quod Deus est trinus & unus. contra quæ licet adducatur aut insurgant in me rationes mihi insolubiles efficientes leuissimum motum admirationis: tamen propter id non minus firmiter & deliberatè credo quod antea, & de his scrupulis multos sæpe patimur in rebus fidei: propter quos tamè non reuocamus in dubium ea quæ credimus, si enim determinatè dubitarem iam infideles essemus, ut habetur ca. 1. de hæret. ad supradicta facit Caieta. in sumula. titulo scrupulus. & in secundo quodlibeto.

Ad supradicta omnia nota quod quãtò magis est de supradicta formidine tantò minus de assensu se cum compatitur, & e contra quãtò minus de formidine tantò magis est de assensu. inde fit primò, quod est quædam formido leuissima. quæ est idem quod scrupulus supradictus. secundò est alia mediocris quæ propriè est formido quæ est de ratione assensus opinatiui. tertio, alia magna & uehemens quæ maiorem partem assensus & aliquando totum assensum expellit, & tunc erit idem quod dubium propriè sumptum de quo supra dictum est.

Similiter scrupulus primò capitur propriè ut supra diffinitus est aliquando secundo capit largè pro aliqua mediocri formidine, quod est dicitur leuis credulitas uel suspicio ut non. i. c. inquisitioni. de sent. exc. ut ait Albertus mag. in l. de 4. coeuis. & Flor. prima part. sum. tit. 3. ca. 10. §. 9. & hic scrupulus compatitur secundo fortè assensum opinatiuum & fidem logicam siue humanam improprie sumptam; non tamen fidem theologice neque logicam propriè acceptam. tertio aliquando capitur largius & ualde improprie pro magna formidine quæ tenuissimum assensum opinatiuum secum compatitur de eodem, ut patebit infra. quæst. 5. ex dictis Gersonis ibidem.

Simi-

Similiter Dubium tripliciter sumitur. Primò propriè pro indeterminato motu rationis ut supra diffinitum est. Secundò largè pro magna formidine quæ compatitur assensum opinatiuum de eodem, sed ualde tenuem: est idem quod scrupulus tertio modo acceptus. Tertio largissimè & ualde improprie pro formidine seu hesitatione parua quæ ualde fortem assensum de eodem admittit. & idem est quod scrupulus secundo modo sumptus.

QVAESTIO TERTIA.

QVAERITUR TERTIO QVI & quot sunt effectus & denominationes scrupuli & conscientie.

1. punctum.

RESPONDEO per tria puncta quorum primum est, quod scrupulus est & dicitur malus & bonus. Malus seu pusillanimis, secundum Flor. 1. par. sum. tit. 3. c. 10. §. 9. & Ber. dicitur quia ad malum inclinatur & ducit: quia. s. parit perturbationem conscientie, perturbatio autem desperationem: desperatio interitum condensationis, ut 1. Machab. 2. quidam scrupulosi nolentes sabbato se defendere occisi sunt. Item quia aliquando scrupulus malus seu irrationabilis malè crescens facit esse peccatum quod non erat: quia scintilla crescit in flammam sic scrupulus crescens in dubium & inde in opus contra conscientiam, & per consequens in peccatum decidere facit, ut etiã Gerf. in 3. par. sum. in tract. de remediis contra pusillanimitatem. alph. 70. precipue littera B. & per totum tractatum de diuersis Diaboli tentationibus. Bonus autem scrupulus dicitur quia rationalis & quia facit ad hominem ad bonum deuenire seu proficere: puta quia facit ipsam humilem, timoratum, diligentem & cautum in rebus honestis, ut de his latius infra q. 5. propo. 2.

1. punctum.

Secundum punctum est quod conscientia est & dicitur bona & mala, pura & syncera, tranquilla, recta & erronea. Bona conscientia dicitur denominatiue quia. s. bonæ uoluntati conuenit & concordat, cui ostendit bonum uolendum. sicque conscientia bona ut ait Flor. ubi supra. §. 5. dicitur quia est bona ex ordinata affectione cui coaptatur & bonum dictauit; & propter idem dicitur etiã recta, ut sit idem recta conscientia quod bona: propriè autem recta conscientia est ut infra dicitur. Conscientia pura dicitur propter exclusionem criminis quia. s. nullum crimine recognoscit rationabiliter. Eccl. 13. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia. Conscientia syncera dicitur ex simplicitate intentionis: quia. s. est intentio sine duplicitate. Act. 24. Studeo sine offensa, consci, bo, habere &c. & Matth. Si oculus tuus simplex fuerit. & c. 10. Simples sicut columbæ. Conscientia tranquilla dicitur, quia sine remorsu uermis & sine inquietudine & perturbatione scrupulorum: de quo Ber. in lib. de Considera. quid ditius, dulcius, quietius atque securius bona &

tranquilla conscientia? Nam talis conscientia bona & recta est radix charitatis, nitor ueritatis, ornatus uenustatis, retractorium à peccatis, thesaurus honestatis, testimonium & signum bonitatis, conuiuium delectabile atque iocundum, ut §. 6. latè prosequitur Flor. ubi supra. Mala autem conscientia secundum Flor. ubi supra. §. 5. dicitur è contra. & sic opposito modo diuiditur in conscientiam inquinatam, cauteriatam seu læsam & perturbatam seu inquietam.

Inquinata conscientia dicitur propter peccatum quod cognoscitur esse: & sic dicitur inquinata conscientia obiectiue secundum Tho. 1. par. q. 79. art. 13. ad primum. ad Tit. 1. Inquinatæ sunt eorum mens & conscientia. mens quidem quod ad intellectum, quæ est erronea conscientia aut culpabiliter ignorans: quod ad effectum autem dicitur inquinata, quia malè hō uult aut uoluit contra dictam conscientiam, & ita conscientiam se inquinatam. Conscientia cauteriata dicitur 1. Thim. 4. Cauteriatam habentes conscientiam. i. læsam uel corruptam per prauam intentionem, & adustam igne malè concupiscetia: cauterium enim est corruptio carnis ignefacta. Conscientia inquieta seu perturbata dicitur ex scrupulorum irrationabilium aculeis inducentium ad peccatum & ad non permanendum in bono: aut ex remorsu uermis conscientie eius qui nullum remedium admittit sed potius desperat propter peccata: & quæ præsumit seua super se uentura antequam ueniant: sicut fecit Cain Genes. 4. Qui antequam puniretur à Deo dixit. Ero uagus & profugus. de qua conscientia Sap. 17. Semper præsumit læua perturbata conscientia, i. inquieta quia uidelicet inde non permanet in bono: sed in malum iuit desperas, & extollitur contra Deum peccare non metuens, & contra alios eos affligendo dum magis efficitur inquieta & crudelis. Conscientia recta propriè loquendo dicitur formaliter, quia. s. dicitur conformiter ad rectam rationem simpliciter: Erronea autem è contra quoniam. s. dicitur difformiter ad rectam rationem simpliciter prudentialem: modo uincibilis modo inuincibilis sit. Recta autem ratio prudentialis est iudicium intellectus uerum de agendis. Et nota quod sicut dupliciter dicitur iudicium uerum, uidelicet speculatiue quod simpliciter & absolute dicitur uerum: & practice, quod dicitur uerum secundum quod. s. uerum ueritate practica & hoc in morali locutione tantum. ita duplex est recta ratio prudentialis, una est recta ratio simpliciter uera: & est iudicium simpliciter uerum practice simul & speculatiue: altera est ratio recta secundum quod tantum seu in morali locutione: & est iudicium solum practice uerum, ut mulier uel hæc mulier quæ inuincibiliter estimatur mea est à me cognoscenda, est practice tantum uerum, quia dicitur qualiter laudabiliter agendum uel non agendum est. Vnde patet quod conscientia erronea inuincibilis & inculpabilis, quauis simpliciter sit erronea & falsa, quia dicitur difformiter ad rationem rectam simpliciter, puta quæ difformiter ad rationem ueram speculatiue: & ideo non debet dici simpliciter recta sed erronea licet incul-

inculpabilis. tñ quia dicitur cõformiter ad rõnem rectam & veram secundum quid. i. practicè seu in morali locutione tñ, vt supra li. 2. de Ignor. q. 23 latius habetur: ideo dicitur conscientia erronea inuincibilis seu inculpabilis. Nam si non dicitur conformiter ad vllam rõnem rectam simpliciter aut secundum quid: tunc conscia erronea vincibilis seu culpabilis esset. & ita bene valet ista consequentia: conscientia erronea inuincibilis est conscientia simpliciter erronea, vt patet ex diffinitione & declaratione conscientia erronee, ergo est difformis rectæ rationi simpliciter, cum quo tñ stat qd sit conformi rectæ rationi secundum quid. i. rectæ rationi practicè prudentiali & patet ex dictis.

3. pñt. ut.

Tertium punctum est quod conscientia habet triplices alios actus & officia. Nam primò dicitur conscientia testificari pro vel contra nos. & est qñ recognoscimus simpliciter nos aliqd contra vel secundum legem fecisse vel non fecisse de præterito vt Eccl. 7. Scit cõscientia tua te crebro malè dixisse. & Rom. 2. Testimonium illis reddete conscientia ipsorum. Nam conscientia dicitur testis inter nos & Deum secundum Aug. & habetur. 1. 1. q. 3. c. custodi. & ratio est quia conscientia retinet, aut representat naturaliter illud qd voluntas contra, aut secundum legem voluit.

Secundus modus actuum conscientia est accusare vel excusare seu defendere, reprehendere vel remordere. ad Roma. 2. Cogitationum inter se inuicem accusantium aut defendentium &c. & 2. q. 3. c. in cunctis. secundum Aug. & iste secundus modus comprehendens hos quatuor actus pòt dici examinatio, & latio sententia & executio aliqua. quod fit hoc modo. Nam postq per testimonium conscientia proposita sunt ea quæ facta vel omissa sunt vt in primo modo actuum dictum est. iam ipsa conscientia in hoc secundo modo examinat ea rectè ne facta vel omissa sint an culpabiliter. & ita qñ per examinationem cognoscit id qd factum vel omissum est discordare à conscientia à qua examinatur: dicitur tunc conscientia accusare & inde reprehendere illud, & inde quasi aliqualem vindictam exercens dicitur remordere. quando verò inuenitur secundum formam conscientia: dicitur conscientia excusare vel defendere illud vt benefactum vel omissum.

Tertius modus actuum conscientia est respectu futuri, quando. i. iudicamus aliquid faciendum aut omittendum, tunc dicitur conscientia ligare seu obligare, & infligare, & retrahere, soluere, & mitigare. Nam qñ conscientia p suum consilium inuenit & tandè iudicat quod nõ tenetur obligatorie aut de consilio facere aut omittere tale qd: tunc conscia dicitur soluere seu absolueret & mitigare. absolueret est in toto. i. qd nullo mō tenetur: mitigare est in parte. i. qd non tenetur obligatorie, bene autem de consilio aut æquitate.

Quando autem iudicat conscientia seu dicitur quod tale quid sit obligatorie aut de consilio omit-

tendum aut cauendum: tunc conscientia dicitur retrahere ab illo, aut de præcepto, aut de consilio quò dicitur. Qñ verò iudicat conscientia qd tale quid sit obligatorie faciendum: tunc dicitur ligare seu obligare. sæpe etiam extenditur ad omissionem ita qd etiã dicitur ligare seu obligare ad omittendum id quod dicitur esse obligatorie omittendum: quod erat proprie retrahere vt dictum est. & ita patet quod conscientia habet virtutem ligaminis: in quantum constringit voluntatem non formaliter sed ostensiuè aut dictatiuè, videlicet dictans & ostendens quod non pòt homo sine no cumento peccati aliter agere aut omittere qd rō vel conscientia iudicat & dicitur, sicut ligatus corporaliter habet necessitatem consistendi in loco vbi est ligatus dum manent ipsa vincula quibus ligatus est, vt Rain. & Floren. vbi supra. & §. 4. & latius infra q. 4. & 8. habetur quomodo liget seu obliget conscientia: & vnde proueniat tale ligamen, seu obligatio, quæ etiam differentia sit inter conscientiam ligare & obligare.

Tandem quando conscientia iudicat vel dicitur quod tale quid sit solum de consilio & æquitate agendum, tunc dicitur infligare ad id tanquam ad bonum supererogatorium aut vtile & securius agendum.

QVAESTIO QVARTA.

QVOMODO LIGET SEV obliget conscientia recta & erronea, & vtrū liceat agere contra illam.

AD quam respon. per sex proposi. quarū prima est, omnis qui agit vel omittit cõtra conscientiam rectam vel erroneam vincibilem vel inuincibilem contrariū obligatorie dictantem peccat: & eo mō. s. mortali

ter vel venialiter quo ipsa conscientia dicitur. Nunc declaratur particule postea pbantur. notetur primò ex 3. q. pced. in tertio puncto quid sit conscientia recta & erronea. erronea item vincibilis dicitur quam pòt quis vincere aut tollere faciẽdo quod tenetur ad sciẽdũ veritatem: inuincibilis aut quã non pòt quis vincere faciẽdo quod tenetur ad sciẽdũ veritatem, vt alibi in trac. de ignor. q. 1. latius habetur. Secundò dicitur contrariè obligatorie dictantem, per quã particulam secundum Gab. in 2. d. 39. q. 1. dub. 2. excluditur conscientia quæ solum est testificatiua, seu accusatiua de præterito de qua supra. q. 3. in tertio puncto dictum est. quia talis conscientia testificatiua tantum de præterito non ligat neque obligat nisi fortè improprie vel ostensiuè ad credendum suo testimonio: non autem ad agendum vel omittendum cõformiter ad eam. dico improprie, quia ipsa conscientia est ipsamet credulitas seu assensus propositionis testificantis. Conscientia autem ideo ostensiuè dicitur dictare obligatorie quid agendum

Prop.

dum vel omittendũ: quia est assensus pponis significatis tale quid esse obligatoria lege constitutũ. Ideo dicitur obligatorie agendum non aut supererogatorie. Nã cum lex in scripturis nobis tradita contineat pcepta, prohibitiones, cõsilia, informationes, & exhortationes: pcepta obligant ad agendum, prohibitiones ad omittendum, consilia verò persuadent ad aliqd melius seu perfectius non tñ saluti necessariũ, informationes aut modum exequendi, consilia & pcepta conuenienter tradunt, exhortationes velut preces amicales ad pdicta hilariter perficienda inducunt. sola ergo pcepta & prohibitiones obligant ad exequendũ vel omittendum id qd lege pcepitur vel phibetur: cætera non obligant nisi ad non continendum ea quasi non sint meliora & vtiliora vniuersaliter & ex genere suo quàm opposita, vt ait etiam Gerson in regulis moralibus alphab. 24. litera C.

Probatio prima prima partis.

Nunc pbatur prima pars ppo. & primò qd agens contra conscientiam rectam peccat pbatur dupliciter. Primò secundũ Bonau. & Th. in 2. di. 39. & Gab. & cõiter doct. ibid. quia conscientia recta ex quo est dictamẽ conclusionis practicæ verè significatis & ostendẽtis tale qd esse agendum tanq à lege obligatoria impositũ. ergo ita est qd aliqua lex superioris illud obligatorie imponit: & per tale dictamẽ significatiuum iã sufficienter notificatur homini, vt patet ex ipsa diffin. conscientia. Ex hac pbõne patet qd conscientia ipsa non obligat hoĩem virtute pproia tanq lex aut superior principalis, neque. n. ipsa est superior neq; contra legem Dei aut superioris ipsa obligare posset. igitur obligat solũ virtute legis seu pcepti superioris: non solũ virtute illius pcepti particularis qd conscientia ipsa vt regis præco notificat: sed etiam & pcipuè obligat virtute dictaminis aut pcepti vniuersalissimi iuris naturalis qd ipsa synderesis pponit in maiori, s. nõ est malè agendũ neq; id quod malè fieri estimat, neq; contra legẽ superioris obligantem. est. n. dictamen practicũ inde deductum dictans tale qd agendum aut non agẽdum esse, vt supra q. 1. & 3. latius de hoc. & sic solum obligat vt synderesis ostensiuè non autem imperatiuè proprie loquendo, et facit ad hoc quod aliqui doctores dicunt cum glo. Eccl. 7. c. quod conscientia obligat vt iudex noster, sed de hoc plenius infra q. 10. proposit. 3. in respon. ad secundum & tertium arg.

2. ratio.

Secundò probatur idem secundum Angest in moral. c. 7. quia ois voluntas q se difformat suę regulæ peccat. sed regula voluntatis est recta rō intellectus, cuiusmodi est conscientia recta vt patet ex dictis. ergo agens contra conscientiam subuertit debitum ordinem & peccat. similiter sic intelligendum est quod dicitur ab aliquibus doct. q. s. conscientia est lex intellectus nostri. i. est regula intellectiua rectificans voluntatem vel rectitudinem ei ostendens si conscientia proprie & nõ p synderesi capiatur. Item ad pbõnem predictę partis faciunt à fortiori pbões sequentes pro conscientia erronea.

Quòd autem similiter agens contra conscientiam quacuncq; erroneam peccet vt ait ppo. probatur quadrupliciter. Primò secundum Bonauent. & doct. vbi supra. quia q agit contra legem superioris creditam seu estimatã licet non verè obligantem contẽnit ipsum superiorem, seu auctoritatẽ eius: sed qui agit contra conscientiam erroneam agit contra legem creditam superioris. ergo contẽnit & peccat. cõsequencia cũ minore patet: & maior vbi est difficultas probatur. quia q facit id in quo etiam erroneè credit se displicere Deo quãuis illud in se non displiceat, facit contra voluntatem Dei ipsumq; aliquo mō contemnit & legem eius contra quam se facere existimat & vult. & patet exẽplo. quia sicut offenderet regẽ & etiã vt reus lesẽ maiestatis puniretur is qui percuteret alium quem æstimat esse regem: aut q aliquid faceret putans se in eo regem offendere. ita qui contra legem Dei estimatam agit ipsum offendit quantum in se est. Nam vt habetur c. cum voluntate. de sent. excom. crimina ex animo distinguuntur. Vnde & mulier erroneè credens quod est homicida si non mentiatur pro saluanda vita mariti, vtique agens contra conscientiam non mentiendo, homicidium formaliter quantum in se est quãuis non materialiter cõmittit, idq; contra legem illam per conscientiam quamuis erroneè sibi notificatam. Deus nanque non solum quid, sed quo animo id homo faciat attendit.

2. ratio.

Secundò probatur idem secundum Th. prima secundæ. q. 19. art. 5. & in 3. quodlib. art. 17. quia volitio agentis contra conscientiam erroneam tedit in obiectum malũ siue prohibitum. ergo est culpabilis. antecedens inde patet qd obiectum voluntatis, quò ad esse morale loquor, est tale quale p rõnem apprehenditur & præsentatur voluntati. quia nihil volitum quin præcognitum, vt prima secundæ. q. 19. art. 3. probat latius B. Th. & tale dicitur obiectũ formale: quod est pcipuè attendendum ad bonitatẽ & malitiam morale. Sed rō seu conscientia licet erronea proponit voluntati tale qd vt malum & vitandum & vt contra legem, quamuis in se materialiter sit bonum & secundum legem. ergo tale obiectum voluntatis sub hac rōne obiectiua formali est malum & difforme rationi vel legi, ideo 7. Ethic. c. 9. dicitur quod per se loquendo incontinens est qui non sequitur rationẽ rectam: per accidens aut qui non sequitur etiam rationem falsam, vel potius diceretur: per accidens autem qui agit contra rationem falsam obligatorie dictantem vt patebit infra latius.

3. ratio.

Tertio probatur secundum Angest. in moral. cap. 7. quia regula voluntatis est intellectus. ergo ipsa difformans se illi subuertit debitum ordinem, & periculo se exponit: & quantum in se est facit vt recedat à recto quando aliàs ipsi voluntati non constat de errore intellectus seu regulæ suę, vt supponitur in casu conscientia erroneæ. Nam si constaret iam non esset conscientia erro-

nea simpliciter: quia si constat voluntati de errore talis conscientia: hoc non potest esse nisi per aliud iudicium verum. ergo iam non est conscientia erronea simpliciter: sed illa que erat erronea est rectificata seu ablata per istud aliud iudicium seu conscientiam rectam significantem quod illa prior erat erronea. hanc rationem cum aliis duabus præcedentibus Angelus ubi supra satis breuiter tangit.

4. ratio.

Quartò probatur idem auctoritate ad Rom. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. glossa. i. quod est contra conscientiam: & omne quod ad conscientiam pertinet si aliter fiat dicit Apostolus esse peccatum. hæc glossa & habetur 28. q. 1. c. omnes. & de symonia. c. per tuas. ubi loquitur de conscientia erronea. & cum verbum Apostoli sit vniuersale, ergo etiam de conscientia erronea intelligitur. Et nota quod quamvis directè seu expressè hoc non probetur ex hac auctoritate, sed solum quod agens contra dubium peccat, ut infra. q. 5. latius habetur: tamen ex dicta auctoritate sic intellecta adhuc probatur intentum. quia si agens contra dubium rationale vel irrationabile de mortali peccat. ergo à fortiori peccat agens contra conscientiam siue rectam siue erroneam de mortali. Item Grego. in d. c. qui agit contra conscientiam edificat ad gehennam. Item ad hoc sunt alii multi textus iuris canonici, ut patet in cap. inquisitioni. de sent. excom. & sic communiter tenetur à doctoribus. Immo & dicit Adrianus in 2. quodlibet. art. 3. quod videtur esse de iure nature indispensabile etiam ab ipso domino Deo, quod quis licitè agat contra conscientiam etiam erroneam. & ratio eius est, quia implicat quod bene fiat deliberatè id quod creditur malè fieri sed de hoc infra q. 6. p. 5. latius habetur.

Coroll.

Ex quibus patet falsitas cuiusdam opinionis quam refert etiam glossa in d. c. omnes. 28. q. 1. tenentis, quod agens in materia præcepti & in per se malis contra conscientiam erroneam non peccat. exempli gratia. diligens nunc Deum conscientia erroneè dictante sub peccato non esse diligendum: aut abstinens nunc à furto vel fornicatione conscientia erroneè dictante quod Deum offendit nisi furetur aut fornicetur: non peccat. & mouetur hæc opinio propter rationes quæ infra in argumentis tanguntur & soluentur, & ideo ut opinio erronea reprobatur à B. Tho. & doctoribus communiter ubi supra per rationes supra dictas. Immo dicit Adria. in 4. quodlibet. art. 2. principali quod talis opinio est hæresis: quia contra illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide & c. Secundum intellectum quem habet illa auctoritas ex cõi declaratione doctorum & Ecclesie que supra posita est; secundum quos verus sensus sacre script. attendendus est. Tertia verò pars, quod peccat eo modo & c. patet ex dictis, & patebit infra p. 6. & dub. 1. & in respons. ad secundum arg.

2. propositio

Secunda propositio est quod conscientia recta obligat ad se conformandam ei, agendo vel omit-

tendo id quod dicitur esse agendum vel omittendum & eo modo quo dicitur.

Conscientia erronea vincibilis aut inuincibilis dicitur obligatorie agendum vel omittendum, id quod alias est solum licitum aut indifferens aut de consilio, obligat disiunctiue. i. ad se conformandam tali conscientie permanenti, aut ad ipsam deponendam. Patet probatio ex dictis in prima p. 5. quia non licet ei se difformare aut contra eam agere: & cum hoc vitari non possit nisi vel ei homo se conformet aut ipsam deponat. ergo tenetur ad alterutrum ut dictum est sicut ipsi homini placuerit. non autem tenetur absolute ei se conformare, ex quo ipsa est erronea & potest licitè deponi: non enim obligamur ad manendum in errore. Sed neque absolute tenetur homo eam deponere ad cauendum tale peccatum. tum quia si est inuincibilis: iam vel non potest vel non tenetur eam deponere. tum etiam quia si etiam est vincibilis & potest homo eam deponere si vult: non tamen tenetur sub mortali, ex quo talis error conscientie non est de se periculosus neque inducens ad peccatum, sed ad licitum vel melius bonum agendum quod dicitur: nisi aliunde sit occasio periculi propter quod talis erronea conscientia sit necessariò deponenda. quo non obstante, dicitur quod talis error vincibilis est simpliciter vitandus & deponendus, ut infra in quinta p. 5. habetur: quia est inde periculum absolute. exempli gratia. Si mihi conscientia dicitur obligatorie quod sub peccato teneor hodie ieiunare aut orare tale quid: cum tamen in rei veritate non teneor: tunc habet locum hæc tertia propositio ut dictum est.

Quarta propositio, Conscientia erronea inuincibilis dicitur obligatorie id quod est malum seu contra legem, obligat ad conformandam se ei permanenti eo modo quo dicitur. exempli gratia. Si est conscientia omnino inuincibilis, neque potest euadi quin secundum aut contra eam agatur vel omittatur, ita quod est inuincibilis quod ad dissolutionem & euasione: & dicitur quod est nunc obligatorie furandum aut fornicandum aut mentiendum absolute, aut ex eam pia ad salutem multorum & hominibus, alioquin quod peccauit mortaliter si non furatur aut & c. tunc dicitur hæc p. 4. quod necessariò est agendum conformiter ad illam conscientiam. probatur secundum Gabr. in 2. di. 39. q. 1. dub. 2. & B. Th. prima secundæ. q. 19. art. 6. & Dur. in 2. d. 39. & Alm. in moral. tr. 1. c. 5. quia non tenetur tunc obedire illi legi incognite prohibenti furtum: vel potius excusatur à culpa illi legi incognite non obediendo: & ex alia parte tenetur homo non se difformare illi conscientie erronee, ut patet ex prima p. 5. hoc autem scilicet non se difformare illi conscientie dum permanet, homo non potest vitare nisi conformando se illi: quia si se habeat omisitue iam se difformat illi dictanti quod mortaliter peccat omittendo ut supponitur in casu: deponere autem talem conscientiam aut errorem non potest agendo omne quod tenetur ad id, ex quo est inuincibilis omnino. quod ad dissolutionem & euasione,

ergo

ergo tenetur se conformare illi ut suæ regulæ: & à culpa ratione dictæ ignorantie excusatur. Itè ad hoc facit Genes. 29. quando Iacob. cognouit Lyam inuincibiliter creditam esse suam: quia illi petenti debitam tenebatur ipse Iacob reddere secundum conscientiam suam erroneam inuincibilem dictantem quod uxori creditæ potest debitorum est reddendum. Et nota quod talis actus conformis tali conscientie erronee inuincibili licet sit aliis prohibitus & malus ex genere. tunc autem non est malus neque culpabilis sed bonus moraliter & sepe meritorius, ex quo est conformis recto iudicio vero secundum quid seu practicè, neque talis actus dicitur aut est formaliter furtum, fornicatio, aut mendacium: sed solum materialiter, ut supra q. 3. in secundo puncto tactum est: & latius nos alibi egimus in tit. 2. de ignoran. q. 23.

5. propositio

Quinta propositio, conscientia erronea vincibilis dicitur obligatorie id quod aliis est illicitum, non obligat ad conformandum neque ad difformandum nos illi: sed ad illam deponendum. Probatur primò quod non obligat ad conformandum illi: exempli gratia de dictante quod nunc est furandum vel fornicandum ex pia causa ad aliorum salutem. ratio quia nulla lege & nullo modo potest quis obligari ad peccatum formaliter seu ad malè & culpabiliter agendum: quamuis possit aliquando obligari ad malum materialiter sed inculpabiliter agendum, ut supra in casu quartæ propositionis præcedentis etiam stante lege ut ibi probatum est. quod patet, quia est implicatio quod quis bene simul & malè & culpabiliter agat obediendo ipsi legi per eundem actum, quia non potest esse simul bonus & malus formaliter, ut facile deduci potest: & quia recta ratio & ipsa lex Dei nos liberat à tali obligatione ad culpam, aliis non esset formaliter culpa. Sed homo conformans se tali conscientie de qua loquitur hæc quinta propositio, peccaret culpabiliter fornicando contra legem pro tunc obligantem vincibiliter ignoratam: neque enim talis vincibilis error aut ignorantia tunc excusat, ut patet. ergo non obligat ad se illi conformandum. Quod etiam non obligat ad difformandum patet; quia potius obligamur ad non difformandum ut patet ex dictis supra propositione prima. Quod autem obligem ad illam conscientiam deponendum: probatur. quia obligamur ad vitandum id omne quod nos facit esse in peccato: sed talis conscientia erronea vincibilis dicitur obligatorie id quod est malum facit nos esse in peccato, ergo. Consequentia patet: & maior similiter. Minor autem probatur ex dictis: quia siue homo se conformet siue difformet agendo aut omittendo secundum aut contra talem conscientiam peccat mortaliter aut venialiter, ut dicitur infra in sexta propositione. ergo talis conscientia est necessariò sub pena peccati oportune deponenda. Et nota quod quando dicitur quod talis conscientia obli-

gat ad deponendum, non sic intelligitur quod obligat vinculo ipsius conscientie dictantis quod deponatur, non enim dicitur ipsa conscientia erronea quod deponatur: quia ex quo creditur quod non sit erronea iam non dicitur quod deponatur error qui non cognoscitur. & quia conscientia ipsa erronea solù dicitur de illo opere illicito faciundo, puta quod sit fornicandum. sed intelligitur quod ad deponendum eam obligatur homo vinculo alterius præcepti Diuini aut naturalis, quo quilibet tenetur vitare errorem culpabilem & periculosum, & id quod occasionaliter aut aliquo modo de propinquo nos facit esse in peccato aut malo statu, ut supra probatum est. Ideo Eccl. 17. Ne demoreris in errore. & ita verius & magis propriè diceretur, quod tenemur deponere talem conscientiam potius quàm quod ipsa conscientia obligat ad eam deponendum. tamen ad bonum sensum iam declaratum, vtrumque & vtrouque modo dicitur à doctoribus. ideo non vobis sed sententiis innitendum est.

Item nota quod notanter dictum est quod talis conscientia erronea vincibilis dicitur obligatorie id quod est malum est deponenda, quia si diceret solum super erogatorie: puta si diceret quod licet non sit necessarium, est tamen bonum aut licitum furari ad erogandum pauperibus, mentiri aut fornicari pro salute sua vel aliorum & huiusmodi: tunc non obligatur simpliciter ad eam deponendum, sed disiunctiue ad illam deponendum vel ad non se conformandum illi, vel ad se difformandum eam, quia quocumque homo se habeat. scilicet deponendo talè conscientiam, aut non se conformando, aut se illi difformando: nullo modo peccat: quia non agit contra aliquam legem tunc obligantem: sed neque ille error necessariò inducit tunc ad peccatum illud absolute, quia non dicitur obligatorie illud malum, ex quo patet alia via vitandi illud peccatum non conformando se illi conscientie erronee. Quo non obstante simpliciter & absolute est verum dicere, quod tam illa conscientia erronea quàm omnis alius error vincibilis quo dicitur malum bonum & bonum malum, est cauendus & vitandus simpliciter, quia culpabilis est: & simpliciter est causa seu occasio propinqua ad peccatum inducens contra id Esai. 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Item Eccl. 17. Ne demoreris in errore. & sic intelligo & limbo saluo meliori iudicio, Bonauentu. & Duran. & Gabr. & communiter doct. in 2. distinct. 39. & Almayn. & Angelus. ubi supra dicentes, quod conscientia erronea vincibilis dicitur quod est licitum aut bonum id quod est malum, non est necessariò deponenda absolute sed disiunctiue ut dictum est, intelligitur enim quod non est necessariò deponenda tunc absolute ad vitandum illud peccatum quod per aliam viam potest vitari: bene tamen est absolute necessariò deponenda, sicut & omnis error moralis ad cauendum omne peccatum & occasionem propinquam peccati.

Coroll.

Ex omnibus supra dictis patet quod B. Tho. su- per Epist. ad Gala. 5. dicens, quod qui habet con- scientiam erroneam dictantem eum obligari sub mortali peccato ad obseruantiam legalium, te- netur obseruare legalia durante tali conscientia: & hoc propter dictamen conscientia: quamuis etiam sic obseruans peccet. melius dixisset quod qui se difformat tali conscientia non seruando le- galia peccat mortaliter in casu prædicto: quia cõ- tra conscientiam sic dictantem omittit. & sic vi- detur idem Tho. ibidem sentire magis declarãdo seipsum dicens quod talis homo illa conscientia durante peccaret mortaliter si non obseruaret le- galia: quãuis Angest. vbi supra acrius mordeat no- lens illum modo prædicto piè intelligere. Ideo cauendum nobis est in modo loquendi in hac ma- teria secundum supradictas propositiones: quia valde differt dicere, quod durante conscientia er- ronea vincibili dictante obligatorie esse fornicã- dum tenemur fornicari aut non fornicari, aut se illi conformare, aut difformare, hoc enim est fal- sum. & aliud est dicere quod stante prædicta con- scientia qui fornicatur peccat, & qui non forni- catur etiam peccat, & qui se conformat peccat, similiter qui illi se difformat: nam hoc dictum est verum, quia vel contra legem Dei peccat for- nicando, vel contra conscientiam non fornicã- do, quare ad neutrum tenemur: sed tenemur de- ponere talem conscientiam vt latè dictum est.

Propos. 6.

Iam quomodo peccet is qui agit contra con- scientiam rectam vel erroneam, sexta proposi- tio est. quod omnis agens contra conscientiam etiam erroneam quãcunque obligatorie dictan- tem peccat: secundum quantitatem aut qualitãtẽ dictatẽ obligationis, idq; est verum quantum est ex hac parte, quod scilicet agit contra conscientiam: nam ex alia ratione vel circumstantia potest culpa mi- nuì vel aggruari. Probatur prima pars inducti- uè, quia si conscientia dictat solum de cõsilio esse bonum aut licitum esse furari ad dandum paupe- ribus: tunc nullo modo peccat agens seu omit- tens contra eam: quia tale opus bene potest omit- ti sine peccato, nisi aliunde aggrauetur per con- temptum aut aliãs vt patet. Si autem dictat solũ sub peccato veniali, ita quod mentiri pro saluan- da vita est debitum seu obligatorium sub pecca- to veniali tantum: tunc qui sic agit contra con- scientiam omittendo mentiri peccaret solum ven- ialiter. Si verò dictaret conscientia de mortali: tunc peccaret mortaliter omittendo mentiri con- tra talem conscientiam. quod si conscientia dictat sic in genere solum tale quid agendum vel omit- tendum sub peccato, ita quod si non fit aut omit- titur erit peccatum: tunc aut Angest. in moralib. cap. 7. quod est idem iudicium quod de isto actu, volo peccare: & vt videtur aliquando erit mor- tale aliquando veniale secundũ animi dispõnem actualem seu virtualem ad mortale seu veniale.

Secunda pars propositionis, scilicet quãtum

est ex hac parte, est limitatio aut declaratio par- tis prioris. potest nãq; aduenire aliud præceptum vel circumstantia in tali actione contra conscien- tiam, ratione cuius peccatum ipsum contra con- scientiam augeatur vel dupletur in malitia. patet exemplo, quia qui agit contra conscientiam vincibiliter erroneam dictantem sub veniali tantum seu solum de consilio non esse fornicandum pro salute sua vel alterius, aut nõ esse furandum pro pauperibus: iam quatenus agit contra præfatam conscientiam erroneam fornicando aut furando peccat vnica malitia veniali tantum: aut, nullo modo peccat contra dictamen solum consultiuũ præfatã conscientia: vt dictum est. Sed ex quo si- mul agit fornicando aut furando cõtra aliud præ- ceptum Diuinum vel naturale prohibens sub mor- tali fornicationem & furtum: iam etiam peccat mortaliter secundum obligationem præcepti il- lius quod simul transgreditur.

DUBITATUR primò. Vtrum qui cõtra cõsci- entiam rectam obligatorie dictantem agit id quod aliãs etiam malum seu prohibitum est peccet du- plici malitia. Respondet Angest quod sic: altera quia conscientiam rectam obligatorie dictantem sub mortali non esse fornicandum: altera quia contra præceptum sub mortali prohibens forni- cationem fornicatur. Hæc Angest. Sed saluo meliori iudicio oppositum videtur, quod scilicet iste vnica tantum malitia peccat, quãuis aggra- uetur ex eo quod scienter agens contra conscien- tiam illam rectam peccauit. & ratio est: quia si esset duplex malitia: hoc ideo esset quia contra duplex præceptum diuersarum rationum & spe- cierum vt ait ipse Angest. Sed non fit nisi contra vnicum præceptum speciale de non fornicando, sicut qui scienter facit contra præceptum cogni- tum vel sibi propositum verè per conscientiam rectam vel estimatiuè per conscientiam erroneã. neq; est aliud speciale peccatum agere cõtra con- scientiam: sed est generale contra generale ius vel præceptum naturale, de nõ malè faciendo aut de nõ faciẽdo quod creditur aut valde dubita- tur malè fieri, id quod in omnibus peccatis repe- riri potest, sicut & de industria scienter vè pecca- re. consonat Nauar. in sum. c. 27. num. 276.

Si contra hoc dicatur, quod ex hoc sequere- tur contra secundam partem seu limitationem præfatã sextã propositionis, quod qui contra cõ- scientiam erroneam dictantem sub veniali tantũ peccato non esse fornicandum pro salute corpo- rali, ageret fornicando, solum peccaret veniali- ter probatur. Quia secundum supradictam opi- nionem solum peccatur contra illud præceptum per conscientiam erroneam notificatum, quod, scilicet solum obligat sub peccato veniali. Respondet negando sequelam simpliciter. quia etiam alia ratione peccatur mortaliter, quia videlicet con- tra aliud verum præceptum sub mortali prohi- bens illam fornicationem agit. notificatũ aut

Dubium 1.

cognitũ in debito, ex quo talis error est vincibi- lis, vt supponitur & dictũ est in probatione sextã propositionis: quamuis bene concedatur quod quatenus contra illam conscientiam peccatur so- lum peccatur venialiter vt probatum est. Qui autem peccat contra conscientiam vincibiliter er- roneam sæpius peccat aut peccare potest contra duplicem prohibitionem: & per consequens du- plici malitia specifica, altera contra præceptum verum culpabiliter ignoratum, altera cõtra præ- ceptum aliud non quidem verum sed estimatum vel per conscientiam erroneam vincibilem erro- neè notificatum vt dictum est.

Dubium 2.

Insuper dubitatur secundò; vtrum plus pec- cet homo conformandose conscientia erroneã an se illi difformando. Respondeo secundum Al- mayn in moralibus. 1. tract. c. 5. & Durand. in 2. distin. 39. & Angest. in moral. c. 7. & cõmuniter doctores, quod aliquando plus aliquando minus peccat, se conformando & difformando secun- dum quãtitatem obligationis conscientia dictan- tis vel alterius præcepti contra quod agitur.

Nam primo, si conscientia erronea dictat quod est mortale agere contra eam, & agendo contra aliud præceptum peccatur venialiter aut mor- tali peccato leuiori: tunc grauius peccat agen- do contra conscientiam. exempli gratia. Si mulier errante conscientia credat quod tenetur mechari seu mētiri vt saluet vitam suam vel alterius, alio- qui rea erit homicidii: tunc plus peccat omitten- do fornicationem vel mendacium, & sic exponẽdo se vel alium morti contra prædictum dicta- men erroneum conscientia, quam mentiẽdo seu mechando contra aliud præceptum naturale aut Diuinum: quia vt nunc supponitur, grauius pec- catum & contra maiorem obligationem est ho- micidium quã fornicatio & quã mendacium: licet fornicatio & mendacium sit indispenfabilius & difficilius demudabile à sua malitia. Si autem è contra, conscientia dictat erroneè aliquid esse faciendum seu omittendum de consilio seu sub peccato leuiori, quod tñ agere seu omitttere est peccatum aliãs grauius: tunc grauius peccatur agẽdo seu omittendo illud contra talem legẽ, quã contra conscientiam. exempli gratia. Si dictat cõ- scientia erronea quod est bonum aut licitum aut solum veniale peccatum aut mortale leuius for- nicari pro salute corporali, aut furari pro paupe- ribus, aut peierare pro saluandis rebus vel hono- re: tunc quidem fornicando aut furando aut peie- rando contra legem Dei grauius obligãtem, pec- cat quis grauius mortaliter quã si contra præ- dictam conscientiam illa omitteret seu ageret vt patet. Si verò tertio conscientia erronea dictat sub mortali aut veniali peccato esse agendum quod aliãs est in se licitum & non obligatorium, vt quod cuiuslibet ageno debeat de præcepto dari elemosyna, aut quod tale quid de præcepto est omittendum, quod tamen non est in præcepto

sed licitum aut de consilio id omitttere aut agere, putã quod in nullo casu est licitum iurare verita- tem. tunc agendo vel omittendo contra talem conscientiam sic obligatorie dictantem erroneè, peccatur mortaliter aut venialiter iurando aut non dando elemosynam: sed faciendo secun- dum eam patet, quod nullo modo peccatur dan- do elemosynam vel non iurando: nisi aliunde esset obligatio ad id, putã si aliãs à lege aut supe- riore præciperetur in tali casu esse iurandum aut dandam elemosynam: tunc enim talis tenetur deposita tali conscientia erronea, iurare aut dare elemosynam præfactam in tali casu, alioqui es- set perplexus, vt de hoc latius infra. q. 6. per totũ habetur. Et secundum prædicta sunt intelligẽ- di & limitandi Bonauent. & Bassolis. in 2. distin. 39. & Florent. 1. parte. sum. tit. 3. c. 10. §. 4. & alii doctores dicentes quod magis obligat præceptũ prælati in indifferentibus & aliis eiusmodi quod potest prælatus præcipere, quã conscientia quæ po- test & debet deponi ad præceptum prælati: præla- ti autem præceptum seu alterius legis iustè non est deponendum seu soluendum à sua obligatio- ne propter talem conscientiam erroneam. Tu autem distingue secundum maiorem obligatio- nem dum manet ipsa conscientia erronea: modo possit aut debeat tunc deponi modo non, vt di- ctum est & dicitur infra. q. 6. latius.

Dubitatur tertio quæ differentia est inter cõ- scientiam ligare & obligare. Respondeo, quod ali- qui doctores vt Durandus in 2. distin. 39. & Al- mayn, in moralibus vbi supra, & alii dicunt quod cõscientia dicitur ligare, idest astringere seu de- tinere, ne scilicet homo possit sine peccato ultra vel citra eius dictamẽ ire seu licitè agere, vel eua- dere difformando aut conformando se illi, vt di- ctum est supra. ppõne. s. de conscientia erronea vincibili obligatorie dictante id quod est de se lici- tum & malum. Et ita dicunt quod talis conscien- tia ligat sed non obligat ad id quod dictat. Oblig- are autem conscientia dicitur ad id quod obli- gatorie dictat, vt est conscientia inuincibilis erro- nea, & etiam quæcunq; conscientia recta obliga- torie dictans, vt patet ex propositionibus supra- dictis. Alii autem doctores non faciunt differen- tiam hanc, sed pro eodem accipiunt conscientia ligare vel obligare ad hoc vel illud; & sic sæpe communiter vocabula confusè accipiuntur à do- ctoribus: & facillè potest impugnari prædicta dif- ferentia tñ verbalis si esset vtilè in his immorari.

CONTRA primam propositionem arguitur Primò. Si esset peccatum agere vel omitttere con- tra conscientiam erroneam vt dicit prima propo- sitio: hoc maximè esset quia talis actio esset con- tra aliquam legem saltem creditam vel aestima- tam. sed hoc non, ergo. Consequẽtia patet cum maiore ex probationibus primæ propositionis, & minor vbi est difficultas probatur. quia si illa aesti- matio rationis nostræ induceret obligationem ad non

Dubium 3.

Arg. 1.

ad non agendum contra ipsam, hoc esset virtute alicuius veræ legis superioris & principalis putæ rationis aut legis naturalis seu Diuinæ veræ obligantis, quam prædicta conscientia nobis verè vel erroneè notificat: vt patet clarè, quia conscientia non obligat virtute sua sed ostensiuè tantum vt præco regis virtute legis superioris quam notificat vt supra dictum est in probationibus primæ propositionis. Sed cōscientia erronea non habet talem virtutem talis legis: neq; eam notificat que non est verè obligans. quod probatur: quia sicut præco regis non habet à rege virtutem obligandi etiam ostensiuè aut notificatiuè homines per aliquam legem promulgatam ab eo nisi verè se conformet legi ipsius regis. nam homines transgredientes falsam legem, falso scilicet promulgatā ab illo præcone non puniuntur à rege quasi transgressores illius legis falsæ. ita ergo similiter de conscientia erronea dicendum est. Ista consequentia patet; tum ex paritate seu identitate rationis: quia conscientia solum obligat notificatiuè vt præco regis aut superioris: tum etiam quia & præco & iudex inferior & lex priuata non potest obligare contra præceptum superioris neq; cōtra legem publicam, vt cōstat etiam secundū August. & communiter doctores. Nunc autem conscientia respectu rationis veræ & legis Diuinæ, superioris cōtra quam dicitur est vt iudex inferior, vel potius vt præco & vt lex priuata particularis personæ ipsius habentis talem conscientiam erroneam. igitur &c.

Confirmatio.

Et confirmatur. quia si esset peccatum difformare nos conscientia erronea: hoc ideo esset quia esset peruersio ordinis & periculum peccati si voluntas se difformet suæ regulæ quæ est ratio, vt supra in tertia probatione primæ propositionis quò ad hanc partem dictum est. Sed difformando se conscientia erronea non se difformat voluntas à sua regulæ neq; exponit se periculo. ergo non peccat. consequentia patet. quia regula voluntatis humanæ est ratio in quantum deriuatur à regula & lege seu ratione æterna siue Diuina: quia inde habet rectitudinem & virtutem etiā ostensiuè regulandi. sed ratio errans non deriuatur à lege æterna, quia potius difformatur ab ea, dicitans quod illa non dicitat, neq; eodem modo sed sæpe contra eam; ergo ratio vel conscientia erronea non est regula voluntatis humanæ: & per consequens voluntas ab ea discordans non ideo mala est.

Respondeo ad 1. arg.

RESPONDEO ad primum Argumentum negando minorem primæ consequentia & ad eius probationem negatur etiam minor, & ad eius probationem cum dicitur, quòd sicut præco regis non habet virtutem obligandi nisi verè se conformet legi regis &c. Respondeo negando consequentiam, quia non est simile: nam aliud est in foro humano vbi nō iudicatur de occultis cordis, neque de ea transgressione que æstimated

sed de ea quæ realiter contra legem veram facta est, & ad pœnam temporalem agit pro illa transgressione. aliud in foro conscientia coram Deo vt hic loquimur: in quo, licet ille præco vel conscientia non habeat virtutem veram obligandi; habet tamen virtutem creditam, quia scilicet creditur pronuntiare veram legem ex vera superioris traditione. & ita secundum Ambrosium opinio nostra nobis legem facit, estq; paritas rationis de præcone falso in foro conscientia obligante si creditur verus, & de conscientia erronea vt dictum est. Et ad aliam probationem illius vltimæ consequentia vbi dicitur quòd sicut iudex inferior & præco &c. respondeo similiter id procedit & est verum solum quando cognoscitur qd inferior & præco dicitat contra superiorem & cōtra legem eius: secus quando creditur quòd conformiter dicitat: tunc enim in foro conscientia & coram Deo vt diximus verè obligat. Vel aliter respondeo secundum Angel. in moral. c. 7; concedendo quòd est magis obediendum legi Dei & superioris quam conscientia erronea: sed non quomocūq; quia non contra dicitamen conscientia, igitur deponatur dicitamen conscientia erronea & sic obediatur Deo. Ad confirmationem respondeo negando minorem & ad eius probationem negatur maior vt iacet tanquam diminuta: non enim solum est regula voluntatis ratio in quantum verè deriuatur à ratione & regula æterna: sed etiam in quantum æstimated deriuatur ab ea, scilicet in quantum creditur quòd verè deriuatur à ratione æterna, quòd; verè proponit nobis verum præceptum & legem conformiter ad legem Dei. huiusmodi autem est conscientia erronea vt patet ex dictis. Hec secundum Tho. 1. 2. q. 19. art. 5. & in 3. quodlib. art. 27. & Bonauent. & communiter doctores in 2. distin. 39. & Angel. in moralibus. c. 7.

Respondeo ad confirmationem.

Quòd si contra præfatam solutionem replicetur, quòd inde sequeretur quòd voluntas conformans se rationi, seu conscientia vincibiliter erronea dicitanti quòd est bonum fornicari vel mentiri pro salute corporali, aut furari pro pauperibus, nō esset peccatū sed potius moraliter bona. probatur hæc sequela. quia voluntas tendit tunc in obiectum tali actui conueniens & bonum æstimated licet non verè: & talis voluntas est conformis legi Dei superiori & suæ regulæ æstimated licet non verè: ergo est bona. patet consequentia hæc tripliciter. Primò ex responsione ad argumētum præcedens, & ex secunda probatione primæ propositionis quò ad hanc partem supra posita, quia videlicet bonitas & malitia moralis pendet præcipuè ex obiecto formali, scilicet prout voluntati præsentatur à ratione. Item secundò, quia ideo difformitas voluntatis à conscientia erronea erat mala, quia voluntas se difformabat legi Dei æstimated, ergo eadem ratione. è contrariò erit bona quia se conformauit legi Dei æstimated

Replica.

per

per conscientiam erroneam. Item tertio sicut præco regis falsam legem enunciens obligat coram Deo transgressores illius legis æstimated licet non verè. ergo eadem virtute obligat vt obediatur illi legi creditæ quæ virtute obligat ne illi contraueniatur. Nam eadem virtute obligamur ad obediendum alicui legi qua obligamur non contrauenire illi.

Respondeo ad replicā.

Respondeo ad replicam secundum Th. prima secundæ. q. 19. art. 6. & Bonauentura in 2. distin. 39. negando sequelam. & ad primam eius probationem negatur etiam consequentia, & ad eius item primam probationem, quòd bonitas & malitia pendet ex obiecto formali dico id esse verū, sed differenter in bono & in malo: nam plus requiritur ad bonitatem quam ad malitiam, quia bonum est ex integra causa secundum Dionis. in 4. c. de Diuinis. not. malitia autem ex quocumq; defectu. ideo quando dictum est supra quòd bonitas & malitia voluntatis pēdet ex obiecto prout præsentatur voluntati: non intelligitur præcisè sed proportionabiliter: ita quòd ad bonitatem id requiritur concurrētibus aliis requisitis ex parte ipsius obiecti: ad malitiam autem voluntatis sufficit quòd obiectum in actu vel indebito per rationem voluntati vt malum vel disconueniens præsentatur. & ita contingit in conscientia vincibiliter erronea de qua agimus: quia licet per eā non actualiter bene tamē in debito præsentatur obiectum vt malum, sicut & verè malum & discōueniens est. ad bonitatem verò voluntatis requiritur vtrumque, quòd scilicet obiectum bonum præsentetur ei vt bonum non solum in actuali æstimatione bonitatis, sed etiam in debito, id est quòd sit tale quale rationabiliter à ratione debet præsentari. hoc autem esse non potest nisi ipsum obiectum bonum sit, vel conueniens in se seu à parte rei: vel nisi ratio sit id inuincibiliter ignorans. & ita patet responsio ad primam probationem illius sequelæ. Ad secundam autem probationem respondeo similiter negando sequelā: quia plus requiritur ad bonum & ad rectam cōformitatem quam ad malū & difformitatem vt dictum est. Ad tertiam respondeo negando consequentiam: & ratio est quia cum talis conscientia solum obliget notificatiuè: igitur si nulla lex verè nos obligat ad confirmandum nos illi, seu ad id quòd talis conscientia falsò notificat & vincibiliter sequitur quòd non tenemur ad id absolute: sed solum sub disiunctione, scilicet vel ei obedire vel eam deponere quando dicitat obligatorie id quòd est aliàs licitum. vel absolute ad eam deponendum tenemur, quando dicitat obligatorie id quòd est licitum vt supra propositione quinta late dictum est. ideo illa propositio seu maxima quòd eadem virtute tenemur alicui legi obedire qua tenemur ei nō contrauenire: est vera solum supposito quòd tenemur ei tunc obedire & nos conformare: aliàs falsa est.

Secundò principaliter contra eandem primā propositionem arguitur. Quodcūq; est aliquis actus malus ex sola circūstantia, putæ quia habet obiectum sibi conueniens & sola ratione circūstantia redditur malus: ille actus non habet malitiam distinctam à malitia illius circūstantia seu à malitia proueniente ab illa circūstantia, sed omnis actus de obiecto aliàs licito & conueniente tali actui, vt potè, nolo mentiri aut furari, habitus contra conscientiam erroneam vincibilem obligatorie dicitantem, quòd est mentiendum & furandum pro saluando honore aut rebus aut pro pauperibus &c. est huiusmodi. ergo ille actus, scilicet illa nolitio mentiendi aut furandi contra illam conscientiam erroneam vincibilem, non habet tunc malitiam distinctam à malitia illius conscientia vincibiliter erronea, ita quòd solum est ibi peccatum conscientia erronea vincibilis aut ignorantia illius vincibilis, & ibi non est aliud peccatum contra aliam legem creditam propositam nobis per illam conscientiam vincibiliter erroneam. Consequentia est bona & maior probatur. quia non videtur vnde aliàs proueniat in tali actu malitia nisi ratione circūstantia, ratione cuius efficitur malus. & patet exemplo de volente ire ad Ecclesiā propter vanam gloriam venialem, ita quòd illa volitio eundi causetur ex volitione vanæ gloriæ tanquam ex fine: quia talis volitio solum est mala ratione illius circūstantia & non ex obiecto in se. Minor etiam probatur. quia nolle mentiri est bonum ex obiecto; quia tale obiectum est lege prohibitum: & si talis nolitio redditur mala hoc non est nisi ratione circūstantia, scilicet ratione conscientia vincibiliter erronea adiacentis: quia tunc vt suppono non obligor aliunde ad non habendum illam nolitioem mentiendi per se: sed solum obligor ad non habendum illam contra dicitamen conscientia. ergo absolute non obligor tollere illam nolitioem mentiendi, sed solum ad deponendum talem conscientiam vincibiliter erroneam, vt patet ex dictis & supra propositione quinta & ita illa conscientia erronea est circūstantia vitians illam nolitioem mentiendi. igitur totum illum aggregatum ex illa nolitioem & ex illa conscientia vincibiliter erronea, non habebit aliam neq; maiorem malitiam à malitia illius erronea conscientia scortifum vt argumentum præterdit. quòd etiam videtur confirmari, quia auferendo talem conscientiam erroneam iam præfata nolitio mentiendi non erit peccatum. Similiter eadem ratione de omissionem mentiendi contra conscientiam vincibiliter erroneam dicitantem esse obligatorium mentiri pro saluanda vita probatur; quòd non est aliud peccatum ibi quam sit ille vincibilis aut culpabilis error conscientia qui forte erit veniale peccatum tantum, licet conscientia dicitat sub mortali esse mentiendum, ad quòd est alia

Arg. 2.

est alia specialis ratio. quia scilicet omisio culpabilis est priuatio alicuius actus ad quem pro tunc obligor: sed ad volitionem mentiendi pro tunc non obligor vlla lege; sed potius ad oppositum scilicet ad non mentiendum seu ad deponendum conscientiam præfatam, vt patet ex supradictis. ergo illa omisio mentiendi stante præfata conscientia vincibiliter erronea dictante oppositum tunc peccatum non est.

Respondeo ad secundum arg.

Respondeo ad secundum Argumentum dupliciter, vno modo secundum Almayn in moralibus tract. 1. c. 5. ex B. Th. prima secundæ. q. 19. art. 5. & in 3. quodlib. art. 27. negando minorem. Nam illa circumstantia conscientie erronee non est circumstantia adiacens ipsi actui vel obiecto prout est obiectum voluntatis: sed potius pars obiecti formalis: quia obiectum voluntatis in sua formali ratione obiecti, non solum est ipsum obiectum in se sed prout præsentatur voluntati per rationem & prout æstimatur, vt supradictum est in probationibus primæ propositionis. sicut etiã circumstantia finis concurrens ad productionem actus interioris voluntatis, potius est pars obiecti voluntatis, & non circumstantia adiacens ipsi actui vel obiecto prout eius obiectum est, vt etiã hoc dicit Angest in moral. c. 8. & B. Th. prima secundæ. q. 18. art. 6. & q. 10. art. 2. & communiter morales. ideo falsum est quod etiam dictum est supra in probatione maioris quod scilicet vana gloria finaliter intenta erat circumstantia volitionis eundi ad Ecclesiam propter vanam gloriam. Immo dico quod illa circumstantia finis se tenebat tunc ex parte ipsius obiecti ad productionem illius volitionis. Similiter falsum est quod ratione circumstantie redditur mala illa nolitio mentiendi contra conscientiam quæ ante erat bona quando non erat illa conscientia. quia præsupponitur quod sit eadem nolitio quod ad substantiam actus, quod est falsum: ex quo voluntatis actus deriuantur inesse rei & moris penes obiecta formalia. obiectum autem formale est aliud ratione æstimationis quando est contra conscientiam erroneam, & aliud quando non est contra talem conscientiam itaque est alia nolitio mentiendi. Alio modo respondeo & melius vt mihi saluo meliori iudicio videtur, præsupponendo tamen & tenendo secundum Angest. in moral. c. 8. & c. 3. fol. 16. & communiter doctores; quod dictamen conscientie seu notitia adueniens actui licet aliquando possit se tenere ex parte obiecti, non tamen semper se tenet ex parte eius: nã cognitio obiecti non semper obiectiue sed effectiue cõcurrit ad productionem actus voluntatis secundum communiter opinionem. neq; etiam voluntas cogitur aut necessitatur habere pro obiecto & tendere in omnes circumstantias etiam finis cognitæ & ei presentatas: sed potius sæpe talis conscientia seu notitia adueniens actui est circumstantia eius vel obiecti. & per cõ-

sequens tunc idem actus numero in genere rei seu nature manet quod ad substantiam, eademq; volitio mentiendi ante & post aduentum conscientie recte vel erronee supradictæ: quia hoc videtur quadrare sapientie: quamuis quod ad esse moris non sit eadem volitio propter circumstantiam adiacentem illius conscientie erronee aduenientis. Nam circumstantia informans actum: qualis est ea quæ est pars obiecti in quod tendit ipse actus, vt sæpe non semper est circumstantia finis, variat actum elicited quod ad esse moris & nature sicut & ipsum obiectum partiale illius actus. Circumstantia autem adiacens seu mouens tantum, non variat quod ad esse nature actum elicited: bene tamen quod ad esse moris potest illum variare, etiam si sit circumstantia finis in quem tendimus per vnum actum: & per alium in ipsum medium dumtaxat.

Hoc ergo supposito, secundum communiter doctores iam respondeo ad Argumentum negando maiorem si intelligatur quod talis actus non habet malitiam, aliã quã sit malitia illius circumstantie. hoc enim patet falsum de comestione vel actu coniugali factio in loco sacro qui redditur maius ratione circumstantie: quæ tamen circumstantia loci sacri nullam habet malitiam in se vt patet. Item patet de celebratione aut prouisione beneficii principaliter propter lucrũ temporale aut propter auaritiam aliã veniale: quia efficitur mortalis ratione illius circumstantie finis lucris aut auaritie, quæ tamen circumstantia aliã aut non erat peccatum aut solum erat veniale vt supponitur. sed ex habitudine talis circumstantie ad talem actum est & trahitur ratio culpæ mortalis in tali actu, vt patet: quia talis habitudine circumstantie ad talem actum est sub mortali prohibita, vt symonia peccatum, & quia ad supradictum sensum falsum procedit tota illa ratio & maior præfati argumenti, ideo nihil probatur. Si igitur sic intelligatur quod talis actus habet malitiam prouenientem ratione illius circumstantie, id est propter habitudinem indebitam illius circumstantie ad illum actum, modo ipsa circumstantia habeat in se aliã malitiam modo nõ: tunc vera esset maior, vt in exemplo de actu coniugali factio in loco sacro dictum est. & minor est etiam vera, sed consequentia est nulla vt patet, debet enim sic concludi. ergo illa nolitio non habet aliam malitiam nisi prouenientem ratione illius circumstantie conscientie erronee. & hoc bene est verum: quia malitia illius nolitiois ratione illius circumstantie conscientie erronee non tantum habet malitiam illius conscientie erronee, sed malitiam habitudinis eius ad illum actum, scilicet malitiam transgressionis seu contemptus illius legis quam illa conscientia notificat aut verè notificare æstimatur, vt supra probatum est in prima probatione. Similiter patet responsio ad illud de omissione secundum duos

duos prædictos modos respondendi: & ad rationem specialem quæ ibi ponitur, quod scilicet omisio est priuatio alicuius actus debiti. Respondeo, conceditur quod est priuatio actus debiti inesse secundum veritatem aut secundum æstimationem ipsius omittentis. & sic negatur minor: quia licet verè à parte rei ex lege nõ obliget absolute ad actum mentiendi: neq; ille actus sit debitus inesse secundum veritatem: bene tamen secundum æstimationem licet erroneam culpabilem sub disunctione vt dictum est. Et nota secundum Almayn vbi supra & Angest, in moral. c. 10. quod illa omisio contra conscientiam non est tam grauis sicut commissio contra conscientiam: sicut & regulariter cæteris paribus in omni specie peccati non est tam grauis omisio sicut commissio opposita contra legem: quia non est tanta obligatio ad non contraueniendum priuatiue seu omisiue se habendo, quãta ad non contraueniendum commissiue seu positiue: neq; est tanta difformitas neq; conatus voluntatis in omittendo sicut & in committendo, semper loquor cæteris paribus & regulariter nisi aliunde æqualitas aut maior grauitas habeatur.

Dubium 1.

Et si queratur pœnes quid attenditur grauitas omissionis contra conscientiam. Respondeo quod non secundum bonitatem actus omisi verè vel æstimatiue: neq; secundum obligationem veram legis vel æstimatam ad actum qui omittitur: sed absolute secundum obligationem præcepti quod talis conscientia notificat verè vel erronee, vt patet ex supradictis in propositione 6. & dubio. 1. Sed de hoc, scilicet circa quid attendatur grauitas cuiuscunq; omissionis latius vbi supra Almayn in moral. & in 3. tract. c. 26. & Angest. & doctores in 2. distin. 37.

Dubium 2.

Si rursus queratur cuius speciei est peccatum omissionis & commissionis contra conscientiam. dic secundum Th. prima secundæ. q. 19. art. 5. qd reducitur ad illam speciem peccati quod æstimatiue committitur ac si scienter contra talem legem faceret vel omitteret. Si autem sit error in facto aliquid est variandum, de quo latius egimus supra in li. 2. de ignorantia. q. 24. ibi videatur.

Arg. 3.

Tertiõ principaliter ad idem contra primam propositionem arguitur. Quia ex prima propositione sequeretur perplexitas inter duo mala culpæ: & quod esset necessariõ peccandum & periculosa via salutis, probatur in casu quo quis ex lege seu præcepto superioris tenetur aliquid agere puta reddere debitum coniugi petenti etiam ad mandatum Ecclesie, vel reuelare ei aliquid peccatum, quod tamen agere ex conscientia erronea æstimat esse peccatũ: quia æstimat nõ esse suũ coniugẽ legitimũ ex aliqua causa: tunc in tali casu si se conformat conscientie erronee non reddendo debitum iam peccat contra præceptũ legis aut superioris id præcipientis: si se diffor-

mat reddendo iam etiam peccat secundum primam propositionem: si dicas deponatur talis conscientia & sic reddat. contra suppono quod sit talis qualitatis quod pro tunc non potest deponi. vt faciliẽ contingere potest. ergo tunc perplexitas & peccatum.

Respondeo ad 3. arg.

Respond. ad tertium arg. negatur sequela. & ad probationem pro materia illius & similibus casuum, hic dubitatur vtrum inter duo mala sit perplexitas. ad quod respondeo notando secundum Angest, in moral. c. 6. in fine, quod inter duo mala pena bene potest quis esse perplexus etiam simpliciter, ita quod necessariõ debeat incidere in alterum illorum. vt patet de eo qui ne occidatur à leone necessariõ se debet proicere deorsum: & tunc minus malum, aut minus certum rationabiliter eligitur.

Item inter duo mala quorum alterum est culpæ alterum penę etiam potest quis esse perplexus simpliciter ita quod necessariõ debet in alterum incidere si vult vitare alterum, vt patet in illo qui vel necessariõ debet pati mortem seu aliam iacturam, vel mentiri seu committere aliud peccatum: & tunc malum culpæ est magis fugiendum.

Inter duo autem mala culpæ necessariõ mala quę nullo modo possunt bene fieri nullus est simpliciter perplexus: ita quod necessariõ peccabit culpabiliter quodcumq; illorum faciat pro vitando altero. quod probatur quia si necessariõ necessitate absoluta & simpliciter peccat aut facit, ita quod nullo modo est in sua potestate pro tunc illud peccatum vitare: iam non peccabit culpabiliter, quia non est vllõ modo liber ad id vitandum. & vbi non est libertas non potest esse culpa: neq; potest obligari quis ad id quod nullo modo bene fieri potest.

Inter mala autem culpæ non intrinsecè mala sed ita mala quod possunt à sua malitia denudari & bene fieri potest aliquod eorum, bene datur perplexitas ita quod necessariõ est incidendum in alterum eorum. & tunc hæc est regula, quod scilicet eligatur minus malũ: quia & maior obligatio deobligat à minori. & illud faciendo pro vitando maiori vel grauiori malo homo non peccat; sed bene & rationabiliter agit eligendo tunc minus malum in se pro vitando maiori: neq; tunc obligatur vitare illud minus malum sed neq; est malum illud culpabile vel imputabile respectiue licet aliã simpliciter sit malum. si autẽ sunt æqualia mala, & æque certa secundum suam probabilem æstimationem: tunc eligendo quodcumq; eorum pro vitando alio nõ peccat, ex quo id necessariõ quamuis alternatiue agit: & est locus gratificationi vt dictum est: & facit 13. distinctione. cap. duo mala. & cap. nerui. & 2. Ethic. cap. 9. & concordat Adr. in 4. de clauibus. agens de excõmuniõne in 8. exceptione, & de hoc latius infra questione 5. propositione secunda ibi vide. Dixi notanter quod inter prædicta mala culpæ necessariõ

QVAESTIO QVINTA.

VTRVM ET QVOMODO peccetis qui agit id de quo dubitat aut scrupulatur an sit peccatum, non compulsus praeepto legis aut superioris ad sic agendum.

RESPONDEO per 4. propositiones, quarum. Prima est, Qui agit id de quo valde dubitat an peccet, utiq; peccat, si certus sit quod oppositum agendo non peccabit. Pro quo nota quod triplex est dubium. Primò modo dubium proprie sumptum excludit omnem assensum respectu eius de quo habetur ipsum dubium. Secundò autem modo dubium largè sumptum compatitur secum assensum tenuem opinatiuum de eodem. Tertio modo largius copatitur secum assensum fortem & est idem quod scrupulus large aut secundo modo sumptus de quo supra. q. 2. in notabili ultimo latius. Igitur qui valde dubitat primò modo sic quod nullo modo, iudicat determinatè quod licitè id facit sed potius est tam anceps & timidus quod licitè facit sicut qd illicitè. Seu qui secundo modo dubitat sic quod quamuis iudicet aut credat quod licitè facit: tamen illud iudicium seu credulitas est tam tenuis quod simul magis vel æquè dubitat vehementerq; formidat, quod illicitè facit vndecūq; & quomodocunque tale dubium proueniat. de isto igitur alterutro istorum duorum modorum dubitante se peccare tale quid agendo dicit propositio hæc, quod utiq; peccat sic agendo cum tali dubio sicq; per hanc particulam excluditur dubium tertio modo, nam qui eo modo dubitat valde leuiter formidans aut timens se peccare quod tamen valde probabiliter credit vel opinatur se potius nõ peccare tale quid agendo non peccat. exempli gratia. si ego valde dubito vtrum teneam implere votum, putà de ieiunando tali tempore: ita quod valde credo vel opinor me peccare si illud omitto: & tamen sum certus quod oppositum agendo putà quod implendo illud votum non pecco: dicit præfata prima propositio quod si stante tali dubio omitto implere illud votum utique pecco. Nam si ego dubitarem de vtraq; parte putà quod faciendo tale quid pecco quodque omitto illud etiam pecco: de hoc latius in secunda propositione sequenti quæ de his casibus agit.

Ista ergo prima propositio prædicto modo declarata & limitata probatur dupliciter. Primò quia quicumq; sine rationabili causa exponit se discrimini seu dubio probabili peccati mortalis, cum possit securè agere vel cessare, exponit se periculo & peccat mortaliter. Sed is de quo est casus propositio est huiusmodi, ergo. Cõsequentiã patet,

Propositio. 1.

Nota.

2. ratio.

fariò mala non datur perplexitas simpliciter, vel absolutè, quod ideo dico quia ex suppositione bene potest dari perplexitas inter illa, exempli gratia. Si fortes vult malum finem putà permanere in fornicatione efficaciter: iam inde necessariò necessitate suppositionis talis finis illiciti voliti seqtur volitio alterius medii illiciti requisiti ad talem finem illicitum habendū: quia ex vno peccato bene sequitur aliud necessitate consequentiæ seu suppositionis: sicut & vno incõueniente dato multa sequuntur etiam in speculatiuis & moralibus: sic stante conscientia culpabiliter erronea seu vincibili quam quis potest & debet tollere: si non tollit eam iam inde sequitur quod necessariò quis in aliquo casu peccauit culpabiliter quomodocūq; se habeat: & est perplexitas ex suppositione illius prioris culpæ permanentis: non autem simpliciter, sicut nec est necessitatus simpliciter & absolutè ad manendū in tali errore culpabili, ex quo cum auxilio Dei sufficienter omnibus & ipsi collato tunc potest deponere talem conscientiam vincibiliter erroneam, & malam volitionem finis seu fornicationis ex qua sequebatur illa alià culpabilis volitio. Si autem cõscientia sit erronea inuincibilis, iam dictum est supra proposit. 4. conformando nos ei nõ peccamus: nisi aliunde grauius aut certius malum imminens suadeat aliter facere: & similiter si ipsum peccatum in se & in sua causa nullo modo est in nostra potestate vt dictum est. quod autem sit minus malum, aut reddere debitum aut illud negare in casu supposito in argumẽto, latius habetur infra. q. 6. & propositio. tertia vbi de hoc & aliis similibus casibus agit.

Nota.

Sed hic tandem notetur quod nunquam quis dicitur agere vel omittere contra cõscientiam nisi quando æstimat se peccare sic agendo vel omitto & nihilominus sic agit vel omitto vt patet ex dictis. Nam vt bene ait Caiet. in 2. quodlib. in 13. responsione ad 7. bene stat quod ego credã aliquid esse illicitum in se seu absolutè, vel etiam respectiue quod ad alium vel alios, seu quod alius illicitè illud facit vel omitto: & tamen quod credam esse licitum mihi vel respectu mei ipsius: & hoc propter aliquam circumstantiam aut conditionem verè vel æstimatiue existentem in me & non in aliis. vt si ego crederem quod comedere carnes in Hebdomada sancta mihi est licitum propter aliquam causam quomodocunq; creditam esse in me: aliis autem non, quia æstimo eos non habere causam excusantem. igitur tunc tantum ego contra conscientiam pecco quando facio quod credo vel æstimo mihi illicitum esse quidquid de aliis credam. Nam conscientia, dictamen practicum non speculatiuum & respectu agentis vel habentis est.

patet, & maior probatur dupliciter. tum primò quia Eccles. 7. Qui amat periculum peribit in illo. secundum gloss. & commune axioma doctorum: quia etiam non præponit amorem Dei omni creaturæ sed è contra: quia propter amorem sui vel alterius aut diuitiarum & huiusmodi quæ non vult exponere iactare, exponit potius periculo amissionis amorem & gratiam Dei, exponendo se periculo probabili peccati mortalis per quod gratia & eius amor amittitur. Nam si ego quid faciam ut placeam Petro dubitans probabiliter qd per hoc displiceo Ioanni, cum cessando ab illo opere possem in eius gratia permanere, certè diligo petrum tunc plusquam ioannem. sic in propositio. nam & ideo dicunt doctores communiter quod dubitas de peccato quod sit mortale tenetur ipsum expresse confiteri propter cauendum periculum ex illo dubio proueniens. tum secundò. quia in dubiis quod certius æstimamus tenere debemus, & ibi gloss. in cap. iuuenis. de sponsalibus.

2. Ratio.

Secundò probatur propo. quia sicut medicus qd opinatur & æstimat vinum seu talem medicinã infirmo suo mortè inferre non posse: de quo tñ propter aliorum contrariam seu cõem opin. valde dubitat timetq; valde qd possit ei mortem inferre: & nihilominus vt experiatur in illo infirmo suã opinionem vel vt ei complacere, sine alia causa; aliunde rationabiliter urgente talis medicus concedit illi vinum seu illam medicinam: cum tñ possit eũ securè curare cum alia medicina: certè medicus iste peccauit mortaliter: & hoc, non nisi quia illum infirmum exposuit mortis periculo in illo dubio sine causa urgente, etiam si de facto non sit mors subsecuta. probatur. quia nullus vellet qd ille medicus prædicto modo cū ipso experiretur, neq; quod sic ageret in sua infirmitate, neq; committeret se illi. ergo signum est quod ille medicus malè agit. ita ergo similiter non licet agere partem dubiam valde quãuis magis æstimetur vera vt dictum est. patet ex idèitate rationis: immo & à fortiori in rebus animæ vbi de maiori agit præiudicio. ideo & bene dicit Almayn in morali. par. 3. c. 3. qd assensus opinatiuus, in quo plus vel tãtum est de formidine quãtum est de assensu seu de credulitate qd hoc sit mihi licitum, non sufficit ad virtutem neq; ad certitudinem moralem. & cum eo concordat Gers. in reg. moral. & 3. par. sum. trac. de consol. Theologica. lib. 4. prola 2. ex 2. Ethic.

3. Ratio.

Tertio probatur propositio. quia Roma. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. quod licet communiter & bene exponatur quod non est ex fide, id est quod est contra conscientiam, vt supra q. 4. propositione 1. habetur. tamen adhuc plus ibi voluit Paulus dicere quã quod non est contra conscientiam, vt ait Adrianus, qui cum facile posset dicere, Omne quod est contra fidem aut conscientiam peccatum est: & tamen vigilan-

ter dixit, Omne quod non est ex fide seu cõscientiam apertè uidetur uoluntè infirmare nõ solù esse peccatum quod sit contra fidem aut conscientiam, sed etiam omne quod agimus, nisi magis credamus & iudicemus actualiter vel virtualiter si de tali cogitarem qd nobis est licitum, et per cõsequens si ualde dubitemus nobis licere et cū tali dubio agimus, peccatū est, vt supra dicit propositio.

4. Ratio.

Quartò probatur propositio. quia qui dubitat de uita prioris coniugis non põt exigere debitum ut habetur in ca. Dominus. de secundis nuptiis. secundum cõmuniter doctores. in quo nulla est opinio quo ad hoc. & hoc solum est quia ageret illicitè id de quod dubitat ualde esse sibi illicitum ut habetur ibidem. sed vtrum talis possit etiam reddere ut communiter tenetur, latius infra. q. 8.

Præfata propositione tenet Adria in 2. quodlibeto art. 1. & cõmuniter doctores in d. c. Dominus. de secundis nuptiis, & theologi similiter et B. Tho. in 3. quodlib. art. 13. ubi quærit utrum peccet, habes plura beneficia eò qd sunt opinioes de hoc: et respõdet dicēs, si ipse qui tenet plura beneficia secundū opinionem iustificatè habet cõscientiã de cõtrario peccat cõtra cõscientiam, quãuis nõ cõtra legē, si opinio iustificas est uera, aut nõ habet conscientiã de cõtrario sed certitudinè: & tñ in quãdã dubitatione inducit ex cõtrarietate opinionum; et sic si manente tali dubio habet plures præbendas iã se periculo committit: sicq; proculdubio peccat magis amas beneficiũ tẽporale quã propriã salutẽ, quod si in nulla dubitatione inducitur nõ peccat. Hęc ille. De quo et supra lib. 2. de ignoratiã. q. 3. latius. Et nota qd semper intelligo de eo qui dubitat practicè uidelicet se peccare in tali actu seu omissione: secus si dubitat tantũ speculatiue uel absolutè an sit illicitum in se aut quod ad alios tantũ, & non quod ad se ipsũ ex aliqua cã: tunc enim non agit id de quo ipse dubitat quod sit sibi illicitum, ut supra in fine. 4. quæstionis præcedentis notatũ est quid sit agere & peccare contra conscientiam, de quo etiam in dubio sequenti latius.

Nota.

Dubium.

Sed hic potest esse dubium de eo qui dubitat speculatiue uel absolutè tantum esse mortale id quod agit. dubitatur enim utrum peccet mortaliter sic illud agendo: quamuis non dubitet practicè respectiue quod ad se, id est quamuis non dubitet se peccare sic illud agendo, nec faciat cõtra cõscientiam, sed potius credit se id licite agere.

Respondet.

Respondeo quod similiter peccat mortaliter & tenetur practicè dubitare, nisi ex aliqua iusta causa excusetur id non practicè credendo & agendo. pro cuius probatiõne supponatur prius esse duplex dubium, scilicet practicum & speculatiuum. Speculatiuum tantum dicitur quando id quod dubitatur non ordinatur ad opus ipsius dubitantis, quia uidelicet non dubitat licitè ne an illicitè id faciat aut fecerit. Practicum autem è cõuerso quãdo ad opus ipsius ordinatur, licitè ne an illicitum sibi sit id facere aut fecisse. exempli gratia.

P gratia.

gratia. Quando dubito an talis res cuius possessionem ego habebam sit mea, aut quando dubito utrum sit iusta causa bellandi: tunc est dubium speculatiuum tantum. Si autem dubitarem an ego teneam uel licite id facia: tunc est dubium practicum. Hoc ergo supposito probatur quadrupliciter intentum, quod scilicet peccat mortaliter in casu praedicti dubii. Primò quia in re notabili, quale est dubium de mortali, temerè agit: & per consequens periculo se committit etiam si speculatiue tantum dubitat: & ex eo quod dubitat speculatiue tenetur etiam dubitare practice esse sibi mortale id agere aut omittere, nisi ex rationabili causa excusetur. Nam sicut qui scit absolute aliquid esse mortale debet etiam scire seu aestimare respectiue esse sibi mortale nisi rationabiliter excusetur, ita & qui dubitat tale quid esse absolute mortale, debet etiam dubitare esse respectiue sibi mortale nisi rationabiliter excusetur. ergo talis agit contra dubium practicum respectiuum de mortali existens aut debitum existere: licet non peccet nec agat contra conscientiam: & per consequens peccat mortaliter temerè agens & periculose.

Secundò principaliter probatur idem, quia ideo dicunt communiter doctores quod nisi per ignorantiam inuincibilem excusetur, utique peccat mortaliter is qui ante celebrationem missae omittit confiteri & absolui si dubitat probabiliter se esse excommunicatum: aut qui omittit confiteri actum quem dubitat esse mortalem: quamuis ipsemet poenitens non dubitet sed potius credat se bene aut licite agere omittendo eius confessionem & absolutionem uel se non teneri ad confitendum: & tamen illa eius dubitatio quod est excommunicatus aut quod ille actus ab eo commissus fuerit mortalis est formaliter speculatiua tantum, ex quo supponitur quod ipse non dubitat sed credit se non teneri id confiteri, & bene agere id non confitendo. ergo qui dubitat speculatiue aut practice absolute esse quid illicitum tenetur dubitare etiam practice respectiue sibi esse illicitum: & illud sic agendo utique peccat.

Item tertio quia ut habetur in cap. inquisitioni. de sentent. excom. mulier probabiliter dubitans de inualiditate matrimonii, non potest petere debitum quamuis possit & debeat reddere exigenti. & idem habetur in cap. Dominus, de secundis nup. ut etiam habetur infra quaest. 8. Nunc autem textus illi loquuntur expresse de dubitante speculatiue tantum de inualiditate matrimonii. quod patet. quia si dubitaret practice esse illicitum tali personae commiseri: tunc sicut non posset illi commiseri petendo ita nec reddendo debitum. ergo intelligitur quod in tali dubio speculatiuo manente, debet formare conscientiam quod licite reddit petenti: non autem potest rationabiliter formare conscientiam quod licite petit. Si e-

nim posset, certè Ecclesia non faceret illi per iudicium id prohibendo: & ita si de facto formet conscientiam quod licite petit in tali dubio speculatiuo de inualiditate matrimonii, sequitur quod temerè & illicite agit.

Item quartò quia quantumcunque quis credit se licite iurare aut uouere quod probabiliter dubitat in se esse falsum aut mortale: aut facere contractum de quo tam ipse quam alii communiter dubitant absolute esse iniustum uel mortalem: aut sumere seu dare alteri cibum dubitatum esse mortiferum: aut habere plura beneficia curata incompatilia, quod tenetur uel dubitatur communiter esse absolute mortale: aut accipere rem dubitatum probabiliter esse alienam: certè peccaret mortaliter sic agendo praefatos actus speculatiue tantum seu absolute dubitatos esse mortales: similiter si ex causa dubia de iniustitia belli Rex indicit bellum, nisi aliqua causa rationabili excusetur. similiter si quis obediat prophetae tanquam ex parte Dei praecipiente rem aliàs iure Diuino regulariter prohibitam, puta cognoscere alienam, aut quod religiosus ducat uxorem: dum dubitatur aut dubitare debet utrum uerè ex parte Dei talis propheta id praecipiat. Similiter si diabolus transfiguratum in Angelum lucis in specie crucifixi apparentem, de quo speculatiue dubitat aut dubitare debet quod non sit uerè Christus, ipsum adoret sine conditione expressa: certè peccaret, quia actum in actu uel indebito dubitatum speculatiue tantum aut practice uirtualiter uel absolute de peccato mortali ipse fecit. Dicitur est exceptiue, nisi ex iusta causa excusetur agendo talem actum si speculatiue dubitatum de mortali. quia secus esset si adsit iusta causa, puta obedientia superioris sufficiens ad excusandum: quod dico quia non omnis obedientia est sufficiens ad excusandum in dubiis, ut infra quaest. 8. habetur. aut si sit necessitas uitandi aliud certius aut grauius malum, imminens: tunc enim excusaretur & saepe teneretur quis agere illum actum speculatiue uel etiam practice sed absolute tantum dubitatum esse mortalem, formando tamen sibi conscientiam quod sibi respectiue est pro tunc licitus talis actus ex tali causa rationabiliter excusante cum talibus uel talibus circumstantiis, ut infra propositi. secunda, & etiam late quaest. 8. de his habetur.

Secunda propositio, Quando quis aequè aut ualde dubitat de utraque parte, quod scilicet est sibi illicitum agere & omittere tale quid: ita quod quocumque se uertat est ei probabile dubium de peccato, modo sit dubium absolute tantum modo respectiuum: tunc quod certius & grauius est uel apparet malum imminens, ceteris paribus uitandum, & oppositum eligendum est.

Pro declaratione & probatione huius ualde praegnantis propositionis nota, quod inter duo mala culpe de qui-

de quibus praecipue hic agitur quadrupliciter homo constitui potest. Nam aut primò utrinque est uel apparet aequale malum cum aequali etiam certitudine de eius euentu. aut secundò aequale malum cum inaequali certitudine. aut tertio inaequale malum cum aequali certitudine. aut quartò inaequali malum cum inaequali etiam certitudine de eius euentu. Si primum uidelicet dum utrinque est uel aequè probabiliter apparet aequale malum cum aequali certitudine de eius euentu: tunc locus est gratificatione, ita quod quodcumque illorum eligatur non peccatur: quia cum inter duo mala culpa equè inuitabilia non sit perplexitas simpliciter, ita ut necessariò peccandum sit quodcumque illorum eligendo: neque illius ad impossibile absolute obligetur: neque in casu praesenti sit ratio obligans ad hoc uel illud magis uitandum, ut constat ex hypotesi: iam sequitur quod sua manet libera uoluntati: ex quo nec ad aliud tenetur nec aliud eligere potest. Hic tamen tutius consilium est, ut si homo senserit se ad alterum se magis affici, eligat oppositum ad quod minus inclinatur. quia affectio ferè facit plus apparere ea quae ei conueniunt: & inde iudicium rationis impedit uel ad se curuum trahit. In secundo autem casu dum scilicet utrinque est, uel aequè probabiliter apparet aequale malum cum inaequali certitudine de eius euentu: tunc quod certius periculum imminet necessariò uitandum & oppositum eligendum est. tum quia recta ratio cum ipsa naturali inclinatione suadet, ut scilicet inter aequalia mala id quod certius instat magis fugiatur. puta si medicus est certus quod infirmus morietur si non dat illi talem medicinam, & habet probabilitatem non tam certam quod si dat illam medicinam nocebit illi ad mortem: tunc debet certius malum fugere dando illi medicinam. quo casu ait Galenus interfice audacter. tum etiam quia ad id facit cap. iuuenis. desponsa. ubi dicitur quod in dubiis quod certius aestimamus tenere debemus.

In tertio uerò casu quando uidelicet utrinque imminet inaequale malum cum aequali certitudine de eorum euentu: tunc grauioris mali siue detrimenti periculum necessariò uitandum, & oppositum eligendum est. quia recta ratio id clare dicit. alioqui sine causa rationabili homo exponeret se periculo maioris mali siue detrimenti spiritualis. id quod est contra rectam rationem & charitatem ut supra propositione prima praecedente probatum est. tum etiam quia ad idem expresse est Aristote. problema 13. & 15. parti. 29. & secundo Ethico. capit. 9. & habetur etiam distinctione 13. cap. duo mala. & cap. nerui. ubi dicitur quod ex duobus malis minus & tolerabilius est eligendum, quando scilicet sunt cetera paria, puta aequa eorum probabilitas, aequa certitudo de eorum euentu, aequaque alterutrus in-

uitabilitas, ut in casu praesenti loquimur, aliàs secus ut proximè dicitur.

In quarto tandem casu quando scilicet utrinque imminet inaequale malum cum inaequali etiam certitudine de eius euentu: tunc quod ualde notabiliter excedit attendendum est; ita uidelicet quod si malum aut periculum est uel aparet grauius aut maius notabiliter, licet minus certitudinaliter quam oppositum seu aliud minus malum immineat: tale periculum grauioris mali necessariò praecauendum, & minus malum eligendum est ut in tertio casu praecedenti habetur. exempli gratia. si alterum puta mendacium officiosum efficacius & probabilius immineat uel probetur esse peccatum ueniale, & eius oppositum puta homicidium minus probabiliter immineat uel probetur esse mortale: in quorum alterum necessariò incidendum est: tunc uidetur quod sit eligendum illud uerisimilius periculum peccati minoris. scilicet peccati uenialis, ut uideatur minus uerisimile periculum peccati grauioris puta mortalis homicidii. facit Aristot. ubi supra, quod probatur quia communis naturae instinctus est rectus: & per consequens ratio illum sequens recta est in moralibus. Nunc autem uideamus quod rationabiliter quisque exponit se probabiliori periculo laedendi uel amittendi facultates, aut membra minus principalia non necessaria, prouidendo periculo uitae aut aliorum membrorum principalium, aut magis necessariorum ad uitam non tam probabiliter imminente. & similiter medicus rectè curans rationabiliter postponit certum periculum leuis laesionis corporalis, pro uitando periculo non tam certo iacturae magnae corporalis. ergo similiter in moralibus in nostro proposito dicendum est. nam ubi est notabiliter maior grauitas peccati siue dispendii spiritualis siue temporalis: tunc periculum eius ualet pro maiori pondere rationis & maioris mali magisque uitandi, quam sit periculum minoris mali probabilius aut certius imminens. Quo fit ut si fortes inuincibiliter dubitat an teneatur mentiri officiosè pro saluanda uita hominis: si non potest deponere dubium teneatur formata bona conscientia mentiri: quia ibi est minus periculum peccati uenialis quam in permissione homicidii de se mortalis: etiam si fortes putet probabilius quod non debet mentiri. & sic mentiendo in tali casu bene facit conformiter ad rectam rationem. & quamuis mendacium simpliciter sit intrinsecè malum, ita quod etiam pro uitando quocumque alio malo non potest bene fieri, dum quis id non dubitat nec ignorat: at uerò cum inuincibiliter id dubitat uel ignorat, modo sit ignorantia seu dubium iuris modo facti; tunc nec est moraliter malum neque peccatum formaliter neque imputabile ratione dubii, aut ignorantiae praedictae. ut supra quaest. 4. ut superius lib. 2. in tracta. de ignorantia

rantia quæst. 23. latius. & concordat Soto de se-
creto membro tertio q. 2. conclusione secunda.

Econuerso autem fiet si malum uel periculum
sit paulò grauius altero, sed multò minus certitu-
dinaliter imminens: tunc enim quod certius im-
minet præcauendum, & oppositum quamuis ali-
quantulo grauius malum eligendū est: quia quod
parum est. pro nihilo reputatur. & notabilis ex-
cessus certitudinis euentus paulò minoris mali,
præponderat paruo excessui grauioris mali. se-
cundum cap. Iuuenis. despons. patet exemplo.
quando alter coniux probabiliter æstimat nō es-
se suam quam habet: qui tenetur reddere debi-
tum exigenti quamuis petere non possit, secundū
cap. inquisitioni. de senten. excom. quia in tali du-
bio certius periculum est peccati iniusticiæ mor-
talis, inde negando debitum coniugi habenti pos-
sensionem, quam sit periculum fornicationis ei
debitum reddendo. quamuis fornicatio aliquan-
tulo, sed paulò grauius peccatum sit quam pecca-
tum mortale iniusticiæ. ut de hoc & aliis simili-
bus casibus infra quæst. 6. latius habetur. & pro-
pter prædictos excessus & circumstantias hinc in-
de attendenda, in præfata secunda propositione
illa particula cæteris paribus posita est. ad præ-
dicta faciunt ea quæ superius lib. 2. de ignorantia
q. 3. proposi. 3. dicta sunt.

Propo. 3. Tertia propositio. nullo modo peccat hac ra-
tione dubii qui agit id de quo leuissimè dubitat
quod tale quid est mortale.

Hæc tertia propositio probatur. quia ad uir-
tuosè & à fortiori ad licitè agendum sufficit cer-
titud. moralis. hæc autem est certitudo valde
probabilis, sine magna formidine distrahente à
prædicta probabili & maiori certitudine. ergo
maior est uera & concessa communiter à docto-
ribus & philosophis ex primo ethico. contra aca-
demicos aliquos dicentes quòd hæc non sufficit
quodque in hac uita nil potest certò sciri, ut Ger-
son. 3. par. sum. tracta. de consolatio. theolog. lib.
4. profa. 2. & 3. contra eos latè probat. Minor aut
probatur. quia multæ sunt opiniones de aliquo
agendo ualde probabiles secundum quas licitè o-
peramus sic opinando quamuis sint aliæ opinio-
nes in oppositum. Nam omnis opinio quan-
tumcunque probabilis habet secum aliquam for-
midinem parua & leue dubium ut dictum est.
& ita tenet Gerson ubi supra, & communiter do-
ctores; & Almayn in morali. tracta. 3. capit. 3. di-
cēs quòd assensus opinatiuus in quo est plus valde
de assensu quòd licitè fit & paruum ualde de for-
midine seu dubio, sufficit ad uirtutem. Item
Adria. in secundo quodlibeto art. primo quamuis
timidè uidetur concordare dicens. an uerò possit
esse tā cætilis & remissa dubitatio de aliquo an sit
mortale quòd deliberatè liceret contra agere: &
an in hoc sit differentia aliqua dubitationis à con-
scientia: an hæc pari passu ambulent: inquirat
studiosus. Nam ad hoc seruit quòd usus ratio-

nis potest esse tam debilis quòd consensus in mor-
tale non sit mortalis, ut contingit in imperfecta
vigilia. Hæc Adria. Sed Nota quòd quamuis tale
leuissimum dubium tertio modo sumptum, fiet
cum magno assensu. opinatiuo sufficiente ad uir-
tutem & non uiciet actum uirtuosum: tamen nō
se compatitur cum assensu fidei theologicae aut
etiam logicae propriae & strictæ sumptæ: propter
actualem & formalem repugnantiam talis dubii
ad firmitatem fidei prædictæ: bene tamen com-
patitur secum, assensu fidei largè sumptæ quæ ab
aliis dicitur fides logica uel moralis seu fortis o-
pinio, ut supra q. 2. ideo ubi quis tenetur ad actū
fidei theologicae: peccaret si haberet tale dubium
deliberatè. sed an talis fides theologica. compa-
tiatur secum aliud dubium aliquo modo sumptū:
infra in respons. ad primam confirmationem pri-
mi argumenti habetur latius.

Dictum est notanter quòd hac ratione dubii
non peccat qui agit contra tale dubium. Nam
alia ratione seu ex parte alterius circumstantiæ
puta periculi aut mali grauioris uitandi potest
peccare agendo cōtra tale dubium & contra scru-
pulos quoscumque etiam leuissimos.

Quarta propositio, Contra scrupulos leues seu
propriè sumptos semper est licitum agere & sæpe
utile, & aliquando necessarium. & hic suppona-
tur quid sit scrupulus propriè sumptus de quo su-
pra quæst. 2. latius. Probatur prima pars quòd
scilicet semper est licitum agere cōtra tales scru-
pulos. Tum primò quia ex hoc nulli periculo ho-
mo exponitur: ex quo tales scrupuli sunt leues
motus non obligantes ad illos sequendum neque
timendum, neque ex hoc agitur contra conscien-
tiam: quia talis scrupulus non est conscientia nec
assensus, neque contra aliquam legem obligan-
tem: immo & sæpe non est in potestate hominis
uitare hos scrupulos, cum quo stat etiam quòd
aliunde homo obligetur ad aliquid contra eos agē-
dum. Tum secundò probatur idem, quia licitum
agere contra scrupulos secundo modo seu largè
sumptos qui sunt idem quod formido parua & le-
uis. ergo & contra scrupulos leues propriè sum-
ptos. Antecedens ex propositio. tertia supra posi-
ta, & consequentia patet à fortiori: quia minus
repugnat assensui uirtuoso & magis compatitur
cum illo iste scrupulus leuis uel propriè quam il-
le largè sumptus.

Contra scrupulum autem tertio modo, seu la-
gissimè sumptum qui est idem quod dubium aut
formido magna non licet agere, ut supra propo-
sitione prima habetur. Secunda pars quòd sci-
licet sæpe est utile agere contra tales scrupulos
leues uel propriè sumptos probatur. quia sæpe ta-
lis scrupulus impedit bonum aliquod & est occa-
sio mali, ut patet facilè de eo qui ex hoc scrupu-
lo non communicat, uel non tam forti animo ag-
greditur bonum quia & facit inconstantem in bo-
no, tristem, turbatum, inquietum & huiusmodi.

Notanter

Notanter dico quòd sæpe & non semper est uile
agere contra talem scrupulum, quia aliquado est
utile agere secundum eum quando scilicet utili-
tas inde prouenit, utpotè quia timoratus humi-
lius, cautius, diligentiusque prosequimur bonū
& cauemus malum propter talem scrupulū: dum
modo inde aliàs non relinquatur bonum maius
aut non sit occasio ad aliud malum grauius. hoc
idem potest dici de scrupulo secundo modo aut
largè accepto, qui est dubium leuissimum aut for-
mido de qua supra tertia propositione dictū est.
quòd est utile sæpe licet rarius agere contra eam
sicut cōtra scrupulum propriè sumptum, propter
eamdem rationem. Contra scrupulum autem
largissimè sumptum, qui est idem quod dubium
magnum, agere neque licitum neque utile est.
Tertia pars quòd scilicet cōtra leuem scrupulum
præfatum propriè sumptum aliquando est neces-
sarium agere & contemnere & non curare de illo.
patet: quia quando talis scrupulus impedit bo-
num obligatorium aliquo modo: uel occasiona-
liter de propinquo inducit ad malum: tunc qua
lege tenemur ad illud bonum agendum & malum
uitandum, eadem tenemur ex consequenti uitare
occasiones propinquas impediens illud bonum,
& inducentes ad illud malum. quia qui tenetur
ad finem tenetur ad media necessaria, & ad tol-
lendum impedimenta propinqua illius finis. & ita
regulariter homo se habere debet contra hunc
scrupulum qui communiter facit hominem pusil-
lanimem ad bonum, instabilem, inquietum, tur-
batum, & tristem: & uelut tempestas Egipti cō-
sumit omne uiride quod reperit. Exod. 9. cap.
sicque suo exemplo alios inducit ad simile. & tan-
dem secundum Ber. parit perturbationem: per-
turbatio desperationem, desperatio, interitum.
Florent. primà part. sum. titu. 3. cap. 10. §. 9. latè
de his prosequitur. & latius Gerson. 3. par. sum.
tracta. de consol. theolog. lib. 4. profa secunda al-
phabet. 56. c. d. & profa prima ibidem alphabet.
70. b. c. & tracta. de diuersis Diaboli tentationi-
bus eo alpha. litera 3. & alibi sapius & pulchrè de
his omnibus agit. itaque homo contemnat hos
scrupulos aliquando necessariò: aliquando autè
sequatur & acceptet eos utiliter. quomodo autè
id fieri debeat latius infra quæst. 9. quæst. 10. ibi
uideatur.

Arg. primi.

CONTRA primam propositionem Argui-
tur, quia dubitans ex causa leui & temeraria po-
test licitè agere contra talem suam dubitationem
& temeritatem, etiam necessariò ex quacunque
causa leui prouenientem. Sed sic contra agendo
agit id de quo dubitat ualde, ut supponitur quòd
scilicet sunt aliqui qui ualde dubitant ex leuibus
causis ubi non deberent dubitare. ergo licitè agit
quis id de quo dubitat ualde se peccare. conse-
quentia patet: & minor supponitur, ut patet expe-
rientia. Maior autem probatur tripliciter. Pri-
mò quia unicuique licet suæ temeritati resistere ne

magis inualefcens ipsum absorbeat: sicut & suo
peccato & occasione peccati & suæ leuitati & ui-
tio licet resistere, ut Psal. 136. Beatus qui allidit
paruulos suos ad petram, secundum Glos. ibidem.
Secundò probatur eadē maior, quia ut dictum est
supra propositione quarta & secunda. licitum est
agere contra scrupulos propriè sumptos, id est cō-
tra apparentias etiam fortes & insolubiles contra
articulos fidei & huiusmodi. ergo à maiori ad
minus affirmatiuè arguendo etiam licebit agere
contra dubium non probabile existens & proue-
niens ex casu leui & temerario. Tertio probatur
eadem maior, quia id habetur in cap. inquisitioni.
de senten. exco. ubi dicitur, quòd conscientia le-
uis & temerariæ credulitatis ad sui pastoris consi-
lium explosa potest quis reddere & etiam exigere
debitum coniugale alteri coniugi, de quo sic ex
leui causa credebatur quòd non esset uerus coniux.
Hæc ibi. sed illa conscientia expellitur dum iam
quis incipit dubitare quòd ante credebatur: Nam
dubium propriè sumptum de quo agimus non cō-
patitur secum assensum aliquem oppositum de
eodē & per consequens neque conscientiam ut
patet ex supradictis quæst. 1. & 2. ergo stante du-
bio etiam propriè sumpto licitum est agere id de
quo homo dubitat se sic agendo peccare.

Et confirmatur primò prædictum argum. prin-
cipale, auctoritate Scoti in tertio distinctio. 23. di-
centis quòd fides non excludit omnem dubita-
tionem, sed dubitationem uincens & trahen-
tē in oppositum credibilis, & idem distinctio.
24. dicit notitiam prophetarū infusam fuisse cer-
tiorē fide: quia fides inquit admittit aliquā du-
bitationem, illa autem notitia non admittit. Item
Bea. Thom. secunda secundæ q. 4. art. 8. ad primū
dicit quòd fides admittit aliquam dubitationem
ex parte subiecti. Item idem uidetur sentire Ioan.
Andre. & post ipsum Panormita. in cap. 1. de hære-
ti. q. dubius in fide est in fidelis, quòd dictum ipsi
limitant & intelligunt de dubitatione quæ habet
in se firmitatem, pertinaciam uel deliberationem.
Ex quibus uidetur quod si dubitatio stat cū fide actua-
li. ergo multò magis stabit cum iudicio opinatiuo
sufficiente ad bonum opus; & ex consequenti cū
ipso opere bono de quo dubitatur quòd sit illicitum
ipsi operanti: ita quòd per talem dubitatio-
nem etiam magnam si non sit præualens & uin-
cens & firma non erit illicitum tale opus. Nam
prædicta dubitatio magis repugnat fidei quam o-
pinioni quæ secum aliquam formidinem admittit.
Confirmatur secundò prædictum argum. prin-
cipale auctoritate Gersonis: qui in tracta. de pœni-
tentia inquiens quæ dubia peccati mortalis tene-
tur homo confiteri: distinguit triplicia dubia hoc
modo. aut quis credit magis quòd peccauerit
mortaliter in tali facto: & sic tenetur confiteri
uel conscientiam deponere: aut dubitat ex æquo.
& tunc etiam tenetur: aut credit magis quòd
nō peccauit cum dubio tamen de opposito & hoc

Confirma. 1.

haec notitia
non admittit

Confirma. 2.

dicitur scrupulus: & propter hoc dubium non tenetur nisi aliunde teneatur: quandoque tamen expedit confiteri sed sæpius contemnere & contra agere præsertim habito consilio peritorum. Hæc Gerson. Item idem in tracta. de præparatione ad missam consideratione tertia dicit, quod certitudo moralis sufficiens ad celebrandū in statu gratiæ compatitur secum uacillationem quandam aut etiam hæsitationem & suspicionē q̄ homo ad hoc non sit sufficienter dispositus aut q̄ sit ligatus aliquo impedimento. et si arguatur, quod dubitans de aliquo an licitè faciat & sic stante hoc dubio id agit quod peccat ex periculo cui se exponit. Resp. ait Gerson ibidem cum Altiliodorensi, quod hæc regula magis talis est intelligēda de tali dubio quod est uehemens & magis uel saltē æquē inducit mentem ad credendum quod est mortale sicut quod est licitum: secus autē ubi mens plus inclinatur & iudicat quod est licitum quàm quod est illicitum, quamuis non habeat usque quaque certitudinem euidentem aut fixam quia nec hoc requiritur. hæc ille. Item tertia part. Sum. tracta de consolatione theologorum, lib. 4. profa secunda alphabeto 70. liuera. 3. & alibi sæpe idem clarius replicat.

Ex quibus omnibus dictis Gersonis patet quod ipse sentit, quod omnis dubitatio uel formido cuius oppositum magis creditur uel æstimatur à dubitante; ita quod talis dubitatio quæ stat in aliquo magis æstimante uel opinante quod oppositum sit uerum uel licitum, non uiciat talem actū; sicut nec scrupulus supra dictus in quarta propositione.

respon. ad 1. argumen. Respondeo ad argumen. principale secundum Adria. ubi supra negando maiorem. quia sicut parum refert ex qua causa quis irascatur, sed qualiter, quia secundum Arist. primò de anima. ex facili causa sæpe quis grauissimè irascitur uno tempore qui alio tempore ex magis ardua non moueretur aut de iiceretur à mansuetudine. ita parum refert ex qua causa leui uel magna quis moueatur ad dubitandum temerè irrationabiliter uel rationally: dummodo ualde dubitet. quia aliquan- ex dispositione complexionis seu aliàs quis ex leuissima causa ualde dubitat, formidat aut suspicatur: & alius uel ipsemet alio tempore ex eadē uel etiam fortiori causa, non dubitat neq; formidat ullo modo. igitur si ex quacūq; causa dubitat ualde uel formidat uehementer ut dictum est & supponitur in prima propositione utique peccat agendo: quamuis uerum sit quod ad ponendum remedium talibus dubiis & scrupulis & conscientiæ depositioni & serenationi ualde refert considerare & scire causas morborum corporis & animæ & dubiorum & scrupulorum: quia cæteris paribus facilius soluitur & deponitur temeraria dubitatio per contrariam fidem quàm probabilis & discreta, ut de his latius infra quæst. 9. q. 10. habetur. et ita negatur illa maior. & ad eius pro-

bationem; quod scilicet cuique licet suæ temeritate resistere, conceditur: sed non quomodocumque, non enim temerè neque agendo contra conscientiam aut stante tali magno dubio: sed prudenter & discretè, scilicet prius deposita conscientia erronea & tali dubio irrationabili aut temerario, ut infra q. 8. & 9. latius de hoc habetur.

Ad secundam probationem eiusdem maioris, scilicet si licitum est agere cōtra scrupulosos &c. Respondeo negando consequentiam, quia non est ibi argumen. à maiori, sed potius à minori affirmatiuè quod non ualeat. quod patet. quia ex quo propter illas apparentias etiam fortissimas & insolubiles quis non mouetur ad dubitandum, non minuitur eius assensus quo credit sibi licere id quod agit. qui autem ualde dubitat ex leuibus uel magnis apparentiis, utique non habet assensum fortem sufficienter quod sibi liceat id quod agit: & ideo est idem ac si sic argueretur, licitè quis agit id de quo non dubitat etiam si habeat fortes causas & apparentias ad dubitandum. ergo etiam licitè agit id quod dubitat ualde: etiam si non habeat fortes causas ad sic dubitandum. & patet quod non ualeat talis consequentia, quia præcipuè considerat causas & earum fortitudinē ad dubitandum uel non dubitandum: quàm ipsum met dubium seu scrupulum in se, quod tamen potissimum considerandum est.

Ad tertiam probationem ex cap. inquisitioni. Respondeo quod intelligitur q̄ explosa illa conscientia seu deposita, non quidem contradicōriè aut negatiuè dumtaxat, sic quod iam non æstimat sibi licitum neque illicitum reddere debitum peccati: neque etiam intelligitur quod deposita illa conscientia per actum disparatum, cuiusmodi est motus magnæ dubitationis, nam sic exponeret se periculo æstimato saltem uirtualiter quod ad animum agentis ut dictum est, sed intelligitur quod deposita illa conscientia contrariè seu positiuè per actum contrarium, ita quod iam habeat conscientiam contrariam actualiter uel uirtualiter dictantem quod id licitè facit: tunc utique potest reddere & exigere debitum: sed & quod ad hoc uide replicā quæ fieri potest infra q. 6. in secundò & tertio argumento. & quæst. 8. in 3. corolario.

Ad primam confirmationem ex Seoto & Beato Thom. respondeo ibi tangitur difficultas quomodo fides theologica compatitur secum aliquam dubitationem ad quam respondeo tripliciter. Primò secundum Adria. in secundò quod libeto & Lychetum in tertio distinct. 24. quod non intelligitur quod fides compatitur secum prædictam dubitationem de ueritate crediti: Nam quod ad hoc nullam dubitationem compatitur assensus fidei siue magis siue minus appareat uerum, ut patet ex definitione fidei quæ est assensus firmus sine formidine aut hæsitatione de ueritate crediti. Si enim esset dubium aliquod iam ei repugnaret & censeretur ad ipsum dubitantem uincere,

cere, & ipsum trahere in oppositum credibilis; immo neque talis dubitatio si esset magna, qualis est ea quæ est uincens & trahens in oppositum crediti compatitur se cum assensum opinatiuum: qui licet compatiatur formidinem etiam magnam nõ tamen uincens & trahens in oppositum ipsius assensus. est ergo B. Tho. & Scotus intelligendus quod fides compatitur secum dubitationem etiam magnam de modo verificationis crediti, id est quomodo aut pro quo verificetur id quod firmiter creditur. ut patet de multis firmiter creditis à nobis quæ tamen non satis intelligimus quomodo intelligantur & de quorum intellectu doctores cōtraria opinatur, ut sunt multi passus factæ scripturæ qui sunt propriè de fide, sicut & Ambro: ait id Luc. primo quomodo fiet istud &c. nõ fuisse uerbum mariæ dubitantis de dicto sed inquirentis modum crediti. hanc igitur dubitationem de modo verificationis crediti compatitur fides nostra: non autē reuelatio facta Prophetis & Apostolis hæc ille. Sed certè ut patet ex litera & intentione Scoti ubi supra etiam loquitur de dubitatione crediti, quia ibi distinct. 23. agit de necessitate fidei infusæ ad firmitatem necessariam ad credendum reuelatis à Deo: & in distinctio. 24. agit de perfectione essentiali reuelationis factæ Prophetis & Apostolis supra nostrā fidē & firmitatē eius. ergo ad ipsa credibilia: & de illa infusa aut theologa fide dicit quod nullā dubitationem de credibili compatitur. hæc autem logica utique de ipso credibili compatitur aliquam dubitationem non tamen uincens &c.

Respon. 2. Ideo rñdeo secundum Marsiliū in tertio q. 14. art. 1. in fine quod fides in actu nullam dubitationem neque formidinem compatitur: bene tamen in habitu antequam exeat in actum fidei idque nõ prouenit ex parre ipsius fidei uel causæ eius, sed ex dispositione subiecti, ut ait Tho. ubi supra, quia scilicet non plenè apprehendit noster intellectus ea quæ sunt fidei nec ita facile. ideo Augusti. 14. de trinitate. cap. 1. dicit quod per scientiam fides roboratur, id est defenditur ab impugnantibus eam; uel roboratur, non quidem in sua ueritate: quia nihil uerius fide catholica: sed in sua certitudine ex parte subiecti ut dictum est, & quamuis scibile sit dubitabile, non tamen scientia etiam habitualis compatitur dubium, neque etiam ipse habitualiter sciens respectu eiusdem, bene tamen id compatitur is qui habitualiter tantum fidem habet ut dictum est. sed neque ista responsio satisfacit. quia Scot. & B. Tho. loquuntur etiam de fide actuali, quod compatitur dubium de credibili non tamen uincens.

Respon. 3. Tandem tertio modo respondeo quod Scot. ubi supra distinctio. 23. expressè loquitur de fide etiam actuali acquisita logica tantum uel humana de quocumque credibili, quæ uidelicet humana tantum innititur auctoritati uel rationi: & de hæc dicit quod compatitur secum dubitationem,

id est aliqualem formidinem etiam de ipso credito siue credibili, non tamen uincens neque trahentem in oppositum crediti. quia uidelicet hæc fides est idem quod fortis opinio ut supra q. 2. habetur. per quam homo sic firmiter credit, quod tamen cum tali firmitate & certitudine quod de facto non fallitur, stat simul quod actualiter æstimet & credat, immo & certò sciat quod falli potest, quodque tale testimonium humanum uel ratio cui innititur falli & fallere potest: & ita non est omnino certus se non decipi in suo assensu uel fide: neque proinde perfectam habet firmitatem ex parte obiecti atque subiecti, & quod ad hoc talis fides aliquam compatitur dubitationem, id est formidinem de ueritate crediti. & tale dubium dicitur non uincere neque trahere in oppositum crediti siue logicæ uel humanæ fidei prædictæ de facto permanentis. ideo & dicit Scot. ibidem esse necessariam fidem infusam siue theologā acquisitā auctoritati uel ueritati Diuinæ innixam de credibilibus Diuinis & super naturalibus reuelatis à Deo quæ quidem fides, quia innititur testimonio & ueritati Diuinæ infallibili, facit perfectiorem firmiorem & certiore assensum fidei de ueritate crediti. quia sic actualiter credens, per talem fidem infusam siue theologam, non solum sine ulla formidine credit firmiter reuelatis à Deo, ita quod non æstimat neque formidat neque dubitat se falli de facto, sed quod neque ullo modo potest falli neque aliter esse quàm credit stante lege hæc omnia expressè in sententia dicit Scot. distinct. 23. ad supradicta facit Vega lib. 9. de iustifica. c. 4. & cap. 27. ibi latius uideatur. In distinctione autem 24. ipse Scot. facit comparisonem inter fidem infusam uel theologam acquisitam, & reuelationem factam Prophetis & Apostolis: dicitque in hoc differre quod fides illa theologa & infusa admittit aliquam dubitationem largissimè sumptā, quia uidelicet, ut ipse in suis reportatis eadē distinct. q. 1. magis se declarat, admittit motus aliquos subrepticios, scrupulos & dubia non pertinacia de credibilibus & hæc dubia stant cum ipsa fide infusa, atque theologa acquisita: non autem starent si essent pertinacia, ut habetur in cap. 1. de hæreti. tunc enim censerentur uincere & trahere in oppositum credibilis: & taliter dubitans non pertinaciter dicitur infirmus in fide ad Rom. 14. quia uidelicet non est satis instructus de credendis, qui secundum Orige. ibidem tolerandus est, talis etiam dicitur modicæ fidei Mathæ. 14. licet Abulen. ibidem aliter & bene dicat. talis igitur infirmitas fidei stat cum ipsa fide infusa siue theologa secundum Orige. & communiter doctores ubi supra. non autem stat cum reuelatione facta Prophetis & Apostolis, quæ nihil horum defectuum scrupulorum motuum & dubiorum prædictorum admittit, neq; de ueritate dicti, neq; de modo uerificationis eius, ut planè dicit Scot. in reportatis ubi supra. Vbi etiam ait quod cum

Deus possit facere sine causa secunda effectiva illum effectum quem facit cum ea: ideo si aliqua causa putà obiectum presens potest facere certitudinem quæ includit aliquam euidentiam, Deus etiam potest facere illam certitudinem cum illa euidentia, sine euidentia & præsentia illius causæ quæ nata est illam producere euidentiam. unde tantam certitudinem de rheologicis creauit in Apostolis quòd non poterat dubitare & illorum cognitio respectu fidei in nobis potest dici scientia uel potius intellectus principiorum fidei: non enim poterant creditis non assentire sicut nec ergo principiis demonstrationum: adeò quòd illa cognitione stante non poterant dubitare. ideo certiores & firmiores fuerunt ad sustinendum passiones quàm si de credibilibus scientiam demonstratiuam habuissent: & iste habitus fuit certior fide: & dicitur aliquo modo scientia, uidelicet medio modo inter scientiam propriè dictam & fidem ut dictum est. hæc ille. cum quo etiam consonat Caieta. secundum Tho. secunda secundæ q. 171. art. 5. ubi latius ostendit quòd Prophetæ habent aliquam euidentiam de sibi reuelatis quòd sunt, quòdque adeò sunt ut sibi reuelantur: licet non uideant præsentiam aut quidditates eorum. Ad Io. Andr. & Panormita. respondeo secundum Adria. ubi supra, quòd illi solum intendunt dicere, quòd subitus motus dubitationis non pertinacis circa articulos fidei, quos explicite credere tenemur, sicut & subitus motus infidelitatis, est peccatum tantum ueniale: & ita stat cum fide habituali, & hoc communiter conceditur à doctoribus in tertio distinctio. 23. & ibi Gabriel, q. 2. dubio. 2. nos autem loquimur de dubio deliberato. quomodo autem subitus ille motus infidelitatis aliquando nullum peccatum esse possit supra lib. 1. in Quæstionario quæst. 23. de primis motibus habetur.

Ad secundam confirmationem ex Gerson respondeo secundum Adria. ubi supra, quòd eius uerba sunt intelligenda & limitanda ad uerum sensum supradictum, quamuis prima facie aliud sonent. immo & uidetur mihi quòd ipse Gerson expressè loquitur solum in casu tertie propositionis suprapositæ, quando uidelicet est leue dubium ita quòd manet plurimum de assensu opinatiuo & parum de formidine. tunc enim non obstante tali dubio uel formidine licitum est agere ut ibi dictum est. & quòd sic intendat Gerson, inde constat quia docens modum tollendi scrupulos & dubia irrationabilia, dicit quòd quando pars opposita uideatur probabilior & minus dubitabilis: tunc scrupulosi forment sibi conscientiam quòd id licite agerent, quamuis sit, aliqua probabilitas & ratio dubitandi de opposito: quòdque talis certitudo sufficit ut dictum est. in alphabet. 70. littera 3. etiam dicit, quòd homo contemnat leuia dubia superuenientia, & cum iudicio probabili & fortiori quòd licite id agit faciat quòd probabilibus uidetur, & ad

sic agendum sibi persuadeat. ad idem etià in tertia par. tract. de consola. theolo. lib. 4. profa secunda & expressius in tracta. de meditatione. confide. 16. alphabe. 68. P. & ita patet responsio ad omnia.

QUESTIO SEXTA.

VTRUM ECCLESIAE SIVE PRÆLATO teneamur obedire, quando certum est esse licitum id quod præcipitur; dubium uero an prælatus ille uel Ecclesia id nobis præcipere possit.

RESPONDEO per unicum propositionem affirmatiuè, quod utique tenemur tunc obedire; nisi inde nobis uel alteri periculum, aut notabile præiudicium spirituale uel temporale in persona rebus uel honore imminet. Exempli gratia. prælatus mihi præcipit studere aut comedere carnes die quo ex deuotione volebam ieiunare cum non sit aliàs dies ieiunii obligatorius, quòd constat esse licitum: tamen ego dubito utrum prælatus ille habeat ius ad id præcipiendum, & utrum ego illi teneamur in hoc obedire: qualescumque dubium illud sit practicum aut speculatiuum rationabile aut irrationabile: dicit propositio quòd teneor obedire, nisi inde periculum aut præiudicium imminet.

Probatur quadrupliciter illa prima pars, quòd uidelicet teneor obedire. primò quia quicumque exponit se periculo mortali sine causa rationabili uel urgente peccat mortaliter. Sed in casu præfatæ propositionis inobediens superiori est huiusmodi, ergo. & hæc ratio etiam patet ex supradictis, in quæst. 5. in probatione primæ propositionis ibi uideatur.

Secundò probatur idem quia propter dubium subditi superior non perdit suum ius quòd aliàs habet super ea re. Nunc autem si subditus non dubitet tenere obedire. ergo etià si dubitet, præsertim quia cum obedientia sit perfectissima uirtus: non tenetur prælatus reddere rationem omnium suorum præceptorum: maxime ubi constat id quod præcipitur esse licitum subdito, & non constat prælatum iniuste præcipere. tum quia non expedit subditis omnia scire. tum quia respublicæ & ordo hierarchicus salusque communis deperiret, si standum esset sensui subditorum: si omnibus etiam de omnibus à prælatis ratio reddenda esset.

Tertiò probatur idem, quia æger tenetur obedire medico corporali, tam in his quæ secundum iudicium medici sunt necessaria ad salutem consequendam, quàm etiam in his quæ apud doctores sub dubio cadunt an sint necessaria: dummodo constet ea infirmo nocere non posse. ergo similiter obediendum est medico spirituali, id est superiori

ri, non solum in his quæ scimus necessaria esse ad regimen ciuile uel spirituale, sed etiam in dubiis supradictis. Consequentia tenet ex hoc quòd non minus tenetur quisque obseruare debitum regimen ciuile uel spirituale ad salutem spirituales: quàm æget ad sanitatem corporalem. Antecedens autem inde liquet quòd iure naturali tenetur efficaciter procurare ut commodè potest suam uitam conseruare: quòd non stat sine executione eorum quæ scit aut dubitat esse necessaria quantum commode potest.

Quartò probatur idem, quia sicut subuenire necessitati proximi, & seruare legem deuotando nominatim excommunicatum, non solum obligamur dum nobis certum est proximum necessitate illam extremam pati, uel illum esse sic excommunicatum: sed etià dum probabiliter de eo dubitamus, & sine eius præiudicio putà in secreto ipsum possumus curare. ergo similiter in omnibus aliis legibus siue præceptis debemus obedire, dum dubium est nobis an talis actus tunc cadat sub peccato. Consequentia patet ex identitate rationis, antecedens autem quòd ad elemosynam probatur: quia si ad eam solum teneremur quoniam essemus certi de proximi extrema necessitate: tunc raro, uel nunquam accidit talis certitudo. & quòd ad aliud de excommunicatione patet primò, quia dubitans se esse excommunicatum tenetur se non ingerere Diuinis secundum c. illud. dominus. de clerico. excommunicat. patet secundò, quia alii dubitans illum ad huc excommunicatum esse de quo constabat fuisse nominatim excommunicatum, tenentur illum euitare donec per literas uel aliàs constet esse absolutum, ut habetur in cap. sicut nobis de sententia excom. quòd etiam antequàm constet illum aliquando fuisse excommunicatum in dubio uita dum sit constat ex hoc, quia si publica fama est aliquem uerberasse clericum, tunc nec Episcopus nec alius debet illi communicare donec ad arbitrium Episcopi se purgauerit uel ad cautelam fuerit absolutus, ut habetur in capit. cum desideres. de senten. exco. ut ibi Panormitanus determinat. constat autem tunc famam non facere plenam probationem nec certitudinem. ergo in tali dubio tenemur obediendo legi illum excommunicatum euitare ut dictum est in antecedente. Quòd intelligitur dum prædicta uitatio fieri potest sine eius præiudicio in casu præfati dubii, quo casu procedit opinio Innocentii dicentis quòd prædicta fama existente non tenemur illum uitare nisi fuerit mora purgandi aut in purgatio defecerit. pro quo facit cap. none. 8. q. 4. & cap. multi. 2. q. 1. quamuis antiqua iura allegata nihil hodie probent quòd ad excommunicatum à iure uel ab homine generaliter propter statutum concilii Constantien. tamen bene currunt de fama nunciante aliquem specialiter & nominatim ab homine excommunicatum & denunciatum uel declaratum, & etiam quòd ad generaliter excommunicatos à iure propter noto-

riam iniunctionem violentam in clericum. & ita patet probatio primæ partis, propositionis ad quæ etiam faciunt probationes supra positæ. q. 5. propos. prima ubi dicitur quòd in dubiis id quòd est certius atque probabilius tenendum est.

Secunda pars prædictæ propositionis, scilicet nisi inde nobis periculum imminet &c. quia tunc in tali dubio non est obediendum, quousque de illo subditus sufficienter edoctus sit uel de absentia talis periculi uel præiudicii. ratio huius est, quia nullus se potest alicui superiori obligare neque ei obedire tenetur in præiudicium tertii neque cum periculo spirituali cuiuscumque etiam sui ipsius: neque regulariter ius Diuinum uel humanum, neque ipse homo per uotum obedientie intendit obligare uel obligari ad ualde difficilia, ultra communem aliorum sui status obligationem: nisi specialiter aliquo iure uel uoto aliqui ad ea obligentur: quòd dico propter aliquos religiosos, quales ego credo esse nos Fratres minores, qui ex uoti regularis suæ etiam in multis difficilissimis prælatis suis obedire tenentur: neque in hoc præiudicium allegare possunt contra prælatum utentem iure suo. regulariter autem ut diximus in ualde difficilibus nullus obedire tenetur etiam si in se aliàs licita sint. puta ieiunare quotidie in pane & aqua, sine ulla alia causa rationabili ad id, uidelicet nisi in uim penitentiae pro aliqua graui culpa. & huiusmodi. Et ut ait Soto de secreto. membro. 3. q. 2. conclusio. 1. cum supradictis concordans, quamuis superior sit in possessione subditorum absolute: & ideo quando est dubium an præcipiat iniustum sit obediendum ut in prima parte dictum est. non tamen respectiue, quando uidelicet est in præiudicium alicuius etiam sui ipsius: quia ipse etiam est in possessione sua uidelicet fame uel aliorum bonorum suorum: ideo tunc in eam partem est inclinandum ubi minus periculi & præiudicii est, uti superius. q. 5. propos. 2. & hic inferius habetur. quòd fit ut tunc non sit illi obediendum cum maiori aut certiori periculo supradicto. Ad hoc faciunt ea quæ paulò superius dicta sunt de non uitando excommunicato dubitato in eius præiudicium secundum Innocentium. Item ea quæ inferius in responsione ad primum argumentum habentur in multis casibus qui tanguntur. Item quòd ducens uxorem putans eam esse liberam, & postea probabiliter dubitans esse seruilis conditionis, non tenetur illi reddere debitum exigenti, saltem quando ad id non cogitur ab Ecclesia. secundum Tho. in quarto distinctio. 36. & Ricard. & Adria. in secundo quòdlibet. aliosque doctores: quia sibi in hoc præiudicium caret, ut habetur in cap. Dominus de secundis nup: de quo casu quomodo habeant ueritatem & limitandus sit inferius. quæst. 8. in primo & secundo corollario latius habetur. Ex his sequitur, quòd quando prælatus mihi præcipit reuelare secretum crimen proximi iam sufficienter emendati, nec ex illo crimine imminet iam periculum alicui: ego dubito

dubito probabiliter quod ille prælatus id præcipere non potest, putâ quia dubito aut credo quod non habet alios testes ad illum iudicialiter puniendum & huiusmodi ut id iure præcipere possit: tunc quia inde periculum honoris illius imminet non teneor obedire reuelâdo etiam si sub excommunicatione lata id præcipiat: nisi ipse prælatus me sufficienter certificet vel nisi constet vel constare mihi debeat prædicto dubio ut sciam quomodo id præcipere potest, quia scilicet habet alios testes; aut quia me legitime & non malignè nec contra ius in testem adductû cogit testimonium ferre ueritati: aut quia nisi reueletur imminet damnum uel periculum maius alicui & huiusmodi. ex communicatio autem inflicta etiam si sit iniusta si tamè nõ sit nulla utique ligat, quamuis Soto oppositum teneat uti superius in lib. primo. q. 43. latius de hoc habetur.

Argum. I. **CONTRA** supradicta præcipuè contra primam partem propositionis arguitur primò, si quâdo certum est esse licitum id quod præcipitur. tenemur obedire, quamuis sit dubium an prælatus id possit præcipere, ut ait ipsa propositio. ergo nullum est probabile dubium sed potius est certum quod in talibus illi tenemur obedire. sed hoc consequens est falsum, ergo & antecedens quod est ipsa prima pars propositionis contra quam arguitur. & consequentia probatur, quia ipsa propositio. dicit pro certo quod quando est dubium utrû prælatus id possit præcipere, tunc cadit sub obedientia uel quod in tali dubio tenemur obedire. Falsitas autem consequentis probatur dupliciter primò quia bene sequitur. dubium est an hoc cadat sub potestate superioris ad id præcipiendum. ergo etiam dubium est an id cadat sub obedientia inferioris aut sub obligatione subditi ad obediendum. quia hæc sunt correlatiua, quæ eodem modo se habent, & altero posito ponitur alterum & deposito deponitur. alioqui sequeretur hæc contradictio, quod scilicet, quâdo dubium est an hoc cadat sub obedientia certum est id cadere sub obedientia. Secundò probatur falsitas prædicti consequentis per exempla, Primò quia de uxore cognita uolenter à suo sponso siue marito de præsententi ut non ingrediatur religionem tenet Palude in quarto distinctio. 27. q. 3. cû multis aliis quod non tenetur stare cum illo marito, neque illi reddere debitum exigenti: sed quod potest intrare religionem; ne plus habeat luxuria quam castitas & oppressio plusquam innocetia. & idem tenet Bartho. Briziè. in additionibus, ut refert Ioan. Andr. in regula qui contra. Sed Altiisiodoren. tenet oppositum propter generale uerbû Math. 16. Quod Deus coniungit &c. & quod ibi dicitur uiro non licere dimittere uxorem nisi ob fornicationem, dicunt illi quod intelligitur de matrimonio legitime consummato extra de conuersio. coniuga. cap. ex publico. & Altiisiodoren. asserit hoc idem etiâ de illa quæ contrahens post uotum simplex postea

negligit ingredi religionem. & pro ipso facit cap. fin. distinctio. 55. Item est secundum exemplum de illa quæ ducta est sub conditione castitatis seruandæ & cognita sine nouo consensu; an teneatur reddere debitum est dissentio inter Beato Tho. & Palude & plures alios. Item tertium exemplum est de corrupta cum qua contractum est sub conditione si inueniatur uirgo, quia est dissentio inter Hostiensem & alios, ergo illud consequens est falsum: & ex consequenti illa propositio saltè non est certa sed dubia: Nam si esset certa non esset diuersitas opinionum in casibus supradictis & aliis eiusmodi, an scilicet teneatur stare & reddere debitum coniugi petenti postquâ ei licitum est.

RESPONDEO dupliciter. Primò secundum **Respon. 1.** Adria. in secundo quodlibet. negando primam consequentiam, & ad eius probationem dico quod non est certum quemlibet in tali iudicio speculatio uel ex parte causæ dubiæ, debere obedire ratione prædicti dubii, neque hoc dicit propositio: sed quod certum est quemlibet practice dubitante de autoritate superioris in re licita ut ait propositio, teneri obedire ratione dubii præfati existētis in ipso dubitante: & contra hunc sensum non militat argumentum sed contraprimam, quem nõ prætendit illa propositio. Sed certè de utroque dubio uidetur procedere propositio. ideo secundò & fortè melius respondeo concedendo consequentiam & negat: quod consequens sit falsum. & ad primam probationem eius falsitatis negatur consequentia: nam correlatiua solum se habent eodem modo quò ad esse & non esse: non autè quò ad modum uel conditione essendi. Stat enim prælatum culpabiliter præcipere, & subditum laudabiliter obedire, ita in proposito stat dubiû de potestate prælati præcipientis cum certitudine obligationis obediendi in subdito ut ait præfata propositio, unde nunquam dictum est, quod quando est dubium quod tale quid cadit sub obedientia, tunc certum est quod est obediendum: sed quod quando est dubium an prælatus id possit præcipere: tunc certum est quod est obediendum aut quod cadit sub obedientia, & in hoc nulla est contradictio. ualde enim differt hoc ab illo.

Ad secundam probationem sumptam ex illis casibus de uxore cognita uolenter &c. respondo, quod nihil inde contra primam partem propositionis quæ limitatur per secundam eius partem, quando uidelicet ex tali obedientia nullum imminet periculum aut præiudicium, ut certè imminet in casibus supradictis: ideo in eis illa prima pars nullum locum habet.

Secundò ad idem, arguitur, quia nullus peccat non obediendo in eo in quo superior peccat præcipiendo & exequendo: sed in re seu causa dubia prælatus peccat præcipiendo & præceptum exequendo, ergo. consequentia patet & minor probatur: quia sicut dubius de matrimonio peccat debitum exigendo secundum capit. inquisitioni.

de

de senten. excom. ita peccat is qui dubitans aliquid esse suum aut sibi debitum id petit scienter exigendo aut coactè præcipiendo: quia iniuste cogit & præcipit indebitum. & Ad hoc facit August. in cap. si uirgo. 24. q. 2. ubi petitio debiti & possessionis uel obligationis æquiparantur, & ita patet minor, maior autem probatur. quia cooperatur peccato illius: ut patet exemplificando. quia si maritus est dubius de suo matrimonio cû Bertha ex quacûq; causa: certè peccat debitum ab ea exigendo & ipsam cognoscendo, ut habetur in d. capi. inquisitioni, & in c. Dominus de secund. nup. & ideo tunc Bertha, si ei consentiret debitum reddendo illi petenti in tali probabili dubio quod ipsa scit maritum habere: certè ipsa etiâ peccaret cooperando peccato illius. ideo non tenetur ei reddere debitum durante illo eius dubio: quia ille maritus peccat præcipiendo uel exigendo simul & exequendo: similiter nec uxor tenetur reddere debitum petenti uiro, quem ipsam scit emisisse uotum simplex castitatis ut ait Tho. in 4. distin. 37. & ita patet maior argumenti.

Respondeo secundum Adria. ubi supra distinguendo maiorem. Nam si ratio peccati superioris præcipientis prouenit ex parte causæ quia uidelicet id quod præcipitur in se est illicitum: tunc est vera illa maior, modo ipse peccet præcipiendo modo etiam exequendo, hoc enim parû refert ad id quod subditus tenetur. ut si præciperet fornicatione, furtum & huiusmodi & de hoc loquitur glos. August. & ad Roma. 13. Qui potestati resistit &c. & allegatur. 11. q. 3. cap. non semper. & in c. si Dominus. negatur autè illa maior si ratio peccati prouenit solum ex conditione agentis uel præcipientis, putâ quia malo animo malo modo aut contra eò scientiam, contra uotum uel iuramentum suum præcipit aliquid uel exigit aliàs sibi debitum, ut solet fieri dari in d. cap. manifestum. 33. q. 5. & 23. q. 1. quid culpatur. & tunc negatur quod illi obediens foueat ipsum in peccato aut illi culpabiliter cooperetur siue consentiat: sed suum debitum soluit, sicut qui usum iuratum siue promissam usurario, aut debitum soluit creditori, quem scit accipiendo peccare, aut talibus rebus suis postea abusurum secundum cap. debitores. de inre iuran. & B. Tho. in 4. distinctio. 32. Et ad probationem quæ scilicet Bertha. nõ tenet reddere debitum marito exigenti dubitanti de matrimonio. respondeo id negando: quia ex quo ipsa redditio debiti in se licita est, & id constat ipsi Berthæ de hoc non dubitanti: iam marito etiam dubitanti & peccanti reddere tenetur. neq; tunc culpabiliter cooperatur peccato alterius: sed facit quod tenetur. Similiter ad aliud de habente uotum simplex castitatis dico, quod post matrimonium consummatum, si coniux consentit expresse in uotum coniugis alterius cum aîo renuntiandi iuri suo petendi: tunc ille uouens non tenetur reddere petenti qui in tali uoto ita consentit ut patet ex August.

33. q. 5. c. quod Deo. & in hoc omnes consentiunt. cum B. Tho. & Adria. ubi supra. si uerò consentit quidem sed non cum tali animo renuntiandi suo iuri petendi: tunc etiam si ipse simul castitatem uouerit peccat quidem petendo in quo nõ est dubiû. sed utrû in hoc casu alter coniux teneatur ei reddere debitum exigenti, est duplex opinio. Nam Adrianus cum multis aliis tenet quod non: quia sic consentiendo iam uidetur iuri suo petendi renuntiasse, alioqui nihil operaretur mutuis uel suis ille consensus. & hæc opinio magis placet magistro Soto de iusti. & iure. lib. 8. q. 3. art. 1. & in foro contentioso uel exteriori est uera. Sed in foro conscientia alia in oppositum opinio fortè uerior est. Quod si uxor fecit uotum castitatis nõ quidem expresse consentiente sed sciente & non prohibente marito: & postea id uotum maritus ille prohibeat uel irritet postquam semel tacendo consentit, peccat quidem ille uotum prohibendo; sed nõ exigendo debitum: ideo ipsi exigenti uxor reddere tenetur, ut patet ex Augusti. super id nume. 30. quod si uir audiens tale uotum &c. & habetur 33. q. 5. cap. manifestum. & cap. nouit. & in hoc consonat Soto ubi supra.

Tertio Arguitur ad idem. quia sicut nõ teneor rem à me possessam illi donare qui ex dubia causa eam repetit ut suam: quamuis ego licitè illi donare possim. ergo. similiter subditus non tenetur superiori obedientiam impedere in casu propositionis. consequentia tenet à simili: quia utroque petitur id de quo dubitatur an sit debitum ipsi petenti, & certum est esse licitum præstare quod petitur antecedens autem probatur ex glos. in cap. fin. de præscriptio. ubi dicit quod qui ex rationabili causa dubitat an res sit sua, adhuc manet possessor bonæ fidei, nec habet conscientiam læsam, & quod præscribit: sed debet inquirere ueritatem. arg. 37. distinctio. §. ultimo. & 23. q. ultima. cap. occidit. quod etiam contra doctores. Anto. dicit aperte probari in cap. si uirgo. 34. q. 2. ubi dicitur bonæ fidei possessor dū se possidere ignorat alienum. Item idem antecedens probatur. quia in tali dubio licitè potest retinere rem possessam donec constet de uero domino, etiam si sciat eam esse alienam & nescit. cuius sit. & hoc propter periculum præiudicandi sibi uel uero domino, quod imminet probabiliter ex celeri restitutione seu donatione rei, putâ quia post donationem non facile repeti poterit & uero domino tradidi cum postea de ueritate constiterit. & ille etiam si sit uerus dominus in id consentire tenetur.

Respondeo dupliciter, Primò secundum Fratrem Bernabam de Rosalibus in tract. de uarietate opinionum: fol. 98. & 101. negando antecedens. Nam quando quis probabiliter dubitat an sit sua res quam possidet non potest eam detinere ut suâ aut nomine proprio postquam rem examinauit. quando uerò adhuc sub litigio: tunc licet

cet

et ipse possessor totum resistere non obligetur: tenetur tamen partem restituere secundum bonam compositionem, ut videlicet is qui plus habet de iure plus habeat de re. quia & uxor dubitans probabiliter an sit suus uir cum quo stetit in eius possessione, non potest iam petere debitum conjugale nec illo uti, secundum. cap. inquisitioni, de senten. excommuni. ita nec in proposito nisi ut dictum est. & ad cap. si uirgo. 34. quæst. 2. dicit quod ibi loquitur Augusti. de dubitante uel ignorante posituè. id est de eo qui ita nescit rem seu virum esse alienum quod putat esse suum: non autem de dubitante aut ignorante priuatiuè, id est non de ea quæ sic dubitat quod non æstimat probabiliter esse suum & sic dicit tenere B. Tho. in 8. quodlibet. art. 13. & in tertio quodlibet. art. 10. Alio modo respondeo secundum Glos. & doctores ibi allegatos concedendo antecedens & negando consequentiam, quia non est simile. Nam in casu consequentis de obedientia nullum imminet præiudicium ipsi subdito obedienti, sicut imminet in casu antecedentis: quod si immineret nõ teneretur obedire ut in secunda parte propositionis dictum est. immo si subdito prohiberetur aliquod bonum spirituale super erogationis: non fit ei præiudicium quia per obedientiam spiritualiter compensatur magisque meretur, secundi regum. 5. Melior est obedientia quam uictima.

QVAESTIO SEPTIMA.

VTRVM PECCET MORTALITER

is qui ad præceptum Ecclesiæ uel superioris agit quod scit uel ualde dubitat esse mortale, si certus est quod id non agendo aut non obediendo non peccabit.

RESPONDEO affirmatiuè quod sic. exempli gratia. si Sortes dubitat Bertham esse sibi consanguineam, quam pater suus aut dominus terræ aut etiam superior præcepit illi ut eam ducat uxorem, tunc Sorte. rationabiliter dubitat se peccare mortaliter eam ducendo: & certus est ut supponitur secundum veritatem se non teneri illis in hoc obedire, neque peccare obediendo. dicit ergo hæc propositio quod si illam ducat stante tali dubio, utique peccat mortaliter: & idem in aliis similibus casibus in quibus superior non habet ius dispensandi dicendum est, puta si in religione minorum prælatus subdito præcipiat accipere pecuniam, in casu quo rationabiliter subditus dubitat se peccare mortaliter sic accipiendo, si in eo prælatus ille dispensare non potest, quod si de utraque parte

contradictionis dubitaret, scilicet se peccare obediendo & similiter non obediendo: de hoc est. 8. quæstio sequens.

Iam illa propositio seu responsio sic declarata probatur dupliciter. Primò quia ad nullius hominis præceptum licet alicui se exponere dubio aut periculo peccati mortalis, sine causa rationabili urgente. sed in casu præsentis subditus exponit se tali periculo si obediatur, sine causa urgente cum certus scit se non peccare non obediendo. ergo. consequentia patet cum minore & maior similiter ex supradictis in quæstio. 5. in probatione primæ propositionis. Et notanter dictum est in illa maiori quod sine causa urgente non licet tali periculo se exponere. Nam si aliunde urget causa rationabilis puta æquale aut maius periculum mortale si non obediatur: iam non esset mortale illi æquali aut minori periculo se exponere, ut supra. quæst. 5. propositione. secunda, & infra. quæst. 8. & quæst. 9. latius de hoc.

Secundo probatur idem. quia ad Roma. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est, uti superius. q. 5. propo. prima. habetur. Et intelligitur hæc propositio tã de dubio iuris quã facti & circumstantiarum: posset tamen interuenire peccatum aliud non obediendo, puta si tale dubium irrationabile non deponatur ad consilium uel præceptum prælati, & eo deposito si non obediatur illi. similiter posset esse peccatum deponendo tale dubium irrationabiliter & obediendo in re illicita, puta fornicando credendo prælato id non esse peccatum & huiusmodi. de quo latius infra. quæst. 12. & quamuis aliqui faciant differentiã inter dubium iuris & facti & circumstantiarum: tamen illa nihil ualet: nam prædictæ rationes de omni dubio procedunt, tam de practico quã speculatiuo ut dictum est. & cum supradictis expressè concordat Adria. in secundo quodlibeto. & doctores communiter.

QVAESTIO OCTAUA.

VTRVM QVIS TENEATUR OBE

dire superiori præcipienti, quando dubitat de utraque parte contradictionis, uidelicet quando dubitat se peccare obediendo, se etiã peccare nõ obediendo.

RESPONDEO in prædicto casu subditus regulariter tenetur obedire formando conscientiam quod sic obediendo non peccat idque est uerum cæteris paribus, uidelicet stante utrinque æqua probabilitate uel dubitatione, simul & æqua uel quasi

quasi æqua grauitate periculi uel peccati in cuius alterum necessariò incidendum est. hæc propositio est secundum communiter doctores, quamuis sit aliqua opinio Adria. in oppositum propter rationes quæ infra in argumentis tanguntur.

Nota.

Pro huius & dicendorum declaratione & probatione notandum est esse duplex dubium, scilicet practicum & speculatiuum, ut supra quæstione quinta post primam propositionem in illo dubio latius habetur. Item quod à dubio speculatiuo ad practicum non semper ualet consequentia. Stat enim, me dubitare rem quam possideo esse meam, aut causam belli esse iustam: & tamen ex causa rationabili, utpotè ex præcepto superioris ut probatur in hac quæstione me esse certum non peccare illud agendo. secus si non sit causa sufficiens ad non practicè dubitandum: tunc enim qui dubitat speculatiuè tenetur etiam practicè dubitare, uti superius quæstione quinta latius probatum est.

Ratio.

Hoc supposito iam præfata propositio quadrupliciter probatur. Primò quia qui se exponit maiori periculo peccati mortalis peccat mortaliter, sed qui in prædicto dubio de mortali non stat iudicio & præcepto superioris, exponit se maiori periculo quã si non obediret, regulariter loquendo & ceteris paribus, ergo. Consequentia patet cum maiore ex cap. iuuenis. de sponsalibus, & ex duobus malis minus est eligendum distinctione 13. cap. nerui. cap. duo mala. ut latius supra quæstione quinta, propositio. secunda.

Minor autem in qua est difficultas & uarietas opinionum probatur dupliciter. Primò quia prius quã illa pars dubia præciperetur, iam ut supponitur erat æquè dubia sicut opposita, modo sit dubium iuris modo facti. ergo postquam fuerit præcepta nisi quis obediatur utique pluribus periculis se exponit, puta periculo peccati ipsius partis dubiæ simul & periculo inobedienciæ. Nam adueniens iudicium siue præceptum prælati, si bonus & sapiens sit nec agatur de periculo tertii & sint cetera paria, utique facit illam partem esse certam aut magis probabilem: quia non est dubitandum quin prælatus habeat ius & auctoritatem interpretandi ius & factum: vel, saltem eius iudicium & auctoritas probabilior facit illam partem: immo & hoc solum periculum inobedienciæ est certius quã oppositum: quia cum ante tale dubium sit certum debitum obedientiæ & superioritatis illius prælati habentis iam possessionem: inde certius & probabilius est, committi peccatum inobedienciæ & iniustitiæ contra debitam obedientiam certi prælati, quã sit peccatum dubitatum aut etiam opinatum de opposito, quia hoc solum habet probabilitatem peccati ex animo ipsius opinantis: peccatum, autem inobedienciæ habet illam etiam ex certitudine superioritatis contra cuius

præceptum agit. Secundo probatur eadem minor, quia ante latam sententiam certamque cognitionem causæ dubiæ uel iuris utriusque partis, nemo est spoliandus iure suo uel possessione suæ superioritatis, quam ante litem uel dubium emergens habebat ad præcipiendum, ut expressè habetur de restitutione spoliati. & de causa possess. & proprietatis. & 2. quæstione 2. & 3. quæstio. 1. ubi de hoc latius agitur à doctoribus ibidem: quia in tali expoliatione iuris & possessionis est periculum iniustitiæ certius, quã in opposito, scilicet in prosecutione uel conseruatione iuris uel possessionis in dubio emergente. Nam in re dubia potior est conditio possidentis. regula iuris 65. lib. 6.

Secundo principaliter probatur prædicta opinio uel propositio; quia in dubiis, subditi tenentur stare sententiis & præceptis superiorum: dum modo non constet ualde probabiliter eos errare ex ignorantia temeritate aut passione uel malitia: quod inde patet, quia propter dubium subditi prælatus non perdit ius suæ superioritatis ad præcipiendum sicut ante illud dubium habebat: alioqui potestas superiorum penderet ab ignorantia uel capitoso sensu, aut ex alia dispositione etiam culpabili subditorum. Sed si subditus non dubitaret sed sentiret cum ipso Prælato, certè teneretur ei obedire, in illa materia. ergo & dubitans tenetur in eadem similiter obedire. Idem patet Deuter. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris &c. Sequitur, Venies ad Sacerdotes leuitici generis & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis: qui indicabunt tibi iudicii ueritatem: & facies quæcumque dixerint qui præsumunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum: non declinabis ad dexteram uel sinistram. Item Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei &c. Item in cap. maiores. de Baptis. & eius effectu. habetur quod diffinitionibus Ecclesiæ in dubiis standum est: ex quibus patet quod ad cathedræ potestatem pertinet in dubiis discernere; & ex consequenti in talibus obedire: dum de mala uel erronea declaratione uel præcepto non constat ut dictum est. Idem etiam patet. quia alioqui ordo gubernationis Ecclesiasticæ conturbaretur; & pes superbæ & inobedienciæ subditis daretur, si cuique liceret secundum suum sensum dubium & opinionem non obedire: neque esset sufficiens prouisum ordini uitæ Christianæ & Religiosæ, si in dubiis & incertis, non esset prouisum de superiore cuius iudicio & præcepto siue sententiæ standum esset. Ideo euasio Adriani in 2. quodlibeto quæstione prima sine argumentis, ubi ait quod non pertinet ad potestatem cathedræ in dubiis præcipere ut ei obediatur stante illo dubio: ex quo tale præceptum & obedientia

dientia est contra legem Diuinam & naturalem, certè non valet. quia si in dubiis potest superior declarare quare non etiam præcipere vt supra probatum est? neque id est contra ius Diuinum vel naturale si subditus vti tenetur formet sibi bonam conscientiam & sic obediat: neque in hoc agit contra conscientiam vt ex supra dictis constat.

3. ratio.

Tertiò probatur propositio. quia plures grauiioresq; doctores hanc opinionem vel potius sententiam tenent aperte, papalesque determinationes, & rationes efficaciores sunt pro hac quã pro opposita opinione Adr. vbi supra. ergo huic sententiã tanquam probabiliori standum est. consequentia patet. quia vbi agitur de mortali standum est probabiliori opinioni vt de hoc supra latius egimus lib. 2. in alio nostro tractatu de Ignorantia quaest. 3. Et antecedens probatur, quòd scilicet plures doctores sic sentiant. quia id expressè dicit Bonaventura in 2. distinctione 39. art. 1. quaest. 3. & B. Tho. & Palud. in 4. distinctione 19. quaest. 4. & Gofredus; & Raymundus, & alii plures, vt etiam refert Syluester titulo Conscientia. & titulo obedientia. quaestio. 2. & Summa Angelica eisdem titul. quòd scilicet quoties subditus facta sufficiente inquisitione certificari non potest tenetur obedire. & formata bona conscientia obediendo excusatur per ignorantiam inuincibilem, etiam si dubitet agat ne contra legem an non. & ad idem est Gerson lectio quarta de Vita spirituali corollario 8. vt etiam de hoc latius infra quaestione 13. quomodo sunt dubia deponenda. Et quòd ad pontificales determinationes præcipue quòd ad nos fratres minores habetur decretum auctoritate Apostolica & cuiusdam capituli generalis, vt patet in Epistola sancti Bernardini articulo 7. hoc modo. Item declaratur quòd in omnibus dubiis quæ non possunt indubitanter declarari subditi tenentur stare iudicio superiorum & obedire uigilantia quaestione prima. quid culpatur. & ideo contrarium agentes sunt obedientia transgressores, & digni vt à superioribus censura Ecclesiastica aut alia decen te pena castigentur. Hæc ibi. Item Leo X. vt habetur in lib. priuilegiorum mendicantium dicto supplemento. ff. 59. concessit & commisit de plenitudine suæ potestatis quòd in dubiis & scrupulis conscientias subditorum tangentibus minister generalis vel prouincialis & custodes cum consilio aliquorum patrum, si res magnæ importantiæ fuerint, possint auctoritate suæ sanctitatis determinare in huiusmodi: ac eorum determinationi subditi cum secura conscientia debeant & possint stare. Item idem ff. 93. concessit quòd fratres qui sunt nimis scrupulosi possint in omnibus dubiis suam conscientiam tangentibus cum secura conscientia stare determinationi cuiuscunque sui prælati. Hæc ibi. Et

sæpius tales determinationes in diuersis materiis à summis Pontificibus factæ sunt. & non est dicendum eos in hoc errare. ergo possunt sic determinare atque præcipere: nec sic præcipiendo aut obediendo fit contra ius Diuinum vel naturale, vt in secundo quodlibeto, vbi supra malè dicebat Adrianus.

Quartò principaliter eadem propositio probatur, quia non minus tenetur subditus reddere debitum obedientiæ suo superiori, quàm coniux coniugi debitum coniugale petenti. vtròque namque debitum iustitiæ est. Sed in dubio matrimonio, etiam permanente probabiliter credulitate de matrimonio inualido, tenetur coniux coniugi petenti reddere: quamuis exigere non possit. ergo similiter subditus dubitans & etiam probabiliter credens esse mortale tenetur suo superiori obedire formando sibi bonam conscientiam, vt ait propositio. consequentia patet cum maiori, & minor patet in tribus casibus contentis in tribus corollariis infra positus in fine probationum. & idem patet in casu quarti corollarii quod inferius habetur. & ita patet probatio primæ partis prædictæ propositionis.

Secunda pars præfatae propositionis, videlicet idque regulariter est verum cæteris paribus. quia si id quod præcipitur constat probabiliter esse grauius malum notabiliter aut valde scandalosum siue nociuum proximo aut reipublicæ, quod probabiliter imminet ex tali obedientia: inobediencia quoque probabiliter, immo etiam si probabilius videatur esse malum sed non tam graue: tunc cauendum est illud grauius malum, & non est obediendum, vt superius quaestione 3. propositione secunda latius. & etiam quaestione sexta in secunda parte propositionis ibidem probatum est. Nam & eligenda est inobediencia quæ aliquando probabilius videtur esse venialis, vt vitetur quod minus probabiliter apparet esse mortale peccatum si obediatur. Item si constat prælatum temerè sine vlla ratione aut aliâ ex ignorantia iuris vel facti ex passione vel malitia vel sine debita causæ cognitione decernere præcipere partem magis periculosam vel in præiudicium notabile tertii: tunc in dubio non est standum tali eius præcepto siue iudicio. sed quod probabilius aliâ secluso illo præcepto videtur non esse malum aut non tam graue malum eligendum est. quia prælati solum habent supra dictam potestatem ad rationabiliter dirigendum subditos in viam pacis, & pro bono subditorum. quando ergo constat sufficienter eos tyrannicè abuti tali potestate modo prædicto: vtiq; non est eis obediendum, neq; illi præcipere possunt. Sed summo petere subditis cauendum est ne ex sua ipsorum leuitate, errore aut temeritate vel affectione, male iudicet prælati abuti aut errare dū de hoc illis

non

4. ratio.

Probatio
2. partii.

non constiterit manifestè aut valde probabili- ter. Nam absolutè in quacūque causa dubia semper est pro parte superioris præsumendum secundum omnes doctores. alioqui subditus periculo sese exponeret volens iudicare prælatos errare, dum de errore illo vel abusu non constiterit vt dictum est.

Coroll. 1.
ca. proposuit
de conser.

Ex supradictis sequuntur quatuor corollaria contra Adrianum in 2. quodlibeto, & quosdam alios doctores oppositum opinantes, quorum primum est, in casu quo quis dubitat an sit verum matrimonium cum Bertha: de qua propter relationem multorum nunc dubitat vel etiam probabiliter credit, non tamen certo scit eam esse seruilis conditionis, quod ipse ignorabat quando eam duxit vxorem putans esse liberam. Nam tunc licet ipse non possit exigere debitum sine suo graui præiudicio: potest tamen & tenetur reddere maximè si durante lite id Ecclesia præcipiat. dico maximè si Ecclesia præcipiat, quia si sine eius præcepto vel sententia iudicis ipse coniux sponte redderet illi debitum exigenti, aut cum illa commaneret, licet non peccet debitum reddendo petenti: tamen sibi ipsi valde præiudicaret, quia Ecclesia ex illo facto præsumeret pro vero matrimonio, quodque de nouo sciens vir in illam consensit tanquam in vxorem: & cogeret eum cum illa tanquam cum vxore commanere in perpetuum, etiam si postea constet illam esse seruam. Secus si vt dixi ad mandatum Ecclesiæ ei debitum redderet & durante lite cum ea commaneret: tunc enim non fornicatur formaliter & impurabiliter vir illi debitum reddens ex affectu maritali & virtute primi consensu præcedentis quãuis inualidi, sine alio nouo consensu maritali, neque in hoc sibi ipsi præiudicat: nam postea cognita veritate quòd scilicet est aut fuit serua potest illud matrimonium dissolui, sine villo peccato, aut potius declaratur illud fuisse nullum, secundum gloss. in cap. si quis ingenuus. 29. quaestione secunda. sicut per omnia dicitur & fit in aliis dubiis casibus matrimonialibus in quibus præcessit copula coniugalis ex affectu maritali cum bona fide debitum reddentis & exigentis, vt in cap. Dominus. de secundi nuptiis. & in cap. inquisitioni. de sententia excommunicatione, vt vt proximè dicitur in sequentibus corollariis.

Et hanc opinionem, quòd scilicet talis dubitas de seruitute vxoris non peccat nec sibi præiudicat illi debitum reddendo vt dictum est, tenet gloss. in cap. proposuit. de coniugio. seruo. & in cap. cuius rei causa. 29. quaestione secunda, & ad id facit. capi. laudabile. vt nihil innouetur lite pendente. & cap. inquisitioni. de sententia excommunicationis. & cap. Dominus. de secundis nuptiis. & in hac sententia sunt etiam multi Canonistæ cum Hostiense vbi supra & Theologi multi in 4. distinctione trigesima sexta. cum Magistro, & Hugo de Sacramentis lib. secund. & est satis

communis opinio. Verum est quòd alia in oppositum est opinio satis solemnis: quæ tenet quod in dicto casu dubitas de vxoris seruitute non potest etiam ad mandatum Ecclesiæ reddere illi debitum exigenti, quin vel sibi præiudicet, eã vt vxorem affectu & consensu maritali cognoscendo, vel fornicetur si illam non tali affectu & consensu maritali cognoscat. dicitque hæc opinio quòd potius tenetur, pati excommunicationem quàm alio modo illam cognoscere aut debitum reddere quàm dictum est. & hanc opinionem sequuntur multi Canonistæ & præcipue Panormitanus in dicto capi. proposuit. & Theologi præsertim B. Tho. Bonaventura, Ricardus in 4. distinctione 36. & ibi supplementum Gabrielis quaestione 1. dubio 1. & Altiisiodoren. & Adrianus in 2. quodlib. & clarissimus doctor Medina magister meus de Restitutione quaestione 20. & Soto de sigillo secreti membro 3. quaestione 2. conclusio 1. & frater Barnabas de Rosalibus in tractatu de varietate opinionum fol. 109. & multi alii.

Et adducunt pro se c. si quis ingenuus. 29. quaestione 2. quod tamen non mihi videtur satis ad rem: quia ibi solum agitur in casu quo vir iam certò scit esse seruam quam duxit putans esse liberam: Nos autem loquimur in casu quo non certò scit sed dubitat vel opinatur illam esse seruam & adhuc lis sub iudice pender, & in hoc casu illa prior opinio videtur probabilior secundum quam propositio supra posita est.

Secundò corollariè sequitur ex dicta propositione vel opinione, quòd quando alter coniux dubitans de vita prioris coniugis alteri nuplit, stante tali dubio & etiam credulitate tenetur reddere debitum alteri exigenti, quamuis petere non possit. vt expressè decernitur in c. Dominus. de secundis nuptiis. vbi sic habetur. qui de morte prioris coniugis adhuc sibi æstimat dubitandum, ei qui sibi nupsit debitum non neget postulanti: quod à se tamen nouerit nullatenus exigendum. & concordant communiter doctores in 4. distinctione 38. & Palud. distinctione 35. dicentes quòd hoc procedit etiam in foro conscientia. vt in dicto cap. Dominus. clarè significatur, in quo foro ibidem Papa decernit. Quamuis Adrianus in 2. quodlibeto teneat oppositum dicens quòd dictum cap. loquitur solum in foro iudiciali vbi statur præsumptionibus: vel si loquitur in foro conscientia intelligitur quòd potest reddere debitum postulanti, videlicet deposito prius dubio præfato, credens quòd alter non peteret nisi sciret aut crederet se esse legitimum virum, & huiusmodi. Sed certè hæc eius glossa & euasio parum valet, quia deposito illo dubio vtiq; in conscientia posset etiam petere: & tamen Papa dicit quod non potest petere. ergo stante dubio, etiam in foro conscientia vt supra diximus; ipse loquitur & intelligitur.

Tertiò corollariè sequitur quod quando quis du-

2. Coroll.
ca. dominus
de sacri. nupt.

3. Coroll.

o. inquisi-
ni. de senten.
excom.

bitat aut etiam probabiliter credit esse inu-
alidum matrimonium propter defectum consensus
alterius, vel propter defectum legitimitatis vel
aliunde tenetur reddere quamuis exigere debi-
tum non possit, vt habetur in cap. inquisitioni. de
senten. excommunication. vbi sic habetur. si al-
ter coniugum pro certo sciat impedimentum con-
iugii propter quod sine peccato mortali non va-
let carnale commercium exercere quamuis illud
apud Ecclesiam non possit: debet potius excom-
municationis sententiam humiliter sustinere, quã
per carnale commercium peccatum operari mor-
tale. Si verò non sciat pro certo, sed credit ex
leui & temeraria credulitate: tunc ad sui Pasto-
ris consilium, conscientia tali leuis & temera-
riæ credulitatis explosa, licitè potest non solum
reddere sed etiam exigere debitum coniugale.
Si autem id credit ex credulitate probabili & di-
screta quamuis non euidenti & manifesta: tunc
quidem debitum reddere potest sed postulare
non debet: ne in alterutro vel contra legem con-
iugii vel contra iudicium conscientia committat
offensam. Hæc ibi. Ex cuius decretalis vlti-
ma parte constat quòd quãdo probabiliter cre-
dit matrimonium inuvalidum esse si potest vti-
que debet reddere ne cõtra legem coniugii pec-
cet. ergo à fortiori quando dubitat etiam sine
Papæ aut Ecclesie mandato, vt bene dicit Pa-
lud, & Theologi communiter & Canonistæ ibi-
dem, & Nauarro in capi. si quis. numero 101.
& 102. de pœnitentia distinctione septima. Id-
que est verum etiam in foro conscientia vt ex-
pressè loquitur textus & Papa decernere inten-
dit. dum dicit, illicitè potest, & potius quàm
peccatum operari mortale, & ne in alterutro
vel contra legem coniugii vel contra iudicium
conscientia committat offensam. Item quia cum
Papa consultationi respondet tunc vel nouum
ius commune statuit, vt habetur ex capi. ex mul-
ta. de voto & voti reddendo, vel antiquum de-
clarat, quid videlicet fieri debeat secundum ius
Diuinum vel humanum, vt significat glossa in ca-
pi. consultationi. de temporibus ordinationis.

Hoc corollarium est contra Adrianum in se-
cundo quodlibeto tenentem oppositum, & di-
centem quòd dictum capi. inquisitioni. aut loqui-
tur solum in foro iudiciali: aut si etiam in foro
conscientia quòd intelligitur quòd prima vice
non potest sic dubitans exigere debitum, tene-
tur tamen reddere tunc. quia ex ipso facto quo
alter petit iam tenetur deponere dubium vel cõ-
scientiam læsam & ea deposita reddere etiam
prima vice tenetur. postea verò etiam petere po-
test quia iam illa conscientia deposita est, sed
certè ea glossa & euasio est cõtra textum & men-
tem eius & ita nihil valet. tum primò quia si id
Papa voluisset, vtrique alicubi expressisset quòd
solum prima vice non poterat petere sed aliis se-
quentibus deposita iam conscientia. tum secun-

dò quia deposito dubio vel conscientia poterat
etiam prima vice debitum petere vt constat. Pa-
pa autem ibi expressè & absolute dicit quòd pe-
tere non potest. igitur intendit vt clarè loquitur,
quòd stante adhuc prædicta credulitate de inua-
litate matrimonii non potest petere quacun-
que vice, sed reddere tenetur in foro conscien-
tia. & ita communiter à doctoribus textus; ille
vt certè sonat intelligitur.

SED pro maiori adhuc intelligentia horum
duorum corollariorum proximè præcedentium no-
ta, quòd quando alter coniux dubitat rationabi-
liter de validitate matrimonii in quo est, ex qua-
cunque causa tale dubium proueniat, est triplex
opinio. Prima communis & vera est quã iam po-
suimus quòd scilicet tunc dubitans tenetur alte-
ri reddere, non autem potest licitè petere debi-
tum coniugale secundum cap. Dominus de secun-
dum. & c. inquisitioni. de sent. excom.

Secunda opinio Adriani vbi supra est, quod neq;
reddere neque petere potest debitum coniugale
nisi dubium illud prius deponatur: sed ibi hæc opi-
nio cum suo fundamento refutata est.

Tertia opinio est cuiusdam doctoris Augusti-
nen. appellati de Vera cruce in suo speculo con-
iugiorum. par. 3. art. 18. & Soto de iustitia & iu-
re lib. 4. quæst. 5. artic. 4. & in 4. sententiarum di-
stinctio. 27. quæst. 1. art. 3. & dicunt etiam eam
doctissimum magistrum Victoria & quosdam al-
ios tenuisse, quòd in casibus prædictis vbi quis
probabiliter & rationabiliter dubitat, an sit sua
vera coniux quam habet, vel vtrum sit validum
matrimonium in quo est: si per Ecclesiam cogi-
tur manere & maritaliter viuere in eo: & illi non
constat nec constare potest certitudinaliter de
veritate, vt sæpe contingit dum coram iudice Ec-
clesiastico post dubium agitur causa matrimo-
nialis, & deficientibus probationibus non potest
dari sententia diuortii neque pro vero matrimo-
nio, & ita iudex præcipit vt simul maneat & nõ
separentur. in tali casu ait hæc opinio quòd du-
bitans de eo matrimonio nõ solum tenetur red-
dere debitum, sed etiam potest formare consci-
entiam quòd licitè potest exigere debitum ab al-
tero coniuge de quo speculatiuè tantum dubitat
an sit suus: ex quo non dubitat practicè sibi. lici-
tum esse exigere debitum ab eo sicut & reddere
illi exigenti: sed potius æstimat vtrumque in ta-
li dubio speculatio sibi ad præceptum Ecclesie
licitum esse. Immo & secundo ait hæc opinio
quòd si alter coniux cum bona fide matrimo-
nium contraxit putans priorem coniugem esse
mortuum aut se legitime contrahere, & post-
ea dubitans de hoc, facta debita diligentia non
potest veritatem inuenire: & ita manet adhuc
in suo dubio probabili speculatiuo tantum quòd
non est legitime coniugatus: tunc etiam sine
mandato Ecclesie potest non solum reddere,
sed etiam exigere debitum sine vllò peccato for-
mando

1. opinio.

2. opinio.

3. opinio.

mando sibi conscientiam bonam quòd sic lici-
tè agere potest. Quæ opinio probatur dupli-
citer. Primò, quia matrimonium est quidam
contractus humanus etiam si sit sacramentum
Ecclesie, ergo sequitur conditionem aliorum
contractuum vt talis est. sed in aliis contracti-
bus initis bona fide is qui postea dubitat de re
quam possidet facta diligentia iustè possidet:
nec tenetur à possessione desistere nec à domi-
nio quod iustè acquisiuit vt constat. Nam si quis
habet vsumfructum hereditatis non debet post-
ea in dubio illo vsumfructu priuari quousque id
constet. ergo eadem ratione quando duo cum
bona fide contraxerunt, & alter in alterum tran-
tulit potestatem corporis sui, adueniente dubio
& facta diligentia & non inuenta veritate, vti-
que potest vterque retinere & vti re possessa,
id est altero cõmune, sicut antequam id dubium
adueniret. & ita potest vterque ab alio sine vllò
dubio pratico cum bona fide & formata bona
conscientia, exigere sicut & reddere debitum si-
cut prius facere poterat. Nam eodem modo se
potest tunc sicut ante vterque habere in sua iu-
sta possessione. Secundo probatur idem. quia
durissimum videtur quòd iste qui est in sua iu-
sta possessione alterius coniugis non possit eo
vti sicut ante etiam petendo debitum ab eo,
propter adueniens dubium quod habet sine cul-
pa sua quod & deponere non potest: maximè si
vterque coniux esset valde probabiliter dubius &
neuter petere posset. Nam inde sequeretur quod
vterque cum sit dubitans non possit ad alias nu-
ptias transire uec debitum petere: iam sine sua
culpa cogereur cœlibem vitam agere. id quod
vt diximus durissimum est neque censendum est
Ecclesiam tam durè decreuisse. Ideo quod in
dicto cap. Dominus. & in cap. inquisitioni, dicit
Ecclesia, quòd prædicto dubio manente reddat
quidem sed non petat debitum, debet intelligi
quando non est facta diligentia sufficiens: aut
quando mala fide contractum est vt in dicto ca-
pi. Dominus, agitur expressè, quòd qui mala fide
contraxit quamuis manens in dicto dubio & fac-
ta diligentia teneatur reddere debitum, non ta-
men id exigere potest. in quo & communiter
doctores contra Adrianum concordant vt supe-
rius dictum est. iste enim non potest iuuari iux-
ta possessione ad exigendum, sicut potest is qui
bona fide contraxit, quia mala fide cœpit possi-
dere; neque potest iuuari Ecclesie præcepto: ne-
que ex hoc quòd non habet dubium practicum
sed solum speculatiuum: quia ex quo cœpit mala
fide possidere & operari iam etiam practicè du-
bitare cœpit atque tenetur: non sic is qui bo-
na fide contraxit, vt dictum est. hæc illa ter-
tia opinio.

Sed certè hæc opinio non videtur vera sicut
neque communis est. quod probatur simul & ar-
guitur contra eam. Nam secundum omnes etiã

secundum ipsos sic opinantes, ratione illius du-
bii speculatiui probabilis de validitate matrimo-
nii, coniux ille sic dubitans, ante mandatum Ec-
clesie & ante diligentem inquisitionem verita-
tis; non potest petere debitum neque bonam
tunc formare conscientiam ad petendum, ne-
que deponere dubium practicum: sed potius te-
netur etiam tunc simul practicè dubitare si ei li-
ceat debitum petere. ergo neque post manda-
tum Ecclesie & post factam diligentiam si ad-
huc speculatiuè dubitat vt prius: patet conse-
quentia. quia manet eadem ratio, videlicet idem
dubium speculatiuum, ratione cuius petere non
potest ante & post mandatum Ecclesie & dili-
gentiam. Antecedens autem vbi est difficultas
probatur; quia dum quis dubitat speculatiue de-
bet etiam practicè dubitare sibi licitum esse: nisi
iusta causa aliud suadeat quòd ad aliquem effectum
vt supra quæstione quinta propositione prima du-
bio primo latius probatum est. Nunc autem
in proposito, solum est iusta causa vt dubitans
speculatiuè de matrimonio, non dubitet practi-
cè quòd ad effectum reddendi debitum exigenti,
vt caueatur periculum certius iniustitiæ si de-
bitum negaretur coniugi habenti possessionem:
non autem quòd ad effectum debitum petendi,
ex quo in non petendo nullum iniustitiæ aut al-
terius peccati periculum grauius aut certius im-
minet, ergo ratione illius dubii speculatiuè & c.
vt habetur in antecedenti prædicto. Quòd au-
tem mandatum Ecclesie non sit iusta causa tol-
lendi, neque de facto tollat dubium practicum
quòd ad effectum exigendi debitum stante prædi-
cto dubio speculatiuo de inuvaliditate matrimo-
nii, probatur ex cap. inquisitioni. vbi tria expressè
dicuntur, & in vltimo casu qui est ad propositum
dicitur quòd quando quis dubitat rationabiliter
de inuvaliditate matrimonii ita quòd dubium hoc
deponere non debet aut non potest ex quo ra-
tionabiliter dubitat: tunc manens in tali dubio
debitum quidem reddat non autem petat. vbi Pa-
pa manifestè diffinit quòd manente illo dubio spe-
culatiuo, licet ita dubitans non debeat practicè
dubitare sibi licitam esse copulam quòd ad effe-
ctum reddendi, bene tamen quòd ad effectum pe-
tendi debitum: immo quòd debeat tunc æstima-
re licitum sibi esse reddere non tamen petere de-
bitum, tam antea quàm post mandatum Eccle-
sie & supradictam diligentiam, vt supra etiam
quæstione quinta propositi. prima in illo dubio
ibi posito latius habetur, quod est manifestè con-
tra præfatam tertiam opinionem. Quod autem
illa opinio respondet ad hoc dicens illa cap. Do-
minus. & cap. inquisitioni, intelligenda esse quan-
do fuit mala fide matrimonium contractum aut
quando non est facta debita diligentia: non va-
let. tum quia illi textus & præcipue cap. in-
quisitioni. generaliter loquendo nullam talem limi-
tationem vel distinctionem aut exceptionem fa-
ciunt,

ciunt, quam Papa facile facerè potuisset si sic intellexisset. Nunc autem ubi ius non distinguit nec nos distinguere debemus, nisi aliunde ad id urgeamur, ut ait gl. in c. folitè de maiori. & obediendum etiam quia ut probatum est Papa intendit ibi manifestè, quòd qui rationabiliter dubitat speculatiuè de validitate matrimonii, debet etiam practice dubitare licitam sibi esse copulam; quòd ad effectum petendi non autem quòd ad effectum reddendi debitum, propter rationem aut iustam causam quam quòd ad vtrunque assignat ibidem.

Ad primam autem rationem præfatæ tertiæ propositionis, respondeo negando duas vltimas consequentias ubi dicitur, quòd adueniente dubio, possessor qui cum bona fide contraxit potest retinere sicut ante dubium ad omnes effectus & vsus, & per consequens quòd potest exigere debitum. hoc inquam negatur. Nam licet possit retinere rem & possidere non tamen ad omnes effectus & vsus, ut poterat ante dubium illud ut constat, quia non potest illam rem alienare neq; consumere ut ante, sed debet illam conseruare pro vero domino quando de eo constiterit, ut est arg. l. alienationis. ff. de verb. sign. quòd qui non potest alienare nequit præscribere. sed stante dubio nequit præscribere secundum communiter doctores. ergo nec alienare quia etiam exponeret se periculo alienandi vel consumi rem alienam. Ita in proposito licet maneat in possessione alterius coniugis, non tamen ad vsus, & effectum exigendi debitum ab eo. quia hoc est idem ac si se alienaret, vel re aut coniuge non sua secundum conscientiam abuteretur, inuito Domino Deo id prohibente.

Ad secundum respondeo quòd non est dubium nec inconueniens quòd sine culpa sua ex causa, puta ex infirmitate graui vel periculosa corporali vel spiritali: qualis est prædicta dubitatio; cogatur quis non uti re sua ad aliquem effectum, puta ad debitum exigendum vel ad secundas nuptias transire, vel etiam semel contrahere: sicut prohibetur non exigere debitum infirmus vel à coniuge valde infirma vel in loco sacro, id suæ imputet infirmitati: curet igitur sanari & rationabiliter deposito dubio tunc poterit debitum exigere ut dictum est.

4. Coroll.

Quartò corollariè sequitur, quòd quando quis dubitat de iustitia causæ belli, subditus bellare tenetur quando à superiore præcipitur, ut hoc decernit August. lib. 5. contra manicheos & habetur. 23. q. 1. quid culpatur. Iustus si fortè etiam sub rege sacrilego militet: rectè potest illo iubente bellare, si vice pacis ordinem seruas quod sibi iubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est vel vtrum sit certum non est. Hæc ibi. Secus de iis, qui ad sonitum tympani nullo iubente neq; cogente se libere scribunt ad bellum de cuius iustitia probabiliter dubitatur. Nā

c. quid culpatur. 23. q. 1.

tales non excusantur ut alii de quibus secundum August. dictum est.

Oppositum ad dictum corollarium tenet Adrianus, & ad c. quid culpatur, dicit quòd intelligitur quando subditus dubitat non quidem de iniustitia belli ex parte causæ: sed de modo iustitiæ aut iniustitiæ causæ eius: ita quòd subditus certus est causam belli esse iustam sed nescit quomodo, quia Rex & eius consilarii sciunt quomodo iusta est. Sed certè glossa & euasio hæc est aliena à mente & verbis textus ipsius, & extranea & contra communem doctorum intellectum dicitur ibidem, quòd loquitur quando subditus de iustitia causæ belli dubius est. ideo opinio & glossa Adriani nihil valet. Sed quid si tale bellum ad quod ego cogor præcepto superioris, sit etiã iuridicè iudicatum esse iustum: & tamen ego illud certo scio esse iniustum: cuius iniustitia iuridicè probari non potest, sed potius oppositum: respondeo tunc idem iudicium erit de me, quod & de ministro iustitiæ: qui tenetur exequi, sententiam iudicis vel superioris contra priuatū cognitum innocetem. sed iuridicè probatum reum mortis, secundum opiniones diuersas super hoc. ut alibi lib. 1. in nostro Questionario. q. 37. latius probatum est.

CONTRA supradictā resolutionē vel propositionem, & maximè contra eius primam partem arguitur tripliciter. Primò quia ad nullius hominis præceptum licet alicui se exponere periculo vel dubio peccati mortalis: sed qui in dubio de mortali obedit superiori in casu prædictæ propositionis, is certè se exponit periculo vel dubio peccati mortalis. ergo non est licitum ei tunc obedire. consequentia patet. Sed maior probatur tripliciter. Primò quia ad cuius præceptum non est licitum se scienter morti corporali aut spiritali exponere, ad eiusdem præceptum non est licitum se probabili dubio vel periculo eiusdem mortis exponere, quia pari passu currunt certa mors & periculum vel dubium probabile ipsius mortis corporalis, vel spiritalis, ex quo vtrunq; est contra ius naturale, scilicet agere contra dubium peccati mortalis & agere contra conscientiam, ut supra quaestione. 4. & 5. latius habetur. Nunc autem nullum præceptum hominis liberat ab obseruantia præcepti Diuini vel naturalis. quia sic esset obedire homini plusquam Deo: aut obedire Deo contra ipsum Deum, quod absolum est. & ita patet illa maior. Secundo probatur eadē maior. quia propter hanc causam vxor non tenetur furioso reddere debitum cum periculo corporis aut vitæ: secus sine vllò ut ait Ricardus in 4. dist. 15. art. 4. & similiter secundum Scot. ibidem dist. 32. vbi est probabile periculum de extinctione foetus, vel quòd fiet abortus, vel quòd proles leprosa nascetur, cum aliter possit sana generari, non tenetur vxor debitum reddere, quod ut etiam ait

Adr.

Adr. in 2. quodlib. videtur euidenter fundari Leuiti. 20. Qui cum muliere coierit in fluxu menstruo &c. & quo ad hoc de muliere menstruata idem tenent Bonauè. & Alex. cum Scoto & Adr. quauis Palud. in 4. dist. 32. q. 3. & Caiet. in sum. titu. matrimonium. & doctis. noster Castro de lege pœnali lib. 1. c. vlt. cum aliis oppositū teneant. Sed nunc supponatur illa prior opinio cõs Scoti & aliorum. Tertiò probatur eadem maior ex 2. Reg. 22. Vbi Dauid qui prius aquã concupierat, illam allatam respuit quia cum periculo sibi delata est, dicens, num sanguinem istorum hominum ego bibam & periculum animarum? libans eam Domino, quasi diceret, non mihi in hoc casu licuisset periculum vitæ sicut nec ipsam mortem illis præcipere: ideo ne temeritatem eorum tanquam virtutem probem nolo eam bibere. igitur patet illa maior argumenti. Minor autem dupliciter probatur. Primò quia præceptum prælati non tollit deformitatem mortalem neque periculum ab eo actu, qui ante tale præceptum aliàs deformis & periculosus vel dubius est de mortali; quia sicut præceptum superioris non potest facere quòd fornicatio sit licita: quodque periculum eius non sit periculum: ita non potest facere licitum & securum illum actum. & hoc est verum considerando actum ipsum sub eisdem circumstantiis ante & post prælati præceptum. Nam si prælatus sit tantæ scientiæ vel auctoritatis aut qualitatis quòd eius mandatum sufficiat pro motiuo sufficiente ad tollendum dubium illud siue periculum, puta quia potest dispensare & scit vel non potest errare ut Papa & Concilium & huiusmodi: tunc subditus debet deponere dubium vel conscientiam de mortali & sic obedire: aliàs nō, ut probat Argumentum. Secundo probatur eadem minor sicut in secunda & tertia probatione maioris de vxore non reddente debitum furioso &c. dictum est.

Respondeo ad 1. arg.

Respondeo ad primum arg. prius notando quod est duplex certitudo dubium & periculum de mortali. alterum absolutum alterum respectiuum. absolutum est quando ita est certitudo dubium siue periculum talis mali imminentis, quòd pro eo vitando non imminet periculum alterius. respectiuum autem est quando sic est periculum ex vna parte quòd pro eo vitando imminet aliud ex alia parte. & hæc distinctio habet locum in dubio practico & speculatio. Quibus suppositis si totus discursus argumenti procedat vniocè de dubio aut periculo absoluto conceditur maior: sed negatur minor, quæ solum de periculo respectiuo procedit ut constat, quia vtrunque, scilicet obediendo & non obediendo periculum imminet. Si autem discursus de periculo respectiuo vniocè fiat: tunc è conuerso concessa minore negatur maior. & ad eius primam probationem etiam negatur maior: & eius probatio solum est vera de dubio & periculo absoluto; nam quando

est respectiuum tunc pro vitando grauiori aut certiori malo minus aut non tam certum malum eligendum est. Et quamuis præceptum superioris non possit directè & formaliter vel auctoritate sua præcipiendo tollere deformitatem actus & periculum absolutum, & facere quòd iam non sit tale. at verò potest esse circumstantia ratione cuius de periculo absoluto fiat respectiuum: dum ratione talis præcepti sit probabilius aut grauius malum siue periculum inobedientiæ. & tunc lex naturalis siue Diuina fortior atque superior dicitur maius aut certius malum siue periculum postposito minori esse cauendum. vbi ex consequenti aliud minus malum siue periculum definit esse tunc vllò modo malum culpabile, caretque sua deformitate neq; est contra aliquam legem tunc obligantem, uti superius q. 5. propo. 2. & q. 6. in secunda parte proposi. latius habetur. Et ita patet etiam responsio ad alias proba. ibi adductas. quia in casibus ibi positis imminet maius malum & præiudicium tertii, ex obedientia quàm ex opposito: ideo in eis secunda pars propositionis quæ est eius limitatio locum habet.

Secundò ad idem arguitur, quia si propheta tanquam ex mandato Dei præcipiat id quod aliàs est illicitum contra legem Diuinam vel naturalem: certè non est ei obediendum donec constet illum esse prophetam ad id præcipiendum missum à Deo: non autem dum de hoc probabile dubium est. ergo nec est obediendum in casu propositionis. probatur antecedens ex 3. Reg. 13. Vbi Gad propheta, quia sic credidit pseudopropheta mendaciter fingenti se à Deo mandatum habere ut ipsum Gad reductū cibaret in Bethel, & ita expirasse præceptū prius datum à Deo ne ibi comederet: ideo à leone occisus est: & Altisiodor. tractans id 3. Reg. 20. Cum dixit Micheas in sermone Domini, percutite me: nolenti percutere ait: Quia nolui audire vocē Domini, ecce recedes & percutiet te leo, dicit Altisiodor. hoc generaliter esse verum quòd in his quæ sunt contra mandata Dei debet spectari, donec certum signum habeatur de prophetia vera. vel de discretionem spirituum aut de Dei dispensatione speciali, secundum 1. Io. 4. Probate spiritus. ideo dicit doct. communiter quòd Abraam nunquam tentasset immolare filium suum nisi certissimus de Dei reuelatione fuisset, ut Altisiodor. vbi supra & B. Thom. 2. secundæ. q. 171. art. 5. latius. idem patet Io. 15. Si opera non fecissem quæ nemo alius fecit peccatum non haberem. ita quòd sola certitudo attestationis miraculorum & non probabilis dubietas arguit Iudeos infidelitatis. & ita patet antecedens. Consequentia verò probatur ex idèitate rationis vel etiam à fortiori, quia si propheta ex parte Dei mandati contra præceptum ipsius non est credendum neq; obediendum, ergo multò minus superiori cuique non potenti dispensare, qui & errare & deprauari potest ex suo

Arg. 2.

3. q.

2. q.

2. q.

suo arbitrio præcipiens, in dubio seu periculo supradicto obediendum est. Nam alioqui sequeretur quod necessario obediendum esset etiam Diabolo subtilibus signis in specie crucifixi apparenti & præcipienti quod illum adoremus, aut quod in molemus illi nos ipsos, vel alium occidendo ad eius honorē ut Deus præcepit Abraæ, aut quod talia bona vel uxorem proximi auferamus, aut quod religiosus ducat uxorem & huiusmodi. hoc autem cōmuniter à doctoribus reprobatur: non est enim illi absolute credendum tunc etiam si portentum prædixerit & euenerit, ut bene fundat August. in illo Deuter. 13. Si surrexerit in medio Propheta. &c. & habetur. 26. q. 5. c. nec mirū. & facit ad Galath. 1. Si Angelus de cœlo aliud docuerit anathema sit. & B. Th. secunda secundæ. q. 174. art. 6. & ibi Caiet. latius de hoc.

Respondeo ad secundam arg.

Respondeo concessio antecedente negando consequentiam: quia non est simile. Nam in casu prophetæ mandantis illicitum aut Diaboli apparentis & præcipientis sui ipsius adorationem vel aliud illicitum aliàs, iam est certum id quod præcipitur aliàs illicitum esse, dubium verò de auctoritate mandantis vel quod verè sit ex parte Dei: & ideo tunc potius tenemur non obedire. fecus autem est in casu propositionis: ubi præsupponitur quod est dubium esse illicitum aut contra legem id quod præcipitur: certum verò esse prælatum aliàs auctoritatem habentem ad præcipiendum. & ita non sequitur obediendum esse Diabolo subtiliter apparenti.

Arg. 3.

Tertio ad idem arguitur, quia votum aut iuramentum non obligat ad actum probabiliter dubitatum esse mortale peccatum. ergo neque quodcumque præceptum superioris. consequentia tenet, quia fortius obligant illa, quia sunt de iure Diuino: quam prælati præceptum, quod est iuris tantum humani quamuis Diuino iure fundati. & antecedens probatur. quia si quis pro bono reipub. ne maneat sine herede iuret se quodlibet mē se exacturum debitum coniugale donec proles habeatur: tunc si tali ægritudine laboret quod sine probabili periculo vitæ id facere non posset certè non tenetur iuramentum illud implere. si etiam interim probabile dubium de impedimento affinitatis aut consanguinitatis inter ipsum & uxorem oriatur, certum est quod non tenetur exire sicut iurauit. quia ad hoc non potuit à principio per iuramentum obligari illo dubio constāte. & quod ab initio si adesset impediret votum vel iuramentum: hoc etiam si postea superueniat impedit illud: quia in illo intelligitur exceptum ut est communis sententia doctorum.

Respondeo ad 3. arg.

Respondeo concessio antecedente negando consequentiam, quia tunc votum definit esse votum & obligatoriu sicut & definit materia eius. præceptum autè prælati & ius & auctoritas eius non definit suam vim habere per dubium subditi, ut supra probatum est. & ad probationem conse-

quentia ubi prætenditur, quod si propter illud dubium definit esse votum & eius obligatio. & materia cedit. ergo & præceptum prælati eius & auctoritas eius, ex quo minus obligat. Respondeo negando etiam consequentiam. quia licet votum & iuramentum fortius obliget: at verò materia eius facilius definit esse, quæ ius superioris & eius materia: quia lex Diuina & naturalis alia fortior id exigit, ut videlicet certius malum inobedientia vel iniustitia contra prælatum aliàs certum, potius caueatur quam dubitatum cæteris paribus ut dictum est. Nam & sic expedit ad finem prædictarum omnium obligationum. finis namque superioritatis ad subditum est rectus ordo gubernationis ad utilitatem subditorum: hic autem certè periret si cuique liceret agere ut sibi videtur, si etiam in dubiis non esset standum iudicio & præcepto superiorum, ut superius probatum est. finis autem voti & iuramenti quatenus soli Deo nos obligant est puritas conscientia & ut Deus honoretur: quod non fit dum homo peccat vel periculo peccati sine causa urgente se exponit: neque enim Deus peccatum aut periculum eius accipit, neque vinculum iniquitatis ei placet. ideo tunc non est ei obligatio voti vel iuramenti: nisi aliunde alia maior aut certior obligatio ad id seruandum ut supra diximus interueniat.

QVAESTIO NONA.

V T R V M I S Q V I I N T E R

probabilia dubia opinionēs vè doctorum verifatur, ad præceptum vel consiliū superioris vel legis contra suam ipsius opinionem, licitè agat, quod ipse opinatur esse malum.

RESPONDEO affirmatiuè quod sic dum modo formet sibi conscientiam quod sic contra suam opinionem licitè operatur in tali casu, immo ad id tenetur ipse & similiter ille cui ex officio id agere incumbit.

Prima pars quod, scilicet formando sibi bonam conscientiam licitè agit, probatur quadrupliciter. Primò quia iste non peccat contra conscientiam, ex quo ut supponitur format conscientiam quod licitè operatur. neque tenetur habere conscientiam quod illicitè id agit. Nam quod est absolute malum potest bene fieri ex aliqua causa, & tunc non est respectiue malum sed bonum, neque enim male sed bene agit qui inter duo mala culpæ vitæ caueat maius aut certius malum, eligit minus aut non tam certum. ut supra. quaest. 4. & quaest. 8. latius habetur.

Secundo probatur idem, ut in q. 8. præcedente illa propositio siue responsio probata est. quia etiam

etiam ad propositum faciunt illæ rationes, & præcipue. c. inquisitioni. de sent. excom. in vltima eius parte, ubi de muliere probabiliter credente non esse validum matrimonium eius cum viro præsentis decernitur, quod potest & tenetur reddere debitum licet exigere non possit.

3. ratio.

Tertio probatur idem. quia Rex temporalis licitè potest rectum ordinem bellandi sic statuere quod talia eius præcepta in bellando seruentur: quodque si casus dubius emerferit an sic agendo sit contra Regis præceptum, & alter opinatur quod sic alter quod non: tunc non obstante sua cuiusque propria opinione quilibet sequatur maioris partis ducum opinionem vel iudicium: idèque fiat in quocumque dubio ad bellum pertinente: ne si quilibet suam opinionem & sensum sequatur exercitus diuisus sibi; contrarius dispereat. ergo similiter à lege Diuina & naturali. Nunc videtur de facto statutum esse ut supra dictum est. patet cōsequentia. quia quod apud homines est probitatis & rectæ prouidentia in temporalibus; id non est prætermisum in spiritualibus à Rege cælesti ad salutem animarum, maxime cum id quoque pertineat ad debitam gubernationem reipublice spiritualis vel Ecclesie, uti superius dictum est.

4. ratio.

Quarto probatur idem, quia iudex contra suam opinionem singularem quod est illicitum iudicare secundum allegata talem causam, certè licitè potest secundum opinionem communem illam causam iuxta allegata iudicare formando bonam conscientiam, super hoc, ut hoc etiam concedit Adr. in 2. quodlib. cum communiter doctoribus id sentientibus; idque propter cauendum temeritatem suam vel aliud certius malum iniusticiae vel inobedientiae vel dissensionis, vel ut suo satis faciat officio vel ut aliis se conformet, vel tandem ut securius agat. Et similiter doctores communiter dicunt, quod canonicus contra suam propriam opinionem quam habet de iniustitia cause Ecclesie suae siue capituli, potest licitè illam fouere iudicialiter agendo secundum opinionem aliorum, si sibi à suo capitulo vel superiore præcipitur, & similiter confessor opinans tale quid esse mortale potest contra hanc suam opinionem licitè penitentem absolueri secundum eius vel aliorum probabilem opinionem: vel illum remittere absolueri ab aliis aliter opinantibus. & hoc est verum maxime si est curatus proprius illius penitentis: quia etiam tenetur illum in prædicto casu absolueri formando bonam conscientiam ut supradictum est, ut hoc etiam ait Medina de confessione. q. 27. quando confessor & confitens contraria opinatur, quamuis Adrianus ubi supra, & Soto in 4. distin. 18. q. 2. art. 5. in fine, teneant oppositum. Similiter etiam medicus contra suam singularem etiam probabilem opinionem, potest licitè sequi communem aliorum opinionem dando infirmo medicinam mortiferam secundum suam, salutiferam autem secundum alio-

rum opinionem communem. idque propter aliquam de causis supradictis. ergo similiter id fieri potest & eadem ratione in casu præsentis propositionis ut dictum est, & ita patet eius prima pars.

Secunda pars quod videlicet immo & ad id tenetur &c. inde patet. quia illicitis tenetur subditus obedire, nisi inde maius malum aut præiudicium sibi vel alteri imminet & cæteris paribus, uti superius. q. 6. & 8. latius habetur. Cum supradictis concordat doctores communiter quauis Adr. in 2. quodlib. & frater Barnabas de Rosalibus in trac. de Varietate opinionum fol. 94. &c. Teneant oppositum propter rationes quæ inferius in argumentis tanguntur & ibi soluntur.

CONTRA supradicta arguitur quadrupliciter. Primò quia stante lege impossibile est aliquid quem licitè agere id quod æstimat illicitum. quodque efficaciter nollit & simul velit illud agere. quod inde patet quia stante estimatione quod est illicitum, stare non potest simul estimatione actualis opposita quod sit licitum, quia est contrarietas actualis assensuum siue iudiciorum. sed licitè agere contra propriam opinionem ad opinionem vel præceptum alterius, est æstimare se licitè agere quod æstimat illicitum: & efficaciter velle & nolle illud. ergo.

Respondeo negando antecedens, & ad eius probationem dico sicut superius q. 5. propo. 1. in illo dubio, & q. 8. in principio notatum est, quod est idem iudicium de dubitante quod de opinante aliquid esse absolute vel speculatiuè tñ illicitum in se: respectiue autem vel practice sibi licitum opinatur. nec in hoc est vlla contrarietas: quæ utique esset si utrobique speculatiuè vel utrobique practice licitum simul & illicitum iudicaret, & eodem modo illud efficaciter vellet simul & nollet. bene tamen stat efficaciter & licitè velle & agere quod ego mihi practice licitum esse iudico vel opinor, puta comedere carnes in quadragesima ex causa rationabili: vel tale quid agere ad præceptum vel iudicium superius vel aliorum: ut caueam periculum erroris temeritatis inobedientiae vel dissensionis: simul & ineffaciter nolle illud & iudicare id esse speculatiuè in se illicitum, maxime prædicta causa rationabili non existente. Sicut & quod iudicatur absolute vel speculatiuè in se malum, simul etiam & verè iudicatur esse licitum respectu alterius maioris mali vitandi: & practice licitum mihi illud verè iudico ex causa rationabili ut dictum est.

Secundo ad idem arguitur, & potest esse replica contra solutionem argumenti præcedentis: nā impossibile est quod quis opinetur tale quid esse illicitum speculatiuè vel absolute secundum suam opinionem, & quod simul opinetur id esse practice sibi licitum secundum aliorum opinionem. Quod tripliciter probatur. Primò quia si ipse de facto hoc vel illo modo secundum suam opinionem, iudicat esse in se vel sibi illicitum. ergo de

arg. 1.

Respondeo ad 1. arg.

arg. 2.

go de facto hoc sibi videtur probabilius quam oppositum: alioqui non sic iudicaret nec opinaretur. nullus enim opinatur nisi quod sibi verum vel probabilius apparet: sed potius dubitaret. si autem credit vel iudicat id esse in se vel sibi licitum secundum aliorum opinionem, quam iudicat esse veram, & ex consequenti se decipi in sua opinione: iam ergo credit aut opinatur quod aliorum opinio est probabilior, quodque probabilius est id eodem modo videlicet absolute vel respectu licitum esse sibi, quamvis nesciat quomodo. & ita sequitur praedicta contradictio.

Secundo probatur idem, quia non stant simul, quod adhuc quis maneat in sua opinione: & quod magis sibi appareat & iudicet quod ipse decipitur in ea quodque; ideo vult aliorum opinionem sequi. Nam implicat aliquem in particulari credere se decipi in hoc quod ipse ut probabilius opinatur esse verum, quia si crederet se decipi iam crederet id esse falsum quamvis nesciret quomodo: & ita simul opinaretur illud esse verum quod credit esse falsum, quod certe implicat contradictionem: quamvis bene stat simul quod ex causis apparentibus aliquis opinaretur aliquid esse illicitum vel falsum, quod tamen propter aliorum auctoritatem vel opinionem ipse de facto credit & opinatur verum aut licitum esse: quamvis nesciat quomodo, sicut cum video aliquid a longe, & ex colore vel figura quae mihi apparent certe iudicarem esse Petrum, sed quia video alios ei propinquiores meliusque; videntes dicere illum non esse Petrum utique; illis credo: sed tunc non permaneo in mea opinione contraria neque; illam vltimo modo habeo, ita similiter in proposito impossibile est me tale quid absolute vel respectu illicitum mihi opinari, simul & eodem modo licitum ut alii opinantur aut secundum aliorum opinionem ut dictum est.

Tertio probatur idem: quia si ego opinor id esse mihi illicitum, quaero quare aut quomodo opinio aliorum id mihi licitum facit, & ut credam id mihi licitum secundum illam aliorum opinionem, quare inquam potius praeualebit opinio aliorum ut id fiat mihi licitum, quam mea opinio ut mihi maneat illicitum sicut opinor: nunquid maior est virtus in opinione aliorum quam in mea, ad hoc quod ego opiner vel iudicem id mihi licitum vel illicitum esse?

Respondeo ad 2. arg.

Respondeo negando id esse impossibile, & ad primam probationem conceditur quod ut ibi dicitur non stat quod quis de facto vel actualiter credat vel opinetur suam opinionem esse veram, simul & oppositam & se decipi ut ibi probatur: neque; quod iudicet speculative aliquid esse illicitum, & licitum: neque; practice sibi illicitum simul & licitum secundum hanc vel illam aliorum opinionem: bene tamen stat quod iudicet opinando aliquid esse speculative illicitum & ex consequenti iudicet oppositam opinionem esse falsam: simul & iudicet idem esse practi-

cè sibi licitum, ut ait illa opinio quae credit esse falsam, quae ex causa rationabili licite vult sequi, videlicet ut caueat periculum temeritatis, dissensionis, vel inobedientiae & huiusmodi, ut supra dictum est. Pro quorum maiori declaratione nota, ibi esse tria iudicia. Primum est quo iudicat illud esse absolute illicitum: & suam opinionem hanc esse veram. Secundum est quo iudicat oppositam opinionem esse falsam vel minus probabilem. Tertium est quo iudicat se licite facere sequendo illam opinionem quam opinatur esse falsam, idque; ex causa rationabili supra dicta, prima duo iudicia sunt formaliter speculative; tertium est formaliter practicum, neque; vltimo modo repugnant sed compossibilia sunt.

Ad secundam probationem dico, quod iste speculative non iudicat se decipi sed potius oppositam opinionem, quam ut diximus vult sequi: & iudicat se ex rationabili causa licite agere sic illam sequendo ut dictum est.

Ad tertiam respondeo quod aliorum opinio formaliter vel directe non facit id esse mihi licitum, neque; quod id ego iudicem aut credam: sed indirecte, quia scilicet est circumstantia ratione cuius de periculo vel dubio absolute fit respectu: quod ut videtur iam ius naturale vel Diuinum dicit de precepto vel de consilio formanda esse conscientiam vel iudicium practicum quod licitum est illam opinionem sequi, ut etiam supra, q. 8. in responsione ad primum Arg. de precepto superioris dictum est: & tunc ego non vtor illa mea opinione vel iudicio speculative tanquam regula agendi; sed potius alia aliorum opinione vel iudicio siue precepto: neque; facio contra conscientiam sed secundum eam ex quo facio secundum iudicium quo practice iudico id mihi licitum esse, etiam contra meam speculative opinionem facere.

Quod si vrgeas, quid si neque; deponere possum conscientiam, neque; mihi persuadere ut iudicem melite agere secundum aliorum opinionem, vel preceptum superioris contra meam opinionem: nam possibile est pro aliquo tempore conscientiam hanc deponere & aliam formare non posse. Respondeo tunc tali conscientiae inuincibili etiam si erronea sit tenetur se conformare: neque; vltimo modo peccat non obediendo: sicut qui infirmitate corporali praesius non potest agere quod praecipitur, ita & iste cum tali conscientia quam tunc deponere non potest: neque; agere contra eam: & sic se habendo facit quod tenetur, ut supra, q. 4. propositio 4. latius de hoc.

Tertio ad idem arguitur. Nam Exod. 23. secundum litteram hebraeam habetur, non declinabis post rabin ad malum & non respondebis in iudicio post rabin ad peccatum, in cuius prima parte rabin significat multitudinem; in secunda magistrum siue doctores secundum gl. Nic. de Lyr. & oes hebraeos ibidem, quod confirmat translatio nostra, quae in vltimo loco habet, & in iudicio non acquiesces plurimorum sententiae ut a vero deues. & Eccl. 4. pro anima tua ne confundaris dicere verum

Arg. 3.

rum & ne contradicas verbo veritatis, ideo lex erat apud hebraeos in suis consiliis pro sententia ferenda vel diffinienda ab his debere incipi qui sunt minoris auctoritatis: ne forte contra propriam sententiam vel opinionem formidaret recedere a sententia maiorum: & ut ibi supra ait Lyra idem nunc seruant Theologi Parisiis: & idem seruatur nunc etiam in consilio inquisitorum haereticae prauitatis, sed agendo contra propriam sententiam vel opinionem, iam homo recedit a vero saltem ut ipse aestimat, ergo contra praedictum ius Diuinum agit.

Respondeo ad 3. arg.

Respondeo ad maiorem secundum Nic. de Lyr. quod illud Exod. 23. intelligitur quando constat sufficienter magistrum praetatos vel multitudinem errare peccatumque; docere: & eorum opinionem esse falsam vel erroneam, tunc enim non est licitum eam vel praedictum errorem sequi contra propriam magis probabilem opinionem: secus quando de tali errore non constat, ut nos in supra dicta propositione vel responsione loquimur, & sic peccauit Pilatus sequens clamorem errorem multitudinis sibi notum, condemnando Christum innocentem, cum nihil contra ipsum iuridice probatum esset.

Arg. 4.

Quarto ad idem arguitur, quia nulli licet agere malum etiam ad preceptum superioris vel legis humanae ex quacumque causa, sed malum opinatum est malum formaliter vel quod ad aestimationem ipsius opinantis ergo ipsi id facere non licet etiam ad preceptum superioris vel secundum aliorum opinionem.

Respondeo ad 4. arg.

Respondeo quod maior est vera solum de malo quod nullo modo bene fieri potest neque; a sua malitia spoliari, sed tunc negatur minor in casu praesentis quaestionis. Nam malum opinatum respectu maioris aut certioris mali vitandi licet absolute esset malum non tamen respectu: Nam tunc habet rationem boni: quod fit dum ad preceptum praetati vel ut caueamus nostram temeritatem vel errorem, aliorum iudicium; & superioris sequimur imperium ut supra dictum est. & tunc simpliciter non iudicamus id esse malum, neque; nos male sed licite id facere, ideo neque; contraria conscientiam tunc agimus. Sicut neque; iudex contra suam singularem opinionem aut contra veritatem sibi priuatim notam condemnando innocentem secundum allegata & probata probatum reum aut sequens communem aliorum opinionem, non inquam facit contra conscientiam, si ipse ut debet, format sibi conscientiam aut iudicat se recte & licite agere. Nam licet speculative iudicet vel opinetur id illicitum esse: at vero practice iudicat id sibi licere, sicut & vere ex causa rationabili ut saepe diximus id illicitum est, conscientiam namque; iudicium non speculative sed practicum quod & agendorum regula est, quo fit ut Hostiens. & Cardinal. dicentes eum iudicem agere contra conscientiam

tiam, idque; licere in iudicio non in priuato male aut improprie locuti sunt conscientiam propriam cognitione speculative usurpantes. Ex dictis non sequitur quod mihi liceat consulere alicui ut sequatur opinionem vel consilium alterius quod ego existimo erroneum vel illicitum esse, quamuis ille illud sequendo & faciendo per ignorantiam inuincibilem excusetur, sicut etiam non licet mihi consulere Petro ut cognoscat quam scio non esse suam, quamuis ille credat esse suam ut supra lib. 2. de ignorantia, q. vltima latius habetur.

QUESTIO DECIMA.

UTRUM LICEAT ALIQUANDO CONTRA CONSCIENTIAM AGERE EX PRECEPTO SUPERIORIS AUT LEGIS; & UTRUM SIT ID INDISPENSABILE PER HOMINEM AUT PER IPSUM DEUM.

RESPONDEO per tres propositiones. Prima est, quod nullo modo licet agere contra conscientiam etiam ad preceptum legis aut superioris. Probatur dupliciter. Primum quia stante legem ut loquimur id implicat contradictionem. Nam agere contra conscientiam ut patet ex dictis est iudicare se illicite agere in eo quod agit, sed illicite agit qui vult formaliter male facere: aut id in quo iudicat se male facere, quia tendit in obiectum formaliter malum aut sub ratione mali sibi praesentatum: & contra legem naturalem superiorem distantem naturaliter non esse male faciendum: & talis voluntas subuertit debitum ordinem rationis cui se recte conformare non potest: ergo implicat id licite fieri quod illicite fit. Secundo probatur idem ad Rom. 14. Omne quod non est ex fide, id est quod fit contra conscientiam secundum communem glossa doctorum peccatum est, ut superius, quaest. 5. & 7. latius habetur, ergo contra ius naturale & Diuinum etiam ad preceptum Papae facere non licet contra conscientiam, & ita id recte fieri nullo modo potest: quamuis absolute malum respectu aut bonum recte fieri possit ut saepe dictum est. Cum praedictis bene stat quod ad preceptum superioris immo & sine eo, saepe deponere conscientiam, & formata bona conscientia obedire aut aliquid facere homo teneatur.

Secunda propositio facere contra conscientiam non est dispensabile per Papam & Ecclesiam probatur, quia non potest ab eis dispensari contra legem naturalem vel pure Diuinam absolutam non praesupponentem factum aut dispositionem hominis, puta contra decalogum aut contra principia iuris naturalis & huiusmodi in quibus non est dubium, quamuis possit ea modificare

Propositio 1.

Propositio 2.

difficere & declarare quomodo debent seruari: & possit etiam ex causa rationabili dispensare in iure Diuino vel naturali præsupponente factum seu dispositionem hominis, putà in votis & iuramentis & pactis humanis. Nunc autem agere contra conscientiam est prohibitum iure naturali & Diuino absoluto: immo est et de primis principis legis naturalis quod scilicet non fiat contra conscientiam, sicut & quod non malè fiat neque quod creditur malè fieri, vti superius in prima propositione probatum est.

Propos. 3. Tertia propositio problema est Deum posse dispensare vt homo licitè contra conscientiam agat. & probabilius videtur quod dispensare non potest.

1. opinio.

Quod sit problema inde constat, quod in hoc sunt opiniones. & quidam opinantur quod id potest propter rationes quæ inferius tanguntur in argumentis, & doctores tenentes quod nullus datur actus intrinsecè, id est necessariò malus de potentia Dei absoluta, sed quod omnes sunt contingenter mali atque prohibiti, consequenter tenent hanc opinionem, de quo latius, in tertio distinctione. 37.

2. opinio.

Est tamen alia opinio communis quæ vt dixi videtur probabilior, quod sunt aliqui actus necessariò mali: quodque neque in his, neque quod licitè homo faciat contra conscientiam rectam vel erroneam Deus potest dispensare. quia vt diximus supra propositione prima implicat licitè fieri id quod illicitè fit aut æstimatur fieri, etiam si nulla lex aut præceptum sit contra quod illud fit, sufficit velle facere contra legem si esset aut contra rectam rationem: modo, ly contra legem, aut contra rectam rationem determinet actum volendi, quod omnes concedunt: modo ipsum obiectum volitum; ita quod se teneat ex parte obiecti, quod doctores oppositæ opinionis constanter negant. Nam quomodocumque sit hoc est verum, quod implicat licitè fieri aut velle id quod illicitè aut contra rectam rationem fit aut creditur esse. Similiter est intrinsecè malum velle illicitè aut contra rectam rationem aut contra legem si esset facere, modo sit ipsa lex aut recta ratio modo non. & hoc includitur in eo quod est facere contra conscientiam vt dictum est, & ita expressè tenet Adria. in 2. quodlibeto articulo tertio, quamuis obligatio ad poenam pro quocumque peccato auferibilis & dispensabilis à Deo sit.

Et ita non valet euasio Andreae de nouo Castro in fine primi sententiarum, & Almayn in moralibus tractatu. 3. capitulo 15. & aliorum dicentium quod non valet hæc consequentia. non est faciendum aut non licet facere contra præceptum aut contra legem Dei existentem. ergo volitio faciendi contra illam legem est necessariò mala, vt ly contra legem se teneat ex parte obiecti, licet hæc voluntas sit difformis illi supradicto dictamini vero necessariò purè practico existenti. Etiam concedunt quod stat quod agere

contra conscientiam erroneam: & contra dictamen verum necessarium, homo non malè agat. ratio horum omnium est secundum illos, quia stat quod Deus dispense in his, ita videlicet quod tollat præcepta sua & legem nos obligantem ad non contraueniendum conscientie erronee; & tunc contra nullam legem & contra nulla præcepta fieret illicitè, quæ iam ex Dei dispensatione ablata sunt. quia Deus omnia contingenter præcipit aut prohibet. Sicut communiter dicitur à doctoribus: quod licet hæc consequentia sit bona & necessaria. sortes est prædestinatus. ergo saluabitur, & sortes currit, ergo mouetur. Non tamen inde sequitur quod necessariò saluabitur aut necessariò mouetur necessitate consequentis, quia vtrumque est contingens, ita in proposito dicunt illi doctores quod omnia illa existentia præcepta & leges sunt contingentia & à Deo tolli possunt vt dictum est.

Et quod hæc euasio non valeat inde constat quod falsum est hoc obiectum, putà facere illicitè aut contra legem aut quod creditur illicitè fieri, posse à sua malitia denudari & contingenter esse prohibitum à Deo: & ex consequenti dico, quod actus scienter volendi facere illicitè aut contra legem, aut quod creditur illicitè fieri est intrinsecè necessariò malus: & ita ab intrinseca malitia obiecti sequitur intrinseca malitia actus voluntatis qui est aut velle facere, contra conscientiam rectam vel erroneam. Sequitur etiam quod à Deo indispensabilis sit vt latius infra in responsione ad secundum & quartum argumentum habetur.

CONTRA primam propositionem arguitur. quia licitum est pro vitando maiori aut certiori malo facere quod aliàs absolute in se esset contra ius naturale vel Diuinum, putà agere contra propriam opinionem vel contra dubium, aut condemnare innocentem secundum allegata & secundum opinionem vel præceptum aliorum aut superioris, vt supra in q. præcedentibus dictum est. ergo similiter in eisdem casibus ex eisdem causis licebit agere contra conscientiam, quia vtrumque est contra idem ius Diuinum & naturale: & non est maior ratio de hoc quam de illo.

Respõ. negando consequentem. quia licet vtrūque sit contra ius Diuinum & naturale: at differenter, quia illud potest stante lege in casibus illis à sua malitia denudari & rectè fieri; quia sic recta ratio dicit: facere autem contra conscientiam minime, vt vbi supra probatum est. & nota ex supradictis quod agere contra propriam opinionem non est agere contra conscientiam, ex quo homo non iudicat se malè sed potius bene agere.

Secundò & hoc contra tertiam propositionem arguitur, quia omne peccatum ideo est peccatum quia contra legem Dei æternam, aut quia æterna Dei lege prohibitum est, secundum August. lib. 22. contra Faustum, vt latius B. Tho.

prima

prima secundæ quæstione 71. artic. 6. & ibi Caietanus, & ex consequenti dicitur esse contra notificantem nobis legem æternam nos principaliter obligantem. Nunc autem Deus merè contingenter prohibet & agit omnia ad extra: non enim necessitatem habet ad id, neque à se neque ab vlla creatura. ergo potest non prohibere, & prohibita tollere & omnem legem, & tunc nulla erit culpa vel peccatum contra vllam legem, facere contra conscientiam: & ita potest in hoc Deus dispensare. Item Deum in hac & in quacunque lege dispensare nullam includit repugnantiam aut contradictionem, ergo id facere potest.

Respondeo
ad 1. arg.

Respondeo secundum Greg. Arimin. in 2. distinctione 35. prius notando quod est duplex præceptum & prohibitio Diuina. altera indicatiua altera imperatiua. Indicatiua est quæ explicatur per verbum indicatiui modi, quæ videlicet significatur aliquid esse licitum vel illicitum faciendum vel non faciendum esse, vt furtum vel fornicari est malum. vel quia significatur aliquid vel antecedens ad quod sequitur ipsum esse licitum vel illicitum, faciendum aut non faciendum esse, vt adulteri, raptores, auari &c. regnum Dei non possidebunt. qui facit contra conscientiam edificat ad gehennam. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Nam bene sequitur; fornicatio punitur in æternum. ergo est mala. & ergo facienda non est. & paupertas premiatur. ergo est licita & bona. ergo prosequenda est. imperatiua verò est quæ per verbum imperatiui modi explicatur. vt fac illud vel illud fuge.

His suppositis dico ad argumentum quod illa maior est vera non solum de prohibitione imperatiua sed etiam & præcipue de indicatiua. ita quod ad actum esse malum vel peccatum sufficit quod hac vel illa prohibitione prohibitum sit. immo sæpe alioquin non est peccatum quia lege præceptiua, sed potius quia indicatiua lege æterna prohibitum est. Nam hac lege indicatiua non prohibetur quia iam imperatiua prohibitum & peccatum est, sed contra ideo imperatiua lege prohibetur & peccatum est, quia illa indicatiua est ab æterno prohibitum et iudicatum esse malum, & contra rectum dictamen æternum: & ex consequenti contra nostrum dictamen rectum rectamque rationem id indicantem. ad minorem autem dico illam esse veram solum de prohibitione imperatiua non de indicatiua. Nam prohibitione indicatiua Deus necessariò probat aut præcipit aliqua, putà intrinsecè & necessariò bona; & prohibet aliqua, putà necessariò mala, & non potest ea non prohibere indicatiuè. quia sicut necessariò iudicat se esse Deum, bonum & sapientem: ita necessariò iudicat aliqua esse mala & suæ bonitati repugnare: & carere ordine recto, immo & contrarium ordinem hominis habere ad ipsum vltimum finem & summum bonum.

num participandum, neque enim Deus volens iniquitatem est. vnde in moralibus dantur etiam aliquæ propositiones per se notæ, & aliquæ contingentes. Nam constat quod sunt aliquæ de lege naturæ, & ideo euidentes quæ vel deducuntur ex per se notis vel per experientiam. quod si sint per se notæ ergo necessariae. & ergo indicatiuæ: & ex consequenti ostendunt aliquid esse bonum vel faciendum, aut malum & non esse faciendum, vt non plures Deos esse colendos, non esse malè vel illicitè agendum, & huiusmodi. igitur actus eis contrauenientes sunt necessariò mali. & ita tandem fatendum est esse aliquos actus necessariò malos stantem in lege naturæ. & tale est facere contra conscientiam, id est agere id in quo agens credit se malè aut illicitè agere, vt supra dictum est quod implicat sit licitè fieri posse: quare Deus in eo dispensare non potest: quia & malitiam necessariò annexam & repugnantiam includit & contra Diuinam bonitatem.

Si replicetur contra id quod dictum est, quod scilicet omne peccatum necessariò malum: ideo est peccatum quia contra dictamen rectum indicatiuum aut legis indicatiuè. arguitur sic. illa lex indicatiua non est vera nisi quia hoc est peccatum. ergo prius natura est peccatum quam illud dictamen sit verum; quia ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. ergo hoc putà furari non est peccatum quia contra dictamen verum: immo potius hoc est verum dictamen quia peccatum est peccatum, id est quia furari alienum seu facere contra conscientiam est malum.

Negando consequentiam secundum Almayn in moralibus tractatu 3. ca. 16. quia ista sunt correlatiua, rem sic se habere, & iudicium esse formaliter verum, id est conformitatem signi ad signatum: ideo sunt simul natura. sicut sortes est pater præcisè quia habet filium: non tamè prius natura habet filium quam sit pater: immo præcisè habet filium quia pater. vnde in istis correlatiuis non valet hæc consequentia. hoc est præcisè tale propter illud. ergo illud est prius natura. Hæc Almayn. Cum quo stat quod ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vel denominatur vera vel falsa, & ita esse vel non esse rei sit causa non prohibita sed logica denominationis orationis veræ vel falsæ, & propositio prior sit natura quod ad denominationem, non quod ad formaliter esse propositionem vel dictamen verum vel falsum.

Tertiò & hoc contra prædictam tertiam propositionem arguitur. quia agere contra conscientiam non est agere contra aliud præceptum vel legem quam contra illam quæ per ipsam conscientiam nobis notificatur maxime si conscientia recta sit, vt supra quæstione 4. latius probatur. sed in om-

R ni

in alio præcepto Deus potest dispensare, ut supponitur quod non fit de intrinsecò aut necessariò malis tale præceptum aut prohibitio præceptiua quam nobis conscientia notificat, ergo in agendo contra ipsam conscientiam potest dispensare.

Respon. Respondeo negando maiorem, quia ultra illud præceptum quod per conscientiam verè vel erroneè notificatur, etiam in agendo contra conscientiam importatur hoc, quod videlicet æstimet homo se malè agere contra illud existens aut creditum existere: hoc autem est contra ius vniuersalissimum & indispensabile de non malè agendo verè nec æstimatiuè. ideo ratione huius est repugnantia, quod etiam per Dei præceptum vel dispensationem licitè quis faciat, quod vult aut æstimat se malè facere contra conscientiam agendo, uti superius. & quæstione 4. propositio. 1. latius dictum est.

Arg. 4. Quarto & hoc contra prædictam tertiam propositionem arguitur, quia sicut non valet consequentia, ego volo aut credo me rapere alienum, ergo verè rapio alienum. ita non valet ego volo aut credo me illicitè facere facièdo contra conscientiam, ergo verè illicitè facio aut pecco agendo contra conscientiam. igitur non est repugnantia sed bene stat me licitè facere agendo contra conscientiam aut id quod credo me illicitè facere.

Respon. Respondeo negando similitudinem illarum consequentiarum. & ratio discriminis est quia arguitur æquiocando ab obiecto materiali ad formale. Nam in prima consequentia quæ est pro antecedente, ly alienum utrobique capitur materialiter: ideo non valet, volo aut credo me capere alienum, ergo est alienum. in secunda autem consequentia quæ est pro consequente ly illicitè facere aut contra conscientiam capitur formaliter, quia sub illa ratione voluntas tendit in illa. Nunc autem ab obiecto formali, quod est tale quale per intellectum uoluntati præsentatur & sub tali ratione, sumitur bonitas uel malitia uoluntatis. ergo uoluntas tendens in id quod sibi ut illicitum & contra legem, & ut alienum præsentatur, & sub ea ratione, utique formaliter tendit in illicitum, & repugnat quod sic uelle licitum sit. sicut & communiter dicunt doctores quod vir suam coniugem non ut suam sed utquam alienam vel etiam si sit aliena & affectu fornicario cognoscens, utiq; formaliter quamuis non materialiter cognoscit alienam & fornicatur.

Respon. sic in proposito de agente contra conscientiam & de uolente illicitè aut quod æstimat se illicitè agere dicendum est.

QVÆSTIO VNDECIMA.

VTRVM SYNDERESIS & conscientia possint extinguì, deprauari, aut impediri & quomodo.

Respon. RESPONDEO per tres propositiones, præmittendo quid sit synderesis & conscientia propriè ut supra quæst. 1. quodq; perextingui conscientiam vel synderesim seu auferri intelligo, quod totaliter auferatur seu perdatur quò ad essentiã & quò ad effectum omnino. per impediri intelligo quò non producat effectus eius, scilicet quòd nec actus nec habitus producat à sua causa. per deprauari intelligo, quòd producat effectus oppositus suæ rectæ inclinationi naturali. quid autem sit conscientiam deponere infra q. 12. habetur.

Propo. 1. His suppositis sit prima propositio. Synderesis propriè sumpta non potest quò ad suam essentiã extingui nec auferri neque deprauari.

1. ratio. Probat tripliciter quòd non potest extingui nec auferri ab homine. Primò quia manente re non potest saltem naturaliter ut nunc loquimur auferri ab ea, id quod est de intrinseca sua ratione, aut quod est ipsi rei naturale: sed synderesis secundum nominales est ipsamet potentia intellectiua naturaliter inclinata, seu ipsa eius inclinatio naturalis quod idem est; secundum autè reales est lumen vel habitus naturalis animæ &c. ut patet ex suprãdictis. q. 1. ergo manente homine seu anima eius, non potest ab ea auferri nec extingui naturale lumen vel hæc inclinatio per vllam potentiam naturalem. Dico semper & notanter quòd naturaliter non potest auferri aut perdi: quia si naturaliter per potentiam Diuinam posset auferri talis habitus seu lumen: vel etiam fortè posset auferri inclinatio illa naturalis, tenendo opinionem illam probabilem Ocham & sequacium, quòd scilicet Deus de sua potentia absoluta potest tollere & variare inclinationes naturales & proprietates rerum, manentibus rebus ipsis in sua essentia seu quidditate specifica: & facere potest quòd ignis non solum non calefaciat, sed & quòd frige faciat: immo & quòd non sit calefactiuus sed frige factiuus. quia hoc non implicat neque repugnat quidditati specificæ ipsius rei: quamuis tollere non possit quòd est de intrinseca ratione naturæ eius neque eam variare manente eadem re specifica: quia hoc implicat. Si igitur hæc opinio teneatur tunc concederetur consequenter, quòd synderesis quæ est inclinatio naturalis intellectus potest ab eo tolli supernaturaliter, manente ipso homine seu anima intellectiua in sua ratione specifica; naturaliter autem non ut probatum est.

2. Ratio. Secundo probatur idem, quia manet in damnatis

natis in inferno: quia habent remorsum conscientia; qui non potest esse sine synderesi. ergo à fortiori semper in uiuatoribus.

3. Ratio.

Item tertio probatur auctoritate Hieron. in gloss. Ezech. 1. quòd synderesis est scintilla rationis non extingui bilis. Item Augusti. secundo lib. de ciuit. Dei dicit, quòd vitium non delet extrema natura vestigia. & gloss. super illud Luc. 10. Abierunt semiuuo relicto, dicit in mortalitatem exuere, sed rationis sensum omnino abolere non possunt quin homo possit sapere & Deum cognoscere. Quod autem deprauari non possit. patet quia naturaliter aut per vllam potentiam naturalem non potest conuerti aut mutari in oppositam inclinationem naturalem: eadem ratione qua & non potest auferri. quia non potest esse illa inclinatio intellectus practici talis quòd naturaliter inclinet ad assentiendum malo & dissentiendum principiis practicis eidentibus. Et fortè propter præfatam inclinationem, naturaliter synderesis inauferrabilem ab ea dicit Ambro. ut refertur à magistro in secundo distinctione trigesima nona quòd nostra voluntas naturaliter uult bonum, idest conformiter ad inclinationem naturalem, synderesis ad bonum inclinatur, quamuis propter libertatem suam non necessitetur ad illud, quamuis etiam sine speciali auxilio vel gratia Dei non possit illud efficaciter uelle, ut ibi dicit magister. & concordat Beatus Thom. 1. par. quæstio. 60. articu. 5. & prima secundæ quæstio. 109. & secunda secundæ quæstio. 26. & Durand. eadem distinctio. 39. quæstio. 3. capitu. licet etiam ipse Tho. addat quòd etiam potest dici quòd voluntas naturaliter uult bonum, idest naturali modo non quidem sine præcognitione: sed quia ex natura sua determinatur ad vnum putà ad bonum quòd ad specificationem actus seu ex suppositione, quia scilicet nihil potest uelle nisi sub ratione boni veri vel apparentis, saltem sub communi ratione boni alicuius secundum communiter doctores ut latius alibi de hoc: sed quòd ad exercitum actus & simpliciter, liberè uult quodcumque uult & fortè etiam sic intelligitur commune dictum Beati Thom. quæstio. 16. de ueritate & Bonauentura in secundo distinctio. 39. & Rayne. & Florenti. 1. parte sum. titu. 3. capitu. 9. & aliorum dicentium quòd synderesis non peccat, idest non inclinatur ad malum ut supra quæstio. 1. in secundo puncto dictum est. Et ita patet prima propositio cum qua concordat Beatus Thom. ubi supra & prima secundæ. quæstio. 85. ar. 2. & Bonauent. in secundo distinctio. 39. & communiter doctores ibidè & Angest. in mora. ca. 3.

Propo. 2. Secunda propositio. synderesis quòd ad actum suum immediatum potest impediri absorberi deprauari. Probat primum quòd potest impediri, ita quòd non producat actualis &

multò minus habitualis assensus principiorum. Tum primò quia potest non præsentari principium practicum ipsi intellectui: etiam si ipsi termini. ei proponantur: & per consequens tunc non fiet apprehensio terminorum neque iudicium aliquod actuale uel habituale, probatur antecedens, quia intellectus non semper aduertit ad quæcunque euidencia per se nota ei proposita; etiam quia potest uoluntas imperio suæ libertatis distrahere intellectum ne sufficienter aduertat circa illa principia, potest & conuere ipsum ad considerandum alia, ut dicit Scotus in tertio distinctio. 36.

Probat secundò idem, quia etiam si intellectus ex imperio uoluntatis aduertat prima principia ei præsentata: potest tamen impediri à suo iudicio per aliquod impedimentum naturale, putà quia aliqua passio delectationis tristitiæ aut iræ seu timoris & huiusmodi, aut aliqua alia infirmitas vel indispositio vel læsio tanta & tam vehemens potest adesse, seu aduenire corpori aut eius organo uel potentia aut fantasia, & inde in intellectum redundare, quod perturbet ipsam rationem aut eam absorbeat ad tempus, ne tunc possit clarè apprehendere terminos primi principii, aut ne possit se conuere sufficienter ad bene circa ipsum aduertendum: & per consequens ne producat assensum ipsius, ut patet in amentibus & fœneticis. tunc enim secundum Thom. quæstio. 16. de ueritate, extinguitur, idest intercipitur talis actus synderesis ne producat iudicium ad tempus de illo primo principio etiam ei præsentato. Quòd autem possit etiam deprauari, ita quòd producat dissensum actualem primi principii practici ei præsentati, etiam apprehensis clarè terminis & eius opposito assentiat ad tempus licet non ad semper nec irrecuperabiliter: quòd possint etiam ad tempus generari deprauati habitus oppositorum ex actibus prædictis deprauatis qui corrumpant habitus oppositos principiorum iam generatos ex suis similibus actibus, probatur. quia aliqua passio vehemens aut uoluntatis malitia seu deprauatio aut alia indispositio magna potest id efficere ut dictum est. quia sicut deprauata uoluntas cum aliquo motiuo potest imperare intellectui ut dissentiat primis principiis per se notis speculatiuis etiam clarè terminis apprehensis, & assentire eorum oppositis non explicantibus contradictionem; ex quo ibi nulla apparet impossibilitas neque ulla est repugnantia explicita, ut supra in lib. 2. de Igno. q. 15. latius egimus. ergo a fortiori id potest contingere in intellectu practico quòd ad principia practica: quia respectu eorum uoluntas habet maius imperiū, sicut & cum uoluntate habent illa maiorem connexionem, ad hoc facit tertio Ethic. qualis unusquisque est talis ei finis uidetur finis nanque in operabilibus principiiu practici est. Itē. 6.

Eth. malitia corrumpit principia practica prudentia & facit ea non apparere. Item secundo rethororum. Amantibus & odientibus non eadem uidetur. Dixi notanter quod non ad semper neque irrecuperabiliter, sed ad tempus quo durat talis causa deprauationis durat & deprauatio synderesis quod ad suum actum immediatum. quia ablata causa impediens effectum naturalem aut inducens effectum oppositum, iam naturaliter sequitur suus effectus naturalis scilicet actualis & habitualis assensus principiorum & dissensus oppositorum sufficienter praesentatorum intellectui. Nunc autem causa praefata deprauationis, scilicet malitia voluntatis aut passio aut distractio intellectus non semper est in homine habente usum rationis non laesae, ex quo nulla necessitate tenetur homo ligatus ad tales causas tam vehementes: iam enim vel non esset utens ratione, vel haberet rationem laesam, vel esset necessitatus in voluntate ad peccatum, aut ad subiendum passioni simpliciter & non solum ex suppositione. Immo & non saepe sed raro & vix homo venit ad talem deprauationem actualis iudicii intellectus respectu principiorum practitorum: sicut & vix accidunt tam fortes causa talem deprauationem inducentes. Sed neque quo ad omnia, maxime non quod ad uniuersalissima principia practica prudentialia, qualia sunt, non est male faciendum, non est Deus offendendus, iuste agendum est & huiusmodi. quod ad haec inquam non deprauatur synderesis: sed quod ad alia principia minus uniuersalia & raro & non irreparabiliter ut dictum est. Et ad praedicta haec facit Augustinus secundo libro, de ciuitate Dei, dicens. tanta est uis probitatis & castitatis ut omnis uel penes omnis humana natura eius laude moueatur: nec absque adeo est turpitudine uitiosa ut totum amittat sensum honestatis. haec ille, & concordat Bonauentura expressè in secundo distinctione trigesima nona: quod dictum Augustini intellige ut diximus, quod scilicet vix raro & non irreparabiliter contingit talis deprauatio: simpliciter autem ad tempus dic quod contingere potest. & ita tenere videtur Angest. in moralibus, capitu. 3. in fine quamuis non aperte: & expressius capitu. 1. videtur hanc nostram opinionem probare, dum tenet ibidem quod potest uoluntas cum aliquo motiuo dissentire primo principio speculatio, eiusque opposito non explicanti contradictionem assentire.

Alia opinio tenet quod non potest depruari intellectus circa actualem assensum principiorum practitorum terminis clarè apprehensis propter rationes quae infra in secundo Argumento tanguntur & soluentur.

Et si quaeratur a quibus causis potest ratio absorberi & depruari etiam in uniuersali & quo ad

principia practica?

Responso patet ex dictis. & secundum Angest. in moralibus, capitu. 3. dico particularius ^{Respon.} quod potest id contingere a triplici causa. Primò a vehementi passione sensus vel voluntatis sic Animam rapiente & conuertente ad considerationem obiectorum, quorum est talis vehemens gaudii uel tristitia delectationis aut doloris passio cui ipsa anima est sic fixa & intenta, ut cesset & pereat aduertentia & consideratio aliorum obiectorum seu agendorum aut fugiendorum.

Secundò a vehementi apprehensione in sensu vel intellectu sic fixe conuertente potentiam cognitiuam ad certi obiecti considerationem, ut euanescat aliorum consideratio. quia cum Animae efficientia & attentio sit finita: ideo pluribus intentus minor est ad singula sensus, ut patet experientia. Nam quandoque homo alicui sensibili obiecto uiso sic figitur, sic etiam vehementer afficitur alicui interius speculabili, ut aliorum raptus nec audiat loquentem nec transeuntem videat.

Tertiò a voluntatis imperio retrahentis intellectum a consideratione alicuius obiecti aut agendorum & conuertentis eum ad alia, ut supra secundum Scot. in tertio distinctione 36. dictum est. Quomodo autem voluntatis malitia similiter & passio possit deprauare rationem quod ad actuale iudicium principiorum practitorum superius. lib. secundo de Ignorantia. quaestio. 15. latius dictum est.

Tertia propositio Synderesis quod ad actum suum mediatum qui dicitur proprie conscientia ^{prop. 3.} potest impediri, absorberi, & depruari. Probatum primò a fortiori ex dictis in secunda propositione. quia iste actus mediatum est conclusio particularis de aliquo particulari agibili cum circumstantiis: & magis distat a suo principio, scilicet a synderesi quae actus immediatus. ergo ibi facilius contingere potest impedimentum & deprauatio.

Item secundò quia in inferendo particulare ex uniuersali & in applicatis illius ad hoc potest esse facilius & saepius impedimentum, error uel deprauatio, proueniens tum ex ignorantia aliqua iuris uel facti circa illationem uel praemissas uel circa obiectum & circumstantias & huiusmodi, tum ex passione uel alia causa naturali, tum et ex libera electione seu malitia voluntatis. igitur cum iste actus mediatum synderesis sit ipsa conscientia proprie sumpta ut patet ex dictis q. 1. constat quod conscientia potest impediri errare & depruari etiam toto tempore uitae huius. & in hoc omnes doctores communiter concordant. in sententia quamuis in uerbis & acceptione uocabulorum dissonare videantur, ut supra dictum est. & Florentinus part. sum. titulo. 3. capitu. 10. §. 3. de his etiam late agit.

Contra primam propositionem arguitur. Primò, ^{Argum. 1.} quia

quia tam in demonibus quam in peccatoribus obstinatis in uia nulla est inclinatio ad bonum. ergo in eis non est synderesis: & per consequens potest essentialiter extinguere. patet consequentia, quia synderesis nihil aliud est quam inclinatio ad bonum, quidquid sit talis inclinatio.

Antecedens autem probatur tripliciter. Primò ratione. quia fomes se habet per oppositum ad synderesim. sed fomes potest totaliter extinguere seu auferri quod ad essentiam, ut patet in beatis, & in Beata Virgine dum fuit in uia saltem ab incarnatione uerbi, & in Christo, ergo similiter potest fieri de synderesi quod ad suum formale seu connotatum aptitudinale seu quod ad suam essentiam. Item secundò auctoritatibus probatur idem antecedens, quia Ezech. primo Facies aquilae de super ipsorum quattuor. ubi gl. de synderesi loquens ait. hanc cum sicut Prouerbio. 18. dicitur. Impius cum in profundum peccatorum uenerit contemnit, sepe praecipitari uidemus & suum locum amittere: cum quidem sine pudore peccant. quibus merito dicitur illud Hier. 3. Frons meretricis facta est tibi noluisse erubescere. Item super Hier. 2. Filii memphos &c. gl. dicit, malignus spiritus de membris inferioribus usque ad verticem pertingit: quando castam celsitudinem mentis diffidentiae morbus corrumpit. & super illud Psal. 13. Corrupti sunt abominabiles facti sunt. gl. omni uirationali priuati sunt. cui consonat illud Esai. primo. Omne caput languidum &c. Nunc autem synderesis est potentia rationalis casta celsitudo mentis, & caput quod ad corpus operabilium ergo. Item tertio super illud Psal. 55. Ab altitudine dei timebo. gl. stupor est qui non sentit. & subdit. stulta arrogantia est similis stupori: quando quis de se presumens nec timet nec cauet. haec ibi. unde sicut per stuporem contingit corpus fieri omnino insensibile respectu morbi corporalis: ita & Animam respectu morbi spiritualis. hoc autem sit per extinctionem synderesis remurmurantis malo. quod etiam patet in haereticis & infidelibus pro suo errore sine ullo remorsu conscientiae mortem substantibus.

^{Respon. ad prim. Arg.} Respondeo dupliciter. Primò secundum Alex. secunda part. sum. q. 57. & Bonauent. in secundo, distinct. 39. Negando antecedens, & ad eius primam probationem negatur consequentia. & ratio est. quia malum cuiusmodi est, fomes, formaliter sumptum est uisitas uel accidens praeter naturam: & ideo nihil inconuenit si tollatur salua ipsa natura: sicque per gratiam excellentem aut per aliud bonum tolli potest. inclinatio autem ad bonum consequitur ipsam naturam eiusmodi est synderesis connaturalis ipsi animae secundum primam naturae institutionem. ideo talis inclinatio naturalis non potest naturaliter tolli manente natura ipsa etiam in damnatis. unde in uoluntate ipsorum quamuis non sit aliquis actus uel habitus infusus uel acquisitus inclinans eos ad bo-

num bene uolendum: est tamen in eorum uoluntate sua inclinatio naturalis & naturalis appetitus ad bonum, modo talis inclinatio sit habitus innatus modo non. quod quidem tamen bonum nunquam actu elicito bene uolent licet ad id naturaliter inclinentur: quia Deus nunquam cum ipsis damnatis coaget neque concurreret ad ipsum bonum bene propter debitum finem uolendum. ideo omnia ad bonum commodi retorquent & male uolunt secundum Scot. & Duran. in secundo distinctio. 7. saltem bonum non bene uolunt. ideo & Alexan. & Bonauentura. & alii doctores dicunt ubi supra quod synderesis seu illa inclinatio ad bonum honestum, scilicet Bene & rectè uolendum, & ad displicentiam de peccato rectè & propter debitum finem habendam, est omnino extincta in aeternum in damnatis, scilicet quod ad actum mediatum & immediatum non autem quod ad essentiam. Sed quia haec ratio uidetur in suo fundamento quod scilicet synderesis subiectatur in uoluntate: quod supra. quaest. 1. in tertio puncto reprobatur est, ideo melior ratio negationis consequentiae illius conformiter ad supradicta secundum alios doctores communiter est: quod modò maneat in damnatorum uoluntate inclinatio aliqua naturalis ad bonum ut dicit Alexan. & Bonauentura. &c. modò non, de quo nunc non curo: tamen dico quod in eorum intellectu manet naturalis inclinatio ad cognitionem principiorum practitorum per se notorum boni & mali, & potentia naturalis ad id: alias tolleretur ab eis remorsus & uermis conscientiae: & talis inclinatio seu lumen naturale ad talem cognitionem dicitur synderesis: quae & ostensiuè naturaliter inclinatio est ad bonum sequendum & malum fugiendum, ut supra quaestio. 1. dictum est quamuis uoluntas non sequatur talem inclinationem. Et ad auctoritates autem quae in aliis duabus probationibus antecedentis supra adducuntur: respondeo ad gloss. Ezech. 1. secundum Gabriel in secundo distinctione. 38. dubio primo quod loquitur de synderesi quod ad actum uel effectum mediatum & re-

motum ipsius, scilicet quod ad actum uoluntatis qui est effectus remotus synderesis & conscientiae: quod patet. quia contemnere & peccare ad uoluntatem formaliter & proprie pertinet: similiter & obstinatio. synderesis autem & conscientia ad rationem seu intellectum. & ita nihil contra propositionem nostram.

Admones alias auctoritates similiter Respondeo etiam secundum Bonauentura. quod loquitur de synderesi non quod ad essentiam sed quod ad actum, aliquando quidem immediatum aliquando mediatum qui est conscientia: aliquando etiam quod ad actum remotum uel effectum qui est actus uoluntatis aut liberi arbitrii: quod dicitur caput rationis seu mentis secundum Ricard. de sancto Victore in tracta. de eruditione

hominis interioris, pulchrè tractantem illam auctoritatem. Hieremias. 1. Omne caput languidum &c.

Ad glo. super psal. 55. Ab altitudine diei &c. Respondeo etiam secundum Bonauen. quòd similitudo illa attenditur quantum est ex parte potentie deliberatiue, secundum quam in nobis est stulta arrogantia: non autem ex parte synderesis seu intellectus, potest etiam dici quòd sicut stupor non aufert simpliciter sensum sed ad tempus: ita propter peccatum vel aliam causam, synderesis quòd ad actum suum immediatum aliquando, & quòd ad mediatum sæpius impeditur & deprauatur, ita quòd anima nullum omnino sentiat remorsum pro aliquo tempore: vt contingit hæticis in suo errore manentibus. non tamen omnino extincta est synderesis in se: immo neque quòd ad omnem actum & ad semper: vt patet, quia habet remurmurationem quòd ad alia mala & contra ea quæ ipsi hæretici & deprauati in via & etiã ipsi damnati in inferno credunt esse mala, vt supra proposi. 2. & 3. dictum est.

Argum. 3.

Secundò principaliter & hoc specialiter contra secundam propositionem vbi dictum est quòd synderesis quòd ad actum suum immediatum potest extingui & depruari, sic arguitur. Primò quia vis illa quæ secundum suum actum seu motum directè repugnat peccato non deprauatur peccato. Sed actus synderesis semper repugnat peccato & contra ipsum remurmurat etiam in pessimis peccatoribus. ergo non potest depruari quòd ad suum actum immediatum, immo neque quòd ad mediatum qui est conscientia. consequentia est bona. & maior patet. quia videtur repugnantia quòd id quòd actualiter repugnat peccato sit actualiter deprauatum ipso peccato. sicut repugnat quòd regula actualiter aliquid regulans obliqueretur actualiter à suo regulato: aut quòd arctet esse malum & fugiendum simul & esse bonum & sequendum: si sic enim fieret iam non esset regula neque repugnaret peccato. Minor etiam dupliciter probatur. Primò quia nullus est tam omnino deprauatus quin habeat aliquod dictamen rectum de aliquo principio practico: & per consequens contra agendo habet aliquem remorsum. Item secundò quia secundum August. de ciuitate Dei, tanta est vis probitatis & castitatis vt omnis vel penè omnis humana natura eius laude moueatur: nec vsque adeò fit turpitudine vitiosa vt totum amittat sensum honestatis. Item glof. August. super illud Luc. 10. Abierunt semiuuio relicto, dicitque vitium nunquam delet extrema vestigia naturæ. Item Hierony. in glof. super illud Ezech. 1. Facies aquilæ desuper &c. di. synderesim propriè aquilæ deputant non se miscntem tribus sed ipsa errata corrigentem. & constat prædictas auctoritates loqui quòd ad actum ipsius synderesis, cum dicunt, quòd errata scilicet aliorum uirium corrigit: quòdque non am-

mittitur totus sensus, idest cognitio honestatis. Quod autem quòd ad ipsum actum immediatum nõ possit synderesis extingui, sic quòd apprehensis clarè terminis non producat actualem assensum ipsorum principiorum practicoꝝ & dissensum oppositoruꝝ. probatur dupliciter. Primò, quia nulla passio neque dispositio praua neque imperium uoluntatis deprauatæ potest impedire effectum naturalem positus omnibus requisitis & sufficientibus causis naturalibus illius effectus: ut patet etiam in uisione corporali quæ non potest impediri per aliquam prædictarum causarum, si sit obiectum debite præsentatum in medio proportionato potentie uisus non læsa & aliàs non impedita. Nunc autem ille assensus principiorum & dissensus oppositorum necessariò & naturaliter sequitur ex clara apprehensione terminorum tanquam ex sua causa sufficiente, ut constat. ergo nõ potest impediri per aliquam de præfatis causis: ex quo prædictæ causæ ut supponitur non tollunt applicatione debitam obiecti aut claram apprehensionem terminorum neque naturalem efficientiam causæ, scilicet intellectus respectu sui obiecti, & per consequens nec talem effectum naturalem.

Item secundò idem probatur, quia si in aliquo posset aliqua passio aut praua dispositio aut deprauatio uoluntatis aut alia de prædictis causis impedire prædictum effectum: maximè id fieret in damnatis in quibus est summa passio tristitiæ & afflictio multipliciter perturbatiua & deprauatio summa uoluntatis & huiusmodi. sed ibi non impeditur quia dæmones & damnati apprehensis principiis & eorum terminis, quòd scilicet non est aut non fuit malè agendum, assentiunt eis & dissentiunt oppositis. quia si nõ assentiunt eis & dissentiunt oppositis. quia si nõ assentiunt non remurmurarent conscientie eorum: quia remurmurare nihil aliud est nisi cognoscere contrarium principii practici fieri non debere: sicut instigare ad bonum nihil aliud est quam assentire & cognoscere principium dictans aliquam operationem bonam esse faciendam, ut latius supra q. 1. & q. 3. dictum est. hoc autem bene nouerunt damnati: quia nouerunt se prauè egisse & prauè uelle & consentire: ideo enim remordentur & accusantur à suis conscientis. ergo neque in eis neque in aliis potest talis effectus impediri: & per consequens neque synderesis à suo actu immediato impediri neque terminis clarè apprehensis extingui potest. Propter prædictas rationes & aliàs huiusmodi tenet Alexan. ubi supra, & Bonauen. & Gabriel in 2. distin. 39. dubio 1. & Geruasius in posterioribus contra nostram secundam propositionem, dicentes, quòd licet synderesis possit quòd ad suum actum immediatum impediri, sic scilicet quòd potest ratio per aliquam causam de prædictis distrahi aut perturbari ne clarè apprehendat terminos primi principii practici: & per consequens quòd non producat assensum eorum sed fortè dissensum & e conuerso: non tamen po-

test

test extingui aut impediri quòd ad actum prædictum immediatum sic quòd apprehensis clarè terminis non liceat assensum primi principii practici & dissensum oppositi. & per consequens dicunt non posse ullo modo synderesim deprauari quòd ad suum actum immediatum apprehensis clarè terminis principiorum practicoꝝ. & uidetur cum eis concordare B. Tho. prima secundæ q. 77. art. 2. & q. 16. de ueritate, dicens quòd passio aut malitia uoluntatis aut alia praua dispositio potest impedire & perturbare rationem: non quidem in uniuersali, sed in particulari operabili, inquantum scilicet impedit ne ratio applicet rectè iudicium rectam uniuersale ad particulare operabile: & quòd ideo dicitur quis corruptus circa principia practica, scilicet quòd ad applicationem eorum ad particulare tantum. ut etiam de hoc latius in libro secundo de ignorantia. q. 15. in secunda propositione habetur ubi uideatur.

Respon. ad secundum argumentum.

Sed prædictis non obstantibus standum est secundæ præfate propositioni: & motiua adducta in argumento pro aliorum opinione, non concludunt. Nam ad ea respondetur ad primum, concedendo maiorem ad hunc sensum quòd scilicet uis illa quæ & quando secundum suum motum actualem actualiter repugnat peccato non est simul tunc actualiter deprauata peccato, neque simul est eadem inclinatio ad bonum & ad malum. negatur autem in alio sensu quòd scilicet uis illa quæ habitualiter uel naturaliter inclinatur ad repugnandum peccato seu ad producendum actum repugnantem peccato non possit actualiter depruari peccato aut quòd non possit producere actum deprauatum. Nam hic sensus est falsus ut patet: quia sicut actus stat cum habitu opposito multò magis cum inclinatione opposita naturali aptitudinali eiusdem potentie: sicut uoluntas quæ naturaliter inclinatur ad bonum uolendum sæpe deprauatur actualiter ut constat. Nunc autem in quo sensu conceditur illa maior, negatur minor, & ad eius probationem conceditur quòd qui est deprauatus omnino circa unum principium, potest non esse deprauatus circa aliud neque hoc negamus: cum quo etiam stat quòd circa aliquod principium potest omnino ad tempus depruari ut supra dictum est. Et ad auctoritates respondeo quòd Augusti. solum dicit sicut & intelligitur quòd nõ potest esse deprauatio totalis circa omnia principia practica simul: neque circa unum principium potest facile contingere totalis & irreparabilis deprauatio in hac uita ut supradictum est. Ad auctoritates autem Hieron. Respondeo primò quòd loquitur de synderesis actu productio conformiter ad suam rectam inclinationem: sicque loquitur de actu synderesis non deprauato sed recto. Quod patet quia ibi distinguit loquens particulariter de actibus singularium uirium animæ per se prout non communicant inuicem sed productis conformiter ad suas inclinationes. uel secundo

dico quòd loquitur de synderesi quòd ad actum suum immediatum & ut plurimum: quia talis ut plurimum non deprauatur. uel tertio dico & fortè melius quòd illa participiẽ non se miscntem tribus sed corrigentem &c. non dicunt actum synderesis mediatum uel immediatum, sed aptitudinem seu inclinationem naturalem ipsius synderesis: sic scilicet quòd synderesis non habet inclinationem seu non inclinatur ad malum seu peccatum sed potius ad corrigendum errata: cum quo stat quòd suus actus deprauatur ut dictum est de uoluntate & de aliis potentiis bene inclinatis. Ad aliud quo probatur quòd non potest extingui uel impediri à suo actu immediato apprehensis clarè terminis. respo deo ad primum negando maiorem, quando causa naturalis habet aliquam connexionem seu colligantiam aut dependentiam à prædictis causis, puta à passione dispositione aut uoluntatis imperio, qualis est intellectus practicus qui cum prædictis causis habet colligantiam ut patet: ideo potest ab eis impediri in suo actu naturali etiã habita clara notitia & apprehensione terminorum ut probatum est. Sicut & aliæ causæ naturales possunt ab aliis causis habentibus cum eis connexionem & efficaciam fortioꝝ impediri à suis effectibus naturalibus positus omnibus requisitis ad agendum. quòd autem prædictæ causæ, scilicet passio aut dispositio alia, & uoluntas habeant connexionem & colligantiam cum intellectu, & efficaciam in eum quando sunt uehementes, patet etiam experientia & ex supradictis in probatione secundæ propositionis, & supra libro secundo de ignorantia. q. 3. & q. 15. latius egimus de hoc. patet etiam quia auctoritas aut ratio probabilis quæ sunt causæ naturaliter productiuæ assensus opinatiui secundum communiter doctores impediuntur à tali effectui & producant alium, scilicet assensum fidei si adueniat pia affectio: & si ad sit praua affectio aut alia dispensatio uoluntatis nullus assensus producet. patet etiã in potentia uisua corporali quæ potest impediri per uoluntariam distractionem aut animæ attentionem uehementem in aliud obiectum speculabile, ut supra dictum est in secunda propositione. igitur negatur illa maior & tota illa prima ratio. Ad secundam probationem de damnatis respondeo etiam secundum Bonauen. & Alex. ubi supra & alios doctores concessio antecedente quòd ad damnatos, negatur consequentia quòd ad uiatores. ratio est quia illis dāntis est hoc à Deo datū in pœnā, ut si maneāt cōtinuò uel in æternum in illa aduertentia culparum & pœnarum & in remorsu actuali conscientie sicque synderesis manet nec extinguitur nec impeditur nec deprauatur in illis quòd ad actum immediatum & mediatum remurmurantem peccato suo, solum inquantum est pœnalis & habet rationem pœnæ in eis ad iustitiam Dei implendam: non autem manet quatenus ostendit uel inclinatur ad bonum bene uolendū ullo modo psal. 111. Peccator uidebit

&

& irascetur dentibus suis fremet & tabescet &c. quod si Deus sic non puniret eos: certè in eis sicut & in uiatoribus posset extingui & impediri & deprauari quod ad actum etiam immediatum ut dictum est.

QUESTIO DVODECIMA.

VTRVM ET QVOMODO conscientia, dubium, & scrupulus, possint deponi.

Prop. 1.

RESPONDEO per quatuor propositiones, quarum prima est, quoniam conscientia & dubium sunt deponenda: deponenda sunt non temerè sed prudèter, & rationaliter. In hac propositione præsupponitur quod ista sunt aliquando deponenda necessariò, aliquando utiliter tantum, aliquando de consilio, de quibus latè dictum est supra. q. 5. & sequentibus. quod ergo prædicta non sunt temerè deponenda patet: quia temerè agere est peccatum. Item exponit se periculo malè agendi & omittendi id quod conscientia dictabat esse agendum aut omittendum si fortè non erat erronea. Item quia temerè deponendo, non deponitur sæpe de facto ipsa conscientia aut dubium, sed potius agitur contra illa adhuc manentia ut patebit in secunda propositione.

Prop. 2.

primus modus.

Secunda propositio quadrupliciter contingit temeraria & culpabilis depositio conscientia & dubiorum. Vno modo per contemptum formalem aut interpretatiuum ipsius conscientia seu etiam dubii, per formalem quidem quando stante conscientia uel dubio, quod actualiter illicitè agit uel omittit tale quid, nihilominus ipse homo hoc attendens non curat & sic agit seu omittit, per interpretatiuum autem, quando quis uoluntariè auertit intellectum à consideratione actuali seu dictamine conscientia contradicentis seu dubitantis, ut sic operetur quod uult sine actuali & formali remorsu suæ conscientia: ita quod dum illud agit non habet actuale iudicium aut dictamen conscientia reclamantis; sed solum uoluntariam inconsiderationem illius iudicii, aut conscientia ut sic liberius peccet. ut contingit in uolentibus actu ignorare uel non considerare ut oportet. de quibus Iob 21. Qui dicunt Deo recede à nobis conscientiam uiarum tuarum nolumus. & Esai. 30. Qui dicunt aspicientibus nolite aspicere nobis que recta sunt: loquimini nobis placentia. & qui illo modo per contemptum formalem aut interpretatiuum deponit conscientiam, non bene immo neque verè deponit conscientiam: sed potius eam contemnit & superbe præsumit contra practicum iudicium conscientia aut contra dubium sic agendo.

secundus modus.

Secundo modo potest culpabiliter deponi conscientia aut dubium, per culpabilem distractio-

nem uel obliuionem conscientia aut dubii ipsius prius existentis rationaliter, ut contingit aliquibus prius debite præparatis ad cõfitemdum omnia peccata; sed antequam confiteantur se negotiis implicauerunt, propter quod in confessione oblitati sunt magnæ partis peccatorum mortalium. aut si quis probabiliter & rationaliter æstimans aut dubitans non esse uerum matrimonium cum Bertha: & postea ex aliqua passione libidinis seu aliàs, ex alia causa culpabiliter oblitus aut inconsideratus tunc ipsam cognoscit bona fide ut suam, cum tamen in rei ueritate non sit uerum matrimonium cum ea: tunc quidem non peccat contra conscientiam aut contra dubium, quæ uel quod tunc non est licet olim fuerit: ex quo ut supponitur iam de facto depositum est. sed tamen peccauit culpabiliter deponendo talè conscientiam & dubium rationale, per talem obliuionem & inconsiderationem eius tunc culpabilem: quia talis culpabilis obliuio aut inconsideratio, uidetur accedere ad contemptum interpretatiuum supradictum seu ad negligentiam, immo si tunc est in sua potestate recordari & considerare ut oportet: certè non excusatur ab illa transgressione præcepti alterius contra quod agit cognoscendo Bertham non suam in casu præfato, aut omittendo confiteri quod tenetur: sicut neque per ignorantiam uincibilem excusaretur. contra quos Prouerb. 4. Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, & Eccles. 5. & prima Timoh. 5. Sine præiudicio, id est sine præiudicio rationis, nihil facias, scilicet inconsideratè & imprudenter: quia sic homo se exponeret aliquo modo periculo. Quod si talis obliuio aut distractio eēt omnino inculpabilis: tunc etiam actus inde proueniens excusatur à culpa, sicut per ignorantiam inuincibilem ut patet, & etiam infra in quarta propositione habetur. quod si quis temere concepit conscientiam erroneam aut dubium tunc non esset illicitum deponere modo supradicto, scilicet per obliuionem uel inconsiderationem quomodocumque & qualitercumque habitam: quia licitum est etiam ex opposito obliuisci & nolle considerare id quod rationaliter æstimabamus.

Tertio modo deponitur culpabiliter & temerè conscientia aut dubium per rationes quidem, sed insufficientes ad contrarium. puta dum quis considerat insufficientiã causarum ex quibus prius credidit aut dubitauit, & rationes ad oppositum credendum per quæ tamen motiua cõtraria non habetur adhuc iudicium probabiliter certum & sufficiens quod sibi iam liceat illud agere, sed potius adhuc manet dubium aut æstimatio licet minus probabilis quàm ante quod sibi agere non licet: & hoc modo uerè in effectu nondum est deposita conscientia uel dubium sufficienter ad licitè id agendum. ideo qui stante hoc dubio aut æstimatio præfata cõscientia id ageret, certè peccaret contra conscientia aut dubium practicum adhuc manens.

Quarto

Quarto modo deponitur conscientia & dubium temere quando quis motus ex irrationabilibus & leuibus motiuis iam omnino deponit conscientiam & dubium quod habebat rationaliter: & sic irrationabiliter æstimat omnino sibi iam licere id quod ante rationaliter æstimabat aut dubitabat sibi non licere. & iste licet sic agendo aut omittendo quod iam irrationabiliter credit sibi licere non peccet contra conscientiam aut dubium quod iam non est: peccauit tamen temeritatis peccato quando sic irrationabiliter deposuit conscientiam quæ rationaliter aut ex rationabilibus motiuis habebat. quia Deut. 16. Iuste quod iustum est exequeris. & insuper exponit se periculo peccati, ut dictum est superius & in lib. 2. de Ignorantia. q. 3. ideo non excusabitur ab alio peccato contra aliam legem faciendo aut omittendo quod alia lege prohibetur aut præcipitur, sicut neque per ignorantiam uincibilem excusaretur.

Ex quibus patet quo modo sit intelligendus Caietanus prima secundæ q. 19. art. 6. sic dicens. Aduerte confessor quod depositio erroneæ rationis sit non solum per oppositam rationem uel ueritatis cognitionem sed etiam per exclusionem eius ad applicationem ad opus proprium. uerbi gratia Mulier audiens à prædicatore quod uti capillis alienis est peccatum mortale quia est simulatio: concipiensque ex ratione audita & ex auctoritate prædicatoris talem usum esse peccatum mortale, & ex alia parte uellet uti huiusmodi capillis, & nescit soluere motiua illius rationis erroneæ contra riam suo appetitui: tamen putans absque solutione rationis id sibi licere utitur huiusmodi capillis. tunc in hoc casu & similibus non est uoluntas discordans à ratione illa propriè loquendo nec fit contra conscientiam. & ratio est quia licet maneat ratio errans in se, non tamen manet applicata ad hoc uelle actualiter nec uirtualiter sed deponitur applicatio illa & per consequens erronea cõscientia quæ in applicatione consistit. licitè autè hoc absque ulla alia ratione fit etiam si ex impetu uel libito fiat. quia ratio erronea non habet in se unde liget sed quatenus acceptatur. ideo ex quacunque causa non acceptetur uel in se uel in applicatione non ligat. hæc ille. Illud ergo quod dicit quod talis non peccat contra conscientiam uerè est. Sed quod ultimò dicit quod licitè non acceptatur talis conscientia, quodque licitè deponitur quomodocumque deponatur uel non acceptetur hoc sano modo est intelligendum si uidelicet rationaliter æstimat quod ille prædicator non bene aduertit, aut quod non tam generaliter & rigorosè debet eius dictum intelligi, aut quod potius locutus est ad terrorem, aut suadendo, aut quia alii peritiores dicunt oppositum, aut quod illa ratio non concludit quamuis nescit soluere eam quæ illam omnino sophisticam reputat & huiusmodi: & ideo recedit à tali ratione & contra eam opinatur licitum esse sibi & sic licitè agit. alioqui cul-

pabiliter & irrationabiliter deponit conscientiam aut rationem illam erroneam ut patet ex dictis. tenemur enim rationaliter & non temerè agere dum semel conscientiam rationaliter de illicito habemus ut probatum est. & in hoc concordat Conradus de contractibus. q. vltima, ut supra. libro 2. de Ignorantia. q. 3. latius egimus. & Frater Barnabas de Rosalibus in suo tract. de uarietate opinionum fol. 98. dicens quod talis mulier in casu prædicto peccat.

Et nota quod nunquam est cõcedendus aliquis casus neque potest dari in quo quis necessariò teneatur deponere conscientiam uel dubium: & quod illud uel illam rationaliter aut licitè deponere non possit. Nam deponendo illam eo modo quo infra in quarta propositione & q. 13. dicitur deponitur rationaliter & licitè forrè possunt esse alii modi deponendi conscientiam & dubium culpabiliter: sed pro nunc isti. 4. sufficient: quia & communiter contingunt, ad quos omnes alii ferè reduci possunt.

Tertia propositio. Omnis scrupulus contra quem est licitè agere, non temerè sed licitè deponitur quocumque illorum quatuor modorum in secunda propositione præcedente prædictorum. Hic prius nota qui sunt scrupuli contra quos est licitum agere & eos contemnere de quibus dictum est latè supra. q. 5. propositio. 4. Nunc probatur hæc tertia propositio. quia si cõtra tales scrupulos potest agi & possunt contemni, ut dictum est & infra q. 13. latius. ergo à fortiori possunt deponi per obliuionem & etiam sine ullo motiui: quia plus est contemnere tales scrupulos etiam existente actuali eorum consideratione sine alio motiui agere contra eos quod est contemnere formaliter, quam sine eorum consideratione non curare de eis. Et si quæratur quare potius licitum est deponere præfatos scrupulos contemnendo & sine motiuis sufficientibus non curare de illis: & non ita licitum est deponere conscientiam dubiumque probabile? respondeo quia cum quis rectè uel erroneè probabiliter æstimat aut dubitat se tale quid illicitè agere, iam tenetur aduertere ne temerè agat ullo modo. tenere autem ageret si stante prædicta estimatione aut dubio probabili sine ratione probabili oppositum ageret. ideo non licet deponere conscientiam aut dubium probabile aliquo illorum modorum supradictorum in secunda propositione. stantibus aut scrupulis supradictis possumus contra agere. quia insufficienter mouent: dummodo adsit aliud probabile iudicium saltem uirtuale quod licitè homo id agit de quo scrupulum habet seu habebat, ut ex supradictis in q. 5. constat.

Quarta propositio. Dupliciter potest licitè cõscientia quæcunque etiam recta, & dubium deponi. Vno modo per non uoluntariam seu per inculpabilem aut inuincibilem distractionem obliuionem seu ignoratiam dubii aut conscientia rectæ uel

uel erroneæ, ut patet etiam ex supradictis in secunda propositione in secundo modo ibi posito: quia talis æquiualeat ignorantie inuincibili actuali. stat enim quod quis actualiter inuincibiliter, & per consequens inculpabiliter ignoret aut obliuiscatur, aut non consideret id quod uirtualiter seu habitualiter scit; & sic tunc non erit culpa actualis durante tali ignorantia seu obliuione aut distractione inuincibili: ex quo pro tunc non est in sua potestate aut non tenetur scire uel recordari seu aduertere. Alio modo potest licite deponi conscientia & dubium, quando scilicet quis ex motiuis non leuibus nec temerariis, sed rationabilibus, seu ex aliorum doctorum & prudentum consilio inducitur in iudicium contrarium sufficienter dictans, quod licitum est ei sic agere uel omittere tali nanque iudicio iam est deposita conscientia & dubium quod illud erat illicitum.

resoluitio Igitur Nota ex Medina de confessione. q. 16. fol. 65. quod si quis conscientiam temerè & sine causa concepit: tunc sine causa alia potest eam licite ad libitum deponere. quod si cum aliqua causa eam concepit tunc cum alia causa fortiori potest licite eam deponere. quod si causas habet equales pro & contra, scilicet ad habendum præfatam conscientiam & ad eam deponendum: fatius est dubitare quam in partem minus tutam declinare. Hæc ille. qui cum supradictis in propositione secunda. satis constat.

QVAESTIO TERTIADECIMA.

QVIBVS MODIS GENERALIBUS debet rationabiliter deponi conscientia, inquietudo etiam culpabilis & erronea, dubium, & scrupulus.

RESPONDEO quod quinq; modis: & quando unus non sufficit addatur alius seu alii quousque sufficiat. Primus modus generalis est debita præparatio ex parte nostra ad gratiam seu auxiliu Dei promerendum, & ut sic illuminemur & sanemur idque præcipue quando à Diabolo in nobis occultè excitatur scrupulus & conscientie inquietudo, uel etiam quando nec nos nec nostra nec aliorum humana industria sufficit: tunc enim requiritur prædicta præparatio, qua habita sufficienter Deus non deerit inuocantibus eius auxilium opportunum & necessarium. hæc autem præparatio ad Dei gratiam & fauorem habendum, fit propriis & alienis orationibus & inuocationibus sæctoru, ieiuniis & elemosynis & aliis bonis operibus humiliter & deuotè quò ad Deum & homines se habendo, & cum fiducia Diuinæ largitatis & Diuinæ misericordie & cum contritione præuia uel puritate conscientie ut. de his latius nos egimus

supra lib. secundo de Ignorantia. q. 2. quæ requiruntur ad faciendum quod in se est. Et cum prædictis cõcordant communiter doctores, ut refert etiam Florenti. prima par. sum. titul. 3. cap. 10. §. 10. & Caieta. in sum. titu. scrupulus & latius Gerson 3. part. sum. in tract. de remediis contra pusillanimitatem alphabe. 69. litera q. & in tracta. de diuersis Diaboli tentationibus alpha. 70. litera Q.

Secundus modus generalis est, de consilio sapientis agere contra scrupulos, & contra causas eorum & conscientie & dubiorum irrationabilium: non dico contra conscientiam neque contra dubium practicum existens, sed contra causas conscientie dubiorum. Dico primò quod optimus modus sanandi scrupulos quoscumque, est de consilio sapientum contemnere & agere contra eos, ut ex cõsuetudine fiat homo robustior in uia Dei, ut dicunt Florenti. & Gerson ubi supra, in tracta. de remediis contra spiritum blasphemie alphab. 71. litera. N. O. P. & c. & in tracta. de meditatione, consi. 16. alphab. 68. litera. P. & in regulis moralibus alphab. 24. & alibi sæpius. facit ad id Esai. 35. Confortamini pusillanimes. unde Grego. in moral. dicit, quod Diabolus assimilatur mirmicolioni, quod animal dicitur leo formicarum, quia formicis quæ minutissimæ sunt insidiatur & eas occidit: sed illum alia animalia maiuscula conculcât ambulando & perimunt. Sic Diabolus inuestigat complexiones hominum: & quos uidit parui cordis seu pusillanimes & scrupulosos aggreditur ut scrupulis & uitiiis occidat: sed à fortioribus & magnis spe & vigore rationis uigentibus Diabolus ipse prosternitur & abicitur, contemnendo & contra scrupulos agendo. ideo Gerson ubi supra dicit, mille surgunt apud aliquos scrupuli more canum oblatrantes & lacerare minantes eos qui uolunt ire per uiam. Dei: quos conuincere & compescere non melius potest homo, quam per contemptum & non habendo curam eorum: dummodo contemptus ille sit timoratus & regulatus non absque præuio alterius prudentis præsertim superioris consilio. immo & ipse & Siluestrina titu. scrupulus. quæst. 3. dicunt. quod hoc quisque facere potest cum tuta cõscientia ex consilio proprio, quando habet probabilem sufficientemque rationem quod sic posset facere, & sic ipse consuleret alteri in simili negotio maxime si ipse sit doctus, sicut si quis uellet lignum distortum ad rectitudinem ducere, oporteret ipsum rectorquere ad partem oppositam recuruando, ut sic tandem ad rectitudinem reduceretur. Dico secundo quod contra causas scrupulorum & etiã conscientie & dubiorum irrationabiliu bene licet & expedit agere ad ea deponendu rationabiliter. Nam si quis cõscientiam temerè & sine ulla causa concepit: iam sine alia cã potest ipse licite ad libitum deponere: quod si cum aliqua eam concepit: tunc ex alia causa fortiori potest eam licite deponere, quod si causas

secundus modus.

habet æquales pro & contra, scilicet ad habendum prædictam conscientiam, & ad eam deponendum: tunc fatius est dubitare quam in partem minus tutam declinare, ut supra in fine quæstionis præcedentis secundum Medina dictum est. Si autem causa ex quibus oritur conscientia, dubium, aut scrupulus sunt naturales, puta complexio, morbus & huiusmodi: iam per appositas medicinas aut per alios modos non prohibitos licite agitur contra illas. & ita formata bona conscientia licite quis operatur secundum eam deposita priori conscientia aut dubio: quamuis non sit depositus scrupulus. Pro quo nota secundum Florent. ubi supra. §. 9. & Gerson quod scrupulus seu pusillanimitas conscientie quod idem est, aliquando causatur ex cõplexione apta ad timorem uel dubium: ut est complexio frigida, qualis est in foeminis, uetulis, & Melancholicis; timor enim naturaliter secundum Damasc. & Philosophos constringit cor: sicut & cætera frigida constringunt & congelationem faciunt; ad quem motum contractionis imaginatio mouetur à timoris dispositione: ita ut concipiat quis aliquod malum esse futurum & per consequens fugiendum. Quandoque etiam causatur ex ægritudine maniaca uel melancholica, quæ est infirmitas capitis, per quam læditur imaginatio & quandoque inde læditur ratio. ut Galenus & Auicena dicunt quod mania est infectio anterioris cellulæ capitis cum diminutione rationis. Quandoque etiam causatur ex tentatione Diabolica, ut etiam idem ait Gerson in tract. de remediis contra pusillanimitatem. & contra blasphemiam, & de diuersis Diaboli tentationibus. potest enim Diabolus Deo permittente mouere melancholicos humores in homine & fantasmatas: per quæ imaginatio potest turbari & errare & duci ad timorem inordinatum, gaudium, aut tristitiam & huiusmodi. unde & Auicena dicit quod quibusdam medicis uisum est quod melancholia contingat à Demone: sicut & aliqua tentatio carnis & eius uehemens inflammatio potest à Demone prouenire, ut creditur à doctoribus quod fuit in Beato Paulo ab Angelo Sathanæ illum collaphizante: & contra hoc est speciale præcipuumque remedium à Deo petendum contra insultus Demonis, simul & cum debita hominis industria & præparatione ut supra primo modo dictum est.

Aliquando etiam scrupulus causatur ex malo regimine corporis, scilicet ex nimia & immoderata abstinentia aut uigilia & huiusmodi. unde B. Hiero. dicit, Rationalem hominis dignitatem amittit qui uel ieiunium charitati aut uigilias præfert, ut per immoderatam abstinentiam uel indiscretam psalmodiarum uel officiorum decantationem incurrat notam amentie aut tristitie. id est melancholie. de consecr. dist. 9. c. non mediocriter. Aliquando causatur scrupulus ex societate timidorum; nam vnus scrupulosus facit

alium scrupulosum. Aliquando ex ignorantia ex qua timetur quod & ubi non est timendum. Aliquando ex nimia imaginatione, consideratione, cura & sollicitudine nimis intenta, ad cauendum omnino uindiq; & plus debito id omne quod male accidere potest, seu quod potest illi nocere in uia Dei, sicut qui per locum altum ambulans, si nimis intensè considerat profundum in quod cadere potest: ecce turbatur sensus & imaginatio, & cadit ubi non caderet per locum demissum si sine tali imaginatione ambularet, aut sicut si aliqui per excelsa ambulati acclamaretur uindiq; cades, cades, caue, caue, certè caderet perterritus, qui aliàs non caderet si non ita turbaretur in illa sua imaginatione intensa, sicut etiam qui est nimis sollicitus ad cauendum omnia uenialia & minima peccata, quæ uix homo potest in hac uita vitare: inde fit timidus, scrupulosus, & inquietus, & aliquando dubius, & aliquando etiam habens conscientiam erroneam quod peccat ubi non est peccatum, ut dicit Gerson ubi supra.

De quibus omnibus causis supradictis & aliis eiusmodi, dico secundum prædictos doctores rationabiliter remouentur & agitur contra eas, per medicinas aut per alios quoscumque modos ad id aptos & sufficientes aliàs non prohibitos: præsertim per duplicem modum hunc. Primo secundum Caiet. & Gerson ubi supra uitando aut non curando, sed distrahendo cogitationem & imaginationem ab illis causis à quibus oritur talis scrupulus aut conscientie inquietudo irrationabilis. quia in hoc uidetur consistere naturalis causa prædictorum scrupulorum, quod mota vna fantasia oportet multas cõsequenter moueri, ita quod non est in sua potestate compescere sequentes fantasiarum commotiones; sicut in lapidibus aut lateribus ordinate coherentibus est uidere, quod moto vno ceteri sequuntur & vnus post alium cadit, ipsa siquidem attentio ad scrupulum uitandum parit scrupulum: quia mouet fantasiam impediendam liberè & rectè incipere aut prosequi ut dictum est de nimia imaginatione: ideo distrahat aut de ea non curetur.

Secundo modo ut ait Gerson ubi supra & præcipue in tract. de remediis contra pusillanimitatem, quod scilicet in quacumque parte quis se sentit proniorem ad malum & tentari se posse facilius & scrupulari: ibi semper apponat remedia contraria sollicitus, & contra passiones suas ad quas se sentit magis inclinari uiriliter agat, & nullo modo eis credat aut locum det; quia si semel aut iterum homo cesserit eis: iam paulatim ita radiabuntur in eo, ut difficillimè aut minime illis resistere possit: aut remediū adhibere tanq; de infirmitate incurabili ima facta, ex epli gr. si quis est naturaliter timidus ad aliquid coram multis agendum, puta ad cantandum aut legendum & huiusmodi, ecce studeat libertati se ipsum cogens ad id agendum quod timet. si quis iracundus est & ve-

& vehemens in suis actibus & facile commouetur: ecce fugiat occasionem ire, & quasi cum violentia quadam intendat mentis tranquillitati, & mansuetudini si quis nimis zelosus est etiam in causa iustitiæ & per impetum spiritus nimis effatur: ipsum zelum cum modestia temperare laborat. Nam calida frigidis & frigida calidis curantur. Et tandem Gerson dicit ibidē & in Epistola contra professum inobedientem alphab. 71. litera. d. quod secundum Bern. nihil magis suspectum esse debet quàm vehementia affectionis & amoris ad bonum agendū. & hoc vitur Demon vt qui currit incurrat in via Dei, ideo omnia ad quæ voluntas cum quodam impetu & vehementia sine præuia & maturâ deliberatione inclinatur, quantumcumq; appareant & sint Bona, homo habeat suspecta; quia communiter sunt sensualitatis motus & passionum: quibus inimicus vitur & sociatur. ideo Miche. 7. ab ea quæ dormit in sinu tuo, scilicet à sensualitate & naturali affectione vt à muliere te custodi: & si non potest homo eam omnino vincere & subdere: saltem ei semper resistat & caueat ab ea, in hoc enim ratione difficultatis maius meritum est.

3. modus.

Tertius modus generalis est sollicita & discretia veritatis inquisitio per se vel per alios: & opinionis probabilis tuta electio. Nam rationabiliter deponitur conscientia, dubium & scrupulus postquam per sollicitam veritatis inquisitionem per se & alios sufficienter factam cognoscitur; quod debet deponi, vt patet quia tunc non sequitur voluntas suam regulam, scilicet iudicium dictans rationabiliter veritatem. ideo videat ipse homo, quod iudicium aut consilium daret rationabiliter alteri in simili casu & negotio & idem faciat in suo, vt etiam de hoc habetur infra. q. vltima. i. primo remedio speciali ex Gerson. & quando fuerit dubium de veritate seu diuersitas opinionum eligatur probabilior vt de hoc supra. q. 5. prop. 2. & superius in libro. 2. de Ignorantia. q. 3. plenius egimus. Quando est dubium facti, an scilicet quis sit verè irregularis aut excommunicatus & huiusmodi: dic secundum Panor. in c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & in c. cum tu filii præpositæ. de testibus, quod in foro contentioso vbi purè agitur ad pœnam, debemus interpretari & iudicare quod non est excommunicatus vel irregularis aut suspensus: maximè vbi agitur de pœna imponenda, vtpotè quia celebravit, quia collatio non tenuit & huiusmodi. quia in pœnis mitior interpretatio est faciendâ & mitior pars est eligendâ. & odia restringi fauores autem conuenit ampliari. lib. 6. de reg. iur. & secundum hoc intelligitur Innocentius ibidem in foro autem conscientia è contra debet iudicari, quod scilicet incurrit irregularitatem, excommunicationem, aut peccatum & huiusmodi. quia in tali foro animæ pars tutior est eligenda in dubiis, vt dictum est; licet talis pars sit durior, quia in sic eligendo nullum est periculum:

sed potius est periculum si sic non fiat facit. ca. si gnificasti. el. 2. de homicidio, & cap. illud Dominus. de clerico excommunicato ministrante. & glo. in c. vnico, de scru. in ord. faciendâ. & idem iudicium est in foro quasi pœnitentiâ, & vbi peccatum imminet ex tali, dnbio, putâ quia non agitur ad puram pœnam propriè, sed vt ab altaris ministerio absteineat & caueat peccatum vel à contractu matrimonii dubii, vel ab aliquo agendo seu exercendo in quo subest peccatum, & cum prædictis expressè concordant doctores etiam Siluestrina, tit. dubium. q. 4. Quando autem est dubium in verbis legis vel contractus & huiusmodi quomodo sit interpretatio faciendâ: vide siluestriana. tit. dubium. q. 5. & tit. lex. q. 16. & 17. & tituli interpretatio, facit etiam ad suprâdicta id quod proxime dicit in quarto modo sequenti de epicheya.

Quartus modus generalis deponendi licitè conscientiam, dubium & scrupulum, est prudens legum & scripturarum secundum æquitatem seu epicheyam moderatio, seu interpretatio, vt ait Florent. vbi supra.

Pro quò nota secundum eundem & B. Th. secunda secundæ. q. 129. art. 1. & Angest. in moral. c. 1. ex. 5. Eth. quod epicheya est idè quod æquitas, quæ est iustitia dulcore misericordiæ temperata, pensatis omnibus circumstantiis; cuius officium seu proprius actus est in casibus specialibus discedere à verbis legis generalis, seruata tamen legis intentione attentis omnibus circumstantiis. itaq; epicheya est qua prætermisso verborum legis rigore præfertur quod recta ratio poscit, & quod legislator in tali casu præeligere debuisset. de his. n. quæ vt plurimum accidunt feruntur leges pro bono communi, quarum obseruantia in quibusdam casibus & circumstantiis manifestè bono communi pernitiola foret: quod enim pro certo sine introductum est, non debet contra illum finem militare: quare ipsum salubriori cõsilio est pro tunc relinquendum; aliàs potius præuaricator legis quàm obseruator esset censendus; iuxta regulam iur. is committit in legem qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem. huiusmodi virtus appellatur epicheya, seu æquitas iuris; de qua intelligitur illud commune dictū ipse leges cupiunt vt iure regantur. exempli gratia. Si lege vel iudicis sententia cautum esset gladium depositum restitui hoc vel illo tempore: & quis eum in furia aut ad patriæ seu hominis iniustam occisionem seu impugnationem repeteret: tunc locū habet epicheya: eaq; in legis vel sententiæ executione vtendum est. Epicheya igitur habet medium inter ius & inter rigorem ipsius iuris vel legis: Nam ius seu lex est iuxta ordinatio generalis ad commune bonum, vt B. Tho. prima secundæ q. 90. rigor autem iuris vel legis est excessus siue austeritas iuris aliquoties. Ad terrorem scriptus. epicheya verò seu æquitas vt supra declaratum est. Dico ergo quod rigor iuris sequendus

quendus non est nisi vbi timeatur exemplum mali, & nisi sit rigor scriptus: tunc enim præualet æquitati non scriptæ. æquitas autem scripta præualet rigori scripto: & non scripta rigori non scripto, secundum doctores in l. placuit. C. de iudiciis. & gl. in cap. fin. de transactionibus. Ideo secundum has regulas in foro conscientia & contentioso quilibet æquitatem etiam iudex semper habere debet præ oculis. ff. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi. & ff. de pœnis. & distinctione 45. cap. disciplina. & distinctione 50. c. ponderet, quia melius est de misericordia quàm de seueritate reddere rationem. 26. quæstione 7. capi. allegant. quod intelligit Raynerius nisi ex causa iusta aliquando seruetur ipse rigor iuris vel fiat dispensatio. & quia iura humana semper & generaliter intendunt cum misericordia punire: quia deriuantur à Diuino iudicio & voluntate. ideo æquitas etiam in ipso rigore seruanda est, quando expedit: etiam in ipso iure Diuino, vt patet psalm. 118. Omnia mandata tua æquitas, vt glossat Gerson. item ibidem, Mandata tua facta in veritate & equitate. ideo Ecclesiast. 7. Non esse iustus multum. & 5. Ethic. habetur quod epikya interpretatiua legum est adiuncta iustitiæ: & est melior quàm iustitia legalis quæ ordinat bonum partium ad commune bonum totius; quia sine prædicta epikya ipsum ius aut iustitia rectè seruari non potest. Igitur secundum hanc virtutem epikyæ seu equitatis possumus præcepta Dei & Ecclesiæ & superiorum in dubiis benignè; dummodo fiat prudenter & rationabiliter, attentis omnibus debitis, circumstantiis, interpretari ad intentionem ipsius legis seu legislatoris. & quidem in foro contentioso eius est interpretari cuius est condere vel sententiam ferre: at verò in foro conscientia circa præcepta Diuina & humana ait Angest, vbi supra, quod pertinet ad quemlibet in facto suo præsertim in manifestis & notoriis, & vt ait Florent. vbi supra etiam in dubiis interpretari & epikyza re si ipse est doctus & prudens & non præuè affectus: aliàs de cõsilio doctiorum & prudentum præsertim superiorum potest & debet fieri prædicta epikya & interpretatio, vt proxime dicitur.

1. regula.

Sed nota quod ad debitè & prudenter epicheyzandum leges & scripturam Diuinam, vt ait Florent. vbi supra, sunt septem doctrinæ vel regulæ, quarum prima est quod inter duram & benignam sententiam seu declarationem præcepti Diuini & humani benigna interpretatio est semper faciendâ & acceptandâ in dubiis cæteris paribus, quod etiam asserit Guillel. & ratio est, quia præcepta Dei & Ecclesiæ non sunt neque intendunt tollere omnem spiritualem dulcedinem, qualis certè tollitur quando nimis scrupulosè & timidè præcepta interpretantur. Et nota quod non dicitur hic quod opinio, sed quod interpretatio benignior accipiendâ: securior autem opi-

nio tenendâ est, vt supra dictum est in tertio modo præcedente.

Secunda regula est, quod nec Deus nec Ecclesia intèdit in suis præceptis nos obligare ad vix possibile & nimis difficile in se, quia moraliter & ciuiler secūdum iura impossibile est quod vix nisi cum magno detrimento fieri potest, ad quod nemo regulariter obligatur. Alioqui quomodo saluaretur id Matth. 11. Iugum meum suauè est & onus leue. nec Deus esset homine, benignior, sed durior, quod ab sit. alia ratio & melior est quia piè credendum est neq; Deum in lege gratiæ vel le neque Ecclesiam debere imponere nobis iugum vix possibile & difficillimum saltem sub pœna peccati mortalis. neque enim Deus vt homo quærit occasionem ad calumniandum. Sapien. 1. Sentite de Deo in bonitate. concordat Angest in moral. c. 6. & 10. exèplificans de motu sensualitatis subito insurgente, ad quem refrèndum est tenuissima facultas voluntatis, & valde tenuis deliberatio, & modica possibilitas: quamuis sit absolutè possibilis refrèntio aliqua: sed vt dixi vel de modica, & cum magna difficultate. ideo tunc crit solum venialis illa omisio quæ aliàs esset mortalis si posset ibi esse plena deliberatio & facilis refrèntio. Similiter exemplificatur de medio iustitiæ, aliarumque virtutum, scilicet de æqualitate punctuali, quam seruare est nimis difficile & vix possibile in omnibus: ideo ad ea non tenemur, sed intra latitudinem quandam grosso modò æstimatam, secundum Scotum & cõmuniter doctores ex secundo & quarto Ethic. similiter dicunt doctores quod: ideo non obligamur sub mortali confiteri peccatum quando ex eius confessione explicita imminet probabile periculum spirituale aut corporale cuiuscumque: Neq; tenemur quærere confessorem cū magna difficultate, putâ itinerando. 20. leucas ad cõfessorem: sed tunc reputatur homo non habere copiam idonei confessoris quando vix sine magna difficultate haberi non potest. & de aliis multis casibus simile iudicium habetur ex præfata regula. Sed cauendum est ne quis faciliè iudicet esse maximam difficultatem vbi non est, quia in hoc potest quis faciliè decipi maximè i sua causa dum non constat apertè de tali maxima difficultate: ideo in dubiis stet consilio sapientum. cū prædictis concordat Gerson latè in lect. 6. de vita spirituali. Sed & prædictis non obstantibus notetur quod aliqua sunt difficillima ad quæ iure naturali, Diuino, & humano tenemur etiam cum periculo mortis, & cum rerum & honoris iactura, vt de hoc latius alibi agitur à doctoribus: & nos tetigimus in annotationibus super Soto de secreto, in membro. 2. q. 2. concl. 6.

Tertia regula, quod nec Deus nec Ecclesia intendit suis præceptis aliquem obligare sic quod ea implendo sit vel appareat fatuus, aut quod bona tollatur vrbantitas, aut conuictus honestus

stus cum aliis hominibus; neque consulit nenas, neque ut sic se habeat homo ut aliis ridiculo sit saltem apud viros bonos & discretos. quod patet à simili de votis ex Diuino præcepto Deo reddendis: quæ tamen si stulta sint nullus obligatur implere, secundum communiter doctores. quia psal. trigesimo. Odisti obsecrantes vanitatem. & Ecclesiastici 5. Displicet Deo infidelis & stulta promissio, & omnia mandata eius iustitia & iudicium. & ad idem est gloss. Innocentius in cap. nouerit. de sententia excommunicationis, & Syluester titul. delectatio quaestione 4. Adde & tu quod nec Deus nec Ecclesia intendit aliquem obligare ad aliquid cum scandalo inde probabiliter imminente, aut vnde probabiliter imminet graue malum saltem spirituale: quia quod propter charitatem fit & instituitur non debet contra charitatem militare. & facit ad hoc cap. de viduis. 2. 27. quaestione prima. quod Ecclesia nemini laqueum iniicit, ut latius gloss. in cap. ad aures. de tempo. ordinatio. & in cap. nihil. de præscriptio. & in cap. cum ex inuenito. de noui oper. nuntiatione, quod nihil cum scandalo Papa vult diffinire vel agere. Ideo si Ecclesia iubeat denunciare aliquem: & inde probabiliter timetur maius malum quam sit utilitas, seu si imminet scandalum: tunc non tenetur nec debet quis denunciare: quia qui iusta causa non paret mandato excusatur à non paritione, ut habetur. cap. officii. de poenitentis & remissionibus, & communiter doct. cum Syluestro titu. obedientia quaestione quinta sunt ad idem. Sed hic etiam opus est magna prudentia ne quis decipiatur putans esse probabile & grande malum & scandalum quod non est. ideo iuxta iudicium prudentium debent mensurari ista tertia & secunda regula præcedentes & alia omnes, ut infra in quinto modo generali dicendum est.

4. regula.

Quarta regula est, quod in dubiis vita, sensusque communis virorum bonorum summi debet in exemplum & regulam viuendi: quia præsumuntur habere rectum iudicium sicut habent rectum affectum. & facit ad hoc Hierony. ad Rusticum monachum & habetur. 16. quaestione 1. sic viuere. & Arist. 1. Ethic.

5. regula.

Quinta regula est, quod in his quæ sunt mala quia prohibita iure tantum humano excusat consuetudo præscripta aut legitima: quia tollit legem & etiam legum interpres, secundum communiter doctores. cap. cum dilectus. & cap. fin. de consuetudine. & habetur distinctione 4. capi. in istis. & cap. sequent. cum gloss. immo & ait Syluester titu. scrupulus quaestione 4. quod eadem ratione excusat consuetudo quæcunque rationalis scienter tolerata à legislatore non reclamata cum possit obuiare, etiam si non sit præscripta ut patet tit. consuetudo. tit. lex, & alii sumiste, & arguet. in moralib. cap. 8.

Sexta regula est secundum Pálude in quarto & communiter doctores & Ioannes Andreas, & Florent. vbi supra, quod quando homo non peccat mortaliter nunquam incurrit excommunicationem à iure: quia talis excommunicatio semper est iusta: ideo nunquam nisi pro peccato mortali fertur à iure: vbi autem constat de veritate cessat præsumptio in foro conscientia & iudiciali proportionabiliter. secus in sententia à iudice quæ potest esse iniusta & ligare saltem in foro Ecclesie si non sit nulla, ut de hoc latè egimus superius in lib. 2. de Ignorantia quaestione 26. sed aduerte, quod mortalis est transgressio eius quod sub excommunicatione mandatur seu prohibetur à lege vel ab homine, licet aliàs non sit prohibitum aut præceptum vlla alia lege: ut patet de incidentibus cadauera humana ad transportandum aliò ad sepeliendum, & de intransibibus monasteria sanctæ Claræ, etiam bono animo contra prohibitionem & excommunicationem latam super hoc: quia ratione inobedientia peccant mortaliter, licet alio iure non sit aliàs prohibitum neque sit malum de se: quod si talis transgressio non fuerit mortalis vera vel præsumpta virtute ipsius aut alterius præcepti id prohibentis, non incurritur præfata excommunicatio. iuris ut dictum est.

7. regula.

Septima regula est quod in quolibet casu præmittens facere quod lex imponit excusari potest à peccato saltem mortali, quauis non semper à veniali: si hoc facit bono animo per virtutem epicheyæ sine contemptu ratione alicuius periculi aut necessitatis seu circumstantia considerata, putans se non peccare mortaliter, paratus nullo modo facere si putaret esse mortale. Hæc Florent. vbi supra & Syluester, & Caietanus in summula tit. ieiunium. titu. contemptus. tit. præceptum. titu. detractio. & hæc regula est valde notanda quia rationalis, pia & fructuosa timoratus.

5. modus.

Quintus modus generalis deponendi licet & rationabiliter conscientiam, dubium & scrupulum est doctorum & prudentum bonorumque virorum præsertim superiorum consilio, iudicio vel imperio humilis subiectio, ut ait Florentin. & Gerson vbi supra, ut scilicet qui habet conscientiam inquietam, dubiam vel scrupulosam deponendam captiuè & subiiciat suum intellectum non solum obedientia & iudicio superiorum, sed & sapientum & bonorum virorum, quæcumque sibi aliud videatur, & sic secundum consilium & sententiam ipsorum formata conscientia, quod licet agit potest licet agere, idque rectè æstimare. & ratio est, quia in prædictis rationabiliter agimus, saltè non peccamus. illis acquiescèdo, etià si sic inuincibiliter erremus & operemur. quia excusamur per ignorantiam inuincibilem, & insuper meremur per humilitatem. Nā cum nos nobis ipsis non sufficimus: rōnabiliter

ter confugimus ad sapientiores & eos sequimur ut supra in primo modo generali dictum est. Nam hic est ordo hierarchicus à Deo institutus in Ecclesia, ut minores illuminentur per superiores: sicut fit inter Angelos secundum Dionysium, & gloss. ordinaria, Grego. super id Iob 1. Boues arabant & asinae pascebantur iuxta illos. ideo Prouerb. 3. Ne initaris prudentia tuæ. ideo Thobiz 4. Consilium semper à sapiente perquire. & Prouerbiorum 22. Ne transgrediaris terminos antiquos quos proposuerunt patres tui.

Vnde Gerson 3. par. lect. 4. de Vita spirituali, collario 8. dicit hoc vnum generale damus documentum, credere scilicet sapientiorum & bonorum iudicio. & contra communes eorum sententias non leuiter agere nec sibi scrupulos anxios & timidos formare hoc præcipue necessarium est religiosis respectu suorum superiorum & ignaris Diuinarum legum & iunioribus. & faciunt ad hoc supradicta in secundo & tertio modo generali. Item idem in tractatu de consolatione Theologica. lib. 4. profa 4. dicit quod moralis certitudo sufficiens ad bonitatem actus quod ad incipientes & iuniores in via virtutum acquiruntur præcipue per auctoritatem maiorum. & principalis causa instituendi religiones fuit auctoritas regiminis cui magis obedientia præstaretur quam propriae rationi, quæ in plurimis dubia est valde debilis & incerta. præualere similiter habet hæc auctoritas respectu quorumlibet iuniorum ad magistros vel parentes, sic Pithagoræ scola seruabat. sic & Deuteron. 32. Interroga patres tuos & dicent tibi, maiores tuos & annuntiabunt tibi. maiores intelligo eos qui multis experimentis eruditi sunt in agibilibus: quorum iudicia dicit Arist. 1. Ethic. esse recipienda tanquam principali propter multa vidisse. Item idem Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus alphab. 70. litera E. & tract. de meditatione, consideratione 16. alphab. 68. P. & in tractatu de remediis contra pusillanimitatem. litera E. & latius in Epistola contra professum inobedientem alphab. 71. A B N. 8. vbi agitur de exercitiis simplicium deuotum idem sæpe replicat. vnde etiam refert Florent. vbi supra. & Gerson 2. par. sum. alph. 37. litera S. quod cum quidam discipulus B. Bernar. non posset deponere scrupulos suos: propter quod non audebat accedere ad celebrandum: dixit ei B. Bernardus, vade frater & in fide mea celebra. obediuit ille simpliciter & omnis eius scrupulus perpetuò recessit.

Quod si quis scrupulosus dicat. Vtinam talis esset meus prælatus qualis erat Bernardus: crederem faciliter imperanti acquiescerem consulenti: Nunc autem cum mei superioris paruum sapientiam conspicio: non audeo meam conscientiam suæ fidei committere. respondet ibi Gerson. quisquis ita dicis & sapias erras et desipis: debes enim illi obedire non ut homini sed ut Deo

iubenti cuius vices ipse gerit. Luc. 10. Qui vos audit me audit. dummodo prælatus non iubeat contra Deum, & hoc probabiliter constet. Nam Prælatus est medicus spiritualis cui subditus infirmus tenetur obedire & credere in dubiis, ut Gerson latius probat in dicta Epistola contra Monachum inobedientem. adeò quod si de duobus malis alterum esset necessarium faciendum, scilicet vel ex obedientia Prælati comedere carnes in die veneris sancti etiam renitente conscientia timorata, aut facere aliquam abstinentiam aliàs bonam contra præceptum obedientia rationabiliter imposita: utique minus malum esset facere primum quam secundum: & ergo eligendo illud minus malum subditus non malè sed bene agit, ut de hoc supra quaestione 8. & quaestione 9. latius dictum est. Ideo subditus ad superioris imperium, ait Gerson, vel comedat, vel abstineat: & non curet sumere medicinas corporales vel spirituales ex proprio capite contra consilium & obedientiam superiorum atque prudentum. & contra consuetudines rationabiles approbatas suæ religionis, aut communitatis, ut ait Florent. vbi supra. & facit Ambro. & habetur de consecr. distinct. 5. cap. contraria. Et hoc est verum quando non est omnino clarum esse illicitum id quod præcipitur & prælatum errare: tunc enim non est ei obediendum in illicitis secundum communiter doctores.

Tādē nota, quod hic modus generalis ad serenandum conscientiam credendo doctis prudentibus & superioribus, est valde utilis & securus & meritorius, & præstat omnibus supradictis. quia & omnes alii modi etiam modus epicheyzandi debent regulari secundum iudicium prudentum: ideo ad hunc modum humiliter in omnibus recurratur, quia & in moralibus omne iudicium, etiam ipse leges debent summi & librari secundum iudicium boni viri, idest prudentis & docti non malè affecti maximè in casibus particularibus.

Contra prædicta arguitur primo, quia in dubiis semper est tutior pars eligenda cap. iuuenis desponsalibus. Item secundo qui amat periculum peribit in illo. Eccl. 3. & sic, periculosè agens peccat. Item tertio bonarum mentium est cognoscere culpam vbi non est. secundum Augustinum & Gregorium & habetur distinctio ne quinta capitulo ad eius. Item quarto si esses in articulo mortis certè non velles cum tali scrupulo sic agendo mori. ergo non est standum prædictis modis: sed omnino tutior pars est eligenda: & cauendum à scrupulis & inquietudinibus conscientia omnino, & non faciendū est contra eos secundum modos & regulas supradictas.

Respondeo negando consequentiam, & ad antecedens. Dico ad primum & secundum intelliguntur ut supra in tertio modo generali.

dictum est. Item quòd agendo secundum modos & regulas supradictas eligitur pars tutior & securior, & non exponit homo se periculo: sed potius opposito modo agendo se exponit periculo, & temere eligit partem minus tutam. Dico etiam secundum Florè. vbi supra ex B.Th. quòd non agit periculosè vllò modo qui cum leui scrupulo tantum agit.

Ad tertium respondeo quòd intelligitur quòd bonarum mentium est cognoscere culpam in generali se peccatorè recognoscendo & habere peccata alia occulta; non autem in speciali absolute sine conditione. Item cognoscere, id est timere culpam etiam in speciali & sic cauere oportùnè & debite culpam & eius occasiones ante quàm adsit culpa ipsa, secundum Gerson, Florentinum & Conradum, vt latius de hoc supra libro secundo de ignorantia, quæstione tertia in responsione ad secundum argumentum, idque aliquando de consilio, aliquando de præcepto est.

Ad quartum respondeo etiam secundum siluestrina tit. scrupulus, quæstione tertia, quòd in articulo mortis multa homo faceret, & teneretur facere, quæ non essent necessaria, nec expediret ea facere in vita, sicut disponere de domo sua per testamentum & huiusmodi, quæ non est necesse facere in vita, quòd magis quòd deponendo scrupulos & conscientiam secundum modos & regulas supradictas bene licitum est sic velle mori tanquam cum electione partis tutæ aut tutioris, vt supra dictum est.

QVAESTIO DECIMAQUARTA.

QUI SVNT SPECIALES modi ad rationabiliter deponendum, speciales aliquos scrupulos & inquietudines, dubiaque conscientia.

Respon.

RESPONDEO, Hic supponitur sicut & verum est, quòd sicut infirmitates particulares habent sua particularia remedia, & non sufficiunt generalia propter particularis incircumstantias morborum: ita contingit in spiritualibus, ideo oportet speciales modos pro aliquibus specialibus scrupulis dictare de iis, qui vt plurimum contingunt. Dico ergo quòd solent contingere septè scrupuli speciales hominibus, còtra quos sunt sua specialia remedia contrapòsita.

1. scrupulus & remediū.

Primò ergo contra nimis scrupulosos in replicando confessiones putantes se non esse sufficienter confessos de omnibus vt requiritur, & est remedium hoc, scilicet quòd si talis replicatio confessionum eorundem peccatorum magis inquietat vel fatigat ipsos vel aliosque tran-

quillat: tunc cum consilio superiorum & peritorum cessetur à reconfessionibus illorum peccatorum mortalium, de quibus scrupulosè dubitatur an sit mortalia, vel quòd non sint sufficienter confessi. & hoc est verum quando homo non habet probabilitatem vel notitiã de aliquo mortali, vel de indebita confessione facta. & ita secundum iudicium prædictorum cessando à reconfessione proiciat se fiducialiter & humiliter ad pedes misericordia Dei, de ea sola principaliter confidendo: non autem de nostris iustificationibus, aut de nostra diligentia. Et ratio huius prima est secundum Gerson in tertia parte sum. tractatu de remediis contra pusillanimitatem alphabet. 70. litera B C. & in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus. alphabeto. litera Z. quia debet homo putare quòd impossibile quo ad nos videtur habere certam scientiam quòd quis sit omnino sufficienter contritus & confessus de suis peccatis: ita quòd nemo per infallibilem & absolutam certitudinem, sine speciali reuelatione scire potest an sit in gratia verè sufficienterque pœnitens etiam per sacramentum confessionis. & ideo non se fatiget homo stultè ad sciendum seu faciendum impossibile; ad quod non obligatur. Secunda ratio secundum eundem Gerson est: quia ipse sic tentatus si ab alio similiter tentato requireretur quid faceret, sic consuleret, si esset doctus & prudens, ergo idem consilium habeat pro se in suo casu, postposita passione & scrupulo turbante iudicium ipsius. Nam vt etiam ait Caieta. in summatu. scrupulus, si esset sine impedimèto illius passionis etiam rectè & certitudinaliter iudicaret in suo negotio sicut in alieno. quod patet, quia nūquam iudicat se reconfiteri debere, nisi quia sæpe post confessionem occurrunt dubia & timores prædicti. igitur potius est credulitas vel scrupulus irrationabilis à passione proueniens quàm à recta ratione, & ideo deponendus modo prædicto. Quòd si quis scrupuletur aut inquietetur in confitendo aut reconfitendo peccata venialia minuta: remedium est secundum Gerson vbi supra, quòd non curet nimis peccata hæc confiteri, præsertim particulariter, nisi aliqua quæ videntur grauiora: reliqua autem omnia simul, vel in generali breuiter & succinctè confiteatur. & sic ponderet suam negligentiam vt præponderet fiducialiter clementiam Dei infinitam, quia cum secundum communiter doctores in statu naturæ lapsæ sit moraliter impossibile sine speciali gratiæ priuilegio omnia peccata venialia vitare: & non obligemur ea vllò modo confiteri: vanum igitur erit si quis sollicitetur nimis ea omnia omnino confiteri: præsertim cum inquietudine conscientia & cum maiori eius detrimento. Item quia ex tali confessione vel sollicitudine sæpe non quietatur conscientia, neque mundatur: sed potius scædatur magis & inquietatur, sicut

sicut ex frequenti recentis lateris lotione plus luti & sordium in aqua contrahitur, ideo melius est dimittere conscientiam in pace super his: & quod solum imbre lacrymarum irrigetur: sicque fecundata radio gratiæ cœlestis solidetur. Eccl. 7. Noli esse nimium iustus, & non sis nimius, vulgare prouerbium est.

2. scrupulus & remediū.

Secundò contra scrupulosos nimis volentes esse attentos & intentos orationibus suis & officio Diuino & huiusmodi, qui & ideo propter hos scrupulos sæpe replicant orationes & verba & videtur eis quòd non dixerunt attente quòd nec plenè protulerunt verba consecrationis & huiusmodi, remedium est secundum Gerson vbi supra contra tales scrupulos agere, non replicando quod semel dictum est, etiam sine actuali attentione: & considerent quod sufficit virtualis & quòd homo non se distraxerit à proposito seu per notabilem negligentiam secundum communiter doctores vt Tho. secunda secundæ quæstione 83. de hoc latè. & quando fuit aliqua modica negligentia venialis & parua distractio melius est sine reiteratione dolere de illa negligentia confidendo de misericordia Dei vt supra dictum est: quàm ex nimia reiteratione non necessaria valde inquietari. ad idem est alia ratio, quia scilicet ex hac reiteratione non habetur intentum, sed potius oppositum, quia scilicet non quietatur sed magis inquietatur conscientia & attentio & sequuntur alia detrimenta. Et hoc etiam est verum in reiteratione verborum consecrationis, in quibus si sunt sic prolata quòd mansit verborum significatio sufficit quamuis non fuerit exacta pronuntiatio literæ, m vel n, vt communiter tenent doctores. immo vt ait Caietanus secunda secundæ quæstione 83. articulo 17. sæpe fit à scrupulosos quòd occupant, suam mentem ad hoc vt velint esse intenti & attenti quod potius est euagatio quàm attentio: quia potius habent attentionem pro obiecto intentionis quàm ipsam attentionem ad verba distinctè & reuerenter dicenda & quàm ad ipsum Deum. eleuatio enim mentis in Deum in consecratione debet esse maxima, non intensiue & per abstractionem à sensibilibus vt dictum est: sed maxima obiectiue & quòd ad conatum, infra latitudinem tamen attentionis ad ipsa verba dicenda vt decet. Hæc Caietanus.

3. scrupulus & remediū.

Tertiò contra importunas cogitationes blasphemiarum & spurcitarum occurrentes contra Deum, & beatam Virginem, contra fidem, contra castitatem multipliciter, præsertim interorandum & contemplandum ad Deum, ad imagines, & huiusmodi: remedium est triplex. Primum secundum Gerson in tractatu contra pusillanimitatem vbi supra, & in tractatu de discretis exercitiis deuotorum, & contra spiritum blasphemiarum alphabeto 71. litera M N O P; & tractatu de diuersis Diaboli tentationibus alphabet. 70.

litera T, & tractatu de meditatione considera. 16. alphab. 68. P. alibi sæpe, quòd debent taliter afflicti considerare quod nunquam est peccatum saltem mortale in talibus cogitationibus horrendis, nisi quando eis voluntas consentit & fauet aut cum dilectatione eas amplectitur & deliberate gaudet eas adesse. vnde quando displicent & non consentitur eis sed potius ille hominem cruciant, certè imputantur ad meritum & purgationem propter difficultatem & tepugnantiam contra eas. ideo non debet homo ex hoc turbari aut desperare seu inquietari: sed potius confortari & magis sperare de maiori gratia & gloria, quia etiam si contra pugnando quis committat aliqua venialia ex negligentia seu alias: tamen ex feruore charitatis & labore quem còtra pugnando patitur deletur pœna debita illis venialibus: quæ absorbentur & consumuntur ab igne charitatis.

Ideo secundum remedium est quòd homo sic tentatus transeat gaudenter, confidenter, & fortiter agens in via Dei: non curans talia spurca tentamenta quæ lædere non possunt non consentientem: sicut bellator fortis magis animatur & prosequitur victoriam, pertransitque sordes ab inimicis immixtas super caput eius non lædentes eum: quia tunc signum est quòd inimici iam deficientes non habent alia arma fortiora quibus ipsum victorem lædant. ideo irridens tales sordes inimicorum parum lædentes homo fortiter transeat, quia & inde habet signum victoriæ & gratiæ maioris vt dictum est. Quare optimum remedium est non curare de eis, neque litigare, neque examinare, neque disputare contra eas vllò modo; & hoc maxime cauendum quia impossibile est eis sic satisfacere: sicut impossibile est retinere ventum & caniculum la-trantem reprimere contra pugnando: immo magis homo inquietabitur eis respondendo & litigando aut reconfitendo eas in speciali. sed homo taliter tentatus prædicto modo confortatus contemnat & irrideat tales sordes & inimicum immittentem: & quasi in ipsum inimicum eas reiiciat dicens intra se gaudenter, o imunde spiritus nihil aliud iam potes, hoc nihil est: ex quo non mihi placent nec illis assentio. & ideo tuæ sordes casè cadunt non me lædunt: tuæ sordes in te sint, ego Deum meum adoro: & sic dicat Aue maria aut genu flectat in reuerentiam illius mysterii contra quod sic tentatur homo. & ecce immundus superbusque spiritus non patietur se sic diu contemni & recedet cum sordibus suis. Immo & non curet homo sollicitè has tentationes confiteri, aut reconfiteri ex quo non sunt peccata saltem mortalia. Sed homo præsertim deuotus potest ex humilitate & timore conscientia aliquando & raro eas confiteri: non cui libet indifferenter sed solum aliqui sacerdoti discreto & experto in his, vt sunt

communiter religiosi. & hoc faciat non descendendo nimis ad particularia: quia magis fordida & inquietat talium loquela specialis: sed sufficit semel ita dicere aut tangere, ut confessor intelligat mentem confitentis. Quod si amplius vexauerit: satis est eidem confessori vel alteri in genere simpliciter dicere: tales aut super tali materia huiusmodi malas cogitationes habui: tamē per Dei gratiam non mihi placuerunt nec assensu, quamuis fortē immoratus sum in eis: ideo timeo quod non tam cito vel non omnino eas impugnaverim ut debui & huiusmodi: & hoc sufficit. Ad consilium autem habendum possunt explicari intra vel extra confessionem, ut oportet, quod si ex causa nostra culpabili prouenerunt, putā ex negligentia, otio, curiositate, aspectu incauto, labore, seu abstinentia indiscreta & huiusmodi: tunc tales causæ debent explicari in confessione ad culpam declarandam & ad remedium debitum tali causæ apponendum & huiusmodi, ut oportet secundum iudicium boni & prudentis viri. Tertio si valde urgent adhuc tales fordida & blasphemiarum tentationes: homo inuocet Dei auxilium: & confidenter proponat ei bonum desiderium suum & intentionem fidelem bonam & puram & hoc illi offerat: quamuis inuitus ex sensualitate vel aliunde hæc homo patiat ad maius meritum aut purgationem: & sic faciens oret aliquid, vel faciat Deo aliquod obsequium in reuerentiam illius mysterii contra quod tentatur ut dictum est.

4. scrupulus
& remediū.

Quarto contra nimis sollicitos nimisq; timentes, ne Deum offendant putantes se in omni bono deficere & peccare: remedium est triplex secundum Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus in fine, & tracta. de discretis exercitiis de votorum, & in fine. alfab. 71. littera R.S. Primo quod per se vel per alios debite inquirant ad quid sub mortali tenentur, cū quadam morali & probabili certitudine secundum iudicium prudentum, ut supra quæstione 13. dictum est. & homo id caueat sollicitē & emundare conetur. venialia autem non nimis sollicitus sit in speciali confiteri ut supra in primo scrupulo dictum est: sed ea caueat sollicitē quæ si omnino cauere & emundare non potuerit non anxietur: quia nullum ibi periculum est. Deus enim semper id permittit, ut Iebusos & Amorreos sub tributo seruire & sepius rebellare in terra promissionis, ut sic simus humiles & timorati, de Dei misericordia potius confidentes. Ideo nullus præsumat de sua munditia sic ut cogitet nihil iam in eo peccati esse. Nam & id cogitare valde periculosum & sepe falsum est. Faciat igitur homo quod cōmodē potest & reliquum Dei misericordiarum committat. & cū nouerit non esse mortale vel de illo non esse timendum: tunc quietet conscientiam suam & in spiritus libertate procedat ad opus bonum cōfidendo de Dei

misericordia, quamuis plures alias negligentias veniales admiserit.

Secundo, quod si sic non poterit homo se quietare, tollat illam timidā imaginationem seu causam à qua timor ille prouenit: quod fiet non curando nec illam considerando sed occupando se circa alia, ut supra quæstione 13. in secundo modo dictum est.

Tertio consideret Dei misericordiam, quod scilicet per eam & non ex nostris iustificationibus principaliter saluandi sumus. Psal. 53. & 70. In te domine speraui in iustitia seu in veritate tua libera me. q. di. secundum Bernar. & Gerson, non in mea iustitia sed in iustitia tuorum meritorum ò Christe, & per consequens in tua misericordia libera me. alias per rigorem iustitiarum nostrarum non iustificabitur omnis uiuens. Ideo hic humiliter & fiducialiter homo de Dei misericordia confidens, fortiter sine timore procedat ad bonum: & si milies ceciderit in die, millies etiam resurgere & proficere & ascendere in melius conetur, idque ex animo proponat, ut puer qui incipit ambulare quoties cadit resurgere nititur: & inde merebitur Dei auxilium maius. psal. 83. Beatus vir cuius est auxilium abs te ascensionem in corde suo disposuit, id est qui disponit & proponit resurgere & ascendere etiam si millies cadat. & ita confidens de Dei misericordia ut dictum est; cogitet hunc timorem esse custodiam humilitatis & signum salutis. Prouerb. 28. Beatus vir qui semper est pauidus, quia & omnes habemus causam timendi: & hic timor humilis & fiduciam habens in Dei misericordia quando non est nimis, ita quod animum reddat pusillanimum ad bonum sed feruentiorem ad Dei obsequium, magis placet Deo qui nouit fragilitatem nostram, & præsertim in articulo mortis hoc faciat homo, ut infra dicetur in quinto & sexto remedio sequenti.

Quinto contra nimis timentes & scrupulose dubitantes, an verè habeant contritionem sufficientem de omni peccato, & an sint verè contriti & confessi cum firmo proposito in futurum uti tenentur: & utrum sint in statu gratiæ; remedium est secundum Gerson in tractatu de diuersis Diaboli tentationibus alfab. 70. littera R. Y. S. & alfab. 71. R. & tractatu de consolatione Theolog. lib. 4. prosa prima & secunda, & trac. 8. super magnif. par. 3. alfab. 88. C. D. F. quod prius homo faciat quod in se est secundum moralem certitudinem, & secundum iudicium boni & prudentis viri: & sic examinet suam conscientiam & emendet ut iudicat se teneri modo prædicto. Deinde simul sic timeat Dei iustitiam & peccata futura quod præponderet Dei misericordiam, de ea præcipue cōfidendo: deinde etiā simul petat à Deo humiliter illuminari & confortari ut ipse homo eget ad salutem; & faciat ea que in aliis præcedentibus remediis dicta sunt: & his factis

5 scrupulus
& remediū.

factis sufficit ut homo se quietet & securus sit. quia nemo potest omnino sufficienter & sine ulla defectu facere omne debitum suum: neq; sine speciali reuelatione id scire infallibiliter & certo seq; esse in statu gratiæ: & oppositum dicere est error Lutheri: tametsi certitudine morali seu credulitatis probabiliter potest homo id scire sine speciali reuelatione: & cum speciali auxilio Dei ordinario ad bene agendum communiter omnibus dato, potest homo facere quod tenetur ad salutem. Et hæc probabilitas sufficit ad serenandum conscientiam super prædicta: quamuis adsit aliqua formido parua ex humili timore ad Deum putando quod serui inutiles sumus, quodq; nondum omnino egimus quod & quomodo debebamus secundum dignitatem beneficiorum Dei. Sed hic timor non debet anxiare: sed humiliare & confortare magis hominem ad bonum: quia non est periculosus, neq; reponit hominem extra statum salutis & gratiæ. immo & omnes habemus iustam causam sic timendi: qui etiam sic humiliter non formidaret certè periculosè & præsumptuosè se haberet & viueret, ut ait Gerson in tract. de consolatione Theolog. lib. 4. prosa prima & secunda; immo ex hoc humili timore magis Deo placemus cōfidendo præcipue de eius misericordia quàm de nostris iustificationibus ut sæpe dictum est. Quod si quis scrupuletur ex hoc quod non fecit quicquid potuit: cogitet secundum doctores ubi supra quod viator non tenetur agere omne quod potest, neq; omnem possibilem examinationem vitæ suæ: sed id solum ad quod obligatur ex lege, & ad moderatam diligentiam secundum negocii qualitatem: neq; tenetur pernitere ad extremū conatum feruoris. quia Deus id nobis non taxauit, sed sufficit dolor de peccatis propter Deum ita quod nullo modo vult eum offendere nec offendisse etiam si remissus sit.

Not. 1.

Vnde nota primo si veniat tentatio quærens à te qui habuisti filium ex adulterio gratissimum scientia & sanctitate pollentem, nunquid velles nō habuisse talem filium ex illo adulterio: ex quo non aliunde talis filius tibi prouenit? quid eligis è duobus carere filio an adulterio? si dicis quod carere filio ecce conscientia contradicit: si placet filius cum illa filii utilitate, iam videris non debite contritus de adulterio quod adhuc placet fuisse. ad hoc respondeas non absolute sed distinguendo quod scilicet iam post factum placet quidem filius & utilitas & effectus bonus per Dei misericordiam subsecutus. sed displicet causa & peccatum illud ex mea malitia commissum; displicet inquam quod per peccatum filium habui, & ita de peccato dānatur peccatum. Rom. 8. Similiter homo doleat de morte patris & gaudeat, de hæreditate inde secuta, doleat de furis latrocinio & gaudeat de iusta eius pœna, vel dicas quod non tenetur homo tunc respondere seu se determinare ad alteram partem illius dilematis aut te

tationis. sed potest habere se priuatiuè diuertereq; ad alia ut proxime dicitur. Item secundo si vrgeat te tentatio quod non habes veram contritionem, ex quo non sic doles de peccato ut de re temporali aut de iactura. &c. Respondeo quod non est necesse sic intentiuè & sensuali dolore dolere: sed sufficit quod displiceat peccatum ita quod iam in simili casu nequaquam homo pro quacūq; re Deum offenderē vult, & non petit amplius Deus à nobis. Item tertio si titubet homo an verè habeat contritionem vel propositum cauendi, considerans an vellet seu eligeret mori, dilaniari, aut perdere honorem aut damnari ad pœnam æternam potius quàm peccare aut peccasse. Respondeo quod non oportet has quæstiones comparatiuas facere: & quando fiunt nō oportet respondere se determinando ad alterutram earum partem tunc eligendam: sicut nec tunc imminet casus in quo necessariò alterum illorum sit exequendum; ideo sufficit tacere & ad alia diuertere: vel si omnino vis respondere dic verè & humiliter coram Deo. Si nunc se offerret iste casus ubi mihi esset necessariò alterum illorum eligendū: certè quid tūc eligere deberem scio, quid autem facere nescio: nunc autem Deum offendere nolo: de futuro non affirmo me hoc vel illud esse facturum aut electurum absolute: quia fortè inscius fragilitatis meę mentiar præsumptuosèq; loquar in vtroque, ut Beatus Petrus nocte passionis non impleuit quod ex zelo quidem sed inexpertus sue fragilitatis se pro Christo facturum præsumptuosè promisit. Itē quarto, Si eueniat tentatio dicens. quid faceres si tibi tua damnatio reueletur; nunquid eligeres hodie in tali vel tali peccato permanere, aut à tali delectabili peccato & vtili abstinere, an potius peccare? Item nūquid malles nūc peccare delectabiliter aut vtiliter tali peccato & post saluari, an è contra? Respondeo secundum Gerson ubi supra dictum est ad tertium, & in super addit Gerson hic specialiter quod debet hō verè dicere in animo suo. Volo sperare in Deo quia sic ipse mihi præcipit: & credo Deum non reuelare nisi verum, sed non ita ut neget seipsum. ideo nolo peccare & volo saluari & in ipsum sperare. ita quod homo semper respondeat nō vnica simplici catholica sed duplici: ut pueri dum interrogantur quem è duobus prius diligant patrem aut matrem, respondent, vtrunque. Sic Petrus, Tu scis Domine quia amo te. q. dicat. & alii te amant. Ita quando tibi duo mala sub electione proponuntur: si sit necessitas eligendi & exequendi alterum illorum: tunc eligatur quod probabilius videtur non esse malum, aut esse minus malum, ut supra. q. 5. & 8. dictum est. Si autem nō sit necessitas exequendi: tunc etiam non est necessitas eligendi: sed taceatur ut supra ad tertium dictum est. & nullo modo eligatur absolute alterum illorum: quia malum nunquam est eligibile & ita vtrunq; malum respue & elige bonum recognoscens

scēs tuam infirmitatem dicens, nolo peccatum, nolo damnationem: volo saluari & sperare vt infra in 7. scrupulo habetur. Dicit etiam Gerson vbi supra quod in casibus comparatiuis supradictis, & maxime in tertio casu supraposito de futuro, non debet homo affirmare tunc se non peccaturum: quia esset praesumptuosum & saepe falsum: sed sufficit ei si verè de praesenti firmum propositum tunc habeat cum Dei adiutorio vitandi omnia peccata & ad id diligentiam adhibendi; quodq; de praesenti non vult villo modo etiam in posterum peccare, vt hoc etiam ait idem in regulis moralibus. Vbi etiam dicit quod neq; iudicare debet homo se peccaturum in tali vel tali casu quia iam esset peccare. quod intellige secundum Angest. in moral. c. 8. in fine, & Aurea rosa super Euangelia in q. impertinentibus casu. 8. & in sua summa siluestrina. tit. confessio. I. q. 21. Si habeat simul aliquem actum seu promptitudinem actua-lem seu virtualem seu aliquam complacentiam voluntatis in tali peccato, aliàs non est peccatū. & ratio est quia nunquam est peccatum in puro actu iudicii seu alterius potētiē, nisi sit aliquo modo voluntariū respectu actus prohibiti: sicut neq; pecco si solum iudico quod sine gratia Dei ego certè olim vel aliquādo peccarem siue peccabo.

6. scrupulus
& remed.

Sexto contra nimis timentes & secum disputantes an sint praesciti vel praedestinati. cogitantes q; ex quo Deus scit quid tandem de illis erit: & cum voluntati eius nemo resistere possit: & ipse immutabilis & infallibilis sit. ergo nihil proderit contra niti: & per consequens quod per fas & nefas eò tandem homo de facto perueniet etiam sua vtens libertate: & sic homo cogitans vel ducitur in desperationē salutis aut in profundum peccati se ad omnia laxando vel praecipitando.

Remedium est sexplex secundum Gerson in tract. de diuersis Diaboli tentationibus alph. 70. litera. q. & in tract. de meditatione spirituali. alphab. 76. t. & in tract. de conf. Theolog. primò q; talis homo curet vitare aut potius non curet de talibus cogitationibus: sed diuertat seipsum ad alia considerandum & agendum, praecipue in hora mortis caueatur talis disputatio cum Diabolo & meditatio de his: sed tunc homo fortiter permaneat in fide & spe in qua dum esset sanus toto tempore vitæ permansit. dicat tentationi quod referentur tales disputationes & considerationes eius causæ ad aliud tempus sanitatis & ocii melioris, vbi ipse erit sine turbatione: quodq; nunc sero venit talis disputatio aut examinatio, & non est tempus ad id neq; ad aliquid innouandum sed ad finiendum vitam in qua fide vixit. quod si etiā sanus homo non potest diuertere se ad alia cogitandum sed ad respondendum scrupulo aut tentationi vrgenti: ecce potest aliquo de modis sequentibus respondere. Secundò cogitet homo quod quicquid Deus de illo ordinauerit bene & rectè factum est: & quod homo faciat quod suū

est: & Deus similiter faciet: quia & aliàs vanè conabitur in oppositū & periculosè. ideo licet Deus me reprobauerit omnino: tamen adhuc debeo illi seruire & obedire praecipienti: quia & ipse dignus est propter suam excellentiam, & propter tot beneficia hucusq; collata mihi spiritualiter & temporaliter. Item quia recta ratio sic dicit, vt hoc bene agat & viuat: qui etiam si nō esset Christianus propter bonum rationis quod est maximum, rectè viuere debet. Item quia bene viuendo minus punietur in inferno aut alibi quàm si malè ageret &c. huiusmodi multa consideret: & sic paulatim merebitur auxilium Dei quodq; tentatio discedat opportunè, & oret Deum vt remedium sibi placitum apponat. Tertio consideret quod cum Deus mentiri nequeat quia verax est: neq; seipsum & sua promissa vt potè iustus negari queat: ideo saluabit certè & dabit gloriam omnibus quotiescūq; se conuertentibus ad eū: seruientibus illius & neminè dānabit neq; dānare decreuit nisi ppter de merita sua: quia & ipse promisit per se & per suos Prophetas, sanctos Euangelistas atq; Doctores: & per exēpla latronis in Cruce. Nam & Deus ipse dicit se non velle mortem peccatoris neq; delectari in perditionibus nostris, qui vult omnes saluos fieri, vultq; salutem & gloriam nostram & ad Deum conuersionem: & secundum Chrysost. Deus quasi dolet cum hominem propter peccata damnare debet, secundum iustitiam suam quasi coactus. & concordat gl. super illud Esai. 1. Heu vēdicabor de inimicis meis, dicens, vt pater pius & punit & dolet quia punire nollet. Vnde & Scot. in 1. dist. 41. & concordat Gabr. & Ocham, & B. Tho. prima par. sum. q. 23. art. 5. in sententia licet in verbis seu modo loquēdi dissonare videantur aliquāter, dicunt ergo q; Deus bene quidem praedestinat hūc vel illum ad gloriam & ad eius media ex sua mera liberalitate: sicq; eius praedestinationis totalis, id est gloriae simul & gratiae & mediorum ad gloriam, non est alia causa nisi Dei liberalis misericorsq; voluntas. neque reprobatur aliquem ad poenam sensus aeternam nisi propter demerita personae saltem prauiusa: quia alioqui secundum rationem humanam videretur iniustitia: & secundum Aug. Deus non prius est vltor quàm homo sit peccator. Itaque reprobationis quod ad poenam sensus aeternam nostra demerita sunt praecipua causa; quod ad poenam autem damni solius quæ est carentia gloriae Deus sine demeritis personalibus vel actualibus hominem reprobatur, vt pueros ad limbum relinquens illos sibi ipsis in sua perditione propter suū peccatum originale: sicq; quod ad hanc reprobationem ad solam poenam damni & ad eius media, scilicet quod ad non dandum gratiam illis Deus est praecipua causa: neque in hoc vlli facit iniuriam qui nulli tenetur. Nota etiam quod quādo Deus praedestinat aliquem ad gloriam, vel praescit seu reprobatur ad infernum: etiam simul determi-

determinat aut praescit media per quæ homo saluabitur aut damnabitur, scilicet propter talia bona vel mala opera, aut media, & non sine illis. Itē omnibus dat quantum est de se & sufficienter omnia necessaria vt possint bene operari & saluari: hioqui non haberemus peccatum neq; damnaremur ad poenam sensus, vt patet. 1. Thim. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri, scilicet antecedenter modo praedicto. & Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris: sed magis vt conuertatur, ecce media conuersionis quæ Deus vult, & dat auxilium sufficiens ad ea, & viuat: ecce finē vitæ aeternæ salutis & gloriæ, & de reprobatione patet Ose. 13. Perditio tua ex te Israel. &c. Nota etiam q; cum habeamus liberum arbitrium & sufficiens auxilium ad media necessaria ad salutem & gloriam: igitur si volumus bene operari, possumus. quod si bene operamur iam non meremur infernum, sed gloriam. & ergo non obstante quacūq; reprobatione aut praescientia Dei si bene finaliter operamur vt possumus, certè saluabimur: & stat in nostra potestate: cum auxilio Dei praefato bene finaliter operari & saluari stante lege. Nam Deus neminem praedestinavit vel reprobavit ad infernum omnino absolute quomodocūq; viuat, nisi secundum opera sua: & ita quasi conditionaliter quantum est ex parte nostra. id est, si bene operamur, finaliter saluabimur, si malè damnabimur. vt etiam ait Soto super ad Rom. c. 9. & Perez. 1. part. q. 23. art. 6. & clariss. doctor Medina in sua lectione: sicq; quoties & dum volumus ratione vtentes in vita & in morte possumus conuerti: & finaliter bene & malè velle & saluari, & cum illa Dei praescientia & praedestinatione gloriae & mediorum, q; scilicet finaliter Petrus delibere tandem apponet tale medium aut conditionem, aut quod decedet cum tali actu finaliter liberè volito: stat contingencia in rebus. neq; in hoc Deus decipitur aut mutatur, neq; eius voluntati resistitur. quia sic certò & determinate ex parte sua ab aeterno praecognoscit & vult finē, simul cum praedictis suis mediis & propter illa à nobis obtinendum, quod liberè tamen & conditionaliter ex parte nostra vt dictum est. vt de his latius supra. l. 1. q. 55. & 56. habetur. Et cum hæc omnia media cum gratia Dei sint in nostra potestate: ideo nullus desinere debet benefacere & confidere in Dei misericordia. Hic oportet scire secundum dialecticos & Theologos quomodo cū praescientia Dei stat contingencia in rebus. & quō praedestinator potest dānari, & praescitus saluari, in sensu diuiso, non in sensu composito. & quomodo si Deus scit Sortem saluandum, necessariò saluabitur necessitate consequentiae aut suppositionis: non autem necessitate consequentis, aut absolute. neq; valet argumentum Sortes necessariò saluabitur vel damnabitur: sed non saluabitur vt supponitur, ergo necessariò dānabitur absolute vel necessitate consequentis. Nam respō-

deo negando consequentiam, quia fit æquiuocatio ex parte illius modi necessariò: qui in maiori si vera est, cadit super totam disiunctiuam faciēs hunc sensum, hæc disiunctiuam est necessaria, Sortes damnabitur vel saluabitur: cuius tamen quilibet pars est contingens: & in consequenti cadit super alteram eius partem. & ideo debet concludi. ergo Sortes damnabitur: quæ quamuis absolute, non tamen est determinate, sed contingenter vera: & cum ei stat quod potest saluari, vt dictum est. & multa alia notentur huiusmodi, quæ non solū à Theologis, sed ab artistis latè tractantur: quō prefatæ propositiones debent prius resolui & exponi, & sic reprobari. de quibus etiā latè Gerson tract. 8. super magnif. partitione. 3. alph. 88. litera. D E & superius in primo lib. in Quaestionario. q. 55. dub. 10. & 11. habetur. licet Caiet. 1. part. sum. q. 22. art. 4. & q. 23. art. 5. in hoc à communi doctrina aliquāter dissonet. & Ambrosius Catarinus de praedestinatione: quem Soto super id ad Rom. 8. quos praesciuit hos praedestinavit &c. & latius. cap. 9. quod si Deus volens ostendere iram suam &c. optime refellit.

Quartò cōsideret talis scrupulosus, quod ideo damnati nullam habent spem salutis, quia non possunt bene conuerti ad Deum: quia Deus cum eis ad hoc non concurrat, nec auxiliatur eis secundum Scot. & Duran. in 2. distin. 7. ex Bernar. & Gerson vbi supra: ideo certum est illos esse reprobatos. de viatoribus autem è contra: & debet quilibet de se cogitare, quod scilicet non est reprobatus, sed praedestinator ad gloriam, quamuis certò & infallibiliter id nesciat, quia ex quo possunt conuerti viatores ad Deum dum viuunt. ergo & Deus est paratus recipere eos ad veniam. Ioan. 6. Qui venit ad me non eiciam foras. & per consequens recipientur ad salutem & gloriam. quod etiam patet à signo. Nam si Deus me damnare voluisset & reprobasset: certè iam diu me damnasset, & in peccatis deprehensum ad infernum misisset: quia iam olim id merui. quod si me eius misericordia expectat ad conuersionem. vtiq; vult eam meamque salutem, & glorificationem. Esai. 30. Expectat Dominus vt misereatur nostri. Item si me inferno decreuisset: certè non dedisset mihi hoc desiderium poenitendi, neq; auxilium suum & sanctorum, neq; affectum illud implorandi: sed neque praecceptum imposuisset sperandi in eum: & desiderandi gloriam, & laborandi ad eam obtinendam. certè hæc omnia non mihi frustra dedisset. cur enim mihi initium bonæ voluntatis daret, si non vellet quantum in se est dare auxilium & complementum viæ salutis & mediorum ad illam? & per consequens ipsam finalem salutem & gloriam? igitur non est desperandum de gloria: neq; à bonis operibus & mediis ad eam desistendum est. Ideo dicunt communiter doctores in 3. distin. 26. & B. Tho. secunda secunda: q. 17. 1. art. 6. secundum Chrysost. super illud Io. 8.

vos in peccato vestro moriemini, quod etiam si absolute reueletur alicui quod est reprobatus, aut quod damnatus est aut damnabitur: non est intelligendum sic absolute & omnino quod ita erit quomodo cūque ille uiuat: sed conditionaliter, scilicet si non conuertitur aut si non finaliter perseuerat in bono. quia Deus promisit finaliter conuersis aut perseuerantibus gloriam, & nō potest sibi contradicere aut deficere, ergo iura iuribus sunt conformanda & secundū legē sunt reuelationes interpretandae stante lege: & quia ut patet ex dictis Deus neminem omnino absolute quomodo cūque uiuat reprobatur ad infernum nisi propter demerita: & sic Christus se explicauit statim. Ioan. 8. Nisi credideritis in peccato vestro moriemini, quanto magis quod ferē nulla huiusmodi reuelatio de alicuius reprobatione fit a bono spiritu: ideo nunquam credenda est. immo etiam si fortē extra legē fieret alicui expressa reuelatio etiam absoluta, quod quomodo cūque agat tandem damnabitur: tamen adhuc non debet desistere a bono opere: quia manet praeceptum non derogatum de bene agendo, & quamuis non maneat tunc praeceptum de sperando gloriam nec ad id teneatur: nō tamen omnino debet desperare ut iam finaliter damnati: sed fortē potest & debet ex Dei misericordia sperare gloriam absolute sibi possibilem in sensu diuino. Si fortē etiam extra legem Deus aliquando oppositum reuelabit, licet non in sensu composito uidelicet stante praedicta reuelatione, ut supra dictum est. & tunc dicat cum Iob. 13. Etiam si me occidat in ipso sperabo. Quinto consideret talis scrupulosus quod licet mihi sit ignotus finis meus bene ne an malē moriar: & per consequens gloria mea aut damnatio sit ignota mihi: non tamen propter hoc a bonis operibus & a spe gloriae cessandū est. tum quia per id non obligatur homo ut iam diximus. tum etiam quia bona uita communiter ducit ad bonum finem: & raro aliter accidit secundum Hierony. in suo testamento: sicut & bona uia signum est boni exitus ut etiam August. ait in moralib. ca. 15. quod bona uita & humilitas id promeretur a Deo, & ē contra mala uita. exempli gratia. Sicut infirmus uel agricola feminās licet nesciat finem infirmitatis seu laboris feminandi uel arandi, si uidelicet habebit sanitatē & fructum, & quamuis Deus id sciat solus: tamen non propter hanc suam incertitudinem debet homo cessare a remedijs & medijs opportunis ad finem nec a sua seminatione uel agricultura. Nam stultē aliter faceret dicens Deus scit ergo ita erit. ergo frustra facio. ita similiter dicatur faciendum esse in uia salutis humanae. immo & ex tali gloriae incertitudine quam appetis, debes ad ipsam gloriam per opera bona per quae infallibiliter obtinetur laborare magis ac magis & confortari & ad Deum conuerti, etiā si millies in die cadas. 2. Pet. 1. Satagite ut per bo-

na uestra opera certam uestrā uocationē faciatis. Sexto si tua peccata & Dei iustitia te adhuc nimis a conuersione & bono opere & a spe gloriae deterrent atque deiiciunt. Ecce ē contra tua conuersio humilisq; fiducia de Dei misericordia te certius attrahunt. Nam non ex nostris uiribus & meritis praecipue est speranda, conuersio, salus, & gloria: indigni enim omnino sumus ex nobis. Sed ex Dei misericordia vincēte iniquitates nostras, Vult enim Deus in hoc gloriosus esse & apparere, & in meritis Christi capitis nostri & eius titulo qui pro nobis soluit & meruit nobis debemus praecipue sperare: faciendo quod in nobis est ut ei haereamus per fidem & charitatem efficacem: per quae disponimur & nobis merita Christi efficaciter applicantur ad salutem. Sic nos docuerunt B. Martinus & Bernardus prope mortem Diabolo tentanti de desperatione ut diximus respondentes, ut habetur in eorū historia. ideo Psal. 30. 70. & 53. In te domine speraui &c. ut supra in 5. scrupulo dictum est. & ideo si tentatio instat tibi dicens damnatus es, ad infernum ibis. tu dic, pius est meus iudex Christus Iesus, frater meus me iustificās pro me mortuus, in suis meritis saluabor. Quibus si usque huc abusus sum: certē poenitet me: & per hanc ad ipsum conuersionem ipse me recipiet & parcat mihi: quia sic ipse promisit. caput meum est in celo me sperans ut illi reuniar per conuersionem. Si replicetur, iniustus esset si post tot peccata tua tibi daret gloriam. respond. immo iustus simul & misericors & pius qui post tot peccata me sperat & uocat ad penitentiam. qui etiam non propter peccata sed propter penitentiam dabit mihi gloriam sicut promisit. certē seruabit sua promissa fideliter, non in rigore purae iustitiae, condemnans eos qui nō finaliter permanent in peccatis: sed in pietate misericordiae saluat eos qui conuertuntur ad cor: & a curia iustitiae fideliter appellat ad curiam misericordiae ipsius, sicut & nunc ego facio ad pedes misericordiae eius me proiciens.

Septimo contra nimis sollicitos de quaerenda dulcedine spirituali: & valde tristes & ferē desperantes quia illam non sentiunt sed potius ariditatem & inuotionem & ferē nullam affectionem ad Diuinam, & ideo nimis affliguntur quia uelent deuotē feruenter & cum sapore bonum exequi: & quia sic non sentiunt reputant se in peccato uel reprobatos & huiusmodi. remedium est triplex secundum Gerson in tract. de remedijs contra pusillanimitatem & deconsol. Theolog. lib. 4. profa. 3. & de diuersis Diaboli tentationibus.

Primo consideretur quod praedicta dulcedo & experientia deuotionis non sunt efficacia & infallibilia signa gratiae & charitatis: neq; ē conuersio ariditas est signum peccati & reprobationis: neq; reddunt hominem perfectiorem: quamuis de se iuuent ad bonum.

Secundo quod licet illa de se iuuet ad bonum & per-

7. scrupulus
& uemed.

& perfectionem: tamen propter nostram fragilitatem sepe sunt occasio maioris periculi & presumptionis erroris & propriae affectionis, nimiae confidentiae, ocii, uanę gloriae & huiusmodi: Ariditas autem ē contra: si homo fortiter in Dei obsequiū cū labore suae ariditatis amplius annitur.

Tertio quod ceteris paribus magis meretur aridus faciens bonum propter Dei honorē, quam habens illa dulcia experimenta. & hoc ratione difficultatis & pugnae: & propter hoc impetrat magis aut saltem aequē ut ille alius. quia quasi suis expensis laborat & seruit Deo & pugnat pro eius ho-

nore & amore. ideo si humiliter cōfidēdo de Dei auxilio & misericordia sic operetur bonum, faciens quod in se est, conando uiriliter, & a Deo auxilium petendo simul & bonam uoluntatē, & referuet illi Deus hanc dulcedinem pro tempore & loco praemii in gloria. Nunc autem auxiliatur ei in labore suo & huiusmodi: certē hic ceteris paribus melior & securior est: is igitur homo laetetur etiam in sua anxietate spiritus quae ei cedit in melius: quia ad Romanos. 8.

Dili gentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

EXPLICIT LIBER TERTIUS DE CONSCIENTIA.

F.

ANTONII CORDVBEN.

ORD. MIN. REGVL. OBSERVANTIAE

PROVINCIAE CASTELLAE,

QUAESTIONARI THEOLOGICI,

Liber Quartus,

De Fide & Ecclesia, & continet Quatuordecim quaestiones, quae sequuntur.

QUAESTIO PRIMA.

Quae sunt fundamenta seu arma fidei, quae fidelis habere debet contra omnes haereses & errores.

Propo. 1.

RESPONDEO quod sunt duodecim quae in propositionibus sequentibus continentur.

Propositio prima est quod est vnus Deus. vna fides. vnum Baptisma. Ephes. 4. quod uidelicet sicut non potest esse nisi vnus Deus uerus ab omnibus colendus: ita nec nisi vnica uera fides, & lex Christi, per quam nunc in lege gratiae omnes salutem habere possimus: vnicum etiam sacramentum Baptismi est in quo huius fidei professio fit, & efficitur Christiani, & de numero militantis Ecclesiae uel de hac republica Christi. profitemur quam fidem & legem Christi intra gremium Ecclesiae semper obseruare.

Quod si est vnica: fit ut eadem sit, fuerit, & erit, uera fides Christi semper & ubiq; & apud omnes: itaq; eius ueritas non uariatur, loco, tempore, & personis: sed quae fuit olim a tempore Apostolorum est etiam nunc, & erit eadem uera & sola fides catholica: adeo ut nulla noua doctrina illi contraria possit esse uera, sed haereticus error est. & in hac propositione oēs haeretici cōueniunt. Propositio secunda etiam ab omnibus Catho-

licis & haeticis concessa de fide est, credo vnā sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, & expresse habetur in concilio generali Constantinopolitano primo. c. 7. & iterum in Chalcedon. actione. 2. & in Niceno. 2. actione 7. quāuis Erasmus in responsione ad censuram Parisien. tit. 1. subterfugere conetur. potest etiam dici credo in vnā sanctam Ecclesiam, ut habetur in dicto concilio Niceno, ut etiam legit antiquis. Cyrillus Episc. hierosolymitanus in 18. catechesi dicens, credo in vnā sanctam Ecclesiam & in carnis resurrectionem, & in uitam aeternam. Amen. Ad eundem, uel ad hunc sensum. 1. credo in Deum uel in spiritum sanctum sanctificantem Ecclesiam. Sed melius dicitur credo vnā sanctam Ecclesiam, ut iam communiter canitur in Ecclesia, & ait etiam B. Tho. secunda secunda. q. 1. art. 9. ad 5. & Caiet. de potestate Papae in 2. parte apologetica. c. 21. & doctores communiter.

Pro declaratione huius secundae propositionis nota primo quod dicitur credo Ecclesiam, scilicet esse: quia de fide est esse Ecclesiam Christianam, id est spiritualem quādam rem publicam Christianam, aut Christianorum omnium & vni corpus

Propo. 2.

pus Christi mysticum fide animatum, & eius professione facta in Baptismo coadunatum: quod dicitur Ecclesia, id est congregatio, vel potius conuocatio, aut collectio fidelium, ut habetur de consecratione distinct. 1. c. Eccles. de qua ad Colos. 1. & Ephes. 1. & 5. sermo est. hanc igitur Ecclesiam credimus quod Christus instituit, cui & dedit potestatem, auctoritatem, illustrationem & dona spiritualia ad finem supernaturalem consequendum. ita quod secundum Tho. Waldens. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 18. collectio aut congregatio fidelium est visibilis: potestas autem eius & dona inuisibilia sunt quæ creduntur, & eius institutio per Christum facta, extra quam non est salus, ut habetur in extrauagan. Bonifac. VIII. vnam sanctam. de maiorit. & obedientia. & ibi gl. & 24. q. 1. c. loquitur. vsq; c. quoniam vetus. & de sum. trin. & fide Cath. lic etiam credimus vnum Baptisma, quod tamen visibile est sicut Ecclesia.

Hinc sequitur primò quod credere Ecclesiam non est credere humanam, sed diuinam auctoritatem, quia est credere illi ut regitur & illustratur à Deo & ut Diuinam & ad id auctoritatem habet. & ita quando communiter dicitur à doctoribus quod vltima resolutio credibilium fidei est ad Ecclesiam, & credo Euangelio, quodq; hoc est reuelatum à Deo, quia id sic Ecclesia credit & docet, est idem quod quia Ecclesia à Deo illustrata sic docet, & Deus per eam sic infallibiliter docet, quæ auctoritas Diuina est. & ita fortè concordantur opiniones doctorum Catholicorum circa hoc.

Hinc sequitur secundo contra hereticos quod si est Ecclesia & respublica & corpus Christi mysticum: in ea igitur est diuersitas membrorum habentium varia munera, gradus, virtutes, & dona spiritualia, ad finem vel effectum spiritualem & supernaturalem ordinata, & ab ipso Christo instituta, aliàs non essent eius respublica, ut castrorum acies ordinata. Cât. 6. neq; pulchra, ut Hierusalem: sed Babilonica confusio, ut ait Hylarius in psal. 121. nec corpus Christi mysticum esset si ea distinctio cum suo ordine hierarchico ab ipso instituta non esset, iuxta id Rom. 12. & 1. Corinth. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita &c. & Ephes. 4. Dedit quosdam Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores atq; Doctores ad ædificationem corporis Christi. itaq; Ecclesia sine hac diuersitate & ordine esse non potest, ut hoc Tho. Waldens. de sacr. c. 7. 28. lib. & victoria in 2. relectione de Ecclesia. q. 2. & Osius in confessione fidei tom. 2. c. 33. fol. 247. vbi latius de hoc. & tandem Soto ex ipsis optime colligens in 4. dist. 13. q. 1. art. 1. & distinct. 20. q. 1. art. 3. & dist. 24. q. 1. art. 1. & 3. contra hereticos plus satis probat. & Dionysius de Ecclesiastica hierarchia pulchrius agit. quo etiam fit ut Ecclesia Catholica in vno aut duobus tñ manere non possit, uti Abulen. in primo prologo sup Euagelia. q. 13. optime ostendit.

Secundo dicitur, quod est vna tantum Ecclesia Catholica, ab vnitatem fidei & legis Christi, & eorumdem sacramentorum. Nam sicut ab vnitatem seclæ quod ad religionem, fit vna respublica Sarracenorum & altera idolatrarum: quamuis quod ad ciuilia plura regna ibi sint aut esse possint: ita ab vnitatem fidei & sacramentorum & legis Christi est vna Ecclesia Catholica non plures. Non sicut in temporalibus, vbi bene stat plures esse respublicas, integras atq; perfectas, quarum altera non fit pars alterius, nec illi subiecta, sed qualibet sit integra & perfecta, sibiq; sufficiens ad ciuilitatem viuendum secundum suas cuiusque leges ciuiles cum suo integro principatu & tribunali: uti est quodlibet regnum per se aut principatus, ut Venetorum, & Ianuensium à nullo alio principatu vel tribunali regulariter pendens, quod ad ciuilem vitam agendum. non inquam sic est, nec esse potest in Ecclesia aut respublica Christiana: quæ non nisi vnicè esse potest, sicut ait gl. in prædicta extrauag. Dicitur Catholica, id est vniuersalis integra & perfecta, sibiq; sufficiens ad salutem esse debet. quamuis enim sint plures Ecclesie particulares cum suis prelatis: nulla tamen illarum est integra Ecclesia Catholica, neq; sibi sufficiens ad salutem, excepta Ecclesia Romana, de qua infra. propositio. 8. & 10. agendum est. sed ex omnibus simul tanquam ex suis membris principalibus constat vna Ecclesia & respublica Catholica. i. vniuersalis integra & perfecta, sibiq; sufficiens, & plenam potestatem habens spiritualem, & eandem regulam fidei, & legis Christi & sacramenta eadem, ad rectè & Christianè viuendum, & finem supernaturalem obtinendum. De qua vnitatem Cât. 6. Vna est columba mea &c. & Ephes. 4. Vnum corpus, vnus Spiritus, vnus Deus &c. & 1. Corinth. 10. Omnes nos in vnum corpus baptizati sumus &c. Et c. 11. Vnum corpus multi sumus &c. & Ioan. 10. Erit vnum ouile & vnus Pastor. & 24. q. 1. c. loquar. vsq; c. quoniam vetus. & ind. extrauag. vnam sanctam. de maiori. & obed. Et qui hanc Ecclesiam diuidit, vel ab ea se diuidit, schismaticus est. De quo & Tho. Waldens. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. capitulo. 15. 16. 18. latius agit.

Tertiò dicitur Catholica pro quo nota, ut ait Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 14. nu. 10. quod Ecclesia Catholica dupliciter accipitur. Primò pro Ecclesia vniuersali absolute quæ. s. fuit à principio mundi. & hoc modo est societas omnium fidelium mundi sub vno capite inuisibili Deo in vnitatem fidei & religionis coadunata. quamuis professio & protestatio fidei & religionis non sit eadem semper, nec apud omnes. Secundo modo accipitur specialiter Ecclesia Catholica pro respublica Christi, i. Christiana, ab ipso Christo instituta in statu legis gratiæ: & de hac loquimur semper in toto libro hoc, & præcipue in hac secunda & in 11. propositione, quæ infra habetur. & hac

& hæc Ecclesia Christi vel Christianorum est collectio fidelium in vnitatem fidei explicitè Christi, & professionis eius in baptismo & sacramentorum & legis eiusdem, sub vno capite visibili Papa Vicario Christi coadunata. & hæc Ecclesia Christi dicitur Catholica. i. vniuersalis perfectione, loco, tempore & natione & obligatione. Perfectione quidem, quia scilicet habet omnia quæ ad salutem æternam obtinendam requiruntur: & in ea sola sunt omnia quæ ad finem supernaturalem sufficiunt, ut proximè de eius vnitatem secundum gl. in dicta extrauag. habetur, & Th. Waldens. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 17. 18. 28. de hoc & de sequentibus latè prosequitur. Loco etiam tempore & natione dicitur Catholica, quia scilicet his non arctatur, ita quod hic autem nunc aut in hac vel illa natione tantum debeat esse Ecclesia Christi, ut quodam erat synagoga quando ps. 75. Notus in Iudea Deus &c. aut quod hic vel in hac gente sit vna Ecclesia cum vna fide & lege & sacramentis, & alibi alia sint. non inquam hoc patitur Ecclesia Catholica, quia sic nec esse vna semper & vbique. Sed sicut eadem Ecclesia est vna, ita & Catholica cum eadem vera fide, lege & sacramentis eiusdem, est semper & vbique; apud oes volentes se esse Christianos ex quacunque natione sint.

Omnes etiam homines mundi obligantur eadem fidem legem & sacramenta suscipere, & per baptismum profiteri & intra prædictam Ecclesiam vel respublicam Christianam incorporari & eius legibus subdi, extra quam non est salus, ut superius notatum est. de his omnibus & sequentibus videatur noster Medina de recta in Deum fidei lib. 5. capi. 13. 14. vbi satis pulchrè & copiosè procedit.

Quartò dicitur Apostolica quia fundata est in doctrina Apostolorum quod ad fidem legem & sacramenta. neq; aliam contrariam doctrinam habet ut Ephes. 2. Superedificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. qui autem aliam doctrinam habet Catholicus non est, nec de Ecclesia Catholica quod ad hoc, secundum Tho. Waldens. vbi supra c. 18.

Quintò dicitur sancta. i. pura, munda, & immaculata, quia scilicet regitur sanctis regulis veræ fidei & legis Christi, & habet sacramenta quibus gratia confertur & sanctificatur & mundatur à peccatorum sordibus & decora fit apud Deum. Habet etiam sancta ministeria, officia, gradus & dona Diuina, quibus ad sanctitatem ducitur & gubernatur. quæuis hoc de sacramentis & gradibus Ecclesiasticis negeat heretici. Dicitur etiam sancta Ecclesia à fine ad quem ordinat & ordinatur, scilicet ad sanctitatem & puritatem vitæ & gratiæ & gloriæ. Videatur Tho. Waldens. vbi supra capi. 8. 9. 10. de quo etiam latius infra. propositio. 11. habetur Eph. 5. Mandans eam lauacro &c.

Sed vtrum ad hoc etiam requiratur, quod omnes de Ecclesia sint etiam sancti & iusti, ita quod soli iusti vel prædestinati sint de Ecclesia, & in ipsis tan-

tum constet sancta Ecclesia Catholica, uti Lutherani sequentes Wicleffum peruersè dogmatizant, in quo & ferè totam vim suarum hæresum faciunt, infra in propositione 11. latius agitur.

PROPOSITIO tertia, Semper fuit & erit vsque ad finem mundi hæc vna Ecclesia Catholica & corpus Christi mysticum & vera fides in ea. Hæc etiam propositio ab omnibus hereticis conceditur quia & sequitur ex præcedentibus. Item quia specialiter hoc à Christo promissum est Matth. 16. Portæ inferi. i. peccata non præualebunt aduersus eam nec hereses nec persecutiones quæcunque secundum glossam omnium Doctorum: semperque stabilis & firma manebit fides & Ecclesia. & c. 28. Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. & Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua, scilicet in Ecclesia & sede tua. & Luc. 1. Et regnabit in domo Iacob in æternum, id est in Ecclesia militante secundum glossam. & Doctores communiter. & Ioan. 14. Alium paraclitum dabit vobis ut maneat vobiscum in æternam spiritum veritatis. & 1. Thim. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, uti hoc latius August. de fide ad Petrum. cap. 43. & Alexand. de Ales. parte 4. membro 3. quæst. 4. & beatus Tho. 22. quæst. 2. art. 6. ad tertium, & Tho. Waldens. vbi supra. capi. 18. vsque cap. 21. aliq; Doctores plene pertractant. Sed heretici dicunt quod licet sit vera propositio, at verò non semper Ecclesia Catholica & eius vera fides manifesta est hominibus: sed aliquando occulta & latens in aliquibus tantum fidelibus, sicut olim 3. Reg. 18. & 19. Fuit solum in illis septem millibus virorum, & aliis centum occultis, qui idola non coluerunt. Sic dicunt Lutherani à tercentum annis absconditam occultamq; mansisse Catholicam Eccl. cum eius vera fide apud quosdam dütaxat; quam nunc dicunt etiã per ipsos de tenebris reductam in lucem.

Sed certè hic eorum error ex alio errore ipsorum nascitur, vel illi conexus est, quo dicunt Ecclesiam Cath. esse inuisibilem & in solis iustis vel prædestinatis soli Deo notis esse, ut infra propositio. 11. probabitur esse falsum. Nunc autem contra præsentem eorum heresim aliter arguitur, probando quod inde sequeretur quod contra supradictam Christi promissionem, portæ inferi præualuissent aliquam contra Ecclesiam & eius fidem. Nam quærimus ab eis quò tanto tempore Ecclesia Cathol. & eius fides latere potuit? Certè non nisi altero ex duobus modis id fieri potuit. Primò quod oes fideles ex obligatione veræ doctrinæ Euang. aut ex timore, ignorantia, vel aliqua quacunque, cã in errorem inducti sunt: aut secundo propter aliquam causam de prædestinatis fideles oes tacuerunt neq; suam veram fidem manifestè confiteri, neque falsam doctrinam resistere ausi sunt aut potuerunt & ita latuerunt. Si primo modo factum est: iam tota Ecclesia Catholica cum vera eius fide pro illo tempore om-

nino periisset, id quod ex ipsa tertia propositione fieri non potest. Si secundo modo factum esse dicatur iam confessio fidei etiam periisset: quo tamen ad Rom. 11. Necessaria est ad salutem: & consequenter portæ inferi præualuissent contra Ecclesiam Catholicam & fidem eius: dum falsa doctrina aut persecutio aut alia peccata adeo præualuerunt ut veram fidem tota Ecclesia Cathol. manifestè non confiteretur. Igitur eadem lege promissionis Christi, qua portæ inferi non præualebunt contra Ecclesiam & veram eius fidem, fit ut ipsa tota Ecclesia Cathol. eiusque fides & confessio ubique occulta vel abscondita, vlllo vnquam tempore in mundo esse non possit.

Maximè quia sic Christus edocuit dū Matt. 5. ait, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Et nemo ascendit lucernam & in abscondito ponit. & Vos estis lux mundi. & Matth. 10. Quod in aure auditis prædicate super tecta. & Luc. 9. Qui eruberit me & sermo, me. cor. hominib. & c. quæ omnia in Apostolis, & Pontificib. & Doctoribus Ecclesiæ in munere docendi fidem illis succedentibus specialiter dicuntur. Ad hoc etiã aliquo modo faciunt ea quæ inferius proposi. 11. & proposi. 6. differuntur.

Neque vspiam legitur, totam Ecclesiam Catholicam vel omnes fideles eius sic aliquando latuisse, etiam in maximis persecutionibus, etiam tempore Helix & veteris legis, ut non essent multi fideles ex omnibus gradibus & statibus Ecclesiæ qui veram fidem in ea manifestè colerent, & etiã cum palma martyrii confiterentur: & maximè in Ecclesia Rom. & Pontificibus eius hoc nunquam legitur contigisse.

Propos. 4.

PROPOSITIO quarta quæ etiam ab omnibus hæreticis conceditur est: quod Ecclesia Cathol. non potest errare in fide & moribus. Tum quia sancta sine macula & ruga, ut constat ex propositionibus præcedentibus. & infra dicendis in 11. proposi. in responsione ad quartum arg. & quia 1. Thim. 3. Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. & Christus id promisit Matth. 16. & 28. & Luc. 22. & Ioã. 14. ut proximè in tertia propo. dictum est. Tum etiã quia si posset errare ipsa quæ magistra, columna & firmamentum est veritatis, iam recurrentibus ad eam non esset salus nec infallibilis regula veritatis circa dubia fidei & morum.

Et nota, quod hæc propositio & omnes aliæ loquentes de Ecclesia Cathol. intelliguntur pro omni tempore, de illa etiam quæ nunc est in Christianis temporis huius & semper erit, ab illa primitiua quæ fuit tempore Apost. per successiones Episc. & propagationes Ecclesiarum particularium diffusa per totum orbem & deriuata: & cum illa comunicans in eadem fide & lege & sacramentis, capite principali Christo & spiritu Dei inuisibiliter, Papa aut vicario illius visibiliter eam regente, eadem pœnitens Ecclesia Cath. est. Nunquam. n. Ecclesia Cath. desinit aut desinet esse sancta & in-

vera fide firmata, & permanens omni tempore, ut de hoc etiam latius agit Th. Waldè. vbi supra, & Axiomata Christiana lib. 3. art. 1. c. 7. & lib. 4. disput. 2. c. 6. & 7. & sequentibus.

Sed vtrum hæc Ecclesia quæ nunc est sit minoris aut equalis auctoritatis cum illa prima quæ fuit tempore Apostolorum & cum sacra script. varii sunt modi dicendi inter catholicos.

Prima opinio tenet Ecclesiam simpliciter esse maioris auctoritatis quam sit sacra script. idque propter verbum Dei vel Euangelium mentale in corde eius inspiratum, & propter quasdam alias rationes, quam opinionem tenent Abulè. in prologo super Matth. q. 19. & Albertus Pighius in sua Hierarchia, & Osius, & Echius in confutatione responsionis Lutheranorum ad librum oblatum imperatori art. 1. fol. 74.

Secunda opinio est Driedonis de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 2. c. 3. propositione 2. vbi distinguit de multiplici Euangelio metali, vocali & scripto, & de multiplici Ecclesia primitiua & præsentia, & hac vel simul sumpta vel continuata cum illa primitiua. & secundum has distinctiones dicit Ecclesiam nunc maiorem, nunc equalem, nunc minorem auctoritatem & certitudinem habere quam sacra script. & quæ ipsa Catholica Ecclesia habet. Dicit etiam Ecclesiam nostri temporis tantum minorem auctoritatem & certitudinem habere quæ sacram script. & quæ Ecclesiam primitiuam tempore Apostolorum. vbi & latius hæc omnia profectur: sed non omnibus persuadet.

Tertia opinio est libri dicti Axiomata Christiana lib. 4. disputa. 2. ca. 1. vsque ad cap. 11. vbi has duas opin. refert breuiterque resoluit: sed nulla illarum ei prorsus placet: & quandam aliam tertiã opinionem illas ferè conciliantem ponit.

Quarta opin. est fratris Petri Soto in suo lib. contra Brentium hæreticum non satis laudato; vbi nullam prædictarum opin. referens suam quoque non multum distantem à tertiã opinione præcedente statuit.

Quinta opinio est, quod sacra scriptura simpliciter & omnino maioris auctoritatis quam Ecclesia Catholica sit: id quod noster Medina in libro de recta in Deum fide lib. 7. c. 18. pulchrè & optimè probat.

Nos autem nulli harum opinionum præiudicantes, sententiam nostram ex ipsis constatam eas omnes conciliantem meditantes, per quatuor dicta in quibus Catholici omnes conueniunt procedendo interim dicamus. Primò, quod quamuis illa Ecclesia primitiua in personis temporis illius, scilicet in Apostolis & Euang. aliisque Christi discipulis, habuerit copiosiore auctoritatem ad miracula ad loquendum variis linguis & prophetandum & ad sacram scripturam scribendum & alia huiusmodi dona: at verò Ecclesia quæ nunc est, non quidem distincta ab illa primitiua in fide, lege & sacramentis, & successione Episcoporum,

nam hæc vel nulla, vel schismatica esset: sed Ecclesia quæ nunc est ab illa distincta in personis, deriuata autem ab illa per successiones Episcoporum ac Ecclesiarum & cum illa comunicans in eadem fide, lege, & sacramentis & sacra scriptura, equalem cum illa auctoritatem habet, quod ad potestatem ordinis & iurisdictionis & ad rectam fidem conseruandum, & prædicandum, & sacram scripturam exponendum vel interpretandum, & dubia quæcunque in fide & moribus diffinendum. Quia eodem spiritu veritatis à sponso suo Christo sibi promisso ad prædicta omnia claus & potestatem habens ducitur & gubernatur vsque ad finem mundi.

Secundò dico, quod quod ad dicendum veritatem ut errare non possit in fide & moribus, eadem auctoritas Diuina in hac & in illa Ecclesia primitiua Catholica & in sacra scriptura est, nec vlla contrarietas aut contradictio in eis esse potest. quia idem spiritus veritatis & vnitatis per eas semper loquitur & in illis est. Quo non obstante ipsi verbo Diuino semel iam reuelato per sermone m aut per scripturam canonicam Ecclesia subdita est.

Tertiò dico, quod quamuis antequam Euangelium scriberetur per Apostolos & Euangelistas, Ecclesia Christi & eius auctoritas nobis innotuerit per Euangelii prædicationem Apostolicam: & deinde per ipsam Ecclesiam etiam nobis innotuerit, quæ scriptura Euangelii, postquam cæpit scribi, esset vera atque canonica: nunc autem postquam semel ipsa scriptura Euangelii ut canonica recepta est, per ipsam etiam constat nobis de vera Ecclesia Catholica & de ius fide & auctoritate, ut ait Gerson de examinatione doctrinarum alpha. 18. cõsideratione 5. litera C. & Osius in confessione fidei, tomo 1. c. 15. & Soto in defensione confessionis catholicæ c. 58. c. 59. & parte 2. c. 47. & Turrecrem. in decr. dist. 4. c. noli.

Quartò tandem dico, quod licet de aliquibus libris olim dubitatum fuerit, an essent canonici: postea tamen Ecclesia Diuinitus illuminata censeuit eos uti verè canonicos recipiendos, ut in sequenti propositione 5. latius habetur. at verò postquam semel eos ut canonicos recepit, non potest eosdem uti non canonicos vlllo modo repudiare, neque contra ibi scripta quicquam facere: sicuti nec potest sibi ipsi spiritus Diuinus contradicere; quãuis bene possit eos interpretari & declarare, & eius interpretationi & declarationi ab omnibus standum est. Itaque licet Ecclesia & sacra scriptura sibi inuicem sint testes suæ veritatis, & altera notificet veritatem alterius: neutra tamen ab altera auctoritatem & veritatem suam habet sed à Spiritu sancto dictante & inspirante: nec in hoc altera maior altera est, ut optime ait Couarruias in resolutionibus lib. 4. cap. 14. nume. 1. & tandem Medina de recta in Deum fide lib. 17. cap. 18. latius & pulchrè de hoc agit. Vbi

& pulchrè probat, quod simpliciter sacra scriptura sicut & verbum Dei siue scriptum, siue prædicatum, siue inspiratum, maioris est auctoritatis quam Ecclesia: sicut & verbum aut lex ipsa regis maioris est auctoritatis quam nuntius eius quamlibet certissimus & fide dignissimus est. Optimè cum his consonat etiam noster Horantius de locis Theologicis lib. 2. c. 5. uti superius & propositione 5. latius habetur.

Propos. 5.

Propositio quinta, in qua non conueniunt non biscum hæretici qui eam impudentissimè negant nil admittentes quod expressè in sacra scriptura non continetur; quam ipsi solam admittunt secundum eum sensum quem arbitratur. Est ergo propositio quod standum est generali traditioni consuetudini & doctrinæ Ecclesiæ Catholice, etiã nostri temporis circa fidem & mores & sacramenta & canones librorum sacre scripturæ, & eius expositionem & sensum.

Quod patet, quia circa hæc omnia errare non potest; ex quo pertinent ad regulam fidei & morum, ut constat ex supradictis: sicut nec illa Ecclesia primitiua, quæ fuit tempore Apostolorum, nec inter hanc Ecclesiam nostri temporis & illam vlla contrarietas esse potest neque diffensio: cum eodem spiritu veritatis & pacis gubernetur.

Et quod ad libros sacre scripturæ & eius sensum & expositionem specialiter idem probatur, & certè est inuictissima ratio. Nam quærimus ab ipsis etiam hæreticis, vnde has scripturas quas ipsi solas audire vel acceptare volunt sacras esse nouerunt? aut eas esse quas Apostoli & Euangelistæ alique prophetæ scripserunt? Et in sua prima integritate sine vlla corruptione ab hæreticis vel ab aliis facta permanere? aut tandem eas solas esse canonicas quomodo aut vnde nouerunt? Certè non possunt dicere nisi quod auctoritate Ecclesiæ, aut communis testimonii Doctorum aut vtriusque simul de hoc certi sunt: nam alia miracula aut certam reuelationem de hoc exhibere non possunt.

1. 107

Tunc iterum quæro cuius Ecclesiæ & quorum Doctorum auctoritate? Certè dicere non possunt, quod illius tantum Ecclesiæ primitiue quæ fuit tempore Apost. nam eam in seipsa isti non viderunt sicut nec nos. (de Doctoribus aut proximè dicemus) nullam ergo aliam Eccl. cuius auctoritate de hoc certi sunt assignare queunt nisi illam primitiuam: non quidem in seipsa, sed prout per successiones prælatorum & propagationes Ecclesiarum particularium ad nos vsque peruenit: & præsentis Ecclesiæ Cathol. quæ nunc est continuatur, sub cuius temporibus isti hæretici nati sunt: & per quæ acceperunt credentia aut fidem vtriusque testamenti. Doctores autem iidem sunt nunc & tunc qui in suis scriptis suum nobis testimonium atque sententiam de credendis reliquerunt, & per ea nobis exprimunt mentem suam de veritate fidei & sacre scripturæ & veri sensus eius, quæ

ab illa Ecclesia primitiua vsque ad sua tempora semper erat in Ecclesia Catholica.

Nunc igitur audiant omnes hæretici. Si auctoritas illius Ecclesiae vsq; ad hanc presentem continuatæ per medios patres sanctissimos atque doctissimos & Christi martyres & confessores plurimis miraculis illustratos, quales in Ecclesia fuisse negari non possunt, tanta est vt ipsa sola testificante ista scripturæ credantur esse illorū, quorum nominibus intulantur, esseque incorruptæ atque canonicæ: quomodo hæc eadem auctoritas non erit tanta vt ex ipsa etiam credamus quis sit proprius & verus sensus, in quo ipsa sacre scripturæ a principio fuerunt intellectæ, in quo etiam nunc sunt intelligendæ, ita vt veram & firmissimam fidem pariant? Quo etiam non erit tanta vt per eam verissimè credamus has vel illas esse Apostolicas traditiones solo verbo traditas ab eis, & hanc vel illam esse veram fidem doctrinamq; Catholicam & Apostolicam Ecclesiam? Certè qua ratione dixerint hæretici hæc presentem Ecclesiam ab illa primitiua per tot sanctos patres atque doctores vsque ad nos continuatam circa vnum istorū falli: eadem quoq; circa omnia prædicta & omnes articulos fidei necesse est contra se ipsos impiè dicant falli & errare posse. & eadē ratione tota fides immo & Christus ipse negari posset. Quo absurdissimo dato nulla iam dabitur Ecclesia Catholica, quæ semper in vera fide permaneat: neq; vlla regula veræ fidei quam sine vlla dubitatione sequamur: id planè quod ipsis tantum hæreticis contingit. de quo etiam latins agit noster Medina de recta in Deum fide lib. 7. c. 16. vsque ad finem libri & lib. 5. c. 11.

Not. 1. Quibus non obstantibus notandum est primò qd Ecclesia Catholica, quæ nunc est non potest aliam fidem nec vltra illam edere aut docere alia credibilia: neq; condere nouum articulum fidei propriè atque præsius loquendo, neq; aliam sacram scripturam denuò conficere aut superaddere quàm ab Apostolis & Euangelistis scripta est: nec alia sacramenta instituere. Sed solum potest ea omnia declarare, etiam per noua vocabula quæ in sacra script. non habentur, vt de hoc etiam Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 14. & de libris canonicis latius agit, & Medina vbi supra & lib. 6. pulchrè nimis. & determinare potest modos & tempora & sensum ipsorum. Tum quia ad Galat. 1. Si nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis præter id quod à nobis accepistis anathema sit. & Eph. 4. Vnus Deus, vna fides, vnū baptisma, Tum etiam quia omnia credibilia fidei lex & sacramenta per Christum tradita ad salutem & Ecclesiae institutionem, quam ipse solus vt redemptor & caput suæ reipub. Christianæ instituere potest aut potuit, iam per Apostolos & Euangelistas, qui ab ipso Christo sunt testes & prædicatores sui ordinati, sufficienter verbo & scripto prædicata & annunciata sunt, vt ait Cyprian.

in sermone de ablutione pedum. Tum demum, quia tota prædicatio & editio vel scriptura Noui testamenti ad ipsos tantum Apost. pertinuit: qui vel ipsi scriberent vel Euangelistarum scripta probarent, & sua auctoritate Ecclesiis legenda & tenenda mandarent. hoc enim proprium munus & donum Apost. est: qui soli ad id pro Ecclesia fundanda à Christo electi & destinati sunt. Mar. ult. Prædicate euag. omni creaturæ. & Matth. 28. Docete omnes gentes &c. & Act. 1. Eritis mihi testes in omni Iudæa & Samaria vsque ad vltimum terræ. & Ioan. 20. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. & 2. Corin. 5. Idoneos fecit noui testamenti ministros &c.

Secundò nota quod notanter dictum est Apostolos & Euang. docuisse verbo & scripto omnia **Not. 2.** pertinentia ad fidem vel salutem. Neq; enim omnia scripta sunt quæ docuerunt: multa namque verbo prædicauerunt & Ecclesiis seruanda tradiderunt circa fidem & mores & sacramenta quæ scripta non sunt. & hæc eandem vim & auctoritatem habet sicut ea quæ in sacra scriptura continentur.

Primum probatur ex secunda ad Thessalon. 2. Itaque fratres stete & tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem siue per Epistolam nostram & 1. Corin. 11. post multa tradita in scriptis ait. Laudo vos quod sicut tradidi vobis præcepta mea tenetis. & infra. Cetera cum venero disponam. & 2. canonica Ioã. Plura habens vobis scribere nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos: & ore ad os loqui. & 1. Ioã. 2. Quod audistis ab initio in vobis permaneat: quia si id in vobis permiserit, & vos in filio & patre manebitis. & 1. ad Timoth. 1. Rogauit te vt remaneres Ephesi vt denunciare quibusdã, ne aliter siue ne diuersa docerent, scilicet quàm ego docui. Fortè enim tunc nondum omnia scripto tradiderat. & ca. 6. ait. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est & nihil sciens &c. Ecce de scriptura non meminit sed de sermone Christi & Apostolorum. & 2. ad ipsum Timoth. 3. ait. Tu autem assequutus es meam doctrinam & institutionem, scilicet verbo & opere tibi traditam. & Act. 15. Paulus & alii discipuli tradebant ciuitatibus, quibus prædicabant custodire dogmata quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus. & tandem ad Timoth. 1. habetur. Reliqui te cretæ vt quæ defunt corrigas, scilicet, docens verbo ea quæ scripta non sunt & à me didicisti, ideo sequitur. sicut disposui tibi. & cap. 2. Loquere quæ decent sanam doctrinam. infra, verbum sanum irreprehensibile in integritate. infra, vt doctrinam Saluatoris ornent in omnibus, s. moribus ritibus & cæremoniis. vnde constat etiam consuetudinis & traditiones erroneas, si quæ tunc fuissent generaliter in Ecclesia, non esse permissas, sed eas tantum esse relictas & edoctas ab

ab Apostolis quæ verè catholicæ sunt. Item secundò vtrumque probatur, tum ipsa experientia: nam sacre scripturæ maxima pars. s. Euangelia & quedam alia etiam secundum ipsos hæreticos sola traditione Apostolica habentur canonica in Ecclesia. Nam in sacra scriptura nihil habetur de hac vel illa scriptura recipienda. Tum etiam id probatur auctoritate omnium Sanctorum Patrum atque Doctorum qui à tempore Apostolorum hucusque in Ecclesia fuerunt: qui concorder dicunt, Christum & Apostolos multa circa fidem mores & sacramenta nō scripto sed verbo & opere tradidisse, quæ sunt in practica & consuetudine generali Ecclesie Cathol. Et hæc non minus dicunt esse obseruanda q̄ ea quæ sunt in sacra script. ea præsertim quæ generaliter omnibus & pro omni tempore tenenda in Ecclesia tradita sunt, & eo modo quo Ecclesia accepit & interpretata est. Nā de temporalibus & particularibus secus est: & ratio huius est, quia ex quo sunt verba Diuina Apostolis reuelata & per ipsos prædicata ad nostram salutem & fidem in Ecclesia constituendam, sicut & ea quæ in sacra scriptura sunt: non ergo minus credenda sunt, neq; minorè auctoritatem habent, quàm si scripta essent, aut quàm ea quæ scripta sunt: ad hoc enim nil refert scripta vel non scripta esse. Et hoc verum est de traditionibus illis quas, vt diximus, constat generaliter esse receptas in Ecclesia à tempore Apostolorum ad nos vsque deriuatas & traditas, quia vt patet ex supradictis in hoc Ecclesia Catholica errare non potest.

Quòd autem Doctores id ita communiter doceant, testes sunt Dionysius Areopagita de Hierarchia Ecclesiastica. c. 1. &c. Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum & clarius contra Martionem lib. 1. & lib. 4. & latius de Corona militis. Origen. lib. 1. cōmen. super Matt. homil. 29. & clarius homil. 5. supra numeros, & in periarchon in præfatione. Cyprianus sermone de ablutione pedum. Athanasius. 1. Cor. 11. & lib. de decretis Synodi Nicenæ contra Euseb. & in concilio 12. Toletano. c. 4. & in 7. synodo generali actione 7. & in concilio Trid. sess. 4. Basilius lib. 1. de Spiritu sancto. c. 27. 29. Chrysost. super 2. ad Thess. 2. Epiphanius apertè cōtra hæresem 41. 61. 75. Irenæus clarissimè in lib. 3. c. 3. & 4. B. Clemens lib. 10. recognitionum. & Epist. 4. & refertur dist. 37. c. re-latum. Hiero. expressissimè in Epist. 14. cōtra Luciferianos, & super id 1. Cor. 11. Nos talè consuetudinè non habemus. & Damasc. li. 4. c. 13. & 17. & Leo Papa. in sermone de ieiunio Pêthecostes. Isidorus lib. 5. Ethimol. Item Eusebius Cæsariè. in historia Ecclesiast. lib. 3. c. 24. 25. 26. & lib. 4. c. 8. & 14. & lib. 5. c. 6. 24. 25. & lib. 7. c. 2. idem testificatur de Ignatio, Serapione, Egesippo, & Clemente Alexandrino, & historia Tripartita libro 9. cap. 38. idem refert, & tandem latius & apertius Aug. lib. 2. cōtra Donatistas. c. 7. 8. & 9.

& lib. 4. c. 6. & 24. vbi expressè ait, quod id quod semper tenuit Ecclesia vniuersalis nec in Concilio prius statutum reperitur, credendum est auctoritate Apostolica traditum esse. Idem lib. 11. contra Faustum cap. 5. & Epistola 118. ad Ianuariū, & Epistola 86. ad Casulanum, & contra Cresconium Grammaticum lib. 1. c. 32. 33. & lib. 7. de trini. c. 4. & alibi sæpius. Et refertur distinc. 11. c. Ecclesiasticarum. c. palam. cap. Catholica. c. in his, & dist. 12. c. illa. & de celebratione missarum. c. cum Marthæ.

De hoc etiam latius agit Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 22. vsque c. 30. & lib. de sacramentalibus tit. 4. c. 27. & Vincentius Lirin. contra hæreses. & liber axiomata christiana. lib. 2. art. 5. & lib. 3. art. 1. cap. 1. 6. & 9. & latius Osius Episcopus Varmien. in confessione fidei tomo 1. cap. 27. & tomo 2. c. 32. vbi & refert Theodorum in sua historia Ecclesiastica lib. 1. c. 8. dicentem, quòd ex traditionibus Apostolicis in Ecclesia vrgentibus Arrius in Cōcilio Niceno damnatus est. Quòd etiam idem Osius alibi cōtra Brentium lib. 2. & 3. & 4. & Roffen. contra Lutherum in prologo veritate 9. & in art. 27. & Cano. de locis theologicis lib. 3. latius probant, & Couarruias in resolutionibus lib. 1. cap. 10. num. 3. & lib. 4. cap. 14. Item Alber. Pigius lib. 1. Hierarchiæ. c. 2. vsq; c. 5. & noster Castro de hæresibus lib. 1. c. 4. vsque c. 8. vbi refert ipsos etiam Lutheranos cōtra Anabaptistas torquētes quasdam scripturas vt eos conuincerent; tandem ad cōmunem sensum & traditionem Ecclesie appellasse. & Osius in libello de veritate hæresum siue sectarum temporis huius fo. 12. 18. 23. 28. & in altero lib. 1. contra Brentiū fo. 10. & 14. & lib. 3. fo. 167. hoc idem ab ipsis Lutheranis cōtra illos; & contra Zuinglianos, & Sacramentarios & ab aliis contra alios hæreticos inuicem esse factum ostendit. & tandem Soto in defensione cōfessionis Catholice contra Brentium par. 2. c. 50. vsq; c. 70. cum supradictis concordans latissimè de his agit, & præ omnibus noster Medina vbi supra, noster etiam Horantius de locis Catholicis lib. 2. cap. 13.

Patet igitur ex omnibus secundum Tertullianum, Origenem, Augustinum de doctr. Christiana. lib. 3. c. 8. aliosque Doctores vbi supra, ad verum sensum scripturarum & veram fidem habendum, ad consensum & traditionem Ecclesie tandem esse recurrendum.

Sed tertio notan. quòd duplex est genus prædictarum traditionum Apostolicarū in Ecclesia generaliter receptorum. Primum est earū de quibus nullū vnquam dubiū fuit in Ecclesia nec initium earum reperitur, sed perpetuo à tempore Apostolorum in Ecclesia vniuersali obseruatæ sunt. Et has constat ab ipsis Apost. verbo & opere traditas esse, secundum Augustinum lib. 4. contra Donatistas capi. 24. vt supra dictum est. & hu-

iufmodi sunt multa quae Basil. refert lib. de Spiritu sancto. c. 27. vt signatio crucis in fronte, & alibi. obiuatio Sathanae à baptizadis, inuictio illorum, baptisimus infantium, sacrificium missae, oratio p defunctis, vota monastica religionis, & multa alia.

Secundum genus est earum de quibus aliqui dubitatum est, & variae fuerunt sententiae catholicorum & Ecclesiarum etiam Apostolicarum: quia vel ab ipsis Apostolis non fuerunt tam clare omnibus traditae, vel vbiq; praedicatae, vel quia non fuerunt ab omnibus fidelibus illius temporis eodem modo nec tam clare aut plene intellectae & obseruatae: & ita temporis decursu magis variatae aut dubitatae sunt: tamen postea vt esset omnium in his concordia fidelium in conciliis generalibus totius orbis diffinitae sunt, & ab omnibus approbatae. vt est celebratio Paschae die dominico, & de aliis quibusdam festis Domini nostri, & de die dominica celebranda, & de recipiendo baptismo haereticorum secundum Augustinum lib. 2. contra Donatistas cap. 7. & secundum ipsum lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. talis fuit canonizatio aliquorum librorum sacrae scripturae, vt Thobie, Iudith, Hester, Machabeorum, Sapientiae, Ecclesiastici, & aliquarum Epistolarum Apostolorum, & Apocalipsis, & secundum Ambr. & Chrysost. ieiunium quadragesimae, & eiusmodi alia multa.

Omnes igitur supradictae traditiones primi & secundi generis quae generaliter tenentur in Ecclesia, licet in sacra scriptura non sint, obseruandae sunt à fidelibus, sicut ea quae scripta sunt, & valent ad declarationem ipsarum scripturarum. quia ex quo haec iam in conciliis ab omnibus diffinita sunt, & per Ecclesiam generaliter acceptata, quae in fide & moribus errare non potest, non est super his amplius dubitandum, vt ait August. 118. Epistola ad Ianuarium & habet distinct. 12. cap. illa. cap. Ecclesiasticarum, dicens, ea quae per totum orbem seruat Ecclesia & scripta non sunt, certissimum est ab Apostolis tradita vel in conciliis totius orbis esse diffinita: neque de his omnibus magis dubitandum est quam de ipsa scriptura sacra: & illis contradicere manifesta insania est. haec ille in sententia.

Et nota quod praedictae traditiones sunt recipiendae eo modo quo traditae & per Ecclesiam receptae sunt & non aliter. Nam aliquae earum traditae sunt tanquam necessariae ad veritatem sacramentorum, ita quod si aliter fiant non erunt sacramenta: neque suum habebunt effectum. Aliquae solum sub praecipito, ita quod sine eis erit quidem sacramentum & eius effectus: sed peccabit mortaliter aut venialiter aliter faciens. Aliquae sunt solum de consilio aut de decentia. Aliquae sunt generales pro omnibus & omni tempore. Aliquae non nisi spales pro aliquibus aut pro aliquo tantum tempore, vel ex causa qua cessante cessant & ipse, vt fuit praecipitum Apostolorum de cauendo à suffocato & sanguine

& idolothytis, Act. 15. & quod mulier oret in Ecclesia velato capite 1. Corin. 11. Et haec possunt per Ecclesiam pro tempore ex causa mutari, vt coicare laicos sub vtraque vel sub altera tantum specie, & alia eiusmodi quae ad gubernationem Ecclesiae spectant.

De quibus omnibus quando fuerit dubium an sit traditio Apostolica, & quomodo debeat intelligi & obseruari, regula est quam tradidit Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. & habetur distinct. 19. c. in canonicis. quod illae traditiones quae ab omnibus Ecclesiis sine villo dubio receptae sunt, eodem modo sunt ab omnibus obseruandae. Quando vero non ab omnibus, vel non eodem modo recipiuntur, sequenda est auctoritas plurium & grauiorum Ecclesiarum. Quod si Ecclesiae numero sint aequales: tunc illae quae maioris sunt auctoritatis sequendae sunt. Haec ille. Vnde tandem liquet, quod in his non nisi usus & obseruantia Ecclesiae tenenda est: & praecipue Ecclesiae Rom. quae omnibus praestat, & errare non potest. distinctio. 111. 12. vt infra proposi. 7. 8. & 10. latius habetur. vt de his etiam Soto vbi supra. cap. 56. vsque 59. latius & optimè agit.

Nota tandem quarto, quod tunc dicitur & censetur Ecclesiam talem doctrinam, sensum & traditionem tenere, quando Pastores atque Doctores eius vniuersaliter sine vlla illius contradictione impunita ita tenent, atque consentiunt. Neque enim in hoc curandum est de iudicio vulgi aut priuatorum hominum: quia in hoc nullum ius habent, sicut neque in decretis & gestis cuiuslibet alterius reip. bene ordinatae, quod etiam inde patet. Nam cum vna eademque omnium fidelium sit fides, eiusque confessio; & ne suum quisque sensum sequatur, & vt confusio babilonica caueatur; oportet ordinem esse & publicum magistratum ceterosque ministros ministeriorum Dei, & praecipue ad tradendam doctrinam fidei, iuxta id. 1. Cor. 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis. Hi autem ministri verbi Dei sunt solum Pastores atque Doctores Ecclesiae qui Apostolis & Euangelio successerunt in munere docendi fidem & Euangelium, & sacramentum scriptum cum dono interpretationis sermonum eius, secundum id Eph. 4. Dedit quosdam Pastores atque Doctores in edificationem &c. & 1. Corin. 12. Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes interpretantur? & ita in his tantum accommodè & non promiscue in tota multitudine Christus dedit Ecclesiae clauis regni caelorum, & potestatem & alia munera & dona illustrationis ad eius gubernationem illi promissae. Horum igitur tantum iudicium, consensus & doctrina siue traditio, quam sequitur Ecclesia ab illis edocta, ipsius censetur Ecclesiae, inter quos ad summum Pontificem id pertinet: & ea quae inter alios dubia sunt finaliter definire: auctoritate cui nulli liceat repugnare; nempe vt sit ordo per quem in vna Ecclesia ad vnitatem omnia reducuntur, vt dictum est & infra. propo. 9. & 10. latius de hoc agit.

Cum

Cum his omnibus expressè concordant Irenaeus lib. 3. cap. 3. & 4. cap. 43. 44. 45. & Hieron. & August. in psal. 86. Dominus narrabit in scripturis populorum &c. & psal. 44. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. constitues principes super omnem terram. Et Tertulianus contra Martionem lib. 4. & de corona militis & clarius B. Tho. 22. q. 1. art. 9. 10. & alii doctores Scholastici in 3. sentent. distinct. 25. & Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. cap. 20. 22 & Castro de haeresibus lib. 1. cap. 4. cap. 6. vsque c. 8. & tandem de his Albertus Pighius in sua Hierarchia lib. 1. c. 2. & 3. & lib. 2. c. 7. & lib. 6. c. 3. & Simancas de haeresibus. c. 21. 23. & Osius lib. 2. & 3. & 4. contra Brevium de iudiciis rerum Ecclesiasticarum & fidei: & Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 14. capitulo 16. Vbi de libris canonicis sacrae scripturae & de aliis per Ecclesias approbatis, & noster Medina de recta in Deum fide per totum librum sextum & septimum latius agunt. & multi etiam de haereticis consentiunt, quamuis multi etiam eorum dissentiant propter argumenta quae proximè sequuntur & soluuntur.

CONTRA supradicta haeretici arguunt tripliciter. Primò, quia omnia necessaria ad salutem sunt iam scripta per Apostolos & Euangelistas. non ergo oportet alias traditiones Apostolorum Ecclesiae vel Doctorum aut aliorum quorumcumque doctrinas aut reuelationes etiam Ecclesiae auscultare siue recipere: maximè quia periculum est incerta pro certis recipiendi, vt de beato Cypriano ait August. lib. contra Donatistas in hoc illum esse deceptum, dum putauit esse traditionem & reuelationem Ecclesiae de rebaptizandis haereticis quae non erat, & antecedens patet per Chrysost. super ad Titum homilia. 1. ibi manifestauit verbum suum in praedicatione quae data est mihi: haec est praedicatione &c. vbi ait, Euangelium continet omnia, & praedicationis verbo omnia conclusit. Itè August. Super Io. 11. tractatu. 49. ait, non omnia scripta sunt, delecta autem sunt quae scriberentur, quae saluti credentium sufficere videbantur.

Respondeo negando antecedens. & ad eius probationem ex Chrysostomo, dico ipsum ibi loqui de Euangelio eiusque praedicatione, in quibus includuntur non solum quae scripta sed etiam quae verbo tradita sunt Ecclesiae siue fidelibus tenenda. Plus igitur includit Euangelium & eius praedicatione quam ipsius scriptura sacra.

Ad August. autem dico, ipsum ibi loqui de gestis & mysteriis Christi. quo modo scilicet conceptus, natus, conuersatus & passus est, surrexit & ascendit in caelum & aliis eiusmodi. Ex quibus dicit delecta esse quae scriberentur quae sufficiunt ad fidem de eo habendam & ad salutem. Sunt tamen multa alia quae dixit & fecit ipse & Apostoli, ad fidem & mores pertinentia & scitu necessaria, quae specialiter non scripto, sed solo verbo & opere tradita sunt Ecclesiae vt superius proba-

tum est de quibus non loquitur Augustinus: alioqui sibi ipsi aliisque Doctoribus & Ecclesiae (quod absit) aperte contradiceret. Rursus haec omnia quae sufficiunt ad salutem scripta quidem sunt in vniuersali, videlicet vbi de Ecclesiae firmitate, & auctoritate & obedientia, & de fide illi praestanda & prelatis atque doctoribus, & de clauibus, & aliis huiusmodi ipsa scriptura loquitur. Haec enim mittunt nos ad ea suscipienda quae ab Ecclesia & Patribus tradita sunt. Neque periculum sed certitudo tutissima est sensum Ecclesiae sequi, si homo sollicitè velit attendere quid illa teneat eiusque doctores, cum quo stat quoad homo possit decipi per suam affectionem vel negligentiam, sicut & in sacrae scripturae intelligentia.

Secundò ad idem argumetur, nam licet Ecclesia habeat auctoritatem declarandi & iudicandi de scriptura & de doctrinis, & tradendi regulam credibilium & morum vt dictum est: ita tamen vt intra metas sacrae scripturae in his se contineat & non ultra progrediatur. Quod probatur. Primò, quia ab illa recedere nec Angelo quidem fas est. Galath. 1. Si quis aliud Euangelizauerit praeterquam à nobis accepistis anathema sit.

Item secundò quia regula fidei est verbum Dei, cuius reuelationi Diuinae tantum innittitur fides Ecclesiae. psal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum & 2. Pet. 2. Habemus firmiorem propheticum sermonem &c.

Tertiò quia Origenes homilia prima in Hieremiam ait. Necesse est nobis scripturas sanctas in testimonium vocare: quia sine his sensus nostri non habent fidem. & Hieron. in Matth. 23. quod sine auctoritate scripturae dicitur, eadem facilitate contemnitur qua dicitur. & super ad Tit. 1. ait sine auctoritate scripturarum garrulitas non habet fidem. Item Chrysost. in imperfecto. super Math. 24. homilia. 49. ait. Hoc tempore (quo scilicet haereses vagantur in Ecclesia) nulla probatio potest esse vera Christianitatis, neque refugium est ad veram fidem Ecclesiamque Christi cognoscendam, nisi per scripturas. Item August. Epistola. 166. ait. In scripturis didicimus Christum & Ecclesiam eius. Et tomo 11. contra Epistolam Petilianam. cap. 2. 3. & 4. est ad idem.

Respondeo negando quod in argumento praetenditur, & ad primam eius probationem dico, verum esse quod Ecclesia non potest aliam fidem nec alia tradere credibilia, quam nobis per Christum & Apostolos praedicata & tradita sunt: cum quo stat: quod potest ea omnia declarando tradere explicitè multa quae in illis implicitè continentur, aut sequuntur ex illis. Neque sic Euangelizatur praeter quod Apostolis Euangelizatum est: vt hoc etiam supra satis probatum est: quod est verum etiam si aliis verbis clarius non tamen contra sacram scripturam tradantur, vt ait August. libro 7. de trinit. capitulo. 4. & Gregor. Nazian. & Cyrillus, & Athanasius. vt Osius etiam contra

Respondeo ad 2. arg.

contra Brētium lib. 2. & 3. fol. 288. 201. 230. &c. & lib. 4. latius refert.

Ad secundam respondeo quod regula fidei est quidem verbum Dei, sed non solum scripto, sed etiam verbo aut praedicatione traditum, aut inspiratione occulta vel manifesta quomodolibet reuelatum, de qua traditione & reuelatione verbi Dei non de sola eius scriptura praecipue intelliguntur & loquuntur. psal. 118. & 2. Pet. 2. & alia similes auctoritates quae adduci possunt.

Ad auctoritatem autem Orig. quae videtur replica contra hoc, dico quod intelligitur sicut & loquitur contra eos qui priuatis ratiocinationibus & argutiis tantum humanis fidem tractant, quales multi tunc erant haeretici. & hoc docet Origen. esse relinquendum, & in sacra scriptura veram fidem esse quaerendam: non quidem quomodolibet intellecta, sed vt ab Ecclesia & Patribus explicatur & traditur vt superius probatum est.

Ad Hieron. similiter respon. & insuper dico, non esse garrulitatem sensus & traditiones Doctorum & Ecclesiae: ex quo traditionibus Apostolorum & Diuinis illustrationibus aut recte rationi per fidem illuminata nituntur, licet in sacra scriptura non contineantur expressè. Solum igitur garrulitas vana est quae priuatim sine sufficiente ratione, aut vera Ecclesiae traditione profertur, de qua Hieron. loquitur. Chrysostr. etiam similiter vt Origenes intelligitur: quamuis etiam posset refutari opus illud vt potè falsatum ab haereticis: ideo namq; in eodem libro aliqui errores per haereticos admixti deprehenduntur. August. autem solum dicit, quod ex scriptura probatur Origo, vnitas, antiquitas, vniuersalitas, veritas & auctoritas Ecclesiae Christi: cum quofar, quod eius traditiones atq; doctrina sicut & alia de fide in sacra scriptura contenta, vt iam diximus accipienda sint.

3. arg. Tertiò arg. nam interpretatio & declaratio scripturae & verbi Dei, non nisi spiritu Diuino fieri debet: hic autem spiritus non est alligatus his vel illis personis; sed diuidit singulis prout vult. 1. Corinth. 12. ergo non solum Ecclesiae, aut patribus concilii, aut Papae datur praedicta gratia interpretationis scripturae; sed etiam multis aliis priuatis hominibus, etiam illorum superiorum interpretatione praetermissa.

Respondeo ad 3. argum. quod illa eius minor est vera regulariter si non excludatur debita diligentia ex parte nostra. Ioan. 5. Scrutamini scriptu. Sed negatur consequentia ratione vltimae partis illius consequentis. Nam licet reuelatio Diuina multis aliis fieri possit: at verò cum non sit Deus discensionis sed pacis & vnitatis, fit vt nulla reuelatio vera credenda sit, nisi doctrinae & traditionibus Ecclesiae & Patrum eius consona sit. immo dum de illa dubium aut incertum est: cum. 1. Ioan. 4. Spiritus probandi sint, & ordo si-

mul et magisterium certum doctrinarum & reuelationum sit in Ecclesia: fit certè vt nulli circa haec credendum sit, quousq; per certum iudicium Ecclesiae, putà maiorum eius examinatus approbetur. immo neq; in publicum ea priuata doctrinae reuelatio vulganda neq; Diuina iudicanda est, nisi visibilibus signis eius missio & reuelatio praedicta apud praelatos Ecclesiae sufficienter ostendatur, vt in capitulo cum ex iniuncto, de haereticis iam decreuerit Ecclesia. Ad quod August. de Doctrina Christiana lib. 3. ca. 8. etiam ait dubia esse decernenda ex scripturarum locis planioribus & Ecclesiae auctoritate. Ad idem est Tertulianus de praescript. haereticorum. Praesumptuosissima igitur haeresis est praetermissa Ecclesiae & sanctorum Patrum atq; doctorum auctoritate & sensu, in quibus iam constat spiritum Christi & veritatis esse; nouum alium spiritum Diuinum & sensum scripturarum quaerere vel sibi arrogare. Sed & de his etià latius infra propositione. 6. in 3. Signo verae fidei & Ecclesiae Catholicae: vbi & alia quinque argumenta haereticorum cum suis solutionibus ad hoc idem habentur.

Propositio. 6. ex tribus signis infallibilibus aut ex quouis eorum sufficienter & manifestè cognoscitur, vbi & in quibus est vera Ecclesia Catholica, cum vera fide & vero sensu sacrae scripturae. Primò ex vnitatem eiusdem semper antiquae fidei atq; doctrinae & traditionum vniuersalium Ecclesiae Christi in fide, moribus & sacramentis, simul & continua successione Pontificum in ea à tempore Apostolorum. Secundò ex sanctitate personarum miraculis comprobata. Tertiò ex concordia omnium Doctorum & Sanctorum Patrum sensu atq; sententia.

Haec propositio est valde notanda contra omnes haereticos falso iactantes apud ipsos tantum esse Ecclesiam Catholicam, cum vera fide & sensu scripturarum. Sed ex his vel ex quouis horum trium signorum facile de suo errore conuincuntur, & latibula omnium suarum haeresum illis occluduntur. Nam vbi haec omnia vel aliquod eorum fuerit ibi certè & non alibi est vera fides & Ecclesia Catholica vt expressè ait Aug. tom. 4. contra Epistolam Manichaei vel fundamenti capitulo. 4. Vti etiam Osius & Soto aliique doctores antiqui inferius allegati latius prosequuntur. Igitur singula declarantur, simul atq; probantur.

Primum ergo signum verae fidei & Ecclesiae Catholicae, est vnitas eiusdem semper antiquae fidei & doctrinae & traditionum vniuersalium Ecclesiae, in substantialibus fidei morum & sacramentorum, à tempore Apostolorum sine vlla varietate aut contradictione fidelium obseruata; simul & continua successio Pontificum in sedibus Apostolicis. & praecipue in cathedra Ecclesiae vel beati Petri. Hoc inquam, est infallibile signum, quod ibi est vera fides, & Ecclesia Christi siue Catholica Christianorum qui

Primum signum verae fidei et Ecclesiae Catholicae.

eam tenent atq; sequuntur. Quod probatur duplitem. Primò quia, vt constat ex supradictis in 4. & 5. propositione, vera fides cum vera Ecclesia Catholica semper coniuncta est & conuerso: ideo alterum ex altero probatur & ostenditur manifestè. immò ex vera Ecclesia Catholica potius probatur & ostenditur veritas fidei, quae ibi est quam conuerso. Quia notior est etiam sensibus Ecclesia quam veritas fidei, secundum Augustin. vbi supra contra Epistolam Manichaei capitulo. 5. & lib. 11. contra Faustum capitulo. 5. dicentem Euangelio non crederem nisi auctoritas Ecclesiae me moueret. Constat autem ex supradictis in quarta & quinta propositione, vnam eandemque fidem & doctrinam antiquam, & traditiones generales Ecclesiae cum continua successione Pontificum à tempore Apostolorum, non nisi vera esse posse vbiq; illa sint. ibidem ergo etiam constat veram Ecclesiam Christi siue Catholicam esse. & quidem vt noster Medina de recta in Deum fide libro. 7. capitulo. 26. optimè prosequitur, legitima successio Pontificum Catholicorum est, cum immutata doctrina & moribus Ecclesiasticis vnus Pastor & Doctor alteri succedit, & sequens praecedentis magisterio & Cathedrae sufficitur: quia cum magisterium verae fidei semper pertineat ad Cathedram pontificalem Ecclesiae secundum id Matth. 23. Super cathedram Moysi federunt scribae &c. neque in Ecclesia Catholica alterum deficere possit, vt supra propositio tertia & quarta habetur: iam sequitur manifestè quod vbi est legitima successio Pontificum in Cathedra Ecclesiae, qualis in Ecclesia Rom. semper fuit & erit vt infra propositio. septima & octaua probatur, ibi etiam manifestum signum verae fidei & Ecclesiae Catholicae est.

Secundò probatur idem. quia sicut omnis noua doctrina fidei, morum & sacramentorum est manifestum signum erroris, vt infra propositio. 12. latius probatur; ita è conuerso vnitas in antiqua fide & doctrina &c. vt ait haec propositio, est manifestum signum veritatis eius simul & Ecclesiae Catholicae. Nam & psal. 116. Veritas Domini manet in aeternum.

Vbi & nota, quod nisi ostendatur quando aliqui fideles à Catholica fide vel doctrina & consensu antiquo fidelium populorum discesserunt, vt ostenduntur haeretici: certè in vnitatem antiquae fidei Catholicae permanere censendi sunt: eamque esse veram fidem quam illi tenent dicendum est. Quia Deus nunquam permittet errorem aliquem, vel manifestam multorum discessionem ab Apostolica & antiqua Doctrina vera & vnitatem Catholicam Ecclesiam acceptare, neq; occultè factam permittere vel dissimulare. Sed illi statim, vt cognita est à fidelibus contradicitur. alias vel fides vel eius confessio in Ecclesia Catholica periret, vti superius propo-

sitione tertia probatum est. Experientia quoque, quoties à tempore Apostolorum haeretici orti sunt, idem testatur. Nam statim illis Catholici restiterunt.

Et cum supradictis expressè concordant Tertullianus de praescriptionibus haereticorum, & contra Martionem libro 1. & 4. Item Cyprianus de simplicitate praetorum & libro. 1. Epistola. 6. & libro. 4. Epist. 2. & 9. & latius Irenaeus libro. 3. capitulo 2. 3. & 4. & lib. 4. capitulo. 63. & 43. August. contra Epistolam Manichaei vel fundamenti capitulo. 4. & 5. & Epistola. 16. 8. & 67. & quaestio. 110. noui & veteris testamenti. & de vtilitate credendi capitulo. 6. 10. 17. 46. & contra Donatistas libro. 2. & sequen. Origenes in prohemio periarcon & homilia. 29. 30. Super id Matth. 24. Si quis vobis dixerit ecce Christus hic aut illic nolite credere &c. Ambr. de fide libro. 1. capitulo 4. & Hierony. in Epistola ad Damasum Papam. & lib. 1. & 3. contra Rufinum latius de hoc, & Vincentius Lirinensis, contra haereses. Epiphanius haeresi. 73. & in confutatione synodi quae falso. 7. dicta est. Item actione 6. secundae Nice. Hylarius lib. 7. de trinit. & libro ad Constantium Augustum, Bernard. in cantic. ser. 66. vbi omnes expressè dicunt, quod sicut vbi est varietas dogmatum atque sententiarum, & vbi non est vnitas doctrinae, nec successio legitima Episcoporum ab Apostolis in sede Apostolica, ibi nec vera Doctrina fidei, nec Ecclesia Christi est. Ita è conuerso vbi est vnitas fidei antiquae, & legitima successio praedicta ibi vera fides & Ecclesia Christi quae vnica & eadem sibi semper est. Cum quibus etiam consonant omnes alii doctores qui infra propositione 10. & 12. referuntur, & Eusebius Caesariensis. in hist. Ecclesiast. lib. 12. capitulo. 29. vsque 32. & Nicephorus in sua historia Ecclesiast. libro 4. capitulo 5. & 7. de quo & Osius in confessione fidei tom. 1. capitulo 25. 27. & 28. Soto in defensione confessionis Catholicae capitulo. 52. vsq; 59. contra Brentium latius agunt. & noster Medina vbi supra. noster etiam Horantius de locis Catholicis lib. 6. c. 6. & 7.

Secundum signum verae fidei & Ecclesiae Catholicae est sanctitas personarum veris miraculis comprobata. est enim infallibile signum, quod ibi est vera fides & Ecclesia Catholica, vbi sunt tot sancti miraculis illustrati, viuentes secundum eam fidem & legem. Quod probatur quadrupliciter. Primò, nam cum vera miracula sint testimonia Diuina, ex quo à solo Deo fieri possunt, qui solus est supra naturam psal. 71. Qui facit mirabilia solus vti omnes etiam haeretici consentunt: praeter quosdam insanos dicentes miracula omnia esse praestigias, de quo & B. Tho. 1. part. 9. 105. art. 6. & 3. par. 9. 43. art. 2. & in 2. 2. q. 178. art. 2. & Scot. in prologo. q. 2. & noster Medina de recta in Deum fide lib. 2. c. 7. latius probat.

Secundum signum verae fidei Ecclesiae Catholicae.

bat. Igitur si fiat in testimonium Doctrinæ vel fidei; ipsa iam manifestè vera esse Diuinitus comprobatur. Si autem in testimonium sanctitatis fiant: tunc quoque veritas fidei & legis, secundum quam viuentes sancti sunt, Diuinitus ostenditur. porro quando ad consolationem fidelium, vel propter fidem aut deuotionem petentium fiunt, cum ipsa fides & deuotio per ea miracula Diuinitus approbetur: tunc etiam ad testimonium fidei reducuntur.

Secundò probatur idem, quia aliàs Deus regularitè per sua miracula nos deciperet, & sanctos suos ei fidelitè seruientes; immò & Ecclesiam suam, contra id Hæbr. 6. Impossibile est Deum mentiri. & psal. 144. fidelis Deus in omnibus verbis suis & sanctus in omnibus operibus suis. & Io. 3. & 8. c. & ad Rom. 3. Deus verax est.

Tum tertio, quia sic per miracula sufficienter & infallibiter probata & acceptata est veritas fidei in toto mundo. Sanctitas ergo legis secundum quam, sancta vita est, sufficienter per miracula Diuinitus comprobatur. Nam vt Scotus ait vbi supra, ratio naturalis, & communis omnium hominum sensus hoc habet: nisi enim omnes iudicassent verum miraculum Diuinam auctoritatem habere sufficienterque probare: certè legem Euangelicam super omnes alias leges, opera, verba, cogitationes & appetitus naturales reprimentem, non recipere.

Tum etiam quarto, quia sic Christus & Apostoli docuerunt veram suam Doctrinam & fidem per miracula sufficienter persuaderi: eosque; ita reprehendunt atque; condemnant qui veritati vel doctrinæ per miracula confirmatæ non credunt, sicut & illos qui nullo modo crediderunt, vt patet Ioan. 5. Si opera non fecissem quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & infra. Propter opera ipsa credite quia ipsa testimonium perhibent de me. Item Matth. 9. Vt sciatis quia filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata ait paralitico surge &c. & c. 12. dixit eos irremissibiliter peccare qui miraculis ipsius Christi, non credebant sed Belzebuth attribuebant. Item generalis regula erat in veteri testamento, vt ille verus Propheta haberetur quod diceret miraculo confirmaret, vt patet Deut. 18. & 1. Reg. 12. exo. 14. & 1. Corinth. 1. iudæi signa petunt, & habetur de hæreticis. c. cum ex iniuncto. & Mar. 16. ultimo. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. & infra. illi autem ubique; prædicauerunt Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. & 1. Corinth. 2. Sermo meus in ostensione spiritus & virtutis signorum &c. & Galat. 1. & 3. & Ephes. 3. Paulus reprehendit eos qui eius Doctrinam miraculis iam confirmatam non receperunt vel eam deseruerunt. Et ad idem est August. Homilia. 1. super Act. & Hiero. super Matth. 10. & Greg. & communiter Doctores. & Roffen. contra Lutherum art. 30.

Si contra prædicta arguatur, primò. quòd aliqui hæretici miracula fecerunt vt ex Suida refert Niceforus in historia Ecclesiastica libro. 9. capit. 18. de quodam Theophilo Arriano. & libro 12. capitulo 49. de quadam sanctimoniali macedoniana & lib. 14. capitulo 17. capitulo 41. de alio quodam Paulo Episcopo nouatiano alioque viro sancto & satis docto. & de quodam alio Eutichiano etiam Nouatiano refert Sozomenus libro 1. histo. capitulo 14. ad quod etiam videtur Richard. de Sancto Victore super canti. capitulo 21. & Greg. in moral. libro 9. capitulo 6. ergo miracula non sunt sufficiens signum veritatis fidei eorum qui ea fecerunt, etiam si aliàs viri sancti sint.

Respondens ad 1. arg. Respon. primum illi non erant hæretici, quauis aliqua hæresi inculpabiliter vel etiam culpabiliter essent infecti, propter ignorantiam qua eo tempore multi aliàs sancti viri monachi & Episcopi docti pariter & indocti laborabant: quando videlicet in infantia nascentis Ecclesiæ nondum veritas erat omnino manifesta circa multa de fide. Nam licet essent tunc aliqua decreta conciliorum: at verò nondum erat omnibus omnino certum quòd esset legitimum: neque; auctoritas & infallibilitas eorum & Papæ circa fidem & mores diffinitium, erat tunc tam certa & omnibus explorata vt nunc est. ac proinde neque; tunc vniuersaliter constabat, quòd eorum diffinitioni sub hæresis crimine aut sub mortali peccato ab omnibus standum esset. Erant enim tunc multæ dissidia & æmulationes conciliorum, Sanctorum etiam Patrum Episcoporum doctissimorumque; virorum & hæreticorum, etiam in ipsis conciliis hinc inde sese inuicem anathematizantium: adeò vt etiam viri docti alioque sancti sepe dubitarent cui nam parti esset adhaerendum, tanquam veritatem fidei edocenti. Sed neque; ipsa Ecclesia & multò minus concilium generale, aut etiam Papa eam tunc potestatem apud homines habebat ad cogendum, vt suæ aut huius, vel illius concilii definitioni omnes starent. Sed vt refert etiam Soto in defensione confessionis Catholicæ par. 3. capitulo 79. Imperatores aliquando quidem Papa consentiente. aliquando verò cum aliquibus patriarchis & Episcopis, sæpe etiã bono; aut malo zelo ad instantiam hæreticorum tyrannizantes pro sua quisque opinione vel sententia statuenda ea omnia faciebant: quamuis non ipsi sed solum Episcopi in conciliis definirent: id quod facillè videre est ei qui Eusebium in historia Ecclesiastica lib. 12. capitulo 27. & libro. 11. capitulo 9. & historiam tripartitam libro 5. capitulo 20. & libro 9. capitulo 9. aliasque Ecclesiasticas historias Græcas atque; Latinas perlegerit. Illi igitur viri hæresibus infecti alioque sancti, qui illa miracula fecerunt paucissimi quidem, sed ab hæresi mortali per ignorantiam excusati sunt: sicut & nunc contingere potest, alios quos

quos esse simplices viros sanctos aut pios sine pertinacia circa aliqua fidei vel morum instituta inculpabiliter errantes, veram tamen eorum fidem implicitam in fide Ecclesiæ retinentes. Ita & illi viri sancti: quamuis in aliquo errantes, non tamen in testimonium illius sui erroris, sed in testimonium fidei Catholicæ quam alioque explicitè profitebantur, in qua suum errorem implicitè deponebant & retractabant, & in testimonium suæ sanctitatis ad consolationemque; fidelium, illa miracula fecerunt: aut verius Deus ipse per illos ea fecit. Secundò etiam respondeo, vt noster Medina in li. 2. de rectoria in Deum fide c. 7. ad quedam miracula Gentilium idolatrarum latissimè & pulchrè ait. quod etiam si hæretici prædicti aut alii culpabiliter errantes ea vel aliqua miracula fecissent; non utique; per ipsos à Deo facta, neque; petita sunt in sui erroris attestationem; sed vel in testimonium quod verus aliquis Deus & eius Diuina prouidentia de nobis est, quodque; ad eum in necessitatibus piè recurrentum est, vel in testimonium iustitiæ vel innocentiae alicuius, aut in approbationem deuotionis ipsorum vel aliquorum fidelium simul ibi admixtorum id petentium. & ita aliquo horum modorum prædicta miracula fieri potuerunt, vt Abulen. Exod. 7. capitulo. 9. 10. 11. & Deuteronomio. 13. questione. 1. & Mattheo. 24. questione 140. ait. Et nota quòd idem Medina lib. 5. capitulo septimo & octavo. Significat quòd etiam vera miracula Deo permittente fieri possunt & fient per hæreticos & sequaces antichristi ad probationem sui erroris. Sed hoc communiter non tenetur neque; verum esse credo. Deus enim auctor miraculi non potest attestari falsitati neque; mentiri.

2. arg. Si secundò ad idem arguatur, quòd multa possunt esse miracula falsa, vt constat Matth. 24. Pseudoprophetae dabunt signa plurima & 2. Thesalon. 2. Reuelabitur iniquus ille, videlicet Antichristus, cuius est aduentus secundum operationem Sathanæ in omni virtute signis & prodigiis mendacibus &c. & Exod. 7. Magi Pharaonis fecerunt multa mirabilia. & 1. Reg. 28. patet idè de Phitonisa suscitare Samuelem, vel alium loco eius. hæc autem miracula falsa è veris distinguere homo non potest: qui corporalia non nisi per sensibilia nouit, & per sensus quos tamen demon & homo, etiam suis artibus & prestigiiis, multipliciter illudere potest: vt non minus verum appareat miraculum falsum quam ipsum verum. ergo miraculorum via non est certum & infallibile testimonium veritatis. Sed neque; tutum est miraculis credere ex quo falsa esse possunt.

Respondens ad 2. arg. Respondeo negando minorem, & simpliciter consequentiam. consequentiam quidem, quia nos non de falsis sed de veris miraculis dicimus quod habent infallibile testimonium veritatis: qualia fuerunt & sunt miracula sanctorum. Mi-

norem autem, quia quando est dubium verumne sit an fallum miraculum: id utique; perpendi potest secundum Scot. in prologo. quæst. 2. & aiunt Medina vbi supra & noster Horantius de locis Catholicis libro. 4. capitulo. 9. 10. capitulo 11. capitulo 12. Tum primò ex reuelatione cogitationum secretissimarum cordis quæ soli Deo reseruatæ sunt: nec potestas Demonum ad eas directè vel immediatè se extendit, sed mediatè scilicet per sensus & obiecta & species eorum, idque; non cogendo nec clarè videndo ipsas cogitationes & multò minus volitiones, sed solum suggerèdo & species aut mediata & ipsa phantasmata mouendo, & per signa & motus eorum & per alias coniecturas: non autem tertitudinalitè & infallibilitè arguendo, vt de hoc satis agitur à Doctoribus in secundo distinctione octaua & nona & Gabriel in canone lectione 31. Tum secundò quia miracula vera non ad vanam & curiosam vel falsam: sed ad utilitatem animæ & corporis, & ad ea quæ Deo honorifica & hominibus vtilia sunt per sanctos viros efficiuntur. Tum tertio & præcipuè ex præmonitione Diuina dignoscuntur. quia scilicet iam vera fide & Ecclesia Catholica semel constituta & per vera miracula confirmata præuenti Diuinitus & admoniti sumus, ne ea quæ contra ipsius & Ecclesiæ Catholicæ Doctrinam & obseruantias generales iam receptas, miracula postmodum fuerint, vera esse miracula credamus. Nam Deus sibi ipsi contradicere non potest, nec ipse Deus dissensionis est. & prima Thimot. 3. habetur quòd Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. & Galath. 1. Licet nos aut alius quis etiam Angelus de cælo Euangelizet vobis præterquam quod Euangelizabimus & accepistis anathema sit. & Matth. 24. Si quis vobis dixerit ecce Christus, i. vera eius fides est, hic aut illic nolite credere, scilicet contra quod iam recepit Ecclesia. Ideo Matth. 7. Attendite à falsis prophetis &c. Igitur manifestum valde signum falsi miraculi eius est, quod contra Ecclesiam Catholicam & fidem eius iam receptam fieret.

Et ita illa minor argumenti falsa est: nam & his modis iam constat miracula Sanctorum à principio nascentis Ecclesiæ esse vera, & per Catholicam Ecclesiam diu approbata, ea verò omnia negari non possunt, vt infra propositione 7. probatur.

Si tertio arguatur ex illo secunda Petri primo. Hanc vocem nos audivimus de cælo allatam: Hic est filius meus dilectus &c. vbi sequitur, & habemus firmiorem propheticum sermonem. vnde videtur, quod miraculum illius vocis non erat satis firmum neque; sufficiens testimonium ad id credendum: & ideo adhibet sacram scripturam Propheticam ei consonam, vt potè testimonium firmius atque sufficiens dicens

cens, & habemus firmiorem Propheticum sermonem.

Respondeo. modo illa vox immediate ab ipso Deo patre formata sit, vt sentiunt aliqui Doctores: modo immediate ab Angelo in persona patris loquente, vt sentit Abulen. Matth. 3. quaestio. 89. & capitulo 17. quaestio 78. quomodo cumque ergo sit, illa vox erat miraculosa & Diuina vel Dei auctoritate in ipsius persona dicta Diuinam habens auctoritatem, sicut & ea quae prophetae dixerunt & Euangelistae: sufficiensque vt per illam sicut & per verum miraculum crederemus. Sed Petrus dixit scripturam sacram propheticam esse firmiorem illa voce miraculosa: non quidem ratione ipsius miraculi aut quatenus erat miraculosa: quia vt dictum est, quatenus erat miraculosa sufficientissimum testimoniū erat veritatis: sed ratione sensus nostri aut certitudinis nostrae de ipso miraculo an esset verum & à Deo, nam de sacra scriptura iam ab antiquo certi eramus quod est à Deo: de illa autem voce qui eam audierunt poterant dubitare fuerit ne miraculosa & à Deo an non; & ita per sacram scripturam erat examinanda an verè miraculosa & à Deo esset, vt in responsione ad praecedens argumentum dictum est. ideo & beatus Petrus vt verum esse miraculum nobis probaret, adiecit sacram scripturam propheticam illi concordem de qua non dubitamus quod est à Deo: vt per eam nobis firmiter probaret illam vocem illi consonantem esse verè miraculosam, & per consequens sufficientem vt illi ab omnibus credatur. Et ita haec auctoritas magis confirmat ea quae proxime in responsione ad secundum dicta sunt, quod scilicet verum miraculum à falso dignoscitur per consonantiam & dissonantiam à vera doctrina fidei iam recepta in Ecclesia Catholica.

Tertium signum verae fidei & Ecclesiae Catholicae.

Tertium signum verae fidei & Ecclesiae Catholicae, est concors omnium Sanctorum Patrum atque Doctorum Ecclesiae sententia, & sensus circa fidem & sacram scripturam & veritatem seu doctrinam Ecclesiae. Nam & hoc est quod haeretici nimis audire refugiunt, nolentes audire testes omni exceptione maiores; neque Doctorum sensui & sententiae stare circa haec; sed ad suum sensum praedicta omnia interpretari volentes, vt ita non possint de suis erroribus conuinci; solam sacram scripturam iudicem veritatis admittentes: vt eam ad suum sensum erroneum sine Sanctorum expositionibus, sine aliis testibus atque iudicibus pertrahant, atque peruertant. Et ita ipsi in sua causa volunt esse iudices vel arbitratores simul & testes; adeo vt omnes aliorum Doctorum sensus & interpretationes contemnent: vix possint à suis erroribus emendari. Quam consuetudinem haeretici omnes habuerunt qui ab ini-

tio fuerunt nascentis Ecclesiae, vt refert etiam Hilaryus ad Constantium Imperatorem. & Origenes homilia septima in Ezechielem. Et Augustinus ad Dioscorum, & contra Donatistas, & nunc ipsa experientia probat. Sed his non obstantibus verum est quod concors sententia sensusque Sanctorum Patrum, Doctorum atque Pontificum Ecclesiae à temporibus Apostolorum hucusque: cui inter Catholicos nulli licuit impunè aut sine nota temeritatis vel erroris contradicere, Diuinam auctoritatem habet vel saltem est infallibile signum veritatis circa fidem & mores & veram religionem Ecclesiae Catholicae.

Quod quincupliciter probatur. Primò, quia Ephes. 4. & prima Corinth. 10. & 12. & 13. capitulo Christus instituit Pastores atque Doctores semper esse in Ecclesia ad eius doctrinam, vtilitatem & aedificationem: quibus & obediendum esse praecipit. Matth. 5. Vos estis lux mundi. Et qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit. Et hoc in Apostolis, dictum est omnibus successoribus eorum, in praedicto munere docendi & gubernandi suam Ecclesiam; videlicet praelatis atque Doctoribus, vt habetur distinctione 21. capitulo in nouo. vt constat ex Actib. 20. capitulo vbi. Ideo Paulus ait, quod spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei. vt hoc etiam ait Gregorius in moralibus libro 30. capitulo 11. nunc autem non est credibile eos omnes simul ab initio nascentis Ecclesiae, usque ad tempus & dogmata haereticorum destitutos esse auxilio Diuino speciali eiusque spiritu & errasse: sed potius specialiter esse illustratos ab eo ad suum munus debite sequendum: maxime cum plures eorum fuerint Sanctissimi viri qui & miraculis claruerunt. Igitur dum diuersis temporibus & locis tam concorditer omnes ipsi alias doctissimi & alias aliis in rebus dissidentes, in re fidei & morum consenserunt: Certè ad id Diuinitus illustrati vera dixisse credendi sunt. alioqui fallibilem regulam doctrinae in dubiis emergentibus circa fidem & mores Christus nobis se qui praecipisset, si eos omnes simul errare permitteret.

Secundò probatur idem. quia si omnes illi Doctores, vel etiam maior eorum pars simul nunc viuerent, simulque congregarentur in aliquo loco siue concilio ad rem fidei & religionis, & sacrae scripturae expositionem & sensum verum pertractandum: nonne standum esset eorum omnium concordi sententiae, qui tanta doctrina vel sapientia simul & sanctitate miraculis illustrati claruerunt? Quid ergo refert eos nunc suo ore aut suis scriptis simul nobis loqui, suamque mentem & sententiam de-

rare

rare immo uerò eò maioris auctoritatis & testimonii sunt scripta quam uerba, quò magis consideratè & elimatius scribimus quam loquimur. Sed neque putandum est eos omnes decipere nos uoluisse: quorum doctrina simul cum sanctitate clarificata est. Hanc rationem tangunt August. de ciuitate Dei lib. 18. capi. 41. 43. pro septuaginta interpretibus, & Scot. in prologo quaest. 2. pro fide Catholica causam agentes.

Tertiò probatur idem. quia donum interpretationis sermonum sacrae scripturae ad Ecclesiae utilitatem usque ad finem mundi cum ea permanurum, quibus aliis magis credendum est à Deo donatum, quam supradictis Doctoribus sanctis ad magisterium uerae doctrinae relictis à Christo? Certè sanctitas uitae ipsorum doctrinam facit maxime uenerandam. Quia Math. 5. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum uidebunt. & 1. Ioan. 2. Unctio docebit uos de oibus. & psal. 118. Super senes intellexi quia mandata tua quaesui. Et Sap. 1. Cū simplicibus. i. puris & rectis corde est sermocinatio eius. Ecclesiast. 37. Anima uiri sancti enuntiat aliquando uera plusquam septem circumspectiores sedentes ad speculandum: maxime quia cum hac sanctitate miraculis comprobata, accessit ipsorum eruditio eminentissima & infatigabilis diligentia, ad ueritatem nobis in suis scriptis reuelandam & intimationem de quo & Bernar. sermone. 28. super Cant. & August. de moribus Ecclesiae capi. 1. & 2. & libro 18. de ciuitate Dei capitulo 43. & c. alii-que Doctores latius agunt.

Quartò probatur idem. quia in re dubia aut contentiosa maxime antiqua standum est testibus antiquis fide dignis: nō aut nouellis hominibus qui tanta fide ad id digni non sunt, ut hoc constat secundum omnia iura & mores omnium nationum; dum de rebus & titulis immemorialibus agitur. Ita ergo cum agitur de traditionibus antiquis & Apostolorum, & de fide atque doctrina Ecclesiae primitiuae, & de sensu scripturarum quem ipsa habuit: certè standum est concordi sententiae & testimonio praedicto sanctorum Doctorum, Pontificum & Conciliorum Generalium & Prouincialium ab initio nascentis Ecclesiae potius quam nouellorum haereticorum & carnalium hominum caeteri & sensui sapienter per ecclesiam Catholicam condemnato. Nam & secundum omnia iura legitimam illi faciunt probationem, ut etiam ait August. lib. 2. contra Manichaeos. ad quod etiam facit id Deutero. 32. & Iob. 8. Interroga patres tuos & annuntiant tibi, scilicet ueritatem. & Psal. 43. Patres nostri annuntiarunt nobis. & Prouerb. 3. Ne innitaris prudentiae tuae, ubi Gloss. ait, quòd illae suae prudentiae innitur qui sensum suum aliorum & maxime Doctorum sententiae anteponit: & Ecclesiast. 8. Non te praetereat narratio seniorum: & Ecclesiast. 12. Quae per magistrorum consilium

data sunt à Pastore uno his amplius fili mi ne requiras. ibi uide Hieronymum. ideo secunda Timothe. secundo. Quae audisti à me per multos testes commenda fidelibus, & Hylarius tractatu de synodis prope finem ait, Grauis auctoritas est ueterum: nunquid & horum lenis sanctitas est?

Quintò probatur idem. quia nisi ut dictum est concordi Sanctorum patrum atque Doctorum sententiae assentiamus, maxima temeritas est atque periculum erroris & haesum inexcusabile. Nam cum 2. Petri. 3. in sacra scriptura & praecipue in Epistolis B. Pauli sint multa difficilia intellectu quae à male affectis & non satis Doctis possunt facile deprauari, quae etiam non nisi eodem Diuino spiritu quo sunt inspiratae & scriptae possint intelligi ut habetur in cap. relatum. distin. 37. hic autem sensus & spiritus potius in sanctis patribus & Doctoribus supradictis, quam in aliis iure creditur esse: utique fit ut eorum testimonio atque sententiae sub crimine & poena temeritatis errorisque grauissimi standum sit. Non quidem ita ut ipsis eorum testimonium ut sacrae scripturae si Diuinum: sed quòd de uera semper fide & uero sensu & sacrae scripturae & de uera Ecclesia Catholica uerissimè & sufficienter testificantur. Nam & multa Concilia Generalia, & Prouincialia, ad condemnandum haereticos & de fide diffiniendum, saepe satis esse estimauerunt auctoritatem aliquorum Sanctorum Doctorum testificantium siue dicentium, id esse de fide uel contra fidem.

Quòd si auctoritas haereticorum illis opponitur: optimè quadrat quod Valerius Maximus lib. 3. de fiducia sui, refert de Marco Emilio Escauro: qui dum à quodam non satis sincero uiro male accusaretur, indignum sibi censens cum illo contendere Respondit: hunc nostis, & me etiam nostis, ipse me de hoc accusat id ego nego: uidete ergo cui magis credendum sit. & statim omnes pro illo cum magno applausu sententiam tulerunt. Ita & nos nouimus Lutherum & alios haereticos: nouimus etiam Hieronymum, Augustinum & alios Doctores sanctos; isti hoc dicunt; illi contradicunt: uidete ergo quibus magis standum sit.

Similiter etiam narrat Nicephorus in historia Ecclesiastica lib. 12. cap. 15. & Socrates in historia Ecclesiastica lib. 5. cap. 10. & historia tripartiti. lib. 6. cap. 14. 19. quod etiam refert Osius in confessione fidei Tom. 2. capitu. 32. quod imperatori Theodosio uolenti in Concilio rem fidei per disputationem Catholicorum contra haereticos componere, quidam Sisinius uir prudētissimus id dissualit: eò quòd disputationes eiusmodi nō nisi ad contentiones ualēt; proficiscuntque ad maiore obstinationem haereticorum, & periculum simplicium Catholicorum ut prima Timoth. 6. & ait: Gregorius Nazianzenus libro 1. Theologiae: non ergo sic ait ille Sisinius: sed quaeratur ab-

ipsis hæresiarum, an ipsi habeant Doctores aliquos pro se; & an habeant Doctores præcedentes pro testibus fide dignis in explicatione rerum fidei & scripturarum. Si dixerint quòd sic; tunc non opus est nisi ut eorum testimonia in libris ipsorum uideantur & illis stetur ab omnibus. Si dixerint quòd non: id certè intolerabile est omnibus auditu, quòd omnes simul Doctores repellantur & proscribantur ab Ecclesia: nam eadem ratione ipsi potius repelli deberent. Quòd si in aliquibus pro se illos acceptent, in aliquibus non contra sententiam secundum rectam rationem ut etià habetur in regula iuris, non debet quis commodum reportare ex eo quòd conatus est impugnare. Quo facto cum hæretici id audirent: ecce inter se dissentientes, & populus similiter ab eis, ut edificantes turrim Babilonis confusi recesserunt.

Cum omnibus supradictis concordant Doctores ipsi omnes, præcipuè Cyrillus super Ioan. libro 2. capitulo 5. & 8. & in Epistola synodica Concilii Ephesini, Hylarius ubi supra. & in psal. 125. & Dionysius de cælesti Hierarchia capitulo primo & Ireneus libro 4. capitulo 63. & Epiphanius hæresi. 61. Ambro. libro 3. de fide capitulo 7. Vincentius Lyrinen. contra hæreses. Grego. Nazan. Basilius, ut refert etià Rufinus in Ecclesiastica historia capitulo 90. & Athanasius in Epistola post Epistolam ad Serapionem pro decreto synodi Nycenæ contra Arrium fo. 263. & in tractatu de cruce foglio 275. August. de utilitate credendi capitulo 16. ubi ait. autoritate quidem decipi miserum est, miserius autem non moueri. & contra Iulianum apostatam libro 1. capitulo 2. & libro 2. in fine. & libro 3. de peccatorum meritis. capitulo 7. & libro 1. contra Pelagium & Celestinum capitulo 42. & Hieronymus super Ecclesiastem capitulo ultimo & in Danielem capi. 12. & in Epistola ad Euaugrium, & in Epistola ad Paulinum & Grego. libro 28. morali. capitu. 9. & facit sexta Synodus Generalis Constantinopolitana actione 12. 17. 18. & canone. 19. & Concilium Lateranen. 1. sub Martino primo canon. 12. 17. ait quæ omnes consonanter Ecclesiæ Patres respuunt & ea Catholica & Apostolica Ecclesia respuit & quæ illi credunt credit. Item 7. Synodus. G. actione 1. ait hæc duo ita connexa sunt ut diuelli & dissociari non possint, doctrina Sanctorum Patrum & Ecclesiæ traditio. & actione 6. tomo. 5. est ad idem. & clarius Concilium Lateranen. III. sub Leone. X. actione. 11. & Concilium Tridentinum Sessio. 4. & facit clementina prima de summa trinitate & fide catholica. & prædicta sexta Synodus Generalis Constantinopolitana canon. 19. sic ait. Oportet eos qui præsumunt, si ad scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne

eam aliter interpretentur quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores suis scriptis exposuerint. & in 15. Concilio Toletano capitulo 4. dicitur, quòd omne quòd contra doctrinam Sanctorum sapitur à regula recte fidei abhorreere sentitur. Beda libro 3. de tabernaculo dicens quòd in signum huius Pontifex in superhumerali gestabat nomina Patriarcharum. Exo. 28. Casiodorus de Diuinis institutionibus capitulo 11. & 25. Benard. Epistola. 190. & Leo Papa cum aliis Pontificibus & Doctoribus: quorum dicta etià referuntur distinctio. 20. capitulo de libellis. capitulo final. & capitulo decretales. & distinctio. 37. capitulo relatum. & causa. 25. quæstio. 1. capitulo sunt quidam. & Tho. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. capitulo 19. 22. 23. & libro axiomata christina. libro 2. articulo 6. & Castro de hæresibus libro 1. & Osius ubi supra. & Tandem Soto in defensione confessionis Catholicæ parte 1. capitulo 69. 70. & parte 3. per totum illum librum latissimè concordans de his agit. Superius etià propositione 5. dictum est quòd Doctores in munere docendi & interpretandi fidem, & sacram scripturam Apostolis & Euangelistis in Ecclesia succedunt. & Simancas de hæreticis capitulo 21. & 25. etià latius agit.

Et nota primò. quòd dictum est concordè sententiam omnium Sanctorum Patrum atque Doctorum, esse irrefragabile testimonium ueritatis. Nam si non omnes concorditer sentirent, sed diuersi diuersa dicerent: tunc illorum sententia quam sacra scriptura aut traditio aliqua Ecclesiæ scripta uel moribus obseruata firmaret magis tenenda est: etià si vnus tantum sententia esset. Quia illa Ecclesiæ sententiæ siue traditio non nisi uera esse potest. Exemplum est in concordia gratiæ & prædestinationis cù nostro libro arbitrio quomodo stent simul: nam circa hoc non solum inter Catholicos & hæreticos sed etiam inter ipsos Catholicos inuicem magna sententiarum diuersitas olim fuit. Nunc autem re magis examinata per Augustinū iam ipse contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 8. & libro de prædestinatione sanctorum cap. 14. & de bona perseverantiæ cap. 19. & 21. & in Epistola. 106. ad Bonifacium, expressè diffinit utrumque simul stare & hanc esse ueram fidem Ecclesiæ Catholicæ: cui & Concilium Palestinum suffragatur: & Doctores Catholici iam illam sine ullo dubio sequuntur. Quamuis Albertus Pighius libro de gratia & libero arbitrio. & Ambrosius Catharinus lib. de prædestinatione aliter sapere præsumentes aberrauerint.

Aliud etià exemplum est de matrimonio, nam olim etià inter Catholicos uariæ fuerunt sententiæ, utrum adultera à suo uiro per diuortium separata posset eo uiuente alteri nubere.

re. Nunc autem per sententiam Augustini de adulterinis coniugiis ad potentium firmatam autoritatibus sacre scripturæ & concilii Militani & Innocentii Papæ definitione, certum est alteri nubere non posse. quamuis Erasmus & alii uolentes plus sapere quàm oportet aliud significant.

Aliud etià exemplum est de libris canonicis & de translatione sacre scripturæ, de quibus olim diuersæ fuerunt sententiæ: nunc autem sententiæ beatæ Augustini de doctrina Christiana libro 2. capitulo 8. & quorundam aliorum Doctorum firmatæ per concilium Chathaginense Florentinum & Tridendum, & per consuetudinem antiquam Ecclesiæ standum est: quæ decreuit omnes libros sacre scripturæ esse canonicos præter tertium & quartum Esdræ: nostramque translationem uulgatam esse tenendam: quamuis Scioli & hæretici aliter sapientes uel periculosè ludant uel obstinatè insaniant contra id prouerbiorum 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ & Sapient. 1. & Ecclesiastici. 3. est ad idem. & latius Ecclesiastici. 6. in multitudine Prebiterorem Velsenum sta: & sapientiæ. illorum coniungere.

Si uerò nulla aut pro utraque patrum sententia lex aliqua huiusmodi aut consuetudo fuerit: tunc ambæ sunt ad concordiam trahendæ quò ad fieri potest, ut uidelicet una in uno, altera in altero casu ueritatem dicatur obtinere. Nam iura iuribus sunt concordanda. de electionibus. capitulo cum expediat. libro 6. unde August. contra Iulianum apostatam libro 1. cap. 2. non patitur ut uel unus ex Doctoribus sanctis, qualis erat Chrysostronus, in rebus fidei à uera aliorum sententia dicatur deuiasse, uti Iulianus ille de Chrysostrono impiè dicebat ipsum pro suo errore allegando.

Quòd si concordari nequeunt, communis opinio tenenda est. Nam in casu dubii ex communi hominum sensu apud omnes mundi nationes pro multitudine præsumitur, nisi notoriè malè dicere uera & certa ratione conuincatur, secundum gloss. in capitulo final. de pœnitentiæ distinctio. 1. & de constit. capitulo 1. latius agitur à Doctoribus. & Beatus Hylarius ubi supra tractatu de synodis ad idem est. Nam & Aristot. 1. Rethorici. & 7. Ethicorum ait quòd sermo communis non est omnino falsus. & primo Topicorum ait. quòd probabile uerum est quòd pluribus & sapientibus uidetur. Item in decreto. distinctio. 16. capitulo Isidorus. & distinctio. 19. capitulo in canonicis. & distinctio. 63. capitulo final. & secunda quæstio. 7. capitulo puto. habetur quòd illud potius tenendum est quòd à pluribus approbatur & corroboratur.

Ex quibus etià aliud notandum inferitur quòd quia non semper de qualibet re habemus

omnium Doctorum testimonia; siue quia de illa non omnes loquuntur: siue quia obiter aut obscure: cum duo uel tres tantum aliquid ut certum dogma fidei uel Ecclesiæ nobis affirmant: id certè sufficit ut inde probetur consensus Ecclesiæ illo duorum aut trium testimonio quando alii non contradicunt. Quia Matth. 18. In ore duorum aut trium stabit omne uerbum. Immo etià si ipsi aut eorum aliqua opera sint quò ad alia per Ecclesiam condemnata: & illi attestantur consensui Ecclesiæ dum ea referunt quæ in Ecclesia Catholica sua ætate certa habebantur: horum etià sufficiens habetur testimonium, ut est Origenes. Tertullianus. Lactantius & alii Doctores. Facit ad hoc Vega de iustificatione libro 5. capitulo 16. dicens. Quòd ubi unus Doctor Ecclesiæ præcipuus, ut Augustinus aliquod tanquam certum & indubitatum Ecclesiæ Catholicæ dogma tradit: ab eo discedere ferendum non est. quia non est uerisimile eum ignorasse quòd Ecclesia Catholica teneret, aut incerta pro certis tradidisse. de auctoritate etià Doctorum sanctorum uideatur Abulen. in defensorio parte secunda capitulo 81. 82. 83. & Turrecremata in decreto distinctio. 9. capitulo noli. capitulo ego solis, & distinctio. 15. capitulo sancta Romana Ecclesia. & distinctio. 20. capitulo final.

Sed contra supradicta arguunt Lutherani quicquid. Primò quia sacra scriptura non est proprio hominis spiritu interpretando, sed Diuino quo scripta est, secunda Petri, primo. & Hylarius ait uerus eius interpres, sensum ipsius ex ea uel aliis locis eius, potius referat quàm afferat. Et Clemens libro 10. recognitionum, & habentur in capitulo relatum. distinctio. 37. est ad idem. ergo non est standum expositionibus hominum & Doctorum quorumcunque, sed ipsis tantum scripturis sacris. Nam Spiritus Sanctus nusquam præsentius neque uiuacius quàm in ipsis suis scripturis est.

Ex quo inferitur, solis scripturis sacris esse incumbendum postpositis Doctorum libris. tum ut uitetur periculum eas interpretandi secundum proprium hominis spiritum. tum ut ex earum sola lectione certum spiritum atque iudicium ipsius scripturæ, qui quidem spiritus non nisi ab ipsa scriptura est, formemus etiam in nobis supra sanctorum Doctorum scripta.

Respondeo negando consequentiam: Nam Doctores sancti Spiritum Dei habuerunt melius quàm hæretici, secundum quem scripturas illi exposuerunt: & hunc Spiritum eorum scriptis loquentem nos quærimus & sequimur: qui à Deo illuminati & multis miraculis illustrati spiritum Dei habuisse certissimè comprobantur. hæretici autem falsissimè & sine ulla apparentia spiritum Dei sibi solis arrogantes, ipsos audientes illisq;

Respondeo ad 1. arg.

ad 2. arg.

illisq; credentes utique de stultis infanos faciunt.

Ad probationem autem ubi dicitur quod Spiritus Sanctus nusquam presentius nec uiuacius quam scripturis est. Respondeo si per essentiam, presentiam, & potentiam, intelligat, certe ubique equè presentis est. Si per alios effectus, utique alicubi & in aliquibus personis est presentius per gratiam, & per donum illuminationis, & huiusmodi, & alibi non; alibi magis, alibi minus est. Viuacius quoque in sacramentis gratiam uiuificantem conferentibus, & in contritione peccatorum & aliis bonis operibus, quam in sacra scriptura eiusque sola lectione est. Viuacius uerò, id est clarius sæpe in Doctorum expositionibus est. Nam in multis locis sacra scripturae sunt quaedam difficilia intellectu secunda Petri. 3. Quæ tamen in Doctorum expositionibus & conciliorum definitionibus clarius traduntur. Et hanc claritatem sensus scripturarum querimus in libris Doctorum sanctorum & aliorum Catholicorum, qui Dei spiritu illustrati clarius eas interpretati sunt. Et quidem mirum est quod tam repugnanter hæretici fateantur Spiritum Dei, Viuacius, id est, clarius loqui in sacris scripturis & ibi legentes illuminari: & simul dicant Doctores sanctos in eorum lectione tamquam exercitatos non illuminatos esse, nec inde Spiritum Deibibisse: sed solos ipsos hæreticos & alios quosque etiam rudes homines, & secundum eorum sensum legentes & interpretantes dicant Spiritum Dei habere. Ideo & corollarium illud negatur. non enim est periculum querendi spiritum hominis in eis: sed potius periculum est spretis sanctorum & Doctorum Catholicorum libris proprio inniti sensui contra prouerb. 3. ut supra probatum est. Neque enim ex sola lectione sacre scripturae secundum ipsius hominis sensum & diligentiam formatur uerus eius spiritus & intelligentia atque iudicium, sed ex dono Dei cum debita & humili diligentia. id quod sanctis Doctoribus potius creditur datum quam superbis & præsumptuosis hominibus & hæreticis. In illis hæ uirtutes cum humili diligentia & multa alia dona Diuina fuerunt: quibus perspicuum est Deum illis potius quam hæreticis sensum suum & scripturarum & multa alia ad adificationem Ecclesie reuelasse.

2. Arg.

Secundò ad idem arguitur, quia cum in Ecclesia sit etiam nunc Spiritus Dei ad interpretationem sermonum sicut & olim à tempore sanctorum Doctorum fuit, ergo etiam nunc sicut & tunc dabitur idem Spiritus his qui solis sacris scripturis intendunt sine expositionibus aliorum etiam Doctorum quorumcunque.

Respondeo ad 2. arg. Dubium.

Respondeo negando consequentiam, nec est simile. tum ex parte temporum & necessitatis, tum ex parte personarum. Multa namque li-

cita sunt his uel illis, hoc uel illo tempore & necessitate, quæ aliis uel etiam eisdem aliàs non licet. tunc ergo, in initio Ecclesie, cum non essent aliorum scripta expositionesque Doctorum & sanctorum præcedentium quos illi imitaretur eratq; necessitas intelligendi sacram scripturam, optimo iure Deus illis Doctoribus sanctis insudantibus soli scripturae sacre uerum eius sensum ad utilitatem Ecclesie reuelauit: quæ causa uel sanctitas uitæ nunc in nobis non est. Quare illi sequendi sunt: & non temerè sine causa illis spretis Spiritus Dei nouus aut denuò iam reuelata ueritate querendus: sicut nec alia sed nec eadem sacra scriptura iterum reuelari uel alio modo expectanda est. petendum atque querendum atque pulsandum est eò usque duntaxat, quousque detur inueniatur & aperiat: ut Tertullianus in præscriptionibus hæreticorum optimè probat.

Tertiò ad idem arguitur, quia sententias Patrum atque Doctorum sibi inuicem contrarias per solam sacram scripturam iudicamus, quæ illarum uerior sit. ergo ipsa scriptura sola, est certior, uerior, facilior & clarior omnium iudex, primumque omnium principiorum cognoscendi ueritatem. Probatur etiam hoc per id Psal. 118. Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dicit paruulis. & ibidem. Principium uerborum tuorum ueritas. Item quia quotiescumque sancti Doctores sua dicta probant ad sacram scripturam utpotè certiore & notiore aut clariorem recurrunt. alioqui ignotum per ignotius ridiculè & uanè probarent.

Respondeo negando antecedens & consequentiam. antecedens quidem ratione illius exclusionis solam. nam non solum per scripturas sed etiam per Concilia & consuetudinem & traditionem generalem Ecclesie potest illa ueritas de fide aut de credibilibus determinari, quia prima Timoth. 3. Ecclesia est columna & firmamentum ueritatis. Quò ad naturalia uerò atque moralia, potest etiam per rationes naturales efficaces, per ipsorum Doctorum maiorem & saniorum partem uel auctoritatem, ut omnia iura & communis hominum sensus docet, ueritas illa discerni. Consequentia etiam ratione illius exclusionis solam, negatur, ratione etiam illius comparationis, primumque principium. Nam sacra scriptura licet in se & in nobis uerissima sit atque certissima: quia continet Diuinam ueritatem de qua & nobis per fidem certissimam constat. At uerò nobis nec est omnino clara, nec manifesta, neque facilior quò ad sensum quem facit in omnibus locis eius: sunt enim in ea multa difficilia intellectu. secunda Petri. 3. Neq; omnia de quibus loquitur quæ solù per fidem à nobis creditur clarè uiden-

Arg. 3.

Respondeo ad 3. Arg.

videntur. Et ita non est clarior neque facilior omnium iudex: sed Ecclesia et Concilium generale et concors Doctorum expositio ut dictum est. Et ad probationem ex Psal. 118. Declaratio sermonum tuorum &c. Respondeo ibi non dicitur lectio, sed declaratio sermonum tuorum illuminat. Aliud autem est lectio aliud declaratio sermonum sacre scripturae: legunt multi intelligunt pauci. Declaratio ergo et intellectus scripturae Diuinitus datus est Doctoribus sanctis et ipsi Ecclesie præ omnibus, uti superius diximus. Vbi et nota quod scriptura declarata prius illuminat per fidem quam ostendit: et postea dat intellectum et cognitionem paruulis id est humiliter credentibus sensui Doctorum et Ecclesie habentium spiritum Christi, iuxta id Isa. sexto. Nisi credideritis non intelligetis. In alijs autem disciplinis naturalibus prius est cognitio et inde sequitur illuminatio uel claritas scientiæ ipsius. uide ibi Hylatium. Et ibi, Lucerna pedibus meis uerbum tuum &c. Declaratio autem uera sermonum Dei in sanctis Doctoribus Diuinitus illuminatis. cum quibus Sap. 1. est sermocinatio, eius, potius quam in alijs et quam in hæreticis est et reperitur.

Ad aliud, Principium uerborum tuorum ueritas, dico ibi solum significari, quod uerba Dei uera et a ueritate sunt, et ita ueritas est principiorum uerborum Dei: non tamen ibi dicitur quod solum principium uerborum Dei ueritas aut uerum est. Ideo neque inde sequitur quod sola uerba Dei uera sunt. nam et sæpe sunt uerba hominum uera, et a ueritate procedunt: sicut et ea uera esse sæpe uere iuramus: ita et a fortiori, uerba Doctorum in eadem sententia concordantium et Ecclesie in rebus fidei præ omnibus uera et a ueritate sunt. Igitur sicut ueritas increata principium et autor est ueritatis sacre scripturae et Ecclesie Catholice: ita et ipsa Ecclesia ex quo est columna et firmamentum ueritatis creata, est etiam principium et iudex ipsius, sicut et sacra scriptura. Immo et ut constat ex dictis clarior iudex ipsius scripturae et ueritatis circa fidem ipsa Ecclesia et Concilium et concors Doctorum sanctorum sententia est.

Ad ultimam probationem dico uerum esse minus notum per magis notum probari: sed id est uerum in suo genere, id est minus certum per magis certum, minus uerum per magis uerum, minus clarum per magis clarum. Doctores autem sua dicta uera esse probantes recurrunt ad sacram scripturam, tanquam magis notam non quidem in claritate sed in ueritate id est non tanquam ad magis clarum sed tanquam ad magis uerum, et in hoc magis notum. Quod inde liquet, quia eurti omnis claritas propositionis sit de sensu quem facit, aut in quo sit aut de ueritate ipsa quam enuntiat per connexionem

terminorum. Doctores autem in scripturis, quas pro suis dictis allegant, non querunt claritatem sensuum suorum: nam ipsi facile possunt sua uerba et mentem declarare. Neque querunt claritatem ueritatum quas enuntiant, nam sacra scriptura claritatem hanc præstare non potest de rebus fidei quæ est de non uisibilibus sed creditis obscure. ergo solum querunt a sacra scriptura notiore id est certiore ueritatem quam habet: et ad ipsam pro ea non pro claritate recurrunt. Claritatem autem notiore habet Ecclesia in suis definitionibus: et Doctores sacri in suis libris: ad quos pro hac maiori claritate sensus sacre scripturae, non pro maiori uel notiori eius ueritate habenda recurrimus. Sicut etiam in omnibus legibus et hominum sectis et facultatibus et scientijs, quæ ab eis certiores et notiores habentur in ueritate, querunt eorum interpretes atque Doctores pro notiori uel maiori earum habenda claritate. Neque ideo plus credimus expositionibus quam ipsi legunt aut sacre scripturae. quia ueritas per quam credimus et in se et quoad nos notior est in ipsa lege uel scriptura sacra: quamuis per eius expositores sensum ipsius clarius intelligamus atque credamus. Sicut Ioan. primo. Hic uenit in testimonium ut omnes crederent per illum, non propter illum nec in illum. et capitulo quarto. Iam non propter tuam loquellam credimus, quæ uis per illam Samaritanam illi credere cepissent. Igitur Doctores sancti in sacra scriptura querunt ueritatem suorum scriptorum, sed querimus nos in his magis clarum sensum Diuinarum.

Quarto ad idem arguitur. Quia sæpe Doctores sancti sibi ipsis in suis expositionibus contradicunt uel torquent scripturas. ergo non est illis standum: sed neque secure confidimus illis sicut nec regulæ fallaci: sed soli sacre scripturae secundum quam omnia eorum dicta iudicanda et recipienda sunt. Probatur consequentia etiam per Augustinum, libro tertio de Trinitate, in prologo, et Epistola nona ad Hieronymum. et habetur distinctione decima nona. ego solus.

Respondeo, negatur consequentia: nos enim non dicimus eos omnes in omnibus esse sequendos: sed in eam tantum sententiam quam circa fidem et mores omnes illi simul, aut etiam maior et sanior eorum pars tulerit, uti superius in fine probationum declaratum est. Pugna autem illorum in multis alijs est euidentis signum ueritatis, pro illis in quibus ipsi concorditer consenserunt. Nam in diuersis temporibus et locis uiri doctissimi et sancti miraculis clari, qui libere in alijs dixerunt sententiam suam: certe dum in rebus fidei et morum tanti ponderis cum tantò libramine loquentes omnes consenserunt, uidentur ipsa ueritate coacti, uel Diuino spiritu duci.

234 LIB. III. ARMA FIDEI. QVÆST. I. PROPO. 6. ET. 7.

Et sic scripsisse. Item si Lutherani expellunt sanctos Doctores, quia sibi aliquando contradixerunt: a fortiori ipsi hæretici sunt magis explodendi, quia alijs Doctoribus et sibi ipsis inuicem etiam in rebus fidei et morum sæpius contradicunt, ut ipsa experientia constat. Iterum. Si sacra scriptura est clara et manifesta ut ipsi hæretici male vociferantur: quomodo tot sancti Doctores simul ut ipsi etiam prius et impie mentiuntur, circa eius expositionem errauerunt? Quomodo omnes illi sine spiritu Dei fuerunt, quem sibi ipsis tantum hæretice impudentissimo mædacio arroganti sine ullo miraculo aut apparente signo vel probatione? Secure igitur statim Doctorum omnium, vel maioris eorum partis concordiam sui et expositioni: quam vel miraculis vel Ecclesie auctoritate vel sacra scriptura vel ex his euidenter deducta ratione confirmatam videmus.

Ad Augustinum autem dicimus ipsum nihil aliud intendere: nisi discernere auctoritatem sacra scripturae ab auctoritate Doctorum: quia scilicet illi sine ullo dubio credendum est, etiam si eius veritas aut sensus non intelligatur. Non sic de scripturis Doctorum: nam de his licet dubitare et disputare si a veritate fidei, vel Ecclesie vel a communi sensu vel sententia Doctorum aliqua aliquorum dicta discrepent, aliquando an non: ubi autem omnes fere concordant non loquitur August.

Argu. 5. Quinto ad idem arguitur. Quia secunda Thesaloni. quinto. Omnia probate quod bonum est tenete, et Galath. primo. Si quis aliud Evangelizauerit anathema sit, et prima Ioan. quarto. Probate spiritus si ex Deo sint. ergo non est credendum dictis et sententiæ Sanctorum sine ullo alio iudicio et examine spiritus illorum: nam hoc solis sacrae scripturae debetur. Quod et confirmatur quia Act. decimo septimo. illi qui cum omni iudicate Paulum audierat quoti die scrutabatur scripturas, si hæc ita haberent. Christus etiam hoc idem iudicis studebat dicens Ioan. quinto. Scrutamini scripturas, et ita oportuit nouum testamentum per veteris probari, ergo a fortiori dicta Doctorum oportet per scripturas iudicari, et examinari: et non statim illis credere sine tali præuio iudicio.

Resp. ad ad. 5. arg. Respondeo negando consequentiam, si ut loquimur de eorum cõcordi sententia intelligatur, nam id prima Thesaloni. quinto. Paulus locutus est quando inter veros Prophetas et Apostolos etiam erant fallaces sub specie veritatis: Ideo sua si eis ut omnes audirent eosque examine iudicij probarent. Sed ad quam regulam et quo iudice probandi essent, ibi non loquitur Paulus: quia iam intelligitur ut alibi docuerat, scilicet ad iudicium Ecclesie, de qua prima Timoth. tercio, ait, quod est columna et firmamentum veritatis: et ad iudicium commune Pastorum atque Doctorum, qui sunt gubernatores et Doctores Eccle-

sie, de quibus Ephes. quarto. et prima Corinthio. duodecimo. egit. Communis autem concursus; doctrina et sententia Patrum atque Doctorum circa fidem et mores: eorumque expositio sacrae scripturae iam per Ecclesiam probata est. Illud etiam ad Galat. primo. de his tantum intelligitur qui contra suam doctrinam vel qui aliam fidem predicarent: non autem de expositoribus eius de quibus Ecclesia. vigesimo quarto. Qui me elucidunt habebunt vitam æternam. nam et ipse Paulus cupiebat venire ad Thesalonicenses ut suppleret quod illorum fidei defuerat. Illud etiam prima Ioan. quarto. eodem modo ut illud. 1. Thesaloni. quinto. intelligitur ut dictum est. Ideo magis est pro nobis. Nam inde hæretici probantur errare, quod per Ecclesiam, quæ est columna et firmamentum veritatis, contra concordem Doctorum sensum per ipsam Ecclesiam approbatum, loquentes ipsi reprobantur. Ad confirmationem ex Act. decimo septimo. et Ioan. quinto. Respondeo negando consequentiam: nam Pauli et Apostolorum, immo et ipsius Christi mos erat, aliquando iudicis predicando, prudenter ab eis quæ de Christo in scripturis prædicta erant incipere, ut fidem illis suauiter persuaderent et efficacius. Iudæi autem videntes se per suas scripturas conuinci, prudenter quoque illas scrutabantur: ut melius crederent videntes ita velle ut illis alias inaudita Apostoli prædicabant. non sic est nunc de communi doctrina Doctorum, quæ non noua docet: et iam olim per Ecclesiam probata est conformiter ad sacram scripturam, veritatem eius de clarare atque docere: ideo non oportet per quemcunque de cætero amplius examinari. De doctrina autem noua hæreticorum magis contra ipsos procedit eorum argumentum. Quod autem ibi Lutherus videtur significare, nihil in nouo testamento vel in Ecclesia recipiendum esse quod non probetur aut inueniatur in veteri, falsum omnino est: et id aliquando dixerat Augustinus, quod tamen in libro retracta. capit. vigesimo secundo. postea retractauit et moderatus est dicens, pene nihil esse in nouo &c. multa namque sunt quæ ex veteri lege probari non possunt: quæ uis ibi implicite aut sub figura contineantur, ut ait Hieronymus super id Ephes. tercio. quæ sit dispensatio sacramenti a seculis absconditi &c. Igitur licet sacra scriptura in multis obscura et difficilis intellectu sit: at vero in multis alijs clara est: et tam in his quam in alijs, ipsa per se et simul concordiam sanctorum sensu et expositione, ad manifestationem vere fidei et Ecclesie Catholice ædificationem recipienda est. Alia tria argumenta hæreticorum cum suis solutionibus habentur supra propositione quinta.

Propositio septima est, quod in Ecclesia Romana et in his qui illam sequuntur, est vera fides et Ecclesia Catholica: et ipsi sunt veri fideles de vera Ecclesia Catholica. Hæc propositio negatur solis a hæ-

Propo. 7.

reticis: sed contra eos euidenter probatur dupliciter. Primo, quia in ea sunt illa tria signa infalibilia veræ fidei & Ecclesie Catholice supraposita, in 6. propositione præcedenti. scilicet miracula & generales consuetudines Ecclesie, concursusque doctrina omnium Patrum, Sanctorum atque Doctorum in rebus fidei & morum. fit igitur inde ut in ea veritatem fidei & Ecclesie Catholice manifestè fateamur. Nam ut per singula signa prædicta procedamus, miracula Sanctorum secundum hanc fidem et legem Ecclesie Romanæ Viuentium; fuisse semper in ea, & esse etiam nunc in diebus nostris, adeo constat ex historiis & legendis ipsorum & præsentibus testimoniis fide dignis eorum qui ea viderunt & experti sunt: ut impudentissima pertinacia, impia & iniuriosa toti reipublicæ Christianæ, sit ea omnia pernegare sicut & hæretici negant dicentes esse perfrigidias. Sic enim omnes historias mundi & instrumenta siue testimonia omnia ciuilia quantumcunque sigillis publicis communita, immo & ipsum mundum ante tempora nostra fuisse, & tandem ea omnia quæ non vidimus contra communem hominum fidem vitamque politicam negare possemus, uti ex August. in prologo sententiarum quæstio. 2. efficaciter probat Scotus. & quidem si vel vni vel alteri Historiographo de antiquis & mirabilibus gestis enarranti, & in ciuilibus negociis duobus aut tribus testibus fide dignis optimo iure fides præstatur: cur non equè aut magis tot historiis Sanctorum ab ipsis Historiographis simul enarratis? cur non tot Pontificum canonizationibus, ubi tot miracula tot testimoniis comprobata leguntur? Certè nisi vel proteruia sathanica, qua hæretici tenentur, vel ea impietate de qua Erasmus per censuram parisiensem notatus est, ea omnia negari non possunt. Quod si vel vnum vel duo tantum uera miracula concedatur, utique sufficiens & manifestum signum veræ fidei & Ecclesie Catholice ibi est. De consuetudine autem generalibus Ecclesie simul & communi omnium doctrina & sensu Doctorum quod semper fuerint in Eccle. Ro. testis est ipsa experientia, testes sunt oes ipsi Doctores sancti Græci atque Latini, in quorum libris aperta sunt eorum testimonia, quod in Ecclesia Romana ea fidei regula morumque & sacramentorum, & consuetudines seu traditiones generales Apostolicæ, in his quæ de substantia & necessitate horum sunt semper obseruatæ sunt, & nunc obseruantur; quas ipsi dicunt & docent esse veram fidem & Apostolicas traditiones vel consuetudines Ecclesie Catholice. Constat etiam manifestè ex ipsis etiam Doctorum libris, quod id quod nunc tenet etiam tenuit olim Ecclesia Romana à principio nascentis Ecclesie, quod ad substantialia fidei, morum & sacramentorum: & per prædecessores nostros ad nos usque peruenit: nam & contrarium eius tanquam quid nouum auditur à nobis sicut à Patribus nostris. & in rescripto patrum primi Concilii Carthaginens. ad Siricum Papam

habetur, quod symbolum Apostolorum Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat. Ideo & hanc rationem ut suæ veræ fidei & Ecclesie Catholice sufficiens signum exhibet August. contra Epistolam Manichei. cap. 4.

Secundò eadem. 7. propositio probatur, quia præ omnibus Ecclesiis particularibus etiam aliorum Apostolorum, hoc insigne ipsi Ecclesie Romanæ & sanctæ eius sedi Apostolice præstatur ab omnibus Sanctis atque Doctoribus & omnibus alijs Ecclesijs atque Concilijs generalibus & provincialibus orientis & occidentis, quod scilicet nunquam deuiat à fide Catholica ut constat. 24. q. 1. cap. à recta. cap. in sede. & in omnibus capit. ibidem & in gestis Conciliorum omnium latius habetur. & dist. 31. cap. quamuis, immo & infra propositione. 10. latius ostenditur ibi videatur, quod nec deuiare aut errare potest secundum id Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua, scilicet nec à te nec à sede tua. Igitur in Ecclesia Rom. sicut vera fides ita & Ecclesia Catholica nunc est, ut ait propositio, & fuit semper & erit. Nec est credibile totam ipsam Ecclesiam Rom. Deo permittente tot seculis retro actis esse deceptam, cum tot sanctis & Doctoribus eius qui miraculis in ea claruerunt, usque ad tempus nouellorum hæreticorum qui ab ea sæpius damnati sunt.

Cum supradictis & cum ipsa septima propositione Ireneus li. 3. cap. 3. concordat expresse dicens, ad hanc Ecclesiam, scilicet Romanam de qua loquitur, propter potentioris principalem necessesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles: in qua semper ab his qui sunt undique conseruata est, ea quæ est ab Apostolis traditio. hæc ille & omnes Doctores qui infra propositione. 8. & 10. allegantur, & supra propo. 6. in 1. signo veræ fidei & Ecclesie habentur, expresse sunt ad idem. & Osius in confessione fidei Tomo. 1. cap. 28. 29. latius prosequitur. & alibi contra Brentium li. 2. fo. 125.

Propositio octaua. In Ecclesia Catholica est unicum eius caput visibile. Vicarius Christi, successor beati Petri, qui dicitur Papa, super omnes fideles & Ecclesiam Catholicam primatum & potestatem habens.

Hanc propositionem soli hæretici negant nomen Papæ abhorrentes: sed contra eos probatur. ubi duo dicuntur. primò quod beatus Petrus fuit à Christo institutus suus vicarius, Caput, Princeps & Pastor Ecclesie Catholice. Secundum, quod Papa illi succedit in ea dignitate & pontificatu. Primum probatur Mat. 8. ubi Petrus semper preponitur omnibus, non ratione temporis, nam Andreas prius uenit ad Christi sequelam, ergo ratione dignitatis. Item cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. i. super me creditum & confessum à te; quod est idem quod super hanc fidem & confessionem fidei, quæ de me fecisti: & consequenter secundario super te, & po

Nota. venens

8. propo.

Art. 1

& potestatem tibi datam quem ut vicariū meum loco meum constitutum, ædificabo Ecclesiam meam. quasi dicat, quia tu me Christum filiū Dei naturalem & redemptorem mundi confessus es: ideo & ego dico tibi, id est quod ego habeo per naturam do tibi per gratiam, quia scilicet tu es Petrus, id est, Petra fundamentalis, & Caput Ecclesie post me & pro me: nam super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. In cuius signum ut principi regem Ecclesie meæ militantis tibi dabo claves regni cælorum: & quas ego habeo ut princeps, secundum Apoc. 3. habet clauem David qui aperit &c. tu ut meus vicarius habebis in terra; & quodcūque ligaueris &c. & ita consonant omnes expositiones Doctorum, quæ prima facie sibi ipsi aduersæ aut variæ videntur. Item ca. 17. soli Petro ut capiti aliorum dictum est: Inuenies statem in ore piscis da pro me & pro te. Item Lu. 22. ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Item Ioā. 21. Petre pasce oues meas. vbi & impleuit quod, Math. 16. Christus illi promiserat tibi dabo claves &c. item Act. primo. ipse Petrus ut caput omnium agit de electione Matthie loco Iudæ. & cap. 2. & 3. ipse solus pro omnibus loquitur ad populum de fide respondens. Et cap. 8. ipse solus uti prælatus Ecclesie puniuit Saphiram & Ananiā. & cap. 15. in illo Concilio Apostolorum Petrus primus locutus est, & ipse tandem sententiam Iacobi & aliorum iudicialiter probauit. Et Gala. 1. Paulus venit Hierusalem ut videret Petrum apud quem mansit 15. diebus: non alia de causa nisi quia ipsum Principem Ecclesie loco Christi cognouit. Hæc omnia latius probat Caie. in quodlibeto de primatu Petri & Ecclesie Roma. vbi & satis respondet ad argumenta hæreticorum: & Archanus lib. 7. & Iacobatius lib. 10. art. 7. in 8. probatione secundæ opinionis. & Tho. Vvalden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. cap. 1. vsque cap. 7. & Axionata Christiana lib. 2. art. 3. cap. 4. & 5. & omnes Doctores Ecclesie qui inferius & art. 2. & in fine latius referuntur. & Cano, de locis Theologicis lib. 6. latius agit. & antiquissimus Cirillus Epif. Hierosolimitanus in cathechesi. 2. 6. 11. 17. testatur. & Turrecremata. 24. q. 1. cap. hæc est fides. cap. Rogamus.

Nota.

Sed ad supradicta atque dicenda notandum est contra hæreticos hoc pernegantes. beatum Petrum & Paulum passos esse simul Romæ martiriū tricesimo ferè septimo uel octauo anno post Ascensionem Domini qui erat vltimus Nerōnis annus. Ibidem etiam Petrus 25. annis cathedram Ecclesie Catholice tenuit pontificalem. Et Paulus eodem quo Dominus passus est anno & resurrexit ad fidem conuersus est. qui 14. anno post passionem Domini: ut ad Gala. 2. habetur, Hierosolimis fuit cum beato Petro, qui erat quartus. annus Claudii Imperatoris. Nā ipse Petrus postquā Antiochiæ septem annis Pontifex fuerat, & alibi

quibusdam annis prædicauerat, rediit Hierosolimam: vbi tunc aderat quando Paulus ad ipsum venit, & eodem anno 4. Claudii Imperatoris Beatus Petrus Rom. aduenit: ubi & in sua sede apostolica ad finem usque vitæ suæ permāsit. Et hoc expressè ait Beda super id Act. 15. & statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas &c. & lib. de temporibus. & in prologo super Marcum & super primam Petri. quindò ibi salutatur vos Ecclesia quæ est in Babilone collecta, id est in Roma, unde ipse scribebat illam Epistolam. & Herony. ibidem & de uiris illustribus cap. 1. in prima parte Epistolarū Epistola 34. & Ambrosius lib. 5. Epistolarum Epistola 32. cōtra Auxentium Arrianum & sermone 63. Petri & Pauli. Et Dyonisius in Epistola ad Timotheum. & Eusebius Cæsariensis. lib. 2. Ecclesiasticæ historiæ cap. 15. 25. & lib. 3. cap. 2. & Leo Papa in sermone Petri & Pauli. Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum & plures alii Doctores communiter dicunt: beatum Petrum Romæ sedē Apostolicam usque in finem uitæ tenuisse: ibique multis annis pontificatum totius Ecclesie exercuisse: quamuis in aliis aliquo modo dissentiant. Ad idem sunt Egesippus. et distinct. 21. ca. quamuis. ex Concilio Niceno. & dist. 22. cap. sacrosancta. & 2. quæst. 7. cap. beati. & cap. fundamenta. de electio. libro 6. & in decretalibus cap. per venerabilem, qui filii sint legitimi. Ex historia tripartita, & hoc etiam paulò inferius habetur. Et latius refert Tho. Vvalden. in doctrinali fidei lib. 2. art. 1. cap. 6. & Nicephorus Græcus iam Latine reditus in sua historia Ecclesiastica lib. 2. cap. 36. 37. & Cano ubi supra lib. 6. cap. 8. latius probat. & Couaruias in resolutionibus lib. 4. cap. 14. nu. 12. & noster Horantius de locis Catholicis lib. 6. ca. 12.

Secundum autem, quod scilicet Beato Petro in dicta sua dignitate & potestate pastorali uel pontificatu non solum supra omnes personas & Ecclesias particulares, sed etiam supra totam Ecclesiam semper Papa succedit atque successit, ubicū que suam sedem Pontificalem uel Apostolicā collocauerit aut tenuerit: quam à tempore Beati Petri usque nunc in Romana tenuit & tenet Ecclesia. Ita quod est institutio Diuina per Christum facta quod sit unicus Papa semper in Ecclesia Catholica, probatur quincupliciter.

Primò quia cum sit unica Ecclesia Catholica visibilis in terra usque ad finem mundi duratura, debuit ergo suum caput etiam visibile habere ut carium Christi etiam usque ad finem mundi ad eius debitam gubernationem: alioquin non esset satis prouisum Ecclesie. Prouerb. 11. Vbi non est gubernator populus corruet. Neque ualet dicere quod Christus solus de cælo gubernat eam specialiter. Nam licet Deus omnia inuisibiliter & specialiter Ecclesias gubernet particulares: nō ideo reliquit eas sine suis Pastoribus & Episcopis particularibus visibiliter eas gubernantibus: ut in eius ordo Hierarchicus seruaretur: & omnia in-

feriora

feriora per suas causas medias creatas superiores que gubernat. Quare ergo suam Catholicam Ecclesiam sine suo capite uel pastore generali uisibili eam gubernante reliqueret?

Secundò probatur idem. quia cum in Ecclesia debeat esse regimen uel principatus monarchicus siue regalis: ex quo secundum Arist. 8. Ethicorum. & tertio Polit. præstat Democratico & Aristocratico; qui in Ecclesia Catholica nūquam fuerunt: ille ergo principatus Petri ordinarius debuit semper in Ecclesia permanere in successoribus eius. Nam officium ordinarium non finitur morte prælati. neque pro illo tantum tempore Beati Petri & Apostolorum Christus constituit hunc Petri principatum super omnes: cum magis in posterum esset necessarius.

Tertiò probatur idem. quia si Deus Synagogæ prouidit de summo Pontifice pro toto tempore ipsius. ergo & Ecclesie pro toto tempore suo usque ad finem mundi duraturæ de suo pastore uniuersali, qui dicitur Papa, à fortiori prouidit. Nam Ecclesia in omnibus sinagogam illam excedit. Hebræor. 8. & 9. & 1. Cor. 3.

Quartò probatur idem. quia militans Ecclesia est ad exemplar triumphantis. Apo. 21. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de cælo &c. ergo hic habet suum visibile caput, scilicet Papa in Vicarium Christi eā visibiliter gubernantem: sicut in Ecclesia triumphanti Christus Deus homo eam glorificās, & hanc inuisibiliter nūc gubernans est, ut hoc etiam latius ait Bern. lib. 2. de consideratione. nam & ideo cant. 6. Ecclesia dicitur decora ut Hierusalem & terribilis ut castorum acies ordinata. Dicitur etiam regnum cælorum Math. 13. & alibi sapius, quia ibi unus Rex & Princeps, scilicet principalis Christus inuisibiliter & Vicarius eius Papa visibiliter est omnia regens, ut hoc etiam ait Hieronymus contra Iouinianum lib. 1. & August. in Psal. 49.

Quintò probatur idem. quia si, ut apertè mentiuntur hæretici, non auctoritate Diuina, sed sui atque tyrannide Papa eam potestatem supra totam Ecclesiam prælatos & Principes eius usurpasset: certe oporteret id eos ostendere ex historiis fide dignis, quomodo & quando quibusuè suffragiis & armis id effecerit contra omnium appetitum & libertatem. neque est credibile tot Reges, Prælatos & Regna tantam illi potestatem ab initio nascentis Ecclesie supra se spontè dedisse: nisi se ad id obnoxios iure Diuino recognoscerent.

Est igitur Papa Caput totius militantis Ecclesie, membrum quidem ipsius, simul & caput eius visibile subordinatū Christo Capiti Primi & Principali, qui non est membrum sed Dominus & redemptor & caput primum Ecclesie totius. à quo ipse Papa & Ecclesia habet influxum inuisibilem gratiarum, donorum & inspirationum: à Papa uero Ecclesia habet visibilem gubernationem, & ministracionem sacramentorum, & institutionē

ministrorum, & alia ad conseruationem ædificationemque fidelium in vera fide & religione Christiana mediata uel immediata pertinentia. Qui quidem Papa est Vicarius Christi sicut Beatus Petrus: successor autem non Vicarius Petri proprie loquendo, nisi ad bonum sensum, Vicarius Petri id est habenseundem Vicariatū & potestatem Pontificalem, quam Petrus habuit à Christo, illique in eadem potestate ut uerus Papa succedens; ut ait glos. in clem. Romani. de iureiur. Et Turrecremata distinct. 63. cap. ego Ludouicus. Igitur de iure Diuino est quod sit vnus Papa in Ecclesia Catholica.

Sed utrum sedes ista Papalis seu Pontificalis totius Ecclesie debeat etiam iure Diuino semper esse in Ecclesia Ro. ita ut Episcopus Ro. sit eodem iure Diuino summus Pontifex totius Ecclesie: & hac ratione ipsa etiam Ecclesia Rom. habeat primatum super omnes Ecclesias particulares est duplex opinio inter Catholicos.

Prima Caietani in apologia de primatu Papæ & Ecclesie Rom. cap. 13. quam tenet Roffen. contra Lutherum art. 35. & Dryedon de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 4. cap. 3. in fine, & frater Petrus de Soto in defensione confessionis Catholicæ. par. 1. cap. 97. 98. & Iacobatius lib. 8. articulo. 6. & 7. ubi & de hoc latius agit, uidentur ad idem, & Turrecremata. 24. quæstio. 1. Rogamus. quod non quidē absolute sed ex præsuppositione. Quod absolute id non sit institutū à Christo patet, quia si beatus Petrus nec Romæ, nec alibi aliquam Ecclesiam sibi appropriasset uel applicasset suam sedem ibi constituendo, sicut & paruo tēpore fuit nullibi eam collocando, antequam prius Antiochiæ & tandem Romæ illam statuit: tunc certè nullus Episcopus particularis nec Episcopus Ro. esset Papa successor Petri in Ecclesie Pontificatu: sed eo mortuo Ecclesia eligeret sibi successorē Pontificem totius Ecclesie. sicut nunc Sunt generales ordinum Mendicantium. Ideo si Petrus Antiochiæ perseuerasset suam sedem Papalē ibi figendo usque mortem: tunc Episcopus Antiochenus esset princeps aliarum Ecclesiarum: sicut nūc est Papa Ro. & Ecclesia Rom. ratione sedis Apostolicæ ibi existentis est etiam princeps omnium Ecclesiarum orbis. Similiter si Beatus Petrus decessisset à Roma, non tantum loco sed etiam sede finaliter eam ante mortem alibi collocando, sicut de Antiochia se transtulit in ipsam Romam: tunc certè non succederet illi Pontifex Rom. sicut nec nunc succedit Antiochenus. Et ita de his mutationibus sedium & de electionibus Pontificum absolute nihil habetur in Euangelio. At uero ex suppositione, uidelicet præsupposito, quod iam beatus Petrus in Ecclesia Roma. suam sedem finaliter constituit eamque pro sua sede pontificalli totius Ecclesie tandem elegit: & appropriauit: iam de iure Diuino ibi est, & semper esse debet sedes Apostolica totius Ecclesie: & Episcopus Romanus

1. Dubium.

Resp. 1. opi
nia.

manus

manus: est Papa: & Ecclesia Rom. primatum habet super omnes Ecclesias: nec inde alio finaliter uel in perpetuum sed solum ad tempus ex rationali causa potest transferri. Probatio eius est, quia ut referunt Egesipus lib. 3. de excidio Hierusalem cap. 2. & Ambro. in oratione contra Auxentium de basilicis consecrandis lib. 5. Epistolarum 32. & ex historia tripartita habetur in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. Petro volenti e Roma discedere Christus apparuit iubens ut Romam reuerteretur ibi crucifigendum; ergo ex consequenti fuit illi iussum a Christo, ut ibidem finaliter per mortem suam summum Ecclesie totius Pontificatum stabiliret. ad idem videtur ca. omnes. & cap. sacro sancta. dist. 22. ubi dicitur quod Ecclesiam Rom. solus Christus fundavit & illi primatum dedit. & dist. 21. cap. quamuis. & 24. q. 1. cap. rogamus. Itaque Episcopatus totius orbis & Ro. urbis non sunt duo coniuncti, sed unus tantum Episcopatus Ro. urbis in Episcopatum uel Pontificatum totius Ecclesie iure Diuino in perpetuum erectus est. Exemplum est in aliquibus religionibus, ubi eo ipso quo quis eligitur in Priorem uel Abbatem alicuius conuentus, etiam in generalem prelatum totius illius ordinis electus est. Sic dicit Caieta. q. Episcopus Ro. iure Diuino est Papa & Pontifex totius Ecclesie ut dictum est: idque non quatenus Episcopus Ro. est formaliter loquendo, sed quatenus Beati Petri successor in sede pontificali totius Ecclesie & Vicarius Christi est. id quod nullus alius Apostolus, & per consequens nullus successor eius habet.

2. opin.

Alia opinio aliorum, quam tenet frater Dominicus Soto. in quarto distin. 24. q. 2. art. 5. & Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. cap. 41. cum aliis pluribus est, quod neque absolute neque ex suppositione predicta id est de iure Diuino; neque ratio supradicta id probat. Tum quia non est sufficiens illa historia tripartita ad rem de iure Diuino comprobandum: neque ut scriptura canonica neque per Ecclesiam decreta refertur ad supra dicta, & in cap. per venerabilem. Tum secundo. quia etiam si esset canonica non inde sequeretur nisi quod uoluntas Christi fuit ut Beatus Petrus Romam suo sanguine decoraret: non tamen ut ibi suam sedem ita locaret in perpetuum ne alibi ulla de causa, aut etiam nullibi posset constitui, ut supra ipse etiam Caietanus fatetur, antequam esset Romae aliquo tempore nusquam fuisse. Tum tertio, quia nullus locus Euangelii ad id conuincit. Illud autem cap. omnes. & cap. sacro sancta. distinct. 22. precipue intelliguntur ratione sedis Apostolicae quae in Ecclesia Romana a principio per Petrum collocata est; & per consequens de ipsa sede Apostolica ubicunque fuerit collocata. ad idem videtur glossa in extrauagan. Ioan. 22. execrabilis. de praeben. §. nos itaque.

Igitur institutio Diuina est quod sit Papa & Papatus supra totam Ecclesiam: humana autem quod

huic uel illi personae uel Ecclesiae applicetur uel quod sit in Ecclesia Roma. uel in alia particulari. ideo ex legitima causa posset per Ecclesiam uel per Papam sancta sedes Apostolica a Roma alio transferri, nulli etiam Ecclesiae applicari. sed id non nisi ex urgentissima causa & necessaria fieri deberet. Si tamen fieret: illa Ecclesia, in qua sedes Papalis esset collocata & applicata, & Episcopus illius iure Diuino esset Papa & haberet primatum Ecclesiae & omnia priuilegia quae nunc Papa & Ecclesia Rom. a tempore. B. Petri habet sibi Diuinitus concessa, quando ibi sedes Apostolica esset constituta.

Supradictam propositionem quod Papa Unicus sit in Ecclesia Catholica de iure Diuino: & quod a tempore Beati Petri manet eius sancta sedes apostolica in Ecclesia Ro. & ipsa Ecclesia Ro. habet primatum a Christo super omnes Ecclesias particulares, uti superius declaratum & probatum est, tenent ut de fide omnes sancti Doctores atque Catholici omnes & totius Ecclesie doctrina & consuetudo, ut constat ex Epistolis omnium ferè sanctorum Pontificum a tempore Apostolorum, ut ait etiam Irenaeus expressè lib. 3. cap. 3. ut supra propositione. 7. in fine refertur. Item Athanasius in suis Epistolis, & Episcoporum Egypti in synodo orientali Alexandrina congregatorum ad Marcum, Iulium, Liberium & felicem Papas; & horum etiam ad ipsum Athanasium & alios Episcopos orientales: ubi hoc sepius clarissime ab omnibus illis asseritur.

Item Cyrillus Episcopus Alexandrinus ut refert B. Tho. in opusculo 19. contra impugnantes religionem cap. 3. quod in suis decretis sic ait. nos ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Ro. Pontificum a quo nostrum est quærere quid credere & agere debeamus: quia ipsius solus est soluere & ligare loco illius qui ipsi soli quod suum est plenum dedit: cui omnes iure Diuino caput inclinant. Origenes super Ioan. in principio & tracta. 6. super Math. cap. 18. Epiphanius in anchoratu. Chrysost. super Math. homilia 55. 83. et super Io. 87. et super act. 3. homilia. 3. Theophilatus Lu. 22. & Ioan. 21. ibi Sequere me. & super id, Pasce oues meas, ut habetur in exemplaribus graecis antiquis & multis modernis: licet Oecolampadius dicat in modernis non haberi. Tertulianus de praescriptionibus haereticorum & lib. 4. contra Martionem. Item Basilius Episto. 52. ad Athanasium. & Concilium Nicenum. primum in canone. 44. Cyprianus de simplicitate praetatorum, & habetur 24. q. 1. ca. loquitur dominus, & in lib. 1. Epistolarum Epistola. 3. & 6. & lib. 4. Epistola. 28. & 9. & in expositione symboli Apostolorum in principio, & in Epistola ad Bazilianum de haereticis baptizandis. Hylarius super Math. 16. Ambrosius super Lu. ult. & super Marcum, et refertur. 24. q. 1. cap. non turbatur. et sermone 47. et refertur dist. 50. cap. fidelior. et super prima Timoth. 3. et in lib.

Nota. Cnillu.

Nota.

Hae anstori eas civilis no habetur in nostris exemplaribus Latinis: quia forte non omnes libri ubi seruatorum uer extans apud nos, uel qui per hereticos olim in doli substracti s

in lib. de excessu fratris sui. cap. 7. & Hierony. lib. 1. contra Iouinianum ca. 14. & Epistola. 2. & 4. ad Damasum Papam, & referuntur. 24. q. 1. cap. haec est fides. cap. quoniam uetus. & Episto. 7. 27. 41. & Epistola. 14. contra Luciferianos. & lib. 1. & 3. contra Rufinum. & ipse Damasus Papa in Epistola. 3. ad Concilia Africana. Item August. q. 79. noui & uet. testamen. & ad Casulanum. Epistola. 86. & sermone. 124. super Ioan. & contra Donatistas Epistola. 102. 165. ad Generosum. & tractatu contra literas Petilianum lib. 2. cap. 51. idem etiam in Epistola. 92. ad Innocentium Papam pro Concilio Milcuitano confirmando, & lib. 2. contra Donatistas, & contra Parmenianum, & q. 10. noui & ueteris testamenti. & alibi sepius. Item Leo Papa sermone. 7. suae consecrationis, & Epistola. 9. & Epistola. 6. 8. 10. 14. 26. 27. Maximus in Epistola orientalibus directa. & Grego. in registro lib. 4. cap. 76. usque cap. 88. & per totum librum. 7. & 10. 12. a ca. 31. usque in fine libri, & tandem per totum registrum sepius idem docet. et Bern. lib. 2. & 3. de consideratione, & Epistola. 131. & Epistola. 190. ad Innocentium Papam, & Epistola. 273. 238. 242. 243. Eugeniū Papam. Itē Eusebius Caesariensis in historia Ecclesiastica lib. 6. capi. 18. lib. 5. cap. 8. cap. 24. & historia tripartita lib. 9. cap. 13. 15. 16. & lib. 4. cap. 6. 9. 19. & historia Victoris de persecutione Vandalorum lib. 2. multi etiam alii Doctores atque Pontifices Conciliorumque Decreta quae referuntur a Gratiano. 24. q. 1. in omnibus ferè capitulis ibidem contentis & 2. q. 6. cap. quis primò & seq. & 3. quæst. 6. cap. dudum. & seq. & dist. 11. cap. quis nesciat. & dist. 19. cap. ita dominus. & dist. 21. cap. quamuis. cap. in nouo. & dist. 22. cap. de Constantinopolitana. cap. sacro sancta. cap. omnes. & distinct. 96. capitulo constantinus. Item extra. qui filii sint legitimi. cap. per Venerabilem. & de maiorita. & obedient. cap. solite. & libro 6. de electione. capitulo ubi periculum. cap. fundamenta. & extra. de supplen. neglig. cap. grande. Item. C. de summa trini. & fide Catholica l. 1. omnia denique Concilia Generalia & multa Prouincialia orientis & occidentis sunt ad idem; ut uidere est in libris eorum & in decretis distinctio. 16. 17. & nouissime Concilium Constantiense. 8. & 15. contra quosdam haereticos id esse de fide decreuit. & Concilium Florè. sub Eugenio. 4. ubi Graeci & Armeni primum Papae & Ecclesiae Romanae de iure Diuino contentes reconciliati sunt. Et si quando aliquis Episcopus uel Patriarcha, ut potè Constantinopolitanus, id ambitiosè recognoscere recusa uit: tandem resipiscens & reconciliatus idem confessus est: & qui id non fecit uti schismaticus & haereticus ab omnibus Patribus & Conciliis orientis & occidentis habitus & punitus est. Et haec omnia late referunt Tho. Walden. in doctrin. fidei lib. 2. artic. 2. cap. 30. usque 36. & liber Axiomata Christiana lib. 2. art. 3. cap. 7. 8. 11. & Echi-

us lib. 3. de primatu Ro. Pontificis. & Turrecremata. Super dist. 19. cap. ita dominus. & dist. 21. cap. quamuis. cap. in nouo. & dist. 22. cap. omnes. & in sum. de Ecclesia lib. 2. & Cano ubi supra latius de hoc. & Caieta. in quodlibet. cap. 6. & iterum de primatu Petri & Ecclesiae Ro. & Victoria in secunda relectione de Ecclesia. q. 2. & Soto ubi supra. & noster Castro de haeresibus titu. Papa. & tandem plenius Albertus Pighius lib. 4. suae Hierarchiae cap. 5. vsque cap. 14. & lib. 5. cap. 10. ubi ex historia tripartita lib. 9. cap. 9. 13. 15. 16. ca. 38. & ex Eusebio Caesariensis in historia Ecclesiastica ubi supra & ex omnibus Conciliis Orientis & occidentis clarissime probat, quod ipsa Concilia omnesque sancti Doctores & Patres Ecclesiae Catholicae ab initio ipsius semper recognouerunt Papam Ecclesiamque Romanam, ut caput totius Ecclesiae ut in hac. 8. propositione continetur. Nicephorus etiam Graecus iam nobis Latine reditus in sua historia Ecclesiastica lib. 6. cap. 29. & lib. 9. cap. 5. cap. 8. cap. 10. 27. & lib. 13. cap. 34. & libro 11. capit. 30. & lib. 12. capitulo. 17. lib. 14. cap. 34. 37. 39. & lib. 5. ca. 6. 30. & lib. 17. c. 9. & Osius in confessione fidei To. 1. cap. 26. 28. & Tomo 2. 32. & alibi contra Brètium lib. 2. fo. 125. & tandem frater Pertras Soto. in defensione confessionis Catholicae. capit. 74. vsque cap. 109. hoc idem latius prosequuntur. Quod autem libro primo recognitionum. B. Clementis propè finem Iacobus dicitur princeps Episcoporum. & ut refert Nicephorus in histo. Ecclesiastica. lib. 12. c. 16. in Concilio Constantinopolitano tempore Theodosii Imperatoris in Epistola ad Ecclesiam Romanam ubi Hierusalem dicitur mater omnium Ecclesiarum, hoc ideo dicitur quia ibi erat Patriarchatus tunc omnium Ecclesiarum Palaestinae & regionum adiacentium: & respectu tantum earum matrix sic appellatur. Item quia inde caput Euangelium & Ecclesia per totum mundum protèdi, dicitur Hierusalem mater. i. Origo non Princeps Ecclesiarum quae sunt in toto mundo.

PROPOSITIO nona. Concilium Generale legitime congregatum, si faciat quod in se est; uti facere regulariter credendum est, nisi oppositum constet manifestè, in rebus fidei & morum diffiniendis, etiam ad modicum tempus errare non potest: & illius diffinitioni sub crimine & poena haeresis ab omnibus standum est.

Haec praepositio omnino negatur ab haereticis: sed & aliqui Catholici simpliciter sine dictis limitationibus dicunt Concilium Generale etiam legitimum si ibi non est Papa errare posse. ut Tho. Walden. Caieta. Siluester. Alber. Pighius ubi supra cum aliis: alii autem simpliciter id negant; sed cum praedictorum limitationibus propositio haec contra eos omnes oppositum sentientes, probatur quadrupliciter.

Primo quia. prima Timot. 3. ecclesia est columna & firmamentum ueritatis: & ita circa praedicta

1. ratio.

dicta errare non potest vt supra propo. 4. & 5. habetur; id quod ipsi et hæretici concedunt. Sed hæc tota simul non potest habere actum aliquem regulandi & diffiniendi circa mores & fidem: quia non potest tota, simul conuenire ad determinandum veritatem circa dubia in his emergentia. ergo in ea est ponendum suum tribunal visibile supremi luminis ad id à Deo illi promissi, in quo eadem Diuina & certissima sit auctoritas: cuius determinationem tota sequatur Ecclesia: vt sic omnes in vnitatem eiusdemque fidei eiusque confessione in vna permaneant Ecclesia. Hoc autem apte fieri non potest nisi vel in Papa cum consilio Cardinalium vel Patrum Ecclesie, ut infra propositi. 10. habetur, vel in Concilio generali legitime congregato ex præcipuis partibus ipsius Ecclesie, sicut & in omni repu. humana consilia capiuntur, fiuntque definitiones & leges pro tota republica, à Principe tantum cum procuratoribus & rectoribus & principalibus Partibus ipsius reip. & non à toto populo simul; igitur ibi est prædictum tribunal supremi luminis Diuini, vt ibidem error esse non possit. Alioquin nunquam esset finis dubiorum, nisi in Concilio & Papa esset prædicta certitudo ad hæc omnia sensumque sacre scripturæ atque Doctorum tandem definiendum & declarandum, ut omnes in confessione eiusdem fidei consentiant atque permaneant.

2. ratio.

Secundò probatur idem, nam si Conciliū præfatum errare posset; certè is error in totam Catholicam Ecclesiam redundaret; & ita simul errare censeretur. quod tamen impossibile est vt constat ex supradictis. Quod autem id sequatur inconueniens, hinc constat, quod sicut dum membrum aliquod vice corporis sui rite suum exercet officium; totum corpus vel homo ipse illud agere dicitur per membrum illud, quamuis non omnia membra immediate agant. Homo namque dicitur videre quando oculi vident, & audire quando aures audiunt, aut quando ipsis mediantibus id facit: quia & ad idem omnia alia membra suam virtutem administrant. Et similiter in repu. humana dicitur à tota republica fieri, quod à Capitibus & Rectoribus eius, nomine ipsius aut nomine publico pro eius causa vel vtilitate fit. nam & Arist. 9. Ethic. cap. 9. ait ciuitatem id maxime esse, quod est in ea principale. & 3. Reg. 8. dicitur quod congregati sunt oēs maiores natu cum principibus tribuum Israel & duces familiarum. sequitur. & bene dixit Rex omni Ecclesie. ita ergo & quoniam ecclesie Prælati, videlicet Episcopi & illi qui legitime sunt persone Concilii legitime congregati presidente Papa aut eius legatis, eo ipso quod sunt Episcopi & Rectores Ecclesie dum publica auctoritate congregantur, habent auctoritatem totius Ecclesie, sicut senatores in suo senatu. non quod ipsi Episcopi sint tantamquam procuratores Ecclesie recipientes auctoritatem & consensum à toto populo Christiano vt senatores à sua repu. sed quod ipsi soli prælati cum Pa-

pa vel eius auctoritate cum suis legatis, etiā si totus populus Christianus reclamaret, per potestatem Diuinam quam à Christo vt successores Apostolorum ad docendum fidem & gubernandum Ecclesiam habent, possunt Concilium facere: & dum ibi publico nomine congregantur ut Capita, Ecclesiam ipsam representant: & illa in eis virtualiter est. & ita quod ibidem faciunt, tota ipsa Eccle. Catholica facere censetur. Ad quod facit Concilium Nicenum, quod post symbolum fidei ibi conditum ait, quod oppositum dogmatizantes anathematizat. Sed si circa prædicta concilium posset errare, sequeretur quod tota Ecclesia quæ ibi virtualiter est posset errare: maxime cum decreta Concilii totus populus Christianus sequi teneatur, vt decreta prælatorum suorum nomine publico aut totius Ecclesie ibi congregatorum. Igitur sicut tota Ecclesia Catholica errare non potest quia & Diuinam illustrationem habet: ita & de Concilio generali tenendum est. Et hoc ad eodem verum est quod ipse et Papa stare tenetur definitioni ipsius Concilii legitime congregati in fide & moribus: maxime si totius Concilii ea definitio sit, vt ait etiā Soto in 4. dist. 20. q. 1. arti. 4. in responsione ad secundum argumentum, & dist. 22. q. 2. art. 2. & innuitur etiā dist. 15. c. sicut sancti. & 25. q. 1. sunt quidam. & epistola Iulii Papæ ad orientales Episcopos tempore Athanasii. Non quidem vt inferior obediens Concilio vt superiori: sed vt obediens veritati per Spiritum Sanctum ibidem certissime reuelata. sicut & Rex suis medicis consiliariis atque Doctoribus dicentibus, talem cibum vel medicinam esse sibi noxiā sine salubre, vel tale actum, esse mortale peccatum obtemperare tenetur. Nam modo teneatur quod Concilium sit supra Papam modo non: sed quod Papa est supra Conciliū quod ad potestatem iurisdictionis: tamē vt diximus Papa tenetur stare definitioni Concilii. immo & Victoria in tertia relectione de potestate Papæ & Concilii. propositi. 2. fo. 223. & Turrecremata in decreto dist. 4. §. ideo. art. 1. expressè dicunt quod potius est standum definitioni Concilii quam Papæ in fide & moribus. & Castro de heresibus lib. 1. cap. 2. & 6. & 8. & de punitione hæreticorum lib. 1. cap. 4. & 10. est ad idem, & ratio huius mihi videtur, quia nobis certius est Conciliū legitimum facere quod in se est vt à Deo illuminetur quoniam Papam vt inferius habetur. Nam si Papa etiā faciat quod in se est tunc etiā à Deo illuminabitur vt errare non possit, vt tenetur à Doctoribus & infra propositione decima agitur de hoc: nec ipse à Concilio nec Conciliū & ipso poterit dissentire: & ita patet secunda probatio præfatæ propositionis.

Tertiò probatur eadem propositio exemplo Apostolorum omniumque sanctorum, qui in dubiis semper ad Concilia Generalia confugerunt: quauis etiā ipsi essent Diuinitus illustrati. Nam Act. 15. Apostoli cum senioribus illis in Hierusalem existentibus congregati, dicitur tota vel ois ecclesia, quauis ibi & alibi plures Christiani remaneret. Dicitur. n. ibi placuit

cuit Apostolis cum senioribus cum omni Ecclesia eligere viros &c. Item. uisum est Spiritui Sancto & nobis &c. Ibi enim fuit Concilium Generale ex parte capitis; & ita ibidem significatur in Concilio generali assistere Spiritum Sanctum illuminando: & hac eius auctoritate uel illustratione ibi sine ullo errore circa fidem & mores fieri definitionem; & similiter nos facere exemplo suo Apostoli docuerunt. Similiter etiam fecit Ecclesia Catholica, quando post tempora martirum & persecutionum; habita pace, per Constantinum licuit illi Concilia cogere Generalia; quoties dubia de fide & moribus & hæreses subortæ sunt: & eorum determinationi utpotè certissimæ regulæ ab omnibus fidelibus statutum est, ut ait Ilidorus lib. 6. Ethimolo. cap. 8. & habetur distinct. 15. cap. canones. facit Matt. 18. Vbi duo vel tres &c. uti inferius in primo dubio habet hæc auctoritas magis ad rem declarata.

4. ratio.

Quartò probatur idem auctoritate sanctorum omnium atque Doctorum, ut August. Epistola. 118. ad Ianuarium. & lib. 1. ad inquisitiones Ianuarii in principio, & de unico baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 3. vsque cap. 9. & lib. 1. cap. 18. & lib. 6. cap. 7. cap. 39. & lib. 7. capi. 1. & lib. 3. contra Maximinum arrianum. c. 14. & Grego. in registro lib. 1. cap. 24. lib. 2. cap. 49. lib. 3. capi. 33. 37. 53. & lib. 7. cap. 53. & lib. 9. cap. 61. & habetur distinct. 15. cap. sicut Sancti. & per totam distinct. 16. & Athanasius in suis Epistolis. Ambrosius Epist. 31. & Cyrillus & Hylarius libro de Synodis sunt ad idem. & Leo Papa Epistola. 6. 21. 24. & Gelasius Papa in Epistola ad Episcopos dardaniæ & Concilium Calcedonen. actione. 3. in relatione ad Leonem Papam & actione. 6. & octaua Synodus generalis actione quinta. & Abulen. in defensorio cap. 38. 54. usque 69. latius de hoc. & in 16. Concilio Toletano in fine confessionis fidei hæreticus decernitur qui definitionibus Concilii Generalis non firmiter credit. & tandem à principio semper ita sensit Ecclesia Catholica, quod scilicet decretis Concilii prædicti Generalis sicut & Ecclesie Catholice sub crimine hæresis credere & stare tenemur & de his etiā latius agit Th. Waldē. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. cap. 26. 27. Quamuis in cap. 19. malè dicat non esse perfidiam sed scandalosam temeritatem eius aut Papali definitioni non credere. Sed liber Axiomata Christiana. lib. secundo artic. 4. cap. 1. & 2. usque cap. 7. & arti. 6. cap. 7. contra ipsum Walden. cum supradictis melius concordat expressè, ut etiam de hoc infra propo. decima ubi de Papa agitur latius habetur, ibi & dubio secundo uideatur. Et Osius in confessione fidei Tomo. 1. c. 24. & alibi contra Brentium lib. 2. fo. 110. & Roffen. contra Lutherum. art. 28. 29. & Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 3. cap. 58. & Alaba de Conciliis. par. 1. ca. 4. & 5. & Cano. de locis Theologicis lib. 5. c. 4. & 5. & Simacas de hereticis cap. 12. & 52. & Castro

de punitione hæreticorum lib. 1. cap. 4. & de hæresibus lib. 1. cap. 6. & inferius tit. Concilium. & Socrates in historia Ecclesiastica. lib. 2. cap. 20. & lib. 4. cap. 17. multa alia afferunt ad rem. ubi August. & Concilia Generalia Doctoresque prædicti expressè dicunt sententiam Concilii Generalis esse Ecclesie Catholice quam ipsum Concilium representat; & illi ut regulæ certæ & infallibili ab omnibus standum esse ut declaratum est. Sed tandem Soto in defensione confessionis Catholice par. 2. per totum librum prædicta omnia atque sequentia probat atque persequitur, & Vega de iustificatione lib. 15. cap. breuiter tangit.

Et notanter dictum est, si Concilium faciat quod in se est errare non posse etiam ad modicum tempus: quia Spiritus Sanctus ibi specialiter assistit, sicut & toti Ecclesie Catholice eam illuminando, sicut ei in Beato Petro promissit: cuius auctoritas ibi est, uti supra & infra cap. 10. probatur. Neque vllum Conciliū Generale legitime congregatum & continuatum, & auctoritate Papali legitime procedens legitur errasse. Nam si de aliquibus lis aliqua est inter Catholicos: hoc ideo est quia non conueniunt fuerint ne legitime congregata uel continuata uel legitime processerint uel excefferint metas suæ facultatis, in hac uel illa materia sine Papali auctoritate se intromittendo uel procedendo, vt de Concilio Basiliensi & Constantien. Caietanus in quodlibet. de potestate Papæ. cap. 8. & in secunda par. Apologice cap. 11. & Albertus Pighius lib. 6. cap. 5. 11. 13. plenius agunt. & de quodam alio Constantinopolitano alii et instant. Concilium autem Ariminense de causa expressè reprobatur distinct. 15. cap. Sancta. & Ephesinum secundum non admittitur ab Ecclesia, ut patet ibidem. & cap. canones. & di. 16. c. quoniam. cap. sancta. & sequen. Ideo quod ad hoc Siluester tit. Concilium. q. 2. & titu. Ecclesia. quaest. 2. tit. fides. quaest. 6. & 7. secundum panor. de electione. cap. significasti. non bene dixit Concilium errare posse, non tamen perseueranter sed tantum quasi primo motu minus plenè veritatem inquirens; quodque Deus inuisibiliter aut uisibiliter, per alios doctos fideles de ueritate cito illud illustrabit, ne eius error ad totam perueniat Ecclesiam, adducit exemplum Concilii Aquisgranensis. 36. q. 2. c. placuit. quod postea per Hieronymum dicit esse correctum. ibidem in cap. tria, & cuiusdam alterius Concilii exemplum adducit. Sed certè neutrum est ad propositum: nam uti hoc etiam contra Panor. expressè ait Roffen. contra Lutherum artic. 29. illa Concilia non Generalia sed prouincialia fuerunt: quæ ut inferius hebetur errare & per generalia possunt emendari. Sed neque ibi illud Concilium, Prouinciale diffiniendo errauit: sed secundum quod in alio Concilio erat statutum ipsum etiam iterum statuit: & aggravauit, ut scilicet illud matrimonium inter raptam ipsumque raptorem illegitimum esset.

sicut & nunc est intra quartum gradum confan-
guinitatis: sed id postea sicut & alia humana sta-
tuta quæ ex causa sæpe mutantur. Beatus Hiero-
nymus mutandum esse censuit: quia etiam olim
Exod. 22. lege illa iudiciali quamuis rigoroſa,
matrimonium illud non erat illegitimum. quam-
uis Gloſ. in dicto capitulo tria. malè dicat
illam legem Exod. 22. esse moralem, neque
poſſe per Eccleſiam mutari. Si autem Con-
cilium Generale non faciat quod in se est no-
tabiliter negligendo inquirere ſufficienter ve-
ritatem, aut ſi non legitime procedat: tunc
nihil mirum ſi Deus ſtatim, non aſſiſtat & er-
rare poſſit quaſi primo motu vel ad modicum
tempus, non tamen perſeueranter: & in hoc
caſu benedixit Silueſter & Panor. Vbi ſupra ſi
ipſi ſic intellexerunt. & ratio huius eſt. Tum
quia non ſunt à Deo miracula petenda nec ex-
pectanda ſine neceſſitate, neque Deus ipſe ten-
tandus eſt: tentaretur autem eiusque miracu-
lum illuſtrationis ſine neceſſitate expectaretur
à non facientibus quod in se eſt. tum maxi-
me quia promiſſiones Dei Generales, de eo
quod ipſe non ſolus ſed nobiſcum & cum
actionibus noſtris concurrendo in nobis factu-
rus eſt; ſub hac conditione ſunt intelligendæ,
ſi videlicet homo in faciat quod in se eſt ad ta-
lem finem vel effectum. ergo non mirum ſi
tunc Concilium ut homines errare poſſint ſine
ſpeciali aſſiſtentia Dei, non tamen diu nec per-
ſeueranter: quia Deus cito providebit quomo-
do vel per ſe, uel per alios Conſilium ipſum vel
Prælati atque Doctores Eccleſiæ, oportune il-
luminentur & de errore admoneantur, & er-
ror ipſe ut oportet tollatur ne ad totam per-
ueniat Eccleſiam: quæ diſſinitionem Concilii
Generalis ſequi tenetur. ibi namque eſt ple-
niſſima poteſtas mediata uel immediata ut infe-
rius habetur. & cum his expreſſè concordat
Roſſen. contra Lutherum in prologo uerita-
te. 8.

Dubium. I.

Si queratur quando intelligatur Concilium
facere quod in se est, ad prædictum finem ve-
ritatis illuſtrationisque Diuinæ obtinendum.
Reſpondeo quod quando auctoritate Papæ ſi-
uuit & certus Papa eſt, aut aliàs auctoritate
legitima eorum qui Concilium Generale poſ-
ſunt cogere & celebrare, conuocarentur Pa-
ſtores Eccleſiarum, ſcilicet Epifcopi & uiri
boni docti atque prudentes de tota Eccleſia eli-
gerentur, qui eruditione & prudentia ad id mu-
nus iuuare & ſufficere creduntur. Si & ibidem
iam congregati cum affectione veritatis ſine
priuatis commodis & affectibus humanis, ora-
tionibus communibus præuiis diligenter inſi-
ſtant indagandæ veritate fidei & morum per
ſcripturas ſacras atque Doctorum Sanctorum &
Conciliorum præcedentium & per alia eiufmodi
quæ ad prædictum finem viſa fuerint expedire.

Reſpondeo

Tunc enim & non aliter, uti Roſſen. ubi ſupra di-
cit expreſſè, & noſter Horantius de locis Catho-
licis lib. 2. c. 17. ſecundum Hierony. Origen. Chry-
ſoſt. Hylari. Theophilaet. Matth. 18. in nomine
Chriſti congregantur & faciunt quod in se eſt.
quibus ipſe ſuam aſſiſtentiam atque fauorem pro-
miſiſit, neque deficiet, iuxta id Matth. 18. Vbi
duo uel tres fuerint in nomine meo congregati
ibi ſum, 1. quantumuis pauci prædicto modo con-
gregentur, ut etiam infra & propoſitione. 10. ha-
betur. & ita exponit B. Grego. in registro. lib. 12.
cap. 31. & communiter Doctores cum Auguſt.
lib. 4. contra duas Epiftoſas Pelagianorum c. 12.
ad idem videntur. ſic etiam exponitur in cap. de
quibus di. 20. & in Concilio Calcedonen. actio.
10. & 3. & in Epiftoſa ad Leonem. & in Concilio
Constantinopolitano actio. vlt. & Cæleſtinus Pa-
pa, ut Iſidorus in libro Conciliorum in geſtis ter-
tię ſinodi Toletanę refert, ſic etiam exponit, &
in Concilio Niceno ſecundo, actione. 4. proba-
tur. nam quando totum Concilium ſimul aliquid
diſſinit, conſtat ibi feciſſe quod in se eſt & à Spi-
ritu Sancto illuminatum id diſſiniſſe; & æquiuale-
re diſſinitioni totius Eccleſiæ, ſecundum Auguſt.
libro. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 18.
& alibi ut ſupra, & Cano. lib. 5. de locis Theologi-
cis. cap. 5. q. 1. etiam latius probat.

Igitur qualeſcumque illi ſint & qualitercumque;
diſſiniant: certè contra expreſſam ſcripturam &
Generalem traditionem vel conſuetudinem Ec-
cleſiæ eos omnes errare moraliter loquendo im-
poſſibile eſt: Contra obſcuram autem idem etiam
uidetur, nam nullo modo credibile eſt tot uiros
pios ac doctos ex tota ferè Eccleſia ad id electos
& congregatos notabiliter omittere facere
quod ad eum finem in se eſt ſiue tenentur. Si
quidem ſi uel pauci uel duo uel tres ex ipſis id
fecerint: eos certè & per illos omnes alios
Deus illuminabit ne per erroneam ipſius Conci-
lii diſſinitionem tota etiam Eccleſia errare cen-
ſeatur ut proximè dictum eſt. & ita ſimpliciter
abſolutè idque veriſimè dicendum eſt Concilium
Generale legitime congregatum & continuatum
uti ſemper ſupponitur, in rebus fidei & morum
errare non poſſe: & eius diſſinitionibus ab omni-
bus eſſe parendum. In quo expreſſè concordat li-
ber Axiomata Chriſtiana lib. 2. art. 4. cap. 7. & 8.
9. & 10. ubi latius de his.

Si contra hoc arguatur, quod modo ſit magis
neceſſaria ſpecialis illuſtratio Diuina in Con-
cilio Generali, quam in Prouinciali & in aliis con-
gregationibus aut perſonis, modo non: certè ſe-
quitur ex dictis quod æquè infallibiliter Deus
aſſiſtit ſpecialiter illuminando quoscumque etiã
duos uel tres tantum in nomine ſuo congregatos
in pertinentibus ad fidem & mores, ut errare nõ
poſſint diſſiniendo, ſicut de Concilio Genera-
li dictum eſt. quia eadem eſt ratio utrobique, ſci-
licet, promiſſio Diuina Matth. decimo octauo, Vbi
duo

Argumentum.

duo uel tres fuerint in nomine meo congregati,
&c. ubi ſine ulla differentia omnibus ſupradi-
ctis Chriſtus ſe affore repromiſiſit. & ad præ-
dictum ſenſum Beatus Gregorius in registro
libro duodecimo, capitulo trigefimo primo id de
Concilio prouinciali allegat & exponit, & Do-
ctores communiter cum eo, ad quod uidetur
Auguſtin. contra duas Epiftoſas Pelagii capi-
tulo duodecimo.

Reſpon.

Reſpondeo negando ſequelam, & eius pro-
bationem: neque enim eſt eadem ratio infallibilis
aſſiſtentia Diuinæ utrobique: quamuis eadem
ſit Diuina promiſſio, ſed differenter implenda.
nam quia in Concilio Generali eſt ſimpliciter
neceſſarium ne erret in fide & moribus diſſi-
niendo: inde ibidem ſemper & infallibiliter a-
deſt illuſtratio Diuina promiſſa. Non ſic in aliis
congregationibus ſiue etiam perſonis præter
Papam: quibus proinde non niſi quando & quo-
modo oportuerit ad ſalutem, & Deo placuerit,
ea fiet illuſtratio repromiſſa diuinitus. Pro-
cuius maiori declaratione & probatione. nota,
quod id Matth. decimo octauo Vbi duo uel tres
&c. Tripliciter exponitur à Doctores. Primò ad
hunc ſenſum, quod Deus ratam habet ſenten-
tiam prælatorum Eccleſiæ contra contumaces iu-
ſtè inſiſtam. Secundò, quod exaudiet oratio-
nem in charitate fraterna & chriſtiana peten-
tium. Tertio, quod aſſiſtet illuminando quam-
uis paucos etiam duos uel tres tantum in nomine
ſuo congregatos in rebus pertinentibus ad ſalu-
tem. Et omnes hi ſenſus admittuntur & ſtant ſi-
mul in veritate; quorum hic ultimus magis com-
munis & magis acceptus Doctores eſt. Et in
Concilio Chalcedonen. actione tertia, ad hoc
propoſitum hæc auctoritas exponitur, & ab aliis
in primo dubio ſupra relatis. In omnibus au-
tem his expoſitionibus & præcipuè in duabus ul-
timis conſtat cum hac limitatione eas intelligi
& eſſe veras, quod ſcilicet Deus exaudiet &
aſſiſtet illuminando, quando & quomodo o-
portuerit ad ſalutem. Nam hic eſt communis
intellectus omnium Diuinarum promiſſionum,
earum maxime quæ generaliter ſunt, & abſo-
lutè de eo quod Deus ipſe non ſolus in nobis,
ſed nobiſcum, & cum actionibus noſtris libe-
ris concurrendo facturus eſt, ut Matth. 18. &
Luc. 11. Petite & accipietis. & omni peten-
ti dabitur. & Ioannis 14. 15. 16. Si quid pe-
tieritis patrem in nomine meo dabit uobis. &
Spiritus docebit uos omnia & omnem verita-
tem. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit uos de om-
nibus. & Luc. 21. Ego dabo uobis os & ſapi. cui
non po. reſi. om. adu. ueſtri. & aliarum eiuf-
modi ſecundum Auguſtinum & Doctores com-
muniter. Nunc autem conſtat non eſſe neceſ-
ſarium ad ſalutem & ad rectam fidem Eccleſiæ
uniuerſalis & regulam uitæ fidelium, quod om-

nis error in fide & moribus ſemper caueatur,
ſiatque Diuina illuſtratio: niſi in Concilio
Generalis, uel etiam in Papa faciente quod in se
eſt. Quia ibi & non alibi eſt ſupremum tribu-
nal Eccleſiæ, ad quod ſpectat ultima diſſinitio
in ſupradiſtis: cuius etiam error circa hæc in
totam redundaret Eccleſiam, & illius eſſe cen-
ſeretur, uti ſuperius probatum eſt. ſit igitur
ut ſicut non niſi ibi eſt ſimpliciter neceſſaria
infallibilis regula ueritatis in fide, & mori-
bus; ita non niſi ibidem ſemper ſit infallibilis
aſſiſtentia Spiritus Sancti illuminantis diuini-
tus repromiſſa ne ullus error eſſe poſſit. Notan-
ter dico, ut errare non poſſit: nam ignorare pri-
uatiuè, & dubitare de multis circa fidem & mo-
res, utique poteſt: ſicut & Catholica Eccleſia
quouſque, ut Aurora progrediens can. 6. Diui-
nitus, & oportune illuminetur. Et idem iudi-
cium, & eadem omnino ratio eſt de Papa cum
conſilio Cardinalium ſi faciat quod in se eſt, ut
de hoc infra propoſitione decima latius. At ue-
ro error aliorum omnium etiam Conciliorum
prouincialium, ex quo non eſt neque cenſetur
error totius Eccleſiæ, nec eius nomine, ſed u-
nius tantum prouinciæ, uel communitatis parti-
cularis: id Concilium eaque diſſinitio ſit quouſ-
que per Papam approbetur: quia etiam per alios
uiros doctos, & per ipſum Papam, & per Concil.
generalia & prouincialia corrigi poteſt, ſecun-
dum Auguſtinum contra Donatiſtas libro ſecun-
do capitu. tertio, id quod contigit tempore Bea-
ti Cypriani. Ideo non eſt ſimpliciter neceſſa-
rium ad ſalutem errorem illius Concilii ibidem
caueri, maxime quia per eius ignorantiam inui-
cibilem etiam erroneam quæ in ſingulis homini-
bus eſſe poteſt, cum gratia iuſtificante & fide il-
lius articu. implicita in fide Eccleſiæ, cui para-
tus eſt obedire, eſt homini ſalus: neque inde
fides Eccleſiæ periclitatur. Ideo nõ oportet quod
his omnibus facientibus quod in se eſt Deus ſem-
per & infallibiliter adſit illuminans, uel alia do-
na præſtans nõ neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem,
gratiam autem iuſtificantem, quia ſingulis eſt
ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria, Deus ſtatim &
infallibiliter elargitur facienti quod in se eſt cū au-
xilio Diuino ad illam obtinendum. Solum igitur
illa ſpecialis illuſtratio Diuina adſit aliis in
nomine Chriſti cōgregatis, & concilii Prouincia-
libus, quando & quomodo ad ſalutem expedie-
rit, & Diuinæ placuerit liberalitati; ſicut & de
aliis diximus Diuinis promiſſionibus, idque ſi
faciant quod in se eſt, & non aliter, ut dictum
eſt. neque omnino peribit Eccleſia uniuerſalis,
aut recta fides in ea, ſi Concilium & Papa non
faciens, quod in se eſt errare permittatur à Deo:
quia Deus ipſe promiſit Matth. decimo ſexto, & ali-
bi quod ipſe tunc providebit & aſſiſtet quomodo
nec Eccleſia Uniuerſalis neque fides recta omnino

deficiat in ea. Ad quod certè facit quod in principio nascentis Ecclesiæ ad dubia fidei & morum diffinienda; Concilia Prouincialia contra hæreticos sæpius cogebantur; nimirum quia Generalia tunc toties congregari commode non poterant: quia & erat periculum in mora. Ideo & tunc aderat semper Spiritus Sancti illuminatio: nam vix aliquod eorum errasse reperitur nisi quando illegitimè fiebat, aut notabiliter deficiebat in faciendis quod in se erat. Vnde & illa ferè omnia iam per Ecclesiam sicut & Concilia Generalia approbata sunt: & similiter nunc Spiritus Sancti illuminatio semper adesset Concilio prouinciali aut alteri congregationi in nomine Christi congregatæ, ubi esset similis casus siue necessitas & periculum esset in mora, ne ad Concilium Generale uel ad Papam commode posset esse recursus ad rem fidei vel morum diffiniendum. & secundum supradicta Beatus Gregorius ubi supra aliique Doctores sunt intelligendi.

Aliqui autem Doctores concedunt intentum argumenti supradicti, dicentes idem esse iudicium de Concilio Generali & de Prouinciali, de quibus indifferenter intelligitur id Vbi duo uel tres &c. dicunt in super Concilium Prouinciale, posse de rebus fidei diffinire sicut & Generale: quia & sic olim in Ecclesia fiebat. pro quibus uidetur facere Augustinus ubi supra. Sed quia eadem ratione inde sequeretur, quamlibet duorum uel trium congregationem, eandem illuminationem habere quam Concilium Generale & Prouinciale, quod absit: ideo melius uidetur uti superius dictum est, quodque Concilium solum Generale uel Papa de rebus fidei saltem ultimè diffinire potest, uti de hoc latius noster Castro de punitioe hereticorum libro primo capitulo quinto latius agit, & Cano ubi supra lib. 5. cap. 4.

v. dubium. Sed hic interim aliud dubium inter Catholicos agitatum inferamus, à quo uidelicet & quomodo Concilium Generale prædictam suam auctoritatem habeat.

r. Respon. Nam aliqui de quorum numero est Victoria in secunda relectione de Ecclesia quæstio. 1. fo. 113. 122. & Turrecremata de potestate Ecclesiæ libro secundo capitulo 71. & Caietanus in quolibeto de Potestate Papæ, indistinctè dixerunt quod ratione totius, ut est Concilium habet quidem suam auctoritatem: sed non ab Ecclesia nec à Deo immediatè, sed à Iure humano idest à uoluntate prælatorum ibi conuenientium, qui uolunt ex seipsis unum corpus constituere, cui seipso subiciunt sicut partes suo toti: & consequenter dicunt non esse maiorem auctoritatem in toto Concilio, quam sit auctoritas singulorum, idest tantam esse Concilii auctoritatem, quanta est auctoritas maioris uel maio-

rum ibi existentium.

Sed clarius & melius distinguendo dicamus quod Concilium Generale legitime congregatum ut est communitas & unum totum corpus à suis singulis partibus distinctum, habet quidem suam auctoritatem sicut & quælibet alia communitas; quam non habent singuli de illa communitate & Concilio per se. Sed hanc auctoritatem quatenus est potestas iurisdictionis, uel supra corpus Christi mysticum non habet immediatè à tota Ecclesia, nec à Deo: & per consequens nec ex hoc quod uniuersalem Ecclesiam representat, sed ab ipsis Patribus Concilii; mediatè autem à Deo per ipsos Patres deriuatam habet. Quatenus autem est potestas determinandi ueritatem in rebus fidei & morum eam habet immediatè à Spiritu Sancto assistente illuminante, pulsante, mouente, atque determinante. In hac sententia uel resolutione sunt tres partes: quarum prima est quod Concilium ut est, unum corpus habet suam auctoritatem. Quod inde probatur: quia nomine omnium simul, non quasi à singulis, sed à multis quasi ab uno procedit, ut est unum corpus siue collegium uel regale parlamentum, quod habet suam quandam potestatem quam singuli non habent. Et ita Concilium ut unum corpus præcipit, consulit, ordinat, atque disponit, & sententiam fert condemnando uel absoluen- do, quod facere non posset nisi ad id potestatem haberet. Et ad id idem est. Act. 15. Placuit nobis collectis in unum mittere &c. idest in unum Collegium siue Concilium Apostolorum. Et in hoc prædicta opinio optimè consonat.

Secunda pars, quod scilicet hanc auctoritatem quatenus est potestas supra corpus Christi mysticum & uerum, non habet immediatè à tota Ecclesia nec à Deo, ut bene dicebat in hoc Victoria cum aliis ubi supra. Probatur primò, quod non ab Ecclesia, quia Ecclesia uniuersalis eam potestatem non habet immediatè. Nam illa potestas Ecclesiastica supra corpus Christi uerum & mysticum, quamuis propter Ecclesiam & ad eius utilitatem collata sit quibusdam personis ipsius: non tamen toti Ecclesiæ immediatè, sed personis quibusdam ut per eas esset in Ecclesia data est, ut constat Ephes. 4. Dedit quosdam pastores & Doctores &c. & 1. Corinthior. 12. Nunquid omnes Apostoli? omnes Doctores? & diuidit singulis prout uult, aliàs non esset unum corpus ex variis membris & gradibus constans. Neque enim tota Ecclesia simul potest audire confessionem & consecrare, sed sacerdotes dumtaxat immediatè habent à Deo hanc potestatem in Ecclesia. Et soli Petro dictum est, Tibi dabo Claves Regni cælorum &c. Matth. 16. & Io. 21. Pasce oues meas. & Matth.

3. Respon.

& Matth. 18. Dic Ecclesiæ idest Prælati eius, ut communiter exponitur à Doctoribus. Constat etiam laicos nullam potestatem Ecclesiasticam habere. igitur si prædicta potestas Ecclesiastica nõ toti Ecclesiæ, nec toti communitati fidelium, sed quibusdam tantum personis eius immediatè per Christum collata est ut per illos sit in Ecclesia & propter ipsam, idest ad utilitatem ipsius; utique sequitur quod ab ipsa Ecclesia immediatè ad Concilium deriuari non potest, nemo enim dat quod non habet. Quod etiam nec ab ipso Domino Iesu Christo potestas immediatè, sed ab ipsis Patribus Concilii, à Christo autem mediatè per ipsos in Concilio sit, probatur. Quia antequam Patres Concilii caput scilicet & membra veniant ad Concilium, certè totam in seipsis. quidam minus quidam magis, Papa uerò plenissimè prædictam potestatem à Deo immediatè habent, ut proximè dictum est. & ii Patres in Concilio congregati illam non perdunt quam antehabebant. ergo cum Concilium eam potestatem ratione suarum partium habeat: neque constet quo aliquo nouo iure ipsi denuò concedatur: certè frustra aliqua alia similis potestas ponitur à Deo immediatè de nouo præstita Concilio. Nam qua ratione poneretur supra corpus Christi mysticum eadem & supra corpus Christi uerum assereretur, ut scilicet ipsum Concilium ut totum corpus simul, constans etiam ex non Sacerdotibus absolueret posset & consecrare, quod absit. sed nec illa potestas Matth. 18. Quæcumque ligaueritis &c. data est Apostolis ut in Concilio congregatis, sed ut singulis prælatorum officio fungentibus: quamuis id quod ibidem sequitur Vbi duo uel tres fuerint congregati &c. aperte datum sit Concilio, uti proximè dicetur, quod ad illustrationem ueritatis.

Igitur illa potestas est quidem in Concilio plenissimè: sed mediatè tantum à Deo per Patres ipsius in ipsum Concilium deriuata, & præcipue per Dominum Papam: à quo omnis iurisdictionis Ecclesiastica mediatè uel immediatè etiam in Concilio est, ut de hoc etiam Alaba de Conciliis par. 1. capitulo nono latius agit. Et ad hunc sensum optimè dicitur quod Concilium, uniuersalem Ecclesiam representans illam auctoritatem habet. In quo et consonat prima opinio uel responsio supradicta: quamuis aliqui teneant quod præfata potestas in Concilio etiam à Deo immediatè sit: sed probabilius uidetur quod dictum est.

Tertia autem pars, quod scilicet quatenus est potestas determinandi uerum in fide & moribus in ipso Concilio, immediatè à Deo est; probatur; nam Act. 15. habetur. Visum est Spiritu Sancto & nobis &c. Item Timot. 3. Ecclesia est columna & firmamentum ueritatis. hoc au-

tem esse non potest nisi Concilium ipsam Ecclesiam representans, quæ & ibi virtualiter est, & ipsius Concilii diffinitionem sequi tenetur ut supra dictum est, haberet immediatè à Deo hanc auctoritatem determinandi ueritatem, nam aliàs illi potius essent columna ueritatis per quos uel à quibus auctoritas hæc immediatè in Concilio esset atque penderet. Item Matth. 18. Vbi duo uel tres fuerint in nomine meo congregati ibi sum: ubi Christus suam assistentiam & auctoritatem ad id immediatè Concilio promisit, ut etiam superius probatum est. Et ita tandem in hoc omnes Catholici conueniunt dicentes Concilium Generale legitime congregatum, in diffiniendo circa fidem & mores, ut errare non possit faciens quod in se est; speciali assistentia Spiritus Sancti dirigi & gubernari: quamuis aliàs uel extra Concilium omnes ipsi ut homines errare possint, ut hoc etiam expressè dicit liber Axiomata Christiana libro secundo articulo quarto capitulo 3. usque capitulo 6. & Victoria, Castro & Soto ubi supra in secunda ratione allegati sunt. quamuis Caietanus & Siluester, Albertus Pighius & Thomas Walden. absolutè ubi supra, oppositum & malè teneant, de quo & infra propositione decima, dubio secundo iterum sermo erit: ubi etiam agitur ad quid requiritur Papalis approbatio uel confirmatio diffinitorum in Concilio Generali. & ad hunc sensum scilicet, quod ad potestatem diffiniendi ueritatem de fide & moribus optimè uerificatur decretum Concilii Constantien. sessione quinta & aliorum Doctorum sententia dicentium quod Concilium Generale Ecclesiam uniuersalem representans à Christo immediatè potestatem habet.

10. propos. PROPOSITIO decima. Papa ut Papa cum Consilio patrum uel Cardinalium Ecclesiæ, si faciat quod in se est, uti id regulariter facere credendum est nisi oppositum constet manifestè, in diffiniendo circa fidem & mores & statum uniuersalis Ecclesiæ, errare non potest etiam ad modicum tempus: & eius tali diffinitioni, ut diffinitioni Ecclesiæ Romanæ siue Catholicæ sub crimine & pœna hæresis uel perfidiæ standum est.

Hæc propositio multò magis quam præcedens de Concilio Uniuersali negatur ab hæreticis: & etiam à quibusdam Catholicis Ocham, Gerson, Almain, & pluribus aliis absolutè sine ulla limitatione dicentibus quod in prædictis Papa errare potest: aliis compluribus id etiam absolutè negantibus. Sed cum prædictis limitationibus, contra eos omnes propositio probatur quincupliciter.

11. ratio. Primò, quia ut propositione 9. præcedente in prima probatione dictum est. Ecclesia uniuersalis circa prædicta errare non potest. Sed hæc tota

simul ad emergentia dubia determinanda semper congregari non potest: immo neque Concilium Generale saepe potest nec expedit ad id congregari: & in Papa & ratione Papatus est tribunal Ecclesie Catholice eiusque Principatus Ecclesiasticus & suprema potestas, ut supra propositio. 8. habetur. ergo ad ipsum in his est regulariter recurrendum pro dubiorum determinatione: & consequenter quod ipse ut caput Ecclesie facit, ipsa Ecclesia facere censetur. Sicut dum Rex cum suis consiliariis providere aliquid nomine regni vel ut Rex facit; utique Regnum ipsum censetur facere: sicut & de Concilio Generali dictum est. Quæ ratio eò magis valet in Papa: quod eius auctoritas Iure Divino & non ab Ecclesia sibi collata est. Inde etiã sequitur quod illi sicut ipsi Ecclesie aut Concilio Generali Deus assistit: alio qui eius error in errorem totius Ecclesie redundaret: quæ eius determinationem ut superioris ordinarii sequi & obedire tenetur, nisi manifestè errare monstratur.

2. Ratio.

Secundò probatur idem, quia specialiter Petro & eius successoribus in eo pro toto tempore Ecclesie usque ad finem mundi; & non solum pro persona & tempore Beati Petri, dictum est à Christo id Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, scilicet pascendo omnes oues tibi commissas. Ioan. 21. ideo præmissit, Ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua, scilicet usque ad finem mundi. & August. dicens quod hæc promissio nihil dicit illustre si ad solam personam Petri, & non etiam ad successores referatur, & est communis glossa omnium ferè Doctorum: quam probat Inno. Papa in sua Epistola, quæ inter Epistolas Sancti Bernardi est. 194. & Matth. 16. Porta inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet Ecclesiam & fidem eius, ergo Papa errare non potest, ut ait propositio. Quod inde magis confirmatur, quia ratione prædictæ promissionis saepe factæ sedi Apostolicæ & successoribus Beati Petri in ipso Petro Ecclesia Catholica in qua ea sedes deficere non potest, errare non potest. Nam illa promissio à Christo ipsi Ecclesie Catholice facta specialiter atque directè ipsi Petro facta est: ut per hoc significetur quod ideo Ecclesia non potest errare & est columna & firmamentum veritatis prima Timoth. tertio. quatenus suo capiti Papæ videlicet vnitur ut potè suo fundamento post Christum aut loco Christi: cui scilicet Papæ specialiter in Petro promissum est quod sua fides non deficiet, nec in eo nec in Ecclesia in ipso fundata. ergo hæc eadem ratione eiusdem promissionis Ecclesia Romana, ubi est & fuit sancta sedes Apostolica similiter errare non potest: & à fortiori nec ipse Papa ipsam sedem habens si faciat quod in se est.

Tertiò probatur idem, quia Matt. 18. ubi duo uel tres fuerint congregati in nomine meo ibi sum. ergo à fortiori ubi cum suo vicario capite Ecclesie fuerint aliqui congregati in nomine Christi aderit ipse Christus specialiter illuminans, eadem ratione qua & in Concilio Generali: quia scilicet hic etiam sunt omnes gradus & status Ecclesie, videlicet Pastores atque Doctores cum capite suo. & ita tota Ecclesia ibi virtualiter est: non enim numerus personarum, sed qualitas graduum attendenda est, ut patet quia Matthæ. decimo octauo ait, Vbi duo uel tres: & non dixit, Vbi omnes aut plures, & in nomine meo, id est auctoritate legitima, & in causa quæ est ad meum honorem, qualis est causa fidei, quæ nomine Ecclesie & ad eius utilitatem agitur. Neque vnquam in aliquo Concilio Generali omnes Ecclesie Pastores & Doctores simul congregati sunt. Concilium etiam illud Act. 15. fuit Generale ex parte capitis, non autem ex parte omnium; non enim aderant ibi omnes Apostoli: sed Petrus cum aliquibus Apostolis & Senioribus Hierusalem: & tamen ibi dicitur omnis Ecclesia; ubi & affuit Spiritus Sanctus. & similiter Paulus Galat. 2. non cum omnibus Apostolis sed cum Petro & paucis aliis contulit Euangelium, veluti in quodam Concilio Generali ex parte capitis dumtaxat: ut per hoc doceremur id sufficere quod dictum est ad veritatem à Spiritu Sancto infallibiliter obtinendum.

Quartò probatur idem, quia si in lege veteri ad summum sacerdotem erat recursus in dubiis legis Diuine, qui per ephod & per quædam alia Diuinitus illustratus populum docebat Exod. 17. & Leuit. 6. & primo Reg. 23. & 30. à cuius doctrina & sententia sub pœna mortis non licebat deuiare. Deuterono. 17. ergo etiam in lege gratiæ Papa maiorem habet illustrationem à Deo ut errare non possit: nec ab eius diffinitione discedere liceat: patet hæc consequentia ex maiori dignitate sacerdotii nostri in lege gratiæ, ubi hoc expressè habetur in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi.

Quintò probatur idem per auctoritates Doctorum. qui concorditer omnes id sentiunt, & in suis scriptis consentunt, cum Ecclesie Catholice Generali consuetudine, miraculisque Sanctorum, qui secundum hanc fidem siue doctrinam vixerunt quæ omnia id efficaciter probant ut supra septima propositio. quod scilicet, Sancta Romana Ecclesia nunquam errauit; & eadem ratione nec errare potest in fide & moribus. Idque de sancta sede Apostolica etiam dicunt, ut ait hæc 10. propositio. & expressè id dicit Augustinus. de baptismo contra Donatistas libro secundo capitulo tertio usque capitulo 9. & libro sexto capitulo. 7. capitu. 39.

& lib.

& lib. 7. cap. 1. & ad Casulanum Epistola 86. & Epistola. 162. ad Glorium & alios ubi Concilium Transmarinum Romanum solet appellare, quod est Concilium Vniuersale ratione capitis, id est Papæ cum Cardinalibus, ut dictum est. Item Beatus Cyrillus ubi supra in 8. propositio ne art. 2. allegatus est. & Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum & lib. aduersus Praxeam. & B. Rhenanus in argumentis & annotationibus ibidem, ubi & allegat Irenæum ad idem. Item Ambro. super prima Timoth. 1. & habetur. 14. q. 1. cap. quæ dignier. Item Hierony. libro 1. & 3. contra Rufinum. di. quod Roma. fides est fides Catholica, & Epistola. 45. & clarius Epistola. 2. & 4. & 7. ad Damasum Papam & refertur ea. quæst. cap. quoniam uetus. cap. hæc est fides. & Damasus Papa in Epistola 3. uel 4. ad Concilia Africana. & tandem multi alii Doctores atque Pontifices Sancti qui eadem quæst. cap. rogamus. cap. à recta. cap. memor. cap. in sede. cap. quoties. & Athanasius cum Episcopis Egypti & Orientis in suis Epistolis ad Marcum, Liberium, & Felicem Papas: & horum ad illos id expressè profitentur, & saepe dicunt quod Ecclesia sancta que sedes Apostolica quæ est in Ecclesia Romana numquam errauit in fide: sed semper Catholica fides atque religio christiana ibi seruata est. ideo & Hierony. & omnes alii iudicio & examini Papæ, suam omnem doctrinam & scripta sua tanquam regulæ & iudici infallibili subiiciunt. Ad idem est Irenæus lib. 3. cap. 3. ut supra propositio 7. in fine habetur. Idem Cypr. lib. 1. Epistolarum Epistola 3. & Bern. lib. 2. & 3. de consideratione & in Epistola 190. ad Innocentium Papam & Epistola 174. ad Canonicos Lugdunens. & idem habetur, distin. 12. cap. non docet. cap. præceptis. & distin. 19. si Romanorum & distin. 20. de libellis, & C. de summa trin. & fide cathol. l. 1. & seq. & alibi millies, ut hoc etiam Tho. Walden. in doctrinali fidei libro 2. art. 2. capitulo 45. usque capitulo 49. & Axiomata christiana lib. 2. art. 3. cap. 9. & art. 4. cap. 11. 12. 13. latius prosequuntur & Caieta. in quo libeto de potestate Papæ cap. 9. 11. & Siluestriana. titu. fides. q. 7. ex cap. maiores: de baptismo. dicentes, quod ultima diffinitio in fide & moribus ad Papam spectat, secundum Tho. & alios Doctores, satis probant. & Turrecremata de potestate Papæ lib. 2. cap. 112. & Soto de iustitia & iure lib. 1. q. 7. art. 1. & latius in 4. sententiarum ut supra propositio nona, in secunda probatione habetur. & tandem plenius Albertus Pighius libro 4. capitulo 8. usque capitulo 14. & 6. & 7. iterum de Ecclesia. & sede Romana & de ipso Papa idem probat; ubi & ex Eusebio Cæsariensi. in Ecclesiastica historia libro 5. capitulo 24. & libro. 9. capitulo 38. multa satis adducit. & Nicephorus in historia Ecclesiasti-

ca ubi supra propositio 8. in fine allegatum est & Osius in confessione fidei Tomo 1. capitulo 28. 29. & iterum contra Brentium libro 2. fol. 125. latius probat & plenius Soto in defensione confessionis Catholice parte 1. capitulo 75. usque capitulo. 19. prosequitur contra Brentium, ex quibus omnibus non ut probabilior opinio, sed ut de fide uel similis aut paris auctoritatis prædicta propositio mihi credenda uideatur: maxime cum limitationibus suprapositis; id quod etiam ex dicendis amplius patebit.

Sed notentur limitationes prædictæ: quarum prima est, quod Papa diffiniens errare non potest: secus si ut persona particularis docens aut scribens ut Doctor, non utens auctoritate Papali procedit: tunc enim in quacumque causa etiam faciens quod in se est errare potest. quia ut particulari persona non est infallibilis nec ei ut tali, sed ut Papæ utenti auctoritate sua Apostolica ad fidem Ecclesie & religionem edocendam assistentia Diuini luminis à Christo promissa est. Tunc autem ut Papa procedit, quando auctoritate Papali utens sententiam fert diffiniendo, mandando & legem ferendo.

Secunda limitatio est, si ut Papa procedens facit quod in se est. Nam si non facit: tunc etiam ut Papa procedens errare potest. Sed quando ut Papa facit quod in se est? Respon. Quando utitur auxilio membrorum suorum, illorum maximè uirorum quos nouit Doctiores & Sanctiores & ad id sufficientes adesse, simul & inquisitione diligenti sine notabili negligentia ipse cum eis, aut per eos scrutatur sacram scripturam & Doctorum libros, Conciliorumque decreta & Ecclesie consuetudines & traditiones; cum affectu ueritatis, sine priuatis affectibus ad temporalia, & orationibus præuiis ipsorum atque fidelium, cum matura deliberatione secundum exigentiam causæ, ut supra propositio 9. de Concilio Generali dictum est, procedit ad diffiniendum quod circa fidem & mores generaliter in tota Ecclesia tenendum est: tunc inquam errare non potest, nec diu nec ad modicum tempus ut probatum est. Secus si sine prædicta diligentia, aut si notabiliter eam negligens: aut si ex suo sensu & affectione uel cogens alios ei consentire: Papa etiam utens auctoritate papali aliquid diffiniat: tunc enim, etiam deliberate errare potest. Sed Deus suum errorem non diu nec perseveranter permittet in Ecclesia Catholicam peruenire, ut supra propositio nona, de Concilio Generali probatum est. Id autem in Papa legimus aliquando contigisse, ut ait Glossa in capitulo Anastasius, & capitulo secundum, distinctio. 19. & uideatur ad idem capitulo quanto. de diuortii, & capitulo licet. de desponsa. duorum. & quidem si illi

nota. 2.

li Pontifices sic diffiniendo errauerunt: id certe non alia de causa fuit, nisi quia quod in se erat non fecerunt ut à Deo illuminarentur. & similiter de Papa. Ioan. 22. & de quibusdam aliis refert. Abulen. in 1. prologo super Matth. quæstio 10. & latius in Matth. 19. quæstio. 76. & Adrianus in 1. quodlibet artic. 3. & in 4. sententiarum de sacramento confirmationis in finē. Item etiam Siluester ubi infra cum multis aliis, quamuis Caietanus in quodlibeto de Papa cap. 9. & in secunda part. Apologiæ de potestate Papæ capitulo 13. & 14. & Albertus Pighius libro 4. capitulo 8. & Osius contra Brentium lib. 2. fo. 97. & c. & Cano de locis theologicis libro 6. cap. ultimo obstinatē negent aliquem Papam diffiniendo de fide & moribus errasse: licet ut persona particularis aliās quidem errauerit. & ita ibidem Respondet declarando & concordando decreta prædictorum & aliorum Pontificum, qui ab aliis errasse creduntur. Et foriē iuxta omnia supradicta posset intelligi & saluari quamuis difficilē Siluester titulo fides quæstio. 1. & alibi ut supra propositione 9. refertur. Sed certē ipse in titulo fides quæstio. 7. & aliqui alii cum ipso apertē blasphemant exemplificantes de Nico. 3. dicentes quod in sua decretali. Exiit. de uerbo signifi. libro 6. errauit contra Ioan. 22. cum tamen illa decretalis, Exiit sit postea in Concilio Vienē. per Clem. V. in capitulo Exiui. eo. titu. libro 6. & per multos alios successores Romanos, Pontifices confirmata. Quare si alter eorum errauit: uid potius de Ioan. 22. dicendum erat, quia uel in aliis aliās etiam errauit, uel parū affectus contra nostrum ordinem minorum sine debita dispositione sic decernere uoluit: uel potius uterque Pontifex ad uerum sensum in diuersis casibus & temporibus loquens concordandus est, uti Caietanus ubi supra conatur, de quo & nos alibi in nostro tractatu super regulam nostram capitulo. 6. quæstio. 1. latius egimus eos concordando, & infra. quæstio. 3. habetur.

Tertia limitatio est quod in rebus fidei & morum errare non potest si ut Papa facit quod in se est: secus in aliis scientiis & facultatibus, causis atque negotiis & factis particularibus, ut potē in dispensationibus, priuilegiis, promotionibus, mandatis, statutis & sententiis diffinitiuis, in litibus & causis aliis, ut etiam faciens quod in se est ut Papa errare & decipi sæpe potest. ut hoc etiam Cano de locis theologicis libro 5. capitulo 5. quæstio. 5. & inferius quæstio. 3. latius disputatur, in secundo & tertio dubio post argumenta omnia, in fine quæstionis.

Quartō in propositione dictum est quod nisi oppositum constet manifestē credendum est Papam procedentem in rebus fidei & morum

fecisse quod in se est, nec errare circa prædicta, etiam ad modicum tempus, quia sic secundum omnia iura rectamque rationem pro Papa immo & pro quolibet superiore præsumendum est.

Tandem quintō dictum est, quod sub crimine & poena hæreticis uel perfidiæ standum est supradictæ diffinitioni Papali. quia illi discredens discredet Ecclesiæ Roma. diffinitioni. hic autem hæreticus est & ut talis puniendus, sicut & qui Catholicæ Ecclesiæ diffinitioni discredet, ut ait capitulo ad abolendam. & ibi glossa. cum concordatis. Item quia Hiero. epistola 2. in capitulo hæc est fides. 24. quæstio. prima expressē ait, Emendari cupimus à te qui Petri sedem & fidem tenes. si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur: quicumque me culpate uoluerit, se imperitum, uel male uolum. uel etiam non catholicum sed hæreticum comprobabit. hæreticum scilicet, si pertinax fuerit contra Papæ diffinitionem supradictam. Et hoc expressē etiam ait Caieta. in quodlibeto de potestate Papæ capitulo 11. & in secunda parte Apologiæ capitulo 14. secundū Thom. secunda secundæ quæstio. 1. artic. ultimo & quæstio. 11. artic. 2. ad 3. & Albertus Pighius ubi supra. & Soto in quarto distin. 5. q. 1. artic. 2. ad secundum argumentum Beati Thom. & Siluester titulo fides. quæstio. 1. quæstio. 7. & Conarruuias in resolutionibus libro 4. capitulo 16. numero 6. & Simancas de hæreticis. capitulo 44. § is & sequen. & capitulo 52. & Castro de punitione hæreticorum libro 1. capitulo 4 & de hæreticis in prologo libro 1. capitulo 8. & inferius titulo Papa. Quamuis Thom. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. capitulo 19. & 27. malè dicat non esse perfidiam sed Scandalosam temeritatem & errorem, diffinitioni Papali & Concilii Generalis contrariè, aut illi non stare.

Has omnes limitationes suprapositas expressē probant Walden. ubi supra, excepto illo suo errore proximè reprobato, & latius Caietanus etiam ubi supra, quamuis nō tam expressē, & Turrecremata de potestate Papæ libro 2. capitulo 112. & expressius noster Castro de punitione hæreticorum libro 1. capitulo 4. & capitulo 10. & liber Axiomata Christiana libro 2. articulo 3. capitulo 9. ubi satis de hoc agitur. & Soto in defensione confessionis Catholicæ parte secunda capitulo 74. & tandem Doctores communiter in hoc concordant, illi etiam qui auctoritati Papali maximè fauent, excepto eo quod Caieta. & Albertus Pighius in secunda limitatione supradixerunt.

Sed hic duo dubia sunt enodanda. primum postquam diffinitio Papalis supradicta sufficit ad rem fidei & morum definiendam: ad quid

quid ergo congregantur Concilia Generalia, quid uè ad hoc amplius faciunt?

Respond.

Respon. uno modo secundum Caieta. secunda parte prædictæ Apologiæ capitulo 13. & Albertum Pighium & alios eiusmodi opinionis, quod id fit, non quidem ut certius & infallibilis Spiritus Sanctus assistat Legitimo Concilio, quàm soli Papæ, uel ipsi cum quibusdam aliis diffinienti sine Concilio. Nam ut ipsi aiunt certius assistit ipsi Papæ ut errare nō possit, quàm prædicto Concilio quantumcunque Legitimo & Papæ auctoritate sine eius præsentia personali diffinienti. Sed propter fideles fit congregatio Concilii, ut uidelicet populus christianus facilius credat Spiritum Sanctum adesse diffinitis in Legitimo Concilio & ibi nullum errorem esse posse: quod non tam facile crederet quando à solo Papa uel ab ipso cum aliis extra Concilium diffinita essent quia Papa solus non habet tantam sapientiam, bonitatem & gratiam nec tam indubitata acceptionem apud omnes ut ipsum Concilium: nec eius ut Concilii diffinitio tantam habet solennitatem. Quæ omnia & humanos animos communiter afficiunt, & multum ualent ut homines persuadeantur, quod Spiritus Sanctus ibi adest, ut error esse non possit, ubi hæc omnia, putà in Legitimo Concilio Generali reperiuntur: & ita eius diffinita à populo christiano suauis recipiantur, & credantur ut oportet. Sed certē alio secundo modo melius dicendum uidetur, quod scilicet ideo Concilia hæc congregantur, quia simpliciter quamuis per accidens, certius nobis est Spiritum Sanctum assistere Legitimo Concilio Generali, ut diffiniendo de fide & moribus errare non possit, quàm soli Papæ uel ipsi cum quibusdam aliis extra Concilium: quia simpliciter nobis certius & credibilis est ipsum Concilium potius quàm Papam extra Concilium facere quod in se est, sine notabili defectu ut à Deo illuminetur: nam si de utroque æquè nobis constaret non posse notabiliter deficere in faciendo quod in se est, æquè etiam constaret à Spiritu Sancto illustrari, & utrumque errare non posse, & hæc omnia ex supradictis in hac. 10. & in præcedente nona propositione facile liquent.

2. dubium.

Secundo dubitatur. ad quid ergo Concilium Generale petit Papæ confirmationem diffinitorum ibidem, postquam de eorum ueritate certi sumus?

respon.

Respon. secundum Caieta. ubi supra capitulo 6. & capitulo 11. & in secunda parte Apologiæ, capitulo 17. usque capitulo 21. & Turrecremata de potestate Papæ libro 3. capitulo 6. 8. 38. & Albertum Pighium libro 6. cap. 4. & 5. & latius capitulo 8. usque capitulo 14. aliosque sequaces eius opinionis, quod scilicet

Concilium prædictum sine præsentia Papæ potest in fide & moribus errare; & ita eius diffinitio quantumuis legitime celebrati etiam præsentibus Papæ legatis & eius auctoritate, non habet uim perfecti Concilii, nec infallibilem ueritatem & certitudinem, quousque per ipsum Papam explicitè uel tacitè consentientem approbetur & confirmetur. Nam illi præcipue & eius sanctæ sedi Apostolicæ, & ratione eius ipsi Ecclesiæ Catholicæ & Concilio eam representanti, assistentia Spiritus Sancti à Christo repromissa est. Ideo ergo secundum hanc opinionem Papæ confirmatio ut etiam in fide & moribus corrigatur ab eo diffinitio Concilii si illi non placuerit.

Sed certē hæc opinio non uidetur uera, nam etiam Papa ipse stare tenetur prædicti Concilii diffinitioni in fide & moribus: & potius illi quàm Papæ contrariæ diffinitioni in huiusmodi debent stare fideles: uti ex supradictis in hac. 10. & præcedente 9. propositione constat, & habetur latius infra. quæstio. 4. In quo & Victoria & Soto Papalis auctoritatis assertores ubi supra propositione nona in secunda probatione allegantur, expressē consentiunt cum Turrecremata.

Igitur Castro libro 1. de punitione hæreticorum capitulo 6. tres causas adducit quare Concilium Generale congregatur. Prima ut omnibus constet Papam eiusque legatos idem cum Concilio sentire: nec ullam ibi fraudem inesse, sicut aliquando in aliquibus decretis Conciliorum per hæreticos intercessit, quæ postea detecta & per Papam reprobata est. Secunda ut sic ipse etiam Papa, si postea in hæresim cadat, sua ipsius subscriptione sine ullo subterfugio conuincatur. Tertia quia licet non in fide & moribus, at uerò in aliis negotiis Concilium Generale errare potest, & eius determinatio Papæ subiicitur, ut in Concilio Calcedonen. & Niceno contingit. Ibi enim diffinita de fide, per Leonem Papam confirmata; alia uerò negotia ibi decreta quod ad præminentiam Patriarcharum per ipsum Papam irritata sunt. Sed ultra hæc est alia quarta quæ mihi potior omnibus uidetur, ut uidelicet diffinitio Concilii per approbationem Papæ habeat uim etiam coactiuam super totum populum christianum: nam sine Papali approbatione expressa uel tacita, quamuis diffinitio Legitimi Concilii de fide moribus habeat uim directiuam, cui omnis Christianus ipse etiam Papa stare tenetur, ut supradictum est: at uerò non habet uim coactiuam, sicut nec alia leges ibi decreta quousque per Papam ut diximus expressē uel licitè confirmantur, ut in hoc optime ait Caietanus in quodlibeto de potestate Papæ capitulo 12. quia quod ad hoc soli Papæ conuenit suprema potestas &

1. dubium.

& iurisdictione in Ecclesiæ, ut habetur in capitulo significasti. de electione, & distinctione 17. capitulo regula. dicitur quod nullum ratum est aut unquam erit Concilium quod Ecclesiæ Romanæ fulcitur auctoritate non fuerit. Quod etiam dicit de Papa Bea. Thom. 2.2. quæstio. 1. articulo ultimo, tunc autem tacite diffinitio Concilii per Papam approbatur, quando ipse tacet eam sciens & uidentis, ut talem communiter in Ecclesia teneri & praticari. Nam secundum ius, quitacet consentire uidetur. Et tales sunt multæ diffinitiones Conciliorum etiam Provincialium tacite per Papam approbatæ: contra quas oppositum sentiens in fide & moribus propriè hæreticus est, & pœnis subiectus hæreticorum, uti superius dictum est. Quod si nondum aliquo prædictorum modorum diffinitio Concilii Generalis in fide & moribus per Papam sit approbata: tunc illi dissentiens errans quidem & temerarius, & ut talis puniendus est. Sed utrum propriè hæreticus, & ut talis puniendus, aut legibus hæreticorum, eorumque rigori subiectus sit, aliquibus uidetur quod non, aliquibus quod sic, quia ut etiam Soto in quarto distinctio. 21. quæstio. 1. articulo 4. ait, Legitimum Concilium Generale plenam iurisdictionem Iure Diuino habet, sed hoc nostri non est arbitrii iudicare.

nota corollarium.

Ex omnibus supradictis fortè habetur resolutio illius quæstionis mat odiosæ quàm frequenter inter catholicos agitatæ, Vtrum Papa sit supra Concilium, uel contra, Concilium supra Papam. Videtur enim quod in diffiniendo de fide & moribus æqualis sint auctoritatis ex quo utriusque scienti quod in se est, æquè infallibiliter Deus assistit, ut errare non possit: tametsi absolute quamuis per accidens, & ubi alter ab altero disideret: plus standum esset diffinitioni legitimi Concilii Generalis, quàm Papæ: quia credibilius est ipsum Concilium quàm Papam facere quod in se est, & se debite disponere, ut Diuinitus illuminetur. Quod ad potestatem autem iurisdictionis Papa est supra Concilium, & supra totam Ecclesiam: quia ipse solus à Christo recepit clauis regni cœlorum, & ut Vicarius eius & Pastor Ecclesiæ institutus supremam iurisdictionem habet. Hinc denique liquet absolute Papam esse supra Concilium sicut & supra totam Ecclesiam: nimirum quia esse supra, superioritatem dicit iurisdictionis, in qua ipse Papa omnes excedit, ut dictum est.

Si autem Papa destrueret Ecclesiã & leges eius, & si esset (quod absit) hæreticus; quomodo cum eo & ad eius depositionem esset agendum infra quæstione quinta usque ad quæstionem 11. latius habetur.

11. propof.

PROPOSITIO 11. Sancta Ecclesia Catholica militans in terris non solum constat ex fi-

delibus prædestinatis, uel etiam iustis in gratia existentibus: sed ex omnibus fidelibus baptizatis, etiam si sint peccatores, & finaliter præsciti uel reprobi. Ita quod hæc militans Ecclesia Catholica non est inuisibilis soli Deo nota, sed uisibilis & hominibus manifesta.

Hæc propositio negatur à multis hæreticis, ut uel sic per Ecclesiam de suis erroribus conuinci & puniri non possint. Sed contra eos probatur nouem rationibus. Primò, quia Apostoli erant de hac Ecclesia militante & præcipua pars eius. Ephes. 4. Quosdam dedit Apostolos, &c. Sed Iudas Apostolus numquam fuit finaliter prædestinatus, sed reprobatus: ex quo damnatus est Act. 1. & Ioan. 17. ubi dicitur filius perditionis: sed neque erat iustus quando fur & latro & diabolus erat, Ioan. 6. & 11. capitulo, & Ioan. 13. Vos mundi estis, sed non omnes: sciebat enim quis nam esset qui traderet eum. Et tamen tunc erat Apostolus, ut alii ad Apostolatam electi. Matth. decimo. secundum Ber. sermone. 66. super cant. neque perdidit Apostolatam quousque perit suspendio, ut significatur Act. 1. Nam & dum erat peccator pessimus computatur inter duodecim Apostolos Christi, ut Matth. 19. 20. 26. ubi assumpsit Iesus duodecim Discipulos suos: & cum eis discumbebat in ultima cœna. Et tunc abiit unus de duodecim Iudas Scarioth. &c. & Luca 22. Et duodecim Discipuli cum eo. ergo tunc peccator Iudas & Apostolus præscitus erat de Ecclesia militante: & eadem ratione omnes alii eiusmodi.

Secundò probatur idem, quia mala uita finaliter futura, non facit hominem iniustum de presenti, nec excludit eum ab Ecclesia: Iudas enim aliquando fuit bonus, saltem quando uocatus à Christo, uel quando in Apostolum electus est, ut Lyra. & Chrysof. super Ioan. 6. & Beat. Hierony. libro tertio contra Pelagianos, uti de hoc etiam agit Vega de iustificatione libro 12. capitulo secundo, cum pluribus aliis uerius tenent: quamuis Rupertus cum quibusdam oppositum sentiat. Et similiter Saul quando fuit electus in Regem. primo reg. 10. & 13. Vt ait Ambro. ibidem. & Matth. 19. Vos qui secuti estis me &c. ergo peccator etiam præscitus de Ecclesia est. facit etiam prima Pe. secundo, qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei. & Ephes. 2. Eratis tunc alienati &c. Sequitur. iam autem non estis hospites & aduenæ &c. & capitulo quinto, Eratis aliquando tenebræ. Nunc autem lux in Domino &c. & prima Ioan. tertio. Qui facit iustitiam iustus est. & prima Corinthio. 12. In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. ergo per baptismum efficimur de corpore Christi, & de Ecclesia.

Tertiò

Tertiò probatur idem, quia quilibet spiritaliter regeneratus per fidem & sacramentum baptismi fit & est membrum corporis Christi mystici uel Ecclesiæ Catholicæ, ut patet supra. & ad Rom. 3. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Et ad Titum tertio Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis &c. neque de finit esse membrum & filius Ecclesiæ siue christianus per peccatum mortale, quamuis sit membrum infirmum seu etiam aridum, uel putridum malusq; filius siue Christianus. Quia sicut neque desinit esse sarracenus, de secta & professione Mahometi dum manet in eius professione quamuis malè seruet legem & ritus eius. Sicut etiam non desinebat olim esse iudæus professione & de synagoga iudæorum, qui erat circuncisus secundum legem Moysi; quamuis etiam malè seruaret, neque bonus iudæus esset, quales erant illi pharisæi quos Christus de transgressione legis arguebat Matth. 23. & 15. Generatio praua & adultera, quare & uos transgredimini mandata Dei, &c. & Ioan. 7. Nemo ex uobis facit legem. & Roma. 2. Per præuocationem legis Deum inhonoras tu iudæus cum sis, ut ibi paulò superius habetur. Ita nec peccator desinit esse professione christianus & filius Ecclesiæ. Quod amplius patet, nam aliàs oporteret quoties quis à peccato refurgit, iterum per baptismum regenerari: ex quo in Ecclesia non est aliud sacramentum regenerationis in membrum corporis Christi mystici. hoc autem consequens ne ipsi quidem hæretici concedunt, præter quosdam eorum Anabaptistas: nam est contra Ephes. 4. Unus Deus, una fides unum baptisma. Et Hebr. 6. impossibile est iterum renouari ad poenitentiam. ergo nec antecedens illud unde hoc sequitur concedendum est, quod scilicet per quodlibet mortale homo desinat esse christianus, uel de Ecclesia Catholica in qua erat. Sed neque perditur fides nisi per hæresim uel infidelitatem pertinacem, ut est communis sententia Doctorum in tertio sententiarum distinctio. 23. & Vega de iustificatione libro 14. capitulo 8. & 9. latius probat contra Lutheranos. de quo & est expressa diffinitio Concilii Tridentini sessione 6. canon. 28.

Quartò probatur idem, quia Ecclesia militans debet esse uisibilis & hominibus manifesta, non autem inuisibilis & mathematica uel methaphisica. Prædestinatio autem uel gratia iustificans non potest regulariter de aliquo homine certò & infallibiliter cognosci sine speciali reuelatione. ergo defectus illius nec facit, nec tollit Ecclesiam, uel esse membrum eius aut christianum consequentia patet cum minore.

Et maior tripliciter probatur. Primò quia nisi nota esset Ecclesia utique non possemus im-

plere præceptum illud Matth. 18. dic Ecclesiæ & si Ecclesiã nõ audierit, sit tibi ut & ethnicus &c. ubi etiam constat quod peccator ibi denuntiandus, de Ecclesia ipsa est. Neque ad Ecclesiam inuisibilem & occultam confugere possemus pro remedio spiritali in dubiis & necessitatibus nostris. Sed neque possemus illi obedire, intra eamque manere, extra quam non est salus; si illam utpotè inuisibilem & nobis occultam audire aut certò cognoscere non possemus ubi & in quibus personis est. Quæ tamen Matth. quinto, debet esse omnibus lucens super candelabrum potestatis suæ & ciuitas patens supra montem posita.

Item secundò eadem maior probatur: nam in synagoga Deus quondam prouidit de certò loco, certisque hominibus manifestis ad quos in dubiis erat recurrendum ut patet Deut. 17. capitulo, multò ergo magis in lege gratiæ Christus ipse prouidit de hominibus certis & manifestis in sua Ecclesia etiam manifesta, ad quos pro remedio spiritali recurrendum est: ne omnia confusa, incerta, & plena scandalis & dissensionibus ipsam Ecclesiam omnino destruerent quod certe sequeretur, si ut uolunt hæretici inuisibilis tantum & in paucis hominibus iustis soli Deo notis contra Ecclesia Catholica ab ipso esset instituta.

Item Tertiò eadē maior probatur. nam Act. 15. ad uisibilem Ecclesiam ex uisibilibus manifestisque personis constantem & ad certum locum Hierusalem uenit Paulus & Barnabas: ubi non solum Apostoli sed multi alii etiam fideles de Ecclesia uisibiliter erant: & uisibilis Ecclesia constans ex omnibus ipsis, ubi erant aliqui peccatores nondum in gratia confirmati, congregata est ad decernendum de legalibus, uisibiles etiam erant Ecclesiæ personeque fideles earum de quibus 2. Corinthio. 8. dicitur quod frater Pauli habebat laudem per omnes Ecclesias: alioqui ab eis laudem habere non posset: neque Paulus socios suos ad illas Ecclesias mittere posset, nisi illi uisibiles essent, & hominibus manifestæ. In quibus tamen aliqui peccatores erant, & præsciti & reprobi, quamuis pauci & occulti, sicut & nunc in Ecclesia Catholica multi sunt.

Quintò principaliter probatur propositio, quia prima Corinth. 5. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? idest de his qui sunt extra Ecclesiam: nonne de his qui intus sunt, idest, intra Ecclesiam, uos iudicatis? nunc autem de his tantum qui sunt intra Ecclesiam Paulus iudicans ibidem ait, Audite inter uos fornicatio qualis nec inter gentes, &c. & inferius, Si quis frater nominatur inter uos, fornicator aut avarus, &c. & capitulo sexto. ait sed uos iniuriam facitis, & fraudatis, &c. & capitulo 11. Conuenientibus uobis in unum iam non est Dominicam cœnam

cenam manducare. Et sepius in suis Epistolis ipse & alii Apostoli iudicant & reprehendunt grauiter peccata fidelium. Et etiam Matth. 18. peccator christianus denuntiari iubetur Ecclesiae illo ordine tradito à Christo, ergo peccatores illi tunc intra Ecclesiam erant, & esse possunt illi etiam qui non sunt praedestinati. Sicut & prima Corinthio. 12. Paulus ait. Vos estis corpus Christi & membra de membro. Et capitulo 1. ait. Paulus Ecclesiae Dei quae est Corinthi sanctificatis in Christo Iesu uocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco &c. in quibus tamen sciebat aliquos esse peccatores, aut tandem reprobos, quos in capitulo 3. & ubi supra. & capitulo 6. 9. 15. 16. & secunda Corinthio. 1. & 13. cap. de multis peccatis acriter reprehendit, quod etiam magis inde confirmatur, quia remissio peccatorum non nisi in Ecclesia est & eius clauis ad peccata remittendum praecipue sunt & exercentur super peccatores, qui de Ecclesia & eius membra per fidem quamuis infirma putrida aut etiam mortua sine charitate sunt.

Sexto probatur idem, quia Ioan. 3. Qui non credit iam iudicatus est, scilicet iudicio condemnationis, iudicio autem discussionis uel examinationis fideles tantum de Ecclesia iudicandi sunt in iudicio finali. Nunc autem ibi discutientur & iudicabuntur multi peccatores fideles de Ecclesia; de quibus Matth. 25. habetur; Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere, nudus fui & non cooperuistis me, peregrinus fui & non recepistis me &c. Ite in ignem aeternum, ergo peccatores finaliter damnandi non praedestinati sunt de Ecclesia, sicut & illi tunc erant.

Septimo probatur idem, quia Ecclesia militans uocatur & est area Christi Matth. 13. Mun dabit aream suam & paleas comburet, ergo cum granis iustorum sunt ibi admixtae paleae iniquorum, qui in iudicio finali uentilandi & comburendi sunt. Et omnes illi sunt de numero Ecclesiae. Facit & Matth. 13. Parabola de sagena Ecclesiae militantis bonos & malos pisces congregantes: & non nisi in fine mundi Angeli separabunt malos & omnia scandala de Regno Christi, quod est Ecclesia & foras emittent. Item alia parabola Matth. 25. de decem uirginibus, idest de uniuersis fidelibus, siue Christianis: quarum quinque fatuae, idest, multi peccatores ibi existentes sine oleo charitatis cum sola lampadae fidei mortuae in iudicio finaliter per Christum exclusae separabuntur, secundum Augustin. Chryso. Grego. in morali. libro 13. capitulo 5. & libro 31. capitulo 12. & homilia. 38. super Euangelia & communiter Doctores. Item Matth. 16. dicitur supra hanc petram, idest, supra fidem meam quam de me confessus es: uel

super confessionem fidei de me, quod est idem quod supra me ipsum creditum principaliter, & minus principaliter & secundario supra te ipsum Vicarium meum, edificabo Ecclesiam meam ut omnes Doctorum expositiones conueniant, ergo dum homo manet in fide Christi eiusque confessione & professione per baptismum facta, semper est intra Ecclesiam, & de numero membrorum eius atque christianus, etiam si merito non sit is qui malus christianus & extra gratiam Dei est.

Octauo probatur idem, quia si in solis iustis uel praedestinis est uera Ecclesia Catholica ut uolunt haeretici: cum saepe contingat eos non esse Sacerdotes Praelatos siue Doctores, iam tunc uel dabitur non esse corpus Christi mysticum: uel Ecclesia non constare ex diuersitate membrorum habentium uarios gradus status, & officia, & dona spiritualia Ecclesiastica: uel per solam gratiam, aut finalem praedestinationem omnibus occultam omnes simul inuicem, nunc esse nunc desinere. & identidem esse praelatos ignotos siue Pastores & subditos Doctores & Sacerdotes indifferenter: id quod euidenter & intollerabilis confusio membrorum Ecclesiae ipsiusque iactura & destructio est. Quod & aperte est contra id Roma. & prima Corin. 12. sicut in uno corpore multa membra habemus &c. & Ephes. 4. Dedit quosdam Pastores atque Doctores &c. uti superius propositione secunda latius habet.

Nono probatur idem, quia etiam si in solis iustis uel praedestinis maneret Ecclesia: utique nisi de his uel illis manifeste constaret, censendum est Ecclesiam manere ubi hucusque habitata uel aestimata est. Nam cum ea quae hucusque fuit uel Catholica habitata est constans ex iustis simul & peccatoribus, non sit possibile moraliter loquendo eos omnes à gratia decidere & non esse praedestinos, neque ut hoc etiam interim detur argumento, id magis constat de his qui catholici hucusque habitati sunt, quam de illis nouatoribus aut haereticis se iactantibus esse iustos uel praedestinos. Igitur etiam secundum omne ius & rationem humanam nisi aliud euidenter, aut per miraculum uerum, aut per certam reuelationem probetur, rationabilius est quod uera Ecclesia Catholica sit aut permaneat in quibus ante uisibiliter manebat aut manere credebatur, quique christiani & catholici habebantur & erant in hac possessione, sint iusti, sint etiam peccatores: quia quod propter incertitudinem gratiae & praedestinationis horum uel illorum Ecclesia praedicta de his identidem transeat, aut transire dicatur ad illos. Minus namque credendum est nouellis istis haereticis dicentibus se esse iustos uel praedestinos, & ex consequenti in ipsis tantum Ecclesiam uerè Catholicam esse, etiam si per impossibile simul ueram fidem haberent: quam nobis qui ab antiquo de uisibili Ecclesia Catholica Christiani habitati sumus. Neque sumus repellendi ab hac antiqua nostra possessione, quousque

quousque sufficienter, scilicet, ad Kalendas graecas, illi oppositum comprobarent. Et quidem qua ratione Ecclesia uerè Catholica negatur esse in his aut in illis, qui à nobis certo cognosci non possunt sint ne iusti an praedestinati: eadem quoque negaretur simpliciter alicubi esse aut manere Ecclesiam Catholicam: id quod etiam apud ipsos haereticos absurdissima haeresis est, quae tamen ex sua ipsorum haeresi consequitur.

Ita patet haec undecima propositio probata: cuius oppositum est haeresis Wicleff condemnata in Concilio Constantien. sess. 8. & 15. nunc demum contra Lutheranos in Concilio Tridentin. sess. 6. canon. 28. de quo & latius August. de utilitate credendi ad Honoratum contra Faustum lib. 13. cap. 16. & de uera & falsa religione. c. 6. & tract. 1. super Canonica Ioan. 31. in fine. & lib. de baptismo contra Donatistas. & tomo 6. collatione 3. contra eos. & in lib. Epistolarum Epistola 48. ad Vincentium Donatistam. & refertur de consecr. distin. 4. cap. est unitas. & de fide ad Petrum cap. 43. firmissimè tene. & Athanasius super id Colossen. 4. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt. & Bernard. sermo. 66. super cantic. De quo & latius agunt Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. articulo 2. capi. 8. usque cap. 11. & cap. 28. & Turrecremata de potestate Ecclesiae libro 1. & Roffens. & Ioannes Cochleus de auctoritate Ecclesiae. & Driedon de dogmatibus Ecclesiasticis libro 4. capi. 2. in secunda eius parte. & nofter Horantius de locis Catholicis. libro sexto. nofter etiam Medina de reeta in Deum fide lib. septimo cap. 22. 23. & liber Axiomata Christiana libro secundo articulo tertio cap. 12. 13. 14. & tandem Castro de haesibus tit. fides, & tit. Ecclesia, & latius Soto in defensione confessionis Catholicae. capi. 18. usque capi. 38. Item Vega de iustificatione libro 14. capi. 8. & 9. ubi & probat quod non per quodlibet mortale perditur fides, nec sola infidelitas aut haeresis mortale peccatum est, ut impii sibi fingunt nouelli quidam haeretici.

1. Dubium. Sed dubitatur. Secundò utrum excommunicati, schismatici, haeretici, & apostatae sint de Ecclesia?

Respon. Respondeo quamuis sint Catholicorum opiniones: tamen de excommunicatis communiter tenetur quod sunt de Ecclesia & Christiani: quamuis propter sua peccata à participatione bonorum eius atque fidelium eieci sint. Similiter dicitur de schismaticis illis tantum qui nulla haeresi sunt infecti. De haereticis autem adhuc lis sub iudice pendet. nam Victoria in prima relectione de Ecclesia. quaestione prima. numero 6. & Soto in quarto distinctione 22. quaestione 2. articulo 2. Et cano de locis Theologicis lib. 4. capi. 2. cum pluribus aliis. quibus fauere uidetur capi. firmiter. de summa trinitate & fide Catholica, & de consecratione distinctione prima. ca-

pi. Ecclesia. Item Simancas de haereticis. ca. 23. 29. 30. tenent quod non sunt de Ecclesia. Sed oppositum tenet Castro de punitione haereticorum lib. 2. c. 24. ad quod accedit Caietanus in quodlibeto de potestate Papae ca. 22. secundum Tho. 22. quaest. 10. artic. 3. ad 3. cum multis aliis.

De apostatis uerò communiter tenetur quod non sunt de Ecclesia; ex quo iam fidei eius, eiusque professioni & obedientiae Ecclesiae simul & nomini Christiano per alterius sectae professionem penitus renuntiauerunt, & extra Ecclesiam omnino exierunt: quamuis propter iniuriosam apostasiam per Ecclesiam, sicut & propter aliam iniuriam infideles puniri possunt. Sed praedicti omnes sunt Christiani, quatenus retinent characterem baptismalem indelebilem, ut hoc etiam ait Soto in 4. distinctione 1. quaestione 4. artic. 5. & distinctione 39. quaestione 1. artic. 2. in fine. sicut religiosus aut seruus, aut ciuis fugitiuus ad suam adhuc religionem ciuitatem aut dominum pertinet, dum per susceptum signum uel professionem illi & non alteri factus obnoxius est.

Dubitatur secundò. Vtrum per peccatum mortale perdatur potestas & iurisdicatio Ecclesiastica uel secularis?

Respondeo quod Ecclesiastica non perditur: neque propter peccatum mali ministri tollitur effectus aut fructus sacramentorum ex opere operato. Et oppositum dicere est haereticum, ut contra Wicleff & Lutheranos probat latissimè Th. Walden. lib. de Sacramentis. cap. 3. usque ca. 16. & cap. 145. 146. & lib. de Sacramentalibus tit. 8. cap. 72. & titu. 9. cap. 74. & Victoria in secunda relectione de Ecclesia quaestione 2. fol. 135. id tangit, & latius prosequitur Soto in 4. distinct. 1. quaestione 5. art. 5. & distinctione 20. quaestio. 1. artic. 3. & 4. & distinct. 25. quaestione 1. artic. 4.

Potestas etiam secularis & dominium seculare siue ciuile non perditur per peccatum, ut contra eosdem haereticos & Armachanum libro 11. cap. 4. satis probat Victoria in prima relectione de insularis. que est 4. In ordine quaestione prima. fol. 295. & Soto de Iustitia & iure libro 4. quaestione 2. artic. 1. & oppositum ut haereticum in Concilio Constantien. ubi supra contra Wicleff condemnatum est.

Contra supradictam undecimam propositionem arguunt haeretici quadrupliciter. Primò Roma. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. & 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.

Item secundò, quia Ephes. 4. Vnum corpus, vnus spiritus, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Ecce quod nisi sit vnus Spiritus Sanctus uiuificans corpus Christi mysticum per gratiam, qua omnia membra sibi communicant sua bona spiritualia ut sit communio Sanctorum; omnia alia non sufficiunt ad efficiendum corpus Christi mysticum, neque membrum de corpore

*2. Dubium.**Respon.**1. argum.**2. arg.*

pore eius vel de Ecclesia verè Catholica. & ad idè est 1. Corinth. 12. In spiritu, scilicet sancto, viuificante per gratiam, omnes nos in vnum corpus baptizati sumus: & vno spiritu potati sumus &c. & multæ aliæ similes auctoritates sunt ad idem.

3. arg. Terriò quia sicut Indei per transgressionem legis Moisi & per peccatum desinebant esse verè Iudæi & de synagoga. Apo. 2. & 3. Qui dicunt se esse iudæos, & non sunt sed synagoga Sathanæ. & Rom. 2. Si præuaricator legis sis: circuncisio tua præputium facta est: non enim qui in manifesto iudæus est &c. Ita ergo & de Christianis dicendum est.

4. arg. Quartò quia Ecclesia Catholica est sancta sine macula & ruga. Ephe. 4. & ad Titum 3. Mundans eam lauacro &c. & Cant. 4. Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. non autem esset tota pulchra sine vlla macula si peccatores intra se haberet aut ex ipsis constaret.

Respon. ad 1. arg. Respondeo ad primum argumentum secundum Aug. & Nicol. Lyr. & Doctores cõmuniter, vt etiam Tho. Walden. vbi supra cap. 11. & Vega de iustificatione lib. 12. c. 8. latius referunt, quòd peccator non est membrum Christi viuum per gratiam, neque est de Ecclesia per meritum aut per finalem prædestinationem: sed est de numero Christianorum & de Ecclesia per fidei professionem & sacramentorum communicationem. quod & potius significatur ibi. 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt. cum enim inde prodire non possent: vbi ante non erant: fit certè vt quamuis illi de Apostolorum societate & de Ecclesia non essent merito & finali prædestinatione: fuerint tamen numero & per sacramentorum communicationem, quousque per hæresim manifestam, vel per Apostasiam inde recedentes penitus exierunt. Adde quòd licet homo mortuus verus homo non sit: quia ex anima & corpore non constat, quæ ad substantiam hominis requiruntur: at verò corpus & membrum eius mortuum verum corpus & membrum eius est in eo existens quauis viuum non sit, habent enim ea quæ ad substantiam corporis & membri requiruntur. Ita baptizatus homo membrum verum corporis mystici vel Ecclesiæ & per fidem & eius professionem, quamuis viuum per gratiam non sit.

Potest etiam aliter dici. Primò quòd si secundum 9. Ethicorum. cap. 9. membrum aridum vel mortuum non propriè dicitur membrum corporis viui, sed analogicè vt homo pictus, quatenus habet situm & motum in illo corpore: at verò dicitur pars eius. Ita peccatores sunt non propriè sed analogicè vel imperfectè membra: sunt enim veræ partes corporis Christi mystici, id est Ecclesiæ militantis. Secundò dici potest quòd ibi in 1. Ioan. 2. Ex nobis exierunt &c. loquitur Ioannes de quibusdam Pseudoapostolis tantum: qui licet prius fuerint de familia & societate Christi & discipulorum, non tamen de

numero vel collegio. 12. Apostolorum nec illorum 72. discipulorum à Christo specialiter electorum vt ait Cano vbi supra.

Ad secundum ex Ephe. 4. &c. Respondeo, quòd ibi agit Paulus de membris viuis in corpore Christi mystico perfectè in fide & fructuosè, nõ solum numero sed etiam merito vel per gratiam. Nam hic est fructus, finis, vel effectus professionis fidei, qui confertur & obtinetur per baptismum, si non ponatur impedimentum ex parte nostra. Potest etiam dici secundum Tho. tertiam parte. quaest. 8. artic. 3. ad secundum, quòd omnis baptizatus habens fidem informem, suscipit influxum interiorem & spiritum fidei quò ad huc actum vitalem supernaturalem, qui est credere, quo vnitur aliis fidelibus & communicationem habet intra Ecclesiam: quod sufficit vt sit membrum eius numero, quauis non merito. Corpus autem ipsum Ecclesiæ nunquam potest esse sine spiritu fidei & gratiæ in aliquibus personis eius; in quibus verificatur cõmunio Sanctorum, vt superius propositione 2. 3. & 4. latius habetur, de quo corpore Christi mystico, omnes auctoritates prædictæ loquuntur. Cum quo stat, quod aliqui peccatores vt partes viles corporis ipsius communicantes spiritu fidei, per eius professionem factam in baptismo, sint numero tantum & non merito, neque cum fructu membra ipsius Ecclesiæ: sicut & arida vel infirma immo mortua etiam membra in suo corpore manent: & aridi palmites in sua vitæ: quousque vel per hæresim & apostasiam, vel per mortem inde decidunt vel abscondantur. Et ita vt ait Osius in confessione fidei tomo 1. cap. 30. & Erasmus in responsione ad 31. censuram Parisien. contra eum, & in Concilio Colonien. & post in Maguntino anno Domini 1549. celebrato declaratur quòd cõmunio Sanctorum est societas fidelium; qui in Epistolis Pauli & sacra scriptura vocantur Sancti; quia sunt Deo dicati per fidem: & ita cõmunio Sanctorum est diffinitio ipsius Ecclesiæ: ex qua sequitur altera cõmunio omnium bonorum operum inuicem inter se apud Deum: dum propter merita vnus, Deus benefacit aliis. psalmus 118. Particeps ego sum omnium timentium te, hic & in alio seculo. Item idem Osius vbi supra. cap. 57. dicit quòd cõmunio Sanctorum est, per quam credimus intra Ecclesiam Christi nos obtinere remissionem peccatorum, vt sic puri habeamus vitam æternam quam speramus. Ideo loco huius Sanctorum cõmunionem in simbolo Constantinopolitano ad maiorem declarationem habetur, confiteor vnum baptismum in remissionem peccatorum, quia videlicet hæc cõmunio Sanctorum, id est fidelium, pertinet ad vnitatem vnus Ecclesiæ, cui per baptismum incorporamur & sanctificamur, cõtra schismata illam diuidentia.

Ad tertium argumentum respondeo id planè negando

Respon. ad 2. arg.

Respon. ad 4. arg.

Respon. ad 3. arg.

negando. & ad Apocal. 2. & 3. dico ibi fieri sermonem de Iudæis qui dicunt esse Iudæos spiritualiter, id est verum Deum confitentem secundum sui nominis interpretationem, & non sunt, ex quo Christum & eius fidem persequuntur. neque enim tunc Angelus ille ex parte Christi approbat Iudæos illos volentes viuere secundum legem Moisi, iam mortuam in lege gratiæ iam promulgata, vel incipiente per totum mundum promulgari. & illud Rom. 2. intelligitur non de professione legis sed de eius fructu: ita videlicet quòd dum Iudaismus erat in sua vi, eius circuncisio & professio erat fructuosa ex opere operantis; si ea lex obseruaretur ab eis: aliàs autem non magis quàm si circuncisi non essent. non tamen per transgressionem legis illius desinebant esse professione iudæi, & de numero illius synagogæ. & quò ad hoc bene consonat similitudo de Christianis malè viucentibus vt sepe dictum est.

Ad quartum argumentum respondeo negando minorem. Dico enim quòd Ecclesia dicitur sancta, tota pulchra, & sine macula, vt supra in propositione 2. notatum est. Tum primò secundum Cyprianum in expositione symboli, ibi, credo vnam sanctam Ecclesiam, à sanctitate & puritate regulæ veræ fidei & legis Christi & sacramentorum quæ proficitur, quibus regitur & consistit, & à sordibus peccatorum purificatur & decoratur. Hæc enim omnia nullam maculam fallitatis aut peccati corde, ore, opere, admittunt. Tum secundò à sanctitate statuum, graduum, donorum, & officiorum spiritualium, vel Ecclesiast. quibus regitur Ecclesia ad suum finem supernaturalem, quorum etiam varietate & gratia decoratur. Et ita propriè sine vlla figura synecdochæ, dicitur & est Ecclesia tota pulchra & laudatur in omnibus membris materialibus & formalibus suis: à capite ad pedes vsque Cantic. 4. & 7. capi. quia scilicet in omnibus gradibus & officiis Ecclesiasticis & legibus, & doctrina fidei & morum, & sacramentis, quæ Ecclesiam formaliter constituunt; tota pulchra & sine vlla macula est. Et doctissimus Frater Michael de Medina, lib. septimo de recta in Deum fide capite 23. probat quòd ex Pastoribus, Doctoribus, Sacerdotibus, Confessoribus, Martyribus, Virginibus, Continentibus, Coniugatis, Pœnitentibus, Actiuis, Contemplatiuis, Clericis & Monachis, tanquam ex suis membris etiam materialibus constat & ornatur Ecclesia Catholica: & est Regina & sponsa Christi tota pulchra in vestitu deaurato circumdata varietate. Tum tertio, à sanctitate multarum personarum quæ semper fuerunt, sunt & erunt in Ecclesia vsque ad finem mundi: ex quo portæ inferi non præualebunt aliquando aduersus eam, Matth. 16. & supra propositione 2. dictum est. Et ita per synecdochem Ecclesia tota dicitur sancta, à parte principali totum denominando. Sicut ciui-

tas, vniuersitas, aut concio aliqua siue religio dicitur, diues, nobilis, illustris, docta, aut sancta, à quibusdam paucis personis eius principalibus, diuitibus, nobilibus, illustribus, aut sanctis, vel doctis ibi existentibus, simul cum pluribus aliis pauperibus, vilibus, indoctis, & peccatoribus. Nam & à nobiliori fit absoluta denominatio. Sicut & persona dicitur tota pulchra, propter nobiliores quasdam partes corporis eius apparentes simul cum debita earum dispositione; licet in ea sint quasdam alia occulta membra, scæda quidem aut vilia, sed ornamenti suis exterius debite ornata, quibus tota ipsa persona pulchra est & apparet: ita in Ecclesia est suus ornatus sacramentorum aliorumque donorum & operum sanctorum; per quæ pulchritudo gratiæ obtinetur. qua scæditas peccatorum ab omnibus fidelibus aufertur, & peccator homo totus pulcher redditur atque decorus: & ita tota ipsa Ecclesia coram Deo & hominibus pulchra fit. & apparet, vt habetur Ephe. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ vt exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, vt sit sancta & immaculata &c. quod de Ecclesia nunc militante vt dictum est per gratiam, & finaliter de ipsa in alia vita vel in triumphante secundum Aug. aptissimè intelligitur: nam hic incipit vt illic perficiatur.

Ex supradictis constat non rectè nec satis caute, Tho. Walden. in doctrinali fidei libro 2. articulo 2. cap. 12. & 28. & quosdam alios cum eo dicere, esse duplicem Ecclesiam militatè, quarum altera sit inuisibilis & specialis iustorum tantum & prædestinatorum: de qua intelligitur id Cant. 4. Tota pulchra es &c. & aliæ eiusmodi auctoritates supradictæ. Altera sit cõmunis vel vniuersalis & visibilis, constans ex omnibus fidelibus etiam peccatoribus. Hæc, inquam, distinctio non est tuta, nec vera in rigore, nisi ad bonum sensum, qui infra habetur intelligatur, vt hoc etiam notauit Echius contra Bucerum & protestantes in sexta annotatione sua, super sexto articulo libri oblato Carolo Imperatori à Lutheranis vel protestantibus in Germaniam folio 54. & Augustinus collatione 3. contra Donatistas tomo 6. Nam prima pars illius distinctionis videtur accedere ad dictam hæresim Lutheranam iam reprobam in præfata vndecima propositione. Nam vt constat ex supradictis vnica est Ecclesia Catholica militans in terris continens omnes gradus, status & varia dona, & officia Ecclesiastica constans ex iustis & peccatoribus baptizatis. Illa autem specialis Ecclesia sanctorum tantum & prædestinatorum aliquorum vel etiam eorum omnium non est Ecclesia Catholica, quamuis sit pars eius præcipua, sicut nec caput, ac pectus, nec anima aut corpus hominis est homo, sed pars hominis. nam & in illis iustis duntaxat saepe contingere potest

Coroll.

test non esse omnes potestates & gradus Ecclesie Catholice neque Papatum vt supra in octaua propositione ostensum est: Sed neque est neque dici potest Ecclesia particularis vt Ecclesia Toletana, Laodicen, Smirna &c. De quibus Apo. 1. dicitur septem Ecclesiis &c. quia vt sit Ecclesia particularis vel regnum, debet habere suas leges speciales, suumque tribunal & caput siue prælatum specialem, quamuis subordinatum siue subiectum supremo Domino Papæ, vt etiam Regna specialia Valentia; Aragonia; Nauarra, distincta sunt Regna Hispania, habentia suas leges & tribünalia, & Vicereges sub vnico eorum Rege Hispania totius. Nunc autem congregatio rätum iustorum vel prædestinatorum non est huiusmodi, vt constat: quia non habet speciales leges & tribunal, & prælatum eorum tantum: ergo non Ecclesia sed pars Ecclesie ea congregatio est. Melius ergo dicamus cum communi doctrina Catholicorum, quod sicut duplex est pars hominis aut corporis, non duplex homo, neque duplex corpus, caput & corpus, vel anima & corpus: ita duplex est pars Ecclesie Catholice, non duplex Ecclesia Catholica; altera iustorum tantum & prædestinatorum: altera etiam iniquorum: quodque iusti sunt de militante Ecclesia Catholica numero & merito vt pulchrior pars eius: alii autem fideles Christiani peccatores sunt de ipsa Ecclesia Catholica numero tantum & professione: tamen nec hi nec illi per se sunt Ecclesia Catholica, sed omnes simul, & ad hunc sensum prior illa distinctio potest esse vera: sed verba ad modum loquendi catholicum consonantem sensui catholico, reformanda sunt. & ita sunt intelligendæ auctoritates omnes, Augustini quas Tho. Walden, vbi supra & cap. 3. 8. 9. 10. 11. latius refert. nam secundum varia pericula temporum sunt etiam bene & male sonantes variadi sermones. Cum supradictis expressè concordat frater Petrus Soto in defensione confessionis catholice cap. 25. 28.

Propo. 12. PROPOSITIO 12. omnis noua doctrina contra doctrinam fidei & morum, vel cõtra vsum & motem quem in his hucusque generaliter Catholica siue Romana tenuit Ecclesia; vt hæreticus error, illa euitanda nec audienda est.

Hæc propositio est cõtra hæreticos, & ad omnes eorum hæreses & errores facillè vitandum: quæ ex supradictis concessis etiam ab ipsis hæreticis facillè probatur. Nam cõ non possit esse nisi vnica & eadem semper vera fides: sicut non nisi vnica vera Ecclesia Catholica: in qua vera fides semper fuit, & erit, vt supra propositione 1. 2. 3. & 4. & 5. habetur; & in Ecclesia Roma. semper fuerit & erit vera fides & Ecclesia Catholica, vt supra propositione 6. & 7. probatur: sequitur euidenter, quod omnis noua doctrina &c. vt ait hæc propositio. In cuius confirmationem est, quod omnes fideles antiqui non sunt cõtenti confiteri

& inuocare Dominum Deum suum, nisi etiam adderent, quod sit Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, & Deus Patrum nostrorum.

Ideo & August. redarguit Donatistas dicentes, Ecclesiam Cath. apud ipsos tatum in Africa esse: id quod nunc etiam dicunt Lutherani de ipsis.

Neque enim ea fides potest esse vera neq; Catholica, quæ non tenet vnitatem antiquam: quæ etiam in aliis partibus mundi vbi Christi nomen colitur ab antiquo ignota, aut noua, aut particularis fidei institutio est. Et Irenæus lib. 3. c. 3. & 4. latius de hoc. & Augustinus sermone 31. de verbis Apostoli, & de vnitae Ecclesie cap. 4. secundum id 1. Ioan. 4. Omnis qui soluit Iesum, id est fidem eius, antichristus est, quia Luc. 11. Qui non colligit in eum dispergit. vt Osius in confessione fidei tomò 2. c. vltimo fol. 243. 247. &c. profequitur. & Soto in defensione confessionis Catholice cap. 57. vsque cap. 59. & hoc latè etiã refert Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. artic. 2. cap. 17. & 18. Et Albertus Pighius lib. 1. cap. 2. & 3. refert. quod omnes sancti Doctores atque Concilia, hac potissima ratione, omnes hæreticos suorum temporum deuictos profligauerunt: quia scilicet nouam doctrinam contra antiquam fidem Ecclesie suggerebant. idque Vincentius Lirinensis latius profequitur. & Symancas de hæreticis cap. 31. Satis agit de nouitatibus verborum & operum repellendis, quia ea omnia suspecta sunt. Vnde hæc sola propositio sufficit & præ oculis habenda est, vt quilibet facillè cognoscat, fugiat, immo & confutet hoc vnico verbo omnes errores de nouo quocunque fucò siue colore suborientes: si videlicet videat esse nouam doctrinam differentem ab ea quam in Ecclesia Romana communiter hucusque tenebant Christiani sui temporis, sui que prædecessores. Nam statim illa vt erronea vel hæretica, aut suspecta sine alia disputatione repellenda, nec amplius audienda est. Id quod nos docuit Pau. 1. ad Thimo. 6. Prophanas vocum nouitates deuicta; & oppositiones falsi nominis scientie: quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Et 2. ad eundem cap. 2. Prophana & vaniloquia deuicta; multum enim proficiunt ad impietatem: & sermone eorum vt cancer serpit. & Hebræ. 13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Nam & iniuriam facit Reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere, ac publicè disputare contendit. C. de summa trinitate & fide catholica. l. nemo. & ad idem est Leo Papa Epistola 3. 20. 21. 24. 41. 63. 78. & cap. Achatius. & cap. maiores. 24. quæstione 1. cum glossa. ad idem etiam. l. minima. ff. de legibus. vbi dicitur quod minimè mutanda sunt quæ certam interpretationem semper habuerunt. & Sanctus Martinus. Episcopus in sermone de martyribus ait. magni periculi res est si post Apostolorum testimonia & martyrum vulnera veterem

rem fidem quasi nouellam discutere præsumas: & post tam manifestos duces, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Hæc ille. Et Cyrianus de simplicitate Prælatorum valde reprehendit nouitates contra vnitatem fidei Catholice antiquæ. & Athanasius & alii Episcopi Aegyptii, & Orientales Concilii Alexandrini Epistola ad Felicem Papam, & ipse Felix in Epistola ad eisdem, & Celestinus Papa in suis decretis, & Hylarius ad Constantium. facit etiam distinc. 17. cap. quis nesciat. cap. nolite. & distinc. 12. non decet. & cap. de his. & distinc. 19. cap. Ita dominus. sed & de his Osius contra Brentium lib. 2. latius agit.

Hæc itidem dico propositio. est tenaci corde figenda, si quis vult facillè negocio omnes euadere errores, simul & damnationem æternam, & in vera fide magis ac magis confirmari: maxime his temporibus vbi hæreses iam damnatæ atque sepultæ ab inferis per Lutheranos suscitantur, & quædam aliæ denuò suboriuntur, vt à Christo & Apostolis prænuntiatum est. de quibus sæpius admoniti sumus, vt caueamus. vt constat Matth. 24. Venient Pseudoprophetae & seducent multos, seducent inquit, id est à communi via antiqua ad nouam doctrinam erroneam ducent. & 1. Timoth. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocritis loquentes mendacium. & 2. Timoth. 8. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt enim homines amantes semetipsos, cupidus, elati, superbi, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, ceci, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes, hos deuicta, hi enim resistunt veritati. Hæc ibi. Vbi vltima verba nota post præcedentia. & cap. 4. ait. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. De quibus & 2. Thessalonicen. 2. Quia charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent: ideo mittet illis Deus operationem errorum, vt credant mendacio &c. Item Roma. 16. Rogo vos autem vt obseruetis eos. qui dissensiones & offensicula præter doctrinam quam vos didicistis, scilicet ab antiquo faciunt: & declinate ab illis. Hi enim Christo Domino nostro non seruiunt sed suo ventri, & per dulces sermones seducent corda innocentium. Item 2. Petri 2. Fuerunt Pseudoprophetae in populo: sic & in vobis erunt magistri mendaces: qui introducent sectas perditionis: & multi sequentur luxurias eorum, per quos via veritatis blasphematur. Et inferius. Audaces, sibi placentes, sectas non metuunt in-

troducere blasphemantes. & infra, In superbia vanitatis, loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxurie eos qui paululum effugiunt: qui in errore conuersantur, libertantem illis promittentes. & c. 3. ait. Hoc primum scientes quod venient in nouissimis diebus illusores in deceptione iuxta proprias concupiscentias ambulantes. & 1. Petri 2. habetur. Estote quasi liberi non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Quod & Paulus. Galat. cap. 1. ait. Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Sed licet nos aut Angelus de cælo Euangelizet vobis præter id quod Euangelizauimus vobis & accepistis anathema sit. Item ibidem cap. 5. expressit. Vos in libertatem, scilicet Euangelicam, à peccatis & ab onere legis veteris vocati estis, tantumne libertatem occasionem detis carnis. Et Iudas in Epistola ait. Subintroierunt quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium, impii gratiam Domini transferentes in luxuriam. Sequitur infra, Quæcunque naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Et inferius. Hi sunt nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia. & inferius. Secundum sua desideria ambulantes, murmuratores, querulosi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum sua desideria ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes &c. Hæc ibi. Quæ omnia figuram hæreticorum nostri temporis manifestè depingunt.

Quare cum Ecclesia Cath. nullo vnquam tempore errare possit in fide: fides itidem vera vna & eadem semper sit vbique & apud omnes: fit vtique, vt neque villa noua doctrina vt iam diximus, neque ea quæ sibi contradicit, aut varia, & inconstans est, vera & Catholica esse possit. nam in Ecclesia Christi iam per ipsum & Apostolos constituta, sicut veritas fidei declarari quidem de nouo, non autem noua incipere, neque antiqua desinere esse potest: ita & quæ semel fuit hæresis apud Ecclesiam semper hæresis est. Vnde & hæreses quæcunque vel denuò natas statim abiecit, vel renatas ad suam originem reuocasse, est eas omnes sufficienter & salubriter refutasse.

Ex omnibus supradictis tandem colligimus quinque esse testimonia ordinaria, siue iudices infallibiles veritatis fidei: ad quos nunc postquam sacra scriptura edita, & vt canonica in Ecclesia Christi recepta est; regulariter recurrendum est in dubiis fidei occurrentibus ad veritatem inde cognoscendum. Primò sacra scriptura. Secundò traditiones Apostolicæ in Ecclesia

Coroll.

generaliter obseruata. Tertio consensus omnium Doctorum, & Patrum, & Pontificum Ecclesie, qui dicitur consensus ipsius Ecclesie Catholicae. Quarto diffinitio legitimi Concilii Generalis. Quinto diffinitio Papae de tribus prioribus iam dictum est in 6. propo. & in 5. & 4. & 3. precedentibus. Nam sanctitas miraculis comprobata hic non computatur: quia licet certissimum sit testimonium generale fidei & Ecclesie Catholice, at verò nunc extraordinarium & pro dubiis particularibus elucidandis, de quibus in hoc corollario agitur. Inter hæc autem, suus ordo, & gradus certitudinis, auctoritatis & claritatis est. Nam primus videlicet sacra scriptura est potissimus omnium iudex vel testis veritatis auctoritate & certitudine, non tamen claritate. Nihil enim verius & certius est in Ecclesia quam sacra scriptura canonica: & hoc solum admittunt hæretici, dicentes præstare etiam aliis in claritate, quod superius proposito. 6. reprobatur. Secundus gradus, id est traditiones Apostolorum eiusdem etiam est auctoritatis Diuinae cum sacra scriptura eiusdem & certitudinis de veritate in se; non tamen quod ad nos, quia nobis non ita constat, quæ & quales sint istæ traditiones omnes, sicut constat de sacra scriptura canonica. Est tamen iste gradus explicatior, & quodammodo plenior & clarior quam primus: quia per has traditiones iam receptas in Ecclesia explicatur ipsa scriptura, & multa dubia ipsarum: multa etiam quæ scripta non sunt per eas nobis traduntur, uti superius proposito. 5. latius de hoc habetur.

Tertius gradus, id est consensus Patrum qui est etiam ipsius Ecclesie, non est tantæ auctoritatis, ut præcedentes: quia non formaliter est ipsa reuelatio aut veritas Diuina, sed est humana testificatio de veritate Diuina. Ita quod est quidem auctoritas & certitudo humana, quæuis Diuinitus directæ & illustrata, quatenus est Doctorum & Sanctorum Patrum testificatio de veritate Diuina & de consensu totius Ecclesie. Diuina autem certitudo & auctoritas ibi est, quatenus est consensus totius Ecclesie de veritate fidei: quia Diuinitus certissimum quod errare non potest, ut ait Tho. Walden. in doctrinali fidei lib. 2. articulo 2. cap. 18. & supra propositione 4. & 5. & 6. habetur. Est tamen in hoc tertio gradu testimonium clarius, nobisque notius de veritate Diuina, & eius sensu existente in duobus gradibus precedentibus. Nam per scripta Doctorum, & per consensum eorum, & Sanctorum omnium Patrum & Pontificum Ecclesie qui est idem qui & consensus & usus Ecclesie Catholicae, explicatur verus sensus sacrae scripturae & traditionum Apostolorum, quas ipsa tenet Ecclesia. neque inde sequitur quod iudex aut declarator causæ aut legum & scripturarum secundum leges agens, superior ipsis est, ut hæretici malè argumentantur.

Quartus gradus, id est diffinitio Concilii, est adhuc clarius testimonium & iudex de veritate

fidei quam præcedentes, quia per tales diffinitiones Conciliorum declarantur sensus scripturae & traditionum Apostolicarum, & consensus & usus ipsius Ecclesie Catholicae, in quo tandem standum est. Sed non est tantæ auctoritatis & certitudinis, ut sunt tres illi gradus præcedentes: quod inde constat, quia ex illis utpotè auctoritatem Diuinam suo gradu & ordine habentibus, ut dictum est, procedit Concilium ad suas diffinitiones faciendum: & deficere potest faciendi quod in se est, ut supra propositione 9. latius de hoc. De quinto gradu, id est de diffinitione Papae idem omnino quod de diffinitione Concilii dicendum est: quodque per accidens minoris adhuc auctoritatis & certitudinis est quod ad hoc, quia videlicet minus certum nobis est ipsum quam Concilium facere quod in se est, ut supra propositione 9. & 10. latius habetur. Hi autem omnes quinque gradus mutuo se iuuant, probant, atque confirmant: nec vlla contradictio in eis esse potest: maxime dum Concilium & Papa faciunt quod in se est uti in suis locis allegatis declaratur. Nam & scriptura sacra omnibus illis, & è conuerso sibi inuicem perhibent testimonium veritatis. Cum supradictis concordant Tho. Walden. & Axiomata Christiana ubi supra propositione 9. & 10. allegatur. & Soto in defensione confessionis Catholicae par. 2. cap. 33. & 34. latius de his & pulchrè agit, & Turcremata dist. 20. c. fin. satis ad rem.

QUAESTIO SECUNDA.

VTRVM CONCILIVM Generale in diffiniendo circa fidem & mores, errare possit.

RESPONDEO, quod si sit legitime congregatum, & legitime procedat, faciatque quod in se est, uti regulariter facere credendum est nisi oppositum constet manifestè, in fide & moribus diffiniendo etiam ad modicum tempus errare non potest. & illius diffinitioni sub crimine & poena heresis ab omnibus standum est. Hæc propositio latius probatur ubi supra q. 1. Arma fidei propositi. 9. ibi videatur.

Contra hoc arguitur, quia multa Concilia Generalia legitime etiam auctoritate Papae congregata, in diffiniendo circa fidem errasse deprehenduntur, ut constat de concilio Ephesino 2. quod cum heretico Euticete errauit, ut habetur in Concilio Caldonen. actione 1. & sequentibus: & tamen auctoritate Papae Leonis I. legitime congregatum est, ut constat ex ipsius Epistola 9. & ex historia Tripartita lib. 5. cap. 29. Item Concilium Ariminen. auctoritate etiam Papae ex 880. Patribus

Patribus congregatum etiam cum Arrio errauit in fide. Ideo diffinitione 15. cap. Sancta Romana Ecclesia reprobatur.

Item Concilium aliud Constantinopolitanum tempore Leonis 1. Imperatoris & S. Ioannis Damasceni celebratum etiam errauit imagines reprobando. Item Concilium Basilien. auctoritate Papae Eugenii. 4. legitime congregatum etiam errauit in fide: dum sessione. 2. diffiniuit, quod neque per Papam poterat dissolui aut ad alium locum transferri vel ad aliud tempus prorogari absque eiusdem Concilii deliberatione & consensu. Item in alio decreto eiusdem, sessione. 3. 8. 33. dicitur à multis Catholicis errasse: ubi decreuit, quod Concilium habet à Deo immediate potestatem etiam supra Papam, etiam ad illum puniendum. Ideo nec ab omnibus Catholicis acceptatur tanquam habens vim Concilii ut hoc etiam habetur in extrauagan. Sixti 1. 1. 1. graue nimis. de reliqui, & ven. sanct. acceptata in Concilio triden. sess. 5. in qua extrauagan. habetur quod de præseruatione Beatæ Virginis in sua conceptione nihil habetur decisum ab Ecclesia. ex quo videtur quod decisio ipsius Concilii Basilien. sess. 3. 6. super hoc non habetur pro decisione Concilii legitimi & autentici.

Propter hoc Caiet. in quodlib. de potestate Papae c. 6. 8. 9. 11. 12. & in apologia c. 21. & seq. & Albertus Pighius in sua Hierarchia Ecclesiastica & quidam alii tenent quod Concilium Generale in prædictis errare potest: quodque sine ipso Papa ibi præsentem vel tacite vel expresse consentiendo approbante diffinita ibidem, non habent infallibilem certitudinem, etiam si legati ipsius Papae intersint; quia omnia quæ leguntur à Christo promissa vel concessa Ecclesie vel Concilio non nisi ratione capituli id est Papae simul: & per consequens ipsi tantum Papae & præcipue concessa sunt. & sic soluere nituntur omnes rationes quæ pro Concilio fieri solent & ubi supra, factæ sunt. Sed certè hæc eorum opinio falsa est & dissona rationi & auctoritatibus Sanctorum & sacrae scripturae ex supra dictis in q. 1. Arma fidei propo. 9. tunc etiam ad præfata hæc sua motiua respondendo, & ea esse inualida demonstrando, constabit.

Igitur ad argumentum supradictum respon. negando vllum legitimum Concilium Generale in fide vnquam errasse faciens quod in se est. & ad probationem ex Concilio Ephesino 2. Dico quod licet Concilium illud in principio fuerit auctoritate Papae congregatum: at verò neque legitime processit, neque fecit quod in se erat ad rectè diffiniendum: dum contradicentibus Papae legatis & pluribus Patribus Concilii illi qui malo animo erant ex parte Euticetis, qui & fraudulenter & malè affecti illud Concilium procurauerunt, minis & terroribus coegerunt plurimos Patres, ut illi eorum hereticæ diffinitioni subscriberent, ut hoc expresse habetur in Concilio Chal-

cedonen. actione. 1. & sequentibus; & ipse Leo Papa Epistola. 11. 12. 17. 21. 25. sepe testificatur.

Ad Concilium etiam Ariminen. similiter dico, quod neque legitime congregatum est neque legitime processit. nam per fraudes Aetii & Arrianorum & sine libero consensu Liberii Papae renitentis per Constantium Imperatorem coactum est: & reclamantibus Papae legatis, pluribus etiam Patribus ipsius Concilii, decretum ibidem contra fidem factum est. ut latius refert Nicephorus in sua historia Ecclesiastica libro 9. capitulo 20. 23. 39. 44.

Ad Conciliabulum illud Constantinopolitanum similiter dicitur: de quo & magis constat quod nulla auctoritate Papali congregatum sit, ut hoc habetur expresse in Concilio Niceno. 2. quod dicitur. 7. Synodus Generalis actione. 6. tom. 1. & in Concilio alio generali Constantinopolitano 4. quod dicitur. octaua synodus actione. 7. per Adrianum. 2. eadem, de causa quodam aliud Conciliabulum Constantinopolitanum reprobatur. Ad Concilium autem Basilien. dupliciter potest responderi. Primò quod non legitime processit volens etiam sine causa sufficiente deponere Eugenium. 4. ut multi Doctores sic opinantur: pro quibus facit extrauagan. Sixti. 1. 1. 1. quamuis multi alii oppositum teneant dicentes illud esse legitimum: sed cum his adhuc sub iudice pendeat & Catholicorum super hoc sint opiniones: neutrum certum est: nec inde sumptum valet argum. Secundò modo etiam si teneamus Concilium illud omnino legitimum & autentikum esse, dico nullam eius diffinitionem erroneam reperiri: nam ad bonum sensum omnia ibidem diffinita saluantur in veritate, ut inferius in q. 4. in respon. ad nonum argumentum principale hoc magis declaratur ibi videri potest.

Paret igitur veritas supradictæ propositionis: nam specialis assistentia Spiritus sancti æquè promissa est Ecclesie & Concilio generali eam representanti facienti quod in se est sine præsentia Papae, sicut & ipsi soli Papae Matth. 16. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet Ecclesiam secundum expositionem Doctorum approbatam, simul cum alia expositione aduersus eam scilicet petram, id est Papam vel fidei confessionem quam fecisti. & Matth. 18. Dic Ecclesie, nam ubi duo vel tres &c. ut supra quaestione 1. in tractatu Arma fidei. propositio. nona latius habetur. in quo Caietanus & alii supradicti deficiunt. de his & quomodo Concilium General. Calcedonen. non errauit ut malè blasphematur Caluinus, videatur, latius noster Horantius de locis Theologicis libro 2. capitulo

QVAESTIO TERTIA.

VTRVM PAPA IN FIDE
& moribus diffiniendo possit errare.

Propos.

RESPONDEO quod non: si vt Papa cum Consilio cardinalium vel Patrum Ecclesiae Rom. faciat quod in se est ad cognoscendam veritatem, vti regulariter face- re credendum est nisi oppositum constet manifestè: etiam ad modicum tempus errare non potest: & eius tali diffinitioni tanquam diffinitioni Ecclesiae Rom. atq; Catholicae sub crimine & poena haeresis vel perfidiae ab omnibus standum est. Hec propositio tanquam verior magisq; fidei consentanea asseritur contra multos etiam Catholicos variè opinantes quæ superius, q. 1. Arma fidei propositio. 10. cum suis limitationibus plenissimè probatur, ibi videatur.

Et nota quod per Papam intelligitur non solum verus Papa sed etiam qui pro vero & indubitato Papa habetur in Ecclesia.

1. Arg. CONTRA prædictam propositionem arguitur sexcupliciter. Primò quia si Papa errare non posset vtiq; tria sequeretur. Primum quod non posset haereticus esse circa propositiones aliàs non decisas, vt erat olim articulus de processione Spiritus Sancti à patre & filio, quia non posset esse pertinax contra suam ipsius determinationem. Secundò sequeretur quod determinatio Papæ solius, ligaret suum successorem ad idem tenendum & diffiniendum. Tertium etiam sequeretur quod Papa verè haereticus malè possit à Concilio vel Ecclesia iudicari: quia diffiniret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu consono suæ assertioni.

2. Arg. Arguitur secundo quia frustra congregata fuissent Concilia Generalia contra haereses, si solius Papæ diffinitio sufficeret.

3. Arg. Arguitur, 3. quia in doctrina & diffinitione fidei si dissensisset. B. Ioannes Euangelista & B. Clemens Papa vel alius summus Põtifex, sequeretur quod æquè aut magis standum esset Papæ quàm B. Ioani: ex quo vltima diffinitio fidei secundum prædictam propositionem ad Papam sicut ad Beatum Petrum si viueret spectat. hoc autem concedere absurdum est. nam constat quod B. Ioannis sententia præferenda esset, vt ipse etiã Caietanus in quodlibeto de Papa c. 4. Secundum communiter Doctores confitetur.

Arg. 4. Arguitur, 4. quia si Papa errare non posset: hoc ideo esset, quia eius error in errorem vniuersalis Ecclesiae redundaret: quatenus illa sequi tenetur Papæ diffinitionem, vt habetur in c. maiores. de baptismo. & quia Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre vt non deficiat fides tua &c. Christus hoc illi promisit. Sed hæ rationes non valent, tum primò quia error Papæ non redundat in Ecclesiam:

dum eius erroneam diffinitionem in fide illa sequi non tenetur, sicut nec eidem contra Euangelium præcipienti obediendum est. tum secundò quia ad c. maiores. dici potest quod ad Papam sunt referendæ causæ fidei, non quidem pro vltima & necessaria ab omnibus credenda diffinitione: sed regulariter quia videlicet ex quo non semper Ecclesia Conciliariter congregata est, ad Papam est recurrendum vt Concilium cogat vt ibi determinetur: nam ad solū Papam pertinet illud cõgregare. tum tertio quia id Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre &c. non pro sola persona Petri & pro successoribus eius orauit Christus vt non deficeret fides eorum sed pro Ecclesia vniuersali per Petrum representata.

Arguitur, 5. nam de facto multi summi Pontifices diffiniendo iudicialiter circa fidem & mores errauerunt: quia contraria inuicem deciderunt & aliquis eorum errauit. quod patet. nam Nic. 3. in decretali Exiit. de verb. sign. lib. 6. diffiniuit Christum & Apostolos. nihil in communi habuisse sed Ioan. 22. in extrauag. cum inter nonnullos. eo tit. diffiniuit oppositum. Item Pelagius Papa cõstituit vt Dyaconi Siciliae à suis vxoribus abstinerent quas in minoribus duxerant aut ab officio cessarent. Sed hæc constitutionem quia erat impia & cõtra Euangelium, vt ait glossa in c. ante triduum. dist. 31. B. Gregorius ibidem retractauit & sicut Pelagius potuit contra Euangelium statuere ita & diffinire.

Item Innocen. 3. & Cælestinus contraria decreuerunt super illa propositione, vno coniugum ad haeresim transeunte, alter qui remanet in fide potest ad secundas nuptias etiam transire, vt patet in c. quanto. de diuortii. & glossa ibidem.

Item in c. licet. de sponsa duorum. idem habetur, quod scilicet matrimonium de presenti legitimum ratum duntaxat, non dissoluitur persequens etiam cõsummatum, etiam iuramento firmatum. vbi tandem dicitur ita esse tenendum, quãuis aliter à quibusdam prædecessoribus fuerit iudicatum.

Item vt habetur in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. Papa Innocen. 3. ait cum Deuteronomiũ secunda lex interpretetur: ex vi vocabuli comprobatur vt quod ibi decernitur in nouo testamento debeat obseruari. Hæc ibi. Sed vt ait Ocham, hæc verba si vniuersaliter secundum sensum literalem intelligantur haeresim sapiunt: nam caeremonialia ibidem c. 13. 14. cõtenta obseruanda non sunt. Si autem mysticè intelligantur nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia ferè veteris legis mysticè sunt obseruanda, vt habetur distin. 6. cap. non est peccatum. §. his ita. Item in Concilio Constantino. 3. actione 3. condemnatur diffinitio erronea Honorii Papæ. 1. de vnica operatione & voluntate Christi.

Denique aliqui summi Pontifices inueniuntur diffi-

Arg. 5.

diffiniuisse se in temporalibus supremam potestatem habere, ceteri autem oppositum.

Respondeo ad 1. arg.

Respondeo ad primum arg. præsupposito semper quod hic non loquimur de Papa vt persona est particularis, de hoc enim communiter tenetur et à Doctoribus omnium opinionum quod in fide errare & haereticare potest, vt ex c. Si Papa dist. 40. elicitur, vt hoc ait et Turrecremata in decreto dist. 4. §. Ideo art. 1. & Cano de locis Theologicis lib. 5. c. vlt. ad quod facit c. oues. 2. q. 7. & Anacleus Epistola. 3. de Patriarchis agens & Ioan. Papa ad Zachariam. & in 8. Synodo Generali & alibi habetur, vt refert Bruchardus lib. 1. c. 13. 138. 139. Sicut & de facto alicui errauerunt, & haereticauerunt, vt ait glossa in c. Anastasius. & in c. secundum. dist. 19. & de Papa Ioanne. XXII. ait Abulen. in 1. prologo super Matth. q. 10. & latius Matth. 19. q. 76. & Adrianus in 4. sententiarum de sacramento confirmationis in fine & in 1. quodlib. art. 3. & Siluester tit. fides. q. 7. & tit. Ecclesia. q. 3. & Caiet. in quodlib. de Papa c. 9. id etiam, de aliquibus referunt. quãuis Albertus Pighius lib. 6. Hierarchiae Ecclesiasticae c. 13. & lib. 4. c. 8. id omnia diffiteatur & Osius contra Brentium lib. 2. fol. 97. dicentes quod peccare & in aliquibus et errare Papa quidem potest: haereticare autem minime; neq; vnquam legitur factum esse. Igitur hic loquimur de Papa vt Papa, non vt Doctor tantum sed vt iudex & iudicialiter de fide & moribus diffiniendo, regulam fidei tradidit & morum: & de hoc ait supradicta propositio, quod faciens quod in se est errare non potest, id quod Siluester vbi supra dicit expressè. Quod si non faciat quod in se est, etiam vt Papa errare & haereticus esse potest; quãuis absolutè hoc neget Caiet. vbi supra & Albertus Pighius lib. 4. c. 8. & Cano vbi supra & lib. 6. c. 8. vt habetur infra in 6. arg. & multi etiã alii Doctores tenentes Concilium esse supra Papam de quibus infra. q. 4. latius. Sed certè vt iam diximus id negare contra rationem apertam videtur & experientiam: liberum enim arbitrium Papæ non est ita alligatum vel in gratia cõfirmatum, vt peccare non possit neq; notabiliter, culpabiliterq; deficere à faciendo quod in se est, & à sua debita dispositione vt sciat veritatem. Quo defectu dato non illuminabitur à Deo infallibiliter: & ita errare poterit & haereticare.

His igitur suppositis negatur quod illa tria inconuenientia sequantur si Papa vt Papa faciens quod in se est errare non possit. & ad primum dico quod quando Papa non faciens quod in se est erraret in fide: tunc si illa propositio nondum est determinata per Ecclesiam, non esset pertinax nec haereticus: nisi ita pertinaciter illum errorem teneret etiam si per Ecclesiam vel per legitimum Concilium Generale legitimum oppositum diffiniretur: tunc enim proprie haereticus esset sicut & quilibet alius. Dicitur enim superius. q. 1. in tracta. Arma fidei propositio. 9. & 10. & infe-

rius. q. 4. latius probabitur, quod diffinitioni Concilii Generalis in huiusmodi non decisis Papa stare tenetur: ibi videatur. Ad secundum inconueniens respondeo id concedendo: neq; est inconueniens, sed veritas quod per accidens sua recta & legitima diffinitione ipse Papa & successores iure Diuino ligentur, vt hoc etiam fatetur Caiet. in apologia de auctoritate Papæ c. 12. vnde si ab ipso Papa fuisset prius bene diffinita propositio de fide: non solum successores sed etiam ipse meligatur: ita quod oppositum pertinaciter tenendo & postea malè diffiniendo errarent & heretici essent. Sicut & iure Diuino prælatus sua iusta lege ligatur secundum Th. prima secundæ. q. 96. artic. 5. quãuis penas ipsius legis non incurrat, nam per accidens est quod illa vera diffinitio fiat ab ipso Papa vel ab alio vel ab Ecclesia seu Concilio potente legitime diffinire: ex quo iure Diuino omnes fideles ipse etiam Papa legitime diffinitioni fidei semel factæ stare tenentur atq; ligantur. Ad tertiam inconueniens respondeo, quod si Papa non pertinaciter teneret id quod illi pro haeresi imputatur, quod adhuc per Ecclesiam non esset diffinitum, sed Papa solum defenderet id esse consonum sacrae scripturae & fidei Catholicae: tunc vt iam diximus, quãuis erraret non esset haereticus formaliter & proprie; neque sequitur quod de haeresi propria iudicari non posset in casu quo de illa iudicandus esset. tum quia in his non habet locum interpretatio ad hunc vel illum sensum. tum etiam, quia in hoc Concilio Generale eo etiam inuito celebrari & ibidem illud iudicare potest, vt de hoc infra. q. 11. habetur.

Respondeo ad secundum argumentum negando quod frustra Concilia Generalia celebrarentur. Sunt enim necessaria, tum primò, vt fideles sint certiores de assistentia Spiritus Sancti facientibus ibidem quod in se est: & gratius atq; libentius ibidem diffinita recipiant. tum secundò vt melius à Papa & Ecclesia fiat quod in se est discutendo & examinando materiam & ex factis literis librisq; Doctorum veritatem inquirendo per plures sapientes atque prudentes vndiq; collectos, & in communi auxilium Dei petendo, vt ita certius à Deo illuminentur. tum tertio, quia verè propter prædictam præparationem certius nobis est in hoc Spiritum Sanctum assistere Concilio quàm Papæ, vt hoc inferius. q. 4. amplius declarabitur.

Ad tertium arg. respondeo negando sequentem: potius enim standum esset sententiae B. Ioannis & cuiuslibet Apostoli vel Euag. quàm B. Clementis & cuiuslibet alterius Papæ, qui non esset Apostolus vel Euangelista. nam bene stat vtriq; in fide errare non potest, & tamen alterum alteri subordinari & subici quod ad hoc, vt constat de Ecclesia vniuersali & Concilio & Papa quod subordinantur sacrae scripturae vel Euangelio prædicato. Et ita sententia Clementis vel alterius Papæ, subiecta erat sententiae aut diffinitioni B. Ioannis

Respondeo ad 2. arg.

Respondeo ad 3. arg.

nis & cuiuslibet alterius Apostoli, vel Euangelistae: qui locum sacrae scripturae tenet, sicut & Euangelium eius postquam per Ecclesiam est canonizatum vel declaratum quod verè verbum Christi vel à Spiritu Sancto per os illius reuelatum est. B. autem Petrus non solum erat Papa vt Beatus Clemens, sed etiam Apostolus: ratione cuius Apostolatus tenebat locum sacrae scripturae, sicut & nunc eius Epistola tenet. Itaque cum dicitur quod ad Papam spectat finalis decisio fidei quia errare non potest, intelligitur in ordine & gradu suo, videlicet sub Euangelio scripto vel praedicatione per Apostolos, cuius auctor Spiritus Sanctus est iam per Ecclesiam declaratus.

Respondet ad 4. arg.

Ad 4. arg. respondeo ad primum negando quod Ecclesia non teneatur sequi aut tenere sententiam Papae diffinitivam in fide & moribus: tenentur enim ad id omnes fideles sub crimine & poena haereseis vt constat de haeretic. c. ad abolendam. & glossa ibidem & 24. q. 1. c. haec est fides. vt hoc est expressè dicunt Alber. Pighius vbi supra & Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 16. nu. 6. & Siluester tit. fides. q. 1. q. 7. & Caietanus in quodlib. de Papa c. 11. & in apologia c. 14. & Soto in 4. distin. 5. q. 1. art. 2. ad 2. arg. B. Tho. & ipse B. Tho. opusculo 1. contra errores graecorum c. 67. vsq; c. 69. opus. 19. contra impugnantes religionem c. 3. vbi auctoritate Cyrilli aliorumque Doctorum, & in secunda secundae q. 1. art. vlt. & q. 11. artic. 2. ad tertium probat quod vltima diffinitio fidei pertinet ad Papam secundum c. quotiens. 24. q. 1. quamuis Tho. Waldem. in doctrinali fidei lib. 2. art. 2. c. 19. & 27. male dicat non esse perfidiam sed scandalosam temeritatem diffinitioni Papae aut Concilii Generalis non stare aut illi contradicere. de quo etiam videatur infra in 2. & 3. dubio quae post. 6. arg. in fine totius huius. q. 3. habentur.

Igitur ad primam probationem suprapositam in 4. argumento vbi dicitur, quod sicut nec precepto contra Euangelium ita nec sententiae diffinitivae erroneae ipsius Papae standum est, hoc vtiq; conceditur quando de tali errore manifestè aut sufficienter constaret: aliter non. Sicut & conditionalis haec est vera, si Papa vel Ecclesia diffiniret erronea, non esset illi obediendum: sed conditionalis nihil ponit inesse: neque conceditur quod Papa, vel Ecclesia, vel Concilium Generale legitimum faciens quod in se est, erronea, in fide possit diffinire. Ad secundam probationem vbi exponitur c. maiores. dico illam expositionem ipsi textui contradicere: nam ibi assignatur causa quare ad sedem Apostolicam sit tandem recurrendum, quia videlicet ibi est vera confessio fidei & veritas indefectibilis propter orationem Christi pro ea. hinc ergo sequitur manifestè quod ideo ad Papam maiores causae fidei sunt referendae quia facies quod in se est, indefectibilis iudex est in fide. Et quia qui certus est & veritatem inuenit, iam amplius certificari & quaerere non oportet.

vtiq; fit vt sententia Papae in fide tanquam vltima diffinitio à fidelibus necessariò credenda & habenda sit.

Ad tertiam probationem. de oratione Christi Luc. 22. Respondeo dupliciter. Vno modo secundum Caiet. vbi supra, quod si illa oratio intelligatur facta solum pro Ecclesia sine Papa, erronea expositio est. Si autem pro Petro & successoribus eius, simul & pro Ecclesia in Petro vt in suo capite representata, vera quidem sed diuersimodè: nam pro Petro & successoribus eius immediate, pro aliis autem & pro corpore Ecclesiae mediate Petro capite omnium intelligitur. Itaque si pro Petro & successoribus eius solum vel simul cum Ecclesia illa oratio Christi verificatur; vt dicitur in dicto c. maiores, nihil contra supradicta habetur; sed potius habetur intentum quod scilicet sedes Petri Apostolica propter orationem Christi in diffiniendo de fide & moribus errare non potest, sicut nec ipsa Ecclesia, si vt diximus Papa facit quod in se est. Sic respondet Caiet. quia tenet quod Ecclesia & Concilium cum Papa non habet maiorem illustrationem quam solus Papa: quodque sine Papa Concilium errare potest. Sed quia hoc superius. quaest. 1. in tractatu Arma fidei propositio. 9. & q. 2. & infra. q. 4. in 1. parte tertiae opinionis reprobatur & oppositum probatur.

Ideo alio modo consonè ad supradicta atque dicenda melius respondeo, quod ibi Luc. 22. Christus pro Petro & successoribus eius per se sumptis: & similiter pro fide Ecclesiae: & etiam pro ipsa Ecclesia: & pro Concilio Generali legitimo eam representante; etiam Papa absente, Christus oravit ne deficere aut errare posset in fide, si faciat quod in se est. & ita pro te rogavi Petre vt fides tua nec in te nec in sede tua nec in Ecclesia nec in Concilio illam representante. deficiat. & consonat Roffen. contra Lutherum art. 25. vbi & adducit August. Sic etiam id exponentem.

Ad quintum argumentum respondeo quod ad illud de Nic. 3. & Ioan. 22. quadrupliciter à diuersis solet dici. 1. quod illa declaratio Nic. 3. vt erronea fuit reuocata per Io. 22. in praedicta sua extrauagan. sic respondet Siluester tit. fides. q. 7. Sed haec ratio iure refutatur etiam à Florent. 4. part. sum. tit. 12. c. 4. §. 23. tum quia iam contra suam ipsius opinionem concedit Papam diffiniendo iudicialiter errare in fide: tum quia blasphemum est id dicere de illa declaratione Nicolai quia postea in Concilio Vienen. per Clem. 5. in sua decretali. Exiui. de verb. sign. lib. 6. fuit confirmata & per plures alios successores roborata. Vnde si altera decisio erat refutanda, id potius erat dicendum de Ioan. 22. quia & aliàs errasse à multis Doctoribus vbi supra est deprehensus: nec eius extrauagans per Concilia vel per successores sic approbata est.

Secundò modo alii respondent quod Nic. 3. est intelligendus & limitandus secundum extra-

uagan.

uagan. Ioan. 22. quia expressè ait dictus Nic. 3. quod Christus loculos habuit ergo & proprium saltem in communi. Sic dicit Florentinus, vbi supra, & Turrecremata de potestate Papae lib. 2. c. 12. & Caiet. in apologia c. 13. Sed certè neque ista responsio valet quia expressè & ex proposito reclamatur Dominus Nic. 3. probando Christum & Apostolos habuisse paupertatem in particulari & in communi, eamque docuisse volentibus viuere perfecte: & ideo approbat paupertatem hanc quam noster ordo fratrum minorum profitetur.

Tertio modo alii respondent quod verè Dominus Ioan. 22. contradicit Domino Nic. 3. Sed in morte se retractauit. nec mirum si errauit: quia non fecit quod in se erat, dum ex indignatione contra ordinem nostrum commotus male diffiniuit. vt etiam refert hoc vltimum Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 1. cap. 9. & Ocham in 6. par. dialogorum, maxime quia omnes Pontifices successores illam declarationem Nic. 3. approbarunt. Ita respondet Nicolaus Glasberfer in sua chronica: & in quodam Capitulo Generali Meclinen. ordinis nostri anno Domini. 1499. vt habetur in libro ordinis monumenta minorum in tabula. 19. Vicarii generalis, hoc idem declaratum est. Sic etiam responderetur in quodam enchiridio fratrum minorum dubio. 2. fol. 67.

Sed certè haec responsio nec autentica nec tuta & fortè neque vera sed temeraria est: nam qui sic dogmatizaret vtiq; per Ecclesiam puniretur: quia non constat de tali reuocatione neque de errore aut contradictione illius extrauagan. Io. 22. vt proximè patebit: constat autem quod autentica inter alias extrauagan. habetur ab Ecclesia.

Quarto modo alii respondent quod vtraque decretalis Nic. 3. & Ioan. 22. diffinitio est vera & sibi concors intellecta secundum tempora diuersa, & ita secundum August. distingue tempora & concordabunt scripturae. Sed isti nec ea tempora nec modum concordiae exponunt. quamuis Turrecremata & Flor. vbi supra aequaliter exponant.

Igitur quinto tandem modo mihi dicendum videtur quod vtraque decisio & vera & sibi concors est, intellecta secundum diuersos status simul & tempore Christi & Apostolorum. Nam vt erant personae publicae in statu praelationis Ecclesiae habentes curam ipsius & pauperum, vtiq; proprium in communi & loculos habuerunt ad Ecclesiae & pauperum necessitates subleuandum: Sicut & nunc Papa & Episcopi habent, qui in hoc statu praelationis illis succedunt. vt ait Chryso. super Ioan. homilia. 8. & August. super Io. homilia. 60. & habetur. 12. q. 1. c. exemplum. c. expedit. c. habebat. & quod ad hoc verum dicit extrauagans Ioan. 22. at verò vt personae erant particulares, verbo & exemplo vitam perfectionis ostendentes omnibus volentibus eam specialiter ultra communem viam fidelium sequi, certè habuerunt paupertatem, aliquando quidem solum in parti-

culari & non in communi, vt habetur Act. 4. q. erant illis omnia communia. & haec erat communis fidelium vita tempore Apostolorum in Hierusalem: & postea omnium clericorum Ecclesiae vsq; ad tempus Augustini & Gelasii Papae, vt habetur. 12. q. 1. c. dilectissimis. c. clericus. & cap. certè. & sequen. & q. 2. c. vobis. & sequen. Aliquando autem etiam in communi. & haec erat vita specialis Discipulorum vel Apostolorum Christi & quorundam aliorum paucorum in hoc eos sequi volentium, vt patet Matth. 8. & Luc. 9. Vulpes foetas habent & volucres caeli nidus filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum. & Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia, &c. & ibidem paulò ante, Si vis perfectus esse vade & vende omnia quae habes & da pauperibus & sequere me. & Luc. 14. Qui non renunciat omnibus quae possidet non potest meus esse discipulus. s. specialem viam perfectionis mecum sequendo. Item quando ad praedicandum per mundum missi sunt, vt habetur Matth. 10. Nolite portare peram neque sacculum neque calciamenta &c. & Matth. 5. Qui voluerit tecum in iudicio contendere da ei tunicam & pallium. & in hoc modo viuendi Christum & Apostolos sequuntur multi religiosi, aliqui magis aliqui minus, in hoc vel illo modo aut gradu paupertatis secundum varias religionum institutiones quas profitentur: & quod ad hoc intelligitur sicut & expressè loquitur Nic. 3. & habet veritatem: & ita inter ipsum & Ioan. 22. nulla contradictio est. Et cum hoc quinto modo respondendi concordante praedictos summos Pontifices expressè consonat ipse Nic. 3. in praefata sua declaratione. Exiit, vbi haec omnia distinguit atque significat. Consonat & S. Bonauer in 4. & 6. c. expositionis suae, super regulam fratrum minorum, & in sua apologia paupertatis. consonat & Vbertinus de Cassali vt refert Nicolaus Glasberfer vbi supra, & tractatus qui dicitur decem plagae paupertatis, & nos etiam late in tractatu nostro Medulla fratrum minorum c. 6. q. 1. diseruimus. & aliquo modo Florent. & Turrecremata. vbi supra & 24. quaestione 1. capitulo haec est fides.

Ad aliud de Pelagio & B. Greg. dist. 31. c. ante triennium. Respondeo quod si Pelagius illud statuit, nihil contra, sed supra Euangelium statuit, vt ait Caiet. in apologia c. 13. quod inde patet, quia statutum illud suos observatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent de consensu vxorum, vt ibi dem ait Turrecremata in eo. c. ante triennium: aut in nullo malo si non continentes se ab officio suspendebant, vt quidam Subdiaconus feci. Dixi si Pelagius illud statuit; nam B. Greg. de hoc statuto loquens in c. multorum. 27. q. 2. solum dicit quod Diaconus auctoritate Papae id statuit, & quod sibi durum ac incompertens videtur vt in dicto capitulo ante triennium. distin. 31. constat manifestè. glossa verò

de

de suo superaddit quòd Romanus Pontifex stauit contra Euangelium,

Ad aliud de Inn. 3. & Cælestino in c. quanto de diuortis. vno modo respondet Caiet. vbi supra & Cano de locis Theologicis lib. 5. c. 5. q. 3. & lib. 6. c. 8. quod neuter illorum diffinituè determinauit, nam in dict. c. de Cælestino dicit Innocentius, licet quidam prædecessor noster aliter sensisse videatur: & de seipso subiungit oppositum respondendo, nõ credimus inquit quòd in hoc casu is qui relinquitur altero viuente possit ad secundas nuptias conuolare. vbi ipsa verba. s. videatur aliter sensisse, & non credimus; ostendunt quòd non assertiuè diffiniendo in materia fidei locuti sunt. Alio modo si teneatur quòd assertiuè diffiniendo regulam viuendi tradiderunt: potest dici quòd ideo Cælestinus errauit quia non fecit quòd in se erat: ideo eius diffinitio Deo prouidente non diu durauit in Ecclesia sed per Inn. 3. correctæ & omnino iam ablata est. quauis glossa in dicto c. quanto. dicat quòd illa determinatio Cælestini est ea quæ habetur in c. laudabilem. de conuersione coniugato. in compilatione antiqua. Sed certè in dicto c. laudabilem, nil tale nunc habetur, & alius est casus de quo ibidem agitur. & cum hac. 2. responsione consonat Adrianus in 4. sententiarum de sacramento confirmationis in fine & in primo quodlibeto articulo 3.

Ad aliud ex c. licet. de sponsa duorum. eodem modo respondeo sicut ad c. quanto. proximè responsum est secundum Adrianum. maximè quia verba expressè sonant illos, summos Pontifices loqui diffinituè iudicando regulam; fidei & morum fidelibus in illo casu tradendo. Ideo & glossa ibidem volens saluare aliquorum Pontificum diffinitiones qui oppositum iudicauerunt, dicit quòd id erat consuetum in quadam Ecclesia Mutinen. quodq; ideo id Papa reprobatur. vbi si glossa intendit quòd à prædecessoribus illud non fuerat aliter iudicatum aut diffinitum, utiq; textus ipse reclamare videtur.

Ad aliud ex c. per venerabilem. Respondeo quòd ibi Papa ex conuenientia vocabuli sumpsit argumentum non quidem vt absolutè efficaciterq; concludens, sed aliquo modo congruens & suadens ex mandato illo iudiciali Deuteronomii, quòd nõ ad literam sed secundum conuenientiam ad Sacerdotium Petri exposuit; & similiter omnia alia mandata eiusmodi quæ in veteri lege habentur, nunc in tempore gratiæ non ad literam, sed proportionaliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ quando, vbi, & quomodo & à quibus expedit obseruanda sunt. nihil enim aliud ibidem Papa nisi specialem persuasionem ex Deuteronomio secundum vocabuli conuenientiam intèdit.

Ad aliud ex Concilio. 3. Constantinopolitano dico ideo Honorium illum diffiniendo de fide errasse: quia non fecit quòd in se erat dum si-

ne Cõsilio patrũ de suo capite temerè diffiniuit.

Ad vltimum respondeo, nullam ibi esse contradictionem: nam potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finè generis humani: ideo suæ potestati duo conueniunt. Primum quòd non est directè respectu temporalium. Secundum quòd est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex hoc, quòd ad supremum finem omnia etiam temporalia debent ordinari, ab eo præcipuè cuius interest ad eum finem omnes dirigere & gubernare, cuiusmodi est Papa Christi Vicarius: primum autem ex natura suæ potestatis cõsequitur. hinc fit quòd vtrumq; verè potest determinari: quòd scilicet habet supremam potestatem in temporalibus; & quòd non habet. vtrumq; enim est verum sed diuersimode ad sanum intellectum: nam verum est quòd ea in potestatem in temporalibus habet in ordine ad spiritualia: verum etiam est, quòd eam non habet directè & absolutè secundum ipsa temporalia. Ideo nullus error in alterutra decisione est.

Sexto principaliter contra eandem propositionem & præcipuè in fauorem opinionis B. Th. & sequacium arguitur probando quòd Papa assertiuè diffiniendo, in fide & moribus errare non potest, neq; simpliciter neq; per accidens: quodq; Deus non permittet ipsum notabiliter deficere in faciendo quòd in se est, vel eundem errare sic diffiniendo etiam si non faciat quòd in se est, etiã si ipse occultus hæreticus sit, quia Deus inquit quòd ad hoc illi confirmatum tenet in fide: ex quo id ipsi in B. Petro promissit pro se & successoribus suis. Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre vt nõ deficiat fides tua, videlicet nec in te, nec in sede tua & successoribus tuis, in officio confirmandi & docendi fratres tuos fideles ea quæ ad fidem pertinet & salutem. & Matth. 16. Tu es Petrus & c. Vt hoc latius tenet atq; prosequitur Cano de locis Theologicis lib. 5. c. 5. q. 3. & lib. 6. ca. 8. & per totum illum librum propter rationes quæ in hoc. 6. argumento sequenti & confirmationibus suis subsequuntur. Vbi & dicit quòd propter hoc sibi videtur quòd hæc eius opinio sit ita de fide sicut purgatorium.

Arguitur ergo sic, Sedes Apostolica & Ecclesia Rom. sicut Ecclesia Catholica neq; simpliciter neque per accidens, etiam ad modicum tempus aut villo modo assertiuè de fide & moribus diffiniendo errare aut deficere non potest. ergo nec ipse Papa. Antecedens probatur de sede Apostolica specialiter, quia Eusebius Papa ad Episcopos Campaniæ ait quòd in sede Apostolica extra maculam semper est Catholica seruata religio. Item Melchisedes Papa ad Episcopos Hispaniarum ait quòd priuilegium Petri Matth. 17. Tu es Petrus & c. Christus suæ sedi concessit futuris hæreditandum temporibus. Item Damasus ad Episcopos Conciliorum Africanorum ait quòd

Aposto-

Apostolica sedes est vertex omnium Ecclesiarum à Christo instituta, supra quam vniuersalem construxit Ecclesiam, Matth. 16. dicens, Tu es Petrus, & c. Item Concilium Generale Constantinopolitanum quòd dicitur Sexta Synodus Generalis subscribens sententiæ Menæ Patriarchæ ait. Nos Apostolicæ sedis decreta tanquam certa amplectimur. Item in octauo synodo Generali approbatur libellus cõfessionis fidei Adriani Papæ dicentis. Nos sequentes in omnibus Apostolicam sedem, in qua est integra & vera Christianæ religionis & perfectæ soliditas: & extra maculam semper est Catholica seruata religio, quæ professionem Patres Concilii etiam sequentes, actione prima & vltima cap. 21. idem omnino replicant & confitentur. vbi & Romanam sedem synodus vocat sedem Petri principis Apostolorum. Item in clementina prima de summa trinitate & fide Catholica Concilium Vienen. asserit ad sedem Apostolicam pertinere dubia fidei declarare. Item Anacletus Papa ait, difficiliores quæstiones fidei ad sedem Apostolicam esse deferendas Apostoli ex iussione Christi statuerunt, super quam ipse vniuersam construxit Ecclesiam, Matth. 16. Tu es Petrus & c. Quid autem intelligat per Apostolicam sedem ipse explicat in tertia Epistola de Patriarchis, & habetur in distinctione 21. cap. Sacrosancta, dicens. Hæc sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia sicut B. Petro Christus dixit Matth. 16. Tu es Petrus, & c. & cum prædicto Anacleto idem etiam dicit Euaristus & Alexand. I. Sixtus I. Eleutherius, Zepherinus, Iulius I. & omnes Pontifices omniaq; Concilia à tempore Apostolorum. & habetur distinctio. 17. cap. multis.

De Ecclesia etiam Rom. quòd errare aut deficere non possit in fide, sicut neque Catholica, id specialiter cõstat. Nam Marcus Papa ad Athanasium, & Lucius ad consulta Episcoporum Galliarum, & Felix ad Benignum. & Agatho in Epist. ad Imperatorem Constantinum III. & habetur in sexto Synodo Generali actione 4. & iterum à toto Cõsilio actione 8. 13. 17. approbatur, quòd ipsi Pontifices summi etiam dixerunt, & habetur in cap. à recta. & cap. hæc est fides. 24. q. 1. in hunc modum. In sancta Rom. Ecclesia semper extra maculam est Catholica seruata religio. & hæc Apostolica Ecclesia mater omnium Ecclesiarum nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est. Omnesque venerabiles Patres atque Doctores Apostolicam eius doctrinam amplexi venerati & secuti sunt. quæ per Dei gratiam à tramite traditionis Apostolicæ nunquam errasse probatur: nec hereticis nouitatibus deprauanda (aliàs deprauata) succubuit: & in futuro manebit sine vlla hereticorum insultatione: atq; firma & immobilis omni tempore persistet. Hæc ibi. Quòd autem nõquam factum neq; futurum est, id moraliter & theologicè impossibile est. Vbi &

nota, quòd Ecclesia Rom. vocatur Apostolica & mater omniũ Ecclesiarum: & à Victore Papa ad Theophilum, & à Sixto II. vocatur etiam Apostolica & vniuersale.

Et ad prædicta omnia simul sunt Innoc. I. in Epistola ad Concilium Carthagenen. & Mileuitanum. & Leo Papa Epistola 54. 67. & de his etiam habetur dist. 12. 17. & 19. & in c. ita dominus. & dist. 20. 21. 22. & dist. 80. cap. vrbes. & 96. c. bene. Item in 24. q. 1. vbi supra & cap. quoniã vetusto & c. loquitur. Item extra de electio. c. significasti. & de foro compet. cap. vt. & de priuilegiis. c. antiqua. & de baptis. c. maiores. Item de electio. lib. 6. c. fundamenta. & in extrauagan. Vnam sanctam. Quæ quidem extrauagans confirmata est in Concilio Lateranen. sub Leone X. & tandem in c. ad abolendam. de hæret. & Mart. V. in fine Concilii Constantien. hæreticos censet & anathematizat aliter sentientes de fide & sacramentis quàm Ecclesia Rom. docet, prædicat, & obseruat. & Sixtus III. in sua extrauag. confirmauit decretum compluten. contra Petrum Exomen. vbi decretum est hæresim esse asserere quòd Ecclesia Rom. potest errare in fide. & ita patet prædictum antecedens esse verum.

Consequentiã verò illius sexti argumenti probatur, tum primò quia idem est tribunal sedis Apostolicæ & Ecclesiæ Rom. siue Catholicæ & Papæ: ergo idem etiam iudicium & diffinitio eiusdem tribunalis & eorum omnium est. Tum secundò & fortius, quia si iudicium vel diffinitio sedis Apostolicæ vel Ecclesiæ Rom. vt probatum est in fide errare non potest, nunc autem tale iudicium non est ipsius sedis formaliter, nec Ecclesiæ, idest populi aut cleri Rom. sed Papæ ibi præsentis, quia non ipse sedes vel dignitas seu auctoritas formaliter iudicat aut loquitur, sicut nec vlla alia sedes, dignitas, siue potestas iudicialis verè aut falsè loqui aut errare, aut bene vel male iudicare potest: sed Papa vel præsidens in ea loquitur, iudicat, siue diffinit ex suæ sedis auctoritate, vt constat manifeste. De Ecclesia quoque Rom. idem liquet, nam fideles & omnia Concilia non à populo vel clero Rom. sed ab ipso Papa petunt Consilia in dubiis, & confirmationem gestorum, & decreta siue iudicia, quia nec ad hoc ipsi populo vel clero Rom. est à Christo iudicialis illa concessa potestas: sed soli Papæ, Matth. 16. Tu es Petrus. & Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre & c. Tu autem cõfirma fratres tuos. & Io. 20. Petre pasce oues meas. Immo populus ipse clerusque Rom. sicut & reliquum corpus Ecclesiæ Cath. subditur ipsi Papæ, & ab eo regitur ibi præsentente: qui solus totius Eccl. pastor & rector est. & rone ipsius ibidem præsidetis Ecclesiæ Ro. verè dicitur primatum & magisterium fidei habere, vt constat in auctoritatibus suprapositis & multis aliis, vbi pro rone huius dicitur, quia Dñs hoc ei concessit Matth. 16. Tu es Petrus, & c. Constat igitur

quod idem est iudicium sedis Apost. & Ecclesie Ro. sicut Catholica & Papae ibi praesidentis: quodque; si illa errare non potest, utique nec ipse Papa.

Confir. 1.

Et confirmatur primo, quia haereticum est negare in Papa esse potestatem & claves B. Petro concessas a Christo. Mat. 16. Tu es Pet. &c. & Luc. 22. Ego pro te rogavi Pet. &c. & Ioan. 21. Pasce oves meas. ubi includitur magisterium fidei secundum Concil. Florent. & omnia decreta Conciliorum aliorum Pont. atque Doct. & traditiones & usum Ecclesie Cath. a tempore Apost. uti superius in argu. & latius supra q. 1. Arma fidei propo. 8. & 10. habetur, ergo si in diffiniendo de fide Papa villo modo etiam per accidens vel ad modicum tempus errare posset, iam Christus reliquisset Ecclesie regulam & magisterium & tribunal fidei & morum fallibile & incertum: quod sequens etiam ipsa cum ipso, quod absit, errare posset in fide: maxime quia non est certitudo si fecit vel non fecit quod in se est.

Confir. 2.

Confirmatur secundo per auctoritatem omnium Doct. dicentium absolute quod sedes Apost. & Papa in iudicio fidei errare non potest: quodque; ideo in hoc eius iudicio & magisterio omnes fideles subiiciuntur ut supra, & q. 1. Arma fidei. q. 10. habetur: & precipue Cyril. ibidem allegatus in thesauris magnifice docet: quavis haec eius auctoritas in nostris exemplaribus non habetur: sed eam refert B. Th. opus sc. 19. contra impugnantes relig. c. 3. & contra errores graecorum: quae per haereticos creditur abrapta, vel quia non omnes libri thesaurorum Cyrilli extant apud nos. Item Ber. in Epist. 190. ad Innoc. Papam expressè ait quod ibi oportet resarciri damna fidei, ubi fides nullum potest sentire defectum, ergo opposita opinio non solum temeraria & erronea sed haeretica videtur, secundum Hiero. ad Damasum Papam & habetur 24. q. 1. c. haec est fides ubi ait, Si autem haec nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur: quicumque; me culpasse voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum sed haereticum comprobabit. Item 25. q. 2. c. si quis habetur. si quis dogmata vel decreta pro Cath. fide vel Ecclesiast. disciplina a sedis Apost. praesule promulgata contempserit, anathema sit, uti hoc etiam superius in respon. ad quartum argum. & inferius adhuc latius habetur.

Respon. ad 6. arg.

Respon. ad sextum arg. concessio antecedente negatur consequenti: & ad eius primam probationem etiam negatur consequentia. nam bene stat ab eodem tribunali & ab eadem persona & auctoritate vel potestate formaliter, varia & contraria prodire iudicia sine decreta propter varias dispositiones, etiam eiusdem personae in eodem tribunali & potestate sedentis. constat. n. ab eodem iudice eandem potestatem habente nunc recta & iusta nunc erronea & iniusta iudicia prodire: quia potest abuti sua potestate vel tribunali. Sic in proposito de dno Papa dicendum est, quod non semper est idem iudicium quod ab eadem potestate & tribunali Papae vel Ecclesie procedit. Ad se-

cundam eiusdem consequentiae probationem. Respon. concessio toto antecedente negatur etiam consequentia. Nam iudicialis diffinitio Papae, tunc solum dicitur esse & est etiam sedis Apost. vel Ecclesie Ro. siue Cath. quando fit ab ipso Papa non abutente sua potestate sed potius faciente quod in se est, puta cum debito consilio Cardinalium atque Sapient. vel quoniam a solo Papa fit perseveranter, ita videlicet quod generaliter a fidelibus vel a Pont. & Sapient. Ecclesie & Cardinalibus sine vlla resistantia vel contradictione generali ipsorum, ut regula fidei vel morum acceptatur vel observatur. ad quod facit Archid. in c. sic omnes. d. 19. & B. Grego. in c. Apostolica. 35. q. 9. ubi dicitur, Apostolica sedis sententia tanta semper consilii moderatione concipitur: tanta patientia & maturitate decoquitur: tantaque; deliberationis gravitate profertur: ut nec immutari necessarium ducatur: nisi forte sic prolata sit ut retractari possit vel immutari si secundum tenorem praemissae conditionis non existat. Haec ibi. Faciunt etiam ea omnia quae infra q. 4. in tertia opin. in prima eius parte secundum doct. contra ibi allegatos habentur, quoniam Papa & Consilium inter se inuicem dissentiant cui nam eorum potius standum sit: & hoc modo neque; Papa neque; Ecclesia Ro. siue Cath. neque; sedes Apost. simpliciter siue per accidens in fide & moribus diffiniendo errare potest, etiam ad modicum tempus, ita quod pro illo modico tempore error ille generaliter a fidelibus sine vlla contradictione ut regula fidei acceptetur & observetur ut dictum est, & cum his Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 16. num. 6. consonat expressè. Quoniam vero Papa aliter se habens de fide vel moribus diffinit sic erraret quod eius error non acceptaretur generaliter a fidelibus sed ei potius statim a Cardin. vel Praelatis & Sapient. Ecclesie contradiceretur, tunc ea diffinitio vel error non dicitur nec est sedis Apost. vel Ecclesie Ro. siue Cath. sed ipsius Papae duntaxat etiam ut Papa est sua abutens potestate. Et hoc modo dicimus non quidem quod sedes Apost. vel Ecclesia Rom. sed quod Papa ut Papa si non facit quod in se est in diffiniendo de fide & moribus errare potest: non tamen perseveranter sed ad modicum tempus ita quod is error ad totam non perveniat Ecclesiam ut declaratum est. & cum hac responsione consonat expressè Sylvester tit. fides. q. 1. q. 6. q. 7. & tit. Ecclesia. q. 3. secundum Panor. in cap. significasti. de elect. & alios Doctores de Concilio Generali idem dicentes.

Si contra hoc replicetur, quod idem est sedem Apostolicam & Papam solum in ea sedentem ut Papam super tali negotio aliquid facere, puta dispensare, praecipere, statuere, iudicare vel sententiam ferre, aut diffinire & Ecclesiae praesidere, ergo idem etiam est sedem Apostolicam & Papam solum in ea sedentem ut Papam illud idem bene vel male recte vel erronee facere. antecedens constat tum ex communi modo loquendi: tum etiam

etiam ex ipso iure canonico, ubi quod Papa solus facit dispensando, praecipiendo, statuendo, iudicando, & diffiniendo dicitur quod idem illud sedes Apost. facit cuius auctoritate Papa id facit, ut liquet d. 19. c. si Romanorum. c. sic omnes. c. in memoria. c. nulli. & in supradicto. c. Apostolica. 35. q. 9. & c. veniam. & c. sententiam. ibid. Item 24. q. 1. c. haec est fides. c. quoniam vetus. & alibi millies ut etiam supra in argum. multae auctoritates allatae sunt. Consequentia autem probatur, quia si sedes Apost. & Papa hoc facit. & hoc est malum vel erroneum, ergo sedes Apostolica & Papa idem faciendo errat & male facit. & ita male negata est consequentia illius sexti & principalis argumenti: & ratio discriminis inter diffinitionem Papae & sedis Apostolicae nulla est.

Respon. ad repli.

Respon. ad hanc replicam negando eius consequentiam, & etiam maiorem si ibi signetur aliqua diffinitio vel dispensatio vel actio aliqua mala vel erronea: tunc enim non sedes Apostolica sed Papa abutens sua potestate id facit. neque valet consequentia Papa ut Papa id facit, ergo sedes Apostolica id facit. quia ut logici dicunt variatur appellatio: vel quia alia causa illius qualitatis, puta erroris vel malitiae adiacetis illi actui, videlicet dispensationi, mandato, iudicio, sententiae, aut diffinitioni, male vel erronee denotatur vel importatur; quando dicimus quod sedes Apostolica id facit; & alia quando dicimus quod Papa etiam ut Papa idem facit. Nam quando dicimus quod sedes Apostolica sic male mandando, statuendo, dispensando, iudicando, aut diffiniendo errat, aut male facit; importatur quod causa totius illius malae actionis sic qualificatae est non solum Papa sed etiam ipsa potestas Papalis vel Apostolica. quodque; ab ea id malum errorve procedit. & hoc dicere utique; erroneum est. Quoniam autem dicimus quod Papa id facit, solum significatur quod ipse vterque; vel potius abutens potestate Papali siue Apostolica. est causa totius illius actionis male vel sic qualificatae. quod utique; verum est; nam id mala vel erronea est actio vel diffinitio eius: quia sua potestate abutitur vel non facit quod in se est. Et ita non valet consequentia, videlicet in pravis actionibus aut erroneis diffinitionibus, Papa ut Papa hoc facit siue diffinit: ergo sedes Apost. id facit siue diffinit, quamvis in bonis & rectis actionibus & diffinitionibus bene valeat illa consequentia. Sedes Apostolica hoc statuit, facit siue diffinit: ergo Papa idem facit. ut constat ex supradictis, quod non ipsa sedes vel auctoritas; sed sedens in ea, & illa vterque; id facit, similiter valet, Papa faciens quod in se est, aut bene vterque; auctoritate Papali hoc facit siue diffinit, ergo sedes Apostolica idem facit siue diffinit. & hoc est maxime advertendum ut tota vis huius argumenti & aliarum obiectionum penitus generetur, & ad declarationem eorum quae inferius subsequuntur.

Concl. 2.

Ex quibus sequitur quod licet sit haereticum

dicere simpliciter quod sedes Apostolica vel Ecclesia Rom. in diffiniendo de fide & moribus errare aut in fide deficere potest. Non tamen haereticum est id dicere simpliciter de Papa etiam ut Papa est: sed haec solum est temeraria opinio contra tot Doctores sanctos & Ecclesiae decreta supra allegata oppositum simpliciter dicentia: propter quae etiam male sonans ea opinio videtur. quamvis Cano ubi supra lib. 6. cap. 7. temere & iniuriose contra tot Doctores Catholicos oppositum opinantes idque simpliciter de Papa dicentes nec per Ecclesiam in hoc reprobatos, censent quod id simpliciter dicere de Papa sit etiam haereticum sicut de sede Apostolica & Ecclesia Roma. id similiter dicere haereticum est. At vero dicere cum expressa limitatione quod Papa faciens quod in se est cum consilio Cardinalium atque Sapientum, aut quod perseveranter ad sensum iam declaratum in diffiniendo de fide & moribus errare possit, ego certe periculosum & erroneum in fide & forte etiam haereticum opinando iudicarem, uti superius in respon. ad quartum argumentum & q. 1. Arma fidei. proposi. 10. dictum est. & paulo inferius etiam in fine huius quaestionis habetur. nam & equivalenter videtur aut est dicere quod sedes Apostolica vel Ecclesia Rom. siue Catholica in fide & moribus diffiniendo errare possit.

Ad primam confir. respon. negando consequentiam. neque. n. sequitur quod Christus reliquit Ecclesiae regulam fidei tribunalque; fallibile. nam ex quo Papa non potest errare sic quod eius error ad totam perveniat Ecclesiam, quinetiam statim a Cardin. & Proceribus & Sapient. Ecclesiae, illi contradicatur, errorque; tollatur vel caueatur: iam non est neque dicitur error sedis Apostol. aut Ecclesie Ro. siue Catholicae ut dictum est. Maxime quia si Papa non est pertinax, utique; statim sufficienter admonitus resipiscet; & facies quod in se est Divinitus adiutus & illuminatus auctoritate sua Apostolica iudicialiter suum reuocabit errorem vel docebit veritatem. Si autem fuerit pertinax haereticus deponetur a Papatu: & eius successor Cathol. eadem auctoritate diffiniet veritatem ut oportet.

Si contra hoc replicetur, quod iam non in Papa neque; in eius sede vel tribunali Apostol. sed in membris eius fidelibus resistetibus illius errori, vel admonentibus & docentibus illum: esset illa indefectibilis regula fidei & illustratio veritatis a Christo promissa, & Ecclesiae suae relicta.

Respondeo negando sequelam sed solum sequitur & conceditur quod in eo casu quo Papa non faciens quod in se est erraret in fide, Deus non permitteret quod Ecclesia Ro. siue Cath. generaliter illius errorem sequatur sed potius illi contradiceret: quodque; ipse Papa ad faciendum quod in se est consilium & adiutorium sufficiens habebit a suis membris fidelibus etiam a Deo. illuminatis ne ipse erret vel ne in errore permaneat: & ut ipsi etiam fa-

Respon. ad 1. confirm.

Respon.

Respon. ad repli.

cienti quod in se est Deus uti promissit tandem absistat opportunè ut iudicialiter de fide & moribus rectè diffiniat. idq; ita fiet ut proximè in responsione ad primam confirmationem dictū est. Itaque assistentia Diuina repromissa sedi Apostolicæ aut Papæ facienti quod in se est nunquam illi deerit: sed neq; Ecclesiæ Rom. siue Catholicæ, ut errantis Papæ nunquam sequatur errorem, uti declaratum est. Sicq; fit ut magisterium fidei & morum certum & infallibile hoc vel illo modo in sede Apostolica & Ecclesia Rom. siue Catholica semper sit & nunquam deficiat. Quod autem in fine confirmationis dicitur quod non est certitudo si est verus Papa, aut si Papa fecit quod in se est. Respondeo quod licet non sit certitudo fidei Catholicæ aut infallibilis: est tamen certitudo moralis aut esse potest dum de opposito non constat manifestè: & hæc certitudo sufficit ad opinandum quod errare non potest: quodque eius diffinitioni sub crimine & pœna hæresis omnes stare teneantur, ut hoc etiam inferius in responsione ad replicam secundæ confirmationis subsequenti latius declaratur.

Respon. ad secundam confirmationem.
Ad secundam confirmationem respō. quod oēs illi Doctores & auctoritates loquuntur & intelliguntur de Papali diffinitione, quæ est aut verè dici potest, diffinitio sedis Apostol. vel Ecclesiæ Ro. qualis est ea quæ facta est à Dño Papa faciente quod in se est cum debito cōsilio Cardin. atq; Sapientū: vel quæ est perseverans generaliter apud fideles sine vlla Card. & Pontificum, & Sapientū Ecclesiæ contradictione generali. nam talis diffinitio nec in sede Apostolica nec in Ecclesia Ro. siue Catholica nec in ipso Papa erronea sed omnino vera esse potest, & hæc propriè est & dicitur diffinitio & doctrina sedis Apostol. vel Ecclesiæ Roma. siue Cathol. ut supra declaratum est. de qua Doctores omnes consentunt quod ad illam tanquā ad regulam Catholicæ veritatis semper & in dubiis confugiendum est.

Repl. 1. Contra hanc respon. & contra prædicta omnia & contra ipsam propo. principalem suprapositā fortius replicatur. Nam si Papa non facies quod in se est diffiniendo de fide & moribus ad modicum tēpus licet non perseveranter errare possit: si etiam illius erroneæ diffinitioni tūc à fidelibus contradici & resisti posset, ut ait illa propositio: ergo in dubiis fidei vel morum nō est simpliciter & absolute standum eius diffinitioni, etiam quā de eius errore non constaret manifestè quousque per Ecclesiā eius diffinitio generaliter approbetur vel acceptetur. Hoc aut concedere erroneum & periculosum est ut proximè patebit. Quod aut id sequatur planè probatur. nam quæro utrū Papali diffinitioni non manifestè erroneæ ab omnibus fidelibus semper, etiam statim pro illo modico tēpore, quo illi per Ecclesiam non contradicitur standum & obediendum sit: an non? Si sic iam eius error si sit erronea diffinitio acceptatur

ab Ecclesia vel saltem ad eam totam pervenit id quod nec est possibile nec ab ipsa cōceditur opinione vel propositione contra quam arguitur.

Si non acceptatur nec illi obediendum est: sed potius ei resisti potest si sit erronea diffinitio, ut ipsa cōcedit opinio vel propo. Iam plura sequuntur inconvenientia. primum quod ut in hac replica illatum est in dubiis fidei & morū non est simpliciter standum Papæ diffinitioni & c. hoc aut est contra omnium Doct. auctoritates & Ecclesiæ decreta supra citata in argum. & secunda eius confirmatio: quæ eodem modo absolute dicunt quod in dubiis fidei standum est Papæ diffinitioni sicut & sedis Apostol. & Ecclesiæ Ro. sine vlla differentia aut limitatione si fecit quod in se est, aut si est perseverans vel acceptata ab Ecclesia: quam tñ limitationem vel differētiam facile facere vel explicare potuissent & utiq; debuissent & alicubi fecissent si cū ea de Papa aliter quā de sede Apostol. vel Ecclesia Ro. id dice reintendissent. Secundum inconveniens est quod quilibet præsertim docti quilibet etiā hereticare aut suas opin. sequi volentes possent in illo modico tēpore aut statim contradicere cuicūq; diffinitioni Papali in dubiis fidei & morum alterā partem etiā rectè diffinienti: maximè si pro se aliquorum Cath. habeat auctoritatem, putā quod Papa potest in voto solēni castitatis aut religionis aut in matrimonio tñ rato dispensare. & aliis hmoi, ut fecisse dicitur Ocham cum quibusdā aliis contra dñm Io. 2. 2. de paupertate Christi & Fr. Minorū diffinientem: allegātes illam Papæ diffinitionem esse erroneam in fide: ex quo nondum per totam Eccl. acceptata erat, sed ab eis contradicebatur, qui de numero Catholicorum erāt & censebant.

Tertium inconveniens est quod quilibet facile posset causari Papam non verè fecisse quod in se erat, saltem posset de eo dubitare: quāvis in foro exteriori præsumi debeat id debite fecisse dū de opposito manifestè non constaret. at cum in foro conscientiæ & veritatis, qualis diffinitio de fide est, debeat præsumptio cedere veritati: certè posset dubitare an Papa verè fecerit quod in se est, & Deus illi astiterit: & ex consequenti rectè ne an erroneè in fide diffinierit, & ita non firmiter sed dubitando posset eius stare diffinitioni: quod tñ est contra prædicta Doct. & Ecclesiæ decr. Quartū inconveniens est, quod ignotū est, qui sint illi qui Papali diffinitioni tanquā erroneæ (si erronea esse potest) debeant resistere, & quō, & quantum tempus ab eius diffinitione censeatur modicū ut illa diffinitio non sit neq; dicatur perseverans: ita ut intra illud tēpus & non postea resisti possit eidē. Itaq; propter hæc & alia eiusmodi inconvenientia videtur quod illa propo. contra quā arguitur sit erronea & valde periculosa & ansam præbens omnibus hereticare aut errare paratis. & è conuerso hæc opinio quæ in hoc sexto argumento supra posito continetur verā & Catholica sit.

Respon. ad repl. 1.
Respondeo ad hanc replicam negādo consequentiam

quantiam: & ad eius probationem ubi quæritur. Vtrum in dubiis fidei standum sit diffinitioni Papali, an non. Respondeo, quod quando de eius errore non constat manifestè, aut quando illi diffinitioni statim ut edita est ab Ecclesia non contradicitur generaliter à fidelibus Cardinalibus, & Pontificibus & sapientibus Ecclesiæ Rom. siue Catholicæ tunc ut vera & Catholica ab omnibus firmiter tenenda & non solum præsumenda est. neque tunc etiam ad modicum tempus eius error si esset erronea ab Ecclesia vel à fidelibus eius generaliter potest acceptari vel etiam dissimulari: sed statim ut in publicum edita esset illa erronea diffinitio Papæ ei & à fidelibus ut dictum est generaliter contradiceretur. & hoc est privilegium à Christo concessum siue promissio facta sedi Apostolicæ & Ecclesiæ Romanæ siue Catholicæ, quod licet Papa ex sua culpa non faciens quod in se est, vel sine debito consilio Cardinalium atque Sapientum possit de fide diffiniendo errare: non tamen ita quod eius error ab Ecclesia statim non deprehendatur ut illi resistat per Doctores suos atque Pontifices generaliter ut dictum est. & hoc est quod sæpe diximus quod ad modicum tempus non perseveranter Papa de fide diffiniendo si non facit quod in se est errare potest: non tamen ita quod Ecclesia Rom. siue Catholica vel fideles eius generaliter etiam ad modicum tempus illud, errorem illum acceptent siue dissimulent vel ei statim non contradicent. Neque enim Ecclesia vel ad modicum tempus fideles suos in aliquo errore fidei vel morum stare scienter permittit neq; dissimulat, ut in illa probatione cōsequentia malè supponitur, quasi nos id superius dicere voluerimus; quod tñ neq; dicimus neq; ita sentimus, sed ut proximè declaratum est. Error nāque cui non resistitur, approbatur. distin. 83. cap. error. & ita nullum sequitur inconveniens de supradictis: neque datur ansa hereticis aut aliis errare paratis. Nam dum in dubiis fidei à Catholicis, Cardinalibus & Pontificibus & Sapientibus Ecclesiæ generaliter non contradicitur diffinitioni Papali ut erroneæ in fide statim ut edita est, non possunt aliqui etiam docti eidem tanquam erroneæ contradicere: sed neque de illa dubitare, aut si Papa fecit quod in se erat, aut si Deus illi astiterit, aut si Papa sic diffiniendo errat: sed ut dictum est firmiter tenendum est quod Deus illi astitit & verissima & Catholica est diffinitio cui Ecclesia non contradicit: & tanquam tali omnes stare & obedire tenentur. uti Doctores omnes atq; Pontifices & Concilia ubi supra simpliciter decernunt.

Repl. 2. Tandem replicatur secundò, & arguitur ad idē: quia lex & promissio Dei absoluta infallibiliter impletur etiam si non sit dispositio, ex parte nostra; videlicet ex parte eius cui ipsa promissio fit: neque eius promissionis impletio ex nostra pendet dispositione. quod patet in promissione in-

carnationis filii Dei iam adimpleta sine nostra dispositione, quia tam peccatores fuerunt tunc iudei ipsum crucifigentes sicut ante & magis adhuc. Idem patet, quia etiam sine nostra dispositione futurum est finale iudicium in fine mundi & generalis omnium resurrectio ut Dominus prædixit, atq; promissit. idem etiam patet in proposito præsentis: nam Ecclesia fidelium Christianorum & recta fides in ea usq; ad finem mundi permanebit quomodocūq; homines se habuerint, quia Dominus promissit Matth. 16. Portæ inferi non prævalent aduersus eam. & c. vlt. Ego vobiscum sum usq; ad consumationem seculi. & Ioan. 14. Spiritus veritatis manebit vobiscum in æternum. & Luc. 1. Regnabit in domo Iacob, id est in Ecclesia militanti in æternum. & Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua. nec in te nec in sede tua nec in Ecclesia tua aut tibi commissa ut supra in respō. ad quartum arg. habetur, quod hæc promissio eodem modo B. Petro Papæ & Cōcilio sicut ipsi Ecclesiæ vniuersali absolute ibidem facta est, ergo similiter in omnibus illis sicut in Ecclesia Catholica implebitur etiam si Papa & Concilium non faciant quod in se est.

Respon. ad secundam replicam.
Respon. ad hanc replicam, quod eius antecedens est verum solum in promissionibus siue decretis Dei absolutis super eo quod ipse solus facturus est sine nobis sine cōcursu actionum nostrarum, ut in exemplis ibi adductis habetur, quod Deus nunquam relinquet Ecclesiam neque permittet unquam rectam fidem vniuersaliter in ea deficere. non autem est verum illud antecedens in his quæ Deus ipse etiam absolute promittit se facturum cum concursu actionum nostrarum, etiam si sint actiones publicæ siue communes Papæ aut existentium in Concilio: nam tales promissiones intelliguntur quod in nobis implebuntur secundum nostram dispositionem, ut supra q. 1. Arma fidei propo. 9. ex Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congr. & c. & Luc. 11. Petite & accipietis. & Ioā. 14. 15. 16. Si quid petieritis patre in nomine meo dabit vobis. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit vos & c. Probatum est. & ratio huius est quia Deus omnia suauiter gubernat secundum naturam & conditionem earum rerum & causarum secundarum cum quibus concurrunt naturaliter & supernaturaliter ad actiones & effectus suos. & ita cum homine libero cōcurrit ad actiones suas liberas secundum eius liberi arbitrii dispositionem, & non aliter. quo fit ut eius promissio de assistendo Papæ & Concilio in suis diffinitionibus circa fidē & mores non sit intelligenda nisi secundum eorū dispositionem si faciāt quod in se est. & ita patet ratio discriminis quare illud Luc. 22. Ego pro te rogavi Pet. & c. aliter in Papa & Concil. aliter in Eccl. impleatur. & illa consequentia illius replicæ vel argumenti neganda sit. Sed ad prædicta omnia contenta in hac tertia & secūda q. præced. tria dubitantur. Primum, nam

Respon. ad secundam replicam.

1. dubium.

postquam illi diffinitioni Papali tanquam erroneae vel in fide suspectae à Proceribus Ecclesiae statim coeptum est contradici, quibus adhuc Papa resistit, constat quod requiritur tempus & quandoq; satis magnum ut in re dubia fidei illa Papae diffinitio non manifestè erronea cum debita maturitate ab illis & aliis generaliter conuenientibus in vnum examinetur & concorditer diffiniatur, sitne tandem acceptanda an refutanda. dubitatur inquam, quid illo tempore inter medio fideles facere teneantur: obediunt ne illi Papali diffinitioni, an non? nam vtrouque inconueniens aut periculum esse videtur, vel inobedientiae si recta, vel erroris etiam generalis fidelium Ecclesiae si erronea diffinitio illa demum fuerit inuenta.

Respon.

Respondeo quod illo tempore intermedio, obediendum est ab omnibus illi Papali diffinitioni, quousque sit generaliter diffinitum quod erronea est. Sicut & in dubiis cuique superiori eius subditi omnes cum bona fide & formata bona conscientia obedire tenentur, dum maius aliunde periculum non imminet alicui, ut in tertio libro de Conscientia. quaest. 8. superius habetur, & interim subditi obediunt excusantur à culpa erroris per ignorantiam inuincibilem. Sicut Adrianus in primo quodlib. artic. 3. in responsione ad tertium argumentum dicit de illis qui secuti sunt aliquas Papae diffinitiones erroneas, modo opinatiue modo assertiue illae fuerint, uti superius in respon. ad quintum argumentum dictum est: quousque per successores opposita veritas diffinita fuit. Neque tunc Ecclesia aut sedes Apostolica dicitur errare aut errorem illum cognitum dissimulare, ex quo non illum acceperat sed ei potius contradicit: quousque veritas examinatur & tandem diffiniatur ut dictum est. sed solum dicitur rem dubiam interim ignorare: & de illa cum debita maturitate quamuis resistendo tractare, & errorem illum in inuincibiliter ignorantibus rectè tolerare. quousque Diuinitus illuminetur & de veritate constet sufficienter. Sed neque est inconueniens Ecclesiam vniuersalem pro aliquo tempore aliquas fidei veritates pro tunc vel absolute ad salutem non necessarias ignorare: esset autem inconueniens pro aliquo tempore etiam paruo errorem aliquem amplecti aut diffinire, aut etiam scienter dissimulare ut supra dictum est. Quod si inter Proceres & Sapientes Ecclesiae etiam in Concilio generali sit aliqua dissensio atque varietas super tali dubio vel Papae diffinitione: tunc ipsius Papae diffinitioni standum est. neque poterit erronea esse siue censeretur, ex quo non communiter ab Ecclesia & Pontificibus, & sapientibus eius, sed ab aliquibus tantum illi resistitur aut contradicitur. ad quorum litigium dirimendum Papa qui habet fidei magisterium legitimus iudex à Christo constitutus est, uti ex auctoritatibus supradictis facile constare potest. Si autem

inter Concilium & ipsum Papam dissensio sit, cui nam potius sit obediendum diffinitioni, infra quaest. 4. in tertia opinione in prima eius parte & eius probatione latius habetur ibi videatur.

Dubium 2.

Secundum dubium est postquam superius in responsione ad quartum argumentum dictum est quod sub crimine & poena haeresis standum est diffinitioni Papae & Concilii Generalis in fide & in moribus, vtrum id sit verum, semper de quacunque diffinitione? Ad quod respondeo quod non. quia non omnia cum summi Pontifices etiam in materia fidei & morum dicunt diffiniendo, & maxime extra Concilium Generale sunt in eodem gradu diffinita tanquam de fide credenda, ita quod oppositum haereticum sit. Id quod saepe contingit quando ad interrogata particularium personarum vel Ecclesiarum Papa respondens auctorem citat: vel non assertiue diffiniendo aut regulam fidei vel morum generaliter è tribunali tradendo, sed probabiliter tantum secundum suam vel aliorum opinionem expressè se loqui ostendit. Id etiam contingit quando non ex professo, sed vel explicandi causa aliquid Papa inducit: vel ut obiectioni respondeat: vel quando obiter & in transcurso praeter institutum principale de quo agitur vel de quo erat potissimum controuersa aliquid dicit. Exempli gratia, quod ad primum. quando videlicet ex sua vel aliorum opinione Papa loquitur: nam secundum Caietanum & alios Dominus Nicolaus Papa. in cap. à quodam Iudeo, de consecratione distinctione 4. id quod ibi habetur opinando vel secundum suam opinionem decreuit: cuius tamen oppositum postea Zacharias atque Pelagius in c. si reuera. & in c. multi. & cap. in synodo ea distin. melius assertiue decreuerunt. Similiter in clementina prima de summa trinitate & fide Catholica. Papa etiam cum Concilio generali opinando eligit ut probabilior opinionem, quod virtutes Theologicae vel earum habitus infunduntur à Deo in baptismo vel in iustificatione peccatoris: cuius oppositum non ideo haereticum sed temerarium & fortè erroneum est: nam multi Doctores ut Scotus in 3. distinctione 26. & Durandus distinc. 23. quaestione 6. & alii opinantur tales habitus virtutum infusarum, fidei, spei, & charitatis non probari euidenter ex sacra scriptura aut Conciliorum aliqua diffinitione, ut hoc etiam ait Gabriel in 4. distinctione 4. quaestione 1. conclusio. 6. & quamuis nuper in Concilio Tridentino sess. 6. capi. 7. & canone 11. diffiniatur in iustificatis aliquid infundi quod eis etiam formaliter inharet: non tamen dicitur ibi quod sit habitus virtutis sed sufficit quod sit ipsa gratia: quae vtrum identificetur cum charitate vel ab ea distinguatur sub opinione est. Ideo ut dictum est, negare virtutes infusas non haereticum sed temerarium & forsitan erroneum est, ut hoc expressè ait Cano de locis Theolog. lib. 5. c. 5. q. 4. & Doctor quidam August. de vera

de vera cruce appellatus in suo speculo coniugiorum par. 2. art. 15. & 21. Sed quia in dicto Concilio trident. sess. 6. c. 7. expressè dicitur quod in iustificatione impii cum remissione peccatorum haec omnia simul infusa accipit homo per Christum cui inferitur fides spes & charitatem: certè Concilium videtur iam non solum opinando sed asserendo diffinire has virtutes infusas esse: ac perinde oppositum ego vel haereticum vel sapiens haesim nedum erroneum in fide censerem. & ita Vega de iustificatione lib. 7. c. 24. dicit quod in praedictis verbis Concilium obiter damnauit errorem Lutheri negantis fidem esse habitum aliquem in animo quiescentem. Similiter secundum praedictos & plures alios Doctores superius in respon. ad 5. arg. citatos Papa in c. quanto de diuor. & in c. licet. de despons. duorum. dicit quod aliqui praedecessores aliter senserunt vel iudicauerunt, videlicet non asserendo sed opinando. Sed Adrianus & alii dicunt fortè probabilior quod id asserendo malè diffinierunt quia quod in se erat non fecerunt, sed ex proprio sensu sic diffiniendo locuti sunt, ut superius dictum est. Similiter ut ait Abulen. 1. Reg. 8. ca. q. 202. & Doctor de vera cruce, & Cano vbi supra, opinando loquitur Papa in c. gaudemus. de diuor. dum ait, quod pluralitas vxorum simul nunquam fuit licita etiam in lege naturae sine dispensatione vel reuelatione Diuina. Nam licet quod Papa principaliter ibi diffinire intendit debeat ut de fide teneri, quod scilicet pagani iuncti in gradu prohibito lege tantum humana vel Ecclesiastica postea ad fidem conuersi non debent separari: quodq; si paganus prius plures vxores habebat iam post susceptam fidem Christi debet priori tantum adherere: quodq; si vxore repudiata cum secunda contraxerit etiam post baptismum debet dimittere secundam & adherere primae repudiatæ etiam si ipsa repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset. quia tria haec ibi ex proposito dubitata & à Papa quaesita & diffinita sunt: reliqua autem quae ibidem Papa dicit non profert ex principali intento pontificaliter diffiniendo: sed rationem suae diffinitionis exhibendo, ut sibi secundum suam eruditionem personalem videbatur; in quo errare & bene vel malè potuit opinari. & ita opinando, non diffinitiue condemnat ibidem ut haereticam oppositam Durandi & quorundam aliorum Doctorum etiam sanctorum opinionem tenentium licitam fuisse pluralitatem vxorum, olim in lege naturae sine dispensatione Diuina, vbi ea vigebat consuetudo: quamuis illa opinio siue sententia Domini Papae in dict. c. gaudemus, sit verior & multò probabilior quam opposita. Similiter praedicti Doctores vbi supra dicunt quod Papa in c. literas. de restit. spol. opinando locutus est, dum ut sapiens volens dare rationem quam dare non tenebatur suae verissimae & finalis & principaliter intentae diffinitionis ibidem positae, addit

esse quosdam gradus consanguinitatis iure Diuino Leuit. 18. prohibitos in quibus Papa dispensare non potest. nam huius oppositum communiter tenetur à Doctoribus dicentibus, quod non omnes gradus Leuit. 18. prohibiti modo sunt iure Diuino: quia vetus illa lex iam cessauit. Ideo Papa in hoc ex aliorum & sua opinione praesupposita locutus est: nec hoc habet vim diffinitionis cui necessariò standum sit: quia nec hoc ibi principaliter quaerebatur & diffiniebat; sed vtrum quando obicitur aliquis gradus consanguinitatis Diuina lege prohibitus, ei qui petit restitutionem coniugis debeat fieri restitutio vel non. & ad hoc Papa sub disunctione respondet ibidem: & haec diffinitio necessariò est tenenda: non autè id quod incidenter ex sua vel aliorum opinione interferit dicens, quod sunt aliqui gradus consanguinitatis Diuino iure prohibiti ut dictum est.

Similiter id quod in c. parrochianos. de decimis. Papa diffiniens decimas esse reddendas. vbi dat pro ratione secundum suam vel aliorum opinionem, quia inquit à Deo sunt institutae. illa diffinitio quod decimae reddendae sunt, est quidem necessariò de fide tenenda: non autem quod dat pro ratione sic opinando quia. s. sunt à Deo institutae: nam oppositum tenetur communiter à Theologis saltem quod ad hanc vel illam quotam: nulla enim talis decreta est in nostra lege noua: quidquid fuerit olim in veteri lege quae iam abolita est. Similiter quando Papa aliquid etiam ut Papa & auctoritate Pontificali facit, puta dispensando in voto solempni castitatis vel religionis vel in matrimonio rato nondum consummato, ut aliqui Pontifices fecerunt, non id de fide esse diffiniunt neque condemnant oppositam opinionem tanquam erroneam in fide: sed illam ipsi sequuntur quam alii non sequerentur. Exemplum secundi quando videlicet Papa aliquid dicit non ex professo sed exemplificandi gratia. uti de hoc secundum Cano proximè dicitur.

Exemplum tertii quando. s. Papa aliquid dicit obiectionibus respondendo, ut facit Dominus Io. 22. in extrauagan. quia quorundam. de verb. sign. aliquas non satis efficaces sed congruentes, rationes vel auctoritates non in suo proprio sensu literaliter sed mystico vel per viam applicationis, ut aliqui dicunt Papam facere in c. cum esses. de testam. & in c. per venerabilem. qui filii sint legitimi. uti etiam superius in respon. ad primum argumentum habetur. & in officio Diuino de Domina nostra & de aliis Sanctis hoc modo multas auctoritates scripturae illi applicans canit Ecclesia.

Exemplum quarti quando. s. Papa non ex professo sed obiter in transcurso diffiniendo aliquid dicit: ut clem. 6. in extrauag. vnigenitus. de pen. & remil. vbi ait, quod Imperator Constantinus fuit Romae Baptizatus à B. Siluestro: cuius oppositum licet malè non tamen haereticè alii opinantur. nam in his omnibus non est diffinitio certa de fide: immo

immo & ibi Papa errare potest. Sicut & in clem. pastoralis. de sen. & re iudic. aliqui etiam Catholici ipsum in illa historiali narratione facti errasse contendunt. Sicut etiam sequendo historias & hominum testimonia & opiniones suas vel aliorum & in iudiciis & sententiis ferendis litigiosis & in notitia facti & gestorum humanorum, & in aliis factis & dispositionibus vel statutis siue decretis suis particularibus non continentibus regulam fidei vel morum generalē omnibus fidelibus tenendam, iudicando & diffiniendo secundum Doctores omnes errare potest. *vt de hoc etiam ipse Cano vbi supra lib. 5. c. 5. q. 5. latius agit: cui consonat Turrecremata in decreto dist. 4. §. Ideo. art. 1.* Illud igitur solum quod in materia fidei & morum tradendo doctrinam eius ex intento principali assertiue Papa diffinit ab omnibus generaliter esse tenendum, id inquam de fide & oppositum hæreticum est. & in his omnibus expressè consonat Soto in 4. dist. 3. q. 1. art. 6. & dist. 27. q. 2. art. 3. & dist. 36. q. 1. art. 5. & dist. 38. q. 2. artic. 2. & Caiet. in quodlibet. de potestate Papæ capitulo 8. & Ambr. Catharinus in annotationibus contra Caietanum lib. 5. & Vega de iustificatione lib. 9. c. 41. & Tandem Cano, & De vera cruce vbi supra latius edisserunt. & quamuis in c. Sancta Rom. Ecclesia dist. 15. & in c. Si Romanorum. & c. in canonicis. dist. 19. approbentur omnia opera Sanctorum Doctorum & decretales Summorum Pontificum: non inde sequitur quod omnia eorum dicta ibidem approbantur: sed ea tantum quæ non sunt contra veritatem. Abulen. in suo defensorio par. 2. c. 81. de hoc & Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 16. nu. 1. & nu. & 10. latius agunt. Sed aduertendum est quod ibidem ipse Cano dicit, quod id quod habetur in c. 1. de sum. tri. & fid. Cath. quod. s. Angeli sunt creaturæ spirituales, quodq; ab initio temporis simul cū aliis creaturis corporalibus creati sunt, non diffinitur ibi ex proposito tanquam de fide tenendum ita quod oppositum hæreticum sit. sed solum id dictum est causa explicationis, quæ videlicet sit illa creatura spiritualis vti erat probabilius. quia ibi nec Papa intendebat oppositum vt hæreticum reprobare quod multi Doctores Sancti & Catholici ante & post tenuerunt. vt Greg. Nazianz. Basilii. Damascenus. Abrosius. Hieron. Casianus. & alii. nec B. Th. 1. par. q. 50. art. 1. & q. 61. art. 3. reprobatur vt hæreticam sed vt erroneam oppositam opinionem licet bene viderit illud. c. firmiter. & ad idem licet alia via est Caiet. ibidem in 1. par. Sed certè id mihi scrupulosum & periculosum videtur. tum quia eodem modo id ibi diffinitur sicut & alia quæ in eodem c. firmiter. de fide credenda diffiniunt. tū qua eodem modo possent infirmari multa alia quæ ibidem & alibi de fide diffinita sunt. Multo etiam scrupulosius & periculosius mihi est quod ipse Cano vbi supra. q. 3. dicit, quod, s. illud Athanasii in symbolo, carnem

& animam simul esse hominem, non oportet verum esse, quauis cum Athanasio Concilium Nicenum consensisset. nam vtrum homo sit partes illæ complexæ an nō, ad philosophos non ad fide ait pertinere: quare philosophorum non Theologorum illa quæstio est. Hæc ille. Sed vt diximus periculosum hoc nec verum videtur: tū quia etiam ex principiis euidentibus philosophiæ cum aliis principiis de fide potest Papa & Concilium diffinire aliquid inde consequens esse de fide vt proximè et Contra Soto & Caietanum patebit. tum etiam quia in illa clem. 1. de sum. tri. tanquam de fide diffinitur expressè, quod filius Dei partes nostræ naturæ. s. animam rationalem & corpus humanum simul vnitas assumpsit: ex quibus in se verus Deus existens fieret verus homo: quodq; anima rationalis per se & essentialiter est forma corporis humani: & oppositum asserens pertinaciter hæreticus censetur ibidem. & hoc idem ipse Cano inferius lib. 2. ca. 7. præceptione secunda confitetur. Tam vero vltra periculum temerarium etiam illud est quod Soto vir alioqui pius æquè ac satis doctus de iustitia & iure lib. 6. q. 1. art. 6. Secutus Caietanum in quodlib. de mōte pietatis ait, quod non pertinet ad Papam vel Concilium diffinire quisnam contractus sit vsurarius. quis verò ab hoc crimine liber: sed ad philosophiam moralem: ac proinde quod non est standum necessariò eius diffinitioni, vtrum mōs pietatis sit liber ab vsura & licitus an non. Hæc Soto. Sed certè hoc eius dictum temerarium ac etiam erroneum videtur, vt hoc etiam notat Nauarro in commento de vsuris super cap. 1. 14. q. 3. num. 66. 67. & consonat Turrecremata in c. cum ad verum. dist. 96. in 4. probatione & Gerson alph. 11. I alph. 12. Y alph. 13. I K dicens quod erroneum est dicere qd philosophica & moralia non spectant ad fidem & iudicium fidei: nā licet id pertineat ad philosophiam moralem nihil vetat vt multo magis etiam pertineat ad Papam & Concilium discernere, an id sit licitum an non. quia cum id attineat ad fidem & mores: & Papa non solum ex reuelatis vel lege Diuina positiua sed etiam ex lege naturali & ex aliis principiis moralibus vel aliis euidentibus possit diffinire circa mores, quid vsurarium & quid illicitum, quid contra licitum sit: sit vtique vt prædictæ eius diffinitioni certè & assertiue factæ circa hoc tanquam fidei diffinitioni sub crimine & pœna hæresis, necessariò standum sit.

Tandem tertio dubitatur, vtrum ad hoc quod hæc Papæ vel Concilii diffinitio in materia fidei & morum sit de fide tenenda, ita quod oppositum hæreticum sit, sufficit quod tale quid ab omnibus credendum assertiue ex proposito diffiniatur absolutè: an requiratur quod etiam expressè ibi dicatur quod id vt de fide tenendum traditur & diffinitur, vel sub crimine aut pœna hæresis, vel sub anathemate vel aliud eiusmodi. Ad quod

Dubium.

Respon.

quod respondet Caiet. in quodlib. de potestate Papæ c. 8. & Cano vbi supra lib. 5. c. 5. q. 4. & plures alii Doctores, quod ea diffinitio non erit de fide formaliter sed solum materialiter: & ideo eius oppositum non erit hæreticum: nisi illa expressè vt de fide credenda, vel ab omnibus firmiter tenenda, vel sub anathemate contra aliter credentes tradatur, vel oppositum assertiue vt hæreticum vel vt contrarium fidei vel sacræ scripturæ condemnetur vel reprobetur, vel nisi alia cuiusmodi nota apponatur. ad quod facere videtur extrauagans Io. 22. quia quorundam de verb. sign. §. rursus. vbi ex hoc quod ipse decreuerat, quod præsumens asserere contrarium ad suum decretum de statu & vita fratrum minorum, in statu perfectionis tanquam contumax & Ecclesiæ Rom. rebellis ab omnibus fidelibus haberetur, ait quod per hæc verba non intendit dicere nec dicit quod etiam vt hæreticus haberetur. Sed certè oppositum tutius & fortè probabilius est quod scilicet vt diffinitio Papæ vel Concilii per Papam confirmata sit de fide tenenda, & oppositum hæreticum etiam formaliter sit, sufficit quod ea diffinitio in materia fidei ex professo fiat assertiue & omnibus fidelibus tenenda vel eius oppositum respuendum obligatoriè tradatur, etiam si nulla alia expressio aut nota de supra dictis apponatur. & consonat Couarruias in resolutionibus lib. 4. c. 16. num. 6. Quod tripliciter probatur. Primò quia si in materia fidei ex professo & assertiue ea diffinitio fidei est ergo vt talis ea diffinitio fidei vel de fide omnibus tenenda proponitur etiam si nihil aliud exprimat. explicatio namq; prædicta neq; facit neq; eius absentia tollit naturam ipsius diffinitionis de fide; sed solum explicatio ipsa declarat aliquando sub aliqua pœna diffinitionem illam esse de fide sicut verè ipsa est. neq; enim Ecclesia proponit aliter tenendam esse diffinitionem illam quam in veritate ipsa est. Et quidem id satis explicat dum assertiue ex professo diffiniens in materia fidei, id omnibus proponit esse tenendum. Secundò probatur idem. quia sicut ad hoc quod præceptum Ecclesiæ obliget sub mortali peccato, sufficit quod in graui materia ex professo & assertiue præcipiat siue prohibeat, etiam si non exprimat quod sub mortali vel sub æterna pœna vel sub anathemate id præcipit. Ita ergo eadem ratione sufficit prædicta Ecclesiæ vel Papæ diffinitio absoluta in materia fidei, sine alia nota vel expressione vt dictum est. Et ita ex hoc quod illa est diffinitio fidei materialiter, vt Caiet. loquitur, sequitur contra ipsum quod etiam formaliter ita quod oppositum hæreticum est. Tertio probatur idem. quia multa sunt huiusmodi absolutè de fide diffinita à Papa & Concillis sine alia nota vel expressione, quorum oppositum hæreticum est atq; censetur, vt patet in c. firmiter. de sum. tri. & fid. Cath. circa omnes ferè articulos fidei. Itè

in c. cum marthæ. de celebr. miss. circa consecrationem Eucharistiæ & traditiones Apostolorum de fide tenendas. Item in extrauagan. Clem. 6. de pœni. & re. circa potestatem concedendi indulgentias & circa thesaurum earum. Item Soto in 4. dist. 5. q. 1. art. 2. dicit hæreticum esse dubitare de illa diffinitione Papæ in cap. Apostolicam. de præsb. non baptiza. quam etiam Vega. vbi supra dicit esse de fide tenendam. & ideo Soto dist. 36. q. 1. artic. 5. dicit de duabus aliis diffinitionibus absolutis Concilii Meleuitani & Florentini secundum c. ex literis. de diuort. contra Caiet. super Matth. 19. ad quod etiam facit August. in Epistola 157. ad Optatum de quadam alia absoluta diffinitione Zozimi Papæ dicens. In his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atq; fundata, certa & clara est Catholica fides, vt sit nefas de illa dubitare. Hæc August. Tandem multa eiusmodi sunt contra hæreticos negantes Consilia Euangelica, hospitalitatem, purgatorium, atq; suffragia defunctorum, & quædam alia in decretis decretalibus & extrauagan. & in Concilio Florentino aliisq; Conciliis Generalibus & Prouincialibus per Papam confirmatis absolutè diffinita de fide per Papam vel Ecclesiam, eiusq; traditiones generales sine aliqua alia nota vel expressione de supra dictis. Ad idem etiam facit c. si quis. 25. q. 2. vbi dicitur. Si quis dogmata, mandata vel decreta pro Catholica fide vel Ecclesiastica disciplina pro correctione imminentium vel futurorum malorum à præside sedis Apostolicæ salubriter promulgata cõtempserit anathema sit. & in c. ad abolendam. de hæretic. habetur quod aliter sentientes aut dicere non metuentes circa Ecclesiastica sacramenta quam sacrosancta Ro. Ecclesia prædicat & obseruat anathemate innodantur. Et in fine Concilii Constantien. vt hæretici isti iudicantur: insuper & ibi traduntur ea quæ per inquisitores interroganda sunt. quorum vnum est. Vtrum credant quod id quod in Sacro Concilio credendum determinatur, sit ab omnibus Catholicis credendum & asserendum, hæc ibi. Ex quibus omnibus constat quod absoluta Ecclesiæ vel Concilii aut Papæ diffinitio generalisvè Ecclesiæ traditio assertiue & ex professo facta in materia fidei, tradita omnibus fidelibus obligatoriè, vt credatur & teneatur, sufficit sine alia nota vel expressione: sufficit etiã absoluta Eccl. Rom. prædicatio & obseruatio circa Ecclesiastica sacramenta, vt id omne tanquam de fide credendum & oppositum vt hæreticum sub anathemate cauendum sit. Quando autem Papa vel Concilium suis diffinitionibus superaddit expressè dices quod id de fide, vel sub anathemate & huiusmodi credatur vel teneatur; id certè facit ex abundantanti, vel in odium aliquorum hæreticorum specialiter, vel aliorum aliter erroneè sentientium siue dogmatizantium, & vt expressior & grauior eorum sit & appareat condemnatio. Denique si hæ-

si hereticus est qui contra absolutam vniuersalis Ecclesie traditionem omniumve Doctorum sensum absolutum nouam haeresim sciens confingeret: eadem certe ratione haereticus etiam est, qui contra Papam vel Concilii Generalis assertiuam absolutamq; diffinitionem supradictam, pertinaciter dogmatizaret siue sentiret.

QVAESTIO QVARTA.

VTRVM CONCILIVM sit supra Papam vel e conuerso.

Ro responsione vt clarius procedamus prius notandum est, in quo sensu haec quaestio a Doctoribus agitur: nam potest multiplicem sensum habere, vt ait Caiet. in quodlibeto de potestate

Papae c.6. Primo modo potest intelligi faciendo comparisonem inter caput. S. Papam ex vna parte, & reliquum corpus Ecclesiae vniuersalis vel Concilium generale sine Papa capite suo & sine vlla eius auctoritate ex alia parte. Secundo modo inter Papam ex vna parte, & totam Ecclesiam vel Concilium generale simul cum ipso Papa ex altera parte. Tertio modo inter Papam solum ex vna parte, & totam Ecclesiam congregatam auctoritate Papae ex altera parte, ita quod post legitimam congregationem & auctoritatem ipsius Concilii vel Ecclesiae quae ibi representatur non includatur amplius ibi Papa nec alia ipsius auctoritas Papalis ad ea quae ibi dicenda vel statuenda aut facienda sunt. In primo igitur sensu non est magna difficultas: nam omnes ferè Catholici conueniunt quod Papa est supra Concilium & totum corpus Ecclesiae Catholicae: sicut caput & Princeps supra suum corpus & suam rempub. potestatem & iurisdictionem habet vt hoc inferius late probatur. Neque enim corpus omnino acephalum verè & perfectè Ecclesia Catholica aut Concilium vniuersale esse potest. Quod si instetur quod Apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis Ecclesia sine suo Capite Papa: dicendum est Ecclesiam tunc vniuersalem quidem sed imperfectam sine suo capite esse; nec sic diu permanere posse ex institutione Diuina. & qui necessitate capitis. i. Papae in Ecclesia negaret, vtique cum Ioane Huss in Concilio Constantiensi condemnato haereticaret, quod superius. q. i. in Arma fidei. propo. 8. probatum est. Sed neque talis acephala Ecclesia per Concilium representatur, quod etiam inferius amplius patebit.

In secundo sensu videlicet inter Papam ex vna parte, & totam Ecclesiam vel Concilium simul cum Papa ex altera parte, maior est difficultas & varietas opinionum: nunc autem dicamus, quod Papa simul cum Ecclesia vel Concilio maiorem habet certitudinè infallibilitatis, quam per acci-

dens in diffiniendo circa fidem & mores, quae ipse solus: non tamen maiorem potestatem iurisdictionis Ecclesiasticae. Primò inferius amplè probatur: & similiter secundum, quia haec potestas iurisdictionis soli Papae à solo Domino nostro Iesu Christo & non ab Ecclesia est instituta atque plenissimè collata supra totam ipsam Ecclesiam: neque quod ad hoc Papa quicquam recipit ab ea: sed statim ut Papa electus est ipsam potestatem Papalem habet à Christo, ut expressè habetur in cap. in nouo. & c. quamuis dist. 2. r. & c. sacrosancta. dist. 22. & alibi ut inferius declarabitur. In hoc igitur sensu constat quod Ecclesia vniuersalis atque Concilium immediatè habet praedictam auctoritatem à Christo ratione Papae ibi inclusi, nihil enim mediat inter Christum & illam. Sed id ordine quodam intelligendum est: nam prius in Papam, & inde per ipsum in totum corpus Ecclesiae hanc potestatem Christus ipse diffundit. hoc itaque modo neque tota Ecclesia vel Concilium supra Papam, neque Papa supra illam vel illud, sicut neque supra seipsum potestatem ordinis seu iurisdictionis habet. nam Papa simul cum Ecclesia nec facit nec habet maiorem hanc potestatem quam in ipso Papa solo sit: quamuis in ipso simul cum Ecclesia plures sint potestates formaliter & extèsiuè distinctae, quae in solo Papa virtualiter existentes ipsam Papalem potestatem nec excedunt in virtute neque maiorem faciunt, vt de hoc latius infra. & in responsione ad 5. arg. habetur.

In tertio autem sensu. i. inter Papam ex vna parte, & Ecclesiam vel Concilium iam legitime congregatum sed sine alia auctoritate Papae procedens ex altera parte vel si inter se dissideant, vter eorum alterum excedat: in hoc est praecipua difficultas & in hoc sensu tota quaestio haec agitur. In quo sunt tres opiniones.

Opinio. i. est quod concilium est supra Papam indistinctè quam tenet Ocham in dialogis, quem sequitur innumerabilis turba Doctorum vtriusque iuris, & vniuersitas Parisien. & quaedam aliae vniuersitates complexae sunt, & Almayn de potestate Papae hanc opinionem magis explicat. & Abulen. super Math. in prologo. q. 10. & cap. 18. q. 108. & latius in defensorio parte. 2. cap. 69. & Dryedon de dogmatibus Ecclesiasticis lib. 4. c. 4. & Gerson de potestate Ecclesiastica & de aufferibilitate Papae. quae opinio secundum ipsum per quattuor dicta sequentia magis declaratur.

Primum dictum est quod potestas Ecclesiastica formaliter veluti quodam totum integrale diuiditur in suas partes integrales ex quibus constat, puta in Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, & Sacerdotium. quodque Ecclesia vel potestas Ecclesiastica sic constat & integratur ex his. quod sublatum non Papa sed Papatu non manet Ecclesia vniuersalis formaliter, id est non manet potestas Ecclesiastica perfecta. & consequenter dicit quod in Ecclesia & Concilio vniuersali

uersali eam representante siue Papa sit siue non, vtique clauditur auctoritas Papalis, quae est suprema potestas Ecclesiastica & plenitudo eius, fontaliter potestatiuè, originaliter seu virtualiter reliquas continens potestates.

Secundum dictum est quod licet haec potestas Papalis sit formaliter & subiectiuè in sola persona Papae, qui ab ea sic formaliter Papa denominatur: sicut Cardinalia est in Cardinali & Episcopalis in Episcopo dicitur. cui quidem Papae in Beato Petro & per ipsum, ea potestas data & monarchia instituta est, à Domino nostro Iesu Christo, ita quod à solo Deo potest immutari. At verò tam haec quam qualibet alia potestas Ecclesiastica in Ecclesia & Concilio vniuersali eam representante est quadrupliciter, Primò sicut in fine, quia, s. data est ad eius edificationem, Secundo sicut in regulante applicationem eius ad personam, Tertio sicut in regulante vsum vel executionem eiusdem potestatis existentis in persona Papae. Quarto supplectiuè, quia, s. suppleto facere potest quidquid Papa ferendo leges & alia eiusmodi potest.

Tertium dictum est quod in Papa est duplex potestas. altera quae à Christo in Beato Petro illi tributa est tanquam suo Vicario atque monarchae, tam ordinis quam iurisdictionis in vtroque foro super voluntarium & inuitum. & haec est supernaturalis & inauferibilis à Papa etiam per ipsam Ecclesiam. Altera quae conuenit Papae ex iure naturali & humano: naturali quidem, quia ratio naturalis exigit vt supremus in qualibet politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios, positio verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesiae vel Conciliorum sicut communitas perfecta suo capiti dare potest: & hanc dicit esse potestatem interpretandi & dispensandi in statutis Concilii Generalis pro vt occurrens necessitas vel utilitas euidenter postulat, vbi pro tunc recursus ad Concilium Generale non patet. Quartum dictum quod & ex praedictis inferitur est, quod Ecclesia & Concilium est supra Papam in sex. primò in amplitudine vel extensione. Secundo in copiositate, quia complectitur saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen Papale, Imperiale, Regale, Aristocraticum, & Timocraticum, Tertio in infallibili directione, Quarto in causarum fidei difficultum vltimata diffinitione, Quinto in morum reformatione in capite & in membris, Sexto in potestate coactiua quia potest ipsi etiam Papae legem imponere, circa vsum suae potestatis, & suspendere ab executione: & ipsum cum culpa & sine culpa quando expedierit deponere. & ita Papa ab ipso Concilio iudicari potest.

Haec omnia probare conatur haec opinio per rationes quae inferius in argumentis contra tertiam opinionem tanguntur ibidemque soluuntur.

Sed certe haec opinio non videtur vera neque

tuta maximè his temporibus: Immo & à quaplurimis ceteris erronea in multis. nam saltem deficere videtur in primo dicto vbi comparat Ecclesiam Papae vt totum suam parte integrali. Item in secundo dicto vbi ait quod in Ecclesia vel Concilio (secluso Papa semper loquimur) sit Papatu sicut in regulante vsum vel executionem ipsius potestatis Papalis; & supplectiuè ferendo leges: & sicut in regulante applicationem Papatu ad personam. Item in Tertio dicto quod Papa habet aliquam potestatem ab Ecclesia praecipuè ad interpretandum & dispensandum in legibus Conciliorum. Item 4. deficit in quarto dicto in omnibus ferè sex ibi contentis quae ex supradictis consequuntur. Itaque opinio haec videtur dissonare, & omnino derogare rationi formali potestatis Papalis siue Papatu qui est suprema potestas Ecclesiastica à Christo instituta & B. Petro & successoribus eius collata. Dissonat etiam auctoritatibus sacrae scripturae & sanctorum & diffinitionibus Conciliorum: neque videtur vlla auctoritate & ratione sufficiente fundata, vt inferius in 3. opinione. & q. sequentibus vbi de singulis agitur latius constabit.

Opinio 2. omnino opposita absolutè tenet Papam esse supra Concilium & totam Ecclesiam. fundamenta eius sunt ea quae infra in 3. opinione sequenti plenè referuntur. Hanc opinio tenet expressè B. Th. 2. 2. q. 1. art. 10. & q. 1. art. 2. ad 3. & in 4. quodlibet. art. 13. & opusculo. 19. contra impugnantes religionem c. 3. & opusculo. 1. contra errores graecorum c. 66. & 67. 69. Item Turcremata in summa de Ecclesia lib. 2. capitulo 5. 27. 36. & c. c. 70. 94. & lib. 3. c. 28. 30. & c. Et in decreto in c. Si Papa dist. 40. Item latius Caiet. in quodlib. de Papa & Siluestrina tit. Papa tit. Concilium. & Albertus Pighius in sua Hierarchia Ecclesiastica. & quamplurimi alii Doctores vtriusque iuris quorum non est numerus.

Opinio 3. quae mihi magis placet per distinctionem videtur praedictas duas opiniones quodammodo licet non quod ad omnia conciliare. dicit enim quod quodam certitudinem infallibilitatis, in diffiniendo vel tradendo regulam credibiliu, in fide & moribus, per se loquendo aequalis sunt auctoritatis Papa & Concilii Generale legitime congregatu: quauis per accidens & regulariter potius statum sit Concilii quam Papae diffinitioni. At verò quod ad potestatem iurisdictionis ac proinde simpliciter Papa est supra Concilium & supra totam Ecclesiam.

Prima pars probatur quod quodam certitudinè iudicii diffinitiu per se loquendo sint aequalis auctoritatis, inde patet, quia in vtroque, s. in Papa & Concilio si faciat quod in se est, certa & infallibilis est assistentia Diuina specialis vt in fide & moribus diffiniendo errare non possit, vt ex questionibus praecedentibus praesupponitur & hoc dicimus per se vtrique aequalis auctoritatis esse. Quod aut hoc non obstat. per accidens potius Concilii quam Papae diffinitioni

Opinio. 2.

Opinio. 3.

1. pars probatur.

finitioni standum sit, constat non quidē ex parte ipsius assistentiæ Diuinæ promissæ: neq; enim certius aut maius lumē Spiritus Sancti Concilio quam Papæ promissum à Deo est. Sed ex parte dispositionis vtriusq; id contingit, quæ per accidēs est vt sufficiens vel insufficiens in hoc vel in illo sit. & probabilius & certius est ipsum Concilium quam Papā regulariter facere quod in se est sine notabili defectu vt Diuinitus illuminetur, maxime quando totum simul Concilium aliquid diffinit vt ait Cano de locis theologicis lib. 5. c. 5. q. 1. secundum August. lib. 1. de baptismo contra Donatistas. cap. 18. Neq; enim credibile est omnes simul in Concilio legitime congregatos regulariter & notabiliter in hoc deficere: nam si duo vel tres se ad id disposuerint, sufficienter vique vel ipsos vel per ipsos, etiam Deus totum Concilium illuminabit. iuxta id Matth. 18. Vbi duo vel tres fuerūt in no. meo congregati &c. vt ad hoc propositū exponitur à B. Grego. in registro lib. 12. c. 31. & August. lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 12. & in c. de quibus. dist. 20. & in Concilio Calcedonen. actione 12. & Constantinopolitano 3. actione vltima, & à Cælestino Papa vt Isidorus in lib. Conciliorum in gestis tertiæ synodi Toletanæ refert. Ideo dicimus quod quāuis per accidens regulariter potius Concilii quam Papæ solius diffinitioni standum est. Et in hoc expressē consentiunt noster Castro de hæresibus libro 1. c. 2. & 6. & de punitione hereticorum lib. 1. c. 4. & Victoria in 3. relectione de Papa & Concilio propo. 2. & 11. & Soto in 4. dist. 22. q. 2. art. 2. & dist. 20. q. 1. art. 4. vbi & addit. quod ipse Papa stare tenetur diffinitioni Concilii Generalis legitime congregati. & Iacobatus lib. 6. de Conciliis art. 2. & li. 5. art. 15. 16. & Turrecremata in decreto dist. 4. c. Ideo. art. 1. cum quibusdā aliis Doct. vt Siluester tit. Concilium. q. 2. id refert, licet ipse teneat oppositum & malè. & hoc idem à fortiori tenent omnes Doct. tenentes cum prima opinione, quod Concilium est supra Papam. quāuis ex supradictis non sequatur quod Concilium supra Papam sit. Sicut neq; ex hoc quod Rex iure Diuino vel naturali tenetur sequi Consilium medicorum, Doctorum, & Consiliariorum. aut Consilii regalis in pertinentibus ad salutem suam corporalem aut spiritualem, & ad bonam regni gubernationem: non inquam sequitur illos esse supra Regem quoad potestatem iurisdictionis.

Dixi hoc esse verum regulariter. Nam vbi manifestè constaret Papam solum tenentem contra sententiā Concilii, moueri melioribus rōnibus & auctoritatibus sacræ scripturæ expressioribus p. sua sententiā, aut aliqua legitima decisione Concilii Generalis aut alterius Papæ prædecessoribus iam semel facta supra ea re, aut Concilii nō facere quod in se est in tali negotio: tū snia ipsius Papæ solius pualeret: & illi potius quam Concilii cōtrariæ diffinitioni standū est. quia cū illa legitima Papæ vel Cō-

cilii decisio præcedēs nō nisi vera & Catholica esse possit si legitime vt supponitur facta sit: vtiq; fit vt illa ēt Papæ solius quæ illi nititur snia vera & tenēda sit: neq; vlla illi cōtraria à quocūq; ēt ab alio Cōcilio legitima & vera esse possit: nisi manifestè mōstretur quod illa prior Papæ vel Cōcilio decisio legitime facta nō sit. Ad quod facit 24. q. 1. c. Achatius c. maiores. cū aliis c. sequētib; ibid. & d. 16. c. Sicut Sācti. vbi B. Greg. dat cām dicēs. quia dū vniuersali sunt instituta cōsensu &c. & c. si quis Diaconus. d. 50. & c. sunt quidā. 8. q. 1. facit & Epistola Leonis Papæ ad Cōstātinū Imp. cōfirmatū Cōciliū 3. Cōstātinopolitanū, et cū prædictis cōsonat expressē Panor. in c. significasti. de elect. & in disputatione quæ incipit, Episcopus &c. Itē facit c. Nicena. d. 31. vbi snia Panuphi quia melius fundata ipsius Cōcilio sniē, vel potius Patrū sententiis nō quidē diffinitiuis, sed cōsultiuis vel i discēptatione illa præualuit. & Doctores ibidē satis ad rē faciunt. hæc omnia prædicta procedunt quando Papa solus à Cōcilio Gñalis diffinitione dissentit.

Sed quid si à diffinitione legitimi Cōcilio Gñalis Papa nō solus sed simul cū Consilio Cardinalium quod dicitur Cōciliū Prouinciale ipsius Papæ, & propriè est, & dicitur iudicium sedis Apostolicæ, quod & est tribunal & iudiciū Ecclesiæ Catholicæ dissentiret? Respō. q. tūc si dubiū esset magnū & arduū emergēs circa fidē vel mores quāuis sine Cōci. Gñali id non deberet diffiniri: potest tñ per Papam cū Cōsilio Cardinalium determinari, secundum B. Th. vbi infra & Card. Alexād. 1. c. Anastasius. d. 19. & Iacobatiū lib. 7. de Cōciliis art. 5. & Couarru. in resolutionibus lib. 1. c. 10. nu. 12. & Doctores cōiter: quāuis glossa in d. c. Anastasius. & Barbatius & alii oppositū dicant. & tunc sententiā Papæ simul & Cardinaliū præferēda est diffinitioni Concilii Generalis. quia illa sententiā est iudicium sedis Apostolicæ, & Ecclesiæ Cathol. vt dictū est: quæ diffiniendo in fide & moribus errare non potest, vt supponitur ex supradictis, & habetur 24. q. 1. c. hæc est fides. & c. à recta. & c. quoties. & seq. & dist. 12. c. non decet. & dist. 22. c. omnes. & quia secundum c. maiores. de baptismo. vltima diffinitio fidei spectat ad sedem Apostolicam. In quo expressē concordat B. Th. secūda secundæ. q. 1. art. 10. & Domini. de Sancto Gemignano in c. in istis. dist. 4. & Felinus c. 1. de pactis. & Florent. 2. par. sum. tit. 3. c. 11. vbi & dicit hanc esse communem Doctorum opinionem, eorum. s. qui tenent Papam esse supra Concilium, quorum ipse est. Sed hoc ego crederem esse verū nisi manifestè constaret Papā cū Cardinalibus notabiliter defecisse in faciēdo quod in se est, vt à Deo illuminarentur, vel melioribus rationibus & auctoritatibus diffinitionē Concilii Gñalis esse fundatā: tūc n. ipsius Cōcilio diffinitioni potius stādū ēt. aliās i dubio & ceteris paribus dū de prædictis manifestè non constat sententiæ Papæ simul & Cardinalium, quæ sententiā est sedis Apostol.

regu-

regulariter standum est, & cum his Iacobatus vbi supra consonat expresse.

Sed in hac materia duo semper notāda sunt, primum quod sicut secundum Rosen, contra Lutherum articulo. 29. suspecta semper sunt cōcilia, vbi inter illa & Papā dissensio est nisi manifestissima Papæ culpa sit. Ita suspecta est Papæ diffinitio quæ a totius cōcilio generalis legitimi & legitime procedētes, diffinitione dissentit, nisi manifesta ipsius concilij culpa intersit, et vix hoc vltimum possibile est nisi Papa sit Hæreticus manifeste. Secūdum, Notandum est quod in casu quo Papa in rebus alias nō decisit teneretur stare diffinitioni cōcilio generalis vt dictū est, et noller: tunc licet diffinitio cōcilio deberet præualere: nō tamen potest ipsum concilium cōtra voluntatē Papæ suam diffinitionē in rebus alias nō decisit, sic promulgare vt ab omnibus teneatur, nam Papa potest impedire ne vlla diffinitio etiam manifeste vera promulgetur nisi ad fidē vel mores pertineat: quāuis nō possit præcipere vel cogere vt oppositū errorem teneatur. Et ita illa diffinitio concilij nō haberet tūc vim obligādī sine cōsensu Papæ. Quia talis promulgatio ad potestatem pertinet iurisdictionis in qua Papa excedit ipsum cōciliū (vt proxime in. 2. parte huius. 3. opi. habetur). Et tunc sicut in scismate dubio, qui Papæ vel cōcilio sententiā sequeretur estimans probabiliter esse verā, et legitimā diffinitionem esset tutus in cōsciētia, quouiq; finali decreto Papæ simul et cōcilio id tandē decretum esset, vt ait Turrecrema. in sum. de ecclesia lib. 3. ca. 64. et Florent. 2. parte su. titu. 3. ca. 11. In dubijs autē vt diximus semper standū est Papæ sententiæ, et illi obediendū est: nō autem in his quæ manifeste erronea aut peccata sunt, quia act. 5. obedire oportet Deo magis quam hominibus.

S. pars probatur.

Ratio.

Secunda pars huius præfatæ tertiæ opinionis quod. s. in potestate iurisdictionis et simpliciter Papa est supra conciliū, probatur quadrupliciter. 1. quia omne caput absolute supremū prestat toti corpori sue cōmunitatis dignitate, et virtute vel potestate. Sed Papa ē caput absolute supremū totius ecclesie, et nō solū particulariū mēbrorum 1. personarum: et ecclesiarum. Sed totius etiā corporis ecclesie, et cōcilio generalis eam representantis. Ergo prestat illi dignitate, et potestate iurisdictionis. Consequentia patet, et maior etiā constat intelligendo per caput absolute supremum, superiorē illum alicuius cōmunitatis qui nec alteri superiori creato sed soli Deo subordinatur siue subijcitur: nec ab ipsa cōmunitate virtutē suā vel potestatem habet. Ac per hoc excluditur rex vel impetrator qui licet sit aliquo modo supremus quatenus non habet superiorem: nō tamen est omnino simpliciter vel absolute supremus, ac perinde nec toto suo regno vel imperio congregato superior quia deest illi secūda cōditio, quatenus suā recipit potestatem a suo regno cuius vices gerit ex quo in ipsum suā transtulit potestatem quā ad se regendum hoc vel illo modo ipsa respublica diuino iu-

re habet et naturali. Et ita intellecta illa maior est vera et se ipsam probat manifeste. Nā si superior ille ita omnino et absolute supremus est quod nullā potestatem habet a sua cōmunitate: neq; eius vices gerit, sed Dei tantum et immediate: et ipse potius sue cōmunitati et mēbris eius virtutē influit loco ipsius Dei. Fit igitur vt potestatem habeat super eam, vt causa atq; potestas superior in inferiora. Melius est enim et maius dare quam accipere: quamuis hoc habeat a solo Deo. cui subest sicut et omnia creata

Minor autē probatur in qua duo continētur primum quod Papa est caput totius ecclesie secundum quod est absolute supremū caput eius. Probatur ergo primum. Quia dādum est vnicū caput visibile in terris existēs totius corporis ecclesie siue reipu. Christiane et visibilis loco Christi. Nam alias esset acephala et regnum sine rege aut sine vno eius vicario eam visibiliter gubernante, quod in ecclesia esse non potest: quia ex quo catholica et vnica est nō potest habere nisi eadē leges et fidē et Sacramenta eadē semper et vbiq; et apud omnes, et per cōsequens nō nisi vnicū principem supremum ipsius loco Dei. In Repu. autem ciuili vel humana, ex quo in plures leges modōsq; viuendi ciuiles diuidi potest et quælibet eorū potest esse perfecta, inde plures principes suos instituire potest nō sibi inuicem subordinatos, per quos vnaqueq; perfecte gubernetur. In ecclesia autem vt diximus id fieri nō potest. Hic autē vnus principis ecclesie catholice nō est nisi Papa successor Beati Petri, vt constat ex Ioan. 21. Pasce oues meas. Vbi sine vlla limitatione pastor ouium et ouilis totius ecclesie institutus est, vt Ioan. 10. futurum declaratum erat, vbi dicitur. Fiet vnū ouile, et vnus pastor secundū glo. ibidē. Et Matth. 16 Super hanc Petram edificabo ecclesiam meā. i. super te vicariū meū vt ait glossa ibidē ab omnibus catholicis acceptata. Et concilium Calcedonen. actione. 3. et extrauagās Bonifa. 8. Vnam sanctam, de maiori et obedi. quāuis etiā alium sensum cōpatiatur vt supra. q. 1. Arma fidei. Propositione octauā latius habetur. In dicta ergo extrauagan. vnā Sanctam. Sic legitur. Ecclesie vnus et vnice Vnū corpus et vnū caput Christus et Christi vicarius Petrus Petriq; successor. Et infra cuius auctoritas et si data sit homini vt exerceatur per hominem: nō humana sed potius diuina ore diuino data est Petro sibi suisq; successoribus in ipso quem confessus est Petra firmata. Matth. 16. quodcūq; solueris et ligaueris, hæc ibi. Itē ipsa ecclesia in collecta dicit. Deus omnium fidelium pastor et rector famulum tuum. s. Papam quem pastorem ecclesie tuæ preesse voluisti. Et in ca. vbi periculū. de electione. concilium Lugdunen. vocat Papam rectorē vniuersalis ecclesie. gregisq; dominici. Ad idem est ca. fundamenta. eo. titu. et ca. Ita dominus. distin. 19. Et doctores infra allegati, et ipsum concilium constantien. sessione. 15. et bulla martini. 3. id confirmantis, vbi condemnatur error Ioan-

Aa nis

nis Huss dicentis quod Petrus non fuit caput ecclesie catholice: quodq; nõ oportet preter Christum in ecclesijs esse vnum aliud caput in terris, videlicet Papam qui regat ecclesiam et cum ea conuerfetur. Item concilium Florentinum sub Eugenio. 4. sic ait. Diffinimus Sanctam sedem apostolicam et Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum: et ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri principis apostolorum, et verum Christi vicarium totiusq; caput ecclesie et omnium Christianorum patris ac doctorem existere: et ipsi in beato Petro pascendi regendi et gubernandi vniuersalem ecclesiam a domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse hæc ibi: vbi per nomina significantia vniuersitate et corpus totius ecclesie nõ potuit clarius significari auctoritas atq; potestas Pape supra totam ecclesiam vt in supradicta minori continetur.

Ratio.

Secundo probatur quod Papa ita sit supremum Caput absolute totius ecclesie quod habet duas condiciones supra dictas quod scilicet nullum alium nisi solum Deum habet superiorem in terra: neq; ab ecclesia sed a solo Deo suam habet potestatem; quodq; influit eam ministerialiter in ipsam ecclesiam. Hoc inquam probatur. Quia sic habetur expresse in capitulo ita dominus distinctio. 19. vbi dicitur. Huius muneris Sacramentum ita dominus ad omnium apostolorum officium voluit pertinere vt in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hæc ibi. ad idem est capit. in nouo. et capit. quimuis. distinct. 21. et capit. Sacro sanctam et capit. omnes distinct. 22. et in capit. si Papa distinct. 40. dicitur quod vniuersitas fidelium post dominum suam salutem ex Pape incolumitate animaduertit propensius pendere. Ad idem est etiam concilium Florentinum vbi supra. et concilium Lugdunense de penitentijs et remissionibus, ca. cum ex eo. vbi dicitur quod Papa plenitudinem obtinet potestatis, et in ca. proposuit de concess. preben. ait Papa. Nos secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare. et in ca. significasti, de electio. dicit Papa. aiunt (scilicet aduersarij) in concilijs statutum non inueniri: quasi ecclesie Romanæ concilia vlla prefigerint: cum omnia concilia per ecclesie Romanæ auctoritate facta sint et robur acceperint. Ad idem est distinct. 12. cap. preceptis, et distinct. 17. per totum, et extraua. de translatione prelatorum capitulo. 2. et in extraua vnam sanctam, de maiori et obedientia. Et Concilium Florentinum, vbi supra citata expresse sunt ad idem. Item concilium Constan. vbi supra condempnit Ioanem Huss etiam dicentem quod Papa nõ est immediatus vicarius Christi et apostolorum habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Quia ex hoc quod hæreticus ille negabat Papam esse immediatum vicarium Christi inferre

bat non habere supremam potestatem a Deo supra totam ecclesiam. Ergo concedendo illum esse immediatum vicarium Christi inferre concilium ipsum supremam potestatem habere in ecclesia Dei. Hoc autem non posset inferri nisi intelligamus Papam esse immediatum vicarium Christi, non solum immediate virtutis sed etiam immediate suppositi. Hoc est dicere, quod non solum est immediatus vicarius Christi eo quod eius virtus siue potestas papalis est a solo Christo instituta: est potestas Episcopalis et sacerdotalis: sed etiam est immediatus, ita quod non habet alium superiorem per quem eam potestatem a Christo accepit, et a quo dependeat et cuius vices gerat sicut Episcopus mediante Papa suam potestatem accipit a quo et dependet, et rex a suo regno, cuius vices gerit: sed a solo Christo suam potestatem habet vt ex supradictis auctoritatibus probatum est. Inde igitur sequitur vt ait concilium Papam habere supremam potestatem supra totam ecclesiam vt in supremum simpliciter caput eius, vt hæc ratio præcedit. Ad idem notabiliter Cyrillus Alexandrinus in suis decretis, vt etiam refert. B. Tho. in opusculo. 19. contra impugnantes religionem ca. 3. et opus. 1. contra errores Græcorum ca. 66. vsq; ca. 69. ait, Nos membra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum Pontificum: a quo nostrum est querere quid credere et agere debeamus: quia ipse solus est soluere et ligare loco illius qui ipsi soli quod suum est plenum dedit, cui omnes iure diuino caput inclinant. Hæc ille satis ad re.

Ex quibus etiam patet quod potestas papalis est omnium suprema in ecclesia: et continet in se virtualiter omnes alias potestates ecclesiasticas vt causa vniuersalis. Nam ab illa immediate vel mediate sunt omnes alie, tam potestas ordinis quam iurisdictionis. Ab illa enim pendent et sunt Episcopi: et ab his presbiteri et omnes ordines inferiores, et dignitates alie cardinalium atq; primatum a Papa creatur: et omne quod alie possunt potestates potest ipse Papa et aliquid amplius, vt hoc probat late doctissimus victor in. 2. relectio de potestate ecclesie q. 2. et Turrecre. de potestate ite ecclesie. li. 2. ca. 54. et in decreto distinct. 19. 21. 22. in ca. quæ superius allegata sunt. Neq; quis potest euadere vel eludere predictas probationes dicendo quod solum probat papam esse quidem pastorem totius ecclesie, sed quoad ministrationem tantum pabuli spiritualis verbi Dei, et Sacramentorum, quia videlicet hæc nõ possunt per communitatem exerceri: secus quoad actus iurisdictionis qui per concilium exerceri possunt. Hæc inquam Elusio nõ valet. Nam si Papa auctoritate sua potest ministrare verbum Dei et Sacramenta et nõ ecclesie auctoritate. Ergo vere ipse superior est tota ipsius ecclesie et concilij auctoritate. Quia sic pascere est actus superioris respectu illius qui ita pascitur. Sed cum Christus (vt constat ex auctoritatibus supra dictis) nõ distinguat hæc superioritatem Pape supra ecclesiam, et concilium, nec eam limitet ad partem supradictam: sequitur, quod

Not. Cy. rilum.

Eualio.

Eius con. futatio.

quod eam habet a Christo, etiam quod ad iurisdictionem. Si autem est pastor totius Ecclesie limitatus ad partem partem verbi Dei & sacramentorum ministerialiter tantum auctoritate Ecclesie ipsam pascendo: certe iam Papa non haberet a Christo vel ex sua auctoritate Papali in sic pascendo plusquam in actibus iurisdictionis. hoc autem est erroneum manifeste & contra Math. 16. Quodcumq; solueris &c. Constat igitur quod etiam in actibus iurisdictionis hæc supremam potestatem habet a Christo supra totam Ecclesiam & Concilium eam representans sine ulla limitatione. Nam & regulare est ut pastor ouibus presit & ouili, & nõ e conuerso. & hoc in Concilio Florentino, ubi supra expresse decretum est, quod Papa Pastor Rector & Gubernator est totius Eccle. ut B. Petrus fuit.

Dubium.

Si queratur quomodo Papa dicitur caput Ecclesie Catholice, cum in ea ipse etiam ut Papa includatur ut membrum eius? Respon. id intelligitur accomodè, videlicet secluso ipso Papa: sicut dicimus celum continere omnia corpora, nõ quod seipsum contineat, sed quia continet omnia possibilia contineri: sic Papa est caput Ecclesie Catholice, nõ quod sit caput etiam sui ipsius, sed totius reliqui corporis Ecclesie potestis caput habere. uel secundo, secundum Hilariu quia in Ecclesia Catholica ipse Papa locum capitis & principis, ut Rex in suo regno habet.

2. ratio.

Secundo principaliter eadem secunda pars illius tertie opinio. probatur. quia si ultra supremam Papam potestatem esset et alia suprema potestas in tota ipsa Ecclesia vel Concilio: quomodo illa sit minor: & sic habetur intentum. aut est maior: & sic potestas Papæ nõ esset suprema, quod tamen est contra auctoritates in prima ratione præcedente adductas. Aut est æqualis: & tunc vel una subordinatur alteri, & sic illa subordinata esset minor, & altera sola esset simpliciter suprema. vel una nõ subordinatur alteri: & hoc est impossibile respectu eiusdem: nam implicat utraq; esse positiuè supremam & æqualem omnino respectu eiusdem videlicet respectu spiritualium in Ecclesia sicut implicat plures esse Deos ueros. Quod si dicatur utraq; esse supremam & æqualem, sed disparatam, etiam in spiritualibus, quia sunt respectu diuersorum. Ita quod potestas Papæ suprema est, primo respectu particularium subditorum: potestas autem Ecclesie etiam suprema est primo respectu Papæ & boni consuetudinis Ecclesie. Sed quia utraq; est ad eundem finem uidelicet ad bonum Ecclesie: nõ est duplex, sed una utriusque suprema potestas. quia secundum regulam topicam ubi unum propter alterum ibi, tantum unum est.

impugnatio eius

Hæc euasio nõ ualet: quia adhuc inde sequitur duas supremas potestates a Christo esse simul institutas in Ecclesia. nam ubi sunt diuersa obiecta formalia propria, ibi sunt diuersæ potestates. sed ita est in proposito quod proprium formale obiectum supremæ potestatis Papalis est bonum particularium respectu quorum tantum est illa potestas secundum opinatè: obiectum autem proprium formale potestatis totius Ecclesie uel Concilij est bonum consuetudinis totius & Papæ, respectu cuius est ea potestas, ut dicit opinio, ita quod re-

spectu boni consuetudinis totius Papa se intromittere non potest, nisi ut utens potestate Ecclesie uices illius instrumentally gerens, sicut Rex uices sui regni habens, hæc autem obiecta formalia differunt specie inter se, ergo et differunt predictæ potestates. & ita erunt duæ supremæ in Ecclesia. nec obstat quod potestas utraq; sit ad eundem finem. sed bonum Ecclesie, quia licet ita sit: at cum secundum ipsos aliter opinantes non sit pro Ecclesia eodem modo formaliter obiectiuè sed solum finaliter sumpta, quia potestas Ecclesie propter Ecclesiam collectiuè, Papalis autem propter Ecclesiam est distributiuè. i. propter particulares tantum, et declaratum est: & potestas nõ pro potestate sed sub potestate sit: certe nõ obstat illa regula topica quidam duæ supremæ potestates simul quauis pro Ecclesia finaliter in ea sint. quod uel fieri non posse, uel a Christo non esse factum iam probatum est.

cap. 2.

Quod si iterum dicatur, quod sicut de suprema potestate Regis & Regni totius supra ipsum Regem communiter dicitur a Doctoribus, quod una, nondum plex, quamuis diuersimode utrobique est. Sicut et aqua fluminis a fonte derivata non duplex, sed una eademque; tamen si uario modo utrobique dicitur esse. Ita una & eadem suprema potestas a Christo instituta atque collata utrobique; quauis uario modo est. nam in Papa formaliter in Ecclesia autem & in Concilio eam representantem copiosius formaliter & originaliter & potestatiue et supra ipsum Papam est, uti superius in prima opinio satis declarata est.

impugnatio eius.

Sed quod hoc dici non possit, probatur, quia Ecclesia nõ habet a Christo potestatem ordinis nec iurisdictionis immediate, sed mediate. i. mediatis sacerdotibus & Prelatis suis; quibus solus Christus hæc contulit potestatem: neque enim omnes fideles de Ecclesia neque omnes simul possunt consecrare & ministrare sacramenta & actus iurisdictionis exercere: sed, solum Sacerdotes atque Prelati ut constat manifeste. Ita & potestatem hanc supremam iurisdictionis Papalis non nisi supremo eius Prelato uidelicet Papæ contulit Christus, quem caput Ecclesie constituit, immediatumque Vicarium suum a quo ipse Papa & non ab Ecclesia suam Papalem potestatem supremam habet, uti iam probatum est, ampliusque constabit inferius. Ideo non est simile de Rege & suo regno, & de aqua fluminis a suo fonte. quia potius Ecclesia a Papa quam Papa ab Ecclesia suam potestatem habet. qui virtutem spirituales loco Christi ut caput influit in totum corpus Ecclesie, ut in cap. Ita dominus, distinct. 19. expresse docetur, de hoc etiam uide infra in responsione ad replicam, quæ in quinto argumento habetur.

cap. 4.

Tertio principaliter eadem secunda pars tertie opinionis probatur. quia omnia Concilia Generalia habent robur & potestatem a Papa, non solum ut sint legitima & legitime congregantur, sed et ut ibi possit diffiniri, ibique diffinita siue decreta ualeant & habeant uim coactiuam & obligandi omnes fideles & Ecclesias particulares, et

3. ratio.

go Papa est supra Concilium. Antecedens probatur in c. significasti. de electio. ubi ad hæc duo dicitur auctoritas Papæ necessaria. ideo enim ibidē ait Papa q̄ Concilii decretis non subditur q̄a ab ipso robur & potestatem habent. nā ut acutē ait Caieta. Si Concilium iam legitime congregatū auctoritate Papali non penderet adhuc ab ipsius Papæ auctoritate ad sua decreta faciendū: utiq; etiā inuito Papa & supra ipsum leges facere posset: cuius tñ oppositum ibi Papa decernit dicēs q̄ ab ipso Papa Concilia habent potestatem. s. ut legitime congregētur, & robur. s. ut legitime & ualidē decernere & statuere possint. quāuis aliqui id aliter & malē intelligant. Ad idem etiā est dist. 17. c. regula. & c. Concilia. Idem etiam patet. q̄a omnia Concilia Generalia per Papā confirmantur & ab eo petunt semperq; petierunt sua decreta ipsius auctoritate confirmari, ut cōstat aperte in gestis omnium Conciliorū, etiam Concilii Constant. & Basilien. quæ supra potestatem Papæ se asseruisse & statuisse prima facie uidentur, sed uerē id non fecerūt, ut infra in Respon. ad 9. argum. habetur. ad idem expressē est Concilium Lateranē. 3. sub Leone X. Sess. 11. ut inferius in 4. pbatione habetur. ubi Papa & Conciliū id latē p̄sequitur. Consequentia autē prædictæ rationis inde liquet: q̄a aliās nihil ualere Papæ confirmatio nec eius auctoritas adhibita decretis Concilii si nullam aliā uim supra Concilii auctoritatē decretis illius præstaret. nihil enim ualet minor potestas i æqualē uel superiorē, neq; benedicendo neq; iurisdictionē exercendo. dist. 21. c. deniq; & ibi glossa. & distin. 95. c. presbiter. & ff. de offi. procōsul. l. ult. ad prædicta etiam facit c. Ita dominus dist. 21. & B. Tho. in opusculo. 19. contra impugnantes religionem cap. 4. id dicit expressē.

Quartò principaliter eadē secunda pars tertiæ opini. pbatur p̄ auctoritates, quia ut habetur. 9. q. 3. c. patet. sedis Aposto. iudiciū cuius auctoritate nullū maius est à nemine est retractandū: neq; cui quā de eius licet iudicare iudicio. Itē in c. nemo. ea. q. habet. Nemo iudicabit primā sedē; neq; ab Augusto, neq; ab omni clero, neq; à Regibus neq; à populo iudex iudicabit. vbi nota uerba, neq; ab omni clero, neq; à populo. Itē in c. aliorū. ibidē habetur. Sedis Apostolicæ præsulē suo sine quaestione Deus reseruauit arbitrio. Et infra. q̄dquid fidelium ubiq; est illi submittitur, dum totius corporis caput esse designatur. Itē in c. ipsi sunt. & c. cuncta. ibidē habetur q̄ sedes Apostolica de tota Ecclesia habet iudicare & ipsa à nemine iudicatur: quodq; ideo appellationes totius Ecclesiæ ad Papā faciendæ sunt: à Papa uerò nemini permittitur appellare. q̄a ut etiam ibidē habetur, si ne ulla synodo præcedente & soluendi quos synodus iniquē damnauerat, & dānandi nulla existente synodo quos oportebat habuit facultatē. Et ad idē est 17. q. 4. c. nemini. & 2. q. 6. c. si quis. c. omnes. c. ad Romanā. & c. Ideo. & dist. 21. c. nunc au

tem. & c. in tantum. & dist. 17. c. Concilia. ubi dicit Concilium. cuius. s. Papæ causam totam Dei iudicio reseruamus. Item in extrauagan. Bonif. 8. unam sanctā. de maiori. & obedi. sic habetur. si de uiat terrena potestas iudicatur à spirituali. si spiritualis iudicatur minor à superiore si uerò suprema à solo Deo & non ab homine pōt iudicari. hæc ibi. & multa alia iura ad idē adducit Cano de locis theologicis lib. 6. ad quod etiā, est. 8. synodus Generalis Constantinopolitana can. 21. ut habetur infra in respon. ad octauum argum. ibi uide. igitur Papa non habet superiorē in terris & est supra Conciliū. nā ideo ipse iudicat oēs & ipse à nemine iudicatur: & oēs ad ipsum appellant & ab ipso appellari non potest, ut hæc ratio in prædictis iuribus assignatur.

Si negetur consequētia glossando prædicta iura quadrupliciter. Primò q̄ intelligunt de particulari alio iudice, uel de Ecclesia particulari à quibus Papa iudicari nō pōt q̄a illis superior est: non autē de Ecclesia Vniuersali nec de Concilio Generali legitime eā representante. Secūdo q̄ intelligunt q̄ Papa non pōt etiam à Concilio iudicari de criminibus nō scandalosis nec nociuis Ecclesiæ. Tertio q̄ intelligitur regulariter ad superiorē putā ad Conciliū haberi recursus. Quartò q̄ illa iura sunt ab ipsis pōtificibus edita in suū fauorē sibi tribuēdo quod Ecclesiæ & Conciliorum proprium est.

Contra has glossas replicatur. nam prima glossa licet possit habere locū in aliquibus sunt tñ multa iura de prædictis quæ illā nō admittūt. ut est c. nemo. ubi expressē dicitur q̄ nec à toto clero nec à populo potest Papa iudicari. & idē significatur in c. patet. & c. aliorū. & c. cuncta. & in extrauagan. unam sanctā. & dist. 17. c. Concilia. & dist. 21. c. nunc aut. & c. in tantum. ubi etiā ipsum Conciliū non audet causam Papæ iudicare: & expressē dicitur absolute q̄ Papæ auctoritate maius iudiciū nō est sed ipsius iudiciū oibus est superius. Itē q̄a p̄sonis & Ecclesiis particularibus nūquā est dubitātū inter catholicos an essent Papæ subiecti. Secūda etiā glossa nō ualet. tñ q̄a nullo iure neq; rōne sufficiente fundatur. tum etiā uidetur falsa eō quod in c. si Papa. dist. 40. & in aliis iuribus solū crimē hæresis excipitur de quo Papa possit p̄ Conciliū iudicari. igitur rōne aliorū criminū quoruncūq; nō subiicitur Concilio etiā si scandalosa sint ut de hoc latius infra. questio. 5. agitur.

Tertia etiā glossa est falsa. tum q̄a prædicta iura absolute sine ulla exceptione loquūtur. tum q̄a etiā super crimē hæresis Papa diceretur nō habere superiorē neq; iudicem in terris à quō posset iudicari; quia similiter ad Concilium regulariter non patet accessus siue recursus sicut nec super alia crimina: quod tamen ipsi oppositum opinantes quō ad casum hæresis habent pro inconuenienti: Sed de hoc latius infra q. 17. agendum est.

Quarta denique glossa est iniuriola sancte sedi Apostolicæ, malē sonans, scandalosa & omni-

no falsa, & de corde malē sibi conscio procedens. Nam & eadem ratione multæ sanctorum Pontificum auctoritates atque decreta supradicta temerē refutarentur.

confirmatio
de resolutione

Prædicta omnia confirmantur, quia ipsum Generale Concilium Calcedonen. actione. 2. & 3. & 16. sapius & expressē appellat Papam Dominum suum: & Sanctam eius sedem Apostolicam adorat: & successorem B. Petri in primatu totius Ecclesiæ confitetur: illiq; se subiectam esse recognoscit. & multa Concilia Generalia hoc idem facere & fecisse constat: & prædictum Concilium Lateranense refutari nullo modo potest, ubi & hoc ipsum latius refertur. Item Papa pius secundus in bulla sua incipientē. In moribus. directa ad uersitatem Colonien. se retractat eō quod olim ut Doctor malē & erroneē tenuisset Conciliū esse supra Papam, quā bullam ad literam ponit noster Horantius de locis catholicis in fine. Tandem in Concilio Lateranen. tertio sub Leone X. sess. 11. sic habetur. cum etiam solum Rom. Pontificem pro tempore existentem tanquam auctoritatem supra omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendum, ac dissoluentium plenum ius & potestatem habere, nedum ex sacre scripturæ testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Rom. Pontificum, sacrorūque canonum decreto, sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione cōstet manifestē. hæc ibi: quæ clarissime rem probant. Bulla incipit Pastor æternus.

1. Arg.

Contra supradictam teriam opinionem uide dupliciter arguitur & primò contra primam eius partem ubi dicitur quod potius standum est diffinitioni Concilii Generalis legitime congregati quā Papæ. nam Concilium auctoritatem habet à Papa non solum quod ad congregari ut sit legitimum, sed etiam ut ea quæ ibi fiunt legitima sint & auctoritatem habeant Concilii, ergo nisi Papa ibi simul adsit diffiniendo, vel nisi tunc vel post suam superaddat auctoritatem, ibidem diffinita approbando vel expressē aut tacitē consentiēdo: certē non habent robur legitime diffinitionis: & ex consequenti nec standum est tali diffinitioni plus aut æquē atq; Domini Papæ. Consequentia patet. & antecedens probat, tum primò ex c. maiores. de baptismo. ut superius q. 3. in Respon. ad quartū argu. ad secundā eius probationē. & ex c. significasti. de electio. ut in hac. q. 4. paulò superius in 8. pbatione prædictæ tertiæ opinionis habetur. tum secūdo q̄a in c. ita dñs. destin. 19. habetur q̄ à B. Petro quasi à quodā capite in totum corpus Ecclesiæ manat auctoritas. & B. Tho. opusculo 19. cōtra impugnantes religionē c. 4. ait, q̄ sancti patres in Concilio congregati nihil statuere possunt sine Papæ auctoritate interueniente, sine qua nec ipsum Conciliū potest congregari. tum tertio idē antecedens patet. q̄a Concilia Generalia errare possunt & de facto errauerunt,

ut supra q. 2. in argumentis probatur.

Respon. propter has aliasq; rationes Caieta. & Albertus Pighius & alii tenent quod potius Papæ quā Concilii legitimi uel etiam totius reliqui corporis Ecclesiæ diffinitioni standū est: quodq; non est maior nec certior auctoritas Ecclesiæ & Concilii cum Papa quā ipsius Papæ solius. Immo q̄ sine Papa præsentē uel tacitē uel expressē consentiēdo approbante diffinita in Concilio non habent infallibilem certitudinem: Immo & q̄ ipsū Concilium in fide & moribus diffiniendo errare potest etiam si ipsius Papæ legati ibidē interfuerint. ut supra q. 2. in Respon. ad argumentū latius habetur, ubi uideatur. Sed certē hæc eorū opinio falsa & dissona rationi, tum ex supradictis in probatione primæ partis tertiæ opinionis, tum etiam ex responsionibus sequentibus ad eius inualidum argumentum siue fundamentum constabit.

Igitur ad prædictum argumentum Respondeo concedendo antecedens ad hunc sensum, quod sine Papa uel eius auctoritate & consensu diffinita in Concilio non habent auctoritatem nec uim coactiuam & obligantem sub pœnis Ecclesiasticis omnes fideles Ecclesiæ. & similiter ad hunc sensum conceditur. prima consequentia: sed secunda negatur quæ alium sensum sonat & expressē præterdit. Si autem antecedens illud intelligatur quod ibi diffinita sine Papa & eius auctoritate uel consensu non habent auctoritatem aut uim ueritatis & ueræ diffinitionis cui omnes fideles etiam ipse Papa iure Diuino stare teneantur: tunc utiq; negatur & ea omnia quæ inde sequuntur, ut constat ex probationibus primæ partis ipsius. tertiæ opinionis. Et ad primam probationem ipsius antecedentis ex cap. maiores. dico q̄ intelligitur de ultima diffinitione habente uim etiam coactiuam ut dictum est. & ideo B. Thom. secunda secundæ q. 1. artic. ulti. ait quod iudicio Papæ uel Ecclesiæ reseruatur, ut scilicet utroque modo prædicto intelligatur. Item non excludit Concilium sed Prælatos inferiores. & ad c. significasti. de electio. dico similiter q̄ expressē loquitur solum de robore & auctoritate coactiuæ & iurisdictionis, ut constat ex ipsa ratione ibi expressa & intentione textus dicentis q̄ ideo Papa non subditur legibus Concilii in dispensando, uti hoc etiā supra in tertiā pbatione huius tertiæ opinionis quæ defenditur habetur. Ad secundam eiusdem antecedentis probationē dico q̄ auctoritates illę de potestate ordinis & iurisdictionis expressē loquūtur, ut etiā patet ex supradictis. At tertiā deniq; Respon. negandō ullū Conciliū Generale legitimum legitimeq; pcedens & faciens quod in se est in fide & moribus unquam errasse aut errare posse, ut ibidem quaestio. 2. constat ad illa respondendo. nam assistentia Spiritus Sancti æquē promissa est, & æquē adest dicto Concilio sine Papa sicut & ipsi soli Papæ. Matth. 16. Portę inferi non præualebunt aduersus eam. s. Eccle-

Respondeo
ad 1. arg.

fiam secundum expositionem Doctorum approbatam, simul cum alia expositione aduersus eam s. petram. i. Papam, uel etiam aduersus eam s. cōfessionem fidei quam fecisti, & Matth. 18. dic Ecclesia: quia ubi duo uel tres &c. ut supra in probatione primæ partis huius tertie opinionis & q. 1. Arma fidei propo. 9. latius habetur, In quo Caieta. & alii supradicti deficere uidentur.

Secundo principaliter & præcipue contra secundam partem prædictæ tertie opinionis ubi dicitur quod quod ad potestatem iurisdictionis Papa est supra Concilium & totam Ecclesiam sic arguitur. Nam rectum est iudex sui & obliqui. Ecclesia autem uniuersalis est adeo recta quod in fide & moribus errare aut deficere non potest: & similiter Concilium Generale legitimū faciens quod in se est: quamuis per accidens & regulariter magis quam Papam certum est errare non posse, ut ait ipsa prima pars tertie opinionis: Papa enim in fide & moribus diffiniendo deficere à faciendo quod in se est, & errare potest, ut supra q. 3. habetur. ergo Ecclesia & per consequens Concilium Generale prædictum illam representans est supremus iudex, habetq; potestatem iurisdictionis ad iudicandum omnes etiam supra ipsum Papam.

Respondeo ad secundum argumentum quod illa maior, quamuis sit formaliter uera: at uerò si ut argumentum præterit intelligatur quod ubi est maior rectitudo aut certitudo iudicii & ueritatis, ibi etiam est supremum tribunal maiorq; potestas iurisdictionis etiam ad sententiam iudicialiter ferendum: tunc illa maior est falsa. Nam inde sequeretur quod qui doctior esset, aut qui maius lumen, uel reuelationem propheticam haberet, iurisdictione quoq; & potestatem etiam Papalem haberet. id quod manifestè erroneum est. aliud est enim scientia, aliud clavis scientiæ & potestas cognoscendi, sententiamq; ferendi & præcipiendi, legem uel ferendi est. & ita etiam si minor concederetur quod Papa errare potest, nihil concludit argumentum de quo superius q. 3. dictum est.

Tertio principaliter contra eandem secundam partem tertie opinionis arguitur probando quod Papa non supra totum corpus Ecclesie, uel Concilii Generalis, sed solum supra particulares oēs personas & Ecclesias fidelium supremam iurisdictionis potestatem habet. Nam Papa non est supremum caput totius corporis mystici uel Ecclesie, ergo non habet supremam hanc potestatem super eam, nec supra Concilium Generale illam representans. consequentia patet, & antecedens probatur. quia Ecclesia non est neq; dicitur corpus mysticum Beati Petri aut Papæ, sed Christi solius. Ephes. 1. Ipsum dedit pater caput Ecclesie quod est corpus eius, & prima Corinth. 12. & ad Romanos. 12. Ideo & Matth. 16. dicitur super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. non dicit tuam. & Ioan. 2. 1. Pasce oues meas non tuas. Igitur neq; Beatus Petrus aut Papa, sed solus Christus est supremum caput

absolutè totius corporis Ecclesie: nam corpus & caput correlatiuè dicuntur.

Si dicatur, sicut dicendum est, quod Papa non est supremum Ecclesie caput ex se uel primarium, respectu cuius dumtaxat dicitur corpus suum mysticum esse: sed est caput supremum ministeriale loco Christi, & Vicarius eius, & caput uisibile illi tantum subordinatum & non Dominus Ecclesie, per quod quidem caput subordinatum Christus in suum corpus Ecclesie & membra eius uirtutem infuit, ut habetur in c. ita dominus distin. 19.

Contra hoc adhuc replicatur. quia si Papa est ministeriale caput & minister Ecclesie loco Christi secundum id. 1. Corinth. 4. sic nos existimet homo ut ministros Dei & dispensatores ministeriorum eius &c. & 1. Pe. 5. non dominantes clero &c. ad utilitatem Ecclesie illi seruiens. Ideo enim Papa seipsum appellat seruum seruorum Dei, ergo non habet potestatem supra totam Ecclesiam cuius minister est: sed uel minorem uel æqualem. patet consequentia tum primo, quia Luc. 22. Maior est qui recumbit quam qui ministrat. tum secundo quia Rex est supremum regni & reipus. suæ caput ministeriale loco Dei, ad Romanos. 13. Omnis potestas à Deo est. & prouerb. 8. Per me reges regnāt, non tamen ideo sequitur quod rex habet potestatem supra totum suum regnum simul congregatum; sed solum supra omnes partes eius. ergo similiter de Papa & tota Ecclesia uel Concilio dicendum est.

Ad tertium argumentum Respondeo quod Papa est supremum Ecclesie caput ministeriale loco Christi, ut responsum est usq; ad replicam.

Ad quam negatur consequentia, & ad eius primam probationem ex illo Luc. 22. Maior est qui recumbit &c. dico quod qui ministrat est quidem minor in exercitio, non tamē in potestate; ut pater. nam Christus ipse qui uenit ministrare non ministrari id de seipso dixit: qui tñ omnibus superior est. alioqui Papa esset etiā minor quolibet fidei, cui ut seruus seruorum Dei ministrat omnibus etiam ad utilitatem.

Ad secundam probationem eiusdem consequentie negatur etiam ipsa consequentia, nec est simile de Rege & de Papa. nam regia & quælibet alia potestas in generali, quamuis sit à Deo, pendet tamen ab ipsa repub. non solū quod ad applicari huic uel illi, sed etiā quod ad modū & gradū potestatis, id est quod ad modū regiminis monarchici siue regalis aristocratici uel democratici, & quod ad tantā uel tantā potestatem habendā uel exercendam. & ita Rex gerit uices reipus. ipsius, & est minister eius & Dei. Dei quidem non tñ proxime & immediate ut Papa, qui uices solius Dei gerit: sed mediāte sua repub. quæ suam potestatem, quam iure naturali ad gubernandum habebat, transiit in Regem, ut per eum melius gubernaretur. Inde fit quod regnum ipsum congregatum potest limitare potestatem quā confert suo Regi ut suo ministro; & Rex ipse est inferior suo regno congregato, a quo

à quo suam potestatem in hoc uel illo gradu accepit, & potest ab illo deponi si in notabile regni nocumentum sua abutitur potestate. Non sic est de Papa, cuius potestas tam quod ad modum regiminis regalis quam quod ad gradum potestatis non ab Ecclesia sed à solo Christo est instituta, & illi collata eo ipso quod electus Papa est: ex tunc enim iure Diuino est Vicarius Christi, eiusque immediatus minister uices ipsius & non Ecclesie habes & ita Papa ministeriale quidem caput est, non autem minister Ecclesie, proprie loquendo, quamuis ad utilitatem Ecclesie sit, quo tandem fit ut vice Christi superior tota Ecclesia sit, neque ab ea in sua pendeat potestate neque in usu ipsius. Id quod ad omnia quæ in hac materia tractantur uti præcipuum eius fundamentum valde notandum est: hinc enim omnia pendunt quod quidem superius late probatum est.

Quarto, contra eandem secundam partem tertie opinionis arguitur. nam iure naturali omnis libera & perfecta communitas tam temporalis quā spiritalis uel Ecclesiastica potest sibi de principe prouidere: & quando iam de Principe & modo principatus sibi etiam à Deo prouisum est, potest seipsam tueri contra eum quando in ipsius reipus. destructionem abutitur ille sua potestate, cogendo, limitando, puniendo, & illum etiam deponendo, & alterum substituendo. Sed Ecclesia & Concilium illam representans est communitas perfecta & libera, excepto quod ad modum principatus, qui non potest esse nisi monarchicus, siue Papalis, sicut à Christo institutus est: ergo potest sibi de Papa hoc uel illo modo prouidere & contra ipsum modo prædicto se tueri. hoc autem est Ecclesiam uel Concilium habere potestatem supra Papam. igitur &c. consequentia sunt manifestæ. Et maior probatur, Tum primo, quia gratia non destruit, sed perficit & confirmat ius naturale sicut & naturam ipsam, nam illud est de iure naturali, ut quinto polit. ipse etiam Arist. ait. & ita illa maior habet locum etiam in polia Ecclesiastica à Christo in hoc tempore legis gratiæ instituta. alioqui communitas hæc Ecclesiastica uel Ecclesia non esset tam bene à Christo ordinata si non posset sicut secularis secundum ius naturale contra suum superiorem abutentem modo prædicto sibi prouidere. Tum secundo illa maior probatur. quia licet Rex Saul, Rexque Dauid essent à Deo electi & instituti, poterant tamen per sinagogam deponi si essent nociui & in destructionem ipsius, & modum eligendi alium Regem uel Principem instituire. Minor etiam supradicta probatur, quod scilicet Ecclesia Catholica sit communitas perfecta, quia habet omnia ad salutem æternam expectantia, id quod nulla alia respu. habet: quod sit etiam omnino libera, patet ad Galat. 4. Qua libertate Christus nos liberauit. & Iacobi primo. Qui autem prospexit in lege perfecte libertatis. &c. neque enim quod ad hoc minus libera quā synagoga est.

Ad quartum argumentum respondeo negando antecedens. maiorem quidem quatenus dicit quod est idem iudicium de reipus. Ecclesiastica & laica uel seculari. minorem uero quatenus dicit quod Ecclesia est respu. omnino libera, sicut regnum temporale uel synagoga quod ad hoc. nam licet sit omnino libera à peccatis per gratiā Christi, non tamen à superioritate & lege quod ad hoc sibi à Christo imposta siue taxata.

Pro quorum maiore declaratione & probatione nota secundum Caieta. in Apologia par. 1. c. 1. & par. 2. cap. 9. quod natura regiminis multiplex est. Nā aliquod à sua natura est in uno qui est naturale caput communicationis illius: ut patet in regimine domus uel æconomico, cuius auctoritas naturaliter est in patrefamilias: nisi quando in defectum ipsius sit in matrefamilias. Aliud autem est naturaliter in ipsa communitate multitudinis, ut constat in regimine politico uel ciuitatis seculoso omni superaddito dominio. Ecclesiasticum uero regimen cum sit altius completens domesticum & ciuile, ut significatur Ephe. 4. Estis ciues Sanctorum & domestici Dei &c. qualis naturæ sit ex ipsa natura & origine facti & Christi institutione, qui omnia potest, & nequit à rectitudine deuiare, contemplandum est. naturalis namque propagatio regiminis sicut & aliarum rerum origo naturam ipsius regiminis & rerum ipsarum ostendit. constat autem quod Ecclesia non à singularibus nec à communitate, sed à capite Christo sumpsit initium originis perfectæ & potestatis. iuxta id Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego vos. & Math. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Igitur natura regiminis Ecclesiastici à sua origine & institutione exigit, ut non in communitate sit, nec ab ea ad unum uel plures deriuetur (ut accidit in regimine humano ciuili): sed in uno & certo principe sit. Et cū iste Princeps unus & idem Dominus Iesus heri & hodie uiuat in æternum: fit ut ex natura sua ad ipsum Principem Christum dumtaxat, & non ad communitatem Ecclesie in sua absentia spectet de suo Vicario prouidere: non dico de Vicario ipsius Ecclesie, quæ utpotè redempta serua nata est & caret iure huius principatus: sed de Vicario ipsius Christi, qui iure redemptionis est Dominus principalis Ecclesie, id quod statim resurgens à mortuis effecit, uel potius quod antea Matth. 16. promiserat, Beato Petro adimpleuit, dum Ioan. 21. ait, Petre pasce oues meas. & Ita liquet quod sicut Princeps Ecclesie Christus non à communitate ipsius Ecclesie naturaliter suam potestatem habet: ita & suus Vicarius Papa non ab Ecclesia, sed ab ipso Domino Iesu Christo ex sua institutione consona tali nature regiminis habet auctoritatem.

Ex his iam patet solutio argumenti suprapositi. nam primo falsum est quod dicitur in minori, quod scilicet Ecclesia est communitas libera quod ad ius principandi: licet sit libera libertate gratiæ & à

Respondeo ad 4. arg.

Nota.

S. 1. 1.

S. 1. 1.

S. 1. 1.

Coroll. 1.

& à cæremoniis & obseruantia ueteris legis, ut ibi dem & Iacobi. primo & secundo & prima Pe. cap. 2. aperte significatur, quin potius supposita natura ipsius Ecclesiæ quam Christus illi statuit, consensum est iuri naturali quod quod ad id libera non sit uti iam dictum est. quod etiam inde magis liquet, quia Ecclesia non potest sibi ipsi regimen retinere nec duobus aut tribus committere, ut cõmunitas libera facere potest. alioqui quod ablit posset aut plures Papas simul habere, aut officium aliquod supra Papam quod ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in vna vel pluribus personis, quæ hoc vel illo modo electæ loco ipsius Ecclesiæ totam Ecclesiam & Papam gubernaret.

Cõm. 2.

Secundò patet Respondeo ad primam maioris probationem nam ordo gratiæ non destruit ius naturale nec ordinem naturæ qui in Ecclesia natus est esse. nam ibi non est talis ordo naturalis, ut eius sit ius principatus & principandi ad finem super naturalem sicut est in repu. seculari ad suum finem naturalem: sed ut iam diximus in Ecclesia ex sua natura natus est talis ordo ut scilicet eius principatus non in se sed in solo Domino Christo redemptore sit. & hunc ordinem in Ecclesia gratia non tollit sed perficit: & Christus disponens omnia suauiter complexus est dum Vicarium suum loco suo Ecclesiæ suæ præfecit, & quid de suo Vicario delinquente faciendum sit sibi soli reseruauit, ut in cap. aliorum. 9. q. 3. habetur expressè. Neque in hoc malè sed optimè prouisum est Ecclesiæ: dum contra malum principem non nisi aptum & proportionale remedium ordinarium super Diuina prouidentia supernaturali fundatum, ut hoc exigit regimen super naturale, Christus illi reliquit. uti de hoc etiam latius infra. q. 10. agendum est.

Cõm. 3.

Patet etiam tertio quod neque quod ad hoc ius principandi sibi quæ prouidendi est idem iudiciu de Ecclesia & de repu. seculari: ex quo diuersa utriusque natura principatus uel principandi est. cum quo stat quod ea quæ in re naturali quibus libet priuatis etiam personis conueniunt, ut vim repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: & auferre gladium de manu furiosi, & huiusmodi, non denegentur Ecclesiæ: non quidem ut potestatem uel actum iurisdictionis in ipsum Papam exercent sed ut illi resistat vim vir repellendo, ut hoc inferius. q. 10. latius declaratur.

Cõm. 4.

Patet etiam quartò Respondendo ad secundam probationem supradictæ maioris argumenti. non enim est idem iudicium de Rege etiam electo ab ipso Deo ut fuit Saul & Dauid, & de Papa. differunt enim in hoc, quod Rex tam creatus uel electus à populo quam datus à Deo, populū & eius potestatem, Papa uero non nisi Christi potestatem representat. nam licet in fieri Rex datus à Deo & electus à populo differant inter se dum alter à populo alter à Deo præficitur; in natura tamen officii & potestatis non distinguuntur. sicut enim

organum naturale putà oculus uel manus si data sint à Deo miraculosè perinde est quod ad suum officium ac si essent à natura: Ita organum politicum, puta Rex, cum datur à Deo perinde est quod ad officium ac si esset à populo. Ideo utroque modo Rex factus populi potestatem representat & exercet, illiusque uices non Dei immediatè gere re dicitur, uti paulò superius in Respon. ad tertiu argumentum dictum est. Vnde & ipsa respu. super eum tanquam supra suum ministrum siue Vicarium potestatem habet. Papa autem siue à Christo immediatè ut B. Petrus, siue mediante Ecclesiæ ministerio uel electione factus ut nunc sit, eiusdem est naturæ & potestatis. quia scilicet non representat potestatem Ecclesiæ nec ipsam Ecclesiam immediatè sed ipsum Dominum Christum & illius solius uices immediatè ut Vicarius ipsius gerit. Inde fit ut super ipsum Ecclesia nullam habeat potestatem. nam ut constat ex supradictis regia potestas iure naturali primo est in populo & ab eo in Regem deriuata: potestas autem Papalis supra naturam est: & iure Diuino in vnica persona & non in cõmunitate primo est à Christo instituta. quo fit ut Papa solius Christi Vicarius & minister immediatus & nõ Ecclesiæ sit. id quod per ipsum etiam diffinitum est, uti superius in probationibus tertiæ opinionis habetur, quod scilicet Papa in Beato Petro officium suum uniuersale & potestatem à Christo suscepit.

Quintò principaliter contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. nam omne totum est maius sua parte. Ecclesia uniuersalis est totum: & Papa pars eius, ergo Ecclesia est maior illo uel supra ipsum, & ex consequenti Conciliū illam representans supra Papam est. consequentia est nota cum maiore. & minor probat: tum quia ad Ro. 12. Multi vnum corpus sumus singuli autem alter alterius membra in Christo &c. Tum secundò quia est caput ministeriale loco Christi. ergo & membrum & pars totius corporis Christi quod est Ecclesia. sicut & caput totius corporis pars est. Tum tertio quia Ecclesia est mater omnium fidelium: & Papa est filius Ecclesiæ uniuersalis. nam secundum Ambro. in libro de symbolo non habebit Deum patrem qui Ecclesiam noluit habere matrem. Et confirmatur per Hierony. & refertur in cap. legimus. dist. 93. si auctoritas queritur: Orbis maior est vrbe scilicet Romana de qua agitur ibidem.

Respondeo ad 5. arg.

Ad quintum argumentum Respondeo dupliciter, primò secundum Caieta. in quodlibet. de potestate Papæ cap. 9. & in Apologia cap. 10. distinguendo minorem: & illam concedendo ad hunc sensum, quod Papa ut persona particularis est pars & filius uniuersalis Ecclesiæ, quia regeneratus & nutritus & instructus est ab Ecclesia ut ceteri fideles: & ad hunc sensum procedunt & conceduntur ille probationes. negatur autem illa minor quod Papa ut Papa & ut caput formaliter, uel secundum

eundem potestatem Papalem iurisdictionis de qua loquimur sit pars Ecclesiæ: sicut nec Christus cuius est Vicarius dicitur neque est pars Ecclesiæ Catholice. nam potestas uniuersalis Ecclesiæ non constat ex potestate Papæ & aliorum ut totum in re grale ex suis partibus: sed potius Papæ potestas est tota potestas Ecclesiæ, & aliæ potestates sunt participationes ipsius datæ in partem sollicitudinis: neque intensiue maior potestas efficitur ex potestate Papæ simul & Ecclesiæ potestates sint plures formaliter & extensiue quam potestas Papæ solius. sicut causa uniuersalis simul cum causis particularibus sunt plures causæ: non tamè ex eis resultat vna maior causa uel virtus siue potestas intensiue quam sit in prima causa in qua virtualiter omnes aliæ causæ & potestates in causando continentur, & probationem minoris scilicet si Papa ut Papa est ministeriale caput Ecclesiæ ergo & membrum eius est: & per consequens pars & filius ipsius: negatur vtraque consequentia hæc. nã licet ut Christianus regeneratus in Ecclesia sit filius eius non tamen ratione dignitatis Papalis ut ait Pius. II. in bulla in minoribus. ubi retractat opinionem quam ipse tenuerat priusquam esset Papa quod scilicet Conciliū esset supra Papam & ita Papa ut caput, ut caput & Papa non est membrum neque pars neque filius illius residui corporis Ecclesiæ distinctæ ab ipso Papa, cuius pater & caput & sponsus ipse loco Christi est. cū quo stat quod etiam ut Papa sit membrum pars & filius totius Ecclesiæ integræ quæ ipsum etiam Christū includit qui caput & pater principalis & sponsus totius corporis mystici & membrorum Ecclesiæ & Papæ ipsius est. Secundo modo & fortè clarius meliusque concessa minore ad maiorem Respondeo quod solum est uera de toto integrali aut numerali in quantitate non de toto potenciali, ut multi Doctores dicunt in primo distin. 3. super id, quod magister comparando partes imaginis trinitatis ad inuicem, & unam illarum ad omnes alias, dicit quod non solum singula singulis sed singula omnibus æqualia sunt. Contra quod fit argumentum, quod non potest illud esse quia omne totum est maius sua parte. respondent Doctores & bene quod dictum magistri sit uerum, & similiter illa maxima est uera solum de toto integrali aut quantitatiuo numerali, non de toto potenciali de quo argumentum procedit agens de potestate iurisdictionis Papæ & Ecclesiæ. Quod etiam exemplo magis declaratur. nam totus homo habet potentiam ad uidendum: similiter etiã oculus qui est pars hominis: & homo est quoddam totum cuius oculus est pars: & tamen tota potestas hominis ad uidendum in oculo tantum eius est: neque est maior potentia ad uidendum in toto homine quam sit in oculo eius. sic in proposito tota Ecclesia quasi totus unus homo accipit clauas à Christo potestatemque Papalem in Beato Petro uel in Papa: & ita potest actum iurisdictionis

per Papam quasi per membrum suum principale ad id deputatum à Christo exercere: sicut homo per oculum à natura ad id deputatum uidere potest. In quo quidem Papa est tota potestas iurisdictionis Ecclesiæ & non in aliis membris nec in tota ipsius Ecclesiæ cõmunitate nec est maior potestas totius Ecclesiæ quod ad hoc quam sit potestas Papæ solius. ut hoc ait expressè Turrecremata de Ecclesia lib. 2. cap. 72. & Caieta. ubi supra. Itaque Ecclesia Catholica est quoddam totum corpus mater & regina omnium & sponsa Christi: & potest quidem illuminare, docere, regere & gubernare, & imperare, sed non nisi per sua membra tanquam per distinctas potentias & partes suas. nõ enim potest prophetare nisi per suos Prophetas: nec docere nisi per suos Doctores: nec miracula facere nisi per habentes gratiam miraculorum: nec regere nisi per suos prælatos: neque tandem supremam iurisdictionem nisi in Papa habet & non nisi per ipsum illam exercere potest. Et sicut totus homo non potest per se magis uidere quam per oculos suos, nec magis ambulare quam per pedes &c. Ita uniuersalis Ecclesia nihil magis per se totam potest, quam per sua membra prædicta: neque maiorem potestatem iurisdictionis ipsa tota quam Papa supremus in ea prælatus habet.

Ad confirmationem quod orbis maior est vrbe, id uerum est non quod ad potestatem iurisdictionis de qua ibi Hieronymus non loquitur: sed quod ad alia putà quod ad merita uirtutes & scientiam, & præcipue quod ad vigorem & auctoritatem consuetudinis de qua ipse Hierony. loquitur. ad quem vigorem ut sit consuetudo bonorum atque sapientum quæ in Ecclesia proponitur imitanda & an sit plurium & præualens aliis, multum ualèt, plura & meliorum atque sapientum merita & actus quæ omnia in toto orbe magis quam in sola vrbe Rom. reperiuntur. Ideo ait Hierony. quod consuetudo orbis qua Diaconi subesse sacerdotibus non præesse consueuerunt imitanda est: & hæc auctoritas consuetudinis, de qua ipse loquitur non de auctoritate potestatis, maior in orbe quam in vrbe est. tamen si auctoritas & potestas extensiue non intensiue ut supra diximus maior in orbe quam in vrbe est.

Si contra prædictam solutionem replicetur, ut Gerson & alii de prima opinione ubi supra arguunt, quod si omne totum integrale uel numerali est maius sua parte. nunc autem potestas Ecclesiæ uniuersalis est quædam tota integra potestas: Papalis autem est pars eius integralis; ergo potestas Ecclesiæ est maior. consequentia patet cum maiore. & minor probatur. nã tota potestas Ecclesiastica diuiditur in Papalem Cardinaliciam, Episcopalem sacerdotalem &c. quæ sunt in Ecclesia. nã alia est potestas Episcopalis, alia Cardinalicia, alia Papalis, ut constat etiam ex subiectis quæ ab ipsis formaliter Episcopi Cardinales & Papa denominantur. & ex his tanquam totum ex suis partibus

Replica.

tribus constat & integratur tota potestas Ecclesiæ ordinis & iurisdictionis Ecclesiasticæ, sicut & senarius numerus maior ex unitate & dualitate &c. constat. & Ita illa minor vera est.

Respon. ad
repliam.

Respondeo ad replicam negando minorem. & ad eius probationem conceditur quod tota potestas Ecclesiæ diuiditur, constat, & integratur extensiuè tantum non intensiuè ex illis potestatibus, quæ sunt partes tantum extensiuè illius, id est sunt plures potestates, non tamen facientes maiorem potestatem quam sit in Papa, uel quam sit unica Papæ potestas, quæ est omnium suprema omnem potestatem virtualiter continens, & potest quidquid omnes aliæ possunt potestates & aliquid amplius & supra omnes alias vim coactiuam habet, ut superius probatum est. Insuper etiam si concederetur, quod tamen non conceditur, quod in Ecclesia secluso Papa sunt omnes prædictæ potestates, etiam ipse Papatu, ut illa prima opinio malè sibi fingit; adhuc non sequitur inde quod potestas Ecclesiæ est supra Papam: nam ut Caieta. in apologia cap. 11. arguitur, sicut ex coadunatione omnium sensuum exteriorum in vno subiecto, utique non esset aliquis omnium iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus communis omnibus eis superior adiungeretur. & ideo ut constat secundo de anima, oportet ponere sensum communem unicum omnium sensuum iudicem omnibus altiore, quo subiectum videlicet homo iudicat plures sensuum potestates. Ita si ex prædictis potestatibus Ecclesiæ non resultaret aut quomodo libet eis adiungeretur una alia potestas communis siue superior, nihil posset Ecclesia etiam cum omnibus illis simul iunctis, nisi quod secundum singulas earum, puta secundum Papatu, Cardinalatum, & Episcopatum posset. Nam ut dicitur secundo de anima, perinde est duabus potentibus iudicare ac si duo iudices essent. nunc autem cum Papatu non possit manus Papæ ligare neque sit supra Papam, ut constat, ergo nec tota Ecclesia habens etiam Papatu cum aliis potestatibus id potest; nisi fingatur quædam alia potestas etiam ipso Papatu superior, qua Ecclesiæ cõmunitas utens iudicet de aliarum potestatuum etiam ipsius Papatu actibus. quod si hoc fingatur utique contradicitur Euangelio & veritati: & sibi ipsi contradicit opinio illa prima Gersonis, qui Ecclesiasticam potestatem ex Papatu, Cardinalatu, Episcopatu &c. inferioribus tantum uult componi atque constare. ut de hoc etiam supra in secunda probatione. 2. partis. 3. opinionis habetur.

Arg. 6.

Sextum contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. nam clauis & omnis potestas Ecclesiastica & ministri omnes Ecclesiæ sunt propter ipsam; & bonum eius finaliter; ergo ipsa Ecclesia est maior in potestate quam omnes ministri eius; antecedens patet. secunda Corinth. 10. & 13. Potestatem dedit mihi Deus & eam habemus non in destructionem, sed in ædificationem.

& Ephes. 4. Dedit quosdam Pastores & Doctores in ædificationem corporis Christi, quod est Ecclesia. consequentia etiam probatur, primo quia finis præstat iis quæ sunt ad finem. & 7. Ech. & August. lib. de magistro post medium libri uilius atque deterius gratia melioris, ergo in fine sunt omnia bona quæ sunt in iis quæ sunt ad ipsum finem. Itè secundo quia quidquid omnes prælati & ministri Ecclesiæ faciunt eius auctoritate & nomine faciunt, ut constat ex hoc quod nihil ualeret nisi secundum ipsius Ecclesiæ fidem & intentionem id facerent. Vnde & omnes secundum Ecclesiæ intentionem facere dicuntur, ergo ab ea suam auctoritatem & ex consequenti minorem omnes ministri eius habent, quorum unus Papa ipse est.

Respon. ad
6. arg.

Ad sextum argumentum Respon. negando consequentiam. & ad eius primam probationem negatur etiam consequentia, videlicet quod si Ecclesia est melior, quia habet plures uirtutes & sanctitatem &c. ergo sit etiam maior in potestate & habeat omne bonum mediorum aut ministrorum, qui ad bonum eius ordinantur, quod constat falsum esse. nam Christi uita & merita eius ordinata sunt immediatè ad bonum Ecclesiæ: non tamen ideo ipsa est melior neque potentior illo, qui fecit etiam minister circumcisionis Ro. 15. & Lu. 22. Venit ministrare non ministrari. ita etiam si Ecclesia sit melior non est potentior Papa Vicario Christi, qui ordinatur ad bonum illius. nam bene stat quod Regina & tota domus regia & regnum Principis maneat sub custodia & gubernatione Domini alicuius ab ipso Principe instituti: apud quem & non apud Reginam manet potestas gubernatiuæ suprema Regis super omnes & supra Reginam & domum eius. quamuis ipsa Regina & regnum & in se & ipsi Regi maius bonum magisq; dilectum quam ille gubernator & bonum eius sit. Itaq; maior potestas ad maius bonum sæpe, aliquando etiã ad minus bonum in toto uel in parte ordinatur; quamuis maius minori bono præster. Illa etiã propositio, finis præstat iis quæ sunt ad finem, est uera uniuersaliter de fine tantum principali & ultimo proprio, non de alio. nam hamus aureus est medium ad capiendum piscem & præstat ipso pisci, non tamen præstat homine qui est finis proprius principalis & ultimus piscationis & piscium: similiter Christus passus est propter Ecclesiã; & tamè uita Christi præstat omnibus creatis et ipsa Ecclesia: nõ tñ præstat honore Dei, qui est principalis & proprius finis ad quæ Ecclesia & uita & mors Christi ordinatur: uideatur Soto de iustitia & iure lib. 8. art. 5. ubi agit de iuramento. Ad secundam probationem dico primo, quod ideo Prælati omnes dicuntur ministri Ecclesiæ quia sunt ad eius utilitatem: non quia ab ea secluso Papa suam habent auctoritatem: nam eam a Christo immediatè Papa habet, & eo mediante & per eum ceteri suam habent potestatem, quo fit ut Papa non minister Ecclesiæ, sed Christi, cuius Vicarius est, caput

put autem ecclesiæ ministeriale proprie appellatur et omnes agrediuntur secundum intentionem ecclesiæ. i. secundum intentionem debitam officio ecclesiastico in ministracione sacramentorum: et quia ut ministri ecclesiastici officia ecclesiastica habentes operantur. Secundo etiam dici potest, ut ait Caieta. quod uice et nomine et intèntione ecclesiæ et ut ministri eius omnes operantur etiam ipse Papa si nomine ecclesiæ includatur etiam Christus caput eius: nam uerum est quod ut ministri huius ecclesiæ ratione capitis. i. Christi, eius nomine et secundum eius intentionem immediate uel mediate ab eo in suum corpus ecclesiæ diffusam, omnes ipse etiã Papa ministeria sua exercent. Sed tandem clarius et forte etiã melius dicamus quod omnes etiam Papa intentioni sicut et fidei Ecclesiæ catholicæ quæ in his uel in sanctitate uel in uirtute tempore deficere non potest, in suis ministerijs se conformare et agere debent. Sed ex hoc non sequitur Papam esse minorem illa in potestate, ut sæpe, et præcipue in responsione ad secundum argumentum dictum est.

Replicat.

Si replicetur. i. si rex peregre profecturus, ut in exemplo predicto continetur, reginam suam et regnum sub custodia gubernatoris supremi reliquisset. Si gubernator ille et regnum et reginam ipsius honorem et bona destrueret: certe absurdum esset dicere quod illa cum magnatum regni consilio non posset illum deponere atq; punire, et sibi de alio providere. Sic ergo in proposito uidetur dicendum quod Ecclesia quæ regina et sponsa Christi est, potestatem hanc habet a Christo supra Papam uastatorem Ecclesiæ, in casu predicto ad ipsum puniendum et deponendum: quantum ab ipso Christo immediate ille suam potestatem habeat. Nam necessitas mediorum ex finis necessitate sumenda est, ut. 2. phisicorum habetur.

Respon. ad
repliam.

Respon. ad replicam hanc negando consequentiam, neq; enim est simile. Nam in casu illius exempli ideo posset gubernator ille deponi atq; puniri, quia non solum ipse sed et princeps cuius ille vicem habet, sub regni potestate est: quod quidè supra ipsum regem regni destructorem idem facere posset. Non sic Ecclesia supra Papam etiam uastatorem eius potestatem habet, ut sæpe dictum est. Argumentum autem solum probat, quod et conceditur, quod Ecclesia potest Papam destructori resistere, uim uel repellendo, non autem per uiam iurisdictionis aut potestatis supra illum, sed alijs modis, ut supra in respon. ad quartum argumentum et latius infra. q. 10. habetur.

Replica.

Si secundo replicetur, quod prælati etiam Papa sunt solum dispensatores bonorum Ecclesiæ. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros et dispensatores ministeriorum dei. Nam bona quæ dispensantur sunt a Christo ecclesiæ relicta ut thesaurus illius. Ergo ipsa in eis maiorem quam Papa potestatem habet.

Respon. ad
repliam.

Respondeo ad antecedens, quod illa bona sunt

Ecclesiæ quoad utilitatem non quoad auctoritatem dispensandi: quia non toti Ecclesiæ sed eius tantum sacerdotibus atq; prælati proportionaliter immediate uel mediate, ut supra dictum est, Christus hanc potestatem dispensatiuam contulit. Ideo ut iam diximus proprie potius ipsius Christi et bonorum eius ministri et dispensatores quam Ecclesiæ sunt. Quod si aliquam potestatem Concilium habet et exercet excommunicando et indulgentias concedendo: id uirtute capitis, id est Papæ aut auctoritate quadam communi ex potestatibus prælatorum ibi existentium constituta facit. Et ita negatur consequentia illius argumenti.

Arg. 7.

Septimo contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. Nam Ecclesiæ non solum finaliter, id est ad eius utilitatem ut in argumento præcedente dictum est: sed etiam auctoritative datae sunt clauis regni cælorum a Christo immediate potestas ligandi atq; soluendi et officium pastorale supra omnes et supra ipsum Papam, ut patet Mathæi. 8. Si peccauerit in te frater tuus. &c. Nam ibi generaliter dicitur omnibus Apostolis et non solum beato Petro. Quæcumq; ligaueritis et solueritis. &c. ut ait Ieronymus et Hilarius: quod ideo uerba hæc Christus omnibus dixit, ne priuata auctoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus et publicanus, sed diuina auctoritate Ecclesiæ collata. Item ad idem Augustinus super Ioannem. et habetur uigesima quarta. quest. prima. ca. quod dicitur, ait, quod Petrus quando clauis accepit, Ecclesiam sanctam significauit. Et iterum. sermone de cimo super Ioan. de potestate ligandi et soluendi ait. Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit. Et in sermone Petri et Pauli ait. Petrus totius Ecclesiæ gestabat personam: et ideo audire meruit, Tibi dabo clauis regni cælorum. &c. Has clauis non ipse ut unus homo sed unitas accepit Ecclesiæ. Et libro de agone Christiano ait. Ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus inter Apostolos: huic enim Ecclesiæ clauis datae sunt cum Petro datae sunt et cum ei dicitur, Pasce oues meas.

Quod etiam super ipsum Petrum uel Papam hæc auctoritas Ecclesiæ data sit patet ibidem Mathæi decimo octauo. Si peccauerit in te frater tuus. &c. Dic Ecclesiæ. ubi constat quod Ecclesia est iudex ordinarius etiam Papæ in puniendo peccatum eius. Ergo et est iudex ordinarius ipsius absolute in omnibus casibus et causis eius. Consequentia hæc probatur primo. Quia iudex alicuius ordinarius in puniendo, est etiam illius iudex ordinarius absolute, ut habetur in capit. licet. de foro competenti. et in capit. nouit. de iudicijs a doctoribus. Tum secundo. Quia iudex et lex non differunt nisi sicut animatum et inanimatum. ex quinto ethicorum. Sed ad eandem legis auctoritatem spectat non solum punire sed etiam

sed etiam imperare, vetare, et permittere, secundum Thom. 1. 2. q. 92. arti. 2. Ergo ad auctoritatem ecclesie, quæ est iudex Papæ ordinarius impunendo spectat etiam alij tres actus prædicti super ipsum.

Resp. ad
7. argu.

Ad septimum argumentum respondeo negando assumptum utrobique. Pro quo nota, quod in argumento tria arguntur. Primum, utrum omnibus Apostolis immediate, an mediante beato Petro, claves ecclesiasticæ, potestasque pastoralis a Christo data sint: et quantum de hoc sint opiniones Palude et Turre cremata, in Decreto, dist. 19. ca. ita dominus. arti. 3. et aliorum doctorum, quas late refert Iacobatus. li. 10. arti. 7. in 8. probatione secundæ opinionis, nunc tamen dicamus cum Gaetano in quodam de potestate Papæ. ca. 1. et 2. et ca. 9. et Victoria in 2. relectione de potestate Ecclesiæ. q. 2. ubi latius de hoc agit, quod Christus immediate ex gratia vel privilegio speciali solis Apostolis prædictam dedit potestatem, præueniens in hoc auctoritatem beati Petri, a quo ordinarie sicut et nunc a Papa habent omnes ecclesiæ prelati, illam Apostoli erant habituri, nisi a Christo illis collata esset. Salua tamen permanet suprema potestas Petri super omnes: quam Christus Mathe. 16. Tu es Petrus, et super hanc. &c. Tibi dabo claves regni cælorum. &c. illi promisit: et postea Ioan. 21. Pasce oves meas, adimpleuit, secundum communiter doctores, aut etiam secundum Iacobatum ubi supra, Christus illam potestatem beato Petro quoad habitum tantum dedit, Mathe. 16. et postea Ioan. 21. etiam quoad actualem executionem concessit, ut de hoc latius infra. q. 14.

Secundo tangitur in argumento, utrum ex hoc primo dicto, et ex Mathe. 18. Quodcumque solueritis et ligaueritis, sequatur quod illa potestas a Christo Apostolis concessa, maneat etiam in ecclesiis: et quomodo an. immediate an mediante Petro et Papæ eius successore, a quo et per quem tanquam a capite ministeriali loco Christi eiusque vicario omnis potestas spiritalis diffundatur in totum corpus ecclesiæ, et in omnia membra eius. Et quantum in hoc etiam sint varie opiniones catholicorum, quas ubi supra Iacobatus late prosequitur: nunc tamen dicamus quod potestas ordinis et iurisdictionis etiam papalis et claves ecclesiasticæ datae sunt beato Petro et Apostolis a Christo, ut in perpetuum manerent in ecclesia, ut hoc omnes catholici consentunt: et oppositum hæreticum est. Vtrum autem immediate vel mediate. Ad hoc dicamus quod non immediate, sic quod in toto corpore ecclesiæ aut in omnibus fidelibus sit prædicta potestas et claves ecclesiasticæ: nam hoc constat erroneum esse, cum nec tota cõmunitas ecclesiæ nec quilibet Christianus habeat potestatem ordinis et iurisdictionis: sed soli Papæ successori beati Petri datur a Christo, et in eo immediate manet tota potestas supradicta ecclesiastica quam habuit beatus Petrus, et deinde ab ipso immediate vel mediate in totum corpus ecclesiæ et in membra eius proportionabiliter, virtus, potestasque, diffunditur. Vt

hoc expresse in ca. Ita dominus. dist. 19. et superius in prima probatione. 2. partis tertie opinionis habetur. Neque ex dicta auctoritate Mathe. 18. Quæcumque ligaueritis et solueritis. &c. eo quod omnibus pluraliter id dictum sit, habetur quod eis simul collectivè aut toti cõmunitati ecclesiæ simul tantum sit illa data potestas: sed quod omnibus et singulis distributivè tantum Apostolis et successoribus eorum proportionabiliter ut dictum est. Sicut Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata. &c. et Mathe. 28. Euntes docete omnes gentes, et prædicate Evangelium omni creaturæ, baptizantes. &c. et Mathe. 5. Vos estis sal terræ, Lux mundi, diligite inimicos vestros. et ca. 7. et 8. et Ioan. 15. 16. Petite et accipietis, et quodcumque petieritis dabo vobis. et multa alia eiusmodi. Cum quo stat quod id Mathe. 18. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo cõgregati. &c. specialiter tali congregationi dumtaxat, ut litera spiritaliter exprimit, et non aliter promissum sit, quod illi Christus aderit specialiter illuminando vel eius orationem exaudiendo, vel eius sententiã ratificando et oportune exequendo: nullam tamen iurisdictionem vel potestatem illi cõmunitati immediate promittit aut præstat ibidem. Sed neque ex supradictis auctoritatibus Ieronimi, Augustini, aliorumque doctorum amplius probatur: nisi quod non soli personæ Petri, sed eius officio vel dignitati Papali in perpetuum duraturæ in ecclesia, ad eius utilitatem illa potestas et illæ claves a Christo datae sunt, ut proxime dictum est, et quia officium beati Petri sicut Papæ est officium capitis quod in alia membra corporis habet influere: ideo ipsi officio capitali concessa, toti etiam corpori ecclesiæ data sunt atque dicuntur: et non solum finaliter, sed et formaliter et auctoritative toti ecclesiæ simul et capiti eius datae sunt, quæ ipsa in suo capite accepit: sicut toti homini formaliter visiva potentia datur cum eius oculis datur, et ipse habet quod eius oculi habent. Quia ergo unitas officij cõmunicativi toti ecclesiæ claves accepit in persona Petri, ideo dicitur quod Petrus personam ecclesiæ gerebat, et quod non unus sed unitas claves accepit. Similiter intelliguntur omnes auctoritates dicentes quod ecclesia habet claves a Christo et potestatem super omnes, quia. scilicet omnia accepit et habet in Papa vicario Christi capite ipsius ecclesiæ primo et immediate, et illo mediante in suis Episcopis aliisque pastoribus ecclesiæ super subditos suos proportionabiliter ut dictum est.

Tertio tangitur in argumento difficultas. Vtrum ecclesia accepit a Christo, Mathe. 18. Dic ecclesiæ, potestatem supra Papam, etiam ad ipsum puniendum. Et hoc iam patet ex supradictis quod non. Et ita illa cõsequencia eiusque probationes non procedunt. Illud autem Mathe. 18. Dic ecclesiæ, multipliciter exponitur a doctoribus, ut Gaetano, et Iacobatus ubi supra referunt. Sed resolutorie melior magisque cõmunis expositio est. Dic ecclesiæ. i. prelati qui præsidet ecclesiæ generali vel particulari propor-

proportionabiliter. pro quo notetur ut refert Silvester in sua aurea rosea feria tertia post tertiam dominicam in quadragesima et Iacobatus libro decimo articulo septimo in fine secundæ opinionis, et libro nono articulo duodecimo. quæst. vi. ex ipso textu Mathe. 18. et Luce 17. constat manifeste. Hæc verba non dixit Christus specialiter beato Petro sed omnibus discipulis. Ideo ecclesia in missalibus premitit (respiciens Iesum in discipulos suos) quia scilicet omnibus illis loquebatur. Et sequitur in eisdem missalibus (dixit Symoni Petro) sed hoc non est de textu euangeli. sed super additum ab Ecclesia, tum quia Petrus erat supremus prelatus in ea ad quem precipue zelus animarum et Ecclesie cura spectat, tum etiam quia postea Petrus specialiter super hoc informari petiuit dicens: (domine quotiens peccaverit frater etiam septies remittam ei, &c.). Ideo Christus illi loquens omnibus loquitur dicens (si peccaverit inter frater tuus. 1. si frater in fratrem Christianus precipue in Christianum qui est etiam frater specialiter per professionem et cultum eiusdem fidei Christi, vel proximus in proximum qui est frater secundum naturam omnibus communem. Secundum varias doctorum expositiones. (in te). 1. contra te, iniuriam inferendo: vel in te. 1. te solo sciente et coram te. Vade et corripere inter te et ipsum solum). 1. procede prius ut recta ratio lexque dilectionis Christianæ ad proximum requiritur, quod tibi vis alteri velis et e contra: ita videlicet ut cum minori dispendio honoris et rerum, et cum pace Christiana sine litigiosa contentione res agatur, ut tibi et proximi saluti secundum Deum satis fiat et provideatur. Quod utique fiet si prius inter te et ipsum amice atque fratere res componatur, illumque fraterno animo corripas de peccato suo. Quod si hoc non suffecerit (adhibe unum aut duos) per quos scilicet ille de peccato aut de iniuria reus cõvincatur si ignorat: aut moneatur et suadeatur, ut vel sic conuictus atque confusus debite tibi satisfaciatur et ipse de peccato emendetur. Quod si nec hoc profuerit (nec illos audierit: tunc dic ecclesiæ id est per te ipsum si tu es prelatus illius vel per prelatum eius publice nuncia in facie Ecclesiæ illius: tum ut a pluribus scientibus admoneatur et confusus respiciatur: tum etiam ut eum consilio Ecclesiæ id est Clericorum puniitio illius melius fiat atque pacifice, si non respiciatur, et ita in Ecclesia primitiva excommunicatio fieri solebat, ut inferius habetur. et nunc loco huius publice nuntiationes fiunt a prelati littere monitoriæ in facie Ecclesie ante sententiã excommunicationis. Igitur quia peccator per prelatum suum in facie Ecclesie predicto modo nunciandus vel moneandus est: inde communiter et bene a doctoribus iam exponitur, dic ecclesiæ id est prelati Ecclesiæ illius ut ipsum moneat in facie Ecclesiæ ut

dictum est, et adhuc sensum undecima quæstione tertia capitulo precipue, Nicolaus Papa, regi Lothario significat et hanc auctoritatem adducit (quod si Ecclesiam non audierit) id est si ad præfatam monitionem non respicerit sed rebellis permanserit, (tunc sit tibi tanquam ethnicus et publicanus) id est, ab eius communicatione caueas tanquam ab ethnico et publicano, et hoc postquam per prelati excommunicationem fuerit eiectus a cõmunionem fidelium: vel etiam si non fuerit communicatus caueas ab eius societate quantum commode potueris, ne vel eius exemplo inficiaris, vel illi in suo crimine fauere videaris, vel ut ille potius confusus redeat ad cor secundum id primo Corinthiorum septimo. Si quis frater est inter vos fornicator aut auarus, &c. Cum huiusmodi nec cibum sumere. et secunda Timothi. tertio. Cauete ab omni fratre ambulante inordinate, et prima ad Corinthios quinto. Auferte malum de medio vestri: quæ enim cõuentio lucis ad tenebras? &c.

¶ Quod autem hæc sit vera Germanaque expositio illius loci (dic Ecclesie) id est prelati, dicunt expresse, Chrysostomus, Augustinus et Bernardus in epistola. 213. ad Innocentium Papam et omnes fere doctores antiqui atque moderni etiam scholastici, et glossa in capitulo si peccaverit secunda quæstione prima et Innocentius in capitulo nouit, de iudicijs: antiquissima etiam consuetudo et practica omnium fidelium est ad idem: nam non ad cõmunitatem Ecclesiæ generalis vel particularis sed ad prelatos recurritur ab omnibus pro iustitia et correctione fratris obtinenda. Quando enim vidimus viros et mulieres iuvenes, aut seniores pro huiusmodi causis ad cõmunitatem alicuius Ecclesie vel ad concilium habere recursum? Item cum ante recursum ad cõmunitatem, prius vel aliquando ad prelatum recurri debeat, ut ex ipsa practica constat atque ratione: et de prelati sub hoc nomine mentio non fiat in Evangelio certe constat quod nomine Ecclesiæ prelati hic intelligitur: vel quod nunquam ad prelatum (quod absurdissimum est) sed ad cõmunitatem Ecclesie generalis, vel particularis vel ad concilium recursum est. Igitur quia Christus nomine Ecclesie prelatos intellexit: ideo continuo vel ipsos apostolos prelatos instituit ibidem, vel iam institutos vel in posterum instituendos, secundum varias doctorum opiniones: illorumque auctoritatem et potestatem simul declarauit dicens (Amen dico vobis quæcumque alligaueritis, &c.). Ad prædicta omnia facit etiam antiqua consuetudo Ecclesie primitiue. Nam quando quis erat tunc excommunicandus id a prelati simul et a sua Ecclesia presente eius habito consilio fiebat et cum ea solennitate quæ. 11. quæstione tertia capitulo debet significatur: ut quod ille faceret melius: atque sicut a tota Ecclesia, in eodem spiritu tam in excom-

communicando quam in absolendo seruari-
tur, et hoc inuitur prima ad Corinthios quinto ca-
pitu. Congregatis vobis, et spiritu meo cum vir-
tute domini iudicavi tradere Sathane, &c. et se-
cunda ad Corinthios. Cui vos donastis et ego.
Quod et significat Inno. primus in Epistola ad
Episcopos Mædonie. capitulo sexto de photi-
no absolendo et restituendo in suum Episcopa-
tum, Cui inquit porrigitis manum porrigo et e-
go, et cui porrigo porrigite. Et Cyprianus sermo
ne scilicet de lapsis nihil quo ad hoc decernere
audebat absque consensu presbiterorum et ple-
bis ut omnia in pace et spiritu eodem melius fie-
rēt. Et Chrysostomus libro de sacerdotio, ad id-
em est. et ita consonat expositio doctorum dic-
ecclesie id est prelati, ut publice monitum puniat
vel excommunicet rebellem coram Ecclesia sua
ut dictum est.

¶ Ex omnibus igitur supradictis constat aperte,
primo quod Matthei decimo octauo communi-
tati Ecclesie nulla potestas a Christo immedia-
te data est, sed solum in suis sacerdotibus atq; pre-
latis et maxime in Papa. Secundo constat quod
de beato Petro et de Papa eius successore nulla
ibi mentio specialiter fit, etiam si concederetur
quod tamen non conceditur quod toti Ecclesie
vel apostolis in communi congregatis aliquam
potestatem concessit, non tamen supra Papam,
cuius suprema potestas illi collata Matth. deci-
mo sexto et Ioann. 21. intelligitur reseruata. Ter-
tio etiam constat quod recursum in supra dictis
immediate non ad aliquam Ecclesiam particula-
rem vel generalem nec ad concilium illam repre-
sentans, sed ad prelatum proportionabiliter, et
tandem in grauissimis causis ad ipsum Papam in
quo est iurisdictionis suprema potestas Ecclesie ibi
dem fieri decernitur a domino Iesu Christo.

¶ Quarto poterat etiam tangi difficultas an in
hoc capitulo decimo octauo Christus precipiat
correctionem fraternam et iudicialem et ordinem
eius pro quolibet peccato proximi ut communi-
ter tenent doctores, an solum agat quomodo fra-
ter offensus a fratre se debet ad illum habere cum
pietate Christiana, et de consilio dat ordinem
correctionis ibidem, ut latius agit Arevalo de cor-
rectione fraterna. Sed nunc hoc propter breuita-
tem omittatur.

Argum. 8. ¶ Octauo contra eandem secundam partem ter-
tie opinionis arguitur, nam concilium generale
semper intendit actis Pape et non econuerso. Er-
go est supra Papam. Consequentia patet quia hoc
est alterum supra alterum potestatem habere: et
in proposito nihil aliud intelligitur. antecedens
autem probatur. primo. 25. questione prima capi-
tulo contra. habetur, contra statuta patrum con-
tendere aliquid vel mutare nec huius quidem se-
dis potest auctoritas. Et capitul. prima salus dicitur
prima salus est recte fidei regulam custodire
et a patrum statutis nullatenus deuiare.

¶ Secundo specialiter etiam de statutis huma-

nis factis a concilio idem antecedens probatur
per glossam in capitulo legimus. distin. 93. vbi ait
quod statuta concilij generalis preiudicant statu-
tis Pape si contradicant. Quod etiam constat
quia statutum concilij Chalcedonen. preualuit re-
clamationi Leonis Pape super Constantinopoli-
tane sedis precedentia supra Alexandrinam, ut
patet in capitulo antiqua. de priui. et. 22. distin. 1.
capitulo renouantes. Consuetudo etiam genera-
lis Ecclesie, abrogat statutum Pape Pontificale.

¶ Tertio idem antecedens probatur nam con-
cilium iudicat etiam de Papa et actis eius, ut pa-
tet per August. Epistola. 162. ad Glorium et Eleu-
tium et Felicem, &c. Vbi loquens de depositione
Cecilianus Episcopi Carthagen. dicit. ecce pute-
mus illos Episcopos qui Romæ iudicauerunt non
bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ec-
clesie vniuersale concilium: vbi etiam cum ipsis
iudicibus causa posset agitari, ut si male iudicasse
conuicti essent eorum sententia solueretur, &c.
Hæc ille inter illos autem Episcopos Rome iu-
dicantes comprehendit Melchiam Papam ut
ex eadem Epistola constat. Ad idem est ca. diffini-
mus. 22. distin. vbi octaua synodus generalis Con-
stantinopolitana Canone. 21. post illa verba ait.
synodus vniuersalis cum conueniente reuerentia
quamlibet questionem de Rom. sede exortam au-
dire tenetur et in ea proficere: non tamen auda-
cter sententiam in Rom. Pontificem dicere. Vnde
de constat quod sententiam diffinitiuam de Ro-
sede cum reuerentia tamen concilium ferre po-
test. Ad idem est etiam ipse Papa Damasus, ut ha-
tur inter Epistolas beati Ambrosij Epistola. 79.
vbi ipse Damasus ait. Cum huiusmodi fuerit con-
cilij capuensis iudiciū ut finitimi bono et eius
accusatoribus iudices tribuerentur: aduertimus
quod nobis iudicandi forma competere non pos-
set. Nam si integra esset hodie synodus recte de
his quæ vestrorū scriptorū series comprehendit de-
cerneremus. Vestrum est igitur qui hoc iudicium
recepistis sententiam ferre, vicē enim synodi rece-
pistis quos ad examinandū synodus elegit. et in-
fra. Vos enim ut scripsimus totius synodi vice Dei
dicernitis: nos quasi ex synodi auctoritate decer-
nere non cōuenit. Hæc ibi. Vbi nota quod Papa
dicit se non posse de illa causa cognocere de qua
posset si synodus esset integra. i. si nihil alijs cō-
mississet vbi ipse synodi etiam prouincialis. com-
missarij deputati sunt. Ad idē est ca. si duo. distin.
79. vbi dicitur quod si duo de papatu contendat
conciliū est iudex eorum, ergo habet iurisdictionē
in vtrumque, ex quo nullus est alterius iudex ordi-
narius quin sit iurisdictione superior.

¶ Quarto idem antecedens probatur. quia
semper a tempore apostolorum fuit vsus Eccle-
siae primitiue diffinitiones concilij nomine et au-
toritate ipsius vel Ecclesie non Pape facere et
declarare, ut patet actu. 13. visum est spiritui sancto
et nobis nihil amplius oneris vobis imponere,
&c. Item in capitulo placuit distin. decima sexta
dicitur

dicitur. placuit huic sancte synodo ut confirma-
ta et rata sint. 83. capitula canonū apostolorum.
Item in capit. sicut Sancti. et distin. 16. Beatus
Gregorius confitens se quatuor concilia gene-
ralia sicut Euangelium tenere subdit causam di-
cens, quia dum vniuersali sunt constituta consen-
su, se et non illa destruit qui presumit absolere
quos illa ligant aut ligare quos illa absoluunt.
Ecce non dicit quod Pape sed vniuersali consen-
su, nec quos Papa ligat et absoluit sed quos illa
ligant et absoluunt, utique per actum iurisdic-
tionis. Item octaua synodus generalis ait. Hoc au-
tem nolentem intelligere photium in obedien-
tem et rebellem anathematizamus, et a tota
Ecclesia Catholica fecimus alienum, per datam
nobis potestatem in spiritu sancto a primo et
magno Pontifice nostro et Deo liberatore et
saluatore Iesu Christo. Item in capit. decreuit,
distin. 8. dicitur. decreuit Sancta synodus, et
non dicit decreuit summus Pontifex. Item in
capit. nimis, de iure iurando, ipse Papa auctori-
tate sacri concilij non propria precipit.

¶ Quinto idem antecedens probatur. quia in
octaua synodo legitur quod Zacharias Episco-
pus contra sententias Nicolai et Adriani sum-
morum Pontificum dixit. Canon est princeps:
et contra illum agentes nihil faciunt: quod ve-
ro contra hunc etiam Papa facit non acquiesci-
mus.

Resp. ad 8. argum. ¶ Ad octauum argumentum respondeo ne-
gando antecedens: et ad primam eius proba-
tionem ex capit. contra statuta. Dico secundum
sanctum Thomam in opusculo. 19. contra im-
pugnantes religionem capitulo quarto quod in-
telligitur quoad ea quæ alias iuris diuini sunt
vel naturalis: et sic etiam dicit glossa ibidem et
in capitulo precedente. sunt quidam, et ad aliud
capitulum prima salus. simpliciter respondetur:
insuper quod appellatione patrum ibi princi-
paliter ipse Papa intelligitur cuius auctoritate sta-
tuta in concilio fiunt et robur habent. Item se-
cundo intelligitur quod Papa sine causa non po-
test licere contra iusta patrum statuta ab ipso ro-
borata agere pro arbitrio aut tollere, ut infra. q. 8.
habetur eum quo stat quod Papa sit supra con-
cilium ea statuens.

¶ Ad secundam probationem antecedentis re-
spond. ad gloss. in capitulo legibus, quod non as-
seritue id dicit. Sed id refert tanquam argumen-
tum contra ipsam, ut patet in capit. nemo. 11. q. 3.
ad cuius glossam se remittit. Secundo dico quod
est vera de statuto concilij superuenientis sta-
tuto Pape, nam sicut Papa condendo ius con-
trarium priori illud tollit (ut habetur in capitulo
licet de constit. lib. 6. Ita etiam constitutio con-
cilij a Papa auctoritate constitutum ipsius
Pape contrariam tollit. De vigore autem con-
cilij Chalcedonen. circa sedem Constantinopo-
litana dico quod inde non concluditur supe-
rioritas vbi concilij supra Papam sed toleran-

tia ipsius Pape. Videmus enim sepe prelatos ce-
dere multitudini magnatum et subditorum: quæ
uis si sua potestate uti vellent comperere pos-
sent. Immo et de reclamatione Leonis Pape ni-
hil in dictis capitulis habetur, sed potius hu-
milis locutio patrum concilij dicentium, peti-
mus.

¶ De vi autem consuetudinis dicitur quod si
hæc concluderet Ecclesiam supra Papam, con-
cluderet etiam Ecclesiam supra se ipsam esse:
quia statutum vniuersalis Ecclesie etiam per ge-
neralem ipsius consuetudinem abrogatur. Igi-
tur. Huiusmodi abrogatio non fit potestatiue:
sed executiue ex parte Ecclesie vel consuetudinis,
et negatiue ex parte principis, quia scilicet non
cogit neque reclamatione vnde et consentire vide-
tur.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis ex
Augusti. Epistola. 162. respon. ibi loquitur Au-
gustinus de recursu ad concilium habens Pape
auctoritatem ad id: non quidem propter ma-
iorem auctoritatem vel potestatem concilij si-
milis cum Papa quam solius Pape: sed propter
multas alias causas, videlicet propter exclusio-
nem suspicionis, et plenioris causæ discus-
sionem, maiorem sapientiam et tractatum perso-
nalem maioremque iudicij solemnitatem, et alia
eiusmodi quæ apud iudicium humanum sen-
tentiam omni exceptione maiorem reddere vi-
dentur. Ideo ex his non sequitur maior potestas
concilij supra Papam, sicut nec ipsiusmet Pa-
pe vel iudicis alterius supra se ipsum, dum ad
ipsum plenius informandum ut perse vel pe-
ralis causam tractet ab ipso appellatur vel sup-
plicatur. ¶ Et ad capitul. diffinimus, dico quod
in illo verbo audacter non solum modus sed ip-
sum potius iudicium in Papa prohibetur. Nam
si solum prohiberet vitium modi iudicandi id est
audacie et temeritatis, certe non solum respe-
ctu Pape sed alterius cuiuscunque tale iudicium
audax et temerarium a concilio vitandum est.
Igitur ibi prohibetur ipsum iudicium concilij
in Papam. Quia est audax et temerarium: si-
cut quando dicimus quod de occultis cordium
nobis non licet temere iudicare: quia scilicet ta-
le iudicium diffinitiuum temerarium et illicitum
est, sic de iudicio concilij in Papa vbi supra est
intelligendum, quod vitium temeritatis incur-
reret de Papa iudicando: quamuis possit et de
beat cum reuerentia audire quæstiones de Papa
et progredi in eis vsque ad veritatis cogniti-
onem et intelligitur regulariter, ut per hoc exi-
piatur particularis casus hæresis aut scismatis in
quibus Papa per concilium iudicari aut deponi
potest. De quibus infra questione vnde decima la-
tus agitur. Et ita hæc auctoritas est potius pro
ipsa tertia opinione quæ impugnatur. ¶ Ad
aliud Pape Damasi ex Epistola. 79. Beati Ambro-
si dico nihil inde haberi contra predictam ter-
tiam opinionem. Nam Papa ibidem non negat
Bb 2 poten

potentiam sed formam iudicandi sibi compe-
tere posse. Quod inde patet. quia reddens ratio-
nem huius non dicit esse impotentiam aut sub-
iunctionem, suam sed indecentiam dum ait, hoc
autem familiare est principibus. Immo etiam si
dixisset se non posse iudicare verum dixisset ad
predictum sensum, nec a consuetudine prin-
cipum recessisset qui ea negant se facere posse
quæ indecenter facerent, constat aiunt quod in-
decens est determinationes concilij etiam pro-
uincialis soluere, quanto magis concilij gene-
ralis cuius decreta ipsum etiam Papam iure di-
uino ligant et naturali non minus quam pro-
pria in foro conscientie secundum Thomam. 1.
secunde quæstione. 96. artic. 5. quanuis ad pe-
nam eorum non sint astricti. Vnde et secun-
dum. 25. quæstione prima capitulo confidimus.
et alios canones eiusmodi ad Roman. Pontifi-
cem precipue spectat statuta patrum seruare.

Ad capitul. si duo, distinctio. 79. respond. id
concedendo quod scilicet Papa incertus subdi-
tur concilio: sed si alter certus et indubitatus
esset, utique de illo Ecclesia non iudicaret sed
ipsum potius iuaret obediendo et antipapam
condenando et repellendo. Nos autem de certo
Papa semper locuti sumus.

Ad quartam probationem antecedentis ex
actu. 15. respond. sic sæpe Ecclesiam statuisse at-
que fecisse: sed an potestate partium puta illo-
rum paucorum tantum apostolorum an com-
munitatis per accumulationem in communi,
an aliquo alio modo puta a Christo immédia-
te, ut arguentes falso existimant, nihil ibi dici-
tur. Ideo ex hac auctoritate alijs quæ sequenti-
bus et huiusmodi nec habetur quod Ecclesiam
vel concilium habet a Christo potestatem imme-
diate: neque habetur quod non habet potesta-
tem mediante Papa: sed solum quod absolute
concilium habet a Christo potestatem, quomo-
do autem ut diximus ibi non habetur. Et opti-
me potest debetque intelligi quod ratione Pa-
pæ solius dicitur concilium integrum atque per-
fectum, et immediate a Christo potestatem sal-
tem iurisdictionis habet. Et ad capitul. placuit.
eodem modo respondetur quod auctoritate con-
cilij ut ibi includitur Papa vel eius auctoritas
et ratione eius dicitur id decreuisse. Et ad capit.
sicut sancti resp. dupliciter primo quod ibi
Beatus Gregorius non dat pro causa auctorita-
tem immediate a Christo datam ipsi concilio,
sed vniuersalem consensum ac per hoc etiam
precipue Papæ ipsius, qui in integro concilio
ut dictum est intelligitur. Neque inde etiam ha-
betur nisi quod concilium vniuersale habet po-
testatem diffiniendi: id quod ratione Papæ ma-
xime verum est, ut ait Caietan. secundo, et me-
lius dici potest quod quoad certitudinem in fal-
sibilitatis in diffiniendo de fide, et moribus, quæ
uis per accidens potius concilij legitimi quam
Papæ diffinitioni standum est, ipse etiam Papa il-

li stare tenetur uti superius. In prima parte hu-
ius tertie opinionis quæ defensatur dictum est.
et de hoc loquitur dictum capitul. sicut sancti.
secus quoad potestatem iurisdictionis.

Ad aliud de octaua synodo eodem modo
respon. ut ad capitul. placuit, et ad capitul. sicut
sancti. Ad capitul. decreuit etiam eodem mo-
do respon. ad capitul. nimis respon. secundum
Caietan. quod cum integrum concilium habeat
potestatem vniuersalem quomodocumque id con-
tingat: et auctoritas quæ est ipsius Papæ absolu-
te, et ut propria sit ipsius concilij pro tunc et ut
illi communicata. Ideo sicut quilibet alius de
concilio possit dicere auctoritate sacri concilij
statuo, &c. Ita et a fortiori ipse Papa id dicere
potest, cum in hoc alijs deterior non sit. Et ex
hoc quod affirmat se id concilij auctoritate face-
re, non dicit se aliena, neque negat se sua aucto-
ritate precipue facere: immo vero se sua aucto-
ritate communicata illi concilio facere affir-
mat: quia auctoritas integri concilij de necessi-
tate includit auctoritatem capituli id est Papæ si-
bi communicatam. Nam licet concilium etiam
auctorizatum a Papa sit quid distinctum ab ip-
so Papa, sicut Ecclesia alicuius Episcopi a suo
Episcopo differt, non tamen oportet quod po-
testas Ecclesie sit alia a sui Episcopi potestate:
sed vna et eadem potest esse vtriusque potestas:
quanuis diuersimode, Episcopi quidem ut pro-
pria, Ecclesie autem ut illi ab Episcopo suo com-
municata. Sic in proposito est de potestate Pa-
pæ et concilij, et ita patet quod per hoc quod Pa-
pa affirmat se sacri concilij auctoritate facere non
ideo affirmat se minorem in auctoritate iuris-
dictionis saltem intensiue sit pliciter: quanuis
extensiue et etiam intensiue per accidens aliquo
modo id posset concedi ut supra declaratum
est. Vnde quia predicta verba. i. precipue aut
facere auctoritate concilij in Papa habet spe-
ciem minorationis: ideo a sacris canonibus non
sunt extensa, sed more similibus locutionum
sunt pie et sane interpretationi relicta: et quasi
correcta dum Papa in concilio iam dicit sacro
approbante concilio diffinimus, precipimus et
huiusmodi. Nam approbare commune est po-
testati, sapientiæ et consensui: nec superiorita-
tem nec æqualitatem potestatis in approbanti-
bus exigit.

Ad vltimum quod in octaua synodo Za-
charias Episcopus legitur dixisse, respondeo
quod loquebatur de Canone quatuordecim conti-
nebat aliquid pertinens ad fidem: de quo di-
ctum est quod diffinitioni concilij ab omni-
bus etiam ab ipso Papa standum est. Quod si
de statuto etiam puro humano id intelligatur:
certe contra illud Papa licite agere non pote-
rat: neque decebat uti superius ad responsionem
Papæ Damasi ex Epistola. 72. Beati Ambrosij di-
ctum est, et infra quæstione octaua, nona, deci-
ma. latius habetur et ad hoc propositum loquens Za-
charias

charias ille intelligitur. Ideo contra potestatem
iurisdictionis Papæ de qua hic agitur nihil fa-
cit.

Argum. 9. **N**ono. contra eandem secundam partem ter-
tiæ opinionis arguitur. Nam in concilio
Constantien. sub Papa Ioann. 23. anno D.
1415. in eius quinta sessione die. 6. Aprilis, sic
habetur. Hæc sancta synodus declarat quod ipsa
in spiritu sancto legitime congregata concilium
generale faciens et Ecclesiam Catholicam repre-
sentans, potestatem a Christo immediate habet:
cui quilibet cuiuscumque status vel dignitatis, et-
iam si papalis existat obedire tenetur in his quæ
pertinent ad fidem et extirpationem dicti scis-
matis, et Ecclesie prædicte reformationem in ca-
pite et in membris. Hæc ibi. et subiungitur aliud
decretum huiusmodi. Item declarat quod qui-
cunq; cuiuscumque conditionis, status, dignitatis
etiam papalis, qui mandatis, statutis, seu ordi-
nationibus aut præceptis huius sacre synodi, et
cuiuscumque alterius concilij generalis legitime
congregati, super premissis vel ad ea pertinenti-
bus factis vel faciendis obedire contumaciter
contempserit, nisi resipuerit condigne peniten-
tiæ subiiciatur et debite puniatur, etiam ad alia
iuris subsidia si opus fuerit recurrendo. Hæc ibi,
et in consilio Basilen. anno domini. 1431. sub eu-
genio quarto sessione. 2. et. 3. 18. et. 33. Hæc de-
creta confirmantur et iterum statuuntur, quod
quidem auctoritate Martini. 5. et Eugenij. 4.
coepit celebrari, ut habetur in eius præfatione.
in cuius. 2. et. 3. sessione antequam per Eugenium
4. eius dissolutio tentata esset: et postea in ses-
sione. 18. postquam per ipsum Eugenium. 4.
fuit revalidatum legitimumque concilium de-
claratum, ut in. 16. 17. constat aperte supradic-
ta decreta celebrata et confirmata sunt. Quod
etiam supradictum concilium Constantien. va-
lidum sit probatur, quia Martinus quintus in
bulla condemnationis articulorum. Ioann. V. Vi-
cleff sacro approbante concilio. &c. Vbi ponens
interrogatoria dicit. Vtrum credat quod con-
demnationes Ioannes V. Vicleff, et Ioann. Huss.
et Ieronimi de Praga facte de personis libris et
documentis eorum per sacrum generale, con-
cilium Constantien. sint rite et iuste facte, et a
quolibet Catholico pro talibus tenende, et asse-
rende. hæc ibi. Vnde cum constet quod contra
predictum Ioann. V. Vicleff in sessione. 8. et con-
tra Ioann. Huss. in sessione. 15. et contra Ieroni-
mum de Praga. in sessione. 21. per ipsum conci-
lium sententia lata fuerit: sequitur quod etiam
tunc ante vniionem omnium obedientiarum
legitimum fuerit concilium generale. Quod
etiam supradicta eius decreta de Papa specia-
liter legitima et valida sit, inde constat quia ipse
Martinus quintus postea in vltima sessione eius-
dem concilij approbauit omnia decreta ipsius
concilij in materia fidei, quale est hoc, ubi ait
Papa, quod omnia et singula, determinata, con-

clusa et decreta in materijs fidei per presens
concilium Constantien. conciliariter ipse ca-
tenere et inuolabiliter obseruare volebat, et
nullo vnquam modo contraire: ipsaque sic con-
ciliariter facta approbat et non aliter nec alio
modo. Hæc ibi. Ex quibus tria colliguntur, pri-
mo quod concilium vniuersale habet auctorita-
tem a Christo immediate et non a Papa, secundo
quod Papa tenetur ei obedire, tertio quod ipsum
concilium habet potestatem coactiuam et iuris-
dictionis supra Papam dum eum subdit suæ puni-
tioni.

Et confirmatur quia in eodem concilio Con-
stantien. sessione. 8. et postea in dicta Bulla Mar-
ni quinti sic condemnatur articulus iste, non
est de necessitate salutis credere Romanam Ec-
clesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et
error. si per Romanam Ecclesiam intelligatur v-
niuersalis Ecclesia, aut concilium generale, aut
pro quanto videtur negare primatum Papæ su-
per alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua
condemnatione habetur quod concilium vni-
uersale sicut Ecclesia vniuersalis est suprema Ec-
clesiarum, et consequenter supra Ecclesiam Ro-
manam quæ est vna earum: ex quo ibi fit dif-
ferentia inter primatum concilij et Papæ: et de
concilio dicitur simpliciter quod est suprema
inter alias Ecclesias: de Papa autem quod ha-
bet primatum super alias Ecclesias particula-
res.

Ad nonum argumentum tripliciter solet re-
sponderi, primo secundum Caietanum in quod
libeto de Papa capitulo octauo et Turcremata
de potestate Ecclesie libro tertio capitulo. 99.
100. &c. et multos alios doctores. Quæ respon-
sio stat in tribus dictis, primo quod illa conci-
lia non sunt legitima nec autentica, nam con-
cilium Constantien. tempore scismatis factum
est: et illud eius decretum factum est solum ab
existentibus sub obedientia, Ioannis. 23. ipse etiã
absente die. 6. Apri. anno dñi. 1415. et postea illi
iuncta est obedientia Gregorij duodecimi die. 4.
Iulij eiusdem anni in. 14. sessione. Postea de-
mum in sessione. 22. die. 13. Octobris anni do-
mini. 1416. obedientia Benedicti. 13. illis adiun-
cta est, et tunc et non ante integrum concilium
generale ex omnibus coepit esse: et concilij ge-
neralis robur habere: et tunc concilium ipsum
tacite emendauit quod prius male decreuerat
dum esset in scismate, nam in sessione. 40. ait
Papam debere reformare Ecclesiam in capite et
in membris.

Concilium autem Basilen. multo magis du-
bium est, tum quia non legitime processit con-
tra certum Papam Eugeni. 4. illum deponendo,
tum quia illa eius decreta non fuerunt vnanimi-
ter conclusa, neque cum consensu legatorum Pa-
pæ qui illis interesse recusarunt, neque expecta-
tis oratoribus Castellæ et Angliæ quos in via no-
uerant constitutos: nec auditi sunt multi sapien-

tes qui his decretis reclamauerunt et ipsum concilium propter hoc exierunt, vt aiunt Turrecremata, et Caietan. vbi supra. Tum secundo quia hoc concilium non ab omnibus Catholicis vt legitimum acceptatur, quia non in Hispania et Anglia et alijs prouincijs, et de eo sunt adhuc opiniones inter Catholicos. Tum tertio quia dictus Papa Eugenius quartus quauis postea in suis Bullis approbauerit dictum concilium quoad eius inchoationem, et prosecutionem: nunquam tamen eius decreta approbavit, immo illa supradicta expresse reprobavit atque douauit in libello qui incipit. Moses seruus Dei, &c. vt ait reuerendissimus Miranda in sua summa conciliorum in margine super sessionem. 33. concilij Basiliensis. immo et Sixtus quartus in extrauagan. graue nimis, de reliquijs et uenera. sanctorum. Dicit super immaculatam uirginis conceptionem nihil esse diffinitum per Ecclesiam. Vnde patet diffinitionem dicti concilij Basiliensis in sessione. 36. super hoc non haberi pro diffinitione legitimi concilij: neque eam vim ipsum concilium habere quoad alia sua decreta predicta. Item in concilio Lateranen. tertio sub Leone. 10. sessio. 11. in Bulla. pastor eternus. expresse habetur quod concilium Basiliensis. post eius translationem per Eugeni. Papam factam non fuit nec meretur amplius concilium appellari, et postea ibidem facta nullum robur habent. Hæc ibi, de quo et nos superius libro primo in questionario quæst. 43. in fine probationum sexte conclusionis etiam egimus quomodo quoad aliquod ualere potest concilium Basiliensis.

¶ Secundo dicit hæc respon. 1. Caietani quod illa approbatio concilij Constantien. facta per Martinum quintum in Bulla supradicta intelligitur de illo concilio postquam plenum atque legitimum esse cepit ex omnibus tribus obedientijs, a parte nobiliori totum de nominando ne alicui earum faceret iniuriam.

¶ Tertio dicit quod decreta quæ in materia fidei ipse Papa confirmauit intelliguntur de decretis in materia fidei formaliter tantum: quando scilicet determinatur aliquid vt de fide credendum, vel respuendum tanquam contra fidem, quales erant articuli condemnati contra Ioa. Vicleff. et Huss. et Ieronimū de Praga. non autem intelliguntur de illis decretis quæ in materia fidei materialiter tantum sunt: quando sci licet tractantur res pertinentes quidem ad fidem sed non vt credende vel non credende sed alia ratione, qualia sunt predicta decreta, ideo in prefata approbatione Martini quinti non includuntur. ¶ Sed certe hæc respon. quamuis de concilio Basiliensis bene posset admitti: at uero de concilio Constantien. non ita: nam quoad illud primum, et secundum dictum scandalosa est nec uidetur uera. Tum primo quia concilium hoc uti legitimum habetur in Ecclesia Romana ab omnibus fere et ut tale ueneratur: quia et tempore scismatis ubi nullus erat certus Papa legitime potuit celebrari: et ita in principio, medio, et fine eius legitimum fuit vt infra etiam quæst. 6. 411. de hoc agitur. Tum secundo quia eius approbatio facta per Martinum quintum de toto ipso concilio indistincte loquens et de decretis eius non est cur ad eius partem restringatur, neque per hoc scisma, sed unio et legitima ipsius concilij etiam in principio et medio celebratio facta approbatur. Tum etiam tertio quoad illud tertium dictum, quia dum generaliter approbantur omnia eius decreta non autem tractata in materia fidei: iam non solum decreta formaliter sed etiam materialiter tantum in materia fidei expresse approbantur. Nam et dum ius non distinguit nec nos distinguere debemus. vt in capitul. solite. de maiori. et obedientia dicitur, et quidem falsum uidetur quod nisi Papa diffiniendo dicat se id de fide credendum aut sub anathemate in oppositum credentes diffinire, non sit hæreticum oppositum tenere, vt supra quæst. 3. in fine argumentorum dub. 2. et. 3. latius habetur.

¶ Ideo secunda respon. Iacobatij. lib. 10. articulo septimo in responsione ad. 25. argumentum primæ opinionis et articulo. 6. et libro quinto articulo. 16. et aliorum paucorum est quod illud decretum concilij Constantien. non fuit generale pro omnibus concilijs in quacunque materia diceretur: sed solum particulare pro illo concilio et in illa materia, ubi de tollendo scismate agebatur. Neque Martinus quintus, neque alius Papa approbavit nisi ea quæ consiliariter id est a toto concilio pleno ibi decreta erant, quale predictum decretum de Papa non fuit sed ab vna tantum obedientia vt supra dixerat. Caietan. Sed certe nec hæc respon. satisfact, quia supra dictum decretum expresse loquitur etiam de inobedientibus statutis illius et cuiuscunque alterius synodi generalis super premissis causis et de reformatione morum et alijs de quibus ibi agitur. et ita decretum generale uidetur.

¶ Igitur sit tandem tertia meliorque responsio quod decretum illud est quidem generale pro omnibus concilijs generalibus et pro omnibus causis de quibus ibi loquitur, scilicet in his quæ pertinent ad fidem et extirpationem scismatis et reformationem Ecclesie: ita quod si ei tunc non prouideretur esset in perniciem illius, de quibus infra questione sexta et de cima latius agitur quomodo tunc concilium generale etiam inuito Papa posset congregari: et eius diffinitioni potius quam Pape in huiusmodi standum est. Vt superius in prima parte tertiæ opinionis quæ hic defensatur dictum est. In his casibus locum habet et intelligitur decretum illud Constantien. et est validum et uerum et non in alijs. Et ita tandem respon. det pius Papa secund. in Bulla. in minoribus. Vbi retractat opinionem quam ante quam

Respon.

Respon.

effect Papa tuerat quod concilium esset supra Papam, et ita nihil inde concluditur contra secundam partem predictæ tertiæ opinionis quæ de potestate tantum iurisdictionis agit, ideo quod in eodem decreto constantien. sublequitur de punitione contumacium, debet apte et proportionabiliter intelligi secundum varias materias et personas: ita uidelicet quod alij omnes debite puniantur si non obediant. Papa autem certus non tamen hæreticus sed alias scandalosus et nociuus. Ecclesie si non sit obediens concilio predicto tunc non quidem facta depositionis vel puitionis, iurisdictionisq; super eum quæ in concilio nulla est. Sed uerbo tantum reuerenter quamuis publice reprehendendus est, vt ad Gala. 2. Petrus a Paulo fuit reprehensus: ipsius etiam abusionibus vt infra. quæst. 10. prouidere atq; resisti debet. Si autem Papa hæreticus aut scismaticus vel incertus sit, tunc per factum ipsum depositionis quando deponendus est, et non aliter ante quam deponatur puniri potest, vt de hoc infra quæst. 11. Latius agitur, et in hac Respon. Caiet. et Iacobatius. Vbi supra cum multis alijs doctoribus tandem consentire uidentur quamuis non satis se declarauerint.

¶ Ad confirmationem supra positam ex Martino. 5. Respon. quod illa comparatio inter Ecclesiam uniuersalem et ecclesiam Roma. aut intelligitur cum suo capite Papa utrobique; aut sine eo. Si cum Papa: tunc neutra supra alteram est: quia ratione Papæ qui in utraq; includitur, eadē quoque; suprema potestas in qualibet illarum est: sed neque; tunc apta ipsius ad se ipsam esset comparatio. Sine Papa uero Ecclesia uniuersalis ut totum est super omnia: deinde concilium generale legitimum illam representans esset supra omnes particulares Ecclesias etiam supra ipsam Romanam Ecclesiam sumptam sine Papa, sed tunc non esset integra et perfecta Ecclesia uniuersalis neque; Romana sine Papa Capite suo: et ita neque; ipsa Ecclesia Romana dicenda esset alia Ecclesia neque; vna Ecclesiarum orbis, neque; simpliciter uerum esset. neque; sequeretur quod concilium esset supra Roma. Ecclesiam. Item ex hoc quod ibidem Papa dicitur habere primatum super omnes Ecclesias particulares, non negatur ipse primatus supra totam Ecclesiam uniuersalem. Sic Respon. det Caietanus. Iacobatius aut lib. 10. articulo. 7. in Respon. ad. 14. argum. Superaddit quod predicta condēnatio facta per Martinum. 5. potius facit pro prefata tertiā opinione quæ hic defensatur. Nam illic Papa duo facit. 1. condēnat errorem Vicleff dicentis Ecclesiam Rom. non esse super omnes alias Ecclesias, est enim super omnes alias ratione Pape capitis sui et omnium. Secundo dicit errorem esse si per Romanam Ecclesiam intelligatur uniuersalem Ecclesiam vel concilium generale: pro quanto inde uidetur sequi alius error negans primatum Pape supra omnes etiam supra totam uniuersalem Ecclesiam. Hæc ille.

Respon. ad confirmationem.

Impugnatio predictæ responsionis.

Decimo contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. Nam si concilium potest supra Papam in casu hæresis uti supponitur. Ergo eodem iure eademque; ratione potest in alijs casibus in quibus uastaret vel scandalizaret Ecclesiam.

¶ Confirmatur primo, quia Papa tenetur se a scandalo purgare, ut quidam summi Pontifices fecerunt puta Sixtus. Leo. Symachus. et Damasus ut habetur. 2. quæst. 7. ca. auditum. ca. nos si, et ca. omnibus. Et. 2. quæst. 4. ca. mandastis. Hoc autem fieri nequit nisi coram iudice qui sit Pape superior, scilicet coram concilio. ergo. ¶ Confirmatur. 2. quia beatus Petrus compulsus est rationem reddere de suo ingressu ad Centurionem, ut actu. 12. habetur.

¶ Respon. ad decimum argumentum negati ad consequentiam, non enim est eadem ratio et ius utrobique; Nam in casu hæresis Papa iure diuino vel statim cadit a papatu, vel incipit cadere, et efficitur minor quolibet fidei, vel potius subijcitur concilio ut ab eo possit iudicari vel declarari secundum varias super hoc opiniones. Vt infra quæst. 11. Latius habetur. secus in alijs criminibus est.

¶ Ad primam confirmationem Respon. dupliciter. 1. Secundum Alexan. de alis, et Turrecrem. lib. 3. de Ecclesia. cap. 101. et alios negando maiorem, nam illi Pontifices ex supererogatoria humilitate se ab illis infamijs purgauerunt ut scandalum uitarent: sed non tanquam coram iudicibus ordinarijs vel superioribus id ut subiecti fecerunt. Ad quod facit. ca. nos si. 2. quæst. 7. Secundo modo distinctius quamuis in idem recidat, Respon. quod licet iure diuino sicut et illi Pontifices fecerunt Papa se hoc vel illo modo coram his vel illis ad scandalum uitandum ut oportet purgare tenetur: non tamen tenetur humano iure. 1. non tenetur formam iuris seruare: sed potest uti libuerit hos vel illos, hoc vel illo modo ad id eligere, et ita illa minor falsa est.

¶ Ad secundam confirmationem ex actu. 11. ca. Respon. quod illa compulsio vel disceptatio eorum tantum erat qui erant ex circuncisione contra beatum Petrum, quæ nullam superioritatem sed ambiguam et tumultuariam emulationem presert, ut patet ibidem et actu. 15. ca. Item reprehensio Pape non factis sed uerbis reuerenter facta ut oportet licita est etiam subditis, ut Galat. 2. de Paulo supra dictum est. Nec hoc arguit ullam superioritatem. Quāto magis quod in. 2. q. 7. ca. Petrus. ipse beatus Petrus noluit sua auctoritate uti: sed humiliter reddere rationem.

¶ Undecimo contra eandem secundam partem tertiæ opinionis arguitur. Nam, distin. 99. ca. prima me sedis. habetur quod nec ipse papa appellatur uniuersalis, inde ergo uidetur quod beatus Greg. ea distin. ca. nullus. et ca. ecce. nolens se uniuersalem prelatum Ecclesie appellari non locu-

Argumentum decimum.

Respon. ad decimum argumentum.

Actu.

Argumentum.

us est ex humilitate, vt multi dicunt : sed ex necessitate, quia, f. concilium predictum ita prohibuit tanquam supra Papam potestatem habes cui vir sanctus obediuit. Et id rationabiliter: quia scilicet plusquam ratio, officiumq; papale exigit illo nomine vniuersalis sibi prebetur, dum supra totam Ecclesiam potestatem habere significat.

¶ Et confirmatur .1. quia non minus iuris habet Ecclesia in clauibus sibi datis a Christo quã in suis rebus temporalibus. Sed horum dominũ maxime immobilium principaliter est in ecclesie communitate, cum ipse etiam Papa non sit dominus sed Dispensator eorum secundũ Tho. 2. 2. q. 100. artic. ad. 7. Ergo similiter Ecclesia principaliter habet clauis et potestatem Ecclesiasticam quam ipse Papa.

¶ Secundo confirmatur. quia beatus Petrus et Ioannes actu. 8. tanquam inferiores ab illo concilio seniorum et apostolorum missi sunt, ergo similiter Papa ipso concilio inferior est.

¶ Ad vndecimum argumentũ resp. secundum Thom. in opusculo. 9. contra impugnantẽ religionem. ca. 4. quod Papa approbans dictum conciliũ prouinciale in cap. prime sedis. ideo se prohibet vniuersalem appellari: non quia nõ habeat supremam auctoritatem a Christo immediate supra omnes et totam Ecclesiam: sed quia non preestitur cui libet Ecclesie particulari vt proprius et specialis Episcopus vel prelatus illius: quia sic cessarent omnium aliorum prelatorum potestates. Sed hoc non obstante, Papa vere est Pontifex Ecclesie Rom. Et totius Ecclesie prelati vniuersalis, vt habetur in ca. in nomine domini distin. 23. et ca. quãuis. distin. 21. et ca. Saero sancta, distin. 22. et ca. rogamus. 24. q. 1. et alibi sepius sic appellatur. Non tamen vult beatus Gregorius sic appellari, propter rationem supradictam, ne. s. videretur velle alijs adimere nomen et potestatem Pontificatus: et ad vitandum huius nominis ambitionem quã aliqui Patriarche et Archiepiscopi, grecorum male affectabant. Ideo humilitatis exemplum illis exhibuit, vt in li. 4. registri, ca. 76. vsq; ca. 80. constat manifeste. Immo et in primitiua Ecclesia, nomina Episcopi Archiepiscopi et Papae communia erant, nam omnes hi et Patriarche Papae vocabantur, et e conuerso, vt videre est in Epistolis sancti Cypriani et apud sanctum Epiphanium heresi. 68. et apud alios antiquos, et in ca. sane. ver. Itẽ Romanorum. 14. q. 2. Secundum gloss. et domini. ibidem. et in ca. si Papa. distin. 40. sed non propter hoc suprema Pape potestas supra totam Ecclesiam ab illis negata est.

¶ Ad primam cõfirmationem resp. negãdo cõsequentiã. Quia alio modo et alio iure habetur dominũ et ius in bonis temporalibus quã in clauibus: Nã potestas iurisdictionis est, monarchica a Christo collata primò et immediate ipsi Pape in beato Petro, et eõ mediante ipsi Ecclesie vt supra dictum est. Dominũ autẽ rerum est a donatoribus hominibus transferentibus illud in cõsuetudinem Ecclesie et non in personã Pape, sicut in Ecclesijs particularibus contingit quod in Episcopo suo habent potestatem iurisdictionis nõ autem dominium rerum suarum.

nitatem Ecclesie et non in personã Pape, sicut in Ecclesijs particularibus contingit quod in Episcopo suo habent potestatem iurisdictionis nõ autem dominium rerum suarum.

¶ Ad secundã cõfirmationẽ ex actu. 8. respõ. quod ex hoc quod quis mittitur ab aliquo, neq; sequitur formaliter missum esse aut procedere ab illo, neq; esse inferiorẽ illo. Nã secundũ doctores, in primo distin. 15. et. 16. Spiritus sanctus mittitur ad extra a se ipso, et filius etiã a se et a spiritu sancto, et tamẽ nõ est a se ipso neq; inferior ipso mittere, quãuis gratia materie in diuinis bene valeat, filius mittitur a patre vel a spiritu sancto ergo est ab illo, vel aliquo modo inferior illo. f. quoad humilitatẽ. Sed in proposito nõ valet, Petrus fuit missus ab apostolis vel a cõcilio. ergo est ab illis vel inferior illis, vt dictum est. Vel alio modo secundũ Florent 3. par. sum. tit. 23. ca. 3. 7. resp. negãdo antecedẽs, et consequentiã, nam missio quã fit per auctoritatẽ mittentis arguit superioritatẽ supra ipsũ qui mittitur: nõ autem ea quã fit per consiliũ, suasionem aut consensum socialem, qualis fuit ea quã actu. 8. facta est.

V A E S T. quinta, Vtrũ Papa nõ quidẽ hæreticus sed alias Criminosus scãdalosus et perniciosus ecclesie symoniaeus veditor beneficiorũ et per legũ distempationes iniquas vastas ecclesiã, possit deponi aut in concilio puniri.

¶ Respõ. In hoc triplex est opinio. 1. quod sic deponi potest et accusari de hoc si bis aut ter admonitus a cardinalibus et Episcopis vel etiam a regibus incorrigibilis adhuc in scandalum et perniciem Ecclesie permanet. quodq; ad hoc faciendum potest eo inuicto conciliũ generale per supradictos congregari, quando ad eorum reuerentem requisitionem ipse Papa illud congregare noluerit. ¶ Rationes huius opinionis sunt illæ quæ inferius in argumentis contra tertiam opinionem subsequenter tanguntur atq; solvuntur. Hanc opinionem tenent, panor. in ca. significasti. de Eleõio. et in ca. proposuit. de concessi. preben. et ca. quorũ de symonia. et in ca. sicut. de iure iurando. Et in defensione consilij Basileũ. et Petrus de Ancharrano. in tractatu, scismatis; et Ludouicus Pontanus in consilio. 523. et Mathesill. in additionibus ad dominum Anton. Deputatio. in 5. Charra. Et Felinus in cap. nihil. de prescriptio. et Alexandrinus in ca. in summa distin. 17. quãuis in capitul. si Papa distincio. 40. postea oppositum sentit. Item Dominicus in dicto capitul. si Papa Item Baldus in capit. elim. de rescriptis. vbi etiam latius de hoc agit. Item Decius in consilio. 1. st. columna. 3. et multi alij Canoniste cum Ioanne de Imola in capit. proposuit. de concessi. preben. et Petrus

Quæst. 6

Et Petrus Cameracen. in tractatu de potestate ecclesiastica, in nona charta. Vt etiam refert Iacobatus vbi infra. Item hanc opinionem tenent multi theologi, et Almayn de potestate Papæ, et Olram in dialogis, et precipue in corrores contra Ioan. 2. ca. vlt. Et expressis Gerson in. 1. par. de auctoritate Papæ. et contra Petrum de Luna in dist. 22. contra. 22. articulo eius.

¶ Sed hæc opinio non est tuta: et forte neq; vera: et maxime his temporibus periculosa est, vbi Lutherani contra sanctam sedem Apostolicam furiose debaccantur, et per rationes que in. 3. opinione habentur efficaciter impugnantur.

Opinio. 1.

¶ Opinio secunda aliquantulo modestior est, quod si Papa sit ita scandalosus et incorrigibilis: quod generaret scandalum fidelibus circa fidem, non quidem predicando aut docendo pertinaciter hæresim, nam de hoc esset idem iudicium ac si hæreticus esset, de quo infra. quest. 11. agendum est: sed si solum sua mala vita scandalosa et incorrigibilis existat: ita quod sepius monitus quotidie peius viuat, ita quod generat suspitionem apud fideles quod male sentit de fide nõ credens esse peccatum id quod sic scandalose et incorrigibiliter agit, aut quod non est iudicium vel alia vita atq; punitio post mortem. Tunc ergo et non in alio casu citra hæresim dicit hæc opinio quod ex quo per suum factum notorium Papa redditur de fide suspectus, prius monitus a supra dictis in prima opinione, potest et debet interrogari quomodo sentiat de fide, et an sentiat supra dicta esse peccata, et aliam vitam atq; iustum dei iudicium: nam ad dignitatem suam Papalem spectat ea declarare. Et ad hoc potest cogi per reges vel per imperatorem qui sunt fidei defensores, vt inuenitur vigesima quinta. quest. prima. capit. fatagendum. Quod si Papa respondere et se declarare noluerit: tunc si reuerenter requisitus noluerit Conciliũ congregare, poterunt Reges cum Cardinalibus et Episcopis illud eo inuito celebrare: et ibi Conciliũ ipsum contra illum tanquam de fide suspectum procedere potest cogendo vt de fide respondeat. Quod si noluerit, imponatur illi purgatio, vt secunda. quest. prima. capit. primo. Et secundum iura decernitur: quod si se adhuc purgare vel emendare noluerit: tunc contra ipsum tanquam de fide suspectum procedi potest etiã illum deponendo, secundum capit. excommunicamus. 1. de hereticis. et eodem titulo lrb. 6. cap. cum contumacia. Et ratio huius opinionis est. Quia par est a fide exorbitare, et alios verbo: vel exemplo, a fide deicere. secunda. quest. septima. cap. quis ex vobis. alias. ca. Paulus.

¶ Hanc opinionem tenent Ludouicus in consilio. 123. et Rossellus in sua monarchia tractatu secundo de forma eligendi Papam, charta. 9. et in tractatu Concilij, in questione. Verum sententia Pape preualeat sententiæ Concilij; volum. 10. di. cens etiam ad hunc sensum esse glossam in cap. si Papa, distin. 40. pro hac opinione. et cap. fina. di.

stin. 30. Et hoc idem tenet Egidius in eodem ca. si Papa. cum quibusdam alijs. et Iacobatus vbi infra dicit hanc opinionem esse probabilem quantum in ea non permaneat.

¶ Dicitq; hæc opinio quod licet Papa non ligetur iuribus supradictis et alijs eiusmodi agentibus contra contumaces tanquam contra de fide suspectos: ex quo est supra omne ius positum: ligatur tamen ratione et iure naturali illorum iurium presuppõta fide. Secundum notata in ca. 1. de probationibus. et iure diuino subicitur Concilio ratione heresis de qua se suspectum reddit, vt de hoc infra. questione. 11. latius. ¶ Sed certe neq; hæc opinio videtur sicut nec prima propter eadem rationes. Et quia nisi in casu prout et vere hæresis manifeste et non solum presumpse Papa non habet superiorem in terris, vt infra in tertia opinione hoc latius probatur. Alij autem etiam prelati ex quo habet superiorem in terris utiq; possunt de omnibus criminibus etiam presumptis iudicari. Et ad hoc videtur expresse. cap. si Papa. distincio. 40. et ibi glossa. Nunc autem pertinacia in quocunq; alio peccato ab heresi proprie sumpta, puta in adulterio, symonia. &c. non facit propriam hæresim sed presumptam. vt infra in responsione ad primum argumentum contra tertiam opinionem habetur. Et contingere potest quod Papa non vere hæreticus quantum incorrigibilis et suspectus esset: et ita periculose verus Papa deponeretur, vt inferius in tertia opinione sequenti probatur.

Opinio. 2.

¶ Deo est tertia opinio in qua tandem standum est, quod verus et indubitatus Papa, excepto crimine proprie hæresis et scismatis quod veram et propriam hæresim habet annexam, pro nullo alio crimine quantumcunq; scandaloso et Ecclesie pernicioso et pro nulla alia causa potest etiam in Concilio deponi: quantum ibi denunciari et moneri, reuerenterq; reprehendi a Concilio et Regibus et Cardinalibus possit et debeat.

Ratio. 2.

¶ Probatur tripliciter. Primo, quia nullus nec ipsa vniuersalis Ecclesia neq; Conciliũ illam representans habet potestatem supra Papam: neq; ipse potest ab aliquo iudice in terris iudicari siue puniri pro quocunq; crimine vel causa quacunq; excepta propria hæresi et scismate eam annexam habente, vt patet ex supradictis in quarta questione precedente, secundum capit. nemo. capit. aliorum capit. facta. &c. nona. quest. tertia. et capit. licet. de electione. et ca. titum. et. ca. nunc autem. distincio. 21. et cap. si Papa. distincio. 40. et secunda. quest. septima. ca. oues. et sexta. quest. prima. cap. oues. et tandem in ca. electionem. distincio. 79. vbi sic dicitur. Electionem summorum pontificum sibi soli dominus reseruat: et ibi vide glossam. et in capit. si quis pecunia. distincio. 79.

¶ Nec obstat primo dicere quod predicta iura intelliguntur regulariter, excepto quando

Respon. ad vndecimum argumentum

Rapa cōmittit in Ecclesiam eam scandalizando, tunc enim non debet gaudere suo priuilegio. secundum ca. Suggestum. de decimis. et ibi glosa. Hoc inquam non obstat. Quia ibi loquitur de priuilegio concessio a superiore alicui loco vel personis. Hic autem non est priuilegium superioris, sed lex ordinaria a Christo statuta id Papæ vicario eius concedens, non personæ sed dignitati Papali: quæ non nisi per ipsum Christum reuocari vel destrui potest.

¶ Nec obstat. 2. quod mutata qualitate personæ mutatur et mens concedentis illi. eam potestatem: vel potius reuocata intelligitur illa potestas. I. sicut Cornelius. ff. de solutio. et ca. quemadmodum. de iureiurando. Hoc inquam non obstat, quia potestas Papæ a Christo non est concessa cum tali cōditione etiam tacita: neq; id probari potest sed potius oppositum, ut infra in respon. ad tertium argu. ad tertiam eius confirmationem habetur.

¶ Nec obstat. tertio, quod sicut ex dictis iuribus solum habetur quod nulla persona particularis potest ius dicere in Papam: non autem excluditur Ecclesia vel Concilium generale. Hoc inquam non obstat, quia ibi generaliter etiam Cōcilia expresse declarantur non habere potestatem iudicandi Papam, ut cōstat in dicto ca. nemo. q. 3. vbi dicitur quod nec ab omni clero et populo potest iudicari, et in ca. nunc autem. 21. distin. expresse loquitur de Concilio. et in ca. electionem. distin. 79. ut superius eius verba referuntur.

¶ Nec obstat quarto, quod iudicium Cōciliij vniuersalis Ecclesiæ, non hominum sed ipsius dei est, et ita per dicta iura non excluditur, ut patet in omnibus Concilijs quorum gesta a Spiritu sancto dicuntur, et actu. 15. ca. placuit Spiritu sancto et nobis. &c. et Leo Papa in epistola. 28. ait. Contra patrum canonum et Spiritus sancti statuta in Concilio Niceno, non potest quis vllis suffragijs adiuuari. Hoc inquam non obstat, quia non est iudicium dei immediate de quo supradicta iura loquuntur: sed mediate. i. mediante ministerio et iudicio hominum in Cōcilio quamuis a Spiritu sancto specialiter directo et illuminato, de quo omnia Concilia locuntur: sicut et absolutio sacerdotis dicitur iudicium dei. 11. q. 3. ca. nemo. et de poenitentia. distin. 1. ca. verbum. et ibi glosa. et de cōsecratio. distin. 4. ca. aliud. ca. quomodo. Quia auctoritate dei id facit sacerdos cuius minister est. Illud autem Actu. 15. speciale et immediatum iudicium siue decretum fuit Spiritus sancti, sicut et alia quæ Apostolis facienda reuelauit. A quo decreta differunt et iudicia Conciliorum nostrorum que sunt hominum immediate ut dictum est.

Ratio. 1.

¶ Secundo principaliter idem probatur. Nam cū supradicta iura expresse et generaliter dicant quod excepta hæresi, pro nullo alio crimine Papa iudicari aut deponi potest: et nullum ius specialiter aliud excipiat aut cōcedat. Igitur nec nos excipere debemus. Secundum. ca. solita. de maioribus et obed. et glo. ibidem. et in ca. consulisti. 2. q. 4.

Si dicatur quod iure diuino vel naturali prædicta exceptio facta est ut in argumentis inferius probatur. Contra quia ibidem in responsionibus ostenditur quæ insufficienter probatur intentum, quodq; nullum ius ad idem sit. Item etiam si adhuc id probabile esset: at vero cum non sit certum sed opinatum quod iure diuino vel naturali fieri debeat prædicta exceptio: utiq; fieri non deberet nisi vbi doctores fere omnes. sicut in casu hæresis eam exceptionem approbarent Nam in dubijs, maxime vbi periculum est agendi contra ius diuinum, etiã si oppositæ opiniones essent æque probabiles: tunc tutius et certius eligendum est, ut in ca. iuuenis. de sponsalibus. habetur. Nunc autem in casu presenti periculum est agendi contra ius diuinum, spoliando verum et certum Papam sua possessione quam constat habere. Et æque aut magis probabile quam oppositum est quod id fieri non potest, ut ex dictis constat atq; dicendis: ergo id fieri non potest. ¶ Quod et confirmatur primo. Quia sicut doctores simul et Ecclesia cōmuniter dicunt in casu matrimonij quando de eius validitate dubitatur. in ca. dominus. de secun. nuptijs. et ca. inquisitioni. de senten. excōmu. et per totum titulum de restitutione spoliato. quod nullus est expoliandus a sua possessione, quousq; de iustitia vel iniustitia causæ constet sufficienter. Ita ergo similiter in hoc casu depositionis Papæ dicendum est: quia eius cum Ecclesia matrimonium est spirituale, ut in ca. inter corporalia. et ca. de trasla. episcopo. et 7. q. 1. ca. sicut vir. de hoc latius habetur. ¶ Quod etiam secundo confirmatur. Quia si in casu prædicto Papa criminosus deponi posset: certe doctores frustra laborarent querendo alia remedia quibus prouideretur Ecclesiæ quando Papa citra hæresim esset perniciosus eidem, si certum esset quod poterat deponi. Igitur si id dubium et incertum, utiq; et periculosum est dum oppositum est probabilius, ac perinde fieri non potest. Nam et qui amat periculum peribit in illo. Eccle. 3. et ad Ro. 1. Non sunt facienda mala ut veniant bona, nedum ut mala caueantur.

¶ Quod et tertio confirmatur. Nam in casu hæresis dubium est, vel saltem non est certum sed opinatum quod Concilium possit deponere Papam, ut patet infra. q. 11. Ergo a fortiori in casu aliorum criminum citra hæresim idem magis dubium est aut incertum: et per consequens tutius tunc est eligendum: maxime ut diximus dum ipsum æque aut magis probabile est, uti superius. lit. 2. de ignorantia. questio. 3. latius habetur.

¶ Tertio idem probatur. Quia nusquam legitur quod certus et indubitatus Papa non hæreticus nec scismaticus pro alijs criminibus quantumcunq; scandalosis et perniciosis Ecclesiæ, aliquando depositus aut punitus fuerit ab aliquo legitimo Concilio: quamuis ibi fuerit accusatus, purgatus et reprehensus, et aliter circa hoc prouisum sit. Ut patet distin. 21. ca. nunc autem. de Marcellino, Papa idolis iherificante cum scandalo Ecclesiæ, licet

Ratio. 2.

ne licet ex metu id fecerit. Nam si tempore scismatis in Concilio Constantien. fuit Papa depositus non fuit propter periurium aut aliud crimen: sed quia verba quæ iam heretica dixerat que illud scisma nutriebant: nec certus et indubitatus Papa erat. Quamuis Rossellus in sua monarchia quoad hoc aliter dixerit. Similiter si Henricus imperator deposuit Benedictum. 9. et duos alios summos pontifices et fecit eligi Clementem secundum, ut legitur in chronicis Romanorum: hoc ideo factum est quia illi scismatici erant et scisma fouebant in Ecclesia nec erant Pape indubitati. Item quid facit ad rem vbi de iure queritur, si imperator ille de facto id fecit violenter? si neq; a Concilio iuridice neq; legitime id factum est. Igitur si nunquam ab Ecclesia neq; ab vllio legitimo Concilio id legitur factum esse: constat id fieri non posse. Nam in rebus fidei morum et sacramentorum hoc argumentum validissimum est. In simili casu vel causa contingente nunquam factum est. Ergo nec fieri licite potest. Nam periculose et illicite fit quod sine auctoritate aut ratione sufficiente vel manifesta vel exemplo ipsius Ecclesiæ, in re dubia vel periculosa et magni momenti fit, uti superius probatum est. Ideo enim Damasus Papa in epistola. 3. tollendos censuit corepiscopos quia non habent fundamentum in Euangelio, ut ibidem late profertur. Ad quod etiam facit glosa in capit. peruenit. distin. 93. et capit. consulisti. et capit. monomachiam. secunda. quest. quarta. et capit. hanc. decima. quest. prima. et cap. amputato. vigesima quinta. quest. secunda. et capit. contra morem. distin. 100. et textus ipsius cap. inter corporalia. de translatione episcopo. id dicit expresse. Itē distin. vigesima prima. cap. nunc autem. Item hoc eodē argumento expresse vitur beatus Thomas, secunda secunde. quest. decima. art. octauo, et duodecimo. ad probandum quod nec infideles violenter ad fidem trahendi sunt: neq; paruuli eorum ipsis inuitis baptizandi sunt. quia inquit, Ecclesia nunquam hoc facere consuevit, sed generaliter id potius facere prohibet. distin. 4. cap. de iudeis. et cap. qui syncera. et cap. quid autem. vbi dicitur. Noua et inaudita est ista predicatio que fide verberibus exigit, &c. Ergo similiter de Papæ depositione prædictum valet argumentum. Id quod expresse etiam in proposito habetur in. 8. synodo generali. actione. 7. vbi referuntur et approbantur decreta Adriani Pape dicentis. Romanum pontificem de omnium Ecclesiarum presulibus iudicasse legitimus: de eo vero quenquam iudicasse non legitimus. Hæc ibi.

Not.

¶ Hanc opinionem expresse tenent beatus Thomas in. 4. distin. 9. q. 2. et Florenti. 3. par. sum. titu. 23. capit. 5. et titu. 2. capit. 2. et Palude cum Caetano, in quodlibeto de Papa. libro. 3. capit. 98. et sequen. et in capit. si Papa. distin. 40. vbi et dicit Hugonem de Sancto Victore, et Alexandrum de Ales. Bonauē. Richardum, et theologos communiter tenere hanc opinionem. Et de iuristis Vltri

cus in sum. lib. 6. tractatu. 3. cap. 15. 17. et Imola in Clementina. Ne Romani. de electione. colum. 17. et Panormita. in cap. graue. de prebendis. quamuis alibi et sepius tandem tenuerit oppositum, cum prima opinio supra posita ibi videatur. Item Inno. in. ca. ex parte. de verborum significatione. et Ioan. Andre. et Cardi. et Hostien. in. ca. proposuit. de concessione prebende. et Archidy. et do. Anto. et Alexandrinus ibidem. et in capit. si Papa. distinctione. 40. et glossa in capit. si quis pecunia. distinctione. 79. et in capit. electionem. eadem distin. et in cap. 1. de renuntia. lib. 6. et in capit. si Papa. distinctione. 40. expresse dicens, quod Papa notorie criminosus et perniciosus Ecclesiæ accusari quidem potest, deponi autem nisi pro vera heresi non potest. Hæc ibi. Quantis aliqui male dicant glossam ibidem tenere primam opinionem quod scilicet deponi potest. Item Ioan. Parisinus de potestate Pape et Rossellus in sua monarchia tracta. 2. cum hac tertia opinione tandem sunt: quamuis iste Rossellus paulo inferius ibidem vel sibi contradicens vel potius se ipsum limitans eum secunda teneat opinionem supraposita. Deniq; hanc tertiam opinionem tenent Iacobarius, libro. 9. articulo. 12. et Syluester titu. Papa. quest. 4. quest. 15. et titu. Concilium. quest. 3. et innumeri alij doctores vtriusq; iuris. Ideo autem nos tantam turbam doctorum recensere curauimus, tum ut hanc opinionem communitatem esse probaremus: tum etiam quia ut nos latius in alio nostro tractatu de ignorantia. quest. 3. egimus ceteris paribus auctoritas plurium grauiorumq; doctorum opinionem magis probabilem atq; necessario in fide et moribus tenendam facit.

¶ Argumentum primū contra hanc tertiam opinionem arguitur quincupliciter. Primo, quia secundū omnes Papa hæreticus potest in Cōcilio deponi, quamuis in modo sit varietas opinionum. Sed incorrigibilis, pertinax, et maxime si simul scandalosus Ecclesiæ sit post debitas monitiones in quocunq; crimine fit contumax et de heresi suspectus et hæreticus presumptione iuris et de iure: contra quam non admittitur probatio. ut habetur distinctione. 38. capit. si qui sunt. et distinctione. 45. capit. sed illud. et capit. fina. de penis. et capit. ad apostolice. de sententia et re iudicata. libro. 6. et glossa ibidem. et in capit. nouit. eodem tit. et talis punitur ut hæreticus si se non purgat sufficienter et emendat. capit. excomunicamus. 1. de hæreticis. et capit. cum contumacia. eodem titu. libro. 6. et de purgatione canonici. Ergo similiter de Papa dicendum est quod depositione puniri potest.

¶ Ad primum argumentum respon. negando Respon. ad. 1. consequentiam. Nam propter hanc heresim tantum presumptam vel propter suspicionem heresis huius, qualē facit incorrigibilitas et contumacia, ut probatum est, Papa iudicari non potest neq; deponi, neq; puniti neq; ad purgationem cogi, ut supra

quest. 4. in respon. ad decimum argumentum dicitur est: nisi pro propria hæresi proprie & stricte sumpta, aut quando de illa vehementer suspectus esset. Ius autem commune positivum omnes alios, non autem ipsum Papam ligat aut comprehendit qui supra ipsum ius humanum est.

Argu. 2.

Secundo ad idem arguitur. Nam si Papa in causa predicta deponi non posset, hoc esset primo quia non habet superiorem in terris a quo iudicari et puniri posset, ut dicunt iura superius allegata. Aut secundo, quia ratione scandali aut nocenti maioris posset pro hæresi non pro alijs criminibus puniri atq; deponi. Aut tertio, quia non reperitur lex que talem exceptionem a iure diuino siue communi faciat aut concedat, ut scilicet Papa pro talibus criminibus aut perniciosus Ecclesiæ, deponi possit, sicut de hæretico reperitur. Sed nihil horum obstat quin deponi possit. Nam non primò, quia scilicet non habet superiorem, quia eadem ratione non posset pro hæresi propria iudicari vel vilo modo deponi, quod tamen non conceditur ab ipsis doctoribus de hac tertia opinione. Neq; secundum obstat, scilicet ratione scandali et nocenti maioris in crimine heresis quam in criminibus alijs. Nam si esset heresis occulta non noceret Papa nisi sibi ipsi, nec alios scandalizaret, maxime si ipse hereticus occultus duraxat esse vult et in publico recte docere et recte regat Ecclesiã, quia sua sic interest qui solus tenet heresim Lutheranam quod Papa nullam habet potestatem in Ecclesia. Et tamen iste hereticus occultus si probari posset aut si suspectus sit potest iuridice accusari, iudicari, atq; deponi secundum communiter doctores in ca. si Papa. distin. 40. et. ca. in fidei favorem. de hereti. lib. 6. Ergo etiam propter alia crimina scandalosa et Ecclesiæ perniciosã. Neq; tertium obstat quod scilicet non reperitur in iure talis exceptio sicut de heresi reperitur. Probatur dupliciter. Primo, quia ipso iure diuino et naturali ea exceptio facta est. Nam pro saluando toto corpore Ecclesiæ, etiam ipsum caput lesum aut putridum cauterizandum est. Et ipso iure cuiuslibet personæ et reipublice licitum est se defendendo ligare et occidere inuasorem iniustum etiam Papam furiosum cum moderamine inculpate tutele. Ergo a fortiori ipsum Papam deponere quando aliter Ecclesia siue Concilium sibi ab eius nocimento predicto cauere non potest. Hæc consequentia dupliciter probatur. Tum primo Math. 18. Si oculus tuus, id est quantumcumq; nobile principaleq; membrum sit scandalizat te erue eum et projice ab te. et. 2. q. 7. ca. sicut. 2. et. 24. quest. 3. ca. ecce autem. vbi dicitur. Ne effectus caput populi alios exemplo suæ perditionis interficiat. et. 11. q. 3. ca. ita corporis. dicitur, Ne positus ad gubernationem populorum efficiatur ruina multorum. et Galat. 5. Vtinam absceindantur qui vos conturbant. et. 1. ad Corinth. 5. Si quis nominatur avarus, fornicator, &c. Cum huiusmodi nec cibum sumere, et auferre malum, hominem de medio vestrum. Tum secundo pro-

batur illa consequentia. Quia per concessionem factam Pape et legem generalem quod in Papa sit suprema potestas et a nemine possit iudicari, non derogatur lex alia naturalis: sed potius salua intelligitur et excepta tam de defendendo se ipsum contra inuasorem, quam etiam quod ipsum reipublice principem perniciosum ipsa respublica deponere et abijcere possit quando aliter per industriam humanam sibi prouidere non potest. Nam et hac ratione bea. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 8. et. 1. 2. et Duran. et Palu. alijsq; doctores in. 4. distin. 4. et Richar. distin. 6. et Soto. distin. 5. q. 1. ar. 10. tenent, infideles cogi non posse ad fidem et baptismum suscipiendum, neq; ipsis inuitis paruulos eorum esse baptizandos: quia preceptum diuinum de predicando Euangelium et fidem et de salute anime proximi procuranda intelligitur saluo iure naturali, ne scilicet per hoc alicui in persona vel rebus ad te pertinentibus vlla vis aut iniuria fiat. Ergo similiter in proposito debet intelligi suprema Pape potestas, ut dictum est.

Item secundo probatur illa exceptio. Quia reperitur facta iure canonico pro criminibus alijs scandalosis. Immo et sine crimine pro vitando scandalo reipublice. ut patet in. ca. nisi cum pridem. de renuntia. vbi ratione magni scandali episcopus cogitur renuntiare. et in. ca. presbiterum. et alijs cap. de cleri. egrotan. et. ca. 1. de corpore vitiat. sacerdos deponitur. et in. ca. episcopus. distin. 47. et. ca. si quis episcopus. et. ca. de his. et. ca. 1. distin. 50. et. ca. tantum Daniel. distin. 81. propter usuram et alia crimina scandalosa episcopus deponitur secundum iura. Igitur similis exceptio propter eandem causam scandali intelligitur facta de iure in ipso Papa scandaloso et pernicioso: quia ipsa ratio maioris scandali et nocenti totius Ecclesiæ, magis in eo militat ut dictum est. Nam et secundum, l. que de tota. ff. de rei vendi. eadem ratio de toto ad totum que de parte ad partem est. Item quod illa exceptio de Papa scandaloso et Ecclesiæ pernicioso sit de iure canonico patet, quia ut habetur in. ca. translato. de constitu. cum similibus. deficiente lege expressa pro aliquo casu, sufficit argumentum vel iudicium sumere a simili vbi est eadem ratio, et in. ca. exempla. de fide instrum. habetur, quod deficientibus legibus et auctoritatibus recurrimus ad exempla. Nunc autem legimus in chronicis Romanorum Papam Christophorum et Benedictum. 5. et. 9. et Grego. 6. et Ioan. 12. depositos esse propter alia crimina ab heresi: et in Concilio Constantien. tres alij depositi sunt. Item secundum glos. in. ca. si quis pecunia. distin. 79. si coniugatus eligitur in. Papam valet electio: sed si vxor ad vouendum continentiam indatum non potest, tunc Papa debet renuntiare papatum ut sic possit reddere debitum vxori sine scandalo Ecclesiæ Rom. ut in. ca. licet. de electio. quod si nollet renuntiare deponendus est per Concilium secundum aliquos doctores cum Mathefil. in additionibus ad tractatum. do. Anto. in. 3. charta. Item Fel-

Non.

bus in

ius in. ca. 2. de prescriptio. col. 3. dicit quod ratio ne scandali vitandi si duo sint ad Papatum electi Concilium potest vtriusq; electionem quassare, ut etiam ait glos. in. ca. fina. distin. 63. et in. ca. si duo. distin. 79. que glos. secundum Felinum, intelligitur etiam si alterius electio teneret: alias confideratio scandalali nihil operaretur. Item. 3. Regum. 2. summius sacerdos Abiathar fuit depositus per Salomonem quia cum Adonia conspirauit: et tamen etiam in illa lege veteri summius sacerdos eiusq; potestas erat a deo immediate instituta, ut constat Exodi. 28. 19. capitu. sicut nunc Papalis dignitas atq; potestas. Ergo similiter potest saltem a Concilio Papa deponi pro alijs ab heresi criminibus scandalosis et perniciosis Ecclesiæ.

Resp. ad 2. argu.

Ad secundum argumentum, quod ceteris fortius videtur respon. ad maiorem quod ratio quare pro alijs criminibus ab heresi Papa deponi aut puniri non potest est illa prima et tertia ratio simul que in dicto argumento tangitur, quia scilicet non habet superiorem in terris, et Christus in hoc nullam fecit exceptionem. Et ad argumentum quod fit quod scilicet eadem ratione non posset propter heresim deponi. Respon. secundum doctores tenentes quod Papa eo ipso quod hereticus peritax est, est etiam ipso iure diuino papatu priuatus, conceditur consequentia: et Concilium non priuat sed iudicialiter declarat Papam esse priuatum: et hoc est deponere declaratiue et executiue non autem potestatiue. Secundum vero tenentes quod non est ipso facto iure diuino vel humano priuatus suo Papatu: tunc negatur consequentia: nec est eadem ratio vtriusq;. Nam in casu heresis Papa vel efficitur minor quolibet fidei ut in Concilio habeat potestatem super eum, vel ipse Papa cogitur dare potestatem Concilio supra ipsum ut illum iudicet, vel potius iure diuino in eo casu eam potestatem habet, ut infra. quest. 12. latius, quia in alijs criminibus non habet. Ad minorem autem vbi dicitur quod iure diuino et naturali fit exceptio ut pro salute totius corporis etiam caput cauterizetur et pro reipublice defensione ipse etiam Papa vim faciens occidatur. Respon. concessio antecedente negatur illa consequentia, quod ergo similiter Papa deponi possit a Concilio. Et ratio est duplex. Prima secundum Caie. quia sine capite suo corpori salus esse non potest bene autem sine alijs membris. Sed hec ratio non valet, quia licet sine aliquo Papa ipsum corpus Ecclesiæ simpliciter esse aut viuere spiritaliter non possit si cut nec corpus humanum sine suo capite naturaliter vero ad tempus sine hoc vel illo Papa (dum mortuus vel alias legitime depositus est) Ecclesia esse potest. Ideo secunda ratio negandi consequentiam et potissima est, quia supra Papam nulli nec ipsi Ecclesiæ Christus potestatem dedit. Inde etiam ille auctoritates Mathei. 18. et ad Corinthios, et alia iura allegata quoad hoc in alijs a Papa non in ipso locum habent et intelliguntur,

ut puniri et deponi possint per suos superiores qui id valent in ipsos exercere, ut superius questione. 4. in responsione ad septimum argumentum latius dictum est. Quo non obstante dico etiam quod quilibet et a fortiori ipsa Ecclesia se defendere potest a Papa inuasore eiusq; deuasatore illi resistendo eo modo quo infra questione. 10. plenius habetur. Potest etiam vim vi repellere cum moderamine inculpate tutele, ipsum furiosum ligando et forte etiam occidendo ipsum inuasorem dum aliter contra eius violentiam siue vite aut pudicitie aut integritati prouidere non posset: non tamen per viam iurisdictionis neq; ipsius iurisdictionis actum in illum valet exercere: ac ex consequenti neq; Concilium potest illum deponere: quia hoc iurisdictionem et potestatem dicit atq; requirit quam supra Papam non habet. Sicut etiam subditus se suamq; pudicitiam defendendo licite forsam potest suum regem iniuste inuadentem cum debito moderamine occidere: non tamen per viam iurisdictionis ipsum occidere aut punire aut regno priuare potest. Nam licet quoad ipsum factum sit maius occidere quam deponere Papam vel Regem: non tamen quoad modum: quia hic actus iurisdictionis est, illic autem non. Si dicatur: quid si non aliter quam per Pape depositionem potest Ecclesia sibi prouidere? Dico et ego quod illud medium tanquam illicitum alias et iure diuino sibi prohibitum capere non potest: sed ad Deum et alias vias iuste defensionis pro re medio-recurrendum est, ut infra questione. 10. latius agitur. Sicut et mulier, que contra maritum tiranice sua persona abutentem bonaq; sua et sue domus simul dilapidantem non aliter potest sibi prouidere: non ideo potest illum occidere veneno, aut ratione aut salute priuare: quia media hec siue remedia alias illicita aut iure diuino sibi prohibita sunt: sicut etiam fornicari non posset ut se ipsam a morte liberaret. Si dicatur etiam quod non est illicitum sed iure diuino et naturali concessum cuiusq; reipublice suum principem perniciosum suaq; auctoritate in ipsius reipublice perniciem abutentem deponere atq; punire: iam ad hoc supra questione quarta in responsione ad quartum argumentum dictum est magnam esse differentiam inter Papam et alios principes seculares qui a suis reipublicis suam immediate potestatem habent. Ius etiam naturale hoc alijs communitatibus concedit contra vel supra principes suos: id quod simul et ius diuinum respectu Pape denegat Ecclesiæ, ibi videatur quomodo etiam nullum ius naturale derogatur ex hoc quod perniciosus Papa deponi aut puniri non possit.

Ad secundam probationem quod illa exceptio iure canonico facta est, ut in. ca. nisi cum pridem. &c. resp. negando consequentiam, neq; enim est simile de Papa et de alijs prelati et sacerdotibus: Nam isti

Nam isti omnes habet superiorem qui eam punitionem et ius in illos qui iuri communi subduntur. possit exercere: Papa autem minime. Item in eorum depositione non est par periculum, quod tamen in Pape punitione vel depositione est, uti ex ca. ita dominus. distin. 9. et ca. si papa. distin. 40. dictum est. Sed neq; in penis ab identitate rationis semper valet argumentum. quia de reg. iur. Odia restringi. &c.

Ad ca. translato: et ca. exempla. resp. negando maiorem quoad exempla. Nam nō per exempla maxime particularia sed per generalia que legi æquivalent et eam interpretantur et per leges iudicandum est, maxime in foro Ecclesie, secundum gloss. in ca. de quibus. distin. 20. et Turrecre. ibi dem. et. l. nemo. C. de senten. et interlocu. omniū iudicium. §. sed licet. Vbi enim est lex aut ratio, non attenduntur exempla particularia: quia sepe deficiunt saltem in aliqua circumstantia. ca. sana. distin. 9. Ideo ab his exemplis non valet argumentum, ut ait gloss. in ca. monomachiam. 2. q. 4. nisi forte in foro conscientie pro vitando peccato. secundum glo. in aucten. ut omnes obediant. iudi. §. 1. Conceditur autem illa maior quoad rationis identitatem, secundum dictum. ca. translato. Sed minor ibi subsumenda negatur, quod scilicet in nostro casu huius questionis nō sit lex expressa: est enim quod nisi propter heresim puniri aut deponi non possit: quia non habet superiorem in terris neq; iudicem, uti superius probatum est. Item non est eadem ratio in Papa et alijs prelati in inferioribus. Quia et maius detrimentum Ecclesie sequitur ex Pape depositione, ut ex supradictis facile constat. Et ad exempla ibi subsumpta de illorum pontificum depositione respondeo quod illi non erant pontifices certi et indubitati de quibus tantum hic agimus: aut si aliqui erant, tamen de facto violenter et non iure neq; legitime ad instantiam imperatorum depositi sunt, ut de Liberio Papa constat et de alijs sanctis pontificibus qui tyrannice depositi martirio sunt coronati. De Ioan. 12. constat quod violenter de facto depositus est etiam si malis artibus pontificatum obtinuerit, ut Vincentius in histori. li. 25. ca. 86. et Turrecre. de Ecclesia. lib. 3. ca. 103. latius referunt.

Ad glossam autem in ca. si quis pecunia. de Papa vxorato, respondeo quod ibi nō dicitur quod propter hoc possit deponi, immo et Mathesil. ait quod si Papa habet vxorem et ipsa non potest induci ad vouendum continentiam: Papa tenetur illi reddere debitum vel cedere papatu: non dicit quod cogitur cedere aut quod deponetur. Insuper do. Anto. in ca. licet. de electio. colū. 7. dicit. quod reddet debitū et erit Papa: quia nō repugnat papatu sicut nec sacerdotio ut patet in Grecis. Multi etiam volunt quod electio facta de Papa notorie vxorato non retractetur sed vxor priueretur suo iure petendi debitum. De quo Alexandrinus in dicto. ca. si quis pecunia. distin. 79. facit Eusebius in historia Ecclesiast. li. 6. ca. 21. dicens quod

sanctus Fabianus vxoratus in Papam electus est, sed factus Papa reliquit vxorem in hoc consentientem, et vterq; martirio coronatus est.

Ad Felinum in. cap. 2. de prescrip. de duobus electis in Papam, dico id solum esse verum ante quam alter eorum admittatur et recipiatur in Papam, simul et quando constare non potest sine scandalo vter eorum sit verus Papa et cuius electio bona atq; canonica est. Secus autem quando alter eorum iam receptus et certus Papa habitus esset: tunc enim deponi non posset, nec oppositū dicit gloss. quanuis Panormitanus et Felinus de suo dicant quod glossa sic intellexit quod scilicet esset deponendus.

Ad vltimum ex. 3. Reg. 2. respondeo quanuis aliqui dicant quod Salomon in illo facto peccauit: alij quod illa fuit voluntas dei, secus in Papa. Melius tamen dicamus negando consequentiam: quia non est simile, nam pontificatus ille veteris legis et summus pontifex eius quanuis esset a deo immediate institutus ut rex Saul atq; Dauid: non tamen habebat clauis regni celorum, neq; virtutem et potestatem supernaturalem ad supernaturales effectus ut noster pontificatus habet in lege gratiæ. Ideo sicut illa potestas pontificalis et pontifex poterat institui a synagoga, exceptis aliquibus actibus et ceremonijs figuratiuis, nisi deus preuenisset ut ait Victoria in. 1. relectione de potestate Ecclesie. q. 3. propo. 6. et q. 4. ita poterant sacerdotes illi deponi. Sicut de rege Saule et Dauid, supra. q. 4. in respon. ad quartum argumentum dictum est. Immo, et secundum Abolen. 3. reg. 2. cap. q. 28. 31. et Turrecre. de potestate Pape. lib. 2. ca. 96. ad quartum. et in decreto, distin. 93. ca. obedientiam. q. 2. ad secundum. secundum bea. Tho. lib. de rege et regno, et Bonauen. in. 4. distin. 24. in gloss. literali supra magistrum. Pontificatus ille inferior potestate regia et illi subiectus erat: sicut et Aaron erat subiectus Moyse: et de Eleazar constat. nu. 27. et in libris regum significatur. Quod etiam expresse ait Burgen. in additionibus ad Nico. Lyr. super id. 1. Pe. 2. Vos genus electum regale sacerdotium. Ideo non ait regnum sacerdotale, ut Exp. 19. olim dicebatur. Igitur quia reges pontificibus veteris legis superiores erant: nil mirum si ex legitima causa illos punire atq; deponere possent: non sic in statu legis gratiæ: vbi neq; reges neq; ipsa Ecclesia neq; Concilium illam representans supra. Papam ius dicere possunt.

Tertio ad idem arguitur, nam Math. 8. dicitur. Si Ecclesiam non audierit sit tibi tanquam ethnicus et publicanus, id est, incorrigibilis per excommunicationem eijciatur a communicatione fidelium, et habeatur ut infidelis. secundū gloss. ibidem. et in ca. omnibus. 24. quest. 1. et ca. quem admodum. de iureiurando. et Panor. in ca. nouit. de iudicijs. Hoc autem generaliter dicitur de omnibus etiam de ipso Papa sine vlla distinctione, secundum glossam ordin. Ergo etiam in ipso Papa locum habet, ut scilicet propter incorrigibilitatem scanda

scandalosam et perniciosam Ecclesie eijciatur et deponatur. Et confirmatur primo, quia in epistola Clementis Pape ad Iacobum fratrem domini habetur quod beatus Petrus dixit illi. Si mundialibus curis fueris occupatus: non poteris quæ ad salutem pertinent plene omnibus distinguere: et ex eo fiet ut tu tanquam qui non docueris quæ ad salutem pertinent deponaris: et discipuli per ignorantiam pereant. Hæc ille. Ergo a fortiori propter incorrigibilitatem perniciosam Ecclesie est Papa deponendus. Confirmatur secundo, ex Ioan. 15. Si quis in me non manserit mittetur foras. &c. et Math. 5. Si sal euauerit ad nihil valet ultra nisi ut mittatur foras, id est, deponatur et conculcetur ab hominibus. Confirmatur tertio. Quia Papa non accepit potestatem in destructionem sed in edificationem Ecclesie. 2. Corinth. 10. et. 13. cap. Non habemus potestatem in destructi. &c. Et qui committit in legem non gaudet beneficio eius. C. de iure delib. l. scimus. et. ff. quod metus causa. l. isti quidem. et. ca. quia frustra. de vsuris. Facit etiam ad hoc quod mutata qualitate persone cui est commissa potestas mutatur et mens committentis. l. sicut Cornelius. ff. de soluti. sicut etiam iuramentum atq; promissio non valet. ca. quemadmodum. de iureiuran. et. ca. nequis. 22. q. 2.

Ad tertium argumentum respondeo, quod id Math. 18. Dic Ecclesie, intelligitur, id est, prelato si habet superiorem: sin minus ipsi deo relinquatur, et talis est Papa, immo et ibidem de Papa vel de beato Petro Christus specialiter nihil locutus est neq; vlla eius mentio fit nulla etiam potestas Ecclesie communitati ibidem collata est, uti superius. q. 4. in responsione ad septimum argumentum latius declaratum est.

Ad primam confirmationem et epistolam beati Clementis respondet Caie. in apologia. ca. 27. quod illa non est autentica. Sed hæc responsio non placet, quia ex illa epistola multa ponuntur in decreto que ab Ecclesia probantur et auctoritatem habent apud doctores communiter, ut patet in ca. si inimicus. distinctione. 93. et. ca. te qui dem. et. ca. sicut. 11. questione. 1. Ideo secundo et melius respondeo quod ibi non dicitur ut tu deponaris a Concilio, sed deponaris tantum, et intelligitur, id est, puniaris a deo. Quod inde patet, quia beatus Amacletus qui illi successit idemq; docuit in cap. eiectionem. distinctione. 97. quasi idē declarans ait. Eiectionem summorum pontificum sibi soli deus reseruauit, ut scilicet ipse solus puniret Papam qui sua abuteretur potestate. Item tertio beatus Petrus non loquitur ibi diffiniendo vel statuendo sed hortando ne deo permittente Papa male suum officium exercens deponatur vel puniatur de facto ab hominibus per violentiam. Item quarto potest intelligi proportio nabiliter vel accomode in casu suo, videlicet ne deponaris a Concilio in casu quo propter heresim pertinacem Papa deponi potest. Ideo subse-

quitur, tanquam qui nō docueris que ad salutem pertinent, id est, si male docueris heresim unde discipuli decepti disperant.

Ad secundam confirmationem ex Ioanne. 15. et Math. 5. eodem modo respondeo sicut ad epistolam beati Clementis, quod tripliciter bene potest intelligi etiam si ad Papam acomedentur ille auctoritates que generaliter de omnibus loquuntur.

Ad tertiam confirmationem ex. 2. ad Corinth. 10. et. 13. respondeo, quod illud intelligitur quod ad exercitium et finem potestatis, quia scilicet nō est data ad eum finem ut ea quispiam abutatur, neq; licite illa quis abuti potest, neq; potest obligare per iniusta sua precepta, ut infra questione septima habetur. Non tamen propter abusum statim caret illa potestate: neq; sub hac conditione sed cum tali modo ut non male sed potius bene sua quisq; etiam Papa utatur potestate illi collata est. Alioqui per quodlibet peccatum mortale etiam ipso facto ante condemnationem et depositionem iudicalem perderetur: id quod heresim continet pauperum de Lugduno et sequacium. Igitur deus contulit Pape alijsq; prelati et sacerdotibus immo et omnibus hominibus sua cuiq; potestatem atq; potentiam ad bonum et malum obiectiue, non tamen finaliter ad malum: quia videlicet eam dedit qua bene et male agere possent: non tamen ut male sed bene finaliter agerent. Sicut communiter dicunt doctores in secundo distinctione. 44. quod deus dedit homini potentiam peccandi vel ad peccandum non tamen ut peccaret. Ad illud autem ex. C. de iure del. l. scimus. respondeo, quod hoc priuilegium ne Papa possit ab aliquo iudicari siue deponi datum est illi a deo, non quidem persone sed dignitati papali: ideo non habent locum predictæ leges que de priuilegio dato persone vel loco loquuntur. Facit cap. si diligenti. et cap. signifi casti. de foro competenti. Ad aliud quod mutata qualitate persone mutatur mens concedentis ex. l. si cum Cornelius. &c. Respondeo primo, quod id intelligitur quando sub conditione saltem tacita talis qualitatis persone aliquid illi committitur: secus si non sub illa sed sub modo tantum, ut proxime de omni potestate atq; potentia Pape et cuiuslibet homini data a deo dictum est: qui ab eterno scit quales omnes futuri erant. Secundo, illa lex loquitur de hominibus ignorantibus futura vel absentia siue latentia, quando etiā homo ipse habet facultatem ad hunc actum pendente a voluntate ipsius mandantis vel committentis, ut est dominus constituens procuratorem: et talis non est Ecclesia que semel electum Papam reuocare non potest, nec id a sua pendet voluntate.

Si replicetur ex Ieronymo in capit. audacter. 8. questione. 1. dicente, quod licet Saul fuisset electus a deo: tamen propter peccata sua iam Deus illum pro rege non habebat. Ergo similiter Papa

Not.

Ref. ad. 1. 2. 3. 4.

Argu.

Papa rite electus propter incorrigibilitatem perniciosam Ecclesie coram deo: et per consequens apud Ecclesiam a Papatu depositus est. Respon- deo negando ultimam consequentiam. Nam esse depositum coram deo vel apud deum non est il- lum esse regno Papatu aut eius iure vel potestate priuatum sed esse indignū ea potestate, quodq; propter hoc etiam deus ab eterno decreuit illum ab ea deponere per mortem oportune: sicut et fe- cit cum Saule qui a solo deo per mortē de regno de- positus est, cum quo stat quod interim apud Ecclesiam suam habeat potestatem: neq; ab ea de- poni possit; sed a solo deo vt dictum est.

Argu. 4.

Quarto ad idem arguitur. Nam deficiente su- periore in terris qui iustitiam faciat licitum est cui libet sibi ius dicere. distin. 1. ca. ius gē- rium. et glossa ibidem. et Innocentius in. ca. olim. de restitu. spoliato. Vnde et secundum. ca. 1. de mi- li. vassall. qui contumax est. in vsu feudi. vassallus potest dominum iniuste sua retinentem depreda- ri in defectu iustitiæ. Ergo similiter Cōcilium po- test sibi ius dicere Papam perniciosum deponen- do in defectu iudicis in terris.

Et confirmatur. Quia si Papa perniciosus po- test in Cōcilio accusari, ergo et deponi si nō emē- datur vel debite purgatur, et potest cogi, vt se cō- purget. Cōsequētia patet. Nā ad quid prodesset eius accusatio nisi debita eius puniatio vel purga- tio vel emēdatio ab illo exigatur vel in eum exer- ceatur. Antecedens autē probatur secundū glo. in ca. si Papa. distin. 40. ponēte duos casus in quibus Papa potest accusari. Primo, in heresi proprie di- cta. Secundo, in presumpā, qualis est incorrigibi- litas et cōtumacia, secundū doctores cōmuniter: alias neq; glossa neq; textus sibi consonarent.

Resp. ad 4. argu.

Ad quartum argumētum respondeo quod an- tecedens solum verum est ad hunc sensum quod potest bona sua defendere vim vi repellendo se- cundum ius naturale, et ea iniuste detenta potest occulte sibi recuperare: aut etiam publice et vio- lenter capere quando sunt certa et manifesta et in- iuriose detenta et nullus est iudex qui cōmode iu- stitiam faciat. Potest etiam sibi recompensam fa- cere quando debitum liquidum et certum est cū- debitis alijs circumstantijs quæ a doctoribus cō- munitur feruntur. Non tamen per viam vindicte aut iurisdictionis potest quis sibi ius dicere et pote- statem exercere in alium pro delicto puniendo nisi superior eius sit. Et ita consequentia nihil va- let. Cum quo stat quod Pape pernicioso aut per- niciose precipienti Ecclesia resistere potest, vt in fra. q. 10. de hoc latius agitur.

Ad confirmationem respondeo, etiam si con- cedatur antecedens de quo latius infra. q. 6. habe- tur, negatur consequentia. Nam accusatio vel de- nuntiatio prodest ad multos effectus, vt inferius. questione. 6. explicantur, negatur autem quod Pa- pa possit cogi ad se purgandum: quauis iure di- vino ad id teneatur, vt supra. q. 4. in responsione ad decimum argumentum dictum est.

Quinto ad idem arguitur. Quia in sacra scri- ptura non inuenitur expressum quod Pa- pa magis pro peccato heresis quā pro alio crimine deponi possit. Ergo relictum est interpre- tationi doctorum et canonum Ecclesie disposi- tionī, sicut et alia que indeterminata sunt. Et sicut Bonifacius Papa in sua epistola decretali, licet Gratianus ex inaduertentia dixerit illum martirē fuisse, in. ca. si Papa. distin. 40. expressit casum he- resis: ita et casus criminis scandalizantis et vastan- tis Ecclesiam si sit incorrigibilis Papa excipi po- test, vt scilicet pro eo deponi possit, vt glossa ibi- dem sentire videtur,

Et confirmatur. Quia qui potest in maius po- test in minus, vt habetur in cap. ex parte. 3. de deci- mis. Sed Cōcilium potest iudicare Papam de ma- iori crimine heresis ipsūq; pro eo deponere. Er- go et de minore aut pro minori alio crimine Ec- clesie pernicioso.

Ad quintum argumentum respondeo negādo Resp. ad consequentiam. Nam licet in sacra scriptura sic ex- pressum non sit: est tamen quod pro sola heresi sit euitandus et declinādus hereticus quilibet iam declaratus sine vlla exceptione: vt infra. q. 11. et cō- stat. 2. Thesalo. 3. Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum doctrinā quam acceperunt. et. 2. ad Corinth. 6. Nolite iugū ducere cum infidelibus: que enim societas lucis ad tenebras? &c. et. 2. Ioā. 2. Si quis hanc doctrinā nō affert nolite eum recipere in domo nec ei au- dixeritis. et ad Titum. 3. Hereticum post vnā aut alteram correptionem deuita. Hec autem vitatio non potest commode fieri nisi per heretici depo- sitionem et alterius capitis aut Pape substitutionē qui cum corpore Ecclesie communicet et virtutē influat spiritualem vt constat. Inde ergo solius he- retici Pape infertur depositio. Quare non est ve- rum quod hoc relictum sit interpretationi docto- rum, et canonum statutis vel Ecclesie dispositio- ni: nisi sicut explanantibus aut declarantibus: quo- modo etiam articuli fidei relictī sunt doctoribus et canonibus sacris et Ecclesie declarationi, non autem eius constitutioni aut editioni. Nam articu- los fidei declarare non mutare nec de nouo insti- tuere possunt doctores et canones Ecclesie. Ita et legem hanc diuinam de Pape depositione decla- rare non mutare aliquid addendo aut subtrahēdo possunt. Illas autē auctoritates. 1. ad Corinth. &c. iam supra in responsione ad secundum argumen- tum dictum est non de Papa sed de alijs fratribus esse intelligendas.

Ad confirmationem respondeo, quod illa ma- xima non est semper vera phisice loquendo, tam de actu quam de obiecto quam de effectu: nisi vbi minus includitur in maiori quoad actum, vt qui potest tria potest etiam vnum tantum porta- re. Quod patet. Nam qui potest in actum maio- rem scilicet intelligere, non potest in minorem; scilicet odorare neq; palpare vt de angelis liquet. Similiter visus qui potest in obiectum maius puta lucidum

lucidum non potest in minus puta sonum. Virtus quoq; generatiua hominis potest in effectū maio- rem scilicet hominem. Homo enim generat homi- nem: non tamen potest generare leonem, neq; for- nicā. Si autem illa maxima ciuilitate intelligatur si- ue moraliter, vt in dicto. ca. ex parte. sub alijs ver- bis inducitur, scilicet, cui concessum est maius, mi- nus quoq; cōcessum esse videtur: tunc intelligēda est. ceteris paribus. Non enim archiepiscopi pos- sunt in monachos exēptos quauis possint in epif- copos sibi suffraganeos quia nō sunt cetera paria. Sic in proposito cetera paria nō sunt. Nam in cri- mine heresis quod maius est, subiectū. i. Papa mu- tauit statum Christianitatis: in alijs autem crimi- nibus minoribus in eodē stato Christianitatis per- manet. Et ita ex parte criminis in heresi alijsq; cri- minibus cetera paria non sunt. Ex parte autē ma- ioris vel minoris effectus aut potestatis ipsius iu- dicij minor est falsa: quia maius est iudicare Papā in statu Christianitatis existentē de adulterio aut symonia etiam scandalosa et perniciose, quam ip- sum iam a Christianitate ruentem de heresi iudi- care: quia in primo attingitur superior gradus sta- tus quam in secundo vt constat. Sic respondet Ca- jeta. in quodlib. de Papa. ca. 27.

Sed vtrum Papa deponi possit propter alias causas non criminosas, puta si sine vlla redemptio- nis siue remedij spe captiuus sit aut amētiā per- petuam incurrat, aut si nulla sit spes pacis Ecclesie et obediētie fidelium et huiusmodi, nisi per Pape depositionem vel renuntiationem et alterius ele- ctionem videatur. Caieta. vbi supra. ca. 16. 18. vbi de his latius agit.

Quest. 6.

VÆSTIO SEXTA. Vtrum Papa non hereti- cus sed alias criminiosus in- corrigibilis scandalosus et perniciosus Ecclesie pos- sit propter hoc in Con- cilio accusari aut denuncia- ri et tunc Concilium eo- rum inuito congregari possit.

Di. qu. 1.

Respondeo per quatuor dicta, quorum primū est. Quod si crimen Pape est ita notorium et no- ciū Ecclesie, et ipse sepe admonitus a proceribus Ecclesie maneat adhuc ita incorrigibilis quod inde iam imminet valde probabiliter ruina Ecclesie si- ue fidelium circa fidē, puta quia fideles illum imi- tantes credunt se licite agere quod illicitum est: tunc vtiq; potest accusari vel denunciari apud Cō- ciliū, non vt puniatur vel deponatur, sed vt ibi dem. melius et efficacius corripiatur, et eius abusio- nibus, et periculo predicto obuietur, vel Ecclesie catholice provideatur. Et ad id potest Conciliū generale congregari etiā eo inuito, eo modo quo inferius habetur. Ratio horum est quia po- tentes provideere ne iacturam imminētē in fide- patriatur Ecclesia ex quacūq; causa proueniētem; dum Papa id non facit, vtiq; diuino iure tenentur: et maxime prelati et reges et cardinales et illi om-

nes qui sunt primores Ecclesie, vt habetur in. ca. sit rector. distin. 43. et. ca. aduersitas. 9. cum vero. 7. q. 1. sicut et filij sue matri in extrema, vel etiam in maxima necessitate provideere tenentur. Faciunt ad hoc omnes rationes supra inducē. q. 1. in argu- mentis contra tertiam opinionem que quoad hoc tantum sunt efficaces. Faciunt etiam omnes docto- res omnium opinionum que superius eadem. q. 4. et. 5. referuntur, vti de hoc etiam Iacobatius tan- dem. lib. 8. arti. 1. et. 2. et lib. 4. arti. 2. vbi supra ple- nissime agit.

Sed vtrum hoc etiam sit verum quando non in periculum fidei sed morum tantum Ecclesie ge- neraliter redundat presatum crimen Pape noto- rium et perniciosum, quia scilicet fideles bene vi- dent et manifeste ex fragilitate vel cupiditate vel ex alia causa id Papam committere sciētes esse ma- lum: neq; propter hoc aliquis cogitur peccare aut errare: tunc non est tam certum quod possit Con- ciliū inuito Papa congregari et ibidem ipse ac- cusari. Nam varie in hoc sunt doctorum opinio- nes. Probabilius tamen tenetur cōmuniter quod sic quando per id vastantur mores et leges Ecclē- sie, puta per exorbitantissimas et symoniacas pas- si. n. legum dispensationes, et ad plura beneficia in- dignis notorie collatare quando per alia eiusmo- di vniuersaliter vastatur Ecclesia: quodq; idem iu- diciū sit quando in moribus sicut quando in fi- de periclitatur Ecclesia. Nam et fides ad mores re- stituitur; cultū dei ordinatur: et ad salutem vtrūq; necessarium est. I deo dicunt quod etiam tunc in- uito Papa Concilium potest congregari, vt prox- ime dicitur vt Ecclesie periculo provideatur, nam licet spōsa inuito suo sponso se ipsam ornare et de- corare non possit: potest tamen suam honestatē tueri et se vestire ne nuda et turpis sit et appareat, et sibi cauere ne etiam a sponso deturpetur. Ad quod facit quod hac de causa congregatum legi- tur Concilium episcoporum Italie Rome fauente imperatore contra Ioan. 2. quia venator et lubri- cus incorrigibilis et scandalosus erat Ecclesie. Quod et laudat Turrecremata assertor dignitatis Papalis in sum. de Ecclesia. lib. 3. ca. 10. Facit etiam epistola Ermil de Pape ad episcopos per Hispaniā constitutos dicens. Difficile est vt cuiusq; cor- si prauis cogitationibus induretur in se patiatur cul- pandus fieri, cum nouerit se iudicium Concilij subiturum. Et ita tenet etiā Siluestri. ma. titu. Papa. q. 4. et Victoria in. 3. relectione de Papa et Con- cilio. propo. 23. et Cardinal. in. ca. solite. de maior. et obe. nota. 23. et Egidius in. ca. licet. de electione. charta. 23. et in. ca. si Papa. distin. 40. vbi ipse et Iacobatius. lib. 8. arti. 3. latius de hoc agunt. Simili- ter hoc tenent doctores de prima opinione super- rius. q. 4. et. 5. recitati. Itaq; hæc opinio vel senten- tia communis doctorum est, et tandem Alaba- de Cōcilijs. par. 1. ca. 2. resoluit. Sed quomodo tūc- tale Concilium generale congregabitur? dicitur vbi supra Egidius, et Iacobatius. lib. 8. arti. 1. et. 3. et lib. 4. arti. 1. et lib. 3. arti. 1. et. 23. 14. et Siluester titu.

tipu. Concilium. q. 4. et titu. Papa. q. 4. q. 15. alijq; doctores quod prius Papa reuerenter requirédus est a Cardinalibus et Regibus vt Concilium cogat: quod si noluerit: tunc ipsi vel etiam episcopi de diuersis prouincijs interueniente imperatoris vel regum fauore et auctoritate, etiam Papa inuito, ad effectum tantum providendi periculo Ecclesie et abusionibus Papæ vt proxime dicitur Concilium possunt congregare: quauis Caieta. in hoc contradicat.

Disum. 2. ¶ Secundum dictum est quod tale Concilium generale in casu predicto quanuis legitimum non tamen integrum siue perfectum est, ob defectum auctoritatis et consensus Papæ ipsius. Ideo solum potest ibidem Papa accusari, vel potius extraiudicialiter denunciari et reuerenter reprehendi atq; moneri vt vel sic confusus efficacius emendetur: non tamen potest deponi neq; villo modo a Concilio puniri neq; eius potestas limitari, vt supra. q. 4. et. 5. et infra. q. 7. q. 8. habetur. Secundo in eodem Concilio potest tractari et provideri quomodo predictis abusionibus Papæ resistatur, etiam in uocato brachio seculari imperatoris et principum Ecclesie ad remedium illius. Quod certe absq; Papæ punitione et coactione et potestatis eius limitatione multipliciter fieri potest, etiam impediendo et puniendo, participes in scelere. Et ita per indirectum erit causa correctionis ipsius Papæ, vt de his latius infra. q. 10. agitur. Et cōsequenter potest ibi a Concilio fieri declaratio quod id est peccatum et dispensatio fieri non potest, vt infra. q. 9. habetur. Consonat Turrecrema. in decreto. distin. 17. ca. 1. art. 3. Itaq; licet non sit causa sufficiens celebrandi Concilium ad Papam deponendum vel puniendum; est tamen ad tractandum de causa ipsius et ad providendum Ecclesie de remedio. Vi demus enim quod Concilium cognoscit de causa electionis Papæ, vt in. ca. si duo. distin. 79. et tamen ipsa electio ad Cardinales tantum spectat, vt in. ca. licet. de electio. Tenetq; sententia lata per Concilium contra Papam quoad Ecclesiam militantem. Similiter licet homo non separet. quos Deus coniungit. et sunt legitime copulati: Ecclesia tamen cognoscit quando matrimonium est quibrium et per eius sententiam illi possunt separari: et ea sententia valet in foro Ecclesie quousq; de eius errore constat; tunc enim illa sententia reuocabitur. Sic in proposito et forte etiam a fortiori de causa Papæ et Concilij dicendum est. ¶ Sed notandum vt diximus quod quia id Concilium non dum perfectum est: inde in alijs causis siue negotijs, nisi in supradicto negotio et pertinentibus ad ipsum, se intromittere aut disponere non potest sine Papæ consensu vel auctoritate: quia non est nisi vt cōgregatio quedam constituens potestatem quandam ex ipsis tantum congregatis. constituta ad defensam et remedium Ecclesie. Ideo vt dictum est nullam maiorem potestatem habet. In quo. Siluester. titu. Papa. q. 4. et Caieta. in quodlib. de potestate Papæ. ca. 16. consonat expresse et alij de do-

ctoribus supradictis.

¶ Tertium dictum est. Quod in omnibus his ca. **Disum. 3.** uendū est. primo, quod quantum fieri potest semper feruetur illibata auctoritas Papæ et cū debita eius reuerentia omnia fiant. Secundo maxime cauendū est scandalū. tam in ipso Concilio congregando quā in modo ibidē procedendi, et postea exequēdi: ne tunc vel post scismata fiat et alia incōmoda que ex huiusmodi Concilijs contra voluntatē Papæ congregatis facile possunt suboriri. Ideo dum his incommodis sufficienter provideri nō posset melius esset Concilium non cogi, sed alias vt infra. q. 10. habetur providere.

¶ Quartum dictū est vt ait Iacobatus. li. 8. arti. **Disum. 4.** 4. quod tunc crimen Papæ dicitur notorium scandalizans Ecclesiam, quando post aliquot monitiones Cardinalium vel principum adhuc ipse Papa sua crimina prosequitur, ita quod apud prelatos et proceres Ecclesie etiā si sint seculares pro maiori eorum parte qui possunt interesse Concilio tale crimen notoriū et scandalosum est: quauis enim nō scandalizentur omnes fideles Ecclesie quia vel non vident vel quia ignorant vel non credunt dicentibus Papā id cōmississe: at vero si apud supradictos magnates Ecclesie notoriū et scandalosum est, tunc dicitur totam Ecclesiam scandalizare. Quod inde probatur. Quod Ecclesia capitur pro prelatibus eius; sicut Math. 18. Dic Ecclesie. secundū glo. ibidē. et Chrysost. et habetur. 7. q. 1. ca. scire debes. et doctores cōmuniter. et Ephes. 3. Vi innotescat principibus et potestatibus per Ecclesiam. i. per Apostolos predicantes secundū glo. Itē Concilium dicitur Ecclesia secundū Panor. in. ca. significasti. de electio. et Actu. 13. Placuit omni Ecclesie eligere viros. &c. et in Concilio Niceno in simbolo fidei dicitur quod oppositū dogmatizantes anathematizat catholica et apostolica Ecclesia: vbi Concilium appellatur Ecclesia. Itē Ecclesia capitur pro maioribus in Ecclesia tam clericis quā laicis. 3. Regū 8. Rex benedixit omni Ecclesie Israel. et. 1. Paralyp. 29. Locutus est David ad omnē Ecclesiam. Ita etiam cōmuniter dicitur factū ab Ecclesia ciuitate vel regno. vel aliquo collegio. i. cōmunitate quod factum est a maioribus vel a maiori eius parte. ca. 1. de his que fiūt a maiori parte. ca. sic igitur habetur et dicitur factum ab Ecclesia vniuersali quod fit a Concilio generali vel a maiori parte eius.

¶ Nota. etiā quod notorium facti de quo agitur dicitur quod non dubitatur a populo vel a maiori eius parte secundū Vincen. et Calderin. et do. Anto. in. ca. vestra. de colubi. cleri. et mulie. vel quod omnes sepe vidēt vel videre possūt secundū Bald. in auctē. quod locū. q. vlt. C. de collatio. et do. Anto. in repetitione. ca. vestra. vbi supra et proprie dicitur in facto permanente vel continuato. ¶ Pernicies autē Ecclesie tunc dicitur quādo eius leges et mores passim vastantur et violantur per exorbitantes dispensationes legum et indignas beneficiorū prouisiones notorie et cōmuniter factas et huiusmodi. de quibus infra. q. 9. et. 10. latius explicatur.

Quæst.

Quæst. 7.

Propo.

VÆSTIO SEP
TIMA. Vtrum Concilium possit limitare potestatem Papæ, eius leges et statuta tollēdo vel impediendo: aut non obediendo et faciendo quod a ceteris Christianis nō obediatur eidem.
¶ Respondeo quod non: nisi sit lex alias intolerabilis vel peccatum aut iniustitiam cōtinens. Sed legi et mandato Papæ, etiam si durum sit nec conueniens consuetudini regionis obediendum est. Et ratio est, quia in potestate iurisdictionis Papa est supra Concilium vt supra. q. 4. probatum est. Facit. l. prospexit. ff. qui et a quibus. et dist. 19. ca. in memoria. et. ca. contra morē. dist. 100. ¶ Et hoc quod diximus quanuis durum preceptum sit. &c. est verum maxime in his que ad cautelā peccati vel ad punitionem criminis ordinantur, vt ait Archidia. in. ca. sicut. dist. 15. et Dominicus in. ca. in istis. ca. dist. et Card. Alexan. ibidem. et Turrecre. in decreto. dist. 4. ca. ideo. art. 2. latius agit. ¶ Sed nota exceptionem nisi sit lex aut mandatum intolerabile aut continens peccatum alias vel iniustitiam. Nam si Papa precipiat quod alias peccatum contra ius diuinum est vel naturale, non est illi obediendū quia Actuum. 5. Obedere oportet deo magis quam hominibus quod notissimum est. Si autem mandatum vel lex iniusta vel intolerabilis sit: non tenentur fideles obedire. Quod patet prius declarando quando lex dicitur iniusta. Nam secundum. b. Tho. 1. 2. q. 96. arti. 4. tunc dicitur lex iniusta quando non est auctoritas in mandante vel stante vel quando non est ad vtilitatem communem sed ad commodum temporale priuatum ipsius stantis vel aliorum amicorum suorum vel quando inequaliter secundum proportionem cōditionis personarum onera distribuuntur vel imponuntur: ita quod alij releuantur alij valde grauantur: etiam si ad bonum cōmune talis lex ordinetur. Ex quacunq; igitur causa ex his lex mandatum aut etiam dispensatio iniusta sit non obligat in conscientia neq; seruanda est: nisi forte aliquando propter scandalum vitandum seruanda sit.
¶ Quod probatur tripliciter. Primo, secundum Augustinum. lib. 1. de libero arbitrio. ca. 15. et lib. 19. de ciui. ca. 21. dicentem. Lex esse non videtur que iusta non fuerit. Quod si non est lex, ergo neq; obligatio ad eam seruandam est. ¶ Secundo quod lex civilis iniusta non obligat, ergo nec Ecclesiastica. Antecedens patet. Quia potestas principum est a republica que non dedis eis potestatem ad id nec ad grauandum subditos sed ad ipsos cōseruandū et cōmune bonum: neq; Deus dedit eis potestatem nisi vt dictum est. Prouerb. 8. Per me reges regnant et legum conditores iusta decernunt. Consequētia autē probatur. Quia similiter Chri-

stus qui Pape dedit eam potestatem nō nisi vt dictum est concessit ad edificationem et ad pascendum gregem non ad nocendum subditis eosq; grauandum. Neq; enim Papa maiorem habet potestatem in spiritualibus ad id quam rex in temporalibus. Neq; est absolutus dominus Ecclesie et bonorum eius spiritualium sed gubernator ad edificationem. 2. Corinth. 10. et. 13. ca. et Ro. 13. Omnis potestas a Deo est: et que a Deo sunt ordinata sunt. Et quauis per abusum sue potestatis eam Papa non perdat: at vero per legem iniustam subditos obligare non potest, neq; est obligatio legi illi obediendi. ¶ Et confirmatur, quia Papa nō habet maiorem auctoritatem ad inferendum iniuriam vel iniustitiam quam episcopus in subditos suos. Sed episcopi lex aut mandatum iniustum non obligat secundum omnes, ergo nec Papæ. ¶ Tertio probatur idem. Quia sententia iniusta ex parte cause, quia scilicet nō tribuit cuiq; quod suum est a quocunq; feratur ex causa quacunq; scilicet ex malitia vel ignorantia siue ex falsa presumptione nō obligat partes in conscientia: quauis in foro Ecclesie obliget propter scandalū quousq; veritas constet sufficienter, ergo nec lex iniusta vel mandatum iniustum. Quia eadem ratio vtriusq; est. ¶ Et in his expresse consentiunt. B. Tho. vbi supra. et Adrianus in. 6. quodlib. art. 1. et Victoria. in. 3. relectione de potestate Papæ et Concilij. propo. 17. et doctores cōmuniter dicentes quod si Papa ferret legē iniquam vel iniustā, alias vel intolerabilem vel valde grauem vel conturbantē totum statum Ecclesie, puta quod Christiani loco decimarum soluerent quartam aut quintam partem fructuum vel quod omnes Ecclesiastici illi darent singulis annis mediam partē omnium fructuum atq; reddituum Ecclesiasticorum, et huiusmodi: vtiq; nō tenerentur illi obedire. Similiter si institueret legem non cōuenientem moribus et consuetudini subditorū; puta quod clerici orientalis Ecclesie nunc nō haberent vxores, non est recipienda et episcopi possunt cōtradecere vt ait glo. et Turrecre. in. ca. ideo. dist. 4. et in alijs eiusmodi casibus. Et multo minus tenerentur in dispensationibus eius iniustis in beneficijs Ecclesiasticis et spiritualibus, que videlicet sic fierent in fauorem aliquorum priuatorum quod cedunt in grauamen aliorum et iustitiam Ecclesie, vt de hoc infra. questione. 9. et. 10. habetur.

¶ Sed hic est maxime notandum secundū Vico. vbi supra. propo. 16. et. 21. quod nō spectat ad subditos examinare aut determinare quid Papa possit aut non possit: et quomodo illi parere teneantur quomodo non. Sed neq; cuiquam licet ab eius mandato quantumcunq; iniusto propria auctoritate discedere. Quod probatur. Tum primo, quia hoc ipsum determinare que sit potestas spiritualis alicuius et ad quid se extendat est actus iurisdictionis et pars gubernationis, que ad subditos saltem respectu superiorum non spectat: nisi forte doctrinaliter tantum et oportune cum debitis circun-

stantijs sine executione. Tum secundo. Quia sic decretum habetur. 17. q. 4. ca. si quis suadente. §. committunt. et sequen. quod. s. sacrilegium est dispensare de potestate principis et maxime Pape. Tum tertio. Quia esset irreuerentia contemptusq; Papalis auctoritatis si cuilibet hoc concederetur: esset etiam in turbationem et dissolutionem Ecclesiasticæ ierarchie et auctoritatis, si quilibet posset dicere Papa non potest, iniustum est: et ita sefe a Pape. mandatis eximeret. Esset etiam manifestum inobedientie scismatum et heresum nutrimentum. Immo et hinc hereses ortæ sunt ut sanctus ait Ciprianus, quia sacerdoti Dei vel Pape non obeditur: si quilibet audeat dicere quod Papa male facit, quodq; facere non potest. Quare etiam si Papa erraret: tutius est ut in omnibus illi obediatur, ut in principio huius. q. dictum est: quam per hoc quod vnus habeat licentiam non obediendi et forsam rationabiliter in vno casu, alijs daret occasionem scandali, ut videlicet alijs etiam in preceptis iustis et honestis non obediatur.

¶ Igitur nisi de iniustitia legis siue mandati manifeste constaret simul et per Concilium vel per Ecclesiæ primates et principes decretum esset quomodo fideles circa id se debeant habere ut infra quest. 9. et. 10. habetur: vtiq; ipsi Pape etiam dura precipienti vti superius diximus obediendum est. Si autem manifeste constaret esse peccatum contra ius diuinum vel naturale alias id agere quod precipitur, cauendum est. Et si quid in fraudem et gratiam faceret secularium non est obediendum, nisi propter scandalum, ut infra. q. 15. habetur, dub. 3. questiuncula. 2.

Quest. 5.

VÆSTIO OCTAVA.

Vtrum Concilium possit limitare potestatem Pape statuendo quod ille non possit declarare dispensare aut tollere vel derogare leges aliquas pure positivas et Conciliorum.

Propo. 1.

¶ Respondeo per vnicam trimembrem propositionem. Quod Papa potest in omnibus supradictis dispensare et ea omnia tollere et derogare, neq; eius potestas potest per Concilium sic limitari aut impediri quod eius dispensatio non valeat et factum secundum eam non teneat in foro Ecclesiæ, etiam si Concilium superadderet decretum ipso facto irritans Pape dispensationem vel legis abrogationem valet predicta ipsius dispensatio et abrogatio. Quauis Papa derogans concedens atq; dispensans, ipse etiam impetrans et ea dispensatione vtens coram Deo mortaliter aut venialiter delinquat.

1. pars probatur.

¶ Prima pars quod scilicet Papa potest in omnibus supradictis dispensare et ea omnia tollere et derogare et declarare probatur dupliciter. Primo, quia necesse est in Ecclesia esse potestatem in his dispensandi pro loco et tempore secundum varias causas et casus contingentes, ut etiam habetur. dist. 9. ca. regula. Hec autem potestas non

solum est in Concilio generali vbi predictæ leges statute sunt auctoritate Papali: quia ad ipsum Concilium non potest toties haberi recursus quoties opus est. ergo oportet quod sit in ipso solo Papa capite omnium prelatorum: vltra hoc quod etiam singuli prelati suam ad hoc limitatam auctoritatem habent. Et hec ratio procedit etiam si teneatur opinio quod Concilium est supra Papam. Quia et iam sic decretum est quod in omnibus statutis Ecclesiæ auctoritas Pape intelligitur excepta, ut in. ca. si significasti. de electio. et ad idem est. ca. quod dilectio. et. ca. quia. de consanguini. et affini. et. 35. q. 3. ca. quedam lex. Tum secundo idem probatur. Quia Papa est generalis commissarius et vicarius Christi assumptus in plenitudinem potestatis. 2. q. 6. ca. qui se scit. et. 24. q. 5. ca. quodcunq; et Ioan. 21. Pasce oues meas. et Math. 16. Quodcunq; solueris et ligaueris. &c. et etiam habetur in. ca. proposuit. de concess. preben. ergo ex suo officio pastoralis ut vicarius Christi id potest: etiam si per Ecclesiam non concedatur. Nam et in ipso tota potestas resideat Ecclesiastica. ut supra. questione. 4. probatum est.

¶ Et per easdem rationes probatur quod Papa potest omnes leges Ecclesiasticas de facto abrogare: et licite etiam id facere potest pro temporum et causarum oportunitate, ut de dispensatione dictum est. ¶ Et in his omnibus concordant omnes doctores etiam tenentes Concilium esse supra Papam. et expresse. b. Tho. 1. 2. q. 27. ar. 4. et. 2. 2. q. 88. art. 10. et opuscu. 19. contra impugnantes religionem. ca. 3. et. 4. et in. 4. quodlibet. ar. 13. et Panormi. in. ca. significasti. de electio. et comuniter canoniste ibidem et in. ca. statutum. de rescrip. et Ioan. And. ibidem. et in. ca. Ecclesia. de constitu. et in. ca. nouit. de iudicijs. et Domini. consilio. 44. et Siluester. titu. Papa. q. 4. q. 15.

¶ Secunda pars predictæ propositionis quod nec potest Pape potestas per Concilium et eius irritans decretum limitari. &c. etiam si teneatur opinio quod Concilium est supra Papam probatur tripliciter. Primo, quia Papa non habet potestatem supradictam ad dispensandum a Concilio sed a Christo. Ioan. 21. Pasce oues meas. et Math. 16. Quodcunq; solueris. &c. ut proxime et supra. q. 4. latius probatum est. ergo Concilium non potest eam potestatem per tale decretum tollere aut limitare: sicut nec potest ordinis potestatem in sacerdote tollere aut limitare ita quod factum non teneat. Nam quoad hoc vtrouiq; simile est: quauis propter characterem repugnat quod a sacerdote tollatur potestas ordinis non autem quod a Papa tollatur potestas iurisdictionis quoad aliquid, ex quo characterem non requirit: sed ratione iurisdictionis id concedentis vtrouiq; eam potestatem nemo tollere potest aut limitare ut dictum est. ¶ Secundo probatur idem, quia quero an leges Conciliorum sunt exempte a potestate Pape vel non. Si non, ergo non obstante quocunq; decreto Papa potest dispen-

dispensare et eas abrogare. Si sunt exempte ergo etiam si tale decretum irritans non fuerit adiectum adhuc erunt exempte et Papa in eis non poterit dispensare. Quod absurdissimum et contra omnes doctores esset. Hec autem consequentia probatur. Quia sicut diuine leges absolute quia sunt exempte ab humana iurisdictione etiam si nunquam sit prohibita dispensatio nulla potestas humana potest in illis dispensare: sicut etiam episcopus in legibus Concilij et Pape superioris dispensare non potest: et ideo nulla alia prohibitione opus est. Ita in proposito si leges Ecclesiasticæ essent exempte a potestate Pape, certe ipse in eis dispensare non posset etiam si tale decretum irritans et prohibitio Concilij superaddita non esset. Quod tamen ut diximus absurdissimum est. ¶ Tertio idem probatur. Quia si Concilium irritans posset auctoritatem illam dispensandi tollere a Papa, cum tamen constet illam alicui episcopo committere posse. Iam ergo in illo episcopo esset maior potestas quam in ipso Papa saltem quoad illud actum iurisdictionis: neq; Papa tunc esset omnium pastor vniuersalis quoad omnem iurisdictionis actum. Quod certe eius officio pastoralis supremo a Christo sibi collato repugnat: nam et eadem ratione Concilium posset prohibere ne Papa posset concedere indulgentias et absolueret a censuris pro tali vel tali crimine: et similiter aliam quamcunq; partem iurisdictionis adimere: et ita Papa non esset Papa nec supremus et vniuersalis pastor Ecclesiæ saltem in exercitio vel actu sue potestatis.

¶ Cum supradicta secunda parte propositionis expresse tenent omnes doctores tenentes Papam esse supra Concilium, nam hoc sequitur ex illo ut supra quest. 4. habetur. et Victoria vbi supra pro. 5. Quauis Gerson. 1. par. de potestate Pape. alphas. 3. litera. E. et Panormitanus in tractatu de Concilio Basiliensi. nume. 18. et alibi sepius cum multis alijs doctoribus tenentibus Concilium esse supra Papam teneant oppositum, dicentes Concilium posse limitare Pape potestatem modo supradicto decretum irritans Pape dispensationem statuendo. Sed certe tutius et verius est quod id Concilium facere non potest per viam potestatis et iurisdictionis ut supra probatum est. Nam indigne vel per viam declarationis Concilij quod Papa dispensare aut tale quid licite agere non potest quodq; si aliter faciat non sit illi obediendum sed hoc vel illo modo resistendum, eius potestas per Concilium non limitari sed declarari, et eius abusu obuiari potest. ut de his infra. q. 9. et. 10. latius agitur.

2. pars probatur.

¶ Tertia pars propositionis quod scilicet Papa dispensans et impetrans et illa dispensatione vtens errare et peccare potest. &c. probatur primo de Papa quod ei non licet in legibus Ecclesiæ vel Conciliorum pro sua voluntate sine rationabili causa etiam vbi nihil continent diuini iuris dispensare. Quincupliciter. Primo quia leges

Ecclesiæ et Conciliorum sunt maxime necessarie ad gubernationem Ecclesiæ, adeo ut sine illis nec ius diuinum debite possit seruari. Ergo si Papa per irrationabiles dispensationes et temerarias tollat omnino vel ex magna parte legum earum obseruantiam: necesse est ut hoc vergat in magnum Ecclesiæ detrimentum, et ex consequenti id Papa sine graui peccato facere non potest. Antecedens autem constat si quis imaginetur Ecclesiam sine legibus humanis: certe magnam ibi videbit confusionem et inordinationem, neq; fidem neq; religionem Christianam neq; cultum diuinum posse constare. Nam cum iure diuino non sit determinatum tempus ad susceptionem sacramentorum et de Confessione, Eucharistia, et Baptismo: nec ratio nec modus nec tempus sacrificij totiusq; diuini cultus et ieiuniorum sit: certe nulla ratio nec modus ministraciones eorum in Ecclesia defendi posset sublatis legibus humanis: et esset deformitas intolerabilis si suo quisq; viueret arbitrio solum intra terminos diuine legis. Idem etiam antecedens probatur. Quia non minus necessaria est bona gubernatio Ecclesiæ quam reipublice secularis. Sed ad hanc sunt necessarie sue leges humane vltra ius diuinum et naturale, ut constat manifeste, ergo et ad gubernationem bonam Ecclesiæ. Nam ideo ait Isidorus quod leges facte sunt ut earum metu humana coherceatur audacia tutaq; esset inter reprobos innocentia. Et. 1. rethoricorū Arist. ait quod melius est omnia ordinari lege quam ea dimittere iudicium arbitrio.

¶ Secundo probatur idem. Quia sicut leges non nisi pro bono communi fieri debent. ca. erit autem lex. dist. 4. ita dispensatio que est quasi quedam lex vel legis distributio et applicatio, rationem boni communis debet habere: alias potius dissipatio secundum Ber. de considera. li. 3. quā dispensatio erit.

¶ Tertio probatur idem. Quia talis dispensatio erit in iniuriam aliorum. Quia lex non esset equalis neq; iusta si sine rationabili causa aliqui per dispensationes eximerentur ab ea alij autem premerentur. Item quia lex vel est ipsum ius vel ius effectus est legis. Vnde et secundum diuersas leges dicitur ius naturale diuinum et humanum. Ius autem idem est quod equum et equale. Et ita oportet quod lex sit equalis. Itē si in principio legis sine causa rationabili ceteris omnibus paribus legislator imponeret legem aliquibus alios autem eximeret: vtiq; faceret illis iniuriam. Ergo eadē ratione et multo magis post legem latam: et ita peccaret.

¶ Quarto idem probatur. Quia non licet Pape etiam in suis proprijs legibus etiam secum sine rationabili causa dispensare, ergo nec cum alijs. Antecedens patet secundum. b. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 5. ad 3. Quia licet princeps non sit subditus suis legibus quoad penam vel vim coactiuam: teneat tamen quoad vim directiuam et in foro conscientie. extra. de constit. ca. cum omnes. et Math. 21. Imponunt alijs onera grauiam ipsi autē nolunt ea digito mouere. i. nec in minimo ea incipere aut facere volūt: et ita facit

vt alijs intolerabilia sint vel videantur. Et hoc nõ solum est verũ ratione scandali vel quia esset causa infirmã leges, sed de per se: quia alijs iniuriã faceret si ipse princeps cum sit membrum sue rei publice non ferat partem oneris legis sine iusta causa: quãuis vt diximus suis legibus quoad vim coactiuam princeps non teneatur.

¶ Quinto probatur idem. Quia si non licet Pa- pe leges Ecclesie sine rationabili causa omnino derogare, ergo nec ita passim sine causa in eis dispensare. Antecedens patet ex supradictis: et quia magis est abrogare quam dispensare. Et maxime id verum est de legibus spectantibus ad statum vniuersalis Ecclesie vel ad bonam religionis gubernationem. Puta si omnino abrogaret leges de gradibus prohibitis ad matrimonium, de irregularitatibus ex bigamia et homicidio et huiusmodi. Consequencia autẽ hec dupliciter probatur. Tum primo, quia vt habetur de reg. iur. cũ quid vnã via prohibetur ad id alia non admittitur. Nunc autem idem effectus sequitur ex tali dispensatione qui ex legis derogatione vt constat: quia si passim cum omnibus petentibus dispensaretur, iam nullus esset legis effectus et frustra lata esset lex. Quid enim iuuat prohibuisse bigamos a sacerdotio et homicidas, consanguineos etiã et affines intra talẽ gradũ: si omnes illi qui volunt per dispensationes promouentur et habiles fiunt. Lex enim lata est non vt sine licentia non fieret, sed vt ita non fieret, Nam et legum natura est vt regulariter et implurimum lex obseruetur: dispensatio autem raro et in casibus particularibus ex causa rationabili fiat. Est enim dispensatio quasi quedam legis interpretatio vel relaxatio in casibus quos legislator preuidere non potuit. Igitur peruersa licentia est earum dispensationum per quas oppositum fit, vt videlicet lex raro seruetur: dispensatio autem sine rationabili causa regulariter vel vt plurimum fiat ad libitum. Tum secundo eadem consequentia probatur. Quia stante lege in ordine ad omnes, vtique; per hoc quod sine causa isti passim dispensantur, alijs fit iniuria que non fieret si quoad omnes lex omnino abrogaretur. Nam species iniurie est vt pauperes qui dispensationem habere non possunt excludantur: diuites autem siue potentes qui dispensationem habere possunt sine vlla alia rationabili causa ad dispensationes admittantur per quas a legibus liberentur.

¶ In omnibus predictis in hac tertia parte propositionis expresse concordant. b. Tho. vbi supra, et Panor. in. ca. non debet. de consangu. et affini. et vbi supra, et infra. q. 10. allegatur. et Siluest. ritu. Papa. ca. 10. et Victoria vbi supra. propo. 6. 7. 8. et doctores communiter. Item ad predicta facit expresse. 25. q. 1. ca. 1. et ca. contra. et Basilius in regulis breuioribus dicens. Oportet hominem qui cunq; ille sit subiectum esse preceptis Dei aut hominis propter precepta Dei quoties in precepta Dei incidunt aut illa adiuant: quia male facit qui eis non pareat etiam si sit supremus Apelles.

¶ Insuper ipse Victoria. propo. 9. ait, quod aliqua lex posset esse in Ecclesia et forte nunc est et alique sunt pure humane, in quibus expediret vt nunquam dispensaretur. Quia sunt tam necessarie ad Christiane religionis obseruantiam, quod si aliquando dispensatio videatur rationabilis circa aliquem: multo tamen vtilior esset Ecclesie eius legis inuiolabilis obseruatio quam vt aperiatur ianua ad tot dispensationes. Exemplum esse potest de statuto omnis vtriusq; sexus. de peniten. et remissio. quod quantum ad tempus est de iure positiuo vt in quadagesima et pascha confessio et Eucharistiã communitio fiat: non est dubium melius esse vt nunquam in eo dispensetur: quia si semel locus detur dispensationi, forte per ambitionem aut gratiam potentum aut improbitatem hominum dispensationes multiplicabuntur cum iuris etiam diuini maximo periculo. Et alique alie similes leges dari possunt. Idem etiam confirmatur. Quia se offerunt casus in quibus videretur conueniens vt in lege diuina dispensetur, vt quod aliquis relinqueret primam vxorem et secundam duceret propter pacem regni vel familie: vel duas simul haberet: vel vt mentiretur pro aliqua magna vtilitate, vel pro saluanda vita corporali alicuius. Et tamen nec Deus in hoc dispensat nec reliquit Ecclesie dispensandi facultatem. Nimirum quia nouit maius detrimentum sequiturum semel data licentia dispensandi quam bonum quod ex tali dispensatione etiam alias rationabili posset provenire. Nunquam etiam in veteri lege dispensatum est vt quis comederet carnes suillas neq; alia in illa lege prohibita neq; in aliquo mandato legis illius. Sed neq; in lege noua Christus dispensauit vt aliquis non baptizaretur aut non confiteretur: cum tamen possent alique cause pretendi a parentiores ad dispensandum in his quam sepe sint in legibus Ecclesiasticis. Certẽ nisi Christus optime prouidisset expedire Ecclesie sue vt nunquam in talibus legibus dispensaretur potestatem dispensandi illi reliquisset. Hac etiam de causa Gerson et alij grauissimi doctores laudant statuta Carthusiensium, que in sua carnium abstinencia nullam permittunt dispensationem non obstante quacunq; necessitate aut periculo mortis. Nempe ne si semel inciperet dispensari, latius se extenderet dispensatio quam legis obseruantia.

¶ Similiter ergo dicendum est de aliquibus legibus Ecclesiasticis in quibus sanctius esset nunquam dispensare, quam illarum rigorem flectere per dispensationem etiam ex alias rationabili causa faciendam vt dictum est. Nam minus malum esset detrimentum particulare aliquando proueniens etiam in vita hominis ex rigurosa legis obseruantia sine vlla dispensatione, quam per dispensationem viam aperire ad infirmãdas leges valde necessarias ad religionis conseruationem.

¶ Per hoc tamen non negamus aliquem casum forte posse contingere vel semel in mille annis, quando

quando videlicet magnum scandalum sequeretur nisi fieret dispensatio: tunc enim merito posset dispensari: dummodo hoc esset lege cautum ne id de cetero arbitrio relinqueretur humano. Semper enim in quocunq; casu preferendum est bonum commune priuato, id quod in dispensando maxime attendendum est. Minus quoq; malum priuatum maiori communi postponendum censet beatus Thomas. 1. 2. questione. 97. artic. 1. et questione. 100. arti. 8. et secunda secun. questione. 88. arti. 12. et doctores communiter cum eo sunt. Et ita constat de primo quod scilicet Papa in dispensando sine causa errare et peccare potest.

¶ Quoad secundum videlicet quod etiam peccet eam dispensationem impetrans et ea vtens probatur dupliciter. Primo, quia non solum consentit sed etiam cooperatur peccato Pape male dispensantis: immo et est causa eius et malorum inde sequentium eam impetrando. Contra id Roma. 1. Digni sunt morte qui talia agunt et consentiunt facientibus. Item secundo, quia alijs iniuriam facit: dum per talem dispensationem se eximit a lege sine causa iusta. Sicut si Rex exigens tributum a ciuitatibus non solum ipse peccaret si eximeret aliquos sine causa: sed etiam ipsi exempti partem oneris non subeuntes. Quia sicut princeps suis legibus in conscientia tenetur, nec se ipsum licite eximere potest vt supra dictum est: ita eadem ratione nec alius exemptus vel impetrans sine causa potest ea dispensatione licite vti. Quia licet non peccet agendo contra illam legem humanam a qua per dispensationem est liberatus: peccat tamen contra ius diuinum vel naturale, dum ab ea male liberatur, illiq; non subditur sicut et alij, et sine causa cum alijs illam non seruat vt iam probatum est. Vnde quod Panormitanus et alij doctores in capit. non est. de voto. dicunt quod scilicet dispensatus a Papa in iure humano etiam sine causa est tutus in conscientia solum est verum ad hunc sensum, quod scilicet et factum puta matrimonium in gradu prohibito celebratum per illam dispensationem tenet: quodq; non peccat contra illam legem a qua per dispensationem liberatus vel exemptus est. Cum quod stat quod peccat contra aliud ius diuinum vel naturale petens aut etiam vtens tali dispensatione vt dictum est. Quod constat de sacerdote eum quo dispensaretur in Ecclesia Romana vt ducat vxorem, qui vtique; sicut et ipse Papa peccaret.

¶ Sed quis eorum grauius et quomodo peccet? dicendum videtur quod secundum grauitatẽ scandali aliorumq; malorum que inde sequuntur iudicandum sit. Regulariter tamen grauius peccat ipse Papa. Vtens autem ea dispensatione sine causa, puta ad gradu prohibito contrahendum, ad nõ ieiunandum, ad comedendũ carnes in diebus prohibitis, et huiusmodi que non sunt in detrimentũ siue preiudicium aliorũ, veniali tantũ peccat, nisi vt diximus in casu quo vel scandalum vel preiudi-

cium vel damnum proximorũ faceret illud esset mortale.

¶ Cum omnibus supradictis consonant expresse Gaiera. prima secun. questio. 97. arti. 4. et in summa. ritu. dispensatio. et Victoria vbi supra propo. 15. et Soto de iustitia et iure. lib. 1. questione et arti. vlti. et Nauarro in summa. cap. 23. nume. 42. et. capit. 12. nume. 76. et. capi. 25. nume. 74. et in coment. sup. capit. fin. de simonia. nume. 3. et. 4. et Siluest. ritu. dispensatio. quest. 2. et. 3. et Turrecremata in decreto, distin. 11. ca. consequens. et distin. 89. q. 4. ca. domui. et. 12. quest. 1. cap. non dicatis. et communiter doctores. De dispensationibus autem in iure diuino vel naturali in votis et pluralitate beneficiorũ hic non agimus id enim grauius est.

QVÆSTIO NONA. Vtrum Concilium possit potestatem Papæ limitare declarando quod in tali vel tali lege vel casu non est licita dispensatio: et statuere quod nunquam fiat etiã per ipsum Papam et quod irrita sit ipso facto.

¶ Respondeo per vnicam trimembrem propositionem. Quod si ex vsu et experientia aut prouidentia intelligeretur quod dispensatio in aliqua vel aliquibus paucis legibus Ecclesiasticis si fieret vergeret in perniciem vel graue damnum Ecclesie vel religionis: tunc Concilium posset hoc declarare et determinare: simul et statuere quod in tali lege nunquam vel non nisi in tali vel tali casu sic qualificato expediret nec liceret nec fieret dispensatio. Quia determinatione facta nunquam liceret Pape in ea lege aliter dispensare: et in ea aliter ex quacunq; causa dispensando mortaliter peccaret. Ipsa tamen dispensatio si fiat et factum secundum eam valet et tenet: quãuis ex alia causa non valeat nec habeat effectum.

¶ Prima pars, quod scilicet in casu predicto Concilium possit id declarare probatur. Quia certum est quod id declarare et definire in fide et moribus quid liceat quid nõ liceat decidendo spectat ad Concilium legitime congregatum de quo loquimur: nam ad id solum congregari sine auctoritate Pape non potest. Et in sic de finiendo Concilium errare non potest, vt supra. q. 2. et. q. 4. in. 1. par. illius. 3. opinionis dictum est. Quod etiam id statuere potest constat. Quia si id expedit vt supponitur etiam ex quest. 8. precedenti, ergo et id Concilium sicut et Papa statuere potest. Quãuis si Papa contradiceret non posset id promulgari neque vim legis haberet vt superius. q. 4. in. 1. par. 3. opinionis secundum Turrecrematum dictum est.

Sed certe ipse Papa id fieri non deberet moleste ferre. Tum quia per hoc nil sue detrahitur potestati Papali: sed declaratur et statuitur quod ei expedit facere ad utilitatem Ecclesie, quam ille pro omnibus procurare tenetur. Sicut neq; illi neq; ipsi Deo iniuriam facit qui dicit quod contra ius diuinum Papa neq; facere, neq; sine rationabili causa in votis dispensare, neq; Deus mentiri aut malefacere potest. Maxime quia ea declaratio et statutum non nisi in paucissimis gravissimis et valde necessarijs legibus fieri deberet: ne Papalis auctoritas sine urgente necessitate limitari aut restringi videretur: que uti superius. q. 7. et. 8. dictum est per Concilium limitari non potest. et ita non nisi in aliqua lege ita necessaria ut ex eius dispensatione imminet magna pernicijs Ecclesie illa declaratio et statutum fieri non deberet. Ita etiam improbitati multorum obuiaretur qui multipliciter ipsum Papam fere cogunt inuitum concedere et dispensare que nollet et videt se id facere non debere.

2. pars probatur.

Secunda pars scilicet ea facta Concilij declaratione et statuto Papa aliter dispensando mortaliter peccaret probatur. Tum primo, quia si Concilium in hoc errare non potest, ut supradictum est, id iuste decernit. Ergo ita est quod ea dispensatio est Ecclesie perniciofa: et ex consequenti mortalis est. Tum secundo, quia Papa in iure diuino precipue absoluto dispensare non potest, puta in fide et sacramentis et decalogo. Sed aliqua lex humana est necessaria ad iuris diuini et religionis obseruantiam, uti superius. q. 8. dictum est: ita quod ex dispensatione eius sequeretur pernicijs religionis vel Ecclesie aut periculum agendi contra ius diuinum, puta si ex dispensatione cum pueris sequeretur indebita sacramentorum ministratio mortum corruptela et nullum bonum. Et hoc est quod per Concilium declaratur et de remedio prouidetur. Ergo contra talem declarationem et statutum Papa sine mortali dispensare non posset.

Argumentum.

Si contra hoc arguatur, quod licet dispensatio frequens et temeraria vel irrationabilis posset esse perniciofa et periculosa: non tamen ea que particularis et raro ex causa rationabili fit, puta si cum isto puero optime indolis vel iuuenis erudito et nobili qui re vera plus proderit quam quicumque alius, dispensetur ut fiat episcopus: vel quod filius regis vxoratus fiat archiepiscopus vel Cardinalis, quia sic tunc opus est ad defensionem Ecclesie contra hereticos siue tyranos: vel quod religiosus iste exeat religionem et ducat vxorem ad pacem regni et huiusmodi. Ergo Concilium non potest determinare quod generaliter omnis dispensatio in tali lege perniciofa est, sed ea tantum que passim fieret et temerarie: et ex consequenti non posset declarare et statuere quod in nullo alio casu emergente Papa licite posset dispensare.

Respon.

Respondeo negando consequentiam. Tum primo, quia leges non respiciunt casus particulares: sed ut lex iusta vniuersaliter feratur et obliget satis

est quod fere semper vel vt plurimum expedit, quanuis in aliquo casu non expediret. Vt patet in lege de non dimittendo vxorem aliam superinducendo, et de non habendo plures simul vxores, et de non fornicando, et huiusmodi ex quacunq; causa. Quia si regulariter id facere liceret vtiq; vt plurimum grauissima mala sequerentur: quanuis in aliquo casu vel si semel aut bis fieret oppositum nullum malum immo et bonum potius inde sequeretur. Ideo ille leges iuste et indispensabiles ab homine sunt. Similiter lex humana quod nocte arma non portentur propter cedes et insidias et alia mala communiter aut frequenter inde sequentia iusta est: vnde qui certus se nihil mali facturum tunc arma portaret vtiq; reus esset violatæ legis: quanuis ratio illius in eo deficeret: sufficit enim quod eius ratio generaliter in alijs adhuc permaneat. Ideo si propter id lata esset excommunicatio eam incurreret. Sic in casu presenti lex illa generaliter per Concilium lata iusta esset quanuis in aliquo casu oppositum expediret: ita dispensatio etiam illo casu contra legem illam illicita esset vt dictum est. Tum secundo, quia in moribus non quid fieri possit sed quid in eo statu et natura rerum vt plurimum fit oportet attendere: et potius tot annorum experientie quam rationibus humanis standum est. Nunc autem videmus quod quamuis multi summi pontifices sanctiq; viri legitime suas fecerint dispensationes: multi tamen illegitime fecerunt aut etiam faciunt, idq; sepius sine culpa sua sed vel improbitate vel subreptione petentium vel intercedentium officialium fraude vel alias. Vnde verisimile est quod si in hac vel illa lege maneat dispensandi libertas pro suo arbitrio, periculum fit manifestum quod dispensationes sepe fierent sine rationabili causa cum magno Ecclesie vel religionis detrimento. Igitur si aliud remedium nisi hoc supradictum adhiberi non potest, id certe accipiendum est, nam ex duobus malis minus et priuatum est eligendum: et maius commune bonum in dispensationibus pro oculis semper habendum est. Vti superius. q. 8. ex. b. Tho. alijq; doctoribus habetur. Vnde et hac ratione. i. rethor. habetur, quod que commode possunt debent lege determinari et paucissima iudicis arbitrio relinqui, quia videlicet vt refert. b. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 1. lator legum eas fert in vniuersali: neq; tunc nititur gratia amicorum aut improbitate petentium aut prece aut precio: sed solum pro oculis habet reipublice bonum et honorem Dei, cui omnes etiam tunc in Concilio fauent. At vero in casibus particularibus multa occurrunt que etiam optimum virum et iudicem ab equo et bono auertere et flectere possunt. Ideo multo liberior atq; syncrior est ad ferendum leges quam multi iudices boni atq; sapientes ad iudicandum et dispensandum in casibus particularibus.

Si ad predicta dicatur etiam quod huiusmodi decretum esset omnino nouum et nunquam simile factum est in aliquo Concilio oecumenico: vbi tamen

tamen fuerunt sanctissimi et doctissimi viri. Ergo non deberet nunc ab aliquo concilio ea nouitas intentari. Respon. negando consequentiam, nam (vt aiunt iuriste cum Augustino) distigue tempora et iura et scripture consonabunt. Tempore igitur conciliorum antiquorum vix aut raro summi Pontifices in legibus ecclesiasticis dispensabant: sed tanquam oracula diuina ab omnibus seruabantur, vt in ipso iure canonico et conciliorum gestis et historijs videre est. Ideo tali decreto tunc non opus erat. Nunc autem verba uice mortalium ad ecclesie et religionis obseruantiam illo aut alio simili remedio opus est.

3. pars probatur.

Tertia pars predictæ propositionis quod scilicet ipsa Pape quanuis culpabilis dispensatio si fieret: factum secundum eam valeret atque teneret, &c. Probatur quia tale decretum concilij non facit de per se quod Papa non possit valide dispensare: sed quod licite non possit. Nam vt constat ex supradictis in. q. 8. concilium non potest limitare neque restringere Pape potestatem. Ergo si sine tali decreto Papa poterat dispensare: et ea dispensatio tenebat: poterit etiam illo posito atq; tenebit factum. Item quia si concilium posset non obstante illo suo decreto dispensare. Ergo et Papa, quia quicquid potest concilium ad iurisdictionem pertinens potest et ipse Papa, vt ex supradicta. q. 4. facile constat. Item quia si illud decretum fieret a Papa, alius sequens posset in illo dispensare illudq; irritare quanuis peccaret. Quia par in parem non habet imperium, sed non habet maiorem auctoritatem edictum a concilio quam a Papa, vt dictum est. Ergo illius dispensatio valida est, et factum secundum eam tenet, puta matrimonium in gradu prohibito. Quod autem illa dispensatio aliquando non valeat, hoc non est ratione concilij. i. iurisdictionis preualentis supra potestatem Pape: sed aliunde de quo infra. q. 10. latius habetur. ibi videatur quomodo hoc verum sit. Nota etiam vt ait Alaba de concilij par. 1. ca. 2. fo. 16. quod vt predicta dispensatio Pape sit valida et habeat vim non sufficit generalis omnium non obstantium derogatio: nisi specialis etiam fiat mentio predicti Canonis aut statuti editi a concilio, aut saltem generica mentio synodice et conciliaris constitutionis, secundum Archidiacho. in ca. 1. de constitu. lib. 6. et Felin. in cap. non nulli col. 4. de rescrip.

In omnibus supradictis concordant omnes doctores supra. q. 8. allegati et bea. Thom. panor. Siluest. titu. Papa. q. 15. et victoria in. 3. relectione de potestate Pape et concilij propo. 10. vsq; propo. 15. Doctores autem tenentes concilium esse supra Papam consequenter dicerent quod facta tali prohibitione concilij cum decreto irritante dispensationem etiam Pape non solum peccaret ipse Papa dispensando. l. reuocando aut irritando: sed etiam eius dispensatio et irritatio non esset valida neque factum secundum eam teneret. Sed victoria vbi supra propo. 4. dicit quod stan-

do in hac opinione quod concilium est supra Papam si concilium prohibeat dispensare cum decreto irritante: licet Papa non possit irritare tale decretum, et peccet dispensando: potest tamen dispensare itaque dispensatio teneret. Sed certe ego non video differentiam quare possit hoc et non illud. l. econtra: cum vtrūq; ad potestatem pertineat iurisdictionis. Ideo supradictis standum est.

VÆST. 10. si vt Quæst. 10.

in questionibus precedentibus dictum est, Papa non hereticus sed alias quantumcumque; criminosus notorius scandalosus et perniciosus ecclesie, neque deponi neq; puniri neq; accusari neq; impediri eius potestas aut limitari hoc. l. illo modo per concilium potest. Quod ergo remedium habebit ecclesia? aut quomodo cum illo se habebit ne omnino destruat sed eius abusionibus obuietur?

Respon. facta. l. etiam non facta supradicta concilij declaratione et decreto vt in. q. 9. precedentem dictum est, si Papa contra illud dispensaret. l. aliud ageret quod manifeste esset illicitum simul et in notabile detrimentum siue perniciem ecclesie. l. religionis: tunc dico quatuor. 1. quod subditi fideles in hoc ei non tenentur obedire. Quia si tale Pape mandatum lex aut dispensatio est iniusta et non obligat, vt sup. q. 7. dictum est. Ergo licet non spectet ad subditos hoc iudicare vt ibidem habetur. At vero postquam id manifestum est per declarationem concilij. l. alias, itaq; non est locus defensionis atq; coloribus iustificantis. factum illud: iam subditi non tenentur obedire. Nam si non constaret notorie de iniustitia obediendum est. Exempli gratia. si concilium decreuisset quod dispensatio cum pueris. l. cum vxoratis ad Episcopatum ecclesie perniciofa est: et id fieri prohiberet: et Papa postea mitteret vxoratum, puerum in Episcopatum dicit hoc primum dictum quod subditi illum recipere et in hoc obedire non tenentur. et idem de alijs similibus iudicium est.

Secundum dictum limitat primum. Nam subditi licet non teneantur Pape in supradictis obedire, at vero non licet ei sua auctoritate priuata sed neque ipsis est permittendum mandatis Pape rebellare siue per vim resistere, quantumcumque esset contra concilij decretum iam dictum. l. contra aliud ius, neque per viam appellationis ad futurum concilium.

Quod probatur. Quia esset magna irreuerentia et quasi contemptus summe auctoritatis et causa turbationis et scismatum aliorumq; malorum, si cuilibet hoc concederetur respectu Pape quod non licet in ordine ad ipsum: a cuius mandato quantumuis iniusto non licet propria auctoritate discedere

vti supra. q. 7. latius probatur: quod etiam hic maxime locum habet.

¶ Quod etiam non liceat ad futurum conciliū appellare etiam si teneatur opinio quod conciliū est supra Papam, inde constat quia vltima decisio in causis spiritualibus ad Papam spectat sicut ad regem in temporalibus. Sed a rege nunquam appellatur ad regnum etiam congregatum. Ergo nec a Papa ad conciliū. Item quia si in vna causa graui id liceret iure diuino: eadem quoque ratione in omnibus ea appellatio licita esset: ex quo ius diuinum in hoc nil distinguit. Si autem humano iure dicitur hoc licere: certe super hoc tale ius non habetur sed potius oppositum. vt liquet. 9. q. 3. ca. ipsi sunt canones. et. 2. q. 6. ca. si quis ca. ad Romanam. et refert etiam Siluest. titu. conciliū q. 5. quanuis Panor. Ocham. Gerson. Almayn et alij oppositum tenentes aliter glossent predicta iura, vtique contra mentem et textum ipsorum. Item super hoc est etiam excommunicatio Papalis per Piam secundum et Iulium secundum. Ipso facto inflicta contra appellantes ad futurum conciliū, vt refert etiam Siluest. titu. excommunicatio septimo. §. vltim. et Florent. part. 3. titu. 24. capit. 10. Gaicran. in summa, et Nauarro in summa capitul. 27. numer. 110. Ex quo aperitur verus sensus iurium illorum contra Panormitanum Gersonem, aliosque doctores supra dictos aliter ea glossantes. Item etiam si secundum ius liceret, non tamē expediret a Papa ad conciliū futurum appellare. Quia ex expertis constat omnes tales appellationes in scismata et hereses tandem desinere et in maiorem ecclesie perturbationem.

¶ Tertium dictum est, quod supradicta resistentia abusionibus Pape fieri debet auctoritate publica tantum: ita videlicet quod episcopi simul. I. in suo quisque concilio prouinciali cum debita reuerentia possunt per se tali mandato, I. abusu sui aut perniciose dispensationi Pape resistere, dicendo quidem humiliter quod obediunt sed supplicando quod subditis suis intrinsece vt similiter facerent neque, permitterent possessionem. I. executionem: notificando humiliter et reuerenter ipsi Pape causam huius resistentiæ quia scilicet est simoniace factum. I. iniustum manifeste et in perniciem ecclesie. I. scandalum eius et religionis destructionem: simul et supplicando vt id reuocare dignetur. vt habetur in capit. si quando de rescrip. Vt ibidē notatur cōmuniter a doctoribus: et si hoc nō sufficeret ecce. 2. possunt etiā brachiū seculare inuocare, et implorare principes seculares, vt eorum auctoritate et potētia resistent summō Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius: et etiam facto vi et armis: non per viam iurisdictionis in Papam sed iure defensionis modo predicto, impediunt executionem illorum mandatorum: illisque resistent et compre-

hendant atque puniant executores siue ministros talium mandatorum et dispensationem.

¶ Probatur tripliciter primo, quia iure naturali vim vi repellere licet, neque hoc ius potest abdicari. I. tolli ab aliqua persona. I. republica seculari. I. spirituali. Neque enim dabitur vbi hoc ius per Christum in lege gratie reuocatum sit cum sit naturale. Nunc autem Papa per huiusmodi dispensationes atque mandata iniusta infert vim: quia facit iniuriam, vt supra quæst. 7. 8. et. 9. probatum est. Ergo illi resistere cum moderamine supradicto licitum omnino et debitum est ad tuitionem ecclesie. I. religionis. ¶ Secundo probatur idem. Quia Papa non habet maiorem potestatem a Christo ad faciendum iniustum et iniuriam tam in temporalibus quam in spiritualibus: quam rex in suo regno. Sed regi iniustum. I. iniuriam notabiliter facienti non solum iure sed etiam facto et viribus resisti potest. Ergo et Pape.

¶ Neque excommunicatio aut quelibet alia censura propter hoc inflicta ab ipso Papa quicquam valet. Quia sicut mandatum eius ita et ipsa sententia iam notorie iniusta ex parte cause, est ipso facto nulla et neque tenenda neque timenda est. dum modo neque ipse Papa neque eius auctoritas contemnatur aut irreuerenter alias cum eo agatur.

¶ Tertio omnia predicta probantur et confirmantur auctoritate doctorum omnium eorum etiam qui tenent Papam esse supra conciliū. Nam de doctoribus qui tenent conciliū esse supra Papam expresse cū supradictis cōsentit. Panor. in ca. significasti. de electio, et ca. 2. de maiori. et obediē. et in capit. conquerente, et in capit. litteras de resti. spoliat. et in capit. sicut. de iureiurand. et alibi sepius. ¶ Item Ludouicus Pontanus in cōsilio. 523. et Bald. in capit. olim. de rescrip. et glos. in capitul. 1. de renuntia. et in capitul. tua. de decimis, expresse dicunt quod Pape statuenti aut facienti aliquid vnde notabiliter decoloraretur aut turbaretur status vniuersalis ecclesie in scandalum eius in concernentibus vniuersalem statum ecclesie et maxime vbi id ecclesia in concilio declararet vt dictum est, vti hoc etiam expresse ait Inno. in capitul. quanto. de consuetu. non est illi obediendum sed cum debita reuerentia et moderatione resistendum est. Quod si id non sufficit, armis est resistendum vt supradictum est, ad idem expresse est Gerson. alpha. 4. d. Alpha. 6. m. Alpha. 9. C. alpha. 24. et cum eo est Petrus de monte quoad resistentiam etiam armata manu vim repellendo, vbi iudex extra iudicialiter de facto agit. secundum. I. prohibitam. C. de iure fisci libro decimo. et notat Innocen. et Felinus in capit. si quando de officio delegati. et doctores in regula. quod quis mandato. de re. iuri. libro sexto. Item Alexa. de immola. in concilio. 142. secundo volumine. ¶ Doctores etiam tenentes Papam esse supra conciliū idem dicunt expresse.

Nam

Nam palude in tracta. de potestate Pape. et Turreciemata in summa de Ecclesia li. 3. ca. 106. et in decreto distin. 4. ca. ideo artic. 1. distin. 40 ca. si Papa. et distin. 23. ca. in nomine domini. et distin. 79. si transitus. vt etiam refert et tenet Iacobatius lib. 8. artic. 3. in. 6. remedio et artic. 1. 2. cum multis alijs doctoribus, dicunt expresse quod si Papa thesaurum ecclesie aut patrimonium illius vellet suis propinquis. I. alijs pro suo priuato commodo dare. I. indebitē alienare, aut ecclesiam sancti Petri diruere vt domos ibidem et hortos sibi suisque propinquis edificet: non est illi obediendum neque permittendum sed potius cum debito moderamine illi resistendum est. Expresse etiam cum supradictis cōcordat Inno. Hostien. Cardi. do. Antonius in ca. quanto. de consuetu. vti superius tactum est, dicentes quod si Papa vellet depnere aut tollere omnes Episcopos orbis. I. aliud facere vnde turbaretur status vniuersalis ecclesie, puta quod clerici nullum preuilegium canonis neque fori haberent. I. si vellet eligere sibi successorem in papatu. I. statuere cōtra decretum concilij quod Papa posset sibi eligere successorē, vt beatus Petrus in ca. apostolica. 8. q. 1. legitur scilicet: aut si vellet tollere omnino quadragensimam aut oēs dies festos de ecclesia: aut statuerē quod missa celebretur sine vestibus sacris et huiusmodi, non est obediendum illi sed resistendum vt dictum est. Concordat etiam cum supradictis domini. et Alex. in ca. in istis. dist. 4. et glos. in ca. requiritis. §. nisi rigor. 1. q. 7. et ca. si illa. ca. 9. et in ca. per principalem. 9. q. 3. et Roscius in sua Monarchia dicens quod ad id facit cap. sunt quidam. 25. q. 1. et ibi Archidia. et notatam doctorum ca. nulli. de senten. excom. concordant etiam expresse. Siluest. tit. Papæ. q. 4. q. 15. idem cum Palude dicens et Gaier. in quodlib. de potestate Pape. cap. 27. aperte ait. resistendum est igitur etiam in faciem ipsi Pape publice ecclesiam dilanianti. V. G. si non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia aut officij commutatione: et cum omni obedientia et reuerentia deneganda est his qui emerunt talium beneficiorū possessio: et alleganda est causa Simonie etiam cum Papa comisse. et Simancas de hereti. ca. 3. §. 3. et ca. 4. 4. §. 31. ait quod si Papa concederet aliquod rescriptum aut hereticos absolueret a penis hereticorum in preiudiciū officij sancte inquisitionis et periculum fidei, nō est exequendum sed vt dictum est supplicandum vt reuocare et emendare dignetur. Vt hoc etiam habet in secunda instructione Hispalen. ca. 3. facta pro inquisitoribus fidei: et ita quod iustum est exequi debet. Ita etiam debite tollitur gladius de manu furiosi et religio et ecclesia defenditur vt dictum est. ¶ Quod etiam armis licite possit resisti vt dictum est: expresse Bal. ait in ca. vt vim. cum ff. de iustitia et iure. et ca. Vnde vi. l. 1. et in ca. olim. de rescrip. et in. I. data opera. ca. de his qui accusari nō possunt. col. penul. et in. l. si quis ad se. C. ad

I. Iulij de vi publi. et late agitur a doctoribus in. I. prohibitum. de iure fisci. lib. 10. Ad idem etiam est Bar. in tracta. qui sit rebelles. et facit. tex. ca. si de cōsti. lib. 6. et cardi. in Clem. 1. de celebra. miss. et Panor. vbi supra. qui etiam in ca. sicut secundo de iureiurando. ait quod propter hoc Imperator potest non quidem ecclesie Ro. sed persone Pape ecclesiam destruenti indicere bellum pro ecclesie et religionis defensione. Vbi et se ipsum remittit ad ca. in nomine domini. dist. 23. et ad cap. princeps. et ca. regū. 23. q. 7. et alia iura allegat ad idē et tandē cū supradictis Victoria vbi supra pro po. 22. et Petrus demon. etiam vbi supra cōsonant expresse.

¶ Dicitur quartum est, quod vt Victoria ibidem propositione. 24. optime dicit, duo in omnibus supradictis valde consideranda sunt. Primum vt semper cum maxima reuerentia cum Papa ab omnibus etiam principibus agatur: et nullo modo in alijs ei obedientia neque eius auctoritas denegetur sed solum allegetur quod id est iniustum et in detrimentum ecclesie. Nam si semel eius auctoritas inciperet sperni, tota ecclesia scismatibus et factionibus laboraret et dehonestaretur. Secundum est quod semper et pre omnibus scandalum caueatur: et ne propter hoc scismata et factiones oriatur in ecclesiam. Nam hoc maius malū esset quā permittere supradictas Pape abusiones. quare cauendum est ne si semel principibus detur potestas resistendi summo Pontifici illoque in aliquo non obediendi, ipsi etiam accipiant in alijs vbi nō expediat.

¶ Precipuum et vltimum tandem in his remediū quod et ordinariū in omnibus tribulationibus et necessitatibus ecclesie est, ad Deum orando recurrere perseueranter vt sue prouideat ecclesie vt viderit expedire: et ita parienter et confidenter agendo, quod in nobis est, ab ipso remediū oportunū sperare.

V A S T. II. Vtrum Papa hereticus in concilio accusari et deponi possit.

¶ Respondi. per tria dicta quorum primū est. Quod hic presupponitur quod Papa non solum in heresim incidere sed proprie hereticus pertinax esse potest saltem vt doctor et persona particularis: et etiam vt Pape in fide et moribus definiendo et vt iudex statuendo, si non faciat quod in se est, vt supra. q. 3. habetur. quanuis Alber. Pighius, in sua Ierarchia ecclesiastica li. 4. ca. 8. et lib. 6. ca. 13. id neget, et oppositum probare et defendere conetur et Gaieran. cum alijs quibusdam ei contententibus.

¶ Secundum dictum est quod si Papa in heresim nō dūm damnāta neque declarāta per conciliū incidit et paratus est corrigi et ecclesie. I. concilij legitime diffinitionis stare vt supra. q. 3. in responsione

Di. 2. 3

Di. 2. 4

Di. 2. 5

Quæst. ii.

Di. 2. 6

Di. 2. 7

sponte ad tertium argumentum dictū est: non est hereticus pertinax nec depositus nec deponendus est nec puniri potest. in quo omnes doctores conueniunt. Similiter etiam si de heresi iam data nata per ecclesiam accusatus antequam sit de heresi conuictus in concilio se corrigit et confitetur se corrigi paratum esse, non debet deponi: sed sublata accusatione statum suum retinere potest. Secus si post duas aut tres monitiones conuictus est: tunc enim recipietur ad penitentiam papatu priuatus secundum glosam et doctores in capit. excommunicamus de hereticis, et Egidium in ca. si Papa dist. 40. vbi de hoc latius agit.

Dictum. **Opinio. 1.** Tertium dictum est quomodo illa priuatio aut depositio fiat et per quē: nam in hoc sunt opinioniones. Aliqui enim dicunt quod per ipsum solum Deum ea priuatio aut depositio fit eo ipso quo hereticus pertinax etiam occultus est. Quam opinionem tenent cōmuniter doctores et castro depunitione hereticorum lib. 2. ca. 23. 24. et Turrecrema. de potestate Pape et Iacobatus. li. 8. art. 1. et. 2. et lib. 4. art. 1.

Opinio. 2. Alij tenent quod ipse Papa sententiam feret, non quidem proprie iurisdictionalem in se ipsum: quia supra se iurisdictionem nullus habet: sed sententiam feret extra iudiciale habentem vim cuiusdam ordinationis. l. potestatem dabit concilio supra se ipsum vt ab alio deponatur.

Si autem conuictus vel confessus prædictā heresim corrigere noluerit, nec se emendare: nec præfatam sententiam depositionis in se ipsum ferre, nec potestatem ad id concilio committere. l. si dicat quidem se corrigi paratum esse sed non in tempore antequam conuictus et confessus suam heresim esset: tunc similiter concilium per modū cuiusdam ordinationis declarabit eum hereticū, priuatumque papatu in perpetuum carcerem retruderet. Quia hereticus iā pertinax et notorius per suam confessionem. l. per sententiam declaratiuam conuictus, secundum ius diuinum et humanum ca. Achatius. 24. q. 1. ipso facto desinit esse Papa et iurisdictionem perdit. l. potestatem ecclesiasticam. Et tunc per sententiam concilij declaratur hereticus, et eicitur nō a papatu quem iam non habet, sed ab ecclesia et vt hereticus punitur vt ait Cano. de locis Theologicis lib. 5. cap. 5. et lib. 6. ca. 8.

Ad supradicta tandem in. 8. synodo generali actione. 7. referuntur atque probātar decreta quedam Adriani Pape dicentis. Romanum Pontificem de omnium ecclesiarum presulibus iudicasse legimus: de eo vero quemquam iudicasse non legimus. Licet enim Honorio ab orientalibus anathema sit dictum: sciendum tamen est quia fuerat super heresi accusatus. propter quam solum licitum est minoribus maiorum. suorum motibus resistere: l. prauos suos sensus libere respicere: quāuis et ibi nec Patriarcharum nec ceterorum antistitum cuiquam, fas fuerit de illo quamlibet proferre sententiam, nisi eius prime sedis Pontificis con-

sensus precessisset. Hæc ibi quæ satis ad re et omnia supradicta et maxime in fauorem secunde opinionis superius posite faciunt. Hanc opinionem etiam probat et tenet Iacobatus vbi supra cum multis alijs. et ca. nunc autem. distin. 21. pro hac opinione facit. Sed ibidem glosa videatur.

Opinio. 3. Alij tenent quod in casu heresis concilium est supra Papam et potest illum iudicare atq; deponere pertinacem. hanc opinionem plurimi doctores tenent, et est valde communis, quam etiam tenet Turrecrema. dist. 21. ca. nunc autem.

Opinio. 4. Aliorū tandem opinio est quod nec simpliciter nec in casu heresis concilium est supra Papam, neque hic habet superiorem a quo ipse deponatur in terris: sed quod deponendus est a potestate quadam ministeriali quam habet ecclesia. l. concilium. eam representans quoad hoc. Que quidem potestas proprie et directe non est supra Papam neque supra papatum: sed supra coniunctionem papatus ad personam et eiusdem papatus diuisionem ab ea. Sicut homo generans et occidens hominem habet potestatem non quidem supra animam hominis, sed supra coniunctionem. l. dissolutionem anime ad corpus. l. ab eo ex parte materie. Nam vt homo sit membrum ecclesie capaxq; papatus sufficit character baptismalis etiā sine fide et charitate: quāuis sine fide sit in via corruptionis quantum est ex parte sua vt careat ea potestate. l. deponatur. Heresis autē opponitur Christianitati. l. statui Christiano solum ex parte subiecti. l. ipsius hominis: non ex parte status Christianitatis, est enim hereticus ratione characteris baptismalis intra ecclesiam et membrum eius quāuis omnino putridum aut mortuum: et ex hac parte adhuc permanet Papa. Sed ex parte sua extra ecclesiam fidelium est: ideo et est deponibilis quia ad finem papatus inhabilis est vt Papa sit et permaneat: neque enim hereticus doctrina vere fidei suum gregem vt oportet pascere potest. et ad hunc sensum facit id ad Titū. 3. Hereticum hominem post vnam aut alteram correctionem de vita. et omnes alie similes auctoritates adaptantur. Has omnes opiniones Gaie. in quodli. de potestate Pape ca. 17. vsque ad ca. 24. et in apologia ca. 25. cum suis fundamentis pertractat: et suam hanc vltimam opinionem valde fulcire conatur: et ad aliarum fundamenta responderet: et ex dictis ibidem potest ad alia argumenta responderi. que quia ibi late et docte differuntur non libet hic ea transcribere.

Dubium. Si queratur a Gaieran. quomodo fiant ea que precedunt sententiam ipsam depositiuam Pape: cum secundum eum vsque ad illam ipse Papa manet adhuc in sua potestate supra concilium et totam ecclesiam. Respon. Vbi supra ca. 21. hoc posse fieri dupliciter. Primo nō quidem per potestatem coactiuam supra Papam: sed intimidando et reprehendendo et huiusmodi: quia iudicium hoc non ex confessione sua extorta preceptis, censuris aut tormentis, sed ex euidenti facto. l. verbo habetur

betur si is incorrigibiliter expectatur: quod sine eius coactione fit. Alio modo fieri potest per potestatem coactiuam saltem indirecte supra ipsum Papam in casu predicto tamen quoad preambula necessaria ad ipsam sententiam heretici Pape depositiuam et hanc potestatem Deus pro tunc in tali casu deest ecclesie tanquam medium necessarium ad finem. i. ad ipsam sententiam depositiuam Pape, eo ipso quo potestatem ministerialem. l. quomodolibet dedit ad Papam hereticum deponendum. Neque enim Deus et natura deficit in necessarijs. Et hunc secundum modū magis probat Turrecremata vbi supra cum multis alijs et Siluest. titu. excommunicatio primo, notabili. 3. et tandē Soto in. 4. distin. 22. q. 2. artic. 2. dicens quod ex quo Papa hereticus non vi et armis sed ordine et iudicio deponendus est. Fit ergo vt per ecclesiam. l. per concilium illum representans et non per alium possit ordine iudiciali procedendo compelli, vt cōpareat sua crimina auditorus suāque causam defensusus. Alioqui iuris ordo seruari non posset. Vis autem compulsiua nulla alia esse potest quam excommunicatio potest igitur per illam cogi ad comparandum: atque adeo si non paruerit ipse Papa hereticus illam incurreret, siue hoc sit quia concilium in hoc tantum casu sit Papa superius, siue quia ministerium ecclesie. l. Pontificis exerceat: siue id faciat iure defensionis siue alio modo. vt supradictum est. Quod autē tūc in casu heresis etiam inuictō Papa heretico concilium generale possit celebrari tum ex predictis tum ex. q. 6. precedente liquidum est.

Quest. 12.

Respon.

VÆST. 12. Vtrū ecclesia vel Papa in canonizatione sanctorum errare possit. Item vtrum aliquis sanctus canonizatus sit aut esse possit in inferno.

Respon. ad primum dubium quod tenentes Papam et similiter concilium generale diffiniendo de fide et moribus errare posse: consequenter dicerēt quod etiā in canonizatione sanctorum. Tenentes autem oppositum etiam oppositum dicerent in casu presenti. quāuis Gaieran. et quidam alij tenentes quod Papa de fide et moribus diffiniendo errare non potest, non satis consequenter dicant absolute quod in canonizatione sanctorum errare possit propter rationes que inferius in argumentis tanquam guntur et ibi soluntur.

Mihi autem dicendum videtur quod neq; Papa neque concilium generale in canonizando aliquem sanctum si faciat quod in se est errare potest. Et oppositum dicere certe temerarium et impium quāuis non hereticum nec heresim sapiens sit. Prima pars inde constat quod cum canoniza-

tio sanctorum ad fidē et mores aliquo modo pertinet: ibi enim fit professio glorie et gratiæ Dei in eis: et fidelibus imitandi inuocandi atq; colendi proponuntur ab ecclesia, in fide autem et moribus Papa et concilium faciens quod in se est errare non potest, vt superius. 41. propo. 9. et. 10. et. q. 2. et. q. 3. dictū est, igitur nec in predicta canonizatione error esse potest.

Secunda pars quod oppositum dicere sit temerarium positue et dignum punitione probatur. Quia temerarium est dum sine ratione probabili quispiam tenet contra plurima testimonia probabilia valde virorum fide dignorum testificantium de sanctitate et miraculis alicuius, secundum que illum ecclesia vt sanctum canonizauit: et contra consonantem probationem diuurnam totius ecclesie Romane siue catholice.

Quod sit etiam impium prabatur, quia est contra pietatem fidei: sicut tenere quod in hoc errare non potest est de fidei pietate credendum vt ait B. Tho. in. 9. quodli. art. vlt. quod etiam amplius probatur. Nam omne quod ab ecclesia Romana videlicet a Papa. l. a concilio generali legitimo a ferriue diffinitur, et omnibus fidelibus proponitur vt sanctum et venerandum et inuocandum et imitandum, vtiq; quāuis non sit certum at vero probabilissimum est quod id ab omnibus est vt tale sub crimine et pena heresis tenendum. Quia hoc aliquo modo pertinet ad fidem et mores, in quibus Papa et concilium errare non potest vt proxime dictum est: modo ea sit diffinitio iuris puta quid licitum quid illicitum: modo sit facti, puta quod hoc. l. illud ita fuit est. l. erit. Nunc autem quando Papa. l. concilium sanctos canonizat: iam assertiue diffinit atque proponit omnibus fidelibus eos esse vere sanctos in celo beatos colendos inuocandos et in sua vita sancta imitandos. Ergo ita tenendum est: et impium est oppositum tenere. Dico notanter impium non tamen certitudinaliter hereticum aut heresim sapiens esse oppositum tenere. Quia in præfata consequentia bona, ex illa maiori que cum sua probatione non est certa de fide sed valde opinata aut de magna probabilitate fidei, vt constat ex supradictis in. q. 1. propo. 9. et. 10. et. q. 2. et. 3. simul et ex præfata minore euidente, sequitur propositio nō de fide sed solū de pietate aut probalitate fidei vt illa maior erat. Nam secundum omnes vt notum est, conclusio sequitur debiliorem partem premissarum. Et ita non certo hæreticum aut sapiens heresim, sed valde probabiliter hereticum aut certe impium et cōtra probabilitatē et pietatem fidei est dicere quod ecclesia. i. Papa. l. concilium. gen. in canonizatione sanctorum errare potest. Cū. B. Tho. vbi supra tenet Florēt. 3. part. titu. 12. ca. 8. §. 2. et Turrecr. in sūma. de Ecclesia. q. 51. 73. et lib. 2. ca. 10. et Ambro. Catari. in tracta. de canonizatione sanctorum. et Couarruias in resolutionibus li. 1. ca. 10. num. 13. quāuis glosa in ca. 1. de relig. et ve. san. lib. 6. et Felinus. in ca. venerabili de resib. et Gaiera.

Gaieta. in quodlib. de indulgentijs. ca. 8. et alibi. oppositum male tenuerunt propter rationes que inferius in argumentis tanguntur et ibidem solvuntur.

Resp. ad secundum dubium.

¶ Ad secundum dubium vtrum aliquis sanctus canonizatus sit aut esse possit in inferno respon. quod nō immo et id dicere temerarium et impiū insuper et sapiens heresim non tamen hereticum censo. quod sit temerarium et impium cōstat ex supradictis.

¶ Quod sit sapiens heresim probatur. quia oppositum sapit fidem. Nā id sapit fidē quod in bona consequētia sequitur ex vna propositione de fide et ex alia que licet nō sit de fide nō tñ rationaliter negari pōt. Et ita est in proposito. Nā bene sequitur in Darij vel in Barbara. omnis vere et finaliter sanctus est in celo beatus et est venerandus et inuocandus et in sua sanctitate imitandus. Sed iste et quilibet canonizatus est vere et finaliter sanctus. Ergo et est in celo beatus et venerandus, &c. Ecce quomodo in bona cōsequētia ex illa maiori de fide et ex illa minori que non nisi temere irrationabiliter et impie negari pōt, vt cōstat ex supradictis, sequitur illa cōclusio sapiens fidē: cuius opposita, quod scilicet canonizatus est in inferno, ideo sapit heresim. quod iterū probatur. Nā ista propositio in bona consequētia in Ferio sequitur ex vna heretica et ex alia que rationaliter negari nō pōt. Sic arguendo nullus vere sanctus est in gloria beatus nec venerandus nec inuocandus nec imitandus. Sed iste canonizatus est vere sanctus: ergo sanctus iste canonizatus nō est in gloria beatus neq; venerandus, &c. Sed est in inferno, nam supponitur quod alibi esse non potest in eternū. et ita sapit heresim.

¶ Quod nō sit certū id dicere hereticū esse probatur. Quia nō est certū canonizationē sanctorū ad fidē. I. ad regulam morum et vite omnio pertinere: sed quodāmodo aut mediō modo se habet inter ea que pertinent ad fidem et regulā morum que sunt necessario credēda ad salutem et ea que non pertinent ad hec, vt expresse ait B. Tho. vbi supra. Ergo non est hereticum credere quod circa hoc Papa et ecclesia etiam diu errare possit. vt patet etiam ex supradictis in. q. 3. dub. 2. post omnia argumenta.

Argum. 1.

¶ Contra resolutionē primi dubij arguitur. quia quod est de fide credendum innititur auctoritati. I. reuelationi diuine et non solum humano testimonio fallaci. Sed ecclesia canonizādo sanctos innititur solum humano testimonio fallaci de vita et miraculis canonizādi. Ergo non est certum in his errare non posse. consequentia patet cum maiori. et minor probatur. Tum primo quia homines testificantes de sanctitate et miraculis huius. I. illius decipi et decipere possunt: neque enim de se et de alijs possunt certitudinem habere infallibilem sine speciali reuelatione an sint sancti et in gratia, et vtrū ex gratia et amore Dei bene et perseveranter vsq; ad mortem operati sint, Tum etiā

secundo. quia sicut ecclesia condēnando. I. absolvendo hereticum accusatum secundum allegata et probata falli et fallere potest sequendo hominū testimonia et opinionem, vt habetur in ca. a nobis secundo. de sent. excommunicata. ita et in canonizando sanctos secundum hominū testimonia falli et fallere et errare potest.

¶ Respon. negando minorem. et ad eius probationes respon. quod licet per testimonia hominū inquirat ecclesia de sanctitate et miraculis vt ita faciat quod in se est: non tamen illis tantum innititur, sed precipue illuminationi diuine interiori eiusque assistentie speciali: que vt probabilissime creditur nunquam in hoc deest neque deerit ecclesie canonizanti. Et ita non certum de fide sed de pietate et probabilitate magna fidei est quod ecclesia in canonizatione sanctorum errare non potest vt dictum est. in alijs autem sentētijs actū et personarum particularibus que non pertinent ad fidem et mores ecclesie generaliter vtiq; ecclesia falli et fallere potest. Quia non eadem ibi ratio que in canonizatione sanctorum ad fidem et mores pertinet est.

¶ Secundo specialiter contra resolutionem secūdi dubij arguitur, quia secundum Augustinum multa corpora sanctorum venerantur in terris quorū animæ cruciantur in inferno.

¶ Respon. Nec Augustinus nec alius sanctus doctor id dicit. quod si alicubi reperitur nihil officit: nam non dicit quod multa corpora sanctorū canonizatorum per ecclesiam: sed quod multa corpora. I. multa corpora sanctorum. Videlicet eorū qui in aliquibus locis siue prouintijs particularibus sine auctoritate et canonizatione ecclesie Romane ab hominibus vt sancti habentur et venerantur. id quod in historia beati Martini legitur, de quodam latrone qui ab hominibus illius prouintie vt sanctus colebatur: qui tamen per ecclesiam canonizatus non erat, sic etiā Couarruias vbi supra cum Ambro. cathari. respondent.

¶ Tertio et hoc contra vtriusq; dubij resolutionem sic arguitur. Nam sicut non pertinet ad fidē quod hæc hostia. I. illa que in altari a sacerdote adoranda eleuatur sit rite consecrata et adoranda: nec id ecclesia diffinit neq; quod ibi est Christus: ac proinde neq; est hereticum neque sapit heresim, sed solum est temerarium dicere quod illa hostia non est adoranda neque est consecrata neque ibi Christus est dum non probatur ita esse. Sed solum est de fide dicere quod hostia rite consecrata est adoranda et ibi est Christus: et quod oppositum dicere hereticum est. Ita in proposito non pertinet ad fidem quod iste. I. ille canonizatus est sanctus et in gloria beatus et venerandus aut quod est in inferno: sed solum est de fide quod sancti sunt in gloria beati et venerandi. et oppositū hereticum est.

¶ Respon. negando consequentiam. quia nō est simile nam ecclesia dum canonizat aliquem sanctum vtiq; asseritue diffinit atque proponit illum

lum in particulari esse vere sanctum et in gloria beatum atque colendum: non sic deffinit neque proponit hanc hostiam esse rite consecratam et adorandam. Ideo hoc de hac hostia non pertinet ad fidē, vt canonizatio huius. I. illius sancti in particulari vt dictum est.

Quest. 13.

Opinio. 1.

Ratio. 1.

VÆST. XIII. Vtrum ecclesia habeat potestatem super actus animæ pure interiores, præcipiendo, prohibendo, et puniendo.

¶ Respon. in hoc est triplex opinio. Prima quod non vilo modo neq; per se solos. I. directe et immediate, neque in directe et mediate siue per accidens, vt videlicet sunt causæ. I. cōditiones aut qualitates actū exteriorū. I. ordinantur ad eos: sed solum potest præcipere actus exteriores: et si ad illos exercendum opus sit aliquē actum interiorē habere, tunc ex cōsequenti homo tenetur ad illum: non quidem immediate ex precepto ecclesie, sed ex iure diuino. I. naturali, quo tenemur actum illum apponere qui necessarius est ad ecclesie mæ data seruandum et humane operandum.

¶ Probatur opinio hec quadruplitem. 1. quia ecclesia non potest precipere aut prohibere aliquid cuius transgressionem punire nō potest. Sed nō potest punire actus animæ pure interiores. Ergo neque eos precipere potest aut prohibere. Consequentiā nota est et maior probatur. quia secundū communem omnium doctrinam quam tradidit beatus Thom. 1. 2. q. 100. art. 9. et Turrecremata in capit. cantantes. dist. 92. articulo 5. Lex vana est et non habet vim nisi etiam vim coactiuam habeat: vt per metum punitionis et penæ ei obediat. et ita potest punire quod potest precipere, et prohibere: et econtra non potest precipere neq; prohibere quod punire non potest, vt dicitur in maiori. minor autem probatur. Quia non potest punire quod non potest cognoscere: alias enim esset irrationabilis et iniusta et ceca puniō sine cause cognitione. Sed non potest ecclesia cognoscere actus animæ pure interiores, vt cōstat quia solum Deus nouit occulta cordis primi regu. 16. Psal. 43. prima Corinth. 4. Actū primo. Apo. 2. Ergo nec eos punire potest.

¶ Sed hæc ratio non probat intentum sufficienter. Nam ad eam potest responderi dupliciter. primo negando maiorem. Quia supposita sententia catholica contra hereticos quod ecclesia auctoritate diuina sibi collata: immo et potestas laica et ius naturale potest per sua precepta ad aliquid sub æterna pena peccati mortalis subditos obligare. I. aliqua precipere quorum transgressores penam æternam incidere mereantur: quodq; subditi tenentur obedire superioribus sicut et parentibus sub pena damnationis æternæ. Iam consequē

ter dicimus falsum esse quod in prædicta maiori dicitur atque supponitur, vt etiam Gerson. in 4. lectione de vita spiritali male dicit, quod videlicet solus ille potest edere legem sub aliqua pena obligantem siue precipere sub aliqua pena qui potest penam illam transgressoribus infligere aut exequi: nam hoc potest habere veritatem in his qui humana. I. propria auctoritate sua leges et præcepta faciunt, vt significat beatus Thom. 1. 2. quæstio. 91. articulo. quarto: non autem in his qui auctoritate diuina præsumunt: quales sunt omnes superiores etiam seculares: et a fortiori ecclesiastici, qui auctoritate diuina sibi data eo ipso quo legitimi sunt superiores possunt leges et præcepta facere sub pena eterna obligantia: etiam si per se ipsos talem penam infligere, aut exequi, non possint: sed Deus ipse exequi et punire potest. quod patet. Quia prælati possunt sub pena excommunicationis precipere et prohibere: cuius tamen penæ multos effectus scilicet priuationem bonorum spiritualium solus Deus exequi potest. Ad quod etiam facit Augustin. in epistola ad Bonifacium comitem, et in alia epistola ad Casulanum. et habetur distinct. 11. capit. in his, et distinct. 14. capit. sic omnes, et distinct. 20. capit. de libellis. et. 25. quæstio. 1. capit. violatores. et capit. seq. Vt hæc omnia clarissimus Medina de ieiunio. quæstio. 8. de necessitate seruandi ieiunia ecclesie plenius probat. et ita patet negatio illius maioris, cuius probatio ex beato Thom. secundum prædicta debet intelligi: nec ad maioris probationem facit, stat enim quod lex habeat vim coactiuam, eius autem puniō per alium infligenda aut exequenda sit.

¶ Secundo potest etiam responderi negando minorem si intelligatur de punitione, non quidem iudiciali in foro exteriori aut contentioso, sed in foro conscientie et sine strepitu iudicij de qua loquimur. Nam in hoc foro bene potest ecclesia pro peccato cordis per leges et præcepta penam imponere et ad eam obligare a quocunque exequenda sit. et ad probationem illius minoris negatur maior, vbi dicitur quod in foro conscientie, vt loquimur, ecclesia non potest punire nec iudicare quod non potest cognoscere. Dico enim quod id vtiq; facere et punire potest per viam legis et præcepti puniendo. Iudicando vt ait Florent. tertia parte tituli. 24. capitulo septimo secundum Hostien. et alios: neque talis puniō est iniusta aut ceca: quia ad eam infligendam et exequendam non requiritur vlla cause cognitio in ecclesia obligante: cum non ab eo sed a solo Deo qui omnia nouit secundum merita cause fieri debeat vt dictum est. Alioqui sequeretur quod ecclesia non posset precipere nec prohibere actum exteriorem ex tali lege tali animo procedentem: ex quo non potest cognoscere quo animo talis actus exterior fiat nisi per coniecturas. I. per propriam confessionem. Quod si hoc sufficit iam

320.

iam hoc etiam modo potest ecclesia cognoscere purum actum interiorem: et ex consequenti, quatum est ex hac parte humanæ cognitionis, per cōiecturas. I. per propriam confessionem, ita potest illum præcipere prohibere atque punire, etiam priusquam cognoscatur de facto. I. manifestetur, sicut actum exteriorem ex illo interiori precedentem: et ita illa prima ratio non concludit pro hac prima opinione.

Ratio. 2. Secundo probatur hæc prima opinio. quia ecclesia non habet potestatem a Deo datam nisi ad pacendum et gubernandum fideles. Hæc autem gubernatio non extenditur nisi ad actus exteriores. quod probatur. quia per actus tantum interiores non potest gubernare fideles: quia non potest excommunicare aut præcipere, solvere. I. ligare per actus hos tantum interiores, ergo neq; subditorum actus pure interiores cadunt sub hac potestate ecclesiæ gubernatiua. consequentia valet a correlatiuis.

Ratio. 1. Sed certe neq; ista ratio valet. negatur enim minor: et ad eius probationem negatur illa consequentia. quia nec est simile nec arguitur a correlatiuis. Quod patet, nam ideo ecclesia non potest excommunicare aut precipere per solos actus interiores: quia ut eius lex et præceptum obliget oportet quod intimetur et cognoscatur a subditis: quod fieri non potest nisi per actus exteriores: et similiter solvere et ligare per sacramenta aut per sacramentalia non nisi per actus exteriores sacramentales ex natura sua fieri potest. Ut autem subditi quo ad omnes actus suos etiam pure interiores obligentur sufficit quod lex ecclesiæ illis intimata. I. notificata sit. Vnde deberet a correlatiuis apte sic fieri ratio. ecclesia non potest gubernare solvere aut ligare per suos actus tantum interiores. Ergo nec subditi possunt gubernari solui aut ligari per illos actus tantum interiores ecclesiæ aut prelatorum suorum: et ita est bona consequentia a correlatiuis: sed nihil probat pro prima opinione.

Ratio. 1. Tertio probatur hæc prima opinio. quia nunquam ecclesia præcepit neq; prohibuit neq; puniuit actus animæ pure interiores, ergo id facere non potest. Consequentia patet. tum quia frustra est potentia quæ nunquam reducitur ad actum. tum etiam quia quod nunquam factum est neque fiet dicitur moraliter impossibile: maxime in materia fidei et morum. Ut ait gloss. in cap. peruenit. dist. 93. et ca. consuluisti. et ca. monomachiam. 2. q. 4. et ca. hanc. 10. q. 1. et ca. amputato. 25. q. 2. et ca. contra morem. dist. 100. et in ca. inter corporalia. de transla. epif. id dicitur expresse. et in dist. 21. ca. nunc autem.

Sed nec ista ratio probat intentum. quia illud antecedens potest negari. Nam multa concilia atque Pontifices præceperunt prohibuerunt et punierunt actus pure interiores, ut infra in secunda opi. in. 9. eius probatione latius habetur ibi videatur.

Ratio. 4. Quarto probatur hæc prima opinio per autoritates de pe. dist. 1. ca. cogitatio. et. I. cogitatio nis de penis. Vbi dicitur quod cogitationis pena nullus patiatur. Item in ca. tua nos et ca. sicut. de symonia et. 22. q. 5. ca. humanæ aures. et dist. 32. ca. erubescant et tibi gloss. dicit quod ecclesia non iudicat de occultis: quodque hæc soli Deo relinquenda sunt.

Sed neq; hæc ratio valet. Nam potest dici quod hæc omnia et alia similia iura loquuntur et vera sunt in foro tantum exteriori contentioso aut cū strepitu iudicij vbi standum est probationibus. Nam ibi cum occulta cordis probari non possint: non potest ecclesia in illo foro ea iudicare atque punire: non quidem ex defectu potestatis sed per accidens ex defectu probationum: sicut nec exteriores actus omnino occultos in eo foro posset eodem modo punire. Secus in foro conscientie vbi solus Deus illius transgressionis occultæ interioris. I. exterioris et penæ per ecclesiam impositæ cognitor index et executor primarius est.

Corolarius Corolarius sequitur ex hac opinione quod clericus dicens officium diuinum etiam si ex proposito nullam habeat deuotionem nec attentionem interiorem, utique satisfacit præcepto ecclesiæ in ea. dolentes. de celebra. mis. neque hæc deuotio. I. attentio interior ibi præcipitur: sed solū exterior scilicet modestia et recollectio ne impediatur interior: et illa exterior inductio est quæ a prelati cognosci et ibi puniri mandatur.

Hanc primam opinionem tenent Duran. in 4. dist. 17. q. 8. q. 14. et Palud. dist. 17. q. 7. et dist. 15. q. 5. artic. 2. conclu. 4. et dist. 13. Videtur aliquomodo ad idem sed magis accedit ad tertiam opinionem quæ inferius habetur. Hanc etiā opi. expræse tenent Gerson. alphabeto. 24. littera. e. et. 78. g. et Florent. 3. parte titu. 13. ca. 4. §. 7. licet in tit. 24. ca. 7. postea teneat cū. 2. opi. et in ca. 4. teneat cū 3. opi. sequente. Hanc etiā opi. tenet Gabriel in Canon. lect. 62. k. et in. 4. distin. 17. q. 1. dub. 5. et ad idem videtur beatus Thom. in. 4. dist. 25. q. 1. de symonia. ad. 1. et in. 1. 2. q. 91. art. 4. et. 2. 2. q. 11. art. 3. et q. 100. art. 6. ad. 2. et Sifuest. Hore canon. q. 11. et excommunicatio. 7. q. 2. et sum. ange. hereticus. §. 2. et hora canonica. §. 27. quauis isti duo vbi supra potius accedant ad tertiam opinionem quæ inferius habetur maxime quando actus interior est causa necessaria sine quo actus exterior humanus esse non potest. I. saltem videntur variare. Hanc etiā primam opinionem tenet Medina de oratione. q. 19. de potestate ecclesiæ respectu actuum interiorum: quauis non reprobet alias opiniones. et plures alij doctores et Iuristæ tenent hanc opi.

Argumenta autem quæ contra eam fieri possunt sunt rationes aliarum sequentium opinionum: ibi videatur quam vim habeant contra eam.

Nota. Insuper ait Medina vbi supra quod stando in hac opinione prima quauis concedatur, sicut et concedi potest, quod licet ecclesia bene possit prohibere

hibere et punire actus et omissiones exteriores ex certo animo procedentes vti de facto in Clem. 1. de hereticis. §. verum. Prohibet sub excommunicatione ne inquisitores ex odio procedant nec ex amore omittant procedere in suo officio: non tamen est concedendum quod ecclesia potest præcipere actus vel omissiones exteriores ex certo animo procedentes: sed solum exteriores ut dictum est. et ratio huius discriminis est. quia ex concessione primi non sequitur quod ecclesia potest prohibere vel punire actum interiorem: ex concessione autem secundi sequitur id contra opi. q. probatur. Nam ex concessione primi quod scilicet ecclesia prohibet actus. I. omissiones exteriores ex certo animo procedentes: puta quod inquisitores procedant ex odio. I. omittant procedere ex amore, tunc solū punit quod exterius est: quia solum illud exigit. Quod inde patet: quia si talis inquisitor omittat ex amore procedere: peccat quidem contra ecclesiam et punitur per eam ut constat: et non peccat per illum actum interiorem. scilicet per amorem ratione cuius omittit: quia stat quod amor ille bonus sit. Ergo per hoc quod ecclesia prohibet actum. I. omissionem exteriorē ex certo animo procedentem non inde sequitur quod ipsum etiam animum prohibet. Et similiter cum prohibet actum exteriorem ne fiat ex certa scientia, non inde fit quod etiā prohibet ipsam scientiam interiorem quæ in se nec mala nec prohibita est. Quod autem ex concessione secundi, videlicet quod per hoc quod ecclesia precipit actum aliquem exteriorem ex certo animo procedentem bene sequatur quod etiā precipit ipsum animum interiorem: patet. Quia si ponamus quod ecclesia precipit in dicto ca. dolentes. vel alibi quod clericus dicat horas cum mentis deuotione et attentione interiori: et tamen ipse clericus horas integre dicens deuotionem illam et attentionem interiorem ex proposito non habeat neque velit habere, utique peccat contra preceptum ecclesiæ ex hipotesi: et non commissiue cum ipsas horas integre dicat: sed omisiue, nō quia horas omittit sed quia deuotionem et attentionem iniunctam quæ do horas dicit non apponit. et ita sequitur quod directe peccat contra preceptum ecclesiæ precipientis actum interiorem: quod est contra presuppositam opinionem. Hæc Medina.

Sed certe hoc eius discrimen videtur deficere in tribus. primo vbi ait quod omittens inquisitor inquirere seu procedere ex amore. I. vbi inquirat ex certa scientia non peccat per illum actum amoris interiorem, cum amor ille et illa scientia bona et nō prohibita sint. et quod hoc sit falsum inde patet. quia licet in se et absolute bona et nō prohibita sint: secus est in ordine ad talem omissionem. I. actum exteriorem: neque amor ille aut scientia absolute in se considerata est circumstantia qualificans et vitians actum vel omissionem exteriorem, sicut lucrum. I. intentio lucrandi absolute non est mala moraliter nec prohibetur: sed

eius habitudo. I. vt ordinatur ad mutuum. I. ad acceptionem. I. dationem rei spiritualis constituit vsuram. I. simoniam et prohibetur, sicut etiam locus sacer aut tempus sacrum, et suscipere et ministrare sacramenta, in se et absolute bona sunt et tamen vt habent habitudinem et ordinantur ad aliquos actus etiam in se bonos, puta ad actus matrimoniales et ludos et negociationes et alios eiusmodi, fiunt circumstantiæ malæ atque viciantes actus hos quibus coniunguntur quosque qualificant. et ita ex quo illorum omnium simul coniunctio mala seu prohibita est per ecclesiam: iam etiā vtrumque simul et alterum in ordine ad alterum etiam malum est et per ecclesiam prohibetur.

Secundo deficit vbi dicit quod clericus dicens horas canonicas ex proposito etiam scienter euagando sine attentione et deuotione interiori peccat ex hipotesi contra preceptum ecclesiæ, sed non commissiue sed omisiue: quod autem hoc vltimum sit falsum et quod iste peccat etiam et precipue commissiue probatur. Quia illa horarum recitatio sic qualificata sine debita attentione et deuotione actus malus est, non quidem ex obiecto sed ex defectu circumstantiæ aut modi requisiti: et ita peccatum etiam commissionis est, vt supra libro primo questio. 22. dub. 15. latius habetur.

Tertio deficit in illa ratione discriminis. Nam presupposito quod secundum hanc primam opinionem clericus dicens horas sine interiori deuotione non peccat contra preceptum ecclesiæ: iam sicut ex concessione primi, videlicet quod ex hoc quod ecclesia prohibet aliquos actus. I. omissiones exteriores ex certo animo procedentes, non sequitur quod ipsum etiam animum prohibeat: ita ex concessione secundi videlicet quod ex hoc quod ecclesia precipit aliquos actus exteriores ex certo animo procedentes non sequitur quod etiam ipsum animum precipiat interiorem. Vel si hoc secundum sequitur ita et primum, quod tamen esset coincidere cum tertia opinione sequente. negare autē quod ecclesia possit prohibere actus vel omissiones ex tali vel tali animo procedentes utique falsum videtur et contra Clemen. primam de hereticis. Igitur et negare quod eadem ratione possit etiam precipere actus exteriores ex tali animo procedentes, et ita vtrumque concedendum est ab ecclesia fieri posse. et hoc est magnum argumentum contra hanc primam opi.

Opinio. 4. Secunda opinio tenet oppositum, videlicet quod ecclesia potest in actus animæ pure interiores, tam absolute et per se solos et immediate: quam etiam in ordine ad actus vel omissiones exteriores, et mediate simul cum exterioribus precipiendo et prohibendo illos et puniendo in foro conscientie et sub pena mortis eternæ a Deo exequenda.

Probatur decupliciter. primo quia ecclesia potest gubernare fideles et actus et vitam eorum

ad celestem beatitudinem, ligando et soluendo atque pascendo. Quia Christus ei hanc potestatem dedit Matth. 16. Quodcunque solueritis &c. et ca. 18. Quæcunque solueritis &c. et Ioann. 20. Pasce oves et agnos meos. et Ephe. 4. Dedit quosdam pastores in edificationem &c. et prima Pe. 5. Pascite qui in vobis est gregem &c. Sed ad hunc finem ita necessaria est gubernatio et ordinatio si delium quoad actus eorum pure interiores, puta quid credendum quid sperandum quid amandū et odiendum et quid timendum sit: sicut quoad exteriores: et ita quoad interiores quando absolute et per se sunt sicut quando sunt causæ. l. qualitates aut circumstantiæ exteriorum et ordinantur ad illos et sunt simul cum exterioribus. Ergo ecclesia potest gubernare fideles ligando et soluendo per suas leges præcepta prohibitiones et punitiones et premia, quoad omnes illos eorum actus et omisiones etiam pure interiores: sicut quando sunt causæ vel qualitates exteriorum et simul cum ipsis sunt. Et quidem hæc ratio mihi fortissima est pro hac opinione: et contra omnes alias opiniones efficax est.

Ratio. 1. Secundo probatur opinio hæc, et est confirmatio rationis præcedentis. Quia ecclesia potest soluere et ligare quoad actus pure interiores etiam quoad occultissima peccata cordis per se sumpta quoad culpam et poenam eorum per sacramenta: et quoad poenam eorum per indulgentias, vti supponitur ex fide et practica ecclesie. Ergo et quoad ea ipsa potest ligare per sua præcepta et prohibitiones et leges et punitiones seu penas etiam excommunicationis saltem in foro conscientie. patet consequentia. quia par potestas ecclesie ad ligandum et soluendum pascendumque fideles sine vlla restrictione materie horum vel illorum actuum a Christo data est Math. 16. 18. Io. 20. et Ephe. 4. et. 1. Petri. 5. tam extra sacramentum quam in sacramento, vti vbi supra in prima probatione dictum est. Hæc etiam ratio mihi fortissima est pro hac secunda opinione.

Ratio. 3. Tertio probatur secunda opinio hæc et est confirmatio precedentium probationum. Nam ecclesia potest deffinire et declarare tale quid esse de fide credendum aut licitum esse. Ergo potest precipere vt idem credatur: et oppositum prohibere etiam sub excommunicatione: et eius absolute sibi. l. alteri reseruare. et ita punire potest solum actum cordis. l. metis oppositum: quãuis eius pene executio a solo Deo fieri possit, vt supra contra primam rationem primæ opinionis probatum est.

Et quauis Gaieta. secunda secunde quest. 11. artic. 3. et Simancas de hereticis capitul. 42. et Couarruias in regula iuris. peccatum. part. 2. in initio secundum Victoriam et doctissimos alios doctores de prima iam dicta et de tertia sequenti opinione dicant, quod hereticus mentalis in solo corde non est excommunicatus, quodque de solo peccato heresis potest absolui a quo potest ab

solui a ceteris peccatis suis nõ reseruatis quia peccatum reseruatum non est: quod si esset reseruatum ab eo non posset absolui. Per hoc tamen non probatur potestas super actus interiores: quia reseruare non est habere potestatem iurisdictionis neque punire: neque est pena, sed negatio vel ademptio iurisdictionis quam potest superior negare etiam in occultis.

Ratio. 5. At vero contra ipsos replicatur. Nam nullus potest neque dicitur tollere aut negare iurisdictionem neque reseruare sibi vel alteri aliquem casum nisi qui habet potestatem iurisdictionis in illum. Ergo qui potest reseruari de occultis potestatem habet in eis. Item adhuc ratio predicta et consequentia militat contra prefatam euasione. Nam si non solum iure diuino, vt probatum est sed etiam humano vel ecclesiastico tenemur stare ecclesie diffinitioni et credere quod ipsa diffinit et precipit esse credendum: et oppositum faciens punitur excommunicatione per ipsam ecclesiam, vt habetur in capit. ad abolendam. de hereti. et in concilio Toletano primo, et in alijs concilijs quæ inferius in tertia opi. in. 9. eius probatione referuntur et in fine. 16. Toletani concilij: et vti supponitur etiam secundum ipsos ecclesia non excommunicat nisi rebelles contra præcepta ipsius. Ergo potestatem habet super actus pure interiores, precipiendo prohibendo atque puniendo.

Ratio. 4. Quarto eadem secunda opinio probatur: quia ecclesia vel Papa potest dispensare in voto pure mentali. Ergo eius potestas dispensatiua ad actus interiores se extendit. Ergo et potestas eius præceptiua et prohibitiua et punitiua ad eosdem interiores actus immediate se extendit. quia non est maior ratio de vna quam de altera ecclesie vel Papæ potestate: ex quo equaliter a Christo vbi supra data est.

Si ad hoc respondeatur vti Medina vbi supra respondet negando vtramque consequentiam. Quia aliud est obligationem tollere aliud eam inducere. et potest aliquis seu aliquid obligationem tollere quod non potest nec sufficit eam inducere, quod probatur. Nam pater potest tollere obligationem voti per filium aut filiam emissi, vt habetur Numer. 30. et similiter vir irritare potest votum vxoris: et tamen nec pater filio nec vir vxori obligationem hanc voti imponere potest. Similiter consuetudo vitiose introducta per certum tempus seruata sufficit tollere obligationem legis de opposito: et tamen non sufficit obligationem legis inducere nisi rationabilis sit, vt in capitul. fin. de consuetu. habetur. et ita non mirum si Papa veluti communis omnium pater possit per dispensationem tollere obligationem voti mentalis: et cū hoc non possit ad actus cordis immediate obligare.

Contra hoc replicatur. Quia licet de potestate humana vel naturali verū sit quod potest quis obligationem tollere quã nõ potest indicere: quia illa potestas

potestas non amplius se extendit quam recta ratio dicat ad finem ciuilem et humane gubernationis. At vero de potestate supernaturali siue diuina specialiter et equaliter a Christo data ecclesie sine vlla limitatione horum. l. illorum actuum ad ligandum et soluendum quodcunque super terram, et ad pascendum fideles ad finem salutis eterne, vt supra dictum est in prioribus probationibus, non videtur negandum quod ecclesia equaliter possit vtrumque, videlicet obligationem tollere et imponere per suas leges et præcepta etiam super actus anime pure interiores. Quia sic illi Deus concessit in supra dictis auctoritatibus.

Ratio. 5. Quinto eadem secunda opinio probatur. quia supposito quod per peccatum mortale exterius de nouo peccatur non solum contra præceptum diuinum. l. naturale, sed etiam contra præceptum ecclesie de sanctificatione festi, vt supra libro primo in questionario. q. 5. secundum opinionem communem probatum est. Iam sequitur quod eadem ratione per peccatum cordis contra idem præceptum ecclesie peccatur: quodque ecclesia potestatem habet in actus pure interiores. Si ad hoc respondeatur vt Medina vbi supra respondet nõ admittendo antecedens suppositum. et eo admisso adhuc negatur consequentia. Quia licet per peccatum interius violetur sabbatum aut sanctificatio festi et ita peccetur contra ius diuinum. l. naturale de sanctificatione festi, non tamen peccatur contra præceptum ecclesie: quia illo præcepto nec prohibet nec prohibere potest neque punire peccatum pure interius, sicut neque quoad actus pure interiores quicquam potest. Contra hoc replicatur: quia qua ratione prohibere potest et prohibet peccatum exterius in festo: eadem quoque prohibere potest et prohibet interius in festo. quia scilicet contra sanctitatem festi principaliter ab ipsa ecclesia in tali præcepto intentam vtrumque peccatum est, vt superius libro primo. quest. 5. latius probatur. Item sicut contra præceptum ecclesie peccatur non ieiunando in quadragesima: ita et nolendo tunc ieiunare, quauis exterius ieiunetur. Quia eiusdem speciei et contra idem præceptum est peccatum interius et exterius et actus elicitus et imperatus.

Ratio. 6. Sexto eadem probatur secunda opinio. quia ecclesia potest prohibere ne actus malus ex animo deprauato fiat, vt in Clem. 1. de hereti. et alibi constat id prohibuisse. Ergo etiam potest precipere vt actus bonus exterior ex bono animo fiat. Probatur consequentia. quia ecclesia potest statuere leges hominibus salutares ad gloriam. Ad hanc autem hominum salutem eternam non minus necessarium est bona agere quam mala non agere: immo vtrumque homini diuinitus iniunctum est in psal. 30. Declina a malo et fac bonum. Ergo ecclesia potest vtrumque. l. neutrum et cum secundum dici non possit: sequitur intentum. Nam eo ipso quod potest precipere vt actus bene moraliter fiat: eum id fieri non possit nisi re

ta voluntate existente. Ergo recta voluntas et intentio sub ecclesie præcepto sicut et malum sub eius prohibitionem cadere potest. Quod si respondeatur secundum Medina negando consequentiam et eius probationem, propter discrimen supra assignatum in prima opinione in fine eius. Contra hoc replicatur vt ibidem et hic etiam probatur intentum ibi videatur.

Ratio. 7. Septimo eadem secunda opinio probatur sumpta ratione etiam ex fundamento prime opinionis. contrarie supra posite. Nam ideo opinio illa dicebat quod ecclesia non poterat precipere aut prohibere neque punire actus pure interiores quia eos cognoscere non poterat. Iam ex hoc fundamento sic arguitur. Ecclesia non potest cognoscere quo animo actus exterior fiat nisi per coniecturas. l. per propriam confessionem. Sed hoc modo etiam potest cognoscere purum actum metis interioris, scilicet per coniecturas. l. per propriam confessionem. Ergo sicut potest prohibere ne actus exterior ex tali animo fiat, puta quod inquisitor nõ inquirat ex odio nec omittat ex amore, vt habetur in Clem. 1. de hereti. 5. verum, sequitur quod etiam antequam de facto cognoscatur exterius ita etiam potest prohibere immediate ne talis animus habeatur etiam omni alio actu exteriori secluso: quodque ita etiam precipere potest vt talis actus ex tali animo fiat, puta quod officium diuinum dicatur cum interiori cordis deuotione et attentione, vt habetur in ca. dolentes. de celebr. miss. quodque talis animus pure interior sine vlllo actu exteriori fiat, puta quod credatur tali. l. tali ecclesie diffinitioni. l. quod tali tempore cordis contritio aut dilectio Dei habeatur. Quia ex coniecturis. l. ex propria confessione cognoscere potest si actus ille exterior ex tali animo fiat: aut si talis animus purus habeatur nec ne. Quod si hoc vltimum negatur etiam eadem ratione negandum est quod ecclesia potest prohibere et precipere vt talis actus exterior ex tali animo fiat. Hoc autem negare vti que irrationabile est et contra omnes alias opiniones vt patet ex dictis atque dicendis.

Item sicut ecclesia potest in actus exteriores per accidens tantum occultos secundum alias opiniones, etiam antequam per testes manifestentur vel exterius cognoscantur: quia ita probari possunt. Ergo eadem ratione etiam in actus omnino interiores: quia etiam per propriam confessionem possunt manifestari atque cognosci.

Ratio. 8. Octauo eadem secunda probatur opinio. quia si quis de heresi sit bene aut male notatus. l. accusatus ex sola suspitione cum tamen vt supponitur nec dictis nec factis nec signis vnquam hereticauerit: talis coram iudice stans interrogatus an credat Christum Deum esse. l. aliud eiusmodi, ille ingenue fatetur quod id hucusque sola mente interius non credidit a multis annis nec adhuc credit de presenti: et hæc confessio eius vera est. Hic certe iuste punietur per ecclesiam: et si dicat se non habere voluntatem vere sed fiste ad fidem

redundi. l. penitendi: utique iustissime combu-
retur. iam constat illum iuste puniri per ecclesiã
pro solo peccato cordis et heresi pure mentali. l.
interiori. quod constat quia ex suppositione exte-
rius nunquam dicto aut facto aut signis heretica
uit: et in illa confessione quam interrogatus facit
exterior non hereticus: sed veritatem dicit: immo
si oppositum diceret mentiretur vti supponitur
et constat.

¶ Nec valet. i. dicere quod ibi ecclesia nõ punit
solam heresim mentale sed vocalem, cum voce se
hereticum esse aut fuisse manifestet. Non inquam
valet, quia voce confitendo quod tenet in mente
non errat neque peccat cum veritatem requisitus
aut coactus fateatur. Si enim voce tunc peccaret
non possent neque deberent inquisitores prece-
ptis aut minis seu tormentis aut iuramento cogere
illum vt fateatur quod tenet aut tenuit in men-
te. Tum etiam quia confessio proprii erroris po-
tius prodest quam ob est ceteris paribus vti etiam
supponitur. ¶ Neque secundo valet dicere quod
voce confitendo se credere aut credidisse Christũ
non esse Deum iam consequenter voce sua asserit
Christum non esse Deum. et hæc est hæresis pro
qua puniri potest: non inquam valet hoc. Nam
aliud est asserere rem sic esse aut fuisse: aliud cre-
dere rem sic esse. Is autem voce non asserit nisi se
credere aut credidisse Christum non esse Deum:
quæ assertio non est heresis nec inde sequitur he-
resis ex quo per id non sequitur quod tunc asserat
aut credat Christum non esse Deum, vti hoc etiã
concedunt doctores de tertia opinione sequenti
vt ibidem habetur, latius ibi videatur quomodo
qui narrat aut refert siue declarat, nihil suum age-
re dicitur, vt habetur in. l. heredes §. 1. de testa. et
l. adeo §. cum quis: de acquir. rerum. domi. ¶ Cũ
quo stat quod ex dicta confessione. l. declaratione
bene sequitur et declaratur nunc quod per alium
actum solum interiorem hereticæ nunc credit aut
olim credidit Christum non esse Deum: propter
quem actum vt diximus iuste punitur et nõ pro-
pter confessionem aut declarationem eius. Sicut
etiam qui in libris aliorum legit simpliciter here-
sim quam ipse in suo tantũ corde aut mēte tenet,
nõ eã asserit neq; eam scribit, neq; qui eam trãscri-
bit aut narrat bona fide ad cõciliũ capiendũ. l. ad
sacramentaliter confitendum et non cum animo
eam docendi. l. asserendi. Neque propter id vllã
excommunicationem incurrit, vt hoc etiam la-
tius habetur in tertia opinione sequente.

Ratio 9. ¶ Nono probatur eadem secunda opinio. per au-
thoritates. Nam ecclesia sepe punit actus tantum
interiores, vt patet in concilio Gangrensi et habe-
tur in decretis dist. 30. vbi inter alia dicitur. Si quis
oblationes que in ecclesia fiunt spernendas esse
crediderit memoriaeque sanctorũ contemnendas
anathema sit. Et iterum ibidem. si quis ieiunia ec-
clesiæ putauerit esse contemnenda perfectam in
sua conscientia iudicans rationem, anathema sit.
et iterum ibidem. Si quis nuptias damnatis mu-

lierem religiosam ac fidelem cum viro suo dor-
mientem abominandam crediderit, anathema sit.
et iterum ibidem. Si quis carnem manducantem
cum bona fide sine sanguine et suffocato damnã-
dum esse crediderit, anathema.

¶ Vbi sola credulitas mentis et cogitatio iudi-
ciumque conscientie erronee punitur. Quan-
uis doctores tenentes alias opiniones dicat quod
non sola credulitas et cogitatio sed exteriora o-
pera aut signa ex tali falsa credulitate proceden-
tia ibi puniuntur. Sed certe contra eos videtur,
quia si ita ecclesia intellexisset facile potuisset id
declarare aut significare. Item per nulla alia ver-
ba poterat clarius et breuius ostendere se solos
actus interioris credulitatis et cogitationis et iu-
dicii conscientie damnare et anathematizare quã
per supradicta. Igitur ita videtur probabiliter sa-
tis esse tenendum.

¶ Ad idem est concilium Brachaten. primum
in canone .5. 8. 9. 10. Vbi dicitur si quis cre-
dit quod aliquas creaturas diabolus auctoritate
sua in hoc mundo facit, aut tonitrua, fulgura et sic-
citates sicut dixit Priscilianus. anathema. Iterum
ibidem. Si quis animas et corpora humana fatali
signo credit astringi. anathema.

¶ Ad idem facit concilium Roman. post Nice-
num celebratum vbi sic habetur. Si quis de pa-
tre et filio bene sapit: de sancto autem spiritu non
recte crediderit hereticus est et anathema sit.
et certe autoritas hæc de sola credulitate mentis
interiori loquitur. Nã in mente formaliter et pro-
prie heresis est atque decernitur et eadem simul
anathematizatur siue punitur ibidem. Item in ca-
nonibus concilij Ephesini canon. 7. dicitur quod
aliter sentientes vel docentes sint excommunicati.

¶ Ad idem clarius est concilium Toletanum pri-
mum auctoritate Leonis Pape celebratum vbi in
ca. 21. in assertionibus fidei contra Priscillianistas
in eius sine sic habetur. Si quis contraria eorum
articulorum fidei de omnipotentia Dei et de di-
stinctione personarum et aliorum ibi premissio-
rum dixerit vel crediderit anathema. Item ibidẽ
si quis dixerit vel crediderit deitatem passibilem
anathema.

¶ Vbi non solum dicere quod exterius est cõtra
debitam confessionem fidei sed etiã ipsum crede-
re quod pure interior actus est contra ipsam fidẽ
interiorem anathemate punitur. Et ita per hæc
verba clarissima excluditur euasio dicentiu quod
non sola erronea credulitas ibi anathematizatur
sed exterius opus ex ipsa credulitate procedẽs, vt
superius hæc euasio exclusa est. Maxime quia hic
expresse anathematizatur vtrumque videlicet et
falsa credulitas contra fidem et dicere contra re-
ctam fidei confessionem. Neque posterius potest
esse declaratio prioris dum prius dicitur quod di-
cere et postea quod etiam credere contra fidem
anathema sit.

¶ Ad idẽ etiam clarius est ca. ad abolendam. de
heretic. Vbi dicit ecclesia per Lucium Papam.
Vniuersos

Vniuersos qui de sacramentis ecclesie aliter senti-
re aut docere non metuunt, vinculo perpetui ana-
thematis innodamus. Ecce vterq; actus interior et
exterior per se et distincte clarissime anathemati-
zatur.

¶ Ad idem est concilium Constantien. in cuius
fine tradita est forma procedendi contra hereti-
cos eosque puniendi: et inter alia que ibi statuta
sunt per inquisitores fidei interroganda, vnũ est.
Vtrũ credat quod id quod in sacro cõcilio deter-
minatur esse credendũ ab omnibus catholicis cre-
dendũ et asserendũ sit. Et iterũ. Vtrũ credant es-
se de necessitate salutis cõfiteri sacerdoti. Iterum.
Vtrum credant quod Christiani contemnentes
suscipere sacramentum extreme vnctionis et so-
lemnes benedictiones matrimonij mortaliter pec-
cãt. et ita statutum est in hoc cõcilio hæc per iudi-
ces inquiri vt tãquam hereticos punirẽt quos nõ
ita credere reperirẽt. Et ita ex hoc concilio aperte
videtur quod ecclesia potest solã mentale heresim
punire habita eius cognitione per confessionem
partis: quodq; si ecclesia in suo iudicio non punit
peccata cordis, videtur quod id sit non quidẽ ob
defectũ potestatis et iurisdictionis sed cognitionis:
et ita per accidẽs in suo iudicio ea non punit que
quantum est de se ex parte sue potestatis vniq; pu-
nire potest, et puniret sicut occulta exteriora si
probarentur aut cognoscerentur.

¶ Tandem ad idem est concilium Basilien. in ses-
sione. 38. vbi sub excommunicatione iubetur ne libellũ
factum per Eugenium quartum contra ipsum cõ-
ciliũ quispiam publicare approbare seu defen-
dere presumat. l. eidẽ quouis modo assentire cre-
dere aut fauere. Vbi aperte actus cordis purus e-
tiam prohibetur et anathematizatur. et quamuis
concilium hoc non ab omnibus acceptetur vt ha-
bens vim concilij: at vero habet vim et auctorita-
tem doctissimo: vniuersorum plurimorum quidã
statuerunt et faciunt pro hac secunda opinione.

Ratio. 10. ¶ Decimo, eadem secunda probatur opinio per
clem. 1. de heret. §. verum. Vbi excommunicantur
Inquisitores ex odio procedentes. l. ex amore pro-
cedere cõtra aliquos in suo officio omittẽtes. Itẽ
per ca. dolẽtes. de celebratione miss. Vbi conciliũ
precipit clericis vt diuinũ officium dicat deuote
et studiose. l. attente. et ita patet quod actus inte-
rior illic prohibetur et hic precipitur. ¶ Et quãuis
ad has auctoritates prima opinio respõdeat negã-
do quod ibi vllõ modo per ecclesiã prohibeatur.
l. precipiatur actus interior absolute et per se vel
in ordine ad exteriolem. Et tertia opinio sequens
dicat quod ibi nõ prohibetur neq; precipitur a-
ctus interior absolute: bene tamẽ in ordine ad ex-
teriolem quem qualificat. Ibidem tamen habetur
et disputatur quam vim habeant fundamenta ip-
sarum opinionũ que sunt argumenta contra hæc
secundam opinionem: que et ex supradictis ratio-
nibus solui possunt.

¶ Hanc secundã opinionẽ tenent multi doctores
vtriusq; iuris et precipue Florent. 3. part. titul. 24.

ca. 7. quãuis. ca. 4. cum tertia opinione sequente.
et tit. 13. ca. 4. §. 7. teneat cũ prima opinione pre-
cedente. Item Adrianus in. 8. quodlibet. et in. 4.
sent. de confessione et Albertus Pighius in Ierar-
chia ecclesiastica lib. 6. ca. 16. et glo. in ca. ad abo-
lendam. de hereti. et in clem. 1. eod. tit. §. verum.
et in ca. dolentes. De celebra. miss. et in ca. cogita-
tionis. de peni. dist. 1. ad idẽ sunt Ioan. Andr. Go-
dofred. Raymũ. Paul. Stephanus et Imola. in dic-
clem. 1. de hereti. §. verum. et cardin. ibidem §.
Vltimo, et Panor. et Ioan. de Anania. in ca. si quis
episcopus. de hereti. et Felinus in. ca. vlti. eo titu.
et Tiraquellus in. l. si vnquam. C. de reno. dona.
verb. reuertatur. num. 240. et Bald. in. l. si quis nõ
dicam. C. de episco. et cleri. colum. 1. et Carerius
in tractatu de hereticis. nu. 87. et plures alij. Hanc
tandem opinionem clarissimus Medina dicit esse
satis probabilem quãnis ipse magis probet pri-
mam opinionem. quæ supra posita est.

¶ Tertia opinio media que et nunc communi-
ter tenetur a doctoribus vtriusq; iuris stat in tri-
bus dictis. primo, quod ecclesia directe nullam po-
testatem habet in actus pure interiores absolute
et per se sumptos: et in hoc concordat cum pri-
ma opinione supra posita propter rationes eius
que quantum valeant ibidem dictum est. et dis-
cordat a secunda opinione iam dicta cuius ratio-
nes et fundamenta sunt argumenta contra hanc
partem huius opinionis.

¶ Secundo ait quod ecclesia bene habet potesta-
tem in actus animæ interiores ad precipiendum
et prohibendum et puniendum eos, non solum
vt sunt cause necessario coniuncte vt ait Siluester,
sed etiam vt sunt cause contingentes aut qualita-
tes aut circumstantiæ exteriorum actuum. l. omis-
sionum. l. vt ordinatur ad hæc exteriora et ea qua
lificant, vt ait Gaeta. cum alijs et in hoc dissentit
a prima opinione et aliquomodo consentit cum
secunda supra dicta.

¶ Tertio corolarie dicit quod si quis heresim
mentalem aliquo signo aut verbo aut scripto ex-
presserit exterius: vniq; incidit in excommunicationẽ.
Quod est limitandum et intelligendum, vt ait Al-
mayn, et Simancas vbi infra allegatur, quãdo per
actum. l. signum malũ manifestatiuum heresis in-
terioris etiã si secretissime nullo vidente illam ex-
primit exterius. Secus si per actum bonum mani-
festet, puta si bono animo ad remedium. l. concilium
capiendum in sacramento. l. extra, suam he-
resim dicat siue declaret: tunc enim neq; peccat
neque incidit excommunicationem. Secus etiã si quis
legendo. l. arguendo. l. ex aliorum libris transcri-
bendo heresim quam ipse in suo corde tenet, non
quidem cum animo eam asserendi seu docendi,
sed bona fide heresim aliorum quam ipse etiam
intus in suo corde tenet eam refert aut narrat siue
transcribit: nam hic etiam si ex curiositate. l. alias
peccet, non asserit heresim neque incidit excom-
munionem vt superius in secunda opinione in
oãtua eius probatione latius habetur. Secus etiã

si per actum alias malum, nō tamen ex natura sua manifestatiuum heresis aut male voluntatis sed solum ex circumstantia modi loci temporis aut finis exeat in opus exterius, puta si hereticus pure mentalis cū intentione postea aliquem peruertendi scribat illi aut dicat bona uerba amicitiaē aut mutuet pecanias. l. conferat beneficiū. Nam hic propter hoc etiā si peccet non incidit excommunicatio hereticorum: quia actus hi neq; sunt de se. vel ex obiecto mali neque heresis manifestatiui ex natura sua sunt.

Ratio. 2.

Hec opinio quoad secundū et tertiu dictū probatur tripliciter. primo. quia ea que cadūt sub humana cognitione cadūt sub humana et ecclesiastica potestate. Sed actus interiores vt producunt et qualificāt exteriores possunt per illa exteriora cognosci: quia vt talia cadūt sub noticia sensitua sic et illa exteriora ab eis qualificata quātū est ex natura sua, quāuis per accidens sicut occulta exteriora ex defectu probationū cognosci nō possint. Ergo ratione exteriorū ab interioribus qualificatorū cadunt etiā actus interiores sub ecclesie potestate, vt ab ea possint percipi et prohiberi atque puniri. Quod inde magis cōfirmatur. Nam cōstat ex practica ecclesie quod propter actū exteriorē iuste inquiritur de intēione et volūtate et sciētia. l. ignorantia qualiter actus ille factus est, vt de pe. dist. 1. ca. cogitatio. cap. aut facta. et in alijs cap. que Paulo inferius in tertia probatione allegantur. et quādo quis prouulit propositionē male sonantē iuste inquiritur ab eo et cogitur vt declaret quo animo et quo sensu illā protulit vt sic debite puniatur. Igitur si quoad inquirendū cadunt sub ecclesie et humane potestate vt debite cū suis exterioribus aut exteriora cum illis et ratione illorū interiorū puniantur: sequitur quod etiam cadunt sub eadem potestate ad precipiendum prohibendum et puniendum actus illos interiores simul cum suis exterioribus alias vana esset inquisitio illa.

Ratio. 1.

Secundo probatur eadem tertia opinio, quia vt constat ex titulis de vsuris, et simonia, non solum iure diuino et naturali sed etiā iure humano vel ecclesiastico vsura et simonia prohibita est atque punitur. Hæc autē crimina cōstant ex actu exteriori puta ex datione reali. mutui. l. rei spiritualis, simul et ex interiori puta ex intentione accipiendi lucrū. l. re temporalē aut precii pro mutuo l. pro datione rei spiritualis. Ergo prohibēdo vsurā et simoniā ecclesia prohibet actū vtrūq; simul exteriorē et interiorē, nō quidē absolute et per se sumptū sed vt alter ordinatur ad alterū, aut qualificat et qualificatur ab altero. Neq; alter actus solus vsura aut simonia est neq; prohibetur vt constat: neq; est circumstantia alterius nisi habeat habitudinē aut ordinē ad alterum quem qualificat.

Et ita similiter dicēdum est quādo in Clem. 1. de hereti. §. verum. ecclesia prohibet sub excommunicatione ne inquisitores cōtra aliquē ex odio procedant aut ex amore omittant procedere in suo of-

ficio. Nam ibi vterq; actus simul, et interior vt qualificat exteriorē prohibetur atque punitur. Nam si absolute. l. ex negligentia siue timore omittant, nō peccant cōtra illā clem. neq; incurrūt illam excommunicationem: modo alias peccēt modo non. Neq; si procedāt ex vanagloria. l. ambitioe, neq; si odiū. l. amorē solum ad aliquos habeant vt cōstat. Et similiter dicēdum est quādo in cadolentes. de celebra. miss. precipit ecclesia vt clerici dicāt diuinum officium deuote et studiose. l. attente. Nam ibi vterq; actus exterior et interior non per se sumptus sed simul precipitur, vnus in ordine ad alterum: et ita interior deuotio et attentio ibi precipitur vt ordinatur ad exteriorē horarum recitationem et vt qualificat illam, vt ex ratione supradicta facile constat.

Ratio. 3.

Tertio eadē tertia opinio probatur per auctoritates de peni. dist. 1. ca. si quis nō dicam. ca. quisquis cum militibus. ca. si forte. ca. si quis tam masculum. ca. si quis pulsatus. ca. sollicitatores. ca. pene. ca. aut facta. ca. cogitatio. et prima. quest. 4. ca. quia presulatus. et glos. ibidē. ad idē etiam est. ca. venerabilibus. §. si. de sen. excom. In quibus tribus dicitur quod ratione male voluntatis ex qua opus malefici procedit cuius puniatio aggrauatur: et illa mala voluntas operi exteriori. l. criminati attentato coniuncta consideratur atque puniatur grauius cum ipso crimine sic qualificato.

Hanc opinionē expresse tenet Gaiera. 2. q. 11. art. 3. et. 4. et in sumula. tit. heresis hora canonica. ad idē videtur B. Tho. in. 4. dist. 25. q. 5. de simonia. ad. 1. et in. 1. 2. q. 91. art. 4. 2. 2. q. 11. art. 3. et. q. 100. art. 6. ad. 6. Si hoc modo intelligatur. quod ideo dico quia potius videtur sentire cum. 1. opinio supra posita vt ibi allegatus est. pro hac etiā opinio expresse est Palude in. 4. dist. 15. q. 5. art. 2. conclu. 4. et. Florent. 3. part. titu. 24. cap. 4. quāuis in. ca. 7. cum secunda. et tit. 13. ca. 4. §. 7. cum prima sentiat opinio. et expressius Almayn. de potestate ecclesie. ca. 3. et Driedon. de libertate Christiana lib. 3. ca. 5. pag. 90. et Castro de punitione hereticorum. lib. 2. ca. 18. et de lege penali. lib. 2. capitu. 15. conclu. prima et secunda. et Soto de Iusticia et iure lib. 10. quæst. 5. artic. 5. et victoria in suis scriptis super secundā secunde. quest. 11 artic. 3. et alibi. et Nauarro in comen. de simonia numer. 20. 21. fo. 118. et Simancas de hereticis. ca. 42. et Couarruuias in regula peccatū parte secunda. in initio. et plures etiam doctores de secunda opinioe et precipue sum. ange. hora canonica. §. 27. et hereticus. §. 2. et Siluester excommunicatio. 7. q. 2. et hore canonice. q. 11. videntur potius ad hanc quam ad precedentes opiniones declinare, maxime quādo actus interior est causa necessaria. l. sine quo actus exterior humanus esse nō potest. Alias autē ad prefatā primā opinionē magis declinant. Deniq; in hoc tempore cōmunissimā hæc opinio est que et cōmuniter practicaur.

Contra secundum et tertium dictū huius opinionis pro argumentis sunt ea fundamenta que supra

supra posita sunt in prima opi. ibidem etiam soluntur et ex his que hic dicta sunt facile solui possunt. Illud etiam quod in fine illius prime opinionis clarissimus Medina superaddidit dicēs quod licet ecclesia possit prohibere actus. l. omissiones exteriores ex certo animo procedentes: nō tamē potest precipere aliquos actus ex certo animo procedentes, ibi videatur quomodo secundum illam opinionem adhuc falsum est, et multo magis secundum hanc tertiam opinionem, secundū quam et precipere et prohibere et punire potest vtrumq; simul actum, etiam interiorē qualificantē exteriorē vt supra probatum est.

Opinio. 4.

In tanta autem varietate opinionū tot doctissimi morum virorum nostri non erat arbitrij censurā apponere: sed ne videantur tum irreconciliabiles sensus habere: placuit nostram hic sententiam sub melioris iudicij correctione et subiectione aperire, per quam magna ex parte predictæ conciliantur opinionēs. Et sit quarta opinio que stat in tribus dictis. quorum primum est. Quod ecclesia in foro conscientie potest in actus anime pure interiores per viam legis et precepti precipiendo et prohibendo illos immediate atque directe, et a fortiori indirecte, illosq; puniendo pena excommunicationis et alia pena ecclesiastica. l. spiritali, vt ait secunda et tertia opinio in secūda eius parte propter rationes ibidem adductas.

Secundum dictum est. quod in foro exteriori iudiciali. l. cōtentioso aut cum strepitu iudicij ecclesia et etiam laica potestas potest in actus interiores non absolute per se sumptos sed vt qualificant exteriores. l. vt sunt causa eorum: ita quod potest eos hoc modo precipere et prohibere atq; punire vt ait. 3. opi. precedēs vt ibi probatū est. Cū quo stat quod nō potest eos iudicialiter punire pena exteriori, nisi quādo sufficiēter cōstiterit quod ita qualificati sunt exteriores cū interioribus suis a lege prohibitis vt. 1. dicebat opin. et ita ecclesia siue prelati iudicialiter nō punit clericos dicētes horas canonicas sine deuotione et attentione exteriori secundū ca. dolentes. de celebra. miss. nisi quādo notabiliter sine exteriori modestia et recollectione eas dicere aut dixisse cōstiterit, vti superius in. 1. et. 3. opinioe dictum est, et ita sepe etiā per potestatem laicam punitur peccatū aut malū malo animo intentatū aut inceptū quādo de eo cōstat licet opere exterius nō exequatur aut perficiatur. vt patet in ca. de peni. dist. 1. supra allegatis in. 3. probatione. 3. opinionis precedentis. et habetur in. 1. si quis non dicam rapere. C. de episco. et cleri. et in ca. pro humani §. sacri. de homicid. li. 6. et in ca. 1. de scismati. Vbi excommunicantur qui presumpserint illi decreto contraire et in ca. 1. e. titu. lib. 6. Vbi excommunicatur qui habuerint pro cardinalibus quōsdā ibi expressos. et in ca. excommunicamus. de hereti. §. credentes. Vbi excommunicantur qui ita hereticis credunt quod exterius ostendūt se bonā eorū estimationē habere cū cōstet illos hereticos esse: aut qui propter id eos re-

uerēt vt ait Castro de lege penali lib. 2. ca. 5. et alij doctores communiter.

Tertium dictum est, quod clericus licet peccet contra preceptum ecclesie dicendo. horas canonicas ex proposito sine vlla deuotione et attentione interiori et exteriori et puniri possit vt in duobus dictis precedentibus dictū est. At vero vtrū sic eas dicēs teneatur eas iterū. l. aliud earū loco dicere aut fructus perceptos restituere: varie sunt doctorū opinionēs. quorū aliqui neq; cōsequēter ad predictas suas opinionēs loquuntur. probabilius tamē videtur quod nō, vt ait clarissimus Medina vbi supra. q. 20. secundū durā. cū quibus sunt Florent. in. 3. par. tit. 13. ca. 4. §. 7. Siluest. et Castro et multi alij de. 1. et. 3. opi. quia neq; ecclesia id in suo precepto vult aut intendit. Ita quod etiā si suo precepto de deuotione et attentione in horis dicendis apponeda clericus nō satisfaciat: bene tamē satisficit eidē. l. secundū Gaiera. alteri ecclesie precepto de horis absolute dicendis et id acceptat ecclesia ad effectū hūc vt huic suo precepto de dicendis horis canonicis sit satisfactum sine obligatione ad aliā solutionē. l. restitutionē. Deus etiā respiciēs deuotionē ecclesie cuius nomine a suis ministris illa horarū canonicarū recitatio fit, sicut et quod, per organa et alia instrumēta musica insensata cātatur, ad aliquē fructū vel effectū acceptat. Et ita forte si nō omnino at magna ex parte cōciliari possūt varie que circa questionē hāc sunt opinionēs.

VÆST.XIII. Vtrum apostoli equalē potestātē iurisdictionis habuerunt a Christo immediate an a beato Petro. Et similiter vtrū episcopi nūc habeāt immediate a Christo an a domino Papa suam potestatem vel iurisdictionem episcopalem.

Quest. 24.

Resp. hic duo pūcta tanguntur. 1. de apostolis. 2. de episc. quoad. 1. de apostolis resp. quod Gaiera. in. 1. quodlibe. in principio refert duas opinionēs, vtrū immediate habuerint predictā potestatem a Christo. et alias quatuor. vtrū equalē potestātē habuerint. 1. opi. tenet quod omnes apostoli parē potestātē a Christo immediate habuerūt quod patet. 1. Matth. 18. quodcūq; solueritis, &c. Sicut Petro dictū erat ca. 16. quodcūq; solueris, &c. Itē 10 annis vlt. pasce oues meas. Pascere autē fit tripliciter. s. doctrina vita et correctione. sed hec omnia omnibus apostolis a Christo immediate cōcessa sunt. De doctrina patet Matth. vlt. docete omnes gētes, de vita Matth. 5. vos estis lux mūdi. salterre &c. de correctione patet Ioan. 20. quorū remiseritis peccata, &c. Et Matth. 18. quocūq; alligaueritis, &c. Ergo idē in sentētia omnibus apostolis immediate a Christo quod beato Petro cōcessum est. 2. probatur idē ad Gala. 2. vbi Paulus ait quod Petrus et alij apostoli nihil illi conulerunt. s. nec doctrinē nec potestatis secundū Tho. ibidē sed de derūt ei dexterās societatis. Et quod in Antiochia

restitit Petro in facie, &c. Hoc autē nō est inter subditū et supiorē sed inter socios equales. Ergo. Tertio probatur idem dist. 21. ca. in nouo. Vbi ait Anacletus Papa. ceteri apostoli cum beato Petro pari consortio predicti honorem et potestatem acceperunt. Item. 24. q. 1. ca. loquitur. ait Ciprianus. hoc ceteri apostoli erāt q̄ Petrus fuit pari cōsortio predicti honoris et potestatis. Itē Hiero. sup. ad Galat. et habetur. 2. q. 7. ca. Paulus. ait quod Paulus Petrum reprehendit quod non auderet nisi se non imparem sciret.

Opinio. 2. Secūda opinio in alio extremo est q̄ nec parē potestatem nec immediate a Christo oēs apostoli acceperūt: sed solus Petrus immediate a Christo potestatem accepit oēs ei subiecti fuerūt ab ipso potestatem habētes vel a Christo per mediū Petri. Et nō loquimur hic de potestate ordinis sacerdotalis ad cōsecrandū. Nā de hac cōstat eā oēs in cena immediate a Christo habuisse, quando eis dixit. Hec quotiescūq; feceritis. et post resurrectionē eā habuerūt ad absolūendū et ligandū in sacramēto immediate a Christo dicēte Ioā. vlt. Quorū remisseritis peccata, &c. Sed loquimur de potestate ordinis episcopalis et iurisdictionis eius.

Ratio. 1. Hec ergo opinio sic intellecta probatur. 1. quo ad potestatem episcopalem ex ca. in nouo. dist. 21. vbi Anacletus ait q̄ Petro Pōtificatus in ecclesia Christi primo datus est. Itē dist. 66. ca. porro, habetur q̄ Iacobus fuit ordinatus episcopus Ierosolimitanus a B. Petro, Iacobō et Ioāne, et actu. 13. Vbi apostoli imponētes manus Paulo et Barnabē dimiserūt vbi glōsa ait in modū ordinādorū episcoporum. et habetur dist. 75. ca. in die dñico. et ita apostoli p̄tate episcopalem a Christo mediāte Petro acceperūt.

Ratio. 2. Secūdo potestatem etiā iurisdictionis episcopalis q̄ etiā mediāte Petro acceperint patet, et est secūda ratio secundū beatū Leonē Papā in sermone. 3. sue ordinationis sic dicentē. Cū B. Petrus a Christo multa solus acceperit nihil in quēquā sine eius participatione trāsīuit. et infra. de toto mūdo Petrus vnus eligitur qui vniuersarū gētiū vocationē et omnibus apostolis cunctiq; patribus ecclesie preponatur: vt quāuis in populo Dei multi sint sacerdotes multiq; pastores: oēs tñ regat Petrus quos principaliter regit et Christus. et si quid cū eo cōmune ceteris voluit esse principibus, nūquā nisi per ipsū dedit quicquid alijs nō negauit siue cōcessit. Ita enim Christus disposuit vt ab ipso Petro tanquā a quodā capite dona sua velut in corpus totū diffunderet. Hec Leo. et habetur dist. 19. ca. ita dominus. et Eusebius lib. 7. historie ecclesiastice est ad idem.

Ratio. 3. Tertia ratio ad idē est. Quia potestas que vni soli in suo fonte et plenitudine data est, nō est in alijs nisi per illū et limitata secundū eius voluntatem et ordinationē. Alias nō esset in illo plene vt in fonte. Sed potestas iurisdictionis gubernatiua ecclesie data est soli Petro in suo fonte et plenitudine: et in eo successoribus eius Math. 16. tibi dabo clauēs, &c. et Ioā. vlt. pascē oues meas secundum

Christo. ibidē dicentē q̄ hoc nulli alteri vnquam datū est. et habetur. 2. q. 6. ca. decreto. q̄ solus Petrus in plenitudine potestatis vocatus est. Vt supra. q. 1. Arma fidei. propositio. 8. et. q. 4. latius de hoc habetur. Ergo quicquid iurisdictionis collatū est alijs apostolis non nisi mediante Petro et secundum eius dispositionem collatum est.

Ratio. 4. Quarta ratio. quia a quo quis nō habet subditū immediate: certe nec ab eo immediate habet potestatem iurisdictionis gubernatiue, sed alij apostoli nō habuerūt immediate a Christo aliquē populū aut hominē sibi subditū. Ergo nec potestatem iurisdictionis ab eo immediate habuerūt. Maior patet. quia nullus potest soluere. l. ligare nisi subditū de pe. et remiss. ca. omnis. Nā potestas iurisdictionis qua quis potest soluere. l. ligare relatiua ad subditū est: relatiua autē sunt simul et posita se ponūt et premissa se perimūt. Vt dñs et seruus. Prelatus aut iudex et subditus. et ita dare et habere iurisdictionem est dare et habere subditum: et ecōtra. minor etiā patet. Quia Christus soli Petro dedit subditos omnes fideles. Ioā. vlt. pascē oues et agnos meos. et ca. 10. fiet vnū ouile et vnus pastor. Illud autē Matth. vlt. docete oēs gentes. et Mar. vlt. predicatē euāgeliū omni creature. Dixit Christus omnibus et singulis vt ipsi inter se ordinarēt et precipue Petrus cui omnes erāt subiecti. Et ita Christus apostolis populos nō diuisit neq; cōstat quos quibus assignauerit: sed neq; oēs omnibus et singulis sed soli Petro vt dictū est assignauit. Adde q̄ potestas predicandi nō est p̄tās iurisdictionis gubernatiua ecclesie tāquā sup subditos de qua loquimur: sicut neq; potestas baptizandi et cōsecrandi et tēporalia pro spūaliū administratiōe accipiēdi.

Hanc. 2. opinionē tenet Palude et multi alij et precipue Turrecr. dist. 21. ca. in nouo. et ca. oēs et dist. 19. ca. ita dñs. et in summa de ecclesia li. 2. ca. 32. 54. latius. et dist. 66. ca. porro. Vbi et ait q̄ Iudas licet fuerit apostolus electus a Christo cū alijs apostolis: nō tñ fuit episcopus: quia nō fuit a B. Petro ad id ordinatus. l. cōsecratus vt fuerūt alij apostoli. et illud psal. 68. episcopatū eius accipiat alter intelligitur q̄ apostolatū eius accipiat alter. 1. beatus Matthias vt actu. 10. habetur. et cum hac secūda opi. videtur. B. Thom. vbi infra allegatur.

Et nota q̄ de equalitate p̄tatis apostolorū mediāte. l. immediate data a Christo (et presupponēdo q̄ B. Petrus habuit p̄tate a Christo datā super oēs) sūt quatuor opi. 1. q̄ oēs apostoli fuerūt equales in p̄tate ordinis etiā episcopalis sicut oēs episcopi sunt equales in tali p̄tate. Petrus aut fuit super oēs p̄tate iurisdictionis. Secūda opi. est q̄ oēs apostoli in p̄tate iurisdictionis fuerūt pares. 1. similes. Sicut leuit. 18. dicitur. caute ne vos similiter euomat cū paria feceritis. 1. similia. Tertia opi. est B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 4. ad. 2. q̄ fuerūt pares aliquo modo quātū ad fidei defensionē. Quarta opi. est eūsdem sup. ad Galat. 2. quod omnes apostoli fuerunt equales quantum ad executionem auctoritatis: non autem in auctoritate regiminis.

Tertia

Opinio. 1. Tertia opi. Gaietani vbi supra et aliorum est media, que et videtur vtramq; opinionem declarare et conciliare, tenet quod Apostoli vt Apostoli omnes fuerunt equales et immediate a Christo instituti. Nō autem vt oues Christi, nam vt oues omnes fuerunt sub cura et potestate beati Petri qui solus pastor ouium a Christo. immediate institutus est.

Nota. 1. Pro cuius probatione et declaratione not. tria. Primo, quod ad dignitatem Apostolatus et ad eius potestatem secundū Tho. sup. 1. Corinth. 12. Deus posuit in Ecclesia primū Apostolos. &c. tria pertinent. Primum est auctoritas et potestas gubernandi populum Christianum. Secundum, facultas docendi. Tertium, potestas miracula faciendi. Et tertium horum ordinatur ad secundum et secundū ad primum. Que omnia probantur. quia Luc. 9. Conuocatis Iesus duodecim discipulis dedit illis virtutem et potestatem super omnia demonia et vt langores curarent: et misit illos predicare regnū Dei. &c. Item. 1. Corinth. 12. Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos vbi glōs. interlin. dicit primum dignitate et tēpore Apostolos omnium ordinatores et iudices. Itē dist. 68. ca. quorum vices. ex Aug. dicitur. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres misit sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt et cōstituti epi. Itē in Cōcilio. g. Florēt. sub Eugenio. 4. habetur. Hāc scilicet cōfirmationē nō nisi episcopus debet cōferre quia de solis Apostolis legitur quorum vicē episcopi tenent quod dabant Spiritū sanctum per manuum impositionem. Ex quibus omnibus constat quod Apostoli in quantum Apostoli habuerunt nō solum potestatem ordinis sed etiā iurisdictionis episcopalis: nā auctoritas gubernandi populū vel Ecclesiam que est propria apostolatu sine iurisdictionis potestate nō est. Nunc autē a Christo immediate Apostoli sunt instituti et suum Apostolatū habuerunt vt patet Math. 10. Mar. 3. Lu. 6. quod Christus fecit eos et vocauit Apostolos simul. Et Ioan. 20. Sicut misit me pater et ego mitto vos. Et ad Galath. 1. Paulus probat se Apostolū quia neq; ab homine mittēte aut docēte Apostolus est. Igitur per hoc significatur quod Apostoli quoad Apostolatū auctoritatem vel potestatem fuerunt equales simpliciter: q̄q; hanc potestatem sicut et Apostolatū a Christo immediate habuerunt. Dixi simpliciter quia nihil prohibet secundū quid vnum Apostolū puta Paulum habere Apostolatū digniorē altero vel alijs Apostolis, vt glo. interlin. ad Galath. 1. ibi qui suscitauit eum a mortuis, ait in persona Pauli: et ita dignius me cōstituit per Christū immortalē quā alios per mortale. Et glōs. ordin. ex Aug. in lib. retracta. est ad idē. Ideo q̄ b. Tho. ibidē dicit Paulū ad dexterā et Petrum ad sinistrā in bullis Papalibus poni, dignitas enim hec ex parte status vocatis quia. s. est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorē simpliciter sed solum quoad hoc. Nota. 2. q̄ si consideremus quod etiā ipsi Apostoli oues erant Christi a quo statutum est vt sit

vnū ouile et vnus pastor: sic Petrus est ille vnicus pastor vicarius Christi cui dictū est Ioan. vlti. Pascē oues meas et reliqui sunt oues vnus ouilis Ecclesie. Et si queratur quomodo stāt simul, quod omnes Apostoli fuerunt pares in auctoritate gubernandi Ecclesiam quodq; immediate a Christo eam habuerūt: et quod solus Petrus fuit institutus pastor vniuersalis Ecclesie et auctoritate maior super alios Apostolos: ita quod ab ipso vt a capite in totum corpus Ecclesie potestas deriuata est? Resp. q̄ sicut in natura dupliciter aliqua sunt. s. naturaliter vt cū homo generat hominē, et infirmus virtute nature sanatur: et supernaturaliter sicut quando homo creatus est a solo Deo, et infirmus miraculose sanatur. Ita in Ecclesia dupliciter fit. s. ordinarie vt cū seruato ordine iuris quis creatur episcopus: et de speciali gratia a principe, vt si statim aliquis creetur episcopus vt contingit Ambrosio. Sic etiam vtroq; modo Christus princeps in Ecclesia primitiua fecit. Nā in institutione Ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandi, monarchicū. i. vnus principatū instituit: et posuit Petrum caput vnū totius Ecclesie a quo in omnes potestas iurisdictionis et ordinis ordinarie deriuaretur mediāte vel immediate. Et hoc intendunt doctores omnes cum dependentiā ouium a Petro docent, vt patuit in. 2. opi. precedente. In erogando autem ex gratia speciali sicut preuenit Petrum in conferendo Apostolis potestatem ordinis dum ipse dominus per se ipsum etiā alios Apostolos fecit sacerdotes in cena, et confessores post resurrectionē, et sacramentum confirmationis in die Pentecostes. Ita preuenit eundē in dando illis auctoritatem gubernandi ordinandi et iudicandi Ecclesiam vt patet ex auctoritatibus supradictis. Et quemadmodum nihil obstat maioriati ipsius Petri capitis quod alij nō habuerint ab ipso potestatem ordinis: quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro aut ex exēptione aliorum ab eo, sed ex preuentione superioris qui id prius dedit subditis Petri ex gratia quod ordinarie dandum erat eidem a Petro: ita etiam nihil officit excellentia potestatis iurisdictionis Petri super omnes quod eius subditis Christus princeps noster dedit omnibus Apostolis illam potestatem ex gratia quam per viam ordinariam a Petro erant suscepturi. Modus itaq; varius dandi et accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim et a Petro incipit omnis Ecclesie potestas et deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria. Et rursus aliqui subditi Petri plures potestates a Christo immediate via gratuite preuentionis acceperunt quas a Petro erant accepturi via ordinaria. Et ita vna Ecclesia sub vno capite Petro habet omnes Apostolorum et omnium fidelium: a quo in eos omnes ordinarie potestas ordinis et iurisdictionis mediāte vel immediate deriuanda est.

Dd 5 Not.

Nota. 3.

Nota tertio ad maiore claritate quod potestas Petri in quinque differt a potestate aliorum Apostolorum. Primo, in modo dandi et accipiendi, quia Petro data est ordinari: alijs autem ex gratia speciali preuentionis ut dictum est. Secundo in officio, et sequitur ex prima. Quia Petrus factus est vicarius generalis Christi, alij vero ut legati vel delegati eius, iuxta illud. 2. Corinth. 5. Legatione fungimur pro Christo. et ad Ephes. vlt. Legatione fungor in cathena ista. Et hoc importatur per ipsum nomine Apostoli quod latine dicitur missus: quauis extenso vocabulo in prefatione missæ Apostoli appellentur vicarij. Tertio in obiecto potestatis quia aliorum potestas iurisdictionis non erat supra se inuicem sed super alios fideles: Petri vero potestas erat super ipsos Apostolos et super omnes alios fideles. Ioan. vlti. Pasce oues meas. de quorum numero Apostoli utique erant. secundum Chrysost. ibi dicentem, Loco mei prepositus esto et caput fratrum tuorum. Quarto in perpetuitate potestatis. Quia potestas aliorum finienda erat cum vita eorum quia data est illis pro suis tantum personis et non pro successoribus eorum: Petri autem potestas usque ad consumationem mundi perseverat, quia data est illi non solum pro ipso sed etiam pro successoribus eius. Et hoc significant doctores dicentes quod data est Petro in persona Ecclesie. Et hinc est quod nullus est successor beati Ioannis Apostoli aut Iacobi neque Pauli. &c. in auctoritate Apostolatus vniuersalis gubernationis Ecclesie sicut ipsi gubernabant ubique, sed tantum in potestate ordinis episcopalis et regiminis vnius certe Ecclesie succedunt eis episcopi: solius autem Petri successor est et dicitur Papa, ut supra. q. 1. propo. 8. et q. 4. latius habetur. Quinto et vltimo est in ipsa essentia potestatis. Nam auctoritas data communiter Apostolis ex vi Apostolatus fuit velut potentia executiua, que a beato Thoma vocatur auctoritas gubernandi que executionem tantum sonat. Auctoritas autem data soli Petro Ioan. vlti. Pasce oues meas. est potentia pastoralis preceptiua: et ideo vocatur a beato Thoma auctoritas regiminis. Ideo ipse Thoma ait quod Paulus fuit par Petro in executione non in auctoritate regiminis, quodque ad Galath. 2. et 1. Corinth. 12. Regimen Ecclesie (quod sonat executionem) non auctoritatem regiminis (quod sonat imperium) est commissum Apostolis a Christo. Et hac de causa in prefatione missæ Ecclesia eos appellat non vicarios Christi absolute sed vicarios operis eius, dum ait: Quos operis tui vicarios eidem contulisti, videlicet vicarios ad exequendum. Veruntamen quia sepe vnum pro altero poni potest et solet: vbi inueniretur quod fuerunt pares in auctoritate regiminis pie exponendum est pro executiua potestate ut dictum est. Dedit enim Christus omnibus apostolis communiter ut exequi possent in eis ad quos mittebantur omnia que Petrus exequi poterat, puta instituere Ecclesias et episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit omnium et super omnes potestatem.

Et sic Paulus aliquo modo, id est, executive erat par Petro quoad defensionem fidei ut supra. b. Thoma. 2. 2. dixit. Que quidem differentia inter potestatem executiuam et preceptiuam exemplo magis liquefcit. Nam episcopi habent officium predicandi: et fratres predicatorum et minores habent officium predicandi cum ad hoc instituti sint. Sed differenter nam episcopi ex propria auctoritate hoc faciunt: religiosi autem prefati auctoritate Pape delegatis eis in officium hanc predicationis exercende potestatem. Sic ad rem proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro et alijs Apostolis fuit. Nam Petrus ex propria auctoritate officij sui pontificatus gubernabat: alij vero Apostoli ex privilegio Christi delegatis eidem gubernationis officium.

Est ergo resolutio huius tertie opinionis quod solus Petrus habuit vicariatum Christi: et solus immediate ab eo potestatem iurisdictionis ordinariæ accepit: ita quod a Petro omnes alij iure ordinario potestatem ordinis episcopalis et iurisdictionis erant accepturi et ei erant subiecti: et in hoc tantum est vera secunda opinio. Cum quo etiam stat quod Christus dominus iuris ex speciali gratia vel privilegio preueniendo delegauit alijs Apostolis immediate parem in exequendo potestatem iurisdictionis, potestatem autem ordinis episcopalem mediate vel immediate parem omnibus dedit. Ut dictum est et in hoc tantum, illa prima opinio etiam est vera. Et secundum hec limitande et exponende et concordande sunt in veritate ille due priores opiniones, ut hec omnia vbi supra prosequitur Galetanus.

Ad rationes ergo suprapositas pro prima opinione respondeo ad primam ex Math. 18. quod solum probatur sicut et conceditur quod par potestas est omnibus Apostolis a Christo immediate concessa, sed diuersimode: nam Petro prius et ordinariæ super omnes etiam Apostolos, alijs autem Apostolis ex gratia preuentionis ad executiuam tantum gubernationem Ecclesie ut supra declaratum est. Quod etiam inde patet quia ex hoc quod prius Math. 16. Petro deinde Math. 18. alijs Apostolis predicta potestas a Christo data est. Iam ex hoc ordine insinuat dominus ordinariū progressum potestatis soluendi et ligandi quod scilicet a Petro ad ceteros deriuanda est propter vnitatem capitis et corporis Ecclesie ut ait beatus Thoma. in. 4. dist. 25. et contra gentes lib. 4. et doctores communiter. Ad illud autem Ioan. vlti. Pasce oues meas. &c. Respondeo quod id soli Petro concessum est. Vbi plus illi per hec verba quam ceteris per quecumque; verba datum est: quia auctoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic illi concessa est a Christo, quauis totum officium pastorale executive alibi per alia et alia verba ceteris etiam Apostolis concessum sit. Ideo quauis alij Apostoli possunt dici delegati pastores Ecclesie ut in prefatione dicitur. Quos operis tui vicarios eidem contulisti preesse pastores, id est, ut operis tui vicarios,

Resolu.

Resp. ad. 1. ratione. 1. opi.

rios, id est missos ut vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem factus est pastor ouium Christi absolute et vniuersaliter ut dictum est. Ad secundum ex Galat. 2. resp. quod Paulus nihil doctrine aut potestatis accepit a Petro: non quidem ex defectu potestatis in Petro, sed ex gratuita preuentione qua a Christo habuit potestatem et scientiam, ut ipse ibidem. ca. 1. dixerat. Dexteras quoque dederunt societatis propter vnitatem fidei quam docebant. Et non solum socij sed etiam fratres in vnitatem fidei sumus. Math. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo autem ut par illi restitit, iam declaratum est quod de paritate in executione officij defensionis fidei intelligitur.

Ad tertium ex auctoritatibus Anacleri, Cipriani. &c. iam patet ex dictis quomodo fuerunt pares Apostoli preuentionis gratia et quoad executiuam gubernationem: Petrus autem simpliciter et vniuersaliter super omnes ut declaratum est.

Ad rationes etiam secunde opinionis supra positas simul resp. patet ex supradictis. Insuper quod de potestate ordinis nihil refert quod Christus preuenerit Petrum in faciēdo omnes Apostolos episcopos, ut glos. in. ca. porro. dist. 66. contra textum sentire videtur, vel quod eos ordinandos Petro reliquerit, ut textus ipse sonat. Si enim Petro hoc dimisit: ordinariū progressum potestatis ordinis in statuto cursu non preuenit. Si autem ipse ordinauit per se ipsum gratuita preuentione non reuocatione statuti ordinarij id fecit. De potestate vero iurisdictionis iam dictum est quod gratuita preuentione per se ipsum omnibus exequenda dedit. Qui in ordine dandi vel promittendi ordinariū progressum deriuationis illius a Petro ad alios perpetuum fore statuit. Ut ex supradictis auctoritatibus colligitur. Ex quibus omnibus liquet ut dictum est quod solus Petrus princeps et caput et pastor est Apostolorum omniumque fidelium: quodque Apostoli subditi fuerunt illi ut oues suo pastori: quodque via ordinaria ab ipso sortiri erant potestatem ordinis et iurisdictionis: quauis gratuita preuentione potestatem iurisdictionis executiuam equalem a domino habuerint immediate vel mediate omnes etiam a domino equalē habuerunt. Liqueat etiam quod licet Petrus Apostolus et Papa fuerit simpliciter maior ceteris: at vero successor eius Linus, Cletus, aut Clemens non sic se habebant ad Ioannem Euangelistam qui vivebat, sed aliquomodo ut par et excedens et excelsus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesie, quia Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Petrus et Papa successor eius: Papa autem erat excedens in auctoritate regiminis sicut de Petri auctoritate dictum est: quia ipse non Ioannes erat successor Petri et vicarius Christi. Erat vero ipse Papa Linus et alius quilibet excelsus a Ioanne in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus non autem Li-

Not. Resolutio corol.

nus aut Clemens. Vnde quia Apostolis non Pape condendi libros sacre scripture concessum est a domino illis dicente Ioan. quod Spiritus sanctus doceret eos omnem veritatem, et Augustinus de consensu Euangelistarum ait quod Lucas et Marcus scripserunt illo presertim tempore quo ab ipsis in carne viventibus Apostolis probari meruerunt. Ideo preualuisset sententia Ioannis sententia Lini aut Clementis Pape in doctrina fidei et morum: sicut modo preualet Euangelium Ioannis sententie cuiusque Pape et totius Ecclesie. Neque obstat illud Augustini, Euangelio non crederem nisi Ecclesie auctoritas me moneret: quia ipse Ioannes et quilibet Apostolus quoad hoc erat Ecclesia auctoritate Iesu Christi: nam ipse Ioannes capit. vlti. in persona Ecclesie quam auctoritate Christi gerebat ait. Et scimus quod verum est testimonium eius. Nam ex quo constat aliquem Apostolum scripsisse ad doctrinam Ecclesie: iam ipsius etiam Ecclesie auctoritate habet. Hec omnia Galetanus. vbi supra. et Victoria in. 2. relectione de Ecclesia. q. 2. nu. 9. &c.

Secundum punctum quoad episcopos. Vtrum nunc a Christo immediate: an a Papa et per ipsum aut per medium eius a Christo suam potestatem episcopalem et iurisdictionem habeant. Est triplex opinio. Prima, quam Castro de punitione hereticorum. lib. 2. capit. 24. et de hereticibus. titu. episcopus. cum multis alijs tenet, quod tam quoad potestatem ordinis episcopalis quam iurisdictionis episcopi eam habent immediate a Christo: sicut Apostoli habuerunt. Quauis hanc vel illam diocesim aut limitationem in hos vel illos subditos non nisi a Papa habent. Quod patet de potestate ordinis episcopalis distincta a communi sacerdotio supra sacerdotes ad conferendos ordines et sacramentum confirmationis et alia eiusmodi: quauis sacramentalia habeant a iure Ecclesiastico, et in hoc consonat glossa in capit. porro. distinctione. 66. De potestate etiam iurisdictionis (vbi est difficultas) probatur tripliciter. Primo, quia hec est annexa vel consequitur ordinem episcopalem: sicut potestas absoluendi a peccatis in sacramento consequitur ordinem sacerdotalem. Nam episcopi succedunt Apostolis secundum capit. quorum. distinctione. 68. et Concilium Florentinum. Sed illi habuerunt a Christo immediate potestatem iurisdictionis episcopalis: sicut ab eo sunt instituti et non a Petro Mathei. 10. et 18. Marci. 3. Luca. 6. Ioan. vlti. ergo et episcopi. Patet consequentia. Quia sicut ex successione Pape ad Petrum habetur eius potestas immediate a Christo: sic ex successione episcoporum ad Apostolos.

Secundo probatur idem. Quia Apostoli ex institutione Christi sunt Ecclesie pastores et gubernatores. ergo episcopi Apostolis succedentes habent iure diuino hanc potestatem. Actu. 20. Attendite vobis et vniuerso gregi in quo Spiritus sanctus posuit vos episcopos regere Ecclesiam Dei: Quauis iure

Punctus.

Opinio.

niq.

niq.

iure humano sit hec potestas determinata circa has vel illas oues tantum ad vitandum confusio- nem. Sicut confessio de iure diuino instituta limi- tatur humano iure Ecclesiastico ad quadragesimã et ad hos vel illos subditos dumtaxat. Sic in pro- posito dicendum est. Itaq; si per Papam episcopus suo priuatur episcopatu ob aliqua crimina: tunc erit quidem subditis priuatus, non tamen ea pote- state iurisdictionis quam accepit in sua consecratio- ne. Sicut sacerdos curatus si priuatur suo curatu absolueri non potest: non quidem propter defe- ctum potestatis quam accepit in sua ordinatione sacerdotali, sed quia non habet materiã puta sub- ditos in quos illam potestatem exercent, quam so- lum in potentia remota non in propinqua habet, vt alij doctores communiter dicunt. Et huius si- gnificatio est quod quando episcopi eliguntur et con- firmantur: nulla fit illis ab Ecclesia commissio iu- risdictionis, quod certe Ecclesia non omisit fac- cere si hanc iurisdictionem ab illa episcopos habe- re estimaret. ¶ Tertio probatur idem per. cap. ita dominus. dist. 19. vbi Leo Papa ait dominum voluisse vt illa dona ad omnium Apostolorum of- ficiũ pertinerent. Ergo non ex sola Petri volunta- te et commissione. Item ibidem dicitur non Petrũ sed Christum hec dona ministerij in totum cor- pus Ecclesie diffundere ordine quodam: ita scilicet vt ab ipso Petro quasi a quodam capite face- ret initium, quia prius Petro Math. 16. et postea Math. 18. alijs Apostolis idem concessit: vt per hoc significetur eandem esse Petri et aliorum Apосто- lorum potestatem a Christo concessam sed subie- ctam Petro: et quamdiu illi capiti suo vniuntur episcopi: alias ipsam perderet potestatem iurisdic- tionis vt pote qui ab Ecclesia vel a capite suo diui- si essent.

2. Opinio. **S**ecunda opinio est aliorum dicentium quod episcopi immediate a Deo habent potestatem ordinis episcopalis: non autem potestatem iu- risdictionis sed a Papa immediate, a Deo autem ipso Papa mediante. Prima pars probatur vt in prima opinione precedente. Secunda autem vt in tertia opinione sequente.

3. Opinio. **T**ertia opinio est quod vtramq; potestatem or- dinis et iurisdictionis episcopalis episcopi ha- bent a Papa immediate: a Deo autem princi- paliter quidem sed mediante Papa. Et ratio est quia a Papa vt a fonte et Christi vicario tota potestas Ecclesiastica ordinis et iurisdictionis deriuatur or- dinarie in totum corpus Ecclesie et in membra eius: idq; vel immediate vel mediate. Quia. s. ipse solus facit episcopos et dat eis potestatem presatã: et ipse vel episcopi faciunt sacerdotes. &c. ita quod nullis nisi Apostolis Christus contulit immedia- te idq; ex gratiã speciali preuentionis vtramq; po- restatem vt supra in tertia opinione dictum est.

¶ Hec opinio probatur per auctoritates et ra- tiones secunde et tertie opinionis que superius in primo puncto de Apostolis habentur. Et de pote- state ordinis episcopalis specialiter habetur in.

ca. porro. dist. 66. quauis glo. ibidem contra tex- tum male sentiat oppositum, vt ibidem optime dicit cum hac tertia opi. Turrecremata et vbi su- pra allegatur, et Gaeta. in. 1. quodlib. cum pluri- bus doctoribus. et Victoria vbi supra. in. 2. relectio- ne de Ecclesia. q. 2. ad idem sunt.

¶ Ad rationes autem prime opinionis preceden- tis respondeo, ad primam negando consequentiã et eius probationem. Quia Papa succedit Petro: et episcopi Apostolis in eo tantum quod ratione officij pastoralis ordinarie illis collatio est vel co- ferendum erat. Qualis non est potestas Apосто- lis a Christo immediate per gratiã preuentionis concessa: sed illa tantum que illis ordinaria via mediante Petro et ab ipso Petro immediate illis concedenda erat vt supra et in tertia opinione pri- mi puncti latius dictum est. ¶ Ad secundam nega- tur consequentia. Quia Apostoli non via ordina- ria sed per gratiã preuentionis fuerunt a Chri- sto immediate instituti pastores Ecclesie idq; nõ nisi executiue: episcopi autem via tantum ordina- ria immediate a Papa instituendi sunt. ¶ Ad tertiã respon. quod id. ca. ita dominus. de via extraordi- naria per gratiã preuentionis loquitur et alie si- miles auctoritates de Apostolis loquentes. Et ita non valet consequentia de episcopis. Illud autem quod ibidem sequitur quod ordine quodam Chri- stus voluit a Petro et per Petrum dona sua in cor- pus Ecclesie diffundere. Vtiq; viam ordinariam potius significat, qua per Petrum et per Papam eius successorem mediate sua dona diffundere vult Christus: ita quod a Papa immediate, a Christo autem quauis principaliter tamen mediante Pa- pa tota potestas Ecclesiastica deriuatur vt dictum est. ¶ Si tandem quarto contra tertiã opinionẽ arguatur quod si a Papa immediate et secundum eius voluntatem episcopi habent suam potestatem ordinis et iurisdictionis, ergo sicut Papa potest eis potestatem iurisdictionis tollere priuando episco- pum sua diocesi et tollendo subditos eius, ita quod si in eos aliquid facere attentet nihil valeat abso- lutio vel ligatio vel excommunicatio illa. Ita simili- ter potest Papa episcopum priuare potestate sa- cerdotali et episcopali, ita quod si attentet conse- crare aut conferre sacramentum ordinis et confir- mationis. &c. nihil valeat. Paret consequentia per eandem rationem, quia a sua pendet voluntate immediate. ¶ Respondeo negando consequentiã. Et ad eius probationem negatur quod illa sit ra- tio quare Papa possit hoc vel illud facere aut non facere, nam licet a Deo et non a Papa immediate haberent episcopi et sacerdotes potestatem iurisdic- tionis sicut Apostoli ex gratiã preuentionis habue- runt vt supra dictum est. Bene potest Papa sicut et potuit Petrus tollere aut limitare illam potesta- tem vt supra dictum est in primo puncto in ter- tia opi. Et ita nihil facit ad rem quod a Deo vel a Papa mediate vel immediate episcopi vel sacerdo- tes habeant hanc vel illam potestatem vt Papa pos- sit vel non possit eam tollere vel limitare. Sed ra- tio disci-

tio discriminis est ex parte materie: ita quod stan- te materia debita non potest Papa potestatem epis- coporum vel etiam sacerdotum tollere aut limi- tare, ita quod non valeat effectus puta quod non valeat consecratio panis et vini aut chris- matis aut benedictio vestium modo sua modo aliena sint, et confirmatio et ordinum collatio modo sint sub- diti modo nõ, modo sacerdos et episcopus peccet modo non: quia super tali materia sacramento- rum Papa non habet potestatem vt possit de ma- teria facere quod non fit materia neq; conuerso de non materia facere aut mutare materiam talis potestatis, ex quo a Deo talis materia talis pote- statis facta est. Similiter stante iam materia iurisdic- tionis non potest facere Papa quod actus eius super eam rite cadens non sit validus: potest ta- men tollere et restringere materiam huius pote-

statis iurisdictionis, ex quo est ei soli data Ecclesie gubernatio simpliciter. Quia potest tollere subdi- tos eius simpliciter aut quoad aliquid: quibus ablati iam non manet materia illius potestatis que relatiua ad subditum est. Et tunc actus absolu- tionis aut ligationis super tales homines factus ni- hil valet: quia non erant materia eius aut potesta- tis iurisdictionis. Quauis ipsa potestas iurisdic- tionis ablata non sit: sed manent solum in potentia remota, que ad propinquam reducetur quando subditos habuerit. Et tunc et non ante nec aliter habebit effectum, modo a Chri- sto modo a Papa media- te vel immediate ea potestas da- ta sit.

¶ EIVSDEM

Explicit liber quartus.

EIVSDEM FRATRIS ANTONIJ Cordubensis ordinis Minorum

Liber quintus, qui est de Indulgentijs recognitus et insuper additus incipit.

Articulus primus in quo agitur de quiditate, thesauro, et potestate, et valore indulgentiarum. Et continet vndecim questiones que sequuntur.

LIBER.V. DE INDVLGENTIIS. Q. PRIMA.

Quest. 1.

QVÆSTIO PRIMA. Vtrum aliqua satisfactio pro peccatis iam quoad culpam dimissis sit necessaria hic vel in alia vita ante ingressum gloriæ.

Pro responsione nota quod ram huius quam sequentis questionis de Purgatorio enodatio presupponitur ad ea omnia quæ de indulgentijs dicenda sunt. Que vtpote manifesta de fide in prima nostra editione omissa sunt: nunc autem ne nihil huic operi et ordini debito desideretur brevissime prelibanda videntur.

Articu. 1.

Sunt igitur in hac questione duo articuli. Primus. vtrum post peccatum iam quoad culpam et penam eternam dimissum maneat aliqua penam temporalis a peccatore necessario soluenda Deo in hac vel in alia vita ante ingressum gloriæ.

Ad quod respond. quod sic; de fide et opus positum hereticum est. Quia ex sacra scriptura recte intellecta manifeste colligitur. Id etiam habet generalis traditio Ecclesiæ a tempore Apostolorum, et doctores omnes catholici: Conciliorum etiam multorum atq; Pontificum decreta, et in Concilio. g. Tridenti. sessi. 6. ca. 14. decisum est, et cano. 30. quod quia doctores fere omnes et tandem Soto de natura et gratia. lib. 3. ca. 6. et in. 4. sententiarum. distin. 19. q. 1. arti. 3. et plenius noster Vega de iustificatione. lib. 13. ca. 36. 37. 38. noster etiam Medina de indulgentijs disputatione prima satis feliciter ac copiose pertractant, vbi et ad rationes hereticorum in oppositum optime respondent: non placuit ea omnia transcribere sed ad ipsa eorum scripta remittere lectorem.

Articu. 2.

Articulus secundus est. Vtrum peccatori sit obligatorium sub nouo peccato eam satisfactionem in hac vita explere penasq; predictas persolvere: an possit eas reseruare soluendas in alia vita: vel possit etiam per indulgentias ab ea solutione liberari.

Ad quod duo dicimus. Primo, quod non est preceptum nec villo modo obligatorium sub no-

uo peccato velle in hac vita pro supradictis penis temporalibus satisfacere: sed licite potest peccator velle ad aliam vitam vel ad purgatorium satisfactionem hanc vel satisfacionem aut solutionem penarum reseruare, vt hoc sufficienter probat clarissimus doctor Medina magister meus de satisfactione. q. 6. et Soto in. 4. distin. 20. q. 2. arti. 2. in responsione ad tertium argumentum: quauis doctores aliqui catholici oppositum sentiant. Et ita doctores fere comuniter tenent.

Secundo dico quod prefate pene temporales Deo debite possunt condonari siue remitti multipliciter et precipue per indulgentias. Vti de hoc noster Medina vbi supra. ca. 6. vsq; ad. ca. 11. latius agit et in hoc libro. 5. plenius tractatur in. q. sub sequentibus et precipue in. q. 40. vbi probatur vtile sanctum et meritorium esse indulgentiarum acquisitioni operam dare.

QVÆSTIO SECUNDA. Vtrum de fide credendum sit, purgatorium esse post hanc vitam.

Respondeo affirmatiue quod purgatorium esse post hanc vitam fides catholica tenet. Nam licet

sub hoc nomine purgatorij id in sacra scriptura expresse non habeatur: at vero in sententia sub alijs verbis recte intellectis id significantibus ibidem continetur: sicut et limbus olim sanctorum patrum, et nunc etiam limbus puerorum sine fide vel eius sacramento ab initio mundi decedentium sub alijs nominibus inde deducitur sufficienter. Id quod per generalem Ecclesiæ catholice traditionem et consuetudinem sanctorumq; doctorum comune omnium testimonium atq; sententiam a tempore Apostolorum ad nos vsq; deducta innotescit.

Quod autem doctores ab antiquo id teneant et de traditione et consuetudine Ecclesiæ catholice testificentur presto sunt Dionysius. li. de Ecclesiastica ierarchia. ca. 7. Ireneus. lib. 4. ca. 32. 34. Tertullianus ad vxorem de castitate. Orige. homilia. 25. et. 6. super Exodum. Athanasius. li. de varijs quaestio

Quest. 2.

questionibus. ad Antiochum. q. 34. et li. de mortuis. Cyprianus li. 1. epistolarum epist. 9. et li. 2. epist. 3. et li. 4. epist. 5. Grego. Nazianzenus ad Cesarum fratrem de matre sua defuncta. Grego. Nissenus. et Epiphanius heresi. 75. contra Aerium. Chrysost. homil. 69. ad populum Antiochie. et super. ad Philip. ca. 1. Basilius in Liturgia. et super Esaiam. et Ambro. in epist. ad Faustinum, et de obitu Theodosij et oratione funebri in funere Satyri, et serm. 10. et in psal. 118. et super Esaiam. et Ierony. super Esa. lib. 18. in fine. Augu. in enchirid. ca. 66. 67. 68. ca. 69. et 110. et ser. 32. de verbis Apostoli, et ad Dulatium. q. 1. et. 4. et li. 10. confess. ca. 12. et lib. de cura pro mortuis. ca. 1. et. 4. et sermo. 4. de comemo. animarum. et li. de heresibus. ca. 55. et de ciuitate. li. 20. ca. 21. 25. et li. 21. ca. 24. et li. 1. de anima. et eius origine. ca. 9. et habetur in Decreto. dist. 25. ca. vnu orarium. et ca. qui in aliud. B. Greg. li. 4. dialog. ca. 39. ca. 55. et habetur dist. 25. ca. qualis. et. 13. q. 2. ca. pro obsequiis. ca. anime. et seq. ad idem. et Bern. super Cant. serm. 66. et Theophilactus super Luc. 12. ibi, Eum timere qui potest mittere in gehenam. Et Ioan. Damasc. in serm. de ijs qui in fide obierunt, si tamen totus ille sermo suus et non potius in multis alijs ab hereticis falsatus est. Item. b. Clemens Romanus de doctrina Apostolorum li. 6. et clarus. li. 8. vt hæc fere omnia refert noster Horatius de locis catholicis. li. 5. ca. 24. Item Concilii. Carthaginens. 4. ca. 95. et Concilii. Vacar. ca. 4. et Agath. ca. 4. et habetur. 13. q. 2. ca. qui oblationes. et. ca. clerici. et Concilii. Tolet. ca. 22. et tandem Concilii. Florēt. sub Euge. 4. vbi Greci ad Ecclesiam redeunt et reconciliati hanc fidem expresse professi oppositam heresim cum alijs abiurauerunt.

Auctoritates autem sacre scripturæ sunt ad idem, Nam Math. 5. et Lu. 12. habetur. Esto consentiens aduersario tuo ne traddat te iudici. &c. sequitur non exi bis inde donec reddas nouissimum quadrantem. Secundo ad expositionem Ambrosij. serm. 10. et super psal. 118. sed hereticis non concludit. Quia et secundum alios catholicos aliter de pena inferni eterna aptius exponitur ita quod nunquam inde danati liberabuntur. Item ad Philip. 2. In nomine Iesu omne genu flexatur celestium terrestrium et infernorum. &c. sed nec hæc auctoritas concludit: quia a pluribus catholicis exponitur etiam de damnatis quod. scilicet etiam inuiti consententur vel recognoscunt Christum in gloria ad dexteram patris triumphantem.

Item Apoca. 5. ca. Audiui omnem creaturam que est in celo et super terram et sub terra dicentes. Bene dictio honor et gloria sedenti in throno etc. nunc autem hæc gratiarum actio non conuenit existentibus sub terra nisi animabus purgatorij. Inde ergo vt ait E. Kius deducitur purgatorij. Sed certe neq; catholicis hoc quicquam probat, quia Ricardus de sancto Victore et Albertus magnus ibidem et alij doctores comuniter id exponunt vt ipse textus expresse dicit. q. f. Audiui vocem angelorum et seniorum dicentium dignus est agnus. i. Christus. accipere. i. habere sicut et habet virtutem. i. potestatem super omnem creaturam que est in celo et in terra et sub terra etiam supra demo-

nes atq; danatos vt superius ad Philip. 2. dictum est, et quod illi omnes. scilicet angeli et seniores dicebant deo super thronum et agno. Benedictio honor &c. Item Math. 12. Peccatum in spiritu sanctum non remittitur hic nec in seculo futuro. scilicet nec in purgatorio vbi solū potest esse aliqua remissio vel dimissio penarum, vt sic exponit August. de ciuita. li. 21. ca. 24. 14. et Grego. et Bernar. vbi supra et doctores comuniter. Sed nec hæc auctoritas probat intentum contra hereticos. quia Ricardus de sancto Victore in tractatu de spiritu blasphemiarum vel de peccato in spiritu sanctum alijq; catholici et precipue doctores scholastici in. 2. dist. 43. id exponunt de peccato scilicet ter vel ex malicia commissio: quod ne hic nec in futuro etiam in inferno habet causam vt remittatur. i. vt mitius aut leuius puniatur, sicut habet peccatum ex ignorantia aut ex passione commissum, cuius culpa et pena saltim in parte excusatur vel alleuiatur.

Item. 1. ad Corinth. 3. Qui edificat stipulam &c. sic saluus erit quasi per ignem, quod secundum Ambro. Ieroni. Aug. Greg. Aleuinum. li. 1. ca. 3. et de isto. comuniter exponitur de igne purgatorij. Sed hoc hereticis non concludit quia. b. Athanasius de igne tantum infernali danatorum id exponit, ad hunc sensum quod omne peccatum mortale magis aut minus graue, quod per lignum et stipulam significatur, ibi punietur in eternum ita quod peccator ipse saluus erit ibidem quasi per ignem. i. permanebit integer sine corruptione neq; desinet esse cum operibus suis: sed quasi per ignem magis inextinguibilem efficietur atq; obdurabitur in illa eterna danatione. Sed certe hæc expositio extorta videtur: et comunis doctorum illa prior est magis consona textui et intentioni. b. Pauli, q. f. in igne purgatorij a rubigine leuium peccatorum et debito penarum temporalium tanquam aurum in fornace vir iustus vel in gratia decedens purificabitur siue purgabitur. Ideo hæc auctoritas valde probat intentum vt etiam Rossensis contra Lutherum latissime differit.

Tandem Thobie. 4. Panem tuum et vinum super sepulchra iusti constitue. Frustra autem talis oblatio fieret nisi ad penarum expiationem. Item. 2. Machab. 12. Iudas Machabeus duodecim millia dragmas argenti misit Ierosol. offerri pro peccatis mortuorum &c. sequitur. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. Hec ibi. Et quidem hæc due vltime auctoritates manifeste probant purgatorium. Ideo heretici soli nunc negant hos libros Thobie et Machabeorum esse canonicos. Qui licet apud Hebreos canonici non fuerunt neq; modo sint vt ait Ieronimus in prologo super li. Regum: olim etiam de hoc dubium fuerit in Ecclesia: iam vero certum est apud catholicos esse canonicos: quia et ab antiquo eos vt tales recepit ecclesia: vt ait etiam ipse Ieronimus in prologo super libros Machabeorum et Concilii. Carthaginens. ca. 47. cui interfuit August. qui etiam in li. 2. de doctrina Christiana. ca. 8. idem ceter de libris supra dictis. et Innocentius. Papa. i. in epistola. 3. ad Exuperium ca. 7. et Concilii Florēt. sub Eugenio. 4. et tandem Concilii. Tridenti. sess. 4. idem expresse decreuerunt. de quo et noster Medina de

Not.

dina de reſta in Deum fide. lib. 6. latius agit. et latius de indulgentijs. et Medina de ſatiffactione. q. vlti. et Soto in. 4. diſtin. 15. q. 1. art. 4. et diſtin. 19. q. 1. arti. 3. et q. 3. arti. 1. de hoc noſter Horantius de locis catholicis. li. 5. ca. 23. ¶ Per omnia ſupra dicta manifeſte reſelluntur heretici dicētes quod etiam ſi concedatur vt tenet Eccleſia catholica q̄ poſt remiſſum peccatum quoad culpam manet obligatio aut debitum pene temporalis ſi nō omnino per contritionem vel per ſacramētum expiata eſt, vt per debitam ſatiffactionē homo penitus expurgatus intrare poſſit in gloriam: non tamen ex hoc inquit probatur purgatorium ignē poſt hanc vitam manere: quia vel per afflictiones vite huius vel per mortem ipſius tolerantiam tandem omnino anime purgatur, ipſaq; mortis perpeſſio ipſius anime purgatorium finale eſt: vt hoc habetur etiam lib. 1. recognitionum beati Clementis. Sed hec certe hereticorum euasio non valet, quia ſupradictæ auctoritates ſacre ſcripture et doctorū omniū expreſſe dicunt et manifeſte id quod tradit et credit Eccleſia catholica, ignem videlicet purgatorij aut ipſum locum purgatorij poſt hanc vitam manere vbi iuſtorum anime poſt dimiſſum peccatum quoad culpam a penarum debito purgantur: ad quarum ſolutionem indulgentie et alia ſuffragia et ſatiffactiones vtiq; profunt. Liber autē ille recognitionum ſub nomine itinerarij Clementis tanquam ab hereticis editus vel potius falſatus iam per Eccleſiam in diſtin. 15. ca. ſancta Romana Eccleſia. et diſtin. 16. ca. Clementis, apochriphus decernitur: et contra doctrinam et traditionem generalem Eccleſie nullam auctoritatem habet.

Qvæſt. 3.

VÆSTIO TERTIA. Quid ſit indulgentia Eccleſiaſtica.

¶ Reſpōdeo omiſſis multis acceptio nibus indulgentiæ de quibus latius Iuſta agunt in. ca. indulgē. de penit. et remi. lib. 6. item extra in. ca. quod autem. eo. titu. et referunt Summiſtæ. Hic loquimur de Indulgētia Eccleſiaſtica de qua theologi loquuntur ſpecialiter. Dico ergo quod poteſt dupliciter diſſiniſtri, vno modo diſſinitione deſcriptiua, que ſcilicet explicet quid nominis non curando de alijs omnibus particulis tangentibus omnes difficultates, que quoad quidditatem indulgentiæ moueri poſſunt. Diſſinitio enim debet eſſe breuis et clara, vt intelligatur quid per nomē de quo agitur importetur, vt ſic conueniant omnes diſputantes in reſper tale nomen importata, ne æquiuocare aut peralogizare aut in caſum contendere contingat. Supponitur enim in ſcientia quid nominis rei de qua agitur et non probatur, vt elicitur ex primo

poſterio. ¶ Sic ergo breuiter deſcribendo aut diſſiniendo indulgentiam, dico quod Indulgētia eſt Indulgētia diſſiniſtio. paſtoralis remiſſio, aut relaxatio penæ temporalis, ex peccato contractæ, Deo debite, extra ſacramentum facta. Cuius declaratio patebit ex dicendis. ¶ Alio modo et magis in rigore quidditate Indulgētiæ declarādo poteſt diſſiniſtri. Sed prius oportet notare quod eſt triplex Indulgētia, vno modo absolute aut ſimpliciter, que dicitur per modum iuriſdictionis. Secundo modo Indulgētia per modum participationis de qua inferius. q. 13. Tertio modo Indulgētia per modum aut per viā ſuffragij, de qua latius infra. q. 15. habetur, quia hec ſolum conuenit animabus purgatorij. Nunc autē de indulgentia absolute ſumpta, quæ conuenit viuētib; exiſtentibus de foro Eccleſiæ agendum eſt.

¶ Indulgētia ergo absolute ſumpta eſt remiſſio iuriſdictionalis penæ temporalis pro peccatis actualibus Deo debita, facta a prelato Eccleſiæ, de cōmuni Eccleſie theſauro. ¶ Iſta diſſinitio declaratur primo per ſingulas eius particulas et poſtea probatur. Dicitur ergo quod Indulgētia eſt remiſſio, abſolutio, ſeu relaxatio condonatio, ſeu donatio, aut venia totalis aut temporalis: quæ omnia vocabula pro eodem ſummūt in propoſito quia ſic a doctoribus diuerſimode accipiuntur. In quo notatur quod præfatæ remiſſioni, ſeu abſolutioni penarum eſt annexa cōmunicatio ſeu diſpenſatio theſauri Eccleſie ad faciendam ſolutionem ſeu ſatiffactionem penarum: et ideo alij doctores etiam dicunt, quod Indulgētia eſſentialiter eſt ſolutio penarum, vt ſic homo maneat liber et abſolutus a debito penarū, ex quo iam ſic ſunt ei remiſſæ condonatae aut relaxatae propter prædictam ſolutionem ſeu ſatiffactionem penarum factā de theſauro Eccleſiæ, ſibi per indulgentiam cōmunicato ſeu diſpenſato, de quo, ſcilicet, an ratio et quidditas ſeu eſſentia Indulgētiæ principaliter ſit cōmunicatio ſeu diſpenſatio theſauri Eccleſiæ aut ſolutio ſeu ſatiffactio penarum de præſato theſauro, an potius remiſſio abſolutio ſeu relaxatio penarum (vti in hac particula diſſinitionis habetur) proxime patebit in probatione huius particulæ. ergo eſt remiſſio vel relaxatio. ¶ Dicitur iuriſdictionalis, id eſt quod concedere Indulgētiā eſt actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ et non actus ordinis: et ſic ipſa Indulgētia ſeu remiſſio eſt actus iuriſdictionis. Et in hoc diſſert ab abſolutione ſeu remiſſione ſacramentali culpæ ſeu penæ quæ non ſolum eſt actus iuriſdictionis ſacramentalis, ſed etiam ordinis ſacerdotalis. Similiter in hoc diſſert Indulgētia ab actionibus priuatis, quibus quis ſatiffacit pro alio, implendo penitentia pro eo. Per hoc etiam et per primam particulam præcedentem diſſert Indulgētia absolute ſumpta ab Indulgētia per modum ſuffragij, vt infra. q. 15. et ab Indulgētia per viam participationis, vt de hoc infra. q. 13. dubio. 3. latius habetur. ¶ Dicitur (penæ) quia per has Indulgētiās non remittitur culpa, vt de hoc latius.

hoc latius. q. 8. per totam quæſt. agit. ¶ Dicitur (temporalis.) Quia rearus penæ eternæ non tollitur per indulgentias ſicut nec culpa, vt de hoc infra. q. 8. habetur. ¶ Dicitur (pro peccatis actualibus.) Quia indulgentia non tollit penas debitas aut conſequētes ex peccato originali, vt. q. 11. latius habetur. ¶ Dicitur (Deo debita.) Id eſt quæ in ſacramēto eſt iniuncta, aut quæ deberet iniungi tam in foro Dei quā Eccleſiæ. Nam indulgentia ad forum ſacramentalē ſeu penitentialē aliquomodo pertinet: et per hoc excluduntur penæ debita in foro cōtentiolo ſeu exteriori, de quo infra. q. 6. 9. 10. latiffime agit. ¶ Dicitur (facta a prælato,) ad differentia remiſſionis penæ quæ fit in foro ſecreto virtute contritionis aut ſacramentalis abſolutionis. Talis enim remiſſio penæ non eſt nec dicitur indulgentia Eccleſiaſtica proprie loquēdo, de qua hic agimus, ſed ſolū illa quæ fit a prælato vel ab eius auctoritate ſeu cōmiſſionem habente, vt de hoc latius infra in preſente. q. et. q. 1. 2. habetur. ¶ Dicitur (de cōmuni theſauro Eccleſiæ,) ad differentiam cōmunicatiōum bonorum, quæ ſiunt a prælatis religionū ſeu cōmunitatum recipientibus aliquos ad confraternitatē ſeu cōmunicatiōem bonorū ſpiritualium ſuorū ſubditorū. Talis enim cōmunicatio non eſt nec dicitur indulgentia Eccleſiaſtica, quia nec eſt remiſſio, nec eſt actus iuriſdictionis, vt de hoc latius infra. q. 42. pertractatur. ¶ Ab aliquibus additur particula hæc (rationabiliter) quia ſcilicet vt ſit valida indulgentia, et non ſolum nomine ſed in rei veritate ſit indulgentia tanta vt ſonat requiritur quod fiat ex rationabili cauſa ex parte ipſius indulgentiæ et recipientis eam, vt infra quæſtione. 20. de hoc latius habetur. Sed quia hoc potius pertinet ad valorem quam ad quidditatem indulgentiæ, et in hoc ſunt opinionēs, vt ibi videbitur: ideo nunc hæc particula, ſi placet, omittatur. ¶ Et ſic patet declaratio omnium particularum diſſinitionis. Quarum probationibus nunc omiſſis, et pro ſuis locis ſupra allegatis reſeruatis, præcipue in hac prima quæſtione morabimur circa duas primas particulas, ſcilicet (remiſſio iuriſdictionalis) an ſint de quidditate et eſſentia indulgentiæ et quomodo, quia in his ſtat tota fere difficultas huius materiæ.

Primo probatur, iuriſdictionalis.

¶ Et primo probatur illa particula (iuriſdictionalis) quod ſcilicet indulgentia aut eius conceſſio ſit actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Quod probatur dupliciter. Primo, auctoritate capit. quod autem. extra. de peniten. et remiſſio. Vbi Alexander tertius reſpōdens archiepiſcopo Cantuarienſi dicit, quod quia nullus poteſt ligari, aut ſolui a non ſuo iudice, ideo indulgentiæ conceſſæ ab aliquo epifcopo non ſe extendunt ad non ſubditos eius, niſi de conſenſu ſuorum iudicum concedantur. Hæc ibi. Ex quibus patet quod indulgentia eſt actus iuriſdictionis abſoluentis ſpiritualiter. Quia actus iuriſdictionis eſt actus ſeu operatio iudicis, alioqui fruſtra in eo capitulo daretur ratio dicendo, quod quia nullus poteſt ligari ſeu abſol-

ui a non ſuo iudice ideo indulgentiæ &c. ¶ Idem patet eodem titulo. capitu. cum ex eo. ibi dicitur quod per indulgentias indiſcretas clauēs Eccleſiæ contemuntur, vbi patet quod concedere indulgentiam ſpectat ad clauēs, non autem ad clauēs poteſtatis ordinis, vt patebit de hoc latius infra quæſtione duodecima. ergo ad clauēs poteſtatis iuriſdictionis.

¶ Item eodem titulo cap. noſtro. habetur quod prælatus poteſt concedere indulgentias dummodo non excedat modificationem ſibi factam per Papam vel per Eccleſiam, vt etiam idem replicatur in. cap. Romana. eo. titu. li. 6. quia alias talis indulgentia vires nō obtinet: vt hoc habetur expreſſe. eo. titu. li. 6. ca. indulgentiæ. Ex quibus videtur quod ſi iſta poteſtas poteſt reſtringi, ita quod vltra reſtrictionem vires non obtineat indulgentiæ: ergo non eſt actus poteſtatis ordinis ſeu characteris ſacerdotalis, quia talis poteſtas non poteſt reſtringi ſic quod non habeat ſuum effectum validum: ſed eſt poteſtas iuriſdictionis quæ reſtringi poteſt modo prædicto, vt reſtringitur in dicto. ca. cum. ex. eo. et. ca. Romana. quia non eſt alia poteſtas Eccleſiaſtica.

¶ Et confirmatur idem. Quia indulgentia eſt abſolutio ſeu remiſſio penarum vt dicit alia particula diſſinitionis et expreſſe habetur in dicto capit. quod autem. ergo eſt actus iudicis in ſubditum ſuum. Patet hoc, quia non poteſt abſolui niſi ſubditus, vt habetur expreſſe in eodem cap. ergo abſoluens eſt ſuus iudex ſeu prælatus. Patet conſequentia. Quia correlationem mutuam ſubditi et ſuperioris abſoluentis importat abſolutio. ergo talis operatio ſcilicet abſolutio iudicis ſeu ſuperioris vt talis, eſt actus iuriſdictionis eius in ſubditum, quia actus iuriſdictionis eſt operatio iudicis aut ſuperioris vt talis, ſcilicet vt ſuperior eſt.

¶ Secundo probatur idem. Quia eodem textu. Secundo. Ioan. 20. Quorū remiſeritis peccata &c. et Math. 16. Quodcumq; ſolueritis ſuper terram &c. fundatur auctoritas remittendi peccata. Illic quidem quoad culpam per ſacramenta: hic autem quoad penam ſpecialiter per indulgentias, vt patebit in reſpōſione ad argumenta, et infra. q. 6. et. q. 7. Sed ibi conceditur poteſtas iuriſdictionis quoad abſolutionem a culpa: ergo et hic ſimiliter quoad abſolutionem a penā per indulgentias. Patet conſequentia, quia eodem modo vtrunq; conceditur ibidem.

¶ Et ſic patet quod conceſſio indulgentiæ non eſt actio priuata, puta cum vnus orat aut ſatiffacit pro alio aut pro ſe. Neq; eſt actus ſolum auctoritatis aut poteſtatis perſonæ communis exercētis vel diſpenſantis aliqua in communi ex auctoritate ſeu officio publico quod habet, pura dando aliquid de bonis communibus præcium de quo ſoluit creditori: nam ſine iuriſdictione poteſt perſona publica id facere nō ſolum in temporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus. Poteſt enim communicare, bona ſuæ cōmunitatis ſpiritualia alienis ſuper quos. Ec non habet

non habet iurisdictionem neq; superioritatem, vt patet secundum cōmuniter docto. et infra. q. 42. habetur. Imo etiam si in subditos distribuat bona spiritalia suæ communitatis super quæ habet auctoritatem, non per hoc concedit indulgētiā: etiam si sic distribuendo vratur iurisdictione. Quia talis distributio debet fieri secundum iustitiam distributiuam, attendendo proportionem personarum et meritorum eorum quibus talia bona beneficia seu etiam officia spiritalia communitatis distribuenda sunt: vt patet. 5. Eth. At vero in concessione indulgentiæ non oportet quod fiat hoc modo: neq; talis concessio indulgentiæ pertinet ad iustitiam distributiuam: sed est actus misericordiæ et liberalitatis respectu eorum quibus conceditur: vt patebit infra in. 1. corol. Pertinet tamen ad iurisdictionem spiritualem Ecclesiasticam: et est talis speciei iurisdictionis scilicet remissionis seu absolutionis pœnarum vt dictum est. Et sic cōmuniter tenetur a doctoribus in. 4. distinctione. 20. Et ideo sufficiat præfata probationes de quo etiam infra. quæstione. 12. late habetur per totum. ¶ Et licet talis potestas concedendi indulgentias, cum sit iurisdictionis et quoad eius institutionem possit exerceri in inuitum subditum: tamen fructum earum non possunt assequi nisi volentes et dispositi sicut nec fructum iurisdictionis pœnitentialis in sacramento confessionis.

¶ Secunda particula in qua est maior difficultas, quod scilicet indulgentia est remissio, relaxatio, seu absolutio pœnarum (quod idem est.) Pro cuius probatione nota, quod in indulgentia seu eius concessione sunt multi actus: et sic secundum eos et secundum diuersos respectus diuersimode nominatur. Nam ibi est applicatio thesauri Ecclesiæ eiusq; communicatio facta huic cui conceditur indulgentia: et secundum hoc dicitur et est dispensatio seu communicatio thesauri Ecclesiæ. Ibi etiā est solutio seu satisfactio pœnæ debitæ Deo secundum eius iustitiam de prædicto thesauro applicato huic homini, per concessionem indulgentiæ, ad prædictum effectum solutionis seu satisfactionis efficiendum, vt sic fiat solutio et remissio pœnarum illarum. Et secundum hoc dicitur solutio seu satisfactio, et sic est et dicitur actus iustitiæ. Ibi etiam est liberalis et misericors actus iurisdictionis remittentis et relaxantis pœnam Deo debitam pro delicto per virtutem thesauri Ecclesiæ huic homini cui conceditur indulgentia applicati: et secundum hoc est et dicitur remissio, relaxatio, seu absolutio seu donatio, aut condonatio pœnæ debitæ. Et in his omnes doctores concordant.

¶ Quid autē horum trium sit essentialiter et prin-

cipaliter indulgentia, in hoc est difficultas et varietas quatuor opinionum.

Nam si essentialiter et principaliter est solutio vel satisfactio pœnarum vt tenet Durandus, in. 4. distin. 20. q. 3. iam non absoluitur principaliter quis a debito pœnarum. Neq; est actus iurisdictionis: sed accessorie cōcurrit talis actus iurisdictionis remittentis pœnas debitas per indulgentias. Accessorie etiā concurrunt applicatio seu communicatio thesauri, vt inde habeat vnde quis soluat pro debito pœnarum, et non est liberalis condonatio pœnæ sed solutio et satisfactio pœnarum facta de thesauro Ecclesiæ liberaliter cōmunicato per concessionem indulgentiæ: et sic per consequens fit remissio pœnarum. Et idem dicit Durandus eodēq; modo fieri in omnibus sacramentis in quibus dicitur quod non est formaliter et principaliter vera condonatio neq; remissio pœnæ totalis aut partialis, sed est solutio de meritis Christi per sacramenta liberaliter cōmunicatis seu applicatis, ad absolutionem seu remissionem pœnæ: quodq; pro tanto dicitur ibi esse liberalis condonatio pœnæ, quia liberaliter cōmunicatur de thesauro Ecclesiæ in sacramentis et indulgentijs proportionabiliter, vt inde fiat solutio et satisfactio vt sic homo maneat liber et absolutus a debito præfato: sicq; solum est causaliter donatio liberalis pœnarum non formaliter. ¶ Hanc opinionem tenet Durandus propter rationes quæ infra tanguntur et soluuntur in probationibus quartæ opinionis et in argumentis.

¶ Sed certe hæc opinio Durandi est cōtra illud Ioan. 20. Quorum remisistis peccata &c. et Mathei. 16. Quodcumq; solueris super terrā &c. et cōtra formam Ecclesiæ dicētis, Ego te absoluo a peccatis &c. et Remittimus seu relaxamus tot annos pœnitentiæ.

¶ Palude autē ea distin. 20. q. 4. videtur coincide Palud. re cum Durando quoad indulgentias, licet differat quoad sacramenta dicens quod in sacramentis fit condonatio peccatorum proprie et etiam remissio quodq; ideo vocantur sacramenta gratiæ, sed in indulgentijs non nisi solutio pœnæ de thesauro cōmunicato per concessionem indulgentiæ. ¶ Sed certe si sentit vt durandus: præfata auctoritates Ioanis. 20. et Mathei. 16. et forma Ecclesiæ dicentis quod per indulgentias absoluitur quis a pœna et quod Ecclesia remittit ei pœnam, vt habetur in. ca. quod autē. de pœni. et re. sunt cōtra eum, vt patebit infra in probatione quartæ opinionis. Itē est alia ratio præcipue cōtra Palu. quia si sic esset quod indulgentia principaliter et essentialiter est solutio pœnarum, certe nō esset nisi quia per indulgentiam applicatur thesaurus Ecclesiæ ad solutionem pœnarum faciendam. Sed in sacramento pœnitentiæ etiā applicatur thesaurus meritorum Christi ad solutionem pœnæ æternæ et tēporalis faciendam: et tamē ibi est condonatio et vera remissio; relaxatio et absolutio principaliter et formaliter vt probatum est cōtra Durandum ex Ioan. 20. et Mathei. 16. et forma Ecclesiæ. Ergo similiter in indulgentia per eandem rationem.

rationem. Si autem Palud. intelligat quod indulgentia principaliter est communicatio thesauri ad solutionem faciendam, vt aliqua eius verba sonare videntur: iam concordat cum secunda opinione quæ proxime recitabitur et refutabitur.

Secunda opinio est quod ratio indulgentiæ principaliter stat in communicatione dispensatiua thesauri ad soluendum pœnam. Quodq; sic nunc et semper vsa est Ecclesia: minus autē principaliter et cōsequenter stat in remissione seu absolutione pœnarum. Et secundum hanc opinionem consequenter dicendum est quod absolutio seu remissio, similiter et solutio seu satisfactio pœnarum accessorie concurrunt ad rationem quidditatiuam Indulgentiæ. Ex eo enim quod per indulgentiam mihi applicatur tantum de pœna recondata in Ecclesiæ thesauro ad faciendam solutionem pœnæ debitæ, sequitur quod æquiualens pœna a me debita est iam deo pro me soluta de dicto thesauro mihi per indulgentiam communicato: et inde ulterius sequitur quod supradicta pœna a me debita et iam soluta est etiam mihi remissa relaxata, seu condonata. Hanc opinionem videtur tenere Palud. vbi supra et beatus Thomas ea. distin. q. 3. et multi alij doctores, et est satis cōmunis opinio, propter rationes quæ infra tanguntur et soluuntur in quarta opinione et in argumentis.

Tertia opinio tenet quod prius Ecclesia vsa est indulgentijs per modum absolutionis et remissionis, et quod tunc ratio indulgentiæ stabat principaliter in absolutione seu remissione pœnarum. Postea vero temporibus modernis a tēpore Bonifatij octaui vsa est Ecclesia indulgentijs per modum dispensatiuæ cōmunicationis. Et per consequens (vt Caie. in. 2. quodlibet. refert in materia de indulgentijs. ca. 6.) dicunt quod indulgentia olim et nunc est diuersarum rationum quidditatiue vel quoad suam naturam: quauis quoad causam sit eiusdem rationis semper, quia. s. omnes indulgentiæ sunt ab eadem potestate Ecclesiastica a Deo tradita remittente pœnas seu dispensante thesauro Ecclesiæ: et etiā quoad vltimum effectum. s. quoad remissionem seu solutionem pœnæ debitæ sunt vnus et eiusdem rationis et efficaciæ semper.

¶ Et isti mouentur ad sic opinandum ex tenore ipsarum indulgentiarum: quia scilicet olim vocabantur relaxationes vel remissiones, nunc autem a tēpore dicti Bonifatij octaui dicuntur cōmunicatiue seu dispensatiue fieri, vt patet in extrauagan. Clementis. 6. de pœni. et re. ca. vnigenitus: vbi dicitur indulgentias fieri per modum distributionis compensationis seu solutionis. Mouentur etiā ex alijs rationibus, quæ infra in secundo et tertio argumento tanguntur et soluuntur.

¶ Pro nunc autem sufficiat quod ista opinio nō est vera: neq; enim natura indulgentiæ pendet ex voluntate Ecclesiæ: quauis Ecclesia possit hoc vel illo modo concedere indulgentias: sed pendet ex sua natura et ratione quidditatiua quantum est de lege Christi, sicut indulgentiæ non habent funda-

mentum in iure tantum Ecclesiastico, sed precipue in iure diuino legis gratiæ, vt patebit infra quæstione. 5.

¶ Item ponere indulgentias diuersarum rationum in vsu Ecclesiæ diffonat ab ipso vsu Ecclesiæ vt patet. Quia Bonifa. 8. qui fuit primus auctor Iubilei perennis, vt habetur in extrauag. de pœnit. et re. ca. antiquorū. Incipit illam indulgentiam Iubilei ab indulgentijs magnis cōcessis a prioribus, manifestas per hoc se sectari vestigia prædecessorū. Item quia Romani pontifices in hodiernū vsq; diē indulgentias tot annorū adiunctis tot quadragenis concedēdo in capella pōrificiali testatur aperte se modo p̄schorū dare indulgentias: etiā apponēdo semper explicite clausulam illā. s. In forma Ecclesiæ cōsuetā. Ex quibus patet quod intendunt sequi antiquā formam indulgentiæ: et non inducere nouam alterius rationis. ¶ Item diffonat ab vsu cōmuni doctorū: nā omnes theologij pariter et canonistæ tractant de indulgentia tanquā de vnica specifica actione et vnus naturæ, et non vt de actionibus diuersarum rationum aut naturarum. Ergo nec indulgentiæ nunc et olim sunt diuersarum rationū et naturarū: neq; Ecclesia tanquā diuersis rationibus indulgentiæ vsa est in diuersis modis eas concedēdi. Ideo hæc tertia opinio quatenus præfatam differentiam ponit non valet.

Quarta opinio in qua tandem videtur standum conformiter ad præfatam particulam diffinitionis supra positæ, est quod ratio seu natura indulgentiæ semper est et fuit vnica, tam ex institutione Christi, quam in vsu Ecclesiæ: et quod stat principaliter in remissione, absolutione, seu relaxatione pœnarum: minus autē principaliter et accessorie quauis necessariō stante lege stat in cōmunicatione thesauri Ecclesiæ ad solutionem pœnarum faciendam. Sic. s. quod quia Ecclesia non potest libere relaxare pœnam Deo debitam pro peccato: ideo vt remissio sua sit valida et efficax et habeat vnde remittat et soluat pœnam adiungit absolutioni prædictæ cōmunicationem pœnarum solutarum a Christo et sanctis: applicando aliquid earum huic vel illi cui indulgentiam concedit: vt sic consequenter sit sufficienter soluta pœna Deo debita pro peccato: sicq; solutio et satisfactio pœnarum consequenter vt effectus finaliter intentus in concessione indulgentiæ concurrat etiam accessorie ad remissionem seu absolutionem earum. Et hanc opinionem tenet Caie. in. quodlibet. vbi supra et doctores cōmuniter.

¶ Et quauis præfata differentia videatur aliquibus differentia et subtilitas mathematica et subtilis, quodq; ideo non sit talis differentia ponenda, sed quod ratio indulgentiæ stat æque principaliter tam in remissione, absolutione seu relaxatione pœnarum, vt dicit præfata particula diffinitionis, quam etiam in cōmunicatione seu applicatione thesauri, quodq; idem est vtrumq; tam ex rei veritate magna differentia est, et multum facit ad rem: quia hinc pendet intelligentia indulgentiæ.

tiæ per modum suffragij, et differentia eius ab indulgentia proprie et simpliciter dicta, quæ est per modum iudiciariæ potestatis, vt patet ex supradictis et dicendis per totam hanc materiam, maxime in hac quæstione prima et infra quæstione decima quinta. ¶ Ideo (saluo meliori iudicio) standum videtur in hac quarta opinione scilicet quod indulgentia est absolutio seu remissio pœnæ extra sacramenta quidditatiue et æque principaliter, sicut est remissio pœnæ in sacramentis virtute sacramentorum. Et per indulgentias applicare thesaurum, est virtute thesauri Ecclesiæ applicati per concessionem indulgentiæ facere absolutionem a pœna extra sacramenta, sicut in sacramentis etiam fit applicatio thesauri meritorum Christi virtute quorum fit remissio culpæ et pœnæ.

¶ Sicq; conceditur quod licet nõ fiat aliter remissio pœnæ per sacramenta, quam per indulgentiã. Est tamen duplex differentia. Prima, quia in sacramentis fit applicatio solum meritorum Christi: in indulgentijs autem etiam fit applicatio satisfactorum aliorum sanctorum, vt patebit infra quæstione quinta. Secunda differentia est. Quia sacramentum ex ipsa Christi institutione est instrumentum applicatiuum meritorum Christi, per indulgentiã autem applicatur virtus passionis Christi et sanctorum, solum per auctoritatem Ecclesiæ sine aliquo instrumento iustitudo a Christo. ¶ Et sic patet declaratio huius quartæ opinionis, et primæ particulæ diffinitionis, quod scilicet essentialiter et principaliter indulgentia nunc et olim est remissio seu absolutio pœnarum, secundario autem seu accessorie, quantum necessario est communicatio thesauri Ecclesiæ vt dictum est. Que et probatur tripliciter.

Primo probatur quod est absolutio vel remissio. ¶ Primo, quia indulgentia nunc et olim vsu Ecclesiæ est eiusdem rationis et naturæ quoad suam essentialiam. Sed olim eius ratio et natura fuit principaliter remissio seu absolutio aut relaxatio pœnarum, ergo et nunc. Consequentia patet, et maior est supra probata in destructione tertie opinionis. Minor autem probatur per cap. quod autem. extra de pœnitent. et remissio. vbi Alexander tertius respondens archiepiscopo Caturariensi dicit quod quia nullus potest ligari aut solui a non suo iudice ideo indulgentiæ concessæ a non suo iudice vel episcopo non se extendunt ad non subditos eius nisi de consensu priorum iudicum. Hæc ibi. Ex quibus patet quod si indulgentia non esset per se proprie et essentialiter absolutio seu remissio, hoc ius non redderet rationem per se et propriam quare indulgentia non prodest non subdito, quia scilicet non potest ligari vel solui, nisi subditus. Si enim illa ratio est per se et proprie data, oportet indulgentiã proprie et quidditatiue consistere in absoluendo vel ligando: constat autem quod indulgentia non est ligatio, ergo est absolutio. ¶ Dicere autem quod ille canon non dedit rationem propriam et per se ad quæsitum seu ad suum dictum, certe hoc nõ consonat rationi aut Ecclesiasticæ

seu Papali decreto: quia ea quæ sunt per accidens repelluntur a qualibet scientia. Quod si ille canon glossetur, dicendo quod indulgentia est quidam absolutio seu remissio vt probatur, sed non essentialiter, sed effectiue. Sic. scilicet quod indulgentia essentialiter est comunicatio thesauri, causans seu efficiens absolutionem vel remissionem pœnarum, et quod hoc tantum probat dictum. ca. quod autem. etiam si per se et proprie det rationem. Contra hanc glossam est secunda probatio, quæ subsequitur.

Secundo probatur idem. Quia si principaliter natura indulgentiæ consisteret in communicatione, dispensatione, seu applicatione thesauri Ecclesiastici, sequeretur (vt arguit Gaie. vbi supra) quod episcopus Bononiensis possit validas indulgentias concedere non subdito suo, modo peccet modo non in tali concessione contra legem aut prohibitionem superioris. Probat consequentia. Quia dispensatio seu comunicatio thesauri non est actus iurisdictionis vt talis est. Nam ad comunicandum alicui thesaurum non requiritur aliqua iurisditio super illum cui comunicatur, sed sufficit auctoritas seu potestas super thesauri dispensationem, vt hoc patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem seu remissio pœnæ concomitaretur talem dispensationem per viam sequellæ absq; alio actu iurisdictionis, quia iam exoluisset pœnam debitam de thesauro Ecclesiæ sibi comunicato. Ergo alienus subditus qui solus ad quadraginta dies pœnitentiæ teneretur, certe sequeretur, quod ab episcopo Bononiensi per indulgentiam quadraginta dierum sibi factam aut comunicatam, sic absolueretur quod saltem coram Deo ad nullam pœnam pro peccato luendam teneretur. Huius tamen oppositum habetur in dict. ca. quod autem. dum ibi dicitur quod alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprii iudicis.

Si quis euadere nitatur dicens ad hoc quod quia indulgentia liberat eum cui datur a pœna coram Deo et coram proprio iudice Ecclesiastico: quia scilicet liberat a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentia, et licet alienus episcopus comunicando pœnas de thesauro Ecclesiæ non suo subdito exoluat pro illo pœnitentiã iniunctam coram Deo non tamen coram proprio iudice illius: et ideo ille subditus remanet ad pœnitentiã iniunctam adhuc obligatus coram suo proprio prelatore seu iudice. Sicut qui sine aliqua indulgentia per alia opera satisfactoria exoluisset totam pœnam peccatis suis debitam et pœnitentiã iniunctam a sacerdote non peregrisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiã iniunctam peragendam. Et ideo Alexander tertius dixit in dicto capitulo. quod autem. quod indulgentia non subdito non prodest. Scilicet in foro Ecclesiastico in quo intra fiunt et de quo predictum capitulo. quod autem. loquitur. ¶ Sed certe hæc euasio nil valet propter duo. Tum primo: quia si natura indulgentiæ principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis pœnam coram Deo, et absolutio iudicialis

iudicialis comes ponitur: certe Alexander tertius consultus non debebat respondere negative simpliciter et absolute dicendo, quod nõ prodest nisi de licentia proprii iudicis: ex quo oppositum est verum simpliciter et absolute, prodest enim coram Deo talis indulgentia etiam secundum oppositum opinantes. Vnaquæq; enim res simpliciter et absolute iudicatur secundum suam naturam et nõ secundum concomitantia. Imo et debuit absolute affirmari quod talis indulgentia prodest nõ subdito: ex quo illam indulgentiam secundum oppositum opinantem consequuntur omnes etiam nõ subditi quoad principalem et essentialem effectum indulgentiæ, qui est solutio pœnæ debitæ coram Deo. Ergo propter hoc nõ valet illa euasio. Tum secundo, quia tenendo quod indulgentiæ valent etiam quoad pœnas non iniunctas a sacerdote (vt infra. q. 9. propositione. 4. latius de hoc habetur:) tunc ex quo in foro Ecclesiæ iam non teneretur ad aliquam pœnam talis homo, sequitur quod indulgentia ei concessa a non suo iudice valeret ei omnino. Hoc autem est contra predictum cap. quod autem. vt probatum est supra, ergo euasio nulla.

Si secundo quis euadere nitatur dicens quod indulgentia essentialiter est dispensatio nõ quælibet sed iudicialis, scilicet super subditos tantum: et non proprie distributiva secundum leges iustitiæ distributivæ, ex quo non exigit respectum æqualitatis vnus subditi ad alterum vt supra habetur in probatione illius particulæ (iudicialis:) et nec est proprie actus iustitiæ moralis: sed est dispensatio iudicialis in subditos tantum et liberalis secundum quod ad Dei honorem et spiritualem utilitatem animarum seu Ecclesiæ pertinere videtur: et ideo non principaliter sed concomitanter est absolutio seu remissio pœnarum.

Sed certe neq; hæc euasio quid valet: quia tunc sequeretur quod eodem modo Papa vel Ecclesia concederet indulgentias viuis sicut defunctis. Patet hæc sequella, quia quoad principale vel essentialia ipsius indulgentiæ similiter indulgentia concessa animabus purgatorij per modum suffragij est dispensatio et comunicatio thesauri et conuenit cum indulgentia simpliciter sumpta quoad viuos secundum opinantem: licet differant in annexis seu concomitantibus, puta in iurisdictione annexa quoad viuos et non annexa dispensationi vel commutationi thesauri quoad defunctos. Ratione autem annexorum non diuersificatur natura et essentia rerum. Ergo ratione concomitantis iurisdictionis ipsi dispensationi non diuersificatur natura et essentia indulgentiæ quoad viuos et defunctos. Quod autem hoc consequens sit falsum probatur. Quia natura indulgentiæ per viam suffragij differt essentialiter ab indulgentia simpliciter dicta. Insuper et hæc conceditur solummodo viuis nõ per modum suffragij sed per viam iudiciariæ absolutionis: defunctis autem non per viam iudiciariæ absolutionis sed per viam suffragij, id est per viam auctoritatiue communicationis seu dis-

pensationis de thesauro Ecclesiæ vt tenet communiter practica Ecclesiæ, vt latius de hoc habetur infra. q. 15. ergo patet quod indulgentiæ defunctorum sunt essentialiter dispensationes seu communicationes auctoritatiue eis factæ de thesauro Ecclesiæ: concomitanter autem seu effectiue sunt remissiones pœnarum (vt ait Gaie.) vel potius sunt solutiones vel satisfactions pœnarum: et finaliter sunt remissiones et absolutiones earum, quia scilicet tales indulgentiæ eis conceduntur aut talis comunicatio et dispensatio thesauri eis confertur, vt inde pro debitis suis pœnis Deo satisfiat et solutum sit, vt tandem in alia vita vbi sunt a solo Deo talem solutionem acceptante ipsis defunctis suæ pœnæ debitæ remittantur et a tali debito absoluantur, vt infra. q. 4. in respon. ad. 3. argu. et. 5. latius de hoc habetur. Indulgentiæ autem viuis de quibus hic agimus sunt essentialiter et principaliter remissiones seu absolutiones pœnarum factæ a prelatore Ecclesiæ loco Christi: concomitanter autem sunt communicationes seu dispensationes de thesauro Ecclesiæ, vt dictum est et dicitur adhuc latius in responsione ad secundum argumentum et. q. 4. 5. 7. et. 15.

Tertio principaliter probatur idem. scilicet quod indulgentia sit essentialiter absolutio seu remissio pœnarum, cui tamen est annexa et concomitatur necessario auctoritatiua comunicatio seu dispensatio thesauri Ecclesiæ, vt prædicta remissio sit effectiva quoad Deum et Ecclesiam. Nam Ecclesia et Papa semper fere olim et nunc vocant indulgentias, remissiones, absolutiones, relaxationes peccatorum, id est pœnarum debitarum pro peccatis, vt patet extra. de pœni. et re. ca. quod autem. et. ca. cum ex eo. et eo. ritu. li. 6. et in extrauag. eo. ritu. ca. antiquorum. vbi dicitur. Plenissimam omnium suorum peccatorum concedimus veniã &c. et similiter in bullis Papalibus infinities id habetur: vbi dicitur quod conceditur plenissima remissio, indulgentia, venia et absolutio peccatorum conferentibus tale quid seu visitantibus talem locum. Et certum est quod ibi Papa et Ecclesia nõ loquuntur de absolutione sacramentali culpæ vt patet ex ipso tenore et circumstantijs litterarum et communi practica et intellectu earum: et quia sæpe Papa concedit quod Cardinalis tantum diaconus vel alius non sacerdos concedat plenissimã indulgentiam absolutionem et remissionem peccatorum: quia etiam in facto non sacramentali lucratur quis Iubileum utpote in visitatione et elemosina aut oratione et huiusmodi, qui Iubileus dicitur plenissima indulgentia et absolutio peccatorum id est pœnarum pro peccatis: quãuis sæpe ex tenore litterarum seu stilo curiæ ad maioris gratiæ abundantiam concedatur etiam facultas absoluendi sacramentaliter plenissime ab omnibus culpis auctoritate Papali. Et ita patet quod sic Ecclesia vocat indulgentiam, absolutionem, et remissionem &c. et non potest apte glossari quod sit absolutio casualiter aut effectiue aut alio modo sed formaliter

et essentialiter vt supra probatum est in alijs probationibus. ¶ Similiter etiam doct. theologi et canonistæ vocant cõmuniter Indulgentiam absolutionem et remissionem pœnarũ. Et hoc aperte sensit Alexan. Hall. 4. par. q. 83. membro. 3. et Bona. quanuis videatur dubius, tamen ad hoc magis declinat. in. 4. dist. 20. arti. 2. q. 2. et. 3. vbi semper indulgentias vocat relaxationes pœnarum. Item Richar. ea. dist. 20. arti. 3. q. 1. et arti. 4. q. 2. quãuis aliter qualiter videatur dubius, tamen expressius cõcordat cum predictis vocans indulgentias absolutiones remissionesq; pœnarum. Item cõcordat Henricus Ganden. in quodlibeto. Item Cardi. in tractatu de Indulgẽtijs et Iubileo. Item Fran. Mayo. in tractatu de clauib. Item Gerson. in tractatu de absolutione sacramentali et de indulgẽtijs et alibi vbi sæpe dicit quod dare indulgentias non est absolvere a peccatis quoad culpam, sed est de pœnitentia debita relaxare in toto vel in parte. Itẽ summa Angeli. titul. indulgen. secundum glossam. et notatur cõmuniter a docto. canonistis extra de pœnit. et re. ca. quod autem. et eo. titu. li. 6. ca. indulgentiæ. et tandem Caieta. in secundo quodlibeto in materia de indulg. ca. 1. 2. et. 6. et alij plures docto. antiqui et moderni sic vocauerunt et senserunt vt dictum est. ¶ Quanuis beatus Thomas. in. 4. dist. 20. q. 3. et Palud. ea. dist. et Supplementũ Gabrielis in. 4. distin. 45. q. 3. arti. 1. et Siluester titul. indulg. et alij plures doctores teneant oppositum dicentes quod indulgentia essentialiter et principaliter est dispensatio seu cõmunicatio thesauri propter rationes que postea ponentur in argumentis et soluentur. ¶ Tamen si eorum verba et sensus inspiciuntur, forte etiam senserunt nobiscum, quod. s. indulgẽtia sit essentialiter remissio vel absolutio, quod etiam aliquo modo innuitur ex ordine manifestati vsus thesauri Ecclesiæ ad vsum indulgentiæ. Nam (vt ait Caiet. vbi supra) cum doctores viderent Ecclesiam absq; sacramẽto dimittere pœnas debitas pro peccatis, nec ab Ecclesia tunc instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerent supponẽtes Ecclesiam absolvere a vinculo pœnitentiarum et pœnarum in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis seu absolutionis: quibusdam nesciẽtibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis Ecclesiæ liberare a pœnitentijs, alijs autẽ aliter opinantibus vt latius infra. q. 10. habetur. Et tandem ex diuersitate omnium illarum opinionum ostẽditur quod pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiæ quod scilicet esset remissio: ad cuius efficaciam inuestigãdam tot concurrunt opiniones quot infra ponentur. Et sic patet probatio illius particulæ. Absolutio vel remissio pœnæ.

Corol. 1.

¶ Ex omnibus supradictis corrolarie sequitur. Primo, quod indulgentia secundũ diuersos respectus diuersimode nominatur. Nam secundũ quod est absolutio et remissio seu relaxatio pœnæ, sic est et dicitur actus iudicis. Secundum autẽ quod

est applicatio satisfactio ad hunc, sic est et dicitur dispensatio seu cõmunicatio thesauri Ecclesiæ. Secundum vero quod efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactio nem, sic est et dicitur actus iustitiæ. Item secundũ quod indulgentia respicit hunc cui conceditur est remissio et relaxatio et etiam donatio liberalis et actus misericordiæ, ideo dicitur in bullis misericorditer relaxamus &c. quãuis vt respicit diuinam iustitiã sit satisfactio et solutio vsq; ad minimum quadrantẽ: est enim solutio sed non ab hoc: et hoc est maxime gratiæ, quod soluat meum debitũ et non a me sed de pœnis seu bonis aliorum mihi liberaliter applicatis, vt infra. q. 4. in responsione ad. 3. argu. arguitur. Ideo in sola lege gratiæ fit hæc gratia indulgẽtijs et in sacramẽtis et misterijs gratiæ, vt de hoc latius infra. q. 7. habetur.

¶ Secundo corrolarie patet differẽtia inter indulgẽtiã, et receptionem ad cõmunicandum seu participandum de bonis alicuius cõmunitatis seu Ecclesiæ totius. Quia indulgẽtia est actus iurisdictionis essentialiter et remissio seu absolutio pœnarũ. Nõ sic in participatione honorum Ecclesiæ vel cõmunitatis vt de his latius infra. q. 42. habetur.

¶ Contra illã particulã iurisdictionis, vbi dictũ est quod concedere indulgentiã et ipsa indulgẽtia est actus iurisdictionis: arguitur quincupliciter.

Primo, quia omnis iurisdictionis actus exerceri potest in inuitũ: indulgentiã autẽ nullus inuitus cõsequi potest. ergo. ¶ Item. 2. quia nullus potest vt actus iurisdictionis in se ipsum, sed ipse cõcedens potest vt indulgẽtia alijs cõcessa sicut et alij quibus cõceditur: alioqui ipse esset deterioris cõditionis. ergo. ¶ Item. 3. quia archiepiscopus potest in tota sua diocesi cõcedere indulgẽtiã, vt patet in. ca. nostra. extra. de pœnit. et re. et tamen constat archiepiscopũ non habere potestatem in subditos suffraganeorum nisi in quibusdã articulis, extra. de offi. ordi. ca. pastoralis. ergo. ¶ Itẽ. 4. quia ad illum pertinet remittere pœnam peccati, ad quem pertinet remittere ipsam culpam. Sed remittere culpam ministerialiter pertinet ad actum ordinis. ergo et remittere pœnã per indulgẽtiã aut alio quouis modo. ¶ Item 5. quia indulgentiã dantur etiam defunctis existentibus in purgatorio, qui tamen a iurisdictione Ecclesiæ sunt exempti, vtpote existentes extra hanc vitam, et quos Ecclesia non potest ligare nec soluere cui data est potestas ligandi et soluendi super terram tantum.

¶ Respondeo propter duas primas rationes Duran. in. 4. distin. 20. et propter alias tres alij moti sunt et male ad tenendũ quod concedere indulgẽtiã nõ est actus iurisdictionis Ecclesiasticæ sed ordinis. ¶ Ideo ad eos respondeo, ad primum argumentum secundum Caieta. in materia de indulgẽtijs. capit. 5. negando maiorem simpliciter. Dico enim quod aliquis actus iurisdictionis potest exerceri in inuitum vt patet secundum omnes: aliquis autem non, quando. s. est iuridictio sacramentalis

Argu. 2.
Cõtra particulam iurisdictionis.

Resp. ad 1. argu.

sacramentalis vel ad sacramentum pertinens, vt patet de absolutione sacramentali, quæ cum sit actus nõ solum ordinis sed et iurisdictionis quia. s. requiritur quod fiat a suo iudice seu sacerdote, et tamẽ non potest exerceri in inuitum. Sic etiã Indulgentia aliquo modo ad sacramentale reducitur pœnitentiã quæ iniuncta est vel iniungi deberet. Ideo requirit accipiẽtis dispositionem vt patet ex supra dictis nec potest habere locum in inuitum.

Resp. ad 2. ¶ Ad secundum resp. concedendo maiore quod. s. nullus pptest exercere in se ipsum actum iurisdictionis absoluendo et ligando se ipsum. Sed ad minore dico quod dans alijs Indulgentiã nõ lucratur illã illa via. s. ea ratione qua data est a se ipso, quia et absoluens alios a culpa seu a pœna nõ absoluit se ipsum, sed nõ est ideo deterioris cõditionis quã alij: quia et si non per istã viam tamen per aliã potest illã Indulgentiam consequi. s. cõmittendo cõfessori suo vt ipsum absoluat vel concedat illi indulgentiã sicut ipse fecit cũ alijs. Nã et hoc modo. Papa subiicit se absolutioni sacramentali: et similiter eadẽ ratione potest quoad indulgentiã. et cõcordat Richar. in. 4. dist. 20. arti. 4. q. 2. et cõmuniter doctores. Quãuis concedens indulgentiã eam potest lucrari etiam si non cõmittat alij subiicendo se cõfessori, vt dictũ est sed eam participãdo, de quo latius infra. q. 13. dubio. 3. habetur.

Resp. ad 3. ¶ Ad tertium resp. quod potestas archiepiscopi super totã prouinciã ex hoc ipso quod in quibusdã articulis affirmatur, manifestatur extẽdi ad dandas indulgẽtiã in tota sua prouinciã: quodq; ille est vnus articulorũ qui in iure canonico numerantur et conceduntur ei secundũ Panor. ibidem.

Resp. ad 4. ¶ Ad quartum respon. cõcedendo maiore solum si per eandẽ viã fiat remissio vtriusq; , vtpote per viã applicationis sacramenti: secus si remissio peccati quoad culpam fiat per viã tantum applicationis sacramenti remissio autẽ pœne per viã applicationis thesauri Ecclesiæ, vt fit per indulgẽtiã. Sicq; patet quod non necessario et simpliciter ad eundem pertinet soluere et ligare quomodocũq; : sed solum quando vtrunq; fit per eandẽ viã: et sic negatur consequentia.

Resp. ad 5. ¶ Ad quintũ conceditur antecedens, quod. s. animæ purgatorii sunt libera a iurisdictione Ecclesiæ, ita qd non possunt ab ea iudicari absoluẽdo vel ligãdo, sicut etiã nec de earũ causa alterius vitæ potest cognoscere Ecclesia quatenus sunt in purgatorio. Cõceditur etiã qd per hanc viã absolutionis seu remissionis iurisdictionis nõ conceduntur eis indulgẽtiã. Sed licet per hanc viã nõ possint defuncti habere indulgẽtiã ab Ecclesia: possunt tamen per modũ suffragij: et Ecclesia habet auctoritatẽ super thesauro Ecclesiæ ad cõmunicãdum eis de eo, et per cõsequens ad concedendũ illis indulgẽtiã per modũ suffragij, vt de hoc latius infra. q. 15. 16. habetur. Nũc autẽ solũ agimus de indulgẽtia absolute sumpta quãdo dicitur qd est remissio iurisdictionis, non autẽ de indulgentia defunctorum quæ est per modũ suffragij. Et sic negatur cõsequẽtia.

¶ Secundo principaliter, et hoc specialiter cõtra aliam particulã vbi dictum est quod indulgẽtia principaliter et essentialiter est remissio seu absolutio pœnarum. Sic arguitur dupliciter. Primo et in ordine sexto, quia cõmunis doctrina theologorum et canonistarum canonizata per Clementem sextum in extrauag. vnigenitus. de pœnit. et re. de cernit indulgentias fieri, per modũ distributionis et cõpensationis seu solutionis, aut satisfactiois. Dicit enim quod thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi et sanctorũ, quatenus satisfactoria sunt non pro se ipsis sed pro alijs distribuitur per indulgẽtiã in Christi fideles, ita quod pœnitentiã nostrã cõpensatur per penas Christi et sanctorũ, dum ex illo thesauro conceditur cuiq; quãsi precium penale vnde soluat Deo debitã pœnam pro suis peccatis. Hæc doctrina sic canonizata contrariatur prædictæ sententiæ, vbi dicitur qd indulgentia essentialiter et principaliter est absolutio seu per modũ absolutionis aut remissionis: nam longe distat actus absolutionis seu remissionis iudicialis a predictis actibus, qui non sunt proprii iudicis sed cõmunes tam publicis quã priuatis personis excepto distributionis actu: cuius tamen differentia ab actu absolutionis seu remissionis clare patet ex supradictis in probatione tam primæ quam secunde particulæ diffinitionis. Verba autem prædictæ extrauagã. vnigenitus. &c. habentur infra in. q. 5. ibi videantur. Doctores autẽ tenentes oppositũ ad supradictã iam recitati sunt supra in fine terciæ probationis.

¶ Item septimo arguitur ad idem. Quia inferior non potest absoluere nec remittere debitum superioris aut id ad quod superior obligauit. Sed Deus absoluendo obligat ad pœnã aliquã temporalem secũdum cõmuniter doct. in. 4. dist. 14. et. 20. ergo nullus alius potest absoluere vel remittere illam pœnã Deo debitam. ¶ Propter has rationes tenuerunt aliqui doctores quod indulgẽtia essentialiter et principaliter nõ est remissio vel absolutio pœne, sed cõmunicatio thesauri Ecclesiæ vel solutio aut satisfactio de thesauro illo cõmunicato. Sed iste rationes non probant intentum ideo ad eas respondetur.

¶ Respondeo ad sextum concedendo illam doctrinam canonizatam: sed negatur quod contrarietur nostræ supradictæ sententiæ aut opinioni. Et ratio est, quia illa doctrina canonizata per Clementem sextum et vera, non dicit quod indulgentia essentialiter et principaliter est cõmunicatio vel dispensatio thesauri: sed docet vnde est valor et efficacia indulgentiæ ad remissionem pœnarũ, quia. s. est ex dispensatione seu cõmunicatione auctoritatiua thesauri Ecclesiæ. Et ad hæc efficaciam spectat modus solutionis, cõpensationis, distributionis, dispensationis, donationis, seu cõmunicationis, quãdo dicitur quod indulgentiæ valent aut dantur per modũ dispensationis, et huiusmodi: et non spectat hæc ad principalem et essentialẽ actum indulgentiæ qui est iudicialis absolutio seu remissio pœnæ, ad

Argum. 6.
Cõtra particulam.
Absolutio vel remissio.

Argu. 7.

Resp. ad 6.

quam requiritur quod fiat a proprio iudice, alias nulla est indulgentia ut supra probatum est. Concomitanter autem est dispensatio seu communicatio thesauri predicti ut sit efficax valor Indulgentiæ, ut supra late et sæpe dictum est.

Ad.7.

¶ Ad septimum respondeo dupliciter. Vno modo secundum Tho. Palu. &c. doctores tenentes indulgentiam essentialiter et principaliter esse dispensationem seu communicationem thesauri, conceditur antecedens et consequentia ut iacet: sed per hoc non negatur quin aliquis possit alio modo liberare aliquem a pœna cui tenetur, utpote dando ei aliquid de quo soluat debitum suum, et hoc modo dantur indulgentiæ. Nam qui suscepit indulgentiam secundum hos doctores non absoluitur, per concedentem indulgentiam simpliciter a debito pœnæ, sed ab ipso concedente indulgentiâ datur illi de cõmuni thesauro Ecclesiæ unde debitum soluat ut sic maneat liber et absolutus a debito pœnæ. **¶** Alio modo secundum opinionem quartam supra positâ quâ nos hic non sequimur cõtra quâ directe procedit argumentum tenentem quod indulgentia est remissio et absolutio pœnæ, respondeo secundum Bonauen. in. 4. dist. 20. arti. 2. q. 2. quod proprie loquendo bene potest inferior ministerialiter absolueret et remittere id ad quod obligat superior si ad hoc est sibi concessa auctoritas aliquo modo ab ipso superiore, ut patet. Quia sacerdos absoluit a debito culpæ et a reatu inferni quia a Deo habet potestatem ministerialiter ad hoc. Sic in proposito prælatus Ecclesiasticus potest quoad pœnas per indulgentias quia a Deo est ei concessa potestas ad hoc, ut patebit infra. q. 7. alio qui per idem argueretur quod sacerdos non potest ministerialiter absolueret a debito culpæ sed a reatu inferni aut pœnæ æternæ ad quæ peccator obligatur a Deo pro delicto. **¶** Itē potest argui ad idē. Quod præfata absolutio seu remissio pœnarum per indulgentias non potest fieri extra sacramenta, sicut nec absolutio culpæ. Sed eius responsio pendet ex quæstione quinta, ideo illuc referetur.

Quæst. 4.

VÆSTIO III. Vtrum sit necessarius Ecclesiæ aliquis thesaurus spiritualis de quo fiant Indulgentiæ.

¶ Respondeo quod sic. Ratio est. Supposito quod per indulgentiam absoluitur quis non solum ab

iniunctione seu vinculo quo ex precepto sacerdotis seu Ecclesiæ tenetur coram Ecclesia seu in foro Ecclesiæ implere pœnitentiam iniunctam: sed et quod absoluitur coram Deo ab ipsis pœnis debitis pro peccato: modo sunt modo non sunt iniunctæ a sacerdote, ut de hoc latius infra. q. 9. et. 10.

¶ Hoc ergo supposito probatur intentum sic. Quia ad remissionem peccatorum siue quoad culpam siue quoad pœnâ per sacramenta obtinendam requiritur aliquis thesaurus, puta meritum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione

(stante lege loquor semper.) Ergo ad remissionem peccatorum quoad pœnâ tantum extra sacramenta seu per indulgentias requiritur aliquis thesaurus. Cõsequenter patet a fortiori. Quia non est maior virtus aut potestas concessa a Christo quoad remissionem culpæ aut pœnæ extra sacramenta, quâ per sacramenta ex vi clauium. Antecedens autem probatur ex sacra scriptura et doctrina Ecclesiæ, ubi habetur quod remissio peccatorum est effectus passionis Christi. Ita quod cuiuscumque; remittitur peccatum siue quoad culpam siue quoad pœnâ remittitur ex virtute passionis Christi, quæ virtus ei applicatur per sacramenta: merita namque; Christi fuerunt et sunt necessaria ad remissionem culpæ et pœnæ omnium peccatorum secundum sacra scripturam, cuius auctoritates quia sunt multæ et notissimæ et claræ adeo ut negari non possint nisi a negatibus sacra scripturam, ideo propter breuitatem omittuntur. Credimus enim in huiusmodi remissione sicut et in vniuersis vijs dñi non solum misericordiam sed et iustitiam inueniri. Misericordiam quidem in hoc quod misericordiam peccatorum Christus computat quasi suam: iustitiam vero in hoc quod meritum ac passio Christi comunicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur et hoc propter vnionem capitis cum membris et e contra: ut sic peccator debitum Deo soluat quasi de suo non per se ipsum sed per Christi communicationem acquisito, ut patet in baptismo: in quo ideo fit plenaria remissio peccatorum, quia baptizatus plenissime comoritur et consequitur Christo. Rom. 6. **¶** Itē probatur idem per extrauag. vniuersum. de pœnit. et re. ut habetur in fra. q. 5. ibi vide.

Rom. 3. 5. Ephes. 1.

1. Ioan. 2. et. 2.

Apo. 16.

Heb. 9.

Argu. 2.

¶ Contra prædictam sententiam catholicam arguitur quadrupliciter. Primo, quia Papa potest absolueret a culpa ministerialiter, transferendo pœnâ eternam in temporalem et de foro inferni ad forum purgatorij seu temporalem pœnarum: sicut potest ab excommunicatione et suspensione et cæteris pœnis Ecclesiasticis absolueret auctoritate sua, sine distributione alicuius thesauri necessarij ad id. Ergo similiter eadem auctoritate potest remittere pœnas debitas Deo pro peccatis sine communicatione alicuius thesauri: siquidem; nullus thesaurus requiritur ad efficaces indulgentias concedendum. Antecedens patet: et consequentia probatur. quia. Math. 16. Quodcumque; salueris super terram &c. eodem modo loquitur dâdo potestatem ad soluendum et ligandum omne solubile et ligabile ab eis modo sit culpa modo pœna temporalis in foro Dei et Ecclesiæ. Alioqui si non potest per indulgentias fieri absolutio pœnarum sine dispensatione thesauri Ecclesiastici: ergo nec aliæ absolutiones ab alijs pœnis præcipue ab excommunicatione quando per absolutionem eius fit quis particeps meritorum Christi et Ecclesiæ. Quia eadem ratio videtur vtrobiq;.

¶ Item. 2. arguitur ad idē. Quia quilibet princeps habet plenariam potestatem in aliqua re. regulariter potest remittere debita peccatoribus in sua polytia nulla facta recõpensata vel solutione: ita quod talis remissio est efficaciter valida, modo peccet remittens

Argu. 2.

remittens modo non, sed Papa est velut princeps habens plenariam potestatem a Deo in re. publi. Christiana. Matth. 16. Quodcumque; solueris super terram &c. Ergo Papa, et illi quibus ipse commiserit, potest remittere debita pœnarum tempora lium pro peccatis liberaliter omnino indulgendo sine communicatione alicuius thesauri.

Argu. 5.

¶ Item tertio arguitur ad idē. si de aliquo thesauro necessario fieret indulgentia: ergo iam indulgentia non esset vere liberalis indulgentia, donatio seu absolutio et remissio pœnarum: sed potius satisfactio et persolutio usque; ad nouissimum quadrantem per aliorum opera alijs comunicata. Et per consequens vltimius sequeretur id (quod omnes negant). scilicet quod concedens indulgentiam oneret se ad satisfaciendum pro eo cui concedit indulgentiam. Quod probatur. Quia ex quo sic Papa non omnino liberaliter remittit sed satisfacit pro alijs de thesauro Ecclesiæ. Ergo manet oneratus ad id.

Argu. 4.

¶ Tē quarto agitur ad idē. Quia si de thesauro aliquo fuerit indulgentia: ergo virtute clauium non fit absolutio pœnarum, sed translatio operum aut satisfactio, cõtra illud Matth. 16. Quodcumque; solueris &c. Sicque; indulgentia non esset essentialiter absolutio vel remissio, sed translatio vel dispensatio, quod est cõtra supra dicta in. q. 1. **¶** Itē sequeretur quod idē tantum per clauis ageretur quod de facto sine clauibus fit. Quia. scilicet si aliqua opera Christi et sanctorum sunt in thesauro Ecclesiæ, non permittuntur a Deo esse ociosa talia opera seu talis thesaurus, sed de facto nunc et semper et sine usu clauium succurreret quibus possent. **¶** Propter duas primas rationes Frã. Mayro. in 4. dist. 9. et alij pauci doctores propter alias rationes videtur tenere quod non requiritur aliquis thesaurus de quo fiat indulgentia. et propter easdem et alias duas nã Medina de indulgentijs disputatione 3. ca. 40. 41. dicit non probari sufficenter thesaurum esse necessariũ neque; hereticum esse illud negare: quãuis ipse ut probabilius quã oppositum teneat esse necessariũ, ut. ca. 43. 44. latius ibi probat. Sed certe nil probat cõtra nãam præfatam sententiam cõmunem et catholicam, et oppositum tenere forte est hereticum ut probatum est et dicitur infra. q. 5. ideo ad rationes præfatas respondetur.

Respõ. ad primũ argumentũ.

¶ Respõdeo ad primũ negando consequentiam. et ratio est quia licet vtriusque; possit Papa non tamen eodem modo, quia est ritus Ecclesiæ declarans diuersos actus diuersimode fieri posse et non aliter: quia. scilicet remissio culpæ fit per ministerium sacramenti per modum absolutionis: pœnarum autem in foro exteriori Ecclesiastico, fit solo iussu autoritativo: pœnarum vero temporalium Deo debeat in foro Dei et Ecclesiæ absolutio fit non nisi per modum dispensationis de thesauro Ecclesiæ ut probatum est per extrauag. Vniuersum. de pœ. et re. **¶** Itē negatur antecedens quoad remissionem culpæ. dico. n. quod ad remissionem culpæ requiritur aliquis thesaurus per sacramentum pœnitentiæ dispensandus. scilicet merita Christi ut supra probatum est. et sic dico quod sicut ad culpæ remissionem requiritur suus thesaurus et suo modo per sacramentum

dispensandus, ita ad remissionem pœnæ pro culpa Deo debita requiritur suus thesaurus suo modo etiã extra sacramenta dispensandus. **¶** Et ad id quod ibi subinfertur de absolutione censurarum: respondeo negando consequentiam: neque; est simile. Quia ista absolutio pœnarum per indulgentias respicit tertiam partem sacramenti pœnitentiæ. scilicet satisfactionem, ex qua eã supplet: Christi autem merita directe sacramenta respiciunt. Itē quia absolutio ista est a pœnis Deo debitis hic vel in alia vita: alie autem absolutiones censurarum sunt iudiciales a pœnis tantum in hac vita debitis, ideo ad eas remittendas sufficit sola potestas Papæ volentis: ad illas vero Deo debitas etiã in alia vita ultra Papæ potestatem requiritur dispositio subiecti, id est ipsius hominis. et requiritur etiã thesauri Ecclesiæ dispensatio rationalis: quia minister non est remittere pœnas debitas superiori aut principali nisi dispensando. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut mi. et dispens. et nota quod licet ligare seu non soluere seu non dispensare thesaurum meritum Christi, absolute et pure negative accipiendum non sit aliquis actus clauis seu potestatis ligandi: tamen capiendum respectiue et prout includit aliquid positium. scilicet iudicium pertinens ad clauem scientiæ quo quis autoritatiue iudicatur indignus absolui et sic ut indignus repellitur a prædicta absolutione: tunc talis non absolutio est actus Clauis seu potestatis ligandi ad pœnam seu non dispensandi thesaurum, ut de hoc latius agitur a doct. in quarto distin. 19. in materia de Clauibus. et sic patet responsio ad primum argu.

Respõ. ad secundũ argumentũ.

¶ Ad secundũ respondeo concedendo maiore solũ in casu quo princeps potest remittere etiam causam debiti. quia tunc potest etiam ipsum debitum omnino liberaliter remittere: alias autem negatur. Et ideo negatur minor in casu in quo etiã maior conceditur. Quia Papa non potest remittere causam debiti. Causa. n. debiti pene est culpa: Papa autem non potest omnino liberaliter remittere culpam. Sed ex meritum Christi dispensatione et applicatione in sacramento: sicut nec potest ad libitum remittere obligationem: qua quis tenetur implere legem Dei: et ita non potest sic omnino liberaliter remittere pœnam debitam pro tali culpa. **¶** Itē dato quod in distincte conceditur illa maior: tamen minor sic vniuersaliter accepta negatur. Quia licet Papa sit princeps in foro exteriori Ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris, cuius signum est quod ipse est solutus a pœnis Ecclesiasticis et legibus ut princeps quia. scilicet non potest puniri ut subditus per iudicem Ecclesiasticum: tamen in foro pœnitentiæ vel quasi pœnitentiæ et quoad Deum est subditus et potest solui et ligari a sacerdote in tali foro, et potest et debet sibi negari absolutio sicut et reliquis fidei accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ: et similiter in pœnitentiis ad forum Dei seu ad Deum quo ad alios non habet omnino liberam potestatem sed limitatam ad metas iuris diuini et rationis ut minister et dispensator. 1. Corinth. 4. nunc autem pœna temporalis Deo debita pro peccatis non spectat ad forum tantum

extrinsecum sed ad forum Dei seu quodammodo penitentialem, modo remittatur per Sacramentum modo non. quod patet ex eo quod est eiusdem rationis cum suis alijs partibus quæ remisse sunt ex virtute clauium. vel per satisfactionem poenitentialem. ideo Papa quo ad hoc non habet potestatem liberam vt princeps sed vt minister et dispensator. et sic respondet Caiet. in quodlibeto de indulgen. q. 1.

Respon. ad tertium.

Ad tertium respondeo negando consequentiam quod ergo indulgentia non est remissio sed solutio, &c. Dico enim (vt supra. q. 1. corol. 1. dictum est) quod indulgentia secundum diuersos suos actus, sic diuersis rationibus et nominibus exprimitur. Nam secundum quod est absolutio et remissio poenæ, sic est et dicitur actus iudicis: et secundum quod est applicatio satisfactionis seu thesauri ad hunc, sic est et dicitur dispensatio. et secundum quod efficit solutionem poenitentiae debitae apud diuinam iustitiam sic est et dicitur opus diuinæ iustitiae. Ideo dico quod indulgentia vt respicit hunc cui conceditur est remissio et relaxatio omnino liberalis: quanuis vt respicit diuinam iustitiam sit solutio vsque ad minimum quadrante: est enim solutio sed non ab hoc: et hoc est maxime gratiae, in sola lege gratiae, quod scilicet soluantur debitum meum non a me, quod in sacramentis legis gratiae per merita Christi largiter fit. Nam tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiae, vt peccatis nostris sic parcere voluerit, quod tamen per filium suum suae iustitiae satisficeret pro nobis, quod et abundantioris gratiae fuit, vt non solum debita remitteret, sed et satisfactorem daret: id quod Paulus ad. R. 3. diuinitus ponderans ait. Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quæ proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius &c. Et Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret vt omnis qui cred. &c. sic que patet quod secundum ordinem diuinæ sapientiae nil admittit gratiae indulgentiarum et misericordiarum ex hoc quod ibi interuenit etiam solutio satisfactoria per merita Christi et sanctorum quæ sunt thesaurus indulgentiarum. Itaque non sunt incompossibilia (vt pretendit argumentum) hæc duo, scilicet gratia seu misericordia cum iustitia et satisfactione in indulgentijs. Et ex his patet responsio ad aliam subsequelam negando illam, quod scilicet ergo concedens indulgentiam obliget se ad satisfaciendum. et ad eius probationem quod scilicet hoc modo satisfacit pro alijs, conceditur ad bonum sensum, sic scilicet quod Papa dando indulgentias satisfacit pro alijs, id est applicat satisfactionem aliorum de thesauro Ecclesiae pro alijs. sic q; non sequitur quod ergo obliget se ad satisfaciendum. Aliud est enim applicare huic satisfactionem alienam: et aliud est obligare se ad satisfaciendum pro eo.

Respon. ad quartum.

Ad quartum respondeo negando consequentiam, Nam virtute Clauium per indulgentias fit

non solum translatio seu applicatio satisfactionum sanctorum ad istum, sed et absolutio istius a poena debita, vt latius supra. q. 3. dictum est. et sic impletur illud Matth. quodcumq; solueris super terram. &c. Et similiter negatur quod subsequitur ibi, scilicet quod virtute Clauium nil aliud fiat nisi quod de facto fit sine Clauibus, et ad probationem eius vbi dicitur quod merita Christi, et sanctorum non relinquuntur ociosa &c. Respondeo quod huiusmodi opera vt satisfactoria, facta sunt pro Ecclesia et non determinate pro hoc vel pro illo particulari nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum, quæ applicatio fit per indulgentias. Non ergo de facto operatur absque applicatione prefata, quia sunt omnia: nec ideo sunt ociosa: quia ad hoc suaptenatura sunt ordinata, vt applicata et non aliter operentur: sicut merita Christi, non nisi applicata operatur remissionem peccatorum: et non ideo dicuntur ociosa.

VÆSTIO QVINTA.

Quest. 5.

Vtrum prefatus thesaurus spiritualis Ecclesiae de quo fiunt indulgentiae constat ex superabundantibus meritis Christi, et satisfactionibus sanctorum.

Nota.

Respondeo quod sic. pro cuius probatione oportet praenotare, quod secundum communiter doct. (vt etiam refert. Caieta. in. 2. quodlibeto. quaesito secundo in tractatu de indulgen. et in tractatu. 27. q. q. 1.) meritum differt a satisfactione in duobus proprie loquendo. Primo in sua quidditate. Nam meritum condigni (de hoc enim loquimur) appellatur opus propter quod operans est dignus gloria: ita quod sibi debetur stante lege aut de lege, secundum Theomorph. 4. Reposita est mihi Corona Iustitiae, quæ &c. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio poenæ modo fiat de alias indebito modo non (de quo nunc non curo: tunc enim debitor poenæ satisfacit iustitiae quando debitam poenam ex soluit adæquando enim solutionem debito certe satisfacit. Et quanuis rationes istæ sint diuersæ, tamen possunt sepius in eodem opere esse simul. Nam potest vnus et idem opus esse meritorium simul et satisfactorium.

Meritum a satisfactione differ.

Vnde in quolibet opere bono meritorio et poenali, vt pote in ieiunio est considerandum quadruplex officium seu effectus quem habet tale opus. scilicet bonificandi, medendi, merendi, et satisfaciendi. Nam ex eo quod est bonum moraliter bonificat ipsum operantem tantum, et disponit illum ad alia opera bona. Ex eo autem quod est tale opus puta ieiunium, medicinam prebet ipsi tantum operanti contra carnis concupiscentiam: sicut elemosyna contra auariciam. Ex eo vero quod a Charitate procedit seu charitate informatur est meritorium gloriae, ex eo demum quod poenale est, est satisfactorium pro poena temporali debita pro

In quocumque opere quadruplex officium considerand.

Altera differentia merito a satisfactione.

pro peccato: soluitur enim poena per opus poenale vt tale est. Hæc est ergo prima differentia formalis inter opus vt meritorium, et satisfactorium est. Secunda differentia quoad efficaciam seu fructum vt iam patet ex dictis. Nam meritum non excedit personam quæ meretur. Nullus enim potest de condigno mereri alteri gloriae sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit omnibus. Quia gratia data Christo, est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem aliorum est particularis. Meritum enim Christi et non aliorum sanctorum per sacramenta ex vi sacramenti comunicatur nobis et nos saluat. Ideo prima. Corint. 1. Nunc quid Paulus crucifixus est pro vobis &c. Similiter et quo ad officium bonificandi et medendi, non excedit personam operantis. Nam ex meo bono opere non fit alius bonus, sed ego tantum: neque ex meo ieiunio prebetur alteri medicina contra concupiscentiam sed mihi tantum cui talis medicina est applicata vt patet. Satisfacere autem potest vnus pro alio cum vnus soluit debitum poenale pro alio in temporalibus et spiritualibus: ideo opus satisfactorium seu poenale vt satisfactorium est potest fieri et comunicari alteri, vt patet ex dictis de his latius et pulchre noster Medina de indulgentijs disputatio octaua. ca. 44. 45. 46. agit.

Tria probanda.

Hoc notabili suppositio iam respondeo ad quaestionem in qua sunt tria probanda. Prima quod thesaurus indulgentiarum constat ex satisfactorijs operibus. Secundo quod ex superabundantibus. Tertio quod Christi et sanctorum.

Probatio prima pars.

Prima particula. quod scilicet thesaurus indulgentiarum constat ex satisfactorijs operibus, vel ex meritis pro vt sunt satisfactoria, probatur. Quia indulgentia vt solum indulgentia est, est remissio poenarum vt supra. q. 3. dictum est et dicitur infra. q. 8. ad habendum autem thesaurum de quo per indulgentias soluatur illæ poenæ debita, sufficit quod sit thesaurus poenarum seu meritorum vt sunt satisfactoria. Ergo ex talibus satisfactorijs constat thesaurus indulgentiarum. Consequentia patet cum maiore. et minor etiam patet. Quia indulgentia ex vi indulgentiae non succedit loco satisfactionis debitæ pro peccatis, nisi quo ad vltimum officium scilicet quoad vim satisfactoriam quia ex vi indulgentiae vt talis est non fit homo bonus, nec medicatur nec meretur: sed solummodo soluit de sibi donato seu comunicato thesauro Ecclesiae poenam quæ per suam propriam penitentiam soluisset. Nam ideo communiter doctores consulunt lucratibus indulgentijs, vt nihilominus adimpleat et faciat suas penitentias et alia bona opera poenalia: predicant etiam meritum esse longe melius indulgentijs puris vt tales sunt. Non tamen propter hoc vilipendendæ sunt indulgentiae, sunt enim salutes tollendo poenam quæ impediret ingressum gloriae. Concordat Theomorph. in additi. tertiae partis sum. q. 27. arti. 1. et Gerso. 2. parte tractatu de indulgentijs consideratione. 12. vt de hoc latius habetur infra. Dixi notanter in dicta probatione minoris quod indulgentia vt talis est ex vi indulgentiae. quia si indulgentiae mixtum intelligatur opus factum quo acquiri

tur ipsa indulgentia, puta elemosyna et huiusmodi: iam sic indulgentia mixta tali operi bono melior est quam sola satisfactoria ceteris paribus: quia nullum praedictorum officiorum seu effectum inuentorum in satisfactione poenali sibi deficit. est enim elemosyna data pro adquirenda indulgentia reddes bonum et dispensans ipsum dantem ad alia bona opera, et prebet medicinam contra cupiditatem sicut et alia elemosyna, et est meritoria gloriae sicut et alia opera bona facta ex gratia aut charitate, et est satisfactoria ex propria penalitate: et ultra hæc superuenit sibi solutio poenæ seu satisfactorio ex vi ipsius indulgentiae.

Secunda particula ex superabundantibus.

Secunda particula, quod scilicet ex superabundantibus satisfactionibus supradictis constat predictus thesaurus indulgentiarum et non ex alijs, probatur. quia satisfactiones illæ quibus satisfactores ipsi indigerunt pro seipsis. Iam cesserunt in solutionem poenarum debeatam pro suis proprijs peccatis: et ideo iterum pro alijs soluere non possunt. Similiter et satisfactiones quæ ab ipsis determinate oblatæ sunt pro quibusdam alijs non possunt pro alijs iterum soluere: ex quo iam sortitæ sunt suum effectum. Ergo ex quo satisfactiones in thesauro repositas pro alienis poenis soluendis constat et oportet offerri posse (vt latius dicitur in tertia particula sequente) sequitur quod huiusmodi satisfactiones sint abundantes, ita. scilicet nec pro alijs qui illas egerunt, nec pro alijs hactenus satisfecerint. Hoc enim est merita seu opera esse superflua seu superabundantia quo ad officium seu effectum aut vim satisfaciendi. Nam quo ad officium seu vim merendi, iam in ipsis sanctis meritis tantum habuerunt suum effectum: et in ipsis sunt iam premiata quo ad gloriam essentialē seu etiam accidentalē, praeter Christum cuius merita in nobis sunt fuerunt et erunt premiata, vt supra dictum est. Et hoc est quod communiter dicitur, quod scilicet superabundantia merita sanctorum vt sunt satisfactoria quæ in illis sunt, sunt irremunerata seu verius et magis proprie loquendo quæ in ipsis non poterunt habere suum effectum satisfactionis seu solutionis non propter defectum largitatis Dei aut ipsorum operum sed propter ipsorum operantium aut patientium excellentiam qui non egerunt illa satisfactione seu solutione poenarum remunerantur in nobis, id est cedunt ad solutionem nostrarum poenarum debeatam: et ideo reponuntur in communi thesauro Ecclesiae, id est Deus accepit eas vt pro nostris futuris poenis debitis referentur: vt nobis communicate per indulgentias soluant pro nobis et in nobis habeant suum effectum satisfactionis.

Tertia particula, Christi.

Tertia particula scilicet Christi et sanctorum) probatur, supposito prius quod illæ superabundantes satisfactiones Christi et sanctorum sunt nunc et erunt et manebunt interminabiles et infinitæ vsque ad finem mundi. Quod probatur de Christo. quia. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum sed

sed pro totius mundi, ex qua auctoritate patet quod sic Christi passio satisfecit pro peccatis totius mundi quod si totus mundus baptizaretur post omnia peccata comissa, iam statim euolaret ad cœlum ex satisfactione meritorum Christi pro pœnis illorum, sed constat quod executiue pro paucis tantum satisfecit, ex quo plures ex sua culpa damnantur. Ergo reliquum meritorum et satisfactionum Christi superabundat pro alijs omnibus etiam in finitis si infiniti mundi essent secundum Durandum in quarto distin. 20. q. 3. et secundum communiter doct. in 3. distin. 18.

Quod etiam sancti plus passi sunt aut satisfecerunt, quam ipsi debebant pro suis peccatis, patet de Iob. 7. Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera: quam si arena maris hæc grauior apparet &c. Et simile iudicium est de innumerabilibus alijs sanctis martiribus confessoribus et virginibus, ut patet de beata virgine quæ nullum habens peccatum, tamen valde passa est cum filio iuxta crucem.

Hoc ergo supposito iam probatur tripliciter præfata tertia particula quod scilicet prædicte superabundantes et interminabiles satisfactiones Christi et sanctorum remaneant in thesauro spiritali pro nobis, ut scilicet nobis communicatæ per indulgentias pro nobis satisfaciant, tanquam si ipse Christus, et ipsi sancti uiuentes ea intentione fecissent ut ipsi pro nobis exolueret pœnas debitas nostris peccatis.

Ratio.

Prima probatio est secundum Thom. in 4. distin. 20. q. 1. art. 3. et communiter doct. ibidem, et Caiet. in quodlibeto ubi supra: quia ex diuina iustitia et liberalitate non debent huiusmodi opera ut satisfactoria manere innania aut inutelia. essent autem ut satisfactoria instructuosa si proprio fructu seu effectu (qui est satisfacere) essent priuata: et non per accidens, puta quia deessent hi in quibus fructificet, sed et per se, quia scilicet suapenatura omnia satisfactoria supererogationis essent instructuosa: quia scilicet nec in ipsis operatibus nec in alijs suum effectum habere possent in quantum satisfactoria, ergo.

Ratio.

Secunda ratio. quia vnitas corporis mystici seu communio ecclesie exigit ut quelibet bona suorum ciuium quæ possunt esse vilia reipublice Christianæ ordinata a spiritu sancto Ecclesiam regente, sint ad vtilitatem ipsius Ecclesie et membrorum inuicem. Sed constat satisfactoria supererogationis cedere posse ad vtilitatem Ecclesie, ut patet ex eo quod per propriam intentionem ipsorum sanctorum potuissent hæc applicari ad satisfaciendum pro hoc vel illo membro Ecclesie debente pro suis peccatis satisfacere. Ergo hæc satisfactoria supererogatorie facta a Christo et sanctis ad vtilitatem aliorum membrorum Ecclesie a Deo vel ab Ecclesia vel ab ipsis sanctis actualiter vel virtualiter ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est pro alijs satisfacere, ex quo pro ip-

sis operantibus non indigentibus satisfacere non possunt. Dico autem vtilitas eorum propria, quia non excommunicibus sed ex proprijs secundum Arist. de rebus iudicandum est.

Tertia ratio, quia ad Colosen. 1. Paulo de suis satisfactorijs operibus hoc idem restatur dicens. Gaudeo in passionibus pro vobis: et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi patet eius intentio adimplentis in propria carne passionem deficientes ad conficiendam mensuram a Deo diffinitam pro Ecclesia, et pro satisfactione membrorum eius. Idem autem iudicium est de alijs sanctis quia nulla in hoc videtur ratio differentie. Sic beatus Anselmus et Schoiastici doctores ad propositum exponunt hæc auctoritatem, quam tamē alij doctores originales aliter exponunt. Nā Theodoritus et alij quidam, ut referunt Claudius Guilandus, Nico. de Iyt. glosa interline. et Tithelmannus, hunc exhibent sensum quod sicut Christus per suam passionem redemit Ecclesiam: ita et per passionem apostolorum aliorumque sanctorum veluti membrorum suorum redemptam congregauit atque collegit in vnum corpus mysticum iuxta id. Ioan. 4. Videte regiones quia iam albe sunt ad messem, et ita similiter sancti semper elaborant pro Ecclesia sustentanda et multiplicanda in vnitatem fidei pacis et charitatis, verbo et exemplo illam superedificantes: sed apostoli per omnibus et Paulus pre ceteris ut ipse ait prima Corinth. 15. Plus omnibus laboraui &c. Alij autem, ut ait Osius tom. 1. ca. 48. exponunt non quidem id ita ab apostolo Paulo dictum esse quasi passionem quas Christus pertulit pro nobis non sufficiant ad satisfaciendum pro peccatis mundi totius: sed quod magna pars passionum eius adhuc deest eius corpori mystico. 1. Ecclesie priusquam omnium persecutionum Christi in se et in suo corpore mystico et membris eius sit finis. Nam vsque ad finem mundi Christus patitur in suis membris sicut olim Adam. 9. dixit Saule Saule quid me persequeris? et ita omnes sancti adimplent in carne sua ea quæ desunt passionum Christi. id est passionem que illis residua et relicta sunt ut patiantur pro corpore Christi. 1. Ecclesia sustentanda ut secundum priorum expositionem dictum est. et hoc ut dixi extenditur etiam a scholasticis, pro Ecclesia Christi et membris eius fragilibus iuuandis per opera sua satisfactoria quæ in thesauro Ecclesie reponuntur. Et ita omnes consonant expositiones ut quod altera omittit altera suppleat. Ideo duæ priores probationes sunt efficaciores ad probandum intentum ut noster etiam Medina de indulgentijs disputatione. 8. ca. 43. latius probat.

Ad prædictarum omnium trium particularium, simul et dictorum omnium in hac questione probationem, facit ratio seu exemplum sequens. Quia sicut si quis faceret regi aliquod notabile obsequium quod esset illi tam acceptum quod propter id decerneret gratificari, et dona concedere, non solum

solum facienti, sed et omnibus filijs, amicis et propinquis et eis remittere debita: tunc tale obsequium sic acceptum a rege seu talis intentio et voluntas seu acceptatio regis diceretur thesaurus illorum filiorum seu amicorum, ex quo omnibus illis est commune communeque causa moralis sui remedij ad sua debita soluenda. sit in proposito Deus acceptauit illas superabundantes satisfactiones Christi et sanctorum ut omnibus membris Ecclesie profint ad satisfaciendum, secundum quod per dispensatorem Ecclesie per viam indulgentiarum fuerint huic vel illi in toto vel in parte applicatæ de satisfactionibus Christi et sanctorum simul secundum quod Deo placet: ita quæ de communi Ecclesie thesauro ad redemptionem captiuorum, id est, obligatorum ad pœnas pro suis peccatis.

Facit etiam ad omnia supra dicta in hac questione expresse extrauag. Clem. 6. Vnigenitus. de pœ. et. re. ubi sic habetur. Vnigenitus Dei filius id quod fuit permanens et quod non erat assumptus, ut haberet unde hominem lapsum redimeret et pro eo satisfaceret Deo patri factus homo suo præcioso sanguine nos redemit. Et infra. Quantum ergo ex inde ut nec super vacua innanis aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur: thesaurum Ecclesie militanti acquisiuit, volens suis thesaurizare filijs pijs pater. Quæ quidem thesaurum per B. Petrum cœli clauigerum eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum, et pro pijs et rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœne temporalis pro peccatis debite, tam generaliter quam specialiter, prout cum Deo expedire cognosceret, vere pœnitentibus et confessis misericorditer applicandum. Ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis et omnium sanctorum et electorum a primo iusto vsque ad vltimum merita præstare noscuntur. De cuius consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi merita, quam pro eo quod quanto plures ex eius applicatione trahuntur ad iustitiam, tanto magis accrescit cumulus meritorum. Hæc ibi quæ omnia sunt notanda.

Auctoritas autem huius decretalis patet ex decreto dist. 19. ca. In cano. ubi epist. decreta. Roma. Pontifici primus locus auctoritatis post sacræ scripturam decernitur. Et ibidem ca. 1. ubi extrauagantes Apostolicæ defenduntur. Patet etiam secundo ex eo quod de vna parte sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet. Constat namque, extra. de hereti. ca. ad abolendam. Nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ecclesia Romana facit et prædicat. Unde Hieronymus ad Damasum Papam dicit. Si apostolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum se experietur qui contra dixerit et in multis locis decreti habetur idem. Neque Ecclesia Rom. sonniauit aut finxit thesaurum istum indulgentiarum, ut impij lutherani et alij hæretici blasphemant, sed ex sacra scriptura et ratione ibi et dictis sanctorum fundata id probauit: quanuis in sacra scriptura id expresse non habeatur, sicut nec multa alia pertinentia ad sacramenta: quæ tamen ex scriptura elicet Ecclesia spiritu sancto illuminata. Ideo

forte hereticum est dicere et sentire contrarium dictis in hac questione in tribus particulis supra dictis de thesauro indulgentiarum, ut etiam infra quest. 7. patebit. non solum est hereticum quia contra definitionem Papæ in dict. extrauag. vnigenitus. sed quia contra sensum et usum et predicationem Ecclesie. Ro. dixi forte est hæreticum: quia id non est certum sed valde probabile. Ideo noster Medina de indulgentijs disputatione. 8. cap. 40. 41. 43. ait id esse probabilius quam oppositum non tamen hæreticum. Quia nec ab omnibus doctoribus nec ab ipso Papa prædictus thesaurus ut de fide probatur sed tanquam probabilius quam oppositum ut dictum est. Mihi autem ut dixi probabilius videtur id diffinitum esse de fide, ut patere potest ex his quæ supra lib. 4. de potestate Papæ. q. 3. in dubio vlt. latius habetur.

Contra supra dicta præcipue contra tertiã partem arguitur tripliciter probando quod ex meritis aut satisfactionibus Christi non constat thesaurus indulgentiarum. Primo quia reatus pœne temporalis non diminuitur secundum satisfactionem et iustitiam, nisi quia æquiualens pœna soluitur per aliquem. Sed Christus non soluit pœnam æquiualem debitis pœnis omnium hominum. Ergo talis thesaurus non colligitur ex eius passionibus aut meritis. Consequentia patet cum maiori, quia supponimus ex supra dictis quod satisfactio quæ fit per indulgentias est actus iustitiæ respectu Dei. Ad quam pertinet æqualitas solutionis cum debito pœnarum. Minor autem in qua est difficultas probatur tripliciter. Primo quia pœna temporalis debita pro peccato est non solum pœna sensus sed etiam damni pro illo tempore, ut patet in existentibus in purgatorio, quarum quælibet est maior omnium pœnarum huius mundi in suo genere secundum Augustinum. Christus autem non habuit pœnam damni quia fuit semper Beatus et comprehensor simul et viator: et eius pœna sensus non fuit tanta quanta est animarum purgatorij secundum communiter doctos. in tertio distin. 15. Ergo non fuit æquiualens eius pœna. Secundo, probatur eadem minor, quia dato quod esset æquiualens et superabundans, tamen omnia opera Christi sunt ei plene remunerata per patrem, ut Philipen. 2. Propter quod et Deus exaltauit illum &c. Alioqui Deus pater illiberaliter egisset cum filio suo, ergo non restat ei aliud remunerandum in alijs vel pro thesauro aliorum. Tertio probatur eadem minor. Quia fieret irreuerentia meritis Christi si solo pro pœnarum relaxatione per indulgentias expendere, cum ipse per ea fuisset exemplum omnium martyrum: quia vilissimum donorum Dei est remissio pœnarum tantum. Si ad hoc dicatur quod licet per hanc viam indulgentiarum operentur solum pœnarum relaxationem (quod est quidem grande Dei donum, licet sit aliud melius): tamen per aliam viam sacramentorum et contritionis et huiusmodi merita Christi operantur remissionem culpæ

Alia litera habet, et proprijs et rationalibus, causis sic legit Caiet. ut habetur infra. q. 20. in. 6. probatione. op. 4.

culpæ et pœnæ et ius ad gloriam. ¶ Contra hoc replicatur, quia communiter dicunt doctores, vt supra in probatione primæ particule dictum est, quod nostra bona opera satisfactoria sunt meliora indulgentijs. Sed si indulgentiæ sunt dispensationes meritorum seu satisfactionum Christi pro nobis: et constat merita Christi vt satisfactoria esse infinite meliora, quam nostra opera satisfactoria. Ergo aut indulgentiæ sunt meliores quam nostra bona opera (quod tamen est contra communem sententiam doctorum): aut indulgentiæ nõ sunt collectæ ex meritis Christi: aut omiſſis omnibus operibus nostris satisfactorijs et præceptis Dei incumbendum est indulgentijs et meritis Christi participandis per indulgentias.

Argum. 2. **S**ecundo cõtra eandẽ particulã arguitur. Quia si per indulgentias Ecclesia certitudinaliter impedit aut cõmunicat merita Christi: tũc aut ego credo opera Christi mihi per indulgentias applicata sufficere ad remissionem pœnarũ: aut dubito. Si dubito secundum commune consiliũ doctorum dicentium quod post indulgentias nihilominus est ieiunandum &c. Quia nemo scit an vere consequutus est indulgentias: certe tunc infideliter dubito. Si credo: ergo iam non est mihi amplius ieiunandum pro satisfactiõe pœnarum mearum, non enim debeo patere mea opera esse meliora quam opera Christi mihi communicata. Et per consequens consiliũ illud commune doctorum esset innane et friuolum, si autem per indulgentias Ecclesiam certitudinaliter impedit aut cõmunicat merita Christi: certe sequeretur quod clauẽ Ecclesiæ nil faciũt, (quod est blasphemũ) et quod indulgentia esset incerta donatio et per consequens impia illusio fidelium (quod absurdum). Ergo vel illud commune dictum doctorum est nociuum: quia inde sequitur aliquod de inconuenientibus prædictis: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum si illud dictum doctorum constat in veritate, vt patet ex prædictis.

Argum. 3. **T**ertio contra eandẽ particulã arguitur. Quia si merita Christi essent thesaurus indulgentiarum. Ergo similiter remitterent pœnã mortis naturalis et alias pœnas naturales ex originali contractas. patet consequentia per eandẽ rationem qua et remittunt pœnam eternam maiorem. Similiter sequeretur quod indulgentiæ non essent indulgentiæ sed satisfactiões per aliũ contra supra dicta in quæstiõe prima. Similiter quod Clauẽ Ecclesiæ non soluerent sed satisfacerẽt de bitum pœnarum pro alio, vt supra. q. 4. in quarto argumento habetur. ¶ Propter has rationes videtur Frãcisus Mayro. in 4. dist. 18. negare quod ex meritis Christi. Cõstet thesaurus aliquis indulgentiarum, quanuis non clare id neget. Sed non concludunt.

Respon. **R**espondeo ad primum negando minorem si intelligatur quod requiritur satisfactio æquiualens ex natura ipsius operis seu pœnæ: sed conceditur si intelligatur quod sit æquiualens vel ex

natura sua vel ex acceptatione seu æstimatione acceptantis, vt patet in contractibus humanis. vbi æquiualens precium iudicatur non secundum valorem naturalem rerum, sed secundum vsualem vel utilitatem aut vsu rei. Et tunc ad minorem dico concedendo quod pœnæ Christi ex natura ipsarum non fuerunt tan graues, et per consequens non tan æquiuales in genere pœnarum, sicut pœnæ existentium in purgatorio. Fuerunt tamen æquiuales et sine proportione excellentes in valore satisfactorio ex æstimatione et acceptatione diuina, quia Deus pater eas acceptauit infinite supra omne debitum omnium et ex dignitate personæ Christi qui est persona infinita. Qualitas autem personæ solet valorem meriti augere, vt de hoc latius a doctoribus agitur in 3. distin.

Respondeo ad secundam probationem minoris. Respondeo. Secundum Caieta. in quodlibeto, vbi supra in tertio quæſito, et Adrianum. in 4. de Clauibus, in materia indulgentiarum in resolutione ad vltimum argumentum principale in fine totius materiæ negando quod opera et merita Christi sint remunerata plenissime vel remuneranda post in ipso mer tantum, quomodocunq; capiat remuneratio proprie vel large, vt infra in resolutione ad secundum argumentum principale habetur largius de hoc. Quod patet. Quia Christus meruit omnibus hominibus præteritis presentibus et futuris gratiam et gloriam et remissionẽ pœnarũ: sic que semper remuneratur et remunerabuntur in omnibus qui baptizantur et saluantur in meritis Christi. Quia ipse est caput corporis mystici, quod est Ecclesia: et ideo gratia eius est gratia capitis seu communis et indeficiens pro omnibus membris eius. Ideo meritum eius ita se habet ad membra eius sicut meritum cuiusque priuati hominis se habet ad corpus suum. Vnde sicut quilibet homo meretur gloriam nõ solum animæ sed corpori suo: ita Christus non solũ sibi, sed et alijs meruit: imo et maius quid meruit nobis quã sibi.

Quia nobis meruit beatitudinem quam sibi ipsi non meruit sed eam sine merito habuit per donũ singularis excellentiæ, propter dignitatẽ suã personæ a principio suæ conceptionis, vt communiter dicunt doct. in 3. distin. 18. illud autem Philip. 2. non dicit merita Christi fuisse plene remunerata vel remuneranda in se ipso tantum: sed solum narrat duo illius præmia scilicet exaltationẽ sui nominis, et etiam ipsius meriti: nihilominus tamen præter hæc meruit multa alia sibi et nobis vt dictum est. Imo Christus plura meruit sufficienter quam ei de facto tribuantur quia non solum saluandis de facto sed et alijs qui possent saluari: Et in hoc non fit ei iniuria nec illiberalitas: quia de sua voluntate ita fit. Similiter pœnalitati eius non omnis fit recompensatio vel remuneratio in alijs quæ iuste fieri posset et certe debet, si Christus in vim satisfactionis efficaciter illam applicaret. Nunc autem manet sic contentus quod iuper sint merita sua etiam pro alijs qui non participabunt;

Responſio ad secundã probationem.

Christus et sibi et nobis meruit.

bunt, sed si voluissent possent ea participare et remunerari. ¶ Ad tertiam probationem eiusdem minoris respondeo quod non fit irreuerentia meritis Christi vt ibidem dictum est.

Ad tertiam et ad replicam resp.

Respondeo quod indulgentiæ non sunt merita Christi sed effectus efficacis meritorum Christi: ex quo indulgentie quas consequuntur Christiani, nil aliud sunt quam remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferende meritis Christi aut impletioni præceptorum Dei aut Ecclesiæ: ita nec indulgentiæ. Cum hoc tamen stat quod indulgentiæ seu remissiones fiant per merita Christi: sicque nostra opera bona dicuntur meliora indulgentijs id est effectibus indulgentiarum qui sunt remissiones seu solutiones tantum pœnarum temporalium, non autem meliora meritis Christi aut sanctorum quæ non sunt indulgentiæ sed causa efficacis indulgentiarum. Ideo illa replica assumit multas propositiones falsas: vel si veras non tamen formaliter sed causaliter et æquiuoce et sic nil probat.

Responſio ad secundum Argumentum.

Respondeo, quod consiliũ illud sanctorum pium et salubre est et verum, et clauẽ Ecclesiæ sicut et sacramenta efficere aliquid certi possunt intelligi dupliciter. Vno modo quantum est ex ipsis: et sic dico quod efficiunt certitudinaliter suum effectum: et oppositum dicere est impiũ. Alio modo per accidens: puta propter indispositionẽ materiæ vel subiecti, et sic contingit non solum Clauẽ Ecclesiæ sed et sacramenta et ipsam Christi passionem non habere certitudinaliter suum effectum, puta si adultus baptizetur sicte cum animo non suscipiendi sacramenta. Tunc enim. nec charaterem suscipit: et si cum animo baptizandi sed in mortali baptizetur, tunc non succipit gratiam. Sic in proposito quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu Clauium in hoc homine, et cum hoc sumus certi quod clauẽ habent suum effectum certitudinaliter in subiecto disposito ad earum effectum: et similiter indulgentia est certa donatio dispositis ad illam. Ideo nulla est illusio nec infidelitas, nec friuolum, sed salubre consiliũ, illud doct. neque est insufficientia merito Christi aut sanctorum vt patet ex dictis, et simpliciter dicendum est quod effectus indulgentiarum est certus: quia per se ita est, licet per accidens aliter contingat: sicut absolute dicitur quod sacramenta certitudinaliter operantur gratiam et suos effectus vt dictum est. Vide de hoc infra. q. 5. articul. 1. in resolutione ad secundam obiectionẽ contra tertiam opinionem, et in quæſt. 17. in resolutione ad primum argumentum. ¶ Et cum dicitur aut credo opera Christi, mihi applicata per indulgentias esse sufficientia aut dubito? respondeo quod oportet plus addere. scilicet et suscepta seu participata a me. Credo enim indubitate merita Christi applicata per indulgentiam mihi et a me participata et suscepta sufficienter exoluere meas pœ-

nas debitas: sed dubito an illa applicata sint etiam a me participata: quia dubito an ego fuerim sufficienter dispositus pro illorum participatione, quod est dubium facti per accidens respectu effectus clauium aut indulgentiarum. Et rursus dico, quod etiam si credam me participasse, volo etiã meas addere satisfactiões, non tanquam meliores meritis Christi, sed quia melius est duplici via quam vna tantum satisfacere: et plura bona sunt satisfactio Christi et mea simul quam Christi tantum satisfactio sola.

Responſio ad 3. Arg.

Respondeo negando primam consequentiam et eius probationem. Neque enim est simile neque proportio a maiori ad minus, quia hoc prouenit non ex natura rerum, neque ex insufficientia meritorum Christi sed precipue ex diuina ordinatione, qui sapienter et iuste noluit ordinare thesaurum Ecclesiæ præfatum ad remissionem pœnarum mortis et aliarum sequentium ex originali aut ex conditione nostræ naturæ, et propter disparitatem harum pœnarum ex parte nostra. Nam pœnarum nostrarum quædam sunt naturales quædam personales. Naturales sunt quas incurrimus propter infectam naturam ex originali peccato, et referuntur vsque ad renouationem naturæ in resurrectione finali ex meritis Christi, qui nostram mortem animæ et corporis moriendo destruxit. Et ideo istæ pœne naturales non remittuntur per indulgentias quæ spectant ad tempus naturæ infectæ, dum scilicet durabit mundus iste. Pœnæ autem personales sunt ad quas tenemur ex nostris peccatis actualibus, et remittuntur in hac vita per indulgentias. Quia vita præsens est tempus purgationis: non quidem purgationis debitorum naturalium sed personalium. Vnde in baptismo persona non natura perfecte sanatur, et quia mors cũ suis pœnalitatibus est pœna naturæ: ideo merita Christi per indulgentias applicata non se extendunt ad eam.

Mortalis pœne quædam naturales, quædam personales.

Nec valet ratio, quod si remittunt pœnã mortis æternæ. Ergo et temporalis. Et ratio huius inuolide consequentiæ est, quia pœna sensus eterna est de numero pœnarum personalium: mors autem temporalis est de numero naturalium Deo debitariũ. Item quia aliud est loqui de meritis Christi, satisfactorijs absolute et aliud de eis vt superfluum sacramentis: aliud vt per indulgentias dispensanda relinquuntur. ipsa enim in sacramentis absolute tollunt pœnam damni et sensus æternam potius per viã concomitantis, quam per viã satisfactionis: quia reconciliando hostem in Dei filium adoptiuum sequitur quod non est puniendus iam pœna hostili, quod est tollere pœnam æternam: soli enim hostes externatritice pœna digni et puniendi sunt: filij autem castigandi et purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum exhibet Christi merita vt precipue sunt satisfactoria vt dictum est. et ita patet responſio.

Ad alias subsecuelas, quod scilicet indulgentiæ non essent indulgentiæ sed satisfactioes per aliū &c. lam patet responsio ex supra dictis in responsione ad tertium et quartum argumentum. q. 4. ibi videatur si placet.

Argumeta contra meritum sanctorum.

Item principaliter contra eandem tertiam particulam precipue contra ly (sanctorum) arguitur quincupliciter probando quod ex meritis aut satisfactioibus sanctorum non constat præfatus thesaurus indulgentiarum.

Argum. 4.

Primo (et in ordine quarto) arguitur sic. Quia nulla opera sanctorum sunt relicta irremunerata. Ergo non manent superabundantes aliqua satisfactioes eorum pro thesauro indulgentiarum. Consequentia simul et antecedens probatur. Tum primo, Rom. 8. Quia non sunt condignæ passiones huius seculi ad futuram gloriam &c. Et sic Deus præmiat semper omnes ultra condignum. Tum secundo, quia secundum hoc opera super erogationis non remunerarēt in ipsis sanctis sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata in ipsis et non maiora opera.

Quod si dicatur quod eadem opera sunt et in ipsis sanctis et in nobis remunerata: contra hoc sequeretur quod ergo nulla opera eorum sunt relicta irremunerata, quod erat antecedens probandum.

Argum. 5.

Quinto, arguitur ad idem, quia nullus sanctorum sufficienter implevit in hac vita mandata Dei, ergo nil superabundans fecerunt sancti: et per consequens sancti nil reliquerunt pro thesauro indulgentiarum. Consequentia patet. et antecedens probatur quincupliciter. Primo per illud Luc. 17. Cum feceritis omnia que precepta sunt dicite serui inuti. sum. q. debu. fe. &c. seruus autem inutilis non vltra sed min us debito fecisse intelligitur. Secundo per illud Math. 25. Vbi sapientes virgines noluerunt alijs communicare de oleo dicentes et timentes ne forte non sufficiat nobis et vobis. Tertio, quia omnis sanctus est debitor Deo ut ipsum diligat et seruiat ei pro posse: imo vltra quam potest. quia secundum August. Nullus potest implere in hac vita preceptum de diligendo Deum toto corde tota anima totis viribus suis. Nullus autem id fecit aut potuit facere ut patet ex Augusti. ibidem.

Quarto quia sancti per martiriū quod est opus perfectissimum: non faciunt vltra quam debent: Imo et vix faciūt debitum suum, ergo multo minus in alijs operibus fecerunt plusquam debuerunt. Quinto. Probatur idem antecedens per autoritates sanctorum, puta Aug. di. quod omnibus sanctis conuenit dicere, dimitte nobis debita nostra. Qui autem confitetur debitum, nō superabundat ergo. Item idem Augusti. lib. 1. retracta. ca. 19. dicit. omnia mandata implentur quando quidquid nō impletur ignocitur. Vbi ipse negat sanctos impleuisse perfecte omnia mandata Dei dicens. Magis ignoscere Deo quam implente hominæ &c. Item lib. 9. confess. dicit vā hominum

vite quantūcunq; laudabili, si remota misericordia iudicetur. Iuxta illud Iob. 9. Si etiam iustum quidpiam habuero iudicem meum deprecabor. Et ibi Gregorius. in moralibus libr. 9. ca. 1. et lib. 8. ca. 13. 14. tractans præfata verba Iob. et lib. 4. et 5. sepius ad idem, et super illud Iob. 15. et 25. Stellæ et cœli non sunt mundi in cōspectu eius. sepius idem replicat dicēs. Quod omnis nostra virtus et iustitia posita in examine iustitiæ Dei potius erit et apparebit iniustitia, ut panus menstruatae et ut macula lunæ etc. Secundum psal. 142. In conspectu eius non iustificatur omnis viuens. idem August. nullus sanctus fuit in hac vita sine peccato. 1. Ioan. 1. Si dixerimus quod peccatum non habemus &c. Item Hierony. tractans contra pelagium illud Psal. 31. Beatus cui non imputauit dominus peccatum &c. et infra. Pro hac orabit ad te omnis sanctus &c. Dicit, quomodo est sanctus si pro impietate sua orat? itaq; sancti per orationem et confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum. Ex quibus omnibus patet antecedens probatum simul et consequentia, q. f. nulla sunt merita aut opera bona sanctorum superabundantia. Quod si dicatur quod sancti habentes aliqua venialia potuerūt plura facere quā debuerunt. Contra quia opus bonum etiam optimè factum est veniale peccatum. Ergo semper minus fecerunt quam debuerunt et peccauerunt. Antecedens est. Beati Augusti. vbi supra omnia mandata implentur. Contra hoc est argumentum sequens.

Euaasio

Replica.

Argum. 6.

Sexto arguitur ad idem. Quia dato quod sint superabundantia merita et satisfactioes sanctorum, non tamen prodesse nobis in thesauro indulgentiarum. Probatur quadrupliciter. Primo quia si merita aut satisfactioes Christi, sufficiunt pro prædicto thesauro. Ergo superflue et vane superadduntur etiam merita aut satisfactioes sanctorum et cum iniuria meritorū Christi. Ergo sicut in sacramentis nil faciunt, merita sanctorum cum meritis Christi, ita nec extra sacramenta per indulgentias eadem ratione. Secundo probatur idem. Quia merita sanctorum indigne expenduntur per Ecclesiam ad solutionem pœnæ tantum: quia solutio pœnæ est vilissimum donum Ecclesiæ. Tertio. Quia Ecclesia, non pie ageret cum filiis suis relaxando pœnas. Castigare enim filios potius est pietatis quam remittere pœnas. Tū deniq; quarto. quia Galath. 6. Vnus quisq; onus suum portabit. Et. 1. Corinth. 3. Propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem.

Argum. 7.

Septimo principaliter ad idem arguitur. Quia non videtur vnde ex sacra scriptura eliciatur quod merita Christi, et sanctorum sint thesaurus indulgentiarum. Dicere autem quod Ecclesia Rom. sic decreuit, est exponere Ecclesiam irrisioni hereticorum: dum non possemus reddere rationem de nostra fide.

Respondeo. Propter prædictas rationes tactas in his

in his. 4. vltimis argumentis. Franci. Mayro. in. 4. distin. 19. expresse tenuit, et male quod nullus est thesaurus indulgentiarum de meritis aut satisfactioibus sanctorum constatus quoad indulgentias. Duran. in. 4. distin. 20. affirmat quidem ex superabundantibus meritis Christi constare thesaurū indulgentiarum: sed dubitat an de sanctorum meritis aut operibus etiam cōstet præfatus thesaurus: quia non constat (ut ipse dicit) vtrum sancti voluerunt pro nobis sic satisfacere. Et summa Ang. titu. indulgentia, sequitur hanc opinionem Durandi quauis dicat quod est Fracisci mayronis. Vbi latius arguit intendens probare etiam per multas autoritates doctorum quod non est ponendus talis thesaurus ad indulgentias concedendas per Papam distribuendus. Sed certe quomodocunq; aliter sentiat quam dictum est, erronee sentiunt ut supra diximus et eorum rationes supra tactæ nil probant contra nos, ideo ad singula respondeatur.

Ad 4. argumentum.

Ad quartum argumentum. Respondeo secundum Caiet. in quodlibeto vbi supra distinguendo ly. (remunerari) quia potest accipi dupliciter. Vno modo proprie, ut respondeat rationi meriti, et sic remuneratio est præmiū pro merito ut meritum est: et ita proprie loquendo de merito conceditur antecedens sed negatur consequentia. Quia merita sanctorū quāuis sint plenissime sibi vltra condignum remunerata et præmiata. Ita quod ipse etiam eorum superabundantes satisfactioes sint plenissime remuneratæ vel remuneratæ, seu præmiatæ, (nō enim facio vim in tempore præterito vel futuro) in ipsis sanctis duntaxat: sicut et ipsi sibi soli meruerunt de condigno: et ita quidquid inde meruerunt totum eorū erit, siue sit præmiū essentiale siue accidentale. Nilominus tamen prædicta remuneratio seu præmiatio plenissima ipsorum non tollit nec minuit vim aliam ipsorum operum, scilicet satisfactiuam pro se seu pro alijs. Quia talis vis satisfactiuam seu soluere pro se seu pro alijs nō est meritum, merces aut remuneratio quæcunq; ut supra in probatione secundæ particulæ in hac quæstione dictū est. Quod etiam patet, quia secundum Scotum et sequaces etiam in inferno potest quis satisfacere seu soluere pœnam temporalem debitam pro peccato mortali, iam quoad culpam dimisso in hac vita, et etiam pro veniali non dimisso. Illa autem solutio nec est meritum, neque merces aut præmiū aut remuneratio aliqua ut patet. Similiter in purgatorio qui soluit debitum suum satisfaciendo seu potius satisfaciendo per ignem purgatorij non meretur, neque sic soluendo remuneratur secundum omnes doctores: ergo patet quod aliud est soluere seu satisfacere pro debito suo vel alie no, aliud est mereri, præmiari vel remunerari.

Aliud est satisfacere aliud remunerari.

Sic in proposito dico quod omnes actus et pœnæ sanctorum pro quanto fuerunt meritoria sunt plenissime remunerata seu præmiata in ipsis tantum gloria essentiali seu accidentali etiam vltra

condignum, id est, vltra quam ipsis ex natura operum ipsorum deberentur, Quia sic Deus liberaliter statuit. Et secundum hoc intelligitur, illud ad Rom. 8. Non sunt condignæ &c. Quia præmiantur et præmiabuntur vltra condignum. Et de hoc præmio nil nobis cedit de operibus eorum directe in gloria, imo et pro quanto talia opera fuerunt illis pœnalia etiam in ipsis sanctis duntaxat remuneratur gaudio accidentali: gaudebunt enim de hoc quod plus passi sunt quam peccata sua meruerunt. Vnde et laureolam seu palmā aut insigne gloriosum habebunt de aliquibus passioibus huius mundi. Sed propter has et quæcunq; alias remunerationes actus ille pœnalis non perdit aliam vim suam satisfactiuam, seu solutiua pœnarum temporalium suarum vel aliorum ut dictum est. Et cum sancti fere omnes plus pœnarū passi sint quam debebant pro suis peccatis: inde illud abundans manet pro solutione aliorū: quāuis quoad vim merendi sint in eis talia opera pœnalia remunerata. Imo et cum contingit satisfactionem superfluam B. Laurentij soluere pro pœna debita Petri penitentis, iam Laurentius habebit in cœlo gaudium accidentaliter gloriæ de hoc quod satisfactio sua superabundans soluit pro alio pœnitente egente. Et sic patet negatio primæ consequentiæ. Secundo modo capiendo remunerationem large, negatur antecedens: imo quoad aliquid, scilicet quoad vim satisfactiuam seu solutiua opera pœnalia supererogatoria eorū nō sunt remunerata totaliter in ipsis sanctis duntaxat ex quo ad hoc non sunt remunerabilia in ipsis stante lege: et hoc non est Dei illiberalitate sed propter eorum excellentiam, qui talibus satisfactioibus pro se non indigerunt. Et quoad hanc vim satisfactiuam remanent in thesauro Ecclesiæ supra dicto remuneranda in alijs egentibus ut supra dictum est. Et sic patet negatio antecedentis et consequentiæ. Quod si ad hoc replicetur. Si eadem opera sanctorū sic large remunerata sunt in ipsis et in alijs modo predicto, ergo nulla opera eorum sunt in ipsis irremunerata. Patet consequentia. Quia ex quo omne in ipsis remunerabile. f. opera meritoria iam in ipsis tantum remuneratū est. Satisfactoria autē opera supererogatoria nō sunt remunerabilia in ipsis ut dictum est sed in alijs. Ergo nulla opera sanctorum remunerabilia in ipsis manent irremunerata in ipsis: et ita nil repouunt in thesauro Ecclesiæ.

Gaudium atque præmium sanctorum.

Replica.

Nota de

Respondeo, negando consequentias omnes. Quia quādo dicimus quædam sanctorū opera seu merita relicta irremunerata nō fit distinctio operū quasi quædam fuerint opera eorū remunerata et quædam nō, ut replica male interpretatur, sed fit distinctio conditionū etiā vnius et eiusdē operis ad hunc sensum, q. f. opera sanctorū in quantum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: in quantum autē sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata in ipsis sanctis quoad illud penalitatis quod supererogarunt, ut patet ex dictis.

ff

Quod

Altera replica.

Quod si replicetur secundo quod in ipsis san-
ctis tale præmium accidentale satisfactorium est
remuneratum vel recompenſatum in alijs bonis
ſpiritualibus, ſcilicet in abundantia auxiliij ſpecialis,
in cõſolatione ſpirituali. Item ſecundo, quia ipſi
ſi applicauerunt ſua ſatisfactoria pro viujs et defun-
ctis amicis, benefactoribus &c. Quãdo ea fecerunt:
ergo nil reſtat reponendum in theſauro Eccleſiæ.

Reſponſio ad replicã.

Reſpõdeo ad primum, qd est verum quoad vim
meritoriam de congruo vel de condigno, ſecus
quoad ſatisfactoriam. Et ad ſecundũ reſpõdeo id
negãdo. Multa enĩ ſatisfactoria reliquerunt nõ
applicata pro ſe, ſed in theſauro Eccleſiæ pro cõ-
muni bono indigẽtium vt ſupra probatum eſt in
tertia parte: et patet experientia de ſanctis præ-
ſentibus, quia ſic faciunt. Et ſic patet reſpõſio ad
primum argumentũ quod eſt quartum in ordine.

Ad. s. arg.

Ad quintum argumentũ, Reſpondeo concedendo
antecedens ad hũc ſenſum, qd. ſ. vir ſanctus
quatenus ex ſuo libero arbitrio tantum operatur,
non impleuit ſufficienter, id eſt ad intentionẽ præ-
cipientis Dei mãdata eius: et ſic conſiderãdo ſunt
omnes debitores et peccatores pro aliquando et
inutiles, et ſic conceduntur ſicut et procedũt ſan-
ctorum autoritates adductæ ad hoc propoſitum,
et quãnis ſecundum quid ſeu cum addito, ſcilicet
quod ſancti conſiderati ex ſe tantum ſine gra-
tia Dei nil reliquerunt pro theſauro Eccleſiæ, cõ-
cedi poſſit conſequentia, non tamen absolute et
ſimpliciter loquendo. Quia ſancti conſiderati vt
tales ſcilicet vt ſancti, et per conſequens vt ex gra-
tia ſpiritus ſancti moti operantes, bene impleuerunt
mandata Dei ſufficienter, et ſepe ſupereroga-
torie in ijs quæ eos obſeruãſſe laudamus. Et ita ab-
ſolute et ſimpliciter et formaliter loquendũ eſt.
Et ſic reliquerunt pro theſauro Eccleſiæ et non
ſunt debitores ſed potius digni gloria de lege. 1.
Ioan. 3. Omnis qui natus eſt ex Deo, nõ facit pec-
catum ad Ro. 8. ca. In quo clamamus abba pater.
et ſecundum Thimoth. 4. Reſpoſita eſt mihi coro-
na iuſtitix &c. Et hoc modo nos loquimur. Hic

Reſponſio ad autori.

et in hac materia. Ideo hoc modo ad illud Luc.
17. Serui inutilis ſumus, reſpõdeo quod ibi quod
debuimus fecimus ſaris oſtenditur ſeruãſſe man-
data ſufficienter. Et talis vir ſanctus licet aliquan-
do quando ſcilicet non ſupererogatorie operatur
ſit inutilis, id eſt, non ſupererogans vltra debitũ,
ſed ſolum quod debuit faciẽs: non tamẽ ideo di-
citur citra aut minus feciſſe, quam debuit. Vnde
ex hac auctoritate nil aliud habetur niſi qd ſancti
ex hoc qd ſolũ impleuerunt præcepta Dei, non ſu-
pererogauerunt: cũ quo tũ ſtat qd et ſufficienter mã-
data implere et inſuper ſupererogare potuerunt et
eſſe ſerui Dei viles ſibi ipſis et nobis in domo
dñi ad theſaurũ Eccleſiæ ſuperadlẽtes. Vel dicun-
tur ſerui inutilis, ſ. Deo qui nullius eget, ſed tota
vtilitas ſanctorũ operũ eſt ipſorũ ſeruorum Dei
Deo ſeruientiũ, ad vtilitatẽ nõ Dei ſed ipſorũ ſan-
ctorũ: quod eſt cõtra cõditionẽ ſeruorũ mũdi ſer-
uientiũ ad vtilitatẽ dominorũ ſuorum. Ad illud

Math. 25. reſpõdeo qd oleũ quod fatuæ petebãt et
prudẽtes virgines ſibi ex ſe ipſis nõ ſufficere timue-
rũt ſpectat ad cõſciẽtiã meriti, non ad penalitates
de quibus hic agimus. Ad. 3. probationẽ reſpõ-
deo, qd impiũ eſt dicere quẽpiã obligari a Deo ad
aliquid qd. 1. quomõ eſt ſibi pro tũc impoſſibile
ſimpliciter: et anathema eſt ſecũdũ Hiero. et eſt fal-
ſum eſt aliqũe teneri diligere Deũ quãtũ põt, ſic. ſ.
qd omittẽdo aliquid ſupererogatoriũ aut qd poſſet
facere, peccet: Nã cõſilia que tũ quis põt facere nõ
cadũt ſub præcepto vt patet. Quod aut tenemur
diligere Deũ toto corde et ſemp &c. Intelligitur
qd nil cõtrariũ Dei dilectiõĩ fiat corde, mẽte, et ope-
re: et qd parati ſumus habitualiter ſeu virtualiter ad
ipſum actualiter diligẽdũ et ſeruendũ dũ tẽpus
neceſſitatis id exegerit. Et quoad actualẽ dilectio-
nẽ oſtẽditur nõ quomõ id neceſſario debeat fieri
ſemp, ſed quo tẽdere debem? ſecũdũ Aug. Ad. 4.
probationẽ dico. Quod facti p martiriũ extra ar-
ticulũ neceſſitatis faciũt plus quã debẽt: quia tũc
ſuperogãt: et rurfus in articulo neceſſitate ad mar-
tiriũ pro cõfeſſiõẽ fidei ſuperogãt ſæpe quoad vim
ſatisfactoriã, dũ plus patiũtur volũtarie quam pro
ſuis peccatis debẽt. Ad. 5. probationẽ, ad autori-
tates Aug. et doct. reſpõdeo qd intelligũtur qd ſan-
cti cõſiderati ex ſe ſine grã Dei ſũt debitores et pec-
catores, et ſi quid faciũt laudabile et optime et iu-
ſte ſecũdũ humanã iuſtitia, nõ implẽt mãdata Dei
ad eius intentionẽ id eſt meritorie vt ſupra dictũ
eſt: ſeu qd aliqũ peccauerũt et qd Deus absolute ex
rigore iuſtitix põt ab eis exigere pluſquã p legẽ
poſita exigit miſericorditer. Sed cũ hoc ſtat qd ex
diuina grã operãdo ſuperogẽt: et de iuſtitia legis
poſitæ mereãtur ſibi nõ imputari ſuos defectus:
et mereãtur gloria ſupererogatorie. Vñ illud vlti-
dictũ ibidẽ. qd. ſ. opus optime factũ eſt peccatũ, ſi
intelligatur cũ limitatiõẽ. ſ. ex parte nrã tãtũ ſine
grã eſt peccatũ id eſt. defectuoſũ ad meritũ, cõcedi-
tur: Si aut intelligatur qd opus bonũ moraliter tã-
tũ ſine grã qd eſt peccatũ corã Deo omiſiſiue et im-
putabile ad pœnã ſeu culpabile et malũ: certe hoc
eſt omnino falſũ ſecũdũ oẽs catholicos et philoſo-
phos. Nõ. n. ſub noua culpa tenemur ad intẽtionẽ
præcipiẽtis, neq; tenemur omnia opera bona ſem-
per referre in vlti. finẽ, aut operari ex grã ſeu cha-
ritate. Si vero intelligatur qd ſimpliciter et abſolu-
te et nõ ſecũdũ quid ex nobis tãtũ omne opus bo-
nũ optime factũ eſt propter Deũ in grã eſt pecca-
tũ veniale, certe eſt impia hereſis lutherana (vt be-
ne agit de hoc Caic. vbi ſupra. et in. 2. quodlibeto
in reſpõſiõẽ. 1. 4. Vbi eſt declarat et ſaluat quãdã di-
cta ſua in. 2. 2. q. 33. art. 3. et. q. 83. art. 3. eã cõcordã-
do). Quia B. Virgo nõquã peccauit etiã veniali-
ter. et. 1. Ioã. 3. Natus ex Deo nõ peccat &c. Illud
aut Ioã. 1. Si dixerimus qd peccatũ nõ habem? &c.
Et qd oẽs ſancti dũ viuũt orare poſſũt. Dimitte no-
bis debita nrã &c. Nõ intelligitur qd ſemp et pro-
ſemp habuerũt peccatũ aliqđ veniale coarũ: quã-
doq; n. ſine omni pctõ eſt veniali fuerũt: ſed intelli-
git qd quũq; peccauerũt et quod p notabile tẽpus
ſinq

Ad. 3. pro-
bationem.

Quomõ
do tene-
mur Deũ
diligere.

Reſponſio
ad ſextum
argum.

ſine aliquo veniali non tranſierũt, niſi ſpeciali Dei
gratia præuenirentur, vt Beata virgo: id eſt orare
poſſunt pro illo peccato quãdiu viuunt. Di. pa-
ter noſter &c. et ſic patet reſponſio ad ſecundum
argu. De his vide latius apud magiſtrum de Vega
de iuſtificatione. li. 1. per totum et præcipue, ca.
24. 36. 37. 38. &c. Et lib. 1. 4. ca. 12. vbi optime de-
clarat id Gregorij ſcilicet omnes virtutes et meri-
ta noſtra ſunt vitia, ſi in cõſpectu Dei in rigore
iuſtitix iudicentur: quia ſcilicet omnia bona ope-
ra noſtra ad eam puritatẽ et ſanctitatẽ exacta:
qua Deo deberemus ſeruire quãquam Deus poſ-
ſit ex rigore a nobis exigere, tum propter ſuã ex-
cellentiam et dignitatẽ tum propter ſua in nõs
beneficia, certẽ vitia et defectuoſa eſſent et pec-
cara.

Ad ſextum argumentum Reſpondeo negãdo
antecedens. Et ad primam eius probationẽ re-
ſpondeo negãdo vtramq; conſequentiam ibi po-
ſitam. Dico enim qd appoſitio meritorũ ſeu ſatis-
factionum ſanctorum extra ſacramenta in indul-
gentijs ſeu in theſauro indulgentiarũ. cũ meritis
Chriſti conſonat diuinæ diſpoſitioni. Non quidẽ
quod inſufficiens ſit Chriſti ſatisfactio ſola: ſed
propter duo, Primo vt ſic honorẽtur ſancti et eo-
rum merita. 1. Corinth. 3. Adiutores Dei ſumus:
ſicut propter honorem ſuarum creaturarum vult
Deus eas ſecũ coagere naturaliter licet ipſe Deus
ſolus ſufficiat vt habetur communiter a doct. in. 2.
diſt. 1. &c. 37. Secundo vt Chriſti membra ſimile-
tur ſuo capite Chriſto. Videmus enim diuinã pro-
uidentiã diſpoſuiſſe quod omnia Chriſti mem-
bra præſertim præcipua ſibi aſimilarentur quan-
tum ſas eſt. Quia ſcilicet ſunt quidã ſancti alio-
rum curatores quidã doctores quidã pro alijs im-
merẽtur de congruo tantum, quidã pro alijs im-
petrant: ita et quidã ſunt alienarum pœnarũ ſa-
tisfactores vt aſimileantur Chriſto etiam in hoc qd
pro alijs paſſus eſt ad Colocẽ. primo. Adimpleo
ea quæ defunt paſſionis Chriſti &c. Alij etiam
addunt aliam tertiam cauſam, dicens quod licet
paſſio Chriſti ſit infinite ſufficiens: tamen eſt fi-
nita quoad efficaciam: Quia ſcilicet finitus gradus
gratiæ et ſatisfactionis applicatur in ſingulis ſa-
cramentis: et ſic per paſſiones ſanctorum crefcit
theſaurus Eccleſiæ quoad efficaciam indulgentia-
rum. Ita ſcilicet qd ſi pro certa cauſa poteſt conce-
di vnus annus indulgentiæ virtute paſſionis Chri-
ſti, iam virtute eius et paſſionum ſanctorum po-
teſt concedi pluſ puta duo anni. Sed certe hæc
cauſa ſeu ratio non mihi ſatis placet. Quia finita
efficacia finitusque gradus participatus in ſacramẽ-
tis et ſacramentalibus et indulgentijs non proue-
nit ex finita quantitate theſauri: aut ex hoc quod
ſit determinatus tantus gradus illius theſauri a
tali operi aut tali ſacramẽto ex opere operato: ſed
ex diſpoſitione participantũ et ex alijs cauſis et
conditiõibus adiunctis tali actui ſacramentali ſe-
cundum Abulen. ſuper Matth. ca. 16. q. 47. Et ſe-
cundum probabiliorẽ opinionẽ: licet B. Tho.

et aliqui alij doctores oppoſitum dicere videan-
tur, vt de hoc latius egi. li. 1. in noſtro Quæſtiona-
rio. q. 3. de valore miſſæ. Et ſic ex dictis patet quod
et quare merita ſanctorum faciunt theſaurum in-
dulgentiarum cum meritis Chriſti: extra ſacramẽ-
ta theſaurus autem ſacramentorũ ſit ſolũ ex me-
ritis Chriſti: ſicut et ab eo ſolum ſunt inſtituta et
virtute meritorum eius ſolum habent efficaciam,
et ita patet reſponſio ad primam probationẽ an-
tecedentis. Et ſi rurfus quæretur. Ad. quid vtilis
erit tanta ſuperabundantia ſatisfactionum Chriſti
et ſanctorum eius, quanta ſecundum prædicta ſu-
pererit poſt vniuerſale iudicium quando nulli am-
plius proderit, dum pro nullo quis amplius ſolu-
uere poterit pœnam debitam pro peccatis? Reſpõ-
deo quod hoc ipſum quod eſt merita ipſius Chri-
ſti et ſanctorum vt ſatisfactoria tam excellenter
ſuperare omnes pœnas quæ fuerant ſoluendæ eſt
ad gloria Chriſti et omnium ſanctorum, et ad cõ-
mendandã liberalitatẽ ſalutis electorum et eorũ
copioſam redemptionẽ. Nam talis ſuperabundãtia
meritorum et remediorũ reſtat clare, quod non
ex illiberalitate Dei, aut ex inſufficiẽtia ſatisfactio-
num Chriſti et ſanctorũ et aliorum remediorum
dãnati ſunt reprobi quaſi ſolis electis illam ſuffi-
ciẽt: ſed ex eorum propria iniquitate reprobi
damnati, ſunt pro quibus ſufficiens adhuc re-
manet ſatisfactio ſi tunc eam applicari ſtante lege
deceret. Ad ſecundam probationem eiũdem
antecedentis reſpondeo quod digniſſime ea expõ-
dit Eccleſia dum ſatisfactoria tantum ad ſatisfa-
ctoris gloria accidentalem et vtilitatẽ egentũ
expendit non enim poſſunt digni expẽdi. Et
licet remiſſio temporalis pœnæ in comparati-
one ad dona gratiæ ſit vile donũ: eſt tamẽ propor-
tionatum meritis ſanctorum vt ſunt ſatisfacto-
ria: quia et ſic non ſunt niſi exolutiua pœnarũ tẽ-
poralium. Ad tertiam probationem antecedentis
Reſpondeo, quod imo piſſime mater Eccleſia
ſuis filijs remittit quos Deus ex rationabili cauſa
in adoptionis filios computauit. Nõ enim in om-
ni actu debet mater punire filium, ſed omnia tem-
pus habent: alioqui non deberet peti aut fieri mi-
ſericordia et remiſſio pœnarum in ſacramẽtis nec
extra ſacramenta, quod abſit.

Ad quartam probationem eiũdem antece-
dentis ex illo Galat. 6. Vnũquique onus ſuum
portabit &c. Reſpondeo, ibi loquitur Paulus de
mercede ſeu remuneratione proprie ſumpta, ſci-
licet quæ reſpondet operi meritorio vt merito-
rium eſt: (quod et nos conceſimus ſæpe vbi ſu-
pra in reſponſione ad primum): non autem lo-
quitur de vi ſatisfactoria ſeu de pœnarum remiſ-
ſione, de qua nos hic agimus et dicimus quod
vnius ſatisfactio poteſt valere alteri per viam in-
dulgentiæ, vt de hoc latius infra in reſponſione
ad octauum argumentum principale habetur
quomodo vnius ſatisfactio poteſt alteri valere.
Ad ſeptimum argumentum Reſpondeo, quod
licet non expreſſe, bene tamen innuitur in ſacra-
argum.

Reſponſio
ad autori-
tatẽ Pauli.

Reſponſio
ad ſeptimũ
argum.

scriptura pariter iuncta ratione recta per fidem illuminata et fundata quod iste thesaurus indulgentiarum habetur vt supra probatum est ratione et autoritatibus scripturæ et doctorum: et in his fundata est Ecclesia Rom. ad sic decernendū rationabiliter facta et verbo, vt in dicta extrauag. Cle. 6. vni genitus de pœni. eremi. dictū est supra, et alibi sapius. Nolle autē acquiescere tot ratioibus, et autoritatibus est mētis indisciplinatæ. Oportet enim ex. 1. Ethico. virū docile in morali philosophia et Theologia non quærere ceritudinem Mathematicam, sed secundum quod in tali scientia probatur. Nunc autem regula fidei est sacra scriptura et Ecclesiæ seu concilij determinatio, quæ nõ potest esse erronea: et communis Catholicorum doctorum consensus: quibus qui non credit certe regulam et terminos talis facultatis excedit, hæreticū q; se comprobabit. 2. Hiero. vbi supra ad Damasum Papā. Et prædicta sufficiunt ad sufficienter rationem reddendam de ea quæ in nobis est fide.

Argum. 8. ¶ Octauo principaliter contra eandē. 3. particulam præcipue (ex satisfactionibus sanctorum) arguitur. Quia satisfactio vnus non potest valere alteri viuo aut defuncto. Ergo nec per viam indulgentiæ. Consequentia patet. Quia fundamentalis ratio thesauri indulgentiarum est quod satisfactio nes Christi et sanctorum possint prodesse ijs quibus per indulgentias applicatur, vt patet ex supra dictis. Sed si non possunt prodesse alijs certe sequitur quod thesaurus indulgentiarum non colligitur nec potest constare ex ipsis. ¶ Antecedens autem pro minori probatur quadrupliciter quod. f. satisfactio vnus non potest prodesse alteri. Primo quia Deus non requirit satisfactionem quasi delectatus in pœna. Sapi. 1. et Esaiæ. 1. Heu confolabor super hostibus meis. secundum glo. ibidē, Deus quasi inuitus punit, more patris et punit et dolet. Sed requirit pœnam vt medicinam et remedium peccati, et vt antidotum contra culpam. Nunc autem medicina non sanat egrotum nisi ipsi formaliter hæreat, vt supra in principio huius quæstionis dictum est. Ergo satisfactio vnus nõ potest esse medicina alterius nec prodest illi.

¶ Secundo probatur idem antecedens. Quia sicut contritio et confessio vnus nõ valet alteri ita nec satisfactio. Patet consequentia. Quia ex quo sunt partes pœnitentiæ videtur eadem ratio de omnibus: et quia non valet indulgentia cõtra præceptum soluendi debitum pœnæ Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, ex quo ad satisfactionem ita tenemur sicut ad contritionem et confessionem. ¶ Tertio probatur idē antecedens. Quia 1. Corinth. 3. Vnusquisque propriam mercedē accipiet secundum proprium laborem et Matth. 16 et 2. Corinth. 5. Omnes stabimus ante tribunal Christi. et recipiet vnusquisque prout gessit in corpore suo, et Apoc. 14. Opéra illorum sequuntur illos, et Psalm. 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua, est ad idem et Deuter. 25. Pro mensura delicti erit plag. mo. &c. Et Ezech. 14. Ipsi soli li-

Fidei regu
la Ecclesiæ
vel concilij
determi
natio.

berabuntur &c. Nunc autem si vnus posset pro alio satisfacere redderet Deus secundum opera aliena: et non soli iusti liberarent animas suas sed et peccatores per opera aliorum quod est cõtra præfatas autoritates.

¶ Quarto probatur idē antecedens. Quia Deus decreuit punire hic vel in purgatorio personam ipsiusmet peccantis post culpam iam dimissam, ergo quicquid satisfactionis per aliū pro illo fiat nil illi proderit. Antecedens patet. Quia stante lege ipsemet peccator tenetur hic vel in purgatorio satisfacere pro suo peccato secundum communiter doct. Consequentia autē probatur dupliciter: Primo quia alias esset mutatio in Deo si alio satisfaciendo: pro illo non puniretur ipse peccator hic vel in purgatorio vt decreuerat Deus, secundo auctoritate Gregorij, lib. 6. morali. ca. 12. Cū superna indignatio se se vt ita dixerim medullitus mouet hanc oppositio humana non remouet: nec cuiuslibet deprecatio se vtiliter obijcit, cum semel Deus aliquid ab intimis quasi irascendo disposuit. Quod et probatur de Moyse qui non potuit ingredi terram promissionis propter peccatū diffidentiae iuxta Petram oreb, et habetur. 23. q. 4. Nabuchodonosor. Item Hiero. 7. et 12. cap. Tu ergo noli orare pro populo hoc &c. et 1. Regu. 3. Porro triumphator Israel nõ parcat. et glo. Hierony. et Grego. super Hiero. 11. est ad idem.

Quarto

¶ Respondeo ad octauū argum. principale. Sed prius nota quod in hoc argumēto tangitur difficultas, scilicet vtrum vnus pro alio possit satisfacere et quomodo. Ad quā dicitur cõmuniter et bene sic maxime si vterq; sit in gratia. Ratio quia charitas facit omnia cõmunia, quodq; adiutoriū vnus profit alteri ad id quod de lege valere potest. Et ad hoc facit articulus fidei, credo sanctorum cõmunionē. Et Galath. 6. Alter alterius onera portate. Et in hoc nõ est dubiū, quia et hinc valēt suffragia pro defunctis. Et ad idē sunt cõmuniter doctores in quarto distin. 20. et etiam. 45.

¶ Sed vtrū talis satisfactio profit et valeat ex iustitia legis infallibiliter quoad totū suū fructum, an solū de decētia sunt opinionēs. Nā cõmunis opinio in 4. distin. 16. 20. Cū qua est Adria. in 4. de satisfactione, et de indulgentijs, et Soto in 4. distin. 20. q. 2. arti. 3. Et Nauarro in tractatu de indulgentijs nota. 22. §. 18. 19. et seq. et in ca. quando, de consecratione. distin. 1. ca. 20. nu. 82. tenet quod satisfactio existentis in gratia facta pro alio viuo similiter in gratia existente valet ei ex iustitia legis posita a Deo et eius pacto infallibiliter, non secus ac si pro ipsomet satisfactore fieret, licet nõ in tanta quantitate, nec ad tantum effectum satisfactionis pœnarum ac si ipsemet faceret pro ipso, idq; ratione supra dicta.

¶ Alia est opinio clarissimi doctoris Medina magistri mei in codice de oratiōe. q. 20. Et aliquando in codice de satisfactione quæstio. 2. et 5. vbi tenet quod nullius etiam existens in charitate potest pro alio similiter in charitate existente in hac

Responso
ad octauū
argum. Vtrū
vnus pro
alio possit
satisfacere

hac vita vel in purgatorio satisfacere de iustitia legis aut pacti diuini iam positi, ita quod Deus ipse infallibiliter talē satisfactionem acceptet aut debeat acceptare sicut acceptat satisfactionem aut opus meritorium ad gloriam pro ipso operante: sed solum ex decētia et liberalitate acceptat et est satisfactorium tale opus pro eis, pro quibus quis satisfacere intēdit aut ex merito congrui aut per viam liberalis impetrationis: quæ dicitur iustitia large seu iustitia decētiæ, quia. f. Deū decet eiusq; iustitiā mixtā cum misericordia et liberalitate tale opus satisfactoriū acceptare, sicut et condescendere suis amicis in suis iustis petitionibus et obsequijs eorum. ¶ Et ratio eius est. Quia nusquam legitur talis lex aut Deum generaliter promississe se talem satisfactionem pro alio acceptaturum. Item quia si secundum legē humanam aliquis criminofus deberet ex sentētia iudicis centum flagellis flagellari: et vnus alius volens illum ab illa pœna liberare in se ipso etiam iudice sciente illa centum flagella sponte suscipiat, certe non satisfacit iudici de iustitia legis. Quia iuste potest iudex procedere contra præfatum criminofum, volens quod a iustitiæ tortoribus secundum leges flagelletur. ita in proposito cum peccator ob culpam iam dimissam sit secundum legem Deo debitor pœnæ seu vindictæ temporalis per se ipsum, vel per tortores Dei hic vel in purgatorio exequendæ, in quā fuerat pœna eterna commutata: Ideo si quis pro alio suo sponte aliquid pœnale opus assumat, nõ cedit illi in solutum de iustitia legis. Quia non est illa pœna nec illo modo quam ex lege pro peccato dimisso debebat. Ideo et liberum est Deo iudici supremo ex gratia sua illam pœnam in toto vel in parte loco debiti acceptare et non acceptare sine vlla vllius legis aut pacti aut iustitiæ iniuria. Pro hac opinione videtur facere B. Tho. 3. parte q. 62. art. 5. et refert Soto in 4. distin. 1. q. 3. arti. 5. dicens qd solus Christus potuit mereri alijs de cõdigno. Et eadem ratione solus ipse potuit de iustitia legis pro alijs satisfacere: quia eadem ratio est de vtroq; et ad idem est ipse Tho. q. vlt. arti. 2. dicens quod in vindicatiua iustitia (quæ exercetur in satisfactione) fit recompensatio per arbitriū iudicis non autem secundū voluntatē offensoris vel offensi. ¶ Neque obstat dicere, quod si vnus soluat debitum pecuniariū pro alio debitore de iustitia cedit in solutū: pro alio saltem viuente. Nunc autē cum opus pœnale vel satisfactorium sit solutiū pœnæ: debita: ergo de iustitia legis cedit in solutū pro alio salte viuente existente in gratia.

¶ Nam ad id respondeo negando consequentiam. Quia non est simile de debito reali et de debito pœnali ob delictū, maxime quod homo debet Deo. Nam primū est tale qd per quęcunq; debitoris nomine soluat, res est ad æqualitatē reddenda, et sic cedit in solutum: debitum autem pœnale ob culpam non ita manet de rigore iustitiæ solutum nisi per ipsam debitorē et eo modo quod debetur soluat vt dictum est.

Obiectio.

Responso

¶ Quod si dicatur Deum promississe talem satisfactionem pro altero acceptare si vterque sit in charitate vt patet Galat. 6. Alter alterius onera portate &c. Et 2. Machab. 12. Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare: &c. Ergo de iustitia legis valet.

Obiectio.
Responso

¶ Respondeo id negando. Nam ex dictis autoritatibus nil aliud habetur, nisi quod vtile et salubre est satisfacere pro proximis, et eorum onera portare: cum quo stat quod id valeat et acceptetur nõ de rigore iustitiæ, sed illud cõmittendo diuine liberalitati: sicut et bona quæ fiunt pro existentibus in peccato mortali, et quæ ipsi peccatores faciunt pro se ipsis, quibus vtiq; valent et sunt vtilia ex decētia tantum diuinæ liberalitatis: et suffragia quæ fiunt pro animabus purgatorij valent eis in toto vel in parte secundum beneplacitum misericordiae Dei, et hac iustitia decētiæ sumus certi qd satisfactio et bona opera vnus pro alio facta valent plus vel minus secundum cuiusq; suscipientis dignitatem et Dei liberalitatem ad id. Sic tenet prædictus doctor, sicut etiam ait Vega de iustificatione. lib. 9. ca. 24. Quod licet per fidē certa sit efficacia orationū iustorum apud Deū: de nulla tamē oratione ipsorum in particulari pro se aut pro alijs facta aut certe de paucissimis possumus esse certi per fidem qd a Deo audiendæ sint. ¶ Et ita demum (saluo meliore iudicio) videtur quod hæc opinio clarissimi doctoris Medina est vera vt sonat de satisfactione vnus pro alio existente in gratia hic vel in purgatorio, quod. f. illi valet solū de congruo vt dictum est. Opinio autem cõmunis est vera solū de satisfactione facta pro se ipso: quia de tali satisfactione pro se ipso quoad culpam et etiam quoad pœnam habetur. Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, secundum Gregor. et cõmuniter doct. licet secundum alios intelligatur solum quoad culpam. Item quia pœna temporalis pro peccato iam quoad culpam dimisso debetur Deo soluēda hic vel in purgatorio: et nõ in purgatorio tantū, nec in hac vita tantū: quia nulla lex videtur ad id alstringere, secundū Scotum. Ita quia satisfactio hæc pertinet aliquomodo ad sacramentū pœnitentiæ cuius est tertia pars: et per cõsequēs videtur qd si fiat pro se ipso in hac vita iam habet suū effectū de iustitia legis, sicut et aliæ partes huius sacramenti. ¶ Indulgentiæ autē viuorū licet habeant vim satisfactiuam pro alijs quibus conceduntur tamē satisfactio earū habet vim de iustitia legis quantum sonant si sint rite cõcessæ: quia pro eis est lex specialis. Matth. 16. Quodcūque solueris &c. et Ioā. 20. Quorū remisistis peccata &c. Et quia succedunt loco satisfactionum pœnitentiarum vt habetur in ca. Cum ex eo de pœni. et re. vt supra. q. 3. et infra. q. 8. et 20. latius habetur. Secus autem de indulgentijs per modū suffragij. quoad defunctos de quibus infra. quæstio. 16. 17.

¶ Quibus suppositis, iam respondeo ad octauū argumentum supra positum, negando antecedens.

Ad argum. 8
Ff 3 Et

Et ad eius primam probationem negatur consequentia. Et ratio est, quia falsum est quod ibi videtur præsupponi quod scilicet Deus vult nostras pœnas solum vt nobis medicinales: nam eas etiã egit, vt per eas satisfiat suã iustitiã diuinã propter offensam, vt non maneat peccatum impunitum, vt patet. Quia in purgatorio pœna non est iam medicinalis ipsi animabus sed solutiua debiti secundum iustitiã. Ergo quoad hanc rationem satisfactio habet rationẽ et vim solutionis pro quo fit vt dictum est.

Responso
ad secundam
probationem
antecedentis

¶ Ad secundam probationem antecedentis respondeo negando consequentiã. Et ratio est, quia secundũ Bonauenturã, et Adrianũ vbi supra, contritio et confessio ordinatur vt quis reponatur in statu gratiã principaliter: vt sic cõsequenter boni vnius ratione charitatis possint alteri cõmunicari et satisfactio consequitur: quia ergo fundamentũ huius cõmunicationis est gratia seu charitas, ideo non est simile. Alia etiã ratio discriminis est quia per satisfactionem vt talis et vt solutio pœnã debite est, nullus meretur, neque medetur, neque efficitur bonus, vt supra in principio huius quæstionis habetur. Per contritionem autem sic et per confessionem vt patet. Ideo hæc non prosunt nisi ipsi operanti nec possunt alteri directe applicari quoad hoc: satisfactio vero sic quoad suam vim solutiua debiti vt dictum est. Item est alia ratio discriminis: quia scilicet est obligatio tantum personalis ad contritionem et confessionem: ideo non potest per alium nec per indulgentias suppleri vel adimpleri. Obligatio autem ad satisfaciendum non est de iure diuino solum personalis absolute ex natura sua: sed est alternatiua scilicet aut per se aut per alium hic vel in purgatorio, vt Deo placuerit acceptare vt dictum est, et ita patet differentia et ratio negationis illius consequentiã. ¶ Et per hæc patet responso ad id quod ibidem subinfertur, quod scilicet sicut non valet indulgentia contra præceptum soluendi debitum contritionis &c. ¶ Et ad illud Matth. 3. et Luce. 3. Facite fructus dignos pœnitentiã dico quod nõ est ad propositum. Ibi enim si obligatorie intelligatur loquitur de pœnitentiã interiori contritionis necessariã ad salutem simpliciter, scilicet vt grauiora peccata grauius licet non intensius displiceant, et debita cautela cõtra reciduum apponatur, vt innuit Chryl. lib. 1. de compunctione cordis. Si autem de satisfactione etiam intelligatur secundum Grego. et doctores etiam si esset præceptum, cuius oppositum cõmuniter tenetur vt refert Soto in. 4. distin. 1. q. 1. art. 3. At vero intelligitur proportionabiliter vt scilicet quatenus est medicinalis per ipsum met fiat, quia non potest per alium: quatenus autem est solutiua pœnã debite et potest per alium suppleri, suppleatur vt oportet. Itaque secundum naturam cuiusque operis fiat dignus fructus pœnitentiã per se et per aliũ. Et ita patet quod satisfactio pœnalẽ põt homo hic vel in purgatorio per se vel per alium facere, nisi

sit iniuncta specialiter a sacerdote in confessione et acceptata a pœnitente. Tũc enim ex præcepto Ecclesiã tenetur pœnitens implere per se, vel per alium de licentia tamen sacerdotis: per indulgentias autem omnis satisfactio potest impleri vt infra. q. 9. et. 10. Latius de hoc.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis, Respondeo tripliciter. Vno modo secundum Tho. in. 4. distin. 45. et Adria. in materia de Indulgentiis et Caic. et cõmuniter doctores. Quod omnes illã autoritates Matth. 16. et. 1. Corinth. 3. &c. 2. Corinth. 5. et Apocalyp. 1. 4. et Psal. 61. Intelliguntur quod præmiũ essentiale vel accidentale respondens bono operi prout est meritorium aut demeritorium: non autem quoad vim satisfactiuam, vt supra, quod alijs verbis solet dici quod loquuntur quoad statum hominis non quoad accidentia illi, puta quia non loquuntur quoad vim satisfactoriã vt supra, et in responsione ad quintum argumentũ principale dictum est. ¶ Secundo modo clarius respondeo secundum Ross. sub articulo. 17. &c. Vsq. ad. 22. quod intelliguntur illã præfata autoritates de retributione finali in alia vita si homo dũ est in via vel in purgatorio nõ aliud iuuatur. Si enim homo est in statu quo iuari potest hic vel in purgatorio certe per indulgentias et per alias vias potest ei fieri relaxatio pœnarum per satisfactiones aliorum pro ipso: quia sic cõcessit Christus et suauit Paulus ad Gala. 6. Alter alterius onera portate. Alioquẽ si præfata autoritates sic nude sine suo bono intellectu et suppletionẽ præfata sumpta ex scriptura et recta ratione intelligerentur vt hæretici eas intelligunt: certe sequeretur eadem ratione quod nec per sacramenta potest fieri remissio culpã aut pœnã virtute passionis Christi, et quod Christus nunquã remisit proprie peccata nostra. Quod est hæreticũ et contra illud quorũ remisistis peccata &c. Ioannis. 20. et Matth. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. ¶ Alio tertio modo respondeo secundũ Bonauenturam, vbi supra, quod charitas facit aliena opera esse sua, maxime quando Charitas voluntarie quod suum est alteri donat rationabiliter donabile, vt in proposito quoad vim satisfactiuam cõtingit, propter communicationem membrorum in eodem corpore mystico vt supra dictum est.

¶ Ad illud Ezech. 14. Respondeo simpliciter secundũ Adria. vbi supra, quod procedit de pœna seu punitione huius vitã, quam Deus aliquãdo decreuit nullis precibus vel satisfactione abolere: nõ de pœna debita in purgatorio vt latius dicitur in responsione ad quartũ. ¶ Ad aliud Deuterono. 25. dico secundũ eundem Adrianũ, quod nõ est ad propositum, quia ad literã loquitur iudicibus Iudæorum ne nimis fœde puniant delinquentes, vt patet ibidẽ. Quod si ex similitudine ad propositũ reducatur: Respondeo quod secundũ delictum punitur peccatũ quando debita satisfactio soluitur per ipsum debitorem aut per alium pro eo: sicque per indulgentiã non euacuatur debita solutio, ex quo

de thesau-

de thesauro Ecclesiã soluitur debitum pœnã pro debitore cui conceditur indulgentia vt supra dictum est.

Ad quartã ¶ Ad quartam probationem antecedentis respõdeo negando consequentiã et ad eius primam probationem nego esse mutationem in Deo. Nõ enim sic intelligitur antecedens quod absolute Deus decreuerit hominem peccatõẽ in suamet persona punire, et quod simul alius sit pro eo pœnam soluturus: sed quod punietur ipsemet peccator, nisi ipse vel alius pro eo soluerit sicut et de lege posita Deus sic decreuit vt supra in responsione ad tertium secundum Ross. dictum est, et sic conceditur antecedens: sed negatur consequentia et eius ratio. Imo amplius dico quod si ab æterno Deus circa aliquem hominem aut generaliter statueret hanc legem, quod scilicet ipsemet homo peccans soluat pro se ipso, præsciũs etiam quod alius non soluet pro illo: non tamen sequitur quod ergo necessario ille et non alius soluet pro illo in sensu diuiso: quauis sequatur in sensu composito: quia potest Deus non sic decreuisse et sic potuit præsciũs quod alius soluet pro illo. Et si alterum ponatur in esse quod scilicet Deus de facto decreuit et præsciũs quod ille et non alius soluet pro illo, bene stat cum alia de possibili quod scilicet Deus potest aut potuit oppositum decreuisse et præsciũs. Quod si etiam ista de possibili ponatur in esse tũc deponitur alia prima: quia duã contradictoriã seu oppositã de in esse seu de facto non stant simul quia in compositis late agitur a doct. in. 1. distin. 38. et a dialecticis, et non sequitur vlla mutatio in Deo ex prædictis quia de vno eius decreto, quod non fuit ex quo deponitur seu negatur fuisse de facto, non trãsit Deus ad aliud oppositum decretum quasi discernens vnum post aliud, ab æterno.

¶ Ad secundam autem probationem eiusdẽ cõsequentiã præfata ex autoritatibus Grego. Hiero. et Hieremiã, et Ezechiel. 14. et. 1. Regu. &c. Respondeo secundum Adria. vbi supra quod loquitur de punitione aut flagellatione speciali huius temporis quam Deus aliquãdo absolute et omnino decreuit inferre vt expiari non possit quibuscũque lamentis pœnitentiã, vt supra dictum est: non autem de pœna debita in purgatorio et ipse Adrianus in. 4. de contritione. q. 3. in Responsione ad quartum argumentũ et in quarto quodlibetõ art. 3. et art. 2. in responsione ad primum argumentũ principale latius hoc tractat. ¶ Quod si replicetur quod pœna damni ex originali quã in limbo sancti patres ante aduentum Christi passi sunt non potuit solui per quãcunq; pœnalia eorũ vel aliorum in mundo. Respondeo dupliciter. Vno modo, quod illa pœna damni requisit precij exhibitionem in actu ex lege Dei speciali: et sancti patres in limbo solum poterant satisfacere in virtute pretij actualiter exhibendi per Christum. Alio modo dico quod non est simile. Quia aliud est

de pœna totius naturã humanã pro peccato originali debita de qua nos hic non loquimur: ad quam expiandam non valent indulgentiã: aliud est de pena sensus pro peccatis proprijs personalibus debita: de qua hic agimus et dicimus quod semper potuit et potest homo opere satisfactorio per se vel per alium hic et in purgatorio soluere seu expiare, et hæc soluitur per indulgentias de satisfactionibus Christi et sanctorum vt dictum est.

VÆSTIO. VI. Quæst. 6.
Vtrum in Ecclesia sit a Christo cõcessa potestas remittendi peccata quoad culpam et pœnam. ¶ Respondeo quod sic. Probatur. quia Christus promissit et dedit Ecclesiã et

peius relatis in suo vicario se daturum Clauis et iurisdictionis potestatem tam sacramentalẽ quã non sacramentalem ad ligandum et soluendũ peccata quo ad culpam et pœnam, vt patet Matth. 16. Tibi dabo Claves regni cœlorum. Quodcunq; solueris super terrã &c. vbi sine vlla distinctione dicitur quodcunq; solueris. Ergo tam quoad culpam quam quoad pœnã intelligitur promississe. Et certe promissionẽ impleuit. Idem pater aperte Matth. 18. Quodcunq; solueris &c. Et per sacramentum. Ioan. 20. Quorũ remisistis peccata remittuntur eis &c. Vbi patet de facto sine vlla distinctione quoad vtrumq; cõcessa potestas per eãdem rationem omnino. ¶ Quod autem pœnã debita pro peccatis dicatur in sacra scriptura peccata, et sint ligamina, quibus homo tenetur ne intret cœlum. infra. q. 6. latius de hoc habetur. ¶ Et cum prædictis omnibus concordat Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 2. cap. 29. dicens insuper quod ante resurrectionem Christi Petrus nõ fuit pastor vniuersalis Ecclesiã sed post (vbi Ioã. 20. ibi Pasce agnos et oves meas) fuit ei papatus concessus sicut ante promissum est ei. Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum vt dictum est.

¶ Vtrum autem prædicta potestas remittendi peccata quoad pœnam se extendat ad donandũ seu remittendũ de eis in foro Dei et Ecclesiã, ita quod si minor pœnitentia imponatur quam requiritur secundũ Dei iustitiã sufficiat ad satisfaciendũ plene seu sufficienter: ita quod maior pœna non exigitur ab eo hic nec in purgatorio, sed Deo plene satisfat cum illa pœnitentia minori: dic quod sic dum modo fiat rationabiliter et ex causa rationabili talis minor taxatio pœnitentiã. sicut fit in cõmutatione saltem mixta cum dispensatione votorũ seu debitorũ contractorum ex voto. Ratio quia sic videtur sonare præfata potestas iudicialis collata Ecclesiã et eius ministris a Deo, Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Quodcunq; solueris &c. Solueritis: et quorũ remisistis peccata &c. Et Pasce oves et agnos meos &c. Et cõcordat Scotus in. 4. distin.

distin. 18. Argumeta quæ cōtra prædicta fieri possunt habentur supra. q. 3. in. 2. argumento et eius respōsione et infra. q. 7. in. 1. argum. ibi videantur. Tandem dic q̄ potestas cōcedendi indulgentias et ad multa alia data est specialiter Petro et successoribus eius summis Pōtificibus. Matth. 16. Omnibus autem Apostolis et Episcopis successoribus eorum data est Matth. 18. Quæcunq; alligaueritis &c. Vt noster Medina de indulgentijs disputatione quinta. ca. 17. 9. 20. et disputatione. 6. ca. 27. latius agit. Sed hæc potestas vtrū immediate vel potius mediante Papa sit in Episcopis, plenius egimus et habetur superius. lib. 4. de potestate Papæ. q. 4. in resp. ad. 7. argum. Ibi et. q. 1. 4. eiusdem libri videatur.

Quæst. 7.

VÆSTIO SEPTIMA.
Vtrū in Ecclesia sit et fuerit semper in lege gratiæ potestas a Christo collata ad remittendum pœnas peccatorum, et dispensandū Ecclesiæ thesaurum: et per consequens ad concedendum indulgentias tam in sacramento quæ extra sacramentum.

Respōdeo q̄ sic, vbi tria sunt probāda. Primum q̄ in Ecclesia est a Christo cōcessa potestas ad cōcedendū indulgentias. Secundo quod tam extra sacramentum quam in sacramento. Tertio, quod semper in lege gratiæ fuit hæc potestas.

1. Ratio.

Primum probatur tripliciter. Primo, quia in Ecclesia est a Christo concessa potestas iurisdictionis ad remittendum peccata quoad pœnas. Talis autem remissio est indulgētia, ergo, consequētia patet, et maior probata est supra. q. 6. minor autē patet ex. q. 3. Vbi quidditas indulgentiæ stat in remissione iurisdictionis pœnarum, vt ibi late dictum est: ergo, Et hæc ratio procedit tenendo q̄ indulgentia essentialiter et principaliter stat in remissione pœnarum.

Secunda.

Secundo probatur idem. Quia commune est omni reipublice quod ipsa vel princeps illius possit dispensare bona cōmunia illius reipu. sed prædictus thesaurus indulgentiarū est cōmune bonū cōmunisq; thesaurus spiritualis Ecclesiæ pro suis membris indigentibus. Ergo in ipsa est potestas ad dispensandum. Dispensare autem illud est cōcedere indulgentias, discursus est bonus et maior autem probatur. Tum quia cui cura credita est ipsius reipu. eidem quoq; credita est dispensatio eorū quæ ad commune bonum illius spectant. Et similiter ipsa resp. potest de suis bonis cōmunibus dispensare suis partibus: preferim si est resp. libera a dominio alterius, qualis est Ecclesia cum Papa aut cum potestate Papali quæ soli Deo subdita est. Ideo enim Ioan. 20. Pasce oues meas. i. spirituales doctrina, et applicatione thesauri eiusque dispensatione &c. Quia non limitatur ibi talis potestas et potestas. Ergo non videtur quare sit per nos limitata. Tum secundo. Quia quilibet potest appli-

care sua opera ad remissionem pœnæ alterius. Ergo a fortiori id potest commonitas seu Ecclesia de suo thesauro qui (vt supponitur) est sufficientissimus et interminabilis: quia saltem sequitur q̄ de sua natura id potest. Tum tertio patet eadem maior, in ca. Quanto, de trāslatione. epif. et. 24. q. 1. ca. quocunq;. Minor autem patet ex supra dictis. in. q. 5. Quia præfatus thesaurus est relictus a Christo Ecclesiæ ex desponsatione eius cum Christo sponso suo ad filios gratiæ educandum ad gloriam et eorum plenam pœnarum redemptionem.

Tertio probatur idē autoritatibus. 2. Corinth. 2. Si quid donauit vobis &c. Vbi patet facta remissio vltioris pœnæ peccati illius incestuosi. Ideo præcepit Paulus Corinthijs vt sint contenti illa pœnitentia illius incestuosi. Talis autem remissio aut donatio pœnæ est indulgentia vt patet ex dictis quid autem potuit Paulus vt Episcopus potest Ecclesia. Sed videtur aliquibus quod hæc autoritas in sensu vero literali potius loquitur de pœna Ecclesiastica debita in foro contentioso, vt patet ex textu et glossis doctorum, ad quam non extenditur indulgentia de qua loquimur vt patet infra q. 8. licet doctores scholastici extendant ad propositum: quæ extensio contra hæreticos non valet, quibus non obstat. catholici omnes ferē antiqui, vt Cyprianus. libro. 3. Epistola. 15. 16. 18. Et Tertullianus de pœnitentia, Hierony. et Augusti. et alij plures dicunt quod in antiqua Ecclesia propter aliorum opera pia pœnitentibus solebat mitigari pœna Deo debita. Immo et prædictam autoritatem. 2. Corinth. 2. Ad hoc propositum exponunt Theodoritus et Oecumenius et Theophil. ibidem, vnde et ortum habuerunt indulgentiæ: ideo cōmuniter a doctoribus scholasticis ad propositum acceptatur et inter catholicos sufficit neque debet refutari, vt noster Medina de indulgentijs disputatione. 4. ca. 12. 13. &c. fo. 22. 23. et disputatione. 5. ca. 15. fo. 42. Latius probat. Item ad idem est extrauagans Clementis. 6. Vnigenitus. Quæ habetur supra. q. 5. et multa alia decreta Ecclesiæ quæ habentur infra in hac quæstione. Illa secunda ratio procedit supposito quod indulgentia est dispensatio thesauri. Tertia autē ratio ex autoritatibus præfatis procedit vtroq; modo, nunc indulgētia sit principaliter remissio pœnarum, nunc dispensatio thesauri: ideo omnes rationes suo modo probant intentum.

Secunda particula quæ tangitur principaliter probanda est, quod talis concessio indulgentiæ potest fieri tam extra sacramentum quam in sacramento. Quod probatur quadrupliciter. Primo quia indulgentia est remissio pœnarum iurisdictionis a prælato facta. vt supra. q. 3. Talis autem remissio est concessa a Christo Ecclesiæ vt ab ea et prælati eius possit fieri tam extra sacramentum quæ in sacramento, vt patet Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Vbi nulla limitatio fit quod non nisi in sacramento fiat, vt patet etiam ex dictis. q. 6. ergo.

¶ Si

Obiectio: ¶ Si ad hoc dicatur quod per eandem rationem posset Ecclesia etiam remittere culpam extra sacramenta: aut quod sicut culpa ita et pœna non nisi per sacramenta remittere potest, ex quo præfata auctoritates concedentes posse remitti culpam et pœnam eodem modo loquuntur de vtraq;. Respondeo, non est simile vt ait Caietanus in secundo quodlibeto in tractatu de indulgentijs in. 4. quæstio: et cōcordat Palud. in. 4. distinctione. 20. quæstio. 4. articulo. 1. licet non tam exacte aut clare. Quia licet in Euangelio non habeatur expresse quod remissio culpæ fiat per Ecclesiam in sacramento neq; habetur in Euangelio expresse institutio sacramenti pœnitentiæ sub hoc nomine sacramenti: tamen æquiualeter et consequenter id ibi et inde habetur. Sic scilicet quia Ecclesia potest remittere culpam mortale. vt patet Matth. 16. 18. et Ioan. 20. vt supra quæstio. 6. dictū est. Et non potest illa remitti sine gratia. Ergo in absolute peccatorum confertur gratia: et per consequens talis absolutio est signum collatiuum gratiæ: et ergo est sacramentum. Et sic de primo ad vltimum ex his habetur quod culpa per Ecclesiam non nisi in sacramento remitti potest: pœna autē remitti potest (vt quæstio. 6. dictum est) per Ecclesiam, et sine gratiæ collatione postquam iam est culpa remissa. Ergo potest remitti pœna sine sacramento non conferendo gratiam. et sic patet differentia. Ideo prædicta ratio sic clarius formetur. Ecclesia potest remittere peccata quoad culpam et pœnā (vt supra quæstio. 6. habetur.) Ergo et culpam iuxta naturam suam, et pœnam similiter iuxta naturam suam. Culpam autem non potest remitti sine gratia, gratia autem non potest per Ecclesiam conferri nisi per sacramenta. ergo non nisi in sacramento. Pœna autem potest remitti sine gratia. ergo sine sacramento, etiam quando actualiter Ecclesia non cognoscit de culpa. Quia non videtur ad quid sit necessaria talis sacramentalis cognitio de culpa aut de pœna ad remissionem pœnæ. Nam ideo requiritur particularis cognitio et confessio peccatorum: quia requiritur examinatio causæ pœnitentis: et hæc etiam requiritur vt sciatur a iudice sacramentali, an debeat absolueri a culpa, an non, ne fiat iniuria sacramento si indebite aut irritum attentetur: et vt debite pœnitentia taxetur si fuerit imponenda. Sed in remissione pœnæ præsupposita iam remissione culpæ coram Deo nihil horum est: ergo ad eam in sacramento vel extra remittendam nulla cognitio causæ necessaria est quomodocūq; fiat. maxime quia nulla lex obligat ad id, vt patet: nam detur illa, certe non dabitur.

Secundo probatur idem. Quia in Ecclesia sunt multa alia remedia ad remittendum pœnam extra sacramenta. Ergo Ecclesia habet talem potestatem. Patet antecedens de elemosyna. Daniel. quarto. Peccata tua elemosynis redime &c. et Luc. vndecimo. Date elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis &c. Item remissio iniuriæ.

Luc. 6. et Matth. sexto. Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet vobis pater vester celestis peccata vestra &c. Item oratio. Iacobi. 5. Oratio fidei salua. in. fir. &c. Et constat hæc non intelligi quoad remissionem culpæ, quæ sine aliqua displicentia hic non remittitur: neq; prædicta valent ad remissionem pœnæ per modum meriti: sed quia habent peculiarem virtutem ad id ex genere suo de lege seu ex institutione diuina vel Ecclesiæ super alia opera meritoria. Ergo similiter Ecclesia potest per hoc remedium indulgentiæ remittere pœnas extra sacramenta: ita quod ex natura sua ad remissionem pœnæ per indulgentias non est necesse quod fiat per viam sacramenti, quanuis satisfactio sit pars pœnitentiæ.

Tertio probatur idem. Quia quilibet potest applicare sua opera ad remissionem pœnæ alterius extra sacramentum, ergo a fortiori id potest Ecclesia de suo thesauro interminabile. Patet consequentia. Quia saltem sequitur quod ex sua natura ad dispensandum, communicandum, seu applicandum alicui bona sua aut sibi commissi non est necesse quod fiat per viam sacramenti, sicut neq; est necessaria iurisdictionis super eum cui communicatur vt patet ex supra dictis quæstione tertia. Et hæc tertia ratio procedit secundum tenentes quod indulgentia essentialiter et principaliter est dispensatio thesauri.

Quarto probatur idem. Quia non sacerdos cum sola clauis iurisdictionis quoad hoc, puta Cardinalis Diaconus tantum et episcopus nondum sacerdos nec consecratus potest concedere indulgentias vt infra quæstio. 1. propo. secunda et tertia et quarta, et non in sacramento, ex quo non habet clauem seu potestatem ordinis sacerdotalis, vt supra ponitur. Et ad idem est practica Ecclesiæ, vt patet.

Tertia particula quæ est principaliter probanda est quod semper in lege gratiæ est præfata potestas in Ecclesia concessa a Christo. Quæ probatur quadrupliciter. Primo, quia præfata potestas concedendi indulgentias seu remittendi pœnas extra sacramenta est a Christo concessa Ecclesiæ, vt supra probatum est ex Math. decimo sexto et decimo octauo. et Ioan. vigesimo. Nam et indulgētia est remissio peccatorum quoad pœnam. Hæc autem remissio semper fuit in Ecclesia, et est articulus fidei. Confiteor remissionem peccatorum. Item secundo præfata dispensatio thesauri est a Christo concessa Ecclesiæ etiam extra sacramentum, ibi, Pasce agnos meos &c. Ioan. vigesimo. et ex quo potestatem præfati thesauri commisit ei, et non videtur quando hanc potestatem restrinxerit ad hoc vel hoc tempus.

Item tertio probatur idem. Quia in extrauagante Clementis sexti. vnigenitus. de pœnitentijs et remissioni. habetur sic. De thesauro meritorum Christi, quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerū eiusq; successores suos commisit fidelibus

Quarta. **Q**uarta. **Q**uia vbiq; in iure fit mentio de indulgentijs, fit mentio tanquam de re antiqua: neq; reperitur vbi primum fuerint instituta. Quia præsupponitur ex institutione Euangelica et vsu Apostolorum semper fuisse in Ecclesiis: licet non sub nomine indulgentiæ semper fuerit vsus earum, sed sub nomine remissionis peccatorum, sicut de sacramento confessionis. Ideo dicunt communiter doctores esse ex Euangelio: quia a tempore Apostolorum semper fuit in vsu tanquam obligatorium: et nusquam reperitur vbi primum fuerit institutum: sed semper fit de illo mentio vt de re antiqua. Fateor tamen quod prima scriptura qua ad nos venerunt indulgentiæ sub hoc nomine est illa Alexandri tertij. ab annis hinc fere quadringentis, in. ca. quod autem. de pœnitent. et re. item in extrauagan. antiquorum. de pœnitent. et re. **S**ed illic adhuc fit mentio de illis tanquam de re antiquissima. Et Romæ in stationibus vrbis consuetudo indulgentiarum est adeo vetusta vt Altifiodoren. doctor antiquus in quarto libro de relationibus et post ipsum beatus Tho. in. 4. distin. 20. opinati sint concessas fuisse a beato Gregorio. Et quanuis de hoc non sit aliqua scriptura autentica, tamen certum est illas fuisse concessas illis antiquissimis suscipientibus Crucem in Hierosolymam, fuit enim mos antiquus vt qui nomina sua vel eleemosynas darent in expeditionem Hierosolymitanam Cruce signarentur, sicut isti Comendarij: et propter hoc illis concedebantur largæ indulgentiæ, vt etiam innuitur in hystoria triumphis sanctæ Crucis: vnde in ijs bullis indulgentiarum quæ nunc circumferuntur aduersus infideles nomen Cruciatæ perseuerat. **I**tem de istis indulgentijs meminit Innocen. in. ca. excommunicamus. extrauag. de hæreticis. et creditur concessas in parte decima illius decretalis. ad liberandum extra. de iudicis. Sed iam in Concilio Lateranen. sub Innocen. 3. et habetur in. ca. cum ex eo. extra. de pœnitent. et remis. determinatum est quod Ecclesia potest conferre indulgentias, vt habetur etiam in Clem. de pœnitent. et re. ca. abusionibus. et in. 6. eo. titu. ca. indulgentiæ. et Clem. 6. in supradicta extrauag. vnigenitus. de pœnitent. et re. et in Concilio Constan. damnatus est vt hæreticus articulus. 42. VVieleff contra indulgentias: et tandem sub Leone. 10. Lutherus dicens fatuum esse credere indulgentias Papæ et episcoporum damnatus est de eadem hæresi dicens etiam quod est noua inuentio indulgentiarum.

B. Grego. fuit anno 421. 619.

Negare indulgentias non solum hæreticum sed etiam contra Euangelium.

Est ergo hæresis negare indulgentias, aut dicere non esse alicuius valoris, aut quod in Ecclesia non est talis potestas concedendi indulgentias etiam extra sacramenta, aut quod non semper in lege gratiæ fuit a Christo talis potestas concessa Ecclesiæ. Non solum dicimus esse hæreticum negare aut dicere prædicta quia est contra determinationem Ecclesiæ vt multi doctores moderni dicunt: sed quia est contra Euangelium, et contra articu-

lum de remissione peccatorum, et contra potestatem clauium ad soluendum et remittendum peccata, et contra potestatem pastoralem ad pacandum gregem distribuendo thesaurum sibi commissum vt supra probatum est. **E**x quibus patet quod Roffen. sub arti. 17. 18. (vt etiam refert Latonius in tractatu. de indulgentijs.) non satis bene concessit Luthero quod hoc negocium indulgentiarum non est antiquum sed cepit multo post tempora Augusti. et Hierony. a tempore Gregorij Papæ. Et eius ratio est quia prius in Ecclesia (vt ipse ait) nondum erat expressa notitia purgatorij: imo et vsq; tunc non est expresse creditum purgatorium. Sed certe hæc eius sententia et ratio nil valet, quia a tempore Augusti. et Hierony. erat iam notum purgatorium vt patet: quia Augustinus in Enchyridion dicit acerbiorum esse pœnâ purgatorij quam huius mundi. et Cyprianus doctor antiquissimus li. 4. epistolarum epistola secunda, et alij doctores antiquiores sæpe de purgatorio expresse loquuntur quanuis non sub hoc nomine vt supra. q. 2. probatum est. Polidorus etiã. li. 8. de inuentoribus rerum. ca. 1. impie vti solet primum auctorem Iubilei facit Bonifacium. 8. in extrauag. conditorem. de pœnitent. et remi. cum tamen Ioannes monachus qui eo simul tempore floruit et Turrecremata in eadem extrauag. dicant vulgata et antiquam rem fuisse tunc Iubileum centesimo quoq; anno. Et per Bonifacium. 8. esse innouatum et ab eo primum in scriptis esse redactum non inuentum. Quod etiam bene ait Nauarro in tractatu de indulgentijs notabili. 7. §. 4. quauis ibidem dicat se cum communi doctorum sententia fateri nullum esse in sacris literis testimonium indulgentiarum apertum, nullum etiam antiquorum doctorum Grecorum aut Latinorum expressum testimonium. Hæc ille. Qui si de testimonio aperto sub hoc nomine indulgentiæ intelligit bene quidem: male autem si sub alio nomine remissionis veniæ aut condonationis peccatorum quoad pœnam sentit. Peius etiam ibidem. §. 5. approbat dictum Roffensis vbi supra dicens quod antiquitus nondum erat expressa notitia purgatorij vt dictum est. **I**deo Duran. in. 4. distin. 20. et alij doctores non considerantes quod indulgentia est remissio peccatorum, sed solum applicatio thesauri, et similiter Caie. licet prius bene tenuerit quod indulgentia est remissio pœnarum, male dicunt quod nulla auctoritate scripturæ sacræ vel Augustini, Hierony. et aliorum doctorum antiquorum fundantur indulgentiæ sed solum Ecclesiæ auctoritate atq; pontificum a trecentis annis hucusq; **S**ed certe hoc eorum dictum falsum est vt constat ex dictis. Nam auctoritate Christi in Euangelio expressa est data potestas remittendi peccata et dispensandi thesaurum spiritualem: et per consequens potestas concedendi indulgentias aut per indulgentias id faciendi: sed per Ecclesiam hoc magis declaratum, et his temporibus magis in vsu est. **E**t quidem si nunc est in Ecclesia potestas hæc a Christo

Christo concessa vt supra probatum est. Ergo et semper fuit. Nam quero ab eis quando ista potestas de nouo aut primum Ecclesiæ collata est? Si non fuit ab ipso Christo in Petro et in Apostolis et per ipsos in Ecclesia simul cum clauibus et potestate pascendi et peccata remittendi collata: vnde hæc noua potestas? Et ita noster Medina de indulgentijs disputatione. 4. ca. 1. 2. ca. 13. fo. 22. vsq; fo. 30. et disputatione. 5. ca. 2. 4. fo. 62. et disputatione. 8. ca. 42. latissime probat a tempore Apostolorum in Ecclesia esse vsu indulgentiarum etiam plenissimarum. Et quidem omnes sancti a tempore Apostolorum loquuntur de indulgentijs et fuit vsus earum licet non sub nomine indulgentiæ semper, sed aliquando sub eo nomine, vt Chrysost. super id. 2. Corinth. 2. Quod donauit in persona Christi &c. et Tertullianus de pudicitia: sapius autem sub nomine Clementiæ, benignitatis, humanitatis, pacis, veniæ, remissionis, aut condonationis, vel relaxationis, vt Cypri. in epistola ad Antonia. et libro. 1. epistola. 2. et libro. 2. epistola. 12. et libro. 4. epistola. 2. et Ambro. libro de pœnitentia contra Nouatianos et vbi supra. 2. Corinth. 2. et ibidem Theodoritus et Oecumenius, Hieronymus, Augustinus et alij communiter doctores, et Concilium Niceen. cano. 11. et Anciranum. cano. 5. et Laodiceum. cano. 2. vt etiam Medina supra refert. Et ita sub nomine remissionis aut relaxationis peccatorum aut pœnarum erat in vsu etiam extra sacramenta. illas concedere licet non tam sæpe nec in tanta copia sicut nunc: sed fiebant certe et paucae remissiones et raro ex causa rationabili. Nunc autem sub nomine indulgentiæ et remissionis, et relaxationis et absolutionis pœnarum, seu peccatorum et sub nomine dispensationis et communicationis thesauri Ecclesiæ fiunt sæpe largissime indulgentiæ ex causa rationabili. Et quidem id ex pia Spiritus sancti dispositione creditur nunc factum, vt vbi abundat delictum ibi et gratia superabundet, Roma. 5. vt dicit Alexan. Hall. parte. 4. q. 83. membro. 5. et Bonauen. in. 4. distin. 20. et ibi communiter doctores, vt etiam refert Gabriel in Cano. lectio. 57. O. P. et eius supplementum in. 4. distin. 45. q. 3. arti. 2. propos. 5. Olim namq; non erant tot neq; tam graua peccata, et homines parati erant suas implere pœnitentias: nunc autem contra totum est: vnde et Ecclesia Spiritu sancto illuminata ad remedium indulgentiarum pro tempore necessitatis diuinitus sibi præparatum (vt diximus) prouide recurrit. Ideo non est cur de tam abundanti beneficio queramus aut scandalizemur sed gratias potius agamus.

Argu. 1.

Contra supradicta præcipue contra secundam particulam vbi dictum est quod extra sacramentum potest Ecclesia concedere indulgentias, arguitur sexcupliciter. Primo, quia effectus sacramenti non potest conferri per aliquem præter Christum sine sacramento, sed remissio pœnæ temporalis debita Deo pro peccatis est effectus sacramenti, ergo. Consequentia patet, et maior probatur.

Quia conferre effectum sacramenti sine sacramento spectat ad clauis excellentiæ, quas constat non esse absolute comunicatas papæ aut Ecclesiæ sed soli Christo reseruat, vt communis et catholica doctrina doctorum tenet Ecclesiæ. Minor autem patet. Quia per baptismum et per satisfactionem, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, fit absolutio a pœnis debitis pro peccatis sicut et ab ipso peccato.

Secundo, arguitur ad idem. Quia si indulgentia est absolutio seu remissio, ergo eodem modo fit a peccatis et a pœnis peccatorum. Patet consequentia. Tum quia indifferenter conceditur vtraq; potestas. Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata. Tum etiam quia vtraq; remissio scilicet culpæ per sacramentum et pœnæ per indulgentiam est actus iurisdictionis.

Tertio arguitur ad idem. Quia Ecclesia non potest hominibus augere seu dare merita aut premia extra sacramenta applicando merita Christi et sanctorum seu dispensando thesaurum spiritualem Ecclesiæ. ergo neq; auferre malum pœnæ applicando thesaurum extra sacramenta per viam indulgentiæ. Antecedens patet: et consequentia probatur, Quia eiusdem rationis et facultatis est addere seu augere bonum et tollere malum, quia eadem est ratio oppositorum.

Quarto arguitur ad idem. Quia nulla ratio videtur sufficiens quare si indulgentia est remissio pœnarum fiat aliter quam per viam sacramenti, etiam si sit dispensatio thesauri. Quod patet. Nam illa ratio quæ ab aliquibus solet dari, quod scilicet sicut bona communia Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsentem Ecclesiæ ita et potestas concessa Ecclesiæ potest exerceri ab ea extra sacramenta, non est sufficiens. Tum, quia petit principium in antecedente et consequente. Nam conceditur quidem quod communia bona Ecclesiæ spectantia ad remissionem peccatorum et potestas ei concessa potest quidem ab ea exerceri: sed non quomodolibet sed certo modo a Christo taxato. s. per sacramenta: et dato quod vnus concedatur dispensari seu exerceri sine sacramento, non sequitur quod ergo et quodlibet. **I**tem nec valet alia ratio aliorum quod. s. sequeretur, quod superflue satisfactiones sanctorum frustra dicerentur repositæ in thesauro Ecclesiæ ad indulgentias si non possunt dispensari egentibus per indulgentias extra sacramenta. Quod sic probare nituntur. Quia illæ satisfactiones sanctorum non possent comunicari per sacramenta ex quo non dederunt virtutem aliquam sacramentis: sicut satisfactiones Christi quæ dederunt virtutem sacramentis: si ergo non possent dispensari nisi per sacramenta: ergo nullo modo possent nobis comunicari. Sicq; frustra repositæ dicerentur in thesauro Ecclesiæ ad indulgentias. Sed certe hæc ratio etiã videtur insufficiens ad probandum quod indulgentiæ possunt concedi extra sacramenta. Quia negatur illa sequella, et ad eius probationem dico quod licet satisfactiones sanctorum non dederunt virtutem sacramentis

sacramentis possunt tamen nobis cōmunicari per sacramenta: sicut nunc post absolutionem sacramentalem culparum conceditur per sacerdotem habentem auctoritatem ad id aliqua indulgentia habētibz bullas vt patet. Sicq; non essent frustra ex quo aliquo modo scilicet per viam sacramenti et non extra nec aliter possunt nobis comunicari. Et ita nulla ratio videtur sufficiens vt dictū est.

Argu. 5. Item quinto arguitur ad idē. Quia dato quod maneat thesaurus satisfactionum, tunc pontificis esset solum rogare Deum quod applicetur talibus aut talibus viuis aut defunctis, non autem auctoritative applicare. Ratio est. Quia eius non est dominus nisi solus Christus cui Apocalipsis octauo, Data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei &c. Per hoc autem quod Papa rogat non sequitur quod infallibiliter, ita Deus acceptet.

Argu. 6. Item sexto, quia eodem modo sequeretur quod fuissent indulgentiæ in lege veteri: quia eodem modo possent pontifices dispensare thesaurum sinagogæ spiritualem, ex quo prælatus communis tatis potest dispensare thesaurum eius vt dictum est supra.

Respō ad. 1. argu. Respondeo ad primum distinguendo maiorem. Dico enim quod sine sacramento in actu vel in voto suscepto conferre effectum eius principalem vel proprium et totale et simpliciter hoc bene spectat ad clauas seu potestatem excellentiæ, et sic soli Christo conuenit hoc. Et ita conceditur maior ad hunc sensum: sed tunc negatur minor vt patebit. Conferre autem effectum partialem seu minus principalem sacramento. hoc bene potest pertinere ad clauas ministerij et ad alios, et sic negatur maior. Et ita iterum et iterum ad minorem dico quod remissio pœnæ temporalis debita pro peccato non est effectus proprius totalis aut simpliciter vllius sacramenti, licet sit effectus partialis aut secundum quid sacramenti baptismi et etiam aliorum sacramentorum: quia potest effici etiam sine vlllo sacramento et sine actu clauium, vt patet, quia potest fieri vel per proprios actus pœnitentis vel amicorum satisfaccere volentium pro alio secundum communiter doctores, vt supra. q. 5. in responsione ad quintum argumentum dictum est.

Ad. 2. arg. Ad secundum respondeo negando consequentiam: et ad eius probationem iam responsum est supra in prima probatione secundæ particulæ contra quā procedit hoc argumentum vbi vide latius.

Ad. 3. arg. Ad tertium argumentum respondeo secundū Adria. in materia de indulgentijs negando consequentiam: et negatur quod vtrunq; sit eiusdem rationis. Primo quia satisfaccere possumus secundum rigorem iustitiæ pro alio stante lege: mereri autē gloriam non nisi de congruo et mediate, quia et est diuinæ libertatis si nos audiat pro alijs. Hæc ille. Sed quia hoc nō videtur verū, vt patet ex supradictis. q. 5. vbi dictum est quod satisfaccere pro

alio non possumus ex rigore iustitiæ sed ex cōdecorantia tantum. Ideo secundo et melius respondeo negando prædictam consequentiam. Quia non est in facultate Ecclesiæ cuiquam sanctorum sua merita aut premia detrahare et alteri applicare cum hoc esset in præiudicium sanctorum: secus de satisfactorijs vt talibus, quia quoad vim satisfactiuam superabundant in sanctis. De Christo autē specialiter dico, quod eius merita vt habent rationē meriti de cōdigno sunt nobis cōmunicabilia, sed nō nisi per sacramēta in actu vel in voto: quia sic ipse voluit et statuit: et quia eius gratia est capitalis et vniuersalis et infinite acceptata pro nobis eius merita, et nihil ipsi detrahatur ex hoc, vt latius de hoc doctores in. 3. distin. 18. et sic ibi non est omnino eadem ratio oppositorum.

Ad. 4. arg. Ad quartum respondeo quod non propter illas rationes ibi tactas in argumento id tenetur, vt in secunda particula dictum est, quod extra sacramenta potest Ecclesia concedere indulgentias: sed propter illas quæ supra tactæ sunt quæ sunt sufficientissimæ.

Ad. 5. arg. Ad quintum. Negatur assumptum: et ad eius probationem respondeo, quod licet Christus sit dominus principalis, Papa autem et alij quibus ipse concesserit (vt infra. q. 10. habetur) sunt dispensatores a Christo auctoritatem dispensandi talem thesaurum habentes.

Ad. 6. arg. Ad sextum respondeo negando sequellam. Quia cum in lege veteri non fuisset solutio redemptioq; facta per Christum: ideo non erat remissio peccatorum per viam sacramenti alicuius, et non erat potestas indulgentiarum ad id cōcessa a Deo vlllo modo intra aut extra sacramētum neq; auctoritas seu potestas clauis ad id neq; potestas dispensandi thesaurum qui tunc nondum erat. Et ita patet responsio.

Argu. 7. Septimo principaliter contra prædicta. specialiter contra primam et tertiam particulam arguitur. Quia si Ecclesia haberet potestatem semper ad cōcedendum indulgentias, ergo certe hoc fecisset a principio primitiuæ Ecclesiæ, et non reseruaret tam excellens auxilium in hæc vltima tēpora, aut detur ratio de hoc.

Respō. ad. 7. argu. Respondeo concedendo quod Ecclesia a suo principio scilicet a tempore Apostolorum vsa est indulgentijs et remissione peccatorum licet non sub nomine indulgentiæ: quanuis frequentia et abundantia et nomen indulgentiarum sint reseruata in hæc vltima tempora, vt supra in probatione tertiæ particulæ dictum est contra Roffen. et Duran. Ratio autē quare de hoc frequēti remedio et abundanti gratia Deus et Ecclesia per Spiritū sanctum illuminata prouidit in ijs temporibus iā supra tacta est secundum Alexan. Bonauenturam, et Gabriel. in Cano. lectio. 57. O. P. vt scilicet in maiori necessitate de maiori et vtiliori remedio prouideret iuxta illud ad Ro. 5. Vbi abundauit delictum ibi superabūdauit et gratia. Tunc enim minus peccabatur et valde bonis operibus et pœnitentijs

Altera ref. pon.

Ad. 4. arg.

Ad. 5. arg.

Ad. 6. arg.

Argu. 7.

Respō. ad. 7. argu.

rentijs etiam secundum rigorem Canonum pœnitentialem infitebatur, vt legitur de multis sanctis et martiribus in Vitis patrum. et alijs hystorijs: erantq; homines prouisi ad prædictas pœnitentias implendas. Ideo tunc non fuit necessarius vsus creber et abundans indulgentiarum. Quia forte claues Ecclesiæ inutiliter agerent et ludibrio haberentur. Nunc autem e cōuerso vbi abundat iniquitas et charitas refrigescit, necessarius et vtilis est vsus creber et abundans indulgentiarum, vt vel sic ad bona opera per quæ lucremur indulgentias et ad gratiarum actionem pro tanto beneficio prouocemur. Et cauedum est ne simus ingrati tanto beneficio aut ne eo abutamur. Ad idem est Alexand. Hall. parte. 4. q. 83. membro. 5. et Bonauentura, et cōmuniter doctores. in. 4. distin. 20. et Supplementum Gabrielis in. 4. distinctione. 45. quæstione. 3. arti. 2. propo. 5.

Quest. 8.

Propos.

Ratio. 1.

VÆSTIO. VIII.

Vtrum indulgentiæ vt tales remittant culpam, an pœnam tantum temporalem, et quam pœnam.

Respondeo per vnicam propositionem. Indulgentiæ vt tales non remittunt culpam, sed solum pœnam temporalem Deo debitam pro peccatis personalibus, iam quoad culpam remissis et præteritis. Dicitur quod indulgentiæ vt tales, scilicet vt solū habent vim indulgentiæ, seculus ratione boni operis adiuncti propter quod cōceditur indulgentia, aut ratione alterius concessio nis seu facultatis adiunctæ ad absoluendū a peccatis et censuris, vt communiter cōceditur in bullis quæ circūferuntur, aut creditur concedi quando cōcedit Papa, quod accipiens bullā aut faciens tale quid absoluatur plenarie a culpa et pœna vt proxime dicitur in probatione primæ partis huius propositionis. Ergo propositio sic intellecta habet duas partes quarū prima est negatiua, quod. i. indulgentiæ vt tales nō remittunt culpā. Quæ probatur dupliciter. Primo quia ex quo indulgentia solū supplet satisfaccionē pœnitentialem id est pœnæ debitæ pro peccato iam quoad culpā dimisso, ergo præsupponit remissionē culpæ iam factam per sacramētum aut per contritionē. Patet consequentia et antecedens probatur. Tum quia per indulgentiam solū fit solutio pœnæ debitæ ex thesauro applicato. Thesaurus autē præfatus solum constat ex satisfaccionibus Christi et sanctorū, vt sunt satisfacciones pœnarū vt supra. q. 5. dictum est. Et sic patet quod indulgentia vt talis solum succedit loco satisfaccionis debitæ pro peccato quoad vim satisfactiuā. Tum etiam, quia in. ca. cum ex eo. de pœnitent. et remi. habetur quod per indulgentias in discretas pœnitentiales satisfactio eneruatur. ergo succedit loco satisfaccionis pœnæ debitæ. et ergo solū remittit tēporalem pœnam debitā quæ per

satisfaccionem pœnitentialem remittenda esset, nō culpam. Hic præsupponitur quod ex peccato manet reatus culpæ et pœnæ seu obligatio ad pœnā æternam et talis culpa et obligatio remittitur per contritionē aut per sacramētum et cōmutatur illa pœna æterna in debitū pœnæ temporalis: quatenus post culpam dimissam manet obligatio ad pœnam tēporalem præfata hic vel in purgatorio soluendā, vt supra. q. 1. q. 2. habetur. Et hæc pœna tēporalis est quæ remittitur et soluitur per indulgentias vt probatū est. Secundo probatur eadem prima pars. Quia remissionem culpæ non potest operari quis citra Deū, nisi vel dispositiue, et hoc fit per contritionem vel ministerialiter: et hoc fit per ministracionem sacramenti et virtute sacramēti. Indulgentia autem nil istorum est vt patet. ergo vt talis est indulgentia formaliter nō remittit culpam: neq; Papa per indulgentias potest remittere culpam aliquam sub ratione culpæ. Et in his cōmuniter concordant doctores, vt etiam refert Thomas in addi. tertiæ partis. q. 25. arti. 1. in responsione ad tertium. et Floren. parte. 1. titu. 10. ca. 3. §. 4. 5. et Siluest. titu. indulgentia. quæstione. 10. Vnde patet. Quod si peccatū veniale iam transactum habet rationem reatus culpæ vel maculæ distinctā ab obligatione pœnæ tēporalis ei debitæ secundum Thomā et sequaces: tunc illa culpa nō remittitur per indulgentias neq; pœna tēporalis ei debita, dum manet ipsa culpa aut eius reatus: sed oportet quod prius illa culpa sit remissa per aliquā displicentiam vel alias, nisi forte indirecte vt ait Nauarro in tractatu de indulgentijs. nota. 10. §. 14. quatenus scilicet pœna peccato veniali debita iam sublata vel remissa per indulgentiam, ipse quoq; reatus vel macula qualiscunq; peccati venialis videtur tolli. Si autem idem sit reatus culpæ peccati venialis iam transacti quod obligatio ad pœnam tēporalem ei debitam secundū Scotum et sequaces: tunc per indulgentiam remittitur ille reatus culpæ venialis id est illa obligatio ad pœnā temporalem nisi actu placeat tale peccatum. Faciūt ad hoc ea quæ infra. q. 11. habetur secundū Adria. contra Palud. Patet etiam secundo, quod illud quod communiter dicitur in bullis, quod. i. per indulgentias cōceditur remissio peccatorū intelligitur. i. pœnarū debitā pro peccatis. Nō peccatum sæpe accipitur pro pœna peccati vt Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa: i. pœna peccatorū tunc remissæ sunt: et ibi Christus ei cōcessit indulgentiā plenariā quia iam quoad culpam erat per contritionem remissa peccata eius secundū cōmuniter doct. Item. 1. Petri. 2. Peccata nostra ipse pertulit. i. pœnā debitā nostris peccatis. et. 1. Machab. 12. Vt a peccatis soluatur. i. a pœnis debitis pro peccatis huius vitæ, vt hoc etiā refert Supplementū Gabri. in. 4. distin. 45. q. 3. arti. 1. nota. 1. Patet etiam tertio quod illud quod sæpe cōceditur in iubilæis. i. indulgentia plenaria a culpa et pœna, in rigore verborum est falsum vt sonat, vt dicit Florent. Siluester, et Supplementum vbi supra. Sed propter

Ratio alte

Secundo.

Tertio.

propter reuerentiam verborum Papæ aut Ecclesiæ sic sepe loquentis et propter vsum loquedi potest et debet sano modo intelligi. Sic scilicet quod ibi remittitur culpa non quidem ratione indulgentiæ, sed ratione contritionis vel sacramenti, quæ culpa prærequiritur remissa ad consequendum indulgentiam: vel quia in talibus iubilæis et indulgentiis plenarijs a culpa et pœna quoties sic conceduntur conceditur etiam auctoritas vt talis absoluetur sacramentaliter ab omni peccato quoad culpam etiam de reseruatibus vt pie et cõmuniter creditur, et sic est stilus curiæ: secus a censuris nisi specialiter exprimentur aut concedantur. Ideo inoleuit vsus dicentium quod talis indulgentia absoluit a culpa et pœna vt dictum est. Quod etiam innuitur ex eo quod in Clem. religiosi. de priuilegijs. et de pœnit. et remiss. cap. abusiõibus. Papa prohibet quæstoribus eleemosynarum prædicantibus ne dicant aut concedant indulgentiam plenariam a culpa et pœna facientibus eis eleemosynas. Et ratio est secundum Glo. ibidem. Quia talis modus loquendi non permittitur, nec habet verum nisi in indulgentiis plenarijs vel iubilæis concessis per Papam euntibus in terram sanctam, vel accipiẽtibus Cruciatam, et ad sensum prædictum. ¶ Nota etiã quod aliud est concedere indulgentiam plenariã a culpa et pœna, aliud absoluere plenarie a culpa et pœna, vt de hoc latius infra. q. 41. propositio ne. 2. habetur.

Nota.

Secunda pars propositionis probatur.

¶ Secunda pars propositionis est. Quod indulgentiæ vt tales remittunt solum pœnam temporalem Deo debitam pro peccatis personalibus iam præteritis et iam quoad culpam remissis. Probat- tur primo quod solum pœnam remittunt. Quia indulgentia aliquid operatur remittendo vel soluendo, vt patet ex quæsti. 3. et. 7. et non culpam vt dictum est. ergo pœnam. ¶ Quod autem solum pœnam temporalem et nõ æternam patet. Quia pœna æterna non dimittitur nisi per id per quod culpa mortalis. Nam eo ipso quod culpa remittitur, iam consequenter remittitur pœna æterna hostilis et exterminatiua seu obligatio ad eam: quia illa non conuenit filijs gratiæ habentibus ius ad hæreditatẽ gloriæ remissa culpa mortali. Sed culpa non remittitur per indulgentiam vt dictum est. Ergo idem iudicium de pœna æterna consequente seu cõcomitante ipsam culpam. Quæ quidem pœna æterna si hic non remittitur iam in inferno fit irremissibilis stante lege. ¶ Et non curo hic amplius disputare an pœna tẽporalis debita pro peccato mortali vel etiam veniali iam quoad culpam in hac vita remissa ei qui in alio mortali decessit remittatur in inferno secundum Scotum, an non secundum Tho. Probabilius enim mihi saluo meliori iudicio videtur quod etiam si secundum Scotum ibi in inferno tollatur aut remittatur satisfaciendo: tamẽ per suffragia viuorum aut per indulgentias non potest remitti illa pœna tẽporalis ibi debita. Quia non est in statu quo possit iuari illo modo ad beatitudinem per aliorum opera:

ex quo non existentibus in gratia nec de numero membrorum Christi et Ecclesiæ non valet fieri charitatiua cõmunicatio. Quia in inferno nulla est redemptio secundum cõmuniter docto. in hoc concordates, vt etiam refert Gabriel in Can. lecti. 56. litera. S. vt de hoc etiam habetur infra. q. 23. in responsione ad primum argumentum, ibi vide si placet, et concordat Medina de oratione. quæst. 25.

¶ Ex quo patet error Mayronis et aliorum dicentium quod per indulgentias remittitur etiam pœna prædicta inferni: et fundatur in textu de pœnit. distin. 3. ca. ultimo. vbi dicitur quod bona facta in mortali valent ad tolerabilius iudiciũ subeundum. Sed certe hoc fundamentum eorum nihil facit pro eis. Quia intelligitur prædictum capitulum non quidẽ sic quod bona opera ipsorum minuatur pœnam eis debitam in inferno pro alijs eorũ peccatis: sed quod non agendo malum et faciẽdo bonum non augetur eis pœna inferni, vt cõmuniter glossatur a doctoribus, et latius agit Gabriel vbi supra et summa Ang. titulo. indulgentia. §. 1. Item quia dato quod per eorum bona opera minuatur eorum pœna infernalis: non tamen sequitur quod etiam per opera aliorum aut quod per indulgentias: quia non potest hoc auxilium eis cõmunicari vt dictum est, vt etiam de hoc habetur infra. q. 20. per totum et in responsione ad primum argumentum ibidem. Vbi habetur quod requiritur quod sit in statu gratiæ is cui valere debet indulgentia. Et quidẽ aperte est contra eos. ca. tres sunt. de pœnit. distin. 1. ca. verbum. et de consecra. distin. 4. ca. omnes: vbi patet intentum, et facit. ca. maiores. de baptisimo. §. hic vero dicimus. et expresse ad propositum facit extrauagã. Clemen. 6. vnigenitus. de pœnit. et remi. vbi dicitur quod thesaurum Christus Ecclesiæ militanti acquisiuit volens suis filijs thesaurizare, fidelibus dispensandũ, et vere pœnitentibus applicandum &c. Nunc autem damnati in inferno non sunt de Ecclesia militanti neq; filij, neq; fideles, neq; pœnitentes, ergo eis nullo modo profunt indulgentiæ ad releuationem suæ pœnæ æternæ cuiuscunq;.

¶ Sequitur alia particula (Deo debitam) quia indulgentia non remittit pœnam iudicalem debitam hominibus aut Ecclesiæ aut in foro cõtentiõis. Ideo secundum Thomam religiosi per has indulgentias non liberantur a pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo per suos prælatos. Ratio horũ est quia indulgentia solum supplet tertiam partẽ pœnitentiæ scilicet satisfactiõem pœnitentiãlem, hæc autẽ est Deo debita pro peccatis. ergo. Et in hoc concordant communiter docto. Quomodo autem cum hoc stat quod per indulgentias remittitur pœna tẽporalis debita tam in foro Dei quam Ecclesiæ, infra. q. 10. habetur.

¶ Sequitur alia particula (pro peccatis personalibus) quia indulgentia non liberat a pœnis debitis pro peccato originali vt patet. Quia non a fame, et siti, et morte, propter rationes supradictas, in. q. 5. in responsione ad tertium, neq; ab alijs pœnis contra

nis contractis ex natura peccati cuiuscunq;, vt pote a cæcitate intellectus, prauitate seu habitu prauo voluntatis ex peccato actuali prouenientibus: hæc enim per satisfactiõem et per cõsequens per indulgentiam loco satisfactiõis succedentem nõ tolluntur.

¶ Sequitur alia particula (iam præteritis et quoad culpam iam dimissis) ita. f. et bene ait. Supplementum Gabrielis vbi supra. arti. 2. propo. 11. corollario. 9. et cõcordat summa Rose. titu. indulgentia. §. 16. quod si quis cõsequitur indulgentias annales de iniunctis pœnitentijs potest per eas redimere pœnitentiã annales huius seculi sibi pro tunc iniunctas a sacerdote, vel eas ad futurũ seculum referre pro solutione pœnarũ ad quas pro peccatis iam cõmissis tunc tenetur: sed non potest huiusmodi indulgentiarum fructũ referre pro peccatis in futurũ cõmittendis: ideo pro futuris oportet vt toties indulgentiã lucretur quoties ea cõmiserit. Et ratio huius est, quia indulgentia æquiualeat et succedit loco satisfactiõis pœnitentiãlis. Hæc autem satisfactio est solum pro debito iam cõtracto pœnarũ pro culpa iam remissa. Sed de hoc latius habetur infra. q. 33. 34. vbi agitur de indulgentiis continuis et perpetuis quomodo valeant. et. q. 42. vbi agitur quod satisfactoria bona in hoc differunt a meritorijs quod non possunt applicari neq; referuari in thesaurum pro futuris peccatis: meritoria autem sic.

Quæst. 9.

VÆSTIO NONA.

Vtrum indulgentiæ remittant pœnas præfatas peccatorum modo sint iniunctæ per sacerdotem modo non.

¶ Respondeo per quatuor propositiones. Qu-

Propo. 1.

rum prima est. Papa potest per se et per alios inferiores concedere indulgentias per quas remittantur pœnæ peccatorum tam iniunctæ per sacerdotem quam etiã non iniunctæ. Ratio. Quia ex Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Quorũ remisistis peccata &c. potest remittere omnia etiã occulta quoad culpam et pœnam vt supra. q. 6. 7. habetur. Et non videtur vbi ei sit facta aliqua restrictio quoad pœnas iniunctas tantũ. Item in bullis Papalibus habetur sæpe quod per tales indulgentias plenarias restituuntur homines ad innocentiam seu statum baptismalem, hoc autẽ non esset verum nisi per tales indulgentias remittantur pœnæ Deo debitæ etiã si nõ sint iniunctæ. Et nota quod hæc restitutio ad innocentiam baptismalem intelligitur solũ quoad liberationem pœnarũ ac si non peccassent: non autẽ quoad alia dona quæ in baptisimo recipiuntur. Et in hac propositione quæ loquitur de possibili nulla est difficultas inter catholicos: omnes enim doctores in hoc cõueniunt. Sed vtrũ ita de facto cõcedat Papa aut alij prælati, in hoc est varietas opinionũ. Ideo quoad hoc sint aliæ propositiones sequentes:

Propo. 2.

¶ Secunda propositio. Diocesani nõ possunt re-

gulariter secundũ ius cõmune concedere indulgentias nisi de pœnitentijs iniunctis per sacerdotem. Ratio. Quia quoad alias pœnas est sibi per Papam et Ecclesiã abiatã seu restrictã potestas, vt patet in. ca. cum ex eo. de pœni. et re. vbi solũ de iniunctis pœnitentijs cõceditur illis talis potestas, et in. ca. nostro. eo. titu. habetur quod archiepiscopus potest concedere indulgentias, ita tamẽ quod statutum generalis Cõcilij (præfati in cap. cum ex eo.) non excedat. Et idẽ habetur in. ca. Romana. eo. titu. libro. 9. Ex quo patet quod etiam si diocesani cõcedant indulgentias absolute debet intelligi et interpretari secundum prædictũ ius cõmune. f. de iniunctis tantũ. Et prædicta omnia sunt vera nisi per Papam vel Ecclesiã ipsi diocesanis vel etiã alijs cõcedatur generaliter vel specialiter quod possint cõcedere indulgentias absolute vel etiã de non iniunctis. Tunc enim possent secundũ tenorem cõcessiõis cõcedere indulgentias de iniunctis et de nõ iniunctis pœnitentijs seu absolute, et in hac secunda propositione etiã cõmuniter concordat doctores. Sed Nauarro in tractatu de indulgentiis. nota. 11. §. 9. et. 10. oppositũ dicit etiam cõmuniter teneri quod episcopus potest etiã de non iniunctis, secundũ ius cõmune cõcedere indulgentias quodq; ita intelligendũ est dictũ. ca. cum ex eo. et. ca. nostro. Ego vero standum censeo cõmuni practiciæ et cõsuetudini Ecclesiæ quæ est optima legum interpretis: et forte nunc ita est in practica vt ait Nauarro contra Caietanum ibidem, et consonat nõster Medina de indulgentiis disputatione. 4. ca. 1. 4. et latius disputatione. 6. ca. 27.

Propo. 3.

¶ Propositio tertia. Quando Papa concedit indulgentias cũ limitatione expressa de iniunctis pœnitentijs, tunc solũ pœnitentiã iniunctã vel impositã per confessorẽ in confessiõne sacramentali remittuntur per tales indulgentias. Ratio. Quia indulgentia tantũ et nõ plus valet quantum sonat secundũ tenorẽ concessiõis si vere et nõ fallaciter cõcedatur, vt est cõmunis regula et practica doctorũ vtriusq; iuris et curiæ Romanæ, et hoc habet veritatẽ in omnibus indulgentiis etiã plenarijs et cõtinuis et tẽporalibus a quibuscunq; cõcessis sic limitatione de iniunctis pœnitentijs: quia solũ iniunctæ pœnitentiæ per confessorẽ et nõ aliæ remittuntur. Ideo si nulla pœnitentiã est per confessorẽ imposita pœnitentiã aliquo modo. f. nec specialiter nec generaliter tunc per talẽ tenorẽ cõcessiõis indulgentiæ nil ei remittitur. Quod si Papa cõcedens indulgentiã de iniunctis intẽdat etiã de nõ iniunctis cõcedere indulgentiã, tunc corã Deo talis indulgentiã remitteret pœnas etiã nõ iniunctas. Quia effectus indulgentiæ non pœdet ex tenore aut forma verborum quæ nõ est taxata iure diuino ad cõcedendũ indulgentiã, sed ex volũtate cõcedentis vt infra. q. 38. habetur. Sed hoc est pro regula semper habendũ quod nisi manifeste cõstet de opposita voluntate seu intentione cõcedentis semper standũ est tenori verborum: et secundũ ipsum et cõformiter ad ipsum est interpretanda voluntas et intentio cõcedentis tã in foro Dei quam

Dei quam Ecclesiæ. Non enim præsumendum est concedentem indulgentiam velle oppositum suis verbis intendere. Et in hac tertia propositione et ibi dictis concordant communiter doctores. in. 4. distin. 20. et. 45. præcipue Duran. dist. 20. et Fran. Mayr. in tractatu de potestate clauium. et supplement. Gabrielis late refert in. 4. distin. 45. q. 3. arti. 2. propo. 11. et Gerf. in floribus dicens. Dies indulgentiarum referuntur ad pœnitentias pro hac vita iniunctas sic enim textus sonat. Hæc ille. Item Adri. in. 4. in materia de indulgentiis conclus. 2. et summa Ang. titu. indulgentia. §. 1. 2. et Siluest. eo. titu. q. 8. et. 10. et omnes fere doctores Canonistæ in. ca. quod autem. de pœni. et remis. ¶ Ex supra dictis infertur, primo quod non valet illa opinio recitata a Paludano in. 4. dist. 20. q. 4. arti. 2. et Florent. prima parte. titulo. 10. ca. 3. §. 3. dicens quod per talem formam concessionis indulgentiæ de iniunctis remittitur etiam pœna non iniuncta sed iniungenda a Deo vel sacerdote secundum Canones. Ratio huius opinionis erat quia ly (de iniunctis) intelligitur, id est, etiam de iniunctis et nõ solum de iniungendis, ad hunc sensum concedo tibi quadraginta dies indulgentiæ de pœnitentia iniuncta, id est, de tali pœnitentia qualis clauis nõ errante deberet iniungi, vt scilicet quadraginta dies lucrati de indulgentia tantum tibi valeant quantum illi quadraginta dies qui deberent tibi iniungi tibi valissent si tibi iniuncti et impleti fuissent. Hæc (inquã) opinio et eius ratio non valet. Quia contra tenorem et formam expressam indulgentiæ non valet interpretatio, et quia vt habetur et nõ tãt cõm miter doctores; extrauag. de verbo. signi, cap. olim. et cap. in his. non est recedendum a verborum propria significatione nisi de mēte aliud aliquid constet. Nam similiter licet in alijs qui bullibet textibus interpretari extendendo verba contra tenorem textus: quod non licet doctores cuiquam nisi de mente statuentis vel concedentis vel aliunde ex causa cogente et manifeste constaret: et solus Papa vel Cõcilium potest hoc modo exponere rationabiliter scripturam sacram, vt dicit Augustinus de Ancona in libro de potestate papæ. quæstione. 67. articulo. 1. ¶ Si ad hoc subterfugiendo dicat præfata opinio, vt dicit supplementum Gabrielis vbi supra, quod ly de iniunctis si extendatur etiam ad iniungendas vt dictum est nõ capitur improprie sed proprie, quia pœnitentia iniuncta verificatur de omni pœnitentia taxata a Deo et ipsi debita pro peccatis vel a iure vel a cõfessore. Nam iniuncta dicitur pœnitentia quia ad eam homo obligatur absolute, vel ex suppositio ne scilicet si vult liber esse a debito pœnæ et liber gloriam intrare etiam si non sit illi præceptorie imposita per superiorē. Quod patet. Quia Ecclesiæ sic vtitur in suis bullis et concessione indulgentiæ et extrauag. ca. cum ex eo. de pœni. et remis. di cens. Et in remissionem iniungimus peccatorum, vt det vel faciat tale quid is qui voluerit lucrari hanc indulgentiam. Ergo cum nomine pœnitentiæ

iniuncta intelligatur omnis pœnitentia a Deo vel Ecclesia vel sacerdote taxata seu imposita etiã ex suppositione: videtur quod possit comprehendere pœnitentiam taxatam a Deo vel a iure Canonico, etiam si non sit specialiter imposita seu iniuncta per sacerdotem in sacramento: et per cõsequens quod comprehendit pœnitentias per sacerdotem iniungendas vt dicebat illa opinio.

¶ Sed certe hoc subterfugium pro præfata opinio ne nil valet, quod quadrupliciter probatur. Tum primo, quia vt dictum est verba in suo proprio et potiori significato sunt intelligenda nisi aliud de mente loquentis rationabiliter constet. Nunc autem pœnitentia iniuncta capitur pro iniuncta vel imposita a iudice seu sacerdote specialiter præceptorie aut consultorie absolute vel cõditionaliter aut aliõ modo: non autem pro pœnitentia a iure aut a Dei dispositione taxata. Quod patet. Iniunctio enim pœnitentiæ significat specialem applicationem iuris seu pœnitentiæ taxatæ in iure seu decreto Dei ad hunc, et per consequens significat specialem impositionem iudicalem talis pœnitentiæ alias taxatæ aut non taxatæ secundum ius. Ius enim non applicat pœnitentias taxatas alicui sed taxatas ostēdit. Similiter et Deus in hac vita facit, vt per iudicis sententiam specialiter applicando delinquentibus. Sententia enim est applicatio iuris ad hunc: quæ applicatio ex quo fit per sententiã iudicis, ergo fit per iniunctionem seu impositionem illius pœnitentiæ taxatæ seu statutæ a iure vel a Deo factam a iudice sententiam ferente. Et ita ius aut Deus nemini iungit pœnitentiam in hac vita sed iudex aut sacerdos. ¶ Tum secundo quia eõ ipso quod doctores cõmuniter ex ipso antiquo et adhuc permanente tenore bullarum faciunt differentiam inter pœnitentias iniunctas et iniungendas, et bullæ ipsæ aliquando concedunt de iniunctis aliquando absolute sine vlla limitatione. Sequitur manifeste quod est differentia quando dicitur de iniunctis vt vocabulum sonat proprie sumptum. Alioqui vana esset talis distinctio et tenor diuersus indulgentiarum si omnia inuicem pro se ipsis confuse acciperentur. Itaq; sicut olim quando indulgentia concedebatur expresse de iniunctis pœnitentijs, intelligebatur de iniunctis tantum per sacerdotem, ita et nunc debet intelligi idem tenor indulgentiæ perseverans. ¶ Tum tertio, quia sic est in vsu et practica tam loquentium quam doctorum cõmuniter in presenti materia: et standum est acceptioni vocabuli de iniunctis secundum cõmunem vsu et acceptionem eius vt dictum est. Et in his expresse concordat Duran. vbi supra. q. 4. et Caie. 2. quodlibeto. in materia de indulgentiis. ca. 7. cum cõmuniter doctoribus. Quauis aliquando ly de iniunctis pœnitentijs aliter accipiatur.

¶ Secundo infertur ex supradictis, quod non valet illa alia opinio etiã recitata a Palud. et Florēt. vbi supra dicens quod quando datur indulgentia plenaria plenior aut plenissima de iniunctis, tunc omnis pœnitentia iniuncta et iniungenda in foro Dei et

Replica.

Corola. ii

Dei et Ecclesiæ remittitur hic et in purgatorio per supradictum tenorem etiam expressum de iniunctis. Et ratio huius opinionis quoad primam partem est quia ex quo cõceditur indulgentia plenaria, ergo de omni pœna etiam non iniuncta per sacerdotem: alioqui non esset plenaria indulgentia si solum ad iniunctas pœnitentias restringeretur vt sonat tenor concessionis. ¶ Sed hæc opinio quoad illam primam eius partem non valet, quia standum est tenori verborum concessionis vt dictum est. Et verbu seu clausula generalis debet restringi et intelligi secundum limitationem expressam adiunctam. Ideo ad rationem præfatã dico, concedendo quod quando conceditur indulgentia plenissima de iniunctis non est plenissima absolute de omnibus sed solũ de iniunctis per sacerdotem vt dicit tenor indulgentiæ: quas omnes iniunctas non tolleret aut nõ remitteret talis indulgentia si non esset sic plenaria sed solum annalis aut partialis: ideo est plenaria non absolute sed limitate quoad iniunctas tantum pœnitentias secundum ipsum tenorem indulgentiæ.

¶ Tertio infertur quod non valet illa alia opinio etiam recitata a Palud. vbi supra dicens quod quãdo dicitur, Remitto tibi vnum annum de pœnitentia iniuncta sensus est quod tanto minus punieris in purgatorio quantum si vno anno continuo egisses pœnitentiam in hac vita. Et hæc opinionem dicit Inno. de pœnitent. et remis. quod est satis consona æquitati. Dico ergo quod si hæc opinio intēdit dicere, quod tunc remittuntur pœnitentiæ vnus anni non iniunctæ non valet: vt patet ex dictis. Si vero intendat quod de pœnitentia tantum iniuncta remittitur ille annus, tunc vera est opinio vt paulo inferius etiam dicitur et infra. q. 32. Illud autem quod præfata opinio subnectit quod qui lucratur talē indulgentiam tenetur nihilominus facere pœnitentiam in hac vita, quomodo intelligatur et sit

verum infra. q. 10. late dicitur. ¶ Tandem pro concordia et bono intellectu omnium prædictarum opinionum potest forte bene dici, quod quando confessor generaliter iniungit pœnitenti dicens Quicquid boni feceris sit tibi in satisfactione seu remissionem peccatorum: tunc videtur quod omnis pœnitentia debita et iniungenda sit iam iniuncta aliquomodo saltem generaliter, quãuis sub electione pœnitentis: et quod tunc indulgentia concessa de iniunctis extenditur etiam ad specialiter iniungendas, ex quo iam sunt aliquomodo. s. generaliter iniunctæ, vt dictum est, vt de hoc latius habetur infra. q. 27. propo. 4. secundum Cerson. Et sic forte locuti sunt doctores prædictarum opinionum quæ prima facie videbantur aduersæ, et non sunt si sic intelligantur et limitentur ad bonum sensum. Ideo salubre est quod confessor semper dicat pœnitenti Quicquid boni feceris &c. vt sic ei valeat omnes indulgentiæ rã de iniunctis quã de iniungēdis.

¶ Propositio quarta est, Quãdo Papa cõcedit indulgentiã absolute nõ dicendo de iniunctis: tunc per talem indulgentiam remittitur tanta pœna de

bita, modo sit iniuncta a sacerdote modo nõ quã tam sonat tenor indulgentiæ plenariæ aut temporalis totalis seu partialis. ¶ Probatur quincuplitter. Primo, quia Papa vel alius cui hoc sic a Papa vel Ecclesia conceditur, id potest, vt patet ex prima propositione: et de facto sic cõcedit. Quod patet. Quia tantũ valent indulgentiæ quantum sonat tenor earum, dum aliud de opposita mente cõcedentis non constar, seu dum cõcedens aliud nõ intendit: vt supra dictum est in tertia propositione, et est cõmunis practica doctorum. Quod si aliter voluisset expressisset. Et vbi ius non distinguit, nõ nos distinguere debemus vt habetur distin. 50. ca. si Euangelica, et de maiori. et obe. ca. solitæ. §. no tandum. et late refert glossa. in. ca. consulisti. 2. q. 5. et glos. in. ca. saluator. 1. q. 3. in ver. indefinitæ. et est arg. ca. porro. ca. cum et plantare. de priuileg.

¶ Item secundo probatur. Quia et scit et tolerat sic concedens Papa: quia sic etiam habet stilus curiæ Romanæ et vsus eius et aliorum sic intelligētium, vt sonant tenores indulgentiarum absolute vel limitate. Ergo si solum intenderet de iniunctis, cum eius tenor verborum loquatur de omnibus absolute et indistincte, sequeretur quod Papa et Ecclesia deciperet sine causa suos filios: præsertim in hoc tempore quando scit omnes pœnitentias esse arbitrarias, id est, volūtarie iniunctas, non secundum rigorem canonum pœnitentialiũ, neq; secundum qualitatem peccati, sed paruas vel nullas pœnitentias iniungi secundum fragilitatē et voluntatem pœnitentium. Quia malunt cum nulla pœnitentia iniuncta specialiter destinari ad purgatorium, quam magnam et vix implendã ac ceptare. Sentiens ergo hoc Ecclesia et volens pie providere debitis pœnis filiorum per indulgentias: certe nõ pie neq; vere provideret si cõcedens indulgentias absolute et illimitate non intēderet valere nisi limitate de iniunctis pœnitentijs cum sciat esse fere nullas iniunctas pœnitentias.

¶ Item tertio probatur idem. Quia beneficium principis, præsertim quando non est in præiudicium alicuius iuris aut personæ debet latissime interpretari quantum forma verborum patitur proprie sumpta, vt habetur in. ca. olim. de verbo. signifi. et cap. cum dilecti. de donationibus. Item concessio principis est latissime interpretanda, etiam in præiudicium ipsius concedentis, si propria forma verborum patitur: non autem in præiudicium aliorum, vt est cap. quia circa. de priuilegijs. in vltima glossa et not. per Inno. in. ca. olim. de verborum significatione. et glo. in. ca. licet. de transla. episco. vbi de hoc late. Quia et contra eum, qui legem dicere potuit apertius est interpretatio faciendã. ff. de pact. §. veteribus. et de priuileg. ca. quia. in glos. et habetur in. l. si. ff. de consti. princi. præsertim si sit quid concessum causa pietatis, vt not. Panor. in. ca. cum dicat. de Ecclesi. ædifi. quia de re. iuri. odia restringi, et fauores conuenit ampliari. Nunc autem patet quod indulgentia Ecclesiastica est grande beneficium animarum et fauorable, et pietas

Gg magna,

Corola. i.

Quæst.

ratio.

ratio.

Tertio.

magna, et in nullius præiudicium. Ergo cum verba concessiones proprie sumpta absolute et illimitate vt sonant aperte patiantur etiam in rigore quod intelligantur etiam de non iniunctis pœnitentijs, sequitur quod sic debent intelligi concessa in indulgentiæ prædictæ.

Euaſio,

¶ Si ad prædictas probationes subterfugiendo dicitur sicut dicit Caietanus in quodlibeto, quod Papa sub formidine sic absolute concedit et intelligit solū de iniunctis, vt patet ex additione quam apponit dicens quantum clauis se extendunt &c. Itē quod verba debent intelligi secundum formā iuris cōsuetam, vt ipse Papa expresse dicit in cōcessione indulgentiarum. Nunc autē forma iuris cōsueti et antiqua est limitate de iniunctis, ergo.

Replica cōtra cūa sionem.

¶ Contra prædicta subterfugia sic replico, nā primū potius est pro nobis, quia si Papa cōcedit quāntum Clauis se extendunt: Clauis autem se extendunt etiā ad non iniunctas, vt supra propositione prima dictum est secundū omnes doctores, et secundum ipsum Caietanum, ergo intendit etiā de non iniunctis. ¶ Ad aliud dico quod licet antiquius esset forma consueta de iniunctis tantum: nō ideo tamen factum est ius, quod non nisi de iniunctis de cætero cōcedantur aut quod nō possit esse alia forma consueta iuris in tēporibus modernis. Imo dico quod decenter mutatis tēporibus et causis mutatur et forma concessionis indulgentiæ. Quando enim taxabantur pœnitentiæ rigurose secundum Canones aut qualitatē delicti: tunc satis fuit concedere de iniunctis. Nunc autem contra vt dictum est: ideo nunc est alia forma iuris cōsueti concessionis indulgentiæ absolute de omnibus etiam de non iniunctis, alioqui deciperet Ecclesia filios suos vt dictū est. ¶ Item non haberetur in iure quod olim solum de iniunctis concedebantur indulgentiæ, sed potius haberetur oppositum vt patet, in capi. cum ex eo. de pœni. et remi. vbi prohibetur episcopis concedere indulgentias vltra quadraginta dies de iniunctis, ex quo patet quod erat in vſu concedere etiam de non iniunctis plures dies, quanuis Caietanus aliter intelligat præfatum capitulum vt infra patebit in primo argumento. Patet etiam idem quia Innocentius tertius in eodem cap. cum ex eo. concessit Iubileum plenissimum, et intentio sua fuit etiam de non iniunctis. vt ibi notat Ioannes Mon. neq; potest hoc negare Caietanus, nisi dicendo sicut ipse dicit quod hoc fecit vt doctor sequax illius opinionis et non vt iudex seu vt Papa: sed hoc est falsum quia vt Papa id concessit. Alioqui isto modo posset Caietanus inualidare omnia decreta et acta pōtifficalia: aut dicendo quod id fecit Papa semel aut raro quod non est iuxta formā iuris cōsuetam. Sed certe cōtra ipsum Caietanum videtur quod antiquissimis illis Crucifixis Hierosolymitanis cōcedebantur indulgentiæ plenissimæ etiā de non iniunctis: de quo nō dubitauit beatus Thomas qui bene viderat Canones indulgentiarum. ergo forma antiqua consueta non erat solum de iniunctis.

¶ Itē quarto principaliter probatur propositio quarta. Quia (vt refert Palude in. 4. distin. 20. q. 4. in fine) cum Pœnitentiarius Romanus iniungeret pœnitentiam consequentis indulgentiam plenariam, accepit mandatum a Papa vt nō iniungeret pœnitentiam, ergo valet de non iniunctis.

4. Ratio,

¶ Item .5. quia in forma plenariæ absolutionis quæ conceditur in morte et sæpe etiā in vita (vt patet in multis bullis huius temporis) cōtinetur, quod illi restituuntur ad innocentiam baptismalem. Talis autē concessio nō esset vera nec efficax si solū ad iniunctas pœnitentias extenderetur illa indulgentia, ergo. ¶ Et confirmatur. Quia indulgentiæ absolute quæ dantur pro defunctis non extenduntur solū ad iniunctas pœnitentias. Quia non præsupponitur, eos qui sunt in purgatorio decessisse sine impletione pœnitentiarum iniunctarū, ergo extenduntur etiam ad non iniunctas.

Quinta,

Confirmatio eorum quæ dicta sunt.

¶ Et cū præfata quarta propositione concordat cōmuniter docto. vtriusq; iuris vbi supra allegati in probatione tertiæ propositionis. Et licet aliqui doctores vt Durādus, Caietanus, Altisiodoren. Albertus Magnus, et etiā Gerson, et alij videantur dicere quod solum se extendunt ad pœnitentias iniunctas: tamē plures eorum id dicunt et intelligūt quando et quia sic sonat et intelligitur secundum eos tenor concessionis seu indulgentiarum, vt aperte ipsi confitentur: et quia indulgentiæ particula res dierū seu annorum suis tēporibus sic expresse de iniunctis concedebantur: indulgentiæ autē plenariæ quia sæpe tunc absolute et illimitate concedebantur: ideo dicunt quod tales præsertim Papales remittebant etiam pœnitentias non iniunctas. Quia tamen tēporis decursu omnia cum ipso vsu mutantur: ideo sicut nunc crebre scit vsus et copia indulgentiarū, ita et tenor seu forma consueta mutata est, earum maxime quæ a Papa seu ab alijs specialiter eius auctoritate cōceduntur. Et sic talis tenor absolute et illimitate etiā de non iniunctis vt sonat intelligendus est. Quoad hanc quartā propositionē vide quod habetur infra. q. 10. in quarto collario quod quidem satis ad rem facit.

Argu. 1.

¶ Contra quartā propositionē arguitur tripliciter. Primo, quia verba iudicis absolute posita sunt intelligenda secundum formā iuris præsertim in materia stricti iuris. Sed in iure Canonico loquente de indulgentijs solum fit mētio quod valeant de iniunctis: et materia indulgentiarum est stricti iuris. Ergo quando absolute et illimitate conceduntur tam particulares, quam plenariæ indulgentiæ debent intelligi solum de iniunctis pœnitentijs per sacerdotem et non de iniungendis, nisi hoc specialiter exprimat. Consequētia est bona et maior patet secundum capitulum. causam quæ. de rescriptis, et. capitulum. cum dilectus. de consuetudine. et secundum omnes doctores vtriusq; iuris, vt etiam late referunt summistatulo. interpretatio. titu. lex. titu. statutum. titu. gratia. titu. priuilegium. Item. lege. si procurator. ff. de conditio. indeb. Minor autem quoad id quod ibi dicitur

ibi dicitur quod indulgentia est stricti iuris et strictè interpretanda, patet secundum nota. per Inno. et Hostien. in. ca. licet. de translatio. episcopo. et Bald. in sua margarita in verb. indulgentia. et in. l. humanitatis. C. de impube. et alijs substi. vt etiam refert summa Angelica titu. indulgentia. in prin. et Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 3. et communiter doctores, et Nauarro in repetitione de indulgentijs. nota. 9. §. 8. et. 9. dicens quod ideo est strictè interpretanda indulgentia. Tum quia per eam satisfactio pœnitentialis eneruatur. cap. cum ex eo. de pœnitent. et remissio. Tum quia eam concedens dat aut soluit de alieno, id est, de thesauro cōmuni Ecclesiæ dispensat. Omnis autem dispensatio de alieno est odiosa. ca. 1. et. 2. de filijs presbi. li. 6. vel cautissime faciendā est ex causa rationabili secundum gloss. non est de voto. et. ca. quanto de iure patro. Ideo et infra. q. 33. sunt multe regulæ Cellulariæ restringentes indulgentiarum cōcessiones. ¶ Quoad illud autem quod ius semper loquitur de iniunctis patet. Quia in. ca. cum ex eo. de pœni. et rem. habetur quod diocesani concedentes indulgentias in dedicationibus, in anniuersario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat: hunc quoq; numerum dierum indulgentiarum literis præcipimus moderari quæ pro quibuscumque casibus aliquoties conceduntur, cum Romanus pontifex qui plenitudinem obtinet potestatis hoc in talibus moderamen consueuerit obseruare. Hæc ibi et in. ca. nostro. habetur quod archiepiscopus libere potest per suam prouinciam concedere indulgentias ita tamē quod statutum generalis Concilij scilicet supradicti capituli. cum ex eo. non excedat. Et idem habetur in. ca. Romana. et. ca. indulgentiæ. eo. tit. li. 6. ex quibus patet intentum.

Euaſio.

¶ Si dicatur quod in prædictis textibus solum fit mētio de indulgentijs diocesanorum nō de Papalibus aut de alijs concessis per speciales Papæ commissarios, quodq; ibi limitatur præfata potestas specialis quoad indulgentias, vt ibi communiter dicunt doctores, et in. ca. accedentes. de excess. præla. non autem ibi statuitur ius quod solum de iniunctis concedantur, aut cōcedi intelligatur indulgentiæ absolute concessæ per Papam vel per alium.

Replica.

¶ Contra hoc replicatur et primo contra primū. Nam in fine prædicti cap. cum ex eo. expresse fit mētio de indulgentijs Papalibus cum dicitur. Cum Romanus pontifex qui plenitudinem obtinet &c. vbi patet quod etiam indulgentiæ Papales illo modo solent concedi de iniunctis tantum pœnitentijs sicut et episcopales. Patet etiam quod consuetudo Papæ facit ius in suis et aliorum indulgentijs: et sic ibi statuitur ius episcopis et de claratur simul quomodo Papa solet eas cōcedere. ¶ Ad aliud quod ibi fit solum limitatio potestatis episcopalis secundum communiter doctores iam ex hoc dicto vtiq; verissimo arguitur contra ipsos. Quia si indulgentia de iure canonico et com-

muni habet pro sua materia totali pœnitentias tam iniunctas quam non iniunctas: et episcopalis potestas solum est restricta quoad iniunctas, ita scilicet quod de ipsis non potest vltra quadraginta dies concedere, ergo de non iniunctis posset vltra quadraginta dies concedere indulgentiam ex quo quoad ipsas non iniunctas non est in hoc restricta potestas. Nunc autem consequens est falsum secundum omnes doctores, ergo et antecedens. Non minor: quia expresse habetur in dicto capitulo. cum ex eo. quod quoad iniunctas tantum pœnitentias potest episcopus concedere quadraginta dies et non amplius, ergo maior est falsa, scilicet indulgentia habet de iure canonico et cōmuni pro materia pœnitentias etiam non iniunctas. Ergo solum est de iniunctis: et pœnitentiæ iniunctæ sunt totalis materia indulgentiarum de iure canonico et cōmuni vt probatum est contra quartam propositionem.

Argu. 2.

¶ Secundo principaliter arguitur ad idem. Quia verba indulgentiarum debent intelligi secundum formam iuris cōsuetam, vt ipse Papa dicit expresse in ipsa concessione indulgentiarum. Nunc autem forma iuris cōsueti et antiqua est limitata de iniunctis, vt patet, tum in capitulum. cum ex eo. de pœnitent. et remissio. tum etiam quia stilus antiquus concessionis indulgentiarum est de iniunctis pœnitentijs: et nunc et in viridi obseruantia sua Ecclesiæ Romanæ consuetudo consistens similiter videtur ad formam antiquam se referre dum Papa singulis diebus dominicis quadraginta et Aduentus dat omnibus præsentibus quinq; vel septem annos et totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo enim tot dies, annos et quadragenas manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur taxantes pœnitentias per dies, annos, et quadragenas: et per consequens cum de illis taxatis quadragenis aut diebus adsoluit per indulgentias, iam patet quod illos tantum qui ad illos dies et quadragenas sunt obligati eo modo quo olim per canones obligabantur scilicet per iniunctionem sacerdotis: et per consequens ab iniunctis tantum pœnitentijs illorum dierum et quadragenarum indulgentias concessas absoluerit seu liberare demonstrat.

Argu. 3.

¶ Tertio principaliter arguitur ad idem. Quia consentaneum est rationi vt iudex Ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, et non se intromittat in alijs iam ab eodem relictis. Sed sicut illa quæ ad Ecclesiasticum forum pœnitentialem non sunt delata qualia sunt peccata nullo modo confessas, certe rationabiliter ab absolute solutione iudicis Ecclesiastici sunt aliena: quia sicut iudex talis non ligat nisi de cognitis in illo foro, ita non absoluit nisi de cognitis in eodem: ita etiam delata ad forum Ecclesiasticum pœnitentialem per confessionem, et a iudice punita per minorem pœnitentiā, videtur iam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro illo Ecclesiastico. Quia præsumit Ecclesia confessores iam

rite arbitratos iudicasse poenitentes debere sibi ipsis relinqui quoad reliquum satisfactionis. Ac per hoc Ecclesiastica celsura poenitentialis fori amplius de illis non se intromittit, ergo sicut ad Ecclesiasticum iudicem non reddit potestas aut eius usus ligandi illum quoad reliquam satisfactionem: ita non reddit quoad absolutionem illius satisfactionis debitæ: ut sic pari passu currat potestas et usus ligandi et soluendi.

¶ Propter has rationes tenuit Caietanus in secundo quodlibeto in materia de indulgentiis capitulo septimo, quod indulgentiæ remittunt solū poenitentias iniunctas quantumcumque; absolute et illi mitatæ concedantur per Papam aut per alium viuis aut defunctis: nisi expresse etiam de nō iniunctis concedantur: id quod fieri posse plane concessit secundum primam propositionem supra positam: sed quod de facto fiat planius negat: et sic secundum prædicta limitat et interpretatur omnes indulgentias absolute concessas. ¶ Et ita ipse similiter, et Mayro in tractatu de indulgentiis sentire videntur quod indulgentiæ directe et per prius se extendunt ad relaxandum vinculum poenitentia nem Ecclesiæ de poenitentia implenda: indirecte autem et posterius ad relaxandum poenas ipsas iniunctas Deo debitas. Et in hoc differt hæc eorum opinio erronea ab alia etiam aliorum opinione magis erronea tenente, quod indulgentiæ solum relaxat vinculum Ecclesiæ, ut infra quæstione de eima habetur latius in argumento contra eam ibi habito. Sed præfatæ rationes nil concludunt: ideo ad singulas earum respondetur.

Resp. ad 1. argu. ¶ Respondeo ad primum, concedendo maiorem quando tale ius non est derogatum per consuetudinem, aut quando aliunde non constat sufficienter de opposito: secus si est derogatum aut si non est iam consuetudine roboratum, seu quando aliunde sufficienter constat de opposito, tunc enim non sunt verba generalia intelligenda secundum talem formam iuris antiqui. Quia consuetudo est optima interpretatio legum, de consuetudine capitulo cum dilectus, et secundum notata per Ioan. Andr. in capitulo quod dilectio de consanguinitate et affinitate, et ff. de reb. dubi. l. cum in test. et ff. de verborum obligatio. l. cum qui. et quod consuevit. l. 8. distinctione de Siracusana, ut etiam de hoc Siluest. titu. interpretatio. quæstione. 4. et. 5. et titu. priuilegium. quæstione. 3. ¶ Nunc autem ad minorem. Primo ad primam particulam eius quod scilicet in iure Canonico solum fit mentio de iniunctis. Respondeo quod illud solum est verum de iure antiquo, quod tamen iam per usum contrarium et per tenorem alium consuetum quoad indulgentias Papales est derogatum. Imo et dico quod licet antiquitus sic concederentur indulgentiæ solum de iniunctis: non tamen ideo factum est ius quod non nisi de iniunctis concederentur. Neque habetur in iure Canonico quod non nisi de iniunctis concedebantur indulgentiæ, sed potius habetur oppositum ut supra con-

tra euasione Caietani dictum est, ibi vide. Et de to quod tunc esset ius: tamen ut dictum est iam deceter mutatis temporibus et causis mutata est et forma concessione indulgentiæ absolute, ut valeat etiam de non iniunctis: et nunc ex quo talis est forma et tenor consuetus secundum eum est intelligenda absolute indulgentiæ concessa per Papam ut valeat etiam de non iniunctis, ut sonat, ut supra probatum est. Nam de indulgentiis diocesano iam supra in secunda propositione dictum est, et noster Medina de indulgentiis disputatione quarta, capitulo tertio decimo et quarto decimo latius et pulchre respondet ad prædictam et alias rationes Caietani. ¶ Ad aliud quod in eadem minore habetur, quod scilicet indulgentia sit stricti iuris, respondeo negando illud saltem quoad materiam suam, circa quam est indulgentia Ecclesiastica de qua hic agimus scilicet quoad remissionem poenarum Deo debitarum imo potius est in fauore animarum et beneficium pietatis in nullius præiudicium: et per consequens concessio indulgentiæ est late interpretanda ut supra probatum est et expresse sic tenere videtur Ioan. Andr. in glossa Clementi. vnica. de reliquijs et veneratione sanctorum. in verb. confessis, vbi dicit has remissiones. (et loquitur de indulgentiis) amare interpretari nec decet nec expedit, ut dixi extra. de poenitentis et remissionibus. capit. quod autem. Hæc ille. Et concordat Siluest. titu. indulgentia. q. 7. parti. 3. et q. 8. parti. 4. et summa Angelica, vbi supra et communiter doctores Canonici. ¶ Illud autem quod in oppositum dicunt communiter theologi, dico quod in hoc vocabulo non omnes nec plures sed aliqui theologi secuti sunt Canonistas seu Legistas. Iuristas autem aperte loquuntur et intelligunt id non quidem de indulgentia theologice accepta ut nos hic accipimus pro remissione poenarum Deo debitarum, sed de indulgentia prout est idem quod priuilegium, gratia aut beneficium principis: quando scilicet conceditur aliquid contra ius commune, ut late et aperte hoc dicit glossa in dict. tex. licet. extra. de translat. episcopo. et ipse textus aperte de tali indulgentia seu priuilegio loquitur, et similiter Inno. et Hostien. ibidem. et summa Ange. titu. priuilegium. in prin. et. 5. ideo quando summa Angelica. titu. indulgentia. et alij summistæ et doctores dicunt quod est stricti iuris videntur confuse et indistincte dixisse et non satis ad rem et ex æquiuocatione vocabuli aliquantulum decepti fuisse. Vel propter eorum reuerentiam et melius dico, quod intellexerunt, sicut et verum est, quod indulgentia est stricti iuris quoad tenorem, modum, et personam. Quia scilicet statim est tenori verborum in sua propria significatione, nisi aliud sufficienter constet de mente concedentis: et quia non excedit personam cui conceditur et quomodo conceditur et ita quoad hoc conceditur illa pars minoris. Cum quo tamen stat quod ut materia fauorabilis et pia sit late interpretanda secundum tenorem verborum in sua

in sua propria significatione quoad materiam suam scilicet quoad remissionem poenarum iniunctarum et etiam non iniunctarum. Nam et dispositio restringibilis tantum extendenda est quantum patitur proprietate verborum eius. ca. ex parte. 3. de decimis. et Aretinus. in. l. cum lege. ff. de testamen. et in. capit. in literis. de testibus. ait quod dispositio odiosa etiam debet extendi quantum extenditur et patitur propria verborum eius significatio. Cui consonat ipse Nauarro in commento de Symonia. nu. 5. communisq; doctrina iuristarum. et ita propria significatio indulgentiæ absolute sine alia limitatione adiuncta ex vna et practica presenti tam iniunctas quam non iniunctas poenitentias comprehendit, quouis materia odiosa et stricti iuris sit.

¶ Et ad replicas ibi positas, respondeo ad primam ex. ca. cum ex eo. quod sic fuit consuetudo Papæ olim: nunc autem alia est eius consuetudo et forma concessione indulgentiarum sepius absoluta: ideo alio modo ut sonat absolute est intelligenda ut dictum est. ¶ Ad secundam replicam quod indulgentia habet pro sua totali materia &c. respondeo prius notando quod restrictio vel limitatio duobus importat, alterum quidem positive, alterum autem negative, sicut et terminus exclusiuus. Positive quidem dicit quod possit in aliquid: negative autem quod non possit in aliud. Et ita limitatio dicit concessione vnus et negationem alterius. Ita ad propositum dico quod materia indulgentiarum totalis de iure canonico et de se est poenitentia tam iniuncta quam non iniuncta: quia circa utraq; versatur secundum tenorem indulgentiæ ut dictum est. Dico etiam quod potestas episcopalis est limitata quoad utraq; materiam sed diuersimode. Nam quoad partialem materiam præfatam scilicet quoad poenitentias iniunctas est limitata positive: tantum, quia scilicet solum est episcopis concessa seu relicta potestas concedendi de iniunctis: sed negative est eorum potestas limitata quoad totalem materiam præfatam seu absolute tam quoad iniunctas quam quoad non iniunctas. Quia scilicet neque de iniunctis neque de non iniunctis possunt episcopi concedere secundum ius canonicum ultra quadraginta dies neque ultra annum in dedicationibus &c. ut habetur in præfato capitulo. cum ex eo. et quia sic non distinxit. Caie. in præfata replica deceptus est. Nam concessa maiore illius replica, ad minorem dico quod episcopalis potestas solum est limitata positive non quidem absolute quoad totalem materiam sed quoad partialem scilicet quoad iniunctas tantum. Negative autem est limitata absolute quoad totalem materiam præfatam quoad omnes poenitentias iniunctas et non iniunctas (ut dictum est) ultra illam summam taxationem. Et sic negatur consequentia. Quia arguitur alimitatione positive secundum quid ad ipsam, negatiue et simpliciter seu absolute acceptam, ut patet ex dictis. Si autem teneatur opinio Nauarri vbi supra in fine. 2. propositionis habetur, quod scilicet illa limitatio de omnibus facta est: ita quod tamen de

iniunctis quam de non iniunctis episcopi possunt 40. dies et non amplius concedere: tunc nil probat replica vel ratio Caietani et facilius illi respondetur omnino negando minorem.

¶ Ad secundum argumentum respondeo ad maiorem, quod illa clausula, in forma Ecclesiæ consueta &c. Debet intelligi de consueta tempore quo concedens loquitur aut concedit indulgentiam: sicut ly. hodie, stat pro die dominico si loquens die dominico dicit hodie orari: et pro die lune, si die lune loquatur. Et licet illa clausula in forma Ecclesiæ consueta habuit initium a tempore antiquo: manet tamen eius significatio accomode intelligenda secundum tempus loquentis. Sicut et sinus Abrazæ est vocabulum antiquum: quod pro lege veteri significabat limbum sanctorum patrum: nunc autem quando in officio defunctorum Ecclesia dicit, In sinu Abrazæ angeli deducante, et in officio Beati Martini, Martinus Abrazæ sinu lætus excipitur, accipitur pro beatitudinis loco: ut ex sequentibus patet, cum dicit Ecclesia in offertorio defunctorum, Sed signifer sanctus Michael repræsentet eas in lucem sanctam quam olim Abrazæ promissit et semini eius &c. ¶ Ad minorem autem quod scilicet forma iuris consueta est solum de iniunctis respondeo hoc verum est de forma consueta olim, nunc autem non: quia iam est alia noua forma consueta ijs temporibus, ut supra dictum est. Forma enim indulgentiarum sæpe variatur ut ait Palud. in. 4. distin. 20. q. 4. arti. 3. conclu. 2. et secundum talem formam pro diuersitate temporum est intelligenda concessio indulgentiæ et secundum stilum currentem in curia Romana qui iam mutatus est. Et ad illud quod scilicet nunc in viridi obseruantia manet nomen Quadragenæ &c. dico quod sicut olim talis forma verborum dierum et quadragenarum intelligebatur secundum consuetudinem et stilum tunc vigentem, ita et nunc proportionabiliter secundum consuetudinem et stilum præsentem, ut scilicet tot dies, anni, aut quadragenæ de poenitentis absolute scilicet tam iniunctis quam non iniunctis, secundum tenorem indulgentiæ concedi intelligatur: nam singula singulis suis temporibus debent accommodari, nisi oppositum constet de mente concedentis ut sæpe iam dictum est. Et ad hoc idem videtur ipse Caie. in. 2. quodlibeto quæstio. 1. vbi sic dicit. Indulgentia concessa de iniunctis poenitentis non absoluit nisi de iniunctis tantum, nisi forma noua detur. Hæc ille. Quid clarius contra se ipsum.

¶ Ad tertium conceditur illa maior solū quando debet ferri sententia in rigore iudicij aut iustitiæ secundum taxationem iustam eorum quæ in tali foro cognoscitur et agitur, alias negatur illa maior. Nunc autem constat quod remissio poenarum per indulgentias non fit in rigore iustitiæ neque secundum taxationem meriti lucrantis indulgentias: sed præcipue respectu eius cui conceditur indulgentia est opus misericordie et liberalitatis, ut supra q. 3. dictum est. Et ita nil concluditur contra 4. oppositionem supra positam.

Quæst. 10.

VÆSTIO X. Vtrum indulgētiæ remittant pœnas præfatas, tam in foro Dei, quam etiã in foro Ecclesiæ.

¶ Respondeo qd sic. Probatnr primo quod in foro Dei, quadrupliciter.

Ratio. 1.

Primo. Quia oppositum dicere est cõtra priuilegium concessum Petro. Matth. 16. Quodcũq; solueris super terram, erit solutum et in cœlo, et Matth. 18. et Ioan. 20. Pisce oues meas, quod intelligitur non solum de absolutione culpæ, sed etiã pœnæ, secundũ Bonau. in. 4. distin. 20. arti. 2. q. 2. et Tho. et cõmuniter docto. vt supra. q. 6. et. 7. late dictũ est.

Ratio. 2.

¶ Secundo probatur idẽ. Quia indulgētia habet quoad satisfactiõẽ eundem effectũ quẽ haberet pœnitētia præsertim iniuncta per sacerdotem correspondens tali indulgētiæ si talis pœnitentia perfectẽ expleta fuisset. Sed per pœnitentiã iniunctam a sacerdote digne a pœnitente impletam soluitur pœna tẽporalis debita, nõ solũ quoad Ecclesiã, sed etiã quoad diuinã iustitiam. Ergo et per indulgētiã. Cõsequētia patet, et maior probatur. Quia indulgētia succedit loco pœnitentiæ iniunctæ et iniungendæ vt supra. q. 9. et. q. 3. dictũ est. Itẽ ex cõmuni sensu doct. et Ecclesiæ. Ratio autẽ sumpra, a cõmuni sensu Ecclesiæ, et doct. est tantæ autoritatis vt nõ nisi temere oppositum quis sentiat, vt de hoc late Gers. alphab. 17. M. N. P. et alphab. 22. C. et alpha. 36. X. et Adrian. in. 4. de restitu. et Cõradus de contradibus. q. vlti. Minor etiã patet secundũ omnes.

Ratio. 3.

¶ Tertio probatur idẽ. Quia si indulgētiæ nõ essent nisi relaxatiões seu remissiones vinculi aut præcepti Ecclesiæ de implēdis pœnitētijs a sacerdote impositis. ergo decepta esset vniuersitas fidelĩũ credentiũ per indulgētiã nõ solum vinculũ Ecclesiæ sed etiã ipsas pœnas corã Deo remitti: et cõcessio indulgētiarum per Ecclesiã potius esset fraus nociua filijs Ecclesiæ quã pietas materna ab ipsa Ecclesia præsentata.

Quarta.

¶ Quarto probatur idẽ. Quia sic est per Clem. 6. in extrauag. vnigenitus. de pœni. et remi. declaratũ, vbi expresse dicitur quod indulgētia cõceditur pro remissionẽ pœnæ tẽporalis &c. vt supra q. 3. habetur et ideo nunc sæpe pontifices in suis Bullis apertius dicunt explicantes quod lucrantes tales indulgētiã plenarias restituuntur ad innocentiam baptismalem, quodq; statim euolarẽt ad cælum si statim decederent et multa huiusmodi, concordat latius noster Medina de indulgētijs disputatiõne. 5. ca. 25.

Secunda pars.

¶ Secunda pars quod scilicet indulgētia remittat pœnas debitas pro peccatis etiã in foro Ecclesiæ, probatur ex ipso tenore indulgētiarũ expresse de iniunctis. Tum etiã quia Papa potest tollere vinculũ Ecclesiasticũ, ex quo potest in omni ius humanũ: et ipse tenor indulgētiarũ fauorabi-

liũ id patitur, præsertim quia et expresse sæpe ponitur in Bullis quod lucrãs talẽ indulgētiã nõ tenetur ad aliã pœnitentiã faciendã. Et quia cõmunis sensus Ecclesiæ et docto. sic sentit. Itẽ ad hoc facit. ca. cũ ex eo. de pœn. et re. vbi dicitur qd per indulgētiã indiscretas pœnitētiã satisfactio enervatur. Ex quibus verbis dicitur sum. Ange. et Adria. in materia de indulgētijs secundũ Panor. quod elicitur intẽtũ. Sed certe modo inde elicitur modo nõ: tamẽ rationes supradictę sufficiẽter id probãt.

¶ Ex omnibus supradictis infertur primo quod nõ valet illa opinio erronea dicens quod per indulgētiã remittitur quidẽ pœnitentia debita corã Deo et Ecclesia, dũmodo sacerdos qui eam impositus cõcesserit quod per indulgētiã possit etiã solui. Quam opinionẽ tenuit glossa in. ca. quod autẽ. de pœnitent. et remiss. et aliqui alij Canonistę. Et quod nõ valeat patet secundũ sum. Ange. titu. indulgētia. §. 1. et Supplementũ Gabri. in. 4. dist. 45. q. 3. arti. 2. propo. 11. et cõmuniter docto. vbi supra: quia videtur arctare potestatem Papæ aut superioris, quasi non possit remittere pœnam impositam ab inferiore suo, cõtra not. in. ca. quod super his. §. rursus. de voto. Tum etiã quia videtur contra. ca. cum ex eo. de pœni. et re. in verbo enervatur. Nam etiã cõtra voluntatem et imperium sacerdotis potest pœnitens per indulgētiã satisfacere de peccatis coram Deo et Ecclesia. Nõ enim potest inferior impedire beneficium principis aut superioris sui. ¶ Sed si præfata opinio glossę intelligat quod quando indulgētia conceditur solum de iniunctis pœnitentijs, tunc nisi per sacerdotem sit aliquid saltem generaliter iniunctũ vt pote dicendo Quicquid boni feceris &c. non valebit talis indulgētia: talis opinio esset vera, vt supra dictum est. q. 9. propositio. 3. secundũ Gers. in regulis moralibus alphab. 25. G. Quia talis iniunctio generalis est et dicitur quodammodo licentia secundũ præfata opinionem glossę. Potest etiã forte saluari dicta glossa si intelligat de pœnitentia iniuncta quoad vim medicinalem vt infra in quarto corollario saluatur et explicatur.

¶ Secundo infertur, quod non valet illa alia opinio tenēs quod per indulgētiã remittitur quidẽ pœnitentia debita corã Deo et Ecclesia: sed cõcedens onerat se ad satisfaciendũ pro illo cui concessit indulgētiã. Et quod hæc opinio etiã sit falsa, patet. Quia nemo obligatur ad aliquid nisi qui animũ obligãdi habuit aliquo modo, seu qui habere tenetur ex lege aliqua vel obligatione. ff. de acti. et obliga. Nullus autẽ concedens indulgētiã, se ad id obligare intendit villo modo vt patet experientia et supponitur, neq; villo iure obligatur ad hoc, vt patet, quia nõ dabitur tale ius. Nam et indulgētiæ conceduntur de thesauro Ecclesiæ qui subiectus est dispõsanti vt de eo tanquã de sibi cõmissio rationabiliter distribuatur egentibus vt sic satisfiat iustitiæ Dei pro egētibus sine alia obligatione vt supra dictũ est. q. 3. et. 4. et. 5. et. 7.

Coroll. 1.

Coroll. 2.

¶ Tertio

Coroll. 3.

¶ Tertio infertur quod non valet illa alia opinio tenens quod per indulgētiã remittitur tam quoad Deũ, quã quoad Ecclesiã pœna debita pro illo peccato tantũ pro quo nõdum quis satisfecit ex negligentia. Non autẽ remittitur pœna quam contẽpsit aut noluit implere cum posset satisfacere. Et quod non valeat hæc opinio quoad hanc partem negatiuam patet. Quia tenor indulgētiæ non distinguit inter illos, ergo nec nos distinguere debemus, vt est cõmunis regula et practica iuris: et ita si quis est iam de peccato negligentie aut contẽptus quoad culpã sufficienter mundatus certe potest per indulgētiã a pœna quacũq; debita liberari, de hoc vide infra. q. 17. et. q. 30. alias rationes dant alij doct. et summistę ad hoc quæ mihi non placent ideo omittuntur.

Coroll. 4.

¶ Quarto sequitur ex dictis, quod si quis lucratus est indulgētiã absolute concessam plenariam aut tot dierum vel annorũ, nõ tenetur iam implere pœnitentiã totidem dierum vel annorũ sibi iniunctam a sacerdote, etiã si sit iniuncta in pane et aqua aut in alia graui pœnitentia, quia iam per indulgētiã satisfecit coram Deo et Ecclesia. ¶ Sed nota quod corollarium hoc debet intelligi et limitari quod quoad satisfactiuã vim pro peccatis nõ manet pœnitens obligatus talẽ pœnitentiã implere: secus autẽ quoad vim medicinalem puta ad refrenandũ concupiscentias. Ideo quãdo pœnitentiæ iniunguntur a confessore nõ solum quoad vim satisfactiuã sed et quoad medicinalem: indulgētiæ autem solum valeant quoad vim satisfactiuã sequitur quod tunc absolute non manet pœnitens liber a pœnitentia iniuncta per tales indulgētiã nisi ex mēte Papæ cõstet oppositũ, et forte glossa supra in primo corollario reprobata si ad hunc sensum intellexit recte dixit. ¶ Et quidem quando conceditur indulgētia plenaria absolute non dicendo de iniunctis &c. non videtur dubitandum de hoc. 4. corollario. At vero quando limitate cõceditur indulgētia de iniunctis, tunc sola pœnitentia vt dictum est iniuncta soluitur. q. 9. propo. 3.

Nota.

¶ quando vero indulgētia cõceditur absolute quidem sed particulariter, puta quia non plenariam sed tot dierum aut annorũ puta quadraginta aut huiusmodi: tunc probabilius credo quod prædictum corollarium quartũ est verum: dũmodo talis pœnitens non sit debitor coram Deo alterius pœnæ pro suis peccatis quã sit pœna illorum dierum aut annorum. Quod ideo dico quia si pœnitens sit debitor. 40. dierum iniunctorum a sacerdote et etiã multorum aliorum dierum vel annorum non iniunctorum, et ei concedatur indulgētia. 40. dierum aut annorum absolute non dicendo de iniunctis, tunc dico probabilius esse quod solũ remittitur ei corã Deo per talem indulgētiã pœnitentiã. 40. dierum aut annorum non iniuncta, non autẽ pœnitētia illorũ. 40. dierum iniunctorũ a sacerdote. Ratio huius est, quia illa indul. 40. dierũ absolute concessa non includit necessario illam aliam quadraginta dierũ iniunctorũ, Quia potest

valere pro pœnitētia aliorum. 40. dierum alias debitorum vltra pœnitentiã quadraginta dierum iniunctorum, quæ pœnitentia quadraginta dierum non iniunctorum poterit solui per aliam viã, ergo talis indulgētia potest valere pro illis quadraginta diebus non iniunctis manente obligatione ad alios. 40. dies iniunctos: et sic credo esse verum nisi de mente concedentis aliud constet. Et ad id facere videtur cõmune dictum cõsiliũq; doctorũ, quod scilicet non obstantibus indulgētijs instandũ est etiã bonis operibus et satisfactiõibus pœnitentibus propter rationes quæ infra. q. 40. et. 17. habentur. ¶ Sed quia indulgētia est interpretanda striete vt supra. q. 9. dictum est, ideo Nauarro in repetitione de indulgētijs nota. 11. §. 18. tenet quod de iniunctis tantum est intelligēda, quoad eos autem qui nullam habent iniunctam pœnitentiã intelligitur de non iniunctis: vt concessio valeat et inutilis non sit, et sic patet declaratio et probatio prædictorum.

Aditio.

Argu. 1.

¶ Contra supradicta arguitur quod per has indulgētiã maxime quando expresse conceduntur de iniunctis non remittitur pœna debita corã Deo sed solum quoad Ecclesiã. Quod probatur quadrupliciter. ¶ Primo quia pœnitentia iniuncta ab homine nõ obligat nisi in foro Ecclesiastico. Ergo similiter eius absolutio non valet nisi in foro Ecclesiastico, cõsequētia patet. Quia absolutio est respectu eiusdem respectu cuius erat obligatio: et quia potestas ligandi et soluendi est par et respectu eiusdem concessa. Antecedens autem probatur. Quia Papa non potest obligare et facerere reum alicuius pœnæ temporalis vel æternæ coram Dei iudicio cum qui secundum Dei iudicium non est reus talis pœnæ. Alioqui ligaret non ligandum contra cõmunem glossam doctorum super illud Matth. 16. Quodcũq; solueris super terrã scilicet secundum Dei iudicium &c. Itẽ quia si non potest illam pœnam corã Deo seu in purgatorio infligere, ergo nec ad illã obligare.

Argu. 2.

¶ Secundo arguitur ad idem. Quia quando vnus et idem actus est debitus duplici vinculo, scilicet Dei et Ecclesiæ, Ecclesia talẽ absoluens nõ absoluit a vinculo Dei sed a suo Ecclesiastico tantum. Nunc autem peccator tenetur absolute seu ex suppositione aut quomodolibet pro peccato iam quoad culpam dimisso ad pœnitentiã tẽporalem puta. 7. annorũ duplici vinculo scilicet Dei et Ecclesiæ vt supponitur, ergo per indulgētiã absoluitur solum a vinculo Ecclesiæ non Dei. Cõsequētia patet cum minore et maior probatur. Quia a lege et obligatione Dei non potest etiam Papa quenuã absoluere, puta quod non teneatur quis seruare mãdata aut conteri, et similiter quod non teneatur satisfacere vt Deo tenetur pro peccatis secundũ Dei decretum: sed solum potest absolueri a suo vinculo Ecclesiastico ratione cuius tenebantur implere pœnitentes pœnitentiã iniunctam, sicut cum Papa relaxat alicui præceptum ieiunij aut non communicandi cum excommunicatis, non

tis, non concedit illi quod non impleat præceptū diuinum vel naturale de ieiunando vel de vitādo excōmunicatos vt oportet ad salutē proximi seu ad vitandum periculum aut scandalum aliorum: sed solum relaxat et absoluit a vinculo Ecclesiastico, ita scilicet quod non arctetur specialiter ex vinculo Ecclesiastico ad id. Ergo similiter Papa vel Ecclesia solum absoluit per indulgentias a vinculo suo et non a pœnitentijs debitis Deo in foro Dei.

Argu.3.

Tertio arguitur. Quia pœnitentia voluntaria de qua Matth.3. dicitur Penitentia agite &c. est de præcepto Christi et de essentia pœnitentiæ spiritualis et per consequens de necessitate salutis. Est enim passionum mortificatio et Crux necessario portanda post Christū. Luc.9. ergo nō est in potestate Papæ vel Ecclesiæ remittere illā.

Argu.4.

Quarto arguitur. Quia satisfactio sacramentalis non dicitur simpliciter satisfactio quia satisfacit Deo secundum eius iustitiam, sed quia satisfacit secundum statuta Ecclesiæ, ergo et absolutio ab illa non est absolutio a satisfactioe simpliciter corā Deo debita, sed a satisfactioe secundum statuta aut iniunctionē Ecclesiæ. Antecedēs probatur dupliciter, Tum primo. Quia Deo pro culpa satisfit per pœnam mortificationis proprie et huiusmodi: Tum secundo: quia sicut dicitur absolutio sacramentalis tantum quæ tamē coram Deo non reponit hominem in statu gratiæ secundum opinionem probabilem beati Thomæ et aliorum doctorum, ita de absoluteione pœnarū videtur dicendum quod scilicet solum sit a vinculo Ecclesiæ in foro Ecclesiæ tantum.

Resp. ad argu.

Respondeo propter has rationes. Aliqui erronee tenuerunt id quod argumenta pretendere videntur, sed præfatæ rationes nil concludunt. Ideo ad eas respondeo. Ad primū negando antecedens et consequentiam, et ad primam antecedentis probationem, quod scilicet Papa nō potest obligare et facere reum &c. respondeo si intelligat quod Papa nō potest iniuste facere reum, seu obligatū corā Deo eum qui non est reus corā Deo, tunc cōceditur quidē sed nil probat cōtra nos. Nos enim nō intēdimus sic dicere quod Papa potest iniuste facere reum corā Deo seu obligare &c. Sed intēdimus dicere quod Papa vel Ecclesia potest iuste obligare corā Deo eum qui potest aut debet iuste ligari corā Deo: quāuis alias non obligaretur corā eo si talis dispositio Ecclesiæ obligantis non superueniret. Et hoc adhuc intelligitur non quidē sic quod directe et immediate Ecclesia liget seu obliget voleado quod sit obligatus corā Deo: sed mediate et indirecte. s. non remittendo auctoritatiue obligationē qua quis Deo tenetur, aut precipiendo aliquid per cuius transgressionē quis maneat obligatus seu reus culpæ aut pœnæ corā Deo et nō solū corā Ecclesia. Sic ad propositū quoad pœnas iniūctas per Ecclesiam dico, quod quædam sunt simpliciter appositæ ab homine seu canone, vt excōmunicatio seu carcer et huiusmodi, et hæc nō obli-

gant nisi in hac vita dum homo est de foro Ecclesiæ vt patet. Quædam autem sunt determinantes qualitatiue seu quātitatiue pœnas alias secundum Deum aut canonem Ecclesiæ indeterminate suppositas: et istæ pœnæ obligant partim in foro tantum Ecclesiæ, pro quanto quis nō tenetur nisi in hac vita implere illas qualitates pœnarū puta ieiunando aut dando eleemosynā et huiusmodi: partim simpliciter apud Deum, pro quanto si nō secundum iniunctas qualitates satisfecit tenetur satisficere secundū diuinam iustitiam in alia vita in alia pœna æquialēte pro tota illa pœna quæ euata fuisset si secundum iniunctas pœnitentias satisfecisset. Et sic patet quod Ecclesia per pœnitentiā sacramentalem potest obligare et obligat in foro Dei et similiter absoluit in foro Dei. Ad aliā probationē prædicti antecedentis, quod. s. si non potest illam pœnā infligere, ergo nec ad eam obligare. Respondeo negando antecedens et consequentiā quia licet Ecclesia ex se immediate et directe sine autoritate superioris Dei non posse infligere talem pœnā purgatorij aut inferni, et per consequens non possit ad illā illo modo obligare: tamē sicut potest autoritate Dei aliquo modo infligere talē pœnam exequendā per alium, ita potest autoritate Dei ad illā obligare modo supradicto. Sicut et iudex delegatus aut subordinatus ab Imperatore seu a Papa potest obligare ad pœnā aliquam infligendā ab alio autoritate Papæ vel Regis et nō a se ipso. Sic in proposito. Quia sic Ecclesia obligat ad culpam mortalem, id est ad aliquid sub peccato mortali, et ad pœnā æternam secundum cōmuniter doctores contra Gerson. de vita spirituali lectione. 4. corol. 1. et oppositum tenere est erroneum: ideo illa negatiua posita in antecedente et consequente negans omne modum est falsa.

Item etiam si concederetur antecedens prædicti primū argumenti principalis tamen negatur cōsequentiā quando quis haberet potestatem absoluendi ab aliqua culpa vel pœna, ad quā obligare non posset eo modo quo est contracta illa obligatio. vt patet. Quia sacerdos sacramentaliter absoluit a culpa transgressionis alicuius præcepti diuini vel humani ad quod ipse obligare non potuit neq; princeps. Pater etiā. Quia ad culpā per solū actū interiorem contrahendā non potest Ecclesia obligare, sicut nec ad ipsum actum purum interiorem nullam dependentiam aut connexionem habentem ad exteriorem actum seu omissionē, vt tenet opinio satis cōmunis, quæ pro nunc supponatur: licet ergo probabilius et forte verius credā quod potest Ecclesia precipere et prohibere et punire actū purum interiorem, de quo alias latius. et tamē tali culpa remissa per contritionem, potest Ecclesia absolue per indulgentias a pœna temporali Deo debita propter illam culpam: quia ad hoc habet potestatem et non ad aliud: sicut et per sacramentum potest absolue ab illa culpa. Et sic respectu eiusdem culpæ et pœnæ est obligatio et absolutio, sed non ab eodem nec eodē modo obligante

gante et absolue. Hoc enim non oportet quod sit idem obligans et absolue seu quod eodem modo quis absoluetur quo fuit obligatus, vt patet et dictum est. Quia datur potestas ad alterum seu altero modo et non ad aliud seu non alio modo. Sicque patet quod licet sit par potestas ligandi et soluendi, etiam respectu eiusdem quoad materiam, scilicet quoad culpam et pœnam. Matth. 16. Quodcunque solueris &c. Non tamen est par quoad omnem modū. Nam peccata quomodo-cunque contracta scilicet a Deo vel Ecclesia obligante sacerdos tollit directe quoad culpam ministerialiter per sacramentum: ita quod absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen sic directe ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem coram Deo. Sicque alio modo soluit quā ligat sacerdos quoad culpam. Similiter quoad pœnas alio modo Papa soluit quam ligat: absoluit enim directe ministerialiter per sacramentale absoluteionem et per indulgentias a pœnis Deo debitis. Ligat autem ad pœnam sicut ad culpam in directe tantum scilicet vel non remittendo ex iudicio Clauis, vel præcipiendo aliquid cuius transgressio constituit peccatorem et debitorem pœnæ coram Deo vt supra dictum est.

Resp. ad argu.

Respondeo ad secundum argumentum principale Respondeo distinguendo maiorem. pro quo nota quod absolue stat dupliciter. Vno modo per viam licentiæ, vt sit idem quod licentia ne quis iam teneatur aut ne faciat id quod præceptum est ei. Alio modo stat absolue per viam remissionis seu indulgentiæ debito culpæ aut pœnæ iam contractæ, ita quod est remissio debiti iam contracti.

Et differunt isti duo modi absoluteionis. Nam primus scilicet absolutio per viam licentiæ est cōmunis omnibus principibus tam Ecclesiasticis quam secularibus, dū quilibet potest soluere que ligauit præbendo licentiā subditis aliquibus, ne teneantur talia sua præcepta implere. Potest enim princeps relaxare generaliter quoad omnes aut particulariter quoad aliquem ex causa obligationem vnus præcepti iuris sibi subiecti. Absolutio autem secundo modo per viam remissionis debiti iam contracti quoad culpam seu pœnam est peculiaris B. Petro et successoribus, concessa ex speciali priuilegio diuino Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Vt supra. q. 6. et 7. Dictum est, et ita differt a cōmuni potestate principum per viam licentiæ supra dictam ad quam non est opus speciali priuilegio diuinitus collato sed statim vt quis est princeps habet illam potestatem per viam licentiæ suæ per præcepta sua aut iuris sibi subditi. Item absolutio hæc secundo modo specialiter Petro cōcessa habet pro materia ea quæ sunt regni cœlorum, Matth. 16. Tibi dabo clauis regni cœlorum &c. Et specialiter culpas et pœnas Deo debitas pro culpa, vt patet Matth. 16. Quodcunque solueris, & Matth. 18. et Ioan. 20. vt supra dictum est et q. 6. habetur, et ita differunt illi duo modi absoluteionis. **N**unc istis suppositis respondeo ad secun-

dum argumentum concedendo maiorem, quod scilicet non absoluit absolute a præcepto seu obligatione diuina primo modo absoluteionis scilicet per viam licentiæ: Quia non potest absolute licentia ad libitum vt quis non teneatur implere Dei præcepta: ex quo non habet potestatem absolute supra Dei legem aut super ius diuinum, neque ad eius dissipationem sed conseruationē. quo non obstante bene potest ex causa rationabili dispensare etiam relaxando obligationem iuris diuini ortum habentis ad obligandum ex suppositione nostræ voluntatis, puta in votis et iuramentis, de quo alias latius agendum est. Potest enim Ecclesia determinare ius diuinum indeterminate positum, vt preceptum diuinum de confitendo, de obseruantia sabbati et huiusmodi vt proxime dicitur. Sed intelligendo de absoluteione secundo modo per viam remissionis debiti iam contracti, negatur illa maior. Quia Ecclesia habet auctoritatem ex speciali priuilegio diuino, Matth. 16. 18. et Ioan. 20. Ad absoluendum hoc modo a debito peccatorum quoad culpam et pœnam iam contractæ, vt sæpe iam supra dictum est. Neque hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi auctoritate diuina modo predicto sibi concessa. Sicque nil valet consequentia neq; probatio illius maioris quia procedit de absoluteione primo modo per viam licentiæ acceptæ. Pro cuius etiam declaratione nota quod quando Deus precipit quid indeterminate puta confessionem, et Ecclesia insuper determinando modum et tempus et cui debeat fieri illa confessio precepit etiam ipsam confessionem diuino precepto iam iniunctam: quāuis sit alia obligatio non tamen precipitur alia seu iterata confessio. Sed eadem vna omnino numero confessio quæ prius indeterminate est iure diuino præcepta precipitur determinate quoad tempus et modum &c. ab ecclesia: ita quod nō tenemur bis cōfiteri vt semel satisfaciamus vinculo precepti diuini, et iterū vt satisfaciamus vinculo precepti Ecclesiæ: sed semel cōfiteō vt determinauit Ecclesia satisfit vtriq; precepto: quia est vnica tantū cōfessio sed duplici vinculo nobis iniūcta. Et quāuis Ecclesia possit tollere suū vinculū nō tamē vinculū precepti diuini vt dictū est. Sic in proposito dico quod in penitentiā debita pro peccato secundū iudiciū aut ius diuinū, quādo Ecclesia per sacerdotē vel per canōnē iniungentē tali vel tali modo puta tot diebus in pane et aqua etc. penitentiā illā determinatē pagēdā precipit aut statuit, tūc vnica tantū penitentiā debita est sed duplici vinculo diuino quidē indeterminate Ecclesiastico aut determinate. Ideo sicut pœnitēs faciēdo pœnitentiā illā vt Ecclesia determinate precipit aut statuit satisfacit vtriq; vinculo Dei et Ecclesiæ: ita Ecclesia absoluendo per viam remissionis ab huiusmodi pena canonica absoluit a pena simpliciter. Quia a pena et a qualitate seu determinatione eius absoluit.

Qui enim absoluit a toto, absoluit a qualibet eius parte. Et ita dato quod Ecclesia non liget nisi ad pœnâ Canonicâ, nec absoluat nisi a Canonica, ad huc tamen bene habetur quod ligat et absoluit coram Deo, a pena simpliciter debita pro peccato, ex quo ad id habet auctoritatem vt dictum est.

Replica.

¶ Si replicetur quod Deus precepit nobis satisfacere, aut velle satisfacere hic, vel in purgatorio pro peccato iam quo ad culpam dimisso. Nunc autem ab impletione precepti diuini non potest Ecclesia absolueri per viam licentiæ. Vt supra dictum est, ergo non potest Ecclesia per indulgentias absolueri a debito penarum. Patet consequentia. Quia absolueri a debito penarum seu eas remittere coram Deo per indulgentias nil aliud est quam hominem liberare ne teneatur implere preceptum de satisfaciendo Deo, et per consequens est absolueri per viam licentiæ a precepto diuino, quod non potest facere Ecclesia vt dictum est.

Responso.

¶ Respondeo vno modo negando maiorem. Quia Deus proprie loquendo non precepit neque obligauit nos absolute per viam precepti ad satisfaciendum seu satisfacendum hic vel in purgatorio, ita quod si non satisfacimus peccemus de nouo. Sed statuit nos non intraturos cœlum nisi prius soluamus debitum pœnæ satisfaciendo per nos vel per alios aliquomodo, vt supra. q. 5. habetur in responsione ad octauum argumentum principale: vel satisfacendo in purgatorio, et consuluit nobis satisfacere vt habetur Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ: et precepit nobis vt acciperemus predictum Dei decretum de satisfaciendo hic vel satisfacendo in purgatorio vt dictum est.

Altera responsio.

¶ Alio modo tenendo quod est preceptum de satisfaciendo aut acceptando satisfacere vel satisfacere hic vel post per nos vel per alios Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, vt supra. q. 5. Respondeo negando consequentiam, et ad eius probationem negatur quod remittere penas sit hominem liberare aut licentiare ne teneatur implere preceptum, aut sit absolueri per viam licentiæ. Dico enim quod potius est de thesauro Ecclesiæ applicare soluere et satisfacere pro eo, et facere quod ille impleat preceptum de satisfaciendo per se vel per alium vt supra. q. 5. q. 9. et. q. 3. et. q. 4. et. 7. Late dictum est et supra in principio huius questionis quod indulgentia succedit loco satisfactionis debite.

Responso ad. 3. argu.

¶ Ad tertium argumentum Respondeo secundum Adrianum vt habetur supra. q. 5. in responsione ad octauum argumentum in responsione ad secundam rationem, quod illud Matth. 3. pœnitentiam agite &c. Loquitur de pœnitentia interne contritionis efficacis ad salutem, non autem de satisfactione pœnarum. Quod si etiam de pœnitentia exterior intelligatur quod est necessaria: dico hoc esse verum prout talis pœnitentia exterior et mortificatio et crux est medicinalis curatiua seu preseruatua peccati: quia vt talis non potest supple-

per indulgentias: quatenus autem satisfactoria bene potest suppleri per indulgentias vt dictum est.

¶ Ad quartum argumentum Respondeo ad an

Responso ad. 4. arg.

cedens quod satisfactio sacramentalis dicitur satisfactio simpliciter. i. vere et plene coram Deo et Ecclesia: dum modo agens illam sit recte dispositus seu recte illam agat: et non est satisfactio dimi-
nuta aut secundum quid coram Ecclesia tantum: quanuis aliquando non sit satisfactio simpliciter. i. totalis sed partialis tantum: quando scilicet non est imposita tanta penitentia sacramentalis quanta requirebatur quoad Deum. et ad primam probationem antecedentis quod. scilicet Deo satisficit per mortificationem propriam &c. Iam responsum est ad tertium argumentum immediate precedens.

¶ Ad aliam probationem de absolutione sacramentali tantum et non fructuosa quoad culpam &c. Respondeo, supposita illa opinione probabiliter conceditur antecedens illud: sed negatur consequentia si intelligatur vniuersaliter de omni pena Ecclesiastica. Quod scilicet absolutio ab ea intelligatur solum et valeat in foro Ecclesiæ similiter et iniunctio. Hoc enim est falsum vniuersaliter. Nam aliqua iniunctio penitentiae est solum valida in foro Ecclesiastico et similiter eius absolutio, vt excommunicatio, carcer &c. Aliqua autem est coram Deo et Ecclesia vt supra dictum est in responsione ad primum argumentum, et ratio huius diuersitatis et negationis consequentiae est. Quia in absolutione sacramentali culparum non potest Ecclesia fructuose coram Deo absolueri nisi sufficienter dispositum ad gratiam suscipiendam per sacramentum, qualis non est is qui solum sacramentaliter absoluitur: si enim esset debite dispositus ad gratiam tunc etiam quoad Deum fructuose absolutus esset. In absolutione autem penarum per indulgentias coram Deo quilibet existens in gratia vt supponitur ad lucranda indulgentiam faciens quod Ecclesia imponit secundum tenorem indulgentiæ est sufficienter dispositus ad eam lucranda: et per consequens vt fructuose absoluitur a suis penis debitis quoad Deum et Ecclesiam.

QVÆSTIO. XI. Quest. 11.

Vtrum sit aliqua differentia inter indulgentiam plenariam plenior, et plenissimam et Iubileum: et quid importetur per hæc nomina et per illa alia, scilicet Carena, Quadrage-

na, Septena.

¶ Respondeo per duas propositiones quarum prima est. ¶ Quanuis olim aliud esset indulgentia plenaria plenior et plenissima et Iubileus nunc autem ex stilo curiæ quantum attinet ad rationem indulgentiæ hæc omnia idem sunt. Probat. Quia doctores antiqui et moderni diuersimode loquuntur

Propos. 11.

sunt de ijs, vt patet ex Palud. in. 4. dist. 20. q. vlti. et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. art. 1. nota. 3. et. 4. Et Adrianus est ad idem in materia de indulgentiis, et comuniter doctores, vt innuitur extrauaganti Bonifacij octauij, Antiquorum, de pœni. et re. vbi dicit quod non solum plenam et largiorem sed et plenissimam indulgentiam concedit euntibus Romam de quinquagesimo in quinquagesimum annum. Vbi patet tunc temporis differentiam fuisse inter plenam plenioram seu largiorem et plenissimam indulgentiam, quodq; stilius curiæ tunc differentiam ponebat. ¶ Sed quæ differentia est seu erat inter prædicta? Respondeo non constat de hoc, vt ait Supplementum vbi supra dicitur: quod nisi ad sit declaratio Pape aut alias per consuetudinem aut per stilius curiæ non potest haberi perfecta certitudo de hoc: ex quo nomina sunt ad placitum et diuersi summi Pontifices et in diuersis temporibus iisdem Pontifices non eodem modo vsi sunt et vtuntur his vocabulis. Nam Bonifacius. 8. in dicta extrauagan. antiquorum. innuit differentiam inter plenam plenioram et plenissimam vt dictum est; Innocentius. 3. iubileum nominat plenariam, quandoq; etiam plenissimam indulgentiam, Alexand. Plenissimam. Et nunc etiam indifferenter accipiuntur, pro eodem, et ita non satis constat de hoc. Quod etiam patet per opiniones quæ in hoc fuerunt tres quas etiam refert Supplementum vbi supra et Palud.

1. Opinio.

Prima opinio est, quod indulgentia plenaria dicebatur respectu pœnitentiæ iniunctæ a sacerdote pro mortalibus tantum. Plenior autem respectu iniunctæ pro mortalibus et venialibus: et sic communiter tenebatur olim. et de iubileo nil dicit Palud.

2. Opinio.

Secunda opinio aliorum est quod indulgentia plenaria erat de penitentibus a sacerdote iniunctis pro peccatis tantum confessis mortalibus et venialibus: plenior autem erat de iniunctis et de iniungendis pro confessis tantum. Plenissima vero erat de omnibus iniunctis et iniungendis pro mortalibus et venialibus confessis et etiam inculpabiliter oblitis et ignoratis. Iubileus erat idem quod indulgentia plenissima, sed super addebat quod tunc concedebatur a Papa facultas confitendi et absoluendi per quemcunque idoneum sacerdotem ab omnibus peccatis etiam reseruatibus et excommunicationibus. Ratio huius est quia sic erat stilius curiæ tunc cui in hoc est standum, et quia Bonifacius. 8. in prædicta extrauagante. antiquorum: sic innuit modo prædicto.

3. Opinio.

Tertia opinio aliorum est quod indulgentia plenaria est respectu pene mortaliū tantum. Plenior respectu pœnæ mortaliū et venialiū. Plenissima autem respectu etiam culparum venialium. Hanc opinionem refert et non allefit sed opinatiue et dubitatiue eam tenet Palud: Vbi supra cum alijs: et videtur hæc opinio supponere quod aliud est remissio culpe venialis aliud remissio pœnæ eius, vt tenet Thomas: et multi alij docto-

res communiter. ¶ Probat. hæc opinio quoad plenam et plenioram. Quia potest remitti pena debita mortali non remissa pena debita culpæ veniali: sicut et culpa mortalis potest remitti non remissa culpa veniali: sicut et potest solui pena temporalis debita vni peccato tam mortali quam veniali non remissa aut non soluta pena alterius peccati mortalis aut venialis.

¶ Quod autem plenissima sit respectu culpe venialium probatur a Palud. vbi supra. Quia videtur quod per indulgentiam vt habet rationem cuiusdam absolutionis remittitur veniale: quoad culpam: sicut et per confessionem generalem non sacramentalem: sed ad hoc requiritur contritio. Et quantum ad hoc potest saluari et intelligi. quod dicitur in dicta extrauagan. Bonifa. 8. antiquorum de pœni. et re. quod secundum quod magis vel minus deuote. i. contrite de peccatis vnusquisq; accederet eo magis vel minus plene recipit indulgentiam. Quæ verba dicit Palud. quod non possunt intelligi de plenaria remissione pœnæ pro mortalibus tantum: sed solum de remissione culpe quæ Papa ad plenum remittere non potest nisi homo ad plenum conteratur, sed sicut imperfecta contritio de se fit perfecta accedente sacramento penitentiae quoad culpam mortalem remittendam: ita ait Palud. ibidem quod aliqua contritio seu displicentia quoad culpam venialem non esset sufficiens nec plena, quæ quidem tamen adiuncta cum Papali absolutione quæ est sæpe in indulgentia seu cum benedictione Episcopali efficitur plena et sufficiens ad remissionem culpe venialis. Et quia in indulgentia plenissima semper adest illa absolutio papalis, cum qua leuis displicentia insufficientis de se fit sufficiens ad remissionem culpe venialis: ideo dicit quod indulgentia plenissima est respectu etiam culpe venialis vt dictum est. ¶ Et per consequens ait Supplementum quod Palud. de debet concedere secundum hanc suam viam quod qui habet contritionem sufficientem de mortalibus tantum; si ei conceditur indulgentia plenissima, tunc per eam habet remissionem a culpa omnium venialium etiam a pena omnium mortalium et venialium: quia plenissima indulgentia includit plenam et plenioram secundum hanc viam.

¶ Sed certe vt ait Adrianus in quarto de indulgentiis hæc opinio et declaratio ipsius Palud. videtur deficere in multis præcipue in tribus.

¶ Primo quod illa glossa extrauagantis prædictæ vbi deuote glossatur, id est, contrite est dissona ipsi vocabulo et est mere voluntaria. Nam deuote non est idem quod contrite, vt ex verbis ipsius extrauagant. innuitur et latius habetur infra quæstione 29. et quæstione. 32. quomodo debeat intelligi. ¶ Secundo deficit. Quia dicitur quod aliqua contritio culpe venialis sit insufficientis ad talis culpe remissionem. Hoc non videtur rationabile: quia si contritio est quantumcunque parua sit delet omne peccatum de quo

De quo talis contritio habetur particulariter aut generaliter: quanto magis quod ad delectionem culpæ venialis sufficit attritio quæ est displicentia aliqua non attingens perfectionem contritionis: nisi forte Palud. contritionem extendat ad quam cunque peccati displicentiam.

Tertio.

¶ Tertio deficit. Quia dicit quod absolutio papalis aut benedictio Episcopalis facit plenam contritionem eam quæ non erat quodq; facit de attrito contritum. Certe hoc videtur difficile immo et impossibile de lege. Quia hoc vix referuatur sacramentis in lege gratiæ duntaxat, et quia absolutio papalis quam per indulgentias impedit Papa presupponit statum gratiæ, solumq; concedit plenissimam remissionem vere penitentibus et confessis, vt constat in dicta. extrauagan. antiquorum. Ideo propter hæc inconuenientia forte ipse Palud. non posuit assertiue prefatam tertiam opinionem.

Opinio. 4.

¶ Quarta opinio quæ tenet Nauarr. in repetitione de indulgentijs notabili. 9. est, quod indulgentia dicitur plenaria que tota penam in iuncta vel iniungenda pro confessis tantum tollit. Plenior que totam penam omnibus mortalibus confessis debitam tollit, etiam si non sit iniuncta nec etiam in sacramento iniungenda pre sua magnitudine et ipsius peccatoris in dispositione vel quia alias iniungere totam penitentiam non expectat sed vel hic vel in purgatorio soluendam referuare. Tota inquam pena hæc omnibus mortalibus confessis debita remittitur per indulgentiam plenior et non per plenariam tantum. Plenissima vero dicitur que totam penam mortalibus et venialibus tam confessis quam etiam non confessis debitam remittit aut tollit. Ratio huius opinionis est. Quia cum plenum vno respectu possit esse altero plenius: et concessio primo non conceditur secundum: si vt nisi predicto modo non satis fiat literis Pontificalibus et extrauagantibus supra dictis. Antiquorum et vniuersitatis. concedentibus indulgentiam plenariam, plenior et plenissimam, et differentiam inter eas indulgentias facientibus. ¶ Sed hæc opinio forte esset vera quando tenor antiquus et stilus ille vigeat: nunc autem mutato stilo curiæ ipsi et practice vigenti standum est vt proxime dicitur.

Opinio.

¶ Quinta opinio in qua tandem videtur probabiliter standum, est quod quo ad rationem indulgentiæ que est remissio penarum pro peccatis idem est indulgentia plenaria, plenior et plenissima et iubilæus. Cum hac quinta opinio. concordat expresse Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 1. et noster Medina de indulgentijs. Et illa forma concedendi indulgentiam plenariam, plenior et plenissimam, potius valet ad tollendum scrupulos qui ex varietate predictarum opinionum oriri possunt, quam ad differentiam aliquam earum indulgentiarum de notandum. Quia hæc omnia important remissionem omnium penarum omnium peccatorum mortalium et venialium, tam de iniunctis quam de non iniunctis: tam de confessis quam de non confessis

quomocunq;. Et hoc habet veritatem quando sic absolute sine vlla limitatione conceduntur seculis si limitate expresse concedatur de iniunctis aut de confessis, quia de illis tantum intelligitur talis indulgentia etiam plenissima aut iubilæus sic limitate concessus. Quamuis iubilæus raro cum limitatione aliqua sed absolute sepius fere conceditur.

¶ Dicitur est quod quoad rationem indulgentiæ predicta omnia sunt idem. Quod ideo dictum est: quia quoad aliud videtur iubilæus aliquid aliud importare. Nam quando simul cum indulgentia plenaria absolute concessa concedit etiam Papa quod quis possit absolui sacramentaliter de omnibus casibus excommunicationibus et peccatis: tunc solet dici iubilæus et non aliter, vt ait Ioannes de Annania in tractatu de indulgentijs, et concordat Florenti. prima parte. titul. 10. ca. 3. §. 3. 6. et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. art. 1. nota. 1. et. 3. et art. 2. conclus. 9. et. 11. et Siluester tit. indulgentia. q. 10. part. 1. ¶ Ratio horum omnium est, quia sic nunc habet stilus curiæ Romanæ, cui in hoc standum est, et sic habetur in multis literis papalibus his temporibus modernis concessis. ¶ Similiter habet stilus curiæ et consuetudo optima legum et concessionum interpret, et quando Papa concedit quod quis possit absolui plenarie sacramentaliter, concedit etiam indulgentiam plenariam posse concedi.

¶ Si queras quando incipit vsus iubilæi generalis? respondeo secundum Florent. vbi supra. §. 6. et. 7. ex Ioanne Andr. et communiter doctores: quod creditur incipisse a tempore Bonifacii circa annum domini. 1300. vt habetur in extrauagan. antiquorum de pen. et re. sed de hoc supra q. 5. latius habetur.

¶ Iubilæus autem dicitur secundum predictos doctores, a Iobel Hebraice quod latine est initium: inde iubilæus idest initians, quia in lege veteri in illo anno iubilæi incipiebant libertates possessionum et seruitutum et remissiones offensus, omniaq; redibant ad suum pristinum statum, vt habetur Leuit. 25. et ideo tunc fiebat magnum gaudium et iubilus liberatorum a seruitutibus antiquis. ¶ Vel potius dic quod Iobel Hebraice est idem quod Buccina latine: quia tempore iubilæi Hebrei clangebant Buccinis vt Leuit. 25. Et habetur in interpretationibus Bibliæ emendatis. Inde etiam per analogiam a predictis et ethimologiam latinam potest etiam iubilæus dici a Iubilo quia per iubilæum homini spiritualiter renouato et ad gratiam baptismalem reducto est gaudium magnum conscientie et cordis et oris iubilatio et gratiarum actio laudumq; personatio secundum illud Psalmi. 80. Buccinate in Næomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ. Et huic fauere videtur predicta extrauagans, vniuersitatis. de pen. et re. et quod Iobel interpretetur initium ait glossa interli. Leuit. 25. Et histo. scholast. Gen. 1. 4. quod autem interpretetur Buccina ait Nico. Iyr. Leuit. 25. et Alexandrinus in sum. de peni. dist. 7. et Tur-

recremata

Iubilæi
vltus quo
tempore in
cepit.

Additio:

cremata vero vbi supra dicit iubileum idem esse quod remissum. Nunc autem vulgo dicimus iubileum corrupta litera. o. vt etiam Isidorus lib. 3. ethimolog. loquitur.

Propo. 2.

¶ Secunda propositio illa nomina Carena, Quadrage-
na, Septena, quæ ponuntur in iure canonico et in bullis, aliquando sunt nomina indulgentiarum. tollentium tantam vel tantam penam signatam per Carenam, Quadrage-
nam, Septenam: et sic communiter sumuntur in bullis indulgentiarum. Aliquando autem sunt precise nomina penarum et sic communiter sumuntur in iure communi. ¶ Probatum secundum Supplementum vbi supra. Primo de Carena quod sit nomen penæ. Patet de accu. ca. Accusati. Et de sponsa duorum ca. accepisti. Vbi Carena dicitur tempus quadrage-
na dierum in pane et aqua cum septem sequentibus annis. Et glossa in dicto ca. Accusati. dicit quod Carena est vocabulum Longobardorum sic dictum a carentia hominum, quia acturi illam penitentiam quasi solitarij secludebantur a populis sicut. nu. 1. 2 legitur de Maria sorore Aaron. Et hæc penitentia regulariter infligebatur pro quolibet mortali. 33. q. 2. hoc ipsum. Quandoq; vero pro qualitate criminis ius maiorem penitentiam imponebat, vt Hostiensis. titu. de pen. et re. multos casus ponit: et poterat sacerdos ex causa eam abbreviare et determinare certos dies et modum. 33. q. 2. et de hac pena que dicitur Carena habetur dist. 50. ca. in capite, et videtur quod Carena complectitur quadrage-
nam dierum et septenam annorum vt patet ex dictis. ¶ Quod autem carena sit et nomen indulgentiæ: patet in literis papalibus vbi conceditur Carena indulgentiæ: tunc enim per talē indulgentiam conceditur tempus quadrage-
na dierum et septem annorum penitentiae, ad quam ex vi Carenæ. quo tenebatur quando erat nomen penæ vt dictum est. Igitur Carena est tempus quadrage-
na dierum et septem annorum penitentiae aut indulgentiæ.

¶ De Quadrage-
na vero et Septena etiam dico quod aliquando sunt nomina penæ, quando scilicet in iure canonico inueniuntur: aliquando sunt nomina indulgentiæ vt in literis papalibus indulgentiarum. Nam notat Iacobus Cardinalis in suo tractatu de indulgentijs, et vnde id sumpsit nescio nisi forte ex gestis summorum Pontificum, quod Clemens Papa primus primo instituit quadrage-
nam per quam significatur tempus penitentiae quadrage-
na dierum, et septenam per quam significatur tempus penitentiae septem annorum. Nam statuit quod peccatores pro mortali excluderentur ab Ecclesia et penitentiam agebant nudo capite asperso cinere per illos quadrage-
na dies, et deinde iniungebatur eis penitentia septenaria per sacerdotem, et Innocentius primus iniungebat pro vno mortali septenariam modo certo peragenda que dicebatur septena aut septenaria Innocentij, quia forte etiam tunc Papa vel sacerdos alius determinabat quid illis diebus erat per hebdomadam a tali peccatore faciendum. Et sic patet quod et quomo-

do quadrage-
na et septena sunt nomina penarum. Sunt autem nomina indulgentiarum in literis papalibus quando conceditur quadrage-
na indulgentiæ idest, quadrage-
na dierum et septena idest septem anni indulgentiæ vt dictum est. Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. artic. 2. conclus. 4. Vt ut illo nomine quadrage-
na vt est indulgentia quadrage-
na dierum tantum nil superaddendo de septenari penitentia subsequenter ei adiuncta vt supra dictum est. Forte illa nomina olim sic fuerunt in vsu: nunc autem vt dicit Palud. non sunt in vsu quia hæc et tempore variantur, hæc Supplementum Gabrielis vbi supra.

¶ Sed quare in aliquibus bullis conceduntur vltra indulgentiam plenariam tot dies vel quadrage-
na de indulgentia si indulgentia plenaria remittitur tota pena? ¶ Respondeo tum primo, vt sit abundans cautela propter opiniones supra positas: ideo manet stilus curiæ antiquus quando illarum opiniones vigeant. Tum secundo, vt si causa indulgentiæ non sufficiens fuerit ad indulgentiam plenariam, saltem lucretur, illos dies vel quadrage-
nas is cui talis bulla conceditur, vt de hoc latius infra. q. 20.

Articulus secundus

in quo agitur quis et quibus potest conferre indulgentias et continet octo questiones, quarum prima est et in ordine duo decima subsequitur.

VÆSTIO. XII.
Qui sunt ij qui possunt concedere indulgentias.

¶ Respondeo per vnde-
cim propositiones, quarum prima propositio est, Papa in primis, et alij habentes ad hoc

iurisdictionem aliquam seu commissionem quomocunq; et non alij possunt concedere indulgentias. Ratio quia concedere indulgentias est actus iurisdictionis. ergo ille tantum potest talem actum exercere qui habet potestatem. Et antecedens probatur secundum communiter doctores in. 4. dist. 20. et secundum Canonistas vbi supra. q. 3. habetur.

¶ Et notatur dictum est in propositione quod habentes ad hoc iurisdictionem aliquam seu commissionem quomocunq; id possunt, vt ille quomocunq; determinet vtrumq; ad hunc sensum, scilicet ad concedendum indulgentias sufficit quod quis habeat iurisdictionem ordinariam vniuersalem. vt Papa in rota. Ecclesia, vel ordinariam particularem vt Episcopi in suis diocesisibus vt infra propo. 2. de eis specialiter dicitur, vel quod habeat legitimam commissionem quamcunq; scilicet et generalem vel particularem, vt habent legati

Papa

Papæ vel alij eius commissarij generales ex officio seu ex particulari commissione ad id, et quomodocumque scilicet vel de iure cõmuni seu de particulari privilegio aut concessione seu ex consuetudine legitime prescripta equiualete privilegio aut concessioni, vt infra dubio. 1. habetur, habeat præfatam iurisdictionem seu commissionem.

¶ Ideo de singulis discurrendo et primo de domino Papa, dicimus quod ipse præ omnibus habet hæc potestatem quia ipsi precipue concessum est posse remittere peccata. Matth. 16. Quodcunque solueris &c. Et Ioã. 20. Pasce oues et agnos meos, et speciali actu per sacramentum pœnitentiæ quo ibidem sequitur. Quorum remiseritis peccata &c. Quoad culpam et penam vt supra. q. 6. et. 7. Item quia qui præest toti Ecclesiæ potest de cõmuni eius thesauro distribuere mēbris Ecclesiæ. Sed Papa est huiusmodi. quia est vniuersalis pater Ecclesiæ habens iurisdictionem et curam vniuersalis Ecclesiæ. Ergo patet consequentiā et assumptum probatum est supra. q. 7. Minor autem patet Ioann. 20. Pasce oues et agnos meos &c. Et Matth. 16. Tu es Petrus et super hanc Petram id est, supra te principem Ecclesiæ et apostolorum aliorum secundum glossam August. et aliorum doctorum, et vt canit ecclesia, Tu es pastor ouium princeps apostolorum. Item Tu vocaberis Cephas id est caput et princeps aliorum: quia et solus Papa habet plenitudinem potestatis extra. ca. Cum ex eo. de peni. et re. Et ita modo teneatur quod indulgentia est principaliter remissio, modo teneatur secundum alios quod est communicatio thesauri, modo solutio pœnarum, patet probata prima propositio et intentum.

¶ Propos. 2. Secunda propositio. Episcopi et Archiepiscopi habent iure diuino potestatem concedendi indulgentias, sed non in tanta copia vt Papa: neque ultra aut contra taxationem seu limitationem eis per Papam vel per Ecclesiam factam.

¶ Opinio. 1. Pro probatione et declaratione nota, quod hic est duplex opinio quoad primam partem huius propositionis. Prima opinio est Durandi. in. 4. dist. 20. q. 5. vt etiam refert Palud. ca. distinctione q. 4. art. 2. quod iure diuino non habent auctoritatem ordinariam ad hoc sed ex commissione Papæ generali eo ipso quod Episcopi consecrantur. Ratio eius est. Quia ille solus potest dispensare cõmune Ecclesiæ thesaurum qui habet curam totius Ecclesiæ, et illi toti præest, vt probatum est supra et. q. 7. quia et in omni polytia videmus quod ad solum habentem curam totius communitatis pertinet auctoritas propria dispensandi thesaurum communem illius communitatis. Nunc autem thesaurus quem Christus dimisit Ecclesiæ sponsæ suæ non est diuisus ita quod in vna particulari Ecclesia sit vna pars illius thesauri et in alia alia pars, sed est vnus et indiuisus in tota Ecclesia. Ergo ad illum vnum tantum scilicet Papam qui loco Christi sponsæ Ecclesiæ vniuersalis presidet. toti Ecclesiæ vt sponsus vniuersalis eius pertinet: au-

toritate propria dispensare prædictum thesaurum: ad alios autem non nisi ex eius commissione vt dictum est. Et hæc ratio videtur procedere supposito quod potestas concedendi indulgentias pertinet ad Papam ratione non tantum iurisdictionis sed vniuersalis curæ pastoralis quam habet in totam Ecclesiam. Nam Durandus negat potestatem concedendi indulgentias esse potestatem clavis seu iurisdictionis quod in supra. q. 3. reprobatur est, et per consequens hæc Durandi opinio supponit quod indulgentiæ ratio seu natura essentialiter et principaliter stat in cõmunicatione thesauri quod etiam supra. q. 3. probauimus.

¶ Ad hanc rationem videtur accedere Siluestriana, titulo. indulgentia. q. 5. vbi etiam dicit quod B. Thomas in quarto dist. 20. q. 4. intendit dicere quod Episcopus habet auctoritatem iurisdictionis particulariter in ordine ad suos subditos tantum: et hoc eo ipso quod est Episcopus ex commissione generali Papæ ad concedendum indulgentias. Papa autem habet id auctoritate propria. Et sic videtur Siluester cum Durando concordare in opinione præfata: sed videtur ab eo discordare in ratione, quia Durandus dicit quod concedere indulgentias pertinet ad potestatem prælationis nõ quidem ratione iurisdictionis sed ratione auctoritatis et curæ seu gubernationis. Siluester autem et Beatus Thomas dicunt secundum cõmuniter doctores quod etiam pertinet ad potestatem iurisdictionis. Quod vtiq; verum est modo principaliter modo minus principaliter id conueniat, vt supra. q. 3. visum est. Quod autem Siluester dicit B. Thomam sentire, quod Episcopi non nisi ex commissione possunt concedere indulgentias, falsum est vt patet legenti verba Beati Thomæ in quarto dist. 20. q. 4. Vbi expresse sentit oppositum vt dicitur in secunda opinione sequente. ¶ Igitur dicamus quod præfata opinio Durandi est falsa, tunc propter rationes quæ infra in secunda opinione vera habentur, Tum etiam quia fundatur in falsa suppositione, quod scilicet ratio indulgentiæ stat in cõmunicatione thesauri, et quod nõ est actus iurisdictionis. Ideo ad eius probationem supra positam respondeo etiam admissa suppositione præfata negando assumptum. Imò dico quod de cõmuni thesauro polyciæ possunt alij minores gubernatores eius in sibi subditos tantum dispensare licet non in tanta copia nec ultra aut contra taxationem aut limitationem superioris. Quod patet in proposito sacramentorum. Nam Episcopus et etiam quilibet sacerdos potest sibi subdito pro tunc communicare per viam sacramenti de cõmuni thesauro meritorum Christi quoad remissionem culpæ et etiam pœnæ absoluendo a peccatis virtute clavis sibi datæ, et id potest iure diuino auctoritate propria diuinitus concessa eo ipso quod efficitur sacerdos si habet subditos. Ergo si militer eo ipso quo quis efficitur Episcopus et cõstituitur super aliquam plebem iam auctoritate propria iure diuino concessa potest de cõmuni thesauro

thesauro Ecclesiæ indulgentias concedere sibi subditis licet non in tanta copia vt Papa sine aliqua commissione humana ad id.

¶ Quæstio. Nisi forte dicatur quod constituere illum Episcopum super talem plebem est dare ei commissio- nem generalem ad indulgentias concedendum de cõmuni thesauro: sicut et dicit Durandus in sententia, quod nullus inferior Papa sine commissione aliqua eius saltem implicita generaliter in eius constitutione gradus Ecclesiastici potest habere iurisdictionem vel auctoritatem aliquam absoluendi aut communicandi seu dispensandi villo modo in sacramento aut extra sacramentum de aliquo cõmuni thesauro Ecclesiæ spiritali aliquibus etiam subditis suis. Ideo Episcopus vel sacerdos absoluens suum subditum sacramentaliter a peccatis iam consequenter dispensat de cõmuni Ecclesiæ thesauro sacramentorum: sed hoc fit ratione præfate commissionis implicite quando est ei data iurisdictione in talem subditum cui est annexa etiam potestas dispensandi talem thesaurum sacramentorum. In concessione autem indulgentiarum cum non sit actus iurisdictionis secundum Durandum. Ideo neque necessario est annexa potestas dispensandi thesaurum indulgentiarum clauis seu potestati iurisdictionis alicuius aut ordinis, ergo nisi aliquo modo committatur a Papa, sicut generaliter et implicite in sua ordinatione committitur Episcopis, non habetur talis potestas indulgentiarum. ¶ Sed certe hæc euasio Durandi vel aliorum pro eo non valet. Tum primo quia negat contra cõmuniter doctores et contra veritatem quod concedere indulgentias sit actus iurisdictionis. Tum secundo quia negat quod Episcopi habeant potestatem iurisdictionis saltem mediate aut fundamentaliter super sibi subditos et auctoritatem ad absoluendum de peccatis iure diuino sibi datam. Quia etiam fundatur in falso fundamento, quod scilicet in sacramentis et indulgentijs non fit remissio peccati sed communicatio thesauri aut solutio debiti vt supra. q. 3. habetur et impugnatur. Tum tertio quia stat bene quod quis nullam habens curam animarum aut Ecclesiæ vniuersalis neque iurisdictionem habeat potestatem iure diuino distribuendi de cõmuni thesauro Ecclesiæ quo ad remissionem culpæ et pœnæ vt patet. Quia simplex laicus baptizans adultum in casu necessitatis, eo ipso quo habet præfata potestatem ministerialem in tali casu baptizandi, iam etiam habet potestatem ministerialem præfata a Deo concessam tunc per illud sacramentum cõmunicandi seu dispensandi de cõmuni thesauro Ecclesiæ id est de meritis Christi ad remissionem culpæ et pœnæ sicut sacerdos faceret vt patet. ergo nec opinio nec ratio nec euasio Durandi valet.

¶ Opinio. 2. Secunda opinio cõmunis et vera est que habetur in secunda propositioe supra posita. Quæ probatur. Primo quod iure diuino Episcopi habent potestatem concedendi indulgentias, sicut et sa-

cerdos habet iure diuino potestatem absoluendi sacramentaliter a culpa super suos subditos: licet a iure diuino non habeat subditos sed a iure humano vel a Papa habente curam totius Ecclesiæ. quod probatur dupliciter. ¶ Primo quia sicut iure diuino ex officio suo Episcopali possunt remittere culpas subditorum tantum et etiam eorū penas in sacramento. Ergo et penas extra sacramentum: et per consequens concedere indulgentias. Antecedens patet. Quia licet iurisdictione ei collata in hos vel illos seu concessio faciens hos vel illos esse subditos talis vel talis Episcopi sit de iure positio, et pendens a commissione aliqua saltem generali Papæ vel alterius: tamen potestas clauium ad prædicta est de iure diuino collata. Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata: quæ per prædictam Papæ vel iuris humani dispositionem seu commissionem de potentia remota re-ducitur ad propinquam seu ad actum: sicut et de omnibus sacerdotibus cõmuniter dicitur a docto. et sic absolutio ab eis facta in subditos tenet virtute iuris diuini conferentis eis præfata clauem absolutionis vt patet: quia pertinet ad virtutem sacramenti quod est de institutione diuina. Consequentia autem probatur. Quia hoc pertinet ad potestatem clavis et prælationis, vt patet Matth. 16. 18. Quodcunque solueritis &c. Vbi fundatur potestas concedendi indulgentias vt supra. q. 6. et 7. dictum est, et prædicta potestas clavis ad concedendum indulgentias seu remittendum peccata extra sacramentum concessa est non solum Papæ sed etiam Ecclesiæ prelatis vt patet Matth. 18. Vbi loquitur generaliter apostolis quibus succedunt Episcopi in dignitate. Quæcunque solueritis &c. Ergo eo ipso quo quis efficitur seu ordinatur Episcopus habet clauem et potestatem ad remittendum peccata quoad pœnam extra sacramentum: et per consequens ad concedendum indulgentias iure diuino sicut et ad absoluendum a culpa in sacramento quoad subditos tantum: etiam si per Papam ei nil aliud villo modo committatur. Secus si non habet subditos seu materiam sibi per Papam vel per Ecclesiam ministratam: tunc enim solum habet clauem præfate potestatis in potentia remota vt supra dictum est. Neque ex hoc sequitur quod similiter habeat hanc potestatem alij prelati minores puta curati et sacerdotes parrochiales; vt de hoc infra propositioe quinta et septima habetur.

¶ Secundo probatur idem. Quia ad hoc facit: ca. Cũ ex eo. de pe. et re. vbi dicitur, quod ante illam limitationem Episcopis factam concedebat Episcopi indulgentias illimitate. ergo videtur quod sine vlla commissione Pape ex suo officio ordinario ex iure diuino id poterat: Sed hæc ratio non satis cõcludit. Nã ad eam potest dici negado consequentiã, quod non ex officio iure diuino sed ex generalis commissione Papæ tunc non limitata id poterat.

¶ Ideo prima ratio videtur efficacior et sufficientior, modo teneatur quod concedere indulgentias principa-

1. Ratio

2. Ratio

2. Ratio

principaliter est remissio et pertinet ad iurisdictionem, modo non sed quod est communicatiua dispensatio. Quia eo ipso quo Episcopis iure diuino quoad suos subditos est data potestas dispensandi thesaurum communem Ecclesie absolvendo a peccatis quoad culpam in sacramento et a pena extra sacramentum ut supra, sequitur intetum ut probatum est de indulgentijs.

¶ Nunc probatur alia particula propositionis quod scilicet non in tanta copia ut Papa, puta non possunt Episcopi vel Archiepiscopi concedere indulgentiam plenariam neque tam frequenter etiam suis subditis ex officio suo iure diuino, ut Papa potest etiam si ipsorum Episcoporum potestas non esset limitata. Probat, quia prefata potestas vberius et principaliter residet in Papa quam in Episcopis, ut patet Matth. 16. Quodcunque solueris &c. Et Ioann. 20. Pasce oues et agnos meos &c. Quia et. ca. Cum ex eo. de pen. et re. habet plenitudinem potestatis et secundum communiter doctores. ut supra propositio. prima habetur. Ergo Papa potest vberius et copiosius quam Episcopi specialiter quoad hanc materiam indulgentiarum, et id ex iure diuino. Qui enim vberius potestatem habet in thesauro Ecclesie plus potest de eo dispensare quam Episcopi minus potestatis habentes, ita quod si Episcopi vberius aut copiosius concedant indulgentias quam eis iure diuino concessum est, nil faciunt quoad illum excessum. ¶ Alij dant aliam rationem ad idem dicentes quod quia Episcopi non habent tam indifficientem thesaurum ut Papa, nam thesaurus passionis Christi licet sit infinitus quoad sufficientiam non tamen quoad efficaciam: et satisfactiones suorum subditorum non sunt tam sufficientes ubi non sunt tot martires et sancti viri sicut in vniuersali et primitiua Ecclesia: ideo etiam si Episcopi non prohibeantur per Papam non possunt concedere indulgentias plenarias et frequentes suis subditis ut Papa potest. ¶ Sed hæc ratio mihi non placet. Quia thesaurus indulgentiarum de quo Episcopi concedunt indulgentias est idem de quo et Papa, quia scilicet est thesaurus communis Ecclesie et non particularis, ubi supra. q. 5. Ergo prima ratio videtur melior.

Papa copiosius potest concedere indulgentias quam Episcopi.

¶ Si queras in qua quantitate potest Episcopus iure diuino concedere indulgentias suis subditis si non limitetur per Papam? Respondeo, non est determinata quantitas: sicut neque est determinata quantitas poenae quam virtute clauium potest iure diuino sacerdos in sacramento remittere poenitentis: ideo taxatio quantitatis indulgentie ab Episcopis concedenda relicta est dispositioni Papae et Ecclesie: sicut et taxatio iurisdictionis in sacramento et extra sacramentum. Quia solus Papa est pastor vniuersalis Ecclesie, et iam communiter taxatum est in ca. Cum ex eo, de pen. et re.

¶ Nunc probatur alia particula propositionis quod scilicet ultra taxationem Papae vel Ecclesie Episcopi non possunt concedere indulgentias, ita quod

si ultra concedunt nil faciunt: sicut nil faciunt ab soluendo a referuatis. Ratio est, quia sicut Papa potest limitare potestatem clauium seu iurisdictionis quoad absolutionem sacramentalem: ita et quo ad remissionem poenarum tantum, tam in sacramento quam extra. Ut de hoc latius infra propositio. 7.

¶ Et cum omnibus supra dictis in hac secunda propositione concordant communiter doctores expresse. Et Beatus Thomas in. 4. dist. 20. q. 4. et Bonauent. et Palud. ea dist. et Gerson. in tractatu de potestate Ecclesiastica per totum, praecipue Alphab. 4. I. M. et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. art. 2. pro. 6. et 8. Et Nauarro in tractatu de indulg. nota. 31. §. 1. &c. Et communiter canonistae in. ca. Quod autem de pen. et re. et Soto. in. 4. dist. 21. q. 1. art. 4. et noster Medina de indulgentijs, disput. 5. ca. 18. 19. 20. 21. et disputatio. ne. 6. ca. 27. ca. 30. et August. de Anchona. de potestate Ecclesiastica. q. 29. articulo. 5. Vbi dicit quod Episcopi habent ordinariam iurisdictionem conferendi indulgentias per auctoritatem deriuatam a Papa: non quidem per particularem dispositionem sed per iuris taxationem: ideo dicuntur ordinarij iurisdictione non particulari dispositione. Neque valet dictum aliquorum dicentium Episcopum esse sponsum particularem Ecclesie. Dico enim quod cum Ecclesia sit vna vniuersalis vnum tantum sponsum habet et non plures. Credo enim vnam sanctam Ecclesiam: et in qualibet Ecclesia est vnus et idem Ecclesie thesaurus, totus pro necessitatibus singulorum distribuendus per Ecclesie prelatos secundum collatam et taxatam eis potestatem: respectu cuius solus Papa habet potestatem et iurisdictionem vniuersalem, alij vero particularem et constrictam ex ordinatione diuina: cuius ordinationis moderamen et determinatio concessa est Papae a Christo pro Ecclesie vtilitate: sicut Petro data est potestas subijciendi materiam ordinis sacerdotalis exercitio pro ligatione et absolutione peccatorum, hæc ille. In quibus verbis concordat cum supra dictis.

¶ Et forte vtraque opinio supra recitata potest concordari sic scilicet, quod illa opinio dicens quod Episcopus habet ex commissione potestatem concedendi indulgentias, intelligatur quod potestas clauium remota iure diuino Episcopis concessa ad hoc, sicut et ad remittendum peccata quoad culpam in sacramento, non reducit ad actum neque ad potentiam propinquam nisi per concessionem aut commissionem saltem generalem Papae conferentis eis subditos seu materiam, et per consequens iurisdictionem in actu ad praedicta. Cum quo etiam bene stat, ut dicit praefata secunda propositio secundum secundam opinionem supra positam, quod data Episcopis materia subditisque assignatis modo praedicto per Papam iam iure diuino exercent Episcopi suam clauem iurisdictionis seu potestatis ad indulgentias sicut et ad remissionem peccatorum ut dictum est, et sic om-

nia

Nota. 1.

nia consonant.

¶ Vbi etiam nota primo quod Episcopus seu Archiepiscopus electus et confirmatus in Episcopum sed nondum consecratus potest concedere indulgentias sibi taxatas a iure etiam si non sit sacerdos. et similiter legatus Papae: quia posse concedere indulgentiam consequitur iurisdictionem, quam diaconi et alij Ecclesiastici non sacerdotes possunt habere vel commissam ut legati vel ordinariam ut electi, licet non sint Episcopi consecrati nec sacerdotes ordinati ut habetur in capitul. Transmissa. de electione, et concordant communiter doctores theologi et canonistae et summistae, ut late de hoc Panormit. et Ioann. Calderi. agunt. Quauis Hostiensis in capitul. Accedentibus. de excessi. prelato. dicat quod requiritur quod sit sacerdos talis Episcopus, ut ex officio ordinario id possit iure diuino, Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Et Matth. 18. Quaecunque alligaueritis &c. Sed ut dixi primum verius et communiter tenetur a doctoribus. Et consonat Scotus in. 4. distinctio. 19. 25. dicens quod potestas ordinis in corpus Christi verum est prius data apostolis a Christo et post in corpus mysticum, Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata &c. Quodque sic etiam nunc est separabilis vna potestas ab altera: et prius datur vna quam altera in sacerdotum ordinatione.

Nota. 2.

¶ Nota secundo quod iam potestas episcopalis est per Papam et per Ecclesiam limitata communiter in iure canonico, ut habetur de pen. et rem. ca. nostro. et ca. Cum ex eo. et eo. titu. libro. 6. ca. indulgentiae. Vbi habetur quod Archiepiscopus in tota sua prouincia tantum, et Episcopus in sua dioecesi potest concedere in anniuersario dedicationis Ecclesie et in alijs casibus quadraginta dies de iniunctis poenitentis: sed in die consecrationis Basilicæ aut cum Basilicam conserat vnum annum indulgentiae: et hoc est verum etiam si plures Episcopi simul concurrant ad concedendum tales indulgentias in casibus praedictis: quia non possunt iam ordinarie ex officio suo ultra concedere, ut etiam notat cardin. in Clem. 2. de poenit. et re. ¶ Hoc tamen limitat Inno. in dicto cap. cum ex eo. nisi in foro poenitentiali in quo possunt concedere plures annos seu dies, dum modo faciant discrete. Et idem Gemini. in cap. indulgentiae. de pe. et re. lib. 6. et Ioan. Andre. et sic transeunt communiter doctores et summistae, et Siluestrina. Valet hæc limitatio vel extensio quantum valere potest: mihi autem non videtur quod praedicti textus innuant aut concedant praefatam extensionem seu limitationem, sed potius oppositum ut sonat aperte in dictis casibus tantum ut dictum est. Neque videtur ubi fundentur praedicti doctores ad sic dicendum: nisi forte quia fundantur in illa alia opinione quod scilicet sacerdos quilibet in foro poenitentiali potest suo poenitenti concedere aliquas indulgentias, ideo limitauerunt et extendunt praefatos textus ne intelligerentur in foro pe-

nitentiali. Sed sicut suppositum non est verum ut patebit infra propositio. 7. ita nec praefata extensio textuum. Sed an possit etiam de non iniunctis concedere indulgentias has, dicit Nauarro quod sic, vide supra. quest. 7. pro. 3. in fine ibi videatur.

¶ Et si queras si excedatur praedicta summa taxata utrum valeant indulgentiae concessae quoad illum excessum, dic quod non: ut de hoc latius habetur infra pro. 7. et questione. 14. pro. 6. et dictum est in hac secunda propositio.

¶ Propositio tertia. legati Papae possunt concedere indulgentias etiam perpetuas in terminis sue legationis sed hoc eis competit solum ex commissione speciali vel etiam generali domini Papae, sicut et statuta perpetua facere, ut habetur de officio legati cap. finali. in textu. et glossa.

¶ Propositio quarta. Cardinales, Patriarchae et primates si non sunt Episcopi non possunt ex iure communi ordinarie concedere indulgentias: sed vel ex privilegio vel ex concessione seu commissione saltem generali seu ex consuetudine aequivalente commissione generali aut privilegio possunt concedere indulgentias. Sicque iam quoad hoc habent iurisdictionem et dignitatem episcopalem. Itaque videtur quod hi omnes praefati episcopali dignitate fulgentes possunt ex officio suo et auctoritate ordinaria sibi per Papam vel per Ecclesiam praedicto modo concessa concedere indulgentias, quia sic innuitur in ca. Accedentes. de excessi. prelato. ubi Hostiensis dicit quod dignitas episcopalis dicitur iurisdictione. Item quia sic habet practica Ecclesie, quod praedicti ordinarie concedunt indulgentias ut Episcopi ut dictum est. Et concordat Supplementum Gabrielis ubi supra propositio. 8. corollario. 3. et communiter doctores vtriusque iuris et summistae. Et idem dicit Palud. in quarto distinctio. 20. questione. 4. articulo. 1. de summo poenitentiario curiae Romanae: quauis Turrecremata videatur oppositum tenere: Quia tenet quod ex consuetudine aut prescriptio ne nullus potest habere iurisdictionem aut concedere indulgentias, de quo infra dubio primo latius habetur.

¶ Propositio quinta. curati non possunt ex officio neque ordinarie concedere indulgentias. Ratio, quia modo sint proprie prelati modo non, de quo nunc non curo, sunt enim in hoc opinionones quibusdam dicentibus quod sunt proprie prelati iure diuino instituti succedentes septuaginta duobus discipulis, ut tenet Gerson. cum alijs: quibusdam alijs dicentibus cum Beato Thoma quod non nisi iure positiuo Ecclesiastico assumpti et instituti sunt, ut coadiutores Episcoporum, ut de his magister. et doctores in quarto distinctio. 34. et Beatus Thomas secunda secunda questione. 184. articulo. 6. et 8. et in quarto sententiarum distinctio. 20. questione. 4. et Gerson. Alphabet. litera. D. in tractatu. de potestate Ecclesiastica. consil. 3. agunt. igitur quomocumque id sit, ratio praefatae propositionis est, quia licet potestas remittendi peccata

h

peccata

peccata quoad culpam et penam et concedendi indulgentias sit plenissime concessa Ecclesiæ prelati: non tamen omnibus equaliter. Sed prelati qui sunt precipui gubernatores et sponsi Ecclesiæ concessa est iure diuino plenissime: inferioribus autem limitate: et id conuenienter vt supra dictū est propositio. 1. et. 2. Constat autem Episcopos esse precipuos prelatos gubernatores et sponsos Ecclesiæ potentes ferre leges et dicere ius et excommunicare: Quia ideo ipsis confertur annulus in consecratione eorum, vt sponsis Ecclesiæ: non autem curatis qui solū sunt coadiutores Episcoporum et non possunt predicta facere vt Episcopi, ergo Episcopi habent plenariam potestatem ad predicta et ad indulgentias iure diuino concessam vt supra dictum est propositione secunda: curati autem non nisi illam ad quam sunt assumpti et vocati in adiutorium Episcoporum, quæ solū consistit in dispensatione sacramentorum, et ita solū possunt in sacramento remittere peccata quoad culpam et penam: et non possunt extra sacramenta remittere pœnas: et per consequens neque ex officio suo concedere indulgentias vt dictum est. ¶ Et si queratur, vnde habetur hæc diuersitas Episcoporum et curatorum? Respondeo quod de iure diuino, vt patet de Episcopis supra propositi. secunda. quod etiam patet. Quia Ecclesia spiritu sancto illuminata, et maxime in remissione peccatorum vt patet. Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. in capitulo. Accedentibus. de excessibus prelatorum expresse dicit quod abbates concedendo indulgentias extendunt manus ad ea quæ sunt Episcopalis dignitatis. Vbi patet quod hoc pertinet ad dignitatem Episcopalem, sicut et conferre, ordines maiores et confirmare et nullo modo ad inferiores. Item facit ad hoc capitul. Cum ex eo. de peniten. et remis. et capit. Accedentibus. de excessibus prelatorum et ibi doctores communiter concordant, et Soto in quarto distin. 21. articulo. 4. et noster Medina de indulgentiis disputatione. 6. ca. 28. Vide ad hoc rationes alias quæ habentur infra propositio. 7. et in responsione ad argumentum ibidem.

Propos. 9. ¶ Propositio sexta. Abbates. Priores, et Guardiani et ministri seu magistri prouinciales et generales religionum non possunt ex suo officio concedere indulgentias subditis suis, quia in dicto capi. Accedentibus. de excess. prelat. id declaratur iure diuino non concessum eis sed Episcopis vt supra propositi. 5. dictum est. ¶ Si dicas quod sunt veri et proprii prelati habentes curam animarum, vt declarauit Sixtus. 4. et alij Pontifices. Ergo possunt vt Episcopi concedere indulgentias. Respondeo non sunt prelati iure diuino instituti et successores apostolorum in eorum dignitate vel auctoritate episcopali neque sunt proprie sponsi Ecclesiæ quibus tantum iure diuino. Matth. 18. Quæcunque solueritis &c. Data est potestas concedendi indulgentias, vt ait Rossen. et noster Medina vbi

supra: sed ex institutione seu auctoritate Papæ vel Ecclesiæ, et id solū ad dispensandum sacramenta et ad ceteros actus iurisdictionis et superioritatis ad gubernationem subditorum. Ideo siquid amplius habent id est ex privilegio generali aut speciali non ex officio neque ex iure diuino. ideo negatur consequentia, quauis noster Medina vbi supra. capit. 29. oppositum opinetur.

¶ **Propositio. 7.** sacerdotes in foro penitentiæ seu in sacramento pœnitentiæ non possunt suis penitentibus concedere indulgentias aliquas proprie loquendo. probatur quincupliciter. Primo **1. Ratio.** quia est actus iurisdictionis et non ordinis sacerdotalis vt supra questione. 3. dictū est: alioqui non sacerdos non posset concedere indulgentiam, quod est falsum vt supra propositi. 2. et. 4. iam probauimus. Sed simplex sacerdos non habet hanc iurisdictionem quoad hoc de iure super pœnitentem quauis habeat iurisdictionem ad sacramentaliter absoluendum et remittendum peccata virtute sacramenti quoad culpam et penam. Non enim potest remittere penam debitam coram Deo et Ecclesia vtendo alia forma quam forma sacramentali, sicut vitur Papa aut Episcopus concedens indulgentias, vt patet. Quia hoc non est in practica Ecclesiæ quod hoc modo sacerdos simplex concedat in suo officio indulgentias, sicut concedit Papa vel Episcopus.

¶ **Item secundo probatur propositio.** Quia dato quod tales sacerdotes haberent iurisdictionem in penitentem: tamen ex quo non habent eam extra sacramentum: ergo simpliciter non habent eam ad indulgentias. Patet consequentia. Quia si haberent vilo modo, certe eam haberent tam in sacramento quam extra. Imo potius extra sacramentum: quia ex quo non est actus ordinis aut characteris, sed solius iurisdictionis proprie loquendo vt supra questione. 3. habetur. Ergo proprietas actus concedendi indulgentias conuenit et potest exerceri extra sacramentum, et non requirit sacramentum pœnitentiæ ad quod requiritur etiam potestas ordinis. Sed non potest extra sacramentum sacerdos concedere indulgentias, secundum omnes doctores, ergo nec in sacramento. Et ergo nullo modo id potest ex officio sacerdotali.

¶ **Tertio probatur idem.** Quia simplex sacerdos non habet potestatem supra communem thesaurum indulgentiarum, id est super merita Christi et sanctorum ex quibus constat predictus thesaurus indulgentiarum: quauis habeat potestatem super thesauro sacramentorum: et quauis habeat iurisdictionem sacramentalem super pœnitentem. Ergo non potest concedere indulgentias etiam in foro sacramentali suo pœnitenti. Consequentia patet. Quia vt possit concedere indulgentias directe requiruntur duo, scilicet potestas super thesaurum communem indulgentiarum distribuendum, et iurisdicchio super eum cui

Ad concessionem indulgentiarum potestas et iurisdicchio requiruntur.

cui conceditur indulgentia, ideo si deest iurisdicchio non valet indulgentia proprie sumpta, de qua hic loquimur quoad viuos vt habetur in ca. quod autem. de pœni. et re. et supra. questione. 3. habetur: licet valeat indulgentia per modum suffragij. Quoad defunctos vt infra. q. 15. 16. agitur. Quod si deest potestas distribuendi præfatum thesaurum indulgentiarum: etiam si habeatur iurisdicchio super subditos, non valet concessio indulgentiæ, vt patet. Quia ideo prelati religionum et curati non possunt suis subditis super quos habent iurisdictionem in sacramento et extra sacramentum concedere indulgentias, vt supra propositi. 6. et. 5. dictum est nisi ex privilegio, et ita patet consequentia. Antecedens autem quod scilicet simplex sacerdos non habet potestatem super thesaurum indulgentiarum patet. Quia non sunt prelati Ecclesiæ generales vt Papa, nec speciales vt Episcopi multo minus quam curati.

Quarta. ¶ Quarto probatur propositio, quia curati et prelati religionum hoc non possunt ex suo officio super suos subditos. Ergo non multo minus simplex sacerdos, antecedens patet ex propositione. 5. et. 6. et consequentia patet a fortiori: et quia non dabitur vbi Papa vel Ecclesia dederit simplicibus sacerdotibus commissionem vilo modo ad hoc.

Quinta. ¶ Item et est alia ratio. Quia si simplices sacerdotes haberent hanc potestatem: certe sicut est limitata Episcopis multo magis limitaretur ipsis sacerdotibus, sed non constat de hac limitatione eorum. Ergo vel possunt illimitate (quod absit) vel nullo modo possunt concedere indulgentias. Et ad predicta omnia facit. capitul. Accedentibus de excess. prelat. vbi dicitur quod concedere indulgentias pertinet ad dignitatem Episcopalem vt supra propositione. 2. dictum est. Et concordant communiter doctores in quarto distinctio. 20. et Supplementum Gabrielis in quarto distinctio. 45: propositio. 8. corolario tertio et Calderi. in cap. nostro de pen. et re. et capitul. Accedentibus. de excess. prelat. et Navarro tractatu. de indulgen. nota 31. § 9. Et noster Medina vbi supra capitul. 28. latius probat. et plurimi Canonistæ: licet multi alij oppositum opinentur vt patebit. ¶ Ex quo patet quod nisi sacerdos aut pœnitens habeat ex speciali privilegio seu commissione, quod sacerdos possit concedere indulgentias pœnitenti vanum esset post absolutionem sacramentalem dicere, et concedo tibi omnes indulgentias quas concedere possum, sed quia iam per bullas Cruciatæ et per alia indulta communiter ab omnibus fere habetur commissio seu potestas ad id, ideo bonum est. id dicere, scilicet concedo tibi &c. Vt dictum est.

Argum. 1. ¶ Contra præfatam septimam propositionem arguitur. Quia quantum est ex lege diuina quilibet sacerdos habet iurisdictionem et potestatem habitualement seu remotam in quemlibet, et super thesaurum Ecclesiæ, ad absoluendum a peccatis et ad concedendum indulgentias. Sic sci

licet quod quauis non possit exire in actum nisi habeat materiam ministratam ei per Papam vel per Ecclesiam, per quam ministracionem materie aut subditorum iam prædicta potestas remota reducit ad propinquam non impeditam vt sic possit exire in actum: tamen nisi prohibeatur per Papam vel Ecclesiam potest exire in actum exercendo potestatem aut iurisdictionem præfatam sibi iure diuino concessam supra subditos suos, sed præfatis sacerdotibus non est prohibitum per Ecclesiam concedere indulgentias subditis pœnitentibus. Ergo possunt concedere etiam indulgentias.

¶ **Item secundo arguitur per auctoritates doctorum.** Quia sic tenet cardi. in Clemen. Religio si. de priuili. et Aluarus, et Glossa. in capitul. Mensuram, de pœnitent. distinctione prima et Panormitanus in capitul. sicut dignum. de homici. et allegat. capitul. Quem pœnitet. de penit. distin. 1. et Innocent. et Ber. in capitul. Quod autem: de penitent. et remis. et Archidiacon. in capitul. indulgentiæ. eodem titul. lib. 6. et est ar. capitul. Deus qui. de pœnitent. et remis. propter hæc multi doctores canonistæ et cum eis Summa Angelica titul. indulgentia. § 5. et summa Rosel. eodem titul. et titul. Penitentia, tenent quod quilibet sacerdos potest suo pœnitenti in foro sacramentali concedere aliquas indulgentias, prout sibi videtur secundum Deum: sicut potest eum absoluere sacramentaliter a peccatis. et ad iura quæ videntur contra eos Respondet. Summa Angelica, secundum Archidiacon. quod procedunt et loquuntur de generalibus et publicis remissionibus quas non possunt facere nisi Episcopi, seu quod penitentias iniunctas a superioribus puta ab Episcopis sacerdotes inferiores remittere non possunt etiam in foro sacramentali.

¶ **Sed certe nec ratio nec auctoritates præfatæ valent pro eis.** Nam Respondeo ad rationem fundamentalem eorum supra positam negando quod ille habeat materiam vel subditos quoad hoc: negatur etiam quod habeat potestatem ad dispensandum thesaurum Ecclesiæ per viam indulgentiæ, quauis habeat subditos et potestatem dispensandi thesaurum sacramentorum aut per viam sacramenti vt supra probatum est. Conceditur etiam quod est capax vt ei detur commissio ad concedendum indulgentias: et hoc cuilibet Ecclesiastico etiam primæ tonsure conuenit, vt infra propositi. 10. habetur. Ideo negatur quod id potest nisi prohibeatur: Imo dico quod id non potest nisi ei concedatur aut committatur vt dictum est.

¶ **Ad auctoritates autem supra positas in oppositum Respondeo secundum Abulen. super Math. 16. questione. 80.** quod omnes illi doctores et alij eiusmodi nil aliud volunt dicere et sentire, vt etiam bene ait et concordat Siluest. tit. indulgentia. q. 5. nisi quod sacerdos potest pœnam debitam minuere peccatori, non quidem aplicando ei de thesauro indulgentiarum: sed quadrupliciter. Primo augē

do erubescētiā et contritionem ministerialiter, vt virtute illius erubescētiā aut contritionis penitens a Deo mereatur remissionem pœnarum.

Secundo

¶ Secundo etiam ministerialiter applicando sacramentum, vt sic ex opere operato vel virtute sacramenti seu meritorum Christi in sacramento applicatorum remittatur penitenti a Deo non solum culpa, sed etiam aliquid de pena tēporali debita, alicui plus, alicui minus secundum dispositionem penitentis, vt hoc refert Bonauentura, in. 4. distinctione. 20. articulo. 2. questione. 3. et Beatus Thomas ibidem et in additione tertię partis vbi supra, et Palud. distinctione. 20. questione. 4. articulo. 1.

Tertio

¶ Tertio secundum Bonauenturam vbi supra ex meritis ipsius sacerdotis orantis pro ipso pœnitente, et etiam ex meritis Ecclesię cuius oratio ibi etiam per sacerdotem applicatur quando dicit misereatur tui omnipotens Deus &c. Remittitur penitenti aliquid de pena tēporali debita.

Quarto

¶ Quarto. Sacerdos virtute clauium seu potestate sua arbitraria rationabiliter et ex causa rationabili potest remittere penitenti aliquid de pœna debita Deo tam in foro Dei quam in foro Ecclesię, ex quo iam non tenetur imponere pœnitentiam secundum rigorem canonum penitentialium antiquorum, vt dicit Scotus et supra questione. 6. habetur. Cum ergo sacerdos aliquo istorum modorum remittit aliquid de pena debita penitenti, dicunt illi doctores aut plures eorum capiunt nomen indulgentię et remissionis pœnę, pro eodem sine alijs conditionibus requisitis ad quidditatem indulgentię, quod scilicet fiat de communi thesauro indulgentiarum vt supra questione tertia. habetur, et quod pœfati doctores acceperunt nomen indulgentię large et improprie pro quacunque remissione peccatorum quoad penam vt dictum est, patet. Quia etiam Gerson. in regulis moralibus alphabet. 25. G. vt etiam refert Supplementum Gabrielis in quarto distinctione. 45. questione. 2. articulo. 2. conclus. 2. dicit quod virtute clauium et meritorum Christi in qualibet confessione sacramentali dantur indulgentię sed quantę Deus novit. Ecce quod indulgentias vocat remissiones pœnarum illo secundo modo supra posito factas ex opere operato sacramenti: quia et sic erat vsus loquendi doctorū vocare indulgentias remissiones penarū quascunq; et quomodocunq; factas penitenti. et pœfata vocabuli æquiuocatio decepit aliter opinantes. ¶ Quod si aliqui doctores vt Archidiacon. et Raymundus vbi supra seu alij non sic intellexerunt, vt nos eorum dicta supra ad bonum sensum glossauimus, seu si eorum verba nō patiantur pœdictam glossam: dico non esse multum curandum de eis quoad hoc: fuerunt enim illius opinionis sine sufficiente fundamento et cōtra communiter doctores theologos.

¶ Et forte Innocen. et Gemini. et Ioan. Andre. in capitul. indulgentię. de pœnitent. et remis. lib. 6. fuerunt illius opinionis, et ideo consequenter

dixerunt quod Episcopus potest in foro pœnitenti concedere penitenti vltra quadraginta dies indulgentię non obstante ca. Cum ex eo de pen. et re. vt supra proposi. 2. dictum est, et propter hoc etiam Archidiacon. glossauit pœfatum ca. Cum ex eo. et alia iura quod intelligebātur de indulgentijs tantum publice et generaliter conferendis, non autem de indulgentijs in foro sacramentali. sed certe sicut eorum opinio fundamentalis non est veracita nec glossę aut limitatiōes, aut extensiones pœdictorum textū que in pœfata opinione falsa fundātur. Ideo Siluestrina quę prius contra summam Angelicam bene reprobauerat opinionem tenentem quod simplex sacerdos potest in foro sacramentali concedere indulgentias proprie sumptas: male videtur approbare aliud dictum quod scilicet Episcopi in foro pœnitentiā possunt excedere summam taxatam eis per Ecclesiam vel per Papam, et non considerauit fundamentum quo moti sunt illi doctores ad sic dicendum et glossandum pœdicta iura vt dictum est.

¶ Octaua propositio concilium generale Sede papali vacante potest iure diuino concedere indulgentias quia habet plenam potestatem. Nam et consilium Basilię. in sessione. 24. concessit indulgentiam plenariam. in quo expresse concordat Panormit. in tractatu super concilium Basiliense, quem refert et sequitur Felinus in tractatu de indulgentijs. Sed vnde et quomodo concilium id possit: id pendet ex illa alia difficultate de potestate papę et concilij vel Ecclesię, in qua varię sunt opinionēs. de quibus etiā superius egimus in libro. 4. q. 4. vtrum Papa sit supra concilium ibi videatur.

¶ Propositio nona, concilium prouinciale et capitulum Cathedrale Sede vacante non potest concedere indulgentias: quia eius institutio et potestas non est de iure diuino concessa sed de iure humano Ecclesiastico. Ergo non habet iurisdictionem et potestatem nisi iure Ecclesiastico humano: et per consequens non maiorem nec aliam quam Ecclesia vel Papa vult dare et limitare, vt notatur. 79. distinctio. capitul. Nullus Episcopus. et sic non habet dignitatem nec potestatem Episcopalem de se nisi vt dictum est ex commissione seu ex concessione Ecclesiastica. Cum hac propositione nona consonat Calderi. in capitulo. Nostro. de pœnitentijs et remissionibus et doctores communiter idem dicentes de Vicario generali Episcopi, quod non potest vt in capitulo. Accedentibus. de excessibus prelatorum.

¶ Propositio decima. Ex commissione quilibet Ecclesiasticus etiam primę tonsure potest concedere indulgentias. Quia cuiuslibet potest committi concedere indulgentias, cui potest cōmitti iurisdictione Ecclesiastica. Hęc autē potest cuiuslibet Ecclesiastico primę tonsure committi secundum ius et communiter doctores, ergo. Imo et forte

Proposi. 8.

Additio.

Proposi. 9.

Proposi. 10.

Papa

Papa potest committere etiam laico vt concedat indulgentias alicui, et iurisdictionem Ecclesiasticam non requirentem ordinem aut actum ordinis Ecclesiastici: quia non videtur ratio sufficiens in oppositum sed de hoc alibi. ¶ Hic autem nota quod Episcopi et alij quibus ex officio suo competit concedere posse indulgentias, possunt committere hoc alijs supra dictis, scilicet Ecclesiasticis prime tonsure: nisi per Papam vel per Ecclesiam id eis prohibeatur aliquo modo. Secus si hęc potestatem habent ex commissione speciali non ratione officij. Videantur de hoc doctores et summistę latius tit. commissio. tit. delegatus. tit. vicarius, et alibi vt oportet secundū subiectā materiā.

Proposi. 11.

¶ Propositio vndecima, excommunicatus, aut is qui non habet subditum non potest concedere indulgentiam. Quia non habet iurisdictionem in potentia propinqua, ex quo non habet subditos aut materiā sibi ministratā: aut si habent, tamen ex quo sunt excommunicati, habent eā impeditam aut ligatam quoad vsum pro tunc ac si non haberent, sed de hoc latius infra. q. 13. habetur.

Dubium. 1.

¶ Ad pœdicta omnia dubitatur primo vtrū ex consuetudine possit introduci vt curati, vel alij. Possunt conferre indulgentias et habere iurisdictionem.

Responsio

¶ Respondeo, hic est duplex opinio. Prima est de Turrecremata et multorum canonistarum, quod non. et si contra eos arguatur per capitulum. Accedentibus. de excess. prelat. vbi dicitur quod nullo modo abbates possunt concedere indulgentias nisi forte ex concessione vel alia legitima causa possint se tueri. Vbi glossa. dicit. 1. nisi per consuetudinem, respondet dupliciter. Vno modo quod illa exceptio. s. nisi per consuetudinē, solum determinat alias partes eiusdem textus. s. quod non possunt cognoscere de causis matrimonialibus nec iniungere publicas penitentias nisi ex consuetudine. Sed certe hęc responsio est voluntaria quia illa tota exceptio fertur super omnia ibi contenta et supra recitata, de quorum numero est non conferre indulgentias, vt patet. Quia non videtur illa ratio dissimilitudinis aut differentię. ¶ Ideo alio modo alij respondent ad dictum capitulum dicendo quod ille textus nihil dicit de cōsuetudine vt patet: sed hoc addidit glossa secundū suam opinionem et sic glossauit illum textum.

¶ Alia est opinio pœfate glossę et in capitulo. Cum contingat. de foro competente. Et multorum doctorum quod sic. et adducunt multa iura et rationes ad id, quę tamen non videntur sufficienter probare intentum. ¶ Mihi autem (saluo meliori iudicio et pro concordia omnium doctorum) videtur dicendum quod licet consuetudo non det iurisdictionem hanc spiritualement neque hoc ius concedendi indulgentias: quia pertinet ad remissionem peccatorum, cuius potestas solo iure diuino concessa est ordinarię, vt supra. q. 6. et 7. bene tamen potest esse signum quod aliquando fuit vel quod nunc est privilegium seu concessio aliqua seu aliquomodo data per Papā vel

ecclesiā. et isto modo per cōsuetudinē tanquā per signum concessionis habitę potest introduci vt quis habeat iurisdictionem Ecclesiasticam, et vt inferiores Episcopis conferant indulgentias. Et quidem consuetudo non potest dare iurisdictionem pendentem ex iure diuino: bene tamen pendentem ex iure humano: sicut et potest valere pro lege humana non pro diuina, et cum hac secunda opinio. concordat Nauarro tractatu de indul. nota. 31. §. 7. et Panor. in dict. capit. Accedentibus de excess. prela. et sic forte Cardinales non Episcopi possunt ex consuetudine concedere indulgentias vt supra proposi. 4. habetur: cum talis modus concedendi potestatem et iurisdictionem Ecclesiasticam pendeat aut sit in Ecclesię potestate.

Dubium. 2.

Responsio

304

¶ Dubitatur secundo, Vtrum peccatum mortale tollat aut impediatur potestatem concedendi indulgentias durante tali peccato. Respondeo quod non quoad tollatur ab Ecclesia et non excommunicatur nec denunciatur: aut non suspenditur a tali potestate. Quia potestas hęc indulgentiarum consequitur iurisdictionem aut potestatem Ecclesiasticam: quę nō fundatur in gratia: et per consequens non perditur per mortale, et in hoc concordant omnes catholici, vt etiam refert Thobonauent. Palud. et communiter doctores in quarto distinct. 20. et 25. et Hostiens. et facit cap. Dicitur est. 1. questione. 1. et Gerson. de potestate Ecclesiastica alphabet. 1. 2. et 3. et oppositum tenere est hęcesis pauperum de Lugduno. et licet sic concedens indulgentias in peccato mortali nō sit propinquior Deo per sanctitatem, quam sancti viri habent non habentes hanc potestatem: tamen est propinquior per autoritatem et potestatem, et hoc iufficit. Nam concedere indulgentias non est concedere de suis meritis sed de communi thesauro Ecclesię ex potestate sibi et non alijs etiam sanctis ad hoc collata vt dictum est. Item licet concedere indulgentias sit minus quoad vtilitatem propriam concedentis in mortali, quam sit eas accipere et lucrari in statu gratię: tamen quoad potestatem concedendi est maius dare quam accipere ex genere suo.

VÆSTIO. XIII.

Quest. 11.

Quibus viuētibus possunt concedi indulgentię: et qui viuentes possunt eas lucrari, et a quibus.

Proposi.

¶ Respondeo per hanc vnicam propositionē. Illi qui possunt concedere indulgentias solum possunt eas cōcedere sibi subditis simpliciter aut secundum quid, et non alijs. Ratio quia est actus iurisdictionis. Ergo non potest nisi in tunc subditum exerceri: sicut et absolutio sacramentalis: neque potest indulgentiam lucrari.

Hh 3

lucrar.

Nota. 1.

lucrari nisi talis subditus, sicut neque sacramentaliter absolui. Item idem patet ex capit. Quod autem, de pœnitent. et re. et notanter dictum est quod requiritur quod sit tunc subditus concedentis quando conceditur indulgentia: quia prelati Episcopus excommunicatus non potest suo subdito concedere indulgentiam. Quia ex quo est excommunicatus et denunciatus iam priuatus est pro tunc vsu iurisdictionis suæ: et per consequens tunc non habet sibi subditum quoad vsum vt supra propo. 11. q. 12. habetur. Quauis bene potest talis Episcopus excommunicatus subijcere suos subditos alteri potenti concedere indulgentias, et sic concedere licentiam vt possint ab alijs Episcopis seu potentibus concedere indulgentias eas lucrari: sicut et possunt alij lucrari ab illis: sicut et curatus excommunicatus dat licentiam suo subdito parrochiano vt possit ab alio absolui, vt hoc habetur etiam aperte in dicto. ca. Quod autem.

Nota.

Item nota secundo quod sufficit quod sit subditus tunc simpliciter id est quoad omnia: aut secundu quid, id est, quoad lucrandum indulgentias tantum. Sicut et sufficit esse subditum ad absolutionem sacramentalem, vt patet ex ca. Quod autem, de pœ. et re. Ideo habentes cõmissionem cõcedendi aliquibus indulgentias bene possunt cõcedere, et illi possunt eas lucrari: quia pro tunc sunt eis subditi quoad id tantu. Ex quo patet q̄ indulgentias papales ab eo vel ab eius commissarijs specialibus habentibus autoritatẽ generalẽ cõcedendi indulgentias omnibus Christianis quilibet potest eas lucrari. Quia quilibet est subditus Papæ simpliciter et pro tunc, et etiã pro tunc est subditus predictorum commissariõrum secundu quid, id est ad lucrandum indulgentias: nisi forte talis concessio esset restricta ad tales vel tales personas seu habitatores &c. Quod secundu Panor. raro aut nunquam fit. Similiter oēs existentes de prouincia. Archiepiscopi habentes ibi domicilia possunt lucrari indulgentias ipsius Archiepiscopi concedentis eas per totam prouinciã, vt habetur in ca. Nostro, de pœ. et re. et similiter omnes existentes de diocesi, etiã si sint exempti et religiosi possunt lucrari indulgentias concessas a diocesani Episcopis in quorum terminis morantur, vt de hoc scilicet de religiosi latius infra dubio secundo habetur. Et cū predictis omnibus concordat Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. art. 2. propo. 7. corol. 4. et Siluest. tit. indulgentia. q. 5. et cõmuniter doctores et summistæ. et ratio omnium horum est, Quia quoad hoc pro tunc efficiuntur subditi talium concedentium indulgentias.

Dubio. 1.

Dubitat primo. Quis intelligatur nomine proprii iudicis, cuius licentia requiritur ad hoc q̄ quis possit lucrari indulgentias alioru iudicũ seu prelatorum vt dictum est, q̄ requiritur secundu ca. Quod autẽ, de pœ. et re. Respondeo in hoc est duplex opinio. Prima dicit q̄ simplex sacerdos qui potest absolueri a peccatis potest prefatam licentiã concedere: et etiã curatus proprius licet nõ

Responsio

Opinio. 1.

fit sacerdos. Quia si potest licentiarẽ vt subditus suos cõfiteatur alteri sacerdoti: ita similiter potest licentiarẽ vt lucraretur indulgentias ab alijs potentibus concedere: et potest facere eum esse subditu illorum pro tunc ad id, licet ipse non possit absolueri et concedere indulgentias. Licentia autem predicta dicitur ipsi q̄ cõceditur nõ solum specialiter, sed et generaliter quãdo sacerdos in absolutione sacramentali dicit omnia bona quæ feceris sint tibi in remissionẽ peccatoru. Hanc opinionem tenet expresse Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 3. et refert etiam Supplementum Gabrielis vbi supra. et de canonistis. Hostiensis, et ad hanc videtur licet non finaliter accedere glossa in ca. Quod autem. Cum Panormi. ibidem. et Ioannes dominicus in ca. indulgentia, de pœ. et re. lib. 6. et Felinus tractatu de indulgentijs, et Nauarro tracta. de indul. nota. 31. §. 13. summistæ autem recitant sed non se determinant.

Sed certe hæc opinio non videtur vera neq; eius ratio sufficiens. Quod nõ sit vera patet. Quia ca. Quod autem. videtur cõtra eam, vt patebit infra in secunda opinione. Ratio autem prefata non valet. Quia ideo curatus licentiat subditum suu ad confitendum alteri, quia ex officio habet iurisdictionem sacramentalem simpliciter: quãuis nõ quoad vsum propter defectum potestatis ordinis sacerdotalis. At vero quoad indulgentias nullam iurisdictionem aut potestatem habet, vt supra. q. 12. propo. 5. 6. et 7. late habetur, ergo non potest dare licentiã ad id, quia nemo dat quod nõ habet. et ideo non est simile.

Deo est alia opinio verior, quod scilicet nomine proprii iudicis intelligitur proprius Episcopus, qui solus potest dare prefatã licentiã indulgentiarum. Ratio est triplex, Prima quia proprie loquendo, vt verba iuris debent accipi in sua propria significatione nisi aliud constet sufficienter, nomine iudicis intelligitur is qui habet potestatem cum iurisdictione ordinaria: cum materia indulgentiarum sit stricti iuris ad hunc sensum q̄ valent non nisi vt sonant secundum proprietatem verborum, vt supra questione. 9. in responsione ad primum argumentum cõtra. 4. propo. habetur. Ille autem qui habet talem iurisdictionẽ est et dicitur proprie et stricte prelati secundum cõmuniter doctores. et talis est solus Episcopus, et non curatus nec simplex sacerdos secundum glossam in capitulo. 2. de iudicijs et Innocentium in capitu. firmiter. de summa Trinitate et fide Catholica et Panormitanum in capitu. Ne pro dilatione et capit. Omnis de pœnitent. et re. vt etiam late referunt Summistæ. tit. prelati. tit. iudex. tit. Episcopus.

Secunda ratio. Quia eodem modo vnũque debet accipi iudex a quo debet peti seu haberi prefata licentia indulgentiarum, sicut accipitur iudex cuius indulgentias vult quis lucrari secundum dictum capitulum. Quod autem. Quia eodem modo loquitur de vtroque iudice proprio

proprio a quo et ad quem licentiarẽ vt absoluitur, et vt lucraretur indulgentias proportionabiliter. Sed sicut iudex qui sacramentaliter absolueri habet est sacerdos et sic sufficit a suo sacerdote habere predictam licentiã: ita iudex qui habet cõcedere indulgentias de iure communi est Episcopus vel eo superior non autem alius eo inferior vt patet supra. q. 12. propo. 4. 5. 6. 7. Ergo Episcopus et non eo inferior potest licentiarẽ ad hoc. et quidem dictum capit. Quod autem. innuit quod dictum est, vt patet ex argumento seu relatione vel causa illius decretalis aut responsionis.

Tertia.

Tertia ratio quia licentia curati nõ requiritur ad hoc quod per indulgentias rite collatas possit quis se redimere ab iniuncta pœnitentia, vt patet ex dictis supra. q. 10. corol. 1. et si alicubi Hostiensis dicit quod requiritur loquitur de consilio: et similiter alij doctores: vel non satis recte loquuntur si oppositum sentiant, vt patet ex supra dictis et infra dicetur. Nec requiritur predicta licentia curati aut sacerdotis nec sufficit ad subijciendum talem subditum iurisdictioni alterius Episcopi cõcedentis indulgentias: quãuis sufficiat ad hoc quod ab alieno sacerdote possit sacramentaliter absolui de peccatis vt dictum est. Quia et non videtur quod sacerdos auctoritate sua possit licentiando eximere subditu a iurisdictione sui superioris Episcopi, subijciendo illum pro tunc alteri Episcopo aut superiori. Et cum hac opinione est glossa in dicto capit. Quod autem. tandem dicens quod inferiores prelati Episcopis carentes dignitate Episcopali non possunt huiusmodi remissionem facere, vt innuitur in cap. acceden. de excess. prela. et communiter id tenent canonistæ vt refert Innoc. in dicto cap. Quod autem: et Bonauen. in. 4. dist. 20. articulo. 2. q. 3. in fine dicens, proprii iudices id est Episcopi. et communiter theologo ibidem. Et secundum Guillelmum in specul. vt etiam referunt summistæ sufficit consensus metropolitani, vt innuitur in ca. Nostro. de pœ. et remi. et per rationes prefatas.

Dubio. 2.

Secundo dubitatur an religiosi et alij exempti possint lucrari indulgentias concessas communiter Christianis a Papa, legatis, seu a diocesani in quorum terminis seu diocesi morantur. Respondeo secundum sanctum Thomam in additione tertie partis summæ quæst. 27. articulo. 2. et in. 4. distinct. 20. et Palud. eadem. distinct. quæstio. 4. articulo. 3. quod sic: quodque non solum possunt eas lucrari de licentia suorum superiorum sed et sine eorum speciali licentia. Quia de iure cõmuni hoc eis concessum est. Quia quoad hoc non videntur exempti: quia noluerunt impetrare exemptionem in damnum, sed in utilitatem suam: esset autem sibi damnosum si eis non possent prodesse indulgentias suorum diocesanorum, cum sint homines egentes fauore spiritali licet sint in statu perfectionis. Ergo nec ipsi exempti aut religiosi in sua exemptione hoc intenderunt: neq; Papa concedens exemptionem: sed potius eorum

voluntati virtuali se conformauit in sua exemptionis concessione: sicut in alijs indultis intentio cõcedentis intelligitur conformari intentioni petentis. Item secundo, quia licet non possint ligari vel absolui a peccatis in foro conscientie et sacramentali per Episcopum suæ diocesis: tamen lucrari possunt indulgentias et per viam indulgentia absolui a peccatis quoad penam. Ratio quorundam est, quia concedens indulgentias non absoluit proprie, sed secundum quid, scilicet dispensando de thesauro Ecclesie. Quæ dispensatio potest fieri etiam non subdito dum modo in terminis suæ diocesis existat vt dicit Palud. vbi supra. Sed certe hæc ratio nil valet. Quia videtur presupponere quod ratio indulgentia non fiat principaliter in absolutione vel remissione: quodque non est actus iurisdictionis, quod est falsum vt supra. q. 2. probatum est. Ideo prima ratio videtur sufficiens et efficax. Quod si contra hoc arguatur, quod ergo, religiosus posset etiam contra voluntatem sui prelati exire claustrum et dare quid ad lucrandum indulgentias secundum tenorem earum: et sic religio deperiret. Respondeo negando consequentiam secundum Thomam vbi supra. Quia non potest religiosus facere aliquid predictorum neque aliud eiusmodi quod esset contra regularem disciplinam aut contra promissam seu professam obseruantiam regularem: quia non dantur indulgentias ad dissolutionem eius. Et licet indulgentias plus valeant quoad remissionem pœnarum: non tamen quoad meritũ et premium: quoad hoc enim plus valet religiosus sua religionis obseruantia quam lucrari indulgentias. Nunc autem maius bonum est meritum et premium glorie quam remissio pœnarum. Ergo dicitur quod de licentia tantum sui superioris potest religiosus exire claustrum et visitare loca ad lucrandum indulgentias aut dare aliquid secundu tenorem earum. Quod si ad eas lucrandum requiritur aliquid quod non sit contra regularem disciplinam aut obseruantiam, sed quod salua obedientia et regulari obseruatia potest a subdito fieri, puta recitare, orare, aut ieiunare quando per superiorem non prohibetur: tunc bene potest religiosus etiam sine licentia, non tamen contra prohibitionem rationabilem superioris id facere ad lucrandum indulgentias. Quia Papa intendit cõcedens indulgentias salua semper disciplina et obseruantia regulari et non aliter, et concordat summa Angelica. tit. Indulgentia. §. 22. Quomodo autem frater minor, qui ex regula non potest accipere pecuniam per se vel per interpositã personam, possit procurare pecuniam requisitam ad lucrandum indulgentias, latius infra. q. 26. in primo dubio ibi habetur de hoc.

Dubitat tertio, vtrum ipsimet prelati concedentes indulgentias possint eas lucrari sicut et illi eorum subditi quibus conceduntur ab eis. Respondeo presupposito quod possunt eas lucrari, nec in hoc est dubiu inter doctores: potest enim

Nota quod ad religiofos.

Dubiu. 3.

eis subueniri per indulgentias de thesauro Ecclesie sibi commissio ex quo et sunt membra Ecclesie ut alij homines, et non sunt peioris conditionis quoad hoc ex hoc quod sunt capita sicut alia membra Ecclesie. Iam punctum difficultatis est quomodo possunt lucrari indulgentias a se concessas communiter omnibus subditis suis. Nam circa hoc est triplex opinio.

Opinio. 1. Prima opinio tenet quod potest prelati alij concedens indulgentias eas lucrari dispensando sibi de thesauro indulgentiarum ut alij uis atque defunctis dispensat, et recipiendo ut alij recipiunt de dicto thesauro dispensato. Quam opinionem tenet Nauarro ubi infra cum multis alij. Sed contra eam tripliciter arguitur. Primo secundum Thomam in additionibus tertiæ partis sum. quest. 27. articulo quarto et in quarto distinct. 20. articulo quinto questione. 4. Quia in indulgentia debet ex aliqua causa pia dari, ad hoc scilicet quod quis per indulgentiam prouocetur ad aliquem actum, qui vergat in Dei honorem et utilitatem Ecclesie. Sed prelati ex quo ex officio habet curam Ecclesie et Dei honoris iam non habet causam ut se ipsum prouocet ad hoc. Ergo non potest facere sibi indulgentiam ut alij dispensando. Sed certe hæc ratio non concludit. Quia stat quod ex officio et insuper ex alia causa et motiuo se ipsum prouocet prelati ad actum bonum quo lucratur indulgentiam. Et ita potest negari minor etiam si teneatur quod indulgentia principaliter est dispensatio thesauri, ut videtur supponere hæc ratio ut supra. q. 3. habetur.

Ratio. 2.
Palud.

Secunda ratio secundum Palud. in quarto distinct. 20. q. 4. art. 3. quia inter dantem et recipientem requiritur differentia personalis. Sed prelati dans indulgentiam non distinguitur personaliter a seipso. Ergo non potest dare sibi sicut alij de thesauro indulgentiarum: et per consequens nec recipere indulgentiam datam a se ut alij proprie loquendo. Ista ratio non concludit: quia videtur nimis niti proprietati et rigori vocabuli dare et accipere, etiam si supponatur quod indulgentia principaliter est dispensatio seu communicatio thesauri alij facta, quod impugnatum est, supra. q. 3.

Tertia.

Tertia ratio secundum ipsum Palud. quia qui potest cum alio dispensare, puta in irregularitate et huiusmodi, certe non potest ex hoc secum etiam dispensare nisi quatenus ius ei permittit: et ita proprie nullus secum dispensat autoritate sua sed autoritate iuris aut superioris utitur tali dispensatione. Sed concedere indulgentiam est dispensare thesaurum. Ergo eo ipso quo potest quis alij concedere indulgentiam non potest proprie loquendo sibi eam concedere aut dispensare præfatum thesaurum. Sed certe nec hæc ratio concludit. Quia æquiuocat in verbo dispensare. Nam in maiore accipitur dispensatio pro iuris relaxatione; in minore autem pro bonorum communium seu thesauri communis distributione seu communicatione. Quod si utrobique accipiatur uniuoce pro the-

sauro communis communicatione: iam ista tertia ratio coincidit cum secunda precedente, ideo non valet, ut ibi dictum est.

Alia secunda opinio est, quod prelati potest lucrari indulgentiam a se alijs concessam, participando et utendo ea aut thesauro communiter dispensato aut communicato. Probat. Quia cuilibet habenti autoritatem super bonum commune concessum est et nullo iure prohibetur ut autoritate sua possit uti et participare de bonis communibus ut alij: ne sit peioris conditionis quam alij, ut supra dictum est. Sed concedere indulgentiam est communicare de comuni thesauro. Ergo eo ipso et ratione suæ autoritatis præfate potest inde participare ut alij indulgentias a se concessas. Facit ad hoc quod notatur communiter a doctoribus in ca. per venerabilem. qui filij sunt legitimi. Vbi princeps sicque gaudet privilegio et autoritate sua utitur pro se sicut et ceteri. Sic ad propositum prelati dat indulgentias ut caput vel ut prelati Ecclesie, vel ut habens autoritatem dispensandi thesaurum: utitur autem et participat de eis pro se ut membrum Ecclesie et etiam hoc modo recipit pro se.

Et si contra hoc arguatur quod nullus potest in se ipsum exercere actum iurisdictionis, qualis est concessio indulgentiarum ut supra. q. 1. Ergo non potest uti indulgentijs neque de eis participare. Item nemo potest uti seu participare de excommunicatione seu absolutione peccatorum facta a se ipso in se vel in alijs. Ergo similiter non potest uti indulgentijs &c. Respondeo secundum præfata opinionem ad primum concessio antecedente ad sensum supra dictum. q. 8. in responsione ad secundum argumentum et infra dicitur hic in tertia opinione, sed negatur consequentia. Quia aliud est exercere actum iurisdictionis absolucendo aut concedendo sibi directe indulgentiam: aliud est uti ea aut participare illam: quia hoc non est actus iurisdictionis sed autoritatis sibi concessæ, ut dictum est. Ad aliud respondeo negando consequentiam quia illud est actus tantum iurisdictionis aut sententiæ iudicialis quam nemo potest in se exercere neque uti pro se: in indulgentiæ autem concessione ultra actus iurisdictionis est dispensatio thesauri ratione cuius potest concedens illi participare: et ita potest indulgentiam sibi lucrari per hanc viam participationis ut dictum est. Immo etiam prelati potest lucrari indulgentias committendo alijs autoritatem ut concedat ei talem indulgentiam, patet ex rationibus infra ponendis in tertia opinione, et in hoc concordant omnes doctores. Quod autem non sit necessarium hoc modo eas lucrari patet, quia potest lucrari alio modo supra dicto scilicet utendo aut participando de indulgentijs communiter alijs a se concessis ut dictum est. Hanc opinionem quoad omnes tres eius partes predicto modo declaratam et probatam tenent Thom. et Palud. ubi supra et doct. communiter ea dist. 20. et Supplementum Gabrielis in. 4. disti. 4. quest. 3. conclu. 7. et de

et de Canonistis Gaspar. in. ca. nostro. de pœni. et remi. et Gemini. in. ca. indulgentiarum. de pœni. et remi. lib. 6. et multi alij. Et videtur supponere quod indulgentia principaliter et essentialiter est potius dispensatio thesauri quam remissio pœnarum: id quod supra. q. 3. improbatum est.

3. Opinio. Tertia opinio est, quod non potest eam lucrari nisi eo modo in specie, licet non eo modo in individuo quo alij, quia scilicet non nisi per viam absolutionis seu remissionis iudicialis. Et ideo est necessarium quod autoritatem suam committat confessori seu alteri, se quoad hoc illi subiciens in sacramento aut extra, ut sic ei concedat tales indulgentias quas ipse alijs concessit. Alias eas non lucrabitur talis prelati. Itaque licet prelati non possit lucrari indulgentias per viam suæ concessiois sicut nec potest absolui a peccatis per viam suæ absolutionis qua alios absoluit: potest tamen eas lucrari per viam concessiois seu absolutionis factæ ei ab alio cui ipse suam autoritatem ad hoc commiserit: sicut et committit alteri autoritatem ut ipsum absoluat sacramentaliter a peccatis sicut ipse alios absoluit. Sicque non est peioris conditionis prelati in hoc quam alij, ex quo habet viam ad lucrandum indulgentias ut alij ut dictum est. Et ratio huius opinionis est, quia actus iurisdictionis præsertim per viam sententiæ seu absolutionis nemo potest in se ipsum exercere, ut patet ex supradictis, et secundum communiter doctores. Quia nemo se ipsum absolue iudicialiter vel ligare potest. Facit pro hac maiori. l. penulti. ff. de recept. arbi. l. ille a quo. §. tempestiuum. et ff. ad Senatus consul. Trebelli. Nemo enim potest esse iudex et reus, sed concedere indulgentias est actus iurisdictionis per viam sententiæ seu absolutionis iudicialis ut patet ex supradictis. questione. 3. ergo. Hanc opinionem tenet Vincentius in. ca. cum ex eo. de pœni. et remi. et Guillelmo. in Specul. in Archidia. in. ca. indulgentiarum. de pœni. et remi. lib. 6. l. vnica. C. ne quis in cau. et. l. inquisitio. C. de solu. et Caietanus in quodlibetis ut patuit supra. q. 3. in responsione ad secundum argumentum. Et ad idem videtur Durandus in. 4. dist. 20. q. et alij doctores. Et hæc opinio præsupponit quod indulgentia est essentialiter et principaliter absolutio seu remissio pœnarum et est actus iurisdictionis, ut supra. q. 3. habetur, et dictum est esse probabilius et verius.

Contra hanc tertiam opinionem arguit Nauarro in tractatu vel repetitione de indulgentijs: nota. 26 §. 9. dicens quod nemo potest alteri dare potestatem se absoluedi vel ligandi intra et extra sacramentum, quam non habet in se ipsum: ut est argu. in. ca. qui per actum. de regu. iur. lib. 6. et habetur expresse in. l. synuierse. C. de lega. et capit. quod autem. de iure patrona. Nam Papa et quilibet superior quando sacramentaliter absoluitur a peccatis per sacerdotem sibi subditum alias, non absoluitur eo quod ipse suam commiserit potestatem, sed quia ille sacerdos a superiore vel a iure diuino

vel Ecclesiastico eam potestatem habet respectu illius vel cuiuscunque materiae sibi subiecte. Et quod curatus nondum sacerdos dat subdito licentiam ut ab altero absoluat quem ipse absolue non potest, non dat illi ordinem aut potestatem quam non habet, sed iurisdictionem dat et materiam subijcit, quam ipse curatus habet, quantum non habeat usum eius, in quam ille sacerdos suam exerceat potestatem. Ideo ipse Nauarro ubi supra. §. 10. et nota. 22 §. 21. et sequen. solum distinguit indulgentiam per modum absolutionis et per modum dispensationis de thesauro Ecclesie. Illamque dicit pertinere solum ad subditos viuentes: hanc autem ad ipsos prelatos concedentes simul et ad animas purgatorij. Sed contra ipsum sunt argumenta siue rationes supra positæ in prima opinione: sunt etiam multa inconuenientia quoad pœnitentias iniunctas de quibus supra. q. 3. dictum est.

Quæ autem istarum opinionum sit verior non stat arbitrio diffinire: nam illa secunda est communior quæ et practicatur a prelati Ecclesie. Quo non obstante saluo meliori iudicio videtur dicendum quod est triplex indulgentia. Prima absolute sumpta de qua dicimus quod est proprie indulgentia: et essentialiter et principaliter est absolutio vel remissio pœnarum ut supra. q. 3. dictum est. Et hæc præcipue conuenit subditis viuētibus: quam prelati vel eius autoritatem habens ad id sibi subditis pro tunc concedit: quæ et indulgentia per modum iudicialis absolutionis appellatur. Secunda indulgentia est per viam seu per modum suffragij. Et hæc conuenit solum defunctis: et eius ratio principaliter stat in communicatione vel dispensatione thesauri indulgentiarum. De qua infra. q. 15. latius agitur. Tertia indulgentia est per viam participationis de comuni thesauro indulgentiarum suæ autoritati commissio. Et ratio huius indulgentiæ essentialiter et principaliter stat in participatione vel usu prædicti thesauri sibi commissi et alijs communicati: minus autem principaliter stat in dispensatione vel communicatione illius. Et hæc indulgentia per viam participationis vel usus conuenit solum prelati vel habentibus autoritatem concedendi indulgentias: ut per hanc viam possint eas sibi ipsis acquirere, absque hoc quod suam alteri committant autoritatem ut ipsis concedat eas indulgentias quas ipsi alijs concedunt, ut bene quoad hoc secunda dicebat opinio. Doctores autem tenentes quod indulgentia est principaliter absolutio loquuntur de indulgentia absolute suis subditis viuētibus per ipsum prelatum eorum aut per alium habentem autoritatem ad id concessam. Et ita forte omnia concordantur. Et de hac triplici indulgentia latius habetur infra questione. 15. in resolutione corol. 1. ubi habetur quomodo conueniant et differant inter se isti tres modi indulgentiarum, ibi videatur. Et si queratur vtrum ipse prelati aut concedens indulgentias alijs volens eas sibi etiam lucrari

Et hoc vel

hoc vel illo modo, teneatur implere aut facere si cut alij id quod ipse alijs taxauit ad lucrandum ta lem indulgentiam. Infra. q. 31. propositio. 2. videa tur quia illuc hoc pertinet.

Quest. 14.

VÆSTIO. XIII.

Quam quantitatē indulgentiarum pos sunt praelati puta Episcopi et Archie piscopi in suis et aliorum diocesisbus seorsum aut simul cum alijs de licētia ipsorum cōcedere

suis et aliorum subditis.

Propo. 1.

Respondeo per sex propositiones. Prima est. Episcopi et Archiepiscopi de iure cōmuni possunt concedere in sua diocesi et in tota sua prouincia in anniuersario dedicationis Ecclesiæ et in omni bus alijs casibus quadraginta dies tantum de iniun ctis pœnitentijs, et etiam de non iniunctis. secun dum Nauarr. vt supra. q. 7. pro. 2. in fine habetur. Sed in die cōsecrationis basilicæ vnum annū, vt habetur in. ca. nostro. et. ca. cum ex eo. de pœni. et remi. et eo. titu. ca. indulgentiæ. lib. 6. et hoc est verum etiam in foro pœnitentiæ, licet antiqui do ctiores teneant oppositum, vt supra. q. 12. pro. 2. dictum est. Et hoc est verum etiā si plures episco pi simul concurrant in dictis casibus: quia omnes illi simul non possunt de iure concedere nisi ac si vnus tantum esset, vt dictum est, vt habetur vbi supra in eo. ca. cum ex eo. et not. Cardinalis in cle mentina. 2. de pœni. et re.

Propo. 2.

Secunda propositio. Si in largitione indulgentiæ concurrunt episcopus et archiepiscopus me tropolitanus, quorum quilibet cōcedit quod po test de iure, puta quadraginta dies indulgentiæ suis subditis: tūc subditi episcopi habebūt vtrāq; scilicet octoginta dies: ex quo quoad hoc sunt sub diti episcopi et metropolitani, quorum quilibet concessit suis subditis quadraginta dies. Subditi autem archiepiscopi tātum habebunt quadragin ta dies: ut taxat concessos a suo archiepiscopo non autem ab episcopo qui non est praelatus eorum. Qui etiam si sint in episcopi diocesi nō possunt plus lucrari, vt patet ex propositione prima præ cedente secundum Hostien. titu. de pœ. et re. §. Possit quis fa. &c. et directo. lib. 1. et cōmuniter summissas.

Propo. 3.

Propositio tertia. Si episcopus dedit quadra ginta dies indulgentiæ, et eius successor totidem: non valet nisi pro vnica indulgentia quadragin ta dierum vt ait Gemini. in. ca. fina. de pœni. et. re. li. 6. ex mente Ioannis Andr. in addi. Specu. quia per talem multiplicationem veniri potest contra intētum decreti. ca. cum ex eo. de pœni. et re. Hoc ego limitarem, quando in eodem casu seu pro ea dem vice vterq; prædictorum concederet: secus si in diuersis, quia sic videtur de mente dicti. capi. cum ex eo.

Propositio quarta. Quilibet episcopus potest concedere suo subdito quadraginta dies secundū ius cōmune visitanti talem Ecclesiam, modo illa Ecclesia sit in sua, modo in alia diocesi. Ratio est: quia talis indulgentia non acquiritur directe lo co illi sed subdito existenti intra limites suæ iuris dictionis sui episcopi licet expleturus sit opus fa ciendum in alio loco alterius iurisdictionis pro lucranda indulgentia, vt ait Supplementum Ga brielis in. 4. distin. 45. q. 3. pro. 8. corol. 3. secun dum Palud. in. 4. distin. 20. sed oppositum tenet Nauarro de indulg. nota. 31. §. 12. secundum Cal deri. ca. nostro. de pœ. et re. et Specul. tit. de pœ ni. §. 1. vbi ait qd episcopus nō potest concedere suis subditis indulgentiam pro opere pio in alia diocesi faciendo etiam de cōsensu episcopi illius diocesis.

Propo. 5.

Propositio quinta, secundum aliquos, Episco pus licet possit statuens in sua diocesi concede re quod indulgentiæ suæ profint venientibus de diocesi aliena cum consensu sui proprii episcopi. secundum. ca. quod autem. de pœni. et. re. tamen non potest concedere quod indulgentiæ ab alijs episcopis in eius diocesi concessæ omnibus illis valeant. Ratio, quia in primo casu illuc accedētes quodāmodo forum consequuntur, de foro cōpe tenti. ca. Romana. §. cōtrahentes. lib. 6. et sic pro tunc efficiuntur de iurisdictione illius episcopi il lius diocesis vbi sunt. In secundo autem casu in greditur episcopus alienam diocesim vt ibi iudicet seu actum iurisdictionis exerceat, quod facere non potest. Non enim potest ligare aut absolue re suum parochianum in aliena diocesi, alioquin vnus episcopus posset centum annos indirecte cō cedere, et sic tenet Guillel. in Specul. et cōcordat Bonauentura in. 4. dist. 20. art. 2. q. 3. in fine, et Cal deri. et Nauarro vbi supra in. 4. propositione ha betur. Sed certe hæc ratio quoad secundam par tem non valet vt paulo inferius dicitur. Quia ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis sine strepitu iudicij vbi alterius iurisdictionis non leditur possunt vbiq; exerceri. Ideo melior ratio est. Quia illi de aliorum episcoporum diocesisbus venientes non sunt subditi huius episcopi in cuius diocesi sunt, vt iste possit eis dare licentiam vt indulgentias ab alio consequantur, quāuis sint subditi eius pro tunc ad hoc quod indulgentias concessas ab eo consequantur de licentia sui proprii episcopi, neq; tales habent licentiam a suo episcopo ad lu crandum indulgentias nisi illius episcopi in cuius diocesi sunt vt dictum est et supponitur. Potest autem episcopus concedere quod indulgentiæ ab alijs episcopis concessæ subditis ipsius episcopi in diocesi ipsius episcopi valeant eis. Ratio, quia sic videtur elici ex. ca. cum ex eo. de pœni. et re. vbi dicitur quod possunt plures episcopi cōcurre re ad concedendum indulgentias in dedicatione vnus basilicæ et in alijs casibus. ergo de licentia episcopi potest alius episcopus in alterius diocesi subditis illius concedere indulgentias. Sed hoc vl

timum

timum est verum secundum Palud. et Supplemētum Gabrielis, non tamen secundum Speculā. Cal deri. Nauarro, et alios, vt superius in. 4. proposi. habetur. Imo et videtur dicendum quod episcopus existēs in alterius diocesi potest sine vlla illius dice cesani licētia in cuius diocesi est suis subditis ibi venientibus concedere indulgentias sine strepitu iudicij, sicut et absolue re et dispensare cū eis secre te et in foro pœnitentiæ a casibus et cēsuris &c. huiusmodi. Quia ea quæ sunt voluntariæ iurisdic tionis, quando scilicet nemo se opponit, possunt omni tēpore et loco sine strepitu iudicij exerceri quia nullius iurisdictionis leditur. ff. de adop. l. eman cipari. ff. de officio proconsulis. l. 2. et capit. nouit. de officio legati. et in glossa. Ex quo patet vt ait Siluester. titu. indulgentia. q. 5. parti. 4. quod li teræ habitæ a diuersis episcopis dantibus indulgē tias ijs qui aliquibus faciunt elemosynas, non va lent nisi subsint episcopo danti prædictas literas aut nisi habeant licentiam seu cōsensum sui pro prii episcopi ad hoc. de foro competenti. cap. sig nificasti. et de pœnitenti. et remissio. ca. quod autē. vbi etiam dicit Panor. quod tutum et valde. expe diens est vt volens peregrinari et pia loca visitare licentiam habeat a suo episcopo, vel etiam a pro prio sacerdote secundum alios quod nō credo ve rum, vt supra. q. 13. dubio. 1. dictum est, ad lucran dum indulgentias aliorum episcoporum. Nam ad lucrandum indulgentias Papales non oportet vt supra dictū est. Et cum prædictis concordat sum. Ang. titu. indulgentia.

Propo. 6.

Propositio sexta. Prædicti episcopi aut alij si mul vel particulariter per se concedentes indulgē tias si excedunt summam eis taxatam non valent tales indulgentias. Ratio prima. Quia sic expref se habetur in capitu. Romana. et capitu. indulgen tie. de pœni. et remi. lib. 6. et cap. nostro. extra. co. titu. vbi dicitur quod indulgentia vires non obti net si statutum Concilij generalis (scilicet. ca. cum ex eo. eo. titu.) excederint, et concordant commu niter doctores in. 4. distinctione. 20. Alia ratio est. Quia conferre indulgentias pertinet ad iuris dictionem: sed hæc potest restringi per Papam. Quia licet episcopi habeant potestatem ordina riam tamen sunt subditi Papæ: et talis potestas po test limitari: sicut Papa potest limitare potestatem episcoporum, reseruando casus et censuras, a qui bus non possunt episcopi absolue re et si tenent absolue re absolutio est nulla. Ergo similiter quo ad remissionem pœnarum per viam indulgentiæ facere potest: et de facto facit vt patet in capitu. prædictis.

Obiectio.

Si contra hoc arguitur quod quando in man dato non apponitur hæc clausula, Quod si secus factum fuerit decernimus irritum aut innane, li cet fiat contra mandatū, et sic peccet faciens cōtra mandatū: tamen tenet factū. Constat autē quod in dicto. ca. cum ex eo. apponitur mandatū taxas po testatē episcoporum, non apponitur illa clausula. er go licet cōcedens indulgentias vltra summam sibi

taxatā peccet: tamen indulgentia valet. Itē sicut episcopi prohibiti si cōsecrarent esset valida cōse cratio licet peccarent. ergo similiter in cōcessione indulgentiarū vltra taxationem vt dictum est.

Respo.

Respondeo. Propter has rationes, Hostien. tit. de pœ. et re. §. posset quis fa. &c. et gloss. in. ea. cū ex eo. de pœ. et re. et Panor. ibidem, tenuerunt cū quibusdam alijs doctoribus contra propositionē sextā, quod valet indulgentia cōcessa vltra taxatio nē. Sed certe eorū opinio est falsa: Quia Ecclesia sic determinauit in. ca. indulgen. li. 6. et. ca. Roma na. vt supra probatū est. Et ad rationes eorū. Res pōdeo ad primā ad antecedēs, quod sufficit quod in ipso mādato vel alibi irritetur factū contra mā datum, vt fit in præsentī proposito. Quia licet in ca. cum ex eo. nō irritetur, irritatur tamē in. ca. in dulgentiæ. et in. ca. Romana. &c. vt supra proba tum est. Ad aliud de cōsecratione respoideo negā do consequentiā. Quia nō est simile: est enim dif ferentia in hoc, qd cōsecratio nō pertinet ad pote statē iurisdictionis supra corpus Christi mysticū, sed ad potestatem characteris seu ordinis quoad cor pus Christi verū: ideo nō potest irritari, sicut nec character potest deleri neq; materia sacramento rū potest mutari neq; restringi, sicut potest mate ria iurisdictionis quæ superiori subiecta est. Cōces sio autē indulgentiæ pertinet ad potestatem iurisdic tionis vt supra. q. 3. ideo potest deleri tolli et irri tari, sicut et ipsa potestas iurisdictionis.

Dubium.

Et si queratur vtrum prædictæ indulgentiæ ex cedentes summā taxatam per Papā vel per Ecclesiā et irritate vt dictū est, intelligantur esse irritæ sim pliciter quoad totā summam dierū seu annorū cō cessorum, an solū quoad excessum ita quod episcopus potens cōcedere quadraginta dies tantū si cō cedat septuaginta dies, an solū irritetur quoad il los triginta superexcedētes. Respondeo hic est duplex opinio. Prima. Quod solū quoad illum excessum est irrita indulgentia: nisi expresse appo neretur clausula irritans totam summam concessam, quæ clausula in præsentī materia nullo loco iuris apponitur vt patet. Et ratio est, quia in dona tionibus liberalibus et fauorabilibus qualis est cō cessio indulgentiæ, valent concessa pro parte legi tima, licet non pro residuo. Quia odia restringi fa uores conuenit ampliari. Et in fauorabilibus vtile per inutile non vitiatur. de re. iur. quādo vtile po test separari ab inutili, vt in proposito contigit. Et hanc opinionem tenent Ioannes Andre. et Pa nor. in dicto. ca. cum ex eo. et in simili de quinquagesima aut centesima episcopi, vt late de hoc Sil uester. titu. donatio. 1. q. 17. et summissas. Et ad hæc opinionē magis declinat glo. in dicto. ca. indulgē tiæ. li. 6. de pœ. et re. et extra eo. tit. ca. cū ex eo, et Gerson in regulis moralibus videtur etiā ad hoc declinare et cōmuniter canonistæ et summissas.

i. Opi.

Alia opinio tenet qd talis indulgentia est omni no nulla seu irrita quoad totam summam, quia in ca. nostro. de pœ. et re. et. ca. Romana. et. ca. indūlgētiæ. eo. tit. li. 6. habetur qd potest archiepiscopus concedere

2. Opinio.

concedere indulgentias per suam prouinciam ita tamen quod statutum Concilij generalis non excedant, et in ca. indulg. de pœ. et re. li. 6. habetur quod indulgentiæ vires non obtinent si statutum Concilij generalis exceſſerint summam taxatam pro illa vice. Ex quibus verbis videtur potestas eorum sit limitata, quod si exceſſerint summam taxatam iam pro illa vice talis potestas vacat, ex quo conditio non extat sub qua potestas talis relicta est. Sicq; videtur pro tunc priuatus episcopus sua potestate omnino quoad indulgentias concedendum contra statutum Concilij; et per consequens illæ indulgentiæ omnes non obtinent vires tanquam concessæ a non habente potestatem tunc ad id: quia transgressus est statutum Concilij. Et ad regulam Vtile per inutile &c. respõdet hæc opinio quod hic nullum est vtile concessum, ex quo tota illa concessio fuit ipso iure nulla tanquam a nõ habente potestatem pro tunc vt dictum est. Hanc opinionem tenent Gemini. in dict. ca. indulgentiæ. secundum Ioan. Monal. et Supplementum Gabrielis in. 4. distin. 45. q. 3. art. 2. propo. 8. corol. 3. cum quibusdam alijs doctoribus. ¶ Mihi autem videtur quod hæc secunda opinio apparet verior stãdo in rigore textuum: sed prima est mitior: et stãdo in bona intelligentia eorum videtur rationalior et probabilior. Sed quia totum hoc pendet ex voluntate Papæ, ideo ab ipso esset petenda declaratio, vt dicit etiam Supplementum Gabrielis vbi supra: sicq; facilius solueretur omnis quæstio; sed interim primæ opinioni ego tutus starem.

Quæst. 15.

Opi. 1.

VÆSTIO. XV.

Quid sit Indulgentia per modum suffragij. ¶ Respondeo, quod in hoc sunt quatuor opiniones solemnes, Prima opinio est quod indulgentia per modum suffragij dicitur, quia est indulgentia concessa pro aliquo bono opere facto pro defunctis, quod quidem bonum opus non valet ipsis defunctis plus aut minus propter præfatam indulgentiam quam si nullæ indulgentiæ essent concessæ. Sicq; indulgentia per modum suffragij est idem quod suffragiũ boni operis pro quo conceditur indulgentia applicatũ defunctis. Et hæc opinio præsupponit quod indulgentiæ ex vi indulgentiæ non valent defunctis sed ex vi suffragij boni operis pro eis facti vt dictum est. ideo dicitur per modũ suffragij. Hæc opinio est Hostiensis, vt refert Gabriel, in canone lectione. 57. H. L. et Calderi. in ca. nostro. de pœ. et re. est cum Hostiense. ¶ Ratio huius opinionis est. Quia Ecclesia non potest solvere aut ligare neq; dispensare thesaurum Ecclesiæ, nisi in eos qui sunt super terram de foro Ecclesiæ. Math. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. cuiusmodi non sunt animæ Purgatorij. Item quia alioqui posset si vellet euacuare Purgatorium per indulgentias si eis plus valerent quam suffragium boni operis pro quo conceduntur indulgentiæ. Sed certe hæc opinio est erronea in se et multo magis in suo fundamento seu supposito supradicto. Quia sic eis nil valerent indulgentiæ: et Ecclesia deciperet fideles per tales indulgentias defunctorum: et rationes eius nil concludunt, vt patebit infra in responsione ad primum argumentum et. q. 20. in responsione ad secundum argumentum.

gentias si eis plus valerent quam suffragium boni operis pro quo conceduntur indulgentiæ. Sed certe hæc opinio est erronea in se et multo magis in suo fundamento seu supposito supradicto. Quia sic eis nil valerent indulgentiæ: et Ecclesia deciperet fideles per tales indulgentias defunctorum: et rationes eius nil concludunt, vt patebit infra in responsione ad primum argumentum et. q. 20. in responsione ad secundum argumentum.

Secunda opinio est. Quod indulgentia per modum suffragij est et dicitur ad differentiam indulgentiæ absolute seu proprie sumptæ quæ est per modum iudiciariæ potestatis: qui modus dicit iudicalem absolutionem et pœnæ debitæ in aliam pœnam voluntarie ac deuote assumptam cõmutationem. Et ille modus iudiciariæ auctoritatis habet locum solum in viuis, qui iudicialiter absoluuntur, et quibus pœna debita in aliã voluntarie ab eis ac deuote assumptam cõmutatur. Indulgentia autem per modum suffragij habet locũ in defunctis et etiam in viuis. In defunctis quidẽ quia cum defuncti non possint per se adimplere opus bonum puta elemosynam peregrinationẽ et huiusmodi pro quo conceduntur indulgentiæ, dum illud ex Papæ concessione fit ab alio pro eis ad lucrãdam indulgentiam: iam opus alterius suffragatur eis vt possint consequi indulgentias non minus quam si ipsi per se opus illud impleuissent. Et sic indulgentiæ profunt eis per modũ aut per viam suffragij, id est, propter aliquod bonum opus ab alio factum et eis per modum suffragij applicatum. Habet etiam locum in viuis, sicut cum Papa concedit indulgentias omnibus cõtra infideles pugnantibus aut pugnatores pro se mittentibus: quia tunc pugnantes assequuntur indulgentias per modum auctoritatis iudiciariæ, mittentes autem per modum suffragij, maxime si essent pauperes non potentes mittere suis expensis et alius suus amicus pro illis pauperibus aut eorum nomine mitteret: iam illis pauperibus proficeret indulgentiæ per modum suffragij pro quãto opus pro quo indulgentiæ concessæ sunt sibi per modum suffragij applicatum est. Aliud exemplũ Supplementi ad idem. Si claudus nõ potest facere peregrinationem pro qua conceduntur indulgentiæ: et Papa concedit quod per se vel per alium id faciat: aut si pauper non potest dare decem solidos et diues dat pro eo ex concessione Papæ: tunc tales indulgentiæ concessæ illi claudo aut pauperi sunt et dicuntur per modum suffragij. Et sic reſolutorie secundum hanc opinionem indulgentia per modum suffragij est et dicitur quando indulgentia conceditur alicui defuncto aut viuo nõ potenti facere id propter quod conceditur indulgentia pro quo alius id fecerit. ¶ Hanc opinionem tenent Gabriel in canone lecti. 57. et Supplementum eius in. 4. dist. 45. q. 3. art. 1. not. 2. et Nauarro in tractatu de indulgentijs nota. 22. et 23. et seq. et quidam alij. ¶ Sed certe hæc opinio licet sit vera quoad primum eius dictum, quod scilicet dicitur ad

2. Opinio

1. Ratio

3. Ratio

Tertia.

tur ad differentiam indulgentiæ absolutæ quæ est per modum iudiciariæ potestatis vt supra. q. 3. habetur: et etiam quoad secundum dictum quod scilicet ille modus iudiciariæ auctoritatis habet locũ in viuis tantum. Tamen non videtur verã opinio quoad tertium eius dictum principale, q; scilicet indulgentia per modũ suffragij est, vt supra resolutorie diffinita est. Deficit enim in duobus. Primo pro quãto supponit q; ad lucrãdam indulgentiã aliquã et ad eam concedendũ necessario requiritur aliquod opus facere, quod non est certum et forte nec verum vt infra. q. 21. habetur. Deficit secundo et præcipue pro quanto dicit q; indulgentia per modũ suffragij habet locum in viuis, quod est falsum, sed solũ habet locũ in defunctis. Quod patet tripliciter. ¶ Primo. Quia ex quo ex primo dicto verò ipsius opinionis indulgentia per modũ suffragij dicitur ad differentiam indulgentiæ absolutæ quæ est per modum iudiciariæ potestatis. ergo indulgentia per modum suffragij non est actus iurisdictionis vt supra. q. 3. habetur. Nunc autẽ omnis indulgentia concessa viuis est actus iurisdictionis, modo teneatur quod indulgentia principaliter est absolutio seu remissio, modo q; principaliter est dispensatio seu cõmunicatio thesauri, quod patet. Quia alioqui episcopus Bononiensis posset cõcedere indulgentias subdito alterius episcopi sine eius licetia, concedẽdo q; si ipse vel alius pro eo pauperi fecerit elemosynã consequatur talem indulgentiam, quod tamẽ est falsum vt patet ex ca. quod autem. de pœ. et re. vt supra. q. 3. habetur. ergo indulgentia per modum suffragij nõ habet locum in viuis. ¶ Item secundo. Quauis enim viuis possit fieri ab aliquo aliquod suffragium vel auxilium spirituale et corporale ad lucrãdam indulgentiam aliquam: non tamen ideo illa indulgentia est nec dicitur per modum suffragij. Patet quia ei fit remissio pœnarum eo modo quo per concedentem indulgentiam fit alijs viuis quibus nullus alius impedit suffragiũ aliquod, quia. s. fit per viã aut per modum iudiciariæ potestatis.

¶ Item tertio. Nam etiã si concedatur quod ad concedendum et lucrãdam indulgentiam est necessarium facere aliquod bonum opus: tamẽ hæc conditio quod. s. quis per se aut per aliũ aut alius pro eo potente aut nõ potente facere aut se iuuare faciat tale opus requisitũ ad lucrãdũ talẽ indulgentiam, nõ est conditio necessario pertinens ad quidditatem talis vel talis indulgentiæ absolute aut per modum suffragij: sed est per accidens et impertinenter consequitur aut se habet ad eius naturam seu quidditatem: quãuis sit necessaria et valde pertinens ad indulgentiam esse validam et ad eam lucrãdã vt patet. ¶ Sit forte Gabriel et alij eiusmodi decepti sunt ex verbis Alexandri Allensis parte quarta. q. 83. membro. 5. et Bonauentura. 4. dist. 20. art. 2. q. 5. dicentium quod relaxatio seu indulgentia proprie dicta non tantũ dicit iudiciariã absolutionẽ verumeriã dicit aliquã cõmutationem in pœnã aliquã voluntarie assumptã et eũ deuotione,

et hoc videmus in omnibus indulgentijs: hoc autẽ non potest esse quantũ ad eos qui sunt in purgatorio, quia sunt extra statũ illũ in quo posset eis per suaderi alicuius pœnæ deuota et voluntaria assumptio, et ideo nõ competit eis relaxatio proprie nisi forte per mediũ siue per accidens. hæc illi. Item Innocẽ. diffiniens indulgentiã per modum suffragij, dicit quod est non gratis concedere indulgentias neq; directe: sed pro aliquo opere pio facto per alios pro illis, vt pote pro defunctis nõ potẽtibus se iuuare aut facere q; requiritur ad lucrãdã indulgentiam. hæc ille. Ex quibus omnibus verbis præfatis nõ elicitur quod indulgentia per modum suffragij habeat locũ in viuis, neq; quod prædicta sit diffinitio explicans totã quidditatẽ indulgentiæ per modũ suffragij eiusq; differentia ab indulgentia absolute et proprie sumpta: sed solum elicitur ex dictis verbis præfatorum doctorũ quod supposito quod ad lucrãdũ indulgentiã requiritur necessario aliquod opus piũ, vt tenere videntur præfati doctores cum multis alijs. ergo ex quo defunctus id facere nõ potest per se neq; ei potest proprie et directe fieri indulgentia proprie sumpta seu absolute sed solũ per modũ suffragij seu mediãte alio, iam est necesse quod alij ex cõcessione Papæ faciant illud opus piũ pro eo ad lucrãdũ eĩ talem indulgentiã per modũ suffragij. Cũ quo stat quod in aliquo alio stat natura et essentia indulgentiæ per modum suffragij. Aliud est enim quod requiritur ad naturã seu quidditatẽ indulgentiæ huius vel illius: aliud quod requiritur ad eam lucrãdã huic vel illi. Nos autẽ in hac quæstione agimus de quidditate et differentia indulgentiæ per modum suffragij, ab indulgentia absolute et proprie sumpta quæ est per modum iudiciariæ potestatis seu absolutionis, et infra. q. 17. 23. 30. agitur de requisitis ad eam lucrãdam.

Tertia opinio est quod indulgentia per modũ suffragij est dispensatio seu cõmunicatio thesauri indulgentiarũ auctoritative facta per prælatũ Ecclesiæ, ijs qui sunt de foro alterius mundi qui nõ possunt se iuuare sed ab alijs adiuuari pro quibus opus piũ ad lucrãdũ indulgentiã fuerit per alios factũ et applicatũ. ¶ Prima particula patet, quia in hoc essentialiter differt ab indulgentia simpliciter quæ est absolutio seu remissio pœnarũ per viam iudiciariam potestatis. ¶ Et similiter secũda particula tum ex dictis in supradicta secũda opinione, tum etiã ex dicendis in quarta opinione sequente. ¶ Tertia particula, ijs qui sunt de foro alterius mundi qui non possunt se iuuare sed iuuari, id est animabus purgatorij cõtum, quia de ratione indulgentiæ per modum suffragij est quod fiat talibus et non alijs. Quod manifestissime patet, quia cõmunicatio thesauri indulgentiarũ quæ fit per episcopũ Bononiensem nõ suo subdito viuẽti super quẽ nõ habet iurisdictionẽ, nõ est indulgentia vllõ modo vt patet ex ca. quod autẽ. de pœ. et re. neq; est indulgentia per modũ suffragij, vt supra in reprobatione secunde opinionis probatũ est, indulgentia

2. Opinio

1. Ratio

3. Ratio

Opinio. 3.

Prima particula.

Secunda.

Tertia.

2.

3.

indulgentia autem seu cōmunicatio thesauri quæ fit suo subdito viuenti non est per modum suffragij, sed indulgentia proprie per modū iudiciariæ potestatis vt dictum est latius supra. q. 3. et dicitur in quarta opinione sequente. ergo talis indulgentia per modum suffragij solum habet locū in animabus purgatorij.

Quarta.

¶ Quarta particula Pro quibus opus pium &c. ponitur secundum doctores tenentes quod vt in indulgentia maxime pro defunctis valeat hoc vel illo modo requiritur aliquod opus pium, quo supposito cum tale opus non possit fieri per animas purgatorij quibus conceditur indulgentia, iam sequitur necessario quod debeat misericorditer fieri per alios, vt sic per viam et per medium talis suffragij facti per alios talis cōmunicatio thesauri valide perueniat ad animas purgatorij: et inde dicitur et habetur ratio seu natura indulgentiæ per modum suffragij. Secundum autem tenentes quod ad concedendum validam indulgentiam viuus aut defunctis non requiritur opus pium sed causa pia, vt de hoc latius habetur infra. q. 21. tunc ista quarta particula superfluit. Sed ideo dicitur per modū suffragij quia talibus defunctis misericorditer suffragatur concedens talem indulgentiam seu cōmunicationem thesauri.

Prima differtentia.

¶ Et secundum hanc opinionem indulgentia per modum suffragij differt ab omni alio suffragio Ecclesiastico in tribus, præcipue quoad eius effectū. Primo quia alia suffragia valent secundum valorem operis: indulgentiæ autem per modum suffragij valent secundum quantitatem concessam seu taxatam quantum est de se. Secundo quia aliorum suffragiorum fructus est nobis incertus et indeterminatus: fructus autem indulgentiæ per modum suffragij est nobis certus et determinatus per concedentem vnum vel duos annos indulgentiæ, vel indulgentiam plenariam. &c. Tertio quia fructus aliorum suffragiorum non valet animæ cui applicatur ex iustitia legis et infallibiliter quoad totū suam fructum satisfactorium, sed solum ex misericordia et liberalitate acceptantis Dei valet in toto vel in parte prout sibi visum fuerit decere suam liberalitatem talia acceptare attenda dignitate, meritis et idoneitate animæ cui applicatur. Indulgentia autem per modum suffragij valet ei cui cōceditur quoad totum suum fructum concessum, idq; infallibiliter ex iustitia legis seu promissione Christi, sicut et aliæ indulgentiæ viuus concessæ.

Primo.

¶ Hæc tertia opinio est satis cōmunis apud doctores. Sed videtur deficere in tribus. Primo quia tertia particula non videtur esse de ratione indulgentiæ per modum suffragij, licet sit conditio cōsequens naturam talis indulgentiæ. Similiter secundo deficit. Quia quarta particula non est de ratione talis indulgentiæ, sed est conditio requisita ad concessionem indulgentiæ esse validam, aut debite factam seu ad eius fructum cōsequendum. Tertio deficit in eo quod ultimo dicit quod scilicet in indulgentia per modum suffragij valet quoad totū

suum fructum infallibiliter ex iustitia legis sicut aliæ indulgentiæ viuus concessæ, vt de his tribus defectibus seu inconuenientibus latius patebit in quarta opinione sequente.

¶ Quarta, et vltima opinio est, quod indulgentia per modum suffragij, est dispensatio seu cōmunicatio thesauri indulgentiarum auctori tatiue facta per prælatum Ecclesiæ, pendens quo ad suum fructum seu effectum remissionis pœnarum a sola liberali et gratuita Dei acceptione.

4. Opinio

¶ Prima particula quod scilicet est dispensatio vel cōmunicatio thesauri indulgentiarū, patet. Quia hæc indulgentia per modum suffragij essentialiter non est remissio neq; absolutio pœnarum, ex quo nō est actus iurisdictionis. In quo differt ab indulgentia proprie et absolute sumpta quæ est per modum iudiciariæ potestatis et est actus iurisdictionis: ideo eius natura et essentia stat principaliter in absolute remissione pœnarū vt de hoc latius supra. q. 3. et infra in responsione ad primū argumentum habetur. Item hæc indulgentia per modū suffragij non est participatio thesauri, quia ille cui conceditur talis indulgentia non habet auctoritatem super tali thesauro distribuendo: alioqui non esset ei necessarium suffragium alterius ad eam lucranda. Item quia indulgentia per viā participationis solum conuenit ipsis prælatis cōcedentibus indulgentias vt ipsi eas lucrari possent, vt supra. q. 3. dubio. 3. et infra in hac quæstione in corolarijs habetur. Ergo restat quod indulgentia per modum suffragij essentialiter sit cōmunicatio seu dispensatio thesauri. Quia nō est alius modus indulgentiæ nec est dare medium.

Prima particula.

¶ Secunda particula, scilicet Auctoritatiue facta per prælatum Ecclesiæ, patet. Quia talis cōmunicatio thesauri indulgentiarum quæ fit in indulgentia per modum suffragij necessario habet fieri ab habente auctoritatem super cōmunem thesaurum indulgentiarum ad ipsum cōmunicandum per viā indulgentiæ huiusmodi. Ex quo patet quod remissio pœnarum quæ habetur per sacramenta, per cōtritionem aut per quæcunq; merita de congruo aut per satisfactiones aliorum aut per cōmunicationes bonorum quorumcunq; non sunt vllō modo indulgentiæ per modum suffragij, nec alio modo vt dictum est propter defectum huius particule.

Secunda particula.

¶ Tertia particula scilicet Pendens quoad fructum suum &c. Ita scilicet quod Deus (stante lege loquor semper) non necessario quoad totū suum fructum ex iustitia legis acceptat semper prædictā cōmunicationem thesauri pro eo cui conceditur: sed partim ex iustitia legis partim ex liberalitate et gratia, sicut et omnia alia suffragia pro defunctis et omnia bona meritoria de congruo. Nā ex iustitia legis certum est quod acceptantur et valent aliquid corā Deo pro eo pro quo fiunt: quoad quātitatem autem fructus et quando et quomodo talis fructus concedatur, id pendet ex gratia et liberalitate. Ita quod licet certo et infallibiliter Deus liberaliter

Tertia.

liberaliter acceptet supradictam cōmunicationem thesauri pro eo cui conceditur indulgentia sicut et alia suffragia Ecclesiæ: non tamen absoluit semper infallibiliter illum a tanto debito pœnarum. Sed aliquando in toto aliquando in parte, prout sibi placuerit et visum fuerit decens suæ misericordiæ et liberalitati attenda dignitate aut meritis eius pro quo debet acceptari.

¶ Quod ergo sit de essentia indulgentiæ per modum suffragij prædicta tertia particula sic declarata probatur vnice, quia omne suffragiū Ecclesiasticū omnisq; satisfactio quomodocunq; et pro quo cunq; maxime si pro alio fiat habet apud Deum suum valorem speraturq; eius acceptatio non quidē necessario et infallibiliter per solā viam iustitiæ legis, sed simul et præcipue vt declaratū est per viā gratiæ et misericordiæ liberalis. Indulgentia autē per modū suffragij est de numero suffragiorū Ecclesiæ pro alio factorū, ergo ipsius valor et acceptatio quoad quantitatem fructus speratur a Deo per viā liberalitatis. Consequentia est bona: et minor patet ex ipso nomine. Nā eo ipso quo est indulgentia, est cōmunicatio thesauri satisfactorij: et eo ipso quo talis indulgentia et cōmunicatio est aut fit per modū suffragij, constat quod ingreditur numerū suffragiorū Ecclesiæ quoad suam vim seu valorem satisfactorium. Ad quod facit Bonauentura in. 4. dist. 20. dicens quod indulgentiæ defunctorum sunt de nobilissimis suffragijs Ecclesiæ: et cū eo in hoc concordant cōmuniter doctores, et ita patet minor præfata.

1. Ratio.

¶ Maior autē in qua est difficultas, quod. s. suffragia valent quidē sed ad sensum supradictū per viā liberalitatis acceptantis Dei. Probat quadrupliciter. **¶** Tum primo ex supradictis in. q. 3. in responsione ad octauum argumentum vbi hoc latius probatū est, quod scilicet Deus nullibi legitur se promississe acceptaturū satisfactoria suffragia: quoad totū suum fructum pro alio quocunq;: sed ea fieri suauit et iussit in spe suæ misericordiæ et liberalitatis. **¶** Tum secundo. Quia ex ritu et modo loquendi Ecclesiastico cui standū est, constat omnia quæ suffragia viuorum vel mortuorum appellantur in officio diuino fieri per Ecclesiam solū aut saltem præcipue ad merendū de congruo seu impetrandū a diuina liberalitate et misericordia pro his pro quibus fiunt fructū ipsorū suffragiorum, puta collationē alicuius boni aut liberationē alicuius mali culpæ aut pœnæ. Quod patet ex eo qd siue pro viuus siue pro defunctis talia suffragia fiunt semper per viā deprecationis offeruntur vt a Deo misericorditer acceptentur.

Secunda.

Tertia.

¶ Tum tertio. Probat prædicta maior simul et cōfirmatur ratio præcedens, quia ratio suffragij proprie sumpti in vsu Ecclesiastico hoc quidē innuit. Nam tunc tantū proprie fit suffragium seu auxilium alicui super aliqua re, quando est sic egeus quod existēs in tali dispositione nil omnino iuris habet apud suum creditorem seu iudicem aut dominū cui debitor est, vt per se vel per alium per viā iustitiæ possit

pro suo debito satisficere aut se liberare aliquid agendo: sed solum potest ex liberalitate et misericordia acceptare volentis adiuuari per alium, et tale auxilium huic impensum ab aliquo dicitur plenam propriamq; rationē auxiliij seu suffragij Ecclesiastici habere: alioqui non posset dici omnino indigens auxilio suffragantis et misericordia et liberalitate acceptantis Dei si aliquo modo per viā iustitiæ stante lege per se vel per aliū aliquid agendo se posset liberare a debito pœnarum. **¶** Tum quarto probatur dicta maior per Augustinum in Enchiridion. ca. 98. et in lib. de cura pro mortuis habenda, et habetur. 13. q. 2. ca. tempus. et Gregorius li. 4. dialogo. ca. 38. dicentē illic (scilicet in purgatorio de quo loquitur) nil quisq; purgationis obtinet nisi hoc bonis actibus in hac vita positus vt illic obtineat promereatur. et. ca. 57. 58. iterum alijs verbis idē replicat, vt etiā habetur infra. q. 17. dubio. 1. ibi vide latius. **¶** Et cū his videtur concordare bea. Tho. in. 4. dist. 45. q. 6. art. 2. et Richard. ea. dist. art. vlti. q. 3. dicens quod impetrare per modū suffragij innititur liberalitati eius. qui oratur, et ad idē videtur cōmuniter docto. ea. dist. præter Durā. qui ea. dist. q. 1. videtur aliquantū diffonare.

Quarta.

¶ Et sic patet quarta opinio cū qua cōcordat Caietanus in quodlibeto. 2. in tractatu de indulgentijs. q. 5. et. ca. 5. in alio tractatu de eo ibidem, exceptis pauculis in quibus diffonat vt patebit infra in hac. q. et. q. 17. et in alijs sequentibus opportune. **¶** Ex supradictis in hac quarta opinione, in qua probabiliter saluo meliori iudicio standū cenfeo, corolarie patet: Primo quod indulgentia per modū suffragij differt ab indulgentia absolute sumpta. Quia indulgentia per modū suffragij est essentialiter cōmunicatio thesauri et non est actus iurisdictionis: et eius fructus. s. remissio pœnarū purgatorij speratur a liberalitate acceptantis Dei in toto vel in parte: indulgentia autē absolute et proprie sumpta est essentialiter absolutio seu remissio aut relaxatio pœnarū et est actus iurisdictionis: et totus eius effectus. s. remissio pœnarū speratur a Deo ex iustitia legis. s. infallibiliter ex eius promissione Matth. 16. Quodcunq; solueris super terrā &c. et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c. et Matth. 18. Quæcunq; solueritis &c. **¶** Differt etiā ab indulgentia per modū participationis seu vsus thesauri, quæ conuenit solum ipsis prælatis cōcedentibus indulgentias pro se ipsis, in duobus. Primo. Quia hæc indulgentia per modū participationis est essentialiter participatio seu vsus thesauri cōmissi, et secundo quia eius fructus speratur et innititur iustitiæ legis sicut et indulgentiæ viuorū per modū iudiciariæ potestatis, vt de hoc habetur latius supra. q. 13. dub. 3. Indulgentia autē per modū suffragij nihil tale habet vt patet ex dictis.

1. Corol.

2. Corol.

¶ Sequitur secundo quod indulgentia per modū suffragij non dicitur proprie et absolute indulgentia sed cum addito. s. indulgentia per modum suffragij: quia essentialiter non est remissio pœnarum per modum iudiciariæ potestatis, neq; est

neq; est actus iurisdictionis, vt ait Bonauentura et Alexander Hall. vbi supra et quæst. 3. dictum est, latius. Et ideo dicitur indulgentia per modum suffragij quia comunicatio thesauri fit per modum suffragij, ita quod ly. per modum suffragij determinat indulgentiam seu comunicationem thesauri, constituitq; eam in sua specie distincta ab indulgentia simpliciter quæ est remissio pœnarum per modum iudiciariæ potestatis, sicut differentia cõtrahit suum genus efficitq; cum eo speciem suam et naturam talis indulgentiæ. Ideo quoties indulgentia conceditur defunctis semper fere dicit Papa et Ecclesia quod eis concedit talem indulgentiam per modum suffragij. In quo innuitur eius distinctio ab indulgentia simpliciter vt dictum est.

¶ Et inde patet amplius quod natura et nomẽ indulgentiæ per modum suffragij non prouenit ex parte conditionum concedentis indulgentiam misericorditer aut necessario alias ad id obligati, nec ex parte suffragantis seu facientis aliquod opus pium pro defunctis vel alijs ad lucrandum indulgentiam, nec ex parte conditionum concedentis indulgentiam misericorditer aut necessario, vel aliarum conditionum quarumcunq; vnde cunq; sententiarum aut quomodocunq; requisitarum ad lucrandum talem indulgentiam pro tali anima purgatorij aut pro alio. Hæc enim omnia sunt extrinseca ad naturam indulgentiæ. Sed natura et nomen indulgentiæ per modum suffragij prouenit et sumitur a tali modo comunicationis thesauri indulgentiarum, quia scilicet talis comunicatio thesauri fit per modum suffragij, id est eo modo quo alia suffragia Ecclesiastica fiunt pro alijs: vt scilicet a Deo liberaliter acceptetur. Quia innituntur liberalitati diuinæ quoad suum fructum in toto vel in parte vt supra declaratum est. ¶ Et hinc amplius patet quod non oportet ponere illam particulam quartam quæ in tertia opinione supra posita est, scilicet pro quibus opus pium ad lucrandum indulgentiam &c. quia licet sit cõditio requisita ad lucrandum indulgentiam hanc pro defunctis: nõ tamen ad constituendam naturam huiusmodi indulgentiæ, item quia non oportet quod per alium viuẽtem fiat opus pium, sed sufficit quod ab ipso defuncto quando viuebat factum fuerit opus pium pro quo ei iam mortuo conceditur indulgentia, vt infra q. 21. latius de hoc habetur. ¶ Similiter superfluit quædam alia particula quam ponit Caietanus vbi supra, diffiniens indulgentiam per modum suffragij dicendo quod talis remissio pœnarum quæ a Dei liberalitate speratur efficienda animabus purgatorij, a solo Deo efficitur. Hæc (inquam) particula licet sit vera non tamen est necessaria: neq; cõstituit naturam huiusmodi indulgentiæ. Nam ex quo talis indulgentia consistit essentialiter non in remissione pœnarum sed in cõmunicacione thesauri &c. vt supra diffinita est: iam cõsequitur quod a solo Deo talis remissio efficienda est liberaliter. ¶ Similiter superfluit quædam alia particula supra posita in tertia opinione in tertia

particula. vbi dicitur quod hæc indulgentia debeat fieri his qui sunt de foro alterius mundi: nam licet verum sit quod indulgentia per modum suffragij habet locum solum in animabus purgatorij vt patet ex supradictis: hoc tamen non constituit naturam talis indulgentiæ sed consequitur ex ea sicut risibile aut beatificabile consequitur naturam hominis.

¶ Tercio corolarie sequitur quod non valet dictum Durandi in 4. dist. 20. q. 4. dicentis quod defunctis possunt valere indulgentiæ per modum suffragij: pro quanto qui indulgentiam recipit faciendo id pro quo datur indulgentia ex intentione transfert eam in satisfactionem eius qui est in purgatorio. Hæc ille. Ex quibus verbis videtur sentiri quod qui facit opus pium ad lucrandum indulgentiam lucratur eam et ipsi conceditur directe talis indulgentia, et post ipse transfert et applicat in satisfactionem animæ purgatorij: et quia iste sic suffragatur tali animæ purgatorij ideo dicitur et est indulgentia per modum suffragij. Et forte idẽ senserunt Alex. et Bonauen. vbi supra in fine secunde opinionis dicentes quod animabus purgatorij non competit relaxatio proprie nisi forte per medium siue per accidens. ¶ Sed certe si sic esset vt prædicta verba Durandi sonare videntur: iam potius diceretur indulgentia per medium suffragij. Nunc autem non nisi per modum suffragij est et dicitur talis indulgentia. Ergo inde patet quod talis comunicatio thesauri sicut et concessio indulgentiæ facta animæ purgatorij potius fit per ipsum concedentem indulgentiam: et directe fit ipsi animæ purgatorij potius quam facienti opus pium pro anima purgatorij. Sicut si viuenti Papa concederet indulgentiam proprie sumptam pro quo quis talem eleemosynam daret: certe ille qui dat talem eleemosynam non acquirit nec transfert illam indulgentiam in eum pro quo dat illam eleemosynam: sicut nec ipsi conceditur illa indulgentia directe aut immediate: sed ille pro quo ipse dat illam eleemosynam. Sic in proposito dico quod qui facit eleemosynam pro defuncto ad lucrandum illi indulgentiam sic a Papa concessam, non lucratur villo modo sibi ipsi indulgentiam illam: neq; ipsi conceditur: neq; ipse concedit eam aut transfert in animam purgatorij proprie loquendo: sed solus concedens indulgentiam eam: concedit immediate et directe ipsi animæ purgatorij, comunicando illi thesaurum indulgentiarum pro quo tale opus pium fit per alium ad lucrandum talem indulgentiam. Ita quod indulgentia non transit per medium alterius ad animam purgatorij. Sed pro tanto dicitur quod qui facit opus pium pro anima purgatorij transfert talem indulgentiam in eam, quodq; indulgentia hæc in directe et per accidens tali animæ conceditur aut ad eam peruenit: quia scilicet iste viuus facit opus pium applicans illud pro tali anima, vt ipsa anima lucratur talem indulgentiam sic illi concessam. Et ideo ad talem bonum sensum intelligitur quod iste lucratur indulgentiam tali animæ:

animæ: et omnia alia prædicta verba Durandi et Alexan. et Bonauentu. et aliorum doctorum. Et concordat expresse Gabriel in Cano. lectio. 57. M. Similiter omnia ad dictum bonum sensum intelligantur.

Argu. 1.

¶ Quod si contra prædictam quartam opinionem maxime contra vltimam eius particulam arguatur dupliciter. Primum. Quia secundum doctrinam Ecclesiæ hereticum est dicere quod indulgentiæ non valent, vt habetur in Concilio Constantiensi contra V. Vicleff. et habetur in fra. in q. 16. sequente. Quia et ibi Concilium dicit erroneum esse negare valorem indulgentiarum: quarum nomine comprehenduntur indulgentiæ omnes per modum iudiciariæ potestatis et per modum suffragij per eandem rationem. Sed nõ esset error in fide neq; heresis nisi esset aliquomodo sufficienter reuelatum a Deo generaliter vel specialiter, quod scilicet valent omnibus quibus rite conceduntur indulgentiæ tam viuus quam defunctis. Ergo tales indulgentiæ valent defunctis sicut et indulgentiæ viuus concessæ ex promissione legis seu pacto diuino reuelato. Ergo ex iustitia legis infallibiliter valent et acceptantur a Deo pro defunctis sicut et pro viuẽtibus: licet talis promissio et lex ex Dei liberalitate posita sit. Et ergo nõ est differentia inter indulgentias viuorum et defunctorum quoad hoc quod ex iustitia legis aut ex liberalitate acceptentur.

Argu. 2.

¶ Item secundo. Quia si valor indulgentiæ per modum suffragij penderet a sola liberalitate acceptantis Dei ad sensum supra declaratum. Ergo nõ est certum quod talis indulgentia valet defuncto saltem quantum sonat: sicut est certum de alijs indulgentijs viuẽtibus concessis. Hoc autẽ concedere est contra cõmunem doctrinam Ecclesiæ et doctorum, vt patet et quod hoc sequatur patet. Quia cum non acceptetur valor talis indulgentiæ nisi vt Deo placuerit et visum fuerit decens sue liberalitati acceptare in toto vel in parte secundum dignitatẽ maiorem vel minorem talis animæ purgatorij: et cõ sit nobis incerta Dei voluntas eiusq; iudicij dignitasq; talis animæ ad totum valorem indulgentiæ vel ad eius tantam vel tantam partem. Ergo incertus est valor talis indulgentiæ. Propter has et alias rationes tenet Soto in 4. dist. 20. q. 2. art. 3. et Nauar. in tracta. de indulg. nota. 22. §. 18. et seq. q. indulgentia per modum suffragij eque valet defunctis de cõdigno sicut et indulgentia per modum iudiciariæ absolutionis valet viuus. Sed non concludunt.

Respõ. ad 1. argu.

¶ Respondeo ad primum argumentum. Cõcessio antecedente negatur cõsequencia primã et omnes aliæ sequellæ. Et ratio est. Quia licet certum sit qd indulgentiæ per modum suffragij valent defunctis sicut et omnia alia suffragia Ecclesiæ pro defunctis facta valent eis et sunt vtilia, sicut et omnia bona opera facta pro alio existẽte in gratia vel etiam in peccato mortali sunt ei vtilia apud Deum: et id habemus de fide, quod. scilicet omnia prædicta suffragia valent scilicet ex Dei liberalitate vt dictum est, et hoc

solum probat, sicut et cõceditur argumentum. Nõ tamen inde sequitur neq; cõceditur qd talis indulgentia aut suffragium factum animabus purgatorij valet eodem modo aut ex iustitia legis, sicut indulgentia viuorum infallibiliter valet eis ad totum suum fructum. Quia licet promiserit Deus acceptare omnia suffragia defunctorum, non promissit ea acceptare regulariter et infallibiliter ad totum suum valorem pro quacunq; anima offerantur seu cõcedantur: sed solum promissit acceptare secundum quod visum fuerit decens sue liberalitati: que attendit non solum id quod decet ipsum liberaliter agentem sed etiã alias circumstantias et precipue dignitatẽ aut merita talis anime ad maiorem vel minorem liberalitatis effectum participandum vt dictum est, vt patet ex supradictis, et supra q. 5. in resp. ad 8. argu. Indulgentias autẽ proprie aut absolute sumptas pro viuẽtibus rite cõcessas promissit Deus absolute acceptare quoad totum suum fructum seu valorem: sicut et remissionem peccatorum in sacramento, vt patet Matth. 16. 18. Quod cunq; solueris et solueritis &c. et Ioan. 20. Quorum remiseritis. Quod patet exemplo humano. Quia sicut si dominus temporalis diceret quibusdam vassalis suis quod si vellẽt ipsi de suis facultatibus solvere pro debito delicti quorundam aliorum amicorum incarceratorum atq; ad penam corporalem dånatorum, ipse dominus acceptabit eorum pecuniariam solutionem aut redemptionem pene corporalis pro illis secundum quod sibi placuerit et visum fuerit decens vti misericordia maiori vel minori, acceptando in toto vel in parte pro hoc vel illo, attenda cuiuslibet dignitate aut meritis ad talẽ misericordiam et liberalitatem: certe talis dominus licet ex promissione acceptare teneatur: tamen nõ nisi liberaliter et gratis acceptabit illam solutionem in toto vel in parte vt promissit. Sic in proposito dico quod Deus solum promissit se ea suffragia acceptaturum pro ea parte seu quantitate fructus pro qua et quomodo sue liberalitati decens fuerit et sibi placuerit. Cõtra quod nullo modo ager Deus. Sicq; cõstat nobis certitudinaliter stãte lege qd liberaliter agit acceptando suffragia omnia pro dignis digne et rite oblata, de quorum numero sunt indulgentiæ per modum suffragij pro animabus purgatorij: et hoc nõ nisi secundum quod sue liberalitati fuerit decens vt supra declaratum est. ¶ Et sicut ait Vega de iustificatione. li. 9. ca. 24. licet per fidem certa sit efficacia orationum iustorum apud Deum: de nulla tamen oratione ipsorum in particulari pro se aut pro alijs facta aut certe de paucissimis possumus esse certi per fidem qd a Deo ad totum fructum vel etiã ad partem eius quod petitur exaudienda sit. Sicut et suffragia quacunq; pro viuẽtibus facta que eodem modo liberaliter tantum acceptantur et valent apud Deum, nõ ideo dicuntur in ualida aut inutilia eo qd nõ nisi liberaliter acceptantur a Deo. Sic etiã de indulgentijs per modum suffragij dicendum est. Sicut etiã idẽ suffragium orationis ieiunij aut eleemosynæ ab eadẽ persona in statu gratiæ suffragate factum eodem modo pro diuersis animabus purgatorij certum est quod

quod eis aliquid valet: et tamen non pariformiter neq; equaliter pro omnibus acceptatur a Deo in eadem quantitate fructus, sed alicui plus alicui minus secundum maiorem vel minorem cuiusq; dignitatem ad id, vt patet ex supradictis secundum Grego. et August. sic de indulgentia per modum suffragij plenaria aut non plenaria vt dictum est; quod non acceptatur a Deo nisi secundum quod suæ liberalitati videtur decens, plus vel minus secundum dignitatem animæ cui conceditur talis indulgentia. Ita quod non consideratur iustitia distributiva respectu maioris vel minoris dignitatis vnius anime ad alteram: sed proportio dignitatis anime ad misericordiã et liberalitatẽ Dei participãdam in toto vel in parte vt sepe declaratũ est.

Obiectio.

¶ Si queratur vnde constat quod Deus non nisi cum tali differentia et conditione aut modificatione acceptet indulgẽtiã viuorũ: cum de vtriusq; indulgẽtijs absolute dicatur in Concilio Cõsta. quod sunt valide corã Deo vt supra in argumẽto primo tactũ est sine vlla restrictione quoad indulgẽtiã per modũ suffragij? ¶ Respondeo quod predicta differentia inter has et illas indulgẽtiã cõstat ex ipso nomine et natura indulgẽtiã per modũ suffragij: quæ essentialiter in hoc differt ab indulgentia absolute sumpta que est per modũ iudicarie potestatis vt supra probatũ est. Ideo vbiq; Ecclesia dicit absolute indulgẽtiã esse validas et viles coram Deo pro viuus et defunctis, debet intelligi suo modo et accõmode iuxta suam cuiusq; naturã. Sic scilicet quod indulgẽtiã viuorum per viam iudicarie potestatis valent ex iustitia legis infallibiliter quantum sonant si sunt rite cõcessæ. Quia sic promissit dominus Matth. 16. 18. et Ioã. 20. vt dictum est: pro defunctis autem non valent nisi per modum suffragij: et per consequens non nisi per eum modũ quo alia suffragia defunctorũ valent eisdem, scilicet ex Dei liberalitate: quia in hoc stat ratio suffragij vt sepe dictum est. Ecce vnde constat differentia predicta inter valorem huius et illius indulgẽtiã, quia scilicet ab vtriusq; sua natura talis distinctio trahitur.

Respo. ad. 2. argu.

¶ Ad secundum argumentũ respondeo negãdo consequentiã simpliciter. Et ad eius probationẽ dico qd licet nec ex parte causæ pro qua cõceditur talis indulgentia, similiter nec ex parte dispositio: nis subiecti seu dignitatis eius cui cõceditur indulgentia ad totalẽ seu ad tantum vel tantum fructũ indulgẽtiã: et per consequens nec ex parte acceptationis diuinæ liberalitatis, et consequenter nec ex parte applicationis et efficacitatis indulgẽtiã, sit nobis certitudo aliqua propter incertitudinem trium predictarũ causarum: hoc tamen torum est per accidens. At vero ex parte ipsius indulgẽtiã bene est certitudo qd valet defunctis sicut et viuus quantum sonat quantum est de se, quia scilicet si adsit causa sufficiens ad tantã indulgentiã, et sufficiens dispositio et dignitas subiecti seu animæ cui cõceditur vt a Dei liberalitate percipiat fructũ talis indulgẽtiã totalẽ, et adsint omnia requisita ad fru-

ctum totalẽ indulgẽtiã participandũ: certe ipsum totaliter participabit talis anima, valebitq; ipsa indulgentia sine dubio totaliter licet ex diuina liberalitate. Sicut enim certum est quod totaliter valet indulgentia concessa viuus dispositis ad eam lucrandũ suo modo per viam iustitiæ legis: sicut etiam vere et absolute dicitur certitudinaliter qd sacramenta conferunt gratiã suscipientibus ex iustitia legis: quia scilicet quantum est de se gratiam prestant suscipientibus si sint sufficienter dispositi ad eam: etiam si propter indispositionem subiecti aliter sepe contingat, quia id est per accidens et non obstat regulæ aut dicto generali et absoluto. Sicut etiã absolute certum est quod suffragia quæcunq; pro defunctis, que etiam diuine liberalitati innituntur sicut indulgẽtiã per modũ suffragij sunt eis vtilia et valida quantum possunt valere cuiq; scilicet si sint sufficienter digni secundũ Dei liberalem acceptationẽ. Ita in proposito dicendũ est absolute quod certitudinaliter indulgẽtiã per modũ suffragij valent quantum sonant, scilicet quantum est de se vt dictum est. Cum quo stat qd non est certum quod tales indulgẽtiã semper quibuscunq; conceduntur his vel illis defunctis aut etiã viuentibus in particulari valeant quantum sonant, propter rationes prefatas. Et quia in defunctis plura requiruntur quam in viuentibus vt indulgẽtiã eis valeant quantum sonant infallibiliter, tum ex parte ipsorum tum ex parte modi quo eis valent seu ex parte liberalis beneplaciti Dei acceptatis, vt patet ex dictis. Ideo est maior incertitudo qd tales indulgẽtiã eis semper et infallibiliter valeant quantum sonant vt dictum est. Et ad hoc expressẽ facit censura Parisiẽ. contra Erasmum vt habetur infra. q. 1. 4. in responsione ad primum argumentum, ibi vide, et ad hoc faciunt ea quæ supra habentur. q. 5. in resp. ad. 1. argu. et infra. q. 16. ¶ Et tandem nota quod concessio indulgẽtiã plenariæ aut non plenariæ in aliqua signata quantitate pro aliquo specialiter facta plus valet illi per modum suffragij, quam si generaliter aut indeterminate aut non plenarie concederetur. Sicut et secundum cõmuniter doctores suffragia quæcunq; specialia taxata plus valent quã generalia indeterminate: quia nullus consequitur indulgẽtiã non concessas eidem quantumcunq; sit alias dignus siue viuus siue defunctus, quas consequitur si sint concessæ illi si sufficienter sit dispositus.

Nota.

¶ Tertio contra eandem quartam opinionem et maxime contra primã et vltimã eius particulas simul sic arguitur. Quia omnis potestas Ecclesiastica Ecclesiæ a Christo concessa est tantũ ordinis aut iurisdictionis. Predicta autem potestas conferendi indulgẽtiã per modum suffragij est potestas Ecclesiastica et non ordinis. Ergo est potestas iurisdictionis. Et per cõsequens vniuoce et eodem modo conceduntur indulgẽtiã defunctis sicut et viuus, et eodẽ modo infallibiliter acceptantur a Deo. ¶ Et confirmatur. Quia per eandem potestatem concedit Papa vel Ecclesia indulgẽtiã defunctis

defunctis sicut et viuus. Quia non nisi quia dominus concessit ei talem potestatem Matth. 16. 18. Quæcunq; solueris et solueritis super terram. Et Ioã. 20. Pasce oues meas &c. Talis autem potestas est iurisdictionis ibi concessa, vt patet secundum cõmuniter doctores vt supra. q. 3. Ergo et per eandẽ potestatem iurisdictionis conceduntur indulgẽtiã viuus et defunctis: et eodem modo potestas cõcedendi indulgẽtiã per modum suffragij defunctis est potestas iurisdictionis, sicut et potestas cõcedens indulgentiam viuus.

Respo. ad. 2. argu.

¶ Respondeo ad tertium argumentum concedẽdo quod omnes indulgẽtiã viuorum et defunctorum tam per modum suffragij quam per viã seu per modum iudicarie potestatis seu iurisdictionis sunt ab eadem potestate et per eandem potestatem iurisdictionis, capiẽdo potestatem iurisdictionis large vt sit idem quod potestas clauis includens omnem potestatem in corpus Christi mysticũ ad ipsum pascendum etiam per potestatem dispensatiuam vel distributiua thesauri Ecclesiastici et beneficiorum et donorum Ecclesiasticorum, vt concludunt argumenta. Non tamen per eundem modum: nam per modum iurisdictionis sunt tantum in viuos qui sunt subditi et de foro Ecclesiæ: per modum autem suffragij sunt tantum indulgẽtiã defunctorũ. ¶ Pro cuius declaratione nota quod potestas clauium vel iurisdictionis Ecclesiasticæ sic large sumpte distinguitur in multa aut cõtinet multa, scilicet clauis scientiæ et potestatis seu potestatem cognoscendi et sententiandi ligandi et soluendi et pascendi gregem seu oues Christi, modo tales potestates sint distincte materialiter seu quoad instantiam ipsarum. Potestatem simul et quoad officia seu exercicia earum, modo quoad officia earum tantum, de quo nunc non curo, quia et parum refert ad propositum nostrũ. Sic dico quod hec potestas iurisdictionis ad pascendũ oues Christi per indulgẽtiã habet duplicem potestatem seu duo officia et extenditur ad duo. Dicit enim potestatem super distributione et communicatione thesauri Ecclesiæ: dicit etiã potestatem in subditos, modo alterũ sit principalius altero modo nõ. Quatenus ergo dicit predicta duo simul dicitur et est proprie indulgentia per modum seu per viã iudicariæ potestatis seu iurisdictionis: quia et sic est solum respectu viuorum qui sunt subditi et de foro militantis Ecclesiæ. Quatenus vero dicit solum potestatem super thesauro Ecclesiæ dispensando seu communicando dicitur indulgentia, nõ quidem per viã iurisdictionis sed per viã seu per modum dispensatiue communicationis de thesauro Ecclesiæ vt supra questione. 3. latius habetur. Et cum talis communicatio et indulgentia possit concedi non subditis aut ijs qui non sunt de iurisdictione et foro militantis Ecclesiæ, quales sunt defuncti qui et non possunt se iuuare possunt autem aliorum auxilium recipere et talis effectus seu fructus committitur liberalitati diuinæ: tunc dicitur indulgentia per modum suffragij vt dictum est.

Nota.

Stat enim quod habens iurisdictionem et potestatem ad multa non vtratur iurisdictione per viã iurisdictionis et secundum rigorem eius circa aliquem in aliquo negotio: sed vtratur sua potestate coniuncta quam habet ad liberaliter et misericorditer aliquid agendum etiam circa non subditum sibi. Sic in proposito vt dictum est et noster Medina de indulgẽtijs disputatione. 5. capit. 20. fol. 54. latius explicat: quanuis ibi et disputatione. 7. et. 8. dicat id ad iurisdictionem propriam vel excellentem pertinere. Et sic patet responsio ad formã tertij argumenti, quia concessa prima consequentia negatur illa subsequella vbi dicitur Et per consequens vniuoce et eodem modo &c. Nam licet potestas et causa indulgẽtiã scilicet tam indulgẽtiã per viã iurisdictionis quoad viuos, quã per modum suffragij quoad defunctos, sit eadem et sit vniuoce indulgentia viuorũ et defunctorum quoad causam et potestatem: non tamen quoad modum vt dictum est. Et similiter respondeo ad confirmationem concedendo vt ibi includitur quod per eandem potestatem iurisdictionis Papa vel Ecclesia concedit indulgẽtiã viuus et defunctis: quia scilicet eadem est causa et potestas ad concedendum omnes indulgẽtiã viuus et defunctis: non tamen sequitur quod ergo per eundem modum: nam cõcedendo indulgẽtiã viuus subditis vtitur Ecclesia modo iurisdictionis proprie super eos absoluendo aut remittendo penas eorum: cõcedendo autem defunctis non nisi modo communicatiue dispensationis de thesauro sibi commissio &c. que est indulgentia per modum suffragij vt dictum est.

VÆSTIO. XVI.

Quest. 16.

Vtũ Ecclesia possit cõcedere indulgẽtiã animabus purgatorij per hæc vel illam viã seu per modum suffragij.

Propos.

¶ Respondeo qd per modum suffragij tantum potest illi concedere: et dicere quod id non potest est hereticum. Probatur dupliciter. Primo, quia Papa potest auctoritatiue illis communicare de thesauro communi indulgentiarum ad liberalem et gratuitam remissionem penarum a Deo obtinendam. Ergo potest illi concedere indulgẽtiã per modum suffragij. Patet consequentia a diffinitione ad diffinitum. Et antecedens probatur quoad omnes suas particulas. ¶ Et primo probatur quod Ecclesia seu Papa potest communicare animabus purgatorij de thesauro indulgentiarum sibi commissio. Quia secundu Bonauentu. et Alexan. Hall. et cõmuniter doctores vt supra questione. 3. habetur, ad efficaciter communicandum alicui aliqua bona, sufficit quod talis communicator habeat auctoritatem su-

per talia bona comunicabilia aut super comunicacionem eorum, et quod is cui comunicatur sit idoneus et non prohibitus ad talē comunicacionem recipiendā. Quia nil aliud videtur requiri, neq; quod sit subditus comunicatoris vt patet ex q. 3. sed Papa habet autoritatē ad dispensandū de cōmuni thesauro indulgentiarū, qui est cōmunicabilis omnibus indigentibus idoneis. Matth. 25. Fidelis ser. et prud. quem consti. D. sup. fami. su. vt det illi in temp. tri. mensurā. Ioan. 20. Pasce oues meas. vt supra. q. 5. et. 7. Et anime purgatorij ratione egestatis et charitatis sunt oues Christi idoneæ ad recipiendum auxilium et comunicacionem beneficiorum spiritualium vt patet. Quia si possunt recipere auxilia particularia personarum et etiam cōmunia auxilia et suffragia Ecclesiæ orantis pro eis: quare nō possunt recipere auxilia Ecclesiæ de suo thesauro satisfactorio tam per viam sacrificij quam per aliam viam comunicacionis? presertim cum de hoc nulla habeatur prohibitio diuina vel naturalis. Nam detur illa, certe non dabitur.

¶ Item secūdo probatur illa alia particula, quod scilicet talis comunicatio thesauri fit eis auctoritate a prelato Ecclesiæ id est auctoritate quam prelatus habet ad id. Quia secundum Bonauent. vbi supra omnis comunicatio de cōmuni thesauro Ecclesiæ ad remissionem penarum fit eadē auctoritate seu potestate Ecclesiastica super tali thesauro, vt manifestissime patet. Quia alias non posset fieri talis comunicatio nisi potestas aliqua ad id haberetur et eadem potestate fieret. Ergo et comunicatio de predicto thesauro indulgentiarum que fit animabus purgatorij fit auctoritate ipsa Ecclesiastica concessa a Christo ad id: modo sit aut appelleretur potestas clauium, modo potestas cure pastoralis aut dispensatiua: aut quouis alio nomine: et modo dispensetur alio modo viuus alio defunctis: modo non. Sufficit enim ad nostrum propositum quod talis dispensatio thesauri indulgentiarum viuus et defunctis fit eadem potestate Ecclesiastica a Christo concessa. Quod etiam in ipsi literis Papalibus sepe exprimitur cum dicitur quod Apostolica auctoritate a Christo concessa concedit Papa defunctis indulgentiam per modū suffragij.

¶ Item tertio probatur illa tertia particula, scilicet Ad liberalem et gratuita &c. id est quod eius fructus speretur a Dei liberali misericordia acceptante talem comunicacionem thesauri ad sensum supra declaratum in questione. 15. precedente in quarta opinione. Quia secundum Caietanum vbi supra et beatum Tho. in. 4. distin. 45. quest. 6. arti. 2. et communiter doctores, omnia suffragia satisfactoria Ecclesiæ pro defunctis solum et præcipue offeruntur Deo acceptanda ab eo liberaliter per viam misericordiæ, vt ieiunia, orationes, et elemosyne, &c. et alia huiusmodi quæ pro defunctis offerri solent. Sed istæ indulgentiæ per modum suffragij sunt comunicaciones satisfactorij thesauri factæ eis per modum suffragij.

Ecclesiastici. Ergo eodem modo habent suam efficaciam et ad naturā suffragiorum pertinet quoad hoc.

¶ Confirmatur probatio huius tertiæ particule. Quia secundum Tho. et Bonau. in. 4. dist. 20. q. 1. et dist. 45. et Caiet. vbi supra, pœnæ huius vitæ in se sunt alterius rationis deficientis a penis animarum separatarum: sicut pena pecuniaria est alterius rationis et deficientis a pena corporali seu a pena seruitutis. Ideo sicut seruitus non redimitur pecunia secundum iustitiæ rigorem: sed secundū domini acceptationem: ita pene animarum purgatorij nostris penis aut satisfactionibus nō redimuntur secundum rationem iustitiæ, sed secundū diuine misericordie dispensationē seu acceptationem. Item quia alter est forus noster in quo nos patimur per voluntariam assumptionem seu acceptationem penarum: et alter et alior forus in quo animæ separatæ puniuntur vbi nō est voluntaria assumptio vel satisfactio sed satisfactio penarum. Et sic noster forus est iuris quasi canonicus vel civilis, ille autem rigorosus quasi sanguinis et criminalis. ¶ Ideo si quis propter debitam pecuniam in seruitutem iam redactus esset vt olim fiebat: aut si clericus in forum sanguinis ex enormitate delicti cecidisset: sicut nō sufficeret pecunia ad redimendum illū a seruitute nec pene canonicè sufficeret ad redimendum vitā clericitatis nō sufficeret nostras satisfactioes aut satisfactioes ad satisfaciendum secundum iustitiā pro penis animarū purgatorij, quæ tamen satisfactioes suffecerunt ad proportionabiliter satisfaciendum secundū iustitiā pro predictis earum penis in hac vita soluendis, ante quā in penas alterius rationis essent translate. et in foro ire et rigoris diuinæ iustitiæ, qualis est forus purgatorij: spectant enim ille pene aliquomodo, scilicet quoad modū licet non quoad durationē punitionis, ad statum et conditionem penarū inferni, vt hoc etiam innuit Gerson exponēs illud psal. 6. Domine ne in furorē tuū arguas me. scilicet in inferno vbi nulla est redemptio, Neq; in ira tua corripias me. scilicet in purgatorio vbi rigor iustitiæ seruatur licet ibi sit redemptio: sed potius Misere-re mei. &c. scilicet in hac vita vbi est punitio filialis et misericors, Hic vire, hic seca, &c. secundum Augustinum. Ergo non est nobis via aliqua iuris ad adendum forum illum purgatorij ad alicuius redemptionem, sed gratia et misericordia acceptantis Dei opus est, et sic patet prima probatio.

¶ Secundo principaliter probatur propositio supra posita, quia iam sic declarauit Sixtus quartus, quod scilicet indulgentiæ profunt defunctis per modum suffragij dum ad ipsas animas purgatorij per Papā expresse extenduntur, vt hoc etiā refert Gabriel in Cano. lect. 57. K. et eius Suppl. in. 4. dist. 45. q. 3. art. 2. propo. 5. et iā ex ipso ritu et practica Ecclesiæ id constat. Quia tēpore antiquo plurimi pōtiffices concesserunt defunctis indulgentias etiam plenarias per modū suffragij: de quorū numero fuit etiā. B. Greg. vt habetur in multis scripturis an-

Confirmatio.

Simile

Secunda principalis probatio.

tiquis et veris Romæ et alibi reperitis. et in. 4. libro dialogorum. ca. 57. et libro. 2. cap. 22. videtur beatus Gregorius quod pro defunctis dedit indulgentias per certas missas, vt hoc etiam refert Supplementum vbi supra. Et licet ipse non fecerit potuit tamē et eius successores omnes id facere, sicut et iam copiose fit et forte vberius aliquādo et crebrius debito faciunt: cum omnes sint eiusdē potestatis Papalis cum beato Petro et alijs sanctis Pontificibus qui id fecerunt et facere potuerunt. Et in Concilio Consta. contra VVicleff condemnatur vt hæreticum dicere quod fatuum est credere indulgentias Papæ et episcoporum. Ideo hæreticum est dicere quod indulgentiæ per modū suffragij non possunt concedi a Papa defunctis: ex quo Papa et Ecclesia eas sic concedit vt dictum est. Et idem expresse contra Lutherum de hæresi condemnatum est, et Inno. in. ca. quod autem. de pœ. et re, et cōmuniter doctores de hoc.

Argu. 1.

¶ Contra præfatam propositionē arguitur tripliciter. Primo. Quia potestas data est Petro solum super terrā, vt patet Matth. 16. Quod cunq; solueris super terram &c. Ergo eius auctoritas non se extendit ad eos qui sunt infra terram seu qui sunt alterius mundi, quales sunt animæ purgatorij. Et ita non potest per viam indulgentiæ quæ dicit auctoritatem quomodocunq; animabus purgatorij suffragari.

Argu. 2.

¶ Secundo arguitur. Quia ipse stilus literarū indulgentiæ pro defunctis expresse et limitate habet quod per modū suffragij indulgentia conceditur animabus purgatorij. Constat autē suffragiū non spectare ad auctoritatem clauium sed ad misericordem voluntatem quorumlibet suffragari seu auxiliari volentium. ergo indulgentia per modum suffragij nihil addit ad ipsum bonum opus pium elemosinæ et huiusmodi factū pro defunctis ad lucrandum indulgentiam.

Argu. 3.

¶ Tertio arguitur. Quia hæc potestas concedendi indulgentias per modum suffragij defunctis non habetur ex sacra scriptura nec ex sacris canonibus.

Resp. 1. ad largu.

¶ Respondeo ad primum argumentum tripliciter. Primo negādo antecedens vt ait noster Medina de indulgentijs. Et ratio est. Quia sicut ratione delicti efficitur quis secundū iura de iurisdictione et foro alterius cuius non erat: ita in purgatorio existentes licet absolute nō sint de foro et iurisdictione huius mundi: tamen ratione delictorum in hac vita commissorum fiunt de foro et iurisdictione Ecclesiæ et Papæ, vt patet. Quia mortuus potest excommunicari et absolui ab excommunicacione, vt habetur. 2. 4. q. 2. capitu. fina. et alijs capitu. præcedentibus, vt de hoc latius Siluester, titu. excommunicatio. 1. nota. 3. et Abulen. super Matth. 16. cap. q. 89. et illud Matth. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. intelligitur sic. Quodcunq; vbi cunq; fuerit solubile solueris tu super terram existens dum viuus in mundo &c. vel Quodcunq; super terram, id est vbi cunq; extra cœlum vel glo-

riam. Nam nomine terræ vbi contraponitur cœlo intelligitur omnis locus extra cœlum. Ideo quod cunq; in aqua aere et terra existens in superficie vel intra terram in purgatorio comprehendit id Matth. 16. et ad ea omnia extenditur Clavis et potestas Papæ et Ecclesiæ. ¶ Sed certe ista responsio non valet. Tum primo, quia illud non habet verum secundum communiter doctores quoad iudicialiter ligandum et soluendum a peccatis quoad culpam: et eadem ratione nec quoad pœnam propter culpam in foro Dei et conscientie vt patet, quia de peccato commissio Romæ, potest quis absolui a suo prelato seu curato in Hispania et habere ibi indulgentias, et sic iudicialiter ligari et absolui ab eo ibi in foro conscientie. Tū secūdo, quia quoad viuos tantum est verum quod sortiuntur forum ratione delicti non autem quoad defunctos, vt patet. Quia sicut mortui non possunt ligari iudicialiter in foro conscientie ad culpam seu pœnas alterius mundi, ita nec ab eis absolui: nō enim possunt existentes in purgatorio sacramentaliter vel quasi sacramentaliter absolui vel ligari iudicialiter ad pœnas alterius mundi neq; ad sui status mutationem neq; excommunicari modo prædicto, quanuis bene possunt absolui ab excommunicatione in hac vita contracta et similiter excommunicari: sed hoc tantum potest fieri in foro Ecclesiæ seu contentioso, nō quoad pœnas alterius, sed huius vitæ tantum, vt scilicet oreter vel non oreter pro eo specialiter et publice, et vt possit vel non possit in loco sacro sepeliri et huiusmodi, etiam si sint in inferno possunt hoc modo ligari excommunicari et absolui, vt habetur latius de his vbi supra. 2. 4. q. 2. ca. fina. et Siluester et Abulen. Tum tertio quia glossa illa Quodcunq; solueris super terrā &c. est extorta et dissona textui vt proxime patebit.

¶ Ideo secundo secundum alios doctores respondeo, concessio antecedente negatur consequentia: pro quanto ibi includitur minor subsumenda scilicet licet quod animæ purgatorij non sunt super terram, quæ minor est falsa. Nam animæ purgatorij sunt super terram quoad statum et quoad suā causam aliquomodo licet quoad suum esse sint infra terram. Quoad statum quidem et quoad causam non sunt omnino in termino neq; in via, ex quo nec sunt beatæ aut finaliter premiatae neq; in via merendi aut demerendi: sed sunt in medio statu scilicet in termino quoad meritum et demeritum et in via quoad premium finale dum detinentur purgandæ in pœnis: et ideo quoad hoc sunt et aliquo modo super terram, et per consequens de foro Ecclesiæ et de iurisdictione eius et Papæ sicut et nos viatores, ita scilicet vt sicut quoad punitionem adhuc sunt in viatorum statu indigentes, ita et quoad releuationem a pœna adhuc subsunt iudici viatorum, vt sic possent sicut et viui iuari et absolui per Papam iudicarie a pœnis per indulgentias. Et isti doctores hoc in ordine respondentes glossant illud Matth. 16. Quod cunq;

Impugnatio.

Resp. 2.

o. 2. 2. 2.

cunq; solueris super terram sic, Quodcunq; exi- stens super terram quoad esse aut quoad statum seu quoad causam suam, solueris illud erit solutū in cœlis &c. Et sic possunt solui anime purgato- rij quia sunt super terram quoad statum et causam vt dictum est.

Impugna- tio. Sed certe nec ista ratio nec expositio textus est vera. Non ratio. Quia inde sequeretur quod in- dulgentiæ conceduntur animabus purgatorij nō per modum suffragij sed per modū iudicarie ab- solutionis vt viuus, quod est contra predicta et cō- tra cōmuniter doct. Nec expositio textus est bo- na nec consona quod patet tripliciter. Primo.

1. Ratio. Quia sic superflue poneretur ly super terram, ex quo omne ligabile et solubile quoad statum seu quoad causam est super terrā vt declarant predi- cti doctores, predicto modo respondentes et glos- santes prefatam auctoritatem. Cōstat enim quod de existentibus in inferno et in celo non potest in- telligi predicta auctoritas ex quo nō sunt solubiles aut ligabiles amplius vllō modo scilicet quoad esse aut quoad status mutationem aut quoad cau- sam, et per cōsequens nullo modo sunt super ter- ram. Viui autem sunt super terram quoad esse et quoad statum et quoad causam, anime vero pur- gatorij sunt super terram quoad statum seu cau- sam et per consequens quoad id quod est ligabile et solubile. Ergo secundum prefatam expositionē sufficiebat dicere Quodcunq; solueris et ligaueris erit solutum et ligatum in celo: et non oportebat addere ly super terram, ex quo omne solubile et ligabile est super terram aliquo modo vt dictū est. Dicere autem quod in tam paucis verbis Chri- stus superflue addiderit verbum non quadrat. Er- go per illa verba Quodcunq; solueris super ter- ram, Christus voluit sub potestate clauium iudi- ciana absolutiua seu ligatiua subijcere non solum existentes super terram quoad statum seu causam, sed et quoad suam esse quales sunt solum viuū nō autem animæ purgatorij vt patet.

2. Ratio. Secundo patet idem, quia secundum Caieta. in 1. quodlibet. tract. de indul. q. 5. et in alio tracta. de eo. ca. 5. plus requiritur ad esse subditum iuri- dictioni viatorum quam esse participem aut quā esse in statu viatorum quoad aliquid. Requiritur enim quod sua causa, quoad id quod sapit viæ pos- sit cognosci a tali iudice viatorum: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso. Nunc autem causæ existentium in purga- torio sunt omnino incognoscibiles a Papa vel Ec- clesia militante. Ergo existentes in purgatorio nō sunt de iudicio aut iurisdictione Ecclesiæ militan- tis neq; de eius foro, neq; ei subiectæ et per conse- quens non possunt per Papam ligari vel absolui a peccatis vllō modo. Hæc ratio potest solui dupliciter, vno modo concedendo maiorem sim- pliciter: non tamen quoad aliquam causam non requirentem causæ cognitionem, qualis est conce- sio indulgentiæ, vt supra. q. 7. in probatione secun- de particule dictum est. Et hæc est melior instan-

tia. Alio modo negando maiorem simpliciter te- nendo opinionem doctorum dicentium quod po- test Ecclesia super omnino occulta, quod licet nō possit ea cognoscere potest punire et absolue ab eis: quia ad hoc habet a Deo potestatem non ad il- lud. Aut dicendo quod Ecclesia non potest super omnino occulta in corde latentia que nullo sen- su exteriori percipi possunt: bene autem potest su- per sic occulta quod sensu exteriori percipi pos- sunt, quanuis per accidens ea nō possit cognosce- re propter defectum probationis: nunc autem cō- gnitio causæ animarum purgatorij licet nō possit haberi ab Ecclesia per accidens propter distantia loci et status &c. bene tamen potest ei competere ex potestate ei a Christo collata. Sed prima instan- tia videtur melior.

3. Ratio. Tertio patet idem, quod scilicet prefata exposi- tio textus non est bona. Quia ex ipsa litera Math. 16. Quodcunq; solueris super terram &c. aperte innuitur quod licet effectus potestatis penetret ce- los, quia dicitur Erit ligatum et solutum in celis vt bene dicit Chrysostronus super ipsa verba, et re- fert Alexan. Hall. tamen iurisdictionis actus ligas aut soluens terminatur ad hoc quod fit et exercea- tur super terram, quia dicitur, Quodcunq; solue- ris et ligaueris super terram, ita quod super terram determinat, quod solueris et ligaueris, id est quod- cunq; solubile fuerit tu solueris aut ligaueris su- per terram, illud quoq; erit solutum et ligatum in celis. Quod patet, quia ipsa correspondentia ver- borum et sententiarum textus vbi dicitur, Erit so- lutum et ligatum et in celis, innuit aperte verba premissa, scilicet, Quodcunq; solueris et ligaueris super terram, debere eodem modo corresponden- ter intelligi, scilicet Quodcunq; fuerit a te solutū aut ligatum super terram illud etiam erit solutum et ligatum in celo a me vt dictum est. Item iste sensus habetur expresse per Ecclesiam. 4. quest. 2. in. 1. 2. 3. et. 5. capitu. vbi videatur. Quia et sic cō- muniter glossatur a doctoribus vt ait Bon. uentu- ra in. 4. distinctione. 20. questione penultima, et Alexan. Hall. 4. part. questione. 83. membro. 5. et Duran in. 4. distinctione. 20. questione. 4. et bea- tus Thomas, et Richar. eadem distinctione. arti. 3. questione. 3. et Abulē. super Math. 16. questione 89. 90. super illud, Quodcunq; solueris super ter- ram &c. et Gabriel in Cano. lectione. 57. M. et Caieta. vbi supra: quanuis alij doctores pauci aliter et aliter glossent vt refert Gabriel vbi supra.

4. Ratio. Ideo tertio et aliter et melius ad primū argu- mentū secundū prefatos doctores vbi supra et cōmu- niter alios doctores predicto modo bene glossan- tes illud Math. 16. Respondeo, concedendo ante- cedens quod scilicet potestas iudicaria seu absolu- tiua non est data Petro vel Ecclesiæ nisi super exi- stentes super terram aut in hoc mūdo quoad per- sonam simul et statum: non autem super purga- torium, ex quo secundum Genes. 42. Mortui non dicuntur esse super terram. Quia ibi dicitur quod Ioseph. non erat super terram. Et patet purgatorij non esse

3. Ratio.

Respon.

non esse super terram ex eo quod Christus descē- dit ad inferos, vbi est limbus patrum et purgato- riū secundum cōmuniter doctores, licet Gabriel super Cano. lectione. 57. L. ex Bonau. dicat qd si quis contendat vicariū Christi habere iudiciariā pote- statem super existentes in purgatorio, non est illi multum resistendum modo hoc dicitur ratio vel auctoritas manifesta. Tu dic. quod nulla ratio nec auctoritas sufficienter id dictare potest: ex quo au- toritas Euangelij. Matth. 16. predicto modo secu- dum cōmuniter doctores recte intellecta dicit quod soluta super terram habet iudiciariam potestatem: et dicere quod animæ purgatorij sunt de iurisdic- tione Papæ est de veritate suspectum vt ait Maior in. 4. dist. 20. q. 2. quod sic censuit facultas Pari- sien. vt habetur infra. et. q. 18. in fine latius, et sic conceditur prima consequentia ad illum sensum, quod Papa non habet auctoritatem iudicalem ab- solutiua super purgatorium: neq; hoc modo po- test concedere indulgentias proprie sumptas per modū iudicariæ potestatis seu absolutiouis. Sed tunc negatur secunda consequentia quæ loquitur de indulgentia per modum suffragij. Si autem an- tecedens intelligatur et similiter cōsequens quod non est data Petro et Ecclesiæ potestas dispensati- ua et communicatiua thesauri indulgentiarum ni- si solo pro existentibus in hoc mundo: tunc nega- tur antecedens. Dico enim quod Papa et Ecclesia habet auctoritatem hanc super prefato thesauro ad communicandum auctoritatiue de eo omnibus indigentibus idoneis vbilibet tam in hoc mundo quam in purgatorio existentibus vt sic a suis pœ- nis soluantur: quod est concedere indulgentiam illis per modum suffragij: quanuis non possit ani- mas purgatorij iudicialiter absolue. Comuni- care enim auctoritatiue de thesauro Ecclesiæ non est actus iurisdictionis sed auctoritatis eam. conse- quentis vel communicatiue seu Clauis solum dis- pensatiue seu cōmunicatiue, vt supra per totam. q. 15. et. 3. dictum est.

Replica. Quod si contra hoc replicetur quod in dictis auctoritatibus Matth. 16. et. 18. et Ioan. 20. Pasce oues meas. fundatur potestas concedendi indulgē- tias vt supra probatum est, et. q. 6. et. 7. habetur. Talis autem potestas in predictis auctoritatibus collata est potestas iurisdictionis, vt patet ex locis preallegatis. Ergo si Papa vel Ecclesia potest ani- mabus purgatorij concedere indulgētijs vllō mo- do, nō nisi per modum iudicariæ potestatis sicut et viuus id potest. Sed hoc modo non potest vt su- pra responsū est. Ergo nullo modo neq; per mo- dum suffragij id potest.

Respon. Respondeo negado primam consequentiā, et per consequens alias consequentias. Et ratio est. Quia diuersimode extrin actū predicta potestas: nunc quidē per modū iurisdictionis in subditos: nunc autē per modū tantum cōmunicatiue dispē- sationis cōcomitantis vt indulgētia per modū suf- fragij vt supra. q. 5. in resp. ad 3. argu. dictum est la- tius ibi videatur, et sic patet respō. ad. 1. argu.

Ad secundum argumentum respondeo quod stilus literarum Apostolicarū continet quidē mo- dum suffragij, sed non precise, nam cum hoc etiā continet auctoritatiuā concessiōem indulgētiæ, et per vtrunq; simul ostendit auctoritatem cōmu- nicandi vel dispensandi et modū suffragij in per- ueniendo ad animas purgatorij.

Ad tertium argumentū respondeo quod præ- fata potestas satis habetur ex sacra scriptura simul et ratione ibi fundata et practica Ecclesiæ et eius diffinitione. Quia Ioan. 20. Pasce oues meas, ha- betur cura pastoralis non solum ad docēdum sed ad pascendum pastu beneficij spiritualis omnes oues Christi vel membra eius vbicunq; existen- tia indigentia et idonea ad Ecclesiæ suffragia reci- piendum, quales vt supra dictum est animæ pur- gatorij sunt. Nam ex Ecclesia Romana canonum conditrice explicatum est quod varijs modis Cla- uis vel potestas Ecclesiastica aperit regnum celo- rum membris Christi viuus atq; defunctis, vt ex omnibus supradictis in. q. 15. et. q. 5. et. 7. satis con- stat vt dictum est.

Sed vltra supradicta est noua quædam opinio- saria pia et exaltans potestatem Ecclesiæ et mi- sericordiam Dei quæ vtinam esset vera: quam doctissimus noster frater Michael de Medina in suo tractatu de indulgentijs disputatione. 8. capit. 41. 42. vsq; ad finem libri persuadere conatur. Quæ stat in tribus dictis, Quorum primum est. Quod omnes indulgētiæ siue quæ viuus siue quæ defunctis conferuntur, possunt fieri et vt plurimū fiunt eodem modo per potestatem iurisdictionis simul et per dispensationem vel applicatiōem the- sauri indulgentiarum. Secundum dictum est, quod aliquando fieri possunt et fiunt per solā po- restatem iurisdictionis, nullo Ecclesiastici thesau- ri adiuncto auxilio vel dispensatione. Et econuer- so fieri possunt et sæpe fiunt solum per modum dispensationis vel applicatiōis predicti thesauri idq; tam viuus quam defunctis. Tertium dictum est, quod quando indulgētiæ cōferuntur per di- sensionem vel applicatiōem dicti thesauri di- cuntur fieri per modum suffragij vel auxiliij. Et ita constat ex dictis quod indulgētiæ vt plurimum fiunt tam viuus quam defunctis per potestatem iurisdictionis simul et per modum suffragij. Aliquā- do autem per potestatem tantum iurisdictionis. Aliquando vero per modum suffragij dūtaxat.

Probatio horum omnium pendet ex duobus fundamentis. Primum est, vt vbi supra disputatio- ne. 7. ca. 34, 36. ait ipse Medina, quod papa habet iurisdictionem in purgatorio. Quod quadruplici- ter probat. Primo, quia Matth. 16. Quodcunq; sol- ueris super terram &c. vbi nomine terræ compre- hēnduntur omnes extra cœlum, sunt etiā in pur- gatorio existentes idonei ad recipiendū indulgē- tias et alia beneficia spiritualia. Quia sæpe in sacra- scriptura et maxime vbi terræ contraponitur cœ- lum vt hic, nomine terræ cōprehenditur omnis creatura quæ extra cœlum est etiam si in aere vel

Respō. ad 2. argu.

Respō. ad 3. argu.

Opinio noua.

Fundamē- tū primū.

omnibus

in aqua, et in visceribus terræ vel in purgatorio sit. vt Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum et terram, id est omnia quæ in cœlo et extra cœlum sunt, et ca. 14. Leuo manū meā ad dominū Deum excelsū possessorem cœli et terræ. et Psalm. 134. Omnia quæcūq; voluit fecit Deus in cœlo et in terra. et Ierem. 33. Cœlum et terram ego impleo. et Matth. 16. Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra.

¶ Secundo probatur idem auctoritate. ca. a nobis. 2. de sententia exco. vbi defunctus excommunicatus absoluitur, et impœnitens excommunicatur. et. 24. q. 2. ca. vlti. vbi etiam ad probandum hanc potestatem Ecclesiæ, allegatur id Matth. 16. Quod cūq; solueris super terram &c. ad idē est. B. Grego. li. 2. dialog. ca. 23. vbi narrans quod sanctus Benedictus absoluit quosdā moniales defunctas quæ viuentes fuerant ab ipso excommunicatæ: et interrogatus ipse beatus Grego. quomodo id fieri potuit post mortem earum, respondet, quod quia Christus id in beato Petro Math. 16. dicit, Quod cūq; solueris super terrā &c. cōcessit ijs qui eius vicem ligando et soluendo obrinet in terra: qui lo cum sancti regiminis fide ac moribus tenent. Hæc ille. Et simile aliud refert. Abulen. Math. 16. q. 89. Neq; valet dicere quod talis excommunicatio et ab solutio defuncti potius est declaratio et valet solū vt nomine Ecclesiæ publice possit vel non possit specialiter pro eo orari et sacrificiū offerri et corpus eius in loco sacro sepeliri. Hoc inquit hæc opinio non valet. Quia Math. 16. dicitur quod etiam ratificatur et valet in cœlo illa ligatio atq; solutio quæ fit per Ecclesiā in terra per potestatem hanc supranaturalem collatam a Christo. ergo non solum valet ciuilitate quoad Ecclesiā, sed etiam vere spiritaliter quoad Deum etiam in cœlo.

¶ Tertio idem probatur. Quia licet defuncti in purgatorio quoad essentia nō sint in terra aut super terram: sunt tamen quoad causam, quia scilicet ratione delicti quod viuentes in mundo commiserunt possunt quoad poenam inde promeritam per Ecclesiā iudicari vel per Papam et ita ligari vel absolui. Nam secundum iura sortitur quis forum ratione delicti. C. vbi de crimine agi oporteat. l. qua. et in aucten. vt omnes obedi. iudi. ci. prouin.

¶ Item quarto idem probatur. Quia anime purgatorij cum non pertineant ad Ecclesiā triumphantem vt constat: certè pertinent ad militantem. Nam non est alia Ecclesia media inter has. Papa atem habet iurisdictionē in omnes qui sunt de Ecclesia militante vbiq; sint. Igitur etiam in purgatorio.

¶ Secundum fundamentum huius opinionis est, quod sicut quando alicui reipub. siue prouincie aliquis a rege preficitur, vt Romani quondam et nunc Hispani externis gentibus preficere consueuerunt, huic rex suam quoq; iurisdictionis potestatem confert vt in sceleribus aut debitis regijs

condonandis et remittendis quodcūq; soluerit solum sit etiam de publico erario dispensando. Hic si velit omnes qui regijs vectigalibus siue tributis soluendis non sunt semper ex illa sibi tradita potestate indifferenter absolueret: non in edificationem sed in destructionē regij et publici erarij abuteretur ea potestate. Igitur aliquando quidē iustis causis sese offerentibus ex illa tantum regia potestate sceleris penas aut debitum condonabit: aliquando autem, cum videlicet rationes tales nō occurrerent que in prefecture accipienda ratione regi probande non videantur, non vteretur ea potestate: sed solum ex publico erario ciuitatis cuius debitor ille ciuis et pars est, ad similes casus ab ip sis ciuibus publicis impensis asseruato debitum tantundem reddendo iuste compensabit. Huiusmodi enim multa eraria ad pauperum inopiam releuandam publicis sumptibus et donarijs in vrbibus erigi solent. Aliquando vero cum scilicet alique quidem rationes vtendi illa potestate apparent, sed non satis sufficientes: tunc certe vtroq; modo, id est partim potestate iurisdictionis partim erarij publici dispensatiua applicatione debita soluet: eo quod neutrius per se iuste cause vtendi existant. ¶ Ita per omnia summus pontifex a summo rege Christo in beato Petro soluendi et ligandi potestate accepta, non vno modo vna eademq; ratione semper obligationes penarum condonat: sed pro diuersis causarum et rerum conditionibus diuersimode. Aliquando quidem ex sola potestate iurisdictionis a Christo accepta, nimirum quando iuste rationes huius rei a prudentia et spiritu suggeruntur: aut quando penitēs alioqui per externas afflictiones curat bene punire quod male gessit, sicut in Ecclesia primitiua seuerè penitentibus grauissimasq; penitentias libenter implentibus et misericordiam de residuo debito aut de aliquo defectu earum maxime prope mortem petentibus penitentia aut pene debite per has indulgentias iuste per hanc potestatem tantum iurisdictionis condonabantur, vt Cyprianus libro secundo epistola secunda latius ostendit. Aliquando autem, quando videlicet res aliquantulum anceps et ambigua est et peccator neq; omnino per penitentiam satisfact neq; omnino negligit satisfacere: tunc partim ex predicta potestate partim etiam simul ex applicatione thesauri eadem penas per indulgentias condonat, vt paulo post tempora Ecclesiæ primitiue fieri solebat, vbi charitas fetuorq; penitentum tepescere cepit: vno enim relaxationes penarum, per indulgentias per vtranq; potestatem hanc iurisdictionis et applicationis thesauri simul fieri et appellari ceperunt. Id quod canones penitentiales et doctores scholastici antiqui vt Altisiodoren. Thomas et Alexander, Bonauentura, et eiusmodi plurimi satis ostendunt. Aliquando vero, cum scilicet exiles rationes et causæ ad eam condonationem penarum inuitant et sola misericordia illam flagitare videtur, puta quando constante dolore sufficientē ad remissionem

missionem culpe, de penis debitis per impotentiam aut animi fragilitatē peccator non satisfact: tunc vtrique indulgentiæ licite conceduntur ex aliqua pia causa aut sine per solam potestatem dispensatiuam applicando thesaurum indulgentiarum, quem sibi respublica Christiana ex publicis Christi et sanctorum et iustorum omnium contributionibus et impensis ad indigentium releuationem reseruatum habet. Et hoc modo proprie et plene dicitur viuis et defunctis indulgentia per modum suffragij concedi, hoc etiam modo communiter fit in hoc tempore vbi non solum corpora sed etiam animi a fetuore charitatis et ab operibus penitentia fere defecerunt. Et horum omnium ratio est, nam si semper prodige sine iusta aut sine vlla causa ageret Papa de publico thesauro persoluens: iam sua abuteretur potestate: et similiter si nunquam liberaliter ageret cum indigentibus dispensando: tunc enim ociosa in eo esset dispensatiua sua potestas. Igitur illo triplici modo iam dicto Papa licite indulgentias validas coram Deo concedit.

¶ His suppositis fundamentis iam hæc probatur opinio: quoad primū eius dictū. Nā concedere indulgentias est actus iurisdictionis, est etiam actus dispensatiuus thesauri indulgentiarum: et alter alteri coniunctus est, et Pape a Christo concessus. Matth. 16. Quodcūque solue. super terram &c. Et Ioan. 20. Paſce oues meas, vt supra et questione tertia et questione septima. latius habetur: et Papa habet iurisdictionem in viuis et in defunctis in purgatorio existentes vt supra in primo fundamento probatum est. Ergo primi dicti veritas constat.

¶ Secundum etiam dictum quoad eius primam partem vbi dicitur quod Papa potest per solam potestatem iurisdictionis viuis et defunctis concedere indulgentias probatur, quia habet potestatem iurisdictionis ad id sicut ad remittendum peccata quoad culpam sibi datam a Christo Matth. 16. Quodcūque solueris super terram. &c. Ergo etiam si nullus esset thesaurus indulgentiarum et nulla esset potestas dispensatiua illius: certe sua iurisdictionis potestate vtens ex rationabili et iusta causa effectum consequeretur quoad penam sicut et quoad culpam vti etiam supradictum est in Ecclesia primitiua sepe factum esse. Sicut et in republica ciuili ex iusta causa iudex reum absoluit a pena vel debito regio illudque remittit licet nihil de publico thesauro compensei vt in secundo fundamento dictum est. Ita in proposito Papa facere potest. Neque enim thesaurus indulgentiarum eius ve dispensandi potestas ex natura sua annexa est potestati vel actui iurisdictionis Ecclesiasticæ: ita quod vna sine altera esse aut exerceri non possit. Nam constat potestatem iurisdictionis esse solum in subditum: dispensatiuam autem thesauri etiam in non subditum esse posse et exerceri, vt supra et questione tertia

latius habetur. Quauis de facto vtraque potestas alteri ex Christi institutione in Papa Matth. 16. et Ioan. 20. Et ratione huius in eo plusquam in alijs excellens potestas iurisdictionis super omnes etiam est. ¶ Secunda pars eiusdem secundi dicti, quod scilicet per solam potestatem thesauri huius dispensatiua aliquando Papa possit et sepe concedat indulgentias viuis atque defunctis probatur: quia nunc vna nunc altera tantum potestate vt potest vt sepe dictum est.

¶ Tertium dictum ex iam dictis aperte constare potest.

¶ Sed certe hæc opinio cum suis fundamentis non videtur stare in veritate: et ibi saltem quatuor falsa continentur. Nam primo fundamentum primū eius vbi dicitur, quod Papa habet in purgatorio potestatem iurisdictionis, licet non sit erroneum: est tamen minus probabile quam oppositum et creditur esse falsum, est etiam contra communem sententiam doctorum, qui vt superior ait Bonauentura communiter tenent oppositum. Qui etiam id Matth. 16. Quodcūque solueris super terram &c. Communiter exponunt, vt Gratianus. 24. questione secunda capitulo primo. Super terram inquit Christus non sub terra: ostendens quod viuentes pro varietate suorum meritorum soluiere possumus vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus. hæc ibi. Item eadem causa et questione in capitulo de communionē. Leo Papa sic ait. De communionē priuatis et ita defunctis, horum causa iudicio Dei referenda est, et in capitulo legatur. Gelasius Papa ait. Super terram Christus inquit: nam in ligatione defunctum nunquam dixit esse absolendum. et in capitulo ne quisquam. Urbanus Papa ait. Ipsis Apostolis Christi, voce delegatum est, que ligaueritis super terram &c. Ceterum de eo qui in diuino iudicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere preter id. In quo dies supremus eum inuenit. Item vt refert Maioris in quarto. distinctio. 20. dubio secundo. facultas theologo. Parisien. censuit esse de veritate suspectum dicere. quod Papa habet potestatem ordinariam vel iurisdictionis in purgatorio, vt inferius. q. 8. in fine latius habetur.

¶ Nunc autem in rebus penitentibus ad fidem mores et sacramenta dum varie doctorum apparent opiniones et sacre scripture expositiones si concordari possunt in veritate, ita faciendum est, nam iura iuribus concordanda sunt. Secundum capitul. Cum expediat. de electionibus. libro sexto. sin minus communis opinio et expositio tenenda est, nisi manifesta et certa ratione de falsitate conuincatur: quia illa censa est probabilior et verior, vt ait gloss. in capitulo finali de peniten. et remis. distin. prima. et habetur de constitu. cap. i. et distinctio. 16. ca. Iudicatus. et dist. 19. ca. in canonicis. et dist. 63. cap. fin. et in. 2. questio. 7. ca. puto. vt in nostro libro. 2. de

Reprobatur opinio illa noua.

ignorantia. q. 3. et lib. 4. de fide et potestate Papæ. quest. 1. arma fidei. propo. 6. propè finè eius, vbi de doctorum auctoritate agitur, nos latius disse- ruimus. Igitur cum dicte exponens illius vocis su per terram auctoritatesq; dicentes quod defun- cti possunt ligari et absolui per Ecclesiã facile pos- sint intelligi quoad Ecclesiã et concordari in ve- ritate, vt proxime patebit in responsione ad secun- dam probationem exca. a nobis. Immo etiã si nõ possent concordari standũ sit expositioni et opi- nioni communi doctorum atque Pontificum su- pradiçte. Sequitur manifeste esse tenendum cum communi sententia quod Papa in purgatorio nõ habet iurisdictionem. ¶ Quod etiam inde confir- matur. Quia cum solum in concessione indulgen- tiarum pro defunctis semper Papa dicat eas con- cedere per modum suffragij: et nunquam absolu- te sicut quando eas viuentibus concedit. Signum igitur manifestũ est quod ipse recognoscit se nullã potestatem iurisdictionis in purgatorio habere: q; per hanc potestatem illas defunctis sicut viu- entibus non concedit. et ita primum fundamentum supradicte opinionis corruit.

¶ Et ad eius probationes supra positas Respon- deo ad primam quod non obsta. quod vox illa super terram sepe comprehendit ea etiã quæ sub terram sunt in purgatorio vel in inferno: non ta- men semper: nam sepius etiam comprehendit ea duntaxat quæ in hoc mundo viuunt aut sunt, id que fit quando ex ipsa litera vel ratione sufficien- te vel communi doctorum expositione aut Eccl- siæ consuetudine id elicitur aut constat: sicut ipse etiam Medina vbi supra capit. 37. 47. exponit id Matth. 18. Quæcunq; ligaueritis super terrã &c. Vt ex ipsa ratione non debeat extendi ad purgato- rium potestas Episcoporum in Apostolis ibi con- cessa. Sic etiã ratione prefata. id Matth. 16. Quod- cunq; solueris super terram. nos cum communi sententia doctorum dicimus non ad purgatoriũ, sed ad viuentes tantum in hoc mundo extendi vt dictum est, et quod hæc vox super terram etiam vbi terre celam contraponitur in sacris literis se- pius comprehendat viuentes tantum aut existen- tes creaturas in hoc mudo, id certe liquet in psal. 113. celum celi domino terram autem dedit filiis hominum; et Psal. 146. Qui operit celũ nubibus et parat terre pluuiam, et Psal. 148. Confessio eius super celum et terram, et Eccl- 5. Dens in celo et tu super terrã. Et Iohel. 2. et Actu. 2. Dabo prodi- giã in celo et in terra. et Matth. 5. Nolite iurare per celum neque per terram quia scabellum pe- dum eius est &c. Et Matth. 6. Nolite thesaurizare in terra sed in celo. et Luc. 12. Faciem celi et terre nostris iudicare. et Luc. 21. Matth. 24. Celum et terram transibunt &c. Et Apoca. 5. Audiui omnẽ creaturam que est in celo et super terrã et subtus terram &c. Et Apoca. 21. Ego creo celum nouũ et terram nouã. Et Ecclesia canit. Pleni sunt ce- li et terra gloria tua. Vbi ex tantum que in hac vi- uel in hoc mundo sub celo non autem que in

inferno et purgatorio sunt nomine terre aut su- per terram comprehenduntur.

¶ Ad secundam probationem ex ca. a nobis, de sen. exco. er. 24. q. 2. cap. vlt. Respondeo cum Ca- stro de punitione hereticorum lib. 2. ca. 19. ca. 20 et Couarruias in ea. alma mater. de sen. exco. par. 1. §. 11. num. 8. fo. 100. et secundum doctores cõ- munitè, quod id non intelligitur de excommu- nicatione et absolute in foro Dei vel quoad principalem et directum effectum eius, videlicet quoad aliam. Quia hec post mortem statim est in statu salutis vel damnatiõis eterne vbi esse debet: nec per sententiam Ecclesiæ potest inde mutari nec separari. Sed intelligitur quoad alios effectus minus principales et quoad Ecclesiã, vt scilicet pu- blicè aut nomine Ecclesiæ oretur aut fiat oblatio vel sacrificiũ specialiter p̄ illo defuncto, vel nõ fiat vel ei cõcedatur vel denegetur Ecclesiastica sepul- tura, et ita quoad hec ipsa exco. communicatio vel abso- lutio defuncti potius est quedã declaratio digni- tatis vel indignitatis eius quam habuit in vita et cum qua decessit. Et per consequens potius est preceptum vel concessio facta viuentibus: vt per eos predicta fiant vel non fiant specialiter pro ta- li defuncto aut circa corpus eius, quod adhuc sub- est Ecclesiæ potestati, ad eius anime nocuentiã vel vtilitatem quam viuẽs ille promeruit. Quod inde patet. Quia si sententia excommunicationis vel absolute Ecclesiæ ad defunctorum ani- mas directe pertingeret, iam cum contingat eas in gloria vel in inferno esse: tunc certe in foro Dei ligarentur anime que sunt in celo et absoluerentur que sunt in inferno, quod absit. Igitur in foro tan- tum Ecclesiæ id fit vt dictum est. Quod quia ita ratificatur a Deo in celo vt fit ab Ecclesia in ter- ra, sicut et doctores exponunt id Matth. 18. Que- cunq; solueritis in terra &c. Ideo defunctus hoc modo dicitur ligari et absolui super terram et in celo. ad quod etiam expresse facit dictum exca. a no- bis. vbi sic habetur. Vinculũ ergo quo peccator ligatus est apud Deum in culpe remissione dissol- uitur: illud autem quo ligatus est apud Ecclesiã cum sententia remittitur relaxatur. hæc ibi. Ad idem etiam faciũt Leo Papa: Gelasius et Urbanus vbi supra. ¶ Et ad B. Grego. in dialog. et Abuleũ. Respondeo quod nihil aliud probant quam pro- xime dictum est, quod scilicet absolutio illa hanc habuit effectum in foro Ecclesiæ quod. f. Ecclesiæ suffragia pro illis defunctis specialiter iam fieri il- lisq; prodesse potuerunt etiam in celo, que ante non sic prodesse poterant: idque Deus miraculo se voluit ostendere quomodo quæ ligantur et sol- uuntur ab Ecclesia in terra, eodem modo ratificã- tur a Deo in celo, tam quoad viuos quam quoad defunctos suo modo vt dictum est. Neque aliud inde elici potest. Nam neque sanctus Benedictus era Papa: de quo solo dicit illa opinio quod habet potestatem in purgatorio quia ei soli in B. Petro dicitur Matth. 16. Quodcunq; solueris super ter- ram &c. Nam et similiter legitur de beato Ber- nardo

cardo quod exco. municauit muscas et sic eas mira- culose occidit: non tamen inde arguitur eius pote- stas iurisdictionis super eas. Ita nec ex predictis operibus priuilegiatis aut miraculosis nec ex ab- solutione vel excommunicatione defunctorũ fa- cta per sanctum Benedictum vel etiam per quem- cunque summum Pontificem Ecclesiæ arguitur propria et directa potestas iurisdictionis in pur- gatorio, sed quoad Ecclesiã tantum vt dictum est.

¶ Ad tertiam probationem respondeo, quod defuncti sunt quidem quoad causam adhuc de fo- ro et iurisdictione Ecclesiæ indirecte duntaxat et quoad forum exterius Ecclesiasticum vt dictum est: et quoad id tantum fortitur quis forum ratio- ne delicti: non autem quoad forum secretum in- terius quoad Deum, vt patet: quia prelatus potest suam subditum a peccatis sacramentaliter absol- uere vbiunque commisis, vt Siluester confessor 3. q. 14. latius agit.

¶ Ad quartam probationem respondeo quod anime purgatorij sunt in statu medio: nam par- tim quoad aliquid pertinent ad Ecclesiã militã- tem, partim etiam quoad aliquid ad triumphan- tem: et ita quatenus pertinent ad militãtem sunt de eius foro et iurisdictione indirecte duntaxat vt dictum est.

¶ Secundo deficit illa opinio in secundo funda- mento quod non omnino verum est. Nam quod ibi ait quod tertio modo per solam potestatem ap- plicatiuam thesauri indulgentiarum Papa potest et sepe concedit indulgentias quoad defunctos ve- rum quidẽ est: quoad viuos autem vt ibi et in se- cundo dicto dicitur expresse, hoc certe falsum est. Nam precipua potestas concedendi indulgentias viuentibus ad iurisdictionem pertinet in subditos, vt supra questione tertia latius habetur. et ipse Me- dina in suo tractatu. capit. 20. capit. 41. plane con- fitetur. Et ita licet per solam potestatem iurisdic- tionis sine applicatione huius thesauri indulgen- tiarum forte possint indulgentiæ subditis viuenti- bus, non tamen eisdem possunt per solam appli- cationem eiusdem thesauri sine potestate iurisdic- tionis concedi.

¶ Tertio deficit illa opinio sepe dicens in predi- ctis fundamentis et in suis dictis, quod indulgentiæ que defunctis conceduntur fiunt eodem modo sicut viuis per potestatem et per modum iurisdic- tionis. Hoc enim est falsum. Quia vt constat ex supradictis Papa non habet iurisdictionem in pur- gatorio.

¶ Quarto deficit illa opinio in tertio dicto et in secundo fundamento dicens, quod quando indul- gentiæ fiunt per solam applicationem thesauri sunt et dicuntur per modum suffragij etiam si viuus cõ- cedantur. Hoc autem est falsum de indulgentijs que viuentibus conceduntur, vt patet ex dictis: et quia solum quando defunctis Papa cõcedit indul- gentias semper explicat per modũ suffragij id fa- cere. Signum igitur manifestum est quod viuenti

bus absolute eas concedens non per modum suf- fragij sed per potestatem et modum iurisdictionis concedit, vbi etiam supra in hac questione. 16. et superius. q. 15. et. q. 3. et. q. 13. dubio. 3. latius proba- tum est.

VÆSTIO. XVII.

Utum si indulgentiã ple- naria cõcedatur vni anime purgatorij talis anima om- nino et infallibiliter libere- tur a purgatorio.

¶ Respondeo per vnicam propositionem quod ani-

ma purgatorij cui conceditur indulgentia plena- ria, totaliter et infallibiliter liberatur a purgatorio si talem indulgentiam lucratur seu acquirit: alias non, nisi secundum quod ipsa anima est idonea et digna vt talis indulgentia sicut et alia suffragia Ecclesiæ plus vel minus ipsi valeant ex diuina et liberali acceptatione. ¶ Probatur prima pars scilicet, quod si talem indulgentiam lucratur seu ac- quirat quod omnino liberatur. Quia sicut quoad viuos indulgen. plenaria valet eis qui eam lucran- tur et acquirunt quãtũ sonat, et omnino remit- titur eis tota pena secundum communem decti- nam Ecclesiæ: alioqui deciperentur fideles: ita ea- dem ratione indulg. plena. per modum suffragij concessa defunctis: quia non est ratio differen- tiæ.

¶ Dico notãter si eam lucratur et acquirit. Quia sicut viuus, qui indulgentiam plenariam ei cõcedit non totaliter lucratur nec acquirit propter defectum alicuius conditionis seu circumstantiæ requisite, nõ liberatur a suo debito penarum om- nino: ita et anima purgatorij, si nõ totaliter lucra- tur nec acquirit talem indulgentiam plenariam ei concessam propter defectum alicuius conditio- nis requisite, non liberatur omnino a suis penis, sed secundum quod ipsa idonea et digna est, vt ait propositio secunda pars.

¶ Si dubitetur primo, quæ requiruntur vt anima purgatorij lucretur et acquirat omnino indulgen- tiam plenariam ei concessam? Respondeo quod tria. Primo, quod sit sufficiens causa ad tantam indol- gentiam concedendam et lucrandam, defectu cuius viuus et defunctus potest non lucrari totã illam quantitatem, etiam si fiant omnia requisita, vt de hoc latius infra. q. 20. habetur.

¶ Secundo requiruntur specialiter quoad defun- ctos, quod per aliquem viuũ fiat debite id que et quomodo imponitur per concedentem ad ta- lem indulgentiam pro tali anima lucrandam. Et in hoc non est dubium, sicut nec in supradictis in hac questione. ¶ Tertio (in quo est dubium et diuersitas opinionum) requiruntur quod ta- lis anima sit omnino idonea et digna, vt tale suffragium indulgentiæ plenariæ ei concessa a Deo liberaliter pro ea acceptetur ad tota- lem et plenarium effectum ipsius indulgentiæ vt sonat:

Quest. 17.

Propo. 1.

Dub. 1.

Respon. 1.

vt sonat: alias non nisi secundum quod ipsa anima est idonea &c. Vt dicit secunda pars propositionis.

¶ Quod ergo hoc tertium vt declaratum est requiratur secundum opinionem quartam et vltimam in resolutione supra posita, in q. 15. artic. 1. probatur dupliciter. Primo, quia secundum Aug. in Enchyridion ca. 99. et in lib. de cura. pro mortuis habenda vt habetur. 13. q. 2. ca. Tempus specialia suffragia facta pro aliquibus (de quibus loquitur August.) illis tantum profunt qui cum viuerent hec sibi vt postea possent prodesse meruerunt. hec Aug. Item Grego. lib. 4. dialog. ca. 39. dicit. illic (scilicet in purgatorio) nihil quisq; purgationis obrinebit nisi hoc bonis actibus in hac vita positus vt illic obtineat promereatur. Et cap. 57. 58. Iterum replicans dicit quod illis sacræ victimæ profunt qui hic viuendo obrinuerunt vt eos etiam post mortem bona adiuuent que hic pro ipsis ab alijs fiunt. Hæc ibi. Ex quibus expresse patet quod loquuntur de specialibus suffragijs: et cum de animabus purgatorij loquantur, constat quod non omnino prodest speciale suffragium ei pro quo fit, quantum prodesse poterat vt sonat nisi secundum idoneitatem et dignitatem anime recipientis aut pro qua fit. Alioquin nõ esset necessarium dicere quod illis tantum profunt qui cũ viuerent &c. si anima purgatorij de quo ibi agitur totum fructum suffragij specialiter pro ea facti reciperet infallibiliter. Indulgentia autem per modum suffragij habet naturam et modum suffragij Ecclesiastici quoad hoc, vt supra. q. 15. tandem vt probabilius resolutorie dictum est et proxime dicetur. **¶** Igitur ex dictis auctoritatibus duo expresse eliciuntur. Primo quod omnis anima purgatorij potest iuari suffragij Ecclesiæ et indulgentijs per modum suffragij. Quia eodem merito quo promeruerunt premium essenziale finale, meruerunt etiam ratione charitatis et communione sanctorum, vt possint interim iuari communiõne sanctorum. In quo nullus catholicus dubitat. Secundo elicitur quod de facto per specialia suffragia Ecclesiæ seu per speciales indulgentias per modum suffragij pro aliqua anima concessas, ipsa anima specialius quidem pre ceteris iuuatur, sed non nisi quantum hic meruit vt de facto ipsi prodesse ex liberali acceptatione diuina vt dictum est.

¶ Secundo probatur idem ratione. Quia cum talis acceptatio suffragij aut indulgentiæ per modum suffragij precipue pendeat ex diuina liberalitate vt supra. q. 15. in resolutione dictum est, ergo non infallibiliter ex pacto quod non est, Deus acceptat quoad totum effectum indulgentiæ pro quacunque anima fiat: sed solum secundum quod decet suam liberalitatem et misericordiam circa talem animam. Decentia autem liberalitatis Dei stat in hoc quod secundum idoneitatem et dignitatem et merita cuiusq; respectu talis effectus seu doni acceptet plus vel minus suffragia quecunq;

et indulgentias pro illo factas: non autem habendo respectum ad meritum proportionalem vnius anime ad alteram vel ad debitum iustitiæ distributiue vllõ modo, ex quo ibi nullum est debitum iustitiæ ex parte Dei, neque vlla proportio consideratur huius et illius anime inter se ipsas: sed est pura liberalitas aut debitum decentiæ ex parte Dei, quoad plus vel minus de fructu suffragij seu indulgentiæ largiendum anime pro qua fit: et est meritum de congruo quoad hoc ex parte ipsius anime purgatorij, vt patet ex supradictis. Et ad hoc facit Matth. 7. Quia mensura mensi fueritis &c. Et Mar. 4. et videntur expresse concordare Bonau. in. 4. dist. 20. q. penult. et B. Thom. 3. parte. q. 52. art. 8. ad primum vt infra proxime citantur hi doctores. **¶** Et sic patet probatum intentum secundum probabiliorẽ opinionem supra resolutorie recitatam et probatã. q. 15. ex qua sequitur hoc quod hic dictum est. Nam secundum alios doctores aliarum opinionum tenentes quod indulgentiã per modum suffragij non innitur liberalitati Dei acceptantis sed iustitiæ stante lege et eius pacto: iam consequenter esset dicendum quod omnis anima purgatorij pro qua fit opus requisitum ad lucrandum indulgentiam plenariam ei concessam lucratur et acquirit eam et omnino liberatur a purgatorio. Quia secundum eos non requiritur alia dignitas et idoneitas in defunctis sicut nec in viuis ad eam lucrandum infallibiliter, nisi quod sint in statu gratiæ quales sunt anime purgatorij. Sed vt dixi sicut horũ doct. opinio presupposita quoad quidditatem indulgentiæ per modum suffragij non videtur vera vt supra. q. 15. visum est: ita nec id quod inde consequenter inferitur et dicunt ad propositum dubij predicti. Ideo probabilius saluo semper meliori iudicio standũ censeo ijs quæ supra dicta sunt.

¶ Sed dubitatur secundo. Quod aut quale meritum dignitas aut idoneitas est ista qua quis fit dignus et meretur in via vt post in purgatorio illi profunt omnino aut plurimum suffragia et indulgentiæ? Nunquid nõ sufficit decessisse in gratia? **¶** Respondeo vno modo secundum Caiet. vbi supra quod est meritum non essenziale sed accidentale. Quia cum fructus quem ex suffragijs et indulgentijs anime purgatorij percipiunt spectet ad premium accidentale scilicet ad remissionem penarum temporalium. Ergo et meritum predicti premij est accidentale, puta deuotio specialis ad clauas Ecclesiæ donatiuas indulgentiarum, sollicitudo ad satisfaciendum pro peccatis proprijs, misericordia ad alios studiumq; ad suffragandum defunctis, et alia huiusmodi accidentalia merita. Constat autem quod omnes qui in gratia decesserunt existentes in purgatorio non habuerunt ex equo talia merita accidentalia in hac vita. Ergo nec omnes ille sunt æquæ idoneæ aut digne ad tale premium accidentale, scilicet ad remissionem penarum participandum ex æquo in toto vel in parte ex suffragijs aut in indulgentijs per modum suffragij

Dubium

Ratio

suffragij pro ipsis specialiter applicatis. Hec Caietanus vbi supra.

¶ Sed certe videtur quod etiam sit meritum essenziale maxime supererogatorium, quia per hoc fit dignus homo premio etiam accidentali in celo iam beatus. Quia secundum doctores communiter qui habuit maiorem charitatẽ in vita maiorem gloriam essentialẽ habet in celo, et etiam accidentale gaudium maius habet de gloria aliorum et de alijs spectantibus ad premium accidentale ceteris paribus. Quare ergo non sic erit in purgatorio suo modo? Ratio autem Caietani non concludit quod solum meritum accidentale sit. Quia negatur eius prima consequentia. Dico enim quod premium accidentale mereri possimus per meritum essenziale, et per accidentale, id est, per quodlibet opus meritorium gloriæ essentialis et per opus specialiter meritorium gloriæ accidentalis, de accidentali patet. De essentiali iam probatum est, quia et per opus meritorium gloriæ et per feruorem charitatis homo fit dignus non solum gloria essentiali sed et accidentali. Maxime quia vix est aliquod opus meritorium gloriæ essentialis quin sit aliquo modo satisfactorium et supererogatorium saltem quoad aliquem gradum gloriæ, propter aliquem gradum conatus seu volitionis meritorie supererogatorium vt communiter tenetur a doctoribus. Quanto magis quod potest negari etiam antecedens nam remissio penarum purgatorij non solum est eis premium accidentale: sed etiam aliquo modo essenziale pro quanto tollit impedimentum premij essentialis et aperit viam ad id.

Respon. 2.

¶ Ideo secundo melius videtur dicendum quod etiam per feruorem charitatis et per alia opera meritoria gloriæ essentialis in quantum sunt supererogatoria et accidentaliter meritoria et satisfactoria, potest quisq; in hac vita mereri vt post in purgatorio sit dignus vt ei ex diuina liberalitate profunt suffragia aut indulgentiæ specialiter ipsi applicate ex integro aut in parte secundum quantitatem sue dignitatis aut meriti ad id vt dictum est. Et ex consequenti dicendum videtur quod omnis anima purgatorij ex quo est in gratia habet idoneitatem aut dignitatem maiorem vel minorem vt ei magis vel minus proficit indulgentia specialiter ei concessa: similiter et alia suffragia specialia et generalia generaliter aut specialiter ei applicata secundum quod est in maiori gratia seu charitate et meritis propter plura aut meliora sua opera bona quecunq; in hac vita. Sicq; nullus existens in purgatorio est qui se abscondat a calore huius gratiæ et fructus indulgentiarum et suffragiorum ei applicatorum magis vel minus vt dictum est, et in hoc expresse concordat Soto. in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3. et etiam Navarro in tractat. de indulg. nota. 22. §. 45. quoad suffragia que fiunt pro defunctis: quauis ipse Navarro ibidem et nota. 21. tenet cũ Caiet. quoad indulgentias pro defunctis, vt latius etiam de hoc habetur infra. q. 30. et ita intelligitur August. in Enchyridio. et libro de cura pro

mortuis agenda et habetur. 13. q. 2. c. Non est imemus. Vbi ait quod nõ pro quibus fiunt omnibus profunt suffragia sed illis tantum. qui dum viuunt cooperantur vt profint. In quibus verbis solos damnatos excludit August. qui hic non meruerunt iuari in alia vita: nam ibi et alibi sepe dicit Aug. quod omnibus in gratia decedentibus suffragia profunt vt dictum est. Et ad hoc facit Augusti sermo ne. 32. de verbis Apostoli, vt nõ contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. dicens, dispositionem debitam defunctorum ad fructum suffragiorum percipiendum esse fidem et charitatẽ et cetera bona opera vt dictum est. Et sic etiam tenere videtur communis opinio doctorum et precipue Bonau. in. 4. dist. 20. q. penultima. dicens. Cũ in omni opere sit misericordia Dei et iustitia: duo sunt que faciunt suffragia valere defunctis scilicet dignitas et necessitas. Iustitia Dei considerat dignitatem: digni autem sunt qui in charitate decesserunt et ab alijs membris Ecclesiæ iuari meruerunt, maxime si et ipsi alios adiuuarunt. Misericordia vero considerat necessitatem. Hæc ille. Et nota quod in hac autoritate Bonauenturæ misericordia sumimitur pro benignitate in supererogatione bonorum, iustitia autem large pro iustitiã decentiæ, id est, pro liberalitate et equitate in retributione premiorum, vt ipse ait in quarto dist. 46. articulo secundo, questione secunda. Item beatus Thom. in tertia part. sum. questione. 52. artic. 8. ad primum. loquens de descensu Christi ad inferos et quas animas sanctorum liberauit, magis videtur ad nostrum propositum: licet Caietan. vbi supra ad suum propositum et ad suam opinionem reflectat, de quo tamen nunc non multum curo. Vbi communiter doctores sunt pro nobis cum ipsa recta ratione vt supra probatum est.

¶ Ex omnibus supradictis etiam inferitur vnum valde notandum, quod scilicet is qui in hac vita dat obliuioni defunctos et negligit satisfacere pro suis proprijs peccatis, et sic vult viuere vt vix cũ gratia decedat: iste talis licet non sit omnino alienus in purgatorio a fructu suffragiorum et indulgentiarum: tamen parum seu minimam partem fructus eorum participat, quauis pro eo etiam specialiter suffragia et indulgentiæ plenariæ fiant et concedantur. Ratio, quia est parum dignus, et per consequens non est dignus totali aut magna parte fructus eorum: et ideo a diuina liberalitate et misericordia et iustitia non acceptantur nisi pro parua parte secundum paruum eorum dignitatem. Quia diuina iustitia, que omnia ponderare numero et mensura constituit et iudicat in æquitate iuste et decenter in illo foro iustitiæ et rigore ire suæ quam exercet in purgatorio, vlciscitur duritiam cordis et incuriam hanc, qua talis homo licet dignus gloria essentiali parum tamen dignus est ad totalem seu magnam partem fructus suffragiorum aut indulgentiarum ei applicatarum ex diuina liberalitate percipiendam.

Nota

Corol. 2.

percipiendam. Facit Matth. 7. qua mensura mensi fueritis &c.

Dub. 3.

¶ Tertio dubitatur quare post vnā indulgentiam plenariam pro vna anima purgatorij concessam postea acquiruntur alie bullæ et indulgentiæ plenariæ: et quare fiunt exequie, missæ, et orationes elemosyne aut alia eiusmodi pro illa anima? Nam si vera fuit indulgentia plenaria et Papa potuit illam concedere, iam superfluit alia predicta: et sic ille indulgentiæ pro defunctis videntur esse in diminutionem cultus diuini et aliorum bonorum operum. ¶ Item secundo. Quare Ecclesia multo tempore ante tempus Beati Gregorij non est vsa talibus indulgentijs per modum suffragij pro defunctis? Nam si potuit et neglexit certe crudeliter pia mater videtur subtraxisse talia suffragia si aliquid eis valerent.

Resp. ad primum.

¶ Respondeo ad primum. Patet ex dictis quod (stano in opinione supra posita quod indulgentiæ per modum suffragij innituntur liberalitati acceptantis Dei) potissima causa est. Quia cum quantitas fructus indulgentiæ pendeat a liberalitate acceptantis Dei vt dictum et suppositum est: et Dei liberalitas non acceptat fructum suffragij vel indulgentiæ per modum suffragij nisi secundum dignitatem et idoneitatem animæ pro qua fit: et de dignitate et meritis talis anime ad totum fructum talis indulgentiæ seu suffragij secundum Dei iudicium nobis non constat: que tamen dignitas requiritur necessario vt patet ex supradictis in tota hac questione. Ideo non constat nobis vtrum talis anima lucrata sit aut acquisierit talem indulgentiam plenariam quoad totum suum fructum. Ideo et accipiuntur alie bullæ et fiunt caute et necessario alia suffragia pro tali anima vt dictum est. et hec est potissima causa. ¶ Alie cause dantur ab alijs doctoribus tenentibus quod indulgentia per modum suffragij innititur Dei iustitie et quod infallibiliter acceptatur a Deo quoad totum suum fructum pro quacunque anima fiat. Quo supposito dicitur quod ratio quare accipiuntur alie bullæ et fiunt alia suffragia est secundum Gabriel in Cano. lect. 57. et Nauarro in tract. de indul. nota. 22. §. 50 quia potuit esse defectus ex parte cause indulgentiæ, puta quia non ex rationabili et sufficiente causa pia forte concessa est talis indulgentia plenaria. Secundo ex parte facientium quod requiritur ad talem indulgentiam lucranda pro defunctis: quorum altero deficiente non acquiruntur indulgentia vt de hoc latius infra. q. 23. et quest. 39. habetur et quia propter predicta est nobis incertum vtrum anima purgatorij sit lucrata talem indulgentiam sibi concessam, ideo acquiruntur alie vt dictum est. ¶ Item secundum communiter doctores alia ratio est, quia dato quod nobis esset certum quod talis anima omnino idonea iam ex liberalitate diuina aut ex iustitia consecuta est talem indulgentiam plenariam sibi rationabiliter concessam: tamen adhuc debet iterari decenter bona opera pro ea, non quidem ad liberationem eius a penis a quibus iam suppo-

nitur liberata per talem indulgentiam, sed propter quatuor. Primo, quia per alia suffragia et sacrificia magis quam per solas indulgentias laus et honor redditur Deo. Secundo quia inde fructus amplior prouenit ipsis viuentibus facientibus ea pro defunctis quam ex ipsa indulgentia; que vt habet vim indulgentiæ prodest solum defunctis quibus conceditur, vt etiam idem Gab. lect. 58. dicit. Tertio quia ipsi defuncto existenti in celo vel in purgatorio pro quo fiunt talia bona prouenit gaudium accidentalis gloriæ: ex hoc quod respectu ipsius fiunt in mundo aliqua bona ad Dei gloriam: et inde ipse defunctus vbicunque existens in purgatorio vel in celo prouocatur ex virtute gratitudinis ad orandum pro ipsis suffragantibus ei secundum Richar. in. 4. dist. 45. et sic non facit iniuriam martiri qui orat pro eo si indigeret tali suffragio dum ignoratur ipsum esse in gloria, vt late de hoc Gabr. in cano. lect. 56. L. M. et lect. 85. M. Quarto quia suffragia facta pro vno etiam proficiunt alijs animabus purgatorij. Quia minus principaliter fiunt pro omnibus licet principaliter pro aliquo vel aliquibus fiant, vt patet ex ipso officio Ecclesiastico: de quo etiam gaudet ipsa anima pro qua principaliter fiunt. Tandem quinto sicut pro paruulis baptizatis non indigentibus Ecclesia facit sua suffragia et orationes et missas, vt refert Gabriel. lect. 57. et Alex. Hall. parte. 4. q. 42. artic. vltimo, propter multa bona quæ omnibus inde eueniunt et ad gloriam Dei: sic in proposito pro anima purgatorij multa indulgentiæ et bona fiunt etiam si sit in celo vt dictum est. Quanto magis quod propter multiplices defectus circa hoc contingentes vt supradictum est deberet homines ante mortem in statu gratiæ de hoc sibi prouidere in testamentis seu alijs, quod scilicet acciperentur omnes bullæ occurrentes pro defunctis et ipsis applicarentur, sicut et mandant alia suffragia et missas pro eis fieri: quia sic eis plus prodesse quam si alij proprio motu pro eis fecissent, vt de his pulchre agit Gab. vbi supra et lect. 58.

¶ Et si queratur vtrum sit necesse quod sit in statu gratiæ is qui vult lucrari indulgentiam pro defuncto vt talis indulgentia illi defuncto prodest, de hoc habetur latius infra. q. 25. et. q. 24. et. q. 26. ibi videatur. Pro nunc autem dico breuiter quod non: sicut neque id requiritur ad hoc quod suffragia que sacerdos nomine Ecclesiæ facit profint defunctis. Licet sum. Ange. tit. indulgentia. §. 21. secundum aliquos doctores teneat oppositum. Et ratio est, quia indulgentia est opus privilegiatum habens suum valorem ex opere operato seu ex thesauro indulgentiarum: sicut ex meritis Ecclesiæ nomine cuius offeruntur suffragia pro defunctis id habent, et Nauarro in tract. de indulgen. nota. 17. §. 4. tenet hoc idem secundum Aug. de Anebona. de potestate Ecclesiæ. q. 32. art. 2. ¶ Et hoc est verum nisi Papa concedens indulgentiam pro defunctis imponat opus piū quod quod id fiat in statu gratiæ de quo infra. q. 25. 26. dicendum

Dubita- tiuncula.

endum est. Et sic patet responsio ad primum: quod querebatur in tertio dubio precedente.

Resp. ad 2. contentū in. 3. dub.

¶ Ad aliud ibi inclusum, quare scilicet Ecclesia tanto tempore neglexit indulgentias pro defunctis? Respondeo, quia Deo disponente a quo illuminatur hoc reseruauit pro tempore maioris necessitatis, vt vbi abundat delictum et negligentia satisfaciendi pro nostris et defunctorum peccatis ibi abundaret et gratia indulgentiarum: et aperiretur thesauri absconditi reseruati ad tempus necessitatis, vt late dictum est supra. q. 7. in responsione ad septimum argumentum. Ideo et tunc quando non erat vsus sicut nec necessitas harum indulgentiarum per modum suffragij pro defunctis, doctores illorum temporum non fecerunt mentionem de eis inter alia suffragia pro defunctis. Ideo et loeus ab auctoritate negatiue non valet. Loquebatur enim doctores de suffragijs tunc vsitatis in Ecclesia.

Argum. 1.

¶ Contra predicta precipue contra propositionem et contra primum dubium arguitur quadrupliciter. Primo quia sicut effectus sacramentorum ita et indulgentiarum est certus: et valent indulgentiæ quantum sonat: alioqui deciperentur fideles. Nunc autem indulgentia plenaria sonat totalem remissionem penarum. Ergo sicut viuus cui conceditur liberatur infallibiliter ab omni debito penarum ita quod si statim moreretur euolaret ad celum liber a purgatorio secundum communiter doctores: sequitur quod et similiter anima purgatorij cui conceditur.

2. Argum.

¶ Secundo, quia secundum communiter doctores indulgentia valet per modum solutionis seu satisfactionis pro debito: et per consequens indulgentia plenaria valet per modum totalis satisfactionis pro totali debito penarum. Sed facta integra solutione debiti iam debitor secundum liberalitatem et iustitiam acceptantis fit omnino liber a toto debito. Ergo habita indulgentia plenaria liberatur anima omnino a purgatorio.

3. Argum.

¶ Tertio, quia secundum communiter doctores concurrentibus tribus. scilicet auctoritate in cõcedente et pietate in causa, et idoneitate seu gratia in recipiente fructus indulgentiæ, iam indulgentia habet suum effectum infallibiliter quantum sonat. Nunc autem indulgentia concessa anime purgatorij a Papa ex causa sufficiente et rationabili hec omnia concurrunt. ergo.

4. Argum.

¶ Quarto, quia sic predicat Ecclesia per suos predicatores, quod per talem indulgentiam plenariam statim liberatur anima a purgatorio sine dubio.

Resp. ad 1. Argum.

¶ Respondeo ad primum. ad maiore cõcedendo illam absolute seu quantum est de se ex parte sacramentorum et indulgentiæ: secus per accidens ex parte impedimenti aut indispositionis subiecti, vt supra. q. 15. in responsione contra secundam obiectionem contra quartam opinionem habetur, et. q. 5. in resp. ad 2. arg. et in hoc sensu in quo conceditur maior negatur consequentia. Dico enim quod non omnis viuus aut mortuus cui cõceditur indulgentia lucratur aut acquirit totaliter eam: et hoc propter defectum cause insufficientis

vel indispositionem subiecti aut propter alium defectum vt supra visum est: et sic per accidens frustratur suo fructu. Et ita etiam per accidens ratione predictæ indispositionis aut defectus est incertum vtrum eam lucratur anima purgatorij et acquirat omnino et vtrum ei valeat vt sonat et de eius fructu. Quia incertum nobis est de dispositione requisita et de alijs requisitis vtrum adsint an non: quauis sic nobis certum simpliciter et quantum est ex parte sacramentorum et indulgentiarum de fructu et valore earum vt supradictum est. Et sic negatur illa consequentia: quia arguit a certitudine simpliciter ex parte indulgentiarum ad certitudinem per accidens ex parte cause vel subiecti seu lucratis. Cum quibus stat quod omnis viuus seu mortuus acquires indulgentiam habet fructum eius vt sonat vt in prima propositione dictum est: quia si de facto efficaciter acquirit eam, iam pre-supponitur omnis dispositio requisita et nullus defectus in esse ad eam acquirendam. ¶ Et sic fuit expresse decisum in cõsura facultatis Theologicæ Parisiensi contra Erasum, vbi in tit. 8. de quibusdam desiderijs Erasmi dicit cõsura sic. Non est asserendum quod semper per indulgentias subito a penis liberentur qui sunt in purgatorio: nec hoc in suis Bullis Pontificis pretendunt: aut ex vi huiusmodi bullarum Pontificiarum sane intellectarum id habetur. Nam cum non in destructionem sed in edificationem data sit potestas Ecclesiæ: non pro quauis causa omnes quauis que penarum debitores per huiusmodi indulgentias protinus a debito penarum eripiuntur etiam si sint in charitate. Vnde nulli mortalium certum est quantum per quasuis indulgentias Deo satisfiat pro penis quæ pro peccato debebatur. Neque tamen si certus indulgentiarum valor fidelibus ignoratur ideo contenten- de sunt indulgentiæ &c. Hec ibi. Et simile videtur de sacramentis et sacrificijs et alijs suffragijs pro animabus purgatorij vt supra dictum est. Et ratio ibi assignata. scilicet quia ignoratur an adsit sufficiens causa requisita, probat idem de indulgentijs cõcessis pro viujs: et quoad defunctos est alia causa peculiaris quare ignoratur an indulgentia ex sufficiente causa concessa valeat eis quantum sonat semper, quia si ignoratur dispositio et dignitas eorum ad tantam indulgentiam vt dictum est.

Resp. ad 2. Argum.

¶ Ad secundum argumentum respondeo negando minus, quando non proceditur secundum iustitiam sed secundum liberalitatem acceptantis talem solutionem in toto vel in parte. Et sic est in indulgentia per modum suffragij, que quoad suum fructum pendet ex liberalitate Dei acceptantis talis solutionem vt supra sepe dictum est et supponitur. Quoad viuos autem indulgentia absolute concessa innititur iustitiæ id est, infallibili pacto Dei: ideo facta solutione et concessa indulgentia plenaria fit liber a debito is cui cõceditur si sit in gratia et adsint alia requisita &c. Vel aliter et reddit in idem respondeo cõcedendo totum discursum si anima purgatorij acquirit totaliter illam indulgentiam vt dicit prima propositio: secus si non acquirit propter defectum lue debite dispositionis vt totaliter acceptetur a Deo pro ea.

Si dicas

Si dicas. Deus tenetur acceptare totaliter illam indulgentiam vel solutionem factam pro ea. respon-
deo id negando: quia proceditur per viam libera-
litate cui innitur talis acceptatio indulgentiæ pro
anima purgatorij, vt iam responsum est.

Respõ. ad
3. argum.

Ad tertium Respondeo quod maior est solum
vera in indulgentia absolute sumpta quoad viuos:
secus in indulgentia per modum suffragij: quia eius
effectus pendet a liberalitate Dei acceptantis vt
dictum est. Vel si fit vis in nomine idoneitatis per
quam non solum intelligatur status gratiæ sed et
dignitas talis animæ seu persone ad talem indul-
gentiam: tunc concessa maiore negatur minor.
Dico enim quod non quilibet existens in purga-
torio cui conceditur indulgentia est omnino ido-
neus aut dignus ad totalem effectum seu fructum
indulgentiæ percipiendum a Dei liberalitate licet
sit in statu gratiæ. Plus enim requiritur in anima-
bus purgatorij vt sint idoneæ et dignæ tali indul-
gentia quam esse in statu gratiæ: quauis in viu-
tibus id sufficiat, vt supra probatum est dubio pri-
mo et secundo.

Respõ. ad
4. argum.

Ad quartum Respondeo quod predicatorum
Ecclesiæ tunc tantum personam Ecclesiæ gerunt,
dum predicant veritatem secundum doctrinam
Christi, et Ecclesiæ. Ideo si eorum verba absolute
dicta quoad hoc sunt recipienda sicut et recipien-
da sunt et vera: certe debent ad suum rectum sen-
sum accipi et interpretari scilicet quantum est ex
parte ipsius indulgentiæ et presupposita debita
dispositione subiecti et alijs requisitis: secus si per-
accidens ex impedimento seu indispositione reci-
pientis aliter contingat vt in responsione ad pri-
mum dictum est. Et quidem ipsa verba absolute
dicta sic patiuntur et debent interpretari: et ipsi
predicantes sic debent caute et sano modo loqui
ad sensum Catholicum iam dictum, et aliquando
debent explicare suum sanum sensum predictum
verborum absolute dictorum, vt simplices debite
doceantur et omnibus satisfiat. Alioquin si dice-
rent que nesciunt aut non decet aut quomodo nõ
debet quacunque intentione id facerent: iam non
ex persona Ecclesiæ loquerentur: neque in hoc ef-
fectu recipiendi sed monendi et docendi quo mo-
do et sentire et loqui deberent. Cum omnibus
supradictis expresse concordat Caiet. vbi supra: li-
cet alij doctores aliter teneant vt supra in fine pri-
mi dubij dictum est. Et contra ipsorum opinionem
non procederent argumenta prefata, quia in ra-
tionibus ibi tactis ipsi fundantur ad opposi-
tum opinandum: sed vt visum est, iam

sufficienter solute sunt: quauis

Caietanus male dixerit in ijs

quæ supra dubio. 2.

notata sunt cõ-

tra cum.

(.i.)

VÆSTIO. XVIII. Quest. 18.

Queritur vtrũ Papa pos-
sit per huiusmodi indul-
gentias per modum suffra-
gij totũ purgatorij simul
euacuare.

Propos. 1.

Respondeo quod sic
de potentia absoluta: non

aurem moraliter, neque de potentia morali secun-
dum quam vix id fieri potest idq; nunquam fiet
neque factum est, Probatur prima pars. Quia etiã
stante lege non implicat contradictionem neq; est
cõtra sacrã scripturã aut Ecclesiæ determinatione:
et cõstat potius ex scriptura et Ecclesiæ decreto qd
habet potestatem ad concedendum indulgentias
etiã plenarias animabus purgatorij. Ergo in casu
possibili absolute, quo scilicet in purgatorio sint
omnes animæ digne et idoneæ ad totalem fructũ
indulgentiæ plenariæ ex liberalitate diuina perci-
piendum, et sit causa rationabilis et sufficiens pro
tali indulgentia plenaria concedenda cuicunque
anime purgatorij pro qua quis viuus tale quid fa-
cere, et viuus faceret quod et quomodo requiri-
tur ad lucrandum indulgentiã pro vna et alia ani-
ma et alius pro alia et alijs &c. Et sic pro omnibus
et singulis animabus simul viuentes lucrarentur
suas indulgentias plenarias: certe iste casus est logi-
ce vel absolute possibilis: et ita in hoc casu spolia-
retur purgatorium per indulgentias plenarias cõ-
cessas singulis, quia qua ratione vna anima digna
liberaretur omnino a purgatorio per indulgen-
tiam plenariam, eadem ratione et alia et alia et sic
omnes. Et in hoc omnes doctores concordant.

Thom. Bonauent. et August. de Anchona. et alij
antiqui et Florent. 3. parte sum. titu. 22. ca. 5. §. 6.
vt etiam refert Gabriel. in cano. lect. 57. et Caieta.
vbi supra in. 2. quodlib. q. 5. de indulgen. et cap. 5.
Secunda pars scilicet quod non est possibile
moraliter et id nunquam fiet neque factum est.
Ratio est secundum aliquos, quia nunquam con-
tinget cauta rationabilis et sufficiens ad id que ta-
mẽ requiritur vt infra. q. 20. habetur late. Et quia
non continget oēs viuos sufficiens facere opera
requisita pro omnibus et singulis animabus vt lu-
crentur omnes anime suas indulgentias plenarias
concessas. Et has duas causas huius secunde partis
dant communiter doctores prefati preter Caieta.
Sed certe iste due cause non sufficiet probat
intentum. Quia tenendo secundum Thomam
vt infra. q. 20. quod non requiritur quantitas cau-
sæ piæ ad quantitatem indulgentiæ: iam quelibet
causa pia sufficit ad indulgentiam plenariam pro
quacunque anima purgatorij. Item etiam si tenea-
tur secundum communiter doctores quod requi-
ritur quantitas causæ piæ proportionata ad quan-
tatem indulgentiæ: certe facile cõtingere potest
casus quo ex tali causa pia concedatur indulgen-
tia plenaria tam viuus quã defunctis: immo et de
facto sepe contingit iste casus: et Papa cõcedit in-
dulgentiam plenariam tam viuus quam defunctis

faci-

facientibus tale quid, quam etiam defunctis omni-
bus pro quibus id factum et applicatum fuerit.
Dicere autem quod licet Papa concedat: non ta-
men est causa pia sufficiens ad talem indulgentiã
plenariam, est temere dictum et sepius fallum: nõ
saltem aliquãdo erit aliqua causa pia et sufficiens:
et tunc etiam facile contingere potest quod mul-
ti viuentes faciant pro omnibus et singulis ani-
mabus purgatorij id quod et quomodo requiri-
tur ad lucrandum indulgentiam plenariam pro sin-
gulis et omnibus ipsis: et qua ratione vna anima
lucrabitur indulgentiam eadem ratione alia et alia
et sic omnes liberabuntur. Ergo due cause predi-
cte non sufficiet probant intentum. Ideo pre-
cipua ratio seu causa predictæ secunde partis est,
quia sufficiens dispositio et dignitas requisita ad
totalem fructum indulgentiæ plenariæ nunquam
videtur contingere vnquam in omnibus anima-
bus purgatorij. Quod patet. Quia cum indulgen-
tia per modum suffragij quoad suum fructum to-
talem pendeat ex liberalitate acceptantis Dei
vt supra. q. 15. secundum opinionem probabilio-
rem resolutorie dictum est: et inde sequatur quod
precipuum acquisitum ad percipiendũ totale fru-
ctum indulgentiæ seu suffragij facti pro anima-
bus purgatorij ex liberalitate Dei acceptantis sit
dignitas et idoneitas ipsarum ad id: et omnes nõ
sint æque sufficiens digne ad id vt supra. q. 17.
dictum est. Ergo per quascunque indulgentias ple-
narias generales et particulares etiam rationabili-
ter et ex sufficientissima causa pia cõcessas: et quã-
tumcunque sufficiens, per viuos fiat totum qd
ad eas lucrandas requiritur pro omnibus et singu-
lis animabus purgatorij: non sequitur quod om-
nes ille lucrentur vel acquirant eas indulgentias
et a purgatorio liberentur. Quia vix aut nunquã
contingere potest omnes illas animas æque suffi-
cienter esse dignas æqualibus gradibus gloriæ ef-
fectualis et accidentalis et ad hoc munus Dei per
has indulgentias equaliter percipiendũ. Igitur
hæc videtur melior et potissima ratio: que etiam
presupponit illam opinionem probabilio-
rem suã propositam in. q. 15. et. 17. ad quam consequenter
ita dicendum videtur vt dictum est. et consonat
Caiet. vbi supra. Et ita cum in hac materia mo-
raliter loquamur et de potentia morali: dicendũ
est absolute quod Papa per indulgentias totum
purgatorium euacuare non potest. Aut si maui-
calumnias euitare, dicamus quod per Pape indul-
gentias stante lege purgatorium euacuari non po-
test. Quare etiam Maioris in. 4. dist. 20. q. 2. dub.
2. vt etiam refert Nauarro in repetitione de indul-
gentijs. not. 22. §. 9. dicit facultatem Parisiensem
hanc propositionem cuiusdam Ioannis Angeli
(scilicet, anime in purgatorio existentes sunt de
iurisdictione Pape: et si ille velet posset totum pur-
gatorium euacuare) sic censuisse. Hæc propositio
est in se dubia: et ad mentem asserentis, per mo-
dum iurisdictionis et ordinariæ potestatis, de falsi-
tate suspecta et scandalosa et nullatenus populo

publice predicanda. Hec ibi, Ideo Beatus Thom.
et doctores communiter in quarto. distin. 20. et. q.
5. dicunt absolute non posse Papam ad libitum pur-
gatorium euacuare. Quod etiam ait Nauarro vbi
supra. §. 37. 38. et sequen. et nota. 31. §. 47. 48.
latius consonat cum prima parte predictæ propo-
sitionis.

VÆSTIO. XIX. Quest. 19.

Vtrũ Episcopi pos-
sint etiam concede-
re indulgentias per
modum suffragij se-
cundum ius com-
mune in ea quanti-
tate defunctis in
qua viuus concede-
re possunt.

In hac questione decima nota sunt duo du-
bia. primum. Vtrum id Episcopi possint ex pote-
state ordinaria sue dignitatis episcopalis si per Pa-
pam non esset restricta. Secundum, vtrum de fa-
cto sit per Papam vel per Ecclesiam ea potestas
Episcoporum ad id restricta.

Quoad primum dubium respondeo quod id.
Episcopi non possunt. In quo communiter docto-
res consentiunt: et latius probat noster Medina de
indulgentijs disputatione septima. ca. 37. et dispu-
tatione. 9. ca. 47. et quidam Christophorus Archie-
piscopus Corcyren. li. 2. cõtra Lutherum. Et hoc
est verum etiam supposita opinione communi qd
Episcopi ex ordinaria sua potestate Episcopali
possunt viuentibus subditis concedere indulgen-
tias, vt supra. q. 12. proposi. 2. et. q. 14. latius habe-
tur. Quod probatur dupliciter. Primo quia vel
indulgentiæ valent et conceduntur defunctis per
modum iurisdictionis, vt aliqui tenent vt supra. q.
16. dictum est: et tunc cum solus Papa in hoc ha-
beat plenam potestatem intensiue et extensiue, vt
supra questione. 12. questione. 16. tam super om-
nes quam super distributione thesauri indulgen-
tiarum. Ergo ipse solus id posset quoad omnes vi-
uos et mortuos: et Episcopi autem solum id pos-
sent forte quoad eos qui dum viuebant in mun-
do erant subditi eorum. Si autem per modum suf-
fragij concedunt et valent indulgentiæ defunctis,
vti secundum communem doctorum sententiam
supra questione. 15. questione. 16. dictum est, ergo
id ad solum Papam pertinet. Quia ad supremũ
pastorem Ecclesiæ tantum pertinet eius commu-
nem thesaurum indulgentiarum distribuere et cõ-
municare defunctis qui de sero Ecclesiæ nõ sunt,
vt supra. q. 3. q. 7. q. 15. q. 16. latius probatũ est. Se-
cundo probatur idem. Quia cõsuetudo et practi-
ca Ecclesiæ habet vt solus Papa defunctis per mo-
dum suffragij indulgentias concedat, ergo nõ est
Episcopis tribuendum suo iure Episcopali. Patet
cõsequencia. Quia in spectantibus ad fidem sacra-
menta et mores valet argumentum a consuetudi-
ne etiam negatiue, videlicet hoc nõ fit neq; factũ

K k est

est in Ecclesia. Ergo non licet, vt habetur in ca. inter corporalia. de transla. Episcopo. et supra in nostro lib. 4. de potestate Pape. q. 5. in. 3. probatio ne. 3. opi.

Dub. 2. ¶ Secundum dubium est. Vtrum de facto per ius comune ipsorum Episcoporum potestas quoad defunctos sit omnino limitata ita quod illis non possint vllas concedere indulgentias nam in hoc sunt due opiniones.

Opinio. ¶ Prima opinio tenet quod quibuscunque animabus purgatorij possunt episcopi concedere eadem indulgentias per modum suffragij quas suis subditis viuentibus concedere possunt secundum ius commune: idque etiam si dum viuerent non fuissent sibi subditi: dum modo id faciant Episcopi per suos subditos viuos scilicet imponendo illis suis subditis quod fuerit faciendum pro tali indulgentia lucranda pro illis defunctis. Ratio huius opinionis est. Quia cum Episcopi id possint ex sua dignitate seu prelatione episcopali: et de facto nullibi habetur talis limitatio eis facta, quod scilicet defunctis non possint concedere indulgentias quas possint viuus, vt patet etiam ex practica Ecclesie que est optima interpres iuris comunis, que habet quod Episcopi id possint, quia et de facto id ita facit. Nam et Siliceus Archiepiscopus Toletanus anno. D. 1551. in quadam sua bulla concessit quasdam indulgentias per modum suffragij defunctis sicut et Papa concedere solet. Et iste Archiepiscopus erat vir utriusque doctus, et de consilio etiam doctissimorum virorum credendum est id fecisse dum aliud non constiterit sufficienter. Hanc opinionem tenet Supplementum Gabrielis in quarto. distinctione. 45. questione. 3. articulo secundo. propositio. 6. et ibidem dicit pro hac opinione esse. B. Thom. dist. 20. quaest. 2. artic. 3. vbi indistincte dicit quod prelati Ecclesie possunt communicare viuus et mortuis de communi thesauro Ecclesie per indulgentias. Nunc autem nomine prelatorum proprie intelliguntur etiam Episcopi, vt supra. q. 12. propo. 2. & c. ite Palud. ea. di. 20. q. 4. art. 3. concl. 6. vbi dicit quod anime defunctorum liberantur per indulgentias prelatorum. Vnde sicut bona mea possum indifferenter viuus et mortuo communicare, sic et prelati thesaurum Ecclesie: dum tamen id pro quo datur mortuo fiat a viuus. hec Palud. et propter hec tenuit Supplementum vbi supra vt dictum est, dicitque non esse curandum de Innoc. in ca. Quod autem. de pe. et re. qui aliter sine sufficiente fundamento opinatus est.

Opinio. ¶ Secunda opinio est. Inno. vbi supra. et eadem communiter sequuntur canonistae et Card. in ca. In leuitico de pe. et re. dist. 1. et Navarro tracta. de indulg. nota. 22. §. 4. et noster Medina vbi supra cum multis alijs, quod scilicet episcopi nullis defunctis vllas indulgentias secundum ius commune concedere possunt vlllo modo. Quia quo ad hoc est eorum potestas omnino restricta in ca. Quod autem. et. ca. Cu ex eo. de pe. et re. quia sic

debet predicta. capi. intelligi, vt etiam patet ex communi practica Ecclesie que est optima inter pres legum. Et facit ad id Sixtus quartus declarans indulgentias prodesse defunctis per modum suffragij dum ad ipsos per Papam expresse extenduntur: vt hoc refert etiam Gabriel in Canonice. 57. K. et ad. B. Thom. et Palud. et alios de prima opin. potest responderi quod ipsi non dicunt quod prelati vel episcopi id possunt ex vi sue dignitatis Episcopalis vel ex iure comune: ideo possunt et debent accommode intelligi, quod scilicet prelati supremi vt est Papa id potest ex sua potestate Papali: Episcopi autem ex illius commissione speciali: sicut et alij quibus id Papa committeret, practica autem Ecclesie potius est pro. 2. qua pro. 1. opinio. nam et Archiepiscopus ille Toletanus forte id fecit ex speciali Pape commissione, si non errauit suam sequens opinionem: sicut et prelati errare possunt dum sine doctorum consilio aliquid faciunt vel suas sequuntur opiniones. Igitur in hoc standum censeo communi practice Ecclesie: que tamen secundum varia tempora potest variari.

Articulus tertius in

quo agitur de requisitis ad lucrandum indulgentiam, vt valeat quantum sonat: & continet tredecim quaestiones quarum prima et in ordine. 20. sequitur.

¶ **Q**UATUOR secundum communiter doctores in. 4. distinctione. 20. et canonistas in capitulo. Quod autem. et in capitulo. Cum ex eo. de penitent. et remis. et alibi, quatuor conditiones requiruntur ad lucrandum indulgentias quantum sonant. Prima quod concedens indulgentiam habeat auctoritatem ad id. Secunda. Quod adsit causa pia et rationalis et sufficiens ad talem indulgentiam. Tertia quod lucraturus eam indulgentiam sit capax eius et idoneus seu in statu gratiae. Quarta quod impleat id quod et quomodo taxatur per concedentem ad lucrandum illam indulgentiam.

¶ Prima conditio se tenet ex parte concedentis, secunda ex parte ipsius indulgentiae seu concessionis eius: tertia et quarta ex parte lucrantium indulgentiam. ¶ Omnes iste quatuor conditiones simul requiruntur et sufficiunt vt indulgentia

indulgentia vere et efficaciter lucrantibus valeat quantum sonat: quarum aliqua deficiente non valet nisi aliquando minus aliquando nihil, vt patet in omnibus sequentibus. Ideo de singulis conditionibus predictis agendum est in hoc tertio articulo. Et quia de prima iam satis dictum est in questione tertia et questione. 12. et questione. 13. & c. Ideo hic omittitur et supponitur quod lucraturus indulgentiam proprie sumptam non per modum suffragij debet esse aliquo modo saltem pro tunc et quoad hoc subditus concedentis, vt supra. q. 13. habetur. Nunc de alijs tribus conditionibus restat agendum in. q. sequentibus. Et ideo sequitur. q. 20.

Quaest. 20.

VÆSTIO. XX.

Vtrum requiratur causa pia ad valore indulgentiae quantum sonat: et tanta causa pia proportionata ad tantam quantitatem indulgentiae.

Propositio. 1.

Pars. 1.

Nota. 1.

¶ Respondeo per vnicam propositionem que talis est. Ex parte causa indulgentiae vt valeat quantum sonat requiritur pia causa, et sufficiens seu proportionata ad illam tantam indulgentiam efficaciter consequendam. Qua non existente solum tenet et valet indulgentia illa pro ea parte seu rata pro qua illa pia causa sufficiens existit secundum Dei iudicium. ¶ Ista propositio habet tres partes. Prima est quod requiritur pia causa. Secunda quod sit sufficiens ad tantam indulgentiam. Tertia quod ea non existente solum tenet pro rata & c. Vsq; in finem. ¶ Pro declaratione et probatione propositionis nota duo. Primo quod stando in rigore et proprie loquendo aliud est causa indulgentiae, aliud causa concedentis indulgentiam: sicut aliud est causa belli, aliud est causa bellantis seu causa mouens bellantem ad bellum vt patet. Quia potest esse causa iusta belli ex parte cause non autem ex parte bellantis, vt quando rex malo animo se vindicandi aut ex ambitione seu cupiditate mouet bellum ad recuperandum res suas seu ad puniendum malefactores, vt communiter dicitur a doctoribus ex August. in ca. Quid culpat. 23. q. 1. sic ad propositum potest esse causa iusta obiectiua ipsius indulgentiae: quauis sit iniusta causa finalis ex parte concedentis, puta quia concedens indulgentiam iustam et rationabilem ex iusta causa simul mouetur ex alia causa in suo corde dominante. Exempli gratia, cum conceditur indulgentia dantibus talem elemosynam ad bellum contra infideles seu ad reparationem talis Ecclesie: tunc

est pia causa indulgentie id est pro qua conceditur indulgentia: quauis concedens indulgentiam simul moueatur principaliter ex cupiditate et quauis intendat conuertere et conuertat ipsam elemosynam indulgentiae in alios vsus prophanos: tunc enim est causa iniusta et irrationabilis tantum ex parte concedentis indulgentiam prelatam: ¶ Hic ergo in tota hac questione et materia agitur de causa indulgentie, non de causa concedentis indulgentiam. Et ab alijs doctoribus causa indulgentie dicitur causa obiectiua concessionis seu indulgentie: et causa autem concedentis dicitur causa finalis concessionis seu concedentis. sed in verbis non moremur dummodo constet de vero sensu vt dictum est. Doctores autem non multum curantes de rigore et proprietate verborum confundunt communiter vtrumque, dicentes quod causa indulgentie seu ex parte concedentis indulgentiam debet esse pia et rationalis: et intendunt loqui semper de causa indulgentie de qua est ad propositum non de causa concedentis indulgentiam vt dictum est. Intendimus ergo in hac propositione dicere quod causa indulgentiae seu pro qua conceditur indulgentia requiritur quod sit pia: quauis concedens indulgentiam aliunde moueatur malo animo seu sine: hoc enim non vitiat causam neque valorem ipsius indulgentiae, quia et per accidens se habet ad eam: sicut neque intentio prava Pape dispensantis ministeria seu sacramenta diuina seu in votis, vbi est legitima causa dispensandi, vitiat iustam causam dispensationis vel dispensationem iustam ex parte cause.

¶ Secundo nota quod causam indulgentie esse piam nihil aliud est, quam quod id pro quo aut propter quod conceditur indulgentia sit ex se seu ex relatione aliqua ad Dei honorem seu ad utilitatem Ecclesie temporalem seu spiritualem seu ad salutem animarum (hoc enim est esse quidpiam). Ideo omne opus bonum dicitur esse pius: quia aliquo modo saltem virtualiter de se aut ex genere suo ad Dei honorem ordinatur seu ordinabile est: puta quando indulgentia conceditur pro elemosyna, ieiunio, oratione, confessione, Eucharistie sumptione, visitatione Ecclesie, auditione predicationis, pro labore utili Ecclesie, pro societate, presentis, honore, aut deuotione, ad prelatos seu actus Ecclesiasticos, seu ad clauas Ecclesie, habita seu habenda, et alia huiusmodi: Vt de hoc infra questione. 21. 22. habetur. Ideo opera prophana aut indifferentia nullo modo ordinata nec ordinabilia ad Dei honorem aut utilitatem Ecclesie, non sunt nec dicuntur pia causa indulgentie vlllo modo, puta si indulgentiae concedantur solum propter bibendum in fine mensae aut prandij, vt aliqui idiotae putant, aut propter eandem ad ludos seu spectacula prophanas & c. Huiusmodi: secus si vt post potationem charitativam agant gratias Deo, aut vt in ludis non prophanis audiant diuina et huiusmodi pia: Jam

enim aliquo modo charitatiua potatio et ludorū
sacrorum tantum spectatio ordinantur recte ad
Dei honorem seu vtilitatem Ecclesie vel anima-
rum, et non aliter: et sic potest esse causa pia, vt pa-
tet ex dictis et infra dicendis quest. 21. vbi agit
vtrum possit esse causa pia indulgentiæ et suffi-
ciens sine aliquo opere pio faciendo ad eam lu-
crandam ibi videatur.

1. pars pro
positionis.

His notabilibus suppositis iam probatur pri-
ma pars propositionis, quod scilicet requiritur ne-
cessario pia causa indulgentiæ vt illa indulgentia
sit valida coram Deo: ita quod aliter nihil omni-
no valebit coram Deo. Que probatur dupliciter.
Primo, quia conferre indulgentias pertinet ad re-
missionem peccatorum quoad penas. Hec autem
remissio non potest sine causa pia et rationabili
fieri in sacramento, et multo minus extra sacramē-
tum. Ergo. Patet consequentia cum maiore ex su-
pradictis. q. 3. et. 5. et. 7. Minor autem probatur.
Quia pertinet ad potestatem arbitrandi que sine
causa rationabili non potest quid valide coram
Deo agere aut remittere de pena debita: sicut nec
de culpa. Quia non potest Papa audiens meam
confessionem remittere mihi culpam sine debita
displicentia: quia irrationabiliter ageret. Ergo ea-
dem ratione non potest totam penam sine causa
rationabili remittere videns me parum contritū
et cum magnis peccatis, tam in sacramento quam
extra. Quia vtrumq; pertinet ad eandem potesta-
tem clauis: et eodem modo erraret clauis in remis-
sione pene sicut et culpe, vt de hoc infra in septi-
ma probatione secunde partis habetur, et supra. q.
6. dictum est.

Euaſio.

Si ad hoc subterfugiendo dicatur non esse
idem iudicium de remissione culpe et pene in sa-
cramento et extra per indulgentias. Quia in hac
remissione penarum per indulgentias concurrunt
liberalis dispensatio thesauri, ratione cuius potest
Ecclesia liberius sine causa remittere penas per in-
dulgentias: non sic in remissione culpe: aut pene
sacramentaliter facta. Contra hoc replicatur du-
pliciter. Tum primo quia etiam est dispensatio sui
thesauri sacramentalis id est meritorum Christi in
remissione sacramentali culpe aut pene, vt supra
questio. 3. et. 4. et. 2. latius habetur. Tum secundo
quia dispensatio thesauri indulgentiarum, ex quo
est liberalis et virtuosa non autem prodiga neq;
viciosa. Ergo licet non innitatur iustitie, bene ta-
mē innitatur rationi et causam exigit rationabile.
Nemo enim diceretur liberalis qui sine causa ra-
tionabili tale quid prodige donaret: sicut neque
si ob tantam que ad remunerandum ex se obliga-
ret.

Ratio. 2.

Secundo probatur eadem prima pars. Quia
prelati sunt dispensatores ministeriorum Dei. 1.
Pe. 4. et. 1. Corinth. quarto. Sic nos existimet ho-
mo vt ministros Christi et dispensatores ministe-
riorum Dei. vt etiam habetur in extrauag. Vnigeni-
tus. de pe. et. re. nunc autem dispensatoris pote-
stas non se extendit vt sine causa et contra inten-

tionem domini, scilicet Christi et sanctorum sed
potius secundum eam dispense thesaurum sibi
commissum. ergo. Patet consequentia cum maiore.
Minor autē probatur dupliciter. Primo, quia
dispensatio nisi secundum intentionem domini
fiat sine causa non valet, vt patet etiam in rebus
temporalibus: quia ideo potest dispensator de bo-
nis sibi commissis dispensare, quia dominus con-
sentit: alias non posset dispensare de alieno: nec
valeret dispositio sine consensu domini. Christus
autem et sancti non intenderunt quod sine causa
rationabili, sed potius vt ad honorem Dei vt vti-
litatem Ecclesie seu animarum, et per consequens
ex causa pia distribueretur thesaurus eorū. Quia
nec Christus ipse qui habebat potestatem excel-
lentiam vnquam remisit alicui totam penam sine
causa: sed Magdalene concessit indulgentiam plea-
na. ex causa rationabili. Luc. 7. Remittuntur ei
peccata multa quoniam dilexit multū, et Matth.
9. de paralytico. et cap. 15. de Cananea et cap. 8. de
Centurione. et Luc. 18. de ceceo illuminato. Oſten-
dit Christus se non fecisse misericordiam nisi ex
causa rationabili fidei vel deuotionis petentium:
vt similiter doceret nos ita facturos et non aliter.
Si ad hanc rationem subterfugiendo dicatur
solum concludit quod prelati dispensans de the-
sauro sine causa peccat quidem sed bene tenet fa-
ctum: sicut quando sine causa dispensat in causis
matrimonialibus et beneficijs &c. huiusmodi.
Contra hoc replicatur, quia non est simile, nam
quatenus causæ matrimoniales et matrimonio-
rum impedimenta sunt, de iure Ecclesiastico po-
sitio valet in eis dispensatio facta sine causa le-
gitima: secus si essent de puro iure diuino, puta
quod pater contrahat cum filia aut filius cum
matre. In collatione vero beneficiorum vt teneat
collatio et titulus ad ea etiam ad plura simul
quousque per superiorem irritetur, causa est
quod sit persona Ecclesiastica: cui si conferantur
collatio non fit omnino sine vlla causa: quan-
uis coram Deo peccabit qui sine causa sufficien-
te id fecerit: quauis etiam in foro Ecclesie danti
de opposito non constat presumatur iusta cau-
sa: et quia Papa non habet in hac vita superio-
rem iudicem, et ideo valeat talis dispensatio. Sic
dico de concessione indulgentiæ quod nullo mo-
do valet coram Deo si sine vlla causa pia fiat: li-
cet tolleretur vt valeat in foro Ecclesie, vt dictum
est et dicitur latius infra in prima et septima pro-
batione secunde partis huius propositionis. Se-
cundo probatur prefata minor quia. 1. Corinth.
4. et. 2. Corinth. 10. habetur. Non habemus pote-
statem in destructionem sed in edificationem. Vbi
patet quod potestas que habetur ad edificandum
spiritualiter non habetur ad destruendum Eccle-
siam seu thesaurum eius spiritualem dilapidan-
dum: et per consequens quod coram Deo non valet
quod fit a non habente potestatem ad id. Nunc
autem concessio indulgentiæ sine vlla causa est Ec-
clesie destructio et dilapidatio thesauri spiritualis:
quia

quia per tales indulgentias indiscretas et super-
fluas eneruatur satisfactio penitentialis, vt habetur
in ca. Cum ex eo. de peniten. et remis. vt habetur
infra in probatione sexta secunde partis huius
propositionis, ergo. Item ad predicta omnia fa-
cit extrauagans Clem. 6. Vnigenitus. de penitent.
et remis. vbi dicitur. Quem quidem thesaurum
per beatum Petrum eiusque successores, suos in
terris vicarios Christus commisit fidelibus salu-
briter dispensandum: et pro pijs et rarioribus
causis, nunc pro totali remissione pene tempora-
lis nunc pro partiali pro peccatis debite, tam ge-
neraliter quam specialiter, prout cum Deo expe-
dire cognoscerent, vere penitentibus et confessis
misericorditer applicandum. Ex quibus patet
quod non valet opinio quam refert sed non te-
net eam Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. artic. 1. quod in
indulgentia sine vlla causa concessa est omnino va-
lida coram Deo et Ecclesia licet concedens peccet.
Et communiter doctores tenent contra hanc fal-
sam opinionem. Nam requiritur causa pia licet
forte non aliquod opus pium vt dictum est, et in-
fra. q. 21. latius dicitur, consonat noster Medina
de indulgentijs disputatione. 9. ca. 48. in respō-
sione ad sextum argumentum. fo. 121. et. 122.

2. pars pro
positionis

Secunda pars propositionis, et sufficiens ad il-
lam tantam indulgentiam sic scilicet quod sicut ad
collationem indulgentiæ requiritur causa pia: ita
necessario quod sine illa non valet indulgentia vt
in prima parte dictum et probatum est: ita etiam
dicitur hec secunda pars quod ad valorem et effica-
ciam tante indulgentiæ puta centum vel mille an-
norum requiritur necessario quod illa causa pia
sit sufficiens digna et proportionata ad tantā quā-
tatem indulgentiæ: alioqui non valebit nisi pro
ea parte et rata secundum quam est causa propor-
tionata, vt dicitur tertia pars propositionis. Et hec
secunda pars non est omnino a doctoribus sic ap-
probata quod non paratur difficultatem: sed po-
nitur tanquam probabilior et communiter a do-
ctoribus magis probata. Nam circa hoc sunt qua-
tuor opiniones solemnes quas refert B. Thom. 3.
par. sum. in addi. q. 25. art. 2. et ipse et communiter
doct. in. 4. dist. 20. q. 1. precipue Durand. ea. dist.
q. 4. et summiste referunt plures alias parum ap-
parentes parumq; a predictis differentes. Ideo so-
lum has quatuor opiniones pertractabo.

1. Opinio.

Prima opinio tenet quod quecūq; causa pia ad sit
dummodo sit causa pia, omnis indulgentia
valet solū secundū mensurā fidei et deuotionis
lucratis indulgentiæ: non autē semper quantum indul-
gentia sonat, neq; quantum predicat Ecclesia, nisi ad
sit predicta dispositio secundū quā quātificatur in-
dulgentiæ valor. Dicit enim hec opinio quod Ecclesia
predicat simpliciter et vere indulgentias valere
quantū sonat quantum est de se, si scilicet ad sit sua
debita dispositio fidei et deuotionis proportiona-
ta: quod si aliter cōtingat id est per accidens ex defe-
ctu dispositionis prefate, vt supra. q. 17. in respō.
ad. 1. argum. et in locis ibi allegatis dictū est. Dicit

etiam hec opinio quod Ecclesia sic simpliciter
predicat valere quantum sonant indulgentiæ: et nō
declarat fidelibus veritatē quomodo valeant vt so-
nant, scilicet si ad sit proportionata dispositio: vt
quadam pia fraude Ecclesia alliciat fideles ad be-
ne faciendum. Sicut mater que promittens filio
pomum ipsum ad ambulandum prouocat. Hanc
opinionem tenet Raymū, et Albert. Mag. vt refe-
runt Ioan. Andr. et Panor. in ca. Quod autem. et
ca. Cū ex eo. de pe. et. re. et sum. Ang. tit. indulgē-
t. §. 2. et Adrianus in. 4. in materia de indulgen-
tijs. Et Florent. 1. parte sum. tit. 10. ca. 1. §. 3. et
quidem hec opinio vt prima facie sonat est falsa:
et cōmuniter reprobat a predictis doctoribus
eam referentibus propter rationes que proxime
dicentur in fine secunde opinionis.

2. Opinio

Secunda opinio est quod indulgentiæ valēt so-
lum secundū mensurā rei date vel facte prout
in forma concessionis continetur, pariter et se-
cundum deuotionem et laborem ad indulgentiā
consequendam, iuxta estimationem iustam et re-
ctam pensata conditione persone et vtilitate seu
necessitate Ecclesie: quia vno tempore Ecclesia
plus indiget tali opere aut subsidio pro quo da-
tur indulgentia quam alio tempore. hec opinio
est Altisidoren. lib. 4. summæ. q. 1. et. 3. de relaxa-
tionibus. vt hoc etiam refert Adrianus. vbi supra.
quod etiam eam secuti sunt olim communiter ca-
noniste et solemniter refertur per Innocen. Ioan.
Andr. Panormit. Hostiens. &c. in capitul. Quod
autem. et capitul. Cum ex eo. de penitentijs et
remissionibus. Sed hec opinio vt prima facie
sonat est falsa et communiter reprobat a theo-
logis vt supra et a Panormitan. et quauis Adria-
pro hac opinione respondeat ad rationes contra
eam factas: tamen in ea non stat vt sonat. Et ratio
falsitatis eius et precedentis opinionis est. Tum
quia si sic esset: potius indulgentia esset commu-
tatio quam liberalis remissio: et nil valeret ultra
opus aut deuotionem requisitam ad eam lucrand-
um. Tum secundo sequeretur quod Ecclesie pre-
dicatio esset falsa: cum quandoque indulgentia pre-
dicetur ab Ecclesia longe maior quam secundum
iustam estimationem tale opus aut deuotio me-
reatur, vt patet in stationibus Rome vbi institute
sunt a beato Gregor. largiores indulgentiæ pro
breui labore et opere &c. Et quia pro eadem cau-
sa seu re aliquādo maior aliquādo minor indulgē-
tia conceditur ab Ecclesia. Nunc autem secundū
Augustin. in Epistola ad Hieronim. si in predica-
tione Ecclesie aliqua falsitas concederetur non
essent Ecclesie documenta alicuius auctoritatis
ad roborandam fidem. Ideo iste due opiniones
prefate vt sonant communiter reprobat a do-
ctoribus. Dico notanter vt prima facie sonant:
nam si intelligantur prout opus aut deuotio. seu
fides per modum circūstantie faciunt ad rationē.
cause pie ipsius indulgentiæ vt videlicet sit magis
vel minus sufficiens ad ipsam indulgentiam: tunc
certe possunt bene saluari in veritate et cōcordari
cum

cum opinione communi, vt infra questione. 29. questione. 32. in tertio eius corolario habetur de hoc de latius. ¶ Et ad primam rationem supra positam potest bene responderi quod non sequitur quod indulgentia sit commutatio: non enim intendit illa opinio dicere quod non valet indulgentia vltra valorem operis quod fit pro ea lucranda, sed quod valor indulgentie indeterminata concessa quoad id quod ex vi indulgentie datur vltra valorem operis quantificatur secundum mensuram seu valorem operis circumstantionati, prout magis vel minus accedit ad sufficientiam cause pie ipsius indulgentie vt dictum est. Sicut communiter dicitur a doctoribus quod Deus in sacramentis confert gratiam et remissionem penarum ex opere operato quantificatam tamen secundum mensuram dispositionis suscipientis sacramentum. Sic est de indulgentia indeterminata concessa facienti tale quid: secus si est determinata quantitas indulgentie, vt infra. q. 29. et questione. 32. in tertio eius corolario latius de hoc.

¶ Ad aliud negaretur quod inde sequatur predictio Ecclesie falsa: sed prouida et circumspecta, occultando veritatem non necessariam rudibus, idque ex causa rationabili. sine ea cognita despiciant bona opera, et scandalizentur vt infirmi. Et hoc intendit dicere opinio dicens quod Ecclesia pia fraude allicit fideles ad bonum: non quidem fraude mendacij, cum simpliciter et de se sit vera predicatio vt dictum est, sed fraude simulationis aut occultationis veritatis non necessarie. Et id ex causa rationabili et ad pium finem supradictum: ideo dicitur pia fraus, vt ipse Altisidorensis vbi supra expresse dicit. Et licet pro paruo et aut pro eodem opere nunc largior indulgentia nunc minor concedatur: tamen respectu aliquo erit maius opus quoad hunc quam quoad illum: et erit sufficiens ex relatione ad tale indulgentiam respectu huius aut tali tempore et non respectu alicuius nec alio tempore: et sic valebit ei indulgentia secundum ratam vt dicitur tertia pars propositionis supra posite. ¶ Sicque potest saluari vtraque opinio supradicta ad bonum sensum, de quo latius infra. q. 29. et. q. 32. habetur. sed vt dixi quia prima facie aliter sonare videtur ideo communiter reprobantur predictae due opiniones.

¶ Tertia opinio est quod valent indulgentie quantum sonant: non quidem ex proportione ad deuotionem seu fidem vt tenebat prima opinio: neque ad datum vel factum vt secunda opinio dicebat: neque ad causam seu sufficientiam aut condignitatem seu quantitatem cause pie vt dicit quarta opinio proxime recitanda secundum propositionem supra positam: sed ex proportione ad abundantiam thesauri indulgentiarum: ita scilicet quod indulgentia quantumcunque magna et plenissime concessa ex quacunque pia causa valet apud Deum quantum sonat: et quocunque pia causa est sufficiens ad efficaciam quantumcunque indulgentie: quantum concedens peccet, non quidem vt dilapidator sed vt aliquo modo prodigus et indiscre-

tus dispensator thesauri indulgentiarum, si ita inordinate concedat indulgentias pro leuibus causis pijs quod propter hoc homines ab operibus penitentiae et satisfactionibus reuocentur. ¶ Insuper addit Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 1. conclu. 1. dum modo quis non labore probabendis illis indulgentijs sciens non subesse sufficientem causam pia concessionis indulgentiae: si enim hoc sciens velet sibi concedi indulgentiam illam iam peccaret, inducendo concedentem ad culpabiliter concedendum indulgentiam illam sine sufficiente causa pia: et per consequens iam ex hoc efficitur indispositus ad illam indulgentiam lucrandum: quam tamen alij lucrabuntur vt dictum est. Et cum hac additione concordat Floren. 1. part. sum. tit. 10. ca. 3. §. 1. et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. artic. 1. nota. 1. ¶ Opinionem autem prefatam etiam sine additione aut limitatione predicta tenet B. Thom. in. 4. di. 20. art. 3. q. 1. et in additione. 3. part. q. 25. art. 2. et ea. dist. 20. Durand. q. 4. et Supplementum Gabrielis vbi supra et art. 3. propositio. 12. corolario. 7. et omnes fere thomistae: et Floren. 1. part. tit. 10. ca. 3. §. 1. et Dionis. cisterciens. in. 4. dist. 20. q. 3. et noster Medina de indulgentijs vbi supra. Et Siluester. tit. indulg. q. 3. et aliqui etiam volunt adducere B. Bonauen. ea. dist. 20. q. 6. et Richar. ea. dist. artic. 5. q. 1. &c. Ad hanc opinionem: cum tamen in rei veritate Bonauentura et Richar. teneant potius cum quarta opinione sequente, que secundum propositionem supra positam proxime recitabitur. Ibi patebit. Alij autem volunt quod Beatus Thom. non senserit cum hac tertia opinione et glossant eius verba alio et alio modo. Nam Adrianus glossat eum vno modo, et Caieran. alio et alij alio modo dicentes, quod beatus Thomas per causam piam intelligit etiam rationabilem et sufficientem condignam et proportionatam ad tantam indulgentiam, quod que sic Beatus Thomas potius senserit cum quarta opinione proxime recitanda vt infra in Respon. ad primum argumentum ponuntur verba et glossae verborum Beati Thom. Tu autem dic quod beatus Thom. potius senserit et tenuit cum hac predicta tertia opinione, et eius verba expresse id expriment: quia et ex proposito recitauit et reprobauit vbi supra quartam opinionem que infra ponetur. Et sic intellexerunt et tenuerunt cum Beato Thom. Durand. et Palud. et thomistae: ideo tanquam princeps huius opinionis inter Theologos illam tenentes positus est.

¶ De canonistis vero etiam tenet prefatam opinionem multitudo magna eorum qui sunt puri canonistae in capit. Quod autem. et capit. cum ex eo. de penitentijs et remissionibus et gloss. in extraua. antiquorum. de pe. et remis. et cum eis Turrecremata. in ca. quis aliquando. §. Item in leuitico. de peni. distinctio. 1. numer. 22. 23. 24. 87. Nam ista opinio est valde celebris et communis apud doctores vtriusque iuris.

¶ Rationes quibus fundatur ista opinio sunt duae precipue. Prima quia existens ratione seu

seu causa dispensationis bonorum communium sibi commissorum tam quoad dispensationem quam etiam quoad determinationem seu taxationem talis dispensationis eorum, dispensatio a dispensatore ipsorum facta valet de facto, quantum ipse male vel indiscrete dispensans peccet. Nunc autem existente quacunque pia causa est ratio et causa intenta a Christo et sanctis ad dispensandum thesaurum Ecclesie per indulgentias: et eius thesauri prelati Ecclesie et precipue Papa sunt dispensatores et determinatores seu taxatores quantitatis indulgentie per eos concedendae. Ergo existente quacunque pia causa seu ratione dispensatio quacunque indulgentie taxate per prelatos precipue per Papam valet de facto quantum est ex parte causae. ¶ Consequentia patet, et maior probatur quoad id quando scilicet bona communia sunt commissa quoad dispensationem eorum. Quia ideo dispensatio credita est alicui aliquorum bonorum communium vt ea dispensec secundum intentionem domini principalis: sic quod quando secundum eius intentionem expenduntur iam dispensantur ex causa ex qua possunt de facto dispensari. Et notanter in eadem maiore dicitur, Quando talia bona sunt commissa etiam quoad taxationem seu determinationem quantitatis dispensationis eorum. Quod ideo additum est, quia quando sola dispensatio ex causa credita est et non taxatio effectus seu quantitatis, vt contingit in ministracione seu dispensatione sacramentorum que pertinet ad potestatem ordinis, quorum sacramentorum effectus non potest determinari ab homine stante lege sed a solo Deo: non enim potest sacerdos taxare quantum de pena debita remittatur in sacramento penitentiae virtute sacramenti aut quantum gratie ibi conferatur, quia hoc pendet a Dei ordinatione et voluntate atenta dispositione suscipientis: tunc non habet locum illa maior, sed solum quando vtrumque scilicet tam dispensatio bonorum quam etiam taxatio quantitatis eorum dispensande est commissa potestati dispensatoris, vt contingit in dispensatione eorum que pertinent solum ad clauem seu potestatem iurisdictionis, vt in absolutione a censuris excommunicationis et irregularitatis et in dispensatione votorum et iuramentorum in casibus dispensabilibus et in promotionibus indignorum ad dignitates et prelaturas: in quibus et alijs eiusmodi effectus et eius taxatio subiacet potestati dispensantis: et ideo facta tenet de facto quantum promotus peccet simul vel alter tantum, vt dicit predicta maior, que ad hunc sensum posita et probata est. ¶ Minor vero probatur quoad illud, quod scilicet quocunque causa pia est ratio et causa intenta a Christo et sanctis ad dispensandum thesaurum indulgentiarum. Quia in retio Christi et sanctorum fuit relinquere prefatum thesaurum dispensandum ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie et animarum vt supra. q. 5. et. 7. habetur. Sed quocunque est pia causa adest Dei honor et vti-

litas Ecclesie seu animarum, ergo quocunque ad est quocunque causa pia potest dispensari thesaurus indulgentiarum secundum intentionem Christi et sanctorum. Quod autem Papa et prelati sint dispensatores huius thesauri patet ex supradictis q. 7. quod etiam non solum dispensatio sed et taxatio quantitatis huius thesauri dispensandi sit commissa Pape et alijs prelati potentibus concedere indulgentias intra limites sue auctoritatis, patet. Quia effectus dispensationis pertinentis ad clauem tantum iurisdictionis subiacet arbitrio dispensantis vt supradictum est. Huiusmodi autem est dispensatio thesauri indulgentiarum: quia pertinet ad clauem seu potestatem solum iurisdictionis vt supra. q. 3. habetur. Et confirmatur predicta minor. Quia pro eadem causa sufficiente ad maiorem indulgentiam in arbitrio Pape est concedere minorem et maiorem indulgentiam. ¶ Et hac ratione B. Thom. et alij de hac opinione inferunt duo. Primo quod causa pia non requiritur ad hoc quod secundum eam debeat mensurari quantitas indulgentiae: sed ad hoc quod intentio Christi et sanctorum, quorum satisfactiones communicantur possit ad ipsum peruenire cui indulgentia conceditur: et vt seruetur intentio eorum in sic dispensando thesaurum indulgentiarum: quantitas autem effectus indulgentiarum sequitur et attenditur seu mensuratur secundum quantitatem sue cause quasi effectiue, que est super abundantiam thesauri indulgentiarum, non autem deuotio, labor, aut opus aliquod seu dispositio eius qui lucratur indulgentias neque causa pia pro qua conceditur indulgentia: et ideo non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem indulgentiae sed ad abundantiam thesauri vt dictum est.

¶ Secundo consequenter inferunt quod qui sic ex causa pia quocunque concedit quantumcunque magnam indulgentiam non est neque dicitur dilapidator thesauri Ecclesie: sed bene esset dilapidator si sine vlla causa pia dispensaret. Neque est proprie prodigus dispensator thesauri, ex quo ad Dei honorem et salutem animarum dispensat existente aliqua causa pia: quantum sit indiscretus dispensator, et ideo peccat si ex hoc retrahuntur homines ab operibus penitentiae et spernunt opera bona propter superfluas indulgentias. Neque fit nimis magnus forus de misericordia Dei. Deus enim remittendo culpam et obligando ad penam non ordinauit eam non posse vel non debere solui per alium pro debitore: sed exigit solutionem siue per se siue per alium soluat: et sic fit satisfactio Deo per indulgentias, cum de thesauro indulgentiarum soluitur Deo pena debita, vt supra. q. 3. §. et. 7. latius habetur. Sicque in remissione penarum per indulgentias non est omnino pura et liberalis remissio: nec proprie est exolutio debiti: sed quoad Deum est satisfactio et solutio de alieno, id est de thesauro indulgentiarum applicato ad hunc: et hoc pertinet ad iustitiam: respectu autem ipsius cui conceditur indulgentia est liberalis donatio

seu dispensatio thesauri vt supra in locis allegatis dictum est. Ideo non requiritur tantus rigor in hac remissione penarum per indulgentias neque tanta sufficientia cause, sicut requiritur ad remissionem culpe et debiti alterius vbi est omnino pura et liberalis remissio debiti Deo, vbi requiritur sufficiens dispositio et causa sufficiens ad remissionem talis debiti culpe per puram et liberalem Dei misericordiam quauis infallibilem ex pacto diuino stante lege. Hec illi doctores.

¶ Sed certe ista prima ratio non cōcludit. Quia deficit in maiore et in minore, vt infra in prima probatione quarte opinionis et in responsione ad primum argumentum contra eam latius ostenditur. Et illud quod ibi illatum est etiam refutatur infra in prima probatione quarte opinionis tam quoad primum quam quoad secundum illatum ibi videatur.

¶ Secunda ratio fundamentalis huius tertie opinionis est. Quia Ecclesia sic predicat facit et docet, patet quadrupliciter. Primo. Quia eadem causa seu ratione stante Ecclesia modo maiorem modo minorem dat et predicat indulgentiam vt patet. ¶ Secundo quia sepe (vt Rome contingit) Papa concedit indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Ecclesie etiam sine manibus adiutricibus: et in die sancto Pasche data benedictione papali super platea sancti Petri pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus ibi presentibus. Itē pro recitatione paucularū orationum Pater noster et Ave Maria, sepe conceditur indulgentia plenaria. Item in sancta Maria de Angelis alias de Portiuncula prope Afsisū conceditur singulis annis die secunda Augusti indulgentia plenaria omnibus contritis et confessis visitantibus dictā Ecclesiam: et ista indulgentia est valde autentica, quia miraculose seraphico patri nostro Francisco cōcessa est ore tenus a domino Iesu Christo beata virgine apparente et intercedente et miraculose per Papam approbata est cū tota curia Romana simul et diuulgata per cardinales et episcopos et tandem literis autentica. Si enim iste cause sunt sufficientes (ex quo Papa et Ecclesia non potest errare in tangentibus fidem mores et sacramenta et sic practicat et predicat vt dictum est) ad concessionem indulgentiæ etiam plenariæ: certe nulla videtur esse causa pia tam parua que non sit etiam sufficiens quantecunque indulgentiæ etiam plenariæ. ¶ Tertio probatur idem. Quia secundum omnes doctores communiter et doctrinam Ecclesie indulgentiæ valēt quā tum sonant: alioqui esset mēdax predicatio Ecclesie seu fraudulenta, quod dicere impium est. Sonant autem indulgentiæ plenariæ sepe ex paruissima causa, ergo. ¶ Probatur quarto idem. Quia in ea. Cum ex eo. de pēni. et re. sic habetur. Ad hec quia per indiscretas et superfluas indulgentias quas quidam prelati Ecclesiarum facere non verentur: et clauēs Ecclesie contemuntur et penitentialis satisfactio eneruatur: decernimus &c. Ex

quibus verbis patet quod Ecclesia presupponit seu innuit quod indulgentiæ indiscrete et superflue facte sunt efficaces et valide de facto quauis concedēs peccet. Et quod hoc ibi innuitur, patet, ex hoc quod in dicto ca. non dicitur quod tales indulgentiæ sunt inualide aut nullius efficacie, quod certe diceretur si ita esset: sed solum dicitur quod per eas datur occasio cōtemptus clauium &c. Indulgentiæ autem indiscrete et superflue sunt et dicuntur que conceduntur pro causa non sufficiente.

¶ Quod si ad hoc respondeatur, vt Caieta. in tra. Euafo. de indulgen. respondet, quod ibi Papa loquitur de indulgentiis indiscretis tantum quoad euentum, quando scilicet indulgentiæ alias rite cōcesse ex causa sufficiente, tamen ex circumstantiis extrinsecis pariunt occasionaliter contemptum clauium ipsarum aut operum penitentialiū, propter frequentiam et multiplicationem talium indulgentiarum rite concessarum: quia tales bene sunt valide. Non autem loquitur textus de indulgentiis indiscretis et superfluis ex causa, quando scilicet fiunt in magna quantitate sine causa sufficiente et proportionata: tales enim sunt inualide.

¶ Contra hanc euasione replicatur probando intentum. Quia in dicto ca. superflue indulgentiæ videntur dicere aliud vltra indiscretas, ita scilicet quod indiscrete dicantur quoad euentum vt dictum est: superflue autem quoad quantitatem respectu cause parue et insufficientis. Alioqui frustra ponerentur verba illa si nil operantur, quod absit. Nam secundum doctores communiter canonistas, verba presertim canonizata per Ecclesiam in literis papalibus aliquid debent operari. Quod etiam patet in eo. ca. paulo inferius. Quia prouidendo tali abusioni indulgentiarum indiscretarum et superfluarum, decretum est a concilio illo cum Papa quod prelati non possent maiorem indulgentiam concedere quam vnum annum in dedicatione Ecclesie et quadraginta dies tantum in quocunque alio casu quacunque causa pia existente. Ex quo patet quod ibi solum agebatur de abusionibus prelatorum aliquorum concedentium magnam quantitatem indulgentiæ ex quacunque parua causa pia, postquam solū huic abusioni prius relate modo predicto prouisum est, ne scilicet vltra quantitatem ibi signatam concedere possent. De istis ergo indulgentiis superfluis ex parte cause, quia scilicet sunt nimis magne respectu parue cause pie, loquitur textus quod per eas clauēs contemuntur &c. Non autem quod sint inualide aut inefficaces vt dictum est.

¶ Sed certe adhuc nec ista rō aut eius probationes probāt sufficienter intentū huius. 3. opini. licet ista vltima pbatio ex dicto textu sit apparētiō infra tñ soluetur in fine huius. q. in respōs. ad. 4. probationē. 3. argumē. ¶ Additio autē seu limitatio illa quā supra posuit Palud. Florē. et Supplementū ad prefatā opinionē scilicet dum modo quis non laboret pro habēdis illis indulgentiis &c. nil omnino valet ad propositū neque ad iustificandū prefatam

fatam opinionē. Quod patet dupliciter. Primo, quia licet iste talis ad cuius petitionem conceditur talis indulgentia sine causa sufficiente aut proportionata peccet mortaliter et sit incapax eius fructus dum est in illo peccato: tamen potest per condignam penitentiam dignificari sicut et alij peccatores: et per consequens contritus et confessus potest eas lucrari sicut et alij secundum formam indulgentiæ si est valida vt dicit opinio: ex quo vt supponitur Papa non excepit illum vllō modo. Tum secundo, Quia quod ipse sit dignus vel indignus ad eam lucrandam hoc nil facit ad causam indulgentiæ esse sufficientem vel nō vel ad indulgentiam esse validam de se vel inualidā ex parte cause, vt hic loquimur, non autem de requisitis ex parte lucrantis indulgentiam, de hoc enim infra. q. 23. agēdum est. Igitur illa limitatio nil valet ad tuendam illam opinionem quia im pertinens est.

¶ Quarta opinio in qua tandem saluo meliori iudicio standum est, que et videtur probabilior et cōmunior, est ea que in prima propositione in secunda eius parte posita est, quod scilicet requiritur quod causa pia sit proportionata et sufficiens ad tantam quantitatem indulgentiæ: alias nō valebit nisi secundum ratam &c. vt supra declaratum est. Et hanc opinionem tenent nunc cōmuniter doctores theologi moderni qui acutius rem hanc inuestigarunt. vt Gerson. 2. parte sum. tract. de indulgentiis et tract. de absolutioe sacramentalis cōfessionis et alibi sepius, et August. de Anchona lib. 4. de potestate Pape. q. 30. art. 4. et 5. et Adrianus in. 4. de clauibus. in tract. de indulg. et Caiet. in. 2. quodlibeto in tracta. de indulg. et Bonauē. in. 4. dist. 20. q. 6. cum Alexā. Hall. videtur magis ad hanc opinionē accedere, quauis non satis clare: cū ibidem. q. 6. Bonauē. dicit quod causa indulgentiæ est attendenda secundum rectum iudicium et estimationem quā habuit vel habere debuit concedens indulgentiam. Nam supponendum est quod dona Spiritus sancti donentur cum equo libramine: alioqui esset irrisio et falsum dicere quod is qui mille peccata cōmissit sit liberatus per indulgentias pro tribus obolis vel denarijs. Hæc ille. Vbi expresse loquitur de causa indulgentiæ. Et eodē modo Richar. ca. distin. art. 3. quest. 2. magis videtur accedere ad hanc opinionem sicut et Bonauentura: quauis aliqui velint eos ad tertiam opinionem supra positam inflectere.

¶ Rationes fundamentales huius quarte opinionis et secunde partis propositionis sunt septem. Prima, dispensatio bonorum Ecclesiasticorum quomodocunq; cōmissorum, que non est valida ex solo imperio dispensantis neq; per dispensantem attingi potest efficaciter verbo et opere per viam facti sed solo verbo dispensantis, non valet de facto nisi fiat rationabiliter secundū intentionē domini principalis scilicet Christi. Nunc autē dispensatio thesauri indulgentiarū est huiusmodi, quia scilicet

est inualida ex solo imperio dispensantis: et nō potest attingi ab eo efficaciter verbo et opere per viam facti sed solo verbo eius. Ergo non valet de facto nisi fiat rationabiliter secundum intentionem Christi. Intentio autē Christi et sanctorū est quod sicut non valet dispensatio thesauri indulgentiarū nisi ex causa pia seu rationabili fiat: ita nec tante indulgentiæ dispensatio nisi adsit rationalis et sufficiens et proportionata causa ad illam quantitatem illius tante indulgentiæ. Ergo sicut causa rationalis est necessaria ad indulgentiam esse validam: ita ad tantam indulgentiam esse validam est necessaria sua causa rationalis proportionata illi quantitati indulgentiæ. Vtraq; cōsequētia patet. Quia sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis.

¶ Ad maioris autem probationem prius nota Nota. secundum Caieta. vbi supra quod licet Pape potestas super cōmunia bona Ecclesie spiritualia et temporalia sit dispensatiua vt in probatione minoris dicitur: tamen res subiecte huiusmodi potestati dispensatiue diuersimode illi subduntur et diuersimode ab illa attinguntur: et quantum ad propositum spectat sunt in triplici differentia. Nam quedam sunt valida ex solo imperio dispensantis quāuis male fiant ex culpa dispensantis, vt sunt distributiones beneficiorum facte indignis, et dispensationes matrimoniorum in casibus dispētabilibus, absolutiones et dispensationes a censuris et huiusmodi de iure positiuo de quibus iura dicunt quod multa fieri prohibentur que facta tenent. Et sic patet quod hoc genus rerum validarū ex solo imperio dispensantis potest a potestate dispensatiua dispensantis attingi seu efficaciter fieri dupliciter, scilicet dispensatione recta aut regulata et etiā nō recta seu non regulata, et quomodocunq; fiat est valida de facto vt dictum est. ¶ Secundo, sunt alia inualida quidem ex solo imperio dispensantis, sed cum hoc a dispensante possunt attingi et fieri verbo et opere per viam facti tantum, vt est dilapidatio bonorum immobilium Ecclesie. Si enim pontifex suo libito terras Ecclesie donaret aliquibus, donatio esset inualida: quia non est dominus bonorū Ecclesie saltem immobilium secundum cōmuniter doctores: et si de facto et bullis poneret in possessionē eos quibus donauit, nō propterea transfertur dominium rerū illarum immobilium in illos, quāuis possessio transeat in illum. vt. 12. q. 2. ca. sine exceptione, et ibi doctores et Nauarro tract. de indulg. nota. 15. §. 10. Et sic patet quod hoc secundū genus rerum a potestate pontificia dispensatiua vnico modo valide attingitur, scilicet dispensatione propria dicta seu regulata, sed ab ipso pontifice seu dispensante aliter de facto attingitur sed inualide, puta dispensatione aut dilapidatione et huiusmodi. ¶ Tertio sunt alia inualida quidem ex solo imperio dispensantis que etiam cum hoc per viam facti a dispensante attingi non possunt opere sed verbo tantum dispensantis, vt est dispensatio votorum, et remissio obligationis Deo acquisitæ, et est remissio culpæ aut pœnæ Deo debite,

1. Ratio.
2. Opinio.

Opinio. 4.
et secūda
pars propositionis

Replica.

Ratio. 7.
huius. 4.
opinionis

debite, et collatio donorum seu gratiarum spiritualium ex se. Si enim votum castitatis solo imperio ad libitum Papa dispenset, aut culpā et poenam propter culpam remittere conetur, seu gratiam gratam facientem aut gratis datam aut aliud donum spirituale aut characterem sacramentalem conetur Papa conferre alicui alias nō disposito ad id, aut sine necessario requisitis ad talem collationem esse efficacem, sed solo imperio ad libitum: certe constat talem dispensationem donationem aut remissionem esse inuālidam et nullam coram Deo. Et ideo circa hec et circa dispensationē thesauri spiritualis indulgentiarum, vt hoc etiam ait Adrianus in. 4. in materia indulg. nullum actum per viam facti potest Papa habere nisi actum verborum inefficacē: executio enim cuiuscunq; operis pontificij ex solo imperio emanans non attingit ad aliquid predictorum. Et sic patet quod hoc tertium genus rerum vt dictum est tam a potestate dispensatiua seu pontificia quam ab ipso dispensante seu pontifice vnico tantummodo de facto et efficaciter attingi potest, scilicet dispensatione proprie dicta seu regulata et rationabili operatione: quanuis solo verbo possit attingi inefficaciter ab ipso dispensante vt dictum est.

¶ Istis ergo prenotatis iam patet probatio maioris supra posite in prima cōsequentiā cum suis particulis, quod scilicet dispensatio bonorum Ecclesiasticorum quomodocunq; cōmissorum, scilicet tam quoad dispensationem quam etiā quoad taxationem quantitatis eorum, que non est valida ex solo imperio dispensantis &c. Ita quod nō est de primo neq; de secundo sed de tertio tantū genere rerum dispensabilium supradicto, non valet de facto nisi fiat secundum intentionem domini principalis id est Christi vt dicitur in maiore supra posita. Que propositio sic declarata se ipsam probat. Quia vt patet ex dictis in tertio genere rerum solum est valida talis dispensatio quando fit rationabiliter. Rationabiliter autem tunc tantum fit quando secundum intentionem Christi fit. Ergo patet maior supradicta probata ex supra declaratione supra posita.

¶ Minor autem vbi est difficultas probatur. Primo quod concedere indulgentias est actus potestatis dispensatiue Ecclesiastice de thesauro cōmuni indulgentiarum quanuis etiam sit actus iurisdictionis, vt patet. 1. Corin. 9. Dispensatio mihi creditā est. et. ca. 4. et. 1. Pet. 4. Sic nos existimet homo vt dispensatores &c. vt de hoc latius supra. q. 3. 4. 5. et. 7. habetur.

¶ Quod autem talis dispensatio thesauri indulgentiarum sit de tertio genere rerum dispensabilium predicto, scilicet inuālidam ex solo imperio dispensantis et cum hoc per viam facti attingi nō potest opere sed solo verbo dispensantis, probatur. In hoc enim stat difficultas huius rationis. Quia constat non esse de primo genere rerum dispensabilium que sunt valida ex solo imperio dispensantis. Quia Papa non potest concedere indul-

gentias hac sola ratione quia vult sine causa pia seu rationabili ad libitum: et sic dare ad libitum sine causa pia seu rationabili non valent indulgentiæ secundum cōmuniter doctores cuiuscunq; opinio nis, vt supra probatum est in prima par. propositionis et secundum cōmunem doctrinam Ecclesiæ. Item quia si cōmunia bona spiritualia immobilia Ecclesiæ non potest Papa donare valida donatione ad libitū seu ex hac sola causa quia vult. ergo nec spiritualia. Quia non minus sunt preciosa et chara Christo et Ecclesiæ bona cōmunia Ecclesiæ spiritualia quam temporalia. ¶ Si ad hoc dicitur non esse simile: quia donatio temporalium est cum damno Ecclesiæ, spiritualium vero non. Contra hanc euasione[m] replicatur. Quia habere damnum annexum aut nō habere habet se per accidens ad potestatem dispensatiuam, vt patet ex hoc quod etiam quibusdam habentibus damnum annexum donatio ex solo imperio est valida, vt est distributio dignitatum et prelationū &c. Quāto magis quod talis dispensatio thesauri indulgentiarum per indulgentias indiscretas sepe est cum spirituali damno Ecclesiæ, vt habetur in. ca. cum ex eo. de peni. et remis. ergo nō est de primo genere dispensabilium. ¶ Quod etiam non sit de secundo genere supradicto, patet ex hoc quod per viam facti nullum actū operis efficacis sed solius verbi actum Papa potest habere circa illam. Nō enim potest transferre possessorem de facto horum bonorum, (sicut potest respectu temporalium: sed solius Dei opus est, et solus Deus potest opere per viam facti attingere liberationem penarum ipsi debitarum. sicut et liberationem a debito culparum et votorū huiusmodi ei acquirit, et solus Deus potest per viam facti opere suo efficaci attingere collationem donorum seu gratiarum spiritualium, puta collationem gratiæ et charitatis et potestatis seu characteris sacramentalis et huiusmodi. Ergo similiter collationem aut distributionem thesauri indulgentiarum ad remissionem penarum ei debitarum. Et ita patet quod dispensatio thesauri indulgentiarum non est de secundo genere supradicto. ¶ Restat ergo quod sit de tertio genere. Tum a sufficiente diuisione, tum etiam quia vt patet ex dictis habet cōditiones tertij generis rerum dispensabilium. Et per consequens patet intentum quod scilicet dispensatio thesauri indulgentiarum non valet de facto nisi sit rationabiliter facta ad intentionem Christi. Et sic patet prima consequentiā cum suo antecedente.

¶ Ideo secundo principaliter probatur predicta propositio seu quarta opinio. Quia vt dictū est ratio[n]abilis causa est intentā a Christo et sanctis vt dispensatio indulgentiarum sit ratio[n]abilis et valida. Sed ratio[n]abilis causa. ex sua natura dicit mensuram et proportionem. secundum rectam rationem ipsius cause intēte ad talem dispensationem. Ergo vt dispensatio tante indulgentiæ sit ratio[n]abilis et valida necessario requiritur pia causa

Ratio. 3.

pia causa ratio[n]abilis et sufficiens seu proportionata ad illam tantam indulgentiam. Consequentia est bona, et maior patet ex supradictis. Minor autē probatur. Nam ratio[n]abilitas cause non dicit causam ipsam intentā absolute et generaliter sumptā, sed ipsam causam intentā et secundū rectā rationē cōmensuratam et proportionatā ad dispensationē talium bonorū attentis debitis circumstantijs et alijs requisitis ad id. Nam ratio[n]abilis causa ex sua natura dicit respectum predictæ cōmensurationis et proportionis ad suum effectū prefatum. Aliud enim est esse causam absolute et generaliter intentā, aliud est esse causam ratio[n]abile[m]. Illud namq; non dicit respectū casuum particulariū: hoc autē sic. Ideo ergo ad esse causam ratio[n]abile[m] dispensationis indulgentiarū requiritur quod secundū exigentiā casuum sit talis thesauri dispensatio cōmensurata et proportionata secundum rectā rationē sue cause talis dispensationis tate indulgentiæ: et econtra tante indulgentiæ dispensatio sit proportionata sue cause pie, ad quam talis dispensatio indulgentiæ ex se ordinatur tanquā ad suam causam scilicet tanta indulgentiā ad tantū honorē Dei et vtilitatem Ecclesie seu animarum proportionate ordinatur. Aliæ probationes sequentes etiam faciunt ad probationem huius minoris.

Ratio. 3.

¶ Tertio principaliter probatur idem. Quia si propria causa quantificat suum effectum, ita quod quantitas effectus consequitur suam propriā causam etiā secundū Tho. vbi supra. ergo sicut dispensatio vt sit ratio[n]abilis necessario causatur a causa ratio[n]abili et proportionata tante dispensationis: ita tanta dispensatio debet ab ea necessario causari. Patet consequentiā. Supposito quod eisdem rationis est dispensatio indulgentiæ et dispensatio tante indulgentiæ: vt trunq; enim est dispensatio tertij generis scilicet solum ratio[n]abiliter dispensabilium vt supra in prima probatione dictū est. Alioquin si non requiritur predicta cōmensuratio et proportio, sequeretur quod dispensatio ipsa dependeret a propria causa ratio[n]abili: quantitas autem dispensationis non dependeret a sua propria causa ratio[n]abili seu legitima ipsius quantitatis, quod secundum philosophicū processum esset monstrum. Nam in reliquis magnitudo effectus respondet magnitudini cause illius rei. Magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit et sic de alijs. Esset etiam contra determinationem Ecclesie in extrauag. Clemen. 6. vniuersus. et habetur infra in sexta probatione principali huius quarte opinionis.

Ratio. 4.

¶ Quarto principaliter probatur idem. Quia sicut dispensatio ratio[n]abilis thesauri indulgentiarum aduersatur donationi ad libitum: ita contrariatur distributioni incommensurate seu improporionate ad suam causam piā indulgentiæ. Nam concessio indulgentiæ sine causa est dissipatio et inuālidam secundum omnes doctores cōmuniter vt supra prebatum est. Sed tanta dissipatio et tam sine causa est concessio indulgentiæ

magne pro paruissima causa: sicut concessio parue indulgentiæ pro nulla causa. Ergo est tanta dissipatio et inuālidam concessio illius seu vtriusq; indulgentiæ. Probatur minor. Quia tam esset dissipator princeps aut dispensator dans centum de bonis communibus pro parua causa, sicut si pro nulla. Similiter si Papa mecum dispensaret ad tria beneficia curata pro causa que non sufficeret nisi ad duo: certe esset dissipator et sine causa ratio[n]abili dispensaret: et talis dispensatio est irrationabilis ad illa tria et inuālidam coram Deo: neq; ille dispensatus cui de hoc debite constaret esset tutus in conscientia secundum cōmuniter doctores et bea. Tho. ergo requiritur predicta proportio cause et quantitatis indulgentiæ. ¶ Si dicitur quod quoad dispensandum in illo tertio curato beneficio nulla est cautela quod quoad illud dispensatio non valet, bene tamen quoad alia duo. Similiter ego dico et in propositionis tertij parte habetur, quod ad illam quantitatem indulgentiæ excedentem nulla est causa: et ideo quoad illum excessum non valet coram Deo illa dispensatio indulgentiæ vt dicit propositio et opinio nostra. ¶ Et quidem ridiculum videtur dicere quod vnum Aue Maria in quocunq; casu et tempore sit causa eque ratio[n]abilis ad indulgentiam centum dierum et centum mille annorum et ad indulgentiam plenariam cui libet homini et singulis diebus: cum Deus ipse omnia faciat numero, pondere et mensura.

Euasio.

¶ Quinto principaliter probatur idem. Quia secundum Tho. 1. parte. q. 6. art. 5. et ibi Caieta. et prima secun. q. 91. &c. et Gerson. 2. parte. in regulis moralibus, et secundum rectam rationem regula doctorum est, quod quando a priori non potest sufficienter cognosci voluntas diuina qualis sit in suis preceptis et quomodo velit ea seruari, procedatur a posteriori vt scilicet ex his que videmus in humana politia ratio[n]abiliter fieri, assurgamus ad diuinam legem et voluntatem similiter interpretandam et intelligendam. Nunc autē videmus in humana politia tam Ecclesiastica quā ciuili, quod si quis relinqueret aliquos redditus ad maritandum puellas nobiles ciuitatis seu ad aliam vtilitatem communitatis, sic indeterminate nō taxando quantum huic vel illi in hoc vel illo casu: tunc intelligitur quod talis dispensatio fiat ratio[n]abiliter et proportionabiliter ad personas et causas seu casus occurrentes, ita quod si notabiliter aliter fieret dispensatio prodiga et irrationabilis etiam sine damno aliorum: certe esset nō solum irrationabilis, sed et contra intentionem seu voluntatem obiectiuam domini principalis: et per consequens inuālidam dispensatio quoad illum excessum notabiliter improporionatum. Ergo si militer in proposito dicendū est. Quia manet in Ecclesia thesaurus a Christo et sanctis relictus dispensandus per indulgentias ex pia causa sic indeterminate: sed intelligitur quod ratio[n]abiliter dispensetur ex tali vel tali causa pia proportio-

Ratio. 5.

dicitur.

nata vt

nata vt dictum est. Nunc autem constat quod si cut non est rationabilis dispensatio thesauri temporalis in quantumcunq; et nimis magna quantitate, ex quacunq; causa utili et parua et impropor tionata: sic non est rationabilis neq; secundū sed potius contra intentionem obiectiuam Christi et sanctorum, dispensatio nimis magnæ quantitatis indulgentiarum pro quacunq; pia causa quantū cunq; parua et non proportionata ad tantā quan titatem indulgentiæ: et per consequens nō est va lida talis indulgentia quoad illum excessum nota biliter improporcionatum tali cause.

Confirmatio.

Et confirmatur. Quia dispensatio tertij gene ris supradicti in prima probatione eorum scilicet que non sunt valida ex solo imperio dispensantis, neq; per viam facti ab eo attingi possunt opere sed verbo tantum, pro quanto est rationabilis cre dita Petro et successoribus eius, debet imitari di spensationem factam a Christo, omnis enim Chri sti actio nostra est instructio. Sic enim agēdo for mam instituit nostrarum actionum. Sed Christus eundem thesaurum dispensat cōmensurate et pro portionabiliter consideratis cōsiderandis, vt patet ex differente eiusdem dispensatione per sacramē tum baptisimi quo pena tota dimittitur, et per sa cramentum penitentiæ quo non tota sed pars re mittitur regulariter. Ergo rationabile est quod si militer et nō aliter sit credita suo vicario applica tio dicti thesauri proportionabiliter et rationabi liter faciēda. Et consequentia tenet. Quia nō est maioris potestatis dispensator et vicarius quā eius dominus principalis: neq; maiorem et absolutio rem potestatem creditur dominus principalis de disse suo vicario, quam sit ea qua ipse vsus fuit re gulariter ad instructionē illius et aliorum. Alias esset vere et proprie prodigus et dilapidator po tius quam dispensator si aliter faceret. Nō enim is tantum dicitur prodigus et dilapidator qui si ne vlla omnino causa distribuit bona sibi cōmis sa: sed etiam is qui nimis notabiliter sine causa suf ficiente et proportionata effundit, vt patet in re bus humanis vt dictum et probatum est.

Ratio.

Sexto principaliter probatur idem auctorita te. ca. falsas. de penitent. dist. 5. vbi sic habetur. Fal sas penitentiās dicimus que nō secundum aucto ritatem sanctorum patrum pro qualitate crimi num imponuntur. vbi gloss. Idest si minor peni tentia imponitur quam canones penitētiales de terminant nisi ex causa temperetur: aut si minor quam crimini debetur consideratis considerandis imponitur, penitentia falsa est et non secundum auctoritatē patrū. Hec glossa. Quāuis illud quod glossa dicit de canonibus penitentialibus habue rit locum olim: non autē nunc quādo penitētiæ sunt arbitrarie vt alibi de hoc latius. Ergo eadem ratione sunt falsæ indulgentiæ et nullius valoris quoad excessum, quando sine causa rationabili et sufficiente consideratis considerandis nimis no tabiliter vt dictum est conceduntur. Patet conse quentia. Quia indulgentiæ succedunt loco penitē

tiarum deuitarum vt habetur in. cap. cum ex eo. de peni. et remi. vt supra. q. 5. 7. et. 8. Item in. ca. cum ex eo. de peni. et remi. ex Concilio Latera nen. sub Innocen. 3. sic habetur. Ad hec. Quia per indiscretas et superfluas indulgentias quas qui dam Ecclesiarum prelati facere non verentur, et clauēs Ecclesie contemuntur et penitentialis sa tisfactio eneruatur, decernimus &c. Ex quibus verbis patet, vt ait Caieta. in. 2. quodlibeto. tract. de indulg. ca. 8. quod indulgentiæ aliquæ sunt in discrete et superflue. He autem non sunt nisi ille que excedunt notabiliter proportionem sue cau se pie pro qua conceduntur: non enim videtur que alie sint superflue et indiscrete. Patet etiam qd tales indulgentiæ indiscrete et superflue non adim plent satisfactionem penitentialem: ex quo vt ait textus ipsam eneruant: eneruare enim idem est quod destruere seu inutilē reddere, opponitur enim ad hoc quod est adimpletio satisfactionis pe nitentialis, vt patet ex supradictis. q. 5. et. 7. et. 8.

Ergo per tales indiscretas et superfluas indulgen tias non consequitur quis satisfactionem penitē tialē Deo debitam adimpletam esse pro ipso de thesauro Ecclesie. Probatur hec consequentia. Quia si per tales indulgentias hoc cōsequeretur, non eneruaretur sed potius adimpleretur satisfactio penitentialis. Sed dum huiusmodi superflue et indiscrete indulgentiæ sunt infructuose quoad dictum excessum secundum rei veritatem et satisfactio nem penitentialem coram Deo adimplem dam: iam etiam penitentes putando eas sibi pro desse omittunt satisfactionem penitentialem Deo debitam: sicq; in veritate eneruatur in foro Dei satisfactio penitentialis vt dicit textus. Nam in fo ro Ecclesie bene liberaretur ab obligatione im plendi penitentiam iniunctam, quatenus ei respō det predicta indulgentia etiam superflua et inuali da corā Deo, et esset valida in foro Ecclesie sicut et dispensatio irrationabilis votorum: immo mul to magis, quia etiam si sine vlla causa Papa absol uit penitentem a penitētia iniuncta, valet talis ab solutio in foro Ecclesie licet nō in foro Dei. Quia eorum que sunt humani iuris Papa ceasetur do minus: non sic obligationum Deo questarum: quia non dominus sed dispensator est talium bo norum sibi cōmissorum: et ratificat dominus ea tantum que Papa facit clauē non errantē nec dif cordante a iudicio et voluntate Dei. Item ad idē facit extrauagans Bonif. 8. antiquorū. de pe. et re. vbi conceditur vere penitentibus et confessis qui visitarent basilicas vrbis Rome sub forma ibi pre scripta quolibet centesimo anno non solum ple na et largior sed et plenissima venia omnī pec catorum. Et post additur sic. Vnusquisq; tamen plus merebitur et indulgentiam efficacius conse quetur qui basilicas ipsas amplius et deuotius vi sitauerit. Hec ibi. Vbi nota quod post indulgen tiam etiam plenissimam concessam dicitur quod efficacius eam consequetur qui deuotius visitaue rit. Vnde innuitur quod nisi sufficienter deuote quis

quis visitauerit non cōsequetur illam indulgentiā plenissimam, sed solū secundum proportionē cau se scilicet secundum quod magis vel minus deuote visitauerit sic magis vel minus de illa indulgen tia consequetur. De quo etiam latius infra. q. 29. habetur. Item ad idē facit Clem. 6. in extrauag. vnguentis. de pe. et re. vbi sic habetur. Quē qui dem thesaurum per. B. Petrū celi clauigerū eiusq; successores suos in terris vicarios cōmisit fide libus salubriter dispensandum: et proprijs et ratio nabilibus causis, nunc pro totali nunc pro partia li remissione penē temporalis pro peccatis debite tam generaliter quam specialiter, prout cū Deo expedire cognoscerent, vere penitentibus et con fessis misericorditer applicandum. Hec ibi. Vnde patet ex proprijs et rationabilibus causis quod nō solū rationabiles sed et proprias oportet esse cau sas quantitatis indulgentiarum, nunc totalis nūc partialis remissionis penarum: et per consequens sequitur qd non sunt cōmunes omnes causæ piæ indulgentiarū ad totalem et partialem remissio nem: sed aliqua pia causa est propria et rationabi lis ad partialem que non est ad totalem remissio nem, alioqui non esset causa propria remissionis sed quelibet causa pia esset cōmunis partiali et to tali remissioni, cuius oppositum sonat litera pre dicta, vt eam sic legit Caieta. Sed alij legūt et pro pijs et rationabilibus causis &c. que litera habe tur cōmuniter in extrauag. Et ex hac litera nō pro cedit ratio predicta Caietani, sed ex ly rationabi libus causis. Nam inde videtur quod non omnis causa pia est rationabilis ad quantacunq; quanti tatem indulgentiæ: et quia rationabilitas cause di cit cōmensurationē et proportionem eius ad quā titatem indulgentiæ vt supra probatum est. Et ad hoc facit quod ibi dicitur, Prout cum Deo expedi re cognoscerent, vt patet singero animo intuen ti. Ad idē est censura Parisien. contra Erasmi. tit. 8. vbi habetur sic. Cum non in destructionem sed in edificationem data sit potestas Ecclesie, nō pro quauis causa omnes quarumcunq; penarum debitores, per indulgentias protinus eripiuntur a debito penarum etiam si sint in charitate. Vnde nulli mortalium certum est quantum per quasuis indulgentias Deo satisfiat pro penis que pro pec cato debentur &c. vt supra. q. 17. in resp. ad primū argu. habetur latius ibi videatur. Item ipsimet de. tertia. opinione supra posita dicunt hoc idem contra se ipsos conformiter ad hanc nostrā quar ram opinionem et propositionem coacti ipsa ra tione et veritate, Nam. B. Tho. in. 4. dist. 45. q. 2. art. 3. questiuicula. 2. ad vltimum argu. et Palud. vbi supra, vt etiam refert et tenet Floren. parte sum tit. 10. ca. 3. §. 2. et. 3. par. tit. 22. ca. 5. §. 6. et. 7. et Siluest. tit. indulgentia. q. 7. dicunt quod Papa non potest extrahere omnes animas purgatorij per indulgentias, quia hoc esset irrationabile. Hec illi. Ex hoc ergo patet quod dispensatio indulgē tiarum si est irrationabilis non est valida. Nunc autem patet irrationabilem esse si fiat impropor

tionate notabiliter ad causam piā: modo fiant pro defunctis vt ipsi dicūt, modo pro viuis vt pro batum est, similiter. B. Tho. Paluda. Durand. vbi supra dicunt quod esset irrationabile dicere quod quis toties lucratur indulgentiam magnam quo ties intraret et poneret pedes et regrederetur visi tando Ecclesiam in die indulgentiarum: quia est irrationabile: et quod ideo Papa vel noluit vel nō potuit sic concedere tantam indulgentiam ex ta li causa pia tam notabiliter insufficiente aut iniu sta. Iam ex hoc eorum dicto patet clare cōtra eos quod requiritur sufficiens et iusta, et proportio nata causa pia ad quantitatem indulgentiæ, vt sit rationabilis et valida quantum sonat coram Deo.

Et facit ad predicta quod in Clemen. 1. de reli quijs et venera. sanctorum. non conceditur tanta indulgentia astantibus Primæ Tertie &c. quan ta Matutinis et Missæ: et omnes indulgentiæ con cesse in iure canonico sunt moderatissimæ et suis causis proportionatæ.

Septimo principaliter probatur idem secun dū Adria. in. 4. de clauibus. in materia indulgētia rum sic. Quia nō est valida remissio seu relaxatio obligationis Deo acquire ex voto vel iuramento, nisi fiat ex causa sufficiente et proportionata ad talem remissionem. ergo nec remissio seu relaxa tio obligationis Deo contrahe ex delicto, nisi ex causa sufficiente et proportionata: qualis est remis sio penarum Deo deuitarum ex peccato per viā indulgentiæ. Antecedens patet secundum cōmu niter doctores et secundum Tho. secun. secun. q. 88. art. 11. 12. Consequentia autem tenet a fortio ri. Quia obligatio ex delicto fortior videtur saltē non minor, pro quanto cum maiore gratia et pie tate pro offensa valde demeritoria ex se Deo con tracta est contra peccatorem.

Hæc ratio potest solui concedendo totum dif cursum, non simpliciter sed solum quando vtro biq; esset pura et omnino liberalis remissio obli gationis. Nunc autem in remissione obligationis penarum per viam indulgentiæ non est tam pura et liberalis remissio sicut in remissione obligatio nis ex voto, vt patet, Quia in remissione obliga tionis ex voto aut iuramento est omnino libera lis remissio obligationis sine alia satisfactione, ideo requiritur causa sufficiens. In remissione au tem obligationis penarum ex delicto per viam in dulgentiæ, licet quantum est ex parte Dei sit libe ralis remissio, est tamen non pura sed mixta cum satisfactione thesauri Ecclesie dispensato ad dictā satisfactionem Deo faciendam, vt supra questio ne. 3. et. 4. latius habetur. Ideo simpliciter negatur predicta consequentia in proposito. indulgentia rum: sicut eam negat beatus Tho. et Palud. vt ha betur supra.

Sed certe predicta ratio et eius intentū potest aliter fortificari. Sic scilicet quia etiam Papa non potest in sacramento remittere de pena Deo debi ta pro peccatis sine causa rationabili et sufficiente: neq;

7. Ratio.

10702

neq;

neq; totam penam pro parua causa seu dispositio-
nis penitentis respectu talis remissionis totalis pe-
ne. ergo neq; extra sacramentum per viam indul-
gentie. Antecedens patet etiam secundum docto-
res fauorabilius loquentes de sacramento peniten-
tie. Quia potestas sacerdotalis arbitraria non po-
test remittere culpam aut penam valide coram
Deo, nisi rationabiliter ex causa sufficiente et pro-
portionata id faciat consideratis considerandis;
alias Deus non ratificabit clauem errante. Et multo
magis hoc est verum secundum Tho. et sequaces
vt supra. q. 7. habetur. Consequentia autem patet
a simili seu potius a fortiori. Quia vtrobiq; est li-
beralis applicatio sui thesauri scilicet meritorum
tantum Christi in sacramento, et ipsius et sancto-
rum in indulgentijs: et vtrobiq; est satisfactio pe-
narum de dicto thesauro ibi applicato. Sicq; vtro-
biq; est iustitia, vt supra. q. 1. et. 2. habetur, simul et
remissio obligationis penarum pro delicto iam
quoad culpam dimisso contracte: et vtrobiq; fit
talis remissio virtute clauium, vt patet et suppo-
nitur ex supradictis: quia et indulgentie succedunt
loco satisfactionis penitentialis iniuncte aut iniun-
gende per sacerdotem in foro sacramentali pro
peccatis. Ergo vtrobiq; est omnino eadem ratio
quoad applicationem predicti thesauri. Ideo hec
ratio videtur etiã efficax et fundamentalis ad pro-
positum. Aliæ rationes quia non videntur tam ef-
ficaces omittuntur.

Corol.

¶ Ex dictis omnibus patet quod non valet hec
consequentia. Valet dispensatio thesauri facta ex
causa pia, ergo valet dispensatio quantecunq; qua-
titatis ex quacunq; causa pia. Patet error. Quia in
antecedente intelligitur rationalitas dispensatio-
nis absolute et indiffinitè sumptè: in consequen-
te autem non ponitur sed potius oppositum ex-
plicatur, scilicet irrationalitas dispensationis in
particulari. Ex quo disproportion causa ad effectum
explicatur in particulari. Equualiter enim argui-
tur ab indefinita seu indeterminata, ad vniuersalè
distributiua seu etiã ad aliquã singularè signatã:
sicut si argueretur sic, Potest vxor ex causa pia ali-
quid erogare sine licentia mariti, ergo potest ex
quacunq; causa pia quantumlibet erogare. Vel sic.
Potest homo licite occidi a iudice secundum alle-
gata et probata propter vtilitatem seu necessitatẽ
reipub. ergo propter quancunq; necessitatẽ ex
quacunq; causa. Vel sic. Propter honorem sunt
postponende diuitie, ergo propter quencunq;
paruum honorem quantumcunq; magne diuitie. Vel
sic. Potest sacerdos ministerialiter in sacramento
dispositis conferre remissionem pene seu effectum
sacramenti, ergo cuilibet disposito potest cõferre
quantumcunq; magnum effectum voluerit. Sicut
ergo constat manifeste has et alias eiusmodi con-
sequencias nõ valere, ita nec illam supra positam
in nostro proposito. Quã tamẽ videtur facere. B.
Tho. et alij de tertia opinione supra recitata. Et
sic patet secunda pars propositionis probata.

3. pars pro-
positionis.

¶ Tertia pars propositionis, quod non existere

sufficiente causa pia ad tantam quantitatem indul-
gentie tunc solum tenet et valet illa indulgentia
pro ea parte seu rata pro qua illa causa pia suffi-
ciens est secundum Dei iudicium. ¶ Probatur se-
cundũ Adria. vbi supra, quia vtile per inutile non
vitiatur regulariter; dum potest discerni per Deũ
ipsum a quo pendet talis discretio et acceptatio,
vt supra. q. 12. in dubio primo habetur. et concor-
dat. B. Tho. Duran. Palud. et alij, vt habetur infra
q. 22. et. 29. vbi dicunt quod duorum facientium
idem opus pro lucranda indulgentia indetermi-
nate posita vnus lucratur plus quam alius secun-
dum quod magis accedit ad causam indulgentiæ:
quia et idem opus est decens respectu vnus et nõ
alterius ad lucrandum tantam indulgentiam. Sic
in proposito dico quod eadem causa aliquando et
cum talibus circumstantijs et respectu vnus per-
sone aut temporis est sufficiens ad tantam indul-
gentiam, et non respectu alterius, nec etiã respec-
tu ipsius alio tempore et cum alijs circumstantijs,
nisi ad minorem quantitatem indulgentie vt de
hoc latius infra. q. 22. et. 29. id quod certitudinali-
ter solus Deus scit semper et infallibiliter, qui et re-
tribuere nouit singulis in numero pondere et mē-
sura. Et ad hoc facit censura Parisien. cõtra Erasmiũ
tit. 8. que habetur supra. q. 16. in resp. ad primum
argu. ibi videatur.

¶ Ex quo infero quod falsum ne dicam erroneũ ^{Nota}
est dicere absolute, quod indulgentia aut quod ta- ^{Corola.}
lis indulgentia nil valet. Ratio. Quia licet constet
quod non est sufficiens causa pia ad tantam indul-
gentiam (quod tamen vix constare potest vt habe-
tur infra in resp. ad tertium argu. et. q. 22.) et li-
cet non valeat quantum sonat: valet tamẽ aliquid
pro rata secundum sufficientiam cause vt dictum
est in hac tertia parte propositionis. Et cum sem-
per sit aliqua causa pia sufficiens ad aliquam partẽ
indulgentie, ergo aliquid valet semper lucranti il-
lam cum alias debita dispositione vt supponitur.
Et ita patet corolariũ. ¶ Item nisi cõstet de insuf-
ficientia cause ad tantam indulgentiam, temerariũ
et dignum punitione est dicere quod non valet
quantum sonat. Quia dum de opposito non con-
stat manifeste, semper pro Papa est presumendum
in foro Ecclesie, vt habetur dist. 40. ca. nõ nos. cõ-
gloss. vt infra. q. 22. et infra in resp. ad tertium ar-
gumentum, in hac ea. q. habetur. ¶ Igitur quia nul-
la forte est tam parua causa pia absolute et secun-
dum se considerata que nõ possit esse magna cau-
sa et sufficiens ex respectu seu relatione aut ex cir-
cunstantijs: ideo noli iudicare an ista vel illa causa
pia posita pro lucranda indulgentia sit omnino
sufficiens an non si non vis errare. Nam et pro vñ
sitatione Ecclesie sancte Marie de Angelis prope
Arisium die secunda Augusti est indulgentia ple-
naria. Que indulgentia est maxime auctoritatis
cum beatus pater Franciscus viuens orationis a do-
mino Iesu Christo eam obtinuit, teste beata virgi-
ne Maria, et Angelis: et per Papam et Cardinales
confirmata est: et per miracula diuulgata, vt habe-
tur in

tur in hystoria eius festi Portiunculae secunda die
Augusti. Ideo prudenter et Christiane pie simul
et vere consoluit Gerson in. 2. part. in tracta. de in-
dulg. confid. 12. dicens. Consilium igitur est sanũ,
vt solum absq; curiosa discussione de precisa vel
euidente et certa quantificatione seu mensuratio-
ne indulgentiarum huiusmodi (adde seu earum
causarum) studeat homo pius eas acquirere secun-
dum qualitatem sue vocationis: pondus autem va-
loris illi relinquat, illi qui omnia fecit et facit in
numero, pondere et mensura. Hec ille. ¶ Et secun-
dum omnia supradicta debent moderate intelli-
gi alia dicta Gers. in. 2. par. tract. de indul. confid.
8. dicens sic. Solus Papa Christus potest illam tot
dierum et annorum mille millium indulgentiam
concedere, qualis posita reperitur in diuersis con-
cessionibus Papalibus sub diuersis temporibus lo-
cis et causis. Et forte talis enormitas concessionis
ab aliquibus questuosis vel aliter male motis con-
ficta est. Hec ille. ¶ Item quod idem confid. 9. di-
cit sic. Indulgentiarum concessio rationalis pre-
supponit in conferente auctoritatẽ a Christo fun-
datam in Euangelio vel ex ipso explicatam: presu-
ponit idoneitatem et impletionem conditionis
apposite in indulgentijs, vtpote quod sit vere con-
tritus et cõfessus aut huiusmodi, et faciat hæc aut
illa: presupponit tertio causam concessionis seu di-
tributionis huiusmodi indulgentiarum legitimã,
clauem scilicet Ecclesie nõ errante neq; Christo re-
probante, vbi nõ certa et euidens notitia requi-
ritur, sed æstimatio bone fidei et probabilis conie-
ctura: sicut in distributione thesauri materialis de
filco regio vel Ecclesiastico Papa vel Rex seu alius
distributor rationaliter attenderet. Hec ille ibi.
¶ Item quod confid. 10. dicit sic. Indulgentiarum
concessio per tot milia necdum dierum sed et an-
norum videtur difficulter saluabilis post remissio-
nem pene eterne et commutationem intempora-
lem. Constat enim quod nec homo singularis in
hac vita potest aut debet obligari ad tot annos pe-
nitentiã agendum, cum non victurus sit per mi-
lesimam partem tot annorum et nemo ad impos-
sibile obligatur. Cõstat preterea quod dum mun-
dus finem habebit finietur purgatorium, et con-
sequenter dies penarum suarum. Hec ibi. ¶ Item
quod idem in tractatu de absolutione confessio-
nis sacramentalis alphabe. 33. litera. K. dicit sic.
Ad iatur ad premissa, quod potestas prelatorum
in dando indulgentias non est nisi quedam pote-
tas dispensationis: que debet esse rationalis et
ad edificationem. Et ideo si dent sine causa ratio-
nabili has vel illas indulgentias, vtpote pro solo
intuitu fauoris humani vel alio tali modo, non
opportet quod indulgentiæ tantum valeant quan-
tũ sonant. Preterea fatue sunt et superstitiose que-
dam intitulationes de indulgentijs viginti mille
annorum, vel tali modo quã dixerit quinq; Pater
noster ante talem imaginem &c. et esset per prela-
tos prouidendum: quia cedit hoc in contemp-
tũ et irrisionem indulgentiarum, neq; continet veri-

tatem. Vnde plenaria indulgentia vix solebat da-
ri pro passagio terre sancte. Constat tamen quod
factum pro quo sunt indulgentie magis priuile-
giatum est quam aliud ceteris paribus. Hec ibi.

¶ Item quod Bonavent. in. 4. dist. 20. quest. 6.
dicit, quod scilicet irrisorium est et falsum dicere
quod is qui mille peccata cõmisit sit liberatus per
indulgentias pro tribus obolis vel denarijs et hu-
iusmodi.

¶ Dico ergo quod hec et alia similia dicta do-
ctorũ sunt moderate interpretanda vt supra dictũ
est: et caute loquendo in his, attento quod irratio-
nabilitas cause pie potest diuersimode considera-
ri, et non est nostrum de ea iudicare dum de op-
posito non constat manifeste. Et ipsemet Gerson
postea in. 3. par. sum. in tract. de directione cordis
cõfid. 29. et. 30. alphab. 69. litera. I. in quibusdam
alijs similibus casibus dicit ita caute pie et mode-
rate esse interpretandũ et agendum vt dictum est.

¶ Ad illud autem quod superius Gerson dixit de
purgatorio, quod non tantũ durabit vt sonat ille
indulgentie tot millium annorũ. Respondeo tripli-
citer. Primo, quod licet constaret quod tamen incer-
tum est purgatoriu tot millibus annorũ nõ du-
raturũ: at vero Papa ita abundanter tot millia an-
norum de indulgentia concedit ex suppositione
seu cõditione vt ait Armachanus, si videlicet pur-
gatorium tanto tẽpore duraret et talis homo tan-
te pene debitor aut reus esset: quod quia incertũ
est, ideo ad maiorem cautelam ex pietate Papa pro-
cedit abundanter ad possibile se extendens. ¶ Se-
cundo etiã dici potest quod etiã si cras mun-
dus et purgatorium terminaretur: pena extensũ
tot annorum reduceretur ad intensũ etiã vnus
hore, vt cõmũniter dicunt doctores de viuenti-
bus in fine mundi obnoxijs multis annis penarũ
hic vel in purgatorio, qui per illam vehementer
penam breui tempore perpeffam plene purgabu-
tur, ita quod quoad tales penas tot annorum redu-
ctas aut reducendas ad breues seu intensiores hæc
vel in purgatorio ea indulgentia tot millium an-
norum locum habet. ¶ Tertio, et fere in idem reci-
dit, dici potest quod etiã si esset verum quod ait
Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 1, quod mille annis pe-
nitentiã iniuncte vel iniungende in hac vita ad
implende, vix respondent decem anni in pur-
gatorio vixq; ibi decem annis aliqua anima tor-
quetur: quia acerbitas intensioq; penarũ supplet
durationem temporis et penarũ extensionẽ vt
dictum est. Quauis inquam hoc esset verũ, quod
tamen incertum est et oppositũ verius esse infra
in. q. 32. probabitur: tamẽ adhuc eo supposito op-
time saluatur veritas indulgentie viginti et centum
mille annorum et vltra. Nam indulgentie pontifi-
cales tot dierũ vel annorum intelliguntur de die-
bus et annis nõ purgatorij sed vite huius, quibus
videlicet penitẽs hic deberet penam iniunctã vel
iniungendam soluere, vt inferius. q. 32. habetur et
ipse etiã Soto vbi supra optime probat. Nun-
quã autẽ cõstat esse multos adeo magnos peccatores
quod

quod in vno anno plus quam viginti mille peccata venia et mortalia committant corde ore et opere ea sepeissime frequentantes: quibus si secundum canones penitentia in hac vita imponeretur: certe plus quam bis aut tercentum mille annis si viuerent penitere deberent: vel saltem sunt debitorum tot annorum penitentia iniuncte vel iniungende in hac vita: quantum illis in purgatorio vix decem anni respondeat. Ergo indulgentie tot annorum intelligantur de illis annis penitentia debite in hac vita, non de totidem annis purgatorij: et de illis intellectu non irrationabiles nec irrisorie sed vere simul et pie et sepe multis peccatoribus utilissime et necessarie sunt, si uti supponitur ex pia et rationabili vel sufficiente causa fiant. Quod et ipse Soto tandem concedit ibidem. ¶ Quare non solum falsa et temeraria sed et impia periculosa et scandalosa ijs temporibus irrisio illa Gersonis et alioqui pij atq; doctissimi Soto vbi supra est, quae tot annorum indulgentia ab illis irridetur ut dictum est. Sanctus autem Bonauen. vbi supra non quantitate indulgentie tot millium annorum, sed notabilem defectum cause pie rationabilis et sufficientis et proportionis eius ad quantitatem tante indulgentie vbi de hoc constituit sapienter irridet, ut ex omnibus supradictis facile liquet. Et cum his omnibus supradictis concordat expresse notester Medina de indulgentijs disputatione. 9. cap. 38. in respon. ad. 6. argu. fo. 122. 123.

Argu. 1.

Contra primam partem propositionis vbi dicitur quod est necessaria causa pia ut valeat indulgentia arguitur. Nam ut thesaurus Ecclesiasticus spiritualis dispensatus in sacramento aut per viam sacramenti penitentia valeat ad effectum remissionis penarum ex opere operato seu virtute clauium sufficit dispositio, puta contritio ex parte suscipientis, presupposita auctoritate dispensatiua et iurisdictione ex parte dispensantis vel conferentis, ita quod nulla alia causa pia puta oratio, ieiunium vel eleemosyna aut peregrinatio vel aliud opus inductiuum aut meritorium illius rei dispensate requiritur ut illa valeat thesauri dispensatio in sacramento penitentia. Ergo similiter ad eundem effectum remissionis penarum ipsarum virtute clauium eadem dispositio suscipientis sufficit, nec alia pia causa aut pium aliud opus requiritur ut valeat thesauri dispensatio extra sacramentum aut per viam indulgentie. Patet consequentia per eandem rationem. Quia vtrobiq; est et supponitur potestas clauium et iurisdictionis, et dispensatio eiusdem thesauri Ecclesiastici spiritualis, et ad eundem effectum remissionis penarum eandem ex vi clauium et potestate Ecclesiastica dispensatiua procedentem, ut constat et supponitur ex supradictis. ¶ Si respondeatur negando consequentiam: quia non videtur eadem ratio vtrobiq; nam illa dispensatio thesauri per viam sacramenti fit per potestatem ordinis et non solum iurisdictionis, secus dispensatio thesauri per viam indulgentie. ¶ Contra. Quia id nihil obstat, est enim imper-

tinens et per accidens quod iurisdictioni et dispensationi predicti thesauri sit vel non sit potestas ordinis adiuncta. Quod probatur dupliciter. Primo, quia distributio huius thesauri per hanc vel per illam viam a quocunq; fiat non fit formaliter nec oritur nisi a tali potestate illius dispensatiua, et non ab ea ut sacerdotalis sed solum ut est dispensatiua procedit. Quod inde liquet quia sacerdos si non habet iurisdictionem et potestatem huius thesauri indulgentiarum dispensatiuam non potest hac vel illa via illum dispensare. Secundo idem probatur. Quia si pia causa requiritur ad huius thesauri validam dispensationem, ideo est quia natura et ratio dispensationis id exigit necessario, ex quo est commensurata distributio boni communis ad particulare secundum. S. Tho. et supra probatum est. Ergo vbiq; fuerit talis dispensatio thesauri modo habeat ordinem sacerdotalem coniunctum modo non, semper erit eadem ratio et natura predictae commensurationis vel dispensationis, et erit necessaria causa pia etiam in sacramento: nam ea que sunt de natura et essentia rei non variantur per ea que extrinseca sunt siue per accidens. Quod inde magis apparet: quia etiam sacerdos dum in sacramento arbitratur minorem debito penitentiam penitenti iniungendo, vtiq; non valet nec acceptatur a Deo ad totalem penarum remissionem si rationabiliter ex causa tale non fiat arbitrium secundum communem doctorum sententiam. Constat autem quod dispensatio eius thesauri per viam sacramenti ad dictum effectum eam causam ultra dispositionem suscipientis non requiritur ut dictum est. Ergo ratio et natura dispensationis ipsam causam piam preuiam indulgentie minime requirit ut pretendit argumentum.

Respondeo, in hoc argumento queritur vtrum ratio et natura dispensationis thesauri spiritualis necessario requirat aliquam causam piam ultra potestatem concedentis et dispositionem suscipientis, ut ipsa dispensatio coram Deo sit valida, et ab eo acceptetur ad illius fructum vel effectum. Nam si dicitur quod non, iam certe habetur intentum argumenti contra supradictam propositionem. Si dicatur quod sic: tunc sequeretur quod etiam per viam sacramenti requiritur, cuius oppositum constat manifeste. Igitur ad hoc dicamus quod est duplex dispensatio altera que fit cum taxatione fructus vel effectus qui dispensatur: et hec est proprie dispensatio vel distributio thesauri aut boni communis ad personas particulares. Altera que fit sine predicta taxatione et potestate taxandi: et hec proprie non dispensatio boni communis ad particulares sed potius applicatio thesauri appellatur. Illa prior non potest fieri sine causa pia vel rationabili: quia de sua natura ea requirit, ex quo est commensuratio boni communis ad particulares. ut superius probatum est. Et hec est que exercetur in dispensatione votorum et in remissione penarum quando per sacerdotem fit arbitratio minoris penitentia que ab eo taxatur etiam in sacramento,

Resp. ad argu.

mento, et in concessione indulgentie vbi fit remissio penarum taxando dies vel annos extra sacramentum. Ideo nisi adsit pia causa vel rationabilis non valet coram Deo nec ab eo acceptatur ea dispensatio in his que ipsi debita sunt.

¶ Secunda autem dispensatio que fit sine taxatione: vtiq; fieri potest sine alia causa in subiecto disposito a potente dispensare super ea que Deo debita sunt. Et talis est dispensatio thesauri per viam sacramenti ad infusionem gratia et remissionem peccatorum quoad culpam et penam eternam et temporalem eorum ex opere operato aut virtute sacramenti. Horum enim quantitas fructuum a solo Deo taxatur secundum dispositionem penitentis, non a sacerdote nec ab ipso etiam Papa sacramenta conferente. Nam sacerdos solum per sacramentum applicat thesaurum meritorum Christi: ipse autem Christus acceptat quidem sed non totaliter, id est non ad totum fructum eorum sed secundum dispositionem suscipientis taxat quantitatem gratia et remissionis penarum quam hic vel ille debeat participare. ¶ Ex his patet responsio ad argumentum negando consequentiam. Et ad eius probationem negatur quod sit eadem ratio dispensationis thesauri ad remissionem penarum per viam sacramenti et per viam indulgentie. Illic enim est dispensatio large, id est applicatio thesauri meritorum Christi sine quantitatis taxatione, ideo non requiritur alia causa: hic autem est proprie cum quantitatis aut fructus taxatione facta a prelado dispensante: ideo rationabilis aut pia causa necessario requisita est. ¶ Hinc etiam patet quod non valet alia responsio que ad predictum argumentum ab aliquibus secundum Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. et Floren. i. par. tit. 10. ca. 3. §. 1. dari solet: negando consequentiam, et dicendo non esse simile: nam in remissione inquirunt pene temporalis per viam indulgentie est dispensatio thesauri ad compensationem vel solutionem pene debite Deo faciendam: et ita ibi non est omnino liberalis dispensatio vel remissio penarum: et ideo ibi requiritur aliqua causa rationabilis. In remissione autem eiusdem pene temporalis per viam sacramenti quantum sit dispensatio thesauri ad eundem effectum, non tamen ibi fit vlla alia compensatio vel solutio penarum: et ita ibi est omnino liberalis dispensatio atq; remissio pene sicut et culpe virtute sacramenti: ideo non requiritur alia causa ultra dispositionem suscipientis. Hec inquam solutio non satisfacit argumento. Tum quia ita in sacramento satisficit Deo pro culpa et pena de thesauro meritorum Christi ibi dispensato: fitq; solutio, sicut fit per indulgentias. Tum etiam quia modo sit omnino liberalis remissio penarum hic aut illic, modo non: at vero quantum est ex parte ipsius dispensationis thesauri certum vtrobiq; est omnino liberalis thesauri donatio: quantum inde subsequenter fit solutio debiti remissioq; penarum: ut supra q. 13. latius dictum est. Igitur natura ipsius dispensationis thesauri atque donandi est, maxime secundum Tho. ceterosq; doctores Biborq

res tenentes, quod ratio et natura indulgentie precipue vel saltem necessario in dispensatione thesauri consistit: solutio autem atq; remissio vel absolutio penarum ad illam consequuntur. Et ita non obstante hac solutione adhuc supradictum currit argumentum: nisi ut supra melius distinguendo de duplici modo dispensationis respondeatur.

Contra secundam partem propositionis tripliciter et in ordine secundo principaliter arguitur. Quia si requiritur necessario proportio cause pie ad quantitatem indulgentie, hoc ideo esset ut effectus proportionaretur sue cause ut patet ex dictis. Quia non videtur alia ratio ad id. Sed causa indulgentie videlicet pietas non est propria causa indulgentie, sed passio Christi et sanctorum applicata huic vel thesauro Ecclesie quod idem est. ut patet ex supradictis. q. 2. et. 3. Ergo ad istam causam propriam indulgentie et non ad aliam pro qua conceditur indulgentia oportet quod proportionetur ipsa indulgentia seu remissio penarum ut sit valida. Hec consequentia patet quia proportio effectus attenditur et responder ad suum correlative, scilicet ad suam causam propriam efficientem seu per modum efficientis se habentem et non ad aliam, ut patet. ergo. Tunc ultra. Indulgentia ut sit efficax debet proportionari sue cause proprie per modum efficientis se habentis, scilicet abundantie thesauri Ecclesiastici. Nunc autem ista abundantia est infinita: quia est sufficiens ad remissionem quantumcumq; magnarum penarum omnium et quotiescumq; applicetur omnibus et singulis per indulgentias, ut supra. q. 1. habetur. Ergo quantumcumq; magna indulgentia concedatur cuiq; et quotiescumq; pro quacumq; pia causa iam causa propria illius et cuiuscumq; indulgentie, scilicet abundantia predicti thesauri est causa sufficiens, et per consequens proportionata ad effectum et efficaciam illius: et cuiuscumq; indulgentie: et ita valida est omnis indulgentia quantum sonat ex quacumq; causa pia fiat.

Tertio arguitur ad idem, et est replica contra responsionem que potest dari. Nam si dicatur quod non solum requiritur quod causa propria effectiua seu per modum efficientis illius indulgentie sit sufficiens: sed etiam causa indulgentie pro qua conceditur talis indulgentia ut dicitur secunda pars propositionis. Contra hoc sic replicatur. Quia si sufficientia talis cause pie requiritur, ergo nil prodest quod auctoritate Pape aut alterius superioris concedatur talis indulgentia: et per consequens non plus quis lucratur per indulgentias quam sine illis faciendo idem ex eadem causa pia. Probatur consequentia. Quia siue superior seu Papa concedat tantam indulgentiam seu remissionem penarum, siue non: certe Deus dimittit de penis tantum quantum meretur illud opus seu causa pia.

¶ Quarto arguitur ad idem. Quia predicata doctrina et practica Ecclesie est contra secundam partem propositionis: ergo ipsa est falsa. Antecedens probatur quadrupliciter ut supra. L I batum

Quaestio.

Replica.

Argu. 2.

Argu. 3.

Argu. 4.

batum est in secunda ratione fundamē tali tertie opinionis supra posite ibi videatur vt prolixitas vitetur.

Respō. ad 2. argu.

Respondeo ad secundum argumentum secundum Caiet. in 2. quodlibeto, prius notando quod aliud est causa indulgentie, aliud causa concessio- nis indulgentie. Nam causa indulgentie est causa remissionis penarum. Causa autem concessio- nis indulgentie est causa pia pro qua conceditur talis indulgentia aut remissio penarum. Igitur causa indulgentie id est remissionis penarum est abun- dantia thesauri, que etiam est causa propria effe- ctiva seu per modum efficientis ipsius. Causa au- tem concessio- nis indulgentie que aliquando di- citur causa indulgentie est solum causa pia pro qua conceditur ipsa indulgentia. Hoc ergo presuppo- sito respondeo ad formā argumenti, concessa prima consequentia cum suo antecedente et conse- quente vt iacent, quia solum loquitur et conceditur de causa propria indulgentie seu remissionis pena- rum que est abundantia thesauri vt dictum est: sed negatur secunda consequentia: fit enim equiuoca- tio arguendo a causa propria indulgentie ad cau- sam concessio- nis indulgentie. Ac si argueretur cla- rius sic. Causa propria indulgentie que est abun- dantia thesauri, est sufficiens pro qualibet indulge- tia valide applicata seu concessa huic vel illi: ergo causa pia pro qua conceditur indulgentia est etiam sufficiens causa ad applicationem seu dispensatio- nem seu concessio- nem indulgentie cuiuscunq; esse validam. Que consequentia patet quod est inuali- da: quia fit equiuocatio vt patet. Si vero vtrobiq; vniuocē loquatur de causa propria concessio- nis indulgentie tam in antecedente quā in consequē- te in vtraq; consequentia: tūc patet falsitas vtriusq; antecedentis, nam causa pia legitima et propor- tionata pro qua conceditur indulgentia constituit actum concessio- nis indulgentie in hoc quod est esse rationabile dispensationem aut concessio- nem indulgentie: et per consequens esse causam propria concessio- nis indulgentie huius vel illius. Si autē vtrobiq; intelligatur vtraq; consequentia de cau- sa propria indulgentie, sicut Caiet. et Adria. vbi supra volentes saluare beatum Tho. dicunt quod Tho. intellexit et locutus est de causa propria in- dulgentie: tūc certe nihil concludunt ad propo- situm pro sua tertia opinione supraposita, quod scilicet ex quacunq; causa pia concedatur quantū- cunq; magna indulgentia est valida quāuis dispē- sans peccet, sicut neq; inde concluditur quod quan- tumcunq; magnā remissionē penarū ex quacunq; causa pia sacerdos in sacramento faciat aut conce- dat est valida corā Deo talis concessio aut remis- sio vt paulo superius dictū est, ideo constat quod paralogizatus est. B. Tho. et sequaces a causa in- dulgentie ad causam concessio- nis indulgentie vt ex suis verbis supra positis in tertia opinione pa- ret intuenti. Alij volunt saluare bea. Tho. dicen- tes quod per causam piā intellexit causam ratio- nabilem. Nam quod piū est est etiam rationabi-

le: et per consequens causa pia et rationabilis et sufficiens ad talem indulgentiam sunt idem. Et sic volunt ipsum Thomam reducere ad quartam opi- nionem seu propositionem supra positam. Sed certe non sic sensit beatus Thom. vt patet ex eius verbis vbi supra in tertia opinione recitatis: vbi nititur probare quod quelibet causa pia est ratio- nabilis et sufficiens ad quamcunq; quantitatem indulgentie. Quod certe non egeret probatione si idem esset causa pia rationabilis et sufficiens: et supra in fine sexte probationis huius secunde par- tis que impugnatur recitantur verba beati Tho. dicentis quod irrationabilis et inualida est indul- gentia concessa pro quacunq; causa pia impro- portionata insufficiente et iniusta respectu talis indulgentie. Et sic patet eius intentum. Et quidē libentissime ad hanc quartam nostrā opinio- nem et propositionem admitteremus auctorita- tem tanti doctoris, nisi ipse in 4. distinctionē. 20. hanc opinionem expresse recitasset et tantopere reprobasset: ad quā tamen in distin. 45. postea cō fugisse videtur.

Ad tertium argu. respondeo secundum Adria- num vbi supra distinguendo antecedens. Nam aliud est causa equiuolens sufficiens seu adæquata ad remissionem penarum seu indulgentiarum. Aliud est causa sufficiens ad dispensationē indul- gentie seu ad concessio- nem remissionis penarum per indulgentiam. Et patet differentia. Nam illic attenditur solum sufficiens adæquatio et equiva- lentia operis aut obsequij aut vtilitatis inde spera- te ad ipsas penas que remittuntur per indulgen- tias. Hic autem non attenditur sed rationabilitas et sufficientia causæ piæ ad actū applicationis seu concessio- nis indulgentie, pro qua scilicet causa pia rationabile videtur quod huic prelati digne et liberaliter de thesauro sibi commissio in tanta quantitate dispense- t aut concedat remissionem pe- narum per hanc viam indulgentie. Exemplum, sicut administrator reipub. facit de cōmuni bono reipub. distribuens benemeritis aut laborantibus pro reipub. non quidem stricto cōmercio precise tantum in precio quantum valet labor susceptus pro reipub. sed vltra meritum vt aliquid gratie de publico reportent, semper tamen in proportione ad causam vel secundum alium respectum. Sicut etiā de publico licite fit alicui remuneratio quia labora- uit prodesse pro gratia beneuolentie quāuis nō profecit, est tamē dignus vt ei liberaliter bene fiat gratis quāuis ad proportio- nem vt dictū est. Si- cut etiā in relaxationibus aliarum obligationum Deo quesitarū requiritur sufficiens causa, sic quod presumatur rationabiliter quod Deus vult ex tali cau- sa per prelatū fieri gratis remissionē tanti reatus seu obligationis, vt in dispensationibus et cōmuta- tionibus vōtorū et iuramentorū et huiusmodi. Sic dico in proposito quod vt sit valida applicatio the- sauri per indulgentias aut concessio remissionis pe- narū per indulgentias, requiritur causa sufficiens ad talem liberalem applicationē seu concessio- nem predictam:

Respō. ad 3. argu.

predictam: non autem requiritur æquiuolens cau- sa ad ipsam remissionem penarum stricto cōmer- cio: neq; quod ipsa dispositio fuscipientis talē in- dulgentiā promereatur: nam eo casu non indulgē- tia liberaliter cōcessa sed iusta retributio esset vt probat argumentum. Sed requiritur causa ratio- nabilis et proportionata vt ipsa concessio nō pro- diga sed liberalis sit et valida vt supra probatum est. Et sic patet responsio ad argumentū: quia con- cesso antecedente ad sensum iam dictum et de- claratum negatur consequentia. Stante enim cau- sa sufficiente ad liberalem dispensationē indulgē- tie, stat simul quod auctoritate clauis dispensantis thesaurū aut concedentis remissionē per indulgē- tias plus recipitur per illas quam sine ipsis per idē opus et ex eadem causa reciperetur.

Respō. ad 4. argu.

Ad quartum argumentum respondeo negan- do antecedens. Et ad eius primam probationem quod scilicet Ecclesia pro eadem causa concedit mō- do maiorem modo maiorem indulgentiā &c. Respondeo quod hoc est verum stādo semper in tra latitudinem et limites cause rationabilis et suf- ficientis, vbi scilicet adhuc manet proportio seu sufficientia cause piæ ad maiorem et maiorem in- dulgentiā: tunc enim est in arbitrio concedentis concedere maiorem aut minōrē indulgentiā stāte causa sufficiente etiā ad maiorem: et virtute illius concessio- nis nullus consequitur maiore remissio- nem ea que concessa est, quāuis ad sit causa suffi- ciens ad maiore. Nec in hoc fit alicui iniustitia: ex quo illa concessio indulgentie est liberalitatis et non debiti. In opere autem mere liberalitatis nulla est iniustitia. Et quia ad hoc interuenit con- sensus saltem tacitus eius qui vult lucrari talē in- dulgentiā. Sicut cum statuitur brauium omnibus procurantibus aliquā vtilitatē cōmunitatis: certe qui maiore procurat et meretur maius premium, presumitur cōtentus cum illo paruo brauiio cōti- tuto omnibus illis procurantibus: presertim quia propter indulgentias acquisitas non perdit quis quod sibi alius debetur coram Deo pro illo ope- re, bono ac si non esset coniunctum cum indulgē- tijs, vt de hoc latius infra q. 40. habetur.

Ad 2. proba- tionem.

Ad secundam probationem antecedentis: que videtur esse replica contra responsionem prefa- tam, quod scilicet ex cōmuni practica Ecclesie, vt Romæ sepe contingit, patet quod Papa et Ec- clesia Romana concedit pro sola visitatione Ecclē- siæ et pro recitatione paucorum Pater noster et Ave Maria et huiusmodi, maximam indulgentiā etiam plenariam: et die Paschæ concedit Papa in- dulgentiam plenariam omnibus assistantibus &c. vt supra habetur in corolario. Respondeo se- cundum Caiet. in secundo quodlibet: de indulgē- tijs, ca. 9. quod magnitudo seu sufficientia cause nō salum debet attendi absolute secundum cause, nō secundum quantitatem operis pijs in se seu re- spectu materiæ tantum, sed etiam et potius relati- ue, scilicet secundum respectum ad bonum Ecclē- siæ et Dei honorem inde rationabiliter speratum

cum suis circumstantijs. Pietas enim seu vtilitas cause dicit predictam relationem et respectum, ita quod idem labor, eadem elemosina eadē ora- tio seu deuotio et huiusmodi, est quandoq; parua causa et ratio, quandoq; magna indulgentia, ma- xime etiam plenarie ratione circumstantiarum: li- cet ratione materiæ videatur eadem causa, et ratio semper sed non est eadem in veritate. Est enim ea- dem causa et ratio secundum se et absolute tan- tum, non est autem eadem relatiue aut respectiue sumpta sed est multo maior seipsa absolute sum- pra: verbi gratia, visitatio Ecclesie. S. Petri, licet sit secundum se æqualis absolute facta hodie et in an- no iubilæi: non autem est æqualis relata ad bonū Ecclesie: quia relata ad professionem vnitatis Ec- clesie sub vno capite Christi vicario, ad quod in anno iubilæi refertur ab ipsa Ecclesia et toto or- be, est magna causa indulgentie etiam plenissime: et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione Papali non est absolute magna causa indulgentie, relatiue autem sic, quia scilicet ibi est professio predicta et quod profite- mur seruare vitam auctoritatem vniuersalem et plenissimam Romani pontificis, et sic de alijs.

Sicq; patet quod nulla est tam parua pia causa absolute sumpta, que respectiue non sit maxima et sufficiens aliquando magne indulgentie, secun- dum vrietatem casuum et circumstantiarum, vt patet de indulgētia plenaria Portiuncule, prope Alsissium die secunda Augusti, pro sola visitatio- ne Ecclesie: que indulgentia est certissima, quia a domino Iesu Christo directus concessa bea- to patri nostro Francisco, vt habetur in hystoria eius festi die secunda Augusti. Et ideo non est mi- rum si ex eadem causa absolute considerata nunc maior nunc minor indulgentia valide conceda- tur. Quāuis etiam predicta vrietas indulgentia- rum aliunde possit provenire hinc scilicet quod causa legitima et sufficiens ante dispensationis nō intelligitur punctualiter indivisibiliterq; sed in quadam latitudine probabilitatis, morali, intra quam etiam si indiscrète prelati det indulgentiā et ideo peccet, valet tamen predicta concessio, co- ram Deo et reputatur ab eo causa sufficiens ad id. Ideo cum dicitur quod omnis pia causa que ab- solute et respectiue considerata est sufficiens intra latitudinem ad tantam indulgentiam, sufficit et sit valida talis indulgentia: negatur tamen quod omnis pia causa est talis semper et vbiq;: et ideo negatur absolute quod ex quacunq; causa pia cō- cessa indulgentia quantacunq; sit valida quārum sonat coram Deo vt dictum est. Ad exemplum grē supra posita dico quod forte est causa sufficiens respectiue ad tantam indulgentiam: quod nō est nostrum iudicare sed Pape, cum hoc negocium pendat ex facto, vt supra in corolario et infra q. 21. et 22. habetur. Ideo nil contra nos. Ad tertiam probationem antecedentis, quod scilicet si non valerent indulgentie vt sonant deci- perentur fideles &c. respondeo secundum Caiet. et Adria.

Ad 2. proba- tionem.

et Adria. vbi supra quod illud solum est verum de indulgentia rite cōcessa et supposito quod ex causa rationabili sufficiente sit cōcessa alias nō. Neq; in hoc Ecclesia aliquem decipit. Quod patet. Tū primo. Quia sicut potest Papa errare in facto putando esse causam sufficientem ad dispensationē seu cōmutationem vōtorum: sic in proposito putando esse causam sufficientem tante indulgentie que non est, potest vt homo errare in tali suo ministerio et vsu clauium absoluendo vbi nō est causa sufficiens: et tamen talis error non imputatur Ecclesie, ex quo hec non fiunt eo modo quo ipsa Ecclesia spiritu sancto inspirata aut Christus instituit esse faciendā. Et sic predicat prediata valere vt sonant supposita legitima causa et quod rite fiant: sicut predicat hostiam esse adorandam dū in missa eleuatur, supposito implicite quod sit rite consecrata. Nam aliud est loqui de doctrina Ecclesie vel Pape in qua non potest esse error: aliud de operibus Pape et de facto singularium actionum in quibus potest esse error et peccatum Pape, vt de hoc latius infra. q. 22. et responsione ad argumenta habetur. Neq; fideles aut doctrina Ecclesie est de hoc vel illo particulari facto aut indulgentia aut causa indulgentie in particulari vtrū sit sufficiens et valida an non: sicut non est fides aut doctrina Ecclesie quod hec vel illa hostia est consecrata aut non: sed solum est de vniuersali seu generali, quod scilicet indulgentia rite cōcessa aut ex legitima et sufficiente causa pia est valida quantum sonat, et quod hostia rite consecrata est adoranda et huiusmodi. Tum secundo patet idem. Quia generales clausule debent restringi et intelligi suppositis alijs requisitis: sicut etiam dicitur quod absolutio sacramentalis est vera et efficax, scilicet si rite fiat et in subiecto disposito et quantum est ex parte sua. Sic in proposito, quando dicitur quod indulgentia valer quantum sonat intelligitur, existens in dispositis et facientibus vt decet ad eam consequendam; si etiam indulgentia sit rite cōcessa ex causa sufficiente. Alioqui qui nude tantum ad sonum verborum sine grano salis intelligunt non ab Ecclesia sed a se ipsis ad pauca respicientes decipiuntur. Tum tertio quia sic decreuit censura Parisien. cōtra Erasmm tit. 8. vt habetur supra. q. 16. respon. ad primū argu. ibi videatur.

Nota. Sed hic notandum est quod Caieta. vbi supra exemplificans dicit quod Ecclesia potest in facto cōnizationis sanctorum errare: sed hoc est falsum et impium vel scandalosum et temerarium, vti de hoc supra, lib. 4. q. 12. latius habetur, et beatus Tho. in. 9. quodlibeto. art. 16. et cōmuniter doctores sunt cōtra eum in hoc.

Ad. 4. probauionem. Ad quartam probationem antecedentis sum ptam ex cap. cum ex e. respondeo concedendo quod Papa ibi loquitur tan de indulgentijs indiscretis ex euentu aut aliter de quam de indiscretis et superfluis ex causa, vt ibi probatur ex ipso cap. contra responsionem Caieta. et aliorum similiter et male glossantium: sed negatur illa maior

quod scilicet ibi innuit Papa quod tales indulgentie sint valide. Nec valet ratio ibi posita quod Papa non dicit ibi esse inualidas. ergo innuit esse validas tales omnes indulgentias. Nam locus ab auctoritate negatiue non valet. Similiter enim ex ipso cap. ego arguerem contra ipsos non esse validas ex quo Papa ibi non dicit esse validas. Quod si ista ratio non valet pro me. ergo nec similiter pro te. Neq; oportebat textum explicare generaliter esse validas aut inualidas omnes illas indulgentias indiscretas quoad euentum, et superfluas quoad causam, de quibus omnibus ibi agit: cum nec omnes essent valide nec omnes inualide: sed aliquae quales sunt indiscrete quoad euentum sunt valide: indiscrete autem seu superflue quoad causam sunt inualide quoad illum excessum vt supra dictum est. Ideo prudēter textus sic loquitur sine alia explicatione. Si replicetur quod doctores glossantes dicunt quod omnes sunt valide. Respondeo. Dicunt et glossant secundum suam opinionem quam non probant, quam etiam nos supra efficacius reprobauimus. Quanto magis quod et ipse textus potius sonat pro nostra opinione et propositione supra posita, quod scilicet indulgentie indiscrete et superflue ex causa sint inualide quoad excessum. Nam ibi dicitur quod per tales indulgentias superfluas eneruatur seu destruitur satisfactio penitentialis. ergo non impletur apud Deum per illas indulgentias: et ita ad impletionē satisfactionis penitentialis talis indulgentie sunt inualide, vt supra late deductum est.

QUESTIO. XXI. Quid sit causa pia pro qua debet concedi indulgentia.

Propositi. Respondeo per tres propositiones. Quarum prima est quod omnis causa seu omnis

actus qui ex se absolute aut relative consideratus vergit in honorem Dei seu in vtilitatem spiritualem aut temporalem Ecclesie, est et dicitur causa pia concessiois indulgentie. Ratio est. Quia sicut in policijs humanis thesaurus reipublice propter duos maxime rationabiliter expenditur, scilicet ad honorem principis, vt fecit Augustinus, Hester primo, vel ad vtilitatem communitatis, vt pote quando dantur donatiua seu braua aut munera militibus propter defensionem aut obsequium reipublice factum aut faciendum. Sic etiam rationabiliter fit in proposito: quomodocunq; illa causa seu opus vergat in honorem Dei et vtilitatem Ecclesie absolute aut respectu ratione circumstantiarum vt supra in fine questionis precedentis in responsione ad quartum argumentum habetur. secus

secus de alijs actibus qui nullo modo sunt boni moraliter, nec ad honorem Dei seu vtilitatem aliquam Ecclesie ex se aut ex circumstantia, qualis est ludus prophanus, comedere, bibere, et huiusmodi indifferentia omnino aut vana que rationabiliter ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie ordinari non possunt. Quia talia non possunt esse causa pia indulgentie vilo modo ex se neq; ex circumstantia: neq; propter Deum recte fieri possunt vt supra de hoc etiam questione. 20. in secundo notabili, et superius lib. 1. in nostro questionario, questione. 33. plenius habetur. Causa etiā pia est concedendi indulgentias, vt fideles promouentur ad opera pietatis ad Deum et proximum; puta ad elemosynas, ad penitentiam, ad deuote suscipiendum sacramenta, et orandum, et ad fidem spem et charitatem exercendam, et huiusmodi, vti nosser Medina de indulgentijs disputatio. 9. capitu. 38. fo. 119. 122. 123. in responsione ad quintum et sextum argumentum latius agit. Et cum his concordant expresse Bonauentu. in. 4. distinctione. 20. artic. 2. questione. 4. et beatus Thomas. 2. distinct. artic. 3. questione. 3. et communiter doctores. Sed vtrum ad causam piam seu actum pietatis requiratur quod sit meritorius aut moraliter bonus, videatur de hoc infra quest. 25.

Argu. Vbi etiam nota quod talis actus pius communiter sunt actus exteriores vergentes ad Dei honorem et ad vtilitatem Ecclesie, vt est visitatio constructio reparatio institutio templorum, vestimentorum et vasorum sacrorum, pontium et elemosynarū, beneficiorum proportionabiliter, et praedicatione et predicatione verbi Dei et officiorū diuinorum, pro assistētia ad id, et pro alijs eiusmodi possunt concedi indulgentie vt pro causa pia, quia hec omnia ordinantur mediate vel immediate ad spiritualia et Dei honorem et vtilitatem Ecclesie vt dictum est.

Respon. Quod si contra hoc arguatur, quod est symoniacum dare spirituale pro temporale. Sed indulgentia que est remissio penarum aut distributio thesauri spiritualis Ecclesie non est quid spirituale supernaturale a Spiritu sancto vt patet: exterior autem actus elemosyne aut alterius operis predictorum est quid temporale et corporale, et pretio estimabile pro quo cōceditur ipsa indulgentia, ergo nō potest nisi simoniace pro ipso cōcedi et acquiri indulgentia, ergo in ipsis nō stat ratio cause pietatis.

Respon. Respondeo secundum Tho. vbi supra art. finali concedendo maiorem, solum quando spirituale daretur principaliter vel finaliter pro temporali: secus autem quando minus principaliter putā pro temporali prout est medium seu ordinatum ad aliquid spirituale. Nam cum temporalia ad spiritualia ordinantur et habeant connexionē in hac vita deo temporalibus propter spiritualia simul videntur. Et cum sic facimus scilicet cōferendo spirituale pro temporalibus ordinatis, ad spiritualia: iam non pro temporalibus sed pro spiritualibus finaliter et principaliter facimus. Et sic negatur

minor pro quanto ibi dicitur quod pro temporalibus datur indulgentia finaliter aut principaliter: datur enim pro temporali ordinato ad spirituale scilicet ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie vt dictum est. Sed contra hanc responsionem replicatur. Nam symonia est dare beneficium ecclesiasticum pro subuentione pauperum, aut pro pecunia conuertenda in opus fabrice et in alios pios vsus seu causas eiusmodi vt est textus in cap. ex multis. 1. questione. 3. ergo non excusat a symonia ordinatio temporalium in finem spiritualem vt sic pro eis possit indulgentia conferri. Et quidem non est dubium quin Papa committeret symoniam contra ius diuinum si venderet indulgentias pro temporalibus ad spiritualia ordinatis quomodocunq;. Ideo secundo modo.

Respon. Respondeo secundum Adria. in. 4. in materia de indulgentijs, quod indulgentie nullo modo conceduntur pro temporalibus finaliter neq; minus principaliter: neq; pro pretio puta non pro ea quotta pecunie que eroganda decernitur in defensionem fidei et huiusmodi: sed pro pietate, scilicet in premium boni affectus quo efficaciter cupiunt homines rem aliquam facere in Dei honorem et vtilitatem Ecclesie subueniendo pauperibus aut fabrice &c. huiusmodi iuxta modum a Papa taxatum: et vt fideles animentur ad Dei honorem et vtilitatem Ecclesie procurandam eo modo et eo opere quomodo a pontifice per tales bullas proponitur. Et est simile de orationibus quas fundimus pro benefactoribus a quibus capimus anniuersaria et distributiones. Et facit ad hoc Bonauen. vbi supra, qui post Alex. Hall. dicit quod non datur spirituale pro temporali, sed cōmutatur maior pena in minorem et residuum soluit pastor Ecclesie gratis de thesauro Ecclesie. Vel dicitur secundo, ait ipse, quod non datur indulgentia pro elemosyna exteriori cōsiderando datum sed fructum, scilicet quod ex radice bone aut pie voluntatis procedit. Hec Bonauen. cuius vltimū dictum concordare dicit Adrianus et allegat pro sua responsione supra dicta. Facit etiam pro hac responsione tenor multarum bullarum vbi dicitur indulgentie dari loco manualium distributionum, et vt per eas fideles animentur ad opera pietatis et cultum diuinum: et quod ideo Ecclesia nititur quodammodo preuenire fideles mysticis muneribus benedictionum de thesauro Ecclesie &c. vt etiam hoc refert et concordat Supplem. Gabriellis in. 4. dist. 2. q. 3. art. 1. nota. 1. et art. 2. propo. 1. corol. 8. Et secundum hoc debet intelligi prediata responsio beati Tho. Quod si me magis vrges dicam tibi cum Adria. in. 9. quodlibeto contra beatū Tho. quod cum symonia non sit nisi quando spirituale, supernaturale datur vel accipitur pro temporali tanquam pro pretio: nō est symonia quantum tenet; datur pro eo finaliter seu principaliter, quia non datur indulgentia pro temporali tanquam pro pretio: sicut non est symonia quando indulgentia conceditur pro ora

tionem, ieiunio, et visitatione vel peregrinatione.

Si vero daretur pro eo tanquam pro pretio, etiam si minus principaliter utique, esset symonia. Sicque non concludit argumentum villo modo. ¶ Si dicas forte Papa intendit tales pecunias ad alia prophana convertere et simoniace dare indulgentias. Respondeo primo quod id de Papa non debet estimari dum manifeste non constat. Item dato quod sic intendat Papa: tamen ex quo pro causa indulgentie proponitur tale opus pium, quod de se est etiam prouocatum fidelium ad opera pietatis et ad cultum diuinum seu ad Dei honorem, et ut tale assumitur a fidelibus volentibus lucrari indulgentiam per illud opus pium sibi taxatum: iam causa indulgentie aut concessio eius est pia. Et quanuis intentio finalis concedentis esset impia: intentio tamen obiectiua proponens tale opus ut pium ad lucrandum indulgentiam est de se pia et motiua et directiua fidelium ad opera pietatis: et hoc sufficit ut sit causa pia ad concedendum indulgentias et ad eas lucrandum, ut supra etiam questione. 20. in primo notabili dictum est.

Propo. 2.

¶ Secunda propositio. Pro actu omnino spirituali tantum sicut et pro exteriori opere pio potest concedi indulgentia. Et talis actus tantum spiritualis est causa pia indulgentie etiam si non adsit actus exterior pius. Exemplificatur simul et probatur. Quia pro oratione interiori tantum sicut pro exteriori facta pro Papa pro Ecclesia pro defunctis potest concedi indulgentia aliqua: et similiter pro orantibus et contemplantibus coram tali imagine, ut patet ex practica Ecclesie. Et quia tale opus vergit ad Dei honorem et utilitatem spiritualem Ecclesie, ergo est pium et causa pia indulgentie. Imo ait Durand. in. 4. distinctione. 20. questione. 4. et Turrecremata in cap. quod autem, et capit. cum ex eo. de peniten. et remis. ut etiam dicit Supplementum Gabrielis in. 4. distinct. 45. quest. 3. artic. 2. pro. 10. et Mayro. in tractatu de clauibus. et Caietanus in quodlibet. tracta. de indulgent. et alij doctores: quod licet sine causa pia non valet indulgentia ut supra quest. 17. dictum est: tamen potest concedi valida indulgentia sine hoc quod imponatur aliquod pium opus faciendum seu aliquid dandum, sed solum quia forte olim aliquid factum est: ratione cuius Papa dat rationabiliter indulgentiam, ut contingit morientibus dari indulgentiam, qui nec faciunt nec possunt tunc aliquid facere aut dare neque alij ad sunt qui faciant pro eis aut si adsint non tamen eis imponitur aliquid pro illis morientibus faciendum ad lucrandam talem indulgentiam: etiam sepe Papa concedit presentibus vel euntibus ad sermones absolutionem seu indulgentiam aliquam penarum non imponendo eis aliquid dandum seu agendum, sed solum quia habent seu habuerunt fidem aut deuotionem et reuerentiam ad sacramenta seu clauis Ecclesie et huiusmodi. Quod videtur habere rationem cause pie et merito, nam predicta

fides seu deuotio presens futura aut preterita propter quam conceditur indulgentia vergit ad Dei honorem et salutem aliorum seu utilitatem Ecclesie, ex quo fideles ad similia et alia pia opera prouocantur. Cum quibus etiam concordat Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 1. et facit Matth. 8. et 9. et 15. et Luc. 7. et 18. ubi Christus propter fidem et deuotionem petentium misericordiam fecit etiam miraculum. Et Nauarro in tracta. de indulgent. nota. 22. §. 33. dicens quod iuste quidam concessit indulgentiam plenariam cuidam doctori iam mortuo pro eo quod uiuens defendit Papam posse concedere indulgentias defunctis.

¶ Propositio tertia. Etiam si talis pius actus spiritualis aut corporalis sit obligatorius potest pro eo ut pro causa pia concedi indulgentia. Quia indulgentie succedunt loco satisfactionum, ut habetur de peniten. et remis. cap. cum ex eo. et supra. q. 5. et 8. sed opus obligatorium non desinit propter hoc esse satisfactorium, ut patet in penitentibus obligatorie iniunctis per sacerdotem et per Ecclesiam, ergo indulgentie concessio pro operibus pijs obligatorijs sunt satisfactorie et valent si cur concessio pro supererogatorijs. Item quia oratio pro Ecclesia tempore necessitatis, subuentio pauperum, redemptio captiuorum, defensio et predicatio fidei, defensio Ecclesie ab infidelibus tempore necessitatis sunt obligatoria ex lege diuina ut supponitur: et tamen pro ipsis actibus, ut libentius et melius fiant, possunt concedi sicut et de facto conceduntur indulgentie per Papam et Ecclesiam. Similiter etiam Papa potest concedere indulgentias principibus Christianis inter quos sunt bella Ecclesiam fatigata etiam iniusta ex causa, ut ad pacem redeant ut restituant terras male usurpatas, ut remittant iniurias et huiusmodi. Item pro communicando et confitendo die Pasche aut alio tempore quo alias de iure tenentur Christiani, ut patet ex practica Ecclesie. Nam licet opus pro quo conceditur indulgentia sit priuilegiatum ad hunc sensum quod per id acquiritur indulgentia, et non per aliud: non tamen est nec requiritur quod sit priuilegiatum ad hunc sensum quod debeat esse de consilio aut supererogatorium aliquo modo.

¶ Si contra hanc propositionem arguatur quod Bouau. in. 4. q. 20. art. 2. q. 4. dicit quod nec pro opere spirituali, puta pro oratio pro Ecclesia, pro pace et huiusmodi: nec pro opere alias necessario, ut pro remissione iniuriarum et huiusmodi, neque pro ingressu religionis, conceduntur neque debent concedi indulgentie, neque ista considerat concedens indulgentiam sed pro opere penali voluntario indigentis tali indulgentia.

¶ Respondeo ex hoc dicto Bonau. ecce Siluestrina. titu. indulgentia. questione. 6. libere dicit quod pro remissione iniuriarum et huiusmodi obligatorijs non potest concedi indulgentia, quodque sic sensit Bonauentura ubi supra. Sed certe ipse Siluest. non bene intellexit illud: quia ubi supra ipse dicit

dicit quod pro eiusmodi obligatorijs et alijs supradictis ab eo non solent neque debent concedi indulgentie neque illa considerat concedens indulgentiam. Cum quo stat quod potest concedi indulgentia pro illis: et potest illa considerare concedens indulgentiam ut probatum est. Et quidem tempore suo loquutus est Bonauentura ubi talis usus vigeat: nunc autem viget usus et etiam pro predictis concedantur indulgentie ut patet. Ergo sicut nunc abundat misericordia et gratia indulgentiarum etiam de non iniunctis penitentibus: ita et pro operibus spiritualibus etiam obligatorijs, etiam religiosi viri in statu perfectionis conceduntur indulgentie: et licet non concederentur non per hoc tollitur quin possint concedi ut dictum est. Et sic concordat et dicit sum. Ange. tit. indulg. §. 15.

Corol. 1.

¶ Ex omnibus supradictis inferuntur tria corollaria. Primum, secundum Adri. in. 4. de indulg. quod quando indulgentie conceduntur pro visitatione alicuius Ecclesie: causa pia talis indulgentie non est sola presentia aut visitatio corporalis ut quidam simplices opinantur: quia illa non vergit in Dei honorem aut utilitatem Ecclesie: sicque non est causa pia: sed causa pia talis indulgentie est deuota visitatio, quia hec est ad Dei honorem &c. Hec ille. Et per deuotam visitationem aut presentiam intelligitur etiam fidelis et protestatiua fidei et obedientie Ecclesie actualiter seu virtualiter ex se aut ex genere suo aut ex circumstantia seu relatione aliqua, ut supra pro. prima, et in fine questionis precedentis in respon. ad quartum argu. secundum Caie. dictum est: nisi aliquid aliud specialiter per deuotam visitationem Ecclesie aliquando superaddatur requisitum ad lucrandum aliquam indulgentiam ex tenore concessio nis, puta dicendo cum feruente deuotione cordis visitauerit aut cum deuotione visitauerit et huiusmodi: tunc enim ultra fidelem visitationem requiritur deuotio cordis secundum tenorem concessio nis. Ideo si illa Ecclesie platee aut alterius domus seu fori non procedens aliquo modo ex fide seu pietate nec aliquid cause pie ad Dei honorem seu utilitatem Ecclesie continet villo modo in se, ut dictum est, non est causa pia indulgentie alicuius.

Corol. 2.

¶ Secundo inferitur quod causa pia ad lucrandum indulgentias concessas bibentibus post prandium si quæ sunt ut vulgo feruntur, non est absolute bibere post prandium, quia hoc nec ad Dei honorem nec ad utilitatem Ecclesie villo modo facit: nec est bibere tunc propter Deum, quia talis actus sicut ludus aut alia huiusmodi prophana nullo modo ex se aut ex tali tantum circumstantia sunt secundum rectam rationem referibilia in Dei honorem aut utilitatem Ecclesie, sicut nec alia vana aut superstitiosa. Sed causa pia esset benedictio mensæ seu gratiarum actio post prandium aut potationem, aut tali tempore ora-

tio: qua facta etiam si non potaret lucraretur quis indulgentiam talem propter id concessam. Patet ex dictis et supra questione vigesima in secundo notabili.

¶ Tertio inferitur quod bene valent indulgentie concessæ dicentibus Pater noster per calculos oratorios intra latitudinem cause pie. Est enim causa pia orare per illos: quia ibi est professio fidei et obedientia seu deuotio ad Ecclesiam et eius clauis, quæ non sunt in oratione per alios non benedictos nec assignatos per habentem auctoritatem ad id. Item quia illi calculi habent rationem sacramentalium. Quod patet. Quia cum in Ecclesia sint quædam sacramentalia que licet per se non conferant gratiam neque venialia remittant: tamen ad id conferunt accedente deuotione fidelium et ad remissionem penarum pro peccatis iam quoad culpam dimissis debitarum: idque ex Papæ vel Ecclesie institutione, ut est aqua benedicta: nam eius asperio deuota est actus religionis et penitentie virtualis: et ideo peccatum veniale dimittit et penam debitam in toto vel in parte secundum deuotionem suscipientis, secundum Tho. in. 4. dist. 16. q. 2. artic. 2. questiuncula. 4. et in. 3. par. q. 65. artic. 1. ad. 6. et 8. et q. 87. artic. 3. Que si non esset benedicta nec per Ecclesiam instituta ut sacramentale quoddam, certe asperio non esset actus religionis nec deuotionis nec penitentie virtualis, nec haberet predictum effectum. Et idem iudicium est de exorcismis Ecclesie habentibus suos speciales effectus spirituales. Nunc autem ad efficiendum aliquid sacramentale nil refert cuius materie sit ut patet in varietate sacramentalium. Ergo Papa potest calculos oratorios vel imagines Agnus Dei et huiusmodi efficere sacramentalia. Et ergo actus deuotionis ad eos erit Dei cultus et religio et professio Dei. Et cognito quod ad remissionem penarum peccatorum iam sint sacramentales effecti certe oratio eis mediantibus facta et hoc fine est quedam penitentia vel deuotio virtualis: et ex consequenti illi calculi sacramentales cooperabuntur ad illarum penarum remissionem maiorem quam si non talis religionis et deuotionis actus concurreret cum oratione per alios calculos non sacramentales emissa, et quam si eadem oratio non eo fine fuerit et deuotione. ¶ Si dicatur quod illi calculi oratorii sepe non sunt benedicti sed solum electi vel tacti etiam per aliquem secularem etiam per mulierem secundum Pape concessionem. Respondeo id nil obstat: quia sicut materia sacramentalium non est limitata: ita nec forma seu modus efficiendi ea sacramentalia, ut patet in capitu. aqua. de consecratione Ecclesie vel altaris. ubi reconciliatio Ecclesie quæ nulla est iudicata, per solam tolerantiam et voluntatem Pape pro reconciliacione habita est: vel proprius loquendo Ecclesia alias non reconciliata, sola voluntate Pape est reconciliata. Reconciliatio autem species sacramentalium est. et beatus Thomas in. 3. par. questione. 87. artic. 3.

quamlibet orationem ad hunc effectum dedicata sacramentalem dicit, ita quod quouis modo Papa eiusmodi calculos oratorios vel imagines vel aliud quoduis pro sacro nobis obtulerit et quouis modo dedicauerit actu vel officio spirituali, consimilem effectum talis reuerentia erga sic oblata et offerentis auctoritatem a Christo manentem est dispositio qua oratio fiat Deo acceptior et pro peccatis magis satisfactoria etiam ex genere suo, et consequenter convenientior est ut eius causa et intuitu maiores concedantur indulgentiæ. Ideo et reuerenter suscipiende sunt licet aliquantulum prodige videantur, tum quia ut dictum est maxima est latitudo diuine largitatis et misericordie in huiusmodi. Tum etiam quia etsi superexcedant tamen vtile per inutile non vitiantur ut supra. q. 20. dictum est.

cramento quam extra. Clauæ autem errantæ Deus non acceptat secundum communiter doctores et veram doctrinam Ecclesiæ. Neque est recurrendum ad assistentiam Spiritus sancti, in ijs ne permittat Papam errare. Nam ut patet ex dictis et ex practica communi sepius in huiusmodi actionibus particularibus errauit et errat Papa male absoluendo aut dispensando ex non legitima causa ei relata ut legitima &c. Immo in maiori causa permisit Spiritus sanctus errare Papam aliquando, scilicet in causa spectante ad matrimonium, de qua habetur extra. de sponsa duorum. capitu. licet. vbi Alexander tertius dicit, Quauis aliter a quibusdam predecessoribus nostris sit aliquando iudicatum &c. quod longe plus est quam dare indulgentias indiscretas ex causa ut patet. Tum quia erat causa sacramentalis, tum quia iudicialiter actum est. Nec obstat quod accessus ad indulgentias et earum susceptio sit quedam Christiane fidei professio, et per consequens in ijs que tangunt fidem non potest Papa vel Ecclesia Romana errare, sicut nec in canonizatione sanctorum propter eandem causam secundum Thomam. 9. quodlibeto, artic. 6. Nam respondeo quod accessus ad indulgentias in generali est professio fidei Christiane sicut et adoratio Hostie, non autem in particulari. Volo dicere quod fides Christiana eo modo quo est de indulgentiis non est de hac vel de illa indulgentia: sed sicut fides nostra circa sacramentum Eucharistiæ est quod sub hostia rite consecrata continetur corpus Christi, non autem quod ista hostia est consecrata neque sub hac hostia que proponitur adoranda est corpus Christi, ex quo utrunque potest esse falsum quod fidei Christiane subesse non potest saltem immediate. Ita circa indulgentias (non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem) fides nostra est quod indulgentia rite concessa est valida: et non spectat ad fidem an ista indulgentia sit rite concessa et valida, an ista causa eius sit rationalis et sufficiens. Et simile est de alijs similibus singularibus quæ non spectant ad fidem sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus et potest falli ut dictum est. Canonizatio autem sanctorum licet sit particulare factum in se est tamen commune quoad utilitatem seu damnum Ecclesiæ, ex quo pertinet ad cultum diuinum et imitationem vite Christianæ: ideo ibi est specialis et signata professio fidei, et Papa et Ecclesia specialiter de illo facto seu sancto agens quod in se est committens reliquum speciali Dei gubernationi: decernit ibi esse sanctitatem imitandam et protestatiuam fidei nostre: ideo id pertinet ad fidem et bonos mores, et ibi non potest errare, ut latius et pulchre agit Ambrosius Charrinus in tractatu de gloria sanctorum secundum Thomam. vbi supra, licet Caietanus in tractatu de indulgentiis, quesito. 2. et alibi sepius quoad canoniza-

canonizationem sanctorum dicat oppositum, de quo supra. lib. 4. q. 12. latius habetur. Ergo quantum attinet ad indulgentias dicendum est quod accessus ad indulgentias in communi est quidem protestatio fidei: accessus autem ad hanc indulgentiam particularem sicut adoratio huius hostie procedit ex fide tanquam ex causa remota, et ex humana credulitate huius hostiæ seu indulgentiæ cause et huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem cause proxime sicut conclusio minorem seu infirmo premissam: Ideo potest concursus iste seu iudicium hoc falli absque detrimento fidei Christiane tam in Papa quam in alijs ut dictum est. ¶ Et ita quoad Deum non erit causa rationalis et sufficiens ad talem indulgentiam nisi vere aut probabilitate morali sit talis: tunc enim censetur quoad Deum rationalis causa pia: sicut ad dispensandum in votis aut iuramentis et ad remittendum penas peccatorum in sacramento virtute clauium sufficit causa rationalis probabiliter iudicata talis: et tunc Deus acceptat ac si vere esset causa rationalis ut supra questione sexta, secundum Scotum et alios communiter doctores dictum est. Et in hoc specialiter concordat Gerson. alphabet. 34. litera. A. in tracta. de indulgentia confide. 9. ut supra questione vigesima. in corol. habetur, vbi dicit quod non requiritur certa et euidens notitia causæ: sed existimatio bone fidei et probabilis coniectura moralis requiritur et sufficit: sicut in dispensatione thesauri materialis de fisco regio vel Ecclesiastico Papa vel rex aut alius cuius est dispensare rationaliter animaduertit. Et concordat Supplementum Gabrielis in quarto, disti. 45. q. 3. nota. 1. et Caietan. vbi supra.

Dubium. ¶ Sed quoad predicta dubitatur utrum sit causa rationalis ad tantam indulgentiam illa que in bullis, que nunc communiter circumferuntur, exprimitur per Papam, vbi dicitur quod quicumque siue diues siue pauper dederit duos nummos argenteos pro tali necessitate seu pia causa Ecclesiæ et huiusmodi lucretur illam totam indulgentiam plenariam.

Respon. ¶ Respondeo, hic est duplex modus dicendi. Primus quod non est rationalis neque sufficiens causa respectu omnium indistincte ad tantam indulgentiam: et per consequens quod non omnes æqualiter lucretur illam indulgentiam coram Deo ut loquimur tunc: quia non respectu cuiuslibet est æque sufficiens et rationalis causa ad tantam indulgentiam ut patet. Quia minus est valde diuiti dare duos argenteos quam pauperi dare duos obolos, neque Papa in talibus bullis intendit quod æqualiter valeat omnibus dantibus duos argenteos siue diues siue pauper sit. Quia ante 20. vel 30. annos retroactos maius subsidium imponebatur nobilibus quam alijs in bulla: sed postea isti questores et negociatores cruciate experti quod nobiles non recipiebant indulgentias, petierunt a Papa ut faceret meliorem forum.

Sicque propter eorum improbitatem Papa concessit, sed caute cum hac limitatione scilicet in forma antiqua, et quantum clauæ Ecclesiæ se extendunt ut patet in originali. Ex quo patet quod non intendit nos decipere nec concedere ultra quam potest. Nec quod æqualiter omnibus valeat. Sed isti questores non curant de hac clausula quia clauderet bursum.

¶ Alio modo et magis pie et forsam potest dici, quod licet priuatim non possit dari tanta indulgentia plenaria regi pro duobus argenteis sicut vetulæ pauperi, ut dictum est: tamen per concessionem communem bene potest. Quia illa causa in communi sic proposita est sufficiens respectu plurimorum licet non respectu quorundam aliorum. Et ita habet locum et effectum tota illa indulgentia in plurimis et generaliter aut in communi concessa. Sicut et causa est sufficiens in communi et simpliciter que non est in particulari concessione vel respectiue. Sicut quando communiter conceditur eadem indulgentia omnibus visitantibus limina Apostolorum in anno iubei vel alio tempore: tunc est causa rationalis in communi quoad omnes: et quilibet de prope et de longe visitans robustus et sanus debilis et infirmus lucretur illam indulgentiam. Sic in proposito de elemosyna et ieiunio et oratione communiter omnibus impositis pro lucranda indulgentia videtur dicendum. Quia cum tali circumstantia ut scilicet communiter fiat ab omnibus, videtur esse causa sufficiens, que sine hac circumstantia non esset. Sicut etiam leges ex causa rationali et communiter manente sunt iuste et obseruande etiam ab ijs si commode possunt apud quos in particulari tantum cessat illa causa secundum communiter doctores, ut de hoc agit Soto de iustitia et iure libro primo questione sexta articulo octauo. ita videtur dicendum in proposito secundum hanc opinionem que videtur pia et probabilis. Creditur tamen probabiliter valde quod licet sic causa sufficiens in communi et simpliciter ut dicit hec opinio: non est tamen sufficiens respectiue ad personas omnes particulares, puta ad valde diuites ad omnem illam indulgentiam lucrandam ut sonat. Sicut lex valens in communi non habet vim obligandi illum in quo omnino cessat tota ratio legis, puta pro tempore necessitatis et huiusmodi. Sicque videtur quod solum lucretur de illa indulgentia diuites quatenus accesserint ad proportionem cause sufficiens respectu ipsorum dando elemosynam. ut infra. que. 29. latius habetur.

¶ Cõtra secundam propositionem supra positam arguitur quadrupliciter. Primo quia ex hoc sequeretur quod predicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundo quod doctrina Ecclesiæ Romane periclitaretur. Tertio quod deciperetur populus Christianus ab Ecclesia si in veritate non lucretur illam indulgentiam coram Deo ex illa causa ut sonat. Quarto quia iam non valeret indulgentia quantum

Respon.

Soto.

Soto.

Argum.

Secundum

Tertium.

Quantum.

Quest. 22.

QVÆSTIO. XXII.
Vtrum eo ipso quod in bulla Papali exprimitur aliquid pro causa talis indulgentiæ sit censenda rationalis causa ipsius indulgentiæ coram Deo et Ecclesia.

Propo. 1.

¶ Respondeo per duas propositiones quarum prima est. Quod debet rationalis presumi et iudicari in foro Ecclesiæ dum de eius irrationalitate notabili non constat manifeste. Quia si cut sententia iudicis presumitur iusta et rationalis nisi de opposito constet sufficienter et manifeste, ut distinctione. 40. capitu. non nos. cum gloss. et secundum omnia iura ita similiter in proposito et in dispensationibus Papalibus, per eandem rationem ut etiam de hoc supra questione. 20. in corolario dictum est. In quo non est dubium.

Propo. 2.

¶ Secunda propositio. Quoad Deum non omnis causa in bulla expressa est rationalis et sufficiens ad tantam indulgentiam, nisi vere aut secundum probabilitatem moralem sit talis. Probatum primum. Quia in huiusmodi rebus facti particularis potest Papa errare aut male agere ex ignorantia, fragilitate seu malitia, sicut in alijs similibus actibus particularibus absolutionum dispensationum concessionum et commutationum tam in temporalibus quam in spiritualibus bonis administrandis et sententijs Ecclesiasticis ferendis. Sicque licet non possit errare in remissione peccatorum, ita quod cui rationaliter aut efficaciter peccata remiserit non sint remissa: bene tamen potest errare in usu clauium putando aut tentando remittere vbi non potest propter defectum cause vel alterius requisiti: sicque potest errare clauis quoad usum tam in sa-

quantum sonat.

R. sp. ad. 1. **¶** Respondeo ad primum negando sequelam. Pro quo nota quod predicatio Ecclesie quoad hoc et alia huiusmodi tripliciter se habet. Vno modo narratiue prout scilicet narrat contenta in ipsa Bulla, et hic nulla est falsitas quia narratio est vera. Secundo modo doctrinaliter docendo opiniones doctorū: et sic potest predicare falsa si opinio predicata est falsa. Et ideo ad preferuandum predicationem Ecclesie ab huiusmodi falsitate, debent predicatoribus, quia nomine Ecclesie ex officio predicant ad populum, non assertiue sed expresse dicere quod opinatiue aut recitatiue dicunt aut predicant. Alio qui tanquam assertiue dictum nomine Ecclesie sicut alia que predicant intelliguntur predicaret: quod si sit falsum merito puniuntur ut falsarij: quia nomine Ecclesie falsum predicant quod ipsa non predicant nec predicandum exhibuit sed opinandum tantum et ut opinatum esse declarandum. Tertio modo doctrinaliter docendo ut doctrinam fidei ut talem: et sic non est periculum falsitatis in predicatione Ecclesie huiusmodi, quia sicut fides non se extendit ad istam particularem indulgentiam aut istam causam indulgentie istius: ita nec doctrina Ecclesie se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam nec ad hec singularia ut supradictum est.

R. sp. ad. 2. **¶** Ad secundum argumentum respondeo id negando, nam aliud est loqui de doctrina Pape aut Ecclesie Romanæ, quæ ut dictum est non potest errare aut periclitari in rebus fidei et morū: aliud de operibus eiusdem in quibus potest esse error facti et peccatum Pape ut supradictum est. Nunc autem doctrina Pape et Ecclesie est indulgentias non nisi ex rationabilibus causis dari. Vbi etiam continetur quod debet esse causa sufficiens ut supra. q. 20. probatum est, factū autem quod in bullis indulgentiarum continetur si quandoque periclitaretur non ideo doctrina Ecclesie periclitatur.

R. sp. ad. 3. **¶** Ad tertium argumentum. Respondeo id negando. Dico enim quod populus in huiusmodi non decipitur ab Ecclesia: sed vel a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, aut ab omnibus simul. Sicut etiam potest decipi adorando hostiam non consecratam in missa. Nam ad doctrinam Ecclesie non spectant hec singularia facta, ut supradictum est.

R. sp. ad. 4. **¶** Ad quartum argumentum. Respondeo negando illud simpliciter. Dico enim quod illa communis sententia intelligitur tripliciter, vno modo negatiue, sic scilicet quod indulgentie non plus valent quam sonant, nam videtur hec communis sententia diuulgata ad excludendas extensiones indulgentiarum utpote fauorabilium ad ea que sub ea gram tenore non continentur ut sciatur quod ad hoc sunt stricti iuris ut supra q. 9. in responsione ad primum argumentum habetur. **¶** Alio modo intelligitur et est vera illa communis sententia quod valent quantum sonant, supposito quod sint rite

concesse ex causa sufficiente et alijs requisitis ut supra. q. 20. in responsione ad quartum argumentum. **¶** Tertio modo quod illa sententia est simpliciter vera in foro exteriori seu Ecclesiastico, in quo statur presumptionibus iuris nisi oppositum constet, ut supra propos. prima. habetur. Et est etiam vera ad tollendum obligationem Ecclesie implendi penitentias iniunctas a confessore: quia iam per tales indulgentias etiam omnino inuales coram Deo, si sunt concesse per Papam vel per concilium aut per habentem eius auctoritatem ad id, deobligatur quis ab eis implendis in hac vita: quia princeps potest tollere preceptum et obligationem inferioris: et Papa ut princeps potest tollere omnem obligationem ex solo iure humano consurgentem: quoad Deum autem non valet talis indulgentia nisi secundum proportionem cause sufficientis ut supra hic et questione. 20. sepe dictum est.

VÆSTIO. XXIII

Quæ requiratur et sufficiant ex parte lucrantis indulgentiam ad eam lucranda?

¶ Respondeo quod

ex parte lucrantis indulgentiam requiruntur et sufficiunt

due conditiones ut indulgentia valeat ei quantum sonat. Prima conditio est quod sit in statu gratie. Secunda quod adimpleatur id quod et quomodo imponitur faciendum ad lucrandum talem indulgentiam. Ista propositio est communiter doctorū tam Canonistarum quam theologorum. **¶** Et probatur primo quod requiratur status gratie, quia secundum Thom. in. 4. dist. 20. et in addi. 3. par. q. 27. art. 1. et Gerson. in tract. de absolutione sacramentali, et de indulgentiis, et communiter doctores, indulgentia solum valet ad remissionem penarum temporalium Deo debitaram pro peccatis iam quoad culpam dimissis, ut habetur supra. q. 8. ergo manente culpa mortali aut eius reatu non prodest remissio penarum per indulgentias: et ita requiritur status gratie: cui est incompossibilis reatus mortalis de lege: et non est status medius ut patet. Itē quia secundum Adria. in materia de indulgen. conclu. 3. contra intentionem Christi et sanctorum nulli possunt eorum opera satisfactoria communicari. Sed Christus et sancti operati sunt illa: et noluerunt nisi ad utilitatem sanctorum membrorum Christi, non autem membrorum diaboli cuiusmodi sunt existentes in mortali applicari, ergo. et ad hoc idem facit extrauag. Clem. 6. Vnigenitus. de pe. et re. et ca. tres sunt. de peniten. distin. 1. et auctoritates quæ recitantur supra questione quinta. et etiam questione octaua. per totum ibi vide. Sed an existens in mortali possit pro alijs existentibus in gratia lucrari indulgentias, infra. dicetur. q. 26. propo.

propos. 3. **¶** Quod etiam requiratur secunda conditio, scilicet adimpletio eius quod et quomodo taxatur. Probatur secundū Tho. vbi supra. q. 30. art. 3. et Palud. dist. 20. q. 4. art. 3. et cōmuniter doctores. Quia non existente conditioe non consequitur quis id quod sub tali conditioe et modo datur. Et hoc est verū ex quacunq; causa quis omittat facere ex infirmitate, paupertate et huiusmodi. **¶** Neq; in beneficijs principis voluntarijs et sic conditioe et modificatis volūtas reputatur p facto. Volūtas enim corā Deo pro facto reputatur quoad essentialē partē: secus quoad accidentalialia premia seu beneficia: secus etiā quoad homines. Et ideo nisi forma indulgentie id habeat non potest vnus pro alio eam lucrari, ut infra de hoc. q. 26. latius habetur: quia quoad hoc est stricti iuris et non valet vltra quam sonat ut supra dictum est. q. 22. in resp. ad quartū argumentum et. q. 9. in responsi. ad argumentum primum. Et adeo hoc est verū q; secundū Florē. 1. par. sum. tit. 10. cap. 3. §. 4. et Palud. vbi supra non sufficit partē adimplere ut quis lucretur partē indulgentiæ: sed aut totū et eo modo quod et quomodo imponitur, aut nihil. Exempli gratia. Si quis ex forma indulgentie teneatur quinque dies intra annū ieiunare et orare quinquies Ave Maria: et ex negligētia aut impossibilitate non nisi tres dies ieiunat aut omittit Ave Maria, non cōsequitur illā indulgentiā nec partē eius ex vi indulgentie: quāuis aliunde ex ipso bono opere mereatur aut satisfaciatur æque vel amplius ut oportet. **¶** Itē qui iuratus vltra mare se accingit ad lucrandū indulgentiam. secundū formā concessiois, si moriatur in via non cōsequitur illā. Quod si daretur indulgentia omnibus summētibus crucem cōtra infideles, et quantum in se est vadit in expeditionē terre sancte, iā eo ipso quo crucē assumit et se exponit expeditioni predictæ si moriatur in via eam lucratur. Quod si cōcedantur transfretatibus: tūc non lucratur eā nisi vltra mare transfretet. Quod si dicatur eūtib; in terrā sanctā, tūc moriens in via illā cōsequitur immo. et dū iter agit in terrā sanctā vnus lucratur eā dū est in statu gratiæ. Si autē quis sumendo crucē non intendit ire nisi dominus suus vadat cū quo intendit ire: iam illo domino mortuo aut nolente ire non tenetur ille alius ire: quia deficit conditio. intēta sub qua tacite se obligauit sed tale eius propositū. condinationatū eūdi in terram sanctā non sufficit ad illā indulgentiā lucrandā si iterum moriatur, quā tamē lucraretur cū proposito absoluto eundi sumēdo crucē, ut forma Bullæ cōcedit summētibus crucē ut supradictū est. Hec Palud. Et ratio horū omnium est. Quia sic sonat tenor concessiois qui est maxime attendendus. **¶** Vnde fit q; quia antiquitus cōcedebatur indulgentia plena sub hac formā, s. summētibus crucē et eūtib; vltra mare cū effectu, ut dicit Hostiē. extra. de iudeis ca. ad liberandā. Ideo Bonau. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 2. dicit q; qui non vadit vltra mare non lucratur illā indulgentiā sumēdo solū crucem aut proponēdo

ire et inticiēdo iter, quia non intelligitur dari pro sola bona volūate sed pro effectu. s. transfretatiois. Nūc autē quādo antiqua forma in minorē mutata est et quotidie variatur, standū est tenori et forme concessiois indulgentie et sic agēdū est ad eā lucrandū ut dictū est. **¶** Quæ omnia sunt vera et intelliguntur quādo id imponitur est quid determinatū aut signatū similiter et modus faciēdi determinatus. Quod si indeterminate quid imponatur agēdū pro lucranda indulgentia dicēdo, Qui orauerit aut visitauerit deuote talē Ecclesiā: tūc vtrum quilibet quomodolibet orās aut, quacūq; deuotione visitās talē Ecclesiā, lucretur tota illā indulgentiā aut partē tantū magis aut minus secundū quod magis aut minus implet et accedit ad illā causam indulgentie, latius habetur infra. q. 29. et. 32. **¶** Et sic patet q; et quomodo requiruntur ille due conditioes ut habet prima propositio, quod autē sufficiant infra. q. 30. late habetur de hoc.

¶ Contra primā conditioē arguitur. Quia qui est in gratia potest mereri alteri etiā existēte in mortali gratiā et multa alia bona spūalia et tēporalia et penarū releuationē. Sed indulgentie habet efficaciam ex hoc q; satisfactiones Christi et sanctorū applicatur huic. Ergo habet effectū etiā in illo qui est in mortali saltē quoad penas debitas p suis peccatis iā alias quoad culpā dimissis, presertim si ut supponitur Papa ex proposito velit cōcedere indulgentias etiā talibus existentibus in peccato mortali ut eis valeant quātū valere possunt. antecēdes patet pro vtraq; parte. **¶** Cōsequētia autē probatur. Quia si existēs in mortali potest satisfacere pro suis debitis penarū pro peccatis iā quoad culpā dimissis secundū opinionē Scoti et sequaciū quā hic suppono. Ergo multo melius valebit satisfactio Christi et sanctorū p indulgentias applicata existēti in peccato mortali, quoad penas debitas pro peccatis iā quoad culpam dimissis. Quia validior et gratior est apud Deū satisfactio et opus amici iusti tā pro se quā pro alio quā opus aut satisfactio inimici. **¶** Quod si non admittatur opinio presupposita sicut nec eā admittūt Thomiste et alij: tūc alio modo probatur predicta cōsequētia. Quia si peccator pro se ipso p sua bona opera licet non meritoria gloriæ, similiter et homo iustus pro alijs existētib; in mortali per sua bona opera satisfactoria et meritoria meretur saltē de cōgruo seu impetrat bona spūalia et tēporalia et releuationem seu liberationē a malis tēporalibus huiusvitiæ quoad corpus et animā, peccator quidē pro se, iustus autē pro alio etiā existēti in mortali secundū cōmuniter doctores. Ergo et talia opera valēt eodē modo et eadē ratione ad impetrandū seu merendū de congruo remissionē penarū tēporaliū Deo debitā pro peccatis iam quoad culpam dimissis. Ergo si per viam indulgentie talia opera Christi et sanctorum applicetur existentibus in mortali valebunt eis quoad prefatam remissionem penarum Deo debitaram hic vel in purgatorio pro peccatis iā quoad culpam dimissis.

Quæstio. Si negatur ista vltima consequentia. Quia intentio Christi et sanctorum non fuit quod talibus sua opera applicarentur aut valerent, sed membris Christi existentibus in gratia vt supra dicebatur in probatione propositionis.

Replica. Contra hanc euersionem replicatur probando quod intentio Christi et sanctorum fuit vt ipsis etiam valerent vt dictum est. Quia Christus et sancti orauerunt pro existentibus in mortali, et pro eis etiam passus est Christus sufficienter et voluit illis proficere sua passione et sua merita quoad eorū culpā et penā sufficienter, vt redemptor totius mundi. Ergo voluit Christus sua opera et labores efficaciter omnibus prodesse quantum ipsi erant capaces et dispositi, et quātū ipsis prodesse poterant stāte lege quoad culpam et penam peccatorum. Et idem credendum est de alijs sanctis quod similiter voluerunt quantum eis licuit et competit eis suo capiti Christo in hoc se conformare. Possunt autem predicta eorum opera prodesse existentibus in mortali quoad remissionem penarum debitarum pro peccatis iam quoad culpā dimissis: ex quo quoad hoc sunt capaces et dispositi vt patet ex dictis hoc vel illo modo. Ergo prelatus concedens talibus indulgentias ad predictam remissionem penarū predictarum non facit contra sed secundum intentionem Christi et sanctorum: ex quo non manet vllus reatus culpe impediens talium penarum remissionem vt dictum est. Et confirmatur hoc. Quia alias sequeretur quod talis satisfactio esset frustrata suo effectu et nil omnino valeret apud Deum. Quod patet, quia si nil valet ipsi existenti in mortali pro remissione dictarum penarum ad quam applicatur indulgentia: neque valet alicui alteri cui non applicatur: neque ipsi operanti vel applicanti, quia (vt supponitur) ipse non eget sua satisfactio. Ergo nulli prodest talis satisfactio, sicque omnino perit tale bonum opus et similiter indulgentia.

Resps. ad 1. argum. Respondeo, in argumento tangitur difficultas vtrum indulgentie valeant ad remissionem penarum debitarum pro peccatis iam quoad culpam dimissis ei qui est in mortali: et vtrum Papa potest sic concedere: et vtrum pro talibus penis quis satisfacere possit pro alio existente in mortali.

Ad quod dico quod non: propter rationes supra positas in probatione propositionis, pro cuius maiore declaratione, nota secundum Adrian. vbi supra et Supplementum Gabrielis in. 4. dist. 45. art. 3. dub. 7. quod licet quis existens in mortali possit satisfacere vel de iustitia vel de congruo pro suis peccatis iam quoad culpam dimissis secundum Scotum et sequaces: et quauis peccator possit sibi per bona opera de genere aut moraliter non tamen meritoria gloriæ mereri de congruo aliqua bona spiritualia et corporalia vel temporalia, et liberationem a penis temporalibus huius vite, et mitigationem penarum purgatorij, secundum communiter doctores: non tamē hoc fit per viam iustitie pure aut iustitie legis: in quo conue-

niunt communiter doctores: neque per viam satisfactionis proprie secundum Tho. quia satisfactio proprie secundum eum pertinet ad iustitiā: sed per viam gratie seu misericordie. Similiter licet iustus possit pro alio etiam peccatore mereri omnia predicta quæ peccator potest sibi ipsi mereri: tamen id omne fit per meritum congrui vel decentiæ tantum: non autem per viam iustitie, neque per viam satisfactionis proprie que pertinet ad iustitiam, vt de ijs latius habetur supra. q. 5. in responsi. ad. 8. argumentum et vltra ibi dicta alia ratio est. Quia vt vnus possit de lege quoad vim satisfactiuam cōmunicare sua bona alteri aut pro alio satisfacere modo predicto, requiritur vnio per charitatem vt membra inter se et ad caput scilicet ad Christum et per consequens requiritur status gratie vtriusque aut vtrouique: ratione cuius est communio operum sanctorū in charitate et fide viua non autem mortua fundata. Ideo nullus potest pro alio satisfacere aut bona spiritualia quoad predictam vim satisfactiuam cōmunicare nisi de congruo tantum et nisi vterque sit in statu gratiæ aut in charitate. Nūc autem remissio penarum que fit per indulgentias pertinet ad satisfactioem propriam, que de thesauro Ecclesie per indulgentias applicatur ad satisfaciendum, sic quod coram Deo censeatur satisfecisse per viam iustitie is cui conceditur talis indulgentia vt supra. q. 5. dictum est, ergo satisfactiones Christi et sanctorum non possunt per viam indulgentiæ applicari etiam ipsi existenti in mortali: et indulgentiæ nō possunt vllō modo eis concedi vt dictū est.

Corol. Ex quo infero quod opinio quam refert Gabriel in cano. lectio. 56. litera. S. quod scilicet pro existentibus in inferno potest iustus satisfacere pro penis peccatorum mortalium et venialium eorum iam quoad culpam dimissorum, nullo modo videtur vera neque vllam probabilitatem habere: ex quo nulla est communio fidei aut charitatis ad eos, in qua fundatur de lege potestas satisfaciendi pro alio: neque ad hoc est vlla Dei lex aut promissio: sed potius in oppositum quia nō sunt in statu quo sint capaces vllius redemptionis vt dicitur. Ideo et non sunt capaces vllius suffragij: quia Chaos magnum inter nos et illos. Lucā 6. et ibi iam nulla redemptio: licet Mayro. et quidem male oppositum dixerit vt supra. q. 8. in. 2. part. propos. latius de hoc habetur, et concordat Medina de oratione. q. 25. ibi vide et supra. q. 5.

His ergo suppositis respondeo ad argumentū in forma negando consequentiam primam. Et ratio est quia licet vnus possit sibi vel alteri mereri illa bona hoc tamen non est nisi per viam meriti de congruo tantum: satisfactio autē que per viam indulgentiæ fit et applicatur est per viam iustitie et satisfactiois vt dictum est: ideo nil cōcluditur cōtra nos. Et ad probationē consequentiæ respondo dupliciter. Vno modo etiā supposita opinioe Scoti respondeo negando consequentiam. Et ratio est. Quia licet pro se quis possit satisfacere

non

non tamen pro alio nisi de congruo, et dummodo vterque sit in statu gratiæ vbi sit cōmunicatio charitatis vt dictum est. Et quauis opus amici et iusti sit gratius Deo quam opus inimici: nō tamē quoad omnem effectum et modū vt patet. Quia ad merendum forti vitam eternam non tantum valent merita Beate virginis Mariæ quantum valet dispositio et merita propria ipsius fortis. Sic quauis ad merendū de congruo alteri aliqua bona plus grata et valida sint coram Deo opera iusti quam iniusti: non tamen quoad vim satisfactiuam pro alio peccatore, ex quo non est charitas vtrouique, vbi fundatur ratio communicationis satisfactiois vt supradictum est. Alio modo supposita opinioe B. Tho. Respondeo negando illam vltimā consequentiā positam ad probationem prime consequentiæ principalis. Et ratio est. Quia licet bona opera valeant per viam meriti de congruo ad impetrandum alteri bona aliqua et remotionem malorum et penarum temporalium sperando hoc a liberalitate diuina: non autem per viam iustitie et satisfactiois proprie, nisi vterque sit in gratia vt dictū est: ideo negatur quod per indulgentias potest fieri talis applicatio: ex quo via indulgentiæ est via iustitie et satisfactiois proprie vt patet ex dictis. Et ad replicam Respon. secundum omnem viam doctorum, quod intentio Christi et sanctorum fuit quod valerent sua opera modo predicto his omnibus qui essent capaces s. per viam meriti de congruo tantum ijs qui permanerent in mortali: per viam autem proprie satisfactionis et iustitie existentibus in gratia. Et quia via indulgentiæ est solum via iustitie satisfactiois que, ex quo satisfactio tantum vt talia ibi applicantur ad satisfactioem tantum efficiendā penarum, non autē vt sunt meritoria vllō modo vt supra. q. 5. et. 8. per totum latius habetur. Ideo neganda est illa minor et consequentia, quod scilicet talia satisfactoria opera Christi et sanctorū que per indulgentias applicantur possunt efficaciter valere existentibus in mortali vllō modo: quia nō est communicatio charitatis et per consequens nec dispositio requisita in eis, neque sunt capaces vt eis per viam proprie satisfactiois et iustitie cōmunicentur satisfactoria Christi et sanctorum vt supra dictum est. Sed neque ratione indulgentiæ et satisfactiois vllam vim de congruo meritoria habent vt illis hoc modo valere possint aut cōmunicari, et cum his cōcordat Tho. 3. par. sum. in ad di. q. 27. art. 1. contra aliquos tenentes oppositum.

Resps. ad confirmationem. Ad confirmationem, responsio patet ex dictis. et insuper dico secundum Adrian. vbi supra, quod in casu quo quis suam satisfactioem applicaret alicui existenti in mortali: tunc fructus satisfactiois reuertitur ad facientem si eget, iuxta illud Math. 10. Si ibi non fuerit filius pacis ad vos reuertetur, et Psalm. 34. Oratio mea in sinu meo cōuertetur: quia in illis translationibus est conditio implicita, scilicet si illi quibus applicantur sint capaces et egentes. Si tamen de industria quis vellet nil iuris

sibi reseruare sed totum transferre in alium in pacem aut non indigentem vtpote in non baptizatum aut in existentem in gloria aut in existentem in mortali et huiusmodi: tunc fateor quod ex stultitia sua perdet redduntiam vtilitatis satisfactorie: sed tunc manet in thesauro Ecclesie sicut et alia satisfactoria eorum qui non indigent, que nulli applicantur.

Similiter opinatur aliqui probabiliter quod dum recenter baptizatus facit multa opera penalia que in nullam transfert, et primum peccatum quod ipse committit post talia opera est mortale: tunc ipse ex illis suis operibus iam factis nullam expiationem per viam satisfactiois habere potest. Quia non antequam peccaret, ex quo nullus pene debitor erat: neque post, ex quo illa iam nō sunt sua nec sibi applicata, neque sibi reseruare potuit vt infra. q. 42. latius habetur de hoc. Ecclesia tamē non videtur ius suum perdere quod habet in bonis filiorum. Nam per indulgentias ac si innocēs ille perseverasset alijs applicare potest: et ipsi postea resurgenti sicut et alijs potest applicare per indulgentias: modo sint mortificata ipsi facienti modo non, hoc enim parum refert ad rem, licet Adria. vbi supra. in hoc videatur aliquam vim facere. Nota tamen quod qui est in mortali licet nō lucretur indulgentias: tamen per bonum opus quod facit ad eas lucrādū meretur de cōgruo alia bona spūalia et temporalia secundū cōmuniter doctores.

Argum. 2. Secundo principaliter, et specialiter cōtra secundam conditionē supradictæ propositionis arguitur. Nā Ecclesia debet se cōformare diuino iudicio. Sed Deus remunerat bonā voluntatē quādo nō est facultas operis. Ergo quādo quis ex impotentiā nō implet opus piū pro quo cōceditur indulgentia videtur quod sufficiat bona voluntas ad eā lucrādū in toto vel in parte, vt sic cōfirmiter ad Dei iudicium remuneretur per Ecclesiam.

Resps. ad 2. argum. Respondeo dupliciter, vno modo negando antecedens simpliciter. Nā Ecclesia non iudicat de omnino per se occultis, qualis est voluntas: Deus autem sic. Ideo in hoc non tenetur nec potest Dei iudicio semper se conformare. Item licet iudicaret de occultis quādo de eis cōstat aliquo modo: non tamen tenetur in opere liberalitatis et gratiæ se conformare diuino iudicio aut legi: potest enim Deus esse liberalis quando Ecclesia rationaliter non esset liberalis, non enim tenemur nisi legi diuine obliganti nos conformare: item non semper eodem modo. Alio modo respondeo. concesso antecedente negatur cōsequentia. Quia Deus nō remunerat bonā voluntatem semper quod ad premia acidentalibus, vt patet de aureolis secundū cōmuniter doctores: sed quoad ptemiū essentialē. Et sic Ecclesia nō remunerat solā bonā voluntatē quoad hoc accidentalē premiū indulgentiarū. Itē dico quod sicut Deus premiat solū faciētē quod et quomodo ipse vult et exigit: sic Ecclesia remunerat per indulgentias in ijs tantū qui faciūt quod et quomodo ipsa imponit faciendū et non alio modo.

QVÆST.

Quæst. 24.

Propos.

VÆSTIO. XXIII.
Pro quo tempore teneatur esse in gratia is qui vult lucrari indulgentiam: an scilicet pro tempore quo facit opus pium pro ea lucranda, an pro tempore quo quis debet eam lucrari.

Respondeo per vnicam propositionem quod scilicet pro tempore quo secundum tenorem concessionis debet lucrari indulgentiam: tunc et non ante tenetur esse in gratia ad eam sibi lucranda: nisi aliud explicetur in tenore concessionis indulgentie. Declaratur simul et probatur. **P**ro quo nota quod quatenus pertinet ad rem, quauis tria sint tempora scilicet concessionis indulgentie, et operis faciendi pro ea lucranda, et vsus seu lucratio ipsius indulgentie, vt patet quod hec sunt tria tempora distincta quando Papa concedit danti talem elemosynam vt semel in vita et semel in morte possit plenarie absolui &c. Tunc enim hodie fit concessio, et cras opus elemosyne, et vsus seu lucratio indulgentie fit forte hinc ad annum. Quauis ergo ista tria tempora sint distincta: tamen sepe concurrunt omnia aut duo simul nunc hoc nunc illo modo. Ideo non curando nunc de tempore concessionis indulgentie quia nil refert ad propositum, dicamus quod dupliciter potest aut solet concedi indulgentia. Vno modo ita quod tempus operis faciendi pro lucranda indulgentia et tempus ipsius fructus seu lucratio indulgentie concurrant simul seu sint vnum et idem. Exempli gratia. vt quando Papa concedit indulgentiam visitanti talem Ecclesiam quando eam visitat, aut presentibus suæ misse aut eius absolutioni tali tempore quando eam facit, aut confitentibus quando absoluuntur &c. Et de hoc modo concessionis communiter dicunt doctores in quo nullus fere dissentit quod requiritur quod sit in gratia tunc quando id agit pro quo conceditur talis indulgentia. Nam non est in potestate cuiusquam volentis eam lucrari vt trāsferat seu differat vsu fructum seu lucratiōem eius in posterum. Et ratio horum est quia sic sonat tenor eiusdem.

Alio modo solet concedi indulgentia. Sic quod aliud sit tempus operis et aliud sit tempus lucratiōis indulgentie aut fructus eius. Vt quando datur indulgentia semel in vita et semel in mortis articulo suscipienti crucem aut danti duos argenteos, aut recitātibz tot Psalms vel Ave Ma. aut porrigētibz manus adiutrices, quod possent postea plenarie absolui et concedi indulgentia plenaria eis per confessorem: vbi patet aliud esse tempus operis aliud lucratiōis indulgentie aut fructus eius. Et de hoc est duplex opinio: quarum communior et verior et magis pia vt mihi videtur est quod non est necesse quod homo lucraturus talē indulgentiam sit in gratia pro illo tempore operis, sed pro tempore lucratiōis indulgentie aut fructus eius secundum tenorem concessionis vt

dicit propositio supra posita et sic tenet Florent. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. ex Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 3. conclus. 1. et expressius Siluester. tit. indulgent. q. 10. et q. 7. et glos. in extrauagan. Antiquorum. de pe. et re. et Felin. serm. de indulg. col. 7. et sum. Tab. ti. indulg. q. 4. et allegatur ad id B. Thom. quodlibeto. 2. art. fin. vbi tamen hoc non dicit et expresse concordat Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3. fo. 985. B. **Q**uod probatur quincuplīter. Primo, quia Papa potest predicto modo concedere: et vult sic concedere, nisi quando oppositum explicat specialiter in tali modo concessionis. Ergo tenet modo predicto indulgentia. Probatur antecedens quod Papa potest quia adsunt omnia requisita scilicet auctoritas in dante, pietas in causa, et dispositio gratie in subiecto pro quando debet suscipere fructum indulgentie. Quod autem ad opus esse pium non requiratur status gratie aut quod sit meritorium infra. q. 25. habetur latius. Ergo potest. Et quod sic Papa velit nisi oppositum explicet in dictis tenoribus indulgentiarum patet. Quia standum est tenori indulgentie sic sonanti esse intentionem Pape non discordantem a suis verbis: precipue quia beneficium principis est late et fauorabiliter etiam contra eum interpretandum quantum patitur proprietas verborum quando non est in preiudicium tertij, nisi de eius voluntate alias oppositum constet, vt supra. q. 9. in probatione quarte propos. habetur.

Secunda ratio. Quia sic est in practica Ecclesie in multis iubileis qui nunc conceduntur et predicantur esse de mente Pape quod ieiunetur tribus diebus et oratur et detur elemosyna, et interim examinentur conscientie et post fiat confessio et receptio eucharistie, et ibi consequantur indulgentiam plenariam. Certe in tali iubileo non oportet esse gratiam quando ieiunatur et oratur et datur elemosyna, ex quo postea sequitur examinatio conscientie et confessio per quam homo reparatur in statu gratie ad digne communicandum et lucrandum indulgentiam. Et simile iudiciū de similibus formis habendum est.

Tertia ratio, quia precepta et indicta Ecclesie non obligant ad intentionem precipientis, vt scilicet fiant meritorie seu in statu gratie quantum est ex vi statuti Ecclesie, puta ieiunare in quadragesima et soluere decimas et seruare festa et huiusmodi: immo neque precepta diuina puta de honorando parentes, de restituendo et huiusmodi. Ergo non est sine causa sufficiente presumendum quod velit nos amplius vrgere imponendo opera pia pro lucranda indulgentijs. Alioqui durum videretur dicere quod toto tempore anni quo quis peregrinatur aut ieiunat magno tempore pro lucranda aliqua indulgentia in vita vt in morte teneatur esse in gratia ad illam lucrandum.

Quarta ratio, quia sicut secundum formā Bullæ etiam existens in mortali potest facere pro alio quod iniungitur, puta dare elemosynam ad lucrandum illam indulgentiam alteri existenti in gratia,

modo sit in hac vita modo in purgatorio, vt de hoc infra. q. 26. Ergo similiter potest in mortali facere opus de genere pium ad lucrandum sibi indulgentiam post in statu gratie, dum forma cōcessionis id patitur vt supponitur in hoc secundo predicto modo quo concedi solent indulgentie.

Ratio. 5.

Quinta ratio. Quia alias sequeretur quod bulla cōcedens danti duo regalia vt propter hoc eius confessor postea in vita vel in morte illi concedat indulgentiam, non ipsi prodesset quoad hoc si in mortali ille duo regalia dedit. Et quod hoc sequatur ex opposita opinione constat. Quia licet indulgentia vel remissio penarum non in bulle acceptio ne vel regalium illorum datione acquiratur sed in absolutione vel concessione sacerdotali postea faciendā: tamen opus pium. i. datio duorum regalium pro quo illa indulgentia concessa est factum in mortali peccato non valet neque prodest ad lucrandum illam indulgentiam secundum illam oppositam opinionem. Concedere autē hoc consequens durissimum certe videtur et contra practicam cōmunem Ecclesie que huiusmodi bullas dantibus duo regalia ad bellum contra infideles et ad Ecclesias construendas sepe cōcedit. Ideo predicta. i. opinio vera videtur atque tenenda quādo vt dictū est forma cōcessionis id patitur, vel nisi in concessione indulgentie oppositum explicetur. Nam secus esset si tenor cōcessionis aut bulle significaret quod ipsum opus pium fiat in statu gratie, vel quod tunc acquiratur indulgentia: tunc enim oportet quod fiat in gratia, in quo dubium non est. Exempli gratia. Si bulla concedit indulgentiam dantibus duo regalia ad bellum contra infideles, vel feruentibus conuocantibus corporis Christi, vel orantibus quinque Pater noster coram sanctissimo sacramento et huiusmodi: tunc non lucratur hanc indulgentiam si quando quis dat illa regalia vel se ascribit: et orat sit in mortali: bene tamen lucraretur postea alias indulgentias in eadem bulla concessas pro alio opere, puta pro visitatione Ecclesie, vel oratione pro pace si quando visitat et orat sit in statu gratie.

Nota quod quando opus pium pro quo conceditur indulgentia debet fieri in gratia vt tunc ipsa indulgentia acquiratur vt dictum est, sufficit quod illud tantum fiat in gratia quod pro causa proxima et principali assignatur ad lucrandum eam indulgentiam: et non oportet quod etiam id quod pro causa remota aut minus principali illius indulgentie assignatur fiat in gratia. Vt in hoc bene ait Nauarro in repetitione de indulgentijs. nota. 19. §. 16. et §. 19. exempli gratia. Si quis oraret et ieiunaret pro pace aut pro victoria regis, si id in gratia faceret vtique lucraretur indulgentiam cōcessam orantibus et ieiunantibus pro pace et pro victoria quauis ipsa pax atque victoria mortali tē fieret: quia hec causa remota indulgentie est. Similiter licet peregrinantes Romam vel in initio vel in progressu vite sepe mortaliter peccarent, si tamen Romam peruenientes in statu gratie cō-

fessi Ecclesias prescriptas visitarent, certe lucraretur indulgentiam propter id concessam: quia illa visitatio est principalis et proxima causa pia illius indulgentie.

Nota etiam secundum Nauarro vbi supra quod quando opus pium debet fieri in gratia ad lucrandum indulgentiam vt dictum est: si totum illud opus fiat in mortali non prodest ad illam acquirendum, prodesset autem si aliqua pars eius fieret in gratia saltem ad lucrandum partem illi indulgentie respondentem. Puta si decies ieiunat vel visitat Ecclesiam in statu gratie cōfessus &c. et decies in mortali peccato, hic lucratur mediā partem indulgentie concessæ visitantibus Ecclesiam vel ieiunantibus viginti diebus: quauis si non ieiunasset vel non visitasset ingressus sed quindecim tantum diebus etiam in statu gratie, nihil illius indulgentie lucraretur. Quia ea esse videtur intentio concedētis vt supra questione. 23. dictū est. Et similiter dicatur de opere pio cuius vna pars est vno tempore mala et alia alio tempore continuata est moraliter bona. Quia tota puta visitatio vel peregrinatio vel ieiunatio reputatur bona ad lucrandum indulgentiam vel eius partē illi respondentem vt dictum est.

Secunda opinio tenet absolute quod requiritur quod opus pium quod fit ad lucrandum indulgentiam fiat in statu gratie semper eo modo supra declarato. Quam opinionem tenet Nauarro vbi supra et Caiet. in quodlib. de indulgentijs. ca. 9. et q. 2. de eodem, propter rationes sequentes que sunt tria argumenta contra opinionem precedentem. **P**rimo quia Papa non intendit quod tale opus pium ad lucrandum indulgentiam si fiat in mortali sufficiat quando aliud est tempus operis eiusdem lucratiōis indulgentie. Ergo requiritur quod fiat in gratia. Patet consequentia. et antecedēs probatur. Quia tenor cōcessionis hoc innuit vbi dicitur, Secundum antiquā et consuetā formā indulgentiarū concedimus &c. antiqua autē forma (que etiā si non exprimitur in clausula generali debet intelligi) dicit sic. Omnibus vere penitentibus et cōfessis qui visitauerint talē Ecclesiam vel peregrinationē fecerint Romam &c. vel qui sumpserint crucem vel manus porrexerint adiutrices, vel ieiunauerint tot dies &c. vnde patet quod cum ordinate vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur status gratie per veram penitentiam et confessionem, et secundo exprimitur opus non qualitercunque sed vt ipsa gratia afficiat operantem tempore operis, ergo manifeste patet ex forma Ecclesie consuetā haberi quod penitentia seu gratia debet cōcomitari necessario ipsum opus pium pro quo conceditur talis indulgentia.

Secundo arguitur ad idē. Quia causa indulgentie debet esse pia et opus pium, vt patet ex supradictis questione. 21. Sed opus factum in mortali non est pium, neq; ibi est vera pietas, ex quo non est Deo honorificum sine charitate et gratia. Ergo non sufficit ad indulgentiam.

Tercio

Argum. 3. Tertio arguitur ad idem. Quia thesaurus vitalis non nisi pro causa et opere vitali seu viuo dispensatur et communicatur. Opus autem extra gratiam factum non est viuum sed mortuum: et indulgentia est thesaurus vitalis. Ergo pro opere extra gratiam facto non dispensatur. Consequenter patet. Et maior probatur dupliciter. Primo. Quia causa indulgentie ex quo est causa et radix communicationis et dispensationis thesauri requiritur quod sit viua per vitam gratie et charitatis, que est causa communicationis sanctorum vt supra. q. 23. dictum est. Item secundo. Quia sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro causa ciuili dispensatur seu communicatur: ita et thesaurus vitalis non nisi pro causa vitali aut viua. Sicque patet maior. Minor autem probatur. Quia indulgentia ad vitam eternam introducit tollendo impedimenta penarum et ex causa viua procedit scilicet ex meritis Christi et sanctorum, et a causa principali cedente indulgentiam scilicet a Christo, et eius auctoritate collata. Ergo est thesaurus vitalis.

Respō. ad 1. argum. Respōdeo propter has rationes. Caiet. et Nauarro. vbi supra tenet oppositum ad supra dicta. Sed certe iste rationes et argumenta non concludunt. Ideo ad ea respondeo ad primum argumentum negando quod Papa et Ecclesia intendat quod requiratur gratia tempore operis: et ad probationem de tenore in forma consueta &c. dico quod nihil probat propter duo. Tum primo quia non est standum ordini illorum verborum. Non enim ponitur ille ordo vt significet ordinem operum priorum agendorum, sed ad meliorem congruitatem modi loquendi, quia scilicet sic melius explicatur quod intenditur et imponitur. Quia si illi ordini esset necessario standum sequeretur hec absurditas, scilicet quod prius requireretur penitentia et confessio quā concessio indulgentie, ex quo in dicta forma post penitentiam et confessionem dicitur Concedimus tot annos indulgentie. Sed quia diceret Caieta. quod concessit Papa ex tunc pro tempore confessionis &c. ideo omissio hoc sequeretur aliud absurdum. Quod scilicet secundum Caiet. sicut pre requiritur penitentia ita etiam confessio ante vel simul cum ipso opere ieiunij aut eleemosyne, ex quo vtrumque scilicet vere penitentes et confessi ponitur simul in illa forma: quod tamen constat falsum. Nam sepe vt patet experientia in nostris temporibus in talibus iubilis dicitur quod prius ieiunent tot dies et faciant eleemosynam et post examinati confiteantur in triduo, et sic communitantes lucentur indulgentiam. Ergo non erat necessarium quod eleemosyna fieri semper in gratia. Tum secundo dico quod dato sed non concessio quod adhuc illa forma verborum sic deberet ordinate intelligi et fieri: tamen quando non exprimitur illa forma verborum olim consueta, iam non valeret sua ratio neque probaretur quod Papa sic intendat sed vt verba sonant secundum consuetudinem vigentem et practicam sui temporis. Nam et forma indulgentiarum per tempora va-

riatur: et que fuit olim consueta non est modo. Cōsuetudo autem et practica vigens est optima interpret legum et concessionum humanorum. ca. cū dilectus. de consuetudine. Et secundum communiter doctores et refert Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. q. 4. art. 3. et supra. q. 9. in. 4. propos. et respon. ad argum. contra eam late habetur.

Respō. ad 2. argum. Ad secundum argumentum respondeo negando minorem. Nam sicut colere Deum exterius die festo et vouere religionem et alia eiusmodi in mortali facta, sunt de genere suo opera pia et laurie ad honorem Dei, licet non perfecte ex quo non sunt meritoria: ita et opera eleemosyne ieiuniorum et orationis et huiusmodi pro quibus conceditur indulgentia sunt de genere suo pia et ad vtilitatem Ecclesie, licet non fiant in charitate. Alioqui pro eis non posset Ecclesia concedere indulgentias: quod tamen supra probatum est scilicet posse, et id non negat Caieta.

Respō. ad 3. argum. Ad tertium argumentum respondeo distinguendo maiorem. Nam si intelligatur de thesauro proprie vitali qui scilicet dat vitam gratie et glorie seu qui est ipsa gratia et gloria: tunc conceditur maior, quod scilicet ad eum participandum requiritur causa vitalis id est meritum aut dispositio vltima sufficiens, qualis est contritio et huiusmodi requisita ad gratiam. Sed tunc minor est falsa: nam thesaurus indulgentiarum vt talis non confert vitam gratie aut glorie aut aliquem gradum eius, sed remotionem impedimenti penarum ad gloriam iam debitam vt supra. q. 7. et 8. habetur. Si autem illa maior intelligatur de thesauro vitali qualitercunq; per se et per accidens disponente aut remouente prohibens ad vitam gratie seu glorie: tunc est falsa. Non enim requiritur opus vitale id est in gratia factum ad habendum thesaurum hunc scilicet characterem sacramentalem Baptismalem aut sacerdotalem per que homo disponatur post ad gratiam et gloriam licet remote: neq; quod satisfactio fiat in gratia ad satisfaciendum pro suis culpis iam dimissis, valet enim talis satisfactio etiam coram Deo postea adueniente statu gratie, vt hoc etiam confitetur ipse Caiet. in quodlibeto in. q. de satisfactio ne. Valet etiam tale opus bonum satisfactorium saltem vt meritorium de congruo ad gratiam et releuationem penarum etiam si fiat in mortali, vt supra. q. 23. in responsione ad primum argumentum habetur. Et ad primam probationem maioris in hoc sensu assumpte respondeo quod æquiuocatur de causa indulgentie multipliciter, nā causa indulgentie quasi effectiua est thesaurus Ecclesie. Causa autem indulgentie id est concessio seu adiuue communicationis indulgentie est opus piū pro quo conceditur indulgentia. Causa autem indulgentie. i. communicatio ipsa siue seu participationis aut receptionis fructus indulgentie est gratia seu charitas eam indigentia suscipientis vt patet ex supradictis. q. 20. in responsione ad primum argumentum et quest. 23. in responsione ad primum argumentum. Sicque nihil aliud concluditur

Sicque nihil aliud concluditur nisi quod requiritur quod suscipiens indulgentiam sit in charitate quando eius fructum debet suscipere sibi communicatum. Quia charitas seu gratia est id ratione cuius potest fieri capax vt possint sibi valere satisfactiones Christi et sanctorum sibi applicate per indulgentias, vt nos supra diximus. Et ad hunc sensum conceditur illa tota probatio si loquatur de causa indulgentie. i. communicationis passiuæ seu receptionis fructus indulgentie: quia requiritur vita gratie in suscipiente fructum. Si autem loquatur de causa indulgentie. i. concessiois indulgentie: tunc negatur consequentia illa quod ergo ad opus piū quod est causa concessiois aut communicationis adiuue indulgentie requiratur quod fiat in gratia, nam ad adiuue communicandum sufficit auctoritas et causa rationalis quod est opus piū ex genere vt dictū est. Si vero in antecedente sumatur causa indulgentie vno modo et in consequente alio modo iam nil valet consequentia ratione æquiuocationis. Ad secundam probationem maioris supradictæ scilicet sicut thesaurus ciuiliis &c. Respondeo vno modo vt supra ad argumentum responsum est distinguendo de thesauro vitali. Alio modo respondeo negando simpliciter consequentiam. Quia non est simile. Nam expensio thesauri ciuiliis non est honorifica regi aut vtilis reipublice nisi pro causa ciuili dispensetur, hoc enim importat ly causa ciuiliis. Dispensatio autem thesauri indulgentiarum semper est Deo honorifica aut vtilis Ecclesie dum pro opere pio etiam facta a peccatore in peccato mortali fit, vt supra et. q. 21. et infra. q. 25. habetur. Ideo formaliter et melius argueretur dicendo quod sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro causa ciuili: ita thesaurus Ecclesiasticus spiritualis indulgentiarum non nisi pro causa Ecclesiastica. i. vergente ad Dei honorem seu vtilitatem Ecclesie potest dispensari. Sed tunc non posset probari minor, quod scilicet opus piū nisi fiat in gratia non est causa Ecclesiastica scilicet ad vtilitatem Ecclesie aliquo modo, sed potius probaretur oppositum, vt supra. Et ea ratio potius probis esset.

Quest. 25.

Notabile.

VÆST. XXV. Vtrum requiratur quod tale opus piū pro quo conceditur indulgentia fiat in gratia, aut quod sit meritorium aut moraliter bonum: an sufficiat aliquando quod sit actus bonus ex genere licet moraliter malus. Et quo fine vel intentione fieri debeat. **Respō.** Respondeo per vnum notabile et tres propositiones. Notabile est quod loquendo de bonitate aut malitia morali non autem entitativa, actus dicitur

bonus ex obiecto seu ex genere aut simpliciter quā cadit supra materiā approbatā aliquo iure diuino naturali vel humano precipiente aut cōsultente, vt est orare dare eleemosynam &c. et econtra actus de genere malus aut simpliciter dicitur quādo cadit supra materiā reprobata vel prohibita aliquo iure de predictis, vt capere seu detinere re alienam inuito domino quod est furari, accedere ad non suā quod est fornicari &c. indifferens autem actus dicitur quādo cadit supra materiā non approbatā neq; reprobata aliquo iure, vt comedere ambulare &c. Item nota quod actus malus ex circumstantia dicitur quādo non cadit supra materiā vlllo iure reprobata sed ei accidit circumstantia ipsam actum vitians, vt orare vbi, quando, quomodo, quantum non oportet, aut propter finem indubitum vitiantem, puta propter vanā gloriā &c. malus autem vtroque modo scilicet ex genere et circumstantia dicitur quod vtriusque illorum rationem habet, scilicet materiā aliquo iure reprobata simul et circumstantiam vitiantem, vt furari propter fornicari aut econtra. Similiter triplex est actus bonus scilicet ex genere tantum, ex circumstantia tantum, ex genere et circumstantia simul. Et iste actus bonus ex circumstantia et genere simul dicitur simpliciter et perfecte moraliter bonus et virtuosus. Quia est actus liber et deliberatus conformis recte rationi distanti de omnibus requisitis ad perfectam bonitatem moralem. Quando vero actus caret aliqua circumstantia requisita pro tunc aut habet aliquā vitiantem dicitur malus moraliter simpliciter et vitiosus, ex quo est difformis recte rationi, ad quam requiritur plenitudo omnium requisitorum: et malus dicitur ex defectu cuiuscunq; pro tunc requisiti, quia licet sit actus bonus ex genere tantum, est tamen simpliciter malus moraliter vt dictum est. Item nota ex Angeli. in moralibus. ca. 8. quod circumstantia adiacens vel assistens tantum actui ipsum non afficiens, non viciat actum tanquam ei impertinens, vt si quis ieiunet cum vanagloria: si autem afficeret actum vitaret illum, vt si ieiunaret propter laudem humanā principaliter, vel si preiuratus fornicaretur, vel habens votum castitatis duceret vxorē. Similiter circumstantia mouens si afficit actum viciat illum, vt qui altitudine dignitatis facit quod non conuenit ei, abutens dono: si autem non afficiat non vitiat, vt qui ex vanagloria mouetur ad ieiunandum: tale ieiunium est bonum si non habeat vanam gloriā pro obiecto aut fine. Circumstantia autem mala infor mans actum semper vitiat illum: et hoc est quādo habetur pro fine seu pro obiecto ipsius actus, puta si volo ieiunare propter vanam gloriā: talis voluntas tendens in vtrumque, scilicet in ieiunium et in vanam gloriā est vitiosa. Quomodo autem actus malus ex genere potest bonificari per circumstantias, et esse aut fieri simpliciter moraliter bonus, vt occidere hominem, auctoritate publica et zelo iustitie aut auctoritate Dei: vel dolere de bono proximi, ex zelo iustitie, vel cognoscere non suam inuincibiliter estimatam esse suam.

suam, vt Jacob cognouit Lyam, vt Gerson. in regu-
lis moralibus dicit et Angest. vbi supra et alibi do-
cto. non est pro nunc de hoc agendum. Qui vo-
luerit videat supra lib. 2. de ignorantia quæst. 23.
ibi latius. ¶ Actus autem meritorius est actus mo-
raliter bonus propter Deum sume obedientialiter
dilectū factus, modo fiat ex charitate seu gra-
tia inclinante aut comprobante actum, modo
in gratia assistente, vt tenet Angest. in moralibus.
ca. 8. agens de circumstantia finis. Secundum Bona-
uent. in secundo distinct. 41. articulo primo quæ-
stione. 3. §. 35. et Caietan. 1. 2. quæstione. 109. ar-
ticulo secundo et. 8. et alij docto. de quo nunc nō
disputamus.

Propositi. 1. ¶ Hoc ergo supposito sit prima propositio. Nō
est necesse quod opus pium quod fit ad lucran-
dū indulgentiā sit meritorium, nisi id specialiter ex
tenore indulgentiæ requiratur. Probatur. Quia nō
requiritur quod fiat in gratia, vt supra. q. 21. habe-
tur, nisi quādo est simul tempus operis et fructus
indulgentiæ. Ergo multo minus requiritur quod
sit meritorium. Patet consequentia, quia ad esse
meritorium plus requiritur quā fieri in gratia. Ergo
etiā quādo est simul tempus operis et fructus indul-
gentiæ nō requiritur quod tale opus pium sit meri-
torium: sed sufficit quod tunc fiat in gratia: nisi ex
tenore indulgentiæ aut alio iure requiratur quod fiat
meritorie, puta quando conceditur indulgentia ce-
lebranti aut communicanti tali die: tunc enim ra-
tione communicationis que nō potest fieri digne et
fructuose quoad remissionē culpe nisi etiā merito-
rie fiat regulariter: ideo ad fructū indulgentiæ tunc
percipiendū in tali actu requiritur quod fiat meri-
torie. Et sic patet prima propositio.

Propositi. 2. ¶ Propositio secunda. Probabiliter valde dici po-
test quod ad lucrandū indulgentiam non est ne-
cesse quod opus pium iunctum sit perfecte et
simpliciter ex genere et circumstantiis moraliter
bonum. Probatur. Quia non videtur Ecclesia nos
arctius obligare ad actum meliorem pro lucran-
da indulgentia, quam ad impletionem precepti.
Sed ad impletionem precepti non nos obligat quod
faciamus actum plene moraliter bonum, ergo nec
ad lucrandam indulgentiam. Consequentia patet:
et maior probatur. Quia non videtur ratio
quare Ecclesia arctius nos velit obligare ad id, cū
ad finem intentum in opere pio pro lucrandā in-
dulgentia non plus requiratur ad esse pium quā
ad esse impletū precepti vel detur ratio de hoc.
Minor autem probatur supposita opinione com-
muni quod per opus bonum ex genere licet sit
moraliter malum et culpabile ex circumstantia
possumus impleere regulariter preceptum Eccle-
siæ et Dei, vt patet. Quia qui honorat parentes
aut ieiunatur orat dat elemosynam et restituit ex
vanagloria aut ex cupiditate culpabili aut alio
malo fine, certe implet predicta precepta, licet cul-
pabiliter agat contra alia precepta, in eodem actu
qui est moraliter malus eo quod habet circum-
stantiam vitiantem vt manifestissime patet ex su-

pradictis, vt refert Gerson. in regulis moralibus.
et Angest. in moral. capit. 6. in primo textu. in re-
spons. ad. 15. argumentum. Solum enim opus mo-
raliter bonum ex genere precipitur et requiritur
in predictis et similibus preceptis. Igitur similiter
in proposito dico quod non requiritur regulariter
quod tale opus pium sit moraliter bonū perfe-
cte, sed sufficit quod sit actus ex genere bonus et
pius et ad honorem Dei et vtilitatem Ecclesiæ ex
se seu ex relatione qualis ex tenore bulle imponi-
tur, licet sit moraliter malus et culpabilis ex cir-
cumstantia mala, puta quia per vanam gloriam
aut alias vitiat mortaliter aut venialiter talis
elemosyna vel ieiunium. Et hoc est verum etiam
si requiratur quod talis actus fiat in gratia: quia
potest esse moraliter malus ex circumstantia venia-
liter tantum vitiantem cum quo stat gratia: et potest
acquiri fructus indulgentiæ tūc quoad penas pec-
catorum iam quoad culpas remissorum. Secus si
ex tenore indulgentiæ vel alias requiratur quod
sit actus meritorius, vt celebrando aut communi-
cando: tunc enim requiritur etiam quod sit mo-
raliter bonus: non enim stat esse actum meritorium
quin sit moraliter bonus, vt supponitur secundū
veram et catholicam doctrinam.

¶ Si arguatur quod actus pius pro quo concedi
tur indulgentia est meritum de congruo ad sti-
pendium spirituale indulgentiarum. Ergo requi-
ritur quod sit saltem moraliter bonus. Nam mo-
raliter malus non videtur habere rationem vllā
meriti sed potius demeriti etiam de congruo.

¶ Respondeo, vno modo potest negari antece-
dens: sed ille actus est conditio iniuncta que pote-
rat nō iniungi aut imponi existēte alia causa pia
vt supra. q. 22. habetur. Alio modo concessio ante-
cedente negatur consequentia. Nam actus morali-
ter malus non quatenus sunt mali sed quatenus ha-
bent rationem bonitatis ex genere habent ratio-
nem meriti de congruo ad aliqua bona tempora-
lia et spiritualia, vt dicit Aug. li. 5. de ciuitate Dei.
ca. 12. 15. quod Romani meruerunt a Deo impe-
riū mūdi pro iustitia et alijs actibus suis strenuis
et bonis ex genere, quos tamē dicit egisse ex va-
nagloria et esse moraliter malos actus. Similiter
actus bonus ex genere est pius. i. ad honorē aliquē
Dei et vtilitatē Ecclesiæ quatenus habet predictā
bonitatē, non quatenus esset moraliter malus aut
culpabilis, et est meritorius de congruo et pius ex
genere suo, vt hoc etiam dicit Gerson. in regul.
mora. et communiter doct. et talem bonitatem et
pietatem elemosynæ aut ieiunij genericam requi-
rit Ecclesia ad lucrandū indulgentias. Et sic patet se-
cūda propositio probabiliter posita secundū cōiter do-
cto.

¶ Si autē teneatur alia opi. Adr. in materia de in-
dul. et de resti. vbi agit de bñficijs Ecclesiasticis et
in materia de penitētia et tandem in materia de
confessione dub. 4. quod scilicet coram Deo non
impletur preceptum aliquod neque satisfactio va-
let neque opus pium pro quo conceditur indulgentia ni-
si sit actus moraliter bonus: quod talis actus precipitur
et impo-

et imponitur et non solū actus de genere bonus:
tunc iā patet quod aliter esset dicendū. Cum quo cō-
cordat Caiet. vbi supra. q. 21. allegatus et Nauarro
tract. de indulg. nota. 19. vbi etiam ait cū Adri.
quod ad eo requiritur opus moraliter bonū quod
si esset culpabile quantum venialiter per illū nō lu-
craretur quis indulgentiam. Et hanc suā opi. limi-
tat Nauarro ibidem, vt supra. q. 21. illam opi. de
statu gratiæ limitauit. Sed vt dixi propositio su-
pra posita videtur probabilior et secundum com-
muniter doctores vt probatum est. Tu autem eli-
ge vt placer.

¶ Tertia propositio. Actus pius pro quo conce-
ditur indulgentia requiritur et sufficit ad eam lu-
crandam quod sit ex genere suo bonus: et quod prin-
cipaliter ex intentione actuali seu virtuali fiat ad
lucrandū talē indulgentiā secundū formā conces-
sionis talis indulgentiæ. ¶ Probatur primo quod
requiratur quod sit bonus ex genere suo, quia de
ficiente bonitate generica nō habet vnde habeat
bonitatē. Quia regulariter loquēdo presupponi-
tur ad bonitatē moralem, et requiritur aliqua bo-
nitas, sicut et ad esse pium. i. Deo honorificū et vtile
Ecclesiæ requiritur aliqua bonitas: et cum nō re-
quiratur perfecte moralis ex circumstantiis vt patet
ex propo. 2. neque possit esse moralis alia nisi gene-
rica. Ergo generica requiritur et sufficit regulari-
ter. Dico regulariter: quia actus malus ex genere
potest aliquando per ignorantiam inuincibilē esse
moraliter bonus, vt cognoscere nō suam estima-
tam inuincibiliter esse suā: et de aliena re inuinci-
biliter estimata sua dare elemosynā Pauperi &c.
et talis actus etiam credo quod sufficiat ad lucran-
dum indulgentiam: quia quoad obiectum forma-
le seu intentionale censetur bonus ex genere seu
ex obiecto, licet quoad materiale aliter sit, vt la-
tius de hoc habetur superius lib. 2. de ignorantia
questione. 23.

¶ Secundo requiritur quod principaliter fiat ex in-
tentione actuali seu virtuali ad lucrandum indul-
gentiam &c. Quia si non hac intentione sed alio
fine principaliter fiat, puta si principaliter quis vi-
sitet Ecclesiam aut adit sanctum Iacobum, Hieru-
salem, aut in expeditionem terræ sancte, aut dat
Elemosynā, aut ieiunat, ex causa auaritiæ, recrea-
tionis aut honoris mundani, aut visitandi parētes
seu amicos, aut vt satisfaciāt pro alias debito et
huiusmodi: non autem principaliter facit pro il-
lo fine lucrandi indulgentiā: certe non lucratur il-
lā per tale opus. Quia non eo modo et qualitate
fit quomodo imponebatur: neque vllō modo fit
pie vt requiritur ad eum finem ad quem impo-
nitur tale opus principaliter. Ergo requiritur et
sufficit quod tale bonum opus: ex genere et pium
fiat pie et ad fid ad quod ex tenore bulle imponi-
tur fiat principaliter et ex intentione actuali seu
virtuali. Quod tunc fit: quando fit principaliter
pro lucrandā indulgentia, vt habetur in forma cō-
cessionis vt dictum est. Ex predictis patet quod si
quis vadit ad sanctum Iacobum ad visitandum pa-

rentes principaliter et minus principaliter pro lu-
cranda indulgentia, sic scilicet quod non nisi pro
visitandis parentibus tunc iret: non lucratur eam.
Si autem contra, principaliter pro lucrandā indul-
gentia et minus principaliter pro visitandis parē-
tibus, sic scilicet quod nihilominus tūc iret etiam
si non essent ibi parentes visitandi: tunc bene lu-
cratur illam. Si vero æque principaliter vadit pro-
pter vtrunq; etiam lucratur illam: quia simultas
alterius finis seu intentionis æque principalis nō
excludit alium: nisi sint illi duo fines incompati-
biles saltem de lege, vt ire ad lucrandū indulgen-
tiam simul et in despectū concedentis aut ad for-
nicandum et huiusmodi: vel nisi sint duo vitimi
fines, quales non sunt in proposito, vt latius An-
gest. in moralibus ca. 8. vbi agit de circumstantia fi-
nis, et ca. 14. de his agit, et Nauarro in ca. quando
de consecra. dist. 1. in. ca. 6. §. 14.

VÆSTIO. XXVI. Quæstio

Vtrum et quomodo vnus
pro alio possit lucrari in-
dulgentiam.

¶ Respondeo per tres pro-
positiones. Prima est, nul-
lus potest pro alio viuo
aut defuncto lucrari indul-

gentiam, nisi hoc ei specialiter concedatur secun-
dum formam bulle aut concessionis. ¶ Probatur
secundum Palud. in. 4. distin. 20. q. 4. art. 3. concl.
6. et B. Thom. in addi. 3. par. q. 27. artic. 3. et com-
muniter docto. eadem distin. 20. quia qui dat in-
dulgentiam applicat cui et quomodo vult: nō au-
tem ille qui implet conditionem, vt patet supra
q. 3. Ergo licet quilibet possit valorem satisfacto-
riū sui operis alteri applicare: non tamen valo-
rem indulgentiæ concessæ pro illo opere nisi hoc
ei concedatur. Item quia indulgentia est stricti iu-
ris quoad hoc vt non valeat vltra tenorem con-
cessionis vt supra. q. 9. in respon. ad. 2. argumen-
tum habetur. ¶ Et nota quod quando ex conces-
sione Pape vnus alteri lucratur indulgentiam nō
dat illi talem indulgentiā: quia talis datio est actus
iurisdictionis quoad viuos, superioritatis autem
supra thesaurum Ecclesiæ communicandum quo
ad viuos et defunctos quibus talis indulgentia cō-
ceditur. Ideo solus Papa seu prelati concedit ta-
lem indulgentiam quam vnus alteri lucratur ex
bulle concessionē. Et dicitur eā alteri lucrari quia
facit pro eo id quod requiritur vt ille alius eam lu-
cretur secundum formam concessionis. Ex quo
patet quod id quod aliqui doctores dicunt quod
scilicet indulgentia ex intentione suscipientis trā-
fertur in illum qui est in purgatorio, intelligitur
sano modo, non quidem sic quod ipse communi-
cat anime purgatorij indulgentiam de thesauro
Ecclesiæ: neque quod ipse prius lucretur sibi in-
dulgentiam et post tempore vel natura commu-
nicet illam anime purgatorij. Quia talis commu-
nicatio etiam per modum suffragij pertinet ad au-

toritatem superioritatis super tali thesauro, que auctoritas soli Pape aut prelatis conuenit vt supra q. 3. et. 15. late dictum est. Sed intelligitur quod ipse facit tale quid requisitum vt anima purgatorij lucratur talem indulgentiam ei concessam a Papa secundum tenorem concessiois vt dictum est.

Corol. 2. Patet etiam ex dictis qd qui aliquē pro se mittit Romam aut sanctum Iacobū pro lucranda indulgentia: tunc nisi habeat concessioē qd sic mittendo ipse lucratur indulgentiā ac si ipse iret, non lucratur illam: licet mereatur et satisfaciāt voto si quod habet de visitando talem locum per se vel per alium. Is autem qui mittitur et venit loco alterius si venit cum debita intentione lucrandi sibi etiam indulgentiam (vt supra. q. 25. proposi. 3. habetur) lucratur eā sibi et meretur, quāuis simul impleat votum alterius et lucratur alteri illam indulgentiam ex tenore concessiois, vt ait Abulen. super Matth. 19.

Propos. 2. Propos. secūda. Licet quis (modo sit debitor penarū pro suis peccatis modo non) bene possit pro alio promereri aut lucrari indulgentias ad finem supradictum: nemo tamē quantūcūq; sit in gratia et nullius indulgentiā indigens potest transferre in aliū fructū indulgentiarū quas iā sibi lucratus est. Hec propositio est Adria. in. 4. in mat. indulg. concl. 5. que probatur secundū eū: quia sicut nō potest quis in aliū transferre gratiā abolitiois culpe, ita nec remissionem pœnæ. Hec ratio non videtur efficax. Nec est simile de culpa et pœnā, vt patet de satisfaciēte pro alio quoad penā pro peccatis iam quoad culpā dimissis, ideo melior ratio est. Quia iam ille indulgentiā habuerit suū effectū in lucrāte, vel redierunt ad thesaurum Ecclesiæ: ideo non possunt applicari nisi per modum indulgentiæ de nouo requirantur alteri, vt de hoc infra. q. 42. in. 2. puncto habetur.

Propos. 3. Existens in mortali peccato potest alteri existenti in gratia lucrari indulgentias secundū formā concessiois: nisi hoc specialiter ex bulla aut alias alio iure caueatur. Probatur. Quia nō requiritur status gratiæ nisi pro eo tēpore quo quis lucratur indulgentiam seu fructū eius sibi ipsi, vt supra. q. 24. et. 25. dictum est. Ergo sufficit ad lucrandū indulgentiā alteri qd in eo statu talem actum faciat qualis requiritur et sufficit ad lucrandū sibi: ex quo per hoc non tollitur debita dispositio gratiæ eius pro quo acquiratur talis indulgentia, vt de hoc etiā quoad defunctos specialiter dictum est supra. q. 17. in fine dub. 4. licet sum. Angel. tit. de indulg. §. 21. secundū aliquos teneat oppositum. Et hoc est verū etiam quādo quis motu proprio secundū tenorē concessiois vult acquirere alteri viuo aut defuncto indulgentiā, in quo posset esse aliqua difficultas vt supra. q. 25. habetur. Nam si mādato aut pœce alterius faciat pro eo id quod per bullā imponitur ad lucrandū indulgentiā secundū tenorē bulle: tunc nil obstat qd talis minister exequens sit in mortali vt cōmuniter dicunt doctores: vt refert etiam Gabriel in canon.

lect. 58. litera. V. X. &c.

Sed ad predicta dubitatur, vtrū quando forma indulgentiæ nō cōcedit qd quis eā possit alteri lucrari, si quis mādāt seu procurat qd alius det pro eo tale elemosynā requisitā ad lucrandū indulgentiā: aut qui ratificat talē dationē elemosynæ pro eo, lucratur indulgentiam ac si ipse dedisset?

Respondeo quoad primū qd sic. Nā licet que dā sint opera que quoad ipsum genus et substantiā operis requirūt personālē operationē ad hoc qd dicatur fieri per talē personā, vt est visitatio Ecclesiæ, oratio, ieiuniū et huiusmodi, nullus enim proprie dicitur hec facere nisi per se faciat nō autem quādo per aliū: ideo nisi bulla cōcedat nō potest quis hec facere ad lucrandū indulgentiā pro alio, vt supradictū est: etiā si ille alius ratificet ea nomine suo gesta. Sunt tamē alia opera que ad hoc qd iste dicatur proprie ea facere nō requirūt personālē istius executionē eorū: sed sufficit ipsius causalitas, sic scilicet quod alius eius iussu pœce suasionē aut causalitate ea faciat pro eo: vt sunt opera que politice et ciuilitate vel in cōmuni modo cōcupiscendi sic intelligūtur, puta dare, mutare, emere vendere, accipere, et huiusmodi. Non enim is tantum dicitur dare elemosynam: proprie qui personaliter exercet per se talem actum, sed etiam qui precipit aut quomodocūque mandat dari per alium seruū vel amicū. Ideo qui per suū famulum vel amicū dat elemosynam in bulla taxatam mandans dari pro se, bene lucratur indulgentiam ac si ipse dedisset: et impleuit quod bulla imposuit dandū in sua propria significatione polytica vt polytice talia accipiebantur vt dictū est.

Verum est qd etiā si dominus mādāt et per famulum mittat elemosynam, si tamen ipse famulus nō dat efficaciter eā vt bulla disponet sed sibi rapit perdit vel aliud facit: tunc ipse dominus nō lucratur indulgentiā, licet per eū non stetit neq; ipse fuit in culpa qd non daretur. Quia nō est impleta conditio in effectu, ex quo nec per se nec per alium efficaciter dedit vt bulla disponit. Ex his sequitur quod frater minor qui etiā de licentiā prelati non potest per se vel per interpositam personam accipere pecuniam aut super eius expensione auctoritatem habere ex vi regule sue: potest tamen per amicū spiritualem pecuniā procurare vt detur pro eo ad lucrandū indulgentiam, sicut et ad alias rei necessarias sibi procurandas ita etiam ad bullam et indulgentiam habendam, et quoad hoc dicitur ipse facere per se quod bulla dandum imponit, vt hoc etiam ait summ. Restit. indulgentia. §. 17. et Ioann. Maioris, in quarto distinctio. 20. quia et talis est intentio Papæ, vt patet ex cōmuni practica et ex tenore bullarū: Et sic patet responsio ad primū quod in dubio querebatur.

Quoad aliud scilicet vtrum sit idem iudiciū de ratificante quod nomine suo datū est per aliū non rogatū, puta si quis propriis motu dedit elemosynā et accepit bullā pro alio seu indulgentiā ac si

Respon.

ac si ipse a principio mandasset autē procurasset id dari pro eo. Respondeo videtur probabiliter qd sic. Quia rati habitio retrotrahitur et mādato comparatur. de re. iu. maxime in talibus operibus et actibus ad quorum propriā significationem non requiritur executio personalis vt dictū est, qualis est hec. Maxime hoc videtur verū quando qui habet curā aut potestatem alterius dat pro eo elemosynam pro lucranda indulgentia, vt pater pro filio &c. non tamē per hoc excluditur amicus pro amico vt probatū est. Et ad hoc videtur etiā practica huius temporis, que est optima interpres voluntatis Papæ et tenoris bullarū. Et nota qd ex eo tēpore quo ille, pro quo per alium data est elemosyna, eam ratificat et non ante censetur ipse eā dedisse et bullam accipere. Nota etiam quod hec nō est concessio indulgentiæ per modū suffragij vt supra. q. 15. late habetur. Et concordat Soto cū omnibus supradictis in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3. quia hoc non est nisi donare pecuniam alteri ad capiendū bullam. Secus esset si oraret sponte sua, vel elemosynam daret vel visitaret Ecclesiam pro alio pro lucranda indulgentia si ipse esset in peccato mortali, de quo supra. q. vigesima quarta latius habetur.

Quest. 17

QVÆST. XXVII.

Vtrum ad lucrandū indulgentiā concessam vere penitentibus et confessis de omnibus peccatis de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, sufficiat confessio quadragesimalis tantum, et generalis etiā de obliis et ignoratis: et quomodo intelligatur alie similes forme, et quomodo impleri debeant ad lucrandū indulgentiam eo modo concessam.

Propos. 1.

Respondeo per septē propositiones. Prima est. Confessio actualis presens preterita vel futura nō requiritur ex vi indulgentiæ et ad eā lucrandū: sed requiritur et sufficit status gratiæ nisi concedens imponat talem concessioē aut reconcessionem. Probatur prima pars ex supradictis. q. 24. 25. vbi de hoc late habetur. Secunda pars. si nisi concedens imponat &c. Patet. Quia in eius arbitrio est concedere indulgentiā sub tali onere seu conditioe concessiois aut reconcessionis. Dico vel reconcessionis: quia licet absolute non possit etiā Papa nos obligare ad reconfitendū iam semel rite confessi: potest tamē ex suppositione seu conditione, vt pote si volumus lucrari indulgentiā qd non aliter lucrēmur nisi reconfitamur: sicque talis reconcessio non est absolute inuoluntaria sed voluntaria: quia ex suppositione seu in sua causa est voluntaria, vt communiter docto. in. 4. in materia de concessioe tractant. Sed nota quod nunquā

fere Papa sic concedit indulgentias sub conditioe reconcessionis nisi specialiter exprimat hoc scilicet quod iterata eorundē concessio fiat, sed de concessioe tantū nondum confessionum peccatorum intelligitur concessio ibi iniuncta de qua quomodo sit intelligēda est dubium: ideo quoad hoc sint propositiones sequentes.

Propos. 2.

Propositio secunda. Forma hec omnibus vere penitentibus et confessis cōcedimus indulgentiā omnium suorum peccatorum, potest intelligi tripliciter secundum triplicem opinionem. Prima opinio est de Turrecremata, et Floren. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. et Supplement. Gabrielis in. 4. dist. 45. q. 3. art. 3. dubi. 1. que stat in duobus punctis: quorum primū est, quod ad lucrandū talem indulgentiam requiritur et sufficit quod quis tunc confiteatur vel quod ante saltem in quadragesima secundum Ecclesiæ preceptum fuerit confessus. Quod horū alterū requiratur, patet. Quia tenor indulgentiæ requirit concessioē et contritionem seu veram penitentiam. Ergo requiritur confessio proprie accepta: ex quo indulgentiæ sunt stricti iuris quoad hoc qd. in sua propria significatione est earum forma intelligēda, hec autem est confessio actualiter et sacramentaliter et non in solo voto iam facta, vt patet: quia ibi distinguitur confessio a penitentia et contritione, dū vtrūque simul vt est distinctum a se inuicem in predicta forma imponitur: alioqui sufficisset dicere omnibus vere penitentibus. Ergo requiritur confessio sacramentalis actualis et non sufficit confessio in voto. Quod autem sufficiat confessio sacramentalis facta illo anno secundū preceptū Ecclesiæ, patet tripliciter. Primo. Quia verba generalia iudicis sunt secundum formam iuris generalis interpretanda. Ergo sufficit quod talis sit confessus secundum ius semel in anno. Secundo, quia Papa in tali concessioe non intendit inducere ad confessionem sed ad elemosynam vel ad aliud opus pium pro quo conceditur indulgentiā, et vt quis sit capax indulgentiæ addit quod sit contritus et confessus. Ergo sufficit quod sic sit contritus et confessus quod sit capax indulgentiæ. in statu gratiæ. Hoc autem potest haberi per contritionem de peccatis commissis post concessioem quadragesimalem secundum ius. Ergo hoc sufficit. Tertio quia ex quo tenor bulle non dicit quod sit tunc de nouo contritus et confessus, sufficit iam facta confessio secundum ius cum statu gratiæ, qui per contritionem haberi potest. Secundum punctū huius prime opinionis est quod per talem formā indulgentiæ habebit quis remissionē omnium peccatorū suorū vsque tunc commissorū simpliciter vt sonat tenor concessiois sine vlla exceptione: secus si concedatur solum indulgentia de omnibus peccatis de quibus corde contritus et ore confessus fuerit: tūc enim licet sufficiat confessio facta secundū ius vt supradictū est: non tamē habebit indulgentiā nisi de illis tantū peccatis de quibus est contritus et confessus sacramentaliter in speciali vel generali vt

Opinio. 2.

Opinio. 3.

infra propof. 3. habetur vt fonat forma concessio-
nis huius. Ideo oportet ea cōfiteri falte in genera-
li vt ad ea extendatur indulgentia. Quod ergo fu-
pradicto modo vere contritus et confessus lucratur
indulgentiā prefatā etiā quoad peccata incul-
pabiliter oblita et ignorata in confessione. Ratio
est. Quia Papa nō strictius exigit confessionē ad
lucranda indulgentiā quam ad implendū precep-
tum de confitendo. Sed tali precepto satisficit cō-
fitendo cum debita examinatione etiam si ex
obliuione seu ignorantia nō tamē notabiliter cul-
pabili maneant aliqua mortalia nō specialiter cō-
fessa. Ergo similiter impletur hec conditio de cō-
fitendo ad lucrandum indulgentiam. Alioqui vi-
deretur Papa imponere impossibile, aut etiam de-
fraudare, cum sepe concedat de omnibus rite aut
debite confessis. Et facit etiam ad hoc quod dicitur
communiter secundū predictos doctores q̄
quando forma indulti continet quod si quis tenetur
alteri restituere aut satisfacere satisficiat, intel-
ligitur sic et quomodo commode potest: nā id dicitur
ciuilliter posse quod iure et commode sine ma-
iōre damno potest fieri. Quod si nullō modo po-
test in toto vel in parte restituere: certē dicunt q̄
nihilominus lucratur talenti indulgentiā si alias
est debite dispositus: quia dicunt quod nō est cre-
dibile Papam per has cōditiones impossibiles ali-
quibus velle eos frustrare fructu indulgentiæ. Er-
go predictū secundū punctum est verum, maxi-
me quādo bulla nō limitat indulgentiā, de omni-
bus peccatis de quibus corde contritus et ore cō-
fessus est, sed absolute de omnibus peccatis suis cō-
fessit indulgentiā, vt sonat predictus tenor indulg.
Opinio. 2. Secunda opinio est Siluestrinæ. tit. indulgentia
q. 7. et sum Ange. §. 17. et Rose. eo. tit. secundum
Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 3. conclus. 1. et Panor.
in ca. omnis vtriusq; sexus. de peni. et re. et Ioan.
Andr. in ca. quod autem. eo. tit. et gloss. in Clem.
vnica. de reliqui. et vene. sanctorū, et Ioā. de Imo.
et Card. ibidē, et Felin. ferm. de indulg. colum. 6
et Gerson. Alphab. 33. litera. in tracta. de indulg.
cons. 3. que opinio stat in duobus punctis. Quo-
rum primū est quod in supradicta forma indul-
gentie nō requiritur confessio sacramentalis tūc
vel ante illo vel alio anno preterito facta secundū
ius vel alio modo: sed solum requiritur et sufficit
quod habeat propositum confitendi secundum
ius scilicet in quadragesima. Quo habito cum
vera contritione fit capax indulgentie, et im-
plet illam conditionem, et potest illam ex tūc lu-
crari etiam si ante non sit confessus per decē an-
nos. Quāuis stando in rigore vt dicit Gerson. vbi
supra et in regulis moralibus Alphab. 25. litera. G
videtur quod requiritur confessio facta saltem se-
cundū ius vt supra in primo puncto dicebat pri-
ma opi. Ratio huius primi puncti huius secun-
do opi. est triplex. Prima. Quia qua ratione nō re-
quiritur confessio sacramentalis nunc facta vt di-
cebat. 1. opi. eadem ratione nec olim secundū ius
facta requiritur. Quia Papa non intendit neq; ex-

primit q̄ nunc vel olim sit cōfessus, Sed certe
hec probatio nil valet. Quia bulla expresse dicit
omnibus confessis: et cōstat loqui de confessione sa-
cramentali vt supra in opi. 1. probatū est. Secūdo
probatur. Quia (vt refert Siluestr. vbi supra) sic
fuit responsum et declaratū in concil. Cōstantien-
si. f. sufficit propositū cōfiteri secundū ius. vt habe-
tur in quodā libello cuiusdā patris de ordine præ-
dicatorū. Sed certe si predictus libellus suffice-
ret ad faciendū fidē de hoc etiā sufficeret pro hac
opinione: sed nō sufficit: quia nescitur quis et quo
modo id sumpsit, neque in libro conciliorū habe-
tur id. Tertio probatur idem. Quia sic videtur
iam esse in practica et consuetudine que est opi-
ma interpret legum et dispositionū humanarum:
et nisi Papa aliud exprimat seu aliam formā appo-
nat, sic est intelligēda predicta forma quoad hoc.
Secundum punctum huius prime opi. est quod
valet talis indulgentia ad remissionem omnium
peccatorum etiam oblatorum et ignoratorum vt
dicebatur in secundo puncto. 1. opi. propter eas-
dem rationes.

Opinio. 3. Tertia opinio est Caiet. in. 2. quodlibet. in tra-
cta. de indulg. q. 10. et aliorum antiquorū. Que
opi. stat in duobus punctis. Quorum primū est q̄
requiritur vera penitētia simul et confessio sacramē-
talis de omnibus mortalibus commissis nō cōfes-
sis vsque ad illud tempus quo quis est lucraturus
talē indulgentiā: alioqui nō lucrabitur illā nec in
toto nec in parte, et ratio est quia in predicta for-
ma indulgentie ponuntur due cōditiones distin-
cte. f. quod sit vere penitens seu contritus et q̄ sit
cōfessus, ergo vel vtrūq; requiritur et sufficit secū-
dum formā iuris tantū. f. tempore quadragesime
esse impletū aut implendū illo anno, vel vtrūque
simul requiritur tunc esse impletū aut impleri tē-
pore luocationis indulgentie. Quia eodē modo
simul ponitur vtraque cōditio requisita. Sed con-
stat contritionē verā requiri de omnibus vsque
tunc commissis. Ergo et confessionem simul sacra-
mentalem vt dictum est. Alioqui sufficeret dicere
vere contritis seu penitentibus. Hec ratio militat
contra vtramque opinionē supra positam. Item
est alia ratio. Quia si intelligatur de iam cōfessis
solum secundū formā iuris (vt dicebat prima opi-
nio), iam sequitur contra ipsos q̄ tales indulgen-
tie non valerēt nisi confessis singulis annis secun-
dū ius: et per cōsequens q̄ si omisisset quis vno
vel illo anno cōfiteri nō posset lucrari talē indul-
gentiā etiā si tunc extra tēpus iuris cōfiteretur ad
eā lucrandū. Quod tamē cōcedere est contra om-
nes doctores et contra intentionē Pape et præsi-
cam Ecclesiæ. Ergo prima opinio quoad hoc nō
valet. Secundū punctum huius. 3. opi. est quod
predicta indulgentia solum valet quoad peniten-
tias iniunctas pro suis peccatis confessis et oblitis
&c. sed hoc procedit supposita alia sua opinione
quod nulle indulgentie valet nisi quoad penitēti-
as iniunctas a confessore. Que opi. supra reprobata
est. q. 9. propof. 4. et ibidē in resp. ad. 1. argum.

Igitur

Opinio. 4. Igitur inter tot opiniones doct. videtur mihi
(saluo meliori iudicio) quo ad supradictam for-
mam indulgentie tandē dicendū: primo quod stan-
do in tenore dicte forme qui est maxime attendē-
dus, sicut requiritur vera penitētia ita et sacramē-
talis confessio simul de omnibus mortalibus com-
missis vsq; ad tempus fructus indulgentiæ, vt di-
cebat. 3. opi. Caiet. in primo puncto, et propter ra-
tiones ibi positas: nisi cōmunis practica Ecclesiæ
sit aliquādo in oppositū. Quod ideo dico, quia
nō cōsuetudo talis scita et tollerata a Papa vide-
tur eius mentē interpretari pie et fauorabiliter q̄
sufficeret confessio in voto vt dicebat. 2. opi. supra
posita in rapūcto. Et sic cōcordatur illi doctores.
vt ibi etiā innuitur ex dictis Gers. Secūdo dico
q̄ predicta indulgentia valet ad remissionē penarū
omniū suorū peccatorū absolute vt sonat tenor
indulgentiæ, tā cōfessorū quā inculpabiliter obli-
torū et ignoratorū vt dictū est in secundo puncto
prime et secunde opi. quāuis ratioes ibi posite: nō
probēt intentū. Nō est enim incōueniēs q̄ Papa
imponat pro lucranda indulgentia aliquā conditio-
nē impossibilem aliquibus. f. infirmis, puta visita-
tionē Ecclesiæ aut expeditionē Hierusalē aut ierū-
nū, qui ideo nō lucrabuntur talē indulgentiā: tamē
erit possibilis alijs: aut q̄ in tāta parte peccatorū
aut de tot et nō de alijs peccatis lucretur quis talē
indulg. Ideo precipua ratio huius secundi puncti
est, quia tenor indulg. nil excipit. Ergo cōcedit q̄
de omnibus etiā oblitis lucretur talē indulgentiā
qui cōtritus et cōfessus fuerit. Quia vbi ius nō di-
stinguit nec nos distinguere debemus, vt habetur
in glossa. solite. de maiori. et obedi. Cū hac nō
stra. 4. opi. cōcordat Nauarro tract. de indulg. no-
ra. 8. addēs pro ratione, q̄ ideo Papa talē confessio-
nē iniungit vt tutius ratione eius homo fiat cōtri-
tus: et lucretur indulg. et vt sit pars cause vel ope-
ris p̄i sufficiens ad tantā indulgentiā, quodq; ideo
etiā Papa sepe dicit in bullis q̄ tales indulgentias
cōcedit cōfessis vel ijs qui intra mēsem vel intra
tot dies cōfessi fuerint: quia si talis confessio habe-
ri potest de mortalibus nondū vsq; tunc cōfessis
necessaria est ad lucrandū illā indulgentiā: secus
si confessio fieri nō potest ex defectu cōfessoris vel
ex obliuione vel ex alia impotētia vel causa alia le-
gitima, quia tūc sufficit cōtritio vel status grē ad
eā lucrandū. vt etiā ait sum. Ang. vbi supra: quia ea
presumitur Pape intētio iusta, et gloss. in extrauag.
antiquorū. de pe. et re. Ex quo sequitur secundū
Nauarro vbi supra, q̄ questurus plenariā indulg.
quā bulla cōfraternitatis corporis Christi cōcedit
ijs qui se illi addicūt, eodē die quo nomē illi dat
oportet vt sit cōfessus: quia cōtritis et cōfessis con-
ceditur illa indulgentia tunc: et similiter dicatur
de indulgentiis corporis Christi et conceptionis
B. Virginis: et alijs eiusmodi que ad iustarū anni ru-
bilei cōcedi solent.

Propof. 3. Tertia propositio est. Quando conceditur in-
dulgentiā sub hac forma, Cōcedimus seu cōceda-
tur ei qui hoc vel hoc fecerit indulgentia omniū

suorum peccatorū de quibus corde contritus et
ore cōfessus fuerit, vel de omnibus suis peccatis
ore cōfessis, est triplex opi. quarum prima stat in
duobus punctis cōtēntis in opi. 1. supra posita in
2. propof. nullā enim facit differētiā inter hāc for-
mā et illā, preter illud quod in. 2. puncto eiusdem
opinionis ibi notatū est quando venit hec formā
indulgentie. Secūda opinio stat in duobus punctis.
Primū est q̄ requiritur confessio sacramentalis: fa-
cta sicut et cōtritio de omnibus vsq; ad tēpus fru-
ctus huius indulgentiæ commissis, et nō sufficit cōfes-
sio secundū ius facta illo anno, neque solum pro-
positū postea confitendi. Secundum punctū hu-
ius. 2. opin. est, quod talis indulgentia etiā plen. so-
lū valebit ad remissionē peccatorū tunc confessio-
rum: non autē ad remissionem olim iā confessorū
neq; oblatorū aut ignoratorū inculpabiliter. Ra-
tio omniū horū est (vt dicit opinio) quia sic sonat
tenor cōfessionis prefate. Itē quia in bulla Africæ
in qua talis tenor habebatur dicebatur, cōsequen-
ter q̄ cōcedit Papa q̄ talis indulgentia etiā extēda-
tur et valeat quoad peccata olim cōfessa: ex quo
videtur quod si id specialiter nō expressisset certe
non includeretur neq; intelligeretur in predicta
forma de qua nunc agimus. Sed certe ista secūda
opinio nō est vera neq; cōmuniter tenetur neq;
eius rationes quid probāt. Quia neque tenor in-
dulgētie sic sonat quod. f. requiratur tunc cōfes-
sio aut reconfessio: neq; ex eo quod Papa aliquā-
do specialiter expressit quod valeret quoad pec-
cata olim cōfessa, nō in quā sequitur quod si non
expressisset nō sic valeret: nam dici pōt q̄ ideo sic
expressit vt tolleretur omnis occasio dubitandi,
maxime vbi sunt diuersæ opinionēs: ideo ad ma-
iorem declarationem expressit id quod et quo-
modo bulla intelligebatur.

Opinio. 3a. Ideo tandem est tertia opinio cōmunis et vera.
Que stat in duobus punctis. Quorum primū
est, quod in predicta forma nō requiritur actua-
lis vlla confessio tūc aut ante seu illo anno facta
secundū ius, sed status gratie tantū. Ratio. Quia ex
quo forma indulgentie nō dicit quod concedatur
confessis et cōtritis vt dicebatur in prima forma
supra posita in secūda propositione: neq; dicitur
de confessis tūc aut suo cōfessori, sed solū dicitur
vt supponitur, quod facientibus tale quid conce-
datur indulgentia de peccatis de quibus corde con-
triti et ore confessi fuerint. Ergo sufficit quod sit
capax indulgentie in statu gratiæ. Quod si in ta-
li forma diceretur quod talis indulgentia conceda-
tur ei per confessorē: iam videtur requiri confes-
sio actualiter tūc faciēda eo modo quo infra pro-
po. 6. habetur. Secundum punctum huius tertie
opi. est, quod talis indulgentia solū valebit quoad
peccata vsque tunc iam contrita simul et confessa
quocunq; tempore. Quia sic sonat tenor predi-
cte forme indulgentie. Ideo non remittuntur pec-
cata oblita aut ignorata in confessione sacramenta-
li etiam omnino inculpabiliter, nisi sint iā aliquo
modo confessa sacramentaliter secundum ius, vel
M m 4 alioqui

aliquo tempore vt infra propo. 6. et. 7. habetur. Immo licet tale peccatum inculpabiliter oblitum postea quis confiteatur sacramentaliter transacto tempore lucrandi illam indulgentiam, postea nõ hiterabitur illa de illo peccato: Quia tenor indulgentie solum erat de sacramentaliter confessis vs que tunc quando lucrabatur illam. Et ita fuit practicum inter multos doctores tempore Sixti. 4. et sic tenet Gerson in tracta. de absolut. sacramentali Alphab. 33. litera. K. et Supple. Gab. in. 4. dist. 4. q. 3. art. 2. propof. 8. et art. 3. dub. 1. et sum. Ang. tit. indulg. §. 2. et sum. Ro. et cõmuniter docto. per rationem predictã. ¶ Quãuis Floren. 1. part. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. et Turrecremata et Siluester. tit. indulg. q. 8. q. 10. et Nauarro tracta. indulg. nota. 30. §. 11. et. 12. dicant posse pie dici quod inculpabiliter oblita et ignorata remittuntur per talem formam indulgentiæ: sicut et per illã aliã formam supra positam propo. 2. et cum his concordans Adr. in. 4. par. mat. de indulg. dicit insuper sic esse in communi opinione doctorũ. ¶ Sed salua reuerentiã debita nec cõmunis opinio id tenet neque tenor indulgentie ei suffragatur. vt dictum est. Neq; est simile de hac forma et de illa alia forma supra posita in propo. 2. vt vbi dictũ est. Nisi forte pro cõcordia dicatur qd illa oblita vel ignorata iam censentur ore cõfessã si penitens in confessione sacramentali aliquando facta post particulare aliorum confessionẽ intendebat illa includere in generali omniũ oblatorũ et ignoratorũ cõfessione. Tunc enim id sufficit ad absolutionẽ sacramentalẽ de eis habendã et ad lucrandũ indulgentiã, vt videtur innuere Adrian. vbi supra et latius dicitur infra propof. 6. et. 7. circa hoc. Ideo ait Gerson. vbi supra. Videat ergo quilibet quantum expediat nõ dari obliuioni peccata sed illa expresse cõfiteri habita copia sacerdotis. ¶ Sed vtrũ per predictã formam indulgentiæ requiratur etiã confessio aliqua specialis aut generalis aliquãdo facta de venialibus vt ad eorũ penas extẽdatur et valeat talis indulgẽtia, dicit Adria. vbi supra qd sic, alioqui non valebit eis talis indulgẽtia nisi ea quis confessus fuerit in specie aut in genere modo predicto consequendo aliquẽ effectum remissionis per sacramentalẽ absolutionem, vt etiã de hoc latius habetur infra. propof. 6. et. q. 28.

Propof. 4. ¶ Quarta propositio est. Quãdo indulgẽtia conceditur sub hac forma. f. cõceditur indulgẽtia plenaria de iniunctis penitentijs, quomodo debeat intelligi. Respondeo per duo puncta. Primũ est qd nisi ibi exprimat quod tũc seu illo anno fiat cõfessio seu quod cõfessor concedat talẽ indulgentiã, non est necessaria cõfessio tũc vel olim facta, sed sufficit status gratie vt supra propof. 3. habetur in. 3. opi. ibi tandem posita. ¶ Secundũ punctũ est quod talis indulgentia solũ valet quoad penitẽtias vs que tunc iniunctas sacramentaliter a sacerdotibus. Ratio. Quia sic sonat forma indulgentie et sic cõmuniter tenetur. Ideo si nil est aliquo modo a sacerdote iniunctum, certe nil remittitur per talẽ

formam indulgentie etiam plenarie de iniunctis tantum penitentijs concessẽ. Sed nota quod vt dicitur penitentiã iniunctã sufficit quod sacerdos cũ alicuius breuis penitentie impositione vt cõmuniter fit, postea simul relinquendo arbitrio penitentijs generaliter iniungat aut dicat omnia bona quæ feceris et mala quæ passus fueris sit tibi in remissionem peccatorum, talis enim iniunctio generalis et relicta arbitrio penitentijs (vt ait Gers. in regulis moralibus Alphab. 25. G.) videtur qd prodest et sufficit ad hoc qd omnes penitentijs specialiter iniungende sint et dicatur iã quodãmodo iniuncte generaliter vt sic indulgẽtia predictã extẽdatur etiã ad specialiter iniungendas. Et forte secundũ hoc intellexerunt Floren. 1. part. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. et Turrecrem. quãdo dixerunt qd etiã penitentijs que clauẽ non errante essent iniungende remittuntur per predictã formã indulgentiæ plenarie de iniunctis penitentijs: et etiam. Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 1. idem dicit, quod est intelligendũ quãdo iã generaliter sunt iniuncte vt dictum est: alias nõ videtur habere veritatẽ, ex quo forma indulgentiæ aperte reclamatione similiter et opinio cõmunis. Neque enim dicitur penitentiã iniunctã ea quæ est a canone tantum statuta: sed ea que est a iudice imposta aliquo modo vt dictum est et etiam latius habetur supra. q. 9. propof. 3.

Propof. 5. ¶ Propositio quinta. Quãdo forma indulgentie sine vlla limitatione absolute dicit qd faciendũ aut dandũ tale quid cõcedatur talis indulgentia, et nõ dicit per quẽ debeat ei cõcedi: tũc secundũ Floren. vbi supra et Siluest. tit. indulg. q. 10. quilibet etiã laicus cui per Papam potest iurisdicctio Ecclesiastica cõmitti potest talem indulgentiã concedere. Quia per talem formã videtur Papa sic cõcedisse, quod scilicet per aliquẽ concedatur: et eũ non signauerit per quẽ iã. Ergo videtur cõmississe cuiquẽ que voluerit ipse lucraturus talẽ indulgentiã. Hec ille. ¶ Sed forte melius videtur qd non oportet qd per aliquẽ concedatur: sed quod videtur ipso facto concessã ac si diceret, quod ipse concedit talẽ indulgentiam, vt infra habetur in fine huius propof. et nõ requiritur vlla cõfessio. Et valet talis indulgentia etiam quoad peccata oblita et ignorata et etiam non confessã: ex quo ipsa bulla nil excipit neque restringit. ¶ Quod si bulla signaret per quẽ deberet concedi talis indulgentia dicẽdo qd cõfessor electus eam concedat: tũc esset necessaria aliqua confessio (de qua infra propof. 6. habetur) in qua cõfessor concedat ipsam indulgentiã. Similiter si bulla diceret qd predicator cõcedat talem indulgentiam audientibus sermonẽ, requiritur qd ita fiat vt tenor bulle explicat: alioqui nõ lucrabitur talem indulgentiã quis nisi post auditũ sermonẽ predicator ipse eã cõcedat. ¶ Quod si tenor cõfessionis dicat quod tali facienti tale: quid ipso facto cõcedatur aut qd cõceditur per Papã talis indulgentia: tunc ipso facto eã lucratur nec requiritur quod per aliquẽ alium cõcedatur. Quia Papa ex tunc pro nunc eam illi cõcedit.

¶ Propositio

Propof. 6. ¶ Propositio sexta. Quãdo in bulla seu cõfessione dicitur vel requiritur confessio aut cõfessor ad lucrandum indulgentiam, intelligitur de confessione sacramentali, et de cõfessore sacramentali qui est solus sacerdos habens potestãtẽ audientiã talem penitentẽ. Ratio. Quia cum indulgẽtiæ sint stricti iuris quoad hoc (vt supra. q. 9. propof. 4. et in resp. ad. 1. arg. ibi habetur) in sua propria significatione sunt eius verba intelligenda et secũdũ ius. Nunc autẽ in materia clauium et sacramentali, qualis est cõfessio et contritio que in indulgentiarũ collatione exigitur, cõfessio et cõfessor proprie et secũdũ ius est sacramentalis vt dictum est. Ergo licet ad lucrandũ indulgentiã quãtũ est ex sua natura nõ requiratur cõfessio aut cõfessor sacramentalis supradictus, requiritur tamen ex impositione cõcedentis sub tali conditione, que debet modo predicto et non aliter intelligi. ¶ Et cõfirmatur. Quia sicut quãdo datur indulgentia de ore cõfessis intelligitur de sacramentaliter cõfessis vt supra propof. 4. et. 5. et secũdũ cõmuniter docto. habetur. Ergo similiter vbicunq; requiritur cõfessio et cõfessor intelligitur de sacramentali vt dictũ est. Concordat Supplem. Gabr. in. 4. dist. 45. q. 3. art. 3. dub. 1. ¶ Cõfessio autẽ sacramentalis est cõfessio particularis peccatorũ: est etiã secũdũ cõmuniter docto. generalis quedã cõfessio que post particulare fit de alijs obliuatis et ignoratis in cõmuni recognoscendo et accusando se de illis specialiter corã suo sacerdote in foro sacramentali: quãuis in hoc aliqui doctores cõtradican aut negent. Secus de cõfessione illa generali que fit in principio: missæ aut in prima: seu cõplectorio aut etiã in principio cõfessionis sacramentalis dicẽdo. Cõfiteor Deo &c. hec. n. aut alia similis extra sacramentũ facta nulla omninõ peccata in numero aut specie cũ circumstantijs specificas nõ est proprie sacramentalis secũdũ cõmũ. docto. neq; sufficit ad lucrandum indulgentiã requirentem confessionem vt dictum est.

Corol. ¶ Ex quo inferitur qd nõ valet opin. Floren. 1. part. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. et Siluest. tit. indulg. q. 10. neq; opinio Nauarro in tract. de indulg. nota. 30. §. 8. et. 9. quãuis pie non assertiue eam tenent, et aliorũ dicentium, qd quãdo forma indulgentie dicit quod cõfessor idoneus concedat eam forti, si nõ dicit qd sit sacerdos, tunc si nõ adsit sacerdos potest quilibet clericus etiã prime cõsure seu etiã laicus eam concedere factã cõfessione tantũ generali. f. Cõfiteor Deo &c. Et similiter dicunt quãdo bulla concedit qd quis confessus et cõtritus lucratur talẽ indulgentiã, aut qd cõfesso et cõtrito concedatur a cõfessore talis indulgẽtia. Quia si sic contritus cũ proposito sacramentaliter cõfessũ secũdũ ius potest vt dicunt isti factã predictã tantũ confessione generali Cõfiteor Deo &c. clericus seu laicus in absentia sacerdotis concedere indulgentiã illã. Et ratio eorum est. Quia ad lucrandũ indulgentiã ex natura sua nõ requiritur confessio sacramentalis sicut neq; ad remissionem

penarũ que fit per indulgẽtias: ergo nisi exprimat in bullã nõ requiritur. Sed certe vt dictũ est talis confessio sacramentalis requiritur ex impositione Pape sub tali cõditione cõcedentis, cuius intentio satis exprimitur in significatione confessionis et cõfessoris si proprie et secũdũ ius vt accipi debet capiantur vt probatum est.

Propof. 7. ¶ Propositio septima. Quãdo ad lucrandum indulgentiam deberet quis cõfiteri: et tamẽ amissum sit non quidem vsum rationis sed loquelã tantũ: tunc sufficit cõfiteri vt mutus cõfiteretur per signa equipollentia confessioni vocali sacramentali. ¶ Secus si nullo modo potest peccata intemare cõfessori per signa predictã. Neq; enim sufficiunt generalia signa contritionis tantum: si hæc signa generalia contritionis sufficiant ad absolutionem ab excommunicatione et secũdũ quosdam doctores etiam ad absolutionem a peccatis sicut et generalis confessio sacramentalis de obliuatis et ignoratis vt supra propo. 6. dictũ est. Concordant Floren. et Siluest. et Supplem. Gabri. vbi supra. Pie tamen mihi videtur quod talis cõfessio sufficiat etiã ad lucrandũ talẽ indulgentiam, sicut et ad absolutionem sacramentalem peccatorum obtinendam. Ex quo aliquo modo sacramentalis est, vt infra. q. 39. in. 2. puncto principali habetur. ¶ Si autem bulla specialiter cõcedat indulgentiam de ore cõfessis vel ei qui fuerit ore confessus: dicit Supplem. Gabri. vbi supra artic. 2. propof. 8. quod nõ sufficit confessio per signa quantumcũq; particulariter explicatiua peccatorum. Sed certe hoc ego nõ credo potius enim videtur quod tali nõ potenti aliter cõfiteri sufficiat per talia signa particularia. Quia ex quo Papa nõ intendit exigere confessionem nisi sacramentalem secũdũ ius vel iuridicã, qualis censetur ista facta per signa a mutis non potest aliter cõfiteri. Ergo licet exprimat de ore cõfessis vt cõmuniter solet fieri, nõ est excludenda alia æquiualens facta a mutis et nõ potenti bus aliter cõfiteri. Neq; stãdum est in tam amaro rigore verborum, vt ait glossa in Clementi. vni. ca. de reliquijs et ven. sanctorum. sed potius hic habet locum Epicheia. Concordat Floren. vbi supra. ¶ Si vero quis amisit loquelã simul et vsum rationis per amentiam frenesim aut alio quouis modo: tunc in casu quo secũdũ bullam requireretur confessio sacramentalis nõ lucrabitur indulgentiam: ex quo impleri nõ potest cõditio requisita ex quacunq; causa, vt supra quest. 23. habetur. Quãuis Floren. vbi supra dicat quod talis bene potest cõfessor concedere indulgentiam: et ille eam lucrabitur quoad peccata iam alias confessã tantum: sed quomodo hoc sit verum dictum est supra propof. 2. et. 3. &c. sed vt proxime dixi videtur quod si ostendit signa contritionis potest et debet ei talis indulgẽtia et absolutio sacramentalis impendi: nõ autem si nulla signa contritionis tunc vel ante priuationem rationis et loquelã ostendit. ¶ Quod si tenor indulgentiæ

Ma s habet

habet quod confessor electus ab eo ei concederet indulgentiam: et ipse ante electionem confessoris priuatur vsu rationis: tunc si ante talem priuationem vsus rationis elegit aut dixit se velle per quencunq; aut per aliquem signatum confessorē sibi concedi indulgentiam: quilibet aut ille sacerdos signatus qui illum in confessione poterat au dire potest in tali casu etiam extra confessionem sacramentalem si talis confessio vt supra dictum est alias ex tenore concessionis ad id non requiritur: concedere talem indulgentiam. Si autem in dicto casu non elegit talem seu aliquem confessorē expresse aut id non declarauit, quantum intēdebat et volebat eligere: non valet ei concedi talis indulgentia. Quia tenor indulti electionem confessoris et non solum voluntatem eligendi requirit vt supponitur. Quamuis Floren. vbi supra et Siluest. dicant quod sufficit voluntas eligendi, sed vt dixi contra eos est tenor indulti et Supplement. Gabri. vbi supra. propos. 8. Et imputet sibi qui cum poterat omisit eligere confessorem ad id in tali casu, et alij caueant similem negligentiam. ¶ Stando in rigore ita videtur vt ait Supplement. Gabri. sed de bona æquitate videtur quod sufficit voluntas eligendi secundū Florent. Tum quia Papa sic creditur velle: tum etiam quia per predictam formam potius videtur Papa in fauorem lucrantis indulgentiam concedere vt possit eligere quem vellet confessorem: quam in eius preiudicium ipsum arctare, et maxime in tali casu quo priuatus loquela vel vsu rationis tunc vel ante si gna contritionis ostendit vt dictum est. Concordat Nauarro in tract. de indulg. nota. 30. §. 12. Quod si vtens loquela vel vsu rationis ex negligentia omisit eligere confessorem qui sibi concederet indulgentiam non lucrabitur eam vt supra dictum est. ¶ Quomodo autem cum talibus priuatis vsu rationis prope mortem se debeat habere confessor circa hec et alia eiusmodi, latius habetur infra. q. 39. quia secundum Gers. faciat quod potest et quod melius est, valeat quod valere potest coram Dei misericordia, et nil omittatur de possibili fieri vtiliter.

Quest. 12.

Propos. 1.

¶ Respondeo per duas propositiones, quarum prima est. Si transacto peccati venialis actu manet ratio culpæ quoad reatum seu maculam secundum Tho. et sequentes: tunc requiritur quod talis culpa per contritionem aut displicentiam aliquam aut per confessionem generalem vel particularem de eis sacramentaliter factam aliquo modo deleta sit vt quoad eius penam possit extendi indulgen-

tia aliqua: secus si secundum Scotum non manet ratio culpæ vt supra. q. 8. propos. 1. habetur. Et in hoc concordant cōmuniter doctores. et Adria. in. 4. in mate. de indulg. vt infra habetur.

¶ Propositio secunda. Post deletam culpam vt Propos. 1. nialium, secundum Tho. aut secundum Scotum, hoc vel illo modo vt dictum est: ita quod iam non manet nisi reatus seu obligatio ad penam temporalem, vtum sit necessaria aliqua confessio venialium vt predicta indulgentia de ore confessis ad ipsa venialia extendatur: sicut et quoad mortalia iam quoad culpam dimissa dictum est supra. q. 27. propos. 2. et 3. ¶ Dico quod ad hoc est duplex opinio. Prima Adria. in. 4. in mat. de indulg. Opi. 1. quod requiritur aliqua confessio sacramentalis specialis aut generalis de eis: alioqui non valebit talis indulgentia nisi ea quis confessus fuerit sacramentaliter in genere aut in specie modo supraddicta in questione. 27. propos. 6. et 3. consequendo aliquem effectum remissionis per sacramentalem absolutionem. Et ratio huius est. Quia tenor indulti supraddicti vt supponitur id requirit, scilicet talem confessionem de peccatis ad quorū penas se extendere habeat talis indulgentia: et non est maior ratio de mortalibus quam de venialibus, ex quo tenor indulgentie nil excipit nec limitat. ergo intelligendus est de confessione secundum ius requisita proportionabiliter ad peccata, scilicet de confessione saltem generali sacramentali peccatorum omnium inculpabiliter obliuorum et ignorantorum et venialium omnium in generali: talis enim confessio est que secundum ius diuinum et humanum talibus peccatis venialibus et mortalibus obliuibus debetur.

¶ Altera opinio est quod de venialibus nulla confessio requiritur ad lucrandum talem indulgentiam de ore confessis. Ratio. Quia non requiritur confessio specialis aut particularis: ex quo hec secundum ius non est necessaria de venialibus, immo et est impossibilis de omnibus venialibus. Papa autem non intendit ad impossibile obligare: neq; confessionem non necessariam imponere sed iuridicam, qualis est particularis de mortalibus. Ergo nec requiritur confessio generalis venialium quia hec aut non est sacramentalis aut non est iuridica de qua habetur in cap. omnis vtriusq; sexus. de peni. et remis. et Ioan. 20. Quorum remisistis peccata &c. Nam ibi de confessione sacramentali particulari peccatorum intelligitur secundum cōmuniter doctores. Papa etiam loquitur et intelligitur de eadem confessione sacramentali et iuridica cum dicit de peccatis ore confessis: sed non intelligitur de particulari venialium vt supra probatum est. ergo non intendit vilo modo de vlla confessione venialium. Hanc secundam opinionem tenet Nauarro in tracta. de indulg. nota. 30. §. 6. et nota. 18. §. 17. et Floren. 1. par. tit. nota. ca. 3. §. 10. et cōmuniter doctores.

¶ Mihi autem (saluo motiori iudicio) videtur quod requiritur confessio particularis de venialibus.

libus notabiliter agrauantibus memorie occurrētibus, sine nimia eorum examinatione aut anxia perseruatione, sicut de mortalibus etiā alias quoad culpam remissis: et propter eandem rationem. quia sic videtur tenor indulgentiæ vt supra. q. 27. propos. 3. habetur. De alijs autem requiritur et sufficit confessio sacramentalis generalis seu in genere de venialibus, sicut et de inculpabiliter obliuibus et ignorantibus mortalibus, et sicut de eis que non possunt cōmode particulariter confiteri vt supra dictum est loco allegato et propos. 6. videatur. Et sic concordant Adria. et Floren. et cōmuniter doct. in hoc. Neq; ex hoc Papa nos obligat ad impossibile neq; imponit confessionem præter ius: licet imponat confessionem non obligatoriam de venialibus sicut et de mortalibus vt supra dictum est.

Quest. 19

¶ VÆST. XXIX. Quando indulgentia conceditur facientibus tale quid determinatum aut indeterminatum, puta porrigētib; manus adiutrices aut eleemosynam aut tot argenteos

pro fabrica pro bulla aut laborantibus in opere fabricæ, aut visitantibus talem locum sacrum, aut orantibus tot Pater noster coram tali imagine, aut ieiunantibus tali die, aut confitentibus et recipiētib; Eucharistiam et huiusmodi, vtum eam æqualiter lucretur quilibet id determinatū opus faciens. Et similiter si est indeterminatum, vtum æqualiter eam omnino lucretur is qui parū sicut qui multum facit de tali opere pio. Similiter qui magis et qui minus deuote id facit.

Respon.

¶ Respondeo. Quod si id quod imponitur et fit pro lucranda tali indulgentia est causa pia sufficiens ad tantā et talē indulgentiā, modo sit indeterminatū modo determinatū in sua quantitate per Papā concedentē: quilibet id faciens lucretur eā æqualiter sicut cōceditur: et qui plus facit non plus lucretur. Quod si non sit sufficiens absolute vel respectiue ad tantā indulgentiā: tunc non æqualiter sed secundū ratā et proportionē causæ assignate ad tantā indulgentiā lucretur quilibet, respectiue. scilicet secundū respectu ipsius persone tale opus impositū taliter ab eo factū magis vel minus accedit ad causam sufficiens assignatā talis indulgentiæ, sic magis vel minus lucretur de illa indulgentia, vt sup. q. 20. latius habetur de his. ¶ Sed quia de nulla fere causa pia determinate seu indeterminate assignata per Papā constat manifeste quod sit corā Dei iudicio sufficiens ad tantā quantitatem indulgentiæ vt sup. q. 22. dictū est, ideo etiā non constat quod quilibet æqualiter lucretur dans duos argenteos in bulla assignatos. Quia et talis eleemosyna potest esse causa pia sufficiens ad tantā et totā illā indulgentiā respectu vnius puta pauperis et non respectu alterius puta diuitis. Et similiter visitatio Ecclesiæ facta ab eo

qui deuotius aut de lōge venit eū magno labore potest esse causa sufficiens respectu eius ad totā illā indulgentiā aut magis accedere ad sufficientem causam assignatā pro illa indulgentia, quā visitatio facta ab alio qui non tā deuote aut non de tā longe venit. Ideo non nisi secundū ratā et proportionē causæ signate per Papā ad talē indulgentiā magis vel minus de illa indulgentia lucrabitur vt dictū est. Et ad hoc facit extrauag. Bonif. 8. antiquorum. de pe. et re. vbi postquā verē penitētib; et confessis visitatibus basilicas vrbs Romæ sub forma ibi expressa cōceditur indulgentia plenissima omnium suorum peccatorum: statim ibi subinfertur, Vnusquisq; tamē plus merebitur et indulgentiā efficacius cōsequetur qui basilicas ipsas amplius et deuotius visitauerit. Hæc ibi. Ex quo patet quod mens etiā Pape est quod nisi sufficienter deuote visitauerit ita vt sit sufficiens corā Dei iudicio causa tante indulgentiæ, non lucrabitur totā illā nisi solū secūdū ratā et proportionē talis causæ ad indulgentiā vt dictū est secundū Dei iudiciū et nostrā probabilitatē. Concordat Adria. ad hoc etiā facit cōsuetudo Parisiē. contra Erasmi. ¶ Ad hoc etiā faciunt cōmuniter doct. antiqui pura. B. Tho. in. 4. dist. 20. q. 3. et questiun. 2. in resp. ad. 3. et in addi. 3. par. q. 25. art. 2. ad. 3. et Floren. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 3. et Palud. ca. dist. 20. q. 4. art. 2. et Durād. ead. dist. et summisle omnes, et canonisti secundū Inno. in ca. quod autē. de pe. et re. dicētes quod quando indeterminate cōceditur indulgentia porrigētib; manus adiutrices fabricæ aut huiusmodi: deuet diues dare secundū suam conditionē. scilicet rex vt rex miles vt miles et pauper vt pauper: alioqui diues non lucrabitur tantam indulgentiā dando vnum denarium quantā lucrabitur pauper dādo denarium. Hec illi. Item Bonauen. ca. dist. 20. q. vlti. dicit quod collator indulgentiarū secundum rectū iudiciū considerat et ponderat causam pro qua dantur indulgentiæ: et secundū quod homines plus vel minus accedunt ad causam illā, ita plus vel minus participāt de indulgentia. Vnde cum stationes in vrbe Roma cōstitute sunt pro peregrinis: non tantum lucratur de eis illi qui sunt prope: et in vrbe sicut venientes a remotis. Quantum ergo est ex parte dantis (adde tu et ex parte indulgentiæ) tantum valent indulgentiæ quantum promittunt: non tamē æqualiter omnibus, sed secundū estimationē quā habuit vel habere debuit cōcedens indulgentiā: quā tamen non oportet exprimere quia fideles debēt credere quod dona Spiritus sancti æquo libramine donentur. Hec ille. Et videtur cōcor. Richar. ca. dist. art. 3. q. 2. licet non aperte, et Gerson. vt allegari sunt sup. q. 20. in proba. 3. par. propo. in corol. ibi ad propositū videatur. Et ratio predictorum docto. solū videtur esse ea que supra dicta est, quia si Papa rationabiliter intēdit in suis indulgentijs deterrminate aut indeterminate cōcedētib; quod eas omnino lucretur qui sufficientiā talis causæ ad tales indulgentiās attingit. Alias secus: nisi secundū ratā et proportionē causæ. ¶ Et secundum hanc intellectum sententiam

sententiam forte possunt in hoc concordare et intelligi. Raymu. et Akiſio. Richar. et alij doctores antiqui dicentes quod secundum mensuram fidei, deuotionis laboris seu operis, ita plus vel minus, intensiue aut extensiue participat quis de indulgentia (vt recitatum est supra. q. 17. in. 1. et. 2. opi. et habetur infra. q. 32. in. 3. corol.) quia per hec magis vel minus accedit ad sufficientiam talis cause signate ad talem et tantam indulgentiam vt dictum est. Presupponitur etiam quod fiat id torum quod et quomodo imponitur pro lucranda tali indulgentia: alias nil lucrabitur vt supra. q. 28. habetur.

¶ Quod si predicti aut alij doctores non sic patiantur intelligi, sed aliter sicut et Supplemen. Gabr. in. 4. dist. 45. q. 3. arti. 2. propositio. et gloss. in dicta extrauag. aliter intelligit: et aliter sentit ipse dicens quod qui equaliter facit quod bulla imponit equaliter lucratur totam illam indulgentiam sine vlla differentia: et sic glossant illam extrauag. antiquorum. quod vnusquisque plus merebitur &c. scilicet quoad premium essenziale seu etiam quoad releuationem penarum ex vi sui operis seu deuotionis, secus ex vi indulgentie &c. Sed certe hic eorum sensus et glossa. neque rationi neque predicta extrauag. consonare videtur. Ideo consequenter ad dicta supra. q. 20. et. 22. videtur standum his que dicta sunt in presenti. q. saluo meliori iudicio.

¶ Si queratur qui fieri potest vt deuotio peregrini qui penitens et confessus vel in statu gratie quindicies visitauerit Ecclesias prescriptas sine deuotione non pertingat ad iustam causam totius indulgentie: alius autem sic cum magna deuotione? Respondeo vt patet ex dictis quia id opus vno modo et cum aliquibus circumstantiis et ab vno homine factum erit sufficiens causa totius indulgentie ab eo lucrande: et non ab alio nec a se ipso si alio modo fiat. Ideo vna et eadem indulgentia multis queritur, alijs queritur plenius quam alijs, vt hoc etiam ait Nauarro tract. de indulg. nota. 11. et nota. 15. §. 10. et nota. 31. §. 34. 35. vbi cum omnibus supradictis concordat. Et ita tandem postea tenet predicta glossa et Nauarro vbi supra. Et hinc patet quod si duo regalia, arte alij circumstantiis seclusa circumstantia seu relatione ad personam dantem, est causa sufficiens ad totam indulgentiam seu indulgentias que conceduntur: tunc omnes diuites et pauperes dantes illa duo regalia secundum tenorem concessionis lucrantur omnes indulgentias concessas: alias autem non, sed pro rata vt dictum est. Nam licet illa duo regalia sint causa sufficiens ad indulgentiam plenariam quando in communi pro omnibus id bulla concedit: si tamen non est respectu omnium aut singularium personarum, puta valde diuitem tunc ipsi diuites dantes duo regalia non aequale lucrabuntur aut non totas illas indulgentias vt pauperes dantes ipsa duo regalia, sed solum pro rata secundum quod accedunt ad sufficientiam cause plus vel minus, vt supra. q. 22. in respon. ad 2. habetur. Si tamen quis non dederit illa duo re-

galia signata in bulla sed vnum tantum: tunc nil de illa indulgentia lucrabitur vt supra. q. 23. habetur et patet ex dictis.

VÆSTIO. XXX. Quæst. 34

Vtrum ex parte lucrantis indulgentias ultra statum gratie et impletionem operis impositi requiratur aliquid aliud, puta fides, deuotio aut alia dignitas seu dispositio ad lucrandum

indulgentiam.

¶ Respondeo per duas propositiones. Prima est. Propo. 1

¶ Quod licet ex parte ipsius lucrantis indulgentias requiratur ad statum gratie illa deuotio fidei que creditur in genere seu saltem implicite Ecclesiam dare posse indulgentias: non tamen requiratur quod creditur prelatum seu Papam ex hac seu tali causa posse concedere hanc seu quancumque; voluerit indulgentiam. Probatur prima pars. Quia illa fides requiritur ad statum gratie: alioquin esset infidelis vt patet ex supra dictis. q. 7. Secunda pars probatur secundum Adria. in materia de indulg. conclu. 1. Quia si quis propter contrarietatem opinionum dubitet an indulgentie valeant omnino quantum sonant, an solum secundum proportionem cause pro qua conceduntur: non facit contra fidem Ecclesie: ex quo solum opinatur cum doct. vt licet. Quia et de his particularibus factis non est fides vt supra. q. 19. 20. habetur: et per consequens non ponit obiectionem effectui indulgentiarum. Si tamen nihilominus vult facere quod pro illa lucranda institutum est, valeat quantum valere potest: certe hoc non impedit fructum indulgentie: sicut nec dubium vtrum sit sufficiens causa dispensationis impedit quia sit sufficienter a Papa dispensatum cum ipso in eo in quo vere potuit dispensare. Immo sicut dubium seu etiam credulitas de contrario quod scilicet ad hunc dolorem Deus non dimiserit peccatum, stat cum hoc quod scilicet Deus plene remisit: ita similiter in proposito. Et secundum predicta limita et intellige doctores qui dicunt requiri aut non requiri predictam fidem, distinguendo vt dictum est.

¶ Propositio secunda. Ad lucrandum indulgentias viuentibus concessas non requiratur alia dignitas seu dispositio ultra statum gratie et impletionem operis impositi quantum est ex parte lucrantis indulgentias. Probatur. Quia si aliud requiritur, hoc esset vt impleteretur conditio operis impositi per concedentem: et hoc non quia vt supponitur id non imponitur. Vel secundo requiritur ad hoc quod esset capax indulgentie: et hoc non, quia ad id sufficit status gratie: vt supra. q. 23. habetur. Vel tertio requiritur ad hoc quod ei valeret indulgentia quantum sonat: et hoc non quia ad id sufficit quod sit concessa ex causa sufficienter ad eam: non enim commensuratur fructus indulgentie dispositioni suscipientis, sed sue cause pro qua conceditur

ceditur vt supra. q. 20. habetur latius. Vel quarto requiritur ad hoc quod a Deo infallibiliter acceptaretur quantum sonat pro eo cui conceditur: et hoc non: quia ex iustitia legis orta ex suo pacto liberali stante lege infallibiliter acceptatur indulgentie a Deo quantum sonant pro viuo cui conceduntur quantumcumque; alias sit aut fuerit negligens aut indignus tali misericordia, vt patet supra. q. 5. ex Matth. 16. Quodeumque; solueris &c. et et sic nil aliud requiritur ultra predicta. Et ita tenent communiter theologi et canonice. ¶ Dictum est in proportionem quantum est ex parte lucrantis indulgentias. Nam deuotio vel fides potest esse circumstantia ratione cuius causa pia indulgentie respectu huius sit sufficientior ad maiorem fructum indulgentie. Sicque; quatenus per modum circumstantie reducitur ad causam indulgentie potest requiri plus vel minus ad plus vel minus de indulgentia lucrandum vt supra. q. 20. et. 29. dictum est. Ideo multi doctores multas alias condiciones dixerunt ad id esse requisitas, puta fidem, deuotionem, laborem, quantitatem rei date vel facte, vel operis pijs ad lucrandum indulgentiam, vt supra questione. 20. he. opiniones relate sunt. Et solum habens veritatem quatenus hec faciunt ad sufficientiam cause vel operis pijs ad illam indulgentiam vt sepe dictum est. Vide etiam infra: questio. 32. in fine. ¶ Quoad indulgentias autem de functorum per modum suffragij forte requiritur alia dignitas, vt supra quest. 15. et. 16. et. 17. latius habetur ibi videatur. Nam hic de indulgentijs proprie dictis quoad viuos agimus.

Argu.

¶ Contra hanc secundam propositionem arguitur tripliciter. Primo, quia nullus indignus aliena satisfactione pro pena a se debita consequitur apud Deum veraciter fructum indulgentie: sed qui libet quantumcumque; in statu gratie existens negligens satisfacere per se ipsum est indignus aliena satisfactione. Ergo nullus negligens satisfacere per se ipsum etiam si sit in statu gratie acquirat fructum indulgentie: totaliter sed solum vt dignus est. Consequentia patet, et maior probatur. Quia indignus satisfactione aliena est similiter indignus indulgentia: cum indulgentia locum satisfactionis habeat penarum de thesauro Ecclesie vt supra. q. 5. habetur. Nunc autem indignus indulgentia non consequitur eius fructum. Quia distributio diuinorum solum habet locum in debite dispositis, quales non sunt illi qui sunt indigni talibus distributionibus, que a Deo principaliter ab Ecclesia autem ministerialiter fiunt. Et ita patet maior. Minor autem quod si quilibet etiam in gratia si est negligens satisfacere per se est indignus aliena satisfactione &c. probatur. Quia licet satisfactio ita sit opus personale quod potest esse capax amicitie ad totum finem quo fit per exteriora bona inter que computantur amicitie: tamen indignus amicitie adiutorio est indignus aliena satisfactione. Sed constitutus in gratia negligens per se satisfacere est indignus amicitie adiutorio: ex quo amicum est idem velle et idem nolle. Et per consequens si ego non

lo per me satisfacere, par est vt amicus hoc nolit. Alioquin non amice sed iniuste id peteret ab amico, allegans ei onera graua et nolens digito ea tagere.

¶ Secundo arguitur ad idem. Quia in qualibet bene ordinata republica quantumcumque; ratio nabilis causa adesset aliquando dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos aere alieno negligentes tamen soluere; conferretur indignum auxilio de tali thesauro: et per consequens non fuit intentio domini talis thesauri quod solueretur de eo pro talibus qui possunt et non curant de suo soluere, qui propter hoc indignos se reduunt tale subuentione. Alioquin foueretur negligentia, et alij istorum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur. Legis autem est facere non negligentem sed virtuosum. i. polyt. Ergo cum Ecclesia sit a Deo bene ordinata: non est aequum vt aliter se habeat circa suum thesaurum spiritualem dispensandum talibus indignis et negligentibus notabiliter per se satisfacere. Hoc enim esset enervare satisfactionem penitentialem et fouere negligentiam; neque; Deus acceptaret. ¶ Et hoc confirmatur ex antiqua forma indulgentiarum, vbi conceditur indulgentia vere penitentibus. Vere autem penitens: non solum dicitur is qui non est in mortalitate; sed etiam positue is qui habet affectum et sollicitudinem ad satisfaciendum per se vt tenetur, cuiusmodi non est is qui negligens est vt ait Richar. in. 4. dist. 20. arti. 3. q. 1. Quod etiam inuitur ex eo quod de iniunctis penitentibus indulgentia conceditur. Nam inde colligitur quod talis debet acceptare penitentiam illam iniunctam cum proposito exequendi debite per se ipsum: alioquin non est vere penitens.

Argu.

Confirm.

Argu.

¶ Tertio arguitur ad idem. Quia ad plenariam remissionem penarum per viam sacramenti penitentie non sufficit status gratie ex parte suscipientis vt sic sit dignus tali remissione. Ergo neque; ad eam per viam indulgentie. Antecedens patet: alioquin quilibet in statu gratie confessus consequenter huiusmodi plenariam remissionem penarum ex vi sacramenti, quod patet falsum. Consequentia probatur tum primo: Quia sacramentum est potius et efficacius quam indulgentia; tum secundo. Quia Deus principalis distributor thesauri per sacramenta est longe liberalior quam quilibet pontifex, vt patet.

¶ Respondeo propter has rationes Caicta. in seculo secundo. quod lib. q. 1. de indulg. et Nauarro tract. de indulg. nota. 21. dicens etiam hanc opinionem esse probabiliorum et tutiorem et omnibus suadendam, quantum omnino non reprobet aliam opinionem communem quam nos hic tenemus et defensamos, tenent quod ultra statum gratie ad lucrandas quas cupimus indulgentias legitime concessas requiritur quod homo habeat hanc dignitatem, quod scilicet fuerit et sit diligens et paratus libenter acceptare et exequi per se penitentias debitas rationabiliter iniunctas aut iniungendas per confessionem: alioquin qui negligens est in hoc sperans per alios

per alios et per indulgentias satisfacere hic vel in purgatorio non lucrabitur tales indulgentias in toto et forte etiam secundum ipsum neq; in parte quantumcumq; alias sit in gratia et faciat quod imponitur. Quia Deus non acceptat pro tali in digno. Dicitq; quod. B. Tho. sic sentit: et si aliter dicere videatur id non ex sua mente sed ex mēte et opinione aliorum id locutus est. Ad doctores autem cōmuniter oppositum tenēs dicit Caie. quod de eis non curat, quia non tam bene ut ipse rem hanc considerauerunt. Sed certe hec opinio Caietani si quid valet habet locum de indulgentijs per modum suffragij defunctis cōcessis vt supra. q. 15. et. 17. habetur: quoad viuos autem non est vera: et temere ipse respondet: et eius motiua predicta pro eo nō concludunt. Nam ad singula respondeo.

Respō. ad 2. argum.

Ad primum ergo argumentum respondeo negando antecedens pro vtraq; parte. Pro maiori quidem quando dona non distribuuntur secundum rigorem iustitiæ simul et secundum dignitatem suscipientis, sed precipue secundum liberalitatem et causam pro qua fit talis distributio, vt fit in indulgentijs supposita capacitate per gratiam et alijs requisitis vt dictum est. Multa enim dona Deus dat nobis alias indignis que et petimus vere dicentes non sumus digni &c. ergo similiter hic. Minor etiam negatur. Et ad eius probationē dico quod dignus adiutorio amabili et liberali est esse in statu amicitie et gratie tam quoad homines quam quoad Deum: scus de adiutorio secundum rigorem iustitiæ sine liberalitate. In indulgentijs autem est adiutorium liberalitatis, vt supra. q. 3. dictū est. Nam vt etiam idem Nauarro vbi supra. nota. 22. §. 4. et. 5. quanuis ad aliud propositum contra Caiet. ait. ratio quare bona et satisfactiones vnus profunt alteri cui applicantur est cōmunicatio in charitate, ratione cuius sunt membra viua eiusdem corporis Christi mystici. Ergo eadem ratio sufficit vt suffragia Ecclesiæ et indulgentiæ possint viuis et mortuis specialiter et generaliter prodesse quibus applicantur. Nam eo quod amicus meus sis negligens in suis negotijs non est indignus vt ego illi succurram: immo ad amicitiam pertinet vt amicus amici defectus suppleat etiam spirituales. Gratia autem que facit Dei amicos facit etiam eos dignos quibus Ecclesia vtpote membris suis subsidia Christi impertitur, vt optime hoc ait Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 3. et ita sancti voluerunt neq; radicē cōmunionis scilicet charitatem quoad hunc effectum tollere potuerunt neq; voluerunt, quanuis Nauarro vbi supra dicat oppositum.

Respō. ad 2. argum.

Ad secundum argumentum respondeo. Quicquid sit de antecedente negatur consequentia. Quia Deus solum dignitatem gratie reputat sufficientem dignitatem ad eius liberalitatis simul et mixte iustitiæ dona per indulgentias suscipiendū: quia nullius eger et ex largitate circa vnū non potest minui eius thesaurus indulgentiarum ad

largiendum alijs etiam infinitis egentibus: sicut neq; thesaurus aliorum donorum eius. Neq; ex hac eius liberalitate et ministrorum eius ex legitima causa dispensantium fouetur per se negligentia hominum lucrantium indulgentias: quanuis per accidens occasionaliter homines tali misericordia abutentes in sua negligentia foueantur. Si cut neq; ex liberalitate Dei et ministrorum eius remittentium peccata hominum per sacramenta toties quoties fouetur per se negligentia hominum: neq; inde datur sed accipitur incentiuū peccati: quāuis si alias indiscrete fiat possit concedēs indulgētias sicut et peccatorum remissiones quoad culpam per sacramenta peccare et nihil facere: sicut qui ex cōfidentia hac eas acceptaret aut peccaret. Hoc tamē est per accidens et ex defectu hominum. Neq; enim propter tales occasiones per accidens est tale cōmune et necessarium fere omnium remedium quoad remissiones penarum omittendum. Ad confirmationem respondeo quod vere penitens solum dicit statum gratiæ quantum attinet ad propositum: et ad huiusmodi declarationem contra fide penitentes ponebatur olim illa particula, vt patet ex cōmuni practica et vsu Ecclesie. Similiter de iniunctis penitentibus dico quod solum requiritur talis dispositio animi ad implendum iniunctam penitentiā que sufficiat ad reponendum ipsum in statu gratiæ: licet Richar. ad aliud propositum vbi supra vere dicat quod per vere penitentem excluditur negligentiter penitens et satisfaciens.

Ad tertium argumentum respondeo negando consequentiam. Quia in sacramento remissionis peccati que virtute sacramenti seu ex opere operato cōceditur quantificatur a Deo secundum dispositionem et dignitatem suscipientis: illa vero que virtute indulgentiæ conceditur non nisi secundum voluntatem concedentis simul et sufficientiā cause pro qua conceditur. vt supra. q. 20. in resp. ad primum argumentum. Et ad primam probationem consequentie respondeo quod sacramentum non est potius quam indulgentia quomodo cumq; nec ad quemcumq; effectum: quia scilicet non ad remissionem penarum vniuersaliter vt patet. Et ad secundam respondeo quod licet Deus simpliciter sit liberalior homine: non tamē secundum quid nec quomodocumq; nec ad quēcumq; effectum. Quia non oportet vt patet. Nam Deus per sacramentum ex opere operato non remittit omnem penam semper et cuiuslibet: homo autem sæpe id et laudabiliter facit, iniuriam simul et totum interesse suum remittendo homini etiam in digno tali beneficio. Patet etiam. Quia ipse Deus maiorem effectum gratie et remissionem penarū confert in vno sacramento, puta in Baptismo ex opere operato, quam in alio puta quam in Penitentia et Eucharistia &c. et vnum effectum confert in vno sacramento quem non in alio. Igitur ex dictis patet quod non est respondendum illud consilium Palud. et Adri. et aliorum doctorū: quod scilicet

Respō. ad 3. argum.

scilicet ad lucrandum indulgentiam de iniunctis tantum penitentibus concessam, homo vtiliter conquiretur faciens sibi iniungi magnam penitentiam debitam suis peccatis: quam tamen non intendit per se implere sed redimere per indulgentias: quāuis Caietanus vbi supra hoc reprobet et irrideat, et Soto in. 4. distinctione. 21. questione. 2. articulo. 1. similiter.

Quest. 31.

VÆSTIO. XXXI. Vtrum clerici et religiosi Ecclesiæ pro cuius visitatione conceduntur indulgentiæ possunt sicut alijs eas lucrari licet ibi cōmorentur, et quomodo similiter Prælati concedens indulgentiam possit sicut alijs eam lucrari: etiam si non faciat vt alijs quod ipse imposuit.

Propos. 1.

Respondeo per duas propositiones. Prima est. Quando conceditur indulgentia visitantibus talem Ecclesiam seu porrigentibus manus adiutrices aut elemosynam illi Ecclesiæ: tunc clerici illius Ecclesie etiā ibi cōmorantes possunt eam lucrari vt alijs, nisi aliud exprimat in bulla. Quia non sunt deterioris conditionis illi quam alijs nec excipiuntur illi in bulla. Ergo cum in eorum fauorem indulgentia concedatur possunt eam vt alijs lucrari. Quod etiam facit pro religiosi vt ipsi possint vt alijs lucrari indulgentias concessas visitantibus eorum Ecclesias, etiā si ad hoc habeant speciale priuilegium vt etiam alio modo possint eas lucrari: videantur eorū priuilegia quoad hoc. Concordant Floren. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 2. et Siluester tit. indulg. q. 8. secundum Tho. et sum. Ros. eo. tit. §. 23. et cōmuniter doct.

Sed nota primo, quod quando conceditur indulgentia venientibus et beneficientibus tali loco seu Ecclesiæ et nil aliud dicitur: tunc dicit Felinus in sermone de indulg. quod secundum Nico. Lyr. in suis quodlib. clerici illius Ecclesiæ seu loci non lucrantur illam indulgentiā quia non videtur intentio cōcedentis dirigi ad hoc, sed vt alios alliciat ad deuotionē illius loci et vt subueniatur ministrantibus vt possint seruire illi loco aut Ecclesie. Hec ille. Sed cum hoc pendeat ex voluntate concedentis, non id videtur certū nisi aliter cōstet: maxime cum predicta verba possint bene etiā ad fauorem ipsorum clericorum aut religiosorum interpretari vt ipsis etiam valeant tales indulgentiæ vt dictum est. Nota. 2. secundum sum. Ros. tit. indulg. §. 22. quod quando conceditur indulgentia interessentibus diuinis officijs in Ecclesia, tunc si ex necessitate celebratur extra Ecclesiam sub tentorio, vel si propter turbam non possunt omnes esse intra Ecclesiam: presentes stantes extra Ecclesiam lucrantur illam indulgentiam: quia sic videtur esse de intentione concedentis in tali casu non ex cogitato: et concordant Palud. et de nouo Castro. licet gloss. in Clem. 1. de reliqui. et ven. sanctorum teneat oppositum.

Propositio. 2. Prælati cōcedens indulgentiā potest eam lucrari sicut alijs faciendo quod requiritur ad eam lucrandam. In hoc concordant cōmuniter doctores vtriusq; iuris, quia non est deterioris conditionis. Licet in modo sit differentia opinionū vt supra. q. 3. dub. 3. Sed vtrū talis prælati volens lucrari tales indulgentias se concessas teneatur implere cōditiones seu facere opus a se impositū omnibus cōmuniter: an possit in hoc quoad se dispensare seu cōmutare illud in aliud opus quod loco illius ipse faciat ad talem indulgentiam lucrandū. Respondeo, in hoc videtur esse duplex opinio. Prima Richar. in. 4. dist. 20. art. 4. q. 3. et Palud. ea. dist. q. 4. art. 3. et aliorū, quod non nisi sub ea forma que alijs concedit potest etiam ipse Papa lucrari talē indulgentiam vt alijs. Alia opinio est Supplem. Gabr. in. 4. dist. 45. q. 3. art. 2. proposit. 7. quod non tenetur implere in propria forma opus generaliter iniunctum, sed potest in hoc secum dispensare, et aliud opus pium loco illius faciendo potest lucrari illam indulgentiam. Ratio est. Quia cum assignatio talis vel talis operis pium pro tali indulgentia pendeat ab ipsius concedētis voluntate, ergo sicut potest cum alijs in particulari dispensare aut cōcedere eis quod faciēdo aliud opus a cōmuniter assignato lucrētur talem indulgentiam, vt patet quia loco visitationis iniuncte ad lucrandū indulgentiam potest Papa cōcedere sicut et de facto cōcedit quod infirmus diues aut religiosus oret, ieiunet, aut det elemosynam. Ergo similiter potest secū Papa facere per se aut per suum confessorem quomodo sit causa sufficiēs ad ad talem indulgentiā vt supponitur. Et ad hoc accedit. B. Tho. in. 4. dist. 20. ar. 5. q. 4. dicens, quod etiā si requiratur idē opus pro alijs non tamē pro prelato ipso, quia nō habet causam vt se ad hoc prouocet &c. Sed hec ratio nō concludit. Ideo ratio supra posita videtur sufficiens et melior. Et facit ad hoc Caiet. 1. 2. q. 96. art. 5. quod prælati potest secum dispensare in lege et statuto suo. Et forte Rich. et Palud. &c. non intenderunt contra dicere huic secunde opinioni sed solum dicere quod si prælati impleat conditionem vt alijs. si faciat opus pium requisitum ad lucrandum indulgentiam lucrari potest vt alijs: alias non: suple nisi secū dispensans impleat in æquivalenti alio opere. In generali enim locutione particulares casus intelliguntur excepti. Ergo siue hoc sit illo modo intellexerunt teneatur vt supra dictum est.

Propos. 2.

Opin. 1.

Opin. 2.

VÆST. XXXII. Dubitatur quales anni, dies, seu remissiones peccatorū huius vitæ vel purgatorij respondent annis, diebus, aut remissionibus cōcessis per indulgentias. In hac

Quest. 32.

Dub. 1.

In hac quæstione. 32. sunt tria dubia enodanda. Primum quando conceditur indulgentia tot dierum et annorum, an intelligatur de tot diebus et annis continuis aut interpolatis. Secundum an intelligatur de diebus et annis penitentie debite et faciende in hac vita an in purgatorio. Tertium utrum pene vnus diei vite huius respondeat alter etiam dies pene in purgatorio aut plus vel minus temporis ibidem.

Propositi.

Ad hec igitur tria dubia respondeo per tres propositiones. Quarum prima est, quod per indulgentiam tot dierum intelliguntur dies continui vel interpolati. Per indulgentiam autem vnus vel plurium annorum intelliguntur dies aliquando quidem continui aliquando autem interpolati. Pro cuius declaratione nota quod canonice varie appellant et distinguunt hos dies et annos. Nam quidam dicunt dies viles esse idem quod continui, puta per 40. dies continuos ieiunando. Et similiter annus vtilis dicitur continuus quando scilicet sine intervallo per vnum annum continuum penitentia facienda est, puta singulis diebus ieiunando vel orando. Communes autem dies dicuntur interpolati, puta si intra vnum annum vel duos deberet quis 40. dies semel in hebdomada vel in mense ieiunare. Et similiter annus communis dicitur interpolatus, quando scilicet intra vnum vel duos annos vno die singulis hebdomadibus vel mensibus ieiunetur. Alij aliter accipiunt dies et annos viles communes et interpolatos. Vnde confusio oritur et varietas opinionum. Nam sum. Ros. tit. indulg. §. 21. dicit quod non nisi dies et anni continui vel annus continuus debent intelligi. Adria. in. 4. de indulg. est dubius. Nauarro autem in repetitione de indulgentijs nota. 31. §. 39. et. 40. ait quod secundum Hostien. in cap. cum ex eo. de peni. et re. dies indulgentiarum debent intelligi viles: anni vero interpolati: sed ad sensum quem explicat ipse Nauarro ibidem consonat cum supradicta prima propositione. ut hoc etiam ait Siluest. tit. de indulg. q. 8. et sum. Ange. eo. tit. §. 3. et Ioan. Andr. et Panor. et docto. communiter dicentes quod per indulgentiam tot dierum puta. 40. simpliciter concessam remittitur penitentia tot dierum etiam si dies illi penitentie non sint continui sed interpolati, ut ait prima pars propositionis. Per indulgentiam autem vnus anni simpliciter non dicendum de iniunctis intelliguntur. 365. dies condonari modo sint continui modo interpolati, modo sint iniuncti modo non. Ita quod si quis ex iniunctione sacerdotis teneretur orare vel ieiunare duobus annis interpolatis vel alternatis diebus: per talem indulgentiam vnus anni qui continet. 365. dies quibus tenebatur interpolate penitere suo debito satisficit. Sed in hoc videtur Nauarro contrarium sentire dicens quod per indulgentiam vnus anni non tollitur nisi penitentia vno anno implenda etiam si solis quinquaginta diebus esset in eo penitendum, puta ieiunando vel orando singulis quartis ferijs

vnus anni: et quidem de penitentia vnus anni iniuncta videtur satis probabilis opinio. hec, ut ex proxime dicendis amplius patebit. Ex quo fit. 1. ut indulgentia. 40. dierum aliquando remittat quantum indulgentia vnus anni. Aliquando indulgentia vnus anni plus quam indulgentia trecentorum dierum: aliquando minus quam viginti, quando scilicet minus quam viginti diebus intra vnum annum ex iniunctione sacerdotis esset penitendum. Ita etiam indulgentia vnus anni de iniuncta penitentia potest continere plures vel pauciores dies iniunctos intra ipsum annum implendos.

Corol. 1.

Secundo sequitur quod per indulgentiam vnus anni de iniuncta penitentia nil remittitur si nullus annus iniunctus est: et si qui anni sunt iniuncti non condonatur penitentia tot dierum puta. 365. quot vnus annus habet, sed tot dierum quot et quomodo a confessore iussus est penitens intra illos annos penitere: ita videlicet quod si ex iniuncto sacerdotis tenebatur duobus annis ieiunare vel orare interpolatis diebus, non remittitur nisi vnus annus de illa penitentia iniuncta, et manet obligatus ad alterum annum interpolatis diebus orandum vel ieiunandum ut sibi erat iniunctum. Quod si ex iniuncto sacerdotis teneretur vno anno interpolatis diebus orare vel ieiunare: tunc per eam indulgentiam vnus anni liberatur. Et similiter de vno et multis mensibus et quadragesis absolute vel de iniuncta penitentia sicut dictum est de anno absolute vel de iniuncta penitentia dicendum est. Quia cum indulgentie succedant loco penitentiarum iniunctarum vel iniungendarum coram Deo et Ecclesia: et stricte interpretanda sint ut supra. q. 5. et. 9. in respon. ad primum argumentum dictum est, ergo solum valent eo modo quo per tale tempus ille deberet impleri ut iam declarauimus.

Corol. 2.

Quoad secundum dubium, scilicet an indulgentia tot dierum et annorum intelligantur de diebus et annis vite huius an purgatorij. Respondeo per secundam propositionem quod intelligitur de diebus et annis vite huius non purgatorij: et de penitentijs in hoc seculo iniunctis vel iniungendis: et de penis purgatorij respondentibus in tanto aut maiori aut minori tempore illis annis et penitentijs vite huius. Quoad primam et secundam partem probatur ut optime ait Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 1. secundum communiter doct. Tum primo, quia forma indulgentie non est Remittimus aut relaxamus tot dies aut annos pene sed penitentie. Pena autem purgatorij non est proprie penitentia: quia non est voluntarie assumpta: sed est perpessio pene per vindictam iustitiam Dei inflatam, quauis sit patienter aut voluntarie tolerata. Tum secundo. Quia indulgentie succedunt loco satisfactionum penitentialium que in sacramento deberent imponi: hec autem sunt in hac vita tantum, vbi solum iniungi et impleri debent. Ergo de huius vite annis et diebus et penitentijs ille indulgentie intelliguntur.

Propos. 2.

Quod etiam intelligatur de penis correspondentibus

dentibus in purgatorio ut ait vltima pars propositio. inde constat: quia indulgentie remittunt penas Deo debitas in foro eius et Ecclesie ut supra. q. 10. latius habetur. Pro cuius ampliori declaratione nota has tot annorum dierum et quadragesimarum indulgentias vel relaxationes et remissiones fieri secundum formam canonum antiquorum vbi pro quocumque peccato mortali si esset graue imponi iubentur septem anni penitentie, et pro grauissimo etiam decem et plures. Et quauis ex cano. non imponantur semper illi anni sed pauciores: tamen per illam minorem penitentiam non remittitur nisi pena purgatorij que responderet iniuncte que adimpletur: et ex consequenti indulgentia tot dierum vel annorum iniunctorum non remittit nisi solum illam penam purgatorij que responderet iniuncte si adimpleretur. Si autem indulgentia sine limitatione de iniunctis concedit tot dies et annos penitentie vel remissionis absolute, intelligitur de illis etiam qui meditata ratione essent iniungendi, et quorum penitens secundum sua peccata reus esset, et penarum que in purgatorio his respondent secundum iudicium atque iustitiam Dei. Itaque tantum penarum in purgatorio remittitur per eam indulgentiam quantum remitteretur si in hac vita ille penitens sufficienter penitentiam egisset illis diebus aut annis quibus secundum legem vel statutum Dei et Ecclesie penitere deberet: et in his concordant doctores communiter, et expresse Durand. in. 4. distinctione. 20. et Palud. ea. distinct. quest. 4. artic. 1. et Flor. 1. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 3. et Supplem. Gabr. in. 4. dist. 45. q. 3. art. 2. propos. 10. et Siluest. tit. indulgentia. q. 4. quauis ibi male mordeat sum. Ange. eo. tit. §. 2. quasi aliter senserit.

Corol. 1.

Ex supradictis sequitur. Primo, quod indulgentia tot dierum vel annorum absolute est vtilior quam indulgentia totidem dierum vel annorum de penitentia iniuncta: quia per illa remittuntur dies et anni penitentie debite etiam grauissime tam iniuncte quam non iniuncte: que prestat indulgentie totidem annorum et dierum penitentie tantum iniuncte ut patet ex dictis.

Corol. 2.

Sequitur. 2. quod quauis indulgentia vnus anni penitentie iniuncte vel iniungende sicut et indulgentia plenaria quantum est ex parte sua absolute equaliter omnibus valeat siue remittat: secus autem proportionabiliter quantum est ex parte debiti aut debitoris et intensiois seu acerbitatis penitentie aut pene cuius hic et in purgatorio reus est. Nam plus remittitur ei qui acerboris pene intra illud tempus debitor est, quam ei qui minoris in eodem tempore reus est. Per accidens enim est quod plus aut minus grauem penitentiam aut penam extensiuam et intensiuam debeat is cui indulgentia plenaria conceditur vel vnus annus indulgentie: dum tota illa pena debita illo tempore remittitur quantum tenor indulgentie sonat ut sepe dictum est.

Propos. 3.

Quoad 3. dubium, scilicet utrum pene debite

in vno die vite huius respondeat alter etiam dies et idem tempus pene in purgatorio, an plus minusve temporis ibidem. Ad quod respondet tertia propositio quod quauis in hoc sint opiniones: communiter tamen tenetur quod non solum alter dies sed etiam plus temporis penarum responderet in purgatorio vni diei penitentie vite huius, et per consequens per vnum diem indulgentie plus remittitur quam remitteretur per penam vnus diei in purgatorio. Et ratio est. Quia hic est forus misericordie et voluntarie satisfactionis et meritorie: illic autem forus rigorosus iustitie et satisfationis tantum non voluntarie assumpte, quauis patienter et voluntarie pena illa tolerata sit ut supra dictum est. Ideo ad satisfationem solutionemque penarum vnus dies vel annus penitentie saltem magne in hac vita prestat simili tempore diei vel anni, immo et multis diebus et annis in purgatorio. Quanto gravior prestantiorque est Deo voluntaria sui ipsius punitio quam necessaria passio et toleratio. Sicut et modicum aurum prestat magno ferri aut plumbi ponderi et quantitati. Ideo et vtilior est indulgentia concedens vnum annum vel quadraginta dies penitentie iniuncte vel iniungende, quam vnum annum vel quadraginta dies pene purgatorij, et in supradictis concordant expresse Palud. Adri. et Nauarro vbi supra cum communi sententia doctorum.

Opi. 2.

Alia est opinio magistri Soto in. 4. dist. 21. q. 2. artic. 1. in oppositum. Dicit enim quod vni anni penitentie vite huius non respondet alter annus immo nec forte vnus mensis pene in purgatorio: et ex consequenti quod per indulgentias remittere mille annos penitentie debite in hac vita non est remittere decem in purgatorio: quodque pena vnus diei in purgatorio plus sepe valet ad solutionem debitarum penarum quam pena vnus anni iniuncti vel iniungendi implenda in hac vita, quia licet penitentia vnus anni vite huius ceteris paribus plus valeat ad satisfationem penarum quatenus est voluntaria ut ait prima opinio: at vero ex alia parte quia scilicet pena purgatorij sine comparatione acerbior est, inde plus valet pena vnus anni illic quam hic ad satisfationem vel solutionem: quia cetera paria non sunt. Tanta autem pena et tam acerba in eodem tempore, puta in vno anno, plus hic quam in purgatorio valet ratione voluntarij ut dictum est. Quo fit, ait ipse Soto, ut nemo sit qui in purgatorio fuerit vel futurus sit viginti annis: et forte neque decem quantumcumque peccator magne pene debitor obierit. Quia in decem annis per acerbitatem pene ibi persoluet penitentiam mille annorum et ultra in hac vita debitam adimpleri. Vnde quia remittere mille annos penitentie per indulgentias non est remittere in purgatorio decem: inde indulgentia mille annorum et amplius etiam veritatem habet, uti superius. q. 20. in illo corol. latius declaratum est.

Sed hec opinio non videtur: neque eius ratio valet. Que stat in hoc quod acerbitas penarum purgatorij

Reprobatur. 2. opi.

gatorij superat rationem voluntarij in penis vite huius eodem tempore perpensis ad effectum solutionis aut satisfacionis Deo faciende. Cuius oppositum verius est vt ait opinio comunis supra posita: quod inde liquet: nam vix est tam acerba pena in purgatorio que vno tantum die purget magnum peccatorem debitorem multorum annorum penitentie pro multis et magnis peccatis suis: que tamen vehemensissima in hac vita contritio atq; acerbissima flagellatio vel tribulatio siue martirium vel etiam religionis ex magno Dei amore facta professio eodem die aut etiam minori tempore perduras profecto purgaret. Id quod doctores omnes concedunt neq; ipse Soto negat sed expresse affirmat in. 4. dist. 15. q. 1. art. 4. et dist. 19. q. 1. art. 3. et q. 2. art. 1. 2. et 3. Igitur ratio voluntarij superat acerbiterat penarum purgatorij, et ea ratione vnus dies penitentie vite huius plus soluit penarum debitarum quam vnus et multi dies penarum purgatorij: et per indulgentiam vnus diei remittuntur plures dies in purgatorio.

Corol.

Ex omnibus supradictis corolarie etiam sequitur quod sicut in hoc mundo. 40. dies penitentie plus valent ei qui eam cum magna deuotione adimpleret, quam alteri qui cum minori eandem exqueretur: ita et quadraginta dies indulgentie plus valent hic et in purgatorio illi qui cum maiore charitate seu deuotione labore vel quantitate reidate vel facte ad illam lucrandum accedit, ad suarum penarum debitarum solutionem et non solum ad meritum gratie et glorie. Quia per hoc iste magis accedit ad causam sufficientem ad maiorem fructum illius indulgentie participandum vt supra. q. 20. et 29. latius probatum est. Et ita intelligitur Richard. in. 4. dist. 20. art. 3. q. 2. dicens quod quando indulgentie generaliter conceduntur puta quicumq; dederit elemosynam pro tali loco vel opere consequatur vnum annum de indulgentia &c. tunc pares sunt quoad remissionem extensionis poene qui plus dat et qui minus sed impares quoad remissionem intensiois: quod enim est parum diuiti est multum pauperi &c. Quod intellige quod quatenus per hec magis accedit ad sufficientiam cause vel operis pij eo plus intensiue et etiam extensiue lucratur de ea indulgentia vti superius dictum est, et cum dictis in hoc corolario consonat etiam B. Tho. Albertus Mag. et Turrecremata. et Herueus et Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 2. et Floren. r. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 3. et Supplemen. Pisani. et sum. Ro. tit. indulgentia. et Siluest. eo. tit. quest. 4. alijq; doctores vtriusq; iuris si predicto modo intellecti concilientur, quanuis prima facie dissona re videantur.

Articulus quartus

in quo agitur de duratione, preciositate, et predicatione indulgentiarum, et de modo concedendi et lucrandi indulgentias in articulo mortis: et continet. 9. quest. quarum prima et in ordine. 33. questio est.

VÆST. XXXIII. Quest. 33.

Vtrum possi quis toties quoties aut tantum semel lucrari indulgentiam concessam indeterminate seu imperpetuum aut etiam toties quoties.

Respondeo per Propos.

vnica propositionem que talis est. Quando conceditur indulgentia indeterminate seu in perpetuum aut signanter toties quoties: tunc intra illud tempus potest quis eam lucrari toties quoties voluerit faciendo quod alias ad eam lucrandum requiritur. Secus quando determinate indulgentia conceditur ad tempus limitatum: tunc enim semel tantum intra illud tempus potest quis eam lucrari. Prima pars que expresse loquitur quando perennis indulgentia conceditur puta. 40. dierum aut indulg. plen. omnibus orantibus tot Patrum noster, aut quando per magnum tempus seu indeterminate quoad vices conceditur talis indulgentia orantibus aut dantibus tale quid vsq; ad duos annos vel &c. Et probatur. Quia sic censetur voluisse Papam seu concedentem a cuius voluntate pendet hoc vt pater. Quia non videtur Papam id concessisse magis pro prima vice aut pro tali tempore quam pro alio non signato aut pro alijs vicibus: ex quo indistincte id concedit.

Ergo fauorabiliter contra concedentem est interpretanda talis concessio fauorabilis. Quod intellige elimita nisi talis reiteratio cederet in derisionem indulgentie: quam derisionem probabile est Papam non intendisse: puta si quando conceditur indulgentia perpetua visitantibus talem Ecclesiam, quis millies in die eam visitaret ingrediendo et reingrediendo: certe non toties lucraretur: sed neq; bis in die nisi semel tantum. Quia propter vitandam talem irrisionem censetur Papa non nisi pro semel in die perpetuis temporibus concessisse. Et quia a voluntate Pape totum hoc pendet: ideo quando de eius voluntate non aliter constat ita est iudicandum et tenendum vt dictum est. Ideo Nauarro de indulgentijs, nota. 31. §. 37. concordans cum supradictis ait secundum Felin. et Lyr. quod qui statutis horis vel temporibus vadit ad Ecclesiam ad orandum vel audiendum verbum Dei non causa fraudis neq; irrisionis sed deuotione motus, possit sepe eodem die talem indulgentiam perennem lucrari sed non toties nec tali modo vt fraus quedam et irrisio appareat: et quando conceditur indulgentia celebrantibus aut communicantibus diebus dominicis, intelligitur de semel in tali die: et sic de similibus. Et in his concordant expresse Palud. in. 4. dist. 20. quest. 4. artic. 1. et Tho. Duran. quest. 4. et alij comuniter theologij: et de canonist. Felin. in suo tracta. de indul. et alij communiter in cap. fin. de peni. et remi. lib. 6. et in extrauag. ca. quod autem

autē. et. ca. cū ex eo. co. titu. et comuniter summi stæ. Et ad id facit practica et consuetudo que est optima interpres legum et concessionum humana rum. Licet vt ait Durand. de hoc non possit vbiq; constans certitudo haberi sine Papali declaratione.

Secunda pars etiam patet per eandem rationem. Inde liquet quod quando conceditur indulgentia tali die a vespera in vesperam visitantibus talem Ecclesiam vel intra duos aut octo dies visitantibus talem Ecclesiam vel visitantibus Ecclesiam talibus diebus festis puta dedicationis aut domine nostre per singulos annos et huiusmodi, quod semel tantum intra illud tempus potest quis lucrari talem indulgentiam: prorogatur autem per duos aut octo seu plures dies vt ait Durandus vbi supra vt qui non potest venire ad lucrandum vna hora seu die veniat alio die aut hora non autem vt sepe veniens sepe lucretur. Quia et sic est practica comunis nisi de voluntate Pape aliud constet aliquando. Et in hoc etiam concordant doctores comuniter vbi supra et B. Tho. 3. parte summe. q. 25. art. 2. ad. 4. in addi. 3. par. quanuis sum. Ange. tit. indulg. §. 4. et sum. Ros. §. 12. teneant secundum Innocentium et Guille. in Specu. quod quando indulgentia conceditur pro visitatione Ecclesie etiam pro tempore determinato, intelligitur toties quoties etiam in eadem die sicut si in perpetuum concederetur: quia et sic practicat in sancta Maria de Angelis prope Afsisium et alibi. Sed certe ad hoc potest ei responderi quod generaliter standum est vt nos diximus in propositione secundum comuniter doctores et comunem practicum. Quod si alicubi specialiter aliter practicat, id forte habebit locum ibidem tantum ex speciali Pape concessione aut voluntate saltem tacita seu interpretatiua dum scit et tolerat ex causa rationabili: nam et sepe comunis error facit ius argumen. distin. 95. ecce ego. quia scilicet sepe est causa aliqua que facit quod princeps consentiat etiam licite vt valide fiat quod alias non valeret, vt glossat Gerson in regulis moralibus alphab. 24. E. Sed his non obstantiam consuetudo interpretatur quod quando indulgentia conceditur per multos dies puta infra octauam visitantibus vel orantibus &c. possit quilibet quolibet die illam lucrari semel in quolibet die. Consuetudo autem optima interpres legum est. ca. fin. de consue.

Not.

Regule Cancellarie.

Et quoad hoc est regula Cancellarie. 57. vbi dicitur quod indulgentia pro certis festis cuiuslibet anni futuri concessa restringenda est vsq; ad 20. annos. Item quod indulgentia concessa alicui Ecclesie vel capelle tacita alia quamlibet parua illi prius concessa nil valet, quomodo hec regula sit intelligenda infra. q. 35. habetur. Item regula. 58. prohibitum est, ne super indulgentijs instar alterius pij loci concessis expediantur litere generaliter instar indulgentiarum illi concessarum nisi expescificentur que sint ille. Item regula. 59. quod si indulgentia petatur simpliciter pro festo vel festis alicuius pij loci et Papa concesserit

per fiat tantum: si Ecclesia cathedralis vel insignis collegiata aut solemne monasterium fuerit, tres alioqui duo anni et totidem quadragene: et per fiat vt petitur cathedrali vel collegiali vel monasterio quatuor, alij tres anni concessi videntur. Hec ibi. Et secundum hec intelligantur ea que in hac. 33. quest. dicta sunt nisi de speciali Pape intentione per literas ipsius aut per legitimam consuetudinem aliud constet. Quia vt supra. q. 9. in responsione ad primum argum. indulgentia stricte interpretanda est.

VÆSTIO. XXXIII. Quest. 34.

Vtrum quando quis lucratur sepius aliquam indulgentiam sic concessam toties quoties, tantumdem Arithmetice an Geometrice lucretur vna vice si cut altera.

Respondeo per duas propositiones. Prima est. Quando conceditur quantitas signata puta: 20. anni de indulgentia pro qualibet vice: tunc tantumdem Arithmetice, scilicet viginti annos pro qualibet vice lucratur qui talem indulgentiam acquirat. Similiter quando conceditur indulgentia plenaria pro qualibet vice, sic plenarie lucratur qualibet vice: quia sic expresse sonat concessio et voluntas concedentis in quo non est dubium.

Propos. 1.

Propositio secunda. Quando conceditur indulgentia confusa et successiue, puta tertia pars aut quarta peccatorum pro qualibet vice: tunc intelligitur concessa solum tertia aut quarta pars aliquantulum Geometrice, id est de residua pena cui tenetur obnoxius. exempli gratia. Quando conceditur indulgentia tertie partis peccatorum visitantibus talem Ecclesiam toties quoties: tunc si prima vice per primam visitationem consequitur remissionem tertie partis: puta si est debitor sexaginta annorum consequitur viginti annos de illa indulgentia: et per secundam vicem lucratur non quidem totidem viginti annos, quod est Arithmetice tantum vt prius: sed lucratur tertiam partem de residuo penarum quibus tenetur quando lucratur indulgentiam, puta de quadraginta annis residuis lucrabitur. 14. circiter annos tantum. Et in tertia vice etiam tertiam tantum partem de residuis. 27. annis penarum lucrabitur. Quod est Geometrice tantum lucrari talem indulgentiam seu proportionabiliter. Et sic quantumcumq; et quotiescumq; lucretur talem indulgentiam tertie partis etiam si nullum aliud debitum penarum incurrat, ex quo prima vice cepit talem indulgentiam lucrari nunquam omnino per illam liberabitur. quia semper manebit pena que proportionabiliter seu Geometrice per tertias tantum partes diminuta successiue nunquam totaliter minuetur. Sicut si lineam tripedalem successiue minuere velis per tertias partes residui, proportionabiliter auferendo nunquam stabit totalis ablatio: sicut neq;

Propos. 2.

si per medietates proportionabiliter diuidatur. vt est tritum in Philosophia. ¶ Et ratio huius positionis sic intellecte et declarate est: quia sic creditur velle et intendere concedentem et non aliter. Quia ex tenore concessiois tertie partis constat quod intendit de tertia parte debitarum penarum ad quas pro tunc obligatur quando lucratur talem indulgentiam. Ergo similis est ratio de secunda et tertia vice, quod. s. tertiam tantum partem penarum quibus tunc est obnoxius lucratur per talem indulgentiam. Et ita est æqualitas Geometrica non Arithmetica in omnibus illis vicibus. Et in hoc concordat gloss. in capit. tempus. 13. quest. 2. et Supplem. Gabri. in. 4. dist. 45. quest. 4. artic. 3. dub. 3. licet ibi pro ratione det quãdam regulam Cancellarie que infra ad aliud propositum habetur: nunc autem huic proposito non videtur quadrare. Concordat etiam Adria. in materia de indulg. et respondet ad argumenta ex. 4. via. et tandem cõmuniter doctores.

NOTA.

¶ Sed ad maiorem declarationem nota quod stat quod per plures actus et per plures vias per se et per alios in vna seu pluribus Ecclesijs contribuendo seu orando lucratur quis semel tantum talem indulgentiam. Quia omnia illa reputantur facta vna vice aut semel tantum. Exempli gratia. secundum Adria. Si quis semel per tres familiares suos indistinctis Ecclesijs aut in eadem Ecclesia contribui iuberet per quemlibet quod requiritur pro lucranda indulgentia. Tunc enim stat quod omnes ille contributiones etiam totales æquivalent vni tantum aut vni vici: sicq; solum cõsequitur semel remissionem tertie partis Geometrico per omnes illas ac si semel contribuisset vt dictum est. Sicut si daret duos argenteos aut tres vbi vnum tantum opus esset ad lucrandum semel indulgentiam illam. ¶ Item secundo stat quod æquivalent ille distributiones pluribus vicibus, quodq; sepius lucratur talem indulgentiam per tales plures actus et vices distinctas: et tunc si successiue fiunt illi actus vel vices, etiam lucratur sic successiue vna vice post aliam, ita quod in secunda vice lucratur tertiam partem Geometrico vt supra dictum est. et sic de alijs vicibus. ¶ Item tertio stat quod sepius lucratur talem indulgentiam per tales plures actus æquivalentes multis vicibus distinctis: et tunc si simul fiunt ille vices vel actus si mulq; lucratur toties illam indulgentiam, dico quod lucratur predictas tertias æquales in numero Arithmetice, puta viginti annos qualibet vice: sicq; per illas tres vices simul liberatur a toto debito puta. 60. annorum penitentie debite. Ratio huius est. Quia non est maior ratio de vna vice quam de alia, ex quo simul fiunt vt supponitur. ergo si per vnam vicem remittuntur viginti anni de penis tunc debitis: ita etiam per aliam, quia talis est tertia pars penarum tunc debitarum que per quamlibet vicem tunc simul remittitur de illis. 60. annis tunc debitis. ¶ Licet in hoc vltimo oppositum teneat Adria. vbi supra, dicens

idem esse iudicium de hoc et de secundo casu precedente quando successiue fiunt ille vices, quod scilicet solum proportionabiliter Geometrico remittitur tertia pars vt supra dictum est. Quia (vt inquit) licet a parte rei non sit subordinatio tertiarum partium penarum debitarum sicut nec illorum actuum aut contributionum: sicq; non sit a parte rei maior ratio de vna vice aut de vna tertia parte quam de alia, ex quo omnes ille vices simul fiunt, et remittuntur simul ille tertie penarum (vt supponitur,) quia nec nos possumus illas assignare: tamen quia Papa sic Geometrico et subordinate concessit et Deus illi se conformat: ideo Deus qui scit et potest illas distincte designare sic etiam acceptat. Et ideo est in arbitrio acceptantis Dei quam tertiam pro qua vice remittat Geometrico vt dictum est. Sicut si soluen do simul tres denarios pro tribus quorum quilibet debet vnum: in arbitrio creditoris est quem pro illo vel illo capiat non tamen omnes pro vno. Hec Adria. ¶ Sed certe eius suppositum quod scilicet Papa in hoc casu sic intendit sicut si successiue fierent ille vices, videtur falsum: non enim intendit nisi de remissione tertiarum penarum debite tempore quo quis lucratur indulgentiam: que tertie cum sint æquales Arithmetice tali tempore quando omnes tres tertias per tres contributiones aut vices simul factas lucratur. Ergo Arithmetice et omnino non autem Geometrico eas lucratur vt supra dictum est saluo meliori iudicio. ¶ Et idem iudicium est de eo vel ijs qui si mul, vel successiue bis lucratur aliquam indulgentiam tertie aut quarte partis peccatorum per aliqua opera pia pro aliquo defuncto per modum suffragij, sicut dictum est quando simul vel successiue pro se lucratur per eandem rationem.

VÆST. XXXV. Quest. 33.

Vtrum per multiplicatas concessiones seu bullas indulgentiarum etiam quis eas omnes lucratur multiplicatas per vnum et eundem actum pium ab illis omnibus assignatum, aut toties lucratur indulgentiam plenariam quot bullas habet.

¶ Respondeo tanquam probabilius quod sic. Exempli gratia. Quoad primum, scilicet quoad multiplicatas indulgentias. Quia si vnus Papa concessit ieiunantibus in vigilia Corporis Christi. 20. annos indulgentie et alius pontifex totidem pro eodem actu, et alius totidem: ita qui semel ieiunat illa vigilia lucratur omnes illos sexaginta annos simul. Et idem iudicium est de diuersis pontificibus quorum quilibet concedit. 20. annos visitationibus talis Ecclesie, aut ei elemosynam faciendis, aut orationibus tale quid: Quia per vnã tantum visitationem elemosynam aut

aut orationem lucratur omnes illas simul indulgentias ab omnibus illis concessas. Ratio huius est. Quia sic videtur esse intentio Pape concedentis, vt patet ex practica et cõsuetudine indulgentiarum concessarum interessentibus diuino officio in festo corporis Christi et indulgentiarum concessarum mendicantibus, vt patet in eorum priuilegijs. Item quia sicut per vnum actum aut peccatum potest quis incurrere plures cõsuras excommunicationis suspensionis irregularitatis et huiusmodi agrauatas supra eundem actum et hominem: ita videtur fauorabiliter velle Papam accumulare indulgentias pro eodem actu. Alioquin frustra esset secunda concessio si nil adderet precedenti. ¶ Eodem modo et per eandem rationem est dicendum quando multi pontifices concedunt quilibet tertiam partem peccatorum pro tali actu, quia scilicet per tres concessiones omnes tres tertie æqualiter in numero et sic omnes pene debite simul remittuntur. Licet Supplem. Gabri. in. 4. dist. 45. artic. 3. dub. 3. secundum Tho. de Argentina aliter sentiat, tamen predictis probabilius standum est. Ad quod etiam faciunt ea quæ in. q. 34. precedenti contra Adrianum dicta sunt. ¶ Quoad aliud etiam quod scilicet quot bullas quis habet toties potest lucrari indulgentiam concessam in illis, sic scilicet, quod per vnã bullam conceditur indulgentia viginti annorum visitanti talem Ecclesiam aut facienti elemosynam, et per aliam bullam idem conceditur: tunc ego possum per vnã visitationem aut elemosynam intendere lucrari illos viginti annos duntaxat concessos per illam vnã bullam: et per aliam visitationem aut elemosynam lucrari tunc aut post alios viginti annos secundum aliam bullam seu concessionem: et gaudere nunc vna bulla tantum et post alia &c. Similiter quando per vnã bullam conceditur quod quis possit absolui plenarie semel in vita et semel in articulo mortis: et per aliam conceditur idem: et per aliam idem: tunc vna vice potest homo gaudere aut vti illa vna bulla qua voluerit, et alia vice alia, tam in vita quam in presunto articulo mortis vt bulla concedit vt de articulo mortis latius habetur infra. q. 39. in primo puncto. ¶ Et ratio est. Quia sic iudicandum est velle pontificem, vt scilicet profit nobis sua multiplicata concessio indulgentiarum: que nisi sic intelligatur non prodesset vt supradictum est. Et ad idem etiam est practicata consuetudo. Item quia idem est iudicium de omnibus istis indulgentijs pro vita et pro articulo mortis presunto, vt patet. Quia non est ratio differentie. Nunc autem quando per plures bullas conceditur quod quis possit semel in articulo mortis absolui plenarie, cõmuniter dicunt doctores quod supposito quod intelliguntur de articulo mortis presunto vt infra. q. 39. habetur, tunc potest quis in vno articulo mortis presunto consequi indulgentiam plenariam virtute vnus bulle et in alio articulo mortis aliam seu iterum virtute alterius &c. Ergo similiter est dicendum de alijs indulgentijs vt dictum est. Et forte hoc modo posset quis lucrari stationes vt

bis Ro. sepius in die, faciẽdo toties secundum tenorem bullarum quot bullas habet ad hoc. ¶ Predicta omnia intelliguntur nisi in generali aut in casu particulari oppositum constat de mente concedentis: a cuius voluntate totum hoc pendet: regulariter autem standum est dictis probabilibus. ¶ Quod ideo dico quia multi doctores tenent oppositum maxime contra hoc vltimum de multiplicatis vicibus secundum multitudinem bullarum: nam et refert Supplem. Gabrielis vbi supra quod est. 57. regula Cancellarie curie Ro. sic dicens, Voluit Papa quod in literis indulgentiarum ponatur clausula, quod si Ecclesie vel capelle vel alias aliqua indulgentia fuerit per ipsum concessa de qua inibi specialis mentio facta non est: huiusmodi literæ sine nullo. Hec ibi. Si enim Papa habuisset notitiam primi priuilegij prius dati, forte non ita facile dedisset secundum. Notanter dicitur in hac regula per ipsum concessa: quia secus si episcopus vel alius Roma. pontifex concessit ibidem indulgentias: tunc enim videtur valere etiam non facta mentione de priore concessione per verba predictæ regule. Hec Supplem. ¶ Que regula quomodo etiam valeat et practicetur iudicentur curiales: satis est nostro proposito quod Papa potest facere contra eam: quodq; per eam non probatur quod non possit quis toties lucrari indulgentiam quot bullas aut concessiones habet a diuersis pontificibus concessas, vt supra dictum est tanquam probabilius esse tenendum. ¶ Nota etiam quod predicta omnia solum intelliguntur de indulgentijs. Nam quoad alias concessiones contentas in bullis, puta ad comedendum oua aut carnes temporibus alias prohibitis et ad dispensandum et absoluendum a censuris et casibus non plus valent centum quam vna eiusdem tenoris vt patet.

¶ Ex omnibus predictis sequitur quod quando Papa concedit indulgentiam aliquam cõmittantibus sacrum corpus Christi, intelligitur toties quoties secundum aliquos doctores. Quod videtur probabilius et magis practicatum. Alij dicunt vt Supplem. Gabri. vbi supra dubi. 4. secundum Paul. &c. quod intelligitur semel tantum in die. ¶ Item quod quando Papa concedit indulgentiam audientibus officium diuinum seu missam tali festo vel in tali Ecclesia, dicit Supplementum Gabri. vbi supra quod etiam intelligitur semel in die, sicut quando celebrantibus aut cõmunicantibus concedit, et quod idem iudicium est quando id concedit audientibus in Ecclesijs: dicitur enim tunc in Ecclesijs pluraliter non vt semel lucratur in vna Ecclesia et iterum in alia sed vt neglectum in vna possit suppleri in alia seu reiterari, ita tamen vt semel tantum lucratur quis talem indulgentiam in die, quodq; sic intelligitur et inuitur in cap. si diuinum. Clem. de reliq. et venera. sanctorum. vbi referuntur concessiones Urbani. 5. de indulgentijs corporis Christi. et in extrauag. Eugenij. 4. referentis Urbanum et Martinum. 5. Ratio huius intellectus est quia vt dicunt dicti doctores sic est mens

Regula Cancellarie

Regula

Corol.

Pape vt patet ex dictis. ¶ Item dicit ibidem Supplem. quod celebrantes diuina seu missas, a fortiori lucratur indulgentias concessas audientibus. i. reuerēter presentibus et cōmunicantibus tunc. Quia eo ipso quo celebrant interfunt et cōmunicant: sed non lucratur eas dupliciter, scilicet vno modo quia cōmunicant aut interfunt, et alio modo quia celebrant, sed solū semel et vno modo, quia scilicet perfecte celebrant. Quia sic est intentio concedentis vt patet ex practica sic interpretante. ¶ Item dicit ibidē quod si sacerdos in priuato legit solus ad partē in Ecclesia horas canonicas ante vel post horarū collegialiter factam celebrationē, etiam si intersit horarū tali celebrationi: semel tantum lucratur talē indulgentiam cōcessam dicentibus officiū in festo aut infra octauā corporis Christi. Quia sic est mens concedētis vt dictū est: quod si aliter intenderet aliter esset dicendū vt patet ex dictis. Ideo videatur tenor concessionū indulgentiarū et secundū illū iudicetur dū aliter sufficiēter non cōstitit de mēte cōcedentis.

Quest. 36.

Propos. 1.

QVÆST. XXXVI.
Quātum durat indulgentia, et quomodo et quando incipit, aut definit valere, et quomodo potest suspēdi et reuocari.
¶ Respondeo per quatuor propositiones: quarū prima est. Indulgētia illimitate aut ad tempus non determinatum concessa durat in perpetuū quousq; sufficiēter et certo reuocetur, aut quousq; perierit locus vel persona cui cōcessa est. Probat. Quia ex tenore concessionis sic patet esse de intentione concedentis dum oppositū non constiterit sufficiēter in aliquo casu. Quod si expressit limitatum tempus eius valoris, dicens per quinq; annos tantum seu vsq; ad quinque nium: tunc non valet ultra, et ipso facto expirat talis indulgentia: alias non si est ad tempus in determinatum vt ait propositio. Etiam si interim aut statim Papa eam concedens moriatur non expirat talis indulgentia per mortē Pape concedētis, vt habetur de re. iur. Decet concessum a principe beneficium esse mansurum. lib. 6. et concordat Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 1. et Innoc. in. cap. quod translationem. de offi. legat. et facit quod not. Lupus. in. ca. fin. de rescriptis. lib. 6. et sequitur Gemini. ibidem. et similiter gloss. et doctores in ea. cum ad hoc. de cleri. non res. et Landul. in. Clem. fin. de elect. et Siluest. titu. indulg. q. 5. §. 7. et sum. Ang. et Ro. &c. docto. vbi etiam dicit Siluester qd hoc facit valde ad omnes literas gratiosas nō per iudicatuas, et ad hoc quod saluus conductus nō expirat per mortem concedentis. Pro quo etiam vide glossam singulatē in. ca. cum ex eo. de elect. lib. 6. nec obstat. l. fin. ff. de penis. quia loquitur in penalibus. Videantur tamen regule Cancellarie

que supra. q. 33. in fine posite sunt. Et idē dicendū est secundū gloss. in. ca. si. de offi. legati. vt ait Siluester vbi supra, de indulgentijs quas legati concedunt subueniētibus locis pijs et huiusmodi: quia durant etiā post finitam legationē et post mortē ipsorū legatorū, sicut et eorum statuta etiā si in eis contineatur pena excommunicationis. Et concordat Panor. secus de indulgētia seu potius licētia eligendi sibi confessorē vel non residēdi in beneficio et huiusmodi: quia talis licētia expirat per mortē concedentis legati seu finito eius officio, nisi sit facta cū cause cognitione et consensu sui capituli: quia est per iudicatuā Ecclesie. Et sic tene. (ait Siluest. et sum. Ange. et doct.) quod in cōcessione seu licētia preiudicatuā talis gratia cōcessa per Pape inferiores sine cause cognitione expirat finito officio cōcedentis aut per eius mortē: secus si cōcederetur a Papa, vel si non esset alteri preiudicatuā, vel si concederetur auctoritate Pape, vt idē summisit latius dicit. tit. gratia. et sic cōcordant docto. Idē etiam dicendū est in indulgētijs aliorū prelatorū, vtpote episcoporū archiepiscoporū &c. secundū Palud. q. 1. non finiuntur per mortē concedentiū, sicut nec indulgētie legatorū: quia et sic est in cōsuetudine optima legū interpretate. Ratio autem huius quā assignat Siluest. vbi supra, quia. s. concedunt indulgētijs auctoritate Pape, nō valet. Nā episcopi cōcedunt indulgētijs auctoritate sua ordinaria secundū cōmunem et verā opinionē contra Durand. vt supra. q. 10. propo. 2. habetur: et tamē nō expirant per mortē concedentiū. ergo ratio est supra dicta. s. quia sic ius statuit, cōsuetudine id sic interpretate. Et ita patet propositio quoad primā partē eius. s. quousq; sufficiēter reuocetur &c. de quo in propositionibus sequētibus habetur quomodo reuocari et perire possunt indulgētijs. Nulla etiā gratia Pape iā signata expirat per mortē eius ante literarū expeditionē secundū Rotā. in. antiq. 882. vt ait Felin. et Decius et de Ripa. et Cardi. in rub. de cōstit. vt tenet et refert Nauarro. de indulg. nota. 31. §. 26. vbi de his latius. Valet autem omnis gratia et indulgentia secundum ius cōmune, nisi Papa aliud disponat aut velit, statim vt signatur. ca. institutionis. 25. q. 2.

¶ Propositio. 2. Indulgētia potest valide et licite suspēdi et reuocari ad tēpus vel in perpetuū: quia reuocatione facta iam nō amplius valet talis indulgentia. ¶ Probat. Quia si solū valet indulgentia ad voluntatem concedentis. ergo ea mutata definit valor eius. Item quia ex quo concedēs est supra dispositionem posituam precipue a se factam, potest valide et licite ex causa rationabili suspendere et reuocare gratias et facultates aliās liberaliter sine contractu politico pertinentē ad iusticiam cōmutatiuam aut etiam distributiua per eum concessas: et est valida talis suspēdio et reuocatio etiam sine vlla causa facta, licet reuocator talis peccet sine rationabili causa id faciēdo. In hoc concordant docto. cōmuniter in. ca. 1. de concessi.

Propos. 2.

de concessi. preben. lib. 6. precipue Gemini. ibidē et Siluest. tit. gratia. §. 2. et tit. indulg. q. 5. et sum. Ang. et Ro. eo. tit. et consonat cōsuet. et sic saluatur practica Ecclesie et sum. morū pontifi. sepe suspendentium indulgentias. Id enim non solū valde sed et licite fit si ex iusta causa (vt presumendū est dum de opposito non constat manifeste) id faciunt, scilicet vt fideles sepius efficaciter alliciatur ad noua opera pia elemosynarū orationū visitationum ieiuniorū, et huiusmodi spiritualiter et tēporaliter. vtilia et necessaria Ecclesie: ad quā non sic allicerentur efficaciter sine tali suspensione si essent securi de suarū bullarū iam semel acceptarū irreuocabili valore. ¶ Itē quia licet princeps regulariter cōtra suum contractū venire nequeat ca. 1. de probatio. tamen secundū omnes et precipue Bald. in. l. fin. ff. de Senat. et Felin. in. dict. ca. 1. de probatio. et nota. doctorum in. ca. que in Ecclesiarum. de constituto. potest iusta de causa cōtrauenire tollere et reuocare etiam si pretio interueniente sit cōcessa, vt Nauarro. tract. de indulg. nota. 28. §. 7. etiam ait in nota. 31. §. 28. ad predicta etiā facit regula iuris. 16. decet. lib. 6. et ibi glossa. et Philip. Franc. et doct. cōmuniter. Nam vt ibi ait glossa fina. licet sit decens, non tamen necessarium est quod beneficium principis semper maneat. Nam etiam sine causa quauis nō deceat potest reuocari per eum et auferri.

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

Resp. ad. 1. argu.

¶ Contra hoc arguitur tripliciter. Primo, Imperator non potest reuocare priuilegiū concessum alicui pro aliqua pecunia nisi illā ei restituat. ergo nec similiter Papa indulgentias nisi restituat id quod pro eis lucratis datum est. ¶ Itē secundo. Quia donatio et distributio etiam liberalis facta de bonis cōmunibus non reuocatur sine causa et de meritis eius cui donatum aut distributū est, secundam cōmuniter doct. vt etiam ait Siluest. tit. donatio. 1. q. 1. 2. 3. ergo et similiter in indulgētijs liberaliter condonatis. ¶ Item. 3. quia sicut Deus dans vel promittens dare gratiam vel gloriā pro aliquo opere non potest stante lege negare aut reuocare sine demeritis eius cui promisit. Ergo nec similiter Papa concedens indulgentiam: ex quo suo principi Deo et regule et voluntati eius infalibili tenetur se conformare in distributione thesauri indulgentiarum sibi cōmissi.
¶ Respondeo ad primū negando consequentiā. Quia illic est contractus polyticus pertinens ad iusticiā cōmutatiuam quo emittitur priuilegiū aut huiusmodi: hic autē non, sed est liberalis donatio indulgentie ex parte concedentis de thesauro Ecclesie vt supra. q. 3. corol. 1. habetur: quauis non fiat sine causa pia alliciēte homines ad pia opera. Ideo talia pia opera elemosyne sicut opera ieiunij aut orationis pro quibus est concessa indulgētia, non sunt eis restituenda: neq; in hoc defraudatur homines, quia satis premij essentialis et accide talis a Deo receperunt in re aut in spe pro illo pio opere ab eis debite facto. Neq; illa pia opera fecerunt aut dederunt in precium indulgētie: sed

vt meritum congrui pro premio indulgentie, vt supra. q. 21. propositione. 1. habetur.
¶ Ad secundum respondeo negando consequentiā. Neq; est simile. Dico enim quod antecedēs et ratio illa solum procedit et habet veritatē in bonis que iam per talem donationem in ius et dominiū donatarij transferunt: que ex quo iam sortita sunt suum effectum non possunt reuocari. Et similiter cōcedo quod postquā indulgentia alicui cōcessa sortita est suum effectū, vt ipse quia virtute eius remissa est tēra vel tanta pena. secundū eius tenorē, non potest reuocari id quod remissum et donatū est, ita qd iam remissum et donatū non sit. Sed quoad id quod nō est remissum, et nō est sortita effectum talis indulgentia potest suspēdi et reuocari ne deinceps habeat effectum et valorem: ex quo quoad id non est facta donatio et remissio in effectu vt dictum est.

Resp. ad. 1. argu.

Resp. ad. 3.

Req. 3.

Propos. 3.

¶ Ad tertium respondeo negando consequentiā. Quia nō est simile. Quia gratia et gloria est merces operis debita tali homini de lege. Indulgētia autem non est nisi premium de congruo datum pro opere pio, et vt per eam homines alliciatur ad opera pia vti per allectiuum vt supra. quest. 3. et quest. 21. allegatum est. Ideo tale premium et allectiuum potest licite suspēdi et reuocari, vt per alterum simile, scilicet per aliam indulgentiam homines alliciantur ad similia opera pia: vt dictū est. Et idem iudicium est de alijs concessionibus contentis in bulla ad confitendum, ad absoluedum, ad comedendum alias prohibita: quia eadē ratione possunt suspēdi et reuocari.
¶ Propositio tertia. Reuocatio bulle seu indulgentie non nocet neq; tollit eius valorem in foro Dei et Ecclesie ante sufficiētem certificationem de tali reuocatione seu suspensione: nisi Papa aliter aliquando intendat. ¶ Prima pars patet. Quia sic est intentio Pape concedentis aut reuocantis seu suspendentis, quod scilicet non habeat effectū nec vllō modo noceat ante sufficiētem noticiam eius, vt patet ex practica et secundum cōmunem intellectum doctorum, vt late agit Gemini. de cōcessio. prebē. ca. 1. lib. 6. et Domini. ibidem et Nauarro de indulg. nota. 31. §. 28. vbi etiam ait idē esse iudicium de suspēdione. Et sic fuit determinatum per docto. cōmuniter in dict. ca. 1. quia olim Calixtus Papa concessit indulgentiā plen. omnibus dantibus subsidium: quā indulgētiā postea successor eius reuocauit: et tamē determinat doct. ibidem quod illi omnes qui subsidium dederunt illo intermedio tēpore a die reuocationis vsq; ad diem noticie lucrati sunt illam indulgētiā: et cōcordat Siluest. titu. indulg. q. 5. et tit. gratia. §. 2. et sum. Ang. et Ro. eisdē tit. §. 7. &c. ¶ Secunda pars, scilicet nisi Papa aliter aliquando intendat patet. Quia quoad Deum et conscientiam totum hoc pendet ex voluntate cōcedentis etiā non notificata, vt. s. valeat suspēdio et reuocatio ex tēpore quo Papa voluit non valere et reuocauit. Quoad forum autem cōtentiosum et in foro Ecclesie nō

valebit concessio aut reuocatio et suspensio, nisi a tempore sufficientis notitie aut notificationis, aut nisi expresse appareat ex tenore reuocationis aut literarū Papam velle quod talis reuocatio aut suspensio habeat locum a tempore quo facta est seu a tali die etiā si non sit notificata, vt dicit Gemini. et docto. vbi supra, et Siluest. vbi supra. tit. gratia. §. 2. Nam licet lex non habeat virtutem obligandi nisi a tempore sufficientis promulgationis: reuocatio autē vel suspensio legis et dispositionis cuiuscunq, habet vim etiā si non sit promulgata a tempore quo talis reuocator voluit illā non valere.

Plus enim requiritur ad edificandum quā ad destruendum: et plus ad obligandum et cōcedendum quā ad deobligandum destruendum et reuocandum. Sed vt dicit sum. Ros. tit. indulg. §. 7. raro vel nunquā Papa intēdit reuocationē indulgentiarū valere ante eius sufficientē notificationē, tā in foro conscientie quā Ecclesie, sed vt supra dictum est post eius sufficientē notificationem. Vtrum autē priuilegiū sumat vires statim vt conceditur etiam ante notificationē, vide Siluest. tit. priuilegiū. q. vlti.

Propos. 4. **¶** **Propositio. 4.** Indulgentia cōcessa expirat per aduentū alterius posterioris que primā non cōpatitur secum, vt pote si in largitione indulgentie in die dedicationis Ecclesie cōcurrunt multi concedentes, puta archiepiscopus et episcopus &c. solū valet illa posterior cū omnes non possint habere locū vt supra. q. 14. propos. 1. 2. &c. Expirat etiā indulgentia destructo tali loco cui cōcessa est sic q̄ dedicatione aut edificatione iterata talis locus indigeat: similiter mortuis personis quibus tantū illa indulgentia concessa erat. vt ait Palud. in. 4. dist. 20. q. 4. art. 1. Sicq, patet in summa ex omnibus supradictis q̄ indulgentia expirat cōmuniter per reuocationē aut suspensionē perpetuam aut tēporalem, et per aduentum posterioris nō cōpatientis primam, et per destructionem loci aut personæ cui concessa est.

Quæst. 37.

VÆSTIO. XXXVII.
Vtrum indulgentia similiter et licentia aut cōcessio data alicui ad absoluendum de peccatis casibus et censuris extendatur et valeat quoad peccata et casus et censuras, contracta et cōmissa seu cōmittenda et contrahenda post concessionem illius indulgentie seu facultatis, etiam si cum confidentia talis concessionis committantur, an solum quoad cōmissa et contracta ante concessionem illam.

Propos. 1. **¶** **Respondet** per tres propositiones, quarum prima est. Quoad indulgentias standum est earū tenori: ita quod si indulgentia sonat vt semel possum illam lucrari: tunc certum est illam solum valere quoad cōmissa peccata vsq, ad tempus quoralem indulgentiam lucrabor: et non ad futura, vt dicunt cōmuniter doctores et sum. Ros. tit. in-

dulg. §. 16. et patet ex supradictis. q. 8. Ideo si nūc ego plenarie absolutus per indulgentiam plenariam e vita decederem, certe statim volarem ad celum nisi alia mortalia aut venialia post talem indulgentiam cōmississem. Quod si indulgentia sonat toties quoties, aut quod sepius illā possit quis lucrari in anno aut in perpetuū: tunc patet quod toties aut sepius de cōmissis tantum vsq, ad tempus illud quo illam indulgentiam lucrari voluerit valet indulgentia. Ratio horū est. Quia sic sonat tenor indulgentie cui est standum vt dictum est.

¶ **Propositio secunda.** Si in facultate cōceditur posse absolui aut dispensari toties quoties, aut in determinate in perpetuum, aut vsq, ad tale tempus: intelligitur etiam de cōmittendis postquam talis facultas cōcessa est et quoties voluerit, vt patet tum ex tenore, tum etiam ex consuetudine sic interpretante. Hoc est verum nisi oppositum cōstet sufficienter de voluntate concedentis, puta si dicit de cōmissis vsq, ad tempus concessionis seu notificationis: tunc enim non valet ad cōmittenda peccata &c. aut si alia huiusmodi verba apponantur. Sed Soto de iustitia et iure. lib. 3. q. 4. art. 3. ait esse differentiam inter facultatem concessam in bullis Cruciate absolute ad absoluendum a peccatis reseruatis, et ad dispensandum in votis. Nā facultas absoluendi a peccatis extenditur etiam ad peccata quæ postquā bullam suscepit quisq, cōmiserit: facultas autem dispensandi aut etiam cōmutandi vota non nisi de illis votis que edita sunt ante bulle suspensionem. Hec ille. Sed certe ratio quam ibi dat non satisficit. Ideo tenori concessionis et practice, vt dictum est, standum censeo in vtroq, . Sed si absolute facultatem dispensandi in votis ipsa bulla concedat, probabile est vt stricte interpretetur vt secundum Soto dictum est. Nam de concessionē ad cōmutandum non videtur eadem probabilitas. Sed etiam aduertendum est quod in bullis vix aut nunquam reperitur concessa facultas dispensandi sed cōmutandi vota. Et quauis Soto vbi supra aliud significet, tamen in bulla Cruciate sancti Antonij expresse cōceditur facultas non quidem dispensandi sed cōmutandi votum religionis simplex et perpetue castitatis non solemnizatum per professionem.

¶ **Propositio tertia.** Quando in facultate nō excipiuntur ea que cum confidentia talis facultatis commissa fuerint: de rigore videntur concessa, vt scilicet ad eam etiam se extendat talis facultas: alias secus. Hec propositio videtur probabilis stando in rigore talis concessionis nil excipiētis. Quia priuilegium late interpretandum est contra concedentem maxime in favorabilibus que non sunt in preiudicium tertij, vt supra. q. 9. propos. 4. habetur, qualis est talis concessio prefata si cut et quelibet facultas ad absoluendum de reseruatis quibuscunq, . Item quia ex quo aliquando in bullis seu facultatibus huiusmodi fit expresse talis exceptio, quod scilicet virtute talis facultatis

Propos. 4

Not.

Propos. 1

gultatis non potest absolui ab ijs que cum confidentia etiam commiserunt. Ergo quando talis exceptio nō ponitur videntur cōcessa, quia quando ius nō excipit nec nos excipere aut distinguere debemus, vt habetur supra. q. 9. propositio. 4. Item quia ius non dicit quod ipso facto priuilegiū amittit qui cōcessa sibi abutitur potestate: sed dicit q̄ priuilegiū meretur amittere: et ita secunduū merita inuincit priuationem vel declarationem amissionis nō ipse iure aut facto fieri sed posse et debere fieri: sicut dicit Aug. q̄ peccator est indignus pane quo vescitur: nō tamē eo ipso quo peccat. est priuatus iure q̄ habet in suo pane: Itē quia licet clausula seu exceptio generalis in cōcessione et lege intelligatur, apposta licet nō exprimatur: predicta tamē exceptio nō est generalis in omnibus cōcessionibus vt patet: quia aliquando ponitur aliquando non in facultatibus favorabilibus. Ergo sic videtur probabiliter stando in rigore dicendum. Et videtur concordare Siluester. tit. indulg. q. 10. par. 5.

¶ **Quod ideo dico in rigore** quia si de mente cōcedētis aliud probabiliter presumatur aut cōstet tūc talis cōcessio aut priuilegiū nō extenditur ad ea que cū confidentia eius cōmissa fuerint post talem cōcessionem vt patet: quia a voluntate concedentis pēdet totū hoc. Vnde quia in generalis concessionē aut facultate cōtra ius cōmune nō presumitur quis cōcedere velle id quod nō esset specialiter cōcessurus, vt est cōmunis regula vtriusq, iuris. Specialiter autē nō esset quis cōcessurus id vnde esset incentiuū peccandi, quale videtur esse si cōcederetur facultas etiā ad ea que cum confidentia eius cōmitterentur: quia et semper est interpretatio faciēda vt videtur delictū, vt habetur in. l. 1. C. de his qui. §. si fundū. Hinc videtur quod concedens nō intēdit q̄ ad ea facultas sua extendatur. Et per cōsequens videtur q̄ ad ea nō valet nisi expresse concedatur, quodque vt securius hoc sit tenendum. Immo et absolute sic querentibus et non querentibus dogmatizandum est ad terrorem et preseruationem peccati, quia etiam predicta tertia propositio non est satis certa etiam in rigore sed dubia, licet probabilius videatur id quod ipsa dicit in rigore tenendum. In dubijs autem tenendum est securius quod scilicet talis facultas non se extendit ad ea que cum eius confidentia cōmittuntur: nisi cōstet de opposita voluntate concedētis, aut in casu particulari quo dispensandi immineret si circa talia nō valeret talis facultas absoluendi, quia et sepe numero cōtingere potest desperatio aut huiusmodi nisi taliter iā cōmissa absoluantur et dispensentur aliquando virtute talis facultatis: dummodo illi notificetur quod talis facultas iā nō ei valebit ad alia cū eius confidentia de cetero committenda propter rationes supradictas. De his etiā vide Siluest. tit. priuileg. q. 3. **¶** **Sed nota** q̄ tunc tantū dicitur quis peccare cū cū confidentia talis facultatis quādo ex talis facultatis confidentia mouetur ad cōmittendū id ad quod

Nota

nō moueretur sine ea. Nō dico q̄ quādo nō committeret illud si talem facultatē nō haberet: sed dico q̄ quādo nō moueretur ad id nisi ex tali confidentia: tunc dicitur ex tali confidentia peccare: est namq, differentia inter hec. Stat enim q̄ si ego nō haberē talem facultatem et iā facile remediū certū, cauerē sollicitius ne inciderem in talia reseruata: vero cū videō mihi facile remediū per talem facultatē adesse, sicut et ad alia non reseruata: certe nō curō magis illa cauere ac si reseruata non essent vel sicut alia non reseruata pro quibus facile remediū haberetur, et tamen in hoc casu est verū q̄ talia ego nō cōmitterē si talē facultatem nō haberē, sed tamen hoc nō est positue cū confidentia bulle aut (quod idē est) causaliter ex confidentia bulle peccare: dum talis confidentia nō est causa positue mouens ad peccandum: sed est causa priuatiua seu cōcomitans ad peccatum, dū per talem confidentiā ego negligentior indies fio ad cauendū diligentius talia reseruata quā si talem facultatē non haberem: et per consequens hoc non est prebere aut summere causaliter incentiuū peccandi, sed est per talem confidentiā auferri specialem sollicitudinem cauendi talia reseruata. **¶** **Quod** ego non solū ex tali confidentia facultatis esse negligens ad cauendum reseruata: sicut non reseruata: sed insuper moueret specialiter ad exequendum praua desideria seu passionē quibus etiam alias ad talia reseruata instigor et moueor: tunc vere proprie talis confidentia facultatis est causa positua aut positue mouēs ad peccatū et prestans incentiuum ad id: et talis dicitur proprie cum confidentia seu potius ex confidentia talis facultatis peccare. Sicut quando aliqui dicerēt et deliberarēt se cū dicētēs, accipiamus hanc bullā et occidamus illum quia absoluemur per illam, vel bullā habemus qua possumus absolui occidamus illum: &c. **¶** **Et iste talis** nō potest absolui virtute talis facultatis quādo in facultate excipitur expresse aut implicite is qui cū confidentia facultatis peccat vt supra dictum est. Ille autē alius supradictus qui solū sit negligens per talem facultatem ad cauendum reseruata ac si non essent reseruata: videtur q̄ bene potest absolui virtute talis facultatis etiam expresse excipientis eum qui cum eius confidentia peccaret. Et ratio huius est. Quia virtute talis exceptionis solum excipitur is qui proprie et positue ex tali confidentia mouetur ad peccandum et sumit inde incentiuum peccati. Quia et hoc solum intendit concedens precaute quādo talem exceptionem expresse aut implicite facit. Quia et in concessionē suæ facultatis certe intendit liberare eos, quibus eam concedit, a maiore sollicitudine adhibenda circa absolutionem a reseruatis, quam si non essent eis reseruata. Alioquin periculosum et fere semper scrupulosum esset habere tales facultates, nisi sic intelligantur proprie vt dictum est. Cum cuilibet peccanti in reseruatis fere semper occurrat cognitio aliqua de tali facultate et remedio et intentio aliqua se remediandi

post commissum tale peccatum referuatum sicut non referuatum: quia si putaret non patere sibi remedium nisi difficile, sicut existenti in articulo mortis: certe sollicitius caueret omnis homo peccata talia referuatis quam in non referuatis. Et nota quod talis exceptio eius qui cum confidentia talis facultatis peccaret semper intelligitur de peccatis in futurum post habitam talem facultatem: non autem de commissis in preteritum cum confidentia habebat seu impetrandi talem facultatem seu bullam. Quia per talem concessionem vel exceptionem solum intendit concedens precauere: inuentum delinquendi, quod respectu futuri tantum est.

quod premissa absolutione ab excommunicatione et peccatis secundum facultatem indulti dicendo: misereatur tui &c. indulgentiam et absolutionem &c. dicatur: ego auctoritate sancte Ecclesie mihi commissa seu auctoritate qua nunc fungor te absoluo ab omni vinculo excommunicationis et restituio te sacramenti Ecclesie et ab omnibus tuis peccatis: et concedo tibi indulgentiam plenariam seu remissionem plenissimam omnium peccatorum tuorum in nomine patris et filii &c. Quod autem additur de quibus corde contritus et ore confessus &c. non debet dici nisi id in tali indulto exprimat: quia obest. Similiter nec illud, preter ea que cum confidentia huius indulti commisit &c. non debet dici nisi id in tali indulto exprimat. Quia nocet, ut bene hoc ait Siluester vbi supra quod sic est intelligendus et limitandus Floren. et alia verba etiam superflua et sepe nocent: ideo non sunt dicenda secundum Gerson. vbi supra. Item vtrum ei qui ex quacumque causa non est confessus peccatum debeat dici, absoluo te a peccatis, vide infra q. 39. 2. puncto. Ideo tutius est secundum Gerson. vbi supra, quod quis petat concedi sibi indulgentiam talem secundum Pape concessionem et intentionem, quodque conferens supradicto modo concedens sic dirigat suam intentionem ad gratiam a Papa concessam siue explicetur siue non illa intentio et concessio Pape: et ista forma est sufficiens tam pro sanis quam pro existentibus in articulo mortis. Imo et dicit Floren. vbi supra quod etiam si non seruetur predicta forma si tenor indulti ea non requirit, sufficit quecumque alia a quibus ualens, puta dicendo, do tibi illam indulgentiam que continetur in tuo indulto, seu quare Papa concessit tibi posse dari, etiam si non dicatur in nomine patris &c. similiter si dicat dominus te absoluat a tua culpa et pena, seu concedat tibi indulgentiam quam tibi Papa concessit aut secundum gratiam tibi a Papa concessam, sufficit: quauis hoc videatur dubium, pro quanto si cui Papa commisit ut indulgentiam concederet non videtur concedere quid secundum formam indulti, sed solum deprecatue committere Deo ut ipse concedat. Valeat quod valere potest.

Quaest. 38.

Respon.

V. A. S. XXXVIII.

Quaest. 38. Quae sit forma verborum in concessione indulgentiae? Respondeo quod non est aliqua forma specialiter assignata: sed quecumque forma significans indulgentiam concedi cum debita et consona intentione sufficit. Probat: quia actus iurisdictionis solius, qualis est iste ut supra q. 3. habetur) non habet certam formam: cum totum hoc dependat ex voluntate concedentis. Et in hoc concordant communiter doctores. Vt etiam expresse ait Gerson. in tracta. de absol. sacra. Alphap. 33. K. et Floren. r. par. sum. tit. 10. ca. 3. §. 5. Ex quo patet primo quod quando Papa concedit per se ipsum indulgentiam ex tunc pro tunc alicui facienti tale quid, puta visitanti Ecclesiam et huiusmodi: tunc ipso facto lucratur illam absque hoc quod aliquis confessor illam concedat. Quando vero Papa non sic concedit, sed concedit aut committit alicui puta confessori aut predicatori quod eam concedat facienti tale quid: tunc non lucratur quis illam nisi ille (cui Papa sic commisit) concedat, ut supra q. 22. et alius q. 27. propos. 5. habetur. Quia nisi talis forma ibi taxata aut modus seruetur non valeret indulgentia. Raro autem vel nunquam Papa imponit aliquam formam seruandam in concessione indulgentie, licet imponat modum ad eam lucrandum. Vnde illa forma que solet poni in bulletis, dicendo misereatur tui &c. vbi ponitur valde longa explicatio absolutionis et concessionis indulgentie, secundum Floren. vbi supra non ponitur a Papa, neque est in originali bulla: sed ponitur a commissariis, ut sic in summa sciatur et explicetur casus et sententia a quibus quis potest absolui virtute bullae. Ideo non est necessario seruanda ex vi indulti ut dictum est. Et si queras que forma communiter est obseruanda circa hoc: respondeo secundum Floren. vbi supra, et Siluest. tit. indulgentia. q. 10. §. par. quod quia communiter in bullis dicitur quod confessor plen. remissionem tali personae largiatur: ideo tunc videtur conueniens forma:

V. A. S. TIO. XXXIX.

Quaest. 39.

Quomodo agendum est cum existente in articulo mortis quoad concedendum indulgentias et quoad omnia alia ad eius anime salutem pertinentia. Respondeo per tria puncta. Quorum primum est. Quando conceditur indulgentia pro articulo mortis vtrum intelligatur de vero articulo mortis an de presunto, an de utroque, ad quod dico tria. Primo quod quando Papa expresse dicit pro vero articulo mortis: tunc patet quod de vero tantum articulo mortis intelligitur. Quando autem absolute dicit pro articulo

Punct. 1.

iculo mortis: tunc intelligitur tam de articulo vero quam de probabiliter presunto quomodo cumque. Et ratio horum est: quia sic rationabiliter presumitur de voluntate Pape dum aliud non constat. Sicut extrema vinctio pro articulo mortis vero et presunto ex infirmitate intelligitur et non solum pro vero articulo mortis. Et in hoc consentiunt expresse Gerson. et Floren. vbi supra in q. precedenti habentur allegati et Supplem. Gabri. in 4. dist. 45. q. 4. art. 3. dub. 1. Et nota quod aliud est articulus mortis, aliud periculum mortis. Nam articulus mortis dicitur quando quis est iam in puncto mortis, ita quod iam de eius vita probabiliter desperatur vnde cumque id proueniat. Periculum autem mortis dicitur quando quis est in tali actu quod est quidem timendum de morte, modo de vita desperatur modo non: vnde cumque tale periculum proueniat, puta ab infirmitate, vel quia est in bello, peste, seu navigatione periculosa, aut in partu difficili &c. Bulla autem concedit aliquando pro articulo et raro pro periculo mortis. Sepe tamen alterum pro altero in usu loquendi et apud iuristas usurpatur. Et ideo licet in rigore verborum ita sit, ut ait etiam Soto in 4. dist. 18. q. 4. art. 4. fo. 870. b. ar. vero cum mortis periculum et timor valde instat et imminet mors verisimiliter: tunc etiam est et ceterum setur articulus mortis, in quo bulla concedit absolutionem et indulgentias fieri posse, ut hoc prudenter ait Couarrubias in ca. alma mater. de sen. excom. part. 1. §. 11. nu. 8. fo. 102. in quo etiam concordare videntur doct. communiter ibi ab eo allegati cum magistro Soto vbi supra, et Syluest. in terdictum. §. q. 7. et absolutio. 1. q. 4. et Panor. in ca. quod in te. de pe. et re. vbi exemplificat de gra. uiter parturientibus.

Nota. Articulus mortis, et periculum mortis.

Di. 2.

Secundo dico quod quando indulgentia conceditur pro vero articulo mortis: tunc non lucratur illa quis in articulo mortis tantum probabiliter presunto, etiam si ei concedatur a sacerdote. Ratio. Quia solum pro vero articulo mortis concessa est. Et tunc non plus valent mille bulle concedentes indulgentiam plen. pro vero articulo mortis, quam vna eiusdem tenoris ut patet. Si autem concedatur semel tantum pro articulo mortis simpliciter, quod id est, quod pro articulo mortis probabiliter presunto: tunc semel tantum potest in tali articulo mortis probabiliter presunto lucrari talis indulgentia: et postquam semel sic ea fuerit lucratus siue in primo siue in secundo aut alio articulo mortis presunto: iam non poterit ea lucrari amplius, nec illa bulla gaudere aut uti ad idem. Quia sortita est totum suum effectum, sed si habet aliam bullam aut facultatem similem ad idem potest illa uti in alio articulo mortis presunto aut vero, semel tantum. Et similiter de alijs eiusdem tenoris dicitur: Quia quoad hoc toties in tot articulis mortis presumpis potest uti, quot bullas aut facultates habet ad hoc. Et tunc nihil valet aut prodest dicere quod referuatur pro alio articulo mortis vero vel presunto: ex quo Papa id non concedit: quod si id concedit, etiam si id ei non dicatur, nihil obest,

ut infra in 3. dicto habetur latius. Ratio huius est. Quia sic videtur interio Pape concedere semel tantum pro articulo mortis: alioquin illud semel nil efficeret. Et concordant communiter doctores.

Tertio dico, quod quando indulgentia conceditur pro articulo mortis simpliciter non dicendo semel, tunc supposito intelligitur de articulo mortis vero vel etiam presunto ut in primo dicto habetur vtrum valeat semel tantum ut in secundo dicto habetur aut toties quoties, in hoc ex triplex opinio.

Di. 3.

Opin. 1.

Prima est Floren. et Siluest. tit. indulg. q. 10. et Supplem. Gabrielis vbi supra et communiter doct. quod solum valet semel ac si Papa expressisset semel ut supra secundo dicto habetur. Ratio. Quia ex quo quis semel usus est privilegio indeterminate concessio: iam expirat per primam vicem, nisi in ipso privilegio aut bulla exprimat quod possit eo uti toties ut sepe dicitur in bullis propter hanc causam.

Opin. 2.

Secunda opinio aliorum est quod si confessor aut alius secundum formam indulti concedens talem indulgentiam quando eam concedebat addidit quod si de hac infirmitate vel hac vice non obieris referuatur tibi talis indulgentia pro vero articulo mortis (ut communiter ponitur ut in formulatis absolutionum in bulletis): tunc non lucratur ea tunc sed referuatur pro alio articulo mortis vero vel presunto ut ibi dictum est. Quod si id non addatur: iam si prima vice lucratus est talem indulgentiam, non potest iterum eam lucrari, quia non valet nisi semel, ut dicebant doct. 1. opinionis.

Opin. 3.

Sed certe non videtur quare talis referuatio pro alio articulo mortis fiat si id Papa non concedit, maxime si homo habens bullam intendit quod habeat effectum tunc in illa prima vice, ut fit quando non requiritur quod concedatur in tali articulo ipsa indulgentia per aliquem confesorem aut per alium, sed Papa ipse ex tunc pro tunc in tali articulo mortis concedit ei talem indulgentiam pro tali opere pio facto, ideo communiter non tenetur hec opinio.

Tertia opinio est quod toties quoties homo venerit ad articulum mortis potest lucrari talem indulgentiam: quia non expirat per quascunque vices homo utatur ea, quia sicut alie concessiones concessae pro articulo mortis aut pro tempore infirmitatis, puta ad absoluendum de peccatis et censuris in articulo mortis, ad celebrandum domini sue et communicandum et audiendum diuina tempore infirmitatis et in articulo mortis, intelligitur toties quoties in talibus articulis occurrentibus ut patet ex praedicata consuetudine, ergo similiter eadem ratione est intelligendum de indulgentia indeterminate concessa. Sicut etiam dicitur quod extrema vinctio solum est pro articulo mortis, intelligitur de quolibet articulo mortis probabiliter occurrente quod habet fructum suum. Sic etiam de indulgentia predicta. Quia indefinita iuris aequiualeat vniuersali nisi de mente Pape aliter constet aliquid quando, et hac opinio tenere videtur. Gerson in tract.

tra&.de absolu. sacram. Alphab. 33. K. vbi postquã de articulo mortis vero locutus fuerat, statim de indulgentia pro articulo mortis absolute concessa dicit quod pro quolibet articulo mortis homo petat sibi concedi indulgentiam et ei concedatur vt supra. q. 38. dictum est. ¶ Et ad rationes. 1. opin. quod si aliquando in bullis exprimitur toties quoties et quod referretur, pro alio articulo mortis vero &c. Dico id poni ad maiore declarationem: seu etiam ad restrictionem hanc quod solum valeat indulgentia illa pro vero mortis articulo vt dicebat. 2. opi. quando vero nil tale dicitur in bulla, certe non videtur quare debeat restringi: cum fauores sint ampliandi quantum patitur proprietates verborum: et beneficium principis fit late interpretandũ, maxime fauorabile et in nullius preiudicium vt supra. q. 9. propo. 4. habetur late. Priuilegium autem quod est proprie priuilegium. s. militans cõtra ius vt priuata lex bene expirat per primam vicem quauis eo vitur vt dicunt iuriste communiter, vt est licentia concessa ad absolendum de reseruatis, nisi aliud constet de mente concedentis, vt supra. q. 37. habetur.

Punct. 10

¶ Secundum punctum. Que forma absolutionis sit seruanda et diligẽtia vt in articulo mortis quis lucretur indulgentiam concessam? ad quod respõdeo per tria dicta, quorum primum est, quod indulgentia plenaria pro articulo mortis concedenda per confessorem vel per alium secundum tenorem indulti non concedatur infirmo antequam probabiliter appareat quod vult expirare quãdo iam non videtur ei facultas peccandi saltem mortaliter aut notabiliter, vt sic statim moriendo euolet ad celum cum illa indulgentia plenaria sine vilo defectu acquisita: secus si haberet aliquem defectum vt supra. q. 17. in respons. ad primũ argumentum habetur secundum censuram Parisiẽ. cõtra Erasmus. Ideo si ante tale punctum ei concedatur talis indulgentia potest interim peccare: et quoad talia peccata postea commissã nõ valebit ei indulgentia iam concessã, sed opus erit pro eis alia satisfactione: quam tamen in tali articulo ipse vix habere aut prestare potest nisi in purgatorio.

¶ Et creditur quod hac de causa in ordinario Romano statutum est, quod quando religioso infirmo datur sacramentum extreme vnctionis tũc sacerdotes omnes ipsum absoluant: que quidem tamen absolutio non est proprie sacramentalis neque a peccatis ex quo talis non nisi in sacramẽto fieri potest et de his que aliquo modo in foro sacramentali cognouit sacerdos vt iudex secundum communiter docto. absolutio ergo illa que fit cõmuniter a sacerdotibus simul est solum quedam deprecatio Ecclesiæ ad impetrandum remissionẽ culparum seu penarũ aut alia bona: et remotio nem impedimentorum ad bene moriẽdum: sicut fit confessio generalis in missa et alijs horis officij diuini: vel est quedam absolutio iurisdictionis ab excommunicationibus seu alijs censuris seu penis Ecclesiasticis si eis forte tenetur obnoxius aliquo

modo. Et huic cõsonat quod in aliquibus religionibus post mortẽ talis infirmi fit talis absolutio, et antequam fiat inquiritur a circumstantibus dum corpus debet sepeliri, vltis quod absoluatur? vt fit apud Carthusien. et aliquando apud seculares idem fit eũ corpus non sepeliretur nisi Episcopus aut alius prelatũ mandaret et creditores cõsenti rent. Aut talis absolutio non est nisi quedam concessio indulgentie plen. tunc quãdo iam presumitur esse in vltimis. Presupponit enim ordinarium Ro. quod vsque tunc nondum cõcessa est saltem publice vt constet: et quod ad hoc habetur in ordine concessio aliqua saltem implicite facta de tali indulgentia, ex quo tale ordinarium est quoad hoc per Papam et Ecclesiam conditum aut cõfirmatum, vt Gerson. refert in tractatu de absolutione defuncti Carthusien. Alphab. 33. litera. M. vnde id quod habetur in dicto ordin. Rom. quod scilicet talis absoluatur ab omnibus simul, cõstat non esse necessarium: quia sufficit vnus et vni tantum committit Papa vt concedat indulgentiam et absoluat a censuris et vnus tãtum id efficit: sed ideo fit simul ab omnibus: quia ille orationes de precatore scilicet miseretur tui &c. indulgentiã &c. eo erunt efficaciores et validiores quã a pluribus dicentur, plus enim valet oratio multorum quam paucorũ ceteris paribus: et vt ipse infirmus amplius confortetur et consoletur et eleuetur ad Deum videns quod omnes orãt pro eo loco etiã Ecclesiæ: et vt ab eo tollatur scrupulus si quis forte erat nec iã dubitet de intentione aut de effectu concessionis si fieret per vnum tantum. ¶ Forma autem absolutionis et concessionis indulgentie est illa que supra. q. 38. habetur ita quod concedens et absolvens intendat absolueret et concedere quantum et quomodo potest quacunque auctoritate ordinaria aut delegata licet eam non exprimat, dicendo auctoritate priuilegiorum nostri ordinis aut auctoritate Pape mihi commissã &c. quia nõ est necesse et forte aliquando inutile et noxium esset id exprimere. Sufficit ergo intentio predicta cum forma absolutionis supra posita.

¶ Et si queratur vtrum taliter concedens et absolvens debeat dicere absoluo te a peccatis, quãdo ille infirmus aut mortuus non est confessus tunc ille aliqua peccata vilo modo in speciali aut generali per signa &c. propter impotentiam loquele aut propter priuationem vsus rationis aut quia non adfuit confessor antequam moreretur.

¶ Respondeo. Primo certissimum est quod mortuus a peccatis quoad culpam absolui non debet nec potest: quia non est de foro Ecclesiæ neque particeps sacramentorum, neque potest iam statum salutis aut damnationis mutare ex quo viator nõ est. A peccatis autem quoad penam temporalem quam in purgatorio patitur liberari seu absolui potest, non quidem per viam iudicariæ potestatis sed per viam suffragij vt supra. q. 16. late dictũ est: de hoc quomodo scilicet talis absolutio fieri possit in fine huius responsionis dicetur. ¶ Secundo.

do. At vero vtrum absolutio sacramentalis cadere possit super peccata viuentium oblita et ignorata generaliter tantum confessã: aut etiam super omnino inculpabiliter ommissã et nec generaliter confessã: in hoc est duplex opinio.

Opinio. 1. Prima est Abulen. super Matth. 16. q. 79. et clarissimi doctoris Medina de confessione. q. 53. vbi de confessione obliuorum agit, et multorum aliorum doctorum quod nõ nisi super specialiter confessã: quodque confessio generalis non potest esse materia huius sacramenti nisi solum specialis. Ideo neque sacerdos potest nec debet absolueret nisi de specialiter confessis. Addit Abulen. vbi supra, quod si absolueret attentat grauitẽ peccat.

Ratio. 1. Ratio huius opin. est triplex. Prima. Quia sacerdos vt pote iudex sacramentalis non potest sententiã ferre absolutionis sacramentalis sine cognitione cause peccatorum in particulari sibi confessorum: Quod patet. Quia in cõcilio Trident. sess. 3. sub Iulio. 3. ca. 5. sic dicitur. Constat sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non posse. &c. Item quia ideo ex Ioannis. 20. ca. Quorum remiseritis peccata remittuntur &c. deducitur obligatio confessionis in particulari secundũ cõmuniter doctores: quia requiritur predicta cause cognitio. Inde et secundum eoldem, sacerdos dormiens aut non audiens aut ignorans peccata sibi confessã non potest absolueret, neque absolutio impensa est valida aut sacramentalis. Ideo et talis confessio est reciteranda. Ergo sola confessio specialis peccatorum non solum in voto sed realiter facta est in precepto Christi, et materia huius sacramenti.

Ratio. 2. Secunda ratio. Quia materia huius sacramenti sunt actus penitentis. s. cordis contritio, et oris confessio, vt hoc expresse ait concil. Florent. sub Eug. 4. Ergo sine oris confessione non potest esse materia, neque sacramentum. et Concil. Trident. sess. 14. can. 9. habetur. Si quis dixerit non requiri confessionem penitentis: vt sacerdos. eum absolueret possit. anathema sit.

Ratio. 3. Tertia ratio. Quia si talis absolutio esset sacramentalis. Ergo ille penitens postea etiã memoriã habens peccatorum et facultatẽ ea specialiter confitendi ad id non teneretur: quia qui ab aliquo debito semel et legitime absolutus est, non potest iuste et rationabiliter eodem debito obligari. Secũdum extrauagant. Benedict. 11. inter cõstas. de pe. et re. et extrau. Ioan. 22. vas electionis. codẽ. titu. Consequens autem negatur ab omnibus doctoribus communiter dicentibus quod ille tenetur postea particulariter confiteri. Ergo non erat sacramentaliter confessus et absolutus.

Opinio. 2. Secũda est opinio cõmunis doctorũ in. 4. dist. 17. et. 21. quã etiã sequitur expresse Beatus Thoma. ca. dist. 21. q. 2. ad. 2. et Gabr. ca. dist. 17. q. 1. dub. 2. Richar. Palud. Gerf. &c. quod super inculpabiliter oblita et ignorata cadere potest absolutio sacramentalis si sint generaliter confessã: quodque talis confessio generalis suo sacerdoti in sacramẽto

seu sacramentaliter facta etiam de mortalibus est materia huius sacramenti.

Addo et probabiliter ego et sit. 3. opi. et etiã vbi nõ potest quis vilo modo cõfiteri quia sensu vel loquela priuatus est: si signa contritionis ostendit et maxime in periculo mortis: vtiq; potest et debet sacramentaliter absolui a peccatis quoad culpã et penã. Et ibi est materia huius sacramenti. ¶ Hec opinio. 3. et. 2. precedes probatur quãdrupliciter. Primo quia materia huius sacramenti est penitens subditus cõfitemens quomodo potest: si specialiter per verba si potest, vel per signa et nutus aut per scriptũ aut quomodocũq; potest: saluẽ generaliter si nõ aliter potest. Quod patet. Quia secundũ omnes doctores mutis per signa confessã aliqua peccata et nõ alia que per signa explicari nõ possunt: certe ab omnibus peccatis sacramentaliter absoluedus est. Quia signa contritionis equi ualent cõfessionem generali de alijs peccatis suis. Ergo etiã vbiq; fuerit talis necessitas excusã a cõfessione speciali vt in casu presentĩ de quo agimus, etiã si nulla peccata sint specialiter confessã. eadem ratio et iudiciũ habẽdum est. Nam quã ratione aliqua peccata nõ specialiter cõfessa in casu necessitatis possunt esse materia sacramenti, eadẽ et omnia nõ specialiter sed generaliter tantũ aliquo modo confessã vt dictum est. Si dicatur hoc esse verũ quãdo est simul aliqua cõfessio specialis alicuius: vel aliquorũ peccatorũ et nõ aliter. Contra. Quia per tale confessionẽ speciale alicuius peccati nec fit nec definit esse materia sacramenti generalis illa cõfessio aliorum peccatorũ facta per nutus aut verba. Nam si ex se sine illa speciali non poterat esse materia: certe nõ potest fieri materia: ex hoc quãd iuncta sit alia materia. Et eadẽ ratione si erat materia cũ speciali cõfessione alicuius peccati: nõ definit esse materia per hoc quod alia materia. i. specialis confessio alicuius peccati adiuncta non sit: Nam eius natura nõ mutatur per assistentiã vel nõ assistentiã alterius materie vel cõfessionis specialis. ¶ Secũdo probatur hec secũda et tertia opinio. Quia absolutio sacramentalis ex opere operato prestat primã gratiã ipsi cõfitei vt supponitur secundũ cõmunẽ opinionẽ, vt lib. 1. superius in questionario. q. 1. latius egimus. Et illa gratia sacramentalis de lege æque repugnat tã peccatis oblitis et ignoratis et inculpabiliter ommissis etiã in cõfessione, quã etiam specialiter confessis, vt patet quia non potest vnus mortale a Deo sine alio remitti: Ergo huiusmodi absolutio sacramentalis omnia predicta peccata tam specialiter quam non specialiter confessã per gratiam sacramentalem remittit quoad culpam et penam eternam et temporalem.

¶ Neque valet euasio clarissimi doctoris Medina vbi supra dicentis quod id fit solum apud iudicem seu potius principiatuẽ, quia. s. sacramentum gratiam prestat que de se est apta nata excludere omne mortale etiam oblitum: nõ tamen actu omnia mortalia remittit quoad culpam vel penam.

Nam

Opinio. 3.

Ratio. 2. et 3. opinio.

sine.

Nam contra hanc euasione[m] arguitur. Quia constat etiã actu et perfecte omnia mortalia etiã oblita simul a Deo eodẽ modo esse remissa per gratiã sacramentalem que nullum mortale comparitur. Hec autem prima gratia remissio peccatorũ nõ nisi virtute sacramenti vt supponitur collata est. Ergo sacramentalis absolutio sortita est suũ effectũ super omnia mortalia etiã oblita et inculpabiliter omnia. Et ergo ibi est sacramentum et materia sacramenti vbi et respectu quorum peccatorũ suus sacramentalis effectus videlicet prima gratia est. ¶ Neque secundo valet alia aliorum euasio dicentium quod sicut prius fit absolutio sacramentalis super non reseruatis duntaxat per sacerdotem qui non nisi de illis non reseruatis absoluere potest: et tamen iam ex consequenti per gratiam sacramentalem omnia mortalia etiã reseruata simul remittuntur a Deo, licet non remittantur a sacerdote non habente potestatem super illa: ita etiã contingit in oblitis et alijs non specialiter confessis, quod scilicet gratia effectusque sacramentalis indirecte aut ex consequenti se extendit ad illa remittenda: non autem absolutio sacramentalis que respectu eorum non est, quia materia sacramenti huius non sunt. ¶ Contra hanc euasione[m] arguitur. Quia non est simile. Illic enim in absolute[m] reseruatorum non est materia sacramenti: ex quo penitens etiã confitens nõ est subditus illius sacerdotis quoad illa reseruata: hic autem in absolute[m] oblitum et inculpabiliter omissorum est materia: quia penitens supponitur subditus quoad omnia que aliquo modo generaliter tantum confiteretur, quod sufficit dum amplius fieri non potest vt sit materia huius sacramenti, vt probatum est et probabitur amplius.

Tertia.

¶ Tertio probatur opinio, quia vt ait Medina vt supra, in articulo mortis qui iam perdidit loquelam vsu[m]q; rationis in quo tamen apparent vel precesserunt signa contritionis potest et debet sacramentaliter absolui: quia necessitas inquit caret lege. Quod etiã significatur in cap. qui recedũt. 26. q. 6. ex concilio Auaicẽ. cap. 12. et in cap. is qui. et in cap. his qui. ea. q. vbi dicitur quod subito obmutescens vel in frenesim conuersus baptizari et penitentiam. i. absolute[m] secundũ glossam, et reconciliationem et eucharistiam accipere potest si voluntatis preterite testimonium aliorum verbis habetur aut presentis suo nutu. Vnde patet quod non solum de reconciliatione et absolute[m] ab excommunicatione, sed etiã de sacramentali a peccatis que precedere debent dignam eucharistie sumptionẽ dũ fieri possunt simul agitur ibidem. Igitur confessio generalis per verba vel signa dum aliter in speciali fieri nõ potest sufficit pro materia huius sacramenti ex institutione Christi atque precepto. Nam si nõ sufficeret: certe neque in articulo mortis posset esse materia neque sacramentum: Articulus quippe mortis naturam et substantiam sacramenti mutare nõ potest. Ad quod etiã facit manuale diocesis Burgenfis

et consuetudo sacerdotum curatorum absoluentium eiusmodi.

¶ Quarto probatur opinio. Quia absolutio sacramentalis potest cadere super venialia generaliter tantum confessã: idque quoad remissionem culpe et pene ipsorum, secundum communiter doct. ergo et super mortalia inculpabiliter omnia generaliter per verba vel signa tantum confessã. Patet consequentia. Quia materia sacramenti non variatur ex hoc quod quis teneatur vel nõ teneatur hec vel illa peccata confiteri. Id enim ad materiam et substantiam sacramenti impertinens est. Et ita patet secunda simul et tertia opinio probata.

¶ Ad primam autem rationem prime opinionis Respondeo quod antecedens est verum regulariter: nõ tamen in omnibus casibus vel per accidens maxime in necessitate. Quod patet etiã in foro causarum seu ciuili quando non secundũ merita cause sed ex liberalitate fit absolutio rei, aut quando non potest haberi sufficiens cause cognitio. Item sine vlla cause cognitione fit absolutio vel remissio penarum per indulgentias: que tamen absolutio pertinet ad sententiam iudicalem vt habetur in ca. quod autem. de peni. et re. vt supra. q. 3. latius habetur. Sic etiã in proposito in foro sacramentali contingit in casu necessitatis vel obliuionis vt dictum est. Et nihil aliud habetur ex Ioan. 20. et concilijs, nisi quod confessio specialis peccatorum si potest, vel si non potest saltẽ generalis verbo vel signo vt fieri potest ex institutione et precepto diuino necessaria et sufficiens materia est huius sacramenti vt dictum est. Quod si cognitio cause in particulari requiritur: vt ait concil. Triden. id vtique est verum, tum vt sacerdos sciat a quibus peccatis quoad culpam possit aut debeat absoluere, tum etiã vt penitentiam debitam possit imponere, vt hoc explicatur in eodem concilio ibidem. Igitur ad absolute[m] quoad culpam eorum a quibus sacerdos potest absolute[m] vere, non est necessaria particularis ipsorum confessio in casu necessitatis vt dictum est.

¶ Ad secundam rationem ex concilio Floren. similiter respondeo quod ibi loquitur regulariter et per se tantum et secundum quod communiter fieri debet. Quod patet. Quia ex eo quod dicit requiritur confessio, non excludit quod in casu necessitatis sufficiat confessio per signa et nutus et per scripturam vt patet secundum communiter doct. et ergo similiter eadem ratione non excludit quod in casu necessitatis sufficiat confessio generalis per signa vbi specialis haberi non potest vt dictum est. Sicut ipsum et alia concilia dicunt quod contritio est pars et materia sacramenti confessionis: quo nõ obsta[n]t. a[n]ctio probabiliter estimata contritio potest per accidens esse pars et materia eiusdem sacramenti, vt supra. li. 1. q. 2. in. 4. opinione latius habetur.

¶ Ad tertiam rationem respondeo negando consequentiam. Quia ad implendum preceptum diuinum

binum et Ecclesiasticum de specialiter confitendo, a cuius impletione durante obliuione vel impotentia excusatus est, tenetur penitens dum cõmode potuerit. Et per absolute[m] sacramentalem a peccatis precedentem non est a predicta obligatione simpliciter absolutus, sed ex suppositione dumtaxat, scilicet dum alias in speciali confiteri non potest: Extrauag. autem Benedi. 11. et aliorum doctorum rationes in oppositũ expresse loquuntur et sunt vere quando quis est rite confessus et absolutus vt tenebatur, ita quod iã simpliciter sue satisfecit obligationi: tunc enim vt iterum confiteatur et absoluat rationally cogi nõ potest. In casu autem presenti nondum simpliciter sue obligationi de specialiter confitendo penitens satisfecit vt dictum est. Adde quod ex suppositione potest quis cogi per superiore[m] vt iterum confiteatur etiã si in speciali rite confessus et absolutus sit, vt latius de hoc Adria. de confessione. q. 5. et Medina itidẽ de confes. q. 36. de iteratione confessionis agit. Hec opinio accipitur vt probabilis et pia, quamuis communis opinio doctorum sit in oppositũ. Ideo saluo meliori iudicio proponitur: quamuis eam valde impugnet Soto in. 4. distinctione. 18. questione. 2. art. 5.

¶ Igitur ad dubiũ supra positũ respondeo resolute, quod salubriter fit absolutio sacramentalis a peccatis super eũ qui in articulo mortis signa contritionis ostendit, etiã si nullo alio modo confiteatur quia iã non potest loquela aut etiã vsu rationis ante mortẽ priuatus. et ratio patet ex supra dictis. Tũ primo. Quia super peccata tali modo per signa saltẽ generaliter confessã absolutio sacramentalis et potest et fieri debet. Tum secundo. Quia etiã illo dato quod. f. nõ potest nisi super confessã quoad culpã mortaliũ: at vero quoad penã et remissionẽ venialiũ secundũ Scotũ et sequaces potest cadere absolutio talis etiã nulla contritione aut displicentia de illis habita dummodo actualiter nõ placeat, etiã si specialiter nullo modo sint confessã sed solũ generaliter: immo et secundũ communiter doctores generalis tantũ confessio sufficit ad remissionẽ culpe eorũ cum aliquali displicentia. Tum tertio quia quoad remissionẽ penarũ tantũ potest fieri indulgentia sine vlla confessione premissa (vt supra. q. 27. habetur) quãdo id Papa nõ requirit. ergo si talis sacerdos id intendens. f. absoluere quantum et quomodo potest, vel a culpis vel a penis aut per viã sacramenti aut indulgentie dicit absoluo te a peccatis, bene agit intendens quod valeat quod valere potest. Peccata enim dicitur etiã pene debite pro peccatis vt supra. q. 8. habetur. Ad hoc etiã facit priuilegiũ cõcessum ordini vt fratres possint absolui plenarie intelligatur etiã de peccatis quocunq; tẽpore confessionis licet tũc ea nõ confiteantur, vt hoc habetur in cõpẽdio priuilegiõrũ medicantiũ. tit. absolui. extraordinaria quoad fratres. §. 13. Et hoc etiã habet locũ

quoad defunctos, licet eis indulgentie non valeant per viã absolute[m] iudicialie sed per modũ suffragij vt supra. q. 16. habetur. Quia si sacerdos dices absoluo te a peccatis intendat vt dictum est, desit illi cõcedere indulgentiã quoad remissionem penarũ quantum & quomodo potest secundũ Dei iudiciũ et voluntatẽ, qui nõ alligatur verbis, bene agit. Maxime quia et in hoc sunt etiã opiniones; fiat quod fieri potest, valeat quod valere potest apud Deum et Ecclesiam. ¶ Si ad supradicta dicatur quod periculosum est expectare vsque ad talem articulum quo quis laborat in extremis ad concedendum illi indulgentiam vt dictum est, ex quo posset mors tam repente irruere quod non esset locus concedendi indulgentiam illam. Respondeo. Verum est quod potest occurrere tale periculum. Ideo quando probabiliter immineret aut timeretur, vilius esset cito concedere indulgentiam et omnia alia requisita agere discrete et diligenter. Quando vero periculum tale non timetur, tunc dictum est esse vtile expectare, sed cum diligentia semper et sollicitudine adsit sacerdos paratus vt secundum tenorem bulle concedat ei indulgentiam plena. et faciat alia requisita antequam expiret infirmus: Ad quod expedit qd infirmus sui cõpos eligat aliquẽ sacerdotẽ qui eum si forte fuerit priuatus loquela aut vsu rationis absoluat et cõcedat indulgentiã secundũ tenorẽ indulti. Et semper reseruet aliquã bullã seu indulgentiã pro articulo mortis virtute cuius absoluat et ei indulgentia concedatur vt dictum est hic et supra. q. 35. et 38. et q. 27. ¶ Sed omnia hec pericula cessant quãdo Papa ipse cõcedit pro tali articulo mortis indulgentia pro tali opere pro nõ imponẽdo nec cõmittendo alicui qd eã concedat sed ipse ex nũc pro tũc eã cõcedit, id quod raro cõcedit, vel quãdo concedit qd si contigerit mori sine confessione, dummodo ante mortẽ in eo apparuerint signa contritionis, vel si subito obierit, qd habet talẽ bullã lucretur talẽ indulgentiã plenã cõtinetur in bullã cõtra Africã: vel si nõ potuerit eligere confessorẽ vel si oblitus fuerit eligere, vt cõtinetur in priuilegijs mendicantiũ, qd tunc moriens in statu gratie cõsequatur indulgentiã plenã seu si dixerit qd qui in statu gratie obierit in habitu fratrum minorũ, vt concessit Leo. 10. et alij pontifices; vt habetur in compendio priuilegiõrum medicantiũ; consequatur indulgentiam plenã que gratia est vberima nil requirens neque periculum habens ad lucrandum talem indulgentiam, sed quod in statu gratie moriatur in habitu predicto saltẽ posito super se; vt habetur in forma indulti. ¶ Nota tamen quod si quis ex notabili negligentia expectaret, mori sine confessione aut sine electione confessoris; indignus esset lucrari indulgentiã prefatam concessã cum hac conditione, si contigerit mori sine confessione aut si nõ potuerit eligere confessorẽ &c. et forte talẽ indulgentiã ideo nõ lucraretur, quia bulla solum id concessit quãdo a casu sic obijt sine confes

Quarta;

Ad ratio-
nem. opi-
nionis ad
primam.

Ad secundã

Ad tertiã

confessione aut sine electione confessoris ex obliuione aut impotentia, non autem quando deliberate aut ex notabili negligētia talem casum et impossibilitatem incurrit, vt patet ex ipso bulle tenore et ex concedentis intentione.

¶ *Dictum.* Secundum dictum est. Quando infirmus in articulo mortis perdidit iam loquelam simul et vsu rationis: si ante petierat sacramentum confessionis et alia sacramenta seu confessorem, seu si ostenderat signa contritionis et boni Christiani, et non viuebat in peccato mortali notorie: qui vt supponitur nullo modo nec per signa potest specialiter confiteri: tunc sacerdos dicēdo, Misereatur tui &c. absoluat eum a censuris si quibus ligatus est: et etiā dicat absolute a peccatis, valeat quod valere potest vt supradictum est: et concedat ei indulgentias quas concedere potest secundum bullas quas habet vt supra habetur. Potest etiā et debet illi ministrari sacramentū eucharistie et extreme vnctionis post absolutionem prefatam, si creditur quod sine periculo euomendi recipiet eucharistiā alias non. Quod si talis priuatus loquela simul et vsu rationis erat talis conditionis qui secundum suum modum viuēdi aut secundum statum in quo perdidit loquelam et vsu rationis, aut in quo morte preoccupatus est erat in mortali peccato notorie non factis signis contritionis tunc presumit Ecclesia in malo statu permanere et decedere. Ideo tunc non est remedium hominum sed commendetur Deo qui potest suscitare mortuos, et ei etiā tunc gratiam contritionis prestare. Ideo nulla absolutio ei debet impendi: sed neque debet sui propinqui et amici omittere miseras et alia suffragia pro eo post mortem facere celebrari et indulgentias pro eo accipere ac si in bono statu recessisset. Quando autem infirmus perdidit quidem loquelam non tamen vsu rationis: tunc si potest saltem per signa confiteri aliqua peccata confiteatur et absoluat vt dictum est etiā a peccatis. Quod si non potest confiteri vllō modo, procuretur quod signa contritionis aut Christiani faciat et ostendat: et fiat cū eo vt dictum est. Quod si iste (de quo loquimur priuatus lingua sed non vsu rationis) sit talis cōditio nis quod viuebat in mortali notorie saltem quando articulus mortis ipsum preoccupauit, et nulla signa contritionis aut Christiani ostendit: tunc persuadeatur ad id quātum possibile fuerit vt moriatur vt Christianus in statu salutis, querendo ab eo si vult sacramenta et alia huiusmodi vt infra in tertio puncto habetur. Et secundum quod ipse fecerit et se disposuerit sic fiat cum eo vt oportet ad salutem. Qui si tandem nullo modo vult mori vt Christianus, relinquatur soli Deo, vt dictum est de moriente in mortali sine signis contritionis: quia multo peius presumitur de isto.

¶ *Dictum.* Tertium dictū sit, quod propter defectus multiplices supradictos et alios vndecunq; proueniētes et impediētes ne quis in articulo mortis lucretur indulgentiam plenariā sibi concessam vtile

et expediēs cōsilium est, quod infirmus ante quā priuetur facultate loquēle et vsu rationis, procuret lucrari omnes indulgentias quas quomodocūque potuerit, recitando vel alio modo: insuper q̄ ipsemet precipiat in testamento aut alias aut roget aliquos de quibus magis confidat quod pro eo accipiant bullas aut lucrentur indulgentias pro defunctis statim vt ipse expirauerit. Et ad hoc relinquat aliqua sua bona signata si habet: et precipue hoc commendat religiosis qui secundum sua priuilegia possunt defunctis multas indulgentias applicare: et ipsi solent in hoc esse diligentiores. Nam si ipse infirmus id mandet seu roget, plus ei valebit quam si alius proprio motu pro eo iā defuncto id faceret ceteris paribus, tam quoad premium essentielle quam quoad accidentale et satisfactionem penarum: maxime si quando id precepit aut rogauit fieri pro se talia suffragia erat in statu gratie aut quādo id ratificauit: quauis quoad fructum satisfactionis inde prouenturum ex opere tantum operato ipsorum suffragiorum indulgentiarum seu sacrificiorum æqualiter habebit a quocunq; et per quemcunq; fiant et mandentur ceteris paribus, vt de hoc latius Gabriel. in Canō. lectio. 57. litera. E. V. X. et lect. 58. per totum.

¶ Tertium punctum est. Pro instructione infirmi et circumstantium quomodo se debeant habere vt infirmus moriatur in statu salutis et vt Christianus. Dico quatuor secundum Gerſo. in tripartito seu tractatu de arte moriendi. Alphab. 32. G. &c. **¶** Primum dictum est. Infirmus admoneatur quod recognoscat se esse subditum mortis necessario et Dei voluntati, quodque cum hac lege ipse cum alijs omnibus hominibus in mundum hūc peregrinus aduenit, vt scilicet per viam vite huius recte ambulantes in Dei seruitio tandem in fine vite huius in nostram patriam intremus ad quietem et premium eternum: quodque propter hoc mortem, que via est immo et ianua cōmunis omnium etiā Christi et sanctorum ad gloriam accipit libenter ex iussu Dei: alias ad penam eternā velit nolit eam patietur. **¶** Item secundo quod recognoscat Dei beneficia prestita in tota vita et quasi sibi mutuo accommodata, preferatim quod nunc hora mortis dedit Deus cognitionem verā, et non morte subita cum multis alijs periculose preoccupatus est, et quod ideo libenter et fideliter est restituendum Deo repetenti corpus et animā et omne aliud bonum temporale suum, quod hucusque concessit ad vsu iocundum vite et ad merendum lucrandumque diuitias et regnū glorie: et propter hoc ei insuper gratias agat pro vsu talium concessio, dicens cum Iob. 1. ca. Dominus dedit dominus abstulit sit nomen domini benedictum scilicet pro vsu hucusque concessio. Et in eius misericordia precipue sperando et liberalitate petat humiliter veniā de peccatis et abusu suorum donorum in vita contra dominum benefactorem cōmissis. **¶** Item tertio recogitet infirmus se multum in vita peccasse vnde potius penā meretur;

retur: quodq; ideo nunc in recompensam et satisfactionem peccatorum equo animo ferat etiā mortem a Deo illatam aut permissam, et eā acceptet offeratq; Deo in predictam satisfactionem: oretque vt eam Deus misericorditer sic acceptet. Sic que recompensabit penas purgatorij et faciet de necessitate virtutem meritum et remedium peccatorum: et econtra si inuitus et impatienter, aut si nil horum faciēdo necessario vt bestia sine fructu moriatur. **¶** Itē quarto recogitet. Quod post hanc horam mortis nunquā habebit remedij opportunitatem neque penitentie: et quod ideo tūc cogitet de salute anime sue nil sollicitus de alijs tēporalibus non necessarijs ad anime salutem: que statim ab eo peribunt in eternū velit nolit ac si ea nunquā habuisset. Et ideo de illis etiā de filijs nil curet sed ea omnia commendat cōmittatque Deo et alijs quibus secundum legem Dei cōuenit de illis curare. Nam Deo est maior cura de omnibus omni tempore: et ipse Deus erit sollicitus de eis multo melius, si homo de Dei honore et voluntate sollicitus ipsius Dei cure fideliter et confidenter sua committat. Curet ergo salutem anime sue vt Deus vult: et in hoc rem suam et filiorum et domus sue melius agit Deo placens: rogetq; astantes vt orent pro eo: faciatq; oportune testamentum suum vt oportet, disponendo si potest, et habet vnde disponat: aut si non potest committat hoc alteri cui ipse confidit.

¶ *Dictū.*

Secundū dictū est q̄ admoneatur infirmus vt cōfirmetur in fide, gaudēs q̄ Christianus est, et cōfiteatur ibi fidē Christi et articulos et sacramenta etc. **¶** Secūdo petat a Deo vere ex corde veniā peccatorū: habeatq; verū propositū emēde sue vite si vixerit: rogās Deū pro gratia ad hoc faciēdū et debite nunc de peccatis cōterendū. **¶** Tertio videat si habeat conscientiam de aliquo peccato mortali nō cōfesso: optet et petat a Deo illuminari vt habeat notitiā mortaliū si qua habet vt debite doleat confiteatur et satisfaciāt. Oportet etiā et velit efficaciter ablata vel detēta iniuste statim restitui si potest vt tenetur, secundū valorē facultatē suarū etiā vsque ad omniū suorū bonorū celsione et renuntiationē vbi alias debita satisfactio fieri nō valeret vt oportet: cogitās q̄ per mortē ipsam ipso facto est statim ipse necessario sine fructu illā facturū: nisi nūc viuens eā libere faciat vt tenetur et vt potest, efficaciter disponendo q̄ fiat tūc si sine maiori detrimēto potest fieri, aut statim post mortē per heredes efficaciter fiat si credit probabiliter q̄ ita fiet: alias nō moritur in bono statu. Siluef. resti. 5. q. 7. et Nauarro in sum. ca. 17. nu. 67. 68. **¶** Quarto indulgeat etiā corde et opere efficaciter omnibus iniuriatibus propter Deū, a quo ipse tūc maiorem misericordiam et indulgentiam sperat: et similiter petat ab omnibus sibi remitti.

¶ *Dictū.*

Tertiuū dictū. Quod ipse infirmus cōmendat se Deo in tali articulo mortis in cuius manus. s. solius Dei est, ad quē tūc vadit ad iudiciū. **¶** Secūdo

petat ab eo paradysum in meritis Christi vt liberetur ab inferno et a diabolo, dicēs corde et ore illud Psal. 30. In te domine speraui. s. nō in me neque in meis meritis et virtute sed in tua misericordia et virtute qui sperātes in te adiuuas: Ideo in virtute tua et iustitia, libera me. i. in tuis meritis quæ pro me et mihi iuste meruisti homo factus da mihi nūc ea mihi et ius corū, vt per fidē et charitatē tanquā membrū tuū tibi vnitū, faciā ea esse mea et tanquā mea nūc ea in iudicio Deo patri et tibi iudici et dño meo exhibeā: vt virtute eorū iudicatus ex eā premiatus ad gloriā. Et in hoc articulo maxime instetur ab eo et circūstantibus, vt scilicet habeat fiduciā misericordie Dei in meritis Christi, allegādo rationes et auctoritates scripture et sanctorū ad id opportunas sine vlla disputatione. **¶** Tertio petat etiā auxilium beate Marię et Angeli custodis et sanctorum quibus deuotus est: a quibus omnibus vt ab amicis spiritua libus et fidelibus quos viuens coluit postulet auxilium in necessitate hac ipsis se humiliter et fiducialiter commendans.

¶ Quartū dictū est. Quod si patiens nondū Eucharistiā aut extremā vnctionē suscepit interrogetur an ad eadē sacramēta sit paratus suscipiēda: et ad id valde suadeatur vt velit q̄ efficaciter et debite fiat circa eū, si etiā vltra ea quæ supra in secūdo puncto principali dicta sunt verisimiliter appareat infirmū nō esse satis sufficiēter paratum, apponatur remediū vt melius fieri potest vel per confessionē et per alia sacramēta, vel eidē manifestando periculū in quo est et quod incurrit si nō faciat supradicta sufficiēter ad anime salutē, et attendatur an sit excommunicatus et submitrat se Ecclesie omnino vt absoluat vt oportet: et videantur bulle quas habet et secundū eas oportune absoluat et ei indulgentia concedatur, vt supra in. 2. puncto habetur. **¶** Secundo si infirmus nō laborat morte festina sed spaciōsa legātur interim eorū aliā qua deuota ad que ipse magis afficitur, vt sic recordetur sui et eorū ad que tenetur et eluetur cor eius ad Deū. **¶** Tertio nō detur tali infirmo nimia spes vitæ: sed potius vt supra dictum est in primo dicto huius tertij puncti principalis, admoneatur sepe: quia per talem falsam spem potest homo facile perire sine debito remedio, ideo instanter moneatur vt per contritionem et confessionem et alia sacramenta procuret anime salutem et etiam corporis si Deo placuerit et expedierit: sicq; quietetur et securior erit. **¶** Quarto nullo modo si fieri potest amici carnales vxor filij vel diuitie aut alia negotia ad eius memoriā reducātur: nisi quantū requiritur ad salutē moriētis dū alias conueniēter hoc nō potest omitti, vt est restitutio vel aliud in testamēto seu alias necessario faciēdū ad cōsensum et presentiam illorū requisitā et huiusmodi. **¶** Quod si breuitas mortis hec omnia predicta fieri nō sinit, fiant ea que magis necessaria et expedientia seu accommodata sunt ad salutem, vt per totam hanc questionem habetur.

Respondeo per duas propositiones. Quarum prima est. Dare operam indulgentijs est non solum moraliter bonum et fructuosum: sed etiã meritorium, et consonum viris perfectis. Probatur quod sit moraliter bonum. Quia cum iste actus lucrandi indulgentias, qui nil aliud est quam satisfacere per alium (cum fructus indulgentie proprius sit de thesauro Ecclesiæ satisfacere pro peccatis vt supra. q. 5. habetur,) non sit ex suo genere malus vt patet, quia nullã deformitatẽ importat: neq; habet imperfectionem moralem annexam, quia cũ feruente charitate et promptissima voluntate satisfaciendi per se vt tenetur hic vel in purgatorio stat q̄ tali modo. s. per Christi et sanctorũ penas velit fideliter satisfacere, et nihilominus alijs operibus sanctis eo magis intẽdere, quo liberior fit a pena debita et quo gratior propter hoc esse debet. Et ita patet quod non habet rationem mali: sed potius boni moralis ex genere. Quia est appetitu recto appetibilis talis actus, vt pote ablatius impedimentorum ad gloriam. Nã pene debite peccatis impediunt ingressum ad gloriã quo vsq; soluatur satisfaciẽdo aut satisfatiẽdo hic vel in purgatorio. Quod etiam lucrari indulgentias sit meritorium et fructuosum patet si ex charitate propter Deum fiat vt alij actus boni. Quod etiam sit consonum viris perfectis in statu perfectionis existentibus patet. Quia continue suspirantibus ad gloriam cupientibusq; dissolui et esse cũ Christo consonant omnia recta acceleratiua glorie celestis. Indulgentia autem ex quo est satisfactio aut habet vim satisfactionis, iam per cõsequens auferit impedimentum penarum et est acceleratiua gloriæ: ergo. Et confirmatur hoc. Quia omnibus quantũcũq; perfectis cõuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra &c. in quorũ numerũ constat esse debitũ pene pro peccatis. Quod aut cõsonat petere cõsonat et querere modo alias licito, qualis est indulgentie modus. Non tamen propter indulgentias cessandum est ab alijs bonis operibus et satisfactorijs: vt patet. Quia id melius et tutius est si vtroq; modo quam si vno tantũ modo homo curet Deo satisfacere.

Contra predicta duo vltima arguitur tripliciter. Primo. Quia satisfacere de se nõ est mereri neq; est actus meritorius, vt patet de existentibus in purgatorio, et etiã in inferno secundũ Scotũ. qui saltẽ de venialibus et mortalibus iam quoad culpam in vita remissis satisfaciunt non tamen merentur. Patet etiam in via de existentibus

VÆSTIO. XL. Vtrum dare operã indulgentijs acquirendis sit bonum et meritorium consonumq; viris perfectis: et vtrum indulgentiæ sint vtiliores alijs suffragijs.

in mortali peccato satisfaciendis pro iam remissis. Patet etiam quia soluere debitum nõ est mereri. Nunc autẽ lucrari indulgentiã nil aliud est quã procurare satisfactionem aut satisfacere seu soluere de alieno, vt patet supra. q. 3. et. 5. ergo contra omnes partes prime propositionis.

Item secundo arguitur probãdo. Quod etiam si sit meritorium non tamen est contentũ viris perfectis. Quia indulgentiæ sunt relaxationes penarum debitarum. Perfectorum autẽ est penas potius amplecti non fugere: ex quo tales debent sentire crucem Christi et ei compati velle vt legitur de beato Andrea Laurentio &c: ergo.

Tertio arguitur ad idem. Quia secundum cõmuniter doct. habes indulgentias melius facit si per se ipsum adimplet penitentiam debitã quam si propter indulgentias illam omittat. Perfectorum autem est æmulari charismata meliora. Ergo imperfectorum est indulgentijs incumbere.

Respondeo secundum Caietã. in. 2. quodlibet. q. 2. de indulgentijs ad primum concessa maiore distinguo minorem. Nam lucrari indulgentias. i. recipere fructum earum (quod est satisfacere de alieno et per consequens liberari a debito) conceditur quod vt tale non est meritorium: et sic ad hũc sensum conceditur consequentia. Sed lucrari indulgentiam, idest facere opus pium pro lucranda indulgentia et eius fructus satisfactorios habẽdo, bene est meritorium non solum ex genere operis, puta subuenire Ecclesiæ aut orare et huiusmodi: sed etiam ex intentione facientis, quia scilicet mouetur ex charitate ad hoc vt gloriæ impedimẽta tollantur vt dictum est. Et in hoc sensu procedit propositio, in quo et negatur predicta minor, et consequentia. Patet enim quod lucrari indulgentias seu dare operam eis acquirendis, idest facere bona opera pia ex charitate ad honorem Dei et vtilitatem Ecclesiæ pro eis acquirẽdis bene est meritorium: sicut et omne aliud opus bonum eiusdem considerationis factum non pro lucrandis indulgentijs. Neq; enim ex hoc quod opus sit ad satisfaciendum seu ex hoc quod est satisfactorium desinit esse meritorium, vt patet secundum cõmuniter doct. imo ceteris paribus melius est opus factum pro lucranda indulgentia quam si nõ fieret pro ea lucranda: Quia vltra suam bonitatem predictam contrahit bonitatem maiorem ex illo sine bono et pio scilicet ad satisfaciendum Deo pro peccatis: insuper est fructuosius tale opus ad satisfaciendum per viam indulgentiæ: et sic quoad hoc est priuilegiatum ex opere operato, seu virtute indulgentiarum. Igitur ex vtraq; predicta parte est simpliciter melius ceteris paribus. Quod dico dũmodo pcedat ex equali conatu fide charitate et æqualiter cõtinuatũ et cũ æqualibus circumstantijs alijs: nã ppter alicuius horũ excessũ aut defectũ potest esse magis vel minus bonum. Et sic expresse dicit Gerson. 2. part. sum. tractatu. de indulgentijs. consider. 12. alphabet. 34. A. quod fructuosior et acceptabilior Deo et hominibus est operatio

operatio bona talibus indulgentijs innitens quã altera similis non innitens ceteris paribus. Et concord. Tho. in. 4. distinctio. 20. et Angest. in moral. ca. 8.

Resp. ad. 2. Ad secundum respondeo concedendo minorem ad hunc sensum, quod. s. perfectorum est amplecti penas promotiuas sui vel aliorum ad meritum seu ad gloriam. Negatur autem ad hunc sensum, quod perfectorum sit amplecti seu iterare penas ex propria culpa impeditiuas glorie, quales sunt pene Deo debite pro peccatis que per indulgentias soluuntur. Sed potius eorum est quã citius possunt et licite ab eis liberari, vt expediti se per et parati intrare ad nuptias glorie inueniatur.

Resp. ad. 3. Ad tertium respondeo. Negando consequentiam. Nã licet sit melius satisfacere per duas vias, s. per viam indulgentiæ et per viam proprie satisfactionis simul, quam per vnã tantum viam indulgentiæ: et melius per se quam per aliũ, ex quo per alium sit sola satisfactio, per se autem aut per opus proprium non solum satisfactio sed et bonitas operantis et medicina et meritum essentialẽ et accidentale acquiruntur vt supra. q. 5. in notabili habetur. Cum hoc tamen stat quod perfecti æmulando charismata meliora sectentur etiam indulgentias vt expeditiores sint ad nuptias glorie vt dictum est. Ex his dictis sequitur quod imperfecti esset querere indulgentias vt post illas habitas homo tepide Deo inferuiat: et minus mole cauteq; peccatis et vitijs extirpandis impendat, vt ait Nauarro in quodam tractatu de indulgentijs. Cum supradictis etiam concordat Soto in. 4. distinctio. 21. questione. 1. articulo. 1.

Propos. 2. Propositio secunda. Indulgentiæ sunt vtiliores quam alia suffragia et opera ad celerem penarum liberationem. Probatur. Quia ex quo valent quantum sonant. Ergo si quis vere consequitur indulgentiam plen. statim liberatur a toto debito, hoc autem non fit tam celeriter per alia suffragia aut sacrificia, in quibus non datur remissio peccatorum quo ad penam tam plenarie sed ad proportionem operis operati et operatis: neq; tam cito possunt alia opera fieri quam cito potest quis lucrari indulgentiam plen. faciẽdo quod ad eam lucrandum requiritur, vt patet. Et in hoc concordat Gers. in tract. de absolut. sacramen. al. phab. 33. K. et tract. de indul. secundũ etiam Aug. de Anchona. et Floren. 3. par. sum. tit. 22. ca. 5. §. 7. et cõmuniter doct. et precipue Alex. Hall. 4. par. sum. q. 42. art. vltimo. et Bonau. in. 4. dist. 20. quest. 5. vbi dicunt quod indulgentiæ sunt de nobilissimis et efficacissimis suffragijs Ecclesiæ, et Bear. Thom. in. 4. dist. 20. dicit quod indulgentiæ sunt vtilissimæ ad celerem liberationem animarum purgatorij. Et idem dicit Gabriel in Can. le. 57. litera. R. addens quod non est certior modus ad citius liberandũ animas purgatorij: quãuis alia opera et suffragia sint vtiliora quoad premiũ essentialẽ et accidentale et quoad alia bona et quo

ad alios effectus.

Dub. 1. Dubitatur primo si tam preciose et vtilis sunt indulgentiæ et dare operam ipsis: quare ergo Ecclesia tanto tempore distulit earũ vsum et concessionem tam pro viuus quam pro defunctis? Item secundo. Quare cõmuniter a doctoribus suadetur tanquam melius q̄ detur opera bonis alijs operibus satisfactorijs? Itẽ tertio. Quare post vnã indulgentiã plenariã acquiruntur aliæ fructus; alia suffragia et missæ, idq; fieri suadetur pro viuus et pro defunctis? Quarto. Vtrum peccet is qui pauperi occurrenti et petenti negat eleemosynam referuãsam pro lucranda indulgentia? Respondeo ad primum vt supra. q. 7. in responsione ad. 7. argu. habetur. Ad secundum respondeo q̄ operatio propria valet ad multos effectus ad quos non valet aliena: et quia melior est duplex via quam vnica tantũ vt dictum est in responsione ad tertium arg. cõtra. 1. propos. et quia per talia alia bona opera magis dignificatur homo vt ei indulgentiæ magis valeant in purgatorio vt supra. q. 17. habetur. Ad tertium respondeo vt supra. q. 17. per totũ precipue in dub. 3. et in eius argumentis habetur ibi videatur. Ad quartum respondeo quod sic in casu quod erat illi pauperi danda eleemosyna de precepto, vt potẽ si erat in extrema necessitate vel quasi: vel etiam secundum Thomã et alios si erat in magna valde necessitate et ipse erat diues valde abundãs. Ratio quia non sunt facienda mala vt veniant bona. ad Ro. 3. Neque precepta sunt omittenda pro supererogatorijs. Dico quod tunc peccat nõ qui dem dando pecuniam pro indulgentia, sed omisiue eam non dando aut illam denegãdo pauperi. Si autem pauper non est in tali casu quo alius tenetur facere ei eleemosynã: tunc non peccat ei non dando et referuando pro indulgentia. Patet. Quia ex suppositione nõ peccat nõ dãdo, ex quo ei nõ tenetur dare etiã si pro indulgentia nõ referuaret. Quod si cõtra hoc arguatur quia videtur inordinatum et illicitũ postponere maius bonum eleemosyne minori bono. s. lucratiõni indulgentiarum. Respondeo q̄ nõ est illicitum postponere maius bonum minori bono quãdo quis nõ obligatur ad illud maius bonũ: dũmodo non preestimetur illud minus bonum tanquam dignius et aliud melius estimetur indignius eo: tunc enim fieri peruersio iudicij et iniuria Deo eiusque consilij vt ait Gersõ. in regulis moralibus. Et probatur illud. Quia non obligatur quis ad summe bonum actum possibilem, alioqui non daretur gradus in actibus bonis: et in omnibus actibus non summe bonis concurrentibus cum summe bonis esset peccatum aut defectus culpabilis et nihil esset de cõsilio et supererogatione, sed totum possibile et melius esset in precepto. Quia omnia sunt manifeste falsa. Hinc dicit Caietan. in. 2. quodlibet. to. q. 3. de indulg. et in Ientaculo primo questione prima, quod licet melius faceret qui suas pecunias daret in eleemosynam quam si eas expendere in officijs humanis et pompa funerali alias

licita defunctorum secundum decentiam status: que omnia sunt potius solatia viuorum secundum August. non tamen peccat expendendo eas in predictis funeralibus: ex quo talis actus humanus exequiarum secundum statum persone et morem patrie non est inordinatus, neque tunc tenetur illas pecunias pauperibus erogare ut supponitur. Et ad hoc facit Math. 26. ubi dominus Magdalenam defendit, contra discipulos obijcientes illi quod preciosum unguentum quo multis pauperibus subueniri potuisset in unum opus humanum expenderit, affirmans quod bonum opus operata est: ubi ex subiuncta ratione. scilicet pauperes enim semper habebitis vobiscum, docuit Christus quod occurrentibus duobus bonis altero continuo et altero pro instanti comoditate, licitum est omisso tunc maiori bono ex suo genere sed non tunc necessario dare operam minori pro tunc occurrenti.

de probati. ca. quoniam. et. ca. post celsionem. Et de fide instru. ca. 2. ¶ Sed an semper peccent moraliter religiosi predicantes indulgentias indiscretas quocumque; illorum modorum: dic quod sic quando scienter vere vel interpretatiue predicant indulgentias indiscretas primo aut secundo modo scilicet indulgentias non veras aut non validas. Et similiter quando indiscretas tertio modo scilicet quando non sunt probabiles aut verisimiles sed dubie. Secus si essent certe concessae sed probari nequirent iudicialiter seu in foro exteriori. Hec Siluest. et sum. Ang. ubi supra. Secus etiam si iudicijs probabilibus crederetur esse vere concessae ab eo qui potest concedere: quia tunc temere non faceret, arg. ca. 1. ca. afferte. et ca. illud. de presumptio. Et quauis sint etiam indulgentie indiscrete que sine iusta causa conceduntur: tamen in proposito presenti non vocantur indiscrete nisi ut dictum est. Quia de superiorum factis alij iudicare non debent. ca. inferior. 21. dist. et ca. cum inferior: de maiori. ¶ Nota etiam: quod per eandem rationem non videntur a mortali excusari clerici predicantes indulgentias indiscretas modo predicto ut religiosi: quauis dicta Clem. de religiosis loquatur. Ut ait Florent. 3. par. tit. 18. ca. 4. et Nauarro de indulgent. nota. 31. §. 45. ¶ Item nota quod nomine predicationis in proposito videtur posse intelligi prohibita omnis publica pronuntiatio talium indulgentiarum ita quod ad publicam notitiam talis pronuntiatio indulgentiarum perueniat, quia textus Clem. ubi supra expresse prohibet ne pronuntient indulgentias indiscretas: et non dicit ne predicent sed ne pronuntient. Et quia finis prohibitionis prefate militat utrobique. Ad rationem autem cause finalis est lex intelligenda, ut refert Siluest. tit. lex. q. 16. et. 17. &c. secundum communiter doct. sed stando in rigore literæ videtur quod solum publica pronuntiatio indulgentiarum indiscretarum in sermonibus intelligitur prohibita per dictam Clem. quia de hoc solum ibi agitur, ut patet ex precedentibus: nisi in fraude fiat post sermonem aut loco sermonis predicta indulgentiarum pronuntiatio: tunc enim is committit in legem qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem: et fraus et dolus non debet alicui patrocinari. Ideo si sine predicta fraude religiosi publice pronuntient predictas indulgentias alibi, non in sermonibus aut predicationibus Ecclesiasticis, non peccarent contra predictam Clement. peccarent tamen contra aliud ius: quia de se est illicitum id scienter agere, quia est decipere populum. ¶ Item tertio nota secundum Siluest. et sum. Ang. ubi supra et concord. Card. Zenzeli. &c. doct. quod solum religiosi incurrunt peccatum contra dictam Clement. quando predictas indulgentias indiscretas predicant in suum fauorem ex talibus indulgentijs predicatis prouenturum eisdem, vbi cumque; et quibuscumque; concessas predicent tales indulgentias, ad instantiam aut non instantiam aliorum. Secus si non ad suum fauorem.

Quia

Quæst. 41.

VÆSTIO. XLI.

Vtrum et quo modo peccent predicantes indulgentias indiscretas et absoluentes a culpa et pena, et quæstiones predicantes indulgentias sub qua forma debeant predicare.

Propos.

Prima.

¶ Respondeo per tres propositiones, quarum prima est. Religiosi predicantes indulgentias indiscretas grauiter peccant non tamen incurrunt aliquam penam ipso facto. Probat. Quia in Clem. religiosi. de privilegijs. sic habetur. Religiosis etiam in virtute sancte obedientie et sub interminatione maledictionis eterne districtius inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarum prelati detrahant, aut etiam retrahant laycos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu: seu indulgentias pronuntient indiscretas. Si qui vero aliquid de premisis attentare presumpserint per duos menses subiacent penis illis que secundum eorum regulam vel statuta pro grauibus criminibus seu culpis consueuerunt imponi: super quibus absque manifesta necessitate cum eis non valeat dispensari. Hec ibi. ¶ Vbi nota primo quod secundum Siluest. tit. indulg. q. vltima. indulgentie dicuntur indiscrete tripliciter. Vno modo quando non sunt concessae de facto, ut ait glos. in dicta Clem. alio modo quando concessae non potuerunt de iure, utpote quia concedens non habebat auctoritatem ad concedendum indulgentias aut non in tanta quantitate: ut si Episcopus excederet. 40. dies indulgentie seu limitatione. ca. cum ex eo. de pe. et re. aut facultatem Papalem sibi concessam, ut ait hoc Palud. et concord. Card. in dict. Clem. Alio tertio modo dicitur indiscrete quando probari non possunt, ut ait Zenzeli. ar.

Nota.

Prima differentia.

¶ Et nota quod est duplex differentia inter participantes de bonis aliorum per viam satisfactionis tantum seu quoad satisfactionem tantum: et participantes de bonis aliorum per viam meriti, vel quoad meritum tantum. Prima differentia est. Quod via satisfactionis seu participium ad satisfactionem requirit specialem intentionem et applicationem eius qui communicat tale opus satisfactionis alteri: ita quod nisi illi seu illis sit applicata specialiter talis satisfactio vel nisi sint illi recepti ad participandum de satisfactionibus alicuius persone seu communitatis non proderunt eis talia bona satisfactoria ad satisfaciendum pro suis peccatis. Quia alias sequeretur quod quicumque; existens in charitate esset immunis ab omni pena propter infinitatem thesauri Ecclesie que participat per sacramenta aut per communionem sanctorum ratione charitatis. Vel saltem sequeretur quod existens in maiori charitate esset debitor minoris penae in hoc seculo et in futuro. Quod patet esse falsum secundum Scotum in. 2. o. quodlibeto. Ergo ex sola intentione facientis seu applicantis habetur participatio ad satisfaciendum. ¶ Participatio autem ad mercedem seu potius ad merita seu per viam meriti de bonis alterius non semper requirit specialem intentionem et applicationem. Nam potest dupliciter alicui valere meritum alterius. Vno modo ratione vnionis que fit per charitatem etiam sine speciali intentione et applicatione facientis directa ad ipsum participantem, iuxta illud Symboli Credo sanctorum communionem, et illud Psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium te. Quia et sicut cum inter aliquos est contracta societas omnium bonorum quicquid vnus lucratur est omnibus commune: sic in proposito spiritualiter, quia charitas est spiritualis amicitia et societas connectens membra Ecclesie. Et hoc modo peccator etiam non excommunicatus non est per hanc viam vnionis particeps alicuius boni quod fit in Ecclesia: quia non est membrum Christi viuum per charitatem quam non habet: et nulla est conuentio Christi ad Belial cuius membrum mysticum est peccator, qui ut membrum mortuum a Christo non recipit influentiam a toto corpore nec a capite cui non vnitur nec ab eo viuificatur. Et hec est causa quare diabolus dicitur habere potestatem in peccatore quocumque; ut in pecore suo, ut secundum Ambrosium habetur. 24. q. 1. miramur. ¶ Alio etiam modo valet oratio seu bonum alicuius alijs per viam meriti participantibus, ratione specialis intentionis ipsius orantis seu facientis seu applicantis tale bonum specialiter pro illis quibus applicat, distincte aut confuse, pro vno seu pro multis. Quia scilicet desiderat oratione seu bonis suis vel sue congregationis prodesse illis certis personis quibus specialiter applicat ut dictum est. Et hoc modo potest valere iusto et impio. Sed hoc solum illis valet per viam gratie et liberalis misericordie Dei seu impetrationis a Christo capite Ecclesie,

qui ut dominus omnium nulli obnoxius potest cuiusque; voluerit beneficia impartiri ad preces et merita amicorum et iustorum. Vel ut communitate dicitur hoc fit per merita tantum de congruo: que soli liberalitati concedentis innituntur. Non enim Deus obligauit se seu promisit infallibiliter et regulariter concessurum omne etiam bonum expediens quod vir iustus ab eo petierit pro alio quocumque; aut bona vnus remuneraturum aliquo modo hic vel in gloria in alio homine quocumque; et quomodocumque; voluerit vir iustus: sed aliquando sic aliquando non prout sibi placuerit et visum fuerit. Et ideo dicitur per viam meriti de congruo bona vnus alteri valere si pro eo applicantur ex intentione ut dictum est. Et sic dicit Augustinus quod nisi Stephanus orasset forte Paulus saluatus non esset. et de Carolo Magno audita est vox Egidij merito Carolo peccata dimitto. ¶ Et sic patet quod hoc modo specialis intentionis valde prodest recipi ad participandum de bonis alicuius hominis seu congregationis in speciali: licet sint merita congrui aut Dei liberalitati innituntur quoad hoc ut dictum est. Quia si peccator est sic receptus, tunc participat de talibus bonis per solum intentionem applicantis. Quod sibi valebit ad multa ut infra in secundo puncto habetur. Si autem est iustus in statu gratie, tunc participat de talibus bonis dupliciter, scilicet ratione vnionis charitatis et ratione specialis intentionis applicantis: quod est melius scilicet duplici via quam vna tantum participare: quia et nullus participaret id quod ex speciali intentione applicantis posset participare nisi ei communicaretur ex tali intentione, tam quoad vim satisfactiuam quam quoad meritoriam, etiam si essent valde sancti et benefactores. Et oppositum dicere est error VVicleff damnatus in Concilio Constantien. sess. 8. ubi sic habetur. Speciales orationes applicate vni persone per prelatos vel religiosos non plus profunt eidem quam generales ceteris paribus. Error. 15. Hec ibi. Et ista supradicta est prima differentia inter participium satisfactionum et meritorum.

¶ Secunda differentia est. Quia per participium ad satisfaciendum seu ad satisfactoria tantum, sunt peioris conditionis omnes participantes quoad hoc. Quia minuitur eorum utilitas satisfactoria saltem proueniens ex opere operantis ex multitudine participantium: licet forte non ea que prouenit virtute sacramenti seu operis operati si tale opus habet virtutem satisfactoriam ex opere operato, ut superius latius egimus. lib. 2. in questionario. quest. 3. de valore missae. Similiter et bonum satisfactorium ipsius facientis minuitur sibi ex multitudine participantium quoad virtutem satisfactoriam proueniens ex opere operantis ut dictum est: quauis aliunde ei augeatur ex charitate, qua sic alijs egentibus sua satisfactoria applicat: quia et per hoc meretur de congruo remissionem suarum penarum et omnia alia que.

Qo 4

per.

per bonum opus quis sibi et alteri mereri potest. Ideo simpliciter est melior sua conditio ex hoc quod ex charitate pro alijs satisfaci de suis satisfactorijs bonis, vt dicit Richar. vbi infra. et Palud. &c. Vnde si totum suum bonum satisfactorium proueniens ex virtute operis operatis dederit seu applicauerit alteri: tunc nihil de tali satisfactorio remanet sibi pro suis peccatis: et multo minus remanet alijs postea receptis seu quibus postea applicauerit. Quia cum talis virtus satisfactoria ex opere operantis sit finita: certe diuisa in multis seu alijs applicata, iam minus aut nil remanet alijs aut sibi. Sicut si ego soluero communi creditori cui ego obligor in centum: cui etiam Petrus et Martinus in centum quilibet eorum obligatur: certe illi tantum cedit in solutionem debiti pro quo intendo et volo centum soluere et non pro alio. Verum est tamen quod si intendit satisfacere pro illo qui non est capax puta pro damnato vel pro existente in mortali vel in gloria: tunc fructus satisfactorius reuertitur ad facientem si eget pro suis peccatis: si saltem virtualiter erat talis intentionis quod pro se faceret si crederet non proficere illi cui applicare intendebat. vt Math. 10. Pax vestra ad vos reuertetur. et Psal. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur &c. Si vero ipse non eget reponitur in thesauro Ecclesie. Participium autem meritorium non minuitur ex multiplicatione participantium. Non enim fit deterior conditio alicuius multiplicatis electis et sanctis et bonis operibus sed melior. Et ratio est, non quidem quia incipientes participare incipiant etiam de suo communicare alijs: nam paruuli baptizati incipiunt propter charitatem participare et nil de suo communicant alijs: quia nil adhuc operati sunt. Immo licet quilibet participans etiam alijs communicaret de suo bono opere meritorio, non tamen semper communicat æquale eis bonis que ipse participat. Igitur non est hec ratio sed ea que dicta est. Quia scilicet ex multiplicatione electorum et bonorum operum non fit peior sed melior conditio electorum et participantium. Quia Deus cuius misericordie et liberalitati talis fructus ininitur magis ex hoc honoratur magisque complacetur illi. Ideo et regulariter magis speratur talis fructus meritorum vt profit omnibus quibus communicantur et ipsi operanti, licet aliquando oppositum circa aliquem aut aliquos contingat secundum Dei speciale iudicium et beneplacitum, vt in secundo puncto latius habetur. Hec ex Richar. in. 4. dist. 45. et Palud. latius eadem dist. q. 1. artic. 1. et q. 2. artic. 2. et Adria. in. 8. quodlib. artic. 3.

2. punctum. Secundum punctum est. Ad quid valet tale participium ad merita alicuius seu aliquorum? nam de participio ad satisfactoria iam dictum est. Dico ergo quod non valet ad hoc quod ipsi participantes ex hoc immediate sine suo bono opere et dispositione habeant gratiam gratum facientem seu charitatem: sicut nec ad meritum aut premiū glorie. Quia nullus potest vilo modo mereri alte

ri immediate gratiam iustificantem aut aliquid horum stante lege: sed solum mediate, id est potest mereri de congruo quod Deus det alteri gratiam conuersionis seu auxilium aut bonam motionem cordis et illuminationem: cui alter si velit consentire debite disponatur ad gratiam &c. vt communiter dicitur a docto. in. 2. dist. 27. quod pro nunc supponatur. Quod etiam patet. Quia stat, virum sanctum in magno gradu charitatis non esse receptum ad participationem specialem meritorum alicuius aut aliquorum: peccatorem autem aut habentem paruam charitatem esse receptum ad participium multarum religionum et sanctorum. Imo etiam si quis vellet alteri applicare auferendo a se ipso suum meritum quoad gratiam et gloriam essentialem, non posset id facere neque Deus acceptat stante lege: et forte peccaret si scienter id tentaret conando contra Dei legem positam charitatis ad se prius habende quoad hoc, vt dicit Scotus in quodlib. 2. o. vbi loquitur de valore specialissimo operis boni meritorij. Similiter tale participium meritorum non valet ad hoc quod per id ipsi participantes habeant bonitatem aut medicinam formaliter et immediate bonificantem eos et medentem contra vitia. Nam quoad hec nullum opus transit personam operantis vt supra. q. 5. id habetur. Valet ergo tale participium meritorum alicuius persone seu congregationis, ad habendum a Deo gratiam conuersionis et cordis illuminationem (vt de hoc supra latius dictum est) et ad virtutum profectum: valet etiam ad preseruacionem a peccatis et liberationem et preseruacionem a morte et alijs malis spiritualibus et corporalibus, et ad collationem bonorum spiritualium et temporalium seu corporalium, et huiusmodi quæ vnus alteri potest de congruo mereri seu impetrare a Dei misericordia liberali. Sicut per merita Abrahe dominus liberauit Loth. Gen. 19. et propter iustos parit et benefacit iniustis, vt de his communiter docto. in. 2. dist. 27. et. 36. et specialiter. B. Tho. in addi. 3. part. q. 27. artic. 1. et latius Palud. in. 4. dist. 45. q. 2. artic. 2. Rich. ea. dist. et Supplem. Gabr. ea. dist. q. 2. artic. 3. dub. 6. et Adria. vbi supra. in. 8. quodlib. artic. 3.

3. punctum. Tercium punctum. Quis potest communicare bona alteri? Ad quod sunt nouem dicta. Primum est quod quilibet potest alteri applicare seu communicare bona sua propria, tam quoad vim satisfactoriam quam meritoriam de congruo vt dictum est. Et similiter bona suorum super que habet auctoritatem. Probatur primum. Quia ratione charitatis potest quilibet de suis bonis communicare in quantum non prohibetur. Hoc autem non prohibetur sed suadetur ad Gala. 6. Alter alterius onera portate. et, Orate pro inuicem vt saluemini. Iacobi. 1. Et quia si temporalia bona possumus communicare ex charitate: quare non potius spiritualia? Ad predicta etiam valent ea quæ supra habentur. q. 5. in respons. ad. 8. argu. principale,

Quia dicta Clem. predicta omnia ibi contenta prohibet religiosis, ne scilicet intuitu sui fauoris faciant aut suorum conuentuum aut religionum directe vel indirecte. Cum quo stat quod etiam peccent mortaliter ea predicando et faciendo non ad suum fauorem quia ratione alterius iuris diuini vel naturalis est illicitum talia taliter agere vt dictum est.

Propos. 2. Propositio secunda. Religiosi absoluentes aliquem a culpa et pena peccant mortaliter et ipso facto incurrunt excommunicationem Pape reseruatam. **Nota.** Quia in dicta Clement. expresse id eis sic prohibetur. Vbi nota quod absolueri a culpa et pena non est idem quod concedere indulgentiam plenariam: quia concedere indulgentiam plenariam est solum absolueri a pena: culpa autem non absoluitur per indulgentiam plenarie concessionem, sed presupponitur alia absoluta vt patet ex supradictis. q. 8. Absolueri ergo a culpa et pena (quod hic prohibetur) est reddere hominem mundum ab omni culpa et sine debito alicuius poene, quod est longe plusquam indulgentia plenaria et ideo merito tales presumptuosi excommunicantur si aliquem absoluerint. Et ad hunc abulum accedunt predicantes bullas dicentes quod per eas et per indulgentias plenarias reducuntur ad innocentiam baptismalem quod videtur esse idem aut plus quam absolueri a culpa et pena vt videtur stando in rigore: nam ad bonum sensum forte esset tolerandum sicut ad bonum sensum toleratur quando dicitur quod conceditur indulgentia plenaria a culpa et pena vt supra. q. 8. habetur. Quibus non obstantibus stat quod ex simplici absolutione sacerdotis excellenter contritus et confessus consequatur a Deo absolutionem a tota culpa et pena. Cum predictis his expresse concordat Caietan. in sumula. tit. excommuni. ca. 64. et Zabarella. et Zézeli. in dicta. Clem. et sum. Ang. et Rot. tit. excommunicatio. excepto eo quod de innocentia baptismali dictum est. Ex quo patet quod absolvens solum a pena concedendo indulgentiam plenariam alicui qui sibi vel alteri confessus aut etiam non confessus est, non incidit hanc excommunicationem: licet male faciat si ad id non habet auctoritatem. Alias vt bene dicunt communiter doctores vbi supra: licet Siluest. tit. excommunicatio. 7. q. 4. dub. 13. dicat quod incidit excommunicationem sicut si a culpa et pena absolueret si non habet auctoritatem concedendi talem indulgentiam plenariam. sed certe eius motiua non concludunt pro eo contra communiter docto. aliud est enim concedere indulgentiam plenariam, aliud absolueri a culpa et pena vt patet ex dictis: et Papa solum excommunicat absoluentes a culpa et pena simul quasi virtute indulgentie aut alterius indulti, vt tollatur occasio erroris qui ex talibus verbis et modo loquendi suboriri potest. Ideo si religiosus confessor habens auctoritatem concedendi suo penitenti indulgentiam plenariam post confessionem et remissionem culparum dicat Absoluo te a culpa et pena certe in rigore incurreret prefatam excommunicationem quam non incurreret dicendo Concedo

tibi indulgentiam plenariam, propter predicta licet Siluest. oppositum dicat quoad vtrumque.

Et nota quod nunquam incurritur prefata excommunicatio nisi quis scienter sic presumeret a culpa et pena absolueri: non autem si ignoranter putans simplici animo vtrumque esse idem. Et ideo multi excusantur. Quia sic textus expresse sonat solum contra presumptuose id facientes.

Propos. 3. Tertia propositio. Omnes questores bullarum predicantes eas indulgentias debent sub certa forma precicare per ius taxata. Quia in. ca. cum ex eo. de pe. et re. similiter in Clem. abusionibus. eo. tit. datur et precipitur certa forma talia predicandi, et examinandi tales questuarios et predicatores bullarum et indulgentiarum. Ibi videatur.

Quia ius commune est ab omnibus obseruandum quia clarum et prolixum est omittitur. Sed ad predicta omnia dubitatur. Vtrum seculares virtute bullarum Cruciate aut fabricæ aut huiusmodi lucrentur indulgentias plenarias vrbs Rome?

Dubium. Respondeo quod si in ipsis bullis hoc continetur sufficienter esse sic de mente Papæ non est dubium. Tunc enim bene possunt lucrari, sed vtrum de facto hoc in eis contineatur: dicunt multi in huiusmodi satis instructi quod non: et per consequens quod virtute earum non possunt lucrari tales indulgentias plenarias vrbs Rome.

Tum primo, quia in ipsis bullis originalibus nulla penitus mentio fit de talibus indulgentijs plenarijs: sed solum de stationibus aut de indulgentijs absolute non exprimendo de plenarijs, id quod necessario requirebatur ad hoc vt eas promereri possent, sic enim habetur in quadam regula Cancellariæ apostolice: et sic etiam habet stilus curie Romane, cui in hoc est standum: nisi specialiter derogetur secundum communiter doctores.

Respons. Tum Secundo. Quia Secundum communem regulam iuristarum precipuam et validam in hac materia, bulla Pape non plus valet quam sonat vt supra. q. 22. et est stricti iuris quod ad hoc quod secundum limitationem et clausulam iuris communiter consuetam est interpretanda indulgentia, vt supra. quest. 9. in respons. ad. 1. et. 2. arg. Nunc autem regula Cancellariæ predicta et stilus curie nunc consuetus habet quod nisi exprimat indulgentia plenaria, solum intelligitur de non plenarijs et de indulgentijs stationum Rome vt dictum est. Tum tertio. Quia in predictis bullis conceditur expresse indulgentia plenaria solum pro se mel in vita et in articulo mortis. Frustra autem de his duabus indulgentijs plenarijs solum fieri mentio si verum esset quod Papa concederet tot et toties indulgentias plenarias sicut in sumario impresso continetur et sicut predicatur. Tum quarto, quia vt notum est apud curiales et scientes aliquid de rebus et practica curie Romane non potest ibidem obtineri vna indulgentia plenaria pro vna Ecclesia siue capella extra vrbs Romam nisi pro multis centenarijs ducatorum et huiusmodi. Non est ergo verum simile aut etiam rationi

consonum neque causa sufficiens quod pro duobus argenteis concederetur tanta multitudo indulgentiarum plenarum toties quoties vt habetur in predicto summano impresso et vt predicatur. ¶ Nota quod quando dico indulgentiam concedi pro ducatis, non dico precium sed causam piam aut motiuam ad concedendum indulgentias si concedens talem indulgentiam saluandus est vt supra. q. 21. in resp. ad arg. contra primam propos. habetur.

Argum.

¶ Quod si contra predicta hec arguatur quod in summano impresso quod predicatur et datur accipientibus huiusmodi bullas continentur multe indulgentie plenarie vrbis Rome et sic predicatur quod omnes accipientes illas bullas possunt illas indulgentias lucrari. ¶ Respondeo. dicit collect. compendij priuilegiorum ordinum mendicantium. tit. indulg. stationu quoad fratres post

Respon.

§. 19. fo. 81. et speculu fratru minoru vnde hoc ipse desumpsit, quod non est multum curandū de istis summanijs, ex quo non continetur in bullis originalibus neque inde possunt talia summaria deduci in veritate: sed ea componuntur sic a commissarijs seu questoribus bullarum ex inaduertentia seu ignorantia seu forte aliquando lucri causa aut alia ratione de qua nunc non curro: sufficit enim proposito quod non extrahuntur ad veritatem a bullis originalibus quoad hoc: ideo talibus summanijs non est magna fides adhibenda sed originalibus. Quod etiam patet. Quia in ipsis summanijs etiam continentur sepe multa alia que indigent limitatione et declaratione vt a falsitate liberentur multa etiam alia manifeste falsa sine vlla excusatione. Quia ponuntur ibi multe indulgentie que Rome non habentur. Vt in festo expectationis beate Marie, de quo festo nulla mentio est Rome. Idem de festo dedicationis portulecule vel sancte Marie de Angelis de ordine fratrum minorum prope opidum Assisium. Et sic de alijs ibidem contentis: que licet sint concessa fratribus minoribus vbicūque que existentibus propter particularia priuilegia ipsorum: non tamen conceduntur secularibus ratione bullarum predictarum, nisi hoc in ipsis bullis specialiter aliquando exprimat. Quare summaria male assumuntur et componuntur per commissarios aut questores vt dictum est ex summanijs indulgentiaru ordinum mendicantium et presertim ordinis minorum vt patet omnia inuenti. Similiter et predicatoribus bullarum non est multa fides adhibenda in hoc: ex quo non se conformant veritati Ecclesie et ipsarum bullarum originalium: neque in hoc predicant doctrinam Ecclesie aut Papae, dum eius veritati non se conformant ex ignorantia aut alia de causa quacunque. Hæc ex collectore vbi supra. ¶ Quod vtrum verum sit alioru esto iudicium: id enim pendet de facto. Nullus autem negat Papam posse bullas hoc etiam modo de indulgentijs plenarijs ex legitima causa concedere. In his tamen omnibus caute loquendum est

solo pro et contra attento tenore bulle originalis, vt vitetur falsitas simul et scandalum pusillorum et forte etiam aliquomodo phariseorum. Quia et non expedit vbique aut semper veritatem quomodolibet et a quocunque declarari et predicari, dum necessitas fidei et morum id non requirit, aut dum malum aliquod sine maiori fructu probabiliter timetur ex tali veritatis non necessarie ad salutem predicatione. Quia Amos. 5. Prudens illo tempore tacebit quonia dies mali sunt. Ideo considerentur omnia prudenter et sapienter et attendatur tenor bullarum originalium: et secū dum id detur opera lucrandis indulgentijs: et prudenter omnino predicentur: et prudentius erroribus predicatis et in bullarum summanijs contentis resistatur, vel oportune et caute raceatur, seu potius in secreto ipsi predicatoribus aut prelati seu bullarum commissarij humiliter sine populi scandalo de hoc moneantur: reliqua Dei iudicio et correctioni relinquuntur.

Articulus quintus

in quo agitur de receptione ad participationem bonorum persone seu comunitatis: et de quibusdam dubijs circa aliqua contenta in bullis et compositionibus: et continet tres tantum questiones quarum prima et in ordine sequitur. (3.)

VÆSTIO. XLII. Quest. 42. Vtrum quis possit recipi ad communicationem bonoru alicuius persone seu comunitatis aut congregationis, et quomodo et per quem, et ad quid valet, et

in quo differat ab indulgentia. ¶ Respondeo per quatuor puncta. Quoru primum est. Solum possumus de nostris bonis aut commissis nostre dispositioni prodesse alteri: dupliciter. scilicet per viam satisfactionis et per viam meriti: via satisfactionis consistit in exsolutione seu redditione æquivalentis ad penam que redimitur in toto vel in parte. Via autem meriti consistit in aliquali dignitate habendi seu impetrandi sibi vel alteri aliquid tanquam aliqualem mercedem seu premium operis quod dicitur meritorium, non curando nunc an sit meritum congruè digni aut condigni: et quomodo est talis dignitas et vnde et quomodo est merces tali merito respondens, de quibus doctores latius in secundo, distinctione. 27. et alibi.

Quest. 42

Punct. 1.

¶ Et

pale, et ea que supra premissa sunt in primo et secundo puncto. ¶ Secunda autem pars huius primi dicti, quod scilicet quis potest alteri communicare bona suorum super que habet auctoritatem, puta is qui preest alicui congregationi potest communicare bona sue congregationis applicando bona eorum et intentionem ipsorum de sua congregatione ad hunc vel illum seu illos determinare distincte aut confuse. Probat. Quia eo ipso quod habet curam congregationis habet auctoritatem dispensatiuam comunium bonorum ipsorum de congregatione, vt probatum est. q. 7. et facit. cap. quanto. de transla. et. 24. q. 1. ca. quocunq;. Item quia si quilibet potest bona sua applicare, ergo et prelati qui est caput pro suis membris potest bona ipsorum, sicut ipsi possunt alijs ex causa rationabili applicare. Patet consequentia a fortiori. Item idem patet auctoritate sancti Iuonis Carnatensis episcopi antiquissimi. qui cepit concedere literas per quas applicantur suffragia subditoru. et auctoritate Anselmi et aliorum sanctorum et etiam tenet. B. Tho. in. 4. dist. 20. q. 4. et Palud. et Richar. et doct. in. 4. dist. 45. vbi supra. et Vualden. in. 3. tomo de sacramentalibus. tit. 10. contra VVicleff. dicentem hoc esse comentum religiosorum. Ergo patet quod prelati, prior, guardianus, prouincialis, generalis, et huiusmodi potest communicare bona comunia spiritualia suoru subditorum quoad vim satisfactoriam et meritoriam vt dictum est.

dictum. 3.

¶ Secundum dictum est. Quod generaliter non potest prelati communicare ea bona que quis eius subditus in particulari facit pro satisfactione suorum peccatorum si ipsis eget talis subditus ea faciens, nisi ad hoc aliquo modo talis subditus consentiat. Ratio. Quia ex quo quoad satisfaciendum tale opus fit eius solius cui applicatur: et fit particulariter ab ipso subdito pro se actualiter vel virtualiter sic intendente: et per consequens non fit bonum comune sue congregationis sed particulare ipsius persone operantis quoad dictam vim satisfactoriam. Ergo super hoc regulariter prelati non habet potestatem tollendi a subdito et comunicandi alteri eo inuito. Et in hoc concordant comuniter doct. ¶ Sed ex quo subditus talem suum bonum satisfactorium quo ipse eget potest communicare alteri quoad predictam vim, vtrum possit etiam Papa vel alius eius subditi prelati eo inuito preuenire communicando tale opus eiusque intentionem applicando alteri cui ipse prelati et non cui subditus voluerit?

Dubium.

dictum. 3.

Nota.

¶ Quoad hoc est tertium dictum quod regulariter non potest. Quia prelati etiam Papa non potest applicare nisi ea que cedent in thesauru sue comunitatis si non applicarentur, aut bona comunia sue congregationis. Sed non cedunt in thesaurum vel in bonum comune congregationis nisi ea que supersunt facienti. Ergo licet subditus possit tollere a se sibi necessarium et alteri dare et applicare: non tamen potest eo inuito facere

id eius prelati etiam Papa. Quia non in omnibus absolute subditus subditus superiori: neque in omnibus eius bonis spiritualibus habet potestatem plenariam prelati aut Papa, sed in spiritualibus tantum superabundantibus comunicabilibus vt dictum est. ¶ Quo non obstante etiam dico quod in casu et ex rationabili causa potest sed raro prelati applicare alijs bona predicta satisfactoria necessaria subditorum suorum. Quia sicut ipsi subditi possunt id facere: ita similiter eorum caput prelati in casu et ex causa vt dictum est. Quia ad id tunc faciendum habet rationabilem causam. Item quia potest prelati subditis egenis pro se ipsis iniungere pro tunc aliqua opera satisfactoria ad que ipsi non tenentur alias, puta orationem disciplinam et huiusmodi pro alijs ex causa vt patet. Multa enim non possunt fieri regulariter que possunt et debent fieri in casu particulari ex causa rationabili in omnibus fere materijs. Ita probabiliter videtur quod quoad vtramque partem huius tertij dicti dicendum sit.

¶ Et

dictum. 4.

¶ Quartum dictum. Bona satisfactoria subditorum quibus ipsi facientes non indigent pro se ipsis bene possunt tam ipsi quam eorum prelati applicare alijs quibus voluerint: et in hoc est locus preuentioni, quia scilicet qui prius applicat alicui quod nondum est per aliquem ipsorum applicatum valet illa prior applicatio si non impediatur a superiore. Quod ideo dico, quia si ipse prelati superior inuito suo subdito applicaret aliquibus aliqua bona satisfactoria superabundantia que subditus facit: valeret talis applicatio superioris, et non posset subditus talis ea applicare alteri contra applicationem superioris. Quia quoad talia superabundantia que possunt fieri comunia congregationis prelati superior habet potestatem supra subditum ad comunicandum ea, vt de hoc. B. Tho. 3. par. sum. quest. 26. artic. 1. in add. 3. par. et etiam Siluester titu, indulg. q. 5. ¶ Quauis credibile sit quod hoc nunquam superior sic facit aut Papa, nec intendit contra suorum subditorum rationabilem voluntatem alteri applicare nisi in casu et causa et raro vt in tertio dicto precedenti dictum est. Alioqui valde alligati essent prelati inferiores superioribus et Papæ et sese impedirent, si se intromitterent superiores in rebus pertinentibus ad inferiores, si per hæc viam per superiores aut per Papam regulariter tolleretur ab ipsis inferioribus potestas applicandi benefactoribus aut alijs bona satisfactoria abundantia suarum congregationum. Et multo magis alligati essent subditi suis prelati, si ab eis tolleretur regulariter per eosdem prelatos ne de his suis satisfactorijs possent satisfacere applicando aliquid pro suis parentibus, amicis et pro alijs quibus specialiter quomodo cunq; obligantur. Et si quando Papa aut prelati superior id vellet ex causa in casu aliquo applicare predicta bona contra applicationem particularium subditorum: expediret tunc quod hoc notifi

¶ Et

¶ Et

¶ Et

arent ipsis subditis seu inferioribus; ne deciperent aut deciperentur applicando pluribus vel sepius vnum et idem opus nunc his per superiorem nunc alijs per inferiores: ex quo pluribus applicatum est minoris valoris in singulis quoad vim satisfactoriam ex opere operantis prouenientem: et si totum per superiorem alicui egenti applicatur, iam nil manet pro alijs, vt patet ex supradictis in 4. puncto principali.

Dictum. 5. Quintum dictum est. Bona satisfactoria que subditus facit particulariter per se non applicando ea alicui seu aliquibus specialiter, sed pro tota Ecclesia generaliter, aut pro indigentibus in purgatorio, aut in hac vita pro benefactoribus amicis, seu pro ijs quibus Deus vult valere, et huiusmodi: similiter bona que facit in comuni, vt disciplinas vigilias orationes et ieiunia, et huiusmodi que in cōmunitate facit cum alijs religiosis simul seu per se, ex statuto regule aut constitutionum suarum, aut ex dispositione seu precepto prelati: talia inquam bona dicuntur cōmunia congregationis quantum ipse subditus eis egeat. Et talia potest prelati etiam inuito subdito communicare alijs specialiter quoad vim satisfactoriam. Cōcordat beatus Tho. vbi supra.

Dictum. 6. Sextum dictum est. Quoad vim meritoriam supradictam omnia bona cuiuscunq; subditi et cōgregationis tam particulariter quam etiam communiter facta, tam supererogatoria quam etiam necessaria seu obligatoria, tam ipse subditus qui ea facit quam quilibet eius prelati mediatas vel immediatus etiam Papa: quilibet inquam eorum per se et simul, ante vel post quam facta fuerint, potest ea applicare quibuscunq; voluerit.

Quia quoad hoc nulli fit preiudicium. Imo et cōditio operantis et applicantis seu cōmunicantis et participantis seu participantium melior fit ex tali multitudinis participantium, tam propter vnionem charitatis, quam etiam propter maiorem bonitatem operis boni applicati. Quia inde est Deo gratius et acceptius ceteris paribus, vt supra dictum est in 1. et 2. puncto principali.

Dictum. 7. Septimum dictum est. Prelatus supremus vt Papa potest cōmunicare bona omnium suorum inferiorum tam personarum quam prelatorum quam congregationum sibi subditarum modo supradicto: non tamen econtra sed solum bona sibi subditorum hominum aut congregationum potest quilibet prelati alijs applicare seu cōmunicare, vt dictum est et patet ex dictis. Quia et minus includitur in maiori: et non econverso: nec æquale in æquali includitur: nec par in parem habet auctoritatem. Concordat. B. Tho. et cōmuniter docto. vbi supra.

Dictum. 8. Octauum dictum est. Bona opera quoad vim satisfactoriam si ante quam fiant vel dum fiunt nō applicantur per facientem vel per superiorem aliquibus actualiter vel virtualiter, iam de cetero postquam facta sunt non possunt applicari alteri per ipsum facientem neq; per prelatum. Neq; ego

faciens neq; prelati possumus referuare nostra vel congregationis opera quoad dictam vim satisfactoriam vt sint reposita et referuata tanquam in thesauro pro alio tempore futuro quo voluerō aut indigero vt tunc per me vel per prelatum mihi vel alteri applicantur. Ratio huius est, non quidem quia quoad dictam vim solutiuiam aut satisfactoriam pro debito penarum talis satisfactio habet statim vt fit suum effectum vt aliqui dicunt: hinc enim sequeretur quod non possent talia referuare etiam in thesauro Ecclesie ad indulgentias &c. Sed ratio est. Quia nullus potest particulariter thesaurizare sibi vel alteri thesaurum satisfactorium particularē: et per cōsequens neq; de eo distribuere aut alicui cōmunicare. Quod patet a posteriori. Quia alioqui sequeretur quod bona satisfactoria religiosorum eis abundantia nunquā reconderentur in cōmunem thesaurum Ecclesie: sed semper manerent sub potestate eorum vel prelati ad applicandum ea postea cui voluerint: et a fortiori quod opera religiosorum defunctorum non possent applicari per indulgentias aut vllō modo: ex quo quilibet pro tali tempore aut necessitate futura sibi vel alijs talia opera thesaurizasset in vita vt sibi tunc valerent aut applicarentur: et similiter de omnibus Christianis idem sequeretur. Et per cōsequens sequeretur per hunc modum quod non esset thesaurus cōmunis Ecclesie collectus de satisfactionibus religiosorum aut aliorum sanctorum dum viuerēt. Quod absit. Vt patet ex supradictis in 1. puncto principali. Et ad id videtur Bonauent. in 4. dist. 20. q. 3. Ergo dicatur quod si non applicantur talia satisfactoria ante vel dum fiunt vt supra dictum est, reponuntur et referuantur a Deo in cōmune thesauro Ecclesie: vt sic solum per potentes concedere indulgentias per viam tantum indulgentie distribuuntur ipsis vel alijs, vt supra. q. 5. et alijs sequētib; habetur.

Quoad vim autem meritoriam tam ipse qui facit quam prelati quicunq; eius mediatas vel immediatus potest semper ante vel post cōmunicare seu applicare talia bona preterita presentia et futura quibuscunq; voluerit, vt virtute talium meritorum mereatur de congruo seu potius impetret ipsi vel alijs bona spiritualia et temporalia et liberationem et preservationem malorū: quod non est proprie meritum sed impetratio predictorum, que aliquo modo pertinet ad premium aliud quod meritorum precedentium de congruo habendum sibi vel alijs in hac vel in alia vita. Sicut propter merita precedentia Abraham et alij sancti impetrabant a Deo seu Deus conferebat alijs bona temporalia et huiusmodi, de quibus supra in 1. puncto principali dictum est. Et de his bonis quoad vim meritoriam non congregatur thesaurus indulgentiarum vt supra. q. 5. habetur. Et hoc modo per viam meriti seu impetrationis valet cōmunicatio bonorum suorum preteritorum et concessio eorum quam aliqui pie faciunt aliquibus existentibus in articulo mortis seu etiam iam de

functis:

functis: non autem quoad vim satisfactoriam preteritam, que iam non est in sua potestate vt dictū est. Sed nota quod prelati et alij applicantes alijs bona sua vel sue cōmunitatis intendunt regulariter applicare quantum cōmode possunt vt valeant eis quantum valere possunt sine suo aut sue cōmunitatis detrimento: nisi quoad vim satisfactoriam de suis bonis aliud specialiter intendant, vt supra dictum est in 2. et 3. dicto.

Dictum. 9. Nonum dictum est. Quod quia talis cōmunicatio seu receptio ad participationem bonorum congregationis et huiusmodi cōmuniter fit a prelati informati de talibus personis quod quia sunt benefactores ordinis ideo recipiuntur ad cōmunicationem bonorum ordinis vt patet ex ipsis literis confraternitatum. Ideo notetur quod si talis causa propter quam recipiuntur non est vera, quia scilicet non est talis benefactor vt ibi supponitur, non valet ei talis receptio ad participationem, nisi secundum ratam, scilicet secundū quod fuerit benefactor. Quia deficiente causa finali seu conditione concessionis deficit ipsa concessio, et non valet nisi quantum accesserit ad causam talis concessionis. Quod si sine vlla causa sed ad libitum quis vult recipere aliquem ad participationem bonorum suorum seu congregationis ex pura charitate motus aut motu proprio: tunc bene valebit ei talis cōmunicatio et participatio secundum intentionem cōmunicantis ei sua bona, quoad vim satisfactoriam et meritoriam: et etiam secundum suam dispositionem participantis quoad vim meritoriam speciatim, vt latius egimus de hoc in libro primo questionarij. quest. 3. de valore misse.

Punct. 4. Quartum punctum. Que differentia sit inter cōmunicationem prefatam bonorum suorum aut cōmunitatis factam alicui, et indulgentiam? Dico quod est quadruplex differentia. Prima quia prelati vel alij sic applicantes sua vel sue cōmunitatis suffragia seu bona opera quecunq; non vtuntur clauē iurisdictionis vllō modo: neq; remittunt aut relaxant penas peccatorum. In indulgentiarum autem concessione sic est talis iurisdictionis proprie et absolute vt supra. q. 3. habetur: sed solum applicant sua satisfactoria alijs ex charitate sine vlla auctoritate super eos quibus applicant etiam non subditis.

Secunda differentia est. Quia in indulgentiis sicut et in sacramentis applicantur merita passio nis Christi et hoc non nisi per clauē Ecclesie: et precipue indulgentie fiunt de cōmuni thesauro Ecclesie etiam quando conceduntur animabus purgatorij per modum suffragij: et semper fiunt auctoritate potestatiua super tali thesauro cōmuni cōmunicando vel dispensando vt supra. q. 8. et 11. 16. habetur. Cōmunicatio autem bonorum suorum aut congregationis nil tale habet. Nam non fit per clauē Ecclesie neq; de cōmuni thesauro Ecclesie, sed de bonis suis aut sue cōgregationis: neq; fit auctoritate potestatiua super the-

sauro Ecclesie aut sue persone aut cōmunitatis, ex quo non potest thesaurizare particulariter vt dictum est, sed solum fit potestate communi naturali quam quilibet habet in suis bonis aut sibi commissis ad distribuendum seu donandum eadem ea habet. Et inde fit quod per indulgentias liberatur homo in foro Dei et Ecclesie a penis debitis etiam iniunctis per confessorem vt supra. q. 10. habetur. Quia constat de infinitate talis thesauri Ecclesie seu de eius sufficientia, et quia sunt auctoritate eius qui a lege et obligatione Ecclesie potest liberare per talem satisfactionem per viam indulgentie: Huiusmodi autem cōmunicationes bonorum etiam si fiant specialiter quoad satisfaciendum etiam si fiant per Papam, cum non fiant nisi de bonis personarum aut congregationum, que nec sunt infinita nec constat esse sufficientia ad talem satisfactionem: ideo per eas non liberatur quis in foro Ecclesie a penitentibus iniunctis per sacerdotem, neq; habent virtutem indulgentie: sed cōmunicationes et suffragia dicuntur. Concordat in hoc specialiter. B. Tho. in 4. dist. 20. et in addi. 3. par. sum. quest. 26. artic. 1. Tertia differentia est. Quia quoad vim satisfactoriam non possunt applicari bona persone aut cōmunitatis iam facta: sed solum presentia vel futura: neq; possunt referuari in thesauro in futurum vt dictum est in tertio puncto principali in septimo dicto supra posito. Per indulgentias autem applicantur satisfactiones preterite Christi et sanctorum repositae in cōmuni thesauro Ecclesie ad hoc specialiter, vt vbi supra habetur et supra. questione. 5.

Quarta differentia est. Quia indulgentie vt tales valent solum ad satisfactionem penarū Deo debitarum pro peccatis vt supra. q. 5. et 8. et 6. Cōmunicationes autem bonorum valent precipue ad impetrandum bona aut remotionem malorum aut penarum per viam meriti de congruo: valent etiam ad satisfactionem penarum si hoc aliquo modo specialiter intendit ipse applicans, alias non: vt patet ex dictis. 1. puncto principali et 2. similiter.

Quinta differentia est, quod indulgentie valent solum quoad satisfactionem tantum peccatorum iam commissorum ante tempus quo quis lucratur fructum earum, vt supra. q. 37. 38. Cōmunicationes autē huiusmodi bonorum valent etiam ad remedium preteritorum presentium et futurorum malorum et bonorum impetrationem et cōseruationem, et ad satisfactionem penarum debitarum si vt dictum est specialiter ad hoc applicantur.

Harum differentiarum prima est potissima et essentialis et etiam secunda, cetera autem sunt optime licet non tam essentielles.

(3)

QVÆST.

Quest. 43.

VÆSTIO. XLIII.

Quæ sint et quomodo intelligantur multa dubia eorum quæ cõmuniter in bullis Cruciarum et indulgentiarum continentur.

¶ Respondeo tamen si plurima dubia possunt occurrere precipua tamen sunt sex.

Dubi. 1.

¶ Primum est. Quid conceditur quando bulla concedit quod qui eam acceperit absoluat ut possit absolui ab hõris non recitatis: et quomodo id intelligitur. Nam si intelligitur de peccato: certe non est reseruatum, et per consequens nõ eget tali facultate ad id: neq; propter hoc incurritur aliqua censura: neq; tenetur officium vnus diei culpabiliter omisum recitare in alio die, ex quo fuit obligatio temporalis, vt etiam dicunt cõmuniter summiste tit. hora canonica.

Respon.

¶ Respondeo. Videtur quod virtute talis concessio aut bullæ concedit Papa quod non teneatur ille clericus soluere in æquivalente ad vtilitatem Ecclesie fructum horarum omisissarum, ad quem fructum clericus ratione clericatus aut beneficij tenebatur, vt referunt. B. Tho. Palud. Floren. 3. par. sum. tit. 13. cap. 4. §. 6. et per consequens quod talis manebit liber a restitutione quam secundum doctorem tenetur facere de fructibus beneficij perceptis non recitando horas canonicas. vt latius agit Soto de iustitia et iure. li. 1. o. q. 5. art. 6. et Nauarro in sum. ca. 25. nu. 121. secus de omisione missarum aut aliorum officiorum de quibus Papa non loquitur.

Dubi. 2.

¶ Dubium secundum. Quomodo intelligitur quod in bulla conceditur, quod scilicet quis possit absolui ab irregularitate mentali: cum nulla sit irregularitas mentalis, neq; per solum actum mentalem incurritur, sed per exteriorem commissio nem seu omisionem, quatumcunq; quis in corde suo proposuerit etiã occidere Papam.

Respon.

¶ Respondeo. Vere est improptius modus dicendi irregularitatem mentalem: quia nulla talis est vt diximus. Sed potest intelligi tripliciter. Primo, dicendo quod per talem irregularitatem intelligitur irregularitas occulta seu secreta maxime illa que prouenit aut contracta est ex culpa occulta cuiuscunq;. Et ideo dicitur mentalis quia sic est secreta quod prouenit a praua intentione vel a peccato habente radicem in mente, qualis est irregularitas proueniens ab ordinatione seu celebratione culpabilis eius qui cum propter peccatum seu factum occultum esset excommunicatus nondum denunciatus, vel secrete suspensus aut patiens defectum natalium ex culpa patris sui sacerdotis qui illum secrete habuit ex coniugata, aut cum esset occultus simoniacus et huiusmodi sic ordinatus est vel celebravit. Quia talis irregularitas potest absolui seu dispensari per talem bullam. Et ratio huius concessio nis fuit forte ne occasione talis irregularitatis reuelaretur peccatum occultum in dedecus et in

famiam alicuius: et forte etiam propter aliquos doctores cum glossa in ca. periculose. de pen. dist. 1. tenentes contra cõmuniter doctores quod clericus qui tentauit homicidium nec tamen illud opere commisit quia non potuit est irregularis tanquam de homicidio licet in effectu non sit homicida. Et ita tenet Nauarro in sum. ca. 27. nu. 210. fo. 751. dicens quod ad vitandum scrupulos qui ex hac opi. glosse et sequacium poterant suboriri id in Cruciatibus scrupulosius positum est: et ita ad nihil aliud ea concessio valet. ¶ Et secundum hanc declarationem forte per talem bullam seu concessio nem non posset quis dispensari ab occulta irregularitate proueniente aliunde, vt pote ex bigamia aut homicidio iusto vel etiam iniusto occulto et huiusmodi. Et sic tenuit clarissimus doctor Medina. Sed certe si concederetur ratio prefata ne scilicet occulta reuelentur in dedecus aut preiudicium cuiuscunq;: iam probabiliter diceretur quod etiam a quacunq; irregularitate occulta virtute talis concessio potest fieri dispensatio. Et ad predicta facit quod in Concilio Basiliensi. sessi. 24. propter quedam pia opera ibi signata concessum est aliquibus quod absoluerentur ab irregularitate occulta. Et forte bullarum impetratores aut datarij seu scriptores qui ex dicto Concilio hanc irregularitatem transtulerunt, ignoranter putauerunt idem esse mentalem et occultam seu secretam irregularitatem. ¶ Alio modo et forte melius dici potest quod intelligitur de irregularitate que originaliter et principaliter propter factum vel omisionem ex culpabili animo vel intentione specialiter prohibita procedentem contracta est, puta quando quis excommunicatus est quia egit vel omisit aliquid scienter dolose presumptuose aut propter lucrum vel precium temporale aut ex odio amore timore aut ex tali animo seu intentione specialiter ibi prohibita: et sic excommunicatus si celebrat vel ordines recipit irregularis fit: talis irregularitas dicitur mentalis: quia originaliter et principaliter ex illo animo culpabili prouenit sine quo excommunicatio et irregularitas in illo facto vel omisione non contraheretur. Et de hac credo quod virtute Cruciate posse dispensari conceditur: non autem quando propter ipsum factum exterius culpabile sine tali animo irregularitas incurritur, puta propter homicidium, bigamiam simoniam cõventionalem in ordine vel beneficio et huiusmodi: ab ijs enim irregularitatibus inde contractis virtute huiusmodi Cruciate dispensari non potest quantumcunq; occulta sint, secundum hunc secundum modum quem meliorem existimo. ¶ Vel potius tertio tandem videtur quod ibi Papa concedit id quod nuper in Concilio Tridentino sub Pio. 4. sessi. 8. que est in ordine omnium sessionum sessi. 24. ca. 26. concessum est hoc modo. Liceat episcopis in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea que oriuntur ex homicidio voluntario: et exceptis alijs de

ductis

Dub. 3.

ductis ad fori contentiosum, dispensare. Hec ibi.

¶ Dubium tertium. Quomodo intelligitur quod ibidem etiam habetur quod scilicet virtute talis bulle quis possit absolui ab omnibus casibus Papæ reseruatibus, preterquam ab homicidio voluntario. Et ratio dubitandi est. Quia peccatum homicidij voluntarij non est casus Papæ reseruatibus a iure, sed neq; etiam episcopis, sed solum ex consuetudine est reseruatibus episcopis. Dicere autem quod ratione exceptionis prefate iam per talem bullam Papæ reseruatibus, potius videtur ablatio concessio nis quam concessio fauorabilis: sic enim fauorabilis esset non accipere talem bullam. ¶ Respondeo. Aliqui dicunt quod ibi solum excipitur excommunicatio Papæ reseruata propter homicidium voluntarium persone Ecclesiastice. Et ratio est, quia cum exceptio debeat referri solum ad casus de quibus sua regula generalis loquitur: et in dicta bulla de excommunicationibus tantum Papæ reseruatibus agatur, vt patet etiam secundum summistas titu. casus. titu. excommunicatio. vbi nullum peccatum nisi habeat excommunicationem annexam Papæ reseruatibus a iure: et propter nullum homicidium nisi persone Ecclesiastice excommunicatio sit vlla Papalis a iure, vt patet quia in extrauag. Pauli. 2. et si dominici. de peni. et remis. presbytericidium Papæ reseruatibus. Ergo de hac tantum dicta excommunicatione propter homicidium persone Ecclesiastice illa exceptio intelligenda est.

Respon.

¶ Sed hec opinio seu declaratio non stat. Tunc quia solum presbytericidium exciperetur secundum dictam extrauag. Tum etiam quia tam in quadam alia sequenti extrauag. Six. 4. et si dominici. tit. eo. quam etiam in ipsismet bullis expresse excipitur mutilatio et occisio cuiusvis persone in sacris constitute. Ergo videtur quod per exceptionem homicidij aliquid aliud distinctum ab homicidio persone Ecclesiastice in sacris constitute intelligatur: alioqui bis id frustra in ipsa bulla exciperetur.

¶ Alij dicunt quod intelligitur solum quoad dispensationem irregularitatis ex homicidio contracta. Sed neq; hoc videtur. Quia in bulla nulla fit mentio de hoc sed de absolute a casibus et censuris, in quibus non includitur dispensatio: et in materia stricta seu odiosa non sunt verba extendenda ultra propriam significationem nisi aliunde id constet. ¶ Alij dicunt quod intelligitur solum in terris Papæ subiectis, in quibus homicidium quodcunq; voluntarium Papæ reseruatibus, modo habeat excommunicationem annexam modo non, vt etiam refert Siluest. tit. casus. q. 4. Sed nec hoc valet quia talis bulla conceditur pro Hispania et alijs terris regi Hispanie subiectis, vbi de iure non est talis homicidij reseruatibus. ¶ Alij dicunt quod si casus Papalis per processum tunc vt ait Siluest. titu. casus. quest. 4. ita et homicidium quodcunq; voluntarium licet olim essent isti casus episcopales de iure vel consuetudine: et ideo in bullis inter casus Papales annumeratur exceptum. Sed quia vix

sic practicatur neq; videtur moribus ventium id approbatum: ideo summa Armilla titu. casus. §. 10. §. 11. dicit homicidium non esse casum Papalem nec episcopalem, nisi in foro contentioso et quando ad ipsorum tribunal defertur in foro iudiciali. ¶ Sed tandem nota quod iam in bulla Pij. 4. contra infideles anno domini. 1561. declaratum est quod excipitur homicidium voluntarium quoad irregularitatem. Ideo de hoc non est amplius dubitandum. ¶ Nota etiam vt ait Soto in. 4. dist. 22. quest. 2. art. 3. fo. 1025. quod quando Papa concedit vt quis possit ab omnibus excommunicationibus absolui prius satisfacta parte: tunc non potest prius fieri absolutio, sed prius facienda est parti satisfactio vt ait tenor bulle: aliter autem facta absolutio non valeret non seruata forma commissionis. Et nomine partis intelligitur creditor propter cuius debitum ille excommunicatus erat: non autem index tabellio aut alius cui non nisi post sententiam iudicalem pena aliqua iudicialiter inflicta vel aliqua quotta per sententiam ei assignanda est.

Dub. 4.

¶ Dubium quartum est. Quid intelligatur nomine censure quando in bulla conceditur facultas absoluedi ab omni censura Ecclesiastica. ¶ Respondeo secundum Soto in. 4. dist. 22. q. 3. artic. 1. et dist. 3. q. 1. art. 10. quod ibi non includitur irregularitas que non est pena delicti sed ratione facti aut defectus significationis aut indecentie contracta, qualis est qui propter bigamiam, orbitatem membri, homicidium quodcunq; etiam iniuste factum contrahitur. Hec inquam irregularitas nomine censure Ecclesiastice que est pena delicti nõ comprehenditur nomine censure: neq; potest absolui ab ea vel dispensari virtute bulle. Sed nomine censure a qua per bullam potest absolui intelligitur omnis pena que ratione tantum peccati per modum pene contracta est vt excommunicatio suspensio, etiam irregularitas que solum propter delictum in pena eius a iure vel iudice contracta est.

Respon.

¶ Dubium quintum. Quid intelligitur per popam moderatam quando in bulla seu privilegio conceditur tempore interdicti posse sepeliri cum pompa moderata? ¶ Respondeo quod intelligitur quod possint ter pulsari campane pro suis clamoribus pro viris defunctis, bis autem pro feminis, vt in tali regione alias fieri solet. in Hispania. Item quod clerici et religiosi cantado deferant sepeliantq; cadauer, dummodo non dicant aliud officium diuinum aut defunctorum aut missam nisi id quod in ordinario ad deferendum sepeliendumq; cadauer ordinatum est. Et sic habetur declaratum in bulla Cruciate contra Africam, data per Leonem. 10. anno. D. 1516. Sed in bulla contra infideles data per Iulium. 3. anno domini. 1552. habetur declaratum quod per popam moderatam intelligitur fiat dimidium solennitatis que alias cum cantibus et campanis cõmuniter fieri solet cum personis eiusmodi qualitatibus. Et hoc idem declaratur in dicta bulla Pij. 4. anno domini. 1564. et. 1565. Insuper reliquitur

Dub. 5.

Respon.

et. 1565

quitur arbitrio ordinarij si ibi fuerit vel curati. Et in Hispania cōmuniter per pompam moderatam tēpore interdicti practicat consuetudo quod publice in tono cantando et cum tribus solitis clamoribus campanarum deferatur sepeliaturq; cadauer, Ecclesie ianuis apertis secundum quod in ordinario habetur sine missa nisi ad missam aliquam specialis cōcessio habeatur. Sicq; in hoc ego consuetudini standum censeo. ¶ Aliud autē est sepelire sollemniter vt patet: aliud vero est sepe lire in silentio, quod est sine vlla sollemnitate et pōpa et sine officio sepelire in Ecclesia. Quod quo modo iam clericis liceat decedentibus qui seruauerunt interdictum secundum ius. vide Siluest. tit. interdictum. 5. q. 8. &c. vbi de his latius. Et hoc ex speciali priuilegio concessum est familiaribus religionum: sed iam per suas bullas pompa conceditur moderata vt supra dictum est.

Dub. 6.

¶ Dubium sextum. Quomodo fieri debent dispensationes in foro conscientie tantum super matrimonijs in tertio gradu consanguinitatis aut affinitatis que a cōmissarijs Cruciate virtute ipsius conceduntur. ¶ Respondeo attento diligenter ipsius originalis Cruciate tenore per quinq; puncta. ¶ Primum est, quod ipsa bulla Cruciate cōcedit cōmissarijs auctoritatem dispēdandi solum in foro conscientie super tertio gradu cōsanguinitatis vel affinitatis illicite cōtracte. Ex quo sequitur quod si tale impedimentū est iam deductū ad publicū forū Ecclesie iudiciale, aut ita publicū qd propter id esset scandalū si tales matrimonium attentarent sine debita dispensatione manifesta: tunc virtute predictę bulle Cruciate non potest cum talibus dispensari. Quia solum pro impedimentis secretis et pro foro conscientie id cōceditur cōmissarijs Cruciarum que vsq; ad nostra tēpora peruenerunt. Quod si de cetero quid amplius concessum fuerit vt ex ipsarum Cruciarū tenore facile perspicitur: vtiq; liberabimur a tot scrupulis et difficultatibus quoad hoc.

Punct. 1.

¶ Secundum punctum est et sequitur ex primo, qd. f. predictę dispēdationes a predictis secretis impedimentis in foro conscientie per prefatos Cruciate cōmissarios quando dispensare contingerit, non debent publice fieri neq; cum notarijs in ea forma qua publice constat de eis, sed solum ipsis partibus aut eorum confessori secrete: neq; ipse cōmissarius in solo foro conscientie dispēdans debet tale occultum impedimentum aut eius dispēdationem publicare: neq; publicā scripturam dare vt virtute talis eius dispensationis matrimoniū publice celebretur.

Punct. 3.

¶ Tertium punctum est quod etiam sequitur ex predictis, quod scilicet virtute prefate secrete dispensationis in foro conscientie tantū facte debet matrimonium hoc modo celebrari: videlicet si tale matrimonium iam fuerat inter eos attentatum debet nō quidem in publico sed secrete inter eos sine villo teste ratificari vt ipsa Cruciate disponit. Si autē nondū erat attentatū: tūc poterit publice

et sollemniter celebrari, dum modo tale impedimentum eiusq; dispensatio secreta maneat inter ipsos tantum contrahentes et confessorem eorum ne villo modo ad publicum perueniant.

¶ Quartum punctum est. Si talia impedimenta publica vel quomodocunq; publicata iam virtute predictę Cruciate dispensata sunt, sicq; inter taliter impeditos matrimonia contracta aut potius intenta sunt: oportet a Papa remedium habere vt possint ratificari, ex quo (vt dictum est) virtute talis Cruciate non potest eius talis commissarius super ea dispensare. Quod si ipse commissarius etiam ignoranter per suas literas publice dispensans vel alias quomodolibet facit publicū quod erat secretum, sicq; abstulit circumstantiam secreti cum qua et non aliter poterat dispensare: sibi imputet et provideat aut faciat super talem defectum per Papam providei vt dictū est. Interim tamē caueatur ne villo modo scrupulus ingeratur aut mala conscientia formetur illis qui ignoranter cū bona fide sunt in suo matrimonio coniuncti, atq; cum tuta conscientia putantes se per legitimam dispensationem contraxisse: sed in sua ignorantia inuincibili et in bona sua fide relinquatur etiam per totam vitam ipsorum, dū sine scandalo et minori malo providei non potest. Secus si sunt culpabiliter ignorantes, vt hoc latius et pulchre clarissimus doctor Medina de confessione. q. 26. pertractat.

Punct. 5.

¶ Quintum punctum est. Quod quia in predictis Cruciatibus videtur solū concessa auctoritas ipsis cōmissarijs ad dispensandū super impedimentis occultis in tertio gradu consanguinitatis vel affinitatis illicite contracte: expedit a Papa habere interpretationē qua ipse declarat suam intentionē fuisse id concedere etiā super cōsanguinitate vel affinitate licite cōtracta, aut habeatur facultas Pape vt possit dispensare vel ipse dispēdet in omnibus matrimonijs iam cōtractis in publicis et occultis impedimentis cōsanguinitatis et affinitatis licite aut illicite contracte vt possint publice vel occulte ratificari. Quia dispēdatio preecedens super his fuit inualida vt patet ex supradictis. Et vt dixi semper caueatur ne turbentur conscientie eorum qui ex ignorantia manent in suis matrimonijs cū bona fide et cōscientia tuta. Hec enim solū dicta sunt vt moneatur et de cetero caueant prelati et cōmissarij aut etiā alij quos inuincibilis ignorantia non excusat. De alijs dubijs circa alias clausulas contentas in bulla aliasq; cōcessiones videatur supra. q. 34. et sequēt. quomodo intelligi debeāt. Quoad hoc autē iā prouisum est in Cōcil. Tridēt. sess.

VÆST. XLIIII.

Vtrum illi qui secundum bullam compositionis cōpositi sunt super incertis que ex furto aut alias illicite acquisierunt et sunt obnoxia restitutioni sed ignorantur eorū dominū

Quæst. 44.

seu creditores quibus restituenda sunt, maneat iā in cōscientia tuti et liberi a restitutione residui in pauperes aut in causas pias vt ante compositionē tenebantur.

¶ Opinio. 1. ¶ Respondeo. In hoc est duplex opinio. ¶ Prima tenet quod taliter cōpositus non est tutus in conscientia neq; liber: sed manet obligatus restituere seu distribuere residuū in pauperes aut in causas pias pro ipsis creditoribus: excepto nisi ipse sit adeo pauper quod nisi cū magna indecentia sui status alias restituere aut vivere non posset: tunc enim ipsi vt pauperi potest remitti per hanc viā cōpositionis. ¶ Probat dupliciter. Primo quia Papa non potest alicui dare seu remittere de alio seu in preiudiciū domini talis rei: nisi ratione punitionis propter delictū: que causa nūc supponitur cessare in presenti. Sed talis remissio incertorū per viā cōpositionis est in preiudiciū dominorū talium incertorū nisi fiat vt dictū est. ergo nec Papa id potest neq; cōpositus potest ea retinere. Consequētia patet cū maiore et minor probatur. Quia bona obnoxia restitutioni alicui domino licet ignoto sunt iure naturali atq; diuino debita et restituenda ipsi domino modo possibili, sic. f. q. si in propria forma ei restitui nō possunt, sunt in æquivalenti tēporaliter vel etiā spiritualiter restituenda, ita quod ad eius vtilitatē tēporalē vel spiritualē cedant aut distribuatur quantū possibile est. ¶ Quod patet dupliciter. Primo quia ignorantia vel incertitudo creditorum paruo vel magno tempore durans nō tollit ab eis titulū aut dominium suum neq; illud alteri prestat: alioqui nō maneret sic ignoras obligatus restituere, quod absit. Nam in. ca. si res. 1. 4. q. 6. dicitur quod nō remittitur peccatū nisi restituatur ablatum: quod etiā de incertis intelligitur, vt expresse declaratur in. ca. cum hi. de vsuris. et idē ait Chryf. homil. 15. super. 1. Corinth. 5. ca. Neq; si postea tales creditores apparerent et cognoscerentur deberēt ei restitui qui extarant si suum titulū vel dominium propter eorum incertitudinē preteritā perdidissent. Talis ergo ignorantia vel incertitudo creditorū hoc tantū operatur, vt. f. liberū sit debitori in hec vel illa opera pia secundū ius diuinum, vel secundū ius cōmune in pauperes solū et nō in alia pia opera vt ait Nauarro in sum. ca. 26. nu. 29. secundū. ca. cum tu. de vsuris. et. ca. cum sit. de iude. ad illorū salutem vel vtilitatē restituere vel distribuere. Igitur cum talia incerta pertineāt adhuc ad dominium illorum creditorū licet ignotorum, nō potest quispiā etiam Papa sine iusta causa facere quin eis modo possibili restituantur ita vt ad eorum vtilitatē temporalem vel spiritualē cedant, sic. f. quod in pauperes vel in pia opera propter Deum nomine ipsorū distribuatur. vt Deus qui illos bene nouit repēdat eis temporaliter vel spiritualiter vt sibi placuerit. ¶ Secundo probatur idem assumptum: Quia quādo famā vel membrū aut vita in propria forma restitui non potest: manet obligatio resarciendi in alijs bonis tempora-

libus in fauoribus et huiusmodi que intra genus bonorum temporalium computantur secundum cōmuniter doct. Sic ergo in proposito dum ignoto creditori restitui non potest debet in pauperes nomine eius distribui vt dictum est. Idq; de iure diuino et naturali etiam omni dispositione humana seu Ecclesiastica quoad hoc cessante. Quia sic debitor recte rationi et creditorū intētionī debite se conformat. Ideo enim Ecclesia iusq; ciuile huic recte rationi creditorūq; intentioni secundum ius diuinum et naturale se coaptans statuit vt talia incerta ad vtilitatem creditorū ignotorum in pauperes erogentur. Itaq; licet determinatio quomodo in quibusve operis pijs sint talia incerta distribuenda sit ab humana lege Ecclesiastica et ciuili seu stet in arbitrio debitoris: tamen ipsa restitutio seu distributio taliter facta quod cedat ad ipsorum dominorum seu creditorum vtilitatem temporalem vel spiritualē est obligatoria iure naturali et diuino vt probatum est. ¶ Et id expresse dicit beatus Tho. 2. 2. q. 62. art. 5. et ibi Caiet. et in epistola ad Ducissam Brauantic idem dicit de restitutione incertarum vsurarum a iudeis habitari. et habetur in dicto ca. cum tu. de vsuris. et. ca. cū sit. de iudeis. et Sco. in. 4. dist. 15. q. 2. in resp. ad. 2. argu. et cōmuniter doct. et Siluest. titu. restitutio. 8. q. 2. et. 3. et titu. inuenta. q. 1. vbi et late de hoc agit. ¶ Igitur si restitutio predictorum incertorum ad vtilitatem creditorum ignotorum modo predicto debetur iure diuino et naturali: iam sequitur quod contractale ius et in preiudiciū creditorum cognitorū aut incognitorum Papa per has cōpositiones aut per alium modū agere aut dispensare nō potest, nisi ex causa rationabili et pia ad id sufficere, qualis in talibus compositionibus non videtur, dum quasi pro nihilo ipsis debitoribus diuitibus magna aut pene tota quantitas debiti remittitur. Quod si creditoribus ignotis in peccato mortali decedentibus talia eorum bona prodesse non possunt: iam eis succedit Ecclesia ad suam vtilitatem vel ad honorem Dei, et non aliter talia bona Ecclesiastica distribuenda sunt. ¶ Secundo principaliter probatur hec prima opinio. Quia si dicitur quod talia incerta iam pertinet ad Ecclesiam, vel saltem eorum dispositio vt in pios vsus expendantur, sicut et omnia alia mobilia bona communia Ecclesiastica temporalia et spiritualia ad vtilitatem Ecclesie et suorum membrorum et ad honorem Dei: quia Christus est heres vniuersorum in suis membris, Heb. 1. vt ait Alex. Hall. 4. q. 86. membro. 2. artic. 2. tunc sequitur alterum ex duobus, scilicet quod vel eorum dispensatio non nisi ex rationabili causa pia proportionata ad tām quantitatem remissam fieri valide potest coram Deo, id quod intendit hec opinio: vel quod sine vlla causa facta totalis illa donatio siue remissio valet ita quod debitor iam restituere non teneatur, quod absit et absurdum videtur. ¶ Et quod alterorum sequatur, probatur de primo quod

scilicet non nisi ex rationabili causa &c. Quia licet cōmunia bona Ecclesie temporalia et spiritua lia sint commissa Pape dispensationi, vt in.ca. si gnificasti. de electione. nō tamen ad libitum eius sine causa sed ex causa pia et rationabili, quia id importat nomen et auctoritas dispensatoris, vt scilicet ad vtilitatem Ecclesie et honorem Dei secundum rectam domini voluntatem dispensatio fiat et valeat coram Deo et non aliter, vt patet ex 2. Corinth. 10. Non habemus potestatem in destructionem sed in edificationem. et secundum Ber. lib. 3. de consideratione ad Eugenium, et August. serm. 119. de tēpore. et habetur. ca. decimæ. 16. quest. 1. Nam et idem est iudicium de potestate Pape dispensatiua thesauri spiritualis et thesauri temporalis Ecclesiastici sibi commissi. Sed dispensatio illius thesauri spiritualis per indulgentias non valet nisi ex rationabili causa fiat vt supra. quest. 20. latius habetur. ergo neq; dispensatio istius thesauri temporalis. Et ita requiritur in eo qui componitur causa rationabilis ad tantam quantitatem, alioqui non in edificationem sed in destructionē potius erit Ecclesie talis cōpositio predicta si diuiti tanta quātitas quasi pro nihilo remittatur et iniquitatis fomentū prebebitur iniquis vt patet. Neq; valet dicere quod in hoc est iusta causa talis compositionis, quia scilicet per hanc viam ille debitor libet dat quod aliter nō daret ad vtilitatem Ecclesie. Hoc inquam non valet: quia si nollit restituere totum debitum: iam per has compositiones a mortali peccato non liberatur: si autem vellet, iam non bene consulitur Ecclesie et pauperibus et creditoribus ipsis ignotis. Decime autem que per Papam et Ecclesiam ceduntur regibus alijsq; principibus, dantur quidem ex causa rationabili quia in fauorē fidei et Ecclesie suis sumptibus pugnarūt et huiusmodi: in compositionibus autem predictis non ita fit. Quod autem sequatur alterum, scilicet quod si sine causa rationabili et sufficiente id fieri potest, ergo sine vlla causa totalis remissio siue donatio facta valebit &c. probatur. Quia si omnino id subest voluntati Pape: iam qua ratione potest a tanto potest et a toto debito debitorem illum et a restitutione per talem remissionē gratis et sine vlla causa de facto liberare: modo ipse Papa peccet modo non. Hoc autem concedere est absurdum, quod scilicet ab obligatione iuris diuini vel naturalis et a debito restitutionis Papa illum liberet, vel dispenset in iure absolute diuino vel naturali. Quia sicut non potest Papa dispensare cum illo in acquirendo, ita neq; in alienum vel vsuram retinendo, vt patet in.ca. super eo. et. ca. cum tu. de vsuris. Igitur cum hoc vltimum concedendum non sit, sequitur quod concedendum est primum illud, scilicet quod compositio predictorum incertorum nisi ex causa rationabili fiat non valet coram Deo &c. quod est intentum huius opinionis. Neq; valet dicere, quod sicut si sacerdos diceret huiusmodi debitori, Ego celebra-

Euaſionis
retutatio
prima.

Euaſio. 2.

bo toties quousq; tuum debitum exhauriatur sacrificijs: et que mihi daturus eras tibi referuam: iam hic debitor esset tutus. ergo consimiliter si Papa tot indulgentias concedat vero domino, aut de bonis spiritualibus Ecclesie vel subditorum illi communicet tot quot pro elemosyna totius debiti quod illi remittitur dari poterant creditoribus: iam ius debiti concederet. Hoc inquam non valet. Quia hoc non fit in cōpositione neq; fieri potest. Quia indulgentiæ et communicatio nes bonorum spiritualium aut suffragiorum non sunt ad hoc intente: neq; pro eis posset Papa sibi debitum applicare sicut sacerdos pro onere sacrificij: neq; similiter indulgentiæ vt sacrificium posunt vero domino prodesse sine causa pia rationabili ad sic eas concedendum, vt patet ex supra dictis quest. 20. Quod si oppositum practicatur a Papa: id certe non valet. Nam hec non est consuetudo Ecclesie docentis vel approbantis id tanquam licitum et validum: sed est consuetudo personarum sua potestate abutentium: qui abusus in multis alijs Papalibus dispensationibus votorum beneficiorum et aliorum huiusmodi sepe contingit. Que omnia in iudicio diuino neq; valent neq; acceptantur, sed ad punitionem referuntur opportunam. Hanc opinionem tenet Siluest. titu. restitutio. 8. quest. 8. et multi doctissimi viri moderni, et Couarruias in regula Peccatū. par. 3. §. 1. fo. 312. 313. et Soto in. 4. dist. 21. quest. 2. artic. 4.

Refutatio

Secunda opinio tenet. Quod licet Papa et similitur taliter compositus pro tam parua quantitate et sine sufficiente causa rationabili peccet, tamen valet talis cōpositio, ita quod sic compositus etiā si ditissimus sit residuum pauperibus aut pijs causis distribuere aut restituere nō tenetur. Probatur dupliciter. Primo. Quia si teneretur hoc ideo esset. Primo. Quia vel esset in preiudiciū ipsorum creditorū ignotorū. Aut secundo, quia esset in preiudiciū Ecclesie in cuius vtilitate talia incerta deberent expendi. Aut tertio, quia esset in preiudiciū pauperū seu piarum causarū in quas deberent etiam expendi. Aut tandē quarto, quia talis compositio per aliquod ius naturale diuinū vel humanum inuolueretur, ratione cuius Papa tanquam non don dominus talium incertorum aut tanquā non liber dispensator eorum talem remissionē per viam cōpositionis facere nō potuit. Sed nihil horum impedit. ergo valet. Consequenter patet cum maiore a sufficiente diuisione: quia non videtur quare nō valeat nisi ex aliqua de predictis causis. Minor autem probatur. Quod prima causa non impedit, quia. f. est in preiudiciū ignotorum creditorū. Nam licet talia incerta sint necessario restituenda neq; per debitore possint retineri sine voluntate eius qui ea concedere potest, in quo nō est dubiū vt in prima probatione prime opi. habetur. At vero si in tali retentione actu elicitō vel debito consentiat vel remittat dominus eorum vel is qui remittere potest: iam

Opinio. 2.

Ratio. 2.

iam licite ea debitor retinebit etiam si nō sint incerta, vt patet secundū omnes doctores et veritate: et in hoc nullū preiudiciū faceret creditoribus incertis aut etiā certis vt cōstat. Nunc autē per cōpositionē pro tam parua quātitate Papa et Rex, cui talia bona ad causam piam applicātur, faciūt predictam residui remissionē, vt patet ex ipsa bulla compositionis: et ipse Papa, et Rex de eius consensu potest eam valide facere, modo peccet pro dige faciens modo nō. Et quia in hoc stat tota difficultas id probatur. Quia sicut de bonis incertis et certo domino seu possessore vacantibus licet habeant dominum sed ignotum (que Hispanie dicuntur Mostrencos. Gallice autem expaue) potest Rex ipse disponere, sicut et de facto per suas lēges disponit quomodo post debitas proclamationes et diligentias si domini eorum non appareant interim applicentur fisco aut thesauro regio ad vtilitatem reipublice et pro necessitatibus patrie supportandis: cuius caput est princeps ad que pertinet eorū aliorūq; bonorū cōmuniū dispositio et administratio. Ita similiter eadēq; ratione de bonis incertis bene vel male acquisitis obnoxys restitutioni ad prouidendum conscientijs ipsorum debitorum potest princeps Ecclesie scilicet Papa disponere, quomodo si domini aut hæredes non inueniantur aut si non nisi difficilime reperiri possint interim applicentur fisco aut thesauro Ecclesie temporali ad vtilitatem Ecclesie et pro necessitatibus eius generaliter vel specialiter: cuius caput est ipse Papa ad quem pertinet libera omnium bonorum cōmuniū Ecclesie et maxime mobilium dispositio et administratio. Quia et sic presumitur de rationabili voluntate ipsorum dominorum incertorum viuorū aut defunctorum, quod scilicet talia eorum bona incerta cedant atque tradantur ad publicam vtilitatem reipū: vel Ecclesie proportionabiliter vt dictum est, quam naturali et Christiana pietate seu charitate dilexerunt. Et sic statuentes et facientes quicūque illi sint iam censentur illa in pios vsus tradidisse, saltem quousque appareant ipsi vt si domini bonorum predictorū: sicut et in pios vsus dedisse censentur illi qui alia bona temporalia Ecclesie tradiderunt vel relinquerunt, vt a Papa administratore bonorum Ecclesie sicut et alia bona communia eiusdem Ecclesie administrētur. Igitur sicut alia bona temporalia communia Ecclesie Papa liber eorum administrator potest dare debitaq; remittere quibuscūque, ita quod talis donatio siue remissio culpabiliter vel inculpabiliter facta teneat: sic etiam de his bonis incertis similiter eius libere administrationi et dispositioni commissis per viam compositionis remissis dicendum est. Et sequitur vterius quod licet talia incerta non nisi in pauperes vel in pia opera per quoscūque distribui possint sicut et alia bona communia temporalia mobilia Ecclesie: Cū hoc tamen stat qd si de facto etiā culpabiliter hec vel illa per Papā vel per alium de eius auctoritate in

alios vsus distribuatur: talis distributio vel remissio etiam in foro cōscientie tenet: etiā si per leges Ecclesiasticas aliter cautū sit. Quia Papa vt superior legibus pure Ecclesiasticis quatenus tales sunt nō ligatur, vt dictū est et amplius dicitur in secūda probatione sequēte. Ipsi autem debitores incertorū alijsq; Papæ inferiores quicūq; illi sint, ex quo super tali cōmuni thesauro Ecclesiastico dispensando nullam potestatem habent insuper et legibus Ecclesiasticis astringuntur disponentibus quod non nisi in pauperes talia incerta distribuuntur, nullo modo possent sine Pape licētia aut cōcessione nisi in pauperes ea valide distribuere. Patet igitur quod per dictas compositiones nō fit preiudiciū ipsis veris dominis incertis, sicut neque alijs qui bona Ecclesie per Papam administranda relinquerunt vt probatum est. Secundo probatur quod nec fit preiudiciū Ecclesie. Quia sicut donatio Pape etiam culpabiliter facta tenet de alijs bonis communibus mobilibus Ecclesiasticis eius dispositioni et libere administrationi commissis: similiter et de suis redditibus Ecclesiasticis, modo sit dominus eorū modo non sed liberrimus dispensator et administrator eorū quauis non nisi in vsus pios expendi debeant. Ita similiter de his incertis eius dispositioni et administrationi commissis dicendum est, propter eandem rationem, quia scilicet hec et illa bona temporalia mobilia Ecclesie ad eundem finem vel effectum et eodem modo a quibuscūq; relicta sunt sunt eiusdem Pape libere dispositioni et administrationi sine vlla conditione commissis. Neque quoad hoc est vlla differentia in his et illis bonis Ecclesie mobilibus: neque sub alia conditione hec quam illa Pape administrationi et dispositioni libere commissis sunt, vt patet: nam datur illa. Sicut et de vacantibus (que Hispanie dicuntur Mostrencos) que fisco regio traduntur dicitur communiter quod eodem modo potestati regie subduntur, quo et alia bona communia mobilia ad eius fiscum pertinentia seu eius potestati regie ad bonum reipublice commissis. Et notanter dico semper de his bonis mobilibus communibus Ecclesie. Nam de immobilibus constat quod ea Papa alienare non potest: neque mobilia ad certum vsus Ecclesie relicta potest ad alium vsus maxime prophanum conuertere sine causa rationabili. Et si aliter fieret non valeret coram Deo neq; donatio teneret. Quia in his fuit talis voluntas dantium. Neque Papa mansit liber eorum administrator nisi ex causa rationabili vt dictum est, vt de his latius agit Abulensis super Math. capitul. 6. questione. 74. et questione. 75. et Caetan. in quodlibeto. vt habetur supra questione vigesima, in secunda part. propositio. et quarte opinionis, secundum communiter doctores, licet aliter dicant. Ergo cum Papa ex plenitudine potestatis vt liberrimus dispensator predictorū incertorum aliorūq; mobilium bonorum communium Ecclesie administrationi committitur

Secundo.

comit.

missorum valide ea donare aut remittere possit: licet sine causa rationabili id faciens utiq; peccet, vt supradictum est: sequitur quod in hoc non facit contra iustitiam neq; preiudicium ipsis dominis incertis aut etiam Ecclesiæ, vtens iure suo: saltem vt sit valida donatio vel remissio predicta. Sed neq; subest legibus Ecclesiæ, vt princeps et caput eius, qui et est supra omne ius humanum secundum communiter doct. ex ca. significasti, de electione. Vbi habetur quod in omnibus statutis Ecclesiasticis auctoritas Pape intelligitur excepta. ¶ Quod Papa sit liberrimus dispensator bonorum mobilium Ecclesiæ quodq; potest ea distribuere et remittere et donare et transigere per viam compositionis, patet. Quia habet plenitudinem potestatis super omnes et omnia hec. ca. ad honorem. de autho. et vsu. pali. et Turrecrem. in ca. si res. 1. q. 6. et Florent. secunda par. tit. 2. ca. 6. et quia Christus cuius ipse vicarius est habet patrimonium omnium rerum Ecclesie. ca. cum secundum apostolum. de preben. et cap. cum ex eo. de electione. libr. 6. ¶ Immo vt ait Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 4. si iure gentium vel naturali respu. succedit loco domini ignoti ad bonum commune. Et Rex et Papa vt caput reip. habet reip. auctoritatem in hoc. Ergo sicut si respu. ea donaret in toto vel in parte esset valida donatio: ita et Rex et magis Papa facere potest: quauis prodige aut alias male faciendo peccet, tamē valet remissio vt debitor maneat liber a restitutione.

Tertio,

¶ Tertio probatur quod nec fit preiudicium pauperibus aut alijs pijs causis &c. quia totum id, qd scilicet his vel illis vsibus hoc vel illo modo talia incerta applicentur, pendet a iure tantum humano Ecclesiastico vel ciuili non autem a diuino vel naturali quauis consonet illi sicut et omnes leges humane. Quod patet. Quia ius diuinum vel naturale de his et alijs bonis Ecclesiasticis non est nisi quod ad Dei honorem et Ecclesie vtilitatem vt patrimonium Christi expendantur. Nunc autem cum Papa sit supra omne ius humanum vt dictum est: et pauperibus et pijs causis possit de illis vel de alijs bonis secundum obligationem iuris diuini et naturalis sufficienter provideri: et expensio talium incertorum sicut et aliorum bonorum mobilium et Ecclesiasticorum Pape commissorum facta in alios vsus sine rationabili causa non sit contra iustitiam sed solum contra communem legem diuinam de debite et rationabiliter ea expendendo vt dictum est: iam sequitur quod si Papa etiam culpabiliter aliter ea expendar vel remittat quibuscunq; talis donatio vel remissio tenet etiam in conscientia: neq; ex hoc preiudicium aut iniustitia pauperum aut piarum causarum allegari potest. Alij autem Pape inferiores qui legibus eius et Ecclesie tenentur astricti (vt diximus) nisi de licentia Pape non liberantur, neque liberare alios possunt quin in pauperes talia incerta distribuatur.

Quarto,

¶ Quarto probatur, Quod nec talis compositio aut Pape remissio aliquo iure inuadatur. Quia

ius humanum si quod esset non valet impedire Papam, qui est supra illud vt dictum est, ius autem diuinum vel naturale impediens seu inuadens non apparet: nam de tur illud, certe non dabitur: licet precipiat qd debite talia bona Ecclesiastica in dictos vsus expendantur. Contra quod agens Papa peccabit quidem, non tamen per id inuadatur eius in alios vsus expensio, donatio siue remissio de dictis bonis sibi commissis: ex quo neque cum tali conditione, quod scilicet ea in dictos et non in alios vsus expendantur: sed cum tali modo vt debite expendantur, eius libere administrationi (vt supradiximus) commissa sunt. ¶ Secundo principaliter probatur hec secunda opinio. Quia si isti debitores talia incerta in causam piam belli contra infideles dedissent: et postea Rex ipse vel Ecclesia siue pauper aliquis cui ea de derunt redderet illis de alijs vel de ipsis bonis tantundem quantum per bullam compositionis remittitur eis: certe essent omnino tuti in conscientia et liberi a restitutione. Sed hoc ipsum æquiualeter fit per viam compositionis. Quia Papa et Rex de eius consensu cui totum id applicatur libere remittit totum residuum, vt libenter atque facilius colligatur ipsa pecunia necessaria et isti debitores dent quantum ibi taxatum, vt expresse hoc dicitur in ipsa bulla compositionis. Nam non alio modo a debitoribus tam facile colligerentur omnia incerta, neque quantum ad expeditionem illam vel aliam piam causam exequenda opus est, nisi predictam remissionem de residuo debito per hanc viam compositionis faciendo. Ergo ipsi debitores manent liberi a restitutione residui et tuti in conscientia, modo alias hinc inde peccetur modo non. ¶ Quod et confirmatur. Quia in ipsa bulla compositionis dicitur expresse qd predicta compositio facta, maneat in conscientia tuti et liberi a restitutione residui ij qui sic compositi fuerint. Dicere autem hoc esse erroneum vel superadditum vel esse abusum Pape similiter et reprobare hanc consuetudinem Pape vel Ecclesie sine ratione manifesta (que in presenti non apparet vt patet ex dictis et ex responsionibus ad fundamenta prime opinionis) temerarium certe est et periculosum in foro conscientie et Ecclesie. ¶ Propter has igitur rationes videtur hec secunda opinio tenenda: quauis prima opinio consulenda quidem, non tamē vt omnino necessaria dogmatizanda sit. Hanc etiam opinionem tenent multi doctores quos refert Flor. 2. par. tit. 2. ca. 6. in fine. et Siluest. tit. restit. 8. q. 8. quauis ipsi Flor. et Siluest. oppositum potius cum. 1. opi. tenere videantur. Hanc etiam secundam opinionem videtur expresse tenere Alex. Hall. 4. par. q. 86. mebr. 2. art. 2. vbi ait talia incerta esse Ecclesie qd potest ea dare cui voluerit, secundum id Nu. 5. Si non fuerit qui recipiat dabitur domino et erunt sacerdotis &c. immo et Florent. vbi supra dicit qd Papa habet plenitudinem potestatis super bona Ecclesiastica: et sine causa non potest ea licite diuitibus dare que erant data pauperibus bene tamē ex causa rationabili: et non dicit qd talis donatio facta sine causa est inuadenda. Similiter et Medina de restitutione. q. 3. licet soluat

Ratio.

uat

uat rationes prime opinionis, solum dicit quod ex iusta causa donatio vel remissio de predictis incertis a Papa per hanc viam compositionis facta tenet: et non dicit quod facta sine causa valet vel non valet. Ideo non se videntur satis explicare neq; pro hac vel illa parte determinare. Nos autem (saluo meliori iudicio) probabiliter tenemus cum hac secunda opinione vt dictum est. Hanc opinionem tenet etiam Nauarro in tract. de indulg. nota. 29 §. 4. et Soto in. 4. dist. 21. q. 2. art. 4. quauis non nisi ex causa iusta talem compositionem facta censet validam omnino esse in conscientia. Qui si intelligat sic compositum esse in culpa nisi iusta causa adsit bene quidem: si autem intelligat non manere liberum a restitutione, tunc cum. 1. opin. precedente sentiret nam non satis se declarat in hoc. Qui tamen ibidem multa alia notanda ponit que ex tenore pendunt bullarum compositionis. Et Couarruias vbi supra dicit hanc opinionem esse probabilem: dummodo quando verus dominus rerum apparuerit illi reddantur vt infra in. 1. dub. habetur, et omnia fideliter fiant sine fraude.

Resp. ad. 1. rationem 1. opinionis.

¶ Ad rationes autem. 1. opinionis respondeo. Ad primam, qd vt patet ex dictis ex consensu debito dominorum incertorum talia bona cedunt Ecclesie sub potestate dispensatiua Pape, sicut et alia bona Ecclesiastica: et ideo ipse Papa vel illi puta pauperes vel reges quibus ad causam piam belli contra infideles vel ad regni defensionem et huiusmodi Papa applicauit et maxime de consensu Pape possunt ea vel dare vel remittere cui voluerint: qua remissio ne facta non tenebitur sic compositus ea restituere, sicut neq; bona certa Ecclesiastica sibi remissa. Neque in hoc Papa dispensat contra ius naturale vel diuinum, sicut neq; qui sibi debitum certum remittit: sed per talē remissionem tollitur materia restitutionis vt patet. Neque ex eo qd incognitus creditor est perdit dominium suum: sed ex eius consensu debito ratione cuius succedit Ecclesia et Papa quousque verus dominus appareat vt sic disponat de eis vt de alijs bonis Ecclesiasticis sine vlla alia conditione: quia et sic ab ipsis dominis talia eorum bona incerta iam ad causam piam Ecclesie relicta censentur vt supra dictum est. ¶ Auctoritates autem omnes dicentes quod necessario sunt in pauperes vel in alios pios vsus distribuenda, intelliguntur sicut et verum est nisi per eum qui potest puta per Papam vel de consensu eius illis debitoribus remittantur: Sicut et omne alienum est restituendum suo domino, scilicet licet nisi per ipsum remittatur: qualis remissio per bullas fit compositionis, vt supra probatum est.

Resp. ad. 2.

¶ Ad secundam probationem conceditur quod sine vlla causa totalis remissio incertorum per Papam vel Ecclesiam facta tenet: modo fiat culpabiliter modo non. Sicut et totalis remissio aliorum bonorum certorum debitorum Ecclesiasticorum teneret et liberaret debitorem ab obligatione restituendi quia vt dictum est in hoc non dispensatur contra ius naturale: sed Papa liberrimus eorum

dispensator qui id facere potest remittit et compositum facit alijs per viam compositionis remittendi. ¶ Et licet omnia que Papa potest cadant sub dispensatiua eius potestate: non tamen æqualiter. Nam quedam sunt sub eius potestate dispensatiua liberrima sine vlla conditione, ita quod licet requiratur causa rationabilis vt debite fiant et prohibeantur aliter fieri: tamen si aliter fiant tenent: ex quo quo ad ipsum factum liberrime sine vlla conditione irritante vel inuadente potestatem habet, qualis est absolutio a censuris, dispensatio in gradibus humana tantum lege prohibitis, collatio beneficiorum et ordinum indignis aut minus dignis, et alia eiusmodi multa que ius aut titulum ad aliquid conferunt in foro Ecclesie, et de eorum numero est talis compositio aut incertorum remissio per viam compositionis, sicut et aliorum mobilium bonorum comunium Ecclesiasticorum sine rationabili causa distributio: Sunt tamen alia in quibus Papa non habet tam liberam potestatem dispensatiuam quoad ipsum factum in foro Dei, quia Deus ipse non consentit in tale factum nisi recte fiat seu clauē non errantē secundum communiter doctores ex Matth. 16. Quodcunq; solueris etc. Et hæc si male fiant non valent coram Deo, vt est absolutio a peccatis indigno collata, aut collatio indulgentiarum seu remissio penarum purgatorij sine rationabili causa, et alia eiusmodi pertinentia ad remissionem culpe vel pene vel collationem gratie et donorum spiritualium in foro conscientie seu ab ipso Deo supernaturaliter et diuinitus faciendam. Sicque patet quod non est idem iudicium de potestate Pape dispensatiua thesauri spiritualis et temporalis licet ad eandem potestatem spectet vtrumque vt dictum est.

Dub. 2.

¶ Sed quid si post predictam compositionem appareant ipsi domini talium incertorum? Respondeo, qd debitores tenentur illis restituere ea duntaxat que extant in sua forma seu substantia licet alterata: et similiter quantum ex ipsis incertis bonis ditiores effecti sunt: non autem alia. Tunc autem sunt ex eis effecti ditiores secundum Caiet. 2. 2. quest. 62. art. 6. quando loco talium incertorum bonorum debitores ipsi habuerunt lucrum aut precium ex eis: aut si tantundem de suis bonis consumpsissent si talia incerta non haberent aut non consumerent. Et totum hoc est restituendum veris dominis apparentibus, et non amplius: sicut neque id quod iam in pauperes aut in pias causas distributum est neque id quod bona fide iam consumptum est si inde (vt dixi) debitor ipse ditior non effectus est. Ratio horum est quia talis remissio solum fieri potuit per Papam dum non apparebat verus dominus cui talia bona erant restituenda: quia nec taliter ipse consentit neque debuit consentire, neque recta ratio dicitur aliter Papam vel principem agere aut statuere posse. Ergo apparente vero domino non est iam cur iure suo atq; domino priuetur et impediatur ad ea rehabendum que extant in se vel in suo æquiualete, scilicet quantum

cx

ex eis debitor ditior factus est vt iam diximus: nã ad alia que nullo modo extant sed bona fide con-
 sumpta sunt nullũ ius manet alicui, vt etiã de hoc
 latius Silue. tit. rest. 8. q. 4. secũdũ cõiter doct. agit.
 Dub. 2. ¶ Et si rursus queratur. Vtrũ aliq̃ a Papa possint
 predictã remissionẽ per viã compositionis effice-
 re. Respondeo quod non nisi de licentia aut con-
 sensu Pape. Quia ad solũ principem Ecclesie per-
 tinet dispensatio communĩ bonorũ ipsius Ecce-
 sie: et non ad alios nisi de eius licentia aut consen-
 su. Nunc autem predicta incerta censentur in the-
 sauro Ecclesie temporalis vt supradictũ est. Ergo
 non nisi ad Papã pertinet eorũ distributio et per
 viã compositionis remissio. Item quia contra ius
 Ecclesiasticũ disponens quod nõ nisi in pauperes
 talia distribuantur nullus Pape inferior agere aut
 disponere potest, vt supradictũ est. ¶ Quod si ali-
 cubi esset consuetudo q̃ Episcopi possent predi-
 ctam facere cõpositionem, que consuetudo legiti-
 ma sufficeret derogare legẽ aut facere legem: in
 toto vel in parte: tũc bene liceret secundũ eã. Epi-
 scopis agere quousq; Papa reclamaret: quia ibi cõ-
 sensus Pape tacitus censetur. ¶ Et cum his cõcor-
 dant Siluester tit. restit. 8. q. 7. q. 8. secundũ Florẽ.
 Palud. et Laurẽ. et alios doct. quos ego quoad hoc
 sic limito et intelligo vt dictum est.
 ¶ Principes autem seculares de predictis incertis
 que ad thesaurũ Ecclesie pertinet. nullo mo-
 do se intromittere possunt, sed solum de incertis
 que non sunt illicite acquisita sed perdita vel er-
 rantia siue vacantia (que Hyspane dicuntur mo-
 strãncos.) Gallice ex pãue). Quia hec ad thesaurũ
 pertinent reipublice secularis et ad bonam poli-
 tiam eius pertinet disponere de his ad vtilitatem
 reipu. Ideo princeps ipsius potest disponere de
 eis eaq; cui voluerit ad libitum applicare. Quia
 totum id de consensu saltem debito ipsorũ domi-
 norum ignotorum fit, vt supra probatũ est. ¶ Sed
 quare princeps secularis in his inuentis aut erran-
 tibus et non etiam in alijs incertis male acquisitis
 contra iustitiam se intromittere potest? cũ vt sup-
 ponitur tam hec quã illa vt pote aliena sint neces-
 sario restituenda vel in pias causas aut in paupe-
 res eroganda? Respondeo quod princeps secula-
 ris solũ se potest intromittere in gubernatione et
 dispositione rerum temporalĩũ et personarũ qua-
 tenus ad finem propriũ ipsius potestatis secularis
 spectant. Talis autem secundũ Tho. 1. 2. q. 99. ar. 2.
 3. 4. et latius q. 100. ar. 2. et ibi Caiet. est finis et fe-
 licitas naturalis puta pax et iustitia politica. Ideo
 inspectantibus ad hunc finem conuictũq; paci-
 ficum et nõ amplius se intromittere potest. Hoc

autem in proposito solum locũ habet quoad bo-
 na secularia incerta vel inuenta que nõ iniuste ac-
 quiruntur vt patet. Nam, in illicite aut iniuste ac-
 quisitis est reordinanda conscientia cum Deo; ad
 quod sicut et ad thesaurũ Ecclesiasticũ tempo-
 ralem vel spiritualem potestas laica se nõ extẽdit
 sed solum Ecclesiastica. Ergo de illis tantũ licite
 acquisitis incertis vel inuentis princeps secularis
 disponere potest; quia et in hoc ipsi domini incer-
 ti actu debito consentiunt vt supradictum est. Et
 tales leges de his disponentes Papa etiam quoad
 forum conscientie probat et confirmat: nam fo-
 rum et potestatem secularẽ et quã ad ipsam per-
 tinet Papa nec turbare nec vsurpare intendit.
 ¶ Quibus nõ obstantibus etiam dico, q̃ quan-
 tum attinet ad conscientia in omnibus incertis
 et inuentis obnoxijis restitutioni seu que ad ius et
 dominium alterius pertinent, etiam Papa se intro-
 mittere et disponere potest modo sint iniuste ac-
 quisita modo non. Quia secundũ Tho. vbi supra
 ad ipsum spectat conscientijs subditorũ provide-
 re. Et quoad hoc habet potestatem in omnibus per-
 sonis et bonis temporalibus quatenus ad salutem
 spiritualem et finem supernaturalem beatitudi-
 nis ordinantur: quia talis est finis proprius Ecce-
 siastice potestatis. Ergo ad ipsum Papam pastorẽ
 omnium spectat provide quomodo ius diuinũ
 quoad hoc seruetur: et pro salute dominorũ igno-
 torum et pro exoneratione conscientiarum ipso-
 rum debitorum omnia talia incerta obnoxia re-
 stitutioni distribuãtur vel applicentur. Quod fit
 dũ filco seu thesauro Ecclesiastico applicãtur. Tũc
 enim iam in causam piam distribui seu applicari
 cõsentur in quo et ipsi creditores incogniti actu
 debito consentiunt vt supra.
 ¶ Tertio dubitatur. Si de incertis male ablati
 quis debeat viginti millia: et bulla concedit quod
 dando duo regalia sit liber vsq; ad quinq; millia.
 dubitatur inquam vtrum ille dando octo regalia
 accipiens quatuor bullas sit liber ab omnibus vi-
 ginti mille: cũ intendat accipere vnã pro quin-
 que mille, et alterã pro alijs quinque mille &c.
 Respondeo quod nisi Papa in bulla id exprime-
 ret, ego illum non liberarem: neque ille bullẽ ad
 id valerent. Quia cum sit materia vel concessio
 odiosa in preiudicium creditorum, et stricti iuris,
 stricte secundum rigorem et proprietatem ver-
 borum dum aliud non constiterit interpretanda
 et intelligenda est. Et ita practicatur quod de alio
 debito vltra quinque millia ipsi debitores cum
 commissaris Cruciate se componunt.

FINIS.

LAVS DEO.

¶ Hec omnia mea opera et quelibet alia scripta et scribenda correctioni sancte matris Ecclesie
 cuiuslibet melius sentientis humiliter submitto; nec aliud sentio neque sentire volo.

¶ Impressus Venetijs in officina Iordani Zileri, vsq; ad fo. 188. secundi tomi. Indẽ vero
 vsq; in finem Toleti excussum perfecte in officina Ioannis de Ayala,
 Anno domini. 1570. die vero. 14. Octobris.

Summarium questionum primi libri qui
 questionarium theologicum inscribitur. Et continet quinquaginta
 septem questiones que sequuntur.

VÆSTIO. I. Vtrũ sa-
 cramentũ penitẽtie se ex-
 tẽdat habeatq; virtutẽ ad
 remissionẽ culpe et pene
 eterne. fol. 7.
 ¶ Questio. 2. Qualis dis-
 positio aut displicẽtia pec-
 cati requiratur et sufficiat

- cũ hoc sacramẽto ad primã grã iustificatẽ. f. 10.
 ¶ Questio. 3. Vtrũ missa, orõ vel aliud suffragiũ
 et bonũ opus pro multis factũ eque profit sin-
 gulis ac si pro vno tantũ eorũ fieret. Et eque sit
 satisfactum singulis eorum quibus id speciali-
 promissum est. fol. 38.
 ¶ Questio. 4. Que sint iusta stipẽdia missarum
 vltra que sacerdos capere non potest. fol. 64.
 ¶ Vbi sex dubia tractantur. 1. Vtrũ liceat recipere
 stipendia vsq; ad quantitãtẽ pro vna missa le-
 ge aut consuetudine taxatã. fol. 64.
 ¶ Dub. 2. Vtrum liceat recipere vsq; ad decentem
 sacerdotis et familie sustentationem. fol. 64.
 ¶ Dub. 3. Vtrum per Pape dispensationem liceat
 plura stipendia recipere. fol. 66.
 ¶ Dub. 4. Vtrũ stipendiũ missẽ possit ita lege ta-
 xari etiam sub excomunicacione, ne plus nec
 minus detur vel recipiatur. fol. 67.
 ¶ Dub. 5. Vtrũ quis licitẽ accipiat abundantia stipẽ-
 dia missarũ faciẽs eas p alios celebrari pro mi-
 nori stipendio reliquũ sibi accipiens. fol. 68.
 ¶ Dub. 6. Vtrum valeat missa celebrata pro eo cui
 postea alius puta Petrus eã applicauerit. fo. 69.
 ¶ Questio. 5. De adoratione Christi et sanctorũ
 et imaginum. Et cõtinet decẽ dubia. ¶ Quorũ
 primum est quid et quotuplex est adoratio, et
 quomõ differt ab honore et veneratiõẽ. fo. 70.
 ¶ Dub. 2. Quomodo et quare Deus adorandus
 sit. fol. 71.
 ¶ Dub. 3. Vtrum et quomodo aliq̃ a Deo sint ado-
 randi et precipue humanitas Christi. fol. 72.
 ¶ Dub. 4. Vtrum et quomodo imagines sint ado-
 rande. fol. 74.
 ¶ Dub. 5. Quomodo Crux Christi et eius sanguis
 nunc in mundo repertus: et passionis eius in-
 signia sint adoranda. fol. 84.
 ¶ Dub. 6. Vtrum sint aliq̃ adoratiões exteriores
 soli Deo exhibende. fol. 87.
 ¶ Dub. 7. Vtrum sit preceptũ de colendo vel ado-
 rando Deum et Imaginem eius et sanctorum
 et Crucem. &c. fol. 88.
 ¶ Dub. 8. Quãdo tenemur Deum adorare et co-
 lere, et vtrũ teneamur aliquos dies festos ad id
 instituere: et quomodo. fol. 88.
 ¶ Dub. 9. Vtrum teneamur Deum adorare in ali-
 quo loco determinato. fol. 90.
 ¶ Dub. 10. Vtrum Ecclesia conuenienter loqua-

- tur ad in animata dicens. O Crux aue spes vni-
 ca &c. Et laudate Deũ Sol et Luna &c. fol. 90.
 ¶ Questio. 6. Vtrum circumstantia festi sit morta-
 lis et necessario confitenda. fol. 91.
 ¶ Questio. 7. Vtrum in somno vel etiam in vigi-
 lia mortaliter etiam fornicando pollutus licitẽ
 summat Eucharistiã aut celebret illa die iã suf-
 ficienter contritus et confessus. fol. 100.
 ¶ Questio. 8. Vtrum quoties in statu gratie ali-
 quis sumit Eucharistiã vel celebrat actualiter
 distractus vel per actum venialiter culpabilem
 accipiat augmentũ charitatis et gratie. fol. 102.
 ¶ Questio. 9. Vtrum per quodlibet opus meri-
 toriũ augeatur gratia charitas et gloria. fo. 104.
 ¶ Ibi sunt. 4. dubia. Primũ, quomodo habitus in-
 fusi augeantur. fol. 104.
 ¶ Dub. 2. Vtrum quilibet actus procedens a cha-
 ritate sit meritorius gratie et glorie et illam au-
 gear. fol. 105.
 ¶ Dub. 3. Vtrum charitas augeatur per quemlibet
 actum meritoriũ etiã valde remissum. fol. 106.
 ¶ Dub. 4. Vtrum ad meritum et intensiõem ha-
 bitus infusi plus valeat vnus actus valde inten-
 sus quam plures remissi: et an aliquando equi-
 ualeant. fol. 110.
 ¶ Questio. 10. Quid sit peccatũ originale: et in
 quo stat ratio formalis eius, fol. 111.
 ¶ Questio. 11. Vtrũ Episcopus possit dispẽsare in
 gradibus matrimonij Pape reseruatis, quando
 est casus occultus nec potest ad Papam habe-
 ri recursus nec cõmode remediũ adhiberi. Et
 quid sit cõsulendũ taliter impeditis. fol. 121.
 ¶ Questio. 12. Que sit pena incestuosi, et quis
 possit cum illo dispensare. fol. 126.
 ¶ Questio. 13. Vtrũ strupator virginis teneatur
 aliquid restituere vel satisfacere. fol. 131.
 ¶ Questio. 14. Vtrum venditor solus sciens aut
 credens abundantia mercũ vel frumẽti et hu-
 iusmodi ad locũ breui superuenturã, propter
 quã precũ earũ notabiliter minuetur, possit si-
 ne mortali et obligatione restitutionis similes
 suas alias merces ibidem vendere pro maiori
 precio currente. fol. 134.
 ¶ Questio. 15. Vtrũ vere et fructuose possit quis
 de vno mortali pctõ actualiter cõteri et nõ de
 alijs etiã memorie occurrentibus. fol. 139.
 ¶ Questio. 16. Vtrũ iure diuino sit semp cõfessio
 mortaliũ premissõẽda sũptiõẽ eucharistie. f. 141.
 ¶ Questio. 17. Quomodo sint qualificade propo-
 sitiones theologicæ, et quot sunt qualitates ca-
 rum. fol. 146.
 ¶ Questio. 17. Vtrum clericus de redditibus suis
 Ecclesiasticis teneatur in pauperes et in pios
 vsus erogare residuum, excepta sua sueq; fami-
 lie decẽte sustentatione. fol. 167.

Questio. 19. Vtrum prelatus Ecclesiasticus iure diuino teneatur ad personalem residentiam in suo Episcopatu vel curatu, et vtrum non residens teneatur fructus restituere. fol. 176.

Questio. 20. Vtrum liceat ex dispensatione plura beneficia possidere. fol. 184.

Ibi habetur dubium quid agendum sit cum eo qui iam multa beneficia male habet vel obtinuit, et vtrum restituere vel resignare alterum eorum teneatur. fol. 189.

Questio. 21. Vtrum annue pensiones beneficiorum et prestimonia possint assignare laicis et alijs clericis, et an isti pensionarij propter hoc aliquid recitare teneantur. fol. 189.

Questio. 22. Vtrum prelatus pro vsu sui officij spiritualis licite possit aliquid accipere vel exigere subtrahendo spiritualia. fol. 192.

Questio. 23. De sensualitate et motibus eius. **Vbi** sunt sedecim dubia. Quorum primum est, quid sit sensualitas: et qui sint actus et motus eius. fol. 196.

Dub. 2. Quid est appetitus sensitiuus. fol. 197.

Dub. 3. Vbi est et subiectatur appetitus iste sensitiuus. fol. 198.

Dub. 4. Vtrum in nobis experiri possimus hos actus vel motus appetitus sensitiuus. fol. 198.

Dub. 5. Que sit causa horum actuum sensualitatis, et a quo et quomodo producuntur. fol. 198.

Dub. 6. Vtrum his actibus sensualitatis respondeant alij similes in voluntate. fol. 199.

Dub. 7. Vtrum predicti actus ab actibus sensualitatis in voluntate producti aut eis correspondentes sint liberi an naturales et necessarii. fol. 200.

Dub. 8. Vtrum hos actus sensualitatis impedire possimus, et quomodo. fol. 200.

Dub. 9. Vtrum omnes actus sensualitatis supradicti in. i. dubio sint peccata mortalia an venialia: modo naturaliter modo libere producantur. fol. 201.

Dub. 10. Vtrum consensus voluntatis interpretatiuus in sensualitatis actum vel motum siue delectationem super materia sub mortali prohibita sit mortalis. **Quod** alijs verbis solet queri, vtrum isti motus vel actus vel delectationes sensualitatis sint mortalia antequam ratio aduertat, quando possunt facile euitari et homo ex negligentia illa non aduertens non euitauit sed diutius immoratur in eis. fol. 204.

Dub. 11. Vtrum consensus in delectationem obiecti mortaliter prohibiti tantum sine consensu in ipsum opus vel actum exteriorem sit peccatum mortale. fol. 209.

Dub. 12. Vtrum motus sensualitatis sint mortales in coniugatis et viduis. fol. 211.

Dub. 13. Vtrum sit mortale spōsis de futuro aut procijs aut alijs deliberate delectari de comertio carnali futuro cum Bertha pro quādo erit sua aut si esset sua, et de talibus actibus cum il

la si esset sua delectari. fol. 211.

Dub. 14. Vtrum motus sensualitatis possit effici mortalis ex voluntate precedente, puta si quis desideret hos motus habere, et delectari, vel si illos procurat sumendo electuaria et huiusmodi vt illos habeat propter delectationem vel sanitatem vel propter alium finem, si in quā ex hoc postea motus ille sequatur sit mortale peccatum. fol. 212.

Dub. 15. Vtrum quoties motus isti sunt peccata, sint peccata commissionis an omissionis. fol. 212.

Dub. 16. Vtrum motus sensualitatis sint peccata quoties in voluntate est ommissio ad illos reprehendum. fol. 213.

Questio. 24. Vtrum Papa possit dispensare in voto solēni castitatis vel religionis. fol. 213.

Questio. 25. Vtrum Papa possit dispensare in matrimonio tantum rato non consummato. fol. 216.

Questio. 26. Quando quis teneatur ad eleemosynam: et ad aliud adiutorium temporale et spirituale proximo impendendum. fol. 220.

Ibi est dubium de eleemosyna spirituali vtrum pro liberando proximum a peccato mortali et damnatione eterna teneamur pati detrimentum rerum honoris et vite. fol. 227.

Questio. 27. Vtrum sine mortali possit quis alteri indignari et irasci, denegādo illi etiam loquelam vel salutationem, propter aliquam offensam. fol. 229.

Questio. 28. Vtrum pro honore Dei, aut pro spirituali proximi salute, liceat velle et petere a Deo carere gratia aut gloria ad tempus, vel etiam in eternum. fol. 233.

Questio. 29. Vtrum liceat mentiri aut cognoscere non suam, pro vitāda alicuius morte corporali aut graui scandalo, aut pro liberanda re pu. ab iniusta oppressione siue tyrānide. fol. 236.

Questio. 30. Vtrum nouicij religionum prefertim ordinis nostri fratrum minorū possint sacramentaliter absolui a peccatis etiā intra ordinē reseruatis, et a cōsulis Ecclesiasticis, absq; licētia prelatorum eiusdē ordinis, per illos sacerdotēs per quos possent absolui si in seculo permanerent: an quoad hoc omnino teneantur sicut professi eiusdem religionis, ita quod absolutio aliter impensa sit nulla. fol. 241.

Questio. 31. Vtrum adultera, vel testis aut homicida etiā occultus aut quilibet alius dānificator teneatur damnum in rebus fama vel vitā proximi illatum, cum proprie fame et vite detrimento reparare. fol. 246.

Quest. 32. Vtrū omne turpe lucrū licite detur, promittatur et recipiatur: et restituēdū sit. fol. 253.

Vbi sunt duo dubia. Primū. Vtrū omnis actus contra legem sit nullus. fol. 260.

Dub. 2. Vtrū liceat Deo seruire, et ipsum amare propter premiū tēporale vel spirituale. fol. 263.

Questio. 34. Vtrum domini tēporales teneantur suis famulis satisfacere vltra stipendiū illis taxatū si fuit diminutū. Et eōuerso vtrum famuli possint pro sibi debito occulte suffurari vt ita sibi satisfaciant. fol. 274.

Questio. 35. Vtrū occultus criminofus incurrat excommunicationem, suspensionem vel irregularitatem propter crimen eius occultum ipso facto inflictam. fol. 275.

Questio. 36. Vtrū et quomodo lex penalis ipso facto penam infligens obliget delinquentē ad ipsam penam. fol. 281.

Questio. 37. Vtrū iudex licite possit aut etiā debeat iudicare secundum allegata et probata, condēnando probatū reum, quē ipse alius priuatim certo nouit innocentem. fol. 295.

Questio. 38. Vtrum pro defensione vite liceat occidere quēcumq; iniustū inuaforē. fol. 315.

Ibi sunt tria dubia. Primū, vtrū pro vita seruanda liceat alicui priuato occidere machinantē aut insidiantē in futurā mortē illius, per calūnias vel fraudes restiū, vel per venena, vel per alios modos nō violētos: sicut liceret occidere violentum et iniustum inuaforem. fol. 322.

Dub. 2. Vtrū fugiēs in equo iniustū inuaforē possit licite proterere puerū sibi obuiū vel in via iacētē et sic ipsū occidere, vidēs se aliter euadere nō posse. Et similiter qui aliū impellit in flumē vel precipitiū, vt ipse mortē euadat. fol. 323.

Dub. 3. Vtrū pregnans vel in partu periclitans, ad seruandū vitā suā, in casu quo eā aliter seruare non posset, licite possit sumere medicinā vel aliquid facere idq; per aliū procurare, vnde abortus et mors fetus iā animati certissime sequatur. Et vtrum similiter Medicus vel obstetrix id facere possit. fol. 323.

Questio. 39. Quomodo teneantur iniuste bellantes. Illi etiam ad quos aliqua bona ex bello insulanorum peruenerunt. fol. 324.

Questio. 40. Vtrū Iudei et alij infideles colentes vnicū Deum adorent verum falsū vel fictū Deum. fol. 328.

Questio. 41. Vtrū sicut filius Dei proprie fuit missus et venit in mundū quādo homo factus est: ita et spūs sanctus proprie et nō solū appropriate tēporaliter mittatur, et veniat ad nos inuisibiliter per gratiā, aut visibiliter vt in specie ignis et colūbe legitur venisse. Et quid aliud importet spūm sanctū dari nobis in se vltra dationē eius in dono grē vel charitatis. fol. 329.

Questio. 42. In quo principaliter consistat formalis beatitudo patrie. fol. 331.

Questio. 43. Quomodo excommunicatio iniusta liget. fol. 335.

Vbi sunt tria dubia. Primū, quomodo intelligēdū et interpretandū sit quando per iudicē excommunicatio per viā precepti vel statuti in aliquē vel aliquos specialiter et generaliter fertur in omnes qui res has vel illas retinēt vel acceperūt etiā in recōpensationē debiti: aut qui id vel talis criminis auctorē nouerūt, nisi ipsi iudi

ci reuelēt. I. dño restituāt, vel huiusmodi. fol. 344.

Dub. 2. Quando ad preceptū superioris generale vel speciale excommunicatione vel iuramento aggrauatū subditi coguntur vt qui nouit talis criminis aut facti, puta furti vel homicidij, auctorē occultū reuelet vel testificetur q; quifq; scit vidit vel audiuit: Vtrū qui id solus vel cū alijs duobus aut tribus nouit et adhuc inter eos tantum secretum est, teneatur contra aliū et contra se ipsum reuelare. fol. 345.

Dub. 3. Vtrum ad preceptū sui iudicis teneatur quis confiteri delictum suum non plene probatum contra se ipsum. fol. 349.

Questio. 44. Vtrum beata virgo Maria habuerit vnquā peccatū actuale vel originale. fol. 351.

Questio. 45. Vtrum in beata virgine fuerit vnquam fomes peccati. fol. 381.

Questio. 46. Vtrū beata virgo habuerit iusticiā originālē. Et similiter Christus dñs. fol. 386.

Quest. 47. Vtrū stāte lege beata virgo descēdisset ad limbū si ante Chr̄m mortua fuisset. fol. 390.

Questio. 48. Vtrū beata virgo in triduo mortis Chr̄i pmāferit mater ipsius Chr̄i et Dei. fol. 392.

Questio. 49. Vtrū beata virgo (si ei daretur optio) precligeret perpetuā virginitatē sine maternitate Dei, an esse mater Dei sine virginitate. Similiter vtrū precligeret carere peccato originali vel ad momētum potius quam Dei maternitate vel contra. fol. 393.

Questio. 50. Vtrum existēs in mortali peccato denuo peccet orando, predicando, iudicādo, et actum sanctum et bonum, vel officium suū spirituale vel seculare exercendo. fol. 399.

Questio. 51. Vtrū oratio deprauetur per hoc q; homo absolute petit a Deo quod vult non se submittere volūtati diuine. Et que volūtas diuina sit illa cui nos submittere et conformare tenemur, et quomodo. fol. 406.

Questio. 52. Quomodo sit loquendum et arguendum in terminis diuinis. fol. 413.

Questio. 53. Vtrū pro hoc statu vbi intellectus est materie immerfus prius homo cognoscat minus aut magis vnuerſalia vel singularia, vel prius cōfufe quā distincte, videlicet vtrū prius cognoscat hanc rē puta Petrū vel Brunciu quā quod sit homo vel equus, et prius quod hec res sit homo vel equus quam quod sit animal, corpus, ens, an eōuerso. fol. 429.

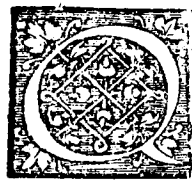
Questio. 54. Vtrū sit licitum statutū quo solatione generis Hebreorū Sarracenorū Tributariorū et huiusmodi aliqui repelluntur ab officijs dignitatibus et muneribus Ecclesiasticis vel secularibus vel cōfraternitatibus vel aliqua societate. fol. 432.

Dub. 1. Quis sit preferēdus in prelationibus et muneribus publicis et Ecclesiasticis: is ne qui trahit originē ab Hebreis et infidelibus: an qui ab antiquis Christianis progenitus est. Similiter qui semper fuit bonus an sit preferendus ei qui aliquādo fuit malus, ceteris paribus existētibus vtrobiq;. fol. 446.

- Questio. 55.** De futuris contingentibus, in quo duodecim dubia sunt. Primū est quid et quod duplex est possibile et futurū cōtingēs. f. 447.
- Dub. 2.** Quid et que sit propositio determinate vera et falsa. fol. 447.
- Dub. 3.** Vtrum aliqua propositio possit incipere esse vera vel falsa. Et mutari de veritate in falsitatem, et econverso. fol. 448.
- Dub. 4.** Supposito quod non omnia de necessitate eueniunt, sed multa contingenter, ita quod poterant non fieri vel non euenire, et multa fiunt que possunt non fieri. Iā dubitatur vtrū ad saluandū hāc contingentiam in rebus et libertatem in operationibus humanis necessariū sit ponere libertatē in prima causa, videlicet in Deo, an sufficiat in causa secūda. f. 451.
- Dub. 5.** Vtrum Deus habeat scientiam aut prescientiā certā determinatā euidētē et infallibilē omniū etiā futurorū contingentū. f. 454.
- Dub. 6.** Vtrum Deus possit aliquid de nouo cognoscere quod prius non nouit. fol. 456.
- Dub. 7.** Vtrum Deus possit scire plura aut pauciora quam scit. fol. 459.
- Dub. 8.** Supposito quod Deus certo euidēter et infallibiliter scit omnia preterita presentia et futura, queritur per quid et quomodo determinatur diuinus intellectus ad sic ab eterno sciendum ea et precipue futura contingentia. fol. 460.
- Dub. 6.** Vtrum sit potentia et libertas nostre voluntatis ad opposita pro eodē instāti. fol. 464.
- Dub. 10.** Vtrum cum voluntate Dei efficaci et stante eius concursu immediato et sufficiente, de quo supra dubio quarto et octauo dictum est, stet simul libertas nostre voluntatis et contingentia in rebus. fol. 467.
- Dub. 11.** Vtrum cum scientia vel prescientia Dei clara determinata et infallibili stet simul contingentia in rebus et libertas nostre voluntatis. fol. 471.
- Ibi etiam est dubium quomodo propositio de preterito pendet ex altera de futuro contingente. fol. 473.
- Dub. 3.** Dubitatur etiā ibidē. Vtrum absolute dicendū sit quod predestinatus necessario saluabitur: et quod potest condēnari, et econverso de prescīto. f. 478.
- Dub. 12.** Vtrū ad preteritū sit potētia. fol. 478.
- Questio. 56.** Vtrum predestinationis et reprobationis hominum sit aliqua ratio vel causa ex parte ipsorum preter diuinā voluntatē. fo. 481.
- Questio. 57.** De bello infidelium et insulano-rum vtrum sit iustum, et quomodo sit diuulgandum Euangelium inter eos. fol. 490.
- In hoc sunt sex dubia. Primum, vtrum Christus vt homo nobiscum viuens habuerit dominū totius mundi, et potestatem tēporalem super omnes homines etiā reges et regna. fol. 490.
- Dub. 2.** Vtrum Imperator habeat dominū potestatem et iurisdictionem tēporalem totius mundi in omnes homines et super omnia tēporalia mundi. fol. 491.
- Dub. 3.** Vtrum Papa habeat dominium tēporale et potestatem super omnes homines et res omnes et regna mūdi et maxime fidelū. f. 491.
- Dub. 4.** Vtrum Papa habeat potestātē super infideles non idolatras et super bona eorum ratione infidelitatis qua nolūt recognoscere Christū neq; baptizari et esse Christiani. fol. 497.
- Dub. 5.** Vtrum Papa habeat potestatem super infideles idolatras et super bona eorum: et propter hoc possit eos punire et debellare et vi et armis cogere vt suam relinquunt idolatriam. fol. 498.
- Dub. 6.** Quis modus habendus sit in casu quod licitū est infideles et idolatras debellare ad prædictum finem tollendi idolatriam et diuulgandi euangelium et plantandi fidem Christi. fol. 505.

Summarium questionum secundi libri

qui est de Ignorantia, et continet triginta questiones que sequuntur.

- Questio. 1.** Quid et quod duplex est ignorantia. fol. 1.
- Questio. 2.** Quid sit facere quod in se est ad sciendum, quidue requiratur ad vincendū ignorantia culpabilē de aliquo vt iam quis dicatur id inuincibiliter ignorare. fol. 6.
- Questio. 3.** Vtrum faciat quod in se est ad sciendum quantum est ex parte diligentie humane, et sit tutus in conscientia, is qui sequitur opinionem aliquorum doctorum qui sibi magis placent, si contingit quod illos sequendo errat cum eis. fol. 11.
- Questio. 4.** In quibus potest cadere ignorantia inuincibilis. fol. 22.
- Ibi est difficultas vtrum de fide Christi possit dari ignorantia inuincibilis. fol. 24.
- Item vtrum facientem quod in se est Deus illū stret, et det illi gratiam infallibiliter et statim. fol. 26.
- Questio. 5.** Vtrum noticia supernaturalis vel fides Dei et Christi fuerit semper et nūc simpliciter necessaria ad iustificationem finalem quod salutem. fol. 34.
- Questio. 6.** Vtrum ignorantia sit peccatum: et quomodo. fol. 43.
- Questio. 7.** Vtrum ignorantia sit causa peccati: et quomodo. fol. 47.

- Questio. 8.** Quid sit ex ignorantia et ignorantia: quid ex passione vel infirmitate: quid ex malicia vel ex habitu peccare. Et quomodo passio preualeat contra rationem. fol. 49.
- Questio. 9.** Quid et quod duplex est prudentia vel dictamen prudentiale. fol. 55.
- Questio. 10.** Vtrum proprius actus prudentie proprie et stricte sumpte sit recte precipere circa agibilia. fol. 59.
- Questio. 11.** Vtrum libertas prius in intellectu sit quam in voluntate. fol. 63.
- Questio. 12.** Vtrum stante recto iudicio prudentiali de aliquo agendo vel omittēdo stet simul mala voluntas in oppositum difformis illi iudicio: an necessario se illi conformet. fol. 66.
- Questio. 13.** Vtrum in omni peccato sit aliqua ignorantia defectusque rationis, ita quod omne peccatum ex aliqua ignorantia vel potius inconsideratione aliquo modo procedat. fol. 74.
- Questio. 14.** Vtrum omne peccatum Christiani nisi hominis baptizati non heretici sit ex defectu fidei. Et vtrum existens in mortali possit vere dicere Credo in Deum. fol. 77.
- Questio. 15.** Quomodo malicia execat intellectum, et maxime circa principia prudentialia. Et quomodo qualis vnusquisque est talis ei finis videtur. Et vtrum stet dissentire primis principijs practicis et speculatiuis euidētibus, et propositionibus per se notis, et assentire oppositis. Item quomodo omnis malus est ignorans. fol. 78.
- Questio. 16.** Vtrum et quare omnis ignorantia excuset a culpa actum suum. fol. 82.
- Questio. 17.** Vtrum omnis ignorantia inuincibilis precedens iuris vel facti vel circumstantie ex nulla culpa proueniens excuset simpliciter a culpa. fol. 88.
- Questio. 18.** Vtrum ignorantia inuincibilis precedens ex culpa propria proueniens, qualis est ignorantia culpabiliter ebriorum excuset omnino a culpa. fol. 91.
- Questio. 19.** Vtrum ignorantia inuincibilis cōcomitās iuris vel facti excuset a culpa. fol. 100.
- Questio. 20.** Vtrum ignorantia vincibilis affectata simpliciter excuset a culpa. fol. 104.
- Questio. 21.** Vtrum ignorantia vincibilis crassa et supina iuris vel facti alleuiet vel aggrauet culpam. fol. 105.
- Questio. 22.** Vtrum ignorantia probabilis iuris vel facti omnino excuset a culpa. fol. 106.
- Questio. 23.** Vtrum ignorantia inuincibilis excuset actum a malicia morali: ita etiā quod actus ille neq; sit neq; dici debeat peccatum aut malum sed potius moraliter bonus. fol. 109.
- Questio. 24.** Vtrum ignorantia mutet speciem peccati vel actus, videlicet vtrum peccatum illud sit eiusdem speciei moralis cuius esset si fieret scienter. fol. 117.
- Ibi est dubium vtrum ignorantia de se venialis excuset actum a malicia mortali. Et vtrum ignorantia mortalis leuioris ordinis excuset peccatum a malicia mortali grauioris ordinis. Et secundo econverso vtrum mortale peccatum venialiter ignoratum faciat illam ignorantiam esse mortalem: et vtrum mortale grauioris ordinis aggrauet ignorantiam mortalem leuiore trahendo illam ad grauiorem ordinē. fol. 121.
- Questio. 25.** Vtrum inuincibilis ignorantia tantum pene non culpe excuset a culpa. fol. 122.
- Questio. 26.** Vtrum ignorantia tantum facti excuset a pena legis humane. fol. 123.
- Hic sunt duo dubia. Primum. Vtrum qui ex sua culpa deuenit in ignorantiam inuincibilem, puta in ebrietatem furiam et somnū: et ita ebrius furiosus vel somnians hominem occidit, in foro conscientie incurrat irregularitatem propter homicidium a iure inflictam, (nam de excommunicatione et alijs penis a iure statutis iam dictum est quod in foro conscientie illas nō incurrit.) Et similiter vtrum a iudice propter id iuste puniatur. fol. 126.
- Dub. 2.** Vtrū vbi causa sequētis homicidij ignorati, puta vbi opus illicitum cui quis operam dabat, aut negligentia aut in cautela fuit solum venialiter culpabilis, inde incurrat excommunicationem et irregularitatem que pro delicto homicidij inde sequētis a iure infligitur. fol. 127.
- Questio. 27.** Vtrum scienter cōmittens peccatum vel actum alias lege naturali vel diuina datam, incurrat penam legis humane id etiam prohibentis, si ipsam legem humanam inculpabiliter vel probabiliter ignorat. fol. 128.
- Questio. 28.** Vtrum ignorantia vincibilis iuris vel facti excuset a pena iuris humani si non ex dolo nec ex lata culpa commissum est contra illud. fol. 135.
- Questio. 29.** Vtrum peccatum ex malicia sit grauius. Deinde ex passione: deinde ex ignorantia. Et quod eorum sit magis periculosum. fol. 137.
- Questio. 30.** Vtrum liceat deliberate complacere in actibus malis, sed per ignorantiam vel impotentiam a culpa excusatis: modo illi actus preteriti modo adhuc futuri sint. fol. 143.

Summarium questionum tertij libri

qui est de Conscientia: et continet. 14. questiones que sequuntur.

(3.)

VÆSTIO. I. Quid sit synderesis et conscientia: et ubi subiecentur. fol. 146.
¶ Questio. 2. Quid sit fides et opinio, scrupulus, et dubium. fol. 154.
¶ Questio. 3. Qui et quot sunt effectus et denominationes scrupuli et conscientie. fol. 157.
¶ Questio. 4. Quomodo liget vel obliget conscientia recta et erronea. Et vtrum liceat agere contra illam. fol. 158.
¶ Hic sunt sex dubia. Primum, vtrum qui contra rectam obligatorie dictantem agit id quod alias malum est peccet duplici malicia. fol. 162.
¶ Dub. 2. Vtrum plus peccet homo conformando se conscientie erronee an se illi difformando. fol. 163.
¶ Dub. 3. Que differentia sit inter conscientiam ligare et obligare. fol. 163.
¶ Dub. 4. Penes quid attenditur gravitas omissionis contra conscientiam. fol. 167.
¶ Dub. 5. Cuius speciei sit peccatum contra conscientiam. fol. 167.
¶ Dub. 6. Vtrum detur perplexitas inter duo mala culpe et pene. fol. 167.
¶ Questio. 5. Vtrum et quomodo peccet is qui agit id de quo dubitat an sit peccatum, non compulsus lege aut precepto superioris ad id agendum. fol. 168.
¶ Hic sunt tria dubia. Primum, vtrum dubitans speculative quod aliquid sit mortale in se teneatur etiam dubitare practice esse sibi mortale. fol. 169.
¶ Dub. 2. Inter duo mala culpe vtrum eorum sit eligendum. fol. 171.
¶ Dub. 3. Vtrum et quomodo fides admittat secum aliquam dubitationem non trahentem in oppositum credibilis. fol. 174. 175.
¶ Questio. 6. Vtrum Ecclesie siue prelato teneatur obedire quando certum est esse licitum id quod precipitur: dubium vero an id ille nobis possit precipere. fol. 176.
¶ Questio. 7. Vtrum peccet mortaliter is qui ad

preceptum Ecclesie vel superioris agit quod scit vel valde dubitat esse mortale, si certus est quod id non agendo aut non obediendo non peccabit. fol. 180.
¶ Questio. 8. Vtrum quis teneatur obedire superiori precipienti quando dubitat de utraque parte contradictionis, videlicet si dubitat se peccare obediendo et non obediendo. fol. 180.
¶ Ibi agitantur diversi casus. Primo de dubitante matrimonium suum esse verum cum Bertha quia audiuit esse servam, secundum ea proposuit de coniugi seruo. ¶ Secundus casus est in ea dñs. de secun. nupti. de dubitate de vita prioris coniugis qui tamen in tali dubio alteri nupsit. ¶ Tertius casus est in ea. Inquisitioni. de sen. ex com. de dubitante esse validum matrimonium suum propter quamcumque causam. ¶ Quartus casus est de dubitate iustam esse causam belli. secundum ea. quid culpatur. fol. 183. 184. 186.
¶ Questio. 9. Vtrum qui inter probabilia dubia opinionesve doctorum versatur, ad preceptum vel consilium superioris vel legis, contra suam ipsius opinionem licite agat quod opinatur esse malum in se. fol. 188.
¶ Questio. 10. Vtrum aliquando liceat agere contra conscientiam ex precepto superioris aut legis. Et vtrum sit id dispensabile per hominem, aut etiam per ipsum Deum. fol. 191.
¶ Questio. 11. Vtrum synderesis & conscientia possit extinguere, depravari, aut impediri. Et quomodo. fol. 194.
¶ Questio. 12. Vtrum et quomodo conscientia, dubium, et scrupulus possint deponi. fol. 200.
¶ Questio. 13. Quibus modis generalibus rationabiliter deponitur conscientia, et inquietudo etiam culpabilis et erronea conscientie, et dubium et scrupulus. fol. 202.
¶ Questio. 14. Quibus modis specialibus rationabiliter deponuntur speciales aliqui scrupuli et inquietudines et dubia conscientie. fol. 208.
¶ Ibi etiam agitur contra scrupulos si homo est prescitus vel predestinatus. fol. 212.

Summarium questionum quarti libri qui est de Potestate Pape & de Fide: & continet. 14. questiones que sequuntur.

VÆSTIO. I. Que sunt fundamenta vel arma fidei que fidelis habere debet contra omnes hereses et errores. fol. 215.
¶ Questio. 2. Vtrum concilium generale diffinit de circa fidem. et mores errare possit. fol. 218.
¶ Questio. 3. Vtrum Papa diffiniendo de fide et moribus errare possit. fol. 260.
¶ Hic sunt tria dubia. 1. Si Papa non faciens quod in se est errare potest non tamen perseverari

ter: quid in illo tempore parvo intermedio dum eius error aperitur faciendum est a fidelibus: obediunt ne sequendo illum errorem an non? fol. 270.
¶ Dub. 2. Vtrum cuiuscumque diffinitioni Papali de fide et moribus standum sit sub crimine et pena heresis. fol. 270.
¶ Dub. 3. Vtrum ad hoc quod sub crimine et pena heresis diffinitio Pape teneatur requiritur quod expresse ibi assertive dicatur quod id ut de fide diffinitur vel sub crimine heresis teneatur, et huiusmodi. fol. 272. 273.
¶ Questio. 4. Vtrum concilium generale sit supra Papam vel e converso. fol. 274.

cus sed alias criminofus scandalofus et perniciosofus ecclesie, symoniacus venditor beneficiorum et per legum dispensationes iniquas devastans Ecclesiam, possit in concilio deponi atque puniri. fol. 296.
¶ Questio. 6. Vtrum Papa non hereticus sed alias criminofus incorrigibilis perniciosofus Ecclesie possit propter hoc in concilio accusari: et tunc concilium eo etiam invito an congregari possit. fol. 305.
¶ Questio. 7. Vtrum concilium possit limitare potestatem Pape, eius leges et statuta tollendo vel impediendo aut non obediendo, et faciendum quod a ceteris Christianis non obediatur eidem. fol. 307.
¶ Questio. 8. Vtrum concilium possit limitare potestatem Pape statuendo quod ille non possit declarare dispensare aut tollere vel derogare leges aliquas positivas & conciliorum. fol. 308.
¶ Questio. 9. Vtrum concilium possit potestatem Pape limitare declarando quod in tali vel tali lege vel casu non est licita dispensatio: et statu-

do quod nunquam fiat etiam per ipsum Papam et quod irrita sit ipso facto. fol. 311.
¶ Questio. 10. Si potestas Pape impediri aut limitari non potest: quod ergo remedium habebit Ecclesia contra Papam perniciosum et quomodo cum illo se habeat ne omnino destruat sed eius abusionibus tantum obvietur. fol. 313.
¶ Questio. 11. Vtrum Papa hereticus in concilio accusari et deponi possit. fol. 315.
¶ Questio. 12. Vtrum in canonizatione sanctorum Ecclesia vel Papa errare possit. Item vtrum aliquis sanctus canonizatus sit vel esse possit in inferno. fol. 317.
¶ Questio. 13. Vtrum Ecclesia habeat potestatem super actus anime pure interiores, precipiendo, prohibendo, & puniendo. fol. 319.
¶ Questio. 14. Vtrum Apostoli potestatem iurisdictionis equalem habuerunt a Christo immediate an a Beato Petro: Et similiter vtrum episcopi nunc habeant immediate a Christo an a Papa suam potestatem iurisdictionis episcopalem. fol. 327.

Summarium questionum quinti libri qui est de Indulgentijs. Et continet. 44. questiones que sequuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

VÆSTIO. I. Vtrum aliqua satisfactio pro peccatis iam quo ad culpam dimissis sit necessaria hic vel in alia vita ante ingressum glorie. fol. 334.
¶ Questio. 2. Vtrum de fide credendum sit. Esse purgatorium post hanc vitam. fol. 334.
¶ Questio. 3. Indulgentia Ecclesiastica quid sit. fol. 336.
¶ Questio. 4. Vtrum sit necessarius Ecclesie thesaurus aliquis spiritualis de quo fiant indulgentie. fol. 344.
¶ Questio. 5. Vtrum prefatus thesaurus spiritualis ecclesie de quo fiant indulgentie constet ex superabundantibus meritis Christi et satisfactionibus Christi et sanctorum. fol. 346.
¶ Questio. 6. Vtrum in Ecclesia sit a Christo concessa potestas remittendi peccata: quoad culpam et penam. fol. 359.
¶ Questio. 7. Vtrum in Ecclesia sit et fuerit semper in lege gratie potestas a Christo collata ad remittendum penas peccatorum: et dispensandum ipsius Ecclesie thesaurum per indulgentias, tam in sacramento quam extra sacramentum. fol. 360.
¶ Questio. 8. Vtrum indulgentie, vt tales remittant culpam an penam tantum temporalem.

fol. 361.
¶ Questio. 9. Vtrum indulgentie remittant prefatas penas peccatorum modo sunt iniuncte per sacerdotem in confessione modo non. fol. 367.
¶ Questio. 10. Vtrum indulgentie remittant prefatas penas tam in foro Dei quam etiam in foro Ecclesie. fol. 374.
¶ Questio. 11. Vtrum sit aliqua differentia inter indulgentiam plenariam, plenioram, et plenissimam et Iubileum. Et quid importetur per hec nomina, et per illa alia scilicet, carentia, septena et quadragena. fol. 378.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Questio. 12. Qui sunt qui possunt concedere indulgentias. fol. 381.
¶ Questio. 13. Quibus virtutibus possunt concedi indulgentie: et qui viuentes possunt eas lucrari et a quibus. fol. 389.
¶ Questio. 14. Quam quantitate indulgentiarum possunt prelati et Archiepiscopi in suis et aliorum diocesis seorsum aut simul concedere suis et aliorum subditis. fol. 394.
¶ Questio. 15. Quid sit indulgentia per modum suffragij. fol. 396.
¶ Questio. 16. Vtrum Ecclesia possit concedere indulgentias animabus purgatorij per modum suffragij. fol. 403.
¶ Questio. 17. Vtrum si indulgentia plenaria con-

cedatur vni anime purgatorij, talis anima omnino et infallibiliter a purgatorio liberetur. fol. 411.

Questio. 18. Vtrum Papa per has indulgentias totum purgatorium euacuare possit. fol. 416.

Questio. 19. Vtrum Episcopi possint etiam de functis concedere indulgentias per modum suffragij in ea quantitate qua viuis concedere possunt. fol. 417.

ARTICVLVS TERTIVS.

Questio. 20. Vtrum requiratur causa pia ut valeat indulgentia quantum sonat: et tanta causa pia proportionata ad tantam quantitatem indulgentie. fol. 419.

Questio. 21. Quid sit causa pia pro qua debet concedi indulgentia. fol. 436.

Questio. 22. Vtrum eo ipso quod in bulla explicatur aliquid pro causa pia talis indulgentie sit censenda rationabilis et proportionata causa ipsius indulgentie coram Deo et Ecclesia. fol. 440.

Questio. 23. Que requirantur et sufficiant ex parte lucrantis indulgentiam ad eam lucrandum. fol. 442.

Questio. 24. Pro quo tempore teneatur esse in gratia is qui vult lucrari indulgentiam. An scilicet pro eo tempore quo facit opus pium ad eam lucrandum, an pro tempore quo debet eam lucrari vel fructum eius. fol. 446.

Questio. 25. Vtrum requiratur quod tale opus pium pro quo conceditur indulgentia fiat in statu gratie, aut quod sit meritorium, aut moraliter bonum: an aliquando sufficiat quod sit actus bonus ex genere vel obiecto licet sit moraliter malus ex circumstantia. Item quo fine vel intentione fieri debeat. fol. 449.

Questio. 26. Vtrum et quomodo vnus pro alio lucrari possit indulgentiam. fol. 451.

Questio. 27. Vtrum ad lucrandum indulgentiam concessam vere penitentibus et confessis de omnibus peccatis de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, sufficiat confessio quae dragestimalis tantum, et etiam generalis de obliuiscitis et ignoratis. Et quomodo intelligantur alie similes forme, et quomodo debeant impleri ad lucrandum talem indulgentiam. fol. 455.

Questio. 28. Vtrum quando forma indulgentie est de peccatis ore confessis, requiratur confessio aut contritio aliqua de venialibus peccatis ut ad ea extendatur predicta indulgentia. fol. 458.

Questio. 29. Quando indulgentia conceditur facientibus tale quid determinatum vel indeterminatum, puta porrigentibus manus ad iherosolimitas, aut eleemosynam, aut tot argenteos, pro bulla, pro fabrica, aut laborantibus in opere fabricae, aut visitantibus talem locum sacrum aut orantibus tot Pater noster coram tali imagine,

ne, aut ieiunantibus tali die, aut confitentibus et recipientibus sacramentum Eucharistie, et huiusmodi, vtrum eam equaliter lucretur quicumque, id determinatum opus faciens. Et similiter si est indeterminatum vtrum equaliter et omnino eam lucretur is qui parum sicut qui multum de tali opere pio facit. Similiter qui magis et qui minus deuote id facit. fol. 459.

Questio. 30. Vtrum ex parte lucrantis indulgentiam ultra statum gratie et impletionem operis pii impositi requiratur aliquid aliud, puta fides deuotio aut alia dignitas vel dispositio ad lucrandum indulgentiam. fol. 460.

Questio. 31. Vtrum clerici et religiosi Ecclesie pro cuius visitatione conceduntur indulgentie possint eas lucrari sicut alij licet ibi commorentur. Similiter quomodo ipse prelati concedens indulgentiam possit eam lucrari, et si non faciat sicut alij id quod ipse ad eam lucrandum imposuit. fol. 463.

Questio. 32. Dubitatur quales anni dies et remissiones peccatorum huius vite vel purgatorij respondeant annis diebus et remissionibus concessis per indulgentias. fol. 463.

ARTICVLVS QVARTVS.

Questio. 33. Vtrum possit quis toties quoties aut tantum semel lucrari indulgentiam concessam indeterminate vel in perpetuum, aut etiam toties quoties. fol. 466.

Questio. 34. Vtrum quando quis sepius lucratur indulgentiam sic concessam toties quoties tantundem Arithmetice an Geometricae lucretur vna vice sicut altera. fol. 467.

Questio. 35. Vtrum per multiplicatas concessiones vel bullas indulgentiarum etiam quis eas omnes lucretur multiplicatas per vnum et eundem actum pium ab illis omnibus assignatum: aut si toties lucrabitur indulgentiam plenariam quot bullas habet. fol. 468.

Questio. 36. Quantum durat indulgentia. Et quomodo et quando incipit et desinat valere. Quomodo etiam potest suspendi et reuocari. fol. 470.

Questio. 37. Vtrum indulgentia et similiter licentia aut concessio data alicui ad absolendum a peccatis casibus et censuris extendatur et valeat quoad peccata et casus et censuras, contra tracta et commissa et etiam committenda et contrahenda post concessionem illius indulgentie vel facultatis, etiam si cum confidentia eius committantur, an solum quoad commissa et contra ea ante illam concessionem. fol. 472.

Questio. 38. Qualis forma verborum sit in concessione indulgentie. fol. 474.

Questio. 39. Quomodo agendum sit cum existente in articulo mortis quoad concedendum illi indulgentias, et quoad omnia alia ad eius anime salutem pertinentia. fol. 474.

Questio. 40. Vtrum dare operam indulgentijs acquirendis sit bonum et meritorium et consonum viris perfectis. Et vtrum indulgentie sint vtiliores alijs suffragijs Ecclesie. fol. 482.

Questio. 41. Vtrum et quomodo peccent predicantes indulgentias indiscretas et absoluentes a culpa et pena. Item questores predicantes indulgentias quomodo id facere debeant. fol. 484.

ARTICVLVS QVINTVS.

Questio. 42. Vtrum quis possit recipi ad communicationem bonorum alicuius persone vel

comunitatis vel congregationis, et quomodo, et per quem: et ad quid valet, et in quo differat ab indulgentia. fol. 486.

Questio. 43. Quomodo intelligantur multa dubia que in bullis Cruciarum et indulgentiarum continentur. fol. 492.

Questio. 44. Vtrum illi qui secundu[m] bullam Compositionis compositi sunt super incertis que ex furto vel alias illicite acquisierunt et sunt obnoxia restitutioni, si ignoratur eorum domini vel creditores quibus erant restituenda, maneat in conscientia tuti et liberi a restitutione residui vel expensio[n]e in pauperes vel in causas pias ut ante compositionem tenebatur. fol. 499.

Explicit tabula questionum.

29 Tabula alphabetica sententiarum

omnium quinq; librorum.

ABSOLVTIO sacramentalis non est cōferenda scienter impenitētibz aut nolentibus recedere a peccato mortali. lib. 1. fo. 13. 14.

absolutio sacramentalis in for mis

vel non fructuosa an sit vere sacramentalis et impletiua precepti. lib. 1. fo. 14. 15. 17. 18. 19.

Absolutio sacramentalis an remittat culpam et penam eternam, et conferat primam gratiam iustificatē. lib. 1. fo. 7.

Absolutio sacramentalis an probabiliter tantum contritis conferat primam gratiam iustificatē. lib. 1. fo. 23. 24.

Absolutio tantum penarum tēporalium fit per indulgentias. lib. 5. fo. 368.

Absoluere est eius cuius est ligare, et quomodo. lib. 5. fo. 343. 376. 377.

Absoluere et ligare iudicialiter seipsum homo non potest; neq; ad id alteri potestatem dare. lib. 5. fo. 393.

Absoluere potest Ecclesia ab eo ad q; ligare non potest apud Deū. li. 4. fo. 319. lib. 5. fo. 376. 377.

Absolutio duplex per viam licentie et per viam iustitie et remissionis. lib. 5. fo. 377.

Absoluere vtroq; modo quomodo potest Ecclesia ab obligatione quesita Deo. lib. 5. fo. 374. 376. 377.

Absolutio sacramentalis an sit conferenda nō potenti etiam per signa cōfiteri in articulo mortis. lib. 5. fo. 476. v. 481.

Absolui an quis possit de cōmissis post cōcessio-nem, et cum confidentia eius aut bulle. lib. 5. fo. 472. 473.

Absolutionis forma. lib. 5. fo. 474.

Absoluere a casibus Pape reseruatsetiā ab herefi si sint occulti an possit episcopus. lib. 1. fo. 125.

Absolutio in articulo mortis qualis et quomodo. lib. 5. fo. 476. v. 481.

Absoluentes a culpa et pena taxantur. Et dicentes quod per bullas Cruciate restituitur homo ad innocentiam baptismalem. lib. 5. fo. 485.

Absolui per bullam ab horis non recitatis quid sit. lib. 5. fo. 492.

Absolui per bullam ab omnibus preterquam ab homicidio voluntario quid sit. lib. 5. fo. 493.

Absolui ab omnibus censuris quid sit. libro. 5. fo. 493.

Absolui ab excommunicatione prius tamen fatissa et a parte quid sit. lib. 5. fo. 493.

Absolui ab irregularitate mentali quid sit. lib. 5. fo. 492.

De his et infra, Confessio, Sacramentum, et Penitentia, vide.

Actus ex genere et circumstantia bonus et malus et indifferens. lib. 2. fo. 109. lib. 5. fo. 449.

Actus potest permutari de bono in malū, et conuerso. lib. 2. fo. 109.

Actus potest permutari de specie in speciem, et quomodo. lib. 2. fo. 110.

Actus formaliter et equiuacenter vnicus elicitus non potest esse bonus vel meritorius simul et malus. libro. 1. fo. 103. 403. libro. 2. fo. 112. libr. 5. fo. 354.

Actus vnde summat speciem. lib. 2. fo. 109. 110. 117.

Ad actum bonum et malum quanta deliberatio requiritur et sufficit. lib. 1. fo. 201.

Actus bonus an possit esse simul cum alio actu malo. lib. 1. fo. 403.

Actus alias bonus an vitietur ex hoc quod fit in peccato mortali. lib. 1. fo. 399. 403.

Actus quomodo vitietur ex alio actu vel circumstantia assistente vel concomitante; quomodo non. lib. 1. fo. 403.

Actus idem potest esse medij et finis. lib. 1. fo. 80.

Actus duarum potentiarum est simpliciter illius potentie a qua elicitur et a qua est quoad substantiam ipsius actus. lib. 2. fo. 60.

Actus interioris bonitas et malicia quomodo deriuatur in exteriorem. lib. 2. fo. 99.

Actus intrinsece bonus et malus an dari possit. lib. 3. fo. 192.

Actus malus quomodo aggrauatur ex euentu vel sequella. lib. 2. fo. 94. 98.

Actus interioris bonitas quomodo augetur per exteriorem. lib. 2. fo. 99.

Actus liber immediate et mediate. libr. 2. fo. 72. 73. 112.

Actu debito volens an censeatur id actu elicitovelle. lib. 1. fo. 122.

Actus indifferens quomodo detur. lib. 2. fo. 109.

Actus bonus an vitietur ex hoc quod fit amore alicuius premij vel timore. lib. 1. fo. 257. 263.

Actus factus contra legem an validus sit. lib. 1. fo. 260. lib. 5. fo. 395.

Actus liber non deliberatus nec plene liber quis sit. lib. 1. fo. 200. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.

Actus voluntatis quidam liberi quidam naturales. lib. 1. fo. 199. 200.

Actus liber in se et in sua causa. lib. 2. fo. 95.

Actus vnus valde intensus prestat multis remissis. lib. 1. fo. 110.

Actus quilibet a charitate procedens est meritorius gratie et glorie. lib. 1. fo. 105.

Actus quilibet meritorius an semper augeat gratiam

tiam et charitatem: et quando: et quomodo. lib. 1. fo. 105. 106.

Actus in intellectus an prestat actui voluntatis. lib. 1. fo. 133.

Actus sensualitatis qui sint: et quomodo sint peccata. lib. 1. fo. 196. 201.

Actuum progressio de vna potentia ad aliam quomodo fiat. lib. 1. fo. 197. 199.

In actus occultos pure anime interiores an Papa et Ecclesia habeat potestatem. lib. 4. fo. 319.

Adam in statu innocentie qualis erat. lib. 1. fo. 386. 387.

Adoratio quid et quotuplex: et quomodo differt a cultu, honore, et veneratione. libro. 1. fo. 70.

Adoratio non est actus intellectus sed voluntatis. lib. 1. fo. 70.

Adorandus quare Deus sit. lib. 1. fo. 71.

Adorationes alicue exteriores Deo proprie conueniunt. lib. 1. fo. 87.

Adoratio humanitatis Christi et sanctorum qualis sit. lib. 1. fo. 72. 73.

Adoratio Crucis; et sanguinis, et aliorū insigniū Christi. lib. 1. fo. 84. 85. 86.

Adoratio imaginum qualis sit. libro. 1. fo. 74. v. 84.

Adoratio quando et vbi fieri debeat. libro. 1. fo. 88. 90.

Adoratio imaginum vnico ne an pluribus actibus fiat. lib. 1. fo. 80. 81.

Adorationis preceptum an sit. lib. 1. fo. 88.

Adorent ne vere aut verum Deum, Iudei et infideles. lib. 1. fo. 328.

Adoranda ne sit imago et pictura sancte Trinitatis: et Christi in specie Agni. lib. 1. fo. 84.

Aduocatus et medicus et alij quomodo teneantur indigentibus succurrere. lib. 1. fo. 223. 226.

Adultera quomodo restituere teneatur pro suo filio adulterino. lib. 1. fo. 246.

Affectio voluntatis trahit ad se iudicium rationis. Infra, Voluntas.

Amare Deum propter aliquod premium an liceat. lib. 1. fo. 258. 263.

Amor Dei multiplex, infra, Dilectio, et Diligere.

Anima nostra quomodo est vt tabula rasa. lib. 2. fo. 153.

Anni et dies indulgentiarum qui et quales cōceduntur. lib. 5. fo. 464. 465.

Appellare a Papa ad Concilium non licet. lib. 4. fo. 280. 291. 313.

Appetitus multiplex, et vbi sit. libro. 1. fo. 196. 197. 198.

Appetitus naturalis et animalis differentia. lib. 2. fo. 56.

Apostoli an habuerint a Christo immediate suam potestatem. lib. 4. fo. 327.

Apostolis in communi an Christus dederit aliquam potestatem quam non dedit singulis. lib. 4. fo. 288. 289.

Apostata a fide an sit de Ecclesia et Christianus. lib. 4. fo. 286.

lib. 4. fo. 283.

Aqua benedicta quomodo remittat venialia et penas peccatorum. lib. 5. fo. 439.

Argumentum in fide et moribus validum est negatiue, hoc modo, Hoc in simili casu nunq; factū est, ergo fieri nō potest. lib. 4. fo. 299.

Argumentum a simili et ab exemplo quomodo valet. lib. 4. fo. 300. 302.

Arguendum et loquendum in terminis diuinis quomodo sit. lib. 1. fo. 413.

Approbarur vel confirmatur per Papā aliquid formaliter vel expresse, et interpretatiue vel tacite. lib. 1. fo. 150.

In articulo mortis existēti quomodo indulgentia et absolutio a peccatis cōcedenda sit. lib. 5. fo. 476. 477.

Articulus mortis et periculū mortis differunt. lib. 5. fo. 475.

Assumptio beate Virginis in corpore et anima an sit de fide tenenda. lib. 1. fo. 150.

Attritio et contritio quid et quotuplex et quomodo differant. lib. 1. fo. 12. 13. 15. 23. 25. 28. 26.

Attritio quomodo fiat contritio; et de attrito contritus in sacramento. lib. 1. fo. 26.

Attritio qualis sufficiat cum sacramento ad gratiam. lib. 1. fo. 23.

De his sup. Absolutio, et inf. Sacram. pñe.

Arte arte fallere quomodo liceat. lib. 1. fo. 323.

Augetur habitus infusi, et quomodo. libro. 1. fo. 104.

Augetur gratia et charitas per quemlibet actum meritorium, et quomodo; et quando. libro. 1. fo. 105. 106.

B

Beatitudo formalis an principaliter sit in intellectu an in voluntate. lib. 1. fo. 113.

Beneficiorum pluralitas an liceat etiā ex dispensatione Pape. lib. 1. fo. 184.

Beneficia plura possidens ex dispensatione sine causa rationabili an teneatur fructus aliquos restituere. lib. 1. fo. 189.

Beneficia omnia an requirant personalem residentiam. lib. 1. fo. 176.

Beneficia plura sine iusta causa possidens an debeat absolui nisi alterum eorum resignet. lib. 1. fo. 188.

Beneficium principis late debet interpretari. lib. 5. fo. 369.

Bonitas et malicia actus interioris quomodo augetur per exteriorem: et per euentum suum sequellam. lib. 2. fo. 94. 95. 118.

Benefacere propter premium spirituale vel temporale an liceat. lib. 1. fo. 258. 263.

De bonitate et malicia actus, supra, Actus.

Bonum cōmune melius et eligibilius est quā priuatum. lib. 1. fo. 235. fo. 394. 494.

Bonum melius quomodo est eligibilius. lib. 1. fo. 235. 394. fo. 494. lib. 5. fo. 483.

Bonum minus quomodo ad maius ordinatur. lib. 4. fo. 286.

Bonum minus postposito maiori eligere an liceat. lib. 1. fo. 263. 264. 394. 494. et lib. 5. fo. 483.

Bona Ecclesiastica clericorum superflua decentie sunt pauperibus eroganda. lib. 1. fo. 167.

Bona nostra spiritualia possumus alijs communi care dupliciter. Et quomodo hec communicatio et bonorum nostre communitatis nobis subiecte differat ab indulgentijs. lib. 5. fo. 337. 338.

Minus bonum postponendum est solum pro saluando maiori cuius est pars vel in quo conseruatur. lib. 1. fo. 235. 394. 494.

¶ Bellum contra Insulanos quomodo licite fiat. lib. 1. fo. 491. vsq; 508.

In bello contra Insulanos bona capta an restituenda sint et quomodo. lib. 1. fo. 324.

¶ Blasphemia propositio: et blasphemia quid sit: eiusq; punitio ad quem pertineat. lib. 1. fo. 163.

¶ Bulla Cruciate concedens facultatem absoluedi et dispensandi an etiam ad futura, et ad commissam cum eius confidentia extendatur. lib. 5. fo. 472. 473.

Bullarum Cruciate multa dubia declarantur. lib. 5. fo. 493. vsq; 495.

Per bullas Cruciate an quis lucratur indulgentias plenarias vrbis Rome. lib. 5. fo. 485.

Per bullam compositionis an sint tuti qui copositi sunt. lib. 5. fo. 495.

Bulle Cruciate possunt licite reuocari: et quando finiuntur concessiones earum. lib. 5. fo. 470. 471.

C

IN canonizatione sanctorum Papa an errare possit. Et vtrum aliquis sanctus canonizatus sit vel esse possit in inferno. libro. 4. fol. 317. libro. 5. fo. 440.

¶ Charitas et gratia quomodo augeatur. Et vtrum per quemlibet actum meritorium et quando augeatur. lib. 1. fo. 104. 105. 106.

Charitas et gratia quomodo est forma virtutum. lib. 2. fo. 77.

Charitas quomodo facit communionem sanctorum. lib. 1. fo. 39.

Ex charitate an quis teneatur succurrere indigentibus cum suo detrimento. lib. 1. fo. 220. 227.

¶ Carere gratia vel gloria ex charitate vel alia causa an liceat velle et petere a Deo. lib. 1. fo. 233.

¶ Carena et quadragena penitentie et indulgentie quid sit. lib. 5. fo. 381.

¶ Carnis tentatio eiusq; motus quando et quale peccatum est. lib. 1. fo. 197. 201. 203.

¶ Castitatis votum solenne an sit dispensabile per Papam. lib. 1. fo. 213.

¶ Censure nomine quid intelligatur. li. 5. fo. 493.

¶ Causa pia et rationabilis indulgentie que sit. lib. 5. fo. 419. 427. 434. 437. vsq; 440.

Censura sepe incurritur pro peccato veniali et sine illo. lib. 2. fo. 127.

¶ De censura Ecclesiastica, infra, Ex comunicatio, Irregularitas, Pena.

¶ Cecitas mentis, infra, Executio intellectus.

¶ Circumstantia actus quid sit. lib. 4. fo. 321.

Circumstantia multiplex vitians et non vitians actum. lib. 5. fo. 449.

Circumstantia peccati coexistentis quomodo vitiat actum bonum quomodo non. lib. 1. fo. 402.

Circumstantie quomodo aggrauent, minuant, mutantq; speciem moralem actus vel peccati, quomodo non. lib. 2. fo. 109. 87. 94. 95. 118.

Circumstantia aliqua diminuit plus malicie a maiori quam a minori peccato. lib. 1. fo. 209. lib. 2. fo. 121.

Circumstantia diei festi an sit mortalis necessario confitenda. lib. 1. fo. 91.

¶ Clausula generalis secundum ius commune interpretanda est. lib. 1. fo. 344. 345. 426. et lib. 5. fo. 371. 372.

¶ Clavis sacramentalis ad quid se extendat, infra, Sacramentum penitentie.

¶ Clerici tenentur superfluum decentie pauperibus erogare. lib. 1. fo. 167.

Clerici an teneantur prestare subsidia regi. lib. 1. fo. 176.

¶ De Clericis, supra, Beneficium, infra, Dispenfatio, Pensio, Residentia.

¶ Coactio et metus differunt. lib. 1. fo. 240.

¶ Cognitio nostra omnis an oriatur a sensu. lib. 2. fo. 153.

An prius per intellectum cognoscamus magis aut minus vniuersale. lib. 1. fo. 429.

Cognoscat ne sensus vniuersalia. lib. 1. fo. 431.

Cognitio Dei naturalis an sufficiat ad salutem sine supernaturali. lib. 2. fo. 34.

¶ Cognoscere quam quis dubitat esse suam vxorem an liceat. lib. 2. fo. 183. 184. 185.

¶ Communicare cum aliquo genere personarum in aliquo an licite prohibeatur. lib. 1. fo. 432. 436. 437.

Communia quomodo facit charitas bona fidelium, et quomodo. lib. 1. fo. 39. lib. 4. fo. 254.

Communicare bona sua et sue communitatis quomodo quis potest: et ad quid valeat: et quomodo differt ab indulgentijs. lib. 5. fo. 337. 338. fo. 486. vsq; 491.

Communio sanctorum que sit. lib. 1. fo. 39. lib. 4. fo. 254.

¶ Commissionis an omissionis peccatum sit actus malus ex defectu actus interioris requisiti. lib. 1. fo. 212. 213.

¶ Concessio principis restringenda an amplianda sit. lib. 5. fo. 370.

Concessio ad absoluendum a referuatis quantum duret. Et vtrum valeat ad commissam et committenda cum fiducia eius. lib. 5. fo. 470. 472. 473.

¶ Concurfus Dei multiplex. Et vtrum cum eo stet libertas nostre voluntatis. lib. 1. fo. 469. Infra, Voluntas.

¶ Confessio sine absolutione non est proprie sacramentalis nec impletiva precepti. lib. 1. fo. 14. 20.

Confessio attritis quibus sacramentum confert primam gratiam iustificancem. lib. 1. fo. 23. 24.

Confessio sine vlla displicentia de offensa Dei et sine proposito cauendi non est sacramentalis. lib. 1. fo. 12. 13.

Confessio propter aliquem finem humanum aliquando est sacramentalis aliquando non. lib. 1. fo. 13.

Confessio sine debito dolore et proposito cauendi absolutio impendenda non est. lib. 1. fo. 13. 14.

Confessio an de iure diuino precedere debeat sumptionem Eucharistie. lib. 1. fo. 141.

Confiteri circumstantiam diei festi an teneamur. lib. 1. fo. 91.

Confessio quando et qualis sit necessaria ad lucrandum indulgentiam. lib. 5. fo. 455. vsq; 458.

Confessio venialium an sit necessaria ad lucrandum indulgentiam. lib. 5. fo. 458.

Confessio qualis sufficit vt homo possit absolui a peccatis etiam in articulo mortis. lib. 5. fo. 457. 477. vsq; 480.

¶ De his etiam infra, Sacramentum penitentie.

¶ Confiteri delictum suum suo iudici vel superiori sub iuramento vel excommunicatione id exigenti an criminofus teneatur. lib. 1. fo. 349.

¶ Cum confidentia bulle peccare quid sit, et an talis possit absolui. lib. 5. fo. 472. 473.

¶ Conformari voluntati diuine quomodo teneamur. lib. 1. fo. 406.

¶ Compositi per bullas compositionis an sint tuti in conscientia. lib. 5. fo. 495.

¶ Confirmatio per Papam in rebus fidei sit explicite et implicite. lib. 1. fo. 150.

¶ Complacere in actu illicito sed per ignorantiam vel impotentiam vel alias a culpa excusato an liceat. lib. 2. fo. 143.

¶ Conscientia quid sit, et quomodo differat a synderesi, ratione et prudentia. lib. 3. fo. 146. 147. 148. 149.

Conscientie discursus et conclusio quomodo fiat. lib. 3. fo. 148.

Conscientia et synderesis vbi subiectentur. lib. 3. fo. 149.

Conscientie scrupulus quid et quotuplex sit. lib. 3. fo. 156.

Conscientie et scrupulorum proprietates, effectus, et nomina, videlicet conscientia recta, erronea, sana, tranquilla, cauteriata, bona, mala, et huiusmodi. lib. 3. fo. 157.

Conscientia resta et erronea quomodo obligat vel ligat. lib. 3. fo. 158.

Contra conscientiam restam et erroneam vtrum agere liceat. lib. 3. fo. 158. 159. 160. vsq; 168.

Contra conscientiam et dubium de mortali an agere liceat quando non cogitur homo precepto vel lege superioris. lib. 3. fo. 168.

In dubijs quid agendum sit. libro. 3. folio. 168. vsq; 176.

Contra scrupulos an agere liceat. lib. 3. fo. 172.

Contra dubium de auctoritate superioris precipientis id quod constat licitum esse an teneamur obedire. lib. 3. fo. 176.

Vtrum peccet is qui ad preceptum superioris

agit quod scit vel dubitat esse mortale si certus est quod non obediendo non peccabit. lib. 3. fo. 180.

Dubitans quod vxor quam habet sit sua quid faciet. lib. 5. fo. 183. vsq; 186.

Vtrum peccet non obediens superiori quando dubitat de vtraq; parte quod scilicet tam obediendo quam non obediendo peccat. lib. 3. fo. 180. vsq; 187.

Inter dubia probabilia, vel inter opiniones ad consilium alicuius vel preceptum superioris an liceat agere contra propriam opinionem. lib. 3. fo. 188. vsq; 191.

Vtrum aliquando liceat agere contra conscientiam ex precepto legis vel superioris. libro. 3. fo. 191.

Vtrum agere contra conscientiam sit dispensabile per Papam aut per ipsum Deum. lib. 3. fol. 191. 192.

Vtrum conscientia et synderesis possit extinguī, deprauari, aut impediri. lib. 3. fo. 194.

Conscientia dubium et scrupulus vtrum deponi possint rationabiliter et quomodo. lib. 3. fo. 200. 202.

Speciales modi atq; remedia ad speciales scrupulos conscientie deponendum. lib. 3. fo. 208.

¶ De his infra, Prudentia, Ratio.

¶ Concilium generale faciens quod in se est in fide et moribus diffiniendo errare non potest. lib. 4. fo. 239. 258. 260.

Concilium provinciale faciens quod in se est in his errare potest sed raro. lib. 4. fo. 243.

Concilia aliqua generalia quare in his errauerunt. lib. 4. fo. 241. 242. 259.

Concilium Constantien. et Basilien. quomodo in his tantum saluatur ab errore. lib. 1. fo. 352. lib. 4. fo. 293.

Concilij generalis diffinitioni in fide et moribus sub crimine et pena heresis standum est. Et quando cognosci potest quod ea diffinitio talis est. lib. 1. fo. 149. 150. lib. 4. fo. 239. 240. 241. 261. 270. vsq; 274.

Concilij generalis diffinitioni etiam Papa stare tenetur. lib. 4. fo. 240. 241. 249. 275. 282.

Concilij. g. diffinitioni potius quam solius Pape standum est. lib. 4. fo. 240. 275. 276. 282.

Concilij. g. an Pape simul cum Cardinalibus sententie cui potius standum sit. lib. 4. fo. 276.

Concilij. g. decretum non habet vim coactiuam nisi per Papam expresse vel tacite confirmetur. lib. 4. fo. 249. 277. 280. 281.

Concilium. g. quomodo representat vniuersalem Ecclesiam. lib. 4. fo. 240. 245. 287.

Concilium. g. an habeat a Deo immediate suam potestatem. lib. 4. fo. 244. 287.

Concilium. g. an possit omnia que Papa potest. lib. 4. fo. 244. 245. 287. 306.

Concilium. g. an sit supra Papam, vel econuerso. lib. 4. fo. 250. 274. vsq; 296.

Concilium. g. an in canonizatione sanctorum errat

re possit. lib. 4. fo. 317.
 Concilium. g. an possit Papam deponere vel punire per crimen aliud ab heresi. lib. 4. fo. 296.
 Concilium. g. an possit potestatem Pape impedire vel limitare ne dispenset aut ne statuatur neque precipiat circa aliquid. lib. 4. fo. 307. 308.
 Concilium. g. an possit declarare quod Papa tale quid facere non potest. lib. 4. fo. 311.
 Concilium. g. an possit deponere Papam propter heresim. lib. 4. fo. 315.
 Concilium. g. solus Papa potest congregare. lib. 4. fo. 280. 305.
 Concilium. g. an in aliquo casu possit etiam inuito Papa congregari. lib. 4. fo. 305.
 Ad Concilium. g. a Papa appellari non potest. lib. 4. fo. 280. 291. 313.
 Concilium. g. dicitur Ecclesia. lib. 4. fo. 306.
 Concilium. g. ad quid congregatur si sufficit diffinitio Pape. lib. 4. fo. 249.
 Concilium Constantien. an legitimum et validum sit. lib. 4. fo. 293. 294.
 Concilium Basilien. an nunc valeat et habeat vim Concilij. lib. 1. fo. 352. 370.
 Confirmatio Concilij expressa: et tacita vel interpretatiua. lib. 1. fo. 150.
 Concurfus Dei multiplex. Et an cum eo stet libertas voluntatis. lib. 1. fo. 469. Infra, Voluntas.
 Consensus quid et quotuplex formalis et interpretatiuus. lib. 1. fo. 201.
 Ad consensum bonum et malum quanta deliberatio requiritur et sufficit. lib. 1. fo. 201. 202.
 Consensus liber formalis in motum mortalem sensualitatis, aliquando nullum, aliquando veniale, et sepe mortale peccatum est. libro. 1. fol. 204. 205.
 Consensus liber interpretatiuus tantum vel delectatio de re mortali an sit mortalis antequam ratio aduertat. lib. 1. fo. 205. vsq; . 209.
 Consensus in solam delectationem et non in opus an sit mortalis. lib. 1. fo. 209. De hoc latius infra, Delectatio, Sensualitas.
 Consensus in actum malum per ignorantiam vel impotentiam vel coactionem a mortali excusatum an sit mortalis. lib. 2. fo. 143.
 Consentens actu debito an censeatur actu elicto consentire. lib. 1. fo. 122.
 Consuetudo optima interpret legum. lib. 5. fo. 372. 373.
 Consuetudo que et quomodo dat iurisdictionem. lib. 5. fo. 389.
 Consuetudo quomodo derogat legem Pape et Ecclesie. lib. 1. fo. 129. 130. lib. 4. fo. 291.
 Quod non est consuetum in rebus arduis et in fide et moribus attentare illicitum est. lib. 4. fo. 299.
 Consulere an liceat alicui ut sequatur opinionem vel consilium alterius quod consulens estimat erroneum vel illicitum esse: quauis ille alius id sequens et ignorans credat licitum esse. lib. 2. fo. 143. lib. 3. fo. 189. 191.

Contingens quid et quotuplex. lib. 1. fo. 447.
 Contingentia in rebus an esset si Deus non libere ageret. lib. 1. fo. 451.
 Contingentia in rebus an saluetur cum scientia et prescientia et voluntate et concursu diuino. lib. 1. fo. 467. 471.
 Contritio de aliquibus et non de omnibus mortalibus memorie occurrentibus an sufficiat aliquando ad gratiam. lib. 1. fo. 139.
 De Contritione plura, supra, Attritio.
 Correctio proximi cum notabili detrimento an sit sub mortali obligatoria. lib. 1. fo. 227.
 Credo in Deum an vere dicere possit qui est in mortali peccato. lib. 2. fo. 77.
 Christus ut homo an habuerit dominium temporale totius mundi. lib. 1. fo. 490.
 Christus vtrum habuerit iustitiam originalem. lib. 1. fo. 390.
 Crux Christi quomodo et quando adoranda sit. lib. 1. fo. 84. 86.
 Cruciata, supra, Bulla.
 Culpa et dolus quid et quotuplex. libro. 2. fol. 135. 136.
 Curati an sint proprie prelati iure diuino instituti. lib. 5. fo. 385. 386.

D

Damnnum spirituale et temporale proximi aut teneamur cum nostro detrimento vitare. lib. 1. fo. 223. 224. 225.
 Pro damnatis an liceat orare. lib. 1. fo. 413.
 Damnatus in inferno existens an aliquando resciscitatus sit. lib. 1. fo. 413.
 Dare nemo potest quod non habet. lib. 5. fo. 393.
 Debitum petere aut reddere in matrimonio dubio an licitum et aliquando obligatorium sit. lib. 3. fo. 183. vsq; . 186.
 Decencie ratio duplex: et an probet Deum aliquid fecisse supra legem. lib. 1. fo. 371.
 Decipere deceptorem an liceat. lib. 1. fo. 323.
 Delectatio quid sit. lib. 1. fo. 197.
 Delectatio non est in carentibus vsu rationis. lib. 1. fo. 197.
 Delectatio an sit peccatum, quando, et quale. lib. 1. fo. 203. 205. 209. De hoc, Consensus, Sensualitas.
 Deliberatio quid et quotuplex, plena, semiplena, formalis, et interpretatiua. lib. 1. fo. 201.
 Deliberatio quanta requiritur et sufficit ad bonum et malum. lib. 1. fo. 201. 202.
 Deus an possit scire plura quam scit. libro. 1. fo. 459.
 Dei scientia multiplex. lib. 1. fo. 456.
 Deus quomodo scit futura contingentia. lib. 1. fo. 454. 460.
 Deus an sciat aliquid de nouo. lib. 1. fo. 456.
 Dei concursus et voluntas, scientia et prescientia quomodo stet cum contingentia rerum, et cum libertate nostre voluntatis. lib. 1. fo. 467. 471.
 Dei veri fides et cognitio qualis requiratur et sufficiat ad gratiam et gloriam, supra, Cognitio,

infra, Fides et Ignorantia. lib. 2. fo. 34.
 Deus an det omnibus necessaria ad salutem. lib. 1. fo. 30. 31. 481. lib. 2. fo. 26. 27. 39. et lib. 4. fo. 243.
 Deus vult omnes homines saluos fieri. lib. 1. fo. 481. lib. 2. fo. 26. 39.
 Deus facienti quod in se est quomodo adest et succurrit. lib. 1. fo. 30. 31. lib. 2. fo. 26. 27. 39. et lib. 4. fo. 243.
 Deum diligere vel ei seruire propter aliquod premium an liceat. lib. 1. fo. 258. 363.
 Dilectio Dei triplex. Item duplex, naturalis et supernaturalis. Et qualis requiratur et sufficiat ad gratiam. lib. 1. fo. 28. 29. 30. 31.
 Denunciare vel reuelare seipsum vel alium criminofum occultum quomodo quis teneatur ad mandatum superioris iuramento vel excommunicatione aggrauatum. lib. 1. fo. 344. 345. 349. 350.
 Desiderare caritatem gratie vel glorie ex aliqua causa an liceat. lib. 1. fo. 233.
 Defensio sui moderata contra violentiam licita cuique est. lib. 1. fo. 315. 316. lib. 4. fo. 282. 284. 301. 306. 314. 315.
 Dictamen preceptiuum, infra, Prudentia.
 Dies et anni indulgentiarum qui et quales sint hic et in purgatorio. lib. 5. fo. 464. 465.
 Diffinitio de fide multiplex. lib. 1. fo. 150. lib. 4. fo. 270. 271. 272. 273.
 Diffinire aliquid esse de fide vel contra eam ad quem pertineat. lib. 1. fo. 149. 150. lib. 4. fo. 239. 245. 258. 260. 275.
 Dispensare cum incestuoso quis possit. libro. 1. fo. 128.
 Dispensare in casibus occultis matrimonij et huiusmodi de iure Pape reseruatis quis possit. lib. 1. fo. 121.
 Dispensare in voto solenni castitatis vel religionis an Papa possit. lib. 1. fo. 213.
 Dispensare ut homo faciat contra conscientiam an Deus possit. lib. 3. fo. 191. 192.
 Dispensare in matrimonio tantum rato non confirmato an Papa possit. lib. 1. fo. 216.
 Dispensare in pluralitate beneficiorum quis possit. lib. 1. fo. 184.
 Dispensare in residentia prelatorum quis possit. lib. 1. fo. 176. 177. 179.
 In dispensando preponendum est bonum commune maius. lib. 4. fo. 309. 310.
 Dispensatus sine causa legitima in lege humana an sit tutus in conscientia. lib. 4. fo. 311.
 Dispensans an dispensatus sine causa quis grauius peccet. lib. 4. fo. 311.
 Dispensare in aliquibus legibus nunquam expedit nec licet. lib. 4. fo. 310. 311.
 Dispensare in legibus Ecclesie an Papa possit. lib. 4. fo. 308. 309.
 Dispensationi inique causam prestat et ea vtes an peccet. lib. 4. fo. 309. 310. 311.
 Dispensationes in gradibus prohibitis occultis secundum bullas et alias concessiones quomodo secreta fieri debeant per commissarios. li. 5. f. 494.

Ad dispensandum et commutandum vota vtrum licentia extendatur ad futura. lib. 5. fo. 472. 473.
 Dispensare in obligatione quesita Deo quomodo potest Ecclesia quomodo non. li. 5. fo. 334. 376. 377.
 Dispensabilium rerum triplex genus. lib. 5. fo. 425.
 Dispensatio thesauri spiritualis fit in sacramentis et in indulgentijs aliter et aliter. lib. 5. fo. 344. 345. fo. 432. 433.
 Dispensatio duplex, scilicet sine quantitatis taxatione et cum ea. lib. 5. fo. 423. 432. 433.
 Dispensatio sine causa nulla est. Sine sufficiente autem causa aliquando nulla aliquando culpabilis sed valida est. lib. 5. fo. 420. 425. 432. 433.
 Distribuenda sunt in pauperes bona clericorum. lib. 1. fo. 167.
 Distributio completa in terminis diuinis an sit. lib. 1. fo. 414.
 Distinguere non debemus vbi ius non distinguit. lib. 4. fo. 298. lib. 5. fo. 369.
 Diuina nomina quotuplicia. lib. 1. fo. 414.
 In diuinis terminis quomodo loquendum et arguendum sit. lib. 1. fo. 413. vsq; . 429.
 Doctorum sanctorum concors sententia in fide est manifestum signum veritatis: et illi standum est. lib. 4. fo. 228. vsq; . 234.
 Doctores quomodo possunt exponere sacra scripturam. Ibidem. et fo. 304.
 Doctorum concors sententia et sensus semper resellitur ab hereticis. lib. 4. fo. 228.
 Doctores omnes sacros in fide et moribus et in expositione sacre scripture decipi et errare impossibile est stante lege. lib. 4. fo. 228. 229.
 Doctores quando dissident inter se: cui eorum sententie vel opinioni standum sit. lib. 2. fo. 11. 14. et lib. 4. fo. 230. 231.
 Doctorum scholasticorum auctoritas. li. 1. fo. 160. 161.
 Doctorum sententie contradicens aliquando hereticus, aliquando temerarius tantum est. li. 1. fo. 160. 161.
 Doctoris alicuius approbati sententia excusat et sufficit ad probationem. lib. 2. fo. 13. 14.
 Dolus et culpa in quo differant et quotuplex sit. lib. 2. fo. 135. 136.
 Dominica dies an sit de iure diuino: Et qui tunc non potest audire missam an teneatur ad aliquem actum laicie vel dilectionis Dei. lib. 1. fo. 88. 90.
 Dominiu temporale mundi vtrum Christus Papa et Imperator habeant. lib. 1. fo. 490. 491.
 Domini temporales an teneantur satisfacere famulis suis seruientibus pro salario valde diminuto. Et an ipsi famuli possint id suffragari in recompensam. lib. 1. fo. 265. 275.
 Dormientes vtrum in somno vsu rationis vel liberi arbitrij possint habere, et mortaliter peccare, vel mereri. lib. 2. fo. 97.
 Dubium quid sit. lib. 2. fo. 156.
 Dubium practicum et speculatiuum, absolutum et respectiuum. lib. 2. fo. 169. 187.
 Dubitatio aliqua an stet cum fide. lib. 2. fo. 174. 175.
 Dubitans speculatiue debet etiam practice dubitare nisi iusta causa excusetur. lib. 2. fo. 169. 185.

Dubitans an vxor quam habet sit sua quomodo se debeat habere. lib. 2. fo. 183. vsq; 186.

¶ De dubijs latius supra, Conscientia.

E

Eriorum peccata an nouam habeant culpā vel maliciam. lib. 2. fo. 91. 92.

¶ Ecclesia est vna sancta catholica et apostolica. lib. 4. fo. 215.

Ecclesia quomodo est tota pulchra et sine macula. lib. 4. fo. 217. 255.

Ecclesia nunquam deficiet neq; vera fides in ea. lib. 4. fo. 217. 264. 265.

Ecclesia in vno tantum manere non potest. lib. 4. fo. 216.

Ecclesia constat ex iustis et peccatoribus etiā pre scitis. lib. 4. fo. 250.

De Ecclesia an sint excōmunicati, scismatici, heretici, et apostate a fide. lib. 4. fo. 253. 316.

Ecclesia militans est visibilis et manifesta. lib. 4. fo. 250.

Ecclesia non duplex sed duplex eius pars, scilicet bonorum et malorum. lib. 4. fo. 255.

Ecclesia catholica est semper et vbiq; et apud omnes fideles eandem veram fidem habens. lib. 4. fo. 215. 216. 217.

Ecclesia in fide et moribus errare et deficere tota non potest. lib. 4. fo. 218. 264. 265.

Ecclesia vel Papa in canonizatione sanctorum an errare possit. lib. 4. fo. 317. lib. 5. fo. 440.

Ecclesia etiam que nunc est potest declarare fidē et sacram scripturam: non tamen eam mutare neq; nouum articulum fidei condere. lib. 4. fo. 219. 220.

Ecclesia huius temporis quomodo est eiusdem auctoritatis cum Ecclesia primitiua, et quomodo exceditur ab illa. lib. 4. fo. 218.

Ecclesia an sit maioris auctoritatis quam sacra scriptura vel Euangelium. lib. 4. fo. 218.

Ecclesie catholice et vere fidei tria certissima signa sunt hec, Sanctitas miraculis comprobata, Antiquitas traditionum et successionis pontificum, et concursus doctorum omnium sensus in fide et moribus. lib. 4. fo. 224.

Ecclesia simul cum Papa non habet maiorem potestatem iurisdictionis quam solus Papa: licet habeat maiorem certitudinem illustrationis infallibilitatis et plura dona. lib. 4. fo. 250. 274. 275. 285. 287.

Ecclesia vel Concilium an sit supra Papam vel econuerso. lib. 4. fo. 250. 274. 275.

Ecclesiam quomodo representet Concilium generale. lib. 4. fo. 240. 245. 287.

Ecclesia vniuersalis an habeat maiorem potestatem quam Ecclesia Romana. lib. 4. fo. 285. 295.

In Ecclesia Romana nunquam defecit neq; deficiet vera fides. lib. 4. fo. 234. 235. 264. 265. 276.

Ab vrbe Ro. an sedes Apostolica possit alio trā ferri. lib. 4. fo. 237.

Ecclesia Ro. et sedes Apostolica diffiniendo de fide et moribus errare non potest: et oppositū

dicere hereticū est. lib. 4. fo. 235. 264. 265. 267. Ecclesia Romana a Christo fuit instituta caput omnium Ecclesiarum: et habet sua priuilegia super omnes atq; primatum. lib. 4. fo. 235. 276. 287. 288.

Ecclesie catholice tribunal et iudicium et sedes Apostolica est in Ecclesia Ro. et quod et quale illud sit. lib. 4. fo. 235. 277. 287. 288.

Ecclesia an habeat a Christo immediate potestatem. lib. 4. fo. 244. 277. 285. vsq; 290. 331.

Ecclesie catholice et Romane consensui et vsur generali standum est contra omnes nouitates in fide et moribus. lib. 4. fo. 216. 219. 256.

Ecclesia habet varios gradus et officia semper. lib. 4. fo. 216.

Ecclesia quomodo accepit clauas a Christo et vni tas Ecclesie in beato Petro. lib. 4. fo. 288.

Dic Ecclesie, Math. 18. quomodo intelligitur. lib. 4. fo. 288. 289.

Ecclesia tenetur sequi sententiam Pape et Concilij in rebus fidei. lib. 4. fo. 240. 262.

Ecclesia quomodo est libera quomodo non. lib. 4. fo. 283.

Ecclesia multipliciter accipitur. lib. 4. fo. 306.

Ecclesiam scandalizans peccatum quod et quale est. lib. 4. fo. 306.

Ecclesie intentioni quomodo omnes etiam Papa in suo ministerio se conformare teneantur. lib. 4. fo. 287.

Ecclesia an possit Papā deponere, punire, et eius potestatem impedire vel limitare, supra, Concilium, infra, Papa.

In Ecclesia est potestas remittendi peccata quoad culpam et penam. lib. 5. fo. 359. 377.

Ecclesia potest concedere indulgentias. lib. 5. fo. 359. 360.

Ecclesia quomodo potest absoluere et ligare et obligare et facere reos apud Deum. lib. 5. fol. 376. lib. 4. fo. 319.

Ecclesia an habeat potestatem in purgatorio, et an possit mortuos excōmunicare, infra, Papa.

Ecclesia et Papa an habeat potestatem in actus occultos anime pure interiores. lib. 4. fo. 319.

Ecclesia neminem decipit. lib. 5. fo. 436. 441. 442.

¶ In electionibus an semper ceteris paribus preponendus sit is qui semper fuit bonus ei qui aliquando fuit malus. lib. 1. fo. 446.

¶ Elemosina quibus quādo et quomodo sit obligatoria. lib. 1. fo. 220. vsq; 229. fo. 172.

Ad elemosinam clerici specialiter tenentur de residuo decentie. lib. 1. fo. 167. 172.

Elemosina an sit preponenda acquisitioni indulgentiarum et alijs operibus. lib. 5. fo.

¶ Emerere vel vendere pro precio corrente an licite possit qui solus scit penuriam vel abundantiam mercium, vel augmentum vel diminutionem precij vel monete proxime futuram. lib. 1. fo. 134.

¶ Epikeia vel equitas quid sit, et ad quid et quomodo valeat in legibus et dubijs intelligēdis.

lib. 3. fo. 204. 205.

¶ Episcopi an suā potestatem habeant immediate a Christo an a Papa. li. 4. f. 327. 331. infra, Prelatus. Episcopus in quibus potest dispensare. lib. 1. fo. 125. Vide etiam infra, Prelatus.

¶ Error quid et quotuplex. lib. 2. fo. 1.

Error intolerabilis in sentētia quis et quotuplex est. lib. 1. fo. 335. 336.

Error in fide vel erronea propositio que sit. lib. 1. fo. 158.

Errare circa principia practica euidētia et per se nota eisq; dissentire ex passione malicia vel affectione an homo possit. lib. 2. fo. 50. 52. 78. 79. 81. lib. 3. fo. 195. 196.

¶ Eternum duplex. Et an sit necessarium. lib. 1. fo. 454. 474.

¶ Euangeliū scriptum vel predicatum aut reuelatum an sit maioris minoris vel equalis auctoritatis quam Ecclesia. lib. 4. fo. 218.

Euangelium quomodo diuulgandum sit inter infideles. lib. 1. fo. 505. 506.

¶ Eucharistiam summenti in statu gratie an semper ipsa gratia augeatur. lib. 1. fo. 102.

Eucharistiam sumpturus an iure diuino teneatur mortalia prius confiteri. lib. 1. fo. 141.

Eucharistiam sumens post pollutionem mortalem in somno vel vigilia an peccet mortaliter si contritus et confessus sit. lib. 1. fo. 100.

¶ Euentus quomodo augeat maliciam actus precedentis. lib. 2. fo. 94. 95. 118.

¶ Euidētia quid et quotuplex sit. lib. 1. fo. 455. lib. 2. fo. 78. 79.

Euidētie et primis principijs an homo possit dissentire. lib. 2. fo. 78. 79. lib. 3. fo. 195. 196.

¶ Execratio intellectus quomodo a passione malicia et affectione proueniat. lib. 2. fo. 50. 52. 53. 78. 79. 81. lib. 3. fo. 195. 196.

Execrari propter peccata multi permittuntur a Deo. lib. 2. fo. 9.

Execrati propter peccata quid facere debent vt a Deo illuminentur. lib. 2. fo. 8.

¶ Executor iustitie an exequi debeat sententiam iniustam. lib. 1. fo. 299.

¶ Ab exēplo et a simili quomodo valeat argumentum quomodo non. lib. 4. fo. 300. 302. 299.

Per exempla quomodo iudicandum est quomodo non. lib. 4. fo. 299. 300. 302.

¶ Excōmunicatio iniusta multiplex, et quomodo obliget et timenda sit, quomodo non. lib. 1. fo. 335. vsq; 351.

Sub excōmunicatione quando precipitur vt quis scit crimen occultum et huiusmodi reuelat, quomodo quis teneatur quomodo non. lib. 1. fo. 344. 345. vsq; 351.

Excōmunicari Papa an possit. lib. 4. fo. 316. 317.

Excōmunicari mortuus et absolui quomodo possit. lib. 5. fo. 408. 410.

Excōmunicatus dubitatus an vitādus sit. li. 2. f. 137.

Excōmunicandi modus in Ecclesia antiqua. lib. 4. fo. 289.

Excōmunicatus occultus an possit aliquando scienter celebrare. lib. 1. fo. 279. 280.

Excōmunicari an quis possit pro peccato iam omnino preterito. lib. 2. fo. 130. 131.

Excōmunicari an quis possit sine vlla premonitione. lib. 2. fo. 130.

Excōmunicationem aliasq; censuras an occultus criminolus incurrat. lib. 1. fo. 275.

F

Facere quod in se est quid sit, quidve requiratur ad id. lib. 2. fo. 6. 26. 39.

Facienti quod in se est an Deus semper et statim addit: et quomodo. lib. 1. fo. 30. 31. et lib. 2. fo. 24. 26. 39. lib. 4. fo. 243.

Factum cōtra legem an validum sit. lib. 1. fo. 260. lib. 5. fo. 395.

¶ Fauores sunt ampliandi. lib. 5. fo. 369.

¶ Fama an sit restituenda cum iactura fame et vite. lib. 1. fo. 246. vsq; 252.

¶ Famuli suffragantes a suis dñis in recōpensam salarij diminuti quomodo teneantur. li. 1. fo. 275.

¶ Fallere volentem fallere an liceat. lib. 1. fo. 323.

¶ Felicitas patrie in quo actu precipue consistat. lib. 1. fo. 331.

¶ Festi diei circumstantia an sit necessario confitenda. lib. 1. fo. 91.

Festorum institutio an sit de iure diuino faciēda. lib. 1. fo. 89.

An is qui die festo missam audire non potest teneatur alio actu Deū tunc colere. lib. 1. fo. 90.

In die festo non tenemur Deum diligere neq; cōteri de peccatis. lib. 1. fo. 90.

¶ Fides quid et quotuplex sit, et quomodo differat ab opinione. lib. 3. fo. 155.

Fides an compatiatur aliquam dubitationem. lib. 3. fo. 174. 175.

Fides cum reuelatione Prophetarum et Apostolorum quomodo maiorem illis certitudinem dedit quā nostra fides cōmunis. lib. 3. fo. 175.

Propositio de fide que sit. lib. 1. fo. 146.

Propositio sapiens fidem et accedens ad fidē que sit. lib. 1. fo. 151.

Propositio de pietate et probabilitate fidei et accedens ad fidem que sit. lib. 1. fo. 151. 152.

De fide aut contra fidem aliquid esse quis possit diffinire. lib. 1. fo. 149. 150. lib. 4. fo. 239. 245. 258. 260. 275.

De fide aut contra fidem aliquid esse potest multipliciter diffiniri per Papam et Concilium. lib. 1. fo. 50. lib. 4. fo. 270. 271. 272. 273.

Fidei obiectum duplex. lib. 1. fo. 146.

Fides quomodo formatur charitate. lib. 2. fo. 77.

Fides de Deo explicita vel eius cognitio supernaturalis an semper fuerit simpliciter omnibus necessaria ad salutem. lib. 2. fo. 34. 32. 33.

Fides Christi implicita vel explicita quādo et quomodo fuerit omnibus simpliciter necessaria ad salutem. lib. 2. fo. 34. 40.

Fides de Christo implicita que sit. libro. 2. folio. 34. 35.

Fidei de Deo an detur ignorantia inuincibilis. 2. fo. 22. 134. 36.
 Fidei de Christo an detur ignorantia inuincibilis. lib. 2. fo. 24. 40. 42.
 Ex defectu fidei an omne fidelium peccatū procedat. lib. 2. fo. 77.
 Peccator alias fidelis an vere dicat, Credo in Deum. lib. 2. fo. 77.
 Fides vera est vna et eadem semper et vbiq; et apud omnes fideles. lib. 4. fo. 215. 217. 257.
 Fides vera in Ecclesia catholica nunquam deficere potest. lib. 4. fo. 217. 218. 264. 265.
 Fides vera in Ecclesia Ro. nunquā deficit neq; deficiet. lib. 4. fo. 234. 235. 264. 265. 276.
 Fides sicut et Ecclesia in vno tantum homine manere non potest. lib. 4. fo. 216.
 Fidei vere et Ecclesie catholice tria signa certissima. lib. 4. fo. 224. 225.
 De Fide credende sunt generales traditiones Ecclesie vltra ea que in sacra scriptura expressa sunt. lib. 4. fo. 219.
 Fides non compatitur varietates et nouitates in ea: et hec sunt certa heresum signa. lib. 4. fol. 256. 225.
 Fidei credibilium sunt quinque iudices aut gradus eorum aut testimoniorum eius. lib. 4. fo. 257. 258.
 In Fide et moribus diffiniendo Concilium generale et Papa faciens quod in se est errare non potest. Vide, Concilium, Papa.
 Ad fidem infideles cogēdi non sunt. li. i. fo. 445. 505. 506. lib. 4. fo. 299.
 Ad fidem quomodo trahendi sunt infideles. lib. 1. fo. 505. 506. 445.
 ¶ Finis prestat his que sunt ad finem quomodo. lib. 4. fo. 286.
 Finis multiplex principalis et minus principalis, et quis horū vitiat actum. lib. 1. fo. 263. 264.
 Propter finem vel premium tēporale vel spirituale ab eo separatū an liceat seruire Deo ipsumq; diligere. lib. 1. fo. 257. 263. 264.
 Finis precepti duplex: et quis eorum cadat sub precepto. lib. 1. fo. 91. 92.
 Finis aliquando est obiectum aliquando circumstantia actus. lib. 2. fo. 109. lib. 5. fo.
 Ad malum finem quomodo potestas sit vel non sit. lib. 4. fo. 303. 307. Infra, Potestas.
 Fini speciali precepto ea que cōtrariantur prohibentur etiam ipso precepto. lib. 1. fo. 92.
 Qualis vnusquisq; est talis ei finis videtur. lib. 2. fo. 78. 79. 81.
 ¶ Fomes peccati quid sit. lib. 1. fo. 381.
 Fomitē peccati an habuerit Christus et beata virgo Maria. lib. 1. fo. 381.
 ¶ Fornicari pro saluanda vita vel vitādo alio peccato an liceat. lib. 1. fo. 236.
 ¶ Fraude fraudem elidere an liceat. libro. 1. fol. 395.
 ¶ Fructus missę vel sacramenti quantus participatur ab eo cui applicatur. Infra, Missa.

¶ Furans in recompensam eius quod sibi debetur an restituere teneatur. lib. 1. fo. 265.
 ¶ De futuris contingentibus. lib. 1. fo. 447.
 G
 Gratia an per quodlibet opus meritorium augeatur. lib. 1. fo. 104. 105. 106. 107.
 Gratia an differat a charitate. li. 1. fo. 104. 105.
 Gratie Pape et legatorum quantum durant, et an possint reuocari. lib. 5. fo.
 ¶ Ex genere Iudeorum vel sarracenorum procreati an licite repellantur a dignitatibus seu muneribus et cōgregationibus aliquibus. lib. 1. fo. 432.
 ¶ Generale verbum et clausula secundum ius debet intelligi. lib. 1. fo. 344. 345. 426. et lib. 5. fol. 371. 372.
 H
 Habitus infusi quomodo augeantur. lib. 1. fo. 104. 105.
 ¶ Heresis vel heretica propositio que sit, et quomodo differat ab errore in fide. lib. 1. fol. 152. 158.
 Heresim sapiens propositio que sit. lib. 1. fo. 157.
 Hereticam propositionem diffinire aut de fide quis potest. Supra, Fides.
 Hereticus relapsus quis sit. lib. 1. fo. 156.
 Heretici an sint de Ecclesia. lib. 4. fo. 253.
 Hereticum est diffinitioni Pape vel Concilij in fide et moribus non stare: et qualis ea diffinitio debeat esse. Supra, Concilium, Ecclesia, Fides. Infra, Papa.
 Hereticare an possit Papa. lib. 4. fo. 247. 248. 261. 315. Infra, Papa.
 Hereticus occultus ab episcopo potest absolui. lib. 1. fo. 125.
 ¶ Homicidium quod prohibetur iure naturali et diuino. lib. 1. fo. 300. 301.
 ¶ Occidere seipsum ex mandato iudicis an quis licite possit. lib. 1. fo. 287.
 Occidere inuaforem ex intentione an liceat. lib. 1. fo. 315.
 Occidere insidiantem vite an liceat. lib. 1. fo. 322.
 Homicidium voluntarium reseruatum in bulla Cruciate quid sit. lib. 5. fo. 493.
 Homicida quomodo teneatur restituere. lib. 1. fo. 251. 252.
 ¶ De hoc, infra, Occisio.
 ¶ Honor quid sit, et quomodo differat ab adoratione et veneratione. lib. 1. fo. 70.
 ¶ Que sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se quomodo. lib. 1. fo. 421.
 I
 Idolatre an possint debellari vt relinquāt idolatriam. lib. 1. fo. 498. 505.
 ¶ Ieiunij preceptū an violetur per excessiuā rei non prohibite manducationē vel quantitatem. lib. 1. fo. 99.
 ¶ Ignorantia quid et quotuplex sit. lib. 2. fo. 1.
 Quid requiratur ad faciendū quod in se est vt ignorantia cēleatur inuincibilis et excuset. li. 2. f. 6.

Vt inuincibiliter quis ignoret sequendo aliquā opinionem erroneam, et excusetur quid requiratur. lib. 2. fo. 11. 12. vsq; 21.
 Ignorantia inuincibilis in quibus cadere potest, in quibus non. lib. 2. fo. 22.
 Ignorantia inuincibilis de Deo an dabilis sit. lib. 2. fo. 22. 34. 36.
 Ignorantia inuincibilis de Christo et eius fide an sit. lib. 2. fo. 24. 40. 42.
 Ignorantia an sit speciale peccatum, et quando. lib. 2. fo. 43.
 Ignorantia an sit causa peccati, et quomodo. lib. 2. fo. 47.
 Ignorantia quomodo facit inuoluntarium: et nō voluntarium. lib. 2. fo. 47. 48.
 Quid sit peccare ignoranter, ex ignorantia, ex fragilitate vel passione; ex malicia vel ex habitu. lib. 2. fo. 49.
 Ignorantiam et cecitatem mentis quomodo inducat passio et malicia, et quomodo hec preualeant contra rationem; supra, Error, Excectio. lib. 2. fo. 50. 52. 78. 79. 81.
 Ignorantia an sit in omni peccato vel aliquis defectus rationis aut fidei. lib. 2. fo. 74. 77.
 Omnis malus est ignorans, et quomodo. libro. 2. fo. 80.
 Ignorantia omnis an excuset a culpa, et quomodo. lib. 2. fo. 82.
 Ignorantia omnis inuincibilis iuris vel facti precedens ex nulla culpa proueniens an omnino excuset a culpa. lib. 2. fo. 88.
 Ignorantia omnis inuincibilis precedens sed ex culpa proueniens vt est ignorantia culpabiliter ebriorum an omnino excuset a culpa. lib. 2. fo. 91. 92.
 Ignorantia inuincibilis concomitans iuris vel facti an omnino excuset a culpa. libro. 2. fo. 100.
 Ignorantia aliqua inuincibilis aggrauat culpam. lib. 2. fo. 89. 91.
 Ignorantia inuincibilis affectata an simpliciter augeat culpam. lib. 2. fo. 104.
 Ignorans partim inuincibiliter partim vincibiliter, an sic operando peccet. lib. 2. fo. 90.
 Ignorantia vincibilis crassa et supina iuris vel facti an excuset vel aggrauet culpam aliquando. lib. 2. fo. 105.
 Ignorantia probabilis iuris vel facti an omnino excuset a culpa. lib. 2. fo. 106.
 Ignorantia inuincibilis an excuset omnino actū a malicia morali, ita vt nō sit neq; dicatur peccatum actus ille. lib. 2. fo. 109. 110.
 Ignorantia inuincibilis an ita excuset a malicia morali quod talis actus sit et dicatur moraliter bonus. lib. 2. fo. 110. 111.
 Ignorantia an mutet speciem moralem actus vel peccati. lib. 2. fo. 117. 118.
 Ignorantia venialis an excuset a mortali culpa: et mortalis vtrum aggrauet mortaliter. lib. 2. fo. 121.

Ignorantia inuincibilis tantum pene an excuset a culpa et pena legis violatę. lib. 2. fo. 122.
 Ignorantia facti tantum non iuris an excuset a pena legis. lib. 2. fo. 123.
 Ignorans inuincibiliter legem humanam an eius penam incurrat cōmittens actum per eam simul et per aliam legem diuinam vel naturalem sibi notam prohibitum. lib. 2. fo. 128.
 Ignorantia inuincibilis facti vel iuris an excuset a pena iuris humani non sciēter neq; dolose sed ex lata culpa violati. lib. 2. fo. 135.
 Peccatum ex Ignorantia est leuius quam ex passione vel malicia. lib. 2. fo. 137.
 Peccatum ex ignorantia difficilius curatur et periculosius est. lib. 2. fo. 141. 142.
 In actibus a culpa mortali per ignorantiam, coactionem vel impossibilitatem excusatis an liceat complacere ante vel post illam ignorantiam vel impossibilitatem. lib. 2. fo. 143.
 ¶ Illegitimus occultus an sit irregularis sacros ordines suscipiendo. lib. 1. fo. 279.
 ¶ Imaginū adoratio et pictura, supra, Adoratio.
 ¶ Impedimentum habens occultum matrimonij per quem possit dispensari: et quid interim faciet. lib. 1. fo. 121. 125.
 ¶ Imperator an sit dominus mundi. lib. 1. fo. 491.
 ¶ Imperium an intellectus an voluntatis sit. lib. 2. fo. 59. 60.
 ¶ Impossibile reale et logicū an sit dabile, significabile, intelligibile, et volubile. lib. 2. fo. 65. 66.
 ¶ Imprudentia, infra, Prudentia.
 ¶ Incestuosi pena secundum ius, et a quo potest dispensari. lib. 1. fo. 126. 128.
 ¶ Inconsideratio sicut ignorantia est in omni peccato. lib. 2. fo. 74. 77.
 ¶ Indigentibus remedio quomodo medicus aduocatus et alij succurrere teneantur. lib. 1. fo. 220. 223. 227.
 ¶ Indifferens actus quomodo detur. lib. 2. fo. 109.
 ¶ Indulgentia quid et quotuplex. libro. 5. fo. 336. fo. 393. 399.
 Indulgentia per modum suffragij quid sit. lib. 5. fo. 396. 397. 399.
 In Indulgentie cōcessione quot actus cōcurrunt. lib. 5. fo. 338. 342. 346.
 Indulgentia differt a cōmunicatione bonorum et sue communitatis. lib. 5. fo. 337. 338. fo. 486. vsq; 491.
 Ad Indulgentias requiritur thesaurus de quo fiat. lib. 5. fo. 345.
 Indulgentiarum thesaurus constat ex superabundantibus satisfactionibus Christi et sanctorū. lib. 5. fo. 345. 347.
 Per Indulgentias que pene remittantur. lib. 5. fo. 351. 356. 366. 367.
 Indulgentia a culpa et pena an sit. li. 5. fo. 365. 366.
 Indulgentias Ecclesia concedere potest, et quomodo. lib. 5. fo. 359. 360.
 Indulgentia plenaria, plenior, et plenissima, et iudicialis quid sit. lib. 5. fo. 378. 379.

Indulgentiarum vsus quando cepit in Ecclesia. lib. 5. fo. 361. 362. 363.
Vltra Indulgentiam plen. quare conceduntur tot quadragene. lib. 5. fo. 381.
Indulgentiarum abundantia quare nunc potius quā olim. lib. 5. fo. 363. 364. fo. 415.
Indulgentias negare hereticum est. lib. 5. fo. 362. 363. 401.
Indulgentie nō profunt existentibus in inferno. lib. 5. fo. 366. fo. 444.
Indulgentie solum profunt existentibus in gratia. Ibidem.
Indulgentias a se concessas prelati quomodo lucratur. lib. 5. fo. 391. 392. 393. 399.
Per Indulgentias an remittantur penę iniunctę et non iniunctę. lib. 5. fo. 367.
Indulgentie an sint stricti iuris et strictę interpre-
 tandę. lib. 5. fo. 371. 372. 373. 467.
Per Indulgentias remittitur pena Deo debita in vtroq; foro. lib. 5. fo. 574.
Indulgentias qui, et quibus, et in qua quātitate concedere possunt. lib. 5. fo. 381. 382. 385. 389. 394.
Indulgentias concedendi potestatem an det consuetudo. lib. 5. fo. 389.
Indulgentias non potest concedere excommunicatus nec hoc alteri committere. Potest tamen subito dare licentiam vt eas ab altero lucratur, sicut et qd ab alio absoluat a peccatis quodq; se illi subiciat. lib. 5. fo. 390.
Indulgentiam in qua quātitate potest episcopus aliusq; prelati concedere. lib. 5. fo. 394.
Indulgentias per modum suffragij animabus purgatorij Papa concedere potest. lib. 5. fo. 403.
Per Indulgentiā plen. vtrum anima statim liberetur a purgatorio: et quare queruntur alię indulgentie et alia suffragia. lib. 5. fo. 411. 414.
Per Indulgentias vtrum Papa possit totum purgatorium euacuare. lib. 5. fo. 416.
Ad lucrandum Indulgentiā alteri viuo aut defuncto an requiratur quod faciens pro illo opus pium sit in gratia. lib. 5. fo. 414.
Indulgentias per modum suffragij an episcopi possint concedere defunctis. lib. 5. fo. 417.
Ad lucrandum Indulgentiā que requirantur lib. 5. fo. 418.
Ad lucrandum Indulgentiam quantum sonat an requiratur causa pia et proportionata quātitati ipsius Indulgentie. li. 5. fo. 419. 420. vsq; 436.
Causa Indulgentie est aliud a causa cōcedentis indulgentiam vel a causa concessiois Indulgentie. lib. 5. fo. 419. 434. 438.
Causa pia Indulgentie que et quale opus sit. lib. 5. fo. 419. 436. 438.
Indulgentie indiscrete que sint. lib. 5. fo. 484.
Causa pia Indulgentie non absolute ex obiecto sed etiā ex relatione et circumstantijs consideranda est. lib. 5. fo. 419. 427. 435.
Indulgentia maior et minor pro eadem causa dari potest. lib. 5. fo. 421. 422. 423. 435.
Indulgentia tot dierum et annorum hic et in pur-

gatorio quomodo intelligatur. lib. 5. fo. 431. 463. 464.
Indulgentiam concedere pro elemosina vel alia pia cōtributione nō est symonia, sicut nec profone ieiunio et visitatione Ecclesie. li. 5. fo. 437.
Indulgentia orantibus per calculos benedictos et potantibus post prandium quomodo valeat, quomodo non. lib. 5. fo. 439.
Indulgentie causa sufficiens an semper sit ea que per Papam in bulla proponitur. lib. 5. fo. 440. 459. 460.
Indulgentia an valeat quantum sonat. lib. 5. fo. 441. 442. 459. 460.
Ad indulgentiam lucrandum que requiratur ex parte illam lucrantis. lib. 5. fo. 442.
Indulgentiam vtrum lucratur qui moritur in via peregrinationis aut visitationis. libro. 5. fo. 443.
Ad Indulgentiam lucrandū an vltra statum gratie requiratur alia dignitas. lib. 5. fo. 460. 461.
Quare conceduntur tot millia annorum Indulgentie quot nec hic nec in purgatorio esse nec homines pati possunt. lib. 5. fo. 431. 465.
Indulgentiam vnus pro alio et per alium quomodo lucrari potest. lib. 5. fo. 451. 452.
Qui vadit pro alio Romam pro Indulgentia an lucratur illam solus vel etiā alius. lib. 5. fo. 452.
Indulgentiā an lucratur is qui partē tantū operis pij taxati adimplet. lib. 5. fo. 443. 460.
Indulgentiam lucraturus quando tenetur esse in gratia. lib. 5. fo. 446. 447. 448.
Pro lucranda Indulgentia opus pium taxatum an debeat fieri in gratia: et an debeat esse meritum, et moraliter bonum. lib. 5. fo. 446. 447. 448. 449. 450. 451.
Ad lucrandum indulgentiam quam intentionem homo habere debeat. lib. 5. fo. 443. 449. 450. 451.
Ad lucrandum Indulgentiam de contritis et confessis an requiratur confessio tunc faciendā, et qualis. lib. 5. fo. 453. vsq; 458.
Ad lucrandum Indulgentiam an requiratur quod confessor aut alius eam concedat tale opus pium facienti, an ipso facto eam lucratur. lib. 5. fo. 456. 457.
Vt Indulgentiam concessam pro opere pio inde terminato quis lucratur, quomodo intelligatur tale opus faciendū, puta porrigentibus manus adiutrices et huiusmodi. li. 5. fo. 440. 443. 459. 460.
Indulgentias concessas pijs locis possunt lucrari clerici et religiosi ipsorum locorum. lib. 5. fo. 463.
Existentis in mortali an possit alteri viuo et defuncto acquirere indulgentiam. lib. 5. fo. 452.
Indulgentias concessas interessentibus diuini et pijs locis possunt aliquando lucrari qui presentitate foris existunt. lib. 5. fo. 463.
Indulgentias quōties quis lucrari possit. lib. 5. fo. 466. 469.
Indulgentiarū regulę Cancellarie. li. 5. fo. 467. 469.

De Indulgentia an tantum lucratur quis vnā vice sicut altera. lib. 5. fo. 467. 468.
Eandem Indulgentiam vtrum toties quis lucratur quot bullas habet. lib. 5. fo. 468. 469.
Indulgentia quando incipit finitur et suspēditur vel reuocatur et durat. lib. 5. fo. 470.
In concessione Indulgentie qualis forma sit. lib. 5. fo. 474.
Indulgentia et absolutio a peccatis in articulo mortis quomodo cōcedenda sit. lib. 5. fo. 474. 475. 476.
Virtute bullarum absoluentes a culpa et pena dicentes quod per eas homo restituitur ad innocentiam: baptisimi taxantur et puniuntur. lib. 5. fo. 485.
Indulgentias indifferetas religiosi predicantes puniuntur. lib. 5. fo. 484.
Indul. lucrari an prestet quam alia bona facere. lib. 5. fo. 482. 483. 351.
Prestat acquirere Indul. pro defunctis quā eos relinquere vt in purgatorio satisfaciant. lib. 5. fo. 482. 483.
Indulgentias lucrari an prestet quam eam quanti- tatem pauperibus erogare. lib. 5. fo. 483.
Indulgentias plen. vrbis Ro. an quis lucratur virtute Cruciate. lib. 5. fo. 485.
¶ Inferni aliqua pena an per Indulgentias remittatur et per Ecclesie suffragia. li. 5. fo. 366. 444.
Pro existentibus in Inferno nullus satisfacere potest. lib. 5. fo. 444.
Pro existentē in Inferno an liceat orare. lib. 1. fo. 410. 413.
De Inferno an aliqui aliquando sint resuscitati. lib. 1. fo. 415.
¶ Infidelitas que et an peccatum sit. lib. 2. fo. 33.
Infideles an vere vel verum Deum colant et adorent. lib. 1. fo. 328.
Infideles ad fidē cogendi non sunt et quomodo. lib. 1. fo. 445. 505. 506. 507. lib. 2. fo. 299.
Super Infideles an Papa habeat potestatem. lib. 1. fo. 408.
¶ Innocentem probatum nocentem an iudex debeat cōdēnare. lib. 1. fo. 295.
¶ Inimiciorū vel odij signa ostēdere nō saluati- do nec loquendo an liceat. lib. 1. fo. 229.
¶ Iniusta sententia an teneat et timenda sit in cōscientia. lib. 1. fo. 335. 340.
Iniusta lex que sit: et an obliget. lib. 1. fo. 337. 340. lib. 4. fo. 307.
Iniustam sententiam an minister iudicis debeat exequi. lib. 1. fo. 299.
¶ Irregularitas contrahitur ex facto ignorato dā do operam rei illicite et etiam rei licite sed in caute. lib. 2. fo. 125. 126. 127.
Irregularitas sepe sine culpa et pro solo peccato veniali contrahitur. lib. 2. fo. 127.
Irregularitatem pro facto et peccato occulto an quis contrahat ipso facto. lib. 1. fo. 275. 276.
Irregularis an sit illegitimus occultus. libro. 1. fo. 279.

Irregularitas aliqua est censura aliqua non. lib. 5. fo. 493.
Ab Irregularitate mentali absolui quid sit. lib. 5. fo. 492.
¶ Insulani an possint debellari propter idolatriā et vt illam relinquunt. lib. 1. fo. 408. 505. 506.
Ab Insulanis vel ab Indis capta quomodo sint restituenda. lib. 1. fo. 324.
¶ Insignia Christi quomodo sint adoranda. lib. 1. fo. 85.
¶ Intellectus an prestet voluntati. lib. 1. fo. 333.
Intellectus an precipiat et moueat voluntatem. lib. 2. fo. 58. 59.
In intellectu an sit libertas prius quam in voluntate. lib. 2. fo. 63.
Intellectus an prius cognoscat magis vniuersale. lib. 1. fo. 429.
¶ Interpretanda est latissime concessio principis in fauorabilibus. lib. 5. fo. 370.
Interpretanda est strictę indulgentia, et cōcessio odiosa. lib. 5. fo. 371. 372. 373. 467.
Interpretanda sunt secundum ius verba iudicij generalia. lib. 1. fo. 344. 345. 426. libro. 5. fo. 371. 372.
Interpretatio semper faciendā est vt vitetur peccatum. lib. 5. fo. 473.
¶ Inuoluntarium, quid sit. lib. 2. fo. 47. 48. 138.
¶ Iubileus quid sit et quomodo differat ab indu- gentia plen. et plenissima, et quare sic vocetur, et quando inceptit. lib. 5. fo. 379. 380.
¶ Iudei et infideles vtrum vere vel verum Deum adorent. lib. 1. fo. 328.
Ex Iudeorū genere nati vtrum licite repellantur ab officijs et congregationibus. lib. 1. fo. 432.
¶ Iudex an debeat iudicare secundum allegata et probata. lib. 1. fo. 295.
Iudicis verba generalia secundum ius intelli- genda sunt. lib. 1. fo. 344. 345. 426. lib. 5. fo. 371. 372.
Iudex in mortali suum officium exercens an peccet. lib. 1. fo. 405.
Iudicare aut agere secundum exempla quando liceat quando non. lib. 4. fo. 299. 300. 302.
Iudex an ordinem iuris semper seruare debeat. lib. 1. fo. 295. 297. 314. 315.
¶ Iudices quinq; ad veritatem fidei cognoscen- dum. lib. 4. fo. 257. 258.
¶ Idem ius an sit semper vbi eadem ratio est. lib. 1. fo. 123. 124.
¶ Ius sibi dicere quisq; potest in rebus suis deficiente superiore qui ius dicat. li. 1. fo. 275. li. 4. f. 302.
¶ Iurisdicōio tota Ecclesiastica deriuatur a Papa immediate vel mediate. lib. 4. fo. 244. fo. 249. 250. 274. 277.
Iurisdictionem in seipsum nemo potest exercere, nec alteri dare. lib. 5. fo. 392. 393.
Iurisdictionis potestatem in purgatorio Papa nō habet. lib. 5. fo. 402. vsq; 411.
Iurisdictionem aliquam humanā potest dare consuetudo: non autem diuinam. lib. 5. fo. 389.

Jurisdicctio quādo potest in alieno territorio exerceri, quando non. lib. 5. fo. 349. 395.
 ¶ Iustitie actus debitos pro pecunia dare aut negare illicitum est. lib. 1. fo. 192. 257.
 ¶ Vbi ius non distinguit neq; restringit: nec nos id facere debemus. lib. 4. fo. 298. lib. 5. fo. 369.
 ¶ Iustitia originalis an fuerit in Christo et beata virgine Maria. lib. 1. fo. 389. 390.
 Iustitia originalis quid sit, et quis status eius, et qui sint eius effectus. lib. 1. fo. 386. 387. 388.
 L
 Lex penalis multiplex. lib. 1. fo. 281.
 Lex penalis ipso facto priuans dominio an etiam priuet iustam bonorū possessionē: ita quod reus teneatur etiam ante sententiā iudicis bona sua fisco vel alteri tradere. libro. 1. fo. 281.
 Lex patitur Episcopiam: quando et quomodo. lib. 3. fo. 204. 205.
 Contra legem actus factus an validus sit. lib. 1. fo. 250.
 Lex diuina non precipit: nec patitur venias: nec tollit bonā ciuilitatem aut hominum cōiūctū alias licitum: nec obligat ad aliquid vnde homo appareat inciuilis vel fatuus: nec obligat ad difficilima in se et vix possibilia. lib. 3. fol. 205. 206. lib. 1. fo. 204.
 Pro lege habendus est cōmunis sensus vitāq; bonorum hominum. lib. 3. fo. 206.
 Lex iniusta que sit et an obliget in cōscientia. lib. 1. fo. 337. 338. 339. 340. lib. 4. fo. 307.
 Lex vt iusta sit et obliget in omni casu respicit ea que vt plurimum contingunt, et valet etiam si eius ratio in particulari homine deficiat vel in aliquibus paucis, et si manet in generali adhuc obligat illos et omnes alios. libro. 4. folio. 309. 310. 312.
 Legibus et mandatis manifeste iniustis et illicitis etiam Pape non tenemur obedire. Alias autē sic si non sint manifeste iniusta etiam si dura sint. lib. 1. fo. 337. vsq; 340. lib. 4. fo. 307.
 Legibus etiam suis princeps et Papa quomodo tenetur. lib. 4. fo. 291. 309.
 Lex quomodo ad similia se extendit. libro. 4. fol. 302.
 Lex eadem an sit vbi eadem ratio est. libro. 1. fol. 123. 124.
 Legis penam an incurrat qui ignoranter contra eam egit ex lata culpa.
 ¶ Libertas voluntatis in quo stat. lib. 1. fol. 464. 467. 200. lib. 2. fo. 63. 64.
 Libertas an prius in intellectu quam in voluntate sit. lib. 2. fo. 63.
 Liber actus et deliberatus plene et semiplene. lib. 1. fo. 200. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.
 Liber actus non plene liber nec deliberatus. lib. 1. fo. 200. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.
 Liber actus cum sola apprehensione intellectus. lib. 1. fo. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.
 Liberi an sint primi motus. lib. 1. fol. 200. 202.

203. 204.
 Libertas contradictionis, contrarietatis, et cōplacentie. lib. 2. fo. 73. 112.
 Liber actus in se et in sua causa. libro. 2. folio. 73. 98. 99.
 Liber actus mediate et immediate. libro. 2. folio. 73. 112.
 Liberi arbitrij vel rationis vsum habens quis sit. lib. 1. fo. 199. 200. lib. 2. fo. 61. 62. 97.
 Liberi arbitrij vel rationis vsum an dormiens vel in somno quis habere possit. lib. 2. fo. 61. 62. 97.
 Ad liberi arbitrij vel rationis vsum puer perueniens an possit esse in solo peccato originali. lib. 2. fo. 39.
 Libertas nostre voluntatis an stet simul cum cōcursu diuino et eius voluntate scientia siue prescientia. lib. 1. fo. 467. 471.
 ¶ De Libertate, infra, Voluntas.

¶ Loquendum est in theologis secundum vsum sanctorum. lib. 1. fo. 414.

M

Maiores obligatio dupliciter accipitur, et quomodo deobligat a minori. lib. 1. fo. 219. 321.
 Maior est orbis vrbis Ro. quomodo. lib. 4. fo. 285. 295.
 Maior an sit Ecclesia vniuersalis quam Ecclesia Ro. et quam Papa. lib. 4. fo. 285. 286. 295.
 Maius est totum sua parte quomodo. lib. 4. fol. 285.
 Qui potest in maius potest in minus quomodo et quomodo non. lib. 4. fo. 304. 305.
 Maius bonum aliquando ad minus ordinatur. lib. 4. fo. 286.
 Maius bonum an semper prelegendum sit. lib. 5. fo. 483. Supra, Bonum.
 ¶ Malicia et passio quomodo peruertunt iudicium rationis, supra, Execratio.
 ¶ Malum maius postposito minori cauendum est. lib. 1. fo. 247. 248. 321. 494. lib. 3. fo. 167. 170. 171. 172. 177.
 Inter duo mala, vtrū detur perplexitas. lib. 1. fol. 247. 248. 321. lib. 3. fo. 167. 170. 171. 177.
 Malum certius postposito minus certo ceteris paribus cauendū est. lib. 1. fo. 247. lib. 3. fo. 167. 170. 171. 172.
 Malum quod est in preiudicium tertij habet rationem maioris mali magis euitandi. lib. 3. fo. 171. 177.
 Malum culpe quod bene fieri non potest, vt fornicari, mentiri, et idolatrare, non est faciendum pro saluanda vita. lib. 1. fo. 124. 236.
 Minus bonum postponendum est pro saluando maiori bono cuius illud est pars vel in quo conseruatur et non pro alio. libro. 1. folio. 235. 394. li. 4. fo. 494. Supra, Bonum.
 ¶ Maleficium maleficio destruere an liceat. lib. 1. fo. 323.
 ¶ Maria virgo fuit ab omni peccato actuali et originali. lib. 1. fo. 389.

Maria non habuit fomitem peccati. libro. 1. fo. 34.
 Maria non habuit iustitiam originalem sed aliquos eius effectus per gratiam. libro. 1. folio. 389.
 Maria an descendisset ad limbum si ante Christū mortua esset. lib. 1. fo. 390.
 Maria in triduo an fuerit mater Christi vel Dei. lib. 1. fo. 392.
 Marie assumptio gloriosa in anima et corpore an sit de fide tenenda. lib. 1. fo. 150.
 Maria an preeligeret virginitatem quam Dei maternitatem si alterum tantum horum esset habitura. lib. 1. fo. 393. 394.
 Maria an preeligeret carere peccato originali potius quam Dei maternitate si illi daretur optio. lib. 1. fo. 399.
 Maria quomodo habet aureolam martirij. lib. 1. fo. 397.
 Maria quomodo habuit aliquam ignorantiam. lib. 2. fo. 1.
 ¶ Materia ex genere bona et mala et indifferens que sit. lib. 2. fo. 109.
 Materia ex genere bona et mala et indifferens quomodo per cōcūctantiam de bona in malam et econuerso mutari potest. libro. 2. folio. 109.
 ¶ Matrimonij impedimento occulto ligatus per quem possit dispensari: et quod remedium interim erit. lib. 1. fo. 121. 125.
 De validitate Matrimonij dubitans quid faciat, et qui scit impedimentum dirimens illud. lib. 2. fo. 183. vsq; 186.
 Matrimonium tantum ratum non consummatū an sit dispensabile per Papam. lib. 1. fo. 216.
 ¶ Medicus et aduocatus quomodo teneantur succurrere indigentibus illorum officio. lib. 1. fo. 223. 226.
 ¶ Mentiri pro saluanda vita an liceat. libro. 1. folio. 236.
 Mendacium mendacio eludere an liceat. lib. 1. fo. 236. 323.
 ¶ Meritum congrui et condigni. libro. 1. folio. 40. 51.
 Sub merito congrui et condigni qui fructus misse cadant. lib. 1. fo. 40. vsq; 44. fo. 51.
 Merita Christi quomodo applicentur vni vel multis in missa. lib. 1. fo. 38.
 Meritorij et satisfactorij operis differentia. lib. 1. fo. 51. lib. 5. fo. 346. 347. 487. 488.
 Ad meritum maius plus facit intensio vnius actus quam multitudo vel frequentia aut continuatio multorum remissorum. lib. 1. fo. 110.
 Merita Christi et sanctorum an sint plene premiata. lib. 5. fo. 347. 350. 353.
 Meritum vnius potest alteri valere dupliciter. lib. 5. fo. 486. 487. 488.
 ¶ Metus et coactio vel violentia differunt. lib. 1. fo. 240.
 ¶ Miracula sunt certissima signa veritatis fidei

et Ecclesie catholice. lib. 1. fo. 363. 364. lib. 4. fo. 225. 226.
 Miracula vera quomodo discernuntur a falsis. lib. 4. fo. 227.
 Miracula an aliquando fecerint heretici et infideles. lib. 4. fo. 226. 227.
 Miracula non omnia sed qualia attendit Ecclesia in suis diffinitionibus et canonizatione sanctorum. lib. 1. fo. 363. 364.
 ¶ Missa pro pluribus dicta an tantum valeat singularis ac si pro vno quolibet tantum eorum diceretur. Quinq; sunt opiniones circa hoc. lib. 1. fo. 44. 49.
 In Missa est sacramentum et sacrificium et oratio. lib. 1. fo. 38.
 Fructus Missee ex opere operato et operantis et eorum differentia. lib. 1. fo. 38. 55.
 Fructus Missee proueniens propter merita Ecclesie an sit ex opere operato an operantis. lib. 1. fo. 38.
 Fructus Missee duplex, scilicet per viam satisfactiois et per viam imperationis aut meriti siue congrui siue condigni. libro. 1. folio. 41. 42.
 Missa tripliciter valet et applicatur, scilicet generalissime, specialissime, et specialiter medio modo. lib. 1. fo. 39.
 Sacrificium Missee vt tale vtrum ex opere operato conferat gratiam et remissionem mortalium ei pro quo specialiter offertur. lib. 1. fo. 40. 41. 42. 43.
 Petens pro se Missam celebrari solum petit fructum ex opere operato sibi specialiter applicari et ex merito Ecclesie: nisi aliud explicet. lib. 1. fo. 53. 63.
 Fructus Missee et sacramentorum ex opere operato an sit ita finitus quod sit iam generaliter taxatus et determinatus a Deo pro quocunq; regulariter. lib. 1. fo. 53. 54.
 Fructus Missee et sacramentorum etiam ex opere operato participatur secundum dispositionem suscipientium quibus applicatur. lib. 1. fo. 60. 61.
 Vtrum qui plus dat pro celebratione Missee recipiat plus de eius fructu quam alij et quam si ipse minus dedisset. lib. 1. fo. 62.
 Missa specialiter alicui vel aliquibus applicata plus valet eisdem quam si generaliter tantum ipsis applicaretur. lib. 1. fo. 49. 50.
 Missa celebratio confusa pro eo qui postea illa commendauerit, vel cui ipse vel alius eam applicauerit an illi prodest. lib. 1. fo. 69.
 Missam quotidie an sacerdos plebanus teneatur pro suo populo celebrare. lib. 1. fo. 69.
 Vtrum Missam vnam celebrans specialiter pro multis satisfaciatur singulis eorum a quibus sua iusta stipendia per legem recipit atq; promittit, etiam si ad id dispensatio Papalis accedat. lib. 1. fo. 63. vsq; 66.

Vtrum stipendium Misse sic lege taxari possit
vt etiam sub excommunicatione precipiatur
ne minus eo detur neq; recipiatur. lib. 1. fol.
67. 68.

Missam celebrans pro vno cum pro alio ex lege
pacto vel precepto superioris illam celebrare
teneatur an satisfaciatur. Et cui illorum profit il
la Missa. lib. 1. fo. 44.

Accipiens vnum regale pro vna Missa et faciens
eam per alium pro dimidio celebrari an te
neatur aliquid restituere. lib. 1. fo. 68. 69.

Missam in die festo non audiens an teneatur alio
actu tunc colere Deum. lib. 1. fo. 90.

Monialis, infra, Nouicius.

Mortem pati potius quam mentiri vel fornica
ri tenemur. lib. 1. fo. 236.

Mortem proximi cum nostro detrimento an
cauere teneamur. lib. 1. fo. 223. 326. 227. 228.
229. 235. 495.

Mortis articulus et periculum mortis differunt.
lib. 5. fo. 475.

In Mortis articulo quomodo cum infirmo agen
dum est. lib. 5. fo. 475. vsq; 481.

Mortuus an possit excommunicari et absolui. lib.
5. fo. 408. 410. 476.

In mortali peccato orans vel actum bonu exer
cens an peccet. lib. 1. fo. 399. vsq; 406.

Motus triplex, naturalis, sensualis, et rationalis,
in homine est. lib. 1. fo. 196. 197.

Motus primus vel sensualitatis quis et quotu
plex, et quale peccatum sit. lib. 1. fo. 197. 201.

Motus subreptitij qui et ubi sint, infra, Sensuali
tas. lib. 1. fo. 197. 198. 199.

Motiuua vis multiplex. lib. 1. fo. 199. 197.

Motiuua vis que subiacet rationi, que non. lib. 1.
fo. 197.

Motus anime quid, et quotuplex. lib. 1. fol. 196.
197.

Motus et actus anime pro eodem sumuntur: licet
aliquomodo differant. lib. 1. fo. 197.

Mouens vt motum si necessario mouetur necessa
rio mouet. lib. 1. fo. 452. 453.

Mulier ligata occulto impedimento matrimo
nij cum non suo quid faciet. lib. 1. fo. 125.

Mulier que filium adulterinum suo marito sup
posuit ad quid teneatur. lib. 1. fo. 246.

N

Necessarium simpliciter ad salutem quid sit.
lib. 2. fo. 6. 27.

Necessitate patienti quomodo aduocatus et
medicus et alij succurrere teneantur. lib. 1. fo.
223. 226. 227. 228.

Negligentia duplex. lib. 2. fo. 45.

Neophiti qui prohibentur assumi ad officia et
dignitates qui sint. lib. 1. fo. 446.

Nomina diuina quotuplicia sint. libro. 1. fo.
lio. 414.

Notitia intuitiua et abstractiua quid. libro. 1.

fo. 455.

Nouicius an possit absolui a referuatis per que
cunq; potentem absolueri a non referuatis an
teneatur astrictus vt professus eiusdem religio
nis. lib. 1. fo. 241.

Nouitas in fide certum signum et via ad here
ses est. lib. 4. fo. 225. 256.

Nouitas in fide suspecta vel erronea est. lib. 4. fo.
225. 256. 257.

Notorium quid et quotuplex est. libro. 4. fo.
lio. 306.

Obedire in dubijs, vel contra conscientiam
vel contra opinionem propriam quomo
do liceat, et homo teneatur, quomodo
non. libro. 2. folio. 176. vsq; 191. Supra, Con
scientia.

Obiectum voluntatis quoad velle est bonum,
quoad nolle est malum verum vel apparens.
lib. 2. fo. 69. 70.

Obiectum materiale et formale fidei. libro. 1. fo.
lio. 146.

De Obiecto actus moralis, supra, Actus.

Obliuio equiualeat ignorantie inuincibili. lib.
2. fo. 90.

Obligacionem esse maiorem vel minorem stat
dupliciter. lib. 1. fo. 219. 321.

Obligare et facere reum et absolueri apud Deum
quomodo potest Ecclesia. lib. 5. fo. 376. 377.

Ab obligatione quesita Deo quomodo Ecclesia
absolueri potest quomodo non. lib. 5. fo. 344.
376. 377.

Obstinatus duplex. Et an licite oret. libro. 1. fo.
lio. 403.

Occasionē mortis dans an semper peccet mor
taliter. lib. 1. fo. 266. 267.

Occisio hominis iure naturali que prohibea
tur. lib. 1. fo. 300. 301.

Occidere seipsum ex iudicis mandato an liceat.
lib. 1. fo. 287.

Occidere inuaforem ex intentione quid sit et an
liceat. lib. 1. fo. 315.

Occidere innocentem vel eum tradere occiden
dum an liceat. lib. 1. fo. 295. 306. 307.

Occidi an possit vnus pro alio. libro. 1. folio. 307.
308.

Occidere insidiantem vite an liceat. libro. 1. folio.
322.

Occidere fetum in vtero vel alium innocentē vt
alius mortē euadat an liceat. lib. 1. fo. 323.

De hoc, supra, Homicidium.

Occultus criminofus quomodo ligetur vel nō
censuris et penis iuris vel iudicis ipso facto in
fictis contra eum. lib. 1. fo. 275.

Occultum criminofum quomodo quis teneatur
reuelare quando sub excommunicatione vel
iuramento specialiter vel generaliter precipi
tur. lib. 1. fo. 345. vsq; 351.

Occultus excommunicatus vel suspensus iniuste
an licite possit celebrare. lib. 1. fo. 269. 270.

In occultis quis possit dispensare et absolueri.
lib. 1. fo. 125. 126.

In occultis actibus anime pure interioribus an Pa
pa et Ecclesia habeat potestatem. lib. 4. fo. 319.

Odium duplex scilicet abominationis et indi
gnationis. lib. 1. fo. 229. 230.

Odij vel rancoris signa ad proximum ostendere
non salutando an liceat. lib. 1. fo. 229. 230.

Officium suum in mortali exercere an liceat si
ne nouo peccato. lib. 1. fo. 400. 405.

Pro officij executione ad quam homo tenetur
an liceat aliquid exigere vel accipere, vel nolle
exequi sine pecunia. lib. 1. fo. 192. 257.

Omissionis an comissionis peccatum sit actus
in alius ex defectu actus interioris requisiti.
lib. 1. fo. 212. 213.

Opinio communis et probabilior tenenda est.
lib. 2. fol. 12. 13. 14. 15. lib. 4. fol. 230. lib. 5. fol.
409.

Opinionem probabiliorē que cause illam effi
ciant. lib. 2. fo. 14.

Opinio quid sit, et quomodo differat a presump
tione et suspitione. lib. 3. fo. 155. 156.

Opinionem erroneam aliquorum sequens an ex
cusetur. lib. 2. fo. 12. 13. 15.

Contra opinionem propriam facere quomodo li
ceat, et homo teneatur aliquando, quomodo
non. lib. 3. fo. 188. vsq; 191.

An liceat consulere vt alter sequatur opinionem
vel consilium alterius cum ipse oppositū opi
netur. lib. 2. fo. 143. lib. 3. fo. 189. 191. De his su
pra, conscientia.

Opus operatum et operantis. lib. 1. fo. 38. 55.

Opus meritorium differt a satisfactorio. lib. 1. fo.
51. lib. 5. fo. 346. 347. 487.

In opere bono sunt multi fructus vel effectus. lib.
1. fol. 39. 40. 51. et libro. 5. fol. 346. 347. fol. 486.
487.

Opera bona sunt meliora indulgentijs quomo
do. lib. 5. fo. 351. 482. 483.

Opera sanctorum sunt bona et preceptorum im
pletiua. lib. 5. fo. 353. 354.

Opera bona repugnat vt sint mala siue peccata
et conuerso. lib. 1. fol. 403. lib. 2. fol. 112. lib. 5.
fol. 354.

Opus moraliter bonum multiplex. lib. 2. fo. 109,
et lib. 5. fo. 449.

Opera vnus possunt alteri communicari et ap
plicari multipliciter. lib. 1. fo. 39. 40. 51. et lib. 5.
fo. 486. 487.

Operis boni fructum satisfactorium an referuare
quis possit in futurum. lib. 5. fo. 490.

Ex opere operato an equalis gratia et fructus om
nibus conferatur in sacramentis et in missa.
lib. 1. fo. 51. 53. 60.

De Operibus, supra, Actus.

Oratio aliquando congrua exauditur aliquan
do non. lib. 1. fo. 51.

Oratio pro pluribus quomodo valeat singulis
eorum quomodo non, supra, Missa, Opus.

Orare in mortali an liceat sine nouo peccato. li.
1. fo. 400. vsq; 404.

Oratio mala vel male etiam venialiter facta nil
meretur. lib. 1. fol. 103. 403. lib. 2. fol. 112. lib. 5.
fol. 354.

Oratio sine attentione vel deuotione an sit licit
a et impletiua precepti. lib. 4. fol. 319. vsq; 327.

Orare pro damnatis an liceat. lib. 1. fo. 413.

Ordo iudiciarius regulariter seruandus est, licet
aliquando non. lib. 1. fo. 295. 297. 314. 315.

Originale peccatum, infra, Peccatum.
Originalis iustitia an fuerit in Christo et beata
virgine. lib. 1. fo. 389. 390.

Originalis iustitia quid, et quis status eius, lib. 1.
fo. 386. 387. 388.

P

Papa quomodo potest dispensare in voto so
lenni castitatis vel religionis, et in multis
alijs, quomodo non, supra, Dispensatio.

Papa quomodo potest concedere indulgentias
supra, Indulgentia, infra, Purgatorium.

Papam esse in Ecclesia est de iure diuino. lib. 4.
fo. 235. 236. 274. 278. 287.

Papa est supremum caput totius Ecclesie. lib. 4.
fo. 235. 236. 274. 278. 287.

Papa an possit sedem apostolicam ab vrbe Ro
alio transferre. lib. 4. fo. 237.

Papa diffiniendo in fide et moribus errare non
potest si facit quod in se est. lib. 4. fo. 245. 250.
260. 276.

Dicere Papam sic errare posse an sit hereticum
lib. 4. fo. 262. 267.

Papa in alijs etiam diffiniendo vt Papa errare po
test etiam si faciat quod in se est. lib. 4. fo. 248.
270. 271. 272. et lib. 5. fo. 440.

Papa in canonizatione sanctorum an errare pos
sit. lib. 4. fo. 317. lib. 5. fo. 440.

Papa potest hereticare: et id aliquando fecit. lib.
4. fo. 247. 248. 261. 315.

Pape Nico. 3. declaratio cum extrauagan. Ioan.
22. et aliorum Pontificum decreta que sibi ip
sis videtur contraria conciliantur. lib. 4. fo. 262.
263.

Papa stare tenetur diffinitioni Concilij genera
lis. lib. 4. fol. 240. 241. 249. 273. 281.

Plus stare tenemur diffinitioni Concilij genera
lis, quam folius Pape. lib. 4. fol. 240. 275. 276.
281.

Pape simul et Concilij generalis diffinitioni in
fide et moribus sub crimine et pena heresis sta
re tenemur, et quomodo et qualis ea diffinitio
esse debeat. lib. 1. fo. 149. 150. lib. 4. fo. 239. 240.
241. 261. 270. vsq; 274.

Ad Papam pertinet iure diuino Concilij gene
ralem congregare. lib. 4. fo. 280. 309.

- Sine Papa et eo invito potest in aliquibus casibus Concilium.g.congregari, et quomodo. lib.4.fo.305.
- Papa est supra Concilium quoad potestatem iurisdictionis, non quoad certitudinē iudicij vel veritatis in diffiniendo. lib.4.fo.250.274. vsq; 296.
- Pape confirmatio in diffinitionibus Concilij, ad quid necessaria sit. lib.4.fo.249.277.279.280.
- Pape et sedis Apostolice et Ecclesie idem tribunal est, et qd et vbi sit. lib.4.fo.265.236.267.276.287.
- Sine Pape consensu sententia Concilij non habet vim coactiuam sed directiuam. lib.4. fol. 249.277.280.
- Per Papā et a Papa immediate vel mediate tota potestas Ecclesiastica in totam Ecclesiā deriuatur a Christo. lib.4. fo.244.277.285. vsq; 290.
- Papa a Christo immediate suam potestatem Papalem et iurisdictionem habet. lib.4. fol.235.236.274.275.276.&c.
- Papa propter nullum crimen citra heresim deponi, puniri vel accusari potest in concilio. lib.4.fo.296. vsq; 307.
- Papa an teneatur se purgare a crimine & quomodo. lib.4. fol.295.
- Pape potestas an per concilium vllō modo limitari possit. lib.4. fol.307.308.
- Papa an possit dispensare et agere contra leges conciliorum lib.4. fol.308.309.311. De hoc supra Concilium et Dispensare.
- Papa an teneatur suis legibus et conciliorum. lib.4. fol.311.
- Cum Papa scandaloso et Ecclesiam vastante quomodo agendum sit. lib.4. fol.313.
- Papa an possit excommunicari. lib.4. fol.317.
- Papa vtrum habeat iurisdictionem in purgatorio. lib.5. fo.402.403.405. vsq; 411.
- Papa an habeat potestatem aliquam super infideles, et idolatras. lib.1. fo.497.498. &c.
- Papa an habeat potestatem super omnia temporalia et regna mundi, vel fidelium. lib.1. fol.491. vsq; 497.
- Papa vel Ecclesia an potestatem habeat in actus anime occultos pure interiores. lib.4. fo.319.
- Papa hereticus an in concilio possit deponi. lib.4. fo.315.
- Papa an possit sibi successorem eligere, et leges Ecclesie omnino abrogare vel abolere. lib.4. fol.314.315.
- Papa solus potest totum quod ipse simul cū Ecclesia potest. Nec maior potestas ordinis et iurisdictionis est in tota Ecclesia simul cum Papa quā in ipso solo Papa. lib.4. fol.250.274.275.279.284.287.
- Papa et rex iustitutus a Deo vt Saul David et Moyse et Aaron in quo differant quoad institutionem, potestatem et destitutionē. lib.4.
- fo.282.283.284.
- Papa est supra reges et temporalia. Olim autem reges erant supra Pontifices veteris legis et naturalis. lib.4. fo.302.
- Papa an sit et dicatur Pontifex vniuersalis. lib.4. fol.296.
- Pape olim vocabātur etiam Episcopi, Archiepiscopi, et Patriarche, et eōuerso. lib.4. fol.296.
- Pape etiam dura precipiēti si nō sint iniusta manifeste obediendum est. lib.4 fo.307.
- Pape etiam iniusta. precipienti nō obedire vel ei resistere propria auctoritate priuatis hominibus non licet. lib.4. fo.307.313.
- De Pape auctoritate iudicialiter disputare non licet. lib.4. fol.307.308.
- A Papa ad concilium appellare non licet. lib.4. fo.280.291.313.
- Papa quomodo est minister Ecclesie vel potius Christi et vicarius eius: successor autem nō vicarius beati Petri. lib.4. fo.282.283.286.
- Papa quomodo in suo ministerio intentioni Ecclesie se conformare et secundum eam agere teneatur. lib.4. fo.286.287.
- Papa an possit esse vxoratus. lib.4. fo.300.302.
- Participare de bonis alterius vel communitatis quomodo differat ab indulgentia. lib.5. fo.337.338.486. vsq; 491.
- Palsio corrumpit turbatq; iudicium rationis. lib.2. fo.50.53. lib.3. fo.195.196.
- Paupertatem in communi quomodo Christus et apostoli habuerunt. lib.4. fo.263.
- Peccare ex ignorantia, ex passione, et ex malicia, quid sit. lib.2. fo.49. vsq; 55.
- Peccatum ex ignorantia, supra, Ignorantia.
- Quod peccatum ex predictis est periculosius et grauius. lib.2. fo.137. vsq; 142.
- Peccatum aggrauatur ex euentu vel sequella, quomodo. lib.2 fo.94.95.118.
- Peccatum commissionis an omissionis sit actus malus ex defectu alicuius actus interioris requiriti. lib.1. fo.212.213.
- Peccare cum confidentia bulle vel venie quid sit. lib.5. fo.473.
- In peccato sunt offensa, inimicitia, macula, reatus culpe reatus pene, obscuratio intellectus et alia mala. lib.1. fo.119.
- Sine peccato actuali an stante lege homo esse possit in hac vita. lib.1. fo.365.366.
- Peccatum additum peccato aliquando aggrauatur aliquando minuit culpam. lib.1. fo.209. lib.2. fo.84.93.118.121.122.
- Per peccatū potest homo deobligari ab aliquo opere ad quod tenebatur. lib.2. fo.93.
- Peccatum mortale obligans ad infernum erat in lege nature. lib.2. fo.122.
- Peccatum neutrum cauens quia nō potest simul vtrūq; sed alterum tantum cauere quomodo peccet. lib.1. fo.209. lib.2. fo.90.
- Peccatum etiam veniale nō est meritum apud Deū alicuius premij etiam temporalis: potest

- tamen esse via et medium ad id. lib.1. fol.103.403. lib.2. fo.112. lib.5. fo.354.
- Peccatum quoad culpam et penam quomodo remitti potest. lib.5. fo.365.366.
- Peccati pena que remittitur per indulgentiā qualis sit. lib.5. fo.365.367.
- Peccatum nouum an sit exercere actum sanctum vel bonum vel officium suum in peccato mortali. lib.1. fo.400. vsq; 404.
- Propter peccata parentum vel aliorum an quis iuste puniatur. lib.1. fo.441. vsq; 444.
- Peccatum originale quid sit. lib.1. fo.116.
- Peccatum originale vbi sit vel subiectetur. lib.1. fo.117.
- Peccatum originale an esse possit sine actuali in habente vsq; rationis. lib.2. fo.39.
- Pena ipso facto per legem inflicta, an ita incurritur vt criminolus illam teneatur statim ante sententiam iudicis persolvere bona etiā sua sisco vel alteri resignando. lib.1. fo.281.
- Penarum ipso facto inflictarum multiplex differentia. lib.1. fo.281.
- Penam sibi infligere potest existens simul reus et iudex et executor. lib.1. fo.285.286.
- Penam aliquam sine vlla culpa an transgressor legis humane incurrere possit. lib.1. fo.335. vsq; 351.
- Penam censurarum et excommunicationis an quis sine culpa incurrat Ibidem.
- Penam legis an incurrat eam ignorans, supra, Ignorantia.
- Pena peccati qualis remittatur per indulgentias. lib.5. fo.365.366.367.376.
- Puniri an iuste quis possit propter peccatū alterius. lib.1. fo.441. vsq; 444.
- Penitentia Sacramentum, supra, Absolutio, infra, Sacramentum.
- Penitere fructuose de aliquibus et non de omnibus simul mortalibus memorie occurrentibus an quis possit stante lege. lib.1. fo.139.
- Pensiones et prestimonia quomodo et quibus, et qua de causa licite fiant. lib.1. fo.189.
- Pensionarius an teneatur ad horas vel aliquid aliud recitandum. lib.1. fo.191.192.
- Perplexitas inter duo mala quomodo dari possit, quomodo non lib.1. fo.247.248.321. et lib.3. fo.167.170.171.177.
- Perinacia quid sit. lib.1. fo.152. vsq; 157.
- Petere a Deo vel optare carentiam gratie vel glorie vel familiaritatis eum eo ex aliqua causa an liceat. lib.1. fo.235.
- Periculum mortis quid sit. lib.1. fo.265. et differt ab articulo mortis. lib.5. fo.475.
- Beatus Petrus fuit a Christo institutus pastor et caput totius Ecclesie. lib.4. fo.235.277.
- Beatus Petrus quanto tempore Rome viuens tenuit sedem apostolicam. lib.4. fo.236.
- Beatus Petrus et Paulus eadem die simul Rome passi sunt. lib.4. fo.236.
- Pluralitas beneficiorū etiam ex dispensatione
- an liceat. lib.1. fo.184.
- Pollutione nocturna etiā in vigilia sedatus vtrū contritus iam et confessus possit eadem die celebrare. lib.1. fo.100.
- Pollutio nocturna vel diurna naturaliter sequens an sit peccatum. lib.2. fo.116.117.
- Pontifex summus Synagoge erat minor rege, et per illum et per Synagogam puniri et deponi poterat ex aliqua causa rationabili. lib.4. fo.302.282.283.284.
- Possibile multipliciter capitur. libro.1. folio. 447.
- Potestatem ad malum quomodo quis habet a Deo, quomodo non. lib.4. fo.303.307.
- Potestas Ecclesiastica non perditur per peccatū. lib.4. fo.253.307.
- Potestas Ecclesiastica tota deriuatur a Christo per Papam immediate vel mediate in corpus Ecclesie. lib.4. fol.244.277.285. vsq; 290.
- Potestas maior an sit in Ecclesia vel in Concilio simul cum Papa quam in ipso solo, supra, Ecclesia, Papa.
- De potestate principis iudicialiter disputare nō licet. lib.4. fo.307.308.
- Potestati resistere vel nō obedire propria auctoritate priuatis non licet, nisi in manifeste illicitis et iniustis. lib.4. fo.307.313.
- Qui potest in maius potest in minus quomodo sic quomodo non. lib.4. fo.304.305.
- Potestas par ad ligandum et soluendum quomodo est in Ecclesia. lib.4. fol.319. lib.5. fol.376.377.
- Potestatem super infideles et idolatras an habeat Papa. lib.1. fol.497. vsq; 505.
- Potestatem super actus anime pure interiores occultos an habeat Papa vel Ecclesia. libro.4. fo.319.
- De his, supra, Concilium, Ecclesia, Papa.
- Contra preceptum agit qui contra eius finem agit. lib.1. fol.92.
- Preceptum ne stipendium minus detur vel recipiatur an licitum sit. lib.1. fo.67.
- Preceptum dictamen vel imperium an sit in intellectu. lib.2. fo.59.
- Predestinatio et reprobatio et prescientia Dei non necessitat hominem. lib.1. fol.467.471. lib.3. fo.213.
- Predestinationis tentatio quomodo fedetur. lib.3. fo.212.
- Predestinationis et reprobationis causa que sit. lib.1. fo.481. lib.3. fo.212.
- Potentia ad opposita pro eodem instanti an sit. lib.1. fo.464.
- Potentia ad preteritum an sit. lib.1. fo.478.
- Predicande quomodo sint indulgentie. lib.5. fol.484.
- Predicatio Ecclesie semper est vera. lib.5. fo.436.441.442.
- Predicantes indulgentias indiscretas religiosi puniuntur. lib.5. fo.484.

Predicare quis possit. lib. 1. fo. 400.
Predicare in mortali an sint mortale. libr. 1. fol. 400.
Prelatorum residentia vtrum necessaria et dispensabilis sit. lib. 1. fo. 176. 177. 179.
Prelatus pro vsu sui officij alias debito aliquid exigere actus spirituales denegando nō potest. lib. 1. fol. 192. 257.
Propter premium temporale vel spirituale an liceat seruire Deo et amare. lib. 1. fo. 258. 263.
Premiata sunt omnia merita Christi et sanctorum et quomodo non. lib. 5. fo. 347. 350. 353.
Presumptio mediatur inter suspicionem et opinionem. lib. 3. fo. 155. 156.
Prestimonia, supra, Pensiones.
Primi motus qui sint, et quando et qualia peccata sint. lib. 1. fo. 197. 201.
Princeps suis legibus quomodo teneatur. lib. 4. fo. 311.
Priincipia discursus practici, infra, Prudentia.
Probabile quid sit, et a quibus causis fiat. lib. 2. fo. 14. 15.
Promissio turpis an obliget, et sit restituenda. lib. 1. fo. 253. 254.
Propositionū theologarū qualificatio, quid sit propositio de fide, sapiens fidem, heretica, sapiens heresim, erronea, suspecta, malesonans, blasphemata, scandalosa &c. lib. 1. fol. 146. vsque 167.
Propositio determinate vera, quid et quotuplex. lib. 1. 447. 448.
Propositio vera creata, increata, et an sit mutabilis in falsitatem, vel e contra, et an possit incipere esse vera, et an sit eterna, infra, Veritas.
Propositio dependet ab altera in veritate vel falsitate dupliciter. lib. 1. fo. 473.
Propositioni euidenti an possimus dissentire: et oppositē assentire, supra, Euidencia.
Proximi necessitati spirituali et temporali eū nostro detrimentū an sub mortali subuenire teneamur. lib. 1. fo. 220. 223. 226. 227. vsq; 229. et fo. 172.
Prudētia et imprudētia quid et quotuplex. lib. 2. fo. 55.
Prudētie proprie sumpte proprius actus an sit recte precipere, et quomodo. lib. 2. fo. 59.
Stante recto iudicio prudentiali an stet simul voluntate oppositum velle aut se illi non conformare. lib. 2. fo. 66.
Prudētie sunt plures actus. lib. 2. fo. 59. 60. et. lib. 3. fo. 148. 149.
Prudentialis discursus quomodo fiat. lib. 2. fo. 58. lib. 3. fo. 148.
Prudētie ratio an corrumpi, cecari, deprauari, aut etiam extingui et obliuioni traditi possit, et quomodo, supra, Excecatio, infra, Ratio.
Pueri quando dicuntur vsu rationis primo habere. lib. 2. fo. 97.
Pueri ad vsu rationis peruenientes an possint prius venialiter quam mortaliter peccare, aut

cum solo peccato originali decedere. lib. 2. fo.

36. 37. 39.

Puniri an iuste quis possit pro peccato alterius. supra Peccatum, Pena.
Purgatoriū esse de fide est. lib. 5. fol. 334. 335. 362.
Purgatorij pena an plus purget quā pena huius vite in eodem tempore. lib. 5. fo. 465.
Purgatorij dies et anni huius et alterius vite de indulgentia qui et quales et quomodo intelligantur. lib. 5. fol. 431. 464. 465.
Purgatorium non erit post finem mundi. lib. 5. fo. 430. 431.
Quare indulgentie tot millium annorum conceduntur quot nec hic nec in purgatorio esse, nec homo pati potest. lib. 5. fol. 431. 465.
In purgatorio Papa nō habet iurisdictionem. lib. 5. fo. 402. 403. 405. vsque. 411.
Animabus purgatorij valēt indulgentie per modum suffragij. lib. 5. fo. 403.
A purgatorio vtrum anima statim liberetur per indulgentiam plen. lib. 5. fo. 411.
In animabus purgatorij que requirantur vt indulgentie et suffragia totum suum effectum in illis habeant. lib. 5. fo. 413.
Purgatorium an possit euacuari per indulgentias. lib. 5. fo. 416.

Qualificatio propositionum theologarum. lib. 1. fo. 146.

Quadragesima penitētie et indulgentie quid sit, et quare conceditur vltra indulgentiam plen. lib. 5. fo. 381.

Questores bullarum Cruciate quomodo se habere debeant. lib. 5. fo. 484. 485.

R

Ratio an possit absorberi, cecari, et depruari ab affectione et passione, et traditi obliuioni. lib. 2. fo. 50. 53. 78. 79. vsque 81. lib. 3. fol. 195. 196.

Ratio recta vel practice vera et speculatiue. lib. 2. fo. 56. 57. 113. 114. 115.

Rationis vel liberi arbitrij vsu an dormiens vel in somno quis habere possit. lib. 2. fo. 97. 98.

Rationis vsu qui et quando habere dicantur. lib. 2. fo. 97. 98. 61. 62. lib. 1. fo. 202.

Rationi subiacet aliqua vis motiua, aliqua non. lib. 1. fo. 196. 197.

Ratio legis vbi est eadem vtrum ibi sit idem ius et eadem lex. lib. 1. fo. 123. 124.

De Ratione, supra, Conscientia, Ignorantia, Prudentia, Puer.

Reatus culpe et pene. lib. 1. fo. 119.

Receptio ad participandum de bonis suis. et suo communitatis quomodo et quid sit et prodest, et differt ab indulgentijs. lib. 5. fol. 486. vsque. 491. fo. 337. 338.

Relapsus hereticus quis sit. lib. 1. fo. 156.

In recompensam salarii diminuti famulus occulte capiēs an licite faciat et restituere teneatur. lib. 1. fo. 265.

S

Religionis votum solenne an sit dispensabile per Papam. lib. 1. fo. 213.
Religiosi an possint lucrari indulgentias diocesanorum vbi ipsi sunt. lib. 5. fo. 291.
Religiosi possunt lucrari indulgentias suarum Ecclesiarum. lib. 5. fo. 291.
Religiosi predicantes indulgentias indiscretas, et absoluentes a culpa et pena puniuntur. lib. 5. fo. 484.
Remissio penarum que fit per indulgentias differt ab ea que fit per sacramenta vel alio modo. lib. 5. fo. 338. 343.
Remittere debitum culpe et pene quomodo Papa potest et Ecclesia. lib. 5. fo. 343. 359.
Remittere obligationem quesita Deo potest Ecclesia. lib. 5. fo. 344. 376. 377.
Remunerata omnino an sint omnia merita Christi et sanctorum. lib. 5. fo. 347. 350. 353.
Reprobationis et predestinationis causa ex parte nostra an sit. lib. 1. fo. 481. lib. 3. fo. 212.
Reprobationis tentatio quod remedium habeat. lib. 3. fo. 212.
Residentia prelatorum quomodo sit de iure diuino, et an sit dispensabilis per Papam. lib. 1. fo. 176. 177. 179.
Restituere capta in bello et ab Iusulanis quomodo quis teneatur. lib. 1. fo. 324.
Restituere vel satisfacere pro salario diminuto quomodo domini suis famulis teneatur, quomodo non. lib. 1. fo. 265. 274.
Restituere famulus occulte rapiens in recompensam salarii diminuti quomodo teneatur. lib. 1. fo. 275.
Restituere vel satisfacere stuprator virginis an teneatur. lib. 1. fo. 131.
Restituere cum detrimento fame et vite an homo aliquando teneatur. lib. 1. fo. 246. vsque. 253.
Restituendum turpe lucrū an sit et cui. lib. 1. fol. 253. vsque. 265.
Resuscitati ab inferno damnatorum an aliqui aliquando fuerint. lib. 1. fo. 413.
Reuelationi diuine non credere an semper licitum sit. lib. 1. fo. 147. 148.
Reuelationes sanctorum non omnes sunt statim repellende. lib. 1. fo. 152. 362. 363.
Reuelatio facta Prophetis et Apostolis maiorem certitudinem quam fides infusa et catholica prestat. lib. 3. fo. 176.
Reuelationi facte de sua donatione quomodo homo credere, et ad quid tunc teneatur. lib. 1. fol. 409. 410. 412.
Reuelare peccatum suum secretum et aliorum, supra, Denunciare, Occultum.
Reuocari possunt indulgentie et alie gratie et privilegia, et quomodo et quando id fiat, et valere incipiat ea reuocatio. libro. 5. folio. 470.
Rex Saul et Dauid electus a Deo erat minor regno et ab eo poterat deponi. lib. 4. fol. 283. 302.

Sacra scriptura an sit maioris auctoritatis quā Ecclesia et quam traditiones eius. lib. 4. fo. 218. 219.
Sacre scripture sensus potest declarari per Concilium et per Papam et per traditiones Ecclesie, et per doctores, quibus omnibus standum est. lib. 4. fo. 257. 258. De his, supra, Concilium, Ecclesia, Doctores, Fides, Papa.
Sacramentū penitētie tres partes. lib. 1. fo. 34. 35.
Sacramentum hoc confert primam gratiam iustificantem. lib. 1. fo. 7. 8.
Sacramentum hoc se extendit ad remissionem culpe et pene eterne et temporalis. lib. 1. fo. 7. 8.
Sacramentum hoc confert primam gratiam attritis tantum qui probabiliter estimant se esse contritos. lib. 1. fo. 23.
Sacramentū hoc quoad predictū effectū quomodo differt a Baptismo et Eucharistia. lib. 1. fo. 27.
Sacramentum hoc quomodo facit de attrito contritū, et de attritione contritionē. lib. 1. fo. 26.
Sacramentalis absolutio non est conferenda impenitentibus aut nolentibus efficaciter recedere a statu peccati. lib. 1. fo. 13. 14.
Sacramentum hoc an detur, verum et validū ad implendum preceptum de confitendo: sed in forme et infructuosum. lib. 1. fo. 14. 17.
Sacramentum hoc non est vbi nullus dolor de offensa Dei nullumq; propositum cauēdi in futurum est. lib. 1. fo. 14.
Sacramentum hoc non est vbi non est absolutio sacramentalis. lib. 1. fo. 14. 16. 20.
Sacramentum hoc iure diuino precedere debet sumptionem Eucharistie in his qui mortaliter peccauerunt. lib. 1. fo. 141.
In sacramento et in sacrificio misse an detur equalis gratia et fructus omnibus ex opere operato. lib. 1. fo. 60. 61.
Sacramenta omnia conferunt primam gratiam iustificantem omnibus attritis qui sunt probabiliter contriti, sed differenter. lib. 1. fo. 27. 28.
De hoc Sacramento, supra, Absolutio, Confessio, Attritio, Contritio.
Sacramentalia quomodo remittant peccata venialia et penas. lib. 5. fo. 439.
Sacrificium Misse, supra, Missa.
In recompensam salarii diminuti famuli a suis dominis capientes an et quomodo illis teneatur restituere. lib. 1. fo. 275.
Salutare et resalutare inimicum an sit obligatorium semper. lib. 1. fo. 229.
Sanguis Christi quomodo sit adorandus. li. 2. f. 8.
Sanctificati in vteris matrum suarū qui sint. li. 1. f. 35.
Sanctorum imagines quomodo adorande, supra, Adoratio.
Sanctorum communio in Ecclesia que sit. lib. 1. fo. 39. lib. 4. fo. 254.
Sanctus aliquis canonizatus in inferno esse nō potest, neque in sanctorum canonizatione Papa errare potest. lib. 4. fo. 317.
Satisfacere p debito hominib; sup. Restituere.

¶ Satisfactorij et meritorij operis coram Deo. differrentia. lib. 1. fol. 51. lib. 5. fo. 346. 347. 487.
 ¶ Satisfacere Deo vnus pro alio an possit, et quomodo. lib. 5. fo. 356. 357.
 ¶ Satisfactoria sunt opera Christi de iustitia. lib. 5. fo. 357.
 ¶ Satisfacere pro se ipso an possit existens in mortali peccato. lib. 5. fo. 444. 445.
 ¶ Satisfactio pro peccatis iam quoad culpam remissis ante introitum glorie necessaria est. lib. 5. fo. 334. et fo. 358.
 ¶ Satisfacere pro damnato iam in inferno an quis possit. lib. 5. fo. 366. 444.
 ¶ Satisfacere pro alio existente in mortali peccato an quis possit. lib. 5. fo. 366. 444. 445.
 ¶ De satisfaciendo pro peccatorum pena Deo debita an preceptum sit. lib. 5. fo. 334. fo. 358. 378.
 ¶ Pro scandalo vitando an liceat mentiri, et scilicet cognoscere non suam, et quid tunc faciet mulier perplexa. lib. 1. fo. 236.
 ¶ Pro scandalo passiuo vitando an teneatur homo postponere temporalia. lib. 1. fo. 223. 226. 227. 228. 229.
 ¶ Cum scandalo aliquid facere quomodo non precepit Ecclesia. lib. 1. fo. 123. lib. 2. fo. 206.
 ¶ Propter scandalum vitandum deponitur sacerdos et Episcopus leprosus non autem Papa. lib. 4. fo. 300. 302.
 ¶ Scrupulus conscientie quid sit. lib. 3. fo. 156.
 ¶ Scrupulorum remedia. lib. 3. fo. 202. vsque in fine fo. 216.
 ¶ Sedes Apostolica, supra, Papa, et Ecclesia.
 ¶ Sensus an cognoscat vniuersalia. lib. 1. fo. 431.
 ¶ Sensualitas quid sit, et vbi subiectetur. li. 1. fo. 196.
 ¶ Sensitiuus appetitus quid et vbi sit. li. 1. fo. 197. 198.
 ¶ Sensibilis vis, apprehensiuam et motiuam, et hec motiuam multiplex. lib. 1. fol. 196.
 ¶ Sensualitas differt a vi concupiscibili et irascibili. lib. 1. fo. 196.
 ¶ Sensus interiores et exteriores multi sunt. lib. 1. fo. 196.
 ¶ Motus sensitiuus quid et quotuplex sit. lib. 1. fol. 196. 197.
 ¶ Motus naturalis et sensualitatis qui et quomodo subiacent rationi, qui et quomodo non. lib. 1. fo. 196. 197. 207. 208.
 ¶ De potentia sensitiuam exteriori ad sensitiuam interiori quomodo fiat progressus in actibus suis. lib. 1. fo. 197. 199.
 ¶ Sensitui appetitus motus qui dicantur tentatio carnis proprie et improprie. lib. 1. fo. 197. 201. 203.
 ¶ Sensualitatis motus primo et secundo primus. lib. 1. fo. 197.
 ¶ Sensualitatis motus an in nobis experiamur. lib. 1. fo. 198.
 ¶ Sensualitatis motus a quo fiant siue proueniant in nobis. lib. 1. fo. 198.
 ¶ Sensualitatis motibus, vtrum respondeant alij similes in voluntate producti. lib. 1. fo. 199. 208.

Motus vel actus predicti in voluntate producti vel respondentes illis motibus sensualitatis an sint naturales an potius liberi. lib. 1. fo. 200. 208.
 ¶ Sensualitatis motus quomodo reprimere possumus. lib. 1. fo. 200. 208.
 ¶ Sensualitatis motus vel actus omnes an sint peccata. lib. 1. fo. 201. vsque. 205.
 ¶ Sensualitatis motus a demone excitati peccata non sunt. lib. 1. fo. 203.
 ¶ Sensualitatis motus ex causa vitabili procedens aliquando est peccatum veniale, aliquando et sepius mortale est causam illam non euitare, aliquando nullum peccatum est. lib. 1. fo. 203. 204. 205.
 ¶ Consensus interpretatiuus vel delectatio morosa in motum tantum sensualitatis in materia mortaliter prohibita antequam ratio periculum aduertat an sit mortalis. lib. 1. fo. 205.
 ¶ Consensus liber vel voluntatis motus actualis in sensualitatis motum duntaxat aliquando nullum aliquando veniale aliquando mortale idque frequentius est. lib. 1. fo. 204. 205.
 ¶ Consensus actualis in delectationem tantum obiecti mortaliter prohibiti sine consensu in opus vel in actum exteriori prohibitu an sit peccatum mortale. lib. 1. fo. 209.
 ¶ Potens vnum tantum motum sensualitatis refranare, si non refranat ipsum vel alterum vel vtrumque simul insurgentem quomodo peccet. lib. 1. fo. 209.
 ¶ Sensualitatis motus in coniugatis et viduis an sine mortales sicut essent in alijs. lib. 1. fo. 211.
 ¶ Vtrum eisdem viduis et coniugatis sit mortale in predictis motibus et in memoria ipsorum actuum preteritorum et futurorum deliberatione delectari. lib. 1. fo. 211.
 ¶ Vtrum sit mortale sponsum de futuro delectari in actibus futuris cogitatis. lib. 1. fo. 211.
 ¶ Vtrum motus sensualitatis possint effici mortales ex voluntate procedente. lib. 1. fo. 212.
 ¶ Motus sensualitatis quando sunt peccata an sint commissiones an omissiones. lib. 1. fo. 212.
 ¶ Vtrum motus sensualitatis sint peccata quoties in voluntate est omisio reprimendi. lib. 1. fo. 213.
 ¶ Motus subrepticij qui sint, et vbi, et quale peccatum. lib. 2. fo. 204. 205.
 ¶ Sententia pastoris iniusta quomodo timenda sit et liget. lib. 1. fo. 335. vsque. 351.
 ¶ Sententiam iudicis iniustam an minister exequi debeat. lib. 1. fo. 299.
 ¶ Sepelire cum pompa moderata quid sit. lib. 5. fo. 494.
 ¶ Seruus an fiat liber per baptismum. lib. 1. fo. 441.
 ¶ Seruitutem quale incurrerint Iudei propter suam perfidiam. lib. 1. fo. 441.
 ¶ Seruire Deo propter aliquod premium quomodo liceat. lib. 1. fo. 258. 263.
 ¶ Signa tria vere fidei et Ecclesie catholice. lib. 4. fo. 224. 225.

Signum heresis est nouitas in fide. lib. 4. fo. 225. 256.
 ¶ Sillogismus expositorius etiam in diuinis quomodo teneat. lib. 1. 424.
 ¶ Sillogismus prudentialis quomodo fiat. lib. 2. fo. 58. lib. 3. fo. 148.
 ¶ Synderesis, supra, Conscientia, Prudentia.
 ¶ Sinus Abrahe pro beatitudine, nunc accipitur. lib. 5. fo. 373.
 ¶ Symonia an sit pro executione officij spiritualis alia debita aliquid accipere vel nolle exequi nisi aliquid detur. lib. fo. 192. 257.
 ¶ In somno an possit haberi vsus rationis. lib. 2. fo. 97. 98.
 ¶ Spiritus naturalis, vitalis, et animalis, qui et vbi sint. lib. 2. fo. 196.
 ¶ Spiritus sanctus an proprie an appropriate detur homini vel mittatur visibiliter aut inuisibiliter. lib. fo. 329.
 ¶ Spiritum sanctum dari in se vltra donum gratie quid sit. lib. 1. fo. 330.
 ¶ Spiritus sanctus an detur homini inuisibiliter quomodo augetur tantum intensiue gratia habitata an potius quando sic augetur extensiue quod simul datur donum vel auxilium ad nouum vel excellentem actum vel usum vel statum gratie puta ad martirium vel ad vincendum grauissimam tentationem et huiusmodi. lib. 1. fo. 331.
 ¶ Sponsalia, supra, Matrimonium.
 ¶ Statutum ne stipendium minus detur vel recipiatur pro aliquo opere an licitum sit. lib. 1. fo. 67.
 ¶ Statutum repellens aliquos ab aliquo munere officio dignitate vel societate sola ratione generis an licitum sit. lib. 1. fo. 432. 446. 447.
 ¶ Studiositas quid sit. lib. 2. fo. 45. 46.
 ¶ Stuprator virginis ad quid teneatur. lib. 1. fol. 131.
 ¶ Subsidia regi prestare de bonis Ecclesiasticis an clerici teneantur. lib. 1. fo. 176.
 ¶ Substantia, Subsistentia, et Subsistere, quid sit. lib. 1. fo. 420.
 ¶ Succurrere indigentibus quomodo aduocatus et Medicus et alij teneantur. lib. 1. fo. 223. 226. 227. 228. 229.
 ¶ Suspensus propter crimen occultum an possit occulte officium suum exercere. lib. 1. fo. 279. 280.
 ¶ Suspensus occultus a quo possit dispensari. li. 1. f. 125.
 ¶ Suspendio Bullarum, supra, Reuocatio.
 ¶ Suspicio quid, et quomodo differat a presumptione et opinione. lib. 3. fo. 155. 156.
 ¶ Suspicio triplex, leuis, vehemens, et violenta. lib. 1. fo. 160.

T

 ¶ Temeraria propositio que et quotuplex. lib. 1. fo. 162.
 ¶ Tentatio carnis que sit. lib. 1. fo. 197. 201. 203.
 ¶ Tentationum et scrupulorum remedia. lib. 3. fo. 202. vsque. 216.
 ¶ In theologis loquendum est vt sancti locuti sunt:

et eisdem verbis. lib. 1. fo. 414.
 ¶ Tepidus euomitur a Deo quomodo. li. 2. f. 142.
 ¶ Totum est maius sua parte. lib. 4. fo. 285.
 ¶ Tempus quo incipiunt et durant et finiuntur indulgentie et alie gratie et privilegia et statuta, et reuocationes eorum. lib. 5. fo. 470. 471.
 ¶ Quanto tempore durat licentia aut concessio ad confitendum et dispensandum. lib. 5. fo. 470. 472.
 ¶ Traditionibus generalibus Ecclesie sicut et sacre scripture standum est. lib. 4. fo. 219.
 ¶ Thesaurus indulgentiarum est necessarius, et constat ex abundantibus satisfactionibus Christi et sanctorum. lib. 5. fo. 345. 347. 490. Supra, Indulgentie.
 ¶ Thesaurus sacramentorum constat solum ex meritis Christi. lib. 5. fo. 347. 356.
 ¶ Thesaurizare spiritualiter sibi vel alteri, quis possit. lib. 5. fo. 490.
 ¶ Turpe lucrum an licite detur, promittatur, et accipiat, et restituendum sit. li. 1. fo. 253. vsque. 265.

V

 ¶ Vendere et emere vel contractare pro precio corrente merces vel aliud eiusmodi an licite possit is qui solus scit earum abundantiam vel pecuniam, vel precij vel monete mutationem proxime futuram. lib. 1. fo. 134.
 ¶ Verba iudicis generalia secundum ius intelligenda sunt. lib. 1. fo. 344. 426. 245. lib. 5. fo. 271. 372.
 ¶ Veritas practica, et speculatiua quid sit. lib. 2. fo. 56. 57. 113. 114. 115.
 ¶ Veritas fidei et Ecclesie catholice per tria signa certo et manifeste cognoscitur. lib. 4. fo. 224.
 ¶ Veritas creata et increata. lib. 1. fo. 474.
 ¶ Veritas in falsitatem et falsitas in veritatem mutari possit. lib. 1. fo. 449. 474.
 ¶ Veritas post falsitatem et falsitas post veritatem an succedat. lib. 1. fo. 449.
 ¶ Vera propositio an incipere possit. li. 1. f. 448. 449.
 ¶ Veritas eterna duplex, et an sit semper necessaria. lib. 1. fo. 454. 474.
 ¶ Vis vel violentia vel coactio et metus differunt. lib. 1. fo. 240.
 ¶ Virginis stuprator ad quid teneatur. li. 1. f. 131.
 ¶ Virtus naturalis, vitalis, et animalis que et vbi sint. lib. 1. fo. 196. 197.
 ¶ Virtutes aliquas etiam theologicas infusas esse an sit de fide. lib. 4. fo. 270.
 ¶ Vis anime apprehensiuam et motiuam multiplex. lib. 1. fo. 196.
 ¶ Voluntas an prestet intellectui, an econuerso. lib. 1. fol. 333.
 ¶ Voluntas an sit prius libera quam intellectus. li. 2. f. 63.
 ¶ Voluntas quomodo est primum mouens, et similiter intellectus, sed diuersimode. lib. 2. fo. 68.
 ¶ Voluntas an potius imperet vel precipiat quam intellectus. lib. 2. fo. 63. 64.
 ¶ Voluntas obiectum quoad velle est bonum, quoad nolle est malum verum vel apparens. li. 2. fo. 69. 70.
 ¶ Voluntas nostre libertas in quo stat. lib. 1. fol. 464. 467. lib. 2. fo. 63.

Voluntatis nostre libertas differt a diuina. lib. 1. fo. 464.
 Voluntatis nostre libertas an sit ad opposita pro eodem instanti. lib. 1. fo. 464.
 Voluntatis nostre libertas an stet cum voluntate diuina vel eius concursu. lib. 1. fo. 467.
 Voluntatis nostre libertas determinat et modificat voluntatem diuinam eiusque concursu generalem vel habitalem et est aliquo modo prior quam concursus Dei actualis particularis. lib. 1. fo. 469. 470.
 Voluntatis nostre libertas stat simul cum scientia et prescientia Dei et cum eius predestinatione et reprobatione, simul etiam cum his stat contingentiis rerum. lib. 1. fol. 471. 475. vsque. 478.
 Voluntatis diuine libertas est prima causa contingentiis rerum. lib. 1. fo. 451.
 Voluntati diuine quomodo nos conformare tenemur. lib. 1. fo. 406. vsque. 413.
 Voluntas diuina antecedens et consequens, et hec determinata et indeterminata absoluta et conditionata. lib. 1. fo. 406.
 Voluntas nostra an possit in oppositum stante pleno dictamine ostensiuo. lib. 2. fo. 66.
 Voluntas viatoris quomodo possit necessitari quomodo non. lib. 1. fo. 199. 200. lib. 2. fo. 67.
 Qui vult finem an necessario velit medium cognitum esse necessarium ad illum finem. li. 1. fo. 320. 321.
 Qui vult antecedens bone consequentie cogitare et volite an necessario velit consequens cognitum sequi ex illo. lib. 1. fol. 268. 320. 321. lib. 2. fo. 67.
 Voluntas ad solam apprehensionem intellectus an possit actum libere elicere. lib. 1. fo. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.
 Voluntatis actus elicitus quilibet est liber: non autem quilibet est plene liber neque deliberatus. lib. 1. fo. 200. 202. lib. 2. fo. 61. 62. 95.
 In voluntate an respondeant similes actus actibus sensualitatis. lib. 1. fo. 199. 208.
 Voluntas an dominari possit motibus sensualitatis. lib. 1. fo. 196. 197. 200. 201. 207. 208.
 Voluntatis affectio quomodo preualeat rationi, eam distrahendo, peruertendo, cecando, et extinguendo. lib. 2. fo. 78. 79. vsque. 81. lib. 3. fo. 195. 196.
 Voluntas an dominari aut preualere rationi sic possit quod homo dissentiat euidentie et assentiat opposito. lib. 2. fo. 79. 80. 81. et lib. 3. fo. 195. 196. 199.
 Voluntas quomodo naturaliter amet bonum. lib. 3. fo. 154. 199.
 Velle carere gratia aut gloria ex aliqua causa an liceat. lib. 1. fo. 233.
 Velle conditionatum de aliquo quomodo liceat quomodo non. lib. 1. fo. 399. 406. 411. 412.
 Volens actu debito an ceseatur semper velle actu elicitu. lib. 1. fo. 122.
 Inuoluntarium quid et quare dicatur. lib. 1. fol. 240. lib. 2. fo. 138.
 ¶ Votum solenne castitatis vel religionis an sit dispensabile per Papam. lib. 1. fo. 213.
 Votum an necessario sit de opere virtuoso ex genere et circumstantiis. lib. 1. fo. 270. 271.
 Votorum dispensatio et commutatio, Vide supra. Dispensatio.
 ¶ Vfus rationis, supra, Ratio, Somnus.

Laus Deo,

¶ Sequuntur Additiones et Errata iam emenda in primo tomo,

(?)

N PROLOGO. fol. 1. pagina. 1. lin. penultim. lege transfert in alias nouum. ¶ Pag. 2. lin. 30. nunc autem. et lin. penultim. curauimus. ¶ Fo. 2. pag. 2. lin. 1. 2. auctoritati. ¶ pag. 1. col. 1. lin. 19. lege iure absoluunt. et lin. 33. in. 4. ¶ pag. 2. col. 1. lin. 20. reuiuiscetes. et lin. 31. leprosi iam sanati. et col. 2. lin. 3. adde. et expressius in fessi. 14. ca. 6. et canon. 9. et. 10. et lin. 23. de sacramentis. ¶ pag. 4. col. 1. lin. 13. ipsius data est. ¶ pag. 5. col. 2. lin. 50. in. 4. ¶ pag. 8. col. 1. lin. 54. est etiam. ¶ pag. 10. col. 2. lin. 46. Almayn. ¶ pag. 11. col. 1. lin. 42. tunc fit. ¶ pag. 13. col. 2. lin. 44. sed non intuitu. ¶ pag. 14. col. 2. lin. 32. dele. ergo. ¶ pag. 15. col. 1. lin. 6. quod ad alia. et lin. 40. committit. ¶ pag. 16. col. 1. lin. 44. dicto. et lin. 55. precipere. ¶ pag. 17. col. 2. lin. 57. etiam si in. ¶ pag. 18. col. 2. lin. 25. etiam attritio. ¶ pag. 19. col. 2. lin. 32. attrito. ¶ pag. 20. col. 1. lin. 48. differentie. ¶ pag. 22. col. 1. lin. 23. tenetur. et col. 2. lin. 38. recognosceret. ex quo iam recognoscit defectum vere contritionis nec ad eam conatur. et lin. 41. clarius.

¶ Pag. 23. col. 2. lin. 34. tritus adde. et in hoc hec quarta opinio differt a tertia precedente: nam illa tertia opinio dicit quod non requiritur hec animi preparatio: sed quod etiam si penitens sciat se non esse vere contritum si non manet in affectu peccati est sufficienter dispositus vt per hoc sacramentum gratiam obtineat. Hec autem quarta opinio dicit quod non nisi sit probabiliter contritus vt dictum est. de quo &c.

¶ Ea. pag. 23. col. 2. lin. 52. 53. deleatur totum hoc. aut dispositos ad gratiam obtinendum per sacramentum. ¶ pag. 24. col. 1. lin. 14. recognosceret. vel quia non credit id esse necessarium: tunc enim &c. et lin. 16. in fine. adde. quanuis in hoc illa tertia opinio precedens dicat oppositum. ¶ pag. 25. col. 1. lin. 4. in canone lecti. 8. et col. 2. lin. 10. adde. et Soto in quarto dist. 6. q. 1. artic. 7. hoc idem dicit fieri in omnibus sacramentis. ¶ pag. 26. col. 1. lin. 42. de rosaliibus. et col. 2. lin. 41. naturale. ¶ pag. 30. col. 2. lin. 9. operetur. ¶ pag. 32. col. 1. lin. 53. ipse. ¶ pag. 33. col. 2. lin. 27. de lectionis. et lin. 39. sed secundo. ¶ pag. 34. col. 2. lin. 23. doctores contritio est materia. ¶ pag. 35. col. 2. lin. 52. ponatur in margine. Argumentum quartum. ¶ pag. 37. col. 1. lin. 52. qui sic cognosceret. et col. 2. lin. 28. 29. quid ad veram contritionem requiratur: et si eam. ¶ pag. 39. col. 2. lin. 6. sacramentis. et lin. 54. nec gloria essentialis. ¶ pag. 41. col. 2. lin. 24. adde: sed adhuc illa prima opinio non valet. ¶ pag. 42. col. 2. lin. 42. quia ex. ¶ pag. 45. col. 2. lin. 23. venialia. et lin. 57. sacrum. ¶ pag. 44. col. 1. lin. 2. nota secundum. ¶ pag. 45. col. 2. lin. 5. diuisa. et lin. 35. et quod sufficiat. ¶ pag. 46. col. 1. lin. 57. illud. et col. 2. lin. 14. meriti vel impetrationis. et lin. 28. detrahatur. et lin. 54. respectu augmenti. ¶ pag. 48. col. 2. lin. 35. summam Ange. ¶ pag. 50. col. 2. lin. 9. dicentis quod. ¶ pag. 54. col. 2. lin. 47. prima pars. ¶ pag. 56. col. 2. lin. 32. ritui. ¶ pag. 61. col. 2. lin. 15. ibidem. et Soto in quarto. dist. 6. q. 1. art. 6. ¶ pag. 62. col. 2. lin. 13. passum. et lin. 32. quod fit. ¶ pag. 63. col. 1. lin. 31. prouenientem. ¶ pag. 64. col. 1. lin. 28. primum est. ¶ pag. 67. col. 1. lin. 21. aggrauatum. ¶ pag. 68. col. 1. lin. 12. auariciam. ¶ pag. 70. col. 1. lin. 41. quod ad. et col. 2. lin. 57. dulci. ¶ pag. 79. col. 1. lin. 5. Origene. et col. 2. lin. 8. negatur. et lin. 52. formale. ¶ pag. 82. col. 2. lin. 41. in consequente. et lin. 57. perlatum. ¶ pag. 83. col. 1. lin. 50. adoretur. ¶ pag. 88. col. 1. lin. 16. seruans. ¶ pag. 92. col. 1. lin. 38. hoc esse. ¶ pag. 99. col. 2. lin. 44. replicet. ¶ pag. 108. col. 2. lin. 9. actu. ¶ pag. 111. col. 1. lin. 54. secundo. ¶ pag. 113. col. 2. lin. 14. communiter. ¶ pag. 117. col. 1. lin. 33. excogitari. ¶ pag. 118. col. 1. lin. 2. quo. et col. 2. lin. 2. posteriorum. ¶ pag. 119. col. 2. lin. 30. et. et lin. 46. est. ¶ pag. 120. col. 1. lin. 20. secundum reales. et col. 2. lin. 34. executio. ¶ pag. 122. col. 1. lin. 45. sed communiter.

¶ Pag. 125. col. 2. lin. 39. adde. et talis contractus occultus sufficit ad matrimonium in tali casu licet non iterum fiat in facie Ecclesie vel presente parrocho et testibus secundum Concilium Tridentinum postquam iam semel in facie Ecclesie id factum est.

¶ pag. 126. col. 2. lin. 16. in tale. ¶ pag. 129. col. 2. lin. 9. vxor. ¶ pag. 135. col. 2. lin. 43. iniustum. ¶ pag. 143. col. 2. lin. 48. probat. et Victoria de sacramentis. §. 77. fo. 57. ¶ pag. 145. col. 2. lin. 8. pluribus. et lin. 35. q. 78. et Medina. et lin. 42. confessor. ¶ pag. 149. col. 1. lin. 11. constet. et lin. 29. non tamen peccato. ¶ pag. 150. col. 2. lin. 43. q. 44. et lin. penultim. adde. et Soto in quarto dist. 43. q. 2. art. 1. fo. 416. b. ¶ pag. 151. col. 2. lin. 38. in Papam. ¶ pag. 152. col. 2. lin. 47. sacramentorum. ¶ pag. 154. col. 1. lin. 32. gentilibus. ¶ pag. 157. col. 2. lin. 16. veritati. et lin. 17. in quarto. ¶ pag. 159. col. 2. lin. 56. rigorosum. et lin. 52. elibiti. ¶ pag. 160. col. 2. lin. 16. vitis. ¶ pag. 166. col. 1. lin. 42. Ioan. Huss.

¶ Pag. 167. col. 1. lin. 19. adde. et idem iudicium est de quibusdam alijs bonis quasi patrimonialibus, Additio.

qualia sunt ea que ipsi clerici ex sua industria acquisierunt predicando, celebrando, cantando, et alia eiusmodi exercendo. Et lin. 41. vsum fructum vel quasi vel potius administrationem eorum. ¶ pag. 168. col. 1. lin. 14. 15. Adde, et hec opinio vt iam cōmunis effecta secundum quam est adhuc maior difficultas supponatur: sicut sit alia opinio opposita, quam late defendit Nauarro in tractatu de redditibus Ecclesiasticis. secundum quam nullum dubium est in. q. presenti.

¶ Ea, pag. 168. col. 1. lin. 28. clerici etiam si sint domini eorum specialiter &c. ¶ pag. 169. col. 2. lin. 28. venerunt. ¶ pag. 171. col. 1. lin. 32. parasitis vex alijs ex liberalitate absq; intuitu vere non ficte elemosine vel cause pie, sed &c. ¶ pag. 172. col. 1. lin. 18. quantitate tum persone ipsius clerici et dignitate et qualitate eius, tum pauperum &c. Et col. 2. lin. 36. tolle, magis. ¶ pag. 173. col. 1. lin. 52. adde. et latius in tractatu de redditibus Ecclesiasticis. ¶ pag. 175. col. 1. lin. 6. ex lege. et col. 2. lin. 20. licite ad causas prophanas donare &c. ¶ pag. 176. col. 2. lin. 18. quia et causa pia videtur, vt. ¶ pag. 179. col. 1. lin. 23. quia. et col. 2. lin. 46. iure lib. 10. ¶ pag. 181. col. 2. lin. 45. ad quintum. ¶ pag. 182. col. 2. lin. 16. tantū est. ¶ pag. 185. col. 1. lin. 48. rationabilis. ¶ pag. 187. col. 1. lin. 32. deleatur, id est incolarum. ¶ pag. 188. col. 1. lin. 14. cedit. ¶ pag. 190. col. 2. lin. 3. beneficium diuina. ¶ pag. 191. col. 1. lin. 48. illi. ¶ pag. 192. col. 1. lin. 1. tolle, primum, et lege. secundum. et lin. 44. adde. q. 18.

Additio. ¶ Pag. 194. col. 1. lin. 13. adde. cessante autem scandalo non videtur mortale. Si quis antequam ministret spirituale conueniat de stipendio debito vel consueto, vel si id prius exigat vel accipiat vt litigia videntur, vt hoc ait Galeta. in summa. titu. symonia. ¶ pag. 195. col. 1. lin. 44. non quomodolibet. ¶ pag. 196. col. 1. lin. 1. iure tantum. ¶ pag. 201. col. 1. lin. 53. naturaliter. ¶ pag. 203. col. 2. lin. 1. aut incerta. ¶ pag. 202. col. 2. lin. 54. refutatur. ¶ pag. 205. col. 1. lin. 28. dicitur. ¶ pag. 206. col. 1. lin. 27. uitatur. ¶ pag. 208. col. 1. lin. 2. erude. et col. 2. lin. 12. illecebram. ¶ pag. 211. col. 1. lin. 6. diuum. et col. 2. lin. 52. prociis. ¶ pag. 213. col. 2. lin. 2. in toto homine. et lin. 46. dicitur. ¶ pag. 214. col. 2. lin. 34. contractum. ¶ pag. 215. col. 2. lin. 16. nomine. ¶ pag. 216. col. 2. lin. 35. quod. ¶ pag. 217. col. 2. lin. 11. adde. et Nauarro in sum. ca. 18. in addi. ad ca. 22. nu. 21. dicit se etiam ad idem multas dispensationes obtinuisse. ¶ pag. 220. col. 1. lin. 48. hi consequenter. ¶ pag. 224. col. 1. lin. 37. atque ipse vel alius. ¶ pag. 226. col. 2. lin. 56. mutuando. ¶ pag. 233. col. 1. lin. 31. siue gratia. et col. 2. lin. 22. vbi. ¶ pag. 234. col. 1. lin. 37. in quarto. ¶ pag. 236. col. 1. lin. 12. adde. ca. 18. et lin. 37. vitando. ¶ pag. 238. col. 1. lin. 50. morali. et col. 2. lin. 8. qui scienter recte fieri.

Additio. ¶ Pag. 239. col. 1. lin. vltim. post ly. indecretis, adde. 14. distinct. capitu. quod ait. et. 32. quest. 5. irano. et ex Gregor. lib. 8. morali, ca. 2. habetur expresse in. 22. quest. 2. capitu. ne quis arbitretur &c. et col. 2. lin. 27. adde. sed de hoc scilicet quomodo vbi est ignorantia vel dubitatio inuincibilis inter duo etiam intrinsece mala culpe, sit tunc minus vel incertius malum eligendum, et definat tunc esse malum culpe, inferius libro tertio de conscientia quest. 4. in fine, et latius quest. 5. propositio. secunda habetur. et lin. 36. ca. col. 2. alterius illatam ab extrinseco. ¶ pag. 240. col. 1. lin. 18. lege. ca. 1. et. 8. et lin. 29. que sufficit.

¶ Ea pag. 240. col. 1. lin. 33. adde, nam et Beat. Thom. in quarto distinct. 29. quest. 1. artic. 1. et Panor. in capitu. sacris. de his que vi metusve caus. fi. &c. dicunt quod vis est coactio absoluta ab extrinseco illata, vt cum quis alium corporaliter impellit. Sed metus est vis conditionata sine violentia corporali, vt cum quis proicit merces in mare ne pereat in tempestate: vel cum ei dicitur, nisi feceris hoc ego te interficiam. Igitur quod fit ex metu est simpliciter voluntarium licet nō plene vt dictum est. Quod autem dicitur tertio Eth. capitu. 1. quod qui sic operatur fortassis agit simpliciter inuitus, intelligitur quia scilicet extra talem casum et metum constitutus id non faceret neque vellet villo modo: quia id de se non est rationabiliter appetibile quod facit ex metu. ¶ Eadem pag. 240. col. 1. linea vltim. lege, verbo, coitus, verbo, mendacium, verbo, peccatum. heresi. 7. Et ad idem est contra Martinum vbi supra. Nam et beatus Ieronym. in Apologia, contra Ruffinum non probat sed magis condēnat Origenem. Qui Strotemate. 6. secundum Platonem dicebat licitum esse mendacium et vile reipu. pro salute corporali et pace seruanda: et legibus et magistratibus pro reipublico bono et temporali conuenire.

Additio. ¶ Pag. 241. col. 2. post. linea. 14. adde, si tandem arguatur quod si non datur perplexitas inter duo peccata maxime si sint intrinsece vel necessario mala ita quod homo culpabiliter agat quodcumq; illorum faciendo vel omitendo, vt supponitur ex communi et vera sententia catholica, quia esset repugnancia et contra ius diuinum hominem simpliciter obligari ad impossibile. Ergo licitū est alterū eorū, puta minus, aut incertius peccatū ex eis tūc eligere pro vitando maiori aut certiori. Et tūc definit esse peccatū vel malū culpe impurabile, sicut qñ fit ex ignorantia inuincibili et eadem ratione impossibilitatis. ¶ Respon. negādo consequentiam, neq; talis casus admittendus est neq; est possibilis, quia repugnat quod aliquid sit intrinsece malū et quod scienter fieri licite possit neq; tunc est perplexitas, quia in eo discrimine potius moriendum est quam vt alterū illorum intrinsece

ce malorum scienter fiat: et per mortem euitatur vtrūq; peccatum et eius euasio patet. ¶ pag. 243. col. 1. lin. 42. non tamen. et col. 2. lin. 49. decima quarta. ¶ pag. 250. col. 1. lin. 6. prodere. et col. 2. lin. 21. aperienti. ¶ pag. 256. col. 1. lin. 2. in offensam: et col. 2. lin. 37. non deobligantur. et lin. 42. vel omitendum. ¶ pag. 259. col. 2. lin. 18. vtilia vel. ¶ pag. 260. col. 1. lin. 43. dicti. ¶ pag. 261. col. 1. lin. 2. lex. 9. 19. ¶ pag. 263. col. 2. lin. 42. ad dubium. ¶ pag. 264. col. 1. lin. 50. adde. ad idem est Conciliū Tridentē. sessi. 6. canone. 31. vbi sic habetur, Si quis dixerit iustificatum peccare dum intuitu eterne mercedis bene operatur. anathema sit. ¶ pag. 275. col. 1. lin. 1. pajes. et lin. 3. dominus. et li. 48. dist. 1. et col. 2. lin. 9. notabiliter diminutum. ¶ pag. 276. col. 2. lin. 45. quomodocūq; occulto. ¶ pag. 278. col. 2. lin. 30. autem:

¶ Pag. 280. col. 1. lin. 28. tur in quarto dist. 18. q. 2. art. 5. et dist. 12. q. 2. art. 4. quanuis ibi potius teneat Additio, oppositum. Ad idem est etiam Victoria de sacramentis. §. 78. fo. 58. Verum est quod plerique illorum non loquuntur de excommunicato sed solum de innodato alijs casibus reseruatis et censuris quanuis eadem ratio etiam de excommunicato videatur. Sed certo Soro vbi supra. dist. 12. vt diximus et glossa in ca. de his. 1. dist. 50. quoad excommunicatum cum Hugo et alijs magis videntur oppositum tenere, id quod ego tutius et forsam verius existimo, excepta excommunicatione indubitanter nulla de qua loquitur supradicta glossa in dicto. ca. solet. Nam de alijs excommunicatis etiam iniuste quantumuis occultis etiam Richar. &c.

¶ Ea. pag. 280. col. 2. lin. 7. iniuncto. et lin. vlt. quintam opinionem. ¶ pag. 281. col. 1. lin. 9. dicitur. et lin. 53. vel etiam. et lin. vlt. et talis est. ¶ pag. 288. col. 2. lin. 30. ad inducendum. et lin. 51. quia non. ¶ pag. 291. col. 1. lin. 21. fida. et lin. 55. at ex. ¶ pag. 294. col. 1. lin. 32. et obligant. ¶ pag. 295. col. 2. lin. 27. protegi tur. et lin. 47. infra in fine huius questionis. Igitur &c. ¶ pag. 296. col. 1. lin. 12. nullum. ¶ pag. 298. col. 2. lin. 12. atque supplicio. et lin. 56. quia. ca. cum Ecclesia. de electio. ¶ pag. 299. col. 1. lin. 9. non potest. et col. 2. lin. 1. iudicet. ¶ pag. 300. col. 1. lin. 10. naturali. et lin. 44. et non est. ¶ pag. 301. col. 2. lin. 26. ex intentione. et lin. 40. condere. et lin. 55. Alexander. ¶ pag. 304. col. 2. lin. 49. nostrarum. et lin. 51. preceptiua. ¶ pag. 306. col. 2. lin. 12. patet quincupliciter. tum primo. ¶ pag. 308. col. 1. lin. 1. q. 54. ¶ pag. 310. col. 2. lin. 28. debitam. ¶ pag. 311. col. 2. lin. 46. illum actum. ¶ pag. 312. col. 1. lin. 58. innocentem. ¶ pag. 313. col. 1. lin. 24. conseruatione. et lin. 38. ex malitia. et lin. 39. per se necessaria. et col. 2. lin. 3. seruare. et lin. 6. dele. non potest. et lin. 34. non in. et lin. 55. alias non. ¶ pag. 314. col. 1. lin. 31. conuictus. et col. 2. lin. 10. dele. siue. et lin. 20. procedit. ¶ pag. 315. col. 1. lin. 47. errorum. col. 2. lin. 41. inquisitio. et lin. 49. iniustum. ¶ pag. 316. col. 1. lin. 39. opinionem. ¶ pag. 317. col. 2. lin. 9. preuisus. et lin. vlt. vt habeatur.

¶ pag. 318. col. 1. lin. 8. primo. quia. et lin. 15. occidat. ¶ pag. 319. col. 1. lin. 25. peierare. et col. 2. lin. 44. nō quia pro. ¶ pag. 320. col. 2. lin. 27. licite occidat. ¶ pag. 321. col. 1. lin. 9. facit ca. si culpa tua. de iniuri. et dam. dato. et lin. 21. sic petens. ¶ pag. 322. col. 1. lin. 50. elargiri. ¶ pag. 323. col. 1. lin. 6. alterius ab iniusto inuasore, vt supra. ¶ pag. 326. col. 1. lin. 28. quod sit bestialis. ¶ pag. 327. col. 2. lin. 35. habuerit faciat. et lin. 58. hac de causa. ¶ pag. 328. col. 2. lin. 25. adorator. et lin. 49. adorationes. ¶ pag. 330. col. 1. lin. 27. quod autem Ecclesia. et col. 2. lin. 51. non tamen. ¶ pag. 331. col. 1. lin. 2. et hoc fit. et col. 2. lin. 49. beatificum. ¶ pag. 332. col. 2. lin. 39. rationali. et lin. 40. totius. ¶ pag. 333. col. 1. lin. 56. meritum. et col. 2. lin. 12. 13. visione et tēione. et lin. 27. in patria. et lin. 31. nobilitas. et lin. 45. liter. art. 5. ¶ pag. 339. col. 1. lin. 23. contra non seruantes. ¶ pag. 340. col. 2. lin. 13. vtique. ¶ pag. 342. col. 2. lin. 21. ita quod. ¶ pag. 343. col. 2. lin. 48. non semper est. ¶ pag. 345. col. 2. lin. 5. exigitur. et lin. 7. exigitur. et lin. 9. malo. et lin. 14. procedendum. ¶ pag. 347. col. 1. lin. 5. vel pendentis. et lin. 15. sit. ¶ pag. 348. col. 1. lin. 29. generalis. ¶ pag. 349. col. 1. lin. 24. procedere. ¶ pag. 350. col. 1. lin. 19. dele totum hoc, crimen eius est notorium de eo. et lege. contra eum. et lin. 24. conditionibus vel aliqua illarum. ¶ pag. 351. col. 1. lin. 2. ex torqueant. ¶ pag. 352. col. 2. lin. 30. lege. ¶ pag. 370. et lin. 57. licito. ¶ pag. 353. col. 1. lin. 12. tolle. de sacro ordine predicatorum. et lin. 14. lege. fo. 369. et col. 2. lin. 1. statuuntur. ¶ pag. 354. col. 2. lin. 47. Iulianus hereticus. ¶ pag. 355. col. 2. lin. vlt. lege. q. 10. ¶ pag. 356. col. 2. lin. 16. dum. ¶ pag. 357. col. 1. lin. 2. decētie. ¶ pag. 358. col. 1. lin. 2. quando. et lin. 48. illo. ¶ pag. 363. col. 1. lin. 14. reuelationi. et lin. 53. illam. ¶ pag. 366. col. 1. lin. 9. admittit. et lin. 19. in epistola. ¶ pag. 367. col. 1. lin. 30. sine. et col. 2. lin. 39. illustratur.

¶ pag. 368. col. 1. lin. 44. aliqua. et col. 2. lin. 17. num ex principibus. et lin. 38. vrgeat. et lin. 52. tolle, de ordine predicatorum. ¶ pag. 369. col. 1. lin. 3. scientificus. et lin. 42. eadem. et col. 2. lin. 16. non detur. ¶ pag. 370. col. 1. lin. 40. eadem. et col. 2. lin. 27. ratione. ¶ pag. 374. col. 1. lin. 3. et Bede. et lin. 21. a nexu. ¶ pag. 375. col. 2. lin. 26. accidunt ad. ¶ pag. 376. col. 2. lin. 55. concilij. ¶ pag. 378. col. 2. lin. 3. lege. q. 10. ¶ pag. 381. col. 1. lin. 39. infesta. et col. 2. lin. 36. sensualitas. et lin. 55. ablato. ¶ pag. 382. col. 2. lin. 2. tius ferri in. et lin. 30. absit. ¶ pag. 390. col. 1. lin. 5. specialiter. lin. 48. adde, et Abulen. in tertia paradoxo. ca. 161. 163. ¶ pag. 393. col. 1. lin. 51. sorio. ¶ pag. 396. col. 2. lin. 47. carere. ¶ pag. 398. col. 1. lin. 43. Christo. ¶ pag. 402. col. 1. lin. vlt. quando. ¶ pag. 404. col. 1. lin. 31. dele, et vera. et lin. 33. quia efficaciter. et lin. 57. non penitendi. ¶ pag. 409. col. 1. lin. 13. consequentis. ¶ pag. 415. col. 1. lin. 28. pro illo nisi solum quando verificatio fit in sensu formali, immo. et lin. 30. quod identice verificatur. et lin. 37. identice non formaliter et ideo. ¶ pag. 416. col. 1. lin. 6. q. 32. art. 2. et. q. 39. et. lin. 19. pater vel paternitas

est. et col. 2. lin. 40. identice non semper formaliter verificantur de essentia et personis et relationibus in numero. et lin. vltim. si nullam. ¶ pag. 417. col. 1. lin. 19. significantia.

Additio. ¶ Pag. 418. col. 1. lin. 52. adde, idem de suis notionibus vel relationibus dicatur, quod scilicet identice non formaliter iste sunt vere, paternitas creat, et est creas, gubernat omnia, et sapit et sapiens est. et lin. 53. in margine ponatur quarta regula de terminis notionalibus et relatiuis. ¶ pag. 419. col. 1. lin. 11. adde, eadem ratione, quia scilicet relationes sunt notionalia a parte predicati semper tenentur formaliter: ideo proprie loquendo non vere dicitur quod paternitas generat, et quod filiatio generatur, quod spiratio spirat vel spiratur, secundum beat. Thom. prima part. quest. 32. artic. 2. et quest. 39. artic. 1. et alibi. ¶ pag. 420. col. 2. lin. vlti. adde, et Damasc. lib. 3. ca. 4. ait. In Christo cognoscimus duas naturas et vnā hypostasim ex vtraque effectam et cōiunctam idest in duabus naturis vnitis est vna hypostasis vel persona que Christus est. ¶ pag. 421. col. 1. lin. 31. et Dionisius Carthusien. in primo distinct. 2. quest. 5. et doctores communiter. ¶ pag. 423. col. 1. lin. 5. vti que. ¶ pag. 425. col. 2. lin. 2. hec differentia. ¶ pag. 429. col. 2. lin. 55. indicatiua distincta et resolutiua prius cognoscuntur. ¶ pag. 430. col. 1. lin. 5. prius. et lin. 24. substantialitate. ¶ pag. 449. col. 1. lin. 38. vna. ¶ pag. 455. col. 2. lin. 40. Respon. vt bene. ¶ pag. 457. col. 2. lin. 22. cognoscit. ¶ pag. 459. col. 1. lin. 35. esse veram. ¶ pag. 461. col. 1. lin. 20. sunt ante omnem. ¶ pag. 462. col. 2. lin. 20. ad cognitionem. ¶ pag. 463. col. 1. lin. 38. quidem tunc in primo signo vere. et lin. 39. sunt certo cognite. et lin. 42. durum etiam videtur. et col. 2. lin. 43. et facturus.

Additio. ¶ Pag. 464. col. 1. lin. 46. et comprehendit etiam causas contingentie eorum, modo sit determinatio sue diuine voluntatis in quocunque signo ante vel post futura, modo sit eternitas vel idea vel aliud quodcunque. Inde ergo. et lin. 50. vt nūc est. et col. 2. lin. 13. nostra. ¶ pag. 470. col. 1. lin. 21. voluntas in secundo signo preuisa. et lin. 24. tunc in secundo signo et non ante. et col. 2. lin. 25. vt sic. et lin. penultim. et vltim. in nostra est potestate vt in secundo determinatus. ¶ pag. 471. col. 2. lin. 9. facta vel facienda. ¶ pag. 475. col. 2. lin. 21. pro tali tempore. ¶ pag. 476. col. 1. lin. 56. hec. ¶ pag. 477. col. 2. lin. 25. tollere et impedire.

Additio. ¶ Pag. 478. col. 1. lin. 10. adde. Itaq; predestinatio ex parte Dei est certa et infallibilis et immutabilis et inuitabilis, idest non impedibilis ab alio: cum quo stat quod non est absolute necessaria: quodq; predestinatus contingenter vel euitaliter idest mutabiliter ex parte sua saluabitur. ¶ pag. 479. col. 1. lin. 37. rationale. ¶ pag. 481. col. 1. lin. 35. dare gloriam quantum est ex parte sua. et lin. 37. beatitudinem. Quia ponitur impedimentum vel quia non impletur conditio vel potius modus requisitus ad eius consecutionem. et lin. 48. dandi his potius quam alijs media.

Additio. ¶ Et col. 2. lin. 18. renuistis. adde, sed quidam Ioannes Bononien. dicit quod non est conditionalis: quia sic suspenderetur vsq; ad euentū conditionis: et ita diuina voluntas et predestinatio pederet ab operibus nostris: que ideo essent causa vel ratio illius. Sed vt ipse ait est absoluta: quanuis sit quasi modalis donatio vel predestinatio hec: que non seruato modo etiam ab eterno reuocatur. Igitur &c. ¶ Ea. pag. 481. col. 2. lin. 21. in fine adde, secundum doctores communiter: quanuis predictus Ioannes Bononien. et Catharinus et alij dicant illam Dei voluntatem antecedentem esse etiam predestinationē primariam: cum tamen potius prouidentia vel diuina voluntas appellanda sit. et lin. 39. intelligēte omnia possibilia: et per noticiam. et lin. 49. et in secundo dist. 20. et lin. 54. titudinis: et ordinauit illis eam dare quantum est ex parte sua.

Additio. ¶ Pag. 482. col. 1. lin. 22. peccata. et lin. 47. adde, vel melius et clarius secundum Origene. Chrysostr. et Cyrillum super id Ioan. 10. cognosco oues meas. et Adarnum. Dionis. Carthusien. Gaicta. Tithelman. &c. et consonat August. de correctione et gratia. ca. 7. et 8. et de predestina. sancto. et de bono perseuerantie lib. 2. ca. 17. et Bernard. sermone. 78. super Canti. quos Deus presciuit scilicet noticia et probationis et dilexit et elegit ad gloriam, hos et predestinavit scilicet ad media efficacia ad illam: et hos postea in tempore exequendo vocauit ad fidem et gratiam: et tandem hos magnificauit in gloria. Ita quod prescire approbando diligendo et eligendo ad gloriam est prius respectu ipsius finis: et predestinare ad media ad ipsum finem est posterius natura. Et hoc significatur ad Rom. 8. vbi dicitur, Predestinavit nos conformes fieri imagini filij sui scilicet per gratiam et imitationem vite Christi Iesu: et post in tempore est horum executio scilicet vocatio, iustificatio et magnificatio. ¶ pag. 483. col. 1. lin. 23. saltem conditionaliter vel modaliter ordinati vel vocati. et lin. 44. vt iuste. et col. 2. lin. 2. sed proprie est quedam prouidentia generalis ad omnes homines. et lin. 32. tenuit Ioan. Bononien. et. ¶ pag. 484. col. 1. lin. 15. sint ordinati ad gloriam vel. et lin. 35. saluandos vel ordinatos ad gloriam. et col. 2. lin. 54. obringeret: quare etiam aliquibus sanctis maiorem gratiam et maiora dona Deus dat quam alijs illos preueniendo in benedictionibus. his. ¶ pag. 485. col. 1. lin. 1. tenuit Gabriel in 1. dist. 41. dub. 1. et latius. et col. 2. lin. 47. misericordiam dabo.

Additio. ¶ Pag. 486. col. 1. lin. 23. adde, Illud autem Matth. 25. Dedit illis talenta secundum propriam cuiusque virtutem, intelligitur quod Deus dat gratiam gratificantem maiorem vel minorem secundum

cuiusque dispositionem cum auxilio diuino. Alia autem dona et gratias gratis datas Deus dat ad utilitatem Ecclesie secundum dona naturalia cuiusque, vt ibidem ait Chrysostr. in imperfecto. omnia. 53. et Hierony. et Abulen. Math. 25. q. 133. Et lin. 40. vt supradicta. Et lin. 53. aut meritoriam. ¶ pag. 487. col. 2. lin. 16. potest. Ait ergo. miserebor, scilicet vocando, cum cui misertus sum, scilicet predestinando, et misericordiam prestabo, scilicet dando gloriam cui miserebor, scilicet dando gratiam et opera meritoria, secundum August. super Exo. 33. lib. 2. et Ansel. et Nico. Ly. et alios ibidem et ad Ro. 9. ca. ¶ pag. 488. col. 2. lin. 1. August. ad Simplicianum. ¶ pag. 489. col. 1. lin. 42. 43. non dare et permittere peccatum. Et deleantur inde omnia alia verba intermedia. Et col. 2. lin. 14. ad Ro. 9. cum Ioanne Bononien. et alijs. ¶ pag. 491. col. 2. lin. penult. Anglici. ¶ pag. 495. col. 2. lin. 7. dist. 25. ¶ pag. 497. col. 1. lin. 17. prefecit. ¶ pag. 501. col. 1. lin. 28. illata ex animo blasphemandi et iniuriandi, sicut. Et lin. 47. dederat et ad vitandum scandalum populi Dei. Ideo. ¶ pag. 502. col. 1. lin. 57. adde. Et facit ad idem glossa in cap. post miserabilem. de usuris. ¶ pag. 503. col. 1. lin. 33. confitendi. ¶ pag. 504. col. 1. lin. 47. sed auctoritas hec non videtur efficax. Et lin. 57. adde. Sed aduerte quod August. ibi dicit, Ecce in nostris fundis sunt, et ante oculos habemus idola eorum: et tamen non deiecit ea &c. Ideo videtur loqui non de defectu potestatis facti sed iuris. Et ita hec auctoritas certe videtur satis efficax pro hac secunda opinione communi: nisi dicatur aliud quod mihi non occurrit vt plene satisfiat. Et col. 2. lin. 55. probabilis. ¶ pag. 505. col. 1. lin. 3. dominium. ¶ pag. 506. col. 1. lin. 48. cum rationibus. ¶ pag. 507. col. 1. lin. 17. spem. Et lin. 55. debellatorum. Et col. 2. lin. 7. dem domino. Et lin. 24. multo potentiores.

Errata in secundo Tomo.

PAGINA. 9. col. 2. lin. 9. lege, de varietate. ¶ Pag. 10. col. 2. lin. 6. frustra autem. ¶ pag. 12. col. 2. lin. 5. non debent. ¶ pag. 13. col. 1. lin. 15. in possessione. ¶ pag. 14. col. 1. lin. 21. vel mores. ¶ pag. 17. col. 1. lin. 28. non duatur. ¶ pag. 22. col. 1. lin. penult. Ruidiaz. ¶ pag. 26. col. 2. lin. 42. percunt, vti de hoc latius agit Soto in 4. dist. 5. q. 1. art. 2. fo. 252. 274. et art. 11. ¶ pag. 27. col. 1. lin. 13. dicuntur. ¶ pag. 29. col. 1. lin. 32. puro. Et col. 2. lin. 35. nullam. ¶ pag. 33. col. 1. lin. 14. ad quartum. ¶ pag. 34. col. 1. lin. 11. per duas propositiones. ¶ pag. 35. col. 2. lin. 40. hac. Et lin. vlt. contritio autem. ¶ pag. 37. col. 1. lin. 14. facientem. ¶ pag. 42. col. 1. lin. vlt. post. Et col. 2. lin. 30. adultis. ¶ pag. 43. col. 2. lin. 49. quid. ¶ pag. 48. col. 2. lin. 10. minorem quando. ¶ pag. 51. col. 2. lin. 4. motionem. Et lin. 51. electio. ¶ pag. 53. col. 1. lin. 35. adde. et q. 78. art. 1. Et lin. 40. 7. Eth. ca. 3. ¶ pag. 54. col. 2. lin. 17. Secundo contra. ¶ pag. 55. col. 2. lin. 19. agibilium. i. pro. ¶ pag. 56. col. 1. lin. 46. Eth. ca. 2. Et col. 2. lin. 2. 6. Eth. tracta. 2. ca. 3. et tracta. 4. ca. 1. et 2. Et lin. 12. hecubi. et 7. Eth. ca. 1. Item et. Et lin. 52. 7. Eth. ca. 3. ¶ pag. 60. col. 2. lin. 5. 6. Eth. tracta. 3. ca. 2. ¶ pag. 62. col. 2. lin. 6. in q. 11. Et lin. 56. et q. 11. ¶ pag. 63. col. 1. lin. 22. completiue. ¶ pag. 67. col. 1. lin. 21. actuali et. ¶ pag. 68. col. 2. lin. 33. secunde propositionis. ¶ pag. 76. col. 2. lin. 40. affectus. ¶ pag. 79. col. 2. lin. vl. minuitur. ¶ pag. 91. col. 2. lin. 51. excuset. ¶ pag. 94. col. 2. lin. 1. prouidere. ¶ pag. 95. col. 1. lin. 29. et non. Et lin. vlt. limitetur. ¶ pag. 99. col. 1. lin. 1. dicitur. Et lin. 37. art. 4. Et col. 2. lin. 28. eius est in q. ¶ pag. 102. col. 2. lin. 10. a per se. ¶ pag. 112. col. 2. lin. 48. et eque. ¶ pag. 113. col. 2. lin. 55. mulier. ¶ pag. 114. col. 2. lin. 41. In margine pone, Resp. ad 1. argu. ¶ pag. 115. col. 2. lin. 57. quia fr. ¶ pag. 121. col. 1. lin. 56. interpretatiue. ¶ pag. 124. col. 2. lin. 44. ex eo. ¶ pag. 130. col. 2. lin. 55. vlla hominis premonitione. ¶ pag. 131. col. 2. lin. 45. adde. et Victoria in materia de excommunicatione. S. 6. fo. 254. dicit quod sufficit pro monitione prohibitio legis diuine vel humane contra quam peccatur. ¶ pag. 134. col. 1. lin. 2. excludat. ¶ pag. 135. col. 2. lin. 54. qui. ¶ pag. 138. col. 2. lin. 53. adfit nolitio. ¶ pag. 139. col. 2. lin. 5. impedit. ¶ pag. 146. col. 2. lin. 3. lege, remurmuratio. Et lin. 22. operabilibus. ¶ pag. 149. col. 2. lin. 1. naturalis. ¶ pag. 151. col. 1. lin. 32. et principiatiue. ¶ pag. 152. col. 2. lin. 24. amittit. ¶ pag. 153. col. 2. lin. 5. conscientia. ¶ pag. 160. col. 2. lin. 47. consonat Gerson et Medina in Alphonsina. fol. 36. ¶ pag. 161. col. 1. lin. 47. obligemur. ¶ pag. 162. col. 2. lin. 24. quia contra. ¶ pag. 166. col. 2. lin. 51. experientie. Et lin. 25. malus. ¶ pag. 167. lin. 36. Adde. Sed per dubitationem vel ignorantiam inuincibilem possunt spoliari a sua malicia: et tunc non erunt intrinsece mala. Et tunc minus vel incertius malum pro vitando maiori vel certiori et respectu eius habet rationem boni et licite eligitur et fit, vt infra. q. 5. propo. 2. latius habetur. ¶ pag. 171. col. 1. lin. 7. inequale malum. Et lin. 11. euentu. Si talis casus daretur qui tamen negatur a multis, tunc locus esset gratificationi. Et lin. 12. non peccatur culpabiliter, quia. Et lin. 28. malum sed cum. Et lin. 44. malum sed cum. Et col. 2. lin. 14. officiosum nō quidem certo sed probabilius. Et lin. 16. puta parricidium. Et lin. 50. rationem. Ad idem etiam vide

Additio

